הלך לבית עולמו בארבעה עשר בשבט
שמנ׳ל יסת׳ל ולכל ישראל אכ׳יר

BRITISH MUSEUM

בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ׃ בקדמין ברא יי׳ ית
שמיא וית ארעא׃ אול מא כלק אללה אלסמאואת ואלארץ׃ והארץ היתה תהו
ובהו וחשך על פני תהום ורוח אלהים מרחפת על פני המים׃ וארעא הות
צדיא וריקניא וחשוכא על אפי תהומא ורוחא מן קדם יי׳ מנשבא על
אפי מיא׃ ואלארץ כאנת גאמרה מסתבחרה וצלאם עלי וגה אלגמר
וריאח אללה תהב עלי וגה אלמא׃ ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור׃ ואמר
יי׳ יהי נהורא והוה נהורא׃ שא אללה אן יכון נור פכאן נור׃ וירא אלהים
את האור כי טוב ויבדל אלהים בין האור ובין החשך׃ וחזא יי׳ ית
נהורא ארי טב ואפריש יי׳ בין נהורא ובין חשוכא׃ פלמא עלם
אללה אן אלנור גייד פצל בין אלנור ואלצלאם׃ ויקרא אלהים לאור יום
ולחשך קרא לילה ויהי ערב ויהי בקר יום אחד׃ וקרא יי׳ לנהורא
יממא ולחשוכא קרא ליליא והוה רמש והוה צפר יום חד׃ וסמא אללה
אוקאת אלנור נהארא ואוקאת אלצלאם לילא למא מצא מן אלליל
ואלנהאר יום ואחד׃

רשי ז״ל

בראשית אמר ר׳ יצחק לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מהחדש הזה לכם שהיא מצוה ראשונה שנצטוו בה
ישרא׳ ומה טעם פתח בבראשית משום כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים׳ שאם יאמרו
אה״ע לישרא׳ לסטים אתם שכבשתם ארצות ז׳ גוים הם אומרים להם כל הארץ של הקב״ה היא הוא בראה ונתנה לאשר
ישר בעיניו ברצונו נתנה להם וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו׃ בראשית ברא׳ אין המקרא הזה אומר אלא דרשני
כמו שדרשו רז״ל בשביל התורה שנקראת ראשית דרכו ובשביל ישרא׳ שנקראו ראשית תבואתו׳ ואם באת לפרשו
כפשוטו כך פרשהו בראשית בריאת שמים וארץ׳ והארץ היתה תהו ובהו וחשך׳ ויאמר אלהים יהי אור׳ ולא בא המקרא
להורות סדר הבריאה לומר שאלו קדמו׳ שאם בא להורות כך היה לו לכתוב בראשונה ברא את השמים וגו׳ שאין לך
ראשית במקרא שאינו דבוק לתיבה של אחריו כמו בראשית ממלכת יהויקים ראשית ממלכתו׳ ראשית דגנך׳
אף כאן אתה אומר בראשית ברא אלהים וגו׳ כמו בראשית ברוא ודומה לו תחלת דבר יי׳ בהושע כלומר תחלת
דבורו של הקב״ה בהושע ויאמר יי׳ אל הושע וגו׳ ואם תאמר להורות בא שאלו תחלה נבראו׳ ופירושו בראשית הכל ברא
אלו ויש לך מקראות שמקצרים לשונם וממעטים תיבה אחת כמו כי לא סגר דלתי בטני ולא פי׳ מי הסוגר וכמו ישא
את חיל דמשק ולא פי׳ מי ישאנו׳ וכמו אם יחרוש בבקרים ולא פי׳ אם יחרוש אדם בבקרים וכמו מגיד מראשית
אחרית ולא פי׳ מגיד מראשית דבר אחרית דבר׳ אם כן תמה על עצמך שהרי המים קדמו שהרי כתיב ורוח אלהים
מרחפת על פני המים׳ ועדיין לא גילה המקרא בסדר המוקדמים והמאוחרים כלום׳ בריאת המים מתי היתה
הא למדת שקדמו המים לארץ׳ ועוד שהשמים מאש ומים נבראו׳ ע״כ לא לימד המקרא בסדר המוקדמים
והמאוחרים כלום׃ ברא אלהים׳ ולא אמר ברא יי׳ שבתחלה עלה במחשבה לבראתו במדת הדין וראה שאין העולם
מתקיים והקדים מדת רחמים ושתפה למדת הדין והיינו דכתיב ביום עשות יי׳ אלהים ארץ ושמים׃ תהו ובהו׃ תהו
ל׳ תימה ושמימון שאדם תוהה ומשתומם על בהו שבה׳ בהו׳ ל׳ ריקות וצדו׃ על פני תהום׳ על פני המים שעל
הארץ׃ ורוח אלהים מרחפת׳ כסא הכבוד עומד באויר ומרחף על פני המים ברוח פיו של הקב״ה ובמאמרו
כיונה המרחפת על הקן׃ וירא אלהים את האור כי טוב ויבדל׳ אף בזה אנו צריכין לדברי אגדה׳ ראהו שאינו כדאי
להשתמש בו רשעים והבדילו לצדיקים לעתיד לבוא׳ ולפי פשוטו כך פרשהו ראהו כי טוב ואין נאה לו ולחשך שיהיו
משתמשים בערבוביא וקבע לזה תחומו ביום ולזה תחומו בלילה׃ יום אחד׳ לפי סדר לשון הפרשה היה לו לכתוב יום ראשון

ויאמר אלהים יהי רקיע בתוך המים ויהי מבדיל בין
מים למים: ואמר ייי יהי רקיעא במציעות מיא ויהי מפריש בין מיא
למיא: ושא אללה אן יכון גלד פי וסט אלמא ויכון פאצלא בין אלמאיין:
ויעש אלהים את הרקיע ויבדל בין המים אשר מתחת לרקיע ובין המים
אשר מעל לרקיע ויהי כן: ועבד ייי ית רקיעא ואפריש בין מיא דמלרע
לרקיעא ובין מיא דמעל לרקיעא והוה כין: פצנע אללה אלגלד ופצל בין
אלמא אלדי מן דונה ואלמא אלדי מן פוקה פכאן כדאך: ויקרא אלהים לרקיע
שמים ויהי ערב ויהי בקר יום שני: וקרא ייי לרקיעא שמיא והוה רמש
והוה צפר יום תנין: וסמא אללה אלגלד סמאא למא מצא מן אלליל ואלנהאר
יום תאני:

ויאמר אלהים יקוו המים מתחת השמים אל מקום אחד ותראה היבשה
ויהי כן: ואמר ייי יתכנשון מיא מתחות שמיא לאתר חד ותתחזי יבשתא
והוה כין: ושא אללה אן יגתמע אלמא אלי מוצע ואחד ויצהר אליבאס פכאן כדאך:

רשיי

כמו שכתוב בסתר זמנים שני שלישי רביעי למה כתב אחד לפי שהיה הקב"ה יחיד בעולמו שלא נבראו המלאכים
עד יום שני כך מפורש בבר' יהי רקיע יחזק הרקיע אעפ"י שנבראו שמים ביום ראשון עדיין לחים היו וקרשו בשני
מגערת הקב"ה באמרו יהי רקיע וזהו שכ' עמודי שמים ירופפו כל יום ראשון ובשני יתמהו מגערתו כאדם שמשתומם
ועומד מגערת המאיים עליו בתוך המים באמצע המים שיש הפרש בין מים העליונים לרקיע כמו בין הרקיע
למים שעל הארץ הא למדת שהם תלויים במאמרו של מלך ויעש אלהים את הרקיע תקנו על עמדו והיינו
עשייתו כמו ועשתה את צפרניה מעל לרקיע על הרקיע לא נאמר אלא מעל לרקיע לפי שהן תלויים באויר ומפני
מה לא נאמר כי טוב ביום שני לפי שלא היה נגמר מלאכת המים עד יום שלישי והרי התחיל בה בשני ודבר שלא
נגמר אינו במלואו וטובו ובשלישי שנגמר מלאכת המים והתחיל וגמר מלאכה אחרת כפל בו כי טוב שני פעמים
א' לגמר מלאכת השני וא' לגמר מלאכת היום ויקרא אלהים לרקיע שמים שא מים שם מים אש ומים שעירבן זה
בזה ועשה מהם שמים יקוו המים היו שטוחין על פני כל הארץ והקוום באוקיינוס הוא הים הגדול שבכל הימים
קרא ימים והלא ים אחד הוא אלא אינו דומה טעם דג העולה מן הים בעכו לדג העולה מן הים באספמיא תדשא
הארץ דשא עשב לא דשא ל' עשב ולא עשב ל' דשא ולא היה לשון המקרא לומר תעשיב הארץ שמיני דשאים
מחולקין כל אחד לעצמו נקרא עשב פלוני ואין לשון למדבר לומר דשא פלוני שלשון דשא הוא לבישת הארץ
כשהיא מתמלאת בדשאים תדשא הארץ תתמלא ותתכסה לבוש עשבים בל' דשא וכולן בערבוביא וכל שרש לעצמו
נקרא עשב מזריע זרע שיגדל בו זרעו לזרוע ממנו במקום אחר עץ פרי שיהא טעם העץ כטעם הפרי והיא לא
עשתה כן אלא ותוצא הארץ עץ עושה פרי ולא העץ פרי לפיכ' כשנתקלל אדם על עונו נפקדה גם היא על עונה
ונתקללה אשר זרעו בו הן גרעיני כל פרי שמהן האילן צומח כשנוטעין אותו והוצא הארץ וגו' אעפ"י שלא נאמר
למינהו בדשאים בצויהן שמעו שנצטוו האילנות על כן נשאו ק"ו בעצמן כדמפורש באגדה בשחיטת חולין יהי
מארת וגו' מיום נבראו וברביעי צוה עליהם להתלות ברקיע וכן כל תולדות שמים וארץ נבראו ביום ראשון וכל
א' וא' נקבע ביום שנגזר עליו הוא שכתוב את השמים לרבות תולדותיהם ואת הארץ לרבות תולדותיה יהי מארת
חסר ויו כתיב על שהוא יום מארה ליפול אסכרה בתינוקות הוא ששנינו ברביעי היו מתענין על אסכרה שלא תפול
בתינוקות להבדיל בין היום ובין הלילה משנגנז האור הראשון אבל בשבעת ימי בראשית שמשו האור והחשך
הראשונים יחד בין ביום ובין בלילה והיו לאותות כשהמאורות לוקין סימן רע לעולם שנ' מאותות השמים אל תחתו
כשאתם עושים רצון המקום אין אתם צריכין לדאג מן הפורענות ולמועדים על שם העתיד שעתידין ישראל להצטוות על

המועדות

ויקרא אלהים ליבשה ארץ ולמקוה המים קרא ימים וירא אלהים כי טוב: וקרא
ייי ליבשתא ארעא ולבית כנישת מיא קרא יממי: וחזא ייי ארי טב: פסמא אלה
אליבאס ארצא ומלאם אלמא בחארא למא עלם אלה אן דלך גייד: ויאמר אלהים
תדשא הארץ דשא עשב מזריע זרע עץ פרי עשה פרי למינו אשר זרעו בו
על הארץ ויהי כן: ואמר ייי תדאית ארעא דתאה עסבא דבר זרעיה מזדרע
אילן פירין עביד פירין לזניה דבר זרעיה ביה על ארעא והוה כין: פשא אלה
אן תכלא אלארץ כלאא ועשבא דו חב ושגר דו תמר לאצנאפה מא גרסה מנה
עלי אלארץ פכאן כדאך: ותוצא הארץ דשא עשב מזריע זרע למינהו ועץ עשה
פרי אשר זרעו בו למינהו וירא אלהים כי טוב: ואפיקת ארעא דתאה עסבא
דבר זרעיה מזדרע לזנוהי ואילן עביד פירין דבר זרעיה ביה לזנוהי וחזא
ייי ארי טב: פאכרגת אלארץ כלאא ועשבא דו חב לאצנאפה ושגר דו תמר
מכרג תמר לאצנאפה למא עלם אלה אן דלך גייד: ויהי ערב ויהי בקר יום
שלישי: והוה רמש והוה צפר יום תליתי: ולמא מצא מן אלליל ואלנהאר
יום תאלת:

ויאמר אלהים יהי מארת ברקיע השמים להבדיל בין היום ובין הלילה
והיו לאתת ולמועדים ולימים ושנים: ואמר ייי יהון נהורין ברקיעא דשמיא
לאפרשא בין יממא ובין ליליא ויהון לאתין ולזמנין ולממני בהון יומין
ושנין: פשא אלה אן יכון אנואר פי גלד אלסמא תפצל בין אלנהאר ואלליל
ויכונאן איאתא ואוקאתא ואיאמא וסנינא: והיו למארת ברקיע השמים
להאיר על הארץ ויהי כן: ויהון לנהורין ברקיעא דשמיא לאנהרא

רשי

המועדות והם נמנין למולד הלבנה. ולימים: שמוש החמה חצי היום ושמוש הלבנה חציו הרי יום שלם. ושנים: לסוף שס"ה ימים יגמרו מהלכתם בשנים עשר מזלות המשרתים אותם והיא שנה. והיו למאורות: עוד זאת ישמשו שיאירו לעולם. המאורות הגדולים: שוים נבראו ונתמעטה הלבנה על שקטרגה ואמרה אי אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד. ואת הכוכבים: על ידי שמיעטה את הלבנה הרבה צבאיה להפיס דעתה. נפש חיה: נפש שיהא בה חיות. שרץ: כל דבר חי שאינו גבוה מן הארץ קרוי שרץ. בעוף כגון זבובים. בשקצים כגון נמלים וחפושית ותולעים. בבריות כגון חולד ועכבר וחומט וכיוצא בהם וכל הדגים. התנינים: דגים גדולים שבים ובדברי אגדה הוא לויתן ובת זוגו שבראם הקב"ה זכר ונקבה והרג את הנקבה ומלחה לצדיקים לעתיד לבוא שאם יפרו וירבו לא יתקיים העולם בפניהם. נפש חיה: נפש שיש בה חיות. ויברך אותם: לפי שמחסרין אותם וצדין מהם ואוכלים אותן הוצרכו לברכה ואף החיות הוצרכו לברכה אלא מפני הנחש העתיד לקללה לכך לא בירכ

על ארעא והוה כין: ותכון אנואר פי גלד אלסמא לתצי עלי אלארץ פ
פכאן כדאך: ויעש אלהים את שני המארת הגדלים את המאור
הגדל לממשלת היום ואת המאור הקטן לממשלת הלילה ואת
הכוכבים: ועבד יי ית תרין נהוריא רבריא ית נהורא רבא למשלט
ביממא וית נהורא זעירא למשלט בליליא וית כוכביא: פצנע אללה
אלניירין אלעצימין אלכביר אלאכבר ללאצאה בנהאר ואלצגיר אלאצגר ללאצאה
בליל ואלכואכב: ויתן אתם אלהים ברקיע השמים להאיר על הארץ: ויהב
יתהון יי ברקיעא דשמיא לאנהרא על ארעא: ונצבהא אללה פי גלד
אלסמא לתצי עלי אלארץ: ולמשל ביום ובלילה ולהבדיל בין
האור ובין החשך וירא אלהים כי טוב: ולמשלט ביממא ובליליא
ולאפרשא בין נהורא ובין חשוכא וחזא יי ארי טב: וללאצאה פי אלנהאר
ואלליל ותפרז בין אלנור ואלצלאם למא עלם אללה אן דלך גייד: ויהי ערב
ויהי בקר יום רביעי: והוה רמש והוה צפר יום רביעי: ולמא מצא מן
אלליל ואלנהאר יום ראבע:

ויאמר אלהים ישרצו המים שרץ נפש חיה ועוף יעופף על הארץ
על פני רקיע השמים: ואמר יי ירחשון מיא רחיש נפשא חיתא
ועופא יפרח על ארעא על אפי רקיע שמיא: פשא אללה אן ינבעת מן
אלמא סאע דו נפס חיה וטאיר יטיר עלי אלארץ קבאלת גלד אלסמא: ויברא
אלהים את התנינם הגדלים ואת כל נפש החיה הרמשת אשר שרצו
המים למינהם ואת כל עוף כנף למינהו וירא אלהים כי טוב: וברא יי
ית תניניא רבריא וית כל נפשא חיתא דרחשא דארחישו מיא לזניהון וית
כל עופא דפרח לזנוהי וחזא יי ארי טב: פכלק אללה אלתנאנין אלעצאם
וסאיר נפוס אלחיה אלדאבה אלתי סעת מן אלמא לאצנאפהא וכל טאיר דו

ביהכן שלא יהא הוא בכלל'' פרו לשון פריכלומי שהו פירות'' (תוספתא) ורבו אם לא אמר אלא פרו היה אחד מוליד
אחד ולא יותר ובא ורבו שאחד מוליד הרבה על'' תוצא הארץ הוא שפירשתי שהכל נברא מיום ראשון ולא
הוצרכו אלא להוציאם'' נפש חיה'' נפש שיש בה חיות'' ורמש'' הם שרצים שהם נמוכים ורומשין על הארץ
ונראין כאלו נגררין שאין הלוכן ניכר׃ כל לשון רמש ושרץ בלשונינו קונמובריש'' ויעש תקנן בצביונן
בקומתן'' נעשה אדם שנותנותו שלא בא למדנו מכאן לפי שהאדם בדמות המלאכים ויתקנאו בו לפיכך
נמלך בהם וכשהוא דן את המלאכים הוא נמלך בפמליא שלו שכן מצינו באחאב שאמר לו

מיכה
ראיתי

בנאח לאצנאפה למא עלם אללה אן דלך גייד׃ ויברך אתם אלהים לאמר
פרו ורבו ומלאו את המים בימים והעוף ירב בארץ׃ ובריך יתהון יי׳ ל
למימר פושו וסגו ומלו ית מיא בימיא ועופא יסגי בארעא׃
פבארך אללה פיהם וקאל תנאמוא אתמרו ואכתרו ואמלו אלמא אלדי פי
אלבחאר ואלטאיר יכתר פי אלארץ׃ ויהי ערב ויהי בקר יום חמישי׃ והוה
רמש והוה צפר יום חמישי׃ ומצא מן אלליל ואצבאח יום כאמס׃
ויאמר אלהים תוצא הארץ נפש חיה למינה בהמה ורמש וחיתו ארץ
למינה ויהי כן׃ ואמר יי׳ תפיק ארעא נפשא חיתא לזנה בעיר ורחשא
וחיות ארעא לזנה והוה כין׃ פשא אללה אן תכרג אלארץ נפוס חיה אצנא
פהא בהאימא ודביבא ווחש אלארץ לאצנאפהא פכאן כדאך׃ ויעש א
להים את חית הארץ למינה ואת הבהמה למינה ואת כל רמש
האדמה למינהו וירא אלהים כי טוב׃ ועבד יי׳ ית חית ארעא
וית בעירא לזנה וית כל רחשא דארעא לזנוהי וחזא יי׳ ארי טב
פצנע אללה וחש אלארץ לאצנאפהא ואלבהאים לאצנאפהא וסאיר דביב
אלארץ לאצנאפה למא עלם אללה אן דלך גייד׃ ויאמר אלהים נעשה
אדם בצלמנו כדמותנו וירדו בדגת הים ובעוף השמים ובבהמה
ובכל הארץ ובכל הרמש הרמש על הארץ׃ ואמר יי׳ נעביד אנשא
בצלמנא כדמותנא וישלטון בנוני ימא ובעופא דשמיא ובבעירא
ובכל ארעא ובכל רחשא דרחיש על ארעא׃ תם קאל אללה נכלק אנסאנא
בצורתנא כשבהנא מסלטא יתסלטון עליה סמך אלבחר וטאיר אלסמא
ובהאים ואלארץ וסאיר דביב אלדאב עלי אלארץ׃ ויברא אלהים את האדם
בצלמו בצלם אלהים ברא אתו זכר ונקבה ברא אתם׃ וברא יי׳ ית אדם
בצלמיה בצלם יי׳ ברא יתיה דכר ונוקבא ברא יתהון׃ פכלק אללה אדם בצורתה

מיכה ראיתי את יי׳ יושב על כסאו וכל צבא השמים עומדים עליו מימינו ומשמאלו׳ וכו׳ מין ומשמאל לפנו
שא אין מימינים לזכות ושמשמאילים לחובה׳ וכן בגזירת עירין פתגמא ובמימר קדישין שאילתא׳ אף כאן
בפמליא שלו נטל רשות אמר להם יש בעליונים כדמותי אם אין כדמותי בתחתונים הרי יש קנאה במעשה בראשית
נעשה אדם׳ אעפ׳ שלא סייעוהו ביצירתו ויש מקום לחולקים לרדות לא נמנע הכתו׳ מללמד דרך ארץ ומדת ענוה שיהא
הגדול נמלך ונוטל רשות מן הקטן ואם כתב אעשה אדם לא למדנו שיהא מדבר עם בית דינו׳ אלא עם עצמו —
ותשובתם כתב בצדו ויברא את האדם ולא כתב ויבראו׳ בצלמנו׳ בדפוס שלנו׳ כדמותנו׳ להבין ולהשכיל׃

וירדו בדגת הים׳

4

מכלוקא כלקהמא דכר ואנתא כלקהמא: ויברך אתם אלהים ויאמר להם
אלהים פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשה ורדו בדגת הים ובעוף השמים
ובכל חיה הרמשת על הארץ: ובריך יתהון יי ואמר להון יי
פושו וסגו ומלו ית ארעא ותקופו עלה ושלוטו בנוני ימא ובעופא
דשמיא ובכל חיתא דרחשא על ארעא: ובארך אללה פיהמא וקאל
להמא אתמרו ואכתרו ואמלאו אלארץ ואמלכוהא ואסתולו עלי סמך אלבחר וטאיר
אלסמא וסאיר אלחיואן אלדאב עלי אלארץ: ויאמר אלהים הנה נתתי לכם את כל
עשב זרע זרע אשר על פני כל הארץ ואת כל העץ אשר בו פרי עץ זרע
זרע לכם יהיה לאכלה: ואמר יי הא יהבית לכון ית כל עסבא דבר זרעיה
מזדרע דעל אפי כל ארעא וית כל אילנא דביה פירי אילנא דבר זרעיה מזדרע
לכון יהי למיכל: וקאל אללה הודי קד אעטיתכם כל עשב דו חב
עלי וגה גמיע אלארץ וכל שגר פיה תמר דו חב יכון לכם מאכלא:
ולכל חית הארץ ולכל עוף השמים ולכל רומש על הארץ אשר בו
נפש חיה את כל ירק עשב לאכלה ויהי כן: ולכל חיות ארעא ולכל עופא
דשמיא ולכל דרחיש על ארעא דביה נפשא חיתא ית כל ירוק עסבא
למיכל והוה כין: ולגמיע וחש אלארץ וטאיר אלסמא וסאיר מא ידב עלי
אלארץ אלדי פיה נפס חיה לאן גמיע כצר אלעשב מאכלא פכאן כדאך: וירא
אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד ויהי ערב ויהי בקר יום הששי: וחזא
יי ית כל דעבד והא תקין לחדא והוה רמש והוה צפר יום שתיתאי: פלמא עלם אללה
אן כל מא צנעה גיד גדא גדא ולמא מצא מן אלליל ואלנהאר יום סאדס:
ויכלו השמים והארץ וכל צבאם: ואשתכללו שמיא וארעא וכל חיליהון:
פכמלת אלסמאואת ואלארץ וכל גיושהם: ויכל אלהים ביום השביעי מלאכתו
אשר עשה וישבת ביום השביעי מכל מלאכתו אשר עשה: ושיצי יי

דעל אפי כל ארעא·
וית כל אילנא דביה
פירי אילנא דבר
זרעיה מזדרע

על ימי בראשית·
כאמר בבן היא וה
השעי יתרהי בכ
שחמשה תנאים הת
הלה עם בריותיו והתנה
על האש שלא תזיק
לחבלהם ולחנניה
מישאל ועזריה והתנה
עם הים שיקרע והתנה
עם אתון בלעם ש
שתדבר והתנה עם
העורבים שיכלכלו
לאליהו והתנה עם
האריות שלא יזיקו
לדניאל וכלשהים
תלגום ירושלמי וחמר
זהו שאמר וגמרות
ימים אותו קראתם

וירדו ברגת הים· יש בלשון הזה לשון רדוי ולשון ירידה זכה רודה בחיות ובבהמות לא זכה נעשה ירוד לפניהן והחיה
מושלת בו·· ויברא אלהים את האדם בצלמו· בדפוס העשוי לו שהכל נברא במאמר והוא נברא בידים שנ' ותשת עלי
כפכה· געשה בחותם כמטבע העשויה על ידי רושם שקורין קוני״ו וכהא תתהפך כחומר חותם· בצלם אלהים ברא
אותו· פירש לך שאותו צלם המתוקן לו צלם דיוקן יוצרו הוא״ זכר ונקבה ברא אותם· ולהלן הוא ויקח אחת מצלעותיו
גבו ומדרש אגדה שבראו שני פרצופים בריאה ראשונה ואחר כך חלקו· ופשוטו שלמקרא כאן הודיעך שנבראו ·
שניהם בששי ולא פירש לך כיצד בריאתן ופירש לך במקום אחר״ וכבשה· חסר ואו ללמדך שהזכר כובש
את הנקבה שלא תהא יצאנית·· ועוד לימדך שהאיש דרכו לכבוש שהוא מצווה על פריה ורביה ולא האשה··

לכם יהיה לאכלה

ביומא שביעאה · עבידתיה דעבד ונח ביומא שביעאה · מכל עבידתיה
דעבד ׃ ואכמל אללה פי אליום אלסאבע כלקה אלדי צנע ועטל פיה אן יכלק
שיא מן מתל כלקה אלדי צנעה ׃ ויברך אלהים את יום השביעי ויקדש אתו
כי בו שבת מכל מלאכתו אשר ברא אלהים לעשות ׃ ובריך יי׳ ית יומא
שביעאה וקדיש יתיה · ארי ביה נח מכל עבידתיה · דברא יי׳ למעבד ׃ ובארך
אללה פיה וקדסה אד עטל פיה אן יכלק שיא מן מתל כלקה אלדי
צנעה ׃

אלה תולדות השמים והארץ בהבראם ביום עשות יהוה אלהים ארץ
ושמים ׃ אלין תולדת שמיא וארעא כד אתבריאו ביומא דעבד יי׳ א
אלהים ארעא ושמיא ׃ הדי שרח נואשי אלסמא ואלארץ אד כלקו פי וקת
צנע אללה אלארץ ואלסמאואת ׃ וכל שיח השדה טרם יהיה בארץ וכל
עשב השדה טרם יצמח כי לא המטיר יהוה אלהים על הארץ ואדם
אין לעבד את האדמה ׃ וכל אילני חקלא עד לא הון בארעא וכל עסבא
דחקלא עד לא צמח ארי לא אחית יי׳ אלהים מטרא על ארעא · ואנש
לית לפלחא ית ארמתא ׃ וגמיע שגר אלצחרא קבל אן יכון פי אלארץ וגמיע
עשבהא קבל אן ינבת אד לם ימטר אללה עליהא ולא אנסאן כאן
יפלחהא ׃ ואד יעלה מן הארץ והשקה את כל פני האדמה ׃ ועננא
הוה סליק מן ארעא ומשקי ית כל אפי ארמתא ׃ ובכאר כאן יצעד
מנהא פיסקי גמיע וגההא ׃ וייצר יהוה אלהים את האדם עפר מן
האדמה ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה ׃ וברא יי׳ אלהים
ית אדם עפרא מן ארמתא ונפח באפוהי נשמתא דחיי והות באדם
לרוח ממללא ׃ פכלק אללה אדם תראב מן אלארץ ונפך פי אנפה נסמה

ב״ בהבראם אותיות באברהם בזכות אברהם נבראו שמים וארץ

וייצר בשני יודין שלו שני יצרים יצר הרע ויצר הטוב · האדם לנפש חיה נתחנה שהיה חברתו משלשתן

לכם יהיה לאכלה · ולכל חית הארץ · השוה להם בהמות וחיות למאכל ולא הרשה לאדם ולאשתו להמית בריה
ולאכול בשר אך כל ירק עשב יאכלו יחד כולם ובשבאו בני נח התיר להם בשר שנ׳ כל רמש אשר הוא חי
כירק עשב שהתרתי לאדם הראשון נתתי לכם את כל · יום הששי · הוסיף הא בששי בגמר מעשה בראשית
לומר שהתנה עמהם על מנת שיקבלו ישראל עליהם חמשה חומשי תורה · ד״א הששי · כולם תלויים ועומדים
עד יום הששי הוא ששה בסיון המוכן למתן תורה · ויכל אלהים ביום השביעי · רבי שמעון אומ׳ בשר ודם שאינו
יודע עתיו ורגעיו צריך להוסיף מחול על הקדש · הקב״ה שיודע עתיו ורגעיו נכנס בו כחוט השערה ונראה כאלו
כלה בו ביום · ד״א מה היה העולם חסר מנוחה שבתה ונגמרה המלאכה · ויברך ויקדש · בירכו במן שכל ימות
השבוע יורד להם עומר לגלגלת ובששי לחם משנה וקדשו במן שלא ירד כלל והמקרא כתוב על העתיד
אשר ברא אלהים לעשות · המלאכה שהיתה ראויה לעשות בשבת כפל ועשאה בששי כמו שמפורש בב׳

מה הי׳ העולם חסר מנוחה באת שבת באת מנוחה כלתה

אלה תו׳
האמורים

לחיוה פצאר אדם נפסא נאטקא׃ ויטע יהוה אלהים גן בעדן מקדם וישם
שם את האדם אשר יצר׃ ונצב יי אלהים גנתא בעדן מלקדמין ואשרי
תמן ית אדם דברא׃ ופרס אללה גנאנא פי עדן שרקיא וציר תם אדם
אלדי כלקה׃ ויצמח יהוה אלהים מן האדמה כל עץ נחמד למראה וטוב
למאכל ועץ החיים בתוך הגן ועץ הדעת טוב ורע׃ ואצמח יי אלהים מן
ארעא כל אילן דמרגג למחזי וטב למיכל ואילן חייא במציעות גנתא
ואילן דאכלי פירוהי חכמין בין טב לביש׃ ואנבת אללה פי אלארץ כל
שגרה חסן מנצרהא וטיב מאכלהא ושגרת אלחיוה פי וסט אלגנאן
ושגרה אלמערפת אלכיר ואלשר׃ ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן
ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים׃ ונהרא הוה נפיק מעדן לאשקאה
ית גנתא ומתמן מתפרש והוי לארבעה רישי נהרין׃ וכאן נהר יכרג
מן עדן ליסקי אלגנאן ומן תם יתפרק פיציר ארבעה רוס׃ שם האחד
פישון הוא הסובב את כל ארץ החוילה אשר שם הזהב׃ שום חד פישון
הוא דמקיף ית כל ארע חוילה דתמן דהבא׃ אסם אחדהמא אלניל והו
אלמחיט בגמיע בלד זוילה אלדי תם אלדהב׃ וזהב הארץ ההוא טוב שם הבדלח
ואבן השהם׃ ודהבא דארעא ההיא טב תמן בדלחא ואבני בורלא׃
ודהב דלך אלבלד גייד תם אללולו וחגארה אלבלור׃ ושם הנהר השני גיחון
הוא הסובב את כל ארץ כוש׃ ושום נהרא תנינא גיחון הוא דמקיף ית
כל ארע כוש׃ ואסם אלנהר אלתאני גיחון הו אלמחיט בגמיע בלד אלחבשה׃
ושם הנהר השלישי חדקל הוא ההלך קדמת אשור והנהר הרביעי הוא
פרת׃ ושום נהרא תליתאה דגלת הוא דמהליך למדנחא דאתור ונהרא
רביעאה הוא פרת׃ ואסם אלנהר אלתאלת אלדגלה והו אלסאיר פי שרקי
ג אלמוצל ואלנהר אלראבע הו אלפראת׃ ויקח יהוה אלהים את האדם וינחהו
בגן עדן לעבדה ולשמרה׃ ודבר יי אלהים ית אדם ואשריה בגנתא

לה׳ האמורים למעלה״ תולדות השמים והארץ בהבראם ביום עשות יי׳ למדך שכולם בבראו בראשון״ ר״א בהבראם בה״א בראם שנ׳ כי ביה יי׳ צור עולמים בשתי אותיות הללו שלשם יצר שני עולמים ולמדך כאן שהעולם הזה נברא בה״א רמז שירדו למטה לראות שחת כה״א זאת שסתומה מכל צדדיה ופתוחה למטה לרדת דרך שם״ טרם יהיה בארץ׳ כל טרם שבמקרא לשון עד לא הוא ואינו לשון קודם׳ ואינו נבעל לומ׳ הטרים כאשר הקדים וזה מוכיח ועוד אחר כי טרם תיראון עדין
לא תיראון

דעדן למפלחה ולמטרה׃ תם אכד׳ אללה אדם פאסכנה פי גנאן עדן ליכדמה
ויחפטה׃ ויצו יהוה אלהים על האדם לאמר מכל עץ הגן אכל תאכל׃
ופקיד יי׳ אלהים על אדם למימר מכל אילן גנתא מיכל תיכול׃ ואמרה
אללה קאילא מן גמיע שג׳ר אלגנאן גאיז אן תאכל׃ ומעץ הדעת טוב
ורע לא תאכל ממנו כי ביום אכלך ממנו מות תמות׃ ומאילן דאכלי
פירוהי חכמין בין טב לביש לא תיכול מניה ארי ביומא דתיכול מניה
ממת תמות׃ ומן שג׳רת מערפת אלכ׳יר ואלשר לא תאכל פאן פי יום
תאכל מנהא תסתחק אן תמות׃ ויאמר יהוה אלהים לא טוב היות
האדם לבדו אעשה לו עזר כנגדו׃ ואמר יי׳ אלהים לא תקין דיהי אדם
בלחודוהי אעביד ליה סמך כקבליה׃ תם קאל אללה ליס כ׳יר פי בקא אדם
וחדה אצנע לה עונא חדאה׃ ויצר יהוה אלהים מן האדמה כל חית
השדה ואת כל עוף השמים ויבא אל האדם לראות מה יקרא לו
וכל אשר יקרא לו האדם נפש חיה הוא שמו׃ וברא יי׳ אלהים מן
ארעא כל חית ברא וית כל עופא דשמיא ואיתי לות אדם למחזי מא
יקרי ליה וכל דהוה קרי ליה אדם נפשא חיתא הוא שמיה׃ פחשר
אללה מן אלארץ׳ גמיע וחש אלצחרא וטאיר אלסמא ואתי בהא אלי אדם
ליריה מא יסמיה פכל מא סמאה אדם מן נפס חיה הו אסמה אלי אלאן׃
ויקרא האדם שמות לכל הבהמה ולעוף השמים ולכל חית השדה
ולאדם לא מצא עזר כנגדו׃ וקרא אדם שמהן לכל בעירא ולעופא
דשמיא ולכל חית ברא ולאדם לא אשכח סמך כקבליה׃ פסמא
אדם אסמא לגמיע אלבהאים וטאיר אלסמא ווחש אלצחרי ולם יגד לנפסה׃

לא תיראון ואף זה תפרש עדיין לא היה בארץ כשנגמרה בריאת עולם בששי קודם שנברא אדם וכל
עשב השדה עדיין לא צמח ובשלישי שכתב ותוצא הארץ על פתח קרקע עמדו עד יום ששי׃ כי לא המטיר
ומה טעם לא המטיר לפי שאדם אין לעבוד את האדמה ואין מכיר בטובתן של גשמים וכשבא אדם
וידע שהם צורך לעולם ונתפלל עליהם וירדו וצמחו האילנות והדשאים׃ יי׳ אלהים׃ יי׳ הוא שמו אלהים
שהוא שליט ושופט על כל וכן פירוש זה בכל מקום לפי פשוטו יי׳ שהוא אלהים׃ ואד יעלה׃ לענין
בריאתו של אדם העלה התהום והשקה עננים לשרות העפר ונברא אדם כגבל זה שנותן מים ואחר כך
לש את העיסה אף כאן והשקה ואחר כך וייצר׃ וייצר שתי יצירות יצירה לעולם הזה ויצירה לתחיית
המתים אבל בבהמה שאינה עומדת לדין לא נכתב בה ביצירתה שני יודין׃ עפר מן האדמה׃ צבר
עפרו מכל האדמה מארבע רוחות שבכל מקום שימות שם תהא קולטתו לקבורה׃ ד״א נטל עפרו ממקום
שנ׳ בו מזבח אדמה תעשה לי הלואי תהא לו כפרה ויוכל לעמוד׃ ויפח באפיו׃ עשאו מן התחתונים ומן העליונים

גוף מן התחתונים

עונא חדאה: ויפל יהוה אלהים תרדמה על האדם ויישן ויקח אחת מצלעותיו
ויסגר בשר תחתנה: ורמא יי אלהים שינתא על אדם ודמוך ונסיב חדא
מעלעוהי ומלי בסרא תחותה: פאוקע אללה סבאתא עלי אדם פנאם ואכד
ואחדא מן אצלאעה וסד מכאנהא בלחם: ויבן יהוה אלהים את הצלע
אשר לקח מן האדם לאשה ויבאה אל האדם: ובנא יי אלהים ית עלעא
דנסיב מן אדם לאתתא ואיתיה לות אדם: ובנא מנהא אמראה ואתא
בהא אלי אדם: ויאמר האדם זאת הפעם עצם מעצמי ובשר מבשרי
לזאת יקרא אשה כי מאיש לקחה זאת: ואמר אדם הדא זמנא גרמא
מגרמי ובסרא מבסרי לדא יתקרי אתתא ארי מבעלה נסיבא דא:
פקאל אדם הדה אלמרה שאהדת עצמא מן עצאמי ולחמא מן לחמי
וינבגי אן תסמא אמראה לאנהא מן אמר אכדת: על כן יעזב איש
את אביו ואת אמו ודבק באשתו והיו לבשר אחד: על כין ישבוק גבר
בית משכבי אבוהי ואמיה וידבוק באתתיה ויהון לבסרא חד: לדלך יתרך
אלרגל אבאה ואמה וילאזם זוגתה פיכונא גסמא ואחדא: ויהיו שניהם
ערומים האדם ואשתו ולא יתבששו: והוו תרויהון ערטלאין אדם
ואתתיה ולא מתכלמין: פכאנא גמיעא עריאנין אדם וזוגתה ולם יחתשמאן
דלך: והנחש היה ערום מכל חית השדה אשר עשה יהוה אלהים ויאמר
אל האשה אף כי אמר אלהים לא תאכלו מכל עץ הגן: וחויא הוה חכים
מכל חית ברא דעבד יי אלהים ואמר לאתתא בקשטא ארי אמר יי לא
תיכלון מכל אילן גנתא: ואלתעבאן צאר חכימא מן גמיע חיואן אלצחרי
אלדי כלקה אללה פקאל ללאמראה איקינא קאל אללה לא תאכלו מן גמיע שגר

נוף מן התחתונים ונשמה מן העליונים לפי שביום ראשון נבראו שמים וארץ: בשני ברא רקיע לעליונים·
בשלישי תיראה היבשה לתחתונים: ברביעי ברא מאורות לעליונים [redacted] בחמישי ישרצו המים לתחתונים·
הוזקק הששי לבריאת בו בעליונים ובתחתונים ואם לאו יש קנאה במעשה בראשית שיהיו אלו רבים על אלו—
בבריאת יום אחד: לנפש חיה: אף בהמה וחיה בקראו נפש חיה אך זו של אדם חיה שבכולן שניתוסף
בה דעה ודבור: מקדם: במזרחו של עדן נטע את הגן: ואם תאמר הרי כתב ויברא את האדם וגו' ראיתי
בבריתא של ר' יעקב בנו של ר' יוסי הגלילי מל"ב מדות שהתורה נדרשת בהן וזו אחת מהן כלל שאחריו
מעשה הוא פרטו של ראשון: וכן אצל הבהמה חזר וכתב ויצר יי מן האדמה כל חית השדה כדי לפרש
ויבא אל האדם לקרות שם ולמד על העופות שנבראו מן הרקק: ויצמח: בגנין הגן הכתוב מדבר
בתוך הגן: באמצע: פישון: הוא נילוס נהר מצרים ועל שם שמימיו מתברכין ועולין ומשקין את
הארץ נקרא פישון כמו ופשו פרשיו: ד"א פישון שהוא מגדל פשתן על כן ביטשיה אצל מצ' ובושו עובדי

ויביאה מתחם ועולה פר שק שטה צבר קישושץ והביאה טוס·

בן אדם

ויברא את האדם וגו' כלל קהם בריתו להיכן וקהם מעשין חזר ופירש ויצר יי אלהים· ויצמח לו גן בעדן· וינחהו בגן עדן· ויפל עליו תרדמה השומע סבור שהוא מעשה [redacted]
אחר ואינו אלא פרטו של ראשון· וכן
פשתים· גיחון

אלגנאן; ותאמר האשה אל הנחש מפרי עץ הגן נאכל: ואמרת אתתא
לחויא מפירי אילן גינתא ניכול: פקאלת לה מן תמר שגר אלגנאן נאכל:
ומפרי העץ אשר בתוך הגן אמר אלהים לא תאכלו ממנו ולא תגעו בו
פן תמתון: ומפירי אילנא דבמציעות גנתא אמר יי לא תיכלון מניה ולא
תקרבון ביה דלמא תמותון: לכן מן תמר אלשגרה אלתי פי וסט אלגנאן קאל אללה
לא תאכלו מנהא ולא תדנו בהא כלא תמותון: ויאמר הנחש אל האשה
לא מות תמותון: ואמר חויא לאתתא לא ממת תמותון: קאל להא לא מות
תמותון: כי ידע אלהים כי ביום אכלכם ממנו ונפקחו עיניכם והייתם
כאלהים ידעי טוב ורע: ארי גלי קדם יי ארי ביומא דתיכלון מניה ויתפתחן
עיניכון ותהון כרברבין חכמין בין טב לביש: לאן עלם אללה אן פי יום
תאכלו מנהא תנפתח עיונכם ותכונו כאלמלאיכה עארפי אלכ'יר ואלשר
בזיאדה: ותרא האשה כי טוב העץ למאכל וכי תאוה הוא לעינים ונחמד
העץ להשכיל ותקח מפריו ותאכל ותתן גם לאישה עמה ויאכל: וחזת
אתתא ארי טב אילנא למיכל וארי אסו הוא לעינין ומרגג אילנא
לאסתכלא ביה ונסיבת מאביה ואכלת ויהבת אף לבעלה עמה ואכל: פלמא
ראת אלמראה אן אלשגרה טייבת אלמאכל שהייה אלמנט'ר מנאא ללעקל
אכ'דת מן תמרהא ואכלת ואעטת בעלהא איצ'א מעהא פאכל: ותפקחנה
עיני שניהם וידעו כי עירמים הם ויתפרו עלה תאנה ויעשו להם
חגרת: ואתפתחא עיני תרויהון וידעו ארי ערטלאין אנון וחטיטו
להון טרפי תינין ועבדו להון זרזין: פאנפתחת עיונהמא פעלמא אנהמא

פעמים: גיחון. שהיה הולך והומה והמייתו גדולה מאד כמו כי יגח שמנגח והולך והומה: חדקל. שמימיו
חדין וקלין: פרת. שמימיו פרין ורבין ומבריאין את האדם: כוש ואשור. עדיין לא היו וכתב המקרא על
העתיד: קדמת אשור. למזרחה של אשור: הוא פרת. החשוב על כולם הנזכר על שם ארץ ישראל: ויקח. לקחו
בדברים נאים ופיתהו ליכנס: לא טוב היות האדם לבדו. שלא יאמרו שתי רשויות הן הקב״ה בעליונים יחיד בעליונים
ואין לו זוג וזה בתחתונים ואין לו זוג: עזר כנגדו. זכה עזר. לא זכה כנגדו להלחם: ויצר מן האדמה. היא
יצירה היא עשייה האמורה למעלה ויעש אלהים את חית הארץ וגו׳ אלא בא ופירש שהעופות נבראו מן
הרקק לפי שאמר למעלה מן המים נבראו וכאן אמר מן הארץ נבראו ועוד למדך כאן שבשעת יצירתן מיד
בו ביום הביאן אל האדם לקרות להם שם: ובדברי אגדה יצירה זו לשון רדוי וכבוש כמו כי תצור אל עיר ימים רבים
שכבשן תחת ידו של אדם: וכל אשר יקרא לו האדם נפש חיה וגו׳ סרסהו ופרשהו כל נפש חיה אשר יקרא לו
האדם שם הוא שמו לעולם: ולאדם לא מצא עזר. ויפל יי׳ אלהים תרדמה. כשהביאן הביאן לפניו כל מין ומין זכר
ונקבה אמר לכולם יש בן זוג ולי אין בן זוג מיד ויפל: מצלעותיו. מסטריו כמו ולצלע המשכן זהו שאמרו שני פרצופין
נבראו: ויסגר. מקום החתך: ויישן ויקח. שלא יראה חתיכת הבשר שממנו נבראת ותתגנה עליו: ויבן. כבנין

עריאנין פכייטא מן ורק אלתין ועמלא להמא מיאזרא׃ וישמעו את
קול יהוה אלהים מתהלך בגן לרוח היום ויתחבא האדם ואשתו מפני
יהוה אלהים בתוך עץ הגן׃ ושמעו ית קל מימרא דיי אלהים מהליך
בגנתא למנח יומא ואטמר אדם ואתתיה מן קדם יי אלהים בגו אילן גנתא׃
פסמעא צות אלה מאר פי אלגנאן כדלך בחרכה אלנהאר פאכתבא אדם
וזוגתה מן בין ידי אלה פי מא בין שגר אלגנאן׃ ויקרא יהוה
אלהים אל האדם ויאמר לו איכה׃ וקרא יי אלהים לאדם ואמר ליה
אן את׃ פנאדא אלה באדם וקאל לה מקררא אין אנת׃ ויאמר את קולך
שמעתי בגן ואירא כי עירם אנכי ואחבא׃ ואמר ית קל מימרך שמעית
בגנתא ודחילית ארי ערטלאי אנא ואטמרית׃ קאל אנא סמעת צותך
פי אלגנאן פאתקית אד אנא עריאן פאכתבית׃ ויאמר מי הגיד לך כי
עירם אתה המן העץ אשר צויתיך לבלתי אכל ממנו אכלת׃ ואמר
מן חוי לך ארי ערטלאי את המן אילנא דפקידתך בדיל דלא למיכל
מניה אכלתא׃ קאל מן אכברך אנך עריאן אמן אלשגרה אלתי אמרתך
אן לא תאכל מנהא פאכלת׃ ויאמר האדם האשה אשר נתתה עמדי
הוא נתנה לי מן העץ ואכל׃ ואמר אדם אתתא דיהבת עמי היא
יהבת לי מן אילנא ואכלית׃ קאל אדם אלמראה אלתי געלת מעי הי
אעטתני מן אלשגרה פאכלת׃ ויאמר יהוה אלהים לאשה מה זאת
עשית ותאמר האשה הנחש השיאני ואכל׃ ואמר יי אלהים לאתתא
מא דא עבדת ואמרת אתתא חויא אטעיני ואכלית׃ פקאל אלה ללמראה

רחבה מלמטה וקצרה מלמעלה לקבל הולד כאוצר שלחטים שהוא רחב מלמטה וקצר מלמעלה. שלא יכביד משאו
על קידותיו׳ ויבא את הבלע כאשה להיות אשה ׳כמו ושע אותו גרעון לאפוד להיות אפוד׳ זאת הפעם׳ מלמד
שנתקררה דעתו בחוה׳ לזאת יקרא אשה כי מאיש ולא לשון נופל על לשון מכאן שנברא העולם בלשון הקדש׳ על כן
יעזב איש׳ רוח הקדש אומרת כן לאסור על בני נח העריות׳ לבשר אחד׳ הולד נוצר על ידי שניהם ושם נעשה בשרם
אחד׳ ולא יתבוששו׳ שלא היו יודעין דרך צניעות להבחין בין טוב לרע ואעפ״י שנתנה בו דעה לקרא שמות לא
ניתן בו יצר הרע עד אכלו מן העץ ונכנס בו יצר הרע וידע מה בין טוב לרע׳ והנחש היה ערום׳ מה ענין זה לכאן היה
לו לסמוך ויעש יי אלהים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם אלא למדך מאיזו עצה קפץ עליהם הנחש ראה אותם
ערומים עסוקים בתשמיש לעין כל ונתאוה להם׳ ערום מכל׳ לפי ערמתו וגדולתו היתה מפלתו ערום מכל ארור
מכל׳ אף כי אמר וגו׳ שמא אמר לכם לא תאכלו מכל ואעפ״י שראה אותם אוכלים משאר פירות הרבה עליה
דברים כדי שתשיבנו האשה ויבא לדבר באותו העץ׳ ולא תגעו בו׳ הוסיפה על הצווי לפיכך באה לידי
גרעון הוא שנאמר אל תוסף על דבריו׳ לא מות תמותון׳ דחפה עד שנגעה בו אמר לה כשם שאין מיתה בנגיעה כך
אין מיתה באכילה׳ כי יודע׳ כל אומן שונא את בני אומנותו מן העץ אכל וברא את העולם׳ והייתם כאלהים
יוצרי עולמות׳ ותרא האשה׳ ראתה דבריו של נחש והנאו לה והאמינתו׳ כי טוב העץ׳ להיות כאלהים׳ וכי תאוה הוא

מא דא צנעת קאלת אלחיה אגואתני פאכלת׃ ויאמר יהוה אלהים אל הנחש כי
עשית זאת ארור אתה מכל הבהמה ומכל חית השדה על גחנך תלך
ועפר תאכל כל ימי חייך׃ ואמר יי אלהים לחויא ארי עבדת דא ליט את
מכל בעירא ומכל חית ברא על מעך תיזיל ועפרא תיכול כל יומי חייך׃
פקאל אללה ללחיה אד צנעת הדי בעלם פאנת מלעון מן גמיע אלבהאים
וגמיע והחש אלצחרא ועלי צדרך תסלך ותראב תאכל טול איאם
חיאתך׃ ואיבה אשית בינך ובין האשה ובין זרעך ובין זרעה הוא
ישופך ראש ואתה תשופנו עקב׃ ודבבו אשוי בינך ובין אתתא ובין
בנך ובין בנהא הוא יהי דכיר מא דעבדת ליה מלקדמין ואת תהי
נטר ליה לסופא׃ ועדאוה אגעלהא בינך ובין אלמראה ובין נסלך ונסלהא
הו ישדכך ראס ואנת תלדגה אלעקב׃ אל האשה
אמר הרבה ארבה עצבונך והרנך בעצב תלדי בנים ואל אישך תשוקתך
והוא ימשל בך׃ לאתתא אמר אסגאה אסגי צערכי ועדויכי בצער
תלידין בנין ולות בעליך תהי תיובתיך והוא ישלוט ביך׃ וקאל ללמראה ת׳ אובתך נ״א
לאכתרן משקתך וחמלך במשקה תלדין בנין ואלא בעלך יכון
קיאדך והו יתסלט עליך׃
ולאדם אמר כי שמעת לקול אשתך ותאכל מן
העץ אשר צויתיך לאמר לא תאכל ממנו ארורה האדמה בעבורך בעצבון
תאכלנה כל ימי חייך׃ ולאדם אמר ארי קבילתא למימר אתתך

לעיניס׳ כמו שאמר לה ונפקחו עיניכם״ ונחמד להשכיל׳ כמו שאמר לה יודעי טוב ורע״ ותתן גם לאישה׳ שלא תמות היא ויחיה הוא וישא אחרת״ גם׳ לרבות שאר בהמה חיה ועוף״ ותפקחנה׃ לענין החכמה דבר הכת׳ ולא לענין ראייה ממש וסוף המקרא מוכיח״ וידעו כי עירמים הם׳ אף הסומא יודע כשהוא ערום אלא מהו וידעו כי עירמים הם מצוה אחת היתה בידם ונתערטלו הימנה״ עלה תאנה׳ הוא העץ שאכלו ממנו בדבר שנתקלקלו בו ניתקנו אבל שאר העצים מנעום מליטול עליהם׳ ומפני מה לא נתפרסם העץ שאין הקב״ה חפץ להונות בריה שלא יכלימוהו ויאמרו זהו שלקה העולם על ידו מדרש ר׳ תנחומא״ וישמעו׳ יש מדרשי אגדה רבים וכבר סדרום רבותי׳ על מכונם בב״ר׳ ובשאר מדרשות׳ ואני לא באתי אלא לפשוטו של מקרא ולאגדה המיישבת דברי המקרא דבר דבור על אפניו״ וישמעו׳ שמעו את קול הקב״ה שהיה מתהלך בגן״ לרוח היום׳ לאותו רוח שהשמש באה משם וזו היא מערבית שלפנות ערב חמה במערב והם סרחו בעשירית״ איכה׳ יודע היה היכן הוא אלא ליכנס עמו בדברים שלא יהא נבהל להשיב אם יענשוהו פתאום וכן בקין אמר אי הבל אחיך וכן בבלעם מי האנשים האלה עמך ליכנס עמהם בדברים וכן בחזקיה ע״ה בשלוחי מרודך בלאדן״ מי הגיד לך׳ מאין לך לדעת מה בושת יש בעומד ערום״ המן העץ׳ בתמיה״ אשר נתת עמדי׳ כאן כפר בטובה״ השיאני׳ הטעני כמו אל ישיא אתכם חזקיהו״ כי עשית זאת׳ מכאן שאין מהפכין בזכותו של מסית״ שאלמלא שאלו מה עשית זאת היה

בעצבון תאכלנה ל׳ לוי ור׳ יצחק ר׳ שמואל ב׳ לוי אומר קשה היא הפרנסה שהיא שקולה כפלים בלידה שנ׳ בלידה בעצב תלדי בנים ובפרנסה כת׳ בעצבון תאכלנה ר׳ יצחק אומר קשה היא הפרנסה שהיא ש׳ שקולה כקריעת ים סוף שנ׳ לגוזר ים סוף לגזרים וכתי׳ בתריה נותן לחם לכל בשר״ ר׳ שמואל אומר קשה יציאתה כקריעת ים סוף שנ׳ מיהר צועה להפתח וכתי׳ בתריה ואנכי יי׳ אלהיך רגע הים ויהמו גליו

ואכלת מן אילנא דפקידתך למימר לא תיכול מנה ליטא ארעא
בדילך בעמל תיכלנה כל יומי חייך׃ וקאל לאדם אד קבלת קול זוגתך
ואכלת מן אשגרה אלתי אמרתך קאילא לא תאכל מנהא מלעונה
אלארץ בסבבך במשקה תאכלהא טול איאם חיאתך׃ וקוץ ודרדר

ואטדין כא

תצמיח לך ואכלת את עשב השדה׃ וכובין ואטטין תצמח לך ותיכול ית
עסבא דחקלא׃ ושוכא ודרדרא תנבת לך ותאכל עשב אלצחרי׃

בזעת אפיך נוטריקון בכל זמן עסוק תורה אם פנוי ותהייב כל״ה

בזעת אפיך תאכל לחם עד שובך אל האדמה כי ממנה לקחת כי עפר
אתה ואל עפר תשוב׃ בזיעתא דאפך תיכול לחמא עד דתתוב לארעא
דמנה אתבריתא ארי עפרא את ול עפרא תתוב׃ בערק וגהך תאכל אל
טעאם אלי רגועך אלי אלארץ אלדי אכדת מנהא לאנך תראבי׃ אלתראב תרגע׃
ויקרא האדם שם אשתו חוה כי הוא היתה אם כל חי׃ וקרא אדם שום
אתתיה חוה ארי היא הות אמא דכל בני אנשא׃ וסמא אדם אסם זוגתה

כתנות עור זב ושמש חד אמר דבר הבאמן העור וחד אמר דבר שהעור נהנה ממנו ר׳ שעיה אומ׳ מן הצון שפשט כחש לקח ונבא וועשה כתנות עור באדם ולאשתו

חוה לאנהא כאנת אם חי נאטק׃ ויעש יהוה אלהים לאדם ולאשתו כתנות
עור וילבשם׃ ועבד יי אלהים לאדם ולאתתיה לבושין דיקר על משך
בסרהון ואלבישנון׃ וצנע אללה לאדם וזוגתה תיאב בדן ואלבסהמא׃
ויאמר יהוה אלהים הן האדם היה כאחד ממנו לדעת
טוב ורע ועתה פן ישלח ידו ולקח גם מעץ החיים ואכל וחי לעלם׃ ואמר
יי אלהים הא אדם הוה יחידי בעלמא מניה למדע טב וביש וכען
דלמא יושיט ידיה ויסב אף מאילן חייא וייכול וייחי לעלם׃ תם קאל
אללה הודי אדם קד צאר כואחד מנא פי מערפת אלכיר ואלשר ואלאן כלא
ימד ידה ויאכד מן שגרת אלחיוה איצא ויאכל ויחיא אלי אלאבד׃ וישלחהו
יהוה אלהים מגן עדן לעבד את האדמה אשר לקח משם׃ ושלחיה יי

בולהטיב דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין׃ מכל הבהמה ומכל חית השדה׳ אם מבהמה
נתקלל מחיה לא כל שכן העמידו רבותי מדרש זה במסכת בכורות ללמד שימי עיבורו שלנחש ז׳ שנים׳
על גחונך תלך׳ רגלים היו לו ונקצצו׳ ואיבה אשית׳ את ה לא נתכוונתה אלא שימות אדם שיאכל הוא ותחלה
ותשא את חוה ולא באת לדבר אל חוה תחלה אלא לפי שהנשים קלות להתפתות ויודעות לפתות את בעליהן
לפיכך ואיבה אשית׳ ישופך׳ יכתתך׳ כמו ואכת אתו טחון ותרגו׳ ושפית יתיה׳ ואתה תשופנו עקב׳ לא
יהיה לך קומה ותשופנו בעקיבו ואף משם תמיתנו ולשון תשופנו כמו נשף בהם׳ פשבנחש בא לנשוך
הוא נושף כמין שריקה ולפי שהלשון נופל על הלשון כתב לשון נשיפה בשניהם׳ עצבונך׳ זה צער גדול בנים
והרונך׳ זה צער העיבור׳ בעצב תלדי בנים׳ זה צער הלידה׳ ואל אישך תשוקתך׳ לתשמיש ואעפכן אין

אלהים מגנתא דעדן למפלח ית ארעא דאתברי מתמן: פטרדה אלהים
מן גנאן ערן ליפלח בארץ אשר אכל מנהא: ויגרש את האדם
וישכן מקדם לגן עדן את הכרבים ואת להט החרב המתהפכת לשמר
את דרך עץ החיים: ותריך ית אדם ואשרייה מלקדמין לגנתא דעדן
ית כרוביא וית שנן חרבא דמתהפכא למטר ית אורח אילן חייא: ולמא
טרד אדם אמכן שרקייא מן גנאן ערן מלאיכה ולמע סית מתקלב
ליחפץ טריק שגרת אחיוה:

ד

והאדם ידע את חוה אשתו ותהר ותלד את קין ותאמר קניתי איש
את יהוה: ואדם ידע ית חוה אתתיה ועריאת וילידת ית קין ואמרת
קניתי גברא מנקיתי: ואן ארם ואקע הוה זוגתה פחסלת וולדת קין
וקלת קד לזקת לגברא מן ענד אלה: ותסף ללדת את אחיו את הבל
ויהי הבל רעה צאן וקין היה עבד ארמה: ואוסיפת למילד ית אחוהי ית
הבל והוה הבל רעי ענא וקין הוה פלח בארעא: פעאודת איצא
וולדת אכיה הבל פכאן הבל ראעי גנס וקין כאן יפלח בארץ: ויהי
מקץ ימים ויבא קין מפרי הארמה מנחה ליהוה: והוה מסוף יומין
ואיתי קין מאבא דארעא תקרובתא קידי: פלמא כאן בעד איאם
אתי קין מן תמר בארץ הדייה ללה: והבל הביא גם הוא מבכרות
צאנו ומחלבהן וישע יהוה אל הבל ואל מנחתו: והבל איתי אף
הוא מבכירי ענה ומשמיניהון והות רעוא מן קידי בהבל ובקרבניה
והבל אתי הו איצא מן בכור גנמה ומן סמאנהן פקבל אלה הבל
והדייתה: ואל קין ואל מנחתו לא שעה ויחר לקין מאד ויפלו פניו:
ובקין ובקרבניה לא הות רעוא ותקיף לקין לחדא ואתכבישו אפוהי:

בדפוס כבור לעה ובבתי בת היד נקורדעה

ויהי מקץ ימים תמה כיון שהגיע ליל פסח קרה אדם לבנו ואמר להן בני הזה היום עתידין ישראל להקריב קרבן פסחים לבורא והקריבו אף אתם לבוראכם קרבן והביא קין ממותר שאכלו קליות וזרע פשתן דבר מאום והקריבו מנחה ליי על אותו המסבה שהקריב עליו אדם הראשון והבל הביא גם הוא מבכרת צאנו ומחלביהן מכבשים שלא נגזזו ולא נעבדו

אין לך מנח לתבעו בפה לא הוא ימשל בך הבל ממנו ולא ממך" תשוקתך תאוותך כמו כפשר שוקקה" ארורה האדמה בעבורך מעלה לך דברים ארורים כגון זבובים ופרעושים ונמלים משל ליוצא לתרבות רעה והבריות מקללין שדים שיצק מהם" וקוץ ודרדר תצמיח לך הארץ כשתזרענה מיני זרעים תצמיח קוץ ודרדר קונרס ועכביות והן נאכלין ע"י תיקון" ואכלת את כל עשב השדה ומה קללה היא זו והלא בברכה נאמר לו הנה נתתי לכם את כל עשב זרע זרע וגו' לא מה אמור כאן בכאב העצבון ארורה האדמה בעבורך בעצבון תאכלנה ואחר העצבון וקוץ ודרדר תצמיח לך כשתזרענה קטנית או ירקות גנה היא תצמיח לך קוצים ודרדרים ושאר עשבי השדה על כרחך תאכלם" בזעת אפיך לאחר שתטרח בה הרבה" ויקרא האדם חזר הכתוב לענינו הראשון ויקרא האדם שמות ולא הפסיק אלא ללמדך שעל קריאת שמות נזדווגה לו חוה כמו שכת' ולאדם לא מצא עזר כנגדו לפיכך ויפל יי' אלהים תרדמה ועו' שכת' ויהיו שניהם ע

ולקין ולקורבניה לא קבלה ותקיף לקין לחדא ואיתכאבו אפוהי: ולקין והדיתה לם יקבלהא פאשתד גצב קין גדא ווקע עלי׳ וגהה חיאא:
ויאמר יהוה אל קין למה חרה לך ולמה נפלו פניך: ואמר יי׳ לקין
למא תקוף לך ולמא אתכבישו אפך: פקאל אללה לקין לם אשתד
עליך ולם וקע וגהך: הלוא אם תיטיב שאת ואם לא תיטיב לפתח
חטאת רבץ ואליך תשוקתו ואתה תמשל בו: הלא אם תוטיב
עובדך ישתביק לך ואם לא תוטיב עובדך ליום דינא חטאך נטיר
עתיד לאתפרעא מנך אם לא תתוב ואם תתוב ישתביק לך: אלא אן
גדת קבלת ואן לם תגוד פאן מא אתנהת כטאך ראבץ ואליך
קיאדה ואנת תתסלט עליה באכתיאר: ויאמר קין אל הבל אחיו
ויהי בהיותם בשדה ויקם קין אל הבל אחיו ויהרגהו: ואמר קין להבל אחוהי
והוה במהויהון בחקלא וקם קין להבל אחוהי וקטליה: תם האול קין הבל
אכיה פלמא כאנא פי אלצחרי קאם קין אלי הבל אכיה פקתלה: ויאמר
יהוה אל קין אי הבל אחיך ויאמר לא ידעתי השמר אחי אנכי: ואמר
יי׳ לקין אן הבל אחוך ואמר לא ידענא הנטר אחי אנא: פקאל אללה לה
מקררא אין הבל אכיך קאל לם אעלם אחאפץ׳ אכי אנא: ויאמר מה
עשית קול דמי אחיך צעקים אלי מן האדמה: ואמר מא עבדתא קל
דם זרעין דעתידין למפק מן אחוך קבלן קדמי מן ארעא: קאל מאדא
צנעת צות דם אכיך יצרך אלי׳ מן אלארץ: ועתה ארור אתה מן
האדמה אשר פצתה את פיה לקחת את דמי אחיך מידך: וכען ליט את

ויאמר קין אל הבל אחיו נכנס עמו בדברי ריב ומצה להתעולל עליו להורגו. ויש בזה מדרשי אגדה אך זה יישובו של מקרא.
ויאמר קין אל הבל אחיו. אמ׳ לו נחלוק את העולם ואני בבכור אטול פי שנים אל הבל אלא אלחם בו אני נוטל יותר על חלקי מקום זה שנתקבל קרבני בו אלא קין לא תטול ועל דברים נפל בו קטטה בינהם רבות׳
ויהי בהיותם בשדה ולהלן כת׳ ציון שדה תחרש — קול דמי אחיך שהיה דמו מפוזר על העצים ועל האבנים

ערומים סמך לו פרשת הנחש להודיעך שמתוך שראה ערותה וראה אותם עסוקים בתשמיש נתאוה לה ובא עליה במחשבה ובמרמה׳׳ חוה׳ נופל על לשון חיה שמחיה את ולדותיה כאשר תאמר מה הוה לאדם בלשון היה׳׳ כתנות עור׳ יש דברי אגדה אומרין חלקים כצפורן היו מדובקין על עורן׳׳ ויש אומרין דבר הבא מן העור כגון צמר הארנבים שהוא רך וחם ועשה להם כתנות ממנו׳׳ היה כאחד ממנו׳ הרי הוא יחיד בתחתונים כמו שאני יחיד בעליונים ומה היא יחידתו לדעת טוב ורע מה שאין כן בבהמה וחיה׳׳ — ועתה פן ישלח ידו׳ ומשיחיה לעולם הרי הוא קרוב להטעות הבריות אחריו ולומ׳ אף הוא א׳׳ וה׳ ויש מדרשי אגדה אבל אין מיושבין על פשוטו׳׳ מקדם לגן עדן׳ במזרחו שלגן עדן חוץ לגן׳׳ את הכרובים׳ — מלאכי חבלה׳ וחרב מתהפכת ולה להט לאיים עליו מליכנס עוד לגן׳ תרגום להט שנן כמו שלף שננא בסנהדרין׳ ובלשון לעז למה׳ ומדרש אגדה יש ואני איני בא אלא לפשוטו׳׳ והאדם ידע׳ כבר קודם ענין שלמעלה קודם שחטא ונטרד מגן עדן וכן ההריון והלידה שאם כתב וידע אדם עומ׳ משמע שלאחר שנטרד היו לו בנים׳׳ קין שם קניתי׳׳ את יי׳ כמו עם יי׳ כשברא אותי ואת אשי לבדו בראנו אבל בזה שותפין אנו עמו׳׳ את קין את אחיו את הבל׳ שלשה אתים רבויין הם מלמד שתאומה נולדה עם קין ועם הבל נולדו שתים לכך נאמ׳ ותוסף׳׳ רועה צאן׳ לפי שנתקללה האדמה פירש לו מעבודתה׳׳ מפרי האדמה׳ מן הגרוע׳ ויש אגדה שאומרת זרע פשתן היה׳׳ וישע וכן לא שעה אל מנחתו׳ לא פנה׳ וכן אל

ג׳ ויינ׳ עיני

מן ארעא דפתחת ית פומה וקבילת ית דמא דאחוך מן ידך׃ ואן
אנת מלעון מן אלארץ אלתי פתחת פאהא וקבלת דם אכיך מן ידך׃
כי תעבד את האדמה לא תסף תת כחה לך נע ונד תהיה בארץ׃ ארי
תפלח ית ארעא לא תוסיף למתן חילה לך מטלטל וגלי תהי בארעא׃
באן תפלחהא לא תעאוד תעטיך קואהא נאיהא וכאירא תכון פי אלארץ׃
ויאמר קין אל יהוה גדול עוני מנשא׃ ואמר קין קדם יי סגי חובי מלמשבק׃
פקאל קין בין ידי אללה אן דנבי אעטם מן אן יגפר׃ הן גרשת אתי היום
מעל פני האדמה ומפניך אסתר והייתי נע ונד בארץ והיה כל מצאי
יהרגני׃ הא תריכתא יתי יומא דין מעל אפי ארעא ומן קדמך לית
אפשר לאטמרא ואיהי מטלטל וגלי בארעא ויהי כל דישכחינני
יקטלנני׃ פאן טרדתני אליום ען וגה אלארץ באן כל מן וגדני קתלני׃
ויאמר לו יהוה לכן כל הרג קין שבעתים יקם וישם יהוה לקין אות לבלתי
הכות אתו כל מצאו׃ ואמר ליה יי לכן כל קטול קין לשבעה
דרין יתפרע מנה ושוי יי לקין אתא בדיל דלא למקטל יתיה כל
דישכחניה׃ קאל אללה לה לדלך כל מן יקתל קין יקאד בה כתירא פגעל
אללה לקין איה ללא יקתלה כל מן וגדה׃ ויצא קין מלפני יהוה וישב
בארץ נוד קדמת עדן׃ ונפק קין מן קדם יי ויתיב בארע גלי ומטלטל

שעו של יפנו׳ וכן שעה מעלי׳ פנו מעליו׳׳ וישע׳ ירדה אש מן השמים וליחכה מנחתו׳׳ הלוא אם תיטיב׳ כתרגו׳
פירושו׳׳ לפתח חטאת רובץ׳ לפתח קברך חטאך שמור׳׳ ואליך תשוקתו׳ של חטאת הוא יצר הרע תמיד שוקק
ומתאוה להכשילך׃ ואתה תמשל בו׳ אם תרצה תתגבר עליו׳׳ ויאמר קין׳ נכנס עמו בדברי ריב ומצה
להתעולל עליו להרגו׳׳ ויש בזה מדרשי אגדה אך זה ישובו של מקרא׳׳ אי הבל אחיך׳ להיכנס עמו בדברי
נחת אולי ישיב ויאמר אני הרגתיו וחטאתי לך׳׳ לא ידעתי׳ נעשה כגונב דעת העליונה׳׳ השמר אחי׳
לשון תימה הוא וכן כל הא׳ הנקודה בחטף פתח׳׳ דמי אחיך׳ דמו ודם זרעיותיו׳׳ דא שעשה בו פצעים
הרבה שלא היה יודע מהיכן נפשו יוצאה׳׳ מן האדמה׳ יותר ממה שנתקללה היא כבר בעונה וגם בזו
הוסיפה לחטוא׳׳ אשר פצתה את פיה לקחת את דמי אחיך וגו והנני מוסיף לה קללה אצלך לא תוסף תת
כחה׳׳ נע ונד׳ אין לך רשות לדור במקום אחד׳׳ גדול עוני מנשוא׳ בתמיהא׳ אתה טוען עליונים ותחתונים
ועוני אי אפשר לטעון׳׳ לכן כל הורג קין׳ זה אחד מן המקראות שקצרו דבריהם ורמזו ולא פירשו׳׳ לכן
כל הרג קין׳ לשון גערה בה יעשה לו כך וכך עונש ולא פירש עונשו׳׳ שבעתים יקם׳ איני רוצה להנקם
מקין עכשיו לסוף שבעה דורות אני נקמתו ממנו שיעמוד למך מבני בניו ויהרגהו וסוף המקרא מוכיח נוקם
שאמר שבעתים יקם והיא נקמת הבל מקין למדנו שתחלת המקרא לשון גערה היא שלא תהיה בריה
מזיקתו וכיוצא בו ויאמר דוד כל מכה יבוסי ויגע בצנור ולא פירש מה יעשה לו אבל דבר הכתוב ברמז
כל מכה יבוסי ויגע בצנור ואת העורים ואת הפסחים וגו׳ וגם אותם יכה שלא אמר אמרו העור והפסח לא
יבא של תוך הבית המלה את שלו אני מעשנו ראש ועד כאן קיצר דבריו ובדברי הימים פירש יהיה לראש׳
ולשר׳׳ וישם יי׳

דהות חשיבא עלוהי מלקדמין כגנתא דעדן׃ פכרג קין מן בין ידי אללה
ואקאם פי בלד נוד שרקי עדן׃ וידע קין את אשתו ותהר ותלד את חנוך
ויהי בנה עיר ויקרא שם העיר כשם בנו חנוך׃ וידע קין ית אתתיה
ועדיאת וילידת ית חנוך והוה בני קרתא וקרא שמה דקרתא כשום בריה
חנוך׃ פואקע קין זוגתה פחמלת וולדת חנוך פבנא קריה וסמאהא באסם
ולדה חנוך׃ ויולד לחנוך את עירד ועירד ילד את מחויאל ומחייאל
ילד את מתושאל ומתושאל ילד את למך׃ ואתיליד לחנוך ית עירד
ועירד אוליד ית מחויאל ומחייאל אוליד ית מתושאל ומתושאל אוליד ית
למך׃ תם ולד לחנוך עירד ועירד אולד מחויאל ומחייאל אולד מתושאל
ומתושאל אולד למך׃ ויקח לו למך שתי נשים שם האחת עדה ושם
השנית צלה׃ ונסיב ליה למך תרתין נשין שום חדא עדה ושום תנייתא
צלה׃ ואתכד לה למך זוגתאן אסם אחדהמא עדה ואלאכרא צלה׃
ותלד עדה את יבל הוא היה אבי ישב אהל ומקנה׃ וילידת עדה
ית יבל הוא הוה רבהון דיתבי משכנין ומרי בעיר׃ פולדת עדה יבל
הו כאן אול מן סכן אלאכביה ומלך אלמאשיה׃ ושם אחיו יובל הוא
היה אבי כל תפש כנור ועוגב׃ ושום אחוהי יובל הוא הוה רבהון דכל
דמנגן על פום נבלא ידעי זמר כנורא ואבובא׃ ואסם אכיה יובל
הו כאן אול מן חמל אלטנבור ואלקיתאר׃ וצלה גם הוא ילדה את תובל
קין לטש כל חרש נחשת וברזל ואחות תובל קין נעמה׃ וצלה אף היא
ילידת ית תובל קין רבהון דכל דידעי עבידת נחשא וברזלא ואחתיה׃

ולבשר׃ וישם יי׳ לקין אות׳ חקק לו אות משמו במצחו׃ ויצא קין׳ יצא בהכנעה כגונב דעת העליונה׃ בארץ נוד׳ בארץ שכל
הגולים נדים שם׃ קדמת עדן׳ שם גלה אביו כשגורש מגן עדן שנ׳ וישכן מקדם לגן עדן׳ לשמור את דרך עבוא הגן שיש ללמוד
שהיה אדם שם ומצינו רוח מזרחית קולטת בכל מקום את הרוצחים שנ׳ אז יבדיל משה וגו׳ מזרחה שמש׳ ד״א בארץ נוד
כל מקום שהולך היתה הארץ מזדעזעת מתחתיו והבריות אומרים סורו מעליו זהו שהרג את אחיו׃ ויהי קין בונה עיר
ויקרא שם העיר לזכר בנו חנוך׃ ועירד ילד׳ יש מקום שהוא אומר בזכר הוליד ויש מקום שהוא אומר ילד שהלידה
משמשת שתי לשונות לידת האשה וזריעת הולדות האיש׳ כשהוא אומר הוליד בל׳ הפעיל מדבר בלידת האשה פלוני
הוליד את אשתו בן או בת׳ וכשהוא אומר ילד מדבר בזריעת האיש׃ ויקח לו למך שתי נשים׳ לא היה לו לפרש כל זה אלא
ללמדינו מסוף הענין שקיים הקב״ה הבטחתו שאמר שבעתים יקם קין עמד למך לאחר שהוליד בנים ועשה דור רביעי
והרג

דתובל קין נעמה׃ וצלה הי איצא ולדת תובל קין והו כאן אול ציקל גמיע
צנעה׳ אלנחאס שחדידה וכאן אסם אכתה נעמה׃ ויאמר למך לנשיו עדה
וצלה שמען קולי נשי למך האזנה אמרתי כי איש הרגתי לפצעי וילד לחברתי׃
ואמר למך לנשוהי עדה וצלה שמעא קלי נשי למך אציתא למימרי לא
גוברא קטילית דבדיליה אנא סביל חובין למחת ואף לא עולימא חבילית
דבדיליה ישתיצי זרעי׃ פקאל למך לנסאיה ואתקא יא עדה ויא צלה אסמעא
צותי ויא נסא למך אנצתן מקאלתי אתרי קתלת רגלא בשגתי או צבי בגראחתי׃
כי שבעתים יקם קין ולמך שבעים ושבעה׃ ארי לשבעא דרין אתליאו לקין
הלא ללמך בריה שבעין ושבעא׃ פאן כתיר יקאד בקין פבלמך אכתר ואכתר׃
וידע אדם עוד את אשתו ותלד בן ותקרא את שמו שת כי שת לי אלהים
זרע אחר תחת הבל כי הרגו קין׃ וידע אדם עוד ית אתתיה וילידת בר
וקרת ית שמיה שת ארי אמרת יהב לי ייי בר אחרן חלף הבל דקטליה קין׃
ואן אדם ואקע זוגתה פולדת אבנא ואסמתה שת קאלת קד רזקני אלה אבנא
אכרא בדל הבל אד קתלה קין׃ ולשת גם הוא ילד בן ויקרא את שמו אנוש
אז הוחל לקרא בשם יהוה׃ ולשת אף הוא אתיליד בר וקרא ית שמיה אנוש
בכין ביומוהי חלו בני אנשא מלצלאה בשמא דייי׃ וולד לשת איצא אבנא
וסמאה אנוש חיניד תבדלת אלדעוה באסם אלה׃

זה ספר תולדת אדם ביום ברא אלהים אדם בדמות אלהים עשה אתו׃ דין
ספר תולדת אדם ביומא דברא ייי אדם בדמות אלהים עבד יתיה׃ הדא שרח

והרג את קין זהו שאמר כי איש הרגתי לפצעי וגו׳. שתי נשים. כך היה דרכן של דור המבול אחת לפריה ורביה ואחת
לתשמיש. זו שהיא לתשמיש משקה אותה כוס של עקרין כדי שתיעקר ומקושטת ככלה ומאכילה מעדנים. וחברתה
נזופה ואבילה כאלמנה זהו שפירש איוב רועה עקרה לא תלד ואלמנה לא ייטיב. כמו שמפורש באגדת חלק. עדה. היא
של פריה ורביה על שם שמגונה עליו ומוסרת מאצלו עדה תרגום של סורה. צלה. היא של תשמיש על שם שיושבת
תמיד בצלו דברי אגדה הם בב״ר. אבי יושב אהל ומקנה. הוא היה הראשון לרועי בהמות במדברות ויושבי אהלים
חדש כאן וחדש כאן בשביל מרעה צאנו וכשכלה המרעה במקום זה הולך ותוקע אהלו במקום אחר. ומדרש אגדה
בונה בתים לע״ז כד״א סמל הקנאה המקנה. וכן אחיו תופש כנור ועוגב לזמר לע״ז. תובל קין. תובל אומנותו של קין
תובל ל׳ תבלין תיבל והתקין אומנותו של קין לעשות כלי זיין לרוצחים. לוטש כל חורש נחשת וברזל ומחדד אומנות
נחשת וברזל כמו ילטוש עיניו לי. חורש אינו לשון פועל אלא לשון פועל בצירי שהוא נקוד קמץ קטן וטעמו
למטה מחדד ומצחצח כל כלי אומנות נחשת וברזל. נעמה. היא אשתו של נח. בבראשית רבה.

שמען

כתאב תואליד אדם כמא אנה פי יום כ'לקה אללה בשבהה מסלטא צנעה׃ זכר
ונקבה בראם ויברך אתם ויקרא את שמם אדם ביום הבראם׃ דכר
ונוקבא ברנון ובריך יתהון וקרא ית שומהון אדם ביומא דאתבריאו׃
ד'כר ואנתא כ'לקהמא ובארך פיהמא וסמאהמא אדם פי יום כ'לקהמא׃
ויחי אדם שלשים ומאת שנה ויולד בדמותו כצלמו ויקרא את שמו
שת׃ וחיא אדם מאה ותלתין שנין ואוליד בדמותיה דדמי ליה וקרא
ית שמיה שת׃ פלמא עאש אדם מאיה ותלאתין סנה אולד אבנא
בשבהה כצורתה וסמאה שת׃ ויהיו ימי אדם אחרי הולידו את שת
שמנה מאות שנה ויולד בנים ובנות׃ והוו יומי אדם בתר דאוליד ית
שת תמני מאה שנין ואוליד בנין ובנן׃ פעאש בעד ד'לך תמאן מאיה סנה
אולד פיהא בנין ובנאת׃ ויהיו כל ימי אדם אשר חי תשע מאות שנה
ושלשים שנה וימת׃ והוו כל יומי אדם דחיא תשע מאה ותלתין שנין ומית׃
פצאר גמיע עמרה תסע מאיה ותלאתין סנה ומאת׃

ויחי שת חמש שנים ומאת שנה ויולד את אנוש׃ וחיא שת מאה וחמיש
שנין ואוליד ית אנוש׃ ולמא עאש שת מאיה וכמס סנין אולד אנוש׃ ויחי שת
אחרי הולידו את אנוש שבע שנים ושמנה מאות שנה ויולד בנים ובנות׃ וחיא
שת בתר דאוליד ית אנוש תמני מאה ושבע שנין ואוליד בנין ובנן׃ ועאש
בעד ד'לך תמאן מאיה וסבע סנין אולד פיהא בנין ובנאת׃ ויהיו כל ימי שת
שתים עשרה שנה ותשע מאות שנה וימת׃ והוו כל יומי שת תשע מאה ותרתא
עסרי שנין ומית׃ פצאר גמיע עמרה תסע מאיה ואתני עשר סנה ומאת׃

שמען קולי. שהיו נשיו פורשות ממנו מתשמיש לפי שהרג את קין ואת תובל קין בנו שהיה למך סומא ותובל קין
מושכו וראה את קין ונדמה לו כחיה ואמר לאביו למשוך בקשת והרגו. וכיון שידע שהוא זקנו הכה כף אל כף וספק את
בנו ביניהם והרגו. והיו נשיו פורשות ממנו והוא מפייסן. שמען קולי. להשמע לי לתשמיש. וכי איש אשר הרגתי לפצעי
הוא נהרג. וכי אני פצעתיו מזיד שיהא הפצע קרוי על שמי. וילד אשר הרגתי לחבורתי הוא נהרג. כלומר ע"י חבורתי
בתמיה. והלא שוגג אני ולא מזיד לא זהו פצעי ולא זהו חבורתי. פצע. מכת חרב או חץ. כי שבעתים יקם קין. קין שהרג
מזיד נתלה לו עד שבעה דורות. אני שהרגתי שוגג עאכו"כ שיתלה לי שביעיות הרבה. שבעים ושבעה. ל' רבוי שביעיו'
אחז לו כך דרש ר' תנחומא. ומדרש ב"ר לא הרג למך כלום ונשיו פורשות ממנו משקיים פריה ורביה לפי שנגזרה גזרה
לכלות זרעו של קין לאחר ז' דורות. אמרו מה אנו יולדות לבהלה למחר המבול בא ושוטף את הכל והוא אומר להן וכי איש

ויחי אנוש תשעים שנה ויולד את קינן: וחיא אנוש תשעין שנין
ואוליד ית קינן: ולמא עאש אנוש תסעין סנה אולד קינן: ויחי אנוש אחרי
הולידו את קינן חמש עשרה שנה ושמנה מאות שנה ויולד בנים ובנות: וחיא
אנוש בתר דאוליד ית קינן תמני מאה וחמיש עסרי שנין ואוליד בנין ובנן:
ועאש בעד ד׳לך תמאן מאיה וכמסה עשר סנה אולד פיהא בנין ובנאת: ויהיו
כל ימי אנוש חמש שנים ותשע מאות שנה וימת: והוו כל יומי אנוש תשע
מאה וחמיש שנין ומית: פצאר גמיע עמרה תסע מאיה וכמס סנין ומאת:

ויחי קינן שבעים שנה ויולד את מהללאל:
וחיא קינן שבעין שנין ואוליד ית מהללאל: ולמא עאש קינן סבעין סנה אולד
מהללאל: ויחי קינן אחרי הולידו את מהללאל ארבעים שנה ושמנה מאות
שנה ויולד בנים ובנות: וחיא קינן בתר דאוליד ית מהללאל תמני מאה וארבעין
שנין ואוליד בנין ובנן: ועאש בעד ד׳לך תמאן מאיה וארבעין סנה אולד פיהא
בנין ובנאת: ויהיו כל ימי קינן עשר שנים ותשע מאות שנה וימת: והוו כל
יומי קינן תשע מאה ועסר שנין ומית: פצאר גמיע עמרה תסע מאיה ועשר
סנין ומאת: ויחי מהללאל חמש שנים
וששים שנה ויולד את ירד: וחיא מהללאל שתין וחמיש שנין ואוליד
ית ירד: ולמא עאש מהללאל כמסה וסתין סנה אולד ירד: ויחי מהללאל
אחרי הולידו את ירד שלשים שנה ושמנה מאות שנה ויולד בנים ובנות:
וחיא מהללאל בתר דאוליד ית ירד תמני מאה ותלתין שנין ואוליד בנין ובנן:

הרגתי לפצעי וכי אני הרגתי את הבל שהוא איש בקומה וילד בשנים שיהא זרעי כולה בתוכו עון׳ ומה קין שהרג נתלה לו ז׳ דורות אני שלא הרגתי עאכו״ שיתלו לי שביעיות הרבה׳ וזהו קו׳ של שטות אם כן אין הקב״ה גובה את חובו ומקיים את דברו״ וידע אדם וגו׳ בא לו למך אצל אדם הראשון וקבל על נשיו׳ אמר להם וכי עליכם לדקדק על גזירתו של מקום אתם עשו מצותכם והוא יעשה את שלו׳ אמרו לו בקשט עצמך תחלה והלא פרשת מאשתך זה ק״ל שנה משנקנסה מיתה על ידך׳ מיד וידע אדם עוד את אשתו׳ ומהו עוד מלמד שנתוספה לו תאוה על תאותו בבר״ אז הוחל לקרא׳ את שמות האדם ואת שמות העצבים בשמו של הקב״ה לעשותן אלילים ולקרותן אלוהות״ זה ספר תולדות אדם׳ זוהי ספירת תולדות אדם ומדרשי אגדה יש רבים״ ביום ברוא וגו׳ מגיד שביום שנברא הוליד״ שלשים ומאת שנה׳ עד כאן פירש מן האשה׳ ויתהלך חנוך׳ צדיק היה וקל בדעתו לשוב להרשיע׳ לפיכך מיהר הקב״ה וסלקו קודם זמנו והוא ששינה הכתוב במיתתו לכתוב ואיננו בעולם למלאת שנותיו״ כי לקח אותו׳ לפני זמנו כמו הנני לוקח ממך את מחמד עיניך״ ויולד בן׳ שממנו נבנה העולם״ זה ינחמנו׳ ינח ממנו את עצבון ידינו׳ עד שלא בא נח

בא

ועאש בעד דאלך תמאן מאיה ותלאתין סנה אולד פיהא בנין ובנאת׃ וַיִּהְיוּ
כָּל־יְמֵי מַהֲלַלְאֵל חָמֵשׁ וְתִשְׁעִים שָׁנָה וּשְׁמֹנֶה מֵאוֹת שָׁנָה וַיָּמֹת׃ והוו כל
יומי מהללאל תמני מאה ותשעין וחמיש שנין ומית׃ פצאר גמיע עמרה
תמאן מאיה וכמסה ותסעין סנה ומאת׃

וַיְחִי־יֶרֶד שְׁתַּיִם וְשִׁשִּׁים שָׁנָה וּמְאַת שָׁנָה וַיּוֹלֶד אֶת־חֲנוֹךְ׃
וחיא ירד מאה ושתין ותרתין שנין ואוליד ית חנוך׃ ולמא עאש ירד
מאיה ואתנין וסתין סנה אולד חנוך׃ וַיְחִי־יֶרֶד אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־חֲנוֹךְ
שְׁמֹנֶה מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת׃ וחיא ירד בתר דאוליד ית חנוך תמני
מאה שנין ואוליד בנין ובנן׃ ועאש בעד דלך תמאן מאיה סנה אולאד
פיהא בנין ובנאת׃ וַיִּהְיוּ כָּל־יְמֵי־יֶרֶד שְׁתַּיִם וְשִׁשִּׁים שָׁנָה וּתְשַׁע מֵאוֹת
שָׁנָה וַיָּמֹת׃ והוו כל יומי ירד תשע מאה ושתין ותרתין שנין ומית׃ פצאר
גמיע עמרה תסע מאיה ואתנין וסתין סנה ומאת׃

וַיְחִי חֲנוֹךְ חָמֵשׁ וְשִׁשִּׁים שָׁנָה וַיּוֹלֶד אֶת־מְתוּשָׁלַח׃ וחיא חנוך
שתין וחמיש שנין ואוליד ית מתושלח׃ ולמא עאש חנוך כמסה וסתין
סנה אולד מתושלח׃ וַיִּתְהַלֵּךְ חֲנוֹךְ אֶת־הָאֱלֹהִים אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־מְתוּשֶׁלַח
שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת׃ והליך חנוך בדחלתא דיי בתר דאוליד
ית מתושלח תלת מאה שנין ואוליד בנין ובנן׃ וסלך חנוך פי טאעת אללה
בעד מא אולד מתושלח תלאת מאיה סנה אולד פיהא בנין ובנאת׃ וַיְהִי
כָּל־יְמֵי חֲנוֹךְ חָמֵשׁ וְשִׁשִּׁים שָׁנָה וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת שָׁנָה׃ והוה כל יומי חנוך
תלת מאה ושתין וחמיש שנין׃ וצאר גמיע עמרה תלאת מאיה וכמסה וסתין
סנה׃ וַיִּתְהַלֵּךְ חֲנוֹךְ אֶת־הָאֱלֹהִים וְאֵינֶנּוּ כִּי־לָקַח אֹתוֹ אֱלֹהִים׃ והליך חנוך
בדחלתא דיי וליתוהי ארי לא אמית יתיה יי׃ ולמא סלך חנוך פי טאעת
אללה לם תוופא בל קבצה אללה׃

ואיננו כי לקח אותו אלהים תאנא ג׳ נגנזו ונקמטו. במרום ושלו[ם] חנוך ומשה ואליהו״

לא היה להם כלי מחרישה והוא הכין להם מחרישה והיתה הארץ מוציאה קוצים ודרדרים כשזורעים
חטים מקללתו של אדם הראשון ובימי נח נחה וזהו ינחמנו ואם לא תפרשהו כך אין טעם הלשון נופל על
השם ואתה צריך לקרות שמו מנחם׃ בן חמש מאות שנה׃ אל׳ יודן מה טעם כל הדורות הולידו למאה
וזה לחמש מאות׃ אמר הב״ה אם רשעים הם יאבדו במים ורע לצדיק זה ואם צדיקים הם אטריח עליו
לעשות תיבות הרבה כבש את מעינו ולא הוליד עד חמש מאות שנה כדי שלא יהא יפת הגדול שבבניו
ראוי לעונשין לפני המבול דכת׳ כי הנער בן מאה שנה ימות ראוי לענש לעתיד וכן לפני מתן תורה״
את שם את חם ואת יפת׳ והלא יפת הוא הגדול של׳א בתחלה אתה דורש את שהוא צדיק ונולד כשהוא
מהול ושאברהם יצא ממנו וכן בבל׳״ בני האלהים׳ בני השרים והשופטים״ ד״א בני האלהים׳ הם

השרים
והשופטים

ויחי מתושלח שבע ושמונים שנה ומאת שנה ויולד את למך׃ ה
וחיא מתושלח מאה ותמנן ושבע שנין ואוליד ית למך׃ ולמא עאש
מתושלח מאיה וסבעה ותמאנין סנה אולד למך׃ ויחי מתושלח
אחרי הולידו את למך שתים ושמונים שנה ושבע מאות שנה ויולד
בנים ובנות׃ וחיא מתושלח בתר דאוליד ית למך שבע מאה ותמנן ותרתן
שנין ואוליד בנין ובנן׃ ועאש בעד דלך סבע מאיה ואתנן ותמאנין סנה
אולד פיהא בנין ובנאת׃ ויהיו כל ימי מתושלח תשע מאה ושתין ותשע ש
שנין וששים שנה ותשע מאות שנה וימת׃ והוו כל יומי מתושלח תשע מאה
ושתין ותשע שנין ומית׃ פצאר גמיע עמרה תסע מאיה ותסעה וסתין סנה ומאת

ויחי למך שתים ושמנים שנה ומאת שנה ויולד בן׃ וחיא למך
מאה ותמנן ותרתין שנין ואוליד בר׃ ולמא עאש למך מאיה ואתנן ותמאנין
סנה אולד אבנא׃ ויקרא את שמו נח לאמר זה ינחמנו ממעשנו ומעצבון
ידינו מן האדמה אשר אררה יהוה׃ וקרא ית שמיה נח למימר דין ינחמיננא
מעובדנא ומליאות ידנא מן ארעא דלטה יי׃ וסמאה נוח קאילא הדא
יעזינא מן אעמלנא ומשקה אידינא מן אלארץ אלדי לענהא אלה׃ ויחי למך
אחרי הולידו את נח חמש ותשעים שנה וחמש מאות שנה ויולד בנים ובנות׃
וחיא למך בתר דאוליד ית נח חמיש מאה ותשעין וחמיש שנין ואוליד בנין ובנן׃
ועאש בעד דלך כמס מאיה וכמסה ותסעין סנה אולד פיהא בנין ובנאת׃ ויהי
כל ימי למך שבע ושבעים שנה ושבע מאות שנה וימת׃ והוה כל יומי למך
שבע מאה ושבעין ושבע שנין ומית׃ וצאר גמיע עמרה סבע מאיה
וסבעין סנה ומאת׃

ויהי נח בן חמש מאות שנה ויולד נח את שם את חם ואת יפת׃
והוה נח בר חמיש מאה שנין ואוליד נח ית שם ית חם וית יפת׃ ולמא כאן נוח

ויהי נח בן חמש מאות שנה ויולד וכי מפני מה לא הוליד לאחר שהוא בן חמש מאות שנה כדי שלא ירבו בניו ויתערבו בדור המבול ואם יאבדו במבול נמצא מצטער עליה. לכך נתמעט זרעו קודם המבול אבל לאחר המבול פרה ורבה ומלא את העולם׳׳

השרים ההולכים בשליחותו שלמקום אף הם היו מתערבין בהם כל אלהים שבמקרא לשון מרות וזה
יוכיח ואתה תהיה לו לאלהים׳ ראה נתתיך אלהים׳ כי טבת הנה׳ אר׳ יודן טבתה כת׳ שהיו מטיבין אותן ומקשטין
אותן ליכנס לחופה היה גדול נכנס ובועלה תחלה׳׳ מכל אשר בחרו׳׳ אף בעולת בעל אף הזכר והנקבה׳׳ לא
ידון רוחי באדם לא יתרעם וידיב רוחי עלי בשביל האדם לעולם לאורך ימים הנה רוחי נדון בקרבי אם
להשחית ואם לרחם לא יהיה נדון זה ברוחי לעולם כלומ׳ לאורך ימים׳׳ בשגם הוא בשר׳ כמו בשבם
בסבול כלומ׳ בשביל שגם זאת בו שהוא בשר ואעפ׳ כן איננו נכנע לפני וגזה אם יהיה אשמו דבר קטה׳
כיוצא בו עד שקמתי דבורה כמו שקמתי׳ קבול׳׳ וכן שאתה מדבר עמי׳ כמו שאתה׳ אף בשגם כמו בשבם בקטל׳
והיו ימיו עד מאה ועשרים שנה אאריך להם אפי ואם לא ישובו אביא עליהם מבול׳׳ ואם תאמ׳ משנולד יפת עד
המבול איננו אלא ק׳ שנה אין מוקדם ומאוחר בתורה כבר היתה הגזרה גזורה כ׳ שנה קודם שהוליד נח תולדות

וכן מצינו בסדר עולם

אבן כמס מאיה סנה אולד שם וחם ויפת: ויהי כי החל האדם לרב על
פני האדמה ובנות ילדו להם: והוה כד שריאו בני אנשא למסגי על אפי
ארעא ובנתא אתילידא להון: ולמא אבתדא אלנאס אן יכתרו עלי וגה
אלארץ וולד להם בנאת: ויראו בני האלהים את בנות האדם כי טבת הנה
ויקחו להם נשים מכל אשר בחרו: וחזו בני רברביא ית בנת אנשא ארי
שפירן אינין ונסיבו להון נשין מכל דאתבחרו: וראו בני אלאשראף בנאת
אלעאמה אנהן חסאן אתכדו להם נסאא מן גמיע מא אכתארוה: ויאמר יהוה
לא ידון רוחי באדם לעלם בשגם הוא בשר והיו ימיו מאה ועשרים שנה:
ואמר יי לא יתקיים דרא בישא הדין קדמי לעלם בדיל דאנון בסרא
ועובדיהון בישין ארכא יהיבנא להון מאה ועסרין שנין אם יתובון:
פקאל אללה לא ינגמד רוחי פי הולאי אלנאס אלי אלדהר אד הם בשריון ותכון
מדתהם מאיה ועשרין סנה: הנפלים היו בארץ בימים ההם וגם אחרי
כן אשר יבאו בני האלהים אל בנות האדם וילדו להם המה הגברים
אשר מעולם אנשי השם: גיבריא הוו בארעא ביומיא האנון ואף בתר
כן דעלין בני רברביא לות בנת אנשא וילידן להון אנון גיבריא
דמעלמא אנשין דשמא: וכאן אלגבאברה פי אלארץ פי דלך אלזמאן ובעד
דלך איצא כאן ידכל בני אלאשראף אלי בנאת אלעאמה חלאמא פולדן
להם הם אלגבאברה אלדין מן אלדהר דוי אסמא:

וכן מצינו בסדר עולם יש מדרשי אגדה רבים בלא ידון אבל זה הוא צחצוח פשוטו׳ הנפילים ע״ש שנפלו והפילו את העולם ובלשון עברית לשון ענקים הוא׳ בימים ההם בימי דור אנוש ובני קין׳ וגם אחרי כן אעפ״י שראו באבדן שלדור אנוש שעלה אוקינוס והציף שליש העולם לא נכנע דור המבול ללמוד מהם׳ אשר יבאו היו יולדות ענקים כמותם׳ הגבורים למרוד במקום׳ אנשי השם אותם שניקבו בשמות עירד מחויאל מתושאל שנקראו ע״ש אבודן שנימחו והותשו ד״א אנשי השם אנשי שממון ששממו את העולם׳ וינחם יי׳ כי עשה נחמה היתה לפניו שבראו בתחתונים שאלו היה מן העליונים היה ממרידן בכך׳ ויתעצב האדם אלבו שלמקום ממדת שעלה במחשבתו שלבו להעציבו זהו תרגו׳ אונקלוס׳ ד״א וינחם נהפכה מחשבתו שלמקום ממדת רחמים למדת הדין עלה במחשבה לפניו מה לעשות באדם שבארץ׳ וכן כל לשון ניחום שבמקרא לשון נמלך מה לעשות וכן ובן אדם ויתנחם׳ ועל עבדיו יתנחם׳ וינחם יי׳ על הרעה׳ נחמתי כי המלכתי׳ כולם לשון שינוי מחשבה אחרת הם׳ ד״א ויתעצב אל לבו נתאבל על אובדן מעשה ידיו כמו נעצב המלך על בנו׳ וזו כתבתי לתשובת אפיקורוס אחד ששאל את ר׳ יהושע בן קרחה אל׳ אין אתם מודים שהקב״ה רואה את הנולד אל׳ הין אל׳ והא כתי׳ ויתעצב אל לבו׳ אל׳ נולד לך בן זכר מימיך אל׳ הין אל׳ ומה עשית אל׳ שמחתי ושימחתי את הכל אל׳ ולא היית יודע שסופו למות אל׳ בשעת חדותא חדותא ובשעת אבלא אבלא׳ אל׳ כך מעשה הקב״ה אעפ״י שגלוי לפניו שסופן לחטוא ולאבדן לא נמנע מלבוראן בשביל הצדיקים העתידין לעמוד מהן׳ ויאמר יי׳ אמחה את האדם הוא עפר ואביא עליו מים ואמחה אותו לכך נאמ׳ לשון מיחוי׳ מאדם עד בהמה אף הם השחיתו דרכם׳ ד״א הכל נברא בשביל האדם וכיון שהוא כלה מה צורך באלו׳ כי נחמתי כי עשיתים חשבתי מה לעשות על אשר עשיתים׳

אלה
תולדת

וַיַּרְא יְהוָה כִּי רַבָּה רָעַת הָאָדָם בָּאָרֶץ וְכָל־יֵצֶר מַחְשְׁבֹת לִבּוֹ רַק רַע כָּל־הַיּוֹם׃
וחזא יי ארי סגיאת בישת אנשא בארעא וכל יצרא מחשבת לביה
להוד ביש כל יומא׃ ולמא ראי אללה אן קד כתר שר אלנאס פי אלארץ ונמיע
כאטר אפכאר קלובהם שר מחץ טול אלזמאן׃ וַיִּנָּחֶם יְהוָה כִּי־עָשָׂה אֶת־
הָאָדָם בָּאָרֶץ וַיִּתְעַצֵּב אֶל־לִבּוֹ׃ ותב יי במימריה ארי עבד ית אנשא
בארעא ואמר במימריה למתבר תקפהון כרעותיה׃ פתעאודהם אללה כמי
ענעהם פי אלארץ ואוצל אלמשקה אלי קלובהם׃ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶמְחֶה אֶת־
הָאָדָם אֲשֶׁר־בָּרָאתִי מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה מֵאָדָם עַד־בְּהֵמָה עַד־רֶמֶשׂ וְעַד־עוֹף
הַשָּׁמָיִם כִּי נִחַמְתִּי כִּי עֲשִׂיתִם׃ ואמר יי אמחי ית אנשא דבריתי מעל אפי
ארעא מאנשא עד בעירא עד רחשא ועד עופא דשמיא ארי תבית
במימרי ארי עבדתינון׃ פקאל אללה אמחו אלנאס אלדין כלקתהם מן אנסאן
אלי בהימה אלי דביב ואלי טאיר אלסמא אדתוא ערתהם כמי כלקתהם׃ וְנֹחַ
מָצָא חֵן בְּעֵינֵי יְהוָה׃ ונח אשכח רחמין קדם יי׃ ונח וגד חצאא ענד אללה׃

קמ״ו פסוקים סימן אמציה

אֵלֶּה תּוֹלְדֹת נֹחַ נֹחַ אִישׁ צַדִּיק תָּמִים הָיָה בְּדֹרֹתָיו אֶת־הָאֱלֹהִים הִתְהַלֶּךְ־נֹחַ׃ אלין
תולדת נח נח גבר זכי שלים הוה בדרוהי בדחלתא דיי הליך נח׃ הדי שרח
היאיר נוח וכאן נוח רגלא צאלחא צחיחא פי אגיאלה פי טאעה אללה סלך
נח׃ וַיּוֹלֶד נֹחַ שְׁלֹשָׁה בָנִים אֶת־שֵׁם אֶת־חָם וְאֶת־יָפֶת׃ ואוליד נח תלתה
בנין ית שם ית חם וית יפת׃ ואולד נח תלאתה בנין שם וחם ויפת׃ וַתִּשָּׁחֵת הָאָרֶץ
לִפְנֵי הָאֱלֹהִים וַתִּמָּלֵא הָאָרֶץ חָמָס׃ ואתחבלת ארעא קדם יי ואתמליאת ארעא
חטופין׃ ואנפסדת אלארץ בין ידי אללה ואמתלת ט׳למא׃ וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת־הָאָרֶץ
וְהִנֵּה נִשְׁחָתָה כִּי־הִשְׁחִית כָּל־בָּשָׂר אֶת־דַּרְכּוֹ עַל־הָאָרֶץ׃ וחזא יי ית ארעא והא
אתחבלת ארי חבילו כל בסרא כל אנש אורחיה על ארעא׃ ורא הא אללה

רש״י

אלה תולדות נח נח איש צדיק הואיל והזכירו ספר בשבחו שנ׳ זכר צדיק לברכה ד״א למדך שעיקר
תולדותיהם של צדיקים מעשים טובים׳ בדורותיו יש מרבותי׳ דורשין אותו לשבח כל שכן שאלו היה
בדור צדיקים היה צדיק יותר׳ ויש שדורשין אותו לגנאי לפי דורו היה צדיק ואלו היה בדורו של אברהם לא היה
נחשב לכלום׳ את האלהים התהלך נח׳ ובאברהם הוא אומר התהלכתי לפניו׳ נח היה צריך סעד לתמכו אך היה
מתחזק ומהלך בצדקו מאליו׳ התהלך לשון עבר׳ וזהו פשוטו שלמד בלשון כבד משמשת להבא ולשעבר
בלשון אחד׳ קום התהלך להבא׳ התהלך נח לשעבר׳ התפלל בעד עבדיך להבא׳ ובא והתפלל אל הבית הזה
לשון עבר אלא שהוי״ו שבראשו הופכו להבא׳ ותשחת׳ לשון ערוה ועבודה זרה כמו פן תשחתון׳ ומחת ארצה׳ השחית
כל בשר׳ ותמלא הארץ חמס׳ גזל׳ כי השחית כל בשר׳ אפילו בהמה וחיה ועוף נזקקין לשאינן מינן׳ קץ כל

אד קד אנפסדת באן אפסד כל בשרי מריקה עליהא׃ ויאמר
אלהים לנח קץ כל בשר בא לפני כי מלאה הארץ חמס מפניהם והנני משחיתם
את הארץ׃ ואמר יי לנח קצא דכל בשרא עאל לקדמי ארי אתמליאת ארעא
חטופין מן קדם עובדיהון בישיא והא אנא מחבילהון עם ארעא׃ פקש
אלה לנוח קד דנא אגל כל בשרי בין ידיא אד קד אמתלת אארץ צלמא
מן קבלהם והאנא מהלכהם מנהא׃ עשה לך תבת עצי גפר קנים תעשה
את התבה וכפרת אתה מבית ומחוץ בכפר׃ עביד לך תיבתא דאעין דקדרום
מדורין תעביד ית תיבתא ותחפי יתה מגיו ומברא בכפרא׃ אצנע לך
תאבותא מן כשב אשמשאר ואצנעהא טבקאת וקפרהא מן דאכל וכמן
בארג בקפר׃ וזה אשר תעשה אתה שלש מאות אמה ארך התבה
חמשים אמה רחבה ושלשים אמה קומתה׃ ודין דתעביד יתה תלת
מאה אמין ארכא דתיבתא חמשין אמין פתיה [illegible] אמין רומה׃
והדי מקדאר מא תצנעהא תלאת מאיה דראע טולהא וכמסין ערצהא
ותלאתין סמכהא׃ צהר תעשה לתבה ואל אמה תכלנה מלמעלה ופתח
התבה בצדה תשים תחתים שנים ושלשים תעשה׃ נהור תעביד
לתיבתא ולאמתא תשכללנה מלעילא ותרעה דתיבתא בצדדה תשוי׃

בש״ר כל מקום שאתה מוצא זנות אנדרלומוסיא באה לעולם והורגת טובים ורעים ״כי מלאה הארץ חמס׳ לא נחתם גזר דינם אלא על הגזל״ את הארץ׳ כמו מן הארץ ודומה לו כצאתי את העיר מן העיר׳ חלה את רגליו׳ מן רגליו״ ד״א את הארץ׳ עם הארץ שאף שלשה טפחים שלעומק המחרישה נימוחו ונימטשטשו׳ עשה לך תבת׳ הרבה ריוח והצלה לפניו ולמה הטריחו בבנין זה כדי שיראוהו אנשי דור המבול עסוק בה קך שנה ושואלין מה זאת לך והוא אומ׳ להם עתיד הקב״ה להביא מבול לעולם אולי ישובו״ עצי גפר׳ כך שמו ולמה זה עש׳ גפרית שנגזר עליהם למחות בו״ קנים׳ מדורים מדורים לכל בהמה וחיה״ בכופר׳ זפת בלשון ארמי ומצינו בגמרא כופרא בתיבתו שלמשה ע״י שהיו המים תשים די״ה בחומ׳ מבפנים וזפת מבחוץ ועוד כדי שלא יריח אותו צריק ריח רע שלזפת אבל כאן מפני חוזק המים זפתה מבפנים ומבחוץ״ צהר׳ יש אומרי׳ חלון׳ ויש אומרי׳ אבן טובה המאירה להם״ ואל אמה תכלנה מלמעלה׳ כסויה משופע ועולה עד שהוא קצר מלמעלה׳ כסויו משופע ועולה עד שהוא קצר מלמעלה ועומד על אמה כדי שיזובו המים למטה מכאן ומכאן׃ בצדה תשים׳ שלא יפלו הגשמים בה״ תחתים שנים ושלישים׳ שלש עליות זו על גבי זו עליונים לאדם אמצעיים למדור תחתיים לזבל״ ואני הנני מביא׳ הנני מוכן להסכים עם אותם שזרזוני כבר מה אנוש כי תזכרנו״ מבול׳ שבלה את הכל שבלבל את הכל שהוביל את הכל מן הגבוה לנמוך וזהו לשון אנקלוס שתרגם טופנא שהציף את הכל והביאם לבבל שהיא עמוקה ולכך נקראת שנער שננערו שם כל מיתי מבול״ והקימותי את בריתי׳ ברית היה צריך על הפירות שלא ירקיבו ויטפשו ושלא יהרגוהו רשעים שבדור״ אתה ובניך ואשתך׳ האנשים לבד והנשים לבד מכאן שנאסרו בתשמיש המטה״ מכל החי׳ אפלו שדים״ שנים מכל׳ מן ה הפחות שבהם לא פחות מטשם אחד זכר וא׳ נקבה״ מהעוף למינהו אותן שדבקו במיניהן ולא השחיתו

חמס בגז׳ מי נחמדה כנגד מדה נח חם לפי שלא עמד בצדקו שא בתחלה איש צדיק ואחל ויחל נח איש האדמה שנתחלל ד״א לפי שבטלו ימי המעשה בימיו פי׳ בימי המבול״ נח נח כלומ׳ שנכפל ממון יש לו בעולם הזה ויש לו בעולם הבא״ נח נח נייחא בעולם הזה ונחה לעולם הבא׳ תמים שנולד מהול והוא א׳ מז׳ שנולדו מהולים אדם וקין ושת בנו ונח ויעקב ויוסף ומשה וחיוב׳

מדורין ארעאין תנינין ותליתאין תעבדינה: ואצנע להא כואא ושי דראע ת
תכמלהא מן עלו וצייר להא באבא פי גאנבהא אספלא ותואניא ותואלתא
תצנעהא: ואני הנני מביא את המבול מים על הארץ לשחת כל בשר אשר
בו רוח חיים מתחת השמים כל אשר בארץ יגוע: ואנא האנא מייתי ית
טופנא מיא על ארעא לחבלא כל בסרא דביה רוחא דחיי מתחות שמיא כל
דבארעא ימות: והאנא אתי בטופאן מאא עלי אלארץ לאהלך כל בשר
פיה רוח חיוה מן תחת אלסמא וכל מא פי אלארץ יתופא: והקמתי את בריתי
אתך ובאת אל התבה אתה ובניך ואשתך ונשי בניך אתך: ואקים ית קימי
עמך ותיעול לתיבותא את ובנך ואתתך ונשי בנך עמך: ואתבת עהדי
מעך ותדכל אלתאבות אנת ובניך וזוגתך ונסא בניך מעך: ומכל החי
מכל בשר שנים מכל תביא אל התבה להחית אתך זכר ונקבה יהיו:
ומכל דחי מכל בסרא תרין מכולא תעיל לתיבותא לקיימא עמך דכר
ונקבא יהון: ומן כל חי מן גמיע אלבשר אזואגא מן אלכל תדכל אלי
אלתאבות ליחיון מעך דכר ואנתי יכונו: מהעוף למינהו ומן הבהמה למינה
מכל רמש האדמה למינהו שנים מכל יבאו אליך להחיות: מעופא לזנוהי
ומן בעירא לזנה מכל רחשא דארעא לזנוהי תרין מכולא ייעלון
לותך לקיימא: מן אלטאיר לאצנאפה ומן אלבהאים לאצנאפהא ומן סאיר
דביב אלארץ לאצנאפה אזואגא מן אלכל ידכלון מעך ליחיון: ואתה
קח לך מכל מאכל אשר יאכל ואספת אליך והיה לך ולהם לאכלה: ואת
סב לך מכל מיכל דמתאכיל ותכנוש לותך ויהי לך ולהון למיכל: ואנת
פכד לך מן כל טעאם יוכל ואצממה אליך ויכון לך ולהם מאכלא: ויעש נח
ככל אשר צוה אתו אלהים כן עשה: ועבד נח ככל דפקיד יתיה יי כין
עבד: וצנע נח גמיע מא אמרה אללה: ויאמר יהוה לנח בא אתה וכל ביתך
אל התבה כי אתך ראיתי צדיק לפני בדור הזה: ואמר יי לנח עול את וכל

דרכן ומאליהן באו וכל שתיבה קולטתו הכניס בה: ויעש נח זה בנין התיבה: ראיתי צדיק ולא נאמר צדיק
תמים מכאן שאומרין מקצת שבחו של אדם בפניו וכולו שלא בפניו: הטהורה: העתידה להיות טהורה לישראל
למדנו שלמד נח תורה: שבעה שבעה: שיקריב מהן קרבנות בצאתו: גם מעוף השמים שבעה שבעה: ב
בטהורים הכתוב מדבר וילמד סתום מן המפורש: כי לימים עוד שבעה: אלו שבעת ימי אבלו של מתושלח
הצדיק שחס הקב״ה על כבודו ועיכב את הפורענות צא וחשוב שנותיו של מתושלח ותמצא שהם כלים

אנש כיתך לתיבתא ארי יתך חזיתי זכי קדמי בדרא הדין: וקאל אללה
לנוח אדכל אנת וגמיע אלך אלי אלתאבות פאני ראיתך צאלחא בין ידי
פי הדי אלגיל: מכל הבהמה הטהורה תקח לך שבעה שבעה איש ואשתו
ומן הבהמה אשר לא טהרה הוא שנים איש ואשתו: מכל בעירא דכיא
תסב לך שבעה שבעה דכר ונקבא ומן בעירא דליתוהי דכי תרין דכר
ונקבא: מן גמיע אלבהאים אלטאהרה תאכד לך סבעה סבעה דכורא
ואנאתא ומן אלבהאים אלתי ליסת בטאהרה זוגין דכורא ואנאתא: גם מעוף
השמים שבעה שבעה זכר ונקבה לחיות זרע על פני כל הארץ: אף
מעופא דשמיא שבעה שבעה דכר ונקבא לקיימא זרעא על אפי כל
ארעא: ואיצא מן טאיר אלסמא סבעה סבעה דכורא ואנאתא ליחיון עלי
וגה אלארץ: כי לימים עוד שבעה אנכי ממטיר על הארץ ארבעים יום
וארבעים לילה ומחיתי את כל היקום אשר עשיתי מעל פני האדמה:
ארי לזמן יומין עוד שבעה אנא מחית מטרא על ארעא ארבעין יממין
וארבעין לילון ואמחי ית כל יקומא דעבדית מעל אפי ארעא: פאן
אלי סבעה איאם אנא ממטר עלי אלארץ ארבעין יומא וארבעין
לילא ואמחו גמיע אלנאס אלדי צנעתהם ען וגה אלארץ: ויעש נח ככל
אשר צוהו יהוה: ועבד נח ככל דפקדיה יי: ועמל נח כגמיע מא אמרה
אללה: ונח בן שש מאות שנה והמבול היה מים על הארץ: ונח בר שית
מאה שנין וטופנא הוה מיא על ארעא: וכאן נח אבן סת מאיה סנה
חין כאן מא אלטופאן עלי אלארץ: ויבא נח ובניו ואשתו ונשי בניו
אתו אל התבה מפני מי המבול: ועאל נח ובנוהי ואתתיה ונשי בנוהי עמיה
לתיבתא מן קדם מי טופנא: פדכל נח ובניה וזוגתה ונסא בניה מעה אלי
אלתאבות מן קבל מא אלטופאן: מן הבהמה הטהורה ומן הבהמה אשר
איננה טהורה ומן העוף וכל אשר רמש על האדמה: מן בעירא דכיא
ומן בעירא דליתוהי דכי ומן עופא וכל דרחיש על ארעא: מן אלבהאים

בשנת שש מאות שנה לחיי נח״ כי לימים עוד׳ מהוא עוד זמן אחר זמן זה נוסף על קץ שנה״ ארבעים
יום׳ כנגד יצירת הולד שקלקלו להטריח ליוצרם לצור צורת ממזרים״ ויעש נח׳ זה ביאתו לתיבה״ נח
ובניו׳ האנשים לבד והנשים לבד לפי שנאסרו בתשמיש המטה מפני שהעולם שרוי בצער״ מפני מי
המבול׳ אף נח מקטני אמנה היה מאמין ואינו מאמין שיבא המבול ולא נכנס לתיבה עד שדחקוהו המים״
באו אל נח׳ מאליהן״ שנים שנים׳ כולם הושוו במנין זה מן הפחות הין שנים״ בחדש השני ר׳ אליעזר אומר

אלטאהרה ומן אלבהאים אלתי ליסת בטאהרה ומן אלטאיר וסאיר אלדאב עלי
אלארץ׃ שנים שנים באו אל נח אל התבה זכר ונקבה כאשר צוה אלהים
את נח׃ תרין תרין עלו עם נח לתיבתא דכר ונוקבא כמא דפקיד יי ית
נח׃ אזואג אזואג דכלו אלי נח אלי אלתאבות דכור ואנאת כמא אמרה
אללה׃ ויהי לשבעת הימים ומי המבול היו על הארץ׃ והוה לזמן שבעה
יומין ומי טופנא הוו על ארעא׃ ולמא כאן בעד סבעה איאם כאן
מא אלטופאן עלי אלארץ׃ בשנת שש מאות שנה לחיי נח בחדש
השני בשבעה עשר יום לחדש ביום הזה נבקעו כל מעינת תהום
רבה וארבת השמים נפתחו׃ בשנת שית מאה שנין לחיי נח בירחא
תנינא בשבעת עסרא יומא לירחא ביומא הדין אתבזעו כל מבועי תהום
רבה וכוי רשמיא אתפתחו׃ פי סנה סת מאיה מן עמר נח פי אלשהר
אלתאני פי יום סבעה עשר מנה פי דלך אלנהאר תשקקת עיון אלגמר
אלעטים ורואזן אלסמא אנפתחת׃ ויהי הגשם על הארץ ארבעים יום
וארבעים לילה׃ והוה מטרא נחית על ארעא ארבעין יממין וארבעין
לילון׃ ואקאם אלמטר עלי אלארץ ארבעין יומא וארבעין לילה׃ בעצם
היום הזה בא נח ושם וחם ויפת בני נח ואשת נח ושלשת נשי בניו
אתם אל התבה׃ בכרן יומא הדין עאל נח ושם וחם ויפת בני נח
ואתת נח ותלת נשי בנוהי עמהון לתיבתא׃ פי ראת דלך אליום דכל
נח ושם וחם ויפת בניה וזוגתה ותלאתה נסוה בניה מעהם אלי אלתאבות׃
המה וכל החיה למינה וכל הבהמה למינה וכל הרמש הרמש על
הארץ למינהו וכל העוף למינהו כל צפור כל כנף׃ אנון וכל חיתא לזנה וכל
בעירא לזנה וכל רחשא דרחיש על ארעא לזנוהי וכל עופא לזנוהי כל צפר

זה מרחשון ור׳ יהושע אומ׳ זה אייר׳ נבקעו כל מעינת לבוצאה מימיהן׳׳ תהום רבה׳ מדה כנגד מדה הם
חטאו ברבה רעת האדם ולקו בתהום רבה׳׳ ויהי הגשם על הארץ ולהלן הוא ויהי המבול אלא כשהורידן הורידן
ברחמים שאם יחזרו יהיו גשמי ברכה כשראה שלא חזרו היו למבול׳׳ ארבעים יום וגו׳ אין יום ראשון מן
המנין לפי שאין לילו עמו שהרי כתו׳ ביום הזה נבקעו כל מעינת נמצאו ארבעים יום כלים בשמונה
ועשרים בכסלו לר׳ אליעזר שהחדשים כמנין סדרן אחד מלא ואחד חסר הרי שנים עשר ממרחשון וכ״ח מכסלו׳׳
בעצם היום הזה למדך הכת׳ שהיו בני דורו אומרין אם אנו רואין אותו נכנס לתבה אנו שוברין אותה והורגין
אותו אמ׳ הקב״ה אני מכניסו בעצם היום הזה לעני כולם ונראה דבר מי יקום׳׳ צפור כל כנף׳ דבוק הוא צפור
שלכל מין כנף לרבות חגבים׳׳ ויסגר יי בעדו׳ הגין עליו שלא שברוה הקיף התיבה דובים ואריות והיו הורגות
בהם ופשוטו של מקרא סגר כנגדו מן המים וכן כל בעד שבמקרא לשון נגד הוא בעד כל רחם בעדך ובעד בניך
בעדך ובעד עור׳ מגן בעדי׳ התפלל במר עבדיך כנגד עבדיך׳׳ ותרם מעל הארץ׳ משוקעת במים אחד
עשרה אמה כספינה טעונה שמשוקעת מקצתה במים ומקראות שלפניו יוכיחו׳׳ ויגברו המים ויגברו מאליהן׳׳ טו׳ אמה מ׳

מלמעלה׳

כל דפרח ׃ הם ונמיע ׳והש לאעצנאפה ונמיע ׳בהאים לאעצנאפהא ופאיר׳
׳רכיב ׳ראב עלי׳ ׳ארץ לאעצנאפה ונמיע ׳טאיר לאעצנאפה כל טאיר
דו נגאח׃ ויבאו אל נח אל התבה שנים שנים מכל הבשר אשר בו
רוח חיים׃ ועלו עם נח לתיבתא תרין תרין מכל בסרא דביה רוחא דחיי׃
ודכלן ׳י׳ כוה ׳י׳ ׳תאבות אזואג אזואג מן כל בשרי פיה רוח ׳חיוה׃
והבאים זכר ונקבה מכל בשר באו כאשר צוה אתו אלהים ויסגר
יהוה בעדו׃ ועליא דכר ונקבא מכל בסרא עלו כמא דפקיד יתיה יי׳ ואגין
יי׳ במימריה עלוהי׃ ו׳ראכלין דכור ואנאת מן כל בשרי דכלן כמי א
אמרה ׳לה וחנב ׳לה דוכה׃ ויהי המבול ארבעים יום על הארץ וירבו
המים וישאו את התבה ותרם מעל הארץ׃ והוה טופנא ארבעין
על ארעא וסגיאו מיא ונטלו ית תיבתא ואתרמת מעל ארעא׃
ולמא אקאס ׳טופאן ארבעין יומא עלי׳ ׳ארץ כתר ׳מא פחמר
׳תאבות וארתפעת ען ונה ׳ארץ׃ ויגברו המים וירבו מאד על
הארץ ותלך התבה על פני המים׃ ותקיפו מיא וסגיאו לחדא על ארעא
ומהלכא תיבתא על אפי מיא׃ ולמא עצם ׳מא וכתר נדא עלי׳ ׳ארץ
קארת ׳תאבות עלי׳ ונה ׳מא׃ והמים גברו מאד מאד על הארץ ויכסו
כל ההרים הגבהים אשר תחת כל השמים׃ ומיא תקיפו לחדא לחדא
על ארעא ואתחפיאו כל טוריא רמיא דתחות כל שמיא׃ ועצם ׳מא נדא
נדא עלי׳ ׳ארץ ונטא נמיע ׳גב ׳׳ש אמכה ׳רי תחת כמיע ׳מא׃ חמש
עשרה אמה מלמעלה גברו המים ויכסו ההרים׃ חמיש עסרי אמין מלעילא
תקיפו מיא ואתחפיאו טוריא׃ ולמא עצם ׳מא כמכה עשר דראע עלי׳

מלמעלה ׳למעלה שלגובה כל ההרים לאחר שהשוו המים לראשי׳׳ נשמת רוח חיים. נשמה שלרוח חיים׳׳
אשר בחרבה ׳ולא דגים שבים׳׳ וימח ׳לשון ויפעל ואינו לשון ויפעיל והוא מגזרת ויפן ויבן כל תיבה שסופה ה׳א
כגון בנה מחה קנה כשהוא נותן ואו יוד בראשה נוקד בחיריק תחת היוד׳׳ אך נח ׳לבד נח זהו פשוטו ומדרש
אגדה אך גונח שגם נח היה גונח וכוהה דם מטורח הבהמות והחיות׳׳ וי׳א שאיחר מזונות לארי והכישו ועליו
נאמ׳ הן צדיק בארץ ישולם׳׳ ויזכר אלהים׳ זה השם מדת הדין הוא ונהפכה למדת רחמים על ידי תפלת
הצדיקים ורשעתן שלרשעים הופכת מדת רחמים למדת הדין שנ׳ ויראי׳ כי רבה רעת האדם בארץ׳ ויאמ׳
יי׳ אמחה את האדם והוא שם מדת רחמים׳׳ וישכו ׳כמו שך חמת המלך לשון הנחת חמה׳׳ ויזכר אלהים את
נח׳ מה זכר להם לבהמות זכות שלא השחיתו דרכם קודם לכאן ושלא שימשו בתיבה׳׳ ויעבר אלהים
רוח רוח תנחומין והנחה עברה לפניו ׳על הארץ׳ על עסקי הארץ׳׳ ויסכרו מעינות׳ כשנפתחו כתוב
מעינות כל וכאן אינו כתו׳ כל׳ לפי שנשתיירו מהן אותם שיש בהן צורך לעולם כגון חמי טבריה וכיוצא
בהם׳׳ ויכלא׳ וימנע׳׳ וכן לא תכלא רחמיך ׳לא יכלה ממך׳׳ מקצה [redacted] חמשים ומאתים׳׳ התחילו
לחסור והוא אחד בסיון כיצד בעשרה ועשרים בכסלו פסקו הגשמים הרי שלשה מכסלו וכ׳ט מטבת הרי ל׳ב ושבט ואדר

ויגבר יי׳ בשרו סגר בשרו חמה ולבנה לא היו מאירין לעולם ומנין היה יודע היום מן הלילה ר׳ פינחס בשם ר׳ לוי
אומ׳ כל י׳ב חדש שהיה בתיבה לא היה צריך לא לאורה לבנה ולא לאור
החמה אלא מרגלית היתה והיה תולה אותה כל זמן שהיא מכהית היה יודע שהיא לילה׳׳

ונימן ואייר
מאה

ארץ ותגטת אלגבאל. וַיִּגְוַע כָּל בָּשָׂר הָרֹמֵשׂ עַל הָאָרֶץ בָּעוֹף וּבַבְּהֵמָה
וּבַחַיָּה וּבְכָל הַשֶּׁרֶץ הַשֹּׁרֵץ עַל הָאָרֶץ וְכֹל הָאָדָם׃ וּמִית כל בסרא דרחיש
על ארעא בעופא ובבעירא ובחיתא ובכל רחשא דרחיש על ארעא וכל
אנשא׃ ותופא כל בשרי דאב עלי אלארץ מן טאיר ומן בהימה ומן והש
ומאיר ודביב ודאב עלי אלארץ וכל אלנאס׃ כֹּל אֲשֶׁר נִשְׁמַת רוּחַ חַיִּים
בְּאַפָּיו מִכֹּל אֲשֶׁר בֶּחָרָבָה מֵתוּ׃ כל דנשמת רוחא דחיין באפוהי מכל
דביבשתא מיתו׃ כל מן נסמה רוח אלחיוה פי אנפה כל מן פי אלנפאף
מאת׃ וַיִּמַח אֶת כָּל הַיְקוּם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה מֵאָדָם עַד בְּהֵמָה עַד
רֶמֶשׂ וְעַד עוֹף הַשָּׁמַיִם וַיִּמָּחוּ מִן הָאָרֶץ וַיִּשָּׁאֶר אַךְ נֹחַ וַאֲשֶׁר אִתּוֹ
בַּתֵּבָה׃ ומחא ית כל יקומא דעל אפי ארעא מאנשא עד בעירא עד
רחשא ועד עופא דשמיא ואתמחיאו מן ארעא ואשתאר ברם נח
ודעמיה בתיבתא׃ ומחא אללה כל אלנאס אלדין עלי וגה אלארץ מן אלנאס
אלי בהימה אלי דביב אלי טאיר אלסמא ואמחו מן אלארץ ותבקא נח פקט
ומן מעה פי אלתאבות׃ וַיִּגְבְּרוּ הַמַּיִם עַל הָאָרֶץ חֲמִשִּׁים וּמְאַת יוֹם׃ ותקיפו
מיא על ארעא מאה וחמשין יומין׃ ולמא עטם אלמא עלא אלארץ מאיה
וכמסין יומא׃ וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת נֹחַ וְאֵת כָּל הַחַיָּה וְאֶת כָּל הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר
אִתּוֹ בַּתֵּבָה וַיַּעֲבֵר אֱלֹהִים רוּחַ עַל הָאָרֶץ וַיָּשֹׁכּוּ הַמָּיִם׃ ודכיר יי׳ ית נח
וית כל חיתא וית כל בעירא דעמיה בתיבתא ואעבר יי׳ רוחא על ארעא
ונחו מיא׃ דכר אללה נוח וגמיע אלוחש ואלבהאים אלדי מעה פי אלתאבות
פאמר אללה ריח עלי אלארץ סכן בהא אלמא׃ וַיִּסָּכְרוּ מַעְיְנֹת תְּהוֹם וַאֲרֻבֹּת
הַשָּׁמָיִם וַיִּכָּלֵא הַגֶּשֶׁם מִן הַשָּׁמָיִם׃ ואסתכרו מבועי תהומא וכוי דשמיא
ואתכלי מטרא מן שמיא׃ ואנסדת עיון אלגמר ורואזן אלסמא ואנחבס

וייסן ואייר כ׳ ושמונה שעל הרי קן בחדש השביעי סיון והוא שביעי לכסלו שבו פסקו הגשמים בשבעה עשר יום מכאן אתה למד שהיתה התבה משוקעת במים י״א אמה שהרי כת׳ בעשירי בא לחדש נראו ראשי ההרים זה אב שהוא עשירי למרחשון לירידת גשמים והם היו גבוהים על ההרים ט״ו אמה לס׳ יום הרי אמה לארבעים ימים נמצא שבי״ו עשר בסיון לא חסרו אלא אר׳ אמות ונחה התיבה ליום המחרת לירדת שהיתה משוקעת י״א אמה במים שעל ראשי ההרים בעשירי נראו ראשי ההרים זה אב שהוא עשירי למרחשון שהתחיל הגשם ואם תאמר הוא אלול ושעשירי לכסלו שפסק הגשם כשם שאתה אומר בחדש השביעי סיון והוא שביעי להפסקה אי אפשר לומר כן שעל כרחך שביעי אי אתה מונה אלא להפסקה שהרי לא כלו ארבעים של ירידת גשמים וקנ׳ שלתגבורת המים עד אחד בסיון ואם אתה אומר שביעי לירידה אין זה סיון והעשירי אי אפשר למנות אלא לירידה שאם אתה אומר להפסקה והוא אלול אי אתה מוצא בראשון
באחד חרבו

ויזכר אך נח מה הזכ׳ אך לא שאחר נח שזכר שהיה הגונח מרוב הצנה ליהודי אומ׳ ביציאתו מן התיבה הכישו הארי ושיברו ונעשה צולע שלכך נאמ׳ אך

מטר מן שמיא׃ וַיָּשֻׁבוּ הַמַּיִם מֵעַל הָאָרֶץ הָלוֹךְ וָשׁוֹב וַיַּחְסְרוּ הַמַּיִם מִקְצֵה
חֲמִשִּׁים וּמְאַת יוֹם׃ ותבו מיא מעל ארעא אזלין ותיבין וחסרו מיא מסוף
מאה וחמשין יומין׃ ותראגע שמא עלי׳ שארץ כל מא מר רגע ונקץ
שמא בעד מאיה וכמסין יומא׃ וַתָּנַח הַתֵּבָה בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּשִׁבְעָה עָשָׂר
יוֹם לַחֹדֶשׁ עַל הָרֵי אֲרָרָט׃ ונחת תיבתא בירחא שביעאה בשבעת עסרא
יומא לירחא על טורי קרדו׃ פאסתקרת שתאבות פי שהר שאבע פי
יום סבעה עשר מנה עלי׳ נבא קרדא׃ וְהַמַּיִם הָיוּ הָלוֹךְ וְחָסוֹר עַד הַחֹדֶשׁ
הָעֲשִׂירִי בָּעֲשִׂירִי בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ נִרְאוּ רָאשֵׁי הֶהָרִים׃ ומיא הוו אזלין
וחסרין עד ירחא עסיראה בעסיראה בחד לירחא אתחזיאו רישי טוריא׃
ופאן שמא כל מא מר נקץ שי׳ שהר שמאשר ופי יום ואחד מנה
עהדת רוס שגבא׃ וַיְהִי מִקֵּץ אַרְבָּעִים יוֹם וַיִּפְתַּח נֹחַ אֶת חַלּוֹן הַתֵּבָה
אֲשֶׁר עָשָׂה׃ והוה מסוף ארבעין יומין ופתח נח ית כות תיבתא דעבד׃
ולמא כאן בעד ארבעין יום פתח נוח כוות שתאבות שדי צנע׃ וַיְשַׁלַּח
אֶת הָעֹרֵב וַיֵּצֵא יָצוֹא וָשׁוֹב עַד יְבֹשֶׁת הַמַּיִם מֵעַל הָאָרֶץ׃ ושלח
ית עורבא ונפק מפק ותאיב עד דיבישו מיא מעל ארעא׃ ואטלק שגראב
ואקאם יכרג וירגע שי׳ אן יבס שמא ען שארץ׃ וַיְשַׁלַּח אֶת הַיּוֹנָה
מֵאִתּוֹ לִרְאוֹת הֲקַלּוּ הַמַּיִם מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה׃ ושלח ית יונה
מלותיה למחזי אם קלו מיא מעל אפי ארעא׃ תם אטלק שחמאמה מן
ענדה ליכצר הל כף שמא ען וגה שארץ׃ וְלֹא מָצְאָה הַיּוֹנָה מָנוֹחַ לְכַף רַגְלָהּ
וַתָּשָׁב אֵלָיו אֶל הַתֵּבָה כִּי מַיִם עַל פְּנֵי כָל הָאָרֶץ וַיִּשְׁלַח יָדוֹ וַיִּקָּחֶהָ וַיָּבֵא אֹתָהּ

באחד חרבו המים מעל הארץ ׳שהרי מקץ ארבעים יום משנראו ראשי ההרים שלח את העורב וא׳ וכ׳ יום
הוחיל בשליחות היונה הרי ס׳ יום משנראו ראשי ההרים עד שחרבו פני האדמה ׳ואם תאמ׳ בשול נראו
נמצא שחרבו במרחשון והוא קורא אותו ראשון לברי׳את העולם ולר׳ יהושע הוא ניסן ״מקץ ארבעים יום׳
משנראו ראשי ההרים ״ את חלון התיבה אשר עשה׳ לצהר ולא זה הוא פתח התבה העשוי לביאה
ויציאה״ יצוא ושוב״ הולך ומקיף סביבות התיבה ולא הלך בשליחותו שהיה חושדו על בת זוגו כמו
שמצינו באגדת חלק ״עד יבשת המים ׳פשוטו כמשמעו אבל מדרש אגדה מוכן היה העורב ל
לשליחות אחרת בעצירת גשמים בימי אליהו שנ׳ והעורבים מביאים לו לחם ובשר״ וישלח את היונה׳
לסוף שבעה ימים שהרי כת׳ ויחל עוד שבעת ימים אחרים מכלל זה אחד למד שאף בראשונה
הוחיל שבעת ימים ״ וישלח ׳אין זה לשון שליחות אלא לשון שילוח שלחה ללכת לדרכה ובזה יראה
אם קלו המים שאם תמצא מנוח לא תשוב אליו״ ויחל׳ לשון המתנה ׳וכן לי שמעו ויחלו ׳והרבה
יש במקראות ״ טרף בפיה ׳אומ׳ אני זכר היה לכך קוראהו פעמים לשון זכר ופעמים לשון נקבה
לפי שכל יונה שבמקרא לשון נקבה כמו כיונים על אפיקי מים רוחצות ׳כיוני הגאיות כולם
הומות ׳וכמו כיונה פותה ״ טרף׳ חטף ומדרש אגדה לשון מזון ׳ודרשו בפיה לשון מאמר

וישלח את הערב עד יבשת אתיות תשבי אל׳ הבא מזומן אתה לשליחות אחרת בימי אליהו וישלח את הערב אמ׳ ל׳ שמעון בן לקיש תשובה נצחת השיב העורב לנח אל׳ רבך שנאני ואתה שנאתני דשבקת ממין שבעה ושדרת ממין שנים אם פגע בי חמה או צנה ובזתני לא הייתה מאבד בריה מן העולם או שמא אתה צריך לאשתי ״נתן שיניו בו ואל׳ רשע במותר לי נאסר עלי׳ בנאסר עלי לא כש׳ ״אל׳ איני זז עד שאבוא ש אשתי ותניא ג׳ שימשו בתיבה וכולן לקו ואלו הן כלב ועורב וחם כלב נקשר העורב עורב רוק שבוא משמש במין חם נלקה בעורו ויצא ממנו כוש שמשונה בעורו שלחו והלך ומצא נבלת אדם על ראשי ההרים וישב לו עליה ואכל ולא השיב שליחותו ועליו הא׳ כ [illegible] כחומץ לשנים וכעשן לעינים כן העצל לשולחיו׳ עכ׳

אמרה יהיו

אליו אל התבה׃ ולא אשכחת יונה מנח לפרסת רגלה. ותבת לותיה לתיבתא ארי מיא על אפי כל ארעא. ואושיט ידיה ונסבה. ואעיל יתה לותיה לתיבתא׃ ולם תגד אלחמאמה מסתקר לרגלהא פרגעת איה אלי אלתאבות אד כאן אלמא עלא וגה אלארץ פמד ידה ואכדהא וארכלהא איה אלי אלתאבות׃ ויחל עוד שבעת ימים אחרים ויסף שלח את היונה מן התבה׃ ואוריך עוד שבעה יומין אחרנין. ואוסיף. שלח ית יונה מן תיבתא׃ פצבר סבעה איאם ועאוד אטלקהא מן אלתאבות׃ ותבא אליו היונה לעת ערב והנה עלה זית טרף בפיה וידע נח כי קלו המים מעל הארץ׃ ואתת לותיה יונה לעדן רמשא. והא טרף זיתא תביר מחת בפומה׃ וידע נח. ארי קלו מיא מעל ארעא׃ פגאת איה וקת עשא ואדי בורקה זיתון מקטועה פי פאהא פעלם נוח אן אלמא קד כף ען וגה אלארץ׃ וייחל עוד שבעת ימים אחרים וישלח את היונה ולא יספה שוב אליו עוד׃ ואוריך עוד. שבעה יומין אחרנין. ושלח ית יונה. ולא אוסיפת למתב לותיה עוד׃ פצבר איצא סבעה איאם אכר תם אטלקהא פלם תעאוד ללרגוע איה איצא׃ ויהי באחת ושש מאות שנה בראשון באחד לחדש חרבו המים מעל הארץ ויסר נח את מכסה התבה וירא והנה חרבו פני האדמה׃ והוה. בשית מאה וחדא שנין. בקדמאה בחד לירחא נגובו מיא מעל ארעא. ואעדי נח ית חופאה דתיבתא. וחזא. והא נגובו אפי ארעא׃ ולמא כאן פי סנה ואחד וסת מאיה פי אליום אלאול מן אלשהר אלאול אנקטע אלמא ען אלארץ פנזע נוח גטא אלתאבות ונצר פאדי קד נף וגה אלארץ׃ ובחדש השני בשבעה ועשרים יום לחדש יבשה הארץ׃ ובירחא תנינא. בעסרין ושבעא. יומא לירחא. יבישת ארעא׃ ופי אלשהר אלתאני פי אליום אלסבעה ועשרין מנה נפת אלארץ׃

חמרה יהיו מזוגות׃ מרורין כדית ובידו שלגבה ולא מתוקין כדבש בידי בשר ודם׃ ויחל. הוא לשון ויחלשא מזה לשון ויפעל וזה לשון ויתפעל ויחל וימתן׃ וייחל ויתמתן׃ בראשון לפי אליעזר הוא תשרי ולר׳ יהושע הוא ניסן חרבו׃ נעשה כמין טיט שקרמו פנו שלמעלה׃ יבשה׃ נעשה גריד כהלכתה׃ בשבעה ועשרים׃ וירידתן בחדש השני בשבעה עשר לחדש לו אחד עשר יום שהחמה יתירה על הלבנה שמשפט דור המבול שנה תמימה היה׃ אתה ואשתך וגו׳ איש ואשתו כאן התיר להם תשמיש המטה׃ היצא הוצא כת׳ וקרי היצא אמור להם שיצאו הוצא ואם אינם רוצים לצאת היצא הוציאם אתה׃ ושרצו בארץ׃ ולא בתבה מגיד שאף הבהמה והעוף נאסרו בתשמיש׃ למשפחתיהם׳ קבלו עליהם על מנת לידבק במינן׃ מכל

18

וידבר אלהים אל נח לאמר: ומליל יי׳ עם נח למימר: פכלם אללה נוח קאילא:
צא מן התבה אתה ואשתך ובניך ונשי בניך אתך: פוק מן תיבותא את
ואתתך ובנך ונשי בנך עמך: אכרג מן אלתאבות אנת וזוגתך ובניך ונסא
בניך מעך: כל החיה אשר אתך מכל בשר בעוף ובבהמה ובכל הרמש היצא ק
הרמש על הארץ הוצא אתך ושרצו בארץ ופרו ורבו על הארץ: כל
חיתא דעמך מכל בסרא בעופא ובבעירא ובכל רחשא דרחיש על
ארעא אפיק עמך ויתילדון בארעא ויפשון ויסגון על ארעא:
ונמיע אלוחוש אלדין מעך מן כל בשרי מן אלטאיר ואלבהאים וסאיר אלדביב
אלדאב עלי אלארץ אכרגהם מעך יתולדון פי אלארץ ויתמרון ויכתרון
עליהא: ויצא נח ובניו ואשתו ונשי בניו אתו: ונפק נח ובנוהי ואתתיה
ונשי בנוהי עמיה: פכרג נוח ובניה וזוגתה ונסא בניה מעה: כל החיה
כל הרמש וכל העוף כל רומש על הארץ למשפחתיהם יצאו מן התבה:
כל חיתא כל רחשא וכל עופא כל דרחיש על ארעא לזרעיתהון נפקו
מן תיבותא: ונמיע אלוחש ואלטאיר וסאיר אלדאב עלי אלארץ לאגנאסהם
כרגו מן אלתאבות: ויבן נח מזבח ליהוה ויקח מכל הבהמה הטהרה
ומכל העוף הטהור ויעל עלת במזבח: ובנא נח מדבחא קדם יי׳ ונסיב מכל
בעירא דכיא ומכל עופא דכיא ואסיק עלון במדבחא: ובנא נוח
מדבחא ללה ואכד מן אלבהאים אלטאהרה ומן כל אלטאיר אלטאהר
וקרב צואעדא עלי אלמדבח: וירח יהוה את ריח הניחח ויאמר יהוה אל
לבו לא אסף לקלל עוד את האדמה בעבור האדם כי יצר לב האדם
רע מנעריו ולא אסף עוד להכות את כל חי כאשר עשיתי: וקביל

ז׳ שמות נקראו
ליצ׳ הרע׳ הב״ה קראו רע
משה רבינו קראו ערל
דוד קראו טמא
שלמה קראו שונא
יואל קראו צפוני
יחזקאל קראו אבן

הבהמה הטהורה: אמר לא צוה לו הב״ה להכניס שבעה שבעה אלא כדי להקריב מהן קרבן״ מנעוריו
מנעריו כת משננער לצאת לאויר העולם ממעי אמו נתן בו יצר הרע״ לא אוסיף ולא אוסיף ׳כפל הדבר
לשבועה הוא שכה׳ אשר נשבעתי מעבור מי נח ולא מצינו בה שבועה אלא זו שכפל דבריו וכן דרשו חכמים
במס׳ שבועות״ עוד כל ימי הארץ זרע וגו׳ לא ישבותו׳ ששה עתים הללו שני חדשים לכל דבר אחד ואחד
כמו ששנינו חצי תשרי ומרחשון וחצי כסלו זרע׳ חצי כסלו וטבת וחצי שבט קור וכן בבבא מציעא״ קור קשה
מחורף״ חורף׳ עת זרע שעורים וקטנית החריפין להתבשל מהר והוא חצי שבט ואדר וחצי ניסן״ קציר׳ הוא
זמן לקיטת תאנים וזמן שמייבשין אותן בשדות ושמו קיץ כמו והלחם והקיץ לאכול הנערים״ חום׳ הוא סוף
זמן ימות החמה חצי אב ואלול וחצי תשרי שהעולם חם ביותר כמו ששנינו במס׳ יומא שילהי קיטא קשה מקיטא״
ויום ולילה לא ישבותו׳ מכלל ששבתו כל ימות המבול שלא שימשו המזלות ולא ניכר בין יום ובין לילה״ לא ישבותו׳
לא יפסקו כל אלה מלהתנהג כסדרן״ ומוראכם וחתכם׳ כמו תיראו חתת׳ ואגדה לשון חיות שכל זמן שתינוק
בן יומו חי אין צריך לשמרו מן העכברים׳ עוג מלך הבשן מת צריך לשמרו מן העכברים שנ׳ ומוראכם
וחתכם יהיה ׳אימתי יהיה מוראכם על החיות כל זמן שאתם חיים״ לכם יהיה לאכלה׳ שלא הרשיתי לאדם

יי ברעוא ית קרבניה ואמר יי במימריה לא אוסיף למלט עוד ית ארעא
בדיל חובי אנשא ארי יצרא לבא דאנשא ביש מזעורוהי ולא אוסיף
עוד למחי ית כל דחי כמא דעבדית. פקבל אלה קרבאן ואמרצי וקאל
אלה מן דאתה לא אעוד לאלען אלארץ איצא בסבב אלאנסאן על אן כאטר
קלב אלאנסאן רדי מן צגרה ולא אעוד איצא קתל כל חי כמא צנעת
עד כל ימי הארץ זרע וקציר וקר וחם וקיץ וחרף ויום ולילה לא ישבתו.
עוד כל יומי ארעא זרועא וחצדא וקורא וחומא וקיטא וסתוא ויממ
ולילי לא יבטלון. ואברא טול עמר אלארץ אלזרע ואלחצאד ואלקר ואלחמא
ואלקיץ ואלכריף ואלנהאר ואליל לא יעטלון. ויברך אלהים את נח ואת בניו ויאמר
להם פרו ורבו ומלאו את הארץ. ובריך יי ית נח וית בנוהי ואמר להון
פושו וסגו ומלו ית ארעא. ובארך אלה פי נוח ופי בניה וקאל להם אתמרו
ואכתרו ואמלו אלארץ. ומוראכם וחתכם יהיה על כל חית הארץ ועל כל עוף
השמים בכל אשר תרמש האדמה ובכל דגי הים בידכם נתנו. ודחלתכון
ואימתכון תהי על כל חית ארעא ועל כל עופא דשמיא בכל דתרחיש ארעא
ובכל נוני ימא בידכון יהון מסירין. ומכאפתכם ודערכם יכונאן עלי גמיע וחש
אלארץ וטאיר אלסמא וכל מא ידב עלי אלארץ וסמך אלבחר פי אידיכם מסלמין.
כל רמש אשר הוא חי לכם יהיה לאכלה כירק עשב נתתי לכם את כל.
כל רחשא דהוא חי לכון יהי למיכל כירוק עסבא יהבית לכון ית כולא. וכל
דביב טאהר יכון לכם מאכלא כבקל אלעשב אעטיתכם אלכל. אך בשר
בנפשו דמו לא תאכלו. ברם בסרא בנפשיה דמיה לא תיכלון. ואמא אללחם פלא
תאכלוה בדמה פאנה נפסה. ואך את דמכם לנפשתיכם אדרש מיד כל חיה
אדרשנו ומיד האדם מיד איש אחיו אדרש את נפש האדם. וברם ית דמכון
לנפשתכון אתבע מיד כל חיתא אתבעניה ומיד אנשא מיד גבר דיישוד ית
דמא דאחוהי אתבע ית נפשא דאנשא. ואמא דמאכם מן אנפסכם

הראשון שאירק שגב ולכם כירק עשב שהפקרתי לאדם הראשון נתתי לכם את כל. בנפשו דמו
אמרלהם אבר מקחי כלומ׳ כל זמן שנפשו בדמו לא תאכלו הבשר. בנפשו דמו בעוד נפשו בו בשר
בנפשו לא תאכלו הוי אבר מן החי. ואף דמו לא תאכלו הוי דם מן החי. ואך את דמכם. אע״פ שהתרתי
לכם נטילת נשמה. את דמכם אדרוש השופך דם עצמו. לנפשותיכם. אף החונק עצמו אע״פ שלא
יצא ממנו דם. מיד כל חיה אדרשנו. לפי שחטאו דור המבול והופקרו למאכל חיות רעות לשלוט בהם
שנ׳ נמשל כבהמות נדמו לפיכך הוצרך להזהיר עליהם את החיות. מיד האדם. מיד ההורג במזיד ואין עדים
אני אדרש. ומיד איש אחיו. שהוא אוהבו כאח והרגו שוגג אני אדרש אם לא יגלה ויבקש על עונו

לימחל שאף

פאטלבהא באנהי ומן יד מרד אנסאן אטלבהא באנפסנא ומן יד סאיר
אנאס אטלבהא באמר אי מן סבב קתל אנסאן שלמתה בנפסה: שפך
דם האדם באדם דמו ישפך כי בצלם אלהים עשה את האדם: דיישוד
דמא דאנשא בסהדין על מימר דיינא דמיה יתאשד ארי בצלם
אלהים עבד ית אנשא: אן יכון סאפך דם אנסאן באנסאן אכד דמה
יספך לאן בצורה אללה מסלטא כלקה: ואתם פרו ורבו שרצו בארץ ורבו
בה: ואתון פושו וסגו אתילדו בארעא וסגו בה: ואנתם אתנמרו
ואכתרו ואסעו פי אלארץ ואכתרו פיהא:

ד ויאמר אלהים אל נח ואל בניו אתו לאמר: ואמר יי
לנח ולבנוהי עמיה למימר: תם קאל אללה לנוח ולבניה מעה קאילא:
ואני הנני מקים את בריתי אתכם ואת זרעכם אחריכם: ואנא הא
אנא מקים ית קימי עמכון ועם בניכון בתריכון: האנא מתבת עהדי
מעכם ומע נסלכם בעדכם: ואת כל נפש החיה אשר אתכם בעוף
בבהמה ובכל חית הארץ אתכם מכל יצאי התבה לכל חית הארץ:
ועם כל נפשא חיתא דעמכון בעופא ובבעירא ובכל חית ארעא
דעמכון מכל נפקי תיבותא לכל חית ארעא: ומע גמיע נפס אלחיואן אלדין
מעכם מן טאיר אלי בהימה וגמיע והוש אלארץ אלדי מעכם מן גמיע
אלכארגין מן אלתאבות לגמיע והוש אלארץ: והקמתי את בריתי אתכם
ולא יכרת כל בשר עוד ממי המבול ולא יהיה עוד מבול לשחת הארץ:
ואקים ית קימי עמכון ולא ישתיצי כל בסרא עוד ממי טופנא ולא
יהי עוד טופנא לחבלא ארעא: ואתבת עהדי מעכם ולא ינקטע כל
בשרי איצא מן מא אלטופאן ולא יכון איצא טופאן לאהלאך אלארץ:
ויאמר אלהים זאת אות הברית אשר אני נתן ביני וביניכם ובין כל
נפש חיה אשר אתכם לדרת עולם: ואמר יי דא את קים דאנא יהיב בין

מקים את בריתי אתכם
פת' מתים כמו לתחית
המתים שה"שם מקים
להם בריתו לתקיותם:

לימחל שאת העונש צריך כפרה ואם אין עדים לחייבו גלות והוא אינו נכנע הקב"ה דורש ממנו כמו שדרשו
רז"ל והאלהים אנה לידו במסכת מכות הקב"ה מזמנן לפונדק אחד וכו': באדם דמו ישפך אם יש עדים המיתוהו אתם למה
כי אדם בצלם אלהים עשה את האדם וזה מקרא חסר עשה העושה את האדם וכן הרבה במקרא: ואתם פרו ורבו לפי
פשוטו הראשונה לברכה וכאן לצווי ולפי מדרשו להקיש מי שאינו עוסק בפריה ורביה לשופך דמים: ואני הנני
מסכים אני עמך שהיה נח דואג לעסוק בפריה ורביה עד שהבטיחו הקב"ה שאינו מביא מבול לעולם לשחת כל בשר עוד
וכן עשה באחר וזה אמר לו הנני מסכים למעות קיום וחזוק בריתי להבטחתי ואתן לך אות: חית הארץ אתכם הם
המתהלכים עם הבריות: מכל יצאי התבה להביא שקצים ורמשים: חית הארץ להביא המזיקין שאינן בכלל החיה
אשר אתכם שאין הלוכן עם הבריות: והקימתי אעשה קיום לבריתי ומהו קיומו את הקשת כמו שמפרש והולך:
לדרת עולם נכתב חסר שיש דורות שלא הוצרכו לאות לפי שצדיקים גמורים היו כמו דורו של חזקיהו ודורו של

שמעון בן יוחאי

מימרי וביניכון ובין כל נפשא חיתא דעמכון לדרי עלמא׃
הדה עלאמה׳ אעהד אדי אנא גאעלהא ביני וביניכם
מעכם לאגיאל אדהר׃ את קשתי נתתי בענן והיה
הארץ׃ ית קשתי יהבית בעננא ויהי לאת קים בין
קוסי קד געלתהא פי אלגמאם ותכון עלאמה׳ עהד ביני
בעננו ענן על הארץ ונראתה הקשת בענן׃ ויהי
ותתחזי קשתא בעננא׃ ויכון אדא גיימת גמאמא

זכר אלה
ובין כל נפש חייה אדמ
לאות ברית ביני ובין
כימרי ובין ארעא׃ ויהי
ובין אהל אארץ׃ והדה
בעננותי עננא על ארעא
עלי אארץ צהרת

אקוס פי אלגמאם׃ וזכרתי את בריתי אשר ביני וביניכם ובין כל נפש ח
חיה בכל בשר ולא יהיה עוד המים למבול לשחת כל בשר׃ ודכירנא ית
קימי דבין מימרי וביניכון ובין כל נפשא חיתא בכל בסרא ולא יהי עוד
מיא לטופנא לחבלא כל בסרא׃ ודכרת עהדי אלדי ביני וביניכם ובין כל
נפס חייה לכל בשרי ולא יציר אלמא איצא טופאנא ליהלך כל בשרי׃
והיתה הקשת בענן וראיתיה לזכר ברית עולם בין אלהים ובין כל נפש
חיה בכל בשר אשר על הארץ׃ ותהי קשתא בעננא ואחזינה
לדכרן קים עלם בין מימרא דיי ובין כל נפשא חיתא בכל בסרא דעל
ארעא׃ פתציר אלקוס פי אלגמאם אנטהארא דכר לאמאן אדהר מן אלה
לכל נפס חייה פי כל בשרי אלדי עלי אארץ׃ ויאמר אלהים אל נח זאת אות
הברית אשר הקימתי ביני ובין כל בשר אשר על הארץ׃ ואמר יי לנח
דא את קים דאקימית בין מימרי ובין כל בסרא דעל ארעא׃ וקאל
אלה לנוח הדה עלאמה׳ אלעהד אלדי תבתהא ביני ובין כל בשרי אלדי
עלי אארץ׃

ויהיו בני נח היוצאים מן התבה שם וחם ויפת וחם הוא אבי כנען׃
והוו בני נח דנפקו מן תיבתא שם וחם ויפת וחם הוא אבוהי דכנען׃
וכאן בני נוח אלכארגין מן אלתאבות סאם וחאם וחפת וכאן חאם אבא כנעאן

שמעון בן יוחאי׳ בעננו ענן׳ כשתעלה במחשבה לפני להביא חשך ואבדון לעולם׳׳ בין אלהים ובין כל נפש חיה׳ בין מדה שלמעלה וביניכם שהיה לו לכתוב ביני ובין נפש חיה אלא זהוא מדרשו כשתבוא מדה לקטרג עליכם לחייב אתכם אני רואה האות ונזכר׳׳ זאת אות הברית׳ הראהו הקשת ואמ׳ לו הרי האות שאמרתי׳׳ וחם הוא אבי כנען׳׳ למה הוצרך לומ׳ כאן לפי שהפרשה עסוקה ובאה בשכרותו שלנח שקלקל בה חם ועל ידו נתקלל כנען ועדין לא כתב תולדות חם ולא ידענו שכנען בנו לפיכך הוצרך לומ׳ כאן וחם הוא אבי כנען׳׳ ויחל׳ עשה עצמו חולין שהיה לו לעסוק תחלה בנטיעה אחרת׳׳ איש האדמה׳ אדוני האדמה כמו איש נעמי׳׳ ויטע כרם׳ כשנכנס לתיבה הכניס עמו זמורות ויחורי תאנים׳׳ אהלו׳ אהלה כת׳ רמז לעשרת שבטים שנקראו על שומרון שנקראת אהלה שגלו על עסקי יין שנ׳ השותים במזרקי יין׳׳ ויתגל לשון

ויתפעל׳׳ וירא

אבו כנעאן: שלשה אלה בני נח ומאלה נפצה כל הארץ: תלתא אלין בני
נח ומאלין אתבדרו בכל ארעא: הולאי אלתלאתה בני נוח ומנהם תפרק
אלאמם פי אלארץ: ויחל נח איש האדמה ויטע כרם: ושרי נוח גבר פלח
בארעא ונצב כרמא: תם אבתדא בפלאחה' אלארץ וגרס כרמא:
וישת מן היין וישכר ויתגל בתוך אהלה: ושתי מן חמרא ורוי ואתגלי
בגו משכניה: ושרב מן אלכמר חתא סכר ותכשף פי וסט כבאה: וירא חם אבי
כנען את ערות אביו ויגד לשני אחיו בחוץ: וחזא חם אבוהי דכנען ית
עריתא דאבוהי וחוי לתרין אחוהי בשוקא: וראי חם אבא כנעאן סואה'
אביה פאכבר אכויה והם פי אלסוק: ויקח שם ויפת את השמלה וישימו על
שכם שניהם וילכו אחרנית ויכסו את ערות אביהם ופניהם אחרנית וערות
אביהם לא ראו: ונסיב שם ויפת ית כסותא ושויאו על כתף תרויהון
ואזלו מחזרין וכסיאו ית עריתא דאבוהון ואפיהון מחזרין ועריתא
דאבוהון לא חזו: פאכד' שם ויפת תובא וגעלאה עלי מנכביהמא
ומציא מסתדברין פגטיא סואה' אביהמא ווגוההמא מסתדברה וסואה'
אביהמא לם יריא: וייקץ נח מיינו וידע את אשר עשה לו בנו הקטן:
ואתער נח מחמריה וידע ית דעבד ליה בריה זעירא: פלמא אפאק נוח
מן סכרה עלם מא צנעה אבנה אלצגיר: ויאמר ארור כנען עבד עבדים
יהיה לאחיו: ואמר ליט כנען עבד פלח יהי לאחוהי: פקאל מלעון אבא
כנעאן עבדא מן עבדא יכון לאכותה: ויאמר ברוך יהוה אלהי שם
ויהי כנען עבד למו: ואמר בריך יי אלהיה דשם ויהי כנען עבדא להון: תם
קאל תבארך אלה אלאה שם ויכון אבא כנעאן עבדא להם: יפת אלהים ליפת
וישכן באהלי שם ויהי כנען עבד למו: יפתי יי ליפת וישרי שכינתיה במשכנה
דשם ויהי כנען עבדא להון: יוסע אלה ליפת ויסכן פי אכביה שם ויכון אבא

וישת מן היין ובנו יולדה· ויתגל אותיות גלות רמז לי השבטים שגלו בראש גולים על עסקי היין··

עבד עבדים יהיה לאחיו יהיה נוטריקון רמז לדמי של שקלים שלעבד··

ויתפעל·· וירא חם אבי כנען· יש מרבותי' אומרין כנען ראה והגיד לאביו לכך הוזכר על הדבר ונתקלל·· וירא את ערות אביו· יש מי' סירסו· וי"א רבעו·· ויקח שם ויפת· אין כתי' ויקחו אלא ויקח לימד על שם שנתאמץ במצוה יותר מיפת לכך זכו בניו לטלית שלציצית· ויפת זכה לקבורה לבניו שנ' אתן לגוג מקום שם קבר·· וחם שביזה את אביו נאמ' בזרעו כן ינהג מלך אשור את שבי מצ' ואת גלות כוש נערים וזקנים ערום ויחף וחשופי שת ערות מצ'·· ופניהם אחורנית· למה נאמ' פעם שניה ללמד שכשקרבו אצלו והוצרכו להפך עצמם לכסותו הפכו פניהם אחורנית·· בנו הקטן· הפסול והבזוי כמו הנה קטן נתתיך בגוים בזוי·· ארור כנען· אתה גרמת לי שלא אוליד בן רביעי אחר לשמשני ארור בנך הרביעי להיות משמש את זרעם של אלו הגדולים שהוטל עליהם טורח עבודתי מעתה·· ומה ראה חם שסירסו אמ' להם לא היו אדם הראשון שני בנים היו לו והרג זה את זה בשביל ירושת העולם ואבינו יש לו ג' בנים ועודנו מבקש בן רביעי·· ברוך יי' אלהי שם· שעתיד לשמור

בנעאן עבראלהם׃ ויחי נח אחר המבול שלש מאות שנה וחמשים
שנה׃ וחיא נח בתר טופנא תלת מאה וחמשין שנין׃ תם עאש נוח
בעד אלטופאן תלאת מאיה וכמסין סנה׃ ויהיו כל ימי נח תשע מאות
שנה וחמשים שנה וימת׃ והוו כל יומי נח תשע מאה וחמשין שנין
ומית׃ פצאר גמיע עמרה תסע מאיה וכ סנה תם מאת׃ ואלה
תולדת בני נח שם חם ויפת ויולדו להם בנים אחר המבול׃ ואלין תולדת בני
נח שם חם ויפת ואתילידו להון בנין בתר טופנא׃ והדי שרח תואליד בני
נח שם וחם ויפת אד ולד להם בנין בעד אלטופאן׃ בני יפת גמר ומגוג
ומדי ויון ותבל ומשך ותירס׃ בני יפת גמר ומגוג ומדי ויון ותובל
ומשך ותירס׃ בני יפת אלתרך ומאגוג ומאהאת ואליונאניה ואלצין
וכראסן ופארס׃ ובני גמר אשכנז וריפת ותגרמה׃ ובני גומר אשכנז
וריפת ותוגרמה׃ ובני גמר אלצקאלבה ופרנגה ואלברגאן׃ ובני יון א
אלישה ותרשיש כתים ודדנים׃ ובני יון אלישה ותרשיש כתים
ודודנים׃ ובני יון אלמציצה וטרסוס וקברוס ואדנה׃ מאלה נפרדו איי
הגוים בארצתם איש ללשנו למשפחתם בגויהם׃ מאלין אתפרשו
נגוות עממיא בארעתהון גבר ללישניה לזרעיתהון בעממיהון׃ מן
הולאי תפרקת גזאיר אלאמם פי בלדאנהם כל פריק ללגתה לעשאירהם
ואממהם׃ ובני חם כוש ומצרים ופוט וכנען׃ ובני חם כוש ומצרים
ופוט וכנען׃ ובני חאם אלחבשה ומצר ותפת וכנעאן׃ ובני כוש סבא
וחוילה וסבתה ורעמה וסבתכא ובני רעמה שבא ודדן׃ ובני כוש
סבא וחוילה וסבתא ורעמא וסבתכא ובני רעמה שבא ודדן׃ ובני
כוש סבא וזוילה וזנאוה ואלקאקו ואלדמס ובני רעמה אלסנד ואלהנד׃ וכוש
ילד את נמרד הוא החל להיות גבר בארץ׃ וכוש אוליד ית נמרוד
הוא שרי למהוי גיבר בארעא׃ וכוש אולד נמרוד הו אבתדא אן יכון
גבארא פי אלבלד׃ הוא היה גבר ציד לפני יהוה על כן יאמר כנמרד
גבר ציד לפני יהוה׃ הוא הוה גיבר תקיף קדמי יי על כין יתאמר כנמרוד

לשמור הבטחתו לזרעו לתת להם את ארץ כנען ״ ויהי להם כנען למס עובד״ יפת אלהים ליפת מתורגם
יפתי ירחיב״ וישכון באהלי שם׳ שרה שכינתו ביעקב ומדרש חכמי אומ׳ שיפת אלהים ליפת שבנה כורש שהיה
מבני יפת בית שני לא שרתה בו שכינה והיכן שרתה בו שכינה והיכן שרתה במקדש ראשון שבנה שלמה שהיה מ׳
מבני שם״ ויהי כנען עבד׳ אף משיגלו בני שם ימכרו להם עבדים מבני כנען״ ותירס זו פרס׳ להיות גבור

להמריד כל העולם

גבר תקיף קדם יי׳ והו כאן גבאר מכּוֹף בין ידי אללה לדלך יקאל כנמרוד גבאר
מכּוֹף בין ידי אלה׳ ותהי ראשית ממלכתו בבל וארך ואכד וכלנה בארץ
שנער׳ והות ריש מלכותיה בבל וארך ואכד וכלנה בארעא דבבל׳ וכאן
אול מלכה באבל ואברם ואהואס וכלופה פי בלד אלשינער׳ מן הארץ ההוא
יצא אשור ויבן את נינוה ואת רחבת עיר ואת כלח׳ מן ארעא ההיא
נפק אתור ובנא ית נינוה׳ וית רחובות קרתא וית כלח׳ מן דלך אלבלד
כרג אשור ובנא נינוה ורחבה אלקריה ואלאבלה׳ ואת רסן בין נינוה ובין
כלח הוא העיר הגדלה׳ וית רסן בין נינוה ובין כלח היא קרתא רבתא
ואלמראן בין נינוה ובין כלח הי אלקריה אלכבירה׳ ומצרים ילד את לודים
ואת ענמים ואת להבים ואת נפתחים׳ ומצרים אוליד ית לודאי וית
ענמאי וית להבאי וית נפתוחאי׳ ומצרים אולד אלתניסיין ואלאסכנדריין
ואלבהנסיין ואלפרמיין׳ ואת פתרסים ואת כסלחים אשר יצאו משם
פלשתים ואת כפתרים׳ וית פתרוסאי וית כסלוחאי דנפקו מתמן פלשתאי
וית קפוטקאי׳ ואלדמייאטיין ואלצעידיין אלדי כרג מן תם אלפלסטיניין
ואלדמיאטיין׳ וכנען ילד את צידן בכרו ואת חת׳
וכנען אוליד ית צידון בוכריה וית חת׳ וכנעאן אולד צידון בכרה וחת׳
ואת היבוסי ואת האמרי ואת הגרגשי׳ וית יבוסאי וית אמוראי וית גרגשאי׳
ואליבוסיין ואלאמוריין ואלגרגשיין׳ ואת החוי ואת הערקי ואת הסיני׳ וית חיואי
וית ערקאי וית [illegible]סאי׳ ואלחויין ואלערקיין ואלטרבלוסיין׳ ואת הארודי
ואת הצמרי ואת החמתי ואחר נפצו משפחות הכנעני׳ וית ארודאי וית
צמראי וית חמתאי ובתר כין אתבדרו זרעית כנענאי׳ ואלארודיין ואל
חמציין ואלחמאיין ובעד דלך תפרקת עשאיר אלכנעאניין׳ ויהי גבול
הכנעני מצידן באכה גררה עד עזה באכה סדמה ועמרה ואדמה וצבים
עד לשע׳ והוה תחום כנענאי מצידון מטי לגרר עד עזה מטי לסדום

להמריד כל העולם על הקב״ה בעצת דור הפלגה״ גבור ציד׳ צד דעתן שלבריות בפיו ומטען למרוד במקום״
לפני יי׳ מתכוין להקניטו על פניו״ על כן יאמר׳ על כל אדם מרשיע בעזות פנים יודע רבונו ומתכוין למרוד
בו יאמר זה כנמרוד גבור ציד״ מן הארץ׳ כיון שראה אשור את בניו שומעין לנמרוד ומורדין במקום לבנות
המגדל יצא מתוכם״ העיר הגדולה׳ היא נינוה שנ׳ ונינוה היתה עיר גדולה לאלהים״ להבים׳ שפניהם דומין ללהב״
פתרוסים וכסלוחים חשר יצאו משם פלשתים׳ משניהם יצאו שהיו פתרוסים וכסלוחים מחליפין משכב נשותיהן
אלו לאלו ויצאו מהם פלשתים״ ואחר נפצו׳ מאלה נפוצו משפחות רבות״ גבול׳ סוף ארצו כל גבול לשון סוף
וקצה״ באכה׳ שם דבר ולי נראה כאדם האומ׳ לחבירו גבול זה מגיע עד אשר תבוא לגבול פלוני״ בלשונתם
בארצותם׳ אעפ״ שנחלקו ללשונות וארצות כלם בני נח הם״ אבי כל בני עבר׳ הנהר היה שם״ אחי יפת
הגדול׳ איני יודע אם יפת הגדול אם שם כשהוא אומ׳ שם בן מאת שנה וגו׳ שנתים אחר המבול הוי אומ׳ יפת

ותהי ראשית ממלכתו בבל
תנו רבנן י׳ מלכו מסוף עולם
ועד סופו המלך הראשון זה
הקב״ה שהוא ראשון לכל ראשון״
המלך הב׳ זה נמרוד״ המלך
הג׳ זה יוסף״ וכה״א וכל הארץ
באו מצרימה״ הד׳ זה שלמה
שנ׳ כי רודה בכל עבר הנהר״
הה׳ זה אחאב וכה״א חי יי׳
אלהיך אם יש גוי וממלכה״
הו׳ זה נבוכדנצר וכה״א
ובכל די דירין בני אנשא
חיות ברא ועוף שמיא יהב
בידך והשלטך בכלהון׳ הז׳
זה כורש וכה״א כה אמר
כורש מלך פרס כל ממלכות
הארץ נתן לי יי׳״ הח׳
זה אלכסנדרוס מקדון
וכה״א והנה צפיר העזים
באמן המערב על פני כל
הארץ״ הט׳ זה המלך
המשיח שכתו׳ בו וירד
מים עדים ומנהר עד
אפסי ארץ ואו׳ ואבנה
די מחת לצלמא הות
לטור רב ומלת כל ארעא״
המלך הע׳ שירי ותחזרת
מלוכה לבעלה מי שהוא
ראשון יהיה אחרון זה׳
אני ראשון ואני אחרון
וכתי׳ והיה יי׳ למלך על
כל הארץ״ עכ

וצבויים

הגדול שהרי
בן תק שנה

הַעִשָּׁה תַּאֲדְמָה וּצְבוֹיִים עַד לָשַׁע׃ וכאן תכם לכנאעניין מן צידא אלי אן תגי אלי גֹאה ואלי אן תגי אלי סדום ועמורה ואדמה וצבויים אלי לשע׃ אֵלֶּה בְנֵי חָם לְמִשְׁפְּחֹתָם לִלְשֹׁנֹתָם בְּאַרְצֹתָם בְּגוֹיֵהֶם׃ אלין בני חם לזרעיתהון ללישנהון בארעתהון בעממהון׃ הולאי בני חם לעשאירהם ולגאתהם פי בלדאנהם ואממהם׃

וּלְשֵׁם יֻלַּד גַּם הוּא אֲבִי כָּל בְּנֵי עֵבֶר אֲחִי יֶפֶת הַגָּדוֹל׃ ולשם אתיליד אף הוא אבוהון דכל בני עבר אחוהי דיפת רבא׃ ולד לשם הו איצא אבו גמיע בני עבר אכי יפת אלאכבר׃ בְּנֵי שֵׁם עֵילָם וְאַשּׁוּר וְאַרְפַּכְשַׁד וְלוּד וַאֲרָם׃ בני שם עילם ואשור וארפכשד ולוד וארם׃ בני שם כוזסתאן ואלמוצל וארפכשד ולוד ואלארמן׃ וּבְנֵי אֲרָם עוּץ וְחוּל וְגֶתֶר וָמַשׁ׃ ובני ארם עוץ וחול וגתר ומש׃ ובני ארם אלגוטה ואלחולה ואלגראמקא ואלמישא׃ וְאַרְפַּכְשַׁד יָלַד אֶת שָׁלַח וְשֶׁלַח יָלַד אֶת עֵבֶר׃ וארפכשד אוליד ית שלח ושלח אוליד ית עבר׃ וארפכשד אולד שלח ושלח אולד עבר׃ וּלְעֵבֶר יֻלַּד שְׁנֵי בָנִים שֵׁם הָאֶחָד פֶּלֶג כִּי בְיָמָיו נִפְלְגָה הָאָרֶץ וְשֵׁם אָחִיו יָקְטָן׃ ולעבר אתילידו תרין בנין שום חד פלג ארי ביומוהי אתפליגת ארעא ושום אחוהי יקטן׃ וולד לעבר אבנאן אסם אחדהמא קאסם לאן פי איאמה אנקסמת אלבלד ואסם אכיה קחטאן׃ וְיָקְטָן יָלַד אֶת אַלְמוֹדָד וְאֶת שָׁלֶף וְאֶת חֲצַרְמָוֶת וְאֶת יָרַח׃ ויקטן אוליד ית אלמודד וית שלף וית חצרמות וית ירח׃ וקחטאן אולד אלמריד ואלסלף וחצרמות ואלקמר׃ וְאֶת הֲדוֹרָם וְאֶת אוּזָל וְאֶת דִּקְלָה׃ וית הדורם וית אוזל וית דקלה׃ ומאר ויזל וצעדה׃ וְאֶת עוֹבָל וְאֶת אֲבִימָאֵל וְאֶת שְׁבָא׃ וית עובל וית אבימאל וית שבא׃ וביחאן וצנוה ומארב׃ וְאֶת אוֹפִר וְאֶת חֲוִילָה וְאֶת יוֹבָב כָּל אֵלֶּה בְּנֵי יָקְטָן׃

הגדול שהרי בן תק׳ שנה היה נח כשהתחיל להוליד והמבול היה בשנת שש מאות שנה נמצא שהגדול שבבניו היה בן ק׳ שנה ושם לא הגיע למאה עד שנתים אחר המבול׳ אחי יפת׳ ולא אחי חם שלא מנהם כיבדו את אביהם ודי בהן׳ נפלגה׳ נתבלבלו הלשונות ונפוצו מן הבקעה ונתפלגו בכל העולם למדנו שהיה עבר נביא שקרא שם בנו ע״ש העתיד ושנינו בסדר עולם שבסוף ימות פלג נתפלגו׳ ש״ש תאמ׳ בתחלת ימיו הרי יקטן אחיו צעיר ממנו והוליד כמה משפחות קודם לכאן מנ׳ ויקטן ילד וגו׳ ואח״כ ויהי כל הארץ׳ ואם תאמ׳ באמצע ימיו לא בא הכת׳ לסתום אלא לפרש הא למדת שבשנת מות פלג נתפלגו׳ יקטן׳ שהיה עניו ומקטין עצמו לכך זכה להעמיד כל המשפחות הללו׳ חצרמות׳ ע״ש מקומו דברי אגדה׳ שפה אחת׳ לשון הקדש׳ ודברים אחדים׳ באו בעצה אחת ואמרו לא כל הימנו שיבור לו את העליונים נעלה לרקיע ונעשה עמו מלחמה׳ ד״א ודברים אחדים׳ אמרו אחת לאלף ושש מאות ושש שנים הרקיע מתמוטט כמו שעשה בימי המבול בואו ונעשה לו סמיכות בל׳ בנסעם מקדם שהיו יושבים שם כדכת׳ למעלה ויהי מושבם וגו׳ הר הקדם ונסעו משם לתור להם מקום להחזיק את כולם ולא מצאו אלא שנער׳ איש אל רעהו׳ אומה לאומה מצ׳ לבנו ונו״

לפוט ופוט בכנען׳

וית אופיר וית חוילה וית יובב כל אלין בני יקטן· ואופיר וחוילה ויובב
כל הולאי בני קחטאן· ויהי מושבם ממשא באכה ספרה הר הקדם·
וזהוה מותבניהון ממישא מטי לספר טור מדנחא· וכאן מסכנהם
מן מכה אלי אן תגי אלי אלמדינה אלי גבל אלשרק· אלה בני שם
למשפחתם ללשנתם בארצתם לגויהם· אלין בני שם לזרעיתהון
ללישנהון בארעתהון לעממיהון· הולאי בני שם לעשאירהם ולגאתהם
פי בלדאנהם ואממהם· אלה משפחת בני נח לתולדתם בגויהם ומאלה
נפרדו הגוים בארץ אחר המבול· אלין זרעית בני נח לתולדתהון
בעממיהון· ומאלין אתפרשו עממיא בארעא בתר טופנא· הולאי
עשאיר בני נוח לתואלידהם ואממהם ומנהם תפרקת אלאמם פי אלארץ
בעד אלטופאן:
ויהי כל הארץ שפה אחת ודברים אחדים· והוה כל ארעא לישן חד· ד
וממלל חד· ולמא כאן גמיע אהל אלארץ לגה ואחדה וכלאם ואחד·
ויהי בנסעם מקדם וימצאו בקעה בארץ שנער וישבו שם· והוה
במיטלהון בקדמיתא ואשכחו בקעתא בארעא דבבל ויתיבו תמן·
כאן מן אמרהם אנהם רחלו מן אלמשרק ווגדו בקעה פי בלד אלשנער
פאקאמו תם· ויאמרו איש אל רעהו הבה נלבנה לבנים ונשרפה
לשרפה ותהי להם הלבנה לאבן והחמר היה להם לחמר· ואמרו גבר
לחבריה הבו נרמי לבנין ונוקידנון יקידתא· והות להון לבינתא לאבנא
וחימרא הוה להון לשיע· פקאל בעצהם לבעץ תעאלו נלבן לבנא ונטבכה
טבכא וכאן להם אללבן חגארה ואלקפר כאן להם מלאטא· ויאמרו הבה
נבנה לנו עיר ומגדל וראשו בשמים ונעשה לנו שם פן נפוץ על
פני כל הארץ· ואמרו הבו נבני לנא קרתא ומגדלא ורישיה מטי
עד צית שמיא ונעביד לנא שום דלמא נתבדר על אפי כל ארעא·

נפוץ ופוץ לכנען·· הבה · הזמינו עצמכם · כל הבה לשון הזמנה הוא שמזמינים עצמם ומתחברים למלאכה או־
לעצה או למשא הבה הזמנה אפרקי״ל בלעז·· לבנים · שאין אבנים בבבל שהוא בקעה·· ונשרפה לשרפה · כך עושין
הלבנים שקורין טוול״ש שורפין אותן בכבשן·· לחומר · לטוח הטיט·· פן נפוץ · שלא יביא עלינו שום מכה להפיצנו מ־
מכאן·· וירד יי לראות · לא הוצרך לכך אלא בא ללמד לדיינים שלא ירשיעו הנדון עד שיראו ויבינו מדרש
תנחומא·· בני האדם · אלא בני מי שמא בני חמורים וגמלים וחזירים אלא בני אדם הראשון שכפה את הטובה
ואמר האשה אשר נתת עמדי · אף אלו כפו בטובה למרוד במי שהשפיעם טובה ומלטם מן המבול·· הן ע
עם אחד · כל טובה זו יש עמהן שעם אחד הם ושפה אחת לכולם ודבר זה החלו לעשות·· החלם · כמו אמרם
עשותם להתחיל הם לעשות·· לא יבצר · בתמיה · יבצר לשון מניעה כתרגומו ודומה לו יבצור רוח נגידים · הבה

נרדה·
בבית

וקאלו תעאלו נבני לנא קריה וחצנא ורי... יבצר ... סמא ונצנע לנא אסמא
כבהמא ... כלא נתבדד עלי וגה גמיע ... ארץ׃ וירד יהוה לראת את העיר
ואת המגדל אשר בנו בני האדם׃ ואתגלי יי׳ לאתפרעא על עובד קרתא
ומגדלא דבנו בני אנשא׃ פאחדר ... אמרא מוגלא ליבצר פיבנא אלקריה
ואלחצן ... אכל פי בנאהמא בני אדם׃ ויאמר יהוה הן עם אחד ושפה
אחת לכלם וזה החלם לעשות ועתה לא יבצר מהם כל אשר יזמו ל
לעשות׃ ואמר יי׳ הא עמא חד ולישן חד לכלהון. ודין דשריאו למעבד
וכען לא יתמנע מנהון. כל דחשיבו למעבד׃ פקאל אלה הודי הם כשעב
ואחד ולגה ואחדה לגמיעהם והדי׳ מא אבתדו אן יפעלוה ואלאן לא יפותהם
מא הממו בה אן יצנעוה׃ הבה נרדה ונבלה שם שפתם אשר לא ישמעו
איש שפת רעהו׃ הבו נתגלי. ונבלביל תמן לישנהון. דלא ישמעון. גבר
לישן חבריה׃ לכנא נורד אמרא מוגלא נשתת בה לגאתהם חתי׳ לא
יסמע כל פריק לגה׳ צאחבה׃ ויפץ יהוה אתם משם על פני כל הארץ
ויחדלו לבנת העיר׃ ובדר יי׳ יתהון. מתמן על אפי כל ארעא. ואתמנעו
למבני קרתא׃ פבדדהם אלה מן תם עלי׳ וגה גמיע אלארץ בעד מא
אנתהו ען בנא אלקריה׃ על כן קרא שמה בבל כי שם בלל יהוה שפת
כל הארץ ומשם הפיצם יהוה על פני כל הארץ׃ על כין קרא שמה
בבל. ארי תמן בלביל יי׳ לישן כל ארעא. ומתמן בדרינון יי׳ על אפי כל
ארעא׃ לדלך סמית בבל לאן תם שתת אלה לגאתהם ומן תם בדדהם
עלא גמיע וגה אלארץ׃
ד אלה תולדת שם שם בן מאת שנה ויולד את ארפכשד שנתים אחר
המבול׃ אלין תולדת שם. שם בר מאה שנין. ואוליד ית ארפכשד. תרתין
שנין בתר טופנא׃ הדא שרח תואליד שם למא כאן שם אבן מאיה סנה
אולד ארפכשד לסנתין בעד אלטופאן׃ ויחי שם אחרי הולידו את ארפכשד

נרדה בבית דינו נמלך מענותנותו יתירה׳׳ הבה מדה כנגד מדה הם אמרו הבה נבנה לנו וגו׳ והוא כנגדם
מדד ואמר הבה נרדה׳׳ ונבלה ונבלביל נון משמשת בלשון רבים וה״א אחרונה יתירה כה״א שבנרדה׳׳ לא
ישמעו זה שואל לבינה וזה מביא טיט וזה עומד עליו ופוצע מוחו׳׳ ויפץ יי׳ אותם משם בעולם הזה מה
שאמרו פן נפוץ נתקיים עליהם הוא שאמר שלמה מגורת רשע היא תבואנו׳׳ ומשם הפיצם למד שאין
להם חלק לעולם הבא וכי איזו קשה של דור המבול או של דור הפלגה אלו לא פשטו יד בעיקר ואלו פשטו יד
בעיקר להלחם בו ואלו נשטפו ואלו לא נאבדו מן העולם אלא שדור המבול היו גזלנים והיתה מריבה ביניהם
ואלו היו נוהגין אהבה ורעות ביניהם שנ׳ שפה אחת ודברים אחדים׳׳ למדת ששנואה המחלוקת וגדול

חמש מאות שנה ויולד בנים ובנות: וחיא שם בתר דאוליד ית

ארפכשד חמש מאה שנין ואוליד בנין ובנן: ועאש בעד דאך כמס מאיה

סנה אולד פיהא בנין ובנאת: וארפכשד חי חמש ושלשים

שנה ויולד את שלח: וארפכשד חיא תלתין וחמש שנין ואוליד ית שלח:

ולמא עאש ארפכשד כמסה ותלאתין סנה אולד שלח: ויחי ארפכשד

אחרי הולידו את שלח שלש שנים וארבע מאות שנה ויולד בנים ובנות:

וחיא ארפכשד בתר דאוליד ית שלח ארבע מאה ותלת שנין ואוליד בנין

ובנן: ועאש בעד דאך ארבע מאיה ותלאת סנין אולד פיהא בנין

ובנאת: ושלח חי שלשים שנה ויולד את עבר: ושלח חיא

תלתין שנין ואוליד ית עבר: ולמא עאש שלח תלאתין סנה אולד עבר:

ויחי שלח אחרי הולידו את עבר שלש שנים וארבע מאות שנה ויולד

בנים ובנות: וחיא שלח בתר דאוליד ית עבר ארבע מאה ותלת שנין

ואוליד בנין ובנן: ועאש בעד דאך ארבע מאיה וג סנין אולד פיהא בנין

ובנאת: ויחי עבר ארבע ושלשים שנה ויולד את פלג: וחיא

עבר תלתין וארבע שנין ואוליד ית פלג: ולמא עאש עבר ארבעה ותלאתין

סנה אולד פלג: ויחי עבר אחרי הולידו את פלג שלשים שנה וארבע

מאות שנה ויולד בנים ובנות: וחיא עבר בתר דאוליד ית פלג ארבע מאה

ותלתין שנין ואוליד בנין ובנן: ועאש בעד דאך ארבע מאיה ותלאתין סנה

אולד פיהא בנין ובנאת: ויחי פלג שלשים שנה ויולד את

רעו: וחיא פלג תלתין שנין ואוליד ית רעו: ולמא עאש פלג תלאתין סנה

אולד רעו: ויחי פלג אחרי הולידו את רעו תשע שנים ומאתים שנה ויולד

בנים ובנות: וחיא פלג בתר דאוליד ית רעו מאתן ותשע שנין ואוליד

בנין ובנן: ועאש בעד דאך ר' וט' סנין אולד פיהא בנין ובנאת:

שם בן מאת שנה לשנה הוליד את ארפכשד שנתים אחר המבול: על פני תרח אביו: בחיי אביו ומדרש אגדה אומרי' שעל ידי אביו מת לפי שקבל תרח על אברם בנו לפני נמרוד על שכיתת את צלמיו והשליכו לכבשן האש והרן יושב ואומר בלבו אם אברם נוצח אני משלו וכשניצל אברם אמרו לו להרן משל מי אתה אמר להם הרן משל אברם אני השליכוהו לכבשן האש ונשרף וזהו אור כשדים: ומנחם פי' אור בקעה וכן באורים כבדו יי' וכן מאורת צפעוני כל חור ובקע עמוק קרוי אור: יסכה: זו שרה ע"ש שסוכה ברוח הקדש ושהכל סוכין ביופיה ולשון נסיכות כמו שרה לשון שררה: ויצאו אתם: ויצאו תרח ואברם עם לוט ושרי: וימת תרח בחרן: לאחר שיצא אברם מחרן ובא לארץ כנען יותר משש' שנה שהרי כת' ואברם בן חמש שנים ושבעים שנה בצאתו מחרן ותרח בן שבעים שנה כשנולד אברם הל"ה לתרח כשיצא אברם מחרן נשארו משנותיו הרבה ולמה הקדים הכת' מיתתו של תרח ליציאתו של אברם שלא יהיה הדבר מפורסם לכל ויאמרו

לא קיים אברם את
כבוד אביו שהניחו

ויחי רעו שתים ושלשים שנה ויולד את שרוג: וחיא רעו
תלתין ותרתין שנין ואוליד ית שרוג: ולמא עאש רעו אתנין ותלאתין סנה
אולד שרוג: ויחי רעו אחרי הולידו את שרוג שבע שנים ומאתים שנה
ויולד בנים ובנות: וחיא רעו בתר דאוליד ית שרוג מאתן ושבע שנין
ואוליד בנין ובנן: ועאש בעד דלך מאיתין וסבע סנין אולד פיהא בנין ובנאת:
ויחי שרוג שלשים שנה ויולד את נחור: וחיא שרוג תלתין שנין ואוליד
ית נחור: ולמא עאש שרוג תלאתין סנה אולד נחור: ויחי שרוג אחרי
הולידו את נחור מאתים שנה ויולד בנים ובנות: וחיא שרוג בתר
דאוליד ית נחור מאתן שנין ואוליד בנין ובנן: ועאש בעד דלך מאיתי
סנה אולד פיהא בנין ובנאת: ויחי נחור תשע
ועשרים שנה ויולד את תרח: וחיא נחור עסרין ותשע שנין ואוליד
ית תרח: ולמא עאש נחור תסעה ועשרין סנה אולד תרח: ויחי נחור
אחרי הולידו את תרח תשע עשרה שנה ומאת שנה ויולד בנים ובנות:
וחיא נחור בתר דאוליד ית תרח מאה ותשע עסרי שנין ואוליד בנין
ובנן: ועאש בעד דלך מאיה ותסעה עשר סנה אולד פיהא בנין
ובנאת: ויחי תרח שבעים שנה ויולד את אברם את
נחור ואת הרן: וחיא תרח שבעין שנין ואוליד ית אברם ית נחור וית
הרן: ולמא עאש תרח סבעין סנה אולד אברם ונחור והרן: ואלה
תולדת תרח תרח הוליד את אברם את נחור ואת הרן והרן הוליד
את לוט: ואלין תולדת תרח תרח אוליד ית אברם ית נחור וית הרן
והרן אוליד ית לוט: והדה שרח תואליד תרח תרח אולד אברם ונחור
והרן והרן אולד לוט: וימת הרן על פני תרח אביו בארץ מולדתו באור
כשדים: ומית הרן על אפי תרח אבוהי בארע ילדותיה באור
דכסדאי: פמאת הרן בחצרת תרח אביה פי בלד מולדה פי אתון
כסדאניין: ויקח אברם ונחור להם נשים שם אשת אברם שרי
ושם אשת נחור מלכה בת הרן אבי מלכה ואבי יסכה: ונסיב אברם

שרה
באה בנו

בא קיים אברם את כבוד אביו שהניחו זקן והלך לו לפיכך קראו הכת' מת שהרשעים אף בחייהם קרויים
מתים והצדיקים אף במיתתן קרויים חיים שנ' ובניהו בן יהוידע בן איש חי: בחרן. הנון הפוכה לומר
לך עד אברם חרון אף שלמקום חזק חסלת פרשת נח בעה

לך לך: להנאתך ולטובתך ושם אעשך לגוי גדול וכאן אי אתה זוכה לבנים ועוד שאודיע
טבעך בעולם: ואעשך לגוי גדול: לפי שהדרך גורמת לג' דברים ממעטת פריה ורביה

וממעטת את
הממון

24

ונחור להון נשין שום אתת אברם שרי ושום אתת נחור מלכה ברת
הרן אבוהא דמלכה ואבוהא דיסכה ׃ ... אברם ונחור להם נסאא
אסם זוגה אברם שרי ואסם זוגה נחור מלכה בנת הרן אבו מלכה
ואבו יסכה ׃ ותהי שרי עקרה אין לה ולד ׃ ויקח תרח את אברם בנו
ואת לוט בן הרן בן בנו ואת שרי כלתו אשת אברם בנו ויצאו אתם
מאור כשדים ללכת ארצה כנען ויבאו עד חרן וישבו שם ׃ ודבר
תרח ית אברם בריה וית לוט בר הרן בר בריה וית שרי כלתיה אתת
אברם בריה ונפקו עמהון מאור דכסדאי למיזל לארעא דכנען ואתו
עד חרן ויתיבו תמן ׃ פאכד תרח אברם אבנה ולוט אבן הרן אבן אבנה
ושרי כנתה זוגה אברם אבנה וכרגו מעהם מן אתון אלכסדאניין לימצו
אלי בלד כנעאן פגאו אלי חרן ואקאמו תם ׃ ויהיו ימי תרח חמש שנים
ומאתים שנה וימת תרח בחרן ׃ והוו יומי תרח מאתן וחמיש שנין ומית
תרח בחרן ׃ פכאן עמרה מאיתין וכמס סנין ומאת תרח בחרן ׃

קנג פסו׳ סי׳ בצלש״

ויאמר יהוה אל אברם לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל
הארץ אשר אראך ׃ ואמר יי׳ לאברם איזיל לך מארעך ומילדותך
ומבית אבוך לארעא דאחזינך ׃ תם קאל אלה לאברם אמץ לך מן ארצך ומן
מולדך ומן בית אביך אלי אלבלד אלדי אוריך ׃ ואעשך לגוי גדול ואברכך
ואגדלה שמך והיה ברכה ׃ ואעבדנך לעם סגי ואברכנך וארבי שמך
ותהי מברך ׃ ואגעלך אמה כבירה ואבארך פיך ואעט׳ם אסמך
ותכון ברכה ׃ ואברכה מברכיך ומקללך אאר ונברכו בך כל משפחת
האדמה ׃ ואבריך מברכך ומלטטך אלוט ויתברכון בדילך כל זרעית ארעא ׃

ומעטות את הממון וממעטות את השם לכך הוצרך לג׳ ברכות הללו שהבטיחו על הבנים ועל הממון ועל השם ׃
והברכך׳ בממון בל״ והיה ברכה׳ שהברכות נתונות בידך עד עכשיו היו בידי ביררתי לאדם הראשון ונח ומעכשיו
אתה תברך את אשר תחפוץ בל״ יד״א ואעשך לגוי גדול זה שאומרים אלהי אברהם״ ואברכך׳ זה שאומרים אלהי
יצחק״ ואגדלה שמך׳ זה שאומרי׳ אלהי יעקב׳ יכול יהיו חותמין בכולן ת״ל והיה ברכה׳ בך חותמין ולא בהם״ מ״
אמרבך׳ והלא כבר יצא מעם עם אביו ובא לחרן לא כך אמ׳ לו התרחק עוד וצא מבית אביך״ אשר אראך לא
גילה לו הארץ מיד כדי לחבבה בעיניו ולתת לו שכר על כל דבור ודבור׳ כיוצא בו את בנך את יחידך אשר אהבת׳
כיוצא בו על אחד ההרים׳ כיוצא בו וקרא עליה את הקריאה אשר אנכי דבר אליך׳ ונברכו בך׳ יש אגדות
רבות וזהו פשוטו אדם אומר לבנו תהא כאברהם וכן כל ונברכו בך שבמקרא וזה מוכיח בך יברך ישראל
לאמר ישימך אלהים כאפרים וכמנשה״ אשר עשו בחרן׳ שהכניסן תחת כנפי השכינה אברם מגייר את

והוה שרי עקרא׳ לית לה ולד׳ וכמא׳ שרי עאקר ולים להא ולד׳

נון הפוכה בס

לך לך כמו לו בשתיה בנך שמ׳ כמנין לך לך אזו אעשך לגוי גדול׳ שנולדנו יצחק׳

והי׳ ברכה׳ שכל העולם פרוטה משלו מתברך כמה ראת אמר מאיוב מעשה ידיו ברכת׳ ד׳ שי׳ יצאו להם מוניטון מי מטבע כעונם ושו בן אברהם אבינו יהושע ודוד ומרדכי באברהם כתי׳ ואגדלה שמך ביהושע כתי׳ ויהי שמעו בכל הארץ בדוד כתי׳ ויצא שם דוד בכל הארצות במרדכי כתי׳ ושמעו הולך בכל המדינות״

אתה אנשים
ועשה מגיירת
את הנשים

ואבארך מבארכך ולאעין שאתמך ותתבארך בך גמיע קבאיל אלארץ׃ וילך
אברם כאשר דבר אליו יהוה וילך אתו לוט ואברם בן חמש שנים ושבעים
שנה בצאתו מחרן׃ ואזל אברם כמא דמליל עמיה יי׳ ואזל עמיה לוט
ואברם בר שבעין וחמיש שנין במפקיה מחרן׃ פמצא אברם כמא קאל לה
אללה ומצא מעה לוט וכאן אברם אבן כמסה וסבעין סנה חין כרג מן חרן׃ ויקח
אברם את שרי אשתו ואת לוט בן אחיו ואת כל רכושם אשר רכשו ואת
הנפש אשר עשו בחרן ויצאו ללכת ארצה כנען ויבאו ארצה כנען׃ ודבר
ודבר אברם ית שרי אתתיה וית לוט בר אחוהי וית כל קנינהון דקנו וית
נפשתא דשעבידו לאוריתא בחרן ונפקו למיזל לארעא דכנען ואתו
לארעא דכנען׃ פאכד אברם שרי זוגתה ולוט אבן אכיה וגמיע סרחהם
אלדי מלכוה ואלנפוס אלדי אכתסבוהא פי חרן וכרגו לימצו אלי בלד כנעאן
וגאו אליה׃ ויעבר אברם בארץ עד מקום שכם עד אלון מורה והכנעני
אז בארץ׃ ועבר אברם בארעא עד אתר שכם עד מישר מורה וכנענאה
בכין בארעא׃ פטאף אברם פי אלבלד אלי מוצע נאבלוס ואלי מרג מורה
ואלכנענייון חינאיד פיה׃ וירא יהוה אל אברם ויאמר לזרעך אתן את
הארץ הזאת ויבן שם מזבח ליהוה הנראה אליו׃ ואתגלי יי׳ לאברם
ואמר לבנך אתין ית ארעא הדא ובנא תמן מדבחא קדם יי׳ דאתגלי ליה׃
תם תגלא אללה לה וקאל לנסלך אעטי הדי אלבלד ובנא תם מדבחא ללה
אלמתגלי לה׃ ויעתק משם ההרה מקדם לבית אל ויט אהלה בית אל
מים והעי מקדם ויבן שם מזבח ליהוה ויקרא בשם יהוה׃ ואסתלק
מתמן לטורא מדנחא לבית אל ופרסיה למשכניה בית אל ממערבא ועי
ממדנחא ובנא תמן מדבחא קדם יי׳ וצלי בשמא דיי׳׃ ואנתקל מן תם
אלי אלגבל מן שרקי בית אל ומד כבאיה בית אל מן אלמגרב ועי מן אלמשרק
ובנא תם מדבחא ללה ודעא באסמה׃ ויסע אברם הלוך ונסוע הנגבה׃
ונטל אברם אזיל ונטיל לדרומא׃ פרחל אברם כל מא מר רחל
אלא אלקבלה׃

ואת האנשים ונערה מגיירת את הנשים ומעלה עליהם הכת׳ כאלו עשאום׳׳ ופשוטו שקנו עבדים ושפחות
ובנו בית שקנו להם כמו עשה לי את החיל הזה ׳וי ישראל עושה חיל׳ ומאשר לאבינו עשה את כל הכבוד הזה
לשון קונה וכונס׳׳ ויעבר אברם בארץ נכנס לתוכה׳ עד מקום שכם להתפלל על בני יעקב כשיבואו
להלחם בשכם׳׳ אלון מורה׳ הוא שכם הראהו הר גריזים והר עיבל ששם קבלו ישראל שבועות התורה׳
והכנעני אז בארץ היה הולך וכובש את ארץ ישראל מזרעו של שם שבחלקו של שם נפלה כשחילק נח את

הארץ לבניו

וַיְהִי רָעָב בָּאָרֶץ וַיֵּ... ...רָם מִצְרַיְמָה לָגוּר שָׁם כִּי כָבֵד הָרָעָב בָּאָרֶץ׃ וַהֲוָה
וַהֲוָה כַּפְנָא בְּאַרְעָא וּנְחַת אַבְרָם לְמִצְרַיִם לְאִתּוֹתָבָא תַּמָּן אֲרֵי תְּקִיף
כַּפְנָא בְּאַרְעָא׃ תֻּם כָּאן גּוּע פִּי אַלְבַּלַד פַּאנְחַדַר אַבְרָם אִלַּא מִצְר לִיסְכֻּן
תֻּם אַד אשתד אלגוע פי אלבלד׃ וַיְהִי כַּאֲשֶׁר הִקְרִיב לָבוֹא מִצְרָיְמָה וַיֹּאמֶר
אֶל שָׂרַי אִשְׁתּוֹ הִנֵּה נָא יָדַעְתִּי כִּי אִשָּׁה יְפַת מַרְאֶה אָתְּ׃ וַהֲוָה כַּד
קְרִיב לְמֵיעַל לְמִצְרַיִם וַאֲמַר לְשָׂרַי אִתְּתֵיהּ הָא כְעַן יְדַעְנָא אֲרֵי
אִתְּתָא שַׁפִּירַת חֵיזוּ אַתְּ׃ פַלַמָּא קַרֻב מִן אַלְדֻּכוּל אִלַּא מִצְר קַאל לִשָׂרַי
זוגתה אנא אעלם אנך אמראה חסינה אלמנצר׃ וְהָיָה כִּי יִרְאוּ אֹתָךְ
הַמִּצְרִים וְאָמְרוּ אִשְׁתּוֹ זֹאת וְהָרְגוּ אֹתִי וְאֹתָךְ יְחַיּוּ׃ וִיהֵי אֲרֵי יֶחֱזוֹן
יָתִיךְ מִצְרָאֵי וְיֵימְרוּן אִתְּתֵיהּ דָא וְיִקְטְלוּן יָתִי וְיָתִיךְ יְקַיְּמוּן׃ אכאף
אן ראוך אלמצריון קאלו הדה זוגתה קתלוני ואסתבקוך׃ אִמְרִי נָא
אֲחֹתִי אָתְּ לְמַעַן יִיטַב לִי בַעֲבוּרֵךְ וְחָיְתָה נַפְשִׁי בִּגְלָלֵךְ׃ אֵימַרִי
כְעַן דַּאֲחָתִי אַתְּ בְּדִיל דְּיֵיטַב לִי בְּדִילִיךְ וְתִתְקַיַּם נַפְשִׁי בְּפִתְגָּמַיְכִי׃
קולי אנך אכתי לקבל אן יחסן אלי בסבבך ותחיא נפסי בגרירתך׃
ב וַיְהִי כְּבוֹא אַבְרָם מִצְרָיְמָה וַיִּרְאוּ הַמִּצְרִים אֶת הָאִשָּׁה כִּי יָפָה הִוא
מְאֹד׃ וַהֲוָה כַּד עָאל אַבְרָם לְמִצְרַיִם וַחֲזוֹ מִצְרָאֵי יָת אִתְּתָא
אֲרֵי שַׁפִּירָא הִיא לַחֲדָא׃ פלמא דכל אברם מצרא ראי אלמצריון
אלמראה אנהא חסינה גדא׃ וַיִּרְאוּ אֹתָהּ שָׂרֵי פַרְעֹה וַיְהַלְלוּ אֹתָהּ
אֶל פַּרְעֹה וַתֻּקַּח הָאִשָּׁה בֵּית פַּרְעֹה׃ וַחֲזוֹ יָתַהּ רַבְרְבֵי פַרְעֹה וְשַׁבַּחוּ
יָתַהּ לְפַרְעֹה וְאִדְּבַרַת אִתְּתָא לְבֵית פַּרְעֹה׃ וראוהא ריסא פרעון
פמדחוהא ענדה ואכדת אלי מנזלה׃ וּלְאַבְרָם הֵיטִיב בַּעֲבוּרָהּ וַיְהִי
לוֹ צֹאן וּבָקָר וַחֲמֹרִים וַעֲבָדִים וּשְׁפָחֹת וַאֲתֹנֹת וּגְמַלִּים׃ ולאברם

הארץ לבנין שנ׳ ומלכי צדק מלך שלם לפיכ׳ ויאמ׳ לזרעך אתן את הארץ הזאת מתחיל אני להחזירה לבניך שהם
מזרעו שלשם ׳ויבן שם מזבח׳ על בשורת הזרע ועל בשורת הארץ ׳ויעתק משם ׳אהלו׳ מקדם לבית אל במזרחה
שלבית אל נמצאת בית אל במערבו שנ׳ בית אל מים׳ אהלו׳ אהלה כת׳ בתחלה נטה את אהל אשתו ואחר את שלו
בר׳ ׳ויבן שם מזבח׳ נתנבא שעתידין בניו להכשל שם על עון עכן והתפלל עליהם׳ הלוך ונסוע הנגבה לפרקים
ויושב חדש כאן או יותר ונוסע משם ונוטה אהלו במקום אחר וכל מסעיו הנגבה ללכת לדרומה שלארץ
ישראל והיא לצד ירושלם שהיא בחלקו שליהודה שנ׳ טל בדרומה שלארץ ישראל להר המוריה שהיא
נחלתו בבר׳ ׳ויהי רעב בארץ׳ באותה הארץ לבדה לנסותו אם יהרהר אחר דבריו שלמקום אמ׳ לו ללכת אל ארץ
כנען ועכשיו מטיאו שצה לצאת ממנה ׳הנה נא ידעתי׳ מדרש אגדה עד עכשיו לא הכיר בה מתוך צניעות
שביניהם ועכשיו הכיר בה על ידי מעשה׳ דיא מנהג העולם שעל ידי טורח הדרך אדם מתבזה וזאת עומדת
ביופיה׳ ופשוטו שלמקרא הנה נא הגיעה השעה שיש לדאג על יופיך׳ ידעתי זה כמה שנים כי יפת מראה את
ועכשיו אנו באים בין אנשים שחורים ומכוערים אחיהם שלכושים ולא הורגלו באשה יפה׳ ודומה לו הנה נא אדוני סורו

נא׳ למען

אוטיב בדילה והוו ליה עאן [illegible] ותורין ועבדין וא[illegible] אתנן וגמלין׃
ואחסן אלי אברם בסבבהא [illegible] לה גנם ובקר וחמיר ועביד ואמא ואתאן
וגמאל׃ וינגע יהוה את פרעה נגעים גדלים ואת ביתו על דבר שרי אשת
אברם׃ ואיתי יי׳ על פרעה מכתשין רברבין ועל אנש ביתיה על עיסק
שרי איתת אברם׃ פתואעד אללה פרעון בבלאיא עטימה ואהלה בסבב
שרי זוגה אברם׃ ויקרא פרעה לאברם ויאמר מה זאת עשית לי
למה לא הגדת לי כי אשתך הוא׃ וקרא פרעה לאברם ואמר מא דא
עבדת לי למא לא חוית לי ארי אתתך היא׃ פדעא פרעון באברם
וקאל לה מא דא צנעת בי לם לם תכברני אנהא זוגתך׃ למה אמרת
אחתי הוא ואקח אתה לי לאשה ועתה הנה אשתך קח ולך׃ למא
אמרתא אחתי היא ודברית יתה לי לאתו וכען הא אתתך דבר ואיזיל׃
לם קלת הי אכתי חתי אתכדתהא לי זוגה ואלאן הודי זוגתך כדהא
ואמץ׃ ויצו עליו פרעה אנשים וישלחו אתו ואת אשתו ואת כל
אשר לו׃ ופקיד עלוהי פרעה גברין ואלויאו יתיה וית אתתיה וית
כל דליה׃ פוכל עליה פרעון קומא בדרקו בה ובזוגתה וכל מא לה׃
ויעל אברם ממצרים הוא ואשתו וכל אשר לו ולוט עמו הנגבה׃
וסליק אברם ממצרים הוא ואתתיה וכל דליה ולוט עמיה לדרומא׃
פצעד אברם מן מצר הו וזוגתה וכל מא לה ולוט מעה אלי אלקבלה׃
ואברם כבד מאד במקנה בכסף ובזהב׃ ואברם תקיף לחדא בבעירא
בכספא ובדהבא׃ ואברם עטים גדא במואשיה ופצה ודהב׃
וילך למסעיו מנגב ועד בית אל עד המקום אשר היה שם אהלה בתחלה
בין בית אל ובין העי׳ ואזל למטלנוהי מדרומא ועד בית אל עד אתרא דפרסיה

ויגע יי׳ את פרעה ל׳
פורפין אומביוס שנלקחה
שרה היה לילי הפסח
והב״ה הביא על פרעה
ועל ביתו נגעים גדולים
להודיעך שכך עתיד
הב״ה להכותן במכות
משונות וזו מכה שהמכו׳
קרויין נגעים שנ׳ עוד
נגע אחד אביא על
פרעה׳

[illegible] לו׳ כבואם למצר׳ לא ב׳מ׳ שהטמן
נא׳ למען ייטב לי בעבורך׳ יתנו לי מתנות׳ ויהי כבוא אברם מצר׳ מה היה
אותה בתיבה ועל ידי שתבעו את המכס פתחו וראו אותה׳ ויהללו אותה אל פרעה׳ הללוה ביניהם לומר הגונה
זו למלך׳ ולאברם היטיב׳ פרעה בעבורה׳ וינגע׳ במכת ראתן לקה שהתשמיש קשה לו׳ על דבר שרי׳
על פי דיבורה שהיתה אומרת למלאך הך והוא מכה׳ והמלאך היה מכה ואומ׳ על דבר שרי אשת אברם ובזה
ידע פרעה שהיא אשתו׳ קח ולך׳ לא כאבימלך שאמ׳ לו הנה ארצי לפניך לא אמ׳ לו לך [illegible] תמהו שהמצרים
שטופין בזמה הם שנ׳ וזרמת סוסים זרמתם׳ ויצו עליו׳ על אודותיו לשלחו ולשמרו׳ וישלחו כתרגו׳ ואלויאו׳
כבד מאד׳ טעון משאות׳ ויעל אברם הנגבה׳ לבוא לדרומה של ארץ ישראל כמו שאמ׳ למעלה הלוך ונסוע
הנגבה להר המוריה ובכל מקום שהוא הולך ממצ׳ לארץ כנען מדרום לצפון הוא מהלך שארץ מצ׳ בדרומה
של א״י כשחזר ממצ׳ לארץ כנען היה הולך כמו שמוכיח במסעות ובגבולי הארץ׳ וילך למסעיו כשחזר ממצ׳
לארץ כנען היה הולך ולן במלונות ואכסניות שלן בהן בהליכתו למצ׳ למדך ד״א שלא ישנה אדם מאכסניא שלו׳
ד״א בחזירתו פרע אקפותיו׳ מנגב׳ ארץ מצ׳ בדרומה של ארץ כנען׳ אשר עשה שם בראשונה ואשר קרא שם אברם

תַּמָּן לְמַשְׁכְּנֵיהּ בְּקַדְמֵיתָא בֵּין בֵּית אֵל וּבֵין עָי וּמַתְנָא כְּמַלְאֲחַרָא מִן לְקַבְלֵיהּ בֵּית
אֵל: מוּיְעַ אַדִּיכָאן תֵּם כְּבָאִיהּ בֵּית אֵלְכְּחַרְאָ בֵּין בֵּית אֵל וּבֵין עָי: אֶל מְקוֹם
הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר עָשָׂה שָׁם בָּרִאשֹׁנָה וַיִּקְרָא שָׁם אַבְרָם בְּשֵׁם יְהוָה:
לְאַתַר מַדְבְּחָא דַּעֲבַד תַּמָּן בְּקַדְמֵיתָא וְצַלִּי תַּמָּן אַבְרָם בִּשְׁמָא דַּיְיָ:
אֵל מוּיְעַ אֵלְמַדְבַּח אַדִּי כָאן עַנְעֵה תֵּם אוֹלָא פַּרְעֵי תֵּם אַבְרָם בְּאִסְם
אַלְלָה: וְגַם לְלוֹט הַהֹלֵךְ אֶת אַבְרָם הָיָה צֹאן וּבָקָר וְאֹהָלִים: וְאַף לְלוֹט
דְּאָזֵיל עִם אַבְרָם הֲווֹ עָאן וְתוֹרִין וּמַשְׁכְּנִין: וְאִיצָא לְלוֹט אֵלְסָאִיר
מַע אַבְרָם כָּאן גְּנַם וּבַקַר וְאַכְבִּיָה: וְלֹא נָשָׂא אֹתָם הָאָרֶץ לָשֶׁבֶת
יַחְדָּו כִּי הָיָה רְכוּשָׁם רָב וְלֹא יָכְלוּ לָשֶׁבֶת יַחְדָּו: וְלָא סוֹבָרַת יָתְהוֹן
אַרְעָא לְמִתַּב כַּחֲדָא אֲרֵי הֲוָה קִנְיָנְהוֹן סַגִּי וְלָא יְכִילוּ לְמִתַּב כַּחֲדָא:
וְלַם יַחְמִלְהֻמָא אֵלְבַּלַד אַן יַקִימָא פִיהַ גְמִיעָא אַד כָּאן סַרְחֻהֻם כַּתִיר
וְלַם יֻטִיקוּ אַן יַקִימָא פִיהַ גְמִיעָא: וַיְהִי רִיב בֵּין רֹעֵי מִקְנֵה אַבְרָם וּבֵין
רֹעֵי מִקְנֵה לוֹט וְהַכְּנַעֲנִי וְהַפְּרִזִּי אָז יֹשֵׁב בָּאָרֶץ: וַהֲוָת מַצּוּתָא בֵּין
רָעַן בְּעִירֵיהּ דְּאַבְרָם וּבֵין רָעַן בְּעִירֵיהּ דְּלוֹט וּכְנַעֲנָאָה וּפְרִזָּאָה בְּכֵין
יָתֵיב בְּאַרְעָא: וְכָאן כֻצוּמַה בֵּין רֻעָאת מַאשִׁיַה אַבְרָם וּבֵין רֻעָאת
מַאשִׁיַה לוֹט וְאַלְכַּנְעָנִיִּין וְאַלְפַרְזִיִּין חִינַיְד מֻקִימִין פִי אַלְבַּלַד: וַיֹּאמֶר
אַבְרָם אֶל לוֹט אַל נָא תְהִי מְרִיבָה בֵּינִי וּבֵינֶךָ וּבֵין רֹעַי וּבֵין רֹעֶיךָ כִּי
אֲנָשִׁים אַחִים אֲנָחְנוּ: וַאֲמַר אַבְרָם לְלוֹט לָא כְעַן תְּהֵי מַצּוּתָא בֵּינָא
וּבֵינָךְ וּבֵין רָעֲוָתִי וּבֵין רָעֲוָתָךְ אֲרֵי גֻּבְרִין אַחִין אֲנַחְנָא: חַתִּי קַאל
אַבְרָם לְלוֹט לָא תַכֻּן כֻצוּמַה בֵּינִי וּבֵינַךְ וּבֵין רֻעָאתִי וּבֵין רֻעָאתַךְ
לְאַנָּא קוֹם דוּ קַרָאבַה: הֲלֹא כָל הָאָרֶץ לְפָנֶיךָ הִפָּרֶד נָא מֵעָלָי אִם
הַשְּׂמֹאל וְאֵימִנָה וְאִם הַיָּמִין וְאַשְׂמְאִילָה: הֲלָא כָל אַרְעָא קֳדָמָךְ

בנסעיו: ובם ינו לפרע ויקרא עם. עכשיו בנסעיו: ההולך את אברם מי גרם לו שהיה לו זאת הליכתו עם אברם:
ולא נשא אתם הארץ: לא יכלה להספיק מרעה למקניהם: ולא נשא. לשון קצר וצריך להוסיף עליו כמו ולא נשא
אותם מרעה הארץ לפיכך כתב ולא נשא בלשון זכר: ויהי ריב. לפי שהיו רועים של לוט רשעים ומרעין בהמתם
בשדות אחרים ורועי אברם מוכיחין אותם על הגזל והם אומרין ניתנה הארץ לאברם ולו אין יורש ולוט יורשו
ואין זה גזל והכתוב אומר והכנעני והפרזי אז יושב בארץ ולא זכה בה אברם עדיין: אנשים אחים: קרובים
ומדרש אגדה דומין בקלסתר פנים: אם השמאל ואימנה: בכל אשר תשב לא אתרחק ממך ואעמוד לך
למגן ולעזור וסוף דבר הוצרך לו שנ' וישמע אברם כי נשבה אחיו: ואימנה. אימין את עצמי כמו
ואשמאילה אשמאיל את עצמי: ואם תאמר היה לו לינקד ואימינה. כך מצינו במקום אחר אם ימינו להימין
ואין נקוד להימין: כי כלה משקה: ארץ נחלי מים: לפני שחת יי' את סדום ואת עמורה: היה אותו מישור
כגן יי' לאילנות: כארץ מצרים לזרעים: באכה צוער: עד צוער: ומדרש אגדה דרשו לגנאי על שהיו שטופי

רבינו בחיי: ואם הימין
כלומר אם אתה רוצה
לילך בדרום ואשמאילה
כלומר אשמאל את עצמי
כן פי' רש"י ויש לתמוה
איך יאמר ואשמאיל את
עצמי וכוונתו שלהבדיל
לילך בדרום כי אז
ואשמאילה הבונה בו
ואשמאיל אותך כלומר:
על דרך התרגום
שהלך לדרום וכן שמעתי
פי' תרגום אונקלוס
בנוסחאות המדויקות
אם את לצפונא אנא
לדרומא ואם את
לדרומא ואנא לצפונא:
כלומר בעל כרחך
פירוש אתה לך ויעות
להתעכב בדרום
מפני כובד
המקנה אמר לו:

זמה בחר לו לוט
בשכונתם במקום
הוריות:

אתפרש כען מלותי אם את לציפונא אנא לדרומא ואם את לדרומא
ואנא לציפונא: אלא אנפרד ען ידך אמא יסרה פאתיאמן ואמא
ימנה פאתיאסר: וישא לוט את עיניו וירא את כל ככר הירדן כי כלה
משקה לפני שחת יהוה את סדם ואת עמרה כגן יהוה כארץ מצרים
באכה צער: וזקף לוט ית עינוהי וחזא ית כל מישר ירדנא ארי כולה
בית שקיא קדם חבלות יי ית סדום וית עמרה כגנתא דיי כארעא דמצרים
מטי לצוער: פרפע לוט עיניה וראי גמיע מרג אלארדן אן כלה סקי
קבל אן יהלך אללה סדום ועמורה כגנאן אללה כארץ מצר אן תבלג אלי
זגר: ויבחר לו לוט את כל ככר הירדן ויסע לוט מקדם ויפרדו איש מעל
אחיו: ובחר ליה לוט ית כל מישר ירדנא ונטל לוט בקדמיתא ואתפרשו
גבר מלות אחוהי: פאכתאר לוט גמיע מרג אלארדן ורחל מן אלמשרק
ואנפרד כל אמר ען אכיה: אברם ישב בארץ כנען ולוט ישב בערי
הככר ויאהל עד סדם: אברם יתיב בארעא דכנען ולוט יתיב בקרוי
מישרא ופרס עד סדום: אברם אקאם פי בלד כנען ולוט אקאם
פי קרא אלמרג וכ"ם אלי סדום: ואנשי סדם רעים וחטאים ליהוה מאד:
ואנשין דסדום בישין בממונהון וחייבין בגויתהון קדם יי לחדא:
ואהל סדום אשראר באטיין ללה גדא: ויהוה אמר אל אברם אחרי
הפרד לוט מעמו שא נא עיניך וראה מן המקום אשר אתה שם
צפנה ונגבה וקדמה וימה: ויי אמר לאברם בתר דאתפרש לוט
מעמיה זקוף כען עינך וחזי מן אתרא דאת תמן לציפונא ולדרומא
ולמדינחא ולמערבא: תם קאל אללה לאברם בעד מא פארקה לוט
ארפע טרפך ואנצר מן אלמוצע אלדי אנת תם שמאלא וגנובא ושרקא
וגרבא: כי את כל הארץ אשר אתה ראה לך אתננה ולזרעך עד עולם:

זמה בחר לו לוט בשכונתם בסם הוריות" ככר. מישור כתרגמו" מקדם. נסע מאצל אברם והלך לו למערבו
של אברם נמצא נוסע ממזרח למערב" ומדרש אגדה הסיע עצמו מקדמונו של עולם אמר אי איפשי לא ב
באברהם ולא באלהיו" ויאהל. נטה אהלים לרועיו ולמקנהו עד סדום" ואנשי סדום רעים. ואעפ"כ לא
נמנע לוט מלשכון עמהם ורבותי למדו מכאן שם רשעים ירקב" רעים בגופם" וחטאים בממונם" לה'
מאד. יודעים רבונם ומתכוונים למרוד בו" אחרי הפרד לוט. כל זמן שהרשע עמו היה הדבור פורש
ממנו" יחשב אם יוכל איש. כשם שאי אפשר לעפר להמנות כך זרעך לא ימנה" ממרא. שם אדם"
ויהי בימי אמרפל. הוא נמרוד שאמר לאברהם פול לתוך כבשן האש" מלך גוים. מקום יש ששמו
גוים על שם שנתקבצו שמה מכמה אומות ומקומות והמליכו עליהם איש ושמו תדעל" ברע. שנאב
שונא אביו שבשמים" שמאבר. שם אבר לעוף ולקפוץ ולמרוד בהקב"ה" בלע. שם העיר" עמק

27

ארי ית כל ארעא דאת חזי לך אתננה ולבנך עד עלמא׃ אן גמיע
אלארץ אלדי תראהא לך אעטיהא ולנסלך אלי אלדהר׃ ושמתי את זרעך
כעפר הארץ אשר אם יוכל איש למנות את עפר הארץ גם זרעך
ימנה׃ ואשוי ית בנך סגיאין כעפרא דארעא כמא דלית אפשר
לגבר למִמני ית עפרא דארעא אף בנך לא יתמנון׃ ואציר נסלך
כתראב אלארץ חתא אן אמכן אנסאן אן יחצי תראב אלארץ פנסלך
איצא יחצא׃ קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה כי לך אתננה׃
קום הליך בארעא לארכה ולפתיה ארי לך אתנינה׃ קום אמש פי אלארץ
טולהא וערצהא פאני לך אעטיהא׃ ויאהל אברם ויבא וישב באלני ממרא
אשר בחברון ויבן שם מזבח ליהוה׃ ופרס אברם ואתא ויתיב במישרי
ממרא דבחברון ובנא תמן מדבחא קדם יי׃ פכ'יים אברם וגא ואקאם פי
מרג ממרא אלדי פי חברא ובנא תם מדבחא ללה׃
ב ויהי בימי אמרפל מלך שנער אריוך מלך אלסר כדרלעמר מלך עילם
ותדעל מלך גוים׃ והוה ביומי אמרפל מלכא דבבל אריוך מלכא דאלסר
כדרלעמר מלכא דעילם ותדעל מלכא דעממי׃ תם כאן פי איאם
אמרפל מלך אלשינער ואריוך מלך אלסר כדרלעמר מלך כזאתאן ותדעל
מלך אלאמם׃ עשו מלחמה את ברע מלך סדם ואת ברשע מלך
עמרה שנאב מלך אדמה ושמאבר מלך צביים ומלך בלע היא צבויים
צער׃ עבדו קרבא עם ברע מלכא דסדום ועם ברשע מלכא דעמורה צבוין
שנאב מלכא דאדמה ושמאבר מלכא דצבויים ומלכא דבלע היא
צוער׃ אנהם חארבו ברע מלך סדם וברשע מלך עמרה שנאב
מלך אדמה ושמאבר מלך צבויים ומלך בלע הי זגר׃ כל אלה חברו
אל עמק השדים הוא ים המלח׃ כל אלין אתכנשו למישר חקליא

השדים כך שמו ע"ש שהיו בו שדות הרבה הוא ים המלח לאחר זמן נמשך הים ונעשה ים המלח
ומדרש אגדה שנתקבצו הצורים סביבותיו ונמשכו יאורים לתוכו שתים עשרה שנה עבדו ה' מלכים הללו
את כדרלעמר ובארבע עשרה למרדן בא כדרלעמר לפי שהוא היה בעל המעשה נכנס בעובי הקורה
והמלכים אשר אתו אלה השלשה מלכים זוזים הם זמזמים בהם בהם שלהם איל פארן כתרגו'
מישור ואני אומר שאין איל לשון מישור אלא מישור שלפרן איל שמו ושלממרא אילוני שמו ושלירדן
ככר שמו ושלשטים אבל שמו אבל השטים וכן בעל גד בעל שמו וכולן מתורגמין מישרא וכל אחד
שמו ואליו על המדבר אצל המדבר כמו ועליו מטה מנשה עין משפט היא קדש על שם העתיד שעתידין
משה ואהרן לישפט שם על עסקי אותו העין והם מי מריבה ואנקלוס תרגמו כפשוטו מקום שהיו בני המדינה
מתקבצים שם לכל משפט שדה העמלקי עדיין לא נולד עמלק ונקרא ע"ש העתיד בחצצן תמר הוא עין

הוא אתר ימא דמלחא: כל הולאי אגתמעו פי גור אלמלח הי אלבחירה
אלמיתה: שתים עשרה שנה עבדו את כדרלעמר ושלש עשרה שנה
מרדו: תרתא עסרי שנין פלחו ית כדרלעמר ותלת עסרי שנין מרדו:
אתני עשר סנה אסתעבדהם כדרלעומר ופי תלאתה עשר עצוה: ובארבע
עשרה שנה בא כדרלעמר והמלכים אשר אתו ויכו את רפאים
בעשתרת קרנים ואת הזוזים בהם ואת האימים בשוה קריתים:
ובארבע עסרי שנין אתא כדרלעומר ומלכיא דעמיה ומחו ית
גבריא דבעשתרות קרנים וית תקיפיא דבהמתא וית אימתני דבשוה
קריתים: ופי סנה ארבעה עשר אקבל כדרלעומר ואלמלוך אלדין מעה
פקתלו אלשבעא אלדי פי עשתרות קרנים ואלזהקיין אלדי פי הם ואלהיוביין
אלדי פי שוה קריתים: ואת החרי בהררם שעיר עד איל פארן אשר על
המדבר: וית חוראי דבטוריא דשעיר עד מישר פארן דסמיך על
מדברא: ואלחוריין אלדי פי גבל אלשראה אלי מרג פארן אלדי פי טרף
אלברייה: וישבו ויבאו אל עין משפט היא קדש ויכו את כל שדה
העמלקי וגם את האמרי הישב בחצצן תמר: ותבו ואתו למישר
פלוג דינא היא רקם ומחו ית כל חקלי עמלקאה ואף ית אמוראה
דיתיב בעין גדי: תם רגעו וגאו אלי עין חכם הי רקים פקתלו כל מן
כאן פי ציאע אלעמאלקה ואיצא אלאמוריין אלמקימין פי תפאף אלנכל:
ויצא מלך סדם ומלך עמרה ומלך אדמה ומלך צביים ומלך
בלע הוא צער ויערכו אתם מלחמה בעמק השדים: ונפק מלכא
דסדום ומלכא דעמורה ומלכא דאדמה ומלכא דצבויים ומלכא
דבלע היא צוער. וסדרו עמהון קרבא במישר חקליא: פכרג מלך
סדום ומלך עמורה ומלך ארמה ומלך צבויים ומלך בלע הי זגר

עבויים

גדי מקרא מלא בדברי הימים ביהושפט: ד' מלכים ואף על פי כן נצחו המועטים את המרובים להודיען שגבורים היו ואף על פי כן לא נמנע אברהם מלרדוף אחריהם: בארות בארות חמר: בארות הרבה היו שם שנוטלין משם אדמה לטיט ולבנין: ומדרש אגדה שהיה הטיט בהם ונעשה נס למלך סדום שיצא משם לפי שהיו באומות מקצתן שלא היו מאמינים שניצל אברהם מאור כשדים מכבשן האש וכיון שיצא זה מן החמר האמינו באברהם למפרע: הרה נסו: להר נסו: הרה כמו להר כל תיבה שצריכה למ"ד בתחלתה הטיל לה ה"א בסופה ויש חילוק בין הרה להההרה שה"א שבסוף התיבה עומדת במקום למ"ד שבראשה אבל אינה עומדת במקום למ"ד ונקודה פתח תחתיה הרי הרה כמו להר או כמו של הר ואינו מפרש לאיזה הר שכל אחר גם באשר מצא הר תחלה: וכשהוא נותן ה"א בראשה לכתוב ההרה המדברה פתרונו כמו של ההר או כמו להר ומשמע לאותו הר הידוע ומפורש בפרשה: והוא ישב בסדום: מיגרס לגנאת ישיבתו בסדום: ויבא הפליט:

לפי פשוטו

זה

ויצאפפוהם להושב בעמק יפרין: את כדרלעמר מלך עילם ותדעל
מלך גוים ואמרפל מלך שנער ואריוך מלך אלסר ארבעה מלכים
את החמשה: עם כדרלעמר מלכא דעילם ותדעל מלכא דעממי
ואמרפל מלכא דבבל ואריוך מלכא דאלסר ארבעה מלכין לקביל
חמשה: מעכרד לעמר מלך כזסתאן ותדעל מלך [illegible]אמס ואמרפל
מלך [illegible]שינור ואריוך מלך [illegible]סר ארבעה מלוך ל[illegible]כמסה: ועמק השדים
בארת בארת חמר וינסו מלך סדם ועמרה ויפלו שמה והנשארים הרה
נסו: ומישר חקליא. בירן בירן מסקן חימרא. וערקו. מלכא דסדו
ועמורה ונפלו תמן ודאשתארו לטורא ערקו: ועמק [illegible]סדין פיה אבאר
חברנ חמרא [illegible] מלך סדום ועמורה וקעו תם [illegible]כאקיון הרבו [illegible]:
ויקחו את כל רכש סדם ועמרה ואת כל אכלם וילכו: ושבו. ית כל
קנינא דסדום ועמורה וית כל מיכלהון ואזלו: ואכדו גמיע סרח
סדם ועמורה וגמיע טעאמהם ומעו: ויקחו את לוט ואת רכשו בן
אחי אברם וילכו והוא ישב בסדם. ושבו ית לוט וית קניניה בר אחוהי
דאברם ואזלו והוא יתיב בסדום: ואכדו לוט אבן אכי אברם וסחתה
ומעו: ויבא הפליט ויגד לאברם העברי והוא שכן באלני ממרא
האמרי אחי אשכל ואחי ענר והם בעלי ברית אברם: ואתא משיזבא
ותוי לאברם עבראה. והוא שרי במישרא ממרא אמוראה אחוהי
דאשכל ואחוהי דענר ואנון אנשי קימיה דאברם: תם נא [illegible] פליר[illegible]
ואכבר אברם [illegible]עבראני [illegible]הו מקים פי מרג ממרא [illegible]אמורי אכו אשכל
ואכו ענר והם רוי עהד אברם: וישמע אברם כי נשבה אחיו וירק
את חניכיו ילידי ביתו שמנה עשר ושלש מאות וירדף עד דן:

והו׳ תק״ים
כי סדום׳

ויבא הפליט זה מיכאל ולמה נקרא שמו פליט שאכשהפיל הקב״ה מיך וכת שלו ממקום קדושתן מן השמים אחז בכנפין שלמיכאל להפילו עמו ופילטו הקב״ה ממנו לכן נקרא שמו פליט ועליו אמר יחזקאל באשר הפליט מירושלם׳ ר״ח ויבא הפליט אמר ר׳ יוחנן זה עוג שפלט מדור המבול ,,, ולמה נקרא שמו [illegible] שבא ומצא את אברהם יושב ועוסק במצות עוגות׳׳

לפי פשוטו זה עוג שפלט מן המלחמה והוא שכתוב כי רק עוג מלך הבשן נשאר מיתר הרפאים שנאר
שלא הרגוהו אמרפל וחביריו כשהכו הרפאים בעשתרות קרנים בתנחומא׳ ומדרש בראשית רבה זה עוג
שפלט מדור המבול וזהו מיתר הרפאים של הנפילים היו בארץ ומתכוין שיהרג אברם וישא את שרה׳
העברי שהוא מעבר הנהר׳ בעלי ברית אברם׳ שכרתו עמו ברית׳ וירק בתרגו׳ וזריז׳ וכן והריקתי
אחריכם חרב אגריין בחרבי עליכם וכן הריק חרב׳ וכן והרק חנית וסגור׳ חניכיו חנכיו כת׳ זה אליעזר שחנכו
למצות והוא לשון התחלת כניסת האדם אובלי לאומנות שהוא עתיד לעמוד בה וכן חנוך לנער וכן ח
חנכת המזבח חנכת הבית ובלעז קורא לו אינציי״ר׳ שמונה עשר ושלש מאות׳ רבותי׳ אמרו אליעזר
לבדו היה והוא מנין גימטריא שלשמו׳ עד דן׳ שם תשש כחו שראה שעתידין בניו להעמיד שם עגל׳
ויחלק עליהם׳ לפי פשוטו סרס המקרא ויחלק הוא ועבדיו עליהם לילה כדרך הרודפים שמתפלגים
אחר הנרדפים כשבורחין זה לכאן וזה לכאן׳ לילה בלשון אחר שחשבה לאשתנו מלך סדם ומדרש א
אגדה שנחלק הלילה ובחצות הראשון נעשה לו נס וחציו השני נשמר ובא לו לחצות לילה שלמצ׳ שנ׳ חובה׳
אין מקום ששמו חובה ודן קורא חובה על שם ע״ז שעתידה להיות שם׳ עמק שוה׳ כן שמו כתרגו׳ למישר

מטונא מנוי
מאילנות

[illegible]

עשמע אברם אחי אשתבי אחוהי [illegible]ית עולימוהי ילידי ביתיה תלת
מאה ותמנת עסר ורדף עד דן׃ פלמא סמע אברם אן קד סבי קריבה
גרד גלמאנה אמולודין פי ביתה תלאת מאיה ותמאניה עשר וכלבהם
אלי באניאס׃ ויחלק עליהם לילה הוא ועבדיו ויכם וירדפם עד חובה
אשר משמאל לדמשק׃ ואתפלג עליהון ליליא הוא ועבדוהי ומחנון
ורדפינון עד חובה דמצפונא לדמשק׃ פתפרק עליהם לילא הו ועבידה
פקתלוהם ורלביהם אלי חובה אלדי ען יסאר דמשק׃ וישב את כל הרכש
וגם את לוט אחיו ורכשו השיב וגם את הנשים ואת העם׃ ואתיב
ית כל קנינא ואף ית לוט אחוהי וקניניה אתיב ואף ית נשיא וית
עמא׃ פארגע גמיע אלסרח ולוט קריבה וסרחה ארגע ואלנסא
איצא וסאיר אלקום׃ ויצא מלך סדם לקראתו אחרי שובו מהכות
את כדרלעמר ואת המלכים אשר אתו אל עמק שוה הוא עמק המלך׃
ונפק מלכא דסדום לקדמותיה בתר דתב מלממחי ית כדרלעומר
וית מלכיא דעמיה למישר מפנא הוא בית ריסא דמלכא׃
פכרג מלך סדום תלקאה בעד רגועה מן חרב כדרלעמר ואלמלוך אלדי
מעה אלי עמק שוה הו מכאן מלעב אלמלך׃ ומלכי צדק מלך שלם
הוציא לחם ויין והוא כהן לאל עליון׃ ומלכי צדק מלכא דירושלם
אפיק לחים וחמר והוא משמיש קדם יי עלאה׃ ומלכי צדק מלך דאר
אלסלאם אכרג לה טעאמא ושראבא והו אמאם לטאיק עאלי׃
ויברכהו ויאמר ברוך אברם לאל עליון קנה שמים וארץ׃ וברכיה
ואמר בריך אברם עלאה דקניניה שמיא וארעא׃ ובארכה וקאל
תכון יא אברם מבארכא לטאיק עאלי מאלך אלסמואת ואלארץ׃

ויחלק עליהם לילה זה מלאך שנקרא לילה רוצה אותו החובה אמר רב אין מזל לישראל וגו׳ וירצה אותו החובה אם לפניו גו׳ אם לפניו כב על הסתכלתי באצטגנינות שלי ואיני ראוי להיות לי בן אמר לו צא מאצטגנינות שלך אין מזל לישראל מאי דעתיך דקאי צדק במערב מהדרנא ומוקמנא ליה במזרח מגוס דהוה יתיב אברהם במזרח צדק יקראהו לרגלו׳

- מפונא פנוי מאילנות ומכל מכשול׳ עמק המלך׳ בית ריסא דמלכא בית ריס אחד שהוא לקנים שוה מיוחד למלך לצחק שם׳ ומדרש אגדה עמק שהושוו כל האומות והמליכו את אברהם עליהם לראש נשיא אלהים וקצין׳ ומלכי צדק׳ מדרש אגדה הוא שם בן נח׳ לחם ויין כך עושין ליגיעי מלחמה והראה לו שאין בלבו עליו על שהרג את בניו׳ ומדרש אגדה רמז לו על המנחות ועל הנסכים שיקריבו שם בניו׳ קונה שמים וארץ׳ כמו עושה שמים וארץ ע״י עשייתו קנאן להיות שלו׳ אשר מגן׳ אשר הסגיר׳ ויתן [illegible] שמים וארץ׳ ויתן לו אברהם מעשר מכל אשר לו לפי שהיה כהן׳ תן לי הנפש׳ מן השבי שלי שהצלת החזר לי הגופים לבדם׳ הרימותי ידי׳ לשון שבועה מרים אני את ידי לאל עליון וכן בי נשבעתי נשבע אני וכן נתתי כסף השדה קחממני נותן אני לך כסף השדה וקחהו ממני׳ אם מחוט ועד שרוך נעל אעכב לעצמי מן השבי׳ ואם אקח מכל אשר לך׳ ואם תאמר לתת לי שכר מבית גנזיך לא אקח׳ ולא תאמר אני העשרתי שהקב״ה הבטיחני שנ׳ ואברכך וגו׳ הנערים׳ עבדי׳ אשר הלכו אתי׳ ועוד ענר אשכול וממרא הם יקחו חלקם אע״פ שעבדי נכנסו למלחמה שנ׳ וירדף עד דן וענר וחביריו ישבו על הכלים לשמור הם יקחו חלקם׳

וברוך אל עליון אשר מגן צריך בידך ויתן לו מעשר מכל: ובריך
אל עלאה דמסר סנאך בידך ויהב ליה חד מן עסרא מכולא: ותבארך
אלטאיק אלעאלי אלדי אסלם אעדאך פי ידך פאעטאה אלעשר מן כל שי:
ויאמר מלך סדום אל אברם תן לי הנפש והרכש קח לך: ואמר
מלכא דסדום לאברם הב לי נפשתא וקנינא סב לך: פקאל מלך סדום
לאברם אעטני אלנפוס ואלסרח כדה לך: ויאמר אברם אל מלך סדום
הרמתי ידי אל יהוה אל עליון קנה שמים וארץ: ואמר אברם למלכא
דסדום. ארימית ידי בצלו קדם יי אלהא עלאה דקנינה שמיא וארעא: פקאל
לה אברם רפעת ידי באלצלאה בין ידי אלטאיק אלעאלי מאלך אלסמואת ואלארץ:
אם מחוט ועד שרוך נעל ואם אקח מכל אשר לך ולא תאמר אני
העשרתי את אברם: אם מחוטא ועד ערקת מסנא ואם אסב מכל
דלך. ולא תימר אנא עתרית ית אברם: מן כיט לא שסע נעלאן אכדת
מן גמיע מאלך ולא תקול אנא אגנית אברם: בלעדי רק אשר אכלו
הנערים וחלק האנשים אשר הלכו אתי ענר אשכל וממרא הם יקחו
חלקם: בר מדאכלו עולימיא וחולק גובריא דאזלו עמי. ענר אשכול
וממרא אנון יקבלון חולקהון: כלא מא אכלוה אלגלמאן ונציב אלקום
אלדי מצו מעי ענר אשכל וממרא הם יאכדו נציבהם:

אחר הדברים האלה היה דבר יהוה אל אברם במחזה
לאמר אל תירא אברם אנכי מגן לך שכרך הרבה מאד: בתר
פתגמיא האלין. הוה פתגמא דיי עם אברם בנבואה למימר. לא
תדחל אברם מימרי תקוף לך אגרך סגי לחדא: בעד הדה אלאמור
כאן קול אללה לאברם בוחי קאילא לא תכאף יא אברם אנא תרסך
אגרך עזים גדא: ויאמר אברם אדני אלהים מה תתן לי ואנכי הולך
ערירי ובן משק ביתי הוא דמשק אליעזר: ואמר אברם. יי אלהים

על הכלים יחדו יחלוקו ולכך אמ׳ ויהי מהיום ההוא ומעלה וישימה לחוק ולמשפט ולא נאמ׳ והנחה
לפי שכבר ניתן בחוק בימי אברהם״ אחר הדברים האלה · כל מקום שנ׳ אחר סמוך · אחרי מופלג · בר
אחר שנעשה לו נס זה שהרג את המלכים והיה דואג ואומ׳ שמא קיבלתי שכר על כל צדקותי לכך
אמ׳ לו המקום אל תירא ״ אנכי מגן לך · מן העונש שלא תיענש על כל אותן נפשות שהרגת ומה
שאתה דואג על קיבול שכרך · שכרך הרבה מאד ״ הולך ערירי · מנחם בן סרוק פירשו לשון
יורש וחבל לו שר ועונה ערירי בלא יורש כאשר תאמ׳ ובכל תבואתי תשרש תעקר שרשיה
כך לשון ערירי חסר בנים ובלעז דישפרנטיץ׳ ולי נראה שר ועונה מגזרת ולביער׳ ועררי לשון
חורבן וכן ערו ערו · וכן ערות יסוד · וכן ערער תתערער · וכן כי ארזה ערה ״ ובן משק ביתי · כתרגו׳

שכל ביתי ניזון
על פיו ... בנו
ושו

מא תתן לי. ואנא אזיל דלא ולד. ובר פרנסא הדין דבביתי הוא דמסקאה
[illegible] רבי מא תעטיני: ואנא מאעי עקימא ודו קאר מנזלי
[illegible]: ויאמר אברם הן לי לא נתתה זרע והנה בן ביתי יורש
אתי: [illegible] לא יהבת ולד והא בר ביתי ירית יתי: קאל אברם
[illegible] ואבן אלדי פי מנזלי ירתני: והנה דבר יהוה אליו
לאמר [illegible] כי אם אשר יצא ממעיך הוא יירשך: והא פתגמא
[illegible] לא ירתנך דין. אלהין בר דתוליד הוא ירתנך: פאדי
בקול [illegible] לא ירתך הדי׳ בל מן יכרג מן צלבך הו ירתך: ויוצא
אתו החוצה ויאמר הבט נא השמימה וספר הכוכבים אם תוכל לספר
אותם ויאמר לו כה יהיה זרעך: ואפיק יתיה לברא. ואמר אסתכי כען לשמיא
ומני כוכביא אם תכול למימני יתהון. ואמר ליה כדין יהון בנך: תם
אכרגה אלי בארא וקאל לה אנטר אלי אלסמא ואחצא אלכואכב הל
תטיק אן תחציהם תם קאל לה כדי׳ יכון נסלך: והאמן ביהוה ויחשבה לו
צדקה: והימין במימרא דיי וחשבה ליה לזכו: פאמן באלה וכתבהא
לה חסנה: ויאמר אליו אני יהוה אשר הוצאתיך מאור כשדים לתת
לך את הארץ הזאת לרשתה: ואמר ליה. אנא יי. דאפיקתך מאור
דכסדאי. למתן לך ית ארעא הדא למירתה: וקאל לה אנא אלה אלדי אכרגתך
מן אתון אלכסדאניין לאעטיך הדי׳ אלבלד פתחוזה: ויאמר אדני יהוה במה
אדע כי אירשנה: ואמר. יי׳ אלהים במא אדע ארי אירתנה: קאל אללהם יא
רבי במא אעלם אני אחוזהא: ויאמר אליו קחה לי עגלה משלשת
ועז משלשת ואיל משלש ותר וגוזל: ואמר ליה. קריב קדמי עגלין תלתא
ועזין תלתא ודכרין תלתא ושפנינא ובר יונה: תם קאל לה קדם לי עגלא
מתלתא וענזא מתלתא וכבשא מתלתא ושפנינא ופרך חמאם: ויקח לו
את כל אלה ויבתר אתם בתוך ויתן איש בתרו לקראת רעהו ואת הצפר

כה יהיה זרעך מי״ מסרלו כשיהיה לו כ״ה שנה עוד יהיה לו זרע שהרי בבריית בין הבתרים היה לו ע״ה שנה״

שכל ביתי נזון על פיו כמו ועל פיך ישק כל עמי אפוטרופא שלי. ולו היה לי בן היה בני ממונה על שלי״
דמשק לפי התרגום מדמשק היה. ולפי מדרש אגדה שרדף המלכים עד דמשק״ ובגמרא שלנו דור שו
נוטריקון דולה ומשקה מתורת רבו לאחרים״ הן לי לא נתתה זרע׳ ומה תועלת בכל אשר תתן לי״ ויוצא
אותו החוצה. לפי פשוטו הוציאו מאהלו לחוץ לראות הכוכבים״ ולפי מדרשו אמר לו צא מאצטגנינות
שלך שראית במזלות שאינך עתיד להעמיד בן אברם אין לו בן אבל אברהם יש לו בן שרי לא תלד
אבל שרה תלד אני קורא לכם שם אחר וישתנה המזל״ ד״א הוציאו מחללו של עולם והגביהו למעלה
מן הכוכבים וזהו לשון הבטה מלמעלה למטה״ והאמין ביי׳ לא שאל לו אות על זאת אבל על
ירושת הארץ שאל לו אות ואמר לו במה אדע״ ויחשביה לו צדקה׳ הקב״ה חשבה לאברהם לזכות ולצדקה

עגלה משלשת זו מלכות בבל שיצאו ממנה ג׳ מלכים נבוכדנצר אויל מרודך ובלשצר ועז משולשת זו מדי שהעמידה כורש דריוש ואחשורוש״ ואיל משולש זו יון״ ויאמ׳ ר׳ יוחנן כל הרוחות כבשה רוח רביעית לא כבשה ״ותור וגוזל זה אדום וישמעאל שהם גזלנין וחמסנין כ׳ ש׳ עזר בן עזריה אומ׳ לא נתשלו כל המלכיות הללו שיום א׳ מימין של הקב״ה שנ׳ כתמול שלמה כל היום דוה״

על האמנה
שהאמין בו״

[illegible]

לא בתר: וקריב קדמוהי ית כל אלין ופליג יתהון במציעא ושוי פלגא [illegible]
לקביל חבריה וית עופא לא פליג: פקדם לה [illegible] [illegible]
אוסאטהא תם געל כל פטר חלקא יצאחבה [illegible] [illegible]
העיט על הפגרים וישב אתם אברם: ונחת עופא [illegible] [illegible]
יתהון אברם: פוקע אלטאיר עלי אלאגסאד [illegible] [illegible]
השמש לבוא ותרדמה נפלה על אברם והנה אימה חשכה גדולה נפלת
עליו: והוה שמשא למיעל. ושינתא נפלת על אברם והא אימתא קבל
פני כפלת עלוהי: ולמא כאן ענד מג[illegible] וקע לסבאת עלי אברם
פאדי כהיבה ظלמא עצימא קד וקעת עליה: ויאמר לאברם ידוע תדע
כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום וענו אתם ארבע מאות שנה:
ואמר לאברם. מדע תדע ארי דיירין יהון בנך בארע לא דילהון ויפלחון
בהון ויענון יתהון ארבע מאה שנין: וקל לאברם אעלם עלמא אן
נסלך סיכון גריבא פי בלד ליס להם ויסתעבדונהם ויעדבונהם ארבע
מאיה סנה: וגם את הגוי אשר יעבדו דן אנכי ואחרי כן יצאו ברכוש
גדול: ואף ית עמא דיפלחון בהון דאין אנא ובתר כין יפקון בקניינא
סגי: ואיצא אלקום אלדין יסתכדמוהם איצא אחכם עליהם ובעד דאך יכרגון
בסרח עצים: ואתה תבוא אל אבותיך בשלום תקבר בשיבה טובה:
ואת תתכניש לות אבהתך בשלם תתקבר בסיבו טבא: ואנת תציר אלי
אבאיך בסלאם ותדפן בשיבה צאלחה: ודור רביעי ישובו הנה כי לא שלם
עון האמרי עד הנה: ודרא רביעאה יתובון הלכא ארי לא שלים חובא
דאמוראה עד כען: ואלגיל אלראבע ירגע אלי ההנא אד לם יכמל דנב
אלאמוריין אלי אלאן: ויהי השמש באה ועלטה היה והנה תנור עשן
ולפיד אש אשר עבר בין הגזרים האלה: והות שמשא על[illegible] וקבלא

על האמנה שהאמין בו: רא במה אדע לא שאל לו אות אלא לפניו הודיעו באיזו זכות יתקיימו בה אמר
לו בזכות הקרבנות: עגלה משלשת ג' עגלים רמז לג' פרים פר יום הכפורים ופר העלם דבר של צבור ועגלה
ערופה: ועז משלשת רמז לשעיר הנעשה בפנים ושעיר מוספין של מועד ושעיר חטאת יחיד: ואיל משלש
אשם ודאי ואשם תלוי וכבשה של חטאת יחיד: ותור וגוזל תורים ובני יונה: ויבתר אותם יחילק כל אחד לשני
חלקים ואין המקרא יוצא מידי פשוטו לפי שהיה כורת ברית עמו ולשמור הבטחתו להוריש לבניו את הארץ
כדכתיב ביום ההוא כרת יי' את אברם ברית לאמר וגו' ודרך כורתי ברית לחלק בהמה ולעבור בין בתריה
כמה שנא' להלן העוברים בין בתרי העגל: אף כאן תנור עשן ולפיד אש אשר עבר בין הגזרים הוא שלוחו
של שכינה שהוא אש: ואת הצפור לא בתר לפי שהאומות עובדי עז נמשלו לפרים ואילים ושעירים
שנ' סבבוני פרים רבים אבירי בשן כתרוני ואומ' האיל אשר ראית בעל הקרנים מלך

מכאן שנראו מכו
חנות לאברהם
בין הבתרים בפסו
וגם את הגוי קימ
יצאו ברוש בחזב
עב

פרס והצפיר
השעיר מלך

עד הדא תנור דתנן ובעור דאישא. עברא בין פלגיא האלין: פלמא גאבת
אלשמס וכאנת אלחלכה מארי בשביה דבאן ופליל כאר גאז בין תלך אלסטור:
ביום ההוא כרת יהוה את אברם ברית לאמר לזרעך נתתי את הארץ
הזאת מנהר מצרים עד הנהר הגדול נהר פרת: ביומא ההוא גזר יי. עם
אברם קים למימר. לבנך יהבית ית ארעא הדא. מנהרא דמצרים עד
נהרא רבא נהרא פרת: פי דלך אליום עהד אלה מע אברם עהדא קאילא
לנסלך אעטי הדי אלבלד מן נהר מצר אלא אלנהר אלכביר נהר אלפראת:
את הקיני ואת הקנזי ואת הקדמני: ית שלמאי וית קנזאי וית קדמונאי:
אלקינין ואלקנזיין ואלקדמוניין: ואת החתי ואת הפרזי ואת הרפאים: וית
חתאי וית פרזאי וית גיבריא: ואלחתיין ואלפרזיין ואלשנעא: ואת
האמרי ואת הכנעני ואת הגרגשי ואת היבוסי: וית אמוראי וית כנענאי
וית גרגשאי וית יבוסאי: ואלאמוריין ואלכנעניין ואלגרגשיין
ואליבוסיין: ושרי אשת אברם לא ילדה לו ולה ז
שפחה מצרית ושמה הגר: ושרי אתת אברם לא ילידת ליה ולה אמתא
מצריתא ושמה הגר: ושרי זוגת אברם לם [illegible] תלד לה ולהא אמה
מצרייה אסמהא האגאר: ותאמר שרי אל אברם הנה נא עצרני יהוה מלדת
בא נא אל שפחתי אולי אבנה ממנה וישמע אברם לקול שרי: ואמרת
שרי לאברם הא כען מנעני יי מלמילד. עול כען לות אמתי
מאם אתבני מנה וקביל אברם למימר שרי: פקאלת
שרי לאברם הודי קד מנעני אלה מן אלולאד אדכל אלא אמתי
לעלי אבנא ביתי מנהא פקבל אברם כלאם שרי: ותקח שרי אשת
אברם את הגר המצרית שפחתה מקץ עשר שנים לשבת אברם
בארץ כנען ותתן אתה לאברם אישה לו לאשה: ודברת שרי אתת

פרס והצפיר השעיר רזות מלך יון ויתרש נמשלו לבני יונה שנ׳ יונתי בחגוי הסלע לפיכך בתר הבהמות
רמז על האומות שובדי עז׳ ואת הצפור לא בתר במה שיהיו ישראל קיימין לעולם ״ עיט הוא עוף ועט אותו
עט ונושאו את הנבילות לטוש עלי אוכל כמו ותעט אל השלל ״ על הפגרים על הבתרים ״ וישב אותם נשיבה
והפלחה כמו ישבו רוחו יזלו מים רמז שיבא דוד בן ישי לכלותם ואין מניחין אותו מן השמים עד שיבא המלך
המשיח ״ והנה אימה וגו׳ רמז לצרות וחשך של גליות ״ כי גר יהיה זרעך משנולד יצחק עד שיצאו ממצרים שנה
כיצד יצחק בן ס׳ שנה כשנולד יעקב ויעקב כשירד למצרים אמר ימי שני מגורי ל׳ ומאת שנה הרי קץ שנה ״
ובמצרים היו מאתים ועשרים כמנין רדו הרי ארבע מאות שנה ״ ואם תאמר במצרים היות הרי קהת
מיורדי מצרים היה וחשוב שנותיו שלקהת ושלעמרם ושמונים שנשמשה שהיה בן שמונים שנה כשיצאו ישראל
כמה אין אתה מוצא לא שלש מאות וחמשים ואתה צריך להוציא מהן כל השנים שחיה קהת אחר לידת

עמרם ושחיה
עמרם אחר
לידת משה

37

אברם. ית הגר מצריתא אמתה מסוף עסר שנין. למתב אברם בארעא
דכנען. ויהבת יתה לאברם בעלה ליה לאנתו: פאכדת שרי זוגת אברם
הגר אלמצרייה אמתהא מן בעד עשר סנין מן מקאם אברם פי בלד
כנעאן פאעטתהא אברם זוגהא לתכון לה זוגה: ויבא אל הגר ותהר
ותרא כי הרתה ותקל גברתה בעיניה: ועאל לות הגר ועדיאת. וחזת
ארי עדיאת וקלת רבונתה בעינהא: פדכל אלי הגר וחמלת פלמא ראת
אנהא קד חמלת האנת פי ידהא עגרהא: ותאמר שרי אל אברם
חמסי עליך אנכי נתתי שפחתי בחיקך ותרא כי הרתה ואקל בעיניה
ישפט יהוה ביני וביניך: ואמרת שרי לאברם דין לי עלך. אנא יהבית ביקוד על יוד
אמתי לך. וחזת ארי עדיאת וקלית בעינהא ידין יי בינא ובינך:
פקאלת שרי לאברם טלמי עליך אנא אעטיתך אמתי פלמא ראת אנהא
קד חמלת הנת ענדהא יחכם אללה ביני ובינך: ויאמר אברם אל שרי
הנה שפחתך בידך עשי לה הטוב בעיניך ותענה שרי ותברח מפניה:
ואמר אברם לשרי הא אמתיך בידיך. עבידי לה דתקין בעיניכי. ועניתה
שרי וערקת מן קדמהא: פקאל להא הודא אמתך פי ידך אצנעי בהא מא
חסן ענדך פעדבתהא שרי חתי הרבת מן בין ידיהא: וימצאה מלאך
יהוה על עין המים במדבר על העין בדרך שור: ואשכחה מלאכא דיי׳
על עינא דמיא במדברא על עינא באורחא דחגרא: פוגדהא מלך אללה
עלי עין מא פי אלברייה עלי אלעין אלתי פי טריק חגר: ויאמר הגר שפחת
שרי אי מזה באת ואנה תלכי ותאמר מפני שרי גברתי אנכי ברחת:

עמרם ושחיה עמרם אחר לידת משה׳ בארץ לא להם ולא כתב׳ בארץ מצ׳ אב בארץ לא להם׳ ומשנולד יצחק ויג
אברהם וגו׳ ויצחק ויגר בגרר׳ ויעקב גר בארץ חם׳ לגור בארץ באנו׳ וגם את הגוי וגם לרבות מלכיות
אחרות שהם הן כלו על שטעבדו את ישראל׳ דן אנכי בעשר מכות׳ ברכוש גדול׳ בממון גדול כמו ש׳ וינצלו את
מצרים׳ ואתה תבוא אל אבותיך׳ ולא תראה כל זה׳ אל אבותיך׳ אביו עובד ע״ז והוא מבשרו שיבא אליו לא לימדך
שעשה תרח תשובה׳ תקבר בשיבה טובה׳ בימו שעשה ישמעאל תשובה בימיו ולא יצא עשו לתרבות רעה בימיו
ולפי בקשת חמש שנים קודם זמנו ובו ביום מרד עשו׳ ודור רביעי לאחר שיגלו למצרים יהיו שם ג׳ דורות והרביעי
ישובו לארץ הזאת לפי שבארץ כנען היה מדבר עמו וכרת ברית זו כרכב להת לך את הארץ הזאת לרשתה וכן היה
יעקב גלה למצרים צא וחשוב דורותיו יהודה פרץ חצרון וכלב בן חצרון מבאי הארץ היה׳ כי לא שלם עון האמרי
לא יהיה משפט ... ער אותו זמן שאין בה נפרע מאומה עד שתתמלא סאתה שנ׳ בסאסאה בשלחה תריבנה׳
ויהי השמש באה׳ כמו ויהי המקיקים שקיהם׳ ויהי הם קוברים איש כלומר ויהי דברכה׳ השמש באה שקעה
ועלטה היה׳ חשך היום׳ והנה תנור עשן וגו׳ רמז לו שיפלו המלכיות בגיה נם׳ באה׳ טעמו למעלה
לכך הוא מבואר שבא כבר׳ ואם היה טעמו למטה באלף היה מבואר כשהיא שוקעת׳ ואי אפשר לומר כן
שהרי כבר כתיב ויהי השמש לבוא והעברת תנור עשן לאחר מכאן היתה נמצא שכבר שקעה וזה חלוק
בכל תיבה למען נקבה שיסודה שתי אותיות כשהטעם למעלה לשון שעבר הוא כגון זה׳ וכגון ורחל

באה׳ קמה
שומתי׳ רבה

ואמר הגר אמתה דשרי מנן את אתיא ולאן את אזלא ואמרת מן קדם
שרי רבונתי אנא ערקא פקאל יא הגר אמה שרי מן אין גית ואלי אין
תמציין פקאלת מן בין ידי שרה סידתי אנא הארבה: ויאמר לה מלאך יהוה
שובי אל גברתך והתעני תחת ידיה: ואמר לה מלאכא דיי תובי לות רבונתיך
ואשתעבידי תחות ידהא: קאל להא מלך אללה ארגעי אלי סיידתך ואסתכדי
תחת ידיהא: ויאמר לה מלאך יהוה הרבה ארבה את זרעך ולא יספר מרב:
ואמר לה מלאכא דיי אסגאה אסגי ית בניכי ולא יתמנון מסגי: קאל להא
לאכתרן נסלך חתי לא יחצא מן כתרה: ויאמר לה מלאך יהוה הנך הרה
וילדת בן וקראת שמו ישמעאל כי שמע יהוה אל עניך: ואמר לה
מלאכא דיי הא את מעדיא ותלידין בר ותקרין שמיה ישמעאל ארי
קביל יי צלותיך: וקאל להא הא אנת חאמל ותלדין אבנא ותסמיה אסמעיל
אד סמע אללה לצעפך: והוא יהיה פרא אדם ידו בכל ויד כל בו ועל פני
כל אחיו ישכן: והוא יהי מרוד באנשא הוא יהי צריך לכולא ואף אנשא
יהון צריכין ליה ועל אפי כל אחוהי ישרי: והוא יכון וחשיא מן אלנאס
ידה פי אלכל ויד אלכל פיה ובחצרת גמיע אכותה יסכן: ותקרא שם
יהוה הדבר אליה אתה אל ראי כי אמרה הגם הלם ראיתי אחרי ראי:
ופליאת בשמא דיי דאתמלל עמה. אמרת את הוא אלהא חזי כולא.
ארי אמרת האף אנא שריתי חזיא בתר דאתגלי לי: פסמת אסם
אללה אלמתגלי להא אנת אלטאיק אלנאטר לאנהא קאלת אני ראית
ההנא רחמתך בעד רויא אלשקא: על כן קרא לבאר באר לחי ראי הנה

באה· כמה אלומתי· הנה שבה יבמתך· וכשהטוס למטה הוא לשון הווה דבר שנעשה כבר מיד והולך כמו
באה עם הצאן· בערב היא באה ובבקר היא שבה· לזרעך נתתי· אמירתו של הקב״ה כאלו היא עשויה· הנהר
הגדול· לפי שהוא רבוק לארץ ישראל קוריהו גדול אע״פ שהוא מאוחר שבארבע נהרות היוצאים מעדן של
והנהר הרביעי הוא פרת· משל הדיוט עבד מלך מלך· דבק לשחור וישתחוו לך· את הקיני· עשר אומו
יש כאן ולא נתן להם אלא שבעה גוים· והשלשה נטלו מואב ועמון ואדום והם קיני וקנזי וקדמוני ועתידין
להיות ירושה לעתיד שנ׳ אדום ומואב משלוח ידם ובני עמון משמעתם· ואת הרפאים· ארץ עוג שנאמר
ההוא יקרא ארץ רפאים·· שפחה מצרית בת פרעה היתה כשראה נסים שנעשו לשרה אמר מוטב
שתהא בתי שפחה בבית זה ולא גבירה בבית אחר·· אולי אבנה ממנה· לימד על מי שאין לו בנים שאינו
בנוי אלא הרוס·· אבנה ממנה· בזכות שאכניס צרתי לתוך ביתי·· לקול שרי· לרוח הקדש שבה·· ותקח שרי ליקחה
בדברים אשריך שזכית לידבק בגוף קדוש כזה·· מקץ עשר שנים ולא ילדה לבעלה חייב לשא אחרת·· לשבת
אברם· מגיד שאין ישיבת חוצה לארץ עולה לו מן המנין לפי שלא נאמר לו ואעשך לגוי גדול עד שיבא
בארץ ישראל·· ויבא אל הגר ותהר מביאה ראשונה·· ותקל גבירתה בעיניה· אמרה שרי זו אין סתרה כגלויה
מראה עצמה כאלו היא צדקת ואינה צדקת שלא זכתה להריון כל השנים הללו ואני נתעברתי מביאה
ראשונה·· חמסי עליך· חמסי שנעשה לי עליך ואני מטיל העונש· כשהתפללת להקב״ה מה תתן לי והנכי הולך
עריר· לא התפללת אלא עליך והיה לך להתפלל על שנינו והייתי אני נפקדת עמך· ועוד דבריה אתה חומס ממני.

שאתה שומע
בזיוני ושותק:

בין קדש ובין ברד׃ על כן קרא לבירא בירא דמלאך קיימא אתחזי עלה הא היא בין רקם ובין חגרא׃ לדלך סמית בירה ביר חי נאטר הו׳ די בין רקים ובין ברד׃ ותלד הגר לאברם בן ויקרא אברם שם בנו אשר ילדה הגר ישמעאל׃ וילידת הגר לאברם בר וקרא אברם שום בריה דילידת הגר ישמעאל׃ פולדת הגר לאברם אבנא פסמא אברם אבנה אלדי ולדת הגר אסמאעיל׃ ואברם בן שמנים שנה ושש שנים בלדת הגר את ישמעאל לאברם׃ ואברם בר תמנן ושית שנין כד ילידת הגר ית ישמעאל לאברם׃ וכאן אברם אבן סתה ותמאנין סנה חין ולדת הגר אסמאעיל לאברם׃ ויהי אברם בן תשעים שנה ותשע שנים וירא יהוה אל אברם ויאמר אליו אני אל שדי התהלך לפני והיה תמים׃ והוה אברם בר תשעין ותשע שנין ואתגלי יי׳ לאברם ואמר ליה אנא אל שדי פלח קדמי והוי שלים׃ ולמא צאר אברם אבן תסעה ותמאנין סנה תגלא לה אללה וקאל לה אנא אלטאיק אלכאפי אסלך פי טאעתי וכן צחיחא׃ ואתנה בריתי ביני ובינך וארבה אותך במאד מאד׃ ואתין קימי בין מימרי ובינך ואסגי יתך לחדא לחדא׃ ואגעל עהדי ביני ובינך ואכתרך גדא גדא׃ ויפל אברם על פניו וידבר אתו אלהים לאמר׃ ונפל אברם על אפוהי ומליל עמיה יי׳ למימר׃ פוקע אברם עלי וגהה ואכאטבה אללה קאילא׃ אני הנה בריתי אתך והיית לאב המון גוים׃ אנא הא גזר קימי עמך ותהי לאב סגי עממין׃ האנא נאער עהדי מעך ותכון אבא גמהור אמם׃ ולא יקרא עוד את שמך אברם והיה שמך אברהם כי אב המון

שאתה שומע בזיוני ושותק״ אנכי נתתי שפחתי וגו׳ ביני וביניך׳ כל בינך שבמקרא חסר וזה מלא קרי ביה וביניך שהכניסה עין הרע בעיבורה של הגר והפילה עוברה הוא שה מלאך אומר לה הגר הנך הרה וה׳ לא כבר הרתה והוא מבשר לה שתהר לא מלמד שה פילה היריון הראשון״ ותענה שרי׳ היתה משעבדת בה בקושי״ אימדה באת׳ מהיכן באת יודע היה לא ליתן לה פתח ליכנס עמה בדברים ולשון אי מזה איה מקומו שנאמר עליו מזה אני באה׃ ויאמר לה מלאך יי׳ על כל אמירה היה שלוח לה מלאך אחר מלאך לכך נאמר מלאך בכל אמירה ואמירה״ הנך הרה׃ כשתשובי תהרי כמו הנך הרה ראשת מנוח״ וילדת בן כמו וילדת׳ ודומה לו יושבת בלבנון מקננת בארזים ״וקראת שמו׳ צווי הוא כמו שאומר לזכר וקראת את שמו יצחק״ פרא אדם׳ אוהב מדברות לצוד חיות כמו שכתוב וישב במדבר ויהי רבה קשת״ ידו בכל׳ לסטים ויד כל בו׳ הכל שונאין אותו ומתגרין בו״ ועל פני כל אחיו ישכון׳ שיהא זרעו גדול״ אתה אל ראי׳ נקוד חטף קמץ מפני שהוא שם דבר שזה הראייה שרואה בעלבון שלעלובים״ כי אמרה הגם הלם׳ לשון תימה וכו׳ סבורה הייתי שאחר הלום במדברות ראיתי שלוחו שלמקום״ אחרי רואי׳ אותם בביתו שלאברהם ששם הייתי רגלה לראות מלאכים ותדע שהיתה רגילה לראותם שהרי מנוח ראה את המלאך פעם אחת ואמר מות נמות וזו ראתה ארבעה זה אחר זה ולא חרדה״ באר לחי ראי׳ כתרגומו״ ויקרא אברם שם בנו׳ אע״פ שלא שמע אברהם

דברי המלאך
שאמ׳ וקראת

שני פעמים אב המון
שתי בפרשה נוטלת
בחשבון יצח׳ וכן ותרבה
בנו יצחק״

עם אתיך: ולא יתקרי עוד ית שמך אברם ויהי שמך אברהם אר־י
אב סגי עממין יהבתך: ולא יקרא אמך אבדא אברם מיכון אסמן אברהים
[illegible] גשלת מנך אבא ומהוד אמתי: והפרתי אתך במאד מאד ונתתיך
לגוים ומלכים ממך יצאו: ואפיש יתך לחדא לחדא ואתנך לכנשן ומלכין
ומלכין דשלטין בעממיא מנך יפקון: ואכמיך גדא גדא ואכתרך ואנעל
מנך אממא ומלוך מן צלבך יכרבון: והקמתי את בריתי ביני וביניך
ובין זרעך אחריך לדרתם לברית עולם להיות לך לאלהים ולזרעך
אחריך: ואקים ית קימי בין מימרי ובינך ובין בנך בתרך לדריהון לקים
עלם למהוי לך לאלה ולבנך בתרך: ואתכת עהדי ביני וביניך ובין נסלך מן
בעדך לאגיאלהם עהד דהר לאכון לך אלאהא ולנסלך בעדך: ונתתי לך
ולזרעך אחריך את ארץ מגריך את כל ארץ כנען לאחזת עולם
והייתי להם לאלהים: ואתין לך ולבנך בתרך ית ארע תותבותך ית כל
ארעא דכנען לאחסנת עלם ואהוי להון לאלה: ואעטי לך ולנסלך בעדך בלד
מסכנאך גמיע בלד כנעאן חוז דהר ואכון להם אלאהא: ויאמר אלהים אל
אברהם ואתה את בריתי תשמר אתה וזרעך אחריך לדרתם: ואמר
יי לאברהם ואת ית קימי תטר את ובנך בתרך לדריהון: תם קאל אללה לה
ואנת תחפט עהדי אנת ונסלך בעדך לאגיאלהם: זאת בריתי אשר
תשמרו ביני וביניכם ובין זרעך אחריך המול לכם כל זכר: דין קימי ד
תטרון בין מימרי וביניכון ובין בנך בתרך מגזר לכון כל דכורא: הדא
עהדי אלדי תחפטוה ביני וביניכם ונסלך בעדך אן יכתתן מנכם כל דכר:
ונמלתם את בשר ערלתכם והיה לאות ברית ביני וביניכם: ותגזרון ית
בסרא דערלתכון ויהי לאת קים בין מימרי וביניכון: פארי תכתנון גלפה

כשמלו אנ"ש שדי אמר לו הב"ה אם מקבל אתה עליך ברית מילה מוטב ואם לאו אני אומר לעולמי ויחזור לתוהו ובוהו. ואמרי רבנן שאלמלא דם ברית מילה לא נתקיימו שמים וארץ שנאמר לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי.

דברי המלאך שאמר וקראת שמו ישמעאל. שרתה רוח הקדש עליו וקרא שמו ישמעאל. ואברם בן שמנים שנה ושש שנים. לשבחו של ישמעאל נכתב להודיע שהיה בן שלש עשרה שנה כשנימול ולא מיחה. אני אל שדי. אני הוא שיש די באלהותי לכל בריה לפיכך התהלך לפני ואהיה לך לאלוה ולפטרון. וכן כל מקום שהוא במקרא פי' פירושו די שלא לפי הענין. התהלך לפני כתרגומו פלח קדמי הדבק בעבודתי. והיה תמים. אף זה צווי אחר צווי היה שלם בכל נסיונותי. ולפי מדרשו התהלך לפני במצות מילה ובדבר הזה תהיה תמים שכל זמן ש שאתה ערל בך אתה בעל מום לפני. ד"א והיה תמים עכשיו אתה חסר ה' איברים שתי עינים שתי אזנים וראש הגויה שאוסיף לך אות על שמך ויהיו מנין אותיותיך רמ"ח כמנין איבריך. ואתנה בריתי. ברית של אהבה וברית הארץ להורישה לך על ידי מצוה זו. ויפל אברם על פניו. ממורא שכינה שעד שלא מל לא היה בו כח לעמוד ורוח הקדש נצבת עליו וזהו שנ' בבלעם נופל וגלוי עינים בברייתא של ר' אליעזר מצינו כן. כי אב המון גוים. לשון נוטריקון של שמו ורי"ש שהיה בו בתחלה שלא היה אב אלא לארם שהוא מקומו ועכשיו אב לכל ה

מתקונה שהק יוד
בשרי
נתרעמה

מן אבדאנכם תכון עלאמה עהד ביני וביניכם: ובן שמנת ימים ימול
לכם כל זכר לדרתיכם יליד בית ומקנת כסף מכל בן נכר אשר לא
מזרעך הוא: ובר תמניא יומין יגזר לכון כל דכורא לדריכון יליד
ביתא וזבין כספא מכל בר עממין דלא מבנך הוא: ואבן תמאניה
איאם יכתתן כל רג'ל מנכם לאגיאלכם מן מולוד פי מנאזלכם ומשתרא
לך בתמן מן כל גריב אלדי ליס הו מן נסלך: המול ימול יליד ביתך ומקנת
כספך והיתה בריתי בבשרכם לברית עולם: מגזר יגזר יליד ביתך
וזבין כספך ויהי קימי בבסרכון לקים עלם: ואד כתאנה יכתתן מן מולוד
פי מנאזלכם ומשתרא לך בתמן ויכון עהדי פי אבדאנכם עהד
דהר: וערל זכר אשר לא ימול את בשר ערלתו ונכרתה הנפש
ההוא מעמיה את בריתי הפר: וערל דכורא דלא יגזר ית בסרא
דערלתיה וישתיצי אנשא ההוא מעמיה ית קימי אשני: ואי רג'ל
אקלף לא יכתן קלפה מן בדנה ינקטע דלך אלאנסאן מן קומה
למא פסך עהדי:

ויאמר אלהים אל אברהם שרי אשתך לא תקרא את שמה
שרי כי שרה שמה: ואמר יי' לאברהם שרי אתתך לא תקרי ית שמה
שרי ארי שרה שמה: תם קאל אללה לאברהים שרי זוגתך לא תסמהא
שרי בל אסמהא שרה: וברכתי אתה וגם נתתי ממנה לך בן וברכתיה והיתה
לגוים מלכי עמים ממנה יהיו: ואבריך יתה ואף אתן מנה לך בר
ואבריכנה ותהי לכנשן מלכין דשלטין בעממיא מנה יהון: פאנא
אבארך פיהא וארזקך מנהא אבנא ואבארך פיה ויכון מנה אממא
ומלוך שעוב מנהא יכונו: ויפל אברהם על פניו ויצחק ויאמר בלבו
הלבן מאה שנה יולד ואם שרה הבת תשעים שנה תלד: ונפל אברהם

הערלות הן ד' בבני אדם א' באזן י' באדם ערלת אזן ערלת פה ערלת לב ערלת בשר ואצלן כל הגוים ערלים בכולן וכל ישראל ערלי לב:

ממקומה שאף יו"ד שלשרי נתרעמה על השכינה עד שהוסיפה ליהושע שנ' ויקרא משה להושע בן נון יהושע ונתתיך לגוים ישראל ואדום ובני קטורה שבני ישמעאל כבר נולד ולא היה מבשרו עליו והקימותי את בריתי והיא הברית להיות לך לאלהים לאחוזת עולם ושם אהיה לכם לאלהים אבל בני ישראל הדר בחוצה לארץ כמו שאינו אלוה ואתה ואו זו מוסף על ענין ראשון אני הנה בריתי אתך ואתה הוי זהיר לשמרו ומה היא שמירתו זאת בריתי אשר תשמרו וגו' המול לכם וגו' ביני וביניכם אותם שלעכשיו ובין זרעך העתידין להוולד אחריך המול כמו להמול כמו שאתה אומ' עשות כמו לעשות ונמלתם כמו ומלתם הנון בו יתירה כיסוד הנופל בו לפרקים כגון נון שלנושך ונון שלנושא כמו ונשאתם אבל ימול לשון יפעל כמו יעשה יאכל יליד בית שילדתו השפחה בבית ומקנת כסף שקנאו משנולד המול ימול יליד ביתך כאן כפל עליו ולא אמ' לשמנת ימים לומדך שיש יליד בית נמול לאחר שמונה ימים כמו שמפורש במסכ' שבת וערל זכר כאן למד שהמילה באותו מקום שהוא ניכר בין זכר לנקבה

על אפוהי וחדי: ואמר בלביה הלבר מאה שנין יהי ולד ואם שרה הבת
תשעין שנין תליד: פוקע אברהים עלי וגהה וצחך וקאל פי נפסה הלאבן מאת
סנה יולד ואן שרה אבנת תסעין סנה תלד: ויאמר אברהם אל האלהים
לו ישמעאל יחיה לפניך: ואמר אברהם קדם יי לוי ישמעאל יתקיים קדמך:
וקאל אברהים בין ידי אללה לית אסמאעיל יחיא מעה בין ידיך: ויאמר
אלהים אבל שרה אשתך ילדת לך בן וקראת את שמו יצחק והקמתי
את בריתי אתו לברית עולם לזרעו אחריו: ואמר יי בקושטא שרה
אתתך תליד לך בר ותקרי ית שמיה יצחק ואקים ית קימי עמיה לקים
עלם לבנוהי בתרוהי: פקאל אללה לכן שרה זוגתך תלד לך אבנא ותסמיה
יצחאק ואתבת עהדי מעה עהד דהר ולנסלה בעדה: ולישמעאל
שמעתיך הנה ברכתי אתו והפרתי אתו והרביתי אתו במאד מאד שנים
עשר נשיאים יוליד ונתתיו לגוי גדול: ועל ישמעאל קבילית צלותך
הא בריכית יתיה ואפישית יתיה ואסגיתי יתיה לחדא לחדא תרי עסר
רברבין יוליד ואתניניה לעם סגי: ופי אסמאעיל קד שפעתך האנא
מבארך פיה ואנמיה ואכתרה גדא גדא אתני עשר שריפא יולד
ואגעל מנה אמה עטימה: ואת בריתי אקים את יצחק אשר תלד
לך שרה למועד הזה בשנה האחרת: וית קימי אקים עם יצחק דתליד אקים בנטריקון אשר קדש ידיד מבטן
לך שרה לזמנא הדין בשתא אחרנתא: ואתבת עהדי מע יצחאק
אלדי תלדה לך שרה פי מתל הדי אלוקת מן אלסנה אלקאבלה: ויכל לדבר
אתו ויעל אלהים מעל אברהם: ושיציא למללא עמיה ואסתלק יקרא
דיי מעלוהי דאברהם: פלמא פרג מן מכאטבתה ארתפע נור אללה

בין זכר לנקבה: אשר לא ימול. משיגיע לכלל עונשין: ונכרתה הנפש. אבל אביו אין ענוש כרת אלא
עובר בעשה: ונכרתה הנפש. הולך ערירי ומתקצרים ימיו: לא תקרא את שמה שרי. דמשמע שרי לי ולא
לאחרים כי שרה סתם שמה שתהא שרה על כל: וברכתי אותה. ומה היא הברכה שחזרה לנערותה שנ׳
היתה לי עדנה: וברכתיה. בהנקת שדים כשנצרכה לכך ביום משתה יצחק שהיו מרננים עליו שהביאו
אסופי מן השוק ואומרין בננו הוא והביאה כל אחת בנה עמה ומניקתה לא הביאה והיא הניקה את
כולם הוא שנ׳ הניקה בנים שרה: עד עמנו במקצת: ויפל אברהם על פניו ויצחק. זהו תרגום אנקלוס
לשון שמחה וחדי׳ ושל שרה לשון מחוך למדת שאברהם האמין ושמח ושרה לא האמינה ולגלגה וזהו
שהקפיד הקב״ה על שרה ולא הקפיד על אברהם: הלבן. יש תמיהות שהן קיימות כמו הנגלה נגליתי הרואה
אתה את זו היא קיימת וכן אמר בלבו העשה חסד זה לאחר שכבר עושה לי: ואם שרה הבת צ׳
שנה היתה כדאי לילד ואעפ״י שדורות הראשונים היו מולידין בני ת״ק שנה בימי אברהם נתמעטו
השנים כבר ובא תשות כח בעולם משירד המבול צא ולמד מעשרה דורות שמנח ועד אברהם
שמיהרו תולדותיהם בני ששים ובני שבעים: לו ישמעאל יחיה. הלואי שיחיה ישמעאל איני כדאי
לקבל מתן שכר כזה: יחיה לפניך. יחיה ביראתך כמו התהלך לפני פלח קדמי: אבל. לשון אמתת
דברים וכן אבל אשמים אנחנו. אבל בן אין לה: וקראת את שמו יצחק. על שם הצחוק ויש אומרים על שם העשרה

נסיונות ׳וכ׳ שלשה

ולא ימים

ער אברהים· ויקח אברהם את ישמעאל בנו ואת כל ילידי ביתו ואת
כל מקנת כספו כל זכר באנשי בית אברהם וימל את בשר ערלתם
בעצם היום הזה כאשר דבר אתו אלהים· וגזר אברהם ית ישמעאל
בריה וית כל ילידי ביתיה וית כל זביני כספיה כל דכורא באנשי בית
אברהם וגזר ית בסרא דערלתהון בכרן יומא הדין כמא דמליל עמיה
יי׳· ואכד אברהים אסמאעיל אבנה וגמיע ﭏמולודין פי מנזלה
וﭏמשתריין בתמן כל רג׳ל מן אהל בית אברהים פכתן ﭏקלפה מן
אבראהם פי דאת דלך ﭏיום כמא אמרה אלה· ואברהם בן תשעים
ותשע שנה בהמלו בשר ערלתו· ואברהם בר תשעין ותשע שנין
כד גזר בסרא דערלתיה· וכאן אברהים אבן תסעה ותסעין סנה חין
כתן ﭏקלפה מן בדנה· וישמעאל בנו בן שלש עשרה שנה בהמלו
את בשר ערלתו· וישמעאל בריה בר תלת עסרי שנין כד גזר ית בסרא
דערלתיה· ואסמאעיל אבנה אבן תלאתה עשר סנה חין כתן ﭏקלפה
מן בדנה· בעצם היום הזה נמול אברהם וישמעאל בנו· בכרן יומא הדין
אתגזר אברהם וישמעאל בריה· פי דאת דלך ﭏיום אכתתן אברהים
ואסמאעיל אבנה· וכל אנשי ביתו יליד בית ומקנת כסף מאת
בן נכר נמלו אתו· וכל אנשי ביתיה ילידי ביתא וזביני כספא מן
בני עממיא· אתגזרו עמיה· וכל רג׳ל פי מנזלה וﭏמולוד פי ביתה
וﭏמשתרא בתמן מן כל גריב אכתתנו מעה·

קכ״ו פסו׳ ס׳ מכנדבי לב

נמיזנות · וכ׳ של שרה וח׳ ימים שנימול וק׳ שנה שלאברהם·· ואת בריתי · ברית המילה שתהא מסורה
לזרעו של יצחק·· שנים עשר נשיאים יוליד· כענים יכלו כמו נשיאים ורוח ·· מעל אברהם · לשון נקייה הוא כלפי
שכינה ולמדנו שהצדיקים מרכבתו שלמקום·· בעצם היום הזה · בו ביום שנצטווה ביום ולא בלילה ולא נתירא לא
מן הגוים ולא מן הליצנים ושלא יהיו אויביו ובני דורו אומרין אלו ראינוהו לא הנחנוהו לימול ולקיים מצותו שלמקום
נימול · לשון נפעל·· בהמלו · בהפעלו כמו [redacted] בהבלאם·· בהמלו בשר ערלתו · באברהם לא נאמר את לפי שלא
היה חסר אלא חתוך בשר שכבר נתמעך ע״י תשמיש אבל ישמעאל שהיה ילד הוזקק לחתוך הערלה ולפרוע
המילה לכך נאמר בו את ·· בעצם היום הזה · שמלאו לאברהם צ״ט ולישמעאל י״ג שנים נמול אברהם וישמעאל
בנו·· חסלת לך לך··

וירא אליו · לבקר את החולה · אמר ר׳ חמא בר חנינא יום שלישי למילתו היה ובא הקב״ה ושאל בו·· באלוני ממרא·
הוא שנתן לו עצה על המילה לפיכך נגלה עליו בחלקו·· יושב · ישב כתי׳ ביקש לעמוד אמר לו הקב״ה שב ואני
אעמוד ואתה סימן לבניך שעתיד אני להתיצב בעדת הדיינים והן יושבים·· פתח האהל · לראות אם יש עובר ושב
ויכניסם בביתו·· כחום היום · הוציא הקב״ה חמה מנרתקה שלא להטריחו באורחים ולפי שראהו מצטער שלא היו אורחי׳
באים הביא המלאכים עליו בדמות אנשים·· והנה שלשה אנשים · אחד לבשר את שרה ואחד להפך את סדום
ואחד לרפאות את אברהם שאין מלאך אחד עושה שתי שליחיות תדע לך שכן כל הפרשה הוא מזכירן בלשון רבים
ויאכלו ויאמרו אליו ובבשורה נאמ׳ ויאמ׳ שוב אשוב אליך ובהפיכת סדום הוא כי לא אוכל לעשות דבר ובלתי הפכי·
ורפאל שריפא את אברהם הלך משם להציל את לוט הוא שנ׳ ויהי כהוציאם אותם החוצה ויאמר המלט על נפשך

נמדרת שאחוז
היה מציל··
עבים עליו

וירא אליו יהוה באלני ממרא והוא ישב פתח האהל כחם היום ואתגלי
ליה יי במישרי ממרא והוא יתיב בתרע משכנא כמיחם יומא: ותגלא
לה אללה פי מרג ממרא והו גאלס עלי באב אלכבא ענד חמי אלנהאר:
וישא עיניו וירא והנה שלשה אנשים נצבים עליו וירא וירץ לקראתם
מפתח האהל וישתחו ארצה: וזקף עינוהי וחזא והא תלתא גברין
קימין עלוהי וחזא ורהט לקדמותהון מתרע משכנא וסגיד על ארעא:
פרפע עיניה ונטר פאדא בתלאתה נפר וקוף אמאמה פלמא ראהם
תאנר תלקאהם מן באב אלכבא וסגד עלי אלארץ: ויאמר אדני אם
נא מצאתי חן בעיניך אל נא תעבר מעל עבדך: ואמר ייי אם
כען אשכחית רחמין קדמך לא תעבר מעל עבדך: פקאל יא רבי כען
אלה אן וגדת חצוא ענדך פלא תגוז ען עבדך: יקח נא מעט מים
ורחצו רגליכם והשענו תחת העץ: יסבון כען זעיר מיא ואסחרון
רגליכון ואסתמיכו תחות אילנא: יקדם לכם קלילא מן אלמא ואגסלו
ארגלכם ואסתנדו תחת אלשגרה: ואקחה פת לחם וסעדו לבכם אחר
תעברו כי על כן עברתם על עבדכם ויאמרו כן תעשה כאשר דברת:
ואסב פיתא דלחמא וסעודו לבכון בתר כין תעברון ארי על כין עברתון
על עבדכון ואמרו כין תעביד כמא דמלילתא: ואקדם כסרה מן אלטעאם
ואסנדו קלובכם בעד דלך תמצון לאן עלי דלך מררתם בעבדכם
קאלו אצנע כמא קלת: וימהר אברהם האהלה אל שרה ויאמר
מהרי שלש סאים קמח סלת לושי ועשי עגות: ואוחי אברהם
למשכנא לות שרה ואמר אוחי תלת סאין קמחא סלתא לושי ועבידי
גריצן: פאסרע אברהים אלי אלכבא אלי שרה וקאל להא אסרעי בתלאתה
אצואע מן סמיד רקיק אעגניה ואצנעיה מלילא: ואל הבקר רץ אברהם

למדת שהאחד היה מציל. נצבים עליו. לפניו אבל לשון נקייה הוא כלפי המלאכים. וירא. מהו וירא שני פעמים
הראשון כמשמעו והשני לשון הבנה נסתכל שהיו נצבים במקום אחד והבין שלא היו רוצים להטריחו ואעפ
שיודעים היו שיצא לקראתם עמדו במקומם לכבודו להראותו שלא רצו להטריחו וקדם הוא ורץ לקראתם
בבבא מציעא כת' נצבים עליו וכת' וירץ לקראתם כד חזיוה דהוה שרי ואסר פירשו הימנו מיד וירץ לקראתם
ויאמר אדני אם נא. לגדול שבהם אמר וקראם כולם אדונים ולגדול אמר אל נא תעבור וכיון שלא יעבור הוא
יעמדו חביריו עמו ובלשון זה הוא חול. ד"א קדש הוא והיה אומר להקב"ה להמתין לו עד שירוץ ויכניס את האורחים
ואעפ שכתוב אחר וירץ לקראתם באמירה קודם לכאן היתה ודרך המקראות לדבר כן כמו שפירשתי אצל לא ידון
רוחי באדם שנכתב אחר ויולד נח ואי אפשר לומר שלא אמר קודם גזרת לשנה ושתי הלשונות בב"ר. יוקח נא. ע"י שליח
וה' שלם לבניו ע"י שליח שנ' וירם משה את ידו ויך את הסלע. ורחצו רגליכם. כסבור שהם ערביים שמשתחוים
לאבק רגליהם והקפיד שלא להכניס ע"ז לביתו. אבל לוט שלא הקפיד הקדים לינה לרחיצה שנ' ולינו ורחצו רגליכם.

וירא אליו יי' ... באור ... בבקרו:
וירא שלשה ... מהא לסרכם מכא שמעתם שכינה במלקו לפי שמיתו ולד מילה ולמה בלשון שא לרמוז בו מה שאמר הכתוב מוציא את מתוקו ומר כן יצא מיצחק צדיק ורשע

תחת העץ
תחת האילן

ויקח בן בקר רך וטוב ויתן אל הנער וימהר לעשות אתו׃ ולבית תורי
והש אברהם ונסיב בר תורי רכיך וטב ויהב לעולימא ואוחי למעבד
יתיה׃ ואלי דמן אלבקר האיתר אברהם פאכד עגלא רכיכא טייבא
ודפעה אלי אלגלאם ואסתעגלה פי אצלאחה׃ ויקח חמאה וחלב ובן
הבקר אשר עשה ויתן לפניהם והוא עמד עליהם תחת העץ ויאכלו׃
ונסיב שמן וחלב וכר תורי דעבד ויהב לקדמיהון והוא משמש עליהון
תחות אילנא ואכלו׃ ואכד סמנא ולבנא ואלעגל אלדי אצלחה וגעלה
בין אידיהם והו ואקף אמאמהם תחת אלשגרה פאכלו׃ ויאמרו אליו איה
שרה אשתך ויאמר הנה באהל׃ ואמרו ליה אן שרה אתתך ואמר הא
במשכנא׃ תם קאלו לה אין שרה זוגתך קאל הודי הי פי אלכבא׃ ויאמר
שוב אשוב אליך כעת חיה והנה בן לשרה אשתך ושרה שמעת
פתח האהל והוא אחריו׃ ואמר מתב אתוב לותך כעדן דאתון
קיימין והא ברא לשרה אתתך ושרה שמעת בתרע משכנא והוא
אחורוהי׃ קאל סארגע אליך פי מתל הדי אלוקת מן קאבל ויכון אבן
לשרה זוגתך ושרה תסמע ענד באב אלכבא והו וראה׃ ואברהם ושרה
זקנים באים בימים חדל להיות לשרה ארח כנשים׃ ואברהם ושרה
סיבו עלו ביומין פסק מלמהוי לשרה אורח כנשיא׃ ואברהים ושרה
שאכא וטענא פי אלסן ואנתהא אן יכון לשרה כסביל אלנסא׃ ותצחק
שרה בקרבה לאמר אחרי בלתי היתה לי עדנה ואדני זקן׃ וחייכת
שרה במעהא למימר בתר דסיבית תהי לי עולימון ורבוני סיב׃ פתחכת
שרה פי נפסהא קאילה בעד אן בלית יכון לי דא וסיידי שיך׃ ויאמר יהוה
אל אברהם למה זה צחקה שרה לאמר האף אמנם אלד ואני זקנתי׃

תחת העץ׳ תחת האילן׳׳ וסעדו לבכם׳ בתורה בנביאים בכתובים מצינו דפתא סעידתא דליבא׳ בתורה וסעדו לבכם׳׳ בנביאים סעד לבך פת לחם׳ בכתובי׳ ולחם אנוש יסעד׳׳ א״ר חמא לבבכם אין כתיב כאן אלא לבכם מגיד שאין יצה״ר שולט במלאכים כו׳׳ אחד תעבודו׳ אחר תלכו׳׳ כי על כן עברתם׳ כי הדבר הזה אני מבקש מכם מאחר שעברתם עלי לכבודי׳׳ כי על כן׳ כמו על אשר וכן כי על כן לא נתתיה לשלה בני כי על כן ירעת חנותנו׳׳ קמח סלת׳ סלת לעוגות קמח לעמילן שנוכחים לכסות את הקדירה לשאוב את הזוהמא׳׳ בן בקר רך וטוב׳ ג׳ פרים היו כדי להאכילן ג׳ לשונות בחרדל׳׳ אל הנער׳ זה ישמעאל לחנכו במצות׳׳ ויקח חמאה וחלב׳ ולחם לא הביא לפי שפירסה שרה נדה שחזר לה אורח כנשים אותו היום ונטמאת העיסה׳׳ חמאה׳ שומן החלב שקולטין מעל פניו שמחבצין אותו׳׳ ובן הבקר אשר עשה׳ אשר תיקן קמא קמא דתקן אמטי ואייתי קמייהו׳׳ ויאכלו׳ נראים כמו שאכלו מכאן שלא ישנה אדם מן המנהג׳׳ ויאמרו אליו׳ נקוד על איו ותניא ר׳ שמעון בן אלעזר אומר כל מקום שהכתב רבה על הכתב ואתה דורש הנקודה שאף לשרה שאלו אין אברהם במרגו שיצא הרם באכסניה שלו לשאול על האשה ולאשה על האיש בבבא מציעא אמרו יודעים היו המלאכים היכן אמינו שרה היתה אלא להודיע שצנועה היתה וכדי לחבבה על בעלה׳׳ א״ר יוסי בר חנינא כדי לשגרלה כוס של ברכה׳׳ הנה באהל׳ צנועה היא׳׳ כעת חיה׳ כעת הזאת לשנה הבאה ופסח היה ולפסח הבא נולד יצחק מדלא קרינא כעת אלא כעת חיה אלא כעת הזאת שתהא חיה לכם שתהיו כולכם שלימים וקיימים׳׳ שובאשוב׳ לא בישרו המלאך

ארח כנשים
רת ופת
כנדה

שיזוב ליו לא
בשביחותו של מקום

ואמר יי לאברהם למא דנן חייכת שרה למימר הברם בקושטא אוליד
ואנא סיבית: פקאל אלה לאברהם לם צחכת שרה קאילא איקנא אלד
וקד שכת: היפלא מיהוה דבר למועד אשוב אליך כעת חיה ולשרה בן:
היתכסא מן קדם יי פתגמא לזמן אתוב לותך כעדן דאתון קימין ולשרה בר:
הל יכפא ען אלה אמר לז' וקתא רגע אליך פי מתל הדא אלוקת מן קאבל
ולשרה אבן: ותכחש שרה לאמר לא צחקתי כי יראה ויאמר לא כי
צחקת: וכדיבת שרה למימר לא חייכית ארי דחילת ואמר לא ברם
חייכת: פאנכרת שרה קאילא לם אצחך אד כאפת קאל לא בל קד צחכת:
ויקמו משם האנשים וישקפו על פני סדם ואברהם הלך עמם לשלחם: וקמו
מתמן גבריא ואסתכיאו על אפי סדום ואברהם אזיל עמהון לאלוואיתהון:
תם קאם אלקום מן תם ואשרפו קבאלת סדם ואברהים מאשי מעהם
ליושיעהם: ויהוה אמר המכסה אני מאברהם אשר אני עשה: ויי אמר
המכסי אנא מאברהם דאנא עביד: קאל אלה אמכפי אנא מן אברהים
מא אנא צאנעה: ואברהם היו יהיה לגוי גדול ועצום ונברכו בו כל
גויי הארץ: ואברהם מהוה יהוי לעם סגי ותקיף ויתברכון בדיליה כל
עממי ארעא: ואברהים סתכון מנה אמה כבירה עזימה ויתבארך בה
גמיע אמם אלארץ: כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו
ושמרו דרך יהוה לעשות צדקה ומשפט למען הביא יהוה על אברהם
את אשר דבר עליו: ארי גלי קדמי בדיל דיפקיד ית בנוהי וית אנש ביתיה
בתרוהי ויטרון אורחן דתקנן קדם יי למעבד צדקתא ודינא בדיל דייתי
יי על אברהם ית דמליל עלוהי: ואנא עלם באנה סיאמר בניה

שלפני סדום לת
בל' רשיעי בזיה
בל' והיינו הולך
עמם לשלחם:

אשר יצוה את
בניו תורה:

שיטוב לו לא כשליחותו שלמקום אמ' לו ויאמר לה מלאך יצ' הדבר אלדה והוא אין בידו בהרבות לא בשליחותו
שלמקום אמ' לו כן בר' והוא אחריו הפתח היה אחר המלאך: חדלה להיות מפסק ממנה דרך נשים ארחות: בקרבה
מסתכלת במעיה ואמרה אפשר הללו טוענין ולד דדים הללו שצמקו מושכין חלב תנחומא: עדנה צחצוח
בשר: ולשון משנה מעביר את השער ומעדן את הבשר: דא לשון עדן זמן וסת נדות: האף אמנם אלד ואני
זקנתי שינה הכת' מפני השלום שהרי היא אמרה ואדני זקן: היפלא כתרגו' היתכסה וכי שום דבר מופלא
ומבורר ומכוסה ממני מלעשות כרצוני: למועד הזה לאותו מועד המיוחד שקבעתי לך אתמול למועד
הזה בשנה האחרת: כי יראה כי צחקת הראשון משמש בלשון דהא הוא שנותן טעם לדבר: ותכחש שרה
לפי יראה והשני משמש בלשון לא ויאמר לא כדבריך הוא לא צחקת שאמרו רבותי' ז"ל כי די משמש בד'
לשונות אי דלמא אלא דהא: וישקיפו כל השקפה שבמקרא לרעה חוץ מהשקיפה ממעון קדשך שגדול
כח מתנות עניים שהופך מדת הרוגז לרחמים: לשלחם ללוותם כסבור אורחים הם: המכסה אני במה
הם שאני עושה בסדום אי אפשר לי לעשות דבר זה שלא מדעתו אני נתתי לו את הארץ הזאת וחמשה כרכים
הללו שלו הן של' ויהי גבול הכנעני מצידון וגו' באכה סדמה ועמרה וגו' קראתי אותו אברהם אב המון
גוים ואשמיד את הבנים ולא אודיע לאב שהוא אוהבי: ואברהם היו יהיה מדרש אגדה זכר צדיק לברכה
הואיל והזכירו בירכו ופשוטו וכי ממנו אני מעלים והרי הוא חשוב לפני להיות לגוי גדול ולהתברך בו כל גויי

הארץ: ידעתי
לשון חבה

ואלה מן בעדה מאן יחפטו טריק אלה ליעמלו בעדל וחכם לקבל אן יפי
אלה לאברהים במא ועדה: ויאמר יהוה זעקת סדם ועמרה כי רבה
וחטאתם כי כבדה מאד: ואמר יי קבילת סדום ועמורה ארי סגיאת
וחובתהון ארי תקיפת לחדא: קאל אלה צראך סדום ועמורה קד כתר
וכטאהם קד כתר גדא: ארדה נא ואראה הכצעקתה הבאה אלי עשו
כלה ואם לא אדעה: אתגלי כען ואחזי הכקבילתהון דעלת לקדמי עבדו
אעביד עמהון גמירא אם לא תיבין ואם תיבין לא אתפרע: אורד אמרא
מגלא ואנטר אלצראכהם אלואצל אליא צנעו גמלתהם אם לא: ויפנו
משם האנשים וילכו סדמה ואברהם עודנו עמד לפני יהוה: ואתפניאו
מתמן גבריא ואזלו לסדום ואברהם עד כען משמיש בצלו קדם יי: ואנצרפו
אלקום מן תם ומצו אלי סדום ואברהים עאדה ואקף יצלי בין ידי אלה:
ויגש אברהם ויאמר האף תספה צדיק עם רשע: וקריב אברהם ואמר
הברגז תשיצי זכאה עם חיבא: פתקדם אברהים וקאל איקינא תסיח
אלצאלח מע אלטאלח: אולי יש חמשים צדיקים בתוך העיר האף תספה
ולא תשא למקום למען חמשים הצדיקים אשר בקרבה: מאם אית
חמשין זכאין בגו קרתא הברגז תשיצי ולא תשבוק לאתרא בדיל
חמשין זכאין דבגוה: לעל כמסין צאלחא מתלא פי אלבלד איקינא
תסיפהם ולא תצפח ענהם לקבל אלכמסין אלצאלח אלדי פימא בינהם
חללה לך מעשת כדבר הזה להמית צדיק עם רשע והיה כצדיק
כרשע חללה לך השפט כל הארץ לא יעשה משפט: קשטא אנון

כי רבה בקמ״ץ
המסורה

הארץ: ידעתיו. לשון חיבה כמו מודע לאישה ומודעתנו והדעך בשם ואמנם עיקר לשון כולם אינו לשון ידיעה שהמחבב את האדם מקרבו אצלו ויודעו ומכירו ולמה ידעתיו למען אשר יצוה לפי שהוא מצוה את בניו עלי לשמור דרכי ואם תפרשהו כתרגו׳ יודע אני בו שיצוה את בניו וגו׳ אין למען נופל על הלשון: יצוה. לשון הווה כמו ככה יעשה איוב: למען הביא. כך הוא מצוה לבניו שמרו דרך יי׳ כדי שיביא יי׳ על אברהם וגו׳ על בית אברהם לא נאמר אלא על אברהם למדנו כל המעמיד בן צדיק כאלו אינו מת: ויאמר יי׳ זעקת סדום ועמרה כי רבה. כל רבה שבמקרא הטעם בב״ית לפי שהן מתורגמין גדולה או גדלה והולכת אבל זה טעמו למטה ברי״ש לפי שמתורגם גדלה כבר כמו שפירשתי ויהי השמש באה הנה שבה יבמתך: ארדה נא. לימד לדיינים שלא יפסקו דיני נפשות אלא בראייה הכל כמו שפירשתי בפרשת הפלגה: ד״א ארדה נא לסוף מעשיהם: הכצעקתה. של מדינה: הבאה אלי עשו׳ וכן עומדין במרדם כלה אני עושה בהם ואם לא יעמדו במרדם אדעה מה אעשה להפרע מהן ביסורין ולא אכלה אותם וכיוצא בו במקום אחר ועתה הורד עדיך מעליך ואדעה מה אעשה לך ולפיכך יש הפסק נקודת פסי״ק בין עשו לכלה כדי להפריד תיבה מחברתה ורבותי׳ ז״ל דרשו הכצעקתה צעקת ריבה אחת שהרגו מיתה משונה על שנתנה מזון לעני כדאיתא בחלק: ויפנו משם. ממקום שאברהם ליום שם: ואברהם עודנו עומד לפני יי׳. והלא לא הלך לעמוד לפניו אלא הקב״ה בא אצלו ואמר לו זעקת סדום ועמרה כי רבה והיה לו לכתוב וי״י עודנו עומד על אברהם אלא תקון סופרים הוא זה: ויגש אברהם. מצינו הגשה למלחמה ויגש יואב וגו׳ הגשה לפיוס ויגש אליו יהודה׳ והגשה לתפלה ויגש אליהו הנביא ולכל אלה נכנס אברהם לדבר קשות ולפיוס ולתפלה: האף תספה.

האף תספה
לתרגום

דיכך מלמעבד כפתגמא הדין לשיצאה זכאה עם חייבא ויהי זכאה כחייבא
קשטא אנון דיכך הדיין כל ארעא ברם יעביד דינא: אנת מעאד מן אן
תצנע מתל הדי׳ אמר אן תהלך אלצאלח מע אלטאלח ויכון אלצאלח כאלטאלח
אנת מעאד. אחאכם גמיע אלנאס לא יעמל באלחכם: ויאמר יהוה אם
אמצא בסדם חמשים צדיקם בתוך העיר ונשאתי לכל המקום בעבורם
ואמר יי׳ אם אשכח בסדום חמשין זכאין בגו קרתא ואשבוק לכל
אתרא בדילהון: תם קאל אללה אן וגדת פי סדם כמסין צאלחא פי מא
בינהם צפחת לגמיע אלמואצע בסבבהם: ויען אברהם ויאמר הנה נא
הואלתי לדבר אל אדני ואנכי עפר ואפר: ואתיב אברהם ואמר הא
כען אסגיתי למללא קדם יי׳ ואנא עפר וקטם: פאגאב אברהים וקאל הודי
קד אמעננת פי אלכלאם בין ידי אללה ואנא תראב או רמאד: אולי יחסרון
חמשים הצדיקם חמשה התשחית בחמשה את כל העיר ויאמר לא
אשחית אם אמצא שם ארבעים וחמשה: מאם יחסרון חמשין זכאין
חמשה התחביל בחמשה ית כל קרתא. ואמר לא אחביל. אם אשכח
תמן. ארבעין וחמשה: לעל ינקצון אלכמסין אלצאלח כמסה אתהלך בסבב
אלכמסה גמיע אהל אלקריה קאל לא אהלכהם אן וגדת תם ארבעין וכמסה:
ויסף עוד לדבר אליו ויאמר אולי ימצאון שם ארבעים ויאמר לא
אעשה בעבור הארבעים: ואוסיף עוד למללא קדמוהי ואמר מאם
ישתכחון תמן ארבעין. ואמר לא אעביד גמירא בדיל ארבעין: פעאוד
איצא מכאטבתה וקאל לעל יוגד תם ארבעין קאל לא אצנע דלך בסבב אלאר

ואנכי עפר ואפר
אמ׳ רבא בשכר
שאמ׳ אברהם
ואנכי עפר ואפר
זכו בניו לשתי
מצות אפר
פרה ועפר סוטה״

הגם תספה בתרגום שלאונקלוס שתרגמו לשון רוגז כך פירושו האף ישיאך שתספה צדיקים עם ע״ חמשים
צדיקים. שעורה לכל כרך וכרך חמשה מקומות יש. ואם תאמר לא יצילו הצדיקים את הרשעים למה תמית
הצדיקים״ חלילה לך: חולין הוא לך יאמרו כך היא אומנותו שוטף הכל צדיקים ורשעים כך עשית לדור המבול
ולדור הפלגה. כדבר הזה: לא הוא ולא כיוצא בו״ חלילה לך: לעולם הבא״ השופט כל הארץ. ינקוד בחטף פתח
ה״א של השופט לשון [redacted] תמיה כמי שהוא שופט לא יעשה משפט אמת״: אם אמצא בסדום חמשים צדיקים
לפי שסדום היתה מטרופולין וחשובה מכולן תלה בה הכתוב״ התשחית בחמשה. והלא הן תשעה לכל כרך
וכרך ואתה צדיק שעולם תצטרף עמהם״ אולי ימצאון שם ארבעים. וימלטו ארבעה הכרכים. וכן ל׳
יצילו שלשה או עשרים יצילו שנים או עשרה יצילו אחד מהן״ הואלתי. רציתי כמו ויואל משה״ אולי ימצאון
שם עשרה. על הפחות לא ביקש אמר דור המבול היו שמנה נח ובניו ונשיהם ולא הצילו על דורם ועל תשעה
ע״י צירוף כבר ביקש ולא מצא״ וילך יי׳. כיון שנשתתק הסנגור הלך לו הדיין״ ואברהם שב למקומו״ ה׳
נסתלק הדיין נסתלק הסנגור והקטיגור מקטרג ולפיכך ושני המלאכים סדמה להשחית״ ויבאו
שני המלאכים. והשלישי שבא לבשר את שרה כיון שעשה שליחותו נסתלק לו״ המלאכים. ולהלן
קראם אנשים כשהיתה שכינה עמהם קראם אנשים״ ד״א אצל אברהם שכחו גדול והיו המלאכים
תדירין אצלו כאנשים קראם אנשים ואצל לוט קראם מלאכים״ בערב. וכי כל כך שהו המלאכים
מחברון לסדום אלא מלאכי רחמים היו וממתינין שמא יוכל אברהם ללמד עליהם סניגוריא״ ולוט
יושב בשער סדום. ישב כתיב אותו היום מנוהו שופט עליהם״ וירא לוט וגו׳ מבית אברהם למד לחזר

על האורחים״
הנה נא אדני״

ארבעין: ויאמר אל נא יחר לאדני ואדברה אולי ימצאון שם שלשים ויאמר
לא אעשה אם אמצא שם שלשים: ואמר לא כען יתקף רגזא דיי׳
ואמליל מאם ישתכחון תמן תלתין ואמר לא אעביד בגינן אם אשכח
תמן תלתין: קט לא ינעב בין ידיך [illegible] תם תלאתין קט
לא אצנע דאך אן וגדת תם תלאתין: ויאמר הנה נא הואלתי לדבר אל אדני
אולי ימצאון שם עשרים ויאמר לא אשחית בעבור העשרים: ואמר
הא כען אסגיתי למללא קדם יי׳ מאם ישתכחון תמן עסרין ואמר לא אחביל ירבה להא
בדיל עסרין: קט הודי קד אמענת פי אכלאם בין ידי אללה לעל יוגד
תם עשרין קט לא אהלכהם בסבב אלעשרין: ויאמר אל נא יחר
לאדני ואדברה אך הפעם אולי ימצאון שם עשרה ויאמר לא
אשחית בעבור העשרה: ואמר לא כען יתקף רגזא דיי׳ ואמליל
ברם זמנא הדא מאם ישתכחון תמן עסרא ואמר לא אחביל
בדיל עסרא: קט לא יצעב בין ידי אללה חתי אתכלם הדה אלמרה לעל
יוגד תם עשרה קט לא אהלכהם בסבב אלעשרה: וילך יהוה כאשר כלה
לדבר אל אברהם ואברהם שב למקמו: ואסתלק יקרא דיי׳ כד שיצי
למללא עם אברהם ואברהם תב לאתריה: וארתפע נור אללה כמי פרג מן
מכאטבתה ואברהים רגע אלי מוצעה: ויבאו שני המלאכים סדמה
בערב ולוט ישב בשער סדם וירא לוט ויקם לקראתם וישתחו אפים
טלו׳ ארצה: ואתו תרין מלאכיא לסדום ברמשא ולוט יתיב בתרעא
דסדום וחזא לוט וקם לקדמותהון וסגיד על אפוהי על ארעא: תם גא

ב׳

ויבאו שני המלאכים סדמה כתוב אמרו חכמים אין הקב״ה דן את האומות אלא בלילה כשהן ישנים ובטלנין מן המצות ואינו דן את ישראל אלא ביום כשהן עוסקין במצות שנ׳ והוא ישפוט תבל בצדק:

על האורחים: הנה נא אדני הנה נא אתם אדונים לי אחר שעברתם עלי ר״ל צריכים אתם לתת לב שהרשעים הללו שלא יכירו בכם וזו היא עצה נכונה: סורו נא עקמו את הדרך לביתי דרך עקלתון שלא יכירו שאתם נכנסין שם לכך נאמר סורו נא: ויאמרו לא לאברהם אמרו כן תענה מכאן שמסרבין לקטן ואין מסרבין לגדול: כי ברחוב נלין הרי כי משמש בלשון אלא שאמרו לא נסור אל ביתך אלא ברחובה שלעיר נלין: ויסורו אליו עקמו את הדרך לצד ביתו: ומצות אפה פסח היה: טרם ישכבו ואנשי העיר היו כשיהיו שהמלאכים שהיו שואלים ללוט מה טובן ומעשיהם והוא אומר להם כולם רעים עודם מדברים בהם ואנשי העיר וגו׳ ופשוטו שלמקרא ואנשי העיר אנשי רשע נסבו על הבית על שהיו רעים נקראים אנשי סדום כמו שנ׳ ואנשי סדום רעים וחטאים: כל העם מקצה מקצה העיר ועד קצה העיר שאין אחד מוחה בידם שאפי׳ צדיק אחד אין בהם: ונדעה אותם במשכב זכור כמו ואשר לא ידעו איש: רק כי כן הלה— כי על כן באו כי השונה הבא תשעו לכבודי על אשר באו בצל קורתי תרגו׳ בטלל שריתי תרגו׳ של קורה שריתא: גש הלאה קרב להלא בלוע׳ התקרב לצדדין והתרחק ממנו וכן כל הלאה שבמקרא לשון רחוק כמו זרה הלאה הנה החצי ממך והלאה [illegible] הלאה: המשך לבלן בלשונו [illegible] נגרוש לדבר נגישה הוא בלוע׳ אין אנו חוששין לך ורומה לו קרב אליך [illegible] וכן [illegible] והאשבה המשך לצדדין בעבורי כ

ואשב אצלך

[illegible] סדום וכאן לוט [illegible] פלמא ראהם קאם
תלקאהם וסגד עלי וגהה עלי אלארץ׃ ויאמר הנה נא אדני סורו נא
אל בית עבדכם ולינו ורחצו רגליכם והשכמתם והלכתם לדרככם
ויאמרו לא כי ברחוב נלין׃ ואמר בבעו כען רבוני זורו כען לבית
עבדכון וביתו ואסחו רגליכון ותקדמון ותהכון לאורחכון׃ ואמרו
לא ארי ברחובא נבית׃ קאל יא סידאי מילו אלי בית עבדכמא
ביתא ואגסלא ארגלכמא ותדלגא ותמציא לטריקכמא קאלא לא
בל נבית פי אלרחבה׃ ויפצר בם מאד ויסרו אליו ויבאו אל ביתו ויעש
להם משתה ומצות אפה ויאכלו׃ ואתקיף בהון לחדא וזרו לותיה
ועלו לביתיה ועבד להון משתיא ופטיר אפא להון ואכלו׃ פאלח
עליהם גדא פמאלא אליה ודכלא אלי מנזלה וצנע להם מגלסא וכבזא
פטירא קדם להם פאכלו׃ טרם ישכבו ואנשי העיר אנשי סדם
נסבו על הבית מנער ועד זקן כל העם מקצה׃ עד לא שכיבו
ואנשי קרתא אנשי סדום אקיפו על ביתא מעולימא ועד סבא כל
עמא מסופיה׃ קבל אן ינעסו אד באהל אלקריה אהל סדם קד אחטו
באלבית מן צגיר אלי כביר גמיע אלקום אלדי פי נאחיתה׃ ויקראו אל
לוט ויאמרו לו איה האנשים אשר באו אליך הלילה הוציאם
אלינו ונדעה אתם׃ וקרו ללוט ואמרו ליה אן גבריא דאתו לותך
בליליא אפיקינון לותנא ונדע יתהון׃ פדעו בלוט וקאלו לה אין אלרג
אלדי דכלו אליך אללילה אכרגהם אלינא חתי נואקעהם׃ ויצא אלהם
לוט הפתחה והדלת סגר אחריו׃ ונפק לותהון לוט לתרעא ודשא
אחד בתרוהי׃ פכרג אליהם לוט אלי אלבאב ואגלק אלמצראע וראה׃ ויאמר
אל נא אחי תרעו׃ ואמר בבעו כען אחי לא תבאשון׃ קאל יא אכותי
לא תסו אליהם׃ הנה נא לי שתי בנות אשר לא ידעו איש אוציאה נא

ואעב אצלך אתה מליץ על האורחין איך מלאך לבך על שאתה להם על הבנות יאמרו לו גש הלאה לשון נחת
ועל שאתה מליץ על האורחין האחד בא לגור אדם נכרי יחידי אתה בינינו שבאת לגור ונעשית מוכיח
אותנו דלת הסובבת לנעול ולפתוח פתח הוא החלל שבו נכנסין ויוצאין בסנורים מכת עורון מקטן
ועד גדול הקטנים התחילו בעבירה תחלה שנ׳ מנער ועד זקן לפיכך התחילה הפורענות מהם עוד
לך פה פשוטו שלמקרא מי יש לך עוד בעיר הזאת חוץ מאשתך ובנותיך שבבית חתן ובניך ובנותיך
אם יש לך חתן או בנים או בנות הוצא מן המקום ובנקי בע בטעיך הנשואות ומדרש אגדה עוד
מאחר שעושין נבלה כזאת מי לך פתחון פה ללמד סניגוריא עליהם שכל הלילה היה מליץ עליהם טובות
קרי ביה מי לך פה חתניו שתי בנות נשואות היו לו בעיר לקחי בנתיו שאותן שבבית ארוסות נבס ויהיו
כתרגומו ודחיקו מיהרוהו הנמצאת המזומנות לך בבית להצילם תספה תהיה כלה עד תום כלורור

מתורגם עד דקף

אתהן אליכם ועשו להן כטוב בעיניכם רק לאנשים האל אל תעשו
דבר כי על כן באו בצל קרתי׃ הא כען לי תרתין בנן דלא ידעו ית
גבר. אפיק כען יתהון לותכון ועבידו להון כדתקין בעיניכון. לחוד
לגבריא האלין לא תעבדון מדעם ארי על כן עלו בטלל שריתי׃
הוד׳י לי אבנתאן לם יערפן רג׳ל אכרג׳המא אליכם ואצנעו בהן מא
חסן ענדכם עלא בהולאי אלקום לא תצנעו שיא למא דכלו תחת
ט׳ל סקפי׃ ויאמרו גש הלאה ויאמרו האחד בא לגור וישפט
שפוט עתה נרע לך מהם ויפצרו באיש בלוט מאד ויגשו לשבר
הדלת׃ ואמרו קרב להלא ואמרו חד אתא לאתותבא והא דאין דינא
כען. נבאיש לך מדילהון. ואתקיפו בגברא בלוט לחדא. וקריבו
למתבר דשא׃ קאלו תקדם אלי ההנא תם קאלו אואחד גא ליסכן מענא
צאר יחכם עלינא אלאן נסי אליך אכתר מנהם פאלחו על לוט גדא ויתקדמו
ליכסרו אלמצראע׃ וישלחו האנשים את ידם ויביאו את לוט אליהם
הביתה ואת הדלת סגרו׃ ואושיטו גבריא ית ידיהון ואעילו ית לוט
לותהון לביתא וית דשא אחדו׃ פמד אלקום אידיהם ואדכלו לוט אליהם
אלי אלבית ואגלקו אלמצראע׃ ואת האנשים אשר פתח הבית הכו בסנורים
מקטן ועד גדול וילאו למצא הפתח׃ וית גבריא דבתרע ביתא מחו בשבריא
מזעירא ועד רבא. ולאו לאשכחא תרעא׃ ואלקום אלדי בבאב אלבית צרבוהם
באלעשא מן שאב אלי שיך פעגזו ען וגוד אלבאב׃ ויאמרו האנשים
אל לוט עד מי לך פה חתן ובניך ובנתיך וכל אשר לך בעיר הוצא מן
המקום׃ ואמרו גבריא ללוט עוד מא לך הכא חתנא ובנך ובנתך וכל
דלך בקרתא אפיק מן אתרא׃ קאלו אלקום ללוט מן לך ההנא מן צהר

מהוקים עד רפה׳ ויתמהמה׳ כדי להציל את ממונו׳ ויחזיקו׳ אחד מהם היה שליח להוצאת ממונו׳ ויחזיקו׳
אחד מהם היה שליח להצילו וחבירו להפוך את סדום לכך נאמר׳ ויאמר המלט על נפשך ולא נאמר ויאמרו׳
המלט על נפשך׳ דייך להציל נפשות אל תחוס על הממון׳ אל תביט אחריך׳ אתה רשעת עמהם ובזכות אברהם
אתה ניצול אינך כדאי לראות בפורענותם ואתה ניצול׳ בכל הככר׳ ככר הירדן׳ ההרה המלט׳ אצל אברהם ברח
שהוא יושב בהר שנ׳ ויעתק משם ההרה ואף שבעין היה יושב בהר שנ׳ ויעתק משם ההרה ואף שבעין הירד׳
שבעים שנ׳ אל המקום אשר היה שם אהלו בתחלה ועכשיו שכתב ויאהל אברם אותו לא הרבה היו לו ונחתם עד חברון׳
המלט׳ לשון הצמחה והנצל המלטה שבמקרא אשמוציר בלע״ז׳ וכן והמליטה זכר שנשמט העובר מן
הבכור נמלטה׳ ולא יוכלו מלט משא הדעי שבנקביהם׳ אל נא אדוני׳ רבותי אמרו שהם זה קדש שנ׳
להחיות את נפשי מי שיש בידו להמית ולהחיות ותרגום בבעו כען ייי׳ אל נא אל תאמרו לי להמלט ההרה׳ נא׳
לשון בקשה פן תדבקני הרעה׳ כשהייתי אצל אנשי סדום היה הקב״ה רואה מעשי ומעשי בני העיר והייתי
נראה צדיק וכדאי להנצל וכשאבוא אצל צדיק אני כרשע׳ וכן הצרפית אמרה לאליהו כי באת אלי להזכיר
את עוני׳ עד שלא באת אצלי היה הקב״ה רואה מעשי ומעשי עמי ואני צדקת ביניהם ומשבאת אצלי
לפי מעשיך אני רשעה׳ הנה העיר הזאת קרובה׳ קרובה ישיבתה מישבה מקרוב לפיכך לא נתמלאת סאתה׳

ערין׳ ומה
נ׳אקריבאה

וכלך ובנאתך וגמיע מאלך פי אלבלד אכרגה מן הדי אלמוצע: כי משחתים
אנחנו את המקום הזה כי גדלה צעקתם את פני יהוה וישלחנו יהוה
לשחתה: ארי מחבלין אנחנא ית אתרא הדין ארי סגיאת קבילתהון קדם יי
ושלחנא יי לחבלותה: לאנא מהלכון הדי אלמוצע למא עט̇ם צראכהם
בין ידי אללה פבעתנא לנהלכהם: ויצא לוט וידבר אל חתניו לקחי
בנתיו ויאמר קומו צאו מן המקום הזה כי משחית יהוה את העיר
ויהי כמצחק בעיני חתניו: ונפק לוט ומליל עם חתנוהי נסבי בנתיה
ואמר קומו פוקו מן אתרא הדין ארי מחביל יי ית קרתא והוה כמחייך
בעיני חתנוהי: פכרג לוט וכלם אצהארה אלמתזוגין בנאתה וקאל להם
קומו אכרגו מן הדי אלמוצע לאן אללה מהלכה פצאר ענדהם כאלמעב:
וכמו השחר עלה ויאיצו המלאכים בלוט לאמר קום קח את אשתך
ואת שתי בנתיך הנמצאת פן תספה בעון העיר: וכמסק צפרא
הוה· ודחיקו מלאכיא בלוט למימר קום דבר ית אתתך וית תרתין
בנתך דאשתכחא מהימנן עמך ולמא תלקי בחובי קרתא: פלמא
כאן ענד טלוע אלפגר אלחו אלמלאיכה עלי לוט קאילין קם כד
זוגתך ואבנתיך אלמוגודתין כילא תנקטע בדנב אהל אלבלד: ויתמהמה
ויחזיקו האנשים בידו וביד אשתו וביד שתי בנתיו בחמלת יהוה עליו
ויצאהו וינחהו מחוץ לעיר: ואתעכב ואתקיפו גבריא בידיה ובידא
אתתיה וביד תרתין בנתיה ברחם יי עלוהי ואפקוהי ואשרוהי מברא
לקרתא: פתלבת ואמסך אלקום בידה וביד זוגתה וביד אבנתיה בשפקה
אללה עליה פאכרגוה וודעוה כארג אלקריה: ויהי כהוציאם אתם ג̈
החוצה ויאמר המלט על נפשך אל תביט אחריך ואל תעמד בכל
הככר ההרה המלט פן תספה: והוה כד אפיק יתהון לברא ואמר חוס

עדין· ומה היא קריבתה מדור הפלגה שנתפלגו האנשים והתחילו להתישב איש במקומו והיא היתה בשנת מות
פלג ומשם ועד כאן נב שנה שפלג מת בשנת מח לאברהם· כיצד פלג חי אחרי הולידו את רעו רט שנה·
מרעו עד שנולד שרוג לב ומשרוג עד שהוליד נחור ל הרי סב· ומנחור עד שנולד תרח כט הרי צא ומשם
עד שנולד אברהם ע הרי קסא תן להם מח הרי רט· ואותה שנה היתה שנת הפלגה וכשנחרבה סדום היה
אברהם בן צט שנה· הרי מדור הפלגה עד כאן נב· וצוער איחרה ישיבתה אחר ישיבת סדום וחבירותיה שנה
אחת הוא שנ׳ אמלטה נא· נא בגימטריא נא ואחת· הלא מצער היא· עונותיה מועטין ויכול אתה להניחה· ותחי
נפשי· בה· ורבו׳ מדרשו ופשוטו שלמקרא הלא עיר קטנה היא ואנשים בה מעט אין לך להקפיד אם תניחנה·
ותחי נפשי בה· גם לדבר הזה· לא דייך שאתה ניצול אלא אף כל הכיכר אציל בגללך· הפכי
הופך אני כמו עד בואי אחרי רואי מדי דברי בו· כי לא אוכל לעשות· זה עונשן שלמלאכים על שאמרו
כי משחיתים אנחנו ותלו הדבר בעצמן לפיכך לא זזו משם עד שהוזקקו לומר שאין הדבר ברשותן·
כי לא אוכל לעשו׳ יחיד מכאן אתה למד שהאחד הופך ואחד מציל שאין שני מלאכים נשלחים לדבר אחד·

על כן קרא שם העיר צער·

על נפשך לא תסתכי לאחורך ולא תקום בכל מישרא לטורא אשתיזב
דלמא תלקי: פלמא אכרגהם אלי ברא קאל לה אנג בנפסך לא תלתפת אלי
וראך ולא תקף פי שי מן אלמרג ותכלץ אלי אלגבל כלא תנסאף: ויאמר
לוט אלהם אל נא אדני: ואמר לוט להון בבעו יי׳: פקאל לוט להמא
לא יא רסול אללה: הנה נא מצא עבדך חן בעיניך ותגדל חסדך
אשר עשית עמדי להחיות את נפשי ואנכי לא אוכל להמלט ההרה
פן תדבקני הרעה ומתי: הא כען אשכח עבדך רחמין קדמך ואסגיתא
טיבותך דעבדת עמי לקיימא ית נפשי ואנא לית אנא יכיל
לאשתיזבא לטורא דלמא תערענני בישתא ואמות: הודא קד
וגד עבדך חטא ענדך וכתרת פצלך אלדי צנעתה מעי לתחיי נפסי
ואנא לא אטיק אתכלץ אלי אלגבל כלא תלחקני אלמכיה פאהלך: הנה
נא העיר הזאת קרבה לנוס שמה והוא מצער אמלטה נא שמה
הלא מצער הוא ותחי נפשי: הא כען קרתא הדא קריבא למערק
לתמן והיא זעירא אשתיזב כען לתמן הלא זעירא היא ותתקיים
נפשי: הודי הדה אלקריה קריבה אן אהרב אליהא והי צגירה אתכלץ
אליהא ואלי אנהא צגירה ותחיא נפסי: ויאמר אליו הנה נשאתי פניך
גם לדבר הזה לבלתי הפכי את העיר אשר דברת: ואמר ליה הא
נסיבית אפך אף לפתגמא הדין בדיל דלא למהפכי ית קרתא דמלילתא
עלה: קאל לה הודי קד שפעתך פי הדא אלאמר איצא ללא אקלב אלקריה
אלתי קלת פיהא: מהר המלט שמה כי לא אוכל לעשות דבר עד באך
שמה על כן קרא שם העיר צוער: אוחי אשתיזב לתמן ארי לא אכול
למעבד פתגמא עד מיתך לתמן על כין קרא שמה דקרתא צוער:

על כן קרא שם העיר צער ע״ש והיא מצער: ויי׳ המטיר כל מקום שנ׳ ויי׳ הוא ובית דינו: המטיר על סדום
בעלות השחר כמו שנ׳ וכמו השחר עלה שעה שהלבנה עומדת ברקיע עם החמה לפי שהיו מהן עובדין
לחמה ומהם ללבנה אמ׳ הקב״ה אם אפרע מהם ביום יהיו עובדי לבנה אומרי׳ אם היתה לבנה מושלת לא היינו
כלים ואם אפרע מהם בלילה יהיו עובדי החמה אומרין אם היה ביום כשהחמה מושלת לא היינו חרבין כלנו לכך
כת׳ וכמו השחר עלה ונפרע מהם בשעה שהחמה והלבנה מושלים: המטיר גפרית ואש בתחלה מטר
ונעשה גפרית ואש: מאת יי׳ דרך מקראות לדבר כן כמו נשי למך ולא אמר נשי: וכן דוד
אומ׳ קחו עמכם את עבדי אדוניכם ולא אמ׳ את עבדי: וכן אחשורוש בשם המלך ולא אמ׳ בשמי:
אף כאן מאת יי׳ ולא אמ׳ מאתו: מן השמים זה שה׳ כי בם ידין עמים: כשבא לייסר הבריות מביא
עליהן אש מן השמים כמו שעשה לסדום: וכשבא להוריד המן הביאו מן השמים שנ׳ הנני ממטיר לכם
לחם מן השמים: ויהפך את הערים האל ארבעתם היו יושבות בסלע אחד והפכן מלמעלה למטה
שנ׳ בחלמיש שלח ידו הפך משורש הרים: ותבט אשתו מאחריו שלוט ותהי נציב מלח במלח
חטאה ובמלח לקתה אמ׳ לה תני מעט מלח לאורחים הללו אמרה לו אף המנהג הרע הזה אתה בא
להנהיג במקום הזה: קיטור: תימור שלעשן טורקא בלע׳: כבשן חפירה שצורפין בה את האבנים

בסיד וכן כל
כבשן

אסרע תכלץ אלי תם פאני לא אטיק אן אצנע שייא אלי אן תדכלהא לדאך
סמית אלקריה זגר׃ השמש יצא על הארץ ולוט בא צערה׃ שמשא
נפק על ארעא ולוט על לצוער׃ אלשמס כרגת עלי אלארץ ולוט דכל אלי
זגר׃ ויהוה המטיר על סדם ועל עמרה גפרית ואש מאת יהוה מן השמים׃
ויי׳ אמטר על סדום ועל עמורה גפריתא ואישתא מן קדם יי׳ מן שמיא׃ ואללה
אמטר עלי סדום ועמורה כבריתא ונאר מן ענד אללה מן אלסמא׃ ויהפך את
הערים האל ואת כל הככר ואת כל ישבי הערים וצמח האדמה׃ והפך
ית קרויא האלין וית כל מישרא וית כל יתבי קרויא וצמחא דארעא׃
פקלב תלך אלקרא וסאיר אלמרג וגמיע סכאנהא חתי נבאתהא׃
ותבט אשתו מאחריו ותהי נציב מלח׃ ואסתכיאת אתתיה מבתרוהי והות
קמא דמלחא׃ פאלתפתת זוגתה אלי ורא וצארת נצבה מלח׃ וישכם
אברהם בבקר אל המקום אשר עמד שם את פני יהוה׃ ואקדים אברהם
בצפרא לאתרא דשמיש תמן בצלו קדם יי׳׃ פאדלג אברהים בגדאה אלי אל
מוצע אלדי וקף יצלי פיה בין ידי אללה׃ וישקף על פני סדם ועמרה ועל כל
פני ארץ הככר וירא והנה עלה קיטר הארץ כקיטר הכבשן׃ ואסתכי
על אפי סדום ועמורה ועל כל אפי ארע מישרא וחזא והא סליק תננא
דארעא כתננא דאתונא׃ פאטלע עלי וגה סדום ועמרה וסאיר בלד
אלמרג פנצר פאדי בדכאנהא קד צעד כדכאן אלאתון׃ ויהי בשחת אלהים
את ערי הככר ויזכר אלהים את אברהם וישלח את לוט מתוך ההפכה
בהפך את הערים אשר ישב בהן לוט׃ והוה בחבלות יי׳ ית קרוי מישרא
ודכיר יי׳ ית אברהם ושלח ית לוט מגו הפיכתא כד הפך ית קרויא דהוה

וישכם אברהם בבקר׳
תפלות אבות תקנום
אברהם תקן שחרית שנ׳
וישכם אברהם בבקר
אל המקום אשר עמד לפני יי׳
ואין עמידה אלא תפלה
שנ׳ ויעמד פינחס
ויפלל. יצחק תיקן
תפלת מנחה שנ׳ ויצא
יצחק לשוח בשדה ואין
שיחה אלא תפלה שנ׳
ולפני יי׳ ישפך שיחו׳
יעקב תיקן תפלת
ערבית שנ׳ ויפגע
במקום ואין פגיעה
אלא תפלה שנ׳ ואתה
אל תתפלל בעד העם
הזה ואל תפגע בי׳

לסיר וכן כל כבשן שבתורה׃ ויזכר אלהים את אברהם׃ מהו זכירתו של אברהם על לוט נזכר שהיה יודע ששרה
אשתו של אברהם ושמע שאמר אברהם במצ׳ על שרה אחותי היא ולא גילה הדבר שהיה חס עליו לפיכך חס הקב״ה
עליו׃ כי ירא לשבת בצוער׃ לפי שהיתה קרובה לסדום׃ אבינו זקן׃ ואם לא עכשיו אימתי שמא ימות או
יפסוק מהוליד׃ ואיש אין בארץ׃ סבורות היו שכל העולם חרב כמו בדור המבול׃ ותשקין וגו׳ יין נזדמן
להן במערה להוציא מהן שתי אומות׃ ותשכב את אביה׃ ובצעירה כת׳ ותשכב עמו׃ צעירה לפי שלא
פתחה בזנות אלא אחותה לימדתה לפי׳ חיסך עליה הכת׳ ולא פירש גנותה׃ אבל בכירה שפתחה בזנות
פרסמה הכתו׳ במפורש׃ ובקומה׃ של בכירה נקוד לומ׳ שבקומה ידע ואעפ״כ לא נשמר ליל שני
מלשתות׃ ותהרין׃ אעפ״ש אין האשה מתעברת מביאה ראשונה אלו שלטו בעצמן והוציאו ערותן לחוץ
ועיברו מביאה ראשונה׃ מואב׃ זו שלא היתה צנועה פירשה שמאביה הוא׃ אבל צעירה קראת בלשון
נקייה וקיבלו שכר בימי משה שנ׳ בבני עמון אל תתגר בם כלל׃ ובמואב לא הזהיר אלא שלא ילחם
בהם אבל לצערן התיר לו׃ ויסע משם אברהם׃ כשראה שחרבו הכרכים ופסקו העוברים והשבים
נסע לו משם׃ ד״א להתרחק מלוט שיצא עליו שם רע שבא על בנותיו׃ ויאמר אברהם׳ כאן לא
נטל רשות ממנה אלא על כרחה שלא בטובתה לפי שכבר לוקחה לבית פרעה ע״י כן׃ אל שרה אשתו׳

יתיב בהון לוט: פלמא אהלך אללה קרא אלמדן דכר אללה אברהים
פכלץ לוט מן וסט אלמקלב בעד מא קלב אלקרא אלדי כאן לוט סכנהא:
ויעל לוט מצוער וישב בהר ושתי בנתיו עמו כי ירא לשבת בצוער
וישב במערה הוא ושתי בנתיו: וסליק לוט מצוער ויתיב במערתא
בטורא ותרתין בנתיה עמיה ארי דחיל מלמיתב בצוער ויתיב במערתא
הוא ותרתין בנתיה: וצעד לוט מן זגר פאקאם פי אלמגארה הו ואבנתאה

ואקאם פי אלגבל ואבנתיה מעה אד כאף אן יקים פי זגר פאקאם

ותאמר הבכירה אל הצעירה אבינו זקן ואיש אין בארץ לבוא
עלינו כדרך כל הארץ: ואמרת רבתא לזעירתא אבונא סיב וגבר
לית בארעא למיעל עלנא כאורח כל ארעא: פקאלת אלכברא ללצגרה
אן אבינא שיך ולים רגל פי אלבלד ידכל עלינא כסביל אלנאס: לכה
נשקה את אבינו יין ונשכבה עמו ונחיה מאבינו זרע: איתא נשקי
ית אבונא חמרא ונשכוב עמיה ונקיים מאבונא בנין: תעאלי נסקי
אבינא כמרא ונצאגעה ונסתבקי מן אבינא נסלא: ותשקין את

לכה נשקה וגו' וכי מנין היה להן יין במערה רבנן אמרי דפיעה נזדמן להן

אביהן יין בלילה הוא ותבא הבכירה ותשכב את אביה ולא ידע
בשכבה ובקומה: ואשקיאה ית אבוהון חמרא בליליא הוא ועלת רבתא
ושכיבת עם אבוהא ולא ידע במשכבה ובמקימה: פאסקתאן אביהן
כמרא פי תלך אללילה פגאת אלכברא וצאגעתה ולם יעלם בנומהא
וקיאמהא: ויהי ממחרת ותאמר הבכירה אל הצעירה הן שכבתי אמש
את אבי נשקנו יין גם הלילה ובאי שכבי עמו ונחיה מאבינו זרע: והוה

נקוד מלואו

על שרה אשתו וכיוצא בו של הלקח ארון האלהים וגו' מות חמיה שניהם בלשון עלי' ביא קרב אליה המלאך
מנעו כמו שנ' שלכן לא נתתיך לנגע אליה: הגוי הגם צדיק תהרג: אף יהם הוא צדיק תהרגנו
שמא כך דרכך לאבד האומות חנם על לא דבר כך עשית לדור המבול ולדור הפלגה אף אני אומר שהרגתם
על לא דבר כשם שאתה אומר להורגני הי' לרבות עבדים וגמלים וחמורים בידו שלא יתפללו
שאתי ואמרו לי אחיה הוא: בתם לבבי שלא דמיתי לחטוא: ובנקיון כפי נקי אני מן החטא שלא
נגעתי בה: ידעתי כי בתם לבבך וגו' אמת שלא דמית לחטוא אבל נקיון כפים אין כאן שלא במקך

שעומדי גמלים וחמורים שלו נתחלה לחטוא

היה שלא נגעת בה: שאחשכתי אני אותך מחטוא: לא נתתיך לא נתתי לך כח וכן לא נתנו אלהים
וכן לא נתנו אביה לבוא: השב אשת האיש ואל תהיה סבור שתתגנה בעיניו או ישנאך ולא יתפלל
עליך כי נביא הוא ויודע שלא נגעת בה לפיכך ויתפלל בעדך: מעשים אשר לא יעשו מכה
שלא הורגלה לבוא על בריה באה עלינו על ידך עצירת כל נקבים שלזרע ושלקטנים ורעי
ואזנים וחוטם: רק אין יראת אלהים: אכסנאי שבא לעיר על עסקי אכילה ושתיה שואלין אותו
אשתך היא או אחותך היא: אחותי בת אבי: ובת אב מותרת לבן נח שאין אבות לגוים על

וכדי לאמת דבריו

רישי

בימא דבתרוהי׳ ואמרת רבתא לזעירתא הא שכיבית רמשא עם
אבא נשקיניה חמרא אף בליליא ועולי שכובי עמיה ונקיים מאבונא
בנין׃ ולמא כאן מן גד קאלת אלכברא ללצגרא הודי קד צׄאגעת אמס
אבי נסקיה כמרא אללילה ואצׄגעיה ונסתבקי מנה נסלא׃ ותשקין גם
בלילה ההוא את אביהן יין ותקם הצעירה ותשכב עמו ולא ידע
בשכבה ובקמה׃ ואשקיאה אף בליליא ההוא ית אבוהון חמרא וקמת
זעירתא ושכיבת עמיה ולא ידע במשכבה ובמקימה׃ פאסקיאה
פי תלך אללילה איצׄא אביהמא כמרא וקאמת אלצגרא ואצׄגעתה
ולם יעלם בנאמהא וקיאמהא׃ ותהרין שתי בנות לוט מאביהן׃
ועדיאה תרתין בנת לוט מאבוהון׃ פחמלתא אבנתא לוט מן
אביהמא׃ ותלד הבכירה בן ותקרא שמו מואב הוא אבי מואב
עד היום׃ וילידת רבתא בר וקרת שמיה מואב הוא אבוהון דמואבאי
עד יומא דין׃ פולדת אלכברא אבנא ואסמתה מואב הו אבו
מואביין אלי אליום׃ והצעירה גם הוא ילדה בן ותקרא שמו בן עמי
הוא אבי בני עמון עד היום׃ וזעירתא אף היא ילידת בר וקרת שמיה
בר עמי הוא אבוהון דבני עמון עד יומא הדין׃ ואלצגרא הי איצׄא
ולדת אבנא ואסמתה אבן עמי הו אבו בני עמון אלי אליום׃ ויסע
משם אברהם ארצה הנגב וישב בין קדש ובין שור ויגר בגרר׃ ונטל
מתמן אברהם לארע דרומא ויתיב בין רקם ובין חגרא ואתותב בגרר׃
תם רחל מן תם אברהים אלי בלד קבלה ואקאם בין רקים ובין אלגפאר
וסכן פי אלכלוץ׃ ויאמר אברהם אל שרה אשתו אחתי הוא וישלח
אבימלך מלך גרר ויקח את שרה׃ ואמר אברהם על שרה אתתיה
אחתי היא ושלח אבימלך מלכא דגרר ודבר ית שרה׃ פקאל אברהים
ען שרה זוגתה הי אכתי פבעת אבימלך מלך אלכלוץ פאכדהא׃
ויבא אלהים אל אבימלך בחלום הלילה ויאמר לו הנך מת על
האשה אשר לקחת והוא בעלת בעל׃ ואתא מימר מן קדם יי׳ לות

וכדי לאמת דבריו השיבם כך׳׳ ואם תאמר והלא בת אחיו היתה בני בנים הרי הן כבנים והרי׳א
בתו שנתרה ונכן הא ללוט כי אנשים אחים אנחנו׳׳ אך לא בת אמי הכן מאם אחרת היה׳׳ ויהי׳
כאשר התעו אותי וגו׳ אונקלוס תרגם מה שתרגם ויש שישבו עוד דבר דבור על אופנו כשהוציאני

אבימלך בחלמא דליליא ואמר ליה הא את מאית על עיסק אתתא
דדברתא והיא אתת גבר: פגא מלך אללה אלי אבימלך פי חלם אלליל
וקאל לה אנך מאית בסבב אלמראה אלתי אכ׳דתהא והי דאת בעל:
ואבימלך לא קרב אליה ויאמר אדני הגוי גם צדיק תהרג: ואבימלך
לא קריב לותה ואמר יי׳ העם אף זכי תקטול: ואבימלך לם ידנ
בהא פקאל יא רב ארגל צאלח תקתל: הלא הוא אמר לי אחתי הוא
והיא גם הוא אמרה אחי הוא בתם לבבי ובנקין כפי עשיתי זאת:
הלא הוא אמר לי אחתי היא והיא אף היא אמרת אחי הוא
בקשיטות לבי ובזכאות ידי עבדית דא: אלים הו קאל לי הי אכתי
והי איצ׳א קאלת הו אכי בצחת קלבי ונקא כפיי צנעת דאך: ויאמר
אליו האלהים בחלם גם אנכי ידעתי כי בתם לבבך עשית זאת
ואחשך גם אנכי אותך מחטו לי על כן לא נתתיך לנגע אליה:
ואמר ליה יי׳ בחלמא אף קדמי גלי ארי בקשיטות לבך עבדת דא
ומנעית יתך אנא יתך מלמחטי קדמי על כן לא שבקתך למקרב
לותה: פקאל לה מלך אללה פי אלחלם אנא איצ׳א קד עלמת אנך בצחת
קלבך פעלת דאך וצדדתך בתעריף מן אן תכטי לי ולדלך לם ארעך
אן תדני מנהא: ועתה השב אשת האיש כי נביא הוא ויתפלל בעדך
וחיה ואם אינך משיב דע כי מות תמות אתה וכל אשר לך: וכען
אתיב אתת גברא ארי נביא הוא ויצלי עלך ותיחי ואם ליתך מתיב
דע ארי ממת תמות את וכל דילך: והאן רד זוגת אלרגל אנה נבי
וידעו לך פתחיא ואן לם תרדהא אעלם אנך הלך אנת וגמיע
מאלך: וישכם אבימלך בבקר ויקרא לכל עבדיו וידבר את כל
הדברים האלה באזניהם וייראו האנשים מאד: ואקדים אבימלך

הנה מבית אבי להיות מטעה ונד ממקום למקום וידעתי שאעבור במקום רשעים ואמר לה זה חסדך
כאשר התעו· לשון רבים אל תתמה כי הרבה מקומות לשון אלהות ולשון מרות קרוי בלשון רבים אשר הנבו
אלהים אלהים חיים אלהים קדושים· וכן לשון אלהים לשון רבים· וכן ויקח אדני יוסף אדוני האדונים אדוני הארץ
וכן בעליו עמו· והועד בבעליו·· ואם תאמר מהו לשון התעו· כל הגולה ממקומו ואינו מיושב קרוי תועה כמו-
ותלך ותתע· תעיתי כשה אובד· יתעו לבלי אוכל·: יצאו ויתעו לבקש אכלם·· אמרי לי· עלי וכן וישאלו
אנשי המקום לאשתו· על אשתו וכן נאמר פרעה לבני ישראל· על בני ישראל פן יאמרו לי אשה הרגתהו··
ויתן לאברהם· כדי שיתפייס ויתגלגל עליו·· הנה ארצי לפניך· אבל פרעה אמר לו הנה אשתך קח ולך·

לפי טבעירא·

ג״י ב׳

בצפרא וקרא לכל עבדוהי ומליל ית כל פתגמיא האלין קדמיהון.
ודחילו גובריא לחדא · פאדלג אברהים בגדאה ודעא בגמיע קואדה
וכלמהם בהדי׳ כלהא פפזעו אלקום גדא · ויקרא אבימלך לאברהם
ויאמר לו מה עשית לנו ומה חטאתי לך כי הבאת עלי ועל ממלכתי
חטאה גדלה מעשים אשר לא יעשו עשית עמדי · וקרא אבימלך
לאברהם ואמר ליה מא עבדת לנא ומא חטית לך · ארי איתיתא
עלי ועל מלכותי חובא רבא · עובדין דלא כשרין לאתעבדא · עבדת
עמי · פדעא אבימלך באברהים וקאל לה מא דא צנעת בנא ומא אכטית
לך אד גלבת עלי׳ ועלי׳ ממלכתי כטייה עצימה ואעמאל ליס יגב
מתלהא צנעתהא מעי · ויאמר אבימלך אל אברהם מה ראית כי עשית
את הדבר הזה · ואמר אבימלך לאברהם מא חזיתא · ארי עבדתא
ית פתגמא הדין · פקאל לה איצא מא ראית אד קד צנעת הדי׳ · ויאמר
ויאמר אברהם כי אמרתי רק אין יראת אלהים במקום הזה והרגוני
על דבר אשתי · ואמר אברהם ארי אמרית לחוד לית דחלתא דיי׳ ·
באתרא הדין ויקטלונני על עיסק אתתי · קאל לה אני קלת ליס כוף
אלה פי הדא אלמוצע פיקתלוני בסבב זוגתי · וגם אמנה אחתי בת
אבי הוא אך לא בת אמי ותהי לי לאשה · וברם בקשטא · אחתי
בת אבא היא · ברם לא בת אמא · והות לי לאתו · ובאלחקיקה הי ק
קריבתי מן אבי לכן ליס מן אמי פצארת לי זוגה · ויהי כאשר
התעו אתי אלהים מבית אבי ואמר לה זה חסדך אשר תעשי ע
עמדי אל כל המקום אשר נבוא שמה אמרי לי אחי הוא · והוה
כד טעו עממיא בתר עובדי ידיהון · יתי קריב יי׳ לדחלתיה מבית
אבא · ואמרית לה דין טיבותיך דתעבדין עמי · לכל אתר דנהך לתמן ·
אימרי עלי אחי הוא · פלמא אבתלעני אלה מן בית אבי קלת להא
הדי׳ פצלך אלדי תצנעיה מעי פי כל מוצע נדכל אליה קולי ענ׳י הו
אכי · ויקח אבימלך צאן ובקר ועבדים ושפחת ויתן לאברהם
וישב לו את שרה אשתו · ודבר אבימלך ען ותורין ועבדין

לפי שנתירא שהמצרים שטופי זמה · ולשרה אמר · אבימלך לכבודה כדי לפייסה הנה נתתי לך כבוד זה
נתתי ממון לאחיך שאמרת עליו אחי הוא הנה הממון והכבוד הזה לך כסות עינים · לכל אשר אתך יכסו
עיניהם שלא יקלוך שאלו השיבותיך ריקנית יש להם לומר לאחר שנתעלל בה החזירה עכשיו שהוצרכתי

לבזבז ממון

ואמהן ויהב לאברהם ואתיב ליה ית שרה אתתיה: ואבד [redacted] אבימלך
גנמא ובקרא ועבידא ואמאא ואעטא אברהים ולד לה שרה זונתה: ויאמר
אבימלך הנה ארצי לפניך בטוב בעיניך שב: ואמר אבימלך הא ארעי
קדמך כרתקין בעינך תיב: קט׳ אבימלך הודי מלדי כין ידיה — אתיך
מא צלח לך קם פיה: ול׳ שרה אמר הנה נתתי אלף כסף לאחיך
הנה הוא לך כסות עינים לכל אשר אתך ואת כל ונכחת: ולשרה אמר
הא יהבית אלף סלעין דכסף לאחוך הא הוא ליך כסות דיקר חלף — ה
דשלחית דברתיך וחזית יתיך וית כל דעמיך ועל כל מא דאמר אתוכחת
וקט׳ לשרה הורי׳ אעטית אביך אלף דרהם תכון לך פיה כסוה חסנה לבל מן
מעך והורי׳ לכל חיאך: ויתפלל אברהם אל האלהים וירפא אלהים את
אבימלך ואת אשתו ואמהתיו וילדו: וצלי אברהם קדם יי׳ ואסי יי׳ ית
אבימלך וית אתתיה ואמהתיה ואתרוחו: תם דעא אברהים אלי אלה
משאפא אלה אבימלך וזוגתה ואמאה וולדו: כי עצר עצר יהוה בעד
כל רחם לבית אבימלך על דבר שרה אשת אברהם: ארי מיחד
אחד יי׳ באפי כל פתח וולדא לבית אבימלך על עיסק שרה
אתת אברהם: לאן אלה כאן תואער בחכם כל רחם מן אל אבימלך
בסבב שרה זוגה׳ אברהים:

ויהוה פקד את שרה כאשר אמר ויעש יהוה לשרה כאשר דבר
ויי׳ דכיר ית שרה כמא דאמר ועבד יי׳ לשרה כמא דמליל: תם
דכר אלה שרה כמי׳ קט׳ וצנע להא כמי׳ ועד: ותהר ותלד שרה
לאברהם בן לזקניו למועד אשר דבר אתו אלהים: ועדיאת
וילידת שרה לאברהם בר לסיבתוהי לזמנא דמליל יתיה יי׳: פחמלת וולדת

ה מעק׳ ולויסא שנרחש השנה

פקדאם שרה מן׳ אכלו כל העקרות נפקדו׳׳ ויי׳ פקד בניסן בר״ה נפקדה שרה ורחל וחנה בר״ה נולדו אבות בר״ה מתו אבות בפסח נולד יצחק בר״ה יצא יוסף מבית האסורים בר״ה בטלה עבודה מאבותינו בניסן נגאלו בתשרי עתידין ליגאל׳׳

לכזב ממון ונפייקן יהיו יודעים שעל כרחי השיבותיך על ידי נס׳׳ ואת כל ועם כל באי עולם׳׳ ונוכחת יהא
לך פה להתווכח ולהראות דברים נכרים שלדי׳ כם הללו ולשון תוכחת בכל מקום בירור דברים ובלעז אטפרו
ביר׳ ואונקלוס תרגם בפנים אחרים ולשון המקרא כך הוא נופל על התרגו׳ הנה הואלך כסות שלכבוד על העינים
שלו שעלטו בך ובכל אשר אתך ועל פי תרגמו וחזית יתיך וית כל דעמיך ויש מדרשי אגדה אבל יישוב
לשון המקרא פירשתי׳׳ ויולדו׳ כתרגו׳ ואתרווחו נפתחו נקביהם והולידו והיא לידה שלהם׳׳ בעד כל רח[redacted]
כנגד כל פתח׳׳ על דבר שרה׳ על פי דבורה שלשרה׳׳ ויי׳ פקד את שרה׳ סמך פרשה זו ללמדך שכל ה
המבקש רחמים על חבירו והוא צריך לאותו דבר הוא נענה תחלה שנ׳ ויתפלל אברהם וסמיך ליה ויי׳ פקד
כבר קודם שריפא את אבימלך׳׳ פקד את שרה׳ בהירין׳׳ כאשר דבר׳ בלידה׳׳ ומה היא אמירה והיכן הוא
דבור׳ אמירה ויאמר אלהים אבל שרה אשתך׳ ודבור׳ היה דבר יי׳ לאברם בברית בין הבתרים שם נאמ׳ לא
יירשך זה והביא היורש משרה׳׳ ויעש יי׳ לשרה׳ כאשר דבר׳ לאברהם׳׳ אשר דבר אותו׳ דמליל יתיה׳ את

המועד דבר וקבע

כשאמר כן—

שרה לאברהים אבנא לה פי שיכותה פי וקת אדי קאל לה אללה: ויקרא אברהם
את שם בנו הנולד לו אשר ילדה לו שרה יצחק: וקרא אברהם ית שום
בריה דאתיליד ליה דילידת ליה שרה יצחק: פסמא אברהים אבנה אלמולוד
לה אלדי ולדת לה שרה אסחאק: וימל אברהם את יצחק בנו בן שמנת ימים
כאשר צוה אתו אלהים: וגזר אברהם ית יצחק בריה בר תמניא יומין כמא
דפקיד יתיה יי: וכתנה אבן תמאניה איאם כמא אמרה אללה: ואברהם בן
מאת שנה בהולד לו את יצחק בנו: ואברהם בר מאה שנין כד אתיליד
ליה ית יצחק בריה: וכאן אברהים אבן מאיה סנה חין ולד לה יצחאק אבנה:
ותאמר שרה צחק עשה לי אלהים כל השמע יצחק לי: ואמרת שרה
חדוא עבד לי יי כל דשמע יחדי לי: פקאלת שרה קד צנע אללה לי סרורא
כל מן סמע פרח לי: ותאמר מי מלל לאברהם היניקה בנים שרה כי ילדתי
בן לזקניו: ואמרת מהימן דאמר לאברהם וקיים דתוניק בנין שרה
ארי ילידית בר לסיבתוהי: תם קאלת צדק מן קאל לאברהים אן שרה
סתרצע אבנא אד ולדת לה אבנא פי שיכותה: ויגדל הילד
ויגמל ויעש אברהם משתה גדול ביום הגמל את יצחק: ורבא רביא
ואתחסיל ועבד אברהם משתיא רבא ביומא דאתחסיל ית יצחק: תם
כבר אלצבי ופטם וצנע אברהים מגלסא עטימא פי יום פטם יצחאק:
ותרא שרה את בן הגר המצרית אשר ילדה לאברהם מצחק: וחזת
שרה ית בר הגר מצריתא דילידת לאברהם מחייך: תם ראת שרה אבן
הגר אלמצריה אלדי ולדתה לאברהים לאעבא: ותאמר לאברהם גרש
האמה הזאת ואת בנה כי לא יירש בן האמה הזאת עם בני עם
יצחק: ואמרת לאברהם תריך אמתא הדא וית ברה ארי לא יירת בר

היורד גמא והעדי נעה
כל השומע יצחק לי
ר״א פי יצחק בעסר
שמש אומ׳ ראובן
בחוריב שמעון מה
הרבה ליה שדי
אמינו שרה אומרת
כל השומע יצחק לי
חמ׳ לוי את מוצא
בשעה שנפקדה
אמינו שרה כל —
העקרות נפקדו ורבים
ויני פקיד את שרה
לרבות את כל החרשים
נתפקחו עמה כל
הסומין נתפתחו כל
בעמים נתרפאו וכל
השוטים נשתפו:

גמושו דברוקבש כשאמ׳ לו למועד אשוב אליך שרט לו שריטה בכותל ואמ׳ לו כשתגיע חמה לשריטה זו —
בשנה האחרת תלד׳ יצחק לי׳ ישמח עלי׳ ומדרש אגדה הרבה עקרות נפקדו עמה הרבה חולים נתרפאו בו
ביום הרבה תפלות נענו עמה ורוב שחוק היה בעולם׳ מי מלל לאברהם׳ לשון שבח וחשיבות ראו מי הוא וכמה
הוא גדול שומר הבטחה ומבטיח ועושה׳ מלל שינה הכת׳ ולא אמר דבר ג׳ מטריא שלו מאה כלו׳ לסוף
ק׳ לאברהם׳ היניקה בנים שרה׳ ומהו בנים לשון רבים ביום המשתה הביאו השרות בניהן עמהן שהיו —
אומרות לא ילדה שרה לא אסופי הביאה מן השוק והניקה אותם׳ ויגמל׳ לסוף ארבעה [redacted] ועשרים
חדש׳ משתה גדול׳ שהיו שם גדולי הדור שם ועבר ואבימלך׳ מצחק לשון ע״ז כמו שנ׳ ויקומו לצחק׳ ד״א
לשון גלוי עריות כמה דתימא לצחק בי׳ ד״א לשון רציחה כמו שנ׳ יקומו נא הנערים וישחקו לפנינו
היה מריב ישמעאל עם יצחק על הירושה ואומ׳ לו אני בכור ונוטל פי שנים ויוצאים בשדה ונוטל

קשתווירה
בוחנים
בראמרת
כמה להלן

43

אמתא הדא· עם ברי עם יצחק׃ פקאלת לה אטרד הדה אלאמה ואבנהא פאנה
לא ירת מע אבני יצחאק׃ וַיֵּרַע הַדָּבָר מְאֹד בְּעֵינֵי אַבְרָהָם עַל אוֹדֹת בְּנוֹ׃ ובאיש
פתגמא לחדא בעיני אברהם על עיסק בריה׃ פאשק דאלך גדא עלי
אבן בסבב אבנה׃ וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל אַבְרָהָם אַל יֵרַע בְּעֵינֶיךָ עַל הַנַּעַר וְעַל
אֲמָתֶךָ כֹּל אֲשֶׁר תֹּאמַר אֵלֶיךָ שָׂרָה שְׁמַע בְּקֹלָהּ כִּי בְיִצְחָק יִקָּרֵא לְךָ
זָרַע׃ ואמר יי לאברהם לא יבאש בעינך על עולימא ועל אמתך כל
דתימר לך שרה קביל מנה ארי ביצחק יתקרון לך בנין׃ קאל אללה לה לא
ישק עליך אמר אלצבי ואמתך כל מא תקולה לך שרה אקבל מנהא
פאן מן יצחאק ידעא לך אלנסל׃ וְגַם אֶת בֶּן הָאָמָה לְגוֹי אֲשִׂימֶנּוּ כִּי
זַרְעֲךָ הוּא׃ ואף ית בר אמתא לעמא אשויניה ארי ברך הוא׃ ואבן
אלאמה איצא אציירה אמה לאנה נסלך׃ וַיַּשְׁכֵּם אַבְרָהָם בַּבֹּקֶר
וַיִּקַּח לֶחֶם וְחֵמַת מַיִם וַיִּתֵּן אֶל הָגָר שָׂם עַל שִׁכְמָהּ וְאֶת הַיֶּלֶד וַיְשַׁלְּחֶהָ
וַתֵּלֶךְ וַתֵּתַע בְּמִדְבַּר בְּאֵר שָׁבַע׃ ואקדים אברהם בצפרא ונסיב
לחמא וקרבא דמיא ויהב להגר שוי על כתפה וית רביא ושלחה ואזלת
וטעת במדבר באר שבע׃ פאדלג אברהים באלגדאה ואכד טעאמא
וקרבה מא ודפעה אלי הגר וג׳עלה עלי כתפהא ואעטאהא אלצבי
ואטלקהא פמצ׳ת ותאהת פי ברייה ביר סבע׃ וַיִּכְלוּ הַמַּיִם מִן הַחֵמֶת
וַתַּשְׁלֵךְ אֶת הַיֶּלֶד תַּחַת אַחַד הַשִּׂיחִם׃ ושלימו מיא מן קרבא ורמת
ית רביא תחות חד מן אילניא׃ פפני אלמא מן אלקרבה פטרחת אלצבי
תחת בעץ׳ אלשג׳ר׃ וַתֵּלֶךְ וַתֵּשֶׁב לָהּ מִנֶּגֶד הַרְחֵק כִּמְטַחֲוֵי קֶשֶׁת כִּי
אָמְרָה אַל אֶרְאֶה בְּמוֹת הַיָּלֶד וַתֵּשֶׁב מִנֶּגֶד וַתִּשָּׂא אֶת קֹלָהּ וַתֵּבְךְּ׃
ואזלת ויתיבת לה מקביל ארחיקת כמיגד בקשתא ארי אמרת לא

קשתו ויורה בו חצים כדאמרת כמתלהלה היורה זקים ואומר הלא מצחק אני׳׳ עם בני עם יצחק׳ מכיון שהוא
בני אף אם אינו הגון כיצחק או הגון כיצחק אף אינו בני אין זה כדאי לירש עמו קל וחומר עם בני עם יצחק
שעתידין בני׳ על אודות בנו׳ ששמע שיצא לתרבות רעה׳ ופשוטו על שאומרת לו לשלחו׳ שמע
בקולה למדנו שהיה אברהם טפל לשרה בנביאות׳׳ לחם וחמת מים׳ ולא כסף וזהב שהיה שונאו על שיצא לתרבות
רעה׳׳ ואת הילד׳ אף הילד שם על שכמה׳ שהכניסה בו שרה עין רע ואחזתו חמה ולא יכול לילך ברגליו׳׳
ותלך ותתע׳ חזרה לגלולי בית אביה׳׳ ויכלו המים׳ לפי שדרך חולים לשתות הרבה׳ מנגד׳ מרחוק׳׳
כמטחוי קשת׳ כשיעור ב׳ טחוות והוא לשון יריית חץ ובלשון משנה שהטיח באשתו ע״ש שהזרע
יורה כחץ׳ ואם תאמר היה לו לכתוב כמטחי קשת משפט הו״ו ליכנס לכאן כמו בחגוי הסלע
מגזרת והיתה אדמת יהודה למצרים לחגא מגזרת יחוגו וינועו כשכור׳ וכן קנוי ארץ מגזרת קנה׳׳

ות׳ שב מנגד־בין

בקרבנות

אמדי במותב דרביא ויתיבת מקביל וארימת ית קלה ובכת ׃ ומצרת
וגלסת מבאה כשיה מנה כנליה קום לאנהא קאלת לא אנא ממות אצבי
פגלסת מראה ורפעת צותהא ובכת ׃ וישמע אלהים את קול הנער
ויקרא מלאך אלהים אל הגר מן השמים ויאמר לה מה לך הגר אל תיראי
כי שמע אלהים אל קול הנער באשר הוא שם ׃ ושמיע קדם יי ית קליה
דרביא וקרא מלאכא דיי להגר מן שמיא ואמר לה מא ליך הגר
לא תדחלין ארי שמיע קדם יי לקליה דרביא באתר דהוא תמן ׃ פסמע אלה
צות אצבי ונאדא מלך אלה בהגר מן סמא וקאל להגר מא לך יא הגר
לא תכאפי פאן אלה קד סמע צות אצבי חית הו ׃ קומי שאי את
הנער והחזיקי את ידך בו כי לגוי גדול אשימנו ׃ קומי טולי ית רביא
ואתקיפי ית ידיך ביה ארי לעם סגי אשויניה ׃ קומי אחמליה ואשדי
ידך עליה פאני אציר מנה אמה עצימה ׃ ויפקח אלהים את עיניה
ותרא באר מים ותלך ותמלא את החמת מים ותשק את הנער ׃
וגלא יי ית עינהא וחזת בירא דמיא ואזלת ומלת ית רקבא מיא
ואשקיאת ית רביא ׃ פכשף אלה ען בצרהא וראת ביר מא פמצת ומלת
אקרבה מאא ואסקת אצבי ׃ ויהי אלהים את הנער ויגדל וישב במדבר
ויהי רבה קשת ׃ והוה מימרא דיי בסעדיה דרביא ורבא ויתיב במדברא
והוה רבי קשתא ׃ וכאן אלה מעה חתא כבר ואקאם פי אבריה וכאן
גלאם ראם ׃ וישב במדבר פארן ותקח לו אמו אשה מארץ מצרים ׃
ויתיב במדברא דפרן ונסיבת ליה אמיה איתתא מארעא דמצרים ׃
ואקאם פי בריה פרן ואתכדת לה אמה זוגה מן בלד מצר ׃
ויהי בעת ההוא ויאמר אבימלך ופיכל שר צבאו אל אברהם לאמר
אלהים עמך בכל אשר אתה עשה ׃ והוה בעדנא ההוא ואמר אבימלך

ותשב מנגד · כיון שקרב למות הוסיפה עוד להתרחק · את קול הנער · מכאן שיפה תפלת החולה מתפלת
אחרים עליו והיא קודמת להתקבל · באשר הוא שם · לפי מעשים שהוא עושה עכשיו הוא נידון ולא
לפי מה שהוא עתיד לעשות לפי שהיו מלאכי השרת מקטרגים ואומרים רבונו של עולם מי שעתיד
להמית בניך בצמא אתה מעלה לו באר והוא משיבם עכשיו מה הוא צדיק או רשע אמרו לו צדיק אמר
להם לפי מעשיו עכשיו אני דנו וזה הוא באשר הוא שם · והיכן המית ישראל בצמא כשהגלם נבוכדנצר
שנ׳ משא בערב וגו׳ לקראת צמא התיו מים וגו׳ כשהיו מוליכין אותן אצל ערביים היו ישראל אומרים
לשובאים בבקשה מכם הוליכונו אצל בני ישמעאל דודינו וירחמו עלינו שנ׳ ארחות דדנים: את קדי

ודנים שא דודים
ושו יונאין
בקראתם

ופיכל רב חיליה לאברהם למימר מימרא דיי׳ בסעדך בכל דאת עביד
פלמא כאן פי דׄלך אלוקת קאל אבימלך ופיכל רייס גׄישה לאברהים
קאילין אללה מעך פי גמיע מא תצנעה׃ ועתה השבעה לי באלהים
הנה אם תשקר לי ולניני ולנכדי כחסד אשר עשיתי עמך תעשה
עמדי ועם הארץ אשר גרתה בה׃ וכען קיים לי במימרא דיי׳ הכא
דלא תשקר בי ובברי ובבר ברי כטיבותא דעבדית עמך תעביד עמי
ועם ארעא דאתותבת בה׃ ואלאן אחלף לי באללה ההנא אנך לא תגדר
בי ובנסלי ובעקבי כאלאחסאן אלדׄי צנעתה מעך אצנעה מעי ומע
אלבלד אלדׄי סכנתאה׃ ויאמר אברהם אנכי אשבע׃ ואמר אברהם
אנא אקייס׃ קאל לה אברהים אנא אחלף׃ והוכיח אברהם את
אבימלך על אדות באר המים אשר גזלו עבדי אבימלך׃ ואוכח
אברהם ית אבימלך על עיסק בירא דמיא דאנסו עבדי אבימלך׃
פוכך אברהים אבימלך בסבב ביר אלמא אלתי גצבוהא עבידה׃ ויאמר
אבימלך לא ידעתי מי עשה את הדבר הזה וגם אתה לא הגדת לי וגם
אנכי לא שמעתי בלתי היום׃ ואמר אבימלך לא ידעית מן עבד
ית פתגמא הדין ואף את לא חוית לי ואף אנא לא שמעית אלהין
יומא דין׃ פקאל לה אעלם מן צנע הדׄי אלאמר ואנת איצׄא לם תכברני
ואנא איצׄא לם אעלם אלא אליום׃ ויקח אברהם צאן ובקר ויתן
לאבימלך ויכרתו שניהם ברית׃ ודבר אברהם ען ותורין ויהב לאבימלך
וגזרו תרויהון קים׃ פאכׄד אברהים גנמא ובקרא ואעטא אבימלך
ועהדא גמיעא עהדא׃ ויצב אברהם את שבע כבשת הצאן לבדהן׃

ודנים לאדורים ולו יוצאין לקראתם ומביאין להם בשר מלח ונודות נפוחין כקבורין יש שלהם
מלאים מים ובשמלבישו בתוך פיו ופותחו הרוח נכנסת בגופו׳ רובה קשת׳ יורה חצים בקשת׳
קטע׳ עם האומנות כמו המרגמל צייד לפיכך. העין מורגעת היה יושב במדבר ומלסטים העוברים -
והעבים הוא עב׳ ידו בכל וגו׳ מארץ מצרים׳ ממקום גדולה שנ׳ ולה שפחה מצרית וגו׳ היינו דאמרי׳
אינשי זרוק חוטרא לאוירא אעיקריה קאי׳ אלהים עמך לפי שראו שיצא מלכות מרם בשלום מעם
המלכים שלהם ונפלו בידו ונפקדה שרה אותו לזקוניו׳ ולנינו ולנכדי׳ עד כאן רחמי האב על הבן׳
כחסד אשר עשיתי עמך שתעשה עמדי׳ שאמרתי לך הנה ארצי לפניך׳ והוכיח׳ נתוכח עמו על כך׳ בעבור
תהיה לי זאת לעדה לשון עדות שלנקבות כמו וערה המצבה׳ כי חפרתי את הבאר הזאת׳ מריבים היו עליה
רועי אבימלך ואומרין אנחנו חפרנוה אמרו ביניהם כל מי שיתראה על הבאר ויעלו המים לקראתו
שלו היא ועלו לקראת אברהם׳ אשל׳ רב ושמואל חד אמר פרדס להביא ממנו פירות לאורחין בסעודה
וחד אמר פונדק לאכסניא ובו כל מיני פירות ומצינו לשון נטיעה באוהלים שנ׳ ויטע אהלי אפדנו׳
ויקרא שם וגו׳ על ידי אותו האשל הוקרא שמו שלהב״ה אלוה לכל העולם׳ לאחר שאוכלין ושותין אומר להם

ברכו למי
שאכלתם
משלו

ואקים אברהם ית שבע חורפן דעאן בלחודיהון: ואוקף אברהים סבע נעאג מן אגנם וחדהא: ויאמר אבימלך אל אברהם מה הנה שבע כבשת האלה אשר הצבת לבדנה: ואמר אבימלך לאברהם מה אנין שבע חורפן אלין דאקימתא בלחודיהון: פקאל לה אבימלך מא הדה אלנעאג אלדי אוקפתהא וחדהא: ויאמר כי את שבע כבשת תקח מידי בעבור תהיה לי לעדה כי חפרתי את הבאר הזאת: ואמר ארי ית שבע חורפן תקביל מן ידי בדיל דתהי לי לסהדו ארי חפרית ית בירא הדין: פקאל אן תאכדהא מן ידי לקבל אן תכון לי שאהדא אני חפרת הדה אלביר: על כן קרא למקום ההוא באר שבע כי שם נשבעו שניהם: על כין קרא לאתרא ההוא באר שבע ארי תמן קיימו תרויהון: לדלך סמי אלמוצע ביר סבע לאנהם תחאלפא תם: ויכרתו ברית בבאר שבע ויקם אבימלך ופיכל שר צבאו וישבו אל ארץ פלשתים: וגזרו קים בבאר שבע וקם אבימלך ופיכל רב חיליה ותבו לארע פלשתאי: ולמא תעאהדו עהדא פי ביר סבע קאם אבימלך ופיכל רייס גישה ורגעא אלי בלד פלסטין: ויטע אשל בבאר שבע ויקרא שם בשם יהוה אל עולם: ונצב נצבא בבאר שבע וצלי תמן בשמא דיי אלה עלמא: ונצב נצבא פי ביר סבע ודעא תם באסם אללה אלאה אלעאלם: ויגר אברהם בארץ פלשתים ימים רבים: ואיתותב אברהם בארע פלשתאי יומין סגיאין: תם סכן אברהים פי בלד פלסטין מדה טוילה:

ויהי אחר הדברים האלה והאלהים נסה את אברהם ויאמר אליו אברהם ויאמר הנני: והוה בתר פתגמיא האלין ויי נסי ית אברהם.

ד
של
מעמד ליום של ראש השנה

ברכו למי שאכלתם משלו קבורים אתם שמשלו אכלתם משלמי שאמר והיה העולם אכלתם ימים רבים ימים מרובים כל שלחברון משה כה שנה וכאן כו שהכיבן שה שנה היה בצאתו מחרן ושתי שנה ויבא וישב בשוט ממרא שלא מצינו קודם לכאן שנתיישב שם שבכל מקומות היה כאורח חונה ונוסע והולך שנ ויעבר אברם ויעתק משם ויהי רעב וירד אברם מצרימה ובמצרים לא שהה אלא ג חדשים שהרי שלחו פרעה מיד וילך למסעיו עד ויבא וישב באלני ממרא אשר בחברון שם ישב עד שנהפכה סדום מיד ויסע משם אברהם מפני בושה שללוט ובא לארץ פלשתים ובן ע ושנה היה שהרי בעשרים למילתו באו המלאכים הרי כה שנה וכאן כת ימים רבים ימים מרובים על הראשונים ולא בא הכתוב לסתום אלא לפרש ואם היו מרובים עליהם שתי שנים או יותר היה הכתוב מפרשם על כרחך אינם יתירים יותר משנה הרי ו ולב שנה מיד יצא משם וחזר לחברון ואותה שנה קדמה לפני עקידתו של יצחק וכשם כך בסדר עולם אחר הדברים האלה יש מרבותינו אומרי אחר דבריו שלשטן שהיה מקטרג ואומר מכל סעודה שעשה אברהם לא הקריב לפניך פר אחד או איל אחד אמר כלום עשה אלא בשביל בנו אם אני אומר לו זבח אותו לפני לא היה מעכב ויש אחר דברין שלישמעאל שהיה מתפאר על יצחק שמל בן יג שנה ולא מיחה אמר לו יצחק באבר אחד אתה מיראני אלו אמר לי הקבה זבח עצמך [illegible] לא הייתי מעכב ואמר לו העלהו לפני עולה מיד הוא מעלהו אמ לפניו רבש"ע נסיתו מיד שנ והאלהים נסה את אברהם

ויהי אחר הדברים והאלהים נסה את אחר הדברים אחר דברו שלשטן שמין מכל אברהם אבינו את יצחק ועמד שמחה גדולה עמד השטן לפני הקבה ואמ לפני רבונו של אשה קורא לאברהם אוהבי חנתונו לך שנה ועשה סעודה גדולה לכל חית השדה ועוף השמים ולא הניח חיה ועוף בעולם שלא עשה לו סעודה ולא היה לו תור אחד או גוזל אחד להקריב לפניך קרבן ולא שור לא עפרת כריתעסר ערלים ועבר עליו תכרת להם ברית אלא כלום שלמה שעשה איה

ואמר ליה. אברהם ואמר האנא· פלמא כאן בעד הדה אמור אמתחן
אלה אברהים וקאל לה יא אברהים קאל לביך׃ ויאמר קח נא את בנך
את יחידך אשר אהבת את יצחק ולך לך אל ארץ המריה והעלהו
שם לעלה על אחד ההרים אשר אמר אליך׃ ואמר דבר כען ית
ברך ית יחידך דרחימתא ית יצחק ואיזיל לך לארע פולחנא ואסיקהי
קדמי תמן לעלתא· על חד מן טוריא דאימר לך׃ קאל כד אבנך וחידך אלדי
תחבה והו יצחאק ואמץ אלי בלד אלעבאדה ואצעדה תם ללקרבאן
עלי אחד אלגבאל אלדי אקול לך׃ וישכם אברהם בבקר ויחבש את
חמרו ויקח את שני נעריו אתו ואת יצחק בנו ויבקע עצי עלה ויקם
וילך אל המקום אשר אמר לו האלהים׃ ואקדים אברהם
בצפרא וזריז ית חמריה· ודבר ית תרין עולימוהי עמיה וית יצחק
בריה ויצלח אעי לעלתא וקם ואזל לאתרא דאמר ליה יי׃ פאדלג
אברהים באלגדאה ואסרג חמארה ואכד גלאמיה מעה ויצחאק
אבנה ושקק חטבא ללקרבאן וקאם ומצא אלי אלמוצע אלדי קאל
לה אללה׃ ביום השלישי וישא אברהם את עיניו וירא את המקום מרחק׃
ביומא תליתאה וזקף אברהם ית עינוהי וחזא ית אתרא מרחיק׃
ולמא כאן פי אליום אלתאלת רפע אברהים עיניה וראא אלמוצע מן בעיד׃
ויאמר אברהם אל נעריו שבו לכם פה עם החמור ואני והנער נלכה
עד כה ונשתחוה ונשובה אליכם׃ ואמר אברהם לעולימוהי אוריכו
לכון הכא עם חמרא· ואנא ועולימא· נתמטי עד כא· ונסגוד ונתוב

ויעכם אברהם בבקר זריזין מקדימין למצות׃

אל המקום בא׳ זה ירושלם׃

וירא את המקום מרחוק מה ראה ראה עמוד שלאש עומד מן הארץ ועד לב השמים· אמר ליצחק רואה אתה מה שאני רואה אמר לו הין ירע שכבר הורצה לעולה׳ אמר לישמעאל ולאליעזר רואין אתם כלום אמרו לו לאו אמר להם שבו לכם פה עם החמור עם הדומין לחמור׳

אל אמר לו הבא זבח שעמך לפני לא הייתי מעכב׳ הנני יכך היא ענוה של חסידים לשון ענוה הוא ולשון זמון׳ קח נא׳ אין נא אלא לשון בקשה׳ אמר לו בבקשה ממך עמוד לי בזה הנסיון שלא יאמרו הראשונות לא היה בהם ממש׳ את בנך׳ אמר לו שני בנים יש לי אמר לו את יחידך אמר לו זה יחיד לאמו וזה יחיד לאמו׳ אמר לו אשר אהבת אמר לו שניהם אני אוהב׳ אמר לו את יצחק׳ ולמה לא גילה לו מתחלה שלא לערבבו פתאום ותזוח דעתו עליו ותיטרף וכדי לחבב עליו את המצוה וליתן לו שכר על כל דבור ודבור׳׳ ארץ המוריה׳ ירושלם וכן בדברי הימים לבנות בית ליי׳ בהר המוריה׳ ורבותי׳ דרשו ע״ש שמשם הוראה יוצאה לעולם׳ ואנקלוס תרגם על שם עבודת הקטרת שיש בה מור נרד ושאר בשמים׳׳ והעלהו׳ ולא אמר לו שחטיהו לפי שלא היה הב״ה חפץ לשחטו אלא להעלותו לעשותו עולה ומשהעלהו אמר לו הורידהו׳׳ אחד ההרים׳ הב״ה מתהא את הצדיקים ואחר כך מגלה להם וכל זה כדי להרבות שכרן׳׳ וכן אל הארץ אשר אראך׳ וכן קרא עליה את הקריאה׳׳ וישכם אברהם׳ נזדרז למצוה׳׳ ויחבש׳ הוא בעצמו ולא צוה לאחד מעבדיו שהאהבה מקלקלת השורה׳ את שני נעריו׳ ישמעאל ואליעזר שאין אדם חשוב רשאי לצאת לדרך בלא שני אנשים שאם יצטרך האחד לנקביו ויתרחק יהיה השני עמו׳׳ ויבקע׳ תרגומו וצלח כמו וצלחו הירדן לשון ביקוע בלע״ז ביום השלישי׳ למה איחר מלהראותו מיד כדי שלא יאמרו הממו וערבבו פתאום וטרף דעתו ואילו היה לו שהות להמלך בלבו לא היה עושה׳׳ וירא את המקום׳

ראה שעבן קשור על ההר׳׳

[illegible]

[illegible] ... אלמוצ̇ע הנא מע אלחמאר ואנא ואלגלאם נמצ̇י
אלי הנאך ונסגד ונרגע אליכם: ויקח אברהם את עצי העלה וישם על
יצחק בנו ויקח בידו את האש ואת המאכלת וילכו שניהם יחדו:
ונסיב אברהם ית אעי דעלתא ושוי על יצחק בריה ונסיב בידיה ית
אישתא וית סכינא ואזלו תרויהון כחדא: פאכד̇ אברהים חטב אלקרבאן
וצ̇יירה עלי יצחאק אבנה ואכד̇ מעה אלנאר ואלסכין ומציא גמיעא:
ויאמר יצחק אל אברהם אביו ויאמר אבי ויאמר הנני בני ויאמר
הנה האש והעצים ואיה השה לעלה: ואמר יצחק לאברהם אבוהי
ואמר אבא ואמר האנא ברי ואמר הא אישתא ואעיא ואן אמרא
לעלתא: תם קאל יצחאק לאברהים אביה יא אבה קאל לביך יא אבני
קאל הוד̇י אלנאר ואלחטב ואין אלחמל ללקרבאן: ויאמר אברהם אלהים
יראה לו השה לעלה בני וילכו שניהם יחדו: ואמר אברהם קדם יי גלי
אמרא לעלתא ברי ואזלו תרויהון כחדא: קאל אברהים אללה יכ̇תאר
אלחמל ללקרבאן יא אבני פמציא גמיעא: ויבאו אל המקום אשר
אמר לו האלהים ויבן שם אברהם את המזבח ויערך את העצים
ויעקד את יצחק בנו וישם אתו על המזבח ממעל לעצים:
ואתו לאתרא דאמר ליה יי ובנא תמן אברהם ית מדבחא וסדר
ית אעיא ועקד ית יצחק בריה ושוי יתיה על מדבחא עיל מן
אעיא: חתי גאוא אלי אלמוצ̇ע אלדי קאל לה אללה פבנא תם אברהים אלמד̇בח
ונצ̇ד אלחטב וכפת יצחאק אבנה וצ̇יירה עלי אלמד̇בח פוק אלחטב

ראה ענן קשור על ההר: מרחוק: דרך מושש למקום אשר לפניו: ומדרש אגדה אראה היכן הוא מה שאמר לי במקום כה יהיה זרעך: ונשובה: נתנבא שישובו שניהם: המאכלת: סכין על שם שאוכלת את הבשר כמה דתימא וחרבי תאכל בשר ושמכשרת בשר לאכילה: ד"א זאת נקראת מאכלת על שם שישראל אוכלין מתן שכרה: וילכו שניהם יחדו: אברהם שהיה יודע שהולך לשחוט את בנו היה הולך ברצון ושמחה כיצחק שלא היה מרגיש בדבר: יראה לו השה: כלומר יראה ויבחר לו השה ואם אין שה לעולה בני: ואע"פ שהבין יצחק שהולך לישחט: וילכו שניהם יחדו: בלב שוה: ויעקד: ידיו ורגליו מאחריו הידים והרגלים ביחד היא העקידה והוא לשון עקודים שהיו קרסוליהם לבנים מקום שעוקדין אותן בו היה ניכר: אברהם אברהם: לשון חיבה הוא שכופל את שמו: אל תשלח: לשחוט אמר לו אם כן לחנם באתי לכאן אעשה בו חבלה ואוציא ממנו מעט דם: אמר לו אל תעש לו מאומה אל תעש בו מום: כי עתה ידעתי: אמר ר' אבא אמר לו אברהם אפרש לפניך את שיחתי אתמול אמרת לי כי ביצחק יקרא לך זרע וחזרת ואמרת קח נא את בנך עכשיו אתה אומר לי אל תשלח ידך אל הנער: אמר לו הקב"ה לא אחלל בריתי ומוצא שפתי לא אשנה כשאמרתי לך קח לא אמרתי לך שחטהו אלא העלהו אסקתיה אחתיה: כי עתה ידעתי: מעתה יש לי מה להשיב לשטן ולאומות התמהים מה היא חיבתי אצלך יש לי

פתחון פה
שרואין

וישלח אברהם את ידו ויקח את המאכלת לשחט את בנו: ואושיט
אברהם ית ידיה ונסיב ית סכינא למכס ית ברי[illegible]
ידה ואכד שכין לירבח אבנה: ויקרא אליו מלאך יהוה מן השמים
ויאמר אברהם אברהם ויאמר הנני: וקרא ליה מלאכא דיי מן שמיא
ואמר אברהם אברהם ואמר האנא: פכעא מלך אלה מן אסמא וקא[illegible]
יא אברהים יא אברהים קל לביך: ויאמר אל תשלח ידך אל הנער
ואל תעש לו מאומה כי עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה ולא חשכת
את בנך את יחידך ממני: ואמר לא תושיט ידך לעולימא ולא
תעביד ליה מדעם ארי כען ידענא ארי דחלא דיי את ולא מנעתא
ית ברך ית יחידך מני: קל לא תמד ידך אלי אגלאם ולא תצנע פר[illegible]
שייא פאני אן עלפת אנאס אנך תקי אלה ולם תצד אבנך וחידך
עני: וישא אברהם את עיניו וירא והנה איל אחר נאחז בסבך בקרניו
וילך אברהם ויקח את האיל ויעלהו לעלה תחת בנו: וזקף
אברהם ית עינוהי בתר אלין וחזא והא דכרא אחיד באילנא
בקרנוהי ואזל אברהם ונסיב ית דכרא ואסקיה לעלתא חלף
בריה: תם רפע בעד דאך אברהים עיניה פנצר פאדי בכבש מלתחם
פי בעץ אשגר בקרנה פמצא אברהים ואכדה וקרבה קרבאנא בדל
אבנה: ויקרא אברהם שם המקום ההוא יהוה יראה אשר יאמר
היום בהר יהוה יראה: ופלח וצלי אברהם תמן באתרא ההוא אמר
קדם יי הכא יהון פלחין דריא בכן יתאמר ביומא הדין בטורא הדין
אברהם קדם יי פלח: פסמא אבר דאך אמוצע אלה אמתבלי לה לכי [illegible]

פתחון פה שבניו שרו אין כי ירא אלהים אתה" והנה איל מוכן היה לכך מששת ימי בראשית" אחר אחרי שאמר לו המלאך אל תשלח ידך ראהו כשהוא נאחז והוא שמתרגמינן וזקף אברהם ית עינוהי בתר אלין" בסבך אילן" בקרניו" שהיה רץ אצל אברהם וה שטן סובכו ומעכבו באילנות" תחת בנו" מאחר שכתוב ויעלהו לעולה שאחסר המקרא כלום מהו תחת בנו על כל עבודה ועבודה שעשה ממנו היה מתפלל ואומר יהי רצון שתהא זו כאלו היא עשויה בבני כאלו בשחוט כאלו דמו זרוק כאלו הוא מופשט כאלו הוא נקטר ונעשה דשן" יי יראה" פשוטו כתרגומו יי יבחר ויראה לו את המקום הזה להשרות בו שכינתו ולהקריב כאן קרבנות" אשר יאמר היום" שיאמרו לימי הדורות עליו בהר זה יראה הקב"ה לעמו" היום" הימים העתידין כמו עד היום הזה שבכל המקרא שכל הדורות הבאין הקוראים את המקרא הזה עד יום שנאמרים בו" ומדרש אגדה יי יראה עקידה זו לסלוח לישראל בכל שנה ולהצילם מן הפורענות כדי שיאמר היום הזה בכל דורות הבאים בהר יי יראה אפרו של יצחק צבור ועומד לכפרה" בכך אברכך אחת לאב ואחת לבן" והרבה ארבה אחת לאב ואחת לבן" וישב אברהם בבאר שבע לא ישיבה ממש שהרי בחברון היה יושב" לפני עקידתו של יצחק יצא מבאר שבע והלך לו לחברון כשנים עשר שנה ניגר אברהם בארץ פלשתים ימים רבים מרובים משל חברון הראשונים והם כו שנה כמו שפירשנו למעלה" אחרי הדברים האלה ויגד לאברהם וגו בשובו מהר המוריה היה אברהם מהרהר ואומר אלו היה בני שחוט כבר היה הולך בלא בנים היה לי להשיאו אשה מבנות ענר אשכול וממרא בישרו הקב"ה שנולדה רבקה בת זוגו וזהו הדברים האלה הרהורי דברים שהיו על ידי עקידה" גם היא" אף היא

וישלח אברהם את ידו כיון שראהו מלאכי השרת שזה אב משקד בכל יום והבן מתעקד בכל לב עמד מטטרון לפני הקב"ה וחנן לפניו רבון העולמים [illegible] יכלה זרעו של אברהם מן העולם ונהפכה מכין לשופרות"

הצות ממשפחות
למשפחות

פי מהל הרי' אוקת פי הדי אגבל אלה יתגלא: ויקרא מלאך יהוה אל
אברהם שנית מן השמים: וקרא מלאכא דיי' לאברהם תנינות
מן שמיא: תם דעא מלך אלה באברהים תאניה מן אלסמא: ויאמר בי
נשבעתי נאם יהוה כי יען אשר עשית את הדבר הזה ולא חשכת
את בנך את יחידך: ואמר במימרי קיימית אמר יי' ארי חלף דעבדת
ית פתגמא הדין ולא מנעתא ית ברך ית יחידך: קאל באסמי אקסמת
יקול אלה לאגל מא צנעת הדי' אלאמר ולם תצד אבנך וחידך: כי ברך
אברכך והרבה ארבה את זרעך ככוכבי השמים וכחול אשר על שפת
הים וירש זרעך את שער איביו: ארי ברכא אברכנך ואסגאה אסגי ית
בנך ככוכבי שמיא וכחלא דעל כיף ימא ויירתון בנך ית קרוי סנאיהון:
לאבארך פיך ואכתר נסלך ככואכב אלסמא וכאלרמל אלדי עלי שאטי אל
בחר ויחוז נסלך קרא אעדאיהם: והתברכו בזרעך כל גויי הארץ
עקב אשר שמעת בקלי: ויתברכון בדיל בנך כל עממי ארעא חלף
דקבילתא למימרי: ויתבארך בנסלך גמיע אמם אלארץ גזאמא קבלת
קולי: וישב אברהם אל נעריו ויקמו וילכו יחדו אל באר שבע וישב
אברהם בבאר שבע: ותב אברהם לות עולימוהי וקמו ואזלו כחדא
לבאר שבע ויתיב אברהם בבאר שבע: תם רגע אברהים אלא גלאמיה
פקאמו ומצו אגמעין אלא ביר סבע ואקאם תם

ויהי אחרי הדברים האלה ויגד לאברהם לאמר הנה
ילדה מלכה גם הוא בנים לנחור אחיך: והוה בתר פתגמיא האלין
ואתחוא לאברהם למימר הא ילידת מלכה אף היא בנין לנחור אחוך:
ולמא כאן בעד הדה אלאמור אכבר אבר וקיל לה הודי קד ולדת מלכה

וכחול ב' וכחול מרבה ימים לפי שהבטיחו של מריבות ימים'

העות משפחותיה למשפחות אברהם שנים עשר מה אברהם שבטים שיצאו מיעקב שמונה בני הגבירות
וארבעה בני השפחות אף כן שמונה בני גבירות וארבעה בני פילגש ובתואל ילד את רבקה יבא הייחוסין
הללו לא נכתבו אלא בשביל פסוק זה. חסלת וירא

ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים. לכך נכתב שנה בכל כלל וכלל לומר לך שכל אחד נדרש
לעצמו בת מאה כבת עשרים לחטא מה בת עשרים לא חטאת שהרי אינה בת עונשין את בת ק
בלא חטא. ובת עשרים כבת שבע ליופי. שני חיי שרה כולן שוין לטובה. בקרית ארבע ע"ש ארבעה
ענקים שהיו שם אחימן ששי ותלמי ואביהם. ד"א ע"ש ד' זוגות שנקברו שם איש ואשתו והם אדם וחוה
אברהם ושרה יצחק ורבקה יעקב ולאה. ויבא אברהם מבאר שבע. לספד לשרה ולבכתה. ונסמכה
מיתת שרה לעקידת יצחק לפי שעל ידי בשורת העקידה שנזדמן בנה לשחיטה וכמעט שלא נשחט פרחה
נשמתה ומתה. גר ותושב אנכי עמכם. גר מארץ אחרת ונתישבתי עמכם. ומדרש אגדה אם תרצו הריני גר
ואם לאו הריני תושב ואטלנה מן הדין שאמר לי הקב"ה לזרעך אתן את הארץ. אחוזת קבר. אחוזת קרקע לבית
הקברות. [redacted] לא יכלה. לא ימנע. כמו לא תכלא רחמיך וכמו ויכלא הגשם. נפשכם. רצונכם. ופגעו לי.

לשון בקשה כמו אל תפגעי

[illegible]

הוא אינא בנין לנחור אחיך: את עוץ בכרו ואת בוז אחיו ואת קמואל
אבי ארם: ית עוץ בכריה וית בוז אחוהי וית קמואל אבוהי דארם
עוץ בכרה ובוז אכיה וקמואל אבו ארם: ואת כשד ואת חזו ואת
פלדש ואת ידלף ואת בתואל: וית כשד וית חזו וית פלדש וית
ידלף וית בתואל: וכשד וחזו ופלדש וידלף ובתואל: ובתואל ילד
את רבקה שמנה אלה ילדה מלכה לנחור אחי אברהם: ובתואל
אוליד ית רבקה תמניא אלין ילידת מלכה לנחור אחוהי דאברהם:
ובתואל אולד רבקה הולאי אלתמאניה ולדתהם מלכה לנחור אכי אב':
ופילגשו ושמה ראומה ותלד גם הוא את טבח ואת גחם ואת תחש
ואת מעכה: ולחינתיה ושמה ראומה וילידת אף היא ית טבח וית
גחם וית תחש וית מעכה: ואמתה אסמהא ראומה פולדת לה טבח
וגחם ותחש ומעכה: קמ"ז פסו' קימ"י לפלוגתו

ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים שני חיי שרה:
והוו חיי שרה מאה ועסרין ושבע שנין שני חיי שרה: פכאן עמר שרה
מאיה וסבעה ועשרין סנה סני חיותהא: ותמת שרה בקרית ארבע
הוא חברון בארץ כנען ויבא אברהם לספד לשרה ולבכתה: ומיתת
שרה בקרית ארבע היא חברון בארע דכנען ואתא אברהם למספד
לשרה ולמבכה: פמאתת שרה פי קרית ארבע הי חברא פי בלד
כנעאן פאקבל אברהים ינדבהא ויבכיהא: ויקם אברהם מעל פני
מתו וידבר אל בני חת לאמר: וקם אברהם מעל אפי מיתיה ומליל
עם בני חתאה למימר: וקאם אבר' מן חצרת מיתה וכלם בני חת
קאילא: גר ותושב אנכי עמכם תנו לי אחזת קבר עמכם ואקברה
מתי מלפני: דייר ותותב אנא עמכון הבו לי אחסנת קבורא עמכון:

בקרית ארבע ע"ש ענקים שהיו שם ... לה האשכל כ"תף נקרא ממרא קרית ארבע וחברון״

למה נקרא שמה מערת המכפלה שכל מי שנקבר בה שכרו כפול ד"א אמר אבהו לפי שכפף הקב"ה קומתו שלאדם הראשון וקברו בה״

לשון בקשה כמו אם תבעיון בעיו״
המכפלה׳ בית ועליה על גביו״ ד"א שכפולה בזוגות״ בכסף מלא׳ שלם כל שוייה וכן דוד אמ' לארונה
היבוסי בכסף מלא״ ועפרון ישב׳ כת' חסר אותו היום מינוהו שוטר עליהם מפני חשיבותו שלאברהם
שהיה צריך לו עלה לגדולה״ לכל באי שער עירו׳ שכולן בטלו ממלאכתן ובאו לגמול חסד לשרה״
לא אדני׳ לא תקנה אותה בדמים׳ נתתי לך׳ הרי היא כמו שנתתיה לך ... אך אם אתה לו שמעני׳
אתה אומר לי שמע לך וליקח בחנם אין אני חפץ בכך אם אתה לו שמעני הלואי ותשמעני״
נתתי׳ דונ"ש כשרמוכן הוא אצלי הלואי נתתי לך כבר״ ביני ובינך׳ בין שני אוהבים כמות מה היא חשובה לכלום
אלא הנח את המכר ואת מתך קבר: וישקל אברהם לעפרן׳ חסר ואו׳ לפי שאמר הרבה ואפילו מעט לא עשה שנטל ממנו שקלים גדולים שהן קנטרין שנ' עבר

למחר שמתקבצין

ואקבר מיתי מן קדמי: אנא גריב [illegible] עיה מעכם אעטוני קבר
מעכם ואדפן מיתי מן בין ידי: ויענו בני חת את אברהם לאמר לו:
ואתיבו בני חתאה ית אברהם למימר ליה: פאגאבוה בנו חת וקאלו
לה: שמענו אדני נשיא אלהים אתה בתוכנו במבחר קברינו קבר
את מתך איש ממנו את קברו לא יכלה ממך מקבר מתך:
קביל מננא רבונא רב קדם יי׳ את בינגא בשפר קברנא קבר ית
מיתך אנש מננא ית קבריה לא יכלי מנך מלמקבר מיתך:
אסמע מנא יא סידנא אנת שריף אללה פימא בינגא פי כיאר
קבורנא ארפן מיתך וכל רגל מנא לא יבכל עליך בקברה אן
תדפן פיה מיתך: ויקם אברהם וישתחו לעם הארץ לבני חת: וקם
אברהם וסגיד לעמא דארעא לבני חתאה: פקאם אברהים וסגד לאהל
אלבלד בני חת: וידבר אתם לאמר אם יש את נפשכם לקבר את
מתי מלפני שמעוני ופגעו לי בעפרון בן צחר: ומליל עמהון
למימר אם אית רעוא בנפשכון למקבר ית מיתי מן קדמי. קבילו
מני ובעו לי מן עפרון בר צחר: תם כלמהם וקאל להם אן שארת
אנפסכם אן ארפן מיתי מן בין ידי אסמעו מני ואשפעו לי ענד עפרון
אבן צאחר: ויתן לי את מערת המכפלה אשר לו אשר בקצה
שדהו בכסף מלא יתננה לי בתוככם לאחזת קבר: ויתין לי ית
מערת כפילתא דליה. דבסטר חקליה. בכסף שלים יתנה לי ביניכון
לאחסנת קבורא: ויעטיני אלמגארה אלמצאעפה אלדי לה אלדי פי טרף
ציעתה בתמן כאמל יעטיניהא פי מא בינכם חוז קבר: ועפרון
ישב בתוך בני חת ויען עפרון החתי את אברהם באזני בני חת
לכל באי שער עירו לאמר: ועפרון יתיב בגו בני חתאה ואתיב
עפרון חתאה ית אברהם קדם בני חתאה לכל עלי תרע קרתיה
למימר: וכאן עפרון גאלסא פי מא בין בני חת פאגאב עפרון אלחתי
אברהם בחצרתהם וסאיר מן דכל באב קריתה קאילא: לא אדני

לסחר שמתקבלין בשקל בכל מקום. ויש מקום שעושין גדולים שהן קנטירין [illegible]
ויקם שדה עפרון. תקומה היתה לו שיצא מיד הדיוט ליד מלך. ופשוטו של מקרא ויקם השדה
והמערה אשר בו וכל העץ לאברהם למקנה. בכל באי שער עירו. בקלב כולם ובמעמד כולם
הקנהו לו. ברך את אברהם בכל. בכל עולה בגימטריא בן ואחר שהיה לו בן היה צריך להשיאו

אשה. זקן

שמעני השדה נתתי לך והמערה אשר בו לך נתתיה לעיני בני
עמי נתתיה לך קבר מתך: לא רבוני קביל מני חקלא יהבית לך
ומערתא דביה לך יהבתה לעיני בני עמי יהבתה לך קבר מיתך:
לא יא סידי אסמע מני אלצ'יעה קד אעטיתהא לך ואלמגארה אלדי
פיהא בחצ'רת בני עמי אעטיתהא לך אדפן פיהא מייתך: וישתחו
אברהם לפני עם הארץ: וסגיד אברהם קדם עמא דארעא: פסגד
אבר' שכרא בחצ'רת אהל אלבלד: וידבר אל עפרון באזני עם
הארץ לאמר אך אם אתה לו שמעני נתתי כסף השדה קח
ממני ואקברה את מתי שמה: ומליל עם עפרון קדם עמא דארעא
למימר ברם אם את עביד לי טיבו קביל מני אתין כספא דמי חקלא
סב מני ואקבר ית מיתי תמן: תם כלם עפרון בחצ'רתהם קאילא אמא
אנת בל ליתך תסמע מני אעטיך תמן אלצ'יעה אקבלה מני חתי אדפן
מייתי תם: ויען עפרון את אברהם לאמר לו: ואתיב עפרון ית אברהם
למימר ליה: פאג'אבה וקאל לה: אדני שמעני ארץ ארבע מאת שקל
כסף ביני ובינך מה הוא ואת מתך קבר: רבוני קביל מני ארעא שויא
ארבע מאה סלעין דכסף ביני וביניך מא היא וית מיתך קבר:
יא סיידי אסמע מני רוצ'ה תסוא ארבע מאיה מתקאל פצ'ה מא הי
ביני ובינך אדפן פיהא מייתך: וישמע אברהם אל עפרון וישקל
אברהם לעפרון את הכסף אשר דבר באזני בני חת ארבע מאות
שקל כסף עבר לסחר: וקביל אברהם מן עפרון ותקל אברהם
לעפרון ית כספא דמליל קדם בני חתאה ארבע מאה סלעין דכסף
מתקבל סחורא בכל מדינא: פלמא סמע ראי מנה וזן לה אלפצ'ה אלדי
דכרהא בחצ'רת בני חת ארבע מאיה מתקאל פצ'ה גאיזה פי אלתג'ארה:

לעפרן ד' עפרן חס' בג' עין רעה ועולה ארבע מאות בגבך את שקלים"

אשר זקן ביתו לפי שהוא דבוק נקרא זקן" תחת ירכי לפי שהנשבע צריך שיאחוז בידו חפץ של מצוה
כגון ספר תורה או תפלין והמילה היתה מצוה ראשונה ובאה לו על ידי צער והיתה חביבה עליו ונטלה"
יי' אלהי השמים אשר לקחני מבית אבי. ולא אמר ואלהי הארץ ולמעלה אמר ואשביעך ביי' אלהי השמים
ואלהי הארץ אמר לו עכשיו הוא אלהי השמים ואלהי הארץ שהרגלתיו בפי הבריות אבל כשלקחני מבית
אבי היה אלהי השמים ולא אלהי הארץ שלא היו באי העולם מכירין בו ושמו לא היה רגיל
בארץ" מבית אבי מחרן" ומארץ מולדתי מאור כשדים" ואשר דבר לי לצרכי כמו אשר דבר
עלי וכן כל לי ולו ולהם הסמוכים אצל דבור מפורשים בלשון על ותרגום שלהם עלי עלוהי
עליהון שאין נופל אצל דבור לשון לי ולו ולהם אלא אל אליו אליהם ותרגום שלהם עמי עמיה ע

עמהון אבל

ויקם שדה עפרון אשר במכפלה אשר לפני ממרא השדה והמערה
אשר בו וכל העץ אשר בשדה אשר בכל גבלו סביב: וקם חקל
עפרון דבכפילתא דקדם ממרא: חקלא ומערתא דביה וכל אילני
דבחקלא דבכל תחומיה סחור סחור: פתבת צ׳יעה׳ עפרון אלמערופה
באלמזאעפה אלתי בחצרת ממרא אלציעה ואלמגארה אלתי פיהא וגמיע
אלשגר אלדי פיהא ופי גמיע תכמהא מסתדירא: לאברהם למקנה
לעיני בני חת בכל באי שער עירו: לאברהם לזבינוהי לעיני בני
חתאה בכל עלי תרע קרתיה: שראא לאבר בחצרת בני חת וסאיר
מן דכל מן באב קריתהם: ואחרי כן קבר אברהם את שרה אשתו
אל מערת שדה המכפלה על פני ממרא הוא חברון בארץ כנען:
ובתר כן קבר אברהם ית שרה אתתיה במערת חקל כפילתא
על אפי ממרא היא חברון בארעא דכנען: ובעד דלך דפן אברהים
שרה זוגתה פי מגארה אלציעה אלמזאעפה בחצרת ממרא והי חברא
פי בלד כנעאן: ויקם השדה והמערה אשר בו לאברהם לאחזת קבר
מאת בני חת: וקם חקלא ומערתא דביה לאברהם לאחסנת קבורא
מן בני חתאה: פוגבת אלציעה ואלמזאעפה אלתי פיהא לאבר והיסחוז
קבר מן בני חת: ואברהם זקן בא בימים ויהוה ברך
את אברהם בכל: ואברהם סיב עאל ביומין וייי בריך ית אברהם
בכולא: ולמא שאך אבר וטען פי אלסן ובארכה אלה פי כל שי:
ויאמר אברהם אל עבדו זקן ביתו המשל בכל אשר לו שים נא
ידך תחת ירכי: ואמר אברהם לעבדיה סבא דביתיה דשליט בכל
דליה: שו כען ידך תחות ירכי: קל לעבדה שיך מנזלה אלמסלט עלי
גמיע מא לה אגס בידך אלי עהדי: ואשביעך ביהוה אלהי השמים
ואלהי הארץ אשר לא תקח אשה לבני מבנות הכנעני אשר אנכי יושב
בקרבו: ואקיים עלך במימרא דייי אלהא דשמיא ואלהא דארעא דלא תסב
אתתא לברי מבנת כנענאי דאנא יתיב ביניהון: ואחלפך באלה רב אלסמאואת

ואחוזתו: ב״ בכל בגימ׳ בן כשבא בשנים בירכו בבן כלומ׳ בשהיה לו ק׳ שנה׳ באידך בגו׳ מילה שהשביעו במילה׳׳ וייי ברך את אברהם בכל למאיר הוא שלא היתה לו בת כלל׳׳ אחרים אומ׳ בת היתה לו לאברהם אבינו ובכל שמה׳ רשמעון אומ׳ מא בכל מדגלית טובה היתה תלויה לאברהם אבינו בצוארו ובכל חולה שרואה אותה מיד מת מתרפא ובשעה שנפטר אברהם אבינו מן העולם נטלה הקב״ה ותלאה בגלגל חמה׳׳

עמהון אבל אצל אמירה נופל לי ולו ולהם׳ ואשר נשבע לי׳ בין הבתרים: ונקית משבעתי זאת׳ וקח לו אשה מבנות ענר אשכל וממרא׳׳ רק את בני וגו׳ רק מיעוטו הוא בני אינו חוזר אבל יעקב בן בני סופו לחזור׳׳ מגמלי אדני׳ ניכרין היו משאר גמלים שהיו יוצאין זמומין מפני הגזל שלא ירעו בשדות אחרים׳׳

וצארץ כאן לא תאכד זונה לאבני מן בנאת אלכנעאניין אלדי אנא
מקים פי מא בינהם: כי אל ארצי ואל מולדתי תלך ולקחת אשה
לבני ליצחק: אלהין לארעי ולילדותי תיזיל ותסב אתתא לברי ליצחק:
אלא אלי בלדי ומולדי תמצי ותאכד זונה לאבני יצחאק: ויאמר אליו
העבד אולי לא תאבה האשה ללכת אחרי אל הארץ הזאת ההשב
אשיב את בנך אל הארץ אשר יצאת משם: ואמר ליה עבדא
מאם לא תיבי אתתא למיתי בתרי לארעא הדא האתבא אתיב ית
ברך לארעא דנפקתא מתמן: פקאל לה אלעבד לעל לא תשא אלמראה
אן תתבעני אלי הדי אלבלד הל ארד אבנך אלי אלבלד אלדי כרגת מנה:
ויאמר אליו אברהם השמר לך פן תשיב את בני שמה: ואמר ליה
אברהם אסתמר לך דלמא תתיב ית ברי לתמן: קאל לה אברהם
אחדר אן תרד אבני אלי תם: יהוה אלהי השמים אשר לקחני מבית
אבי ומארץ מולדתי ואשר דבר לי ואשר נשבע לי לאמר
לזרעך אתן את הארץ הזאת הוא ישלח מלאכו לפניך ולקחת
אשה לבני משם: יי אלהא דשמיא דדברני מבית אבא ומארע
ילדותי ודמליל לי ודקיים לי למימר לבנך אתן ית ארעא הדא
הוא ישלח מלאכיה קדמך ותסב אתתא לברי מתמן: אללה רב
אלסמאואת אלדי אצטפאני מן בית אבי ומן ארץ מולדי ואלדי
קאל לי ואלדי אקסם לי קאילא לנסלך אעטי הדי אלבלד הו יבעת
מלכה בין ידיך פתאכד זונה לאבני מן תם: ואם לא תאבה
האשה ללכת אחריך ונקית משבעתי זאת רק את בני לא תשב
שמה: ואם לא תיבי איתתא למיתי בתרך ותהי זכאה ממומתי דא
לחוד ית ברי לא תתיב לתמן: ואן לם תשא אלמראה אן תתבעך
פאנת בריא מן ימיני הדה שדא אבני לא תרדה אלי תם: וישם העבד
את ידו תחת ירך אברהם אדניו וישבע לו על הדבר הזה: ושוי

בטורות אחרים · וכל טוב אדוניו בידו · שטר מתנה כתב ליצחק על כל אשר לו כדי שיקפצו
לשלוח לו בתם · ארם נהרים בין שתי נהרות יושבת · ויברך הגמלים · הרביצם · אותה הוכחת ראויה
היא לו שתהא גומלת חסדים וכדאי שתיכנס לביתו של אברהם · ולשון הוכחת בררת · אפרובי"שט בלע"ז
ובה אדע · לשון תחנה הודע לי בה · כי עשית חסד · אם תהיה ממשפחתו והוגנת לו אדע כי עשית
חסד · בתולה · ממקום בתולים · ואיש לא ידעה · שלא כדרכה לפי שבנות הגוים משמרות מקום
בתוליהן ומפקירות עצמן ממקום אחר · העיד שלכן שנקייה מכל · וירץ העבד לקראתה · לפי
שראה שעלו המים לקראתה · הגמיאיני נא · לשון גמיעה הומ"ר בלע"ז · ותורד כדה משכמה
עד אם כלו · הרי אם משמש בלשון אשר · אם כלו · דיספקון · שזו היא גמר שתייתן כשתו דיספקן

ותער · לשון ניפוץ והרבה יש

עבדא ונחית תחות ירכא דאברהם רבוניה וקיים ליה על פתגמא
הדין׃ פאומא אלעבד בידה פי עהד אבר מולאה וחלף לה עלי הדא
אלאמר׃ ויקח העבד עשרה גמלים מגמלי אדניו וילך וכל טוב
אדניו בידו ויקם וילך אל ארם נהרים אל עיר נחור׃ ודבר עבדא
עשרא גמלין מגמלי רבוניה ואזל וכל שפר (טוב) רבוניה בידיה וקם
ואזל לארם דעל פרת לקרתא דנחור׃ תם אכד אלעבד עשרה
גמאל מן גמאל מולאה ומצא וכל כיר מולאה מעה וקאם ומצא
אלי ארם נהרים אלי קריה נחור׃ ויברך הגמלים מחוץ לעיר אל
באר המים לעת ערב לעת צאת השאבת׃ ואשרי גמליא מברא
לקרתא עם בירא דמיא לעדן רמשא לעדן דנפקן מליתא׃
פאנאך אלגמאל כארג אלקריה אלי ביר מאוקת עשא וקת כרוג
אלנסא יסתקין׃ ויאמר יהוה אלהי אדני אברהם הקרה נא לפני
היום ועשה חסד עם אדני אברהם׃ ואמר יי אלהיה דרבוני
אברהם׃ זמין כען קדמי יומא דין ועביד טיבו עם רבוני אברהם׃
קאל אללהם יא אלאה מולאי אברהים ופק בין ידי אליום ואחסן כרזן
אלי מולאי אבר׃ הנה אנכי נצב על עין המים ובנות אנשי העיר
יצאת לשאב מים׃ הא אנא קאים על עינא דמיא ובנת אנשי
קרתא נפקן למימלי מיא׃ האנא ואקף עלי עין אלמא ובנאת אהל
אלקריה יכרגן ליסתקין מאא׃ והיה הנער אשר אמר אליה הטי
נא כדך ואשתה ואמרה שתה וגם גמליך אשקה אתה הכחת
לעבדך ליצחק ובה אדע כי עשית חסד עם אדני׃ ותהי עולימתא
דאימר לה ארכיני כען קלתיך ואשתי ותימר אשתי ואף גמלך
אשקי יתה זמינתא לעבדך ליצחק ובה אדע ארי עבדת טיבו עם
רבוני׃ פאלית אלגאריה אלדי אקול להא מילי קלתך חתי אשרב
פתקול אשרב ואיצא לגמאלך אסקי פקד ופקתהא לעבדך ליצחק

ויקח העבד עשרה גמלים ובינאהו לולא בריס קנין שאין גמלים שא או תבטיעו נשים ממה שהנשים צריכות

בטעם מורעס

הנערה

ותער בלשון נפיצה והרבה יש בלשון מטנה המערה מכלי אל כלי ובמקרא יש לו דומה ותער נפשו
אשר הערה בלשון שוקת אבן חלולה ששותין בה הגמלים משתאה לשון שאיה כמו אם שאו ערים
תשאה שממה משתאה משתומם ומתבהל על שראה דברו קרוב להצליח אבל אינו יודע אם ממשפחת
אברהם היא אם לאו ואל תתמה בתי״ו של משתאה שאין לך תיבה שתחלתה שי״ן ומדברת בלשון
מתפעל שאין תי״ו מפרידה בין שתי אותיות שלעיקר היסוד כגון משתחה משתולל מגדרת שולל
וערום משתומם מגדרת שממה וישתמר חקות עמרי מגזרת שמר אף כאן משתאה מגזרת תשאה
וכמו שאתה מוצא לשון משומם באדם בהול ונבהל ובעל מחשבות כמו עשמו נשמו אחרונים

עומנעמיס
אשתומם

50

ויהי הוא טרם כלה לדבר תנו רבנן ג׳ לא הספיקו לדבר עד שנענו תפלתן שהן א׳ עבד אברהם ומשה רבינו ושלמה ולא או בנביאה כל הצדיקים כן נענו מיד :

ובהא אעלם אן קד אחסנת אלי מולאי ׃ ויהי הוא טרם כלה לדבר
והנה רבקה יצאת אשר ילדה לבתואל בן מלכה אשת נחור אחי
אברהם וכדה על שכמה ׃ וכאן הו אד לם יסתופי למקאלה ואדא
רבקה נפקת ראת ולידת לבתואל בר מלכה אתת נחור אחוי
דאברהם וקלתה על כתפה ׃ פהו קבל אן יפרג מן כלאמה פאדי
ברבקה קד כרגת אלתי ולדת לבתואל אבן מלכה זוגה נחור אכי אברא
וגרתהא עלי כתפהא ׃ והנער טבת מראה מאד בתולה ואיש לא
ידעה ותרד העינה ותמלא כדה ותעל ׃ ועולימתא שפירא למחזי לחדא
בתולתא וגבר לא ידעה ונחתת לעינא ומלת קלתה וסליקת ׃ ואלגאריה
חסינה אלמנטר גדא בכר ורגל לם יערפהא פנזלת אלי אלעין ומלת גרתהא
וצעדת ׃ וירץ העבד לקראתה ויאמר הגמיאיני נא מעט מים מכדך ׃
ורהט עבדא לקדמותה ואמר אשקיני כען זעיר מיא מקלתיך ׃ פאסרע
אלעבד תלקאהא וקאל אסקיני קליל מאא מן גרתך ׃ ותאמר שתה אדני
ותמהר ותרד כדה על ידה ותשקהו ׃ ואמרת אישתי רבוני ואוחיאת
ואחיתת קלתה על ידה ואשקיתיה ׃ פקאלת אשרב יא סידי ואסרעת
ואנזלת גרתהא עלי ידהא ואסקתה ׃ ותכל להשקתו ותאמר גם
לגמליך אשאב עד אם כלו לשתת ׃ ושיציאת לאשקיותיה ואמרת
אף לגמלך אמלי עד דיספקון למשתי ׃ ולמא פרגת מן סקיה קאלת
לגמאלך איצא אסקי אלי אן יכמל שרבהם ׃ ותמהר ותער כדה
אל השקת ותרץ עוד אל הבאר לשאב ותשאב לכל גמליו ׃
ואוחיאת ורקנת קלתה לבית שקיא ורהטת עוד לבירא למימלי
ומלת לכל גמלוהי ׃ ואסרעת ואכפת גרתהא אלי אלמסקיה ואעדת

טרם כלה ...

שומו שמים ... אשתומם כשעה חדא כך תפרש לשון שאיה ב ... בהול ובעל מחשבות ... ואנקלוס תרגם לשון שהייה וגבר א שהי שוהה ועומד במקום אחד לראות ההצליח ינ׳ דרכו ... ואין לתרגם ... שהרי אינו לשון שתייה שאין אלף נופלת בלשון שתייה ... משתאה לה ... משתומם עליה כמו ואמרי לי ... מצומדות ... עשרה זהב משקלם ... בקע ... כמו לשקלים ... ושני צמידים ... כמו לשני לוחות ... לפי שהיה בטוח בזכותו של אברהם שהצליח השם דרכו ... ללין ... לינה אחת ... לין ... גם דבר וה׳ ... אמרה ללון כמה לינות ... בת בתואל ... השיבתו על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון ... מספוא ... כל מהייתי צריך ... וכן כל ב׳ית ולמד והה׳ המשמשים בראש התיבה ונקודים בפתח ... בדרך ... דרך המזומן ... כיוצא באותו דרך ... הפשוט שנזכר כבר במקום אחר או שהוא מבורר וניכר באיזה הוא מדבר ... לבית ... דרך הנסים ... בית ...

ואיצא אלי אכיר לתפתקי הת' אסתקת לנמיע גמאה׃ והאיש משתאה לה מחריש לדעת ההצליח יהוה דרכו אם לא׃ וכברא אלדי כה מסתכר שתיק למרע האינלח יני אורתיה אם לא׃ וארכל מסתסקי להא ממסך ליעלם הל אגנת אלה טריקה אם לאו׃ ויהי כאשר כלו הגמלים לשתות ויקח האיש נזם זהב בקע משקלו ושני צמידים על ידיה עשרה זהב משקלם׃ והוה כד ספיקו גמליא למשתי ונסיב גברא קדשא דדהבא תקלא מתקליה ותרין שירין על ידהא מתקל עסר דדהבא מתקלהון׃ ולמא פרג אגמאל מן שרבהם אכד ארגל שנפא מן דהב וזנהמא עשרה מתאקיל דהב׃ ויאמר בת מי את הגידי נא לי היש בית אביך מקום לנו ללין׃ ואמר בת מן את חואכען לי האית בית אבוייך אתר כשר לנא למבת׃ כער מא קאל להא אבנת מן אנת אכבריני והל נגד פי בית אבין מוצע לנא נבית פיה׃ ותאמר אליו בת בתואל אנכי בן מלכה אשר ילדה לנחור׃ ואמרת ליה בת בתואל אנא בר מלכה דילידת לנחור׃ תם קאלת לה אנא אבנת בתואל אבן מלכה אלדי ולדתה לנחור׃ ותאמר אליו גם תבן גם מספוא רב עמנו גם מקום ללון׃ ואמרת ליה אף תבנא אף כסתא סגי עמנא אף אתר כשר [illegible] למבת׃ קאלת לה אתבן ואלקת כתיר עכדנא ואיצא מוצע ללמבית׃ ויקד האיש וישתחו ליהוה׃ וכרע גברא וסגיד קדם יי׃ פכר וסגד ללה׃ ויאמר ברוך יהוה אלהי אדני אברהם אשר לא עזב חסדו ואמתו מעם אדני אנכי בדרך נחני יהוה בית אחי אדני׃ ואמר בריך יי אלהיה דרבוני אברהם דלא מנע טיבותיה וקשטיה מן רבוני אנא באורח תקנא דבדני יי בית אחוהי דרבוני׃ וקאל תבארך אללה אלאה מולאי אבר׳ אלדי לם יכל פצלה ואחסאנה מן מולאי ומידני פי טריק

רש״י

היתה להיות לבן בית כי סבו בו למלאכתן ואין הכת מגרת שלא לאמה׃ וירץ למה רץ ועל מה רץ ויהי כראות את הנזם אפי׳ שעיר הוא זה ונתן עיניו בממון׃ על הגמלים כעמון כמו והוא שנמר עליהם לעמעם׃ פנות הבית מע״ז׃ ויפתח התיר זמס שלהם שהיה סותם את פיהם שלא ירעו בדרך בשדות אחרים׃ עד אם דברתי הרי אם משמש בלשון אשר ובלשון כי כמו עד כי יבא שילה וזהו שאמרו חכמי׳ ז״ל כי משמש בד׳ לשונות והאחד אי והוא אם׃ ויתן לו את כל אשר לו שטר המתנה בידו׃ לא תקח אשה לבני מבנות הכנעני אם לא תלך תחלה לבית אבי ולא תאבה ללכת

אחריך׃ אולי לא תלך האשה

והוא עומד והיה מסתכל בה ובבני ויגוין וקומתה כרוך מאחרים אומר זי״ל דין קרטמון על דין טעים פת בכאסי׳ לא צאהי׳׳

מסתקים· אלי בית אבי מולאי: וַתָּרָץ הַנַּעֲרָ וַתַּגֵּד לְבֵית אִמָּהּ כַּדְּבָרִים
הָאֵלֶּה׃ ורהטת עולימתא וחויאת לבית אמה כפתגמיא האלין· פתם הי אכ'ברת
גנאריה ואכ'ברת פי מנזל אמהא כד'לך אמור׃ וּלְרִבְקָה אָח וּשְׁמוֹ
לָבָן וַיָּרָץ לָבָן אֶל הָאִישׁ הַחוּצָה אֶל הָעָיִן׃ ולרבקה אחא ושמיה
לבן· ורהט לבן לות גברא לברא לעינא׃ וכאן לרבקה אך ואסמה לבן
פחאצ'ר לבן אלי אלרג'ל כ'רא אלי אלעין׃ וַיְהִי כִּרְאֹת אֶת הַנֶּזֶם וְאֶת הַצְּמִדִים
עַל יְדֵי אֲחֹתוֹ וּכְשָׁמְעוֹ אֶת דִּבְרֵי רִבְקָה אֲחֹתוֹ לֵאמֹר כֹּה דִבֶּר אֵלַי
הָאִישׁ וַיָּבֹא אֶל הָאִישׁ וְהִנֵּה עֹמֵד עַל הַגְּמַלִּים עַל הָעָיִן׃ והוה כד
חזא ית קדשא וית שיריא על ידי אחתיה וכד שמע ית פתגמי
רבקה אחתיה למימר כדין מליל עמי גברא ואתא לות גברא והא
קאים עלוי גמליא על עינא׃ ולמא ראא אלשנף ואלסוארין עלי ידי אכ'תה
וסמע כלאם רבקה קאילה כד'י קאל לי אלרג'ל צאר אליה פאד'א הו ואקף עלא
אלגמאל עלי אלעין׃ וַיֹּאמֶר בּוֹא בְּרוּךְ יְהוָה לָמָּה תַעֲמֹד בַּחוּץ וְאָנֹכִי
פִּנִּיתִי הַבַּיִת וּמָקוֹם לַגְּמַלִּים׃ ואמר עול בריכא דיי למא את קאים
בברא ואנא פניתי ביתא ואתר כשר לגמליא׃ קאל אדכ'ל יא מבארך
אללה לם תקף ברא ואנא נט'פת אלבית ואצלחת מוצ'עא ללגמאל׃ וַיָּבֹא
הָאִישׁ הַבַּיְתָה וַיְפַתַּח הַגְּמַלִּים וַיִּתֵּן תֶּבֶן וּמִסְפּוֹא לַגְּמַלִּים וּמַיִם
לִרְחֹץ רַגְלָיו וְרַגְלֵי הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר אִתּוֹ׃ ועל גברא לביתא ושרא
מן גמליא ויהב תבנא וכסתא לגמליא ומיא לאסחאה רגלוהי ורגלי
גבריא דעמיה׃ פדכ'ל אלרג'ל אלמנזל וחל ען אלגמאל וטרח להא תבנא
וקתא ואעטאה מאא יגסל רגליה וארג'ל אלקום אלד'ין מעה׃ וַיּוּשַׂם
לְפָנָיו לֶאֱכֹל וַיֹּאמֶר לֹא אֹכַל עַד אִם דִּבַּרְתִּי דְּבָרָי וַיֹּאמֶר דַּבֵּר׃

הגעלה ז

והנה עומד על הגמלים לשמרם שהגמלים טמונים במלט פי כיס והיה מעלה אותן בידו אחר אחר אמר ודאי איני יכול להרגו שלא מתוך אכילה ושתייה״

ואנכי פניתי הבית מעז ומקום לגמלים ליהודה אומ׳ בהמתן שלמצרים. דומה להם שנ׳ ומקום לגמלים כשבאו הגמלים ליכנס ראו עז בבית ולא רצו עד שפינו אותה״

ויושם ויישם ויישם בארון במצרים שרצו להמיתו״

רש״י

אחריך אולי לא תלך האשה אלי כת׳ בת היתה לו לא עזר והוא מחזר למצוא עילה שיאמ׳ לו אברהם לפנות אליו להשיאו בתו [illegible] אמ׳ לו אברהם בני ברוך ואתה ארור ואין ארור מידבק בברוך״ ואבא היום היום יצאתי והיום באתי מכאן שקפצה לו הארץ אמ׳ אחא יפה שיחתן שלעבדי אבות מתורתן של בנים שהרי פרשה שלאליעזר כפולה בתורה והרבה גופי תורה לא ניתנו אלא ברמיזה״ גם אתה גם לרבות אנשים שעמו״ הוכיח בירר והודיע וכן כל הוכחה שבמקרא בירור דבר״ טרם אכלה טרם שאני מכלה וכן כל לשון הווה פעמים בלשון עבר ויכול לכתוב טרם כליתי ופעמים שמדבר בלשון עתיד כמו כי אמר איוב אולי חטאו בני והיה כך ושנה איוב הרי לשון עתיד ופירוש שניהם לשון הווה כי אומ׳ איוב אולי חטאו בני והיה שנעה כך ״ ואשאל ואשים שינה הסדר שהרי הוא תחלה נתן ואחר כך שאל שלא יתפשוהו בדבריו ויאמרו היאך נתת לה ועדיין

איך ידע כי ריא״

ושׂויאו קדמוהי למיכל ואמר לא איכול עד דאמליל פתגמי ואמר
מליל: תם ציר בין ידיה ליאכל פקאל לא אכל חתי אקול בלאמי קט
תכלם: ויאמר עבד אברהם אנכי: ואמר עבדא דאברהם אנא: קט
אנא עבד אברהים: ויהוה ברך את אדני מאד ויגדל ויתן לו צאן ובקר
וכסף וזהב ועבדם ושפחת וגמלים וחמרים: ויי בריך ית רבוני לחדא
ורבא ויהב ליה ען ותורין וכסף ודהב ועבדין ואמהן וגמלין וחמרין:
ואלה בארך למולאי גדא פכתר ואעטאה גנמא ובקרא ופצה ודהב
ועביד ואמא וגמל וחמיר: ותלד שרה אשת אדני בן לאדני אחרי
זקנתה ויתן לו את כל אשר לו: וילידת שרה אתת רבוני בר לרבוני
בתר דסיבת ויהב ליה ית כל דליה: פולדת שרה זוגה מולאי אבנא
לה בעד שיכוכתהא פאעטאה גמיע מאלה: וישבעני אדני לאמר
לא תקח אשה לבני מבנות הכנעני אשר אנכי ישב בארצו: וקיים
עלי רבוני למימר לא תסב אתתא לברי מבנת כנענאי דאנא יתיב
בארעהון: פאחלפני מולאי קאילא לא תאכד זוגה לאבני מן
בנאת אלכנאעניין אלדי אנא סאכן פי בלדהם: אם לא אל בית אבי
תלך ואל משפחתי ולקחת אשה לבני: אלהין לבית אבא תיזיל
ולזרעיתי ותסב יתהתא לברי: אלא אלי בית אבי תמצי ואלי עשירתי
ותאכד זוגה לאבני: ואמר אל אדני אלי לא תלך האשה אחרי:
ואמרית לרבוני מאם לא תיתי אתתא בתרי: פקלת למולאי לעל
לא תתבעני אמראה: ויאמר אלי יהוה אשר התהלכתי לפניו ישלח
מלאכו אתך והצליח דרכך ולקחת אשה לבני ממשפחתי ומבית אבי:
ואמר לי ייי דפלחית קדמוהי ישלח מלאכיה עמך ויצלח אורחך ותסב
אתתא לברי מזרעיתי ומבית אבא: פקאל לי אללה אלדי סלכת
פי טאעתה הו יבעת במלכה בין ידיך וינגח טריקך פתאכד

איך ידע מהיא· על ימין מבנות ישמעאל· על שמאל מבנות לוט שהיה יושב לשמאלו שלאברהם· בר
ויתן לו את כל אשר לו· כתב כל נכסיו בשטר מתנה להסיר קנאת בני הגר· ולכן בידו ובתוכו· לבן רשע היה וקפץ להשיב לפני אביו· בא שכל דבר שיש לו נקרא בדבר הזה לאחר ידי
תעובת דבר הגון וניכר לפי שאין יאה הרבה לפי דרכיך שדימגה לך· וישתחו ארצה· מכאן שמודין על
בשורה טובה· ומגדנות· לשון מגדים שהביא עמו מיני פירות שלארץ ישראל· וילינו· כל לינה
שבמקרא לינת לילה אחת· ויאמר אחיה ואמה· ובתואל היכן היה ורוצה לעכב ובא מלאך והמיתו
ימים· שנה כמו ימים תהיה גאלתו· שכך נותנין זמן לבתולה יב חדש לפרנס עצמה בתכשיטיה· או

ובתדבר ולהעת(?) השובה

עשור· עשרה חדשים· ויש

זונה לאבני מן עשירתי ומן בית אבי: אז תנקה מאלתי כי תבוא אל
משפחתי ואם לא יתנו לך והיית נקי מאלתי: בכין תהי זכא
ממומתי ארי תהך לזרעיתי ואם לא יתנון לך ותהי זכא ממומתי:
חיניד תברו מן חרבי ארי' צרת לא עשירתי ואן הם לם יעטוך
כנת בריא מן חרפי: ואבא היום אל העין ואמר יהוה אלהי אדני
אברהם אם ישך נא מצליח דרכי אשר אנכי הלך עליה:
ואתית יומא דין לעינא ואמרית יי אלהיה דרבוני אברהם אם
אית כען רעוא קדמך לאצלחא אורחי דאנא אזיל עלה:
פגית ליום אלי' לעין פקלת אלהם יא אלה מולאי אבר' אן כנת
מנגח טריקי אלדי אנא סאיר פיה: הנה אנכי נצב על עין המים
והיה העלמה היצאת לשאב ואמרתי אליה השקיני נא מעט מים
מכדך: הא אנא קאים על עינא דמיא ותהי עולימתא דתפוק
למימלי ואימר לה אשקיני כען זעיר מיא מקולתיך: פהודא
אנא ואקף עלי' עין למא פאית לגאריה אלתי תכרג לתסתקי
פאקול להא אסקיני קליל מאא מן ג'רתך: ואמרה אלי גם אתה
שתה וגם לגמליך אשאב הוא האשה אשר הוכיח יהוה לבן אדני:
ותימר לי אף את אישתי ואף לגמלך אמלי היא אתתא דזמין יי
לבר רבוני: פתקול לי אשרב אנת ואיצא לגמלך אמלי פהי אל'
אמראה אלתי ופקהא אלה לאבן מולאי: אני טרם אכלה לדבר
אל לבי והנה רבקה יצאת וכדה על שכמה ותרד העינה ותשאב
ואמר אליה השקיני נא: אנא עד לא שיציתי למללא בלבי והא
רבקה נפקת וקלתה על כתפה ונחתת לעינא ומלת ואמרית לה
אשקיני כען: פאנא קבל אן אפרג' מן כלאם פי נפסי פאדי ברבקה
כארגה וג'רתהא עלי' כתפהא פנזלת אלי' לעין ואסתקת פקלת להא
אסקיני לאן: ותמהר ותורד כדה מעליה ותאמר שתה וגם גמליך

והבא היום אל העין קר' ב' שקפצה להם הדרך ואומ' אברהם דכת' וילך שניהם יחדו שעבר דכת' והבא היום העין ומקדית ארבע ומד חרן מהלך יז' יום ובא שעות בא העבד לחרן" יעקב דכת' ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה" משה דכת' ויברח משה מפני פרעה" ישראל דכת' ויסעו בני ישראל מרעמסס סכותה" דוד דכתי' הרעשת ארץ פצמתה" סנחריב דכתיב דכתיב בא על עית עבר במגרון"

עשור· עשרה חדשים" ואם תאמ: ימים מעט· אין דרך המבקשים לשאול דבר מועט ואם לא
תרצה תנלכו מרובה מזה" ונשאלה את פיה· מכאן שאין משיאין את האשה אלא מדעתה" ותאמ'
שרי מעצמיו אף אם תקבלו אותה· ברכה שנאמרה לאברהם בהר המוריה הרבה ארבה את זרעך" יהי
רצון שיהא אותו הזרע ממך ולא מאשה אחרת" ויצחק בא מבוא באר לחי ראי: שהלך להביא הגר
לאברהם אביו שישאנה" וישב בארץ הנגב: קרוב לאותו באר שנ' ארצה הנגב וישב בין קדש ובין
שור ושם היה הבאר שנ' הנה בין קדש ובין שור" לשוח: לשון תפלה כמו ישפך שיחו" ותרא את

אינכם רוצים" את היי בגופי רבקה' את ודעך תקבלו

יצחק· ראתה אותו
הדור ותווהה
מפנו"

אשקה ואשת וגם הגמלים השקתה: ואוחיאת ואחיאת קלתה
מנה ואמרת אישת ואף גמלך אשקי: ושתיתי ואף גמליא
אשקיאת: פאכרעת ואנזלת גרתהא ענהא וקאלת אשרב
ואיצא גמלך אסקי פשרבת וסקת אלגמאל: ואשאל אתה ואמר מלרע
בת מי את ותאמר בת בתואל בן נחור אשר ילדה לו מלכה
ואשם הנזם על אפה והצמידים על ידיה: ושאילית יתה ואמרית
בת מן את ואמרת בת בתואל בר נחור דילידת ליה מלכה: ושויתי
קדשא על אפה ושיריא על ידהא: תם סאלתהא וקלת אבנת מן אנת
קאלת אבנת בתואל אבן נחור אלדי ולדת לה מלכה פצירת אלשנף עלי
אנפהא ואלסואריין עלי ידיהא: ואקד ואשתחוה ליהוה ואברך את
יהוה אלהי אדני אברהם אשר הנחני בדרך אמת לקחת את
בת אחי אדני לבנו: וכרעית וסגידית קדם יי ובריכית ית יי אלהיה
דרבוני אברהם דדברני באורח קשוט למסב ית בת אחוהי דרבוני לבריה:
וכראת וסגדת ללה ובארכת אללה אלאה מולאי אבר אלדי סיירני פי טריק
הק לאכד אבנת אכי מולאי לאבנה: ועתה אם ישכם עשים חסד ואמת
את אדני הגידו לי ואם לא הגידו לי ואפנה על ימין או על שמאל: וכען
אם איתיכון עבדין טיבו וקשוט עם רבוני חוו לי ואם לא חוו לי
ואתפני על ימינא או על סמלא: ואלאן אן כנתם תצנעון פצלא
ואחסאנא מע מולאי אכברוני ואלא פאכברוני חתי אזול ימנה או
יסרה: ויען לבן ובתואל ויאמרו מיהוה יצא הדבר לא נוכל דבר
אליך רע או טוב: ואתיב לבן ובתואל ואמרו מן קדם יי נפק פתגמא
לית אנחנא יכלין למללא עמך ביש או טב: פאגאבה לבן ובתואל
וקאלא לה מן ענד אללה כרג הדי אלאמר לא נטיק אן נכלמך פיה בשר
ולא בכיר: הנה רבקה לפניך קח ולך ותהי אשה לבן אדניך כאשר
דבר יהוה: הא רבקה קדמך דבר ואיזיל ותהי אתתא לבר רבונך כמא
דמליל יי: הודי רבקה בין ידיך כדהא ואמץ תכון זוגה לאבן מולאך
כמא נפק אללה: ויהי כאשר שמע עבד אברהם את דבריהם וישתחו ז
ארצה ליהוה: והוה כד שמע עבדא דאברהם ית פתגמיהון וסגיד

יצחק ראתה אותו הדור ותווהה מפניו: ותפל' השמיטה עצמה לארץ כתרגו' ואתרכינת הטתה:

עצמה לארץ
ולא הגיעה
עד הקרקע

קרסיל

על ארעא׃ ולמא סמע עבד אבר כלאמהם סגד עלי אלארץ ללה׃
ויוצא העבד כלי כסף וכלי זהב ובגדים ויתן לרבקה ומגדנת נתן לאחיה
ולאמה׃ ואפיק עבדא מנין דכסף ומנין דדהב ולבושין ויהב לרבקה
ומגדנין יהב לאחוהא ולאמה׃ פאכרג אלעבד אניה פצה ואניה דהב
ותיאבא פאעטא רבקה ופואכהא אעטא אליהא ואמהא׃ ויאכלו
וישתו הוא והאנשים אשר עמו וילינו ויקומו בבקר ויאמר שלחני
לאדני׃ ואכלו ושתיאו הוא וגבריא דעמיה ובתו וקמו בצפרא ואמר
שלחוני לות רבוני׃ פאכלו ושרבו הו ואלקום אלדי מעה ובאתו וקאמו
באלגדאה וקאל אטלקוני אלי מולאי׃ ויאמר אחיה ואמה תשב הנער (הנערה ק׳)
אתנו ימים או עשור אחר תלך׃ ואמר אחוהא ואמה תתיב עולימתא
עמנא עדן בעדן או עסרא ירחין בתר כין תיזיל׃ קאל אכוהא ואמהא
תקים אלגאריה ענדנא חולא או עשרא שהור ובעד דלך תמצי׃ ויאמר
אלהם אל תאחרו אתי ויהוה הצליח דרכי שלחוני ואלכה לאדני׃ ואמר
להון לא תאחרון יתי ויי׳ אצלח אורחי׃ שלחוני ואהך לות רבוני׃ קאל להם
לא תוכרוני ואללה קד אנגח טריקי אטלקוני ואמצי אלי מולאי׃
ויאמרו נקרא לנער ונשאלה את פיה׃ ואמרו נקרי לעולימתא (לנערה ק׳)
ונשמע מא דהיא אמרא׃ קאלו נדעו באלגאריה ונסאלהא ען קולהא׃
ויקראו לרבקה ויאמרו אליה התלכי עם האיש הזה ותאמר אלך׃ וקרו
לרבקה ואמרו לה התיזלין עם גברא הדין׃ ואמרת איזיל׃ פדעו ברבקה
וקאלו להא אתמצין מע הדי אלרגל קאלת נעם׃ וישלחו את רבקה אחתם
ואת מנקתה ואת עבד אברהם ואת אנשיו׃ ושלחו ית רבקה אחתהון
וית מינקתה וית עבדא דאברהם וית גברוהי׃ פאטלקו רבקה אכתהם
ודאיתהא ועבד אברהים ורגאלה׃ ויברכו את רבקה ויאמרו לה אחתנו את
היי לאלפי רבבה ויירש זרעך את שער שנאיו׃ ובריכו ית רבקה ואמרו לה׃

עצמה לארץ ולא הגיעה עד הקרקע כמו הטו נא כדך׳ ארכיני׳ ויט שמים׳ ואהכין לשון מוטה
לארץ ודומה לו כי יפל לא יוטל כלומ׳ אם יטה לארץ לא יגיע עד הקרקע׳׳ ותתכם׳ לשון ותתפעל
כמו ותקבר ותשבר׳׳ ויספר העבד׳ גילה לו נסים שנעשו לו שקפצה לו הארץ ושנזדמנה לו רבקה
בתפלתו׳׳ האהלה שרה אמו׳ ויביאה האהלה. ונעשית דוגמת שרה אמו כלומ׳ והרי היא שרה אמו׳
שכל זמן ששרה קיימת היה נר דלוק מערב שבת לערב שבת וברכה מצויה בעיסה וענן קשור
על האהלה ומשמתה פסקו׳ וכשבאת רבקה חזרו כל׳׳ אחרי אמו׳ דרך ארץ כל זמן שאמו של אדם

קיים פ כרוך
הוא אצלה
ומשמתה
הוא
מתנחם באשתו׳׳

אחתנא את הוי לאלפין ולרבון ויירתון בניכי ית קרוי סנאיהון: פדעו
לרבקה וקאלו להא יא אכתנא יכון מנך אלוף ורבואת ויחוז בניך קרא
שאניהם: ותקם רבקה ונערתיה ותרכבנה על הגמלים ותלכנה אחרי
האיש ויקח העבד את רבקה וילך: וקמת רבקה ועולימתהא ורכיבא
על גמליא ואזלא בתר גברא ודבר עבדא ית רבקה ואזל: פקאמת
רבקה וגואריהא מרכבו עלי אלגמאל וסארו מע אלרגל פאכד אלעבד רבקה
ומצא: ויצחק בא מבוא באר לחי ראי והוא יושב בארץ הנגב: ויצחק
עאל במיתוהי מבירא דמלאך קיימא אתחזי עלה והוא יתיב בארע
דרומא: וכאן יצחאק קד גא פי מגייה מן אלביר אלתי ללחי אלנאטר והו
מקים פי בלד אלקבלה: ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב וישא עיניו
וירא והנה גמלים באים: ונפק יצחק לצלאה בחקלא למפני רמשא וזקף
עינוהי וחזא והא גמליא אתן: וכרג ליצלי פי אלצחרי ענד תולי
אלליל פרפע עיניה ונצר פאדי בגמאל מקבלה: ותשא רבקה את עיניה ותרא
את יצחק ותפל מעל הגמל: וזקפת רבקה ית עינהא וחזת ית יצחק
ואתרכינת מעל גמלא: פרפעת רבקה עינהא וראת יצחאק פבאדרתאן
תסקט מן אלגמל: ותאמר אל העבד מי האיש הלזה ההלך בשדה
לקראתנו ויאמר העבד הוא אדני ותקח הצעיף ותתכס: ואמרת לעבדא
מן גברא דיכי דמהליך בחקלא לקדמותנא ואמר עבדא הוא רבוני
ונסיבת עיפא ואתכסיאת: קאלת ללעבד מן הדי אלרגל אלסאיר פי אלצחרא
תלקאנא קאל אלעבד הו מולאי פאכדת אלקנאע ותגטת בה: ויספר העבד
ליצחק את כל הדברים אשר עשה: ואשתעי עבדא ליצחק ית כל
פתגמיא דעבד: תם קץ אלעבד עלי יצחאק גמיע אלאמור אלתי צנעהא
ויבאה יצחק האהלה שרה אמו ויקח את רבקה ותהי לו לאשה
ויאהבה וינחם יצחק אחרי אמו: ואעלה יצחק למשכנא וחזא והא
תקנין עובדהא כעובדי שרה אמיה ונסב ית רבקה והות ליה לאתו ורחמה

קיימת ברוך הוא יהללה ומשמחה הוא מתנחם באשתו: קטורה זו הגר ונקראת קטורה
שלשם שנאים מעשיה בקטרת ושקשרה פתחה שלא נזדווגה לאדם מיום שפירשה מאברהם:
אטורים ולטושים: שם ראשי אומות ותרגום של אונקלוס אין לי ליישבו על לשון המקרא: ויתן
אברהם את נחמיה ברכה דייתיקי עלו כתיבו שאמ' לו הבה לאברהם והיה ברכה: הברכות מסורות
בידך לברך את מי שתרצה ואברהם מסרן ליצחק: הפילגשים: חסר כת' שלא היתה אלא פילגש

ואתנחם יצחק בתר [מיתת] אמיה׃ פארכלהא יצחאק ז׳ כבא שרה אמה
ואכד רבקה וצארת לה זוגה ואחבהא ותעזא יצחאק עלי אמה׃ ויסף
אברהם ויקח אשה ושמה קטורה׃ ואוסיף אברהם ונסיב אתתא ושמהּ
קטורה׃ תם עאוד אכד ואתכד זוגה אסמהא מחיצנה׃ ותלד לו את זמרן
ואת יקשן ואת מדן ואת מדין ואת ישבק ואת שוח׃ וילידת ליה ית זמרן
וית יקשן וית מדן וית מדין וית ישבק וית שוח׃ פולדת לה זמרן ויקשן
ומדן ומדין וישבק ושוח׃ ויקשן ילד את שבא ואת דדן ובני דדן היו
אשורם ולטושם ולאמים׃ ויקשן אוליד ית שבא וית דדן ובני דדן הוו למשרין
ולשכונין ולנגוון׃ ויקשן אולד שבא ודדן ובני דדן כאנו מאקלב וקיפה
ועאמרי׃ ובני מדין עיפה ועפר וחנך ואבידע ואלדעה כל אלה בני
קטורה׃ ובני מדין עיפה ועפר וחנך ואבידע ואלדעה כל אלין בני קטורה׃
ובני מדין עיפה ועפר וחנוך ואבידע ואלדעה כל הולאי בני קטורה׃
ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק׃ ויהב אברהם ית כל דליה ליצחק׃
פאעטא אברהים גמיע מאלה ליצחאק׃ ולבני הפילגשים אשר לאברהם
נתן אברהם מתנת וישלחם מעל יצחק בנו בעודנו חי קדמה אל ארץ קדם׃
ולבני לחינתא דלאברהם יהב אברהם מתנן ושלחינון מעל יצחק
בריה עד והוא קיים קידומא לארע מדנחא׃ ולבני אלאמא אלתי לאברהים
והב אבל הבאת ואטלקהם ען יצחק אבנה ועאודה באקי שרקי אלי בלאד
שרק׃ ואלה ימי שני חיי אברהם אשר חי מאת שנה ושבעים שנה וחמש
שנים׃ ואלין יומי שני חיי אברהם דחיא מאה ושבעין וחמיש שנין׃
והדה אואם סני חיוה אברהים אלדי עאש מאיה וכמסה וסבעין סנה׃ ויגוע
וימת אברהם בשיבה טובה זקן ושבע ויאסף אל עמיו׃ ואתנגיד ומית
אברהם בסיבו טבא סיב וסבע׃ ואתכניש לעמיה׃ תם תופא ומאת

ויסף ‏ ד
כלם הם כי מן ו עד ה׳ טם
נתין תכלן מטו לבני
נטע דחכיל והוא לא
חביל׃

אחת היא הגר היא קטורה. נשים בכתובה פילגשים בלא כתובה. כדאמרינן בסנהדרין בנשים
ופילגשים דדוד׃ נתן אברהם מתנות׳ פירשו רבותי׳ שם טומאה מסר להם׃ מאת שנה ושבעים שנה
וחמש שנים׳ בן ק׳ כבן ע׳ ובן ע׳ כבן חמש בלא חטא׃ יצחק וישמעאל מכאן שעשה ישמעאל
תשובה והוליך את יצחק לפניו והיא שיבה טובה שנאמרה באברהם׃ ויהי אחרי מות אברהם
ויברך וגו׳ ניחמו תנחומי אבלים׃ ד״א אע״פ שמסר הקב״ה את הברכות לאברהם נתיירא לברך
את יצחק מפני שצפה את עשו יוצא ממנו אמר יבוא בעל העולם ויברך את אשר ייטב בעיניו ובא
הקב״ה וברכו׃ בשמתם לתולדותם סדר לידתן זה אחר זה׃ בחצריהם כרכים שאין להם חומה תרגום
בפצחיהון שהן מפוצחין לשון פתיחה כמו פצחו רננו׃ ואלה שני חיי ישמעאל א״ר חייא בר אבא למה נמנו
שנותיו של ישמעאל כדי ליחס בהן שנותיו של יעקב מנינו שנותיו של ישמעאל למדנו שנים ששמש יעקב בבית עבר

יוד׳ שנה
בשפירש
מאביו

בשיבה טובה שיכא קד שבע מן אלעמר וצאר אלי קומה: ויקברו אתו
יצחק וישמעאל בניו אל מערת המכפלה אל שדה עפרן בן צחר
החתי אשר על פני ממרא: וקברו יתיה יצחק וישמעאל בנוהי במערת
כפילתא בחקל עפרון בר צחר חתאה דעל אפי ממרא: ודפנה יצחק
ואסמאעיל אבנאה פי מגארה אלתניה אלמצאעפה פי צ׳יעה עפרון
אבן צחר אלחתי אלדי בחצרת ממרא: השדה אשר קנה אברהם מאת
בני חת שמה קבר אברהם ושרה אשתו: חקלא דזבן אברהם מן בני
חתאה תמן אתקבר אברהם ושרה אתתיה: אלציעה אלדי אשתראהא
אברהם מן בני חת תם דפן אבר ואמירה זוגתה: ויהי אחרי מות אברהם
ויברך אלהים את יצחק בנו וישב יצחק עם באר לחי ראי: והוה
בתר דמית אברהם ובריך יי׳ ית יצחק בריה ויתיב יצחק עם בירא
דמלאך קיימא אתחזי עלה: ולמא כאן בעד מות אבר בארך אללה
פי יצחאק אבנה ואקאם יצ׳ עכד אלביר אלתי ללחי אלנאצר:
ואלה תלדת ישמעאל בן אברהם אשר ילדה הגר המצרית שפחת
שרה לאברהם: ואלין תולדת ישמעאל בר אברהם דילידת הגר מצריתא
אמתה דשרה לאברהם: והדי שרח תוליד אסמאעיל אבן אברהים
אלדי ולדתה מחעכה אלמצרייה אמה אמירה לאבר׳: ואלה שמות בני
ישמעאל בשמתם לתולדתם בכר ישמעאל נבית וקדר ואדבאל
ומבשם: ואלין שמהת בני ישמעאל בשמהתהון לתולדתהון בכריה
דישמעאל נביות וקדר ואדבאל ומבשם: הדה אסמא בני אסמאעיל
באסמאיהם לתואלידהם בכר אסמאעיל נביות וקדר ואדבאל ומבסם:
ומשמע ודומה ומשא: ומשמע ודומה ומשא: ומשמע ודומה ומשא: חדד
ותימא יטור נפיש וקדמה: חדד ותימא יטור נפיש וקדמה: חד ותימא יט
נפי׳ וקדמה: אלה הם בני ישמעאל ואלה שמתם בחצריהם ובטירתם

י״ד שנה כשפירש מאביו וקודם שבא אצל לבן שהרי כשפירש יעקב מאביו מת ישמעאל שנ׳ וילך
עשו אל ישמעאל וגו׳ כמו שמפורש בסוף מגלה נקראת: ויגוע לא נאמרה גויעה ואסיפה אלא בצדיקים:
נפל: שכן כמו מדין ועמלק ובני קדם נופלים בעמק: כאן הוא אומר לשון נפילה ולהלן הוא אומר ועל פני כל
אחיו ישכון עד שלא מת אברהם ישכון משמת אברהם נפל:

ואלה תולדת יצחק: יעקב ועשו האמורים בפרשה ועל ידי שכתב הכתוב יצחק בן אברהם הוזקק
לומר אברהם הוליד את יצחק לפי שהיו ליצני הדור אומרים מאבימלך נתעברה שרה

שהרי כמה
שנים שהיה

שנים עשר נשיאם לאמתם: אלין אנון בני ישמעאל ואלין שמהתהון
בפצחיהון ובכרכיהון תרי עסר רברבין לאומיהון: הולאי הם בני אסמעיל
והדה אסמאיהם פי ארבאעהם וקצורהם אתני עשר שריפא לאממהם:
ואלה שני חיי ישמעאל מאת שנה ושלשים שנה ושבע שנים ויגוע
וימת ויאסף אל עמיו: ואלין שני חיי ישמעאל מאה ותלתין ושבע
שנין ואתנגיד ומית ואתכניש לעמיה: והדה סני חיוה אסמאעיל אדי
עאש מאיה וסבעה ותלאתין סנה ותופא ומאת וצאר אלי קומה: וישכנו
מחוילה עד שור אשר על פני מצרים באכה אשורה על פני כל אחיו
נפל: ושרו מחוילה עד חגרא דעל אפי מצרים מטי לאתור על אפי
כל אחוהי שרא: וסכנו מן זוילה אלי אלגפאר אלדי בחצרת מצר ואלי
חתי אלמוצל בחצרה גמיע אכותה סכן: ק״ה פסו׳ סי׳ יהוידע

ואלה תולדת יצחק בן אברהם אברהם הוליד את יצחק: ואלין תולדת
יצחק בר אברהם אברהם אוליד ית יצחק: והדי שרח תואליד יצחאק
אבן אבר׳ בעד מא כ׳ג אבר׳ מן אולאדה יצחק: ויהי יצחק בן ארבעים
שנה בקחתו את רבקה בת בתואל הארמי מפדן ארם אחות לבן
הארמי לו לאשה: והוה יצחק בר ארבעין שנין כד נסיב ית רבקה
בת בתואל ארמאה מפדן דארם אחתיה דלבן ארמאה ליה לאתו: ולמא
כאן יצחאק אבן ארבעין סנה תזוג ברבקה אבנת בתואל אלארמאני
מן פדן ארם אכת לבן אלארמאני פצארת לה זוגה: ויעתר יצחק ליהוה
לנכח אשתו כי עקרה הוא ויעתר לו יהוה ותהר רבקה אשתו: וצלי
יצחק קדם יי לקביל אתתיה ארי עקרא היא וקביל צלותיה יי ועדיאת

ואלה תולדת יצחק בן אברהם וכי לא הוליד אברהם אבינו את יצחק בלבד והלא ל׳ אומות העמיד אלא לפי שנתייחס בו שהיה קלסתר פניו דומה לו: בקחתו את רבקה אמרו בת י״ד שנה היתה רבקה כשנכנסה אתה תדע לך שהוא כן שהרי אמרו זוגות שנותיהן שוות רבקה וקהת ובולה בידינו נמצאן שנקריב קו״ג ול׳ שנה היתה בן עקרה ויעקב בן ע״ג שנים כשעמד על הבאר וישב לבן ל׳ שנה אצל לבן ונשתהה ל׳ שנים בדרך בחזירתו אצל לבן ובחזרתו הפקמתה הכל ל׳ וכ״ו שנה כשהולידו וי״ד שנה אותן שעברו קודם השנים והן ע״ג

שהרי כמה שנים שהתה עם אברהם ולא נתעברה הימנו מה עשה הקב״ה צר קלסתר פניו של יצחק דומה
לאברהם והעידו הכל אברהם הוליד את יצחק: בן ארבעים שנה: שהרי כשבא אברהם מהר המוריה
נתבשר שנולדה רבקה ויצחק היה בן ל״ז שנה ובו בפרק נולדה רבקה המתין לה שלש שנים עד שתהיה
ראויה לביאה ונשאה: בת בתואל מפדן ארם אחות לבן: וכי עדין לא נכתב שהיא בת בתואל ואחות
לבן ומפדן ארם אלא להגיד שבחה שהיתה בת רשע ואחות רשע ומקומה אנשי רשע ולא למדה ממעשיהם:
ממעשיהם: פדן ארם: על שם ששני ארם היו ארם נהרים וארם צובה קורא אותן פדן לשון צמד בקר תרגום פדן
תוריא. ויש פותרין פדן ארם שדה ארם שבלשון ישמעאל קורין לשדה פדן: ויעתר: הרבה
והפציר בתפלה: ויעתר: נתפצר ונתפייס ונתפתה לו. ואומר אני כל לשון עתר לשון הפצרה ורבוי
הוא וכן ועתר ענן הקטרת: מרבית עליית העשן. וכן והעתרתם עלי דבריכם וכן ונעתרות נשיקות
שונא דומות למרובות והנם למשא: אנקוושטרא בלעז: לנכח אשתו: זה עומד בזוית זו ומתפלל וזו

וזהו שכתוב כאן יצחק בן אברהם שהרי עדותו יצא שאברהם הוליד את יצחק: ב״ח

שהריבו במרה מתה שרה ומשנולד יצחק עד שמתה שרה ל״ז היו ובת צ׳ היתה כשנולד יצחק ומתה בשמתה

עומדת בזוית זו ומתפללת

רבקה אשתו: תם שפע יצחק אלי אללה חיאל זוגתה אד כאנת עאקר
פשפעה אללה פחמלת רפקה זוגתה ויתרצצו הבנים בקרבה ותאמר אם
כן למה זה אנכי ותלך לדרש את יהוה: ודחקין בניא במעהא —
ואמרת אם כן למא דנן אנא ואזלת למתבע אולפן מן קדם יי: פאזדחמא
אלולדאן פי בטנהא פקאלת לו עלמת אן אלאמר הכדי לם אטלבה ומצת
לתלתמס שלמא מן ענד אללה: ויאמר יהוה לה שני גיים בבטנך ושני
לאמים ממעיך יפרדו ולאם מלאם יאמץ ורב יעבד צעיר: ואמר
יי לה תרין עממין במעכי ותרתין מלכון ממעכי יתפרשן ומלכו
ממלכו תתקף ורבא ישתעבד לזעירא: פקאל אללה להא אן אבא
ואמתין פי בטנך וחזבין מן אמעאך יתפרקאן ויתאייד אחדהמא מן אלאכר
ואלכביר יכדם אלצגיר: וימלאו ימיה ללדת והנה תומם בבטנה:
ושלימו יומהא למילד והא תיומין במעהא: פלמא כמלת איאם
ולאדהא פאדי בתאמין פי בטנהא: ויצא הראשון אדמוני כלו כאדרת
שער ויקראו שמו עשו: ונפק קדמאה סמוק כליה כגלים דשער
וקרו שמיה עשו: פכרג אלאול אחמריא כלה ככסא מן שער
פסמוה עשו: ואחרי כן יצא אחיו וידו אחזת בעקב עשו ויקרא
שמו יעקב ויצחק בן ששים שנה בלדת אתם: ובתר כין נפק
אחוהי וידיה אחידא בעקבא דעשו וקרא שמיה יעקב ויצחק בר
שתין שנין כד ילידת יתהון: ובעד דלך כרג אכוה וידה מאסכה
בעקב עשו פסמוה יעקוב וכאן יצחק אבן סתין סנה אד ולדא: ויגדלו
הנערים ויהי עשו איש ידע ציד איש שדה ויעקב איש תם ישב אהלים:

עומדת בזוית זו ומתפללת׳׳ ויעתר לו. לו ולא לה שאין דומה תפלת צדיק בן צדיק לתפלת צדיק בן רשע לפיכך לו ולא לה׳׳ ויתרוצצו. על כרחך המקרא הזה אומר דורשני שסתם מה היא רציצה זו וכתב אם כן למה זה אנכי׳׳ רבותי׳ דרשוהו לשון ריצה כשהיתה עוברת על פתחי תורה [illegible] שם ועבר יעקב רץ ומפרכס לצאת עוברת על פתחי ע״ז עשו מפרכס לצאת׳׳ ד״א מתרוצצים זה עם זה [illegible] מריבים בנחלת שני עולמות׳׳ ותאמר אם כן גדול צער העיבור׳ למה זה אנכי׳ מתאוה ומתפללת על [illegible]׳׳ ותלך לדרוש. לבית מדרשו של שם [עבר]׳ לדרוש את יי׳ להגיד לה מה יהא בסופה׳׳ ויאמר יי לה [illegible] ידי שליח לשם נאמ׳ ברוח הקדש והוא אמ׳ לה׳׳ שני גוים בבטנך. גיים כת׳ אלו אנטונינוס ורבי [illegible] קו מעל שלחנם לא צנון ולא חזרת לא בימות החמה ולא בימות הגשמים׳׳ ושני לאמים. אין לאום אלא [illegible]ת׳ ממעיך יפרדו. מן המעים הם נפרדים׳׳ זה לרשעו וזה לתומו׳׳ מלאם יאמץ. לא ישוו בגדולה כשזה קם [illegible] נופל וכן הוא אומר אמלאה החרבה לא נתמלאה צר אלא מחורבנה של ירושלם׳׳ וימלאו ימיה. אבל בתמר כת׳ ויהי בעת [illegible] שלא מלאו ימיה כי לז׳ חרשים ילדתם׳׳ והנה תומם. חסר ובתמר כת׳ תאומים מלא לפי ששניהם צדיקים [illegible] אחד צדיק ואחד רשע

ורביאו עולימיא והוה עשו גבר נחש ירכן נפק חקל ויעקב גבר
שלים משמיש בית אלפנא: תם כברא אלגלאמין פכאן גמעא קנצא
פלאחא בלציד רגלא צחראויא ויעקב רגלא סאלמא מקים פי אלאכביה:
ויאהב יצחק את עשו כי ציד בפיו ורבקה אהבת את יעקב: ורחים
יצחק ית עשו ארי מצידיה הוה אכיל ורבקה רחימת ית יעקב: פאחב
יצחאק עשו למערפתה בלציד ורבקה אחבת יעקוב: ויזד יעקב נזיד
ויבא עשו מן השדה והוא עיף: ובשיל יעקב תבשילא ועל עשו מן חקלא
והוא משלהי: תם טבך יעקוב טביכא פדכל עשו מן אלצחרי והו לגב:
ויאמר עשו אל יעקב הלעיטני נא מן האדם האדם הזה כי עיף אנכי
על כן קרא שמו אדום: ואמר עשו ליעקב אטעימני כען מן סמוקא
סמקא הדין ארי משלהי אנא על כין קרא שמיה אדום: פקאל ליעקוב
אטעמני מן הדי אלאחמאר פאני לגב ולדלך סמי עשו אלאחמרי: ויאמר
יעקב מכרה כיום את בכרתך לי: ואמר יעקב זבין כיום דלהין ית בכירותך
לי: פקאל יעקוב בעני אליום בכורתך: ויאמר עשו הנה אנכי הולך למות
ולמה זה לי בכרה: ואמר עשו הא אנא אזיל לממת ולמא דנן לי –
בכירותא: קאל עשו הודא אנא מאר ללמות ולמא די לי בכורה: ויאמר
יעקב השבעה לי כיום וישבע לו וימכר את בכרתו ליעקב: ואמר
יעקב קיים לי כיום דלהין וקיים ליה וזבין ית בכירותיה ליעקב: קאל
אחלף לי וחלף לה ובאעה בכורתה: ויעקב נתן לעשו לחם ונזיד עדשים

הלעיטני נא מן
זה המן לגמ׳ כי
כן קנה מרדכי
את המן לעבד
בפת לחם

ארמוני: סימן הוא שיהא שופך דמים: כלו כאדרת שער: מלא שער כטלית של צמר המלאה שער פלו״ר
קו״ר בלע״ז: ויקראו שמו עשו: הכל קראו לו כן לפי שהיה נעשה ונגמר בשערו כבן שנים הרבה: ואחרי
כן יצא אחיו: שמעתי מדרש אגדה הדורשו לפי פשוטו בדין היה אוחז בו לעכבו יעקב נוצר מטפה
ראשונה ועשו מן השניה צא ולמד משפופרת שפיה קצרה תן לה שתי אבנים זו אחר זו הנכנסת ראשונה
תצא אחרונה והנכנסת אחרונה תצא ראשונה נמצא עשו הנוצר מטפה אחרונה יצא ראשונה ויעקב
שנוצר ראשונה יצא אחרונה: בעקב עשו: סימן שאין זה מספיק לגמור מלכותו עד שזה עומד
ונוטלה הימנו ויעקב בא לעכבו שיהא ראשון ללידה כראשון ליצירה ויפטור את רחמה ויטול את
הבכורה מן הדין: ויקרא שמו יעקב: הקב״ה: ר״א אביו קרא לו יעקב ע״ש אחיזת העקב: בן ששים שנה:
עשר שנים משנשאה עד שנעשית בת י״ג שנה וראויה להריון ועשר שנים הללו צפה והמתין לה כמו
שעשה אביו לשרה כיון שלא נתעברה ידע שהיא עקרה והתפלל עליה ושפחה לא רצה ליקח לפי
שנתקדש בהר המוריה להיות עולה תמימה: ויגדלו הנערים ויהי עשו: כל זמן שהיו קטנים לא היו
ניכרים במעשיהם ואין אדם מדקדק בהם מה טיבם כיון שנעשו בני י״ג שנה זה פירש לבתי מדרשות
וזה פירש לע״ז: יודע ציד: לצוד ולרמות את אביו בפיו ושואלו אבא היאך מעשרין את המלח היאך מעשרין את התבן
כסבור אביו שהוא מדקדק במצות: איש שדה: כמשמעו אדם בטל וצודה בקשתו חיות ועופות: תם
אינו בקי בכל אלה כלבו כן פיו: מי שאינו חריף לרמות קרוי תם: יושב אוהלים: אוהלו של שם ואוהלו של עבר:
בפיו: כתרגומו: בפיו של יצחק: ומדרשו בפיו של עשו שהיה צד אותו ומרמהו בדבריו: ויזד: לשון בישול
כתרגומו: והוא עיף: ברציחה כמא דתימא כי עיפה נפשי להורגים: הלעיטני: אפתח פי ושפוך הרבה

ויאכל וישת ויקם וילך ויבז עשו את הבכרה׃ ויעקב יהב לעשו לחים
ותבשיל דטלופחין ואכל ושתי וקם ואזל ושט עשו ית בכירותא׃
ואעטא יעקוב כבזא וטביכא מן עדס ואכל ושרב וקאם ומצ׳א
ואזדרא עשו בﭏבכוריה׃

ויהי רעב בארץ מלבד הרעב הראשון אשר היה בימי אברהם וילך
יצחק אל אבימלך מלך פלשתים גררה׃ והוה כפנא בארעא בר
מכפנא קדמאה דהוה ביומי אברהם ואזל יצחק לות אבימלך מלכא
דפלשתאי לגרר׃ תם כאן גוע פי ﭏבלד סוא ﭏגוע ﭏאול ﭏדי כאן עלא
עהד אברהים פמצא יצחק ﭏי אבימלך מלך פלסטין ﭏי ﭏבלוץ׃
וירא אליו יהוה ויאמר אל תרד מצרימה שכן בארץ אשר אמר אליך׃
ואתגלי ליה יי ואמר לא תיחות למצרים שרי בארעא דאימר לך׃
פתגלא לה ﭏלה וקﭏ לא תנזל מצרא אסכן פי ﭏבלד ﭏדי אקול לך׃
גור בארץ הזאת ואהיה עמך ואברכך כי לך ולזרעך אתן את
כל הארצת האל והקמתי את השבעה אשר נשבעתי לאברהם אביך׃
דור בארעא הדא ויהי מימרי בסעדך ואברכנך ארי לך ולבנך אתין
ית כל ארעתא האלין ואקים ית קימא דקיימית לאברהם אבוך׃
ובﭏשאגל קס הדי ﭏבלד ואכון מעך ואבארך פיך לאן לך ולנסלך
אעטי הדי ﭏבלד ואפי בﭏקסם ﭏדי אקסמת לאברהים אביך׃ והרביתי
את זרעך ככוכבי השמים ונתתי לזרעך את כל הארצת האל
והתברכו בזרעך כל גויי הארץ׃ ואסגי ית בנך ככוכבי שמיא ואתן
לבנך ית כל ארעתא האלין ויתברכון בדיל בנך כל עממי ארעא

לתוכה כמו ששנינו אין אובסין את הגמל אבל מלעיטין אותו״ מן האדום האדום׳ עדשים אדומות
ואותו היום מת אברהם שלא יראה את עשו בן בנו יוצא לתרבות רעה׳ ואין זו שיבה טובה שהבטיחו
לפי׳ כ׳ קיצר הקב״ה חמש שנים משנותיו״ שיצחק ק״פ שנה וזה קע״ה׳ ובישל יעקב עדשים להברות
הבה — את האבל׳ ולמה עדשים שדומות לגלגל שהאבלות גלגל שחוזר בעולם׳ כיום׳ כתרגום כיום
וכהן כיום שהוא ברור כך מכור לי מכירה ברורה״ בכורתך׳ לפי שהעבודה בבכורות אמ׳ יעקב
אין רשע זה כדאי שיקריב להקב״ה״ הנה אנכי הולך למות׳ אמ׳ עשו מה טיבה של עבודה זו אמ׳ לו
כמה אזהרות ועונשין ומיתות תלוין בה כאותה ששנינו אלו הן שבמיתה שתויי יין ופרועי ראש אמר
אני הולך למות על ידה אם כן מה חפץ יש לי בה״ ויבז עשו׳ העיד עליו הכת׳ על רשעו שבזה
עבודתו של מקום״ ויהי רעב׳ אל תרד מצרימה׳ שהיה דעתו לרדת למצ׳ כמו שירד אביו בימי
הרעב״ אל תרד מצרימה׳ שהיה דעתו לרדת למצרים כמו שירד אביו בימי הרעב״ אל תרד
מצרימה׳ שאתה עולה תמימה ואין חוצה לארץ כדאי לך״ האל כמו האלה״ והתברכו בזרעך׳
אדם אומ׳ לבנו יהא זרעך כזרעו של יצחק וכן בכל המקרא וזה אב לכולן כך יבין ויברך לאמר
[illegible] אלהים׳

עקב אשר שמע וגו׳ תיבות כנגד י׳ הדברות שבהן עקב תיבות ועקב מנים שמע בקולי דבן ג׳ שנים הכיר את בוראו שעשותיו קנ״ה עקב אשר שמע אברהם בגי׳ קיים חק עירובי תבשילין׳׳

ב

ואבתר נסלך ככואכב אסמא ואעטיהם גמיע הדה אלבלדאן ויתבארך׳׳ בהם גמיע אמם אלארץ׳ עקב אשר שמע אברהם בקלי וישמר משמרתי מצותי חקותי ותורתי׳ חלף דקביל אברהם למימרי ונטר מטרת מימרי פקודי קימי ואוריתי׳ גזא מא קבל אבר אמרי וחפץ מנאה אסתחפצת הׄמן וצאיאי ורסומי ושראיעי׳ וישב יצחק בגרר׳ ויתיב יצחק בגרר׳ ואקאם יצח פי אלגרר׳ וישאלו אנשי המקום לאשתו ויאמר אחתי הוא כי ירא לאמר אשתי פן יהרגני אנשי המקום על רבקה כי טובת מראה הוא׳ ושאילו אנשי אתרא על עיסק אתתיה ואמר דאחתי היא ארי דחיל למימר אתתי דלמא יקטלונני אנשי אתרא על רבקה ארי שפירת חיזו היא׳ פלמא סאלוה אהל אלמוצע ען זוגתה קאל הי אכתי לאנה תכוף אן יקול הי זוגתי כלא יקתלוני אהל אלמוצע עליהא לאנהא חסינה אלמנטר׳ ויהי כי ארכו לו שם הימים וישקף אבימלך מלך פלשתים בעד החלון וירא והנה יצחק מצחק את רבקה אשתו׳ והוה כד סגיאו ליה תמן יומיא ואסתכי אבימלך מלכא דפלשתאי מן חרכא וחזא והא יצחק מחייך עם רבקה אתתיה׳ פלמא טאלת איאם מקאמה תם אטלע אבימלך מלך פלסטין מן כווהלה פנצר ואדי ביצחאק ילאעב רבקה זוגתה׳ ויקרא אבימלך ליצחק ויאמר אך הנה אשתך הוא ואיך אמרת אחתי היא ויאמר אליו יצחק כי אמרתי פן אמות עליה׳ וקרא אבימלך ליצחק ואמר ברם

עקב אשר וגו׳ ואח לעין הקללה מצינו כן והיתה האשה לאלה בקרב עמה׳ שהמקלל שונאו אומר תהא כפלונית וכן והנחתם שמכם לשבועה לבחירי שהנשבע אומ׳ אהא כפלוני אם עשיתי כך וכך׳׳ שמע אברהם בקולי׳ כשנסיתי׳ אותו׳׳ וישמר משמרתי׳ גזירות להרחקה על אזהרות שבתורה כגון שניות לעריות ושבות לשבת׳׳ מצותי׳ דברים שאלו לא נכתבו ראויין הם להצטוות כגון גזל ושפיכות דמים׳׳ חקותי׳ דברים שיצר הרע ואומות העולם משיבין עליהם כגון אכילת חזיר ולבישת שעטנז שאין טעם לדבר אלא גזירת המלך וחקותיו על עבדיו׳׳ ותורותי׳ להביא תורה שבעל פה הלכה למשה מסיני׳׳ לאשתו׳ על אשתו כמו אמרי לי אחי הוא׳׳ כי ארכו׳ אמ׳ מעתה אין לי לדאג מאחר שלא אנסוה עד עכשיו ולא נזהר להיות נשמר׳ וישקף אבימלך ראהו משמש מטתו׳׳ (בעד החלון בחכמת האצטגנינות ברא בעד החלון שקפה ותיבב׳ אבל באברהם לא ראה באצטגנינות לפי שלא המתין שלא לקחה מידו אבל ביצחק המתין ובדק ולא לקחה מיד מפני שנזהר ממעשה אביו אברהם שנענש עלידון׳) אחד העם׳ המיוחד שבעם זה המלך׳׳ והבאת עלינו אשם׳ אם שכב כבר הבאת אשם עלינו׳׳ בארץ ההיא׳ אעפ׳ שאינה חשובה כארץ ישרא׳ עצמה כארץ שבעה גוים׳׳ בשנה ההיא׳ אעפ׳ שאינה כתקנה שהיתה שנת רעבון׳׳ מאה שערים׳ שאמדוה כמה ראויה לעשות ועשתה על אחד שאמדוה מאה׳׳ ורבותי׳ ז״ל אמרו אומד זה למעשרות היה׳׳ בארץ ההיא בשנה ההיא׳ שתים למה שהארץ קשה והשנה קשה׳׳ כי גדל מאד׳ שהיו אומרי׳ זבל פרדותיו שליצחק ולא כספו וזהבו שלאבימלך׳׳ ועבדה רבה׳ פעולה רבה בלשון לעז

אובריי״נא׳׳ עבודה׳

כרם הא אתתך היא ואיכדין אמרת דאחת היא ואמר ליה יצחק ארי
אמרית דלמא אתקטיל עלה: פרע בה וקנא לה פהורי הי זוגתך ולם
קלת הי אכתי קא אני תכוופת אן אקתל בסבבהא: ויאמר אבימלך מה
זאת עשית לנו כמעט שכב אחד העם את אשתך והבאת עלינו אשם:
ואמר אבימלך מא דא עבדת לנא כזעיר פון שכיב דמיחד בעמא
ית אתתך ואיתיתא עלנא חובא: קא אבימלך מא דא צנעת בנא
עון קליל לו צאגע אחד קומנא זוגתך לגלבת עליכא אתמא:
ויצו אבימלך את כל העם לאמר הנגע באיש הזה ובאשתו מות יומת:
ופקיד אבימלך ית כל עמא למימר דינזיק לגברא הדין ולאתתיה
אתקטלא יתקטיל: פנארא אבימלך פי גמיע קומה קאילא מן אדא
הדי ארגל וזוגתה פליקתל קתלא: ויזרע יצחק בארץ ההוא וימצא
בשנה ההוא מאה שערים ויברכהו יהוה: וזרע יצחק בארעא ההיא
ואשכח בשתא ההיא על חד מאה בדשערוהי וברכיה יי: ת
זרע יע פי תלך אארץ פוגד פי תלך אסנה עלי אאחד בעזחזר מאיה
למא באדך לה אלה: ויגדל האיש וילך הלוך וגדל עד כי גדל מאד:
ורבא גברא ואזל אזיל סגי ורבי עד דרבא לחדא: פכתר ארגל וכאן
כלמא מר כתר אלי אן עעם גדא: ויהי לו מקנה צאן ומקנה בקר
ועבדה רבה ויקנאו אתו פלשתים: והוו ליה גיתי ענא וגיתי תורי
ופלחנא סגי וקניאו ביה פלשתאי: וצאר לה מאשיה גנם ובקר ועביד
כתירא חתי חסדוה אפלסטיניין: וכל הבארות אשר חפרו עבדי אביו
בימי אברהם אביו סתמום פלשתים וימלאום עפר: וכל בירי דחפרו עבדי
אבוהי ביומי אברהם אבוהי טמונין פלשתאי ומלונין עפרא: וגמיע אאבאר אלתי

אחר העם כ' ואיך כיבא אחר העם כה התם אחר במלך דור אף הבא בעבל עצמו שהוא מלך··

נ"ג גרסה יצחק שמוש יהושפט יש' מוס'

ל' מ"ל הא וימלאום במלך דמך למה שנותנים העדלה בעפר··

אוברי"נא" עבודה" משמע עבודה אחת' עבדה משמע פעולה רבה" סתמום פלשתים" מפני שאמרו תקלה הם לנו
מפני שאמר ותקלה הם לנו מפני הגייסות הבאות עלינו" טמונין פלשתאי לשון סתימה ובלשון משנה מטמטם
את הלב" בנחל גרר רחוק מן העיר" וישב ויחפר את הבארות אשר חפרו בימי אברהם אביו ופלשתים
סתמום קודם שנסע יצחק מגרר חזר וחפרן" עשק ער ער" כי התעשקו עמו במריבה ועירער" שטנה
גושמנש" ופרינו בארץ כתרגו' ונפוש בארץ עא" ואחזת מרעהו כתרגו' וסיעת מרחמוהי סיעת מאוהביו"
שתתמה על תיו שלאחזת ואעפ' שאין תיבה סמוכה יש דוגמתה במקרא עטרת מצר' ושכורת ולא מיין
אחזת לשון קביצה ואגודה שנאחזין יחד" ראו ראינו ראו באביך ראינו בך" תהי נא אלה בינותינו תהי נא
האלה אשר בינותינו מימי אביך תהי גם עתה בינינו וביניך" לא נגענוך כשאמרנו לך לך מעמנו" אתה גם
אתה טמא לנו כן" שבעה" על שם הבריה" בן ארבעים שנה עשו כיה נמשל לחזיר שנ' יכרסמנה חזיר
מיער' החזיר הזה כשהוא שוכב פושט טלפיו לומר ראו שאני טהור כך אלו גוזלים וחומסים ומראין עצמם כשרים

כל ארבעים שנה
כיה עשו ברשעים

חפרוהא עביד אביה עלי עהד אבר אב... ...ונה ברהא אלפלסטיניין
ומלוהא תראבא׃ ויאמר אבימלך אל יצחק לך מעמנו כי עצמת ממנו
מאד׃ ואמר אבימלך ליצחק איזיל מעמנא ארי תקיפת מננא לחדא׃
בקא אבימלך ליצחק אמץ מן ענדנא פאנך קד עצמת מנא גדא׃
וילך משם יצחק ויחן בנחל גרר וישב שם׃ ואזל מתמן יצחק
ושרא בנחלא דגרר ויתיב תמן׃ במצא מן תם יצ׳ ונזל פי ואד אבלוץ
ואקאם תם׃ וישב יצחק ויחפר את בארת המים אשר חפרו בימי
אברהם אביו ויסתמום פלשתים אחרי מות אברהם ויקרא להן שמות
כשמות אשר קרא להן אביו׃ ותב יצחק וחפר ית בירי דמיא דחפרו
ביומי אברהם אבוהי וטמונין פלשתאי בתר דמית אברהם וקרא
להון שמהן כשמהן דהוה קרי להון אבוהי׃ תם עאוד יצ׳ פחפר אבאר
אלמא אלדי כאנת עלי עהד אבר אביה וסדהא אלפלסטיניין בעד מותה
וסמאהא באסמא כמא קד סמאהא אביה׃ ויחפרו עבדי יצחק בנחל
וימצאו שם באר מים חיים׃ וחפרו עבדי יצחק בנחלא ואשכחו תמן
ביר דמיין נבעין׃ פלמא חפר עביד יצח פי אלואד וגדו תם ביר מא נאבע׃
ויריבו רעי גרר עם רעי יצחק לאמר לנו המים ויקרא שם הבאר
עשק כי התעשקו עמו׃ ונצו רעותא דגרר עם רעותא דיצחק למימר
דילנא מיא וקרא שמה דבירא עסק ארי אתעסקו עמיה׃ פכאצם
רעאת אבלוץ רעאת יצחאק קאילין הדי אלמא לנא פסמא אלביר שגלא
למא אשתגלו מעה׃ ויחפרו באר אחרת ויריבו גם עליה ויקרא שמה
שטנה׃ וחפרו ביר אחרי ונצו אף עלה וקרא שמה סטנה׃ ותפרו ביר
אכרא וכאצמוה עליהא וסמאהא ראת אלשנאר׃ ויעתק משם ויחפר
באר אחרת ולא רבו עליה ויקרא שמה רחבות ויאמר כי עתה הרחיב יהוה

אמנם סוד הענין כי הבארות הללו קודם להכניע הקליפות ולהרים דגל השם ית׳ וימין ה׳ רוממה ולכך חפר בארות מים חיים ונעלמים מן לבנון להמשיך קדושת השם ית׳ בתחתונים וכמו שאלול שהשכינה נסתלקה מרקיע של רקיע ואחד הצדיקים הורידוה עד שהורידה משה על הר סיני לכך אחז״ל כאן שבמות אברהם חזר העולם לאחוריו להסתלק האור העליון וזה מורה קוטב הבארות שלאברהם שמורה הסתלקות האור כבר״ר י״ב ויתם החוזר לאחור שלא שעמד יצח׳ והעמיד כרצוני ל׳ יורן שהסתלקות ההוא מכתלקות במיתת אבל תיקן יצחק וכן כולם ובא רגשמש צדיק אחר וזרח השמש צדיק ממלא מקומו ומעמיד העולם׳׳ ...

כל ארבעים שנה היה עשו צד נשים מתחת בעליהן ומענה אותן כשהיה בן ארבעים שנה [redacted] אמר אבא בן מ׳ שנה נשא אשה אף אני כן׳׳ מורת רוח׳ לשון ממרים היתה כל מעשיהן היו לעצבון ליצחק ולרבקה שהיו עובדות ע״ז׳ ותכהין בעשנן שלאלו׳ ד״א כדי שיטול שעקבאת הברכות׳׳ לא ידעתי יום מותי׳ א״ר יהושע בן קרחה אם מגיע אדם לפרק אבותיו ידאג ה׳ שנים לפני כן וה׳ שנים לאחר כן׳ ויצחק היה בן קכ״ג שנה הה״י בחמש שנים סמוך לפרק אמו שמא לפרק אמא [redacted] אני מגיע והיא מתה בת קכ״ז שנה והריני בחמש שנים סמוך לפרקה לפיכך לא ידעתי יום מותי שמא לפרק אמי שמא לפרק אבא׳׳ תליך׳ הרבך שדרך לתלותה׳׳ שנאה׳ לשון השחזה כאומה שמשנגו אין משחידין את הסכין אבל משיאה על גבי... ...׳ז ואכילני נבלה ׳ונודה לו׳ מן ההפקר ולא מן הגזל׳ לפני יי׳ ברשותו שיסכים על ידי׳׳

לצוד ציד להביא׳
תהו להביא

לנו ופרינו בארץ׃ ואסתלק מתמן וחפר ביר אחרי ולא נצו עלה וקרא
שמה רחובות ואמר ארי כען אפתי יי׳ לנא ונפוש בארעא׃ תם
אנתקל מן תם וחפר ביר אכרא ולם יכאצמוה עליהא וסמאהא
פסחה וקאל אן אלה וסע לנא ונמינא פי אלבלד׃ ויעל משם באר
שבע׃ ואסתלק מתמן לבאר שבע׃ פצעד מן תם אלי ביר סבע׃ וירא
אליו יהוה בלילה ההוא ויאמר אנכי אלהי אברהם אביך אל תירא כי
אתך אנכי וברכתיך והרביתי את זרעך בעבור אברהם עבדי׃ ואתגלי
ליה יי׳ בליליא ההוא ואמר אנא אלהיה דאברהם אבוך לא תדחל ארי
בסעדך מימרי ואברכנך ואסגי ית בנך בדיל אברהם עבדי׃ פתגלא
לה אלה פי תלך אללילה וקאל אנא אלאה אבר אביך לא תכאף פאני מעך
אבארך עליך ואכתר נסלך בסבב אבר עבדי׃ ויבן שם מזבח ויקרא
בשם יהוה ויט שם אהלו ויכרו שם עבדי יצחק באר׃ ובנא תמן מ
מדבחא וצלי בשמא דיי׳ ופרסיה תמן למשכניה וכרו תמן עבדי יצחק
בירא׃ ובנא תם מדבחא ודעא באסם אלה ומד כבאיה וכרו תם
עבידה בירא׃ ואבימלך הלך אליו מגרר ואחזת מרעהו ופיכל שר
צבאו׃ ואבימלך אתא לותיה מגרר וסיעת מרחמוהי ופיכל רבחיליה׃
ואבימלך צאר אליה מן אלכלוץ ואחזת כדימה ופיכל רייס גישה׃
ויאמר אלהם יצחק מדוע באתם אלי ואתם שנאתם אתי ותשלחוני
מאתכם׃ ואמר להון יצחק מדין אתיתון לותי ואתון סניתון יתי ות
תריכתוני מלותכון׃ פקאל להם יצחק באלכם גיתם אליי ואנתם שנאתמוני ו׳של חתוני
וטרדתמוני מן ענדכם׃ ויאמרו ראו ראינו כי היה יהוה עמך ונאמר
תהי נא אלה בינותינו בינינו ובינך ונכרתה ברית עמך׃ ואמרו מחזא
חזינא ארי הוה מימרא דיי׳ בסעדך ואמרנא תתקיים כען מומתא
דהות בין אבהתנא ביננא ובינך ונגזר קים עמך׃ קאלו אנא
ראינא אן אלה מעך פקלנא יכון חרג ביננא ובינך ונעהדך עהדא
אם תעשה עמנו רעה כאשר לא נגענוך וכאשר עשינו עמך רק טוב
ונשלחך בשלום אתה עתה ברוך יהוה׃ אם תעביד עמנא בישא כמא
דלא אנזיקנך וכמא דעבדנא עמך לחוד טב ושלחנך בשלם את

מעך כירא ולא תעמל בנא שרא כמא לם נצררך וכמא צנענא
מעך כירא מחצא ואטלקנאך בסלאם אנת אלאן מבארך אללה: ויעש
להם משתה ויאכלו וישתו: ועבד להון משתיא ואכלו ושתיאו: פצנע
להם מגלסא ואכלו ושרבו: וישכימו בבקר וישבעו איש לאחיו וישלחם
יצחק וילכו מאתו בשלום: ואקדימו בצפרא וקיימו גבר לאחוהי
ושלחנון יצחק ואזלו מלותיה בשלם: ואדלגו בגדא וחלף כל אמר
לצאחבה ואטלקהם יצ' ומצו מן ענדה בסלאם: ויהי ביום ההוא ויבאו
עבדי יצחק ויגדו לו על אדות הבאר אשר חפרו ויאמרו לו מצאנו
מים: והוה ביומא ההוא ואתו עבדי יצחק וחויאו ליה על עיסק בירא
דחפרו ואמרו ליה אשכחנא מיא: פלמא כאן פי דלך אליום גאו עביד
יצ' ואכברוה בסבב אלביר אלתי חפרוהא וקאלו לה קד וגדנא מא':
ויקרא אתה שבעה על כן שם העיר באר שבע עד היום הזה: וקרא
יתה שבעה על כין שמה דקרתא באר שבע עד יומא הדין: וסמאהא
סבעה לדלך אסם אלקריה ביר סבע אלי הדא אליום:

ה ויהי עשו בן ארבעים שנה ויקח אשה את יהודית בת בארי החתי ואת
בשמת בת אילן החתי: והוה עשו בר ארבעין שנין ונסיב איתתא ית יהודית
בת בארי חתאה וית בשמת בת אילון חתאה: ולמא כאן עשו אבן
ארבעין סנה תזוג באמראה אסמהא יהודית אבנה בארי אלחתי ובסמת
אבנה אילון אלחתי: ותהיין מרת רוח ליצחק ולרבקה: והואה מסרבן
ומרגזן על מימר יצחק ורבקה: פכאנתא מסכטתא ראי יצ' ורבקה:

ויהי כי זקן יצחק ותכהין עיניו מראות ויקרא את עשו
בנו הגדל ויאמר אליו בני ויאמר אליו הנני: והוה כד סיב יצחק וכהא
עינוהי מלמחזי וקרא ית עשו בריה רבא ואמר ליה ברי ואמר ליה
האנא: פלמא שאך יצ' וקאמתא עיניה מן אן יבצר פדעא בעשו
אבנה אלאכבר וקאל לה יא אבני קאל לביך: ויאמר הנה נא זקנתי לא ידעתי
יום מותי: ואמר הא כען סיבית לית אנא ידע יומא דמותי: קאל הא
קד שכת לם אעלם יום מותי: ועתה שא נא כליך תליך וקשתך וצא
השדה וצודה לי צידה: וכען סב כען זינך סיפך וקשתך ופוק לחקלא

ויהי כי זקן יצחק ותכהין
עיניו מראות · מאי
מראות [illegible]

[illegible]

וצוד לי

וצוד לי צידא׃ ואן פאחמל אלתך כיפך וקוסך ואכרג אלי אלצחרא וצד לי
צידא׃ ועשה לי מטעמים כאשר אהבתי והביאה לי ואכלה בעבור
תברכך נפשי בטרם אמות׃ ועביד לי תבשילין כמא דרחימית ואעיל לי ואיכול
בדיל תתברכנך נפשי עד לא אמות׃ ואצלחה לי אלואנא כמי׳ אחב ואיתיני
בה אכל מנה לכי תבארכך נפסי קבל אן אמות׃ ורבקה שמעת בדבר
יצחק אל עשו בנו וילך עשו השדה לצוד ציד להביא׃ ורבקה שמעת
כד מליל יצחק עם עשו בריה ואזל עשו לחקלא למצד צידא לאיתאה׃
וסמעת רבקה חין כלם כדלך עשו אבנה פלמא מצא עשו אלי אלצחרא
ליציד צידא יאתי בה׃ ורבקה אמרה אל יעקב בנה לאמר הנה שמעתי
את אביך מדבר אל עשו אחיך לאמר׃ ורבקה אמרת ליעקב ברה
למימר הא שמעית מן אבוך ממליל עם עשו אחוך למימר׃ קאלת
רבקה ליעקוב אבנהא הודי קד סמעת אביך יכלם עשו אכיך
קאילא׃ הביאה לי ציד ועשה לי מטעמים ואכלה ואברככה לפני
יהוה לפני מותי׃ איתא לי צידא ועביד לי תבשילין ואיכול ואברכנך
קדם יי׳ קדם מותי׃ איתני בציד ואצנעה לי אלואנא ואכל מנה חתי
אבארכך בין ידי אלה קבל מותי׃ ועתה בני שמע בקולי לאשר אני
מצוה אתך׃ וכען ברי קביל מני למא דאנא מפקדא יתך׃ ואן יא
אבני אקבל מני מא אמרך בה׃ לך נא אל הצאן וקח לי משם שני
גדיי עזים טבים ואעשה אתם מטעמים לאביך כאשר אהב׃
איזיל כען לות ענא וסב לי מתמן תרין גדיי עזין טבין ואעביד יתהון
תבשילין לאבוך כמא דרחים׃ אמץ אלי אלגנם וכד לי מן תם גדיין מן
אלמאעז נידין ואצלחהמא אלואנא לאביך כמי׳ יחב׃ והבאת לאביך
ואכל בעבור אשר יברכך לפני מותו׃ ותעיל לאבוך וייכול בדיל דיברכנך
קדם מותיה׃ פתדכלהמא אלי אביך ויאכל מנהמא לכי יבארך פיה קבל

לצוד ציד להביא מהו להביא אם לא ימצא יביא מן הגזל׃ וקח לי משם שלי הם ואינם גזל שכך כתב לה בכתובתה ליטול שני גדיי עזים בכל יום׃ שני גדיי עזים וכי שני גדיי עזים היה מאכלו של יצחק אלא האחד הקריב פסח בו ביום והאחד עשה מטעמים בפרקי דר׳ אליעזר׃ כאשר אהב כי טעם בבכי כטעם הגדי׃ איש שעיר בעל שער׃ ימשני כמו ממשש בצהרים׃ החמודות הנקיות כמתרגמו ודגיתא׃ ד״א שחמד אותן מנמרוד׃ אשר אתה בבית ולא חמד בעיים ביזם והוא מכיר מעשיהן וחושדן׃ אנכי עשו בכרך אנכי הוא המביא ועשו הוא בכרך׃ אכל חמו שא מהיה בקי במעשיהן׃ שבה לשון מיסב על השלחן לכך מתרגם אסתחר׃ גשה נא ומושך בכל דברים שנא׳ רבית לי׳

ורבקה אמרה אמרה לומר לבני יוסף הוזדה וזכרות ברכה וכולם נפתחים בו כתובים ככתובים לבנך מוכים לרעבו יריהם אתה נותנים לבנך ביום הכמרים רבים ומחול עדת בני ישראל יקרו שני שעירי עזים

משם בבית מעלי שכך כתבה יצחק שני גדיי עזים בכל יום

מותה׃ ויאמר יעקב אל רבקה אמו הן עשו אחי איש שעיר ואנכי
איש חלק׃ ואמר יעקב לרבקה אמיה הא עשו אחי גבר סערן ואנא
גבר שעיע׃ קאל להא הודי׳ עשו אכי רגל שעראני ואנא רגל אגרד׃
אולי ימשני אבי והייתי בעיניו כמתעתע והבאתי עלי קללה ולא
ברכה׃ מאם ימושנני אבא ואיהי בעינוהי כמתלעב ואיתי עלי
לוטין ולא ברכן׃ לעל אבי אן יגסני פאכון ענדה כאלאעב פאגלב
עלי׳ נפסי לענה ולא ברכה׃ ותאמר לו אמו עלי קללתך בני אך
שמע בקלי ולך קח לי׃ ואמרת ליה אמיה עלי אתאמר בנבואה דלא
ייתון לוטיא עלך ברי ברם קביל מני ואיזיל סב לי׃ קאלת לה אמה עלי
אכתד פאע לענתך יא אבני לכן אקבל מני ואמץ כד לי דלך׃ וילך
ויקח ויבא לאמו ותעש אמו מטעמים כאשר אהב אביו׃ ואזל ונסיב
ואיתי לאמיה ועבדת אמיה תבשילין כמא דרחים אבוהי׃ ומצא ואכד
ואתא בה אלי אמה ואצלחתה אמה אלואנא כמא יחב אביה׃
ותקח רבקה את בגדי עשו בנה הגדל החמדת אשר אתה בבית ותלבש
את יעקב בנה הקטן׃ ונסיבת רבקה ית לבושי עשו ברה רבא דכיתא
דעמה בביתא ואלבישת ית יעקב ברה זעירא׃ תם אכדת רבקה תיאב
עשו אבנהא אלאכבר אלפאכרה אלתי מעהא פי אלבית ואלבסתהא יעקוב
אבנהא אלאצגר׃ ואת ערת גדיי העזים הלבישה על ידיו ועל חלקת
צואריו׃ וית משכי גדייבר עזי אלבישת על ידוהי ועל שעיעות
צוריה׃ ובלוד אלגדא אלבסתהא עלי ידיה ועלי מלוסת חלקה׃ ותתן
את המטעמים ואת הלחם אשר עשתה ביד יעקב בנה׃ ויהבת ית
תבשיליא וית לחמא דעבדת בידא דיעקב ברה׃ ואעטתה אלאלואן מע
אלכבז אלדי צנעתה׃ ויבא אל אביו ויאמר אבי ויאמר הנני מי אתה בני׃
ועאל לות אבוהי ואמר אבא ואמר האנא מן את ברי׃ פדכל אלי אביה
וקאל יא אבה קאל לביך מן אנת יא אבני׃ ויאמר יעקב אל אביו אנכי עשו

אמ בלבו אין דרך עשו להיות עם שמים שגור בפיו וזה אמרי הקרה יי׳ אהיך לפני ׳קול יעקב׳ שמדבר בלשון תחנונים
קום נא שבה אבל עשו בלשון קנטוריא ודבר יקום אבי׳׳ אני לא אמ׳ עשו לא אניז וירח׳ והלא אין לו כע יותר משטף
העזים לא מלמד שנכנסה עמו ריח גן עדן׳׳ כריח שדה אשר בירכו יי׳ שנתן בו ריח טוב וזהו שדה תפוחים׳
כך דרשו רבותי׳ ז״ל׳׳ ויתן לך׳ ויתן ויחזור ויתן בר׳׳ ולפי פשוטו מוסף לענין הראשון ראה ריח בני שנתן לו
הב״ה כריח שדה׳׳ ועוד יתן לך מטל השמים וגו׳ במשמעו ומדרשי אגדה יש הרבה לכמה פנים׳ בני אמיך
אמיך׳ ויעקב אמ׳ ליהודה בני אביך׳ לפי שהיולו בנים מכמה אימהות וכאן שלא נשא לא אשה אחת׳ אומר
בני אמיך׳ אורריך ארור ומברכיך ברוך׳ ובבלעם הוא מברכיך ברוך ואורריך ארור׳ הצדיקים תחלתן יסורין

סופן שלוה׳

ולך עשיתי כאשר דברת אלי קום נא שבה ואכלה מצידי בעבור
תברכני נפשך ואמר יעקב לאבוהי אנא עשו בכרך עבדית כמא
דמלילתא עמי קום כען אסתחר ותיכול מצידי בדיל דתברכנני נפשך
קא׳ אנא עשו בכרך ענעת כמי אמרתני פקס אגלס וכל מן עידי לכי
תבארכני נפסך ויאמר יצחק אל בנו מה זה מהרת למצא בני ויאמר
כי הקרה יהוה אלהיך לפני ואמר יצחק לבריה מא דין אוחיתא
לאשכחא ברי ואמר ארי זמין יי אלהך קדמי קא׳ מא דא אסרעת
אוגוד יא אבני קא׳ אן ללה רבך ופק בין ידי ויאמר יצחק אל יעקב
גשה נא ואמשך בני האתה זה בני עשו אם לא ואמר יצחק ליעק׳
קרב כען ואמושנך ברי האתדין ברי עשו אם לא פקא׳ תקדם חתי
אגסך יא אבני הל אנת אבני עשו אם לא ויגש יעקב אל יצחק
אביו וימשהו ויאמר הקל קול יעקב והידים ידי עשו וקריב יעקב
לות יצחק אבוהי ומשיה ואמר קלא קליה דיעקב ודיא ידוהי דעשו
פתקדם אליה וגסה וקא׳ אלצות צות יעקוב ואלידין ידי עשו ולא הכירו
כי היו ידיו כידי עשו אחיו שערת ויברכהו ולא אשתמודעיה ארי
הואה ידוהי כידי עשו אחוהי שערנין וברכיה ולם יתבתה אד כאנתא
ידאה כידא עשו אכיה שעראניתין פבארכה ויאמר אתה זה בני
עשו ויאמר אני ואמר אתדין ברי עשו ואמר אנא קא׳ אנת עשו אבני
קא׳ אנא הו ויאמר הגישה לי ואכלה מציד בני למען תברכך נפשי
ויגש לו ויאכל ויבא לו יין וישת ואמר קריב לי ואיכול מצידא
דברי בדיל דתברכנך נפשי וקריב ליה ואכל ואעיל ליה חמרא ושתי
קא׳ קדם לי חתא אכל מן צידך יא אבני לכי תבארכך נפסי פקדם לה
ואכל ואתא בכמר ושרב ויאמר אליו יצחק אביו גשה נא ושקה לי
בני ואמר ליה יצחק אבוהי קרב כען ושק לי ברי וקא׳ לה תקדם
קבלני יא אבני ויגש וישק לו וירח את ריח בגדיו ויברכהו ויאמר

וסופן שלוה והורדיהם ומנעריהם קודמים למברכיהם לפיכ׳ יצחק הקדים קללת אוררים לברכת
מברכים והרשעים תחלתן שלוה וסופן יסורין לפיכ׳ בלעם הקדים ברכה לקללה יצא יצא זה
יוצא וזה בא ויחרד כמשמעו לשון תמיהה ומדרשו ראה גיהנם פתוחה לו מתחתיו מי אפוא
לשון תמיהה ומלשון לשון לעצמו משמש עם כמה דברים איפה איה פה מי הוא ואיפה הוא הצ׳
ציד ואוכל מכל מטעמים שבקשתי לטעום טעמתי בו גם ברוך יהיה שלא תאמר אולי
שרימה יעקב לאביו לא נתב׳ בברכות לכך הסכים וברכו מדעתו במרמה בחכמה הכי קרא

שמו יעקב

ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו יהוה: וקריב ונשיק ליה וארח ית ריחא דלבושוהי וברכיה ואמר חזי ריחא דברי כריח חקלא דברכיה יוי: פתקדס וקבלה ושס ריאחת תיאבה ובארכה פקא אנגר ריאחת אבני כריאחת דושה קד בארכהא אלה: ויתן לך האלהים מטל השמים ומשמני הארץ ורב דגן ותירש: ויתין לך יוי מטלא דשמיא ומטובא דארעא וסגיות עבור וחמר: יעטיך אלה מן טל אסמא ודסם זאמין וכתרת גבר ומעיר: יעבדוך עמים וישתחוו לך לאמים הוה גביר לאחיך וישתחוו לך בני אמך ארריך ארור ומברכיך ברוך: יפלחונך עממיך וישתעבדון לך מלכון הוי רב לאחך ויסגדון לך בני אמך ליטך יהון ליטין ובריכך יהון בריכין: יכלמך טאמם ויכצע לך שאהזאב וכן מולא אבותך ויכיצע לך בני אמך לאענך מלעון ומארכך מבארך: ויהי כאשר כלה יצחק לברך את יעקב ויהי אך יצא יצא יעקב מאת פני יצחק אביו ועשו אחיו בא מצידו: והוה כד שיצי יצחק לברכא ית יעקב והוה ברם מפק נפק יעקב מן קדם יצחק אבוהי ועשו אחוהי על מצידיה: פלמא פרג יצחאק מן תבריך יעקוב כאן כמא כרג מן בין ידיה אד עשו אכיה אקבל מן צידרה: ויעש גם הוא מטעמים ויבא לאביו ויאמר לאביו יקם אבי ויאכל מציד בנו בעבור תברכני נפשך: ועבד אף הוא תבשילין ואיתי לאבוהי ואמר לאבוהי יקום אבא וייכול מצידא דבריה בדיל דתברכנני נפשך: ויצנע הז איצא טואנא ואתא בהא ליא אביה וקאלה יקום אבי ויאכל מן ציד אבנה לקבל אן הבארכני נפסך: ויאמר לו יצחק אביו מי אתה ויאמר אני בנך בכרך עשו: ואמר ליה יצחק אבוהי מן את ואמר אנא ברך בוכרך עשו: פקאל לה מן אנת קאל אנא אבנך בכרך עשו: ויחרד יצחק חרדה גדלה עד מאד ויאמר מי אפוא הוא הצד ציד ויבא

שמי יעקב: לשון התמיהה הוא כמו הכי אחי אתה שמא לכך נקרא שמו יעקב על שם סופו שהוא עתיד לעקבני תנחומא למה חרד יצחק אמר מהעון יש בי שבירכתי קטן לפני גדול ושניתי סדר היחס התחיל וחרד שמא עברתי על שורת הדין מכשיו לבכור בירכתי גם ברוך יהיה ויעקבני כתרגו ואחמני ארבני וארב וכמן ויעשת דגמין וחכמני נתחכם לי אצלת לשון הפרשה כמו ויאצל הן גביר ברכה זו שביעית היא והוא עושה אותה לראשונה אמרו מה תועלת יש לך בברכה אם תקנה נכסים שלו הן שלעבדו גביר שמיו לך ומה שקנה עבד קנה רבו ולכה איפה מה אעשה בני איה איפה אבקשמה הארץ וגו זו איטליאה שלוון והיה כאשר תריד לשון צער כמו אריד בשיחי כלומר כשיעברו ישראל

ונל התורה
ויביה לך

ויתן לך כנו הברכה כו תיכות גומלך שבימכו בכס הנכבד שעולב כו

וישתחוו לך

לו ואכל מכל בטרם תבוא ואברכהו גם ברוך יהיה: ותוה יצחק תוהא
לי דבו עד לחדא ואמר מן הוא דיכי דצד צידא ואעיל לי ואכלית מכולא עד
לא תיעול ובריכתיה אף בריך יהי: פזע יצחאק זעגה עטימה גדא וקאל
מן דאך אלדי צאד צידא ואתאני בה פאכלת מנה קבל אן תאתי ובארכתה
פליכון איצא מבארך: כשמע עשו את דברי אביו ויצעק צעקה גדלה
ומרה עד מאד ויאמר לאביו ברכני גם אני אבי: כד שמע עשו ית
פתגמי אבוהי וצוח צוחא רבא ומרירא עד לחדא ואמר לאבוהי בריכני
אף לי אבא: פלמא סמע עשו כלאם אביה צרך צרכה עטימה ומרה
גדא וקאל לאביה בארכני אנא איצא יא אבה: ויאמר בא אחיך במרמה
ויקח ברכתך: ואמר על אחוך בחכמה וקביל ברכתך: קאל קד גא אכוך
במכר ואכד ברכתך: ויאמר הכי קרא שמו יעקב ויעקבני זה פעמים
את בכרתי לקח והנה עתה לקח ברכתי ויאמר הלא אצלת לי ברכה:
ואמר יאות קרא שמיה יעקב וחכמני דנן תרתין זמנין ית בכירותי
נסיב והא כען קביל ברכתי ואמר הלא שבקת לי ברכן: פקאל נעמא
סמי יעקוב לאנה תעקבני מרתין אולא אכד בכורתי ואן אכד
ברכתי תם קאל אלס בקית לי ברכה: ויען יצחק ויאמר לעשו הן
גביר שמתיו לך ואת כל אחיו נתתי לו לעבדים ודגן ותירש סמכתיו
ולכה אפוא מה אעשה בני: ואתיב יצחק ואמר לעשו הא רבא
שויתיה עלך וית כל אחוהי יהבית ליה לעבדין ובעבור ובחמר
סעדתיה ולך הכא מא אעביד ברי: פאגאבה וקאל הודי קד צירתה
מולאך וגמיע אכותה געלתהם לה עבידא ובאלבר ואלעציר אסנדתה
ולך אאן מא די אצנע יא אבני: ויאמר עשו אל אביו הברכה
אחת הוא לך אבי ברכני גם אני אבי וישא עשו קלו ויבך: ואמר
עשו לאבוהי הברכתא חדא היא לך אבא בריכני אף לי אבא

על התורה ויהיה לך פתחון פה להצטער על הברכות שנטל ופרקת עולו וגו׳ יקרבו ימי אבל אבי במשמעו
שלא אצער את אבא ומדרש אגדה לכמה פנים יש׳ ויגד לרבקה ברוח הקדש הוגד לה מה שעשו מהרהר
בלבו׳ מתנחם נוחם על האחוה לחשוב מחשבה אחרת להתנכר לך ולהרגך׳ ומדרש אגדה כבר אתה
מת בעיניו ושתה עליך כוס של תנחומין׳ ופשוטו לשון תנחומין מתנחם הוא על הברכות בהריגתך׳ אחרים
מועטים׳ למה אשכל׳ אהיה שכולה משניכם הקובר את בניו קרוי שכול וכן ביעקב אמר כאשר
שכלתי שכלתי׳ גם שניכם׳ אם יקום עליך ואתה תהרגנו יעמדו בניו ויהרגוך׳ ורוח הקדש נזרקה
בה ונתנבאת שביום אחד ימותו כמו שמפורש בהמקנא לאשתו׳ קצתי בחיי מאסתי בחיי׳ פדנה׳ כמו
לפדן׳ ביתה בתוך לבית בתוך׳ כל תיבה שצריכה למד בתחלתה הטיל לה הא בסופה׳ ... מיודי

בברכותיו
במתברכין

ואריס עשו קליה ובכא: קאלה אברכה ואחדה הי לך יא אבה בארכני
אנא איצא יא אבה ורפע צותה ובכא: ויען יצחק אביו ויאמר אליו
הנה משמני הארץ יהיה מושבך ומטל השמים מעל: ואתיב יצחק
אבוהי ואמר ליה הא מטובא דארעא יהי מותבך ומטלא דשמיא
מלעילא: פאגאבה וקאל הודי מן דסם אלארץ סיכון מסכנך ומן טל אלסמא
מן פוק: ועל חרבך תחיה ואת אחיך תעבד והיה כאשר תריד
ופרקת עלו מעל צוארך: ועל חרבך תיחי וית אחוך תפלח ויהי כד
יעברון בנוהי על פתגמי אוריתא ותעדי ניריה מעל צורך: ועלי
סיפך תחיא ואכוך תכדם פיכון. אלי אסתולית פככת איצרה ען
ענקך: וישטם עשו את יעקב על הברכה אשר ברכו אביו ויאמר
עשו בלבו יקרבו ימי אבל אבי ואהרגה את יעקב אחי: ונטר עשו
דבבו ליעקב על ברכתא דברכיה אבוהי ואמר עשו בלביה יקרבון
יומי אבליה דאבא ואקטול ית יעקוב אחי: פחקד עשו עלי יעקוב
בסבב אלברכה אלתי בארכה אביה וקאל עשו פי נפסה סתקרב איאם
חזן אבי ואקתל יעקוב אכי: ויגד לרבקה את דברי עשו בנה הגדל
ותשלח ותקרא ליעקב בנה הקטן ותאמר אליו הנה עשו אחיך
מתנחם לך להרגך: ואתחוא לרבקה ית פתגמי עשו ברה רבא
ושלחת וקרת ליעקב ברה זעירא ואמרת ליה הא עשו אחוך כמין
לך למקטלך: פאכברת רבקה בכלאם עשו אבנהא אלאכבר פבעתת
ודעת ביעקוב אבנהא אלאצגר וקאלת לה הודי עשו אכיך מתואעד
ליקתלך: ועתה בני שמע בקלי וקום ברח לך אל לבן אחי חרנה: וכען
ברי קביל מני וקום איזיל לך לות לבן אחי לחרן: ואלאן יא אבני אקבל מני וקם

מברכותיו למתברכין מפיו יברך אותך את ברכת אברהם שאמר לו ואעשך לגוי גדול והתברכו בזרעך
יהיו אותן ברכות האמורות ~~בשבילך ממך יצא אותו~~ לברכות האמורות בשבילך ממך יצא אותו הגוי
ואותו הזרע המבורך: אם יעקב ועשו: איני יודע מה מלמדינו: וישמע יעקב מחובר לענין שלמעלה
וירא עשו כי ברך יצחק וגו׳ וכי שלח אותו פדנה ארם וכי שמע יעקב אל אביו והלך פדנה ארם וכי רעות בנות כנען וילך גם הוא אל ישמעאל
אחות נביות: ממשמע שנ׳ בת ישמעאל איני יודע שהיא אחות נביות אלא למדנו שמת ישמעאל משייעדה
לעשו קודם נשואין והשיאה נביות אחיה: ולמדנו שהיה יעקב באותו הפרק בן ששים ושלש שנה
שהרי ישמעאל בן ארבע ושבעים שנה היה כשנולד יעקב וארבע עשרה שנה היה ישמעאל גדול
מיצחק ויצחק בן ששים שנה בלדת אותם הרי שבעים וארבע: ושנותיו היו מאה ושלשים ושבע
שנה שנ׳ ואלה שני חיי ישמעאל וגו׳ נמצא יעקב במות ישמעאל בן סג׳ שנה היה: ולמדנו מכאן
שנטמן בבית עבר ארבע עשרה שנה ואחר כך הלך לחרן שהרי לא שהה בבית לבן לפני לידתו של יוסף

אמך אל לבן אחי[ה] חרן: וישבת עמו ימים אחדים עד אשר תשוב
חמת אחיך: ותתיב עמיה יומין זעירין עד דתתוב חמתא דאחוך: וקם
ענדה איאמא יסירה אן תרגע חמייה אכוך: עד שוב אף אחיך
ממך ושכח את אשר עשית לו ושלחתי ולקחתיך משם למה אשכל
גם שניכם יום אחד: עד דיתוב רגזא דאחוך מנך ויתנשי ית דעבדת
ליה ואשלח ואדברנך מתמן למא אתכול אף תרויכון יומא חד: אלי
אן יבלג עצבה ענך וינסא מא צנעת בה ואבעת אכדך מן תם למא
אתכלכמא פי יום ואחד: ותאמר רבקה אל יצחק קצתי בחיי מפני
בנות חת אם לקח יעקב אשה מבנות חת כאלה מבנות הארץ למה
לי חיים: ואמרת רבקה ליצחק עקית בחיי מן קדם בנת חתאה אם
נסיב יעקב אתתא מבנת חתאה כאלין מבנת ארעא למא לי חיין:
פקלת רבקה ליצחאק קד צגרת פי חיותי מן קבל בנאת חת פאן תזוג
יעקוב באמראה מנהן מתל הולאי אן מן סאיר בנאת אהל אלבלד
פלמא דאלי חיוה: ויקרא יצחק אל יעקב ויברך אתו ויצוהו ויאמר
לו לא תקח אשה מבנות כנען: וקרא יצחק ליעקב ובריך יתיה
ופקדיה ואמר ליה לא תסב אתתא מבנת כנען: פדעאבה יע׳ ובארכה
ואוצאה וקל לה לא תזוג באמראה מן בנת כנעאן: קום לך פדנה
ארם ביתה בתואל אבי אמך וקח לך משם אשה מבנות לבן אחי אמך:
קום איזיל לפדן דארם לבית בתואל אבוהא דאמך וסב לך מתמן
אתתא מבנת לבן אחוהא דאמך: קם אמץ אלי פדן ארם אלי בית
בתואל גדך ותזוג מן תם באמראה מן בנאת לבן כאלך: ואל שדי יברך
אתך ויפרך וירבך והיית לקהל עמים: ואל שדי יבריך יתך ויפשנך
ויסגיכך ותהי לכנשת שבטין: ואלטאיק אלכאפי יבארך עליך וינמיך
ויכתרך ויכון מנך גוק אמם: ויתן לך את ברכת אברהם לך ולזרעך אתך
לרשתך את ארץ מגריך אשר נתן אלהים לאברהם: ויתין לך ית ברכתא

קוף דבנירא מבאתה משתיד בהחריב בית גבהו קאמר

ואל שדי יברך אותך שלא תתמה שלא נטל יעקב הברכות לא דלך במיות קלוש שדי יברך אותך שלש שבירכו ג׳ ברכות בגוף: בברכם תבואו ואבלכהו הלי אחות גם ברוך יהיה הלי ב׳ ויקרא יצחק יעקב ויברך אותו הלי ג׳ ויתן לך את ברכת אבל אמבלו אותה הברכה שהיה בדעתו שלאבא לברכו ולא זכה מפני שמעשו אחי הלי היא נתונה לך במתנה:

לא יד שנה שנ׳ עבדתיך יד שנה בשתי בנתיך ושש שנים בצאנך ועכר הצאן לאהיה לא מטנולך יעקב
יוסף שנ׳ ויהי כאשר ילדה רחל את יוסף וגו׳ וכת׳ ויוסף בן שלשים שנה בעמלך ומשם עד שירד למצרים
תשע שנים שבע של [illegible] שבע ושתים שלרעב ויעקב אמ׳ לפרעה ימי שני מגורי שלשים ומאת שנה
צא וחשוב יד שלפני לידת יוסף ושלשים שליוסף ותשע משמלך עד שבא יעקב הרי נ״ג שנה וכשפירש

מאביו והיה בן קג

דאברהם לך ולבנך עמך למירתך ית ארע תותבותך דיהב יי לאברהם:
ויעטיך ברכת אבר לך ולנסלך בעדך אן תחוז בלד סכנאך אלדי אעטא
אלה לאברהים: וישלח יצחק את יעקב וילך פדנה ארם אל לבן בן
בתואל הארמי אחי רבקה אם יעקב ועשו: ושלח יצחק ית יעקב
ואזל לפדן דארם לות לבן בר בתואל ארמאה אחוהא דרבקה אמיה
דיעקב ועשו: פבעת יע ביעקוב ומצא אלי פדן ארם אלי לבן אבן
בתויל אלארמאני אכי פאטמה אם יעקוב ועשו: וירא עשו כי ברך
יצחק את יעקב ושלח אתו פדנה ארם לקחת לו משם אשה בברכו
אתו ויצו עליו לאמר לא תקח אשה מבנות כנען: וחזא עשו ארי
בריך יצחק ית יעקב ושלח יתיה לפדן דארם למסב ליה מתמן אתתא
כדבריך יתיה ופקיד עלוהי למימר לא תסב אתתא מבנת כנען: פעלם
עשו אן יע קד בארך יעקוב ובעת בה אלי פדן ארם ליתכד לה מן תם
זוגה ואד בארכה ואמרה לא תתזוג באמראה מן בנאת כנעאן:
וישמע יעקב אל אביו ואל אמו וילך פדנה ארם: וקביל יעקב מן אבוהי
ומן אמיה ואזל לפדן דארם: פקבל יעקוב מן אביה ואמה ומצא אלי פדן
דארם: וירא עשו כי רעות בנות כנען בעיני יצחק אביו: וחזא עשו
ארי בישן בנת כנען בעיני יצחק אבוהי: ולמא ראי עשו אן בנאת
כנעאן שראר ענד יע אביה: וילך עשו אל ישמעאל ויקח את מחלת
בת ישמעאל בן אברהם אחות נביות על נשיו לו לאשה: ואזל עשו
לות ישמעאל ונסיב ית מחלת בת ישמעאל בר אברהם אחתיה דנביות
על נשוהי ליה לאתו: פמצא אלי אסמאעיל פתזוג [illegible] במחלת אבנת
אסמאעיל אבן אברהים אכת נביות לתכון לה מע נסאיה:

קו פסוקים סימן יהללאל

מאביו היה בן סג הרי קיו והוא יותר שלשים ומאות שנה הרי חסרים יד שנה הא למדת
שאחר שקיבל הברכות נטמן בבית עבר ארבע עשרה שנה על שיו הוסיף רעה על רעתו
שלא גירש את הראשונות חזק

ויצא יעקב

על ידי שבשביל שרעות בנות כנען בעיני יצחק אביו הלך עשו
אל ישמעאל הפסיק הענין בפרשתו של יעקב וכתב וירא עשו כי ברך
יצחק וגו ומשנגמר חזר לענין הראשון ויצא לא היה צריך לכתוב
יעקב
אלא וילך חרנה ולמה הזכיר יציאתו אלא מגיד שיציאת הצדיק מן המקום עושה רושם שבזמן
שהצדיק בעיר הוא הודה הוא זיוה הוא הדרה יצא משם פנה הודה פנה זיוה פנה הדרה וכן ותצא
מן המקום האמור ברות ובנעמי וילך חרנה יצא ללכת לחרן ויפגע במקום לא הזכיר בכתו
באיזה מקום אלא במקום הנזכר במקום אחר הוא הר המוריה שנ בו וירא את המקום מרחוק ויפגע כמו

ופגע ביריחו ופגע
בדבשת

ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה׃ ונפק יעקב מבאר שבע ואזל לחרן׃ פכרג יעקב מן ביר סבע לימצ׳י אלי חרן׃ ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש ויקח מאבני המקום וישם מראשתיו וישכב במקום ההוא׃ וערע באתרא ובת תמן ארי עאל שמשא ונסיב מאבני אתרא ושוי איסדוהי׃ ושכיב באתרא ההוא׃ פואפא אלמוצ׳ע ובאת פיה אד גאבת אלשמס פאכד׳ מן חגארתה פצ׳יירהא מכ׳דה ונאם פיה׃ ויחלם והנה סלם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה והנה מלאכי אלהים עלים וירדים בו׃ וחלם והא סלמא נעיץ בארעא ורישיה מטי עד צית שמיא והא מלאכיא דיי׳ סלקין ונחתין ביה׃ פראא חלמא כאן סלם מנתצב עלי אלארץ וראסה מדאני אלסמא ומלאיכה אללה תצעד ותנזל פיה׃ והנה יהוה נצב עליו ויאמר אני יהוה אלהי אברהם אביך ואלהי יצחק הארץ אשר אתה שכב עליה לך אתננה ולזרעך׃ והא יקרא דיי׳ מעתד עלוהי ואמר אנא יי׳ אלהיה דאברהם אבוך ואלהיה דיצחק ארעא דאת שכיב עלה לך אתננה ולבנך׃ ואדי׳ נור אללה ואקף אמאמה וקאל אנא אללה אלאה אברהים אביך ואלאה יצחק אלארץ אלדי אנת נאים עליהא לך אעטיהא ולנסלך׃ והיה זרעך כעפר הארץ ופרצת ימה וקדמה וצפנה ונגבה ונברכו בך כל משפחת האדמה ובזרעך׃ ויהון בנך סגיאין כעפרא דארעא ותתקף למערבא ולמדנחא ולצפונא ולדרומא ויתברכון בדילך

ופגע בירחו ופגע ברבנות׳ ורבות׳ פירשו לשון תפלה כמוש׳ תפגע בי ולמדנו שתקן תפלת ערבית ושינה הכת׳ ולא כתב ויתפלל ללמדך שקפצה לו הארץ כמו שמפורש בפרק גיד הנשה׳ כי בא השמש מ שמע שקפצה לו חמה פתאום שלא בשעתה כדי שילין שם׳ וישם מראשתיו עשאן כמין מרזב סביב לראשו מפני חיות רעות התחילו מריבות זו עם זו זאת אומרת עלי יניח צדיק את ראשו וזאת אומרת עלי יניח את ראשו מיד עשאן הקב״ה אבן אחת וזהו שכ׳ ויקח את האבן אשר שם מראשותיו׳ וישכב במקום ההוא לשון מיעוט הוא באותו מקום שכב אבל יד׳ שנה ששימש בבית עם ועבר לא שכב בלילה שהיה עוסק בתורה׃ עולים ויורדים עולים תחלה ואחר יורדים מלאכים שליווהו בארץ אין יוצאין חוצה לארץ ועלו לרקיע וירדו מלאכי חוצה ללוותו׳ נצב עליו לשמרו׳ ואלהי יצחק אע״פ שלא מצינו במקרא שייחד הקב״ה שמו על הצדיקים בחייהם לכתוב אלהי פלוני משום שנא׳ הן בקדושיו לא יאמין׳ כאן ייחד שמו על יצחק לפי שכהו עיניו וכלוא בבית והרי הוא כמת ויצר הרע פסק ממנו׳ תנחומא׳ שוכב עליה׳ קיפל הקב״ה כל ארץ ישראל תחתיו כדי שתהא נוחה ליכבש לפניו׳ ופרצת׳ וחזקת׳ כמו וכן יפרוץ׳ אנכי עמך לפי שהיה ירא מעשו ומלבן׳ עד אשר אם עשיתי אם בלשון כי דברתי לך לצרכך ועליך מה שהבטחתי לאברהם על זרעו לך הבטחתי ולא לעשו שלא אמרתי לו כי ביצחק יקרא לך זרע אלא כי ביצחק ולא כל יצחק׳ וכן כל כי ולך ולו ולהם הסמוכים אצל דבור

משמשים לשון על

גגד

ויצא יעקב מבאר שבע

עבר מבאר שבע לית עם שנשמן בבית עם ועבר׳

סלם בגימ׳ עולה ממון וכנ׳ עני פי׳ זה שפל ויהי ירדים ובגי׳ סלם סיני שהראהו מעמד הר סיני ואותיות סלם למה שרמז לו את הגלות׳

כל זרעית ארעא ובזרעך: ויהון בנך כעפרא דארעא ותתקף למערבא
ולמדינחא ולציפונא ולדרומא ויתברכון בך כל זרעית ארעא ובזרעך: והנה
אנכי עמך ושמרתיך בכל אשר תלך והשבתיך אל האדמה הזאת כי
לא אעזבך עד אשר אם עשיתי את אשר דברתי לך: והא מימרי
בסעדך ואטרנך בכל אתר דתהך ואתיבנך לארעא הדא ארי לא
אשבקנך עד דאעביד ית דמלילית לך: והאנא מעך אהפיכך אין מא
סלכת ואלדך ש׳ הדי׳ שבלד ולא אתרכך ש׳ אפי לך במאזעורתך:
וייקץ יעקב משנתו ויאמר אכן יש יהוה במקום הזה ואנכי לא
ידעתי: ואתער יעקב משינתיה ואמר בקשטא [illegible] יקרא דיי שרי
באתרא הדין ואנא לא הויתי ידע: פאסתיקץ יע מן נומה וקל אן
נור שלה פי הדי׳ שמוצע ואנא לם אעלם: ויירא ויאמר מה נורא
המקום הזה אין זה כי אם בית אלהים וזה שער השמים: ודחיל ואמר
מא דחילו אתרא הדין. לית דין אתר הדיוט. אלהין אתר דרעוא ביה
מן קדם יי׳ ודין תרע קביל שמיא: פכאף וקל מא אכוף הדי׳ שמוצע ומא
הדי׳ שא בית שלה והדי׳ באב שמא: וישכם יעקב בבקר ויקח את
האבן אשר שם מראשתיו וישם אתה מצבה ויצק שמן על ראשה:
ואקדים יעקב בצפרא ונסיב ית אבנא דשוי איסדוהי ושוי יתה
קמא ואריק משחא על רישה: פאדלג יעקב בשגראה פאכד שחג
שתי געלהא מתוסדה ונצבהא דכה ויצב עליהא דהנא: ויקרא את
שם המקום ההוא בית אל ואולם לוז שם העיר לראשנה: וקרא ית
שמיה דאתרא ההוא בית אל. וברם לוז שמה דקרתא מלקדמין: וסמא

מעמטים לשון עג וזה יוכיח שהרי עם יעקב לא דבר קודם לכאן ואנכי לא ידעתי שאם
ידעתי לא ישנתי במקום קדוש כזה כי אם בית אלהים א״ר שעדר בשם ר׳ יוסי בן זמרא הסולם
הזה עומד בבאר שבע ושפועו מגיע כנגד בה״מ שבאר שבע עומד בדרומה שליהודה וירושלם
בצפונה בגבול שבין יהודה ובנימין ובית אל היה בצפון שלנחלת בנימן בגבול שבין בנימן
ובין בני יוסף נמצא סולם שרגליו בבאר שבע ולאשו בבית אל מגיע אמצע שפועו נגד ירושלם
וכלפי שאמרו רז״ל שאמר הקב״ה צדיק זה לבית מלוני ויפטר בלא לינה ועוד אמרו יעקב קראו
לירושלם בית אל והלוז היא ולא ירושלם ומהיכן למדו לומר כן אני אומר שנעקר הר המוריה ובא
לכאן וזו היא קפיצת הארץ האמורה בשחיטת חולין שבא בית המקדש לקראתו עד בית אל וזהו
ויפגע במקום וכשעבר יעקב על בה״מ מדוע לא עיכבו שם איהו לא יהיב לביה להתפלל על מקום שהתפללו
בו אבותיו ומן להתפלל על מקום שהתפללו בו אבותיו ומן השמים עכבוהו איהו עד חרן אזל
כדאמרינן בפרק גיד הנשה וקרא מוכיח וילך חרנה כי מטא לחרן אמר אפשר שעברתי על מקום
שהתפללו בו אבותי ולא התפללתי בו יהיב דעתיה למהדר וחזר עד בית אל וקפצה לו הארץ עכ״ מה

וייקץ יעקב משנתו
ויאמר מ״מ צבור וקמין
ליה אכן יש יי׳ לומר
שאין התפלה נשמעת
אלא בצבור מה נורא
המקום הזה מלמד
שהראהו הקב״ה בית
המקדש בנוי וחרוב
ובנוי בנוי מה נורא
המקום הזה וכתיב
נורא אלהים ממקדשך
אין זה חרב דכתיב על
זה היה דוה לבנו כי
אם בית אלהים הרי
בנוי ומשובלל דכתי׳
שמחתי באומרים לי בית
יי׳ נלך

נורא׳ תרגום
מא דחילו

ראך אמרנע בית אל ואסמא אסם אלקריה אולא לוז׃ וידר יעקב נדר
לאמר אם יהוה אלהים עמדי ושמרני בדרך הזה אשר אנכי הולך ונתן לי
לחם לאכל ובגד ללבש׃ וקיים יעקב קיים למימר אם יהי מימרא דיי
בסעדי ויטרינני בארחא הדא דאנא אזיל ויתן לי לחים למיכל וכסו
למלבש׃ תם נדר יעקב נדרא קאילא אן כאן אללה מעי וחפטני פי הדי
אלטריק אלדי אנא סאלכה ורזקני כבזא אכלה ותובא אלבסה׃ ושבתי
בשלום אל בית אבי והיה יהוה לי לאלהים׃ ואתוב בשלם לבית
אבא ויהי מימרא דיי לי לאלה׃ ורגעת סאלמא אלי בית אבי ופאן אללה
לי וליא׃ והאבן הזאת אשר שמתי מצבה יהיה בית אלהים וכל אשר
תתן לי עשר אעשרנו לך׃ ואבנא הדא דשויתי קמא תהי דאיהי פלח
עלה קדם יי וכל דתתין לי חד מן עסרא אפרשניה קדמך׃ פאן הדי אלחגר
אלדי נצבתה דכה יכון לי בית אללה וגמיע מא תרזקניה אעשרה לך׃
וישא יעקב רגליו וילך ארצה בני קדם׃ ונטל יעקב רגלוהי ואזל לארע כ״ט
בני מדנחא׃ תם רפע יעקוב רגליה ומצא אלי בלד אהל אלשרק׃ וירא
והנה באר בשדה והנה שם שלשה עדרי צאן רבצים עליה כי מן הבאר
ההוא ישקו העדרים והאבן גדלה על פי הבאר׃ וחזא והא בירא
בחקלא והא תמן תלתא עדרין דען רביעין עלה ארי מן בירא ההיא
משקן עדריא ואבנא רבתא על פומא דבירא׃ וראי׳ פאדי׳ בביר פי
אלצחרי ואדי׳ בתלאתה קטוע מן אלגנם ראבצה ענדהא לאן מנהא
יסקון אלקטוע וצכרה עטימה עלי פמהא׃ ונאספו שמה כל העדרים
וגללו את האבן מעל פי הבאר והשקו את הצאן והשיבו את האבן על
פי הבאר למקמה׃ ומתכנשין לתמן כל עדריא ומגנדרין ית אבנא

וירא והנה באר
בשדה וגו׳
פעמים באר
בפסוק כנגד ג׳
ימי יאחג שמנגד׳
כהן מים שנאמר
ג׳ שקורין בשבת
וה׳ מים יבאר
כנגד ה׳ שקורין
ביום וא׳ על פי
הבאר כנגד א׳
שקורין בחול׳׳

בורא׳ תרגום׃ מא דחילו אתריה הדין דחילו שם דבר הוא כמו סבלתנו ובסולמלבש׳׳ וזה שער השמים
מקום תפלה להעלות תפלתם השמים׃ ומדרשו שבית המקדש שלמעלה מכוון כנגד בית המקדש
שלמטה׳׳ אם יהיה אלהים עמדי׳ אם ישמור לי הבטחות הללו שהבטיחני להיות עמדי כמו שאמ׳ לי׳׳
והנה אנכי עמך׳׳ ושמרני׳ כמו שאמ׳ לי כי לא אעזבך והמבקש לחם קרוי נעזב שנ׳ ולא ראיתי צדיק
נעזב וזרעו מבקש לחם׳׳ ושבתי׳ כמו שאמ׳ לי והשיבותיך אל האדמה׳׳ בשלום׳ שלום מן החטא שלא
אלמד מדרכי לבן׳׳ והיה יי לי לאלהים׳ שיחול שמו עלי מתחלה ועד סוף שלא ימצא פסול בזרעי כמו
שאמ׳ אשר דברתי לך והבטחה זו הבטיח לאברהם להיות לך לאלהים ולזרעך אחריך׳׳ והאבן הזאת
כך תפרש וי״ו זו שלו והאבן אם תעשה לי את אלה אף אני אעשה זאת׳׳ והאבן הזאת אשר שמתי מצבה
וכן כתרגו׳ תהא פלח עלה קדם יי׳ וכן עשה בשובו מפדן ארם כשאמ׳ לו הקב״ה קום עלה בית אל מה נאמר
שם ויצב יעקב מצבה ויסך עליה נסך ויצק שמן וגו׳׳ וישא יעקב רגליו משנתבשר בשורה טובה

והובטח בשמירה

מעל פומא דבירא׃ ומשקן ית ענא ומתיבין ית אבנא על פומא דבירא
לאתרה׃ וכאן אדי אגתמעו תם רעאה יקלעו דלך אלחג׳ר ען פם
אלביר ויסקו אלגנם תם ירדוהא אלי מוצ׳עהא׃ ויאמר להם יעקב אחי מאין
אתם ויאמרו מחרן אנחנו׃ ואמר להון יעקב אחי מכן אתון ואמרו
מחרן אנחנא׃ פקאל להם יעקב מן אין אנתם יא אכואן קאלו נחן מן
חרן׃ ויאמר להם הידעתם את לבן בן נחור ויאמרו ידענו׃ ואמר
להון הידעתון ית לבן בר נחור ואמרו ידענא׃ פקאל להם אתערפון לבן
אבן נחור קאלו נעם׃ ויאמר להם השלום לו ויאמרו שלום והנה רחל
בתו באה עם הצאן׃ ואמר להון השלם ליה ואמרו שלם והא רחל
ברתיה אתיא עם ענא׃ קאל אסאלם הו קאלו נעם והודי רחל אבנתה גאיה
מע אלגנם׃ ויאמר הן עוד היום גדול לא עת האסף המקנה השקו הצאן
ולכו רעו׃ ואמר הא עוד יומא סגי לא עדן למכנש בעיר אשקו ענא
ואזילו רעו׃ תם קאל להם הודי אלנהאר עאלי כביר וליס הו וקת אנצ׳מאם
אלמאשיה אסקו אלגנם ואמצ׳ו ארעוהא׃ ויאמרו לא נוכל עד אשר
יאספו כל העדרים וגללו את האבן מעל פי הבאר והשקינו הצאן׃ ואמרו
לא ניכול עד דיתכנשון כל עדריא ויגנדרון ית אבנא מעל פומא
דבירא ונשקי ענא׃ קאלו לא נטיק דלך אלי אן יגתמעו רעאה יקלעו
ויזחרג׳ו אלחג׳ר ען פם אלביר ונסקי אלגנם׃ עודנו מדבר עמם ורחל
באה עם הצאן אשר לאביה כי רעה הוא׃ עד דהוא ממליל עמהון ורחל
אתת עם ענא דלאבוהא ארי רעיתא היא׃ בינאה יכאטבהם אד גאת
רחל מע גנם אביהא לאנהא ראעיה׃ ויהי כאשר ראה יעקב את רחל
בת לבן אחי אמו ואת צאן לבן אחי אמו ויגש יעקב ויגל את

ויאמר להם השלום לו ויאמרו שלום ולא אמרו עליו כמו שאמר האלהים כי אין שלום אמר אלהי לרשעים׃

והובטח בשמירה שנאלכו את רגליו ונעשה קל ללכת כך מפורש בב״ר״ ישקו העדרים׳ משקים הרועים
את העדרים והמקרא דבר בלשון קצרה״ ונאספו׳ רגילים היו לאסף לפי שהיתה האבן גדולה״ וגללו״ —
וגוללים ותרגום ומגנדרין כל לשון הוה משתנה לדבר בלשון עתיד ובלשון עבר לפי שכל דבר ההווה
תמיד כבר היה ועתיד להיות״ והשיבו׳ ומתיבין״ באה עם הצאן הטעם באלף ותרגו׳ אתיא״ ורחל באה׳
הטעם למעלה בבי״ת ותרגו׳ אתת׳ הראשון לשון עושה והשני לשון עשתה״ הן עוד היום גדול׳ לפי שראה
אותם רובצים כסבור שרוצים לאסוף המקנה הביתה ולא ירעו עוד אמר להם הן עוד היום גדול׳ אם
שכירים אתם לא השלמתם פעולת היום ואם הבהמות שלכם אעפ״כ לא עת האסף המקנה וכו׳ לא
נוכל להשקות לפי שהאבן גדולה״ וגללו׳ זה מתורגם ויגנדרון׳ לפי שהוא לשון עתיד״ ויגש יעקב׳ —
ויגל׳ כאדם שמעביר פקק מעל צלוחית להודיעך שכחו גדול״ ויבך׳ שצפה ברוח הקדש שאינו
נכנסת עמו לקבורה״ ד״א לפי שבא בידים ריקניות אמר אליעזר עבד אבי אבא היו בידיו נזמים
וצמידים ואני אין בידי כלום לפי שרדף אליפז בן עשו במצות אביו אחריו להרגו והשיגו ולפי שגדל

הָאֶבֶן מֵעַל פִּי הַבְּאֵר וַיַּשְׁק אֶת צֹאן לָבָן אֲחִי אִמּוֹ ׃ וַהֲוָה כַּד חֲזָא יַעֲקֹב
יַת רָחֵל בַּת לָבָן אֲחוּהָא דְאִמֵּיהּ וְיַת עָנָא דְלָבָן אֲחוּהָא דְאִמֵּיהּ וּקְרֵיב
יַעֲקֹב וְגַנְדַּר יַת אַבְנָא מֵעַל פּוּמָא דְבֵירָא וְאַשְׁקֵי יַת עָנָא דְלָבָן אֲחוּהָא
דְאִמֵּיהּ ׃ פלמא ראא יעקוב רחל אבנת לבן כאלה וגנם לבן כאלה תקדם
יעקוב ורחל ... ופקא גנמה ׃ וַיִּשַּׁק יַעֲקֹב לְרָחֵל וַיִּשָּׂא אֶת
קֹלוֹ וַיֵּבְךְּ ׃ וּנְשִׁיק יַעֲקֹב לְרָחֵל וַאֲרִים יַת קָלֵיהּ וּבְכָא ׃ תם קבל
יעקוב רחל ורפע צותה ובכא ׃ וַיַּגֵּד יַעֲקֹב לְרָחֵל כִּי אֲחִי אָבִיהָ הוּא וְכִי
בֶן רִבְקָה הוּא וַתָּרָץ וַתַּגֵּד לְאָבִיהָ ׃ וְחַוִּי יַעֲקֹב לְרָחֵל אֲרֵי בַר אֲחָת אֲבוּהָא
הוּא וַאֲרֵי בַּר רִבְקָה הוּא וּרְהָטַת וְחַוִּיאַת לַאֲבוּהָא ׃ ואכברהא אנה
אבן עמתהא אבן רבקה פחאצרת ואכברת אביהא ׃ וַיְהִי כִשְׁמֹעַ לָבָן אֶת
שֵׁמַע יַעֲקֹב בֶּן אֲחֹתוֹ וַיָּרָץ לִקְרָאתוֹ וַיְחַבֶּק לוֹ וַיְנַשֶּׁק לוֹ וַיְבִיאֵהוּ אֶל בֵּיתוֹ
וַיְסַפֵּר לְלָבָן אֵת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה ׃ וַהֲוָה כַּד שְׁמַע לָבָן יַת שִׁמַע יַעֲקֹב בַּר
אֲחָתֵיהּ וּרְהַט לְקַדָּמוּתֵיהּ וְגַפֵּיף לֵיהּ וְנַשֵּׁיק לֵיהּ וְאַעְלֵיהּ לְבֵיתֵיהּ וְאִשְׁתְּעִי
לְלָבָן יַת כָּל פִּתְגָּמַיָּא הָאִלֵּין ׃ פלמא סמע לבן כבבר יעקוב אבן אכתה
תאצר תלקאה ועאנקה וקבלה וארכלה אלי מנזלה ואכברה בגמיע הדה
אלאמור ׃ וַיֹּאמֶר לוֹ לָבָן אַךְ עַצְמִי וּבְשָׂרִי אָתָּה וַיֵּשֶׁב עִמּוֹ חֹדֶשׁ יָמִים ׃
וַאֲמַר לֵיהּ לָבָן בְּרַם קָרִיבִי וּבִסְרִי אַתְּ וִיתֵיב עִמֵּיהּ יְרַח יוֹמִין ׃ קאל לה לבן
אמא אנת עצמי ולחמי פמכת ענדה שהרא ׃ וַיֹּאמֶר לָבָן לְיַעֲקֹב הֲכִי
אָחִי אַתָּה וַעֲבַדְתַּנִי חִנָּם הַגִּידָה לִּי מַה מַּשְׂכֻּרְתֶּךָ ׃ וַאֲמַר לָבָן לְיַעֲקֹב
הַמִדַּאֲחִי אַתְּ וְתִפְלְחִנַּנִי מַגָּן חַוִּי לִי מָא אַגְרָךְ ׃ תם קאל לבן ליעקוב ואן
כנת קריבא מני ותכדמני מגאנא אכברני מא אגרתך ׃ וּלְלָבָן שְׁתֵּי בָנוֹת
שֵׁם הַגְּדֹלָה לֵאָה וְשֵׁם הַקְּטַנָּה רָחֵל ׃ וּלְלָבָן תַּרְתֵּין בְּנָן שׁוּם רַבְּתָא לֵאָה וְשׁוּם

ויפל בחיקו של יצחק מעך ידו אמר לו מה אעשה לצוויו שלאבא אמ׳ לו יעקב טול מה שבידי וגשי
חטוב כמת ״ כי אחי אביה הוא ״ קרוב לאביה כמו כי אנשים אחים אנחנו ״ ומדרשו אם לרמאות
הוא בא גם אני אחיו ברמאות ואם אדם כשר הוא גם אני בן רבקה אחותו כשרה ״ ותגד לאביה
אמה מתה ולא היה לה להגיד אלא לו ״ וירץ לקראתו ״ כסבור ממון הוא טעון שהרי עבד הבית
בא לכאן בעשרה גמלים טעונין ״ ויחבק ״ כשלא ראה עמו כלום אמ׳ שמא זהובים הביא
והנם בחיקו ״ וינשק לו ״ אמ׳ שמא מרגליות הביא והנם בפיו ״ ויספר ללבן ״ שלא בא אלא מתוך
אונס אחיו ושנטלו ממונו ממנו ״ אך עצמי ובשרי ״ מעתה אין לי לאספך הביתה הואיל ואין
בידך כלום אלא מפני קורבה אטפל בך חדש ימים וכן עשה ואף זו לא לחנם שהיה רועה צאנו ״
הכי אחי אתה ״ לשון תימה וכי בשביל שאחי אתה תעבדני חנם ״ ועבדתני ״ כמו ותעבדני וכן כל
תיבה שהיא לשון עבר הוסיף וי״ו בראשה והיא הופכת התיבה להבא ״ רכות שהיתה סבורה

בעלות
בגורלו

זעירתא רחל: וכאן ללבן אבנתאן אסם אלכברי ליאה ואסם אלצגרי רחל: ועיני
לאה רכות ורחל היתה יפת תאר ויפת מראה: ועיני לאה יאיין ורחל הות שפירא
בריוא ויאיא בחזוא: ועינא לאה חסנתאן ורחל כאנת חסנה אלחליה וב
מנצרגמיעא: ויאהב יעקב את רחל ויאמר אעבדך שבע שנים ברחל
בתך הקטנה: ורחים יעקב ית רחל. ואמר אפלחנך שבע שנין ברחל
ברתך זעירתא: פאחב יע׳ רחל פקאל אכדמך סבע סנין ברחל אבנתך
אלצגרא: ויאמר לבן טוב תתי אתה לך מתתי אתה לאיש אחר שבה
עמדי: ואמר לבן. טב דאתין יתה לך. מדאתין יתה לגבר אחרן. תיב עמי:
פקאל לבן אלצלח אן אעטיהא לך מן אן אעטיהא לרגל אכר קם ענדי:
ויעבד יעקב ברחל שבע שנין. והוו בעינוהי כיומין זעירין. ברחמיס
יתה: פכדמה יעקוב ברחל סבע סנין וכאנת ענדה כאיאם יסירה מן
מחבתה להא: ויאמר יעקב אל לבן הבה את אשתי כי מלאו ימי ואבואה
אליה: ואמר יעקב ללבן הב ית אתתי. ארי שלימו יומי פלחני. ואיעול
לותה: תם קאל לה אעטני זוגתי אד קד כמלת איאמי ארכל אליהא: ויאסף
לבן את כל אנשי המקום ויעש משתה: וכנש לבן. ית כל אנשי אתרא
ועבד משתיא: פגמע לבן אהל אלמוצע וצנע להם מגלסא: ויהי בערב
ויקח את לאה בתו ויבא אתה אליו ויבא אליה: והוה ברמשא. ודבר ית
לאה ברתיה. ואעיל יתה לותיה. ועאל לותה: פלמא כאן באלעשי אכד
לאה אבנתה פזפהא אליה ודכל אליהא: ויתן לבן לה את זלפה שפחתו
ללאה בתו שפחה: ויהב לבן לה. ית זלפה אמתיה ללאה ברתיה לאמהו: פאעטאהא

ז ויאהב יעקב את רחל וגו׳ ותנ׳ אמרלי כגון ראתה ידע שאנשי מקומך רמאין אנון לפיכ׳ אני מברירלך ית עסק׳ אעבדך ז׳ שנים ברחל ולא בלאה בתך׳ שלא תביא אחרת מן השוק הקטנה שלא תחליף שמותיהן זו בזו״

ט שנים ויהיו בעיניו כימים אחדים באהבתו אתה׳ ופלח יעקב ברחל שבע

נטלות בגורלו שלעשו ובוכה שה״ו בכל אומרין שני בנים יש לרבקה ושתי בנות ללבן הגדולה
לגדול והקטנה לקטן״ תואר׳ הוא צורת הפרצוף לשון יתארהו בשרד קונפאט בלע״ז מראה׳
הוא זיו קלסתר״ אעבדך שבע שנים׳ הן ימים אחרים שאמרה לו אמו וישבת עמו ימים אחדים״
ותדע שכן הוא שהרי כת׳ ויהיו בעיניו כימים אחדים״ ברחל בתך הקטנה׳ כל הסימנין הללו׳
למה לפי שיודע בו שהוא רמאי אמ׳ לו אעבדך ברחל ושמא תאמר רחל אחרת מן השוק ת״ל
בתך ושמא תאמר אחליף ללאה שמה רחל ת״ל הקטנה ואעפ״כ לא הועיל״ מלאו ימי׳ שאמרה
לי אמי ועוד מלאו ימי שהריאני בן פ״ד שנה ואימתי אעמיד שנים עשר שבטים וזהו שנ׳ ואבואה
אליה והלא קל שבקלים אינו אומ׳ כן אלא להוליד תולדות אמ׳ כן״ ויהי בבקר והנה היא לאה אבל
בלילה לא היתה לאה לפי שמסר יעקב סימנים לרחל וכשראתה רחל שמכניסין לו לאה אמרה
עכשיו תכלם אחותי עמדה ומסרה לה אותן סימנים״ מלא שבע זאת׳ דבוק הוא שבעי נקוד
בחטף שבוע שלזאת והן ז׳ ימי המשתה בתלמוד ירושלמי במועד קטן וא״א לומר שבוע ממשמע
כולו שהרי צריך לינקד בפתח ועוד ששבוע לשון זכר כדכתיב שבעה שבועות תספר לך לפיכ׳ אין משמע שבוע של
לא שבעה שט״נה בלע״ז ונתנה לך לשון רבים כמו נרדה ונבלה ונשרפה אף זו לשון ונתן״ גם את זאת מיד לאחר
שבעת ימי המשתה והעבודה לאחר נישואיה״ שבע שנים אחרות׳ מקישן להאחרונות מה ראשונות באמונה אף

האחרונות
באמונה׳

ולבלהה אמתה לתכון להא אמה:
לבן מה זאת עשית לי הלא ברחל
בצפרא והא היא לאה ואמר ללבן
עמך ולמא שקרת בי ולמא כאן
דא צנעת בי אליס ברחל כדמתך
במקומנו לתת הצעירה לפני
למתן זעירתא קדם רבתא: קאל לא

ויהי בבקר והנה היא לאה ויאמר אל
עבדתי עמך ולמה רמיתני: והוה
מא דא צנעת לי הלא ברחל פלחית
כשגבאה פאדא הא לאה פקאל ללבן מא
ולמא דא וארבתני: ויאמר לבן לא יעשה כן
הבכירה: ואמר לבן. לא יתעביד כדין באתרנא.
יצנע כדי פי בלדנא אן תתזוג אלצגרא
קבל אלכברא: מלא שבע זאת ונתנה לך גם את זאת בעבדה אשר תעבד
עמדי עוד שבע שנים אחרות: אשלים שבועתא דדא. ונתין לך אף ית
דא. בפלחנא דתפלח עמי. עוד שבע שנין אחרנין: אכמל אסבוע הדה
ונעטיך הדה איצא בכדמה תכדמני סבע סנין אכר: ויעש יעקב כן
וימלא שבע זאת ויתן לו את רחל בתו לו לאשה: ועבד יעקב כן. ואשלים
שבועתא דדא. ויהב ליה. ית רחל ברתיה ליה לאתו: פצנע כדאך ואכמל
אסבוע הדה ואעטאה רחל אבנתה לתכון לה זוגה: ויתן לבן לרחל בתו
את בלהה שפחתו לה לשפחה: ויהב לבן לרחל ברתיה. ית בלהה אמתיה
לה לאמהו: ואעטאהא בלהה אמתה לתכון להא אמה: ויבא גם אל
רחל ויאהב גם את רחל מלאה ויעבד עמו עוד שבע שנים א
אחרות: ועל אף לות רחל. ורחים אף ית רחל מלאה. ופלח עמיה
עוד שבע שנין אחרנין: ודכל אלי רחל פאחבהא אכתר מן לאה תם
כדמה סבע סנין אכר: וירא יהוה כי שנואה לאה ויפתח את רחמה
ורחל עקרה: וחזא יי ארי סנואתא לאה. ויהב לה עידוי. ורחל עקרה:
פעלם אללה אן לאה משניה פרזקהא ולדא ורחל עאקר: ותהר לאה
ותלד בן ותקרא שמו ראובן כי אמרה כי ראה יהוה בעניי כי עתה

ויפתח את רחמה ורחל עקרה. מלמד שכולן היו עקרות ונפקדו לאחר תפלה: אבל יצחק ט תקרא עקרה לא עיקרה:

האחרונות באמונה ואעפ שברמאות בא עליו: ותקרא שמו ראובן רבותי׳ פירשו אמרה ראו מה בין
בני לבן חמי שמכר הבכורה ליעקב וזה לא מכרה ליוסף ולא ערער עליו ולא עוד שלא ערער עליו אלא ש
שבקש להוציאו מן הבור: הפעם ילוה אישי לפי שהאמהות נביאות היו ויודעות ששנים עשר שבטים
יוצאים מיעקב וארבע נשים ישא אמרה מעתה אין לו פתחון פה עלי שהרי נטלתי כל חלקי בבנים: שלכן ל
מי שב׳ בו על כן מרובה באכלוסין חוץ מלוי שהאדון היה מכלה בהם: קרא שמו לוי שכולן כתי׳ קראה ותקרא
וזה כתי׳ בו קרא ויש מדרש אגדה באלה דברים רבה ששלח הקב״ה גבריאל והביאו לפניו וקרא לו שם זה ונתן לו
כ״ד מתנות כהונה ועל שלוהו במתנות קראו לוי: הפעם אודה שנטלתי יותר מחלקי מעתה יש לי להודות
ותקנא רחל קנאה במעשיה אמרה אלולי שצדקה ממני לא זכתה לבנים: הבה לי וכי כן עשה אביך
לאמך והלא התפלל עליה: מתה אנכי מכאן למי שאין לו בנים שחשוב כמת: התחת וכי במקומו אני

ממך
את אומרת

יאהבני אישי : ועדיאת לאה וילידת בר. וקרת שמיה ראובן. ארי
אמרת. ארי גלי קדי׳ עלבני. ארי כען ירחמנני בעלי : פחמלת לאה וולדת
אבנא ואסמתה ראובן לאנהא קאלת אן אללה קד נטר לצעפי אן יחבני רגלי
ותהר עוד ותלד בן ותאמר כי שמע יהוה כי שנואה אנכי ויתן לי גם את
זה ותקרא שמו שמעון : ועדיאת עוד וילידת בר. ואמרת. ארי שמיע קדם
יי׳ ארי סניאתא אנא ויהב לי אף ית דין וקרת שמיה שמעון : וחמלת איצא
וולדת אבנא ואסמתה שמעון לאנהא קאלת אן קד סמע אללה אני משניה
פרזקני הדה איצא : ותהר עוד ותלד בן ותאמר עתה הפעם ילוה אישי
אלי כי ילדתי לו שלשה בנים על כן קרא שמו לוי : ועדיאת עוד וילידת
בר. ואמרת. הדא זמנא יתחבר לי בעלי. ארי ילידית ליה תלתה בנין. על
כין קרא שמיה לוי : פחמלת איצא וולדת אבנא וקאלת הדה אלמרה
ינעטף אלי רגלי. אד ולדת לה תלאתה בנין ואסמאה לוי : ותהר עוד ותלד
בן ותאמר הפעם אודה את יהוה על כן קראה שמו יהודה ותעמד
מלדת : ועדיאת עוד וילידת בר. ואמרת הדא זמנא אודי קדם יי׳. על כין
קרת שמיה יהודה. וקמת מלמילד : וחמלת איצא וולדת אבנא וקאלת
הדה אלמרה אשכר אללה לדלך אסמתה יהודה ווקפת ען אלולאד : ותרא
רחל כי לא ילדה ליעקב ותקנא רחל באחתה ותאמר אל יעקב הבה לי
בנים ואם אין מתה אנכי : וחזת רחל. ארי לא ילידת ליעקב. וקניאת
רחל באחתה. ואמרת ליעקב הב לי בנין. ואם לית מיתא אנא : פלמא
ראת רחל אנהא לם תלד ליעקוב חסדת אכתהא וקאלת ליעקוב אסתרזק
לי ולדא ואלא פאנא מאיתה : ויחר אף יעקב ברחל ויאמר התחת אלהים
אנכי אשר מנע ממך פרי בטן : ותקיף רוגזא דיעקב ברחל. ואמר.

ממך יאת אומרת שאעשה כאבא אני איני כאבא אבא לא היו לו בנים אני יש לי בנים. ממך
מנע ולא ממני. על ברכי כתרגו׳ ואבנה גם אנכי ממנה. אמרה לו זקינך
אברהם היו לו בנים מהגר וחגר מתניו כנגד שרה. אמר לה זקינתי הכניסה צרתה לביתה. אמרה
לו אם כן הולך בנים מהגר אם הדבר הזה מעכב הנה אמתי. ואבנה גם אנכי ממנה
כשרה. דנני אלהים דנני וזכני. נפתולי אלהים נפתלתי מנחם בן סרוק פירשו במחברת צמיד פתיל חבורים
מאת המקום נתחברתי עם אחותי לזכות לבנים. ואני מפרשו לשון עקש ופתלתל נתעקשתי והפצרתי
פצירות הרבה ונפתולים למקום להיות שוה לאחותי. גם יכולתי. הסכים על ידי. ואנקלוס פירש כמו לשון
תפלה נפתולי אלהים נתפלתי בקשות החביבות לפניו נתקבלתי ונעתרתי כאחותי. נפתלתי נתקבלה תפלתי.
ומדרשו אגדה יערבים בלשון נוטריקון. ותלד זלפה. בכולן נא׳ הריון חוץ מזלפה לפי שהיתה בחורה מכולן ונערה
בשנים ואין הריון ניכר בה וכדי לרמות יעקב נתנה לבן ללאה שלא יבין שמכניסין לו את לאה שכך מנהג
ליתן שפחה הגדולה לגדולה והקטנה לקטנה. באגד. בא מזל טוב כמו גד מועד גדי ופינוקלא ודומה לו העורכים
לגד שלחן. ומדרש אגדה שנולד מהול כמו גודו אילנא ולא ידעתי על מה נכתב תיבה אחת. רא למה בקו אחת
אחת בגד כמו בגדת כי בשבאת שפחתי כאיש שבגד באשת נעורים. בימי קציר חטים להגיד שבחן

נלוקטים שעת

המני את בעיא הלא מן קדמי תבעין דמנע מניך ולדא דמעי׃ פאש הד נעבד
עליהא וקל אמן דון אללה אלד׳ מנעך תמר בטנך׃ ותאמר הנה אמתי
בלהה בא אליה ותלד על ברכי ואבנה גם אנכי ממנה׃ ואמרת הא אמתי
בלהה עול לותה ותליד ואנא ארבי ואתבני אף אנא מנה׃ קאלת הוד׳ אמתי
בלהה אדכל אליהא תלד עלי חגרי ואבנא ביתי אנא איצא מנהא׃ ותתן לו את
בלהה שפחתה לאשה ויבא אליה יעקב׃ ויהבת ליה ית בלהה אמתה לאנתו
ועל לותה יעקב׃ ואעטת בלהה פאעטתה בלהה אמתהא זוגה פדכל אליהא
יעקוב׃ ותהר בלהה ותלד ליעקב בן׃ ועדיאת בלהה וילידת ליעקב בר׃
פחמלת וולדת לה אבנא׃ ותאמר רחל דנני אלהים וגם שמע בקלי ויתן
לי בן על כן קראה שמו דן׃ ואמרת רחל דנני יי׳ ואף קביל צלותי ויהב לי
ליבר על כין קרת שמיה דן׃ פקאלת רחל קד חכם אללה לי ואיצא סמע צותי
פרזקני אבנא פאסמתה דן׃ ותהר עוד ותלד בלהה שפחת רחל בן שני
ליעקב׃ ועדיאת עוד וילידת בלהה אמתה דרחל בר תנין ליעקב׃ פחמלת
איצא בלהה אמה רחל וולדת אבנא תאניא ליעקוב׃ ותאמר רחל
נפתולי אלהים נפתלתי עם אחותי גם יכלתי ותקרא שמו נפתלי׃ ואמרת
רחל קביל בעותי יי׳ באתחננותי בצלותי חמידית דיהי לי ולד כאחתי אף
אתיהיב לי וקרת שמיה נפתלי׃ ותרא לאה כי עמדה מלדת ותקח את זלפה
שפחתה ותתן אתה ליעקב לאשה׃ וחזת לאה ארי קמת מלמילד׃
ודברת ית זלפה אמתה ויהבת יתה ליעקב לאנתו׃ פלמא ראת לאה אנהא
קד וקפת מן אלולאד אכדת זלפה אמתהא ואעטתהא ליעקוב זוגה׃
ותלד זלפה שפחת לאה ליעקב בן׃ וילידת זלפה אמתה דלאה ליעקב
בר׃ פולדת לה אבנא׃ ותאמר לאה בגד ותקרא את שמו גד׃ ואמרת

מקאלת רחל פטוטה
מן עמי אלה
אנעטפת מע
אכתי וטקת
דאך באספתה
נפתלי׃ ותרא

באגד מלמד
ך שהיתה קטנה
והיתה מתכסה
בבגד׃

שלשבטים. שעת הקציר היה ולא פשטו ידו בגזל להביא חטים ושעורים אלא דבר הפקר שאין אדם מקפיד בו׃
דודאים. סיגלי עשב הוא ובלשון ישמעאל יסמין׃ ולקחת גם את דודאי בני בתמיה ולעשות עוד זאת ליקח
את דודאי בני ותרגומו ולמסב׃ לכן ישכב עמך הלילה. שלי היתה שכיבת לילה זו ואני נותנה לך תחת דודאי
בנך ולפי שזלזלה במשכב הצדיק לא זכתה ליקבר עמו׃ שכר שכרתיך נתתי לרחל שכרה׃ בלילה הוא׃
הקב״ה סייע בו שיצא משם יששכר׃ וישמע אלהים אל לאה שהיתה מתאוה ומחזרת להרבות שבטים׃
זבד טוב כתרגומו׃ יזבלני לשון בית זבול הי״ד בירה בלעז בית מדור מעתה לא תהא עיקר דירתו אלא
עמי שיש לי בנים כנגד כל נשיו׃ דינה פירשו רבותי שדנה לאה דין בעצמה אם זה זכר לא תהא רחל
אחותי כאחת השפחות ונתפללה עליו ונהפך לנקבה׃ ויזכור אלהים את רחל זכר לה שמסרה סימניה
לאחותה ושהיתה מצירה שמא תעלה בגורלו של עשו שמא יגרשנה יעקב לפי שאין לה בנים ואף עשו
הרשע כך עלה בלבו כששמע שאין לה בנים הוא שייסד הפייט האדמון נבט שלא חלה צרה לקחתה לו
ונבהלה׃ אסף הכניסה במקום שלא תראה וכן אסוף חרפתינו ולא יאסף הביתה אספו נגהם וירחק לא
יאסף לא יטמן׃ חרפתי שהייתי לחרפה שאני עקרה והיו אומרים עלי שאעלה לחלקו של עשו הרשע׃
ואגדה כל זמן שאין לאשה בן אין לה במי לתלות סרחונה משיש לה בן תולה בו מי שבר כלי זה בנך מי אכל

תאמסובבך

לאה אתא גד׳ וקרת ית שמיה גד׃ פקאלת לאה קד גא אלסבב ואסמתה גד׃
ותלד זלפה שפחת לאה בן שני ליעקב׃ וילידת זלפה אמתא דלאה בר
תנין ליעקב׃ וולדת לה אבנא תאניא׃ ותאמר לאה באשרי כי אשרוני
בנות ותקרא את שמו אשר׃ ואמרת לאה תשבחא הות לי ארי בכין
ישבחונני נשיא וקרת ית שמיה אשר׃ פקאלת לאה מן גבטני אן יגבטני אלבנאת
ואסמתה אשר׃ וילך ראובן בימי קציר חטים וימצא דודאים בשדה
ויבא אתם אל לאה אמו ותאמר רחל אל לאה תני נא לי מדודאי בנך׃
ואזל ראובן ביומי חצד חטין ואשכח יברוחין בחקלא ואיתי יתהון ללאה
אמיה. ואמרת רחל ללאה הבי כען לי מיברוחי דבריך׃ תם מצא ראובן
פי איאם חצאד אלחנטה פנגר לפאחא פי אלצחרי ואתי בהא אלי לאה אמה
פקאלת להא רחל אעטיני מנהא׃ ותאמר לה המעט קחתך את אישי
ולקחת גם את דודאי בני ותאמר רחל לכן ישכב עמך הלילה תחת
דודאי בנך׃ ואמרת לה הזעיר דדברת ית בעלי. ולמסב אף ית יברוחי
דברי. ואמרת רחל. בכין ישכוב עמיך בליליא. חלף יברוחי דבריך׃
קאלת להא מא כפאך אן אכדת רגלי חתי תאכדין לפאח אבני איצא
קאלת רחל לכנה יבאת ענדך אללילה בדל דלך׃ ויבא יעקב מן השדה
בערב ותצא לאה לקראתו ותאמר אלי תבוא כי שכר שכרתיך בדודאי
בני וישכב עמה בלילה הוא׃ ועל יעקב מן חקלא ברמשא. ונפקת לאה
לקדמותיה. ואמרת לותי תיעול. ארי מיגר אגרתך. ביברוחי דברי׃
ושכיב עמה בליליא הוא׃ פלמא גא יעקוב מן אלצחרי עשיא כרגת
לאה תלקאה פקאלת אדכל אלי׳ לאני אסתחקיתך בלפאח אבני פנאם ענדהא
תלך אללילה׃ וישמע אלהים אל לאה ותהר ותלד ליעקב בן חמישי׃ וקביל
יי׳ צלותה דלאה. ועדיאת. וילידת ליעקב בר חמישי׃ פסמע אללה להא פחמלת

ת׳אנס אוכנר׳׳ יוסף יי׳ לי בן אחר׳ יודעת היתה בנבואה שאין יעקב עתיד להעמיד אלא שנים עשר
שבטים אמרה יהי רצון שאותו שעתיד להעמיד יהי ממני לכך לא נתפללה אלא על בן אחר׳׳
כאשר ילדה רחל את יוסף׳ משנולד שטנו של עשו שנ׳ והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית
עשו לקש ודלקו בהם וגו׳ אש בלא להבה אינו שולט למרחוק משנולד יוסף בטח יעקב בהקב״ה
ורצה לשוב׳׳ תנה את נשי׳ איני רוצה לצאת כי אם ברשות׳׳ נחשתי׳ מנחש הייתי נסיתי בנחוש
שלי שעל ידך באה לי ברכה כשבאת לכאן לא היו לו בנים שנ׳ והנה רחל בתו באה עם הצאן אפשר יש לו
בנים והוא שולח בתו אצל הרועים שבניו היו לו בנים שנ׳ וישמע את דברי בני לבן׳׳ נקבה׳ כתרגומו פריש
יתגרך׳׳ ואת אשר היה מקנך אתי׳ את חשבון מיעוט מקנך שבא לידי מתחילה כמה היו׳ לרגלי׳ עם רגלי
בשביל ביאת רגלי באת אצלך הברכה כמו העם אשר ברגלי הבאים עמי׳׳ גם אנכי לביתי לצורך ביתי ע
עכשיו אין עושין לצרכי אלא בני וצריך אני להיות עושה גם אני עמהם ומוכן והוגם׳ עקוד׳ מנומר

דודאים מין
ארס ומבן
דודאים לו
הארס עם
המלות׳׳

ילדת ליעקב אב..א באמסא: ותאמר לאה נתן אלהים שכרי אשר נתתי שפחתי
לאישי ותקרא שמו יששכר: ו[illegible] אמרת לאה. יהב יי׳ אגרי: דיהבית אמתי
לבעלי: וקרית שמיה יששכר: [illegible] קאלת קד אעטאני אלה אגרי למא
דפעת אמתי לרגלי ואסמתה י[illegible] שכר: ותהר עוד לאה ותלד בן ששי
ליעקב: ועדיאת עוד לאה וילידת בר שתיתי ליעקב: פחמלת וולדת
לה אבנא סאדסא: ותאמר לאה זבדני אלהים אתי זבד טוב
הפעם יזבלני אישי כי ילדתי לו ששה בנים ותקרא את שמו
זבלון: ואמרת לאה יהב יי׳ יתיה לי חולק טב הדא זמנא יה[illegible]
מדוריה דבעלי לותי ארי ילידית ליה שתה בנין. וקרת ית שמיה
זבולון: קאלת קד פוצני אלה תפויץ כיר הדה זמרה יסאכנני רג[illegible]
אד ולדת לה סתה בנין פאסמתה זבולון: ואחר ילדה בת ותקרא
את שמה דינה: ובתר כין ילידת ברתא וקרת ית שמה דינה: ובעד
דלך ולדת אבנה אסמתהא דינה: ויזכר אלהים את רחל וישמע
אליה אלהים ויפתח את רחמה: ועל דכרנה דרחל קדם יי׳ וקביל צלותה
יי׳ ויהב לה עדוי: תם דכר אלה רחל וסמע להא ורזקהא ולדא: ותהר
ותלד בן ותאמר אסף אלהים את חרפתי: ועדיאת וילידת בר
ואמרת כנש יי׳ ית חסודי: פחמלת איצא וולדת אבנא וקאלת קד צם
אלה עני עאר: ותקרא את שמו יוסף לאמר יוסף יהוה לי בן אחר:
וקרת ית שמיה יוסף למימר יוסיף יי׳ לי בר אחרן: ואסמתה יוסף קאילא
יזידני אלה אבנא אכרא: ויהי כאשר ילדה רחל את יוסף ויאמר
יעקב אל לבן שלחני ואלכה אל מקומי ולארצי: והוה כד ילידת רחל
ית יוסף ואמר יעקב ללבן שלחני ואהך לאתרי ולארעי: פלמא ולדת
רחל יוסף קאל יעקוב ללבן אטלקני אמצי אלי מוצעי ובלדי: תנה את
נשי ואת ילדי אשר עבדתי אתך בהן ואלכה כי אתה ידעת את
עבדתי אשר עבדתיך: הב ית נשי וית בני דפלחית יתך בהון ואיזיל

כחבורות דקות כמו נקודה פונטורא בלעז׳׳ טלוא לשון טלאים חברבורות דקין רחבות
חום שחום׳׳ דומה לאדום ולשון בלעז׳׳ לשון מנגה שחמתית ונמצאת לבנה לשון [illegible] והיה
שכרי׳ אותן שיולדו מכאן ולהבא נקודים וטלואים בעזים וחומים בכשבים יהיו [illegible] ואותן
שישנן עכשיו הפרש מהם והפקידם ביד בניך שלא תאמר לי על הנולדים מעתה [illegible] ושם מתחלה
ועוד שלא תאמר לי על ידי הזכרים שהן נקודים וטלואים תלדנה הנקבות דוגמתן מכאן ואילך׳׳ ועונה
בי אם תחסרני שאני נוטל משלך כלום תענה בי צדקתי כי תבא צדקתי ותעיד על עבדי לפניך שלא

רחל בו ועלי׳
לזאת חיים
לבעלה והיה
מתה׳׳

אסף אלהים את
חרפתי מאי אסף
אלהים את חרפתי
רבנן אמרי עד
שלא ילדה האשה
בעלה עומד עליה
אם חבלנית היא
אם לאו וכיון
שילדה היא תולה
הסרחון בבנה
ושועקת אותו
בכל מי שבר כלי
זה בנך מי אכל
בכר זה בנך הוי
אסף אלהים את
חרפתי׳׳

תמצא בעדרי
כי

אל־אתה ידעת ית פלחני דפלחתך: אנטוני נמאי ואולאדי אד כרמתך כהם
חתי אמעי לאנך תעלם כרמתי ללי כרמתך: ויאמר אליו לבן אם נא
מצאתי חן בעיניך נחשתי ויברכני יהוה בגללך: ואמר ליה לבן אם כען
אשכחית רחמין בעינך נסיתי וברכני יי ברגלך: קאל לה לבן אן וגדת
חטוא ענדך קס פאני קד גרבת פבארכני ללה בגריראתך: ויאמר נקבה
שכרך עלי ואתנה: ואמר פריש אגרך עלי ואתין: תם קאל אשרח עלי
אגרתך חתי אעטיך: ויאמר אליו אתה ידעת את אשר עבדתיך ואת
אשר היה מקנך אתי: ואמר ליה את ידעת ית דפלחתך וית דהוה בעירך
עמי: קאל לה אנת תעלם כיף כרמתך וכיף כאנת מאשיתך ענדי:
כי מעט אשר היה לך לפני ויפרץ לרב ויברך יהוה אתך לרגלי ועתה
מתי אעשה גם אנכי לביתי: ארי זעיר דהוה לך קדמי ותקיף לסגי וברך
יי יתך ברגלי וכען אמתי אעביד אף אנא לביתי: פאנהא כאנת קלילה
ונמת כתרה ובארך ללה לך בסבבי ואן מתי אצנע אנא איצא לביתי:
ויאמר מה אתן לך ויאמר יעקב לא תתן לי מאומה אם תעשה לי הדבר
הזה אשובה ארעה צאנך אשמר: ואמר מא אתן לך: ואמר יעקב
לא תתין לי מדעם אם תעביד לי פתגמא הדין אתוב ארעי ענך
אטר: קאל מא אעטיך קאל יעקוב לא תעטיני שיא בל אן צנעת לי
הדא לאמר ארגע ארעא גנמך ואחפצהא: אעבר בכל צאנך היום
הסר משם כל שה נקד וטלוא וכל שה חום בכשבים וטלוא ונקד
בעזים והיה שכרי: אעבר בכל ענך יומא דין אעדי מתמן כל אמר
נמור ורקוע וכל אמר שחום באמריא ורקוע ונמור בעזיא ויהי אגרי:
והו אן אמר פי גנמך ליום ואעזל מנהא כל מנקט ואבלק וכל חמאפי

תמצא בעדרי כי אם נקודים וטלואים וכל שתמצא בהן שאינו נקוד או טלוא או חום בידוע שגנבתיו
לך וכגניבה הוא שרוי אצלי הן לשון הין קבלת דברים לו יהי כדבריך הלואי שתחפוץ בכך ויסר לבן
ביום ההוא ועתודים עזים זכרים כל אשר לבן בו כל אשר היתה בו חברבורה לבנה ויתן לבן בידבנו
הנותרות הרעועות שבהן החולות והעקרות שאינן אלא שיריים אותן רועה לו מקל לבנה עץ הוא ושמו
לבנה כמא דתימא תחת אלון ולבנה ואומר אני הוא שקורין טרימבלא שהוא לבן לח כשהוא רטוב לוז
ועוד לקח מקל לוז עץ שגדלין בו אגוזים דקים קולדריי הלבן עלוי לובן שמקל כשהיה קולפו היה נראה
ונגלה לובן שלו במקום הקילוף ויצג תרגו ודעיץ לשון תקיבה ונעיצה הוא בלשון ארמי והרבה יש
בתלמוד דצה ושלפה דץ ביה מידי דצה כמו דעצה לא שמקצר את למונו בלהטים במרוצת המים בבריכות
העשויות בארץ להשקות שם הצאן אשר תבאן הצאן לשתות שם הציג את המקלות לנכח הצאן
וייחמנה הבהמה רואה את המקלות והיא נרתעת לאחוריה והזכר רובעה ויולדת כיוצא בו רוהטים

ט צאן ובלק ט ואבלק מן אלמאעז יכון דלך אגרתי׃ וענתה בי צדקתי
ביום מחר כי תבוא על שכרי לפניך כל אשר איננו נקד וטלוא בעזים
וחום בכשבים גנוב הוא אתי׃ ותסהיד עלי זכותי ביום [illegible] מחר ארי
תיעול על אגרי קדמך כל דליתוהי נמור ולקוע בעזיא ושחום ב
באמריא גנובא הוא עמי׃ וישהד עלי עדלי גדא ארא חצרת אן -
אטלב אגרתי בין ידיך פכל מא ליס הו מנקט ואבלק פי אלמאעז וחמא
פי אלצאן פהו מסרוק ענדי׃ ויאמר לבן הן לו יהי כדברך׃ ואמר לבן -
נעם ליתה יהי כפתגמך׃ קאל לבן נעמא ליתה יכון כמא קלת׃ ויסר ביום
ההוא את התישים העקדים והטלאים ואת כל העזים הנקדות והטלאת
כל אשר לבן בו וכל חום בכשבים ויתן ביד בניו׃ ואעדי ביומא ההוא ית
תישיא רגוליא ודקועיא וית כל עזיא נמורתא ודקועתא כל דחיור ביה
וכל דשחום באמריא ויהב ביד בנוהי׃ פעזל פי דלך אליום אלתיוס אלמחגלה
ואלמנקטה וגמיע אלענוז אלמנקטה ואלמביצה ואלבלק כל מא פיה ביאץ וכל
חמא מן אלצאן ואעטאהא לבניה׃ וישם דרך שלשת ימים בינו ובין
יעקב ויעקב רעה את צאן לבן הנותרת׃ ושוי מהלך תלתא יומין בינוהי
ובין יעקב ויעקב רעי ית ענא דלבן דאשתארא׃ וציר מסיר תלתה א-
איאם בינה ובין יעקוב ורעא יעקוב גנם לבן אלבאקיה׃ ויקח לו יעקב
מקל לבנה לח ולוז וערמון ויפצל בהן פצלות לבנות מחשף הלבן אשר
על המקלות׃ ונסיב ליה יעקב חטרין דלבן רטיבן ודלוז ודדולב וקליף
בהון קלפין חוורין קלוף חוור דעל חטריא׃ תם אכד יעקב עצא לבנא רטבה
וחור ודלב וקשרהא אלקשר אלאביץ חתי קשט אלביאץ אלדי עליהא׃ ויצגת
המקלות אשר פצל ברהטים בשקתות המים אשר תבאן הצאן לשתות לנכח
הצאן ויחמנה בבאן לשתות׃ ודעיץ ית חטריא דקליף ברטיא אתר בית שקיא

אומי המים כעשין דרע במעיהן ולא היו צריכין לזכר וזהו וייחמנה אל מראות המקלות׳׳ עקדים מסומנים
במקום עקידתם הם קרסלי ידיהם ורגליהם׳׳ והכשבים הפריד יעקב ׳הנולדים עקודים נקודים הבדיל והפריש
לעצמו ועשה אותן עדר עדר לבדו והוליך אותו העדר העקוד לפני הצאן ופני הצאן ההולכות אחריהם
צופות אליהם וזהו שאמר ויתן פני הצאן אל עקד שהיו פני הצאן אל העקודים ואל כל חום בצאן לבן׳׳ ויטת לו
עדרים כמו שפירשתי ׳המקשרות כתרגו׳ הבכירות ואינו עד במקרא׳׳ ומנחם חברו עם אחיתופל בקושרים ויהי
הקשר אמיץ אותן המתקשרות יחד למהר עיבורן׳׳ ובהעטיף׳ לשון איחור כתרגו׳ ובלקישות׳ ומנחם חברו
עם המחלצות והמעטפות לשון עטיפת כסות כלומר מתעטפות בעורן וצמרן ואינן מתאוות להתייחם ע׳
הזכרים׳׳ צאן רבות׳ פרות ורבות משאר צאן׳ ועבדים ושפחות׳ מוכר צאנו בדמים יקרים ולוקח לו כל אלה׳׳
עגלה׳ כינם כמו ויעש חיל ויך את עמלק׳׳ שוב אל ארץ אבותיך׳ ושם אהיה עמך אבל בעודך מחובר לטמא

אי אפטר
לה עדורי.

דמיא אתר דאתין ענא למשתי לקבליהון דענא ומתיחמן במיתיהון למשתי׃
וויגע אלעני אתי קשרהא פי אחיאץ פי המאק אלמא חתא תגי אלגנם לתשרב
תכון חילהא פתתוחם ענד דלך׃ ויחמו הצאן אל המקלות ותלדן הצאן עקדים
נקדים וטלאים׃ ואתיחמא ענא בחטריא וילידן ענא רגולין נמורין ורקועין׃
מאלי תוחמת כל עני ולדת מחלגה ומנקטה ובלקא׃ והכשבים הפריד
יעקב ויתן פני הצאן אל עקד וכל חום בצאן לבן וישת לו עדרים לבדו ולא
שתם על צאן לבן׃ ואמריא אפריש יעקב ויהב בריש ענא כל רגולא וכל רשחום
בענא דלבן ושוי ליה עדרין בלחודוהי ולא ערבינון עם ענא דלבן׃ פלמא
פרד יע אלצאן געל פי אול אלגנם כל מחלל וחמא פי צאן לבן וגעל לה
קטועא וחדהא ולם יציפהא אלי גנם לבן׃ והיה בכל יחם הצאן
המקשרות ושם יעקב את המקלות לעיני הצאן ברהטים ליחמנה
במקלות׃ והוי בכל ערן דמתיחמן ענא מבכרתא ומשוי יעקב ית
חטריא לעיני ענא ברטיא ליחמותהון בחטריא׃ וכאן יעקוב פי כל וקת
וחאם אלגנם אלרביעיה יציר אלעני חראהא פי אלחיאץ לתתוחם עליהא׃
ובהעטיף הצאן לא ישים והיה העטפים ללבן והקשרים ליעקב׃
ובלקישות ענא לא משוי והון לקישיא ללבן ובכיריא ליעקב׃ ואדי
כרפת לם יציר דלך פתציר אלכריפייה ללבן ואלרביעייה ליעקוב׃ ויפרץ
האיש מאד מאד ויהי לו צאן רבות ושפחות ועבדים וגמלים וחמרים׃
ותקיף גברא לחדא לחדא והוו ליה ען סגיאן ואמהן ועבדין וגמלין
וחמרין׃ פכתר אלרגל גדא גדא וצאר לה גנם כתיר ואמא ועביד
וגמל וחמיר׃ וישמע את דברי בני לבן לאמר לקח יעקב את כל
אשר לאבינו ומאשר לאבינו עשה את כל הכבוד הזה׃ ושמעית

א חי אפשר להעדות שכינתי עליך״ ויקרא לרחל וללאה לרחל תחלה ואחר ללאה שהיא היתה עיקר הבית
שבשבילה נזדווג יעקב עם לבן ואף בניה של לאה מודים בדבר שהרי בועז ובית דינו משבט יהודה והם אומרים
כרחל וכלאה אשר בנו שתיהן׳ הקדימו רחל ללאה״ עשרת מונים׳ אין מונים פחות מעשרה״ מונים׳ לשון קבוס
כלל החשבון והם עשירות למדנו שהחליף תנאו עשרה פעמים״ והכה העתודים׳ אע״פ שהבדילם לבן כולן
שלא יתעברו הצאן דוגמתן היו המלאכים מביאין אותן מעדר המסור ביד בני לבן לעדר שביד יעקב״ וברדים׳
כתרגו׳ ופציחין פיסיר בלעז׳ חוט שלבן מקיף את גופו סביב הברבורת שלו פתוחה ומפולשת מגן
של זן ואין לו הביא עד מן המקרא״ יהל בית של׳ כמו של בית של האיתירה ודרך מקראות לדבר כן כמו
כי אתם ביאים אל הארץ כנען״ מנחת מס׳ לשון ריבויא ודולה כשנמשח למלכות כדריצק שמונעל
ראשה להיות משוחה למזבח״ אשר נדרת לי׳ וצריך אתה לשלמו שאמרת והאבן הזאת וגו׳ יהיה׃

פתגמי בני לבן דאמרין נסיב יעקב ית כל דלאבונא ומדלאבונא קנא ית
כל נכסיא האלין: בפמע בראס בני לבן יקולון קד אכד יע גמיע מן
לאבינא ומן מלה אסתבב במיע הדי ע מאר: וירא יעקב את פני לבן
והנה איננו עמו כתמול שלשום: וחזא יעקב ית סבר אפי לבן והא
ליתהון עמיה כמאתמלי ומדקמוהי: וראי יעקוב איצא וגה לבן פאראה
ליס הו מעה מתל אמס ומא קבלה: ויאמר יהוה אל יעקב שוב אל
ארץ אבותיך ולמולדתך ואהיה עמך: ואמר יי ליעקב תוב לארע אבהתך
ולילדותך ויהי מימרי בסעדך: וקל אלה לה איצא ארגע אלי ארץ אבאך
ומולדך אכון מעך: וישלח יעקב ויקרא לרחל וללאה השדה אל ז
צאנו: ושלח יעקב וקרא לרחל וללאה לחקלא לות ענה: פבעת יעקוב
ורעא ברחל ולאה אלי אצחרי אלי גנמה: ויאמר להן ראה אנכי את פני
אביכן כי איננו אלי כתמול שלשם ואלהי אבי היה עמדי: ואמר להון
חזי אנא ית סבר אפי אבוכון ארי ליתהון עמי כמאתמלי ומדקמוהי
ואלהיה דאבא הוה בסעדי: וקל להן הודי ארא וגה אביכן ליס הו מעי מתל
אמס ומא קבלה ולאה אבי לם יזל מעי: ואתנה ידעתן כי בכל כחי עבדתי
את אביכן: ואתין ידעתין ארי בכל חילי פלחית ית אבוכון: ואנתן תערפן
אני כדמתה בגמיע קוותי: ואביכן התל בי והחלף את משכרתי עשרת
מנים ולא נתנו אלהים להרע עמדי: ואבוכון שקר בי ואשני ית
אגרי עסר זמנין ולא שבקיה יי לאבאשא עמי: ואביכן סכר בי
ובדל אגרתי עשרה אעואד ולם ידעה אלה אן יפי אלי: אם כה
יאמר נקדים יהיה שכרך וילדו כל הצאן נקדים ואם כה יאמר ע

בית אהים שתקריב שם קרבנות׳ העוד לנו׳ למה נעכיב על ידך כלום אנו מיחלות לירש מנכסי אבינו
כלום בין הזכרים׳ העוד לנו׳ למה נעכיב על ידך כלום אנו הלא נכריות נחשבנו לו׳ אף בשעה שדרך
בני אדם לתת נדוניא לבנותיו בשעת נשואין נהג עמנו כנכריות כי מכרנו לך בשכר הפעולה׳ את כספנו׳
שניכב דמי שכר פעולתך׳ כי כל העשר׳ כי זה משמש בלשון אלא כלומר מנכסי אבינו אין לנו כלום
אלא מה שהציל הקב״ה מאבינו שלנו הוא׳ הציל לשון הפריש וכן כל לשון הצלה שבמקרא לשון הפרשה
שמפרישו מן הרעה ומן האויב׳ את בעירו ואת נשיו׳ הקדים זכרים לנקבות ועשו הקדים נקבות לזכרים
שנ׳ ויקח עשו את נשיו ואת בנותיו׳ מקנה קנינו׳ מה שקנה מצאנו עבדים ושפחות וגמלים וחמורים׳
לגזז את צאנו׳ שנתן בידבניו דרך שלשת ימים בינו ובין יעקב׳ ותגנב רחל את התרפים׳ להפריש אביה
מעבודה זרה׳ ביום השלישי שהרי דרך שלשת ימים היה ביניהם׳ את אחיו׳ קרוביו׳ דרך שבעת ימים
כל אותן שלשה ימים שהלך המגיד להגיד ללבן הלך יעקב לדרכו נמצא יעקב רחוק מלבן ששה ימים

עקדים יהיה שכרך וילדו כל הצאן עקדים: אם כדין הוה אמר נמורין
יהי אגרך. וילידן כל ענא נמורין. ואם כדין הוה אמר רגולין יהי אגרך.
וילידן כל ענא רגולין: אן קאל כדי יכון אגרך מנקטה ולדה גמיע אלגנם
כדאך ואן קאל כדי יכון אגרתך מחגלה ולד גמיע אלגנם כדאך: ויצל
אלהים את מקנה אביכם ויתן לי: ואפריש יי׳ מן בעירא דאבוכון
ויהב לי: פאפאד אללה מן גנם אביכן ואעטאני: ויהי בעת יחם הצאן
ואשא עיני וארא בחלום והנה העתדים העולים על הצאן עקדים
נקדים וברדים: והוה בעדן דאתיחמא ענא וזקפית עיני וחזית בחלמא
והא תישיא דסלקין על ענא רגולין נמורין ופציחין: פלמא כאן וקת
והאם אלגנם רפעת עיני פראית פי מנאם כאן אלתיוס אלצאעדה עליהא
מחגלה ומנקטה וכלף כניה: ויאמר אלי מלאך האלהים בחלום יעקב
ויאמר הנני: ואמר לי מלאכא דיי׳ בחלמא יעקב ואמרית האנא: תם
קאל לי מלך אללה פי מנאם יא יעקוב קלת לביך: ויאמר שא נא עיניך
וראה כל העתדים העולים על הצאן עקדים נקדים וברדים כי
ראיתי את כל אשר לבן עשה לך: ואמר זקוף כען עינך וחזי כל
תישיא דסלקין על ענא רגולין נמורין ופציחין ארי גלי קדמי ית כל
דלבן עביד לך: קאל ארפע עינך ואנטר גמיע אלתיוס אלצאעדה על
אלגנם מחגלה ומנקטה וכלף כניה פאני קד ראית גמיע מא לבן צאנע בך:
אנכי האל בית אל אשר משחת שם מצבה אשר נדרת לי שם
נדר עתה קום צא מן הארץ הזאת ושוב אל ארץ מולדתך: אנא אלהא
דאתגליתי עלך בבית אל דמשחתא תמן קמא דקיימתא קדמי תמן קיים
כען קום פוק מן ארעא הדא ותוב לארע ילדותך: אנא אלטאיק אלמבשרך

ובשביעי השיגו למדנו שכל מה שהלך לבן ביום אחד הלך יעקב בשבעת ימים: מטוב עד רע: כל
טובתן של רשעים רעה היא אצל הצדיקים: כשבויות חרב: כל חיל הבא למלחמה קרוי חרב: ותגנב
אתי: גנבת את דעתי: יש לאל ידי: יש כח וחיל בידי לעשות עמכם רע וכל אל שהוא לשון קדש על שם
עיזוז ורוב אונים הוא: נכספת: חמדת: והרבה יש במקרא נכספה וגם כלתה נפשי: למעשה ידיך
תכסוף: כי יראתי: השיבו על ראשון ראשון שאמר לו ותנהג את בנתי: לא יחיה: ומאותה קללה
מתה רחל בדרך: מה עמדי: משלך: באהל יעקב: הוא אהל רחל שהיה יעקב תדיר אצלה וכה״א בני
רחל אשת יעקב ובכולן לא נאמר אשת יעקב: ויבא באהל רחל כשיצא מאהל לאה חוזר לו לאהל
רחל קודם שיחפש באהל שתי האמהות וכל כך למה לפי שהיה מכיר בה שהיא ממשמשת: בכר
הגמל: לשון כרים וכסתות כתרגומו בעביטא דגמלא והיא מרדעת העשויה כמין כר ובערבון

פי בית אל אלדי מסחת תם אלנצבה ונדרת לי תם נדר אן קם פאכרג
מן הדא אלבלד וארגע אלי בלד מולדך: ותען רחל ולאה ותאמרנה לו
העוד לנו חלק ונחלה בבית אבינו: ואתיבת רחל ולאה ואמרא ליה
העוד לנא חולק ואחסנא בבית אבונא: פאגאבתה רחל ולאה וקאלתא
לה הל בקי לנא נציב או נחלה פי בית אבינא: הלוא נכריות נחשבנו
לו כי מכרנו ויאכל גם אכול את כספנו: הלא נכראין אתחשיבנא
ליה ארי זבננא ואכל אף מיכל ית כספנא: כי כל העשר אשר
הציל אלהים מאבינו לנו הוא ולבנינו ועתה כל אשר אמר אלהים
אליך עשה: ארי כל עתרא דאפריש יי מאבונא דילנא הוא
ודבננא וכען כל דאמר יי לך עביד: ואנמא גמיע אלגנא אלדי אפאדה
אללה מן קבל אבינא הו לנא ולבנינא ואלאן גמיע מא קאל אללה לך
אצנעה: ויקם יעקב וישא את בניו ואת נשיו על הגמלים: וקם
יעקב ונטל ית בנוהי וית נשוהי על גמליא: פקאם יעקוב וחמל
בניה ונסאה עלי אלגמאל: וינהג את כל מקנהו ואת כל רכשו אשר
רכש מקנה קנינו אשר רכש בפדן ארם לבוא אל יצחק אביו ארצה
כנען: ודבר ית כל גיתוהי וית כל קניניה דקנא גיתוהי וקנינה דקנא
בפדן ארם למיתי לות יצחק אבוהי לארעא דכנען: וסאק גמיע
מאשיתה וגמיע סרחה אלדי מלכה מע מאשיתה וסאיר מלכה אלדי
מלכה פי פדן ארם ליגי אלי יצחאק אביה אלי בלד כנעאן: ולבן הלך
לגזז את צאנו ותגנב רחל את התרפים אשר לאביה: ולבן אזל
למגז ית ענה ונסיבת רחל ית צלמניא דלאבוהא: וכאן לבן קד מצא
ליגז גנמה פאכפת רחל אלתמתאל אלדי לאביהא: ויגנב יעקב את לב
לבן הארמי על בלי הגיד לו כי ברח הוא: וכסי יעקב מן לבן ארמאה
על דלא חוי ליה ארי אזיל הוא: וכתם יעקוב מן לבן אלארמאני אד
לם יכברה אנה מנצרף: ויברח הוא וכל אשר לו ויקם ויעבר
את הנהר וישם את פניו הר הגלעד: ואזל הוא וכל דליה וקם ועבר

שני כי הקיפה בעבירין והן עבירי גמלים בשבעה בגבו'' ולקח ירדוף כמו על ההרים ולקונו וכמו מרוע
אחרי פלשתים'' ויוכיחו'' וירדו עם מי הרץ אפלובדל בגשג' לא שכלו' לא הפילו עוברם כמו רחם משכיל
תפלט פרתו ולא תשכל'' ואילי צאנך' מכאן אמר בן ימו קרוי איל שאם לא כן מה שבחו אילים לא אכל
אבל כבשים אכל אכ' גזלן הוא'' טרפה' עי' זאב וארי'' אנכי אחטנה' לשון קולע אל השערה ולא יחטיא: אני

ובני שלמה

אלא אן מאנרנא
חסבנא ענדה
וכאנה באענא
ואכל תמננא:

התרפים כיצד
היו עושים
מביאים אדם
בכור ושוחטין
אותו ומולחין
אותו במלח
ובב שמים וכותבין
על ציץ של זהב
שם טומאה ומניח
ומניחים הציץ
בכמוף תחת
לשונו ונותנין אותו
בקיר ומדליקים
לפניו נרות
ומשתחוים לו
ומדבר עמהם
בלחש ולכן מכאן
ט בתרפים דבר
און''

ית פרת ושוי ית אפוהי לטורא דגלעד: פאנצרף הו וגמיע מאלה וקאם
ועבר אלפראת וגעל קצדה נחו גבל גרש: ויגד ללבן ביום השלישי כי ברח
יעקב: ואתחוא ללבן ביומא תליתאה ארי אזל יעקב: תם אכבר לבן פי
אליום אלתאלת באן יעקוב קד אנצרף: ויקח את אחיו עמו וירדף אחריו
דרך שבעת ימים וידבק אתו בהר הגלעד: ודבר ית אחוהי עמיה ורדף
בתרוהי מהלך שבעה יומין ואדביק יתיה בטורא דגלעד: פאכד אצחאבה
מעה ותבעה מסיר סבעה איאם ולחקה פי גבל גרש: ויבא אלהים אל
לבן הארמי בחלום הלילה ויאמר לו השמר לך פן תדבר עם יעקב
מטוב עד רע: ואתא מימר מן קדם יי לות לבן ארמאה בחלמא דליליא
ואמר ליה אסתמר לך דלמא תמליל עם יעקב מטב עד ביש: פגא
מלך אללה אלי לבן אלארמאני פי חלם אלליל וקאל לה אחדר אן תכלם
יעקוב מן כיר אלי שר: וישג לבן את יעקב ויעקב תקע את אהלו בהר
ולבן תקע את אחיו בהר הגלעד: ואדביק לבן ית יעקב ויעקב פרס ית
משכניה בטורא ולבן אשרי ית אחוהי בטורא דגלעד: תם לחק לבן
יעקוב וכאן יעקוב קד צרב כבאיה פי אלגבל ולבן נזל אבוהה פי גבל
גרש: ויאמר לבן ליעקב מה עשית ותגנב את לבבי ותנהג את
בנתי כשביות חרב: ואמר לבן ליעקב מא עבדתא וכסיתא מני ודברת
ית בנתי כשבית חרב: פקאל לבן ליעקוב מאדי צנעת אד כתמתני
וסקת בנאתי כאלמסביאת באלסיף: למה נחבאת לברח ותגנב אתי
ולא הגדת לי ואשלחך בשמחה ובשרים בתף ובכנור: למא
אטמרתא למיזל וכסיתא מני ולא חויתא לי ושלחתך פון בחדוא
ובתשבחן בתפין ובכנרין: לם אכתפית פאנצרפת וכתמתני ולם
תכברני פכנת אשייעך בפרח ואגאני ודפוף וטנאביר: ולא נטשתני
לנשק לבני ולבנתי עתה הסכלת עשו: ולא שבקתני לנשקא
לבני ולבנתי כען אסכילתא למעבד: ולם תדרני אן אקבל בני

ובני שלמה חטאים חסרים אנכי אחטנה אם חסרה חסרה לי עמידי תבקשנה אנכי אחטנה תרגו
דהות שגיא ממינא שהיתה נפקדת ומחוסרת כמו ולא נפקד ממנו איש תרגו ולא שגא גנובתי יום
וגנובתי לילה גנובת יום או גנובת לילה הכל שלמתי גנובתי כמו רבתי עם שרתי במדינות אכלני
משפט אוהבתי לדוש אכלני חורב כמו אש אוכלה קרח כמו משליך קרחו כפתים תרגו גלידא
שנתי כמו שינה ותחלף את משכרתי היית משנה תנאי שבינינו מנקוד לטלוא ומטלוא לנקוד
מעקודים לברודים

תבנאתי ואן קד גדלת פי מא צנעת: יש לאל ידי לעשות עמכם רע
ואלהי אביכם אמש אמר אלי לאמר השמר לך מדבר עם יעקב
מטוב עד רע: אית חילא בידי למעבד עמכון ביש ואלהא דאבוכון
ברמשא אמר לי למימר אסתמר לך מלמללא עם יעקב מטב עד ביש:
מוגוד פי ידי טאקה אן אצנע בכם שרא לולא אלאה אביכם זבארחה קאל
לי אחדר אן תכלם יעקוב מן כיר אלי שר: ועתה הלך הלכת כי נכסף
נכספתה לבית אביך למה גנבת את אלהי: וכען מיזל אזלתא ארי
חמדא חמידתא לבית אבוך למא נסיבתא ית דחלתי: ואן פקד מצית
מצא אד אשתקת אלי בית אבוך לם סרקת מעבודי: ויען יעקב ויאמר
ללבן כי יראתי כי אמרתי פן תגזל את בנותיך מעמי: ואתיב יעקב
ואמר ללבן ארי דחילית ארי אמרית דלמא תינוס ית בנתך מני:
פאגאבה יע וקל לאני תכוופת וקלת כלא תגצבני עלא בנאתך: עם
אשר תמצא את אלהיך לא יחיה נגד אחינו הכר לך מה עמדי
וקח לך ולא ידע יעקב כי רחל גנבתם: [illegible] דתשכח ית דחלתך לא
יתקיים קדם אחנא אשתמודע לך מא דעמי וסב לך. ולא ידע יעקב
ארי רחל נסיבתנון: מן וגדת מעבודך מעה לא יחיא חדא אצחאבנא
אובת אלי שי הו לך מעי וכדה ולם יעלם יעקוב אן רחל אכתטפתה:
ויבא לבן באהל יעקב ובאהל לאה ובאהל שתי האמהות ולא מצא
ויצא מאהל לאה ויבא באהל רחל: ועל לבן במשכנא דיעקב ובמשכנא
דלאה ובמשכנא דתרתין לחינתא ולא אשכח ונפק ממשכנא דלאה
ועל במשכנא דרחל: פדכל לבן כבא יעקוב וכבא לאה וכבא
אמתין ולם יגד שיא תם כרג מן כבא לאה ודכל אלי כבא רחל:
ורחל לקחה את התרפים ותשמם בכר הגמל ותשב עליהם
וימשש לבן את כל האהל ולא מצא: ורחל נסיבת ית צלמניא
ושויאתנון בעביטא דגמלא ויתיבת עליהון ומשיש לבן ית כל

את הכל

מנקורים לברודים" והפכה את משכרתי ופחד יצחק לארצה לומ' אלהי יצחק שאין הקב"ה מייחד שמו
על הצדיקים בחייהם ואעפ שאמ' לו כבאתו מבאר שבע אני יי אלהי אברהם אביך ואלהי יצחק בשמו
עכהו עיניו והרי הוא כמת ויעקב נתירא לומ' אלהי ואהב' נפחד" ויוכח לשון תוכחה הוא אלא לשון הוכח"
מה אעשה לאלה" איך תעלה עללבי להרע להן" והיה לעד' הבה" לאחיו הם בניו שהיו לו אחים
נגשים למלחמה ובכלה עלין" יגר שהדותא' תרגו' שלגלעד "גלעד' גל עד" והמצפה אשר אמ' וגו' והמצפ'
אשר בהר הגלעד

73

משכנא ולא אשכח׃ והי קד אכדת אלתמתאל וצירתה פי קתב אלגמל
ונלסת פוקה פגסס לבן גמיע [illegible]בא ולם יגד שיא׃ ותאמר אל אביה
אל יחר בעיני אדני כי לוא או[illegible]קום מפניך כי דרך נשים לי׃
ויחפש ולא מצא את התרפים׃ [illegible]מרת לאבוהא לא יתקף בעיני
רבוני ארי לא אכול למקם מן קדמך ארי אורח נשין לי ובלש
ולא אשכח ית צלמניא׃ פקלת לא ישתד עלי סיידי פאני לא אטיק
אן אקום מן בין ידיך אד סביל אלנסא קד ערץ לי פפתש ולם יגד
אלתמאתיל׃ ויחר ליעקב וירב בלבן ויען יעקב ויאמר ללבן מה פשעי
עס מה חטאתי כי דלקת אחרי׃ ותקיף ליעקב ונצא עם לבן ואתיב יעקב
ואמר ללבן מא חובי מא סרחני ארי רדפתא בתרי׃ פאשתד דלך
עלי יעקוב וכאצמה ואגאבה וקאל מא גרמי ומא כטייתי אד דהקתני׃
כי מששת את כל כלי מה מצאת מכל כלי ביתך שים כה נגד
אחי ואחיך ויוכיחו בין שנינו׃ ארי מששתא ית כל מנימא אשכחתא
מכל מני ביתך שוי הכא קדם אחי ואחך ויוכחון בין תרוינא׃ אד גססת
גמיע אניתי מא וגדת מן גמיע אניה ביתך צירה ההנא חדא [illegible]
ויבכתנא איכואני ואיכואנך ויבכונא עלי אלכל׃ זה עשרים שנה אנכי עמך
רחליך ועזיך לא שכלו ואילי צאנך לא אכלתי׃ דנן עשרין שנין אנא
עמך רחלך ועזך לא אתכלו ודכרי ענך לא אכלית׃ הו לי עשרין
סנה מעך כבשך ומואעזך לם תתכל וכבאש גנמך לם אכל׃ טרפה
לא הבאתי אליך אנכי אחטנה מידי תבקשנה גנבתי יום וגנבתי
תנו לילה׃ דתבירא לא איתיתי לך דהות שגיא ממנינא מן ידי את בעי
לה נטרית בימ מא ונטרית בליליא׃ פריסה לם ארפעהא אליך ומא
אסתהלכתהא פמן ידי תטלבהא כרקת נהארא ולילא׃ הייתי ביום
אכלני חרב וקרח בלילה ותדד שנתי מעיני׃ הויתי ביממא אכלני
שרבא וגלידא נחת עלי בליליא ונדת שינתי מעיני׃ וכנת בנהאר

אשר בהר הגלעד כמו שכה׳ ויעבר את מצפה גלעד׳ ולמה נקרא שמו מצפה לפי שאמ׳ כל אחד
מהם להכירו יצף יי׳ ביני ובינך אם תעבר את הברית׳ כי נסתר׳ ולא [illegible]כר זה איש את רעהו׳
בנותי ובנות׳ שנפעמים אף בלהה וזלפה בנותיו היו מפלגש׳ אם תענה את בנתי׳ למנוע מהן
עונת תשמיש׳ ויריתי׳ כמו ירה בים כבה שהוא ירה בחץ׳ אם אני׳ הרי אם משמש בלשון אשר
כמו עד אם דברתי דברי׳ לרעה׳ לרעה אי אתה עובר אבל אתה עובר לפרקמטיא׳ שפי׳ אברהם קדש׳

שפי׳ מזור חנ׳

יהתנאם מוס ואגלידה באלליל וגפר נומא מן עיני: זה לי עשרים
שנה בביתך עבדתיך ארבע עשרה שנה בשתי בנתיך ושש שנים
בצאנך ותחלף את משכרתי עשרת מנים: דנן לי עסרין שנין
בביתך פלחתך ארבע עסרי שנין בתרתין בנתך ושית שנין בענך
ואשניתא ית אגרי עשר זמנין: והוי לי עשרין סנה פי מנזלך
כדמתך מנהא ארבעה עשר סנה באבנתיך וסת סנין בגנמך
ובדלת אגרי עשרה אעואד: לולי אלהי אבי אלהי אברהם ופחד
יצחק היה לי כי עתה ריקם שלחתני את עניי ואת יגיע כפי ראה
אלהים ויוכח אמש: אלו לא פון אלהיה דאבא אלהיה דאברהם
ודדחיל ליה יצחק הוה בסעדי ארי כען ריקן שלחתני ית עמלי
וית ליאות ידי גלי קדם יי ואוכח ברמשא: לולא אלאה אבי אלאה אבו
ופזע יצחאק כאן לי עונא לכנת אלאן קד אטלקתני פארגא לתעבי
ותעב כפיי נטר אללה ווכך אבארחה: ויען לבן ויאמר אל יעקב
הבנות בנתי והבנים בני והצאן צאני וכל אשר אתה ראה לי הוא
ולבנתי מה אעשה לאלה היום או לבניהן אשר ילדו: ואתיב לבן ואמר
ליעקב בנתא בנתי ובניא בני ועאנא ענאי וכל דאת חזי דילי הוא ולבנתי
מא אעביד לאלין יומא דין או לבניהן דילידא: פאגאבה לבן וקאל אלבנאת
בנאתי ואלאולאד אולאדי ואלגנם גנמי מא תראה הו לי פמא עסא אן אצנע אליום ואגנם גנמי
בבנאתי או באולאדהן אלדי ולדן: ועתה לכה נכרתה ברית אני ואתה והיה
לעד ביני ובינך: וכען איתא נגזר קים אנא ואת ויהי לסהיד בינא ובינך:
ואלאן תעאל נעהד עהדא אנא ואנת ויכון שאהד ביני ובינך: ויקח יעקב אבן
וירימה מצבה: ונסיב יעקב אבנא וזקפה קמא: ואכד יע חגרא ורפעהא
נצבה: ויאמר יעקב לאחיו לקטו אבנים ויקחו אבנים ויעשו גל ויאכלו
שם על הגל: ואמר יעקב לאחוהי לקוטו אבנין ונסיבו אבנין ועבדו

אהי נחור חול: אהי אבהם חול: ויזבח יעקב זבח שחט בהמות למשתה: לאחיו לאוהביו: שעם לבן לאכל
לחם כל דבר מאכל קרוי לחם כמו עבד לחם רב: נשחיתה עץ בלחמו: ויפגעו בו מלאכי אלהים מלאכים
שלארץ ישראל באו לקראתו ללוותו לארץ: מחנים שתי מחנות שלחוצה לארץ שבאו עמו עדכאן ושלארץ
ישראל שבאו לקראתו: חזק מחנים נוטלי מאותן חיילות נטל יעקב מלאכים

וישלח יעקב מלאכים מלאכים ממש: ארצה שעיר לארץ שעיר כל תיבה שצריכה
למד בתחלתה הטיל לה הא בסופה: גרתי לא נעשיתי שר וחשוב אלא גר אינך כדאי

לבגוא יאתו

דגורא. ואכלו תמן על דגורא׃ תפ׳ קאל לאצחאבה אלתמסו חגארה פגמעו
חגארה וגעלוהא רגמא ואכלו טעאמא פוקהא׃ ויקרא לו לבן יגר
שהדותא ויעקב קרא לו גלעד׃ וקרא ליה לבן יגר שהדותא ויעקב
קרא ליה גלעד׃ פסמאה לבן רגם אלשהאדה ויעקב סמאהא בלעבראני
גלעד׃ ויאמר לבן הגל הזה עד ביני ובינך היום על כן קרא שמו גלעד׃
ואמר לבן דגורא הדין סהיד בינא ובינך יומא דין על כן קרא שמיה
גלעד׃ קאל לה לבן הדי אלרגם שאהד ביני ובינך אליום לדלך סמאה
אלרגם אלשאהד׃ והמצפה אשר אמר יצף יהוה ביני ובינך כי נסתר איש
מרעהו׃ וסכותא דאמר. יסך מימרא דיי בינא ובינך ארי נתכסי גבר
מחבריה׃ וסמא אלחגר אלמטלע קאל אן יטלע אללה ביני ובינך באנא
נכתתר כל אמר ען צאחבה׃ אם תענה את בנתי ואם תקח נשים
על בנתי אין איש עמנו ראה אלהים עד ביני ובינך׃ ואמר לבן
אם תעני ית בנתי ואם תסב נשין על בנתי לית אנש עמנא חזי. מ
מימרא דיי סהיד בינא ובינך׃ אן לא תשדב בנאתי ולא תתכד עליהן
נסאא ליס מענא אנסאן גריב אנטר אללה שאהד ביני ובינך׃ ויאמר
לבן ליעקב הנה הגל הזה והנה המצבה אשר יריתי ביני ובינך׃ ואמר
לבן ליעקב הא דגורא הדין והא קמתא דאקימית בינא ובינך׃ קאל
איצא הדי אלרגם והדה אלנצבה אלתי זרית בהא ביני ובינך׃ עד
הגל הזה ועדה המצבה אם אני לא אעבר אליך את הגל הזה ואם
אתה לא תעבר אלי את הגל הזה ואת המצבה הזאת לרעה׃ סהיד
דגורא הדין וסהדא קמתא. אם אנא לא אעבר לותך ית דגורא הדין
ואם את לא תעבר לותי ית דגורא הדין וית קמתא הדא לבישו׃ הדי אלרגם
שאהד ואלנצבה שאהדה עלינא אן לא אגוזהא אליך ועליך אן לא תגוזהמא
אלי לשר׃ אלהי אברהם ואלהי נחור ישפטו בינינו אלהי אביהם וישבע
יעקב בפחד אביו יצחק׃ אלהיה דאברהם. ואלהיה דנחור ידינון בינא.
אלהא דאבוהון. וקיים יעקב בדדחיל ליה אבוהי יצחק׃ אלאה אברהים

בשנוא אותי על ברכות אביך שבירכני הוה גביר לאחיך לא נתקיימה בי״ דא גרתי בגימטריא תרי״ג
כלומ׳ עם לבן הרשע גרתי ותרי״ג מצות קיימתי ולא למדתי ממעשיו הרעים״ ויהי לי שור וחמור״ אבא
אמ׳ לי מטל השמים ומשמני הארץ זו אינה לא מן השמים ולא מן הארץ״ שור וחמור׳ דרך ארץ לומ׳
על שוורים הרבה שור ועל חמורים הרבה חמור׳ אדם אומ׳ לחבירו בלילה קרא התרנגול ואינו אומ׳ קראו
התרנגולים״ ואשלחה להגיד לאדוני׳ להודיע שאני בא אליך׳ למצא חן בעיניך׳ שאני שלם עמך ומבקש

ההכתך״ באנו

ואה נחור יבמו פי מא בנא הו אב אביהמא וחלף יעקוב בפזעאביה
יצחאק: ויזבח יעקב זבח בהר ויקרא לאחיו לאכל לחם ויאכלו לחם וילינו
בהר: ונכס יעקב נכסתא בטורא וקרא לאחוהי למיכל לחמא ואכלו
לחמא ובתו בטורא: תם דבח יעקוב דבחא פי גבל ודעא אצחאבה אן
יאכלו טעאמא פאכלו טעאמא ובאתו פי גבל: וישכם לבן בבקר
וינשק לבניו ולבנותיו ויברך אתהם וילך וישב לבן למקמו: ואקדים לבן
בצפרא ונשיק לבנוהי ולבנתיה ובריך יתהון ואזל ותב לבן לאתריה:
פאדלג לבן בגדאה פקבל בניה ובנאתה ודעא להם תם מצא לבן אלי
מוצעה: ויעקב הלך לדרכו ויפגעו בו מלאכי אלהים: ויעקב אזל לאורחיה
וערעו ביה מלאכיא דיי: ויעקב מצא אלי טריקה ופאגתה מלאיכה
אללה: ויאמר יעקב כאשר ראם מחנה אלהים זה ויקרא שם המקום
ההוא מחנים: ואמר יעקב כד חזנון משריין מן קדם יי ואקרא
שמיה דאתרא ההוא מחנים: פקאל יעקוב למא ראהם הדי עסכר
אללה פסמא דלך אלמוצע עסכרין:

קמח פסו׳ סימנ׳ חלבי

וישלח יעקב מלאכים לפניו אל עשו אחיו ארצה שעיר שדה אדום:
ושלח יעקב אזגדין קדמוהי לות עשו אחוהי לארעא דשעיר לחקלי אדום:
תם בעת יעקוב ברסל בין ידיה אלי עשו אכיה אלי בלד שראה בלד אדום:
ויצו אתם לאמר כה תאמרון לאדני לעשו כה אמר עבדך יעקב עם
לבן גרתי ואחר עד עתה: ופקיד יתהון למימר כדין תימרון לרבוני לעשו
כדנן אמר עבדך יעקב עם לבן דרית ואוחרית עד כען: ואוצאהם
קאילא כדי קולו לסיידי לעשו כדי קאל עבדך יעקוב אני סכנת
ענד לבן ותאכרת אלי אלאן: ויהי לי שור וחמור צאן ועבד ושפחה
ואשלחה להגיד לאדני למצא חן בעיניך: והוו לי תורין וחמרין ען

ויאמ׳ יעקב כאשר ראם מחנה אלהים ... עד למחנה גדול כמחנה אלהים

וישלח יעקב מלאכים רבנן אמרו:
ב׳ מלאכים ... מי לו חכמה אמר ... מביתו ... יצאת ... מלאכים ... ויקרא מלאך ... העמים ויאמר לו מלאך ... פעמים ... מלאכים ...

ויהי לי שור וחמור רבנן אמרו ... גבורים לשמור כבגדך ... שור זה יוסף ... ובבכור ...

... ההכתב׳ באנו אל אחיך אל עשו שהיית אומ׳ אחי הוא אבל הוא כועס עמך כעשו עודנו בשנאתו׳ ויירא וייצר׳
ויירא שמא יהרג וייצר שמא יהרוג הוא את אחרים׳ המחנה האחת והכהו׳ מחנה משמש לשון זכר ולשון נקבה
אם תחנה עלי מחנה הרי נקבה׳ המחנה הזה לשון זכר וכן יש שאר דברים משמשים לשון זכר ולשון נקבה
השמש יצא על הארץ׳ ... השמש זרחה על המים הרי לשון נקבה׳ וכן רוח׳ והנה
רוח גדולה באה׳ הרי נקבה׳ ויגע בארבע פנות הבית הרי זכר׳ ורוח גדולה וחזק מפרק הרים׳ הרי זכר ונקבה
ואש יצאה מאת יי׳ הרי לשון נקבה׳ אש לוהט לשון זכר׳ והיה המחנה הנשאר לפליטה על כרחו כי
... בהן ואתנה צאן מרעיתי אדם אתם׳

אלהים עמו
התקין עצמו לג׳

ועבדין ואמהן ושלחית להואה לרבוני לאשכחא רחמין בעינך: פיצאר לי
בקר וחמיר וגנם ועביר ואמא ובעתת לאכבר סיידי לאגד הנא ענדך:
וישבו המלאכים אל יעקב לאמר באנו אל אחיך אל עשו וגם הלך
לקראתך וארבע מאות איש עמו: ותבו אזגדיא לות יעקב למימר
אתינא לות אחוך לות עשו ואף אתי לקדמותך וארבע מאה גברא
עמיה: תם רגע אלרסל אלי יעקוב קאילין צרנא אלי אכיך אלי עשו פאדי
בה מאיצי תלקאך ומעה ארבע מאיה רגל: ויירא יעקב מאד ויצר
לו ויחץ את העם אשר אתו ואת הצאן ואת הבקר והגמלים לשני
מחנות: ודחיל יעקב לחדא ועקת ליה ופליג ית עמא דעמיה וית ענא
וית תורי וגמליא לתרתין משרין: פכאף יעקוב גדא וצאק בה ואמר
וקסם אלקום אלדין מעה ואלגנם ואלבקר ואלגמאל עלי עסכרין: ויאמר
אם יבוא עשו אל המחנה האחת והכהו והיה המחנה הנשאר
לפליטה: ואמר אם ייתי עשו למשריתא חדא וימחינה ותהי משריתא
דתשתאר לשיזבא: פקאל אן גא עשו אלי אחדהמא פאהלכה כאן אלעסכר
אלבאקי פליתא: ויאמר יעקב אלהי אבי אברהם ואלהי אבי יצחק יהוה
האמר אלי שוב לארצך ולמולדתך ואיטבה עמך: ואמר יעקב אלהיה
דאבא אברהם ואלהיה דאבא יצחק יי׳ דאמר לי תוב לארעך ולילדותך
ואוטיב עמך: קאל יעקוב יא אלאה גדי אבר ויא אלאה אבי יצ׳ יא אללה
אלדי קלת לי ארגע אלי ארצך ומולדך ואחסן אליך: קטנתי מכל החסדים
ומכל האמת אשר עשית את עבדך כי במקלי עברתי את הירדן
הזה ועתה הייתי לשני מחנות: זעירן זכותי מכל חסדין ומכל טבון
דעבדת עם עבדך ארי יחידי עברית ית ירדנא הדין וכען הויתי
לתרתין משרין: אנא אקל מן אסתחקאק גמיע אלפצל ואלאחסאן
אלדי צנעתאה מע עבדך לאן בעצאי עברת הדי אלארדן ואלאן פקד

אלהים עמו התקין עצמו לג׳ דברים לדורון למלחמה ולתפלה׳ לדורון ותעבר המנחה על פניו׳ לתפלה׳ —
אלהי אבי אברהם׳׳ למלחמה׳ ויה׳ המחנה הנשאר לפליטה׳׳ ואלהי אבי יצחק׳ ולהלן הוא ופחד יצחק —
ועוד מהו שחזר והזכיר שם המיוחד היה לו לכתוב האומר אלי שוב לארצך וגו׳ אלא כך אמ׳ יעקב לפני הקב״ה
שתי הבטחות הבטחתני אחת בצאתי מבית אבי שאמרת לי אני יי׳ אלהי אברהם אביך ואלהי יצחק ושם
אמרת לי ושמרתיך בכל אשר תלך ובבית לבן אמרת לי שוב אל ארץ אבותיך ואהיה עמך ושם נגלית לי
בשם המיוחד לבדו שנ׳ ויאמר יי׳ אל יעקב שוב אל ארץ אבותיך וגו׳ בשתי הבטחות הללו אני בא לפניך׳ קטנתי
מכל החסדים נתמעטו זכיותי ע״י החסדים והאמת שעשית עמי לכך אני ירא שמא משהבטחתני
נתקלקלתי בחטא ויגרום לי להמסר ביד עשו׳׳ ומכל האמת׳ אמתת דבריך ששמרת לי כל הבטחות שלך

שהבטחתני׳׳ —

צאר לי עשכרי׃ הצילני נא מיד אחי מיד עשו כי ירא אנכי אתו פן יבוא
והכני אם על בנים׃ שיזיבני כען מידא דאחי מידא דעשו ארי דחיל
אנא מניה דלמא ייתי וימחינני אמא על בניא׃ אסאלך אן תכלצני מן יד
אכי מן יד עשו פאני אכאפה כלא יאתי פיקתל מן מעי אם מע אלבנין
קסאוה׃ ואתה אמרת היטב איטיב עמך ושמתי את זרעך כחול הים
אשר לא יספר מרב׃ ואת אמרת אוטבא אוטיב עמך ואשוי ית
בנך סגיאין כחלא דימא דלא יתמנון מסגי׃ ואנת קלת אני אחסן
אליך ואציר נסלך כרמל אבחר אלדי לא יחצא מן כתרה׃ וילן שם
בלילה ההוא ויקח מן הבא בידו מנחה לעשו אחיו׃ ובת תמן בליליא
ההוא ונסיב מן דאיתי בידיה תקרובתא לעשו אחוהי׃ תם באת תם פי
תלך אללילה ועזל ממא גא בה מעה הדיה לעשו אכוה׃ עזים מאתים
ותישים עשרים רחלים מאתים ואילים עשרים׃ עזי מאתן ותישיא
עסרין רחלי מאתן ודכרי עסרין׃ מאיתי ענז ועשרין תיס מאיתי
נעגה ועשרין כבש׃ גמלים מיניקות ובניהם שלשים פרות
ארבעים ופרים עשרה אתנת עשרים ועירים עשרה׃ גמלי
מינקתא ובניהון תלתין תורתא ארבעין ותורי עסרא אתנן עסרין ועילי
עסרא׃ ותלאתין נאקה מרצעה מע אולאדהא וארבעין בקרה ועשרה
תיראן ועשרין אתאן ועשר גחאש׃ ויתן ביד עבדיו עדר עדר לבדו
ויאמר אל עבדיו עברו לפני ורוח תשימו בין עדר ובין עדר׃ ויהב
ביד עבדוהי עדרא עדרא בלחודוהי ואמר לעבדוהי עיברו קדמי
ורוחא תשוון בין עדרא ובין עדרא׃ פאעטא דאך עבידה קטיעא
קטיעא עלי חדה וקאל להם תקדמוני וציירו פרגה בין קטיע וקטיע׃ ויצו
את הראשון לאמר כי יפגשך עשו אחי ושאלך לאמר למי אתה

כי במקלי. לא היה עמי לא כסף וזהב ולא מקנה אלא מקלי לבדו. ומדר״ש אגדה נתן מקלו בירדן
ונבקע הירדן׃ מיד אחי מיד עשו. מיד אחי שאין נוהג עמי כאח אלא כעשו הרשע. היטב איטיב. היטב בזכותך
איטיב בזכות אבותיך. ושמתי את זרעך כחול הים. והיכן אמר לו כן והלא לא אמר לו אלא והיה זרעך
כעפר הארץ אלא שאמר לו כי לא אעזבך עד אשר אם עשיתי את אשר דברתי לך. ולאברהם אמר הרבה
ארבה את זרעך ככוכבי השמים וכחול אשר על שפת הים. הבא בידו. ברשותו. וכן ויקח את כל
ארצו מידו. ומדרש אגדה מן הבא בידו אבנים טובות ומרגליות שאדם צר בצרור ונושאן בידו. ד״א מן הבא
בידו מן החולין שנטל מעשר כמה דאת אמר וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך והדר לקח מנחה. עזים
מאתים ותישים עשרים. מאתים עזים צריכות עשרים תישים וכן כולם הזכרים כדי צורך הנקבות.
ובב״ר דורש מכאן לעונה האמורה בתורה הטיילים בכל יום הפועלים שתים בשבת החמרים אחת בשבת
הגמלים אחת לשלשים יום הספנים אחת לששה חדשים ואיני יודע לכוון המדרש הזה בכוון אך

הצילני נא מיד לא המן כמו לבמן שרצא להכות אם על בנים

מנחה בגי׳ אבנים שמלה לו אבנים טובות ומרגליות ובג׳ שהם מן הבא בידו

עזים מאתים מסיים בגי׳ שלא שלח לו שאם מן המומין שלא יקריב ממנו קרבן

ורוח תשימו ב׳ רוח והצלה לבני יעקב [illegible] המן

כי יפגשך נמסרת בגימ׳ ורמז בה סוף פתחם

נראה בעיני שלמדנו מכאן

ואנה תלך ולמי אלה לפניך: ופקיד ית קדמאה למימר ארי יערענך
עשו אחי וישאלנך למימר דמן את ולאן את אזיל ולמן אלין
דקדמך: ואמר לאול קאילא ארי׳ פאנאך עשו אבי וסאלך וקאל לך למן
מן אין אנת ולאי׳ אין תמצ׳י ולמן הדי׳ אלי בין ידיך: ואמרת לעבדך
ליעקב מנחה הוא שלוחה לאדני לעשו והנה גם הוא אחרינו: ותימר
דעבדך דיעקב תקרבתא היא דמשלחא לרבוני לעשו והא אף הוא
אתי בתרנא: פקל לעבדך ליעקוב הדייה מבעותה לסיידי לעשו והוא
הו איצא וראנא: ויצו גם את השני גם את השלישי גם את כל ההלכים
אחרי העדרים לאמר כדבר הזה תדברון אל עשו במצאכם אתו: ופקיד
אף ית תנינא אף ית תליתאה אף ית כל דאזלין בתר עדריא למימר
כפתגמא הדין תמללון עם עשו כד תשכחון יתיה: פאמר איצא
אלתאני כדאך ואלתאלת וסאיר אלמארין מע אלקטוע קאילא מתל הדי אלקול
תקולוה לעשו אדי׳ ואפיתמוה: ואמרתם גם הנה עבדך יעקב א
אחרינו כי אמר אכפרה פניו במנחה ההלכת לפני ואחרי כן אראה
פניו אולי ישא פני: ותימרון אף הא עבדך יעקב אתי בתרנא
ארי אמר אניחנה לרגזיה בתקרבתא דאזלא קדמי ובתרכין אחזי
אפוהי מאים יסב אפי: וקולו [illegible] הודי׳ עבדך יעקוב ורדאנא לאנה
קאל אתרציאה אזולא בהדייה אלמתקדמה בין ידיי׳ ובעד דלך אבצר אלי׳
וגהה לעלה אן ישפעני: ותעבר המנחה על פניו והוא לן בלילה ההוא במחנה
ועברת תקרבתא על אפוהי והוא בת בליליא ההוא במשריתא: פתקדמתה
אלהדייה ובאת הו תלך אללילה פי אלעסכר: ויקם בלילה הוא ויקח את
שתי נשיו ואת שתי שפחתיו ואת אחד עשר ילדיו ויעבר את
מעבר יבק: וקם בליליא הוא ודבר ית תרתין נשוהי וית תרתין
לחינתיה וית חד עשר בנוהי ועבר ית מעבר יובקא: פקאם פי תלך אללילה
ואכד זוגתיה ואמתיה ואחדי׳ עשר אבנאה ועבר בהם עבר יבק: ויקחם

נאה בעיז שלמדנו מכאן שאין העונה שוה בכל אדם לא לפי טורח המוטל עליו שמצינו כאן שמסר לבלתיש
שער עז יש וכן לכל איל לפי שהם פנויים ממלאכה דרכן לבור בנות תשמיש ונעבר עמד בהמות ובהמרה
מעונת עברה אינה מקבלת זכר ופרים שעוסקים [illegible] במלאכה לא מסר לזכר לא ארבע נקבות ולחמור שהולך
בדרך רחוקה שתי נקבות לזכר·· ולגמלים שהולכים דרך יותר רחוקה נקבה אחת לזכר·· גמלים מיניקות ג׳ ובניהם
עמהם·· ומדרש אגדה ובניהם בנאיהם עמם זכר כנגד נקבה ולפי שצנוע בתשמיש לא פרסמו הכת׳ עדים
חמורים זכרים·· עדר עדר לבדו כל מין ומין [illegible] עברו לפני דרך יום ומחצה ואני אבוא אחריהם·· ורוח
תשימו· עדר לפני חבירו מלא עין כדי להשביע [illegible] ולהוהו על דברי הדורון·· למי אתה· ולמי אתה
מי שולחך ותרגם דמן את·· ולמי אלה לפניך· ואלה שלפניך שלמי הם למי המנחה הזאת שלוחה למד משמעות

ויעברם את הנחל ויעבר את אשר לו׃ ודברנון ואעברנון ית נחלא
ואעבר ית דליה׃ פאכדהם ועברהם אואד ועבר במיע מאלה׃ ויותר יעקב
לבדו ויאבק איש עמו עד עלות השחר׃ ואשתאר יעקב בלחודוהי
ואשתדל גברא עמיה עד דסליק צפרא׃ ובקי יעקוב פרדאך אגאנב והחה
פצארעה רגל אלי מטלע אלפגר׃ וירא כי לא יכל לו ויגע בכף ירכו ותקע
כף ירך יעקב בהאבקו עמו׃ וחזא ארי לא יכיל ליה וקריב בפתי
ירכיה וזע פתי ירכא דיעקב באשתדלותיה עמיה׃ פלמא ראי אנה
לם יטיקה דנא מן חק ורכה פזאח חק ורך יעקוב מן מצארעתה לה׃
ויאמר שלחני כי עלה השחר ויאמר לא אשלחך כי אם ברכתני׃
ואמר שלחני ארי סליק צפרא ואמר לא אשלחנך אלהין בריכתני׃
קל אטלקני אן קד טלע אלפגר קל לא אטלקך דון אן תבארכני׃ ויאמר
אליו מה שמך ויאמר יעקב׃ ואמר ליה מן שמך ואמר יעקב׃ קאל
לה מא אסמך קאל יעקוב׃ ויאמר לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם
ישראל כי שרית עם אלהים ועם אנשים ותוכל׃ ואמר לא יעקב
יתאמר עוד שמך אלהין ישראל ארי רבא את קדם יי ועם גבריא ויכילתא׃
קאל לא יסמא אבדא אסמך יעקוב פקט אלא ואם לאנך תרווסת
ענד אללה וענד אלנאס וטקת דלך׃ וישאל יעקב ויאמר הגידה נא
שמך ויאמר למה זה תשאל לשמי ויברך אתו שם׃ ושאיל יעקב
ואמר חוי כען שמך ואמר למא דנן את שאיל לשמי ובריך יתיה
תמן׃ תם סאלה יעקוב וקאל אכברני מא אסמך קאל ומא סואלך ען אסמי
ולמא בארכה תם׃ ויקרא יעקב שם המקום פניאל כי ראיתי ב
אלהים פנים אל פנים ותנצל נפשי׃ וקרא יעקב שמיה דאתרא פניאל
ארי חזיתי מלאכא דיי אפין באפין ואשתיזבת נפשי׃ פסמא יעקוב
אסם אלמוצע פניאל קאילא אני ראית מלך אללה שפאהא פתכלצת נפסי׃

בראש התיבה במקום שלכמו וכל אשר אתה ראה לי הוא שכי הוא לני הארץ והלואה שלי ואמרת לעבדך ליעקב
מנ׳ [redacted] ראשון ראשון ועל אחרון אחרון שנשאלת למי אתה לעבדך ליעקב ותרגו׳ דעבדך דיעקב ושמשת ולמי
טר׳ נפשך מנחה היא שלוחה והנה גם הוא [redacted] יעקב אכפרה פניו אבטל רוגזו וכן וכופר בריתכם את מות
לא תוכל כפרה ונראה בעיני שכל כפרה שאצל עון וחטא ואצל פנים כולם לשון קינוח והעברה הם ולשון ארמי
הוא והרבה בגמרא וכפר ידיה במי לכפורי ידיה בההוא גברא וגם בלשון המקרא נקראים המזרקים שלקום
כפורי זהב ע״ש שהכהן מקנח ידיו בהן בשפת המזרק על פניו כמו לפניו וכן חמס ושד ישמע בה על פני
תמיד וכן הנם המכעיסים אותי על פני ומדרש אגדה על פניו אף הוא שרוי בכעס וצריך שהוא צריך לכל
זה ואת אחד עשר ילדיו ודינה היכן היתה נתנה בתיבה ונעל בפניה שלא יתן עשו עיניו בה ולכך
נענש יעקב שמנעה מאחיו שמא תחזירנו למוטב ונפלה ביד שכם יבק שם הנהר את אשר לו הבהמה

והמטלטלין

עטה

ויזרח לו השמש כאשר עבר את פנואל והוא צלע על ירכו: ודנח ליה
שמשא כד עבר ית פנואל והוא מטלע על ירכיה: פלמא עבר פנואל אשרקת
לה אלשמס וכאן אי' זקתה דאך יצלע מן ורכה: על כן לא יאכלו בני ישראל
את גיד הנשה אשר על כף הירך עד היום הזה כי נגע בכף ירך יעקב
בגיד הנשה: על כן לא אכלין בני ישראל ית גידא נשיא דעל פתי ירכא
עד יומא הדין ארי קריב בפתי ירכא דיעקב בגידא נשיא: ולדלך לא
יאכלון בני אסר' ערק אלנסא אלדי מע חק אלורך אלי יומנא הדא' למא דנא
מן חק ורך יעקוב בערק אלנסא: וישא יעקב עיניו וירא והנה עשו בא ועמו
ארבע מאות איש ויחץ את הילדים על לאה ועל רחל ועל שתי השפחות:
וזקף יעקב עינוהי וחזא והא עשו אתי ועמיה ארבע מאה גברא ופליג
ית בניא על לאה ועל רחל ועל תרתין לחינתא: תם רפע יעקוב עיניה
ונטר פאדי' בעשו אקבל ומעה ארבע מאיה' רגל פפרק אלאולאד עלי'
לאה ורחל ואלאמתין: וישם את השפחות ואת ילדיהן ראשנה ואת
לאה וילדיה אחרנים ואת רחל ואת יוסף אחרנים: ושוי ית לחינתא וית
בניהון קדמיתא וית לאה ובנהא בתראין וית רחל וית יוסף בתראין: פציר
אלאמתין ואולאדהן אולא תם לאה ואולאדהא בעד דאך תם רחל ויוסף בעד
דאך: והוא עבר לפניהם וישתחו ארצה שבע פעמים עד גשתו עד אחיו:
והוא עבר קדמיהון וסגיד על ארעא שבע זמנין עד מקרביה לות אחוהי:
והו תקדמהם וסגד עלי' אלארץ סבע מראר אלי אן דנא מן אכיה: וירץ
עשו לקראתו ויחבקהו ויפל על צוארו וישקהו ויבכו: ורהט עשו לקדמותיה
ונפפיה ונפל על צורה ונשקיה ובכו: פחאצר עשו תלקאה פעאנקה ואנכב
עלי' ענקה וקבלה ובכיא: וישא את עיניו וירא את הנשים ואת הילדים
ויאמר מי אלה לך ויאמר הילדים אשר חנן אלהים את עבדך: וזקף ית

וישתחו ארצה
פעמים עד כי ז
יפול צדיק וקם:

נקוד על וישקהו
ויש מי נקודות
בתו ולבנביאים
ולא בכתובים
שבין לנשכו
וישקהו בגו
בנשכהו

והמטלטלין עשה עצמו כגשר נוטל מכאן ומניח כאן: ויותר יעקב. שכח פכים קטנים וחזר עליהם: ויאבק
איש. מנחם פתר ויתעפר איש לשון אבק שהיו מעלים אבק ברגליהם על ידי נענועם: ולי נראה שהוא לשון
ויתקשר ולשון ארמי הוא בתר דאביקו ביה ואביקו ליה. מיבק לשון עניבה שכן דרך שנים שמתעצמים להפיל
איש את רעהו שחובקו ואובקו בזרועותיו: ופירשו רבותי שהוא שרו של עשו: ותקע נתקעקעה מקברתה ודומה
פן תקע נפשי ממך לשון הסרה. ובמשנה לקעקע ביצתן לשרש שרשיהן: ויגע בכף ירכו. קולית הירך
התקועה בקלבוסית קרוי כף ע"ש שהבשר שעליה כמין כף של קדרה: כי עלה השחר. וצריך אני לומר שירה
ברכתני. הודה לי על הברכות שברכני אבי שעשו מערער עליהן: לא יעקב. לא יאמר עוד שהברכות באו לך
בעקבה ורמיה כי אם בשררה וגלוי פנים וסופך שהקב"ה נגלה עליך בבית אל ומחליף שמך ושם הוא מברכך
ואני שם אהיה ואודה לך עליהן וזהו שכת' וישר אל מלאך ויוכל בכה ויתחנן לו מה נתחנן לו בית אל
ימצאנו ושם ידבר עמנו המתן לי עד שידבר עמנו שם ולא רצה יעקב ועל כרחו הודה לו עליהן וזהו ויברך
אותו שם שהיה מתחנן להמתין לו ולא רצה: ועם אנשים. עשו ולבן: ותוכל להם: למה זה תשאל לשמי.

עיניהי ית נשיא וית בניא ואמר מן אלין לך ואמר בניא דחן ייי ית עבדך:
פרפע עיניה פנצר אלנסא ואלאולאד פקאל מן הולאי מעך קאל הם אלאולאד אלדי
רזקהם אללה לעבדך: ותגשן השפחות הנה וילדיהן ותשתחוין: וקריבא לחינתא
אנין ובניהון וסגידא: פתקדמן אלאמתין ואולאדהן פסגדן: ותגש גם לאה וילדיה
וישתחוו ואחר נגש יוסף ורחל וישתחוו: וקריבת אף לאה ובנהא וסגידו
ובתר כין קריב יוסף ורחל וסגידו: תם תקדמת לאה ואולאדהא פסגדו ובעד
דלך תקדם יוסף ורחל פסגדא: ויאמר מי לך כל המחנה הזה אשר פגשתי פתח באתנח
ויאמר למצא חן בעיני אדני: ואמר מאלך כל משריתא הדא דערעית
ואמר לאשכחא רחמין בעיני רבוני: תם קאל לה למא לך גמיע הדי אלעסכר
אלדי פאניתה קאל לאגד חצאא ענד סיידי: [redacted]
ויאמר עשו יש לי רב אחי יהי לך אשר לך: ואמר עשו אית לי סגי אחי אחי יהי לך אשר לך בני זה הברכות
אצלח בדילך: קאל עשו מוגוד לי אכתר מן דלך בקי לך יא אכי מאלך:
ויאמר יעקב אל נא אם נא מצאתי חן בעיניך ולקחת מנחתי מידי כי על כן
ראיתי פניך כראת פני אלהים ותרצני: ואמר יעקב בבעו אם כען אשכחית
רחמין בעינך ותקביל תקרובתי מן ידי ארי על כן חזיתנון לאפך כחיזו
אפי רבריא ואתרעית לי: קאל יעקוב לא יא סיידי אן וגדת חצאא ענדך
אקבל הדייתי מן ידי פאני קד ראית וגהך כרויא וגה אלאשראף פארץ
עני: קח נא את ברכתי אשר הבאת לך כי חנני אלהים וכי יש לי כל
ויפצר בו ויקח: קביל כען ית תקרובתי דאתיתא לך ארי רחים
עלי פיי ואדי אית לי כולא ואתקיף ביה וקביל: אקבל הדייתי אלתי גבת
לך פאן אללה ראפני ומוגוד לי אכתר מן דלך פאלח עליה חתי קבלהא:
ויאמר נסעה ונלכה ואלכה לנגדך: ואמר טול ונהך ואהך לקבלך: קאל

אין לנו עם קבוע מעתים שמותינו לפי מצות עבודת השליחות שאנו משתלחים ויזרח לו השמש לצרכו
לרפאת את צלעתו כמה דתימא שמש צדקה ומרפא בכנפיה ואותן שעות שמיהרה לשקוע בשבילו כשיצא
מבאר שבע מיהרה לזרוח בשבילו והוא היה צולע מצלעה השמש ויזרח לו השמש לשון בני אדם הוא
כשהגענו למקום פלוני האיר לנו השחר זהו פשוטו גיד הנשה ולמה נקרא שמו גיד הנשה לפי שנשה
מקומו ועלה והוא לשון קפיצה וכן נשתה גבורתם וכן כי נשני אלהים את כל עמלי ואת לאה וילדיה
אחרונים אחרון חביב והוא עבר לפניהם אמר אם יבא אותו רשע להלחם ילחם בי תחלה ויחבקהו
נתגלגלו רחמיו עליו כשראהו משתחוה כל השתחויות הללו וישקהו נקוד עליו ויש חולקין בדבר הזה
בברייתא דספרי יש שדרשו שלא נשקו בכל לבו אמר ר' שמעון בן יוחאי הלכה היא בידוע שעשו שונא
ליעקב אלא שנכמרו רחמיו ונשקו בכל לבו מי אלה לך מי אלה להיות שלך ניגש יוסף ורחל בכולן
האמהות נגשו לפני הבנים אבל ברחל יוסף נגש לפניה אמר אמי יפת תואר שמא יתלה בה עיניו אותו
רשע אעמוד כנגדה ואעכבנו מלהסתכל בה מכאן זכה יוסף לברכת עלי עין מי לך כל המחנה הזה
מי כל המחנה אשר פגשתי שהוא שלך כלומר למה הוא לך פשוטו שלמקרא על מוליכי המנחה ומדרשו

כתות שלמלאכים

נרחל ונגמע ואפיר מעך: ויאמר אליו אדני ידע כי הילדים רכים והצאן והבקר עלות עלי ודפקום יום אחד ומתו כל הצאן: ואמר ליה רבוני ידע ארי רביא רכיכין ועאנא ותורי מינקתא עלי ואם ארחוקנון יומא חד וימותון כל ענא: קאלה סיידי יעלם אן אולאד רכץ ואגנם ובקר מר צעאת ענדי פלו כרדתם יומא ואחרא תמאות אכתרהא: יעבר נא אדני לפני עבדו ואני אתנהלה לאטי לרגל המלאכה אשר לפני ולרגל הילדים עד אשר אבא אל אדני שעירה: יעבר כען רבוני קדם עבדיה ואנא אדבר בניח לרגל עבידתא דקדמי ולרגל ינקיא עד דאיעול לות [illegible] רבוני לשעיר: יתקדם סיידי עבדה ואנא אסוקהם רוידא רוידא לקבל אמלך אדין מעי ומן אגל אולאד אלי אן אגי אלי סיידי אלי אשראה: ויאמר עשו אציגה נא עמך מן העם אשר אתי ויאמר למה זה אמצא חן בעיני אדני: ואמר עשו אשבוק כען עמך מן עמא דעמי ואמר למא דנן אשכח רחמין בעיני רבוני: קאל עשו אכלף מעך מן אקום אדי מעי קאל למא דא אגד כל הדי אלחצא ענד סיידי: וישב ביום ההוא עשו לדרכו שעירה: ותב ביומא ההוא עשו לאורחיה לשעיר: פרגע עשו פי דאך אליום אלי טריקה אלי שראה: ויעקב נסע סכתה ויבן לו בית ולמקנהו עשה סכות על כן קרא שם המקום סכות: ויעקב נטל לסכות ובנא ליה ביתא ולבעיריה עבד מטלן על כין קרא שמיה דאתרא סכות: ורחל יע אלי סכות ובנא לה ביתא וצנע למאשיתה עריש פלדאך סמי דאך אלמוצע סכות:

ויבא יעקב שלם עיר שכם אשר בארץ כנען בבאו מפדן ארם ויחן את פני העיר: ואתא יעקב שלים לקרתא דשכם דבארעא דכנען במיתוהי מפדן דארם ושרא לקביל קרתא ות	ג

כתות שלמלאכים פגע שהיו דוחפין אותו ואת אנשיו ואומרין להן שלמי אתם וגם אומרין להם שלעשו והן אומרין הכו הכו נשן חוזרין הניחו בכו שליצחק הוא ולא היו משגיחין עליו בן בנו שלאברהם הוא ולא היו משגיחין עליו אחיו שליעקב הוא אומרין להם אם כן משלנו אתם" יעבר נא אדני לפני כאנהגורה לו על הברכות" אל נא אל נא תאמר לי כן" אם נא מצאתי חן בעיניך ולקחת מנחתי מידי כי על כן ראיתי פניך וגו כי בידתי והגורלך שתקבל מנחתי על אשר ראיתי פניך והן חשובין לי כראיית פני המלאך שראיתי שר שלך ועוד על שנתרצית לי למחול סרחוני ולמה הזכיר לו ראיית המלאך כדי שיתירא הימנו ויאמר ראה מלאכים וניצול אני איני יכול לו מעתה" ותרצני נתפייסת לי וכן כל רצון שבמקרא לשון פיוס בלעז אפייצמנטו" כי לא לרצון יהיה לכם הקרבנות באות לרצות ולפיים וכן שפתי צדיק ידעון רצון יודעים לפיים ולרצות" ברכתי מנחתי מנחה זו הבאה על ראיית פנים לפרקים אינה באה אלא לשאילת שלום וכל ברכה שהיא לראיית פנים כגון ויברך יעקב את פרעה ויעשו אתי ברכה דסנחריב וכן לשאול לו לשלום ולברכו דתועי מלך חמת כולם לשון ברכת שלום הן שקורין בלעז שלודיד אף זו ברכתי שלוד" אשר הובאת לך לא טרחת בה ואני יגעתי בה להגיעה עד שבאה לידך" חנני לשון ראשונה מודגשת לפי שהיה משמשת במקום נון נון והשלישית לשמש כמו עשני גדרני יש לי כל כל ספוק ועשו דבר בלשון גאוה יש לי רב יותר ויותר מכדי צרכי" נסעה כמו נסע מלאה שהוא כמו שמע סלח

Margin notes:

אתנהלה לאטי אתנהל לאט נוטל אני אם נאסמן הולך לאטי בשבורה לא תרבה טירוף יחידתי

אבואל אדוני שעירה אבוא עולה רמז אמר גבול יבאו"

דאתרא

שלם מגוש שמנא מנועמו מנוסו

אף כאן שמעו

דכל יעקוב סאלמא אלי קריה נאבלס אלדי פי בלד כנעאן פי מגייה מן פדן ארם
פנזל קבאלת אלקריה: ויקן את חלקת השדה אשר נטה שם אהלו מיד בני
חמור אבי שכם במאה קשיטה: וזבן ית אחסנת חקלא דפרסיה תמן
למשכניה מיד בני חמור אבוהי דשכם במאה חורפן: פאבתאע חקלה אלדי
אתי צרב תם כבאה מן יד בני חמור אבו שכם במאיה בשנה: ויצב שם
מזבח ויקרא לו אל אלהי ישראל: ואקים תמן מדבח ופלח עלוהי קדם
אל אלהא דישראל: ונצב תם מדבחא ודעא אמאמה באסם אלטאיק
אלאה אסראיל: ותצא דינה בת לאה ד
אשר ילדה ליעקב לראות בבנות הארץ: ונפקת דינה בת לאה דילידת
ליעקב למחזי בבנת ארעא: תם כרגת דינה אבנת לאה אלתי ולדתהא
ליעקוב לתנצר אלי בנאת אהל אלבלד: וירא אתה שכם בן חמור החוי נשיא
הארץ ויקח אתה וישכב אתה ויענה: וחזא יתה שכם בר חמור חוואה
רבא דארעא ודבר יתה ושכיב יתה ועניה: פראהא שכם אבן חמור אלחוי
שריף אלבלד פאכדהא וצאגעהא ואתאהא: ותדבק נפשו בדינה בת
יעקב ויאהב את הנער וידבר על לב הנער: ואתרעיאת נפשיה
בדינה בת יעקב ורחים ית עולימתא ומליל על לבה דעולימתא: פתעלקת
נפסה בדינה אבנה יעקוב ואחבהא ודאראהא: ויאמר שכם אל
חמור אביו לאמר קח לי את הילדה הזאת לאשה: ואמר שכם לחמור
אבוהי למימר סב לי ית עולימתא הדא לאתו: וקאל לחמור אביה כדהא לי
זוגה: ויעקב שמע כי טמא את דינה בתו ובניו היו את מקנהו בשדה והחרש
יעקב עד באם: ויעקב שמע ארי סאיב ית דינה ברתיה ובנוהי הוו עם
גיתוהי בחקלא ושתיק עד מיתיהון: וסמע יעקוב אנה קד נגס

אף כאן נסעה כמו נסע והנון יסוד בתיבה ותרגום שלאונקלוס טול ונהך שעו אמר ליעקב נסע
מכאן ונלך ואלכה לנגדיך בשוה לך טובה זו אעשה לך שאאריך ימי מהלכתי ללכת לאט
כאשר אתה צריך וזהו לנגדיך בשוה לך עלות עלי הצאן והבקר שהן עלות מוטלות עלי
לנהלן לאט עלות מגדלות עולליהן לשון עולל ויונק עול ימים ושתי פרות עלות ובלעז
אנפנטיש ודפקום יום אחד ליגעם בדרך במרוצה ומתו כל הצאן ודפקום כמו קול דודי דופק
כיקוש בדלת יעבר נא אדני לפני עבדו אל נא תאריך ימי הליכתך עבור כפי דרכך ואף אם תתרחק
אתנהלה את נהל הא יתירה כמו ארדה אשמעה לאטי לאט שלי לשון נחת ההולכים לאט
לאטי לנער לאטי הלמד מן היסוד ואינה משמשת אתנהל נחת שלי לרגל המלאכה לפי
צורך הליכת רגלי המלאכה המוטלת לפני להוליך ולרגל הילדים לפי רגליהן שהן יכולין לילך
עד אשר אבא אל אדני שעירה הרחיב לו הדרך שלא היה דעתו ללכת אלא עד סכות אמר אם
דעתו לעשות לי רעה ימתין עד בואו אצלו והוא לא הלך ואימתי ילך בימי המשיח שנאמר ועלו
מושיעים בהר ציון לשפט את הר עשו ומדרשי אגדה יש לפרשו דו לבים ויאמר למה זה
תעשה לי טובה זו שאיני צריך לה אמצא חן בעיניך ולא תשלם לי עתה שום גמול וישב ביום

ההוא עשו לדרכו

דינה אבנתה וכאן בניה מע מאשיתה פי אלצחרי פאמסך יעקוב ען מנאיהם׃
ויצא חמור אבי שכם אל יעקב לדבר אתו׃ ונפק חמור אבוהי דשכם
לות יעקב למללא עמיה׃ תם כרג חמור אלי יעקוב ליכלמה בדלך׃ ובני
יעקב באו מן השדה כשמעם ויתעצבו האנשים ויחר להם מאד כי
נבלה עשה בישראל לשכב את בת יעקב וכן לא יעשה׃ ובני יעקב
עלו מן חקלא כד שמעו ואתנסיסו גבריא ותקיף להון לחדא ארי קלנא
עבד בישראל למשכב ית בת יעקב וכן לא כשר לאתעבדא׃ ובני יעקוב
גאו מן אלצחרי למא סמעו פאגתם אלקום ואשתד עליהם גדא אד צנע
פאחשה פי אסראיל אד צאגע אבנתה וכדאך לא יצנע׃ וידבר חמור
אתם לאמר שכם בני חשקה נפשו בבתכם תנו נא אתה לו לאשה׃
ומליל חמור עמהון למימר שכם ברי אתרעיאת נפשיה בברתכון
הבו כען יתה ליה לאתו׃ פכלמהם חמור קאילא אן שכם אבני קד
שעפת נפסה באבנתכם פאעטוהא לה זוגה׃ והתחתנו אתנו בנתיכם
תתנו לנו ואת בנתינו תקחו לכם׃ ואתחתנו בנא בנתכון תתנון לנא
וית בנתנא תסבון לכון׃ ויצאהרונא אעטונא בנאתכם וכדו בנאתנא׃
ואתנו תשבו והארץ תהיה לפניכם שבו וסחרוה והאחזו בה׃ ועמנא
תתבון וארעא תהי קדמיכון תיבו ועבידו בה סחורתא ואחסינו בה׃
ואקימו מענא הודי אלבלד בין אידיכם אגלסו ואתגרו פיה וחוזוה׃
ויאמר שכם אל אביה ואל אחיה אמצא חן בעיניכם ואשר תאמרו
אלי אתן׃ ואמר שכם לאבוהא ולאחהא אשכח רחמין בעיניכון
ודתימרון לי אתין׃ קאל שכם איצא לאביהא ואכותהא אן וגדת חצאא ענדכם
ומא תקולו לי אעטיכם׃ הרבו עלי מאד מהר ומתן ואתנה כאשר תאמרו
אלי ותנו לי את הנער לאשה׃ אסגו עלי לחדא מהרין ומתנן ואתין כמא

שכם בני חשקה לה שבח לכם שיקח בני בתכם כמהר לה כמה קץ

הנערה ק

ההוא שעולד דכו שעו לברו׳ וארבע מאות איש אשר דכבו על הגמלים׳׳ ויבן לו בית שהה שם יח חדש קיץ
וחלף וקין סכות קיץ בית חולף סכות קיץ׳׳ שלם׳ בגופו שנתרפא מצלעתו׳׳ שלם׳ בממונו שלא חסר
כלום מכל אותו דורון׳׳ שלם׳ בתורתו שלא שכח תלמודו בבית לבן׳׳ עיר שכם כמו לעיר וכמוהו׳
עד בואה בית לחם׳׳ בבואו מפדן ארם׳ כאדם האומר לחברו יצאתי מבין שני אריות ובאתי שלם אף
כאן ויבא יעקב שלם מפדן ארם מלבן ומעשו שנזדווגו לו בדרך׳׳ קשיטה׳ מעה׳׳ אל עקיבה כשהלכתי
לכרכי הים היו קורין למעה קשיטה׳׳ ויקרא לו אל אלהי ישראל לא שהמזבח קרוי אלהי ישראל אלא על שהיה הקב״ה
עמו והצילו קרא שם המזבח על הנס להיות שבחו של מקום נזכר בקריאת השם כלומר מי שהוא אל הוא הקב״ה
הוא לי לאלהים שמי ישראל וכן מצינו במשה ויקרא שמו יי׳ נסי לא שהמזבח קרוי יי׳ אלא על שם הנס
קרא שם המזבח להזכיר שבחו של הקב״ה יי׳ הוא נסי ורבותי׳ דרשו שהקב״ה קראו ליעקב אל ודברי תורה

כפטיע יפוצן

דתימרון לי והבו לי ית עולימתא לאנתו׃ כתרו עלי גדא מן אלמהר ואלעטא אעטיכם
כמא תקולון לי ואעטוני אלגאריה זוגה׃ ויענו בני יעקב את שכם ואת חמור
אביו במרמה וידברו אשר טמא את דינה אחתם׃ ואתיבו בני יעקב ית
שכם וית חמור אבוהי בחוכמא ומלילו דסאיב ית דינה אחתהון׃ פאגאבהמא
בני יעקוב במכר קאילין כמי נגס דינה אכתהם׃ ויאמרו אליהם לא נוכל
לעשות הדבר הזה לתת את אחתנו לאיש אשר לו ערלה כי חרפה הוא
לנו׃ ואמרו להון לא נכול למעבד פתגמא הדין למתן ית אחתנא לגבר דליה
ערלה ארי חסודא היא לנא׃ קאלו להמא לא נטיק אן נצנע הדי אלאמר אן נעטי
אכתנא לרגל לה קלפה לאנה עאר עלינא׃ אך בזאת נאות לכם אם תהיו כמנו
להמל לכם כל זכר׃ ברם בדא נתפס לכון אם תהון כותנא למגזר לכון כל דכורא׃
לכן בהדה נטאבקכם אן צרתם מתלנא ואכתתן מנכם כל דכר׃ ונתנו
את בנתינו לכם ואת בנתיכם נקח לנו וישבנו אתכם והיינו לעם אחד׃ ונתן
ית בנתנא לכון וית בנתכון נסב לנא ונתיב עמכון ונהי לעמא חד׃
ואעטינאכם בנאתנא ותזוגנא בנאתכם ואקמנא מעכם וצרנא אמה
ואחדה׃ ואם לא תשמעו אלינו להמול ולקחנו את בתנו והלכנו׃ ואם לא
תקבלון מננא למגזר ונדבר ית ברתנא וניזיל׃ ואן לם תקבלו מנא אן תכתתנו
אכדנא אבנתנא ומצינא׃ וייטבו דבריהם בעיני חמור ובעיני שכם בן
חמור׃ ושפרו פתגמיהון בעיני חמור ובעיני שכם בר חמור׃ פחסן כלאמהם
ענד חמור ושכם אבנה׃ ולא אחר הנער לעשות הדבר כי חפץ בבת יעקב
והוא נכבד מכל בית אביו׃ ולא אוחר עולימא למעבד פתגמא ארי
אתרעי בבת יעקב והוא יקיר מכל בית אבוהי׃ ולם יוכר אלגלאם אן יצנע הדי
אלאמר לאנה מליד באבנת יעקוב והו אכרם מן גמיע בית אביה׃ ויבא חמור
ושכם בנו אל שער עירם וידברו אל אנשי עירם לאמר׃ ואתא חמור ושכם

כפטיש יפוצץ סלע מתחלקים לכמה טעמים׳ ואני ליישב פשוטו שלמקרא באתי׳׳ ותצא דינה בת לאה׳ ולא בת
יעקב אלא על ידי יציאתה נקראת בת לאה שאף היא יצאנית היתה שנ׳ ותצא לאה לקראתו׳׳ וישכב אתה כדרכה׳׳
ויענה שלא כדרכה׳ על לב הנערה דברים המתיישבים על הלב ראי אביך בחלקת שדה קטנה כמה ממון
בזבז אני אשיאך ותקנה העיר וכל שדותיה׳׳ וכן לא יעשה לענות את הבתולות שהאומות גדרו ארצ׳
עצמן מן העריות ע״י המבול׳׳ חשקה חפצה׳׳ מוהר כתובה׳׳ במרמה בחכמה׳׳ אשר טמא הכתוב אומ׳
שלא היתה רמיה שהרי טמא את דינה אחתם׳׳ חרפה היא שמץ פיסול הוא אצלנו הבא לחרף את חבירו
אומ׳ לו ערל אתה או בן ערל חרפה בכל מקום גידוף׳׳ נאות נתרצה להם לשון ויאותו׳׳ להמול להיות נמול
אינו לשון לפעול אלא לשון להפעיל׳׳ ונתנו נו״ן שנייה מודגשת לפי שהיא משמשת במקום שני נוני״ן ונתננו
ואת בנותיכם נקח לנו׳ אתה מוצא בתנאי שאמ׳ חמור ליעקב ובתשובת בני יעקב לחמור שתלו החשיבות

בריה לתרע קרתהון ומלילו עם אנשי קרתהון למימר: פלמא דכל חמור
ושכם אבנה אלי באב קריתהם כאטבו אהלהא קאילין: האנשים האלה שלמים
הם אתנו וישבו בארץ ויסחרו אתה והארץ הנה רחבת ידים לפניהם את
בנתם נקח לנו לנשים ואת בנתינו נתן להם: גבריא האלין שלם אנון
עמנא ויתבון בארעא ויעבדון בה סחורתא וארעא הא פתיות ידין קדמיהון
ית בנתהון נסב לנא לנשין וית בנתנא נתין להון: הולאי אקום מסאלמין
לנא אן יגלסו פי אלבלד ויתגרון פיהא והודי' הי ואסעה אלמכאן בין אידיהם
אן נתזוג בנאתהם ונזוגהם בנאתנא: אך בזאת יאתו לנו האנשים לשבת
אתנו להיות לעם אחד בהמול לנו כל זכר כאשר הם נמלים: ברם בדא יתפסון
לנא גבריא למתב עמנא למהוי לעמא חד במגזר לנא כל דכורא כמא דאנון
גזירין: לכן בהדה יתאבקונא אלקום עלי' אן יקימו מענא ונציר אמה
ואחדה באן יכתתן כל דכר מנא כמא' הם מכתונין: מקניהם וקנינם וכל
בהמתם הלא לנו הם אך נאותה להם וישבו אתנו: גיתיהון וקנינהון וכל
בעירהון הלא דילנא אנון ברם נתפיס להון ויתבון עמנא: מואשיהם ובהאימהם
וסאיר מלכהם אלמא הו לנא וגירא אן נטאבקהם עלי' הדי' ויקימון מענא:
וישמעו אל חמור ואל שכם בנו כל יצאי שער עירו וימלו כל זכר כל יצאי
שער עירו: וקבילו מן חמור ומן שכם בריה כל נפקי תרע קרתיה וגזרו
כל דכורא כל נפקי תרע קרתיה: פקבלו מן חמור ומן שכם אבנה כל מן
כרג מן באב קריתה פאכתתן כל דכר מנהם: ויהי ביום השלישי בהיותם
כאבים ויקחו שני בני יעקב שמעון ולוי אחי דינה איש חרבו ויבאו
על העיר בטח ויהרגו כל זכר: והוה ביומא תליתאה כד תקיפו עליהון
כיביהון ונסיבו תרין בני יעקב שמעון ולוי אחי דינה גבר חרביה ועלו על

בני יעקב ליקח בנות שכם את שיבחרו להם ובנותיהם יתנו להם לפי דעתם דכתי' ונתנו את בנותינו להם לפי דעתינו
ואת בנותיכם נקח לנו בכל אשר נחפוץ וכשדברו חמור ושכם בנו לאנשי עירם הפכו הדברים את בנותם נקח
לנו לנשים ואת בנותינו נתן להם כדי לרצותם שיאותו להמול: שלמים: בשלום ובלב שלם: והארץ הנה רחבת ידים
כאדם שידו רחבה וותרנית כלומר של תפסידו כלום פרקמטיא הרבה באה לכאן ואין לה קונים: בהמול: בהיותנו נמול:
אך נאותה להם: לדבר הזה ועל ידי כן ישבו אתנו: שני בני יעקב: בניו היו ואעפ' כן נהגו עצמן שמעון ולוי כשאר
אנשים שאינם בניו שלא נטלו עצה ממנו: אחי דינה: לפי שמסרו עצמן עליה נקראו אחיה: בטח: שהיו כואבים
ומדרש אגדה בטוחים היו על כחו של זקן: על החללים: לפשט החללים: חילם: ממונם: וכן עשה לי את החיל
הזה: ויעש עשה חיל: ועזבו לאחרים חילם: שבו: לשון שביה לפיכך טעמו מלרע: עכרתם: עכורים
עכורים אין דעתי צלולה עכשיו ואגדה צלולה היתה החבית ועכרתם אותה: מסורת היתה בידכנענים שיפלו
בידבני יעקב אלא שהיו אומרין עד אשר תפרה ונחלת את הארץ לפיכך היו שותקין: מתי מספר: אנשים מועטים
הכזונה: הפקר: את אחותינו: ית אחתנא: קום עלה לפי' שאיחרת בדרך נענשת ובאה לך זאת מבתך:
הנכר: שיש בידכם משלל שכם: והטהרו: משל' והחליפו שמלותיכם: שמא יש בידיכם כסות של עז':

השה: מין אילן מרק:

קרתא דיתבא לרחצן וקטלו כל דכורא׃ פ״ל מ״א כאן פ״ ל״ט [illegible] והם
ונעון אבר שמעון ולוי אבוא דינה כל אמר סיפה והכלו עליהם והם מטמאנן
וקטלו כל דכר׃ ואת חמור ואת שכם בנו הרגו לפי חרב ויקחו את דינה
מבית שכם ויצאו׃ וית חמור וית שכם בריה קטלו לפתגם חרב ודברו ית
דינה מבית שכם ונפקו׃ וחמור ושכם אבנה קטלו והמא בחרבא ואבא
דינה מן בית שכם ומציא׃ בני יעקב באו על החללים ויבזו העיר אשר
טמאו אחתם׃ בני יעקב עלו להלצא קטיליא ובזו קרתא דסאיבו אחתהון׃
ובני יעקב דכלו עלי צערעא ונגמו מאפי יקריה כמי נגבו אבתהם׃
את צאנם ואת בקרם ואת חמריהם ואת אשר בעיר ואת אשר בשדה
לקחו׃ ית ענהון וית תוריהון וית חמריהון וית דבקרתא וית דבחקלא בזו׃
גנמהם ובקרהם וחמירהם וסאיר מאפי יקריה ומאפי צעאצע אבדוה׃
ואת כל חילם ואת כל טפם ואת נשיהם שבו ויבזו ואת כל אשר בבית׃
וית כל נכסיהון וית כל טפלהון וית נשיהון שבו ובזו וית כל דבביתא׃
ונגמיע אתאתהם ואטפטהם ונסאהם סבוהא ונגמוהא וסאיר מאפי
מנאזל׃ ויאמר יעקב אל שמעון ואל לוי עכרתם אתי להבאישני ביושב
הארץ בכנעני ובפרזי ואני מתי מספר ונאספו עלי והכוני ונשמדתי אני
וביתי׃ ואמר יעקב לשמעון וללוי עכרתון יתי למתן דבבו ביתבא ובין יתבי
ארעא בכנענאה ובפרזאה ואנא עם דמנין ויתכנשון עלי וימחונני
ואשתיצי אנא ואנש ביתי׃ קל יעקוב לשמעון וללוי קד פצחתמוני
ואפסרתמא חשי מע אהל בלד כנאעניין ופרזיין ואנא רהט רז
אחצא פינתמעון עלי ויקתלוני ואנפר אנא ואלי׃ ויאמרו הכזונה
יעשה את אחותנו׃ ואמרו הכנפקת ברא יתעביד ית אחתנא׃ כזו
אבדאניה יענע באכתנא׃

בני יעקב באו
על החללים׳ וכ׳
חללים היו והלא
חיים היו שאבינו
שנתחייבו כל״ה
הריהן כמתים׳׳
ומנא לן דנגמר
דינם למיתה דתנ״א
ז׳ מצוות נצטוו
בני נח והגזל
והדינין מכלל הז׳
והדי שנים גזל
ונתחייב מיתה [illegible]
[illegible] והן ראו אותו
ולא דנוהו ולפיכ
נתחייבו אף הם
מיתה׳׳ וכולן מיתתן
בסייף שאין להם
מיתה אלא בסייף׳׳

זאו לבכתי
מאותיות
גדולות׳׳

האלה׳ מין אילן סלק׳׳ עם שכם׳ אצל שכם׳׳ חתת׳ פחד׳׳ ל ביתא׳ הבא בבית שגלוי שבכיתו בבית
ש״ש תיבה חסרה בית המשמשת ברא״ה כמוהגת בית מנחם בן עמיאל׳ כמו בבית מנחם׳ בית אביך׳
כמו בבית אביך׳ נגלו אליו האלהים׳ במקומות הרבה יש שם אלהות ואדנות בלשון רבים כמו אדוני הארונים׳
אדוני יוסף אם בעליו עמו ולא נאמר בעליו עמו׳ וכל ל׳ הות שהוא לשון שופטנות ומרות נזכר בלשון רבים׳׳
אבל אחד מכל שאר השמות לא תמצא בלשון רבים׳׳ ותמת דבורה׳ מה ענין דבורה בבית אל אלא לפי שאמרה
רבקה ליעקב ושלחתי ולקחתיך משם שלחה דבורה דבורה אצלו לפדן ארם לצאת משם ומתה בדרך
מדבר׳ למטה הדרשן למדינה׳׳ מתחת לבית אל העיר יושבת בהר ונקברה ברגלי ההר׳׳ תחת האלון
בשפולי מישר א׳ שהיה מישור מלמעלה בשפוע ההר והקבורה מלמטה ומישור של בית אל היו קורין
לו אלון ואגדה נתבשר שם באבל שני שהוגד לו על אמו שמתה׳׳ ושל בלשון יוני אחר ולפיכך העלימו את
יום מיתתה שלא יקללו הבריות כרס שיצא ממנה עשו אף הכתוב לא פרסמה׳׳ עוד פעם שני במקום

הבה אחד
בלבתו

ויאמר אלהים אל יעקב קום עלה בית אל ושב שם ועשה שם מזבח לאל
הנראה אליך בברחך מפני עשו אחיך׃ ואמר יי׳ ליעקב קום סק לבית אל
ותיב תמן ועביד תמן מדבחא לאל דאתגלי לך במערקך מן קדם עשו אחוך׃
תם קאל אללה ליעקוב קם. ואצעד אלי בית אל וקם תם ואצנע תם מדבחא —
ללטאיק אלמתגלי לך פי הרובך מן בין ידי עשו אכוך׃ ויאמר יעקב אל ביתו
ואל כל אשר עמו הסירו את אלהי הנכר אשר בתוככם והטהרו והחליפו —
שמלתיכם׃ ואמר יעקב לאנש ביתיה ולכל דעמיה אעדו ית טעות עממיא
דביניכון ואדכו ושנו כסותכון׃ פקאל יעקוב לאהלה ולגמיע מן מעה אנזעו מעבודאת
אלגרבא אלדי פימא בינכם ותטהרו ובדלו תיאבכם׃ ונקומה ונעלה בית אל
ואעשה שם מזבח לאל העונה אתי ביום צרתי ויהי עמדי בדרך אשר הלכתי׃
ונקום ונסק לבית אל ואעביד תמן מדבח לאל דקביל צלותי ביומא דעקתי
והוה מימריה בסעדי באורחא דאזלית׃ ונקום ונצעד אלי בית אל ואצנע
תם מדבחא ללטאיק אלמגיבני פי יום שדתי וכאן מעי פי אלטריק אלדי סלכתה׃
ויתנו אל יעקב את כל אלהי הנכר אשר בידם ואת הנזמים אשר באזניהם
ויטמן אתם יעקב תחת האלה אשר עם שכם׃ ויהבו ליעקב ית כל טעות
עממיא דבידיהון וית קדשיא דבאדניהון וטמר יתהון יעקב תחות בטמא
דעם שכם׃ פאעטו יעקוב גמיע מעבודאת אלגרבא אלדי כאנת מעהם
ואלאשנאף אלדי פי אדאנהם ודפנהא תחת אלבטמה אלתי בחצרת נאבלוס׃
ויסעו ויהי חתת אלהים על הערים אשר סביבותיהם ולא רדפו אחרי בני
יעקב׃ ונטלו והות דחלא מן קדם יי׳ על עממיא דבסחרניהון ולא רדפו
בתר בני יעקב׃ תם רחלו וכאן תם דער אללה עלי אהל אלקרא אלדי —
חולהם ולם יכלבו בני יעקוב׃ ויבא יעקב לוזה אשר בארץ כנען הוא ה׳
בית אל הוא וכל העם אשר עמו׃ ואתא יעקב ללוז דבארעא דכנען היא
בית אל הוא וכל עמא דעמיה׃ תם גא יעקוב אלי לוז אלדי פי בלד כנעאן

הרי אחד בלכתו ואחד בשובו״ ויברך אתו׳ ברכת אבלים״ לא יקרא שמך עוד יעקב׳ לשון אדם הבא במארב
ועוקבה שאלשון שר ונגיד״ אני אל שדי׳ שאני כדאי לברכך שהברכות שלי״ פרה ורבה׳ עד שעדיין לא
נולד בנימין ואעפ״ שכבר נתעברה ממנו׃ גוי׳ בנימין״ גוים׳ מנשה ואפרים שעתידין לצאת מיוסף
והם במנין השבטים״ ומלכים׳ שאול ואיש בשת שהיו משבט בנימין שעדיין לא נולד״ במקום אשר דבר
אתו׳ איני יודע מה מלמדינו״ כברת הארץ׳ מנחם פירש לשון כביר כבוי מהלך רב״ ואגדה בזמן שהארץ
חלולה ומנוקבת ככברה שהניר מצוי הסתיו שבל והשרב עדיין לא בא ואין זה פשוטו שהמקרא שהרי
בנעמן מצינו וילך מאתו כברת ארץ׳ ואומ׳ אני שהוא שם מדת קרקע כמו מהלך פרסה או יותר כמו
שאתה אומ׳ צמד כרם חלקת שדה כך במהלך אדם נותנים מדה. כברת ארץ״ כ״ג פסיעה׳ נוסף לך על יוסף״
ורבותי׳ דרשו שעם כל שבט נולדה תאומה. אחרת יתירה״ בן אוני בן צערי״ בנימין׳ נראה בעיני לפי ש

הי בית ײ הו וגמיע ׳קום ׳דין מעה׃ ויבן שם מזבח ויקרא למקום אל בית
אל כי שם נגלו האלהים בברחו מפני אחיו׃ ובנא תמן מדבחא וקרא
לאתרא ײ בית ײ ארי תמן אתגליאו ליה מלאכיא דײ במערקיה מן קדם
אחוהי׃ פבנא תם מדבחא ודעא פי ׳מוצע בית ײ ׳די ׳טאיק לאן תם
תגלא׳לה ׳לה פי הרובה מן בין ידי אכיה׃ ותמת דברה מינקת רבקה
ותקבר מתחת לבית אל תחת האלון ויקרא שמו אלון בכות׃ ומיתת דבורה
מינקתה דרבקה ואתקברת מלרע לבית ײ בשפולי מישרא וקרא שמיה
מישר בכיתא׃ תם מאתת נובה דאיה פאטמה פדפנת אספל מן בית ײ דון
׳מרג פסמאה מרג ׳בכא׃ וירא אלהים אל יעקב עוד בבאו
מפדן ארם ויברך אתו׃ ואתגלי ײ ליעקב עוד במיתוהי מפדן ארם ובריך
יתיה׃ תם תגלא ׳לה ליעקוב איצא פימגייה מן פדן ארם ובארך עליה׃
ויאמר לו אלהים שמך יעקב לא יקרא שמך עוד יעקב כי אם ישראל
יהיה שמך ויקרא את שמו ישראל׃ ואמר ליה ײ שמך יעקב לא
יתקרי שמך עוד יעקב אלהין ישר׳ יהי שמך וקרא ית שמיה ישר׳׃ וק׳
לה אסמך יעקוב לא יסמא אסמך יעקוב פקט ׳לא ואסר פסמאה איצא
אסר׃ ויאמר לו אלהים אני אל שדי פרה ורבה גוי וקהל גוים יהיה ממך
ומלכים מחלציך יצאו׃ ואמר ליה ײ אנא ײ שדי פוש וסגי עם וכנשת
שבטין יהון מנך ומלכין דשלטין בעממיא מנך יפקון׃ וק׳ לה ׳לה אנא
׳טאיק ׳כאפי אנם ואכתר אמה בעד גוק אמם יכון מנך ומלוך מן
צלבך יכרגון׃ ואת הארץ אשר נתתי לאברהם וליצחק לך אתננה
ולזרעך פר שתס אחריך אתן את הארץ׃ וית ארעא דיהבית לאברהם
וליצחק לך אתנינה ולבנך בתרך אתין ית ארעא׃ ו׳כלך ׳די אעטיתה
לאברהים וליצחאק לך אעטיה ולנסלך מן בעדך׃ ויעל מעליו אלהים
במקום אשר דבר אתו׃ ואסתלק מעלוהי יקרא דײ באתרא דמליל עמיה׃
תם ארתפע ענה נור ׳לה פי ׳מוצע ׳די כאטבה׃ ויצב יעקב מצבה

ותמת דבורה
מינקת רבקה
בוא וראה מה
אירע לרבקה כיון
שנשתהה יעקב
כ׳ שנה שלחה לו
דבורה מניקתה
ופגעה ביעקב
בדרך ומיתה
בבית אל ובאותו
הפרק מתה
רבקה ולמראות
יעקב הה״ל
ויקרא שמו
אלון בכות׳׳

שהוא לבדו נולד בארץ כנען שהיא בנגב כשארם בא מארם נהרים מושב בנגב בארץ כנען׳׳
הלוך ונסוע הנגבה׳׳ בנימין׳ בן ימין לשון צפון וימין אתה בראתם לפיכ׳ הוא מלא׳׳ בשכן ישראל בארץ
ההיא׳ עד שלא בא לחברון אצל יצחק אירעוהו כל ש״ה׳׳ וישכב׳ מתוך שבלבל משכבו העלה עליו הכתוב כאלו
שכבה׳ ולמה בלבל וחילל יצועי אביו שכשמתה רחל נטל יעקב מטתו שהיתה נתונה תדיר באהל־
רחל ולא בשאר אוהלים ונתנה באהל בלהה בא ראובן ותבע עלבון אמו אמ׳ אם אחות אימא היתה
צרה לאימא שפחת אימא תהא צרה לאימא לכך בלבל׳׳ ויהיו בני יעקב שנים עשר׳ מתחיל לענין
ראשון משנולד בנימין נשלמה המטה ומעתה ראויין לימנות ומנאן׳׳ ורבותי דרשו למדנו שאשכולן
שוין וכולן צדיקים שלא חטא ראובן׳׳ בכור יעקב׳ אפלו בשעת הקללה קראו בכור יעקב׳׳ בכור יעקב

בכור לנחלה בכור
לעבודה

במקום אשר דבר אתו מצבת אבן ויסך עליה נסך ויצק עליה שמן׃ ואקים
יעקב קמתא באתרא דמליל עמיה קמת[illegible]אבנא ונסיך עלה נסכין –
ואריק עלה משחא׃ ונצב יעקוב נצבה פי אלמוצע אלדי כאטבה דכה מן
חגארה ורש עליהא מזאגא וצב עליהא דהנא׃ ויקרא יעקב את שם
המקום אשר דבר אתו שם אלהים בית אל׃ וקרא יעקב ית שמיה דאתרא
דמליל עמיה תמן יי׳ בית אל׃ וסמא דלך אלמוצע אלדי כאטבה אללה ביתאל׃
ויסעו מבית אל ויהי עוד כברת הארץ לבוא אפרתה ותלד רחל ותקש ד
בלדתה׃ ונטלו מבית אל והוה עוד כרוב ארעא למיעל לאפרת וילידת
רחל וקשיאת במילדה׃ ת׳ם רחלו מן בית אל ובקי מיל מן אלמסאפה אלי דכול
אפרת פולדת רחל ויצעב ולאדהא׃ ויהי בהקשתה בלדתה ותאמר לה
המילדת אל תיראי כי גם זה לך בן׃ והוה בקשיותה במילדה ואמרת
לה חיתא לא תדחלין ארי אף דין ליך בר׃ ולמא יצעב ולאדהא
קאלת להא אלקאבלה לא תכאפין פאן הדא לך אבן׃ ויהי בצאת נפשה כי
מתה ותקרא שמו בן אוני ואביו קרא לו בנימין׃ והוה במפק נפשה ארי מיתא
וקרת שמיה בר דויי ואבוהי קרא ליה בנימין׃ פענד כרוג נפסהא והי מאיתה
אסמתה אבן תרחי ואביה סמאה בנימין׃ ותמת רחל ותקבר בדרך אפרתה
הוא בית לחם׃ ומיתת רחל ואתקברת באורח אפרת היא בית לחם׃ ומאתת
רחל ודפנת פי טריק אפרתהי ביתלחם׃ ויצב יעקב מצבה על קברתה הוא
מצבת קברת רחל עד היום׃ ואקים יעקב קמתא על קבורתה היא קמת
קבורתא דרחל עד יומא דין׃ ונצב יעקוב נצבה עלי קברהא הי תסמא נצבת
רחל אלי אליום׃ ויסע ישראל ויט אהלה מהלאה למגדל עדר׃ ונטל ישראל
ופרסיה למשכניה מהלאה למגדלא דעדר׃ ת׳ם רחל אסר ומד כבאה מן הנאך
אלי מגדל עדר׃ ויהי בשכן ישראל בארץ ההוא וילך ראובן וישכב את בלהה
פלגש אביו וישמע ישראל ויהיו בני יעקב שנים עשר׃ והוה פסקא
כד שרא ישראל בארעא ההיא ואזל ראובן ושכיב ית בלהה לחינתא דאבוהי ושמע זה הפסוק אין מתרגם בצבור׳׳

בכור נחלה בכור לעבודה בכור לממון׳ ולא ניתנה בכורה ליוסף אלא לממון והשבטים שנעשה לשני
שבטים׳ ממרא׳ שם המישור׳׳ קרית הארבע׳ שם העיר במרא קריה הארבע של מישור שלקרית ארבע׳׳
ואם תאמר היה לו לכתוב ממרא הקרית ארבע בן דרך המקרא בכל דבר טעמו כפול כגון זה וכגון
ביתלחם אביעזר ביתש׳׳ אם הוצרך להטיל בו הא ניתנה בראש [illegible] התיבה השנייה בית הלחמי
בעפרת אבי העזרי׳ בנה חיאל ביתאלי׳׳ ובוא יצחק אין מוקדם ומאוחר בתורה מכירתו שליוסף
קדמה למיתתו שליצחק י״ב שנה שהרי כשנולד יעקב היה יצחק בן ס׳ שנה׳ אם תוציא מ׳ ממאה ופ׳
שנה נשארו ק״ך ויוסף נמכר בן י״ז שנה׳ ואותה שנה נשתנה וו ליעקב׳ מצד בן ק״ג נתברך׳ יו׳

נטמן בבית
שבל הדי
נ״ג

ישראל והוו בני יעקב תרי עסר: פלמא סכן אסר פי דלך אלבלד מצא מתים: והוו בני יעקב
ראובן פצאגע בלהה אמה' אביה פסמע בדלך אסראיל פצארו בני יעקב ת'מן
אתני עשר: בני לאה בכור יעקב ראובן ושמעון ולוי ויהודה ויששכר וזבולן:
בני לאה בכריה דיעקב ראובן ושמעון ולוי ויהודה ויששכר וזבולון: בני לאה
בכר יעקוב ראובן ושמעון ולוי ויהודה ויששכר וזבו': בני רחל יוסף ובנימן:
בני רחל יוסף ובנימין: ובני רחל יוסף ובנימין: ובני בלהה שפחת רחל דן
ונפתלי: ובני בלהה אמתה דרחל דן ונפתלי: ובני בלהה אמה' רחל דן ונפתלי:
ובני זלפה שפחת לאה גד ואשר אלה בני יעקב אשר ילד לו בפדן ארם:
ובני זלפה אמתה דלאה גד ואשר אלין בני יעקב ד אתילידו ליה בפדן דארם:
ובני זלפה אמה' לאה גד ואשר הולאי בני יעקוב ת'די ולדו לה פי פדן ארם:
ויבא יעקב אל יצחק אביו ממרא קרית הארבע הוא חברון אשר גר שם למה נקרא שמה קרית ארבע שנקברו בה ד' זוגות:
אברהם ויצחק: ואתא יעקב לות יצחק אבוהי לממרא קרית ארבע היא
חברון דדר תמן אברהם ויצחק: תם גא יע' ת'' יצ' אביה ת'' ממרא קרית
ארבע הי חברא ת'די סכן תם אבר' ויצ': ויהיו ימי יצחק מאת שנה ושמנים
שנה: והוו יומי יצחק מאה ותמנן שנין: וכאן עמר יצ' מאיה ותמאנין סנה:
ויגוע יצחק וימת ויאסף אל עמיו זקן ושבע ימים ויקברו אתו עשו
ויעקב בניו: ואתנגיד יצחק ומית ואתכניש לעמיה סיב ושבע יומין וקברו
יתיה עשו ויעקב בנוהי: תם תופא יצ' וצאר ת'' קומה שיבא קד שבע מן
ת'עמר ודפנוה עשו ויעקוב אבנאה: ואלה תלדות עשו
הוא אדום: ואלין תולדת עשו הוא אדום: והד' שרח ת'איד עשו הו אדום:
עשו לקח את נשיו מבנות כנען את עדה בת אילון החתי ואת אהליבמה בת
ענה בת צבעון החוי: עשו נסיב ית נשוהי מבנת כנען ית עדה בת אילון
חתאה וית אהליבמה בת ענה בת צבעון חואה: וכאן עשו קד תזוג נסא מן
בנאת כנעאן ערה אבנה' אילון ת'חתי ואהליבמה אבנת ענה אבנת צבעון ת'חוי:

יד' נטמן בבית הר' על' · ויל' עבר באשה ובסוף יד' נולד יוסף שנ' ויהי כאשר ילדה רחל את ·הרי צ'א · ויז' שר
שלא נמכר ·הריקה'' עדה בת אילון · היא בשמת בת אילון ונקראת בשמת שם שהיתה מקטרת בשמים לע"ז''
אהליבמה · היא יהודית · ואותו רשע כינה שמה יהודית לומר שהיא כופרת בע"ז כדי להטעות את אביו '' בת ענה
בת צבעון' אם בת ענה לא בת צבעון ענה בנו של צבעון שנ' ואלה בני צבעון ואיה וענה · מלמד שבא צבעון על
כלתו אשת ענה ויצאת אהליבמה מבין שניהם והודיעך הכתוב שכולם בני ממזרות היו'' בשמת בת ישמעאל
ולהלן קורא לה מחלת · מצינו באגדה מדרש ספר שמואל שלשה מוחלין להם עונותיהם גר שנתגייר והעולה
לגדולה והנושא אשה ולמד הטעם מכאן לכך נקראת מחלת שנמחלו עונותיו'' אחות נביות · עד שהוא

הש"א הלו מנחת
ישמעאל

ואת בשמת בת ישמעאל אחות נביות׃ וית בסמת בת ישמעאל אחתיה דנביות׃
ובסמת אבנה אסמאעיל אכת נביות׃ ותלד עדה לעשו את אליפז ובשמת
ילדה את רעואל׃ וילידת עדה לעשו ית אליפז ובסמת ילידת ית רעואל׃
פולדת עדה לעשו אליפז ובסמת ולדת רעואל׃ ואהליבמה ילדה את יעיש ואת
יעלם ואת קרח אלה בני עשו אשר ילדו לו בארץ כנען׃ ואהליבמה ילידת
ית יעוש וית יעלם וית קרח אלין בני עשו דאתילידו ליה בארעא דכנען׃
ואהליבמה ולדת יעוש ויעלם וקרח הולאי בני עשו אלדי ולדו לה פי בלד
כנעאן׃ ויקח עשו את נשיו ואת בניו ואת בנתיו ואת כל נפשות ביתו ואת
מקנהו ואת כל בהמתו ואת כל קנינו אשר רכש בארץ כנען וילך אל ארץ
מפני יעקב אחיו׃ ודבר עשו ית נשוהי וית בנוהי וית בנתיה וית כל נפשת
ביתיה וית גיתוהי וית כל בעיריה וית כל קניניה דקנא בארעא דכנען ואזל
לארע אחרי מן קדם יעקב אחוהי׃ תם אכד עשו נסאה ובניה ובנאתה ולכל נפסתן [illegible]
וסאיר מלכה אלדי מלכה פי בלד כנעאן פמצא אלי בלד בילה מן קבל יעקב אכיה׃ [illegible]
כי היה רכושם רב משבת יחדו ולא יכלה ארץ מגוריהם לשאת אתם
מפני מקניהם׃ ארי הוה קנינהון סגי מלמתב כחדא ולא יכילת ארעא תותבותהון
למסובלא יתהון מן קדם גיתיהון׃ לאן סרחהם כאן כתירא מן אן יקימו גמיעא
ולם יטיק בלד סכנאהם אן יחתמלהם מן קבל מואשיהם׃ וישב עשו בהר
שעיר עשו הוא אדום׃ ויתיב עשו בטורא דסעיר עשו הוא אדום׃ פסכן
עשו אלדי הו אלאחמרי פי גבל סעיר׃ ואלה תלדות עשו אבי אדום בהר שעיר׃
ואלין תולדת עשו אבוהון דאדומאי בטורא דסעיר׃ והדי שרח תוליד עשו אבו
אלאחמריין פי גבל סעיר׃ אלה שמות בני עשו אליפז בן עדה אשת עשו רעואל בן
בשמת אשת עשו׃ אלין שמהת בני עשו אליפז בר עדה אתת עשו רעואל
בר בסמת אתת עשו׃ והדה אסמא בני עשו אליפז אבן עדה זוגה עשו ועש

השיאה לו מחלת ישמעאל נקראת על שמו׳׳ ואהליבמה ילדה וגו׳ קרח הזה ממזר היה ובן אליפז היה שבא על אשת אביו על אהליבמה אשת עשו שהרי הוא מנוי עם אלופי אליפז בסוף הענין׳׳ וילך אל ארץ לגור באשר ימצא׳׳ ולא יכלה ארץ מגוריהם· להספיק מרעה לבהמות שלהם ומדרש אגדה מפני יעקב אחיו מפני שטר חוב של גזרת כי גר יהיה זרעך המוטל על זרע יצחק אמר אלך לי מכאן שאין לי חלק במתנה שניתנה לו הארץ ולא בפרעון השטר ומפני הבושה שמכר בכורתו׳׳ ואלה התולדות שהולידו בניו משהלך לשעיר׳׳ ותמנע היתה פילגש· להודיע גדולתו של אברהם כמה היו תאבים לידבק בזרעו תמנע זו בת אלופים היתה שנ׳ ואחות לוטן תמנע׳ ולוטן מאלופי יושבי שעיר היה מן החורים שישבו בה לפנים אמרה איני זוכה להינשא לך הלואי ואהיה לך פילגש׳׳ ובדברי הימים מונה אותה בבניו של אליפז מלמד שבא על אשתו של שעיר ויצאת תמנע מביניהם וכשגדלה נעשית פילגשו וזהו ואחות לוטן תמנע ולא מנאה עם בני שעיר שהיתה אחותו מן האם ולא מן האב׳׳

בשמת שהיתה מזנה והיו הכל מתבשמין בה׳׳

יעוש ק׳

אלה אלופי בני
עשו· ראשי
משפחות׳׳

אבן בסמת זוגה עשו׃ ויהיו בני אליפז תימן אומר צפו וגעתם וקנז׃ והוו
בני אליפז תימן אומר צפו וגעתם וקנז׃ והולאי כאנו בני אליפז תימן אומר
צפו וגעתם וקנז׃ ותמנע היתה פילגש לאליפז בן עשו ותלד לאליפז את עמלק
אלה בני עדה אשת עשו׃ ותמנע הות לחינתא לאליפז בר עשו וילידת
לאליפז ית עמלק אלין בני עדה אתת עשו׃ וכאנת תמנע אמה לאליפז
אבן עשו פולדת לה עמלק הולאי בני עדה זוגה עשו׃ ואלה בני רעואל
נחת וזרח שמה ומזה אלה היו בני בשמת אשת עשו׃ ואלין בני רעואל
נחת וזרח שמה ומזה הולאי בני בסמת זוגה עשו׃ ואלה היו בני אהליבמה
בת ענה בת צבעון אשת עשו ותלד לעשו את יעוש ואת יעלם ואת
קרח׃ ואלין הוו בני אהליבמה בת ענה בת צבעון אתת עשו וילידת לעשו ית
יעוש וית יעלם וית קרח׃ והולאי כאנו בני אהליבמה בת ענה בת צבעון
זוגה עשו פולדת לה יעוש ויעלם וקרח׃ אלה אלופי בני עשו בני אליפז
בכור עשו אלוף [illegible] אלוף אומר אלוף צפו אלוף קנז׃ אלין רברבי תימן
בני עשו בני אליפז בכריה דעשו רבא תימן רבא אומר רבא צפו רבא
קנז׃ והולאי ענאדיד בני עשו בני אליפז בכרה תימן ענדיד ואומר ענדיד
וצפו ענדיד וקנז ענדיד׃ אלוף קרח אלוף געתם אלוף עמלק אלה אלופי
אליפז בארץ אדום אלה בני עדה׃ רבא קרח רבא געתם רבא עמלק
אלין רברבין אליפז בארעא דאדום אלין בני עדה׃ וקרח ענדיד וגעתם
ענ׳ ועמלאק ענ׳ הולאי ענאדיד אליפז פי בלד אדום הולאי בני עדה׃ ואלה
בני רעואל בן עשו אלוף נחת אלוף זרח אלוף שמה אלוף מזה אלה
אלופי רעואל בארץ אדום אלה בני בשמת אשת עשו׃ ואלין בני
רעואל בר עשו רבא נחת רבא זרח רבא שמה רבא מזה אלין רברבי
רעואל בארעא דאדום אלין בני בסמת אתת עשו׃ והולאי בני רעואל
אבן עשו נחת ענ׳ וזרח ענ׳ ושמה ענ׳ ומזה ענ׳ הולאי ענאדיד רעואל

ואלין בני רעואל נחת זרח שמה ומזה אלין הוו בני בשמת איתת עשו׃

תימן

אלה אלופי בני עשו ראשים משפחות׃ יושבי הארץ׳ שהיו יושביה קודם שבא עשו לשם׳ ורבותי דרשו שהיו
בקיאין בישובה שלארץ מלא קנה זה לזיתים׳ מלא קנה זה לגפנים׳ שהיו טועמין את העפר ויודעין איזו נ
נטיעה ראויה לו׳ ואיה וענה׳ ויו זו יתירה והוא כמו איה וענה והרבה יש במקרא תתוקדש וצבא מרמס׳ נדרס
ורכב וסוס׳ הוא ענה׳ האמור למעלה שהוא אחיו שלצבעון וכאן הוא קורא אותו בנו׳ מלמד שבא צבעון על
אמו והוליד את ענה׳ את הימים׳ פרדים׳ הרביע חמור על סוס נקבה וילדה פרד והוא היה ממזר והביא ממזרים
לעולם׳ ולמה נקרא שמם ימים שאימתן מוטלת על הבריות׳ דאמר ר׳ חנינה מימי לא שאלני אדם על מכת
פרדה ונרפא׳ ולא הוזקק לכתוב לנו משפחות החורי אלא מפני תמנע להודיע גדולת אברהם כמו שפירשתי

למעלה׃
ואלה׃
המלכים

פי בלד ארום והם בני בסמת זוגה עשו: ואלה בני אהליבמה אשת עשו אלוף
יעוש אלוף יעלם אלוף קרח אלה אלופי אהליבמה בת ענה אשת עשו: ואלין
בני אהליבמה אתת עשו רבא יעוש רבא יעלם רבא קרח אלין רברבי
אהליבמה בת ענה אתת עשו: והולאי בני אהליבמה אבנת ענה זוגה עשו
יעוש צׄ ויעלם צׄ וקרח צׄ הולאי צנאדיד אהליבמה אבנת ענה זוגה
עשו: אלה בני עשו ואלה אלופיהם הוא אדום: אלין בני עשו ואלין רברבניהון
הוא אדום: הולאי אלכמסה בני עשו והולאי אלאכר צנאדידהם והם אלאחמריין:

אלה בני שעיר החרי ישבי הארץ לוטן ושובל וצבעון וענה:
אלין בני שעיר חוראי יתבי ארעא לוטן ושובל וצבעון וענה: והולאי בני שעיר
אלחוריין סכאן אלבלד לוטן ושובל וצבעון וענה: ודשון ואצר ודישן אלה אלופי
החרי בני שעיר בארץ אדום: ודשון ואצר ודישן אלין רברבי חוראי בני שעיר
בארעא דאדום: ודשון ואצר ודישן הולאי צנאדיד אלחוריין בני שעיר פי בלד
אדום: ויהיו בני לוטן חרי והימם ואחות לוטן תמנע: והוו בני לוטן חורי
והימם ואחתיה דלוטן תמנע: וכאנו בני לוטן חרי והימם ואכתה תמנע:
ואלה בני שובל עלון ומנחת ועיבל שפו ואונם: ואלה בני שובל עלון
ומנחת ועיבל שפו ואונם: והולאי בני שובל עלון ומנחת ועיבל שפו ואונם:
ואלה בני צבעון ואיה וענה הוא ענה אשר מצא את הימם במדבר ברעתו
את החמרים לצבעון אביו: ואלין בני צבעון ואיה וענה הוא ענה דאשכח ית
גיבריא במדברא כד הוה רעי ית חמריא לצבעון אבוהי: והולאי בני צבעון
ואיה וענה הוא ענה אלדי רכב אלבגאל פי אלבר חין כאן ירעא חמיר צבעון אביה:
ואלה בני ענה דשן ואהליבמה בת ענה: ואלין בני ענה דישון ואהליבמה
בת ענה: והולאי בני ענה דישון ואהליבמה אבנתה: ואלה בני דישן
חמדן ואשבן ויתרן וכרן: ואלין בני דישן חמדן ואשבן ויתרן וכרן: והולאי
בני דישן חמדן ואשבן ויתרן וכרן: אלה בני אצר בלהן וזעון ועקן: אלין
בני אצר בלהן וזעון ועקן: והולאי בני אצר בלהן וזעון ועקן: אלה בני

למעלה. ושה המלכים וגו שמונה היו וכנגדן העמיד יעקב ובטל מלכות עשו בימיהם ושו הן מהול ואיש בשת ודוד ושלמה רחבעם אביה אסא יהושפט ובימי יורם בנו דכתי בימיו פשע אדום מתחת יד יהודה וימליכו עליהם מלך. ובימי שאול כתי' אין באדום נצב מלך. ויבב בן זרח מבצרה. בצרה מערי מואב היא שנ' ועל קריות ועל בצרה. ולפי שהעמידה מלך לאדום עתידה ללקות עמהם שנ' כי זבח ליי' בבצרה. המכה את מדין בשדה מואב. שבאו מדין על מואב למלחמה והלך מלך אדום לעזור את מואב ומכאן אנו למדין שהיו מדין ומואב מתגרין זה עם זה ובימי בלעם עשו שלום ביניהם להתקשר על ישראל. בת מי זהב. מהו זהב עשיר היה ואין זהב נחשב בעיניו לכלום. ושה שמות של ופי שמו. שנקרא עם מדינותיהם לאחר שמת הדר

ופסקה מלכות מדם
והראשונים הנזכרים

דישן עוץ וארן: אלין בני דישן עוץ וארן: הולאי בני דישן עוץ וארן: אלה
אלופי החרי אלוף לוטן אלוף שובל אלוף צבעון אלוף ענה: אלין רברבי
חוראי רבא לוטן רבא שובל רבא צבעון רבא ענה: והולאי צנאדיד אלחוריין
לוטן צנדיד ושובל צנ׳ וצבעון צנ׳ וענה צנ׳: אלוף דשן אלוף אצר אלוף
דישן אלה אלופי החרי לאלפיהם בארץ שעיר: רבא דישן רבא אצר רבא
דישן אלין רברבי חוראי לרברבניהון בארעא דשעיר: ודישון צנ׳ ואצר צנ׳
ודישן צנ׳ הולאי צנאדיד אלחוריין פי בלד סעיר: ואלה המלכים
אשר מלכו בארץ אדום לפני מלך מלך לבני ישראל: ואלין מלכיא דמלכו
בארעא דאדום קדם דימלך מלכא לבני ישראל: והולאי אלמלוך אלדי מלכו
פי בלד אדום קבל אן יכתהי מלכא לבני אסר׳: וימלך באדום בלע בן בעור
ושם עירו דנהבה: ומלך באדום בלע בר בעור ושום קרתיה דנהבה: ומלך
פי אדום בלע אבן בעור ואסם קריתה דנהבה: וימת בלע וימלך תחתיו יובב
בן זרח מבצרה: ומית בלע ומלך תחותוהי יובב בר זרח מבצרה: תם מאת
ומלך בעדה יובב אבן זרח מן אלבצרה: וימת יובב וימלך תחתיו חשם
מארץ התימני: ומית יובב ומלך תחותוהי חושם מארעא דרומא: תם מאת
ומלך בעדה אלחסאם מן בלד אלימן: וימת חשם וימלך תחתיו הדד בן בדד
המכה את מדין בשדה מואב ושם עירו עוית: ומית חושם ומלך תחותוהי
הדד בן בדד דקטיל ית מדינאי בחקלי מואב ושום קרתיה עוית: תם
מאת ומלך בעדה הדד אבן בדד אלדי קתל אלמדיאניין פי צׄיאע מואב
ואסם קריתה עוית: וימת הדד וימלך תחתיו שמלה ממשרקה: ומית
הדד ומלך תחותוהי שמלה ממשריקה: תם מאת ומלך בעדה שמלה מן
מסריקה: וימת שמלה וימלך תחתיו שאול מרחבות הנהר: ומית שמלה
ומלך תחותוהי שאול מרחובות דעל פרת: תם מאת ומלך בעדה טאלב
מן רחבה אלפראת: וימת שאול וימלך תחתיו בעל חנן בן עכבור:
ומית שאול ומלך תחותוהי בעל חנן בר עכבור: תם מאת ומלך

ופסקה מלכות מהם והראשונים הנזכרים למעלה הם שמות תולדותיהם · וכן מפורש בדברי הימי׳
וימת הדד ויהיו אלופי אדום אלוף תמנע וגו׳ מגדיאל ה״א רומי · חזק חסלת פרשת וישלח:

וישב יעקב · אחר שכתב לך ישובי עשו ותולדותיו בדרך קצרה שלא היו ספונים וחשובים לפרש היאך
נתישבו וסדר מלחמותיהם איך הוריש את החרי פירש לך ישובי יעקב ותולדותיו
בדרך ארוכה כל גלגולי סבתם לפי שהם חשובים לפני המקום להאריך בהם וכן אתה בעשרה דורות שמאדם
ועד נח פל׳ הוליד פל׳ וכשבא לנח האריך בו · וכן אתה מוצא בעשרה דורות שמנח ועד אברהם פל׳ הוליד פל׳ קצר
בהם וכיון שהגיע אצל אברהם האריך בו · משל למרגלית שנפלה בין החול אדם ממשמש בחול וכוברו

בכברה עד שמוצא

בעלה בעל חנן אבן עכבר ׃ וַיָּמָת בַּעַל חָנָן בֶּן עַכְבּוֹר וַיִּמְלֹךְ תַּחְתָּיו הֲדַר וְשֵׁם
עִירוֹ פָּעוּ וְשֵׁם אִשְׁתּוֹ מְהֵיטַבְאֵל בַּת מַטְרֵד בַּת מֵי זָהָב ׃ וּמִית בַּעַל חָנָן בַּר
עַכְבּוֹר וּמְלַךְ תְּחוֹתוֹהִי הֲדַר וְשׁוּם קַרְתֵּיהּ פָּעוּ וְשׁוּם אִתְּתֵיהּ מְהֵיטַבְאֵל בַּרַת
מַטְרֵד בַּת מְצָרֵף דַּהֲבָא ׃ תֻּם מאת ומלך בעדה הדר ואסם קריתה פעו ואסם
זוגתה מהיטבאל אבנת מטרד אבנת מא אלדהב ׃ וְאֵלֶּה שְׁמוֹת אַלּוּפֵי עֵשָׂו
לְמִשְׁפְּחֹתָם לִמְקֹמֹתָם בִּשְׁמֹתָם אַלּוּף תִּמְנָע אַלּוּף עַלְוָה אַלּוּף יְתֵת ׃ וְאִלֵּין
שְׁמָהַת רַבְרְבֵי עֵשָׂו לְזַרְעִיָּתְהוֹן לְאַתְרֵיהוֹן בִּשְׁמָהַתְהוֹן רַבָּא תִמְנָע רַבָּא עַלְוָה רַבָּא
יְתֵת ׃ וכער דלך הולאי אסמא צנאדיד עשו לעשאירהם פי מואצעהם באסמאיהם
תימן צנ ועלוה צנ ויתת צנ ׃ אַלּוּף אָהֳלִיבָמָה אַלּוּף אֵלָה אַלּוּף פִּינֹן ׃ רַבָּא
אָהֳלִיבָמָה רַבָּא אֵלָה רַבָּא פִינֹן ׃ ואהליבמה צנ ואלה צנ ופינן צנ ׃ אַלּוּף קְנַז
אַלּוּף תֵּימָן אַלּוּף מִבְצָר ׃ רַבָּא קְנַז רַבָּא תֵימָן רַבָּא מִבְצָר ׃ וקנז צנ ותימן צנ
ומבצר צנ ׃ אַלּוּף מַגְדִּיאֵל אַלּוּף עִירָם אֵלֶּה אַלּוּפֵי אֱדוֹם לְמֹשְׁבֹתָם בְּאֶרֶץ
אֲחֻזָּתָם הוּא עֵשָׂו אֲבִי אֱדוֹם ׃ רַבָּא מַגְדִּיאֵל רַבָּא עִירָם אִלֵּין רַבְרְבֵי אֱדוֹם לְמוֹתְבָנֵיהוֹן
בַּאֲרַע אַחְסַנְתְּהוֹן הוּא עֵשָׂו אֲבוּהוֹן דַּאֲדוֹמָאֵי ׃ ומגדיאל צנדיד ועירם צנ
הולאי צנאדיד אלאחמריין פי מסאכנהם פי בלד חוזהם הו עשו אבו גמיעהם ׃

יְקָר פסו' סימ' אביאסף

וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מְגוּרֵי אָבִיו בְּאֶרֶץ כְּנָעַן ׃ וִיתֵיב יַעֲקֹב בַּאֲרַע תּוֹתָבוּת
אֲבוּהִי בַּאֲרְעָא דִכְנָעַן ׃ תם סכן יעקב פי בלד סכנא אביה פי בלד כנעאן ׃
אֵלֶּה תֹּלְדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף בֶּן שְׁבַע עֶשְׂרֵה שָׁנָה הָיָה רֹעֶה אֶת אֶחָיו בַּצֹּאן וְהוּא
נַעַר אֶת בְּנֵי בִלְהָה וְאֶת בְּנֵי זִלְפָּה נְשֵׁי אָבִיו וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת דִּבָּתָם רָעָה אֶל אֲבִיהֶם ׃
אִלֵּין תּוֹלְדָת יַעֲקֹב יוֹסֵף בַּר שְׁבַע עַסְרֵי שְׁנִין הֲוָה רָעֵי עִם אֲחוֹהִי בְּעָנָא וְהוּא רָבֵי
עִם בְּנֵי בִלְהָה וְעִם בְּנֵי זִלְפָּה נְשֵׁי אֲבוּהִי וְאַיְתִי יוֹסֵף יָת דִּבְּהוֹן בִּישָׁא לַאֲבוּהוֹן ׃

בכברה עד שמוצא את המרגלית ׳ ומשמצאה הוא משליך את הצרורות מידו ונוטל את המרגלית ׳׳ אלה
תולדות יעקב ׳ ואלה שלתולדות יעקב של ישוביהם . וגלגוליהם עד שבאו לכלל ישוב ׳ סבה ראשונה יוסף בן י״ז
שנה וגו׳ ע״י זה נתגלגלו וירדו למצרים זהו אחר ישוב פשוטו שלמקרא להיות דבור על אופניו ׳׳ ומדרש אגדה
דורש תלה הכתו׳ תולדות יעקב ביוסף מפני כמה דברים ׳ אחת שכל עצמו של יעקב לא עבד אצל לבן אלא ברחל
ושהיה זיו איקונין שליוסף דומה לו וכל מה שאירע ליעקב אירע ליוסף זה נשטם וזה נשטם זה אחיו מבקש
להרגו וזה אחיו מבקשים להרגו וכן הרבה בכל ׳׳ ועוד נדרש בו וישב ׳ ביקש יעקב לישב בשלוה קפץ עליו
רוגזו שליוסף צדיקים מבקשים לישב בשלוה אמ׳ הב״ה לא דיין שלצדיקים מה שמתוקן להם לעולם ־
הבא אלא שמבקשים לישב בשלוה בעולם הזה ׳׳ והוא נער ׳ שהיה עושה מעשה נערות מתקן בשערו
ממשמש בעיניו כדי שיהיה נראה יפה ׳׳ את בני בלהה כלומ׳ ורגיל אצל בני בלהה לפי שהיו אחיו ־
מבזין אותן והוא מקרבן ׳׳ את דבתם רעה ׳ כל רעה שהיה רואה באחיו בני לאה היה מגיד לאביו שהיו
אוכלין אבר מן החי ומזלזלין בבני השפחות לקרותן עבדים וחשודין על העריות ׳ ובשלשתן לקה
וישחטו שעיר עזים במכירתו ולא אכלוהו חי ׳ ועל דבה שסיפר עליהן שהיו קורין לאחיהם עבדים

לעבד נמכר יוסף ׳׳

מהיטבאל מזכיר שמה במלך על ידה ׳׳

וישב יעקב נעל בגי׳ שוטה והושאת ומוציא דבה והוא כסיל ׳ דבתם בגי׳ מות מלמד שלשון הרע הורגתו ־

וישב יעקב ד׳ צרות אירעו לו מכין וישב אות ראשונה מיוסף אות אחרונה מדינה אות אחרונה מעשו אות אחרונה מלבן ׳׳

בקנים זקנים כתי׳ שמקרלו פלמה שאמר מזקנים אתבונן ׳

היה רועה את אחיו בצאן מלמד שהיה יוסף למוד הדבר מאביו בכשם אהרן וחוזר ומלמד לאחיו ומנהגו אותם בדבר הלכה כמו שמנהג הרועה את הצאן ׳׳

גדי׳ שרח תי׳ליד יעקוב למא כאן יוסף אבן סבעה׳ עשר סנה וכאן ירעאמע
אכותה אגנם וכאן נשיא מע בני בלהה ומע בני זלפה נסוה׳ אביה אתי׳ — איאביהם
יוסף בשנאעה רדייה ענהם ׃ וְיִשְׂרָאֵל אָהַב אֶת־יוֹסֵף מִכָּל־בָּנָיו כִּי־בֶן־זְקֻנִים
הוּא לוֹ וְעָשָׂה לוֹ כְּתֹנֶת פַּסִּים ׃ וְיִשְׂרָאֵל רְחִים יָת יוֹסֵף מִכָּל בְּנוֹהִי אֲרֵי בַר חַכִּים
הוּא לֵיהּ וְעָבַד לֵיהּ כִּתּוּנָא דְפַסֵּי ׃ וכאן אסר יחב יוסף אכתר מן גמיעהם
לאנה לה אבן שיכוכה פצנע לה תוניה׳ דיבאג ׃ וַיִּרְאוּ אֶחָיו כִּי־אֹתוֹ אָהַב אֲבִיהֶם
מִכָּל־אֶחָיו וַיִּשְׂנְאוּ אֹתוֹ וְלֹא יָכְלוּ דַּבְּרוֹ לְשָׁלֹם ׃ וַחֲזוֹ אֲחוֹהִי אֲרֵי יָתֵיהּ רְחִים אֲבוּהוֹן
מִכָּל אֲחוֹהִי וּסְנוֹ יָתֵיהּ וְלָא צָבַן לְמַלָּלָא עִמֵּיהּ שְׁלָם ׃ פלמא ראו אכותה אן
אביה יחבה אכתר מן גמיעהם שנוה ולם יטיקו אן יסלמו עליה ׃ וַיַּחֲלֹם
יוֹסֵף חֲלוֹם וַיַּגֵּד לְאֶחָיו וַיּוֹסִפוּ עוֹד שְׂנֹא אֹתוֹ ׃ וַחֲלַם יוֹסֵף חֶלְמָא וְחַוִּי לַאֲחוֹהִי
וְאוֹסִיפוּ עוֹד סְנוֹ יָתֵיהּ ׃ תם אן יוסף ראי׳ חלמא פאכבר בה אכותה ואזתארו
איצא שנאה לה ׃ וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם שִׁמְעוּ־נָא הַחֲלוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר חָלָמְתִּי ׃ וַאֲמַר
לְהוֹן שְׁמַעוּ כְעַן חֶלְמָא הָדֵין דַּחֲלָמִית ׃ תם קאל להם אסמעו הדה ארויא אלתי
ראיתהא ׃ וְהִנֵּה אֲנַחְנוּ מְאַלְּמִים אֲלֻמִּים בְּתוֹךְ הַשָּׂדֶה וְהִנֵּה קָמָה אֲלֻמָּתִי
וְגַם־נִצָּבָה וְהִנֵּה תְסֻבֶּינָה אֲלֻמֹּתֵיכֶם וַתִּשְׁתַּחֲוֶיןָ לַאֲלֻמָּתִי ׃ וְהָא אֲנַחְנָא
מְאַסְּרִין אֵסָּרָן בְּגוֹ חַקְלָא וְהָא קָמַת אֵסָּרְתִּי וְאַף אִזְדְּקִיפַת וְהָא מִסְתַּחֲרָן
אֵסָּרָתְכוֹן וְסָגְדָן לְאֵסָּרְתִּי ׃ כאנא נגרז גרזא פי אלצחרי׳ וכאן גרזתי וקפת
תם אנתצבת וכאן גרזכם תחיט בהא ותסגד להא ׃ וַיֹּאמְרוּ לוֹ אֶחָיו
הֲמָלֹךְ תִּמְלֹךְ עָלֵינוּ אִם־מָשׁוֹל תִּמְשֹׁל בָּנוּ וַיּוֹסִפוּ עוֹד שְׂנֹא אֹתוֹ עַל־
חֲלֹמֹתָיו וְעַל־דְּבָרָיו ׃ וַאֲמַרוּ לֵיהּ אֲחוֹהִי הֲמַלְכָּא אַתְּ מְדַמֵּי לְמִמְלַךְ
עֲלָנָא אוֹ שָׁלְטָן אַתְּ סָבִיר לְמִשְׁלַט בַּנָא וְאוֹסִיפוּ עוֹד סְנוֹ יָתֵיהּ עַל חֶלְמוֹהִי וְעַל
פִּתְגָמוֹהִי ׃ קאלו לה אכותה אמלכא תמלך עלינא או צלטאנא תתצלד

דבה
לעבר נמכר יוסף ועל העריות שסיפר עליהם ותשא אשת ארוניו׳׳ רבתם כל לשון פלרין כלמה שהיה
יכול לדבר בהם רעה היה מקפר׳׳ דבה לשון רובב שפתי ישנים׳׳ בן זקונים שנולד לו לעת זקנתו ואונקלוס
תרגם בר חכים הוא ליה כל מה שלמד משם ועבר מסר לו׳׳ ד״א שהיה זיו איקונין שלו דומה לו׳׳ פסים לשון
כלי מילת כמו חור כרפס ותכלת׳ וכמו כתנת הפסים דתמר ואמנון׳׳ ומדרש אגדה על צרותיו שנמכר
לפוטיפר ולסוחרים וליכמעאלים ולמדנים׳׳ ולא יכלו דברו לשלום ׃ מתוך גנותם למדנו שבחם שלא דברו
אחת כפה ואחת בלב׳׳ דברו לדבר עמו׳׳ מאלמים אלמים כתרגמו מאסרין אסרן׳ עמרין וכן נושא אלמותיו
קמה ונתנה
וכמוהו בלשון משנה והשומות נוטל ומכריז׳׳ נזקפה וגם נצבה לעמוד על עמדה בזקיפה׳׳ ועל דבריו על
דבתם רעה שהיה מביא לאביהם׳׳ ויספר אל אביו ואל אחיו לאחר שסיפר אותו לאחיו חזר וסיפרו לאביו בפניהם׳
ויגער בו לפי שהיה מטיל שנאה עליו׳׳ הבוא נבוא והלא אמך כבר מתה והוא לא היה יודע שהדברים מגיעין
לבלהה שגדלתו כאמו׳׳ ורבותי׳ למדו מכאן שאין חלום בלא דברים בטלים ויעקב היה מתכוין להוציא הדבר

ויעשה לו
כתנת פסים
שמלך פ
ומלות פס׳׳

[illegible]

מלבבנו שלא
יקנאוהו לכך

עליכא פאזדאדו איצא שנאה לה עלי אחלאמה ועלי כלאמה: ויחלם עוד
חלום אחר ויספר אתו לאחיו ויאמר הנה חלמתי חלום עוד והנה השמש
והירח ואחד עשר כוכבים משתחוים לי: וחלם עוד חלמא אחרנא ואשתעי
יתיה לאחוהי ואמר האחלמית חלמא עוד והא שמשא וסיהרא וחד עסר
כוכביא סגדין לי: וראי איצא רויא אכרא פקצהא עלי אכותה וקאל הודי קד
ראית רויא איצא כאן שמס וקמר ואחדא עשר כוכבא סאגדין לי: ויספר
אל אביו ואל אחיו ויגער בו אביו ויאמר לו מה החלום הזה אשר חלמת הבא נבוא — הבוא נבוא וגו׳ יו״ד כנגד יו״ד שבטים עם מנשה ואפרים
אני ואמך ואחיך להשתחות לך ארצה: ואשתעי לאבוהי ולאחוהי ונזף ביה
אבוהי ואמר ליה מא חלמא הדין דחלמתא המיתא ניתי אנא ואמך ואחך
למסגד לך על ארעא: וארקצהא עלי אביה ואכותה זגרה אביה וקאל להמא
הדי רויא אלדי ראיתהא הל נגי אנא ואמך ואכותך לנסגד לך עלי אלארץ:
ויקנאו בו אחיו ואביו שמר את הדבר: וקניאו ביה אחוהי ואבוהי נטר ית
ב פתגמא: פחסדוה עלי דלך אכותה ואבוה חפט כלאמה: וילכו אחיו לרעות
את צאן אביהם בשכם: ואזלו אחוהי למרעי ית ענא דאבוהון בשכם: תם — נקוד על את צאן
מצו אכותה לירעו גנם אביהם פי נאבלוס: ויאמר ישראל אל יוסף הלא
אחיך רעים בשכם לכה ואשלחך אליהם ויאמר לו הנני: ואמר ישראל
ליוסף הלא אחך רען בשכם איתא ואשלחינך לותהון ואמר ליה האנא:
וקאל אסר׳ ליוסף הודי אכותך ירעון פי נאבלוס תעאל אבעתך אליהם קאל
לה נעם: ויאמר לו לך נא ראה את שלום אחיך ואת שלום הצאן והשבני
דבר וישלחהו מעמק חברון ויבא שכמה: ואמר ליה איזיל כען חזי ית
שלם אחך וית שלם ענא ואתיבני פתגמא ושלחיה ממישר חברון ואתא
לשכם: קאל לה אמץ אשרף סלאמת אכותך וסלאמת אלגנם ורד עלי

לך נא ראה שומלך שלא יצא אדם לא בכי טוב בעשי שיוצא בראות עמק שני וזו שעלי יצב נתחעבלו ולו שעם

מלב כנו שלא יקנאוהו לכך אמ׳ לו הבא נבוא אני ואמך בשם שאין אפשר באמך כך השאר בטל׳ שמר
את הדבר היה ממתין ומצפה מתי יבוא וכן שומר אמונים וכולא תשמר על חטאתי לא תמתין יד׳
לרעות את צאן נקוד על את שלא הלכו אלא לרעות את עצמן׳ הנני לשון ענוה וזריזות׳ נגרר למצות
אביו ואף על פי שהיה יודע באחיו ששונאים אותו׳ מעמק חברון׳ והלא חברון בהר שנ׳ ויעלו בנגב ויבא עד
חברון אלא מעצה עמוקה שלאותו צדיק הקבור בחברון לקיים מה שנ׳ לאברהם בין הבתרים כי גר יהיה זרעך׳ ויבא
שכמה׳ וימצאהו איש׳ זה גבריאל׳ נסעו מזה׳ הסיעו עצמן מן האחוה׳ נלכה דותינה׳ לבקש לך נכלי דתות שימיתוך
בהם׳ ולפי פשוטו שם מקום הוא ואין יוצא מידי פשוטו׳ ויתנכלו׳ שנתמלאו נכלים וערמימות׳ אותו כמו אתו׳
עמו בלשון אין׳ ונראה מה יהיו חלומותיו׳ אר׳ יצחק מקרא זה אומר דרשני רוח הקדש אומרת כן הם אומרים נהרגהו
והכתוב מסיים מה יהיו חלומותיו שמכיון שיהרגוהו בטלו חלומותיו׳ לא נכנו נפש מכת נפש זו היא מיתה׳׳
מלכות בית שנ׳ וילך רחבעם שכמה׳ וימצאהו׳ ונראה דבר מי יקום או שלכם או שלי אי אפשר שיאמרו הם ונכלתה מה יהיו חלומותיו
שמכיון

מקום מוכן לפורענות שם קלקלו השבטים שם ענו את דינה שם נחלקה

למען הציל אותו׳

ט̇נואב פמעת בה מן עמק חברא פאתא נאבלוס׃ וַיִּמְצָאֵהוּ אִישׁ וְהִנֵּה תֹעֶה בַּשָּׂדֶה [illegible]
וַיִּשְׁאָלֵהוּ הָאִישׁ לֵאמֹר מַה תְּבַקֵּשׁ׃ ואשכחיה גברא והוא [illegible] בחקלא ושאליה גברא
למימר מא את בעי׃ פוגדה רגל צ̇אל פי צ̇יאעהא פסאלה וקאל מאתטלב׃ וַיֹּאמֶר אֶת
אַחַי אָנֹכִי מְבַקֵּשׁ הַגִּידָה נָּא לִי אֵיפֹה הֵם רֹעִים׃ ואמר ית אחי אנא בעי חזי כען
לי איכא אנון רען׃ קאל אנא אטלב אכותי אכברני אין הם ירעון׃ וַיֹּאמֶר
הָאִישׁ נָסְעוּ מִזֶּה כִּי שָׁמַעְתִּי אֹמְרִים נֵלְכָה דֹּתָיְנָה וַיֵּלֶךְ יוֹסֵף אַחַר אֶחָיו
וַיִּמְצָאֵם בְּדֹתָן׃ ואמר גברא נטלו מכא ארי שמעית דאמרין נזיל לדותן
ואזל יוסף בתר אחוהי ואשכחנון בדותן׃ קאל ט̇רבל רחלו מן ההנא וסמעתהם
יקולון נמצ̇י אלי דתן פמצ̇א יוסף ורא אכותה פוגדהם פי דתן׃ וַיִּרְאוּ אֹתוֹ מֵ
מֵרָחֹק וּבְטֶרֶם יִקְרַב אֲלֵיהֶם וַיִּתְנַכְּלוּ אֹתוֹ לַהֲמִיתוֹ׃ וחזו יתיה מרחיק ועד לא
קריב לותהון וחשיבו עלוהי למקטליה׃ פראוה מן בעיד קבל אן יקרב אליהם
אגתאלוה ליקתלוה׃ וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל אָחִיו הִנֵּה בַּעַל הַחֲלֹמוֹת הַלָּזֶה בָּא׃ ואמרו
גבר לאחוהי הא מרי חלמיא דיכי אתי׃ פקאל בעצ̇הם לבעץ̇ הורי צ̇אחב
תלך אלאחלאם גאי׃ וְעַתָּה לְכוּ וְנַהַרְגֵהוּ וְנַשְׁלִכֵהוּ בְּאַחַד הַבֹּרוֹת וְאָמַרְנוּ
חַיָּה רָעָה אֲכָלָתְהוּ וְנִרְאֶה מַה יִּהְיוּ חֲלֹמֹתָיו׃ וכען איתו ונקטלניה ונרמיניה
בחד מן גוביא ונימר חיתא בישתא אכלתיה ונחזי מא יהי בסוף חלמוהי׃
פתעאלו אן נקתלה ונטרחה פי בעץ̇ אלאבאר ונקול וחש רדי אכלה ונרי
מא יכון מן אחלאמה׃ וַיִּשְׁמַע רְאוּבֵן וַיַּצִּלֵהוּ מִיָּדָם וַיֹּאמֶר לֹא נַכֶּנּוּ נָפֶשׁ׃
ושמע ראובן ושיזביה מידהון ואמר לא נקטליה נפש׃ פסמעהם ראובן
וכלצה מן אידיהם וקאל לא נקתל נפסא׃ וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם רְאוּבֵן אַל תִּשְׁפְּכוּ
דָם הַשְׁלִיכוּ אֹתוֹ אֶל הַבּוֹר הַזֶּה אֲשֶׁר בַּמִּדְבָּר וְיָד אַל תִּשְׁלְחוּ בוֹ לְמַעַן הַצִּיל
אֹתוֹ מִיָּדָם לַהֲשִׁיבוֹ אֶל אָבִיו׃ ואמר להון ראובן לא תישדון דם רמו יתיה לגובא

למען הציל אותו׳ רוח הקדש מעידה על ראובן שלא אמר זאת אלא להציל אותו שיבא הוא ויעלהו משם אמר
אני בכור וגדול שבכולם לא יתלה הסרחון אלא בי׳׳ את כתנתו׳ זה חלוק׳׳ את כתנת הפסים׳ היא שהוסיף לו אביו
יותר על אחיו׳ והבור רק אין בו מים׳ ממשמע שנ׳ והבור רק איני יודע שאין בו מים מה ת״ל אין בו מים׳ מים אין
בו אבל נחשים ועקרבים יש בו׳׳ אורחת ישמעאלים כתרגומו שירת ערבאי׳ שיירת הולכי אורח׳׳ וגמליהם נושאים
וגו׳ למה פרסם הכתו׳ את משאם להודיע מתן שכרן של צדיקים שאין דרכן של ערביים לשאת אלא נפט
ועטרן שריחן רע ולזה נזדמנו בשמים שלא יוזק מריח רע׳׳ נכאת׳ כל כנוסי בשמים הרבה קרוי נכאת׳
וכן ויראם את כל בית נכותו מרקחת בשמיו ואונק׳ תרגם לשון שעוה׳ צרי׳ שרף הנוטף מעצי הקטף והוא
נטף הנמנה עם סממני הקטרת׳׳ ולוט׳ לוטותא שמו בלשון משנה׳׳ ורבותי׳ פירשו שורש עשב ושמו אשטוריא
במסכת נדה׳׳ מה בצע׳ מה ממון כתרגומו׳׳ וכסינו את דמו׳ ונעלים את מיתתו׳׳ וישמעו וקבלו מנו׳ וכל שמועה שהיא
קבלת דברים כגון את קול יי׳ אלהים מתהלך בגן׳ ורבקה שומעת וישמע יעקב׳ שמעתי את תלונות כולן מתורגמין

דבר ובגון וישמע יעקב אחבין בעשה ונשמע ונעשה מתורגם נקבל
וכל שהיא שמיעת האזן כגון וישמעו את קול

וישמעו
ושמעת
ושמע
שמיע
קדמי׳׳

וישמע ראובן ויצילהו מידם אמר ראובן הוא מונה אותי עם אחי ואני מציל בייתי סבור שנתרחקתי כשראתו מעשה והוא בינדני ובנה השמש והירח וי״א כוכבים ואני מציל לכך אל בבא אתה התחלת להציל נפשות חייך שאין מפרישין עוד מקלט ונלבד שנא׳ באמן בצר במדבר באזן המישור לראובני

[illegible]

הדין דבמדברא וידא לא תושטון ביה בדיל לשיזבא יתיה מידהון לאתבותיה לות
אבוהי: וקאל להם לא תספכו דמא אטרחוה פי הדה' אלגב אלדי פי אלבר ולא תמדו
ג אידיכם אליה ליקבל אן יכלצה מן אידיהם וירדה אלי אביה: ויהי כאשר בא יוסף
אל אחיו ויפשיטו את יוסף את כתנתו את כתנת הפסים אשר עליו: והוה כד
אתא יוסף לות אחוהי ואשלחו ית יוסף ית כתוניה ית כתונא דפסי דעלוהי: פלמא
גא יוסף אלי אכותה סלכוה תוניתה תוניה' אלדיבאג אלדי עליה: ויקחהו וישלכו
אתו הברה והבור רק אין בו מים: ונסבוהי ורמו יתיה לגובא וגובא ריקן לית
ביה מיא: פאכדוה וטרחוה פי אלגב וכאן אלגב פארגא ליס פיה מא: וישבו
לאכל לחם וישאו עיניהם ויראו והנה ארחת ישמעאלים באה מגלעד וגמליהם
נשאים נכאת וצרי ולט הולכים להוריד מצרימה: ואסחרו למיכל לחמא
וזקפו עיניהון וחזו והא שיירת ערבאי אתיא מגלעד וגמליהון טעינן שעף
וקטף ולטום אזלין לאחתא למצרים: תם גלסו ליאכלו טעאמא פרפעו
עיונהם ונצרו פאדי' בקאפלת אעראב גאיה מן גרש וגמאלהם מחמלה
כרנוב ותריאק ושאהבלוט מארין ליחדרו דלך אלי מצר: ויאמר
מה בצע / מה בצע / כדמי טבל / העוכן דמים / דמו ישפך: יהודה אל אחיו מה בצע כי נהרג את אחינו וכסינו את דמו: ואמר יהודה
לאחוהי מא ממון נתהני לנא ארי נקטול ית אחונא ונכסי על דמיה:
פקאל יהודה לאכותה מא שטמע פי אן נקתל אכינא ונגטי דמה: לכו
ונמכרנו לישמעאלים וידנו אל תהי בו כי אחינו בשרנו הוא וישמעו
אחיו: איתו ונזבנניה לערבאי וידנא לא תהי ביה ארי אחונא בסרנא הוא
וקבילו מניה אחוהי: תעאלו נביעה מן אלאעראב וידנא לא תבטש בה
לאנה אכינא כלחמנא פקבלו מנה אכותה: ויעברו אנשים מדינים סחרים
בעשרים כסף / שבן עין סבן / חמש עשר בן ל / כסף: וימשכו ויעלו את יוסף מן הבור וימכרו את יוסף לישמעאלים בעשרים כסף
ויביאו את יוסף מצרימה: ועברו גברי מדינאי תגרי ונגידו ואסיקו ית יוסף

שמעו ושמעת ושמע שמיע קדמי" ויעברו אנשים מדינים · זו היא שיירה אחרת והודיעך הכתו־
שנמכר פעמים הרבה" וימשכו' בני יעקב את יוסף מן הבור וימכרוהו לישמעאלים והישמעאלים למדינים
והמדינים מכרו אותו למצרים" וישב ראובן · ובמכירתו לא היה שם שהגיע יומו לילך ולשמש את אביו" דא
עמוק היה בשקו ובתעניתו על שבלבל יצועי אביו" אנה אני בא' אנה אברח מצערו של אבא" שעירי עזים
דומה דמו לשל אדם" הכתנת' זה שמה וכנויה רבוקה לתיבה אחרת כגון כתנת יוסף כתנת פסים כתנת
בד נקוד כתנת" ויאמר כתנת בני · היא זו חיה רעה אכלתהו נצנצה בו רוח הקודש סופו שתתגרה בו אשת
פוטיפר' ולמה לא גלה לו הב"ה לפי שהחרימו וקללו כל מי שיגלה ושיתפוהו להב"ה עמהם · אבל יצחק היה
יודע שהוא חי אמ' היאך אגלה והב"ה אינו רוצה לגלות לו" ימים רבים · עשרים ושתים שנה משפירש ממנו
עד שירד יעקב למצרים שנ' יוסף בן שבע עשרה שנה וגו' ובן ל' שנה היה בעמדו לפני פרעה ושבע שני
השבע ושתים שני הרעב כשבא יעקב למצרים הרי כ"ב שנה כנגד כ"ב שנה שלא קיים יעקב כבוד אב
ואם כ' שנה שהיה בבית לבן ושתי שנים בדרך כשחזר מבית לבן שנה וחצי בסכות וששה חדשים בבית

ל' וזהו שאמ'
ללבן זה לי
עשרים שנה

מן גובא וזבינו ית יוסף לערבאי בעסרין כסף ואיתיאו ית יוסף למצרים׃
פלמא מר בהם אולאיך אלרגאל אלמדיאניין אסתגאר גדבו יוסף ואצעדוה מן
אלגב ובאעוה להם בעשרין דרהם ואתו בה מצרא׃ וישב ראובן אל הבור
והנה אין יוסף בבור ויקרע את בגדיו׃ ותב ראובן לגובא והא לית יוסף
בגובא ובזע ית לבושוהי׃ פרגע ראובן אלי אלגב ואד ליס יוסף פיה פכרק
תיאבה׃ וישב אל אחיו ויאמר הילד איננו ואני אנה אני בא׃ ותב לות
אחוהי ואמר עולימא ליתוהי ואנא לאן אנא אתי׃ פרגע אלי אכותה וקאל
אלגלאם ליס הו ואנא אין אמצי׃ ויקחו את כתנת יוסף וישחטו
שעיר עזים ויטבלו את הכתנת בדם׃ ונסיבו ית כתונא דיוסף ונכסו
צפיר בר עזי וטבלו ית כתונא בדמא׃ פאכדו תוניה יוסף ודבחו עתודא
מן אלמאעז וגמסוהא פי דמה׃ וישלחו את כתנת הפסים ויביאו אל
אביהם ויאמרו זאת מצאנו הכר נא הכתנת בנך הוא אם לא׃ ושלחו
ית כתונא דפסי ואיתיאו לאבוהון ואמרו דא אשכחנא אשתמודע כען
הכתונא דברך היא אם לא׃ ובעתו בהא מע מן אתי בהא אלי אביהם וקאלו
קד וגדנא הדה אתבתהא הל הי תוניה אבנך אם לא׃ ויכירה ויאמר כתנת
בני חיה רעה אכלתהו טרף טרף יוסף׃ ואשתמודעה ואמר כתונא דברי
חיתא בישתא אכלתיה מקטל קטיל יוסף׃ פאתבתהא וקאל הי תוניה אבני
וחש רדי אכלה פריסה אפתרס יוסף׃ ויקרע יעקב שמלתיו וישם שק
במתניו ויתאבל על בנו ימים רבים׃ ובזע יעקב לבושוהי ואסר סקא
בחרציה ואתאבל על בריה יומין סגיאין׃ פכרק יעקוב תיאבה ושד מסחא
פי חקוה וחזן עלי אבנה מדה טוילה׃ ויקמו כל בניו וכל בנתיו לנחמו
וימאן להתנחם ויאמר כי ארד אל בני אבל שאלה ויבך אתו אביו׃ וקמו
כל בנוהי וכל בנתיה לנחמותיה וסריב לקבלא תנחומין ואמר ארי איחות

ואני אנה אני בא מאמר עמה׳ יתלבבי המדיינים בי ימכרו קנאני לגבורה ומתענה לי׳׳

ל׳ ובנו שאמר ללבן זה לי עשרים שנה בביתך לי הן וקופי ללקות כנגדן׳ וכל בנותיו׃ ר׳ יהודה אומ׳ אחיות
תאומות נולדו עם כל שבט ושבט ונשאום ור׳ נחמיה אומ׳ כנעניות היו אלא מהו וכל בנותיו
שאין אדם נמנע מלקרוא לחתנו בנו ולכלתו בתו׳ וימאן להתנחם׳ אין אדם יכול לקבל תנחומין על החי
וסבור שמת שעל המת נגזרה גזירה שישתכח מן הלב ולא על החי׳ ארד אל בני׳ כמו על בני והרבה אל
משמשין בלשון על אל שאול ואל ביתו הדמים אל הלקח ארון האלהים ואל מות חמיה ואישה׳ אבל שאלה׳
כפשוטו לשון קבר הוא באבלי אקבר ולא אתנחם כל ימי׳ ומדרשו גיהנם׳ סימן זה מסור בידו מפי הגבורה
אם לא ימות אחד מבניו בחייו מובטח הוא שאינו רואה גיהנם׳ ויבך אותו אביו׳ כלפי יצחק בוכה היה
מפני צרתו של יעקב אבל לא היה מתאבל שהיה יודע שהוא חי׳ הטבחים׳ שוחטי בהמות המלך׳
ויהי בעת ההיא׳ למה נסמכה פרשה זו לכאן והפסיק בפרשתו של יוסף ללמד שהורידוהו אחיו מגדולתו
כשראו בצרת אביהם אמרו אתה אמרת למכרו אלו אמרת להשיבו היינו שומעין לך׳ ויט מאת אחיו׳
עד איש עדלמי׳ נשתתף עמו׳ כנעני׳ תגרא׳ והיה בכזיב׳ שם המקום ואומר אני על שם שפסקה מלדת

נקרא כזיב
שמון היו
פתיה כזו

לות ברי כר אבילא לשאול ובכא יתיה אבוהי: פקאם גמיע בניה ובנאתה
ליעאזוה פאבא אן יתעאזא וקאל כל אכזל אתרא ואנא חזין עלי אבני אתם
בכא עליה: והמדנים מכרו אתו אל מצרים לפוטיפר סריס פרעה שר
הטבחים: ומדינאי זבינו יתיה למצרים לפוטיפר רבא דפרעה רב קטוליא: וזמריאניין
באעוה אלי מצר אלי פוטיפר כאדם פרעון ריס אלסיאפין: ויהי ד
בעת ההוא וירד יהודה מאת אחיו ויט עד איש עדלמי ושמו חירה: והוה
בעדנא ההוא ונחת יהודה מלות אחוהי וסטא עד גברא עדלמאה ושמיה חירה: לות
וכאן פי ד'לך אלוקת איצא אן יהודה הבט ען אכותה פמאל אלי רגל עדלמי
אסמה חירה: וירא שם יהודה בת איש כנעני ושמו שוע ויקחה ויבא אליה:
וחזא תמן יהודה בת גבר תגרא ושמיה שוע ונסבה ועל לותה: פראי תם
יהודה אבנת רגל כנאעני אסמה שוע פתזוג בהא ודכל אליהא: ותהר ותלד
בן ויקרא את שמו ער: ועדיאת וילידת בר וקרא ית שמיה ער: פחמלת
וולדת אבנא פסמאה ער: ותהר עוד ותלד בן ותקרא את שמו אונן: ועדיאת
עוד וילידת בר וקרת ית שמיה אונן: פחמלת איצא וולדת אבנא ואסמתה
אונן: ותסף עוד ותלד בן ותקרא את שמו שלה והיה בכזיב בלדתה אתו:
ואוסיפת עוד וילידת בר וקרת ית שמיה שלה והוה בכזיב כד ילידת יתיה:
פעאודת איצא וולדת אבנא ואסמתה שלה וכאן יהודה פי כזיב חין
ולדתה: ויקח יהודה אשה לער בכורו ושמה תמר: ונסיב יהודה אתתא
לער בכריה ושמה תמר: פאתכד יהודה זוגה לער בכרה אסמהא תמר:
ויהי ער בכור יהודה רע בעיני יהוה וימתהו יהוה: והוה ער בכרא דיהודה
ביש קדם יי׳ ואמיתיה יי׳: וכאן ער בכר יהודה רדיא בין ידי אללה פאמאתה:
ויאמר יהודה לאונן בא אל אשת אחיך ויבם אתה והקם זרע לאחיך: ואמר יהודה
לאונן עול לות אתת אחוך ויבם יתה ואקים זרעא לאחוך: פקאל יהודה לאונן
אדכל אלי זוגה אכיך ואבן בהא ואקם נסלא לאכיך: וידע אונן כי לא לו יהיה

ושמה תמר שביתא
קומתה דומה לתמר
אמרו תמר בת שם
בן נח היתה והיתה
כהנת ביתאל וכיון
שנשאת ער ואח
שמעין היא יולדת
והיא מתב ערת
... היא מניח
... שלה והודש ...
בכן וימיתהו ...

נקרא כזיב לשון פיו פהיה לי כמו אכזב אשר לא יכזבו מימיו ואם לא כן מה בא להודיענו ובבר ראיתי
ותקרא שמו שלה וגו פסקת רע בעיני יי׳ כדעתן שלאונן משחית זרעו על באונן וימת גם אותו כמיתתו
שלער מיתתו שלאונן ולמה היה ער משחית זרעו כדי שלא תתעבר ויכחיש יפיה והקם זרע הבן יקרא על
המת ונחת ארצה רע מבפנים וזרה מבחוץ כי אם וגו כנוס דוחה הא אותה בקש שלא ... כדעתו להשיאה
לו כי אמר פן ימות ומוחזקת היא בן שימותו אנשיה ויעל על גוזזי צאנו ויעל תמנתה לעמוד על גוזזי צאנו
עולה תמנתה ובשמשון הוא אומר וירד שמשון תמנתה בשפוע ההר היתה יושבת עולין לה מכאן ויורדין לה
מכאן ותתעלף כסתה פניה שלא יכיר בה ותשב בפתח עינים בפתיחת עינים בפרשת דרכים
שעל דרך תמנתה ורבותי דרשו בפתחו של אברהם אבינו שכל עינים מצפות לראותו כי ראתה כי גדל

שלה וגו
בפיסק
הפקידה

הזרע והיה אם בא אל אשת אחיו ושחת ארצה לבלתי נתן זרע לאחיו:
וידע אונן ארי לא על שמיה מתקרי זרעא והוי כד עליל לות אתת אחוהי
ומחביל אורחיה על ארעא בדיל דלא לקיימא זרעא לאחוהי: פעלם
אונן אנה ליס ליה ינסב אלנסל פכאן אדי דכל אלי זוגה אכיה אפסד דלך
עלי אלארץ לילא יעטי נסלא לאכיה: וירע בעיני יהוה אשר עשה וימת
גם אתו: ובאיש קדם יי דעבד ואמית אף יתיה: פאסא ענד אללה מא פעל
פאמאתה איצא: ויאמר יהודה לתמר כלתו שבי אלמנה בית אביך עד
יגדל שלה בני כי אמר פן ימות גם הוא כאחיו ותלך תמר ותשב בית
אביה: ואמר יהודה לכלתיה תיבי ארמלא בית אבוך עד דירבי שלה
ברי ארי אמר דלמא ימות אף הוא כאחוהי ואזלת תמר ויתיבת בית
אבוהא: פקאל יהודה לתמר כנתה אגלסי ארמלה פי בית אביך אלי אן יכבר שלה
אבני לאנה קאל כלא ימות הו איצא כאכותה פמצת תמר וגלסת פי בית אביהא:
וירבו הימים ותמת בת שוע אשת יהודה וינחם יהודה ויעל על גזזי צאנו
הוא וחירה רעהו העדלמי תמנתה: וסגיאו יומיא ומיתת בת שוע אתת
יהודה ואתנחם יהודה וסליק על גזזי ענה הוא וחירה רחמיה עדלמאה
לתמנת: תם טאלת אלאיאם ומאתת אבנת שוע זוגה יהודה פתעזא יהודה
וצעד אלי גאזזי גנמה הו וחירה צאחבה אלעדלמי אלי תמנת: ויגד לתמר
לאמר הנה חמיך עלה תמנתה לגז צאנו: ואתחוה לתמר למימר הא חמויך
סליק לתמנת למגז ענה: פאכברת תמר וקיל להא הודי חמוך צאעד אלי תמנת
ליגז גנמה: ותסר בגדי אלמנותה מעליה ותכס בצעיף ותתעלף ותשב
בפתח עינים אשר על דרך תמנתה כי ראתה כי גדל שלה והוא לא נתנה
לו לאשה: ואעדיאת לבושי ארמלותה מנה ואתכסיאת בעיפא ואתקנת
ויתיבת בפרשת עינים דעל אורח תמנת ארי חזת ארי רבא שלה והיא לא

וירע בעיני יי׳ אשר עשה וימת גם אותו אמר ר׳ יוחנן כל המוציא ש״ז לבטלה חייב מיתה שנאמר וימת גם אותו ר׳ אמי כאילו שופך דמים ... הילדים בנחלים תחת סעיפי הסלעים ... ושוחטי לא ...

שלה וגו׳ לפיכך הפקירה עצמה אצל יהודה שהיתה מתאוה להעמיד ממנו בנים: ויחשביה לזונה: לפי שיושבת בפרשת דרכים: כי כסתה פניה: ולא יכול לראותה ולהכירה. ומדרש רבותי כי כסתה פניה כשהיתה בבית חמיה היתה צנועה לפיכך לא חשדה: ויט אליה אל הדרך: מדרך שהיה בה נטה אל הדרך אשר היא בה ובלשון לעז דשטורנ״ר הבה נא הכיני עצמך ודעתך לכך כל לשון הבה לשון הזמנה היא חוץ ממקום שיש לתרגמו בלשון נתינה ואף אותן שלהזמנה קרובים ללשון נתינה הם: עירבון משכון: חותמך ופתילך עזקתך ושושיפך טבעת שאתה חותם בה ושמלתך שאתה מתכסה בה: ותהר לו גבורים כיוצא בו צדיקים כיוצא בו: הקדשה מקודשת — ומזומנת לזנות: תקח לה יהיה שלה מה שבידה: פן נהיה לבוז אם תבקשנה עוד יתפרסם הדבר ויהיה גנאי בימה

עלי לנשות
עוד נאמת

אתיהבת ליה לאתו: פנזעת תיאב חזנהא ענהא ותגטת בכמאר ותנקבת
וגלסת פי מנצרה עלי טריק תמנת למא ראת אן שלה קד כבר והי לם תעטא
לה זונה: ויראה יהודה ויחשבה לזונה כי כסתה פניה: וחזהא יהודה וחשבה
כנפקת ברא ארי כסיאת אפהא: פבצרהא יהודה וחסבהא ממתהנה לאנהא
כאנת תגטי וגההא: ויט אליה אל הדרך ויאמר הבה נא אבוא אליך כי לא
ידע כי כלתו הוא ותאמר מה תתן לי כי תבוא אלי: וסטא לותה לאורחא
ואמר הבי כען איעול לותיך ארי לא ידע ארי כלתיה היא ואמרת מא תתין לי
ארי תיעול לותי: פמאל אליהא ען אלטריק וקאל אן שית אן אדכל אליך לאנה לם
יעלם אנהא כנתה קאלת מא תעטיני חתי תדכל אלי: ויאמר אנכי אשלח גדי
עזים מן הצאן ותאמר אם תתן ערבון עד שלחך: ואמר אנא אשדר גדי בר
עזי מן ענא ואמרת אם תתין משכונא עד דתשלח: קאל אנא אבעת בגדי מן
אלגנם קאלת אעטני רהנא אלי אן תבעת בה: ויאמר מה הערבון אשר אתן
לך ותאמר חתמך ופתילך ומטך אשר בידך ויתן לה ויבא אליה ותהר לו:
ואמר מא משכונא דאתין ליך ואמרת עזקתך ושושיפך וחטרך דבידך
ויהב לה ועאל לותה ועדיאת ליה: קאל מא אלרהן אלדי אעטיך קאלת כאתמך
ומפתולך ועצאך אלדי פי ידך פאעטאהא דלך ודכל אליהא וחמלת מנה:
ותקם ותלך ותסר צעיפה מעליה ותלבש בגדי אלמנותה: וקמת ואזלת ה
ואעדיאת עיפה מנה ולבישת לבושי ארמלותה: תם קאמת ומצת ונזעת
כמארהא ענהא ולבסת תיאב חזנהא: וישלח יהודה את גדי העזים ביד
רעהו העדלמי לקחת הערבון מיד האשה ולא מצאה: ושדר יהודה ית גדיא
בר עזי ביד רחמיה עדלמאה למסב משכונא מידא דאתתא ולא אשכחה:
פבעת יהודה באלגדי מע צאחבה אלעדלמי ליאכד אלרהן מן יד אלמראה:

על' לעשות עוד לאמת דברי הנה שלחתי הגדי הזה: ולפי שרימה יהודה את אביו בגדי עזים שהטביל כתונת
יוסף בדמו רמה וגם הוא בגדי עזים: כמשלש חדשים רובו של ראשון ורובו של אחרון ואמצעי שלם ולעובר כמשלש
חדשים כהשתלש חדשים כמו ומשלוח מנות משלוח ידים וכן תרגם אנקלוס כתלתות ירחיא: הרה לזנונים שם דבר
מעוברת כמו אשה הרה וכמו גבלה כחמר: ותשרף אמר אפרים מקשאה משום ר' מאיר בתו של שם היתה שהוא כהן
לפיכך דנוה בשריפה: היא מוצאת לישרף: והיא שלחה אל חמיה לא רצתה להלבין פניו ולומר ממך אני מעוברת אלא
לאיש אשר אלה לו אם יודה מעצמו ואם לאו ישרפוני ואל אלבין פניו מכאן אמרו נוח לו לאדם שיפילוהו לכבשן האש ואל
ילבין פני חבירו ברבים: הכר נא אין נא אלא לשון בקשה הכר נא בוראך ואל תאבד שלש נפשות: צדקה בדבריה
ממני היא מעוברת ורבותינו דרשו שיצתה בת קול ואמרה ממני ומאתי יצאו הדברים לפי שהיתה צנועה בבית חמיה
גזרתי שיצאו ממנה מלכים ומשבט יהודה גזרתי להעמיד מלכים בישראל: כי על כן לא נתתיה כי בדין עשתה על

אשר לא
נתתיה
לשלה

ולם יגדהא: וישאל את אנשי מקמה לאמר איה הקדשה הוא בעינים על
הדרך ויאמרו לא היתה בזה קדשה: ושאיל ית אנשי אתרה למימר אן מקדשתא
דהיא בעינים על אורחא ואמרו לית הכא מקדשתא: פסאל אהל מוצעהא
וקאל אין אלמתעה אלתי פי אלמנצרה עלי אלטריק קאלו מא כאנת הנא קט
מתעה: וישב אל יהודה ויאמר לא מצאתיה וגם אנשי המקום אמרו
לא היתה בזה קדשה: ותב לות יהודה ואמר לא אשכחתה ואף אנשי
אתרא אמרו לא הות הכא מקדשתא: פרגע אלי יהודה וקאל לם אגדהא
ואיצא אהל אלמוצע קאלו מא כאנת הנא קט מתעה: ויאמר יהודה תקח
לה פן נהיה לבוז הנה שלחתי הגדי הזה ואתה לא מצאתה: ואמר יהודה
תסב לה דלמא נהי לחוך הא שדרית גדיא הדין ואת לא אשכחתה:
קאל יהודה כל תאכד להא ולא נציר לאזרא הודי קד ארסלת הדי אלגדי
ואנת לם תגדהא: ויהי כמשלש חדשים ויגד ליהודה לאמר זנתה תמר
כלתך וגם הנה הרה לזנונים ויאמר יהודה הוציאוה ותשרף: והוה
כתלתות ירחיא ואתחוא ליהודה למימר זניאת תמר כלתך ואף הא
מעדיא מזנותה ואמר יהודה אפקוהא ותתוקד: פלמא מצת תלאתה אשהר
אכבר יהודה וקיל לה קד זנת תמר כנתך והודי הי חאמל מן אלזנא קאל
יהודה אכרגוהא פתחרק: הוא מוצאת והיא שלחה אל חמיה לאמר
לאיש אשר אלה לו אנכי הרה ותאמר הכר נא למי החתמת והפתילים
והמטה האלה: היא מתפקא והיא שלחת לחמוהא למימר לגבר דאלין
דיליה מניה אנא מעדיא ואמרת אשתמודע כען דמן עזקתא ושושיפא
וחטרא האלין: כמא הי תכרג בעתת אליה וקאלת מן אלרגל אלדי הדה
אלעלאק לה אנא חאמל ת'ם קאלת אתתבת למן הדה אלכאתם ואלמפתולה
ואלעצא: ויכר יהודה ויאמר צדקה ממני כי על כן לא נתתיה לשלה בני

אשר לא נתתיה לשלה בני ולא יסף עוד ית' אומרין לא הוסיף וי"א לא פסק בפת לדתה ובלבקה ה"א וימלאו ימיה
ללדת להלן למלאים וכאן לחסרים והנה תאומים מלא ולהלן תומים חסר שהאחד רשע אבל כאן שניהם צדיקים
ויתן יד הוציא האחד ידו לחוץ ולאחר שקשרה על ידו החזירה פרצת חזקת עליך חוזק אשר על ידו השני ארבע
ידות כתובות כאן כנגד ארבעה חרמים שמעל עכן שיצא ממנו וי"א כנגד ד' דברים שלקח אדרת שנער ושתי
חתיכות כסף שלמאתים שקלים ולשון זהב בל' ויקרא שמו זרח ע"ש זריחת מראות השני ויוסף הורד חוזר לענין
הראשון שאם שהפסק בו כדי לסמוך ירידתו שליהודה למכירתו שליוסף לומר שכשבילו הורידוהו מגדולתו ועוד
כדי לסמוך מעשה אשתו שלפוטיפר למעשה תמר לומר לך מה זו לשם שמים אף זו לשם שמים שראתה באצטרולגין
שלה שעתידה להעמיד בנים ואינה יודעת אם ממנה אם מבתה יצא חמו עם שמים שנאמר כבין ... הרי
מלכנו

למון קצר
חסר אשר

ולא יסף עוד לדעתה: ואשתמודע יהודה ואמר זכאה מני מעברא ארי על
כן לא יהבתה לשלה ברי ולא אוסיף עוד למדעה: פאתבתהא יהודה וקאל קד
צדקת דלך מני ולדלך לם אזוגהא לשלה אבני ולם יעאוד איצא אן יואקעהא:
ויהי בעת לדתה והנה תאומים בבטנה: והוה בעדן מילדה והא תיומין ב
במעהא: ולמא כאן וקת ולאדהא פאדי בתאמין פי בטנהא: ויהי בלדתה
ויתן יד ותקח המילדת ותקשר על ידו שני לאמר זה יצא ראשנה: והוה
במילדה ויהב ידא ונסבת חיתא וקטרת על ידיה זהוריתא למימר דין
נפק קדמותא: פלמא ולדת אכרג אחדהמא ידה פאכדת אלקאבלה קרמזא
פעקדת עליהא וקאלת הדי כרג אולא: ויהי כמשיב ידו והנה יצא אחיו ותאמר
מה פרצת עליך פרץ ויקרא שמו פרץ: והוה כד אתיב ידיה והא נפק
אחוהי ואמרת מא תקוף סגי עלך למתקף וקרא שמיה פרץ: פלמא
רד ידה כרג אכיה פקאלת מא אחסן כמא יאנטמי פאסמאה רהא:
ואחר יצא אחיו אשר על ידו השני ויקרא שמו זרח: ובתר כין נפק
אחוהי דעל ידיה זהוריתא וקרא שמיה זרח: ובעד דלך כרג אכיה אלדי
על ידה אלקרמז פאסמאה שריק: ויוסף הורד מצרימה
ויקנהו פוטיפר סריס פרעה שר הטבחים איש מצרי מיד הישמעאלים
אשר הורדהו שמה: ויוסף אתחת למצרים וזבניה פוטיפר רבא דפרעה
רב קטוליא גברא מצראה מידא דערבאי דאחתוהי לתמן: ויוסף הבט
בה מצרא פאשתראה פוטיפר כאדם פרעון ריים אלסיאפין רגל מצרי
מן יד אלאעראב אלדי אחדרוה אלי תם: ויהי יהוה את יוסף ויהי איש מצליח
ויהי בבית אדניו המצרי: והוה מימרא דיי בסעדיה דיוסף והוה גבר מצלח
והוה בבית רבוניה מצראה: פכאן אללה מעה וכאן רגלא מנגחא ואקאם

לשון קצר חסר אשר. ולא ידע אתו מאומה לא היה נותן לבו לכלום. כי אם הלחם היא אשתו אלא שדיבר בלשון נקייה.
ויהי יוסף יפה תואר ויפה מראה: כיון שראה עצמו מושל התחיל אוכל ושותה ומסלסל בשערו אמר הקב"ה אביך
מתאבל ואתה מסלסל בשערך אני מגרה בך את הדוב מיד ותשא אשת אדוניו וגו' כל מקום שנ' אחר סמוך והסמיכ
לאלהים. בני נח נצטוו על העריות. לשכב אצלה. אפי' בלא תשמיש. להיות עמה. לעולם הבא. ויהי כהיום הזה
כלומ' ויהי כאשר הגיע יום מיוחד יום צחוק יום איד שלהם שהלכו כולם לבית ע"א אמרה אינו לי יום הגון ליזקק ליוסף
כהיום הזה. אמרה להם חולה אני ואיני יכולה לילך. לעשות מלאכתו. רב ושמואל חד אמר מלאכתו ממש
וחד אמר לעשות צרכיו עמה אלא שנראית לו דמות דיוקנו של אביו וכו' כדאיתא במס' סוטה. ראו הביא
לנו. הרי זה לשון קצרה הביא לנו ולא פירש מי הביאו ועל בעלה אומרת כן. עברי. מעבר הנהר מבני עבר.
לאדוני של יוסף. באשר לצחק בי העבד העברי אשר הבאת לנו. ויהי כשמוע אדוניו. בשעת תשמיש אמרה לו כן
וזהו שאמרה כדברים האלה עשה לי עבדך ענייני תשמיש כאלה. ויש שלוחסר שהיה מקובל לבל ואין לשון כלא
באה וחסורה שבמשנה. הוא היה עושה. כתרגומו במימריה הוה מתעביד. באשר יי' אתו. בשביל שיי' אתו.

פי בית מולאה אלמצרי׃ וירא אדניו כי יהוה אתו וכל אשר הוא עשה יהוה
מצליח בידו׃ וחזא רבוניה ארי מימרא דיי׳ בסעדיה וכל דהוא עביד יי׳
מצלח בידיה׃ פלמא ראי׳ מולאה אן אללה מעה וגמיע מא יעמלה
מנגחה פי ידה׃ וימצא יוסף חן בעיניו וישרת אתו ויפקדהו על ביתו וכל
יש לו נתן בידו׃ ואשכח יוסף רחמין בעינוהי ושמיש יתיה ומניה על
ביתיה וכל דאית ליה מסר בידיה׃ וונד יוסף חטאא ענדה פכדמה ווכלה
עלי׳ מנזלה וגמיע מאלה געלה פי ידה׃ ויהי מאז הפקיד אתו בביתו ועל כל
אשר ישלו ויברך יהוה את בית המצרי בגלל יוסף ויהי ברכת יהוה
בכל אשר ישלו בבית ובשדה׃ והוה מעדן דמני יתיה בביתיה ועל כל
דאית ליה ובריך יי׳ ית בית מצראה בדיל יוסף והוה ברכתא דיי׳
בכל דאית ליה בביתא ובחקלא׃ ולמא כאן מן חין וכלה עלי׳ מנזלה
וגמיע מאלה באדך אללה פי בית אלמצרי בסבב יוסף וכאנת ברכתה הדה פי גמיע
מאלה פי אלמנאזל ואלציאע׃ ויעזב כל אשר לו ביד יוסף ולא ידע אתו מאומה
כי אם הלחם אשר הוא אוכל ויהי יוסף יפה תאר ויפה מראה׃ ושבק כל
דליה בידא דיוסף ולא ידע עמיה מדעם אלהין לחמא דהוא אכיל והוה
יוסף שפיר בריוא ויאי בחזוא׃ פתרך כל מאלה פי ידה ולם יפתקד מעה
שיא אלא אלטעאם אלדי יאכלוה וכאן יוסף חסן אלחליה ואלמנטר גמיעא׃
ויהי אחר הדברים האלה ותשא אשת אדניו את עיניה אל יוסף ותאמר
שכבה עמי׃ והוה בתר פתגמיא האלין וזקפת אתת רבוניה ית עינהא
לות יוסף ואמרת שכוב עמי׃ ולמא כאן בעד הדה אלאמור מדת אמראה
מולאה עינהא אלי יוסף וקאלת צאגעני׃ וימאן ויאמר אל אשת אדניו
הן אדני לא ידע אתי מה בבית וכל אשר ישלו נתן בידי׃ וסריב ואמר
לאתת רבוניה הא רבוני לא ידע עמי מא בביתא וכל דאית ליה מסר בידי׃
פאבא וקאל להא הודי׳ מולאי לם יערף מעי במא פי אלבית וכל מאלה געלה
פי ידי׃ איננו גדול בבית הזה ממני ולא חשך ממני מאומה כי אם אותך
באשר את אשתו ואיך אעשה הרעה הגדלה הזאת וחטאתי לאלהים׃ לית
דרב בביתא הדין מני ולא מנע מני מדעם אלהין יתיך בדיל דאת אתתיה
ואיכדין אעביד בשתא רבתא הדא ואחוב קדם יי׳׳ וליס הו פי הדי אלבית באפצל

מני ולס

מני ולם יעד מני שי אלא אנת לאנך זוגתה פכיף אצנע הדה אלשניעה אלעטימה
ואכטי ללה׃ ויהי כדברה אל יוסף יום יום ולא שמע אליה לשכב אצלה
להיות עמה׃ והוה כד מלילת עם יוסף יום יום ולא קביל מנה למשכב לותה
למהוי עמה׃ פלמא כלמתה יומא בעד יום ולם יקבל מנהא אן ינאם לזקהא
ליכון מעהא׃ ויהי כהיום הזה ויבא הביתה לעשות מלאכתו ואין איש מאנשי
הבית שם בבית׃ והוה כיומא הדין ועל לביתא למבדק בכתבי חושבניה ולית
אנש מאנשי ביתא תמן בביתא׃ וכאן פי בעץ אלאיאם דכל אלי אלבית ליצנע
צנאעה כאנת לה ולם יכון רגל מן אהל אלבית פיה׃ ותתפשהו בבגדו לאמר
שכבה עמי ויעזב בגדו בידה וינס ויצא החוצה׃ ואחדתיה בלבושיה למימר
שכוב עמי ושבקיה ללבושיה בידה ועריק ונפק לשוקא׃ פתעלקת בקמיצה
קאילא צאגעני פתרך קמיצה בידהא והרב וכרג אלי אלסוק׃ ויהי כראותה כי עזב
בגדו בידה וינס החוצה׃ והוה כד חזת ארי שבקיה ללבושיה בידה ועריק לשוקא׃
פלמא ראת אנה קד תרך קמיצה בידהא והרב אלי אלסוק׃ ותקרא לאנשי ביתה
ותאמר להם לאמר ראו הביא לנו איש עברי לצחק בנו בא אלי לשכב עמי
ואקרא בקול גדול׃ וקרת לאנשי ביתה ואמרת להון למימר חזו אתי לנא
גברא עבראה לחייכא בנא על לותי למשכב עמי וקרית בקלא רמא׃
ודעת באהל ביתהא וקאלת להם אנטרו כיף גאנא בעבד עבראני ליתלעב
בנא אתאני ליצאגעני פצרכת בצות עאלי׃ ויהי כשמעו כי הרימתי קולי
ואקרא ויעזב בגדו אצלי וינס ויצא החוצה׃ והוה כד שמע ארי ארימית
קלי וקרית ושבקיה ללבושיה לותי ועריק ונפק לשוקא׃ פלמא סמעני קד רפעת
צותי פצרכת תרך קמיצה פי ידי והרב וכרג אלי אלסוק׃ ותנח בגדו אצלה עד
בוא אדניו אל ביתו׃ ואחיתתיה ללבושיה לותה עד דעל רבוניה לביתיה׃ פודעת
קמיצה ענדהא אלי אן דכל מולאה אלי מנזלה׃ ותדבר אליו כדברים האלה לאמר
בא אלי העבד העברי אשר הבאת לנו לצחק בי׃ ומלילת עמיה כפתגמיא האלין למימר
על לותי עבדא עבראה דאיתיתא לנא לחייכא בי׃ וקאלת לה מתל הדי אלקול אתאני
אלעבד אלעבראני אלדי גיתנא בה ליתלעב בנא׃ ויהי כהרימי קולי ואקרא ויעזב בגדו
אצלי וינס החוצה׃ והוה כד ארימית קלי וקרית ושבקיה ללבושיה לותי ועריק
לשוקא׃ פלמא רפעת צותי ונאדית תרך קמיצה פי ידי והרב אלי אלסוק׃ ויהי
כשמע אדניו את דברי אשתו אשר דברה אליו לאמר כדברים האלה עשה

לי עבדך ויחר אפו: והוה כד שמע רבוניה ית פתגמי אתתיה דמלילת עמיה
למימר כפתגמיא האלין עבד לי עבדך ותקיף רגזיה: פלמא סמע כלאמהא
אלדי קאלת לה כדי צנע בי עבדך אשתד גצבה עליה: ויקח אדני יוסף אתו
ויתנהו אל בית הסהר מקום אשר אסורי המלך אסורים ויהי שם בבית אסירי
הסהר: ודבר רבוניה דיוסף יתיה ויהביה בבית אסירי אתרא דאסירי
מלכא אסירין והוה תמן בבית אסירי: פאכדה וזרעה פי אלסגן מוצע אסרא
אלמלך מחבוסין פכאן הנאך: ויהי יהוה את יוסף ויט אליו חסד ויתן חנו
בעיני שר בית הסהר: והוה מימרא דיי בסעדיה דיוסף ונגדליה חסדא
ויהביה לרחמין בעיני רב בית אסירי: פכאן אללה מעה ומייל לה פצלא
ורזקה חצאא ענד ריים אלסגן: ויתן שר בית הסהר ביד יוסף את כל
האסורים אשר בבית הסהר ואת כל אשר עשים שם הוא היה עשה: האסירים
ויהב רב בית אסירי בידא דיוסף ית כל אסיריא דבבית אסירי וית כל דאנון
עבדין תמן במימריה הוה מתעביד: חתי געל תחת ידה גמיע אלאסרא אלדין
פי אלסגן וגמיע מא כאנו יצנעון תם הו כאן ידברה: אין שר בית הסהר ראה
את כל מאומה בידו באשר יהוה אתו ואשר הוא עשה יהוה מצליח:
לית רב בית אסירי חזי ית כל סרחן בידיה ברמימרא דיי בסעדיה ודהוא
עביד יי מצלח: ליס רייס אלסגן ירא שיא מנכרא עליה ממא אלה ומא יעמלה
אלה מנגחה:

ויהי אחר הדברים האלה חטאו משקה מלך מצרים והאפה
לאדניהם למלך מצרים: והוה בתר פתגמיא האלין סרחו שקיא דמלכא
דמצרים ונחתומא לרבונהון למלכא דמצרים: וכאן בעד הדה אלאמור אן
סאקי מלך מצר ואלכבאז ארנבא לסידהמא מלך מצר: ויקצף פרעה על
שני סריסיו על שר המשקים ועל שר האופים: ורגיז פרעה על תרין רברבנוהי
על רב שקי ועל רב נחתומי: פסכט פרעון עלי כאדמיה רייס אלסקאה
ורייס אלכבאזין: ויתן אתם במשמר בית שר הטבחים אל בית הסהר

אחר הדברים האלה · לפי שהרגילה · אותה ארורה את הצדיק בפי כולם לדבר בו הביא להם הקב"ה סורחנם
שלאלו שיפנו אליהם ולא אליו ועוד שתבוא הרוחה לצדיק על ידיהם·· חטאו · זה נמצא זבוב בפיילי פוטיריט
וזה נמצא צרור בגלוסקיא שלו·· האופה [illegible] את פת המלך ואין אופה אלא בפת ובלעז פיסטור
ויפקד שר הטבחים את יוסף להיות אתם·· ויהיו ימים במשמר · שנים עשר חדש·· ויחלמו חלום שניהם
ויחלמו שניהם חלום זהו פשוטו · ומדרשו כל אחד חלם חלום שחלם את חלומו ופתרון חבירו וזהו שנ' וירא
שר האפים כי טוב פתר·· איש כפתרון חלומו · כל אחד חלם חלום הדומה לפתרון העתיד לבוא עליהם

אופים·
עצבים
כמוסך
וזמק··

מקום אשר יוסף אסור שם: ויהב יתהון במטרת בית רב קטוליא בבית אסירי
אתראדי יוסף אסיר תמן: וודעהמא פי חפט̇ מנזל ר״ס ט̇סי״אפין פי ט̇סגן ט̇ד׳
יוסף מחבוס פיה: ויפקד שר הטבחים את יוסף אתם וישרת אתם ויהיו ימים
במשמר: ומני רב קטוליא ית יוסף עמהון ושמיש יתהון והוו יומין במטרא:
פוכל ר״ס ט̇סי״אפין יוסף עליהמא ליכרמהמא ואקאמא מדה פי ט̇חפט̇:
ויחלמו חלום שניהם איש חלמו בלילה אחד איש כפתרון חלמו המשקה
והאפה אשר למלך מצרים אשר אסורים בבית הסהר: וחלמו חלמא תרויהון
גבר חלמיה בליליא חד גבר כפשרן חלמיה שקיא ונחתומא ולמלכא
דמצרים דאסירין בבית אסירי: ט̇׳ אן ראיא גמיעא רויא כל רגל ע׳
חדה פי ליליא ואחדא וכאן חלם כל ואחד חסב תפסילה ט̇מאקי וט̇כבאז
ט̇ריף למלך מצר ט̇מאסורין פי ט̇סגן: ויבא אליהם יוסף בבקר וירא
אתם והנם זעפים: ואתא לותהון יוסף בצפרא וחזא יתהון והאנון נסיסין:
פדכל ט̇יהמא יוסף בט̇גדאה וראי׳ וגוההם כט̇חין: וישאל את סריסי
פרעה אשר אתו במשמר בית אדניו לאמר מדוע פניכם רעים היום:
ושאיל ית רברבי פרעה דעמיה במטרת בית רבוניה למימר מדין
אפיכון בישין יומא דין: פסט̇ כארמי פרעון ט̇רין מעה פי חפט̇ בית
מולאה וקט̇ להמא מא בט̇ וגוהכמא מתגיירה ט̇יום: ויאמרו אליו חלום
חלמנו ופתר אין אתו ויאמר אלהם יוסף הלוא לאלהים פתרנים ספרו
נא לי: ואמרו ליה חלמא חלמנא ופשר לית ליה. ואמר להון יוסף הלא מן
קדם י״י פשרן חלמיא אשתעו כען לי: קט̇אלה ראינא רויא וליס להא מפסר
קט̇ להמא יוסף ט̇א אן ט̇תפסיר ללה לכן קצוהא עלי״: ויספר שר המשקים
את חלמו ליוסף ויאמר לו בחלומי והנה גפן לפני: ואשתעי רב שקי
ית חלמיה ליוסף ואמר ליה בחלמי והא גופנא קדמי: פקץ ר״ס ט̇סקאה
רויאה עלי יוסף וקט̇ ראית כאן בין ידי״: ובגפן שלשה שריגים והוא
כפרחת עלתה נצה הבשילו אשכלתיה ענבים: ובגופנא תלתה שבשין
והיא כד אפרחת אפיקת לבלבין ואניעת כין בשילו אתכלהא הוו ענבין

ובגפן שלשה שריגים ר׳ ירמיה בר אבא אומ׳ גפן זו ישראל וכה״א גפן ממצ׳ תסיע׳ ג׳ שריגים אלו ג׳ רגלים שעולין ישראל בכל שנה ושנה׳ והיא כפורחת הגיע זמנן שלישראל לפרות ולרבות שנ׳ ובני ישר׳ פרו וישרצו׳ עלתה נצה׳ הגיע זמנן שלישראל ליגאל׳ הבשילו

זועפים׳ עצבים כמו סר וזעף׳ אנף יצי אנוא׳ שריגים׳ זמורות ארוכות שקורין ורו״ץ׳ והיא כפורחת׳ דומה
לפורחת והיא כפורחת׳ נדמה לי בחלומי כשו היא פורחת ואחר הפרח עלתה נצה נעשו סמדר אנו׳פער בלעז
ואחר הבשילו׳ והיא כד אפרחת אפיקת לבלבין עכ״ תרגומו שלפורחת׳ נץ׳ גדול מפרח כדכת׳ ובוסר גומל
יהיה נצה וכת׳ ויוצא פרח ואחר ויצץ ציץ׳ ואשחט׳ כתרגו׳ ועצלית והרבה יש בלשון משנה׳ שלשת ימים
הם׳ סימ׳ הם לך לשלשת ימים ויש מדרשי אגדה הרבה׳ ישא פרעה את ראשך׳ למנין חשבון פטקיד
אשכלותיה ענבים׳ הגיע זמנה שלמצרים לשתות כוס התרעלה׳ אמ׳ כ׳ שמעון בן לקיש אומר זו כגפן נמשלה׳ זמורות שבה זו רבנן בתים׳
אשכולות שבה זו תלמידי חכמי׳ עלין שבה זו עמי הארץ׳ קנוקנות שבה זו ריקנין שבישראל׳ וכוס פרעה בידי כנגד ד׳ כוסות האמורין כאן שעתידין
יומות העולם לשתות ד׳ כוסות שלתרעלה׳ וכנגדן תיקנו חכמי׳ ד׳ כוסות שלגאולה׳ עכ״

גזאר עבדיו
נדרת לעבדו

ופי אלגפן תלאתה קצבאן והי כמא פרעת צעדת נוארהא ובלגת ענאקידהא
ועצרת ענבא׃ וכוס פרעה בידי ואקח את הענבים ואשחט אתם אל כוס
פרעה ואתן את הכוס על כף פרעה׃ וכסא דפרעה בידי ונסיבית ית ענביא
ועצרית יתהון לכסא דפרעה ויהבית ית כסא על ידא דפרעה׃ וכאן כאס
פרעון פי ידי פאכדת אלענב ועצרתה פיה ונאולתה לה׃ ויאמר לו יוסף זה
פתרנו שלשת השרגים שלשת ימים הם׃ ואמר ליה יוסף דין פשרניה
תלתה שבשין תלתא יומין אנון׃ קאל לה יוסף הדי תפסירהא אלתלאתה
אלקצבאן תלאת איאם׃ בעוד שלשת ימים ישא פרעה את ראשך
והשיבך על כנך ונתת כוס פרעה בידו כמשפט הראשון אשר היית
משקהו׃ בסוף תלתה יומין ידכרנך פרעה ויתיבנך על שמושך ותתן
כסא דפרעה בידיה כהלכתא קדמיתא דהויתא משקיליה׃ אלי תלאתה
איאם ידכרך פרעון ויורדך אלי מרתבתך ותנאולה כאסה כאלסירה
אלאולי אלדי כנת סאקיה׃ כי אם זכרתני אתך כאשר ייטב לך ועשית
נא עמדי חסד והזכרתני אל פרעה והוצאתני מן הבית הזה׃ אלהין
תדכרנני עמך כד ייטב לך ותעביד כען עמי טיבו ותדכר עלי קדם
פרעה ותפקינני מן בית אסירי הדין׃ לא אן דכרתני מעך אן נאל
אמראך ואצנע אלי מערופא ואדכרני ענד פרעון ואכרגני מן
הדי אלבית׃ כי גנב גנבתי מארץ העברים וגם פה לא עשיתי מאומה
כי שמו אתי בבור׃ ארי מגנב גניבנא מארע עבראה ואף הכא
לא עבדית מדעם ארי שויאו יתי בבית אסירי׃ לאני סרקת מן בלד
אלעבראניין והאהנא איצא לם אצנע שיא אסתחקאת אן יגעלוני
בסבבה פי אלחבס׃ וירא שר האפים כי טוב פתר ויאמר אל יוסף
אף אני בחלמי והנה שלשה סלי חרי על ראשי׃ וחזא רב נחתומי
ארי יאות פשר ואמר ליוסף אף אנא בחלמי והא תלתא סלין

שאר עבדיו לשרת לפניו ובסעודה ימנה אותך עמהם׃ כנך׳ בסיס שלך ומושבך׳׳ אם זכרתני
אתך׳ ...שר אם זכרתני אתך מאחר שייטב לך׳׳ ועשית נא עמדי חסד׳ אין נא אלא לשון בקשה׳׳
סלי חורי׳ סלים של נצרים קלופים חורין ובמקומינו יש הרבה ודרך מוכרי פת כסנין שקורין אובלי״ש
לתתם באותן סלים׳׳ יום הולדת את פרעה׳ יום לידתו וקורין לו יום גינוסיא ולשון הולדת לפי׳
שאין הולד נולד אלא על ידי אחרים שהחיה מילדת את האשה ועל כן היא נקראת מילדת וכן׳
ומולדותיך ביום הלדת אותך׳ וכן אחרי הכבס את הנגע שכבוסו על ידי אחרים׳׳ וישא את
ראש וגו׳ מנאם עם שאר עבדיו שהיה מונה המשרתים שישרתו לו בסעודתו וזכר את אלו בתוכם
כמו נשאו
את ראש
לשון מנין׳׳

דחירון על רישי׃ ולמא ראי ר״ים אלכבאזין אנה קד פסרהא לה לכיר קאלה ראית
אנא איצא כאן תלאת סלאל חוארי׳ עלי׳ ראסי׃ ובסל העליון מכל מאכל פרעה
מעשה אפה והעוף אכל אתם מן הסל מעל ראשי׃ ובסלא עלאה מכל מיכלא
דפרעה עובד נחתום ועופא אכיל יתהון מן סלא מעלוי רישי׃ ופי אלסלה אלעליא
מן גמיע טעאם פרעון מא יצנעה אלכבאז וכאן אלטאיר יאכל מנהא פי אלסל
מן פוק ראסי׃ ויען יוסף ויאמר זה פתרנו שלשת הסלים שלשת ימים הם׃
ואתיב יוסף ואמר דין פשרניה תלתה סלין תלתה יומין אנון׃ פאגאבה יוסף
וקאל הדי תפסירהא אלתלאתה אלסלאל תלאתה איאם׃ בעוד שלשת ימים ישא
פרעה את ראשך מעליך ותלה אותך על עץ ואכל העוף את בשרך מעליך׃
בסוף תלתה יומין יעדי פרעה ית רישך מנך ויצלוב יתך על צליבא וייכול
עופא ית בסרך מנך׃ אלי תלת איאם יכזע פרעון ראסך ען בדנך ויצלבך
עלי׳ כשבה ויאכל אלטאיר מן להמך׃ ויהי ביום השלישי יום הלדת את
פרעה ויעש משתה לכל עבדיו וישא את ראש שר המשקים ואת ראש
שר האפים בתוך עבדיו׃ והוה ביומא תליתאה יום בית ולדא דפרעה ועבד
משתיא לכל עבדוהי ואדכר ית ריש רב שקי וית ריש רב נחתומי בגו עבדוהי׃
פלמא כאן פי אליום אלתאלת והו מולד יום ולאד פרעון צנע מגלסא לגמיע עבידה
פדכר ר״ים אלסקאה ור״ים אלכבאזין פי מא בינהם׃ וישב את שר המשקים
על משקהו ויתן הכוס על כף פרעה׃ ואתיב ית רב שקי על שקיותיה ויהב
כסא על ידא דפרעה׃ פאמר ברד ר״ים אלסקאה עלי׳ סקיה ונאולה כאסה׃
ואת שר האפים תלה כאשר פתר להם יוסף׃ וית רב נחתומי צלב
כמא דפשר להון יוסף׃ וצלב ר״ים אלכבאזין כמי׳ פסר להם יוסף׃ ולא זכר
שר המשקים את יוסף וישכחהו׃ ולא אדכר רב שקי ית יוסף ואנשייה׃ תם נסי
ר״ים אלסקאה יוסף ולם ידכרה׃ [illegible]

ויהי מקץ שנתים ימים ופרעה חלם והנה עמד על היאר׃ והוה מסוף תרתין
שנין ופרעה חלים והא קאים על נהרא׃ פלמא מ[illegible] סנתין תאמתין [illegible]
פרעון כאנה ואקף עלי׳ שאטי אלניל׃ והנה מן היאר [illegible]ת שבע פרות

כמו שאמר את ראשו לעון מנין״ ולא זכר שר המשקים בו ביום״ וישכחהו לאחר כן אין [illegible] שתלה בו יוסף לזכרו הוזקק
להיות אסור שתי שנים שנ׳ אשרי הגבר אשר שם יי׳ מבטחו ולא פנה אל רהבים ולא בטח על [illegible] הקרויים רהב׃ חזק
חסלת פרשת וישב בע״ה

ויהי מקץ ׳ מתרגו׳ מסוף וכללשון קץ סף הוא״ על היאר כל שאר נהרות אינם קרויים יאורים חוץ מנילוס
מפני שכל הארץ שמויים יאורים בידי אדם ונילוס עולה בתוכה ומשקה אותה לפי שאין״

נשמיים
יורים
במעלי

יפות מראה ובריאת בשר ותרעינה באחו: והא מן נהרא סלקן שבע תורן
שפירן למחזי ופטימן בסר ורעין באחוא: וכאן קד צער מנה סבע בקראת
חסנת אלמנטר וסמאת אללחם ורעת פי אלקרט: והנה שבע פרות אחרות
עלות אחריהן מן היאר רעות מראה ודקות בשר ותעמדנה אצל הפרות על
שפת היאר: והא שבע תורן אחרנין סלקן בתריהון מן נהרא בישן למחזי וחסירן
בסר וקמא לקבלהון דתורתא על כיף נהרא: וכאן סבע בקראת אכר קד
צעדן וראהן מן אלניל קביחאת אלמנטר ודקיקאת אללחם מוקפת אלי גאנבהן
על שאטי אלניל: ותאכלנה הפרות רעות המראה ודקות הבשר את שבע
הפרות יפת המראה והבריאת וייקץ פרעה: ואכלא תורתא דבישן למחזי וחסירן
בסר ית שבע תורתא דשפירן למחזי ופטימתא ואתער פרעה: ואכלת אלבקראת
אלקביחאת אלמנטר אלרקיקאת אללחם אלסבע אלבקראת אלחסנה אלסמאה תם אסתיקץ
פרעון: ויישן ויחלם שנית והנה שבע שבלים עלות בקנה אחד בריאות וטבת:
ודמוך וחלם תנינות והא שבע שבלין סלקן בקניא חד פטימן וטבן: תם נאם
וראי תאניה כאן סבע סנבלאת קד צעדן פי קצבה ואחדה מלא גיאד: והנה
שבע שבלים דקות ושדופת קדים צמחות אחריהן: והא שבע שבלין לקין
ושקיפן קדום צמחן בתריהון: וכאן סבע סנבלאת דקאק משווהה בריח
אלקבול נבתן וראהן: ותבלענה השבלים הדקות את שבע השבלים הבריאות
והמלאות וייקץ פרעה והנה חלום: ובלעא שבליא לקיתא ית שבע שבליא
פטימתא ומליתא ואתער פרעה והא חלמא: פבלעת אלסנבלאת אלרקאק הד
אלסנבלאת אלמלא תם אסתיקץ פרעון פאדי בה חלם: ויהי בבקר ותפעם
רוחו וישלח ויקרא את כל חרטמי מצרים ואת כל חכמיה ויספר פרעה להם
את חלמו ואין פותר אותם לפרעה: והוה בצפרא ומטרפא רוחיה ושלח וקרא ית

יפות מראה סי׳ הוא לימי שובע שהבריות נראות יפות זו לזו שאין עין בריה צרה בחברתה״ באחו באגם״ מריש כמו ישגא אחו״ ודקות בשר טינבלים בלעז לשון רק״ — ותאכלנה. סי׳ שתהא כל שמחת השבע נשכחת בימי הרעב״ בקנה אחד טודי״ל בלעז״ בריאת ש״יינש בלעז״ נדרופות הל״אש בלעז שקיפן קדום חבוטות לשון משקוף החבוט תמיד ע״י הדלת המכה עליו״ קדים רוח מזרחית״ שקורין בי״שא״ הבריאות ונש״ינש בלעז״ והנה חלום״ והנה נשלם חלום שלם לפניו והוצרך לפותרים״ ותפעם רוחו״ ומטרפא רוחיה מקשקשת בתוכו כפעמון ובנבוכדנצר אומר ותתפעם רוחו לפי שהיו שם שתי פעימות שכחת החלום והעלמת פתרונו״ חרטמי מצרים״ שהנחרים בטימוטים ששואלין בעצמות״ טימיהון עצמות בלשון ארמי ובמשנה בית שהוא מלא טמיא מלא עצמות״ ואין פותר אותם לפרעה״ פותרים היו אותו אבל לא לפרעה שלא היה קולן נכנס באזניו ולא היה להם קורת רוח בפתרונם שהיו אומרין שבע בנות אתה מוליד שבע בנות אתה קובר״ איש כפתרון חלמו״ חלום הראוי לפתרון שנפתר לנו ודומה לו״ נער עברי עבד״ ארורים הרשעים שאין טובתן שלימה מזכירו בלשון בזיון״ נער שוטה ואין ראוי לגדולה״ עברי אפי׳ לשונינו אינו מכיר״ עבד וכתוב בנמוסי מצ׳ שאין עבד

באחו שיצאו ממצרים שזו בשמן מנין אחו ויהי מקן שנתים ימים ופי שנתים עשה יוסף בבית האסורים והלא יב שנה אלא למה נאמר שנתים ימים מאחר שפסד המזמות לעבר במעשים״

ותרעינה באחו בעדנים טובות אהבה ואחוה בעולם כיצד אדם בא ממקום רחוק ונכנס לעיר ומכירין יושב בשוק שבא עיניו וראה אותו מיד עומד ויצא לקראתו ומקבלו בסבר פנים יפות ומחבקו ומנשקו ומכניסו לתוך ביתו ואוכלין ושותין ושמחין ונעשין אחים ורעים דכלום מי גרם הקובע שבעולם

והנה ז׳ פרות אחרות מה אחרות שבעולם מפורענות שבעולם הכל נעדרין אחרים ונבזים כיצד אדם בא ממקום רחוק ונכנס לעיר ואוהבו יושב ברחבה כיון שראה אותו הפך את פניו לאחוריו ועשה את עצמו כמי שלא ראהו ולא הכירו מעולם מי גרם כך רעבון ופורענות שבעולם:

סל׳ יהו׳

מקץ

כל חרטמי מצרים וית כל חכימהא ואשתעי פרעה להון ית חלמיה ולית דפשר
יתהון לפרעה׃ פלמא כאן באלגדאה כרבת רוחה פבעת ודעא גמיע עלמא מצר
וגמיע חכמהא וקץ עליהם רויאה ולם יכן מן פסרהא לה׃ וידבר שר המשקים
את פרעה לאמר את חטאי אני מזכיר היום׃ ומליל רב שקי עם פרעה
למימר ית סרחני אנא מדכר יומא דין׃ פתכלם רייס אלסקאה בין ידיה וקאל
אני לאדכר כטאי אליום׃ פרעה קצף על עבדיו ויתן אתי במשמר בית שר
הטבחים אתי ואת שר האפים׃ פרעה רגיז על עבדוהי ויהב יתי במטרת
בית רב קטוליא יתי וית רב נחתומי׃ ודלך אן פרעון כאן סכט עלי עבידה
פגעלהמא פי חפץ מנזל רייס אלסיאפין אנא ורייס אלכבאזין׃ ונחלמה חלום
בלילה אחד אני והוא איש כפתרון חלמו חלמנו׃ וחלמנא חלמא בליליא חד
אנא והוא גבר כפשרן חלמיה חלמנא׃ פראינא חלם פי לילא ואחדא אנא
והו וכאן רויא כל ואחד חסב תפסירה׃ ושם אתנו נער עברי עבד לשר הטבחים
ונספר לו ויפתר לנו את חלמתינו איש כחלמו פתר׃ ותמן עמנא עולים עבראי
עבדא לרב קטוליא ואשתעינא ליה ופשר לנא ית חלמנא גבר כחלמיה
פשר׃ וכאן תם מענא גלאם עבראני עבדא לרייס אלסיאפין פקצצנאה
עליה ופסרהא לנא פסר לכל ואחד חסב רויאה׃ ויהי כאשר פתר לנו כן
היה אתי השיב על כני ואתו תלה׃ והוה כמא דפשר לנא כין הוה יתי אתיב
על שמושי ויתיה צלב׃ פכמא פסר לנא כדאך כאן רדני אלמלך אלי מרתבתי
ואלכבאז צלב׃ וישלח פרעה ויקרא את יוסף ויריצהו מן הבור ויגלח ויחלף
שמלתיו ויבא אל פרעה׃ ושלח פרעה וקרא ית יוסף ואדהטוהי מן בית
אסירי וספר ושני כסותיה ועל לות פרעה׃ פבעת פרעון ודעא ביוסף ואחצרו
כה מן אלחבס וחלק שערה ובדל תיאבה ודכל אלי פרעון׃ ויאמר פרעה אל
יוסף חלום חלמתי ופתר אין אתו ואני שמעתי עליך לאמר תשמע חלום

עבד׳ וכתוב בנמוסי מצ׳ שאין עבד מולך ולא לובש בגדי שרים״ איש כחלומו לפי החלום וקרוב לענינו הטיב
על כני פרעה הגבכל לפעלה כמו שאמ׳ פרעה קצף על עבדיו הרי מקרא קצר ולא פירש מה הטיב לפי שאין צריך
לפרש מי השיב מי שעבידו לה טיב והוא פרעה וכן דרך כל מקראות קצרים על מי שענינו לשמות הסמותמים את
הדבר׳ מן הבור מן בית הסהר שהוא עמוק כמין גומא וכן כל בור שבמקרא לשון גומא הוא ואף אם אין בו מים
קרוי בור מושב בלעז׳ ויגלח מפני כבוד המלכות״ תשמע חלום לפתור אתו׳ תשמע לשון הבנה והאזנה כמו שומע יוסף
אמר לא תשמע לשונו אנרינטר בלעז׳ בלעדי אין החכמה משלי אלא להים יענה יתן עניה בפי לשלום פרעה׳
דלות׳ כחושות כמו מדוע אתה ככה דל בן המלך ראמנון״ ורקות בשר׳ כל לשון רכות שבמקרא חסרון בשר —
ובלעז בלושם״ צנומות׳ צונמא בלשון ארמי סלע הרי הן כעץ בלא לחלוחית׳ ביבשות כסלע ותרגו׳ נצן לקין׳ כנן חין

תחזין ותבין חלום לפיתור אותו׳ תשמע

בכן שא הנץ
לפי שנתרוקנו
מן הזרע״

לפתור אתו: ואמר פרעה ליוסף חלמא חלמית ופשר לית ליה ואנא שמעית עלך
למימר דאת שמע חלמא ומפשר ליה: קאל לה פרעון קד ראית רויא וליס להא
מפסר וקד סמעת ענך אנך אדי סמעת רויא פסרתהא: ויען יוסף את פרעה
לאמר בלעדי אלהים יענה את שלום פרעה: ואתיב יוסף ית פרעה למימר
לא מן חכמתי אלהין מן קדם יי יתותב שלמא דפרעה: פאגאבה יוסף וקאל מן גיר
עלמי אללה יגיב פרעון בסלאם: וידבר פרעה אל יוסף בחלמי הנני עמד על
שפת היאר: ומליל פרעה עם יוסף בחלמי האנא קאים על כיף נהרא: תם כלמה
פרעון וקאל ראית כאני ואקף עלי שאטי אלניל: והנה מן היאר עלת שבע
פרות בריאות בשר ויפת תאר ותרעינה באחו: והא מן נהרא סלקן שבע
תורן פטימן בסר ושפירן למחזי ורעין באחוא: וכאן קד צעד מנה סבע
בקראת עטימאת אללחם וחסנאת אלחליה ורעת פי אלקרט: והנה שבע פרות
אחרות עלות אחריהן דלות ורעות תאר מאד ורקות בשר לא ראיתי כהנה
בכל ארץ מצרים לרע: והא שבע תורן אחרנין סלקא בתריהון חסיכן ובישן
למחזי לחדא וחסירן בסר לא חזיתי דכותהון בכל ארעא דמצרים לבישו: וכאן
סבע בקראת אכר קד צעדן וראהן קביחאת אלמנטר גדא רקיקאת אללחם
לם ארא מתלהן פי גמיע בלד מצר פי אלקבח: ותאכלנה הפרות הרקות והרעות
את שבע הפרות הראשנות הבריאות: ואכלא תורתא חסיכתא ובישתא
ית שבע תורתא קדמיתא פטימתא: פאכלת אלבקראת אלרקאק אלקביחאת
אלסבע אלבקראת אלאואיל אלעטימה: ותבאנה אל קרבנה ולא נודע כי באו
אל קרבנה ומראיהן רע כאשר בתחלה ואיקץ: ועלא למעיהון ולא
אתידע ארי עלא למעיהון ומחזיהון ביש כד בקדמיתא ואתעירית: פדכלת
אלי בטונהא ולם יתביין אנהא קד דכלת ומנצרהא קביח כמא כאן אולא
תם אסתיקצת: וארא בחלמי והנה שבע שבלים עלת בקנה אחד
מלאת וטבות: וחזית בחלמי והא שבע שבלין סלקן בקנייא חד מלין

בהן לא הכן לפי שתרוקנו מן הזרע" שבע שנים ושבע שנים כולן אינן לא שבע ואמר נשנה החלום פעמים לפי
שהדבר מזומן כמו שפירש לו בסוף ועל השנות החלום וגו'" ונשכח כל השבע הוא פתרון הבלעה" ולא יודע השבע
הוא פתרון ולא נודע כי באו אל קרבנה" נכון מזומן" בשבע שנים הטובות נא' הגיד לפרעה שיהיה ממון ובשבע
שני הרעב נאמ' הראה את פרעה לפי שיהיה הדבר מופלא ורחוק נופלבו לשון מראה" וחמש כמלגו וירדנון וכ'
וחמושים" אתכל אכל' שם דבר הוא לפיכך טעמו בשלף ונקוד בפתח קטן" ואוכל שהוא פועל כגון כי כל
אוכל חלב טעמו למטה בכף ונקוד קמץ קטן" תחת יד פרעה" ברשותו ובאוצרותיו" והיה האוכל הצבור כאשר

פקדון
הגנוז
לקיום
הארץ

וטבן: תם ראית כאן סבע סנבלאת קרנבתן פי קצבה ואחדה מלא גיאד: והנה
שבע שבלים צנמות דקות שדופות קדים צמחות אחריהם: והא שבע שבלין
נצן לקין שקיפן קדום צמחן בתריהון: וכאן סבע סנבלאת צאויאת רקאק
משוכה בריח אלקבול קד כבתן וראהן: ותבלען השבלים הדקות את
שבע השבלים הטבות ואמר אל החרטמים ואין מגיד לי: ובלעא שבליא
לקיתא ית שבע שבליא טבתא ואמרית לחרשיא ולית דמחוי לי: פבלעת
אלסנבלאת אלרקאק אלסבע אלסנבלאת אלגיאד וקלת ראלך ללעלמא ולם יכברוני
בשי: ויאמר יוסף אל פרעה חלום פרעה אחד הוא את אשר האלהים עשה
הגיד לפרעה: ואמר יוסף לפרעה חלמא דפרעה חד הוא ית דיי עתיד למעבד
חוי לפרעה: פקאל לה יוסף רויא פרעון ואחד אלדי מצנעה אלה אכבר פרעון:
שבע פרת הטבת שבע שנים הנה ושבע השבלים הטבת שבע שנים הנה
חלום אחד הוא: שבע תורתא טבתא שבע שניא אנון ושבע שבליא טבתא
שבע שניא אנון חלמא חד הוא: אלסבע אלבקראת אלגיאד ואלסבע אלסנבלאת אלגיאד
הי סבע סנין כיף הדי חלם ואחד: ושבע הפרות הרקות והרעות העלת אחריהן שבע
שנים הנה ושבע השבלים הרקות שדפות הקדים יהיו שבע שני רעב: ושבע
תורתא חסיכתא ובישתא דסליקא בתריהון שבע שניא אנון ושבע שבליא
לקיתא דשקיפן קדום יהוין שבע שני כפנא: ואלסבע אלבקראת אלרקאק אלקביחה
אלצאעדה וראהן ואלסבע אלסנבלאת אלפארגה אלמשוכה בריח אלקבול תכון סבע
סנין גוע: הוא הדבר אשר דברתי אל פרעה אשר האלהים עשה הראה את פרעה:
הוא פתגמא דמלילית עם פרעה דיי עתיד למעבד אחזי ית פרעה: הו אלקול
אלדי קלתה לפרעון אלדי אלה יצאנעה אוראה פרעון: הנה שבע שנים באות
שבע גדול בכל ארץ מצרים: הא שבע שניא אתין סבעא רבא בכל ארעא
דמצרים: סתאתי סבע סנין יכון שבע כתיר פי גמיע בלד מצר: וקמו
שבע שני רעב אחריהן ונשכח כל השבע בארץ מצרים וכלה הרעב את

פקדון הגנוז לקיום הארץ" הנמצא כזה: הנשכח כדין אם כלך ונבקשנו" הנמצא כמוהו: הנמצא לשון תמיה
וכל הא המשמשת בראש תיבה וקודה בחטף פתח" אין נבון וחכם שאמרת לא נמצא כמוך" יעק' יתזן יתפרנס כל
ידכי עמי יהיו נענים על ידך כמו כן מטק ביתי וכמו נטקו בר גרגעין בלעו" רק הכסא שיהיו קורין לי מלך" כסא
לשון שם המלוכה כמו ויגדל את כסאו מכסאך" נתתי אותך מניחי יתך ואעפ כן לשון נתינה הוא כמו ולתתך עליון
כי גדולה בין לשפלות נופל לשון נתינה עליו כמו נתתי אתכם נבזים ושפלים" ויסר את טבעתו נתינת טבעת
המלך היא אות למי שנותנה לו להיות שני לו לגדולה" בגדי שש דבר חשיבות הוא במצרים" רביד ענק ועל שהוא
רצוף בטבעות קרוי רביד וכן רבדתי ערשי רצפתי ערשי מרבדות ובלשון מוקף דובין שלאבן על הרוב
משנה

לבקש איש נבון וחכם שאמרת

טבעתו
והיא רצפה
במרכבת

הארץ: ויקומון שבע שני כפנא בתריהון ויתנשי כל סבעא בארעא דמצרים
וישיצי כפנא ית עמא דארעא: חתי תואפיכם סבע סנין גוע מן בעדהא
פינסא גמיע אלשבע אלדי כאן פי בלד מצר חתי יבאר אלגוע אן יפני אהל
אלבלד: ולא יודע השבע בארץ מפני הרעב ההוא אחרי כן כי כבד הוא מאד:
ולא יתידע סבעא בארעא מן קדם כפנא ההוא דיהי בתר כין ארי תקיף
הוא לחדא: ולם יתביין אתר דאך אלשבע פי אלבלד מן קבל אלגוע אלאתי בעדה
לאנה עציס גדא: ועל השנות החלום אל פרעה פעמים כי נכון הדבר
מעם האלהים וממהר האלהים לעשתו: ועל דאתני חלמא לפרעה תרתין
זמנין ארי תקין פתגמא מן קדם יי ומוחי יי למעבדיה: ואמא אעאדת אלרויא
עלי פרעון מרתין פלאן אלאמר תאבת מן ענד אללה והו מסרע אן יצנעה:
ועתה ירא פרעה איש נבון וחכם וישיתהו על ארץ מצרים: וכען יחזי
פרעה גבר סכלתן וחכים וימניניה על ארעא דמצרים: ואלאן ינצר פרעון
רגלא פאהמא חכימא ויוליה עלי גמיע בלד מצר: יעשה פרעה ויפקד
פקדים על הארץ וחמש את ארץ מצרים בשבע שני השבע: יעביד פרעה
וימני מהימנין על ארעא ויזרזון ית ארעא דמצרים בשבע שני סבעא:
ויטלק לה אן יוכל וכלא עלי אלארץ חתי יעבון גלת בלד מצר פי סבע סני אלשבע:
ויקבצו את כל אכל השנים הטבות הבאות האלה ויצברו בר תחת יד פרעה
אכל בערים ושמרו: ויכנשון ית כל עבור שניא טבתא דאתין האלין
ויצרון עבורא תחות יד מהימני פרעה עבורא בקרויא ויטרון: ויגמעון
טעאם הדה סני אלכיר אלאתיאת ויכנזון ברהא תחת יד וכלא פרעון
ויחפצון טעאמהא פי קראהא: והיה האכל לפקדון לארץ לשבע שני
הרעב אשר תהיין בארץ מצרים ולא תכרת הארץ ברעב: ויהי עבורא
גניז לעמא דארעא לשבע שני כפנא דיהוין בארעא דמצרים ולא
ישתיצי עמא דארעא בכפנא: יכון דכירה פיהא לסבע סני אלגוע אלתי

שבעודה והיא לצפה״ במרכבת המשנה הטניה למרכבתו המהלכת אצל שלו״ אברך כתרגו׳ דין אבא למלכא רך בלשון ארמי מלך בהשותפין לאריכא ולא בר ריכא ובדברי אגדה ודרש ר׳ יהודה אברך זה יוסף שהוא אב בחכמה ורך בשנים אמ׳ לו בן דורמסקית עד מתי אתה מעוות עלינו את הכתובים אין אברך לא לשון ברכים שהכל נכנסין ויוצאין תחת ידו כענין שנ׳ ונתון אותו וגו׳״ אני פרעה שיש יכולת בידי לגזור גזירות על מלכותי ואני גוזר שלא ירים איש את ידו בלעדיך שלא ברשותך״ ד״א אני פרעה אני אהיה מלך ובלעדיך וגו׳ וזהו דוגמת רק הכסא״ את ידו ואת רגלו כתרגו׳״ צפנת פענח מפרש הצפונות ואין לפענח דמיון במקרא״ פוטיפרע הוא פוטיפר ונקרא פוטיפרע על שנסתרס מאליו לפי שלקח את יוסף לשכב זכור״ ותעש הארץ כתרגו׳

ואין הלשון
שעקר מלשון
עשייה״

תכון פי בלד מצר ולא יכתטע אהל אלבלד פיהא: וייטב הדבר בעיני פרעה
ובעיני כל עבדיו: ושפר פתגמא בעיני פרעה ובעיני כל עבדוהי: פחסן כלאמה
עבד פרעון ועבד גמיע קוארה: ויאמר פרעה אל עבדיו הנמצא כזה איש ב
אשר רוח אלהים בו: ואמר פרעה לעבדוהי הנשכח כדין גבר דרוח נבואה
מן קדם יי ביה: פקאל פרעון לקואדה הל נגד מתל הדי רגל פיה רוח אללה עלמא:
ויאמר פרעה אל יוסף אחרי הודיע אלהים אותך את כל זאת אין נבון וחכם
כמוך: ואמר פרעה ליוסף בתר דהודע יי יתך ית כל דא לית סכלתן
וחכים כותך: תם קאל לה בעד מא ערפך אללה גמיע הדה לא אמור לא פהם
חכים מתלך: אתה תהיה על ביתי ועל פיך ישק כל עמי רק הכסא אגדל
ממך: את תהי ממנא על ביתי ועל מימרך יתזן כל עמי להוד כרסי מלכותא
הדין איהי יקיר מנך: אנת תכון עלי ביתי ועלי אמרך ינקאד גמיע קומי לא
אשרף עליך אלא באלכרסי פקט: ויאמר פרעה אל יוסף ראה נתתי אתך על
כל ארץ מצרים: ואמר פרעה ליוסף חזי דמניתי יתך על כל ארעא
דמצרים: וקאל לה אנטר קד וליתך עלי גמיע בלד מצר: ויסר פרעה את
טבעתו מעל ידו ויתן אתה על יד יוסף וילבש אתו בגדי שש וישם
רבד הזהב על צוארו: ואעדי פרעה ית עזקתיה מעל ידיה ויהב יתה על
ידא דיוסף ואלביש יתיה לבושין דבוץ ושוי מניכא דדהבא על צורויה: תם
נזע פרעון כאתמה מן ידה וגעלה פי יד יוסף ואלבסה תיאב עשר וציר
טוק מן דהב עלי ענקה: וירכב אתו במרכבת המשנה אשר לו ויקראו
לפניו אברך ונתון אתו על כל ארץ מצרים: וארכיב יתיה ברתיכא
תנייתא דיליה ואכרזו קדמוהי דין אבא למלכא ומני יתיה על כל ארעא
דמצרים: וארכבה נכיבתה וכאדי בין ידיה אטריק קאלא הדי שריף אלמלך
וולאה עלי גמיע בלד מצר: ויאמר פרעה אל יוסף אני פרעה ובלעדיך לא ירים

ויאמר פרעה אל יוסף אחרי הודיע רבנן אמרי כשביקש פרעה להמליכו עמדו עליו כל גדולי מלכות ואמרו לו עבד המלך עלינו אמר להם פרעה בן חורין הוא בן גדולים הוא מה שעשו עמדו וכתבו ע' פסוקין בשבעים לשון והעלום לפניו והיה נוטל כל פסוק ופסוק וקורא אותו ולא עוד שאמר היה יודע לדבר בלשון אחרת שלא היו יכולין לשמוע ואיזו זו לשון הקדש וכה"א עדות ביהוסף שמו בצאתו על ארץ מצרים שפת לא ידעתי אשמע מיד שהביאו כל חכמי פרעה ואמר להם שו' כי עבד לא היה יודע כל לשונות הללו שאתיו כולן מקבלין אותו ולא החרטומים בגבור שלא חקר פרעה עצמו היה מקבלו דכתי' ויאמר פרעה אחרי הודיע אלהים וגו' אין נבון וחכם כמוך׳׳

אשר קביבותיה

ואין הלשון נעקר מלשון עשייה׳׳ לקמצים קומץ על קומץ יד על יד היו אוצרין׳׳ אכל שדה העיר נתן בתוכה׳
שכל ארץ וארץ מעמדת פירותיה ונותנין בתבואה מעפר המקום ומעמיד התבואה מלירקב׳׳ עד כי חדל לספור
עד כי חדל לו הסופר לספור והרי זה מקרא קצר׳׳ כי אין מספר לפי שאין מספר והרי כי משמש בלשון דהא׳׳
בטרם תבוא שנת הרעב מכאן שאדם אסור לשמש מטתו בשני הרעב׳׳ ותרעב כל ארץ מצרים שהרקיבה
תבואתם שאצרו חוץ משל יוסף׳׳ אשר יאמר לכם תעשו לפי שהיה יוסף אומר להם שימולו וכשבאו אצל פרעה ואומרי
כך הוא אומר לנו אמר להם ולמה לא צברתם בר והלא הכריז לכם שעתי הרעב באין אמרו לו אספנו הרבה
והרקיבה אמר להם אם כן כל אשר יאמר לכם תעשו הרי גזר על התבואה והרקיבה מה אם יגזור עלינו ונמות׳׳
על כל פני הארץ מי הם פני הארץ אלו העשירים׳׳ אתכל אוצריא׳׳ כתרגו דבהון עבורא׳׳ וישבור למצרים׳

שבר לשון
מכר ולשון
קנין הוא

איש את ידו ואת רגלו בכל ארץ מצרים׃ ואמר פרעה ליוסף אנא פרעה
ובר ממימרך לא ירים גבר ית ידיה למיחד זין וית רגליה למרכב על סוסיא
בכל ארעא דמצרים׃ ת״ם קאל לה ועלי אני פרעון פמן גיר ראיך לא ימד
אנסאן ידה פי קלם ולא רגלה פי רכאב פי גמיע בלד מצר׃ ויקרא פרעה שם
יוסף צפנת פענח ויתן לו את אסנת בת פוטי פרע כהן און לאשה ויצא
יוסף על ארץ מצרים׃ וקרא פרעה שום יוסף גברא דמטמרן גלין ליה
ויהב ליה ית אסנת בת פוטי פרע רבא דאון לאתו ונפק יוסף שליט על
ארעא דמצרים׃ וסמאה מוצ׳ח אלכפאיא וזוגה באסנת אבנת פוטי פרע אמאם
און וכרג יוסף ואליא עלי גמיע בלד מצר׃ ויוסף בן שלשים שנה בעמדו
לפני פרעה מלך מצרים ויצא יוסף מלפני פרעה ויעבר בכל ארץ מצרים׃
ויוסף בר תלתין שנין כד קם קדם פרעה מלכא דמצרים ונפק יוסף מן קדם
פרעה ועבר [illegible] בכל ארעא דמצרים׃ וכאן יוסף אבן תלאתין סנה חין
וקף בין ידי פרעון מלך מצר ולמא כרג מן בין ידיה טאף גמיע בלד מצר׃
ב״ ותעש הארץ בשבע שני השבע לקמצים׃ וכנשו דיירי ארעא בשבע
שני סבעא עבורא לאוצרין׃ פאנבתת אלארץ׳ פי סבע סני אלשבע מל אלמכאזן׃
ויקבץ את כל אכל שבע שנים אשר היו בארץ מצרים ויתן אכל בערים
אכל שדה העיר אשר סביבתיה נתן בתוכה׃ וכנש ית כל עבור שבע
שניא דהואה בארעא דמצרים ויהב עבורא בקרויא עבור חקל קרתא דבסחרנהא
יהב בגוה׃ פגמע טעאם אלסבע אלסנין אלתי כאנת פי בלד מצר וגעלה פי
אלקרא געל טעאם כל קריה אלתי חואליהא פיהא׃ ויצבר יוסף בר כחול הים
הרבה מאד עד כי חדל לספר כי אין מספר׃ וכנש יוסף עבורא כחלא
דימא סגי לחדא עד דפסק מלממני ארי לית מנין׃ פגמע יוסף מן אלבר
שביה ברמל אלבחר אלתי אנתהא ען אחצאה ממא לא אחצא לה׃ וליוסף ילד

שבר לשון מכר ולשון קנין הוא כאן משמש לשון מכר׳ שברו לנו משם אכל׳ לשון קנין ולא תאמר אינו כי אם
בתבואה שאף ביין ובחלב מצינו ולכו שברו בלא כסף וגו׳ וירא יעקב כי יש שבר במצרי׳ ומהיכן ראה והלא
לא ראה אלא שמע שנ׳ הנה שמעתי וגו׳ מהו וירא ראה באספקלריא שלקודש שעדיין יש לו שבר במצרי׳ ולא היתה
נבואה ממש להודיעו בפירוש שזה יוסף׳ וכל הארץ באו מצרימה אל יוסף לשבור׳ ואם תדרשהו כסדרו היה צריך
לכתוב לשבור מן יוסף׳ למה תתראו׳ ולמה תראו עצמכם בפני בני ישמעאל ובני עשו כאלו אתם שבעים באותה
שעה עדיין היה להם תבואה׳ ומפי אחרים שמעתי שהוא לשון כחישה למה תהיו כחושים ברעב ודומה לו
ומרוה גם הוא יורה׳ רדו שמה׳ ולא אמר לכו רמז למאתים ועשר שנים שנשתעבדו למצרים כמנין רד״ו׳ וירדו
אחי יוסף׳ ולא כתב בני יעקב מלמד שהיו מתחרטין במכירתו ונתנו לבם להתנהג עמו באחוה ולפדותו בכל

ממון
שיפסקו
עליהם

שני בנים בטרם תבוא שנת הרעב אשר ילדה לו אסנת בת פוטיפרע כהן און:
וליוסף אתילידו תרין בנין עד לא עלת שתא דכפנא דילידת ליה אסנת בת
פוטיפרע רבא דאון: וולד ליוסף אבנאן קבל אן תאתי סנת גוע אל—
ולדתהמא לה אסנת אבנת פוטיפרע אמאם און: ויקרא יוסף את שם
הבכור מנשה כי נשני אלהים את כל עמלי ואת כל בית אבי: וקרא יוסף
ית שום בכרא מנשה ארי אנשיני יי ית כל עמלי וית כל בית אבא: פסמא
יוסף אלבכר מנשה לאנה קל אן אללה קד אנסאני גמיע שקאי ומא כאן
מנה פי בית אבי: ואת שם השני קרא אפרים כי הפרני אלהים בארץ עניי:
וית שום תנינא קרא אפרים ארי אפשני יי בארע שעבודי: וסמא אלתאני
כתיר קל אן אללה קד אנמאני פי בלד צעפי: ותכלינה שבע שני השבע
אשר היה בארץ מצרים: ושלימא שבע שני סבעא דהואה בארעא
דמצרים: תם פנית סבע סני אלשבע אלדי כאן פי בלד מצר: ותחלינה שבע שני
הרעב לבוא כאשר אמר יוסף ויהי רעב בכל הארצות ובכל ארץ מצרים היה
לחם: ושריאה שבע שני כפנא למיתי כמא דאמר יוסף והוה כפנא בכל
ארעתא ובכל ארעא דמצרים הוה לחמא: ובדאת סבע סני אלגועאן תאתי
כמא קל יוסף פכאן גוע פי גמיע אלבלדאן ופי גמיע בלד מצר כאן טעאם:
ותרעב כל ארץ מצרים ויצעק העם אל פרעה ללחם ויאמר פרעה לכל
מצרים לכו אל יוסף אשר יאמר לכם תעשו: וכפינת כל ארעא דמצרים
וצוח עמא קדם פרעה על לחמא ואמר פרעה לכל מצראי איזילו לות
יוסף דיימר לכון תעבדון: פלמא גאע אהל גמיע בלד מצר צרך אלקום
אלי פרעון בסבב אלטעאם פקל להם אמצו אלי יוסף מא יקל לכם פאצנעוה:
והרעב היה על כל פני הארץ ויפתח יוסף את כל אשר בהם וישבר
למצרים ויחזק הרעב בארץ מצרים: וכפנא הוה על כל אפי ארעא

ממע שיפסקו עליהם. עשרה. מה ת״ל והלא כתו׳ ואת בנימין אחי יוסף לא שלח לא לענין האחוה הי׳
חלוקין לעשרה שלא היתה אהבת כולם ושנאת כולם שוה להם אבל לענין לשבור בר כולם לב אחד להם
בד״ פן יקראנו אסון. ובבית לא יקראנו. אמ׳ ר׳ אליעזר בן יעקב מכאן שהשטן מקטרג בשעת הסכנה ה׳
בתוך הבאים. מטמינים עצמם שלא יכירום לפי שצוה להם אביהם שלא יתראו שלא תשלוט בהם עין הרע
שכולם נאים וכולם גבורים. וישתחוו לו אפים. נשתטחו לו על פניהם וכן כל השתחואה פשוט ידים ורגלים
הוא. ויתנכר אליהם. נעשה להם כנכרי בדברים לדבר קשות. ויכר יוסף וגו׳ לפי שהניחם חתומי זקן. והם
לא הכירוהו. שיצא מאצלם בלא חתימת זקן. ועכשיו בא בחתימת זקן. ומדרש אגדה ויכר יוסף את
אחיו כשנמסרו בידו הכיר שהם אחיו וריחם עליהם. והם לא הכירוהו כשנפל בידם לנהוג בו אחוה. אשר
חלם להם. עליהם וידע שנתקיימו שהרי השתחוו לו. ערות הארץ. גלוי הארץ מהיכן היא נוחה ליכבש כמו
את מקרה הערה. וכן עירום ועריה וכן כל ערוה שבמקרא לשון גילוי ואנקלוס תרגם בדקא דארעא כמו בדק הבית לערוש

הבית
אכל
בא
ויקדק

ופתח יוסף ית כל אוצריא דבהון עיבורא וזבין למצראי ותקיף כפנא בארעא
דמצרים: ולמא אנכסט אלגוע עלי וגה אלבלד פפתח יוסף גמיע מא פיהא
ואמאר למצריין ואשתד אלגוע פי בלד מצר: וכל הארץ באו מצרימה
לשבר אל יוסף כי חזק הרעב בכל הארץ: וכל דיירי ארעא אתו למצרים
למזבן עיבורא מן יוסף ארי תקיף כפנא בכל ארעא: וכתיר מן אהל
אלבלדאן גאו אלי מצר ימתארו מן יוסף אד אשתד אלגוע פי כל אלבלדאן:
וירא יעקב כי יש שבר במצרים ויאמר יעקב לבניו למה תתראו: וחזא
יעקב ארי אית עיבור מזדבן במצרים ואמר יעקב לבנוהי למא תתחזון: פסמע
יעקוב אן אלמירה מוגודה במצר פקאל לבניה לא תתואנו: ויאמר הנה
שמעתי כי יש שבר במצרים רדו שמה ושברו לנו משם ונחיה ולא
נמות: ואמר הא שמעית ארי אית עיבור מזדבן במצרים חותו לתמן
וזבונו לנא מתמן וניחי ולא נמות: קאל הודי קד סמעת אן אלמירה מוגודה
במצר אנחדרו אליהא ואמתארו מנהא ונחיא ולא נמות: וירדו אחי יוסף
עשרה לשבר בר ממצרים: ונחתו אחי יוסף עסרא למזבן עיבורא ממצרים:
ואנחדרו אכוה יוסף עשרה לימתארו ברא מן מצר: ואת בנימין אחי
יוסף לא שלח יעקב את אחיו כי אמר פן יקראנו אסון: וית בנימין אחוהי
דיוסף לא שלח יעקב עם אחוהי ארי אמר דלמא יערעיניה מותא: ובנימין
אכי יוסף לם יבעתה יעקוב מע אכותה לאנה קאל כלא תלחקה אלמניה:
ויבאו בני ישראל לשבר בתוך הבאים כי היה הרעב בארץ כנען: ואתו בני
ישראל למזבן עיבורא בגו עליא ארי הוה כפנא בארעא דכנען: פלמא
דכלו בני אסראיל לימתארו פי מא בין אלדאכלין אד כאן אלגוע פי בלד כנעאן:
ויוסף הוא השליט על הארץ הוא המשביר לכל עם הארץ ויבאו אחי
יוסף וישתחוו לו אפים ארצה: ויוסף הוא דשליט על ארעא הוא מזבן
עיבורא לכל עמא דארעא ואתו אחי יוסף וסגידו ליה על אפיהון על
ארעא: ויוסף הו אלסלטאן אלבלד והו ממיר לגמיע קומה פגאו אכותה וסגדו לה עלי

הבית אבל לא דקדק לפרשו אחר לשון המקרא "לא אדני" לא תאמר כן שהרי עבדיך באו לשבר אכל כלנו
בני איש אחד נחנו' נצנצה בהם רוח הקדש וכללוהו עמהם שאף הוא בן אביהם "כנים" אמתיים כמו כן דברת
כן בנות צלפחד דוברות ועבדתו לאכן בדין "כי ערות הארץ באתם לראות" שהרי נכנסתם בעשרה שערי העיר
למה לא נכנסתם בשער אחד "ויאמרו שנים עשר עבדיך וגו' ובשביל אותו אחד שאיננו נתפזרנו בעיר לבקשו
הוא אשר דברתי הדבר אשר דברתי שאתם מרגלים הוא האמת והנכון ~~שאתם הוא באמת והנכון~~ זהו
לפי פשוטו ומדרשו אם כלהם ואו מצאתם אותו ויפסקו עליכם ממון הרבה תפדוהו אמרו לו הין אמר להם ואם

98

ומדהם עלי אלארץ׃ וירא יוסף את אחיו ויכרם ויתנכר אליהם וידבר
אתם קשות ויאמר אליהם מאין באתם ויאמרו מארץ כנען לשבר אכל׃
וחזא יוסף ית אחוהי ואשתמודענון וחשיב מא דימליל עמהון ומליל עמהון
קשיין ואמר להון מנן אתיתון ואמרו מארעא דכנען למזבן עבורא׃ פראי יוסף
אכותה פאתבתהם ותנכר להם וכלמהם בצעובה וקאל להם מן אין גיתם קאלו מן
בלד כנעאן נמתאר טעאם׃ ויכר יוסף את אחיו והם לא הכרהו׃ ואשתמודע
יוסף ית אחוהי ואנון לא אשתמודעוהי׃ ואתבת יוסף אכותה מחקקא והם לם
יתבתוה׃ ויזכר יוסף את החלמות אשר חלם להם ויאמר אלהם מרגלים אתם
לראות את ערות הארץ באתם׃ ודכר יוסף ית חלמיא דחזא חלים להון ואמר
להון אלילי אתון למחזי ית בדקה דארעא אתיתון׃ ולמא דכר יוסף
אלאחלאם אלתי ראהא להם קאל להם אנתם גואסיס אנמא גיתם לתנצרו
כבר אלבלד׃ ויאמרו אליו לא אדני ועבדיך באו לשבר אכל׃ ואמרו ליה
לא רבוני ועבדך אתו למזבן עבורא׃ קאלו לה לא יא סידי אנמא גאו
עבידך לימתארו טעאמא׃ כלנו בני איש אחד נחנו כנים אנחנו לא
היו עבדיך מרגלים׃ כלנא בני גברא חד נחנא כיוני אנחנא לא הוו
עבדך אלילי׃ ונחן כלנא בני רגל ואחד ונחן תקאת מא כאן קט עבידך
גואסיסא׃ ויאמר אלהם לא כי ערות הארץ באתם לראות׃ ואמר להון
לא אלהין בדקה דארעא אתיתון למחזי׃ קאל להם לא בל אנמא גיתם
לתנצרו כבר אלבלד׃ ויאמרו שנים עשר עבדיך אחים אנחנו בני איש
אחד בארץ כנען והנה הקטן את אבינו היום והאחד איננו׃ ואמרו
תרי עסר עבדך אחין אנחנא בני גברא חד בארעא דכנען והא זעירא עם
אבונא יומא דין וחד ליתוהי׃ קאלו נחן עבידך אתני עשר אך בני רגל ואחד
פי בלד כנעאן ואצגרנא אליום ענד אבינא פי בלד כנעאן ואלאחד מפקוד׃ ויאמר
אלהם יוסף הוא אשר דברתי אלכם לאמר מרגלים אתם׃ ואמר להון יוסף הוא
דמלילית עמכון למימר אלילי אתון׃ קאל להם יוסף הו מא קלת לכם אנכם גואסיס׃

יאמרו לכם שלא יחזירוהו׃ בשום ממון מה תעשו אמרו לכך באנו להרוג או ליהרג אמ׳ לכם הוא אשר
דברתי שיכם להרוג בני העיר באתם מנחש אני בגביע שלי ששנים מכם החריבו כרך גדול שלשכם׃ חי
פרעה׃ אם יחיה פרעה כשהיה נשבע לשקר נשבע בחיי פרעה׃ אם תצאו מזה מן המקום הזה׃ האמת אתכם׃
אם אמת אתכם לפיכך הא נקוד פתח שהוא כמו בלשון תימה׃ ואם לא תביאוהו חי פרעה כי מרגלים אתם׃
משמר בית האסורים׃ בבית משמרכם׃ שאתם אסורין בו עכשיו׃ ואתם לכו הביאו לבית אביכם׃ שבר רעבון

בתיכם׃ אבל בתי
בקשטא

בזאת תבחנו חי פרעה אם תצאו מזה כי אם בבוא אחיכם הקטן הנה: בדא
תתבחרון חיי פרעה אם תפקון מכא אלהין במיתי אחוכון זעירא הלכא:
בהדה תמתחנון וחיוה פרעון אנכם לא תכרגון מן ההנא אלא במגי אכיכם
אלאצגר אלי ההנא: שלחו מכם אחד ויקח את אחיכם ואתם האסרו ויבחנו
דבריכם האמת אתכם ואם לא חי פרעה כי מרגלים אתם: שלחו מנכון
חד וידבר ית אחוכון ואתון תתאסרון ויתבחרון פתגמיכון הקשוט אתון
אמרין ואם לא חיי פרעה ארי אלילי אתון: אבעתו מנכם ואחד ואנתם
תחבסון חתי ימתחן כלאמכם הל אלחק מעכם ואלא פחיוה פרעון אנכם
גואסיס: ויאסף אתם אל משמר שלשת ימים: וכנש יתהון לבית מטרא
תלתא יומין: פגמעהם אלי אלחבס תלאתה איאם: ויאמר אלהם יוסף
ביום השלישי זאת עשו וחיו את האלהים אני ירא: ואמר להון יוסף
ביומא תליתאה דא עבידו ואתקיימו מן קדם יי אנא דחיל: פקאל להם יוסף
פי אליום אלתאלת אצנעו הדה תחיון בהא פאני אתקי אללה פיכם: אם כנים
אתם אחיכם אחד יאסר בבית משמרכם ואתם לכו הביאו שבר
רעבון בתיכם: אם כיני אתון אחוכון חד יתאסר בבית מטרתכון ואתון
איזילו אובילו עבורא דחסיר בבתיכון: אן כנתם תקאת פואחד מנכם
יחבס פי בית חבסכם ואנתם אמצו ודו מירת קות מנאזלכם: ואת
אחיכם הקטן תביאו אלי ויאמנו דבריכם ולא תמותו ויעשו כן: וית
אחוכון זעירא תיתון לותי ויתהימנון פתגמיכון ולא תמותון ועבדו
כין: ואיתוני באכיכם אלאצגר אלי חתי יתחקק כלאמכם ולא תהלכו
פצנעו כדאך: ויאמרו איש אל אחיו אבל אשמים אנחנו על אחינו
אשר ראינו צרת נפשו בהתחננו אלינו ולא שמענו על כן באה
אלינו הצרה הזאת: ואמרו גבר לאחוהי בקושטא חייבין אנחנא על
אחונא דחזינא בעקת נפשיה כד הוה מתחנן לנא ולא קבילנא מניה
על כין אתת לנא עקתא הדא: תם קאל בעצהם לבעץ לכנא אתמין פי

שבר רעבון בתיכם: אבל. כתרגו בקושטא ולאיתי אבל לישנא דדומאה אבל ברם הוא. ויאמנו דבריכם. יתאמתו
ויתקיימו כמו ואמן אמן וכמו יאמן נא דבריך: באה עלינו. טעמו בבי״ת לפי שהוא בלשון עבר שכבר באה ותרג׳ אתת
לנא. וגם דמו. אתין וגמין דמו וגם דם הנקי. והסלא ידעו כי שמע יוסף. מבין לשונם ובפנו
היו מדברים כן. כי המליץ בינותם. כי כשהיו מדברים עמו היה המליץ ביניהם היודע לשון עברי ולשון מצרי
והיה מליץ דבריהם ליוסף ודברי יוסף להם לכך היו סבורים שאין יוסף מכיר בלשון עברי. המליץ זה

מנשה׳
ויסב מעליהם

אכינא אד̇ ראינא כ̇פמה פי שדה יתצ̇רע אלינא ולם נקבל לד̇לך נאתנא
הדה אלשדה׃ ויען ראובן אתם לאמר הלא אמרתי אליכם לאמר אל
תחטאו בילד ולא שמעתם וגם דמו הנה נדרש׃ ואתיב ראובן יתהון
למימר הלא אמרית לכון למימר לא תחטון בעולימא ולא קבילתון ואף
דמיה הא מתבעי׃ פאג̇אבהם ראובן קאילא אלם אקול לכם לא תכטו עליה
פלם תקבלו ואן הודי כחן מטאלבין בדמה׃ והם לא ידעו כי שמע יוסף
כי המליץ בינתם׃ ואנון לא ידעין ארי שמע יוסף ארי מתרגמן הוה
בינהון׃ והם לם יעלמו אן יוסף יפהם דאך לאנה אוקף תרגמאנא פי מא
בינה ובינהם׃ ויסב מעליהם ויבך וישב אלהם וידבר אלהם ויקח מאתם
את שמעון ויאסר אתו לעיניהם׃ ואסתחר מלותהון ובכא ותב לותהון
ומליל עמהון ודבר מלותהון ית שמעון ואסר יתיה לעיניהון׃ פאסתדאר
ענהם ובכא ת̇ם רגע אליהם וכאטבהם ואכד̇ מן בינהם שמעון וחבסה
בחצ̇רתהם׃ ויצו יוסף וימלאו את כליהם בר ולהשיב כספיהם איש אל
שקו ולתת להם צדה לדרך ויעש להם כן׃ ופקיד יוסף ומלו ית מניהון
עבורא ולאתבא כספהון גבר לסקיה ולמתן להון זודין לאורחא ועבד
להון כין׃ ת̇ם אמר יוסף פמלית אועיתהם ברא ורדדת פצ̇תהם כל אמר
פי גולקה ואעטו זאדא לטריק פלמא צנע בהם כד̇אך וישאו את שברם ה̇
על חמריהם וילכו משם׃ ונטלו ית עבורהון על חמריהון ואזלו מתמן׃
וחמלו מירתהם עלי חמירהם ומצ̇ו מן תם׃ ויפתח האחד את שקו לתת
מספוא לחמרו במלון וירא את כספו והנה הוא בפי אמתחתו׃ ופתח חד ית
סקיה למתן כסתא לחמריה בבית מבתא וחזא ית כספיה והא הוא בפום
טעניה׃ ת̇ם פתח אחדהמא גולקה ליטרח קתא לחמארה פי מבית פראי
פצ̇תה פאד̇י בהא פי ועאיה׃ ויאמר אל אחיו הושב כספי וגם הנה
באמתחתי ויצא לבם ויחרדו איש אל אחיו לאמר מה זאת עשה אלהים
לנו׃ ואמר לאחוהי אתתב כספי ואף הא בטעני ונפק מדע לבהון ותוהו גבר

מנלה״ ויסב מעליהם נתרחק מעליהם שלא יראוהו בוכה״ ויבך לפי ששמע שהיו מתחרטין״ את שמעון הוא
השליכו לבור והוא שאמר להם הנה בעל החלומות הלזה בא ד״א נתכוון יוסף להפרידו מלוי שמא יתיעצו שניהם להרוג
אותו״ ויאסר אותו לעיניהם לא אסרו אלא לעיניהם וכיון שיצאו הוציאו והאכילו והשקהו״ ויפתח האחד הוא לוי ש
נשאר יחיד משמעון בן זוגו״ במלון במקום שלנו בלילה״ אמתחתו הוא שק״ וגם הנה באמתחתי גם הכסף
הושב וגם הנה באמתחתי״ מה זאת עשה אלהים לנו להביאנו לידי עלילה זו שלא הושב אלא להתעולל עלינו״ ואת הארץ תסחרו
תסובבו וכל לשון סוחרים וסחרה על שמחזרים וסובבים אחר הפרקמטיא״ צרור כספו קשר כספו״ אותי שכלתם
מלמד שחשדן שמא הרגוהו או מכרוהו כיוסף״ שכלתם כל מי שבניו אבודים קרוי שכול״ לא ירד בני עמכם לא קיבל

דבריו שלראובן

ליאחוהי למימר מא דא עבד יי לנא: פקאל לאכותה קד רדת פצתי ואדיי
בהא פי ועאיי פפרת קלובהם נזעג כל אמר מע אכיה קאילין מא די
צנע אללה בנא: ויבאו אל יעקב אביהם ארצה כנען ויגידו לו את כל הקרת
אתם לאמר: ואתו לות יעקב אבוהון לארעא דכנען וחויאו ליה ית כל
דערעא יתהון למימר: ונאו אלי יעקוב אביהם אלי בלד כנעאן פאכברוה
בגמיע מא נאלהם קאילין: דבר האיש אדני הארץ אתנו קשות ויתן אתנו
כמרגלים את הארץ: מליל גברא רבונה דארעא עמנא קשיין ויהב יתנא
כמאללי ארעא: כאטבנא רגל מולא דלך בלד ואתהמנא כנפאסה דלך בלד:
ונאמר אליו כנים אנחנו לא היינו מרגלים: ואמרנא ליה כיוני אנחנא
לא הוינא אלילי: וקלנא לה כחן תקאת ולם נכון קט גואסים: שנים עשר
אנחנו אחים בני אבינו האחד איננו והקטן היום את אבינו בארץ כנען:
תרי עסר אנחנא אחין בני אבונא חד ליתוהי וזעירא יומא דין עם אבונא
בארעא דכנען: ונחן אתני עשר אך בני אבונא אחדנא מפקוד ואצגר
ענד אבונא אליום פי בלד כנעאן: ויאמר אלינו האיש אדני הארץ בזאת
ארע כי כנים אתם אחיכם האחד הניחו אתי ואת רעבון בתיכם קחו ולכו:
ואמר לנא גברא רבונה דארעא בדא ארע ארי כיוני אתון אחוכון חד
שבוקו לותי וית עבורא דחסיר בבתיכון סבו ואיזילו: פקאל לנא אלרגל
בהדה אעלם אנכם תקאת דעו ענדי ואחד מנכם וכדו קות מנאזלכם
ואמצו: והביאו את אחיכם הקטן אלי ואדעה כי לא מרגלים אתם כי כנים
אתם את אחיכם אתן לכם ואת הארץ תסחרו: ואיתיאו ית אחוכון זעירא
לותי ואדע ארי לא אלילי אתון ארי כיוני אתון ית אחוכון אתין לכון וית
ארעא תעבדון בה סחורתא: ואיתוני באכיכם אלאצגר חתי אעלם אנכם
תקאת ולים בגואסים ואעטיכם אכיכם ואתגרו פי דלך בלד: ויהי הם מריקים
שקיהם והנה איש צרור כספו בשקו ויראו את צררת כספיהם המה
ואביהם וייראו: והוה אנון מריקין סקיהון והא גבר צרר כספיה בסקיה

דברין שלראובן אמ׳ בכור שוטה הוא זה הוא אומ׳ להמית בניו וכי בניו הם ולא בני׳ כאשר כלו לאכל׳ יהודה אמ׳ להם
המתינו לזקן עד שתכלה פת מן הבית׳׳ כאשר כלו׳ כד שיציאו והמתרגם כד ספיקו טועה׳ כאשר כלו הגמלים
לשתות מתורגם כד ספיקו כשתו דיספקם הוא גמר שתייתם אבל זה כאשר כלו לאכל׳ כאשר תם האוכל הוא —
ומתרגמינן כד שיציאו׳ העד העיד׳ לשון התראה שמתם התראה מתרה בו בפני עדים וכן העידותי באבותיכם׳ דהשר
בעם׳׳ לא תראו פני בלתי אחיכם אתכם׳׳ לא תראוני בלא אחיכם אתכם ואנקלוס תרגם להין כד אחוכון עמכון יתב
הדבר על אפניו דקדק לתרגם אחר לשון המקרא׳ לנו ולמולדתנו׳ למשפחותנו׳ ומדרשו אפלו עצי עריסותינו גילה
לנו׳ ונגד לפו׳ שיש לנו אב ואח׳׳ על פי הדברים האלה׳ על פי שאלותיו אשר שאל הוזקקנו להגיד׳׳ כי יאמר אשר יאמר

כי משמעלושון

150

זהדו יתאלדיג עפיהון אבון ואבוהון ודחילו: פביכאהם ופרגון אועיתהם פאדי'
בעדה פצה כל רגל פי ועאיה פלמא ראו פצ'עהם הם ואביהם פזעו: ויאמר
אליהם יעקב אביהם אתי שכלתם יוסף איננו ושמעון איננו ואת בנימן
תקחו עלי היו כלנה: ואמר להון יעקב אבוהון יתי אתכילתון יוסף ליתוהי
ושמעון ליתוהי וית בנימין תדברון עלי הואה כלהון: פקאל להם יעקוב
אביהם קד אתכלתמוני יוסף מפקוד ושמעון מחבוס ובנימין מטלוב עלי'
אנתמעת הדה כלהא: ויאמר ראובן אל אביו לאמר את שני בני תמית אם
לא אביאנו אליך תנה אתו על ידי ואני אשיבנו אליך: ואמר ראובן לאבוהי
למימר ית תרין בני תמית אם לא איתיניה לך הביתיה על ידי ואנא אתיבניה לך:
פקאל לה ראובן אתכל אבני אן לם אגיבה אליך אעטניה ואנא ארדה אליך:
ויאמר לא ירד בני עמכם כי אחיו מת והוא לבדו נשאר וקראהו אסון בדרך
אשר תלכו בה והורדתם את שיבתי ביגון שאולה: ואמר לא ייחות ברי
עמכון ארי אחוהי מית והוא בלחודוהי אשתאר ויערעניה מותא באורחא
דתהכון בה ותחתון ית סיבתי בדווגא לשאול: קאלא ינחדר אבני מעכם לאן
אכיה מאת ובקי הו וחדה פאן ואפתה אמניה פי אלטריק אלדי תמצון פיה
אנזלתם שיבתי בחסרה אלי אלתרא: והרעב כבד בארץ: וכפנא תקיף בארעא:
ושנע שדיד פי אלבלד: ויהי כאשר כלו לאכל את השבר אשר הביאו ממצרים
ויאמר אליהם אביהם שבו שברו לנו מעט אכל: והוה כד שיציאו
למיכל ית עבורא דאיתיאו ממצרים ואמר להון אבוהון תובו זבונו לנא
זעיר עבורא: פלמא פרגו מן אכל אלמירה אלתי אתו בהא מן מצר קאל להם
אביהם ארגעו אמתארו לנא קלילא מן אלטעאם: ויאמר אליו יהודה
לאמר העד העד בנו האיש לאמר לא תראו פני בלתי אחיכם אתכם: ואמר
ליה יהודה למימר אסהדא אסהיד בנא גברא למימר לא תחזון אפי אלהין כד

והרעב כבד בארץ אמר שמואל כשם ליעקב ובה פעמים היה הרעב בא כל העולם ראשונה בימי אדם שנ' ארורה האדמה בעבורך שניה בימי נח שנ' זה ינחמנו ממעשינו ומן האדמה אשר אררה ה' שלישית בימי אברהם רביעית בימי יצחק חמישית בימי יעקב ששית בימי שפוט השופטים ז' בימי דוד ח' בימי יהורם בן אחאב ט' בימי חרבן הבית שנ' העטופים ברעב בראש כל חוצות י' לא רעב ללחם ולא צמא למים כי אם לשמוע את דברי יי׳

למזונותיו דברי

כי משמע בלשון אגד׳ כדי זה אחד מארבעה לשונות שהרי כיצד מועד אם דברתי״ ונחיה ונכנסה בו לארעב לנחם ולא
רוח הקדש עי׳ הליכה בוחי רוחך ותחי רוח יעקב אביהם״ ולא נמות׳ ברעב״ בנימין ספק יתפש ספק לא יתפש ואנו
כלנו מתים ברעב אם לא נלך מוטב שתניח את הספק ותתפוס את הודאי״ והצגתיו לפניך שלא אביאנו אליך
מת כי אם חי״ וחטאתי לך כל הימים לעולם הבא״ לולא התמהמהנו על ידך כבר היינו שבים עם שמעון ולא
נצטערת כל הימים הללו״ אפוא לשון יתר הוא לתקן המלה בלשון עברי אם כן אזדקק לעשות שלא לקחנו
עמכם צריך אני לחזר ולבקש איזה פה תקנה ועצה להשיאהם ואומ׳ אני זאת עשו״ מזמרת הארץ מבורגס
משובח בארעא שהכל מזמרין עליו כשהוא בא לעולם״ נכאת שעוה בל׳ בטנס לא ידעתי מה הם
ובפילוטי״ שקד צית בלע״ז מכיר כאותי פיסטוצאק ודומה לי שהן אפרסקין״ וכסף משנה פי שנים בראשון
קווידבס לשבר אכל שמא הוקר השער״ אולי משגה הוא׳ שמא הממונה על הבית שכחו ששגג״ ולשר״

מעוה
אינכם
חסרים

אחוכון עמכון: קל לה יהודה יאן ארגל כא שדנא וקל לא תרו וגהי אלא –
ואחיכם מעכם: אם ישך משלח את אחינו אתנו נרדה ונשברה לך אכל:
אם איתך משלח ית אחונא עמנא ניחות ונזבן לך עבורא: פאן בעתת
באכינא מענא אנחדרנא ואמתרנא לך טעאם: ואם אינך משלח לא נרד
כי האיש אמר אלינו לא תראו פני בלתי אחיכם אתכם: ואם ליתך משלח
לא ניחות ארי גברא אמר לנא לא תחזון אפי אלהין כד אחוכון עמכון:
ואן לם תבעתה לא נכחדר לאן ארגל קל לנא לא תרו וגהי אלא ואכיכם
מעכם: ויאמר ישראל למה הרעתם לי להגיד לאיש העוד לכם אח: ואמר
ישראל למא אבאישתון לי לחואה לגברא האית לכון אחא: פקל אסראיל
ולם אסאתם ואכברתם ארגל אן קד בקי לכם אך: ויאמרו שאול שאל
האיש לנו ולמולדתנו לאמר העוד אביכם חי היש לכם אח ונגד לו על
פי הדברים האלה הידוע נדע כי יאמר הורידו את אחיכם: ואמרו שאלא
שאיל גברא לנא ולילדותנא למימר העד כען אבוכון קיים האית לכון
אחא וחוינא ליה על מימר פתגמיא האלין המדע הוינא ידעין ארי יימר
אחיתו ית אחוכון: קלו אנה סאל ענא וען תלידנא קאילא הל עאד
אביכם באקי והל בקי לכם אך פאכברנאה עלי סביל הדי אלכלאם הל עלמנא
אנה סיקול אחדרו אכיכם: ויאמר יהודה אל ישראל אביו שלחה הנער
אתי ונקומה ונלכה ונחיה ולא נמות גם אנחנו גם אתה גם טפנו: ואמר
יהודה לישראל אבוהי שלח עולימא עמי ונקום וניזיל ונחי ולא נמות אף
אנחנא אף את אף טפלנא: תם קל יהודה לאסר אביה אבעת אלגלאם מ
מענא ונקום ונמצי ונחיא ולא נמות נחן ואנת ואטפאלנא: אנכי אערבנו
מידי תבקשנו אם לא הביאתיו אליך והצגתיו לפניך וחטאתי לך כל הימים:
אנא מערבנא ביה מן ידי תבעיניה אם לא איתיניה לך ואקימניה קדמך ואהי
חטי לך כל יומיא: אנא אצמנה מן ידי תטלבה אן לם אתי בה אליך ואצעה בין –

מעתה אינכם חסרים כלום שא תפלה הריני מתפלל עליכם – של שדי שדי בנתינת רחמיו וכדי היכולת
בידו ליתן יתן לכם רחמים זהו פשוטו ומדרשו מי שאמר לעולם די יאמר לצרותי די שלא שקטתי מנעורי
צרת לבן צרת עשו צרת רחל צרת דינה צרת יוסף צרת שמעון צרת בנימין – ושלח לכם – ויפטר לכם כתרגומו
יפטרנו מאסוריו לשון לחפשי ישלחנו ואינו נופל כתרגום לשון וישלח שהרי לשם הם הולכים אצלו – את
אחיכם – זה שמעון – אחר – רוח הקדש נזרקה בו לרבות יוסף – ואני – עד שובכם אהיה שכול מספק – כאשר
שכלתי – מיוסף ומשמעון – שכלתי מבנימין – ואת בנימין – כתרגומו ודברו ית בנימין לפי שאין לקיחה
בגופו של אדם שווה בלשון ארמי בדבר הניקח ביד מתרגמינן ונסיב ודבר הניקח בהנהגת
הכסף ולקיחת האדם ... עד
שעמד מעוה ובקש עליהם רחמים אמ לפניו רבש"ע מי גרם לראובן שיודה לא יהודה ואת ליהודה מי דשמע ... קול יהודה

וחטאתי לך כל הימים זה העולם הבא שכלו ימים אמר רב יהודה אמר רב ... על תנאי אפי מעצמו צריך הפרה ... מיהודה דכתיב אם לא הביאתיו אליך וחטאתי לך אמר שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן מאי דכתיב יחי ראובן ואל ימות וזאת ליהודה כל אותן שנים שהיו ישראל במדבר היו עצמותיו של יהודה מגולגלין בארון עד

דברים
מתרגמינן
ודבר –

ידיך כנת כאטיא לך טול זמאן׃ כי לולא התמהמהנו כי עתה שבנו זה פעמים׃
ארי אלולא פון כרא אתעכבנא ארי כען תבנא דנן תרתין זמנין׃ לולא אנא
תלבתנא לכנא קד רגענא מרתין׃ ויאמר אלהם ישראל אביהם אם כן
אפוא זאת עשו קחו מזמרת הארץ בכליכם והורידו לאיש מנחה מעט
צרי ומעט דבש נכאת ולט בטנים ושקדים׃ ואמר להון ישראל אבוהון
אם כין הוא דא עבידו סבו מדמשבח בארעא במניכון ואחיתו לגברא
תקרובתא זעיר קטף וזעיר דבש שעף ולטוס בטמין ושגדין׃ קל להם
אסר אביהם אן כאן כדאך פאצנעו כלה כדו מן פאכהה אלבלד פי
אועיתכם ואחדרוהא לרגל הדיה קליל תריאק וקליל עסל וכרנוב
ושאהבלוט ובטמא ולוזא׃ וכסף משנה קחו בידכם ואת הכסף המושב
בפי אמתחתיכם תשיבו בידכם אולי משגה הוא׃ וכספא על חד תרין סבו
בידכון וית כספא דאתתב בפום טעניכון תתיבו בידכון דלמא שלו הות׃
ותעפא מן אלפצה כדוהא מעכם ואלפצה אלמרדודה פי אועיתכם רדוהא
מעכום לעל כאן סהוא׃ ואת אחיכם קחו וקומו שובו אל האיש׃ וית
אחוכון דברו וקומו תובו לות גברא׃ ודברו אכיכם וקומו ארגעו אלי אלרגל׃
ואל שדי יתן לכם רחמים לפני האיש ושלח לכם את אחיכם אחר ואת
בנימין ואני כאשר שכלתי שכלתי׃ ואל שדי יתין לכון רחמין קדם גברא
ויפטר לכון ית אחוכון אחרנא וית בנימין ואנא כמא דתכילית תכילית׃
ואלטאיק אלכאפי יעטיכם רחמה בין ידיה חתי יטלק לכם אכיכם אלאכר
מע בנימין ואנא אכאף אן אתכל כמא תכלת׃ ויקחו האנשים את
המנחה הזאת ומשנה כסף לקחו בידם ואת בנימן ויקמו וירדו מצרים
ויעמדו לפני יוסף׃ ונסיבו גבריא ית תקרובתא הדא ועל חד תרין כספא
נסיבו בידהון ודברו ית בנימין וקמו ונחתו למצרים וקמו קדם יוסף׃ פאכד
אלקום הדה אלהדיה ותעפא מן אלפצה אכדו מעהם ובנימין ואנחדרו אלי מצר
ווקפו בין ידי יוסף׃ וירא יוסף אתם את בנימין ויאמר לאשר על ביתו הבא

דברים מתרגמין ודבר׳ ושבוח טבח והכן כמו ונטבוח טבח ולהכן ואין וטבוח לשון צווי שהיה לך
לומר וטבח בצהרים זה מתרגם בשירותא שהוא לשון סעודה כאשונה בלשון ארמי ובלשון [illegible] ריש הדה
בגמרא שדא לבלבא שירותא בצע אכולא שירותיה׃ אבל כל תרגום שבצהרים שירא׃ וייראו האנשים
כתרגומו בשני ידין ותרגם וד חילו׃ כי הובאו בית יוסף ואין דרך שאר הבאים לשבור בר ללון בבית יוסף׃
כיאם בפונדקאות שבעיר׃ ויראו שאין זה אלא לאספם אל משמר׃ אנחנו מובאים אל תוך הבית הזה להתגולל
להיות מתגלגלת עלינו עלילת הכסף׃ ולהיותה נופלת עלינו׃ ואנקלוס תרגם ולאסתקפא עלנא הוא לשון

כי עתה שבנו זה פעמים [illegible] לנו שהם מלוה לצדיקים

להתגולל
כך מתרגמין
עלילות דברים
תסקופי מלין

את האנשים הביתה וטבח טבח והכן כי אתי יאכלו האנשים בצהרים: וחזא יוסף עמהון ית בנימין ואמר לדממנא על ביתיה אעיל ית גבריא לביתא וכוס נכסתא ואתקין ארי עמי אכלין גבריא בשירותא: פלמא ראי יוסף אן בנימין מעהם קל להאבכה ארכל אקום אלי אלבית ואדבח דבחא ואצלחה פאן אלקום יאכלון מעי פי אלטהירה: ויעש האיש כאשר אמר יוסף ויבא האיש את האנשים ביתה יוסף: ועבד גברא כמא דאמר יוסף ואעיל גברא ית גבריא לבית יוסף: פצנע אלרגל כמא קאל יוסף ואדכלהם אלמנזלה: וייראו האנשים כי הובאו בית יוסף ויאמרו על דבר הכסף השב באמתחתינו בתחלה אנחנו מובאים להתגלל עלינו ולהתנפל עלינו ולקחת אתנו לעבדים ואת חמרינו: ודחילו גבריא ארי אתעלו לבית יוסף ואמרו על עיסק כספא דאתתב בטעננא בקדמיתא אנחנא מתעלין לאתרברבא עלנא ולאתקפא עלנא ולמקני יתנא לעבדין ולמדבר ית חמרנא: פכאפו אלקום אד אדכלו אלי מנזל יוסף וקאלו בסבב אלפצה אלדי רדת פי אמאת אועיתנא באלאכתרא נחן מדכלון ליתסבב עלינא ויתגנא עלינא ויאכדנא עבידא והמירנא מלכא: ויגשו אל האיש אשר על בית יוסף וידברו אליו פתח הבית: וקריבו לות גברא דממנא על בית יוסף ומלילו עמיה בתרע ביתא: פתקדמו אלי חאגב יוסף וכלמוה ענד באב אלבית: ויאמרו בי אדני ירד ירדנו בתחלה לשבר אכל: ואמרו בבעו רבוני מיחת נחתנא בקדמיתא למזבן עבורא: וקאלו יא סידי אנא אנחדרנא באלאכתרא נמתאר טעאם: ויהי כי באנו אל המלון ונפתחה את אמתחתינו והנה כסף איש בפי אמתחתו כספנו במשקלו ונשב אתו בידנו: והוה כד אתינא לבית מבתא ופתחנא ית טעננא והא כסף גבר בפום טעניה כספנא במתקליה ואתיבנא יתיה בידנא: פלמא צרנא אלי אלמבית פתחנא אועיתנא פאדי בפצה כל רגל פי ועאיה פצתנא במזנהא פרדדנאהא מענא: וכסף אחר הורדנו בידנו לשבר אכל לא ידענו מי שם כספנו

להתגולל עלינו להיות מגלגל עלינו עלילות דברים תסקופי מלין ולא תרגמו אחר לשון המקרא ולהתגולל שתרגם לאתרברבא הוא לשון גלת הזהב ונצב גלתה העגלה שהוא לשון מלכות ביאורי לשון בעיא והחנעם הוא כלשון אומר ביא ביא ירד ירדנו ירידה היא לנו רגילים היינו לפרנס אחרים עכשיו אנו צריכים לך אלהיכם בזכותכם ואם אין זכותכם כדאי אלהי אביכם בזכות אביכם נתן לכם מטמון ויבא האיש הבאה אחר הבאה לפי שהיו דוחפין אותו לחוץ עד שדברו אליו פתח

הבית
ומשאמר להם
שלום לכם
נמשכו ובאו
אחריו

באמתחתינו: וכספא אחרנא אחיתנא בידנא למזבן עבורא לא ידענא מן
שוי כספנא בטעוננא: ופתח אכרא אחדנאהא מענא לנמתאר טעאם לם
נעלם מן צייר פצתנא פי אועיתנא: ויאמר שלום לכם אל תיראו אלהיכם
ואלהי אביכם נתן לכם מטמון באמתחתיכם כספכם בא אלי ויוצא אלהם
את שמעון: ואמר שלם לכון לא תדחלון אלהכון ואלהא דאבוכון יהב לכון
סימן בטעניכון כספכון אתא לותי ואפיק לותהון ית שמעון: קאל להם סלאם
לכם לא תכאפו אלאהכם ואלאה אביכם רזקכם כנזא פי אועיתכם ואמא
פצתכם פקד צארת אלי תם אכרג אליהם שמעון: ויבא האיש את האנשים
ביתה יוסף ויתן מים וירחצו רגליהם ויתן מספוא לחמריהם: ואעיל גברא
ית גבריא לבית יוסף ויהב מיא ואסחו רגליהון ויהב כסתא לחמריהון: פ
פלמא אדכל אלרגל אלקום אלי מנזל יוסף אעטאהם מאא פגסלו ארגלהם וטרח
קתא לחמירהם: ויכינו את המנחה עד בוא יוסף בצהרים כי שמעו כי שם יאכלו
לחם: ואתקינו ית תקרבתא עד דעל יוסף בשירותא ארי שמעו ארי תמן
אכלין לחמא: והייו אלהדייה אלי אן גא יוסף פי אלצהירה לאנהם סמעו אן תם יאכלון
טעאמא: ויבא יוסף הביתה ויביאו לו את המנחה אשר בידם הביתה וישתחוו
לו ארצה: ועל יוסף לביתא ואעילו ליה ית תקרבתא דבידהון לביתא וסגידו
ליה על ארעא: ולמא גא יוסף אלי מנזלה אדכלו אלהדייה אלתי מעהם
אליה אלי אלבית וסגדו לה עלי אלארץ: וישאל להם לשלום ויאמר השלום
אביכם הזקן אשר אמרתם העודנו חי: ושאיל להון לשלם ואמר השלם אבוכון
סבא דאמרתון העד כען קיים: פסאלהם ען סלאמתהם וקאל הל עאד אביכם
אלשיך אלדי קלתם באקי והל הו סאלם: ויאמרו שלום לעבדך לאבינו עודנו
וישתחו ק' חי ויקדו וישתחו: ואמרו שלם לעבדך לאבונא עד כען קיים וכרעו וסגידו:
קאלו עבדך אבינא באקי והו סאלם תם כרו וסגדו: וישא עיניו וירא את
בנימן אחיו בן אמו ויאמר הזה אחיכם הקטן אשר אמרתם אלי ויאמר
אלהים יחנך בני: וזקף עינוהי וחזא ית בנימין אחוהי בר אמיה ואמר הדין

הבית ומשאמ' להם שלום לכם משכו ובאו אחריו" ויכינו הזמינו עטרוס בכלים נאים" הביתה: מפרוזדור לטרקלין:
"אלהים יחנך בני בשאר שבטים שמענו חנינה אשר חנן אלהים את עבדך ובנימין עדיין
לא נולד לכך בירכו יוסף בחנינה" כי נכמרו רחמיו שאלו לך אח מאם אמ' לו אח היה לי ואיני יודע היכן הוא
יש לך בנים אמ' לו יש לי עשרה אמ' לו ומה שמם אמר לו בלע ובכר וגו' אמר לו מה טיבן של שמות הללו אמ' כולם
ע"ש אחי והצרות אשר מצאוהו · בלע שנבלע בין האומות· בכר שהיה בכור לאמי· אשבל שהשבאו אל· גרא
שנתגייר באכסניא ונעמן שהיה נעים ביותר· אחי וראש אחי היה וראשי היה" מפים מפי אבי למד" וחפים
שלא ראה בחופתי ולא ראיתי בחופתו· וארד שירד לבין האומות כראיה במסכת סוטה מיד נכמרו רחמיו"

רקדו וישתחוו על שאלת שלום קידה כפיפת קדקד השתחואה משתטח בארץ: ש"ס

נכמרו
נתחממו
ובלעז

אחוכון זעירא דאמרתון לי ואמר מן קיני יתרחם עלך ברי׃ תם רפע —
עיניה ונטר בנימין אכיה מן אמה פקל הדי אכיכם אלאצגר אלדי קלתם לי
תם קל אללה ירוף עליך יא אבני׃ וימהר יוסף כי נכמרו רחמיו אל אחיו ויבקש
לבכות ויבא החדרה ויבך שמה׃ ואוחי יוסף ארי אתגוללו רחמוהי על
אחוהי ובעא למבכי ועל לאדרון בית משכבא ובכא תמן׃ פאסרע יוסף
למא האגת רחמתה עלי׳ אכיה פטלב אן יבכי ודכל אלי אלכדר ובכא תם׃
וירחץ פניו ויצא ויתאפק ויאמר שימו לחם׃ ואסחי אפוהי ונפק ואתחסן
ואמר שוו לחמא׃ תם גסל וגהה וכרג ותצבר וקל קדמו אלטעאם׃ וישימו
לו לבדו ולהם לבדם ולמצרים האוכלים אתו לבדם כי לא יוכלון המצרים
לאכל את העברים לחם כי תועבה הוא למצרים׃ ושויאו ליה בלחודוהי
ולהון בלחודיהון ולמצראי דאכלין עמיה בלחודיהון ארי לא יכלין מצראי
למיכל עם עבראי לחמא ארי בעירא דמצראי דחלין ליה עבראי אכלין׃
פקדמו לה וחדה ולהם וחדהם וללמצריין אלדין יאכלון מעה וחדהם לאן אלי
מצריין לא יסתגיזון אן יאכלון מע אלעבריין טעאמאהם מכרוה ענדהם׃ טעאמהם׃ לאן
וישבו לפניו הבכר כבכרתו והצעיר כצערתו ויתמהו האנשים איש אל
רעהו׃ ואסחרו קדמוהי רבא כרביותיה וזעירא כזעירותיה ותמהו גבריא גבר
בחבריה׃ פאגלסהם בין ידיה אלבכר פי מרתבתה ואלצגיר פי מרתבתה
ואנבהת אלקום בעצהם אלי בעץ׃ וישא משאת מאת פניו אלהם ותרב
משאת בנימין ממשאת כלם חמש ידות וישתו וישכרו עמו׃ ונטל
חולקין מן קדמוהי לקדמיהון וסגי חולקא דבנימין מחולקי כולהון חמשה
חולקין ושתיאו ורויאו עמיה׃ וחמל אלאת מן בין ידיה אליהם פכאנת אלת
בנימין אכתר מן אלאתהם כמסה אצעאף ושרבו מעה חתי סכרו׃ ויצו את
אשר על ביתו לאמר מלא את אמתחת האנשים אכל כאשר יוכלון שאת

וישבו לפניו הבכר כבכרתו היה נוטל את הגביע והיה מכיח בו ואו׳ יהודה שהוא מלך ישב בראש ראובן שהוא בכור ישב על וכן בבלן השיב כל אחד ואחד לפי כבודו ולפי מעלתו ושתייר בנימין אמ׳ אמא לית לי אמא ודינטלא ליתגוה אמא אנא סדי נירת אמא דידי

נכמרו׳ נתחממו ובלשון משנה על הכומר של זיתים ובלשון ארמי מטום מכמר בסרא ובמקלא עורנו כתנור נכמרו נתחממו נקמטו קמטים קמטים מפני זלעפות רעב כי דרך כל עור בשמח ממין אותו —
נקמטו ונכווץ׳׳ ויתאפק׳ נתאמץ והוא לשון אפיקי מגנים חוזק וכן ומזיח אפיקים רפה׳׳ כי תועבה הא׳
דבר שנאוי הוא למצרים לאכל את העברים ואנקלוס נתן טעם לדבר׳׳ הבכור כבכרתו׳ מכה בגביע וקורא
ראובן שמעון לוי ויהודה יששכר וזבולון בני אם אחת הסבו כסדר הזה שהוא סדר תולדותכם וכן כולם כיון
שהגיע לבנימין אמר זה אין לו אם ואני אין לי אם ישב אצלי׳׳ משאות׳ מנות׳ חמשידות׳ חלקו עם אחיו
ומשאת יוסף ומנשה ואפרים׳׳ וישכרו עמו׳ ומיום שמכרוהו לא שתו יין ולא הוא שתה יין ואותו היום שתו׳׳
ושתו

גביעי׳
כוס חריך
וקורין לו

ושים כסף איש בפי אמתחתו: ופקיד ית דממנא על ביתיה למימר מלי ית
טעני גבריא עבורא כמא דיכלין למטען ושוי כסף גבר בפום טעניה: תם
אמר וכילה וקאל לה אמלא אועיה אלקום טעאמא כמא יטיקון חמלה ואציר
פצה כל רגל פי ועאיה: ואת גביעי גביע הכסף תשים בפי אמתחת הקטן
ואת כסף שברו ויעש כדבר יוסף אשר דבר: וית כלידי כלילא דכספא
תשוי בפום טענא דזעירא וית כסף זבינוהי ועבד כפתגמא דיוסף דמליל:
וגאמי גאם אלפצה צגירה פי ועא אלאצגר מע פצה מירתה פצנע כמא קאל
יוסף: הבקר אור והאנשים שלחו המה וחמריהם: צפרא נהר וגבריא
אתפטרו אנון וחמריהון: פלמא אצא אלצבח אטלק אלקום הם וחמירהם:
הם יצאו את העיר לא הרחיקו ויוסף אמר לאשר על ביתו קום רדף אחרי
האנשים והשגתם ואמרת אלהם למה שלמתם רעה תחת טובה: אנון
נפקו מן קרתא לא ארחיקו ויוסף אמר לדממנא על ביתיה קום רדוף בתר
גבריא ותדביקנון ותימר להון למא שלימתון בישתא חלף טבתא: פהם קד
כרגו מן אלקריה ולם יבעדון אד קאל יוסף לוכילה קם פאכלבהם פאדא לחקתהם
קל להם לם כאפיתם שרא בדל כיר: הלוא זה אשר ישתה אדני בו והוא
נחש ינחש בו הרעתם אשר עשיתם: הלא דין דשתי רבוני ביה והוא
בדקא מבדיק ביה אבאשתון דעבדתון: אליס הדי אלדי ישרב בה מולאי
והו אנמא אמתחנכם בה לקד אסאתם פימא צנעתם: וישגם וידבר
אלהם את הדברים האלה: ואדביקנון ומליל עמהון ית פתגמיא האלין:
פלחקהם וכלמהם בדלך: ויאמרו אליו למה ידבר אדני כדברים האלה חלילה
לעבדיך מעשות כדבר הזה: ואמרו ליה למא ימליל רבוני כפתגמיא האלין
חס לעבדך מלמעבד כפתגמא הדין: קאלו לה לא יקול סיידי הדי אלכלאם אן
עבידך מעאדון מן אן יצנעון מתל הדא אלאמר: הן הכסף אשר מצאנו בפי

גביעי. כוס ארוך וקורין לו מדרנ"ו" חלילה לעבדיך. חולין הוא לנו. לשון גנאי ותרגו' חס לעבדך חס מאת
הקב"ה יהא עלינו מעשות זאת. והרבה יש בגמרא חס ושלום" הן כסף אשר מצאנו. זה אחד מעשרה ק"ו
האמורין בתורה וכולן מנויין בב"ר" גם עתה. אף זו מן הדין כדבריכם כן הוא. שכולכם חייבין בדבר שדרך
שנמצאת הגניבה ביד אחד מהם כולם נתפשים אבל אני אעשה לכם לפנים משורת הדין" אשר ימצא אתו יהיה
לי עבד" בגדול החל. שלא ירגישו שהיה יודע היכן הוא" ויעמס איש על חמרו. בעלי זרוע היו ולא הוצרכו לסייע
זה את זה לטעון" וישבו העירה. מטרפולין היתה והוא אומ' העירה העיר כל שהיא אלא שלא היתה חשובה בעיניהם
לא כעיר בינונית של עשרה בני אדם לענין המלחמה" עודנו שם. שהיה ממתין להם" הלוא ידעתם כי נחש ינחש
וגו' הלא ידעתם כי איש חשוב כמוני יודע לנחש ולדעת מדעת ומסברא ובינה כי אתם גנבתם הגביע" האלהים מצא
יודעים אנו שלא סרחנו אבל מאת המקום נהיתה להביא לנו זאת" מצא בעל חוב לגבות שטר חובו" מה נצטדק"

מקום

אמתחתינו השיבנו אליך מארץ כנען ואיך נגנב מבית אדניך כסף או זהב:
הא כספא דאשכחנא בפום טעננא אתיבנהי לך מארעא דכנען ואיכדין
נגנוב מבית רבונך מנין דכסף או מנין דדהב: הודא פצה ונדנאהא פי פואת
אועיתנא רדדנאהא אליך מן בלד כנעאן פכיף נסרק מן בית מולאך פצה או דהב:
אשר ימצא אתו מעבדיך ומת וגם אנחנו נהיה לאדני לעבדים: דישתכח
עמיה מעבדך יתקטיל ואף אנחנא נהי לרבוני לעבדין: מן וגד מעה מן
עבידך יקתל ונחן איצא נכון לסידי עבידא: ויאמר גם עתה כדבריכם כן
הוא אשר ימצא אתו יהיה לי עבד ואתם תהיו נקים: ואמר אף כען כפתגמיכון
כין הוא דישתכח עמיה יהי לי עבדא ואתון תהון זכאין: קאל ואן כמי קלתם
הו כדאך מן וגד מעה כאן לי עבדא ואנתם תכונו אבריא: וימהרו ויורדו
איש את אמתחתו ארצה ויפתחו איש אמתחתו: ואוחיאו ואחיתו גבר ית
טעניה לארעא ופתחו גבר טעניה: פאסרעו וחטו כל רגל ועאיה עלי אלארץ
ופתח כל רגל ועאיה: ויחפש בגדול החל ובקטן כלה וימצא הגביע באמתחת
בנימן: ובלש ברבא שרי ובזעירא שיצי ואשתכח כלידא בטעני
דבנימין: פפתשהא בדא באלאכבר ואנתהא אלי אלאצגר פוגד אלגאם פי ועא
בנימין: ויקרעו שמלתם ויעמס איש על חמרו וישבו העירה: ובזעו
לבושיהון ורמו גבר על חמריה ותבו לקרתא: פכרקו תיאבהם ושד כל
רגל עלי חמארה ורגעו אלי אלקריה: ויבא יהודה ואחיו ביתה יוסף והוא
עודנו שם ויפלו לפניו ארצה: ועל יהודה ואחוהי לבית יוסף והוא עד כען
תמן ונפלו קדמוהי על ארעא: פדכל יהודה ואכותה אלי בית יוסף ועאדה
תם פוקעו בין ידיה עלי אלארץ: ויאמר להם יוסף מה המעשה הזה אשר
עשיתם הלוא ידעתם כי נחש ינחש איש אשר כמני: ואמר להון יוסף מה
עובדא הדין דעבדתון הלא ידעתון ארי בדקא מבדיק גברא דכותי: קץ

ויקרעו שמלתם
אמר להן הקב"ה אתם
הקרעתם את חביל-
קריעה שלחתם
אף אתם קרעו
קריעה שלחתם
אמרו יצא נפחח
שבטים קרעו
בנימין יצא ממנו
מרדכי שקרע של-
שנ' ויקרע
מרדכי את ב
בגדיו

לשון צדק וכן כל תיבה שתחלת יסודה צדי והיא באה לדבר בלשון מתפעל או יתפעל או נתפעל נותן טית במקום
תיו ואינו נותנה לפני אות ראשונה שליסוד התיבה אלא באמצע אותיות העיקר כגון נצטדק מגזרת צדק —
יצטבע מגזרת צבע ויצטיירו מגזרת ציר אמונים הצטיידנו אותו מגזרת צדה לדרך ותיבה שתחלתה סמך
כשהיא מתפעלת התיו מפרדת את אותיות העיקר כגון ויסתבל החגב מגזרת סבל מסתכל הייתי בקרנים
ושתמר חקות עמרי מגזרת שמר ואלמרע משתולל מגזרת מוליך יועצים שולל שודך משתולל —
בעמי מגזרת דרדלא סגולה

חזק חסף מקץ

ויגש אליו דבר באזני אדוני יכנסו דברי באזניך ואל יחר אפך מכאן אתה למד שדבר לו קשות
כי כמוך כפרעה חשוב אתה בעיני כמלך זה פשוטו ומדרשו סופך ללקות עליו בצרעת

כמו שלקה
פרעה על

להם יוסף מא הדי אלצניע אלדי צנעתם אמא עלמתם אנה ימתחן רגל מתלי: ויאמר יהודה מה נאמר לאדני מה נדבר ומה נצטדק האלהים מצא את עון עבדיך הננו עבדים לאדני גם אנחנו גם אשר נמצא הגביע בידו: ואמר יהודה מא נימר לרבוני מא נמליל ומא נזכי מן קדם יי אשתכח חובא בעבדך הא אנחנא עבדין לרבוני אף אנחנא אף ראשתכח כלידא בידיה: קאל יהודה מא נקול לסיידי מא נתכלם ומא נחתג אללה אוקע עבידך פי דנובהם הא נחן עביד לסיידי נחן ומן וגד אלכאס פי ידה: ויאמר חלילה לי מעשות זאת האיש אשר נמצא הגביע בידו הוא יהיה לי עבד ואתם עלו לשלום אל אביכם: ואמר חס לי מלמעבד דא גברא ראשתכח כלידא בידיה הוא יהי עבדא ואתון סקו לשלם לות אבוכון: קאל אנא מעאד מן אן אצנע הדי לאמר לאכל אלדי וגד אלכאס פי ידה הו יכון לי עבדא ואנתם אצעדו בסלאם אלי אביכם: קמו פסו סימ' יחזקיהו

ויגש אליו יהודה ויאמר בי אדני ידבר נא עבדך דבר באזני אדני ואל יחר אפך בעבדך כי כמוך כפרעה: וקריב לותיה יהודה ואמר בבעו רבוני ימליל כען עבדך פתגמא קדם רבוני ולא יתקף רגזך בעבדך ארי כפרעה כין אנת פתקדם אליה יהודה וקאל יא סיידי יתכלם עבדך כלאמא בחצרת סיידי ולא ישתד גצבך עלי עבדך לאנך מתל פרעון: אדני שאל את עבדיו לאמר היש לכם אב או אח: רבוני שאיל ית עבדוהי למימר האית לכון אבא או אחא: אן סיידי סאל עבידה קאילא הל מוגוד לכם אב או אך: ונאמר אל אדני יש לנו אב זקן וילד זקנים קטן ואחיו מת ויותר הוא לבדו לאמו ואביו אהבו: ואמרנא לרבוני אית לנא אבא סבא ובר סיבתין זעיר ואחוהי מית ואשתאר הוא בלחודוהי לאמיה ואבוהי רחים ליה: פקלנא לה מוגוד לנא אב שיך ואבן שיכוכה צגיר ואכיה קד מאת פבקי הו וחדה לאמה ואביה יחבה: ותאמר אל עבדיך הורדהו אלי ואשימה עיני עליו: ואמרת לעבדך אחתוהי לותי

כמו שלקה פרעה על ידי שקיעתי שרה על לילה אחת שעיכבה ... ואינו מקיים מבטיח ואינו עושה אף אתה כן ... וכי זו ביא שימת עין שאמרת לשום עינך עליו ... כי כמוך כפרעה אם תקניטני אהרוג אותך ואת אדונך ... אדוני שאל את עבדיו מתחלה בעלילה באת עלינו למה היה לך לשאול כל זה בתך היינו מבקשים או אחותינו ... אחותיכו את המבקש ... ... אדוני לא כיחדנו ממך דבר ... ואחיו מת מפני היראה היה מוציא דבר שקר מפיו אמי אם אומר לו שהוא קיים יאמר הביאוהו אצלי ... לבדו לאמו מאותה האם אין עוד ... אח ועזב את אביו ומת אם יעזוב את אביו דואגים אנו שמא ימות בדרך ... שהרי אמו בדרך מתה ... וקראהו אסון שהשטן מקטרג בשעת הסכנה ... והורדתם את שיבתי ועכשו כשהוא אצלי אני מתנחם בו על אמו ועל אחיו ואם ימות זה דומה עלי ששלשתם מתו ביום אחד ... והיה כראותו כי אין הנער ומת אביו הנרפו ... פיעבדך ערב את

הנער
ואם
תאמ
נבה

ואשוי עיני עליהי׃ פקלת לעבידך· אחדרוה אליי· חתי אנטר ענאיתי פיה׃ ונאמר
אל אדני לא יוכל הנער לעזב את אביו ועזב את אביו ומת׃ ואמרנא
לרבוני· לא יכול עולימא למשבק ית אבוהי· ואם ישבוק ית אבוהי ימות׃
פקלנא לסיידי· לא יטיק אלגלאם אן יתרך אביה· פאן הו תרכה מאת׃ ותאמר
אל עבדיך אם לא ירד אחיכם הקטן אתכם לא תוספון לראות פני׃ ואמרת
לעבדך· אם לא ייחות· אחוכון זעירא עמכון· לא תוספון למחזי אפי׃ פקלת
לעבידך אן לם ינחדר· אכיכם אלצגיר מעכם· לא תעאודו אן תרו וגהי׃ ויהי
כי עלינו אל עבדך אבי ונגד לו את דברי אדני׃ והוה כד סליקנא· לות עבדך
אבא· וחוינא ליה ית פתגמי רבוני׃ פלמא צערנא אלי עבדך אבינא· אכברנאה
בכלאם סיידנא׃ ויאמר אבינו שבו שברו לנו מעט אכל׃ ואמר אבונא׃
תובו זבונו לנא זעיר עבורא׃ פקאל אבינא· ארגעו ואמתארו לנא קלילא
מן טעאם׃ ונאמר לא נוכל לרדת אם יש אחינו הקטן אתנו וירדנו כי
לא נוכל לראות פני האיש ואחינו הקטן איננו אתנו׃ ואמרנא לא ניכול
למיחת· אם אית אחונא זעירא עמנא וניחות· ארי לא ניכול למחזי אפי
גברא· ואחונא זעירא ליתוהי עמנא׃ קלנא לא נטיק אן ננחדר· אלא אן
כאן אכינא אלצגיר מענא אנחדרנא· לאנא לא נטיק· אן נרא וגה אלרגל
ואכינא אלצגיר ליס הו מענא׃ ויאמר עבדך אבי אלינו אתם ידעתם כי
שנים ילדה לי אשתי׃ ואמר עבדך אבא לנא· אתון ידעתון· ארי תרין
ילידת לי אתתי׃ פקאל· עבדך אבינא לנא· אנתם תעלמון· אן זוגתי אנמא
ולדת לי אתנין׃ ויצא האחד מאתי ואמר אך טרף טרף ולא ראיתיו עד הנה׃
ונפק חד מלותי· ואמרית· ברם מקטל קטיל· ולא חזיתיה עד כען׃ פכרג
אחדהמא מן ענדי· פקלת· לעלה קד אפתרס· ולם אראה אלי אלאן׃ ולקחתם גם את זה
מעם פני וקרהו אסון והורדתם את שיבתי ברעה שאלה׃ ותדברון אף ית דין
מן קדמי ויערעניה מותא· ותחתון ית סיבתי בבישתא לשאול׃ פאן אבדתם הדא מן

הנער· ואם תאמר למה אני נכנס לעבד יותר משאר אחי הם כולם מבחוץ ואני נתקשרתי בקשר חזק להיות מנודה
בשני עולמות· ישב נא עבדך וגו׳ לכל דבר אני מעולה ממנו לגבורה ולמלחמה ולשמש· להתאפק לכל הנצבים·
יב:ל לא היה יכול לסבול שיהיו מצריים נצבים עליו ושומעים שאחיו מתביישין בהוודעו להם· וישמע בית פרעה· ביתו·
של פרעה כלומר עבדיו ובני ביתו ואין זה לשון בית ממש אלא כמו בית ישראל בית יהודה· כי נבהלו· מפניו מפני הבושה· גשו נא אלי· ראה אותם נסוגים לאחור אמר עכשיו אחי נכלמים קרא להם בלשון
רכה ותחנונים והראה להם שהוא מהול· למחיה· להיות לכם למחיה· כי זה שנתים הרעב· עברו משני הרעב
לאב לחבר ולפטרון· ועלו אל אבי· ארץ ישראל גבוה מכל הארצות· פן תורש· פן תתמסכן לשון מוריש
ומעשיר· והנה עיניכם רואות בכבודי ושאני אחיכם שאני מהול ככם ועוד כי פי המדבר אליכם בלשון הקדש·

ונגש
אחי
בנימין

ענדי ואפאתה מכ"ר. אנזלתם שיבתי בחסרה אלי אלת'רא: ועתה כבאי אל
עבדך אבי והנער איננו אתנו ונפשו קשורה בנפשו: וכען כמיתא לות
עבדך אבא ועולימא ליתוהי עמנא ונפשיה חביבא ליה כנפשיה: פאלאן
אן צרת אלי עבדך אבי וג'לאם ליס הו מענא ונפסה מעקודה בנפסה: והיה
כראותו כי אין הנער ומת והורידו עבדיך את שיבת עבדך אבינו ביגון ש
שאלה: ויהי כד יחזי ארי לית עולימא וימות ויחתון עבדך ית סיבת עבדך
אבונא בדוונא לשאול: פכמא יראה אנה ליס מענא ימות ויכון ועבידך
קד אנזלו שיבת עבדך אבינא בחסרה אלי אלת'רא: כי עבדך ערב את הנער
מעם אבי לאמר אם לא אביאנו אליך וחטאתי לאבי כל הימים: ארי עבדך
מערב בעולימא מן אבא למימר אם לא איתיניה לך ואהי חטי לאבא כל
יומיא: ואעלם אן עבדך צמן אלג'לאם מן אביה קאילא אן לם אתי בה אליך
כנת כאטיא לאבי טול אלזמאן: ועתה ישב נא עבדך תחת הנער עבד
לאדני והנער יעל עם אחיו: וכען יתיב כען עבדך תחות עולימא עבדא
לרבוני ועולימא יסק עם אחוהי: ואלאן יקים עבדך מכאן אלג'לאם עבדא לסיידי
ויצעד אלג'לאם מע אכותה: כי איך אעלה אל אבי והנער איננו אתי פן
אראה ברע אשר ימצא את אבי: ארי איכדין אסק לות אבא ועולימא
ליתוהי עמי דלמא אחזי בבשתא דתשכח ית אבא: אנא אפכר כיף אצעד
אלי אבי ואלג'לאם ליס הו מעי כלא אשאהד אלבלא אלדי ינאלה: ולא יכל
יוסף להתאפק לכל הנצבים עליו ויקרא הוציאו כל איש מעלי ולא עמד
איש אתו בהתודע יוסף אל אחיו: ולא יכיל יוסף לאתחסנא לכל דקימין
עלוהי וקרא אפיקו כל אנש מעלוי ולא קם אנש עמיה כד אתידע יוסף
לאחוהי: ולם יטיק יוסף אן יתג'לד לג'מיע מן כאנת וקוף בין ידיה פנאדא

ועיני אחי בנימין. השוה את כולם יחד שמו כשם שאין בלבי שנאה על בנימין אחי שהרי לא היה במכירתי כך
אין בלבי שנאה עליכם: ויפול על צוארי בנימין. על שני מקדשות שעתידין להיות בחלקו של בנימין וסופן ליחרב:
ובנימין בכה על צואריו. על משכן שילה שעתיד להיות בחלקו של יוסף וסופו ליחרב: ואחרי כן. מאחר
שראוהו בוכה ולבו שלם עמהם: דברו אחיו אתו. שמתחלה היו בושים ממנו: והקול נשמע בית פרעה. כמו
בבית פרעה והוא לשון בית ממש: טענו את בעירכם. תבואה: את טוב ארץ מצרים. ארץ גשן: נכה אלא וחיבו
ידע מה ניבא קופס לעשותה כמצולה שאין בה דגים: חלב הארץ. כל חלב לשון מיטב הוא: ואתה צויתה.
מפי לומר להם: זאת עשו. כך אמור להם שבר שלי הוא: שלח כזאת. כחשבון הזה ומהו החשבון עשרה
חמורים וגו'. מטוב מצרים. מצינו בגמרא ששלח לו יין ישן שדעת זקנים נוחה הימנו ומדרש אגדה גריסין
של פול: בר ולחם. כתרגומו: ומזון. לפתן: אל תרגזו בדרך. אל תתעסקו בדבר הלכה שלא תרגז עליכם הדרך.
ד"א אל תפסיעו פסיעה גסה והכנסו בחמה לעיר. ולפי פשוטו של מקרא יש לומר לפי שהיו נכלמים היה דואג -

בדרך
על דבר

אכרגו כל רגל מן בין ידיי ולם יקף אנסאן מעה חין תערף יוסף באכותה׃
ויתן את קלו בבכי וישמעו מצרים וישמע בית פרעה׃ ויהבית קליה
בבכיתא ושמעו מצראי ושמע אנש בית פרעה׃ פרפע צותה בבכא·
חתא סמעה למצריון וסמעה אל פרעון׃ ויאמר יוסף אל אחיו אני יוסף
העוד אבי חי ולא יכלו אחיו לענות אתו כי נבהלו מפניו׃ ואמר יוסף לאחוהי
אנא יוסף העד כען אבא קיים ולא יכילו אחוהי לאתבא יתיה פתגם ארי
אתבהילו מן קדמוהי׃ פקאל יוסף לאכותה אנא יוסף הל עאד אבי באקי
ולם יטיקו אן יגיבוה ממא דהשו מן בין יהיה׃ ויאמר יוסף אל
אחיו גשו נא אלי ויגשו ויאמר אני יוסף אחיכם אשר מכרתם אתי
מצרימה׃ ואמר יוסף לאחוהי קרובו כען לותי וקריבו׃ ואמר אנא יוסף
אחוכון דזבינתון יתי למצרים׃ פקאל להם תקדמו פתקדמו פקאל אנא
יוסף אכיכם אלדי בעתמוני אלי מצר׃ ועתה אל תעצבו ואל יחר בעיניכם
כי מכרתם אתי הנה כי למחיה שלחני אלהים לפניכם׃ וכען לא תתנססון
ולא יתקף בעיניכון ארי זבינתון יתי הלכא ארי לקיימא שלחני יי
קדמיכון׃ ולאן לא ישק ולא ישתד עליכם אד בעתמוני אלי ההנא פאן
אללה בעתני בין ידיכם למעישה׃ כי זה שנתים הרעב בקרב הארץ ועוד
חמש שנים אשר אין חריש וקציר׃ ארי דנן תרתין שנין כפנא בגו ארעא
ועוד חמיש שנין דלית זרועא וחצדא׃ ודלך אן הדה סנתין גוע קד
מצ׳תא פי אלבלד ובקי כמס סנין ליס פיהא זרע ולא חצאד׃ וישלחני
אלהים לפניכם לשום לכם שארית בארץ ולהחיות לכם לפליטה
גדולה׃ ושלחני יי קדמיכון לשואה לכון שארא בארעא ולקיימא לכון
לשיזבא רבא׃ פבעתני אללה בין ידיכם ליציר לכם בקאא פי אלארץ
ויחיי לכם פליתה עטימה׃ ועתה לא אתם שלחתם אתי הנה כי האלהים

ולא יכלו אחיו לענות אותו׳ שמעון בן שטח משום אבא כהן ברדלא אוי לנו מיום תוכחה בלעם חכם מכחים בגוים היה ולא היה יכול לעמוד בתוכחתה של אתונו מכתי המכין המככתי לשלוש לך כה ויאמר לאו יוסף קטן שלשבטים היה ולא יכלו אחיו לעמוד בתוכחתו שנ׳ ולא יכלו אחיו לענות אותו לכשיבוא הקב״ה להוכיח כל אחד ואחד לפי מעשיו דכתי׳ אוכיחך ואערכה לעיניך על אחת כמה וכמה

... ירבי בדרך שלדבר מכירתו להתוכח זה עם זה ולומר על ידך נמכר אתה ספרתה לשון הרע שלו שלמים לנו לשנאתו וכי הוא מושל ואשר הוא מושל ויפג לבו נחלף לבו והלך מלהאמין לא היה לבו פונה של הדברים לשון מפיגין טעמן בלשון משנה וכמו מאין הפוגות וריחו לא נמר מתרגמינן ויחיה לאפג את כל דברי יוסף סימן מסר להם במה היה עוסק כשפירש ממנו בפרשת עגלה ערופה וזהו שנ׳ וירא את העגלות אשר שלח יוסף ולא נאמר אשר שלח פרעה ותחי רוח יעקב שרתה עליו שכינה שפירשה ממנו רב לי רב לי עוד שמחה וחדוה הואיל ועוד יוסף בני חי באר שבע כמו לבאר שבע הא בסוף תיבה במקום למד בתחלתה לאלהי אביו יצחק חייב אדם בכבוד אביו יותר מכבוד זקינו לפיכך תלה ביצחק ולא באברהם יעקב יעקב לשון חיבה אל תירא מרדה מצרימה לפי שהיה מיצר

על
מגזקז
לצאת
לחוצה

וַיְשִׂימֵנִי לְאָב לְפַרְעֹה וּלְאָדוֹן לְכָל־בֵּיתוֹ וּמֹשֵׁל בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרָיִם׃ וכען
לא אתון שלחתון יתי הכא אלהין מן קדם יי ושויני אבא לפרעה ולרבון
לכל אנש ביתיה ושליט בכל ארעא דמצרים׃ ולאן ליס אנתם בעתתמוני
ההנא יא אללה פצירני אסתאדא לפרעון וסידא לגמיע אלה וסלטאנא
עלי גמיע בלד מצר׃ מַהֲרוּ וַעֲלוּ אֶל־אָבִי וַאֲמַרְתֶּם אֵלָיו כֹּה אָמַר
בִּנְךָ יוֹסֵף שָׂמַנִי אֱלֹהִים לְאָדוֹן לְכָל־מִצְרָיִם רְדָה אֵלַי אַל־תַּעֲמֹד׃ אוחון
וסקו לות אבא ותימרון ליה כדנן אמר ברך יוסף שויני יי לרבון לכל
מצראי חות לותי לא תתעכב׃ אסרעו ואצעדו אלי אבי וקולו לה כדא קאל
אבנך יוסף צירני אללה סידא לגמיע אלמצריין אנחדר אלי לא תקף׃
וְיָשַׁבְתָּ בְאֶרֶץ־גֹּשֶׁן וְהָיִיתָ קָרוֹב אֵלַי אַתָּה וּבָנֶיךָ וּבְנֵי בָנֶיךָ וְצֹאנְךָ וּבְקָרְךָ
וְכָל־אֲשֶׁר־לָךְ׃ ותתיב בארעא דגשן ותהי קריב לי את ובנך ובני בנך
ועאנך ותורך וכל דלך׃ וקם פי בלד כשאן אלסדיר ותכון קריבא מני אנת
ובניך ובני בניך וגנמך ובקרך וגמיע מא לך׃ וְכִלְכַּלְתִּי אֹתְךָ שָׁם כִּי־עוֹד חָמֵשׁ
שָׁנִים רָעָב פֶּן־תִּוָּרֵשׁ אַתָּה וּבֵיתְךָ וְכָל־אֲשֶׁר־לָךְ׃ ואזון יתך תמן ארי
עוד חמש שנין כפנא דלמא תתמסכן את ואנש ביתך וכל דלך׃ ואמונך
תם לאן קד בקי כמס סנין גוע כלא תפתקר אנת ואלך וגמיע מאלך׃
וְהִנֵּה עֵינֵיכֶם רֹאוֹת וְעֵינֵי אָחִי בִנְיָמִין כִּי־פִי הַמְדַבֵּר אֲלֵיכֶם׃ והא עיניכון
חזין ועיני אחי בנימין ארי כלישנכון אנא ממליל עמכון׃ והודא
עיונכם נאצרה ועיני אכי בנימין אן פאי יכאטבכם׃ וְהִגַּדְתֶּם לְאָבִי
אֶת־כָּל־כְּבוֹדִי בְּמִצְרַיִם וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר רְאִיתֶם וּמִהַרְתֶּם וְהוֹרַדְתֶּם אֶת־
אָבִי הֵנָּה׃ ותחוון לאבא ית כל יקרי דבמצרים וית כל דחזיתון ותוחון
ותחתון ית אבא הלכא׃ פאכברו אבי בגמיע כראמתי במצר ובגמיע
מא ראיתמוה ואסרעו ואחדרוה אלי ההנא׃ וַיִּפֹּל עַל־צַוְּארֵי בִנְיָמִן־אָחִיו
וַיֵּבְךְּ וּבִנְיָמִן בָּכָה עַל־צַוָּארָיו׃ ונפל על צורא דבנימין אחוהי ובכא ובנימין
בכא על צורהי׃ תם אנכב עלי ענק בנימין אכיה ובכא ובנימין בכא
עלי ענקה׃ וַיְנַשֵּׁק לְכָל־אֶחָיו וַיֵּבְךְּ עֲלֵיהֶם וְאַחֲרֵי כֵן דִּבְּרוּ אֶחָיו אִתּוֹ׃ ונשיק

על שנזקק לצאת לחוצה לארץ׳׳ ואנכי אעלך׳ הבטיחו להיותו נקבר בארץ׳׳ אשר כריתי לי בארץ כנען׳ אבל
מה שרכש בפדן ארם נתן הכל לעשו בשביל חלקו במערת המכפלה אמר נכסי חוצה לארץ אינן כ
דאי לי׳ והוא אשר כריתי לי העמיד לו צבורין של זהב וכסף ואמר לו טול את שלך׳׳ ובנות בנו קרח בת
אשר ויוכבד בת לוי׳׳ הבאים מצרימה על שם שנעה קורא להם הבאים ואין לתמוה על אשר לא כתב אשר
באו׳׳ בן הכנענית בן דינה שנבעלה לכנעני כשהרגו את שכם לא היתה דינה רוצה לצאת עד שנשבע לה

כתון כרי

שמעון
מיטאנה
בר״ שה
בני לאה

לכל אחוהי ובכא עליהון ובתר כין מלילו אחוהי עמיה ׃ וקבל מאיר
אבותה ובכא מעהם ובעד דאך כלמוה ׃ והקל נשמע בית פרעה
לאמר באו אחי יוסף וייטב בעיני פרעה ובעיני עבדיו ׃ וקלא אשתמע
בית פרעה למימר אתו אחי יוסף ושפר בעיני פרעה ובעיני עבדוהי ׃
וארתפע אצות לי פרעון יקיל לה קד גאו אכוה יוסף פחסן דאך ענדה
וענד גמיע קוادה ׃ ויאמר פרעה אל יוסף אמר אל אחיך זאת עשו טענו
את בעירכם ולכו באו ארצה כנען ׃ ואמר פרעה ליוסף אימר לאחך דא
עבידו טעונו ית בעירכון ואיזילו אובילו לארעא דכנען ׃ פקל פרעון
ליוסף קל לאכותך אצנעו כדה סוקו דואבכם ואמצו ודזהא לי בלד
כנעאן ׃ וקחו את אביכם ואת בתיכם ובאו אלי ואתנה לכם את טוב
ארץ מצרים ואכלו את חלב הארץ ׃ ודברו ית אבוכון וית אנש בתיכון
ואיתו לותי ואתין לכון ית טוב ארעא דמצרים ותיכלון ית טובא דארעא ׃
ואחמלו אביכם ואכם ועיון אלי אעטיכם כיר בלד מצר ותאכלו
אגוד מא פיהא ׃ ואתה צויתה זאת עשו קחו לכם מארץ מצרים
עגלות לטפכם ולנשיכם ונשאתם את אביכם ובאתם ׃ ואת מפוקד
דא עבידו סבו לכון מארעא דמצרים עגלן לטפלכון ולנשיכון ותטלון
ית אבוכון ותיתון ׃ ואנת מאמור אן תקול להם כדו לכם מן בלד מצר
עגלא לאטפלכם ונסאכם ואחמלו אביכם ותעאלו ׃ ועיניכם אל תחס
על כליכם כי טוב כל ארץ מצרים לכם הוא ׃ ועינכון לא תחוס על
מניכון ארי טוב כל ארעא דמצרים דילכון הוא ׃ ועיונכם לא תשפק
עלי אניתכם אן כיר גמיע בלד מצר הו לכם ׃ ויעשו כן בני ישראל
ויתן להם יוסף עגלות על פי פרעה ויתן להם צדה לדרך ׃ ועבדו כין בני
ישראל ויהב להון יוסף עגלן על מימרא דפרעה ויהב להון זודין לאורחא ׃
פצנע כדאך בני אסראיל ואעטאהם יוסף עגלא באמר פרעון וזאדא לטריק ׃
לכלם נתן לאיש חלפות שמלת ולבנימן נתן שלש מאות כסף וחמש
חלפות שמלת ׃ לכלהון יהב לגבר אצטלין דלבושא ולבנימין יהב תלת
מאה סלעין דכסף וחמשא אצטלין דלבושא ׃ ואעטא כל רגל מנהם

שמעון ... בני לאה ואת דינה בהן הזכרים תלה בלאה והנקבה תלה ביעקב ...
... עת תחלה יולדת זכר איש מזריע תחלה יולדת נקבה ... ובפרטן ... מוצא ...

יוכבד
שנולדה
בין החומות

כלעה ואעטא בנימין תלאת מאיה דרהם וכ׳ חמס כלע׃ ולאביו שלח כזאת
עשרה חמרים נשאים מטוב מצרים ועשר אתנת נשאות בר ולחם ומזון
לאביו לדרך׃ ולאבוהי שלח כדין עסרא חמרין טעינין מטוב מצרים
ועסר אתנן טעינן עבור ולחים וזודין לאבוהי לאורחא׃ ובעת לאביה עשרה
חמיר מחמלה מן כיר מצר ועשר אתאן מחמלה בר וטעאם יגדאנ
לאביה לטריק׃ וישלח את אחיו וילכו ויאמר אליהם אל תרגזו בדרך׃
ושלח ית אחוהי ואזלו ואמר להון לא תתנצון באורחא׃ פבעת באכותה
ומצו וקאל להם לא תרגזו פי טריק׃ ויעלו ממצרים ויבאו ארץ כנען
אל יעקב אביהם׃ וסליקו ממצרים ואתו לארעא דכנען לות יעקב
אבוהון׃ ויעדו מן מצר וגאו אלי בלד כנעאן אלי יעקוב אביהם׃ ויגדו לו
לאמר עוד יוסף חי וכי הוא משל בכל ארץ מצרים ויפג לבו כי לא האמין
להם׃ וחויאו ליה למימר עד כען יוסף קיים וארי הוא שליט בכל ארעא
דמצרים והואה מליא פיגן על לביה ארי לא הימין להון׃ פאכברוה וקאלו
לה יעאד יוסף באקי והו סלטאן עלי גמיע בלד מצר פשכך קלבה ולם
יתק בהם׃ וידברו אליו את כל דברי יוסף אשר דבר אלהם וירא את
העגלות אשר שלח יוסף לשאת אתו ותחי רוח יעקב אביהם׃ ומלילו
עמיה ית כל פתגמי יוסף דמליל עמהון וחזא ית עגלתא דשלח יוסף למטל
יתיה ושרת רוח קודשא על יעקב אבוהון׃ תם כלמוה בגמיע כלאם יוסף אלדי
כלמהם [illegible] אלדי בעת בהא יוסף לתחמלה פעאשת רוח יעקוב
אביהם׃ ויאמר ישראל רב עוד יוסף בני חי אלכה ואראנו בטרם אמות׃
ואמר ישראל סגי לי חדוא עד כען יוסף ברי קיים איזיל ואחזיניה עד לא
אמות׃ פקאל אסראיל חסבי אן עאד יוסף אבני באקי אמצי ואראה קבל אן אמות׃
ויסע ישראל וכל אשר לו ויבא בארה שבע ויזבח זבחים לאלהי אביו
יצחק׃ ונטל ישראל וכל דליה ואתא לבאר שבע ודבח דבחין לאלהא דאבוהי
יצחק׃ פרחל יסראיל וגמיע מאלה חתי גא אלי ביר סבע וזבח דבאיח לאלאה אביה
יצחק׃ ויאמר אלהים לישראל במראת הלילה ויאמר יעקב יעקב ויאמר

ונכבד שנולדה בין החומות בכניסתן לעיר שנ׳ אשר ילדה אותה ללוי במצ׳ לידתה במצ׳ בני רחל [illegible]
יעקב׳ ובזבולן לא נאמר כן שאשה היתה עיקרו של בית׳ כל הנפש הבאה ליעקב שיצאו מארץ כנען לבוא
למצ׳ ואין הבאה זו לשון עבר אלא לשון הווה כמו בערב היא באה וכמו והנה רחל בתו באה עם הצאן לפיכך
טעמו למטה באל״ף לפי שכשיצאו לבא מארץ כנען לא היו אלא ס״ו ושט׳ והשני כל הנפש לבית יעקב הבאה
מצרימה שבעים׳ הוא לשון עבר לפיכך טעמו למעלה בבי״ת לפי שמשבאו היו שם ע׳ שמצאו שם יוסף ושני בניו
ונתוספה להם יוכבד בין החומות׳ ולדברי האומ׳ תאומות נולדו עם השבטים צריכין אנו לומ׳ שמתו לפני

הנני׃ ואמר יי לישראל בחזוא דליליא ואמר יעקב יעקב ואמר האנא
פקאל אללה לאסראיל פי רויא אלליל וקאל יא יעקוב יא יעקוב קאל לביך׃ ויאמר אנכי
האל אלהי אביך אל תירא מרדה מצרימה כי לגוי גדול אשימך שם׃
ואמר אנא יי אלהא דאבוך לא תדחל מלמיחת למצרים ארי לעם
סגי אשוינך תמן׃ פקאל אנא אללה אלאה אביך לא תכאף מן נזול
מצר לאני אציר מנך תם אמה עצימה׃ אנכי ארד עמך מצרימה
ואנכי אעלך גם עלה ויוסף ישית ידו על עיניך׃ אנא איחות עמך למצרים
ואנא אסקינך אף אסקא ויוסף ישוי ידוהי על עינך׃ ואנא אנזל מעך אלי
מצר ואנא אצעדך אצעאדא ויוסף יגמץ ... ויקם יעקב מבאר שבע
וישאו בני ישראל את יעקב אביהם ואת טפם ואת נשיהם בעגלות
אשר שלח פרעה לשאת אתו׃ וקם יעקב מבאר שבע ונטלו בני ישראל
ית יעקב אבוהון וית טפלהון וית נשיהון בעגלתא דשלח פרעה למטל
יתיה׃ פקאם יעקוב מן ביר סבע וחמלוה בני אסראיל ואטפאלהם ונסאהם עלי
אלעגל אלתי בעת בהא פרעון להחמלה׃ ויקחו את מקניהם ואת רכושם
אשר רכשו בארץ כנען ויבאו מצרימה יעקב וכל זרעו אתו׃ ודברו
ית גיתיהון וית קניינהון דקנו בארעא דכנען ואתו למצרים יעקב וכל
בנוהי עמיה׃ ואכדו מואשיהם וסרחהם אלדי מלכוה פי בלד כנען וגאו
אלי מצר יעקוב וגמיע נסלה מעה׃ בניו ובני בניו אתו בנתיו ובנות בניו
וכל זרעו הביא אתו מצרימה׃ בנוהי ובני בנוהי עמיה בנתיה ובנת
בנוהי וכל בנוהי אייתי עמיה למצרים׃ בניה ובני בניה בנאתה ובנאת
בניה וסאיר נסלה גא בהם מעה אלי מצר׃ ואלה שמות בני ישראל
הבאים מצרימה יעקב ובניו בכר יעקב ראובן׃ ואלין שמהת בני ישראל דעלו
למצרים יעקב ובנוהי בכריה דיעקב ראובן׃ והדה אסמא בני אסראיל
אלדאכלין אלי מצר אלדי הו יעקוב ובניה בכרה ראובן׃ ובני ראובן חנוך
ופלוא וחצרן וכרמי׃ ובני ראובן חנוך ופלוא וחצרון וכרמי׃ ובני ראו

וירדתן למצ׳ שהרי לא נמנו כאן מצאתי בויקרא רבה עשו שש נפשות היו לו והכתוב קורא אותן
נפשות דיתו לשון רבים לפי שהיו עובדין לאלוהות הרבה׳ יעקב שבעים היו לו והכתו׳ קורא אותן נפש
לפי שהיו עובדין לאל אחד׳׳ להורות לפניו׳ כתרגו׳ לפנות לו מקום ולהורות היאך יתישב בה׳׳
לפניו קודם שיגיע לשם׳ ומדרש אגדה להורות לפניו לתקן לו בית תלמוד שמשם תצא הוראה׳׳
ויאסר יוסף מרכבתו׳ הוא עצמו אסר את הסוסים למרכבה להזדרז לכבוד אביו׳׳ וירא אליו אסף
עליו על אביו׳׳ ויבך על צואריו עוד׳ לשון הרבות בכייה וכן כי לא איש על איש ישים עוד לשון
רבוי הוא אינו שם עלילות נוספות על חטאיו אף כאן הרבה והוסיף בבכי יותר על הרגיל אבל

יעקב
לא נפל
על צוארי

וּבְנֵי שִׁמְעוֹן יְמוּאֵל וְיָמִין וְאֹהַד וְיָכִין וְצֹחַר וְשָׁאוּל בֶּן־הַכְּנַעֲנִית׃ וּבְנֵי הַכְּנַעֲנִית׃
שִׁמְעוֹן יְמוּאֵל וְיָמִין וְאֹהַד וְיָכִין וְצֹחַר וְשָׁאוּל בַּר כְּנַעֲנֵיתָא׃ וּבְנֵי שִׁמְעוֹן
ימו וימ זא [illegible] ושאול בר כנעני
וּבְנֵי לֵוִי גֵּרְשׁוֹן קְהָת וּמְרָרִי׃ וּבְנֵי לֵוִי גֵּרְשׁוֹן קְהָת וּמְרָרִי׃ וּבְנֵי יְהוּדָה עֵר וְאוֹנָן וְשֵׁלָה וָפֶרֶץ
וָזָרַח וַיָּמָת עֵר וְאוֹנָן בְּאֶרֶץ כְּנַעַן וַיִּהְיוּ בְנֵי־פֶרֶץ חֶצְרֹן וְחָמוּל׃ וּבְנֵי יְהוּדָה
עֵר וְאוֹנָן וְשֵׁלָה וּפֶרֶץ וְזֶרַח וּמִית עֵר וְאוֹנָן בְּאַרְעָא דִכְנַעַן וַהֲווֹ בְנֵי פֶרֶץ עֵר וְאוֹנָן מִי כַּנַּף כ נשת (ובת)
חֶצְרוֹן וְחָמוּל׃ ובני יהודה עֵר ואונן ושלה ופרץ וזרח ומאת עֵר ואונן
בני פרץ חצרון וחמול׃ וּבְנֵי יִשָּׂשכָר תּוֹלָע וּפֻוָּה וְיוֹב וְשִׁמְרֹן׃ וּבְנֵי
זְבוּלֻן סֶרֶד וְאֵלוֹן וְיַחְלְאֵל׃ אֵלֶּה בְּנֵי לֵאָה אֲשֶׁר יָלְדָה לְיַעֲקֹב בְּפַדַּן
אֲרָם וְאֵת דִּינָה בִתּוֹ כָּל־נֶפֶשׁ בָּנָיו וּבְנוֹתָיו שְׁלֹשִׁים וְשָׁלֹשׁ׃ אִלֵּין בְּנֵי
לֵאָה דִּילֵידַת לְיַעֲקֹב בְּפַדַּן אֲרָם וְיָת דִּינָה בְּרַתֵּיהּ כָּל נְפַשׁ בְּנוֹהִי וּבְנָתֵיהּ
תְּלָתִין וּתְלָת׃ הולאי בני לאה אלדי ולדת ליעקוב פי פדן ארם ודינה
אבנתה גמיעהם תלאתה ותלאתין נפסא׃ וּבְנֵי גָד צִפְיוֹן וְחַגִּי שׁוּנִי
וְאֶצְבֹּן עֵרִי וַאֲרוֹדִי וְאַרְאֵלִי׃ וּבְנֵי גָד צִפְיוֹן וְחַגִּי שׁוּנִי וְאֶצְבּוֹן עֵרִי
וַאֲרוֹדִי וְאַרְאֵלִי׃ ובני גד׳ וּבְנֵי אָשֵׁר יִמְנָה וְיִשְׁוָה וְיִשְׁוִי וּבְרִיעָה וְשֶׂרַח
אֲחֹתָם וּבְנֵי בְרִיעָה חֶבֶר וּמַלְכִּיאֵל׃ וּבְנֵי אָשֵׁר יִמְנָה וְיִשְׁוָה וְיִשְׁוִי
וּבְרִיעָה וְסֶרַח אֲחַתְהוֹן וּבְנֵי בְרִיעָה חֶבֶר וּמַלְכִּיאֵל׃ ובני אשר ימנ ויש וישוי
ובריע וסרח אכתהם ובני בריע חבר ומלכיאל׃ אֵלֶּה בְּנֵי זִלְפָּה אֲשֶׁר־נָתַן
לָבָן לְלֵאָה בִתּוֹ וַתֵּלֶד אֶת־אֵלֶּה לְיַעֲקֹב שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה נָפֶשׁ׃ אִלֵּין בְּנֵי זִלְפָּה
דִּיהַב לָבָן לְלֵאָה בְּרַתֵּיהּ וִילֵידַת יָת אִלֵּין לְיַעֲקֹב שִׁית עַסְרֵי נַפְשָׁן׃ הולאי
בני זלפה אלדי אעטאהא לבן ללאה אבנתה גמיע מא ולדת ליעקוב סתה
עשר נפסא׃ בְּנֵי רָחֵל אֵשֶׁת יַעֲקֹב יוֹסֵף וּבִנְיָמִן׃ בְּנֵי רָחֵל אִתַּת יַעֲקֹב יוֹסֵף
וּבִנְיָמִין׃ בני רחל זוגה׳ יעקוב יוסף ובנימין׃ וַיִּוָּלֵד לְיוֹסֵף בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר
יָלְדָה־לּוֹ אָסְנַת בַּת־פּוֹטִי פֶרַע כֹּהֵן אֹן אֶת־מְנַשֶּׁה וְאֶת־אֶפְרָיִם׃ וְאִתְיְלִיד לְיוֹסֵף בְּאַרְעָא
דְמִצְרַיִם דִּילֵידַת לֵיהּ אָסְנַת בַּת פּוֹטִי פֶרַע רַבָּא דְאוֹן יָת מְנַשֶּׁה וְיָת אֶפְרָיִם׃

יעקב לא נפל על צוארי יוסף ולא נשקו ואמרו רז״ל שהיה קורא את שמע׃ אמותה הפעם׳ פשוטו ומדרשו כתבגו׳ ומדרשו כבוד הייתי למות שתי מיתות בעולם הזה ולעולם הבא שנסתלקה מ׳ מעי שכינה וה״יתי אומ׳ שיתבעני הב״ה מיתתך ׳ עכשו שעודך חי לא אמות לא פעם אחת׃ ואומרה אליו אחי וגו׳ ועוד אומר לו והאנשים רועי צאן ׳ בעבור תשבו בארץ גשן ׳ והיא צריכה לכם שהיא ארץ מרעה וכשתאמרו לו שאין אתם בקיאין במלאכה אחרת ירחיקכם מעליו ויושיבכם שם׳ כי תועבת מצרים כל רעה צאן לפי שהם להם אלוהות׳ ומקצה אחיו׳ מן הפחותים שבהם לגבורה שאין נראין גבורים שאם

ירזאה
אותם
גבורים

וולד ליוסף פי בלד מצר אלדי ולדת לה אסנת אבנת פוטיפרע אמאם און
מנשה ואפרים: ובני בנימן בלע ובכר ואשבל גרא ונעמן אחי וראש
מפים וחפים וארד: ובני בנימן בלע ובכר ואשבל גרא ונעמן אחי וראש
מפים חפים וארד: ובני בנימין: אלה בני רחל אשר ילד ליעקב כל נפש
ארבעה עשר: אלין בני רחל דאתילידו ליעקב כל נפשתא ארבעת עסר:
ובני דן חשים: ובני: ובני: ובני נפתלי יחצאל וגוני ויצר ושלם: ובני נפתלי
יחצאל וגוני ויצר ושלם: ובני: אלה בני בלהה אשר נתן לבן לרחל בתו
ותלד את אלה ליעקב כל נפש שבעה: אלין בני בלהה דיהב לבן לרחל
ברתיה וילידת ית אלין ליעקב כל נפשתא שבע: הולאי בני בלהה אלדי
אעטא לבן לרחל אבנתה גמיע מא ולדת ליעקוב סבעה נפוס: כל
הנפש הבאה ליעקב מצרימה יצאי ירכו מלבד נשי בני יעקב כל נפש
ששים ושש: כל נפשתא דעלא עם יעקב למצרים נפקי ירכיה בר

בר מנשי בני יעקב כל נפשתא שתין ושית: גמיע אלנפוס אלגאיה מן אל
יעקוב אלי מצר מא כרג מן צלבה ודלך סוא נסוה בניה סתה וסתין נפסא
ובני יוסף אשר ילד לו במצרים נפש שנים כל הנפש לבית יעקב
הבאה מצרימה שבעים: ובני יוסף דאתילידו ליה במצרים נפשתא תרתין
כל נפשתא לבית יעקב דעלא למצרים שבעין: ויוסף ואבנאה אלדי ולדא
לה במצר נפסאן גמלה אלנפוס אלתי דכלת מן אל יעקוב אלי מצר סבעין:
ואת יהודה שלח לפניו אל יוסף להורת לפניו גשנה ויבאו
ארצה גשן: וית יהודה שלח קדמוהי לות יוסף לפנאה קדמוהי לגשן ואתו
לארעא דגשן: תם בעת יעקב ביהודה בין ידיה אלי יוסף ידלה עלי בלד אלסדיר
פנאוה אליה: ויאסר יוסף מרכבתו ויעל לקראת ישראל אביו גשנה וירא
אליו ויפל על צואריו ויבך על צואריו עוד: וטקים יוסף רתכוהי וסליק
לקדמות ישראל אבוהי לגושן ואתחזי ליה ונפל על צורוהי ובכא על צורוהי

יראה אותם גבורים יעשה אותם אנשי מלחמתו ואלו הם ראובן שמעון לוי [redacted] יששכר ובנימן
אותן שלא כפל משה שמותם כשבירכן אבל שמות הגבורים כפל וזאת ליהודה שמע יי קול יהודה
ולגד אמר ברוך מרחיב גד ולנפתלי אמר נפתלי ולדן אמר דן וכן לזבולון וכן לאשר זהו לשון ב"ר
שהיא אגדת ארץ ישראל אבל בגמרא בבלי שלנו מצינו שאותם שכפל משה שמותם הם החלשים
ואותן הביא לפני פרעה ויהודה שהוכפל שמו לא הוכפל משום חלשות אלא טעם יש בדבר כדאי'
בבבא קמא ובברייתא דספרי שנינו בה בזאת הברכה כמו גמרא שלנו אנשי חיל בקיאים
באומנותם לרעות צאן של אבלי של צאן שלי ויברך יעקב היא שאילת שלום כדרך כל הנראין

לפני המלכים
לפרקים

פאסרג יוסף דאבתה וצעד יתלקא אסר׳ אביה א׳ בלד פט׳הר לה ואנכב
עלי ענקה ובכא עליה הוא׃ ויאמר ישראל אל יוסף אמותה הפעם
אחרי ראותי את פניך כי עודך חי׃ ואמר ישר׳ ליוסף אלו אנא מאית
זמנא הדא מנחם אנא בתר דחזיתינון לאפך ארי עד כען קיים את׃
פקאל אסר׳ ליוסף אמות לאן בעד מא ראית וגהך אן עאדך באקי׃ ויאמר
יוסף אל אחיו ואל בית אביו אעלה ואגידה לפרעה ואמרה אליו אחי
ובית אבי אשר בארץ כנען באו אלי׃ ואמר יוסף לאחוהי ולבית אבוהי
אסק ואחוי לפרעה ואימר ליה אחי ובית אבא דבארעא דכנען אתו
לותי׃ פקאל יוסף לאכותה ולאל אביה אצעד ואכבר פרעון ואקול
לה אכותי ואל אבי אלדי פי בלד כנעאן קד גאו אלי׃ והאנשים רעי צאן
כי אנשי מקנה היו וצאנם ובקרם וכל אשר להם הביאו׃ ואמרו גבריא
רען ענא ארי גברי מרי גיתי הוו ועאנהון ותוריהון וכל דילהון איתיאו׃
ואקום רעא גנם נחנם

לאנהם כאנו דוי מאשיה וגנמהם ובקרהם וכל מאלהם אתו בה׃ והיה כי
יקרא לכם פרעה ואמר מה מעשיכם׃ ויהי ארי יקרי לכון פרעה ויימר
מא עובדיכון׃ פאדא דעא בכם פרעון וקאל מא צנעתכם׃ ואמרתם אנשי
מקנה היו עבדיך מנעורינו ועד עתה גם אנחנו גם אבתינו בעבור
תשבו בארץ גשן כי תועבת מצרים כל רעה צאן׃ ותימרון גברי מרי
גיתי הוו עבדך מזעורנא ועד כען אף אנחנא אף אבהתנא בדיל
דתתבון בארעא דגשן ארי מרחקין מצראי כל רעי ענא׃ קולו כאן
עבידך דוי מאשיה מן צגרנא אלי אלאן וכדלך אבאונא לכי אן תקימו
פי בלד גשן לאן אלמצריין יבעדון כל ראעי גנם׃ ויבא יוסף ויגד
לפרעה ויאמר אבי ואחי וצאנם ובקרם וכל אשר להם באו מארץ
כנען והנם בארץ גשן׃ ואתא יוסף וחוי לפרעה ואמר אבא ואחי ועאנהון
ותוריהון וכל דילהון אתו מארעא דכנען והא אנון בארעא דגשן׃ פדכל

לפני המלכים לפרקים שלוד״יר בלע״ז׳ שני מגורי ימי גירותי כל ימי הייתי גר בארץ ולא השיגו
בטובה׳ ויברך יעקב כדרך כל הנפטרין מלפני שרים מברכים אותם ונוטלין רשות ומה ברכה בירכו
שיעלה נילוס לרגליו לפי שאין מצרים שותה מי גשמים אלא נילוס עולה ומשקה ומברכתו של יעקב
ואילך היה פרעה בא על נילוס והוא עולה לקראתו ומשקה את הארץ תנחומא׳ רעמסס׳ מארץ גשן היא׳
לפי הטף לפי הצריך לכל בני בתיהם׳ ולחם אין בכל הארץ׳ חוזר לענין הראשון לתחלת שני הרעב׳
ותלה כמו ותלאה לשון עייפות כתרגו׳ ודומה לו כמתלהלה היורה זקים׳ בשבר שהיו נותנים
לו את הכסף׳ אפס כתרגו׳ שלים׳ וינהלם כמו וינהגם ודומה לו אין מנהל לה על מי מנוחות ינהלני׳
בשנה השנית׳ לשני הרעב׳ כי אם תם הכסף כי אשר תם הכסף והמקנה ובא הכל לידינו בלתי

גויתנו׳׳
ותן זרע׳
לגרוש

יוסף ... [illegible] ... אבוא ואכותי וגנמהם ובקרהם ונמיע מא להם
גאו מן בלד כנען והא הם פי בלד אסדיר: ומקצה אחיו לקח חמשה
אנשים ויצגם לפני פרעה: ומקצת אחוהי דבר חמשה גברין ואקימינון
קדם פרעה: ... אנאס מן אכותה ואוקפהם בין ידי פרעון:
ויאמר פרעה אל אחיו מה מעשיכם ויאמרו אל פרעה רעה צאן
עבדיך גם אנחנו גם אבותינו: ואמר פרעה לאחוהי מא עובדיכון
ואמרו לפרעה רען ענא עבדך אף אנחנא אף אבהתנא: פקאל
פרעון לאכותה מא צנעתכם קאלו לה עבידך רעאה גנם נחן ואבאינא
ויאמרו אל פרעה לאתותבא בארעא אתינא ארי לית רעיא לענא
די לעבדך ארי תקיף כפנא בארעא דכנען וכען יתבון כען עבדך
בארעא דגשן: תם קאלו גינא לנסכן פי בלדך אד לים מרעא פי בלד
אסדיר: ויאמר פרעה אל יוסף לאמר אביך ואחיך באו אליך: ואמר
פרעה ליוסף למימר אבוך ואחך אתו לותך: פקאל פרעון ליוסף קד
אתאך אביך ואכותך: ארץ מצרים לפניך הוא במיטב הארץ הושב
את אביך ואת אחיך ישבו בארץ גשן ואם ידעת ויש בם אנשי
חיל ושמתם שרי מקנה על אשר לי: ארעא דמצרים קדמך היא
בד שפיר בארעא אותיב ית אבוך וית אחך יתבון בארעא דגשן
ואם ידעת ואית בהון גברין דחילא ותמנינון רבני גיתי על דילי:
הודי בלד מצר בין ידיך אסכנהם פי אגודה ודלך אן יקימו פי בלד
אסדיר ואן כנת תעלם אן פיהם דוי חיל פציירהם רימא עלי כלא אדי
עלי מאשיתי: ויבא יוסף את יעקב אביו ויעמדהו לפני פרעה
ויברך יעקב את פרעה: ואיתי יוסף ית יעקב אבוהי ואקימיה קדם
פרעה ובריך יעקב ית פרעה: ואדכל יוסף יעקוב אביה פאוקפה בין

ויאמרו אל פרעה
לגור בארץ
באנו כי אין מרעה
אשר
...
לעבדיך
כבד הרעב בארץ
כנען ועתה ישבו נא
עבדיך
בארץ גשן:

פלכנם עבידך מנסגה
ואשתד אלגוע פי בלד
כנען פליקים
עבידך ...

גזיתנו ותן זרע לזרוע האדמה יעפ שאמר להם יוסף ועוד חמש שנים אשר אין חריש וקציר
מכיון שבא יעקב באה ברכה לרגלין ובתחילו לזרוע וכלה הרעב וכן שנינו בתוספתא דסוטה
לא תעס לא תהא שממה לא תבור לשון שדה בור שאינו חרוש נתהי הארץ לפרעה יקנוה לו ואת
העם העביר יוסף מעיר לעיר לזכרון שאין להם עוד חלק בארץ והושיב שלעיר זו בחברתה ולא
הוצרך הכתוב לכתוב זאת אלא להודיעך שבחו של יוסף שנתכוון להסיר חרפה מעל אחיו שלא יהוא
קורין אותם גולים מקצה גבול מצ ועד קצהו כן עשה לכל הערים אשר במלכות מצ מקצה גבולה
ועד קצה גבולה הכהנים הכומרים כל לשון כהן משרת לאלהות הוא חוץ מאותן שהם לשון
גדולה כגון כהן מדין כהן און חק לכהנים חוק כן וכך לחם ליום הא כמו הנה לזרוע השדה
... ולאשר בבתיכם ולאכול העבדים והשפחות אשר בבתיכם טפכם בנים קטנים

נמצא חן
נעשות
לנו זאת
כמו

ירי פ... יעקב כמה ימי שני חייך:
ואמר פר... פרעה פרעון ליעקוב כם
סני חיותך: ויא... ימי שני מגורי שלשים ומאת שנה
מעט ורעים היו ... השיגו את ימי שני חיי אבותי בימי
מגוריהם: ואמר יעקב לפרעה יומי שני תותבותי מאה ותלתין שנין זעירין
וביש[י]ן הון יומי שני חיי ולא אדביקו ית יומי שני חיי אבהתי ביומי תותבותהון:
קאל יעקוב לפרעון סני חיותי מאיה ותלאתין סנה ובאנה קלילה ורדייה ולם
תלחק ט[ו]ל סני חיוה אבאי חסב איאם סכנאהם: ויברך יעקב את פרעה
ויצא מלפני פרעה: ובריך יעקב ית פרעה ונפק מלות פרעה: תם דעא לה
וכרג מן בין ידיה: ויושב יוסף את אביו ואת אחיו ויתן להם אחזה בארץ
מצרים במיטב הארץ בארץ רעמסס כאשר צוה פרעה: ואותיב

יוסף ית אבוהי וית אחוהי ויהב להון אחסנא בארעא דמצרים ב
בדשפיר בארעא בארע רעמסס כמא דפקיד פרעה: ואסכן יוסף אביה
ואכותה ואעטאהם חוזא פי בלד מצר פי אג[ו]דה והו בלד עין שמס
כמ[א] אמר פרעון: ויכלכל יוסף את אביו ואת אחיו ואת כל בית אביו
לחם לפי הטף: וזן יוסף ית אבוהי וית אחוהי וית כל בית אבוהי לחמא לפום טפלא:
ומאן יוסף אביה ואכותה וסאיר אלה טעאמא עלי קדר אטפאלהם: ולחם אין
בכל הארץ כי כבד הרעב מאד ותלה ארץ מצרים וארץ כנען מפני הרעב:
ולחמא לית בכל ארעא ארי תקיף כפנא לחדא ואשתלהיאו עמא דארעא
דמצרים ועמא דארעא דכנען מן קדם כפנא: וטעאם ליס פי גמיע כל
מ[ו]מא אשתד אלגוע גדא חתי כל אהל בלד מצר ובלד כנען מן קבל
אלגוע: וילקט יוסף את כל הכסף הנמצא בארץ מצרים ובארץ כנען בשבר
אשר הם שברים ויבא יוסף את הכסף ביתה פרעה: ולקיט יוסף ית כל
כספא דאשתכח בארעא דמצרים ובארעא דכנען בעבורא דאנון זבנין
ואיתי יוסף ית כספא לבית פרעה: וגמע יוסף גמיע אלורק אלמוגוד פי
בלד מצר ובלד כנעאן באלמירה אלדי כאנו ימתארוהא ואדכלה אלי בית
מל[ך] פרעון: ויתם הכסף מארץ מצרים ומארץ כנען ויבאו כל מצרים
אל יוסף לאמר הבה לנו לחם ולמה נמות נגדך כי אפס כסף: ושליים ב

ויבא יוסף את הכסף ביתה פרעה: עליו הכתוב אומר איש אמונות רב ברכות. ואומר רב חסדא שלש מטמוניות הטמין יוסף במצרים אחת נתגלה לקרח ואחת נתגלה לאנטונינוס בן אסוירוס ואחת גנוזה לצדיקים לעתיד לבא

כספא

כספא מארעא דמצרים ומארעא ... לות יוסף
למימר הב לנא לחמא ולמא נמות ... כספא פפני
זורך מן בלד מצר ומן בלד כנעאן ... ן אלי יוסף קאילין
אעטנא טעאמא ולם נמות חדאך פני זורך ויאמר יוסף הבו מקניכם
ואתנה לכם במקניכם אם אפס כסף: ואמר יוסף הבו גיתיכון ואתן
לכון בגיתיכון אם שליס כספא: קאל להם יוסף האתו מואשיכם ואעטיכם
בהא אד פני זורך: ויביאו את מקניהם אל יוסף ויתן להם יוסף לחם
בסוסים ובמקנה הצאן ובמקנה הבקר ובחמרים וינהלם בלחם בכל
מקנהם בשנה ההוא: ואיתיאו ית גיתיהון לות יוסף ויהב להון יוסף
לחמא בסוסותא ובגיתי ענא ובגיתי תורי ובחמריא וזנינון בלחמא בכל לחמא
גיתיהון בשתא ההיא: פאתו במואשיהם אלי יוסף פאעטאהם יוסף
טעאמא בשכיל ומואשיה אגנם ובקר וחמיר ואגאזהם בטעאם
במואשיהם תלך אלסנה: ותתם השנה ההוא ויבאו אליו בשנה השנית ויאמרו
לו לא נכחד מאדני כי אם תם הכסף ומקנה הבהמה אל אדני לא נשאר
לפני אדני בלתי אם גויתנו ואדמתנו: ושלימת שתא ההיא ואתו לותיה
בשתא תניתא ואמרו ליה לא נכסי מן רבוני אלהין שליס כספא וגיתי
ליד בעירא ... רבוני לא אשתאר קדם רבוני אלהין גויתנא וארענא: פלמא
פנית תלך אלסנה גאוה פי אלסנה אלתאניה וקאלו לא נכתם מן סידנא אן זורך
קד פני ואלמואשי מן אלבהאים ענד סידנא ולם יבק בין ידיה אלא אבדאננא
וריאענא: למה נמות לעיניך גם אנחנו גם אדמתנו קנה אתנו ואת
אדמתנו בלחם ונהיה אנחנו ואדמתנו עבדים לפרעה ותן זרע ונחיה ולא
נמות והאדמה לא תשם: למא נמות לעינך אף אנחנא אף ארענא
קני יתנא וית ארענא בלחמא ונהי אנחנא וארענא עבדין לפרעה והב
בר זרעא ונחי ולא נמות וארעא לא תבור: פלא נמות בחצרתך נחן וריאענא
אשתרנא וריאענא בטעאם חתי נכון נחן עבידא וריאענא מלכא
לפרעון ואעטנא חבא נחיא בה ולא נמות ואלארץ לא תכרב: ויקן יוסף את
כל אדמת מצרים לפרעה כי מכרו מצרים איש שדהו כי חזק עליהם
הרעב ותהי הארץ לפרעה: וקנא יוסף ית כל ארעא דמצרים לפרעה ארי

זבינו מצראי גבר חקליה ארי תקיף עליהון כפנא והות ארעא לפרעה׃
פאשתרא יוסף גמיע ריאץ׳ אלמצריין לפרעון אד באעו כל ואחד צ׳יעתה
ממא אשתד אלגוע עליהם פצארת אלציאע מלכא לפרעון׃ ואת העם העביר
אתו לערים מקצה גבול מצרים ועד קצהו׃ וית עמא אעבר יתיה מקרי
לקרי מסוף תחום מצרים ועד סופיה׃ ונקל אלקום מן קראהם מן טרף תכם
מצר אלי טרפה׃ רק אדמת הכהנים לא קנה כי חק לכהנים מאת פרעה
ואכלו את חקם אשר נתן להם פרעה על כן לא מכרו את אדמתם׃
להוד ארע כומריא לא קנא ארי חולקא לכומריא מן קדם פרעה ואכלין
ית חולקהון דיהב להון פרעה על כין לא זבינו ית ארעהון׃ עדא ציאע
אלאימה פאנה לם ישתריהא לאן אלרזק כאן להם מן פרעון פכאנו
יאכלון רזקהם אלדי כאן יעטיהם לדלך לם יחתאגו אן יביעו ציאעהם׃
ויאמר יוסף אל העם הן קניתי אתכם היום ואת אדמתכם לפרעה
הא לכם זרע וזרעתם את האדמה׃ ואמר יוסף לעמא הא קניתי
יתכון יומא דין וית ארעכון לפרעה הא לכון בר זרעא ותזרעון ית
ארעא׃ תם קאל יוסף ללקום האני קד שריתכם אנתם וציאעכם לפרעון
הא לכם חבא תזדרעון פי אלארץ׃ והיה בתבואת ונתתם חמישית
לפרעה וארבע הידת יהיה לכם לזרע השדה ולאכלכם ולאשר בבתיכם
ולאכל לטפכם׃ ויהי באעולי עללתא ותתנון חד מן חמשא לפרעה
וארבעה חולקין יהון לכון לבר זרע חקלא ולמיכלכון ולאנש בתיכון
ולמיכל לטפלכון׃ פאדי דכלת אלגלה פאעטו אלכמס לפרעון וארבעה אגזא
תכון לכם לבדר אלציאע ומאכלכם ומן פי מנאזלכם ואטפאלכם׃ ויאמרו
החיתנו נמצא חן בעיני אדני והיינו עבדים לפרעה׃ ואמרו קיימתנא
נשכח רחמין בעיני רבוני ונהי עבדין לפרעה׃ קאלו קד אחייתנא נגד
חטא ענד סיידי ונכון כדאך עבידא לפרעון׃ וישם אתה יוסף לחק
עד היום הזה על אדמת מצרים לפרעה לחמש רק אדמת הכהנים לבדם
לא היתה לפרעה׃ ושוי יתה יוסף לגזירא עד יומא הדין על ארעא
דמצרים דיהון יהבין חד מן חמשא לפרעה לחוד ארע כומריא בלחודיהון
לא הות לפרעה׃ פצירה יוסף רסמא אלי הדא אליום עלי בלד מצר אן יעטון

וחרהא פאנהא להם וחרהם יגרלם אבמם לפרעון עז א קאץ א יממם
מצרים בארץ גשן ויאחזו בה חציר לפרעון; וישב ישראל בארץ
ויפרו וירבו מאד; ויתיב ישראל בארעא דמצרים בארעא דגשן ואחסינו
בה ונפשו וסגיאו לחדא; פאקאם בני יסר פי בלד מצר פי בלד גושן

ותמרו וכתרו גדא; ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה חאזוה
שנה ויהי ימי יעקב שני חייו שבע שנים וארבעים ומאת שנה; ויחי
וחיא יעקב בארעא דמצרים שבע עסרי שנין והוו יומי יעקב שני יעקב
חיוהי מאה וארבעין ושבע שנין; פעאש יעקוב פי בלד מצר סבעה שלא
עשר סנה פצאר גמיע עמרה סני חיותה מאיה וסבעה וארבעין סנה; חיה
ויקרבו ימי ישראל למות ויקרא לבנו ליוסף ויאמר לו אם נא מצאתי בלא
חן בעיניך שים נא ידך תחת ירכי ועשית עמדי חסד ואמת אל נא צער
תקברני במצרים; וקריבו יומי ישראל לממת וקרא לבריה ליוסף שא
ואמר ליה אם כען אשכחית רחמין בעינך שו כען ידך תחות ירכי כמנין
ותעביד עמי טיבו וקשוט לא כען תקבריני במצרים; ולמא קרב ויחיו
אגל אסר אן ימות דעא אבנה יוסף וקל לה אן וגדת חטאא ענדך שנה
אוס בידך ת עהדי ואעתמד לי פעלא ואחס אנא אן לא תדפנני במצר; משנולד
ושכבתי עם אבותי ונשאתני ממצרים וקברתני בקברתם ויאמר יוסף
אנכי אעשה כדברך; ואשכוב עם אבהתי ותטלינני ממצרים ותקברנני עד
בקבורתהון ואמר אנא אעביד כפתגמך; כל אדי צרת ת אבאי שנמכר
אחמלני מן מצר ואקברני פי מקברתהם קל אנא אצנע כמא קלת; שיירקבו הם
ויאמר השבעה לי וישבע לו וישתחו ישראל על ראש המטה; ואמר מילה שנה במצרים
קיים לי וקיים ליה וסגיד ישראל על ריש ערסא; קל אחלף לי פחלף תקברינו
לה וסגד אסר על טרף סריר שכרא; ויחי

(margin:) במצרים מה ראו אבות ענולם להתחבט על הקבורה באי אמרים לקיש ובצ"ים בנו שביא ארץ שמתיה חיין תחלה לימות המשיח דסתי שתן נשמה לעם עליה ורוח להולכים בה אל מעצמה אבותינו שבגולה המש דו שם יצבצה מחלל לכן את הארץ כחלודות והן מתח לגלות בנודות ובאין משתן מעין לאי הן חיין שלה ונתתי רוחי בכם וחייתם והונחתי אתכם על אד מתכם

נמצא חן לעשות לעגלות כמו שאמרת והיינו עבדים לפרעה. להעלות לו חמש בכל שנה לחק שלא ישעבוד וישב ישרא בארץ מצ' והיכן בארץ גשן שהיא מארץ מצרים. חסלת פרשת ויגש ויחי יעקב למה פרשה זו סתומה לפי שכיון שנפטר יעקב אבינו נסתמו עיניהם ולבם של ישראל מצרות השעבוד שהתחילו לשעבדם. דא שביקש לגלות את הקץ לבנו ונסתם ממנו. ויקרבו ימי ישראל למות. כל מי שנאמרה בו קריבה לא הגיע לימי אבותיו. ויקרא לבנו ליוסף. למי שהיה יכולת בידו לעשות. שים נא ידך. והשבע. חסד ואמת. חסד שעושין עם המתים הוא חסד של אמת שאינו מצפה לתשלום גמול. אל נא תקברני במצ'. סופה להיות עפרה כנים ושאין מיתי חוצה לארץ חיין אלא בצער גלגול מחילות ושלא יעשוני מצ' ע"א. ושכבתי עם אבותי. ואין זו מחובר למעלה לומר שים נא ידך תחת ירכי והשבע לי ואני סופי לשכב עם אבותי ואתה תשאני ממצרים. ואין לומר ושכבתי עם אבותי השכיבני עם אבותי במערה שהרי כתיב אחריו ונשאתני ממצ' וקברתני בקבורתם ועוד

מצינו
בכל
מקום

אחרי הדברים האלה ויאמר ליוסף הנה אביך חלה ויקח את שני בניו
עמו את מנשה ואת אפרים׃ והוה בתר פתגמיא האלין ואמר ליוסף הא
אבוך מרע ודבר ית תרין בנוהי עמיה ית מנשה וית אפרים׃ ומן
כאן בעד הדה אמור קיל ליוסף אן אביך מריץ פאכד אבנאה מעה מנשה
ואפרים׃ ויגד ליעקב ויאמר הנה בנך יוסף בא אליך ויתחזק ישראל
וישב על המטה׃ וחוי ליעקב ואמר האכרך יוסף אתי לותך ואתתקף
ישראל ויתיב על ערסא׃ תם אכבר יעקוב וקיל לה הודי אבנך יוסף גאי
אליך פתקוא וגלס עלי אלסריר׃ ויאמר יעקב אל יוסף אל שדי נראה
אלי בלוז בארץ כנען ויברך אתי׃ ואמר יעקב ליוסף אל שדי אתגלי
לי בארעא דכנען ובריך יתי׃ פקאל יעקוב ליוסף אעלם אן אלשאיק
כאפי תגלא לי פי לוז פי בלד כנעאן ובארך פיי׃ ויאמר אלי הנני
מפרך והרביתך ונתתיך לקהל עמים ונתתי את הארץ הזאת לזרעך
אחריך אחזת עולם׃ ואמר לי האנא מפיש לך ומסגי לך ואתנינך
לכנשת שבטין ואתין ית ארעא הדא לבנך בתרך אחסנת עלם׃ וקאל לי
האנא מתמרך ומכתרך ואגעל מנך גוק אמם ואעטי הדה אלבלד לנסלך
בעדך חוז אלדהר׃ ועתה שני בניך הנולדים לך בארץ מצרים עד באי אליך
מצרימה לי הם אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי׃ וכען תרין בנך
דאתילידו לך בארעא דמצרים עד מיתאי לותך למצרים דילי אנון אפרים
ומנשה כראובן ושמעון יהון קדמי׃ ואן אבנאך אלמולודין פי בלד מצר אלי
אן אתיתך אלי מצר המא ינסבאן אלי יכון אפרים ומנשה מתל ראובן ושמעון׃
ומולדתך אשר הולדת אחריהם לך יהיו על שם אחיהם יקראו בנחלתם׃
ובנין דתוליד בתריהון דילך יהון על שם אחיהון יתקרון באחסנתהון׃ ומא ילד
אלדי תלד בעדהם אליך ינסבון אלי אסמא אכותהם ינצאפון פי נחלתהם׃ ואני

מציני בכל מקום לשון שכיבה עם אבותיו היא הגויעה ולא הקבורה וישכב דוד עם אבותיו ואחכ ויקבר בעיר דוד
וישתחו ישראל תעלא בעדניה סגיד ליה על ראש המטה הפך עצמו לצד השכינה מכאן אמרו שהשכינה למעלה
ממראשותיו של חולה על ראש המטה על שהיתה מטתו שלימה ולא היה בה רשע שהרי יוסף מלך הוא ועוד שנשבה
בין הגוים והרי הוא עומד בצדקו ויאמר ליוסף אחד מן המגידים והרי זה מקרא קצר ויש אומרים אפרים היה רגיל
לפני יעקב בתלמוד וכשחלה יעקב בארץ גשן הלך אפרים אצל אביו למצ׳ להגיד לו ויקח את שני בניו עמו כדי שיברכם
יעקב לפני מותו ויגד המגיד ליעקב ולא פירש מי והרבה מקראות קצרי לשון ויתחזק ישראל אמר אעפ שהוא בני
מלך הוא ואחלוק לו כבוד מכאן שחולקין כבוד למלכות וכן משה חלק כבוד למלכות וירדו כל עבדיך אלה אלי וכן אליהו
וישנס מתניו ונתן׳ ונתתיך לקהל עמים בשרני שעתידין לצאת ממני עוד קהל ועמים ואעפ שאמ׳ לי גוי וקהל גוים
גוי אמר לי על בנימין וקהל גוים הרי שנים לבד מבנימין ועוד לא נולד לי בן לימדני שעתיד אחד משבטי ליחלק ועתה

הנה אביך חולה׃ אחכ לא׳ שנתנה חלוק התקינו ג׳ דברים אחרים היתן קשקש בצחק בתקן יסורין דתני ותכף עינו חלאות יעקב התקין חולי שהוא למיתה ומלכין יעולם אדם מת פתאום בלא חולי חנו עשה תקנה בן בני שבא מתוך שהוא חולה הוא מרגיש בעצמו ומצוה לבניו אמר לו גבה חיי דבר טוב תבעת ומכך הוא מתחיל גבה׳ ואמר ליוסף הנה אביך חולה׃

אותה מתנה
אני נותן לך

בבאי מפדן מתה עלי רחל בארץ כנען בדרך בעוד כברת ארץ לבא
אפרתה ואקברה שם בדרך אפרת הוא בית לחם: ואנא במיתאי מפדן מיתת
עלי רחל בארעא דכנען באורחא בעוד כרוב ארעא למיעל לאפרת
וקברתה תמן באורח אפרת היא בית לחם: ואמא אנא פפי מגיי מן פדן
מאתת עלי רחל פי בלד כנעאן פי אלטריק וקד בקי מיל מן אלמסאפה
אלי דכול אפרת ודפנתהא תם פי טריק אפרת הי בית לחם ולם יולד לי
בעד דלך שיא: וירא ישראל את בני יוסף ויאמר מי אלה:
וחזא ישראל ית בני יוסף ואמר מן אלין: פלמא ראי אסר בני יוסף קאל מן הולאי
ויאמר יוסף אל אביו בני הם אשר נתן לי אלהים בזה ויאמר קחם נא אלי
ואברכם: ואמר יוסף לאבוהי בני אנון דיהב לי יי הכא ואמר קריבנון כען
לותי ואבריכנון: קאל לה יוסף המא אבני אלדי רזקניהמא אללה ההנא קאל
קדמהמא אלי חתי אבארך פיהמא: ועיני ישראל כבדו מזקן לא יוכל
לראות ויגש אתם אליו וישק להם ויחבק להם: ועיני ישראל יקרא מסיבו
לא יכול למחזי וקריב יתהון לותיה ונשיק להון וגפיף להון: וכאנת עיני
אסר קד תקלתא מן אלשיכוכה לים יטיק אן ינטר פקדמהמא אליה וקבלהמא
ועאנקהמא: ויאמר ישראל אל יוסף ראה פניך לא פללתי והנה הראה אתי
אלהים גם את זרעך: ואמר ישראל ליוסף מחזי אפך לא סברית והא אחזי
יתי יי אף ית בנך: וקאל אסר ליוסף אלנטר אליך וגהך לם אמל והודי קד אראני
אללה נסלך איצא: ויוצא יוסף אתם מעם ברכיו וישתחו לאפיו ארצה:

אותה מתנה אני נותן לך: הנולדים לך עד בואי אליך כלום: לפני בואי אליך כלומר שנולדו משפירשתה ממני
עד שבאתי אצלך: לי הם: בחשבון שאר בני הם ליטול חלק בארץ איש כנגדו: ומולדתך: אם תוליד עוד
לא יהיו במנין בניי אלא בתוך שבטי אפרים ומנשה יהיו נכללים ולא יהא להם שם בשבטים לענין הנחלה
ואעפ שנחלקה הארץ למנין גלגלותם כדכתי' לרב תרבו נחלתו וכל איש ואיש נטל בשוה חוץ מן הבכורות
מכל מקום לא נקראו שבטים אלא אלו: ואני בבאי מפדן וגו' אעפ שאני מטריח עליך להוליכני ליקבר בארץ
כנען ולא כן עשיתי לאמך שהרי מתה סמוך לבית לחם: כברת ארץ: מדת ארץ והם אלפים אמה כמדת תחום
שבת כדברי ר' משה הדרשן ולא תאמר שעיכבו עלי גשמים מלהוליכה ולקברה בחברון עת הגריד היה
שהארץ חלולה ומנוקבת ככברה: ואקברה שם ולא הולכתיה אף לבית לחם להכניסה לארץ וידעתי שיש
בלבך עלי אבל דע לך שעל פי הדבור קברתיה שם שתהא לעזרה לבניה כשיגלה אותם נבוזראדן והיו עוברים
שם יצאת רחל על קברה ובוכה ומבקשת עליהם רחמים שנ' קול ברמה נשמע וגו' והקב"ה משיבה יש שכר
לפעולתך נאום יי' ושבו בנים לגבולם: ואונקלוס תרגם כרוב ארעא כדי שיעור חרישת יום ואומ' אני שהיה
להם קצב שהיו קורין אותו כרי אחרישה אחת קרי לה בלעז כדאמרינן כרוב והני כמא דמפיק תעלא מבי
כרבא: וירא ישראל את בני יוסף: בקש לברכם ונסתלקה שכינה ממנו לפי שעתיד ירבעם ואחאב לצאת
מאפרים ויהוא ובניו ממנשה: ויאמר מי אלה: מהיכן יצאו אלו שאינן ראויין לברכה: בזה: הראה לו שטר
אירוסין ושטר כתובה ובקש יוסף רחמים על הדבר ונחה עליו רוח הקדש: ויאמר קחם נא אלי ואברכם: זהו שנ'
ואנכי תרגלתי לאפרים קחם על זרועותיו תרגלתי רוחי ביעקב בשביל אפרים עד שלקחם על זרועותיו:
לא פללתי: לא מלאני לבי לחשוב מחשבה שאראה פניך עוד: פללתי: לשון מחשבה כמו הביאי עצה עשי
פלילה: ויוצא יוסף אותם לאחר שנשקם הוציאם יוסף מעם ברכיו ליטלם זה לימין וזה לשמאל לסמוך ידיו

עליהם
ולברכם

ואפיק יוסף יתהון מן קדמוהי וסגיד על אפוהי על ארעא׃ פאכ׳רג׳המא יוסף
מן ענד חג׳רה וסג׳ד עלי וג׳הה עלי אלארץ׃ ויקח יוסף את שניהם את אפרים
בימינו משמאל ישראל ואת מנשה בשמאלו מימין ישראל ויגש אליו׃
ודבר יוסף ית תרויהון ית אפרים בימיניה מסמאלא דישראל וית
מנשה בסמאליה מימינא דישראל וקריב לותיה׃ תם אכ׳ד יוסף כלאהמא
וקדם אפרים בימינה מן יסאר אסר ומנשה ביסארה ען ימין אסר וקדמהמא
אליה׃ וישלח ישראל את ימינו וישת על ראש אפרים והוא הצעיר ואת
שמאלו על ראש מנשה שכל את ידיו כי מנשה הבכור׃ ואושיט ישראל ית
ימיניה ושוי על רישא דאפרים והוא זעירא וית סמליה על רישא דמנשה
אחכימנון לידוהי ארי מנשה בוכרא׃ פמד אסר ימינה וג׳עלהא עלי ראס
אפרים והו אלאצג׳ר ויסארה עלי ראס מנשה אחכאם ידאה כ׳לאף עלי
אן מנשה אלבכר׃ ויברך את יוסף ויאמר האלהים אשר התהלכו אבתי
לפניו אברהם ויצחק האלהים הרעה אתי מעודי עד היום הזה׃ ובריך ית יוסף
ואמר [illegible] דפלחו אבהתי קדמוהי אברהם ויצחק יי דזן יתי מדאיתני עד
יומא הדין׃ ובארך פי יוסף וקאל אללה אלדי סלכו אבאי פי טאעתה אברהים ויצ
חק אללה אלדי רעאני מנד׳ כנת אלי הד׳א אליום׃ המלאך הגאל אתי מכל רע
יברך את הנערים ויקרא בהם שמי ושם אבתי אברהם ויצחק וידגו לרב
בקרב הארץ׃ מלאכא דפרק יתי מכל בישא יברך ית עולימיא ויתקרי
בהון שמי ושום אבהתי אברהם ויצחק וכנוני ימא יסגון בגו בני אנשא
על ארעא׃ אלמלך אלמנקד׳י מן כל שר הו יבארך פי הד׳ין אלגלאמין ויסמיאן
עליהם ולבדכם

רש״י

וישתחו לאפיו · כשחזר לאחוריו מלפני אביו · את אפרים בימינו משמאל ישראל · הבא
לקראת חבירו ימינו כנגד שמאל חבירו וכיון שיהא הבכור מיומן לברכה · שכל את ידיו · כתרגומו אחכימנון
לידוהי בהשכל וחכמה השכיל את ידיו לכך ומדעת כי יודע היה כי מנשה הבכור ואעפ״כ לא שת ימינו
עליו · המלאך הגואל אתי · המלאך הרגיל להשתלח לי בצרתי כענין שנ׳ ויאמר לי מלאך האלהים בחלום יעקב
וגו׳ אנכי הא׳ בית אל · יברך את הנערים מנשה ואפרים · וידגו לרב · כדגים הללו שפרין ורבין ואין עין הרע
שולטת בהם · ויתמוך יד אביו · הרימה מעל ראש בנו ותמכה בידו · ידעתי בני ידעתי · שהוא הבכור · וגם
הוא יהיה לעם ויגדל · שעתיד גדעון לצאת ממנו שהקב״ה עושה נס על ידו · ואולם אחיו הקטן יגדל ממנו ·
שעתיד יהושע לצאת ממנו שינחיל את הארץ וילמד תורה לישראל · וזרעו יהיה מלא הגוים · כל העולם
יתמלא בצאת שמעו ושמו כשיעמיד חמה בגבעון וירח בעמק אילון · בך יברך ישראל · הבא לברך את בניו
יברכם בברכתם ויאמר איש לבנו ישימך אלהים כאפרים וכמנשה · וישם את אפרים · בברכתו לפני מנשה
להקדימו בדגלים ובחנוכת הנשיאים · ואני נתתי לך · אתה טורח להתעסק בקבורתי וגם אני נתתי לך נחלה
שתקבר בה ואיזו זו שכם שנ׳ ואת עצמות יוסף אשר העלו בני ישראל ממצ׳ קברו בשכם · שכם אחד על
אחיך · שכם ממש היא תהיה לך חלק אחד יתירה על אחיך · בחרבי ובקשתי · כשהרגו שמעון ולוי את אנשי
שכם נתכנסו כל סביבותיהם להזדווג להם וחגר יעקב כלי מלחמה כנגדם · ד״א שכם אחד היא הבכורה שיטלו
בניו שני חלקים ושכם לשון חלק הוא והרבה · שלו דומה במקרא את חלקת שכם · כי תשיתמו שכם · תשית שונאי

לפני חלקים ·

ידך יד צוו

באחמי ואסם אבאי אברהים ויצחק וינמון בתרה פי טאיק: וירא יוסף
כי ישית אביו יד ימינו על ראש אפרים וירע בעיניו ויתמך יד אביו
להסיר אתה מעל ראש אפרים על ראש מנשה: וחזא יוסף ארי שוי אבוהי
ית ימיניה על רישא דאפרים ובאיש בעינוהי וסעדה לידא דאבוהי לאעדאה
יתה מעל רישא דאפרים לאנחותה על רישא דמנשה: ולמא ראה יוסף אן אבאה
ג'על ידה אלימני עלי ראס אפרים סאה דלך פעצ'ד יד אביה ליזילהא
ען ראס אפרים אלי ראס מנשה: ויאמר יוסף אל אביו לא כן אבי כי
זה הבכר שים ימינך על ראשו: ואמר יוסף לאבוהי לא כין אבא ארי
דין בכרא שוי ימינך על רישיה: פקאל לה ליס כדא יא אבתאה אן הדא אלבכר
צייר ימינך עלי ראסה: וימאן אביו ויאמר ידעתי בני ידעתי גם הוא יהיה
לעם וגם הוא יגדל ואולם אחיו הקטן יגדל ממנו וזרעו יהיה מלא הגוים:
וסריב אבוהי ואמר ידענא ברי ידענא אף הוא יהי לעם ואף הוא יסגי
וברם אחוהי זעירא יסגי מניה ובנוהי יהון שלטין בעממיא: פאבא וקאל
קד עלמת יא אבני אן הדי יכתר איצא ותכון מנה אמה עצ'ימה ולכן
אלעלם אן אכיה אלצגיר יכתר מנה ויכון נסלה מל אלאמם שבהא: ויברכם
ביום ההוא לאמור בך יברך ישראל לאמר ישמך אלהים כאפרים
וכמנשה וישם את אפרים לפני מנשה: ובריכנון ביומא ההוא למימר
בך יברך ישראל למימר ישוינך יי כאפרים וכמנשה ושוי ית אפרים קדם
מנשה: פלמא בארך פיהם פי דלך אליום וקאל בך יתבארך בני אסר קאילין
בעצ'הם לבעץ' יג'עלך אללה מתל אפרים ומנשה. פקדם אפרים עלי מנשה:
ויאמר ישראל אל יוסף הנה אנכי מת והיה אלהים עמכם והשיב אתכם
אל ארץ אבתיכם: ואמר ישראל ליוסף הא אנא מאית ויהי מימרא דיי

ונתתי לך שכם אחד על אחיך אשר לקחתי מיד האמרי מיד עשו ש
לפני חנקים דרך ירצחו שכמה איש חלקו לעברו שכם אחד אשר לקחתי מיד האמרי
שעושה מעשה אמורי ר"א שהיה עד אביו בא מריבן בחרבי ובקשתי היא חכמתו ותפלתו ואגירה לכם
ביקם בגלות את הקץ ונסתלקה ממנו שכינה והתחיל אומ' דברים אחרים כשעית אוני ה"א טיפה ראשונה
לו שלא ראה קרי מימיו אוני כחי כמו מצאתי און לי ארוב אונים ולאין אונים יתר שאת ראוי היית
להיות יותר על אחיך בכהונה לשון נשיאות כפים ויתר עז במלכות כמו ויתן עוז למלכו ומי גרם לך להפסיד
כל אלה פחז כמים הפחז והבהלה אשר מיהרת להראות כעסך כמים הללו הממהרים למרוצתם לכך
אל תותר אל תרבה ליטול כל היתירות הללו שהיו ראוין לך ומהו הפחז אשר פחזת כי עלית משכבי
אביך אותו שעלה על יצועי עם שכינה שהיה דרכו להיות עולה על יצועי פחז כמים שם דבר הוא
לפיכך טעמו למעלה וכולו נקוד פתח ואו היה לשון עבר היה נקוד חציו קמץ וחציו פתח וטעמו למטה
יצועי לשון משכב ע"ש שמציעין אותו ע"י לבדין וסדינין והרבה דומין לו אם אעלה על ערש יצועי אם
זכרתיך על יצועי שמעון ולוי אחים בעצה אחת על שכם ועל יוסף ויאמרו איש אל אחיו ועתה לכו

ויברכם ביום ההוא לאמור לא שבשבט מקומות הקדים אפרים למנשה בכנוי ובדיקים שופטים שעמדו ממנו ועל כן הם משל תמשל פנו מלאו ואו אבל יאסמך תמלך אחאב ו... שכל המלכים שעמדו ממנו רשעים היו

ונהרגבו
מיהם אם
באמ' ראובן
או יהודה
הרי לא

114

בפעדכק ויתיב יתכון לארע אבהתכון: פקד אסר ליוסף ואנא מאית ויכון אלה מעכם ויר[דכ]ם אלי בלד אבאיכם: ואני נתתי לך שכם אחד על אחיך אשר לקחתי מיד האמרי בחרבי ובקשתי: ואנא יהבית לך חולק חד יתיר על אחך דנסיבית מידא דאמוראה בצלותי ובבעותי: ואנא קד אעטיתך חצא זאידא ע[ל]י אכותך [א]לדי א[כ]ד[ת]ה מן יד אלאמורי בסיפי וקוסי

ח

ויקרא יעקב אל בניו ויאמר האספו ואגידה לכם את אשר יקרא אתכם באחרית הימים: וקרא יעקב לבנוהי ואמר אתכנשו ואחוי לכון ית דיערע יתכון בסוף יומיא: תם דעא יעקוב בבניה וקאל אגתמעו אכברכם מא יואפיכם פי אכר הדה אלאיאם: הקבצו ושמעו בני יעקב ושמעו אל ישראל אביכם: אתכנשו ושמעו בני יעקב וקבילו אולפן מן ישראל אבוכון: אגתמעו ואסמעו יא בני יעקוב ואקבלו מן אסר אביכם: ראובן בכרי אתה כחי וראשית אוני יתר שאת ויתר עז: ראובן בכרי את חילי וריש תקפי לך הוה חזי למסב תלתה חולקין בכירותא כהונתא ומלכותא: יא ראובן אנת בכרי וקותי ואול נילי מסעל פי אלשרף ומפצל פי אלעז: פחז כמים אל תותר כי עלית משכבי אביך אז חללת יצועי עלה: על דאזלתא לקביל אפך הא כמיא ברם לא אהניתא חולק יתיר לא תסב ארי סליקתא בית משכבי אבוך בכין אחילתא לשיויי ברי סליקתא: ואן בכהלה מן מא לם תפצל אד צעדת עלי מצגע אביך חינד ממא תכדלת פראשי תכלץ:

שמעון ולוי אחים כלי חמס מכרתיהם: שמעון ולוי אחין גברין גיברין בארע תותבותהון עבדו גבורא: שמעון ולוי אכוין פי אלה אלט[ל]ם פרצתהמא בסדם אל תבא נפשי בקהלם אל תחד כבדי כי באפם הרגו איש וברצונם עקרו שור: ברזהון לא הות נפשי באתכנושיהון למחך לא נחתית מן יקרי ארי ברגזהון קטלו קטול וברעותהון תרעו שור סנאה: פי עצבתהם לא תדכל נפסי ופי תגווקהם לא תגתמע דאתי לאן בגעצבהם קתלו אמה וברצאהם

ונהרגנו מיהם אם תאמר ראובן או יהודה הרי לא הסכימו בהריגתו אם תאמר בני השפחות הרי לא היתה שנאתן שלימה [illegible] על והוא נער את בני בלהה ואת בני זלפה יששכר וזבולון לא היו מדברין בפני אחיהם הגדולים מהם על כרחך שמעון ולוים שקראם אביהם אחים: כלי חמס אומנות זו של רציחה חמס הוא בידיהם מברכת עשו היא זו אומנות שלו היא ואתם חמסתם אותה הימנו: מכרותיהם לשון כלי זיין הסייף בלשון יוני מכיר תנחומא: דא מכרותיהם בארץ מגורתם נהגו עצמן בכלי חמס כמו מכורותיך ומולדתיך וזהו תרגום שלא בקשם: בסדם אל תבא נפשי זה מעשה זמרי כשנתקבצו שבטו של שמעון להביא את המדינית לפני משה ואמרו לו זו אסורה או מותרת אם תאמר אסורה בת יתרו מי התירה לך אל יזכר שמי בדבר זמרי בן סלוא נשיא בית אב לשמעוני ולא כתב בן יעקב: ובקהלם כשיקהיל קרח שהוא משבטו של לוי את כל העדה על משה ועל אהרן אל תחד כבודי כבוד לשון זכר הוא ועל כרחך אתה צריך לפרש כבודי במדבר על הכבוד ואומר אתה כבודי אל תתיחד עמהם כמו לא תחד אתם בקבורה: כי באפם הרגו איש שם לא יתיחד עמהם שמו של קרח בן יצהר בן קהת בן לוי ולא נאמר בן יעקב אבל בדברי הימים כשנתיחסו בני קרח על הדוכן נאמר בן קרח בן יצהר בן קהת בן לוי בן ישראל: תחר

וסמעו זואת ית שמעו שמא להם שמע ישראל שיע בו ותיבות

זה הפסוק אין מתרגם בצבור

כתב שעליך פחזת חטית זנתה ראובן בכורי יהודה בכור ליחק רכתו ובני ראובן [illegible] [illegible] בכור לנחלה ומקנה רב היה לבני ראובן בכור לגאלה ויגלם לראובן בכור למכות פרי מקלטו אחד בצר במדבר

חמור ונשי שכם וזובן

קליש רוגזהא ארור אפם כי עז ועברתם כי קשתה אחלקם ביעקב ואפיצם
בישראל ליט רגזהון ארי תקיף וחימתהון ארי קשיא אפליגנון ביעקב
ואבדרינון בישראל פמדמום צבוהמא מא אעזה וחמיתהמא מא אקסאהא
אקסמהמא פי ... יעקוב ואבדדהמא פי אל אסבאט
יהודה אתה יודוך אחיך ידך בערף איביך ישתחוו לך בני אביך יהודה את
אודיתא ולא בהיתא בך יודון אחך ידך תתקף על בעלי דבבך יתבדרון
סנאך יהון מחזרי קדל קדמך ויהון מקדמין למשאל בשלמך בני
אבוך ואנת
יא יהודה יסיידונך אכותך וידך פי קפא אעדאיך ויכצע לך בני אביך גור
אריה יהודה מטרף בני עלית כרע רבץ כאריה וכלביא מי יקימנו שלטון
יהי בשירויא ובסופא יתרבא מלכא מדבית יהודה ארי מדין קטלא ברי
נפשך סליקתא ינוח ישרי בתקוף כאריא וכליתא ולית מלכו דתזעזעניה
תכון יא יהודה כשבל אסד לאנך כלצת אבני מן קתל ודי אדי גת ורבץ
כאסד ולבו מן די יתירה לא יסור שבט מיהודה ומחקק מבין רגליו עד כי
יבא שילה ולו יקהת עמים לא יעדי עביד שלטן מדבית יהודה וספרא מבני
בנוהי עד עלמא עד דייתי משיחא דדיליה היא מלכותא וליה ישתמעון
עממיא לא יזול קציב אלמלך מן יהודה ולאנס מן תחת אמרה אן יגי
אלדי הו לה וליה תנתמע אלשעוב אסרי לגפן עירה ולשרקה בני אתנו כבס
ביין לבשו ובדם ענבים סותה יסחר ישראל לקרתיה עמא יבנון היכליה
יהון צדיקיא סחור סחור ליה ועבדי אוריתא באלפן עמיה יהי ארגון טב לבושיה
וכסותיה מילא צבע זהורי וצבעונין דאבטא לגפן כאשה ולאסריך

לאיסור שבט מיהודה ולראשי גליות שבבבל שרודין את ישראל בשבט ומחקק מבין רגליו שיו בנו שלהלל שמלמדין תורה ברבים

חמור ואנשי שכם ואינן חשובין כולם אלא כאיש אחד וכן לגדעון והכית את מדין כאיש אחד וכן במצרים
קום ורוכבו רמה בים זהו מדרשו ופשוטו אנשים הרבה קורא איש כל אחד לעצמו באפם הרגו לאיש שכעסו
עליו וכן וימהר ויטרף טורף אדם אכל וברצונם עקרו שור רצו לעקור את יוסף שנקרא שור שנ' בכור שורו הדר
לו עיקרו אשרייטיר בלע לשון ואת סוסיהם תעקר ארור אפם אפלו בשעת תוכחה לא קילל אלא אפם
וזהו שאמ' בלעם מה אקב לא קבה אל אחלקם ביעקב אפרידם זה מזה שלא יהא לוי במנין השבטים והרי
הם חלוקים דא אין לך עניים סופרים ומלמדי תינוקות אלא משמעון כדי שיהיו נפוצים ושבטו של לוי עשאו
מחזר על הגרנות לתרומות ולמעשרות נתן לו נפוצות דרך כבוד יהודה אתה יודוך אחיך לפי שהוכיח את
הראשונים בקנטורים התחיל יהודה נסוג לאחוריו וקראו יעקב בדברי ריצוי לא אתה כמותם ידך בעורף
איביך בימי דוד ואויבי תתה לי עורף בני אביך על שהיו מנשים הרבה לא אמ' בני אמך כענין שאמ' יצחק גביר
יהודה על דוד נתנבא בתחלה גור בהיות שאול מלך עלינו אתה המוציא והמביא את ישראל ולבסוף אריה כשהמליכוהו
עליהם וזהו שתרגם אונקלוס שלטון יהי בשירויא בתחלתו מטרף ממה שחשדתיך בטרף טרף יוסף חיה רעה
אכלתהו וזהו יהודה שנמשל לאריה בני עלית סלקתא את נפשך ואמרת מה בצע וגו' וכן בהודאת תמר
שהודה צדקה ממני לפיכך כרע שכב וגו' בימי שלמה איש תחת גפנו וגו' לא יסור שבט מיהודה מדוד
ואילך אלו ראשי גליות שבבבל שרודים את העם בשבט שממונים על פי המלכות ומחקק מבין רגליו
תלמידים אלו נשיאי ארץ ישראל עד כי יבא שילה מלך המשיח שהמלוכה שלו וכן תרגמו אונקלוס ומדרש אגדה
שילה
שי לה שנ' יובילו
שי למורא

בני אתאנה גאפלא בטמר לכאסה ובדם אענב כסותה: חכלילי עינים מיין ולבן שנים מחלב: יסמקון טורוהי בכרמוהי יטופון נעוהי בחמר יחורן בקעתה בעבור ובעדרי ענה: מזור שעינין אבהר מן אלכמר ואסנאן אבהר מן אללבן:

זבלון לחוף ימים ישכן והוא לחוף אניות וירכתו על צידון: זבולון על ספר ימא ישרי והוא יכביש מחוזין בספינן וטוב ימא ייכול ותחומיה יהי מטי על צידון: זבולון עלי סאחל אלבחר יסכן ופי סאחלה ספן וטרפה תכמ״ב

יששכר חמר גרם פ תכמה אלי צידא:

רבץ בין המשפתים: יששכר עתיר בנכסין אחסנתיה בין תחומיא: יששכר כגסם מנפרד ראבץ בין אלצפין: וירא מנחה כי טוב ואת הארץ כי נעמה ויט שכמו לסבל ויהי למס עבד: וחזא חולקא ארי טב וית ארעא ארי מעבדא פירין ויכביש מחוזי עממיא וישיצי ית דיריהון ודישתארון בהון יהון ליה פלחין ומסקי מסין: תם ירא אראחה מא אגודהא ואראץ מא אנעמהא וימד ענקה לנקל ויציר כאלומה כארמא:

דן ידין עמו כאחד שבטי ישראל: מדבית דן יתבחר ויקום גברא בזמוריה יתפריק עמיה ובשנוהי ינוחון כחדא שבטיא דישראל: ודן יחכם לקומה כגמלה סבט בני אסר: יהי דן נחש עלי דרך שפיפן עלי ארח הנשך עקבי סוס ויפל רכבו אחור: יהי גברא דיתבחר ויקום מדבית דן אימתיה תתרמי על עממיא ומחתיה תתקף בפלשתאי כחוי חרמן ישרי על אורחא וכפתנא יכמון על שבילא יקטיל גיברי משרית פלשתאי פרשין עם

פי׳ לו מילה שנ׳ ינקבן שילמורא׳׳ ולו יקהת עמים׳ אסיפת עמים שהיוד עיקר היא כיסוד במוספותיך ופעמים שנופלת ממנו׳ וכמה אותיות מעטעות בלשון זה והן נקראות עיקר נופל כמון נון שלנשך ושנשך ואלף שבאחותי ונשכחת חרב ואחוך שמן׳׳ אף זה יקהת עמים אסיפת עמים שנ׳ שין גוים ידרושו׳ ודומה לו עין תלעג לאב ותבוז ליקהת אם לקבוץ קמטים שבפניה מפני זקנתה׳ ובגמרא דיתבי ומקהן אקהתא בשוקי דנהרדעא במסכ׳ יבמות׳ יכול היה לומר היית עמים אסרי לגפן עירה׳ נתנבא על ארץ יהודה שתהא מושכת יין כמעין איש יהודה יאסור לגפן עיר אחד ויטענו מגפן אחר׳ ומשורק אחד בן אתון אחד׳׳ שורקה׳ [redacted] זמורה ארוכה׳ וקור׳ ידה בלע״ז׳׳ כבס ביין׳ כלו׳ נושך ויבוא יין קותה׳ לשון מין בגד הוא ואין לו דמיון במקרא׳׳ אוסרי׳ כמו אוסר דוגמת מקימי מעפר דל׳ היושבי בשמים׳ ועין בני אתונו כענין זה׳׳ ואנקלוס תרגם במלך המשיח׳ גפן הם ישראל׳ עירה ירושלם׳׳ שורקה׳ ישראל ... שורק בני אתונו׳ יבנון היכליה לשון שער האיתון בספר יחזקאל ועוד תרגמו בפנים אחרים בפן של צדיקים׳ בני אתונו עבדי אוריתא בשפן ונוט רכבי אתנות צחורות׳׳ כבס ביין׳ זהי ארגון טב שצבועו דומה ליין וצבעונין הוא לשון סותה שהאשה לובשתן ומסיתה בהן את הבגד ליתן עיניו בה ואף כלל פירשו בגמרא לשון הפתר של מכלות במים שבתובות ועל היין שמא תאמר אינו מרוה תל׳ סותה׳׳ חכלילי לשון אודם כתרגו׳ וכן למי חכללות עינים שכן דרך שותי יין עיניהם מאדימין׳׳ מחלב׳ מרוב חלב שיהא בארצו מרעה טוב לעדרי צאן וכן פירוש המקרא יאדים עינים יהא מרוב יין׳׳ ולבן שנים יהא מרוב חלב׳׳ ולפי תרגומו׳ עינים לשון הרים שמשם צופים למרחוק׳ ועוד תרגמו בפנים אחרים לשון מעינות וקילוח היקבים׳ נעוהי יקבים שלו ולשון ארמי ... בבוקיא נעוא ארתחו׳ יחורן בקעתיה תרגם שנים לשון שני הסלעים׳׳ לחוף ימים׳ על חוף ימים תהיה ...

קוף׳ בתרגו׳
ספר מרקא
כלונ

הוּאֵין יַעֲקֹב סִינִין ... וְיִ... גד׃ דכבי הגל לאחרא׃ ימן כאן תגעבאן עלי טריק
ובטמשמין על ... לסבה ... לאם ע ע ... קב פרק פי קע ראגבה ... ורא׃ לישועתך
קִוִּיתִי יְהֹוָה׃ לפרקנך ... ברית ... יקר רגות גותך אלב׃
גָּד גְּדוּד
יְגוּדֶנּוּ וְהוּא יָגֻד עָקֵב׃ דבית ... גד ... משרית מזיינן כד יעברון ית ירדנא קדם
אחיהון לקרבא ובנכסין סגיאין יתובון לארעהון׃ וגד אי כרדוס תכרדס עליהם
יכר אעקאבה׃ מֵאָשֵׁר שְׁמֵנָה לַחְמוֹ וְהוּא יִתֵּן מַעֲדַנֵּי מֶלֶךְ׃ דאשר טבא ארעיה
והיא מרביא תפנוקי מלכין׃ ואשר טעאמה סמין והו יעטי מלאד למלוך׃
נַפְתָּלִי אַיָּלָה שְׁלֻחָה הַנֹּתֵן אִמְרֵי שָׁפֶר׃ נפתלי בארע טבא
יתרמי עדביה ואחסנתיה תהי מעבדא פירין יהון מודן ומברכין עליהון׃ ונפתלי
כאילה מרסלה תרד אקול אחסנא׃ בֵּן פֹּרָת יוֹסֵף בֵּן פֹּרָת עֲלֵי
עָיִן בָּנוֹת צָעֲדָה עֲלֵי שׁוּר׃ ברי דיסגי יוסף ברי דיתברך כגופן דנציב על עינא
דמיא תרין שבטין יפקון מבנוהי יקבלון חולקא ואחסנתא׃ ויוסף אבן מתמר
כגצן מתמר עלי עין מאלה עדוק קד אמתדת עלי סור׃ וַיְמָרְרֻהוּ וָרֹבּוּ
וַיִּשְׂטְמֻהוּ בַּעֲלֵי חִצִּים׃ ואתמררו עמיה ונקמוהי ואעיקו ליה גברין גיברין
בעלי פלגותא׃ פאמרוה וכתרו ותהדדוה אצחאב אסהאם׃ וַתֵּשֶׁב בְּאֵיתָן
קַשְׁתּוֹ וַיָּפֹזּוּ זְרֹעֵי יָדָיו מִידֵי אֲבִיר יַעֲקֹב מִשָּׁם רֹעֶה אֶבֶן יִשְׂרָאֵל׃ ותבת בהון
נביאותיה על דקיים אוריתא בסתרא ושוי תקפא רחצניה בכין אתרמא דהב על
דרעוהי אחסין מלכותא ותקיף דא הות ליה מן קדם אל תקיפא דיעקב ובמימריה
זן אבהן ובנין זרעא דישראל׃ פתבתת קוסה פי צלאבה ופאזת דראעיה
מן טאעת גליל יעקוב ומן תם רעא ראת אסר׃ מֵאֵל אָבִיךָ וְיַעְזְרֶךָּ וְאֵת

רש״י

חוף בתרגום׃ ספר מרקא בלעז והוא יהיה מצוי תדיר אל חוף אניות במקום הנמל שאניות מביאות שם פרקמטיא
שהיה זבולון עוסק בפרקמטיא וממציא מזון לשבט יששכר והם עוסקים בתורה הוא שאמר משה שמח זבולון
בצאתך ויששכר באהליך זבולון יוצא בפרקמטיא ויששכר עוסק בתורה באהלים׃ וירכתו על צידון סוף גבולו
יהא סמוך ... לצידון׃ וירכתו קופו כמו ולירכתי המשכן׃ יששכר חמור גרם חמור בעל עצמות סובל עול
תורה כחמור חזק שמטעינין אותו למשוי כבד׃ רובץ בין המשפתים כחמור המהלך ביום ובלילה ואין לו לינה
בבית וכשהוא רוצה לנוח רובץ בין התחומין בתחומי העיירות שהולך שם פרקמטיא׃ וירא מנוחה כי טוב
ראה לחלקו ארץ מבורכת וטובה להוציא פירות׃ ויט שכמו לסבול עול של תורה׃ ויהי לכל אחיו ישראל׃ למס
עובד׃ לפסק להם הוראות של תורה וסדרי עיבורין שנ׳ ומבני יששכר יודעי בינה לעתים לדעת מה יעשה
ישראל ראשיהם מאתים שנהדראות העמיד וכל אחיהם על פיהם׃ ויט שכמו׃ השפיל שכמו כמו ויט שמים
ה׳ וירד׃ ואונקלוס תרגמו בפנים אחרים ויט שכמו לקבל מלחמות ולכבוש מחוזות והם יושבים על
הספר ויהיה האויב כבוש תחתיו למס עובד׃ דן ידין עמו׃ ינקום נקמת עמו מפלשתים כמו כי ידין ה׳ עמו׃
כאחד שבטי ישראל׃ כל ישראל יהיו כאחד עמו ואת כולם ידין ועל שמשון ניבא׃ ועוד יש לפרש
כאחד שבטי ישראל כמיוחד שבשבטים הוא דוד שבא מיהודה׃ שפיפון הוא נחש ואומר אני שקרוי על שמו
שנושך ואתה תשופנו עקב׃ הנושך עקבי סוס׃ כן דרכו של נחש וידמהו לנחש הנושך עקבי סוס׃ ויפל

רכבו אחור
שלא נגע

שדי ויברכך ברכת שמים מעל ברכת תהום רבצת תחת ברכת שדים
ורחם: מימר אלהא דאבוך יהי בסעדך ועם שדי יהי מברך לך ברכן דנחתן
מטלא דשמיא מלעילא ברכן דנגדן ממעמקי ארעא מלרע ברכתא
דאבוך ודאמך: אסט מן טאיק אביך אן עינך וטא[illegible] אבא אן יבארך ביך
ברכאת אלסמא מן עלו וברכאת אלגמר אלראבצה ספלא ברכאת אלתדי ואלא
כטון: ברכת אביך גברו על ברכת הורי עד תאות גבעת עולם תהיין לראש
יוסף ולקדקד נזיר אחיו: ברכתא דאבוך יתוספן לך על ברכתא דברכו
אבהתי דחמידו להון רברביא דמן עלמא יהוין כל אלין לרישא דיוסף
גברא פרישא דאחוהי: וברכאת אביך תצאעף אלי ברכאת אסלאפי אלי מא
אשתהא יפאע אלדהר יכון גמיע עלי ראס יוסף ואמת נאסך אכותה:
בנימין זאב יטרף בבקר יאכל עד ולערב יחלק שלל: בנימין בארעיה תשרי ד
שכינתא ובאחסנתיה יתבני מקדשא בצפרא ובפניא יהון מקרבין כהניא
קרבנא ובעדן רמשא יהון מפלגין מותר חולקהון משאר קדשא: ובנימין
כדיב מפתרס בגדאה יאכל נהבא ובעשא יקסם סלבא: כל אלה שבטי
ישראל שנים עשר וזאת אשר דבר להם אביהם ויברך אותם איש
אשר כברכתו ברך אתם: כל אלין שבטיא דישראל תרי עסר ודא דמליל להון
אבוהון ובריך יתהון גבר כברכתיה בריך יתהון: הולאי גמיע אסבאט אל
אתני עשר והדי מא קאל להם אביהם ובארך פיהם כל רגל חסב אסתחקאקה

ויפל רכבו אחור שלא נגע בו ודוגמתו מצינו בשמשון וילפות שמשון את שני עמודי התוך וגו' ומעל הגג מתו ואונקלוס תרגם כחוי חרמן שם מין נחש שאין רפואה לנשיכתו והוא צפעוני וקרוי חרמן על שם שעושה הכל חרם וכפתנא כמו פתן · יכמון ויארוב · לישועתך קויתי יי' נתנבא שינקרו פלשתים את עיניו וסופו לומר זכרני נא וחזקני נא אך הפעם וגו' · גד גדוד יגודנו · כולם לשון גדוד הם ונקודתי ברך מנחם ואם תאמר אין גדוד בלא שני דלתין ישלום: גדוד שם דבר צריך שני דלתין שכן דרך תיבה בת שתי אותיות לכפול בסופה ואין יסודה אלא שתי אותיות וכן אמ' כצפור לנוד מגזרת שבעתי נדודים · שם נפל שדוד מגזרת ישוד צהרים אף יגוד יגודנו וגדוד מגזרת אחת הם · וכשהוא מדבר בלשון יפעל יוא כפול כגון יגד יגוד ירוס ישוב יקוב · וכשהוא מתפעל או מפעיל אחרים הוא כפול כמו יתגודד יתרומם יתבולל יתעודד · ובלשון מפעיל יקומם ואלמנה יעודד לשובב יעקב אליו מסובב נתיבות · יגודנו האמור כאן אין לשון שיפעלוהו אחרים אלא כמו יגוד הימנו כמו בני יצאוני יצאו ממני · גד גדודים יגודו הימנו שיעברו הירדן עם אחיהם למלחמה כל חלוץ עד שנכבשה הארץ · והוא יגוד עקב כל גדודיו ישובו על עקבם לנחלתם שלקחו בעבר הירדן ולא יפקד מהם איש · עקב ברגלון ובמסלותם שהלכו ישובו כמו ועקבותיך לא נודעו וכן בעקבי הצאן בלשון לעז טרציש · מאשר שמנה לחמו מאכל הבא מחלקו של אשר יהא שמן שיהיו זתים מרובים בחלקו והיה מושך שמן כמעין וכן ברכו משה וטובל בשמן רגלו כמו ששנינו במנחות פעם אחת הוצרכו אנשי לודקיא לשמן וגו' · אילה שלוחה זו בקעת גנוסר שהיא קלה לבשל פירותיה כאילה זו שהיא קלה לרוץ · אילה שלוחה משולחת לרוץ · הנותן אמרי שפר כתרגומו · ד"א על מלחמת סיסרא נתנבא ולקחת עמך עשרת אלפים איש מבני נפתלי וגו' והלכו שם בזריזות וכן נאמ' שם לשון שלוח בעמק שלח ברגליו · הנותן אמרי שפר על ידם שרו דבורה וברק שירה · ורבותינו דרשוהו על יום קבורת יעקב כשערער עשו על המערה במסכת סוטה · ותרגומו יתרמי ערבא יפול חבלו והוא יורה על חלקו אמרים כנעים ושבח · בן פרת בן חן · והוא לשון ארמי אפריין במטרא לך שמעון בסוף בבא מציעא · בן פרת עלי עין חנו נטוי על העין הרואה אותו · בנות צעדה עלי שור · בנות היו צועדות להסתכל

בארץ עליהם: ויצו אותם ויאמר אליהם אני נאסף אל עמי קברו אתי אל
אבתי אל המערה אשר בשדה עפרון החתי: ופקיד יתהון ואמר להון אנא
מתכניש לעמי קברו יתי לות אבהתי למערתא
דבחקל עפרון חתאה: תם
אוצאהם וקאל להם אנא מנצם אלי קומי אדפנוני
מע אבאי פי אלמגארה אלתי
פי ציעה עפרון אלחתי: במערה אשר בשדה
המכפלה אשר על פני
ממרא בארץ כנען אשר קנה אברהם את השדה מאת עפרן החתי
לאחזת קבר: במערתא דבחקל כפילתא דעל אפי ממרא בארעא דכנען
דזבן אברהם ית חקלא מן עפרון חתאה לאחסנת קבורא: הי אלמגארה
אלתי פי אלציעה אלמצאעפה בחצרת ממרא פי בלד כנעאן אלתי אשתראהא
אברהים מן עפרון אלחתי מקברה: שמה קברו את אברהם ואת שרה
אשתו שמה קברו את יצחק ואת רבקה אשתו ושמה קברתי את
לאה: תמן קברו ית אברהם וית שרה אתתיה תמן קברו ית יצחק וית
רבקה אתתיה ותמן קברית ית לאה: תם דפנו אברהים ושרה זוגתה תם
תם דפנו יצחק ורבקה זוגתה ותם דפנת לאה: מקנה השדה והמערה אשר
בו מאת בני חת: זביני חקלא ומערתא דביה מן בני חתאה: שרא
אלציעה ואלמגארה אלתי פיהא מן בני חת: ויכל יעקב לצוות את בניו

ביופיו בנות הרבה צעדה כל אחת ואחת במקום שתוכל לראותו משם·· עלי שור· על ראייתו כמו
אשורנו ולא קרוב· ומדרש אגדה יש רבים וזה נוטה ליישוב המקרא·· פורת· ת״ו שבו הוא תיקון הלשון
כמו על דברת בני האדם·· שור· כמו לשור עלי שור בשביל לשור·· ותרגו׳ שלאונקלוס בנות צעדה עלי
שור תרין שבטין וגו׳ וכתב בנות על בנות מנשה בנות צלפחד שנטלו חלק בשני עברי הירדן בני ריקא
יוסף פורת לשון פריה ורביה· ויש מדרשו אגדה המתיישבים על [illegible] הלשון בשעה שבא עשו
לקראת יעקב בכולן קדמו האמהות ללכת לפני בניהם לה שתחוות וברחל כתיב נגש יוסף ורחל·
וישתחוו· אמר יוסף רשע הזה עינו רמה שמא יתן עינו באמי יצא לפניה ושרבב קומתו לכסותה והוא
שבירכו אביו בן פרת הגדלת שעמך יוסף עלי עין שלעשו לפיכך זכית לגדולה· בנות צעדה עלי שור
להסתכל בך כשאתה על מצרים· ועוד דרשוהו לשון שלא ישלוט בזרעו עין הרע· ואף כשבירך מנשה
ואפרים בירכם כדגים שאין עין הרע שולטת בהם·· וימררהו ורבו· וימררוהו אחיו וימררוהו פוטיפר
ואשתו לאסרו לשון וימררו את חייהם· ורבו· נעשו לו אחיו אנשי ריב ואין הלשון הזה לשון פעלו·
שאם כן היה לו לינקד ורבו כמו המה מי מריבה אשר רבו וגו׳ ואף אם פלשון רביית חצים הוא כן היה
לו לינקד אינו שאם לשון כועלו כמו שומו שמים שהוא לשון גושמו וכן רמו מעט שהוא לשון הורמו
שאם לשון הורמו והושמו על אחרים ולשון שמו רמו רבו מאליהן הוא משוממים את עצמם
מעצמן נעשו אנשי ריב וכן רומו יושבי אי כמו שמו וכן תרגם אנקלוס ונמוהי· בעלי חצים· שלשונם
כחץ· ותרגו׳ לשון ותהי המחצה אותן שיהיו ראויים לחלק עמו נחלה·· ותשב באיתן קשתו· נתיישבה
בחוזק קשתו חזקו·· ויפוזו זרועי ידיו· זו היא נתינת טבעת עלידו לשון זהב מופז זאת היתה לו מידי
אביר יעקב· ומשם עלה להיות רועה אבן ישראל עיקר שלישראל לשון כאבן הראשה לשון
מלכות· ואנקלוס אף הוא תרגמו כך·· ותשב· ותבת כהון נביאותיה החלומות אשר חלם להם· שלדקיים
אוריתא בסתרא תוספת הוא אלא מלשון עברי שבמקרא· ושוי תוקפיה רחצניה תרגום שלבאיתן קשתו
וכך לשון התרגום על העברי ותשב נבואתו בשביל שאיתנו שלגבה כיתה לו לקשת ולמבטח· ובכן יתרמה
דהבא לכך ויפזו זרועי ידיו·· אבן ישראל· לשון נוטריקון אב ובן אבהן ובנין יעקב ובניו·· מאל אביך· היתה

לך זאת
והוא יעזרך

ויאסף רגליו אל המטה ויגוע ויאסף אל עמיו: ושיצי יעקב לפקדא ית בנוהי
וכנש רגלוהי לערסא ואתנגיד ואתכניש לעמיה: פלמא פרג יעקוב מן וציתה
לבניה צם רגליה עלי אלסריר ותופא וצאר אלי קומה: ויפל יוסף על פני אביו ויבך
עליו וישק לו: ונפל יוסף על אפי אבוהי ובכא עלוהי ונשיק ליה: פאנכב
יוסף עלי וגה אביה ובכא עליה וקבלה: ויצו יוסף את עבדיו את הרפאים לחנט
את אביו ויחנטו הרפאים את ישראל: ופקיד יוסף ית עבדוהי ית אסותא למחנט
ית אבוהי וחנטו אסותא ית ישראל: ואמר עבידה אלאטבא אן יחנטו אבאה
פחנטת אלאטבא אסראיל: וימלאו לו ארבעים יום כי כן ימלאו ימי החנטים
ויבכו אתו מצרים שבעים יום: ושלימו ליה ארבעין יומין ארי כין שלמין
יומי חניטיא ובכו יתיה מצראי שבעין יומין: טי׳ אן כמל לה ארבעין יום
לאן כדאך כאנת תכמל איאם אלמחנוטין ובכו עליה אלמצריון סבעין
יומא: ויעברו ימי בכיתו וידבר יוסף אל בית פרעה לאמר אם נא מצאתי
חן בעיניכם דברו נא באזני פרעה לאמר: ועברו יומי בכיתיה ומליל יוסף
עם בית פרעה למימר אם אשכחית רחמין בעיניכון מלילו כען קדם כען
פרעה למימר: ולמא גאזת איאם בכאה כלם יוסף אל פרעון קאילא אן וגדת
חטא ענדכם כלמו פרעון וקולו לה: אבי השביעני לאמר הנה אנכי מת

לך זאת והוא יעזרך ואת שדי ועם הנה היה לכך כמלא שמעת לדבר יאדונתך והוא יברכך
ברכת שדים ורחם ברכתא דאבוך ודאמך כלומ׳ ויתברכו המולידים והיולדות שיהיו מזריעין
טפה הראויה להריון והנקבות לא ישכלו את רחם שלהן להפיל עובריהן שדים ירה יורה מתתרגמין (מתרגמינן)
שהדי אף שדים כאן עלמם שהזרע יורה כחץ ברכות אביך גברו והברכות שבירכני הקב״ה גברו על
הברכות שברך את הורי עד תאות גבעות עולם לפי שהברכות שלי גברו עד סוף גבולי גבעות
עולם שנתן לי ברכה פרוצה בלי מצרים מגעת עד ארבע קצות העולם שנ׳ ופרצת ימה וקדמה וגו׳
מה שלא אמ׳ לאברהם אבינו וליצחק לאברהם אמ׳ לו שא נא עיניך וראה צפונה וגו׳ כי את כל הארץ
אשר אתה רואה לך אתננה ולא הראהו אלא או׳ בלבד ליצחק אמ׳ כי לך ולזרעך אתן את כל הארצות
האל והקימותי את השבועה וגו׳ וכן שאמ׳ ישעיה והאכלתיך נחלת יעקב אביך ולא אמר נחלת אברהם
תאות אונקלוס כך חברו מנחם בן סרוק הורי לשון הריון שהורוני במעי אמי כמו הורה גבר עד תאות
עד קצות כמו והתאויתם לכם לגבול קדמה תתאו לבא חמת תהיין לראש יוסף נזיר אחיו
פרישה דאחוהי שנבדל מאחיו כמו וינזרו מקדשי בני ישראל נזורו אחור וכן רבותי דרשו ותשב באיתן
קשתו אל כבישת יצרו באשת אדוניו וקורהו קשת שהזרע יורה כחץ ויפוזו זרועי ידיו כמו ויפוזו
יצא הזרע מבין אצבעות ידיו מידי אביר יעקב שנראתה לו דמות דיוקנו של אביו וכן כדאיתא בסוטה
ואונקלוס תרגם תאות עולם לשון תאוה וחמדה ובגבעות לשון מצוקי ארץ שחמדתו אמו והזקיקתו
לכלם בנימין זאב יטרף זאב הוא אשר יטרף ניבא על שהון שעתידין להיות חטפנין וחטפתם לכם
איש אשתו בפילגש בגבעה וניבא על שאול שהיה נוצח באויבין סביב שנאמ׳ ושאול לכד המלוכה
וילחם סביב באדום ובמואב והו׳ ובכל אשר יפנה ירשיע בבקר יאכל עד לשון בזה ושלל המתורגם עדאה
ושדיעט דומה בלשון עברי אז חולק עד שלל ועל שאול הוא שעמד בתחלת בוקרן וזריחתן של ישראל
ולערב יחלק שלל אף משתשקע שמשן של ישראל על ידי נבוכדנצר שיגלם לבבל יחלק שלל מרדכי
ואסתר שהם מבנימין יחלקו את שלל המן שנ׳ הנה בית המן נתתי לאסתר ואונקלוס תרגם על של הכהנים

בקרדשי
המקוש״
ואת

בקברי אשר כריתי לי בארץ כנען שמה תקברני ועתה אעלה נא ואקברה
את אבי ואשובה: אבא קיים עלי למימר הא אנא מאית בקברי דאכרית לי
בארעא דכנען תמן תקברנני וכען אסק כען ואקבר ית אבא ואיתוב: אן אבי
[illegible] פי קברי אלדי כריתה לי פי בלד כנען ותם
[illegible] קאילא האן [illegible] ויאמר פרעה עלה וקבר את אביך כאשר השביעך:
אצעד אדפן אבי וא[illegible] ואבוך כמא דקיים עלך: קאל פרעון אצעד אדפן
ויאמר פרעה סק קבר [illegible] ויעל יוסף לקבר את אביו ויעלו אתו כל עבדי פרעה
אביך כמא אחלפך: [illegible] מצרים: וסליק יוסף למקבר ית אבוהי וסליקו עמיה
זקני ביתו וכל זקני ארץ מצרים: [illegible] וכל סבי ארעא דמצרים: פצעד יוסף לידפן אביה
כל עבדי פרעה סבי ביתיה [illegible] פרעון שיוך מנזלה וגמיע שיוך בלד מצר וכל בית
וצעדו מעה גמיע [illegible] פרעון [illegible] טפם וצאנם ובקרם עזבו בארץ גשן: וכל בית
יוסף ואחיו ובית אביו רק [illegible] ותוריהון שבקו בארעא דגשן:
יוסף ואחוהי ובית אבוהי לחוד טפלהון ועניהון
וגמיע [illegible] יוסף ואכותה ובית אביה

[illegible] אטפאלהם וגנמהם ובקרהם תרכוהא פי בלד אלסדיר: ויעל עמו
גם רכב גם פרשים ויהי המחנה כבד מאד: וסליקו עמיה אף רתכין אף
פרשין והות משריתא סגיאה לחדא: וצעד מעה כ׳יל ופרסאן וכאן
אלעסכר עט׳ים גדא: ויבאו עד גרן האטד אשר בעבר הירדן ויספדו שם
מספד גדול וכבד מאד ויעש לאביו אבל שבעת ימים: ואתו עד בית

בקדשי המקדש: ואת אשר דבר להם אביהם [redacted] ויברך אותם. והלא יש מהם שלא בירכן אלא
קנטרן אלא כך פירושו וזאת אשר דבר להם אביהם מה שאמור בענין יכול שלא בירך לראובן ושמעון ולוי ת"ל ויברך
אותם כולם במשמע: איש אשר כברכתו. ברכה העתידה לבוא על כל אחד ואחד ברך אותם ולא היה לו לומר אלא
איש אשר כברכתו ברך אותו. מה ת"ל ברך אותם לפי שנתן ליהודה גבורת ארי ולבנימין חטיפתו של זאב
ולנפתלי קלותו של איל יכול שלא כללם כולם בכל הברכות ת"ל ברך אותם: נאסף אל עמי. על שם שמכניסין
הנפשות ל מקום גניזתן שיש אסיפות בלשון עברי שהוא בלשון הכנסה כגון ואין איש מאסף אותם הביתה
ואספתו ל תוך ביתך באספכם את תבואת הארץ הכנסתם לבית מפני הגשמים: ויאסף רגליו. הכניס רגליו:
וכל אסיפה האמורה במיתה אף היא לשון הכנסה: אל אבותי. עם אבותי: לחנוט את אביו. ענין מרקחת
ויגוע ויאסף. ומיתה לא נאמרה בו ואמרו רז"ל יעקב אבינו לא מת: ויבכו אותו מצרים שבעים
בשמים הוא: וימלאו לו. השלימו לו ימי חניטתו עד שמלאו לו ארבעים יום: והיו מי נילוס מתברכין
יום. ארבעים לחניטה ושלשים לבכי לפי שבאה להם ברכה לרגלו שכלה הרעב: אשר כריתי לי. א"ר עקיבא
אשר כריתי לי. כפשוטו וכמו כי יכרה איש. ומדרשו עוד מתיישב על הלשון כמו אשר קניתי.
כשהלכתי לכרכי הים היו קורין למכירה כירה. ועוד מדרשו לשון כרי [redacted] דבר שנטל יעקב כל כסף
וזהב שהביא מבית לבן ועשה אותו כרי ואמר לעשו טול זה בשביל חלקך במערה: כאשר השביעך.
ואם לא בשביל השבועה לא הייתי מניחך אבל ירא לומר עבור על השבועה שלא יאמר אם כן אעבור
על השבועה שנשבעתי לך שלא אגלה על לשון הקדש שאני מכיר יותר על שבעים לשון ואתה

אינך מכיר
בו כדאיתא

וַיְפַקְּדוּ לְמֵימַר אֲבוּךְ פַּקֵּיד קֳדָם מוֹתֵיהּ לְמֵימַר: פַּאמרו מן קאל ליוסף אן אביך אמר קבל מותה וקאל: כֹּה תֹאמְרוּ לְיוֹסֵף אָנָּא שָׂא נָא פֶּשַׁע אַחֶיךָ וְחַטָּאתָם כִּי רָעָה גְמָלוּךָ וְעַתָּה שָׂא נָא לְפֶשַׁע עַבְדֵי אֱלֹהֵי אָבִיךָ וַיֵּבְךְּ יוֹסֵף בְּדַבְּרָם אֵלָיו: כְּדֵין תֵּימְרוּן לְיוֹסֵף בְּבָעוּ שְׁבוֹק כְּעַן לְחוֹבֵי אֲחָךְ וּלְחוֹבֵיהוֹן אֲרֵי בִישְׁתָא גְמָלוּךְ וּכְעַן שְׁבוֹק כְּעַן לְחוֹבֵי עַבְדֵי אֱלָהָא דַאֲבוּךְ וּבְכָא יוֹסֵף בְּמַלָּלוּתְהוֹן עִמֵּיהּ: כדא קולו ליוסף יא יוסף אצפח דנב אכותך וכטייתהם אן קד אולוך שרא ואלאן נסאלך אן תצפח דנב עביד אלאה אביך פבכא יוסף חין כלמוה בדלך: וַיֵּלְכוּ גַּם אֶחָיו וַיִּפְּלוּ לְפָנָיו וַיֹּאמְרוּ הִנֶּנּוּ לְךָ לַעֲבָדִים: וַאֲזַלוּ אַף אֲחוֹהִי וּנְפַלוּ קֳדָמוֹהִי וַאֲמַרוּ הָא אֲנַחְנָא לָךְ לְעַבְדִּין: ת֯ם מצו אכותה ווקעו

בין ידיה וקאלו הא נחן לך עביד: וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יוֹסֵף אַל תִּירָאוּ כִּי הֲתַחַת אֱלֹהִים אָנִי: וַאֲמַר לְהוֹן יוֹסֵף לָא תִדְחֲלוּן אֲרֵי דַחֲלָא דַיְיָ אֲנָא: קאל להם יוסף לא תכאפו פאני אכאף אללה פיכם: וְאַתֶּם חֲשַׁבְתֶּם עָלַי רָעָה אֱלֹהִים חֲשָׁבָהּ לְטֹבָה לְמַעַן עֲשֹׂה כַּיּוֹם הַזֶּה לְהַחֲיֹת עַם רָב: וְאַתּוּן חֲשַׁבְתּוּן עֲלַי בִּישָׁא מִן קֳדָם יְיָ אִתְחַשְׁבַת לְטָבָא בְּדִיל לְמֶעְבַּד כְּיוֹמָא הָדֵין לְקַיָּמָא עַם סַגִּי: ואנתם קדרתם עלי שרא ואללה קדר כירא לקבל אן יצנע מא תרון אליום ויחיי לכם קומא כתירא: וְעַתָּה אַל תִּירָאוּ אָנֹכִי אֲכַלְכֵּל אֶתְכֶם וְאֶת טַפְּכֶם וַיְנַחֵם אוֹתָם וַיְדַבֵּר עַל לִבָּם: וּכְעַן לָא תִדְחֲלוּן אֲנָא אֱזוּן יָתְכוֹן וְיָת טַפְלְכוֹן וְנַחֵים יָתְהוֹן וּמַלֵּיל תַּנְחוּמִין עַל לִבְּהוֹן: ואלאן לא תכאפו אנא אמונכם ואטפאלכם פעזאהם ודאראהם: וַיֵּשֶׁב יוֹסֵף בְּמִצְרַיִם הוּא וּבֵית אָבִיו וַיְחִי יוֹסֵף מֵאָה וָעֶשֶׂר שָׁנִים: וִיתֵיב יוֹסֵף בְּמִצְרַיִם הוּא וּבֵית אֲבוּהִי וַחֲיָא יוֹסֵף מְאָה וַעֲסַר שְׁנִין: פאקאם יוסף במצר הו ואל אביה ועאש מאיה ועשר סנין: וַיַּרְא יוֹסֵף לְאֶפְרַיִם בְּנֵי שִׁלֵּשִׁים גַּם בְּנֵי מָכִיר בֶּן מְנַשֶּׁה יֻלְּדוּ עַל בִּרְכֵּי יוֹסֵף: וַחֲזָא יוֹסֵף לְאֶפְרַיִם בְּנִין תְּלִיתָאִין אַף בְּנֵי מָכִיר בַּר מְנַשֶּׁה אִתְיְלִידוּ וְרַבִּי יוֹסֵף: חתי ראי יוסף לאפרים בנין תאלתא ואיצא בני מכיר אבן מנשה ולדו פי חגרה: וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל אֶחָיו

מפטיר חי יוסף כ״ו שנים ... יהודה גדברים מקנכין ימין ... ן הנותנין לו ספר תורה נקלות ואינו קורא ... ואין והנותנין לכוס ... וא... ומגדיך ... ואכרכה

מכר בין והשגו שלו אתו כל עבדי וגו׳ ואחר בית יוסף ואחיו ... כפי שראה כבוד שעשו מלכי כנען שתלו כתריהן ... ... באר... על יעקב נהגו כבוד בהם״ ויראו אחי יוסף כי מת אביהם׳ מהו ויראו הכירו במיתתו אצל יוסף [redacted] שהיו רגילים לסעוד על שלחנו של יוסף והיה מקרבן בשביל כבוד אביו ומשמת יעקב לא קרבן״ לו ישטמנו שמא ישטמנו״ לומתחלך ... הרבה ... ... אשר ... פקד ... ... שנה ... ... המאריך על שלחנו והמאריך בתפלתו ... בבית הכסא״

מים דבתי

בלשון בוכה ולשון הגוי״

אדרי דאטד דבעברא דירדנא וספדו תמן מספד רב ותקיף לחדא ועבד
לאבוהי אבלא שבעא יומין: פגאו אלי בידר אלעוסג אלדי פי עבר אלארדן
ונדבוה [illegible] נדבא עטימא גדא וצנע לאביה [illegible] סבעה איאם: וירא יושב
הארץ הכנעני את האבל בגרן האטד ויאמרו אבל כבד זה למצרים
על כן קרא שמה אבל מצרים אשר בעבר הירדן: וחזא יתבי ארעא
כנענאה ית אבלא בבית אדרי דאטד ואמרו אבל תקיף דין למצרים
על כין קרא שמה אבל מצרים דבעברא דירדנא: פראא סאכן בלד
אלכנעאניין אלחזן פי אנדר אלעוסג פקאלו הדא חזן עטים ללמצריין לדלך
סמי דלך אלמוצע חזן אלמצריין פי אנדר אלעוסג: ויעשו בניו לו כן
כאשר צום: ועבדו בנוהי ליה כן כמא דפקידנון: פצנעו בניה לה כד
כמא אמרהם: וישאו אתו בניו ארצה כנען ויקברו אתו אל
מערת שדה המכפלה אשר קנה אברהם את השדה לאחזת קבר
מאת עפרון החתי על פני ממרא: ונטלו יתיה בנוהי לארעא דכנען
וקברו יתיה במערת חקל כפילתא דזבן אברהם ית חקלא לאחסנת
קבורא מן עפרון חתאה על אפי ממרא: פחמלוה בנוה אלי בלד
כנעאן ודפנוה פי

פי מגארה צֹיעה אלמזאוגה אלתי אשתראהא אברהים מן עפרון אלחתי בחצרה
ממרא: וישב יוסף מצרימה הוא ואחיו וכל העלים אתו לקבר את אביו
אחרי קברו את אביו: ותב יוסף למצרים הוא ואחוהי וכל דסליקו עמיה
למקבר ית אבוהי בתר דקבר ית אבוהי: תם רגע יוסף אלי מצר הו ואכותה
וסאיר מן כאן צעד מעה לידפן אבאה בעד מא דפנה: ויראו אחי יוסף
כי מת אביהם ויאמרו לו ישטמנו יוסף והשב ישיב לנו את כל הרעה
אשר גמלנו אתו: וחזו אחי יוסף ארי מית אבוהון ואמרו דלמא יטר לנא
דבבו יוסף ואתבא יתיב לנא ית כל בישתא דגמלנא יתיה: פלמא ראו
אכוה יוסף אן אביהם קד מאת קאלו כלא יתהדדנא יוסף ויכאפינא בכל שר
אלדי אוליניאה: ויצוו אל יוסף לאמר אביך צוה לפני מותו לאמר: ופקידו לות

אינך יכול לכרעת [illegible] במסכ' סוטה: גורן האטד מוקף אטדין היה ורבותי דרשו ע"ש שבאו כל מלכי
כנען ונשיאי ישמעאל למלחמה וכיון שראו כתרו של יוסף תלוי בארונו של יעקב עמדו כולן ותלו בו כתריהן והקיפוהו
כתרים כגורן המוקף סייג של קוצים: כאשר צום מהו כאשר צום וישאו אותו בניו ולא בני בניו שכך צום
שאו מטתי לא יגע בה איש מצרי ולא אחד מבניכם שהם מבנות כנען אלא אתם וקבע להם מקום שלשה למזרח
וכן לארבע רוחות וכסדרן למסע מחנה של דגלים נקבעו כאן. לוי לא ישא שהוא עתיד לשאת הארון ויוסף לא
ישא שהוא מלך. מנשה ואפרים יהיו תחתיהם וזהו איש על דגלו באותות שמסר להם אביהם לשאת מטתו:
הוא ואחיו וכל העולים אתו. בחזרתן כאן הקדים אחיו למצרים העולים אתו ובהליכתן הקדים מצ' לאחיו שנ'

ויראו

אנכי מת [illegible] פקד יפקוד אתכם והעלה אתכם מן הארץ הזאת אל
הארץ אשר [illegible] לאברהם ליצחק וליעקב: ואמר יוסף לאחוהי אנא
מאית וי̇י̇ מדכר דכיר יתכון ויסיק יתכון מן ארעא הדא לארעא דקיים
לאברהם ליצחק וליעקב: פקאל יוסף לאכותה אנא מא[illegible] ואללה סידכרכם
ויצעדכם מן הדא אלבלד אלי אלבלד אלדי אקסם לאברהים ליצחק ויעקוב:
וישבע יוסף את בני ישראל לאמר פקד יפקוד אלהים והעליתם את
עצמתי מזה: ואומי יוסף ית בני ישראל למימר מדכר דכיר יי̇ יתכון
ותסקון ית גרמי מכא: פאחלף יוסף בני אסר קאילא אדא דכרכם אללה
פאצעדו בעצאמי מן ההנא מעכם: וימת יוסף בן מאה ועשר שנים
ומית יוסף בר מאה ועסר שנין: פמאת יוסף אבן מאיה ועשר
ויחנטו אתו ויישם בארון במצרים: וחנטו יתיה ושמוהי בארונא

119

במצרים: פמאת יוסף אבן מאיה ועשר
סנין וחנטוה וצייר פי תאבות במצר:

פה פסוקים סימן ימלה [illegible]

חזק חזק חזק

שמון בקמה ולשון הלואי כגון לויהי כדברך לו שמעני ולו הואלנו לו מתנו · ויש לו משמש בלשון אם ואולי
כגון לו חכמו לו הקשבת למצותי ולו אנכי שוקל על כפי · ויש לו משמש בלשון ש מאלו ופסוקו
ואין לו עוד דומה במקרא והוא לשון אולי כמו אולי לא תלך האשה אחרי לשון שמא הוא · ויש אולי
לשון אם אולי יש חמשים צדיקים · ויצוו אל יוסף · כמו ויצום אל בני ישראל צוה למשה ולאהרן להיות שלוחין
אל בני ישראל אף כאן ויצוו אל שלוחם להיות שליח אל יוסף ולומר לו כן ואת מי צוו את בני בלהה שהיו רגילין
אצלו שנ' והוא נער את בני בלהה · אביך צוה · שינו בדבר השלום כי לא צוה יעקב כן שלא נחשד יוסף
בעיניו · שא נא לפשע עבדי אלהי אביך · אם אביך מת אלהיו קיים והם עבדיו · וילכו גם אחיו · מוסף
על השליחות · כי התחת אלהים אני · שמא אני במקומו בתמיה אם הייתי רוצה להרע לכם כלום
אני יכול והלא אתם כולכם חשבתם עלי רעה והקב"ה חשבה לטובה והיאך אני לבדי יכול להרע
לכם · וידבר על לבם · דברים המתקבלים על הלב עד שלא ירדתם לכאן היו מרננים עלי שאני
עבד על ידיכם נודע שאני בן חורין ואני הורג אתכם מה הבריות אומרים כת של בחורים ראה
ונשתבח בהן ואמר אחיהם ולבסוף הרג אותם יש לך אדם שהורג את אחיו · רא עשרה
נרות לא יכלו לכבות נר אחד וכו' · על ברכי יוסף · כתרגומו גידלן בין ברכוהי · חס ויחי יעקב

חזק

סכום פסוקי ספר בראשית אלף
וחמש מאות וחמשים וארבעה
סימן אך לך וחציו ועל חרבך
תחיה

ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב איש וביתו
באו:

ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב איש וב[יתו]
ואלין שמהת בני ישרא׳ דעלו למצרים עם יעקב גבר ואנש ב[...]
ראובן שמעון לוי ויהודה: ישׂשכר זבולן ובנימן: דן ונפתלי גד ואש[ר]
ויהי כל נפש יצאי ירך יעקב שבעים נפש ויוסף היה במצרים: והואה כל
נפשתא נפקי ירכא דיעקב שבעין נפשן ויוסף דהוה במצרים. פכאן גמלה
אלנפוס אלכארגה מן

צלב יעקוב סבעין נפסא מע יוסף אלדי כאן במצר: וימת יוסף וכל אחיו
וכל הדור ההוא: ומית יוסף וכל אחוהי וכל דרא ההוא: פמאת יוסף וגמיע
אכותה וסאיר אהל דלך אלגיל: ובני ישראל פרו וישרצו וירבו ויעצמו
במאד מאד ותמלא הארץ אתם: ובני ישראל נפישו ואתילידו וסגיאו
ותקיפו לחדא לחדא ואתמליאת ארעא מנהון: ובני אסר׳ תמרו ותנסלו
וכתרו ועצמו גדא גדא חתי אמתלא דלך אלבלד מנהם: פ ויקם
מלך חדש על מצרים אשר לא ידע את יוסף: וקם מלכא חדתא על מצרים
דלא מקיים גזירת יוסף: וקאם מלך גדיד על מצר מא לם ישאהד יוסף:
ויאמר אל עמו הנה עם בני ישראל רב ועצום ממנו: ואמר לעמיה הא עמא
בני ישרא׳ סגן ותקיפין מננא: פקאל לקומה הודי קום בני אסר׳ אכתר ואעטם
מנא: הבה נתחכמה לו פן ירבה והיה כי תקראנה מלחמה ונוסף גם הוא על
שנאינו ונלחם בנו ועלה מן הארץ: הבו נתחכם להון דלמא יסגון ויהי
ארי יערעננא קרב ויתוספון אף אנון על סנאנא ויגיחון בנא קרבא ויסקון
מן ארעא: תעאלו נחתאל להם כילא יכתרון פיכון אדי ואפאבנא חרב אנצאפו
הם איצא עלי אעדאינא פיחארבונא ויהרבונא מן אלבלד: וישימו עליו
שרי מסים למען ענתו בסבלתם ויבן ערי מסכנות לפרעה את פיתם
ואת רעמסס: ומניאו עליהון שלטונין מבאשין בדיל לענואיהון בפלחנהון
ובנו קרוי בית אוצרי לפרעה ית פיתום וית רעמסס: פציירו עליהם ולאה

בשמות

ואלה שמות בני ישרא׳ אע״פ שמנאן בחייהם חזר ומנאן במיתתם להודיע חבתן שנמשלו לכוכבים שמוציאן
ומכניסן במספר ובשמותם של המוציא במספר צבאם לכלם בשם יקרא: ויוסף היה במצרים והלא הוא
ובניו בכלל שבעים ומה בא ללמדינו וכי לא היינו יודעים שהוא היה במצרים אלא להודיעך צדקתו של יוסף
הרועה את צאן אביו הוא יוסף שהיה במצרים ונעשה מלך ועומד בצדקו: וישרצו שהיו יולדות ו׳ בכרס אחת: ויקם
מלך חדש רב ושמואל חד אמר חדש ממש וחד אמר שנתחדשו גזירותיו: אשר לא ידע עשה עצמו כאילו לא ידעו:
הבה נתחכמה כל הבה לשון הזמנה הוא כלומר הזמינו עצמכם לכך: נתחכמה לו לעם נתחכם מה לעשות
לו ורבותי׳ דרשו נתחכם למושיען של ישרא׳ לדונם במים שכבר נשבע שלא יביא מבול לעולם: ועלה מן הארץ
ע[illegible]
[illegible] עבודתן מן הולד נקראת [illegible] רכתי והאומדת נגע ושכל בטס רכתי הרפה לה כי נכנע מורה לה ועבירת הלב רכתי לב יודע
והלאים לעים רכתי לא יתנגע [illegible] כי שבים ממדודים

ה לקבל אן יעדבונהם בנקלהם פבנו קרא מכאזין לפרעון פי אפיום
פי עין שמס׃ וכאשר יענו אתו כן ירבה וכן יפרץ ויקצו מפני בני ישראל׃ וכמא
להון׃ כין סגן וכין תקפין׃ ועקת למצראי מן קדם בני ישראל׃ פכאן כל מא
ערבונהם [illegible] צגרו מן קבל בני אסל׃ ויעבידו מצרים את
בדאך יכתרון ויסרון חתא [illegible] בני ישראל בפרך׃ ואפלחו מצראי ית בני ישראל בקשיו׃ ואסתכדם אלמצריון בני אסל

[illegible]׃ וימררו את חייהם בעבדה קשה בחמר ובלבנים ובכל עבדה
בשדה את כל עבדתם אשר עבדו בהם בפרך׃ ואמררו ית חייהון בפלחנא
קשיא בטינא ובלבני׃ ובכל פלחנא בחקלא׃ ית כל פלחנהון דאפלחו בהון
בקשיו׃ פאמררו חיותהם בכדמה צעבה בטין ולבן וסאיר אעמאל
צחרי׃ גמיע כדמתהם אלדי אסתכדמוהם באלקמע׃ ויאמר מלך מצרים
למילדת העברית אשר שם האחת שפרה ושם השנית פועה׃ ואמר
מלכא דמצרים לחייתא יהודייתא דשום חדא שפרא ושום תנייתא
פועה׃ וקאל מלך מצר ללקואבל אלעבראניאת אלדי אסם אחדהמא שפרה ו
אלאכרא פועה׃ ויאמר בילדכן את העבריות וראיתן על האבנים אם בן הוא
והמתן אתו ואם בת היא וחיה׃ ואמר כד תהוין מילדן ית יהודייתא ותחזין
על מתברא אם ברא הוא ותקטלן יתיה ואם ברתא היא תקיימינה׃ קאל
אדא קבלתן אלעבראניאת פאנטרן ענד אלמתבר אן כאן אבנא פאקתלוה
ואן כאנת אבנה פאסתבקוהא׃ ותיראן המילדת את האלהים ולא עשו
כאשר דבר אליהן מלך מצרים ותחיין את הילדים׃ ודחילא חייתא מן
קדם יי׳ ולא עבדא כמא דמליל להון מלכא דמצרים וקיימא ית בניא׃
פכאפת אלקואבל אללה ולם יצנען כמא קאל להן מלך מצר ואסתבקין אלבנין
ויקרא מלך מצרים למילדת ויאמר להן מדוע עשיתן הדבר הזה ותחיין
את הילדים׃ וקרא מלכא דמצרים לחייתא ואמר להון מדין עבדתין פ

על כרחינו״ ורבותי׳ דרשו כאדם שמקלל עצמו ותולה קללתו בחבירו והרי הוא כאלו כתב ועלינו מן הארץ והם יירשוה״
עליו׳ על העם״ מסים׳ לשון מס שרים שגובין מהם המס ומהו המס שיבנו ערי מסכנות לפרעה״ למען ענותו —
במסבלותם׳ של מצרים׳ ערי מסכנות׳ כתרגומו וכן לך בא אל הסוכן הלז גזבר הממונה על האוצרות״ את פיתום ואת רעמסס
שלא היו ראויות בתחלה לכך ועשאום חזקות ובצורות לאוצר״ וכאשר יענו אותו׳ בכל מה שהם נותנים לב לענות כן
לב הקב״ה להרבות ולהפריץ״ כן ירבה׳ כן רובה וכן פורץ׳ ומדרשו רוח הקדש אומרת כן אתם אומרים פן ירבה
ואני אומר כן ירבה״ ויקוצו׳ קצו בחייהם ורבותי׳ דרשו כקוצים היו בעיניהם״ בפרך׳ בעבודה קשה המפרכת
את הגוף ומשברתו״ המילדות׳ הוא לשון מולידות אלא שיש לשון קל ויש לשון כבד כמו שובר ומשבר דובר ומדבר
כן מוליד ומילד״ בילדכן׳ כמו בהולידכן״ שפרה׳ יוכבד ע״ש שמשפרת את הולד״ פועה׳ מרים שפועה ומדברת
והוגה לולד כדרך נשים המפייסות תינוק הבוכה׳ פועה׳ לשון צעקה כמו כיולדה אפעה״ על האבנים׳ מושב האשה
היולדת ובמקום אחר קורהו משבר וכמוהו עושה מלאכה על האבנים מושב כלי אומנות יוצר חרש׳ אם בן הוא ו׳
לאהיה

פתגמא הדין וקיימתין ית בניא: פרעא בהן מלך מצר וקאל להן מא באלכן צנעתן
הדי אלאמר ואסתבקיתן אלבנין: ותאמרן המילדת אל פרעה כי לא כנשים
המצרית העברית כי חיות הנה בטרם תבוא אלהן המילדת וילדו: ואמרא
חיתא לפרעה ארי לא כנשיא מצרייתא יהודייתא ארי חכימן אנין עד
לא עלת לותהון חיתא ילדן: קאלתא לה אן פליס כנסא אלמצריאת אלעבראניאת
בל הן בצירא קבל אן תדכל אליהן אלקאבלה ילדן: וייטב אלהים למילדת
וירב העם ויעצמו מאד: ואוטיב יי לחיתא וסגי עמא ותקיפו לחדא: פאחסן
אללה אלי אלקואבל פכתר אלקום ועצמו גדא: ויהי כי יראו המילדת את האלהים
ויעש להם בתים: והוה כד דחילא חיתא מן קדם יי ועבד להון בתין ולמא
כאפת אלקואבל [illegible] אלקום אללה צנע להן ביותא חסנהן: ויצו פרעה לכל עמו
לאמר כל הבן הילוד היארה תשליכהו וכל הבת תחיון: ופקיד פרעה לכל
עמיה למימר כל ברא דיתיליד ליהודאי בנהרא תרמוניה וכל ברתא תקיימון:
פאמר פרעון גמיע קומה קאילא כל אבן יולד להם אטרחוה בניל וכל אבנה
אסתבקוהא: וילך איש מבית לוי ויקח את בת ב
לוי: ואזל גברא מדבית לוי ונסיב ית בת לוי: תם מצא רגל מן אל לוי פתזוג באבנת
לוי: ותהר האשה ותלד בן ותרא אתו כי טוב הוא ותצפנהו שלשה ירחים:
ועדיאת אתתא וילידת ברא וחזת יתיה ארי טב הוא ואטמרתיה תלתה ירחין:
פחמלת וולדת אבנא פלמא ראתה חסנא אכפתה תלאתה אשהר: ולא
יכלה עוד הצפינו ותקח לו תבת גמא ותחמרה בחמר ובזפת ותשם בה
את הילד ותשם בסוף על שפת היאר: ולא יכילת עוד לאטמרותיה
ונסיבת ליה תיבותא דגומא וחפתה בחימרא ובזפתא ושויאת בה ית רביא
ושותה ביערא על כיף נהרא: ולם תטיק עאד אן תכפיה פאכדת לה
תאבות מן ברדי וקפרתהא באלקפר ואלזפת וציירת פיהא אלצבי וציירתה פי אלדיס

כי טוב הוא ותצ׳ין
על הא ב כנוי
א כוזו וכ בגלית
לומי שעתיד
לקבל החומ׳
תורה שנ׳ אל
כי לקח טוב
נתתי לכם:

לחולד
לא היה מקפיד אלא על הזכרים שראו אצטגניניו שעתידין לילד בן שמושיע אותם: והיו׳ ותחיה״ ותחיין את הילדים׳
מספקות להם מזון תרגום הראשון וקיימא והשני וקיימתין לפי שלשון עבר לנקבות רבות תיבה זו וכיוצא בה מעמשת
לשון מלו ולשון פעלתם כגון ותאמרן ותשמעדי לשון עבר כמו ויאמרו לזכרים ותדברנה בפיכם לשון דברתם כמו ותדברו
לזכרים וכן ותחללנה אותי אל עמי לשון עבר חללתם כמו ותחללו לזכרים: כי חיות הנה בקיאות כמילדות תרגו׳ מילדות
חיתא׳ ורבותי׳ דרשו הרי הן מעולות לחיות השדה שאינן צריכות מילדת והיכן מעולות לחיות גור אריה זאב טרף בכור שורו
אילה שלוחה ומי שלא נכתב בו הרי הכתוב כוללן מה אמך לביא״ וייטב אלהים היטיב להם וזה חלוק בתיבה ביסודה שרתי
אותיות ונתן לה וי״ו יו״ד בראשה כשהיא באה לדבר לשון הפעיל הוא נוקד היו״ד בצירי שהוא קמץ קטן כגון וייטב אלהים —
למילדות וירב בבת יהודה תאניה ואניה ויגל את העשרית דנבוזראדן הגלה את המארית ויפן בה וכה הכהו לכאן ולכאן׳
וא׳ כשהוא וילך וישב וירד וינחלפי שאינן [illegible] שכן שאין היו״ד יסוד בהן ירד יצא ישב ילך יו״ד אות מלשונו ו וייטב
שני וגו׳ אצל הכנה הגבהת ולזו כל [illegible] לשון הפעיל [illegible] אחרים וכשהוא מדבר בלשון ויפעל הוא נקוד היו״ד בחיריק
כמו וייטב בעיניו לשון הוטב וכן וירב העם כו׳
[illegible] וירבה העם ויגל יהודה הגלה יהודה ויפן
אלהים

עלי שאטי אלניל: ותתצב אחותו מרחק לדעה מה יעשה לו: ואתעתדת אחתיה
מרחיק למדעמא יתעביד ליה: פוקפת אכתה מן בעיד להנט'ר מא יצנע
בה: ותרד בת פרעה לרחץ על היאר ונערתיה הלכת על יד היאר ותרא את
התבה בתוך הסוף ותשלח את אמתה ותקחה: ונחתת בת פרעה למסחי
על נהרא ועולימתהא מהלכן על כיף נהרא וחזת ית תיבתא בגו יערא
ואושיטת ית אמתה ונסיבתה: פנזלת אבנה פרעון לתגתסל פי אלניל וכאן
גואריהא ימשין עלי שאטיה פראת אלתאבות פי וצט אלדיס פמדת ידהא
ואכ'דתהא: ותפתח ותראהו את הילד והנה נער בכה ותחמל עליו ותאמר
מילדי העברים זה: ופתחת וחזת ית רביא והא עולימא בכי וחסת עלוהי
ואמרת מבני יהודאי הוא דין: ופתחת וראתה פאדא הו צבי יבכי פאשפקת
עליה וקאלת הדי מן אולאד אלעבראניין: ותאמר אחתו אל בת פרעה האלך
וקראתי לך אשה מינקת מן העברית ותינק לך את הילד: ואמרת אחתיה
לבת פרעה האיזיל ואקרי ליך איתתא מינקתא מן יהודיתא ותיניק ליך
ית רביא: קאלת להא אכתה אמצ'י ואדעו לך באמראה מרצעה מן אלעבראניאת
תרצעה לך: ותאמר לה בת פרעה לכי ותלך העלמה ותקרא את אם הילד:
ואמרת לה בת פרעה איזילי ואזלת עולימתא וקרת ית אמיה דרביא:
פקאלת אבנה פר' אמצ'י פמצ'ת אלג'אריה ודעת באם אלצבי: ותאמר לה בת
פרעה היליכי את הילד הזה והינקהו לי ואני אתן את שכרך ותקח
האשה הילד ותניקהו: ואמרת לה בת פרעה הא ליכי ית רביא הדין
ואוניקיהו לי ואנא אתין ית אגריך ונסיבת איתתא רביא ואוניקתיה: פקאלת
להא אבנה פר' כ'די האלך הדי אלצבי ארצעיה לי ואנא אעטיך אג'רתך
פאכ'דת אלאמראה אלצבי וארצעתה: ויגדל הילד ותבאהו לבת פרעה ויהי
לה לבן ותקרא שמו משה ותאמר כי מן המים משיתהו: ורבא רביא

אהים למילדות: מהו הטובה [illegible] להם בתים בתי כהונה ולויה ומלכות שקרויין בתים ויבן את בית ה' ואת בית המלך
כהונה ולויה מיוכבד ומלכות ממרים כדאית' במסכ' סוטה: לכל עמו אף עליהם גזר יום שנולד משה אמרו לו
אצטגניניו היום נולד ואין אנו יודעים אם ממצרים אם מישראל ורואין [illegible] שסופו ללקות במים לפיכ' גזר אותו היום
אף על המצרים שנ' כל הבן הילוד ולא נאמ' הילוד לעברים והם לא היו יודעים שסופו ללקות על מי מריבה: ויקח
את בת לוי פירוש היה ממנה מפני גזירת פרעה והחזירה ועשה בה ליקוחין שניים ואף היא נהפכה להיות
נערה ובת ק"ל שנה היתה שנולדה בבואה למצרים בין החומות ומאתים ועשר נשתהו שם וכשיצאו היה משה בן
פ' שנה כשנתעברה ממנו היתה בת מאה ושלשים וקורא אותה בת לוי: כי טוב הוא: כשנולד נתמלא הבית כולו
אורה: ולא יכלה עוד הצפינו שמנו לה המצריים מיום שהחזירה [illegible] ילדתו לששה חדשים ויום אחד שהצלית
לשבעה יולדת למקוטעין והם בדקו אחריה לט' [illegible] גמי בלשון משנה ובלעז יונקו רך הוא ועומד בפני

רך ובפני קשה

ואיתיתיה לבת פרעה והוה לה לבר וקרת שמיה משה ואמרת ארי מן מיא
שחלתיה׃ ולמא כבר אלצבי וגאת בה אלי אבנת פרעון צאר להא כאבן ואסמתה
מוסי קאלת לאני נשלתה מן אלמא׃ ויהי בימים ההם ויגדל משה ויצא אל
אחיו וירא בסבלתם וירא איש מצרי מכה איש עברי מאחיו׃ והוה
ביומיא האנון ורבא משה ונפק לות אחוהי וחזא בפלחנהון וחזא גבר מצראי
מחי לגבר יהודי מאחוהי׃ פכאן פי תלך אלאיאם אן מוסי כבר פכרג אלי
אכותה וכטר בכקלהם פאדי כרגל מצרי יצרב רגל עבראני מן
אכותה׃ ויפן כה וכה וירא כי אין איש ויך את המצרי ויטמנהו בחול׃
ואתפני לכא ולכא וחזא ארי לית גבר וקטל ית מצראה וטמריה בחלא׃
פאלתפת ימנה ויסרה פראי אנה ליס אנסאן פצרב אלמצרי פמאת
ודפנה פי אלרמל׃ ויצא ביום השני והנה שני אנשים עברים נצים
ויאמר לרשע למה תכה רעך׃ ונפק ביומא תנינא והא תרין גברין
יהודאין נצן ואמר לחייבא למא את מחי לחברך׃ וכרג פי אליום
אלתאני פאדי ברגלין עבראניין יתכאצמאן פקאל לאלצאלם מא לך תצרב
צאחבך׃ ויאמר מי שמך לאיש שר ושפט עלינו הלהרגני
אתה אמר כאשר הרגת את המצרי ויירא משה ויאמר אכן נודע
הדבר׃ ואמר מן שויך לגבר רב ודיין עלנא הלמקטלי את אמר
כמא דקטלתא ית מצראה ודחיל משה ואמר בקשטא אתידע
פתגמא׃ קאל מן צירך רגל רייס וחאכם עלינא אתריד אן תקתלני
כמא קתלת אלמצרי פפזע מוסי וקאל איקינא קד ערף אלכבר׃ וישמע
פרעה את הדבר הזה ויבקש להרג את משה ויברח משה מפני פרעה
וישב בארץ מדין וישב על הבאר׃ ושמע פרעה ית פתגמא הדין

ויבקש להרוג את משה ר׳ עזר המורעו׳ הומ׳ תפסו את משה והעלוהו לבימה והניחו חרב על צוארו להרגו מיד ירד מלאך מן השמים בדמות משה תפסו את המלאך והבריח משה׳ ר׳ יעזר אומ׳ בני אדם שהכשו את משה שאין המקום כתים כתים שאין שמים וחרשין וסומין אומרן לשמים היכן הוא משה ואינן יכולין לדבר לחרשים ואינן שומעין לסומין ואינן [illegible] ויאמר יי׳ אלי׳ מי שם פה לאדם או מי ישום [illegible]

דך ובפניקטה בחמר ובזפת זפת מבחוץ וטיט מבפנים כדי שלא יריח אותו צדיק ריח רע של זפת׳ ותשם בסוף הוא לשון אגם ריצ״ל בלע״ז ודומה לו קנה וסוף קמלו׳ לרחוץ על היאור סרס המקרא ופרשהו ותרד בת פרעה על היאור לרחוץ בו׳ על יד היאור אצל היאור כמו ראו חלקת יואב אל ידי והוא לשון יד ממש שיד האדם סמוכה לו׳ ורבותי׳ אמרו הולכות לשון מיתה הולכות למות לפי שמיחו בה והכתוב מסייען כי למה לנו לכתוב ונערותיה הולכות׳ את אמתה׳ את שפחתה׳ ורבותי׳ דרשו לשון אבל לפי דקדוק לשון הקדש היה לו לינקד אמתה מ״ם דגושה והם דרשו את אמתה את ידה ונשתרבבה אמתה אמות הרבה׳ ותפתח ותראהו׳ את מי ראתה את הילד זהו פשוטו׳ ומדרשו שראתה עמו שכינה׳ והנה נער בוכה׳ קולו כנער׳ מן העבריות׳ שהחזירתו על מצריות הרבה לינק ולא ינק לפי שהיה עתיד לדבר עם השכינה׳ ותלך העלמה׳ הלכה בזריזות ועלמות כעלם׳ היליכי׳ התנבאה ולא ידעה מה נתנבאה הי שליכי׳ משיתהו׳ שחלתיה הוא לשון הוצאה בלשון ארמי כמשחל בניתא מחלבא ובלשון עברי משיתהו לשון הסירותיו כמו לא ימוש לא משו כך חברו מנחם׳ ואני אומ׳ שאינו ממחברת מש לא יתכן לומ׳ משיתהו אלא המישותיהו כאשר יאמר מן

ימוש אם הנזרת משה ולשון הוצאה הוא
ואם יאמר מן רבים שאין היה ממחברת מש לא יתכן
קם הקימותי ומן

ובעא למקטל ית משה ואערק משה מן קדם פרעה ויתיב בארעא דמדין ויתיב
על בירא׃ ולמא סמע פר׳ בהד׳ אלכבר טלב אן יקתל מוסי׳ פהרב מוסי׳
מן בין ידיה וצאר אלי בלד מדין וגלס עלי׳ אלביר׃ ולכהן מדין שבע בנות
ותבאנה ותדלנה ותמלאנה את הרהטים להשקות צאן אביהן׃ ולרבא
דמדין שבע בנן ואתאה ודלאה ומלאה ית רטיא לאשקאה ענא
דאבוהון׃ וכאן לאמאם מדין סבע בנאת פגאת ודלאת ומלאת אלאחואץ
לתסקי גנם אביהן׃ ויבאו הרעים ויגרשום ויקם משה ויושיען וישק
את צאנם׃ ואתו רעיא וטרדונין וקם משה ופרקנין ואשקי ית ענהון׃
פגאו אלרעאה וטרדוהן וקאם מוסי׳ פאגאתהן וסקא גנמהן׃ ותבאנה אל
רעואל אביהן ויאמר מדוע מהרתן בא היום׃ ואתאה לות רעואל
אבוהון ואמר מדין אוחיתין למיתי יומא דין׃ פגאת אלי רעויל אביהן
פקאל מא באלכן אסרעתן באלמגי אליום׃ ותאמרן איש מצרי הצילנו מיד
הרעים וגם דלה דלה לנו וישק את הצאן׃ ואמרא גברא מצראה שיזבנא
מידא דרעיא ואף מדלא דלא לנא ואשקי ית ענא׃ וקאלתא לה רגל
מצרי כלצנא מן יד אלרעאה ואיצא דלא לנא וסקא גנמנא׃ ויאמר
אל בנתיו ואיו למה זה עזבתן את האיש קראן לו ויאכל לחם׃ ואמר
לבנתיה ואן הוא למא דנן שבקתין ית גברא קרן ליה וייכול לחמא׃
פקאל להן ואין הו לם תרכתן אלרגל ארעוה יאכל טעאמא׃ ויואל משה
לשבת את האיש ויתן את צפרה בתו למשה׃ וצבי משה למתב עם
גברא ויהב ית צפורה ברתיה למשה׃ פלמא אמען מוסי׳ פי אלמקאם ענד
אלרגל זוגה בנזט אבנתה׃ ותלד בן ויקרא את שמו גרשם כי אמר גר
הייתי בארץ נכריה׃ וילידת בר וקרא ית שמיה גרשום ארי אמר דייר
הויתי בארע נכראה׃ פולדת אבנא וסמאה גרשום לאנה קאל צרת גריבא
פי בלד גרבה׃

קם הקימותי ומן שב השיבותי ומן בא הביאותי או מטתיהו כמו ומשתי את עון הארץ · אבל משיתי אינו לא מגזרת תיבה
שמעו שלה מיוסד בה״א בסוף התיבה משה בנה עשה צוה קנה כשיבוא לומ׳ בהם פעלתי תבוא היו״ד במקום ה״א כמו עשיתי
בניתי קניתי צויתי ׳ ושל משה ׳ כבר כתב ויגדל הילד׳ אמ׳ ר׳ יהודה ברבי שהראשון לקומה והשני לגדולה שמינהו פרעה
על ביתו ׳ וירא בסבלותם ׳ נתן עיניו ולבו להיות מיצר עליהם ׳ איש מצרי נוגש היה ממונה על שוטרי ישראל והיה מעמידם
מקריאת הגבר למלאכתם ׳ מכה איש עברי מלקהו ומיסר ורודהו ובעלה של שלומית בת דברי היה ונתן עיניו בה ובלילה העמידו
והוציאו מביתו והוא חזר ונכנס לבית ובא על אשתו כסבורה שהוא בעלה וחזר האיש לביתו והרגיש בדבר וכשראה אותו
מצרי שהרגיש בדבר היה מכהו ורודהו כל היום ׳ ויפן כה וכה ראה מה שעשה לו בבית ומה שעשה לו בשדה ולפי פשוטו
כמשמעו ׳ וירא כי אין איש עתיד לצאת ממנו להתגייר׳ שני אנשים עברים דתן ואבירם הם שהותירו מן המן ׳ נצים מריבים

לאק

תבה

ויהי בימים הרבים ההם וימת מלך מצרים ויאנחו בני ישראל מן העבדה ג
ויזעקו ותעל שועתם אל האלהים מן העבדה: והוה ביומיא סגיאיא
האנון. ומית מלכא דמצרים ואתאנחו בני ישראל מן פלחנא דהוה קשי
עליהון וזעיקו וסליקת קבילתהון קדם יי׳ מן פלחנא: וכאן איצא פי תלך אלאיאם
אלטוילה אן מלך מצר מאת פתנהד בני אסר מן כדמתהם וצרכו פצעד
תגוותהם אלי אללה מן אלכדמה: וישמע אלהים את נאקתם ויזכר אלהים
את בריתו את אברהם את יצחק ואת יעקב: ושמיע קדם יי׳ ית קבילתהון ודכיר
יי׳ ית קימיה דעם אברהם דעם יצחק ודעם יעקב: פסמע אללה שהיקהם
ודכר עהדה אלדי מע אבר׳ ויצ׳ ויעקוב: וירא אלהים את בני ישראל
וידע אלהים: וגלי קדם יי׳ שעבודא דבני ישראל ואמר במימריה למפרקהון
ד יי׳: ונטר אללה להם ורחמהם: ומשה היה רעה את
צאן יתרו חתנו כהן מדין וינהג את הצאן אחר המדבר ויבא אל הר
האלהים חרבה: ומשה הוה רעי ית ענא דיתרו חמוהי רבא דמדין ודבר
ית ענא לאתר שפר רעיא למדברא ואתא לטורא דאתגלי עלוהי יקרא
דיי׳ לחורב: וכאן מוסי׳ ירעא גנם יתרו חמוה אמאם מדין פסאקהם אלי
טרף אלבריה חתי׳ גא אלי׳ גבל אללה אלי׳ חריב: וירא מלאך יהוה אליו בלבת
אש מתוך הסנה וירא והנה הסנה בער באש והסנה איננו אכל: ואתגלי
מלאכא דיי׳ ליה בשלהובית אישתא מגו אסנא וחזא והא אסנא
בער באישתא ואסנא ליתוהי מתאכיל: פתגלא מלך אללה לה בצדים
נאר מן וצט אלסנא פראה משתעל באלנאר והו לים יחתרק: ויאמר משה

ויִנהג את הצאן אחר המדבר להתרחק מן הגזל שלא ירעו בשדות אחרים כי המדבר רודף המדבר לפי שישראל נתעלו מן המדבר מן המדבר השכינה מן המדבר המונה מן המדבר המלכות מן המדבר המן והשלו מן המדבר תורה מן המדבר עמוד הענן מן המדבר וכמה ראת אחרת׳ זאת עולה מן המדבר לכך נאמ׳ וינהג את הצאן אחר המדבר׳׳

א למה תכה׳ אע״פ שלא הכהו נקרא רשע בהרמת יד׳׳ לרעך רשע כמותך׳׳ מי שמך לאיש׳ והלא עודך נער׳׳ הלהרגני אתה אומ׳ מכאן אנו למדין שהרגו בשם המפורש׳׳ ויירא משה׳ כפשוטו׳׳ ומדרשו דאגלו על שראה בישראל רשעים דלטורין אמר׳ מעתה שמא אינם ראויין ליגאל׳׳ אכן נודע הדבר׳ כמשמעו׳ ומדרשו נודע לי הדבר שהייתי תמיה עליו מה חטאו ישראל מכל ע׳ אומות להיות נרדים בעבודת פרך אבל רואה אני שהם ראויים לכך׳׳ וישמע פרעה׳ הם הלשינו עליו׳׳ ויבקש להרוג את משה׳ מסרו לקוסטינר להרגו ולא שלטה בו החרב הוא שאמ׳ משה ויצילני מחרב פרעה׳׳ וישב על הבאר למד מיעקב שנזדווג לו זוגו מן הבאר׳׳ ולכהן מדין׳ רב שבהן ופירש מע״א ונדוהו מאצלם׳׳ את רהטים׳ את בריכות מרוצות המים העשויות בארץ׳׳ ויגרשום מפני הנדוי׳׳ למה זה עזבתן׳ הכיר בו שהוא מזרעו של יעקב שהמים עולים לקראתו׳׳ ויאכל לחם שמא ישא אחת מכם כמ״א כי אם הלחם אשר הוא אוכל׳׳ ויואל׳ כתרגומו ודומהלו הואלנא ולין ולו הואלנו הואלתי לדבר׳ ומדרשו לשון שבועה נשבע שלא יזוז ממדין כי אם ברשותו׳׳ וימת מלך מצרים׳ נצטרע והיה שוחט תינוקות ורוחץ בדמן׳׳ נאקתם׳ צעקתם וכן מעיר מתים ינאקו׳׳ את בריתו את אברהם׳ עם אברהם׳׳ וידע אלהים׳ נתן עליהם לב ולא העלים עינו׳׳ אחר המדבר׳ להתרחק מן הגזל שלא ירעו בשדות אחרים׳׳ אל הר האלהים׳ ע״ש העתיד׳׳ בלבת אש׳ בשלהבת אש לבו של אש כמו לבב השמים לב האלה ולתתמה על התי״ו שלבה ואל ת׳ במה אמולה לבתך׳׳ מתוך הסנה ולא אילן אחר משום עמו אנכי בצרה׳׳ אכל׳ נאכל כמו לא עובד בה אשר לוקח משם׳׳ אסורה נא׳ אסורה מכאן להתקרב שם׳׳

על שלותו והוצא

אסרה נא ואראה את המראה הגדול הזה מדוע לא יבער הסנה׃ ואמר
משה אתפני כען ואחזי ית חזונא רבא הדין מדין לא מתוקד אסנא׃
פקאל מוסי אמיל ואנצר הדי אלמנצר אלעג׳יב מא באל אלסנא לם יחתרק׃
וירא יהוה כי סר לראות ויקרא אליו אלהים מתוך הסנה ויאמר משה משה
ויאמר הנני׃ וחזא יי ארי אתפני למחזי וקרא ליה יי מגו אסנא ואמר
משה משה ואמר האנא׃ פלמא ראה אנה קד מאל לינצר פנאדאה מן
אלסנא וקאל יא מוסי יא מוסי קאל לביך׃ ויאמר אל תקרב הלם של נעליך
מעל רגליך כי המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קדש הוא׃ ואמר
לא תקרב הלכא שרי סינך מעל רגלך ארי אתרא דאת קאים עלוהי
אתר קדיש הוא׃ קאל לא תתקדם אלי ההנא אכלע נעליך ען רגליך פאן
אלמוצע אלדי אנת ואקף עליה מקדס׃ ויאמר אנכי אלהי אביך אלהי אברהם
אלהי יצחק ואלהי יעקב ויסתר משה פניו כי ירא מהביט אל האלהים׃
ואמר אנא אלהא דאבוך אלהיה דאברהם אלהיה דיצחק ואלהיה דיעקב
וכבשינון משה לאפוהי ארי דחיל מלאסתכלא בעית יקרא דיי׃ תם קאל
אנא אלאה אביך אלאה אברהים ויצ ויע פסתר מוסי וגהה אד כאף אן ינצר
אלי נור אללה׃ ויאמר יהוה ראה ראיתי את עני עמי אשר במצרים ואת
צעקתם שמעתי מפני נגשיו כי ידעתי את מכאוביו׃ ואמר יי מגלא
גלי קדמי ית שעבוד עמי דבמצרים וית קבילתהון שמיע קדמי מן קדם
מפלחיהון ארי גלי קדמי כיביהון׃ וקאל קד נצרת לצעף קומי אלדין במצר
וסמעת צראכהם מן קבל גלאתהם ועלמת באוגאעהם׃ וארד להצילו׃

משה משה במכילתא דרש רשב״י עה כג שמהן פסיק טעמא נס בז״י בר קון שהבנן יקדמאג שלים ובתראה שלים והחשכילבין וידוס״

אלהי אביך נגלה עליו הקב״ה בקולו שלעמרם אביו כדי שלא יתיירא כפי שמשמיען את האזן מה שיכולה לשמוע באותה שעה שמח משה ואמר עדיין עמרם אבי חי אמר לו הקב״ה אנכי אלהי אברהם בפיתוי באתי אליך שלא תתיירא ויסתר משה פניו״

של שלוף והוצא כמו ונשל הברזל כי ישל זיתך״ ארמת קדש הוא׳ המקום״ ועתה לכה ואשלחך אל פרעה׳ ואם תאמר מה תועיל והוצא את עמי׳ ועשו דבריך והוציאם״ מי אנכי״ מה אני חשוב לדבר עם המלכים״ וכי אוציא את בני ישראל ואף אם חשוב אני מה זכו ישראל שייעשה להם נס ואוציאם ממצרים״ ויאמ׳ כי אהיה עמך׳ השיבו על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון שאמרת מי אנכי כי אלך אל פרעה׳ לא שלך היא כי אם משלי כי אהיה עמך וזה המראה אשר ראית בסנה לך האות כי אנכי שלחתיך וכדאי אני להציל כאשר ראית הסנה שעשה שליחותי ואיננו אוכל כך תלך בשליחותי ואינך ניזוק׳ ששאלת מה זכות לישראל שיצאו ממצרים דבר גדול יש לי על הוצאה זו שהרי עתידים לקבל התורה על ההר הזה לסוף ג׳ חדשים״ ד״א כי אהיה עמך׳ וזה שתצליח בשליחותך לך האות על הבטחה אחרת שאני מבטיחך שכשתוציאם ממצרים תעבדון אתי על ההר הזה שתקבלו תורה עליו והיא הזכות עומדת לישראל׳ ודוגמת לשון זה מצינו בישעיה וזה לך האות אכול השנה ספיח וגו׳ מפלת סנחריב תהיה לך אות על הבטחה אחרת שארצכם חריבה מפירות ואני אברך הספיחים״ אהיה אשר אהיה׳ אהיה עמכם בצרה זו אשר אהיה עמם בשעבוד שאר מלכיות אמ׳ לפניו רבונו של עולם מה אני מזכיר להם צרה אחרת די״ם בצרה זו אמ׳ לו יפה אמרת כה תאמר וגו׳״ זה שמי לעלם׳ חסר ו״ו לומ׳ העלימהו שלא יקרא ככתבו״ וזה זכרי׳ למדו היאך נקרא וכן דוד הא׳ יי׳ שמך לעולם יי׳ זכרך לדור ודור״ את זקני ישראל׳ מיוחדים לישיבה ואם תאמ׳ זקנים סתם היאך אפשר לו לאסוף זקנים שלששים רבוא״ ושמעו לקלך׳ מכיון שתאמ׳ להם לשון זה׳ ישמעו לקלך שכבר סימ׳ זה מסור בידם מיעקב ומיוסף שבלשון

זה הם נגאלין

מיד מצרים ולהעלתו מן הארץ ההוא אל ארץ טובה ורחבה אל ארץ זבת
חלב ודבש אל מקום הכנעני והחתי והאמרי והפרזי והחוי והיבוסי: ואתגליתי
לשיזבותהון מידא דמצראי ולאסקותהון מן ארעא ההיא לארע טבא
ופתיא לארע עבדא חלב ודבש לאתר כנעני וחתאי ואמוראי ופרזאי
וחואי ויבוסאי: פתגלית לאכלצהם מן יד אלמצריין ואצעדהם מן דלך
אלבלד אלי בלד גייד ואסע בלד יפיץ לבנא ועסלא אלי מוצע אלכנאעניין
ואלחתיין ואלאמוריין ואלפרזיין ואלחויין ואליבוסיין: ועתה הנה צעקת בני
ישראל באה אלי וגם ראיתי את הלחץ אשר מצרים לחצים אתם: וכען הא
קבילת בני ישראל עלת לקדמי ואף גלי קדמי דוחקא דמצראי דחקין להון: ואלאן
הודי צראך בני ישראל קד וצל אליא וראית אלצגט אלדי אלמצריין צאגטוהם:
ועתה לכה ואשלחך אל פרעה והוצא את עמי בני ישראל ממצרים: וכען
איתא ואשלחנך לות פרעה ואפיק ית עמי בני ישראל ממצרים: תעאל אן
אבעת בך אלי פר ואכרג קומי בני אסר מן מצר: ויאמר משה אל
האלהים מי אנכי כי אלך אל פרעה וכי אוציא את בני ישראל ממצרים:
ואמר משה קדם יי מן אנא ארי איזיל לות פרעה וארי אפיק ית בני ישראל
ממצרים: קאל מוסי ללה מן אנא חתי אמצי אלי פר ואכרג בני אסר מן
מצר: ויאמר כי אהיה עמך וזה לך האות כי אנכי שלחתיך בהוציאך
את העם ממצרים תעבדון את האלהים על ההר הזה: ואמר ארי יהי
מימרי בסעדך ודין לך אתא ארי אנא שלחתך באפקותך ית עמא
ממצרים תפלחון קדם יי על טורא הדין: קאל אנא אכון מעך והדה לך איה
באני באעתך ארי אכרגת אלקום מן מצר אעבדו אללה עלי הדי אלגבל:
ויאמר משה אל האלהים הנה אנכי בא אל בני ישראל ואמרתי להם
אלהי אבותיכם שלחני אליכם ואמרו לי מה שמו מה אמר אלהם: ואמר

פקד יפקד אתכם״
דההם כנגלין יעקב אמ׳ להם [redacted] אלהים [redacted] יוסף אמר להם פקד יפקד אלהים אתכם״
נקרה עלינו׳ לשון מקרה וכן ויקר אלהים׳ ואנכי אקרה כה׳ אהא נקרא מאותו בלוס״ לא יתן אתכם מלך
מצרים להלוך״ אם אין אני מראה לו ידי החזקה כלומ׳ כל עוד שאין אני מודיעו ידי החזקה לא ירתן
אתכם להלך״ לא יתן לא יעזבוק כמו על כן לא נתתיך לא נתנו אלהים להרע עמדי וכולם לשון נתינה״
ויש מפרשים ולא ביד חזקה כי מאז אשלח את ידי והכיתי את מצרים ומתרגמין אותו ולא מן קדם דחיליה
תקיף משמו של׳ יעקב בכבי מנחם נאמ׳ לי״ ומגרת ביתה׳ מאותה שהיא גרה אתה בבית״ ונצלתם׳ כתרגו׳
ותרוקנון וכן וינצלו את מצרים ויתנצלו בני ישראל את עדיים נגו׳ והגאון בן ימוך ומנחם חיברו במחברת צד׳
עם ויצל אלהים את מקנה אביכם׳ אשר הציל אלהים מאבינו׳ ולא יאמנו דבריו כי אם לא היתה הנון
יסודיה נקודה בחירק לא תהא משמשת בלשון נפעלתם לא בלשון ונכעלתם כמו ונסחתם מן האדמה

ולא בטבעי׳ שידו חזקה כ׳

ונתתם בי״ד

משה קי' הא אנא אתי לות בני ישר' ואימר להון אלהא דאבהתכון שלחני
לותכון ויימרון לי מן שמיה מא אימר להון: קאל מוסי ללה הא אנא צאיר
אלי בני אסר ואקול להם אלאה אביכם בעתני אליכם פאן קאלוא מא אסמה מא
אקול להם: ויאמר אלהים אל משה אהיה אשר אהיה ויאמר כה תאמר
לבני ישראל אהיה שלחני אליכם: ואמר יי' למשה אהיה אשר אהיה ואמר
כדנן תימר לבני ישר' אהיה שלחני לותכון: קאל לה אלאזלי אלדי לא
יזול תם קאל כדי קל לבני אסר אלאזלי בעתני אליכם: ויאמר עוד אלהים
אל משה כה תאמר אל בני ישראל יהוה אלהי אבתיכם אלהי אברהם
אלהי יצחק ואלהי יעקב שלחני אליכם זה שמי לעלם וזה זכרי לדר
דר: ואמר עוד יי' למשה כדנן תימר לבני ישר' יי' אלהא דאבהתכון אלהיה
דאברהם אלהיה דיצחק ואלהיה דיעקב שלחני לותכון דין שמי לעלם
ודין דכרני לכל דר ודר: וקאל לה איצא כדי קל לבני אסר אללה אלאה
אבאיכם אלאה אבר' ויצ' ויע' בעתני אליכם הדי אסמי אלי אלדהר והדי דכרי
אלי גיל ואגיל: לך ואספת את זקני ישראל ואמרת אליהם יהוה אלהי
אבתיכם נראה אלי אלהי אברהם יצחק ויעקב לאמר פקד פקדתי
אתכם ואת העשוי לכם במצרים: איזיל ותכנוש ית סבי ישר' ותימר
להון יי' אלהא דאבהתכון אתגלי לי אלהיה דאברהם יצחק ויעקב
למימר מדכר דכירנא יתכון וית דאתעביד לכון במצרים: אמצ'
ואגמע שיוך בני אסר וקל להם אללה אלאה אבאיכם תגלא לי אלאה
אבר' ויצ' ויע' קאילא קד דכרתכם ומא צנע בכם במצר: ואמר
אעלה אתכם מעני מצרים אל ארץ הכנעני והחתי והאמרי והפרזי
והחוי והיבוסי אל ארץ זבת חלב ודבש: ואמרית אסיק יתכון משעבוד
מצראי לארע כנענאי וחתאי ואמוראי ופרזאי וחואי ויבוסאי לארע

אהיה ג' פעמים
כנגד ג' אבות
אהיה שולחני
וכן ד"ת מהשלשה
אבות וכן
התחלת ה'
חומשי תורה
ר"ת כלות'
בזכות של נשי'

ר' ואספת
את זקני
ישרא' את כל
מריבה
נמשלו ישרא'
בעוף מה עוף
אינו יכול
לפרוח בלא
כנפים כך אין
ישרא' יכולין
לעמוד בלא
זקנים"

ונתתם ביד אויב ונגפתם לפני איביכם ונתכתם בתוכה: וכן ואמרתם נגזלנו לעון נפעלנו" וכל נון שהיא
באה בתיבה לפקים ונופלת ממנה כגון נון שלנונף נושא נותן נושך כשהיא מדברת לשון ופעלתם
תינקד בשבא בחטף כגון ונשאתם את אביכם ונתתם להם את ארץ הגלעד ונמלתם את בשר
ערלתכם לכך אני אומ' שזאת הנקודה בחירק מן היסוד היא ויסוד שם דבר שגל והוא מן הלשונות הכבדים
כמו דבור כפור למוד כשידבר בלשון ופעלתם ינקד בחירק כמו ודברתם אל הסלע וכפרתם את הבית
ולמדתם אותם את בניכם" מזה בידך לכך נכתב בתיבה אחת לדרוש מזה שבידך אתה חייב ללקות
שחשדת בכשרים" ופשוטו [illegible] כאדם שאומ' לחבירו מודה אתה שזו שלפניך אבן הוא אומ' לו הן
אמ' לו הריני עושה אותה עץ" ויהי לנחש רמז לו שסיפר לשון הרע על ישראל ותפס אומנותו של נחש"

עַבְרָא חלב ודבש׃ פקלת אצעדכם מן עדאב אלמצריין אלי מוצע אלכנעאניין
ואלחתיין ואלאמוריין ואלפרזיין ואלחויין ואליבוסיין אלי בלד יפיץ̇ לבנא ועסלא׃
וְשָׁמְעוּ לְקֹלֶךָ וּבָאתָ אַתָּה וְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַאֲמַרְתֶּם אֵלָיו
יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִיִּים נִקְרָה עָלֵינוּ וְעַתָּה נֵלֲכָה נָּא דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים
בַּמִּדְבָּר וְנִזְבְּחָה לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ׃ ויקבלון מנך ותיתי את וסבי ישראל לות
מלכא דמצרים ותימרון ליה יי׳ אלהא דיהודאי אתקרי עלנא וכען ניזיל
כען מהלך תלתא יומין במדברא ונדבח קדם יי׳ אלהנא׃ פאדי קבלו מנך
אדכל אנת ושיוך בני אסר אלי מלך מצר וקולו לה אללה אלאה אלעבראניין
ואפאנא אמרה ואלאן נסיר מסאפה תלאתה איאם פי אלבר ונדבח ללה
רבנא׃ וַאֲנִי יָדַעְתִּי כִּי לֹא יִתֵּן אֶתְכֶם מֶלֶךְ מִצְרַיִם לַהֲלֹךְ וְלֹא בְּיָד חֲזָקָה׃
וקדמי גלי ארי לא ישבוק יתכון מלכא דמצרים למיזל ולא מן קדם דחילה
תקיף׃ ואנא אעלם אן מלך מצר לס ידעכם אן תמצו ולא ביד ואחדה
שדידה׃ וְשָׁלַחְתִּי אֶת יָדִי וְהִכֵּיתִי אֶת מִצְרַיִם בְּכֹל נִפְלְאֹתַי אֲשֶׁר אֶעֱשֶׂה
בְּקִרְבּוֹ וְאַחֲרֵי כֵן יְשַׁלַּח אֶתְכֶם׃ ואשלח ית מחת גבורתי ואמחי ית מצראי
בכל פרישותי דאעביד ביניהון ובתר כין ישלח [redacted] יתכון׃ פאבעת בגמיע
אפאתי ואצרב אלמצריין בגמיע אעגובאתי אלתי אצנעהא פימא בינהם
ובעד דלך יטלקכם׃ וְנָתַתִּי אֶת חֵן הָעָם הַזֶּה בְּעֵינֵי מִצְרָיִם וְהָיָה כִּי תֵלֵכוּן
לֹא תֵלְכוּ רֵיקָם׃ ואתין ית עמא הדין לרחמין בעיני מצראי ויהי ארי
תהכון לא תהכון ריקנין׃ ואעטי אלקום חטוה ענד אלמצריין פאדא
מציתם לא תמצון פרגא׃ וְשָׁאֲלָה אִשָּׁה מִשְּׁכֶנְתָּהּ וּמִגָּרַת בֵּיתָהּ כְּלֵי
כֶסֶף וּכְלֵי זָהָב וּשְׂמָלֹת וְשַׂמְתֶּם עַל בְּנֵיכֶם וְעַל בְּנֹתֵיכֶם וְנִצַּלְתֶּם אֶת
מִצְרָיִם׃ ותשאל אתתא משיבבתה ומקריבת ביתה מנין דכסף ומנין דדהב
ולבושין ותשוון על בניכון ועל בנתכון ותרוקנון ית מצרים׃ כל תסתוהב
אמראה מן מסאכנתהא ומן נארתהא אניה פצה ואניה דהב ותיאבא
ותציירוהא עלי בניכם ובנאתכם ותפשון אלמצריין׃ וַיַּעַן מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר
וְהֵן לֹא יַאֲמִינוּ לִי וְלֹא יִשְׁמְעוּ בְּקֹלִי כִּי יֹאמְרוּ לֹא נִרְאָה אֵלֶיךָ יְהוָה׃

ונצלתם בני׳ כמצולה שאין בה דגים׳

ותנ׳ תק׳ פ״ז

ויחזק בו לשון אחיזה כי׳ והרבה יש במקרא ויחזיקו האנשים בידו והחזיקה במבושיו והחזקתי בזקנו כל לשון
חוזק הדבוק לבית לשון אחיזה הוא׳ מצרעת כשלג דרך צרעת להיות לבנה אם בהרת לבנה [redacted]
אף באות זה רמז שלשון הרע סיפר באמרו לא יאמינו לי לפיכך הלקהו בצרעת כמו שלקתה מרים על לשון הרע׳
מחיקו [redacted] שבה כבשרו מכאן שמדה טובה ממהרת לבוא ממדת פורענות שהרי בראשונה לא נאמר מחיקו׳
והאמינו לקול האות האחרון משתאמר להם בשבילכם לקיתי על שסיפרתי עליכם לשון הרע יאמינו לך שכבר

למדו בכך

ואתיב משה ואמר והא לא יהימנון לי ולא יקבלון מני ארי יימרון לא אתגלי
לך יי׳: פאגאב מוסי׳ וקא לעל לם יומנון בי ולם יקבלון מני בל יקולון
לם יתגלא לך אלה׳: ויאמר אליו יהוה מזה בידך ויאמר מטה: ואמר ליה
יי׳ מא דין בידך ואמר חטרא: פקא אלה לה מא הדא׳ בידך קא עצא:
ויאמר השליכהו ארצה וישלכהו ארצה ויהי לנחש וינס משה מפניו:
ואמר רמיהי לארעא ורמהי לארעא והוה לחויא וערק משה מן קדמוהי:
קא אטרחהא עלי׳ אלארץ פטרחהא וצארת תעבאנא פהרב מוסי׳ מן
בין ידיה: ויאמר יהוה אל משה שלח ידך ואחז בזנבו וישלח ידו
ויחזק בו ויהי למטה בכפו: ואמר יי׳ למשה אושיט ידך [illegible] בדנביה
ואושיט ידיה ואתקיף ביה והוה לחטרא בידיה: קא אלה לה מד ידך ואמסך
דנבה פמד ידה ואמסכה פצארת עצא פי ידה: למען יאמינו כי נראה
אליך יהוה אלהי אבתם אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב:
בדיל דיהימנון ארי אתגלי לך יי׳ אלהא דאבהתהון אלהיה דאברהם
אלהיה דיצחק ואלהיה דיעקב: לכי יומנון אן קד תגלא לך אלה אבאיהם
אבאיהם אלה אבר׳ ויצ׳ ויע׳: ויאמר יהוה לו עוד הבא נא ידך בחיקך ויבא
ידו בחיקו ויוציאה והנה ידו מצרעת כשלג: ואמר יי׳ ליה עוד אעיל
כען ידך בעטפך ואעיל ידיה בעטפיה ואפקה והא ידיה חורא כתלגא:
וקא לה איצא אדכל ידך אלי׳ כמך פאדכלהא תם אכרגהא פאדי׳ בהא
ביצא כאלתלג: ויאמר השב ידך אל חיקך וישב ידו אל חיקו ויוצאה
מחיקו והנה שבה כבשרו: ואמר אתיב ידך לעטפך ואתיב ידיה
לעטפיה ואפקה מעטפיה והא תבת הות כבסריה: פקא אדרד ידך אלי׳
כמך פאדרהא תם אכרגהא וקד עאדת כסאיר בדנה: והיה אם לא
יאמינו לך ולא ישמעו לקל האת הראשון והאמינו לקל האת האחרון:
ויהי אם לא יהימנון לך ולא יקבלון לקל אתא קדמאה ויהימנון לקל
אתא בתראה: פאן לם יומנון ולם יקבלון לאיה אלאולי׳ פיומנון ב

מה זה׳
ק׳

ת״ר מתוך טוו
דברים ישרא׳ נגאלין
באחרית הימים
מתוך תשובה
דכתי׳ ובקשתם
משם את י״י
אלהיך ומצאת׳
מתוך רחמים
מתוך זכות אבות
מתוך צרה מתוך
מעשים טובים
מתוך הגיון תורה
מתוך שביות
מתוך שעבוד
קטה מתוך
הפגעה מתוך
שילום הקץ
מתוך קנאה
מתוך תפלה
מתוך הקץ
מתוך שפלות
מתוך ייאוש
דכתי׳ על כן
רחק משפט
ממנו ולא
תשיגנו
צדקה ומחך
ליה ובא
לציון גואל׳

ויהימנון

למדו בכך שהמדרוגין להם לוקין בנגעים כגון מרים ואבימלך בשביל מרה״ והיו המים וגו׳ והיו והיו שני פעמים
נראה בעיני לו נאמ׳ והיו המים אשר תקח מן היאר לדם ביבשת שומע אני שבידו הם נהפכים לדם ושן כשיהיו לארץ
יהיו כהויתן אבל עכשו מלמדינו שלא יהיו דם עד שיהיו ביבשת״ גם מתמול וגו׳ למדנו שבשבעת הימים היה ה׳ בה׳

מפתהאת
מטה

כשאיה אלאולי: והיה אם לא יאמינו גם לשני האתות האלה ולא ישמעון
לקלך ולקחת ממימי היאר ושפכת היבשה והיו המים אשר תקח מן היאר
והיו לדם ביבשת: ויהי אם לא יהימנון אף לתרין אתיא האלין ולא יקבלון
מנך ותסב ממיא דבנהרא ותישוד ליבשתא ויהון מיא דתסב מן נהרא
ויהון לדמא ביבשתא: פאן לם יומנון בהאתין אלאיתין ולם יקבלון מנך
פכד מן מא אלניל ואצבבה עלי אליבס פאנה ינקלב ויציר דמא פי אליבס:
ויאמר משה אל יהוה בי אדני לא איש דברים אנכי גם מתמול גם
משלשם גם מאז דברך אל עבדך כי כבד פה וכבד לשון אנכי: ואמר
משה קדם יי בבעו יי לא גבר דמלול אנא אף מאתמלי אף מדקמוהי
אף מעדן דמלילתא עם עבדך ארי יקיר ממלל ועמיק לישן אנא:
פקאל מוסי ללה יא רב לים אנא דו נטק מן אמס ומא קבלה ולא מן חין
כאטבת עבדך אני תקיל אלפם ואללסאן גמיעא: ויאמר יהוה אליו מי שם
פה לאדם או מי ישום אלם או חרש או פקח או עור הלא אנכי יהוה:
ואמר יי ליה מן שוי פומא לאנשא או מן שוי אלמא או חרשא או
פתיחא או עוירא הלא אנא יי: קאל אללה לה מן כלק נטק אלאנסאן או מן
יכלק אלאכרס או אלאצם או אלבציר או אלאעמא אלים אנא אללה: ועתה לך
ואנכי אהיה עם פיך והורתיך אשר תדבר: וכען איזיל ומימרי יהי עם
פומך ואלפנך דתמליל: ואלאן אמץ ואנא אכון מע קולך וארשדך עלי
מא תתכלם בה: ויאמר בי אדני שלח נא ביד תשלח: ואמר בבעו יי
שלח כען ביד מן דכשר למשלח: קאל יא רבי אבעת מן אנת באעתה:
ויחר אף יהוה במשה ויאמר הלא אהרן אחיך הלוי ידעתי כי דבר ידבר
הוא וגם הנה הוא יצא לקראתך וראך ושמח בלבו: ותקיף רוגזא דיי
במשה ואמר הלא אהרן אחוך ליואה גלי קדמי ארי מללא ימליל הוא ואף

והורתיך תמן על הא לומר והוריתיך על פי ה׳ חומשי תורה

מפתה את משה בסנה כל ז׳ ימים בשליחותו מתמול שלשום מאז דברך הרי שלשה ושלשה גמין רבויין הם הרי ששה והוא
היה עומד ביום השביעי כשאמר לו זאת ועוד שלח נא ביד תשלח עד שחרה בו וקיבל עליו וכל זה שלא היה רוצה ליטול
גדולה על אהרן אחיו שהיה גדול ממנו ונביא היה שנ׳ הנגלה נגליתי לבית אביך בהיותם במצרים הוא אהרן וכן ביחזקאל
ואודע להם בארץ מצרים וחומר אלים איש שקוצי עיניו השליכו ואותה נבואה לאהרן נאמרה כבד פה בכבידות אני
מדבר ובלשון לעז בלבו מי שם פה וגו׳ מי למדך לדבר כשהיית נדון לפני פרעה על המצרי או מי ישום אלם מי עשה
פרעה אלם שלא נתאמץ במצות הריגתך ואת משרתיו חרשים שלא שמעו בצוותו עליך ולאספקלטורין ההורגים מי

הא הוא נפיק לקדמותך ויחזינך ויחדי בלביה · פאשתד וגד אללה עלי מוסי וקאל
אליס הרון אכיך אללאוי אנא אעלם באנה מתכלם והו איצא יכרג תלקאך
פיבצרך ויפרח פי קלבה: ודברת אליו ושמת את הדברים בפיו ואנכי אהיה
עם פיך ועם פיהו והוריתי אתכם את אשר תעשון: ותמליל עמיה ותשוי ית
פתגמיא בפומיה ומימרי יהי עם פומך ועם פומיה ואליף יתכון ית דתעבדון:
פכלמה וציר הדי אלכלאם פי פאה ואנא אכון מע קולך וקולה ואדלכם עלי
מא תצנעון: ודבר הוא לך אל העם והיה הוא יהיה לך לפה ואתה תהיה לו
לאלהים: וימליל הוא לך עם עמא ויהי הוא יהי לך למתרגמן ואת תהי ליה
לרב: פיכלם הו לך אלקום ויכון לך תרגמאנא ואנת תכון לה אסתאדא: ואת
המטה הזה תקח בידך אשר תעשה בו את האתת: וית חטרא הדין תסב
בידך דתעביד ביה ית אתיא: וכד הדה אלעצא פי ידך תצנע בהא אלמעגזאת:
וילך משה וישב אל יתר חתנו ויאמר לו אלכה נא ואשובה אל אחי אשר ל׳
במצרים ואראה העודם חיים ויאמר יתרו למשה לך לשלום: ואזל משה
ותב לות יתר חמוהי ואמר ליה איזיל כען ואתוב לות אחי דבמצרים ואחזי
העד כען קיימין ואמר יתרו למשה איזיל לשלם: פמצא מוסי ורגע אלי
יתר שעיב חמוה וקאל לה אמצי וארגע אלי אכותי אלדין במצר ואנטר הל
הם באקון קאל לה אמץ בסלאם: ויאמר יהוה אל משה במדין לך שב
מצרים כי מתו כל האנשים המבקשים את נפשך: ואמר יי למשה במדין
תוב למצרים ארי מיתו כל גבריא דבעו למקטלך: תם קאל אללה למוסי במדין
אמץ וארגע אלי מצר פאן קד מאת גמיע אלקום אלטאלבין קתלך: ויקח
משה את אשתו ואת בניו וירכבם על החמר וישב ארצה מצרים ויקח
משה את מטה האלהים בידו: ודבר משה ית אתתיה וית בנוהי וארכיבנון

המבקשים דיוקו של רשי מדאמר המבקשים ולא אמר אשר בקשו מש׳ מש׳ שעדיין הם חיים ומבקשים לך שאין יכולת בידם״

עם אם עודים שלא ראו בעברות מן הבימה ובמלטת הלא אנכי שטמי יד עטיתי כל זאת· ביד תשלח ביד מי שאתה רגיל לשלוח והוא אהרן· ד״א ביד אחר שתרצה לשלוח אין סופילה כנפס לארץ ולהיות גואל לעתיד ... לך שלשה הרבה ויחר אף· ר׳ יהושע בן קרחה אומ׳ כל חרון אף שבתורה עושה רושם וזה לא נאמר בו רושם ולא מצינו שבא עונש על ידי אותו חרון אף· ר׳ יוסי אף בזו נאמ׳ בו רושם הלא אהרן אחיך הלוי שהיה עתיד להיות לוי ולא כהן והכהונה הייתי אומר לצאת ממך מעתה לא יהיה כן אלא הוא יהיה כהן ואתה הלוי שנ׳ ומשה איש האלהים בניו יקראו על שבט הלוי· הנה הוא יוצא לקראתך· כשתלך למצרים· וראך ושמח בלבו· לא כשאתה סבור שיהא מקפיד עליך שאתה עולה לגדולה ומשם זכה אהרן לעדי החשן הנתון על הלב· ודבר הוא לך· בשבילך ידבר אל העם וזה יוכיח על כל לך ולי ולו ולהם הסמוכים לדיבור שכלם לשון עלהם· יהיה לך לפה· למליץ לפי שאתה כבד פה· לאלהים· לרב ולשר· וישב אל יתר חתנו· ליטול רשות שהרי נשבע לו· ושבעה שמות היו לו רעואל יתר יתרו חובב חבר קיני פוטיאל· כי מתו כל האנשים·

הם דתן ואבירם

127

על חמרא ותב לארעא דמצרים ונסיב משה ית חטרא דאתעבידו ביה נסין מן קדם יי בידיה׃ פאכד מוסי זוגתה וולדיה וארכבהם עלי אלחמאר ורגע
ורגע אלי מצר ואכד אלעצא אלתי אמרה אללה בהא פי ידה׃ ויאמר יהוה אל משה בלכתך [illegible]
לשוב מצרימה ראה כל המפתים אשר שמתי בידך ועשיתם לפני פרעה
ואני אחזק את לבו ולא ישלח את העם׃ ואמר יי למשה במהכך למתב
למצרים חזי כל מופתיא דשויתי בידך ותעבידינון קדם פרעה ואנא אתקיף
ית לביה ולא ישלח ית עמא׃ תם קאל אללה לה פי מסירך לתרגע אלי מצר אנצר
גמיע אלבראהין אלתי צירתהא פי ידך אצנעהא בין ידי פר ואנא אשדד
קלבה ולם יטלק אלקום׃ ואמרת אל פרעה כה אמר יהוה בני בכרי ישראל׃
ותימר לפרעה כדנן אמר יי ברי בכרי ישראל׃ וקל לה כדי קאל אללה אבני
בכרי אסר׃ ואמר אליך שלח את בני ויעבדני ותמאן לשלחו הנה אנכי
הרג את בנך בכרך׃ ואמרית לך שלח ית ברי ויפלח קדמי ומסריב את
לשלחותיה הא אנא קטיל ית ברך בכרך׃ פקלת לך אטלק אבני יעבדני
פאן אבית אן תטלקה האנא קאתל אבנך בכרך׃ ויהי בדרך במלון
ויפגשהו יהוה ויבקש המיתו׃ והוה באורחא בבית מבתא וערע ביה
מלאכא דיי ובעא למקטליה׃ ולמא כאן באלטריק פי אלמבית פאגא ורדה
מלך אללה פטלב קתלה׃ ותקח צפרה צר ותכרת את ערלת בנה ותגע
לרגליו ותאמר כי חתן דמים אתה לי׃ ונסיבת צפורה טנרא וגזרת
ית ערלת ברה וקריבת לקדמוהי ואמרת בדמא דמהולתא הדין א
אתיהיב חתנא לנא׃ פאכדת גזא יצואנא פקטעת קלפה אבנהא וקדמתה
בין ידיה וקאלת כאד אלערוס אן יכון מקתולא׃ וירף ממנו אז אמרה חתן
דמים למולת׃ ונח מניה בכין אמרת אלולי דמא דמהולתא הדין אתחייב
חתנא קטול׃ פכף ענה חיניד קאלת צאר אלערוס אלמקתול מכתונא׃

מיהם רתן ואבירם חיים שלא שידרו מנכסיהם והעני השוב כמת״ על החמור׃ חמור המיוחד הוא החמור שחבש אברהם
לעקידת יצחק והוא שעתיד מלך המשיח להתגלות עליו שנ׳ עני ורוכב על חמור״ וישב ארצה מצרים ויקח משה את מטה
אין מוקדם ומאוחר מדוקדקים במקרא׃ בלכתך לשוב מצרים׃ וגו׳ דע שעל מנת כן תלך שתהא גבור בשליחותי לעשות
כל מופתי לפני פרעה ולא תירא ממנו׃ אשר שמתי בידיך׃ לא על שלש אותות האמורות למעלה שהרי לא לפני פרעה
צוה לעשותם שלא לפני ישראל שיאמינו לו ולא מצינו שעשאום לפניו אלא מופתים שאני עתיד לשום בידך במצרים כמו
כי ידבר אליכם פרעה וגו׳ ואל תתמה על אשר כתב אשר שמתי שכן משמעו כשתדבר עמו כבר שמתים בידך״ ואמרת
אל פרעה׃ כשתשמע שלבו חזק וימאן לשלוח אמור לו כך״ בני בכורי׃ לשון גדולה כמו גם אני בכור אתנהו זהו פשוטו׳
ומדרשו כאן חתם הקב״ה על הבכורה שלקח יעקב מעשו״ ואומר אליך׃ בשליחותו שלמקום שלח את בני״ הנה אנכי הורג ובו׳ היא
מכה אחרונה ובה התרהו תחלה מפני שהיא קשה וזהו שאמר איוב הן אל ישגיב בכחו לפיכך מי כמהו מורה״ בשר ודם
המבקש להנקם מחבירו מעלים את דבריו שלא יבקש הצלה אבל הקב״ה ישגיב בכחו ואין יכולת להמלט מידו כי אם בשובו

אין לפיכך הוא מורהו

ויאמר יהוה אל אהרן לך לקראת משה המדברה וילך ויפגשהו בהר האלהים ד
וישק לו׃ ואמר יי׳ לאהרן איזיל לקדמות משה למדברא ואזל וערעיה
בטורא דאתגלי עלוהי יקרא דיני ונשיק ליה׃ פקאל אללה להרון אמץ׳ תלקא
מוסי׳ אלי אלבר פמצ׳א וואפאה פי גבל אללה וקבלה׃ ויגד משה לאהרן את כל
דברי יהוה אשר שלחו ואת כל האתת אשר צוהו׃ וחוי משה לאהרן ית
כל פתגמיא דיני דשלחיה וית כל אתיא דפקדיה׃ פאכברה מוסי
בגמיע כלאם אללה אלדי בעת בה וגמיע אלאיאת אלתי אמרה׃ וילך משה
ואהרן ויאספו את כל זקני בני ישראל׃ ואזל משה ואהרן וכנשו ית כל
סבי בני ישראל׃ פמצ׳א מוסי׳ והרון וגמעא גמיע שיוך בני אסר׳׃ וידבר אהרן
את כל הדברים אשר דבר יהוה אל משה ויעש האתת לעיני העם׃ ומליל
אהרן ית כל פתגמיא דמליל יי׳ עם משה ועבד אתיא לעיני עמא׃
וכלמהם הרון בגמיע אלכלאם אלדי כלם אללה מוסי׳ וצנע אלמעגזאת בחצ׳רה
אלקום׃ ויאמן העם וישמעו כי פקד יהוה את בני ישראל וכי ראה את
ענים ויקדו וישתחוו׃ והימין עמא ושמעו ארי דכיר יי׳ ית בני ישראל
וארי גלי קדמוהי שעבודהון וכרעו וסגידו׃ פאמן אלקום אד׳ סמעו אן
אללה קד דכר בני אסר׳ ונצ׳ר אלי צ׳עפהם פכרו וסגדו׃ ואחר באו משה ואהרן
ויאמרו אל פרעה כה אמר יהוה אלהי ישראל שלח את עמי ויחגו
לי במדבר׃ ובתר כין עלו משה ואהרן ואמרו לפרעה כדנן אמר יי׳
אלהא דישראל שלח ית עמי ויחגון קדמי במדברא׃ ובעד דלך דכל
מוסי׳ והרון וקאלא לפר׳ כדי׳ קאל אללה אלאה אסר׳ אטלק קומי יחגון לי פי אלבר׃
ויאמר פרעה מי יהוה אשר אשמע בקלו לשלח את ישראל לא ידעתי
את יהוה וגם את ישראל לא אשלח׃ ואמר פרעה שמא דיני לא אתגלי לי
דאקביל למימריה לשלחא ית ישראל לא אתגלי לי שמא דיני ואף ית ישראל

ויפגשהו בהר האלהים וישקהו שנו רבותי כל הנשיקות שלתפלות חוץ מג׳ נשיקות נשיקת פרישות דכת׳ ותשק ערפה לחמותה נשיקת גדולה דכת׳ ויקח שמואל את קרן השמן ויצק על ראשו וישקהו נשיקת פרקים דכת׳ ויפגשהו בהר האלהים וישקהו

ואחר באו משה ואהרן והלא הזקנים שהלכו עמו אלא אמרו ר׳ אליעזר כיון ש... אבל פלטין של מלך ראו פתחו של פרעה שהוא רותח כדור בני אדם הרוגין לצד והצלובין לצד והמקוטעין ... לצד ובני אדם שרומסין ... בטיט לצד כיון שראו כך ברחו ואמרו ... נראה בשעבודינו ... נראה בצרת אחינו ... שברחו הזקנים ... משה ... לאהרן ...

כ״ט

אין לפי׳ הוא מורהו ומדריכו לטוב ויהי משה בדרך במלון ויבקש המיתו לכי שלא מל את אליעזר בנו ועל שנתרשל נענש מיתה תניא א״ר יוסי חס ושלום לא נתרשל אלא אמר אמול ואצא לדרך סכנה היא לתינוק עד ג׳ ימים אמול ואשהה שלשת ימים הב״ה צוני לך שוב מצרים ומפני מה נענש על שנתעסק במלון תחלה במקום נדרים והיה המלאך נעשה כמין נחש ובולעו מראשו ועד ירכיו וחוזר ובולעו מרגליו ועד אותו מקום הבינה צפורה שבשביל המילה הוא ותגע לרגליו השליכהו לפני רגליו של משה ותאמר על בנה כי חתן דמים אתה לי אתה היית גורם להיות חתני נרצח עליך הורג אישי אתה לי וירף המלאך ממנו אז הבינה שעל המילה בא להרגו אמרה חתן דמים למולות חתני היה נרצח על דבר המילה למולות על דבר המולות עם דבר הוא והלמד משמש בלשון על כמו ואמר פרעה לבני ישראל ואונקלוס תרגם דמים על דם המילה ואחר באו משה ואהרן וגו׳ אבל הזקנים נשמטו אחד אחר אחד מאחר משה ואהרן עד שנשמטו כ...
פרענהם הב״ה לזקנים על דבר זה במיני פרענהם ונגשו
משה לבדו ... והם לא יגשו

מלכם קודם

לא אשלח: קאל פר מן אלה חתי אקבל מנה ואטלק בני אסר לא אערף אלה
ולא אטלק בני אסר איצא: ויאמרו אלהי העברים נקרא עלינו נלכה נא
דרך שלשת ימים במדבר ונזבחה ליהוה אלהינו פן יפגענו בדבר או
בחרב: ואמרו אלהא דיהודאי אתגלי עלנא ניזיל כען מהלך תלתא
יומין במדברא ונדבח קדם יי אלהנא דלמא יערעננא במותא או בקטול: קאלו אלאה
אלעבראניין ואפאנא אמרה אן נמצי מסיר תלאתה איאם פי אלבר נדבח
ללה רבנא כלא יפאגנא בובא או בסיף: ויאמר אלהם מלך מצרים
למה משה ואהרן תפריעו את העם ממעשיו לכו לסבלתיכם: ואמר להון
מלכא דמצרים למא משה ואהרן תבטלון ית עמא מעבידתהון איזילו
לפלחנכון: קאל להמא מלך מצר לם יא מוסי והרון תנדבון אלקום מן
אעמאלהם אמציו לתכלפכם: ויאמר פרעה הן רבים עתה עם הארץ והשבתם
אתם מסבלתם: ואמר פרעה הא מדסגיאין כען עמא דארעא ותבטלון
יתהון מעבידתהון: הם קאל אן כתרת אהל אלבלד חתי תעטלונהם מן
תכלפהם: ויצו פרעה ביום ההוא את הנגשים בעם ואת שטריו לאמר: ופקיד פרעה
ביומא ההוא ית שלטוני עמא וית סרכוהי למימר: ואמר פר פי דלך אליום
בלאודת אלקום ועראפאהם קאילא: לא תאספון לתת תבן לעם ללבן הלבנים
כתמול שלשם הם ילכו וקששו להם תבן: לא תוספון למתן תבנא לעמא
למרמי לבנין כמאתמלי ומדקמוהי אנון יזלון ויגבבון להון תבנא: לא
תעאודו אן תעטו אלקום תבנא ליחבנון אללבן מתל אמס ומא קבלה הם
ימצון ויקמשון להם תבנא: ואת מתכנת הלבנים אשר הם עשים
תמול שלשם תשימו עליהם לא תגרעו ממנו כי נרפים הם על כן הם
צעקים לאמר נלכה נזבחה לאלהינו: וית סכום לבניא דאנון עבדין
מאתמלי ומדקמוהי תמנון עליהון לא תמנעון מניה ארי בטלנין אנון

רשי

כולם קודם שהגיעו לפלטין לפי שיראו ללכת׳ ובסיני נפרע להם הנה ונגש משה לבדו וגו׳ והם לא יגשו החזירם לאחוריהם״
פן יפגענו׳ פן יפגעך היו צריכים לומ׳ אלא שחלקו כבוד למלכות״ פגיעה זו לשון מקרה מות הוא״ תפריעו את העם ממעשיו׳
תבדילו ותרחיקו אותם ממלאכתם ששומעין לכם וסבורים לנוח מן המלאכה וכן פרעהו אל תעבר בו רחקהו וכן ותפרעו
כל עצתי כי פרוע הוא נרחק ונתעב׳ לכו לסבלתיכם׳ לכו למלאכתכם שיש לכם לעשות בבתיכם אבל מלאכת —
שעבוד מצרים לא היתה על שבטו של לוי ותדע לך שהרי משה ואהרן יוצאים ובאים׳ הן רבים עתה עם הארץ׳ שהעבודה
מוטלת עליהם ואתם משביתים אותם מסבלותם הפסד גדול הוא זה׳ הנוגשים׳ מצריים היו׳ והשוטרים היו ישראל
הנוגש ממונה על כמה שוטרים והשוטר ממונה לרדות בעושי המלאכה״ תבן׳ אשטובלא היו גובלין אותו עם הטיט׳

לבנים

על כן אנון מצוחין למימר נזיל נדבח קדם אלהנא׃ וצ'ראיב אלבן אדי כאן
יצנעון אמס ומא קבלה תצ'ירונהא עליהם לא תנקצון מנהא לאנהם מרפהון
לדלך הם יצרכון ויקולון נמצ'י נדבח לרבנא׃ תכבד העבדה על האנשים
ויעשו בה ואל ישעו בדברי שקר׃ יתקף פלחנא על גבריא ויתעסקון בה
ולא יתעסקון בפתגמין בטילין׃ יתקל אלעמל עלי' אקום וישתגלון בה ולא
ישתגלון באקואל באטלה׃ ויצאו נגשי העם ושטריו ויאמרו אל העם לאמר
כה אמר פרעה אינני נתן לכם תבן׃ ונפקו שלטוני עמא וסרכוהי ואמרו
לעמא למימר כדנן אמר פרעה לית אנא יהיב לכון תבנא׃ פכרג גלאוזת
אלקום וערפאהם וקאלו להם כדי קאל פר' ליס אעטיכם תבנא׃ אתם לכו
קחו לכם תבן מאשר תמצאו כי אין נגרע מעבדתכם דבר׃ אתון איזילו
סבו לכון תבנא מאתר דתשכחון ארי לא יתמנע מפלחנכון מדעם׃
אנתם אמצ'ו כד'ו לכם תבנא מן חית תגדון ואעלמו אנה ליס
ינקץ מן עמלכם שיא׃ ויפץ העם בכל ארץ מצרים לקשש קש
לתבן׃ ואתבדר עמא בכל ארעא דמצרים לגבבא גלי לתבנא׃ פתבדד
אלקום פי גמיע בלד מצר ליקמשו קשא לאלתבן׃ והנגשים אצים
לאמר כלו מעשיכם דבר יום ביומו כאשר בהיות התבן׃ ושלטוניא
דחקין למימר אשלימו עבידתכון פתגם יום ביומיה כמא דהויתון
עבדין כד מתיהיב לכון תבנא׃ ואלגלאוזה מלחון קאילא כמלו עמלכם
אמר יום ביום כמא כאן פי וקת אעטא אלתבן׃ ויכו שטרי בני ישראל ד
אשר שמו עלהם נגשי פרעה לאמר מדוע לא כליתם חקכם ללבן
כתמול שלשם גם תמול גם היום׃ ולקו סרכי בני ישראל דמניאו עליהון
שלטוני פרעה למימר מדין לא אשלימתון גזירתכון למרמי לבנין

· שעו ב · שעו ואין מושיע אותן שאין מבוונן בתפלתן וישעו בדברי שקר עליהם נאמ' · שעו ואין מושיע'

לבנים · טיוולש · שעושים מטיט ומיבשין אותן בחמה ויש ששורפין אותן בכבשן ·· כתמול שלשם · כאשר הייתם עושים עד הנה ·· ויקוששו ולקטו ·· ואת מתכונת הלבנים · סכום חשבון הלבנים שהיה כל אחד עושה ליום כשהיה התבן ניתן להם אותו סכום תטילו עליהם גם עתה למען תכבד המנחה עליהם ·· כי נרפים [illegible] מן המלאכה הם· לכך לבם פונה אל הבטלה וצועקים לאמ' נלכה וגו' ·· מתכונת · ותוכן לבנים · ולו נתכנו עלילות · ואת הכסף המתוכן כולם לשון חשבון הם ·· נרפים · המלאכה רפויה בידם ועזובה מהם והם נרפים ממנה רטר"ש בלעז ·· ואל ישעו בדברי שקר · ואל יהגו וידברו תמיד בדברי רוח לאמ' נלכה נזבחה ודומה לו ואשעה בחקיך תמיד · למשל ולשנינה מתרגמינן ולשועי ויספר · ואשתעי · ואי אפשר לומ' ושעו לשון וישע אל הבל ואל קין ואל מנחתו לא שעה · ולפרש אל ישעו אל יפנו שאם כן היה לו לכתוב ואל ישעו אל דברי שקר או לדברי שקר כי כן גזרת כולם וישעה האדם אל עושהו · לא שעה אל קדוש ישראל ולא ישעה אל המזבחות · ולא מצאתי שמוש של בית משמשת באחריהם · אבל אחר לשון דבור משמש לדבר דבר נופל לשון שמוש בית כגון הנדברים בך וידבר מרים ואהרן במשה המלאך הדובר בי לדבר בם ואדברה בעדותיך אף כאן אל ישעו בדברי שקר אל יהיו נדברים בדברי שוא והבאי ·· אתם לכו קחו לכם תבן · וצריכים אתם לילך בזריזות כי אין נגרע

דבר מכל מקום

129

כמאת מלי ומדקכוהי אף תמלי אף יומא דין׃ פצ׳רב ערפא בני אסר אל׳די־
צ׳יירו עליהם גלאוזה—ת פר וקאלו להם מא באלכם לם תכמלון צ׳ראיבכם
אן תלבנון אלבן מתל אמס ומא קבלה אמס ואליום׃ ויבאו שטרי בני
יד ישראל ויצעקו אל פרעה לאמר למה תעשה כה לעבדיך׃ ואתו סרכי בני
ישראל וצוחו קדם פרעה למימר למא תעביד כדין לעבדך׃ פגאו ערפא
בני אסר ואסתגאתו אלי פר קאילין לם תצנע כדי בעבידך׃ תבן אין נתן
לעבדיך ולבנים אמרים לנו עשו והנה עבדיך מכים וחטאת עמך׃ תבנא
לא מתיהיב לעבדך ולבניא אמרין לנא עבדו והא עבדך לקן וחטן עליהן
עמך׃ תבנא לם ידפע לעבידך ויקולון לנא אצ׳רבו לבנא והודי עבידך
מצ׳רובין ממא יכטו עליהם קומך׃ ויאמר נרפים אתם נרפים על כן
אתם אמרים נלכה נזבחה ליהוה׃ ואמר בטלנין אתון בטלנין על כין
אתון אמרין ניזיל נדבח קדם יי׃ קאל אנתם מרפהון לדלך תקולון נמצ׳י
נדבח לרבנא׃ ועתה לכו עבדו ותבן לא ינתן לכם ותכן לבנים תתנו׃
וכען איזילו פלחו ותבנא לא מתיהיב לכון וסכום לבניא תתנון׃ ואלאן
אמצ׳ו אעמלו ותבן לא יטלק לכם וצ׳ראיבכם תופון׃ ויראו שטרי בני
ישראל אתם ברע לאמר לא תגרעו מלבניכם דבר יום ביומו׃ וחזו סרכי בני
ישראל יתהון בביש למימר לא תמנעון מלבניכון פתגם יום ביומיה׃ ונצ׳ר
ערפא בני אסר בשר קאילא לא תנקצ׳ו מן לבנכם אמר יום ביום׃ ויפגעו
את משה ואת אהרן נצבים לקראתם בצאתם מאת פרעה׃ וערעו ית משה
וית אהרן קימין לקדמותהון במפקהון מלות פרעה׃ פפאגו מוסי והרון ואקפין
תלקאהם ענד כרוגהם מן ענד פר׃ ויאמרו אלהם ירא יהוה עליכם וישפט
אשר הבאשתם את ריחנו בעיני פרעה ובעיני עבדיו לתת חרב בידם להרגנו׃
ואמרו להון יתגלי יי עליכון ויתפרע דאבאישתון ית ריחנא בעיני פרעה ובעי׳

בטע׳ דרגה ושתי מאחכות זע

דבר מכל מקום לבנים שהייתם עושים ביום בהיות התבן ניתן לכם מזומן מבית המלך. לקשש קש לתבן לאסוף אסיפה ללקטו לצורך תבן הטיט. קש. לשון לקוט על שם שדבר המתפזר הוא וצריך לקוששו ולקבצו בשאר מקומות. אצים. דוחקים. דבר יום ביומו. חשבון של כל יום כולו ביומו כאשר עשיתם בהיות התבן מוכן. ויוכו שוטרי בני ישראל. השוטרים ישראלים היו וחסים על חביריהם מלדוחקם וכשהיו משלימים הלבנים לנוגשים שהם מצריים והיה חסר מן הסכום היו מלקין אותם על שלא דחקו את עושי המלאכה לפי׳ אותם שוטרים זכו להיות סנהדרין ונאצלו מן הרוח אשר על משה והושם עליהם שנ׳ אספה לי שבעים איש מזקני ישראל וגו׳ מאותן שידעת בטובה שעשו במצ׳ כי הם זקני העם ושוטריו. ויוכו שוטרי בני ישראל אשר שמו עליהם נוגשי פרעה אותם לשוטרים עליהם לאמר מדוע וגו׳ למה ויוכו שהיו אומרי׳ להם מדוע לא כליתם גם תמול גם היום חק הקצוב עליכם ללבן בתמול השלישי שהוא

יום שלפני אתמול

עבדוהי למתן הובא בידהון למקטלנא: פקאלו להמא יכ'ר אלה עליכם ויחכם
כמי' אפסדתמא חאלנא ענד פ'ר וקואדה חתי' לו אן סיפא פי אידיהם
לקתלונא: וישב משה אל יהוה ויאמר אדני למה הרעתה לעם הזה למה זה
שלחתני: ותב משה קדם יי' ואמר יי' למא אבאישתא לעמא הדין למא דנן
שלחתני: פרגע מוסי' אלי אלה וקאל יא רבי לם אבלית הולאי אקום ולמא דא
בעתת בי: ומאז באתי אל פרעה לדבר בשמך הרע לעם הזה והצל לא
הצלת את עמך: ומעדן דעלית לות פרעה למללא בשמך אבאיש לעמא
הדין. ושיזבא לא שיזיבתא ית עמך: ומן חין דכלת אלי פר'ע כאטבתה
באסמך אסא אליהם ולם תכל'צהם מן דאך: ויאמר יהוה אל משה עתה
תראה אשר אעשה לפרעה כי ביד חזקה ישלחם וביד חזקה יגרשם
מארצו: ואמר יי' למשה כען תחזי דאעביד לפרעה ארי ביד [redacted] תקיפא
ישלחנון וביד תקיפא יתריכנון מארעיה: פקאל אלה למוסא אלאן תנט'ר
מא אצנע בפר'ע אנה סיטלקהם ביד שדידה ויטרדהם מן בלדה ביד שדידה:

כ"ב פסוקי' סי': ממרן כם

וידבר אלהים אל משה ויאמר אליו אני יהוה: ומליל יי' עם משה ואמר
ליה אנא יי': תם כלם אלה מוסי' וקאל לה אנא אלה: וארא אל אברהם אל
יצחק ואל יעקב באל שדי ושמי יהוה לא נודעתי להם: ואתגליתי לאברהם
ליצחק וליעקב באל שדי ושמי יי' לא הודעית להון: אני תגליית לאבר' ליצ' וליעקוב
בשטאיק אכאפי ואסמי אלה פקט לם אערפהם: וגם הקמתי את בריתי
אתם לתת להם את ארץ כנען את ארץ מגריהם אשר גרו בה: ואף אקימית

יום שלפני אתמול והוא היה בהיות התבן ניתן להם׳ ויכו לשון ניפעלו הוכו מיד אחרים הנוגשים הכים ולבנים אומרי' לנו עשו הנוגשים עשו כמנין הראשון: וחטאת עמך אלו היה נקוד פתח הייתי אומ' שהוא דבוק ודבר זה חטאת עמיך הוא שכשו שהוא קמץ שם דבר הוא וכך פירושו ודבר זה מביא חטאות על עמיך כלו כתו' וחטאת לעמיך כמו כבואנה בית לחם שהוא כמו לבית לחם כן הרבה׳ ותכן לבנים חשבון הלבנים וכן את הכסף המתכן המנוי כמו שאמו' בענין ויצורו וימנו את הכסף׳ ויראו שוטרי בני ישרא׳ את חביריהם הנרדים עלידם׳ ברע ראו אותם ברעה וצרה המוצאות אותם בהכבידם העבודה עליהם לאמר לא תגרעו וגו'׳ ויפגעו אנשים מישרא׳ את משה ואת אהרן וגו' ורבותי' דרשו כל נצים ונצבים דתן ואבירם היו שנ' בהם יצאו נצבים׳ למה הרעתה לעם הזה׳ ואם תאמר מה איכפת לך קובל אני על ששלחתני׳ הרע לשון הפעיל הוא הרבה רעה עליהם ותדנו אבאיש׳ עתה תראה׳ הרהרת על מדותי לא כאברהם שאמרתי לו כי ביצחק יקרא לך זרע ואחר כך אמרתי לו העלהו לעולה ולא הרהר אחרי לפיכך אתה תראה העשוי לפרעה תראה ולא תראה העשוי למלכי שבעה אומות כשאביאם לארץ׳ כי ביד חזקה ישלחם׳ מפני ידי החזקה שתתחזק עליו וישלחם׳ וביד חזקה יגרשם מארצו׳ על כרחם של ישרא׳ יגרשם ולא יספיקו לעשות להם צדה וכה"א ותחזק מצרים על העם למהר לשלחם מן הארץ וגו'׳

וידבר אלהים אל משה׳ דבר אתו משפט על שהקשה לדבר ולומ' למה הרעותה לעם הזה׳ ויאמר אליו אני יי' נאמן לשלם שכר טוב למתהלכים לפני ולא לחנם שלחתיך כי אם לקיים דברי שדברתי

יתקימי עמהון. למתן להון ית ארעא דכנען ית ארע תותבותהון דאתותבו בה: ואיצא
תבת עהדי מעהם. לאעטיהם בלד כנעאן. בלד סכנאהם אלדי סכנוה: וגם
אני שמעתי את נאקת בני ישראל אשר מצרים מעבדים אתם ואזכר את
בריתי: ואף קדמי שמיע ית קבילת בני ישראל דמצראי מפלחין בהון.
ודכירנא ית קימי: ואיצא קד סמעת שהיק בני אסר. ממא אלמצריון יסתעב
דונהם. ודכרת עהדי: לכן אמר לבני ישראל אני יהוה והוצאתי אתכם
מתחת סבלת מצרים והצלתי אתכם מעבדתם וגאלתי אתכם בזרוע
נטויה ובשפטים גדלים: בכין. אימר לבני ישראל אנא יי ואפיק יתכון.
מגו דחוק פלחן מצראי. ואשיזיב יתכון מפלחנהון. ואפרוק יתכון בדרע מרמם.
ובדינין רברבין: לדלך. קל לבני אסראיל אנא אללה. לאכרגכם מן נקל אלמצריין
ואכלצכם מן כדמתהם. ואפככם בדראע ממדודה. ואחכאם עטימה:
ולקחתי אתכם לי לעם והייתי לכם לאלהים וידעתם כי אני יהוה אלהיכם
המוציא אתכם מתחת סבלות מצרים: ואקריב יתכון קדמי לעם ואהוי לכון
לאלה. ותדעון. ארי אנא יי אלהכון דאפיק יתכון מגו דחוק פלחן מצראי:
ואתכדכם לי אמה. ואכון לכם אלאהא. ותעלמון. אני אללה רבכם. אלמכרגכם
מן נקל אלמצריין: והבאתי אתכם אל הארץ אשר נשאתי את ידי לתת
אתה לאברהם ליצחק וליעקב ונתתי אתה לכם מורשה אני יהוה: ואעיל
יתכון לארעא דקיימית במימרי למתן יתה לאברהם ליצחק וליעקב:
ואתין יתה לכון ירותא אנא יי: ואדכלהם אלי אלבלד אלדי אקסמת באמרי
אן אעטיה לאבר׳ ויצחק ויע׳ פאעטיה לכם חוזא. אנא אללה אפי בדלך:
וידבר משה כן אל בני ישראל ולא שמעו אל משה מקצר רוח ומעבדה קשה:

לאבות הראשונים ובלשון הזה מצינו שהוא נדרש בכמה מקומות אני יי׳ נאמן לפרע כשהוא אמור אצל פורענות
כגון וחללת את שם אלהיך אני יי׳ וכשהוא אמור אצל קיום המצות כגון ושמרתם מצותי ועשיתם אותם אני יי׳
נאמן ליתן שכר׳׳ וארא אל האבות׳׳ באל שדי׳ הבטחתים הבטחות ובכולן אמרתי להם אני אל שדי׳׳ ושמי יי׳
לא נודעתי להם. לא הודעתי אין כתיב כאן אלא לא נודעתי לא ניכרתי להם במדת אמיתות שלי שעליה נקרא שמי
יי׳ נאמן לאמת דברי שהרי הבטחתים ולא קיימתי: וגם הקימותי את בריתי וגו׳ וגם כשנראיתי להם באל שדי הצבתי
והעמדתי ברית ביני וביניהם לתת להם את ארץ כנען לאברהם בפרשת מילה נאמ׳ אני אל שדי וגו׳ ונתתי לך ולזרעך
אחריך את ארץ מגוריך׳ ליצחק כי לך ולזרעך אתן את כל הארצות האל והקימותי את השבועה אשר נשבעתי לאברהם
ואותה שבועה שנשבעתי לאברהם באל שדי׳ אמרתי ליעקב אני אל שדי פרה ורבה וגו׳ ואת הארץ אשר נתתי וגו׳ הרי
שנדרתי להם ולא קיימתי׳׳ וגם אני׳ כמו שהצבתי והעמדתי הברית. יש עלי לקיים לפיכך שמעתי את נאקת בני ישראל
הנואקים׳׳ אשר מצ׳ מעבידים אותם ואזכר את בריתי׳ אותו הברית׳ כי בברית בין הבתרים אמרתי לו וגם את הגוי אשר
יעבודו דן אנכי׳׳ לכן׳ על פי אותה השבועה׳ אמור לבני ישראל אני יי׳ הנאמן בהבטחתי׳׳ והוצאתי אתכם׳ כי כן הבטחתי׳
ואחרי כן יצאו ברכוש גדול׳׳ סבלות׳ טורח משא מצרים׳׳ נשאתי את ידי הרימותיה לישבע בכסאי׳ [illegible] לא קבלו

מקצר רוח [illegible]
כמנין [illegible]

תנחומין
מקצר רוח

ומליל משה כין עם בני ישראל ולא קבילו מן משה מעיק רוח ומפלחנא דהוה קשי
עליהון: פכלם מוסי בדלך בני אסר. ולם יקבלו מנה מן ציק ארואחהם. ומן כ
כדמתהם אצעבה:

וידבר יהוה אל משה לאמר: ומליל יי׳ עם משה למימר: תם
כלם אללה מוסי תכלימא: בא דבר אל פרעה מלך מצרים וישלח את
בני ישראל מארצו: עול מליל עם פרעה מלכא דמצרים. וישלח ית
בני ישראל מארעיה: אדכל כלם פר׳ מלך מצר אן יטלק בני אסר. מן
בלדה: וידבר משה לפני יהוה לאמר הן בני ישראל לא שמעו אלי
ואיך ישמעני פרעה ואני ערל שפתים: ומליל משה ק׳ יי׳ למימר
הא בני ישראל לא קבילו מני ואיכדין יקביל מני פרעה ואנא יקיר
ממלל: קאל מוסי יא רבי הודי בני אסר לם יקבלו מני פכיף יקבל מני פר׳
ואנא אתג׳ לפס:

וידבר יהוה אל משה ואל אהרן ויצום אל בני ישראל ואל
פרעה מלך מצרים להוציא את בני ישראל מארץ מצרים: ומליל יי׳
עם משה ועם אהרן ופקידנון לות בני ישראל ולות פרעה מלכא דמצרים לאפקא
ית בני ישראל מארעא דמצרים: פכלם אללה מוסי והרון ואוצאהמא
בסבב בני אסר ופר׳ מלך מצר אן יכרגא בני אסר׳ מן בלד מצר:

אלה ראשי בית אבתם בני ראובן בכר ישראל חנוך ופלוא חצרן
וכרמי אלה משפחת ראובן: אלין רישי בית אבהתהון בני ראובן בכריה
דישראל חנוך ופלוא חצרון וכרמי אלין זרעית ראובן: הולאי ריסא בית

בזכות ד׳ דברים נגאלו ישר׳ ממצרי׳ שלא שינו את שמם ושלא שינו את ל׳ לשונם ושלא היה בהן לשון הרע׳

מקוצר רוח כל מי שהוא מיצר רוחו ונשימתו קצרה ואינו יכול להאריך בנשימתו: קרוב לענין זה שמעתי בפרשה זו מר׳ ברוך ברבי אליעזר והביא לי ראיה ממקרא זה בפעם הזאת אודיעם את ידי ואת גבורתי וידעו כי שמי יי׳ למדנו שהבא מאמן את דבריו אפי׳ לפורענות מודיע שהוא יי׳ וכל שכן האמנה לטובה ורבותי׳ דרשוהו לענין של מעלה שאמ׳ משה למה הרעותה אמר לו הקב״ה חבל על דאבדין ולא משתכחין יש לי להתאונן על מיתת האבות הרבה פעמים נגליתי עליהם בא׳ ש׳די ולא אמרו לי מה שמך ואתה אמרת ואמרו לי מה שמו מה אמר אליהם וגם הקימותי וגו׳ וכשבקש לקבור את שרה לא מצא קבר עד שקנה בדמים מרובים וכן ביצחק ערערו עליו על הבארות אשר חפר וכן ביעקב ויקן את חלקת השדה לנטות אהלו ולא הרהר אחר מדותי ואתה אמרת למה הרעותה ואין המדרש מתישב אחר המקרא מפני כמה דברים אחת שלא נאמ׳ ושמי יי׳ לא שאלוני ואם תאמ׳ לא הודיעם שכך שמו הרי תחלה כשנגלה לאברהם בין הבתרים נאמ׳ אני יי׳ אשר הוצאתיך מאור כשדים ועוד היאך הסמיכה של נמשכת בדברים שהוא סומך לכאן וגם אני שמעתי וגו׳ לכן אמור לבני ישר׳ לכך אני אומר יתישב המקרא על פשוטו דבר דבור על אופניו והדרשה תדרש שנ׳ הלא כה דברי כאש נאם יי׳ וכפטיש יפוצץ סלע מתחלק לכמה ניצוצות: ערל שפתים אטום שפתים וכן כל לשון ערלה אני אומר שהוא אטום ערלה אזנם אטומה משמוע ערלי לב אטומים מהבין שתה גם אתה והערל והאטם מערבות לום הקליפה ערלת בשר שהגיד אטום ומכוסה בה׳

ועדלתם ער

אבאיהם בני ראובן בכר אסר חנוך ופלוא חצרון וכרמי הולאי עשאיר ראובן׃
ובני שמעון ימואל וימין ואהד ויכין וצחר ושאול בן הכנענית אלה
משפחת שמעון׃ ובני שמעון · ימואל וימין ואהד ויכין וצחר · ושאול בר
כנעניתא · אלין זרעית שמעון׃ ובני שמעון ימו׳ וימ׳ וא׳ ויכ׳ וצ׳ ושאול אבן
אלכנאעניה הולאי עשאיר שמעון׃ ואלה שמות בני לוי לתלדתם גרשון
וקהת ומררי ושני חיי לוי שבע ושלשים ומאת שנה׃ ואלין שמהת בני
לוי לתולדתהון · גרשון · וקהת ומררי · ושני חיי לוי · מאה ותלתין ושבע
שנין׃ והולאי אסמא בני לוי עלי תואלידהם גרשון וקהת ומררי וסני חיוה
לוי מאיה וסבעה ותלאתין סנה׃ בני גרשון לבני ושמעי למשפחתם׃
בני גרשון · לבני ושמעי לזרעיתהון׃ בני גרשון לבני ושמעי לעשאירהם׃
ובני קהת עמרם ויצהר וחברון ועזיאל ושני חיי קהת שלש ושלשים
ומאת שנה׃ ובני קהת · עמרם ויצהר · וחברון ועזיאל · ושני חיי קהת · מאה
ותלתין ותלת שנין׃ ובני קהת עמ׳ ויצ׳ וחב׳ ועז׳ וסני חיוה קהת מאיה
ותלאתה ותלאתין סנה׃ ובני מררי מחלי ומושי אלה משפחת הלוי
לתלדתם׃ ובני מררי מחלי ומושי · אלין · זרעית לוי לתולדתהון׃ ובני
מררי מחלי ומושי הולאי עשאיר אללואניין עלי תואלידהם׃ ויקח
עמרם את יוכבד דדתו לו לאשה ותלד לו את אהרן ואת משה ושני
חיי עמרם שבע ושלשים ומאת שנה׃ ונסיב עמרם · ית יוכבד אחת
אבוהי ליה לאתו · וילידת ליה · ית אהרן וית משה · ושני חיי עמרם · מאה
ותלתין ושבע שנין׃ פתזוג עמרם במכרמה עמתה ק[illegible]אן תחצר
עליה פולדת לה הרון ומוסי וכאן סני חיותה מאיה וסבעה ותלאתין סנה׃

וערלתם ערלתו שעשו לו אוטם וכיסוי איסור שיבדיל בפני אכילתו · שלש שנים יהיה לכם ערלים אטום
ומכוסה ומובדל מלאכלו ·· ואיך ישמעני פרעה · זה א׳ מעשרה קל וחומר שבתורה ·· וידבר יי׳ אל משה ואל אהרן
לפי שאמר משה אני ערל שפתים צירף לו הקב״ה את אהרן להיות לו לפה ולמליץ ·· ויצום אל בני ישראל צוה עליהם
להנהיגם בנחת ולסבול אותם ·· ואל פרעה מלך מצרים · צום עליו לחלוק לו כבוד בדבריהם זה מדרשו ·
ופשוטו צום על דבר ישראל ועל שליחותו של פרעה · ודבר הצווי מהו מפורש בפרשה שנייה לאחר סדר
ביחס זה מתוך שהזכיר משה ואהרן הפסיק הענין באלה ראשי בית אבותם ללמדינו היאך נולדו משה
ואהרן ממי ובמי נתייחסו ·· אלה ראשי בית אבתם · מתוך שהוזקק ליחס שבטו של לוי עד משה ואהרן בשביל
משה ואהרן התחיל ליחסם דרך תולדתם מראובן ·· ושני חיי לוי וגו׳ למה נמנו שנותיו של לוי להודיע כמה
ימי השעבוד שכל זמן שהיה א׳ מן השבטים קיים לא היה שעבוד שנ׳ וימת יוסף וכל אחיו ואחר ויקם
מלך חדש ולוי האריך ימים על כולם ·· ושני חיי קהת ושני חיי עמרם וגו׳ מחשבון זה אנו למדין על מושב
בני ישראל ארבע מאות שנה שאמ׳ הכתוב שלא בארץ מצרים לבדה היו אלא משם שנולד יצחק שהרי קהת
מיורדי מצרים היה חשוב כל שנותיו ושנות עמרם ושמונים של משה לא תמצאם ארבע מאות והרבה שנים

נבלעים
לבנים
בשני
האבות

ובני עזיאל מישאל ואלצפן וסתרי: ובני עזיאל מישאל ואלצפן וסתרי: ויקח
אהרן את אלישבע בת עמינדב אחות נחשון לו לאשה ותלד לו את נדב
ואת אביהוא את אלעזר ואת איתמר: ונסיב אהרן ית אלישבע בת עמינדב
אחתיה דנחשון ליה לאתו וילידת ליה ית נדב וית אביהוא ית אלעזר וית
איתמר: פתזוג הרון באלישבע אבנת עמינדב אכת נחשון פולדת לה נדב
ואביהוא ואלעזר ואיתמר: ובני קרח אסיר ואלקנה ואביאסף אלה משפחת
הקרחי: ובני קרח אסיר ואלקנה ואביאסף אלין זרעית קרח: ובני קרח אסיר
ואלקנה ואביאסף הדה עשאיר אלקרחיין: ואלעזר בן אהרן לקח לו
מבנות פוטיאל לו לאשה ותלד לו את פינחס אלה ראשי אבות הלוים
למשפחתם: ואלעזר בר אהרן נסיב ליה לאתו וילידת ליה ית
פינחס אלין רישי אבהת ליואי לזרעיתהון: ואלעזר אבן הרון תזוב
באמראה מן בנאת פוטיאל פולדת לה פינחס הולאי רוסא אבא אללואניין
לעשאירהם: הוא אהרן ומשה אשר אמר יהוה להם הוציאו את בני
ישראל מארץ מצרים על צבאתם: הוא אהרן ומשה דאמר יי להון
אפיקו ית בני ישראל מארעא דמצרים על חיליהון: המא הרון ומוסי אלדי
קאל אלה להמא אכרגא בני אסר מן בלד מצר עלי גיושהם: הם המדברים
אל פרעה מלך מצרים להוציא את בני ישראל ממצרים הוא משה
ואהרן: אנון דממללין עם פרעה מלכא דמצרים לאפקא ית בני ישראל ממצרים
הוא משה ואהרן: המא אלמכאטבין פרעון מלך מצר ליכרגא בני אסר
מן מצר המא מוסי והרון: ויהי ביום דבר יהוה אל משה בארץ מצרים:
והוה ביומא דמליל יי עם משה בארעא דמצרים: ולמא כאן יום כאטב
אלה מוסי פיה פי בלד מצר:

עבלעים לבעס בעט האבות: יוכבד דדתו אחת אבוהי בת לוי אחות קהת: אחות נחשון מכאן למדו הנושא אשה
צריך לבדוק באחיה: מבנות פוטיאל מזרע יתרו שפיטם עגלים לע"ז ומזרע יוסף שפטפט ביצרו: הוא אהרן ומשה יש שהוזכרו
למעלה שילדה יוכבד לעמרם: הוא אהרן ומשה אשר אמר יי יש מקומות שמקדים אהרן למשה ויש מקומות שמקדים משה
לאהרן לומר ששקולין כאחד: על צבאותם בצבאותם כל צבאם לשבטיהם יש על שאינו אלא במקום אות אחת על חרבך
תחיה כמו בחרבך: עמדתם על חרבכם בחרבכם: הם המדברים וגו' הם שנצטוו הם שקיימו: הוא משה ואהרן הם
בשליחותם ובצדקתם מתחלה ועד סוף: ויהי ביום דבר וגו' מחובר למקרא שלאחריו: וידבר יי הוא הדבור עצמו
האמור למעלה אלא מתוך שהפסיק עליו הענין כדי ליחסם חזר הענין עליו להתחיל בו: אני יי כדאי אני לשלחך ולקיים
דברי שליחותי: את דבר לפרעה מלך מצרים: שנתתיך אלהים לפרעה שופטו ורודה לרדותו במכות ויסורין: יהיה נביאך
כתרגומו מתורגמנך וכל לשון נבואה אדם המכריז ומשמיע לעם דברי תוכחות והוא מגזרת ניב שפתים: ינוב חכמה: ויכל
ימלל בנו ויבוא ומנו באזני פרעה: אתה תדבר פעם אחת כל שליחות ושליחות לפי ששמעתו מפי ואהרן אחיך
ואני אקשה מאחר שהרשיע והתרים כנגדי וגלוי לפני שאין נחת רוח באומות עכו"ם

לתת לב
שלם
בעוב

וידבר יהוה אל משה לאמר אני יהוה דבר אל פרעה מלך מצרים את
כל אשר אני דבר אליך: ומליל יי עם משה למימר אנא יי מליל עם פרעה
מלכא דמצרים. ית כל דאנא ממליל עמך: ת״ס כלם אללה מוסי וקאל לה כלם פרעון
מלך מצר. בגמיע מא אמרך בה: ויאמר משה לפני יהוה הן אני ערל
שפתים ואיך ישמע אלי פרעה: ואמר משה קדם יי. הא אנא יקיר ממלל
ואיכדין יקביל מני פרעה: קאל מוסי בין ידי אללה הוא אנא אלתג שפה וכיף יקבל
מני פרעון:
ויאמר יהוה אל משה ראה נתתיך אלהים לפרעה ואהרן אחיך יהיה נביאך:
ואמר יי למשה. חזי. דמני תך רב לפרעה. ואהרן אחוך יהי מתרגמנך:
קאל אללה לה אנט׳ר קד געלתך אסתאדא פי אמר פר׳ והרון אכיך יכון
תרגמאנך: אתה תדבר את כל אשר אצוך ואהרן אחיך ידבר אל פרעה
ושלח את בני ישראל מארצו: את תמליל. ית כל דאפקדנך. ואהרן
אחוך ימליל עם פרעה. וישלח ית בני ישראל מארעיה: אנת תכלם הרון
אכיך בגמיע מא אמרך בה והו יכלם פר׳ ליטלק בני אסר׳ מן בלדה:
ואני אקשה את לב פרעה והרביתי את אתתי ואת מופתי בארץ מצרים:
ואנא אקשי ית לבא דפרעה. ואסגי ית אתותי. וית מופתי בארעא דמצרים:
ואנא אצעב קלב פר׳ ואכתר איאתי ובדאהיני פי בלד מצר: ולא ישמע
אלכם פרעה ונתתי את ידי במצרים והוצאתי את צבאתי את עמי בני
ישראל מארץ מצרים בשפטים גדלים: ולא יקביל מנכון פרעה. ואתין ית
מחת גבורתי במצרים. ואפיק ית חילי. ית עמי בני ישראל מארעא דמצרים.
בדינין רברבין: ולא יקבל מנכם פר׳ חתי אחל אפאתי בא׳מצריין ואכרג
גיוׄשי קומי בני אסר׳ מן בלד מצר באחכאם עט׳ימה: וידעו מצרים כי אני
יהוה בנטתי את ידי על מצרים והוצאתי את בני ישראל מתוכם:

לחת לב שלם בשוב טובו לי ש ית קשה לבו למען הרבות בו אותותי ותבירו אתם גבורתי וכן מדתו של הב״ה מביא פורענות על האומות עא כדי שישמעו ישראל וייראו שנ׳ הכרתי גוים נשמו פנותם אמרתי אך תיראי אות׳ תקחי מוסר ואעפ״כ בחמש מכות הראשונות לא נאמר ויחזק יי׳ את לב פרעה אלא ויחזק לב פרעה: את ידי יד ממש להכות בהם: מופת אות להודיעו שיש צורך במי ששלח אתכם: לתנין נחש: כ להטיהם בלחשיהון ואית דרמין מקלה ויש דומות לו להט החרב המתהפכת דומה שה״א מתהפכת של לחש: ויבלע מטה אהרן מאחר שחזר ונעשה מטה בלע את כולן: כבד תרגומו יקיר ולא אתיקר מכני שהוא שם דבר כמו כי כבד ממך הדבר: הנה יוצא המימה לנקביו שהיה עושה עצמו אלוה ואומר שאינו צריך לנקביו ומשכים ויוצא לנילוס ועושה שם צרכיו: עד כה עד הנה ומדרשו עד שתשמע ממני מכת בכורות שאפתח בה בכה אמר יי׳ כחצות הלילה: והכו לפיס לפי שאין גשמים יורדים במצרים ונילום עולה ומשקה את הארץ ומצ׳ עובדים לנילוס לפיכ׳ הלקה אות׳

ראה נתתיך אלהים לפרע׳ הב״ה חולק כבוד ליראיו המ׳ בשלמה על כסאו שנ׳ וישב שלמה על כסא יי׳ למלך הרכיב איהו על סוסו מה הוא שלהב״ה סופה וסערה שנ׳ בסופה ובסערה דרכו וכת׳ ויעל אליהו בסערה השמים מסר שרביטו למשה שנ׳ ויקח משה את מטה האלהים בידו עטרה שלו עתיד להלבישה למלך המשיח ומה היא עטרה שלו כתם פז שנ׳ ראשו כתם פז וכתי׳ במלך המשיח תשית לראשו עטרת פז הלב׳ ישראל לבושו ומה הוא לבושו שלהב״ה עוז שנ׳ יי׳ עוז התאזר וכתי׳ בירושלם עורי עורי לבשי עזך ציון קרא למשה בשמו שנ׳ ראה נתתיך אלהים לפרעה:

וידעון מצראי ארי אנא יי׳ כד אריס ית מחת גבורתי על מצרים ואפיק ית
בני ישראל מביניהון: ויעלם אלמצריון אני אלה אד׳ אטלקת אפתי ע
עליהם ואכרגת בני אסראיל מן בינהם: ויעש משה ואהרן כאשר צוה יהוה
אתם כן עשו: ועבד משה ואהרן כמא דפקיד יי׳ יתהון כין עבדו פצנע
מוסי והרון כמא אמרהם אלה כדאך צנעו: ומשה בן שמנים שנה ואהרן בן שלש
ושמנים שנה בדברם אל פרעה: ומשה בר תמנן שנין ואהרן בר תמנן
ותלת שנין במללותהון עם פרעה: וכאן מוסי אבן תמאנין סנה והרון
אבן תלאתה ותמאנין סנה חין כלמא פר׳: ויאמר
יהוה אל משה ואל אהרן לאמר: ואמר יי׳ למשה ולאהרן למימר: תם
קאל אלה למוסי והרון קאילא: כי ידבר אלכם פרעה לאמר תנו לכם
מופת ואמרת אל אהרן קח את מטך והשלך לפני פרעה יהי לתנין:
ארי ימליל עמכון פרעה למימר הבו לכון אתא ותימר לאהרן סב ית
חטרך ורמי קדם פרעה יהי לתנינא: אדי כלמכם פר וקל אעטו
ברהאן פקל להרון כד עצאך ואטרחהא בין ידי פר תציר תנינא: ויבא
משה ואהרן אל פרעה ויעשו כן כאשר צוה יהוה וישלך אהרן את
מטהו לפני פרעה ולפני עבדיו ויהי לתנין: ועל משה ואהרן לות
פרעה ועבדו כן כמא דפקיד יי׳ ורמא אהרן ית חטריה קדם פרעה
וקדם עבדוהי והוה לתנינא: פדכל מוסי והרון אלי פר׳ וצנעא כדאך
כמי קאל אלה וטרח הרון עצאה בין ידי פר וקדאמה פצארת תנינא:
ויקרא גם פרעה לחכמים ולמכשפים ויעשו גם הם חרטמי מצרים
בלהטיהם כן: וקרא אף פרעה לחכימיא ולחרשיא ועבדו אף אנון
חרשי מצרים בלחשיהון כין: פדעא פר באלחכמא ואלסחרה וצנעו כדאך
עלמא מצר בכפיהם: וישליכו איש מטהו ויהיו לתנינם ויבלע מטה
אהרן את מטתם: ורמו גבר חטריה והוו לתנינין ובלע חטרא דאהרן ית
חטריהון: וטרח כל רגל עצאה פצארת תנינא פאבתלעת עצא הרון עציהם:
ויחזק לב פרעה ולא שמע אלהם כאשר דבר יהוה: ואתקף לבא דפרעה
ולא קביל מנהון כמא דמליל יי׳: פאשתד קלב פר ולם יקבל מנהם כמי
קאל אלה:
וַיֹּאמֶר יהוה אל משה כבד לב פרעה מאן לשלח העם: ואמר יי׳ למשה

והשלך לפני פרעה יהי לתנין ולא תמצא ויהי לא עשה...ן אותו אמור למטה יהי תנין כדי ש... ישמע פר... ...בון יהי לתנין

יהו׳

יקיר לבא דפרעה סריב לשלחא עמא: פקאל אללה למוסי קד תקל קלב פרעון
ואבא אן יטלק אלקום: לך אל פרעה בבקר הנה יצא המימה ונצבת לקראתו
על שפת היאר והמטה אשר נהפך לנחש תקח בידך: איזיל לות פרעה
בצפרא הא נפיק למיא ותתעתד לקדמותיה על כיף נהרא וחטרא דאתהפיך
לחויא תסב בידך: אמץ אלי פר בגדאה הודאו באזג אלי אלמא וקף תלקאה
עלי שאטי אלניל ואלעצא אלתי אנקלבת תעבאנא כדהא ביד
ואמרת אליו יהוה אלהי העברים שלחני אליך לאמר שלח את עמי
ויעבדני במדבר והנה לא שמעת עד כה: ותימר ליה יי אלהא דיהודאי
שלחני לותך למימר שלח ית עמי ויפלחון קדמי במדברא והא לא
קבילתא עד כען: וקל לה אללה אלאה אלעבראניין בעתני אליך קאילא
אטלק קומי יעבדוני פי אלבר והודאך לם תקבל אלי אלאן: כה אמר יהוה בזאת
תדע כי אני יהוה הנה אנכי מכה במטה אשר בידי על המים אשר ביאר
ונהפכו לדם: כדנן אמר יי בדא תדע ארי אנא יי האנא מחי בחטרא
דבידי על מיא דבנהרא ויתהפכון לדמא: כדי קאל אללה בהדה אלכלה
אעלם אני אללה אלמעאקב האנא צארב באלעצא אלתי פי ידי אלמא אלדי פי
אלניל פינקלב דמא: והדגה אשר ביאר תמות ובאש היאר ונלאו מצרים
לשתות מים מן היאר: ונוני דבנהרא ימותון ויסרי נהרא וילאון מצראי
למשתי מיא מן נהרא: ואלסמך אלדי פי אלניל יתמאות ויכתן אלניל ויעגד
אלמצריון אן ישרבון מאא מן אלניל: ויאמר יהוה
אל משה אמר אל אהרן קח מטך ונטה ידך על מימי מצרים על
נהרתם על יאריהם ועל אגמיהם ועל כל מקוה מימיהם ויהיו דם והיה
דם בכל ארץ מצרים ובעצים ובאבנים: ואמר יי למשה אימר לאהרן סב
חטרך וארים ידך על מיא דמצראי על נהריהון על אריתיהון ועל אגמיהון ועל
כל בית כנישת מימיהון ויהון דמא ויהי דמא בכל ארעא דמצרים ובמני אעא
ובמני אבנא: תם קאל אללה למוסי קל להרון כד עצאך ומד ידך עלי מאה אלמצריין
ואנהארהם וכלגאנהם ואבאמהם וסאיר מלאם מיאהם פתציר דמא ויכון דם פי
גמיע בלד מצר ופי אואני אלכשב ואלחגארה: ויעשו כן משה ואהרן כאשר צוה
יהוה וירם במטה ויך את המים אשר ביאר לעיני פרעה ולעיני עבדיו ויהפכו כל

המים אשר ביאר לדם: ועבדו כין משה ואהרן כמא דפקיד יי' וארים בחטרא
ומחא ית מיא דבנהרא לעיני פרעה ולעיני עבדוהי ואתהפיכו כל מיא דבנהרא
לדמא: פצנע כדאך מוסי והרון כמא קאל אללה ורפע אלעצא וצרב אלמא אלדי פי אלניל
בחצרה' פרעון וקואדה פאנקלב גמיע אלמא אלדי פי אלניל דמא: והדגה אשר ביאר
מתה ויבאש היאר ולא יכלו מצרים לשתות מים מן היאר ויהי הדם בכל ארץ
מצרים: ונוני דבנהרא מיתו וסרי נהרא ולא יכילו מצראי למשתי מיא מן נ
נהרא והוה דמא בכל ארעא דמצרים: ואלסמך אלדי פי אלניל תמאות ונתן אלניל
פעגז אלמצריון אן ישרבו מאא מן אלניל פצאר אלדם פי גמיע בלד מצר: ויעשו כן
חרטמי מצרים בלטיהם ויחזק לב פרעה ולא שמע אלהם כאשר דבר יהוה:
ועבדו כין חרשי מצרים בלחשיהון ואתקף לבא דפרעה ולא קביל מנהון כמא
דמליל יי': פצנע כדאך עלמא מצר בכפיהם פאשתד קלב פרעון ולם יקבל
מנהמא כמא קאל אללה: ויפן פרעה ויבא אל ביתו ולא שת לבו גם לזאת:
ואתפני פרעה ועאל לביתיה ולא שוי לביה אף לדא: תם ולא פרעון ודכל אלי מנזלה
ולם יגעל באלה אלי הדי איצא: ויחפרו כל מצרים סביבת היאר מים לשתות כי
לא יכלו לשתות ממימי היאר: וחפרו כל מצראי סחרנות נהרא מיא
למשתי ארי לא יכילו למשתי ממיא דבנהרא: ואחתפר גמיע אלמצרין
חואלי אלניל אבארא לישרבו מנהא מאא אד לם יטיקו אן ישרבו מן מא
אלניל: וימלא שבעת ימים אחרי הכות יהוה את היאר: ושלימו שבעה
יומין בתר דמחא יי' ית נהרא: ולמא כמלת סבעה' איאם בעד מא צרב אללה אלניל בה

ויאמר יהוה אל משה בא אל פרעה ואמרת אליו כה
אמר יהוה שלח את עמי ויעבדני: ואמר יי' למשה עול לות פרעה ותימר
ליה כדנן אמר יי' שלח ית עמי ויפלחון קדמי: פקאל אללה למוסי אדכל אלי פרעון

יראתם ואחכ הלקה אותם: ונלאו מצ' לבקש רפואה למי היאור שיהיו ראויין לשתות: אמור אל אהרן לפי שהגן ה
היאור על משה כשנשלך לתוכו לפיכך לא לקה על ידו לא בדם ולא בצפרדעים ולקה ע"י אהרן: נהרותם הם
נהרות המושכים כמין נהרות שלנו: יאוריהם הם בריכות נגרים העשויות בידי אדם משפת הנהר לשדות
ונילוס מימיו מתברכין ועולה דרך היאורים ומשקה השדות: אגמיהם קבוצת מים שאינן נובעין ואין מושכין
אלא עומדין במקום אחד וקורין לו אשטנק: בכל ארץ מצרים אף במרחצאות ובאמבטאות שבבתים: ובעצים
ובאבנים מים שבכלי עץ ובכלי אבן: בלטיהם לחש שאומרין אותו בלט ובחשאי ורבותי' אמרו בלטיהם
מעשה שדים בלהטיהם מעשה כשפים: ויחזק לב פרעה לומ' ע"י מכשפות אתם עושין כן תבן אתם
מכניסין לעפריים עיר שכולה תבן אף אתם מביאין מכשפות למצ' שכולה כשפים: גם לזאת למופת המטה
שנהפך לתנין ולאלה שלפניו: וימלא שבעת ימים שלא שב היאור לקדמותו שהיתה המכה משמשת רביע
חדש ושלשה חלקים היה מעיד ומתרה בהם: ואם מאן אתה ואם מסרבן אתה מאן כמו ממאן מסרב
לאחרני האדם שם התפעל כמו שלו ושקט סר וזעף: נוגף את כל גבולך מכה וכן כל לשון מגפה אינו
לשון מיתה אלא לשון מכה וכן ונגפו אשה הרה אינו מיתה וכן בטרם יתנגפו רגליכם בטן תגוף

וקל לה כד׳ קל אלה אטלק קומי יעבדוני: ואם מאן אתה לשלח הנה אנכי נגף
את כל גבולך בצפרדעים: ואם מסריב את לשלחא הא אנא מחיית כל תחומך
בעורדעניא: פאן אבית אנת טלקהם האנא צארם גמיע תכמך בצפאדע: יג
ושרץ היאר צפרדעים ועלו ובאו בביתך ובחדר משכבך ועל מטתך ובבית
עבדיך ובעמך ובתנוריך ובמשארותיך: וירבי נהרא עורדעניא ויסקון
ויעלון בביתך. ובאדרון בית משכבך ועל ערסתך ובבית עבדך ובעמך
ובתנורך ובאצותך: ותפעי מן אניל צפאדע ותצעד ותדכל פי ביתך ופי
כדר מצנעך ועלי סרירך. ופי ביות קואדך וקומך ופי תנאנירך
ומעאגנך: ובכה ובעמך ובכל עבדיך יעלו הצפרדעים: ובך ובעמך ובכל
עבדך. יסקון עורדעניא: ופי גסמך ובגסם קומך וקואדך תצעד הצפאדע: ויאמר יהוה אל משה אמר אל
אהרן נטה את ידך במטך על הנהרת על היארים ועל האגמים והעל את
הצפרדעים על ארץ מצרים: ואמר יי׳ למשה. אימר לאהרן ארים ית ידך בחטרך
על נהריא. על ארתיא ועל אגמיא ואסיק ית עורדעניא על ארעא דמצרים:
פקל אלה למוסי קל להרון מד ידך בעצאך עלי אלאנהאר ואלכלגאן ואלאגאם
ואצעד אלצפאדע עלי בלד מצר: ויט אהרן את ידו על מימי מצרים
ותעל הצפרדע ותכס את ארץ מצרים: וארים אהרן ית ידיה על מיא
דמצראי. וסליקו עורדעניא וחפו ית ארעא דמצרים: פמד הרון ידה על
מיאה מצריין פצעד אלצפאדע וגטא בלד מצר: ויעשו כן החרטמים
בלטיהם ויעלו את הצפרדעים על ארץ מצרים: ועבדו כין חרשיא
בלחשיהון. ואסיקו ית עורדעניא על ארעא דמצרים: וצנעו כדאך אלעלמא
בכפיהם ואצעדו אלצפאדע עלי בלד מצר: ויקרא פרעה למשה ולאהרן
ויאמר העתירו אל יהוה ויסר הצפרדעים ממני ומעמי ואשלחה את העם
ויזבחו ליהוה: וקרא פרעה למשה ולאהרן. ואמר צלו קדם יי׳. ויעדי עורדעניא.

באבן רגליך ולאבן נגף: ועלו מן היאור: בביתך ואחכ בבית עבדיך הוא התחיל בעצה תחלה ויאמ׳ לעמו
וממנו התחלה הפרענות: ובכה ובעמך בתוך מיעיהן היו נכנסין ומקרקרין: ותעל הצפרדע צפרדע אחת
היתה והיו מכין אותה והיא מתזת נחילים נחילים זהו מדרשו ופשוטו יש לומ׳ שרוץ הצפרדעים קורא
אותן לשון יחידות וכן ותהי הכנם הרחישה פרודלירא בלעז ואף ותעל הצפרדע גרונולירא בלעז התפאר
עלי כמו היתפאר הגרזן על החוצב בו מתפאר ונטויר בלעז וכן התפאר עלי השתבח
להתחכם ולשאול דבר גדול ולומ׳ שלא תוכל לעשותו: למתי אעתיר לך את אשר אעתיר לך היום על הכרת
הצפרדעים למתי תרצה שיכרתו ותראה אם אעשה דברי למועד שתקבע לי לא נאמ׳ מתי אעתיר היה משמע מתי

התפלל
פכורד עז

ממך ומעבדיך ומעמך רק ביאר תשארנה: ואמר משה לפרעה שבח לך גבורא הכל לך זמן לאמתי אצלי עלך ועל עבדך ועל עמך לשיצאה עורדעניא מנך ומבתך לחוד בנהרא ישתארון: קאל לה אקתרח עלי מתא תשא אן אשפע לך ולקואדך וקומך ויבקטע אצפארע ענך וען מנאזלך ותבקא פי אלניל פקט: ויאמר למחר ויאמר כדברך למען תדע כי אין כיהוה אלהינו: ואמר למחר ואמר כפתגמך בדיל דתדע ארי לית כיי אלהנא: קאל גדא. קאל כמא קלת לכי תעלם אן ליס מתל אללה רבנא: וסרו הצפרדעים ממך ומבתיך ומעבדיך ומעמך רק ביאר תשארנה: ויעדון עורדעניא מנך ומבתך ומעבדך ומעמך לחוד בנהרא ישתארון: ויזול אלצפאדע ענך וען מנאזלך וקואדך וקומך ותבקא פי אלניל פקט: ויצא משה ואהרן מעם פרעה ויצעק משה אל יהוה על דבר הצפרדעים אשר שם לפרעה: ונפק משה ואהרן מלות פרעה. וצלי משה קדם יי על עיסק עורדעניא דשוי לפרעה: ולמא כרג מוסי והרון מן ענד פרעא מוסי אלי אללה בסבב אלצפאדע אלתי אחלהא בפרעון: ויעש יהוה כדבר משה וימתו הצפרדעים מן הבתים מן החצרות ומן השדות: ועבד יי כפתגמא דמשה ומיתו עורדעניא מן בתיא מן דרתא ומן חקלתא: פצנע אללה כמא קאל מוסי פתמאות אלצפאדע מן אלביות ואלדור ואלציאע: ויצברו אתם חמרים חמרים ותבאש הארץ: וכנשו יתהון דגורין דגורין. וסריאו על ארעא: וגמעוהא אנאבירא אנאבירא. פנתנת אלארץ מנהא: וירא פרעה כי היתה הרוחה והכבד את לבו ולא שמע אלהם כאשר דבר יהוה: וחזא פרעה ארי הות רווחתא

אתפלל ובכמו של למתי משמע אני היום אתפלל עליך שיכרתו הצפרדעים לזמן שתקבע לי אמור לאיזה יום תרצה שיכרתו" העתיר הכעתירו והעתרתי ולא נאמר אעתר עתרו ועתרתי מפני שכל לשון עתר הרבות פלל הוא וכאשר יאמר הרבו ארבה והרביתי לשון מפעיל כן יאמר העתירו אעתיר אעתור דברים ואב לכלם העתרתם עלי דבריכם הרביתם" ויאמר למחר התפלל היום שיכרתו למחר" ויצא ויצעק מיד שיכרתו למחר" חמרים חמרים צבורים כתרגו' דגורין כלין" והכבד את לבו לשון פעול הוא הלך הלוך" וכן והכות את מואב ונאחול לו באהלים הכה ופצוע" כאשר דבר יי' והיכן דבר ולא ישמע אליכם פרעה" אמור אל אהרן לא היה העפר כדי ללקות על ידי משה לפי שהגין עליו כשהרג את המצרי ויטמנהו בחול ולקה על ידי אהרן ותהי הכנם

החזיכב

פוולגיר

כ"לנ"ד

ויקר ית לביה ולא קביל מנהון. כמא דמליל יי׃ ולמא ראא פרעון אן אפרגה
קד כאנת תקל קלבה ולם יקבל מנהמא כמא קל אללה׃
ויאמר יהוה אל משה אמר אל אהרן נטה את מטך והך את עפר הארץ
והיה לכנם בכל ארץ מצרים׃ ואמר יי למשה אימר לאהרן ארים ית
חטרך. ומחי ית עפרא דארעא ויהי לקלמתא בכל ארעא דמצרים׃
וקל אללה למוסי קל להרון מד עצאך ואצרב תראב אלארץ פיציר קמלא
פי גמיע בלד מצר׃ ויעשו כן ויט אהרן את ידו במטהו ויך את עפר
הארץ ותהי הכנם באדם ובבהמה כל עפר הארץ היה כנים בכל ארץ
מצרים׃ ועבדו כין וארים אהרן ית ידיה בחטריה ומחא ית עפרא דארעא
והות קלמתא באנשא ובבעירא כל עפרא דארעא הוה קלמתא בכל
ארעא דמצרים׃ פצנעו כדאך ומד הרון ידה בעצאה וצרב תראב
אלארץ פצאר אלקמל פי אלנאס ואלבהאים גמיע תראב אלארץ צאר קמלא
פי גמיע בלד מצר׃ ויעשו כן החרטמים בלטיהם להוציא את הכנים
ולא יכלו ותהי הכנם באדם ובבהמה׃ ועבדו כין חרשיא בלחשיהון ל
לאפקא ית קלמתא ולא יכילו. והות קלמתא באנשא ובבעירא׃ פצנעו
כדאך אלעלמא בכפיהם ליכרגו אלקמל ולם יטיקו פתבת אלקמל פי אלנאס
ואלבהאים׃ ויאמרו החרטמים אל פרעה אצבע אלהים הוא ויחזק לב
פרעה ולא שמע אלהם כאשר דבר יהוה׃ ואמרו חרשיא לפרעה. מ
מחא מן קדם יי היא. ואתקף לבא דפרעה ולא קביל מנהון. כמא דמליל יי׃
פקאלת אלעלמא לפרעה הדה גריחה מן ענד אללה פאשתד קלבה ולם יקבל
מנהמא כמא קאל אללה׃ ויאמר יהוה אל משה השכם בבקר ה
והתיצב לפני פרעה הנה יוצא המימה ואמרת אליו כה אמר יהוה
שלח עמי ויעבדני׃ ואמר יי למשה. אקדים בצפרא ואתעתד ק פרעה.
הא נפיק למיא. ותימר ליה. כדנן אמר יי. שלח עמי ויפלחון קדמי׃

הרחשה פדוליר בלעז׳׳ להוציא את הכנים לבראותם ממקום אחר׳׳ ולא יכולו׳׳ שאין השד שולט על בריה
פחותה מכשעורה׳ אצבע אלהים היא׳ מכה זו אינה על ידי כשפים מאת המקום היא׳׳ כאשר דבר יי׳ ולא ישמע
אליכם פרעה׳׳ משליח בך׳ מגרה בך וכן ושן מהכות אשלח בם לשון שסוי אנטיי׳׳ציר בלעז׳׳ את הערב כל מ
מיני חיות רעות ונחשים ועקרבים בערבוביא והיו משחיתים בהם׳׳ ויש טעם בדבר׳ אגדה בכל מכה ומכה
למה זו ולמה זו׳׳ בטכסיסי מלחמות מלכים באו עליהם כסדר מלכות כשצרה על עיר בתחלה מקלקל
מעינותיה ואחר תוקע עליהם ומריעים בשופרות ליראם ולבהלם וכן הצפרדעים מקרקרים והומים וכו
כדאיתא במדרש תנחומא׳׳ והפליתי והפרשתי וכן והפלה יי׳ וכן לא נפלאת היא ממך׳ לא מובדלת
רב׳

ומנפרשת
הממך׳

וקל טלך למוצ׳ אדלה בטגדה יקף בין ידי פרעון הודאה כארג טי טמא
וקל לה כדא קל טלה אטלק קומי יעבדוני׃ כי אם אינך משלח את עמי הנני
משליח בך ובעבדיך ובעמך ובבתיך את הערוב ומלאו בתי מצרים את הערוב
וגם האדמה אשר הם עליה׃ ארי אם ליתך משלח ית עמי האנא משלח בך
וב עבדך ובעמך ובבתך ית ערובא ויתמלון בתי מצרים ית ערובא ואף ארע
דאנון עלה׃ פאנך אן אבית אן תטלק קומי האנא באעת בך ובקואדך
וקומך ומנאזלך כלט וחש פתמתלי מנה ביות טמצריין ואיצא טארץ טדי
הם עליהא׃ והפליתי ביום ההוא את ארץ גשן אשר עמי עמד עליה
לבלתי היות שם ערוב למען תדע כי אני יהוה בקרב הארץ׃ ואפריש ביומא
ההוא ית ארעא דגשן דעמי שרי עלה בדיל דלא למהוי תמן ערובא
בדיל דתדע ארי אנא יי שליט בגו ארעא׃ ואמיין פי דלך טיום בלד
טסדיר ...די קומי מקים בהא ללא יכון תם וחש לכי תעלם
אני אלה מסלט עלי' גמיע טעלם׃ ושמתי פדת בין עמי ובין עמך
למחר יהיה האת הזה׃ ואשוי פרקן על עמי ועל עמך איתי מחא. למחר
יהי אתא הדין׃ ואצייר פדאא לקומי ממא יחל בקומך גדא תמן הדה
אאיה׃ ויעש יהוה כן ויבא ערב כבד ביתה פרעה ובית עבדיו ובכל ארץ
מצרים תשחת הארץ מפני הערב׃ ועבד יי כין. ואתא ערובא תקיף
לבית פרעה ולבית עבדוהי. ובכל ארעא דמצרים. אתחבלת ארעא מן קדם
ערובא׃ ויצנע אלה כדאך ודכל וחש כתיר אלי בית פר׳ ובית קואדה וגמיע
בלד מצר אנפסד מן קבל אלוחש׃ ויקרא פרעה אל משה ולאהרן ויאמר
לכו זבחו לאלהיכם בארץ׃ וקרא פרעה למשה ולאהרן ואמר איזילו
דבחו קדם אלהכון בארעא׃ פדעא פר׳ במוסי והרון וקל אמצו אדבחו
לרבכם פי אלבלד׃ ויאמר משה לא נכון לעשות כן כי תועבת מצרים נזבח
ליהוה אלהינו הן נזבח את תועבת מצרים לעיניהם ולא יסקלנו׃ ואמר משה

ומופלאות היא ממך״ למען תדע כי אני יי׳ בקרב הארץ׳ אעפ״ שעכינתו בשמים גזירתי מתקיימת בתחתונים׳
ושמתי פדות׳ שיבדיל בין עמי ובין עמיך״ תשחת הארץ׳ נשחתה הארץ׳ מתחבלת ארעא׃ זבחו בארץ׳ —
במקומכם ולא תלכו במדבר׃ תועבת מצרים יראת מצ׳ כמו ולמלכם תועבת בני עמון ואצל יתרו קורא אותה
תועבה׳ שעודים לוף בלשון אחר תועבת מצר׳ דבר שנאוי הוא למצ׳ זביחה שאנו זובחים שהרי יראתם אנו
זובחים״ ולא יסקלונו בתמיה״ הלתל׳ כמו להתל׳ ויסר הערב׳ ולא מתו כמו שמתו הצפרדעים שאם מתו היה
להם הנאה בעורות״ ויעתר אל יי׳״ נתאמץ בתפלה וכן אם בא לומר ויעתיר היה יכול לומר ומשמע וירבה
בתפלה״ ושהוא אומר בלשון ויפעל משמע וירבה להתפלל׳ מחזיקכם׳ אוחז בם כמו והחזיקה במבושיו
הנה יד יי׳ הויה״ לשון היה׳ כיכן יאמר׳ בלשון נקבה על שעבר היתה ועל העתיד תהיה ועל העומד הויה
כמו עושה רוצה רועה׳ והפלה׳ והבדיל״ מלא חפטכם לגו״ייש בלעז״ פיח כבשן׃ דבר הנפח מן הגחלים

עמודים
הנערים

לא תקין למעבד כין ארי בעירא דמצראי דחלין ליה מניה אנחנא נסבין למדבח
קדם י"י אלהנא הא נדבח ית בעירא דמצראי דחלין ליה ואנון יהון חזן הלא לדבחא
ימרון למרגמנא: קט מוסי ליס יצלח אן נצנע הדה אן ממא יכרהה אלמצריון
נדבח ללה רבנא פהל נדבח מא יכרהה אלמצריון בחצרתהם ולא ירגמונא:
דרך שלשת ימים נלך במדבר וזבחנו ליהוה אלהינו כאשר יאמר אלינו:
מהלך תלתה יומין נהיל במדברא ונדבח קדם י"י אלהנא כמא דיימר לנא:
לכן מסאפה תלאתה איאם נסיר פי אלבר ונדבח ללה רבנא כמא יאמרנא:
ויאמר פרעה אנכי אשלח אתכם וזבחתם ליהוה אלהיכם במדבר
רק הרחק לא תרחיקו ללכת העתירו בעדי: ואמר פרעה אנא אשלח יתכון
ותדבחון קדם י"י אלהכון במדברא לחוד ארחקא לא תרחקון למיזל צלו
עלי: קט פרעון אנא אטלקכם תדבחו ללה רבכם פי אלבר עדא אבעאדא
לא תבעדו פי אלמסיר אשפעו עני: ויאמר משה הנה אנכי יוצא מעמך

והעתרתי אל יהוה וסר הערב מפרעה מעבדיו ומעמו מחר רק אל יסף
פרעה התל לבלתי שלח את העם לזבח ליהוה: ואמר משה הא אנא
נפיק מעמך ואצלי קדם י"י ויעדי ערובא מפרעה מעבדוהי ומעמיה מחר
לחוד לא יוסיף פרעה לשקרא בדיל דלא לשלחא ית עמא לדבחא קדם י"י:
קט מוסי האנא כארג מן ענדך ואשפע אלי אללה פיזיל אלוחש ען פר'
וקואדה וקומה גדא עדא אלמכריה לא יעאודהא פי ללא יטלק אלקום
ידבחון ללה: ויצא משה מעם פרעה ויעתר אל יהוה: ונפק משה מן קדם
פרעה וצלי קדם י"י: פלמא כרג מן ענדה שפע אלי אללה: ויעש יהוה כדבר
משה ויסר הערב מפרעה מעבדיו ומעמו לא נשאר אחד: ועבד י"י כפתגמא
דמשה ואעדי ערובא מפרעה מעבדוהי ומעמיה לא אשתאר חד: פצנע
אללה כמא קאל מוסי ואזאל אלוחש ען פר' וען קואדה וקומה לם יבק ואחד:
ויכבד פרעה את לבו גם בפעם הזאת ולא שלח את העם: ויקר

עוממים הנשרפים בכבשן ובלעז אורבלש: פיח לשון הפחה שהרוח מפיחן ומפריחן: וזרקו משה וכלו' דבר
הנזרק בכח יתנו נזרק לא ביד אחת הרי נסים הרבה אחד שהחזיק קומצו של משה מלוא חפניים שלו ושל אהרן
ואחד שהלך האבק על כל ארץ מצרים: פורח אבעבועות: כתרגו' לשחין סגי אבעבועין [illegible] ידו צומחין לשחין
בועות: שחין לשון חמימות והרבה יש בלשון משנה שנה שחונה: באדם ובבהמה: ואם תאמר מאין היה להם
הבהמות והלא כבר נאמ' וימת כל מקנה מצרים לא נגזרה גזירה אלא על אותן שבשדות בלבד שנ' במקנך
אשר בשדה: והירא את דבר י"י הניס את מקנהו אל הבתים וכן שנויה במכילתא אבל ויקח שמאות וככ
בחור: את כל מגפותי: למדנו מכאן שמכת בכורות שקולה כנגד כל המכות: כי עתה שלחתי את ידי כי
או רציתי כשהייתה ידי במקנך שהכיתים בדבר שלחתיה והכיתי אותך ואת עמך עם הבהמות ותכחד

מן הארץ אבל
בעבור זאת
העמדתיך

פרעה ית לביה אף בזמנא הדא ולא שלח ית עמא׃ ואתקל פר׳ קלבה הדה

טמרה איצא ולם יטלק קום׃ ויאמר יהוה אל משה בא אל ד

פרעה ודברת אליו כה אמר יהוה אלהי העברים שלח את עמי ויעבדני׃

ואמר יי למשה עול לות פרעה ותמליל עמיה כדנן אמר יי אלהא דיהודאי

שלח ית עמי ויפלחון קדמי׃ פקל אלה למוסי אדכל אלי פר׳ וקל לה כדי׳

קאל אלה אלאה אלעבראניין אטלק קומי יעבדוני׃ כי אם מאן אתה לשלח

ועודך מחזיק בם׃ ארי אם לית אנת מסרב לשלחא ועד כען את מתקיף בהון׃ ד

פאנך אן אבית אן תטלקהם ועאדך מתמסך בהם׃ הנה יד יהוה הויה במקנך

אשר בשדה בסוסים בחמרים בגמלים בבקר ובצאן דבר כבד מאד׃ הא מחא

מן קדם יי הויא בבעירך דבחקלא בסוסותא בחמרי בגמלי בתורי ובענא

מותא סגי לחדא׃ פאן אפה אלה כאינה פי מואשיך אלתי פי אלצחרא פי אלכיל

ואלחמיר ואלגמאל ואלבקר ואלגנם ובא עטים גדא׃ והפלה יהוה בין מקנה

ישראל ובין מקנה מצרים ולא ימות מכל לבני ישראל דבר׃ ויפריש

יי בין בעירא דישראל ובין בעירא דמצראי ולא ימות מכולא לבני

ישראל מדעם׃ ויבין אלה בין מואשי בני אסר ובין מואשי אלמצריין ולא

ימות מן גמיע מא הו לבני אסר שיא׃ וישם יהוה מועד לאמר מחר

יעשה יהוה הדבר הזה בארץ׃ ושוי יי זמנא למימר מחר יעביד יי

פתגמא הדין בארעא׃ וציר אלה וקתא קאילא גדא יצנע אלה הדה

אלאמר פי אלבלד׃ ויעש יהוה את הדבר הזה ממחרת וימת כל מקנה מצרים

וממקנה בני ישראל לא מת אחד׃ ועבד יי ית פתגמא הדין ביומא דבתרוהי

ומית כל בעירא דמצראי ומבעירא דבני ישראל לא מית חד׃ פצנע אלה

הדא אלאמר מן גד ומאת גמיע מואשי אלמצריין ומן מואשי בני אסר לם

ימות ואחד׃ וישלח פרעה והנה לא מת ממקנה ישראל עד אחד ויכבד לב

פרעה ולא שלח את העם׃ ושלח פרעה והא לא מית מבעירא דישראל

עד חד ואתיקר לבא דפרעה ולא שלח ית עמא׃ פבעת פר׳ ונטר פאדא לם ימות

מן מואשי בני אסר ואחד. פתקל קלבה ולם יטלק קום׃ ויאמר

מן הארץ אבל בעבור זאת העמדתיך וגו׳ עודך מסתולל בעמי כתרגו׳ כביבשת ביה בעמי והוא מגזרת מסלה דמתרגמינן אורח כבישא ובלעז קלציר וכבר פירשתי בסוף ויהי מקץ כל תיבה שתחלת יסודה סמך והיא באה לדבר בלשון מתפעל נותן התי״ו שלשמוש באמצע אותות שלעיקר כגון זו וכגון ויסתבל החגב מגזרת

סבל׳ פי׳

תעתוד

יהוה אל משה ואל אהרן קחו לכם מלא חפניכם פיח כבשן וזרקו משה
השמימה לעיני פרעה׃ ואמר ײ למשה ולאהרן סבו לכון מלי חופניכון פיח
דאתונא ויזרקניה משה לצית שמיא לעיני פרעה׃ פקאל אללה למוסי והרון
כרן לכם מל חפניכם מן פיח אלאתון ויהוי בה מוסי פי אלהוא בחצרת פרע׳
והיה לאבק על כל ארץ מצרים והיה על האדם ועל הבהמה לשחין פרח
אבעבעת בכל ארץ מצרים׃ ויהי לאבקא על ארעא דמצרים ויהי
על אנשא ועל בעירא לשחין סגי אבעבועין בכל ארעא דמצרים׃ ויציר
גבארא פי גמיע בלד מצר ויכן פי אלנאס ואלבהאים קרח נאבת מתנפט פי
גמיע בלד מצר׃ ויקחו את פיח הכבשן ויעמדו לפני פרעה ויזרק אתו
משה השמימה ויהי שחין אבעבעת פרח באדם ובבהמה׃ ונסיבו ית פיח
דאתונא וקמו קדם פרעה וזרק יתיה משה לצית שמיא והוה שחין אבעבועין
סגי באנשא ובבעירא׃ פאכדא מן פיח אלאתון והוא בה מוסי פי אלהוא פצאר
קרח מתנפט נאבת פי אלנאס ואלבהאים׃ ולא יכלו החרטמים לעמד לפני משה
מפני השחין כי היה השחין בחרטמים ובכל מצרים׃ ולא יכילו חרשיא למקם
קדם משה מן קדם שחנא ארי הוה שחנא בחרשיא ובכל מצרים׃ ולם
יטיקו אלעלמא אן יקפו בין ידי מוסי מן קבל אלקרח לאנה כאן פיהם ופי
סאיר אלמצריין׃ ויחזק יהוה את לב פרעה ולא שמע אלהם כאשר דבר יהוה
אל משה׃ ואתקיף ײ ית לבא דפרעה ולא קביל מנהון כמא דמליל ײ עם משה׃
ושדד אללה קלב פר׳ ולם יקבל מנהמא כמ׳ קאל אללה למוסי׃ פ ויאמר
יהוה אל משה השכם בבקר והתיצב לפני פרעה ואמרת אליו כה אמר יהוה
אלהי העברים שלח את עמי ויעבדני׃ ואמר ײ למשה אקדים בצפרא
ואתעתד קדם פרעה ותימר ליה כדנן אמר ײ אלהא דיהודאי שלח ית עמי
ויפלחון קדמי׃ וקאל אללה למוסי אדלג בגדאה וקף בין ידי פרעון וקל לה כד׳
קאל אללה אלה אלעבראניין אטלק קומי יעבדוני׃ כי בפעם הזאת אני שלח את
כל מגפתי אל לבך ובעבדיך ובעמך בעבור תדע כי אין כמני בכל הארץ׃
ארי בזמנא הדא אנא שלח ית כל מחתי בלבך ובעבדך ובעמך בדיל
דתדע ארי לית דכותי בכל ארעא׃ לאני פי הדה אלמרה אנא באעת

בבקר

בכתיר מן אפאתי פי קלבך וקומך וקוארך לכי תעלם אן ליס מתלי פי גמיע
אלעאלם: כי עתה שלחתי את ידי ואך אותך ואת עמך בדבר ותכחד מן הארץ
ארי כען קריב קדמי דשלחית פון ית מחת גבורתי ומחית יתך וית עמך
במותא ואשתיציתא מן ארעא: לאני לאן לו אטלקת אפתי לקתלתך
וקומך בטובא ואגחדת מן אלארץ: ואולם בעבור זאת העמדתיך בעבור
הראתך את כחי ולמען ספר שמי בכל הארץ: וברם בדיל דא קיימתך בדיל
לאחזיותך ית חילי ובדיל דיהון משתען גבורת שמי בכל ארעא: ולכן
בסבב כדה בקיתך לכי אוריך קותי ולכי יקץ אסמי פי גמיע אלעאלם:
עודך מסתולל בעמי לבלתי שלחם: עד כען כבישת ביה בעמי בדיל דלא
לשלחותהון: ומהמאך מתלבץ בקומי ללא תטלקהם: הנני ממטיר כעת
מחר ברד כבד מאד אשר לא היה כמהו במצרים למן היום הוסדה ועד
עתה: האנא מחית כעדנא הדין מחר ברדא תקיף לחדא דלא הוה דכותיה
במצרים למן יומא דאשתכללת ועד כען: האנא ממטר פי מתל הדי
אלוקת מן גד ברד עטים גדא מא לם יכן מתלה פי מצר מן יום אססת
אלי אלאן: ועתה שלח העז את מקנך ואת כל אשר לך בשדה כל האדם
והבהמה אשר ימצא בשדה ולא יאסף הביתה וירד עליהם הברד ומתו:
וכען שלח כנוש ית בעירך וית כל דלך בחקלא כל אנשא ובעירא
דישתכח בחקלא ולא יתכניש לביתא ויחות עליהון ברדא וימותון: פ
פאבעת אן יגן מאשיתך וגמיע מאלך אלדי פי אלצחרי פאנה אי אנסאן
או בהימה וגד פי אלצחרי ולם יגמע אלי אלמנזל פינזל עליהם אלברד וימותון:
הירא את דבר יהוה מעבדי פרעה הניס את עבדיו ואת מקנהו אל הבתים:
דדחיל מפתגמא דיי: מעבדי פרעה כנש ית עבדוהי וית בעיריה לבתיא:
פמן כאף כלאם אללה מן קואד פרעה אהרב עבידה ומאשיתה אלי אלביות:
ואשר לא שם לבו אל דבר יהוה ויעזב את עבדיו ואת מקנהו בשדה: ודלא
שוי לביה לפתגמא דיי: שבק ית עבדוהי וית בעיריה בחקלא: ומן לם יגעל
באלה אלי כלאם אללה תרך עבידה ומאשיתה פי אלצחרי:
ויאמר יהוה אל משה נטה את ידך על השמים ויהי ברד בכל ארץ מצרים

עודך מסתולל
בעמי לבלתי
לת בלשם
[illegible]
[illegible]
[illegible]

כל האדם
וכל
הבהמה
קבג

על האדם ועל הבהמה ועל כל עשב השדה בכל ארץ מצרים: ואמר יי׳ למשה
אריס ית ידך על צית שמיא ויהי ברדא בכל ארעא דמצרים על אנשא
ועל בעירא ועל כל עשבא דחקלא בכל ארעא דמצרים: פקל אלה למוסי מד
ידך נחו אסמא יכון ברד פי גמיע בלד מצר עלי אנאס ואלבהאים ועלי גמיע
עשב אלצחרי׳ פי בלד מצר: ויט משה את מטהו על השמים ויהוה נתן
קלת וברד ותהלך אש ארצה וימטר יהוה ברד על ארץ מצרים: וארים
משה ית חטריה על צית שמיא ויי׳ יהב קלין וברד ומהלכא אישתא על
ארעא ואמטר יי׳ ברדא על ארעא דמצרים: פמד מוסי׳ עצאה נחו אסמא
פאעלן אלה אצואתא וברדא וסארת אלנאר עלי׳ אלארץ ואמטר אלה
ברדא עלי׳ בלד מצר׳: ויהי ברד ואש מתלקחת בתוך הברד כבד מאד
אשר לא היה כמהו בכל ארץ מצרים מאז היתה לגוי: והוה ברדא
ואישתא משתלהבא בגו ברדא תקיף לחדא דלא הוה דכותיה בכל
ארעא דמצרים מעדן דהוות לעם: פכאן אלברד ונאר מתלכדה פי וסטה
עטים גדא מא לם יכון מת׳לה פי גמיע בלד מצר מנד צארת לאמה:
ויך הברד בכל ארץ מצרים את כל אשר בשדה מאדם ועד בהמה ואת
כל עשב השדה הכה הברד ואת כל עץ השדה שבר: ומחא ברדא בכל
ארעא דמצרים ית כל דבחקלא מאנשא ועד בעירא וית כל עסבא
דחקלא מחא ברדא וית כל אילני חקלא תבר: פצרב אלברד פי גמיע
בלד מצר גמיעמא פי אלצחרי׳ מן אנסאן אלי׳ בהימה וצרב גמיע
עשבהא וכסר גמיע שגרהא: רק בארץ גשן אשר שם בני ישראל
לא היה ברד: לחוד בארעא דגשן דתמן בני ישר׳ לא הוה ברדא: ערא
פי בלד אלגדיר אלדי תם בני אסר׳ לם יכון ברד: וישלח פרעה ויקרא למשה
ולאהרן ויאמר אלהם חטאתי הפעם יהוה הצדיק ואני ועמי הרשעים:

סבל׳ פי תשמיד בליבו מגזרת שד ונגיד׳ מסתכל הוית׳ כעת מחר׳ כעת הזאת למחר שרטט לו שריטה בכותל למחר
כשתגיע חמה לכאן ירד הברד׳ הוסדה׳ שנתיסדה וכל תיבה שתחלת יסודה יו״ד כגון יסד ילד ידע יסר כשתיא מתפעלת תבא
הוי״ו במקום היו״ד כמו הוסדה הולדה ויודע ויולד ליוסף׳ בדברים לא יוסר עבד׳ שלח העז׳ כתרגו׳ שלח כנוש וכן יושבי
הגבים העיזו העיזו בני בנימין׳ ולא יאסף הביתה׳ לשון הכנסה הוא׳ הנס׳ הבריח׳ על השמים׳ לצד השמים׳ ומדר״ש
אגדה הגביהו הקב״ה למעלה מן השמים׳ מתלקחת בתוך הברד׳ נס בתוך נס האש והברד מעורבין והברד מים
הוא ולעשות רצון קונם עשו שלום ביניהם׳ ורב׳ דיו לו כמה שהוריד כבר׳ כצאתי את העיר׳ אבל בתוך העיר
לא התפלל לפי שהיתה מלאה גלולים׳ טרם תיראון׳ עדיין לא תיראון וכן כל טרם שבמקרא עדיין לא הוא
ואינו לשון קודם טרם ישכבו עדלא שכיבו׳ טרם יצמח עדלא צמח אף זה כן הוא ידעתי כי עדיין אינכם
יראים

חטאתי הפעם
כיון שראה א״ש
וברד נלחמים
כאחד לא א״ש
מלחכת את
הברד ולא הברד
כבה את האש
מיד אחז ואמ׳
יי׳ הצדיק הוא
שהצדיק בין
כל יתיו והשלימם
זה לזה וכהא
המשל וכחר
עמו עושה שלום
במרומיו
המשל זה של האש
וכחר זה של הברד

השלח פרעה יקרא למשה ולאהרן ואמר להון חבית המנא הדא· יי׳ זכאה·
ואנא ועמי חייבין: פבעת פר ודעא במוסי והרון וקאל להמא קד אכטאת הדה
אלמרה אללה אלעדל ואנא וקומי אלטאלמין: העתירו אל יהוה ורב מהית קלת
אלהים וברד ואשלחה אתכם ולא תסיפון לעמוד· צלו קדם יי׳· וסגי קדמוהי
רוח דלא יהון עלנא קלין דלוט כאלין מן קדם יי׳ וברדא ואשלח יתכון ולא תוספון
לאתעכבא: אשפעא אלי אללה וחסבנא אן תכון אצואת אללה וברד עלינא
חתא אטלקכם ולא תעאודו אן תקפו: ויאמר אליו משה כצאתי את העיר
אפרוש את כפי אל יהוה הקלת יחדלון והברד לא יהיה עוד למען תדע
כי ליהוה הארץ: ואמר ליה משה כמיפקי מן קרתא אפרוס ית ידי בצלו קדם יי׳·
קליא יתמנעון· וברדא לא יהי עוד· בדיל דתדע· ארי דיי׳ ארעא: פקאל
לה מוסי· ארי׳ כרגת מן אקריה אבסט ידי׳ אלי׳ אללה פתנקטע אלאצואת
ואלברד לא יכון איצא לכי תעלם אן אלארץ ללה: ואתה ועבדיך ידעתי כי טרם
תיראון מפני יהוה אלהים: ואת ועבדך· ידעא· ארי עד כען לא אתכנעתון·
מן קדם יי׳ אלהים: ואמא אנת וקואדך פאעלמו קבל אן תכאפו מן בין ידי
אללה: והפשתה והשערה נכתה כי השערה אביב והפשתה גבעל: וכתנא
וסערי לקו· ארי סעריא אביב· וכתנא גבעולין: ואן אלכתאן ואלשעיר קד עטבא
לאן אלשעיר כאן פריכא ואלכתאן משלפא: והחטה והכסמת לא נכו כי
אפילת הנה: וחטיא וכונתיא לא לקאה· ארי אפלתא אנון: ואלחנטה ואלכרסנה
לם יעטבא לאנהמא אפילתאן: ויצא משה מעם פרעה את העיר ויפרש
כפיו אל יהוה ויחדלו הקלות והברד ומטר לא נתך ארצה: ונפק משה מלות
פרעה ית קרתא· ופרס ידוהי בצלו קדם יי׳· ואתמנעו קליא וברדא· ומטרא דהוה
נחית לא מטא על׳ ארעא: ולמא כרג מוסי׳ מן ענד פר׳ ומן קריתה בסט ידיה

יראים ומעתה הרוחה תעמדו בקלקולכם·· והפשתה והשעורה נכתה׳ נשברה לשון פל נכה כאים וכן לא
נכו· ולא יתכן לפרשם לשון מכאה שאין נון במקום ה״א לפרש נכתה מחו הוכתה נכו כמו הכו שה הנון שורש
בתיבה והרי הוא מגדלת ושומו עצמותיו לא ראו·· כי השעורה אביב· כבר בישלה ועומדת בקשיה ונשתברו
ונפלו· וכן הפשתה גדלה כבר והוקשה לעמוד בגבעוליה·· השעורה אביב· עמדה באביה· לשון באבי הנחל··
כי אפילות הנה׳ מאוחרות ועדיין היו רכות ויכולות לעמוד בפני קשה ואעפ״כ ואת כל עשב השדה הכה הברד
ישני ש בשוטו שלמקרא בעשבים בקלחים הראוין ללקות בברד׳ ומדרש ר׳ תנחומא יש מרבו׳ שנחלקו על
זאת ודרשו כי אפילת פלאי פלאות נעשו להם שלא לקו·· לא נתך· לא הגיע לארץ ואף אותן שהיו באויר לא
הגיעו לארץ ודומה לו ותתך עלינו האלה והשבועה דעזרא ותגיע עלינו· ומנחם בן סרוק חיברו בחלק כהתוך כסף
לשון יציקת מתכת ונראה אני את דבריו כתרגו׳ ויצק ואתיך ליצקת לאתכא׳ אף זה לא נתך לא הוצק לארץ·· חזק

חסלת פ׳ וארא בע״ה

ויאמר יי׳ אל משה

בין ידי אללה פאנתהת אלאצואת ואלברד ואלמטר לם יגזל עלי אלארץ׃ וירא פרעה כי חדל
המטר והברד והקלת ויסף לחטא ויכבד לבו הוא ועבדיו׃ וחזא פרעה ארי אתמנע
מטרא וברדא וקליא ואוסיף למחטי ויקריה ללביה הוא ועבדוהי׃ ולמא ראא פר אן
קד אנתהת אלמטר ואלברד ואלאצואת עאוד אלכטא ותקל קלבה הו וקואדה׃ ויחזק
לב פרעה ולא שלח את בני ישראל כאשר דבר יהוה ביד משה׃ ואתקף לבא
דפרעה ולא שלח ית בני ישראל כמא דמליל יי בידא דמשה׃ פאשתד קלב פר
ולם יטלקהם כמא קאל אללה למוסי׃

ויאמר יהוה אל משה בא אל פרעה כי אני הכבדתי את לבו ואת לב עבדיו למען
שתי אתתי אלה בקרבו׃ ואמר יי למשה עול לות פרעה ארי אנא
יקרית ית לביה וית לבא דעבדוהי בדיל לשואה אתי אלין בינהון׃ ו[illegible]ם
קאל אללה למוסי אדכל אלי פר פאני קד קוית קלבה וקלב קואדה לכי אחל
אפאתי הדה בהם׃ ולמען תספר באזני בנך ובן בנך את אשר התעללתי
במצרים ואת אתתי אשר שמתי בם וידעתם כי אני יהוה׃ ובדיל
דתשתעי קדם ברך ובר ברך ית נסין דעבדית במצרים וית אתותי דשויתי
בהון ותדעון ארי אנא יי׃ ולכי תקץ עלי אבנך ואבן אבנך מא במשת
בטמצריין ואפאתי אלתי אחללתהא בהם ותעלמון אני אללה׃ ויבא משה
ואהרן אל פרעה ויאמרו אליו כה אמר יהוה אלהי העברים עד מתי מאנת
לענת מפני שלח עמי ויעבדני׃ ועאל משה ואהרן לות פרעה ואמרו ליה
כדנן אמר יי אלהא דיהודאי עד אמתי מסריב את לאתכנעא מן קדמי שלח
עמי ויפלחון קדמי׃ פדכל מוסי והרון אלי פר וקאלא לה כדי קאל אללה אלה
אלעבראניין אלי כם אבית אן תכשע מן בין ידיי אטלק קומי יעבדוני׃ כי אם

ויאמר יי אל משה בא אל פרעה והתרה בו׳ שתי שומי שאשית אני׳ התעללתי שיחקתי כמו כי התעללת
בי׳ הלא כאשר התעולל בהם האמור במצרים ואינו לשון פועל ומעללים שאם כן היה לו לכתוב
עוללתי כמו ועולל למו כאשר עוללת לי׳ אשר עולל לי׳ לענות כתרגו׳ לאתכנעא והוא מגזרת עני מאנת
להיות עני ושפל מפני׳ את עין הארץ את מראה הארץ ולא יוכל הרואה לראות את הארץ ולשון קצרה דיבר
הטרם תדע העוד לא ידעת כי אבדה מצ׳ ויושב הושבו ע״י שליח ששלחו אחריהם והשיבום אל פרעה׳ ראו כי רעה
נגד פניכם כתרגו׳ ומדרש אגדה ממעתי כוכב א׳ יש ששמו רעה אמ׳ להם פר׳ רואה אני באצטגנינות שלי
אותו כוכב עולה לקראתכם במדבר והוא סימ׳ דם והריגה וכשחטאו ישרא׳ בעגל ובקש הקב״ה להרגם אמ׳ משה
בתפלתו למה יאמרו מצרים לאמר ברעה הוציאם זו היא שאמ׳ להם ראו כי רעה נגד פניכם מיד וינחם יי על

מאן אתה לשלח את עמי הנני מביא מחר ארבה בגבלך: ארי אם מסרב את
לשלחא ית עמי האנא מייתי מחר גובא בתחומך: פאנך אן אבית אן
תטלק קומי האנא אתי בג'ראד אנדא פי תכמך: וכסה את עין הארץ ולא
יוכל לראות את הארץ ואכל את יתר הפלטה הנשארת לכם מן הברד
ואכל את כל העץ הצמח לכם מן השדה: ויחפי ית עין שמשא דארעא
ולא יכול למחזי ית ארעא וייכול ית שאר שיזבתא דאשתארת לכון מן
ברדא וייכול ית כל אילנא דאצמח לכון מן חקלא: פיגטי עין אלארץ ולם
יטיק אחד אן ינצר אליהא ויאכל באקי אפלתה אלתי תבקת לכם מן אלברד
ויאכל גמיע אלשגר אלנאבת לכם פי אלצחרא: ומלאו בתיך ובתי כל
עבדיך ובתי כל מצרים אשר לא ראו אבתיך ואבות אבתיך מיום
היותם על האדמה עד היום הזה ויפן ויצא מעם פרעה: ויתמלון בתך
ובתי כל עבדך ובתי כל מצראי דלא חזו אבהתך ואבהת אבהתך
מיומא דהוו על ארעא עד יומא הדין ואתפני ונפק מן קדם פרעה: ותמתלי
מנה ביותך וביות קואדך וביות סאיר אלמצריין מא לם יראה מתלה אבאיך
ואבא אבאיך מנד כאנו עלי אלארץ אלי הדי אליום תם ולא וכרג מן
ענד פר: ויאמרו עבדי פרעה אליו עד מתי יהיה זה לנו למוקש שלח
את האנשים ויעבדו את יהוה אלהיהם הטרם תדע כי אבדה מצרים:
ואמרו עבדי פרעה ליה עד אימתי יהי דין לנא לתקלא שלח ית גבריא
ויפלחון קדם יי אלההון העד כען לא ידעת ארי אבדת מצרים: פקאל
קואד פר לה אלי כם יכון הדי לנא והקא אטלק אלקום יעבדון ללה רבהם קבל

על הרעה והפך את הדם לדם מילה שמל יהושוע אותם וזהו שנ׳ היום גלותי את חרפת מצרים מעליכם שהיו אומרי׳ לכם דם אנו רואין עליכם במדבר לא כן׳ כאשר אמרתם להוליך הטף עמכם אלא לכו הגברים ועבדו את יי׳ כי אותה בקשתם עד הנה נזבחה לאלהינו ואין דרך הטף לזבוח׳ ויגרש אותם׳ הרי זה לשון קצר ולא פירש מי המגרש׳ בארבה בשביל מכת הארבה׳ ואחריו לא יהיה כן׳ ואותו שהיה בימי יואל שנ׳ כמוהו לא נהיה מן העולם למדנו שהיה כבד משלמשה שע׳ מינין הרבה שהיו יחד ארבה ילק חסיל גזם׳ אבל שלמשה מין אחד וכמוהו לא היה ולא יהיה׳ כל ירק׳ עלה ירוק וירוקא בלעז׳ לא נשאר ארבה אחד אף המלוחים שמלחו מהם ורוח הקדים רוח מזרחית׳ נשא את הארבה׳ לפי שבא כנגדו שמצרים בדרומית מערבית היתה כמו שמפרש במקום אחר׳ רוח ים׳ רוח מערבית׳ ימה סוף׳ אומר אני שים סוף מקצתו במערב כנגד כל רוח דרומית וגם

אן תשאהר מצר קד באדת׃ ויושב את משה ואת אהרן אל פרעה ויאמר
אלהם לכו עבדו את יהוה אלהיכם מי ומי ההלכים׃ ואתתב ית משה וית
אהרן לות פרעה ואמר להון איזילו פלחו קדם יי אלהכון מן ומן אזלין׃
פארד מוסי והרון אלי פר׳ וקאל להמא אמצו אעבדו אללה רבכם מן ומן
אלמאציין׃ ויאמר משה בנערינו ובזקנינו נלך בבנינו ובבנותינו בצאננו
ובבקרנו נלך כי חג יהוה לנו׃ ואמר משה בעולימנא ובסבנא ניזיל בבננא
ובבנתנא בענא ובתורנא ניזיל ארי חגא קדם יי לנא׃ קאל מוסי בצביאננא
ובשיוכנא נמצי בבנינא ובבנאתנא בגנמנא ובקרנא נמצי לאן חג אללה
לנא׃ ויאמר אלהם יהי כן יהוה עמכם כאשר אשלח אתכם ואת טפכם
ראו כי רעה נגד פניכם׃ ואמר להון יהי כין מימרא דיי בסעדכון כד אשלח
יתכון וית טפלכון חזו ארי בישא אתון סבירין למעבד לקביל אפיכון
לאסתחרא׃ קאל להם יכון כדאך אללה מעכם כמי אטלקכם ואטפלכם
הודא ארא אשר הרא נגוהכם׃ לא כן לכו נא הגברים ועבדו את יהוה
כי אתה אתם מבקשים ויגרש אתם מאת פני פרעה׃ לא כין איזילו
כען גבריא ופלחו קדם יי ארי יתה אתון בעין ותריך יתהון מן קדם פרעה׃
ליס כדאך ימצי [illegible] מנכם יעבדו אללה פאנכם אנמא תטלבונה׃
וטרדהם מן בין ידי פר׳׃ ויאמר יהוה אל משה נטה ידך
על ארץ מצרים בארבה ויעל על ארץ מצרים ויאכל את כל עשב
הארץ את כל אשר השאיר הברד׃ ואמר יי למשה ארים ידך על
ארעא דמצרים וייתי גובא ויסק על ארעא דמצרים וייכול ית כל
עסבא דארעא ית כל דאשאר ברדא׃ וקאל אללה למוסי מד ידך עלי
בלד מצר ויאכל גמיע עשבהא גמיע מא בקאה אלברד׃ ויט משה
את מטהו על ארץ מצרים ויהוה נהג רוח קדים בארץ כל היום ההוא
וכל הלילה הבקר היה ורוח הקדים נשא את הארבה׃ וארים משה ית
חטריה על ארעא דמצרים ויי דבר רוח קדומא בארעא כל יומא ההוא
וכל ליליא צפרא הוה ורוח קדומא נטל ית גובא׃ פמד מוסי עצאה עלי
בלד מצר וסאק אללה ריח אלקבול פי אלבלד טול דלך אלנהאר ולילה פלמא

במזרחה שלארץ. מערב לפיכך רוח ים תקעו לארבה בימה סוף כנגדו וכן מצינו לשון תקומין שהוא פונה לצד מזרח של מים סוף ועד
מזרח ים פלשתים הוא מלח [illegible] מערב של ים פלשתים במערב [illegible] של פלשתים יושבי חבל הים גוי כרתים [illegible] וימש חשך ויחשך עליהם חשך
[illegible]

ויעל הארבה

כאבת גבראד הדא הסול ריח מקבל גבראד: ויעל הארבה על כל ארץ מצרים
וינח בכל גבול מצרים כבד מאד לפניו לא היה כן ארבה כמהו ואחריו לא
יהיה כן: וסליק גובא על כל ארעא דמצרים ושרא בכל תחום מצרים
תקיף לחדא קדמוהי לא הוה כין גובא דכותיה ובתרוהי לא יהי כין: פצעד
גבראד עלי גמיע בלד מצר ואסתקר פי גמיע תכומהא עטים גדא מא לם
יכן קבלה גראד מתלה ובעדה לם יכון כדאך: ויכס את עין כל הארץ
ותחשך הארץ ויאכל את כל עשב הארץ ואת כל פרי העץ אשר
הותיר הברד ולא נותר כל ירק בעץ ובעשב השדה בכל ארץ מצרים:
וחפא ית עין שמשא דכל ארעא וחשוכת ארעא ואכל ית כל עסבא
דארעא וית כל פירי אילנא דאשאר ברדא ולא אשתאר כל ירוק באילנא
ובעסבא דחקלא בכל ארעא דמצרים: פגטא עין גמיע גבלה חתא
אטלם ואכל גמיע עשבה וגמיע תמר אשגר אלדי בקאה אלברד ולם
יבק שי מן אכצרה פי אשגר ועשב אצחרי פי גמיע בלד מצר: וימהר
פרעה לקרא למשה ולאהרן ויאמר חטאתי ליהוה אלהיכם ולכם: ואוחי
פרעה למקרי למשה ולאהרן ואמר חביתי קדם יי אלהכון ולכון: תם אסרע
פר' ודעי במוסי' והרון וקאל קד אכטאת ללה רבכמא ולכמא: ועתה שא
נא חטאתי אך הפעם והעתירו ליהוה אלהיכם ויסר מעלי רק את
המות הזה: וכען שבוק כען לחובי ברם זמנא הדא וצלו קדם יי אלהכון
ויעדי מני להוד ית מותא הדין: ואלאן פאחתמלא דנבי הדה אלמרה
ואשפעא אלי אללה רבכמא אן יזיל עני הדי אלמות אלמחץ: ויצא מעם
פרעה ויעתר אל יהוה: ונפק מלות פרעה וצלי קדם יי: פלמא כרג מן ענדה
שפע אלי אללה: ויהפך יהוה רוח ים חזק מאד וישא את הארבה ויתקעהו
ימה סוף לא נשאר ארבה אחד בכל גבול מצרים: והפך יי רוח מערבא
תקיף לחדא ונטל ית גובא ורמהי לימא דסוף לא אשתאר גובא חד בכל תחום
מצרים: פקלב אללה ריחא גרביא שדידא גדא וחמל אלגראד וצכה באלבחר

רק את המות הזה שרוקו ממית דאמר ל' חבינה זי' דבר באמרי בארבה פין שחוס שלמלי פין קנוס איכול בריה יכולה לעמוד לפניו רוקו ממית ומייבש שעומד בצלו הכני דומות לקרני הסוס כפיו דומות לכף האריה שניו דומות לשלגם כנפיו דומות לכנפי העוף צוארו דומה לצואר הסוס לבו דומה ללב האדם גבו דומה לגב הנקם ... שוקיו דומין למסל ... לקרק כתובות ... מכבי שהוא ... ממקום כס:

ומורדים אותה פורתו לשון ממשש בצהרים שהיה כפול ומכופל ועב עד שהיה בו ממש: שלשת ימים שלש שלימים טרצ"נא בלע"ז וכן שבעת בכל מקום שטיינא של ימים: ויהי חשך אפלה שלשת ימים חשך של אופל שלא ראו איש את אחיו אותן שלשת ימים ועוד שלשת ימים אחרים חושך מוכפל על זה שלא קמו איש מתחתיו יושב אין יכול לעמוד ועומד אין יכול לישב: ולמה הביא עליהם חשך שהיו רשעים באותו הדור בישראל ולא היו רוצים לצאת ומתו בשלשת ימי אפלה כדי שלא יראו מצרים במפלתם ויאמרו גם לוקים במונו ועוד שחפשו ישראל וראו את כליהם וכשיצאו והיו שואלין מהם והיו אומרין אין בידינו כלום אומרו אני ראיתיו

אקלזם· ולם תבק גראדה ואחדה פי גמיע בלד מצר: ויחזק יהוה את לב פרעה
ולא שלח את בני ישראל: ותקיף יי׳ ית לבא דפרעה· ולא שלח ית בני
ישראל: פשדד אלה קלב פר׳· ולם יטלק בני אסר׳: פ

כב ויאמר יהוה אל משה נטה ידך על השמים ויהי חשך על ארץ מצרים וימש
חשך: ואמר יי׳ למשה ארים ידך על צית שמיא· ויהי חשוכא על ארעא
דמצרים· בתר דיעדי קבל ליליא: וקאל אלה למוסי׳ מד ידך נחו אלסמא· יכון צלאם
עלי׳ גמיע בלד מצר· בעד זואל צלאם אלליל: ויט משה את ידו על השמים ויהי
חשך אפלה בכל ארץ מצרים שלשת ימים: וארים משה· ית ידיה על צית
שמיא· והוה חשוך קבל בכל ארעא דמצרים תלתה יומין: פמד מוסי׳ ידה נחו
אלסמא· פכאן צלאם אפל׳ פי גמיע בלד מצר תלת איאם: לא ראו איש את
אחיו ולא קמו איש מתחתיו שלשת ימים ולכל בני ישראל היה אור
במושבתם: לא חזו גבר ית אחוהי ולא קמו אנש מתחותוהי תלתה יומין:
ולכל בני ישראל· הוה נהורא במותבניהון: לם ירא אנסאן אכאה· ולם יקום
אנסאן מן מכאנה תלת איאם ולגמיע בני אסר׳· כאן נור פי מסאכנה
ויקרא פרעה אל משה ויאמר לכו עבדו את יהוה רק צאנכם ובקרכם
יצג גם טפכם ילך עמכם: וקרא פרעה למשה ואמר איזילו פלחו קדם יי׳
לחוד· ענכון ותוריכון שבוקו· אף טפלכון ייזיל עמכון: פדעא פר׳ במוסי׳
וקאל אמצו ואעבדו אלה· לכן גנמכם ובקרכם דעוהא· ואטפאלכם תמצי׳ כ
מעכם: ויאמר משה גם אתה תתן בידנו זבחים ועלת ועשינו ליהוה אלהינו:
ואמר משה אף את תתין בידנא נכסת קדשין ועלון· ונעביד קדם יי׳ אלהנא:
קאל מוסי׳: בל אנת תעטינא דבאיחא ועואעדא· נקרבהא ללה רבנא:
וגם מקננו ילך עמנו לא תשאר פרסה כי ממנו נקח לעבד את יהוה אלהינו
ואנחנו לא נדע מה נעבד את יהוה עד באנו שמה: ואף בעירנא ייזיל
עמנא לא נשאר מניה מדעם· ארי מניה אנחנא נסבין למפלח קדם יי׳ אלהנא·
ואנחנא לית אנחנא ידעין מא נפלח קדם יי׳ עד מיתנא לתמן: ומואשינא
איצא תמצי מענא· לם יבק מנהא צלף· לאן מנהא נאכד· מא נעבד בה

ביתך במקום פלוני הוא· ויצג· יהא מוצג במקומו· גם אתה תתן· לא דייך שמקנינו ילך עמנו שלא מעלך תתן· פרסה· פרסת
רגל בלע״ז פלנטא· לא נדע מה נעבוד· כמה תכבד העבודה שמא ישאל יותר ממה שבידינו· כן רבות· יתה דבלה ובזמנו דבלת
אמת שלא אוסיף עוד לאותפניך· כלה· גמירה· כלה פליל כלכם ישלח· דבר נא· אין נא אלא לשון בקשה בבקשה ממך
הזהירם עלכך שלא יאמר אותו צדיק אברהם ועבדום וענו אותם קיים בהם ואחרי כן יצאו ברכוש גדול לא קיים בהם· ויאמר

אלה רבנא׃ ונחן לם נעלם כם מקדאר מא נעבד בה אלה מנהא · אלי אן נציר
אלי תם׃ ויחזק יהוה את לב פרעה ולא אבה לשלחם׃ ותקיף יי׳ ית לבא
דפרעה · ולא אבא לשלחותהון׃ פשדד אלה קלבה · ולם ישא אטלאקהם׃
ויאמר לו פרעה לך מעלי השמר לך אל תסף ראות פני כי ביום ראתך פני
תמות׃ ואמר ליה פרעה איזיל מעלוי · אסתמר לך · לא תוסיף למחזי אפי ·
ארי ביומא דתחזי אפי תמות׃ קאל לה פרעון אמץ ענּי · אחדר · אן תרא
ונהי · פאנך פי יום תרא ונהי תקתל׃ ויאמר משה כן דברת לא אסף עוד
ראות פניך׃ ואמר משה יאות מלילתא · לא אוסיף עוד למחזי אפך׃ קאל
לה מוסי׳ נעמא קלת · לא אעאוד אן ארא וגהך׃ פ

ויאמר יהוה אל משה עוד נגע אחד אביא על פרעה ועל מצרים אחרי
כן ישלח אתכם מזה כשלחו כלה גרש יגרש אתכם מזה׃ ואמר יי׳ ל
משה · עוד מכתש חד איתי על פרעה ועל מצרים בתר כין · ישלח יתכון
מכא · כשלחותיה · גמירא · תרכא יתריך יתכון · מכא׃ וקאל אלה למוסי׳ · קד
בקא בלא ואחד אחלה בפר׳ ומצריין · ובעד דלך יטלקכם מן ההנא ·
ועند אטלאקה גמלה יטרדכם מן ההנא׃ דבר נא באזני העם וישאלו ·
איש מאת רעהו ואשה מאת רעותה כלי כסף וכלי זהב׃ מליל כען
קדם עמא · וישאלון גבר מן חבריה · ואתתא מן חברתה מנין דכסף
ומנין דדהב׃ מר אלקום · באן יסתוהב אלרגל מן צאחבה · ואמראה מן
צאחבתהא · אניה פצה ואניה דהב׃ ויתן יהוה את חן העם בעיני מצרים
גם האיש משה גדול מאד בארץ מצרים בעיני עבדי פרעה ובעיני
העם׃ ויהב יי׳ ית עמא לרחמין בעיני מצראי · אף גברא משה · רב
לחדא בארעא דמצרים בעיני עבדי פרעה ובעיני עמא׃ פאעטא
אלה אלקום חטא ענד אלמצריין · ואמא מוסי׳ · אלרסול פעט׳ים גדא פי
גמיע בלד מצר · ענד קואד פר׳ וסאיר אלקום׃ ויאמר ג
משה כה אמר יהוה כחצת הלילה אני יוצא בתוך מצרים׃ ואמר משה
כדנן אמר יי׳ כפלגות ליליא · אנא מתגלי בגו מצרים׃ פקאל מוסי׳ · כדי קאל

משה כה אמר יי׳ כחצות הלילה · בעמדו לפני פרעה נאמרה לו נבואה זו שהרי משיצא מלפניו לא הוסיף ראות פניו · כחצות הלילה׃ כהחלק הלילה · כחצות כמו בחצות בקרות אחס בנוזהו כשהוא ליטבו על אפתו שאין חצות עם דבר על חצי · ורבותי׳ דרשוהו כמו כחצות בלילה ואמרו שאמר משה כחצות דמשמע סמוך לו או לפניו או לאחריו ולא אמר בחצות שמא יטעו אצטגניני פרעה ויאמרו משה בדאי הוא׃ עד בכור השבי · למה לקו השבויים כדי שלא יאמרו יראתם תבעה עלבונם והביאה פורענות על מצרים · מבכור פרעה

עד בכור
השפחה׃

ת'לה' שביה בנצף אללייל· אנא מתג'לי פי בלד מצר: ומת כל בכור בארץ מצרים
מבכור פרעה הישב על כסאו עד בכור השפחה אשר אחר הרחים וכל בכור
בהמה: וימות כל בוכרא בארעא דמצרים· מבוכרא דפרעה דעתיד למתב
על כרסי מלכותיה· עד בוכרא דאמתא· דבתר רחיא וכל בוכרא דבעירא: ו
וימות כל בכר פיה· מן בכר פר' אלג'אלס עלי' כרסיה· אלי' בכר אלאמה [illegible]אלרחא
וגמיע בכור אלבהאים: והיתה צעקה גדלה בכל ארץ מצרים אשר כמהו לא
נהיתה וכמהו לא תסף: ותהי· צווחתא רבתא בכל ארעא דמצרים· דכותה לא
הות ודכותה לא תוסיף: ויכון צראך עט'ים פי גמיע בלד מצר· מא לם יכון מת'לה·
ולא יעאוד איצ'א: ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשנו למאיש ועד
בהמה למען תדעון אשר יפלה יהוה בין מצרים ובין ישראל: ולכל בני
ישראל· לא יזיק כלבא בלישניה למנבח· למאנשא ועד בעירא· בדיל
דתדעון· דיפריש יי' בין מצראי ובין ישראל: ולגמיע בני אסר· לא ינבח
כלב בפאה ממא פוקה מן אלנאס· מן אנסאן אלי' בהאים· לכי תעלמון·
מא יביין אללה· בין אלמצריין ובין בני אסר: וירדו כל עבדיך אלה אלי
והשתחוו לי לאמר צא אתה וכל העם אשר ברגליך ואחרי כן אצא ויצא
מעם פרעה בחרי אף: ויחתון כל עבדך אלין לותי ויבעון מני למימר·
פוק את וכל עמא דעמך. ובתר כין אפוק ונפק מלות פרעה בתקוף רגז:
פיציר אלי' גמיע עבידך הולאי ויסגדון לי קאילין· אכרג אנת ו[illegible]
מעך· ובעד דלך אכרג· ת'ם כרג מן ענד פר' בשדה גצ'ב מנה:
ויאמר יהוה אל משה לא ישמע אליכם פרעה למען רבות מופתי בארץ
מצרים: ואמר יי' למשה· לא יקביל מנכון פרעה· בדיל לאסגאה מופתי בארעא
דמצרים: ת'ם קאל אללה למוסי· לא יקבל מנכמא פר'· לכי תכת'ר בראהיני פי בלד
מצר: ומשה ואהרן עשו את כל המפתים האלה לפני פרעה ויחזק יהוה את
לב פרעה ולא שלח את בני ישראל מארצו: ומשה ואהרן· עבדו· ית כל מופתיא

עד בכור השפחה· כל הפחותים מבכור פרעה וחשובים מבכור השפחה היו בכלל·· ולמה לקו בני השפחות שאף הם היו משתעבדים
בהם ושמחים בצרתם: וכל בכור בהמה· לפי שהיו עובדין להם כשהקב"ה נפרע מן האומה נפרע מאלוהיה·· לא יחרץ כלב לשונו [illegible]
אני שהוא לשון שנון לא ישנן ומן לא חרץ לבני ישר' לאיש את לשונו לא שנן או תחרץ תשתנן למורג חרוץ שנון מחשבות חרוץ
אדם חריף ושנון ויד חרוצים תעשיר חריפים סוחרים שנונים· אשר יפלה יבדיל·· וירדו כל עבדיך· חלק כבוד למלכות שהרי הוא
ירד בעצמו אליו בלילה ויאמר קומו צאו מתוך עמי ולא אמ' לו משה וירדת אלי והשתחוית לי·· אשר ברגליך· ההולכים אחר עצתך
והלכך·· ואחרי כן אצא· עם כל העם מארצך·· ויצא מעם פרעה· כשגמר דבריו יצא מלפניו·· בחרי אף· על שאמר לו אל תוסף
ראות פני·· למען רבות מופתי· מכת בכורות וקריעת ים סוף ולנער את מצרים·· ומשה ואהרן עשו וגו' כבר כתב לנו זאת בכל

המופתים
ולאשנאה
כאן שאר

האלין קדם פרעה ותקיף יי׳ ית לבא דפרעה ולא שלח ית בני ישראל מארעיה׃
ומוסי׳ והרון צנעא גמיע הדה אלבראהין בחצרת פרעון פשדד אללה קלבה
ולם יטלק בני אסראיל מן בלדה׃ ויאמר יהוה אל משה ואל
אהרן בארץ מצרים לאמר׃ ואמר יי׳ למשה ולאהרן בארעא דמצרים
למימר׃ וקאל אללה למוסי׳ והרון פי בלד מצר קאילא׃ החדש הזה לכם ראש
חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה׃ ירחא הדין לכון ריש ירחיא קדמי
הוא לכון לירחי שתא׃ הדי׳ אלשהר לכם אול אלשהור יכון לכם אולא
לשהור אלסנה׃ דברו אל כל עדת ישראל לאמר בעשר לחדש הזה ויקחו להם
איש שה לבית אבת שה לבית׃ מלילו עם כל כנשתא דישראל למימר בעסר
לירחא הדין ויסבון להון גבר אמר לבית אבא אמרא לביתא׃ כלמא גמאעת
בני אסראיל קאילא פי אלעאשר מנה אן יתכדו להם כל פריק ראס לביות
אבאיהם ראס לכל בית׃ ואם ימעט הבית מהית משה ולקח הוא ושכנו
הקרב אל ביתו במכסת נפשת איש לפי אכלו תכסו על השה׃ ואם זעיר
ביתא מלאתמנאה על אמרא ויסב הוא ושיבביה דקריב לביתיה במנין
נפשתא גבר לפום מיכליה תתמנון על אמרא׃ פאן קל אהל אלבית מן אל
חאגה אלי׳ ראס פליאכדה הו וגארה אלאקרב אלי׳ מנזלה במואפאה מן אלנפוס
כל אמר עלי׳ קדר טעאמה תחאצוה׃ שה תמים זכר בן שנה יהיה לכם
מן הכבשים ומן העזים תקחו׃ אמר שלים דכר בר שתיה יהי לכון מן
אמריא ומן בני עזיא תסבון׃ וליכן לכם ראסא צחיחא דכרא אבן סנתהא מן
אלצאן ואלמאעז תאכדונה׃ והיה לכם למשמרת עד ארבעה עשר יום
לחדש הזה ושחטו אתו כל קהל עדת ישראל בין הערבים׃ ויהי לכון למטרא
עד ארבעת עסרא יומא לירחא הדין ויכסון יתיה כל קהלא כנשתא דישראל בין

ד׳
מפטיר נשבת החדש

בג׳ דברים נתקשה משה לפני הקב״ה והראה לו באצבע במנורה דכתי׳ וזה מעשה המנורה בשרצים וזה לכם הטמא בשרץ בלבנה דכתי׳ החדש הזה לכם כאשר חדשים

אף משה ואהרן וסמיך ליה החדש לומ׳ שערות החדש מותרת בקרובים ואפי׳ במשה ואהרן שהן אחים זה לזה

איש לפי אכלו בני אכל כזית לומ׳ לך שאם אכל כזית יצא׳

המופתים ולא שנאה כאן אלא בשביל לסמכה לפרשה שלאחריה׃ ויאמר יי׳ אל משה ואל אהרן׃ שבשביל שאהרן עשה וטרח במופתים
כמשה חלק לו כבוד זה במצוה ראשונה שכללו עם משה בדיבור׃ בארץ מצרים׃ חוץ לכרך או אינו אלא בתוך הכרך ת״ל כצאתי את
העי׳ וגו׳ ומה תפלה קלה לא התפלל בתוך הכרך דיבור חמור לא כל שכן ומפני מה לא נידבר עמו בתוך הכרך לפי שהיתה מליאה
גלולים׃ החדש הזה׃ הראהו לבנה בחידושה ואמ׳ לו כשהירח מתחדש יהיה לך ראש חדש ואין מקרא יוצא מידי פשוטו על חדש
ניסן אמ׳ לו זה יהיה ראש לסדר מנין החדשים שיהא אייר קרוי שני סיון שלישי׃ הזה׃ נתקשה משה על מולד הלבנה באיזו שיעור
תיראה ותהיה ראויה לקדש והראהו באצבע את הלבנה ברקיע ואמ׳ לו כזה ראה וקדש׃ וכיצד הראהו והלא לא היה נידבר עמו
אלא ביום שנ׳ ויהי ביום דבר יי׳ אל משה׃ ביום צותו׃ מן היום אשר צוה יי׳ והלאה׃ אלא סמוך לשקיעת החמה נאמרה לו פרשה
זו והראהו עם חשיכה׃ דברו אל כל עדת׃ וכי אהרן מדבר והלא כבר נאמ׳ אתה תדבר׃ אלא חולקין כבוד זה לזה ואומ׳ זה לזה למדני
והדיבור יוצא מבין שניהם כאילו שניהם מדברים׃ דברו אל כל עדת ישראל לאמר בעשור לחדש׃ דברו היום בראש חדש שיקחוהו בעשור
לחדש הזה׃ פסח מצרים מקחו מבעשור ולא פסח דורות׃ שה לבית אבת׃ למשפחה אחת הרי שהיו מרובין יכול שה אחד לכולן
ת״ל שה לבית׃ ואם ימעט הבית מהיות משה׃ ואם יהיו מועטין מהיות משה אחד שאין יכולין לאכלו ויבא לידי נותר ולקח הוא

ושכנו וגו׳
זהו משמעו

שמשיא: ויכון ענדכם מחפוטא אלי יום אלארבעה עשר מן הדא אלשהר וידבחוה
גמיע גוק בני אסר בין אלגרובין: ולקחו מן הדם ונתנו על שתי המזוזת ועל
המשקוף על הבתים אשר יאכלו אתו בהם: ויסבון מן דמא ויתנון על
תרין ספיא ועל שקפא על בתיא דייכלון יתיה בהון: ויאכדו מן דמה וינעלונה
עלי כדי אלבאב ואלמטל עלי אלביות אלדי יאכלונה פיהא: ואכלו את הבשר בלילה
הזה צלי אש ומצות על מררים יאכלהו: וייכלון ית בסרא בליליא הדין טוי
נור ופטיר על מררין ייכלוניה: ויאכלון לחמה פי תלך אללילה שוי נאר ופטיר
מע מראר יאכלונה: אל תאכלו ממנו נא ובשל מבשל במים כי אם צלי
אש ראשו על כרעיו ועל קרבו: לא תיכלון מניה כד חי ואף לא כד בשלא
מבשל במיא אלהין טוי נור רישיה על כרעוהי ועל גויה: לא תאכלו מנה
שיא ניא ולא טביך מנצג במא אלא משוי בנאר ראסה ואכארעה וגופה:
ולא תותירו ממנו עד בקר והנותר ממנו עד בקר באש תשרפו: ולא תשארון
מניה עד צפרא ודישתאר מניה עד צפרא בנורא תיקדון: ולא תבקו מנה
שי אלא אלגדאה פאן בקי מנה שי אלי אלגדאה אחרקוה בנאר: וככה תאכלו
אתו מתניכם חגרים נעליכם ברגליכם ומקלכם בידכם ואכלתם אתו ב
בחפזון פסח הוא ליהוה: וכדין תיכלון יתיה חרציכון יהון אסירין מסניכון
ברגליכון וחטריכון בידכון ותיכלון יתיה בבהילו פסחא הוא קדם יי: וכדי פכלוה
תכון אחקאוכם משדודה ונעלכם פי ארגלכם ועציכם פי אידיכם וכלוה
בחפזהו פסח ללה: ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה והכיתי כל בכור בארץ
מצרים מאדם ועד בהמה ובכל אלהי מצרים אעשה שפטים אני יהוה:
ואתגלי בארעא דמצרים בליליא הדין ואקטול כל בוכרא בארעא דמצרים
מאנשא ועד בעירא ובכל טעות מצראי אעביד דינין אנא יי: פאתגלא

ויאכלו את הבשר וגו׳ יאכלוהו — הפסוק מתחיל באכילה ומסיים באכילה רמז לשתי אכילות באותה הלילה אכילת הפסח ואכילת בשר חגיגה

ושכנו וגו׳ זהו משמעו לפשוטו. ועוד יש בו מדרש ללמד שאחר שנמנו עליו יכולין להתמעט ולמשוך ידיהם הימנו ולהמנות על שה אחר
אך אם באו למשוך ידיהם ולהתמעט מהיות משה יתמעטו בעוד השה קיים בהיותו בחיים ולא משנשחט. מכסת׳ חשבון וכן מכסת
העירך. לפי אכלו׳ הראוי לאכילה פרט לחולה ולזקן שאינו יכול לאכול כזית. תכסו׳ תתמנון. תמים׳ בלא מום. בן שנה׳ כל שנתו
קרוי בן שנה כלומ׳ שנולד בשנה זו. מן הכבשים ומן העזים׳ או מזה או מזה שאף גדי קרוי שה שנ׳ ושה עזים. והיה לכם
למשמרת זהו לשון ביקור שטעון ביקור ממום ארבעה ימים קודם שחיטה׳ ומפני מה הקדים לקיחתו לשחיטתו ד׳ ימים
מה שלא צוה כן בפסח דורות. היה ר׳ מתיה בן חרש אומ׳ הריהו אומ׳ ואעבור עליך ואראך והנה עתך עת דודים הגיעה
שבועה שנשבעתי לאברהם שאגאל את בניו ולא היו בידם מצות להתעסק בהם כדי שיגאלו שנ׳ ואת עירום ועריה. ונתן ל׳
להם שתי מצות דם פסח ודם מילה שמלו באותו הלילה שנ׳ מתבוססת בדמיך בשני דמים׳ ואומ׳ גם את בדם בריתך שלחתי
אסיריך מבור אין מים בו שהיו שטופין בעבודה זרה אמ׳ להם משכו וקחו לכם. משכו ידיכם מעבודה זרה וקחו לכם צאן של מצוה. ושחטו
אותו׳ וכי כולן שוחטין אלא מכאן ששלוחו של אדם כמותו. קהל עדת ישראל׳ קהל ועדה וישראל. מכאן אמרו פסחי צבור נשחטים
בשלש כתות זו אחר זו נכנסה כת ראשונה ננעלו דלתות העזרה וכו׳ כדאיתא בפסחים. בין הערבים׳ משש שעות ומעלה
קרוי בין הערבים שהשמש נוטה לבית מבואו לערוב. ולשון בין הערבים נראה בעיני אותן שעות שבין עריבת היום לעריבת
הלילה.
עריבת היום

פי בלד מצר פי הדה אלליה ואקתל כל בכר פיה מן אנאס אלי בהימה ובגמיע
מעבודאת אלמצריין אצנע אחכאמא אנא אללה אלואחד׃ והיה הדם לכם לאת
על הבתים אשר אתם שם וראיתי את הדם ופסחתי עלכם ולא יהיה בכם נגף
למשחית בהכתי בארץ מצרים׃ ויהי דמא לכון לאת על בתיא דאתון תמן
ואחזי ית דמא ואחוס עליכון ולא יהי בכון מותא לחבלא במקטלי בארעא
דמצרים׃ פיכון אלדם לכם עלאמה עלי אלביות אלדי אנתם פיהא אנצרה
ואראה פלא יחל בכם ובא מהלך אדא צרבת אהל בלד מצר׃ והיה
היום הזה לכם לזכרון וחגתם אתו חג ליהוה לדרתיכם חקת עולם תחגהו׃ ויהי
יומא הדין לכון לדוכרנא ותיחגון יתיה חגא קדם יי לדריכון קים עלם תיחגוניה׃
ויכון הדא אליום לכם דכרא תחגונה פיה חגא ללה לאגיאלכם רסם אלדהר תחגונה׃ שבעת
ימים מצות תאכלו אך ביום הראשון תשביתו שאר מבתיכם כי כל אכל
חמץ ונכרתה הנפש ההוא מישראל מיום הראשון עד יום השביעי׃ שבעה
יומין פטירא תיכלון ברם ביומא קדמאה תבטלון חמירא מבתיכון ארי כל
דייכול חמיעא וישתיצי אנשא ההוא מישראל מיומא קדמאה עד יומא
שביעאה׃ סבעה איאם תאכלו פטירא אמא פי אליום אלאול פעטלו אלכמיר
מן ביותכם לאן כל מן אכל כמיר ינקטע דלך אלאנסאן מן בין אלאסר׳ מן אל
יום אלאול אלי אליום אלסאבע׃ וביום הראשון מקרא קדש וביום השביעי מ
מקרא קדש יהיה לכם כל מלאכה לא יעשה בהם אך אשר יאכל לכל
נפש הוא לבדו יעשה לכם׃ וביומא קדמאה מערע קדיש וביומא שביעאה
מערע קדיש יהי לכון כל עבידא לא יתעביד בהון ברם מא דמתאכיל
לכל נפש הוא בלחודוהי יתעביד לכון׃ ואליום אלאול אקם מקדס ואליום אלסאבע

לכם בגיע׳ המילה לומר שבאותו הלילה מלו״

הלילה״ עריבת היום בתחלת שעות מכי ינטו צללי ערב׳ ועריבת הלילה בתחלת הלילה״ ערב׳ לשון נשף וחשך כמו ערבה כל שמחה״ ולקחו מן הדם׳ זו קבלת הדם״ יכול בידו ת״ל אשר בסף״ המזוזות הם הזקופות אחת מכאן לפתח ואחת מכאן״ המשקוף הוא העליון שהדלת שוקף עליו כשסוגרין אותו ליניט״ בלעז ולשון שקיפה חבטה כמו קול עלה נדף׳ משקוף׳ חבורה׳ משקופי״ על הבתים אשר יאכלו אותו בהם׳ ולא על משקוף ומזוזות שבבית התבן ובית הבקר שאין דרין בתוכו״ את הבשר׳ ולא גידים ועצמות״ על מצות ומרורים׳ כל עשב מר נקרא מרור וצוום לאכול מרור זכר לוימררו את חייהם״ אל תאכלו ממנו נא׳ שאינו צלוי כל צרכו קוריהו נא בלשון ערבי״ ובשל מבושל כל זה באזהרת אל תאכלו״ במים׳ מנין לשאר משקים ת״ל ובשל מבושל מכל מקום״ כי אם צלי אש ראשו על כרעיו וגו׳ למעלה גזר עליו במצות עשה וכאן הוסיף עליו לא תעשה אל תאכלו ממנו כי אם צלי אש״ ראשו על כרעיו׳ צולהו כולו כאחת עם ראשו ועם כרעיו ועם קרבו בני מעיו נותן לתוכו לאחר הדחתן ולשון על כרעיו ועל קרבו כלשון על צבאותם כמו בצבאותם כמות שהן אף זה כמות שהוא כל בשרו מושלם׃ והנותר ממנו עד בקר׳ מה ת״ל עד בוקר פעם שניה ליתן בקר על בקר שהבקר משעת הנץ החמה׳ ובא הכתוב להקדים שאסור באכילה מעלות השחר זהו לפי משמעו׳ ועוד מדרש אחר למד שאינו נשרף ביום טוב אלא ממחרת וכך תדרשנו והנותר ממנו בבקר ראשון עד בקר שני תעמוד ותשרפנו״ מתניכם חגורים׳ מזומנים לדרך״ בחפזון׳ לשון בהלה ומהירות כמו ויהי דוד

נחפז ללכת
אשר השליכו

אכס מן [illegible] יכון לכס ולא תענעו פיהמא שיא מן צנאעה אלא מא יוכל לכל נפס
הו והדה יצנע לכס׃ ושמרתם את המצות כי בעצם היום הזה הוצאתי את
צבאותיכם מארץ מצרים ושמרתם את היום הזה לדרתיכם חקת עולם׃ ותטרון
ית פטירא ארי בכרן יומא הדין אפיקית ית חיליכון מארעא דמצרים ותטרון
ית יומא הדין לדריכון קים עלם׃ ואחפצו אלפטיר [illegible] לאני פי דאת
הדי אליום אכרגת גיושכם מן בלד מצר. ואחפצו הדי אליום. לאגיאלכם רכם אלדהר׃
בראשון בארבעה עשר יום לחדש בערב תאכלו מצת עד יום האחד ועשרים
לחדש בערב׃ בניסן בארבעת עסרא יומא לירחא ברמשא תיכלון פטירא עד
יומא חד ועסרין לירחא ברמשא׃ פי אלשהר אלאול פי אליום אלראבע עשר מנה
בלעשא כלו פטירא. אלי יום אחד ועשרין בלעשא׃ שבעת ימים שאר לא
ימצא בבתיכם כי כל אכל מחמצת ונכרתה הנפש ההוא מעדת ישראל בגר
ובאזרח הארץ׃ שבעה יומין חמירא לא ישתכח בבתיכון ארי כל דייכול
מחמעא וישתיצי אנשא ההוא מכנשתא דישראל בגיוריא וביציביא דארעא׃
סבעה איאם לא יוגד כמירא פי ביותכם וכל מן אכל מכמרא. ינקטע דלך אל
אנסאן מן גמאעה בני אסר. מן אלגריב ואלצריח אלבלד׃ כל מחמצת לא
תאכלו בכל מושבתיכם תאכלו מצות׃ כל מחמעא לא תיכלון בכל
מותבניכון תיכלון פטירא׃ כל שיא מן אלמכמר לא תאכלו. פי גמיע מסאכנכם
כלו פטירא׃

המ״ם נמשכת בגט״א והשי״ן בחטף פתח [illegible]

ויקרא משה לכל זקני ישראל [illegible] אלהם משכו וקחו לכם צאן למשפחתיכם ה׳

קריאה ב׳ יום א׳ שבפסח

שמז ללכת אשר הוליכו אהרן כחפזם׃ פסח הוא לה׳ הקרבן הוא קרוי פסח על שם הדילוג שהקב״ה מדלג בתי ישראל
מבין בתי מצרים וקופץ מהמצרי למצרי וישראל אמצעי נמלט ואתם עשו כל עבודותיו לשם שמים ד״א דילוג וקפיצה
זכר לשמו שקרוי פסח וגם כ״תבה לשון פסיעה׳ ועברתי כמלך העובר ממקום למקום ובהעברה אחת וברגע אחד
כולן לוקין׳ כל בכור בארץ מצ׳ אף בכורות אחרים והם במצרים׳ ומנין אף בכורי מצרים שבמקומות אחרים ת״ל
למכה מצ׳ בבכוריהם׳ מאדם ועד בהמה מי שהתחיל בעבירה תחלה ממנו מתחלת הפורענות׳ ובכל אלהי מצר׳
של עץ נרקבת ושל מתכת נמסת ונתכת לארץ׳ אעשה שפטים אני ה׳ אני בעצמי ולא ע״י שליח׳ והיה הדם לכם לאות
לכם לאות ולא לאחרים לאות מכאן שלא נתנו הדם אלא מבפנים׳ וראיתי את הדם הכל גלוי לפניו אלא אמר הקב״ה נותן אני את עיני
לראות שאתם עסוקים במצותי ופוסח אני עליכם׳ ופסחתי וחמלתי ודומה לו פסוח והמליט ואני אומר כל פסיחה לשון דילוג
וקפיצה׳ ופסחתי מדלג היה מבתי ישראל לבתי מצרים שהיו שרויים זה בתוך זה וכן פוסחים על שתי הסעפים וכן כל הפסחים
הולכים כקופצים׳ וכן פסח והמליט מדלגו וממלטו מבין המומתים׳ ולא יהיה בכם נגף אבל הוה הוא במצרים שבבתיכם הרי
שהיה מצרי בביתו של ישראל יכול ימלט ת״ל ולא יהיה בכם נגף אבל הווה הוא במצרי שבבתיכם הרי שהיה ישראל בביתו של
מצרי שומע אני ילקה כמותו ת״ל ולא יהיה בכם נגף׃ לזכרון לדורות [illegible] וחגותם אותו יום שהוא לך לזכרון אתה חוגגו
ועדיין לא שמענו איזהו יום הזכרון ת״ל זכור את היום הזה אשר יצאתם למדנו שיום היציאה הוא יום הזכרון ואיזה יום
יצאו ת״ל ממחרת הפסח יצאו הוי אומר יום חמשה עשר בניסן הוא של יט שהרי ליל חמשה עשר אכלו את הפסח

ולבקר יצאו׳

ושחטו הפסח: וקרא משה לכל סבי ישראל ואמר להון אתנגידו וסבו לכון מן בני ענא
לזרעיתכון ונכסו פסחא: פדעא מוסי: בגמיע שיוך [illegible] וקא׳ להם· אמתדו· וכדו
לכם בגמא לעשאירכם ואדבחו אלפסח: ולקחתם אגדת אזוב וטבלתם בדם
אשר בסף והגעתם אל המשקוף ואל שתי המזוזת מן הדם אשר בסף
ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר: ותסבון אסרת איזובא ותטבלון
בדמא דבמנא ותדון לשקפא ולתרין ספיא מן דמא דבמנא ואתון לא תפקון
אנש מתרע ביתיה עד צפרא: וכדו באקה מן צעתר ואגמסוהא פי אלדם אלדי
פי אלטשת· וארכו אלי אלמטל וכלי אלבאב· מן דלך אלדם· ולא יכרג אנסאן מנכם
מן באב מנזלה אלי אלגדאה: ועבר יהוה לנגף את מצרים וראה את הדם
על המשקוף ועל שתי המזוזת ופסח יהוה על הפתח ולא יתן המשחית
לבא אל בתיכם לנגף: ויתגלי יי׳ למחי ית מצראי ויחזי ית דמא על
שקפא ועל תרין ספיא וייחוס יי׳ על תרעא ולא ישבוק מחבלא
למיעל לבתיכון למחי: פיתגלא אלה ליעדם אלמצריין. וינצר אלדם עלי
אלמטל· וכלי אלבאב· פיתגא למן דאכלה ולא ידע אלמהלך· אן ידכל ביותכם
פיהלככם: ושמרתם את הדבר הזה לחק לך ולבניך עד עולם: ותטרון ית
פתגמא הדין לקים לך ולבנך עד עלמא: ואחפטו הדי אלאמר. רסם לכם
ולבניכם אלי אלדהר: והיה כי תבאו אל הארץ אשר יתן יהוה לכם כאשר
דבר ושמרתם את העבדה הזאת: ויהי ארי תיעלון לארעא דיתין יי׳ לכון
כמא דמליל ותטרון ית פלחנא הדין: ואדא דכלתם אלי אלבלד אלדי [illegible]

ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר אמ׳ רב יהודה אמ׳ רב לעולם יכנס אדם בכי טוב ויצא בכי טוב שנ׳ ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר״

ש׳ תקד׳ ופסח שה ופסע מלמ׳ שהקב״ה פוסע מבית ישרא׳ לבית נכרי ורואה את הדם ברכתי׳ והמרבך בדמייך חיי בשני דמים נגאלו בדם פסח ובדם מילה וכו׳

ולבקר יצאו לדרתיכם· שומע אני מיעוט דורות שנים ת״ל חקת עולם תחגוהו״ שבעת ימים· שט״נא שלימים״ שבעת ימים
מצות תאכלו· ובמקו׳ אחר ה״א ששת ימים תאכל מצות לימד על שביעי שלפסח שאינו חובה לאכול מצה ובלבד שלא יאכל
חמץ· מנין אף ששה רשות ת״ל שבעת ימים זו מדה בתורה דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד לא ללמד על עצמו
בלבד יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא מה שביעי רשות אף ששי רשות· יכול אף לילה הראשון רשות ת״ל בערב תאכלו
מצות הכתו׳ קבעו חובה״ אך ביום הראשון תשביתו שאור· מערב יו״ט וקרוי ראשון שהוא לפני השבעה. ומצינו מוקדם
קרוי ראשון הראשון אדם תולד [illegible] הלפני אדם נולדת או אינו אלא ראשון שלשבעה ת״ל לא תשחט על חמץ·
לא תשחט הפסח ועדיין חמץ קיים״ הנפש ההיא· כשהיא בנפשה ובדעתה פרט לאנוס מי שרצ׳· שומע אני תכרת מישרא׳ ותלך
לה בעם אחר ת״ל במקום אחר מלפני בכל מקום שהוא רשותי״ מקרא קדש· מקרא שם דבר קרא אותו קודש לאכילה ושתיה
וכסות· לא יעשה בהם· אפי׳ ע״י אחרים״ הוא לבדו· הוא ולא מכשירין שאפשר לעשותן מערב יו״ט״ לכל נפש· אפי׳ לבהמה
יכול אף לגוים ת״ל אך״ ושמרתם את המצות· שלא יבואו לידי חמוץ מכאן אמרו תפח תלטוש בצונן״ ר׳ יאשיה אומ׳ אל תהא
קורא את המצות אלא את המצות כדרך שאין מחמיצין את המצה כך אין מחמיצין את המצוה אלא אם באה מצוה לידך עשה
אותה מיד״ ושמרתם את היום הזה ממלאכה״ לדורותיכם חקת עולם· לפי שלא נאמ׳ דורות וחקת עולם על המלאכה אלא על
החגיגה לכך חזר ושנאו כאן שלא תאמ׳ אזהרת כל מלאכה לא נעשה לא לדורות נאמרה אלא לאותו הדור״ עד יום האחד ועשרים למה
נאמ׳ והלא כבר נאמ׳ שבעת ימים לפי שנ׳ ימים· לילות מנין ת״ל עד יום האחד ועשרים וגו׳״ לא ימצא בבתיכם· מנין לגבולין ת״ל
בכל גבולך· מה ת״ל בבתיכם· מה ביתך ברשותך אף גבולך שברשותך יצא חמיצו שלעכו״ם שהוא אצל ישראל ולא קיבל
עליו אחריות״ כי כל אוכל מחמצת· לענוש כרת על השאור והלא כבר ענש על החמץ אלא שלא תאמר חמץ שראוי לאכילה ענש

עליו
שאור
פיה

ס

יעתיכם אללה כמי׳ ועד פאחפצו הדה אלצנאעה׃ וְהָיָה כִּי־יֹאמְרוּ אֲלֵיכֶם בְּנֵיכֶם מָה
הָעֲבֹדָה הַזֹּאת לָכֶם׃ ויהי ארי יימרון לכון בניכון מא פלחנא הדין לכון׃ ויכון
ארי׳ קאלו לכם בניכם. מא הדה אלצנעה לכם׃ וַאֲמַרְתֶּם זֶבַח־פֶּסַח הוּא לַיהוָה אֲשֶׁר
פָּסַח עַל־בָּתֵּי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם בְּנָגְפּוֹ אֶת־מִצְרַיִם וְאֶת־בָּתֵּינוּ הִצִּיל וַיִּקֹּד
הָעָם וַיִּשְׁתַּחֲווּ׃ ותימרון דיבח חיס הוא קדם יי׳ דחס על בתי בני ישר׳ במצרים כד מחא
ית מצראי וית בתנא שיזיב וכרע עמא וסגידו׃ קולו. הו דבח ארתא ללה. ב־
כמי׳ ארתא לביות בני אסר׳ במצר. אד צרב אלמצריין וכלץ ביותנא פכר אלקום
וסגדו׃ וַיֵּלְכוּ וַיַּעֲשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כֵּן עָשׂוּ׃
ואזלו ועבדו בני ישראל כמא דפקיד יי׳ ית משה ואהרן כין עבדו׃ פמצו־
בני אסר׳ וצנעו כגמיע מא אמר אללה מוסי׳ והרון כדאך צנעו׃

וַיְהִי בַּחֲצִי הַלַּיְלָה וַיהוָה הִכָּה כָל־בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּכֹר פַּרְעֹה הַיֹּשֵׁב עַל
כִּסְאוֹ עַד בְּכוֹר הַשְּׁבִי אֲשֶׁר בְּבֵית הַבּוֹר וְכֹל בְּכוֹר בְּהֵמָה׃ והוה בפלגות
ליליא ויי׳ קטל כל בכרא בארעא דמצרים מבכרא דפרעה דעתיד למתב
על כרסי מלכותיה עד בכרא דשביא דבבית אסירי וכל בכרא דבעירא׃ ולמא
כאן פי נצף אלליל. קתל אללה כל בכר פי בלד מצר. מן בכר פר׳ אלגאלס עלי
כרסיה. אלי בכר אלסבי. אלדי פי אלחבס. וגמיע בכור אלבהאים׃ וַיָּקָם פַּרְעֹה לַיְלָה
הוּא וְכָל־עֲבָדָיו וְכָל־מִצְרַיִם וַתְּהִי צְעָקָה גְדֹלָה בְּמִצְרָיִם כִּי־אֵין בַּיִת אֲשֶׁר
אֵין־שָׁם מֵת׃ וקם פרעה ליליא הוא וכל עבדוהי וכל מצראי והות צוחתא
רבתא במצרים ארי לית ביתא תמן דלא הוה ביה מיתא׃ פקאם פר׳ לילא הו
וגמיע עבידה וסאיר אלמצריין. וכאן צראך עטים במצר. אד ליס בית ליס
פיה מית׃ וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן לַיְלָה וַיֹּאמֶר קוּמוּ צְּאוּ מִתּוֹךְ עַמִּי גַּם

עליו שאור שאינו ראוי לאכילה לא יענש עליו ואם ענש על השאור ולא ענש על החמץ הייתי אומ׳ שאור שהוא מחמץ
אחרים ענש עליו שאינו מחמץ אחרים לא יענש עליו לכך נאמרו שניהם׳׳ בגר ובאזרח הארץ׳ לפי שהנס נעשה לישר׳
הוצרך לרבות את הגרים׳׳ מחמצת לא תאכלו׳ אזהרה על אכילת שאור׳׳ כל מחמצת׳ להביא את תערובתו׳׳ בכל מושבותיכם
תאכלו מצות׳ זה בא ללמד שתהא ראויה לי׳ אכל בכל מושבותיכם פרט למעשר שני וחלות תודה׳׳ משכו׳ מי שיש לו
צאן ימשוך משלו׳׳ וקחו׳ מי שאין לו יקח מן השוק׳׳ למשפחתיכם׳ שה לבית אבות׳׳ אזוב׳ מין ירק שיש לו גבעולין
אגודת אזוב׳ ג׳ קלחין קרויין אגודה׳ אשר בסף׳ כלי כמו ספות כסף׳ מן הדם אשר בסף׳ למה חזר ושנאו שלא
תאמר טבילה אחת לשלש המתנות לכך נאמ׳ אשר בסף שתהא כל נתינה ונתינה מן הדם אשר בסף על כל
נגיעה טבילה׳׳ ואתם לא תצאו וגו׳ מגיד שמאחר שניתנה רשות למשחית לחבל אינו מבחין בין צדיק לרשע ולילה
רשות למחבלים הוא שנ׳ בו תרמוס כל חיתו יער׳׳ ופסח׳ וחמל ויש לומר ודילג׳׳ ולא יתן המשחית׳ ולא יתן לו יכולת
לבוא כמו ולא נתנו אלהים להרע עמדי׳׳ כאשר דבר׳ והיכן דבר והבאתי אתכם אל הארץ וגו׳ ויקד העם׳ על בשורת
הגאולה וביאת הארץ ובשורת הבנים שיהיו להם׳׳ וילכו ויעשו בני ישרא׳ וכי כבר עשו והלא מראש חדש נאמ׳

אתם גם בני ישראל ולכו עבדו את יהוה כדברכם: וקרא למשה ולאהרן ליליא
ואמר קומו פוקו מגו עמי אף אתון אף בני ישראל ואיזילו פלחו קדם יי כמא
דהויתון אמרין: ודעא במוסי והרון לילא וקאל קומא אכרגא מן בין קומי א
אנתמא ובני אסר. ואמצו ארבחו ללה כמי קלתם: גם צאנכם גם בקרכם קחו
כאשר דברתם ולכו וברכתם גם אתי: אף ענכון אף תוריכון דברו כמא דמליתון
ואיזילו וצלו אף עלי: ואיצא גנמכם ובקרכם כדוהא כמי קלתם ואמצו ואנעלוני
פיחל: ותחזק מצרים על העם למהר לשלחם מן הארץ כי אמרו כלנו מתים:
ותקיפו מצראי על עמא לאוחאה לשלחותהון מן ארעא ארי אמרו כלנא
מיתין: פשדד אלמצריון עלי אלקום ליסרעו יטלקוהם מן אלבלד. לאנהם
קאלו כלנא מאיתון: וישא העם את בצקו טרם יחמץ משארתם צררת
בשמלתם על שכמם: ונטל עמא ית לישהון עד לא חמע מותר אצותהון
צריר בלבושיהון על כתפיהון: פחמל אלקום עגינהם קבל אן יכתמר
פכאנת מעאגנהם מצרורה פי תיאבהם עלי אענאקהם: ובני ישראל עשו
כדבר משה וישאלו ממצרים כלי כסף וכלי זהב ושמלת: ובני ישראל
עבדו כפתגמא דמשה ושאילו ממצרים מנין דכסף ומנין דדהב ולבושין:
וצנעו בנו אסר חסב כמי אמרהם מוסי: ואסתוהבו מן אלמצריין אניה פצה
ואניה דהב ותיאבא: ויהוה נתן את חן העם בעיני מצרים וישאלום ויצלו-

מעלה עליהם
להם לא מכין שקבלו עליהם כשו מטו" וילכו ויעשו בני ישראל" אף ההליכה מנה הכתוב לימד שכר להליכה ושכר לעשייה"
כאשר צוה יי את משה ואהרן. להגיד שבחן של ישראל שלא הפילו דבר מכל מצות משה ואהרן מהו כן עשו אף משה
ואהרן כן עשו" ויי. כל מקום שנ' ויי' הוא ובית דינו שהו"ו לשון תוספת הוא כמו פלוני ופלוני" הכה כל בכור" אף
שלאומה אחרת והוא במצ" מבכור פרעה" אף פרעה בכור היה ונשתייר מן הבכורות ועליו הוא אומ' בעבור
הראותך את כחי ביס סוף" עד בכור השבי" שהיו שמחים לאידם של ישראל ועוד שלא יאמרו יראתנו הביאה הפורענות
ובכור השפחה בכלל היה שהרי מנה מן החשוב שבכולן עד הפחות ובכור השפחה חשוב מבכור השבי: ויקם
פרעה ממטתו" לילה ולא כדרך המלכים בשלש שעות ביום" הוא' תחלה ואחכ' עבדיו מלמד שהיה הוא מחזר על
בתי עבדיו ומעמידן" כי אין בית אשר אין שם מת" יש שם בכור מת' אין שם בכור גדול שבבית קרוי בכור שנ'
גם אני בכור אתנהו" ד"א מצריות מזנות תחת בעליהן ויולדין מבחורים פנויין והיו להם בכורות הרבה פעמים הם
חמשה לאשה אחת כל א' בכור לאביו" ויקרא למשה ולאהרן לילה" מגיד שהיה מחזר על פתחי העיר צועק היכן משה
שרוי היכן אהרן שרוי" גם אתם" הגברים" גם בני ישראל" הטף" ולכו עבדו כדברכם" הכל כמו שאמרתם ולא
כשאמרתי אני" בטל לא אשלח" בטל מי ומי ההולכים" בטל צאנכם ובקרכם יוצג" גם צאנכם גם בקרכם קחו" ומהו
כאשר דברתם גם אתה תתן בידנו זבחים ועולות קחו כאשר דברתם" וברכתם גם אותי" התפללו עלי שלא
אמות שאני בכור" כלנו מתים" אמרו לא כגזירת משה הוא שהרי אמר ומת כל בכור וכאן אף הפשוטים מתים
ה' או' ... טרם יחמץ" המצרים לא הניחום לשהות כדי חימוץ" משארותם" שיירי מצה ומרור" על שכמם
... המות הרבה הוליכו עמהם מחבבים היו את המצוה" כדבר משה" שאמר להם במצ' ועשו איש
מאת רעהו" ושמלות" אף הן היו חשובות להם מן הכסף ומן הזהב והמאוחר בפסוק חשוב" וישאילום"
חף מה
שלא

את מצרים׃ ויי׳ יהב ית עמא לרחמין בעיני מצראי ואשאילונון ורוקינו ית מצרים׃
ושלה אשטא אקום חטאא ענד אלמצריין · פוהבוהא להם · ואנתספו אלמצריין׃

ויסעו בני ישראל מרעמסס סכתה כ
כשש מאות אלף רגלי הגברים לבד מטף׃ ונטלו בני ישר׳ מרעמסס
לסכות כשית מאה אלפין גבריא רגלאה בר מטפלא׃ ת׳ם רחל בני אסר׳ מן עין
שמס אלי סכות · שביה בסת מאיה׳ אלף רגל ראגל · מא כלא אלאטפאל׃ וגם
ערב רב עלה אתם וצאן ובקר מקנה כבד מאד׃ ואף נכראין סגיאין
סליקו עמהון ועאנא ותורי · בעירא סגי לחדא׃ ואיצא כלט כתיר צעד מעהם ·
וגנם ובקר · מואשי עצימה גדא׃ ויאפו את הבצק אשר הוציאו ממצרים
עגת מצות כי לא חמץ כי גרשו ממצרים ולא יכלו להתמהמה וגם צדה
לא עשו להם׃ ואפו ית לישא דאפיקו ממצרים גריצן פטירן ארי לא
חמע ארי אתרכו ממצרים ולא יכילו לאתעכבא ואף זודין לא עבדו
להון׃ פאכתבזו אלעגין · אלדי אכרגוה מן מצר · מלילא פטירא אד לם יכתמר
למא טרדו מן מצר · ולם יטיקו אן יתלבתו · חתי׳ זאד לם יצנעו להם׃ ומושב
בני ישראל אשר ישבו במצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה׃
ומותב בני ישר׳ דיתיבו במצרים ארבע מאה ותלתין שנין׃ וכאן מקאם
בני אסר׳ · אלדי אקאמו פי עמל אלמצריין · ארבע מאיה ותלאתין סנה׃ ויהי
מקץ שלשים שנה וארבע מאות שנה ויהי בעצם היום הזה יצאו כל צבאות
יהוה מארץ מצרים׃ והוה מסוף ארבע מאה ותלתין שנין והוה בכרן יומא
הדין נפקו כל חיליא דיי׳ מארעא דמצרים׃ פלמא כאן בעד ארבע מאיה

אף מה שלא היו שואלים מהם היו נותנים להם אתה אומר אחד טול שנים ולך · וינצלו ורוקינו · מרעמסס סכותה
ק״כ מיל היו ובאו שם לפי שעה שנ׳ ואשא אתכם על כנפי נשרים · הגברים · מבן עשרים ומעלה · ערב רב
תערובת אומות של גרים · עוגות מצות · חררה של מצה · בצק שלא החמיץ קרוי מצה · וגם צדה לא עשו להם · להגיד
שבחן של ישר׳ שלא אמרו היאך נצא למדבר בלא צדה אלא האמינו והלכו הוא שמפורש בקבלה זכרתי לך חסד
נעוריך אהבת כלולותיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה · ומה שכר מפורש אחריו קדש ישר׳ ליי׳ וגו׳ · אשר ישבו
במצרים · אחר שאר הישיבות שישבו גרים בארץ לא להם · שלשים שנה וארבע מאות שנה · בין הכל משנולד יצחק
עד עכשיו היו ארבע מאות משהיה לו זרע לאברהם נתקיים כי גר יהיה זרעך · ושלשים שנה היו משנגזרה גזירת בין
הבתרים עד שנולד יצחק · ואי אפשר לומ׳ בארץ מצ׳ לבדה שהרי קהת מן הבאים עם יעקב היה · צא וחשוב כל שנותיו
וכל שנות עמרם בנו ושמונים של משה לא תמצאם לכך · ועל כרחך הרבה שנים היו לקהת עד שלא ירד למצ׳ והרבה
משנות עמרם נבלעים בשנות קהת והרבה משמונים של משה נבלעים בשנות עמרם · הרי שלא תמצא ארבע מאו׳
לביאת מצ׳ והוזקקת לומ׳ על כרחך שאף שאר הישיבות נקראו גרות ואפ׳ בחברון שנ׳ אשר גר שם אברהם ויצחק
ואו׳ את ארץ מגוריהם אשר גרו בה · לפיכ׳ אתה צריך לומ׳ כי גר יהיה זרעך משהיה לו זרע · וכשתמנה ת׳ שנה מ

משנולד יצ׳ תמצא
מביאתן למצ׳ ער

סכתה ב׳ ויעקב נסע סכתה לפי שבזכות יעקב יצאו ממצרים
ויסעו בני ישר׳ מרעמסס סכתה מרעמסס לסכו׳ ק״ך מיל והיו קולו שלמה הולך מהלך מיל

ותלאתין סנה פי ראת דאך אלזמאן כרגו גמיע גיוש אללה מן בלד מצר: ליל שמרים הוא
ליהוה להוציאם מארץ מצרים הוא הלילה הזה ליהוה שמרים לכל בני ישראל
לדרתם: ליליא נטיר הוא קדם יי לאפקותהון מארעא דמצרים הוא ליליא הדין קדם יי
נטיר לכל בני ישראל לדריהון: וכמא כאן ליל חפט ללה ליכרגהם פיה מן בלד מצר
כדאך הדא אליל ללה מחפוט לבני אסראיל לאגיאלהם: פ

ויאמר יהוה אל משה ואהרן זאת חקת הפסח כל בן נכר לא יאכל בו: ואמר יי
למשה ואהרן דא גזירת פסחא כל בר ישראל דישתמד לא ייכול ביה: תם קאל
אללה למוסי והרון הדי רסם אלפסח כל אגנבי לא יאכל מנה: וכל עבד איש
מקנת כסף ומלתה אתו אז יאכל בו: וכל עבד גבר זבין בכספא ותגזר יתיה בכין
ייכול ביה: וכל עבד לאנסאן משתרא בתמן פאכתנה וחיניד יאכל מנה:
תושב ושכיר לא יאכל בו: תותבא ואגירא לא ייכול ביה: ואלציף ואלאגיר
לא יאכלאן מנה: בבית אחד יאכל לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה
ועצם לא תשברו בו: בחבורא חדא יתאכיל לא תפקון מן ביתא מן בסרא
לברא וגרמא לא תתברון ביה: ופי בית ואחד יוכל לא תכרגו מן אללחם
כארגא ועצם לא תכסרו מנה: כל עדת ישראל יעשו אתו: כל כנשתא
דישראל יעבדון יתיה: כדאך גמיע גמאעה בני אסראיל יצנעונה: וכי יגור
אתך גר ועשה פסח ליהוה המול לו כל זכר ואז יקרב לעשתו והיה כאזרח
הארץ וכל ערל לא יאכל בו: וארי יתגייר עמכון גיורא ויעביד פסחא קדם
יי מגזר ליה כל דכורא ובכין יקרב למעבדיה ויהי כיציבי ארעא וכל
ערלא לא ייכול ביה: ואדי דכל מעכם גריב ואראד אן יצנע פסחא ללה:

משנולד יצחק תמצא מביאתן למצרים עד יציאתן ר׳ וזה א׳ מן הדברים ששינו לתלמי המלך׳ ויהי מקץ שלשים שנה ויהי בעצם היום הזה׳
מגיד שכיון שהגיע הקץ לא עיכבן המקום כהרף עין בחמשה עשר בניסן באו מלאכי השרת אצל אברהם לבשרו׳ בטו בניסן נגזרה
גזירת בין הבתרים: ליל שמורים׳ שהיה הקב״ה שומר ומצפה לו לקיים הבטחתו להוציאם מארץ מצ׳ הוא הלילה הזה ליי׳ הוא הלילה
שאמר לאברהם בלילה הזה אני גואל את בניך׳ שמורים לכל בני ישרא׳ לדרתם׳ משומר ובא מן המזיקין כענין שנ׳ ולא יתן ה
המשחית וגו׳ זאת חקת הפסח׳ בארבעה עשר בניסן נאמרה להם פרשה זו׳ כל בן נכר׳ שנתנכרו מעשיו לאביו שבשמים ומשומד
ומלתה אותו אז יאכל בו׳ מגיד שמילת עבדיו מעכבתו מלאכול בפסח דברי ר׳ יהושע מה ת״ל אז יאכל בו׳ העבד׳ תושב׳ זה גר תושב
ושכיר זה כותי׳ ומה ת״ל והלא ערלים הם ונאמר כל ערל לא יאכל בו׳ אלא כגון ערבי מהול וגבעוני מהול והוא תושב או שכיר
בבית אחד יאכל׳ בחבורה אחת שלא יעשו המנוין עליו שתי חבורות ויחלקוהו׳ אתה אומר בחבורה אחת או אינו אלא בבית אחד
כמשמעו ולמד שאם התחילו והיו אוכלים בחצר וירדו גשמים שלא יכנסו לבית ת״ל על הבתים אשר יאכלו אותו בהם׳ מכאן
שהאוכל אוכל בשני מקומות׳ לא תוציא מן הבית׳ מן החבורה׳ ועצם לא תשברו בו׳ הראוי לאכילה כגון שיש עליו כזית בשר ושאינו ראוי
שבירת עצם׳ אין עליו כזית בשר אין בו משום שבירת עצם׳ כל עדת ישרא׳ יעשו אותו׳ למה נאמר לפי שהוא אומר בפסח מצרים שה לבית
אבות׳ שנמנו עליו למשפחות יכול אף פסח דורות כן ת״ל כל עדת ישרא׳ יעשו אותו׳ ועשה פסח׳ יכול כל המתגייר יעשה פסח מיד ת״ל והיה

והיה כאזרח הארץ מה אזרח
בארבעה עשר אף גר

פליכתתן כל רגל פי כאחיתה ותחיכד יתקדם ליצנעה אד יציר כיציח אבלד׳
וכל אקלף לא יאכל מנה׃ תורה אחת יהיה לאזרח ולגר הגר בתוככם׃
אוריתא חדא תהי לייציבא ולגיוריא דיתגיירון ביניכון׃ שריעה ואחדה׃
תכון ללצריח וללגריב אלדכיל פימא בינכם׃ ויעשו כל בני ישראל כאשר
צוה יהוה את משה ואת אהרן כן עשו׃ ועבדו כל בני ישראל כמא דפקיד
יי׳ ית משה וית אהרן כין עבדו׃ פצנע בני אסראיל חיני כמא אמר אלה
מוסי והרון כדאך צנעו׃

ויהי בעצם היום הזה הוציא יהוה את בני ישראל מארץ מצרים על צבאתם׃
והוה בכרון יומא הדין אפיק יי׳ ית בני ישראל מארעא דמצרים על חיליהון׃
ולמא כאן פי דאת דלך אליום אכרג אלה בני אסראיל מן בלד מצר
עלי גיושהם׃ פ

וידבר יהוה אל משה לאמר׃ קדש לי כל בכור פטר כל רחם בבני ישראל
באדם ובבהמה לי הוא׃ אקדיש קדמי כל בוכרא פתח כל ולדא בבני ישראל
באנשא ובבעירא דילי הוא׃ אקדס לי כל בכר פאתח כל בטן מן בני אסר׳
מן אלנאס ואלבהאים לי הם׃ ויאמר משה אל העם זכור את היום הזה אשר
יצאתם ממצרים מבית עבדים כי בחזק יד הוציא יהוה אתכם מזה ולא
יאכל חמץ׃ ואמר משה לעמא הוו דכירין ית יומא הדין דנפקתון
ממצרים מבית עבדותא ארי בתקוף יד אפיק יי׳ יתכון מכא ולא
יתאכיל חמיע׃ פקאל מוסי ללקום אדכרו הדא אליום אלדי כרגתם פיה מן מצר
מן בית אלעבודיה לאן בשדה יד אכרגכם אלה מן ההנא ולא יוכל כמירא׃
היום אתם יצאים בחדש האביב׃ יומא דין אתון נפקין בירחא דאביבא׃

כאזרח הארץ מה אזרח בארבעה עשר אף גר בארבעה עשר׃ וכל ערל לא יאכל בו׳ להביא את שמתו אחיו מחמת מילה שאינו יכול
ואינו נמנע מבן נכר לא יאכל בו׳ תורה אחת וגו׳ להשוות גר לאזרח אף לשאר מצות שבתורה׳׳ פטר רחם׳ שפתח את [illegible]
הרחם תחלה כמו פוטר מים ראשית מדון וכן יפטירו בשפה יפתחו שפתים׳׳ לי הוא׳ לעצמי קניתיו על ידי שהכיתי בכורי
מצרים׳׳ זכור את היום הזה׳ לימד שמזכירין יציאת מצ׳ בכל יום׳׳ בחדש האביב׳ וכי לא היו יודעים באיזה חדש אלא
כך אמר להם ראו חסד שגמלכם שמוציא אתכם בחדש שהוא כשר לצאת לא חמה ולא צנה ולא גשמים וכה״א
מוציא אסירים בכושרות חדש שהוא כשר לצאת׳׳ אל ארץ הכנעני וגו׳ אע״פ שלא מנה אלא חמשה עממין כל שבעה גוים
במשמע שכולן בכלל כנעני הם ואחת משפחות כנען היתה שלא נקרא להם שם אלא כנעני׳ נשבע לאבותיך באברהם
הוא אומר ביום ההוא כרת יי׳ את אברם ברית וגו׳ וביצחק הוא אומר גור בארץ הזאת וגו׳ וביעקב הוא אומר הארץ אשר אתה שוכב עליה
וגו׳ זבת חלב ודבש׳ חלב זב מן העזים והדבש זב מן התמרים ומן התאנים׳׳ את העבודה הזאת׳ של פסח והלא
כבר נאמר למעלה והיה כי תבאו אל הארץ וגו׳ ולמה חזר ושנאה בשביל דבר שנתחדש בה בפרשה ראשונה [illegible]
והיה כי יאמרו אליכם בניכם מה העבודה הזאת לכם׳ בבן רשע הכתוב מדבר שהוציא עצמו מן הכלל וכאן והגדת
לבנך בבן שאינו יודע לשאול׳׳ והכתוב מלמדך שתפתח לו אתה בדברי אגדה המושכין את הלב׳׳ בעבור זה׳ בעבור

שאקיים מצותי
כגון פסח מצה

ליום אנתם כארג׳ין פי שהר אפריך׃ והיה כי יביאך יהוה אל ארץ הכנעני והחתי
והאמרי והחוי והיבוסי אשר נשבע לאבתיך לתת לך ארץ זבת חלב ודבש ועבדת
את העבדה הזאת בחדש הזה׃ ויהי ארי יעילנך יי׳ לארע כנענאי וחתאי
ואמוראי וחואי ויבוסאי דקיים לאבהתך למתן לך ארע עבדא חלב ודבש
ותפלח ית פלחנא הדין בירחא הדין׃ וכמא ידכלך אלה אלי בלד אלכנאעניין
ואלחתיין ואלאמוריין ואלחויין ואליבוסיין כמא אקסם לאבאיך אן יעטיכאה
בלד יפיץ אללבן ואלעסל פאצנע הדה אלצנעה פי הדא אלשהר׃ שבעת
ימים תאכל מצת וביום השביעי חג ליהוה׃ שבעה יומין תיכול פטירא
וביומא שביעאה חגא קדם יי׳׃ סבעה איאם כל פטירא ואליום אלסאבע חג ללה׃
מצות יאכל את שבעת הימים ולא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאר בכל
גבלך׃ פטירא יתאכיל ית שבעה יומין ולא יתחזי לך חמיע ולא יתחזי לך
חמיר בכל תחומך׃ וארי יוכל פטיר פי הדה אלסבעה אלאיאם ולא ירא
כמיר ולא מכמר פי גמיע תכמך׃ והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור
זה עשה יהוה לי בצאתי ממצרים׃ ותחוי לברך ביומא ההוא למימר בדיל
דא עבד יי׳ לי במפקי ממצרים׃ ואכבר אבנך פי דלך אליום קאילא הדה
בסבב מא צנע אללה לי פי כרוגי מן מצר׃ והיה לך לאות על ידך ולזכרון
בין עיניך למען תהיה תורת יהוה בפיך כי ביד חזקה הוצאך יהוה ממצרים׃ הוציאך חס יוד שבמכה עשירית הוציאך״
ויהי לך לאת על ידך ולדכרן בין עינך בדיל דתהי אוריתא דיי׳ בפומך
ארי ביד תקיפא אפקך יי׳ ממצרים׃ ויכון לך איה עלי ידך ודכרא בין ע
עיניך לכי תכון שריעה אללה פי פאך לאן ביד שדידה אכרגך אללה מן מצר׃

שאקיים מצותיו כגון פסח מצה ומרור הללו״ עשה יי׳ לי״ רמז תשובה לבן רשע לומר עשה יי׳ לי ולא לך שאלו היית
שם לא היית כדאי ליגאל״ והיה לך לאות״ יציאת מצרים תהיה לך לאות על ידך ולטוטפת בין עיניך שתכתוב פרשיות
הללו ותקשרם בראש ובזרוע״ על ידך״ יד שמאל לפיכך ידכה מלא בפרשה שניה לדרוש בה יד כהה״
מימים ימימה״ משנה לשנה״ נשבע לך״ והיכן נשבע לך והבאתי אתכם אל הארץ אשר נשאתי וגו׳״ ונתנה לך״
תהא בעיניך כאילו נתנה לך בו ביום ולא תהא בעיניך כירושת אבות״ והעברת״ אין והעברת אלא לשון הפרשה וכן הוא
והעברתם את נחלתו לבתו״ שגר בהמה״ נפל שהשגירתו אמו ושלחתו בלא עתו ולמדך הכתוב שהוא קדוש בבכורה
לפטור את הבא אחריו ואף שאינו נפל קרוי שגר כמו שגר אלפיך״ אבל זה לא בא ללמד על הנפל שהרי כבר כתב כל
פטר רחם ואם תאמר אף בכור בהמה טמאה במשמע בא ופירש במקום אחר בבקרך ובצאנך״ לשון אחר יש לפרש והעברת
כל פטר רחם בבכור אדם הכתוב מדבר ופטר חמור שפטרו אותו ישראל ביציאתן ממצרים [illegible]
[illegible] טעונים מכספם וזהבם של מצרים״ תפדה בשה״ נותן שה לכהן ופטר חמור מותר בהנאה והשה חולין
ביד כהן״ וערפתו״ עורפו בקופיץ מאחוריו והורגו הוא הפסיד ממונו של כהן לפיכך יפסיד ממונו״ וכל בכור אדם תפדה״
הביא סלעים כפדיונו קצוב במקום אחר״ כי ישאלך בנך מחר״ יש מחר שהוא עכשיו ויש מחר שהוא לאחר זמן כגון זה וכגון
כי יאמרו בניכם מחר לבנינו דבני גד ודבני ראובן״ מה זאת״ זה תינוק טפש שאינו יודע [illegible] להעמיק

ולא פטר שקד בהמ׳ שאחרונים רות

בשתו ומותם ונול מהזאת״

וְשָׁמַרְתָּ אֶת הַחֻקָּה הַזֹּאת לְמוֹעֲדָהּ מִיָּמִים יָמִימָה ותטר ית קימא הדין בזמניה
מזמן לזמן׃ ואחפץ הדי' אלרסם פי וקתה מן חול אלי חול׃ וְהָיָה
כִּי יְבִאֲךָ יְהוָה אֶל אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְךָ וְלַאֲבֹתֶיךָ וּנְתָנָהּ לָךְ׃ ויהי
ארי יעילנך יי' לארע כנענאי כמא דקיים לך ולאבהתך ויתנה לך׃ וכדאך אד[כ]ל
ארכלך אללה אלי בלד אלכנאעניין כמא קסם לך ולאבאיך ואעטאה לך׃ וְהַעֲבַרְתָּ
כָל פֶּטֶר רֶחֶם לַיהוָה וְכָל פֶּטֶר שֶׁגֶר בְּהֵמָה אֲשֶׁר יִהְיֶה לְךָ הַזְּכָרִים לַיהוָה׃ ותעבר
כל פתח ולדא קדם יי' וכל פתח ולד בעירא דיהון לך דכרין תקדיש קדם יי'׃ ואעזל כל
פאתח בטן ללה וכל אול נתאג אלבהאים אלדי יכון לך מן אלדכור ללה׃ וְכָל פֶּטֶר
חֲמֹר תִּפְדֶּה בְשֶׂה וְאִם לֹא תִפְדֶּה וַעֲרַפְתּוֹ וְכֹל בְּכוֹר אָדָם בְּבָנֶיךָ תִּפְדֶּה׃ וכל
בוכרא דחמרא תפרוק באמרא ואם לא תפרוק ותקפיה וכל בוכרא
דאנשא בבנך תפרוק׃ ובכר אלחמיר אפדה בשאה ואן לם תפדיה פאנקפה
וכל בכר דכר מן בניך פאפדה׃ וְהָיָה כִּי יִשְׁאָלְךָ בִנְךָ מָחָר לֵאמֹר מַה זֹּאת
וְאָמַרְתָּ אֵלָיו בְּחֹזֶק יָד הוֹצִיאָנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים׃ ויהי ארי
ישאלנך ברך מחר למימר מא דא ותימר ליה בתקוף יד אפקנא יי' ממצרים
מבית עבדותא׃ ואדי' סאלך אבנך גדא קאילא מא הדי' פקל לה בשדת יד
אכרגנא אללה מן מצר מן בית אלעבודיה׃ וַיְהִי כִּי הִקְשָׁה פַרְעֹה לְשַׁלְּחֵנוּ
וַיַּהֲרֹג יְהוָה כָּל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּכֹר אָדָם וְעַד בְּכוֹר בְּהֵמָה עַל כֵּן
אֲנִי זֹבֵחַ לַיהוָה כָּל פֶּטֶר רֶחֶם הַזְּכָרִים וְכָל בְּכוֹר בָּנַי אֶפְדֶּה׃ והוה כד אקשי
פרעה לשלחותנא וקטל יי' כל בוכרא בארעא דמצרים מבוכרא דאנשא ועד
בוכרא דבעירא על כין אנא דבח קדם יי' כל פתח ולדא דכריא וכל בוכרא דבני
אפרוק׃ פלמא געב פרעה פי אן יטלקנא קתל אללה כל בכר פי בלד מצר מן בכור
אלנאס אלי בכור אלבהאים לדלך אנא אדבח ללה כל פאתח בטן מן בכור אלבהאים
וכל בכור בני אפדיהם׃ וְהָיָה לְאוֹת עַל יָדְכָה וּלְטוֹטָפֹת בֵּין עֵינֶיךָ כִּי בְּחֹזֶק יָד

למועדה מלא ... בתפלין

וכתנה תבין על הה"א ... חומשי תורה ונתנה

ידכה תבין על הה"א כנגד ה' פרקים ...

טפש וסותם ושוא מה זאת: ובמקום אחר הוא מה העדות והחקים והמשפטים וגו' הרי זאת שאלת בן חכם דברה תורה כנגד ארבעה בנים רשע ושאינו מבין לשאל והשואל דרך סתומה והשואל דרך חכמה: ולטוטפת' תפלין ועל שם ד' בתים קרויים טטפת' טט בכתפי שתים' פת באפריקי שתים' ומנחם חברו עם הטף אל דרוש' ש תטיפו' לשון דבור כמו ולזכרון שהרואה אותם קשורים בין העינים יזכור הנס וידבר בו'

חזק חסל פרש' בא אל פרעה

ויהי בשלח פרעה׃ ולא נחם׃ ניהגם כמו לך נחה את העם בהתהלכך תנחה אתך׃ כי קרוב הוא ונוח לשוב באותו הדרך למצרים׃ ומדרשי אגדה יש הרבה׃ בראותם מלחמה׃ כגון מלחמת וירד העמלקי והכנעני וגו' אם הלכו דרך ישר היו חוזרים מה אם כשהקיפם דרך מעוקם אמרו נתנה ראש ונשובה מצרימה אם הוליכם בפשוטה על אחת כמה וכמה׃ פן ינחם׃ יחשבו מחשבה על שיצאו ויתנו לבם לשוב׃ ויסב׃ הסיבם מן הדרך הפשוטה לדרך העקומה׃ ים סוף׃ כמו לים סוף וסוף הוא לשון אגם שגדלים בו קנים וכן ותשם בסוף׃ קנה וסוף קמלו׃

וחמשים׃

הוציאנו יהוה ממצרים: והיה לאות על ידך ולתפלין בין עינך ארי בתקוף יד
אפקנא יי׳ ממצרים: ותכון אידה עלי׳ ידך ומכשורא בין עיניך לאן בשדת
יד׳ אברגנא אללה מן מצר:

פסוקים סימ׳ יהללאל״ יט

ויהי בשלח פרעה את העם ולא נחם אלהים דרך ארץ פלשתים כי קרוב
הוא כי אמר אלהים פן ינחם העם בראתם מלחמה ושבו מצרימה: והוה כד
שלח פרעה ית עמא ולא דברינון יי׳ אורח ארע פלשתאי ארי קריבא
היא ארי אמר יי׳ דלמא יזועון עמא במחזהון קרבא ויתובון למצרים: פכאן
למא אטלק פר׳ אלקום אן אללה לם יסיירהם טריק בלד פלסטין לאנה קריב
לאן אללה קאל כלא ינדם אלקום אד׳ ראו אלחרב פירגעון אלי מצר: ויסב אלהים
את העם דרך המדבר ים סוף וחמשים עלו בני ישראל מארץ מצרים:
ואסחר יי׳ ית עמא אורח מדברא לימא דסוף ומזרזין סליקו בני ישראל
מארעא דמצרים: פאדארהם אללה טריק אלבר אלי בחר אלקלזם ומתעביין.
צעדו בני אסר מן בלד מצר: ויקח משה את עצמות יוסף עמו כי השבע
השביע את בני ישראל לאמר פקד יפקד אלהים אתכם והעליתם את
עצמתי מזה אתכם: ואסיק משה ית גרמי יוסף עמיה ארי אומאה אומי
ית בני ישראל למימר מדכר דכיר יי׳ יתכון ותסקון ית גרמי מכא עמכון:
פאכד׳ מוסי עט׳אם יוסף מעה לאנה כאן אחלף בני אסר קאילא אד׳
דכרכם אללה פאצעדו עט׳אמי מן ההנא מעכם: ויסעו מסכות ויחנו באתם
בקצה המדבר: ונטלו מסכות ושרו באיתם דבסטר מדברא: פלמא רחלו
מן סכות נזלו פי איתם פי טרף אלברייה: ויהוה הלך לפניהם יומם בעמוד ענן

וחמושים׳ אין חמושים אלא מזויינים וכה״א ואתם תעברו חמושים וכן תרגמו אנקלוס ומזרזין כמו וירק את חניכיו וזרז׳
ד״א חמושים׳ מחומשים א׳ מחמשה יצאו וארבעה חלקים מתו בשלשת ימי אפלה״ השבע השביע׳ השביעם שישביעו לבניהם
ולמה לא השביע בניו שישאוהו לארץ כנען מיד כמו שהשביע יעקב׳ אמר יוסף אני הייתי שליט במצרים והיה ספק בידי
לעשות אבל בני לא יניחום מצרים לעשות׳ לכך השביעם לכשיגאלו ויצאו משם שישאוהו״ והעליתם את עצמותי מזה אתכם׳
לאחיו השביע כן למדנו שאף עצמות כל השבטים העלו עמהם שנ׳ אתכם״ ויסעו מסכות׳ ביום השני שהרי בראשון באו
מרעמסס לסכות״ לנחותם הדרך׳ נקוד פתח שהוא כמו להנחותם לראותם בדרך אשר ילכו בה׳ שהוא כמו להראותכם
אף כאן להנחותם ע״י שליח ומי הוא השליח עמוד הענן והקב״ה בכבודו מוליכו לפניהם ומ״מ הכין את עמוד הענן הכן
להנחותם על ידו שהרי ע״י עמוד הענן הם הולכים עמוד הענן אינו לאורה אלא להורותם הדרך״ לא ימיש׳ הקב״ה את עמוד
הענן יומם ועמוד האש לילה׳ מגיד שעמוד הענן משלים לעמוד האש ועמוד האש משלים לעמוד הענן עד שלא
ישקע זה עולה זה״ וישובו׳ לאחוריהם לצד מצרים היו מקרבין כל יום השלישי כדי להטעות את פרעה שיאמר תועים הם
היא פיתום ועכשיו נקראת פי החירות
בדרך כמו שנ׳ ואמר פרעה לבני ישראל וגו׳״ ויחנו לפני פי החירות׳ שנעשו שם בני חורין והם שני סלעים גבוהים
זקופים והגיא שביניהם קרוי פי הסלעים״ לפני בעל צפון׳ הוא נשאר מכל אלהי מצרים כדי להטעותן
שיאמרו קשה יראתן ... איוב משגיא לגוים ויאבדם״ ואמר פרעה׳ כשישמע שהם שבים
לאחוריהם״ לבני ישראל׳ על בני ישראל׳ וכן יי׳ ילחם לכם עליכם׳ אמרי לי אחי הוא אמרי עלי״ נבוכים הם׳

ויקח משה את עצמות יוסף ... [illegible]

לנחתם הדרך ולילה בעמוד אש להאיר להם ללכת יומם ולילה: ויי׳ מדבר
קדמיהון ביממא בעמודא דעננא לדברותהון באורחא ובליליא בעמודא
דאישתא לאנהרא להון למיזל ביממא ובליליא: ואללה סאיר בין אידיהם
נהארא בעמוד מן גמאם לידלהם עלי אלטריק ופי אלליל בעמוד מן נאר
ליצי להם ליסירו נהארא ולילא: לא ימיש עמוד הענן יומם ועמוד האש
לילה לפני העם: לא עדי עמודא דעננא ביממא ואף לא עמודא דאישתא
בליליא מן קדם עמא: לא יזול עמוד אלגמאם נהארא ועמוד אלנאר לילא
בין ידי אלקום:

וידבר יהוה אל משה לאמר: ומליל יי׳ עם משה למימר: תם כלם אללה מוסי
תכלימא: דבר אל בני ישראל וישבו ויחנו לפני פי החירת בין מגדל ובין הים
לפני בעל צפן נכחו תחנו על הים: מליל עם בני ישר׳ ויתובון וישרון קדם פום
חירתא בין מגדול ובין ימא קדם בעיל צפון לקבליה תשרון על ימא: מר בני
אס׳ אן ירגעון וינזלון בין ידי פם אלחירות בין מגדול ובין אלבחר בין ידי בעל
צפון חיאלה תנזלון עלי אלבחר: ואמר פרעה לבני ישראל נבכים הם בארץ סגר
עליהם המדבר: ויימר פרעה על בני ישר׳ מערבלין אנון בארעא אחד
עליהון מדברא: חתי יקול פר׳ ען בני אסר׳ אנהם מתחיירין פי אלבלד ואן אלבר
קד אנגלק עליהם: וחזקתי את לב פרעה ורדף אחריהם ואכבדה בפרעה
ובכל חילו וידעו מצרים כי אני יהוה ויעשו כן: ואתקיף ית לבא דפרעה
וירדוף בתריהון ואתיקר בפרעה ובכל משריתיה וידעון מצראי ארי אנא
יי׳ ועבדו כן: ואשדד קלב פר׳ ויכלבהם ואתעטם בפרעון וגמיע גנדה ויעלם
אלמצריון אני אללה פצנעו כדאך: ויגד למלך מצרים כי ברח העם ויהפך
לבב פרעה אל העם ויאמרו מה זאת עשינו כי שלחנו את ישראל מעבדנו: ועבדיו
ואתחוא למלכא דמצרים ארי אזל עמא ואתהפיך לבא דפרעה ועבדוהי

נבוכים הם · כלואים הם במדבר · כלואים ומשוקעים ובלעז שיר״ר כמו נבכי ים עמק הבכא מבכי נהרות״
שאינם יודעים לצאת ממנו ולהיכן ילכו·· ואכבדה בפרעה · כשהקב״ה מתנקם ברשעים שמו מתגדל ומתכבד
וכן הוא ונשפטתי אתו וגו׳ ואחר והתגדלתי והתקדשתי ונודעתי וגו׳ ואו׳ שמה שבר רשפי קשת ואחר כך נודע ביהודה
אלהים ואו׳ נודע יי׳ משפט עשה·· בפרעה ובכל חילו · הוא התחיל בעבירה וממנו התחילה הפורענות·· ויעשו
כן · להגיד שבחן ששמעו לקול משה ולא אמרו היאך נתקרב אל רודפינו ואנו צריכים לברוח אלא אמרו אין לנו
אלא דברי בן עמרם·· ויגד למלך מצרים · איקטורין שלח עמהם וכיון שהגיעו לשלשת ימים שקבעו לילך ולשוב וראו שאין
חוזרין למצרים באו והגידו לפרעה ביום הרביעי ובחמישי ובששי רדפו אחריהם ליל שביעי ירדו לים בשחרית אמרו
שירה והוא יום שביעי של פסח לכך אנו קורין השירה ביום השביעי·· ויהפך · נהפך ממה שהיה שהרי אמר להם קומו
צאו מתוך עמי ונהפך לבב עבדיו שהרי לשעבר היו אומרים עד מתי יהיה זה לנו למוקש ועכשיו נהפך לבבם לרדוף אחריהם
בשביל ממונם שהשאילום·· מעבדנו · מעבוד אותנו·· ויאסור את רכבו · הוא בעצמו·· ואת עמו לקח עמו · משכם בדברים

לקינו ונטלו
ממונינו

בינהא ואמרו מא דא עבדנא אלי שלחנא ית ישראל מפלחנא פאכבר
מלך מצר אן אלקום קד הרבו פאנקלב קלבה וקלוב עביה עליהם וקאלו מא דא
צנענא אד אטלקנא בני אסר מן כדמתנא ויאסר את רכבו ואת עמו לקח
עמו ודבר עמיה פאסרג מרכבה ואכד קומה
מעה ויקח שש מאות רכב בחור וכל רכב מצרים ושלשם על כלו ודבר
שית מאה רתכין בחירין וכל רתכי מצראי וגיברין ממנן על כלהון פאכד
סת מאיה מרכבא מכתארא וסאיר מראכב אלמצריין ודין כראד וקואד
עלי גמיעהם ויחזק יהוה את לב פרעה מלך מצרים וירדף אחרי בני ישראל
ובני ישראל יצאים ביד רמה ותקיף יי ית לבא דפרעה מלכא דמצרים
ורדף בתר בני ישראל ובני ישראל נפקין בריש גלי ושדד אלה קלב
פרעון מלך מצר וכלב בני אסר ובני אסר כארגין ביד רפיעה וירדפו
מצרים אחריהם וישיגו אותם חנים על הים כל סוס רכב פרעה ופרשיו וחילו
על פי החירת לפני בעל צפן ורדפו מצראי בתריהון ואדביקו יתהון כד
שרן על ימא כל סוסות רתכי פרעה ופרשוהי ומשריתיה על פום חירתא
קדם בעיל צפון וכלבוהם אלמצריין ולחקוהם נאזלין עלי אלבחר גמיע
כיל מראכב פר ופרסאנה וגנדה עלי פם אלחירות בין ידי בעל צפן ופרעה הקריב
וישאו בני ישראל את עיניהם והנה מצרים נסע אחריהם וייראו מאד
ויצעקו בני ישראל אל יהוה ופרעה קריב וזקפו בני ישראל ית עיניהון והא
מצראי נטלין בתריהון ודחילו לחדא וזעיקו בני ישראל ק יי ולמא קרב
פרעון בני אסר עיונהם פאדי באלמצריין ראחלין וראהם פכאפו גדא
וצרכו אלי אלה ויאמרו אל משה המבלי אין קברים במצרים לקחתנו למות

לקינו ונטלו ממוננו ושלחנום בואו עמי והכי לא אתנהג כשאר מלכים דרך שאר מלכים עבדין קודמין
לו במלחמה ואני אקדום לפניכם וכן ופרעה הקריב הקריב עצמו ומיהר לפני חיילותיו דרך מלכים לטול
בזה בראש כמו שיבחר אני אשוה עמכם בחלק וכו' אחלק שלל בחר נבחרים בחור לשון יחיד כל רכב ורכב
שבמנין זה היה בחור וכל רכב מצ' ועמהם כל שאר הרכב ומהיכן היו הבהמות הללו אם תאמר משל מצרים
הרי נאמר וימת כל מקנה מצ' ואם משל ישראל והלא נאמר וגם מקננו ילך עמנו משל מי היו מהירא
את דבר יי' מכאן היה ר' שמעון אומר כשר שבמצרים הרוג טוב שבנחשים רצוץ את מוחו ושלישים על כלו שרי
צבאות כתרגו' ויחזק יי' את לב פרעה שהיה תולה אם לרדוף אם לאו וחזק את לבו לרדוף ביד רמה בגבורה גבוהה
ומפורסמת ופרעה הקריב היה לו לכתוב ופרעה קרב מהו הקריב הקריב עצמו ונתאמץ לקדם לפניהם כמו שהתנה
עמהם נוסע אחריהם בלב אחד כאיש אחד ד"א והנה מצרים נוסע אחריהם ראו שר של מצרים נוסע מן השמים לעזור למצרים
ויצעקו תפשו אומנות אבותם באברהם ה"א אל המקום אשר עמד שם ביצחק לשוח בשדה ביעקב ויפגע במקום המבלי אין קברים במצרים וכי מחמת חסרון קברים שאין קברים במצ' לקבר שם לקחתנו
משם אשר דברנו אליך במצ' והיכן דברו ירא יי' עליכם וישפוט ממותינו מאשר נמות ואם היה נקוד מלא
פום היה נבחר ממיתתנו עכשיו שנקוד בשורק נבאר מאשר נמות ובן מייתן מותו שנמות וכן מיתן מותי דאבשלום

והנה מצרים נסע אחריהם זה עזא שר של מצרים ולכך אמרו עזי וזמרת יה

שאמות במולים קומי נגד

במדבר מה זאת עשית לנו להוציאנו ממצרים׃ ואמרת
במצרים דברתנא לממת במדברא מא דא עמלת לנא
קאן למוסי׳ אמן עדם אקבור במצר אכרגתנא לנמות
בנא׃ אד אכרגתנא מן מצר׃ הלא זה הדבר אשר דברנו אליך במצרים
לאמר חדל ממנו ונעבדה את מצרים כי טוב לנו עבד את מצרים ממתנו
במדבר׃ הלא דין פתגמא דמלילנא עמך במצרים למימר שבוק מננא
ונפלח ית מצראי ארי טב לנא דנפלח ית מצראי מדנמות במדברא׃ אלים
הדי אקול אדי קלנאה לך במצר קאילא דענא נכדם אמצריין פאן כדמתנא
להם אצלח לנא מן מותנא פי אלבר׃ ויאמר משה אל העם אל תיראו התיצבו
וראו את ישועת יהוה אשר יעשה לכם היום כי אשר ראיתם את מצרים
היום לא תספו לראתם עוד עד עולם׃ ואמר משה לעמא לא תדחלון
אתעתדו וחזו ית פרקנא דיי׳ דיעביד לכון יומא דין ארי [redacted] דחזיתון ית
מצראי יומא דין לא תיספון למחזיהון עוד עד עלמא׃ קאל מוסי׳ ללקום לא
תכאפו קפו ואנצרו מנותה אלה אלתי יצנעהא לכם אליום פאנכם כמי ראיתם
אמצריין אליום לא תעאודו אן תרוהם אבדא אלי אלדהר׃ יהוה ילחם לכם
ואתם תחרשון׃ יי׳ יגיח לכון קרב ואתון תשתקון׃ אלה יחארב ענכם
פ
ואנתם פאמסכו׃
ויאמר יהוה אל משה מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו׃ ואמר יי׳
למשה קבילית צלותך מליל עם בני ישרא׳ ויטלון׃ פקאל אלה למוסי׳ מא
תצרך אלי׳ מר בני אסר׳ אן ירחלון׃ ואתה הרם את מטך ונטה את ידך על
הים ובקעהו ויבאו בני ישראל בתוך הים ביבשה׃ ואת טול ית חטרך
וארים ית ידך על ימא ובזעהי ויעלון בני ישרא׳ בגו ימא ביבשתא׃ ואנת
ארפע עצאך ומד ידך עלי׳ אלבחר ושקה וידכלו בני אסר׳ פי וסטה פי אליבס׃
ואני הנני מחזק את לב מצרים ויבאו אחריהם ואכבדה בפרעה ובכל חילו

ובקעהו בזכות ויבקע ובזכות בקע... לגלגלת וזה שבטים זה נבקעו המים

שאמות כמו ליום קומי לעד ער יום שובי בעלום שאקום שאטוב׃ כי אשר ראיתם את מצרים׃ מה שראיתם אותם אינו אלא
היום׃ היום הוא שראיתם אותם ולא תוסיפו עוד׃ ילחם לכם׃ בשבילכם׃ וכן כי יי׳ נלחם להם במצ׳ וכן אם לא תריבון וכן אשר
לו׳ וכן האתם תריבון לבעל׃ מה תצעק אלי׳ למדנו שהיה משה עומד ומתפלל אמ׳ לו הקב״ה לא עת עתה להאריך שישראל
נתונין בצרה׃ ד״א מה תצעק אלי׳ עלי הדבר ולא עליך כמו ... ועל בני ועל פועל ידי תצוני׃ דבר אל בני ישרא׳ ויסעו
אין להם אלא ליסע שאין הים עומד בפניהם כדאי זכות אבותיהם והאמונה שהאמינו בי ויצאו לקרוע להם הים׃
ויסע מאחריהם להבדיל בין מחנה מצ׳ ובין מחנה ישר׳ ולקבל חצים ובליסטראות של מצרים׃ בכל מקום הוא מלאך
יי׳ וכאן הוא מלאך האלהים אין אלהים בכל מקום אלא דין מלמד שהיו ישראל נתונין בדין באותה שעה אם להנצל
אם לאבד עם מצ׳׳ ויבא בין מחנה מצרים משל למהלך בדרך ובנו מהלך לפניו באו לסטים לשבותו נטלו מלפניו ונתנו
אחריו בא זאב מאחריו ונתנו לפניו באו לסטים לפניו וזאבים מאחריו נתנו על זרועו ונלחם בהם׳ כך׳ אני תרגלתי
לאפרים קחם על זרועותיו׃ ויסע עמוד הענן׃ כשחשכה והשלים עמוד הענן את המחנה לעמוד האש לא נסתלק

הענן... שהיה רגיל להסתלק ערבית

ברכבו ובפרשיו׃ ואנא הא אנא מתקיף ית לבא דמצראי ויעלון בתריהון ואתיקר
בפרעה ובכל משריתיה ברתכוהי ובפרשוהי׃ והאנא משדד קלב אלמצריין·
וידכלון וראהם ואתעצם בפר וכגמיע גנדה ומראכבה ופרסאנה׃ וידעו מצרים
כי אני יהוה בהכבדי בפרעה ברכבו ובפרשיו׃ וידעון מצראי ארי אנא יי׳
באתיקרותי בפרעה ברתכוהי ובפרשוהי׃ ויעלם אלמצריון אני אלה·אד׳
תעצמת בפר·ומראכבה ופרסאנה׃ ויסע מלאך האלהים ההלך לפני מ
מחנה ישראל וילך מאחריהם ויסע עמוד הענן מפניהם ויעמד מאחריהם׃
ונטל מלאכא דיי׳ דמדבר קדם משריתא דישראל ואזל מבתריהון ונטל
עמודא דעננא מן קדמיהון ושרא מבתריהון׃ פרחל מלך אלה·אלסאיר בין
ידי עסכר בני אסר׳·וצאר וראהם·ורחל עמוד אלגמאם מן בין ידיהם·ווקף
וראהם׃ ויבא בין מחנה מצרים ובין מחנה ישראל ויהי הענן והחשך ויאר
את הלילה ולא קרב זה אל זה כל הלילה׃ ועאל בין משריתא דמצראי ובין
משריתא דישראל והוה עננא וקבלא למצראי ולישראל נהר כל ליליא
ולא אתקרבו דין לות דין כל ליליא׃ פדכל בין עסכר אלמצריין·ובין עסכר
אלאסראיליין·וכאן אלגמאם ואלצלאם·פגשיא אלליל·ולם יתקדם אחדהמא
אלי אלאכר טול אלליל׃ ויט משה את ידו על הים ויולך יהוה את הים ברוח קדים
עזה כל הלילה וישם את הים לחרבה ויבקעו המים׃ וארים משה ית ידיה
על ימא ודבר יי׳ ית ימא ברוח קדומא תקיף כל ליליא ושוי ית ימא
ליבשתא ואתבזעו מיא׃ פמד מוסי׳ ידה עלי אלבחר·וסייר אלה אלבחר·
בריח קבול עצפה טול אלליל·חתי׳ צירה נשפא·כעד מא אנשק אלמא׃
ויבאו בני ישראל בתוך הים ביבשה והמים להם חומה מימינם ומשמאלם׃

הענן כמו שהיה רגיל להסתלק ערבית לגמרי אלא נסע והלך לו מאחריהם להחשיך למצ׳ ויהי הענן והחשך למצ׳׃
ויאר׳ עמוד האש את הלילה לישראל והולך לפניהם כדרכו ללכת כל הלילה והחשך של ערפל לצד מצ׳ ולא קרב זה
אל זה׳ מחנה אל מחנה׃ ברוח קדים עזה׳ ברוח קדים שהיא עזה שברוחות שהיא נפרע בה מן הרשעים שנאמר ברוח
קדים אפיצם׳ יבוא קדים רוח יי׳ רוח קדים שברך בלב ימים׳ הגה ברוחו הקשה ביום קדים׳ ויבקעו המים׳ כל מים
שבעולם׃ כלבוקר פרעה׳ וכי יום אחד היה מגיד שאין כולם [illegible] שאכפום א׳ באשמורת הבקר׳
שלשת חלקי הלילה קרויין אשמורה ואותה שלפני הבקר קורא אשמורת הבקר׳ ואני אומר לפי שהלילה חלוק למשמרות
של שירי מלאכי השרת כת אחר כת לשלשה חלקים לכך קרויה אשמורה וזהו שתרגם אונקל׳ מטרת׃ וישקף׳
כלומר פנה אליהם להשחיתם ותרגו׳ ואסתכי אף הוא לשון הבטה כמו שרה צופים חקל סכותא׳ בעמוד אש
ועגן׳ עמוד ענן יורד ועושה אותו כטיט ועמוד האש מרתיחו וטלפי סוסיהם משתמטות׳ ויהם׳ לשון מהומה
אשטורדי׳ שון בלעז׳ ערבבם נטל סגניות שלהם ומצינו בפרקי ר׳ אליעזר בנו של ר׳ יוסי הגלילי כל מקום שנ׳ מהומה
הר׳ נטות קול וזה אב לבולן וירעם יי׳ בקול גדול על פלשתים ויהומם׳ ויסר את אופן מרכבותיו׳ מכח האש נ
נשרפו הגלגלים והמרכבות נגררות והיושבים בהם נעים ואיבריהם מתפרקין׳ וינהגהו בכבדות׳ בהנהגה שהיא כבידה

משדד נפוס [illegible] ים נבקעים שנ׳ ויבקעו המים ונעשה כמין כיפה שנ׳ נצבו כמו נד ונעשה גזרים כמין שבטים שנ׳ לגוזר ים סוף ונעשה יבשה שנ׳ ובני ישראל הלכו ונעשה חומר למצ׳ שנ׳ דרכת בים סוסיך חומר מים ונעשה כמלעים שנ׳ שברת ראשי תנינים ונעשה פרודין שנ׳ אתה פוררת בעזך ים ונעשה להם כמין זכוכית והיו רואין זה את זה ונעשה מים מתוקים מתוך מלוחין שנ׳ נצבו כמו נד קפאו׳ ואותן המים היו מתפרקין מהן קונאין שנ׳ קפאו תהומות בלב ים׳

ויט משה את ידו על הים התחיל הים עומד כנגד משה אמר לו משה בשם הקב״ה רצה לעבור עליך מים נא ילך ויעברו גאולים מעיבריהם ואומר למשה בן עמרם ילוד אשה הכיצד לאשר נברא בששת ימי בראשית ואני נבראתי קודם הריני גדול ממך ואני בורח מפניך השיב משה לפני הקב״ה לשלם ידבר יה הנהג ימין

הוא אין הים נבקע הנכנס שא אמר לו אתה במאמרך ויבקעו אלו הבא למשה אם אני מופלים ויבקע אין לו רפואה אמלם ולעולמי עולמים שאמור לו אתה ויבקע כדי שלא

וקנה להם במדה שמדדו ויכבד לבו

ועלו בני ישראל בגו ימא ביבשתא ומיא להון שורין מימינהון ומסמלהון: פדכלו
בני אסר' פי וסט אלבחר פי אליבס ואלמא להם אסואר ען ימאנהם וען יסארהם:
וירדפו מצרים ויבאו אחריהם כל סוס פרעה רכבו ופרשיו אל תוך הים:
ורדפו מצראי ועלו בתריהון כל סוסות פרעה רתכוהי ופרשוהי לגו ימא:
וכלבוהם אלמצריון ודכלו וראהם גמיע כיל פר' ומראכבה ופרסאנה אלי וסט אלבחר
ויהי באשמרת הבקר וישקף יהוה אל מחנה מצרים בעמוד אש וענן ויהם את
מחנה מצרים: והוה במטרת צפרא ואסתכי יי' למשריתא דמצראי בעמודא
דאישתא ועננא ושגיש ית משריתא דמצראי: פלמא כאן פי נובה אלגדאה
אטלע אלה אלי עסכר אלמצריון בעמוד מן נאר וגמאם פאהממה: ויסר את
אפן מרכבתיו וינהגהו בכבדת ויאמר מצרים אנוסה מפני ישראל כי יהוה
נלחם להם במצרים: ואעדי ית גלגלי רתכיהון ומדברין להון בתקוף ואמרו
מצראי נערוק מן קדם ישראל ארי דא היא גבורתא דיי' דעבד להון קרבין במצרים
ואזאל לואלב מראכבהם וסאקהם בעסף חין קאל אלמצריון נהרב מן בין ידי בני אס'
לאן אלה יחארב ענהם אלמצריין:

ד ויאמר יהוה אל משה נטה את ידך על הים וישבו המים על מצרים על
רכבו ועל פרשיו: ואמר יי' למשה ארים ית ידך על ימא ויתובון מיא על מצראי
על רתכיהון ועל פרשיהון: פקאל אלה למוסי מד ידך עלי אלבחר ירגע אלמא עלי
אלמצריין ומראכבהם ופרסאנהם: ויט משה את ידו על הים וישב הים לפנות
בקר לאיתנו ומצרים נסים לקראתו וינער יהוה את מצרים בתוך הים:
וארים משה ית ידיה על ימא ותב ימא לעדן צפרא לתקפיה ומצראי ערקין
לקדמותיה ושניק יי' ית מצראי בגו ימא: פמד מוסי ידה עלי אלבחר פרגע
אלבחר עند אנתגאה אלגדאה לעצובתה ואלמצריון הארבין תלקאה פאגרקהם
אלה פי וסטה: וישבו המים ויכסו את הרכב ואת הפרשים לכל חיל פרעה

ונעה להם במדה שמרדו ויכבד לבו הוא ועבדיו אף כאן וינהגהו בכבדת: נלחם להם במצרים במצריים. ד"א במצ' בארץ מצ'
שכשם שאלו לוקים על הים כך לוקים אותם שנשארו במצרים: וישובו המים שזקופין ועומדין כחומה ישובו למקומם ויכסו
על מצ': לפנות בקר לעת שהבקר פונה לבוא: לאיתנו לתקפו הראשון: נסים לקראתו שהיו מהוממין ומטורפין ורצין
לקראת המים: וינער יי' כאדם שמנער את הקדרה והופך העליון למטה והתחתון למעלה כך היו עולין ויורדין ומשתברין
בים ונתן הקב"ה בהם חיות לקבל היסורין: וינער הוא לשון טירוף בלשון ארמי והרבה יש במדרשי אגדה: ויכסו
את הרכב לכל חיל פרעה כן דרך המקראות לכתוב למד יתירה כמו לכל כליו תעשה נחשת וכן לכל כלי המשכן
לכל עבדתו ויתדתיו ומיתריהם לכל כליהם ואינה אלא לשון תיקון: וירא ישראל את מצ' מת שפלטן הים על שפתו
כדי שלא יאמרו ישראל כשם שאנו עולים מצד זה כך הם עולים מצד אחר רחוק ממנו וירדפו אחרינו: את היד הגדולה
את הגבורה הגדולה שעשתה ידו של הקב"ה והרבה לשונות נופלים על לשון יד וכולן לשון יד ממש הן והמפרש
יתקן הלשון אחר ענין הדבור: אז ישיר משה אז כשראה הנס עלה בלבו שישיר שירה וכן ... וכן ... אז

תהא לו רפואה על
ירכו. הלי' מעין
גבורה שמך מידכה
משה וגבורה עמו
לימינו שנ' מוליך
משה זרוע תפארתו
בוקע מים מפניהם
לעשות לו שם עולם:
כשראה הים את
הגבורה נ"א ע
שעומדת מימין משה
אמ' לה לארץ עשי
לי מחילות ואכנס
בחללך מפני אדון
כל המעשים הב"ה
שנ' ראה הים וינוס
וכשראה משה את
הים שהוא נקמפני.
אמ' משה בכל יום
הייתי אומר בשם
הקודש ולא היית
מקבל עכשיו הרחיקך
מפניו ולא קבלת עליך
עכשיו מה לך הים
כי תנוס מפני הים
ואו' למשה בן עמרם
לא מפני משה אני נס
ואני בורח מפני אדון
כל המעשים
שיתקדש שמו
בעולם שנ' מלפני
אדון חולי ארץ
מלפני אלוה יעקב
עכ'

לאיתנו אותיות
לתנאו שהתנה
הב"ה על הים
במעשה בראשית
שיבקע לבני
ישרא' עכ'

הבאים אחריהם בים לא נשאר בהם עד אחד: ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים והמים להם חמה מימינם ומשמאלם: ויושע יהוה ביום ההוא את ישראל מיד מצרים וירא ישראל את מצרים מת על שפת הים: וירא ישראל את היד הגדולה אשר עשה יהוה במצרים וייראו העם את יהוה ויאמינו ביהוה ובמשה עבדו:

אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת ליהוה ויאמרו לאמר אשירה ליהוה כי גאה גאה סוס ורכבו רמה בים:

ותבו מיא וחפו ית רתיכיא וית פרשיא לכל משרית פרעה דעלו בתריהון בימא לא אשתאר בהון עד חד: באן רגע אלמא וגטא אלמראכב ואלפרסאן· וסאיר גיש פר׳ אלראכלין וראהם פי אלבחר· לם יבק מנהם ולא ואחד: ובני ישראל הליכו ביבשתא בגו ימא ומיא להון שורין מימינהון ומסמלהון: ובני אסר סארו פי אליבס פי וסט אלבחר· ואלמא להם אסוארא ען ימאנהם וען ימארהם: ופרק יי ביומא ההוא ית ישראל מידא דמצראי וחזא ישראל ית מצראי מיתין על כיף ימא: ואגאת אללה פי דלך אליום בני אסר מן יד אלמצריין· וראו בני אסר אלמצריין אמואתא עלי שאטי אלבחר: וחזא ישראל ית גבורת ידא רבתא דעבד יי במצרים ודחילו עמא מן קדם יי והימינו במימרא דיי ובנביאות משה עבדיה: וראו בני אסר אלאפה אלעטימה· אלתי אחלהא אללה באלמצריין· פכאפו אלקום אללה· ואמנו באללה ובמוסי רסולה:

בכין שבח משה ובני ישראל ית תשבחתא הדא קדם יי ואמרו למימר נשבח ונודי קדם יי ארי אתגאי על גותניא וגיאותא דיליה היא סוסיא ורכביה רמא בימא: חינייד סבח מוסי ובני אסר· בהדה אלתסבחה ללה· וקאלו אגמעין נסבח ללה או אנתדר אקתדארא גליל ולנאבה רמא בהם פי אלבחר: תקפי ותשבחתי דחילא יי אמר במימריה

וידבר יהושע וכן ובית יעשה לבת פרעה חשב בלבו שיעשה לה׳ אף כאן ישיר אמ׳ לו לבו שישיר וכן עשה׳׳ ויאמרו לאמר אשירה ליי׳׳ וכן ביהושע כשראה הנס אמ׳ לו לבו שידבר וכן עשה ויאמ׳ לעיני כל ישראל וכן שירת הבאר שפתח בה אז ישיר ישראל פירש אחריו עלי באר ענו לה׳ אז יבנה שלמה במה שפירשו שלא בקש לבנות ולא בנה למדנו שהיוד על המחשבה נאמרה זהו ליישב פשוטו׳ אבל מדרשו אמרו ר״זל מכאן רמז לתחית המתים מן התורה וכן בכולן חוץ משל שלמה שפירשוהו שבקש לבנות ולא בנה׳׳ ואין לומ׳ וליישב לשון זה כשאר דברים הנכתבים בלשון עתיד והן מיד כגון ככה יעשה איוב׳ על פי יי יחנו ויש אשר ישכן הענן לפי שהן דבר ההווה תמיד ונופל בו בין לשון עתיד בין לשון עבר׳ אבל זה שלא היה אלא לשעה איני יכול ליישבו בלשון הזה׳ כי גאה גאה׳ על כל השירות וכל מה שאקלס בו עוד יש נוספות ולא כמדת מלך בו שמקלסין אותו ואין בו׳׳ סוס ורכבו׳ שניהן קשורין זה בזה והמים מעלין אותם [illegible] ויורדין לעמק ואינן נפרדין׳׳ רמה׳ השליך׳ וכן ורמו לגו אתון נורא׳ ומדרש אגדה כתו׳ אחד אומר רמה וכתו׳ אחד אומ׳ ירה מלמד שהיו עולין לרום ויורדין לתהום כמו אומ׳ ירדה אבן פנתה מלמטה למטה׳׳ עזי וזמרת יה׳ אונקלוס תרגם עזי [illegible] כמו עזי וזמרתי כמו וזמרתי ואיתמהה על לשון המקרא שאין לו כמוהו בנקודתו במקרא אלא בשלשה מקומות שהוא סמוך אצל וזמרת וכל שאר מקומות נקוד שורק יי׳ עזי ומעזי׳ עזי עליך אשמורה׳ וכן כל תיבה בת שתי אותיות הנקודה מלא פום כשהיא מוארכת באות שלישית ואין השנית בשבא בחטף הראשונה נקודה בשורק כגון עז עזי רק רקי

חק חקי של עולם
כל כולו

בים עזי וזמרת יה ויהי
לי לישועה זה אלי ואנוהו
אלהי אבי וארממנהו יהוה
איש מלחמה יהוה שמו:
מרכבת פרעה וחילו ירה
בים ומבחר שלשיו טבעו
בים סוף: תהמת יכסימו
ירדו במצולת כמו אבן:
ימינך יהוה נאדרי בכח
ימינך יהוה תרעץ אויב:

והוה לי לפריקין אלהי ואבני ליה
מקדש אלהא דאבהתי ואפלח קדמוהי:
עזי ומגדי אלאזלי אלדי כאן לי גותא
הדי' אלאהי אני אליה· ואלאה אבי ארפעה:
יי' מרי נצחן קרביא יי' שמיה: אללה
דו אלמלאחם אללה אסמה: רתכי פרעה
ומשריתיה שדי בימא [illegible] גיברוהי
אטבעו בימא דסוף: מראכב פר
ונגדה זדא כהם פי אלבחר· וכיאר קואדה
גרקו פי בחר אלקלזם: תהומיא חפו
עליהון נחתו לעמקיא כאבנא: אלגמר
גטאהם· פנזלו פי אלקער כאלחגארה: ימינך יי' אדירא בחילא· ימינך יי' תברת
סנאה: ימינך יא רב גזילה אלקווה· ימינך יא רב תרהב אלאעדא:

חק הק' עול עולו כל כולוו שלשה עזי וזמרת שלכאן ושליטעיה ושלהלים נקודים בחטף קמץ' ועוד אין בא מהם כתוב בו וזמרתי אלא וזמרת וכולם סמוך להם ויהי לי לישועה לכך אני אומר לישב לשון המקרא שאין עזו כמו עזי ולא וזמרת כמו וזמרתי אלא עזי שם דבר הוא כמו היושבי בשמים שוכני בחגוי סלע שוכני סנה וזהו הטבח עוד וזמרת יה הוא היה לי לישועה' וזמרת דבוק הוא לתיבת השם כמו לעזרת יי' בעברת יי' על דברת בני האדם ולשון וזמרת לשון לא תזמור· זמיר עריצים' לשון כסוח וכריתה עוזו ונקמתו שלאלהינו היה לנו לישועה' ואל תתמה על לשון ויהי שלא נאמר היה שיש לנו מקראות מדברים בלשון זה וזה דוגמתו את קירות הבית סביב להיכל ולדביר ויעש צלעות סביב היה לו לומר מלך עליהם רחבעם· מבלתי יכלת יי' וישחטם' הלל שחטם· והאנשים אשר שלח משה וימותו' הלל מתו ואשר לא שם לבו אל דבר יי' ויעזב הלל עזב זה אלי בכבודו נגלה עליהם והיו מראין אותו באצבע ראתה שפחה על הים מה שלא ראו נביאים· ואנוהו' אנקלוס תרגם לשון נוה נוה שאנן לנוה צאן' ד"א ואנוהו לשון נוי אספר נויו ושבחיו לבאי עולם כגון מה דודך מדוד דודי צח ואדום וכל הענין' אלהי אבי' הוא זה וארוממנהו' אלהי אבי לא אני תחלת הקדושה אלא מוחזקת ועומדת לי הקדושה ואלהותו עלי מימי אבותי· יי' איש מלחמה' בעל מלחמות כמו איש נעמי' כל איש ואישך מתורגמין בעל' וכן וחזקת והיית לאיש לגבור· יי' שמו' מלחמותיו לא בכלי זיין אלא בשמו הוא נלחם ואני בא אליך בשם יי' צבאות· ד"א יי' שמו' אף בשעה שהוא נלחם ונוקם מאויביו אוחז הוא במדתו לרחם על ברואיו ולזון את כל באי עולם ולא כמדת מלכי אדמה כשהוא עסוק במלחמה פונה עצמו מכל עסקים ואין בו כח לעשות זו וזו· ירה בים' שדי בימא שדי לשון ירייה וכה"א או ירה יירה או אשתדאה ישתדי והתיו משמשת בלשון במקום יתפעל· ומבחר' שם דבר כמו מרכב מרכב מקרא קורש· טבעו' אין טביעה אלא במקום טיט כמו טבעתי ביון מצולה· ויטבעו בימיהם בטיט מלמד שנעשה הים טיט לגמול להם כמדתם ששעבדו את ישראל בחומר ובלבנים· יכסימו' כמו יכסום והיו"ד ראשונה משמשת לשון עתיד כך המעשית יתירה בו ודרך מקראות בכך כמו ירביון ירויון מדשן ביתך· ויסימו דומה במקרא בנקודתו ודרכו להיות נקוד יכסיומו כבשו בים סוף כדי שיחזרו המים ויכסו אותן· יכסיומו· אין לך דומה במקרא בנקודתו ודרכו להיות נקוד יכסימו כמו אבן· ובמקום אחר צללו כעופרת' ובמקום אחר יאכלמו כקש הרשעים כקש הולכין ומטרפין עולין ויורדין כאבן' והכשרים כעופרת שנחו מיד· ימינך ימינך' שני פעמים כשישראל עושין רצונו של מקום השמאל נעשית ימין· ימינך נאדרי בכח' להציל את ישראל וימינך השנית תרעץ אויב' ולי נראה אותה ימין עצמה תרעץ אויב מה שאי אפשר לאדם לעשות שתי מלאכות ביד אחת· ופשוטו של מקרא ימינך יי' הנאדרת בכח מה מלאכתה ימינך תרעץ אויב וכמה מקראות דוגמתו כי הנה אויביך יי' כי הנה אויביך יאבדו' עד מתי רשעים יי' עד מתי רשעים יעלוזו' נשאו נהרות יי' נשאו נהרות קולם' לא לנו יי' לא לנו' אענה נאם יי' אענה את השמים' אנכי ליי' אנכי אשירה' לולי יי' שהיה לנו יאמר נא ישראל לולי יי' שהיה לנו בקום עלינו אדם' עורי עורי דבורה עורי עורי דברי שיר' תרמסנה רגלי רגלי עני' ונתן ארצם לנחלה נחלה לישראל עמו' נאדרי· כמו רבתי עם שרתי במדינות' גנובתי יום' תרעץ אויב'

וברב גאונך תהרס קמיך
תשלח חרנך יאכלמו כקש׃
וברוח אפיך נערמו מים
נצבו כמו נד נזלים קפאו
תהמת בלב ים׃ אמר אויב
ארדף אשיג אחלק שלל
תמלאמו נפשי אריק חרבי
תורישמו ידי׃ נשפת ברוחך
כסמו ים צללו כעופרת במים
אדירים׃ מי כמכה באלם
יהוה מי כמכה נאדר
בקדש נורא תהלת עשה
פלא

ובסגי תוקפך תברתנון לדקמו על עמך
שלחת רגזך שיצינון כנורא לקשא׃ ובכתרת
אקתדארך תהדם מקאומיך. תבעת בסכטך
יאכלהם כאלקש׃ ובמימר פומך חכימו מיא
קמו כשור אזליא קפו תהומי בלבא דימא׃
וברית גצבך תערם אלמא. ווקפת כאלטואד
אלזאטל ונמדת אלגמר פי קלב אלבחר׃ דהוה
אמר סנאה ארדוף אדביק אפליג ביזתא
תסבע מנהון נפשי אשלוף חרבי תשיצינון
ידי׃ ואד קאל אלעדו. אלחקהם ואקסם סלבהם.
תשתפי מנהם נפסי. אגרד סיפי. תקלעהם
ידי׃ אמרת במימרך חפא עליהון ימא׃
אשתקעו כאברא במיין תקיפין׃ אובבת
בריחך פגטאהם אלבחר. ורסבוא כאלרצאץ פי אלמא אלגזיר׃ לית בר מנך את הוא אלהא
יי׳ לית אלה אלא את אדיר בקדשא דחיל תשבחן עביד פרישן׃ מן מתלך פי
אלמעבודאת יא רב מן מתלך אלגליל אלמקדס מכיף אלמראיה צאנע אלאעגובאת׃

מי כמכה ובגש שלא יראה כאומ׳ מי כמכה נאדר הג׳ שהרי מי כמכה המעביר פסלו בים סם

תמיד היא כוונת ומעבדת האויב ודומה לו וירעצו וירצצו את ישראל דשופטים״ תהלם׳ תמיד אתה הורס קמיך הקמים נגדיך ומי הם הקמים כנגדו אלו הקמים על ישראל וכה״א כי הנה איביך יהמיון׳ ומה היא ההמייה על עמך יערימו סוד ועל זה קורא אותם אויביו״ וברוח אפיך היוצא משני נחירים שלאף דבר הכתוב כביכול בשכינה דוגמת מלך בו׳ כדי להשמיע אזן הבריות כפי ההווה שיוכלו להבין דבר כשאדם כועס יוצא רוח מנחירין וכן עלה עשן באפו וכן נמרוח אפו יכלו׳ וזהו שאמ׳ למען שמי אאריך אפי כשזעפו שזה נשימתו ארוכה וכשהוא כועס נשימתו קצרה׳ ותהלתי אחטם לך ולמען תהלתי אשים חטם באפי לסתום נחירי בפני האף והרוח שלא יצאו לך כשביל אחטם׳ כמו נאזקה בחטם במס׳ שבת׳ כדנראה בעיני׳ וכל אף וחרון שבמקרא אני אומ׳ כן חרה אף כמו ועצמי חרה מני חורב לשון שרפה ומוקד שהנחירים מתחממין ונחרים בעת הקצף וחרון מגזרת חרה׳ כמו רצון מגזרת רצה וכן חמה לשון חמימות שלכן הא׳ בעדה בו׳ ובנוח החמה אומ׳ נתקררה דעתו״ נערמו מים׳ אונקלו׳ תרגם לשון ערמימות ולשון צחות המקרא כמו עריִמת חטים ונצבו כמו נד יוכיח׳ נערמו ממוקד רוח שיצא מאפך יבשו המים והם נעשו כמין גלים ובריות שלעגרימה שהם גבוהים״ כמונד׳ כתרגו׳ כשור חומה׳ נד׳ לשון צבור וכנוס כמו נד קציר ביום נחלה׳ כונס כנד׳ לא כתב כונס כנאד שא כנד ושהיה כנד כמו כנאד וכונס לשון הכנסה היה לו לכתוב מכנס כבנאד מי הים שאכונס לשון אוסף וצובר הוא וכן קמו נד אחד ויעמדו נד אחד ואין לשון קימה ועמידה בנאדות שא בחומות וצבורים ולא מצינו נאד נקורשא במלאכים כמו שים מהרמעתי בנאדך את נאד החלב׃ קפאו׳ כמו וכגבנה תקפיאני שהוקשו ונעשו כאבנים והמים זורקין את המצרים שלא אבן במחולחמים בם בכל מיני קושי״ בלב ים׃ בחוזק הים ודרך המקראות לדבר כן עד לב השמים בלב הים שה לשון עיקרו ותקפו שלדבר׳ אמר אויב׳ לעמו בפיתוי כדברים אדוני ואחיכם ואחלקו שלל עם שרי ועבדי׳ תמלאמו נפשי׳ תמלא מהם׳ נפשי׳ רוחי ורצוני ושל תתמה על קיבה המרבות כשתים שתמלאמו תמלא מהם יש הרבה מלשון הזה׳ כי ארץ הנגב נתתני כמו נתת לי׳ ולא יכלו דברו לשלום כמו דבר עמו׳ בני יצאוני כמו יצאו ממני׳ מספר צעדי אגידנו כמו אגיד לו׳ אף כאן תמלאמו תמלא נפשי מהם׳ אריק חרבי׳ אשלף על שם שהוא מריק את התער בשליפתו ונשאר ריק נופל בו לשון הריקה כמו מריקים שקיהם׳ וכלי ריקו׳ ושאמ׳ אין

לשון ריקות

פלא: נטית ימינך תבלעמו ארץ: נחית בחסדך עם זו גאלת נהלת בעזך אל נוה קדשך: שמעו עמים ירגזון חיל אחז ישבי פלשת: אז נבהלו אלופי אדום אילי מואב יאחזמו רעד נמגו כל ישבי כנען:

ארימת ימינך בלעתנון ארעא: מדדת ימינך פאבתלעתהם אלארץ: דברהי בטבותך לעמא דנן דפרקתא סובלהי בתקפך לדירא דקדשך: וקיידת בפצלך אלשעב אלדין פככתהם וסקתהם בעזך אלי מאוא קדסך: שמעו עממיא וזעו דחלא אחדתנון לדהוו יתבין בפלשת: סמעת אלאמם פרגזת ואכד אלטלק סכאן פלסטין: בכין אתבהילו רברבי אדום תקיפי מואב אחדינון רתיתא אתברו כל דהוו יתבין בכנען: חיניד דהשו עטאריד אדום · ואגלא מואב אכדתהם אלרעדה · ומאג גמיע סכאן כנעאן:

לשון ריקות נופל על היוצא שא על התיק ועל השק ועל הכלי שיצא ממנה אבל לא על החרב ועל היין ולדחוק ולפרש
אריק חרבי כלשון וירק את חניכיו אזדיין בחרבי מצינו הלשון מוסב אף על היוצא שמן תורק ולא הורק מכלי אל כלי
אין כתו כאן לא לא הורק היין מכלי אל כלי לא הורק הכלי אין כתי כאן שאלה הורק היין מכלי אל כלי מצינו הלשון מוסב
אף על היין וכן והריקו חרבותם על יפי חכמתך דחירם · תורישמו לשון רשות ודלות כמו מוריש ומעשיר · נשפת
לשון הפחה · וכן וגם נשף בהם · צללו · שקעו עמקו לשון מצולה · כעופרת · חבר כלום כלפז · באלים · בחזקים כמו
ואת אילי הארץ לקח · אילותי לעזרתי חושה · נורא תהלות · יראוי מלהגיד תהלותיך כן ימעטו על כן לך דומיה תהלה ·
נטית ימינך · כשהקב"ה נוטה ידו הרשעים כלים ונופלים לפי שהכל נתון בידו ונופלים בהטייתה וכה"א ויטה ידו וכשל
עוזר ונפל עזור משל לכלי זכוכית הנתונים בידי אדם מטה ידו מעט והם נופלים ומשתברין · תבלעמו ארץ מכאן
שזכו לקבורה בשכר שאמרו יי' הצדיק · נהלת · לשון מנהל ואונקלס תרג' לשון נושא וסובל ולא דקדק לפרש אחר לשון
העברית · ירגזון · מתרגזין · ישבי פלשת · מפני שהרגו את בני אפרים שמיהרו את הקץ ויצאו בחזקה כמפורש
בדה"י והרגום אנשי גת · אלופי אדום אילי מואב · והלא לא היה להם לירא כלום שהרי לא עליהם הולכים אלא מפני
אנינות שהיו מתאוננים ומצטערים על כבודן של ישראל · נמוגו · נמסו כמו ברביבים תמוגגנה אמרו הסבים
עלינו לכלותינו ולירש את ארצנו · תפל עליהם אימתה · על הרחוקים · ופחד · על הקרובים כענין שנ' כי שמענו את
אשר הוביש יי' וגו' · עד יעבר עד יעבר כתרגו' · קנית · חיבבת משאר אומו' כחפץ הקנוי בדמים · מכון לשבתך ·
מקדש שלמטה מכוון כנגד כסא שלמעלה אשר פעלת · מקדש · הטעם עליו זקף גדול להפרידו מתיבת הטעם שלאחריו
המקדש אשר כוננו ידיך יי' · חביב בית המקדש שהעולם נברא ביד אחת שנ' אף ידי יסדה ארץ ומקדש בשתי ידים
ואימתי יבנה בשתי ידים בזמן שיי' ימלוך לעולם ועד לעתיד לבוא שכל המלוכה שלו · לעולם ועד · לשון עולמית
הוא והויו בו יסוד לפיכך היא פתוחה · אבל אנכי היודע ועד שהויו בו שמוש קמוצה היא · כי בא סוס פרעה · כאשר בא ·
ותקח מרים הנביאה · היכן נתנבאה כשהיא אחות אהרן קודם שנולד משה אמרה עתידה אמי שתלד בן וכו' כדאית' בסוטה ·
ר"א אחות אהרן · לפי שמסר נפשו עליה כשנצטרעה נקראת על שמו · את התף · כלי של מיני זמר · בתפים ובמחולות ·
מובטחות היו צדקניות שבדור שהקב"ה עושה להם נסים והוציאו תפים ממצרים · ותען להם מרים · משה אמר
שירה לאנשים הוא אומר והם עונים אחריו ומרים אמרה שירה לנשים · ויסע משה · הסיען בעל כרחן
שעיטרו מצרים סוסיהם בתכשיטי זהב וכסף ואבנים טובות והיו ישראל מוצאים אותם בים וגדולה היתה בזת הים
מבזת מצרים שנ' תורי זהב נעשה לך עם נקודות הכסף לפיכ' הוצרך להסיעם בעל כרחם · ויבאו מרתה · כמו למרה ·
ה"א בסוף תיבה במקום למ"ד בתחילתה ותי"ו הוא במקום ה"א השרשית בתיבת מרה ובסמיכתה כשהיא נדבקת לה"א
ה"א בסוף תיבה במקו' למ"ד תיהפך הה"א שלשורש לתי"ו וכן כל ה"א שהיא שורש בתיבה תיהפך לתי"ו בסמיכתה כמו
שהוא מוסיף במקו' הלמ"ד תיהפך הה"א שלשורש נהפכה לתי"ו מפני שנסמכה על הוי"ו הנוספת וכן ועבר ואמה הנה
חמה אין לי · וחמתו בערה בו · בין הרמה · ותשובתו הרמתה · וילונו · לשון נפעל הוא וכן התרגום
אמתי בלהה · לנפש חיה · וחיתו לחם ·
לשון נפעל הוא ואתרעמו וכן דרך לשון תלונה להסב הדבור על האדם מתלונן מתרעם ולא יאמר לונן
וכן יאמר הלועז מכל שיונט שי' מסב הדבור אליו באמרו שי' · שם שם לו · במרה נתן להם מקצת פרשיות שלתורה
שיתעסקו בהם שבת ופרה אדומה ודינין · ושם נסהו לעם וראה קשי ערפו שלא נמלכו במשה בלשון יפה
בקש עלינו שיהיו לנו מים לשתות לא נתלוננו · אם שמוע תשמע · זו קבלה שיקבלו עליהם · תעשה · היא עשייה ·
והאזנת · תטה אזנים לדקדק בהם · כל חקיו · דברים שאינן אלא גזירת מלך בלא שום טעם ויצר הרע מקנטר

יקרים שחביב על האדם: תבי' חמו' שנבא משה שלא יכנס לארץ לכך לא נאמ' תבי' אבן:
מכון

עליהם מה איסור

תפל עליהם אימתה ופחד
בגדל זרועך ידמו כאבן
עד יעבר עמך יהוה
עד יעבר עם זו קנית
תבאמו ותטעמו בהר נחלתך
מכון לשבתך פעלת יהוה
מקדש אדני כוננו ידיך
יהוה ימלך לעלם ועד
כי בא סוס פרעה ברכבו
ובפרשיו בים וישב יהוה
עלהם את מי הים ובני
ישראל הלכו ביבשה בתוך הים
ותקח

תפיל עליהון אימתא ודחלתא כבני תקף
ישתקון כאבנא עד דיעבר עמך יי׳ ית
ארנונא עד דיעבר עמא דנן דפרקתא ית
ירדנא · תקע עליהם אלהיבה ואלפזע בעטם
קדרתך יסכתון כאלחגארה · אלי אן יגוז
שעבך יא רבי · אלי אן יגוז אלשעב אלדי
תעילנון ותשרינון בטורא דאחסנתך אתר
מתקן לבית שכינתך אתקינתא יי׳ מקדשא
יי׳ אתקנוהי ידך · גואזא תאתי בהם
פתגרסהם פי גבל נחלתך · מהייא לסכינתך
ענעתהא יא רב · מקדסא יא רב אצלחתה
ידך · יי׳ מלכותיה קאים לעלם ולעלמי
עלמיא · אללה מלך אלדהר ואבד · ארי עלו

סוסות פרעה ברתכוהי ובפרשוהי בימא ואתיב יי׳ עליהון ית מי ימא ובני ישראל
הליכו ביבשתא בגו ימא · אד דכל כיל פר׳ ומראכבה ופרסאנה פי אלבחר
רד אללה עליהם מא אלבחר · ובני אסר׳ סארו פי אליבס פי וסט אלבחר ·

ותקח מרים הנביאה אחות אהרן את התף בידה ותצאן כל הנשים אחריה
בתפים ובמחלת · ונסיבת מרים נביאתא אחתיה דאהרן ית תפא בידהא
ונפקא כל נשיא בתרהא בתפין ובחנגין · תם אכדת מרים אלנביה אכת
הרון דפא פי ידהא · וכרג גמיע אלנסא וראהא בדפוף וטבול · ותען להם מרים
שירו ליהוה כי גאה גאה סוס ורכבו רמה בים · ומעניא להון מרים שבחו
ואודו קדם יי׳ ארי אתגאי על גיותניא וגיאותא דיליה היא סוסיא ורכביה
רמא בימא · וגאובתהן מרים סבחו ללה אד אקתדר אקתדארא עלי אלכיל
ורכאבהא רמא בהם פי אלבחר ·

ידמו כאבן דגש שלא יראה כאות חו ידמוך אבן

כוננו ידיך חלא ביו״ד בשביל י׳ נסים שנעשו במקדש ובשביל עשר קדושות שנתקדשה הארץ כדאית במסכת כלים ·

בהר נחלתך תורה נקראת נחלה שנ׳ וממתנה נחליאל · ישראל נקראו נחלה · והם עמך ונחלתך ארץ ישראל נקראת נחלה שנ׳ והיה כי תבוא אל הארץ אשר יי׳ אלהיך נותן לך נחלה · בית המקדש נקרא נחלה · בהר נחלתך ובואו ישרא׳ שנקראו נחלה ויבנו בית המקדש שנקרא נחלה בזכות תורה שנקראת נחלה לכך נאמר בהר נחלתך ·

עליהם מה איסור בשו למה נאסרו כגון לביעת כלאים ... ואכילת חזיר ופרה אדומה וכיוצא בהם:
לא אשים עליך · ואם אשים הרי הוא כלא הושמה · כי אני יי׳ רפאך · ולפי פשוטו כי אני יי׳ רופאך ומלמדך
תורה ומצות למען תנצל מהם כרופא הזה האומר לאדם אל תאכל דבר זה פן יביאך לידי חולי · וכן הוא
אומר רפאות תהי לשרך · שתים עשרה עינות מים · כנגד שנים עשר שבטים נזדמנו להם ·
ושבעים תמרים · כנגד שבעים זקנים · בחמשה עשר יום · נתפרש היום שלחנייה זו לפי שבו
ביום כלתה החררה שהוציאו ממצרים והוצרכו למן למדנו שאכלו משיירי הבצק ששים ואחת

סעודות וירד להם
המן

ויסע משה את ישראל מים סוף ויצאו אל מדבר שור וילכו
שלשת ימים במדבר ולא מצאו מים׃ ואטיל משה ית ישראל מימא דסוף
ונפקו למדברא דחגרא ואזלו מהלך תלתה יומין במדברא ולא אשכחו מיא׃
ורחל מוסי בני אסר מן בחר אלקלזם וכרגו אלי ברייה חגר פסארו תלאתה
איאם פי אלברייה ולם יגדו מאא׃ ויבאו מרתה ולא יכלו לשתת מים
ממרה כי מרים הם על כן קרא שמה מרה׃ ואתו למרה ולא יכילו למשתי
מיא ממרה ארי מרירין אנון על כין קרא שמה מרה׃ תם גאו אלי מרירה
ולם יטיקו אן ישרבון מנהא מאא לאנה מר ולדלך סמית מרירה׃ וילנו העם
על משה לאמר מה נשתה׃ ואתרעמו עמא על משה למימר מא נשתי׃
פתדמר אלקום עלי מוסי קאילין מא נשרב׃ ויצעק אל יהוה ויורהו יהוה עץ
וישלך אל המים וימתקו המים שם שם לו חק ומשפט ושם נסהו׃ וצלי קדם יי
ואלפיה יי אעא ורמא למיא ובסימו מיא תמן גזר ליה קים ודין ותמן נסייה׃
פדעא אלי אללה פדלה עלי שגרה טרח מנהא פי אלמא פחלא תם צייר לה רסומא
ואחכאמא ותם אמתחנה׃ ויאמר אם שמוע תשמע לקול יהוה אלהיך והישר
בעיניו תעשה והאזנת למצותיו ושמרת כל חקיו כל המחלה אשר שמתי
במצרים לא אשים עליך כי אני יהוה רפאך׃ ואמר אם קבלא תקביל
למימרא דיי אלהך ודכשר קדמוהי תעביד ותצית לפקודוהי ותטר כל קימוהי
כל מרעין דשויתי במצרים לא אשוינון עלך ארי אנא יי אסך׃ וקאל אן קבלת
אמר אללה רבך וצנעת אלמסתקים ענדה ואנצת אלי וצאיאה וחפצת גמיע
רסומה פגמיע אלמרץ אלתי אחללתהא באלמצריין לא אחל פיך שיא
מנהא לאני אללה מעאפיך׃
ויבאו אילמה ושם שתים עשרה עינת מים ושבעים תמרים ויחנו שם ה'
על המים׃ ואתו לאילים ותמן תרי עסר מבועין דמיין ושבעין דקלין ושרו
תמן על מיא׃ תם גאו אלי איליס ותם אתני עשר עין מא וסבעין נכלה פנזלו
תם עלי אלמא׃ ויסעו מאילם ויבאו כל עדת בני ישראל אל מדבר סין

שעשה לו חק שם בעני פרה אדומה שבשם עדה ממתק המרים כך פרה אדומה מטהרת את הטמאים עכ'

מחלה אותיות הלחם ואותיות המלחם לומלך שמכים וארבעה מיני חלאים תלויין במרה וכולן פת במלח וקיתון של מים חמין שחרית מבטלתן ולבן ממיר לומיעות מים׃ רפאך רפא רפא ירפא רגש שהלפואה שבידי שמים באה בשופי ושבידי אדם בקושי׃

עשורות וירד להם המן בשטה עשר באייר ויום אחד בשבת היה כדאית במסכת שבת׃ וילונו לפי שכלה הלחם׃ מן מי יתן מותנו שנמות ואינו שם דבר כמו מותנו לאכמו שעותנו חנותנו שובנו לעשותאנחנו לחנות אנחנו למות אנחנו ותרגו' לוי דמיתנא׃ לו מתנו הלואי והיינו מתים׃ דבר יום ביומו צורך אכילת יום ילקטו ביומו ולא ילקטו היום לצורך מחר׃ למען אנסנו הילך בתורתי׃ אם ישמרו מצות התלויות בו שלא יותירו ממנו ולא יצאו בשבת ללקוט׃ והיה משנה ליום ולשעורת משנה שלשבריו רגילים ללקוט יום יום שלשאר ימות השבוע׃

אומר אני אשר
יביאו והיה
משנה

אשר בין אילם ובין סיני בחמשה עשר יום לחדש השני לצאתם מארץ
מצרים: ונטלו מאילים ואתו כל כנשתא דבני ישראל למדברא דסין דבין
אילים ובין סיני בחמישת עסרא יומא לירחא תנינא למפקהון מארעא
דמצרים: ורחלו מן אילים וגאת גמאעה בני אסר אי' ברייה סין אלדי בין
אילים ובין סיני פי אליום אלכאמס עשר מן אלשהר אלתאני לכרוגהם מן בלד
מצר: וילינו כל עדת בני ישראל על משה ועל אהרן במדבר: ואתרעמו וילונו
כל כנשתא דבני ישראל על משה ועל אהרן במדברא פתדמר גמאעת בני
אסר' עלי מוסי והרון פי תלך אלברייה: ויאמרו אלהם בני ישראל מי יתן
מותנו ביד יהוה בארץ מצרים בשבתנו על סיר הבשר באכלנו לחם לשבע
כי הוצאתם אתנו אל המדבר הזה להמית את כל הקהל הזה ברעב: ואמרו
להון בני ישראל לוי דמיתנא קדם יי בארעא דמצרים כד הוינא יתבין על דודי
בסרא כד הוינא אכלין לחמא וסבעין ארי אפיקתון יתנא למדברא הדין
לקטלא ית כל קהלא הדין בכפנא: וקאלו להם בני אסר יא ליתנא מתנא נאמר
אלה פי בלד מצר פי גלוסנא עלי קדור אללחם ואכלנא מן אלטעאם שבענא
אד אכרגתמונא אלי הדה אלברייה לתקתלו גמיע הדי אלגוק באלגוע:
ויאמר יהוה אל משה הנני ממטיר לכם לחם מן השמים
ויצא העם ולקטו דבר יום ביומו למען אנסנו הילך בתורתי אם לא: ואמר
יי למשה האנא מחית לכון לחמא מן שמיא ויפקון עמא וילקטון פתגם
יום ביומיה בדיל דאנסינון היהכון באוריתי אם לא: פקאל אללה למוסי האנא
מנזל לכם טעאמא מן אלסמא יכרג אלקום פי לקטונה אמר יום ביום לקבל
אן אמתחנהם איסירון פי שראיעי אם לא: והיה ביום הששי והכינו את
אשר יביאו והיה משנה על אשר ילקטו יום יום: ויהי ביומא שתיתאה ויתקנון
ית דייתון ויהי על חד תרין על דילקטון יום יום: פאדי כאן פי אליום אלסאדס יצלחון
מא יאתון בה פאנה יכון צעף מא ילקטון פי כל יום: ויאמר משה ואהרן אל כל
בני ישראל ערב וידעתם כי יהוה הוציא אתכם מארץ מצרים: ואמר משה

אומ' אני אשר יביאו והיה משנה לאחר שיביאו ימצאו משנה במדידה שלא על ילקטו וימודו יום יום וזהו לקטו לחם משנה
לקיטתו היה נמצא לחם משנה וזהו על כן הוא נותן לכם ביום הששי לחם יומים נותן לכם ברכה בבית למלאת העומר
פעמים ללחם יומים ערב כמו למערב וידעתם כי יי' המוציא אתכם מארץ מצרים לפי שאמרתם לנו כי הוצאתם אותנו
תדעו כי לא אנחנו המוציאים אלא יי' הוציא אתכם שיגיז לכם את השליו ובקר וראיתם לא על הכבוד שנ' והנה
כבוד יי' נראה בענן כאמ' שאכך אמ' להם ערב וידעתם כי יכולת בידו ליתן תאותכם ובשר יתן אך לא בפנים מאירות יתננה
לכם כי שלא כהוגן שאלתם ומכרס מלאה והלחם ששאלתם צורך בידידתו לבקר תראו את כבוד אור פניו שיורידהו לכם
אותו

ואהרן לכל בני ישראל ברמשא ותדעון ארי יי אפיק יתכון מארעא דמצרים: פקאל
מוסי והרון לגמיע בני אסר בעשיא תעלמון אן אללה אכרגכם מן בלד מצר: ו
ובקר וראיתם את כבוד יהוה בשמעו את תלנתיכם על יהוה ונחנו מה כי תלונו תלינו ק
עלינו: וצפרא ותחזון ית יקרא דיי בד שמיען קדמוהי ית תרעמתכון על יי ו
ונחנא מא ארי מתרעמתון עלנא: ובגדאה תנטרון כרם אללה אד סמע ת
תדמרכם עליה ונחן מא אד תתדמרון עלינא: ויאמר משה בתת יהוה לכם
בערב בשר לאכל ולחם בבקר לשבע בשמע יהוה את תלנתיכם אשר
אתם מלינם עליו ונחנו מה לא עלינו תלנתיכם כי על יהוה: ואמר משה ה
בדיתין יי לכון ברמשא בסרא למיכל ולחמא בצפרא למסבע בד שמיע ן
קדם יי ית תרעמתכון דאתון מתרעמין עלוהי ונחנא מא לא עלנא תרעמתכון
אלהין על מימרא דיי: תם קאל מוסי דאך כאן יעטיכם אללה בעשיא לחמא
תאכלונה וטעאמא בגדאה תשבעונה אד סמע תדמרכם אלדין תתדמרון
עליה ונחן מן לים עלינא תדמרכם בל עלי אללה: ויאמר משה אל
אהרן אמר אל כל עדת בני ישראל קרבו לפני יהוה כי שמע את תלנתיכם:
ואמר משה לאהרן אימר לכל כנשתא דבני ישראל קרובו קדם יי ארי שמיען
קדמוהי ית תרעמתכון: פקאל מוסי להרון קל לגמאעה בני אסר תקדמו
בין ידי אללה פאנה קד סמע תדמרכם: ויהי כדבר אהרן אל כל עדת בני
ישראל ויפנו אל המדבר והנה כבוד יהוה נראה בענן: והוה כד מליל אהרן
עם כל כנשתא דבני ישראל ואתפניאו למדברא והא יקרא דיי אתגלי
בעננא: פכאן כלם הרון בדלך גמאעה בני אסר אתפתו אלי אלבר פאדי
בנור אללה קד טהר פי אלגמאם:
וידבר יהוה אל משה לאמר: שמעתי את תלונת בני ישראל דבר ז
אלהם לאמר בין הערבים תאכלו בשר ובבקר תשבעו לחם וידעתם כי אני
יהוה אלהיכם: שמיע קדמי ית תרעמת בני ישראל מליל עמהון למימר בין
שמשיא תיכלון בסרא ובצפרא תסבעון לחמא ותדעון ארי אנא יי אלהכון: קד

דרך חיבה בבקר שיש שהות להכינו ועל מלמעלה וטל מלמטה כמונח בקופסא את תלונותיכם עלייי כמו אשר
עליי ונחנו מה מה אנחנו חשובין כי תלינו עלינו שתרעימו עלינו את הכל את בניכם ונשיכם ובנותיכם
וערב רב ועל כרחי אני זקוק לפרש תלינו בלשון תפעילו מפני דגשותו וקריאתו שאו היה רפה היי' מפרשו בלשון
תפעלו כמו וילן העם על משה או אם היה רגש ואין בו יוד וקרא תלונו היי' מפרשו לשון תתלוננו עכשיו
הוא משמע תלינו את אחרים כמו במרגלים וילינו עליו את כל העדה בשר לאכל ולא לשובע למד התורה
דרך ארץ שאין אוכלין בשר לשובע ומה ראה להוריד לחם בבקר ובשר בערב לפי שהלחם שאו כהוגן שאי
אפשר לו לאדם בלא לחם אבל בשר שאו שלא כהוגן שהרבה בהמות היו להם עוד שהיה אפשר להם
בלא בשר לכך נתן להם בשעת טורח שלא כהוגן אשר אתם מלינים עליו את האחרים השומעין אתכם

מתלוננים
קרבו למקו
שהענן ירד

קמעת תדמר בני אסר קל להם בין שגרובין תתכלון לחמא ובצפראה תשבעון טעאמא ותעלמון אני אלה רבכם׃ ויהי בערב ותעל השלו ותכס את המחנה ובבקר היתה שכבת הטל סביב למחנה׃ והוה ברמשא וסליקת שלוו וחפרת ית משריתא ובצפרא הות נחתת טלא סחור סחור למשריתא׃ פלמא כאן בעשא צעד אסלוא פגטא עסכר ובצגדאה כאן סכב טל חואלי עסכר׃ ותעל שכבת הטל והנה על פני המדבר דק מחספס דק ככפר על הארץ׃ וסליקת נחתת טלא והא על אפי מדברא דעדק מקלף דעדק כגיר כגלידא על ארעא׃ ולמא עסר סכב טל פאדי עלי׳ זנה אבריה כשי דקיק מדחרג כשרמק עלי׳ אארץ׃ ויראו בני ישראל ויאמרו איש אל אחיו מן הוא כי לא ידעו מה הוא ויאמר משה אלהם הוא הלחם אשר נתן יהוה לכם לאכלה׃ וחזו בני ישראל ואמרו גבר לאחוהי מנא הוא ארי לא ידעין מא הוא ואמר משה להון הוא לחמא דיהב יי׳ לכון למיכל׃ פנצרוה בני אסר זקט מעצהם לבעץ הו מן לאנהם לם יעלמו מא הו פקט מוסי׳ להם הו טעאם אדי אעטאה אלה לכם מאכלא׃ זה הדבר אשר צוה יהוה לקטו ממנו איש לפי אכלו עמר לגלגלת מספר נפשתיכם איש לאשר באהלו תקחו׃ דין פתגמא דפקיד יי׳ לקוטו מניה גבר לפום מיכליה עמרא לגלגלתא מנין נפשתכון גבר לדבמשכניה תסבון׃ הדי אאמר אדי אמר אלה בה אן ילקטו מנה כל רגל עלי׳ קדר עיאלה מרזבאן לכל גמגמה עלי׳ אחצא אנפסכם וכל רגל יאכד למן פי ביתה׃ ויעשו כן בני ישראל וילקטו המרבה והממעיט׃ ועבדו כין בני ישר׳ ולקטו דאסגי ודאזער׃ פצנעו כדאך בני אסר ולקטו מן כתר ומן קליל׃ וימדו בעמר ולא העדיף המרבה והממעיט לא החסיר איש לפי אכלו לקטו׃ וכלו בעומרא ולא אותר דאסגי ודאזער לא חסר גבר לפום מיכליה לקטו׃ פכאלוה באמרזבאן פלם יפצל מן כתר ומן קלל לם ינקצה כל רגל עלי׳ קדר עיאלה לקטו׃ ויאמר משה אלהם איש אל

מתלוננים׳ קרבו׳ למקום שהענן יורד׳ השליו׳ מין עוף ושמן מאד׳ היתה שכבת הטל׳ וגו׳ הטל שוכב על המן ובמקום אחר הוא וברדת הטל וגו׳ הטל יורד על הארץ והמן יורד עליו וחוזר ויורד טל עליו והרי הוא כמונח בקופסא׳ ותעל שכבת הטל׳ כשהחמה זורחת עולה טל שעל המן לקראת החמה כדרך טל עולה לקראת חמה׳ אף אם תמלא שפופרת שלביצה טל ותסתום את פיה ותניחנה בחמה היא עולה מאיליה׳ באויר׳ ודבוגי׳ ד״א והטל עולה מן הארץ באויר וכשעלות שכבת הטל נתגלה המן וראו והנה על פני המדבר דק מחספס מגולה ואין לו דמיון במקרא ויש לומר מחספס לשון חפיסה ודלוסקמא שבלשון משנה כשנתגלה משכבת הטל ראו שהיה דבר דק מחספס בתוכו בין שני שכבת הטל׳ ואונקלו׳ תרגם לשון מחשוף הלבן כמו מקולף

כפור״ גלידא
בלעז

דק מחספס
לראיה
שנגלה
כשהחמה
איברים

זה הדבר
בזה הפסוק
ישנו כל
הנשמה בידה
למבול
המקיים את
התורה הבא
נמצא לו
כרנמתוב
בלא טורח
כאוכלו
המן״

יותר ממנו עד בקר: ואמר משה להון אנש לא ישאר מניה עד צפרא: פקאל להם
מוסי לא יבקי אנסאן מנה שיא אלי אלגדאה: ולא שמעו אל משה ויותרו אנשים
ממנו עד בקר וירם תולעים ויבאש ויקצף עלהם משה: ולא קבילו מן משה
ואשארו גבריא מניה עד צפרא ורחיש רחשא וסרי ורגיז עליהון משה: פלם
יקבלו מן מוסי ובקו מנה אנאס אלי אלגדאה פכתן ונגל דודא וסכט עליהם מוסי:
וילקטו אתו בבקר בבקר איש כפי אכלו וחם השמש ונמס: ולקטו יתיה בצפר
בצפר גבר כפום מיכליה ומא דמשתאר מניה על אפי חקלא כד חמא עלוהי
שמשא פשר: וכאנו ילקטונה פי כל גדאה כל רגל עלי קדר עיאלה פאדי חמית
אלשמס תמאעא: ויהי ביום הששי לקטו לחם משנה שני העמר לאחד ויבאו
כל נשיאי העדה ויגידו למשה: והוה ביומא שתיתאה לקטו לחמא על חד תרין
תרין עמרין לחד ואתו כל רברבי כנשתא וחויאו למשה: ולמא כאן פי אליום אלסאדס
לקטו מן אלטעאם צעפא מדזבאנין לכל נפס פגאו גמיע אשראף אלגמאעה
ואכברו מוסי: ויאמר אלהם הוא אשר דבר יהוה שבתון שבת קדש ליהוה
מחר את אשר תאפו אפו ואת אשר תבשלו בשלו ואת כל העדף הניחו
לכם למשמרת עד הבקר: ואמר להון הוא דמליל יי שבא שבתא קדשא קדם יי
מחר ית דאתון עתידין למיפא איפו וית דאתון עתידין לבשלא בשילו וית כל
כל מותרא אצנעו לכון למטרא עד צפרא: קאל להם הו מא קאל אללה עטלה
היסבת מקדסה ללה גדא מא תרידון אן תכבזון פאכבזו ומא תרידון אן
תטבכו פאטבכו ומא פצל דעוה לכם מחפוצא אלי אלגדאה: ויניחו אתו עד
הבקר כאשר צוה משה ולא הבאיש ורמה לא היתה בו: ואצנעו יתיה עד
צפרא כמא דפקיד משה ולא סרי ורחשא לא הות ביה: פודעוה אלי אלגדאה
כמא אמרהם מוסי ולם יכתן ורמה לם תכון פיה: ויאמר משה אכלהו היום כי
שבת היום ליהוה היום לא תמצאהו בשדה: ואמר משה אכלוהי יומא דין
ארי שבתא יומא דין קדם יי יומא דין לא תשכחוניה בחקלא: פקאל מוסי כלוה
אליום לאן אליום סבת ללה ואליום לם תגדוה פי אלצחרא: ששת ימים תלקטהו

כפור"ידא בלעז רעדק כגיר כאבני גיר והוא מין צבע שחור כדאמרינן גבי כסוי הדם הגיר והזרניך· רעדק כגיר
כגלידא שלארעא רק היה כגיר ושוכב מוגלד כקרח על הארץ· וכן פירושו דק ככפור שטוח קלוט ומחובר כגליד דק
טונבנט בלעז שהיה מגליד גלד דק מלמעלה וכגיר שתרגם אונקלוס תוספת הוא שלשון העברית ואין לו תיבה בנקוד
מן הוא הכנת מזון הוא כמו וימן להם המלך· כי לא ידעו מה הוא· שיקראוהו בשמו· עומר· שם מדה·· מספר נפשותיכם
כפי מנין נפשות שיש לאיש באהלו תקחו עומר לכל גלגולת·· המרבה והממעיט· יש שלקטו הרבה ויש שלקטו מ
מעט וכשבאו לביתם מדדו בעומר איש איש מה שלקטו ומצאו שהמרבה ללקוט לא העדיף על עומר לגלגולת
אשר באהלו והממעיט ללקוט לא מצא חסר מעומר לגלגולת וזהו נס גדול שנעשה בו·· ויותירו אנשים דתן ואבירם
וירום תולעים לשון רמה·· ויבאש· הריזה מקרא הפוך שבתחלה הבאיש ולבסוף התליע כענין שנ' ולא הבאיש
ורמה לא היתה בו וכן דרך כל המתליעים·· וחם השמש ונמס· הנשאר בשדה נעשה נחלים ושותין ממנו א

חיילים וצבאים
ואומות

וביום השביעי שבת לא יהיה בו: שתא יומין תלקטוניה וביומא שביעאה שבתא
לא יהי ביה: סתה איאם תלקטונה ויום אלסאבע סבת לא יכון פיה: ויהי ביום
השביעי יצאו מן העם ללקט ולא מצאו: והוה ביומא שביעאה נפקו מן עמא
למלקט ולא אשכחו: פלמא כאן פי אליום אלסאבע כרג אנאס מן אלקום לילתקטו
פלם יג'דו שיא:

ויאמר יהוה אל משה עד אנה מאנתם לשמר מצותי ותורתי:
ואמר יי למשה עד אמתי אתון מסרבין למטר פקודי ואוריתי: פקאל אללה
למוסי אלי כם קד אביתם אן תחפט'ו וצאיאי ושראיעי: ראו כי יהוה נתן לכם
השבת על כן הוא נותן לכם ביום הששי לחם יומים שבו איש תחתיו אל
יצא איש ממקומו ביום השביעי: חזו ארי יי יהב לכון שבתא על כין הוא
יהיב לכון ביומא שתיתאה לחים תרין יומין תיבו אנש תחותוהי לא יפוק
אנש מאתריה ביומא שביעאה: אבצרו אן אללה קד אעטאכם שריעה
אלסבת ולד'לך הו מעטיכם פי אליום אלסאדס טעאם יומין פליג'לס כל אמר
פי מכאנה ולא יכרג אחד מן מוצ'עה פי אליום אלסאבע: וישבתו העם ביום
השביעי: ושבתו עמא ביומא שביעאה: פאסבת אלקום פי אליום אלסאבע:
ויקראו בית ישראל את שמו מן והוא כזרע גד לבן וטעמו כצפיחת בדבש:
וקרו בית ישראל ית שמיה מנא והוא כבר זרע גדא חיור וטעמיה כאסקריטון
בדבש: וסמוה בני אסראיל אלמן והו כבזר אלכזברה אביץ' וטעמה כקטאיף
בעסל: ויאמר משה זה הדבר אשר צוה יהוה מלא העמר ממנו למשמרת
לדרתיכם למען יראו את הלחם אשר האכלתי אתכם במדבר בהוציאי אתכם
מארץ מצרים: ואמר משה דין פתגמא דפקיד יי מלי עומרא מניה למטרא
לדריכון בדיל דיחזון ית לחמא דאוכילית יתכון במדברא באפקותי יתהון מ
מארעא דמצרים: פקאל מוסי הד'י אלאמר אלד'י אמר אללה בה מל אלמד'כאן
מנה יכון מחפוט'א לאג'יאלכם לכי ינט'רו אלטעאם אלד'י אטעמתכם פי אלבר
חין אכרג'תכם מן בלד מצר: ויאמר משה אל אהרן קח צנצנת אחת ותן

אילים וצבאים ואומות העולם צרין מהם ומועמין בהן טעם מן ויודעים מה שבחן של ישראל ונמס כשר לשון כושרין
הנמס מתחמם ומפשיר ונמס דיש דגרדיש ודוגמתו בסנהדרין בסוף ד' מיתות לקטו לחם משנה כשמדדו
את לקיטתן באהליהם מצאו כפלים שני העומר לאחד ומה לחם משנה לחם משונה אותו היום נשתנה לשבח
בריחו ובטעמו ויגידו למשה שאלוהו מה היום מיומים ומכאן יש ללמוד שעדין לא הגיד להם משה פרשת שבת
שנצטוה לומר להם והיה ביום הששי והכינו עד ששאלו את זאת אמר להם הוא אשר דבר יי שנצטויתי לומר
לכם ולכך ענשו הכתוב שאמר לו עד אנה מאנתם ולא הוציאו מן הכלל אתאשר תאפו אפו מה שאתם
רוצים לאפות בתנור אפו היום הכל לשני ימים ומה שאתם צריכין לבשל ממנו במים בשלו היום לשון אפייה
נופל בלחם ולשון בישול בתבשיל למשמרת לגנזה ויאמר משה אכלוהו היום שחרית שהיו רגילין לצאת
וללקוט באו לשאול אם נצא אם לאו אמר להם את שבידכם אכלו לערב חזרו לפניו מהו לצאת אמר להם שבת [illegible] היום

ראה אותם

שמה מלא העמר מן והנח אתו לפני יהוה למשמרת לדרתיכם׃ ואמר משה
לאהרן סב צלוחית חדא והב תמן מלי עמרא מנא ואצנע יתיה קדם יי׳ למטרא
לדריכון׃ פקאל מוסי להרון כד ברניה ואגעל פיהא מל עמר זכאן מנא וצעה
בין ידי אללה מחפוטא לאגיאלכם׃ כאשר צוה יהוה אל משה ויניחהו אהרן
לפני העדת למשמרת׃ כמא דפקיד יי׳ למשה ואצנעיה אהרן קדם סהדותא
למטרא׃ כמא אמר אללה מוסי וצעה הרון בין ידי אלשהאדה מחפוטא׃ ובני
ישראל אכלו את המן ארבעים שנה עד באם אל ארץ נושבת את המן
אכלו עד באם אל קצה ארץ כנען׃ ובני ישראל אכלו ית מנא ארבעין שנין
עד דעלו לארע יתיבתא ית מנא אכלו עד דאתו לסיפי ארעא דכנען׃ ובנו אסר
אכלו אלמן ארבעין סנה אלי דכולהם אלי בלד עאמר אכלוה אלי דכולהם אלי טרף
בלד כנעאן׃ והעמר עשירית האיפה הוא׃ ועומרא חד מן עסרא בתלת
סאין הוא׃ וכאן אלמרזכאן עשר אלויבה׃

סמך והעומד לסגולת המן רמז ט׳ אכלו מן ט׳ ד׳ יקריבו העמר׃

ויסעו כל עדת בני ישראל ממדבר סין למסעיהם על פי יהוה ויחנו ברפידים
ואין מים לשתות העם׃ ונטלו כל כנשתא דבני ישראל ממדברא דסין למטלניהון
על מימרא דיי׳ ושרו ברפידים ולית מיא למשתי עמא׃ תם רחלו גמאעה בני
אסר מן ברייה סין פי מראחלהם עלי קול אללה ונזלו פי רפידים ולם יכן מא
ללקום ישרבונה׃ וירב העם עם משה ויאמרו תנו לנו מים ונשתה ויאמר
להם משה מה תריבון עמדי מה תנסון את יהוה׃ ונצא עמא עם משה ואמרו
הבו לנא מיא ונשתי ואמר להון משה מא נצן אתון עמי מא מנסן אתון קדם יי׳׃
פכאצם אלקום מוסי וקאלו אעטנא מא נשרבה פקאל להם מוסי מא תכאצמוני
ומא תמתחנון אללה׃ ויצמא שם העם למים וילן העם על משה ויאמר למה
זה העליתנו ממצרים להמית אתי ואת בני ואת מקני בצמא׃ וצחי תמן עמא
למיא ואתרעם עמא על משה ואמרו למא דנן אסיקתנא ממצרים לקטלא יתי וית

ראה אותם רואים שמא פסק המן ולא ירד עוד אמ׳ לכם היום לא תמצאוהו בשדה מה ת״ל היום לא תמצאוהו
אבל מחר תמצאוהו ״ וביום השביעי שבת שבת הוא׳ המן לא יהיה בו ולא בא הכתו׳ אלא לרבות יום הכפורים וימים
טובים״ עד אנה מאנתם ׳ משל הדיוט הוא בהדי הוצא לקיא כרבא ע״י הרשעים מתגנין הכשרים ״ ראו בעיניכם
כי יי׳ בכבודו מזהיר אתכם על השבת שהרי נס גדול נעשה ערב שבת לתת לכם לחם יומים ״ שבו איש תחתיו׳
מכאן סמכו חכמים ד׳ אמות ליוצא חוץ לתחום ״ אל יצא איש ממקומו׳ אלו אלפים אמה ולא במפורש שאין
תחומין שלא מדר׳ ועיקרו שלמקרא על לוקטי המן נאמ׳ ״ והוא כזרע גד לבן׳ עשב ששמו אולי״גאדרו בלעז
וזרע שלו עגול ואינו לבן והמקרא לבן ואינו נמשל לזרע גד אלא לענין העוגל כזרע גד היה והוא לבן ״
כצפיחית׳ בצק שמטגנין אותו בדבש וקורין לו אקקריטין בלשון משנה והוא תרגום שלאונקלוס׳ למשמרת׳
לגניזה ״ לדורותיכם׳ בימי ירמיהו כשהיה ירמיהו מוכיחן ואומר להם למה אין אתם עוסקים בתורה והם
אומרים נניח מלאכתינו ונעסוק בתורה מהיכן נתפרנס הוציא להם צנצנת המן אמר אתם ראו דבר יי׳ שממנו

לא נאמר שא
ראו

בני ית בעירי בעטשא׳ ולמא עטש תם אקום לשמא תרמרון עלי׳ מוסי׳ וקאלו לם אצעדתנא
מן מצר לתקתלנא ובנינא ומואשינא בעטש׃ ויצעק משה אל יהוה לאמר מה אעשה
לעם הזה עוד מעט וסקלוני׃ וצלי משה קדם יי׳ למימר מא אעביד לעמא הדין עוד
זעיר פון ורגמוני׃ פצרך מוסי׳ אלי אללה קאילא מא אצנע להולאי אקום ען קליל
פירגמוני׃ ויאמר יהוה אל משה עבר לפני העם וקח אתך מזקני ישראל ומטך
אשר הכית בו את היאר קח בידך והלכת׃ ואמר יי׳ למשה עבר קדם עמא ודבר
עמך מסבי ישראל וחטרך דמחיתא ביה ית נהרא סב בידך ותיזיל׃ פקאל אללה
למוסי מר בין ידי אקום וכד מעך מן משאיכהם ועצאך אלדי צרבת בהא
אניל כדהא בידך ואמץ׃ הנני עמד לפניך שם על הצור בחרב והכית בצור
ויצאו ממנו מים ושתה העם ויעש כן משה לעיני זקני ישראל׃ האנא
קאים קדמך תמן על טנרא בחורב ותמחי בטנרא ויפקון מניה מיא וישתי
עמא ועבד כין משה לעיני סבי ישראל׃ האנא מוקף דלילא הנאך בין ידיך
עלי׳ אצואן פי חריב פאצרב אצואן יכרג מנה מא אישרבה אקום פצנע
מוסי׳ כדאך בחצרת משאיך בני אסר׃ ויקרא שם המקום מסה ומריבה על
ריב בני ישראל ועל נסותם את יהוה לאמר היש יהוה בקרבנו אם אין׃
וקרא שמיה דאתרא נסיתא ומצותא על דנצו בני ישראל ועל דנסיאו קדם יי׳
למימר האית שכינתא דיי׳ ביננא אם לא׃ פסמא אסם דלך אלמוצע דאת
אמתחנה ואלכצומה עלי׳ מא כאצם בני אסר ואמתחנו אללה קאילין הל מוגוד
נור אללה פימא ביננא אם לא׃ ויבא עמלק וילחם
עם ישראל ברפידים׃ ואתא עמלק ואגיח קרבא עם ישראל ברפידים׃ תם גא
עמלאק פחארב בני אסר פי רפידים׃ ויאמר משה אל יהושע בחר לנו אנשים
וצא הלחם בעמלק מחר אנכי נצב על ראש הגבעה ומטה האלהים בידי׳ ואמר
משה ליהושע בחר לנא גברין ופוק אגיח קרבא בעמלק מחר אנא קאים על

לא נאמ׳ לא ראו בדה בתמרכמו אבותיכם הרבה שלוחים יש לו למקום להכין מזון ליראיו׳ צנצנת׳ צלוחית שלחרס
כתרגומו׳ והנח אותו לפני יי׳ לפני הארון ולא נאמ׳ מקרא זה עד שנבנה אהל מועד לא שנכתב כאן בפרשת המן׳ א
ארבעים שנה והלא חסר שלשים יום שהרי בט״ו באייר ירדלהם המן תחלה ובט״ו בניסן פסק שנ׳ וישבת המן ממחרת
לא מגיד שהעוגות שהוציאו ממצרים טעמו בהם טעם מן׳ אל ארץ נושבת׳ לאחר שעברו את הירדן׳ אל קצה ארץ כנען׳
בתחלת הגבול קודם שעברו את הירדן והם ערבות מואב נמצאו מכחישין זה את זה לא ערבות מואב בשמת משה בז
באדר פסק המן מלירד ונסתפקו ממן שלקטו בו ביום עד שהקריבו העומר בט״ז בניסן שנ׳ ויאכלו מעבור הארץ ממחרת
הפסח׳ עשירית האיפה׳ האיפה ג׳ סאים והסאה ו׳ קבין והקב ד׳ לוגין והלוג ו׳ ביצים נמצא עשירית האיפה מ״ג ביצים
וחומש ביצה והוא שיעור לחלה ולמנחות׳ מה תנסון׳ לומ׳ היוכל לתת מים בארץ ציה׳ עוד מעט׳ אם אמתין
עוד מעט וסקלוני׳ עבר לפני העם׳ וראה אם יסקלוך למה הוצאת לעז על בני׳ וקח אתך מזקני ישראל׳ לעדות
שיראו שעל ידך המים יוצאין מן הצור ולא יאמרו מעינות היו שם מימי קדם׳ ומטך אשר הכית בו את היאר׳

ריש רמתא וחטרא דאתעבידו ביה נסין מן קדם יי' בידי: פקאל מוסי ליהושע
אכתאר לנא רגאלא ואכרג חארב עמלאק גדא אנא ואקף עלי ראס אליפאע
ועצא אללה כהא פי ידי: ויעש יהושע כאשר אמר לו משה להלחם
בעמלק ומשה אהרן וחור עלו ראש הגבעה: ועבד יהושע כמא דאמר ליה
משה לאגחא קרבא בעמלק ומשה אהרן וחור סליקו לריש רמתא: פצנע
יהושע כמי קאל לה מוסי אן יחארב עמלאק ומוסי והרון וחור צעדו אלי ראס
אליפאע: והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל וכאשר יניח ידו וגבר עמלק:
והוי כד מרים משה ידוהי מתגברין דבית ישראל וכד מנח ידוהי מתגברין דבית
עמלק: פכאן מוסי כמא ירפע ידאה יגלב אל אסר' וכמא יחטהא יגלב אל עמלק:
וידי משה כבדים ויקחו אבן וישימו תחתיו וישב עליה ואהרן וחור תמכו
בידיו מזה אחד ומזה אחד ויהי ידיו אמונה עד בוא השמש: וידי משה
יקרא ונסיבו אבנא ושויאו תחותוהי ויתיב עלה ואהרן וחור סעידין בידוהי מכא חד
ומכא חד והואה ידוהי פריסן בצלו עד דעל שמשא: ולמא תקלתא ידי מוסי אכדו
חגרא וצירוהא תחתה וגלס עליהא והרון וחור אסנדא ידאה אחדהמא ימנה
ואלאכר יסרה פכאנתא ידאה מתצונתאן אלי מגיב אלשמס: ויחלש יהושע את
עמלק ואת עמו לפי חרב: ותבר יהושע ית עמלק וית עמיה לפתגם דחרב: פכסר
יהושע עמלאק וקומה בחד אלסיף:

ויהי ידיו אמונה שהזכיר זכות אבות' אמונה' זה אברהם דכתי' והאמין ביי' ערבא' זה יצחק דכתי' ויצחק בא מבא' השמש' זה יעקב דכתי' כי בא השמש'

ויאמר יהוה אל משה כתב זאת זכרון בספר ושים באזני יהושע כי מחה
אמחה את זכר עמלק מתחת השמים: ואמר יי' כתוב דא דכרנא בספרא למשה
ושוי קדם יהושע ארי ממחא אמחי ית דכרניה דעמלק מתחות שמיא:
פקאל אללה למוסי אכתב הדה דכרא פי כתאב ואתלה עלי יהושע פאני סאמחו
דכר עמלאק מן תחת אלסמא: ויבן משה מזבח ויקרא שמו יהוה נסי: ובנא משה

מה תל' אשר הכית בו את היאר לא שהיו ישרא' אומרין על המטה שאינו מוכן אלא לפורענות בו לקה פרעה ומצרים
כמה מכות במצ' ועל הים לכך נאמ' אשר הכית בו את היאור ואומרין עליו שהוא לפורענות וראו עתה שאף לטובה
הוא מוכן "והכית בצור' על הצור לא נאמ' אלא בצור מכאן שהמטה היה שלמין דבר חזק ושמו סמפרינון והצור
נבקע מכחו" ויבא עמלק' סמך פרשה זו למקרא זה לומ' תמיד אני ביניכם ומזומן לכל צרכיכם ואתם אומרין
היש יי' בקרבינו אם אין חייכם שהכלב בא ונושך אתכם ואתם צועקים לי ותדעו היכן אני· משל לאדם
שהרכיב בנו על כתיפו ויצא לדרך היה אותו הבן רואה חפץ נאה ואומ' אבא טול חפץ זה ותן לי נתן שנייה וכן שלישית והוא נותן לו
פגעו באדם אחד אל' אותו הבן ראית את אבא אל' אבא אבין אינך יודע היכן אני השליכו מעליו בא הכלב ונשכו כך אמר הקב"ה
~~מזומן לכל צרכיכם ואתם אומרין היש יי' בקרבינו אם אין חייכם שהכלב בא ונושך אתכם היי'~~
"" בחר לנו אנשים · לו ולך מכאן אמרו יהי כבוד תלמידך חביב עליך כשלך וכבוד חבירך כמורא רבך
מנין ויאמר אהרן אל משה בי אדני והלא אהרן גדול מאחיו היה ועשה את חבירו כרבו ומורא רבך כמורא שמים מנין
על ארון משה כלאם כלם מן העולם חייבין הם כליה המורדין בך כשלו מרדו בהקב"ה ובא הלאם צאמן הענן והלחם בו"
מחר בעת המלחמה אנכי נצב" בחר לנו אנשים גבורים ויראי חטא שתהא זכותן מסייעתן" ד"א בחר לנו אנשים
שיודעים לבטל כשפים לפי שבני עמלק מכשפים היו" ומשה אהרן וחור מכאן לתענית שצריכין שלשה לעבור
לפני התיבה שבתענית היו

מדבחא ופלח עלוהי קדם יי׳ דעבד ליה נסין׃ ובנא מוסי׳ מדבחא וסמאה אללה עלמי׃
ויאמר כי־יד על־כס יה מלחמה ליהוה בעמלק מדר דר׃ ואמר בשבועה אמירא
דא מן קדם דחילא דשכינתיה על כרסי יקרא דעתיד דיתגח קרבא קדם יי׳ בדבית
עמלק לשיציותהון מדרי עלמא׃ קאל אן אלדי אקסם בכרסי אן יכון חרב
פי עמלק גיל בעד גיל׃ קי״ו פסוקים סימ׳ מנחה

וישמע יתרו כהן מדין חתן משה את כל אשר עשה אלהים למשה ולישראל
עמו כי הוציא יהוה את ישראל ממצרים׃ ושמע יתרו רבא דמדין חמוהי
דמשה ית כל דעבד יי׳ למשה ולישראל עמיה ארי אפיק יהוה יי׳ ית ישראל
ממצרים׃ תם סמע יתרו אמאם מדין חמו מוסי׳ גמיע מא צנע אללה למוסי׳
ובני אסר קומה אד אכרג אללה בני אסר מן מצר׃ ויקח יתרו חתן משה את
צפרה אשת משה אחר שלוחיה׃ ודבר יתרו חמוהי דמשה ית צפורה אתת משה
בתר דשלחה׃ פאכד יתרו חמו מוסי׳ צפורה זוגתה בעד מא כאן קד ארסלהא
אליה׃ ואת שני בניה אשר שם האחד גרשם כי אמר גר הייתי בארץ
נכריה׃ וית תרין בנהא דשום חד גרשום ארי אמר דייר הויתי בארע
נכראה׃ ואבניהא אלדי אסם אחדהמא גרשום לאנה קאל עדת גריבא פי
בלד גרבה׃ ושם האחד אליעזר כי אלהי אבי בעזרי ויצלני מחרב פרעה׃ ושום
חד אליעזר ארי אלהיה דאבא הוה בסעדי ושיזבני מחרבא דפרעה׃ ואסם אלאכר
אליעזר לאנה קאל אן אלאה אבי כאן פי עוני וכלצני מן סיף פרעון׃ ויבא יתרו
חתן משה ובניו ואשתו אל משה אל המדבר אשר הוא חנה שם הר האלהים׃
ואתא יתרו חמוהי דמשה ובנוהי ואתתיה לות משה למדברא דהוא שרי תמן
לטורא דאתגלי עלוהי יקרא דיי׳׃ וגא יתרו חמו מוסי׳ ובניה וזוגתה אליהא

ויאמר כי יד על כס יה כל זמן שזרעו של עמלק בעולם כביכול אין הכסא שלם ואין השם שלם אבר זרעו של עמלק נתיישב כסא מלכות ומה טעמיה האויב תמו חרבות לנצח אבד זכרם המה ויי׳ לעולם ישב כונן למשפט כסאו ואומ׳ יי׳ מלך עולם ועד אבדו גוים מארצו

גם דסורה

[illegible] המלחמה׃
חוד בנה של אריס יהיה הלב בעלה׃

לפני התיבה שבתעניות היו שרויין [illegible] באשר ירים משה ידו ובידין שלמטה נוצחות היו כולה כראית בלה׳ וידי משה כבידים בשביל שנתעצל במצוה ומנה אחר תחתיו נתייקלו ידיו ויקחו אהרן וחור אבן וישימו תחתיו ולא ישבו על כר [illegible] וכסת אמר ישראל שרוין בצער אף אני אהיה עמהם בצער ויהי ידיו אמונה ויהי משה ידיו באמונה פרושות השמים בתפלה נאמנה וכו׳ ונכונה עד בא השמש שהיו מליקים מחשבין את השעות באסטרולוגיאה באיזו שעה הם נוצחין והעמיד להם משה חמה ועירבבאת השעות ויחלש יהושע חתך ראשי גבוריו ולא השאיר אלא חלשים שבהם ולא הרגם כולם מכאן אנו למדין שעשו על פי הדבור של שכינה כתב זאת זכרון שבא עמלק להזדווג לישראל קודם לכל האומות ושים באזני יהושע המכנים את ישראל לארץ שיצוה את ישראל לשלם לו גמולו וכאן נרמז לו למשה שיהושע מכנים את ישראל לארץ כי מחה אמחה לכך אני מזהירך כי חפץ אני למחותו ויקרא שמו של מזבח יי׳ נסי הקב״ה עשה לנו כאן נס לא שהמזבח קרוי יי׳ אלא המזכיר שמו של מזבח זוכר את הנס שעשה יי׳ הוא נס שלנו ויאמר משה כי יד על כס יה ידו של הקב״ה הורמה לישבע בכסאו להיות לו מלחמה ואיבה בעמלק עולמית ומהו כס ולא נאמר כסא ואף [illegible] השם נחלק לחציו נשבע הקב״ה שאין שמו שלם ואין כסאו שלם עד שימחה שמו של עמלק כולו וכשימחה שמו יהיה השם שלם והכסא שלם שנ׳ האויב תמו חרבות לנצח זהו שכתוב ועבלתו שמרה נצח וערים נתשת אבד זכרם המה מהו אומר אחריו ויי׳ לעולם ישב הרי השם שלם כונן למשפט כסאו הרי כסאו שלם׃ חזק השלמת בשלח בע״ה

שעמדה המקום

וישמע יתרו

אבה· אדי הו כאזל תם שי׳ נבל אלה׃ ויאמר אל משה אני חתנך יתרו בא אליך
ואשתך ושני בניה עמה׃ ואמר למשה. אנא חמוך יתרו אתי לותך. ואתתך·
ותרין בנהא עמה׃ ובעת מן קל למוסי׳ ענה· אנא חמוך יתרו גאי אליך· וזוגתך·
ואבניהא מעהא׃ ויצא משה לקראת חתנו וישתחו וישק לו וישאלו איש
לרעהו לשלום ויבאו האהלה׃ ונפק משה לקדמות חמוהי· וסגיד ונשיק ליה·
ושאילו גבר לחבריה לשלם· ועלו למשכנא׃ פכרג מוסי׳ יתלקא חמוה·
פסגד תם קבלה· וסאל כל אמר ען סלמת צאחבה· ודכלא אלי אלכבא׃ ויספר
משה לחתנו את כל אשר עשה יהוה לפרעה ולמצרים על אודות ישראל
את כל התלאה אשר מצאתם בדרך ויצלם יהוה׃ ואשתעי משה לחמוהי·
ית כל דעבד יי׳ לפרעה ולמצראי· על עיסק ישראל. ית כל עקתא דאשכחתנון
באורחא· ושיזבנון יי׳׃ וקץ מוסי׳ עלי׳ חמוה· גמיע מא צנע אללה
בפרע׳ ובמצריין בסבב בני אסר׳ ובמיע אלמציבה אלדי נאלתהם פי אלטריק
וכלצהם אלה׃ ויחד יתרו על כל הטובה אשר עשה יהוה לישראל אשר
הצילו מיד מצרים׃ וחדי יתרו. על כל טבתא· דעבד יי׳ לישראל· דשיזבנון
מידא דמצראי׃ פסר יתרו· בגמיע אלכיר· אלדי צנעה אלה לבני אסר׳· וכלצהם
מן יד אלמצריין׃ ויאמר יתרו ברוך יהוה אשר הציל אתכם מיד מצרים
ומיד פרעה אשר הציל את העם מתחת יד מצרים׃ ואמר יתרו בריך יי׳
דשיזיב יתכון. מידא דמצראי ומידא דפרעה· דשיזיב ית עמא מתחות
מרות מצראי׃ פקל יתרו· תבארך אלה· אלדי כלצכם. מן יד אלמצריין ומן יד פרעון·
אלדי כלץ אלקום. מן נכל אלמצריין׃ עתה ידעתי כי גדול יהוה מכל האלהים

וישמע יתרו· מה שמועה שמע ובא קריעת ים סוף ומלחמת עמלק׳׳ יתרו׳ ז׳ שמות נקראו לו רעואל יתר
יתרו חובב חבר קיני פוטיאל· יתר׳ ע״ש שייתר פרשה א׳ בתורה ואתה תחזה מכל העם· יתרו כשנתגייר
וקיים המצוות הוסיפו לו אות על שמו· חובב שחיבב את התורה וחובב הוא יתרו שנ׳ מבני חובב חותן משה רעואל׳ רא׳
אביו של יתרו היה והתינוקות אומרות קורין לאבי אביהן אבא כמו שנ׳ ותבאנה אל רעואל אביהן׳׳ חותן משה· כאן היה
יתרו מתכבד במשה אני חותן המלך ולשעבר היה משה תולה הגדולה בחמיו שנ׳ וישב אל יתר חותנו׳׳ למשה
ולישראל· שקול משה כנגד כל ישראל׳׳ את כל אשר עשה· להם בירידת המן ובבאר ובעמלק׳ כי הוציא ייי׳
וגו׳ זו גדולה על כולם׳׳ אחר שלוחיה· כשאמ׳ לו הקב״ה במדין לך שוב מצרים ויקח משה את אשתו ואת
בניו וגו׳ ויצא אהרן לקראתו ויפגשהו בהר האלהים אמ׳ לו מי הם הללו אמר לו זו אשתי שנשאתי במדין ואלו
בני אמ׳ לו והיכן אתה מוליכם אמ׳ לו למצרים אמ׳ לו על הראשונים אנו מצטערים ואתה באת להוסיף עליהם אמ׳ לה
לכי לבית אביך נטלה שני בניה והלכה לה׳׳ ויצילני מחרב פרעה· כשגלו דתן ואבירם על דבר המצרי ובקש
פרעה להרוג את משה נעשה צוארו כעמוד של שיש׳׳ אל המדבר· אף אנו יודעים שבמדבר היו אלא בשבחו
של יתרו דבר הכתוב שהיה יושב בכבודו של עולם ונדבו לבו לצאת אל המדבר מקום תהו לשמוע דברי תורה׳׳ ויאמר אל
משה ע״י שליח׳ אני חותנך יתרו· אם אין אתה יוצא בגיני צא בגין אשתך ואם אין אתה יוצא בגין אשתך צא
בגין שני בניה׳׳ ויצא משה· כבוד גדול נתכבד יתרו באותה שעה כיון שיצא משה יצא אהרן נדב ואביהוא
ומי הוא שראה את אלו יוצאין ולא יצא׳׳ וישתחו וישק לו· איני יודע מי השתחוה למי כשהוא אומר איש לרעהו
מי הקרוי איש זה משה׳׳ ויספר משה לחותנו· למשוך לבו לקרבו לתורה׳׳ את כל התלאה· שעל הים ושל עמלק׳׳ התלאה

למ׳ אלהין

כי בדבר אשר זדו עליהם: כען דרענא. אר׳ רבינו׳ זלית שה בר מכוה. אר׳ בפתגמא
דחשיבו מצראי למדן ית ישראל ביה דניכון: ואן עלמתאן שלה אכבר מן גמיע
שמעבוראת. אר׳ עאקבהם בשאמר. שדי אתקחו בה עליהם: ויקח יתרו חתן משה
עלה וזבחים לאלהים ויבא אהרן וכל זקני ישראל לאכל לחם עם חתן משה
לפני האלהים: וקריב יתרו חמוהי דמשה עלון ונכסת קדשין קדם י׳י ואתא אהרן
וכל סבי ישראל למיכל לחמא. עם חמוהי דמשה קדם י׳י: פקרס יתרו חמו מוסי
צואעדא ודבאיחא ללה פגא הרון וגמיע שיוך בני אסרא׳ יאכלון טעאמא׳
ב מע חמו מוסי בין ידי שלה: ויהי ממחרת וישב משה לשפט את העם ויעמד העם
על משה מן הבקר עד הערב: והוה ביומא דבתרוהי ויתיב משה למדן ית
עמא. וקם עמא עלוהי דמשה מן צפרא עד רמשא: ולמא כאן מן גד וקף
מוסי ליחכם ללקוס. פוקף שקוס אמאמה מן שגראה שי׳ שעשא: וירא חתן
משה את כל אשר הוא עשה לעם ויאמר מה הדבר הזה אשר אתה עשה
לעם מדוע אתה יושב לבדך וכל העם נצב עליך מן בקר עד ערב: וחזא
חמוהי דמשה ית כל דהוא עביד לעמא. ואמר מא פתגמא הדין דאת עביד
לעמא. מדין את יתיב בלחודך. וכל עמא קימין עלוך מן צפרא עד רמשא:
פראי חמו מוסי׳ גמיע מא הו צאנעה בשקוס וקשמא הדי׳ שאמר שדי אנת
צאנעה בשקוס מא כשך אנת נשם והרד. וגמיע שקוס ואקפין אמאמך מן ש
גדאה שי׳ שעשא: ויאמר משה לחתנו כי יבא אלי העם לדרוש אלהים: ואמר
משה לחמוהי. אר׳ אתן לותי עמא למתבע אלפן מן קדם י׳י: קשלה. אר׳ גאני שקוס
יטלבון אמר שלה: כי יהיה להם דבר בא אלי ושפטתי בין איש ובין רעהו והודעתי את
חקי האלהים ואת תורתיו: כד הוי להון דינא אתן לותי ודאין אנא. בין גברא ובין
חבריה. ומהודענא להון ית קימיא די׳י׳ וית אוריתיה: אן כאנת להם כצומה

ממחרת
ב׳ במחר׳
יום הכפורי׳:
מן הבקר עד
הערב ולמטה
הוא אומר מן
בקר עד ערב
שני דיין
יתרות לומ׳
כל הדן דין
אמת לאמתו
כאלו נעשה
שותף להקב״ה
במעשה׳
בראשית
שנברא
בעשרה
מאמרות

למד אלף מן היסוד שלתיבה והתיו הוא תקון ויסוד הנופל ממנו לפרקי וכן תרומה תנופה תקומה תנואה ויחד
יתרו ויעמח יתרו זהו פשוטו ומ״א נעשה בשרו חדודין חדודין מיצר על אבוד מצל היינו דאמרי אנשי גיורא
עד עשרה דרי לא תבזי ארמאה באפיה על כל הטובה טובת המן והבאר והתורה ועל כולן אשר הצילו מיד
מצרים עד עכשיו כתרגו׳ לשון רדוי ומרות היד שהיו מכבידין עליהם היא העבודה עתה ידעתי מכירו הייתי לשעבר ועכשיו
לאחרים עבר יכו׳ ביותר מכל אלהים מלמד שהיה מכיר בכל ע״ז שבעולם שלא הניח ע״ז שלא עבדה כי בדבר אשר זדו עליהם כתרגו׳
לברוח ממצרים אשר הדעיעו ורבותי דרשוהו לשון ויזד יעקב נזיד בקדרה אשר בשלו בה נתבשלו עלה כי מטמעה שהיא כולה
שהיתה הארץ כליל לשמים וזבחים שלמים ויבא אהרן וגו׳ ומשה היכן הלך והלא הוא שיצא לקראתו וגרם לו את הכבוד הזה
בלב וגרה ואלו לא שהיה עומד ומשמש לפניהם לפני האלהים מכאן שהנהנה מסעודה שת״ח מסובין בה כאלו נהנה מזיו שכינה
יצאו פ׳ רבוא ויהי ממחרת מוצאי יה״כ היה כך שנינו בספרי ומהו ממחרת למחרת רדתו מן ההר ועל כרחך אי אפשר לומר שלא ממחרת
מיד מצרים אותה יום הכפורים שהרי קודם מתן תורה א״א לומר והודעתי את חוקי האלהים ומשנתנה תורה עד יה״כ לא ישב משה לשפט
את העם שהרי בי״ז בתמוז ירד ושבר את הלוחות ולמחר עלה בהשכמה ושהה פ׳ יום וירד ביה״כ ואין מוקדם ומאוחר
בסדר שלא נאמרה ויהי ממחרת עד שנה שניה אף לדברי האומר יתרו קודם מתן תורה בא שלוחו שאחר שנאמר
שנה שניה שהרי נאמר כאן וישלח משה את חותנו והיכן מצינו שחזר למקומו שנאמר נוסעים אנחנו אל המקום וגו׳
שנאמר אל נא תעזוב אותנו ואם זו קודם מתן תורה משלחו והלך היכן מצינו שחזר ואם תמצא לומר עם לא נאמר יתרו שלא חובב ובנו

נאו אללה׳ חכמה בין ארגל וצאחבה ועׄרפתהם רסום אללה ושראיעה׃ ויאמר חתן
משה אליו לא טוב הדבר אשר אתה עשה׃ ואמר חמוהי דמשה ליה לא
תקין פתגמא דאת עביד׃ קאל חמו מוסי לה ליס אצלח הדי אלאמר אלדי אנת
צאנעה׃ נבל תבל גם אתה גם העם הזה אשר עמך כי כבד ממך הדבר לא
תוכל עשהו לבדך׃ מלאה תלאי אף את אף עמא הדין דעמך ארי יקיר
מנך פתגמא לא תכול למעבדיה בלחודך׃ כלאל תכל אנת ואלקום אלדין מעך
לאן אלאמר תקיל עליך ולא תטיק אן תצנעה וחדך׃ עתה שמע בקלי איעצך
ויהי אלהים עמך היה אתה לעם מול האלהים והבאת אתה את הדברים אל
האלהים׃ כען קביל מני אמלכנך ויהי מימרא דיי׳ בסעדך הוי את לעמא
תבע אלפן מן קדם יי׳ ותהי מיתי את ית פתגמיא לקדם יי׳׃ ואן אקבל מני מא
אשיר בה עליך ויכון אללה מעך כן אנת ללקום מן נחו אללה תרפע אמורהם אליה׃
והזהרתה אתהם את החקים ואת התורת והודעת להם את הדרך ילכו בה ואת המעשה
אשר יעשון׃ ותזהר יתהון ית קימיא וית אוריתא ותהודע להון ית אורחא
דיהכון בה וית עובדא דיעבדון׃ ותנדרהם עלי אלרסום ואלשראיע ותערפהם
אלטריק אלדי יסלכון פיה ואלעמל אלדי יעמלונה׃ ואתה תחזה מכל העם אנשי
חיל יראי אלהים אנשי אמת שנאי בצע ושמת עליהם שרי אלפים שרי
מאות שרי חמשים ושרי עשרת׃ ואת תחזי מכל עמא גברין דחילא דחלא
דיי׳ גברין דקשוט דסנן לקבלא ממון ותמני עליהון רבני אלפי רבני מאותא
רבני חמשין ורבני עסוריתא׃ ואנת פאנצר מן גמיע אלקום אנאס דוי חיל
אתקיא ללה דוי אלחק שאניי אלטמע וול עליהם רוסא אלוף ומיין וכמסין ועשראת׃
ושפטו את העם בכל עת והיה כל הדבר הגדל יביאו אליך וכל הדבר הקטן

שרי אלפים שש מאות שרי מאות ששת אלפים שרי חמשים י״ב אלף שרי עשרות ס׳ רבוא נמצאו דייני ישראל שבעת רבוא ושמונת אלפים ושש מאות״

שליתרו היה הוא חובב הוא יתרו שהרי כת׳ מבני חובב חותן משה״ וישב משה ויעמד העם״ יושב כמלך וכולן עומדין והוקשה
הדבר ליתרו שהיה מזלזל בכבודן של ישר׳ והוכיחו עלכך שנ׳ מדוע אתה יושב לבדך וכולן נצבים״ מן הבקר עד הערב אפשר
לומר כן אלא כל דיין שדן דין אמת לאמתו אפי׳ שעה אחת מעלה עליו הכתוב כאלו עוסק בתורה כל היום וכאלו נעשה שותף
להקב״ה במעשה בראשית שנ׳ ויהי ערב וגו׳ כי יבא׳ כי בא לשון הווה״ לדרוש אלהים׳ כתרגו׳ למתבע אולפן לשאול תלמוד מפי
הגבורה״ כי יהיה להם דבר׳ כל מי שיהיה לו דבר בא אלי״ ויאמר חתן משה׳ דרך כבוד קוראו הכתוב חותנו של מלך״ נבל תבל׳
כתרגו׳ ולשונו לשון כמישה כלייש״א כמו והעלה נבל וכנבל עלה מגפן שהוא כמוש ע״י חמה וע״י קרח וכוחו דתשש
וכלאה״ גם אתה׳ לרבות אהרן וחור ושבעים זקנים״ כי כבד ממך׳ כובדו רב יותר מכוחך״ איעצך ויהיה אלהים עמך׳
בעצה אמר לו צא המלך בגבורה׃ היה אתה לעם מול האלהים׳ שליח ומליץ בינותם למקום ושואל משפטים מאתו״
את הדברים׳ דברי ריבותם״ ואתה תחזה׳ ברוח הקדש שעליך׃ אנשי חיל׳ עשירים שאין צריכים להחניף ולהכיר פנים״
אנשי אמת׳ אלו בעלי הבטחה שהן כדאי לסמוך על דבריהם שע״י כן יהיו דבריהם נשמעים״ שונאי בצע׳ ששונאים
את ממונם בדין כההוא דאמרינן כל דיינא דמפקין מיניה ממונא בדינא לאו דיינא הוא״ שרי אלפים׳ הם היו שש
מאות שרים לשש מאות אלף״ שרי מאות׳ ששת אלפים היו״ שרי חמשים׳ שנים עשר אלף״ שרי עשרות׳ ששים
אלף״ ושפטו׳ וידונו וגו׳״ והקל מעליך׳ דבר זה להקל מעליך״ והקל׳ כמו והכבד את לבו והכות את

מואב

יִשְׁפְּטוּ הֵם וְהָקֵל מֵעָלֶיךָ וְנָשְׂאוּ אִתָּךְ׃ וידינון ית עמא בכל עדן ויהי כל פתגם
רב ייתון לותך וכל פתגם זעיר ידינון אנון ויקלון מנך ויסובּרון עמך׃
פיחכמון בין אלקום פי כל וקת ויכונון כל אמר עטים ירפעונה אליך וכל אמר
צגיר יחכמון פיה הם וכפף ען נפסך ויחמלון מעך׃ אִם אֶת הַדָּבָר הַזֶּה תַּעֲשֶׂה
וְצִוְּךָ אֱלֹהִים וְיָכָלְתָּ עֲמֹד וְגַם כָּל הָעָם הַזֶּה עַל מְקֹמוֹ יָבֹא בְשָׁלוֹם׃ אם
ית פתגמא הדין תעביד ויפקדנך יי׳ ותכול למקם ואף כל עמא הדין על
אתריה יהך בשלם׃ פאן אנת צנעת הדי אלאמר ואמרך אלה בה אטקת
אלקיאם ואיצא גמיע הדי אלקום אלי מוצעה יציר בסלאם׃ וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה
לְקוֹל חֹתְנוֹ וַיַּעַשׂ כֹּל אֲשֶׁר אָמָר׃ וקביל משה למימר חמוהי ועבד כל
דאמר׃ פקבל מוסי מן חמוה וצנע גמיע מא אמלה׃ וַיִּבְחַר מֹשֶׁה אַנְשֵׁי חַיִל
מִכָּל יִשְׂרָאֵל וַיִּתֵּן אֹתָם רָאשִׁים עַל הָעָם שָׂרֵי אֲלָפִים שָׂרֵי מֵאוֹת שָׂרֵי
חֲמִשִּׁים וְשָׂרֵי עֲשָׂרֹת׃ ובחר משה גברין דחילא מכל ישראל ומני יתהון רישין
על עמא רבני אלפין רבני מאותא רבני חמשין ורבני עסורייתא׃ פאכתאר
מוסי אנאס דוי חיל מן בני אסר׳ וולאהם ריסא עליהם ריסא אלוף ומיין
ומסין ועשארת׃ וְשָׁפְטוּ אֶת הָעָם בְּכָל עֵת אֶת הַדָּבָר הַקָּשֶׁה יְבִיאוּן
אֶל מֹשֶׁה וְכָל הַדָּבָר הַקָּטֹן יִשְׁפּוּטוּ הֵם׃ ודיינין ית עמא בכל עדן ית
פתגם קשי מיתן לות משה וכל פתגם זעיר דינין אנון׃ פצארו יחכמון בין
אלקום פי כל וקת ואמר אלצעב ירפעוה אלי מוסי ואמר אלצגיר יחכמון
פיה הם׃ וַיְשַׁלַּח מֹשֶׁה אֶת חֹתְנוֹ וַיֵּלֶךְ לוֹ אֶל אַרְצוֹ׃ וְשַׁלַּח משה ית
חמוהי ואזל ליה לארעיה׃ תם אטלק מוסי חמוה ומצ׳ אלי בלדה׃

מואב בטון הווה״ וצוך אלהים ויכלת עמד׳ המלך בגבורה אם מצוה אתך לעשות כן תוכל לעמוד ואם יעכב
עלידך לא תוכל לעמוד״ וגם כל העם הזה׳ אהרן נדב ואביהוא ושבעים זקנים הנלוים עתה עמך״ ושפטו׳
יתשלא׳ ודינין״ יביאון מיתן״ ישפוטו הם׳ כמו ישפטו הם וכולא תעבורי כמו לא תעבי׳ ותרגו׳ דינין אנון מקראות
העליונים היו לשון צווי׳ לכך מתורגמין וידינון ייתון ידינון ומקראות הללו לשון עשייה״ וילך לו אל ארצו לגייר בני
משפחתו״ בחדש השלישי׳ ביום הזה בראש חדש לא היה צריך לכתו׳ אלא ביום ההוא מהו ביום הזה שיהיו ד״ת
חדשים עליך כאלו היום ניתנה״ ויסעו מרפידים׳ מה ת״ל לחזור ולפרש מהיכן נסעו והלא כבר כתב שברפידים
היו חונים בידוע שמשם נסעו אלא להקיש נסיעתן מרפידים לביאתן למדבר סיני מה ביאתן למדבר סיני בתשובה
אף נסיעתן מרפידים בתשובה״ ויחן שם ישראל׳ כאיש אחד בלב אחד אבל שאר החניות בתרעומות ובמחלוקת״
נגד ההר׳ למזרחו׳ וכל מקום שאתה מוצא נגד פנים למזרח״ ומשה עלה׳ ביום השני וכל עליותיו בהשכמה
בהשכמה היו׳ ויעכס מטה בבקר״ כה תאמר׳ בלשון הזה וכסדר הזה״ לבית יעקב׳ אלו הנשים תאמר להם
בלשון רכה״ ותגיד לבני ישראל׳ עונשין ודקדוקין פרש לזכרים דברים שקשים כגידים״ אתם ראיתם׳ לא מסורת
הוא בידכם הדברים אשר עשיתי למצ׳ על כמה עבירות היו חייבין לי קודם שנזדווגו ולא נפרעתי מהם אלא
חייבין

ידיכם׳

ויריחו לראשון שלעלת

בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי לְצֵאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם בַּיּוֹם הַזֶּה בָּאוּ מִדְבַּר סִינָי׃ י״ט
בירחא תליתאה למפק בני ישראל מארעא דמצרים ביומא הדין אתו למדברא
דסיני׃ פי׳ שהר אלת׳אלת׳ לכרוג בני אסר׳ מן בלד מצר פי ד׳לך אליום גאו אלי ברייה
סיני׃ וַיִּסְעוּ מֵרְפִידִים וַיָּבֹאוּ מִדְבַּר סִינַי וַיַּחֲנוּ בַּמִּדְבָּר וַיִּחַן שָׁם יִשְׂרָאֵל נֶגֶד
הָהָר׃ ונטלו מרפידים ואתו למדברא דסיני ושרו במדברא ושרא תמן ישראל
לקביל טורא׃ ורחלו מן רפידים וגאו אלי ברייה סיני ונזלו פי אלבר ונזל תם
אסר׳ חדא אלגבל׃ וּמֹשֶׁה עָלָה אֶל הָאֱלֹהִים וַיִּקְרָא אֵלָיו יְהוָה מִן הָהָר לֵאמֹר
כֹּה תֹאמַר לְבֵית יַעֲקֹב וְתַגֵּיד לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל׃ ומשה סליק לקדם י״י וקרא ליה י״י
מן טורא למימר כדין תימר לבית יעקב ותחוי לבני ישראל׃ ומוסי צעד אלי
אללה פנאדאה אללה מן אלגבל קאילא כד׳א קל לאל יעקוב ואכבר אבני אסראיל׃
אַתֶּם רְאִיתֶם אֲשֶׁר עָשִׂיתִי לְמִצְרָיִם וָאֶשָּׂא אֶתְכֶם עַל כַּנְפֵי נְשָׁרִים וָאָבִא
אֶתְכֶם אֵלָי׃ אתון חזיתון דעבדית למצראי ואטילית יתכון כד על גדפי
נשרין וקריבית יתכון לפלחני׃ אנתם שאהדתם מא צנעת במצריין
והמלתכם שביה עלי אגנחה אלנסור ואתית בכם אלי גבלי הד׳א׃ וְעַתָּה אִם שָׁמוֹעַ
תִּשְׁמְעוּ בְּקֹלִי וּשְׁמַרְתֶּם אֶת בְּרִיתִי וִהְיִיתֶם לִי סְגֻלָּה מִכָּל הָעַמִּים כִּי לִי כָּל
הָאָרֶץ׃ וכען אם קבלא תקבלון למימרי ותטרון ית קימי ותהון קדמי
חביבין מכל עממיא ארי דילי כל ארעא׃ ואלאן אן קבלתם אמרי וחפטתם
עהדי כנתם לי כאצה מן גמיע אלשעוב עלי׳ אן לי [illegible]יע אלארץ׃ וְאַתֶּם תִּהְיוּ
לִי מַמְלֶכֶת כֹּהֲנִים וְגוֹי קָדוֹשׁ אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁ[illegible] אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃
ואתון תהון קדמי מלכין כהנין ועם קדיש אלין פתגמ[illegible] דתמליל עם בני ישראל׃
ואנתם תכונו לי מלוך ואמאמה ושעבא מקדסא הד׳י אלקול אלדי תקולה לבני אסר׳׃
וַיָּבֹא מֹשֶׁה וַיִּקְרָא לְזִקְנֵי הָעָם וַיָּשֶׂם לִפְנֵיהֶם אֵת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר צִוָּהוּ ג׳ ד׳
יְהוָה׃ ואתא משה וקרא לסבי עמא וסדר קדמיהון ית כל פתגמיא האלין דפקדיה י״י׃
פגא מוסי ודעא בשיוך אלקום ותלי עליהם גמיע הד׳י אלכלאם אלדי אמרה אללה׃

ויחנו במדבר׳ מהו במדבר מה מדבר רק מכל מערנים כך אין דברי תור מתקיימין אלא במי שמונע עצמו מכל מיני מערנים וכהא ומדבר מתנה אין התור מתקיימת אלא במי שמשים עצמו כמדבר׳

והייתם לי סגלה מכל [illegible]

ידכם׃ ואשא אתכם׳ זה יום שבאו ישראל לרעמסס שהיו ישראל מפוזרין בכל ארץ גשן ולשעה קלה כשבאו ליסע ולצאת נתקבצו כולם לרעמסס ואנקלו׳ תרג׳ ואשא כמו ואסיע אתכם ואטילית יתכון תקן את הדבור דרך כבוד כלמעלה׳׳ על כנפי נשרים׳ כנשר הזה הנושא גוזליו על כנפיו שכל שאר העופות נושאין את בניהן בין רגליהם לפי שמתיראין משוף אחר הפורח על גביהן אבל הנשר הזה אינו מתירא אלא מן האדם שמא יזרוק בו חץ לפי שאין עוף פורח על גביו לכך נותנן על כנפיו אמר מוטב יכנס החץ בי ולא בבני אף אני עשיתי כן ויסע מלאך האלהים וגו׳ ויבא בין מחנה מצרים והיו מצ׳ זורקים חצים ואבני בליסטראות והענן מקבלם׳׳ ואביא אתכם אלי כתרגו׳׳ ועתה אם עתה תקבלו עליכם יערב לכם מכאן ואילך שכל התחלות קשות׳׳ ושמרתם את בריתי׳ שאכרות עמכם על שמירת התורה׳ סגולה׳ אוצר חביב כמו וסגלת מלכים כלי יקר ואבנים טובות שהמלכים גונזין אותן כך אתם לי סגלה משאר אומות ולא תאמרו אתם לבדכם שלי ואין לי אחרים עמכם ומה יש לי עוד שתהא חבתכם נכרת כי לי כל הארץ והם בעיני ולפני לכלום׳ ואתם תהיו לי ממלכת כהנים׳ שרים כמה דאת אמר ובני דוד כהנים היו׳ אלה הדברים׳ לא פחות ולא יותר׳׳ ויעבמער

ויענו כל העם יחדו ויאמרו כל אשר דבר יהוה נעשה וישב משה את דברי
העם אל יהוה׃ ואתיבו כל עמא כחדא ואמרו כל דמליל יי׳ נעביד ואתיב משה
ית פתגמי עמא לקדם יי׳׃ פאגאבוה אגמעין וקאלו גמיע מא קאלה אללה נצנעה ו
פרד מוסי כלאמהם אלי אללה׃ ויאמר יהוה אל משה הנה אנכי בא אליך בעב
הענן בעבור ישמע העם בדברי עמך וגם בך יאמינו לעולם ויגד משה את
דברי העם אל יהוה׃ ואמר יי׳ למשה הא אנא מתגלי לך בעיבא דעננא
בדיל דישמעון עמא במללותי עמך ואף בך יהימנון לעלם וחוי משה ית
פתגמי עמא לקדם יי׳׃ ת׳ קאל אללה למוסי האנא מתגלי לך בגמאם מן סחאב לכי
יסמע אלקום מכאטבתי לך וליומנו בך איצא אלי אלדהר פאכבר מוסי בכלאם
ה׳ אלקום אללה׃ ויאמר יהוה אל משה לך אל העם וקדשתם היום ומחר וכבסו
שמלתם׃ ואמר יי׳ למשה איזיל לות עמא ותזמינינון יומא דין ומחר ויחוורון
לבושיהון׃ קאל אללה אמץ׳ אלי אלקום פטהרהם אליום וגדא ויגסלו תיאבהם׃ והיו
נכנים ליום השלישי כי ביום השלשי ירד יהוה לעיני כל העם על הר סיני׃
ויהון זמינין ליומא תליתאה ארי ביומא תליתאה יתגלי יי׳ לעיני כל עמא
על טורא דסיני׃ ויכונו מסתעדין אלי אליום אלתאלת פאן פיה יתגלא אללה
בחצ׳רתהם עלי גבל סיני׃ והגבלת את העם סביב לאמר השמרו לכם עלות
בהר ונגע בקצהו כל הנגע בהר מות יומת׃ ותתחים ית עמא סחור סחור
למימר אסתמרו לכון מלמסק בטורא ולמקרב בסופיה כל דיקרב בטורא
אתקטלא יתקטיל׃ [illegible] אלקום חואליה וקול להם אחדרו מן אלצעוד אלי אלגבל ויג כ׳
ואדנו מן טרפה וכל מן דנא בה פליקתל קתלא׃ לא תגע בו יד כי סקול
יסקל או ירה יירה אם בהמה אם איש לא יחיה במשך היבל המה יעלו
בהר׃ לא תקרב ביה יד ארי אתרגמא יתרגים או אשתדאה ישתדי אם
בעירא אם אנשא לא יתקיים במינגד שופרא אנון מרשן למסק בטורא׃

ולא יותר׳ וישב משה את דברי העם: ביום המחרת שהוא שלישי שהרי בהשכמה עלה וכי צריך היה משה להשיב
אלא בא הכתוב ללמדך דרך ארץ ממשה שלא אמר הואיל ויודע מי ששלחני אינו צריך להשיב׳ בעב הענן׳ במעבה
הענן וזהו ערפל׳ וגם בך׳ גם בנביאים הבאים אחריך׳ ויגד משה את דברי העם וגו׳ ביום המחרת שהוא רביעי רבד ארץ
לחדש׳ את דברי העם׳ תשובה על דבר זה שמעתי מהם שרצונם לשמוע ממך אינו דומה השומע מפי השליח
לשומע מפי המלך רצוננו לראות את מלכנו׳ וקדשתם׳ וזמנתם׳ שיכינו עצמם היום ומחר׳ והיו נכונים׳
מובדלים מאשה׳ ליום השלישי׳ שהוא ששי לחדש ובחמשי בנה משה את המזבח תחת ההר ושתים
עשרה מצבה כל הענין האמור בפרשת ואלה המשפטים אין מוקדם ומאוחר בתורה׳ לעיני כל העם׳ מלמד שלא
היה בהם סומא שנתרפאו כולם׳ והגבלת׳ קבע להם תחומין לסימן שלא יקרבו מן הגבול והלאה׳ לאמר׳ הגבול אומר להם
השמרו מעלות מכאן והלאה ואתה הזהירם על כך׳ ונגע בקצהו׳ אפילו בקצהו׳ ירה יירה׳
מכאן לנסקלין שהן נדחין למטה מבית הסקילה שהיה גבוה שתי קומות׳ יירה׳ יושלך למטה לארץ
כמו ירה בים׳ במשוך היובל׳ כשימשוך היובל קול ארוך הוא סימן סילוק שכינה והפסקת הקול וכיון שאסתלק הם
רשאים לעלות׳

להם תחומין לסימן
שלא יקרבו מן הגבול והלאה׃ לאמר הגבול

מן חית לא תמסה יד אלא ירגם רגמא או ינשב פיה נשאבא כהיכה כאן או
אנסאנא לא יחיא ואדי ערב בשבוק נאיז להם אצעוד אלי אלגבל: וירד משה
מן ההר אל העם ויקדש את העם ויכבסו שמלתם: ונחת משה מן טורא
לות עמא וזמין ית עמא וחוורו לבושיהון: פנזל מוסי מן אלגבל אלי אלקום
פטהרהם וגסלו תיאבהם: ויאמר אל העם היו נכנים לשלשת ימים אל
תגשו אל אשה: ואמר לעמא הוו זמינין לתלתה יומין לא תקרבון לצד אתתא:
וקאל ללקום כונו מסתעדין לתלאתה איאם לא תקרבון אמראה: ויהי ביום
השלישי בהית הבקר ויהי קלת וברקים וענן כבד על ההר וקול שפר חזק
מאד ויחרד כל העם אשר במחנה: והוה ביומא תליתאה במהוי צפרא והוו
קלין וברקין ועננא תקיף על טורא וקל שופרא תקיף לחדא וזע כל עמא
דבמשריתא: פלמא כאן פי אליום אלתאלת בטלוע אלפגר כאנת אצואת אלה וברוק
וגמאם עטים עלי אלגבל וצות בוק שדיד גדא חתי זעג גמיע אלקום אלדי
פי אלעסכר: ויוצא משה את העם לקראת האלהים מן המחנה ויתיצבו
בתחתית ההר: ואפיק משה ית עמא לקדמות מימרא דיי מן משריתא
ואתעתדו בשפולי טורא: פאכרג מוסי אלקום ליתלקו אמר אללה מן אלעסכר
פוקפו אספל אלגבל: והר סיני עשן כלו מפני אשר ירד עליו יהוה באש ויעל עשנו
כעשן הכבשן ויחרד כל ההר מאד: וטורא דסיני תנן כוליה מן קדם דאתגלי עלוהי
יי באשתא וסליק תנניה כתננא דאתונא וזע כל טורא לחדא: וגבל סינא מתדכן
כלה מן קבל מא תגלא אללה עליה בלנאר וצעד דכאנה כדכאן אלאתון ותזעזע
אלגבל גדא: ויהי קול השופר הולך וחזק מאד משה ידבר והאלהים יעננו בקול:
והוה קל שופרא אזיל ותקיף לחדא משה ממליל ומן קדם יי מתעני ליה בקל:
וכאן צות אלבוק כלמא מר עטם וכאן מוסי יתכלם ואללה יגיבה בצות:

במשוך היובל. כשימשוך היובל הוא שופר של איל שכן בערביא קורין לדכרא יובלא ושופר של אילו של יצחק היה: מן ההר אל העם. מלמד שלא היה משה פונה לעסקיו אלא מן ההר אל העם: היו נכונים לשלשת ימים. לסוף שלשת ימים הוא יום ד' שהוסיף משה מדעתו יום א' כדברי ר' יוסי ולדברי האומר בששה בחדש ניתנו עשרת הדברות לא הוסיף משה כלום ולשלשת ימים כמו ליום השלישי: אל תגשו אל אשה. כל שלשת ימים הללו כדי שיהיו הנשים טובלות ליום השלישי ותהיינה טהורות לקבל תורה שאם ישמשו תוך ג' ימים שמא תפלוט האשה שכבת זרע לאחר טבילתה ותחזור ותטמא אבל משמשה ג' ימים כבר הזרע מסריח ואינו ראוי להזריע וטהור מלטמא את הפולטת: בהיות הבקר. מלמד שהקדים על ידם מה שאין דרך בן לעשות כן שיהא הרב ממתין לתלמיד וכן מצינו ביחזקאל קום צא אל הבקעה והנה שם כבוד יי עומד: לקראת האלהים. מגיד שהשכינה יוצאה לקראתם כחתן היוצא לקראת כלה וזהו שנאמר יי מסיני בא ולא נאמר לסיני בא: בתחתית ההר. לפי פשוטו ברגלי ההר ומדרשו שנתלש ההר ממקומו ונכפה עליהם כגיגית: עשן כלו. אין עשן זה שם דבר שהרי נקוד העי"ן קמ"ץ שלשון פועל כמו אמר שמר שמע לכך תרגמו תנן כוליה ולא תרגם תננא וכל עשן שבמקרא נקודים ... הקמץ מפני שהם שם דבר: כבשן. של סיד יכול

וירד יהוה על הר סיני אל ראש ההר ויקרא יהוה למשה אל ראש ההר
ויעל משה: ואתגלי יי׳ על טורא דסיני לריש טורא וקרא יי׳ למשה לריש
טורא וסליק משה: תס תגלא אללה עלי׳ גבל סיני פי ראסה ונאדא במוסי
מן ראס אלגבל פצעד: ויאמר יהוה אל משה רד העד בעם פן יהרסו אל יהוה
לראות ונפל ממנו רב: ואמר יי׳ למשה חות אסהיד בעמא דלמא יפגרון קדם יי׳
למחזי ויפול מנהון סגי: פקאל לה אנזל פאשהד אלקום כלא יהגמון עלי נור אללה
פיכצרוה פיקע מנהם כתירין: וגם הכהנים הנגשים אל יהוה יתקדשו פן
יפרץ בהם יהוה: ואף כהניא דקריבין לשמשא קדם יי׳ יתקדשון דלמא יקטול בהון
יי׳: ואיצא אלאימה אלמקרבון אלי אללה יתקדסון לילא יתלם מנהם: ויאמר משה
אל יהוה לא יוכל העם לעלת אל הר סיני כי אתה העדתה בנו לאמר הגבל את
ההר וקדשתו: ואמר משה קדם יי׳ לא יכול עמא למסק לטורא דסיני ארי את
אסהידתא בנא למימר תחים ית טורא וקדישהי: קאל מוסי לא יטיק אלקום
אלצעוד אלי אלגבל לאנך נאשדתנא וקלת תחדד אלגבל וקדסה: ויאמר אליו
יהוה לך רד ועלית אתה ואהרן עמך והכהנים והעם אל יהרסו לעלת אל
יהוה פן יפרץ בם: ואמר ליה יי׳ איזיל חות ותסק את ואהרן עמך וכהניא
ועמא לא יפגרון למסק לקדם יי׳ דלמא יקטול בהון: קאל לה אמץ אנזל תם אצעד
אנת והרון מעך ואלאימה וסאיר אלקום לא יהגמו עלי אלצעוד אלי נור אללה
לילא יתלם מנהם: וירד משה אל העם ויאמר אליהם: ונחת משה לות
עמא ואמר להון: פנזל מוסי אלי אלקום וקאל להם כדאך: וידבר אלהים
את כל הדברים האלה לאמר: ומליל יי׳ ית כל פתגמיא האלין למימר: תס
כלמהם אללה בגמיע הדה אלכלאם קאילא:

מה שיכולה לשמוע כיוצא בו וקולו כקול מים רבים וכי מי נתן כח לקול למים אלא הוא והכה מכנה אותו לדמותו לבריותיו
כדי לשבר את האזן: הולך

כבכשן זה ולא יותר תל׳ בוער באש עד לב השמים ומה תל׳ כבכשן לשבר את האוזן מה שהיא יכולה לשמוע
נתן לבריות סימן הניכר להם כיוצא בו כאריה ישאג וכי מי נתן כח בארי׳ אלא הוא והכתוב מושלו כאריה אלא אנו
מכנין אותו לדמותו לבריותיו כדי לשבר את האזן: הולך וחזק מאד מנהג הדיוט כל זמן שהוא מאריך לתקוע
קולו מחליש וכוהה אבל כאן הולך וחזק מאד ולמה כך מתחלה כדי לשבר אזניהם מה שיכולין לשמוע: משה
ידבר בשהיה משה מדבר ומשמיע הדברות לישראל שהרי לא שמעו מפי הגבורה אלא אנכי ולא יהיה והב״ה מסייעו
למשה לתת בו כח להיות קולו מגביר ונשמע: יעננו בקול יעננו על דבר הקול כמו אשר יענה באש על דבר
האש להורידו: וירד יי׳ על הר סיני יכול ירד עליו ממש תל׳ כי מן השמים דברתי עמכם מלמד שהרכין שמים העליונים
והתחתונים והציען על גבי ההר כמצע על המטה וירד כסא הכבוד עליהם: העד בעם התרה בהם שלא לעלות בהר פן
יהרסו וגו׳ שלא יהרסו את מצבם ע״י שתאותם לראות אל יי׳ ויקרבו לצד ההר: ונפל ממנו רב כל מה שיפול מהם
ואפלו הוא יחידי חשוב לפני רב: פן יהרסו כל הריסה מפרדת אסיפת הבנין אף המפרידים ממצב אנשים הורסים
את המצב: וגם הכהנים אף הבכורות שהעבודה בהם: הנגשים אל יי׳ להקריב קרבנות אף הם אל יסמכו על חשיבותם
לעלות: יתקדשו יהיו מזומנים להתייצב על עמדן: פן יפרץ לשון פרצה יהרוג בהם וישעה בהם פרצה: לא יוכל
העם אינו צריך להעיד בהם שהרי מותרין ועו׳ היום ג׳ ימים ולא יכלו לעלות שאין להם רשות: לך רד והעד

אנכי יהוה אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים׃ אנא יי׳ אלהך
דאפיקתך מארעא דמצרים מבית עבדותא׃ אנא אללה רבך אלדי
אכרג׳תך מן בלד מצר מן בית אלעבודיה׃ לא יהיה לך אלהים אחרים על
פני׃ לא תעשה לך פסל וכל תמונה אשר בשמים ממעל ואשר בארץ
מתחת ואשר במים מתחת לארץ׃ לא תשתחוה להם ולא תעבדם כי
אנכי יהוה אלהיך אל קנא פקד עון אבת על בנים על שלשים ועל רבעים
לשנאי׃ ועשה חסד לאלפים לאהבי ולשמרי מצותי׃ לא יהוי לך אלה
אחרן בר מני׃ לא תעביד לך צלם וכל דמו דבשמיא מלעילא ודבארעא מלרע
ודבמיא מלרע לארעא׃ לא תסגוד להון ולא תפלחינון ארי אנא יי׳ אלהך אל
קנא מסער חובי אבהן על בנין מרדין על דר תליתי ועל דר רביעי לסנאי
כד משלמין בניא למחטי בתר אבהתהון׃ ועביד טיבו לאלפי דרין לרחמי
ולנטרי פקודי׃ לא יכון לך מעבוד אכר מן דוני׃ לא תצנע לך פסלא ולא שבהא
ממא פי אלסמא פי אלעלו׃ וממא פי אלארץ פי אלספל׃ וממא פי אלמא תחת אלארץ׃ לא
תסגד להא ולא תעבדהא׃ לאני אללה רבך אלטאיק אלמעאקב מטאלב בדנוב אלאבא
מע אלבנין ואלתואלת ואלרואבע לשאני׃ וצאנע אלאחסאן לאלוף מן מחבי וחאפצ׳י
וצאיאי׃ לא תשא את שם יהוה אלהיך לשוא כי
לא ינקה יהוה את אשר ישא את שמו לשוא׃ לא תימי בשמא דיי׳ אלהך
למגנא ארי לא יזכי יי׳ ית דיומי בשמיה לשקרא׃ לא תחלף באסם אללה
רבך זורא׃ פאן אללה לא יברי מן יחלף באסמה זורא׃

בהם שניה שמזרזין את העם קודם מעשה וחוזרין ומזרזין אותן בשעת מעשה׳ ועלית אתה ואהרן עמך
והכהנים׳ יכול אף הם עמך ת״ל ועלית אתה. אמור מעתה אתה מחיצה לעצמך ואהרן מחיצה לעצמו והם מחיצה לעצמם
משה נגש יותר מאהרן ואהרן יותר מן הכהנים והעם כל עיקר אל יהרסו את מצבם לעלות אל יי׳ פן יפרץ בם׳ אע״פ שנוא
נקוד חטף קמץ אינו זז מגזרתו כל דרך כל תיבה שנקודתה מלא״פ פום כשה״א באה בסופה משתנה הנקוד לחטף קמץ׳׳
ויאמר אליהם התראה זו׳ וידבר אלהים׳ אין אלהים אלא דיין לפי שיש פרשיות בתורה אם עשאן אדם מקבל שכר ואם
לאו אינו מקבל עליהם פורענות יכול אף עשרת הדברות׳ בדבור אחד שאי אפשר לאדם לומ׳ כן א״כ מה ת״ל עוד אנכי ולא
יהיה לך שחזר ופירש על כל דבור ודבור בפני עצמו׳ לאמר׳ מלמד שהיו עונין על הן הן ועל לאו לאו׳ אשר הוצאתיך
מארץ מצ׳ כדאי היא ההוצאה שתהיו משועבדין לי׳ ד״א לפי שנגלה עליהם בים כגבור מלחמה ונגלה כאן
כזקן מלא רחמים שנ׳ ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר זו היתה לפניו בשעת השעבוד וכעצם השמים
משנגאלו הואיל ואני משתנה במראות אל תאמרו שתי רשויות הן׳ אנכי אשר הוצאתיך ממצ׳ ועל הים׳ ד״א לפי
שהיו שומעין קולות הרבה שנ׳ את הקולות קולות הרבה באין מד׳ רוחות ומן השמים ומן הארץ אל תאמרו רשויות
הרבה הן ולמה אמ׳ לשון יחיד אלהיך ליתן פתחון פה למשה ללמד סניגוריא במעשה העגל וזהו שאמ׳ למה יי׳
יחרה אפך בעמך לא להם צוית לא יהיה לכם אלהים אחרים אלא לי לבדי׳ מבית עבדים׳ מבית פרעה שהייתם לו
לעבדים או אינו אומ׳ אלא מבית עבדים שהיו עבדים לעבדים ת״ל ויפדך מבית עבדים מיד פרעה מלך מצ׳ אמור
מעתה עבדים למלך היו ולא עבדים לעבדים׳ לא יהיה לך׳ למה נאמ׳ לפי שנ׳ לא תעשה לך אין לי אלא שלא
יעשה העשוי כבר מנין שלא יקיים ת״ל לא יהיה לך׳ אלהים אחרים׳ שאינן אלהות אלא אחרים עשאום אלהים עליהם

כך גל׳ וידבר אלהים דיין ליפרע׳ את כל הדברים האלה מלמד שאמ׳ הקדוש ב״ה עשרת הדברות בדבור א׳

ולא יתכן לפרש

זכור את יום השבת לקדשו׃ ששת ימים תעבד ועשית כל מלאכתך׃ ויום
השביעי שבת ליהוה אלהיך לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך ובתך עבדך
ואמתך ובהמתך וגרך אשר בשעריך׃ כי ששת ימים עשה יהוה את השמים
ואת הארץ את הים ואת כל אשר בם וינח ביום השביעי על כן ברך יהוה
את יום השבת ויקדשהו׃ הוי דכיר ית יומא דשבתא לקדשותיה׃ שתא יומין
תפלח ותעביד כל עבידתך׃ ויומא שביעאה שבתא קדם יי אלהך לא תעביד כל
עבידא את וברך וברתך עבדך ואמתך ובעירך וגיורך דבקרוך׃ ארי שתא יומין
עבד יי ית שמיא וית ארעא ית ימא וית כל דבהון ונח ביומא שביעאה
על כן בריך יי ית יומא דשבתא וקדשיה׃ אדכר יום אלסבת וקדסה
סתה איאם תעמל ותצנע גמיע צנאיעך ואליום אלסאבע סבת ללה
רבך לא תצנע שיא מן אלצנאיע אנת ואבנך ואבנתך ועבדך ואמתך
ובהאימך וציפך אלדי פי מחאלך לאן פי סתה איאם כלק אללה אלסמאואת ואלארץ
ואלבחר וגמיע מא פיהא ואראחהא פי אליום אלסאבע ולדלך בארך אללה פי יום
אלסבת וקדסה׃ כבד את אביך ואת אמך למען
יאריכון ימיך על האדמה אשר יהוה אלהיך נתן לך׃ יקר ית אבוך וית אמך
בדיל דיורכון יומך על ארעא דיי אלהך יהיב לך׃ אכרם אבאך ואמך לכי
יטול עמרך פי אלבלד אלדי אללה רבך מעטיך׃

ולא יתכן לפרש אלהים אחרים זולתי שגנאי הוא כלפי מעלה לקרותם אלהות אצלו ד״א אלהים אחרים שהם
אחרים לעובדיהם צועקין אליהם ואינן עונין אותם ודומה כשלו הוא אחר שאינו מכירו מעולם׃ על פני כל זמן
(תמונת כל)
שאני קיים שלא תאמר לא נצטוו על עבודת אלילים אלא אותו הדור׃ פסל על שם שנפסל׃ כל תמונה דבר
אשר בשמים׃ אל קנא מקנא ליפרע ואינו עובר על מדתו למחול על עון ע״ז כל לשון קנא אנפרי״מנט בלעז נותן
לב ליפרע׃ לשונאי כתרגומו כשאוחזין מעשה אבותיהם בידיהם׃ ועשה חסד שאדם עושה לשלם שכר עד לאלפים דור
(יתירה על)
נמצאת מדה טובה מרובה על מדת פורענות אחת על אחת חמש מאות שזו לארבעה דורות וזו לאלפים׃ לשוא לחנם להבל ואיזו
היא שבועת שוא נשבע לשנות את הידוע על עמוד של אבן שהוא של זהב׃ זכור ושמור בדיבור אחד נאמרו וכן מחלליה
מות יומת וביום השבת שני כבשים וכן לא תלבש שעטנז גדילים תעשה לך וכן ערות אשת אחיך יבמה יבא
עליה׃ הוא שנאמר אחת דבר אלהים שתים זו שמענו׃ זכור לשון פועל הוא כמו אכול ושתה הלוך ובכה וכן פתרונו
תנו לב לזכור תמיד את יום השבת שאם נזדמן לך חפץ יפה תהא מזמינו לשבת׃ ועשית כל מלאכתיך כשתבא שבת
יהא בעיניך כאלו כל מלאכתיך עשויה שלא תהרהר אחר מלאכה׃ אתה ובנך ובתך אלו קטנים או אינן אלא גדולים
אמרת הרי כבר מוזהרין הם אלא לא בא אלא להזהיר גדולים על הקטנים וזהו ששנינו קטן שבא לכבות אין שומעין לו
מפני ששביתתו עליך׃ וינח ביום השביעי כביכול הכתיב בעצמו מנוחה ללמד הימנו קל לאדם שמלאכתו בעמל
וביגיעה שיהא נח בשבת׃ ברך ויקדשהו ברכו במן שלא היה יורד בו׃ למען יאריכון ימיך אם תכבד יאריכון ואם
לאו יקצרון שדברי תורה נוטריקון הם נדרשין מכלל הין לאו ומכלל לאו הין׃ לא תנאף אין ניאוף אלא באשת איש
שנ׳ מות יומת הנואף והנואפת ואומ׳ האשה המנאפת תחת אישה תקח את זרים׃ לא תגנב בגונב נפשות הכתוב
מדבר לא תגנבו בגונב ממון או אינו אלא זה בגונב ממון ולהלן בגונב נפשות אמרת דבר למד מענינו מה לא

לכבו בשני
לחם משנה
וקדשו במן
שלא

עד כחלה
תנאף

לא תרצח׃ לא תקטול נפש׃ לא תקתל אנפס׃
לא תנאף׃ לא תגוף׃ לא תזן׃
לא תגנב׃ לא תגנוב׃ לא תסרק׃
לא תענה ברעך עד שקר׃ לא תסהיד בחברך סהדותא דשקרא׃ לא תשהד
עלי צאחבך שהאדה באטלה׃
לא תחמד בית רעך לא תחמד אשת רעך ועבדו ואמתו
ושורו וחמרו וכל אשר לרעך׃ לא תחמיד בית חברך לא תחמיד אתת
חברך ועבדיה ואמתיה ותוריה וחמריה וכל דלחברך׃ לא תרתמן
מנזל צאחבך ולא תתמן זוגתה ועבדה ואמתה ותורה וחמארה ונמיע מאלה׃
וכל העם ראים את הקולת ואת הלפידים ואת קול
השפר ואת ההר עשן וירא העם וינעו ויעמדו מרחק׃ וכל עמא חזן ית
קליא וית בעוריא וית קל שופרא וית טורא דתנן וחזא עמא וזעו וקמו
מרחיק׃ וגמיע אלקום יעאינון אלאצואת ואלפאיל וצות אלבוק ואלגבל מתדכן
פלמא ראו דלך זעגו ווקפו מן בעיד׃ ויאמרו אל משה דבר אתה עמנו
ונשמעה ואל ידבר עמנו אלהים פן נמות׃ ואמרו למשה מליל את עמנא
ונקביל ולא ימליל עמנא מן קדם יי׳ דלמא נמות׃ וקאלו למוסי׳ כלמנא אנת
נסמע מנך ולא יכלמנא׳ כלא נהלך׃ ויאמר משה אל העם אל תיראו
כי לבעבור נסות אתכם בא האלהים ובעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי
תחטאו׃ ואמר משה לעמא לא תדחלון ארי בדיל לנסאה יתכון אתגלי לכון
יקרא דיי׳ ובדיל דתהי דחלתיה על אפיכון בדיל דלא תחובון׃ פקאל מוסי׳ ללקום

תגנוב

תרצח לא תנאף דבר שחייבין עליהם מיתת ב״ד אף לא תגנוב דבר שחייב עליו מיתת בית דין׃ וכל העם רואים
את הקולות׳ מלמד שלא היה בהם א׳ סומא. ומנין שלא היה בהם אלם ת״ל ויענו כל העם. ומנין שלא היה בהם חרש ת״ל נעשה
ונשמע׃ רואים את הקולות רואים את הנשמע שאי אפשר לראות במקום אחר׃ את הקולות היוצאין מפי הגבורה׃ וינועו
אין נוע אלא זיע׃ ויעמדו מרחוק היו נרתעין לאחוריהם י״ב מיל כאורך מחניהם ומלאכי השרת באין ומסייעין אותם שנ׳
מלכי צבאות ידודון ידודון׃ לבעבור נסות אתכם לגדל אתכם בעולם שיצא לכם שם באומות שהוא בכבודו נגלה
עליכם׃ נסות לשון הרמה וגדולה כמו הרימו נס. ארים נסי. וכנס על הגבעה שהוא זקוף׃ ובעבור תהיה יראתו ע״י שראיתם
אותו יראוי ומאוים תדעו כי אין זולתו ותיראו מפניו׃ נגש אל הערפל לפנים משלש מחיצות חשך ענן וערפל שנ׳
וההר בוער באש עד לב השמים חשך ענן וערפל. ערפל הוא עב הענן שאמ׳ לו הנה אנכי בא אליך בעב הענן׃ כה תאמר
בלשון הזה׃ אתם ראיתם יש הפרש בין מה שאדם רואה למה שאחרים משיחין לו. שפעמים שלבו חלוק מלהאמין׃ כי מן
השמים דברתי וכתוב א׳ אומ׳ וירד יי׳ על הר סיני בא הכתוב הג׳ והכריע ביניהם מן השמים השמיעך את קולו ועל הארץ הראך
את אשו הגדולה כבודו בשמים ואשו וגבורתו על הארץ׃ ד״א הרכין שמים ושמי השמים והציען על ההר וכה״א ויט שמים
וירד׃ לא תעשון אתי לא תעשון דמות שמשי המשמשין לפני במרום׃ אלהי כסף בא להזהיר על הכרובים שאתה עושה
לעמוד אתי שלא יהיו של כסף שאם שניתם לעשותם של כסף הרי הן לפני כאלהות׃ ואלהי זהב בא להזהיר שלא יוסיף על שנים
שאם עשית ד׳ הרי הן לפני כאלהי זהב׃ לא תעשו לכם שלא תאמר הריני עושה כרובים בבתי כנסיות ובבתי מדרשות כדרך
שאני עושה בבית עולמים לכך נאמ׳ לא תעשו לכם׃ מזבח אדמה מחובר באדמה שלא יבננו על גבי עמודים או על גבי
כיפים׃ ד״א שהיה ממלא את חלל מזבח הנחשת אדמה בשעת חנייתן׃ תעשה לי שתהא תחלת עשייתו לשמי׳ וזבחת

שקר שאחרים משיחין לו בעינים

עין אנלו כמו
ועליו ...

לא תכאפו פאן לכי ימתחנכם תגלא לכם נור אללה ולכי יכון תקותה פי קלובכם
ללא תכטון׃ ויעמד העם מרחק ומשה נגש אל הערפל אשר שם האלהים׃
וקם עמא מרחיק ומשה קריב לצית אמיטתא דתמן יקרא דיי׳׃ פוקף אלקום
מן בעיד ומוסי תקדם אלי אלצבאב אלדי תם נור אללה׃ ויאמר יהוה
אל משה כה תאמר אל בני ישראל אתם ראיתם כי מן השמים דברתי
עמכם׃ ואמר יי׳ למשה כדנן תימר לבני ישר׳ אתון חזיתון ארי מן שמיא
מלילית עמכון׃ פקאל אללה למוסי כדי קל לבני אסר׳ אנתם שאהדתם אני מן
אלסמא כאטבתכם׃ לא תעשון אתי אלהי כסף ואלהי זהב לא תעשו לכם׃ לא
תעבדון קדמי דחלן דכסף ודחלן דדהבא לא תעבדון לכון׃ לא תצנעו מע
מעי מעבודאת מן פצה ומעבודאת מן דהב לא תצנעוהא לכם׃ מזבח
אדמה תעשה לי וזבחת עליו את עלתיך ואת שלמיך את צאנך ואת בקרך
בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתיך׃ מדבח אדמתא
תעביד קדמי ותהי דבח עלוהי ית עלותך וית נכסת קודשך מן ענך ומן תורך
בכל אתר דאשרי שכינתי לתמן אשלח ברכתי לך ואברכינך׃ מדבח עלי
אלארץ תצנעה לי ואדבח עליה צואעדך ודבאיח סלאמתך מן גנמך ובקרך פי כל מוצע
אדכר אסמי אתגלא לך ואבארך פיך׃ ואם מזבח אבנים תעשה לי לא תבנה
אתהן גזית כי חרבך הנפת עליה ותחללה׃ ואם מדבח אבנין תעביד קדמי
לא תבני יתהן פסילן דלמא תריס חרבך עלה ותחליניה׃ ואן צנעת לי מדבחא
מן חגארה פלא תבניהא מנהדמה לאנך אן חרכת חדידך עליהא בדלתהא׃

עליו אצלו כמו ועליו מטה מנשה· או אינו אלא עליו ממש ת"ל הבשר והדם על מזבח יי׳ אלהיך ואין שחיטה בראש המזבח
את עלתיך ואת שלמיך· אשר מצאנך ומבקרך את צאנך ואת בקרך פירוש לאת עלתיך ואת שלמיך· בכל המקום
אשר אזכיר את שמי· אשר אתן לך רשות להזכיר שם המפורש שלי שם... אלא במקום שהשכינה באה שם וזהו בית הבחירה שם
ניתן רשות לכהנים להזכיר שם המפורש בנשיאות כפים ולברך את העם· ואם מזבח אבנים· ר' ישמעאל אומ' כל אם ואם שבתורה
רשות חוץ משלשה· אם מזבח אבנים תעשה לי הרי אם זה משמש בלשון כאשר' וכאשר תעשה לי מזבח אבנים לא תבנה
אתהן גזית שהרי חובה עליך לבנות מזבח אבנים שנ' אבנים שלמות תבנה' וכן אם כסף תלוה חובה הוא שנ' העבט תעביטנו
ואף זה משמש בלשון כאשר· וכן אם תקריב מנחת בכורים' זו מנחת העומר שהיא חובה' ועל כרחך אין אם הללו
תלויין אלא ודאין ובלשון כאשר הם משמשין· גזית· לשון גזיזה שפוסלן ומכתתן בברזל· כי חרבך הנפת עליה· הרי כי זה
משמש בלשון פן שהוא דלמא פן תניף חרבך עליה ותחללה הא למדת שאם הנפת עליה ברזל חללת שהמזבח נברא
להאריך ימיו של אדם והברזל נברא לקצר ימיו של אדם אין זה בדין שיונף המקצר על המאריך' ועוד שהמזבח מטיל
שלום בין ישראל לאביהם שבשמים לפיכך לא יבוא עליו כורת ומחבל והרי דברים ק"ו ומה אבנים שאינן רואות ולא שומעות
ולא מדברות ע"י שמטילות שלום אמרה תורה לא תניף עליהם ברזל המטיל שלום בין איש לאשתו בין משפחה
למשפחה עא"כ שלא תבואהו פורענות· ולא תעלה במעלות כשאתה בונה כבש למזבח לא תעשהו מעלות מעלות
אשקלונש בלעז אלא חלק יהא ומשופע·· אשר לא תגלה ערותך· שעל ידי המעלות אתה צריך להרחיב פסיעותיך ואף
שאינו גלוי ערוה ממש שהרי כת' ועשה להם מכנסי בד מכל מקום הרחבת פסיעות קרוב לגלוי ערוה הוא ואתה נוהג בהם מנהג בזיון

הרי דברים
קו

ולא תעלה במעלת על מזבחי אשר לא תגלה ערותך עליו׃ ולא תסק בדרגין ע׳
על מדבחי דלא תתגלי עריתך עלוהי׃ ולא תצעד בדרג עלי מדבחי ללא תכשף
קואתך עליהא׃ ע״ב פסוקי׳ פ׳ סימ׳ חליאל ס׳

ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם׃ ואלין דיניא דתסדר קדמיהון׃ והדה
אלאחכאם אלתי תתלוהא עליהם׃ כי תקנה עבד עברי שש שנים יעבד ובשבעת
יצא לחפשי חנם׃ ארי תזבון עבדא בר ישראל שית שנין יפלח ובשביעיתא
יפוק לבר חורין מגן׃ קל להם אדא אבתעת עבראניא פליכדמך סת סנין ופי
אלסאבעה יכרג חרא מגאנא׃ אם בגפו יבא בגפו יצא אם בעל אשה הוא
ויצאה אשתו עמו׃ אם בלחודוהי ייעול בלחודוהי יפוק אם בעל אתתא הוא
ותפוק אתתיה עמיה׃ אן דכל עזבא כרג עזבא ואן כאן דא זוגה כרגת זוגתה
מעה׃ אם אדניו יתן לו אשה וילדה לו בנים או בנות האשה וילדיה תהיה
לאדניה והוא יצא בגפו׃ אם רבוניה יתין ליה אתתא ותליד ליה בנין או
בנן אתתא ובנהא תהי לרבונה והוא יפוק בלחודוהי׃ ואן זוגה מולאה
באמראה פולדת לה בנין או בנאת פלאמראה ואולאדהא יכונן למולאהא
והו יכרג עזבא׃ ואם אמר יאמר העבד אהבתי את אדני את אשתי ואת
בני לא אצא חפשי׃ ואם מימר יימר עבדא רחימנא ית רבוני ית אתתי וית בני

הרי דברים קו׳ ומה אבנים הללו שאין בהם דעת להקפיד על בזיונן אמרה תור׳ הואיל ויש בהם צורך לא תנהג בהם מנהג
בזיון חבירך שהוא בדמות יוצרך ומקפיד על בזיונו עאכו״ חזק
חסלת פ׳ יתרו בעה לה

ואלה המשפטים · כל מקום שנ׳ אלה פסל את הראשונים ואלה מוסיף על הראשונים מה הראשונים מסיני אף
אלו מסיני׳ ולמה נסמכה פרשת דינין לפרשת מזבח לומ׳ לך שתשים סנהדרין אצל המקדש״ אשר תשים
לפניהם׳ אמ׳ הקב״ה למשה לא תעלה על דעתך לומ׳ אשנה להם הפרק או ההלכה ב׳ או ג׳ פעמים עד שתהא סדורה
בפיהם כמשנתה ואיני מטריח עצמי להבינם טעמי הדבר ופירושו לכך נאמ׳ אשר תשים לפניהם כשלחן הערוך
ומוכן לאכול לפני האדם״ לפניהם ולא לפני עו״ג ואף ידעת בדין אחד שהם דנין אותו כדיני ישראל אל תביאהו
בערכאות שלהם שהמביא דיני ישראל לפני עו״ג מחלל את השם ומייקר שם עו״ג להחשיבה שנ׳ כי לא כצורנו צורם
ואויבינו פלילים כשאויבינו פלילים זהו עדות לעילוי יראתם״ כי תקנה עבד עברי עבד שהוא עברי או אינו אלא
עבדו של עברי עבד כנעני שלקחתו מישראל ועליו הוא אומ׳ שש שנים יעבוד ומה אני מקיים והתנחלתם אותם בלקוח מן הגוי
אבל בלקוח מישראל יצא בשש ת״ל כי ימכר לך אחיך העברי לא אמרתי אלא באחיך״ כי תקנה מיד ב״ד שמכרוהו בגניבתו
כמו שנ׳ אם אין לו ונמכר בגניבתו או אינו אלא במוכר עצמו מפני דחקו אבל מכרוהו ב״ד לא יצא בשש כשהוא אומ׳
וכי ימוך אחיך עמך ונמכר לך הרי מוכר עצמו מפני דחקו אמור ומה אני מקיים כי תקנה בנמכר בבית דין״ לחפשי
לחירות׳ אם בגפו יבא שלא היה נשוי אלא כתרגו׳ בלחודוהי ולשון בגפו בכנפו שלא בא אלא כמות שהוא יחידי בתוך
לבושו בכנף בגדו״ בגפו יצא מגיד שאם לא היה נשוי מתחלה אין רבו מוסר לו שפחה כנענית להוליד ממנה
עבדים״ אם בעל אשה הוא ישראלית״ ויצאה אשתו עמו וכי מה הכניסה שתצא אלא מגיד הכתו׳ שהקונה עבד עברי
חייב במזונות אשתו ובניו״ אם אדוניו יתן לו אשה מכאן שהרשות ביד רבו למסור לו שפחה כנענית להוליד ממנה
עבדים או אינו אלא בישראלית ת״ל האשה וילדיה תהיה לאדוניה הא אינו מדבר אלא בכנענית שהרי העברייה אף היא
יוצאה בשש ואפי׳ לפני שש אם הביאה סימנין יוצאה שנ׳ אחיך העברי או העבריה מלמ׳ שאף העברייה יוצאה בשש״
את אשתי השפחה״ אל האלהים לבית דין צריך שימלך במוכריו שמכרוהו לו״ אל הדלת או אל המזוזה יכול תהא
המזוזה כשרה לרצוע עליה ת״ל ונתת באזנו ובדלת בדלת ולא במזוזה הא מה ת״ל או אל המזוזה הקיש דלת למזוזה מה
מזוזה מעומד אף דלת מעומד״ ורצע אדוניו את אזנו הימנית״ או אינו אלא של שמאל ת״ל אזן אזן לגזרה שוה נאמ׳

במצרע׳

כאן ורצע א
אדניו את
האזן

לא אפוק בר חורין׃ ואן קאל אלעבד קד אחבבת מולאי וזוגתי ובני לא אכרג
חרא׃ והגישו אדניו אל האלהים והגישו אל הדלת או אל המזוזה ורצע
אדניו את אזנו במרצע ועבדו לעלם׃ ויקרביניה רבוניה לקדם דייניא׃
ויקרביניה לות דשא או לות מזוזתא וירצע רבוניה ית אדניה במרצעא
ויהי ליה עבד פלח לעלם׃ פלי קדמה מולאה אלי אלחכאם יקדמה אלי אל-
מצראע ואלי כרי אלבאב ויסם אדנה במיסאס ויכדמה אלי אלדהר׃ וכי
ימכר איש את בתו לאמה לא תצא כצאת העבדים׃ וארי יזבין גבר
ית ברתיה לאמהו לא תפוק כמפקנת עבדיא׃ ואן באע רגל אבנתה לאמה
פלא תכרג ככרוג אלעביד׃ אם רעה בעיני אדניה אשר לא יעדה והפדה
לעם נכרי לא ימשל למכרה בבגדו בה׃ אם בישא בעיני רבונה דקיימה
ליה ויפרקנה לגבר אחרן לית ליה רשו לזבונה במשלטיה בה׃ אן קבחת
ענד מולאהא אן יתזוג בהא פליפדהא ולכצץ אלקום גריב לא יתסלט
אן יביעהא אד גדר בהא׃ ואם לבנו ייעדנה כמשפט הבנות יעשה
לה׃ ואם לבריה יקיימנה כהלכת בנת ישראל יעביד לה׃ ואן זוגהא
לאבנה פכסירת אלבנאת יצנע בהא׃ אם אחרת יקח לו שארה כסותה
ועונתה לא יגרע׃ אם אחרנתא יסב ליה זיונה כסותה ועונתה לא ימנע׃
ואן תזוג באכרא פטעאמהא וכסותהא ואוקאתהא לא ינקצהא׃ ואם
שלש אלה לא יעשה לה ויצאה חנם אין כסף׃ ואם תלת אלין לא יעביד לה׃

נאמר כאן ורצע אדניו את אזנו ונאמ׳ במצורע תנוך אזנו הימנית מה להלן הימנית אף כאן הימנית׃ ומה ראתה אזן לירצע מכל שאר איברים שבגוף אמ׳ ר׳ יוחנן בן זכאי אוזן ששמעה על הר סיני לא תגנוב והלך וגנב תירצע׳ ואם מוכר עצמו אוזן ששמעה על הר סיני כי לי בני ישראל עבדים והלך וקנה אדון לעצמו תירצע׳ ר׳ שמעון היה דורש מקרא זה כמין חומר מה נשתנו דלת ומזוזה מכל כלים שבבית אמ׳ הקב״ה דלת ומזוזה שהיו עדים במצרים כשפסחתי על המשקוף ועל שתי המזוזות ואמרתי כי לי בני ישראל עבדים לעבדים והלך זה וקנה אדון לעצמו ירצע בפניהם׃ ועבדו לעולם׳ עד היובל או אינו לעולם כמשמעו ת״ל ואיש אל משפחתו תשובו מגיד שחמשים שנה קרויים עולם ולא שיהא עובדו כל חמשים אלא עובדו עד היובל בין סמוך בין מופלג׃ וכי ימכר איש את בתו לאמה׳ בקטנה הכתו׳ מדבר יכול אף משהביאה סימנין אמרת ק״ו ומה מכורה קודם לכן יוצאה בסימנין כמו שכתו׳ ויצאה חנם אין כסף שאנו דורשין אותו לסימני נערות שאינה מכורה אינו דין שלא תמכר׃ לא תצא כצאת העבדים׳ כיציאת עבדים כנענים שיוצאים בשן ועין אבל זו לא תצא בשן ועין אלא עובדת שש או עד היובל או עד שתביא סימנין וכל הקודם קודם לחירותה ונותן לה דמי עינה ודמי שינה׳ או אינו אלא לא תצא כצאת עבדים בשש וביובל ת״ל כי ימכר לך אחיך העברי או העבריה׳ מקיש עבריה לעברי לכל יציאותיו מה עברי יוצא בשש וביובל אף עבריה יוצאה בשש וביובל ומהו לא תצא כצאת העבדים לא תצא בראשי איברים כעבדים כנענים׳ יכול העברי יוצא בראשי איברים ת״ל העברי והעבריה מקיש עברי לעבריה מה עבריה אינה יוצאה בראשי איברים אף הוא אינו יוצא בראשי איברים׃ אם רעה בעיני אדניה׳ שלא נשאה חן בעיניו לכנסה׃ אשר לא יעדה׳ שהיה לו ליעדה ולהכניסה לו לאשה וכסף קנייתה הוא כסף קידושיה וכאן רמז לך הכתו׳ שמצוה ביעוד ורמז לך שאינה צריכה קידושין אחרים׃ והפדה׳ יתן לה מקום להפדות ולצאת שאף הוא מסייע בפדיונה ומהו מקום שנותן לה שמגרע מפדיונה במספר השנים שעשתה אצלו כאלו היא שכורה
אצלו׃

ותפוק מגן דלא כסף׃ ואן לם יצנע בהא ואחדה מן הדה תלאת פלתכרג
מגאנא בלא תמן׃ מַכֵּה אִישׁ וָמֵת מוֹת יוּמָת׃ דימחי לאנש
ויקטליה אתקטלא יתקטיל׃ מן צ'רב אנסאן וקתלה פליקתל קתלא׃ וַאֲשֶׁר
לֹא צָדָה וְהָאֱלֹהִים אִנָּה לְיָדוֹ וְשַׂמְתִּי לְךָ מָקוֹם אֲשֶׁר יָנוּס שָׁמָּה׃ ודלא כמן
ליה ומן קדם יי אתמסר לידיה ואשוי לך אתר דיערוק לתמן׃ ומן לם יעתמד
אן קתלה אוצל פי אמרה אני אציר לך מוצ'עא יהרב אליה׃
וְכִי יָזִד אִישׁ עַל רֵעֵהוּ לְהָרְגוֹ בְעָרְמָה מֵעִם מִזְבְּחִי תִּקָּחֶנּוּ לָמוּת׃
וארי ירשע גבר על חבריה למקטליה בנכילו מן מדבחי תדברניה
למקטל׃ ואן אתקח אנסאן עלי צאחבה פקתלה בכבת חתי מן ענד מדבחי
כ'דה ואקתלה׃ וּמַכֵּה אָבִיו וְאִמּוֹ מוֹת יוּמָת׃ ודימחי אבוהי
ואמיה אתקטלא יתקטיל׃ ומן צ'רב אביה ואמה פליקתל קתלא׃
וְגֹנֵב אִישׁ וּמְכָרוֹ וְנִמְצָא בְיָדוֹ מוֹת יוּמָת׃ ודיגנוב נפשא
מבני ישראל ויזבניה וישתכח בידיה אתקטלא יתקטיל׃ ומן סרק אנסאנא
פבאעה או וגד פי ידה פליקתל קתלא׃ וּמְקַלֵּל אָבִיו וְאִמּוֹ מוֹת יוּמָת׃
ודילוט אבוהי ואמיה אתקטלא יתקטיל׃ ומן שתם אביה ואמה פליקתל קתלא׃
וְכִי יְרִיבֻן אֲנָשִׁים וְהִכָּה אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ בְּאֶבֶן אוֹ בְאֶגְרֹף
וְלֹא יָמוּת וְנָפַל לְמִשְׁכָּב׃ וארי ינצון גברין וימחי גבר ית חבריה באבנא
או בכורמיזא ולא ימות ויפול לבטלן׃ ואדי תכאצם אנאס וצ'רב אחדהמא
צאחבה בחגר או בשאדך ולא ימות בל וקע עלי פראש׃ אִם יָקוּם
וְהִתְהַלֵּךְ בַּחוּץ עַל מִשְׁעַנְתּוֹ וְנִקָּה הַמַּכֶּה רַק שִׁבְתּוֹ יִתֵּן וְרַפֹּא יְרַפֵּא׃ אם יקום

אם יקום וכו' ורפא ירפא [illegible]

[illegible]

[illegible]

ויהליך בברא. על בריה ויהי זכאה מחמא לחוד בטלניה יתין ואגר אסיא ישלם:
פאן הו קאם ומשא פי זקוק עלי זכאיה׳ נפסה פקד ברא ולצארב עדוה
עטלתה יעטיה ושלצא יעאלגה: וכי יכה איש את עבדו
או את אמתו בשבט ומת תחת ידו נקם ינקם: וארי ימחי גבר ית עבדיה
או ית אמתיה בשלטן וימות תחות ידיה אתדנא יתדן: ואן צרב אנסאן
עבדה או אמתה בקציב ומאת תחת ידה פליקאד בה: אך אם יום או יומים
יעמד לא יקם כי כספו הוא: ברם אם יומא או תרין יומין יתקיים לא יתדן
ארי כספיה הוא: פאן קאם יום או יומין פלא יקאד בה לאנה מאלה: וכי
ינצו אנשים ונגפו אשה הרה ויצאו ילדיה ולא יהיה אסון ענוש יענש
כאשר ישית עליו בעל האשה ונתן בפללים: וארי ינצון גברין וימחון אתתא
מעדיא ויפקון ולדהא ולא יהי מותא אתגבאה יתגבי כמא דישוי עלוהי
בעלה דאתתא ויתין ממימר דייניא: ואן תנאציא אנאס פצדמו אמראה
חאמל וכרג אולאדהא ולם תכון מניה פלינרם לצארב כמא ילזמה בעלהא
ויעטיה באנצאף: ואם אסון יהיה ונתתה נפש תחת נפש: ואם מותא יהא ותתן

אפי׳ קטן שהרג ומכה יהא חייב ת״ל ואיש כי יכה ולא קטן שהכה· ועוד כי יכה כל נפש אדם אפי׳ נפלים במשמע ת״ל
מכה איש אינו חייב עד שייכה בן קיימא הר אוי להיות איש״ ואשר לא צדה׳ לא אורב לו ולא נתכוון״ צדה׳ לשון אורב
וכה״א ואתה צודה את נפשי לקחתה ולא יתכן לומר צדה לשון הצד ציד שצידת חיות אין נופל הא׳ בפועל שלה ושם
דבר בה ציד וזה שם דבר בו צייה ונופל שלו צודה וזה פועל שלו צד׳ ואחו׳ אני פתרונו כתרגו׳ ודלא כמן ליה׳ ומנחם
חברו בחלק צד צייד ואין אני מודה לו׳ ואם יש לחברו באחת ממחלקות שלצד נתחברנו בחלק על צד תנשאו צדה
אורה ומלין לצד שלוה ימלל׳ אף כאן אשר לא צדה לא צדד למצוא לו שום צד מיתה׳ ואף זה יש להדר עליו
מכל מקום לשון אורב הוא״ והאלהים אנה לידו׳ ולמה תצא זאת מלפניו הוא שאמ׳ דוד כאשר יאמ׳ משל הקדמוני מ
מרשעים יצא רשע׳ ומשל הקדמוני היא התורה שהיא משל הקב״ה שהוא קדמונו שלעולם׳ והיכן אמרה תורה מרשעים
יצא רשע והאלהים אנה לידו במה הכתו׳ מדבר בשני בני אדם א׳ הרג שוגג ואחד הרג מזיד ולא היו בהם עדים ש
שיעידו זה לא נהרג וזה לא גלה והקב״ה מזמנן לפונדק אחד זה שהרג שוגג עולה בסולם ונופל על זה שהרג במזיד
והורגו ועידים מעידים עליו ומחייבין אותו לגלות נמצא זה שהרג שוגג [illegible] גולה וזה שהרג במזיד נהרג״
ושמתי לך מקום׳ אף במדבר שינוס שמה ואיזה מקום קולטו׳ זה מחנה לויה״ וכי יזיד איש׳ למה נאמ׳ לפי שנאמ׳
מכה איש וגו׳ שומע אני אפי׳ עובר ורופא שהמית ושליח ב״ד שהמית במלקות ארבעים והאב המכה את בנו והרב
הרודה את תלמידו והשוגג ת״ל וכי יזיד ולא שוגג׳ על רעהו׳ ולא עובד״ להרגו בערמה׳ ולא שליח ב״ד והרופא והרודה
בנו ותלמידו שאע״פ שהם מזידין אין מערימין״ מעם מזבחי׳ אם היה כהן ורוצה לעבוד עבודה תקחנו למות״ ומכה
אביו ואמו׳ לפי שלמדנו על החובל בחבירו שהוא בתשלומין ולא במיתה הוצרך לומר על החובל באביו שהוא ב
במיתה ואינו חייב אלא בהכאה שיש בה חבורה״ אביו ואמו׳ או זה או זה״ מות יומת׳ בחנק״ וגנב איש ומכרו׳ למה
נאמ׳ לפי שנ׳ כי ימצא איש גנב נפש מאחיו׳ אין לי אלא איש שגנב נפש׳ אשה מנין טומטום או אנדרגינוס שגנבו
מנין ת״ל וגונב איש ומכרו׳ ולפי שנ׳ כאן וגונב איש אין לי אלא גונב איש אשה מנין ת״ל וגונב נפש לכך הוצרכו
שניהם מה שחיסר זה גילה זה״ ונמצא בידו׳ שראוהו עדים שגנבו ומכרו ונמצא כבר קודם מכירה״ מות יומת׳
בחנק׳ כל מיתה האמורה בתורה סתם חנק הוא״ והפסיק הענין וכתב שור וגונב איש בין מכה אביו ואמו למקלל
אביו ונראה לי היינו פלוגתא דמדבר מקשינן הכאה לקללה ומה לא מקשינן״ ומקלל אביו ואמו׳ למה נאמר
לפי שהוא אומ׳ איש אשר יקלל את אביו׳ אין לי אלא איש שקילל את אביו׳ אשה שקיללה את אביה מנין ת״ל
ומקלל אביו ואמו סתם בין איש ובין אשה׳ אם כן למה נאמ׳ איש אשר יקלל להוציא את הקטן״ מות יומת׳ בסקילה״

זימן לידו לשון
לא תאונה אין
רעה׳ לא יאונה
לצדיק כל און׳
מתאנה הוא לי׳
מזדמן למצוא׳
[illegible]
[illegible]

וכל מקום ש
ימיו בו נקלט

נפשא חלף נפשא׃ ואן תכון מכ׳יה פאנעל נפסא בדל נפסא׃ עין תחת עין שן תחת
שן יד תחת יד רגל תחת רגל׃ עינא חלף עינא. שנא חלף שנא. ידא חלף ידא.
רגלא חלף רגלא׃ ודייה׳ עין בדל עין. וסן בדל סן. ויד בדל יד. ורגל בדל רגל׃
כויה תחת כויה פצע תחת פצע חבורה תחת חבורה׃ כואה חלף כואה׃
פדעא חלף פדעא. משקופי חלף משקופי׃ וכי בדל כי. ושנה בדל שנה.
וכראחה בדל כראחה׃ וכי יכה איש את עין עבדו או את עין
אמתו ושחתה לחפשי ישלחנו תחת עינו׃ וארי ימחי גברא ית עינא דעבדיה
או ית עינא דאמתיה ויחבלנה לבר חורין יפטרניה חלף עיניה׃ ואן צרב
אנסאן עין עבדה. או עין אמתה פאדהבהא פליטלקה חרא בדל עינה׃ ואם
שן עבדו או שן אמתו יפיל לחפשי ישלחנו תחת שנו׃ ואם שנא דעבדיה
או שנא דאמתיה יפיל לבר חורין יפטרניה חלף שניה׃ ואן טרח מן עבדה
או מן אמתה פליטלקה חרא בדל סנה׃

וכי יגח שור את איש או את אשה ומת סקול יסקל השור ולא יאכל את בשרו כ״ב
ובעל השור נקי׃ וארי יגח תור ית גברא או ית אתתא וימות. אתרגמא יתרגים
תורא. ולא יתאכיל ית בסריה. ומריה דתורא יהי זכאי׃ ואן נטח תור רג׳לא או

וכל מקן מ׳ דמיו בו ומקילה ובנין אב לכולם באבן ירגמו אותם דמיהם בם׳ ובמקלל אביו ואמו נאמר דמיו בו׳ וכי יריבון –
אנשים ׳למה נאמר לפי שנ׳ עין תחת עין לא למדנו אלא דמי איברין אבל שבת ורפוי לא למדנו לכך נאמרה פרשה זו׳ ונפל למשכב׳
כתרגו׳ ויכול לבוטלן לחולי שמבטלו ממלאכתו׳ על משענתו׳ על בריו וכוחו׳ ונקה המכה׳ וכי תעלה על דעתך שיהרג
זה שלא הרג׳ לימדך כאן שחובשין אותו עד שנראה אם יתרפא זה וכך מעמעו כשקם זה והולך על משענתו אז
נקה המכה אבל עד שלא יקום זה לא נקה המכה׳ רק שבתו׳ בטול מלאכתו מחמת החולי׳ ואם קטע ידו או רגלו
רואין בטול מלאכתו מחמת החולי כאלו שומר קשואים שהרי אף לאחר החולי אינו ראוי למלאכת יד ורגל והוא
כבר נתן לו מחמת נזקו דמי ידו ורגלו שנ׳ יד תחת יד רגל תחת רגל׳ ורפא ירפא׳ כתרגו׳ ישלם שכר הרופא׳ וכי
יכה איש את עבדו או את אמתו בעבד כנעני הכתוב מדבר׳ או אינו אלא בעברי ת״ל כי כספו הוא׳ מה כספו קנוי
לו עולמית אף עבד הקנוי לו עולמית והרי היה בכלל מכה איש ומת אלא בא הכתוב והוציאו מן הכלל להיות נידון בדין
יום או יומים שאם לא ימות תחת ידו ושהה מעת לעת פטור׳ בשבט׳ בשיש בו כדי להמית הכתוב מדבר או אפי׳ אינו בו
כדי להמית ת״ל בישראל ואם באבן יד אשר ימות בה הכהו והלא דברים ק״ו מה ישראל חמור אין חייב עליו אלא אם כן
הכהו בדבר שיש בו כדי להמית ועל אבר שהוא כדי למות בהכאה זו׳ עבד לא כל שכן׳ נקום ינקם׳ מיתת סייף׳ כמו
ולהלן חרב נוקמת נקם ברית׳ אך אם יום או יומים יעמד לא יקם׳ אם על יום א׳ הוא פטור על יומים לא כל
שכן אלא יום שהוא כיומים ואיזה זה מעת לעת׳ לא יוקם כי כספו הוא׳ הא אחר שהכהו אע״פ ששהה מעת לעת
קודם שמת חייב׳ וכי ינצו אנשים׳ זה עם זה ונתכוון להכות את חבירו והכה את האשה׳ ונגפו׳ אין נגיפה אלא
לשון דחיפה והכאה כמו פן תגוף באבן רגלך׳ בטרם יתנגפו רגליכם׳ ולאבן נגף׳ ולא יהיה אסון׳ באשה׳ ענוש
יענש לשלם דמי ולדות לבעל שמין אותה כמה היתה ראויה לימכר בשוק להעלות בדמים בשביל הריונה׳
ענוש יענשו יגבו ממנו ממון כמו וענשו אותו מאה כסף׳ כאשר ישית עליו וגו׳ כשיתבענו הבעל בב״ד להשית
עליו עונש על כך׳ ונתן׳ המכה דמי ולדות׳ בפלילים׳ על פי הדיינין׳ ואם אסון יהיה׳ באשה׳ ונתתה נפש תחת נפש׳
רבותי חולקים בדבר יש אומרים נפש ממש ויש אומרים ממון אבל לא נפש ממש שהמתכוון להרוג את זה והרג את זה פטור
ממיתה ומשלם ליורשיו דמיו כמה היה נמכר בשוק׳ עין תחת עין׳ סימא את עין חבירו נותן לו דמי עינו כמה ש
פחתו דמיו למכור בשוק וכן כולם׳ ולא נטילת אבר ממש כמו שדרשו רז״ל בפרק החובל׳ כויה תחת כויה׳ כ״ו
מכות אש ומדעבצין דבר בחבלה שיש בה פחת דמים׳ ונעכנו בשאין בה פחת דמים אלא צער כגון כוואו בטפור
על צפרנו אומרי׳ כמה אדם כיוצא בזה רוצה ליטול להיות מצטער כך׳ פצע׳ היא מכה המוציאה דם מכוצע.
את בשרו׳ אומרים

אמראה פקתלה פלירגם אלתור ולא יוכל מן לחמה ורב אלתור ברי׃ ואם שור נגח
הוא מתמל שלשם והועד בבעליו ולא ישמרנו והמית איש או אשה השור
יסקל וגם בעליו יומת׃ ואם תור נגח הוא מאתמלי ומדקמוהי ואתסהד
במריה ולא נטריה ויקטול גבר או אתא תורא יתרגים ואף מריה יתקטיל׃ ואן
כאן תור נטאח מן אמס ומא קבלה פנושד צאחבה ולם יחפצה פקתל רגל או
אמראה פלירגם אלתור ויקתל צאחבה איצא׃ אם כפר יושת עליו ונתן
פדין נפשו ככל אשר יושת עליו׃ אם ממון ישוון עלוהי ויתין פרקן נפשיה
ככל דישוון עלוהי׃ ואן שׂם דייה פליעט פדא נפסה כמיע מא ילזמוה׃
או בן יגח או בת יגח כמשפט הזה יעשה לו׃ או לבר ישראל יגח תורא או לברת
ישראל יגח כדינא הדין יתעביד ליה׃ ואן נטח אבן או אבנה פליצנע בה מתל הדׂי
אלחכם׃ אם עבד יגח השור או אמה כסף שלשים שקלים יתן לאדניו והשור יסקל׃
אם לעבדא יגח תורא או לאמתא כספא תלתין סלעין יתין לריבוניה ותורא יתרגים׃
פאן נטח עבד או אמה פליעט מולאה תלאתין מתקאל פצה וירגם אלתור׃
וכי יפתח איש בור או כי יכרה איש בור ולא יכסנו
ונפל שמה שור או חמור׃ וארי יפתח גבר גוב או ארי יכרי גבר גוב ולא יכסיניה׃

את בעירה בכל לפי מה שהוא אם יש בה פחת דמים נותן נזק ואם נפל למשכב נותן שבת ורפוי ובושת וצער ומקרא
זה יתור הוא ובהחובל דרשוהו רבותי׳ לחייב על הצער אפי׳ במקום נזק שאע״פ שנותן לו דמי ידו אין פוטרין אותו מן הצער לומ׳ הואיל
וקנה ידו יש עליו לחתכה בכל מה שירצה שא׳ אומרי׳ שהיה לו לחתכה בסם שאינו מצטער כל כך וזה חתכה בברזל וציערו׳ חבורה׳
היא מכה שהדם נצרר בה ואינו יוצא אלא שמאדים הבשר כנגדו ולשון חבורה כוק״א בלע״ז כמו ונמר חברבורותיו ותרגו׳ מטוזגי׳
לשון חבטה בטודור״א בלע״ז וכן שדופות קדים שקיפן קדום חבוטות ברוח וכן על המשקוף ע״ש שהוא נוקש עליו׃ את עין
עבדו כנעני אבל עברי אינו יוצא בשן ועין כמו שאמרנו לא תצא כצאת העבדים׃ תחת עינו וכן בעשרים וארבעה ראשי
איברים אצבעות הידים והרגלים ושתי אזנים והחוטם וראש הגויה שהוא גיד האמה ולמה נאמ׳ שן ועין שאם נאמ׳ עין
ולא נאמ׳ שן הייתי אומ׳ מה עין שנבראת עמו אף כל שנבראו עמו והרי שן לא נבראת עמו ואם נאמ׳ שן ולא נאמ׳ עין הייתי אומ׳ אפלו שן
תינוק שיש לה חליפין לכך נאמ׳ עין׃ וכי יגח שור׳ א׳ שור וא׳ כל בהמה חיה ועוף אלא שדבר הכתו׳ בהווה׃ ולא יאכל את
בשרו ממשמע שנ׳ סקול יסקל השור איני יודע שהיא נבלה ונבלה אסורה באכילה אלא מה ת״ל ולא יאכל את בשרו שאפי׳ שחטו
לאחר שנגמר דינו אסור באכילה בהנאה מנין ת״ל ובעל השור נקי כאדם האומ׳ לחבירו יצא פלוני נקי מנכסיו ואין לו בהם
הנאה של כלום זהו מדרשו׳ ופשוטו כמשמעו לפי שנאמ׳ במועד וגם בעליו יומת הוצרך לומ׳ בתם ובעל השור נקי׃
מתמל שלשם הרי ג׳ נגיחות׃ והועד בבעליו לשון התראה בעדים כמו העד העיד בנו האיש׃ והמית איש וגו׳ לפי שנ׳
כי יגח׳ אין לי אלא שהמיתו בנגיחה המיתו בנשיכה דחיפה בעיטה מנין ת״ל והמית׃ וגם בעליו יומת בידי שמים יכול בידי אדם
ת״ל מות יומת המכה רוצח הוא על רציחתו אתה הורגו ואי אתה הורגו על רציחת שורו׃ אם כופר יושת עליו אם זה אינו
תלוי והרי הוא כמו אם כסף תלוה לשון אשר זה משפטו שישיתו עליו ב״ד כופר׃ ונתן פדיון נפשו דמי ניזק דברי ר׳ ישמעאל
ר׳ עקיבה אומ׳ דמי מזיק׃ או בן יגח בן שהוא קטן או בת שהיא קטנה לפי שנ׳ והמית איש או אשה יכול אינו חייב אלא על
הגדולים ת״ל או בן יגח או בת יגח לחייב על הקטנים כגדולים׃ אם עבד או אמה כנענים׃ שלשים שקלים יתן גזרת
הכתו׳ הוא בין שהוא שוה אלף זוז בין שאינו שוה אלא דינר והשקל משקלו ארבעה זהובים שהם חצי אונקיא למשקל
היושר של קולוניא׃ וכי יפתח איש בור שהיה מכוסה וגלהו׃ או כי יכרה למה נאמ׳ אם על הפתיחה חייב על הכריה
לא כל שכן אלא להביא כורה אחר כורה שהוא חייב׃ ולא יכסנו הא אם כסהו פטור והחופר ברשות הרבים וברה״ר הכתו׳
שור או חמור׳ הוא הדין לכל בהמה שבכל מקו׳ שנ׳ שור וחמור אנו למדין אותו משור שור משבת שנ׳ למען ינוח שורך וחמורך
מה להלן כל בהמה וחיה כשור שהרי נאמ׳ במקום אחר וכל בהמתך אף כאן כל בהמ׳ וחיה כשור׳ ולהנאמ׳ שור וחמור
שור ולא אדם׃

ויפזל תמן תורא או חמרא׃ ואן כשף אנסאן בירא או ברא בירא ולם יגטיה
פוקע פיה תור או חמאר׃ בעל הבור ישלם כסף ישיב לבעליו והמת יהיה לו׃
מריה דגובא ישלים כספא יתיב למרוהי ומיתא יהי דיליה׃ פלינרם צאחב
אלביר תמנה וילרדה אלי רבה ואלמיית יכון לה׃ וכי יגף שור איש את
שור רעהו ומת ומכרו את השור החי וחצו את כספו וגם את המת יחצון׃ וארי
יגוף תור דגבר ית תורא דחבריה וימות ויזבנון ית תורא חיא ויפלגון ית כספיה
ואף ית דמי מיתא יפלגון׃ ואן צדם תור אנסאן תור צאחבה פמאת פליביעו
אלתור אלחי ויקתסמו תמנה ואיצא אלמיית יקתסמונה׃ או נודע כי שור נגח
הוא מתמול שלשם ולא ישמרנו בעליו שלם ישלם שור תחת השור והמת
יהיה לו׃ או אתידע ארי תור נגח הוא מאתמלי ומדקמוהי ולא נטריה מריה
שלמא ישלים תורא חלף תורא ומיתא יהי דיליה׃ פאן ערף אנה תור נטאח מן
אמס ומא קבלה ולם יחפצה צאחבה פליסלם תורא בדל תור ואלמיית יכון לה׃
כי יגנב איש שור או שה וטבחו או מכרו חמשה בקר ישלם תחת השור
וארבע צאן תחת השה׃ ארי יגנוב גבר תור או אמר ויכסניה או יזבניה

חמשה בקר ישלם
תחת השור וארבע
צאן תחת השה שאלו
תלמידיו את רבן
יוחנן בן זכאי מפני
מה החמירה תורה
בגנב יותר מן הגזלן
אמ׳ להם זה השוה
כבוד עבד לכבוד
קונו וזה לא השוה
כבוד עבד לכבוד
קונו כביכול עשה
עין שלמעלה כאלו
אינה רואה ואזן
שלמעלה כאלו אינה
שומעת כענין שנ׳
ויאמרו לא יראה יה
ולא יבין אלהי יעקב׳

לא שור ולא אדם חמור ולא כלים׃ בעל הבור׃ בעל התקלה אעפ׳ שאין הבור שלו שעשאו ברשות הרבים עשאו הכתוב
בעליו להתחייב עליו בנזקיו׃ כסף ישיב לבעליו׃ ישיב לרבות שוה כסף ואפי׳ סובין׃ והמת יהיה לו׃ לניזק ושמין את הנבילה
ונוטלה בדמים ומשלם לו המזיק עליה תשלומי נזקו׃ וכי יגוף׃ ידחוף בין בקרניו בין בגופו בין ברגליו בין שנשכו בשניו
כולן בכלל נגיפה הם שאין נגיפה אלא לשון מכה׃ שור איש׃ שור של איש׃ ומכרו את השור החי וגו׳ בשוין הכתוב מדבר
שור שוה מאתים שהמית שור שוה מאתים בין שהנבלה שוה הרבה בין שהיא שוה מעט כשנוטל זה חצי החי וחצי המת
נמצא כל אחד מפסיד חצי נזק שהזיקה המתה׃ למדנו שהתם משלם חצי נזק שמן השוין אתה למד לשאינן שוין
התם לעולם חצי נזק לא פחות ולא יותר׃ או יכול אפלו בשאינן שוין בדמיהן כשהן חיים אמ׳ הכתוב יחצו את שניהם׃
אם אמרת כן פעמים שהמזיק משתכר הרבה כשהנבלה שוה לימכר לגוים הרבה יותר מדמי שור המזיק ואי אפשר
שיאמ׳ הכתוב שיצא המזיק נשכר׳ או פעמים שהניזק נוטל הרבה יותר מדמי נזק שלם שחצי דמי שור שוין יותר מכל
דמי שור הנזק׳ ואם אמרת כן הרי תם חמור ממועד על כרחך לא דבר הכתוב אלא בשוין ולמדך שהתם משלם חצי נזק
ומן השוין תלמד לשאינן שוין שהמועד משלם חצי נזקו שמין לו את הנבלה שפחתו דמין בשביל המיתה נוטל חצי הפחת
והולך׳ ולמה אמר הכתוב בלשון הזה ולא אמר ישלם חצין ללמד שאין התם משלם אלא מגופו ואם נגח ומת אין נזק
נוטל אלא הנבלה ואם אינה מגעת לחצי נזקו יפסיד׳ או שור שוה מנה שנגח שור שוה חמש מאות זוז אינו
נוטל אלא את השור שלא נתחייב התם לחייב את בעליו לשלם מן העלייה׃ או נודע׃ אולא היה תם אלא נודעכי שור
נגח הוא היום ומתמול שלשום הרי שלש נגיחות׃ שלם ישלם שור׃ נזק שלם׃ והמת יהיה לו׃ לנזק ושלישלם
המזיק עד שיתשלם נזק בלנזקו׃ חמשה בקר וגו׳ אמ׳ רבן יוחנן בן זכאי חס המקום על כבודן של בריות שור שהולך
ברגליו ולא נתבזה בו הגנב לנושאו על כתפו משלם חמשה׳ שה שנושאו על כתפו משלם ארבעה הואיל
ונתבזה בו׳ אר׳ מאיר בא וראה כמה גדולה כוחה שלמלאכה שור שביטלו ממלאכתו חמשה׳ שה שלא ביטלו
ממלאכתו ארבעה׃ תחת השור׳ תחת השה׳ שנאן הכתו׳ לומ׳ לך שאין מדת תשלומי ארבעה וחמשה נוהגת אלא
בשור ושה בלבד׃ אם במחתרת׳ כשהיה חותר את הבית׃ אין לו דמים׃ אין זו רציחה הרי הוא כמת מעיקרו כאן
לימדתך תורה אם בא להורגך השכם להרגו וזה להרגך בא שהרי יודע הוא שאין אדם מעמיד עצמו ורואה שנוטלין
ממונו בפניו ונותק לפיכך על מנת כן בא שאם יעמוד בעל הממון כנגדו יהרגנו׃ אם זרחה השמש עליו׃ אין זה אלא כמין משל
אם ברור לך הדבר שיש לו שלום עמך כשמש הזה שהוא שלום בעולם כך פשוט לך שאינו בא להרוג אפלו יעמוד בעל הממון
כנגדו כגון אב החותר לגנוב ממון הבן בידוע שרחמי האב על הבן ואינו בא על עסקי נפשות׃ דמים לו כחי הוא חשוב ורציחה
היא אם יהרגנו בעל הבית׃ שלם ישלם׃ הגנב ממון שגנב ואינו חייב מיתה׳ ואונקלוס שתרג׳ אם עינא דסהדיא

נפלת עלוי לקטו

חמשה תורין ישלים חלף תורא וארבע ענא חלף אמרא: ואן סרק אנסאן תורא
או שאה פדבחה או באעה פליסלם בדל ת'ור כמסה ובדל שאה ארבעה:
אם במחתרת ימצא הגנב והכה ומת אין לו דמים: אם במחתרתא ישתכח
גנבא ויתמחי וימות לית ליה דם: ואן וגד ס'ארק פי נקב וצ'רב וקתל פלא דם
לה: אם זרחה השמש עליו דמים לו שלם ישלם אם אין לו ונמכר בגנבתו: אם עינא
דסהדיא נפלת עלוהי דמא ליה שלמא ישלים אם לית ליה ויזדבן בגנבתיה: ואן
אשרקת ש'מס עליה פתבל לה וליסלם מא סרק ואן לם יכון מעה פליבאע
בסרקתה: אם המצא תמצא בידו הגנבה משור עד חמור עד שה חיים שנים
ישלם: אם אשתכחא תשתכח בידיה גנובתא מתור עד חמר עד אמר אנון
חיין על חד תרין ישלים: ואן וגדת ס'רקה פי ידה מן תור ט'י חמאר ט'י שאה
והם אחיא פליסלם בדל ואחד אתנין: כי יבער איש שדה
או כרם ושלח את בעירה ובער בשדה אחר מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם:
ארי יוכיל גבר חקל או כרם וישלח ית בעיריה וייכול בחקל אחרן שפר חקליה
ושפר כרמיה ישלים: ואדי ארעא אנסאן צ'יעה או כרם לה פאטלק בהימתה
או רעת פי צ'יעה אכ'רא פליסלם מן אגוד צ'יעתה או כרמה:

נפלת עליו: לקחלו שיטה. אחרת לומ: שאם מצאוהו עדים קודם שבא בעל הבית וכשבא בעל הבית
נגדו התרו בו שלא יהרגהו דמים לו חייב עליו אם הרגו מאחר שיש רואים [illegible] אין הגנב הזה בא
על עסקי נפשות ולא יהרוג את בעל הממון: אם המצא תמצא. ברשותו שלא טבח ולא מכר: משור עד חמור
כל דבר בכלל תשלומי כפל בין שיש בו רוח חיים בין שאין בו רוח חיים: שהרי נאמ' במקרא אחר על שה ועל
שלמה ועל כל אבדה ישלם שנים לרעהו: חיים שנים ישלם. ולא ישלם לו מתים אלא חיים או דמי חיים:
כי יבער: יוליך בהמותיו בשדה ובכרם שלחבירו ויזיק אותה באחת משתי אלו או בשילוח בעירה או
בביעור: ופירשו רבותי שילוח הוא נזקי מדרך כף רגל. וביעור הוא נזקי השן האוכלת ומבערת: בשדה
אחר. בשדה שלאיש אחר: מיטב שדהו ישלם. שמין את הניזק ואם בא לשלם לו קרקע דמי נזקו ישלם
לו ממיטב שדותיו אם היה נזקו סלע יתן לו שוה סלע מעידית שיש לו למדך הכתוב שהנזקין שמין להם
בעידית: כי תצא אש. אף מעצמה: ומצאה קוצים. קרדונש בלעז: ונאכל גדיש. שליחכה בקוצים עד שהגיעה
לגדיש או לקמה המחוברת בקרקע: או השדה. שליחכה את נירו וצריך לנירו פעם שניה: שלם ישלם
המבעיר אעפ שהדליק בתוך שלו והיא יצאה מעצמה ע' קוצים שמצאה חייב לשלם לפי שלא שמר את
גחלתו שלא תצא ותזיק: וגונב מבית האיש. לפי דבריו: אם ימצא הגנב ישלם הגנב שנים לבעלים. ואם
לא ימצא הגנב ובא השומר הזה שהוא בעל הבית ונקרב אל הדיינין לדון עם זה ולישבע לו שלא שלח ידו
בשלו: על כל דבר פשע. שימצא שקר בשבועתו שיעידו עדים שהוא עצמו גנבו וירשיעוהו אלהים על
פי העדים: ישלם שנים לרעהו. למדך הכתוב שהטוען בפקדון לומ' נגנב הימנו ונמצא שהוא עצמו גנבו
משלם תשלומי כפל ואימתי בזמן שנשבע ואחר כך באו עדים שכך דרשו רבותי. ונקרב בעל הבית אל האלהים
קריבה זו שבועה היא: אתה אומ' לשבועה או אינו אלא לדין שכיון שבא [illegible] לדין וכבר לומ' נגנבה מיד
יתחייב כפל אם באו עדים שהוא בידו ת"ל: כאן שליחות יד ונאמ' למטה שליחות יד שבועת יי' תהיה בין ש'
שניהם מה להלן שבועה אף כאן שבועה: אשר יאמר כי הוא זה. לפי פשוטו אשר יאמר העדים
הוא זה שנשבעת עליו הרי הוא אצלך עד הדיינין יבא דבר שניהם ויחקרו את העדות ואם כעדים הם וירשיעוהו
לשומר זה ישלם שנים ואם ירשיעו את העדים שנמצאו זוממין ישלמו הם שנים לשומר ורבותי' ז"ל דרשו כי הוא

כי יבער. את בעירה כלם לשון בהמה כמו אנחנו ובעירנו כי יבער

כי תצא אש ומצאה קצים ונאכל גדיש או הקמה או השדה שלם ישלם
המבעיר את הבערה: ארי תפק נור ותשכח כובין ויתאכיל גדישין או קמא או
חקלא שלמא ישלים דאדליק ית דליקתא: ואן כרגת נאר פוגדת שוכא ואח
רקת כדיסא או סנבלא קאימא או סאיר מא פי צ'יאע פליגרם מא אינב פיה
אלמשעל לאשעל:

ג כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשמר וגנב מבית האיש אם ימצא
הגנב ישלם שנים: ארי יתין גבר לחבריה כסף או מנין למטר ויתגנבון מבית
גברא אם ישתכח גנבא ישלים על חד תרין: ואן דפע אנסאן לצאחבה ורקא
או אניה ליחפצ'ה לה פסרק דלך מן מנזלה אן וגד אלסארק פליגרם אתנין: אם
לא ימצא הגנב ונקרב בעל הבית אל האלהים אם לא שלח ידו במלאכת
רעהו: אם לא ישתכח גנבא ויתקרב מריה דביתא לקדם דיינא אם לא
אושיט ידיה בממא דמסר ליה חבריה: ואן לם יוגד אלסארק פליתקדם צאחב
אלבית אלי אלחכאם ויחלף אנה לם ימד ידה אלי מאל צאחבה: על כל דבר פשע
על שור על חמור על שה על שלמה על כל אבדה אשר יאמר כי הוא זה
עד האלהים יבא דבר שניהם אשר ירשיען אלהים ישלם שנים לרעהו:

אם לא ימצא הגנב ונקרב לחשיעו דמז ועשה שהפקידו אבל אחר זה לך וזה לך זה אותי קך שלי וזה אותי קכל שלי יהא מונח אצלו עד שיבא אליהו סיבא אותו אמר יאמר כי הוא זה בני מודה במקצת הטענה"

זה ללמד שאין מחייבין אותו שבועה אלא אם כן הודה במקצת לומ' כן וכך אני חייב לך והמותר נגנב ממני" כי
יתן איש אל רעהו חמור או שור' פרשה ראשונה נאמרה בשומר חנם לפיכך פטר בו את הגנבה כמו שכת' וגונב מבית
האיש" אם לא ימצא הגנב ונקרב בעל הבית' לשבועה' למדת שפוטר עצמו בשבועה זו' ופרשה זו אחורית ב
בשומ' שכר לפיכ' אינו פטור אם נגנבה כמו שכת' אם גנב יגנב מעמו ישלם' אבל על האונס כמו מת מעצמו
או נשבר או נשבה בחזקה ע"י לסטים ואין רואה שיעיד בדבר" שבועת יי' תהיה' ישבע שכן הוא כדבריו
והוא לא שלח בה יד להשתמש בה לעצמו שאם שלח בה יד ואח"כ נאנסה חייב באונסיה" ולקח בעליו השבועה"
ולא ישלם' לו השומר כלום" אם טרף יטרף' ע"י חיה רעה" יביאהו עד' יביא עדים שנטרפה באונס ופטור"
הטרפה לא ישלם' אינו אומ' לא ישלם את הטרפה יש טרפה שהוא משלם ויש טרפה שאינו משלם' טרפת
חתול ושועל ונמייה משלם' טרפת זאב ארי ודוב ונחש אינו משלם" ומי לחשך לדון כן שהרי כתו' ומת או נ
נשבר או נשבה' מה מיתה שאין יכול להציל אף שבר ושביה שאין יכול להציל" וכי ישא'' בא ללמד שהשואל
שחייב באונסין" בעליו אין עמו' אם בעליו של שור אינו עם השואל במלאכתו" ואם בעליו עמו בין שהוא
באותה מלאכה בין שהוא במלאכה אחרת היה עמו בשעת שאלה אינו צריך להיות עמו בשעת שבירה ומית'"
אם שכיר הוא' אם השור אינו שאול אלא שכיר בא בשכרו ליד השוכר הזה ולא בשאלה ואין כל הנאה שלו שהרי
ע"י שכרו נשתמש ואין לו משפט שואל להתחייב באונסין ולא פירש מה דינו אם כשומר חנם אם כשומר שכר
לפיכך נחלקו בו חכמי ישראל כיצד שוכר כיצד משלם ר' מאיר אומ' כשומר חנם ר' יהודה אומ' כשומר שכר" וכי
יפתה' מדבר על לבה עד ששומעת לו וכן תרגם וארי ישדיל גבר שדול בלשון ארמי כפתוי בלשון עברי"
מהר ימהרנה לו' יפסוק לה מוהר כמשפט איש לאשתו שכותב לה כתובה וישאנה" כמוהר הבתולות' שהוא
קצוב נ' כסף אצל התופס את הבתולה ושוכב עמה באונס שנ' ונתן האיש השכב עמה לאבי הנערה חמשים
כסף" מכשפה לא תחיה' אלא בבית דין תומת' ואחד זכרים ואחד נקבות אלא שדבר הכתו' בהווה שהנשים
מצויות ~~מכשפות~~ לאלהים' לעבודה זרה' שלא היה נקוד לאלהים היה צריך לפרש ולכתוב אחרים עכשיו שלאלהים
אין צריך לפרש אחרים שכל למד ובית המשמשת בראש התיבה אם נקודה בחטף כגון למלך למדבר
לעיר צריך לפרש לאיזה מלך לאיזה מדבר לאיזה עיר וכן למלכים לכהנים צריך לפרש לאיזה ואם אינו פ'

מפרש כל מלכים

במשמע

על כל פתגם דחוב על תור על חמר על אמר על כסו על כל אבידתא דיימר ארי הוא
דין לקדם דיינא יעול דין תרויהון דיחייבון דיינא ישלים על חד תרין לחבריה:
עלי כל אמר יגחדה מן תור ש׳ חמאר ש׳ שאה וש׳ תוב וש׳ כל צאלה אן יקול
הד׳ הו פש׳ אלחכאם ירפע אמרהמא פמן צלמה אלחכאם סלם אתנין לצאחבה:
כי יתן איש אל רעהו חמור או שור או שה וכל בהמה לשמר ומת או נשבר
או נשבה אין ראה: ארי יתן גבר לחבריה חמר או תור או אמר וכל בעירא
למטר ומית או אתבר או אשתבי לית דחזי: ואן דפע אנסאן לצאחבה
חמאר או תור או שאה או שי מן סאיר אלבהאים פמאת או אנכסר או סבי בגיר
בינה: שבעת יהוה תהיה בין שניהם אם לא שלח ידו במלאכת רעהו ולקח בעליו ליה פצה
ולא ישלם: מומתא דיי תהי בין תרויהון אם לא אושיט ידיה בממא דמסר ליה
חבריה ויקביל מריה מניה מומתא ולא ישלים: פימין אללה תפצל פימא
בינהמא אנה לם ימד ידה אלי מאל צאחבה ויקבל הא צאחבה ולא יסלם שיא:
ואם גנב יגנב מעמו ישלם לבעליו: ואם אתגנבא יתגניב מעמיה ישלים
למרוהי: ואן סרק מן ענדה סלם לה: אם טרף יטרף יבאהו עד הטרפה לא
ישלם: אם אתברא יתבר ייתי סהדין דתביר לא ישלים: ואן אפתרס
פליאת בשאהד ולא יסלם אלפריסה: פ
וכי ישאל איש מעם רעהו ונשבר או מת בעליו אין עמו שלם ישלם: וארי
ישאל גבר מן חבריה ויתבר או ימות מריה לית עמיה שלמא ישלים: ואן
אסתעאר אנסאן מן צאחבה פאנכסר או מאת וליס רבה מעה פליגרמה: מאת
אם בעליו עמו לא ישלם אם שכיר הוא בא בשכרו: אם מריה עמיה לא
ישלים. אם אגירא הוא עאל באגריה: ואן כאן רבה מעה פלא יגרמה
ואן כאן אגירא פקד מר באגרתה:

מפרש כל מלכים במשמע וכן לאלהים כל אלהים במשמע אף קדש" אבל משהיא נקודה פתחכם למלך
למדבר לעיר נודע באיזה מלך מדבר וכן לא ידוע באיזה עיר מדבר וכן לאלהים לאותן שהוזהרתם
עליהם ממקו׳ אחר׳ פיוצא בו אין כמוך באלהים ה׳ שלא פירש הוצרך לי נקד פתח" יחרם" ומת" למה נאמ׳
יחרם והלא כבר נאמרה בו מיתה במקום אחר והוצאת את האיש ההוא או את האשה ההיא וגו׳ שאלמ׳
שלא פירש על איזו עבודה חייב מיתה שלא תאמר כל עבודות במיתה בא ופירש לך כאן זובח לאלהים
מה זביחה עבודה הנעשית בפנים לשמים אף אני מרבה המקטיר והמנסך שהן עבודה בפנים וחייבין
עליהם לכל ע״א בין שדרכה לעבדה בכך בין שאין דרכה לעבדה בכך. אבל שאר עבודות כגון המכבד
והמרבץ והמגפף והמנשק אינו במיתה" וגר לא תונה" אונאת דברים קונטרליאיר בלעז כמו והאכלתי את
מוניך את בשרם" ולא תלחצנו" בגזילת ממון" כי גרים הייתם" אם הוניתו אף הוא יכול להונותך ולומ׳ לך
אף אתה מגרים באת מום שבך אל תאמר לחבירך כל לשון גר אדם שלא נולד באותה מדינה אלא בא
ממדינה אחרת לגור שם" כל אלמנה ויתום לא תענון" הוא הדין לכל אדם אלא שדיבר הכתוב בהווה לפי
שהם תשושי כח ודבר מצוי לענותם" אם ענה תענה אותו [illegible] הרי זה מקרא קצר גדם ולא

פירש עונש
כמו לבן כל

וכי יפתה איש בתולה אשר לא ארשה ושכב עמה מהר ימהרנה לו לאשה: ד
וארי ישדיל גבר בתולתא דלא מארסא וישכוב עמה קימא יקיימנה ליה
לאתו: ואן כדע רג'ל גאריה בכר מא לם תמלך פצאגעהא פלימהרהא ותכון
לה זוגה: אם מאן ימאן אביה לתתה לו כסף ישקל כמהר הבתולת: אם
מיצבא לא יצבי אבוהא למתנה כספא יתקול כמהרי בתולתא: ואן אבא
אביהא אן יזוגהא מנה פיזן לה מן ורק כמהר אלאבכאר: מכשפה
לא תחיה: חרשא לא תחי: וסאחר פלא תסתבקיה: כל שכב עם בהמה מות
יומת: כל דישכוב עם בעירא אתקטלא יתקטיל: ומן צאגע שיא מן אל
בהאים פליקתל קתלא: זבח לאלהים יחרם בלתי ליהוה
לבדו: דידבח לטעות עממיא יתקטיל אלהין לשמא דיי בלחודוהי: ומן דבח
לל מעבודאת פליתלף אלא ללה וחדה: וגר לא תונה ולא תלחצנו כי גרים הייתם
בארץ מצרים: וגיורא לא תונון ולא תעיקון ארי דיירין הויתון בארעא דמצרים:
ואלגריב פלא תגבנה ולא תצגטה פאנכם כנתם גרבא פי בלד מצר: כל אלמנה
ויתום לא תענון: כל ארמלא ויתם לא תענון: וכל ארמלה ויתים לא תגבנון:
אם ענה תענה אתו כי אם צעק יצעק אלי שמע אשמע צעקתו: אם
ענאה תעני יתיה ארי אם מקבל יקבל קדמי קבלא אקביל קבילתיה:
פאנך אן צלמתה וצרך אלי אגבתה ען צראכה: וחרה אפי והרגתי אתכם
בחרב והיו נשיכם אלמנות ובניכם יתמים: ויתקף רגזי ואקטול יתכון בחרבא
ויהון נשיכון ארמלן ובניכון יתמין: כאן ישתד גצבי ואקתלכם באלסיף
פתציר נסאכם אראמלא ובניכם יתאמא: אם כסף תלוה את עמי
את העני עמך לא תהיה לו כנשה לא תשימון עליו נשך: אם כספא תוזיף
לעמי לעניא דעמך לא תהי ליה כרשיא לא תשוון עלוהי חיבוליא: ואן אקרצת

פירש עונשו כמו לכן כל הורג קין גזם ולא פירש עונשו אף כאן אם ענה תענה אותו לשון גזום כלומר
סופך ליטול את שלך למה כי אם צעק יצעק אלי וגו' והיו נשיכם אלמנות ממשמע שנ' והרגתי אתכם איני יודע
שנשיכם אלמנות ובניכם יתומים אלא הרי זו קללה אחרת שיהיו נשיהם צרורות כאלמנות חיות שלא יהיו ע'
עדים למיתת בעליהם ותהיינה אסורות להינשא והבנים יהיו יתומים שלא יניחום ב"ד לירד לנכסי אביהם
לפי שאין יודעים אם מתו או נשבו. אם כסף תלוה את עמי. עמי וגו' עמי קודם. עני ועשיר עני קודם. עני
עירך ועניי עיר אחרת. עניי עירך קודמין. וזה משמעו אם תהיה לו כנושה. לא תתנהג עמו בחזקה אם אתה יודע
שאין לו אל תהי דומה עליו כאלו הלויתו כלומר לא תכלימהו. נשך. רבית שהיא כנשיכת נחש שנושך חבורה
קטנה ברגלו ואינו מרגיש ופתאום הוא מבטבט ונופח עד קדקדו כך רבית אינו מרגיש ואינו ניכר
שהרבית עולה ומחסרו ממון הרבה. אם חבול תחבול. כל לשון חבלה אינו משכון בשעת הלואה אלא
שממשכנין את הלוה כשמגיע הזמן ואינו פורע. עד בא השמש תשיבנו לו. עד בא השמש תשיבנו וכבא השמש
תחזור ותטלנו עד שיבא בקר שלמחר ובכסות יום הכתוב מדבר שאין צריך לה בלילה. כי היא כסותה זו
טליתו. שמלתו זו חלוק. במה ישכב לרבות את המצע. אלהים לא תקלל. הרי זו אזהרה לברכת השם
ומלוה אותן שלא בעדים ומי שאמתי מעלה עליו והקונה אדון לעצמו איכא דאמרי זה הכותב נכסיו לבניו בחייו
ואיכא דאמרי רבית לא בבא מאמא ולא אתי למאתא אחריתי. לא תשימון עליו נשך בגו' הלוה והמלוה העדים ואזהרה לקללת דיין
והקופר עוברים בלאו ע"ש

מכשפה אותיות המכשף אחד האיש ואחד האשה

קר' חה לחול המועד של פסח

אם כסף הלוה הע' אה"ע ר"ש פינחס בר חמא קשה עניות בתוך ביתו של אדם יותר מחמשים מכות ... חנוני ... אתם רעי ומחי ... שתפן ... בורית העני ... קשה עניות מן ... ייסורין ... לא דין עניות ... שאתה נוטל ממנו רבית לא תהיה לו כנשה ... עמך מכאן שלא יתן אדם מעותיו בלא עדים ... תנו רבנן ג' צועקים ואינן נענים ואלו הן מי שיש לו מעות

בעץ קומי ורקא לצעיף מעך לא תכון לה כאלגרים ולא תציר עליה עינה׃
אםחבל תחבל שלמת רעך עד בא השמש תשיבנו לו׃ אם משכונא תסב
כסותא דחברך. עד מיעל שמשא תתיבניה ליה׃ ואן אסתרהנת תוב צאחבך
פבעד מגיב שמס רדה עליה׃ כי הוא כסותה לבדה הוא שמלתו לערו במה כסותו
ישכב והיה כי יצעק אלי ושמעתי כי חנון אני׃ ארי היא כסותיה בלחודה היא
תותביה למשכיה במא ישכוב ויהי ארי יקבל קדמי ואקביל קבילתיה ארי
חננא אנא׃ אן כאנת הי כסותה וחדהא או הי תוב בדנה פבמא דא ינענע
פאנה אן צרך אלי סמעת לה אני ראוף׃ אלהים לא תקלל
ונשיא בעמך לא תאר׃ דיינא לא תקיל. ורבא בעמך לא תלוט׃ ולא תשתמן
חאכמא ושריף פי קומך לא תלענה׃ מלאתך ודמעך לא תאחר בכור בניך
תתן לי׃ בכורך ודמעך לא תאחר. בכור בנך תפריש קדמי׃ וסלאפתך ודשחך
לא תוכרהמא ובכור בניך תעטיניהם׃ כן תעשה לשרך לצאנך שבעת ימים
יהיה עם אמו ביום השמיני תתנו לי׃ כין תעביד לתורך לענך שבעה יומין יהי
עם אמיה ביומא תמינאה תפרשניה קדמי׃ כדאך תצנע בבקרך וגנמך יקים
סבעה איאם מע אמה ופי יום אלתאמן תעטיניה׃ ואנשי קדש תהיון לי ובשר
בשדה טרפה לא תאכלו לכלב תשלכון אתו׃ ואנשין קדישין תהון קדמי׃
ובסר תליש מן חיוא חיא לא תיכלון לכלבא תרמון יתיה׃ ואנאס מקדסין בא חיותא
כונו לי ולחם מפתרס פי צחרי לא תאכלון בל ללכלב אטרחוה׃
לא תשא שמע שוא אל תשת ידך עם רשע להיות עד חמס׃ לא תקביל
שמע דשקר לא תשוי ידך עם חייבא למהוי ליה סהיד שקר׃ ולא תקבל
כברא זורא ולא תכלטון יצמא פתכון לה שאהד ...׃ לא תהיה אחרי
רבים לרעת ולא תענה על ריב לנטת אחרי רבים להטת׃ לא תהי בתר סגיאי לאבאשא

ואזהרה לקללת דיין׃ מלאתך׃ חובה המוטלת עליך כשתתמלא תבואתך להתבשל והם ביכורים׃ ודמעך׃ התרומה
ואיני יודע מהו לשון דמע׃ לא תאחר׃ לא תשנה סדר הפרשתן לאחר המוקדם ולהקדים את המאוחר שלא יקדים
תרומה לביכורים ומעשר לתרומה׃ בכור בניך תתן לי׃ לפדותו חמש סלעים מן הכהן והלא כבר צוה עליו במקום
במקום אחר שאין ... כן תעשה לשורך מה בכור אדם לאחר ל׳ יום פודיהו שנ׳ ופדויו מבן חדש תפדה
אף בכור בהמה בקה מיטפל בו שלשים יום ואחר נותנו לכהן׃ שבעת ימים יהיה עם אמו׃ זו אזהרה לכהן שאם בא
למהר את קרבנו לא ימהר קודם שמונה לפי שהוא מחוסר זמן׃ ביום השמיני תתנו לי׃ יכול יהא חובה לבוא
ביום שנאמר כאן שמיני ונאמר להלן ומיום השמיני והלאה ירצה מה שמיני האמור להלן להכשיר משמיני
ולהלן אף שמיני האמור כאן להכשיר משמיני ולהלן וכן משמעו וביום השמיני אתה רשאי ליתנו לי׃ ואנשי
קדש תהיון לי׃ אם אתם קדושים ופרושים משקוצי נבילות וטריפות הריאתם שלי ואם לאו אינכם שלי׃
ובשר בשדה טרפה׃ אף בבית כן אלא שדבר הכתוב בהווה מקום שדרך בהמות ליטרף ובני בשדה מבחוץ
וכן אשר לא יהיה טהור מקרה לילה׃ הוא הדין למקרה יום אלא שדבר הכתוב בהווה מקום שדרך בהמות ליטרף
ובקריתא לא מן חיות חיתא בשר שנתלש ע״י טריפת זאב או ארי אומנחיה כשרה או מן בהמה כשרה כחיה׃ לכלב
תשליכון אותו׳ ...

ולא תתמנע מלאלפא מא דבעינך על דינא בתר סגיאי שלים דינא׃ לא תכון
פי תבע כתיר לשהו ולא תניב פי כצומה לתמילהא בל זרא לאכתר פמל׃ ודל
לא תהדר בריבו׃ ועל מסכינא לא תרחים בדיניה׃ ולא תחאבי לפקיר פי כצומתה׃
כי תפגע שור איבך או חמרו תעה השב תשיבנו לו׃ אדי
תערע תורא דסנאך או חמריה דטעי אתבא תתיבניה ליה׃ ואדי פאנית תור
עדוך או חמארה צאל פרדה עליה רדא׃
כי תראה חמור שנאך רבץ תחת משאו וחדלת מעזב לו עזב תעזב עמו׃
ארי תחזי חמרא דסנאך רביע תחות טעניה ותתמנע מלמשבק ליה משבק
תשבוק מא דבלבך עלוהי ותפריק עמיה׃ ואדי ראית חמאר שאניך ראבצא
תחת חמלה פאנכתה ען תרכה כראך בל חטא תחט מעה׃ לא תטה
משפט אבינך בריבו׃ לא תצלי דין מסכינך בדיניה׃ לא תמייל חכם מסכינך
פי כצומתה׃ מדבר שקר תרחק ונקי וצדיק אל תהרוג כי לא אצדיק רשע׃
מפתגמא דשקרא הוי רחיק ודזכי ודנפק דכי מן דינא לא תקטול ארי לא
אזכי חיבא׃ מן כלאם אלבאטל פאבעד ואלברי ואלזכי פלא תקתלהמא פאני
לא אזכי עצמא׃ ושחד לא תקח כי השחד יעור פקחים ויסלף דברי צדיקים׃
ושחדא לא תקביל ארי שחדא מעור עיני חכימין ומקלקל פתגמין תריצין׃
ולא תאכד ארשא פאן ארשא יעמי אלבצרא ען אלחק ויזיף אקואל אלעדול׃
וגר לא תלחץ ואתם ידעתם את נפש הגר כי גרים הייתם בארץ מצרים׃
וגיורא לא תעיק ואתון ידעתון ית נפשא דגיורא ארי דיירין הויתון בארעא
דמצרים׃ ולא תצגט אלגריב וטאלמא כנתם גרבא פי בלד מצר׃ ושש שנים
תזרע את ארצך ואספת את תבואתה׃ ושית שנין תזרע ית ארעך ותכנוש
ית עללתה׃

תמליכון אותו׳ אף הוא ככלב או אינו אלא כלב כמשמעו ת״ל בנבלה או מכור לנכרי קו׳ לטרפה שמותרת בכל הנאות
ללמדך שהכלב בכבוד ממנו
אם כן מה ת״ל לכלב וגו׳ ללמדך הכתוב שאין הקב״ה מקפח שכר כל בריה שנ׳ ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו אמ׳
הקב״ה תנו לו שכרו׳ לא תשא שמע שוא׳ כתרגו׳ לא תקביל שימע דשקר אזהרה למקבל לשון הרע ולדיין שלא
ישמע דברי בעל דין עד שיבא בעל דין חבירו׳׳ אל תשת ידך עם רשע׳ הטוען את חבירו תביעת שקר שהבטיחו
להיות עדו להם׳ לא תהיה אחרי רבים לרעות׳ יש במקרא זה מדרשי חכמי ישראל אבל אין לשון המקרא מ׳
מיושב בהן על אפניו׳ מכאן דרשו שאין מטין לחובה בהכרעת דיין אחד וסוף המקרא דרשו אחרי רבים להטות
שאם יש שנים במחייבין יותר על המזכין הטה הדין על פיהם לחובה ובדיני נפשות בכתוב מדבר ואמצע המקרא
דרשו לא תענה על ריב על רב שאין חולקין על מופלא שבבית דין לפיכך מתחילין נפשות מן הצד לקטנים א׳
שבהם שואלין תחלה שיאמרו את דעתם׳ ולפי דברי רבותי כן פותרין המקרא לא תהיה אחרי רבים לרעת לחייב
מיתה בשביל דיין א׳ שירבו מחייבין על המזכין׳׳ ולא תענה על הרב לנטות מדבריו ולפי שהוא חסר יו״ד דרשו
כוכן׳׳ אחרי רבים להטות׳ ויש רבים שאתה נוטה אחריהם ואימתי בזמן שהם שנים המכריעין במחייבין יותר
מן המזכין במשמע שנ׳ לא תהיה אחרי רבים לרעת׳ שומע אני אבל היה עמהם לטובה מכאן אמרו דיני נפשות
מטין על פי אחד לזכות ועל פי ב׳ לחובה׳ ואונקלוס תרגם לא תתמנע מלאלפא מא דבעינך על דינא ולשון העבר׳
לפי התרגו׳ כך הוא כדרשו׳ לא תענה על ריב לנטות׳ אם ישאלך דבר למשפט לא תענה לנטות לצד אחד ולסלק
עצמך מן הריב אלא הוי דן אותו לאמתו ואני אומ׳ ליישבו על אפניו כפשוטו כך פתרונו לא תהיה אחרי רבים לרעת

אם ראית רשעים

ית עללתה: וסת סנין תזרע ארצך ותגמע גלתהא: והשביעת תשמטנה
ונטשתה ואכלו אביני עמך ויתרם תאכל חית השדה כן תעשה לכרמך
לזיתך: ושביעיתא תשמטנה ותרטשנה וייכלון מסכיני עמך. ושארהון
תיכול חית ברא כין תעביד לכרמך לזיתך: ופי אלסאבעה תסיבהא ותדרהא
ויאכל מנהא מסאכין קומך ופאצ̇להם יאכלה חיואן אלצחרי כדאך תצנע
בכרמך וזיתונך: ששת ימים תעשה מעשיך וביום השביעי תשבת למען
ינוח שורך וחמרך וינפש בן אמתך והגר: שתה יומין תעביד עובדך. וביומא
שביעאה תנוח בדיל דינוח תורך וחמרך. וישקוט בר אמתך וגיורא: סת
איאם תצנע צנאיעך ואליום אלסאבע תסבת לכי יסתריח תורך וחמארך ויקר
אבן אמתך ואלגריב ענדך: ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו ושם
אלהים אחרים לא תזכירו לא ישמע על פיך: ובכל דאמרית לכון תסתמרון
ושום טעות עממיא לא תדכרון לא ישתמע על פומכון: וגמיע מא קלת
לכם אחפצ̇ו ואסם מעבודאת אכר לא תדכרו ולא יסמע מן פאך: שלש
רגלים תחג לי בשנה: תלת זמנין תיחוג קדמי בשתא: תלאת מראר תחג
לי פי אלסנה: את חג המצות תשמר שבעת ימים תאכל מצות כאשר צויתך
למועד חדש האביב כי בו יצאת ממצרים ולא יראו פני ריקם: ית חגא
דפטיריא תטר שבעה יומין תיכול פטירא כמא דפקידתך לזמן ירחא
דאביבא ארי ביה נפקתא ממצרים ולא יתחזון קדמי ריקנין: חג אלפטיר
אחפצ̇ה סבעה איאם תאכל פטירא כמי אמרתך פי וקת שהר אלפריך לאן
פיה כרגת מן מצר ולא תחצ̇רו בין ידיי פרגא: וחג הקציר בכורי מעשיך
אשר תזרע בשדה וחג האסף בצאת השנה באספך את מעשיך מן השדה:

ויתרם ב' ויתרם תבלה את לומר שפירות שביעית אסורין בהנייה שאין דאויינות לאש:

אם ראית רשעים מטין משפט לא תאמר הואיל ורבים הם הנני נוטה אחריהם ולא תענה על ריב לנטות וגו' ואם ישאלך הנידון על אותו המשפט אל תענהו על הריב דבר הנוטה אחרי אלו רבים להטות את המשפט מאמתו אלא אמור את המשפט כאשר הוא וקולר יהא תלוי בצואר הרבים. לא תהדר לא תחלוק כבוד לזכותו בדין ולומר דל הוא אזכנו ואכבדנו. כי תראה חמור שנאך וגו' הדי משמש לשון דלמא שהוא מדרש לשונות שנאמרו כי וכה פתרונו שמא תראה חמורו רובץ תחת משאו. וחדלת מעזוב לו. בתמיה. עזוב תעזוב עמו. עזיבה זו לשון עזרה וכן עזור ועזוב וכן ויעזבו את ירושלם עד החומה. מלאוה עפר לעזור ולסייע את חוזק החומה. כיוצא בו כי תאמר בלבבך רבים הגוים האלה ממני וגו' שמא תאמר כן בתמיה. לא תירא מהם. ומדרשו כך דרשו רז"ל כי תראה וחדלת פעמים שאתה חודל ופעמים שאתה עוזר. הא כיצד זקן ואינו לפי כבודו וחדלת. או בהמת גוי ומשאו ישראל וחדלת. עזוב תעזוב עמו. לפרק המשא מלמעלה אבל מליטול משאו ממנו. אביונך. לשון אובה שהוא מדולדל ותאיב לכל טובה. ונקי וצדיק אל תהרג. מנין ליוצא מבית דין חייב ואמר א' יש לי ללמד עליו זכות שמחזירין אותו ת"ל ונקי וצדיק אל תהרג ואע"פ שאינו צדיק שלא נצטדק בבית דין מכל מקום נקי הוא מדין מיתה שהריי אתה יכול לזכותו. ומנין ליוצא מבית דין זכאי ואמר א' יש לי ללמד עליו חובה שאין מחזירין אותו לבית דין ת"ל וצדיק אל תהרוג וזה צדיק הוא שנצטדק בבית דין. כי לא אצדיק רשע אין עליך להחזירו כי לא אצדיקנו בדיני אם יצא מידך זכאי יש לי שלוחים הרבה להמיתו במיתה שנתחייב

כה' ושחדלא

תקף

ד כ הנה אנכי שלח מלאך לפניך לשמרך בדרך ולהביאך אל המקום אשר
הכינתי: הא אנא שלח מלאכא קדמך למטרך באורחא ולאעלותך לאתרא
דאתקינית: האנא באעת במלך בין ידיך יחפצך פי טריק ויאתי בך
מוצע אדי אעדדתה לך: השמר מפניו ושמע בקלו אל תמר בו כי לא
ישא לפשעכם כי שמי בקרבו: אסתמר מן קדמוהי וקביל למימריה לא
תסריב לקבליה ארי לא ישבוק לחוביכון ארי בשמי מימריה: פאחדרה
ואקבל אמרה ולא תכאלפה פאנה לא יצפח גרמכם ועלי אן אסמי מעה: כי אם
שמע תשמע בקלו ועשית כל אשר אדבר ואיבתי את איביך וצרתי את
צרריך: ארי אם קבלא תקביל למימריה ותעביד כל דאמליל ואסני ית סנאך
ואעיק לדמעיקין לך: פאנך אן קבלת אמרה וצנעת גמיע מא אקולה עאדית
מעאדיך וצאררת מצארריך: כי ילך מלאכי לפניך והביאך אל האמרי
והחתי והפרזי והכנעני החוי והיבוסי והכחדתיו: ארי יהך מלאכי קדמך
ויעילנך לאמוראי וחתאי ופרזאי וכנענאי חואי ויבוסאי ואשיצינון: ואדא
סאר מלכי בין ידיך וארכלך אלי אלאמוריין ואלחתיין ואלפרזיין ואלכנעניין ואל
חויין ואליבוסיין ואנחדתהם: לא תשתחוה לאלהיהם ולא תעבדם ולא תעשה
כמעשיהם כי הרס תהרסם ושבר תשבר מצבתיהם: לא תסגוד לטעותהון ולא
תפלחינין ולא תעביד כעובדיהון ארי פגרא תפגרנון ותברא תתבר קמתהון: לא
תסגד למעבודאתהם ולא תעבדהא ולא תעמל כאעמאלהם כל הדמהא
הדמא וכסר דכאכהם תכסירא: ועבדתם את יהוה אלהיכם וברך את
לחמך ואת מימיך והסרתי מחלה מקרבך: ותפלחון קדם יי אלהכון ויברך
ית מיכלך וית משתיך ואעדי מרעין בישין מבינך: ואעבדו אלה רבכם

ועבדתם את יי וברך את לחמך וגו׳ בטעם החכם מהר״ר שמול אן עזרא יצו׳ כנגד בלשון רבים ויצא בלשון יחיד שמיטינו שבענין התפלה טובים השנים מן האחד כי ברוב עם הדרת מלך ועבודה זו תפלה אחרם בענין המאכל לא יתקבצו לאכול אחד עם חבירו כי לא יספיק מזה דברתו בלשון ולרמוז על זה אפקירה בלשון יחיד ואמר וברך את לחמך וגו׳ עכ״ל

לא אעלה בקרבך״ אשר הכינותי אשר זמנתי לתת לכם זהו פשוטו׳ ומדרשו של המקום אשר הכינותי כבר מקומי ניכר כנגדו וזה א׳ מן המקראות שאומרי׳ שבית המקדש שלמעלה מכוון כנגד שלמטה״ אל תמר בו לשון המראה אשר ימרה את פיך״ כי לא ישא לפשעכם׳ אינו מלומד בכך שהוא מן הכת שאין חוטאין ועוד שהוא שליח ואינו עושה אלא שליחותו״ כי שמי בקרבו׳ מחזר לראש המקרא השמר מפניו כי שמי משותף בו ורבותי׳ אמרו זה מטטרון ששמו כשם רבו במטריא שדי״ וצרתי׳ בתרגו׳ ואעיק״ הרס תהרסם׳ לאותן אלהות״ מצבתיהם׳ אבנים שהן מציבין להשתחוות להם״ לא תהיה משכלה׳ אם תעשה רצוני״ משכלה׳ מפלת נפלים אוקוברת בניה קרויה משכלה״ והמותי׳ כמו והממתי ותרגו׳ ואשגיש וכן כל תיבה שסופה שלה בכפל אות אחרונה כשתהפוך לדבר בלשון פעלתי יש מקומות שנוטל אות הכפולה ומדגיש את האות ונוקדו במלאפום כגון והמותי מגזרת המסגר
שגלתו׳ וסבותי מגזרת וסבב בית אל״ דלותי מגזרת דללו וחרבו׳ שלכנים חקותיך מגזרת הקיל לב׳ אתמי רצוני מגזרת רבן שזב דלים׳ והמתרגם והמותי ואקטיל טועה הוא שאלו מגזרת מיתה היה הא שלו בפתח ולא היה שלו מורגש וכו׳ נקודה מלא פום אלא והמתי כגון והמיתה את העם הזה והתיו מורגשת לפי שהיא במקום שתי תוין האחת נשרשת לפי שאין מיתה בלא תיו והאחת משמשת כמו אמרתי חטאתי עשיתי וכן נתתי
התיו מורגשת

וְחַגָּא דְחַצְּדָא בִּכּוּרֵי עוּבָדָךְ דְתִזְרַע בַּחֲקְלָא וְחַגָּא דִכְנָשָׁא בְּמַפְּקָה דְשַׁתָּא
בְּמִכְנְשָׁךְ יָת עוּבָדָךְ מִן חַקְלָא׃ וחג אלחצאד בכור עמלך אלדי תזרעה פי אלצחרי וחג
אלגמע ענד כרות אלסנה ובמעד אעמאלך מן אלצחרי׃ שָׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָּל
זְכוּרְךָ אֶל פְּנֵי הָאָדֹן יְהוָה׃ תְּלָת זִמְנִין בְּשַׁתָּא יִתַּחֲזוֹן כָּל דְּכוּרָךְ קֳדָם רִבּוֹן
עָלְמַיָּא יְיָ׃ תלאת מראר פי אלסנה יחצר גמיע רגאלך בין ידי אלסייד אללה׃ לֹא
תִזְבַּח עַל חָמֵץ דַּם זִבְחִי וְלֹא יָלִין חֵלֶב חַגִּי עַד בֹּקֶר׃ לָא תִכּוֹס עַל חֲמִיעַ דַּם
פִּסְחִי וְלָא יְבִיתוּן בַּר מִן מַדְבְּחָא תַּרְבֵּי נִכְסַת חַגָּא עַד צַפְרָא׃ ולא [illegible] פסחי
עלי כמיר ולא תבית שחום חגי אלי אלגדאה׃ רֵאשִׁית בִּכּוּרֵי אַדְמָתְךָ תָּבִיא
בֵּית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא תְבַשֵּׁל גְּדִי בַּחֲלֵב אִמּוֹ׃ רֵישׁ בִּכּוּרֵי אַרְעָךְ תַּיְתֵי לְבֵית
מַקְדְּשָׁא דַיְיָ אֱלָהָךְ לָא תֵיכְלוּן בְּסַר בַּחֲלָב׃ ואויל בכור ארצך תאתי
בהא אלי בית אללה רבך ולא תאכל לחמא בלבן׃ פ

בה׃ ושחד לא תקח׃ אפי' לשפוט אמת וכל שכן כדי להטות הדין שהרי להטות את הדין כבר נאמ' לא
תטה משפט׃ יעור פקחים׃ אפי' חכם בתורה ונוטל שחד סוף שתיטרף דעתו עליו וישתכח תלמודו ויכהה
מאור עיניו׃ ויסלף׃ כתרגו' ומקלקל׃ דברי צדיקים׃ דברים המצודקים משפטי אמת וכן תרגו' פתגמין תריצין
שדיס׃ וגר לא תלחץ׃ בהרבה מקומות הזהירה התורה על הגר מפני שסורו רע׃ את נפש הגר׃ כמה קשה
לו כשלוחצין אותו׃ ואספת את תבואתה׃ לשון הכנסה לבית כמו ואספתו אל תוך ביתיך׃ תשמטנה׃ מעבודה
ונטשתה מאכילה אחר זמן הביעור׃ ד"א תשמטנה מעבודה גמורה כגון חרישה וזריעה׃ ונטשתה מלזבל
ומלקשקש׃ ויתרם תאכל חית השדה׃ להקיש מאכל אביון למאכל חיה׃ מה חיה אוכלת בלא מעשר אף
אביונים אוכלים בלא מעשר מכאן אמרו אין מעשר בשביעית׃ כן תעשה לכרמך׃ ותחלת המקרא בשדה
הלכן כמ' שאמור למעלה הימנו תזרע את ארצך׃ וביום השביעי תשבות׃ אף בשנה השביעית לא תעקר שבת
בראשית ממקומה שלא תאמ' הואיל וכל השנה קרויה שבת לא תנהוג שבת בראשית׃ למען ינוח שורך
וחמרך׃ תן לו ניח להתיר שיהא תולש ואוכל עשבים מן הקרקע או אינו אלא יחבשנו בתוך הבית אמרת אין זה
ניח אלא צער׃ בן אמתך׃ בעבד ערל הכת' מדבר׃ והגר׃ זה תושב׃ ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו׃ לעשות כל מצות
עשה באזהרה שכל שמירה שבתורה אזהרה היא במקום לאו׃ לא תזכירו׃ שלא יאמר לו שמור לי בצד עבודה זרה פלונית
או תעמוד עמי ביום עבודה זרה פלונית׃ ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו ~~לעשות כל מצות~~ ושם אלהים אחרים לא
תזכירו׃ ללמדך שעבודה זרה שקולה כנגד כל המצות כולן והנזהר בה כשומר את כולן׃ לא ישמע׃ מן הנכרי׃ על פיך
שלא תעשה שותפות עם הגוי וישבע לך בעבודה זרה שלו נמצאת שאתה גורם שיזכר על ידך׃ רגלים׃ פעמים וכן
כי הכיתני זה שלש רגלים׃ חדש האביב׃ שהתבואה מתמלאת בו באביה׃ אביב לשון אב בכור וראשון לבשל
פירות׃ ולא יראו פני ריקם׃ כשתבאו לראות פני ברגלים הביאו לי עולות׃ וחג הקציר׃ הוא חג שבועות׃ בכורי
מעשיך׃ שהוא זמן הבאת ביכורים ושתי הלחם הבאין בעצרת היו מתירין החדש למנחות ולהביא בכורים
למקדש שנ' וביום הבכורים וגו' וחג האסיף׃ הוא חג הסכות׃ באספך את מעשיך׃ שכל ימות החמה התבואה
מתיבשת בשדות ובחג אוספים אותה לבית מפני הגשמים׃ שלש פעמים וגו'׃ לפי שהענין מדבר בשביעית הוצרך
לומר שלא יתעקרו רגלים ממקומן׃ כל זכורך׃ הזכרים שבך׃ לא תזבח על חמץ וגו'׃ לא תשחט את הפסח בי"ד
בניסן עד שתבער החמץ׃ ולא ילין חלב חגי וגו'׃ חוץ למזבח׃ עד בקר׃ יכול אף על המערכה יפסל בלינה ת"ל
על מוקדה על המזבח כל הלילה׃ ולא ילין׃ אין לינה אלא בעמוד השחר שנ' עד בקר׃ אבל כל הלילה יכול להעלותו מן
הרצפה למזבח׃ ראשית בכורי אדמתך׃ אף השביעית חייבת בבכורים לכך נאמ' אף כאן בכורי אדמתך׃ כיצד
אדם נכנס לתוך שדהו ורואה תאנה שביכרה כורך עליה גמי לסימן ומקדישה׃ ואין בכורים אלא משבעה המינין האמורין
בתורה ארץ חטה ושעורה וגו'׃ לא תבשל גדי׃ אף עגל וכבש בכלל גדי שאין גדי אלא לשון [illegible] ולד רך חמה שאתה מוצא
בכמה מקומות בתורה שכת' גדי והוצרך לפרש אחריו עזים כגון אנכי אשלח גדי עזים [illegible] את עורות גדיי העזים
שני גדיי עזים ללמדך שכל מקום שנ' גדי סתם אף עגל וכבש במשמע ובג' מקומות נכתב בתורה א' לאיסור אכילה
וא' לאיסור הנאה וא' לאיסור בישול׃ הנה אנכי שלח מלאך׃ כאן נתבשרו שעתידים לחטא ושכינה אומרת להם כי

ויבארך פי טעאמך ושראבך ויזיל אלמראץ׳ ענך׃
לא תהיה משכלה ועקרה בארצך את מספר ימיך אמלא׃ לא תהי תכלא ועקרא
בארעך ית מנין יומך אשלים׃ לא תכון מתכלא ועאקר פי בלדך ו[illegible]
איאמך אכמלהא׃ את אימתי אשלח לפניך והמתי את כל העם אשר תבא בהם
ונתתי את כל איביך אליך ערף׃ ית אימתי אשלח קדמך ואשגיש ית כל עממיא דאת
עליל לאגחא קרבא בהון [illegible] ית כל בעלי דבבך קדמך מחזרי קדל׃ ואבעת
הייבתי בין ידיך ואגיס גמיע אלקום אלדין תציר אליהם ואגעל גמיע אעדאך בין ידיך
מדברין׃ ושלחתי את הצרעה לפניך וגרשה את החוי את הכנעני ואת החתי מלפניך׃
ואשלח ית ערעיתא קדמך ותתרך ית חוואי ית כנענאי וית חתאי מן קדמך׃ ואבעת
אלזנאבר בין ידיך פתטרד אלחויין ואלכנעניין ואלחתיין מן בין ידיך׃ לא אגרשנו
מפניך בשנה אחת פן תהיה הארץ שממה ורבה עליך חית השדה׃ לא
אתריכנון מן קדמך בשתא חדא דלמא תהי ארעא צדיא ותסגי עלך חית
ברא׃ לא אטרדהם מן בין ידיך פי סנה ואחדה כילא יציר אלבלד וחשא ויכתר
עליך חיואן אלצחרי׃ מעט מעט אגרשנו מפניך עד אשר תפרה ונחלת את
הארץ׃ זעיר זעיר אתריכנון מן קדמך עד דתסגי ותחסין ית ארעא׃ לכן
קלילא קלילא אטרדהם מן בין ידיך אלי אן תנמו ותחוז אלארץ׃ ושתי את
גבלך מים סוף ועד ים פלשתים וממדבר עד הנהר כי אתן בידכם את
ישבי הארץ וגרשתמו מפניך׃ ואשוי ית תחומך מימא דסוף ועד ימא
דפלשתאי ומדברא עד פרת ארי אמסר בידכון ית יתבי ארעא ותתריכנון
אלבר מן קדמך׃ ואגעל תכמך מן בחר אלקלזם אלי בחר פלסטין ומן אלבר אלי אלפראת
נאן אסלם פי איריכם סכאן אלבלד ותטרדהם מן בין ידיך׃ לא תכרת
להם ולאלהיהם ברית׃ לא תגזר להון ולטעותהון קים׃ לא תעהד מעהם

עשיתי וכן ונתתי התיו מורגשת שהיא באה במקום שתים לפי שהיה צריך [illegible] תוין שתים ליסוד כמו ביום
תת יי׳ מחת להים ה״א׳ והשליטי לשמוש״ עורף״ שינוסו מפניך ויהפכו לך ערפם״ הצרעה מין שרץ העוף
והיתה מכה אותם בעיניהם ומטילה בהם ארס והם מתים״ והצרעה לא עברה את הירדן והחתי והכנעני הם
ארץ סיחון ועוג לפיכך מכל ז׳ אומות לא מנה כאן אלא ג׳ וחוי אע״פ שהוא מעבר הירדן והלאה שנו רבותי
במסכת סוטה על שפת הירדן עמדה וזרקה בהם מרה״ שממה ריקנית מבני אדם לפי שאתם מעטואין [illegible]
בכם כדי למלאת אותה״ ורבה עליך ותרבה עליך״ עד אשר תפרה תרבה לשון פרי כמו פרו ורבו״ ושתי [illegible]
השתה והתיו מורגשת מפני שבאה תחת שתים שאין שיתה בלא תיו ובאחת לשמוש״ עד הנהר פרת וגרשתמו
ותגרשם״ כי תעבור [illegible] במקום אחד וכן בכמה מקומות תהו כמו אם תקריב מנחת
בכורים שהוא חובה״ ואל משה אמר׳ פרשה זו נאמרה קודם עשרת הדיברות בארבעה בסיון נאמר לו עלה״
ונגש משה לבדו אל הערפל״ ויבא משה ויספר לעם בוא ביום״ את כל דברי״ מצות פרישה והגבלה ״ואת
כל המשפטים ז׳ מצות שנצטוו בני נח ושבת וכבוד אב ואם ופרה אדומה ודינין שניתנו להם במרה״
שבע

ויכתב משה׳
מבראשית ועד
מתן תורה

ארץ כי תעבד ערדא: לא ישבו בארצך פן יחטיאו אתך לי ומע מעבודאתהם
את אלהיהם כי יהיה לך למוקש: לא יתבון בארעך דלמא יחייבון יתך קדמי ארי תפלח
ית טעותהון ארי יהי לך לתקלא: ולא יקימון פי בלדך לא יכטוכך לי כאן תעבד
מעבודאתהם פיכונו לך והקא:

ואל משה אמר עלה אל יהוה אתה ואהרן נדב ואביהוא ושבעים מזקני ישראל
והשתחויתם מרחק: ולמשה אמר סק לק יי את ואהרן נדב ואביהוא ושבעין
מסבי ישראל ותסגדון מרחיק: תם קל למוסי איצעד אלי אלה אנת והרון נדב ואביהוא
וסבעין מן שיוך בני אסר ואסגדו מן בעיד: ונגש משה לבדו אל יהוה והם
לא יגשו והעם לא יעלו עמו: ויתקרב משה בלחודוהי לקדם יי ואנון לא
יתקרבון ועמא לא יסקון עמיה: ויתקדם מוסי וחדה אלי אלה והם לא יתקדמון וא
קום לא יצעדו מעה: ויבא משה ויספר לעם את כל דברי יהוה ואת כל המשפטים
ויען כל העם קול אחד ויאמרו כל הדברים אשר דבר יהוה נעשה: ואתא משה ואשתעי
לעמא ית כל פתגמיא דיי וית כל דיניא ואתיב כל עמא קלא חד ואמרו כל
פתגמיא דמליל יי נעביד: פגא מוסי וקץ עלי אלקום גמיע כלאם אלה
וגמיע אלאחכאם פאגאבה גמיע אלקום בצות ואחד וקאלו גמיע אלכלאם אלדי
אמר אלה בה נצנעה: ויכתב משה את כל דברי יהוה וישכם בבקר ויבן מזבח
תחת ההר ושתים עשרה מצבה לשנים עשר שבטי ישראל: וכתב משה
ית כל פתגמיא דיי ואקדים בצפרא ובנא מדבחא בשיפולי טורא
ותרתא עסרי קמן לתרי עסר שבטיא דישראל: פכתב מוסי גמיע כלאם
אלה ואדלג באלגדאה ובנא מדבחא תחת אלגבל ואתני עשר דכה באיזא
אתני עשר אסבאט אסר: וישלח את נערי בני ישראל ויעלו עלת ויזבחו
זבחים שלמים ליהוה פרים: ושלח ית בוכרי בני ישראל ואסיקו עלון

ויכתב משה מבראשית ועד מתן תורה וכתב מצות שנצטוו במרה" וישכם בבקר בחמשה בסיון" את נערי הבכורות
ויקח משה חצי הדם מי חלקו מלאך בא וחלקו" באגנות שתי אגנות א לחצי דם עולה וא לחצי דם שלמים להזות אותם
על העם ומכאן למדו רבותי שנכנסו אבותינו לברית מילה וטבילה והזאת דמים שאין הזאה בלא טבילה" ספר הברית
מבראשית ועד מתן תורה ומצות שנצטוו במרה" ויזרק שטן הזאה ותרגו' וזריק על מדבחא לכפרא על עמא"
ויראו את אלהי ישראל נסתכלו והציצו ונתחייבו מיתה אלא שלא רצה הקב"ה לערבב שמחת התורה והמתין לנדב ואביהוא
עד יום חנכת המשכן ולזקנים עד ויהי העם כמתאננים ותבער בם אש יי ותאכל בקצה המחנה בקצינים שבמחנה
כמעשה לבנת הספיר היא היתה לפניו בשעת השעבוד לזכור צרתן של ישראל שהיו משועבדין במעשה לבנים
וכעצם השמים לטהר משנגאלו היה אור וחדוה לפניו" וכעצם כתרגו' לשון מראה לטוהר לשון ברור וצלול"
ואל אציליה אלו נדב ואביהוא והזקנים לא שלח ידו מכלל שהיו ראויים להשתלח בהם יד" ויחזו את האלהים היו
מסתכלין בו בלב גס מתוך אכילה ושתייה כך מדרש תנחומא ואונקלוס לא תרגם כן" אצילי לשון גדולים כמו ומאציליה
קראתיך ויאצל מן הרוח שעל משה" ויאמר יי אל משה לאחר מתן תורה" עלה אלי ההרה והיה שם ארבעים יום" את
לוחות האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי להורותם כל תרי"ג מצות בכלל עשרת הדברות הן ורבי
מצות

סעריה כירע באזהרות

ונכיסו נכסת קדשין קדם יי תורין: ובעת בכור בני אסר פקרבו צוא עדא ודבאיח
ודבאיח סלאמה ללה מן אלבקר: ויקח משה חצי הדם וישם באגנת וחצי הדם
זרק על המזבח: ונסיב משה פלגות דמא ושוי במזרקיא ופלגות דמא זרק
על מדבחא: פאכד מוסי בעץ אלדם וגעלה פי אגאנין ו... נצה צב... ה
עלי אלמדבח: ויקח ספר הברית ויקרא באזני העם ויאמרו כל אשר
דבר יהוה נעשה ונשמע: ונסיב ספרא דקימא וקרא קדם עמא ואמרו
כל דמליל יי נעביד ונקביל: ואכד כתאב אלעהד וקראה עלי אלקום וקאלו
גמיע מא אמר אללה נצנעה ונקבלה: ויקח משה את הדם ויזרק על העם
ויאמר הנה דם הברית אשר כרת יהוה עמכם על כל הדברים האלה:
ונסיב משה ית דמא ודרק על מדבחא לכפרא על עמא ואמר הא דמא
דקימא דגזר יי עמכון על כל פתגמיא האלין: ואכד מוסי מן אלדם ורשה
עלי אלקום וקאל הדא דם אלעהד אלדי עהדה אללה מעכם עלי גמיע הדה אלאחכאם:
ויעל משה ואהרן נדב ואביהוא ושבעים מזקני ישראל: וסליק משה
ואהרן נדב ואביהוא ושבעין מסבי ישראל: תם צעד מוסי והרון נדב
ואביהוא וסבעין מן שיוך בני אסר: ויראו את אלהי ישראל ותחת רגליו
כמעשה לבנת הספיר וכעצם השמים לטהר: וחזו ית יקר אלהא דישראל
ותחות כרסי יקריה כעובד אבן טבא וכמחזי שמיא לברירו: פנצרו נור
אלאה אסר ומן דונה כצנעה ביאץ אלמהא וכדאת אלסמא פי אלנקא: ואל אצילי
בני ישראל לא שלח ידו ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו: ולרברבי בני
ישראל לא הוה נזקא וחזו ית יקרא דיי והוו חדן בקרבניהון דאתקבלו
... כאלו אכלין ושתן: ועלי נקבא בני אסר לם יבעת אפתה פנצרו
נור אללה פעאשו ואכלו ושרבו:

ממדיה פירש באזהרות שייסד לכל דבור ודבור מצות התלויות בו: ויקם משה ויהושע משרתו לא ידעתי מה
טיבו של יהושע כאן ואומר אני שהיה התלמיד מלוה לרבו עד מקום הגבלת תחומי ההר שאינו רשאי לילך
משם והלאה ומשם ויעל משה לבדו אל הר האלהים ויהושע נטה שם אהלו ונתעכב שם כל מ׳ יום שכן מצינו
כשירד משה וישמע יהושע את קול העם ברעה למדנו שלא היה יהושע עמהם: ואל הזקנים אמר
בצאתו מן המחנה: שבו לנו בזה ויהיו עכבו כאן עם שאר העם במחנה להיות נכונים לשפוט כל איש
דינו: חור בנה של מרים היה ואביו כלב בן יפנה שנ׳ ויקח לו כלב את אפרת ותלד לו את חור אפרת
זו מרים כדאית בסוטה: מי בעל דברים מי שיש לו דין: ויכסהו הענן רבותי חולקים בדבר יש אומרים א׳
אומרים אלו ו׳ ימים שמראש חדש: ויכסהו הענן להר ויקרא אל משה ביום השביעי לומר עשרת הדברות והם היו
בתחלת ארבעים יום שעלה משה לקבל לוחות וללמדך שכל הנכנס למחנה שכינה טעון פרישה שבעה
ימים: בתוך הענן ענן זה כמו עשן ונעשה לו הקב״ה שביל בתוכו: תשל׳ פ׳ ואלה המשפטים בעה בה
דרן ויבא משה בתוך הענן כשעלה משה לרקיע לקבל תורה באתה
ענן ורבצה לפניו ולא היה יודע אם לרכוב עליה אם לאחוז בה מיד פתחה שנפיה ונכנס משה לתוכה
שנ׳ ויבא משה בתוך הענן והיה מהלך בה עד שהגיע לוילון כנגד בו סמוך המלאך שהוא ממונה על שעיר והם

אלפים מלאכי

ויאמר יהוה אל משה עלה אלי ההרה והיה שם ואתנה לך את לחת
האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי להורתם: ואמר יי למשה סק לקדמי לטורא
והוי תמן ואתין לך ית לוחי אבנא ואוריתא ותפקידתא דכתבית לאלופיהון:
תם קאל אללה למוסי אצעד אלי אלי אלגבל וקם תם אעטיך לוחי אלגוהר
ואלתוראה ואלוציאה אלתי כתבתהא לאדלהם בהא: ויקם משה ויהושע
משרתו ויעל משה אל הר האלהים: וקם משה ויהושע משומשנה וסליק
משה לטורא דאתגלי עלוהי יקרא דיי: פקאם מוסי ויהושע כאדמה
וצעד מוסי אלי גבל אללה: ואל הזקנים אמר שבו לנו בזה עד אשר נשוב
אליכם והנה אהרן וחור עמכם מי בעל דברים יגש אלהם: ולסביא אמר
אוריכו לנא הכא עד דנתוב לותכון והא אהרן וחור עמכון מן דאית ליה
דינא יתקרב לקדמיהון: וקאל לל שיוך אגלסו לנא ההנא אלי אן נרגע
אליכם והודי הרון וחור מעכם מן כאן לה אמר יתקדם אליהם: ויעל משה
אל ההר ויכס הענן את ההר: וסליק משה לטורא וחפא ענגא ית טורא:
וצעד מוסי אלי אלגבל פגטא אלגמאם אלגבל: וישכן כבוד יהוה על הר סיני מפטיר
ויכסהו הענן ששת ימים ויקרא אל משה ביום השביעי מתוך הענן
ושרא יקרא דיי על טורא דסיני וחפהי ענגא שתה יומין וקרא למשה
ביומא שביעאה מגו ענגא: וסכן נור אללה עלי גבל סיני וגטאה אלגמאם
סתה איאם ודעא במוסי פי אליום אלסאבע מן וסט אלגמאם: ומראה כבוד
יהוה כאש אכלת בראש ההר לעיני בני ישראל: וחיזו יקרא דיי כאשא
אישא אכלא בריש טורא לעיני בני ישראל: וכאן רויא נור אללה כנאר
אכלה פי ראס אלגבל בחצרת בני אסר: ויבא משה בתוך הענן ויעל אל ההר
ויהי משה בהר ארבעים יום וארבעים לילה: ועל משה בגו ענגא וסליק לטורא

אפים מלאכי הכלה שהן על שערי רקיע בעד בו במטה ואמ״לו מה לך במקום קדושי עליונים ממקום טנופות
באת מה לך במקום טהרה ילוד אשה אתה מה לך במקום אש אמ״לו אני משה בן עמרם שבאתי לקבל תורה
לישראל כיון שלא הניחו הכהו פצוע אחר ואברו מלפניו והיה משה מהלך ברקיע כאדם שמהלך בארץ עד שהגיע
מקום הדרניאל אמרו עליו של הדרניאל שהוא גבוה מחבירו ה׳ רבוא פרסאות וכל דבור ודבור שהוא יוצא מפיו
יוצאין ממנו יב׳ אפים ברקים שלא שלהבת כיון שראה את משה בשרבו ואמ״לו מה לך במקום קדושי עליונים
כיון ששמע משה נבהל מפניו וזלגו עיניו דמעות וביקש ליפול מן הענן באותה שעה נתגוללו רחמיו של הב״ה
עליו ואמ׳ להדרניאל דעו מימיכם אנשי מריבה אתם בשבקשתי לבראות אדם [illegible] עשיתם קטיגור לפני ואמרתם
מה אנוש כי תזכרנו ולא עזבתם אותי עד ששרפתי מכם כתות [illegible] שכעת אתם עומדים לקטרג ואין אתם
מניחין לי לתן תורה לישראל שאלמלי אין ישראל אין לי דירה לא לי [illegible] ברקיע שנ׳ אם לא בריתי יומם ולילה חקות
שמים וארץ לא שמתי כיון ששמע הדרניאל עמד בתחנונים [illegible] הב״ה ואמ׳ רבונו של עולם וידוע לפניך שלא ידעתי
בקשתך שכבר שידעתי בו במהרה אני אהיה לו שליח והולך לפניו [illegible] לפני רבו והיה הדרניאל מהלך לפניו עד
שהגיע אצל סנדלפון כיון שהגיע אמ״לו הדרניאל למשה [illegible] כשות להלך מפני אש של סנדלפון כיון שראה

משה פלויפין
נבהל ונחפז
וזלגו

ויהי משה בטורא ארבעין יממין וארבעין לילון: ודכ׳ל מוסי פי וסט אלגמאם
למא צעד אלי אלג׳בל ואקאם פיה ארבעין יומא וארבעין לילה: ק״ח פסו׳ סימ׳ עזיאל

וידבר יהוה אל משה לאמר: ומליל יי׳ עם משה למימר: תם כלם אלה מוסי
תכלימא: דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו
לבו תקחו את תרומתי: מליל עם בני ישראל ויפרשון קדמי אפרשותא מן
כל גבר דיתרעי לביה תסבון ית אפרשותי: מר בני אסראיל אן יאכ׳דו לי
רפיעה מן כל רג׳ל תסכ׳ו נפסה כ׳דו רפיעתי: וזאת התרומה אשר תקחו
מאתם זהב וכסף ונחשת: ודא אפרשותא דתסבון מנהון דהבא וכספא
ונחשא: והדה אלרפיעה אלתי תאכ׳דונהא מנהם דהב וורק ונחאס: ותכלת
וארגמן ותולעת שני ושש ועזים: ותכלא וארגונא וצבע זהורי ובוץ ומעזי:
ואסמאנג׳ון וארג׳ואן וצבג׳ קרמז ועשר ומרעזא: וערת אילים מאדמים
וערת תחשים ועצי שטים: ומשכי דדכרי מסמקי: ומשכי ססגונא ואעי
שטין: וגלוד כבאש אדים. וגלוד דארש וכשב אלסנט: שמן למאר בשמים
לשמן המשחה ולקטרת הסמים: משחא לאנהרותא בסמיא למשח רבותא.
ולקטרת בסמיא: ודהן ללאצאה ואטיאב לדהן אלמסח ולבכור אלעמוד: אבני
שהם ואבני מלואים לאפד ולחשן: אבני בורלא ואבני אשלמותא לשקעה
באיפודא ובחשנא: וחג׳ארה בלור וחג׳ארה נצאבלה צדרה וללברנס: ועשו
לי מקדש ושכנתי בתוכם: ויעבדון קדמי מקדש ואשרי שכינתי ביניהון: ושכנתי רמז לבית ראשון שעמד ת״י שנה׳
ויצנעו לי מן כמי׳ דאך מקדסא. אסכן נורי פימא בינהם: ככל אשר אני מראה
אותך את תבנית המשכן ואת תבנית כל כליו וכן תעשו: ככל דאנא מחזי
יתך ית דמות משכנא וית דמות כל מנוהי. וכין תעבדון: כגמיע מא אנא מריך.
מן שכל אלמסכן ושכל גמיע אניתה. כדאך תצנעו: ועשו ארון
עצי שטים אמתים וחצי ארכו ואמה וחצי רחבו ואמה וחצי קמתו: ויעבדון

ארון בבו׳ תנכר׳ ולכך כתי׳ בשלחן ועשית זר לו׳ שכתר תורה עולה על כוליהן׳

מעה סלדיפון נבהל ונחפז ודלגו עיניו דמעות וביקש ליפול מן הענן אולי הב״ה שריחף עליו ודכתיו ויעכן כבוד יי׳ על הר סיני ויכסהו הענן לכך נאמר: ויבא משה בתוך הענן׳ ע״כ

ויקחו לי תרומה׳ לי לשמי׳ תרומה הפרשה יפרישו לי ממומנם נדבה׳ ידבנו לבו׳ לשון נדבה והוא לשון רצון טוב נייענטבלעד׳ תקחו את תרומתי׳ אמרו רבותי׳ שלש תרומות אמורות כאן א׳ תרומת בקע לגלגלת שנעשו מהן האדנים כמו שמפורש באלה פקודי׳ וא׳ תרומת המזבח בקע לגלגלת לקופות לקנות מהן קרבנות צבור׳ וא׳ תרומת המשכן נדבת כל א׳ וא׳ ש נתנדבו שלש עשרה דברים האמורים בענין כולם הוצרכו למלאכת המשכן ולבגדי כהונה כשתדקדק בהם׳ זהב וכסף ונחשת וגו׳ כולם באו בנדבה איש איש מה שנדבו לבו חוץ מן הכסף שבא בשוה מחצית השקל לכל א׳ ולא מצינו בכל מלאכת המשכן שהוצרך שם כסף יותר׳ ש׳ וכסף פקודי העדה וגו׳ ושאר הכסף הבא שם בנדבה עשאוהו לכלי שרת׳ תכלת׳ צמר צבוע בדם חלזון וצבעו ירוק׳ וארגמן׳ צמר צבוע ממין צבע ששמו ארגמן׳ ושש הוא פשתן׳ ועזים׳ נוצה של עזים לכך תרגם אונקלוס ומעזי הבא מן העזים ולא עזים עצמן שתרגו׳ של עזים עזיא׳ מאדמים׳ צבועות היו אדום לאחר שיבורן׳ תחשים׳ מין חיה ולא היתה אלא לשעה והרבה גוונים היו לה

בקע לגלגלת

לכך מתורגם ססגונא

ארונא דאעי שטין תרתין אמין ופלגא ארכיה ואמתא ופלגא פתייה ואמתא
ופלגא רומיה: ויצנעון צנדוקא מן כשב אלסנט דראעין ונצף טולה ודראע ונצף
ערצה ודראע ונצף סמכה: וצפית אתו זהב טהור מבית ומחוץ תצפנו ועשית
עליו זר זהב סביב: ותחפי יתיה דהב דכי מגיו ומברא תחפיניה ותעביד עלוהי
זיר דדהב סחור סחור: ונשה בדהב כאלץ מן דאכל ומן כארג ואצנע עליה זינא
מן דהב מסתדירא: ויצקת לו ארבע טבעת זהב ונתתה על ארבע פעמתיו
ושתי טבעות על צלעו האחת ושתי טבעת על צלעו השנית: ותתיך ליה
ארבע עזקן דדהב ותתין על ארבע זויתיה ותרתין עזקן על סטריה חד
ותרתין עזקן על סטריה תנינא: ותצבג לה ארבע חלק מן דהב ואגעלהא
פי ארבע נואחיה חלקתין פי גאנבה אלואחד וחלקתין פי גאנבה אלתאני: ועשית
בדי עצי שטים וצפית אתם זהב: ותעביד אריחי דאעי שטין ותחפי יתהון
דהבא: ואצנע דהוקא מן כשב אלסנט ונשהא בדהב: והבאת את הבדים
בטבעת על צלעת הארן לשאת את הארן בהם: ותעיל ית אריחיא בעזקתא
על סטרי ארונא למטל ית ארונא בהון: ואדכל אלדהוק פי אלחלק אלתי פי גואנב
אלצנדוק ליחמל בהא: בטבעת הארן יהיו הבדים לא יסרו ממנו: בעזקת
ארונא יהון אריחיא לא יעדון מניה: ותקים אלדהוק פי חלק אלצנדוק לא תזול
מנה: ונתת אל הארן את העדת אשר אתן אליך: ותתן בארונא ית סהדותא
דאתין לך: ואגעל פי אלצנדוק אלשהאדה אלתי אעטיכהא: ועשית כפרת זהב
טהור אמתים וחצי ארכה ואמה וחצי רחבה: ותעביד כפרתא דדהב דכי תרתין

וצפית אתו זהב טהור מבית ומחוץ אמר ר' רבא כל ת״ח שאין תוכו כברו אינו ת״ח אלא דברים של[?] ומה ארון שאינו לא שומע ולא מדבר ולא יודע מה בתוכו אמרה תורה מבית ומחוץ תצפנו שיהא תוכו כברו ת״ח שהוא רואה ושומע ויודע מה בתוכו ודרן על השערה על אחת שצריך שיהא תוכו כברו וכי מאחר שהוא מצופה מבית ומחוץ עץ למה לי לומר לך אלא לומר שצריך אין שבח לת״ח שלא שבחן שכובשין יצרן יתר וכן הוא אומר ומושל ברוחו מלוכד עיר ותנן איזה גבור הכובש את יצרו עכ״ל

לכך מתורגם ססגונא ששש ומתפאר בגווניו שלו. ועצי שטים. ומאין היו להם במדבר פירש רבי תנחומא יעקב אבינו צפה ברוח הקדש שעתידין ישראל לבנות משכן במדבר והביא ארזים למצרים ונטעם וצוה לבניו ליטלם עמהם כשיצאו ממצרים. שמן למאור. שמן זית זך להעלות נר תמיד. בשמים לשמן המשחה. שנעשה למשוח כלי המשכן והמשכן לקדשו והוצרכו לו בשמים כמו שמפורש בכי תשא. ולקטרת הסמים שהיו מקטירין בכל בקר וערב כמו שמפורש בואתה תצוה. ולשון קטרת העלאת קיטור ותימרות עשן. אבני שהם. שתים הוצרכו שם לצורך האפוד האמור בואתה תצוה. מלואים. על שעושין להם בזהב מושב כמין גומא ונותנים האבן שם למלאות הגומא קרויים אבני מלואים ומקום המושב קרוי משבצת. לאפד ולחשן. אבני השהם לאפד ואבני המלואים לחשן. וחשן ואפד מפורשים בואתה תצוה והם מין תכשיט. ועשו לי מקדש. ועשו לשמי בית קדושה. ככל אשר אני מראה אותך. כאן את תבנית המשכן. המקרא הזה מחובר למקרא שלמעלה הימנו ועשו לי מקדש ככל אשר אני מראה אותך. וכן תעשו לדורות אם יאבד אחד מן הכלים או כשתעשו לי כלי בית עולמים כגון שלחנות מנורות וכיורות ומכונות שעשה שלמה כתבנית זו תעשו אותם. ואם לא היה המקרא מחובר למעלה הימנו לא היה לו לכתוב וכן תעשו והיה מדבר על עשיית אהל מועד וכליו. ועשו ארון. כמין ארונות שעושין בלא רגלים עשויין כמין ארגז שקורין אישקרי״ן יושב על שוליו. מבית ומחוץ תצפנו. שלשה ארונות עשה בצלאל שנים של זהב ואחד של עץ ארבע כתלים ושולים לכל אחד ופתוחים מלמעלה. נתן של עץ בתוך של זהב ושל זהב בתוך של עץ וחיפה שפתו העליונה בזהב נמצא מצופה מבית ומחוץ. זר זהב. כמין כתר מוקף לו סביב למעלה משפתו שעשה הארון החיצון גבוה מן הפנימי עד שעלה למול עובי הכפרת ולמעלה הימנו משהו וכשהכפרת שוכב על עובי הכתלים עולה הזר למעלה מכל עובי הכפרת והוא סימן לכתר תורה. ויצקת. לשון התכה כתרגומו. פעמתיו. כתרגומו זויתיה ובזויות העליונות סמוך לכפרת היו נותנים שתים מכאן ושתים מכאן לרחבו של ארון והבדים נתונים בהם וארכו של ארון מפסיק בין הבדים אמתים וחצי בין בד לבד שיהיו שני בני אדם הנושאין את הארון מהלכין
ביניהן וכן מפורש

אמין ופלגא ארכה׃ ואמתא ופלגא פתיה׃ ואצנע גשאא מן דהב כאלץ דראעין
ונצף טולה ׃ ודראע ונצף ערצ׳ה׃ ועשית שנים כרובים זהב מקשה תעשה
אתם משני קצות הכפרת׃ ותעביד תרין כרובין דדהב נגיד תעביד יתהון
מתרין סטרי כפרתא׃ ואצנע כרובין מן דהב מצמתין תצנעהמא מן טרפי
אלגשא׃ ועשה כרוב אחד מקצה מזה וכרוב אחד מקצה מזה מן הכפרת
תעשו את הכרבים על שני קצותיו׃ ועביד כרובא חד מסטרא מכא
וכרובא חד מסטרא מכא מן כפרתא תעבדון ית כרוביא על תרין סטרוהי׃
ואצנע כרובא מן הדי אלטרף וכרובא מן הדי אלטרף מן נפס אלגשא תצנע
אלכרובין מן טרפיה׃ והיו הכרבים פרשי כנפים למעלה סככים בכנפיהם
על הכפרת ופניהם איש אל אחיו אל הכפרת יהיו פני הכרבים׃ ויהון
כרוביא פריסין גדפיהון לעילא מטלין בגדפיהון על כפרתא ואפיהון חד
לקביל חד לקביל כפרתא יהון אפי כרוביא׃ ויכונאן אלכרובין באסטין
אגנחתהמא אלי פוק ומצללין בהא עלי אלגשא וגוההמא ואחד אלי אכיה פ
ואלי אלגשא תכון וגוההמא׃ ונתת את הכפרת על הארן מלמעלה ואל הארן
תתן את העדת אשר אתן אליך׃ ותתין ית כפרתא על ארונא מלעילא ובארונא
תתין ית סהדותא דאתין לך׃ ואגעל אלגשא עלי אלצנדוק מן פוק בעד מא
תגעל פי אלצנדוק אלשהאדה אלתי אעטיכהא׃ ונועדתי לך שם ודברתי אתך
מעל הכפרת מבין שני הכרבים אשר על ארון העדת את כל אשר אצוה
אותך אל בני ישראל׃ ואזמין מימרי לך תמן ואמליל עמך מעלוי כפרתא

כיצד וכן מפורש במנחות בפרק שתי הלחם״ ושתי טבעות על צלעו האחת׳ הן הן ארבע טבעות שבתחלת המקרא ופירש
לך היכן היו והוא״ו זו יתירה היא ופתרונו כמו שתי טבעות ויש לך ליישבה כן ושתים מן הטבעות האלו על צלעו האחד׃ צלע׳
צד׳ בדי׳ מוטות״ לא יסורו ממנו׳ לעולם״ ונתת אל הארון׳ כמו בארון״ העדות׳ התורה שהיא לעדות ביני וביניכם
שצויתי אתכם מצות הכתובות בה״ כפרת׳ כסוי על הארון שהיה פתוח מלמעלה ומניחו עליו כמין דף״ אמתים
וחצי ארכה׳ כארכו שלארון ורחבה כרחבו שלארון ומונחת על עובי הכתלים ארבעתן ואע״פ שלא נתן
שיעור לעביה פירשו רבותי׳ שהיה עביה טפח״ כרובים׳ דמות פרצוף תינוק להם״ מקשה תעשה׳ שלא תעשם
בפני עצמן ותחברם בראשי הכפרת לאחר עשייתם כמעשה צורפים שקורין שולדי״ץ לא הטיל זהב הרבה
בתחלת עשיית הכפרת והכה בפטיש ובקורנס באמצע וראשין בולטין למעלה וצייר הכרובים בבליטת
קצותיו״ מקשה׳ בטודי״ץ בלעז כמו דא לדא נקשן״ קצות הכפרת׳ ראשי הכפרת״ ועשה כרוב אחד מקצה׳ שלא
תאמר שנים כרובים לכל קצה וקצה לכך הוצרך לפרש כרוב אחד מקצה מזה״ מן הכפרת׳ עצמה תעשו את
הכרובים זהו פירושו שלמקשה תעשה אותם שלא תעשם בפני עצמם ותחברם לכפרת״ פורשי כנפים׳ שלא
תעשה כנפיהם שוכבים אלא פרושים וגבוהים למעלה אצל ראשיהם שיהא י׳ טפחים בחלל שבין הכנפים לכפרת
כדאיתא בסוכה״ אל הארון תתן את העדות׳ לא ידעתי למה נכפל שהרי כבר נאמ׳ ונתת אל הארון את העדות׳
ויש לומ׳ שבא ללמד שבעודו ארון לבדו בלא כפרת יתן תחלה העדות לתוכו ואחר כך יתן הכפרת עליו׳ וכן מצינו כשהקים
את המשכן נאמ׳ ויתן את העדות אל הארון ואחר כך ויתן את הכפרת על הארון מלמעלה״ ונועדתי׳
כשאקבע מועד לך לדבר עמך אותו מקום אקבע למועד שאבוא שם לדבר אליך״ ודברתי אתך מעל הכפרת׳
ובמקו׳ אחר הוא אומר וידבר ה׳ אליו מאהל מועד לאמר זה המשכן מחוץ לפרכת נמצאו שני כתובים מכחישים זה את
זה בא הכתוב השלישי והכריע ביניהן ובבא משה אל אהל מועד וישמע את הקול מדבר אליו מעל הכפרת וכו׳

מטה קיה
נכנס למשכן

מבין תרין כרוביא דעל ארונא דסהדותא ית כל דאפקיד יתך לות בני ישראל׃
פאחצרך הנאך ו... באטבך מן פוק אלגשא מן בין אלכרובין אלדי עלי צנדוק
אלשהאדה גמיע מא אמרך בה אלי בני אסראיל׃
ועשית שלחן עצי שטים אמתים ארכו ואמה רחבו ואמה
וחצי קמתו׃ ותעביד פתורא דאעי שטין תרתין אמין אורכיה ואמתא פותייה
ואמתא ופלגא רומיה׃ ואצנע מאידה מן כשב אלסנט דראעין טולהא
וד'ראע ערצ'הא וד'ראע ונצף סמכהא׃ וצפית אתו זהב טהור ועשית
לו זר זהב סביב׃ ותחפי יתיה דהב דכי ותעביד ליה זיר דדהב סחור סחור׃
ואגשהא בד'הב כאלץ ואצנע להא זיגא מן דהב מסתדירא׃ ועשית לו
מסגרת טפח סביב ועשית זר זהב למסגרתו סביב׃ ותעביד ליה גדנפא רומיה
פושכא סחור סחור ותעביד זיר דדהב לגדנפיה סחור סחור׃ ואצנע להא
חאפה מקדאר קבצ'ה מסתדירא ואצנע זיגא מן דהב לחאפתהא מסתדירא׃
ועשית לו ארבע טבעת זהב ונתת את הטבעת על ארבע הפאת אשר
לארבע רגליו׃ ותעביד ליה ארבע עזקן דדהב ותתן ית עזקתא על
ארבע זויתא דלארבע רגלוהי׃ ואצנע להא ארבע חלק מן דהב ואגעל
אלחלק פי ארבע אלזואיא אלתי באזא ארבע ארגלהא׃ לעמת המסגרת
תהיין הטבעת לבתים לבדים לשאת את השלחן׃ לקביל גדנפא יהוין
עזקתא לאתרא לאריחיא למטל ית פתורא׃ אמאם אלחאפה תכון אלחלק
מכאנא לאלדהוק לתחמל בהא׃ ועשית את הבדים עצי שטים וצפית
אתם זהב ונשא בם את השלחן׃ ותעביד ית אריחיא דאעי שטין ותחפי

משה היה נכנס למשכן וכיון שבא בתוך הפתח קול יורד מן השמים לבין הכרובים ומשם יוצא ונשמע למשה ב
באהל מועד׃ את כל אשר אצוה אותך אל בני ישראל׃ הרי ואו זו יתירה וטפלה וכמוה הרבה במקרא וכה תפתר ואת
אשר אדבר עמך שם את אשר אדבר אותך אל בני ישראל הוא׃ קומתו׃ גובה רגליו עם עובי השלחן׃ זר זהב סימן
לכתר מלכות שהשולחן שם עושר וגדולה כמו שאומרין שלחן מלכים׃ מסגרת׃ כתרגו׳ גדנפא ונחלקו חכמי
ישראל בדבר יש אומרי׳ למעלה היתה סביב לשלחן כמו לבזבזין שבשפת שלחן שרים׃ ויא למטה היתה תקועה
מרגל לרגל בארבע רוחות השלחן ודף השלחן שוכב על אותה מסגרת׃ ועשית זר זהב׃ הוא זר האמור
למעלה ופירש לך כאן שעל המסגרת היתה׃ לעמת המסגרת תהיין הטבעות׃ ברגלים תקועות כנגד ראשי
המסגרת׃ לבתים לבדים׃ אותן טבעות יהיו לבתים להכנס בהן הבדים׃ לבתים׃ לצורך בתים׃ לבדים׃ כתרגו׳
אתרא לאריחיא׃ ונשא בם׃ לשון נפעל יהי נשא בם את השלחן׃ ועשית קערותיו וכפותיו׃ קערותיו זה דפוס
שהיה עשוי כדפוס הלחם והלחם היה עשוי כמין תיבה פרוצה משתי רוחותיה שולים לו למטה וכופל מכאן
ומכאן כלפי מעלה כמין כותלים ולכך קרוי לחם הפנים שיש לו פנים רואין לכאן ולכאן לצדי הבית מזה
ומזה נותן ארכו לרחבו של שלחן וכותליו זקופין כנגד שפות השלחן והיה עשוי לו דפוס זהב ודפוס ברזל
בשל ברזל הוא נאפה וכשמוציאו מן התנור נותנו בשל זהב עד למחר בשבת שמסדרו על השלחן ואותו
דפוס קרוי קערה׃ כפותיו׃ בזיכין שנותנין בהן לבונה שתים היו לשני קומצי לבונה שנותנין על שני המערכות
שנ׳ ונתתה על המערכת לבונה זכה׃ וקשותיו׃ הן כמין חצאי קנים חלולים הנסדרין לארכן דוגמתן עשה

שלזהב ומסדר עליו

יתהון דהבא ויהון נטלין בהון ית פתורא · ותצנע אלדהוק מן כשב אלסנט וגשהא
בדהב· לתחמל בהא אלמאידה: וְעָשִׂיתָ קְּעָרֹתָיו וְכַפֹּתָיו וּקְשׂוֹתָיו וּמְנַקִּיֹּתָיו
אֲשֶׁר יֻסַּךְ בָּהֵן זָהָב טָהוֹר תַּעֲשֶׂה אֹתָם: ותעביד מגסוהי ובזכוהי וקסותיה
ומכילתיה דיתנסך בהון דדהב דכי תעביד יתהון: ואצנע קצאעהא
ודרונהא ומראהנהא ומלאעקהא אלתי תגטא בהא מן דהב כאלץ תצנעהא:
וְנָתַתָּ עַל הַשֻּׁלְחָן לֶחֶם פָּנִים לְפָנַי תָּמִיד: ותתין על פתורא לחים אפיא
קדמי תדירא: ואגעל עלי אלמאידה כבזא מונהא בין ידי דאימא: פ
ג וְעָשִׂיתָ מְנֹרַת זָהָב טָהוֹר מִקְשָׁה תֵּיעָשֶׂה הַמְּנוֹרָה יְרֵכָהּ וְקָנָהּ גְּבִיעֶיהָ
כַּפְתֹּרֶיהָ וּפְרָחֶיהָ מִמֶּנָּה יִהְיוּ: ותעביד מנרתא דדהב דכי נגיד תתעביד
מנרתא שדה וקנה כלידהא חזורהא ושושנהא מנה יהון: ואצנע מ
ותפאפיחהא וכונאקנהא מנארה מן דהב כאלץ מצמתה תצנעהא אסכלהא וקצבהא וגאמתהא ומנגא
יכונו: וְשִׁשָּׁה קָנִים יֹצְאִים מִצִּדֶּיהָ שְׁלֹשָׁה קְנֵי מְנֹרָה מִצִּדָּהּ הָאֶחָד וּשְׁלֹשָׁה קְנֵי
מְנֹרָה מִצִּדָּהּ הַשֵּׁנִי: ושתה קנין נפקין מסטרהא תלתה קני מנרתה מצדרה
תלאת קצבאת כארגאת מן גאנבהא אלואחד חד ותלתה קני מנרתה מסטרה תנינא: וסת קצבאת כארגאת מן גאנבהא
אלואחד ותלאת קצבאת מן גאנבהא אלתאני: שְׁלֹשָׁה גְבִעִים מְשֻׁקָּדִים
בַּקָּנֶה הָאֶחָד כַּפְתֹּר וָפֶרַח וּשְׁלֹשָׁה גְבִעִים מְשֻׁקָּדִים בַּקָּנֶה הָאֶחָד כַּפְתֹּר
וָפָרַח כֵּן לְשֵׁשֶׁת הַקָּנִים הַיֹּצְאִים מִן הַמְּנֹרָה: תלתה כלידין מציירין בקניא חד
חזור ושושן ותלתה כלידין מציירין בקניא חד חזור ושושן כין לשתה קנין
דנפקין מן מנרתא: תלאת גאמאת מלוזאת פי כל קצבה תפאחה ומוסנה
כדאך לאלסת אלקצבאת אלכארגאת מנהא: וּבַמְּנֹרָה אַרְבָּעָה גְבִעִים מְשֻׁקָּדִים
כַּפְתֹּרֶיהָ וּפְרָחֶיהָ: ובמנרתא ארבעה כלידין מציירין חזורהא ושושנהא:

זהב ומסדר שלשה על ראש כל לחם שיושב לחם האחד ע״ג אותן הקנים ומבדילין בין לחם ללחם כדי שתכנס הרוח
ביניהם ולא יתעפשו ובלשון ערבי כל דבר חלול קרוי קשוה ומנקיותיו תרגו׳ ומכילתיה הן סניפין כמין יתדות זהב עומדין
בארץ וגבוהין עד למעלה מן השלחן הרבה כנגד גובה מערכת הלחם ומפוצלים שש פצולים זה למעלה מזה וראשי
הקנים שבין לחם ללחם סמוכין על אותן פצולין כדי שלא יכבד משא [illegible] העליונים על התחתונים וישברו ולשון
מכילתיה סובלותיו כמו נלאיתי הכיל אבל לשון מנקיות איני יודע איך נופל על סניפין ויש מחכמי ישראל
אומרים קשותיו אלו סניפין שמקשין אותו ומחזיקין אותו שלא ישבר ומנקיותיו אלו הקנים שמנקין אותו שלא
יתעפש אבל אונקלוס שתרגם מכילתיה היא שנה כדברי האומ׳ מנקיות הן סניפין אשר יוסך בהן אשר יכוסה
בהן ועל קשותיו הוא אשר יוסך שהיו עליו כמין סכך וכסוי וכן במקום אחר הוא ואת קשות הנסך וזה והיוסך
והנסך לשון סכך וכסוי הם לחם פנים שהיו לו פנים כמו שפירשתי ומנין הלחם וסדר מערכותיו מפורשים במנחות
הקנים מקשה תעשה המנורה שלא יעשנה חוליות ולא יעשה קנים ונרותיה איברים איברים ואחר כך ידביקם כדרך
הצורפים שקורין שולדי״ן אלא כולה באה מחתיכה אחת ומקיש בקורנס וחותך בכלי האומנות ומפריד הקנים
אילך ואילך מקשה תרגו׳ נגיד לשון המשכה שממשיך את האיברים מן העשת לכאן ולכאן בהכאת הקורנס
ולשון מקשה מכה הקורנס בטדי״ץ בלעז כמו דא לדא נקשן תיעשה המנורה מאליה לפי שהיה משה מתקשה
בה אמר לו הקב״ה השלך את הככר לאור והיא נעשית מאליה לכך לא נכתב תעשה ירכה הוא הרגל שלמטה
העשוי כמין תיבה ושלשה הרגלים יוצאין הימנה ולמטה וקנה הקנה האמצעי שלה שעולה באמצע הירך
זקוף כלפי מעלה ועליו נר האמצעי עשוי כמין בזך לצוק השמן לתוכו ולתת הפתילה גביעיה הן כמין כוסות שעושין

ופי אלמנארה ארבע ג.ביעאת מלוזאת ותפאפיחהא וסואקנהא: וכפתר תחת
שני הקנים ממנה וכפתר תחת שני הקנים ממנה וכפתר תחת שני הקנים
ממנה לששת הקנים היצאים מן המנרה: וחזור תחות תרין קנין דמנה
וחזור תחות תרין קנין דמנה וחזור תחות תרין קנין דמנה לשתא קנין
דנפקין מן מנרתא: ותפאחה תחת כל קצבתין מנהא כדאך לסת אל
קצבאת אלכארגאת מנהא: כפתריהם וקנתם ממנה יהיו כלה מקשה
אחת זהב טהור: חזוריהון וקניהון מנה יהון כלה נגידא חדא דדהב דכי:
ותפאפיחהא וסואקנהא מנהא יכונו כלהא מעמתה ואחדה מן דהב כלץ:
ועשית את נרתיה שבעה והעלה את נרתיה והאיר על עבר פניה: ותעביד
ית בוציניהא שבעה ותדליק ית בוציניהא ויהון מנהרין לקביל אפהא:
ואצנע להא סבעה סרג פאדי תסרג סרגהא תצי אלי גהת וגההא: ומלקחיה
ומחתתיה זהב טהור: וציבתהא ומחתיתהא דדהב דכי: וכלבאתהא ומגאמרהא
מן דהב כלץ: ככר זהב טהור יעשה אתה את כל הכלים האלה: ככרא
דדהב דכי יעביד יתה ית כל מניא האלין: מן כררה דהב כלץ אצנעהא
וגמיע הדה אלאניה: וראה ועשה בתבניתם אשר אתה מראה בהר: וחזי
ועביד כדמותהון דאת מתחזי בטורא: ואנטר דאך ואצנע כשכלה אלדי
אנת מורא פי אלגבל: ואת המשכן תעשה ד׳
עשר יריעת שש משזר ותכלת וארגמן ותלעת שני כרבים מעשה
חשב תעשה אתם: וית משכנא תעביד עסר יריען דבוץ שזיר ותכלא
וארגונא וצבע זהורי צורת כרובין עובד אומן תעביד יתהון ואצנע

מזהבית ארוכים וקצרים וקורין להם מדירנש ואלו עשויין של זהב ובולטין ויוצאין מכל קנה וקנה כמו שנתקבן
הכתו ולא היו בה אלא לנוי ״כפתריה״ כמין תפוחים היו עגולין סביב בולטין סביבות הקנה האמצעי כדרך שעושין למנורות
שלפני השרים וקורין להם פומליש ומנין שלהם כתב בפרשה כמה כפתורים בולטין ממנה וכמה חלק בין
כפתור לכפתור״ ופרחיה ״ציורים עשויים בה כמין פרחים: ממנה יהיו׳ הכל מקשה יוצא מתוך חתיכת העשת
ולא יעשם לבדם וידביקם״ יוצאים מצדיה״ לכאן ולכאן באלכסון נמשכין ועולין עד כנגד גבהה של מנורה
שהוא קנה האמצעי ויוצאים מתוך קנה האמצעי זה למעלה מזה התחתון ארוך ושלמעלה קצר הימנו לפי
שהיה גובה ראשיהן שוה לגובהו של קנה האמצעי השביעי שממנו יוצאים הששה״ משקדים׳ כתרגומו מצויירים
היו כדרך שעושים לכלי כסף וזהב שקורין נייליר״ שלשה גביעים׳ בולטין מכל קנה וקנה׳ כפתר ופרח״
היה לכל קנה וקנה״ ובמנרה ארבעה גביעים׳ בגופה של מנורה היו ארבעה גביעים אחד בולט בה למטה
מן הקנים והשלשה למעלה מן יציאת הקנים היוצאין מצדיה״ משקדים כפתריה ופרחיה׳ זה א׳ מחמשה מקראות
שאין להם הכרע אין ידוע אם גביעים משוקדים או משוקדים כפתריה ופרחיה״ וכפתר תחת שני הקנים׳
מתוך הכפתור היו הקנים נמשכים משני צדיה אילך ואילך׳ כך שנינו במלאכת המשכן גובהה של מנורה י״ח
טפחים הרגלים והפרח ג׳ טפחים הוא הפרח האמור בירך שנ׳ עד ירכה עד פרחה וטפחיים חלק וטפח
שבו גביע מהארבעה גביעים וכפתור ופרח משני כפתורים ושני פרחים [illegible]
[illegible]
[illegible]

ראת ז̇מסכן עשר שקאק מן עשר משזור ואסמאנגון וארגואן וצבג ק̇
קרמז: פרוזין ענעה חארק תיזכנהא: אֹרֶךְ הַיְרִיעָה הָאַחַת שְׁמֹנֶה צורא
וְעֶשְׂרִים בָּאַמָּה וְרֹחַב אַרְבַּע בָּאַמָּה הַיְרִיעָה הָאֶחָת מִדָּה אַחַת לְכָל הַיְרִיעֹת:
אורכא דיריעתא חדא עסרין ותמני אמין ופתיא ארבע אמין דיריעתא חדא
משחתא חדא לכל יריעתא: טול כל שקה תמאניה ועשרין דראע ועיצהא
ארבעה ארדע מסאחה ואחדה לגמיע ז̇שקאק: חָמֵשׁ הַיְרִיעֹת תִּהְיֶיןָ חֹבְרֹת
אִשָּׁה אֶל אֲחֹתָהּ וְחָמֵשׁ יְרִיעֹת חֹבְרֹת אִשָּׁה אֶל אֲחֹתָהּ: חמיש יריען יהוין
מלפפן חדא עם חדא וחמיש יריען מלפפן חדא עם חדא: כמס שקאק מכייטה
ז̇ואחדה מע ז̇אכרי וכמס שקאק מכייטה ז̇ואחדה מע ז̇אכרי: וְעָשִׂיתָ
לֻלְאֹת תְּכֵלֶת עַל שְׂפַת הַיְרִיעָה הָאֶחָת מִקָּצָה בַּחֹבָרֶת וְכֵן תַּעֲשֶׂה בִּשְׂפַת
הַיְרִיעָה הַקִּיצוֹנָה בַּמַּחְבֶּרֶת הַשֵּׁנִית: ותעביד ענובין דתכלא על ספתא דיריעתא
חדא מסטרא בית לופי וכין תעביד בספתא דיריעתא בסטרא דבית לופי
תניינא: ואצנע ערא מן אסמאנגון פי חאשיה ז̇שקה ז̇ואחדה ז̇טרפא
ז̇מוולפה וכדאך אצנע פי חאשיה ז̇שקה ז̇מוולפה ז̇תאניה: חֲמִשִּׁים
לֻלָאֹת תַּעֲשֶׂה בַּיְרִיעָה הָאֶחָת וַחֲמִשִּׁים לֻלָאֹת תַּעֲשֶׂה בִּקְצֵה הַיְרִיעָה אֲשֶׁר
בַּמַּחְבֶּרֶת הַשֵּׁנִית מַקְבִּילֹת הַלֻּלָאֹת אִשָּׁה אֶל אֲחֹתָהּ: חמשין ענובין תעביד
ביריעתא חדא וחמשין ענובין תעביד בסטרא דיריעתא דבית לופי תנינתא
מכוונן ענוביא חדא לקבל חדא: כמסין ערוה תצנע פי ז̇שקה ז̇ואחדה וכמסין
ערוה תצנע פי טרף ז̇שקה ז̇מוולפה ז̇תאניה ותכון ז̇ערא מתקאבלה ואחדה
מע ז̇אכרי: וְעָשִׂיתָ חֲמִשִּׁים קַרְסֵי זָהָב וְחִבַּרְתָּ אֶת הַיְרִיעֹת אִשָּׁה אֶל אֲחֹתָהּ
בַּקְּרָסִים וְהָיָה הַמִּשְׁכָּן אֶחָד: ותעביד חמשין פורפין דדהב ותלפיף ית יריעתא

האמורי' במנורה עצמה שנ' משוקדים כפתריה ופרחיה· למדנו שהיה בקנה שני כפתורים ושני פרחים לבד מן הג' כפתורים שהקנים נמשכין מתוכו שנ' וכפתר תחת שני הקנים וגו' וכשתחשוב טפחיים חלק וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו אילך ואילך נמשכין ועולין כנגד גובהה של מנורה· טפח חלק וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו וטפח חלק וטפח כפתור ושנים יוצאים ממנו וטפח חלק ונמשכים ועולים כנגד גובהה של מנורה וטפחיים חלק נשתיירו שם ג' טפחים שבהם ג' גביעים וכפתור ופרח· נמצאו גביעים כ"ב· ונ"ב שמונה עשרה לששה קנים ג' לכל א' וארבעה בגופה שלמנורה· ואחד עשר כפתורים ששה בששת הקנים וג' בגופה שלמנורה שהקנים יוצאים מהם וב' עוד נאמרו במנורה שנ' משוקדים כפתריה· ומיעוט כפתורים ב' האחד למטה אצל הירך והא' בג' טפחים העליונים עם ג' גביעים· ותשעה פרחים הללו ששה לששת הקנים שנ' בקנה האחד כפתור ופרח· וג' למנורה שנ' משוקדים כפתריה ופרחיה· ומיעוט פרחים ב' ואחד האמור בפרשת בהעלותך עד ירכה עד פרחה· ואם תדקדק במשנה זו הכתובה במעלה תמצאם כמנינם איש איש במקומו·· את נרותיה' כמין בזיכין שנותנין בתוכן השמן והפתילות והאיר על עבר פניה' עשה פיות הנרות שבראשי הקנים היוצאים מצדיה מוסבין כלפי האמצעי כדי שיהיו הנרות כשתדליקם מאירים אל עבר פניה מוסב אורם אל צד פני הקנה האמצעי שהוא גוף המנורה·' מלקחיה' הם הצבתים העשויים ליקח בהם הפתילה מתוך השמן לישבם ולמשכן בפי הנרות ועל שלוקחין בהם קרויים מלקחיים ומחתותיה' שתרגם אונקלוס לשון צבת בלע"ז ומחתותיה הן כמין בזיכין קטנים שחותה בהן את האפר שבנר בבקר כשהוא מטיב את הנרות מאפר הפתילות שדלקו הלילה וכבו' ולשון מחתה קויישו"ריא בלע"ז כמו לחתות אש מיקוד·· ככר זהב טהור שלא יהיה משקלה עם כל כליה אלא ככר לא פחות ולא יותר והככר של חול

חדא עם חדא בפרפיא ויהי משכנא חד: ואיצנע כמסין שעץ מן דהב
ולף אשקאק ואחד— ה מע אכרי בה שעץ ויציר אמסכן ואחדא: ועשית
יריעת עזים לאהל על המשכן עשתי עשרה יריעת תעשה אתם: ותעביד
יריען דמעזי לפרס— על משכנא חדא עסרי יריען תעביד יתהון: ואיצנע
שקאק מן מרעזא כבאא עלי אמסכן אחדי עשר שקה תצנעהא: ארך
היריעה האחת שלשים באמה ורחב ארבע באמה היריעה האחת מדה
אחת לעשתי עשרה יריעת: ארכא דיריעתא חדא תלתין אמין ופתיא
ארבע אמין דיריעתא חדא משחתא חדא לחדא עסרי יריען: טול כל
שקה תלאתין דראע ועירצהא ארבעה אדרע מסאחה ואחדה לאחדי
עשר אשקה: וחברת את חמש היריעת לבד ואת שש היריעת לבד וכפלת
את היריעה הששית אל מול פני האהל: ותלפיף ית חמיש יריען לחוד
וית שית יריען לחוד ותעיף ית יריעתא שתיתיתא לקביל אפי משכנא:
וכייט אלכמס אלשקאק עלי חדה ואלסת אלשקאק עלי חדה ואתני אלשקה אלסאדסה
אלי מא ילי וגה אלכבא: ועשית חמשים ללאת על שפת היריעה האחת
הקיצנה בחברת וחמשים ללאת על שפת היריעה החברת השנית: ותעביד
חמשין ענובין על ספתא דיריעתא חדא בסטרא בית לופי וחמשין
ענובין על ספתא דיריעתא דבית לופי תניתא: ואיצנע כמסין ערוה פי
האשיה אלשקה אלטרפא אלמוצלה וכמסין ערוה פי האשיה אלשקה [illegible]

קמץ בזק

ששים מנה ושל קודש היה כפול ק' וכ' מנה והמנה היא ליטרא ששוקלין בה כסף במשקל קולוני"א והם ק' זהובים
כה סלעים והסלע ד' זהובים: וראה ועשה. ראה כאן בהר תבנית שאני מראה אותך מגיד שנתקשה משה במעשה
המנורה עד שהראה לו הקב"ה מנורה של אש: אשר אתה מראה. כתרגו' דאת מתחזי בטורא אילו היה נקוד
מֻרְאֶה בפתח היה פתרונו אתה מראה לאחרים עכשיו שנקוד חטף קמץ פתרונו דאת מתחזי שאחרים
מראים לך: ואת המשכן תעשה עשר יריעות. להיות לו לגג ולמחיצות מחוץ לקרשים שהיריעות תלויות
מאחוריהן לכסותן: שש משזר ותכלת וארגמן ותולעת שני. הרי ד' מינ' בכל חוט וחוט א' שלפשתן וג' שצמר
וכל חוט וחוט כפול ו' הרי ארבעה מינין כשהן שזורין יחד כ"ד כפלים לחוט: כרובים מעשה חושב.
כרובים היו מצויירין בהם באריגתן ולא ברקימה שהוא מעשה מחט אלא באריגה בשני כותלים פרצוף א' מכאן
ופרצוף א' מכאן ארי מצד זה ונשר מצד זה כמו שאורגין חגורות שלמשי שקורין בלעז פיישא"ש: תהיין חוברת.
תופרן במחט זה בצד זה חמש לבד וחמש לבד: אשה אל אחותה. כך דרך המקרא לדבר בדבר שהוא לשון נקבה
ובדבר שהוא לשון זכר הוא' איש אל אחיו כמו' בכרובים ופניהם איש אל אחיו: לולאת. לצולש בלעז וכן תרגם
אונקלום ענובין לשון עניבה: מקצה בחוברת. באותה יריעה שבסוף החיבור קבוצת חמש יריעות קרויה חוברת:
וכן תעשה בשפת היריעה הקיצו' במחבר' השנית. באותה יריעה שהיא קיצונה לשון קצה כלומר לסוף החוברת:
מקבילת הללאת. אשה אל אחותה. שמור שתעשה במדה אחת מכוונות הבדלתן זו מזו וכמדתן ביריעה זו כך יהא
בחברתה כשתפרוש חוברת אצל חוברת יהיו הלולאת שליריעה זו מכוונות כנגד שלזו וזהו לשון מקבילות זו כנגד
שלזו. ותרגו' שלנגד לקביל'. היריעות ארכן כח' ורחבן ד' כשחיבר חמש יריעות יחד נמצא רחבן כ' וכן החוברת
השנית והמשכן ארכו ל' מן המזרח למערב שנ' כ' קרשים לפאת נגבה תימנה וכן לצפון וכל קרש אמה
וחצי האמה הרי ל' מן המזרח למערב. ורחב המשכן מן הצפון לדרום עשר אמות שנ' ולירכתי המשכן ימה יעשה
ששה קרשים. ושני קרשים של מקצעות וכו' הרי עשר. ובמקומם אפרש למקראות הללו כופן היריעות וכו'

לרחבו
שלמשכן

למתלפה לתאניה: ועשית קרסי נחשת חמשים והבאת את הקרסים בללאת
וחברת את האהל והיה אחד: ותעביד פורפין דנחש חמשין ותעיל ית
פורפיא בענוביא ותלפיף ית משכנא ויהי חד: ואצנע כמסין שצין מן
נחאס. ואדכל אלשצין פי אלערא. וולף אלכבא ויציר ואחדא: וסרח העדף
ביריעת האהל חצי היריעה העדפת תסרח על אחרי המשכן: ומותרא
דיתיר ביריעת משכנא פלגות יריעתא דיתרא תסרח על אחורי משכנא:
ואסבל אלפאצל מן שקאק אלכבא. והו נצף אלשקה אלפאצלה תסבלהא עלי
מוכר אלמסכן: והאמה מזה והאמה מזה בעדף בארך יריעת האהל יהיה
סרוח על צדי המשכן מזה ומזה לכסתו: ואמתא מכא ואמתא מכא
בדיתיר באורך יריעת משכנא יהי סריח על צדדי משכנא מכא ומכא
לכסיותיה: ודראע מן ההנא ודראע מן ההנא אלפאצל מן טול אלשקאק
יכון מסבלא עלי גאנבי אלמסכן מן ימנה ויסרה ליגטיה: ועשית מכסה
לאהל ערת אילים מאדמים ומכסה ערת תחשים מלמעלה: ותעביד
חופאה למשכנא דמשכי דכרי מסמקי וחופאה דמשכי ססגונא מלעילא:
ואצנע גשאא ללמסכן מן גלוד כבאש אדים וגשא מן גלוד דארש מן
פוק: ועשית את הקרשים למשכן עצי שטים עמדים:
ותעביד ית דפיא למשכנא דאעי שטין קימין: ואצנע אלאלואח ללמסכן
מן כשב אלסנט קאימה: עשר אמות ארך הקרש ואמה וחצי האמה
רחב הקרש האחד: עסר אמין ארכא דדפא ואמתא ופלגות אמתא פתיא

ורחבו שלמשכן עשר אמות אמצעיות לגג חלל רוחב המשכן ואמה מכאן ואמה מכאן לעובי ראשי הקרשים שבין אמה נשתיירו שעלה אמה א' לצפון וא' לדרום מכסות קומת הקרשים שגבהן עשר נמצאו ב' אמות התחתונות מגולות רחבן שליריעות מ' אמה כשהן מחוברות כ' אמה לחוברת ל' מהן לגג חלל המשכן לארכו ואמה כנגד עובי ראשי הקרשים שבמערב ואמה לכסות עובי העמודים שבמזרח שלא היו הקרשים במזרח של ד' עמודים שהמסך פרוס ותלוי בוון שבהן כמין וילון נשתיירו ח' אמות התלוין על אחורי המשכן שבמערב ושתי אמות התחתונות מגולות זו ומצאתי בברייתא דמסכת מדות אבל במסכת שבת אין היריעות מכסות את עמודי המזרח ותשע אמות התלויות אחורי המשכן והכתו מסייענו ונתת את הפרכת תחת הקרסים ואם כדברי הברייתא הזאת נמצאת פרכת משוכה מן הקרסים ולמערב אמה קרסי זהב פירושם בלשונו ומכניסין ראשן יחד בלולאות שבחוברת זו ומחברן בהן יריעות עזים מגולה שלעזים באהל של המשכן לפרוש אותן על היריעות התחתונות שלשים באמה שכשנותן ארכן לרוחב המשכן כמו שנתן את הראשונות נמצאו ל' ועודפות אמה מכאן ואמה מכאן לכסות אחת מהשתי אמות שנשארו מגולות מן הקרשים והאמה התחתונה שלקרש שאין היריעה מכסה אותו היא האמה המחובה בנקב האדן שהארנים בבהן אמה וכפלת את היריעה הששית העודפת באלו העליונות יותר מן התחתונות אלמולפני האהל חצי רחבה היה תלוי וכפול על המסך שבמזרח כנגד הפתח דומה לכלה צנועה המכוסה בצעיף על פניה וסרח העדף ביריעות האהל של יריעות המשכן יריעות האהל מן העליונות שלעזים שקרויים אהל כמו שאמור בהם לאהל על המשכן וכל אהל האמור בענינו של לשון גג שמאהילות ומסככות על התחתונות וגג היו עודפות על התחתונות חצי היריעה למערב שהחצי שליריעה אחת עשרה היתרה היה נכפל אלמולפני האהל נשארו שתי אמות רוחב חציה עודף על רוחב התחתונות תסרח על אחורי המשכן לכסות שתי אמות שהיו מגולות בקרשים והאמה מזה והאמה מזה לצפון ולדרום בעודף באורך יריעות האהל שהן עודפות על אורך יריעות המשכן שתי אמות יהיה סרוח על צדי המשכן לצפון ולדרום כמו שפירשתי למעלה למדה תורה

דא שיכה
ארס חמש
היפה אחורי

דדפא חד׃ טול כל תכתנה עשרה אדרע וראע ונצף ערעהא׃ שתי ידות לקרש
האחד משלבת אשה אל אחתה כן תעשה לכל קרשי המשכן׃ תרין צירין
לדפא חד משלבין חדא לקביל חדא כין תעביד לכל דפי משכנא׃ ולהא
ציראן מלסנאן אחדהמא באיזא שאכר כדאך תצנע בגמיע תכתג
שמסכן׃ ועשית את הקרשים למשכן עשרים קרש לפאת נגבה
תימנה׃ ותעביד ית דפיא למשכנא עסרין דפין לרוח עיבר דרומא׃ ואצנע
תכאתג שמסכן עשרין תכתנה מן גהת מהב שגנוב׃ וארבעים אדני
כסף תעשה תחת עשרים הקרש שני אדנים תחת הקרש האחד לשתי
ידתיו ושני אדנים תחת הקרש האחד לשתי ידתיו׃ וארבעין סמכין דכסף
תעביד תחות עסרין דפין תרין סמכין תחות דפא חד לתרין צירוהי ותרין
סמכין תחות דפא חד לתרין צירוהי׃ וארבעין קאעדה מן פצה תצנעהא
תחת שעשרין שתכתנה קאעדתין תחת כל תכתנה ~~לצירהמא~~ צירתהא׃ ולצלע
המשכן השנית לפאת צפון עשרים קרש׃ ולסטר משכנא תנינא לרוח
ציפונא עסרין דפין׃ ולגאנב שמסכן שתאני מן גהת מהב שמאל עשרין
תכתנה׃ וארבעים אדניהם כסף שני אדנים תחת הקרש האחד ושני
אדנים תחת הקרש האחד׃ וארבעין סמכיהון דכסף תרין סמכין תחות
דפא חד ותרין סמכין תחות דפא חד׃ ולהא ארבעין קאעדה מן פצה

רא שיהא אדם חס על היפה׃ אחורי המשכן הוא צד מערבי לפי שהפתח במזרח שהן פניו וצפון ודרום
קרויין צדדים לימין ולשמאל׃ מכסה לאהל לאותו גג שליריעות עזים מלא עוד מכסה אחד שלעורות
אילים מאדמים ושלמעלה ממנו מכסה עורות תחשים ואותן מכסאות לא היו אלא את הגג ארכן
ל׳ ורחבן עשר שו׳ דברי ר׳ נחמיה׳ ולדברי ר׳ יהודה מכסה אחד היה חציו שלעורות אילים מאדמים
וחציו שלעורות תחשים׳ ועשית את הקרשים׳ היה לו לומ׳ ועשית קרשים כמה שנ׳ בכל דבר ודבר
מהו הקרשים מאותן העומדים ומיוחדין לכך׳ יעקב אבינו נטע ארזים במצ׳ וכשמת צוה
לבניו להעלותם עמהם כשיצאו ממצרים ואמ׳ להם עתיד הקב״ה לצוות אותם לעשות משכן במדבר
מעצי שטים ראו שיהיו מזומנים בידכם הוא שייסד הבבלי בפיוטו שלו טס מטע מזורזים קורות
בתינו ארזים׳ שנזדרזו להיות מוכנים בידם מקודם לכן׳ עצי שטים עומדים׳ אית׳ שטנטיש בלע״ז
שיהא אורך הקרשים זקוף למעלה בקירות המשכן ולא תעשה הכתלים בקרשים שוכבים להיות רוחב
הקרשים לגובה הכתלים קרש על קרש׃ עשר אמות אורך הקרש׳ למדנו גבהו שלמשכן עשר אמות׃
ואמה וחצי האמה׳ למדנו שלמשכן לעשרים קרשים שהיו בצפון ובדרום מן המזרח למערב ל׳ אמה׃
שתי ידות לקרש האחד׳ היה חורץ את הקרש מלמטה באמצעו גובה אמה מניח רביע רחבו מכאן
ורביע רחבו מכאן והן הן הידות והחריץ חצי רוחב הקרש באמצע ואותן הידות מכנס באדנים שהיו
חלולים׳ והאדנים גבהן אמה ויושבין רצופים מ׳ זה אצל זה וידות הקרש הנכנסות בחלל האדנים ח׳
חרוצות משלשת צדיהן רוחב החריץ כעובי שפת האדן שיכסה הקרש את כל ראש האדן שאם לא
כן נמצא ריוח בין קרש לקרש כעובי שפת האדן שיכסה הקרש את כל ראש האדן שאם לא כן נמצא
ריוח בין קרש לקרש כעובי שפת שני האדנים שיפסיקו ביניהם וזהו שנ׳ ויהיו תואמים מלמטה׳
שיחרוץ את צדי הידות כדי שיתחברו הקרשים זה אצל זה׳ משולבות עשויות כמין שליבת סולם
ומובדלות זו מזו ומשופין ראשיהם ליכנס בתוך חלל האדן כשליבה הנכנסת בנקב עמודי הסולם׳
אשה אל אחותה׳ מכוונות זו כנגד זו שיהיו חריציהם שוים זו במדת זו כדי שלא יהיו שתי ידות אחת מסורה
לצד ה... פנים וזו משוכה לצד חוץ בעובי הקרש שהוא אמה ותרגום שלידות צירין לפי שדומות

ירבקן

רוחב׳ למדנו ...

לצירי הדלת

קאעדתין תחת כל תכתגה לצידאהא : ולירכתי המשכן ימה תעשה ששה
קרשים : ולסיפי משכנא מערבא תעביד שתה דפין : ופי מוכר למסכן גרבא תעמל
סת תכאתג : ושני קרשים תעשה למקצעת המשכן בירכתים : ותרין דפין תעביד
לזויפי משכנא בסופהון : ותכתגתין תעמל לרכני למסכן פי זאויתין : ויהיו תאמים
מלמטה ויחדיו יהיו תמים על ראשו אל הטבעת האחת כן יהיה לשניהם לשני
המקצעת יהיו : ויהון מכוונין מלרע וכחדא יהון מכוונין על [redacted] לעזקתא חדא בישיהון
כין יהי לתרויהון לתרתין זוין יהון : ותכון מעתדלה מן אספל ונמיעא תכון
מעתדלה מן פוק בחלקה ואחדה כדאך יכון לתרכנין כליהמא : והיו שמנה קרשים
ואדניהם כסף ששה עשר אדנים שני אדנים תחת הקרש האחד ושני אדנים
תחת הקרש האחד : ויהון תמניא דפין וסמכיהון דכסף שתת עסר סמכין תרין
סמכין תחות דפא חד ותרין סמכין תחות דפא חד : פתציר תמאן תכאתג
וקואעדהא מן פצה סתה עשר קאעדה קאעדתין תחת כל תכתגה : ועשית
בריחם עצי שטים חמשה לקרשי צלע המשכן האחד : ותעבד עברי
דאעי שטין חמשה לדפי סטר משכנא חד : ואצנע אמהאג מן כשב
לסנט כמסה לתכאתג גאנב למסכן ואחד : וחמשה בריחם לקרשי צלע
המשכן השנית וחמשה בריחם לקרשי צלע המשכן לירכתים ימה :
וחמשה עברין לדפי סטר משכנא תנינא וחמשה עברין לדפי סטר
משכנא לסופהון מערבא : וכמסה אמהאג לתכאתג גאנב למסכן תאני
וכמסה לתכאתג גאנב למסכן לזאויתין פי גרב : והבריח התיכן בתוך
הקרשים מבריח מן הקצה אל הקצה : ועברא מציעאה בגו דפיא

לשני הדלת הנכנסים בחורי המפתן׳ לפאת נגבה תימנה׳ אין פאה זו לשון מקצוע אלא כל הרוח קרויה פאה כתרגו׳
לרוח שיבר דרומא׳׳ ולירכתי׳ לשון סוף כתרגו׳ ולסיפי׳ ולפי שהפתח במזרח קרוי מזרח פנים והמערב אחור׳ וזהו סוף
שהפנים הן הראשי׳׳ תעשה ששה קרשים׳ הרי תשע אמות רוחב׳׳ ושני קרשים למקצעות׳ אחד למקצוע צפונית
מערבית וא׳ למערבית דרומית כל שמונה קרשים בסדר א׳ הן אלא שאלו השתים אינן בחלל המשכן אלא חצי אמה
מזו וחצי אמה מזו נראות בחלל להשלים רחבו לעשר והאמה משה׳ באות כנגד אמת עובי קרשי המשכן הצפון
והדרום כדי שיהא המקצוע מבחוץ שוה׳ ויהיו כל הקרשים תאומים זה לזה מלמטה שלא יפסיק עובי שפת שני
האדנים בינהם להרחיקם זו מזו וזהו שפירשתי שיהיו ידי הידות חרוצין מצדיהן שיהא רוחב הקרש בולט
לצדין חוץ לידי הקרש לכסות את שפת האדן וכן הקרש שאצלו ונמצאו תאומים זה לזה וקרש המקצוע ש
שבסדר המערב חרוץ ברחבו בעביו כנגד חרץ שלצד קרש הצפוני והדרומי כדי שלא יפרידו האדנים בינהם׳׳
ויחדו יהיו תמים׳ כמו תאומים׳׳ על ראשו׳ שלקרש׳׳ אל הטבעת האחת׳ כל קרש וקרש היה חרוץ מלמעלה ברחבו שני
חריצים בשני צדין כדי עובי טבעת ומכניסו בטבעת אחת שנמצא מתאים לקרש שאצלו אבל אותן טבעות לא ידעתי אם
קבועות הן אם מטולטלות ובקרש שבמקצוע היה טבעת בעובי הקרש הדרומי והצפוני וראש קרש המקצוע שבסדר
מערב נכנס לתוכו נמצאו ב׳ הכתלים מחוברים׳׳ כן יהיה לשניהם׳ לשני הקרשים שבמקצוע לקרש שבסוף צפון ולקרש המערב
ובן לשני המקצועות׳׳ והיו שמונה קרשים׳ הן האמורות למעלה תעשה ששה קרשים ושני קרשים למקצעות נמצאו שמונה
קרשים בסדר מערבי כך שנויה במשנת׳ מעשה סדר הקרשים במלאכת המשכן היה עושה את האדנים חלולים
וחורץ את הקרש מלמטה רביע מכאן ורביע מכאן והחריץ חציו באמצע ועושה לו שתי ידות כמין שני חווקין׳ ולי
נראה שהגרסא כמין שני חווקין כמין שתי שליבות סולם המובדלות זו מזו ומשופות ליכנס בחלל האדן כשליבה ה
הנכנסת בנקב עמוד הסולם והוא לשון מובלכות שעשויות כמין שליבה ומכניסן בתוך שני אדנים שנ׳ שני אדנים

שני אדנים
וחורץ את

מעבר מן סיפי לסיפי׃ ולמע׳ לאוסט פי גוף אלכאתב נאפד מן אלטרף אלי אלטרף׃
ואת הקרשים תצפה זהב ואת טבעתיהם תעשה זהב בתים לבריחם וצפית
את הבריחם זהב׃ וית דפיא תחפי דהבא וית עזקתהון תעביד דהבא אתרא
לעבריא ותחפי ית עבריא דהבא׃ ונגש אלכאתב בדהב ואצנע חלקהא מן
דהב מכאנא ללאמהאג ונגש אלאמהאג איצא בדהב׃ והקמת את המשכן
כמשפטו אשר הראית בהר׃ ותקים ית משכנא כהלכתיה דאתחזיתא
בטורא׃ ואנצב אלמסכן כהיאתה אלתי אוריתהא פי אלגבל׃

ה׳

ועשית פרכת תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזר
מעשה חשב יעשה אתה כרבים׃ ותעביד פרכתא דתכלא וארגונא וצבע זהורי
ובוץ שזיר עובד אומן יעביד יתה צורת כרובין׃ ואצנע סגפא מן אסמאנגון
וארגואן וצבג קרמז ושש משזור צנעה חאדק יצנעה צורא׃ ונתתה
אתה על ארבעה עמודי שטים מצפים זהב וויהם זהב על ארבעה אדני
כסף׃ ותתין יתה על ארבעה עמודי שטין מחפן דהבא וויהון דהבא
על ארבעה סמכין דכסף׃ ועלקה עלי ארבעה עמד מן קנט מגשאה
דהב ודראפינהא דהב עלי ארבע קואעד מן פצה׃ ונתתה את הפרכת
תחת הקרסים והבאת שמה מבית לפרכת את ארון העדות והבדילה הפרכת

שני ארכים וחורץ את הקרש מלמעלה אצבע מכאן ואצבע מכאן ונותן לתוך טבעת אחת שלזהב כדי
שלא יהיו נפרדים זה מזה שנ׳ ויהיו תואמים מלמטה כך היא המשנה והפירוש שלה הצעתי למעלה
בסדר המקראות׃ בריחים׳ כתרגו׳ עברין ובלעז אישפרי״ש׳ חמשה לקרשי צלע המשכן הא׳ חמשה ב׳
הן שא שהבריח העליון והתחתון עשוי משתי חתיכות זה מבריח עד חצי הכותל וזה מבריח עד חצי
הכותל זה נכנס בטבעות מצד זה וזה נכנס בטבעות מצד זה עד שמגיעין זה לזה נמצא שעליון ותחתון
ב׳ שהן ד׳ אבל האמצעי ארכו כנגד כל הכותל ומבריח מקצה הכותל ועד קצהו שנ׳ והבריח התיכון וגו׳
מבריח מן הקצה אל הקצה שהעליונים והתחתונים הן להן טבעות בקרשים ליכנס בתוכן שתי טבעות
לכל קרש משולשים בתוך עשר אמות שלגובה הקרש חלק אחד מן הטבעת העליונה ולמעלה וחלק
א׳ מן התחתונה ולמטה וכל חלק הוא רביע אורך הקרש ושני חלקים בין טבעת לטבעת כדי שיהו כל
הטבעות מכוונין זה כנגד זה׳ אבל לבריח התיכון אין טבעות שא הקרשים נקובים בעבין והוא נכנס
בהן דרך הנקבים שהם מכוונים זה מול זה וזהו שנ׳ בתוך הקרשים׳ הבריחים העליונים והתחתונים שבמערב
ארכן כלא׳ האמה׳ והתיכון ארכו ל׳ אמה וזהו מן הקצה אל הקצה מן המזרח ועד המערב כך הוא
מפורש במלאכת המשכן׳ בתים לבריחים׳ הטבעות שתעשה בהם יהיו בתים ליכנס בהן הבריחים׳ וצפית
את הבריחים זהב׳ לא שהיה הזהב מדובק על הבריחים שאין עליהם צפוי אלא בקרש היה קובע כמין שתי
פיפיות שלזהב כמין שני סדקי קנה חלול וקובען אצל הטבעות לכאן ולכאן ארכן ממלא את רוחב הקרש מן
הטבעות לכאן ולכאן ומחנה והבריח נכנס לתוכו וממנו לטבעת ומן הטבעות לבית השני נמצאו הבריחים מצופים
זהב כשהמשכן תחובין בקרשים והבריחים הללו מבחוץ היו בולטות הטבעות והפיפיות לא היו נראות בתוך
המשכן שא כל הכותל חלק מבפנים׳ והקמות את המשכן׳ לאחר שיגמר הקימהו׳ אשר הראית בהר׳ קודם לכן
שאני עתיד ללמדך ולהראותך סדר הקמתו׳ פרוכת׳ לשון מחיצה הוא ובלשון חכמים פרגוד דבר המבדיל בין
המלך ובין העם׳ תכלת וארגמן׳ כל מין היה כפול בכל חוט וחוט ו׳ חוטין׳ מעשה חושב׳ כבר פירשתי שזו היא
אריגה שלשתי קירות והציורין שמשני עבריה אינן דומין זה לזה׳ כרובים׳ ציורי של בריות יעשה בה׳ ד׳ עמודים
תקועים בתוך ד׳ אדנים ואונקליות קבועין בהן שקומין למעלה להושיב עליהן כלונס שבראש הפרוכת כרוכה בו
והאונקליות הן הווין שלהי כמין ווין הן שעומדין והפרוכת ד׳ אמות לרחבו שלמשכן חבה י׳ אמות כנגדן לקרשים
פרוסה בעליונים שלמשכן שיהא היריעה ועל פים׳ אמות והימנה ולחוץ ב׳ אמות נמצא בית קדשי הקדשים
י׳ על י׳ שנ׳ ונתתה את הפרוכת תחת הקרסים המחברים את שתי חוברות שליריעות המשכן רוחב

ארכה

חוברת ל׳ אמה
וכשפרקה על

לכם בין הקדש ובין קדש הקדשים׃ ותתין ית פרכתא תחות פורפיא ותעיל לתמן
מגיו לפרכתא ית ארונא דסהדותא ותפריש פרכתא לכון בין קודשא ובין קודש
קודשיא׃ ועלק אלסגף תחת אלשצץ ואדכל הנאך מן דאכל אלסגף צנדוק אלשהאדה
ויפצל אלסגף לכם בין אלקדס ובין כואץ אלאקדאס׃ ונתת את הכפרת על ארון העדת
בקדש הקדשים׃ ותתין ית כפורתא על ארונא דסהדותא בקודש קודשיא׃ ואגעל
אלגשא עלי צנדוק אלשהאדה פי כואץ אלאקדאס׃ ושמת את השלחן מחוץ
לפרכת ואת המנרה נכח השלחן על צלע המשכן תימנה והשלחן תתן על
צלע צפון׃ ותשוי ית פתורא מברא לפרכתא וית מנרתא לקביל פתורא על סטר
משכנא דרומא ופתורא תתין על סטר ציפונא׃ ואגעל אלמאידה כארג אלסגף
ואלמנארה בחדאהא אל׳ גאנב אלמסכן אלגנובי ואלמאידה אל׳ גאנב אלשמאל׃ ועשית
מסך לפתח האהל תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזר מעשה רקם׃
ותעביד פרסא לתרע משכנא תכלא וארגונא וצבע זהורי ובוץ שזיר
עובד צייר׃ ואצנע סתרא לבאב אלכבא מן אסמאנגון וארגואן וצבג קרמז
ועשר משזור צנעה ראקם׃ ועשית למסך חמשה עמודי שטים וצפית
אתם זהב וויהם זהב ויצקת להם חמשה אדני נחשת׃ ותעביד לפרסא
חמשה עמודי שטין ותחפי יתהון דהבא וויהון דהבא ותתיך להון חמשה סמכין
דנחשא׃ ואצנע לסתר כמסה עמד מן סנט ונשהא בדהב וזראפיהא דהבא וצג
להא כמסה קואעד מן נחאס׃ ועשית את המזבח עצי שטים ז׳
חמש אמות ארך וחמש אמות רחב רבוע יהיה המזבח ושלש אמות קמתו׃

אנעלהא

החוברת עשרים אמה וכשפרסה על גג המשכן מן הפתח למערב כלתה בשני שלישי המשכן והחוברת השנית כיסתה שליש המשכן והמותר תלוי לאחוריו לכסות את הקרשים׃ ושמת את השלחן׳ שלחן בצפון משוך מן הכותל הצפוני שתי אמות ומחצה ומנורה בדרום משוכה מן הכותל הדרומי שתי אמות ומחצה ומזבח הזהב נתון כנגד אויר שבין שלחן למנורה משוך קימעה כלפי המזרח וכולם נתונים מן חצי המשכן ולפנים׳ כיצד אורך המשכן מן הפתח לפרוכת כ׳ אמה המזבח והשלחן והמנורה משוכים מן הפתח לצד המערב י׳ אמות׃ ועשית מסך׳ וילון שהוא כנגד הפתח כמוסכת בעדו לשון מגין׃ מעשה רקם׳ הצורות עשויות בו מעשה מחט כפרצוף שבעבר זה כך פרצוף שבעבר זה׃ רוקם׳ שם האומן ולא שם האומנות ותרגום׳ עובד צייר ולא שבר צייר׃ מדת המסך כמדת הפרכת י׳ אמות על י׳ אמות׃ ועשית את המזבח׳ וגו׳ ושלש אמות קומתו׃ דברים ככתבן דברי ר׳ יהודה ר׳ יוסי אומ׳ נאמר כאן רבוע ונאמר בפנימי רבוע מה להלן גבהו פי שנים כארכו אף כאן גבהו פי שנים כארכו ומה אני מקיים ג׳ אמות קומתו משפת סובב ולמעלה׃ ממנו תהיין קרנותיו׳ שלא יעשם לבדם ויחברם בו׃ וצפית אתו נחשת׃ לכפר על עזות מצח שנ׳ ומצחך נחושה׃ סירותיו׳ כמין יורות׃ לדשנו׳ להסיר דשנו לתוכם והוא שתרג׳ אונקלוס למספי קטמיה לספות הדשן לתוכם כיוס מגות בלשון עברית מלה אחת מתחלפת בפתרון לשמש בנין וסתירה כמו ותשרש שרשיה׳ ... משריש׳ וחטפו וכל תבואתי תשרש וכמוהו בסעפיה פוריה׳ והנה מסעף פורה׳ מסעף סעפיה׳ וכמו וזה האחרון עצמו גרם עצמיו׳ וכמוהו ויסקלוהו באבנים׳ והוא וסקלו מאבן׳ הסירו אבניה׳ וכן ויעזקהו ויסקלהו׳ אף כאן לדשנו להסיר דשנו ובלעז אדשנדריר׃ ויעיו׳ כתרגו׳ מגרופיתיה שנוטל בהן הדשן והן כמין כסוי קדרה שלמתכת דק ולו בית יד ובלעז וד״ל׃ ומזרקותיו׳ לקבל בהם דם הזבחים׃ ומזלגותיו׳ כמין אונקליות כפופים ומכה בהם בבשר ונתחבין בו ומהפכין בהם על גחלי המערכה שיהא ממהר שריפתן ובלעז קרוכיש ובלשון חכמים צינוריות׃ ומחתותיו׳ בית קבול שלהם ליטול בהם גחלים מן המזבח לשאתם על מזבח הפנימי לקטרת ולשון מחתיתן קרויים מחתות כמו ולחתות אש מיקוד לשון שאיבת אש ממקומה וכן היתה איש אש ביקוד לכל כליו׳ כמו לכל כליו׃ מכבר׳ לשון כברה שקורין קריבלש כמין לבוש עשוי לו למזבח עשוי חורין חורין כמין רשת

עשה לו

ותעביד ית מדבחא דאעי שטין חמש אמין ארכא וחמיש אמין פתיא מרבע יהי
מדבחא ותלת אמין רומיה: ואצנע מדבח קאבין מן כשב אלסנט כמסה אדרע
טולה וכמסה אדרע ערצה וליכן מרבעא ותלאתה אדרע סמכה: ועשית
קרנתיו על ארבע פנתיו ממנו תהיין קרנתיו וצפית אתו נחשת: ותעביד
קרנוהי על ארבע זויתיה מניה יהוין קרנוהי ותחפי יתיה נחשא: ואצנע
אדכאנה עלי ארבע גהאתה מנה תכון ארכאנה ונשה בנחאס: ועשית
סירתיו לדשנו ויעיו ומזרקתיו ומזלגתיו ומחתתיו לכל כליו תעשה נחשת:
ותעביד פסכתירותיה למספי קטמיה ומגרופיתיה ומזרקוהי ומזלגותיה
ומחתיתיה לכל מנוהי תעביד נחשא: ואצנע צנאנה לרמאדה ומגארפה
וכראנבה ומנאשלה ומגאמרה וגמיע אניתה אצנעהא מן נחאס: ועשית
לו מכבר מעשה רשת נחשת ועשית על הרשת ארבע טבעת נחשת
על ארבע קצותיו: ותעביד ליה סרדא עובד מצדתא דנחשא ותעביד
על מצדתא ארבע עזקן דנחשא על ארבעה סטרוהי: ואצנע לה סרדא
מן נחאס עלי ינעתה שבכה ואצנע עלי שבכה ארבע חלק מן נחאס פי ארבע
אטראפהא: ונתת אתה תחת כרכב המזבח מלמטה והיתה הרשת
עד חצי המזבח: ותתין יתה תחות סוביבא דמדבחא מלרע ותהי מצדתא
עד פלגות מדבחא: ואגעלהא תחת שרגב אלמדבח מן אספל פתבלג אלי
נצפה: ועשית בדים למזבח בדי עצי שטים וצפית אתם נחשת: ותעביד
אריחיא למדבחא אריחי דאעי שטין ותחפי יתהון נחשא: ואצנע דהוקא

ומקרא זה מסורס וכן פתרונו ועשית לו מכבר נחשת מעשה רשת: כרכוב המזבח סובב כל דבר המקיף סביב
בעיגול קרוי כרכוב כמו ששנינו בהכל שוחטין אי הן גולמי כלי עץ כל שעתיד לשוף ולכרכב והוא שעושין
חריצין עגולין בקרשי דפני התיבות ושפסלי העץ אף למזבח עשה חריץ סביבו בדפנו לנוי והוא לסוף שלש אמות
שבגבהו כדברי האומ' הא מה אני מקיים שלש אמות קומתו משפת סובב ולמעלה· אבל סובב להלוך הכהנים לא היה
למזבח הנחשת אלא על ראשו לפנים מקרנותיו וכן שנינו בזבחים איזהו כרכוב בין קרן לקרן ולפנים מהם אמה של
הלוך רגלי הכהנים שתי אמות הללו קרויין כרכוב ורקרקעשם והכתי' תחת כרכבו מלמטה למדנו שהכרכוב בדפנו הוא ובגוש
המכבר תחתיו ויוצא המחרץ תרי הוו חד לנוי וחד לכהנים דלא ישתרגו' זה שבדופן לנוי היה ומתחתיו הלבישו המכבר
והגיע רחבו עד חצי המזבח והוא היה סימן לחצי גבהו להבדיל בין דמים העליונים לדמים התחתונים ושנינו עשו למזבח
בית עולמים דוגמת חוט הסקרא באמצעו וכבש שהיו עולין בו אע"פ שלא פירשו בענין זה כבר שמענו בפרשת מזבח
אדמה תעשה לי ולא תעלה במעלות בכבש שלו לא תעשה למעלות אלא כבש חלק למדנו שהיה לו כבש כך שנינו
במכילתא: ומזבח אדמה הוא מזבח הנחשת שהיו ממלאין חללו אדמה במקום חניתן והכבש היה בדרום המזבח מובדל
מן המזבח מלא חוט השערה ורגליו מגיעין עד אמה סמוך לקלעי החצר שבדרום כדברי האומ' עשר אמות קומתו ולדברי
האומ' דברים ככתבן שלש אמות קומתו לא היה אורך הכבש אלא עשר אמות כך מצאתי במשנת ארבעים ותשע מדות:
וזה שהוא מובדל מן המזבח מלא החוט במסכת זבחים למדנוהו מן המקרא: בטבעות· בארבע טבעות שנעשו למכבר
נבוב לוחות· כתרגו' חליל לוחין לוחות עצי שטים מכל צד והחלל באמצע ולא יהא כולו עץ אחד שיהא עביו חמש
אמות על חמש אמות כמין סדן: קלעים· עשויין כמין קלעי ספינה· נקבים נקבים מעשה קליעה ולא מעשה אורג
ותרגומו סרדין כתרגום שלמכבר המתורגם סרדא לפי שהן מנוקבין ככברה: לפיאה האחת· כל הרוח קרוי פיאה:
ועמודיו עשרים· חמש אמות בין עמוד לעמוד: ואדניהם שלעמודים נחשת: האדנים יושבים על הארץ והעמודים
תקועים בתוכם היה עשוי כמין קונדסין שקורין פלאנ"ש ארכן ששה טפחים ורחבן ג' וטבעת נחשת קבועה בו באמצעו

וכורך

למדבח מן כשב אספנט וגשהא בנחאס׃ והובא את בדיו בטבעת והיו הבדים
על שתי צלעת המזבח בשאת אתו׃ ויעיל ית אריחוהי בעזקתא ויהון
אריחיא על תרין סטרי מדבחא במטל יתיה׃ ואדכל אדהיק פי אחלק ויכון
עלי גאנבי אלמדבח אדי חמל׃ נבוב לחת תעשה אתו כאשר הראה
אתך בהר כן יעשו׃ חליל לוחין תעביד יתיה כמא דאחזי יתך בטורא
כין יעבדון׃ ואצנעה אלואחא מגופא כמא אורית פי אלגבל כדאך יצנעו׃

ד ועשית את חצר המשכן לפאת נגב תימנה קלעים
לחצר שש משזר מאה באמה ארך לפאה האחת׃ ותעביד ית דרת
משכנא לרוח עיבר דרומא סרדי לדרתא דבוץ שזיר מאה אמין ארכא
לרוחא חדא׃ ואצנע צראדק אלמסכן מן גהת מהב אלגנוב קלוע אלצראדק
מן עשר משזור מאיה דראע טולהא פי אלגהה אלואחדה׃ ועמדיו עשרים
ואדניהם עשרים נחשת ווי העמודים וחשקיהם כסף׃ ועמודוהי עסרין וסמכיהון
עסרין דנחשא ווי עמודיא וכבושיהון כסף׃ ועמדהא עשרין וקואעדהא עשרין
מן נחאס וזראפין אלעמד וטלאהא פצה׃ וכן לפאת צפון בארך קלעים מאה
ארך ועמדו עשרים ואדניהם עשרים נחשת ווי העמדים וחשקיהם כסף׃
וכין לרוח צפונא בארכא סרדין מאה ארכא ועמודוהי עסרין וסמכיהון
עסרין דנחשא ווי עמודיא וכיבושיהון כסף׃ וכדאך פי גהת אלשמאל פי
אלטול קלוע טולהא מאיה דראע ועמדהא עשרין וקואעדהא עשרין מן נחאס
וזראפין אלעמד וטלאהא פצה׃ ורחב החצר לפאת ים קלעים חמשים אמה
עמדיהם עשרה ואדניהם עשרה׃ ופתיא דדרתא לרוח מערבא סרדין חמשין

וכורך שפת הקלע סביבו במיתרים כנגד כל עמוד ועמוד ותולה הקונדס דרך טבעתו באונקלי שבעמוד העשוי כ
כמין ו' וראשו זקוף למעלה וראשו אחד תקוע בעמוד כאותן שעושין להציב דלתות שקורין גונ"ז ורחב הקלע
חמ' אמות והיא קומת מחיצות החצר׃ ווי העמודים׃ הן האונקליות׃ וחשוקיהם׃ מוקפין היו העמודים
בחוטי כסף סביב ואיני יודע אם על פני כולם אם בראשם אם באמצעם אך יודע אני שחישוק לשון
חגורה שכך מצינו בפילגש בגבעה ועמו צמד חמורים חבושים תרגומו חשוקים׃ לפאת קדמה מזרחה׃ פני המזרח
קדם לשון פנים אחור לשון אחורים לפיכך מזרח קרוי קדם שהוא פנים ומערב קרוי אחור כדא' הים האחרון
ימא מערבאה׃ חמשים אמה׃ אותן חמשים אמה לא היו סתומין כולם בקלעים לפי שעם הפתח בנתים
עשרים אמה והוא שנ' ולשער החצר מסך עשרים אמה וילון להסך כנגד הפתח עשרים אמה אורך כרוחב
הפתח׃ עמודיהם שלשה׃ חמש אמות בין עמוד לעמוד שבראש הדרום העומד במקצוע דרומית מזרחית עד
עמוד שהוא מן השלשה שבמזרח חמש אמות וממנו לשני חמש אמות ומן השני לשלישי חמש אמות
וכן לכתף השנית ושלשה עמודים למסך הרי עשרה עמודים למזרח כנגד עשרה למערב׃ כל עמודי
החצר סביב וגו' לפי שלא פירש ווין וחשוקין ואדני נחשת אלא לצפון ולדרום אבל למזרח ולמערב לא
נאמ' ווין וחשוקין ואדני נחשת לכך בא ולימד כאן׃ אורך החצר׃ הצפון והדרום שמן המזרח ולמערב
מאה באמה׃ ורוחב חמשים בחמשים׃ חצר שבמזרח היתה מרובעת חמשים על חמשים שהמשכן
ארכו שלשים ורחבו עשר העמיד מזרח פתחו בשפת חמשים החיצונים שבאורך החצר נמצא כולו בחמשים
הפנימיים וכלה ארכו לסוף ל' נמצאו כ' אמה ריוח לאחוריו בין הקלעים שבמערב ליריעות של אחורי
המשכן ורוחב המשכן עשר אמות באמצע רוחב החצר נמצאו לו עשרים אמה ריוח לצפון ולדרום

מן קלעי
החצר

אמין עמודיהון עסרא וסמכיהון עסרא׃ ועריץ אלצראדק מן גהת אלמגרב קלוע
כמסין דראע עמדהא עשרה וקואעדהא עשרה׃ ורחב החצר לפאת קדמה
מזרחה חמשים אמה׃ ופתיא דדרתא לרוח קדומא מדנחא חמשין אמין׃
ועריץ אלצראדק מן גהת אלשרק כמסין דראע׃ וחמש עשרה אמה קלעים
לכתף עמדיהם שלשה ואדניהם שלשה׃ וחמיש עסרי אמין סרדין לעברא
עמודיהון תלתה וסמכיהון תלתה׃ מנהא כמסת עשר דראע קלוע ללכם
ועמדהא תלאתה וקואעדהא תלאתה׃ ולכתף השנית חמש עשרה קלעים
עמדיהם שלשה ואדניהם שלשה׃ ולעברא תנינא חמיש עסרי סרדין
עמודיהון תלתה וסמכיהון תלתה׃ וללכם אלתאני קלוע טולהא כמסה עשר
דראע ועמדהא תלאתה וקואעדהא תלאתה׃ ולשער החצר מסך עשרים
אמה תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזר מעשה רקם עמדיהם
ארבעה ואדניהם ארבעה׃ ולתרע דרתא פרסא עסרין אמין דתכלא וארגונא
וצבע זהורי ובוץ שזיר עובד צייר עמודיהון ארבעה וסמכיהון ארבעה׃
ולבאב אלצראדק סתר טולה עשרין דראע מן אסמאנגון וארגואן וצבקר ושש
משזור יצנעת ראקם ולה עמד ארבעה וקואעד ארבעה׃ כל עמודי החצר
סביב מחשקים כסף וויהם כסף ואדניהם נחשת׃ כל עמודי דרתא סחור
סחור מכבשין כסף וויהון כסף וסמכיהון דנחשא׃ וגמיע עמד אלצראדק מסתדירה
מטלייה פצה וזראפינהא פצה וקואעדהא מן נחאס׃ ארך החצר מאה
באמה ורחב חמשים בחמשים וקמה חמש אמות שש משזר ואדניהם
נחשת׃ ארכא דדרתא מאה אמין ופתיא חמשין ורומא חמיש אמין דבוץ
שזיר וסמכיהון דנחשא׃ טול אלצראדק מאיה דראע ועריצה כמסין
בכמסין וסמכה כמסה אדרע מן עשר משזור וקואעדה מן נחאס׃ לכל

מן קלעי החצר ליריעות המשכן וכן למערב וחמשים על חמשים חצר לפנין׳׳ וקומה חמש אמות׳ גובה מחיצות
החצר והוא רוחב הקלעים׳׳ ואדניהם נחשת להביא אדני המסך שלא תאמר לא נאמרו אדני נחשת אלא לעמודי
הקלעים אבל אדני המסך של מין אחר [illegible] בעינינו זה ונכנאן׳׳ לכל כלי המשכן שהיו צריכים להקמתו
ולהורדתו כגון מקבות לתקוע יתדות ועמודים׳׳ יתדות׳ כמין נגרי נחשת עשויין ליריעות האהל ולקלעי החצר
קשורים במיתרים סביב סביב בשפוליהן כדי שלא תהא הרוח מגביהתן ואיני יודע אם תחובין בארץ או קשורים
ותלויים וכובדן מכביד שיפולי היריעות שלא ינועו ברוח ואומר אני שהמקרא מוכיח עליהם שהן תקועין בארץ
לכך נקראו יתידות ומקרא זה מסייעני אהל בל יצען בל יסע יתדותיו לנצח׳ חזק סליק פרשתא [illegible]

ואתה תצוה [illegible] זך בלי שמרים כמו ששנינו במנחות מגרגרו בראש הזית וכו׳ כתית׳ כותש במכתשת ואינו
טוחנן בריחים כדי שלא יהא בו שמרים ואחר שהוציא טיפה ראשונה מכניסן לריחים וטוחנן
והשמן השני פסול למנורה וכשר למנחות שנאמר כתית למאור ולא כתית למנחות׳׳ להעלות נר תמיד׳ מדליק עד שתהא
שלהבת עולה מאיליה׳׳ תמיד׳ כל לילה ולילה קרוי תמיד כמו שאתה אומר עולת תמיד ואינה אלא מיום ליום וכן
במנחת חבתין תמיד ואינה אלא מחציתה בבקר ומחציתה בערב׳ אבל תמיד האמור בלחם הפנים משבת לשבת הוא׳׳
מערב עד בקר׳ תן לה מדתה שתהא דולקת מערב ועד בקר ושיערו חכמים חצי לוג ללילי טבת הארוכין וכן
לכל הלילות ואם יותר אין בכך כלום׳׳ ואתה הקרב אליך לאחר שתיגמר מלאכת המשכן׳ לקדשו לכהנו לי׳׳

כלי המשכן בכל עבדתו וכל יתדתיו וכל יתדות החצר נחשת: לכל מני משכנא
בכל פלחניה וכל סכוהי וכל סכי דרתא נחשא: וגמיע אניה אלמסכן
פי גמיע כדמתה וגמיע אותאדה ואותאד אלצפאק מן נחאס:

צו פסוקים [illegible]

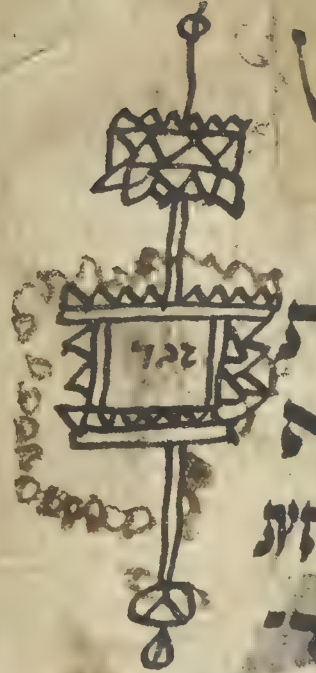

ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור להעלת
נר תמיד: ואת תפקיד ית בני ישר׳ ויסבון לך משח זיתא דכיא כתישא
לאנהרא לאדלקא בוציניא תדירא: ואנת פמר בני אסר׳ אן יאתוך בדהן זית
צואף מדקוק ללאצאה לתסרג בה אלסרג דאימא: באהל מועד מחוץ
לפרכת אשר על העדת יערך אתו אהרן ובניו מערב עד בקר לפני יהוה חקת
עולם לדרתם מאת בני ישראל: במשכן זמנא מברא לפרכתא דעל סהדותא
יסדר יתיה אהרן ובנוהי מרמשא עד צפרא קדם יי קים עלם לדריהון מן בני
ישר׳: פי כבא אלמחצר מן דאכל אלסגף אלדי עלי אלשהאדה יסעדה הרון ובניה
מן אלעשא אלי אלצבאח בין ידי אללה רסם אלדהר לאגיאלהם מן בני אסר׳:
ואתה הקרב אליך את אהרן אחיך ואת בניו אתו מתוך בני ישראל לכהנו
לי אהרן נדב ואביהוא אלעזר ואיתמר בני אהרן: ואת קריב לותך ית אהרן
אחוך וית בנוהי עמיה מגו בני ישר׳ לשמשא קדמי אהרן נדב ואביהוא
אלעזר ואיתמר בני אהרן: ואנת איצא פקדם אליך הרון אכיך ובניה מעה
מן בין בני אסר׳ ליאמו לי הרון נדב ואביהוא אלעזר ואיתמר בניה: ועשית
בגדי קדש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת: ותעביד לבושי קדשא לאהרן אחוך
ליקר ולתשבחא: ואצנע תיאב קדס להרון אכיך לכראמה ופכר: ואתה
תדבר אל כל חכמי לב אשר מלאתיו רוח חכמה ועשו את בגדי אהרן לקדשו

לכהנו לכהניו בכהונה עי׳ המדרש יהא כהן לי ולשון כהונה שירות הוא בלעז שנטריאה חשן תכשיט כנגד הלב
אפוד לא שמעתי ולא מצאתי בברייתא פירוש תבניתו ולבי אומר לי שהוא חגורה לו מאחוריו רחב כרוחב גב איש
כמין סינר שקורין פורציינט שחוגרות השרות כשרוכבות על הסוסים כך מעשהו מלמטה שנ׳ ודוד חגור אפוד בד
למדנו שהאפוד חגורה היא ואי אפשר לומר שאין בו אלא החגורה לבדה שהרי נאמר ויתן עליו את האפוד ואחר
ויחגור אותו בחשב האפוד ותרג׳ אנקלוס בהמין איפודה למדנו שהחשב הוא החגור והאפוד שם תכשיט
לבדו ואי אפשר לומר שעל שם שתי הכתפות שבו הוא קרוי אפוד שהרי נאמר שתי כתפות האפוד למדנו שהאפוד שם
לבד והכתפות שם לבד לכך אני אומר שעל שם הסינר שלמטה קרוי אפוד על שם שאופדו ומקשטו בו כמו שנ׳ ויאפד
לו בו והחשב הוא החגור שלמעלה הימנו והכתפות קבועות בו ועוד אומר לי לבי שיש ראיה שהוא מין
לבוש שתרגם יונתן ודוד חגור אפוד בד כרדוט דבוץ ותרגם כמו כן מעילים כרדוטין במעשה תמר
ואבשלום כי כן תלבשנה בנות המלך הבתולות מעילים מעיל הוא כמין חלוק וכן הכתונת אלא שהכתונת
סמוך לבשרו והמעיל קרוי חלוק העליון תשבץ עשוי משבצות והמשבצות הן כמין גומות העשויות
בתכשיטי זהב למושב קביעת אבנים טובות ומרגליות כמו שנ׳ באבני האפוד מוסבות משבצות
זהב ובלעז קורין אותו קשטונש מצנפת כמין כיפת כובע שקורין שקופיא שהרי במקום אחר
קורא להם
מגבעות

לכהנו לי׃ ואת תמליל עם כל חכימי לבא דאשלימית עמהון רוח חכמה ויעבדון
ית לבושי אהרן לקדשותיה לשמשא קדמי׃ ואנת כלם כל חכים אכמלת
פיה עלם רוח אלחכמה ויצנעו תיאב הרון לתקדיסה ליאמם לי׃ ואלה הבגדים
אשר יעשו חשן ואפוד ומעיל וכתנת תשבץ מצנפת ואבנט ועשו בגדי
קדש לאהרן אחיך ולבניו לכהנו לי׃ ואלין לבושיא דיעבדון חשנא ואפודא
ומעילא וכתונין מרמצן מצנפן והמינין ויעבדון לבושי קודשא לאהרן אחוך
ולבנוהי לשמשא קדמי׃ והדה אלתיאב אלדי יצנעונהא בדנה ועדרה וממטר
ותוניה מושאה ועמאמה וזנאר ויצנעו תיאב קדס להרון אכיך ובניה ליאמו
לי׃ והם יקחו את הזהב ואת התכלת ואת הארגמן ואת תולעת השני ואת
השש׃ ואנון יסבון ית דהבא וית תכלא וית ארגונא וית צבע זהורי וית
בוצא׃ והם יאכדון אלדהב ואלאס ואלאר ואלצב אלקרמז ואלעשר׃ ועשו
את האפד זהב תכלת וארגמן תולעת שני ושש משזר מעשה חשב׃
ויעבדון ית אפודא דדהבא תכלא וארגונא צבע זהורי ובוץ שזיר עובד
אומן׃ ויצנעו אלצדרה מן דהב ואס וארגו וצ קר ועש משזור צנעה חאדק׃
שתי כתפת חברת יהיה לו אל שני קצותיו וחבר׃ תרין כתפין מלפפן יהון תלתי
ליה על תרין סטרוהי ויתלפף׃ ולהא גנאחאן מכייטאן תכון עלי טרפיהא׃
וחשב אפדתו אשר עליו כמעשהו ממנו יהיה זהב תכלת וארגמן ותולעת
שני ושש משזר׃ והמין תקוניה דעלוהי כעובדיה מניה יהי דהבא תכלא
וארגונא וצבע זהורי ובוץ שזיר׃ ושפשג אלצדרה אלדי עליהא בצנעתהא
מן דהב ואס ואר וצ קר ועש משזור׃ ולקחת את שתי אבני שהם ופתחת
עליהם שמות בני ישראל׃ ותסב ית תרתין אבני בורלא ותגלוף עליהון׃

קורא להם מגבעות ומתרגמינן כובעין׃ ואבנט הי״א חגורה על הכתונת והאפוד חגורה על המעיל כמו שמצינו
בסדר לבישתן ויתן עליו את הכתונת ויחגור אותו באבנט וילבש אותו את המעיל ויתן עליו את האפוד׳ בגדי
קדש׳ מתרומה המקודשת לשמי יעשו אותם׳ והם יקחו׳ אותם חכמי לב שיעשו הבגדים יקבלו מן המתנדבים
את הזהב ואת התכלת לעשות מהן את הבגדים׳ ועשו את האפוד׳ אם באתי לפרש מעשה האפוד והחשן על סדר
המקראות הרי פירושן פרקים ויטעה הקורא בצירופן לכך אני כותב מעשיהם כמות שהוא למען ירוץ קורא בו
ואחר אפרש על סדר המקראות׳ האפוד עשוי כמין סינר שנשים רוכבות סוסים וחוגר אותו מאחוריו כנגד לבו
למטה מאציליו רחבו במדת רוחב גבו של אדם ויותר ומגיע עד עקביו והחשב מחובר בראשו על פני רחבו מעשה
אורג ומאריך לכאן ולכאן כדי להקיף ולחגור בו והכתפות מחוברות בחשב אחד לימין ואחד לשמאל מאחורי הכהן
לשני קצות רחבו שכשזוקפן עומדות לו על שני כתפיו והן כמין שתי רצועות עשויות ממין האפוד ארוכות
כדי שיעור לזוקפן אצל צואריו מכאן ומכאן ונקפלות לפניו למטה מכתיפיו מעט ואבני השהם קבועות בהם אחת
על כתף ימין ואחת על כתף שמאל והמשבצות נתונות בראשיהם לפני כתפיו ושתי עבותות הזהב תחובות בשתי טבעות
שבחשן בשני קצות רחבו העליון אחת לימין ואחת לשמאל ושני ראשי השרשרות תקועין במשבצת לימין
וכן שני ראשי השרשרות השמאלית תקועין במשבצות שבכתף שמאל נמצא החשן תלוי במשבצות האפוד מלבו

מלפניו ושי

שמהת בני ישראל : וכד חגרי בלור ואנקש עליהמא אסמא בני אס[illegible] : ששה
משמתם על האבן האחת ואת שמות הששה הנותרים על האבן השנית
כתולדתם : שתא משמהתהון על אבנא חדא וית שמהת שתא דישתארון
על אבנא תניתא כתולדתהון : סתה מן אסמאיהם עלי חגר ואחד ואסמא
אסמא אכאקיה עלי חגר אתאני כתולידהם : מעשה חרש אבן פתוחי
חתם תפתח את שתי האבנים על שמות בני ישראל מוסבת משבצות
זהב תעשה אתם : עובד אומן אבן טבא כתב מפרש כגלף דעזקא תגלוף
ית תרתין אבניא על שמהת בני ישראל משקען מרמצן בדהב תעביד
יתהון : צנעת כרט אנוהר כנקש אכאתם תנקש עלי אחגרין אסמא בני
אסר ואצנעהא תחיט כהא עיון מן דהב : ושמת את שתי האבנים על
כתפת האפד אבני זכרון לבני ישראל ונשא אהרן את שמותם לפני יהוה
על שתי כתפיו לזכרון : ותשוי ית תרתין אבניא על כתפי אפודא אבני
דכרנא לבני ישראל ויטול אהרן ית שמהתהון קדם יי על תרין כתפוהי לדכרנא :
ותציר אחגרין פי גבי אצדרה חגארה דכר לבני אסר ויחמל הרון אסמא יהם
בין ידי אלה עלי כתפיה דכרא :

ב ועשית משבצת זהב : ותעביד מרמצן דדהב : ואצנע עיונא מן דהב :
ושתי שרשרת זהב טהור מגבלת תעשה אתם מעשה עבת ונתתה את
שרשרת העבתת על המשבצת : ותרתין תכין דדהב דכי מתחמן תעביד
יתהון עובד גדילו ותתן ית תכיא גדילתא על מרמצתא : וסלסלתין מן דהב
כאלץ מעתדלתין תצנעהמא צנעה צפר ועלק אסלסלתין אמצפורתין
עלי אעיון : ועשית חשן משפט מעשה חשב
כמעשה אפד תעשנו זהב תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזר

תעשה אתו

מלפניו ועוד שתי טבעות בשני קצות החשן בתחתית וכנגדן שתי טבעות בשתי כתפות האפוד מלמטה [illegible]
המחובר בחשב טבעות החשן של מול טבעות האפוד [illegible] זה על זה ומרכסן בפתיל תכלת תחוב בטבעות האפוד
ולא יהא נד ונבדל הולך וחוזר : זהב תכלת וא' ותו' שני ושש משזר [illegible] מינין הללו שזורין בכל חוט וחוט [illegible]
את הזהב [illegible] [illegible] וקוצצין פתילים מהם וטווין אותו חוט עם [illegible] חוטין של ארגמן וכן בתולעת שני וכן
[illegible] חוטין בכל [illegible] וחוט זהב עם כל [illegible] [illegible] את כולם כאחד נמצא חוטן כפול [illegible]
במסכת יומא ולמד [illegible] המקרא הזה [illegible] פחי הזהב וקצץ פתילים לעשות את פתילי הזהב בתוך התכלת ובתוך הארגמן
ועוד [illegible] עם כל מין ומין : מעשה חושב [illegible] אריגת שתי קירות שאין צורת [illegible] דומות
[illegible] שתי כתפות וגו' [illegible] מלמטה [illegible] האפוד [illegible] חגורה [illegible] מינר [illegible]
[illegible] המחוברות בחשב שתי [illegible] כמין שתי רצועות רחבות [illegible] כנגד [illegible] וזוקפן על שתי כתפותיו עד שנקבצות
לפניו כנגד החזה וגו' חיבורן לטבעות החשן [illegible] כנגד לבו [illegible] כמו שמפורש בענין [illegible]
והולכות כנגד [illegible] ושתי אבני שהם קבועות בהן אחת בכל אחת : [illegible] רחבו [illegible]
כנגד גבו [illegible] כנגד [illegible] [illegible] [illegible] במקום [illegible]
ולא למטה [illegible] [illegible] [illegible] החושב [illegible] כתפות האפוד [illegible]
[illegible] עמו [illegible] אפורתו [illegible] [illegible]

כתפיו

ותעביד חושן דינא עובד אומן כעובד איפודא תעבדניה דדהבא תכלא וארגונא
וצבע זהורי ובוץ שזיר תעביד יתיה: ואצנע בדנה מהייאה צנ'

ענעה' האדק' בצנעה' ליצ'דה מן דהב ואס' ואר' וע'קר' ושש משזור תצנעהא:
רבוע יהיה כפול זרת ארכו וזרת רחבו: מרבע יהי עיף זרתא ארכיה וזרתא
פתייה: ותכון מרבעה מצ'אעפה טולהא שבר וערצ'הא שבר: ומלאת בו
מלאת אבן ארבעה טורים אבן טור אדם פטדה וברקת הטור האחד:
ותשלים ביה אשלמות אבנא ארבעה סדרין דאבן טבא סדרא קדמאה:
סמקן ירקן וברקן סדרא חד: ואנצ'ם פיהא ארבעה סטור מן גוהר
סטר אול יאקות אחמר וזמרד ואצפר: והטור השני נפך ספיר ויהלם:
וסדרא תנינא אזמרגדין שבזיז וסבהלם: וסטר ת'אני כחלי ומהא
ובהרמאן: והטור השלישי לשם שבו ואחלמה: וסדרא תליתאה קנכירי
טרקיא ועין עגלא: וסטר ת'אלת' נג'ע וסבג ופירוזג: והטור הרביעי
תרשיש ושהם וישפה משבצים זהב יהיו במלואתם: וסדרא רביעאה
כרום ימא ובורלא ופנתירי מרמצן בדהב יהון באשלמותהון: וסטר
ראבע אזרק ובלור ויסף: ותכון מעינה בדהב פי נצ'אמהא: והאבנים
תהיין על שמת בני ישראל שתים עשרה על שמתם פתוחי חותם איש
על שמו תהיין לשני עשר שבט: ואבניא יהוין על שמהת בני ישר'
תרתא עסרי על שמהתהון כתב מפרש כגלף דעזקא גבר על שמיה

עליון למעלה בשפת הסינר היא החגורה. כמעשהו כאריגת הסינר מעשה חשב ומחמשת מינין כך
אריגת החשב מעשה חושב ומחמשת מינין. ממנו יהיה עמו יהיה ארוג ולא יארגנו לבד ויחברנו.
כתולדותם כסדר שנולדו ראובן שמעון לוי ויהודה דן ונפתלי על האחת ועל השנית גד ואשר יששכר
וזבולון יוסף ובנימין מלא שכן הוא כתוב במקום תולדתו עשרים וחמש אותיות בכל אחת ואחת.
מעשה חרש אבן מעשה אומן של אבנים. חרש זה דבוק הוא לתיבה שלאחריו לפיכך הוא נקוד פתח
בסופו. וכן חרש עצים נטה קו חרש ברזל מעצד כל אלה דבוקים. פתוחי
חותם כתרגומו כתב מפרש כגלף דעזקא חרוצות האותיות בתוכן שחורצין חותמי טבעות שהם לחתום
איגרות כתב ניכר ומפורש. על שמות כמו בשמות. מוסבות משבצות מוקפות האבנים במשבצות
נמצאת המשבצת סובבת את האבן סביב ומחבר המשבצת באפוד: לזכרון שיהא רואה הקב"ה השבטים
כתובים לפניו ויזכור צדקתם. ועשית משבצות מיעוט משבצות שתים ולא פירש לך
עתה בפרשה זו אלא מקצת צרכן ובפרשת החשן גומר לך פירושן. שרשרת זהב שלשלאות. מגבלות לסוף
גבול החשן תעשה אותם. מעשה עבות מעשה קליעת חוטין ולא מעשה נקבים וכפלים כאותן שעושין
לבורות שאין כאותן שעושין לעדרשקאות שקורין אנשעירש. ונתתה את שרשרות שלשלאות העבות
מעשה עבות על המשבצות הללו ולא זה הוא מקום צוואת עשייתן שלשר שרות ולא צוואת קביעתן ואין
מעשה האמור כאן לשון צווי ואין ונתתה האמור כאן לשון צווי אלא לשון עתיד כי בפרשת החושן חוזר ומצוה
על עשייתן ועל קביעתן ולא נכתב כאן אלא להודיע מקצת צורך המשבצות שצוה לעשות עם האפוד וכתב
לך זאת לומר לך המשבצות הללו יזוקקו לך לכשתעשה שרשרות מגבלות על החושן תתקנם על המשבצות
הללו. חושן משפט שמכפר על קלקול הדין. ד"א משפט שמברר דבריו והבטחתו אמת ד"י דנמט
שהמשפט משמש ג' לשונות דברי טענות הדיינים וגמר הדין ועונש הדין אם עונש מיתה אם עונש

מבות אם
חושן משפט

יהוין לתרי עסר שבטין׃ ותכון עלי אחגארה אסמא בני אסראל אד הי אתנא עשר בציר אסמאיהם כנקש אלכאתם אסם כל ואחד עלי חגר כו׳אף לאתני עשר סבט׃ וְעָשִׂיתָ עַל־הַחֹשֶׁן שַׁרְשֹׁת גַּבְלֻת מַעֲשֵׂה עֲבֹת זָהָב טָהוֹר׃ וְתַעְבֵּיד עַל חֻשְׁנָא תִּכִּין מִתַּחְמְן עוֹבַד גְּדִילוּ דִּדְהַב דְּכֵי׃ ואצנע ללבדנה סלאסל מעתדלה צנעה צפר מן דהב כאלץ׃ וְעָשִׂיתָ עַל־הַחֹשֶׁן שְׁתֵּי טַבְּעוֹת זָהָב וְנָתַתָּ אֶת־שְׁתֵּי הַטַּבָּעוֹת עַל־שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן׃ וְתַעְבֵּיד עַל חֻשְׁנָא תַּרְתֵּין עִזְקָן דִּדְהַב וְתִתֵּין יָת תַּרְתֵּין עִזְקָתָא עַל תְּרֵין סִטְרֵי חֻשְׁנָא׃

חשנא׃ ואצנע להא חלקתין מן דהב ואגעלהא פי טרפיהא׃ וְנָתַתָּה אֶת־שְׁתֵּי עֲבֹתֹת הַזָּהָב עַל־שְׁתֵּי הַטַּבָּעֹת אֶל־קְצוֹת הַחֹשֶׁן׃ ותתין ית תרתין גדילן דדהב על תרתין עזקתא בסטרי חשנא׃ ועלק אלצפירתין אלדהב עלי אלחלקתין אלתי פי טרפי אלבדנה׃ וְאֵת שְׁתֵּי קְצוֹת שְׁתֵּי הָעֲבֹתֹת תִּתֵּן עַל־שְׁתֵּי הַמִּשְׁבְּצוֹת וְנָתַתָּה עַל־כִּתְפוֹת הָאֵפֹד אֶל־מוּל פָּנָיו׃ וית תרתין גדילן דעל תרין סטרוהי תתין על תרתין מרמצתא ותתין על כתפי אפודא לקביל אפוהי׃ וטרפי אלצפירתין אלאכרתין תעלקהמא עלי אלעינין פתציר עלי נאכבי אלדרע מן מקדמהא׃ וְעָשִׂיתָ שְׁתֵּי טַבְּעוֹת זָהָב וְשַׂמְתָּ אֹתָם עַל־שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן עַל־שְׂפָתוֹ אֲשֶׁר אֶל־עֵבֶר הָאֵפֹד בָּיְתָה׃ ותעביד תרתין עזקן דדהב ותשוי יתהון על תרין סטרי חשנא על ספתיה דלעברא דאיפודא לגיו׃ ואצנע איצא חלקתין מן דהב ואגעלהמא פי טרפי אלבדנה בחאשיתהא אלתי אלי

מכות אם עונש ממון׳ וזה מדמם לשון בירור דברים שמפרש ומברר דבריו׳ כמעשה אפוד׳ מעשה חושב ומחמשת מינין׳ זרת ארכו וזרת רחבו׳ כפול ומוטל לו לפניו כנגד לבו שנ׳ והיו על לב אהרן תלוי בכתפות האפוד הב אורח מלאת בו׳ שע׳ שהאבנים ממלאות גומות המשבצות המתוקנות להן קורא אותן בלשון מלואים׳׳ מסובבים זהב מלוי שבין שלאבנים יהיה עומק המשבצות לאפחות ולא יותר׳׳ חיו על שמו׳ כסדר תולדותם סדר האבנים אודם לראובן פטדה לשמעון וכן כלם׳׳ על החושן׳ בשביל החושן׳ [illegible] לקבעם בטבעותיו כמו שמפור למטה בענין׳ שרשות׳ לשון שרשי אילן המאחזין לאילן להיאחז ולהתקע בארץ אף אלו יהיו מאחזין לחושן שבהן יהיה תלוי באפוד והן שתי שרשרות האמורות למעלה בענין המשבצות ואף שרשרות כתר מנחם בן סרוק לשון שרשים׳ ואמר׳ שהרי״ש יתירה כמו מ״ם שבשלשום ומ״ם שבריקם ואיני רואה אות דבריו׳ לא שרשרת לשון שרשית כשלשלת בלשון משנה׳׳ גבלות׳ הוא מגבלות האמור למעלה שתתקעם בטבעות שיהיו בגבול החושן וכל גבול לשון קצה ומתר״ל בלשון׳ מעשה עבות׳ מעשה קליעה׳ על החושן׳ לצורך החושן כדי לקבעם בו׳ ולאיתבן לומר שהוא יתחלת עשייתן עליו שאם כן מהו שחוזר ואומר ונתת את שתי הטבעות ולא כבר נתונים בו היה לו לכתוב בתחלת המקרא ועשית על קצות החושן שתי טבעות זהב ואף בשרשרות צריך את הפתרון כן׳ שלשני קצות החושן לשתי פיאות שכנגד הצואר למעלה ולשמאלית הבאים מול כתפות האפוד׳׳ ונתת את שתי עבותות הזהב׳ והן הן שרשרות הכתובים למעלה ולא פירש מקום קבוען בחשן שבשין מפרשך שיהא תוחב אותן בטבעות ותדעך שהן הן הר אשונות שהרי בפרשת פקודי לא הוכפלו את שתי קצות שלשתי עבותות שני ראשיהם שלכל אחת׳ תתן על שתי המשבצות הכתובות למעלה׳ החשן ופרשת האפוד לא פירש את צרכן ואת מקומן שבשין מפרש שיתקע בהן ראשי בטבעות [illegible] טבעות החשן לימין ולשמאל אצל הצואר שני ראשי שרשרת הימנית תוקע במשבצת ושני שרשרת השמאלית׳ ונמצאו׳ המשבצות על כתפות האפוד אחת בזו ואחת

בזה נמצא
בתפות האפוד

גאנב לצדרה מן דאכלהא: ועשית שתי טבעת זהב ונתתה אתם על שתי
כתפות האפד מלמטה ממול פניו לעמת מחברתו ממעל לחשב האפד:
ותעביד תרתין עזקן דדהב ותתין יתהון על תרין כתפי איפודא מלרע
מלקביל אפוהי לקביל בית לופי מעלוי להמין איפודא: ואצנע איצא חלקתין
מן דהב ואגעלהמא כאיזא ניכי לצדרה מן אספל מממא ילי ונהא אמאם
תאליפהא פוק שפשנהא: וירכסו את החשן מטבעתו אל טבעת האפוד
בפתיל תכלת להיות על חשב האפוד ולא יזח החשן מעל האפוד: ויחדון
ית חשנא מעזקתיה לעזקת איפודא בחוטא דתכילתא למהוי על המין
איפודא ולא יתפרק חשנא מעלוי איפודא: ויחבכו לצדרה מן חלקהא אלי
חלק לצדרה בסלך מן אסמאנגון חתי תציר פוק שפשנהא ולא תזול ענהא:
ונשא אהרן את שמות בני ישראל בחשן המשפט על לבו בבאו אל הקדש
לזכרן לפני יהוה תמיד: ויטול אהרן ית שמהת בני ישראל בחשן דינא על
לביה במיעליה לקדשא לדכרנא קדם יי תדירא: ויחמל הרון אסמא בני אסר
פי לבדנה למהיאה עלי צדרה פי דכולה לקדם דכרא בין ידי אלה דאימא:
ונתת אל חשן המשפט את האורים ואת התמים והיו על לב אהרן בבאו
לפני יהוה ונשא אהרן את משפט בני ישראל על לבו לפני יהוה תמיד: ותתן
בחשן דינא ית אוריא וית תומיא ויהון על לבא דאהרן במיעליה לקדם יי ויטול
אהרן ית דין בני ישראל על לביה קדם יי תדירא: ואגעל פי לבדנה למהיאה לאנואר
ולצחאיח ויכון עלי צדר הרון פי דכולה בין ידי אלה. ויחמל הרון היאה בני
אסר עלי קלבה בין ידי אלה דאימא: ועשית את מעיל האפוד כליל תכלת:
ותעביד ית מעיל איפודא גמיר תכלא: ואצנע ממטר לצדרה ענשה חאך גמלתה

בזו נמצאו כתפות האפד מחזיקין את החשן שלא יפול ובהן הוא תלוי ומרין שפת החשן התחתונה הולכת ובאה
ונוקשת על כריסו ואינה דבוקה לו יפה לכך הוצרך עוד שתי טבעות לתחתיתו כמו שמפרש והולך: ממול
פניו של אפוד שלא יתן המטבעות בעבר הכתפות שכלפי המעיל אלא בעבר העליון שכלפי החוץ והוא קרוי ממול
פניו של אפוד כי אותו עבר שאינו נראה אינו קרוי פנים: שלשני קצות החשן התחתונות
לימין ולשמאל: על שפתו אשר אל עבר האפד ביתה הרי לך שני סימנים באחד שיתנם בשני קציות שלתחתיו
שהוא כנגד האפוד שעליונו ואינו כנגד האפוד שהרי סמוך לצואר הוא והאפוד נתון על [illegible] ועוד נתן סימן
שלא יקבעם בעבר החשן שכלפי החוץ אלא בעבר שכלפי פנים שנ׳ ביתה ואותו העבר [illegible] לצד האפוד
שחשב האפוד חוגרו לכהן ונקפל הסינר לפני הכהן על מתניו וקצת [illegible] מכאן [illegible] עד כנגד קצות
החשן וקצותיו שוכבין עלין ועל שתי כתפות האפוד מלמטה שהמטבעות [illegible] בראשי כתפות האפוד [illegible]
הבאים על כתפיו כנגד גרונו ונקפלות ויורדות לפניו והטבעות צוה ליתן בראשן [illegible] האפוד
והוא שנ׳ לעמת מחברתו סמוך למקום חבורן באפוד למעלה מן החגורה [illegible]
לו נתונים מעט בגובה זקיפת הכתפות והוא שנ׳ ממעל לחשב האפוד והן כנגד [illegible]
באותן טבעות ובטבעות החשן ורוכסן באותו פתיל לימין ולשמאל [illegible]

מן אסמאנגון ׃ והיה פי ראשו בתוכו שפה יהיה לפיו סביב מעשה ארג כפי
תחרא יהיה לו לא יקרע ׃ ויהי פומיה כפיל לגויה תורא יהי מקף לפומיה סחור
סחור עובד מחי כפוס שריין יהי ליה דלא יתבזע ׃ ויכון פאה אדיהו ראסה
פי וסטה וחאשיה תחיט בה מסתדירא צנעת חאיך כפם דרע יצר לה
ללא יכתרק ׃ ועשית על שוליו רמני תכלת וארגמן ותולעת שני על
שוליו סביב ופעמני זהב בתוכם סביב ׃ ותעביד על שפולוהי רמוני תכלא
וארגונא וצבע זהורי על שפולוהי סחור סחור וזוגין דדהב ביניהון סחור סחור ׃
ואצנע פי ריאלה רמאמין מין אסמאנגון וארגואן ונע קר פי ריאלה מסתדירא
וגלאגל מן דהב פי מא בינהמא מסתדירא ׃ פעמן זהב ורמון פעמן זהב
ורמון על שולי המעיל סביב ׃ זוגא דדהבא ורמונא זוגא דדהבא ורמונא
על שפולי מעילא סחור סחור ׃ גלגל מן דהב ורמאנה גלגל מן דהב ורמאנה
פי דיל אממטר מסתדירא ׃ והיה על אהרן לשרת ונשמע קולו בבאו
אל הקדש לפני יהוה ובצאתו ולא ימות ׃ ויהי על אהרן לשמשא וישתמע
קליה במיעליה לקדשא קדם יי ובמפקיה ולא ימות ׃ ויכון עלי הרון אד יכדם
ויסמע צותה פי דכולה אלקדס בין ידי אללה ופי כרוגה ולא יהלך ׃
ועשית ציץ זהב טהור ופתחת עליו פתוחי חותם
קדש ליהוה ׃ ותעביד ציצא דדהב דכי ותגלוף עלוהי כתב מפרש קודש
ליי ׃ ואצנע עצאבה מן דהב ואנקש עליהא נקש אלכאתם קדש ליהוה ׃
ושמת אתו על פתיל תכלת והיה על המצנפת אל מול פני המצנפת
יהיה ׃ ותשוי יתיה על חוטא דתכילתא ויהי על מצנפתא לקביל אפי
מצנפתא יהי ׃ ושדהא בסלך אסמאנגון ותכון דון אלעמאמה מן מקדמהא ׃

לפניו וחוזר לאחור ונוקם של כריכו ונמצא מיושב על המעיל ופה ׃ ממול פניו בעבר החיצון ׳׳ וירכסו
למען חיבור וכן מרכסי איש חבורי חבלי רשעים ׳ וכן והרכסים לבקעה הריס המסוכים זה לזה שאם
ליתד לגיא שבינים שא בקועי גדול שמשך ממוכתם הגיא זקופה ומוקה יהיו לבקעת מישור ונחה לילך
להיות על חשב האפוד להיות החשן דבוק אל חשב האפוד ׳ ולא יזח ׳ למען ניתוק ולשון ערבי הוא כדברי
דונש בן לבדט ׃ את האורים ואת התמים ׳ הוא כתב שם המפורש שהיה נתנו בתוך כפלי החשן שעל
ידו הוא מאיר דבריו ומתמם את דבריו ובמקדש שני היה החשן נראה לכהן גדול להיות מחוסר
בגדים אבל אותו השם לא היה בתוכו ע״ש אותו הכתב הוא קרוי משפט שנ׳ ושאל לו במשפט האורים ׳׳
את משפט בני ישראל ׳ דבר שהם נשפטים ונוכחים על ידו אם לעשות דבר או לא לעשות ולפי מדרש
אגדה שהחשן מכפר על מעוותי הדין נקרא משפט ע״ש סליחת המשפט ׳׳ את מעיל האפוד שהאפוד נתון
עליו לחגורה ׳׳ כליל תכלת ׳ כולו תכלת שאין מין אחר מעורב בו ׳׳ והיה פי ראשו ׳ פי המעיל שבגבהו והוא
פתיחת בית הצואר ׳ בתוכו ׳ כתרגומו כפיל לגויה כפול לתוכו להיות לו לשפה כפילתו והיה מעשה אורג ולא במחט ׃
כפי תחרא ׳ למדנו שהשריונים שלהם פיהם כפול ׳׳ לא יקרע ׳ כדי שלא יקרע והקורעו עובר בלאו שזה ממנין לאוין
שבתורה וכן לא יזח החשן וכן לא יסורו ממנו הנאמר בבדי הארון ׳׳ רמוני ׳ עגולים וחלולים היו כמין רמונים
העשויים כביצת תרנגולת ׳׳ ופעמוני זהב ׳ זגין עם ענבלין שבתוכם ׳׳ בתוכם סביב ׳ ביניהם סביב בין שני
רמונים פעמון אחד דבוק ותלוי בשולי המעיל ׳׳ פעמון זהב ורמון ׳ אצלו ׳׳ ולא ימות ׳ מכלל לאו אתה שומע

היו אם
והיו לו

והיה על מצח אהרן ונשא אהרן את עון הקדשים אשר יקדישו בני
ישראל לכל מתנת קדשיהם והיה על מצחו תמיד לרצון להם לפני יהוה: ויהי
על בית עינוהי דאהרן ויטול אהרן ית עוית קדשיא דיקדשון בני ישראל לכל
מתנת קדשיהון ויהי על בית עינוהי תדירא לרעוא להון קדם יי: ותכון עלי גבהת
הרון אד יחתמל ען דנוב אלאקדאס אלדי יקדסוהא בני אסר' לגמיע עטאיאהם
ואקדאסהם ותכון עלי גבהתה דאימא לירצ' ענהם בין ידי אללה: ושבצת
הכתנת שש ועשית מצנפת שש ואבנט תעשה מעשה רקם: ותרמיץ
כתונא דבוצא ותעביד מצנפתא דבוצא והמין תעביד עובד צייר: ותנסג
אלתוביה מן שש ואצנע אלעמאמה מן שש ואלזנאר תצנעה צנעה ראקם:
ולבני אהרן תעשה כתנת ועשית להם אבנטים ומגבעות תעשה להם
לכבוד ולתפארת: ולבני אהרן תעביד כתונין ותעביד להון המינין וקובעין
תעביד להון ליקר ולתשבחא: ולבני הרון תצנע תואניא ואצנע להם זנאניר
וקלאנס תצנעהא להם לכראמה ופכר: והלבשת אתם את אהרן אחיך
ואת בניו אתו ומשחת אתם ומלאת את ידם וקדשת אתם וכהנו לי: ותלביש
יתהון ית אהרן אחוך וית בנוהי עמיה ותרבי יתהון ותקריב ית קרבנהון ותקדיש
יתהון וישמשון קדמי: ותלבסהא הרון אכיך ובניה מעה ותמסחהם ותכמל ואנגאס
קרבאנהם ותקדסהם ויכדמוני: ועשה להם מכנסי בד לכסות בשר ערוה ממתנים ועד
ירכים יהיו: ותעביד להון מכנסין דבוץ לכסאה בסר עריא מחרצין ועד ירכן
יהון: ואצנע להם סראויל מן שש לתגטי מן אבדאנהם אלסואה מן אלחקוין
אלי אלרכבתין תכון: והיו על אהרן ועל בניו בבאם אל אהל מועד או
בגשתם אל המזבח לשרת בקדש ולא ישאו עון ומתו חקת עולם לו
ולזרעו אחריו: ויהון על אהרן ועל בנוהי במיעלהון למשכן זמנא או

הין אם יהין לגלא יתחייב מיתה הא אם יכנס מחוסר א' מן הבגדים הללו חייב מיתה בידי שמים: ציץ כמין טס של זהב
היה רוחב שתי אצבעות מקיף על המצח מאוזן לאוזן ועל פתיל תכלת ובמקום אחר הוא אומר ויתנו עליו פתיל תכלת ועוד
כתיב כאן והיה על המצנפת ולמטה הוא אומר והיה על מצח אהרן ובשחיטת קדשים שנינו שערו היה נראה בין ציץ
למצנפת מקום שמניח תפלין למדנו שהמצנפת למעלה בגובה הראש ואינה עמוקה ליכנס בה כל הראש עד
המצח והציץ מלמטה והפתילים היו נקובין ותלויין בו בשני ראשיו ובאמצעו שש בשלשה מקומות
הללו פתיל מלמעלה אחד מבחוץ ואחד מבפנים כנגדו וקושר ראשי הפתילים מאחורי העורף שלשתן
ונמצאו בין אורך הטס ופתילי ראשיו מקיפין את הקדקוד והפתיל האמצעי שבראשו קשור עם ראשי
השנים הולך על פני רוחב הראש מלמעלה ונמצא עשוי כמין כובע ועל פתיל האמצעי הוא אומר והיה על המצנפת
והיה נותן הציץ על ראשו כמין כובע על המצנפת והפתיל האמצעי מחזיקן שאינו נופל והטס תלוי
כנגד מצחו ונתקיימו כל המקראות פתיל על המצנפת הציץ וציץ על הפתיל ופתיל על המצנפת מלמעלה:
ונשא אהרן לשון סליחה ואעפ"כ אינו זז ממשמעו אהרן נושא הלוא את שלעון נמצא מסולק העון מן
הקדשים: את עון הקדשים לרצות על הדם ועל החלב שקרבו בטומאה כמו ששנינו אי זה עון הוא נושא אם עון
פיגול הרי כבר נאמר לא ירצה ואם עון נותר הרי נאמר לא יחשב ואין לומר שיכפר על הכהן שהקריבם

טמאים שהרי

במקלבהון למדבחא לשמשא בקדשא ולא יקבלון חובא ולא ימותון קים
עלם ליה ולבנוהי בתרוהי׃ ותכון עלי הרון ובניה פי דכולהם טי כבא שמחצר
מחוצה ופי תקרמהם אלי אמדבח ליכדמו פי שקדם ולא יחמלו וזרא פיהלכון
רפס אחר לה ולנסלה מן בעדה׃

ה וזה הדבר אשר תעשה להם לקדש אתם לכהן לי לקח פר אחד בן בקר
ואילם שנים תמימם׃ ודין פתגמא דתעביד להון לקדשא יתהון לשמשא
קדמיי סב תור חד בר תורי ודכרין תרין שלמין׃ והדא שאמר שדי תצנע
להם לתקדסהם ויאמו לי כר ותא מן אבקר וכבשין צחיחין׃ ולחם מצות
וחלת מצת בלולת בשמן ורקיקי מצות משחים בשמן סלת חטים
תעשה אתם׃ ולחים פטיר וגריצן פטירן דפילן במשח ואספוגין פטירין
דמשיחין במשח סלת דחטין תעביד יתהון׃ וכבז פטיר וגראדק פטיר
מלתות בדהן ורקאק פטיר ממסוח כדהן מן סמד אחנטה תענעהא׃
ונתת אותם על סל אחד והקרבת אתם בסל ואת הפר ואת שני האילם׃
ותתן יתהון על סלא חד ותקריב יתהון בסלא וית תורא וית תרין דכרין׃
ואגעלהא פי סלה ואחר הוקדמהא פי הא מע שרת ואכבשין׃ ואת אהרן
ואת בניו תקריב אל פתח אהל מועד ורחצת אתם במים׃ וית אהרן
וית בנוהי תקריב לתרע משכן זמנא ותסחי יתהון במיא׃ וקדם הרון
ובניה אלי באב כבא שמחצר ואנסלהם בשמא׃ ולקחת את הבגדים והלבשת
את אהרן את הכתנת ואת מעיל האפד ואת האפד ואת החשן ואפדת
לו בחשב האפד׃ ותסב ית לבושיא ותלביש ית אהרן ית כתונא וית
מעיל איפודא וית איפודא וית חשנא ותתקין ליה בהמין איפודא׃ וכד
שתיאב ואלבס הרון אתוביה ושממטר ואצדרה ושברנה ואשדדה בשפשנהא׃

טמאים שהרי עון הקדשים נאמר ולא עון המקריבים׳ אינו מרצה אלא להכשיר הקרבן׳ והיה על מצחו תמיד׳
אא״ על מצחו תמיד שהרי אינו עליו אלא בשעת העבודה אלא תמיד לרצות להם אף אינו על מצחו
שלא היה כהן גדול עובר באותה שעה׳ ולדברי האומר שודהו על מצחו מכפר ומרצה ואם לאו אינו מרצה
נדרש על מצחו תמיד מלמד שממשמש בו בשודו על מצחו שלא יסיח דעתו ממנו׳ ושבצת שעשה אותה׳
משבצות משבצות וכולה שלשט׳ ולבני אהרן תעשה כתנות׳ ארבעה בגדים הללו ולא יותר כתונת ואבנט
ומגבעות היא מצנפת ומכנסים כתובים למטה בפרשה׳ והלבשת אותם את אהרן׳ אותן האמורין באהרן
חשן ואפוד ומעיל וכתונת תשבץ מצנפת ואבנט וציץ ומכנסים הכתובים למטה בכולם׳ ואת בניו אתו׳
אותם הבגדים בהם׳ ומשחת אותם את אהרן ואת בניו בשמן המשחה׳ ומלאת את ידם׳ כל מלוי
ידים לשון חינוך כשהוא נכנס לדבר להיות מוחזק בו מאותו יום והלאה הוא ובלשון לעז על פקידת
דבר נותן השליט בידו בית יד של עור שקורין גוואנטו ועל ידו הוא מחזיקו בדבר וקורין לאותה מסירה
רוישטיר והוא מלוי ידים׳ ועשה להם׳ לאהרן ולבניו׳ מכנסים׳ הרי שמונה בגדים לכהן גדול וארבעה
לכהן הדיוט׳ והיו כל הבגדים האלה על אהרן הראויין לו׳ ועל בניו האמורין בהם׳ בבואם אל אהל
מועד להיכל וכן למשכן׳ ומתו׳ הא למדת שהמשמש מחוסר בגדים במיתה׳ חקת עולם לו׳ כל
מקום׳ שנ׳ חקת עולם היא גזירה מיד ולדורות לעכב בו׳ לקח׳ כמו קח ושתי גזרות הן אחת של קיחה
ואחת של לקיחה

ושמת המצנפת על ראשו ונתת את נזר הקדש על המצנפת׃ ותשוי מצנפתא
על רישיה ותתן ית כלילא דקודשא על מצנפתא׃ ועייל ׳עמאמה עלי ראסה
ואגעל תאג ׳קדס דון ׳עמאמה׃ ולקחת את שמן המשחה ויצקת על
ראשו ומשחת אתו׃ ותסב ית משחא דרבותא ותריק על רישיה ותרבי
יתיה׃ וכד מן דהן ׳מסח ויצב עלי ראסה ואמסחה׃ ואת בניו תקריב
והלבשתם כתנת׃ וית בנוהי תקריב ותלבישנון כתונין׃ וקדם בניה ׳ולבסהם
תואניא׃ וחגרת אתם אבנט אהרן ובניו וחבשת להם מגבעת והיתה
להם כהנה לחקת עולם ומלאת יד אהרן ויד בניו׃ ותזריז יתהון המיין
אהרן ובנוהי׃ ותתקין להון קובעין ותהי להון כהונתא לקים עלם ותקריב
קרבנא דאהרן וקרבנא דבנוהי׃ ואשדדהם בזנאניר הרון ובניה וזקלדהם
בקלאנסא פתעים להם אמאמה רסם ׳דהר ואכמל ואנב הרון וואנב
בניה׃ והקרבת את הפר לפני אהל מועד וסמך אהרן ובניו את ידיהם
על ראש הפר׃ ותקריב ית תורא לקדם משכן זמנא ויסמוך אהרן
ובנוהי ית ידיהון על ריש תורא׃ וקדם ׳תור בין ידי כבא ׳מחצר ויסנד
הרון ובניה אידיהם עלי ראסה׃ ושחטת את הפר לפני יהוה פתח אהל
מועד׃ ותכוס ית תורא קדם י״י בתרע משכן זמנא׃ ואדבחה בין ידי ׳לה
ענד באב כבא ׳מחצר׃ ולקחת מדם הפר ונתתה על קרנת המזבח באצבעך
ואת כל הדם תשפך אל יסוד המזבח׃ ותסב מדמא דתורא ותתן על קרנת
מדבחא באצבעך וית כל דמא תשפוך ליסודא דמדבחא׃ וכד מן דמה
ואגעלה עלי ארכאן ׳מדבח באצבעך ועב באקיה ענד אסאסה׃ ולקחת
את כל החלב המכסה את הקרב ואת היתרת על הכבד ואת שתי הכלית
ואת החלב אשר עליהן והקטרת המזבחה׃ ותסב ית כל תרבא דחפי ית גוא

ואחת שבלקיחה ולכן פתרון אחד״ פר אחד׳ לכפר מעשה העגל שהוא פר״ ולחם מצות וחלות מצות
ורקיקי מצות׳ הרי אלו שלשה מינין רבוכה וחלות ורקיקין׳ לחם מצות היא הקרויה למטה בענין חלת לחם
שמן ע״ש שנותן שמן ברבוכה כנגד החלות והרקיקין וכל המינין באים עשר עשר חלות״ בלולות בשמן כ
כשהן קמח יוצק בהן שמן ובוללן״ משוחים בשמן׳ אחר אפייתן מושחן כמין כאף יונית שהיא עשויה
כנון שלנו כזה נ׳״ והקרבת אותם׳ אל חצר המשכן ביום הקמתו״ ורחצת׳ טבילת כל הגוף״ ואפדת׳ קשט
ותקן החגורה והסינר סביבותיו״ נזר הקדש׳ זה הציץ״ על המצנפת׳ כמו שפירשתי למעלה ע״י הפתיל
האמצעי ושני פתילים שבראשו הקשורין שלשתן מאחורי העורף הוא נותנו על המצנפת כמין כובע״ ומשחת
אותו׳ אף משיחה זו כמין כי נותן שמן על ראשו ובין ריסי עיניו ומחברן באצבעו״ והיתה להם׳ מילוי
ידים זה לכהונת עולם״ ומלאת׳ ע״י הדברים האלה״ יד אהרן ויד בניו׳ במילוי ופקודת הכהונה״ פתח
אהל מועד׳ בחצר המשכן שלפני ההיכל״ על קרנות׳ למעלה בקרנות ממש״ ואת כל הדם׳ שיירי הדם אל
יסוד המזבח׳ כמין בליטת בית קבול עשוי לו סביב סביב לאחר שעלה אמה מן הארץ״ החלב המכסה
את הקרב׳ הוא הקרום שעל הכרס שקורין טיל״א״ ואת היותרת׳ היא טרפשא דכבדא שקורין איבר״ש״
על הכבד׳ אף מן הכבד יטול עמה״ תשרף באש׳ לא מצינו חטאת חיצונה נשרפת אלא זו״ וזרקת׳
בכלי אוחז במזרק וזורק כנגד הקרן כדי שיראה לכאן ולכאן ואין קרבן טעון מתנה באצבע אלא

חטאת בלבד
אבל שאר

וית חצרא דעל כבדא וית תרתין כלין וית תרבא דעליהון ותסיק למדבחא:
וכד מנה אלתרב אלמגטי ללגוף וזאידה אלכבד מע אלכליתין ואלשחם אלדי עליהמא
וקתר דלך עלי אלמדבח: וְאֶת בְּשַׂר הַפָּר וְאֶת עֹרוֹ וְאֶת פִּרְשׁוֹ תִּשְׂרֹף בָּאֵשׁ
מִחוּץ לַמַּחֲנֶה חַטָּאת הוּא: וית בסר תורא וית משכיה וית אוכליה תוקיד
בנורא מברא למשריתא חטאתא הוא: ולחם אלתור וגלדה ופרתה אחרקה
באלנאר כארג אלעסכר לאנה דכוה: וְאֶת הָאַיִל הָאֶחָד תִּקָּח וְסָמְכוּ אַהֲרֹן
וּבָנָיו אֶת יְדֵיהֶם עַל רֹאשׁ הָאָיִל: וית דכרא חד תסב ויסמכון אהרן ובנוהי
ית ידיהון על ריש דכרא: תם קדם אחד אלכבשין ויסנד הרון ובנוה אידיהם
עלי ראסה: וְשָׁחַטְתָּ אֶת הָאָיִל וְלָקַחְתָּ אֶת דָּמוֹ וְזָרַקְתָּ עַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:
ותכוס ית דכרא ותסב ית דמיה ותזרוק על מדבחא סח׳ סח׳: ואדבחה וכד
מן דמה ורשה עלי אלמדבח מסתדירא: וְאֶת הָאַיִל תְּנַתֵּחַ לִנְתָחָיו וְרָחַצְתָּ קִרְבּוֹ
וּכְרָעָיו וְנָתַתָּ עַל נְתָחָיו וְעַל רֹאשׁוֹ: וית דכרא תפליג לאברוהי ותחליל
גויה וכרעוהי ותתין על אברוהי ועל רישיה: ועצה אעצאה ואגסל גופה
ואכארעה ואצפהא עלי אעצאיה וראסה: וְהִקְטַרְתָּ אֶת כָּל הָאַיִל
הַמִּזְבֵּחָה עֹלָה הוּא לַיהוָה רֵיחַ נִיחוֹחַ אִשֶּׁה לַיהוָה הוּא: ותסיק ית כל דכרא
למדבחא עלתא הוא קדם יי לאתקבלא ברעוא קרבנא קדם יי הוא: וקתרה עלי
אלמדבח לאנה צעידה ללה מרצי מקבול קרבאן ללה: וְלָקַחְתָּ אֵת הָאַיִל הַשֵּׁנִי
וְסָמַךְ אַהֲרֹן וּבָנָיו אֶת יְדֵיהֶם עַל רֹאשׁ הָאָיִל: ותסב ית דכרא תנינא ויסמך
אהרן ובנוהי ית ידיהון על ריש דכרא: וקדם אלכבש אלתאני ויסנד הרון ובניה
אידיהם עלי ראסה: וְשָׁחַטְתָּ אֶת הָאַיִל וְלָקַחְתָּ מִדָּמוֹ וְנָתַתָּה עַל תְּנוּךְ אֹזֶן אַהֲרֹן
וְעַל תְּנוּךְ אֹזֶן בָּנָיו הַיְמָנִית וְעַל בֹּהֶן יָדָם הַיְמָנִית וְעַל בֹּהֶן רַגְלָם הַיְמָנִית וְזָרַקְתָּ אֶת
הַדָּם עַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: ותכוס ית דכרא ותסב מדמיה ותתין על רום אודנא דאהרן

חטאת בלבד ׳ אבל שאר זבחים אינן טעונין קרן ולא אצבע שמתן דמן מחצי המזבח ולמטה ואינו עולה
בכבש אלא עומד בארץ וזורק׃ סביב׳ כן מפורש בשחיטת קדשים שאין סביב אלא שתי מתנות שהן ארבע
האחת בקרן זוית זו והאחת שכנגדה באלכסון וכל מתנה נראית בשני צדי הקרן אילך ואילך נמצא הדם נתון
בארבע רוחות לכך קרוי סביב׳׳ על נתחיו׳ עם נתחיו מוסף על שאר הנתחים׳׳ ריח ניחוח׳ נחת רוח לפני
שאמרתי ונעשה רצוני׳׳ אשה׳ לשון אש והיא הקטרת איברים שעל האש׳׳ תנוך׳ הוא הסחוס האמצעי
שבתוך האוזן שקורין טנדרוס׳׳ בהן ידם׳ הגודל ובפרק האמצעי׳׳ החלב׳ זה חלב הדקין או הקיבה׳׳ האליה׳
מן הכליות ולמטה כמו שמפורש בויקרא שנ׳ לעומת העצה יסירנה מקום שהכליות יועצות׳
ובאימורי כפלא נאמר׳ אליה שאין אליה קריבה אלא בכבש וכבשה ואיל׳ אבל שור ועז אינן טעונין אליה׳
ואת שוק הימין׳ לא מצינו הקטרה בשוק הימין עם האימורין אלא זו בלבד׳ כי איל מלואים הוא׳ שלמים
לשון שלמות שהושלם בכל׳ מגיד הכת׳ שהמלואים שלמים שמשלימים שלום למזבח ולעובד העבודה
ולבעלים לכך אני מצריכו החזה להיות לו לעובד העבודה למנה וזהו משה ששימש במלואים והשאר
אכלו אהרן ובניו שהם בעלים כמפורש בענין׳ וככר לחם׳ מן החלות׳ וחלת לחם שמן׳ ממין הרבוכה׳׳ ורקיק׳
מן הרקיקין׳ אחד מעשרה שבכל מין ומין׳ לא מצינו תרומת לחם הבא עם זבח בקטורת אלא זו בלבד שתרומת

לחמי תודה
וחלי נזיר

ועל רוס אדנא דבנוהי דימינא ועל אליון ידהון דימינא ועל אליון רגלהון
דימינא ותזרוק ית דמא על מדבחא סחור סחור: ואדבחה וכד מן דמה
ואגעל עלי שחמה אדן הרון ושחמאת אדאן בניה אליאמן ועלי אבהאם
אידיהם אליאמן ועלי אבהאם ארגלהם אליאמן ורש באקי אלדם עלי
אלמדבח מסתדירא: ולקחת מן הדם אשר על המזבח ומשמן המשחה
והזית על אהרן ועל בגדיו ועל בניו ועל בגדי בניו אתו וקדש הוא ובגדיו
ובניו ובגדי בניו אתו: ותסב מן דמא דעל מדבחא וממשחא דרבותא
ותדי על אהרן ועל לבושוהי ועל בנוהי ועל לבושי בנוהי עמיה ויתקדש
הוא ולבושוהי ובנוהי ולבושי בנוהי עמיה: וכד מן אלדם אלדי עלי אלמדבח
ומן דהן אלמסחה ואנצח עלי הרון ותיאבה ובניה ותיאב בניה מעה פיתקדס
הו ותיאבה ובניה ותיאב בניה מעה: ולקחת מן האיל החלב והאליה
ואת החלב המכסה את הקרב ואת יתרת הכבד ואת שתי הכלית ואת
החלב אשר עליהן ואת שוק הימין כי איל מלאים הוא: ותסב מן דכרא
תרבא ואליתא וית תרבא דחפי ית גוא וית חצר כבדא וית תרתין כלין וית
תרבא דעליהון וית שקא דימינא ארי דכר קרבניא הוא: וכד מן אלכבש
אלתרב ואליה וגמיע אלשחם אלמגטי אלגוף וזאידה אלכבד ואלכלותין
ואלשחם אלדי עליהמא ואלסאק אליאמן לאנה כבש אלכמאל: וככר לחם אחת
וחלת לחם שמן אחת ורקיק אחד מסל המצות אשר לפני יהוה: ופתא
דלחים חדא וגריצתא דלחים משח חדא ואספוג חד מסלא דפטיריא דקדם יי:
ורגיף ואחד מן כל נוע מן אלכבז וגרדקה ואחדה ממסוחה בדהן ורקאקה
ואחדה מן סל אלפטיר אלדי בין ידי אללה: ושמת הכל על כפי אהרן ועל
כפי בניו והנפת אתם תנופה לפני יהוה: ותשוי כולא על ידי אהרן ועל
ידי בנוהי ותרים יתהון ארמא קדם יי: ותציר אלגמיע עלי כפי הרון וכפי בניה
ותחרך דלך תחריכא בין ידי אללה: ולקחת אתם מידם והקטרת המזבחה
על העלה לריח ניחוח לפני יהוה אשה הוא ליהוה: ותסב יתהון מידהון ותסק

לחמי תודה ואיל נזיר נתונה לכהנים עם חזה ושוק ומזה לא היה למשה אלא חזה בלבד: על כפי אהרן והנפת. שניהם עסוקים בתנופה הבעלים והכהן האיכד כהן מניח ידו תחת יד הבעלים ומניף ובזה היו אהרן ובניו בעלים ומשה כהן: תנופה. מוליך ומביא למי שארבע רוחות העולם שלו ותנופה מעכבת ומבטלת פורעניות ורוחות רעות. מעלה ומוריד למי שהשמים והארץ שלו ומעכבת טללים רעים: על העלה. על האיל הראשון שהעליתה עולה: לריח ניחוח. לנחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני: אשה. לאש נתון: ליי. לשמו של מקום: וקדשת את חזה התנופה ואת שוק התרומה וגו' קדשם לדורות להיות נוהגת תרומתם והנפתם בחזה ושוק של שלמים אבל לא להקטרה אלא והיה לאהרן ולבניו לאכול: חק עולם מאת בני ישראל. שהשלמים לבעלים ואת החזה ואת השוק יתנו לכהן: רש"י

תנופה לשון

למדבחא על עלתא לאתקבלא ברעוא קדם יי קורבנא הוא קדם יי: וכדה מן אידהם
ותקתרה עלי אלמדבח מע אלצעידה מקבול מרצי בין ידי אללה קרבאן הו ללה:
ולקחת את החזה מאיל המלאים אשר לאהרן והנפת אתו תנופה לפני
יהוה והיה לך למנה: ותסב ית חדיא מדכר קורבניא דלאהרן ותרים יתיה
ארמא קדם יי ויהי לך לחלק: ותאכד אלקץ מן כבש אלכמאל אלדי להרון וחרכה תחריכא
בין ידי אללה ויכון לך נציבא: וקדשת את חזה התנופה ואת שוק התרומה
אשר הונף ואשר הורם מאיל המלאים מאשר לאהרן ומאשר לבניו:
ותקדיש ית חדיא דארמותא וית שקא דאפרשותא דאתרים ודאתפרש
מדכר קורבניא מדלאהרן ומדלבנוהי: וקדס קץ אלתחריך וסאק אלרפיעה
אלדי חרך ואלדי רפע מן כבש אלכמאל אלדי להרון ובניה: והיה לאהרן ולבניו
לחק עולם מאת בני ישראל כי תרומה הוא ותרומה יהיה מאת בני
ישראל מזבחי שלמיהם תרומתם ליהוה: ויהי לאהרן ולבנוהי לקים עלם
מן בני ישראל ארי אפרשותא הוא ואפרשותא יהי מן בני ישראל מנכסת
קודשיהון אפרשותהון קדם יי: פיציר להרון ובניה רסם דהר מן בני אסר
נמי׳ אנהא רפיעה כדאך יכונו רפיעה מן בני אסר מן דבאיח סלאמתהם
ומא רפיעתהם ללה: ובגדי הקדש אשר לאהרן יהיו לבניו אחריו למשחה
בהם ולמלא בם את ידם: ולבושי קודשא דלאהרן יהון לבנוהי בתרוהי
לרבאה בהון ולקרבא בהון ית קורבנהון: ותיאב אלקדס אלתי להרון תכון לבניה
מן בעדה ימסחון פיהא ויכמל בהא ואגבהם: שבעת ימים ילבשם
הכהן תחתיו מבניו אשר יבא אל אהל מועד לשרת בקדש: שבעה יומין
ילבשנון כהנא תחותוהי מבנוהי דייעול למשכן זמנא לשמשא בקדשא:
סבעה איאם ילבסהא אלאמאם בעדה מן בניה פיצלח אן ידכל אלי כבא
אלמחצר יכדם פי אלקדס: ואת איל המלואים תקח ובשלת את בשרו במקם

תנופה לשון הולכה והובאה ויטליר בלעז: הורם לשון מעלה ומוריד: כי תרומה הוא החזה ושוק הזה: לבניו אחריו
למי שבא בגדולה אחריו: למשחה להתגדל בהם שיש משיחה לשון שררה כמו לך נתתים למשחה: ש׳ תבעו במשיחה:
ולמלא בם את ידם ע״י הבגדים הוא מתלבש בכהונה גדולה: שבעת ימים ילבשם הכהן אשר יקום מבניו
תחתיו לכהונה גדולה כשימנוהו להיות כהן גדול: אשר יבא אל אהל מועד אותו כהן המוכן ליכנס לפני לפנים ביום
הכפורים והוא כהן גדול שאין עבודת יום הכפורים כשרה אלא בו: תחתיו מבניו מלמד שאם יש לו לכהן גדול בן ממלא את
מקומו ימנוהו כ״ג תחתיו: הכהן תחתיו מבניו מכאן ראיה כל לשון כהן לשון פועל עובד ולפיכך ניגון תביר במקף
לפניו: במקום קדוש וגו׳ בחצר אהל מועד שהשלמים הללו קדשי קדשים היו: פתח אהל מועד כל החצר קרוי כן: ואכלו
אותם אהרן ובניו לפי שהם בעליהם: אשר כופר בהם כל זרות ותיעוב: למלא את ידם באיל ולחם הללו: לקדש
אותם שע״י המלואים הללו נתמלאו ידיהם ונתקדשו לכהונה: כי קדש הם קדשי קדשים ומכאן למדנו אזהרה לזר
האוכל קדשי קדשים שנתן המקרא טעם לדבר משום דקדש הם: ועשית לאהרן ולבניו ככה שנה הכתוב וכפל לעכב:

באם חסר
דבר וחל

קדש: וית דכרא קרבניא תסב ותבשיל ית בסריה באתר קדיש: וכד כבש דכמא.
ואנצב לחמה פי מועע מקדס: ואכל אהרן ובניו את בשר האיל ואת
הלחם אשר בסל פתח אהל מועד: וייכול אהרן ובנוהי ית בסר דכרא וית
לחמא דבסלא בתרע משכן זמנא: ויאכל הרון ובניה לחם דכבש. מע
דבז דזי פי דסל ענד באב מצרב דועד: ואכלו אתם אשר כפר
בהם למלא את ידם לקדש אתם וזר לא יאכל כי קדש הם: וייכלון
יתהון דיתכפר בהון לקרבא ית קרבנהון לקדשא יתהון וחילוני לא ייכול
ארי קדשא אנון: ויאכלונה אדי אסתכפר בהם ליכמל ואנבהם וליקדסהם.
ואגנבי לא יאכל אד הם קדסא: ואם יותר מבשר המלאים ומן הלחם עד
הבקר ושרפת את הנותר באש לא יאכל כי קדש הוא: ואם ישתאר
מבסר קרבניא ומן לחמא עד צפרא ותוקיד ית דאשתאר בנורא לא יתאכיל
ארי קדשא הוא: ואן בקי מן לחם דכמא ומן דבבז אדי יצבח פליחרק בנאר
ולא יוכל אד הם קדסא: ועשית לאהרן ולבניו ככה ככל אשר צויתי אתכה
שבעת ימים תמלא ידם: ותעביד לאהרן ולבנוהי כדין ככל דפקידית יתך
שבעה יומין תקריב קרבנהון: ואצנע להרון ובניה כמי אמרתך פבשה
איאם תכמל ואנבהם: ופר חטאת תעשה ליום על הכפרים וחטאת על
המזבח בכפרך עליו ומשחת אתו לקדשו: ותורא דחטאתא תעביד ליומא על
כפוריא ותדכי על מדבחא בכפרותך עלוהי ותרבי יתיה לקדשותיה: ולת ארכוה
תצנעה כל יום ללנפר אן פתרכי דמדבח ותמתנפר ענדה ותמסחה ותקדסה:
שבעת ימים תכפר על המזבח וקדשת אתו והיה המזבח קדש קדשים כל הנגע
במזבח יקדש: שבעה יומין תכפר על מדבחא ותקדיש יתיה ויהי מדבחא
קדש קדשין כל דיקרב במדבחא יתקדש: פבשה איאם תסתגפר ענדה
ותקדסה פיציר דמדבח מן כואץ דאקדאס כלמן דנא בשי מנה תקדס:
ו וזה אשר תעשה על המזבח כבשים בני שנה שנים ליום תמיד: ודין דתעביד

אם חסר דבר אחד מכל האמור בענין לא נתמלאו ידיהם להיות כהנים ועבודתם פסולה: אותכה. כמו אותך:
שבעת ימים תמלא. בענין הזה ובקרבנות הללו בכל יום: על הכפורים. בשביל [illegible] הכפורים: לכפר על המזבח
מכל זרות ועגול ולפי שנאמר שבעת ימים תמלא את ידם אינו למד אלא דבר הבא בשבילם כגון האילים והלחם. אבל הבא
בשביל המזבח כגון פר שהוא לחטוי המזבח לא שמענו לכך הוצרך מקרא זה. ומדרש תורת כהנים אומר כפרת
המזבח והערכה שמא התנדב איש דבר גזול במלאכת המשכן והמזבח: וחטאת. ותרגום לשון מהגר
דמים הנתונים באצבע קרוי חטוי: ומשחת אותו. בשמן המשחה וכל המשיחות כמין כף: והיה המזבח
קדש. ומה היא קדושתו כל הנוגע במזבח יקדש אף קרבן פסול שעלה עליו קדשו המזבח להכשירו שלא ירד
מתוך שנאמר כל הנוגע יקדש שומע אני בין ראוי בין שאינו ראוי כגון דבר שלא היה פסולו בקודש כגון הרובע והנרבע
בהם

ואוצא והטרפה
והנעבד ויוצא

על מדבחא׳ אמרין בני שנא תרין ליומא תדירא׳ והדי מא תקרבה עלי אל
מדבח חמלין אבני סנה פי כל יום דאימא׳ את הכבש האחד תעשה בבקר ואת
הכבש השני תעשה בין הערבים׳ ית אמרא חד תעביד בצפרא וית אמרא תנינא
תעביד בין שמשיא׳ אחדהמא בגדאה ואלאכר בין אלגרובין׳ ועשרן סלת
בלול בשמן כתית רבע ההין ונסך רביעת ההין יין לכבש האחד׳ ועסרונא
סלתא דפיל במשח כתישא רבעות הינא ונסכא רבעות הינא חמרא לאמרא
חד׳ ועשר סמד מלתות ברבע קסט מן דהן זיתון מדקוק ומזאג רבע קסט
כמר מעכל חמל׳ ואת הכבש השני תעשה בין הערבים כמנחת הבקר
וכנסכה תעשה לה לריח ניחח אשה ליהוה׳ וית אמרא תנינא תעביד בין שמשיא׳
כמנחת צפרא וכנסכה תעביד לה לאתקבלא ברעוא קרבנא קדם יי׳ ואלא
קרבת אלתאני בין אלגרובין פכהדייה אלגדאה ומזאגהא תצנעה פיציר מקבול
מרצי קרבאן ללה׳ עלת תמיד לדרתיכם פתח אהל מועד לפני יהוה אשר
אועד לכם שמה לדבר אליך שם׳ עלת תדירא לדריכון בתרע משכן
זמנא קדם יי דאזמין מימרי לכון תמן למללא עמך תמן׳ צעידה דאימא
לאגיאלכם. ענד באב כבא אלמחצר בין ידי אללה אלדי אחצרכם אליה ואכאטבך
תם׳ ונעדתי שמה לבני ישראל ונקדש בכבדי׳ ואזמין מימרי תמן לבני
ישראל ואתקדש ביקרי׳ פאדי חצרת תם לבני אסר׳ תקדס אלבית בנורי׳ וקדשתי
את אהל מועד ואת המזבח ואת אהרן ואת בניו אקדש לכהן לי׳ ואקדיש
ית משכן זמנא וית מדבחא וית אהרן וית בנוהי אקדיש לשמשא קדמי׳
וקדסת בה כבא אלמחצר ואלמדבח וקדסת הרון ובניה ליאמו לי׳ ושכנתי בתוך
בני ישראל והייתי להם לאלהים׳ ואשרי שכינתי בגו בני ישראל ואהוי להון
לאלה׳ ואסכן נורי פי מא בין בני אסר ואכון להם אלאהא׳ וידעו כי אני יהוה
אלהיהם אשר הוצאתי אתם מארץ מצרים לשכני בתוכם אני יהוה אלהיהם׳
וידעון ארי אנא יי אלההון דאפיקית יתהון מארעא דמצרים לאשראה שכינתי
ביניהון אנא יי אלההון׳ ויעלמון אני אללה רבהם אלדי אכרגתהם מן בלד מצר לאסכן
נורי פי מא בינהם אנא אללה רבהם אפי כדאך׳ ועשית
מזבח מקטר קטרת עצי שטים תעשה אתו׳ ותעביד מדבחא לאקטרא

והטרפה וכיוצא בהן ת״ל וזה אשר תעשה הסמוך אחריו מה עולה ראויה אף כל ראוי׳ ענד אה לו כבר ונפסל מטנא
לעזרה כגון הלן והיוצא והטמא ושנשחט במחשבה חוץ לזמנו וחוץ למקומו ודומן וכיוצא בהן׳ ועשרון סלת
עשירית האיפה ארבעים ושלש ביצים וחומש ביצה׳ בשמן כתית לא לחובה נאמ׳ כתית אלא להכשיר לפי שנ׳ כתית
למאור ולא למנחות יכול לפסלו למנחות ת״ל כאן כתית ולא נאמ׳ כתית למאור אלא למעט מנחות שאין צריך

כתית נאמר

עלוהי קטרת בסמין דאעי שטין תעביד יתיה: ואעמל מדבח לתבכיר אלבכור
מן כשב אלסנט תעמלה: אמה ארכו ואמה רחבו רבוע יהיה ואמתים
קמתו ממנו קרנתיו: אמתא ארכיה ואמתא פתייה מרבע יהי ותרתין אמין
רומיה מניה קרנוהי: טולה ד׳ראע וערצה ד׳ראע יכון מרבעא וסמכה
ד׳ראעין מנה ארכאנה: וצפית אתו זהב טהור את גגו ואת קירתיו
סביב ואת קרנתיו ועשית לו זר זהב סביב: ותחפי יתיה דהב דכי ית
אגריה וית כותלוהי סחור סחור וית קרנוהי ותעביד ליה זיר דדהב סח סח:
ותגשה בדהב כאלץ סטחה וחיטאנה מסתדירא וארכאנה ואעמל לה
זיגא מן דהב מסתדירא: ושתי טבעת זהב תעשה לו מתחת לזרו על
שתי צלעתיו תעשה על שני צדיו והיה לבתים לבדים לשאת אתו
בהמה: ותרתין עזקן דדהב תעביד ליה מלרע לזיריה על תרתין זויתיה
תעביד על תרין סטרוהי ויהי לאתרא לאריחיא למטל יתיה בהון: וחלקתין
מן דהב תעמלהמא לה מן דון זיגה פי נהתיה כדאך עלי גאנביה תכון
מכאנא לאלדהוק ליחמל בהא: ועשית את הבדים עצי שטים וצפית
אתם זהב: ותעביד ית אריחיא דאעי שטין ותחפי יתהון דהבא: ואעמל
אלדהוק מן כשב אלסנט ותגשהא בדהב: ונתתה אתו לפני הפרכת אשר על
ארן העדת לפני הכפרת אשר על העדת אשר אועד לך שמה: ותתן
יתיה קדם פרכתא דעל ארונא דסהדותא קדם כפרתא דעל סהדותא

כתית שאף הטחון בריחים כשר בהן. רבע ההין. שלשה לוגין. ונסך. לספלים כמו ששנינו במסכת סוכה שני
ספלים של כסף היו בראש המזבח ומשם יורד לשיתין במזבח בית עולמים ובמזבח הנחשת יורד מן המזבח לארץ. לריח ניחוח
על המנחה נאמר שמנחת נסכים כולה כליל וסדר הקרבת האיברים בתחלה ואח״כ המנחה שנ׳ עלה ומנחה. תמיד מיום
ליום לא יפסיק בנתים. אשר אועד לכם. כשאקבע מועד לדבר אליך שם אקבענו לבוא. ויש מרבו׳ למדין מכאן שמעל
מזבח הנחשת היה הקב״ה מדבר עם משה משהוקם המשכן. וי״א מעל הכפורת כמו שנ׳ ודברתי אתך מעל הכפרת ואשר
אועד לכם האמור כאן אינו אמור על המזבח אלא על אהל מועד הנזכר במקרא. ונועדתי שמה. אתועד עמם בדבור
כמלך הקובע מקום מועד לדבר עם עבדיו שם. ונקדש. המשכן בכבודי שתשרה שכינתי בו. ומדרש אגדה אל
תקרי בכבודי אלא בכבדי במכובדים שלי כאן רמז לו מיתת בני אהרן ביום הקמתו וזהו שאמר משה הוא אשר
דבר יי׳ לאמר בקרובי אקדש והיכן דיבר ונקדש בכבודי. לשכני בתוכם. על מנת לשכון אני בתוכם. מקטר
קטרת. להעלות עליו קטור ועשן סמים. את גגו. זה היה לו גג אבל מזבח העולה לא היה לו גג אלא ממלאים חללו
אדמה בכל חניתן. זר זהב. סימן לכתר כהונה. צלעותיו. כאן הוא לשון זויות כתרגומו לפי שנ׳ על צדיו ושתי
זויותיו שבשני צדיו. והיה. מעשה הטבעות האלה. לבתים לבדים. בית תהיה הטבעת לבד. לפני הפרכת.
שמא תאמר משוך מכנגד הארון לצפון או לדרום ת״ל לפני הכפורת מכוון כנגד הארון מבחוץ. בהיטיבו. לשון
נקוי הבזיכין שלמנורה מדשן הפתילות שנשרפו בלילה והיה מטיבן בכל בקר ובקר. נרות. לוצ״ש בלעז. וכן
כל נרות האמורות במנורה חוץ ממקום שנ׳ שם. בעלתה שהוא לשון הדלקה. ובהעלות. כשידליקם להעלות
להבתן. יקטירנה. בכל יום פרס מקטיר שחרית ופרס בין הערבים. לא תעלו עליו. על מזבח זה. קטורת זרה.
שום קטורת של נדבה כולן זרות לו חוץ מזו. ועולה ומנחה. ולא עולה ומנחה. עולה של בהמה ועוף. ומנחה
היא של מין לחם. וכפר אהרן. מתן דמים. אחת בשנה. ביום הכפורים הוא שנ׳ באחרי מות ויצא אל המזבח
אשר לפני יי׳ וכפר עליו. חטאת הכפורים. הם שעיר ופר של יום הכפורים המכפרים על טומאת מקדש וקדשיו.
קדש קדשים. המזבח מקודש לדברים. הללו בלבד ולא לעבודה אחרת. חזק כי תשא

נשון

ראזמין מימרי לך תמן ׃ ואגעלה בין ידי אלסגף אלדי עלי צנדוק אלשהאדה
בין ידי אלגשא אלדי עלי אלשהאדה אלדי אחצ׳רך הנאך ׃ וְהִקְטִיר עָלָיו
אַהֲרֹן קְטֹרֶת סַמִּים בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר בְּהֵיטִיבוֹ אֶת הַנֵּרֹת יַקְטִירֶנָּה ׃ ויקטר
עלוהי קטורת בוסמין בצפר בצפר באתקנותיה ית בוציניא יקטרינה ׃
ויבכר עליה הרון מן בכור אלעמוד פי כל גדאה אדי אצלח אלסרג בכר בה ׃
וּבְהַעֲלֹת אַהֲרֹן אֶת הַנֵּרֹת בֵּין הָעַרְבַּיִם יַקְטִירֶנָּה קְטֹרֶת תָּמִיד לִפְנֵי יְהוָה לְדֹרֹתֵיכֶם ׃ מפטיר
ובאדלקות אהרן ית בוציניא בין שמשיא יקטרינה קטורת בוסמין תדירא
קדם יי לדריכון ׃ וכדלך אדי אסרג אלסרג בין אלגרובין בכר בה בכורא דאימא
בין ידי אלה לאגיאלכם ׃ לֹא תַעֲלוּ עָלָיו קְטֹרֶת זָרָה וְעֹלָה וּמִנְחָה וְנֵסֶךְ לֹא
תִסְּכוּ עָלָיו ׃ לא תסקון עלוהי קטורת בוסמין נוכראין ועלתא ומנחתא ונסכין
לא תנסכון עלוהי ׃ לא תבכרו עליה בכורא גריבא וצעידה והדייה ומזאגא
לא תרשו עליה ׃ וְכִפֶּר אַהֲרֹן עַל קַרְנֹתָיו אַחַת בַּשָּׁנָה מִדַּם חַטַּאת הַכִּפֻּרִים
אַחַת בַּשָּׁנָה יְכַפֵּר עָלָיו לְדֹרֹתֵיכֶם קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הוּא לַיהוָה ׃ ויכפר אהרן על
קרנתיה חדא בשתא מדם חטת[א] כפוריא חדא בשתא יכפר עלוהי לדריכון
קדש קדשין הוא קדם יי ׃ ויסתגפר הרון ענד ארכאנה מרה פי אלסנה מן דם דכוה
יום אלגפראן מרה פי אלסנה יסתגפר ענדה לאגיאלכם מן כואץ אלאקדאס ללה ׃

קא פסו׳ סימ׳ מיכאל

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר ׃ כִּי תִשָּׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִפְקֻדֵיהֶם וְנָתְנוּ
אִישׁ כֹּפֶר נַפְשׁוֹ לַיהוָה בִּפְקֹד אֹתָם וְלֹא יִהְיֶה בָהֶם נֶגֶף בִּפְקֹד אֹתָם ׃ ארי תקביל ית
חשבן בני ישראל למניניהון ויתנון גבר פרקן נפשיה קדם יי כד תמני יתהון ולא
יהי בהון מותא כד תמני יתהון ׃ אדי חצלת גמלה בני אסראיל עלי עדדהם פליעט
כל רגל פדא נפסה ללה אד אחציתהם ולא יחל בהם ובא ענד דלך ׃ זֶה יִתְּנוּ

כי תשא ׳ לשון קבלה כתרגומו כשתחפוץ לקבל סכום מנינם לדעת כמה הם אל תמנם לגלגולת אלא יתנו כל אחד מחצית השקל ות מנה השקלים ותדע מנינם ׳׳ ולא יהיה בהם נגף שהמנין שולט בו הרע והדבר בא עליהם כמו שמצינו בימי דוד ׳׳ זה יתנו ׳ הראה לו כמין מטבע של אש ומשקלה מחצית השקל ואמר לו כזה יתנו ׳׳ העובר על הפקודים ׳ דרך המונין מעבירין את הנמנין זה אחר זה וכן כל אשר יעבור תחת השבט ׳׳ וכן תעבורנה הצאן ע״ מונה ׳׳ מחצית השקל בשקל הקדש ׳ במשקל השקל שקצבתי לך לשקול בו שקלי הקדש כגון השקלים האמורין בפרשת ערכין ועפרון ׳׳ עשרים גרה השקל ׳ עכשיו פירש לך כמה הוא ׳׳ גרה ׳ לשון מעה וכן בשמואל יבא להשתחוות לו לאגורת כסף ולככר לחם ׳׳ עשרים גרה השקל ׳ השקל שהמשקל ארבעה זוזים והזוז מתחלתו חמש מעות אבאו והוסיפו עליו שתות והעלוהו לשש מעה ומחצית השקל הזה שאמרתי לך יתנו תרומה ליי׳ ׳׳ מבן עשרים ׳ למדך כאן שאין פחות מבן עשרים יוצא לצבא ונמנה בכלל אנשים ׳׳ לכפר על נפשותיכם ׳ שלא תנגפו ע״י מנין ׳׳ ד״א לכפר על נפשותיכם לפי שרמז להם כאן שלש תרומות שנכתב כאן שלש פעמים תרומת ה׳ ׳ אחת תרומת אדנים שמנאן כשהתחילו בנדבת המשכן שנתנו כל אחד ואחד מחצית השקל ועלה למאת ככר שנ׳ וכסף פקודי העדה מאת ככר ומהן נעשו האדנים שנ׳ ויהי מאת ככר הכסף וגו׳ והשנית אף היא ע״י מנין שמנאן משהוקם המשכן הוא המנין האמור בתחלת חומש הפקודים באחד

כל העבר על הפקדים מחצית השקל בשקל הקדש עשרים גרה השקל מחצית
השקל תרומה ליהוה: דין יתנון כל דעבר על מניניא פלגות סלעא בסלעי
קדשא עסרין מעין סלעא פלגות סלעא אפרשותא קדם יי: והדי מא יעטי כל
מן גאז עליה אלעדד נצף מתקאל במתקאל אלקדס עשרין דאנק אלמתקאל -
נצפה רפיעה ללה: כל העבר על הפקדים מבן עשרים שנה ומעלה יתן
תרומת יהוה: כל דעבר על מניניא מבר עסרין שנין ולעילא יתן אפרשותא
קדם יי: כל מן גאז עליה אלעדד מן אבן עשרין סנה פצאעדא יעטי רפיעה ללה:
העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט ממחצית השקל לתת את תרומת יהוה
לכפר על נפשתיכם: דעתיר לא יסגי ודמסכין לא יזער מפלגות סלעא
למתן ית אפרשותא קדם יי לכפרא על נפשתכון: אלמוסר לא יכתר ואלפקיר לא
יקלל מן נצף מתקאל פאעטו רפיעה ללה וכפרו ען אנפסכם: ולקחת את
כסף הכפרים מאת בני ישראל ונתת אתו על עבדת אהל מועד והיה
לבני ישראל לזכרון לפני יהוה לכפר על נפשתיכם: ותסב ית כסף כפוריא
מן בני ישראל ותתין יתיה על פלחן משכן זמנא ויהי לבני ישראל לדכרנא קדם יי
לכפרא על נפשתכון: וכד פצה אלכפראן מן בני אסר ואצרפה פי כדמה
כבא אלמחצר ויכון לבני אסר דכרא בין ידי אללה וכפארה ען אנפסכם:
וידבר יהוה אל משה לאמר: ועשית כיור נחשת
וכנו נחשת לרחצה ונתתה אתו בין אהל מועד ובין המזבח ונתת שמה מים:
ותעביד כיורא דנחשא ובסיסיה דנחשא לקדוש ותתין יתיה בין משכן
זמנא ובין מדבחא ותתין תמן מיא: ואצנע חוץ מן נחאס ומקעדה מן
נחאס ללגסל ואגעלה בין כבא אלמחצר ואלמדבח ואגעל פיה מא:
ורחצו אהרן ובניו ממנו את ידיהם ואת רגליהם: ויקדשון אהרן ובנוהי

לחדש השני בשנה השנית ונתנו כל אחד מחצית השקל והן לקנות מהן קרבנות צבור שלכל שנה ושנה והושוו
בהם עשים ועשירים ועל אותה תרומה נאמ' לכפר על נפשותיכם שהקרבנות לכפרה הם באים והג' היא תרומת
המשכן בכו שנ' כל מרים תרומת כסף ונחשת ולא היתה ידועה שזה בה לא איש מה שנדב ולבו ונתת אתו
על עבודת אהל מועד למדת שנצטוה למנותם בתחלת נדבת המשכן אחר מעשה העגל מפני שנתנה בהם מגפה
כמו שנ' ויגף יי' את העם משל לצאן החביבה על בעליה שנפל בה דבר ומשפסק אמ' לרועה בבקשה ממך
מנה את צאני ודע כמה נותרו בהם להודיעו שהיא חביבה עליו ואי אפשר לומר שהמנין הזה הוא האמור בחומש
הפקודים שהרי נאמ' בו באחד לחדש השני והמשכן הוקם באחד לחדש הראשון שנ' ביום חדש הראשון באחד
לחדש תקים וגו' ומהמנין הזה נעשו האדנים מן השקלים שלו שנ' ויהי מאת ככר הכסף לצקת וגו' הא למדת שתים
היו אחת בתחלת נדבתן אחר יום הכפורים בשנה ראשונה ואחת בשנה שניה באייר משהוקם המשכן ואם תאמר וכי
אפשר שבשניהם היו ישראל שוים שש מאות אלף ושלשת אלפים וחמש מאות וחמשים שהרי בכסף פקודי העדה
נאמ' כן ובחומש הפקודים אף בו נאמ' כן ויהיו כל הפקודים שש מאות אלף ושלשת אלפים וחמש מאות וחמשים והלא בשתי
שנים היו ואי אפשר שלא היו בשעת מנין הראשון בני תשע עשרה שנה שלא נמנו ובשניה נמנו בשני תשובה לדבר אבל

דנות האבנים

מניה ית ידיהון וית רגליהון: יגסל הרון ובניה אידיהם וארגלהם: בבאם אל אהל
מועד ירחצו מים ולא ימתו או בגשתם אל המזבח לשרת להקטיר אשה ליהוה:
במיעלהון למשכן זמנא יקדשון מיא ולא ימותון או במקרבהון למדבחא
לשמשא לאסקא קרבנא קדם יי: פי דכולהם אלי קבא אלזמאן יגתסלון במא ולא
יהלכון ופי תקדמהם אלי אלמדבח ליכדמו ויקרבו קרבאן ללה: ורחצו ידיהם
ורגליהם ולא ימתו והיתה להם חק עולם לו ולזרעו לדרתם: ויקדשון ידיהון ורגליהון
ולא ימותון ותהי להון קים עלם ליה ולבנוהי לדריהון: יגסלון אידיהם וארגלהם
ולא יהלכון ויכון להם רסם דהר לה ולבניה לאגיאלהם:
פ
וידבר יהוה אל משה לאמר: ואתה קח לך בשמים ראש מר דרור חמש מאות
וקנמן בשם מחציתו חמשים ומאתים וקנה בשם חמשים ומאתים: ואת סב
לך בסמין רישא מירא דכיא מתקל חמיש מאה וקנמן בסם פלגותיה מתקל
מאתן וחמשין וקני בסמא מתקל מאתן וחמשין: ואנת פכד לך מן רווס אלטיב
מן אלמסך אלכאלץ כמס מאיה מתקאל ומן אלעוד אלטייב מתל נצפה מאיתין
ונ ומן קצב אלדרירה רנ: וקדה חמש מאות בשקל הקדש ושמן זית הין:
וקציעתא מתקל חמיש מאה בסלעי קודשא ומשח זיתא מלי הינא: ומן
אלקסט כמס מאיה מתקאל במתקאל אלקדס ומן דהן אלזית מל קסט: ועשית
אתו שמן משחת קדש רקח מרקחת מעשה רקח שמן משחת קדש יהיה:
ותעביד יתיה משח רבות קודשא בוסם מבוסם עובד בוסמנו משח רבות
קודשא יהי: ואעמל דלך דהן מסח אלקדס עטרא מעטרא צנעת עטאר

שנות האנשים בשנה אחת נמנו אבל למנין יציאת מצ' היו שתי שנים לפי שליציאת מצ' מונין מניסן כמו ששנינו
במסכ' ראש השנה ונבנה המשכן בראשונה והוקם בשניה שנתחדשה שנה באחד בניסן אבל שנות האנשי'
מנויין למנין שנות עולם המתחילים מתשרי נמצאו שניהם המנינים בשנה אחת המנין האחד היה
בתשרי לאחר יום הכפורים שנתרצה המקום לישר' לסלוח להם ונצטוו על המשכן והב' בא' באייר: על
עבודת אהל מועד הן האדנים שנעשו בו: כיור כמין דוד גדולה ולה דדים המריקים בפיהם מים
וכנו כתרגומו בסיסיה מושב מתוקן לכיור: לרחצה מוסב על הכיור: ובין המזבח מזבח העולה שכת'
בו שהוא לפני פתח אהל מועד והיה הכיור משוך קמעא ועומד כנגד אויר שבין המזבח והמשכן ואינו
מפסיק כלל בנתיים משום שנ' ואת מזבח העולה שם פתח אהל מועד ואין כיור לפני אהל מועד הא כיצד
משוך קמעא כלפי הדרום כך שנויה בזבחים: את ידיהם ואת רגליהם בבת אחת היה מקדש ידיו ורגליו וכך
שנינו בזבחים כיצד קדוש ידים ורגלים מניח ידו הימנית ע"ג רגלו הימנית וידו השמאלית ע"ג רגלו השמאלית ומקדש
בבואם אל אהל מועד להקטיר שחרית ובין הערבים קטרת או להזות מדם פר כהן משיח ושעירי ע"ז: ולא ימותו
הא אם לא רחצו ימותו שבתורה נאמרו כללות ומכלל לאו אתה שומע הן: אל המזבח החיצון שאין כאן ביאת
אהל מועד אלא בחצר: ולא ימותו לחייב מיתה על המשמש במזבח ואינו רוחץ ידים ורגלים שהמיתה
הראשונה לא שמענו אלא על הנכנס להיכל: בשמים ראש חשובים: וקנמן בשם לפי שהקנמון קליפת
עץ הוא יש שהוא טובים בו ריח טוב וטעם ויש שאינו אלא כעץ לכך הוצרך לומר קנמן בשם מן הטוב:
מחציתו חמשים ומאתים מחצית הבאתו תהא חמשים ומאתים נמצא כולו חמש מאות כמו שיעור מר
דרור אם כן למה נאמר בו חצאין גזירת הכתוב היא להביאו לחצאין להרבות בו שתי הכרעות שאין ש
שוקלין עין בעין וכך שנויה בכריתות: וקנה בושם קנה של בשם לפי שיש קנים שאינן של בושם
הוצרך לומר בושם: חמשים ומאתים משקל כולו: וקדה שם שורש עשב ובלשון חכמים קציעה: הין
שנים עשר לוגין ונחלקו בו חכמי ישראל ר' מאיר אומר בו שלקו את העקרין אמ' לו ר' יהודה והלא לסוך את העקרין

אינו ספק
שא שראוס

כדאך יכון דהן מסח קדס׃ ומשחת בו את אהל מועד ואת ארון העדת׃ ותרבי
ביה ית משכן זמנא וית ארונא דסהדותא׃ ואמסח מנה קבא אלמחצר וצנדוק
אלשהאדה׃ ואת השלחן ואת כל כליו ואת המנרה ואת כליה ואת מזבח הקטרת׃
וית פתורא וית כל מנוהי וית מנרתא וית מנהא וית מדבחא דקטרת בוסמיא׃
ואלמאידה וגמיע אניתהא ואלמנארה ואניתהא ומדבח אלבכור׃ ואת
מזבח העלה ואת כל כליו ואת הכיר ואת כנו׃ וית מדבחא דעלתא
וית כל מנוהי וית כיורא וית בסיסיה׃ ומדבח אלצעידה וגמיע אניתה
ואלחוץ ומקעדה׃ וקדשת אתם והיו קדש קדשים כל הנגע בהם יקדש׃
ותקדיש יתהון ויהון קדש קדשין כל דיקרב בהון יתקדש׃ וקדסהם ליכונו
מן כואץ אלאקדאס כל מן דנא בהם תקדס׃ ואת אהרן ואת בניו תמשח
וקדשת אתם לכהן לי׃ וית אהרן וית בנוהי תרבי ותקדיש יתהון לשמשא
קדמי׃ ואמסח הרון ובניה וקדסהם ליאמו לי׃ ואל בני ישראל תדבר לאמר
שמן משחת קדש יהיה זה לי לדרתיכם׃ ועם בני ישראל תמליל למימר׃
משח רבות קדשא יהי דין לי לדריכון׃ ומר בני אסר קאילא יכון הדא
לכם דהן מסח אלקדס לאגיאלכם׃ על בשר אדם לא ייסך ובמתכנתו לא
תעשו כמהו קדש הוא קדש יהיה לכם׃ על בסרא דאנשא לא יתסך
ובדמותיה לא תעבדון כותיה קדשא הוא קדשא יהי לכון׃ עלי בדן אנסאן
לא ידהן מנה וכהיאתה לא תצנעו מתלה וכמא הו קדס כדאך קדסא
יכון לכם׃ איש אשר ירקח כמהו ואשר יתן ממנו על זר ונכרת מעמיו׃

אינו מספק לא שראום במים שלא יבלעו את השמן ואח״כ הציף עליהם השמן עד שקלט הריח וקפחו
לשמן מעל העקרין״ רוקח מרקחת רוקח שם דבר הוא והטעם מוכיח שהוא למעלה ובריהוא כמו רקח
רגע ואינו כמו רוגע הים וכמו רוקע הארץ שהטעם למטה וכל דבר המעורב בחבירו עד שזה קולט
מזה או ריח מזה קרוי מרקחת״ רוקח מרקחת רוקח העשוי ע״י אומנות ותערובות״ מעשה
רוקח׃ שם האומן בדבר״ ונמשחת בו לכל המשיחות כמ״ד חוץ משלמכים שהן כמין גבל״ וקדשת אותם
משיחה זו מקדשתם להיות קדש קדשים ומה היא קדושתם כל הנוגע וגו׳ כל הראוי לכלי שרת משנכנס
לתוכו קדוש קדושת הגוף ליפסל ביוצא ולינה וטבול יום ואינו נכרה לצאת לחולין אבל דבר שאינו
ראוי להם אין מקדשין ושנויה היא מנחה שלימה אצל מזבח מתוך שנ׳ כל הנגע במזבח יקדש שומעאני
בין ראוי בין שאינו ראוי ת״ל כבשים מה כבשים ראוין אף כל ראוי׃ למשיחות משכן וכהנים ומלכים פ׳
מתורגם לשון ריבוי לפי שאין צורך משיחתן אלא לגדולה כי כן יסד המלך שזה חינוך גדולתן ושאר משיחות
כגון רקיקין משוחין ראשית שמנים ימשחו לשון ארמית בהן כלשון עברית״ לדרתיכם׃ מכאן למדו רבותי
לומר שכולו קיים לעתיד לבוא״ זה בגימטריא תריסר לוגין הוו״ לא ייסך׃ בשני יודין לשון יפעל
כמו למען ייטב לך״ על בשר אדם לא ייסך׃ מן השמן הזה עצמו״ ובמתכנתו לא תעשו כמוהו׃ בסכום סמניו
לא תעשו אחר כמהו במשקל סמנין הללו לפי מדת הין שמן אבל אם פחת או ריבה סממנין לפי מדת
הין שמן מותר ואף העשוי במתכנתו שלזה אין הסך ממנו חייב אלא הרוקחו״ מתכנתו לשון חשבון כמו במכסת
הלבנים וכן במתכנתה שלקטרת״ ואשר יתן ממנו׃ מאותו שלמעלה״ על זר׃ שאינו צורך כהונה ומלכות״
נטף׃ הוא צרי ועל שאינו אלא שרף הנוטף מעצי הקטף קרוי נטף ובלעז גומא והצרי קורין לו טריאקה״
שחלת׃ שורש בושם חלק ומצהיר כצפורן ובלשון משנה קרוי צפורן וזהו שתרגם אונקלוס וטופרא״ חלבנה
בושם
שריחו רע
וקורין לו
גלבנה

גבר דיבסים דכותיה ודיתין מניה על חילוני וישתיצי מעמיה׃ אי אנסאן תעטר במתלה או געל מנה עלי׳ אגנבי יקטע מן קומה׃ ויאמר יהוה אל משה קח לך סמים נטף ושחלת וחלבנה סמים ולבנה זכה בד בבד יהיה׃ ואמר יי׳ למשה סב לך בסמין נטופא וטופרא וחלבנתא בסמין ולבונתא דכיתא מתקל במתקל יהי׳׃ קל אללה למוסי כד לך מן אעמאנ אסטראק ואצפאר ומאיעה ולבאן דכי אגזא מתסאויה׃ ועשית אתה קטרת רקח מעשה רוקח ממלח טהור קדש׃ ותעביד יתה קטרת בסמין בוסם עובד בסמנו מערב דכי לקדשא׃ ואצנעה בכור עטר צנעת עטאר מטרא מטהרא מקדסא׃ ושחקת ממנה הדק ונתתה ממנה לפני העדת באהל מועד אשר אועד לך שמה קדש קדשים תהיה לכם׃ ותשחוק מנה ותדיק ותתין מנה קדם סהדותא במשכן זמנא דאזמין מימרי לך תמן קדש קדשין תהי לכון׃ ותסחק מנהא דקיקא ואגעלה הדא אשהאדה פי כבא אמחצר חית אחצרך הנאך ויכון לכם מן כואץ אקדאס׃ והקטרת אשר תעשה במתכנתה לא תעשו לכם קדש תהיה לך ליהוה׃ וקטרת בסמין דתעביד בדמותה לא תעבדון לכון קדשא תהי לך קדם יי׳׃ ואלבכור אדי תצנעה כהיאתה לא תצנעו מתלה קדסא יכון לכם כמי הו ללה׃ איש אשר יעשה כמוה להריח בה ונכרת מעמיו׃ גבר די יעביד דכותה לארחא בה וישתיצי מעמיה׃ אי אנסאן צנע מתלה ליתבכר בה ינקטע מן קומה׃ וידבר יהוה אל משה לאמר׃ ראה קראתי בשם בצלאל בן אורי בן חור למטה יהודה׃ חזי דרביתי בשום בצלאל בר אורי בר חור לשבטא דיהודה׃ אנטר קד שרפת אסם בצלאל אבן אורי אבן חור מן

בושם שריחו רע וקורין לו חלבנה ומנאה הכתוב בין סממני הקטרת ללמדינו שלא יקל בעינינו לצרף עמנו באגודת תעניותינו ותפלותינו את פושעי ישראל שיהיו נמנין עמנו׃ סמים׃ אחרים׃ ולבונה זכה׃ מכאן למדו רבותי׳ אחד עשר סמנין נאמרו לו למשה בסיני׳ מיעוט סמים שנים נטף ושחלת וחלבנה ג׳ הרי חמשה׃ סמים לרבות עוד כמו׳ והרי עשר׃ ולבונה׳ הרי יחחת עשרה׃ ואלו הן הצרי והצפורן והחלבנה ולבונה מור וקציעה ושבולת נרד וכרכום הרי ח׳ שהשבולת נרד אחר שהנרד דומה לשבולת׳ הקשט׳ והקלופה והקנה והקנמון הרי י״׳ בורית כרשינה אינו נקטר אלא בו שפין את הצפורן ללבנה שתהא נאה׃ בד בבד יהיה׳ אלו הארבעה הנזכרים כאן יהיו שוים משקל שבעים שבעים מנה׃ ולשון בד נראה בעיני שהוא לשון יחיד אחד באחד יהיו זה כמות זה׃ ממולח כתרגו׳ מעורב שיערב שחיקתן יפה יפה זה עם זה ואומ׳ אני שדומה לו ויראו המלחים׳ מלחיך וחובליך על שם שמהפכין את המים במשוטות כשמנהיגין את הספינה כאדם המהפך בכף ביצים נקופות לערבן עם המים וכל דבר שאדם רוצה לערב יפה יפה מהפכו באצבע או בכף׃ ממולח טהור קדש׳ ממולח יהיה וטהור יהיה וקדוש יהיה׃ ונתתה ממנה וגו׳ היא הקטרת שבכל יום ויום שעל מזבח הפנימי שהוא באהל מועד׃ אשר אועד לך שמה׳ כל מועדי דבור שאקבע לך אני קובעם לאותו מקום׃ במתכנתה׳ במנין סממניה׃ קדש תהיה לך ליי׳ שלא תעשנה לא לשמי׳ להריח בה׳ אבל עושה אתה כמתכנתה משלך כדי למסרה לצבור׃ קראתי בשם׳ לעשות מלאכתי׳ את בצלאל׃ חכמה׳ מה שאדם שומע מאחרים ולמד׃ תבונה׳ מבין דבר מלבו מתוך דברים שלמד׃ דעת׳ רוח הקדש׃ לחשוב מחשבות׳ אריגת מעשה חושב׃ חרושת׳ לשון אומנות כמו חרש חכם

ואונקלוס
כירע

סבט יהודה: ואמלא אתו רוח אלהים בחכמה ובתבונה ובדעת ובכל מלאכה:
ואשלימית עמיה רוח [illegible] מן קדם בחכמה ובסכלתנו ובמדע ובכל עבידא:
ואכמלת פיה רוח עלם מן ענד אללה בחכמה ופהם ומערפה בגמיע צנאיע: לחשב
מחשבת לעשות בזהב ובכסף ובנחשת: לאלפא אומנון למעבד בדהבא ובכספא
ובנחשא: חאדק בצמהן בענה דהב ופצה ונחאס: ובחרשת אבן
למלאת ובחרשת עץ לעשות בכל מלאכה: ובאומנות אבן טבא לאשלמא
ובנגרות אעא למעבד בכל עבידא: ובכרט גוהר לנצאס ונגר כשב
וגמיע צנאיע: ואני הנה נתתי אתו את אהליאב בן אחיסמך למטה דן ובלב
כל חכם לב נתתי חכמה ועשו את כל אשר צויתך: ואנא הא יהבית עמיה
ית אהליאב בר אחיסמך לשבטא דדן ובלב כל חכימי לבא יהבית חכמתא
ויעבדון ית כל דפקידתך: ואנא קד צממת אליה אהליאב אבן
אחיסמך מן סבט דן ופי קלב כל חכים קד געלת חכמה יצנעון גמיע מא
אמרתך: את אהל מועד ואת הארן לעדת ואת הכפרת אשר עליו ואת
כל כלי האהל: ית משכן זמנא וית ארונא לסהדותא וית כפרתא דעלוהי
וית כל מני משכנא: כבא אלמחצר ותאבות אלשהאדה ואלגשא אלדי עליה
וסאיר אניה אלכבא: ואת השלחן ואת כליו ואת המנרה הטהרה ואת כל
כליה: ואת מזבח הקטרת: וית פתורא וית מנוהי וית מנרתא דכיתא וית כל
מנהא וית מדבחא דקטרת בסמיא: ואלמאידה וגמיע אניתהא ואלמנארה
אלטאהרה וגמיע אניתהא ומדבח אלבכור: ואת מזבח העלה ואת כל כליו
ואת הכיור ואת כנו: וית מדבחא דעלתא וית כל מנוהי וית כיורא וית בסיסיה:
ומדבח אלצעידה וגמיע אניתה ואלחוץ ומקעדה: ואת בגדי השרד ואת בגדי

ואונקלוס פירש ושנה בפירושן שאומן אבנים קרוי אומן וחרש עץ קרוי נגר: למלאת. להושיבה במשבצת
שלה במלואה לעשות המשבצת למדת מושב האבן ועביה: ובלב כל חכם לב וגו' ועוד שאר חכמי לב יש
בכם וכל אשר נתתי בו חכמה ועשו את כל אשר צויתיך: ואת הארן לעדת. לצורך לוחות העדות:
הטהורה. ע"ש זהב טהור: ואת בגדי השרד. אומר אני לפי פשוטו של מקרא שאין לומר שבבגדי כהונה
מדבר לפי שנ' אצלם ואת בגדי הקדש לאהרן הכהן ואת בגדי בניו לכהן אלא אלו בגדי השרד הם בגדי
התכלת והארגמן ותולעת שני האמורין בפרשת מסעות ונתנו עליו בגד ארגמן ונתנו עליהם בגד תולעת
שני ונראין דברי שנ' ומן התכלת ומן הארגמן ותולעת השני עשו בגדי שרד לשרת בקדש ולא הוזכר שש
עמהם ואם בבגדי כהונה מדבר לא מצינו באחד מהן ארגמן או תולעת שני בלא שש: בגדי השרד. יש מפרשים
לשון עבודה ושירות כתרגומו לבושי שמושא ואין לו דמיון במקרא ואני אומ' שהוא לשון ארמי כתרגום של
קלעים ותרגו' של מכבר [illegible] נקבים נקבים לצורין בלשון: ואת קטרת הסמים
לקדש. לצורך הקטרת היכל שהוא קדש: ואתה דבר אל בני ישראל לאמר. ואתה אע"פ שהפקדתיך לצוות

על מלאכת
המשכן

הקדש לאהרן הכהן ואת בגדי בניו לכהן: וית לבושי שמושא וית לבושי קדשא
לאהרן כהנא וית לבושי בנוהי לשמשא: ותיאב אלושי ותיאב אלקדס להרון
אלאמאם ותיאב בניה ללאמאמה: ואת שמן המשחה ואת קטרת הסמים
לקדש ככל אשר צויתך יעשו: וית משחא דרבותא וית קטרת בוסמיא
לקדשא ככל דפקידתך יעבדון: ודהן אלמסח ובכור אלעטור ללקדס כגמיע מא
אמרתך יצנעון: פ ויאמר יהוה אל משה לאמר:
ואמר יי׳ למשה למימר: וקאל אללה למוסי קאילא: ואתה דבר אל בני ישראל
לאמר אך את שבתתי תשמרו כי אות הוא ביני וביניכם לדרתיכם לדעת כי
אני יהוה מקדשכם: ואת מליל עם בני ישראל למימר ברם ית יומי שביא דילי
תטרון ארי את היא בין מימרי וביניכון לדריכון למדע ארי אנא יי׳ מקדשכון:
ואנת פמר בני אסראיל וקל להם אמא סבותי פאחפטוהא תכון עלאמה ביני וביניכם
לאגיאלכם לתעלמו אני אללה מקדסכם: ושמרתם את השבת כי קדש הוא
לכם מחלליה מות יומת כי כל העשה בה מלאכה ונכרתה הנפש ההוא
מקרב עמיה: ותטרון ית שבתא ארי קדישא היא לכון דיחליניה אתקטלא
יתקטיל ארי כל דיעביד בה עבידתא וישתיצי אנשא ההוא מגו עמיה:
ואחפטו אלסבת פאנהא מקדסה לכם ובאדלהא יקתל קתלא וכל מן עמל
פיהא עמלא ינקטע דלך אלאנסאן מן קומה: ששת ימים יעשה מלאכה
וביום השביעי שבת שבתון קדש ליהוה כל העשה מלאכה ביום השבת
מות יומת: שתה יומין תתעביד עבידתא וביומא שביעאה שבא שבתא
קדשא קדם יי׳ כל דיעביד עבידתא ביומא דשבתא אתקטלא יתקטיל: סתה
איאם תעמל אלצנאיע ופי אליום אלסאבע עטלה הי מבתללה וכל מן עמל עמלא

על מלאכת המשכן לא יקל בעיניך לדחות את השבת מפני אותה מלאכה. אך את שבתתי תשמרו. אע״פ שתהיו רדופין
וזריזין בזריזות המלאכה שבת אל תדחה מפניה. כל אכין ורקין מיעוטין למעט שבת ממלאכת המשכן. כי אות הוא ביני
וביניכם. אות גדולה היא בינינו שבחרתי בכם בהנחילי לכם את יום מנוחתי למנוחה. לדעת. האומות בה כי אני ה׳
מקדשכם. מות יומת. אם יש עדים והתראה. ונכרתה. בלא התראה. מחלליה. הנוהג בה חול בקדושתה. שבת
שבתון. מנוחת מרגוע ולא מנוחת עראי. קדש לה׳. שמירת קדושתה לשמי ובמצותי. וינפש. כתרגומו ונח וכל לשון
נופש הוא לשון נפש שמשיב נפשו ונשימתו בהרגיעו מטורח המלאכה ומי שכתוב בו לא ייעף ולא ייגע וכל פעלו
במאמר הכתיב מנוחה לעצמו לשבר האוזן מה שהיא יכולה לשמוע. ויתן אל משה ככלתו. אין מוקדם ומאוחר
בתורה מעשה העגל קודם לצווי מלאכת המשכן ימים רבים היה שהרי בי״ז בתמוז נשתברו הלוחות וביום הכפורים נתרצה
הקב״ה לישראל ולמחרת התחילו בנדבת המשכן והוקם באחד בניסן. ככלתו. ככלתו כתיב חסר שנמסרה לו תורה במתנה
ככלה לחתן שלא היה יכול ללמוד כולה בזמן מועט כזה. ד״א מה כלה מתקשטת בכ״ד קישוטין הן האמורין בספר
ישעיה אף תלמיד חכם צריך להיות בקי בכ״ד ספרים. לדבר אתו. החקים והמשפטים שבואלה המשפטים. לדבר אתו.
מלמד שהיה משה שומע מפי הגבורה וחוזרין ושונין את ההלכה שניהם יחד. לוחות. לוחת כתיב שהיו שתיהן שוות.
כי בושש משה. כתרגומו לשון איחור וכן בושש רכבו ויחילו עד בוש. כי כשעלה משה להר אמר להם לסוף מ׳ יום
אני בא בתוך ו׳ שעות כסבורים הם שאותו יום שעלה מן המנין הוא והוא אמר להם שלמים מ׳ יום ולילו עמו

פיהא פליקתל׃ ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדרתם ברית
עולם׃ ויטרון בני ישראל ית שבתא למעבד ית שבתא לדריהון קים עלם׃ ויחפצו בני
אסראיל אלסבת ויקימו בהא לאגיאלהם עהד אלדהר׃ ביני ובין בני ישראל אות הוא לעלם
כי ששת ימים עשה יהוה את השמים ואת הארץ וביום השביעי שבת וינפש׃
בין מימרי ובין בני ישראל את היא לעלם ארי שתה יומין עבד יי׳ ית שמיא
וית ארעא וביומא שביעאה שבת ונח׃ הי על ביני ובין בני אסר ט׳
אלדהר לאן פי סתה איאם צנע אללה אלסמאואת ואלארץ ופי אליום אלסאבע
עטלהא ואראחהא׃

ויתן אל משה ככלתו לדבר אתו בהר סיני שני לחת העדת לחת אבן כתבים ג׳
באצבע אלהים׃ ויהב למשה כד שיצי למללא עמיה בטורא דסיני תרין לוחי
סהדותא לוחי אבנא כתיבין באצבעא דיי׳׃ תם דפע אלי מוסי חין פרג מן מכאטבתה
עלי גבל סינא לוחי אלשהאדה לוחי גוהר מכתובין בקדרה אללה׃ וירא העם כי
בשש משה לרדת מן ההר ויקהל העם על אהרן ויאמרו אליו קום עשה
לנו אלהים אשר ילכו לפנינו כי זה משה האיש אשר העלנו מארץ מצרים
לא ידענו מה היה לו׃ וחזא עמא ארי אוחר משה למיחת מן טורא ואתכניש
עמא על אהרן ואמרו ליה קום עביד לנא דחלן דיהכון קדמנא ארי דין משה
גברא דאסקנא מארעא דמצרים לא ידענא מא הוה ליה׃ ולמא ראי אלקום
אן מוסי קד אבטא אן ינזל מן אלגבל תגווק אלקום עלי הרון וקאלו להם קם
אצנע לנא מעבודא יסיר בין ידינא פאן הדא אלרגל מוסי אלדי אצעדנא מן
[ב]לד מצר לם נ[דר] מא כאן אמרה׃ ויאמר אלהם אהרן פרקו נזמי הזהב
אשר באזני נ[שי]כם בניכם ובנתיכם והביאו אלי׃ ואמר להון אהרן

ויום עלייתו אין לילו עמו שהרי בשבעה בסיון עלה נמצא יום מ׳ בי״ז בתמוז. בי״ו בא שטן וערבב את העולם והראה
דמות חשך ואפלה ושבוביא לומר ודאי מת משה שכבר באו שש ולא בא כדאיתא במס׳ שבת. ואי״א לומר
שלא טעו אלא ביום המעונן בין קודם חצות בין לאחר חצות שהרי לא ירד משה עד יום המחרת שנ׳ וישכימו
ממחרת ויעלו עלות. אשר ילכו לפנינו. אלוהות הרבה אוו להם. כי זה משה האיש. כמין דמות משה הראה
להם השטן שנושאין אותו באויר רקיע השמים. אשר העלנו מארץ מצ׳ והיה מורה לנו דרך אשר נעלה
בה עתה צריכין אנו לא׳ והות אשר ילכו לפנינו. באזני נשיכם. אמ׳ אהרן בלבו הנשים והילדים חסים
בתכשיטיהם שמא יתעכב הדבר ובתוך כך יבא משה והם לא המתינו ופרקו מעל עצמן. פרקו לשון צווי
מגזרת פרק ליחיד כמו ברכו מגזרת ברך. ויתפרקו לשון פריקת משא כשנטלום מאזניהם נמצאו הם מפורקים
מנזמיהם. ויתפרקו לשון נזמי כמו מנזמי כמו בצאתי את העיר מן העיר. ויצר אותו בחרט. יש
מתרגמו בשני פנים האחד ויצר לשון קשירה בחרט לשון סודר כמו המטפחות והחריטים. ויצר כבריס
כמף בשני חריטין. והשני ויצר לשון צורה. בחרט כלי אומנות הצורפין שחורצין וחורתין בו צורות בזהב כעט
סופר החורת אותיות בלוחות ופינקסין כמו וכתוב עליו בחרט אנוש וזהו שתרגם אונקלוס וצר יתיה בזיפא. לשון
זייף הוא כלי אומנות שחורצין בו בזהב אותיות ושקורין בלעז ניי״ל ומזייפין ע״י חותמות. עגל מסכה. כיון
שהשליכו לאור בכור באו מכשפי ערב רב שעלו עמהם ממצרים ועשאוהו בכשפים. ויש אומרים מיכה היה שם שיצא מתוך דימוסי

בנין שנתמכמך

פריקו קדשי דדהבא דבאודני נשיכון בניכון ובנתכון ואיתו ליי׳ פקאל להם הרון. פכו
אשנאף אלדהב אלתי פי אדאן נסאכם בניכם ובנאתכם ואיתוני בה: ויתפרקו
כל העם את נזמי הזהב אשר באזניהם ויביאו אל אהרן: ואתפריקו כל עמא
ית קדשי דדהבא דבאודניהון ואיתיאו לות אהרן: פפך גמיע אלקום אשנאף
אלדהב אלתי פי אדאנהם. ואתוכה אלי הרון: ויקח מידם ויצר אתו בחרט ויעשהו
עגל מסכה ויאמרו אלה אלהיך ישראל אשר העלוך מארץ מצרים: ונסיב
מידהון וצר יתיה בזיפא ועבדיה עגל מתכא ואמרו אלין דחלתך ישראל דאסקוך
מארעא דמצרים: פאכד דלך מנהם ואמר מן צורה בקלם וצנעה עגלא
מסבוכא וקאלו הדי רבך יא אסראיל אלדי אצעדך מן בלד מצר: וירא אהרן ויבן
מזבח לפניו ויקרא אהרן ויאמר חג ליהוה מחר: וחזא אהרן ובנא מדבחא
קדמוהי וקרא אהרן ואמר חגא קדם יי׳ מחר: פלמא ראי דלך הרון בנא מדבחא
בין ידיה ונאדא וקאל חג ללה גדא: וישכימו ממחרת ויעלו עלת ויגישו
שלמים וישב העם לאכל ושתו ויקמו לצחק: ואקדימו ביומא דבתרוהי
ואסיקו עלון וקריבו נכסין. ואסחר עמא למיכל ולמשתי וקמו לחייכא:
פאדלגו בכרא וקרבו צואעד ודבחו סלאמה וגלס אלקום לאכלו וישרבו.
וקאמו ליל[עבו]:

ודמה בצירי תנינא בחירק

וידבר יהוה אל משה לך רד כי שחת עמך אשר העלית מארץ מצרים:
ומליל יי׳ עם משה איזיל חות ארי חביל עמך דאסיקתא מארעא דמצרים:
פקאל אללה למוסי׳ אמץ אנזל פאן קד אפסד קומך אלדי אצעדתה מן בלד
מצר: סרו מהר מן הדרך אשר צויתם עשו להם עגל מסכה וישתחוו לו ויזבחו לו
ויאמרו אלה אלהיך ישראל אשר העלוך מארץ מצרים: סטו בפריע מן
אורחא דפקידתנון עבדו להון עגל מתכא וסגידו ליה ודבחו ליה ואמרו

בנין שנתמכך בו במצ׳ והיה בידו שם וטס שכתב בו משה עלה שור להעלות ארונו שליוסף מתוך נילס
והשליכו לתוך הכור ויצא העגל׳׳ מסכה לשון מתכת׳ דא׳ מאה ועשרים וחמשה קנטירין זהב היו ובגימט׳
שלמסכה׳׳ אלה אלהיך ולא נאמ׳ אלה אלהינו מכאן שערב רב שעלו ממצ׳ הם שנקהלו על אהרן והם שעשאוהו
ואח״כ הטעו את ישראל אחריו׳׳ וירא אהרן שהיה בו רוח חיים שנ׳ בתבנית שור אוכל עשב וראה שהצליח מ׳
מעשה שטן ולא היה לו פה לדחותם לגמרי׳׳ ויבן מזבח לדחותם׳׳ ויקרא חג ליי׳ מחר ולא היום שמא יבא
משה קודם שיעבדוהו זהו פשוטו׳׳ ומדרשו בויקרא רבה ראה אהרן ראה חור בן אחותו שהיה מוכיחן והרגוהו דברים מרבי
וזהו ויבן מזבח לפניו ויבן ממזבוח לפניו׳ ועוד ראה ואמ׳ מוטב שיתלה בי הסרחון ולא בהם׳ ועוד ראה ואמ׳
אם הם בונים אותו המזבח זה מביא צרור וזה מביא אבן ונמצאת מלאכתן בבת אחת מתוך שאני בונה
אותו ואני מתעצל במלאכתו הכן כך ובין כך משה בא׳׳ חג ליי׳ בלבו היה לשמים בטוח היה שיבא
משה ויעבדו את המקום׳ וישכימו השטן זירזם כדי שיחטאו׳׳ לצחק׳ יש במשמע הזה גילוי
עריות כמו שנ׳ לצחק בי׳׳ ושפיכות דמים כמו שנ׳ יקומו נא הנערים וישחקו לפנינו אף כאן נהרג
חור׳׳ וידבר׳ לשון קושי כמו וידבר אתם קשות׳׳ לך רד׳ מגדולתך לא נתתי לך גדולה אלא בשבילם
באותה שעה נתנדה משה מפי ב״ד שלמעלה׳׳ שחת עמך׳ שחת העם לא נאמר אלא עמך ערב רב שקיבלת

מעצמך

אלין דחלתך ישראל דאסקוך מארעא דמצרים: ואזמריעא ען אטריק אלד״י אמרתהם בה וצנעו להם עגלא מסבוכא וסגדו לה ודבחו לה וקאלו הד״י רבך יא אסר׳ אלדי אצעדך מן בלד מצר: ויאמר יהוה אל משה ראיתי את העם הזה והנה עם קשה ערף הוא: ואמר יי׳ למשה גלי קדמי עמא הדין והא עם קשי קדל הוא: וקאל אללה למוסי׳ קד עלמת אן הולאי אקום צעאב

ארקאב: ועתה הניחה לי ויחר אפי בהם ואכלם ואעשה אותך לגוי גדול: וכען אנח בעותך מן קדמי ויתקף רגזי בהון ואשיצינון ואעביד יתך לעם סגי: ואלאן אן כפאת ען אתשפע אשתד גצבי עליהם ואפניתהם וצנעת מנך אמה עצימה: ויחל משה את פני יהוה אלהיו ויאמר למה יהוה יחרה אפך בעמך אשר הוצאת מארץ מצרים בכח גדול וביד חזקה: וצלי משה קדם יי׳ אלהיה ואמר למא יי׳ יתקף רגזך בעמך דאפיקתא מארעא דמצרים בחיל רב וביד תקיפא: פאבתהל מוסי׳ אלי אללה רבה וקאל יא רב לא ישתד גצבך עלי׳ קומך אלדי אכרגתהם מן בלד מצר בקוה עצימה ויד שדידה: למה יאמרו מצרים לאמר ברעה הוציאם להרג אתם בהרים ולכלתם מעל פני האדמה שוב מחרון אפך והנחם על הרעה לעמך: למא יימרון מצראי למימר בבישא אפיקנון לקטלא יתהון בינ טוריא ולשיציותהון מעל אפי ארעא תוב מתקוף רגזך ואתיבמן בשתא דמלילתא למעבד לעמך: ולא יקול אלמצריון אנה אכרגהם בשר ליקתלהם פימא בין אלגבאל ויפניהם ען וגה אלארץ ארגע מן שדה׳ גצבך ואצפח ען אלבלייה לקומך: זכר לאברהם ליצחק ולישראל עבדיך אשר נשבעת להם בך ותדבר אלהם ארבה את זרעכם ככוכבי השמים וכל הארץ הזאת אשר אמרתי אתן לזרעכם ונחלו לעלם: אדכר לאברהם ליצחק

מעצמך וגירתם ולא נמלכת בי ואמרת טוב שידבקו גרים בשכינה הם שיחתו והשחיתו״ קשה ערף מחזירין קשי ערפם לנגד מוכיחיהם וממאנים לשמוע״ הניחה לי׳ עדיין לא שמענו שנתפלל משה עליהם והוא אומ׳ הניחה לי אלא כאן פתח לו פתח והודיעו שהדבר תלוי בו שאם יתפלל עליהם לא יכלם״ למה יי׳ יחרה אפך כלום מתקנא חכם בחכם גבור בגבור״ והנחם התעשת מחשבה אחרת להיטיב להם״ על הרעה אשר חשבת להם״ זכור לאברהם אם עברו על עשרת הדברות אברהם אביהם נתנסה בעשרה נסיונות ועדין לא קיבל שכרו תנהו לו ויצאו עשר בעשר״ לאברהם ליצ׳ ולישרא׳ אם לשריפה הם׳ זכור לאברהם שמסר עצמו לישרף עליך באור כשדים״ אם להריגה זכור ליצ׳ שפשט צוארו לעקידה׳ אם בגלות זכור ליעקב שגלה לחרן ואם אינן נצולין בזכותן מה אתה אומר לי ואעשך לגוי גדול׳ ואם כסא שלשה רגלים אינו עומד לפניך בשעת כעסך קו לכסא שלרגל אחד״ אשר נשבעת להם בך׳ ולא נשבעת להם בדבר שהוא כולה לא בשמים ולא בארץ לא בהרים ולא בגבעות אלא בך שאתה קיים ושבועתך קיימת לעולם שנ׳ בי נשבעתי נאם יי׳ ולי׳צחק׳ והקימותי את השבועה אשר נשבעתי לאברהם אביך וליעקב נאמ׳ אני אל שדי פרה ורבה נשבע לו באל שדי״ וזה מעשי עבליהם״ היו האותיות נקראות ומעשה נסים הוא״ מעשה אלהים המה׳ כמשמעו הוא בכבודו עשאן״ וזה כאדם האומר לחבירו כל עסקיו שלפלני במלאכת פלוני כך כל שעשועיו שלהקבה בתורה״ חרות׳ לשון חרת וחרט אחד

קר״אר״ למגנ״ות

הוא שניהם לשון חיקוק

ולישראל עבדך דקיימתא להון במימרך ומלילת עמהון אסגי ית בניכון
ככוכבי שמיא וכל ארעא הדא דאמרית אתין לבניכון ויחסנון לעלם:
ואדכר לאבר ליצ' ולאסר עבידך אלדי אקסמת להם באסמך וקלת להם אכתר
נסלכם ככואכב אלסמא ונמיע אלבלד אלדי אקסמת להם אעטיה נסלכם
ויחוזונה אלי אלדהר: וינחם יהוה על הרעה אשר דבר לעשות לעמו: ותב יי
מן בישתא דמליל למעבד לעמיה: פעפא אללה ען מא רעא אבלאייה אלדי קאל
ד אן יחלהא בקומה: פ ויפן וירד משה מן ההר
ושני לחת העדת בידו לחת כתבים משני עבריהם מזה ומזה הם כתבים:
ואתפני ונחת משה מן טורא ותרין לוחי סהדותא בידיה לוחי כתיבין מתרין
עבריהון מכא ומכא אנון כתיבין: תם ולא מוסי ונזל ען אלגבל ולוחי אלשהאדה
בידה לוחין מכתובין מן גאנביהמא מן דאכל ומן כארג: והלחת מעשה אלהים
המה והמכתב מכתב אלהים הוא חרות על הלחת: ולוחיא עובדא דיי אנון
וכתבא כתבא דיי הוא מפרש על לוחיא: ואללוחין המא צנעה' אללה
ואלכתאב הו כתאב אללה מחפור עליהמא: וישמע יהושע את קול העם ברעה
ויאמר אל משה קול מלחמה במחנה: ושמע יהושע ית קל עמא כד
מיבבין ואמר למשה קל קרבא במשריתא: פסמע יהושע צות אלקום פי
תגליבהם פקאל למוסי צות חרב פי אלעסכר: ויאמר אין קול ענות גבורה ואין
קול ענות חלושה קול ענות אנכי שמע: ואמר לא קל גיברין דנצחין בקרבא
ואף לא קל חלשין דמתברין קל דמחיכין אנא שמע: קאל ליס הו צות ידל עלי
ט'פר ולא צות ידל עלי הזימה בל צות עוגא אנא סאמע: ויהי כאשר קרב
אל המחנה וירא את העגל ומחלת ויחר אף משה וישלך מידו את הלחת מידיו
וישבר אתם תחת ההר: והוה כד קריב למשריתא וחזא ית עגלא וחנגין

הוא שניהם לשון חיקוק אנטליי"ר בלע"ז. ברעה. בהריעו שהיו מריעים ושמחים וצוחקים. אין קול ענות גבורה. אין קול הזה נראה קול עניית גבורים הצועקים נצחון ולא קול חלשים הצועקים ווי או ניסה. קול ענות. קול חירופין וגידופין המענין את נפש שומען כשנאמרין לו. וישלך מידיו וגו'. אמר מה פסח שהוא אחד מן המצות אמרה תורה כל בן נכר לא יאכל בו התורה כולה כאן וכל ישראל משומדים ואתננה להם. תחת ההר. לרגלי ההר. ויזר. לשון ניפוץ וכן יזורה על נוהו גפרית וכן כי חנם מזורה הרשת שזורין בו דגן וקטנית. וישק את בני ישראל. נתכוון לבדקן כסוטות. שלש מיתות נידונו שם אם יש עדים והתראה בסייף כמשפט אנשי עיר הנדחת שהן מרובין. עדים בלא התראה במגפה שנ' ויגף יי' את העם. לא עדים ולא התראה בהדרוקן שבדקום המים וצבו בטניהם. מה עשה לך העם הזה. כמה יסורין סבלת שיסרוך עד שלא תביא עליהם חטא זה. כי ברע הוא. בדרך רע הם הולכים תמיד ובנסיונות לפני המקום. ואומר להם. דבר אחד והם מיהרו והתפרקו. ואשליכהו באש. ולא ידעתי שיצא העגל הזה ויצא. פרוע. מגולה נתגלה שמצו וקלונו כמו ופרע את ראש האשה. לשמצה בקמיהם. להיות להם הדבר הזה לגנות בפי כל הקמים עליהם. מי ליי' אלי. יבוא אלי. כל בני לוי. מכאן שכל השבט כשר. כה אמר יי' וגו'. והיכן אמר זובח לאלהים יחרם כך שנויה במכילתא. אחיו. מאמו והוא ישראל. מלאו ידכם. אתם ההורגים אותם בדבר זה תתחנכו להיות כהנים למקום. כי איש. מכם ימלא ידו בבנו ובאחיו. אכפרה בעד חטאתכם. אשים כופר וקינוח

וסתימה לנגד
חטאתכם

ותקיף רגזא דמשה ורמא מידוהי ית לוחיא ותבר יתהון בשפולי טורא:
פלמא קרב מן אלעסכר ראי אלעגל וטבול פאשתד גצב מוסי וטרח אלוחין
מן ידה וכסרהמא אספל אלגבל: ויקח את העגל אשר עשו וישרף באש
ויטחן עד אשר דק ויזר על פני המים וישק את בני ישראל: ונסיב ית
עגלא דעבדו ואוקיד בנורא ושף עד דהוה דקיק ודרא על אפי מיא
ואשקי ית בני ישראל: פאכד אלעגל אלדי עמלוה פאחרקה באלנאר וכרדה אלי אן
דק ודראה עלי׳ וגה אלמא וסקי׳ בני אסר׳ איאה: ויאמר משה אל אהרן
מה עשה לך העם הזה כי הבאת עליו חטאה גדלה: ואמר משה לאהרן
מא עבד לך עמא הדין ארי איתיתא עלוהי חובא רבא: וקאל להרון מא צנע
בך הולאי אלקום אד גלבת עליהם כטייה עטימה: ויאמר אהרן אל יחר
אף אדני אתה ידעת את העם כי ברע הוא: ואמר אהרן לא יתקף רגזא
דרבוני את ידעת ית עמא ארי בביש הוא: קאל לא ישתד גצב סידי אנת
עאלם באלקום אנהם שרירון: ויאמרו לי עשה לנו אלהים אשר ילכו לפנינו
כי זה משה האיש אשר העלנו מארץ מצרים לא ידענו מה היה לו: ואמרו
לי עביד לנא דחלן דיהכן קדמנא ארי דין משה גברא דאסקנא מארעא
דמצרים לא ידענא מא הוה ליה: פקאלו לי אצנע לנא מעבוד יסירון ידינא
פאן דאך אלרגל מוסי אלדי אצעדנא מן בלד מצר לם נעלם מא כאן מן אמרה:
ואמר להם למי זהב התפרקו ויתנו לי ואשלכהו באש ויצא העגל הזה:
ואמרית להון למן דהבא פריקו ויהבו לי ורמיתיה בנורא ונפק עגלא הדין:
פקלת להם למן דהב פכוה ואעטוני בה פטרחתה באלנאר פכרג הדא אלעגל:
וירא משה את העם כי פרע הוא כי פרעה אהרן לשמצה בקמיהם: וחזא
משה ית עמא ארי בטיל הוא ארי בטילנון אהרן לאסבותהון שום ביש לדריהון:
פלמי ראי מוסי אן אלקום מכשופין אד כשפהם הרון לדי אלשין מן מקאומיהם:
ויעמד משה בשער המחנה ויאמר מי ליהוה אלי ויאספו אליו כל בני לוי:
וקם משה בתרע משריתא ואמר מן דחליא דיי ייתון לותי ואתכנישו לותיה
כל בני לוי: פוקף מוסי בבאב אלעסכר וקאל מן ללה יקבל אלי ואנצמע אליה

מכאן אין מתרגמין בצבור עד לשמצה בקמיהם ובן ל׳ פס׳ ופסוקים יג׳ את כשם אין מתרגמים

ומתי מה לנגד המאתכם להבדיל ביניכם ובין החטא׃ אלהי זהב׃ אתה הוא שגרמת להם שהשפעת להם זהב וכל חפצם מה יעשו שלא יחטאו׳ משל למלך שהיה מאכיל ומשקה את בנו ומקשטו ותולה לו כיס בצוארו ומעמידו בפתח בית זונות מה יעשה הבן שלא יחטא׃ ועתה אם תשא חטאתם׳ הרי טוב איני אומר לך מחני׳ ואם אין מחני׳ וזה מקרא קצר והרבה׃ מספרך׳ מכל התורה כולה שלא יאמרו עלי שלא הייתי כדאי לבקש עליהם רחמים׃ אשר דברתי לך׳ יש כאן לך אצל דבור במקום אליך וכן לדבר לו על אדניהו׃ הנה מלאכי׳ ולא אני׃ וביום פקדי וגו׳ עתה שמעתי אליך מלכלותם יחד ותמיד תמיד כשאפקוד עליהם עונותיהם

ופקדתי עליהם

גמיע בני לוי: וַיֹּאמֶר לָהֶם כֹּה אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שִׂימוּ אִישׁ חַרְבּוֹ עַל
יְרֵכוֹ עִבְרוּ וָשׁוּבוּ מִשַּׁעַר לָשַׁעַר בַּמַּחֲנֶה וְהִרְגוּ אִישׁ אֶת אָחִיו וְאִישׁ אֶת
רֵעֵהוּ וְאִישׁ אֶת קְרֹבוֹ: ואמר להון כדנן אמר יי׳ אלהא דישר׳ שוו גבר חרביה
על ירכיה עיברו ותובו מתרע לתרע במשריתא וקטולו גבר ית אחוהי וגבר
ית חבריה ואנש ית קריביה: פקאל להם כדי קאל אללה אלאה אסר׳ יתקלד מנכם
כל רגל סיפה ואמצו וארגעו מן באב אלי באב פי אלעסכר ויקתל כל רגל אכאה
ואכיה וצאחבה וקריבה: וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי לֵוִי כִּדְבַר מֹשֶׁה וַיִּפֹּל מִן הָעָם בַּיּוֹם הַהוּא
כִּשְׁלֹשֶׁת אַלְפֵי אִישׁ: ועבדו בני לוי כפתגמא דמשה ונפל מן עמא ביומא ההוא
כתלתה אלפין גברא: פצנעו בני לוי כמא אמרהם מוסי׳ פוקע מן אלקום פי
דלך אליום שביה בתלאתה אלאף רגל: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה מִלְאוּ יֶדְכֶם הַיּוֹם לַיהוָה כִּי
אִישׁ בִּבְנוֹ וּבְאָחִיו וְלָתֵת עֲלֵיכֶם הַיּוֹם בְּרָכָה: ואמר משה קריבו ידיכון
קרבנא יומא דין קדם יי׳ ארי גבר בבריה ובאחוהי ולאיתאה עליכון יומא דין
ברכן: פקאל להם מוסי׳ אכמלו ואנבכם אליום ללה כל רגל חתי באבנה ואכיה
ותחל עליכם אליום ברכה: וַיְהִי מִמָּחֳרָת וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָעָם אַתֶּם חֲטָאתֶם
חֲטָאָה גְדֹלָה וְעַתָּה אֶעֱלֶה אֶל יְהוָה אוּלַי אֲכַפְּרָה בְּעַד חַטַּאתְכֶם: והוה
ביומא דבתרוהי ואמר משה לעמא אתון חבתון חובא רבא וכען אסק לקדם יי׳
מאם אכפר על חוביכון: ולמא כאן מן גד קאל מוסי׳ ללקום אנתם אכטיתם
כטייה עטימה ואלאן אצעד אלי אללה לעל אסתגפר׳ ען כטייתכם: וַיָּשָׁב
מֹשֶׁה אֶל יְהוָה וַיֹּאמַר אָנָּא חָטָא הָעָם הַזֶּה חֲטָאָה גְדֹלָה וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם
אֱלֹהֵי זָהָב: ותב משה לקדם יי׳ ואמר בבעו חב עמא הדין חובא רבא ועבדו
להון דחלן דדהב: פרגע מוסי׳ אלי אללה וקאל יא רב קד אכטא הולאי אלקום
כטייה עטימה וצנעו להם מעבודא מן דהב: וְעַתָּה אִם תִּשָּׂא חַטָּאתָם
וְאִם אַיִן מְחֵנִי נָא מִסִּפְרְךָ אֲשֶׁר כָּתָבְתָּ: וכען אם שבקת לחוביהון ואם
לא מחיני כען מספרך דכתבתא: ואלאן אן גפרת כטייתהם ואלא פאמחני

ופקדתי עליהם מעט מן העון הזה עם שאר העונות ואין פורענות באה על ישראל שאין בה קצת מפרעון -
עון העגל: ויגוף יי׳ את העם׳ מיתה בידי שמים לעדים בלא התראה: לך עלה מזה׳ א״י גבוהה מכל הארצות׳
לכך נאמר עלה׳ ד״א כלפי שאמר לו בשעת הכעס לך רד אמר לו בשעת רצון לך עלה: אתה והעם׳ כאן לא נאמר
ועמך: וגרשתי את הכנעני וגו׳ ששה אומות הם והגרגשי עמד ופנה מפניהם מאליו: אל ארץ זבת חלב ודבש׳
אני אומר לך להעלותם׳ כי לא אעלה בקרבך׳ לכך אני אומר לך ושלחתי לפניך מלאך׳ כי עם קשה ערף אתה׳ -
וכשש כינתי בקרבכם ואתם ממרים בי מרבה אני עליכם זעם: אכלך׳ לשון כליון: הדבר הרע׳ שאין
השכינה שורה ומהלכת עמם: איש עדיו׳ מהר חורב׳ כתרים שנתנו להם בחורב כשאמרו נעשה ונשמע:
רגע אחד אעלה בקרבך וכליתיך׳ אם אעלה בקרבך ואתם ממרים בי בקשיות ערפכם אזעום עליכם רגע
אחד שהוא שיעור זעמו שנ׳ חבי כמעט רגע עד יעבר זעם ואכלה אתכם לפיכך טוב לכם שאשלח מלאך:
ועתה׳ פורענות זו תלקו מיד שתורידו עדיכם מעליכם: ואדעה מה אעשה לך׳ בפקודת שאר העון אני יודע

ויתנצלו בני

מן דיואנך אלדי כתבתה פאסתריח: ויאמר יהוה אל משה מי אשר חטא לי
אמחנו מספרי: ואמר יי למשה מן דחב קדמי אמחיניה מספרי: פקאל אלה
לה אלדי אכטא לי אמחוה מן דיואני: ועתה לך נחה את העם אל אשר
דברתי לך הנה מלאכי ילך לפניך וביום פקדי ופקדתי עלהם חטאתם:
וכען איזיל דבר ית עמא לאתר דמלילית לך הא מלאכי יהך קדמך
וביום אסערותי ואסער עליהון חוביהון: ואלאן פאמץ סייר אלקום אלא
אלמוצע אלדי קלת לך הודי מלכי יסיר בין ידיך ופי יום מטאלבתי אטאלבהם
בכטיאהם: ויגף יהוה את העם על אשר עשו את העגל אשר עשה אהרן
ומחא יי ית עמא על דאשתעבדו לעגלא דעבד אהרן: פיצדם אלה אלקום
עלא מא עבדו אלעגל אלדי צנע הרון:
וידבר יהוה אל משה לך עלה מזה אתה והעם אשר העלית מארץ מצרים
אל הארץ אשר נשבעתי לאברהם ליצחק וליעקב לאמר לזרעך אתננה:
ומליל יי עם משה איזיל סק מכא את ועמא דאסיקתא מארעא דמצרים
לארעא דקיימית לאברהם ליצחק וליעקב למימר לבנך אתנינה: פקאל אלה
למוסי אמץ אצעד מן ההנא אנת ואלקום אלדי אצעדתהם מן בלד מצר אלי
אלבלד אלדי אקסמת לאברהים ויצ' ויע' קאילא לנסלכם אעטיה: ושלחתי
לפניך מלאך וגרשתי את הכנעני האמרי והחתי והפרזי החוי והיבוסי:
ואשלח קדמך מלאכא ואתריך ית כנענאי אמוראי וחתאי ופרזאי חואי ויבוסאי:
ואבעת בין ידיך מלכא אטרד בה אלכנעניין ואלאמוריין ואלחתיין ואלפרזיין
ואלחויין ואליבוסיין: אל ארץ זבת חלב ודבש כי לא אעלה בקרבך כי עם
קשה ערף אתה פן אכלך בדרך: לארע עבדא חלב ודבש ארי לא אסליק
שכינתי מבינך ארי עם קשי קדל את דלמא אשיצינך באורחא: אלי בלד
יפיץ לבנא ועסלא לאני לא אצעד נורי פי מא בינכם לאנכם קום צעאב
אלרקאב כלא אפניכם פי אלטריק: וישמע העם את הדבר הרע הזה ויתאבלו

מה שבלבי לעשות לך" את עדים מהר חורב' את העדי שהיה בידם מהר חורב" ומשה' ש מאותו עון והלאה"
יקח את האהל' לשון הווה לוקח אהלו ונוטהו מחוץ למחנה אמר מנודה לרב מנודה לתלמיד" הרחק' שפים
אמה כענין שנאמ' אך רחוק יהיה ביניכם וביניו כאלפים אמה במדה" וקרא לו' והיה קורא לו אהל מועד הוא
בית ועד למבקשי תורה" כל מבקש יי' מכאן למבקש פני זקן כמקביל פני שכינה" יצא אל אהל מועד'
כמו יוצא" רא' והיה כל מבקש יי' אפ' מלאכי השרת כשהיו שואלים מקום שכינה חביריהם אומרי' הרי
הוא באהלו שלמשה" והיה לשון הווה" כצאת משה [illegible] ללכת אל האהל" יקמו כל העם' עומדים
מפניו ואין יושבין עד שנתכסה מהם" והביטו אחרים שה' [illegible] לשבח אשרי ילוד אשה ש
שכך מובטח שהשכינה תכנס אחריו לפתח אהלו" ודבר עם משה' כמו ומדבר עם משה ותרגו'
ומתמלל עם משה' שהוא כבוד שכינה כמו וישמע את הקול מדבר אליו ואינו קורא מדבר אלא כשהוא
קורא מדבר מתוכן הקול מדבר בינו לבין עצמו והדיוט שומע מאליו וכשהוא קורא

קורא מדבר

ולא שתו איש עדיו עליו: ושמע עמא ית פתגמא בישא הדין ואתאבלו
ולא שוו גבר תיקון זיניה עלוהי: ולמא סמע אלקום הדא אלכבר אלסו חזנו ולם
ינעל כל אמר זייה עליה: ויאמר יהוה אל משה אמר אל בני ישראל אתם
עם קשה ערף רגע אחד אעלה בקרבך וכליתיך ועתה הורד עדיך מעליך
ואדעה מה אעשה לך: ואמר יי׳ למשה אימר לבני ישר׳ אתון עם קשי
קדל שעה חדא אסליק שכינתי מבינך ואשיצינך וכען אעדי תקון זינך
מנך וגלי קדמי מא אעביד לך: פקאל אללה למוסי קל לבני אסר אנתם קום
צעאב אלרקאב פלו אני אצעדת נורי פי מא בינכם טרפה ואחדה אפניתכם
ואן אדימו עלי כזע זייכם ענכם חתי אערפכם מא אצנע בכם: ויתנצלו
בני ישראל את עדים מהר חורב: ואעדיאו בני ישר׳ ית תקון זיניהון מטורא
דחורב: פראס בני אסר עלי כזע זייהם מן גבל חריב: ומשה יקח את האהל
ונטה לו מחוץ למחנה הרחק מן המחנה וקרא לו אהל מועד והיה כל
מבקש יהוה יצא אל אהל מועד אשר מחוץ למחנה: ומשה נסיב ית
משכנא ופרסיה ליה מברא למשריתא ארחיק מן משריתא וקרי ליה
משכן בית אולפנא והוי כל דתבע אלפן מן קדם יי׳ נפיק למשכן בית אלפנא
דמברא למשריתא: וכאן מוסי יאכד אלכבא פיצרבה כארג אלעסכר בעיד
מנה ויסמיה מצרב אלועד וכאן כל מן טלב עלמא מן ענד אללה יכרג אלא
מצרב אלועד אלדי כארג אלעסכר: והיה כצאת משה אל האהל יקומו כל
העם ונצבו איש פתח אהלו והביטו אחרי משה עד באו האהלה: והוי
כד נפיק משה למשכנא קימין כל עמא ומתעתדין גבר בתרע משכניה
ומסתכלין אחורי משה עד דעליל למשכנא: וכאן מוסי אדא כרג אלא
אלכבא יקום גמיע אלקום וינתצבון כל אמר ענד באב כבאיה וילתפתון אלא
ורא מוסי אלי דכולה אלי אלכבא: והיה כבא משה האהלה ירד עמוד הענן ועמד
פתח האהל ודבר עם משה: והוי כד עליל משה למשכנא נחית עמודא

קול מדבר משמע שהמלך מדבר עם ההדיוט: והשתחוו לשכינה: ודבר יי׳ אל משה פנים אל פנים: ומ׳ גל׳ יו׳
עם משה ״ושב אל המחנה״ לאחר שנדבר עמו היה משה שב אל המחנה ומלמד לזקנים מה שלמד והדבר הזה נהג
משה מיום הכפורים עד שהוקם המשכן ולא יותר שהרי בי״ז בתמוז נשתברו הלוחות ובי״ח שרף את העגל ודן את
החוטאים ובי״ט עלה שנ׳ ויהי ממחרת ויאמ׳ משה אל העם וגו׳ ועשה שם ארבעים יום וביקש רחמי׳ שנ׳ ואתנפל
לפני יי׳ וגו׳ ובראש חדש אלול נאמ׳ לו ועלית בבקר אל הר סיני לקבל לוחות האחרונות ועשה שם מ׳ יום שנ׳
בהם ואנכי עמדתי בהר כימים הראשונים וגו׳ מה הראשונים ברצון אף האחרונים ברצון אמו׳ מעתה אמצעיים
היו בכעס בעשרה בתשרי נתרצה הב״ה לישר׳ בשמחה ובלב שלם ואמר לו למשה סלחתי ומסר לו לוחות
האחרונות וירד והתחיל לצוותו על מלאכת המשכן ועשאוהו עד אחד בניסן ומשהוקם לא נדבר עמו עוד אלא
מאהל מועד ״ושב אל המחנה״ ותרגומו ותאיב למשריתא לפי שהוא לשון הווה וכן כל הענין וראה כל העם
וחזן ונצבו וקימין והביטו ומסתכלין והשתחוו וסגדין ומדרשו ודבר אל משה בישובו אל המחנה אמ׳ לו אני
בכעס ואתה בכעס מי יקרבם ״ראה אתה אומר אלי״ ראה תן עינך ולבך על דבריך אתה אומר אלי וגו׳ ואתה אמ׳

חס כן

דעננא וקאים בתרע משכנא ומתמלל עם משה׃ וכאן מוסי אדי דכל שכבה
יכל עמוד אלגמאם יקף עלי באב שכבה ויכלם אלה מוסי׃ וְרָאָה כָל הָעָם
אֶת עַמּוּד הֶעָנָן עֹמֵד פֶּתַח הָאֹהֶל וְקָם כָּל הָעָם וְהִשְׁתַּחֲווּ אִישׁ פֶּתַח אָהֳלוֹ׃
וחזן כל עמא ית עמודא דעננא קאים בתרע משכנא וקימין כל עמא
וסגדין גבר בתרע משכניה׃ פאדי ראי אלקום עמוד אלגמאם ואקף עלי
באב שכבא קאמו אגמעין וסגד כל אמר עלי באב כבאיה׃ וְדִבֶּר יְהוָה
אֶל מֹשֶׁה פָּנִים אֶל פָּנִים כַּאֲשֶׁר יְדַבֵּר אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ וְשָׁב אֶל הַמַּחֲנֶה וּמְשָׁרְתוֹ
יְהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן נַעַר לֹא יָמִישׁ מִתּוֹךְ הָאֹהֶל׃ וממליל יי׳ עם משה ממלל
עם ממלל כמא דממליל גברא עם חבריה ותאיב למשריתא ומשומשניה
יהושע בר נון עולימא לא עדי מגו משכנא׃ ויכלם אלה מוסי שפאהא כמי
יכלם אמר צאחבה וירגע אלי אלעסכר וכאן כאדמה יהושע אבן נון שאבא לא יזול מן אלכבא׃

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל יְהוָה רְאֵה אַתָּה אֹמֵר אֵלַי הַעַל אֶת הָעָם

ה
הַזֶּה וְאַתָּה לֹא הוֹדַעְתַּנִי אֵת אֲשֶׁר תִּשְׁלַח עִמִּי וְאַתָּה אָמַרְתָּ יְדַעְתִּיךָ בְשֵׁם וְגַם
מָצָאתָ חֵן בְּעֵינָי׃ ואמר משה קדם יי׳ חזי דאת אמר לי אסיק ית עמא הדין
ואת לא הודעתני ית דתשלח עמי ואת אמרת רביתך בשום ואף אשכחתא
רחמין קדמי׃ פקאל מוסי ללה אנת עאם באנך קלת לי אצעד הולאי אלקום ואנת
פלם תערפני במן תבעת מעי ואנת פקד קלת אני קד שרפת אסמך וכדת חצאא
ענדי׃ וְעַתָּה אִם נָא מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ הוֹדִעֵנִי נָא אֶת דְּרָכֶיךָ וְאֵדָעֲךָ לְמַעַן
אֶמְצָא חֵן בְּעֵינֶיךָ וּרְאֵה כִּי עַמְּךָ הַגּוֹי הַזֶּה׃ וכען אם כען אשכחית רחמין
קדמך הודעני כען ית אורח טובך ואדע רחמך בדיל דאשכח רחמין קדמך
וגלי קדמך ארי עמך עמא הדין׃ ואלאן אן וגדת חצאא ענדך עלמני טריקך
חתי אערף בך לקבל אן אגד חצאא ענדך ואנטר לשעבך הדה לאמה׃

הודעתני וגו׳ ואשר אמרת לי הנה אנכי שולח מלאך אין זו הודעה שאין אני חפץ בה׳׳ ואתה אמרת ידעתיך
הכרתיך מעאר בני אדם בשם חשיבות שהרי אמרת לי הנה אנכי בא אליך בעב הענן וגו׳ וגם בך יאמינו לעולם׳׳
ועתה אם אמת שמצאתי חן בעיניך הודיעני נא את דרכיך מה שכר אתה נותן למוצאי חן בעיניך
ואדעך למען אמצא חן בעיניך׳ ואדע בזו מדת תגמוליך מה היא מציאת חן שמצאתי בעיניך ופתרון
למען אמצא חן למען אכיר כמה שכר מצי את החן׳׳ וראה כי עמך הגוי הזה שלא תאמר ואעשה אותך לגוי
גדול ואת אלה תעזוב ראה כי עמך הם מקדם ואם בהם תמאס איני סומך על היוצאים מחלצי שיתקיימו
ואת תעלומות הנכר עלי בעם הזה הודיעני׳׳ ולבותי דרשוהו במסכ׳ ברכות ואני לישב המקראות על אופניהם
ועל סדרם באתי׳׳ ויאמר פני ילכו כתרגו׳ לא אשלח עוד מלאך אני בעצמי אלך כמו ופניך הולכים בקרב ואני
אליו בזו אני חפץ כי ע״י מלאך שתעלינו מזה׳׳ ובמה יודע אפוא יודע מציאת החן הלא בלכתך עמנו ועוד
דבר אחר אני שואל ממך שלא תשרה שכינתך עוד על אה״ע ונפלינו אני ועמך׳ ונהיה מובדלים בדבר הזה מכל
העם כמו והפלה יי׳ בין מקנה מצ׳ וגו׳׳ גם את הדבר הזה שלא תשרה שכינתי עוד על אומות העולם׳׳ אעשה

ואין דבריו

ויאמר פני ילכו והנחתי לך׃ ואמר שכינתי תהך ואניח לך׃ קא לה נורי יסיר
מעך אי אן אקרד׃ ויאמר אליו אם אין פניך הלכים אל תעלנו מזה׃ ואמר
קדמוהי אם לית שכינתך מהלכא בינגא לא תסקיננא מכא׃ קא לס יסיר נורך
מענא מן מאן לא תצעדנא מן ההנא׃ ובמה יודע אפוא כי מצאתי חן בעיניך
אני ועמך הלא בלכתך עמנו ונפלינו אני ועמך מכל העם אשר על פני
האדמה׃ ובמא יתידע הכא ארי אשכחית רחמין קדמך אנא ועמך הלא
במהך שכינתך עמנא ויתעבדן לנא פרשן לי ולעמך משוני מכל עמא
דעל אפי ארעא׃ ובמי די יערף אן אן קד וגדת חצאא ענדך אנא וקומך
אלא במסיר נורך מענא פנכין אנא וקומך מן כל אקום אלדי עלי וגה אלארץ׃
ויאמר יהוה אל משה גם את הדבר הזה אשר דברת אעשה כי מצאת חן
בעיני ואדעך בשם׃ ואמר יי׳ למשה אף ית פתגמא הדין דמלילתא אעביד
ארי אשכחתא רחמין קדמי ורביתך בשום׃ פקאל אלה למוסי הדי אלאמר אלדי
קלתה אצנעה איצא לאנך קד וגדת חטאא ענדי ושרפת אסמך׃ ויאמר
הראני נא את כבדך׃ ואמר אחזיני כען ית יקרך׃ קאל אוריני נורך איצא׃
ויאמר אני אעביר כל טובי על פניך וקראתי בשם יהוה לפניך וחנתי את אשר
אחן ורחמתי את אשר ארחם׃ ואמר אנא אעבר כל טובי על אפך ואקרי
בשמא דיי׳ קדמך ואחון למן דאחון וארחים על מן דארחים׃ קאל אנא אמר
גמיע נורי בחצרתך ואנאדי באסם אלה בין ידיך וארוף מן ארוף וארחם מן
ארחם׃ ויאמר לא תוכל לראת את פני כי לא יראני האדם וחי׃ ואמר לא
תכול למחזי ית אפי שכינתי ארי לא יחזינני אנשא ויתקיים׃ קאל לא תטיק
אן תרא נורי לאנה לא יראה אנסאנא פיחיא׃ ויאמר יהוה הנה מקום אתי ונצבת

ואין דברין שלבלעם עז׳ שריית שכינה לא טפל וגלוי עיעם כגון ושי דבר יגונב שומעין עז׳ שליח׳׳ ויאמ׳ הראני נא
את כבדך׳ ראה מעה שהיה עת רצון ודבריו מקובלין והוסיף לשאול להר אותו מראית כבודו׳׳ ויאמ׳ אני אעביר
וגו׳ הגיעה שעה שתראה בכבודי מה שארשה אותך לראות לפי שאני רוצה וצריך אני ללמדך סדר תפלה שכשנצרכת
לבקש רחמים על ישר׳ הזכרת לי זכות אבות כסבור אתה שאם תמה זכות אבות אין עוד תקוה אני אעביר כל מדת
טובי לפניך על הצור ואתה נתון במערה׳׳ וקראתי בשם יי׳ לפניך ללמדך סדר בקשת רחמים אף אם תכלה זכות אבות
הסדר שאתה רואה אותי מעוטף וקורא יג׳ מדות הוי מלמד את ישר׳ לעשות כן ועז׳ שיזכירו לפני רחום וחנון כי
רחמי לא כלים׳׳ וחנותי את אשר אחון׳ אותן פעמים שארצה לחון׳׳ ורחמתי׳ עת שאחפץ לרחם עד כאן לא הבטיחו
לא עתים אענה ועתים לא אענה אבל בשעת מעשה אמ׳ לו הנה אנכי כרת ברית הבטיחו שאינן חוזרות ריקם׳׳
ויאמ׳ לא תוכל וגו׳ אף כשאעביר כל טובי על פניך אני נותן לך רשות לראות את פני׳׳ הנה מקום אתי׳ בהר שאני
מדבר עמך תמיד יש מקום מוכן לי לצרכך שאטמינך שם שלא תזוק ומשם תראה מה שתראה זהו פשוטו ומדרשו
על מקום שהשכינה שם מדבר ואומ׳ המקום אתי ואינו אומ׳ אני במקום שהקב״ה מקומו שלעולמו ואין עולמו מ׳
מקומו׳׳ בעבר כבדי׳ כשאעבור לפניך׳׳ בנקרת הצור׳ כמו העיני האנשים ההם תנקר׳ יקרוה עורבי נחל׳ אני
קרתי ושתיתי מים בגזרה אחת להם׳׳ בנקרת הצור׳ כריית הצור׳׳ ושכותי כפי׳ מכאן שניתנה רשות למחבלים לחבל
ותרגו׳ ואגין במימרי כנוי הוא לדרך כבוד שלמעלה שאינו צריך לסוכך עליו בכף ממש׳ ואעדי ית דברת
יקרי כשתסתלק הנהגת כבודי מכנגד פניך ללכת משם ולהלן׳׳ וראית את אחרי׳ הראהו קשר שלתפלין׳ פסל
לך׳ הראהו מחצב סנפירינון מתוך אהלו ואמ׳ לו הפסולת יהיה שלך ומשם נתעשר משה הרבה׳׳ פסל לך׳

על הצור: ואמר יי׳ הא אתר מתקן קדמי ותתעתד על טינרא: קאל אללה הודי ענדי מוצע
אנתצב עלי אלצואן: והיה בעבר כבדי ושמתיך בנקרת הצור ושכתי כפי ע
עליך עד עברי: ויהי במעבר יקרי ואשוינך במערת טינרא ואגנן במימרי
עלך עד דאעבר: פאדי מרבך נורי געלתך פי נקיר אלצואן ואטללת במחאבי
עליך חתי יגוז אוולה: והסרתי את כפי וראית את אחרי ופני לא יראו: ואעדי
ית דברת יקרי ותחזי ית דבתרי ודקדמי לא יתחזון: תם אזיל מחאבי חתא
תנצר מואכר נורי ואואילה לא תרא:

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה פְּסָל לְךָ שְׁנֵי לֻחֹת אֲבָנִים כָּרִאשֹׁנִים וְכָתַבְתִּי עַל ל
הַלֻּחֹת אֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הָיוּ עַל הַלֻּחֹת הָרִאשֹׁנִים אֲשֶׁר שִׁבַּרְתָּ: ואמר יי׳
למשה פסל לך תרין לוחי אבניא כקדמאי ואכתוב על לוחיא ית פתגמיא
דהוו על לוחיא קדמאי דתברתא: וקאל אללה למוסי אנחת לוחי מהר כאלאולין
אכתב עליהמא אלדי כאן עלי אללוחין אלאולין אלדי כסרתהמא: וֶהְיֵה נָכוֹן לַבֹּקֶר אלכ׳או
וְעָלִיתָ בַבֹּקֶר אֶל הַר סִינַי וְנִצַּבְתָּ לִי שָׁם עַל רֹאשׁ הָהָר: והוי זמין לצפרא
ותסק בצפרא לטורא דסיני ותתעתד קדמי תמן על ריש טורא: וכן מסתעדא
ללגדאה ואצעד בלגדאה אלי גבל סיני וקף תם עלי ראס אלגבל: וְאִישׁ לֹא יַעֲלֶה
עִמָּךְ וְגַם אִישׁ אַל יֵרָא בְּכָל הָהָר גַּם הַצֹּאן וְהַבָּקָר אַל יִרְעוּ אֶל מוּל הָהָר הַהוּא:
ואנש לא יסק עמך ואף אנש לא יתחזי בכל טורא אף ענא ותורי לא ירעון
לקביל טורא ההוא: ואנסאן לא יצעד מעך ולא ירא פי שי מן אלגבל חתי אל
גנם ואלבקר לא ירעון ממא יליה: וַיִּפְסֹל שְׁנֵי לֻחֹת אֲבָנִים כָּרִאשֹׁנִים וַיַּשְׁכֵּם
מֹשֶׁה בַבֹּקֶר וַיַּעַל אֶל הַר סִינַי כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ וַיִּקַּח בְּיָדוֹ שְׁנֵי לֻחֹת אֲבָנִים:
ופסל תרין לוחי אבניא כקדמאי ואקדים משה בצפרא וסליק לטורא דסיני
כמא דפקיד יי׳ יתיה ונסיב בידיה תרין לוחי אבניא: פנחת לוחי גוהר כאלאולין
ואדלג מוסי בלגדאה וצעד אלי גבל סיני כמא אמרה אללה ואכד מעה לוחי אלגוהר:
וַיֵּרֶד יְהוָה בֶּעָנָן וַיִּתְיַצֵּב עִמּוֹ שָׁם וַיִּקְרָא בְשֵׁם יְהוָה: ואתגלי יי׳ בעננא
ואתעתד עמיה תמן וקרא בשמא דיי׳: פתגלא אללה פי אלגמאם ואוקף נורה

אתה שברת הראשונות אתה פסל לך אחרות משל למלך שהלך למדינת הים והניח ארוסתו עם השפחות מתוך
קלקול השפחות יצא עליה שם רע עמד שושבינה וקרע כתובתה אמ׳ אם יאמר המלך להרגה אומ׳ לו עדיין אינה
אשתך בדק המלך ומצא שלא היה הקלקול אלא מן השפחות נתרצה לה אמ׳ לו שושבינה כתוב לה כתובה אחרת ש
שנקרעה הראשונה אמ׳ לו המלך אתה קרעת אותה אתה קנה לה נייר אחר ואני אכתוב לה בכתב ידי׳ כך המלך
זה הקב״ה והשפחות שוערב רב והשושבין זה משה ארוסתו שלהקב״ה אלו ישראל לכך נאמ׳ לו פסל לך׳׳ נכון מזומן׳׳
ואיש לא יעלה עמך׳ הראשונות על ידי שהיו בתשואות וקולות וקהלות שלטה בהם עין רעה אין לך יפה מן הצניעות׳׳
ויקרא בשם יי׳ מתרגמינן וקרא בשמא דיי׳׳ יי׳ יי׳ מדת רחמים היא אחת קודם שיחטא ואחת היא לאחר
שיחטא וישוב׳׳ אל׳ אף זו מדת רחמים וכה״א אלי אלי למה עזבתני ואין לומר למדת הדין למה עזבתני כך

מצאתי במכילתא׳׳

מעה הנאך ונאדא באסם אללה: ויעבר יהוה על פניו ויקרא יהוה יהוה אל
רחום וחנון ארך אפים ורב חסד ואמת: ואעבר יי שכינתיה על אפוהי
וקרא יי יי אלהא רחמנא וחננא מרחיק רגז ומסגי למעבד טבון וקשוט:
פלמא מר נור אללה בין ידיה נאדא אללה אלחנון אלמהל כתיר אלפצל ואלחקאן
נצר חסד לאלפים נשא עון ופשע וחטאה ונקה לא ינקה פקד עון אבות על
בנים ועל בני בנים על שלשים ועל רבעים: נטר טיבו לאלפי דרין שביק לעוין
ולמרוד ולחובין סלח לדתיבין לאוריתיה ולדלא תיבין לא מזכי מסער חובי
אבהן על בנין ועל בני בנין מרדין על דר תליתי ועל דר רביעי: חאפץ אל
פצל לאלוף גאפר אלדנב ואלגרם ואלכטיה ויברי ולא יברי מטאלב בדנוב
אלאבא מע אלבנין ובני אלבנין ואלתואלת ואלרואבע: וימהר משה ויקד ארצה
וישתחו: ואוחי משה וכרע על ארעא וסגיד: פאסרע מוסי וכר עלי אלארץ
וסגד: ויאמר אם נא מצאתי חן בעיניך אדני ילך נא אדני בקרבנו כי עם קשה
ערף הוא וסלחת לעוננו ולחטאתנו ונחלתנו: ואמר אם כען אשכחית רחמין
קדמך יי תהך כען שכינתא דיי ביננא ארי עם קשי קדל הוא ותשבוק לחובנא
ולחטאנא ותחסניננא: וקאל אן וגדת חטוה ענדך יא רב יסיר נורך פי מא בינגא
לאנהם קום צעאב אלרקאב פאגפר דנובנא וכטאיאנא ואצטפינא: ויאמר הנה
אנכי כרת ברית נגד כל עמך אעשה נפלאת אשר לא נבראו בכל הארץ ובכל
הגוים וראה כל העם אשר אתה בקרבו את מעשה יהוה כי נורא הוא אשר אני
עשה עמך: ואמר הא אנא גזר קים קדם כל עמך אעביד פרישן דלא אתבריאו
בכל ארעא ובכל עממיא ויחזי כל עמא דאת ביניהון ית עובדא דיי ארי
דחיל הוא דאנא עביד עמך: קאל האנא עאהד עהדא וחדא גמיע קומך אצנע
אעגובאת מא לם יכלק מתלהא פי גמיע אלעאלם וינטר גמיע אלקום אלדי אנת פי מא
בינהם צנע אללה אנה מכיף אלדי אנא צאנעה מעך: שמר לך את אשר אנכי מצוך
היום הנני גרש מפניך את האמרי והכנעני והחתי והפרזי והחוי והיבוסי: טרד לך

מצאתי במכילתא ארך אפים מאריך אפו והיינו ממהר ליפרע שמא יעשה תשובה ורב חסד לצורכי חסד שאין להם זכות כל
כך ואמת לשלם שכר טוב לעושי רצונו נצר חסד שהאדם עושה לפניו לאלפים לשני אלפים דורות עונות אלו הזדונות
פשעים אלו המרדים שאדם עושה להכעיס ונקה לא ינקה לפי פשוטו משמע שאינו מוותר על העון לגמרי אלא
נפרע ממנו מעט מעט ורבותי דרשו מנקה הוא לשבים ולא ינקה לשאינם שבים פוקד עון אבות על בנים כשאוחזין
מעשה אבותיהם בידם שכבר פירש במקרא אחר לשונאי על שלשים ועל רבעים דור רביעי נמצאת מדה טובה מרובה על
מדת פורענות אחת לחמש מאות שבמדת טובה הוא אומר נצר חסד לאלפים וימהר משה כשראה משה שכינה עוברת
ושמע קול הקריאה מיד וישתחו ילך נא אדני בקרבנו כמו שהבטחת מאחר שאתה נושא עון ואם עם קשה
ערף הוא וימרו בך ואמרת על זאת פן אכלך בדרך אתה תסלח לעונינו וגו' ישבי במקום אם ונחלתנו ותתננו
לך לנחלה מיוחדת זו היא בקשת ונפלינו אני ועמך שלא תשרה שכינתך על האומות כורת ברית על זאת אעשה
נפלאות לשון ונפלינו שתהיו מובדלים בזו מכל האומות שלא תשרה שכינתי עליהם את האמורי וגו' שש
אומות יש כאן כי הגרגשי עמד ופנה מפניהם חשידין הוא אילין שעוברים אותו קנא שמו מקנא ליפרע ואינו ה

מוותר וזט

ית דאנא מפקדך יומא דין הא אנא מתריך מן קדמך ית אמוראי וכנענאי
וחתאי ופרזאי וחואי ויבוסאי׃ פאחפץ מא אמרך בה אליום האנא טארד
מן בין ידיך אלאמוריין ואלכנעניין ואלחתיין ואלפרזיין ואלחויין ואליבוסיין׃ הִשָּׁמֶר לְךָ פֶּן
תִּכְרֹת בְּרִית לְיוֹשֵׁב הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה בָּא עָלֶיהָ פֶּן יִהְיֶה לְמוֹקֵשׁ בְּקִרְבֶּךָ׃ אסתמר
לך דלמא תגזר קים ליתיב ארעא דאת עליל עלה דלמא יהי לתקלא בינך׃
אחדר אן תעהד עהדא לאהל אלבלד אלדי אנת צאיר אליה כלא יכונו והקא
פימא בינך׃ כִּי אֶת מִזְבְּחֹתָם תִּתֹּצוּן וְאֶת מַצֵּבֹתָם תְּשַׁבֵּרוּן וְאֶת אֲשֵׁרָיו
תִּכְרֹתוּן׃ ארי ית איגוריהון תתרעון וית קמתהון תתברון וית אשיריהון
תקצצון׃ בל מדאבחהם פאנקצו ודכאכהם פלכסרו וסואריהם תגדעון׃
כִּי לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לְאֵל אַחֵר כִּי יְהוָה קַנָּא שְׁמוֹ אֵל קַנָּא הוּא׃ ארי לא
תסגוד לטעות עממיא ארי יי קנא שמיה אל קנא הוא׃ ולא תסגד
למעבוד אכר לאן אלה אסמה אלמעאקב והו יקדר עלי אן יעאקב׃ פֶּן
תִּכְרֹת בְּרִית לְיוֹשֵׁב הָאָרֶץ וְזָנוּ אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶם וְזָבְחוּ לֵאלֹהֵיהֶם וְקָרָא לְךָ
וְאָכַלְתָּ מִזִּבְחוֹ׃ דלמא תגזר קים ליתיב ארעא ויטעון בתר טעותהון וידבחון
לטעותהון ויקרון לך ותיכול מדבחיהון׃ כלא תעהד עהדא מע אהל אלבלד פיטגון
פי תבע מעבודאתהם וידבחון להא וידעון בך פתאכל מן דבחהא׃ וְלָקַחְתָּ מִבְּנֹתָיו
לְבָנֶיךָ וְזָנוּ בְנֹתָיו אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶן וְהִזְנוּ אֶת בָּנֶיךָ אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶן׃ ותסב מבנתהון
לבנך ויטעון בנתהון בתר טעותהון ויטעין ית בנך בתר טעותהון׃ ותזוג בניך
מן בנאתהם פתטגי בנאתה פי תבע מעבודאתהם ותטגי בניך איצא׃ אֱלֹהֵי
מַסֵּכָה לֹא תַעֲשֶׂה לָּךְ׃ דחלן דמתכא לא תעביד לך׃ ומעבוד מסבוכא
לא תצנע לך׃ אֶת חַג הַמַּצּוֹת תִּשְׁמֹר שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל מַצּוֹת אֲשֶׁר
צִוִּיתִךָ לְמוֹעֵד חֹדֶשׁ הָאָבִיב כִּי בְּחֹדֶשׁ הָאָבִיב יָצָאתָ מִמִּצְרָיִם׃ ית חגא
דפטיריא תטר שבעה יומין תיכול פטירא [redacted] דפקידתך לזמן ירחא
דאביבא ארי בירחא דאביבא נפקתא ממצרים׃ חג אלפטיר אחפטה ז׳ איאם

מותר וזהו כל לשון קנאה אוחז בנצחונו ופורע מעוזביו׳׳ ואכלת מזבחו כסבור אתה שאין ענש באכילתו׳
ואני מעלה עליך כמודה בעבודתם שמתוך כך אתה בא ולוקח מבנותיו לבניך׳׳ חדש האביב׳ חדש
הביכור שהתבואה מבכרת בבישולה׳׳ כל פטר רחם לי׳ באדם׳׳ וכל מקנך תזכר וגו׳ וכל מקנך אשר תזכר
בפטר שור ושה אשר יפטור זכר את רחמה׳׳ פטר׳ לשון פתיחה וכן פוטר מים ראשית מדון ת״ו של
תזכר לשון נקבה היא מוסב על היולדת׳׳ ופטר חמור׳ ולא שאר בהמה טמאה׳׳ תפדה בשה׳ נותן שה לכהן
והוא חולין ביד כהן ופטר חמור מותר בעבודה לבעלים׳׳ וערפתו׳ עורפו בקופיץ הוא הפסיד ממון כהן
לפיכך יפסיד ממונו׳׳ כל בכור בניך תפדה׳ חמשה סלעים פדיונו קצוב שנ׳ ופדויו מבן חדש תפדה וגו׳ ולא
יראו פני ריקם׳ לפי פשוטו של מקרא דבר בפני עצמו הוא ואינו מוסב על הבכור שאין במצות בכור
ראיית פנים של אזהרה אחרת היא וכשתעלו לרגל לראות לא יראו פני ריקם מצוה עליכם להביא עולת
ראיית פנים׳ ולפי מדרש ברייתא מקרא יתר הוא ומפנה לגזרה שוה ללמד על הענקת עבד עברי

שהוא ה׳ סלעים

כל פטירא כמי׳ אמרתך פי וקת שהר אפריך לאנך כרגת פיה מן מצר ׃ כל
פטר רחם לי וכל מקנך תזכר פטר שור ושה׃ כל פתח ולדא דילי הוא וכל
בעירך תקדיש דכרין בכור תור ואמר׃ וכל אול בטן פהו לי מא דכרתה
מאשיתך מן אזאיל אבקר ואגנם׃ ופטר חמור תפדה בשה ואם לא תפדה
וערפתו כל בכור בניך תפדה ולא יראו פני ריקם׃ ובוכרא דחמרא תפרוק
באמרא ואם לא תפרוק ותנקפיה כל בוכרא דבנך תפרוק ולא יתחזון קדמי
ריקנין׃ ובכר אלחמיר אפדה בשאה ואן לם תפדיה פאקפה וגמיע בכור
בניך תפדיהם ולא תחצרו בין ידיי פרגא׃ ששת ימים תעבד וביום
השביעי תשבת בחריש ובקציר תשבת׃ שתא יומין תפלח וביומא
שביעאה תנוח בזרעא ובחצדא תנוח׃ סתה׳ איאם תכדם ואליום אלסאבע
אסבת חתי׳ וקת אלחרת ואלחצאד תסבת׃ וחג שבעת תעשה לך בכורי קציר
חטים וחג האסיף תקופת השנה׃ וחגא דשבועיא תעביד לך ביכורי חצד
חטין וחגא דכנשא במפקה דשתא׃ וחג אלאסאביע תצנעה לך וקת בכור
חצאד אלחנטה וחג אלגמע פי נהאיה׳ אלסנה׃ שלש פעמים בשנה יראה כל
זכורך את פני האדן יהוה אלהי ישראל׃ תלת זמנין בשתא יתחזון כל
דכורך קדם רבון עלמא יי׳ אלהא דישראל׃ תלאת מראר פי אלסנה יחצר
גמיע דכורך בין ידי אלסייד אללה אלאה אסר׳׃ כי אוריש גוים מפניך והרחבתי
את גבולך ולא יחמד איש את ארצך בעלתך לראות את פני יהוה אלהיך
שלש פעמים בשנה׃ ארי אתריך עממין מן קדמך ואפתי ית תחומך
ולא יחמיד אנש ית ארעך במסקך לאתחזאה קדם יי׳ אלהך תלת זמנין
בשתא׃ פאני אטרד אלאמם מן בין ידיך ואוסע תכמך ולא יטמע אחד

שהוא הלעיט מכל מין ומין כפריון בכור [illegible] קודמין׳׳ בחריש ובקציר תשבות׳ למה נזכר חריש וקציר יש מרבותי׳
אומרים על חריש שלערב שביעית הנכנס לשביעית וקציר שלשביעית שהיוצא למוצאי שביעית ללמדך שמוסיפין
מחול על הקדש וכך משמעו ששת ימים תעבוד וביום השביעי תשבות׳ ועבודת ששת ימים שהתרתי לך יש
שנה שהחריש והקציר אסור ואין צריך לומ׳ חריש וקציר שלשביעית שהרי כבר נאמ׳ שדך לא תזרע וגו׳ ויש
אומרים שאינו מדבר אלא בשבת וחריש וקציר שהזכיר בו לומ׳ לך מה חריש רשות אף קציר רשות יצא קציר
העומר שהוא מצוה ודוחה את השבת׳׳ בכורי קציר חטים׳ שאתה מביא בו שתי הלחם מן החטים׳׳ בכורי׳ שהיא
מנחה ראשונה הבאה מן החדש חטים למקדש׳ כי מנחת העומר הבא בפסח מן השעורים היא׳ וחג האסיף׳ בזמן
שאתה אוסף תבואתך מן השדה לבית׳ אסיפה זו לשון הכנסה לבית כמו ואספתו אל תוך ביתך׳ תקופת השנה׳
שהיא בחזרת השנה הבאה׳׳ תקופת׳ לשון מסיבה והקפה׳ כל זכורך׳ כל הזכרים שבך הרבה מצות בתורה נאמרו
ונכפלו שלש פעמים וארבעה לחייב ולענוש על מען לאוין שבהם ועל מען עשה שבהם׳׳ אוריש כתרגו׳ אתריך וכן
החל רש וכן ויורש את האמורי לשון גירושין׳׳ והרחבתי את גבולך׳ ואתה רחוק מבית הבחירה ואינך יכול לראות
לפני תמיד לכך אני קובע לך ג׳ רגלים הללו׳׳ לא תשחט וגו׳ לא תשחט את הפסח ועדיין חמץ קיים אזהרה לשוחט
או לזורק או לאחד מבני החבורה׳׳ ולא ילין כתרגו׳ אין לינה מועלת בראש המזבח ואין לינה אלא בעמוד השחר
זבח חג הפסח׳ אימורין ומכאן אתה למד לכל הקטר חלבים ואיברים׳׳ ראשית בכורי אדמתך משבעת המינים האמור׳
בשבח ארצך ארץ חטה ושעורה וגפן וגו׳ ודבש הוא דבש תמרים׳׳ לא תבשל גדי׳ אזהרה לבשר בחלב ושלשה

פעמים כתוב
בתורה אחד

ארצך ארא צעדת לתחצל בין ידי אלה ... בע תלאת מראר פי אלסנה:
לא תשחט על חמץ דם זבחי ולא ילין לבקר זבח חג הפסח: לא תכוס על חמיע
דם פסחי ולא יביתון בר ממדבחא תרבי נכסת חגא דפסחא: ולא תדבח פסחי עלי
כמיר ולא תבית שחום חגי לי אלגדאה: ראשית בכורי אדמתך תביא בית
יהוה אלהיך לא תבשל גדי בחלב אמו: ריש בכורי ארעך תיתי לבית
מקדשא דיי אלהך לא תיכלון בסר בחלב: ואול בכור ארצך תאתי
בה אלי בית אלה

ויאמר יהוה אל משה כתב לך את הדברים האלה כי על פי הדברים האלה
כרתי אתך ברית ואת ישראל: ואמר יי למשה כתב לך ית פתגמיא האלין
ארי על מימר פתגמיא האלין גזרית עמך קים ועם ישראל: פקאל אלה למוסי
אכתב לך הדי אלכלאם לאן בסבבה עהדת מעך עהדא ומע בני אסר: ויהי שם
עם יהוה ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכל ומים לא שתה ויכתב ה
על הלחת את דברי הברית עשרת הדברים: והוה תמן קדם יי ארבעין יממין
וארבעין לילון לחמא לא אכל ומיא לא שתי וכתב על לוחיא ית פתגמי
קימא עסרא פתגמין: פאקאם תם ענד אלה ארבעין יום וארבעין לילה
לם יאכל טעאמא ולם ישרב מאא וכתב לה עלי אללוחין כלאם אלעהד
והי אלעשר אלכלמאת: ויהי ברדת משה מהר סיני ושני לחת העדת ביד משה
ברדתו מן ההר ומשה לא ידע כי קרן עור פניו בדברו אתו: והוה כד נחת
משה מן טורא דסיני ותרין לוחי סהדותא בידא דמשה במיחתיה מן טורא
ומשה לא ידע ארי סגי זיו יקרא דאפוהי במללותיה עמיה: פלמא נזל
מוסי מן גבל סיני ולוחי אלשהאדה פי ידה פי נזולה מן אלגבל ומוסי לם יעלם

בך ולא תאכל לחמא לבן:

פעמים כתוב בתורה אחד לאכילה ואחד להנאה ואחד לאיסור בישול. גדי כל ולד רך במשמע ואף עגל וכבש ממה שהוצרך לפרש בכמה מקומות גדי עזים למדת שגדי סתם כל יונקים במשמע. בחלב אמו פרט לעוף שאין לו חלב שאין איסורו מן התורה אלא מדרבנן. את הדברים האלה ולא אתה רשאי לכתוב תורה שבעל פה. ויהי ברדת משה כשהביא לוחות אחרונות ביום הכפורים: כי קרן לשון קרנים שהאור מבהיק ובולט כמין קרן. ומהיכן זכה משה לקרני ההוד רבותינו אמרו מן המערה שנתן הקב"ה ידו על פניו שנ' ושכותי כפי. וייראו מגשת אליו בוא וראה כמה גדול כחה של עבירה שעד שלא פשטו ידיהם בעבירה מהו אומר ומראה כבוד יי' כאש אוכלת בראש ההר לעיני בני ישראל ולא יראים ולא מזדעזעים ומשעשו את העגל אף מקרני הודו של משה היו מרתיעים ומזדעזעים. הנשיאים כמו נשיאי העדה. וידבר משה אלהם שליחותו של מקום ולשון הווה הוא כל הענין הזה. ואחרי כן נגשו אחר שלימד לזקנים חוזר ומלמד הפרשה או הלכה לישראל. תנו רבנן כיצד סדר המשנה משה היה למד מפי הגבורה נכנס אהרן ושנה לו משה פרקו נסתלק אהרן וישב לו לשמאל משה נכנסו בניו ושנה להם משה פרקם נסתלקו הם אלעזר ישב לימין משה ואיתמר לשמאל אהרן נכנסו זקנים שנה להם משה פרקם נסתלקו זקנים ישבו לצדדין נכנסו כל העם שנה להם משה פרקם נמצא ביד כל העם אחד ביד הזקנים שנים ביד בני אהרן שלשה ביד אהרן ארבעה וכו' כדאית בעירובין. ויתן על פניו מסוה כתרגומו בית אפי לשון ארמי הוא בגמרא פרולבא ועוד בכתובות הוא קא מסוה לאפה לשון הבטה היה מסתכל בה אף כאן

מסוה בגד
הניתן כנגד

אנה קד בין נור ונהה חין כלמה׃ וירא אהרן וכל בני ישראל את משה והנה
קרן עור פניו וייראו מגשת אליו׃ וחזא אהרן וכל בני ישראל ית משה והא
סגי זיו יקרא דאפוהי ודחילו מלאתקרבא לותיה׃ פראי הרון וגמיע בני אסר
מוסי פאדי קד בין וגהה פכאפו אן יתקדמו אליה׃ ויקרא אלהם משה וישבו
אליו אהרן וכל הנשיאים בעדה וידבר משה אלהם׃ וקרא להון משה ותבו
לותיה אהרן וכל רברביא בכנשתא ומליל משה עמהון׃ תם דעא בהם מוסי
פרגע אליה הרון ואשראף גמאעה פכלמהם מוסי׃ ואחרי כן נגשו כל בני
ישראל ויצום את כל אשר דבר יהוה אתו בהר סיני׃ ובתר כן אתקריבו
כל בני ישראל ופקידנון ית כל דמליל יי עמיה בטורא דסיני׃ ובעד דלך תקדם
מאיד בני אסר פאמרהם בגמיע מא כלמה אללה בה פי גבל סיני׃ ויכל משה
מדבר אתם ויתן על פניו מסוה׃ ושיצי משה מלמללא עמהון ויהב על
אפוהי בית אפי׃ פלמא פרג מוסי מן מכאטבתהם געל עלי וגהה ברקע׃
ובבא משה לפני יהוה לדבר אתו יסיר את המסוה עד צאתו ויצא ודבר אל
בני ישראל את אשר יצוה׃ וכד עליל משה לקדם יי למללא עמיה מעדי ית
בית אפי עד מפקיה ונפיק וממליל עם בני ישראל ית דמתפקד׃ וכאן
מוסי אדא דכל בין ידי אללה ליכאטבה ינזע אלברקע אלי כרוגה תם יכרג ויכלם
בני אסר בגמיע מא יומר בה׃ וראו בני ישראל את פני משה כי קרן עור
פני משה והשיב משה את המסוה על פניו עד באו לדבר אתו׃ וחזן בני
ישראל ית אפי משה ארי סגי זיו יקרא דאפי משה ומתיב משה ית בית אפי
על אפוהי עד דעליל למללא עמיה׃ חתא ינטרון גמיע בני אסר אן קד בין
וגה מוסי תם ירד אלברקע עליה ונהה אלי וקת דכולה ליכאטבה׃ קלט פסו׳ חנבאר

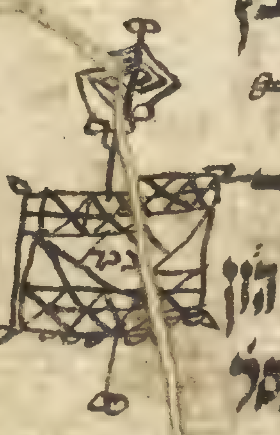

ויקהל משה את כל עדת בני ישראל ויאמר אלהם אלה הדברים אשר
צוה יהוה לעשת אתם׃ ואכניש משה ית כל כנשתא דבני ישראל ואמר להון
אלין פתגמיא דפקיד יי למעבד יתהון׃ תם גמע מוסי גמיע גמאעת בני אסר

מסוה בגד העשוי כנגד הפרצוף לכסות העינים ולכבוד קלסתר ההוד שלא יזונו הכל מהם נותן המסוה כנגדן ונוטלו בשעה
שהיה מדבר עם ישראל ובשעה שהמקום נדבר עמו עד צאתו ובצאתו יצא בלא מסוה ודבר אל בני ישראל ׳ וראו קרני ההוד
בפניו ובשהוא מסתלק מהם והשיב את המסוה על פניו עד באו לדבר אתו וכשבא לדבר אתו נוטלו מעל פניו

חזק ש׳ חס׳ פ׳ תשא בעה יתט׳

ויקהל משה למחרת יום הכפור כשירד מן ההר והוא לשון הפעיל שאינו אוסף אנשים בידים אלא הן נאספים על
פי דבורו ותרגומו ואכניש ׳ ששת ימים ׳ הקדים להם אזהרת שבת לצווי מלאכת המשכן לומר שאינו דוחה
את השבת ׳ לא תבערו ׳ אש יש מרבותי׳ אומרי׳ שהבערה ללאו יצאת ויש לחלק יצאת ׳ זה הדבר אשר צוה יי׳
לי לאמר לכם ׳ נדיב לבו ׳ ע״ש שלבו נודבו קרוי נדיב לב׳ כבר פירשתי נדבת המשכן ומלאכתו במקום צוואתם
את המשכן ׳ יריעות התחתונות הנראות בתוכו קרוי משכן ׳ את אהלו ׳ הוא אהל יריעות עזים העשוי לגג ׳ ואת
מכסהו ׳ מכסה עורות אילים והתחשים ׳ ואת פרכת המסך ׳ פרוכת המחיצה כל דבר המגין בין מלמעלה בין
מנגד קרוי מסך וסכך וכן שכת בעדו ׳ הכיסק את דרכך ׳ לחם הפנים ׳ כבר פירשתי ע״ש שהיו לו פנים לכאן

ולכאן שהוא

וקל להם הוה ואמור אלה אמר אללה אן תצנעו׃ ששת ימים תעשה מלאכה
וביום השביעי יהיה לכם קדש שבת שבתון ליהוה כל העשה בו מלאכה
יומת׃ שתא יומין תתעביד עבידתא וביומא שביעאה יהי לכון קודשא שבא
שבתא קדם יי כל דיעביד ביה עבידתא יתקטיל׃ סתה איאם תצנע צנאיע
ופי אליום אלסאבע יכון לכם קדסא עטלה הי סבת ללה כל מן עמל עמלא
פיהא יקתל׃ לא תבערו אש בכל משבתיכם ביום השבת׃ לא תבערון
אשתא בכל מותבניכון ביומא דשבתא׃ לא תשעלו נאר פי גמיע
מסאכנכם פי יום אלסבת׃
ויאמר משה אל כל עדת בני ישראל לאמר זה הדבר אשר צוה יהוה לאמר׃
ואמר משה לכל כנשתא דבני ישראל למימר דין פתגמא דפקיד יי למימר׃
פקאל מוסי לגמיע גמאעת בני אסראיל אלאמר אלדי אמר אללה בה׃
קחו מאתכם תרומה ליהוה כל נדיב לבו יביאה את תרומת יהוה זהב
וכסף ונחשת׃ סבו מנכון אפרשותא קדם יי כל דיתרעי לביה ייתי ית אפרשותא
קדם יי דהבא וכספא ונחשא׃ אנתם מן עגדכם ברפיעה ללה כל מן ס
סמחת נפסה יאתי ברפיעה אללה דהב ופצה ונחאס׃ ותכלת וארגמן
ותולעת שני ושש ועזים׃ ותכלא וארגונא וצבע זהורי ובוץ
ומעזי׃ ואסמאנגון וארגואן וצבג קרמז ושער ומרעזא׃ וערת אילם
מאדמים וערת תחשים ועצי שטים׃ ומשכי דדכרי מסמקי ומשכי
ססגונא ואעי שטין׃ וגלוד כבאש אחמר וגלוד דארש וכשב סנט׃
ושמן למאור ובשמים לשמן המשחה ולקטרת הסמים׃ ומשחא
לאנהרותא ובוסמיא למשח רבותא ולקטורת בוסמיא׃ ודהן ללאצאה
ואטיאב לדהן אלמסח ובכור אלעטור׃ ואבני שהם ואבני מלאים לאפוד
ולחשן׃ ואבני בורלא ואבני אשלמותא לשקעא באפודא ובחושנא׃
וחגארה בלור וחגארה נצאם לצדרה ולאלבדנה׃ וכל חכם לב בכם
יבאו ויעשו את כל אשר צוה יהוה׃ וכל חכימי לבא דבכון ייתון ויעבדון
כל דפקיד יי׃ וכל חכים קלב פיכם יגי ויצנעו גמיע מא אמר אללה בה׃

שהוא עשוי כמין תיבה פרוצה׃ ואת כליו׃ מלקחים ומחתות׃ נרותיה לוציי"ש בלע"ז בזיכין שהשמן
נתונין בהם׃ ואת שמן המאור׃ אף הוא צריך חכמי לב שהוא משונה ... מנים במסופרש
נגרגרו בראש הזית והוא כתית וזך׃ מסך הפתח׃ וילון שלפני הפתח שאין שם קרשים ולא
עמודיו ואת אדניה׃ הרי חצר קרוי כאן לשון זכר ולשון נקבה וכן דברים הרבה׃ ואת מסך
וילון פרוש לצד המזרח עשרים אמה אמצעיות שלרוחב החצר שהיה חמשים רוחב וחמש
עשרה אמה וכן לדרום של חמש עשרה אמה קלעים לכתף׃ יתדות׃ לתקוע ולקשור בהם סופי
שלא ינועו ברוח׃ מיתריהם׃ חבלים לקשור׃ בגדי השרד׃ לכסות הארון והשלחן

והמנורה
והמזבחות

את המשכן את אהלו ואת מכסהו את קרסיו ואת קרשיו את בריחיו את
עמדיו ואת אדניו: ית משכנא ית פרקיה וית חופאיה ית פורפוהי ית דפוהי
ית עברוהי ית עמודוהי וית סמכוהי: אלמסכן וגטאה וגשאיה ושציצ
את גאלה ואמהאנה ועמדה וקואעדה: את הארן ואת בדיו את הכפרת
ואת לחם הפנים: ית פתורא ית ארונא וית אריחוהי ית כפרתא וית פרכתא דפרסא:
ואלמאידה ודהוקה אלכל ואלצנדוק ודהוקה ואלגשא שגף אלמסתור: את השלחן ואת בדיו
הכפרת ואת פרכת המסך ואת כל כליו ואת לחם הפנים: ית פתורא וית אריחוהי וית כל
פרכא ושצנדוק נבובה מנוהי וית לחים אפיא: ואלמאידה ודהוקה וגמיע אניתה ולכבז אלוגה:
ואת המנורה המאור ואת
כליה ואת נרתיה ואת שמן המאור: וית מנרתא דאנהורי וית מגהא וית
בוצינהא וית משחא דאנהרותא: ומנארה אלצוא ואלתהא וסרגהא
ודהן אלצוא: ואת מזבח הקטרת ואת בדיו ואת שמן המשחה ואת
קטרת הסמים ואת מסך הפתח לפתח המשכן: וית מדבחא דקטרת
בסמיא וית אריחוהי וית משחא דרבותא וית קטורת בסמיא וית פרסא
דתרעא לתרע משכנא: ומדבח אלבכור ודהוקה ודהן אלמסח ובכור אלטיוב
וסתר באב קבא אלמחצר: את מזבח העלה ואת מכבר הנחשת אשר לו
את בדיו ואת כל כליו את הכיר ואת כנו: ית מדבחא דעלתא וית סרדא
דנחשא דיליה ית אריחוהי וית כל מנוהי ית כיורא וית בסיסיה: ומדבח
אלקראבין ואלסדר אלנחאס אלדי לה ודהוקה וגמיע אניתה ואלחוץ ומקעדה:
את קלעי החצר את עמדיו ואת אדניה ואת המסך לשער החצר: ית סרדי
דרתא ית עמודוהי וית סמכהא וית פרסא דתרע דרתא: וקלוע אלצראדק
ועמדה וקואעדה וסתר באבה: את יתרת המשכן ואת יתרת החצר ואת
יתדת החצר ואת מיתריהם: ית סכי משכנא וית סכי דרתא וית אטוניהון:
ואותאד אלמסכן ואותאד אלצראדק ואטנאבהא: את בגדי השרד לשרת
בקדש את בגדי הקדש לאהרן הכהן ואת בגדי בניו לכהן: ית לבושי שמוש
לשמשא בקודשא ית לבושי קודשא לאהרן כהנא וית לבושי בנוהי לשמשא:
והזהב

והמנורה והמזבחות בשעת סילוק המסעות על הנשיא עם הנשיא ואעפ״י שאין היה תכשיט של זהב עגול
נתון על הזרוע והוא העמידו כותנו כל גנב היה כהון על הוהו מקום לחשב ורבותי פירשו וגם כותנו כאן מקום ומה:
וכל איש אשר נמצא אתו תכלת או ארגמן או תולעת שני או עורות אילים או תחשים כולם הביאו יטוו את העזים היה היונה
מתנות יתירה שנתעלו בני העזים טוויין אותם: והנשיאים הביאו אמר רבי נתן מה ראו נשיאים להתנדב בחנוכת המזבח בתחלה
ובמלאכת המשכן לא התנדבו בתחלה אלא כך אמרו נשיאים יתנדבו צבור מה שמתנדבין ומה שמחסרין אנו משלימין אותו כ
כיון שהשלימו צבור את הכל שנ׳ והמלאכה היתה דים אמרו נשיאים מה עלינו לעשות הביאו את אבני השהם וגו׳ לכך התנדבו
בחנוכה

ותיאב אלקדס לאלכדמה ותיאב אלקדס להרון אלאמאם ותיאב בניה לאלאמאמה:
ויצאו כל עדת בני ישראל מלפני משה: ונפקו כל כנשתא דבני ישראל מן
קדם משה: פכרג גמאעה בני אסראיל מן בין ידי מוסא: ויבאו כל איש אשר
נשאו לבו וכל אשר נדבה רוחו אותו הביאו את תרומת יהוה למלאכת אהל
מועד ולכל עבדתו ולבגדי הקדש: ואתו כל גבר דאתרעי לביה וכל
דאשלימת רוחיה עמיה איתיאו ית אפרשותא קדם יי לעבידת משכן זמנא
ולכל פלחניה וללבושי קדשא: פאתי כל אמר כמא ראי ראיה וכל מן סכת
נפסה אתי ברפיעה אלה לצנעה כבא אלמחצר וגמיע עמלה ותיאב אלקדס:
ויבאו האנשים על הנשים כל נדיב לב הביאו חח ונזם וטבעת וכומז
כל כלי זהב וכל איש אשר הניף תנופת זהב ליהוה: ומיתן גבריא על
נשיא כל דאתרעי לביה איתיאו שירין ושבין ועזקן ומחוך כל מן דדהב
וכל גבר דארים ארמות דדהבא קדם יי: אתא בדאך אלרגאל מע אלנסא ומן כאן
סביא מנהם אתו חתא בשסתינאק ושנף וחלקה וחקאב וסאיר אניה
אלדהב וכל מן עזל עזלה מן אלדהב ללה: וכל איש אשר נמצא אתו תכלת
וארגמן ותולעת שני ושש ועזים וערת אילים מאדמים וערת תחשים
הביאו: וכל גבר דאשתכח עמיה תכלא וארגונא וצבע זהורי ובוץ ומעזי
ומשכי דדכרי מסמקי ומשכי ססגונא איתיאו: וכל מן וגד ענדה אסמאנגון
וארגואן וצבג קרמז ועשר ומרעזא וגלוד כבאש אדים וגלוד כבאש אדים
אתו בה: כל מרים תרומת כסף ונחשת הביאו את תרומת יהוה וכל אשר נמצא
אתו עצי שטים לכל מלאכת העבדה הביאו: כל דארים ארמות כסף ונחש
איתיאו ית אפרשותא קדם יי וכל דאשתכח עמיה אעי שטין לכל עבידת
פלחנא איתיאו: וכל מן רפע רפיעה ללה מן פצה ונחאס אתא בה ללה וכל מן וגד
ענדה כשב אלסנט לגמיע צנעה אלעמל אתו בה: וכל אשה חכמת לב בידיה טוו
ויביאו מטוה את התכלת ואת הארגמן את תולעת השני ואת השש: וכל אתתא
חכימת לבא בידהא עזלא ומיתן כד עזיל ית תכלא וית ארגונא ית צבע זהורי
וית בוצא: וכל אמראה בצירה באן תגזל בידהא אתין מגזולא כאלאסמאנגון
ואלארגואן ואלצבג אלקרמז ואלעשר: וכל הנשים אשר נשא לבן אתנה בחכמה

טוו: חוזר כנה על מרים היד:
בחנוכת המזבח תחלה ולפי שנתעצלו מתחלה נחסרה אות משמם והנשיאם כתב: [illegible] במלאכת המשכן [illegible]
[illegible] מן הירדן [illegible] והשהם [illegible] במלאכת המשכן [illegible]
[illegible] לפני [illegible] העבודה יותר מכדי צורך העבודה: [illegible]
והמלאכה

204

טוו את העזים׃ וכל נשיא דאתרעי לבהון עמהון בחכמה עזלן ית מעזיא׃
וכל אמראה כלג מן בצרהא גזלן שמר עזא׃ והנשאם הביאו את אבני השהם
ואת אבני המלאים לאפוד ולחשן׃ ורברביא איתיאו ית אבני ברלא וית אבני
אשלמותא לשקעא באיפודא ובחושנא׃ ואלאשראף אתו בחגארה שבלור
וחגארה שנצאם לשצרה ולשבדנה׃ ואת הבשם ואת השמן למאור ולשמן
המשחה ולקטרת הסמים׃ וית בסמא וית משחא לאנהרותא ולמשח רבותא
ולקטורת בוסמיא׃ ושטיב ושדהן לשאצאה ורהן שמסח ובכור שצמוג׃ כל איש
ואשה אשר נדב לבם אתם להביא לכל המלאכה אשר צוה יהוה לעשות
ביד משה הביאו בני ישראל נדבה ליהוה׃ כל גבר ואתא דאתרעי לבהון
עמהון למעבד לכל עבידתא דפקיד יי למעבד בידא דמשה איתיאו בני
ישראל נדבתא קדם יי׃ וכדאך כל רגל ואמראה סכת אנפסהם אן יאתו בשי ל
לגמיע שצנאעה שתי אמר אללה בהא אן תצנע ביד מוסי אתו בהא בני אסר
ל ויאמר משה אל בני ישראל
תברעא ללה׃
ראו קרא יהוה בשם בצלאל בן אורי בן חור למטה יהודה׃ ואמר משה לבני
ישראל חזו דרבי יהוה בשום בצלאל בר אורי בר חור לשבטא דיהודה׃ פקל מוסא
לבני אסר אנצרו אן אללה קד שרה אסם בצלאל אבן אורי אבן חור מן סבט יהודה׃
וימלא אתו רוח אלהים בחכמה בתבונה ובדעת ובכל מלאכה׃ ואשלים
עמיה רוח נבואה מן קדם יי בחכמתא בסכלתנו ובמדע ובכל עבידא׃ ואכמל
פיה עלם מן ענד אללה בחכמה ופהם ומערפה בגמיע שצנאיע׃ ולחשב מחשבת
לעשת בזהב ובכסף ובנחשת׃ ולשפא אומנון למעבד בדהבא ובכספא ובנחשא׃
ואחדק בעמהן בצנעה שדהב ושפצה ושנחאס׃ ובחרשת אבן למלאת ובחרשת עץ
לעשות בכל מלאכת מחשבת׃ ובאומנות אבן טבא לאשלמא ובנגרות אעא
למעבד בכל עבידת אומנון׃ ובכרט שגוהר לשנצאם ונגר שכשב ועמל סאיר שצנאיע׃
ולהורות נתן בלבו הוא ואהליאב בן אחיסמך למטה דן׃ ולשפא יהב בלביה הוא א
ואהליאב בר אחיסמך לשבטא דדן׃ ולשתעלים געל פי קלבה הו ואהליאב ן אחיסמך
מן סבט דן׃ מלא אתם חכמת לב לעשות כל מלאכת חרש וחשב ורקם בתכלת
ובארגמן בתולעת השני ובשש וארג עשי כל מלאכה וחשבי מחשבת׃ אשלים עמהון
חכימות לבא למעבד כל עבידת נגר ואומן וצייר בתכלא ובארגונא ובצבע זהורי
ובבוצא ומחי עבדי כל עבידא ומלפי אומנון׃ אכמל פיהמא עלם שחכמה אן יצנעו
כל

כל יצנע כל צנעה אסתאד וחאדק וראקס באסמאנגון ובארגואן ותצבג קרמז
ובשש וחאיך פהמא צאנען כל צנעה וחאדקאן בשמהן: ועשה בצלאל ואהליאב
וכל איש חכם לב אשר נתן יהוה חכמה ותבונה בהמה לדעת לעשות את כל
מלאכת עבדת הקדש לכל אשר צוה יהוה: ועבד בצלאל ואהליאב וכל גבר חכים
לבא דיהב יי חכמתא וסוכלתנותא בהון למדע למעבד ית כל עבידת פולחן
קדשא לכל דפקיד יי: פיצנעא וסאיר דוי אלחכמה מן געל אללה חכמה ופהם פיהם
אן יערפו ויעמלו גמיע צנעה עמל אלקדס כמא אמר אללה: ויקרא משה אל
בצלאל ואל אהליאב ואל כל איש חכם לב אשר נתן יהוה חכמה בלבו כל
אשר נשאו לבו לקרבה אל המלאכה לעשת אתה: וקרא משה לבצלאל
ולאהליאב ולכל גבר חכים לבא דיהב יי חכמתא בלביה כל דאתרעי לביה למקרב
לעבידתא למעבד יתה: פנאדא בהם מוסי ובסאיר דוי אלחכמה מן געל אללה
פיהם חכמה כל מן ראי ראיה אן יתקדם אלי אלצנאעה לאלצנעה: ויקחו
מלפני משה את כל התרומה אשר הביאו בני ישראל למלאכת
עבדת הקדש לעשת אתה והם הביאו אליו עוד נדבה בבקר בבקר:
ונסיבו מן קדם משה ית כל אפרשותא דאיתיאו בני ישראל לעבידת פולחן
קדשא למעבד יתה ואנון איתיאו לותיה עוד נדבתא בצפר בצפר:
פקבצו מן בין ידי מוסא גמיע אלרפיעה אלתי אתו בני אסר לעמל אלקדס
להעמל מנהא ועאדו אלקום יאתונה בבראעה פי כל גדאה: ויבאו כל
החכמים העשים את כל מלאכת הקדש איש איש ממלאכתו אשר
המה עשים: ואתו כל חכימיא דעבדין ית כל עבידת קדשא גבר גבר
מעבידתיה דאנון עבדין: חתי אתו גמיע אלחכמא אלצאנעין גמיע צנעה אלקדס
כל אמר מן פן צנעתה אלדי הם יצנעון: ויאמרו אל משה לאמר מרבים העם
להביא מדי העבדה למלאכה אשר צוה יהוה לעשת אתה: ואמרו למשה
למימר מסגן עמא לאיתאה מסת פולחנא לעבידתא דפקיד יי למעבד יתה:
פקאלו למוסי הודי אלקום מכתרין אן יאתו באפצל מן כפאיה עמל אלצנאעה
אלתי אמר אללה אן תעמל: ויצו משה ויעבירו קול במחנה לאמר איש ואשה
אל יעשו עוד מלאכה לתרומת הקדש ויכלא העם מהביא: ופקיד משה
עוד
ואעברו כרוזא במשריתא למימר גבר ואתתא לא יעבדון

והמלאכה היתה דים לכל המלאכה ומלאכה הבאה היתה דים שלעשות המשכן לכל המלאכה שלמשכן כ
לעשות אתה והותר. והותר כמו והכבד את לבו והכית את מואב רעש בצלאל לפי שכהן נפשו על המלאכה
והיה משיר חכמים נקראת. על שמו: כתוב לוחות כתוב הוא קלול וכן ועבוד שלא האצבעות נכתב כתוב לוחות
הלוחות

עוד עבידתא לאפרשות קדשא ופסק עמא לאיתאה: פאמר מוסי פנודי
בצות פי עסכר יקול כל רגל ואמראה לא יאת בשי בעד: הדא מן
רפיעה׳ קדם פאנקטע קום מן מגי בשי: והמלאכה היתה דים לכל
המלאכה לעשות אתה והותר: ועבידתא הות מסת לכל עבידתא למעבד
יתה ויתרת: פכאן מן אתא בה כפאיה לגמיע צנאעה אן תעמל מנה ופאצלה:
ויעשו כל חכם לב בעשי המלאכה את
המשכן עשר יריעת שש משזר ותכלת וארגמן ותולעת שני כרבים מעשה
חשב עשה אתם: ועבדו כל חכימי לבא בעבדי עבידתא ית משכנא
עסר יריען דבוץ שזיר ותכלא וארגונא וצבע זהורי צורת כרובין
עובד צייר עבד יתהון: פצנע כל חכים מן צנאע נפס מסכן עשר
שקאק מן עשר משזור ואסמאנגון וארגואן וצבג קרמז צורא צנעה
חאדק צנעהא: ארך היריעה האחת שמנה ועשרים באמה ורחב ארבע אחת
באמה היריעה האחת מדה לכל היריעת: אורכא דיריעתא חדא עסרין ותמני
אמין ופתיא ארבע אמין דיריעתא חדא משחתא חדא לכל יריעתא: טול
כל שקה תמאניה ועשרין דראע וערצה ארבעה׳ אדרע מסאחה
ואחדה לגמיע שקאק: ויחבר את חמש היריעת אחת אל אחת וחמש
יריעת חבר אחת אל אחת: ולפיף ית חמיש יריען חדא עם חדא וחמיש
יריען לפיף חדא עם חדא: וכייט כמס שקאק כל ואחדה מע אכרי
עלא חדה וכמס שקאק ואחדה מע אכרי: ויעש ללאת תכלת על שפת
היריעה האחת מקצה במחברת כן עשה בשפת היריעה הקיצונה במחברת
השנית: ועבד ענובין דתכלא על ספתא דיריעתא חדא מסטרא בית לופי כין
עבד בספתא דיריעתא בסטרא בית לופי תנינא: וצנע ערא מן אס פי חאשיה
שקה ואחדה פי טרף מוולה וכדלך צנע פי טרף חאשיה טרפא מוולפה
תאנייה: חמשים ללאת עשה ביריעה האחת וחמשים ללאת עשה
בקצה היריעה אשר במחברת השנית מקבילת הללאת אחת אל אחת: חמשין
ענובין עבד ביריעתא חדא וחמשין ענובין עבד בקטרא דיריעתא דבית לופי
תנינא מכונן ענוביא חדא לקביל חדא: וצנע כמסין ערוה פי שקה
ואחדה וכמסין ערוה כדלך צנע פי טרף שקה מוולפה תאנייה וגע׳

רש"י ז"ל

לוחות הלוחות של עצי שטים לכל רוח והחלב במתנע" במראות הצובאות· בנות ישרא' היו בידן מראות שרואות בהן כשהן
מתקשטות ואף אותן לא עכבו מלהביא לנדבת המשכן והיה מואס משה בהן מפני שעשויין ליצה"ר א"ל הקב"ה קבל כי אלו
חביבין עלי מן הכל שעל ידיהם העמידו הנשים צבאות רבות במצרים כשהיו בעליהן יגעים בעבודת פרך היו הולכות
ומוליכות להם מאכל ומשתה ומאכילות אותם ונוטלות המראות וכל אחת רואה עצמה עם בעלה במראה ומשדלתו
בדברים וכו'

גערא מתקאבלה גואחדה מע גאכרי : ויעש חמשים קרסי זהב ויחבר את היריעת אחת אל אחת בקרסים ויהי המשכן אחד : ועבד חמשין פרפין דדהב ולפיף ית יריעתא חדא עם חדא בפרפיא והוה משכנא חד : וצנע כמסין שציץ מן דהב וולף גשקק ואחדה מע גאכרי בגשציץ וכאן גמסכן ואחדא :

ויעש יריעת עזים לאהל על המשכן עשתי עשרה יריעת עשה אתם : ועבד יריען דמעזי לפרסא על משכנא חדא עסרי יריען עבד יתהון : וצנע שקאק מן מרעזא כבאא עלי גמסכן אחדי עשר שקה צנעהא : ארך היריעה האחת שלשים באמה וארבע אמות רחב היריעה האחת מדה אחת לעשתי עשרה יריעת : ארכא דיריעתא חדא תלתין אמין וארבע אמין פתיא דיריעתא חדא משחתא חדא לחדא עסרי יריען : טול כל שקה תלאתין דראע וערצהא ארבעה אדרע מסאחה ואחדה לאחדא עשר שקה : ויחבר את חמש היריעת לבד ואת שש היריעת לבד : ולפיף ית חמיש יריען לחוד וית שית יריען לחוד : וכייט כמס שקאק עלי חדה וגסת גשקאק עלי חדה : ויעש ללאת חמשים על שפת היריעה הקיצנה במחברת וחמשים ללאת עשה על שפת היריעה החברת השנית : ועבד ענובין חמשין על ספתא דיריעתא דבית לופי וחמשין ענובין עבד על ספתא דיריעתא דבית לופי תנייתא : וצנע כמסין ערוה פי חאשיה גשקה גטרפא גמוולפה וכמסין ערוה פי חאשיה גשקה גמוולפה גתאניה : ויעש קרסי נחשת חמשים לחבר את האהל להיות אחד : ועבד פרפין דנחש חמשין ללפפא ית משכנא למהוי חד : פצנע כמסין שציץ מן נחאס ליולף גכבא פיציר ואחדא : ויעש מכסה לאהל ערת אילם מאדמים ומכסה ערת תחשים מלמעלה : ועבד חופאה למשכנא דמשכי דכרי מסמקי וחופאה דמשכי ססגונא מלעילא : וצנע כבאא לגמסכן מן גלוד כבאש אדים וגטא מן גלוד דארש מן פוק :

ויעש את הקרשים למשכן עצי שטים עמדים : ועבד ית דפיא למשכנא דאעי שטין קיימין : וצנע גתכאתג לגמסכן מן כשב גסנט קאימה : עשר אמות ארך הקרש ואמה וחצי האמה רחב הקרש האחד : עסר אמין ארכא דדפא ואמתא ופלגות אמתא פתיא דדפא חד : עשרה אדרע טול כל תכתגה ודראע ונצף ערצהא : שתי ידת לקרש האחד משלבת אחת אל אחת כן עשה לכל קרשי המשכן : תרין צירין לדפא חד

רש״י ז״ב

ברברים לוועד״ אני נהה ועונך וענוך כך ענביות בבעליהן לידי תהוה ונזקקות להם ועתעברות ווילדות ש׳

משלבין חד לקביל חד כן עבד לכל דפי משכנא ׃ ולהא צ׳יראן מלסנאן אחדהמא
באיזא אלא׳כר כד׳אך צנע לג׳מיע תכ׳אתג אלמסכן ׃ ויעש את הקרשים
למשכן עשרים קרשים לפאת נגב תימנה ׃ ועבד ית דפיא למשכנא
עסרין דפין לרוח עיבר דרומא ׃ וצנע ללמסכן עשרין תכ׳תגה מן ג׳הת מהב
אלג׳נוב ׃ וארבעים אדני כסף עשה תחת עשרים הקרשים שני אדנים תחת
הקרש האחד לשתי ידתיו ושני אדנים תחת הקרש האחד לשתי ידתיו ׃
וארבעין סמכין דכסף עבד תחות עסרין דפין תרין סמכין תחות דפא חד לתרין
צירוהי ותרין סמכין תחות דפא חד לתרין צירוהי ׃ וצנע ארבעין קאעדה מן
פצ׳ה תחת אלעשרין אלתכ׳תגה ועשרין צ׳יראן תחת כל תכ׳תג לצ׳ירהא ׃ ולצלע
המשכן השנית לפאת צפון עשה עשרים קרשים ׃ ולסטר משכנא תנינא
לרוח צפונא עבד עסרין דפין ׃ ולאלג׳אנב אלתאני מן ג׳הת מהב אלשמאל צנע
עשרין תכ׳תגה ׃ וארבעים אדניהם כסף שני אדנים תחת הקרש האחד ושני
אדנים תחת הקרש האחד ׃ וארבעין סמכיהון דכסף תרין סמכין תחות דפא חד
ותרין סמכין תחות דפא חד ׃ וארבעין קאעדה מן פצ׳ה קאעדתין תחת כל
תכ׳תגה ׃ ולירכתי המשכן ימה עשה ששה קרשים ׃ ולסייפי משכנא מערבא
עבד שיתא דפין ׃ ולמוכ׳ר אלמסכן פי אלג׳רב צנע סת תכ׳אתג ׃ ושני קרשים עשה
למקצעת המשכן בירכתים ׃ ותרין דפין עבד לזוית משכנא בסופהון ׃ ותכ׳תגתין
צנעהמא לדפני אלמסכן פי אלזאויתין ׃ והיו תואמים מלמטה ויחדיו יהיו תמים
אל ראשו אל הטבעת האחת כן עשה לשניהם לשני המקצעת ׃ והוו
מכוונין מלרע וכחדא יהון מכוונין ברישיהון לעזקתא חדא כן עבד לתרויהון
לתרתין זוין ׃ ותכון מעתדלה מן אספל וג׳מיעא כאנת מעתדלה מן אספל
וג׳מיעא כאנה מעתדלה לאלרכנין כליהמא ׃ והיו שמנה קרשים ואדניהם
כסף ששה עשר אדנים שני אדנים שני אדנים תחת הקרש האחד ׃
והוו תמניא דפין וסמכיהון דכסף שיתת עסר סמכין תרין סמכין תרין סמכין
תחות דפא חד ׃ פצארה תמאן תכ׳אתג וקואעדהא מן פצ׳ה סתה עשר
קאעדה קאעדתין תחת כל תכ׳תגה ׃ ויעש בריחי עצי שטים חמשה לקרשי
צלע המשכן האחד ׃ ועבד עברי דאעי שטין חמשא לדפי סטר משכנא חד ׃
וצנע אמהאג מן כ׳שב אלסנט כ׳מסה לתכ׳אתג ג׳אנב אלמסכן אלואחד ׃ וחמשה
בריחם לקרשי צלע המשכן השנית וחמשה בריחם לקרשי המשכן לירכתים

רש״י ז״ל

ויולדות שם שנ' תחת התפוח עוררתיך וזהו שנ' במראות הצובאות ונעשה הכיור מהם שהוא לשום שלום
בין איש לאשתו להשקות ממים שבתוכו למי שקינא לה בעלה ותדע לך שהן מראות ממש שהרי נאמר
ונחשת וג'

ימה : וחמשא עברין לדפי סטר משכנא תנינא וחמשא עברין לדפי משכנא
לסופהון מערבא : וכמסה אמהאג לתכאתג גאנב אלמסכן אלתאני וכמסה
אמהאג לתכאתג גאנב אלמסכן פי מוכרהא גרבא : ויעש את הבריח התיכן
לברח בתוך הקרשים מן הקצה אל הקצה : ועבד ית עברא מציעאה לאעברא חל דין תיבת לבריח בפ׳ אחת בכל התגאן
בגו דפיא מן סייפי לסייפי : וצנע אלמהג אלאוסט מנהא נאפד פי גוף אלתכאתג
מן אלטרף אלי אלטרף : ואת הקרשים צפה זהב ואת טבעתם עשה זהב בתים
לבריחים ויצף את הבריחם זהב : וית דפיא חפא דהבא וית עזקתהון עבד
דהבא אתרא לעבריא וחפא ית עבריא דהבא : וגשא אלתכאתג בדהב וצנע
חלקהא מן דהב מכאנא לאמהאג וגשא אלאמהאג איצא בדהב : ויעש את הפרכת
תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזר מעשה חשב עשה אתה
כרבים : ועבד ית פרכתא תכלא וארגונא וצבע זהורי ובוץ שזיר עובד אומן
עבד יתה צורת כרובין : וצנע אלסגף מן אסמאנגון וארגואן וצבג קרמז
ואדק צנעה צורא : ויעש לה ארבעה עמודי שטים ויצפם זהב וויהם זהב
ויצק להם ארבעה אדני כסף : ועבד לה ארבעה עמודי שטין וחפנון דהבא
וויהון דהבא ואתיך להון ארבעא סמכין דכסף : וצנע לה ארבעה עמד מן כשב
אלסנט וגשאהא בדהב וזראפינהא מן דהב וצאג להא ארבעה קואעד מן פצה :
ויעש מסך לפתח האהל תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזר מעשה רקם :
ועבד פרסא לתרע משכנא תכלא וארגונא וצבע זהורי ובוץ שזיר עובד צייר :
וצנע סתר לבאב אלכבא מן אסמאנגון וארגואן וצבג קרמז ועשר משזור צנעה
ראקם : ואת עמודיו חמשה ואת וויהם וצפה ראשיהם וחשקיהם זהב
ואדניהם חמשה נחשת : וית עמודיהון חמשא וית וויהון וחפי רישיהון וכיבושיהון חמשה
דהבא וסמכיהון חמשא דנחשא : ועמדה כמסה וזראפינהא כמסה וגשא רוסהא
וטלאהא דהב וקואעדהא כמסה מן נחאס : ויעש
בצלאל את הארן עצי שטים אמתים וחצי ארכו ואמה וחצי רחבו ואמה
וחצי קומתו : ועבד בצלאל ית ארונא דאעי שטין תרתין אמין ופלגא אורכיה
ואמתא ופלגא פתייה ואמתא ופלגא רומיה : וצנע בצלאל אלצנדוק מן כשב
אלסנט דראעין ונצף טולה ודראע ונצף ערצה ודראע ונצף סמכה : ויצפהו
זהב טהור מבית ומחוץ ויעש לו זר זהב סביב : וחפהי דהב דכי מגיו ומברא
ועבד ליה זיר דדהב סחור סחור : וגשאה בדהב כאלץ מן דאכל ומן כארג וצנע
לה

רש״י ז״ל

ונחשת התנופה שבעים ככר וגו׳ ויעש בה וגו׳ וכיור וכנו לא הוזכרו שם לעולה שלא היה נחשת של כיור
מנחשת התנופה כך דרש רבי תנחומא וכן תרגם אונקלוס במחזיית נשיא וכן תרגום של מראות
וכנ״ל

לה זיגא מן דהב מסתדירא : ויצק לו ארבע טבעת זהב על ארבע פעמתיו ושתי
טבעת על צלעו האחת ושתי טבעת על צלעו השנית : ואתיך ליה ארבע עזקן
דדהב על ארבע זויתיה ותרתין עזקן על סטריה חד ותרתין עזקן על סטריה
תנינא : וצאג להא ארבע חלק מן דהב וגעלהא פי ארבע גהאתהא חלקתין
פי גאנבה אלואחדה וחלקתין פי גאנבה אלת'אני : ויעש בדי עצי שטים ויצף אתם
זהב : ועבד אריחי דאעי שטין וחפא יתהון דהבא : וצנע דהוקא מן כשב אלסנט
וגשאהא בדהב : ויבא את הבדים בטבעת על צלעת הארן לשאת את
הארן : ואעיל ית אריחיא בעזקתא על סטרי ארונא למטל ית ארונא :
ואדכל אלדהוק פי אלחלק עלי גאנבי אלצדוק ליחמל בהא : ויעש כפרת זהב
טהור אמתים וחצי ארכה ואמה וחצי קומתה : ועבד כפרתא דדהב דכי תרתין אמין
ופלגא ארכה ואמתא ופלגא רומה : וצנע גשאא מן דהב כאלץ דראעין ונצף טולה
ודראע ונצף ערצ'ה : ויעש שני כרבים זהב מקשה עשה אתם משני קצות
הכפרת : ועבד תרין כרובין דדהב נגיד עבד יתהון מתרין סטרי כפרתא :
פצנע כרובין מן דהב מצמתין צנעהמא מן טרפי אלגשא : כרוב אחד
מקצה מזה וכרוב אחד מקצה מזה מן הכפרת עשה את הכרבים
משני קצותיו : כרובא חד מסטרא מכא וכרובא חד מסטרא מכא מן כפרתא
עבד ית כרוביא מתרין סטרוהי : כרובא ואחד מן גאנבה אלאימן ואלאכר מן
גאנבה אלת'אני מן נפס אלגשא צנעהמא מן טרפיה : ויהיו הכרבים פרשי כנפים
למעלה סככים בכנפיהם על הכפרת ופניהם איש אל אחיו אל הכפרת
היו פני הכרבים : והוו כרוביא פריסין גדפיהון לעילא מטלין בגדפיהון על כפרתא
ואפיהון חד לקביל חד לקביל כפרתא הוו אפי כרוביא : פכאנא אלכרובין
באסטין אגנחתהמא אלי פוק ומצ'ללין בהא עלי אלגשא ווגוההמא אלואחד
אלי אלאכר ואלי אלגשא כאנה' וגוההמא :

ויעש את השלחן עצי שטים אמתים ארכו ואמה רחבו ואמה וחצי קמתו :
ועבדית פתורא דאעי שטין תרתין אמין ארכיה ואמתא פתייה ואמתא
ופלגא רומיה : וצנע אלמאידה מן כשב אלסנט דראעין טולהא ודראע
ערצ'הא ודראע ונצף סמכהא : ויצף אתו זהב טהור ויעש לו זר זהב סביב :
וחפא יתיה דהב דכי ועבד ליה זיר דדהב סחור סחור : וגשאהא בדהב כאלץ
וצנע להא זיגא מן דהב מסתדירא : ויעש לו מסגרת טפח סביב ויעש זר זהב
למסגרתו סביב : ועבד ליה גדנפא רומיה פשכא סח סח ועבד זיר דדהב לגדנפיה סחור סחור :

רש"י ז"ל

וכן תמצינו בישעיה והגליונים מתרגמינן ומחזייתה" אשר צבאו : לצביה נדבתן" לצובאת קלעי החצר : כתגרת
קלעי החצר" סליק בס"ר ברד"ב הב"י עמ"ד בהו"ש
זה ש'

וצנע להא חאפה מקדאר קבצה מסתדירא וצנע זיגא מן דהב לחאפתהא מסתדירא:
ויצק לו ארבע טבעת זהב ויתן את הטבעת על ארבע הפאת אשר
לארבע רגליו: ואתיך ליה ארבע עזקן דדהב ויהב ית עזקתא על ארבע
זוייתא דלארבע רגלוהי: וצאג לה ארבע חלק מן דהב וגעל אלחלק
פי ארבע גהאתהא אלתי לארבע ארגלהא: לעמת המסגרת היו הטבעת בתים
לבדים לשאת את השלחן: לקביל גדנפא הואה עזקתא אתרא לאריחיא למטל
ית פתורא: אמאם אלחאפה כאנה אלחלק מכאנא לדהוק ליחמל בהא אלמאידה:
ויעש את הבדים עצי שטים ויצף אתם זהב לשאת את השלחן: ועבד ית אריחיא
דאעי שטין וחפא יתהון דהבא למטל ית פתורא: וצנע אלדהוק מן כשב אלסנט וגשאהא בדהב ליחמל בהא אלמאידה: ויעש את הכלים אשר על
השלחן את קערתיו ואת כפתיו ואת מנקיתיו ואת הקשות אשר יסך בהן
זהב טהור: ועבד ית מניא דעל פתורא ית מגיסוהי וית בזכוהי וית
מכילתיה וית קסותא דמתנסך בהון דדהב דכי: וצנע אלאניה אלתי עליהא
אלקצאע ואלדרוג ואלמלאעק ואלמדאהן אלתי תגטא בהא מן דהב כאלץ:
ויעש את המנרה זהב טהור מקשה עשה את המנרה ירכה וקנה גביעיה
כפתריה ופרחיה ממנה היו: ועבד ית מנרתא דדהב דכי נגיד עבד ית מנרתא
שדה וקנה כלידהא חזורהא ושושנהא מנה הוו: וצנע אלמנארה מן
דהב כאלץ מצמתה צנעהא ארגלהא וקצבהא וגאמאתהא ותפאפיחהא
וסואסנהא מנהא כאנת: וששה קנים יצאים מצדיה שלשה קני מנרה
מצדה האחד ושלשה קני מנרה מצדה השני: ושיתא קנין נפקין מסטרהא
תלתא קני מנרתא מסטרה חד ותלתא קני מנרתא מסטרה תנינא: תלאת
קצבאת כארגאת מן גאנבהא אלואחד ותלאת קצבאת מן גאנבהא אלתאני:
האחד כפתר ופרח ושלשה גבעים משקדים בקנה אחד
שלשה גבעים משקדים בקנה אחד כפתר ופרח כן לששת הקנים
היצאים מן המנרה: תלתא כלידין מציירין בקניא חד חזור ושושן ותלתא
כלידין מציירין בקניא חד חזור ושושן כן לשיתא קני דנפקין מן מנרתא:
תלאת גאמאת מלווזאת פי כל קצבה כדאך לסת אלקצבאת אלכארגאת
מנהא: ובמנרה ארבעה גבעים משקדים כפתריה ופרחיה: ובמנרתא
ארבעה כלידין מציירין חזורהא ושושנהא: ופי אלמנארה ארבע גאמאת
מלווזאת ותפאפיחהא וסואסנהא: וכפתר תחת שני הקנים ממנה

וכפתר תחת שני הקנים ממנה וכפתר תחת שני הקנים ממנה לששת
הקנים היוצאים ממנה ׃ וחזור תחות תרין קנין דמנה וחזור תחות תרין קנין
דמנה וחזור תחות תרין קנין דמנה לשיתא קנין דנפקין מנה ׃ ותפאחה תחת כל
קצבתין מנהא כדאך לסת קצבאת כארגאת מנהא ׃ כפתריהם וקנתם
ממנה היו כלה מקשה אחת זהב טהור ׃ חזוריהון וקניהון מנה הוו כולה נגידא
חדא דדהב דכי ׃ ותפאפיחהא וקצבהא מנה כאנת כלהא מצמתה ואחדה מן דהב
כאלץ ׃ ויעש את נרתיה שבעה ומלקחיה ומחתתיה זהב טהור ׃ ועבד ית
בוצינהא שבעה וציבתהא ומחתיתהא דדהב דכי ׃ וצנע להא סבעה סרג
וכלאבתהא וגאמאתהא מן דהב כאלץ ׃ ככר זהב טהור עשה אתה ואת כל
כליה ׃ ככרא דדהבא דכיא יעביד יתה וית כל מנהא ׃ מן בדרה דהב כאלץ
צנעהא וגמיע אניתהא ׃ ויעש את מזבח הקטרת עצי
שטים אמה ארכו ואמה רחבו רבוע ואמתים קמתו ממנו היו קרנתיו ׃
ועבד ית מדבחא דקטורת בסמיא דאעי שטין אמתא ארכיה ואמתא
פתיה מרבע ותרתין אמין רומיה מניה הואה קרנוהי ׃ וצנע מדבח אלבכור
מן כשב אלסנט טולה דראע וערצה דראע מרבעא וסמכה דראען מנה
ארכאנה ׃ ויצף אתו זהב טהור את גגו ואת קירתיו סביב ואת קרנתיו
ויעש לו זר זהב סביב ׃ וחפא יתיה דהב דכי ית איגריה וית כתלוהי סחור
סחור וית קרנוהי ועבד ליה זיר דדהב סחור סחור ׃ וגשאה בדהב כאלץ סטחה
וחיטאנה מסתדירא וארכאנה וצנע לה זיגא מן דהב מסתדירא ׃ ושתי
טבעת זהב עשה לו מתחת לזרו על שתי צלעתיו על שני צדיו לבתים לבדים
לשאת אתו בהם ׃ ותרתין עזקן דדהב עבד ליה מלרע לזיריה על תרין
זויתיה על תרין סטרוהי לאתרא לאריחיא למטל יתיה בהון ׃ וחלקתין
מן דהב צנעהמא לה תחת זיגה פי נאחיתה כדאך עלא גאנביה מכאנא
לאלדהוק ליחמל בהא ׃ ויעש את הבדים עצי שטים ויצף אתם זהב ׃
ועבד ית אריחיא דאעי שטין וחפא יתהון דהבא ׃ וצנע דהוק מן כשב אלסנט
וגשאהא בדהב ׃ ויעש את שמן המשחה קדש ואת קטרת הסמים טהור
מעשה רקח ׃ ועבד ית משחא דרבותא קדשא וית קטורת בסמיא דכי
עובד בוסמנו ׃ וצנע דהן אלמסח קדסא ובכור אלצמוג מטהרא צנעה ראקח ׃
ויעש את מזבח העלה עצי שטים חמש אמות ארכו

וחמש אמות רחבו רבוע ושלש אמות קמתו: ועבד ית מדבחא דעלתא
דאעי שטין חמש אמין ארכיה וחמש אמין פתיה מרבע ותלתא אמין רומיה:
וצנע מדבח אלצעידה מן כשב אלסנט טולה כמסה אדרע וערצה כמסה אדרע
מרבע וסמכה תלאתה אדרע: ויעש קרנתיו על ארבע פנתיו ממנו היו קרנתיו
ויצף אתו נחשת: ועבד קרנתיה על ארבע זויתיה מניה הואה קרנוהי וחפא
יתיה נחשא: וצנע ארכאנה פי ארבע זואיאה וכאנה ארכאנה גמיעהא מנה
וגשאה בנחאס: ויעש את כל כלי המזבח את הסירת ואת היעים ואת המזרקת
את המזלגת ואת המחתת כל כליו עשה נחשת: ועבד ית כל מני
מדבחא ית פסכתירותא וית מגרופיתא וית מזרקיא ית צנוריתא
וית מחתיתא כל מנוהי עבד נחשא: וצנע גמיע אניתה אלצנאן
ואלמגארף ואלכראנב ואלמנאשל ואלמגאמר גמיע דלך מן נחאס:
ויעש למזבח מכבר מעשה רשת נחשת תחת כרכבו מלמטה
עד חציו: ועבד למדבחא סרדא עובד מצדתא דנחשא תחות
סובביה מלרע עד פלגיה: וצנע לה סרדא מן נחאס עלא צנעה
אלשבכה דון שרנבה מן אספל אלי נצפה: ויצק ארבע טבעת בארבע
הקצות למכבר הנחשת בתים לבדים: ואתיך ארבע עזקן בארבע זוייתא
לסרדא דנחשא אתרא לאריחיא: וצאג לה ארבע חלק פי ארבע אטראף לסרד
אלנחאס לאלדהוק: ויעש את הבדים עצי שטים ויצף אתם נחשת: ועבד ית אריחיא
דאעי שטין וחפא יתהון נחשא: וצנע אלדהוק מן כשב אלסנט וגשאה בנחאס:
ויבא את הבדים בטבעת על צלעת המזבח לשאת אתו בהם נבוב לחת
עשה אתו: ואעיל ית אריחיא בעזקתא על סטרי מדבחא למטל יתיה
בהון חליל לוחין עבד יתהון: ואדכל אלדהוק פי אלחלק אלי גאנב אלמדבח ליחמל
בהא ואחא מגופה צנעהא: ויעש את
הכיור נחשת ואת כנו נחשת במראת הצבאת אשר צבאו פתח אהל מועד:
ועבד ית כיורא דנחשא וית בסיסיה דנחשא במחזית נשיא דאתין לצלאה
בתרע משכן זמנא: וצנע אלחוץ ומקעדה מן נחאס מן מראיא אלנסא
אלמתגיישאת ענד באב כבא אלמחצר: ויעש את
החצר לפאת נגב תימנה קלעי החצר שש משזר מאה באמה: ועבד
ית דרתא לרוח עיבר דרומא סרדי דרתא דבוץ שזיר מאה אמין: וצנע

צ'ראדק מסתדירא מן גהת ג'נוב מן עשר משזור מאיה' דראע : עמודיהם
עשרים ואדניהם עשרים נחשת ווי העמודים וחשקיהם כסף : עמודיהון
עסרין וסמכיהון עסרין דנחשא ווי עמודיא וכבושיהון כסף : עמדהא עשרין
וסמכהא עשרין וקועדהא עשרין וטלאהא פצ'ה : ולפאת צפון מאה באמה
עמודיהם עשרים ואדניהם עשרים נחשת ווי העמודים וחשקיהם כסף :
ולרוח צפונא מאה אמין עמודיהון עסרין וסמכיהון עסרין דנחשא ווי עמודיא
וכבושיהון כסף : ומן גהת ג'שמאל מאיה' דראע ועמדהא עשרין וקואעדהא
עשרין מן נחאס וזראפין ג'עמד וטלאהא פצ'ה : ולפאת ים קלעים חמשים
אמה עמודיהם עשרה ואדניהם עשרה ווי העמודים וחשוקיהם כסף :
ולעברא מערבא סרדי חמשין אמין עמודיהון עסרא וסמכיהון עסרא ווי
עמודיא וכבושיהון כסף : ומן גהת ג'רב קלוע טולהא כמסין דראע ועמדהא
עשרה וקואעדהא עשרה וזראפין ג'עמד וטלאהא פצ'ה : ולפאת קדמה מזרחה
חמשים אמה : ולרוח קדומא מדנחא חמשין אמין : ומן גהת ג'שרק כמסין דראע :
קלעים חמש עשרה אמה אל הכתף עמודיהם שלשה ואדניהם שלשה :
סרדי חמיש עסרי אמין לעברא עמודיהון תלתא וסמכיהון תלתא : מנהא קלוע
כמסה' עשר דראע לג'כם עמדהא תלאתה וקואעדהא תלאתה : ולכתף
השנית מזה ומזה לשער החצר קלעים חמש עשרה אמה עמדיהם שלשה
ואדניהם שלשה : ולעברא תנינא מכא ומכא לתרע דרתא סרדי חמיש עסרי
אמין עמודיהון תלתא וסמכיהון תלתא : ולג'כם ג'תאני ימנה ויסרה לבאב
ג'צראדק קלוע טולהא כמסה' עשר אדרע ועמדהא תלאתה וקואעדהא
תלאתה : כל קלעי החצר סביב שש משזר : כל סרדי דרתא סחור סחור דבוץ
שזיר : גמיע קלוע ג'צראדק מסתדירא מן עשר משזור : והאדנים לעמודים
נחשת ווי העמודים וחשקיהם כסף וצפוי ראשיהם כסף והם מחשקים כסף
כל עמודי החצר : וסמכיא לעמודיא דנחשא ווי עמודיא וכבושיהון כסף וחפוי
רישיהון כסף ואנון מכובשין כסף כל עמודי דרתא : וקואעד ג'עמד מן נחאס
וזראפין ג'עמד וטלאהא פצ'ה וג'שא רוסהא כמי אן גמיעהא מטלייה פצ'ה :
ומסך שער החצר מעשה רקם תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזר

ועשרים אמה ארך וקומה ברחב חמש אמות לעמת קלעי החצר ׃ ופרסא
דתרע דרתא עובד צייר דתכלא וארגוונא וצבע זהורי ובוץ שזיר חמיש אמין
אורכא ורומא בפותיא חמיש אמין לקביל סרדי דרתא ׃ וסתר באב אצראדק
צנעה' ראקם מן אסמאנגון וארגואן וצבג קרמז ועשר משזור טולה עשרין
דראע וערצה כמסה' אדרע באיזא קלוע אצראדק ׃ ועמדיהם ארבעה
ואדניהם ארבעה נחשת וויהם כסף וצפוי ראשיהם וחשקיהם כסף ׃ ועמודיהון
ארבעא וסמכיהון ארבעה דנחשא וויהון כסף וצפוי רישיהון וכבושיהון כסף ׃
ועמדהא ארבעה וקואעדהא ארבעה מן נחאס וזראפין אעמר וטלאהא פצה ׃
וכל היתדות למשכן ולחצר סביב נחשת ׃ וכל סכיא למשכנא ולדרתא
ס״א סחור דנחשא ׃ וגמיע אותאד אמסכן ואצראדק מסתדירא מן פצה ׃

נכב פסוקים

אלה פקודי המשכן משכן העדות אשר פקד על פי משה עבדת הלוים ביד
איתמר בן אהרן הכהן ׃ אלין מניני משכנא משכנא דסהדותא דאתמניאו
על מימרא דמשה פלחן ליואי בידא דאיתמר בר אהרן כהנא ׃ והדי עדד
מא דכל פי אמסכן מסכן אשהאדה אלדי אעד באמר מוסי כדמה' אליואניין עלי
יד איתמר אבן הרון אאמאם ׃ ובצלאל בן אורי בן חור למטה יהודה עשה
את כל אשר צוה יהוה את משה ׃ ובצלאל בר אורי בר חור לשבטא
דיהודה עבד ית כל דפקיד יי׳ ית משה ׃ ובצלאל אבן אורי אבן חור מן
סבט יהודה אלדי צנע כגמיע מא אמר אלה בה מוסי ׃ ואתו אהליאב בן אחיסמך
למטה דן חרש וחשב ורקם בתכלת ובארגמן ובתולעת השני ובשש ׃
ועמיה אהליאב בר אחיסמך לשבטא דדן נגר ואומן וצייר בתכלא
ובארגונא ובצבע זהורי ובבוצא ׃ ומעה אהליאב אבן אחיסמך מן סבט
דן אסתאד וחאדק וראקם באסמאנגון ואארגואן ואצבג אקרמז ואעשר ׃

רשי ז״ל

אלה פקודי׳ בפרשה זו נמנו כל משקלי נדבת המשכן לכסף לזהב ולנחשת ונמנו כל כליו לכל עבודתו״
המשכן משכן׳ שני פעמים רמז למקדש שנתמשכן בשני חרבנין על עונותיהן של ישרא׳״ משכן העדות׳
עדות לישרא׳ שויתר להם הקב״ה על מעשה העגל שהרי השרה שכינתו ביניהם״ עבודת הלוים׳ פקודי המשכן
וכליו היא עבודה המסורה ללוים במדבר לשאת ולהוריד ולהקים איש איש למשאו המופקד עליו כמו שמפור׳
בב׳ נשא״ ביד איתמר׳ הוא היה פקיד עליהם למסור לכל בית אב עבודה שעליו״ ובצלאל בן אורי עשה את כל
אשר צוה ה׳ את משה׳ אשר צוה משה אותו אין כתוב כאן אלא כל אשר צוה ה׳ את משה אפילו דברים שלא אמר
לו רבו הסכימה דעתו למה שנאמר למשה בסיני׳ כי משה צוה לבצלא׳ לעשות תחלה כלים ואחר כך משכן׳ א״ל
בצלא׳ מנהג שבעולם לעשות תחלה בית ואח״כ משים כלים בתוכו׳ א״ל כך שמעתי מפי הקב״ה׳ א״ל משה
בצל אל היית כי בודאי כך צוה לי הקב״ה וכך עשה המשכן תחלה ואח״כ עשה כלים״ הככר׳ ס׳ מנה ומנה של
קדש כפול היה הרי הככר ק״כ מנה והמנה כ״ה סלעים הרי ככר של קדש שלשת אלפים שקלים׳ לפיכך הוא מונה
בפרוטרוט כל השקלים שפחותים במנינם משלשת אלפים שאין מגיעין לככר״ בקע׳ הוא שם משקל מחצית
השקל בלע״ז

כל הזהב העשוי למלאכה בכל מלאכת הקדש ויהי זהב התנופה תשע
ועשרים ככר ושבע מאות ושלשים שקל בשקל הקדש : כל דהבא
דאתעביד לעבידתא בכל עבידת קדשא והוה דהב ארמותא עסרין ותשע
ככרין ושבע מאה ותלתין סלעין בסלעי קדשא : ואמא אלדהב אלדי עמל פי אל
צנאעה לגמיע צנאיע אלקדס פכאן גמלה דהב אלרפיעה תסעה ועשרין בדרה
וסבע מאיה ותלאתין מתקאל במתקאל אלקדס : וכסף פקודי העדה מאת ככר
ואלף ושבע מאות וחמשה ושבעים שקל בשקל הקדש : וכסף מנייני כנשתא
מאה ככרין ואלף ושבע מאה ושבעין וחמיש סלעין בסלעי קדשא : ואמא אלפצה
פכאן גמלה מא חצל מן מעדודי אלגמאעה מאיה בדרה ואלף וסבע מאיה וכמסה
וסבעין מתקאל במתקאל אלקדס : בקע לגלגלת מחצית השקל בשקל הקדש לכל
העבר על הפקודים מבן עשרים שנה ומעלה לשש מאות אלף ושלשת אלפים
וחמש מאות וחמשים : תקלא לגלגלתא פלגות סלעא בסלעי קדשא לכל דעבר
על מנינא מבר עסרין שנין ולעילא לשית מאה ותלתא אלפין וחמיש מאה
וחמשין : מן שקה לכל גמגמה וזנה נצף מתקאל במתקאל אלקדס מן גאז עליה אל
עדד מן אבן עשרין פצאעדא לסת מאיה אלף ותלאתה אלאף וכמס מאיה וכמסין :
ויהי מאת ככר הכסף לצקת את אדני הקדש ואת אדני הפרכת מאת אדנים
למאת הככר ככר לאדן : והואה מאה ככרי כספא לאתכא ית סמכי קדשא
וית סמכי פרכתא מאה סמכין למאה ככרין ככרא לסמכא : פכאן מן אלמאיה
אלבדרה אלורק אלמציג מנהא קואעד אלקדס וקואעד אלסגף ודלך מאיה קאעדה
כל קאעדה מן בדרה : ואת האלף ושבע המאות וחמשה ושבעים עשה
ווים לעמודים וצפה ראשיהם וחשק אתם : וית אלף ושבע מאה
ושבעין וחמיש עבד ווין לעמודיא וחפי רישיהון וכביש יתהון : ואלאלף
ואלסבע אלמאיה ואלכמסה ואלסבעין אלמתקאל צנע מנהא זראפין לאלעמד וגשא
רוסהא וטלאהא : ונחשת התנופה שבעים ככר ואלפים וארבע מאות
שקל : ונחש ארמותא שבעין ככרין ותרין אלפין וארבע מאה סלעין :
ואמא נחאס אלעזל פכאן סבעין קנטאר ואלפין וארבע מאיה מתקאל :

רש"י ז"ל

לשש מאות אלף׳ כך היו ישרא׳ וכך עלה מנינם אחר שהוקם המשכן בספר במדבר ואף עתה בנדבת המשכן כך היו ומנין
חצאי השקלים של שש מאות אלף עולה מאה ככר כל אחד של ג׳ אלפים שקלים כיצד שש מאות אלף חצאין הרי הן שלש מאות
אלף שלמים הרי מאה ככר והשלשת אלפים וחמש מאות ונ׳ חצאין עולין אלף ושבע מאות וע״ה שקלים : לצקת׳ להתיכה : את
אדני הקדש׳ של קרשי המשכן שהם מ״ח קרשים ולהם צ״ו אדנים ואדני הפרכת ארבעה הרי ק׳ וכל שאר האדנים נחשת כתוב
בהם : וצפה ראשיהם׳ של עמודים מהם שבכולן כתוב וציפה ראשיהם וחשוקיהם כסף : ומן התכלת והארגמן וגו׳ שש לא
נאמר כאן׳ מכאן אני אומר שאין בגדי שרד הללו בגדי כהונה׳ שבבגדי כהונה היה שש אלא הם בגדים שמכסים בהם כלי
הקדש בשעת סלוק מסעות שלא היה בהם שש : וירקעו׳ כמו לרוקע הארץ כתרגומו ורדידו טסין היו מרדדין מן הזהב
טסין דקות כאן הוא מגל׳ מדרך מלאכתן היו טווין את הזהב עם החוטין׳ מרדדין הטסין דקין וקוצצין מהן פתילים לאורך הטס
לעשות אותן פתילים המעורבות עם כל מין ומין בחשן ואפוד שנ׳ בהן זהב חוט אחד של זהב עם ששה חוטין של תכלת
וכן עם כל מין ומין שבכל המינין חוטן כפול ששה והזהב חוט ז׳ עם כל אחד ואחד : ואת פארי המגבעות׳ תפארת המגבעות
המגבעות ע׳

וַיַּעַשׂ בָּהּ אֶת אַדְנֵי פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְאֵת מִזְבַּח הַנְּחֹשֶׁת וְאֶת מִכְבַּר הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר לוֹ וְאֵת כָּל כְּלֵי הַמִּזְבֵּחַ ׃ וַעֲבַד בַּהּ יָת סָמְכֵי תְּרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא וְיָת מַדְבְּחָא דִנְחָשָׁא וְיָת סְרָדָא דִנְחָשָׁא דִילֵיהּ וְיָת כָּל מָנֵי מַדְבְּחָא ׃ פצנע מנה קואעד באב כבא ט׳מחצ׳ר ומדבח ט׳נחאס ואסדר ט׳נחאס ט׳די לה וגמיע אניתה ׃ וְאֶת אַדְנֵי הֶחָצֵר סָבִיב וְאֶת אַדְנֵי שַׁעַר הֶחָצֵר וְאֵת כָּל יִתְדֹת הַמִּשְׁכָּן וְאֶת כָּל יִתְדֹת הֶחָצֵר סָבִיב ׃ וְיָת סָמְכֵי דָרְתָא סְחוֹר סְחוֹר וְיָת סָמְכֵי תְּרַע דָּרְתָא וְיָת כָּל סִכֵּי מַשְׁכְּנָא וְיָת כָּל סִכֵּי דָרְתָא סְחוֹר סְחוֹר ׃ וקואעד ט׳צראדק מסתדירא וקואעד באב ט׳ה וגמיע אותאד ט׳מסכן ואותאד ט׳צראדק מסתדירא ׃ וּמִן הַתְּכֵלֶת וְהָאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת הַשָּׁנִי עָשׂוּ בִגְדֵי שְׂרָד לְשָׁרֵת בַּקֹּדֶשׁ וַיַּעֲשׂוּ אֶת בִּגְדֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר לְאַהֲרֹן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת מֹשֶׁה ׃ וּמִן תִּכְלָא וְאַרְגְּוָנָא וּצְבַע זְהוֹרִי עֲבַדוּ לְבוּשֵׁי שִׁמּוּשָׁא לְשַׁמָּשָׁא בְקוּדְשָׁא וַעֲבַדוּ יָת לְבוּשֵׁי קוּדְשָׁא דִלְאַהֲרֹן כְּמָא דְפַקֵּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה ׃ ומן ט׳אסמאנגון וט׳ארגואן וט׳צבג ט׳קרמז צנעו ת׳יאב ט׳ושי לט׳כדמה פי ט׳קדס וצנעו ת׳יאב ט׳קדס ט׳די להרון כמי אמר ט׳לה מוסי ׃

וַיַּעַשׂ אֶת הָאֵפֹד זָהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מָשְׁזָר ׃ וַעֲבַד יָת אֵיפוֹדָא דַהֲבָא תִּכְלָא וְאַרְגְּוָנָא וּצְבַע זְהוֹרִי וּבוּץ שְׁזִיר ׃ וצנע ט׳צדרה מן דהב ואסמאנגון וארגואן ועשר משזור ׃

וַיְרַקְּעוּ אֶת פַּחֵי הַזָּהָב וְקִצֵּץ פְּתִילִם לַעֲשׂוֹת בְּתוֹךְ הַתְּכֵלֶת וּבְתוֹךְ הָאַרְגָּמָן וּבְתוֹךְ תּוֹלַעַת הַשָּׁנִי וּבְתוֹךְ הַשֵּׁשׁ מַעֲשֵׂה חֹשֵׁב ׃ וְרַדִּידוּ יָת טַסֵּי דְדַהֲבָא וְקַצִּיצוּ חוּטִין לְמֶעְבַּד בְּגוֹ תִכְלָא וּבְגוֹ אַרְגְּוָנָא וּבְגוֹ צְבַע זְהוֹרִי וּבְגוֹ בוּצָא עוֹבַד אוּמָּן ׃ ודט׳ך באן ארקו צפאיח ט׳דהב ת׳ם קבצ׳והא סלכוהא וגזלוהא מע ט׳אסמאנגון וט׳ארגואן וט׳צבג ט׳קרמז וט׳עשר צנעה ראקם ׃ כְּתֵפֹת עָשׂוּ לוֹ חֹבְרֹת עַל שְׁנֵי קְצוֹתָיו חֻבָּר ׃ כַּתְפִין עֲבַדוּ לֵיהּ מְלַפְּפִין עַל תְּרֵין סִטְרוֹהִי מְלַפַּף ׃ וצנע לה גייבין מכייטאן כייטוהמא פי טרפיה ׃ וְחֵשֶׁב אֲפֻדָּתוֹ אֲשֶׁר עָלָיו מִמֶּנּוּ הוּא כְּמַעֲשֵׂהוּ זָהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מָשְׁזָר כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת מֹשֶׁה ׃ וְהֶמְיַן תִּקּוּנֵיהּ דַּעֲלוֹהִי מִנֵּיהּ הוּא כְּעוֹבָדוֹהִי דַּהֲבָא תִּכְלָא וְאַרְגְּוָנָא וּצְבַע זְהוֹרִי וּבוּץ שְׁזִיר כְּמָא דְפַקֵּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה ׃ ושפשג ט׳צדרה ט׳די עליהא מת׳להא כצנעתהא מן דהב ואסמאנגון וארגואן וצבג קרמז ועשר משזור כמא אמר ט׳לה מוסי ׃

רש"י ז"ל

המשבצות התפוחרים" לתת על המצנפת מלמעלה׳ ע"י הפתילים היה מושיבו על המצנפת כמין כתר ואי אפשר לומר הציץ על המצנפת שהרי בשחיטת קדשים שנינו שערו היה נראה בין ציץ למצנפת ששם מניח תפלין והציץ היה נתון על המצח הרי המצנפת למעלה והציץ למטה׳ ומהו על המצנפת מלמעלה׳ ועוד הקשיתי בה כאן הוא אומר ויתנו עליו פתיל תכלת׳ ובענין הצוואה הוא אומר ונתת אותו על פתיל תכלת׳ ולמעלה הוא אומר פתיל תכלת זה חוטין הן לקשרו בהן במצנפת לפי שהציץ אינו אלא מאוזן לאוזן ובמה יקשרנו במצחו והיו קבועין בו חוטי תכלת לפני ראשיו ובמקצועותיו שבהן קושרו ומוליכו במצנפת כשהוא בראשו ושני חוטין היו בכל קצה וקצה אחת מלמעלה ואחת מלמטה לצד מצחו וכן באמצעו שכך הוא נוח לקשור ואין דרך קשירה בפחות משני חוטין׳ לכך נאמר על פתיל תכלת

ועלין ע"׳

ויעשו את אבני השהם מסבת משבצת זהב מפתחת פתוחי חותם על שמות בני ישראל ׃ ועבד ית אבני בורלא משקען מרמצן בדהב גליפן כתב מפרש על שמהת בני ישראל ׃ וצנעו מן חגרי בלור יחיט בהא עיון מן דהב מנקוש עליהמא כנקש כאתם אסמא בני אסראיל ׃

וישם אתם על כתפת האפד אבני זכרון לבני ישראל כאשר צוה יהוה את משה ׃ ושוי יתהון על כתפי איפודא אבני דוכרנא לבני ישראל כמא דפקיד יי׳ ית משה ׃ וצירהמא פי גיבי צדרה חגארה דכר לבני אסראיל כמא אמר אלה מוסי ׃

ויעש את החשן מעשה חשב כמעשה אפד זהב תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזר ׃ ועבד ית חושנא עובד אומן כעובד איפודא דדהבא תכלא וארגונא וצבע זהורי ובוץ שזיר ׃ וצנע צדרה צנעה חאדק כצנעה צדרה מן דהב ואסמאנגון וארגואן וצבג קרמז ׃ רבוע היה כפול עשו את החשן זרת ארכו וזרת רחבו כפול ׃ מרבע הוה עוף עבדו ית חושנא זרתא ארכיה וזרתא פותיה עיף ׃ וכאנה אד צנעוהא מרבעא מצאעפה טולהא שבר וערצהא שבר ׃ וימלאו בו ארבעה טורים אבן טור אדם פטדה וברקת הטור האחד ׃ ואשלימו ביה ארבעה סדרין דאבן טבא סדרא קדמאה סמקן ירקן וברקן סדרא חד ׃ ונצמו פיהא ארבעה סטור מן גוהר סטר אוול יאקות אחמר וזמרד ואצפר ׃ והטור השני נפך ספיר ויהלם ׃ וסדרא תנינא אזמרגדין שבזיז וסבהלום ׃ וסטר תאני כחלי ומהא ובהרמאן ׃ והטור השלישי לשם שבו ואחלמה ׃ וסדרא תליתאה קנכירי טרקיא ועין עגלא ׃ וצטר תאלת וסבג גזע ופירוזג ׃ והטור הרביעי תרשיש שהם וישפה מוסבות משבצת זהב במלאתם ׃ וסדרא רביעאה כרום ימא ובורלא ופנתירי משקען מרמצן בדהב באשלמותהון ׃ וסטר ראבע אזרק ובלור ויסף יחיט בהא עיון מן דהב פי נצאמהא ׃ והאבנים על שמות בני ישראל הנה שתים עשרה על שמתם פתוחי חותם איש על שמו לשנים עשר שבט ׃ ואבניא על שמהת בני ישראל אנין תרתא עסרי על שמהתהון כתב מפרש כגלף דעזקא גבר על שמיה לתרי עסר שבטין ׃ ועלי חגארה אסמא בני אסראיל לאנהא אתני עשר סבט באיזא אסמאיהם אסם כל ואחד עלי חגר כדאך לאתני עשר סבט ׃ ויעשו על החשן שרשת גבלת

רש"י ז"ל

ועליו כתיב תכלת וקושר ראשיהן השנים כולן יחד מאחוריו למול ערפו ומושיבו על המצנפת ול המתנה שלא נאמר כתובי תכלת הואיל ומרובין הן שהרי מצינו בחשן והאפוד וירכסו את החשן וגו' ועל כרחך פחות משנים לא היו שהרי בשני קצות החשן היו שתי טבעות החשן ובשתי כתפות האפוד היו שתי טבעות האפוד שכנגדן ולמי דרך קצירה הרבעה

מעשה עבת זהב טהור ׃ ועבדו על חשנא תכין מתחמן עובד גדילו
דדהב דכי ׃ וצנעו מן דהב והלקתין מעתדלתין צנעה צפר מן דהב
כלץ ׃ ויעשו שתי משבצת זהב ושתי טבעת זהב ויתנו את שתי הטבעת
על קצות החשן ׃ ועבדו תרתין מרמצן דדהב ותרתין עזקן דדהב ויהבו ית
תרתין עזקתא על תרין סטרי חושנא ׃ וצנעו עיון מן דהב וחלקתין מן דהב
פגעלו חלקתין פי טרפי סבדנה ׃ ויתנו שתי העבתת הזהב על שתי העבתת
הזהב על שתי הטבעת על קצות החשן ׃ ויהבו ית תרתין גדילן דדהב על תרתין
עזקתא על סטרי חושנא ׃ ועלקו צפירתין דהב פי טרפיה סבדנה וגעלו עלי
חלקתין ׃ ואת שתי קצות שתי העבתת נתנו על שתי המשבצת ויתנם
על כתפת האפד אל מול פניו ׃ וית תרתין גדילן דעל תרין סטרוהי יהבו על
תרתין מרמצתא ויהבונין על כתפי איפודא לקביל אפוהי ׃ וצפירתין אכרתין
עלקוהמא פי עיון די פיהא וגעלוהמא עלי גיבי סדרה מן מקדמהא ׃ ויעשו
שתי טבעות זהב וישימו על שני קצות החשן על שפתו אשר אל עבר
האפד ביתה ׃ ועבדו תרתין עזקן דדהב ושויאו על תרין סטרי חושנא על
ספתיה דלעברא דאיפודא לגיו ׃ וצנעו איצא חלקתין מן דהב ועלקוהא פי
טרפי סבדנה פי האשיה הא די גאנב צדרה מן דאכל ׃ ויעשו שתי טבעת
זהב ויתנם על שתי כתפת האפד מלמטה ממול פניו לעמת מחברתו ממעל
לחשב האפד ׃ ועבדו תרתין עזקן דדהב ויהבונין על תרין כתפי איפודא מלרע
מלקביל אפוהי לקביל בית לופי מעלוי להמין איפודא ׃ וצנעו איצא חלקתין
מן דהב וגעלוהמא באיזא גיבי צדרה מן אספל מן מקדמהא אמאם תאלי
פהא פוק שפשגהא ׃ וירכסו את החשן מטבעתיו אל טבעת האפד בפתיל
תכלת להית על חשב האפד ולא יזח החשן מעל האפד כאשר צוה יהוה
את משה ׃ ואחדו ית חושנא מן עזקתיה לעזקת איפודא בחוטא דתכלתא
למהוי על המין איפודא ולא יתפרק חושנא מעלוי איפודא כמא דפקיד יי׳ ית
משה ׃ וחבכו סבדנה מן חלקהא די חלק צדרה בסלך אסמאנגון לתכון
פוק שפשגהא (וירכסו את החשן מטבעתיו אל טבעת האפד בפתיל תכלת
להית על חשב האפד ולא יזח החשן מעל האפד כאשר צוה יהוה את
משה) ולא תזול ענהא כמא אמר אלה מוסי׃
ויעש את מעיל האפד מעשה ארג כליל תכלת ׃ ועבד ית מעיל אפודא
עובד מחי גמיר תכלא ׃ וצנע ממטר צדרה צנעה חאיך גמלתה מן

רש״י ז״ל

ארבעה חוטין היו ומכל מקום כהות משנים אי אפשר ׃ ויעשו בני ישרא׳ את המלאכה ככל אשר צוה ה׳ ׃ ויביאו את
המשכן וגו׳ שלא היו יכולים להקימו ולפי שלא עשה משה שום מלאכה במשכן הניח לו הקב״ה הקמתו שלא היה יכול
להקימו שום אדם מחמת כובד הקרשים שאין כח באדם לזקפן ומשה העמידו אמר משה לפני הקב״ה איך אפשר
הקמתו ע״י

אסמאנגון : ופי המעיל בתוכו כפי תחרא שפה לפיו סביב לא יקרע : ופומיה דמעיל כפיל לגויה כפום שריין תורא מקף לפומיה סחור סחור דלא יתבזע : וכאן ראקה שׄדי הו פאה פי וצטה כפם שׄדרע וחאשאה ללא יכתרק : ויעשו על שולי המעיל רמוני תכלת וארגמן ותולעת שני משזר : ועבדו על שפולי מעילא רמוני תכלא וצבע זהורי שזיר : וצנעו פי דילה רמאמין מן אסמ וארג וצבג קרמז ועשר משזור : ויעשו פעמני זהב טהור ויתנו את הפעמנים בתוך הרמנים על שולי המעיל סביב בתוך הרמנים : ועבדו זוגין דדהב דכי ויהבו ית זוגיא בגו רמוניא על שפולי מעילא סחור סחור בגו רמוניא : וצנעו גלאגל מן דהב כׄאלץ וגעלו גׄלאגלא מן דהב כׄאלץ פי דיל טׄממטר מסתדירא פי מא בין טׄרמאמין : פעמן ורמון פעמן ורמון על שולי המעיל סביב לשרת כאשר צוה יהוה את משה : זוג דדהבא ורמונא זוגא דדהבא ורמונא על שפולי מעילא סחור סחור לשמשא כמא דפקיד ייי ית משה : פצארה גלאגל ורמאנה פי דיל טׄממטר מסתדירא ליכדמה כמא אמר אׄלה מוסי : ויעשו את הכתנת שש מעשה ארג לאהרן ולבניו : ועבדו ית כתונין דבוצא עובד מחי לאהרן ולבנוהי : וצנעו אׄתואני מן עשר משזור צנעה חאיך להארון ובניה : ואת המצנפת שש ואת פארי המגבעת שש ואת מכנסי הבד שש משזר : וית מצנפתא דבוצא וית שבח קובעיא דבוצא וית מכנסי בוצא דבוץ שזיר : וׄעמאמה מן עשר וׄקלאנס אׄפאכרה מן עשר משזור : ואת האבנט שש משזר ותכלת וארגמן ותולעת שני מעשה רקם כאשר צוה יהוה את משה : וית המינא דבוץ שזיר ותכלא וארגונא וצבע זהורי עובד צייר כמא דפקיד ייי ית משה : וׄזנאר מן עשר משזור ואסמאנגון וארגואן וצבג קרמז צנעה ראקם כמא אמר אׄלה מוסי :

ויעשו את ציץ נזר הקדש זהב טהור ויכתבו עליו מכתב פתוחי חתם קדש ליהוה : ועבדו ית ציצא כלילא דקודשא דהב דכי וכתבו עלוהי כתב מפרש כגלף דעזקא קדש לייי : וצנעו עצאבה תאג אׄקדס מן דהב כׄאלץ ונקשו עליהא כנקש אׄכאתם קדש לייי : ויתנו עליו פתיל תכלת לתת על המצנפת מלמעלה כאשר צוה יהוה את משה : ויהבו עלוהי חוטא דתכילתא למיתן על מצנפתא מלעילא כמא דפקיד ייי ית משה : ועלקוהא בסלך אסמאנגון לתוצע

רש״י ז״ל

הקמתו ע״י אדם · ה״ב עסוק להם בירך נראה כמקימו והוא נזקף וקם מאליו וזהו שנ׳ הוקם המשכן הוקם מאליו · מדרש רבי תנחומא" ויברך אותם משה אמר להם יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם ויהי נועם ייי וג׳

עלי שמאמה פוק שגבהה כמא אמר אללה מוסי׃
ותכל כל עבדת משכן אהל מועד ויעשו בני ישראל ככל
אשר צוה יהוה את משה כן עשו׃ ושלימת כל עבידת משכנא משכן
זמנא ועבדו בני ישראל ככל דפקיד יי׳ ית משה כן עבדו׃ פכמלת גמיע
צנעה׳ אלמסכן מסכן כבא אלמחצ׳ר וצנע בני אסראיל כגמיע מא אמר
אללה מוסי כד׳אך צנעו׃ ויביאו את המשכן אל משה את האהל ואת
כל כליו קרסיו קרשיו בריחו ועמדיו ואדניו׃ ואיתיאו ית משכנא לות
משה ית משכנא וית כל מנוהי פרפוהי דפוהי עברוהי ועמודוהי וסמכוהי׃ ואתו
באלמסכן אלי מוסי אלכבא וגמיע אניתה שצצה ותכאתגה ואמהאגה ועמדה
וקואעדה׃ ואת מכסה ערת האילם המאדמים ואת מכסה ערת התחשים
ואת פרכת המסך׃ וית חופאה דמשכי דכרי מסמקי וית חופאה דמשכי
ססגונא וית פרכתא דפרסא׃ ואלגשא אלגלוד אלכבאש אלאדים וגטא אלגלוד אלט׳
דארש ואלסגף אלמסתור׃ את ארון העדת ואת בדיו ואת הכפרת׃ ית
ארונא דסהדותא וית אריחוהי וית כפרתא׃ ואלצנדוק אלשהאדה ודהוקה
וגטאה׃ את השלחן את כל כליו ואת לחם הפנים׃ ית פתורא ית כל מנוהי
וית לחים אפיא׃ ואלמאידה וגמיע אניתהא ואלכבז אלמוגה׃ את המנרה הטהרה
את נרתיה נרת המערכה ואת כל כליה ואת שמן המאור׃ ית מנרתא דכיתא
ית בוצינהא בוציני סדרא וית כל מנהא וית משחא דאנהרותא׃ ואלמנארה
אלכאלצה וסרגהא סרג אלמצור וגמיע אניתהא ודהן אלצ׳או׃ ואת מזבח
הזהב ואת שמן המשחה ואת קטרת הסמים ואת מסך פתח האהל׃ וית מדבחא
דדהבא וית משחא דרבותא וית קטרת בסמיא וית פרסא דתרע משכנא׃
ומדבח אלדהב ודהן אלמסח ובכור אלעמוג וסתר באב אלכבא׃ את מזבח הנחשת
ואת מכבר הנחשת אשר לו את בדיו ואת כל כליו את הכיר ואת כנו׃ ית מדבחא
דנחשא וית סרדא דנחשא דיליה ית אריחוהי וית כל מנוהי ית כיורא וית בסיסיה׃
ומדבח אלנחאס ואלסרד אלנחאס אלדי לה ודהוקה וגמיע אניתה ואלחוץ ומקעדה׃
את קלעי החצר את עמדיה ואת אדניה ואת המסך לשער החצר את
מיתריו ויתדתיה ואת כל כלי עבדת המשכן לאהל מועד׃ ית סרדי דרתא
ית עמודהא וית סמכהא וית פרסא לתרע דרתא ית אטונוהי וסכהא וית כל
מני פלחן משכנא למשכן זמנא׃ וקלוע אלצ׳ראדק ועמדה וקואעדה וסתר

בבא׳

רש״י ז״ל

ה׳ אלהינו עלינו וגו׳ והוא מ״ה מזמורים שבתפלה למשה״ וסכות על הארון לשון הגנה שהרי מחיצה היה״
וערכת את ערכו׳ שתים המערכות של לחם הפנים״ ויפרש את האהל הן יריעות העזים״ את העדות הלוחות״
עד כ״

:אבה ואטנאבה ואותארה וסאיר אניה עמל אלמסכן לכבא אלמחצר: את בגדי
השרד לשרת בקדש את בגדי הקדש לאהרן הכהן ואת בגדי בניו לכהן: ית
לבושי שמושא לשמשא בקדשא ית לבושי קדשא לאהרן כהנא וית לבושי
בנוהי לשמשא: ותיאב אלשי לכדמה פי אלקדס להרון אלאמאם ותיאב בניה
לאמאמה: ככל אשר צוה יהוה את משה כן עשו בני ישראל את כל
העבדה: ככל דפקיד יי ית משה כן עבדו בני ישראל ית כל פלחנא: כגמיע
מא אמר אללה מוסי כדאך צנעו בני אסראיל גמיע אלעמל: וירא משה את כל
המלאכה והנה עשו אתה כאשר צוה יהוה כן עשו ויברך אתם משה: וחזא
משה ית כל עבידתא והא עבדו יתה כמא דפקיד יי כן עבדו ובריך יתהון משה:
פראי מוסי גמיע אלצנאעה ואדי בהם קד צנעוהא כמא אמר אללה כדאך צנעו
תם בארך פיהם מוסי:

וידבר יהוה אל משה לאמר: ומליל: תם כלם: ביום החדש הראשון
באחד לחדש תקים את משכן אהל מועד: ביום ירחא קדמאה בחד לירחא
תקים ית משכנא משכן זמנא: פי אלשהר אלאול פי אליום אלאול מנה אנצב אל
מסכן כבא אלמחצר: ושמת שם את ארון העדות וסכת על הארון את הפרכת:
ותשוי תמן ית ארונא דסהדותא ותטיל על ארונא ית פרוכתא: וצייר פיה
צנדוק אלשהאדה ואסתר עליה אלסגף: והבאת את השלחן וערכת את ערכו
והבאת את המנרה והעלית את נרתיה: ותעיל ית פתורא ותסדר ית סדריה ותעיל
ית מנרתא ותדליק ית בוציניהא: תם אדכל אלמאידה ואסרד סרדהא ואדכל
אלמנארה ואסרג סרגהא: ונתתה את מזבח הזהב לקטרת לפני ארון העדת
ושמת את מסך הפתח למשכן: ותתין ית מדבחא דדהבא לקטרת בסמיא
קדם ארונא דסהדותא ותשוי ית פרסא דתרעא למשכנא: תם אגעל
מדבח אלדהב לאלבכור בין ידי צנדוק אלשהאדה ועלק סתר באבה אלמסכן:
ונתתה את מזבח העלה לפני פתח משכן אהל מועד: ותתין ית מדבחא דעלתא
קדם תרע משכנא משכן זמנא: ונתת את הכיר בין אהל מועד ובין המזבח
ונתת שם מים: ותתין ית כיורא בין משכן זמנא ובין מדבחא ותתין תמן מיא:
תם אגעל בין כבא אלמחצר ואלמדבח ואגעל פיה מאא: ושמת את החצר

תם אגעל מדבח אלצגירה ענד סתר באב כבה אלמחצר ונתת

רש״י ז״ל

על ירך המשכן צפונה: בחצי הצפוני של רוחב הבית: ירך: כתרגומו צדא כירך הזה שהוא בצדו של אדם: ויקטר עליו קטרת: שחרית וערבית כמו שנ׳ בבקר בבקר בהיטיבו את הנרות וגו׳ ובהעלות אהרן וגו׳ אף ביום השמיני למלואים שהוא יום הקמת המשכן שמש משה והקריב קרבנות צבור חוץ מאותן שנצטוו בו ביום שנ׳ קרב אל המזבח וגו׳: את העולה: עולת התמיד: את המנחה: מנחת נסכים של תמיד כמו שנ׳ ועשרון סלת בלול בשמן וגו׳: ורחצו ממנו משה ואהרן ובניו: יום שמיני למלואים השוה כולם לכהונה ותרגומו ומקדשין מניה בו ביום קדש משה עמהם: ובקרבתם: כמו ובקרבם כשיקריבו כתיב ולא יכול משה לבוא אל אהל מועד ופתוב אחר אומר ובבא משה
אל

סביב ונתת את מסך שער החצר ׃ ותשוי ית דרתא סחור סחור ותתין ית פרסא ז
דתרע דרתא ׃ ואצרב שצראדק מסתדירא ועלק סתר באבה ׃ ולקחת את
שמן המשחה ומשחת את המשכן ואת כל אשר בו וקדשת אתו ואת כל כליו
והיה קדש ׃ ותסב ית משחא דרבותא ותרבי ית משכנא וית כל דביה ותקדיש
יתיה וית כל מנוהי ויהי קודשא ׃ וכד מן דהן שמסח ואמסח שמסכן וגמיע מא פיה
וקדסה ׃ ומשחת את מזבח העלה ואת כל כליו וקדשת את המזבח והיה
המזבח קדש קדשים ׃ ותרבי ית מדבחא וית כל מנוהי ותקדיש ית מדבחא
ויהי מדבחא קדש קדשין ׃ ואמסח מדבח שצעידה וגמיע אניתה וקדסה פיציר
מן כואץ שאקדאס ׃ ומשחת את הכיור ואת כנו וקדשת אתו ׃ ותרבי ית
כיורא וית בסיסיה ותקדיש יתיה ׃ ואמסח מנה שחוץ ומקעדה וקדסהמא ׃
והקרבת את אהרן ואת בניו אל פתח אהל מועד ורחצת אתם במים ׃ ותקריב
ית אהרן וית בנוהי לתרע משכן זמנא ותסחי יתהון במיא ׃ וקדם הרון ובניה שי
באב כבא שמחצר ואגסלהם בשמא ׃ והלבשת את אהרן את בגדי הקדש
ומשחת אותו וקדשת אתו וכהן לי ׃ ותלביש ית אהרן ית לבושי קדשא
ותרבי יתיה ותקדיש יתיה וישמיש קדמי ׃ ושבס הרון תיאב שקדס ואמסחה
וקדסה ליאם לי ׃ ואת בניו תקריב והלבשת אתם כתנת ׃ וית בנוהי תקריב
ותלביש יתהון כתונין ׃ וקדם בניה ושבסהם תואניא ׃ ומשחת אתם כאשר
משחת את אביהם וכהנו לי והיתה להית להם משחתם לכהנת עולם
לדרתם ׃ ותרבי יתהון כמא דרביתא ית אבוהון וישמשון קדמי ותהוי למהוי
להון רבותהון לכהנת עלם לדריהון ׃ ואמסחם כמא מסחת אביהם ליאמו
לי ויכון מסחהם דאך להם אמאמה שדהר לאגישהם ׃ ויעש משה ככל אשר
צוה יהוה אתו כן עשה ׃ ועבד משה ככל דפקיד יי יתיה כן עבד ׃ פצנע מוסי
גמיע מא אמרה שלה כדאך צנע ׃ ויהי

בחדש הראשון בשנה השנית באחד לחדש הוקם המשכן ׃ והוה בירחא
קדמאה בשתא תניתא בחד לירחא אתקם משכנא ׃ פלמא כאן פי שיום
שאוול מן שסנה שתאניה פי שיום שאוול מנה נצב שמסכן ׃ ויקם משה את המשכן
ויתן את אדניו וישם את קרשיו ויתן את בריחיו ויקם את עמדיו ׃ ואקים משה
ית משכנא ויהב ית סמכוהי ושוי ית דפוהי ויהב ית עברוהי ואקים ית עמודוהי ׃
פאוול מא נצבה מוסי וצע קואעדה ורכב עליהא תכאתגה ווצע אמהאגה

רש"י ז"ל

ג אהל מועד בא הכתוב השלישי והכריע ביניהם כי שכן עליו הענן אמור מעתה כל זמן שהיה הענן לא היה יכול לבא נסתלק הענן נכנס ומדבר עמו׃ לעיני כל בית ישראל בכל מסעיהם׃ בכל מסע שהיו נוסעין היה הענן שוכן במקום אשר יחנו שם מקום חנייתן אף הוא קרוי מסע וכן וילך למסעיו וכן אלה מסעי לפי שממקום החנייה חזרו ונסעו לכך נקראו כולן מסעות׃ סליק בס"ד ברי"ך

ואוקף עמדה : ויפרש את האהל על המשכן וישם את מכסה האהל עליו
מלמעלה כאשר צוה יהוה את משה ופרס ית פרסא על משכנא ושוי ית חופאה
דמשכנא עלוהי מלעילא כמא דפקיד יי ית משה : תם בסט עליה כבא וציר
גשא עליה מן פוק כמא אמרה לה : ויקח ויתן את העדת אל הארן
וישם את הבדים על הארן ויתן את הכפרת על הארן מלמעלה : ונסיב ויהב ית סהדותא
בארונא ושוי ית אריחיא על ארונא ויהב ית כפרתא על ארונא מלעילא : תם
אכד שהאדה פוצעהא פוק צנדוק וגעל עליהא גשא : ויבא את הארן אל
המשכן וישם את פרכת המסך ויסך על ארון העדת כאשר צוה יהוה את
משה : ואעיל ית ארונא למשכנא ושוי ית פרוכתא דפרסא ואטיל על ארונא
דסהדותא כמא דפקיד יי ית משה : תם אדכל צנדוק אלי מסכן ועלק סגף
מסתור פסתרה עליה כמא אמר לה מוסי : ויתן את השלחן באהל מועד
על ירך המשכן צפנה מחוץ לפרכת : ויהב ית פתורא במשכן זמנא על שדא
דמשכנא צפונא מברא לפרכתא : וציר מנארה פי כבא מחצר פי גאנב מסכן
גרבי : ויערך עליו ערך לחם לפני יהוה כאשר צוה יהוה את משה : וסדר
עלוהי סדרין דלחים קדם יי כמא דפקיד יי ית משה : וצף עליהא צפא
כבז בין ידי לה כמא אמר לה מוסי : וישם את המנרה באהל מועד נכח
השלחן על ירך המשכן נגבה : ושוי ית מנרתא במשכן זמנא לקביל פתורא
על שדא דמשכנא דרומא : תם ציר מנארה כבא מחצר חדא מאידה
פי גאנב מסכן גנובי : ויעל הנרת לפני יהוה כאשר צוה יהוה את משה :
ואדליק ית בוציניא לקדם יי כמא דפקיד יי ית משה : ואסרג סרג בין ידי לה
כמא אמרה : וישם את המזבח הזהב באהל מועד לפני הפרכת :
ושוי ית מדבחא דדהבא במשכן זמנא לקדם פרכתא : וגעל מדבח דהב פי
כבא מחצר בין ידי סגף : ויקטר עליו קטרת סמים כאשר צוה יהוה את משה :
ואקטר עלוהי קטורת בסמין כמא דפקיד יי ית משה : ובכר עליה מן בכור
צמוג כמא אמרה לה : וישם
את מסך הפתח למשכן : ושוי ית פרסא דתרעא למשכנא : תם עלק סתר
באב עלי מסכן : ואת מזבח העלה שם פתח משכן אהל מועד ויעל עליו
את העלה ואת המנחה כאשר צוה יהוה את משה : וית מדבחא דעלתא שוי

בתרע משכנא משכן זמנא ואסיק עלוהי ית עלתא וית מנחתא כמא דפקיד
יי ית משה׃ ת׳ם צ׳ייר מדבח אלקראבין עלא באב כבא אלמחצ׳ר וקרב עליה
אלצעידה ואלהדייה כמא אמרה אללה׃ וישם את הכיור
בין אהל מועד ובין המזבח ויתן שמה מים לרחצה׃ ושוי ית כיורא בין משכן
זמנא ובין מדבחא ויהב תמן מיא לקידוש׃ וצ׳ייר אלחוץ׳ בין כבא אלמחצ׳ר ואלמד[בח]
וג׳על פיה מאא ללגסל׃ ורחצו ממנו משה ואהרן ובניו את ידיהם ואת רגליהם׃
ויקדשון מניה משה ואהרן ובנוהי ית ידיהון וית רגליהון׃ פיגסל מנה מוסי והארון
ובניה אידיהם וארג׳להם׃ בבאם אל אהל מועד ובקרבתם אל המזבח
ירחצו כאשר צוה יהוה את משה׃ במיעלהון למשכן זמנא ובמקרבהון
למדבחא מקדשין כמא דפקיד יי ית משה׃ פי דכ׳ולהם אלא כבא אלמחצ׳ר
ופי תקדמהם אלי אלמדבח יגתסלון כמא אמר אללה מוסי׃

ויקם את החצר סביב למשכן ולמזבח ויתן את מסך שער החצר ויכל
משה את המלאכה׃ ואקים ית דרתא סחור סחור למשכנא ולמדבחא
ויהב ית פרסא דתרע דרתא ושיצי משה ית עבידתא׃ ת׳ם צ׳רב אלסראדק
חואלי אלמסכן ואלמדבח ועלק סתר באבה ואכמל מוסי גמיע אלצנאעה׃
ויכס הענן את אהל מועד וכבוד יהוה
מלא את המשכן׃ וחפא עננא ית משכן זמנא ויקרא דיי אתמלי ית משכנא׃
ת׳ם גטא אלגמאם כבא אלמחצ׳ר ונור אללה מלא אלמסכן׃ ולא יכול משה לבוא אל
אהל מועד כי שכן עליו הענן וכבוד יהוה מלא את המשכן׃ ולא יכיל משה
למיעל למשכן זמנא ארי שרא עלוהי עננא ויקרא דיי אתמלי ית משכנא׃
ולם יטיק מוסי אן ידכ׳ל אלי כבא אלמחצ׳ר כמא סכן עליה אלגמאם ונור אללה
מלא אלמסכן׃ ובהעלות הענן מעל המשכן יסעו (מעל המשכן) בני ישראל
בכל מסעיהם׃ ובאסתלקות עננא מעלוי משכנא נטלין בני ישראל בכל
מטלניהון׃ וכאן ארתפע ארא אלגמאם ען אלמסכן ירחלון בני אסר׳ פי גמיע
מראחלהם׃ ואם לא יעלה הענן ולא יסעו עד יום העלתו׃ ואם לא מסתלק
עננא ולא נטלין עד יום אסתלקותיה׃ ואן לם ירתפע אלגמאם לא ירחלון אלא
יום ארתפעה׃ כי ענן יהוה על המשכן יומם ואש תהיה לילה בו לעיני כל בית
ישראל בכל מסעיהם׃ ארי ענן יקרא דיי על משכנא בימאמא וחיזו אישתא הוי
בליליא ביה לעיני כל בית ישראל בכל מטלניהון׃ לאן גמאם מן ענד אללה עלי
אלמסכן נהארא ונאר תכון פיה לילא בחצ׳רה בני אסר׳ פי גמיע מראחלהם

חזק ונתחזק בכ״לב בלח״ו יאלא״ו

סכום הפסוקים של ספר ואלה שמות אלף ומאתים ותשעה פיתון אר״ט וחציו אלהים לא תקלל ״ ברו״ך מנ״ב בה״ס שוש״

OR. 4838.

Bought of Messrs Heller & Weiss
Nov. 14. 1894

OB 7 C. c.

באו״ה שפרשה חק [illegible] ז״ [illegible] ו הכ״ה יזכהו לקנות ספרים
הרבה עמ״ך ולהגות בם ולעסוק בקודותיה ויזכה בטוב [illegible] ברחמים
אכי״ר

בשם רחמן מלא רחמים
בשם אשר לו הגבורה
אתחיל לכתוב
ספר ויקרא״

עם פירוש שלשה עמודי עולם
אשר בכל בתי המדרשות נשמע
קול פלפולם ובכותם העמוד
י' ובכל ישרא' כולם׳׳
והנני מתחיל לעשות
כאשר יעדתי וי״י
יהיה בעזרי
חביר׳

BRITISH MUSEUM

ויקרא אל משה וידבר יהוה אליו מאהל מועד לאמר׃ וקרא למשה ומליל יי
עמיה ממשכן זמנא למימר׃ ת̇ם דעא אללה במוסי וכאטבה מן קבא אלמחצר
קאילא׃ דבר אל בני ישראל ואמרת אלהם אדם כי יקריב מכם קרבן ליהוה
מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם׃ מליל עם בני ישראל
ותימר להון אנש ארי יקריב מנכון קורבנא קדם יי מן בעירא מן תורי ומן ענא
תקרבון ית קורבנכון׃ כאטב בני אסראיל וקל להם אי רגל קרב מנכם קרבאנא
ללה מן אלבהאים פמן אלבקר ואלגנם תקרבונה׃ אם עלה קרבנו מן הבקר זכר תמים
יקריבנו אל פתח אהל מועד יקריב אתו לרצנו לפני יהוה׃ אם עלתא קרבניה
מן תורי דכר שלים יקרבניה לתרע משכן זמנא יקריב יתיה לרעוא ליה קדם יי׃
אן כאן קרבאנה צעידה מן אלבקר פדכר צחיח יקרבה פי מקדמה באב קבה
אלמחצר עלי מא ירתצא ענה בין ידי אללה׃ וסמך ידו על ראש העלה ונרצה לו
לכפר עליו׃ ויסמוך ידיה על ריש עלתא ויתרעי ליה לכפרא עלוהי׃ ויסנד ידה
עלי ראסה וירתצא ענה ויגפר לה׃ ושחט את בן הבקר לפני יהוה והקריבו בני
אהרן הכהנים את הדם וזרקו את הדם על המזבח סביב אשר פתח אהל מועד
ויכוס ית בר תורי קדם יי ויקרבון בני אהרן כהניא ית דמא ויזרקון ית דמא על מדבחא

פירוש רשי זצ"ל

ויקרא אל משה׳ לכל דברות ולכל אמירות ולכל צוויים קדמה קריאה לשון חבה לשון שמלאכי השרת משתמשין בו שנ׳ וקרא
זה אל זה׳ אבל לנביאי אומות העולם נגלה עליהם בלשון עראי ובלשון טומאה שנ׳ ויקר אלהים אל בלעם׃
אל משה׳ הקול הולך ומגיע לאזניו של משה וכל ישראל לא שומעין׳ יכול אף להפסקות היתה קריאה ת״ל וידבר
לדיבור היתה קריאה ולא להפסקות׳ ומה היו הפסקות משמשות ליתן ריוח למשה להתבונן בין פרשה לפרשה ובין ענין לענין׳
להדיוט הלמד מן ההדיוט׳ אליו׳ למעט את אהרן׳ ר׳ יהודה אומר י״ג דברות נאמרו בתורה למשה ולאהרן וכנגדן נאמרו
י״ג מיעוטין ללמדך שלא לאהרן נאמרו אלא למשה שיאמר לאהרן ואלו הן י״ג מיעוטין לדבר אתו מדבר אליו וידבר אליו ונועדתי
לך׳ כולם בתורת כהנים׳ יכול ישמעו את קול הקריאה ת״ל קול לו קול אליו משה שומע וכל ישראל לא שומעין׳ מאהל מועד
שהיה הקול נפסק ולא היה יוצא חוץ לאהל יכול מפני שהקול נמוך ת״ל וישמע את הקול׳ מהו הקול הוא הקול המפורש בתהלים קול
בכח קול יי בהדר קול יי שובר ארזים׳ א״כ למה נאמר מאהל מועד׳ מלמד שהיה הקול נפסק׳ כיוצא בו וקול כנפי הכרובים
עד החצר החיצונה׳ יכול מפני שהקול נמוך ת״ל כקול שדי בדברו׳ א״כ למה נאמר עד החצר החיצונה׳ שכיון שהיה מגיע [illegible]
היה נפסק׳ מאהל מועד׳ יכול מכל הבית ת״ל מעל הכפרת׳ יכול מעל הכפרת כולה ת״ל מבין שני הכרובים׳ לאמר׳ צא
ואמור להם דברי כיבושין בשבילכם הוא נדבר עמי שכן מצינו שכל ל״ח שנה שהיו ישראל במדבר כמנודים מן המרגלים ואילך לא נתייחד
הדיבור עם משה בלשון חבה שנ׳ ויהי כאשר תמו כל אנשי המלחמה למות וידבר יי אלי לאמר מהו אלי אלי היה הדיבור ד״א
ואמור להם דברי והשיבני אם יקבלו כמו שנ׳ וישב משה את דברי העם אל יי׳ אדם כי יקריב מכם׳ כשיקריב׳ בקרבנות נדבה
דבר הענין׳ אדם׳ למה נאמר מה אדם הראשון לא הקריב מן הגזל שהכל היה שלו אף אתם לא תקריבו מן הגזל׳ הבהמה׳ יכול
חיה בכלל ת״ל בקר וצאן׳ מן הבהמה׳ ולא כולה להוציא את הרובע ואת הנרבע׳ (רובע כגון [illegible]
כגון איש הבא על הבהמה אבל מן בתוכו אינו פוסלו להקריבה על המזבח) מן הבקר להוציא את הנעבד׳ ומן הצאן להוציא את המוקצה
לע״ז׳ ומן הצאן להוציא את הנוגח שהמית על פי עד אחד או על פי הבעלים כשהוא אומר למטה מן הצאן מן הבקר [illegible]
להוציא את הטרפה׳ תקריבו׳ מלמד שמתנדבים עולה בשותפות׳ קרבנכם מלמד שהיא באה נדבת צבור היא עולת קיץ
הבאה מן המותרות׳ זכר׳ ולא נקבה׳ כשהוא אומר למטה זכר שאין ת״ל זכר ולא טומטום ואנדרוגינוס׳ תמים׳ בלא מום׳ אל פתח
אהל מועד׳ מיטפל בהבאתו עד העזרה׳ מהו אומרו יקריב׳ יקריב אף נתערבה עולת ראובן בעולת שמעון יקריב כל אחד
לשם מי שהיא וכן עולה בחולין ימכרו החולין

סחור דכתרע משכן זמנא׃ וידבח אלת בין ידי אלה ואלקרב בני הרון אל
אימה ארם וירשוה עלי אמדבח מסתדירא אדי ענד באב כבא אמחצר׃
והפשיט את העלה ונתח אתה לנתחיה׃ וישלח ית עלתא ויפליג יתה לאברהא׃
ויסלך אצעידה ויעציהא אעצאא׃ ונתנו בני אהרן הכהן אש על המזבח
וערכו עצים על האש׃ ויתנון בני אהרן כהנא אישתא על מדבחא ויסדרון
אעיא על אישתא׃ וישעלון בני הרון אאמאם נאר עלי אמדבח וינצדון עליהא
חטבא׃ וערכו בני אהרן הכהנים את הנתחים את הראש ואת הפדר על העצים
אשר על האש אשר על המזבח׃ ויסדרון בני אהרן כהניא ית אבריא ית רישא
וית תרבא על אעיא דעל אישתא דעל מדבחא׃ וינצדו בני הרון אאימה א
אעצא וראס ואקצבה עלי אחטב אדי עלי אנאר אתי עלי אמדבח׃ וקרבו וכרעיו
ירחץ במים והקטיר הכהן את הכל המזבחה עלה אשה ריח ניחח ליהוה׃ וגויה
וכרעוהי יחליל במיא ויסיק כהנא ית כולא למדבחא עלתא קרבן דמתקבל
ברעוא קדם ה׳׃ וגופה ואכארעה יגסלהא במא ויקתר אאמאם אכל עלי אמדבח
צעידה קרבאן מקבול מרצי ללה׃ ואם מן
הצאן קרבנו מן הכשבים או מן העזים לעלה זכר תמים יקריבנו׃ ואסמן ענא
קרבניה מן אמריא או מן בני עזיא לעלתא דכר שליס יקרבניה׃ ואן כאן קרבאנה

החולין לצרכי עולות והרי הן כולן עולות ויקרב כל אחת לשם מי שהיא. יכול אפילו נתערבה בפסולין או בשאינו
מינו ת"ל יקריבנו. יקריב אותו. מלמד שכופין אותו. יכול בעל כרחו ת"ל לרצונו. הא כיצד כופין אותו עד שיאמר
רוצה אני. לפני ה'. וסמך. אין סמיכה בבמה. על ראש העולה. להביא עולת חובה לסמיכה. ולהביא עולת הצאן.
העולה. פרט לעולת העוף. ונרצה לו. על מה מרצה לו אם תאמר על כריתות ומיתות בית דין ומיתה בידי שמים
או מלקות הרי עונשן אמור. הא אינו מרצה אלא על עשה ועל לאו שניתק לעשה. ושחט והקריבו הכהנים. מקבלה
ואילך מצות כהונה לימד על השחיטה שכשרה בזר. לפני ה'. בעזרה. והקריבו. זו קבלה שהיא ראשונה ומשמעה
לשון הולכה למדנו שתיהן. בני אהרן. יכול חללים ת"ל הכהנים. את הדם וזרקו את הדם. מה ת"ל דם דם ב' פעמים
להביא את שנתערב במינו או בשאינו מינו. יכול אף בפסולין או בחטאות הפנימיות או בחטאות החיצונות
שאלו למעלה והיא למטה ת"ל במקום אחר דמו. וזרקו. עומד למטה וזורק מן הכלי לכותל המזבח למטה מחוט
הסיקרא כנגד הזויות לכך נאמר סביב שיהא הדם נתון בד' רוחות המזבח או יכול יקיפנו כחוט ת"ל וזרקו
אי אפשר להקיף בזריקה. אי וזרקו יכול בזריקה אחת ת"ל סביב הא כיצד נותן שתי מתנות שהן ארבע. אשר
פתח אהל מועד. ולא בזמן שהוא מפורק. והפשיט. מה ת"ל את העולה לרבות את כל העולות להפשט וניתוח.
אותה לנתחיה. ולא נתחיה לנתחים. ונתנו אש. אע"פ שהאש יורדת מן השמים מצוה להביא מן ההדיוט. בני
אהרן הכהנים. כשהוא בכיהונו הא אם עבד בבגדי כהן הדיוט עבודתו פסולה. בני אהרן הכהנים. כשהם ב
בכיהונם. הא כהן הדיוט שעבד בשמונה בגדים עבודתו פסולה. את הנתחים את הראש. לפי שאין הראש
בכלל הפשט וניתוח שכבר הותז בשחיטה וזהו דרך כבוד שלמעלה. אשר על המזבח. שלא נאמר. ללמדך
שמעלהו עם הראש ומכסה בו את בית השחיטה וזהו דרך כבוד של מעלה. ואת הפדר. למה נאמר
אשר על המזבח שלא יהו הגזרין יוצאין חוץ למערכה. עולה. לשם עולה יקטירנו. אשה. כשישחטנו
הא שוחטו לשם האש וכל אשה לשון אש פוייר בלעז. ריח ניחוח. נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה
רצוני. ואם מן הצאן. וי"ו מוסף על ענין ראשון. ולמה הופסק ליתן ריוח למשה להתבונן בין פרשה לפרשה.
מן הצאן מן הכשבים ומן העזים. הרי אלו מיעוטין פרט לזקן ולחולה ולמזוהם. על ירך המזבח. על צד
המזבח. צפונה לפני ה'. ואין צפון בבמה. ואם מן העוף. ולא כל העוף לפי שנ' תמים זכר בבקר בכשבים
ובעזים. תמות וזכרות בבהמה ואין תמות וזכרות בעופות. יכול אף מחוסר אבר ת"ל מן העוף. תורים
גדולים ולא קטנים. בני יונה. קטנים ולא גדולים. מן התורים או מן בני היונה. פרט לתחלת הציהוב

מן אֿלגֿנם מן אֿלצֿאן או מן אֿלמאעז לֿלצֿעידה פֿלֿיקֿרבה דֿכרא צֿחיחא׃ ושחט
אתו על ירך הַמִזְבֵחַ צָפֹנָה לִפְנֵי יְהוָה וְזָרְקוּ בְנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים את דמו על
הַמִזְבֵחַ סָבִיב׃ ויכוס יתיה על שדא דמדבחא צפונא קֳדָם יְיָ׃ ויזרקון בני אהרן כהניא
ית דמיה על מדבחא סחור סחור׃ וידֿבחה פֿי גֿאנב אֿלמדֿבח שמאלא בין ידי אֿללה וירשׁ
בני הרון אֿלאימה דמה עלי אֿלמדֿבח מסתדירא׃ ונתח אתו לנתחיו ואת ראשו ואת
פִּדְרוֹ וערך הכהן אתם על העצים אשר על האש אשר על המזבח׃ ויפליג יתיה
לאברוהי ויח רישיה וית תרביה׃ ויסדר כהנא יתהון על אעיא דעל אישתא דעל
מדבחא׃ ויעֿצֿיה אעצֿאא וראסה וקצֿבתה וינצֿדהא אֿלאמאם עלי אֿלחטב אֿלדֿי
עלי אֿלנאר אֿלדֿי עלי אֿלמדֿבח׃ והקרב והכרעים ירחץ במים והקריב הכהן את
הכל והקטיר המזבחה עלה הוא אשה ריח ניחח ליהוה׃ וגוא וכרעיא יחליל במיא׃
ויקריב כהנא ית כולא ויסיק למדבחא עלתא הוא קרבן דמתקבל ברעוא קֳדָם יְיָ׃ וצֿא
בטן ואֿלאכֿרע יגֿסלהא באֿלמא ויקֿרב אֿלאמאם אֿלכל ויקֿתרה עלי אֿלמדֿבח צֿעידה
הו קרבאן מקבול מרצֿי ללה׃
ואם מן העוף עלה קרבנו ליהוה והקריב מן התרים או מן בני היונה את קרבנו׃
ואם מן עופא עלתא קרבניה קֳדָם יְיָ׃ ויקריב מן שפניניא או מן בני יונה ית קרבניה׃
ואן כאן קרבאנה מן אֿלטאיר צֿעידה ללה פֿלֿיקֿרבה מן אֿלשפאנין או מן פראךֿ
אֿלחמאם׃ והקריבו הכהן אל המזבח ומלק את ראשו והקטיר המזבחה ונמצה
דמו על קיר המזבח׃ ויקרבניה כהנא למדבחא וימלוק ית רישיה ויסיק למדבחא
ויתמצי דמיה על כותל מדבחא׃ ויקֿרבה אֿלאמאם עלי אֿלמדֿבח ויפצל ראסה
תֿם יקֿתרה הנאך ויֿמצֿי דמה עלי חאיט אֿלמדֿבח׃ והסיר את מראתו בנצתה
והשליך אתה אצל המזבח קדמה אל מקום הדשן׃ ויעדי ית זפקיה באוכליה׃

שבזה ושבזה שהוא פסול שגדול הוא אצל בני יונה וקטן אצל תורים׃ והקריבו׃ אפילו פרידה אחת׃ יביא׳ הכהן
ומלק׃ אין מליקה בכלי אלא בעצמו של כהן קוצץ בצפורנו ממול העורף וחותך המפרקת עד שמגיע לסימנים
וקוצצן׃ ונמצה דמו לשון ומיץ חלב כי מיץ אפים׃ כובש בית השחיטה על קיר המזבח והדם מתמצה ויורד׃ ומלק משלי ל׳ ישעיה
והקטיר ונמצה׃ אפשר לומר כן מאחר שהוא מקטיר הוא מוצה אלא מה הקטרה הראש בעצמו והגוף בעצמו וכו׳
אף מליקה כן ופשוטו של מקרא מסורס הוא ומלק והקטיר וקודם הקטרה וכמצה דמו כבר׃ מראתו׃ מקום
הרעי זה הזפק׃ בנוצתה׃ עם בני מעיה ונוצה לשון דבר המאוס כמו כי נצו גם נעו וזהו שתרגם אונקלוס באוכליה
וזהו מדרשו של אבא יוסי בן חנן שאמר נוטל את הקרקבן עמה׃ ורז״ל אמרו קודר סביב הזפק בסכין כמין
ארובה ונוטלו עם הנוצה שעל העורות׃ בעולת בהמה שאינה אוכלת אלא באבוס בעליה נאמר והקרב והכרעים
ירחץ במים והקטיר׃ בעוף שניזון מן הגזל נאמר והשליך את המעיים שאכלו מן הגזל׃ אצל המזבח קדמה
במזרחו של כבש׃ אל מקום הדשן׃ מקום שנותנין שם תרומת הדשן בכל בקר ודישון מזבח הפנימי והמנורה
וכולן נבלעים שם במקומן׃ ושסע׃ אין שיסוע אלא ביד וכן הוא אומר בשמשון וישסעהו כשסע הגדי׃ שופטים
בכנפיו׃ עם כנפיו אינו צריך למרוט כנפי נוצתו׃ בכנפיו׃ נוצה ממש והלא אין לך הדיוט שמריח ריח כנפים
נשרפים ואין נפשו קצה עליו ולמה אמר הכתוב יקטיר כדי שיהא המזבח מהודר ושבע בקרבן העני׃ לא
יבדיל׃ אינו מפרקו לגמרי לשתי חתיכות אלא קורעו מגבו׃ נאמר בעוף ריח ניחח ונאמר בבהמה ריח ניחח
לומר

וירמי יתיה. בסטר מדבחא קדומא באתר דמקרין קטמא׳ וינזע חוצלתה מע
קאנצתה ויטרחהא לזק אמדבח שרקייא מוצע מטרח ארמאד׳ ושסע אתו
בכנפיו לא יבדיל והקטיר אתו הכהן המזבחה על העצים אשר על האש עלה
הוא אשה ריח ניחח ליהוה׳ ויפריק יתיה בכנפוהי לא יפריש. ויסיק יתיה כהנא
למדבחא. על אעיא דעל אישתא. עלתא הוא. קרבן דמתקבל ברעוא קדם יי׳
ויפצלה מן אגנחתה ולא יפרזהא תם יקתרה אלאמאם עלי אלמדבח עלי אלחטב
אלדי עלי אלנאר צעידה קרבאן מקבול מרצי ללה׳ ונפש ב
כי תקריב קרבן מנחה ליהוה סלת יהיה קרבנו ויצק עליה שמן ונתן עליה לבנה׳
ואנש. ארי יקריב. קרבן מנחתא קדם יי׳ סלתא יהי קרבניה. ויריק עלה משחא. ויתין עלה
לבונתא׳ ואי אנסאן קרב קרבאן הדייה ללה וכאן קרבאנה סמדא פליצב עליהא
דהנא ויגעל עליהא לבאנא׳ והביאה אל בני אהרן הכהנים וקמץ משם מלא קמצו
מסלתה ומשמנה על כל לבנתה והקטיר הכהן את אזכרתה המזבחה אשה ריח ניחח
ליהוה׳ וייתינה. לות בני אהרן כהניא. ויקמוץ מתמן מלי קמציה. מסלתה וממשחה
על כל לבונתה. ויסיק כהנא ית אדכרתה למדבחא. קרבן דמתקבל ברעוא קדם יי׳ ואתי
בהא אלי בני הרון אלאימה ויקבץ מן הנאך מל קבצתה מן סמדהא ודהנהא מע גמיע
לבאנהא ויקתר פיהא עלי אלמדבח קרבאן מקבול מרצי ללה׳ והנותרת מן המנחה
לאהרן ולבניו קדש קדשים מאשי יהוה׳ ודישתאר מן מנחתא. לאהרן ולבנוהי׳
קדש קדשין מקרבניא דיי׳ ופאצל מנהא להרון ובניה מן כואץ אלאקדאס מן
קראבין אללה׳ וכי תקרב קרבן מנחה מאפה תנור סלת חלות
מצת בלולת בשמן ורקיקי מצות משחים בשמן׳ וארי תקריב קרבן מנחתא מאפי

לומר לך אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין את לבו לשמים״ ונפש כי תקריב׳ לא נאמר נפש בכל קרבנות נדבה אלא במנחה׳ מי דרכו להתנדב מנחה׳ עני׳ אמר הקב״ה מעלה אני עליו כאלו הקריב נפשו״ סלת יהיה קרבנו האומר הרי עלי מנחה סתם מביא מנחת סלת שהיא ראשונה שבמנחות ונקמצת כשהיא סלת כמו שמפורש בענין לפי שנאמרו כאן ה׳ מיני מנחות וכולן באות אפויות קודם קמיצה חוץ מזו לכך קרויה מנחת סולת״ סולת׳ אין סולת אלא מן החטים שנ׳ סולת חטים ואין מנחה פחותה מעשרון שנ׳ ועשרון סולת למנחה׳ עשרון לכל מנחה״ ויצק עליה שמן׳ על כולה״ ונתן עליה לבונה׳ על מקצתה מניח קומץ לבונה עליה לצד אחד׳ ומה ראית לומר כן שאין ריבוי אחר ריבוי בתורה אלא למעט״ ל״א שמן על כולה מפני שהוא נבלל עמה כמו שנ׳ מסלתה ומשמנה ולבונה על מקצתה שאינה נבללת עמה ולא נקמצת עמה שנ׳ על כל לבונתה שלאחר שקמץ מלקט את הלבונה כולה מעליה ומקטירה״ ויצק׳ ונתן׳ והביאה׳ מלמד שיציקה ובלילה כשרים בזר״ הכהנים וקמץ׳ מקמיצה ואילך מצות כהונה״ וקמץ משם׳ ממקום שרגלי הזר עומדות ללמדך שהקמיצה כשרה בכל מקום בעזרה אף באחת עשרה אמה של מקום דריסת רגלי ישראל״ מלוא קומצו׳ יכול מבורץ מבצבץ ויוצא לכל צד׳ ת״ל במקום אחר והרים ממנו בקומצו לא יהא כשר אלא מה שבתוך הקומץ׳ אי בקומצו יכול חסר׳ ת״ל מלוא׳ הא כיצד׳ חופה ג׳ אצבעותיו על פס ידו וזהו קומץ במשמע לשון העברית״ על כל לבונתה׳ לבד כל הלבונה יהא הקומץ מלא״ לבונתה והקטיר׳ את הלבונה בהקטרה״ מלוא קומצו מסלתה ומשמנה׳ הא אם קמץ ועלה בידו גרגיר מלח או קורט לבונה פסולה״ אזכרתה׳ הקומץ העולה לגבוה הוא זכרון המנחה שבו נזכר בעליה לטובה ולנחת רוח״ לאהרן ולבניו׳ כהן גדול נוטל חלק בראש שלא במחלוקת וההדיוט במחלוקת׳ קדש קדשים׳ היא להם מאשי יי׳ אין להם חלק בה אלא לאחר מתנות האישים״ וכי תקריב וגו׳ שאמר הרי עלי מנחת תנור ולמד

תנור׃ סלת גריצן פטירן דפילן במשח. ואספוגין פטירין דמשיחין במשח׃ ואן קרבת
הדייה מן כבז אתנור פלתכון גראדק סמד מלתותה בדהן ורקאק פטיר ממסוחה
בדהן׃ ואם מנחה על המחבת קרבנך סלת בלולה בשמן מצה
תהיה׃ ואם מנחתא על מסריתא קרבנך. סלת׃ דפילא במשח פטיר תהי׃ ואן כאן
קרבאנך הדייה עלי אטאבק פלתכון פטירא מן סמד מלתותה בדהן׃ פתות אתה
פתים ויצקת עליה שמן מנחה הוא׃ בצע יתה בצועין ותריק עלה משחא׃ מנחתא
היא׃ ואתרדהא תרדא וצב עליהא דהנא כדאך מא תכון הדייה׃
ואם מנחת מרחשת קרבנך סלת בשמן תעשה׃ ואם מנחתא דרדתא קרבנך
סלת במשח תתעביד׃ ואן כאן קרבאנך הדייה מן צנעה אטנגיר פלתעמל סמד
בדהן׃ והבאת את המנחה אשר יעשה מאלה ליהוה והקריבה אל הכהן והגישה אל
המזבח׃ ותיתי ית מנחתא דתתעביד מאלין לקדם יי׃ ויקרבנה לכהנא. ויקרבנה למדבחא׃
פאית באהדייה אתי קד עמלת מן אחדא הדה ללה וקרבהא אלאמאם יקדמהא אלי
אלמדבח׃ והרים הכהן מן המנחה את אזכרתה והקטיר המזבחה אשה ריח ניחח ליהוה׃
ויפריש כהנא מן מנחתא ית אדכרתה ויסיק למדבחא. קרבן דמתקבל ברעוא קדם יי׃
וירפע מנהא אלאמאם פיחהא ויקתרה עלי אלמדבח מקבולא מרציא ללה׃ והנותרת
מן המנחה לאהרן ולבניו קדש קדשים מאשי יהוה׃ ודישתאר מן מנחתא. לאהרן
ולבנוהי׃ קדש קדשין מקרבניא דיי׃ ופאצל מנהא להרון ובניה מן כואץ אקראם
מן קראבין אללה׃ כל המנחה אשר תקריבו ליהוה לא תעשה חמץ כי כל שאר וכל
דבש לא תקטירו ממנו אשה ליהוה׃ כל מנחתא דתקרבון קדם יי׃ לא תתעביד חמיע׃
ארי כל חמיר וכל דבש. לא תסקון מניה. קרבנא קדם יי׃ גמיע אלהדאיא אתי תקרבוהא

הכהן׃ שיביא חמש חלות או רקיקין. החלות בלולות והרקיקין משוחים ונחלקו רבותינו במשיחתן יש מושחן וחוזר ומושחן
עד שכולה כל השמן שבלוג שכל המנחות טעונות לוג שמן׳ וי״א מושחן כמין כי ושאר השמן נאכל בפני עצמו
לכהנים׳ ומה ת״ל בשמן שני פעמים להכשיר שמן של זית שלישי היוצא מן הזיתים ואין צריך שמן ראשון אלא
למנורה שנ׳ בו זך ושנינו במנחות כל המנחות האפויות לפני קמיצתן ונקמצות על ידי פתיתה כולן בפתות עשר
עשר חלות והאמור בה רקיקין באה עשר רקיקין׳ ואם מנחה על המחבת׳ שאמר הרי עלי מנחת מחבת וכלי
הוא שהיה במקדש שאופין בו מנחה על האור בשמן והכלי אינו עמוק אלא צף ומעשה המנחה שבתוכו קשין
שמתוך שהיא צפה האור שורף את השמן וכולן טעונות ג׳ מתנות שמן יציקה ובלילה ומתן שמן בכלי
קודם לעשייתן׳ סולת בלולה בשמן׳ מלמד שבוללן בעודן סולת׳ פתות אותה פתים׳ לרבות כל המנחות
הנאפות קודם קמיצה לפתיתה׳ ויצקת עליה שמן מנחה היא׳ לרבות כל המנחות ליציקה׳ יכול אף מנחת מאפה
תנור ת״ל עליה׳ מוציא את החלות ולא מוציא את הרקיקין׳ ת״ל היא׳ מרחשת׳ כלי הוא שהיה במקדש עמוק
ומתוך שהיא עמוקה שמנה צבור ואין האור שורפו לכך מעשה מנחה העשוין להוכה רוחשין׳ כל דבר רך ע״י
משקה נראה כרוחש ומנענע׳ אשר יעשה מאלה׳ מאחד מן המינין הללו׳ והקריבה׳ בעליה אל הכהן׳ והגישה
הכהן אל המזבח מגישה לקרן דרומית מערבית של מזבח׳ את אזכרתה׳ היא הקומץ׳ וכל דבש׳ כל מתיקת פרי
קרויה דבש׳ קרבן ראשית תקריבו׳ מה יש לך להביא מן השאור ומן הדבש׳ קרבן ראשית׳ שתי הלחם של עצרת
הבאים מן השאור שנא׳ חמץ תאפינה׳ ובכורים מן הדבש כמו בכורי תאנים והתמרים׳ מלח ברית׳ שהברית כרותה
למלח מששת ימי בראשית שהובטחו המים התחתונים ליקרב במזבח במלח וניסוך המים בחג׳ על כל קרבנך׳
על עולת בהמה ועוף ואימורי כל הקדשים כולן׳ ואם תקריב׳ הרי אם משמש בלשון כי שהרי אין זה רשות שבמנחת
העומר הכתוב מדבר שהיא חובה וכן ואם יהיה היובל וגו׳ מנחת בכורים לי״י במנחת העומר הכתוב מדבר שהיא
באה

ללה לא תעמל כמירא לאן כל כמיר וכל עסל לא תקרבו מנה קרבאנא ללה׃ קרבן
ראשית תקריבו אתם ליהוה ואל המזבח לא יעלו לריח ניחח׃ קרבן קדמאי תקרבון יתהון
קד׳. ולמדבחא לא יתסקון לאתקבלא ברעוא׃ לכן קרבאן אול תקרבוהא ללה וא׳
אמדבח לא תצעד לקבול מרצי׃ וכל קרבן מנחתך במלח תמלח ולא תשבית מלח
ברית אלהיך מעל מנחתך על כל קרבנך תקריב מלח׃ וכל קרבן מנחתך במלחא
תמלח. ולא תבטיל. מלח קים אלהך מעל מנחתך. על כל קרבנך תקריב מלחא׃ וגמיע
קראבין הדאיאך אמלחהא במלח ולא תעטל אמלח לאנה עהד רבך מן הדייתך ומע
סאיר קראבינך תקרב מלחא׃ ואם תקריב מנחת בכורים ליהוה
אביב קלוי באש גרש כרמל תקריב את מנחת בכוריך׃ ואם תקריב מנחת בכורין
קד׳. אביב. קלי במזר פירוכן רכיכן. תקריב ית מנחת בכורך׃ ואן קרבת הדייה בכור ללה
פפריך מקלי בנאר גריש מן אהרת קרבהא׃ ונתת עליה שמן ושמת עליה לבנה
מנחה הוא׃ ותתין עלה משחא ותשוי עלה לבונתא מנחתא היא׃ ואגעל עליהא דהנא
וציר עליהא לבאנא כדאך מא תכון הדייה׃ והקטיר הכהן את אזכרתה מגרשה
ומשמנה על כל לבנתה אשה ליהוה׃ ויסיק כהנא ית אדכרתה מגרסה וממשחה על
כל לבונתה קרבנא קד׳׃ ויקתר אמאם פיהחא מן גרישהא ודהנהא מע גמיע
לבאנהא קרבאנא ללה׃
ג ואם זבח שלמים קרבנו אם מן הבקר הוא מקריב אם זכר אם נקבה תמים יקריבנו
לפני יהוה׃ ואם נכסת קדשיא קרבניה. אם מן תורא הוא מקריב אם דכר אם נקבא
שלים יקרבניה קד׳׃ ואן כאן קרבאנה דבח סלאמה מן אבקר דכר או אנתי פליקרבה
צחיחא בין ידי אלה׃ וסמך ידו על ראש קרבנו ושחטו פתח אהל מועד וזרקו בני
אהרן הכהנים את הדם על המזבח סביב׃ ויסמוך ידיה על ריש קרבניה ויכסניה
בתרע משכן זמנא. ויזרקון בני אהרן כהניא ית דמא על מדבחא סחור סחור׃ ויסנד ידה
עלי ראסה וידבחה ענד באב כבא אמחצר וירש בני הרון אאימה אדם עלי אמדבח

אביב: בעת בישול התבואה ומן השעורים היא באה, נאמר כאן אביב ונאמר להלן אביב כי השעורה אביב. קלוי באש: שמייבשין אותה על האור באבוב של קלאים שאלולי כן אינה נטחנת בריחיים לפי שהיא לחה. גרש כרמל: גרוסה בעודה לחה. גרש: לשון שבירה וטחינה גורסה בריחיים של גרוסות כמו ויגרס בחצץ שני. גרסה נפשי. כרמל: בעוד הכר מלא שהתבואה לחה ומליאה בקשין שלה על כן נקראין המלילות וכן וכרמל בצקלונו. זבח שלמים: שמטילין שלום בעולם. שיש בהם שלום למזבח ולכהנים ולבעלים. ואת כל החלב וגו׳: להביא חלב שעל הקבה דברי ר׳ ישמעאל ר׳ עקיבה אומר להביא חלב שעל הדקין. כסלים: פלנק״ש בלע״ז שהחלב שעל הכליות כשהבהמה חיה הוא בגובה הכסלים למטה והן החלב שתחת המתנים שקורין בלע״ז לונבל״וש לובן הנראה למעלה בגובה הכסלים ובתחתיתו הבשר חופהו. היותרת: הוא דופן המסך שקורין איבר״ש ובלשון ארמי חצרא. על הכבד: שיטול מן הכבד עמה מעט

מסתדירא׃ והקריב מזבח השלמים אשה ליהוה את החלב המכסה את הקרב ואת
כל החלב אשר על הקרב׃ ויקריב מנכסת קדשיא קרבנא קדם יי׳ ית תרבא דחפי ית גווא
וית כל תרבא דעל גווא׃ ויקרב מן דבח אלסלאמה קרבאנא ללה אלתרב אלמגטי אל
אגואף וסאיר אלשחם אלדי עלי אלגוף׃ ואת שתי הכלית ואת החלב אשר עלהן אשר ג חסר
על הכסלים ואת היתרת על הכבד על הכליות יסירנה׃ וית תרתין כוליין וית
תרבא דעליהון דעל גססיא וית חצרא דעל כבדא על כוליתא יעדינה׃ ואלכלותין
ואלשחם אלדי עליהמא אלדי עלי אלחשא וזאידה אלכבד מע אלכלא ינזעהא׃ והקטירו
אתו בני אהרן המזבחה על העלה אשר על העצים אשר על האש אשה ריח ניחח
ליהוה׃ ויסקון יתיה בני אהרן למדבחא על עלתא דעל אעיא דעל אישתא קרבן
דמתקבל ברעוא קדם יי׳׃ ויקתר דלך בני הרון עלי אלמדבח עלי אלצעידה אלדי עלי
אלנאר אלדי עלי אלחטב קרבאן מקבול מרצי ללה׃ פ׳
ואם מן הצאן קרבנו לזבח שלמים ליהוה זכר או נקבה תמים יקריבנו׃ ואם מן
ענא קרבניה לנכסת קדשיא קדם יי׳ דכר או נקבא שלים יקרבניה׃ ואן כאן קרבאנה
מן אלגנם דבח סלאמה ללה דכר או אנתי פליקרבה צחיחא׃ אם כשב הוא
מקריב את קרבנו והקריב אתו לפני יהוה׃ אם אמר הוא מקריב ית קרבניה ויקריב
יתיה קדם יי׳׃ אן כאן קרבאנה חמלא פליקדמה בין ידי אלה׃ וסמך את ידו על ראש
קרבנו ושחט אתו לפני אהל מועד וזרקו בני אהרן את דמו על המזבח סביב׃
ויסמוך ית ידיה על ריש קרבניה ויכוס יתיה קדם משכן זמנא ויזרקון בני אהרן
ית דמיה על מדבחא סחור סחור׃ ויסנד ידה עלי ראסה וידבחה בין ידי כבא אלמחצר
וירשו בני הרון דמה עלי אלמדבח מסתדירא׃ והקריב מזבח השלמים אשה ליהוה
חלבו האליה תמימה לעמת העצה יסירנה ואת החלב המכסה את הקרב ואת כל
החלב אשר על הקרב׃ ויקריב מנכסת קדשיא קרבנא קדם יי׳ תרביה אליתא שלמתא
לקביל שדרתא יעדינה וית תרבא דחפי ית גווא וית כל תרבא דעל גווא׃ ויקרב
מן דבח אלסלאמה קרבאנא ללה אלתרב ואליה צחיחה אמאם אלעצעץ ינזעהא

ובמקום אחר הוא אומר ואת היותרת מן הכבד" על הכבד על הכליות: לבד מן הכבד ולבד מן הכליות יסירנה.
לבו" על העולה: מלבד העולה למדנו שהקדים עולת תמיד לכל קרבן על המערכה" אם כשב: לפי שיש באימורי
הכשב מה שאין כן באימורי העז שהכשב איתו קריבה לכך נחלקו לשתי פרשיות" וזרקו: שתי מתנות שהן ארבע
ועל ידי הכלי הוא זורק ואינו נותן באצבע אלא דם חטאת" חלבו: המובחר שבו" ומהו זה האליה תמימה" לעומת
העצה: למעלה מן הכליות היועצות" לחם אשה ליי׳: לחמו של אש לשם גבוה: לחם: לשון מאכל וכן נשחיתה עץ
בלחמו: עבד לחים רב: לשחוק עושים לחם" חקת עולם: יפה מפורש בתורת כהנים" וידבר יי׳ וגו׳ מכל מצות יי׳: פירשו

רבותינו

ואלתרב אלמגטי אלגוף וסאיר אלשחם אלדי עליה׃ ואת שתי הכלית ואת החלב אשר
עלהן אשר על הכסלים ואת היתרת על הכבד על הכלית יסירנה׃ וית תרתין
כולין. וית תרבא דעליהון. דעל גססיא. וית חצרא דעל כבדא. על כוליתא יעדינה׃
ואלכלותין ואלשחם אלדי עליהמא אלדין עלי אלחשא וזאידה אלכבד מע אלכלא
ינזעהא׃ והקטירו הכהן המזבחה לחם אשה ליהוה׃ ויסקניה כהנא למדבחא. לחים
קרבנא קדם׳ ויקתרהא אלאמאם עלי אלמדבח קרבאן מחרק ללה׃ פ׳
ואם עז קרבנו והקריבו לפני יהוה׃ ואם מן בני עזיא קרבניה. ויקרבניה קדם׳ ואן כאן
קרבאנה מן אלמאעז פליקרבה בין ידי אלה׃ וסמך את ידו על ראשו ושחט אתו
אתו לפני אהל מועד וזרקו בני אהרן את דמו על המזבח סביב׃ ויסמוך ית ידיה
על רישיה. ויכוס יתיה. קדם משכן זמנא. ויזרקון בני אהרן ית דמיה על מדבחא
סח׳ סח׳׃ ויסנד ידה עלי ראסה וידבחה בין ידי כבא אלמחצר וירש בני הרון דמה
עלי אלמדבח מסתדירא׃ והקריב ממנו קרבנו אשה ליהוה את החלב המכסה את
הקרב ואת כל החלב אשר על הקרב׃ ויקריב מניה קרבניה קרבנא קדם׳ ית תרבא
דחפי ית גווא. וית כל תרבא דעל גווא׃ ויקרב מנה קרבאנא ללה אלתרב אלמגטי אלגוף
וסאיר אלשחם אלדי עלי אלגוף׃ ואת שתי הכלית ואת החלב אשר עלהן אשר על הכסלים
ואת היתרת על הכבד על הכלית יסירנה׃ וית תרתין כולין. וית תרבא דעליהון. דעל
גססיא. וית חצרא דעל כבדא. על כוליתא יעדינה׃ ואלכלותין ואלשחם אלדי עליהמא
אלדי עלי אלחשא וזאידה אלכבד מע אלכלא ינזעהא׃ והקטירם הכהן המזבחה לחם
אשה לריח ניחח כל חלב ליהוה׃ ויסיקנון כהנא למדבחא. לחים קרבנא לאתקבלא
ברעוא. כל תרבא קדם׳׃ ויקתרהא אלאמאם עלי אלמדבח קרבאנא מחרקא מרצי מקבול
כל שחם כדאך ללה׃ חקת עולם לדרתיכם בכל מושבתיכם כל חלב וכל דם לא
תאכלו׃ קים עלם לדריכון. בכל מותבניכון. כל תרבא וכל דמא לא תיכלון׃ רסמא דהר
עלי מר אגיאלכם פי גמיע מסאכנכם כל שחם וכל דם לא תאכלו׃ פ׳
וידבר יהוה אל משה לאמר׃ ומליל ה׳ עם משה למימר׃ תם כלם אללה מוסי תכלימא׃ ד
דבר אל בני ישראל לאמר נפש כי תחטא בשגגה מכל מצות יהוה אשר לא תעשינה
ועשה מאחת מהנה׃ מליל. עם בני ישר׳ למימר. אנש ארי יחוב בשלו מכל פקודיא

רש״י

ד רבותינו אין חטאת באה אלא על דבר שזדונו לאו וכרת ושגגתו חטאת׃ מאחת מהנה׃ ממקצת אחת מהן כגון ש׳
הכותב בשבת שם משמעון ונח מנחור דן מדניאל גד מגדיאל׃ אם הכהן המשיח יחטא לאשמת העם׃ מדרשו
אינו חייב אלא בהעלם דבר עם שגגת מעשה כמו שנ׳ לאשמת העם ונעלם דבר מעיני הקהל ועשו׳ ופשוטו לפי אגדה

ד״א דלא כשרין לאתעבדא ויעביד מן חד מנהון׃ מר בני אסר קאילא אי אנקאן
אכטא בסהו פי שי מן פראיץ אללה אלתי לא יגוז אן תעמל פעמל ואחדה מנהן׃
אם הכהן המשיח יחטא לאשמת העם והקריב על חטאתו אשר חטא פר בן בקר
תמים ליהוה לחטאת׃ אם כהנא רבא יחוב לחובת עמא ויקריב על חובתיה דחב
תור בר תורי שלים ק״ק לחטתא׃ אן כאן אלאמאם אלממסוח אכטא עלי סביל כטא אלנאס
פליקרב עלי כטייתה אלדי אכטא רתא מן אלבקר צחיחא ללה דכוה׃ והביא את הפר אל
פתח אהל מועד לפני יהוה וסמך את ידו על ראש הפר ושחט את הפר לפני יהוה׃
וייתי ית תורא לתרע משכן זמנא לק״ק ויסמוך ית ידיה על ריש תורא ויכוס ית תורא
ק״ק׃ ויאתי בה אלי באב כבא אלמחצר בין ידי אללה ויסנד ידה עלי ראסה וידבחה הנאך׃
ולקח הכהן המשיח מדם הפר והביא אתו אל אהל מועד׃ ויסב כהנא רבא מדמא
דתורא ויעיל יתיה למשכן זמנא׃ תם יאכד אלאמאם אלממסוח מן דמה וידכלה אלי
כבא אלמחצר׃ וטבל הכהן את אצבעו בדם והזה מן הדם שבע פעמים לפני יהוה
את פני פרכת הקדש׃ ויטבול כהנא ית אצבעיה בדמא וידי מן דמא שבע זמנין
ק״ק קדם פרכתא דקודשא׃ ויגמס אצבעה בדם וינצח מנה סבע מראר בין ידי אללה
קבאלה סגף אלקדס׃ ונתן הכהן מן הדם על קרנות מזבח קטרת הסמים לפני יהוה אשר
באהל מועד ואת כל דם הפר ישפך אל יסוד מזבח העלה אשר פתח אהל מועד׃
ויתין כהנא מן דמא על קרנת מדבחא דקטרת בסמיא דק״ק דבמשכן זמנא וית
כל דמא דתורא ישפוך ליסודא דמדבחא דעלתא דבתרע משכן זמנא׃ תם יצע
מן אלדם עלי ארכאן מדבח בכור אלצמוג בין ידי אללה אלדי פי כבא אלמחצר ובאקי
אלדם יצבה ענד אסאס מדבח אלצעידה אלדי ענד באב כבא אלמחצר׃ ואת כל חלב
פר החטאת ירים ממנו את החלב המכסה על הקרב ואת כל החלב אשר על הקרב׃
וית כל תרב תורא דחטתא יפריש מניה ית תרבא דחפי על גוא וית כל תרבא דעל גוא׃
וגמיע שחם אלרת אלתי לאלדכוה ירפעה ואלתרב אלמגטי אלגוף וסאיר אלשחם אלדי עליה׃
ואת שתי הכלית ואת החלב אשר עליהן אשר על הכסלים ואת היתרת על הכבד

רש״י

כשהכהן גדול חוטא אשמת העם היא שזה טרם הלו״ן בו לכפר עליהן ולהתפלל בעדם נעשה מקולקל״ פר׳ יכול
זקן׃ ת״ל בן׳ אי בן יכול קטן ת״ל פר בן בקר׳ הא כיצד׳ זה פר בן שלש שנים״ אל פתח אהל מועד למשכן ובבית
עולמים להיכל״ את פני פרכת הקדש׳ כנגד מקום קדושתה מכוון כנגד בין הבדים ולא היו נוגעין דמים בפרוכת
ואם נגעו נגעו״ ואת כל דם הפר׳ שיירי דם הפר״ ואת כל חלב פר׳ חלבו היה לו לומר מה ת״ל פר לרבות
פר של יום הכפורים לכליות ולחלבים וליותרת״ החטאת׳ להביא שעירי ע״ז לכליות ולחלבים ויותרת״
ירים ממנו׳ מן המחובר שלא יתחכו קודם הסרת חלבו״ הורת כהנים״ כאשר יורם׳ תאותו איתורין המפורשין
בשור זבח השלמים״ וכי מה פירש בזבח השלמים שלא פירש כאן אא להקישו לשלמים מה שלמים לשמן אף זה לשמו ומה
שלמים שלום לעולם אף זה שלום לעולם׳ ובשחיטת קדשים מדיכו ללמוד ממנו שאין למדין למד מן הלמד בקדשים

על הכליות יסירנה: וית תרתין כולין וית תרבא דעליהון די על גססיא וית חצרא
דעל כבדא על כוליתא יעדינה: ואלכליתין ואלשחם אלדי עליהמא אלדי עלי אלאחשא וזאידה
אלכבד מע אלכלא ינזעהא: כאשר יורם משור זבח השלמים והקטירם הכהן על מזבח
העלה: כמא דמתפרש מתור נכסת קדשיא ויסקינון כהנא על מדבחא דעלתא: כמא
ירפע מן תור דבח אלסלאמה ויקתרה אלאמאם עלי מדבח אלצעידה: ואת עור הפר ואת
כל בשרו על ראשו ועל כרעיו וקרבו ופרשו: וית משך תורא וית כל בסריה על רישיה
ועל כרעוהי וגויה ואכליה: וגלד אלתור וגמיע לחמה מע ראסה ואכארעה וכטנה ופרתה:
והוציא את כל הפר אל מחוץ למחנה אל מקום טהור אל שפך הדשן ושרף אתו
על עצים באש על שפך הדשן ישרף: ויפיק ית כל תורא למברא למשריתא לאתר
דכי לאתר בית מישד קטמא ויוקיד יתיה על אעיא באישתא על אתר בית מישד
קטמא יתוקד: ויכרג דלך אלי כארג אלעסכר אלי מוצע טאהר אלי מטרח אלרמאד
ויחרקה הנאך עלי חטב בנאר ענד מטרח אלרמאד יחרק: פ
ואם כל עדת ישראל ישגו ונעלם דבר מעיני הקהל ועשו אחת מכל מצות יהוה אשר
לא תעשינה ואשמו: ואם כל כנשתא דישראל ישתלון ויהי מכסא פתגמא מעיני קהלא
ויעבדון חד מכל פקודיא דיי דלא כשרין לאתעבדא ויחובון: ואן אכטא גמיע גמאעה
בני אסר וגבי אמר מן עיון אלכאס פעמלו ואחדה מן פראיץ אללה אלתי לא תעמל
פאתמו: ונודעה החטאת אשר חטאו עליה והקריבו הקהל פר בן בקר לחטאת
והביאו אתו לפני אהל מועד: ותתידע חובתא דחבו עלה ויקרבון קהלא
תור בר תורי לחטאתא וייתון יתיה לקדם משכן זמנא: תם ערפת אלכטייה
אלתי אכטוהא פיקרב אלגוק רתא מן אלבקר לדכוה יאתו בה אלי באב אלכבא אלמחצר:
וסמכו זקני העדה את ידיהם על ראש הפר לפני יהוה ושחט את הפר לפני יהוה:
ויסמכון סבי כנשתא ית ידיהון על ריש תורא ק״ ויכוס ית תורא ק״: ויסכר שיוך
אלגמאעה אידיהם עלי ראסה בין ידי אלה וידבחה הנאך: והביא הכהן המשיח מדם
הפר אל אהל מועד: ויעיל כהנא רבא מדמא דתורא למשכן זמנא: וידכל אלאמאם
אלממסוח מן דמה אלי כבא אלמחצר: וטבל הכהן אצבעו מן הדם והזה שבע פעמים

רש״י

בפרק איזהו מקומן: על הכבד על הכליות: על ראשו ועל כרעיו: מלא לשון תוספת הן כמו מלבד: אל מקום טהור: לפי שיש מחוץ לעיר מקום מוכן לטומאה להשליך אבנים מנוגעות ולבית הקברות לכך הוצרך לומר במיחוץ למחנה זה שהוא חוץ לעיר שיהא המקום טהור: מחוץ למחנה: חוץ לשלש מחנות ובבית עולמים חוץ לעיר כמו שפירשוהו רבותינו במסכת יומא ובסנהדרין: אל שפך הדשן: מקום ששופכין בו דשן המסולק מן המזבח כמו שנ׳ והוציא את הדשן אל מחוץ למחנה: אל שפך הדשן ישרף: שאין ת״ל אלא ללמד שאפילו אין שם דשן: עדת ישראל: אלו סנהדרין: ונעלם דבר: טעו להורות באחת מכל כריתות שבתורה שהוא מותר: הקהל ועשו: שעשו הצבור על פיהם: את פני הפרכת: ולמעלה הוא אומר את פני פרכת הקדש: משל למלך שסרחה עליו מדינה אם מיעוטה סרחה

לפני יהוה את פני הפרכת׃ ויטבול כהנא אצבעיה מן דמא וידי שבע זמנין קד׳ יי
קדם פרכתא׃ ויגמס אצבעה פיה וינצח מנה סבע מראר בין ידי אלה קבאלה אלסגף׃
ומן הדם יתן על קרנת המזבח אשר לפני יהוה אשר באהל מועד ואת כל הדם
ישפך אל יסוד מזבח העלה אשר פתח אהל מועד׃ ומן דמא יתין על קרנת מדבחא
דקד׳ יי דבמשכן זמנא וית כל דמא ישפוך ליסודא דמדבחא דעלתא דבתרע משכן
זמנא׃ ומנה יצע עלי ארכאן אלמדבח אלדי בין ידי אלה אלדי פי קבא אלמחצר ובאקיה
יצבה ענד אסאס מדבח אלצעידה אלדי ענד באב קבא אלמחצר׃ ואת כל חלבו
ירים ממנו והקטיר המזבחה׃ וית כל תרביה יפריש מניה ויסיק למדבחא׃ וגמיע
שחמה ירפעה מנה ויקתרה עלי אלמדבח׃ ועשה לפר כאשר עשה לפר החטאת כן
יעשה לו וכפר עלהם הכהן ונסלח להם׃ ויעביד לתורא כמא דעבד לתורא דחטאתא
כין יעביד ליה ויכפר עליהון כהנא וישתביק להון׃ ויעמל בה כמי עמל בלת אלדכוה
כדאך יעמל בה ויסתגפר ענהם אלאמאם ויגפר להם׃ והוציא את הפר אל מחוץ
למחנה ושרף אתו כאשר שרף את הפר הראשון חטאת הקהל הוא׃ ויפיק ית תורא
למברא למשריתא ויוקיד יתיה כמא דאוקיד ית תורא קדמאה חטאת קהלא הוא׃
ויכרגה אלי כארג אלעסכר ויחרקה כמי אחרק אלתור אלאול הו דכוה אלגוק׃ פ׳

ה׳ אשר נשיא יחטא ועשה אחת מכל מצות יהוה אלהיו אשר לא תעשינה בשגגה ואשם׃
אם רבא יחוב ויעביד חד מכל פקודיא דיי אלהיה דלא כשרין לאתעבדא בשלו ויחוב׃
ואן אכטא שריף פעמל ואחדה מן פראיץ אלה רבה אלתי לא תעמל סהוא פאתם׃
או הודע אליו חטאתו אשר חטא בה והביא את קרבנו שעיר עזים זכר תמים׃
או אתידע ליה חובתיה דחב בה וייתי ית קרבניה צפיר בר עזין דכר שלים׃ תם
עלם בכטייתה אלתי אכטא פיאת בקרבאנה עתוד מן אלמאעז דכר צחיח׃ וסמך
ידו על ראש השעיר ושחט אתו במקום אשר ישחט את העלה לפני יהוה חטאת
הוא׃ ויסמוך ידיה על ריש צפירא ויכוס יתיה באתרא דיכוס ית עלתא קד׳ יי

רשי

פמליא שלו מתקיימת ואם כולה סרחה אין פמליא שלו מתקיימת. אף כאן כשחטא כהן משיח עדיין שם קדושת המקום
על המקדש. משחטאו כולם ח"ו כאילו נסתלקה שכינה. אל יסוד מזבח העולה אשר פתח אהל מועד. זה יסוד מערבי שהוא
כנגד הפתח. ואת כל חלבו ירים. אע"פ שלא פירש כאן יותרת ושתי כליות למדין הן מועשה לפר כאשר עשה לפר החטאת
וגו' ומפני מה לא נתפרשו בו. תנא דבי ר' ישמעאל משל למלך שזעם על אוהבו ומיעט בסרחונו מפני חיבתו. ועשה לפר. זה
כאשר עשה לפר החטאת כמו שמפורש בפר כהן משיח להביא יותרת ושתי כליות שפירש שם מה שלא פירש כאן ולכפול במצות
העבודות ללמד שאם חיסר אחת מכל המתנות פסול לפי ששנינו בניתנין על גבי מזבח החיצון שנתנן במתנה אחת כפר. הוצרך
לומר כאן שמתנה אחת מהן מעכבת. אשר נשיא יחטא. לשון אשרי. אשרי הדור שהנשיא שלו נותן לב להביא כפרה על שגגתו
ק"ו שמתחרט על זדונותיו. או הודע. כמו אם הודע. הרבה או יש שהן משמשין בלשון אם ואם במקום או וכן או נודע כי
שור נגח הוא. כמו אם. הודע אליו. כשחטא היה סבור שהוא היתר ולאחר מיכן נודע לו שאסור היה. במקום אשר ישחט
את העולה. בצפון שהוא מפורש בעולה. חטאת הוא. לשמו כשר. שלא לשמו פסול. ואת דמו. שירי הדם. כחלב

חטתא הוא׃ ויסנד ידה עלי ראסהא וידבחהא פי מוצע יֹדבח אלצעידה בין ידי אללה
כדאך מא יכון דכוה׃ וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדַּם הַחַטָּאת בְּאֶצְבָּעוֹ וְנָתַן עַל קַרְנֹת מִזְבַּח
הָעֹלָה וְאֶת דָּמוֹ יִשְׁפֹּךְ אֶל יְסוֹד מִזְבַּח הָעֹלָה׃ ויסב כהנא מדמא דחטתא באצבעיה
ויתין על קרנת מדבחא דעלתא וית דמיה ישפוך ליסודא דמדבחא דעלתא׃
ויאכד אלאמאם מן דמה באצבעה ויגעלה עלי ארכאן מדבח אלצעידה וסאיר
דמה יצבה ענד אסאסה׃ וְאֶת כָּל חֶלְבּוֹ יַקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה כְּחֵלֶב זֶבַח הַשְּׁלָמִים וְכִפֶּר
עָלָיו הַכֹּהֵן מֵחַטָּאתוֹ וְנִסְלַח לוֹ׃ וית כל תרביה יסיק למדבחא כתרב נכסת קדשיא
ויכפר עלוהי כהנא מחובתיה וישתביק ליה׃ וגמיע שחמה יקתרה עלי אלמדבח כשחם
דבח אלסלאמה ויסתגפר ענה אלאמאם מן כטייתה ויגפר לה׃
פ׳
וְאִם נֶפֶשׁ אַחַת תֶּחֱטָא בִשְׁגָגָה מֵעַם הָאָרֶץ בַּעֲשֹׂתָהּ אַחַת מִמִּצְוֹת יְהוָה אֲשֶׁר לֹא
תֵעָשֶׂינָה וְאָשֵׁם׃ ואם אנש חד יחוב בשלו מעמא דארעא במעבדיה חד מפקודיא
דיי׳ דלא לשריין לאתעבדא ויחוב׃ ואן אכטא אנסאן מן עואם אלבלד סהוא ועמל
ואחדה מן פראיץ אללה אלתי לא תעמל פאתם׃ אוֹ הוֹדַע אֵלָיו חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא
וְהֵבִיא קָרְבָּנוֹ שְׂעִירַת עִזִּים תְּמִימָה נְקֵבָה עַל חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא׃ או אתידע
ליה חובתיה דחב וייתי קרבניה צפירת עזי שלמא נקבא על חובתיה דחב׃ תם ערף
בכטאה אלדי אכטא פליאת בקרבאנה שאה מן אלמאעז צחיחה אנתא עלי כטייתה
אלתי אכטא׃ וְסָמַךְ אֶת יָדוֹ עַל רֹאשׁ הַחַטָּאת וְשָׁחַט אֶת הַחַטָּאת בִּמְקוֹם הָעֹלָה׃ ויסמוך
ית ידיה על ריש חטתא ויכוס ית חטתא באתרא דעלתא׃ ויסנד ידה עלי ראסהא
וידבחהא פי מוצע אלצעידה׃ וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדָּמָהּ בְּאֶצְבָּעוֹ וְנָתַן עַל קַרְנֹת מִזְבַּח
הָעֹלָה וְאֶת כָּל דָּמָהּ יִשְׁפֹּךְ אֶל יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ׃ ויסב כהנא מדמה באצבעיה ויתין
על קרנת מדבחא דעלתא וית כל דמיה ישפוך ליסודא דמדבחא׃ ויאכד אלאמאם
מן דמהא באצבעה ויגעל עלי ארכאן מדבח אלצעידה וסאירה יצבה ענד אסאסה׃
וְאֶת כָּל חֶלְבָּהּ יָסִיר כַּאֲשֶׁר הוּסַר חֵלֶב מֵעַל זֶבַח הַשְּׁלָמִים וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחָה
לְרֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן וְנִסְלַח לוֹ׃ וית כל תרבה יעדי כמא דאתעדא
תרב מעל נכסת קדשיא ויסיק כהנא למדבחא לאתקבלא ברעוא קדם יי׳ ויכפר עלוהי
כהנא וישתביק ליה׃ וגמיע שחמהא ינזעה כמא נזע שחם אלמאעז מן דבח

כחלב זבח השלמים. כאותן אימורין שהן מפורשין בעז האמור אצל שלמים׃ כאשר הוסר חלב מעל זבח השלמים
באימורי עז האמורין בשלמים׃ ושחט אותה לחטאת. שתהא שחיטתה לשם חטאת׃ כאשר יוסר חלב הכשב. שנתרבו
אימורין באליה את חטאת כשהיא באה כשבה טעונה אליה עם האימורין׃ אשי ה׳ כל מדורות האש העשויות לשם
ה׳ אילים בלעז׃ ושמעה קול אלה. בדבר שהוא עד בו שהשביעוהו שבועה שאם יודע לו בעדות שיעיד לו׃ או נפש

אסלאמה ויקתרה אלאמאם עלי אלמדבח עלי קראבין אלה ויסתגפר ענה ויגפר לה׃ פ׳
ואם כבש יביא קרבנו לחטאת נקבה תמימה יביאנה׃ ואם אמר ייתי קורבניה
לחטתא נקבא שלמתא ייתינה׃ ואן הוגא בקרבאנה מן צאן לאלדכוה פשאת בהא
אנתא צחיחה׃ וסמך את ידו על ראש החטאת ושחט אתה לחטאת במקום אשר
ישחט את העלה׃ ויסמוך ית ידיה על ריש חטתא ויכוס יתה לחטתא באתרא
דיכוס ית עלתא׃ ויסנד ידה עלי ראסהא וידבחהא לאלדכוה פי מוצע אלצעידה׃
ולקח הכהן מדם החטאת באצבעו ונתן על קרנת מזבח העלה ואת כל דמה
ישפך אל יסוד המזבח׃ ויסב כהנא מדמא דחטתא באצבעיה ויתין על קרנת
מדבחא דעלתא וית כל דמה ישפוך ליסודא דמדבחא׃ ויאכד אלאמאם מן
דמהא באצבעה ויגעלה עלי ארכאן מדבח אלצעידה וסאיר דמהא יצבה ענד
אסאסה׃ ואת כל חלבה יסיר כאשר יוסר חלב הכשב מזבח השלמים והקטיר הכהן
אתם המזבחה על אשי יהוה וכפר עליו הכהן על חטאתו אשר חטא ונסלח לו׃ וית כל
תרבה יעדי כמא דיתעדא תרב אמר מנכסת קודשיא ויסיק כהנא יתהון למדבחא
על קורבניא דיי׳ ויכפר עלוהי כהנא על חובתיה דחב וישתביק ליה׃ וגמיע שחמהא
ינזעה כמא ינזע שחם אלצאן מן דבח אלסלאמה ויקתרהא אלאמאם עלי אלמדבח מע
קראבין אלה ויסתגפר ענה אלאמאם ען כטאה אלדי אכטא ויגפר לה׃ פ׳
ונפש כי תחטא ושמעה קול אלה והוא עד או ראה או ידע אם לוא יגיד ונשא עונו׃ ו׳
ואנש ארי יחוב וישמע קל מומי והוא סהיד או חזא או ידע אם לא יחוי ויקביל חוביה׃
ואי אנסאן אכטא באן סמע צות חרג והו שאהד או ראא דאך או עלם בה ולם יכבר
פקד חמל וזרה׃ או נפש אשר תגע בכל דבר טמא או בנבלת חיה טמאה או בנבלת
בהמה טמאה או בנבלת שרץ טמא ונעלם ממנו והוא טמא ואשם׃ או אנש דיקרב
בכל מדעם מסאב או בנבלת חיתא מסאבתא או בנבלת בעירא מסאבא או בנבלת
רחיש מסאב ויהי מכסא מניה והוא מסאב וחב׃ או אי אנסאן דנא בשי מן אלאמור
אלנגסה או בנבילת וחש נגס או בנבילה בהימה נגסה או בנבילה שי מן אלדביב אל׳
אלנגס וגבי דאך ענה והו נגס פאתם׃ או כי יגע בטמאת אדם לכל טמאתו אשר יטמא
בה ונעלם ממנו והוא ידע ואשם׃ או ארי יקרב בסואבת אנשא לכל סואבתיה

רש״י

אשר תגע וגו׳ ולאחר הטומאה הזו יאכל קדשים או יכנס למקדש שהוא דבר שזדונו כרת׳ במסכת שבועות נדרש כן׳׳ ונעלם ממנו הטומאה׳׳ ואשם׳ באכילת קדש או בביאת מקדש׳׳ בטומאת אדם׳ זו טומאת מת׳׳ לכל טומאתו׳ לרבות טומאת מגע זבין וזבות׳׳ אשר יטמא׳ לרבות הנוגע בבועל נדה׳׳ בה׳ לרבות בולע נבלת עוף טהור׳׳ ולא ידע׳ ששכח הטומאה׳׳ ואשם׳ באכילת קודש או בביאת מקדש׳׳ בשפתים׳ ולא בלב׳׳ להרע׳ לעצמו׳׳ או להיטיב׳ לעצמו׳ כגון אוכל ולא אוכל אישן

ולא

דיסתאב בה. ויהי מכוסא מנה. והוא ידע וחב׃ או דנא בנגאסת אנסאן בשי מן
נגאסתה מא כבילה אן ינגס בהא פגבי ענה ואתם והו עלם במא פעל׃ או נפש כי
תשבע לבטא בשפתים להרע. או להיטיב לכל אשר יבטא האדם בשבעה ונעלם
ממנו והוא ידע ואשם לאחת מאלה׃ או אנש ארי יקיים לפרשא בספון לאבאשא
או לאיטבא. לכל דיפריש אנשא בקיום ויהי מכוסא מנה. והוא ידע וחב לחדא מאלין׃
או אי אנסאן חלף בלפט שפתיה לאסאה או לאחסאן עלי גמיע מא ילפט אלאנסאן
באלימין וגבי דלך ענה תם עלם במא פעל ואתם בואחדה מן הדה׃ והיה כי יאשם לאחת
מאלה והתודה אשר חטא עליה׃ ויהי ארי יחוב לחדא מאלין. ויודי דחב עלה׃ פאדא
אתם בואחדה מנהא תם אקר במא אכטא׃ והביא את אשמו ליהוה על חטאתו אשר
חטא נקבה מן הצאן כשבה או שעירת עזים לחטאת וכפר עליו הכהן מחטאתו׃
וייתי ית אשמיה לקדם יי על חובתיה דחב נקבא מן ענא אמרתא או צפירת עזי לחטתא.
ויכפר עלוהי כהנא מחובתיה׃ פליאת בקרבאנה ללה עלי כטאה אלדי אכטא אנתא
מן אלגנם נעגה· או שאה מן אלמאעז לאלדכוה ויסתגפר ענה אלאמאם מן כטאה׃ ואם
לא תגיע ידו די שה והביא את אשמו אשר חטא שתי תרים או שני בני יונה ליהוה
אחד לחטאת ואחד לעלה׃ ואם לא תמטי ידיה כמסת סיתא וייתי ית חובתיה דחב
תרין שפנינין או תרין בני יונה קדם יי. חד לחטתא וחד לעלתא׃ ואן לם תנל ידה
מקדאר שאה פליאת בקרבאנה עלי מא אכטא שפנינין או פרכי חמאם ללה אחד
המא לדכוה ואלאכר צעידה׃ והביא אתם אל הכהן והקריב את אשר לחטאת ראשונה
ומלק את ראשו ממול ערפו ולא יבדיל׃ וייתי יתהון לות כהנא ויקריב ית דלחטתא
קדמיתא וימלוק ית רישיה מקביל קדליה ולא יפריש׃ פאדא אתא בהם אלאמאם
פליקרב אלדי לאלדכוה אולא ויפצל ראסה ממא ילי קפאה ולא יפרזה׃ והזה מדם
החטאת על קיר המזבח והנשאר בדם ימצה אל יסוד המזבח חטאת הוא׃ ויד[י]
מדמא דחטתא על כותל מדבחא ודישתאר בדמא יתמצי ליסודא דמדבחא חטתא
[illegible] ינצח מן דמה עלי חאיט אלמדבח ואלפאצל מנה ימציה ענד אספלה כדאך
מא [illegible]ן דכוה׃ ואת השני יעשה עלה כמשפט וכפר עליו הכהן מחטאתו אשר חטא

ולא חש״ לכל אשר יבטא׳ לרבות לשעבר״ ונעלם ממנו׳ ועבר על שבועתו״ כל אלה בקרבן עולה ויורד המפורש כאן אבל שבועה
שיש בה כפירת ממון אינה בקרבן זו אלא מאשם״ והקריב את אשר לחטאת ראשונה׳ חטאת קודמת לעולה למה״ד לפרקליט שנכנס ל
לרצות ריצה פרקליט נכנס דורון אחריו״ ולא יבדיל׳ אינו מולק אלא סימן אחד״ עורף׳ הוא גובה הראש שמשופע לצד הצואר״ ממול
ערפו׳ מול הרואה את העורף והוא אורך כל אחורי הצואר׳ והזה מדם החטאת׳ בעולה לא הטעון אלא מיצוי ובחטאת הזאה ומצוי
אוחז בעוף ומזה והדם ניתז והולך למזבח״ חטאת הוא׳ לשמה כשרה שלא לשמה פסולה״ כמשפט׳ כדת האמורה בעולת
העוף שבנדבה בראש הפרשה״
כי

וְנִסְלַח לוֹ׃ וְהָיְתָה לַכֹּהֵן כַּמִּנְחָה׃ …

וְנִסְלַח לוֹ׃ ודית תניגא יעביד עלתא כדחזי ויכפר עלוהי כהנא מחובתיה דחב וישתביק
ליה׃ ותאני יעמלה צעידה כאסירה ויסתגפר ענה אמאם מן כטאה אדי אכטא
ויגפר לה׃ וְאִם לֹא תַשִּׂיג יָדוֹ לִשְׁתֵּי תֹרִים אוֹ לִשְׁנֵי בְּנֵי
יוֹנָה וְהֵבִיא אֶת קָרְבָּנוֹ אֲשֶׁר חָטָא עֲשִׂירִת הָאֵפָה סֹלֶת לְחַטָּאת לֹא יָשִׂים עָלֶיהָ
שֶׁמֶן וְלֹא יִתֵּן עָלֶיהָ לְבֹנָה כִּי חַטָּאת הִוא׃ ואם לא תדביק ידיה לתרתין שפנינין
או לתרין בני יונה. וייתי ית קרבניה דחב. חד מן עסרא בתלת סאין. סלתא לחטתא
לא ישוי עלה משחא ולא יתין עלה לבונתא ארי חטתא היא׃ ואן לם תנל ידה
תמן שפנינין או פרכי חמאם פליאת בקרבאנה עלי מא אכטא עשר וייבה סמיד
לדכוה לא יצב עליהא דהנא ולא יגעל עליהא לבאנא לאנהא דכוה׃ וֶהֱבִיאָהּ
אֶל הַכֹּהֵן וְקָמַץ הַכֹּהֵן מִמֶּנָּה מְלוֹא קֻמְצוֹ אֶת אַזְכָּרָתָהּ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה עַל אִשֵּׁי
יְהוָה חַטָּאת הִוא׃ וייתינה לות כהנא ויקמוץ כהנא מנה מלי קמציה ית אדכרתה
ויסיק למדבחא על קרבניא דיי׳ חטתא היא׃ פאדא אתא בהא אלאמאם קבץ מנהא
אלאמאם מל קבצתה פיחהא פיקתרה עלי אלמדבח מע קראבין אללה כלאף מא תכון
דכוה׃ וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן עַל חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא מֵאַחַת מֵאֵלֶּה וְנִסְלַח לוֹ וְהָיְתָה לַכֹּהֵן
כַּמִּנְחָה׃ ויכפר עלוהי כהנא על חובתיה דחב מחדא מאלין וישתביק ליה ותהי לכהנא
כמנחתא׃ ויסתגפר ענה אלאמאם ען כטייתה אדי אכטא בואחדה מן הדה ויגפר לה
פתציר לאמאם כסאיר אלהדאיא׃ וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל יד
מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ ומליל׃ תס׳ נֶפֶשׁ כִּי תִמְעֹל מַעַל וְחָטְאָה בִּשְׁגָגָה מִקָּדְשֵׁי יְהוָה וְהֵבִיא
אֶת אֲשָׁמוֹ לַיהוָה אַיִל תָּמִים מִן הַצֹּאן בְּעֶרְכְּךָ כֶּסֶף שְׁקָלִים בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ לְאָשָׁם׃
אנש ארי ישקר שקר. ויחוב בשלו מקודשיא דיי׳ וייתי ית אשמיה לקדם יי׳ דכר שלים מן
ענא בפרסניה כסף סלעין בסלעי קודשא לאשמא׃ אי אנסאן נכת נכתא ואכטא

כי חטאת היא׳ ואין בדין שיהא קרבנו מהודר ·· חטאת היא׳ נקמצה והוקטרה לשמה כשרה׳ שלא לשמה פסולה ·· על חטאתו אשר חטא׳ כאן שינה הכתוב שהרי בעשירות ובדלות נאמר מחטאתו וכאן בדלי דלות נאמר על חטאתו דקדקו רבותינו מכאן שאם חטא כשהוא עשיר והפריש מעות לכשבה או שעירה והעני יביא ממקצתן שתי תורים לכך נאמר מחטאתו כלומר ממקצתו ·· הפריש מעות לשתי תורים והעני יביא ממקצתן עשירית האיפה ·· הפריש מעות לעשירית האיפה והעשיר יוסיף עליהן ויביא קרבן עשיר׳ לכך נאמר על חטאתו ·· מאחת מאלה׳ מאחת משלש כפרות האמורות בענין או בעשירות או בדלות או בדלי דלות׳ ומה ת״ל שיכול החמורים שבהם יהיו בכשבה או שעירה והקלין יהיו בעוף והקלין שבקלין יהיו בעשירית האיפה׳ ת״ל מאחת מאלה׳ להשוות קלין וחמורין לכשבה אם השיגה ידם׳ ואת החמורים לקלין לעשירית האיפה בדלי דלות ·· והיתה לכהן כמנחה׳ ללמד על מנחת חוטא שיהיו שיריה נאכלין זהו לפי פשוטו׳ ורבותינו דרשו והיתה לכהן שאם חוטא זה כהן הוא תהא כמאר מנחת נדבת כהן שהיא כליל תהיה לא תאכל ·· נפש כי תמעול מעל׳ אין מעילה בכל מקום אלא שינוי וכה״א וימעלו באלהי אבותם ויזנו אחרי אלהי עמי הארץ וכה״א בסוטה ומעלה בו מעל ·· וחטאה בשגגה מקדשי י״י׳ שנהנה מן ההקדש׳ והיכן הוזהר נאמר כאן חטא ונאמר להלן חטא בתרומה ולא ישאו עליו חטא מה להלן הוזהר אף כאן הוזהר׳ או מה להלן לא הזהיר אלא על האוכל אף כאן לא הזהיר אלא על האוכל ת״ל תמעול מעל ריבה ·· קדשי י״י׳ המיוחדים לשם יצאו קדשים קלים ·· איל׳ לשון קשה כמו ואת אילי הארץ לקח אף כאן קשה בן שתי שנים ·· בערכך כסף שקלים׳ שיהא שוה שתי סלעים ·· ואת אשר חטא מן הקדש ישלם׳ קרן וחומש להקדש ·· ולא ידע ואשם והביא׳ הענין הזה מדבר במי שבא …

סהוא בשי מן אקדאס אללה פליאת בקרבאנה ללה כבשא צחיחא מן אלגנם בקימתה
מתקאלין פצה במתקאל אלקדס ללקרבאן ׃ ואת אשר חטא מן הקדש ישלם ואת חמישתו
יוסף עליו ונתן אתו לכהן והכהן יכפר עליו באיל האשם ונסלח לו ׃ וית דחב מן
קודשא ישלים וית חומשיה יוסיף עלוהי ויתין יתיה לכהנא וכהנא יכפר עלוהי
בדכרא דאשמא וישתביק ליה ׃ ואלדי אכטא בה מן אלקדס יסלם מתלה ובמסה יזיד עליה
ויעטיה ללאמאם והו יסתגפר ענה בכבש אלקרבאן ויגפר לה ׃ פ
ואם נפש כי תחטא ועשתה אחת מכל מצות יהוה אשר לא תעשינה ולא ידע ואשם
ונשא עונו ׃ ואם אנש ארי יחוב ויעביד חד מכל פקודיא דיי׳ דלא כשרין לאתעבדא
ולא ידע וחב ויקביל חוביה ׃ ואי אנסאן אכטא פעמל ואחדה מן פראיץ אללה אלתי לא
תעמל ולם יעלם באנה קד אתם ואחתמל וזרה ׃ והביא איל תמים מן הצאן בערכך
לאשם אל הכהן וכפר עליו הכהן על שגגתו אשר שגג והוא לא ידע ונסלח לו ׃ וייתי
דכר שלים מן ענא בפרסניה לאשמא לות כהנא ויכפר עלוהי כהנא על שלותיה
דאשתלי והוא לא ידע וישתביק ליה ׃ פליאת בכבש צחיח מן אלגנם בקימתה לאלקרבאן
אלאתאם ויסתגפר ענה אלאמאם ען סהוה אלדי סהא והו לא יעלם ויגפר לה ׃ אשם
הוא אשם אשם ליהוה ׃ אשמא הוא על חוביה דחב אשמא יקריב קדם יי׳ ׃ הו קרבאן
אתאם ען אתמה אלדי אתם ללה ׃ פ
וידבר יהוה אל משה לאמר ׃ נפש כי תחטא ומעלה מעל ביהוה וכחש בעמיתו בפקדון
או בתשומת יד או בגזל או עשק את עמיתו ׃ אנש ארי יחוב וישקר שקר קדם יי׳ ויכדיב

רשי

שבא ספק כרת לידו ולא ידע אם עבר עליו אם לאו כגון חלב ושומן לפניו וכסבור ששתיהן היתר ואכל את האחת ואמרו לו אחת של חלב היתה ולא ידע אם זו של חלב אכל הרי זה מביא אשם תלוי ומגין עליו כל זמן שלא נודע שודאי חטא ואם יודע לו ל לאחר זמן יביא חטאת׃ ולא ידע ואשם ונשא עונו׃ ר׳ יוסי הגלילי אומר הרי הכתוב ענש את מי שלא ידע על אחת כמה וכמה שיענש את מי שידע׃ ר׳ יוסי אומר אם נפשך לידע מתן שכרן של צדיקים צא ולמד מאדם הראשון שלא נצטוה אלא על מצות לא תעשה ועבר עליה ראה כמה מיתות נקנסו עליו ולדורותיו ולדורות דורותיו עד סוף כל הדורות׃ וכי איזו מדה מרובה׃ של טובה או של פורענות הוי אומר מדה טובה׃ אם מדת פורענות היא מעוטה ראה כמה מיתות נקנסו לו ולדורותיו׃ מדה טובה המרובה׃ היושב לו מן הפיגולין והנותרות והמתענה ביום הכפורים על אחת כמה וכמה שיזכה לו ולדורותיו ולדורות דורותיו עד סוף כל הדורות׃ ר׳ עקיבא אומר הרי הוא אומר על פי שנים עדים או שלשה וגו׳ אם מתקיימת העדות בשנים למה פרט לך הכתוב בשלשה׃ אלא להביא שלישי להחמיר עליו ולעשות דינו כיוצא בהן לענין עונש והזמה׃ אם כך ענש הכתוב לנטפל לעוברי עבירה כעוברי עבירה על אחת כמה וכמה שישלם שכר טוב לעושי מצוה כעושי מצוה׃ ר׳ אלעזר בן עזריה אומר כי תקצור קצירך בשדך ושכחת עומר בשדה לא תשוב לקחתו׃ והא שכר נוטל על כך׃ הרי הוא אומר למען יברכך ה׳ אלהיך׃ קבע הכתוב ברכה למי שבאת על ידו מצוה בלא ידע׃ אמור מעתה היתה סלע צרורה בכנפיו ונפלה ממנו ומצאה עני ונתפרנס בה הרי הקב״ה קובע לו ברכה׃ בערכך לאשם׃ בערך האמור למעלה׃ אשר שגג והוא לא ידע׃ הא אם ידע לאחר זמן לא יתכפר לו באשם זה עד שיביא חטאת׃ הא למה זה דומה׃ לעגלה ערופה שנתערפה ואח״כ נמצא ההורג הרי זה יהרג׃ אשם הוא אשם אשם הראשון כולו קמוץ שהוא שם דבר והאחרון חציו קמוץ וחציו פתח שהוא לשון פעל׃ ואם תאמר מקרא שלא לצורך הוא׃ כבר דרוש הוא בתורת כהנים׃ אשם אשם׃ להביא אשם שפחה חרופה שיהא איל בן שתי שנים׃ יכול שאני מרבה אשם נזיר ואשם מצורע׃ ת״ל הוא׃ נפש כי תחטא׃ אמר ר׳ עקיבא מה ת״ל ומעלה מעל בה׳׃ לפי שכל המלוה והלוה והנושא והנותן אינו ע עושה אלא בעדים ובשטר׃ לפיכך בזמן שהוא מכחש מכחש בעדים ובשטר׃ אבל המפקיד אצל חבירו ואינו רוצה שתדע בו נשמה אלא ג׳ שביניהם לפיכך כשהוא מכחש מכחש בשלישי שביניהם׃ או בתשומת יד׃ ששם ממון בידו להתעסק או במלוה׃ או בגזל

כחבריה כפקדנא או בשותפות ידא או בגזילא או עשק ית חבריה: או אנסאן
אכטא כאן נכת נכתא כלה פאנגחד צאחבה כודיעה או כמעאמלה או גצב או
גשם צאחבה: או מצא אבדה וכחש בה ונשבע על שקר על אחת מכל אשר יעשה
האדם לחטא בהנה: או אשכח אבידתא וכדיב בה ואשתבע על שקרא. על חדא
מכל דיעביד אנשא למחב בהון: או וגד צאלה פאנגחדהא וחלף עלי באטל עלי אי
כלה מן גמיע מא יעמל אנסאן ליכטי בהא: והיה כי יחטא ואשם והשיב את
הגזלה אשר גזל או את העשק אשר עשק או את הפקדון אשר הפקד אתו או את
האבדה אשר מצא: ויהי ארי יחטי ויחוב ויתיב ית גזילא דגזל או ית עשקא דעשק.
או ית פקדנא דאתפקד לותיה. או ית אבידתא דאשכח: פאדי קד אכטא ואתם פל
ירד אלגצב אלדי גצבה או אלגשם אלדי גשמה או אלודיעה אלדי אודעה ענדה או אלצאלה
אלתי וגדהא: או מכל אשר ישבע עליו לשקר ושלם אתו בראשו וחמשתיו יסף
עליו לאשר הוא לו יתננו ביום אשמתו: או מכולא דאשתבע עלוהי לשקרא וישלים
יתיה ברישיה. וחמשוהי יוסיף עלוהי. לדהוא דיליה. יתנניה ביומא דחובתיה: או מא
סוי דלך ממא חלף עליה באטלא פירדה בראסה ויזיד עליה כמסה ויעטיה לאלדי
הו לה פי יום אעתראפה בדנבה: ואת אשמו יביא ליהוה איל תמים מן הצאן בערכך
לאשם אל הכהן: וית אשמיה ייתי לק׳׳: דכר שלים מן ענא בפרסניה לאשמא לות
כהנא: ויאתי בקרבאנה ללה כבש צחיח מן אלגנם בקימתה ללקרבאן אלאתאם:
וכפר עליו הכהן לפני יהוה ונסלח לו על אחת מכל אשר יעשה לאשמה בה: כ׳ לפני
ויכפר עלוהי כהנא ק׳׳ וישתביק ליה על חדא מכל דיעביד למחב בה: ויסתגפר
ענה אלאמאם בין ידי אללה ויגפר לה עלי איה כלה מן גמיע מא יעמל פיאתם בהא:

קי״א פסוקים סימן דעואל גגד למנחה ושני וחמשי

וידבר יהוה אל משה לאמר: ומ׳ תס׳ צו את אהרן ואת בניו לאמר זאת תורת העלה
הוא העלה על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבקר ואש המזבח תוקד בו: פקיד

שגזל מידו כלום. או בעשק הוא שכר שכיר. וכחש בה שכפר. על אחת מכל אשר יעשה האדם לחטוא בהנה ולישבע על שקר לכפירת ממון. כי יחטא ואשם משיכיר בעצמו לשוב בתשובה ולדעת ולהודות כי יחטא ואשם. בראשו הוא הקרן ראש הממון. לאשר הוא לו למי שהממון שלו. השלם פרשת ויקרא בסייעתא דשמיא.

צו את אהרן אין צו אלא לשון זירוז מיד ולדורות. אמר ר׳ שמעון ביותר צריך הכתוב לזרז במקום שיש בו חסרון כיס. זאת תורת העולה. הרי הענין הזה בא ללמד על הקטר חלבים ואיברים שיהא כשר כל הלילה וללמד על הפסולים איזה אם עלה ירד ואיזה אם עלה לא ירד שכל תורה לרבות הוא בא לומר תורה אחת לכל העולים ואפילו פסולים שאם עלו לא ירדו. היא העולה למעט את הרובע (פי׳ לאדם) ואת הנרבע (פי׳ מן האדם) וכיוצא בהן שלא היה פסולן בקדש שנפסלו קודם שבאו לעזרה. מדו בד היא הכתונת ומה ת״ל מדו שתהא כמדתו. על בשרו שלא יהא דבר חוצץ בנתיים. והרים את הדשן היה תורם מלוא המחתה מן המאוכלות הפנימיות ונותן במזרחו של כבש. הדשן אשר תאכל האש את העולה ועשאתה דשן מאותו דשן

ירים

את אהרן ואת בנוהי למימר דא אוריתא דעלתא היא עלתא דמתוקדא על מדבחא
כל ליליא עד צפרא ואישתא דמדבחא תהי יקדא ביה: מר הרון ובניה קאילא
הדה שריעה׳ אלצעידה הי אלצעידה תוצע עלי וקיד עלי אלמדבח טול אלליל אלא ט׳
גדאה ונאר אלמדבח תתוקד עליה: ולבש הכהן מדו בד ומכנסי בד ילבש על
בשרו והרים את הדשן אשר תאכל האש את העלה על המזבח ושמו אצל
המזבח: וילבש כהנא לבושין דבוץ ומכנסין דבוץ ילבש על בסריה ויפריש ית
דשנא דתיכול אישתא ית עלתא על מדבחא וישויניה בסטר מדבחא: וילבס ט׳
אלאמאם קמיץ מן עשר וסראויל מן עשר ילבס עלי בדנה וירפע אלרמאד אלתי תאכל
נאר אלצעידה עלי אלמדבח ויגעלה לזק אלמדבח: ופשט את בגדיו ולבש בגדים
אחרים והוציא את הדשן אל מחוץ למחנה אל מקום טהור: וישלח ית לבושוהי
וילבש לבושין אחרנין ויפיק ית דשנא למברא למשריתא לאתר דכי: ויסלך תיאבה
וילבס תיאב אכר ויכרג אלרמאד אלי כארג אלעסכר אלי מוצע טאהר: והאש על המזבח
תוקד בו לא תכבה ובער עליה הכהן עצים בבקר בבקר וערך עליה העלה והקטיר עליה
חלבי השלמים: ואישתא על מדבחא תהי יקדא ביה לא תטפי ויבער עלה כהנא
אעין בצפר בצפר ויסדר עלה עלתא ויסיק עלה תרבי נכסת קדשיא: ואלנאר עלי ט׳
מדבח תקד פיה לא תטפא וישעל עליהא אלאמאם חטבא פי כל גדאה וינצד עליהא
אלצעידה ויקתר עליהא שחום אלסלאמה: אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה:
אישתא תדירא תהי יקדא על מדבחא לא תטפי: כדאך אלנאר דאימא תקד עלי
אלמדבח לא תטפא: וזאת תורת המנחה הקרב אתה כ
בני אהרן לפני יהוה אל פני המזבח: ודא אוריתא דמנחתא דיקרבון יתה בני
אהרן קדם יי לקדם מדבחא: והדה שריעה׳ אלהדיה אן יקדמהא בני הרון בין ידי אלה
אלי אלמדבח: והרים ממנו בקמצו מסלת המנחה ומשמנה ואת כל הלבנה אשר

ירים הדומה ושמו אצל המזבח׳׳ ופשט את בגדיו׳ אין זו חובה אלא דרך ארץ שלא ילכלך בהוצאת הדשן בגדיו שהוא משמש
בהן תמיד׳ בגדים שבישל בהן קדרה לרבו אל ימזוג בהן כוס לרבו לכך ולבש בגדים אחרים׳ פחותין מהן׳׳ והוציא את הדשן
הצבור בתפוח כשהוא רובה ואין מקום למערכה מוציאו משם ואין זו חובה בכל יום אבל התרומה חובה בכל יום׳ והאש על המזבח
תוקד בו׳ ריבה כאן יקידות הרבה על מוקדה׳ ואש המזבח תוקד בו׳ והאש על המזבח תוקד בו׳ אש תמיד תוקד על המזבח׳ כולן
נדרשו במסכת יומא שנחלקו רבותינו במנין המערכות שהיו שם׳׳ וערך עליה העולה׳ עולת תמיד היא תקדים׳׳ חלבי השלמים
אם יביאו שם שלמים׳ ורבותינו למדו מכאן עליה על עולת הבקר השלם כל הקרבנות כולם מכאן שלא יהא דבר מאוחר
לתמיד של בין הערבים׳׳ אש תמיד׳ אש שנ׳ בו תמיד היא שמדליקין בה את הנרות שנ׳ בה להעלות נר תמיד את היא מעל
מזבח החיצון הוקד׳׳ לא תכבה׳ המכבה אש על המזבח עובר בשני לאוין׳׳ וזאת תורת המנחה׳ תורה אחת לכולן להטעינ׳
שמן ולבונה האמורין בענין׳ שיכול אין לי טעונות שמן ולבונה אלא מנחת ישראל שהיא נקמצת׳ מנחת כהנים שהיא כליל מנין
להודות׳׳ הקרב אותה׳ היא הגשה בקרן דרומית מערבית׳׳ לפני יי׳ הוא מערב שהוא לצד אהל מועד׳ אל פני המזבח
הוא הדרום שהוא פניו של מזבח שהכבש נתון לאותו הרוח׳׳ בקומצו׳ שלא יעשה מדה לקומץ׳׳ מסלת המנחה

על המנחה והקטיר המזבח ריח ניחח אזכרתה ליהוה׃ ויפריש מניה בקמציה
מסלתא דמנחתא וממשחה וית כל לבונתא דעל מנחתא ויסיק למדבחא
לאתקבלא ברעוא אדכרתה קדם יי׃ וירפע מנהא בקבצתה מן סמידהא ודהנהא
וגמיע אללבאן אלדי עליהא ויקתר פיחהא עלי אלמדבח קבול מרצי ללה׃ והנותרת
ממנה יאכלו אהרן ובניו מצות תאכל במקום קדש בחצר אהל מועד יאכלוה׃
ודישתאר מנה ייכלון אהרן ובנוהי פטיר תתאכיל באתר קדיש בדרת משכן
זמנא ייכלונה׃ ואלפאצל מנהא יאכלה הרון ובניה פטירא תוכל פי מוצע מקדס
פי צחן כבא אלמחצר יאכלוהא׃ לא תאפה חמץ חלקם נתתי אתה מאשי קדש
קדשים הוא כחטאת וכאשם׃ לא תתאפי חמיע חולקהון יהבית יתה מקרבני
קדש קדשין היא כחטתא וכאשמא׃ לא תכבז כמירא געלתהא קסמהם מן
קראביני מן כואץ אלאקדאס הי כאלדכוה וקרבאן אלאתם׃ כל זכר בבני אהרן יאכלנה
חק עולם לדרתיכם מאשי יהוה כל אשר יגע בהם יקדש׃ כל דכורא בבני אהרן
ייכלנה קים עלם לדריכון מקרבניא דיי כל דיקרב בהון יתקדש׃ כל דכר מן בני הרון
יאכלהא רסם אלדהר עלי מר אגיאלכם מן קראבין אללה כל מן לאמסהא תקדס׃ פ׳
ג׳ וידבר יהוה אל משה לאמר׃ זה קרבן אהרן ובניו אשר יקריבו ליהוה ביום המשח
אתו עשירת האפה סלת מנחה תמיד מחציתה בבקר ומחציתה בערב׃ דין קרבנא
דאהרן ודבנוהי דיקרבון קדם יי ביומא דירבון יתיה חד מן עסרא בתלת סאין סלתא
מנחתא תדירא פלגותה בצפרא ופלגותה ברמשא׃ הדא קרבאן הרון ובניה
אלדי יקרבוה ללה פי יום מסח עשר אויבה סמד הדייה דאימא נצפהא גדאה
ונצפהא עשייה׃ על מחבת בשמן תעשה מרבכת תביאנה תפיני מנחת פתים תקריב ריח
ניחח ליהוה׃ על מסריתא במשח תתעביד רביכא תיתינה תופיני מנחת בצוע תקריב
לאתקבלא ברעוא קדם יי׃ עלי טאבק בדהן תעמל סתותייה תאתי בהא רפלה תכון תרדא

ואת כל הלבונה אשר על המנחה והקטיר׳ שמלקט את לבונתה לאחר
קמיצה ומקטיר ולפי שלא פירש כאן אלא באחת מן המנחות בויקרא הוצרך לשנות פרשה זו לכלול כל המנחות כמשפטן׳ במקום
קדוש׳ ואיזהו בחצר אהל מועד׳ לא תאפה חמץ חלקם׳ אף השיירים אסורין בחימוץ׳ כחטאת וכאשם׳ מנחת חוטא הרי היא
כחטאת לפיכך קמצה שלא לשמה פסולה׳ מנחת נדבה הרי היא כאשם לפיכך קמצה שלא לשמה כשרה׳ כל זכר׳ אפי׳ בעל מום
למה נאמר אם לאכילה הרי כבר נאמר לחם אלהיו מקדשי הקדשים וגו׳ אלא לרבות בעלי מומין למחלוקת׳ כל אשר יגע
בהם׳ קדשים קלים או חולין שיגעו בה ויבלעו ממנה׳ יקדש׳ להיות כמוה שאם פסולה יפסלו ואם כשרה יאכלו כחומר
המנחה׳ זה קרבן אהרן ובניו׳ אף ההדיוטות מקריבין עשירית האיפה ביום שהן מתחנכין לעבודה אבל כהן גדול בכל
יום שנ׳ מנחה תמיד והכהן המשיח תחתיו מבניו יעשה אותה חק עולם׳ מורבכת׳ חלוטה ברותחין כל צרכה׳ תופיני׳
אפויה אפיות הרבה שאחר חליטתה אופה בתנור וחוזר ומטגנה במחבת׳ מנחת פתים׳ מלמד שטעונה פתיתה׳
המשיח תחתיו מבניו׳ המשיח מבניו תחתיו׳ כליל תקטר׳ אין בקומצת להיות שיריה נאכלין אלא כולה כליל וכן כל
מנחת כהן של נדבה כליל תהיה׳ כליל׳ כולה שוה לגבוה׳ המחטא אותה׳ העובד עבודתה שהיא נעשית
חטאת על ידו׳ המחטא אותה יאכלנה׳ הראוי לעבודה׳ יצא טמא בשעת זריקת דמים שאינו חולק בבשר׳

ואת

תקרבהא קבולא מרציא ללה׃ והכהן המשיח תחתיו מבניו יעשה אתה חק עולם
ליהוה כליל תקטר׃ וכהנא דיתרבא תחותוהי מבנוהי יעביד יתה קים עלם קדם יי
גמיר תתסק׃ וכדלך אלאמאם אלמסתכלף בעדה מן בניה יצנעהא רסם אלדהר ללה
גמלה תקתר׃ וכל מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל׃ וכל מנחתא דכהנא גמיר תהי לא
תתאכיל׃ וסאיר הדאיא אלאמאם תקתר גמלה ולא תוכל׃ פ

וידבר יהוה אל משה לאמר׃ דבר אל אהרן ואל בניו לאמר זאת תורת החטאת במקום ד״
אשר תשחט העלה תשחט החטאת לפני יהוה קדש קדשים הוא׃ מליל עם אהרן ועם
בנוהי למימר דא אוריתא דחטתא באתרא דתתנכיס עלתא תתנכיס חטתא קדם יי קדש
קדשין היא׃ מר הרון ובניה קאילא הדה שריעה אלדכוה פי מוצע תדבח אלצעידה תדבח
אלדכוה בין ידי אללה אד הי מן כואץ אלאקדאס׃ הכהן המחטא אתה יאכלנה במקום קדש
תאכל בחצר אהל מועד׃ כהנא דמכפר בדמה ייכלנה באתר קדיש תתאכיל בדרת
משכן זמנא׃ אלאמאם אלמדכי בהא יאכלהא ופי מוצע מקדס תוכל פי צחן כבא ש׳
אלמחצר׃ כל אשר יגע בבשרה יקדש ואשר יזה מדמה על הבגד אשר יזה עליה תכבס
במקום קדש׃ כל דיקרב בבסרה יתקדש ודידי מדמה על לבושא דידי עלה יתחוור
באתר קדיש׃ כל מן דנא בלחמהא תקדס ואן אנתצח מן דמהא אלדי ינתצח מנהא עלי
תוב פאגסל פי מוצע מקדס׃ וכלי חרש אשר תבשל בו ישבר ואם בכלי נחשת בשלה
ומרק ושטף במים׃ ומן דחסף דתתבשל ביה יתבר ואם במנא דנחשא תתבשל יתמריק
וישתטיף במיא׃ ואנא כזף אלדי תטבך פיה יכסר ואן טבכת פי אנא נחאס פאלדלך
ויגסל במא׃ כל זכר בכהנים יאכל אתה קדש קדשים הוא׃ כל דכורא בכהניא
ייכול יתה קדש קדשין היא׃ כל דכר מן אלאימה יאכלהא אד הי מן כואץ אלאקדאס׃ וכל
חטאת אשר יובא מדמה אל אהל מועד לכפר בקדש לא תאכל באש תשרף׃ וכל חטתא דיתעל
מדמה למשכן זמנא לכפרא בקדשא לא תתאכיל בנורא תתוקד׃ וכל דכוה ידכל מן דמהא אלי
כבא אלמחצר ליסתגפר בהא פי אלקדס לא תוכל בל תחרק בנאר׃ פ

וזאת תורת האשם קדש קדשים הוא׃ ודא אוריתא דאשמא קדש קדשין הוא׃ והדה ה״

וא״א לומר שאוסר שאר כהנים באכילתה חוץ מן הזורק דמה שהרי נאמר למטה כל זכר בכהנים יאכל אותה׃ כל אשר יגע ב
בבשרה׃ כל דבר אוכל אשר יגע בה ויבלע ממנה׃ יקדש׃ להיות כמוה אם פסולה תיפסל ואם היא כשרה תאכל כחומר שבה׃
ואשר יזה מדמה על הבגד׃ ואם הוזה מדמה על הבגד אותו מקום הדם׃ הבגד אשר יזה עליה תכבס בתוך העזרה׃ אשר יזה
יהא ניזה כמו ולא יטה לארץ מנלם יהא נטוי׃ ישבר׃ לפי שהבליעה נבלעת בו נעשית נותר והוא הדין לכל הקדשים׃ ומורק איוב טו
לשון תמרוקי הנשים אשקורונגט בלעז׃ ומורק ושוטף לפלוט את בליעתו אבל כלי חרש לימדך הכתוב כאן שאינו יוצא מידי
דופיו לעולם׃ כל זכר בכהנים יאכל אותה׃ הא למדת שהמחטא אותה האמור למעלה לא להוציא שאר הכהנים אלא להוציא
את שאינו ראוי לחיטוי׃ וכל חטאת אשר יובא מדמה אל אהל מועד וגו׳ שאם הכניס מדם חטאת החיצונה לפנים פסולה׃
קדש קדשים הוא׃ הוא קרב ואין תמורתו קריבה׃ ואת כל חלבו׃ עד כאן לא נתפרשו אימורין באשם לכך הוזקק

שריעה׳ קרבאן אלאתם הו איצא מן כואץ אלאקדאס׃ במקום אשר ישחטו את העלה
ישחטו את האשם ואת דמו יזרק על המזבח סביב׃ באתרא דיכסון ית עלתא יכסון
ית אשמא וית דמיה יזרוק על מדבחא סחור סח׃ פי מוצע אלצעידה ידבח קרבאן
קרבאן אלאתם ודמה ירש עלי אלמדבח מסתדירא׃ ואת כל חלבו יקריב ממנו את
האליה ואת החלב המכסה את הקרב׃ וית כל תרביה יקריב מניה ית אליתא וית תרבא
דחפי ית גוא׃ וגמיע שחמה ירפעה מנה אליה ואלתרב אלמגטי אלגוף׃ ואת שתי הכלית
ואת החלב אשר עליהן אשר על הכסלים ואת היתרת על הכבד על הכלית יסירנה׃
וית תרתין כולין וית תרבא דעליהון דעל גססיא וית חצרא דעל כבדא על כוליתא
יעדינה׃ ואלכלותין ואלשחם אלדי עליהמא אלדי עלי אלאחשא וזאידה אלכבד מע אלכלא
ינזעהא׃ והקטיר אתם הכהן המזבחה אשה ליהוה אשם הוא׃ ויסיק יתהון כהנא
למדבחא קרבנא קדם יי׳ אשמא הוא׃ ויקתרהם אלאמאם עלי אלמדבח קרבאנא ללה כדאך
מא יציר קרבאן אלאתם׃ כל זכר בכהנים יאכלנו במקום קדוש יאכל קדש קדשים
הוא׃ כל דכורא בכהנא ייכלניה באתר קדיש יתאכיל קדש קדשין הוא׃ כל דכר
מן אלאימה יאכלה ופי מוצע מקדס יוכל לאנה מן כואץ אלאקדאס׃ כחטאת
כאשם תורה אחת להם הכהן אשר יכפר בו לו יהיה׃ כחטאתא כין אשמא אורית חדא
להון כהנא דיכפר ביה דיליה יהי׃ קרבאן אלאתם כאלדכוה שריעה ואחדה להמא ש
אלאמאם אלדי יכפר בה לה יכון׃ והכהן המקריב את עלת איש עור העלה אשר הקריב ולעיל
לכהן לו יהיה׃ וכהנא דמקריב ית עלת גבר משך עלתא דיקריב לכהנא דיליה יהי׃
ואלאמאם אלמקרב צעידה׳ אנסאן פגלדהא בעד תקריבהא יכון לה׃ וכל מנחה אשר
תאפה בתנור וכל נעשה במרחשת ועל מחבת לכהן המקריב אתה לו תהיה׃ וכל
מנחתא דתתאפי בתנורא וכל דתתעביד ברדתא ועל מסריתא לכהנא דמקריב יתה
דיליה תהי׃ וכל הדייה מא יכבז פי תנור או יעמל פי טנגיר או עלי טאבק אלאמאם
אלמקרבהא לה תכון׃ וכל מנחה בלולה בשמן וחרבה לכל בני אהרן תהיה איש כאחיו׃ דעת ר׳ יעקב נומבדון הכ״ת קמונד ונ״ן בלוח הטעיות שלו
וכל מנחתא דפילא במשח ודלא פילא לכל בני אהרן תהי גבר כאחוהי׃ וכל הדייה מלתותה כדהן

נתפרש כאן אבל חטאת כבר נתפרשה בה [בויקרא רבה] [בפרשה ויקרא] את האליה לפי שאשם אינו בא אלא איל או כבש ואיל וכבש נתרבו באליה׃
אשם הוא׃ עד שינתק שמו ממנו לימד על אשם שמתו בעליו או שנתכפרו בעליו אע״פ שעומד להיות דמיו עולה לקיץ המזבח אם
שחטו סתם אינו כשר לעולה קודם שינתק לרעייה ואינו בא ללמד על האשם שיהא פסול שלא לשמו כמו שדרשנו הוא הכתוב בחטאת
לפי שהאשם לא נאמר בו אשם הוא אלא לאחר הקטרת אימורין והוא עצמו שלא הוקטרו אימוריו כשר׃ קדש קדשים הוא׃ בתורת
כהנים הוא נדרש׃ תורה אחת להם׃ בדבר זה׃ הכהן אשר יכפר בו׃ הראוי לכפרה חולק בו פרט לטבול יום ומחוסר כפורים ואונן
ש[...]לה בעודות׃ לכהן המקריב אותה לו תהיה׃ יכול לו לבדו ת״ל לכל בני אהרן תהיה איש כאחיו׃ יכול לכולן ת״ל לכהן
המקריב אותה וגו׳ הא כיצד לבית אב של יום שמקריבין אותה׃ בלולה בשמן׃ זו מנחת נדבה׃ וחרבה׃ זו מנחה חוטא ומנחת
קנאות שאין בהן שמן׃ אם על תודה יקריבנו׃ אם על דבר הודאה על נס שנעשה לו כגון יורדי הים והולכי מדברות
וחבושי

פ׳ או גאפה לגמיע בני הרון תכון ואחד כאכר׃
וזאת תורת זבח השלמים אשר יקריב ליהוה׃ ודא אוריתא דנכסת קדשיא דיקריב
קדם יי׃ והדה שריעה דבח אלסלאמה אלדי יקרבה ללה׃ אם על תודה יקריבנו והקריב על
זבח התודה חלות מצות בלולת בשמן ורקיקי מצות משחים בשמן וסלת מרבכת
חלת בלולת בשמן׃ אם על תודתא יקרבניה ויקריב על נכסת תודתא גריצן פטירן
דפילן במשח ואספוגין פטירין דמשיחין במשח וסלת רביכא גריצן דפילן במשח׃
אן קרבה עלי שכר פיקרב מעה גראדק פטיר מלתות בדהן ורקאק פטיר
ממסוחה בדהן וסמיד רפך גראדק מלתותה בדהן׃ על חלת לחם חמץ יקריב קרבנו
על זבח תודת שלמיו׃ על גריצן דלחים חמיע יקריב קרבניה על נכסת תודת
קדשוהי׃ מע גראדק מן כמיר יקרב קרבאנה מע דבח שכר סלאמתה׃ והקריב
ממנו אחד מכל קרבן תרומה ליהוה לכהן הזרק את דם השלמים לו יהיה׃ ויקריב
מניה חד מכל קרבנא אפרשותא קדם יי לכהנא דיזרוק ית דם נכסת קדשיא דיליה יהי׃
פיקרב מן דלך ואחדא מן כל קרבאן רפיעה ללה לאמאם אלדי ינצח דם דבח אל
סלאמה לה יכון׃ ובשר זבח תודת שלמיו ביום קרבנו יאכל לא יניח ממנו עד בקר׃ ובשר
נכסת תודת קדשוהי ביום קרבניה יתאכיל לא יצנע מניה עד צפרא׃ ולחם דבח שכר
סלאמתה פי יום קרבאנה יוכל לא יבקי מנה שי אלי אלגדאה׃ ואם נדר או נדבה זבח קרבנו
ביום הקריבו את זבחו יאכל וממחרת והנותר ממנו יאכל׃ ואם נדרא או נדבתא נכסת
קרבניה ביומא דיקריב ית נכסתיה יתאכיל וביומא דבתרוהי ודישתאר מניה יתאכיל׃
ואן כאן קרבאנה נדרא או תברעא פאלדי יוכל פי יום תקריבה לה ומן גד ומא פצל מנה יוכל׃
והנותר מבשר הזבח ביום השלישי באש ישרף׃ ודישתאר מבסר נכסתא ביומא תליתאה
בנורא יתוקד׃ ומא פצל מן לחם אלדבח אלי אליום אלתאלת פליחרק באלנאר׃ ואם האכל יאכל
מבשר זבח שלמיו ביום השלישי לא ירצה המקריב אתו לא יחשב לו פגול יהיה והנפש
האכלת ממנו עונה תשא׃ ואם אתאכלא יתאכיל מבסר נכסת קדשוהי ביומא תליתאה

על תודה אם על ... והבושי ביה האסורים וחולה שהן צריכין להודות שכתוב בהן יודו לי״י חסדו ונפלאותיו לבני אדם ויזבחו זבחי תודה אם על
אחת מאלו נדר׳ שלמים הללו שלמי תודה הן וטעונין לחם האמור בענין ואין נאכלין אלא ליום ולילה כמו שמפורש בענין כאן״
והקריב על זבח התודה׳ ד׳ מיני לחם חלות ורקיקין ורבוכה שלשה מיני מצה וכתוב על חלות לחם חמץ וגו׳ וכל מין ומין עשר
חלות כך מפורש במנחות ושיעורן חמש סאין ירושלמיות שהן שש מדבריות והן עשרים עשרון״ מורבכת׳ לחם חלוט ברותחין
כל צרכו״ יקריב קרבנו על זבח׳ מגיד שאין הלחם קדוש קדושת הגוף ליפסל ביוצא וטבול יום ולצאת לחולין בפדיון עד שישחט
הזבח״ אחד מכל קרבן׳ לחם אחד מכל מין יטול תרומה לכהן העובד עבודתה והשאר נאכל לבעלים ובשרה לבעלים חוץ מחזה
ושוק שבה כמו שמפורש למטה תנופת חזה ושוק בשלמים והתודה קרויה שלמים״ ביום קרבנו יאכל׳ ובזמן בשרה זמן לחמה״
ובשר זבח תודת שלמיו׳ יש כאן רבויין הרבה לרבות חטאת ואשם ואיל נזיר וחגיגת יד׳ שיהיו נאכלין ליום ולילה״ לא יניח ממנו
עד בקר׳ אבל אוכל הוא כל הלילה אם כן למה נאמר עד חצות כדי להרחיק אדם מן העבירה״ ואם נדר או נדבה׳ שלא הביאה
על הודאה של נס אינה טעונה לחם ונאכלת לשני ימים כמו שמפורש בענין״ וממחרת והנותר ממנו׳ בראשון יאכל ו״ו זו יתירה
היא ויש כמוהו הרבה במקרא כגון ואלה בני צבעון ואיה וענה׳ תה וקרש וזבא מרנס״ ואם האכל יאכל וגו׳ במחשב בשחיטה לאכלו

הוק דניל

לא יהי לרעוא דמקריב יתיה לא יתחשיב ליה מרחק יהי ואנש דייכול מניה חוביה
יקביל׃ ואן אכל מנה פי אליום אלתאלת פלא ירתצא אלמקרב לה לא יחסב לה בל יכון כאל
אלכס ואי אנסאן אכל מנה פקד חמל וזרה׃ והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל
באש ישרף והבשר כל טהור יאכל בשר׃ ובסר קדשא דיקרב בכל מסאב לא
יתאכיל בנורא יתוקד ובסר קדשא כל דידכי לקדשא ייכול בסר קדשא׃ ולחם אל
אקדאס אן דנא בשי מן אלנגאסאת פלא יוכל בל יחרק בנאר ואלטאהר מנה פלא
יאכלה אלא טאהר׃ והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים אשר ליהוה וטמאתו
עליו ונכרתה הנפש ההוא מעמיה׃ ואנש דייכול בסרא מנכסת קדשיא דקדם יי וסואבתיה
עלוהי וישתיצי אנשא ההוא מעמיה׃ ואי אנסאן אכל לחמא מן דבח אלסלאמה אלדי
ללה ונגאסתה עליה ינקטע דלך אלאנסאן מן קומה׃ ונפש כי תגע בכל טמא בטמאת
אדם או בבהמה טמאה או בכל שקץ טמא ואכל מבשר זבח השלמים אשר ליהוה
ונכרתה הנפש ההוא מעמיה׃ ואנש ארי יקרב בכל מסאב בסואבת אנשא או בבעירא
מסאבא או בכל שקיץ מסאב וייכול מבסר נכסת קדשיא דקדם יי וישתיצי אנשא ההוא
מעמיה׃ ואי אנסאן לאמס שיא מן אלנגאסאת בנגאסה אנסאן או בהימה נגסה או
בשי מן אלדביב אלנגס פאכל שי מן דבח אלסלאמה אלדי ללה פינקטע דלך אלאנסאן
מן קומה׃ פ׳
וידבר יהוה אל משה לאמר׃ דבר אל בני ישראל לאמר כל חלב שור וכשב ועז ז׳
לא תאכלו׃ מליל עם בני ישראל למימר כל תרב תור ואמר ועז לא תיכלון׃ מר בני
אסר קאילא כל שחם בקר וצאן ומאעז לא תאכלוה׃ וחלב נבלה וחלב טרפה
יעשה לכל מלאכה ואכל לא תאכלהו׃ ותרב נבילא ותרב תבירא יתעביד לכל
עבידא ומיכל לא תיכלוניה׃ ושחם אלנבילה ושחם אלסקימה אסתעמלוה פי כל צנעה
ואכל לא תאכלוה׃ כי כל אכל חלב מן הבהמה אשר יקריב ממנה אשה ליהוה ונכרתה
הנפש האכלת מעמיה׃ ארי כל דייכול תרבא מן בעירא דיקריב מנה קרבנא קדם יי

בשלישי הכתוב מדבר׃ יכול אם אכל ממנו בשלישי יפסל למפרע׃ ת״ל המקריב לא יחשב׃ בשעת הקרבה הוא נפסל ואינו נפסל
בשלישי וכן פירושו בשעת הקרבתו לא תעלה זאת במחשבה ואם חישב פגול יהיה׃ והנפש האכלת ממנו׃ אפי׳ בתוך הזמן
עונה תשא׃ והבשר׃ של קדש שלמים אשר יגע בכל טמא לא יאכל׃ והבשר׃ לרבות אבר שיצא מקצתו שהפנימי מותר׃ ומאמרו
כל טהור יאכל בשר׃ מה ת״ל לפי שנ׳ ודם זבחיך ישפך והבשר תאכל׃ יכול לא יאכלו שלמים אלא הבעלים׃ ת״ל כל טהור יאכל
בשר׃ וטמאתו עליו׃ בטומאת הגוף הכתוב מדבר אבל טהור שאכל את הטמא אינו ענוש כרת אלא אזהרה׃ והבשר אשר יגע בכל
טמא וגו׳ ואזהרת טמא שאכל את הטהור אינה מפורשת בתורה אלא חכמים למדוה בגזרה שוה׳ שלש כריתות אמורים באוכלי ק׳
קדשים בטומאת הגוף ודרשום רבותינו בשבועות אחת לכלל ואחת לפרט ואחת ללמד על קרבן עולה ויורד שלא נאמר אלא על
טומאת מקדש וקדשיו׃ יעשה לכל מלאכה׃ בא ולימד על החלב שאינו מטמא טומאת נבילות׃ ואכול לא תאכלוהו׃ אמרה
תורה יבוא איסור נבלה וטרפה ויחול על איסור חלב שאם אכלו יתחייב אף על לאו של נבלה ולא תאמר אין איסור חל על
איסור׃ לעוף ולבהמה׃ פרט לדם דגים וחגבים׃ בכל מושבותיכם׃ לפי שהוא חובת הגוף ואינה חובת קרקע נוהגת בכל מושבותיכם
ובמס׳ קידושי׳ בפ״א מפרש למה הוצרך לומר׃ ידיו תביאנה׃ שתהא יד הבעלים מלמעלה והחלב והחזה נתון בה ויד כהן מלמטה
ומניף׃

וישתיצי אנשא דייכול מעמיה׃ פאן כל מן אכל שחמא מן בהימה אתי יקרב
מנהא קרבאן ללה ינקטע דלך אלאנסאן אלאכל מן קומה׃ וכל דם לא תאכלו בכל
מושבתיכם לעוף ולבהמה׃ וכל דמא לא תיכלון בכל מותבניכון דעופא ודבעירא׃
וכל דם לא תאכלו פי גמיע מסאכנכם מן אלטאיר ואלבהאים׃ כל נפש אשר תאכל
כל דם ונכרתה הנפש ההוא מעמיה׃ כל אנש דייכול כל דם וישתיצי אנשא ההוא
מעמיה׃ ואי אנסאן אכל דמא ינקטע דלך אלאנסאן מן קומה׃ וידבר יהוה אל
משה לאמר׃ ומליל יי׳ עם משה למימר׃ תם כלם אללה מוסי תכלימא׃ דבר אל
בני ישראל לאמר המקריב את זבח שלמיו ליהוה יביא את קרבנו ליהוה מזבח
שלמיו׃ מליל עם בני ישר׳ למימר דמקריב ית דם נכסת קדשוהי קדם יי׳ ייתי ית קורבניה
לקדם יי׳ מנכסת קדשוהי׃ כאטב בני אסר׳ וקל להם אלמקרב דבח סלאמה ללה הו אלדי
יאתי בקרבאנה ללה מן דבח סלאמתה׃ ידיו תביאינה את אשי יהוה את החלב
על החזה יביאנו את החזה להניף אתו תנופה לפני יהוה׃ ידוהי ייתין ית קרבניא
דיי׳ ית תרבא על חדיא ייתיניה ית חדיא לארמא יתיה ארמא קדם יי׳׃ ידאה תחמל
קראבין אללה אלשחם מע אלקץ יאתי בה מעה ויחרכה תחריכא בין ידי אללה׃ והקטיר
הכהן את החלב המזבחה והיה החזה לאהרן ולבניו׃ ויסיק כהנא ית תרבא למדבחא
ויהי חדיא לאהרן ולבנוהי׃ פיקתר אלאמאם אלשחם עלי אלמדבח ויציר אלקץ להרון
ובניה׃ ואת שוק הימין תתנו תרומה לכהן מזבחי שלמיכם׃ וית שקא דימינא
תתנון אפרשותא לכהנא מנכסת קדשיכון׃ ואלסאק אלאימן אעטוה רפיעה ללאמאם מן דבאיח סלאמתכם׃ המקריב את דם השלמים ואת החלב מבני אהרן
לו תהיה שוק הימין למנה׃ דמקריב ית דם נכסת קדשיא וית תרבא מבני אהרן
דיליה תהי שקא דימינא לחולק׃ אלמקרב דם אלסלאמה ואלשחם מן בני הרון לה יכון
אלסאק אלאימן נציבא׃ כי את חזה התנופה ואת שוק התרומה לקחתי מאת בני

ומיפן״ את אשי יי׳ ומהן האישים׳ את החלב על החזה יביאנו׳ כשמביאו מבית המטבחיים נותן חלב על החזה וכשנותנו
ליד המניף נמצא החזה למעלה והחלב למטה וזהו האמור במקום אחר שוק התרומה וחזה התנופה על אשי החלבים יביאו
להניף תנופה לפני יי׳ ולאחר התנופה נותנו לכהן המקטיר ונמצא החזה למטה וזהו שנ׳ וישימו את החלבים על החזות ויקטר
החלבים המזבחה׳ למדנו ששלשה כהנים זקוקין לה כך מפורש במנחות״ את החלב על החזה יביאנו׳ את החזה׳ למה
מביא׳ להניף אותו הוא מביאו ולא שיהא הוא מן האישים לפי שנ׳ את אשי יי׳ את החלב על החזה׳ יכול שיהא את החזה
לאישים לכך נאמר את החזה להניף וגו׳ ״ והקטיר הכהן את החלב׳ ואח״כ והיה החזה לאהרן׳ למדנו שאין הבשר נאכל
בעוד שהאימורין למטה מן המזבח״ שוק׳ מן הפרק של ארכובה התחתונה עם הראש עד הפרק האמצעי שהוא סובך של
רגל״ המקריב את דם השלמים וגו׳ מי שהוא ראוי לזריקתו ולהקטיר חלביו יצא טמא בשעת זריקת דמים או בשעת הקטר
חלבים שאינו חולק בבשר״ תנופה׳ תרומה׳ תנופה מוליך ומביא מעלה ומוריד״ ולמלואים׳ ליום חינוך הכהונה״ קח את
אהרן פרשה זו נאמרה שבעת ימים קודם הקמת המשכן שאין מוקדם ומאוחר בתורה״ קח את אהרן׳ קחנו בדברים ומשכהו״

ישראל מזבחי שלמיהם ואתן אתם לאהרן הכהן ולבניו לחק עולם מאת בני ישראל׃
ארי ית חדיא דארמותא וית שקא דאפרשותא נסיבית מן בני ישר׳ מנכסת קדשיהון
ויהבית יתהון לאהרן כהנא ולבנוהי לקים עלם מן בני ישר׳׃ לאן קץ אלתחריך וסאק
ארפיעה אכדתהמא מן בני אסר׳ מן דבאיח סלאמתהם ואעטיתהמא להרון אלאמאם
ובניה רסם אדהר מן בני אסר׳׃ זאת משחת אהרן ומשחת בניו מאשי יהוה ביום
הקריב אתם לכהן ליהוה׃ דא רבות אהרן ורבות בנוהי מקרבניא דיי׳ ביומא דיקריב
יתהון לשמשא קדם יי׳׃ הדה חצ׳ה הרון ובניה מן קראבין אללה פי יום קדמו ליאמו ללה׃
אשר צוה יהוה לתת להם ביום משחו אתם מאת בני ישראל חקת עולם לדרתם׃
דפקיד יי׳ למתן להון ביומא דירבון יתהון מן בני ישר׳ קים עלם לדריהון׃ אלתי אמר
אללה אן יעטוהא פי יום מסחהם מן בני אסר׳ רסם אדהר לאגיאלהם׃ זאת התורה
לעלה למנחה ולחטאת ולאשם ולמלואים ולזבח השלמים׃ דא אוריתא לעלתא
למנחתא ולחטתא ולאשמא ולקרבניא ולנכסת קדשיא׃ הדה אלשריעה לל׳
צעידה ולהדייה ולדכוה ולקרבאן אלאתם ואלכמאל ולדבח אלסלאמה׃ אשר צוה
יהוה את משה בהר סיני ביום צותו את בני ישראל להקריב את קרבניהם
ליהוה במדבר סיני׃ דפקיד יי׳ ית משה בטורא דסיני ביומא דפקיד ית בני ישר׳
לקרבא ית קרבנהון קדם יי׳ במדברא דסיני׃ אלתי אמר אללה בהא פי גבל סיני פי וקת
אמר בני אסר׳ אן יקרבו קראבינהם ללה פי ברייה׳ סיני׃ פ׳
ז וידבר יהוה אל משה לאמר׃ קח את אהרן ואת בניו אתו ואת הבגדים ואת שמן
המשחה ואת פר החטאת ואת שני האילים ואת סל המצות׃ קריב ית אהרן וית
בנוהי עמיה וית לבושיא וית משחא דרבותא וית תורא דחטתא וית תרין דכרין
וית סלא דפטיריא׃ קדם הרון ובניה מעה ואלתיאב ודהן אלמסוחיה ואלת׳ אלדכוה
ואלכבשין וסל אלפטיר׃ ואת כל העדה הקהל אל פתח אהל מועד׃ וית כל כנשתא
כנוש לתרע משכן זמנא׃ וגווק גמיע אלגמע אלי באב כבא אלמחצ׳ר׃ ויעש משה
כאשר צוה יהוה אתו ותקהל העדה אל פתח אהל מועד׃ ועבד משה כמא דפקיד
יי׳ יתיה ואתכנישת כנשתא לתרע משכן זמנא׃ פעמל מוסי כמא אמרה אללה
ותגווק אלגמע אלי באב כבא אלמחצ׳ר׃ ויאמר משה אל העדה זה הדבר אשר צוה

ואת פר החטאת וגו׳ אלו האמורים למעלה בעניין צוואת המלואים בואתה תצוה ועכשיו ביום ראשון למלואים תור וזירון בשעת מעשה׳׳ הקהל אל פתח אהל מועד׃ זה אחד מהמקומות שהחזיק מועט את המרובה׳׳ זה הדבר׃ דברים שהראו לאב׳ עושה לפניכם צוני הקב״ה לעשות ואל תאמרו לכבודי ולכבוד אחי אני עושה׃ כל העניין הזה פירשתי בואתה תצוה׳׳

את

יהוה לעשות׃ ואמר משה לכנשתא דין פתגמא דפקיד יי למעבד׃ קאל להם מוסי הדי אמר
אלדי אמר אללה אן יעמל׃ ויקרב משה את אהרן ואת בניו וירחץ אתם במים׃ וקריב משה
ית אהרן וית בנוהי ואסחי יתהון במיא׃ פקדם הרון ובניה וגסלהם במא׃ ויתן עליו את
הכתנת ויחגר אתו באבנט וילבש אתו את המעיל ויתן עליו את האפד ויחגר אתו
בחשב האפד ויאפד לו בו׃ ויהב עלוהי ית כתונא וזריז יתיה בהמינא ואלביש יתיה ית
מעילא ויהב עלוהי ית איפודא וזריז יתיה בהמין איפודא ואתקין ליה ביה׃ וגעל עליה אלתוניה
וקלדה באלזנאר ואלבסה אלממטר וציר עליה אלצדרה ושדדה כשפשגהא וצדרה בה׃
ד׳ ן וישם עליו את החשן ויתן אל החשן את האורים ואת התמים׃ ושוי עלוהי ית חשנא
ההוי׳ בפסוק׳ וישם עליו את החשן ויהב בחשנא ית אוריא וית תמיא׃ וציר עליה אלדרנה וגעל פיהא אלאנואר ואלצחאיח׃
וישם את המצנפת על ראשו וישם על המצנפת אל מול פניו את ציץ הזהב נזר
הקדש כאשר צוה יהוה את משה׃ ושוי ית מצנפתא על רישיה ושוי על מצנפתא
לקביל אפוהי ית ציצא דדהבא כלילא דקודשא כמא דפקיד יי ית משה׃ וציר
אלעמאמה עלי ראסה ובעל דונהא ממא ילי וגההא אלעצאבה אלדהב תאג אלקדס כמא
אמרה אללה׃ ויקח משה את שמן המשחה וימשח את המשכן ואת כל אשר בו
ויקדש אתם׃ ונסיב משה ית משחא דרבותא ורבי ית משכנא וית כל דביה וקדיש
יתהון׃ פאכד מוסי מן דהן אלמסוחיה ומסח מנה אלמסכן וגמיע מא פיה וקדסהם׃
ויז ממנו על המזבח שבע פעמים וימשח את המזבח ואת כל כליו ואת הכיר
ואת כנו לקדשם׃ ואדי מניה על מדבחא שבע זמנין ורבי ית מדבחא וית כל מנוהי
וית כיורא וית בסיסיה לקדשותהון׃ ונצח מנה עלי אלמדבח סבע מראר ומסחה
וגמיע אניתה ואלחוץ ומקעדה וקדסהם׃ ויצק משמן המשחה על ראש אהרן
וימשח אתו לקדשו׃ ואריק ממשחא דרבותא על רישא דאהרן ורבי יתיה לקדשו
תיה׃ וצב מן דהן אלמסוחיה עלי ראס הרון ומסחה וקדסה׃ ויקרב משה את בני
אהרן וילבשם כתנת ויחגר אתם אבנט ויחבש להם מגבעות כאשר צוה יהוה
את משה׃ וקריב משה ית בני אהרן ואלבישנון כתונין וזריז יתהון המינין ואתקין
להון קובעין כמא דפקיד יי ית משה׃ וקדם מוסי בני הרון ואלבסהם תואניא וקלדהם
בזנאניר ועמדהם בקלאנס כמי אמרה אללה׃ ויגש את פר החטאת ויסמך אהרן

את האורים׳ כתב של שם המפורש׳׳ וישם על המצנפת׳ פתילי תכלת הקבועים בציץ כותן על המצנפת נמצא הציץ
תלוי במצנפת׳׳ ויז ממנו על המזבח׳ לא ידעתי היכן נצטוה בהזאות הללו׳׳ ויצק׳ וימשח׳ בתחלה יוצק על ראשו
ואחר כותן בין ריסי עיניו ומושך באצבעו מזה לזה׳׳ ויחבש׳ לשון קשירה׳׳ ויחטא את המזבח׳׳ חטאו וטיהרו

ובניו את ידיהם על ראש פר החטאת׃ וקריב ית תורא דחטתא וסמך אהרן ובנוהי
ית ידיהון על ריש תורא דחטתא׃ פקדם לת ׳דכוה ואסנד הרון ובניה אידיהם עלא
ראסה׃ וישחט ויקח משה את הדם ויתן על קרנות המזבח סביב באצבעו ויחטא
את המזבח ואת הדם יצק אל יסוד המזבח ויקדשהו לכפר עליו׃ ונכס ונסיב משה
ית דמא ויהב על קרנת מדבחא סח סח באצבעיה ודכי ית מדבחא וית דמא אריק
ליסודא דמדבחא וקדשיה לכפרא עלוהי׃ פדבחה מוסי ואכד מן דמה וגעל עלא
ארכאן ׳מדבח מסתדירא באצבעה ודלאה ובאקי ׳דם צבה ענד אסאסה וקדסה
ואסתגפר ענה׃ ויקח את כל החלב אשר על הקרב ואת יתרת הכבד ואת שתי הכלית
ואת חלבהן ויקטר משה המזבחה׃ ונסיב ית כל תרבא דעל גוא וית חצר כבדא וית
תרתין כולין וית תרבהון ואסיק משה למדבחא׃ ואכד גמיע ׳תרב ׳די עלי ׳גוה
והאידה ׳כבד ׳וכלותין ושחמהמא וקתרה עלי ׳מדבח׃ ואת הפר ואת ערו ואת בשרו
ואת פרשו שרף באש מחוץ למחנה כאשר צוה יהוה את משה׃ וית תורא וית משכיה
וית בסריה וית אכליה אוקיד בנורא מברא למשריתא כמא דפקיד יי׳ ית משה׃ וארת
מע גלדה ולחמה ופרתה אחרקה ב׳נאר כארג ׳עסכר כמי אמרה ׳אלה׃ ויקרב את
איל העלה ויסמכו אהרן ובניו את ידיהם על ראש האיל׃ וקריב ית דכרא דעלתא
וסמכו אהרן ובנוהי ית ידיהון על ריש דכרא׃ תם קדם לכבש ׳צעידה ואסנד הרון
ובניה אידיהם עלי ראסה׃ וישחט ויזרק משה את הדם על המזבח סביב׃ ונכס
וזרק משה ית דמא על מדבחא סח סח׃ פדבחה מוסי ונצח ׳דם עלי ׳מדבח
מסתדירא׃ ואת האיל נתח לנתחיו ויקטר משה את הראש ואת הנתחים ואת הפדר׃
וית דכרא פליג לאברוהי ואסיק משה ית רישא וית אבריא וית תרבא׃ ופצא ש׳
כבש אעצאא וקתר ׳ראס ו׳אעצא ו׳קצבה׃ ואת הקרב ואת הכרעים רחץ במים
ויקטר משה את כל האיל המזבחה עלה הוא לריח ניחח אשה הוא ליהוה כאשר
צוה יהוה את משה׃ וית גוא וית כרעיא חליל במיא ואסיק משה ית כל דכרא
למדבחא עלתא הוא לאתקבלא ברעוא קרבנא הוא קדם יי׳ כמא דפקיד יי׳ ית משה׃
ו׳בטן ו׳אכארע גסלהם במא וקתר מוקי גמיע ׳כבש עלי ׳מדבח הו צעידה מקבול
מרצי ללה כמי אמרה ׳אלה׃ ויקרב את האיל השני איל המלאים ויסמכו אהרן ובניו

ג׳ נרין במנין מטהבן בטעמ׳ יט׳ן יוטב עומד וסימן וישחט ויקח משה׳׳ יט׳ן וישחט ויזרוק משה יוטב וישחט׳׳ ויקח משה מנחו עומד׳

מזירות ליכנס לקדושה׳׳ ויקדשהו׳ בעבודה זו׳׳ לכפר עליו׳ מעתה כל הכפרות׳׳ על הכבד׳ לבד הכבד שהיה נוטל מעט מן הכבד עמה׳׳ איל המלואים׳ איל השלמים שהמילואים לשון שלמים שממלאין ומשלימין את הכהנים בכהונתם׳׳ חלת לחם שמן׳ היא רבוכה שהיה מרבה בה שמן כנגד החלות והרקיקין כך מפורש במנחות׳׳ ויקטר המזבחה׳ משה

שימש

את ידיהם על ראש האיל׃ וקריב ית דכרא תנינא דכר קורבניא וסמכו אהרן ובנוהי ית
ידיהון על ריש דכרא׃ תם קדם אלכבש אלתאני כבש אלכמאל ואסנד הרון ובניה אידיהם עלי
ראסה׃ וישחט ויקח משה מדמו ויתן על תנוך אזן אהרן הימנית ועל בהן ידו הימנית
ועל בהן רגלו הימנית׃ ונכס ונסיב משה מדמיה ויהב על רום אדנא דאהרן
דימינא ועל אליון ידיה דימינא ועל אליון רגליה דימינא׃ פדבחה ואכד מן דמה וגעל
עלי שחמה אדן הרון אלימנא ועלי אבהאם ידה אלימנא ואבהאם רגלה אלימנא׃ ויקרב
את בני אהרן ויתן משה מן הדם על תנוך אזנם הימנית ועל בהן ידם הימנית ועל
בהן רגלם הימנית ויזרק משה את הדם על המזבח סביב׃ וקריב ית בני אהרן ויהב
משה מן דמא על רום אדנהון דימינא ועל אליון ידהון דימינא ועל אליון רגלהון
דימינא וזרק משה ית דמא על מדבחא סחור סחור׃ תם קדם בני הרון וגעל מן אלדם עלא
שחמאה אדאנהם אלאימן ועלי אבהאם אידיהם אלאימן ואבהאם ארגלהם אלאימן
ובאקי אלדם רשה עלי אלמדבח מסתדירא׃ ויקח את החלב ואת האליה ואת כל החלב
אשר על הקרב ואת יתרת הכבד ואת שתי הכלית ואת חלבהן ואת שוק הימין׃ ונסיב
ית תרבא וית אליתא וית כל תרבא דעל גווא וית חצר כבדא וית תרתין כוליין וית תרבהון
וית שקא דימינא׃ ואכד אלתרב ואלאליה וגמיע אלשחם אלדי עלי אלגוף וזאידה אלכבד
כלותין ושחמהמא ואלסאק אלאימן׃ ומסל המצות אשר לפני יהוה לקח חלת מצה אחת
וחלת לחם שמן אחת ורקיק אחד וישם על החלבים ועל שוק הימין׃ ומסלא דפטיריא
דקדם יי׳ נסיב גריצתא פטירתא חדא וגריצתא דלחים משח חדא ואספוג חד ושוי על
תרביא ועל שקא דימינא׃ ומן סל אלפטיר אלדי בין ידי אללה אכד גרדקה פטיר ואחדה
וגרדקה כבז מדהון ואחדה ורקאקה ואחדה וציר דלך עלי אלשחום ואלסאק אלאימן׃
ויתן את הכל על כפי אהרן ועל כפי בניו וינף אתם תנופה לפני יהוה׃ ויהב ית כולא על
ידי אהרן ועל ידי בנוהי וארים יתהון ארמא קדם יי׳׃ וגעל אלכל עלי ידי הרון ועלי ידי בניה
וחרכהמא תחריכא בין ידי אללה׃ ויקח משה אתם מעל כפיהם ויקטר המזבחה על העלה
מלאים הם לריח ניחח אשה הוא ליהוה׃ ונסיב משה יתהון מעל ידהון ואסיק למדבחא
על עלתא קורבניא אנון לאתקבלא ברעוא קורבנא הוא קדם יי׳׃ תם אכדהא מן פוק
אידיהם וקתרהא עלי אלמדבח מע אלצעידה לאנהא קרבאן כמאל ללה לקבול מרצי׃
ויקח משה את החזה ויניפהו תנופה לפני יהוה מאיל המלאים למשה היה למנה כאשר

שימש כל שבעת ימי המלואים בחלוק לבן" על העולה אחר העולה ולא מצינו שוק של שלמים קרב בכל מקום חוץ מזה"
צוה ה׳ לעשות׳ כל שבעת הימים" ורבותינו דרשו לעשות זה מעשה פרה" לכפר זה מעשה יום הכפורים וללמד שכהן

צוה יהוה את משה׃ ונסיב משה ית חדיא וארימיה ארמא קדם יי מדכר קרבניא למשה
הוה לחולק כמא דפקיד יי ית משה׃ תם אכד אלקץ והרלה תהליכא בין ידי אלה וכאן
למוסי נציבא מן כבש אלכמאל כמי אמרה אלה׃ ויקח משה משמן המשחה ומן הדם
אשר על המזבח ויז על אהרן על בגדיו ועל בניו ועל בגדי בניו אתו ויקדש את
אהרן את בגדיו ואת בניו ואת בגדי בניו אתו׃ ונסיב משה ממשחא דרבותא ומן
דמא דעל מדבחא ואדי על אהרן על לבושוהי ועל בנוהי ועל לבושי בנוהי עמיה
וקדיש ית אהרן ית לבושוהי וית בנוהי וית לבושי בנוהי עמיה׃ ואכד מן דהן אלמסוח׳
ומן אלדם אלדי עלי אלמדבח פנצח עלי הרון ותיאבה ובניה ותיאב בניה מעה וקדסהם
אגמעין׃ ויאמר משה אל אהרן ואל בניו בשלו את הבשר פתח אהל מועד ושם
תאכלו אתו ואת הלחם אשר בסל המלאים כאשר צויתי לאמר אהרן ובניו
יאכלהו׃ ואמר משה לאהרן ולבנוהי בשילו ית בסרא בתרע משכן זמנא ותמן
תיכלון יתיה וית לחמא דבסל קורבניא כמא דפקידית למימר אהרן ובנוהי ייכלוניה׃
פקאל מוסי להרון ובניה אטבכו הדא אללחם ענד באב קבא אלמחצר ותם איצא פכלוה
מע אלכבז אלדי פי סל אלכמאל כמא אמרת וקלת הרון ובניה יאכלונה׃ והנותר בבשר
ובלחם באש תשרפו׃ ודישתאר בבסרא ובלחמא בנורא תיקדון׃ ומא פצל מן אל
לחם ואלכבז פאחרקוה באלנאר׃ ומפתח אהל מועד לא תצאו שבעת ימים עד יום
מלאת ימי מלאיכם כי שבעת ימים ימלא את ידכם׃ ומתרע משכן זמנא לא
תפקון שבעא יומין עד יום משלם יומי קורבנכון ארי שבעה יומין יקריב קורבנכון׃
ומן באב קבא אלמחצר לא תכרגו סבעה איאם אלי יום פראג איאם כמאלכם לאן סבעה
איאם תכמל ואגבתכם׃ כאשר עשה ביום הזה צוה יהוה לעשת לכפר עליכם׃ כמא
דעבד ביומא הדין פקיד יי למעבד לכפרא עליכון׃ כמא עמל בכם אליום כדאך אמר
אלה אן יעמל ויסתגפר ענכם׃ ופתח אהל מועד תשבו יומם ולילה שבעת ימים
ושמרתם את משמרת יהוה ולא תמותו כי כן צויתי׃ ובתרע משכן זמנא תתבון
יימם ולילי שבעה יומין ותטרון ית מטרת מימרא דיי ולא תמותון ארי כין אתפקדית׃
ופי קבא אלמחצר תגלסו לילא ונהארא סבעה איאם ותחפצו חפץ אלה ולא
תהלכו לאן כדא אמרת׃ ויעש אהרן ובניו את כל הדברים אשר צוה יהוה ביד
משה׃ ועבד אהרן ובנוהי ית כל פתגמיא דפקיד יי בידא דמשה׃ פעמל הרון ובניה גמיע

גדול טעון פרישה קודם יום הכפורים שבעה ימים וכן הכהן השורף את הפרה׳ ולא תמותו׳ הא אם לא תעשו הרי אתם
חייבין מיתה׳ ויעש אהרן ובניו׳ להגיד שבחן שלא הטו ימין ושמאל׳ חסלת פ׳ צו כסדר׳ ויהי

ויהי ביום השמיני צו פסוקים סימן עבדיהו אלאמור אלתי אמר אלה מוסי:
קרא משה לאהרן ולבניו ולזקני ישראל: והוה ביומא תמינאה קרא משה לאהרן
ולבנוהי ולסבי ישראל: פלמא כאן פי אליום אלתאמן דעא מוסי הרון ובניה ואשיאך
בני אסר: ויאמר אל אהרן קח לך עגל בן בקר לחטאת ואיל לעלה תמימם והקרב
לפני יהוה: ואמר לאהרן סב לך עגל בר תורי לחטאתא ודכר לעלתא שלמין וקריב
קדם יי: וקאל להרון כד לך עגלא מן אלבקר לאלדכוה וכבשא לאלצעידה צחיחאן וקרבהמא
בין ידי אלה: ואל בני ישראל תדבר לאמר קחו שעיר עזים לחטאת ועגל וכבש
בני שנה תמימם לעלה: ועם בני ישראל תמליל למימר סבו צפיר בר עזין לחטאתא
ועגל ואמר בני שנא שלמין לעלתא: ומר בני אסר קאילא כדו עתודא מן אלמאעז
לאלדכוה ועגלא וכרופא בני סנה צחאחא לאלצעידה: ושור ואיל לשלמים לזבח
לפני יהוה ומנחה בלולה בשמן כי היום יהוה נראה אליכם: ותור ודכר לנכסת קודשיא
לדבחא קדם יי ומנחתא דפילא במשח ארי יומא דין יקרא דיי מתגלי לכון: ותורא וכבשא
לאלסלאמה ידבחאן בין ידי אלה והדייה מלתות בדהן לאן הדא אליום אלה מתגלי לכם:
ויקחו את אשר צוה משה אל פני אהל מועד ויקרבו כל העדה ויעמדו לפני יהוה:
וקריבו ית דפקיד משה לקדם משכן זמנא וקריבו כל כנשתא וקמו קדם יי: פקדמו מא
אמר בה מוסי אלי באב קבא אלמחצר ותקדם גמיע אלגמע ווקפו בין ידי אלה: ויאמר
משה זה הדבר אשר צוה יהוה תעשו וירא אליכם כבוד יהוה: ואמר משה דין פתגמא
דפקיד יי תעבדון ויתגלי לכון יקרא דיי: קאל מוסי הדי אלאמר אלדי אמר אלה אן
תעמלוה ליתגלא לכם נור אלה: ויאמר משה אל אהרן קרב אל המזבח ועשה את
חטאתך ואת עלתך וכפר בעדך ובעד העם ועשה את קרבן העם וכפר בעדם כאשר
צוה יהוה: ואמר משה לאהרן קרב למדבחא ועביד ית חטאתך וית עלתך וכפר עלך
ועל עמא ועביד ית קרבן עמא וכפר עליהון כמא דפקיד יי: תם קאל להרון תקדם אלי
אלמדבח ואעמל דכותך וצעידתך ואסתגפר ענך וען קומך ואעמל קרבאן אלקום
ואסתגפר ענהם כמא קאל אלה: ויקרב אהרן אל המזבח וישחט את עגל החטאת

ויהי ביום השמיני: שמיני למילואים הוא ראש חדש ניסן שבו הוקם המשכן בו ביום ונטל עשר עטרות השנויות בסדר עולם: ולזקני ישראל: להשמיעם שעל פי הדיבור אהרן נכנס ומשמש בכהונה גדולה שלא יאמרו מאיליו נכנס: קח לך עגל: להודיע שמכפר לו הקב"ה על ידי עגל זה על מעשה העגל שעשה: כי היום ה' נראה אליכם: להשרות שכינתו במעשה ידיכם לכך קרבנות הללו באין חובה ליום זה: קרב אל המזבח: שהיה אהרן בוש וירא לגשת אמר לו משה למה אתה בוש לכך נבחרת: את חטאתך: עגל בן בקר: ואת עולתך: איל: קרבן העם: שעיר עזים ועגל וכבש: כל מקום שנאמר עגל בן שנה הוא ומכאן אתה למד: ואת הבשר ואת העור שרף באש: לא מצינו חטאת חיצונה נשרפת אלא זו ושל מילואים וכולן על פי הדיבור: וימציאו: לשון הושטה והזמנה: ויחטאהו: עשהו במשפט

מהובות בפרשת נשא כאן י'

אשר לו׃ וקריב אהרן למדבחא ונכס ית עגלא דחטתא דיליה׃ פתקדם הרון אלי אלמדבח
ודבח עגל אלדכוה אלדי לה׃ ויקריבו בני אהרן את הדם אליו ויטבל אצבעו בדם ויתן
על קרנות המזבח ואת הדם יצק אל יסוד המזבח׃ וקריבו בני אהרן ית דמא ליה
וטבל אצבעיה בדמא ויהב על קרנת מדבחא וית דמא אריק ליסודא דמדבחא׃
פקדם בני הרון אליה אלדם וגמס אצבעה פיה וגעל עלי ארכאן אלמדבח וכאקיה צבה ענד
אסאסה׃ ואת החלב ואת הכלית ואת היתרת מן הכבד מן החטאת הקטיר המזבחה
כאשר צוה יהוה את משה׃ וית תרבא וית כוליתא וית חצרא מן כבדא מן חטתא
אסיק למדבחא כמא דפקיד יי ית משה׃ ואלשחם ואלכלא וזאידה אלכבד מן אלדכוה קתר
דאך עלי אלמדבח כמי אמר אללה מוסי׃ ואת הבשר ואת העור שרף באש מחוץ למחנה׃
וית בסרא וית משכא אוקיד בנורא מברא למשריתא׃ ולחמה וגלדה אחרקהמא כא׳
כארג אלעסכר׃ וישחט את העלה וימצאו בני אהרן אליו את הדם ויזרקהו על
המזבח סביב׃ ונכס ית עלתא ואמטיאו בני אהרן ליה ית דמא וזרקיה על מדבחא
סח׳ סח׳׃ תם דבח אלצעידה וכלג בני הרון אליה אלדם ורשה עלי אלמדבח מסתדירא׃
ואת העלה המציאו אליו לנתחיה ואת הראש ויקטר על המזבח׃ וית עלתא
אמטיאו ליה לאברהא וית רישא ואסיק על מדבחא׃ ובלגו אליה אעצא אלצעידה
מע אלראס וקתר דאך עלי אלמדבח׃ וירחץ את הקרב ואת הכרעים ויקטר על העלה
המזבחה׃ וחליל ית גווא וית כרעיא ואסיק על עלתא למדבחא׃ וגסל אלגוף ואלאכארע
וקתר דאך מע אלצעידה עלי אלמדבח׃ ויקרב את קרבן העם ויקח את שעיר החטאת
אשר לעם וישחטהו ויחטאהו כראשון׃ וקריב ית קרבן עמא ונסיב ית צפירא
דחטתא דלעמא ונכסיה וכפר בדמיה כקדמאה׃ תם קדם קרבאן אלקום ואכד עתוד
אלדכוה אלדי להם פדבחה ודכא בה כאלאול׃ ויקרב את העלה ויעשה כמשפט׃ וקריב
ית עלתא ועבדה כדחזי׃ תם קדם אלצעידה וצנעהא כסבילה׃ ויקרב את המנחה
וימלא כפו ממנה ויקטר על המזבח מלבד עלת הבקר׃ וקריב ית מנחתא ומלא
ידיה מנה ואסיק על מדבחא בר מעלת צפרא׃ וקדם אלהדייה ומלא כפיה מנהא
וקתר עלי אלמדבח מא כלא צעידה אלגדאה׃ וישחט את השור ואת האיל זבח
השלמים אשר לעם וימצאו בני אהרן את הדם אליו ויזרקהו על המזבח סביב׃ ונכס

חטאת׳ בראשון׳ בעגל שלו׳ ויעשה כמשפט׳ המפורש בעולת נדבה בויקרא׳ וימלא כפו׳ היא קמיצה׳ מלבד עלת
הבקר׳ כל אלה עשה אחר עולת התמיד׳ והמכסה׳ חלב המכסה את הקרב׳ וישימו את החלבים על החזות׳ לאחר
התנופה נותן כהן המניף לכהן אחר להקטירם ונמצאו העליונים למטה׳ ויברכם ברכת כהנים יברכך יאר ישא׳ וירד׳ מעל
המזבח׳

ית תורא וית דכרא נכסת קדשיא דלעמא ואמטיאו בני אהרן ית דמא ליה וזרקיה על
מדבחא סח סח׃ תם דבח אלתור ואלכבש דבאיח אלסלאמה אלדי ללקום ובלג בני הרון אליה
אלדם ורשה עלי אלמדבח מסתדירא׃ ואת החלבים מן השור ומן האיל האליה והמכסה
והכליות ויתרת הכבד׃ וית תרביא מן תורא ומן דכרא אליתא וחפי גווא וכוליתא וחצר
כבדא׃ ואלשחום מן אלתור ומן אלכבש אליה ואלמגטי ואלכלא וזאידה אלכבד׃ וישימו את
החלבים על החזות ויקטר החלבים המזבחה׃ ושויאו ית תרביא על חדותא ואסיק
תרביא למדבחא׃ וציירו אלשחום פוק אלקצץ וקתר אלשחום עלי אלמדבח׃ ואת החזות
ואת שוק הימין הניף אהרן תנופה לפני יהוה כאשר צוה משה׃ וית חדותא וית שקא
דימינא ארים אהרן ארמא קדם יי כמא דפקיד משה׃ ואלקצץ ואלסאק אלאימן חרכהא
הרון תחריכא בין ידי אללה כמי אמר מוסי׃ וישא אהרן את ידו אל העם ויברכם ידיו ק׳
וירד מעשת החטאת והעלה והשלמים׃ ואריס אהרן ית ידוהי לעמא ובריכנון ונחת
מלמעבד חטאתא ועלתא ונכסת קדשיא׃ פרפע הרון ידיה אלי אלקום ובארך עליהם
בעד אן נזל מן עמל אלדכוה ואלצעידה ודבח אלסלאמה׃ ויבא משה ואהרן אל ב
אהל מועד ויצאו ויברכו את העם וירא כבוד יהוה אל כל העם׃ ועל משה ואהרן
למשכן זמנא ונפקו ובריכו ית עמא ואתגלי יקרא דיי לכל עמא׃ תם דכל מוסי והרון
אלי קבא אלמחצר וכרגא ובארכא עלי אלקום פתגלא להם כרם אללה׃ ותצא אש מלפני
יהוה ותאכל על המזבח את העלה ואת החלבים וירא כל העם וירנו ויפלו על פניהם׃
ונפקת אישתא מן קדם יי ואכלת על מדבחא ית עלתא וית תרביא וחזא כל עמא ושבחו
ונפלו על אפיהון׃ כאן כרגת נאר מן ענד אללה ואכלת עלי אלמדבח אלצעידה ואלשחום
פנצר גמיע אלקום ורננו ווקעו עלי וגוההם׃ ויקחו בני אהרן נדב ואביהוא איש מחתתו
שתי מחרכות עבותות ויתנו בהן אש וישימו עליה קטרת ויקריבו לפני יהוה אש זרה אשר לא צוה אתם׃
ונסיבו בני אהרן נדב ואביהוא גבר מחתיתיה ויהבו בהון אישתא ושויאו עלה קטרת
בוסמין וקריבו קדם יי אישתא נוכריתא דלא פקיד יתהון׃ תם אכד בני הרון נדב ואביהוא

ויבא משה ואהרן׃ למה נכנסו׃ מצאתי בפרשת מלואים בברייתא הנוספת על תורת כהנים שלנו למה נכנס משה עם אהרן
ללמדו על מעשה הקטרת או לא נכנס אלא לדבר אחר הל״ע כן ירידה וביאה טעונה ברכה מה ירידה מעין עבודה אף ביאה
מעין עבודה הא למדת למה נכנס משה עם אהרן ללמדו על מעשה הקטרת׃ ד״א כיון שראה אהרן שקרבו כל הקרבנות
ונעשו כל המעשים ולא ירדה שכינה לישראל היה מצטער ואומר יודע אני שכעס הקב״ה עלי ובשבילי לא ירדה שכינה לישראל
אמר לו למשה משה אחי כך עשית לי שנכנסתי ונתביישתי מיד נכנס הוא ומשה וביקשו רחמים וירדה שכינה לישראל׃ ויצאו
ויברכו את העם׃ אמרו ויהי נועם יי׳ אלהינו עלינו יהי רצון שתשרה שכינה במעשי ידיכם לפי שכל שבעת ימי המלואים שהעמידו
משה למשכן ושימש בו ופירקו בכל יום לא שרתה בו שכינה והיו ישראל נכלמים ואומרים למשה רבינו משה כל הטורח שטרחנו שתשרה
שכינה בינינו ונדע שנתכפר לנו עון העגל לכך אמר להם זה הדבר אשר צוה ה׳ תעשו וירא אליכם כבוד יי׳ אהרן אחי כדאי וחשוב
ממני שעל ידי קרבנותיו ועבודתו תשרה שכינה בכם ותדעו שהמקום בחר בו׃ וירנו׃ כתרגומו ושבחו׃ ותצא אש׃ ר׳ אליעזר אומ׳
לא מתו בני אהרן אלא על ידי שהורו הלכה בפני משה רבן׃ ר׳ ישמעאל אומר שתוי יין נכנסו למקדש תדע שאחר מיתתן הזהיר
נ״א שמעון

כל רגל מגמרתה ובעלא פיהמא נארא וצ׳יירא עליהא בכורא וקרבא בין ידי אללה
נארא גריבא מא לם יאמרהם בהא׃ ותצא אש מלפני יהוה ותאכל אותם וימתו
לפני יהוה׃ ונפקת אישתא מן קדם יי׳ ואכלת יתהון ומיתו קדם יי׳׃ פכרגת נאר מן ענד אללה
פאהלכתהמא ומאתא בין ידי אללה׃ ויאמר משה אל אהרן הוא אשר דבר יהוה
לאמר בקרבי אקדש ועל פני כל העם אכבד וידם אהרן׃ ואמר משה לאהרן הוא
דמליל יי׳ למימר בקריבי אתקדש ועל אפי כל עמא אתיקר ושתיק אהרן׃ פקאל מוסי
להרון הו מא קאל אללה אני אתעצם באלמקרבין אלי ובחצ׳רה׳ גמיע אלקום את כרם
פסכת הרון׃ ויקרא משה אל מישאל ואל אלצפן בני עזיאל דד אהרן ויאמר
אלהם קרבו שאו את אחיכם מאת פני הקדש אל מחוץ למחנה׃ וקרא משה
למישאל ולאלצפן בני עזיאל אחבוהי דאהרן ואמר להון קרבו טולו ית אחיכון מן קדם
קדשא למברא למשריתא׃ תם דעא מוסי במישאל ואלצפן בני עזיאל עם הרון וקאל להמא
תקדמא ואחמלא אכותכמא מן בין ידי אלקדס אלי כארג אלעסכר׃ ויקרבו וישאם בכתנתם
אל מחוץ למחנה כאשר דבר משה׃ וקריבו ונטלונון בכתוניהון למברא למשריתא
כמא דמליל משה׃ פתקדמא וחמלאהמא בתואניהמא אלי כארג אלעסכר כמי אמר
מוסי׃ ויאמר משה אל אהרן ולאלעזר ולאיתמר בניו ראשיכם אל תפרעו ובגדיכם
לא תפרמו ולא תמתו ועל כל העדה יקצף ואחיכם כל בית ישראל יבכו את השרפה
אשר שרף יהוה׃ ואמר משה לאהרן ולאלעזר ולאיתמר בנוהי רישיכון לא תרבון
פירוע ולבושיכון לא תבזעון ולא תמותון ועל כל כנשתא יהי רגזא ואחיכון כל בית
ישראל יבכון ית יקידתא דאוקיד יי׳׃ פקאל מוסי להרון ולאלעזר ואיתמר אבניה רוסכם
לא תשעתו ותיאבכם לא תמזקו ולא תהלכו ועלי גמיע אלגמע יכון סכט ואכותכם
גמיע בני אסראיל הם יבכון עלי אלחריק אלדי אחרקה אללה׃ ומפתח אהל מועד לא תצאו
פן תמתו כי שמן משחת יהוה עליכם ויעשו כדבר משה׃ ומתרע משכן זמנא לא תפקון
דלמא תמותון ארי משח רבותא דיי׳ עליכון ועבדו כפתגמא דמשה׃ ומן באב קבא אלמחצ׳ר

מלרע
טלא
יאריך
בקיף
והן
ה׳
חלבן
בטעי
טעמים
אלעזר
וטרם
הרין
ונגדין
בהורה
מג״ה
ינחותן
וחד
ברותיב
וחד
ביחזקאל
וחד
בתרי
עשר
בירמיה
מגלו
חדדבכם
ש״י
ביחזקאל
מגלג״ה
תהיה
תרומת הקדש
דתרי עשר
זאת העיר
העליזה
ש״י

הנותרים שלא נכנסו שתויי יין משל למלך שהיה לו בן בית וכו׳ כדאיתא בויקרא רבה'' הוא אשר דבר יי׳ וגו׳ והיכן דבר ונועדתי שמה לבני ישר׳ ונקדש בכבודי אל תקרי בכבודי אלא במכובדי א״ל משה לאהרן אהרן אחי יודע הייתי שיתקדש הבית במיודעו של מקום והייתי סבור או בי או בך עכשיו רואה אני שהן גדולים ממני וממך'' וידום אהרן׳ קיבל שכר על שתיקתו ומה שכר קיבל שנתייחד עמו הדיבור שנאמרה לו לבדו פרשה שתויי יין'' בקרובי׳ בבחירי׳ ועל פני כל העם אכבד'' כשהקב״ה עושה דין בצדיקים הוא מתיירא ומתעלה ומתקלס אם כן באלו כל שכן ברשעים וכן הוא אומר נורא אלהים ממקדשיך אל תקרי ממקדשיך אלא ממקודשיך'' דוד אהרן׳ עוזיאל אחי עמרם היה שנ׳ ובני קהת עמרם ויצהר וחברון ועוזיאל'' שאו את אחיכם׳ כאדם האומר לחבירו העבר את המת מלפני הכלה שלא לערבב את השמחה'' בכתנתם׳ של מתים מלמד שלא נשרפו בגדיהם אלא נשמתן כמין שני חוטין של אש נכנסו לתוך חוטמיהם'' אל תפרעו׳ אל תגדלו שער מכאן שאבל אסור בתספורת אבל אתם אל תערבבו את השמחה'' ולא תמותו׳ הא אם תעשו תמותו'' ואחיכם כל בית ישראל יבכו׳ מכאן שצרתן של תלמידי חכמים מוטלת על הכל להתאבל בה'' יין ושכר'' יין דרך שכרותו'' בבואכם אל אהל מועד׳ אין לי אלא בבואם להיכל בגשתם למזבח מנין נאמר

כאן

פ׳ ג לא תכרגו ללא תהלכו לאן דהן מסוחיה׳ אלה עליכם פעמלו כמא קאל מוסי׳
וידבר יהוה אל אהרן לאמר׳ ומליל יי עם אהרן למימר׳ ת׳ם כלם אלה הרון תכלימא׳
יין ושכר אל תשת אתה ובניך אתך בבאכם אל אהל מועד ולא תמתו חקת עולם
לדרתיכם׳ חמר ומרוי לא תשתי את ובנך עמך במיעלכון למשכן זמנא ולא תמותון ס
א׳ קים עלם לדריכון׳ כמר ומסכר לא תשרב אנת ובניך מעך פי דכולכם אלי קבא
מחצר ולא תהלכו רסם דהר עלי מר אגיאלכם׳ ולהבדיל בין הקדש ובין החל
ובין הטמא ובין הטהור׳ ולאפרשא בין קדשא ובין חולא ובין מסאבא ובין דכיא׳
ולתפצלו בין אלקדס ואלבדל ואלנגס ואלטאהר׳ ולהורת את בני ישראל את כל החקים
אשר דבר יהוה אליהם ביד משה׳ ולאלפא ית בני ישרא׳ ית כל קימיא דמליל יי להון
בידא דמשה׳ ולתפתון בני אסר כגמיע אלרסום אלדי אמר אלה להם בהא עלי ידיי
פ׳ מוסי׳
ד וידבר משה אל אהרן ואל אלעזר ואל איתמר בניו הנותרים קחו את המנחה הנותרת
מאשי יהוה ואכלוה מצות אצל המזבח כי קדש קדשים הוא׳ ומליל משה עם אהרן
ועם אלעזר ועם איתמר בנוהי דאשתארו סבו ית מנחתא דאשתארת מקרבניא דיי׳
ואכלוהא פטיר בסטר מדבחא ארי קדש קדשין היא׳ ת׳ם קאל מוסי להרון ולאלעזר ואיתמ
בניה אלבאקיין כדו אלהדייה אלפאצלה מן קראבין אלה וכלוהא פטירא לזק אלמדבח
לאנהא מן כואץ אלאקדאס׳ ואכלתם אתה במקום קדוש כי חקך וחק בניך הוא מאשי
יהוה כי כן צויתי׳ ותיכלון יתה באתר קדיש ארי חולקך וחולק בנך היא מקרבניא דיי
ארי כין אתפקדית׳ וגאיז אן תאכלוהא איצא פי מוצע מקדס אד הי רזקך ורזק בניך וואגב
מן קראבין אלה לאן כדא אמרת׳ ואת חזה התנופה ואת שוק התרומה תאכלו במקום
טהור אתה ובניך ובנתיך אתך כי חקך וחק בניך נתנו מזבחי שלמי בני ישראל׳ וית
חדיא דארמותא וית שקא דאפרשותא תיכלון באתר דכי את ובנך ובנתך עמך ארי
חולקך וחולק בנך אתיהיבו מנכסת קדשיא דבני ישרא׳׳ ואמא קץ אלתחריך וסאק אלרפיעה

כאן ביאת אהל מועד ונאמר בקידוש ידים ורגלים ביאת אהל מועד מה להלן עשה גישת מזבח כביאת אהל מועד אף כאן עשה גישת מזבח כביאת אהל מועד׳׳ ולהבדיל׳ כדי שתבדילו בין עבודה קדשה למחוללת הא למדת שאם עבד פסל׳׳ ולהורות׳ לימד שהשכור אסור בהוראה׳ יכול יהא חייב מיתה׳ ת״ל אתה ובניך אתך ולא תמותו כהנים בעבודתם במיתה ואין חכמים בהוראתם במיתה׳׳ הנותרים׳ מן המיתה מלמד שאף עליהם נקנסה מיתה על עון העגל הוא שנ׳ ובאהרן התאנף יי׳ מאד להשמידו ואין השמד אלא כילוי בנים שנ׳ ואשמיד פריו ממעל ושרשיו מתחת והפלתו של משה ביטלה מחצה שנ׳ ואתפלל גם בעד אהרן בעת ההיא׳׳ קחו את המנחה׳ אעפ׳ שאתם אוננים ואעפ׳ שהקדשים אסורין לאונן׳׳ את המנחה׳ זו מנחת שמיני ומנחת נחשון׳׳ ואכלוה מצות׳ מה ת״ל לפי שהיא מנחת צבור ומנחת שעה ואין כיוצא בה לדורות הוצרך לפרש בה דין שאר מנחות׳׳ וחק בניך׳ אין לבנות חוק בקדשים כי כן צויתי׳ באנינות יאכלוה׳׳ ואת חזה התנופה של שלמי צבור׳׳ תאכלו במקום טהור׳ וכי את הראשונים אכלו במקום טמא את הראשונים שהן קדשי קדשים הוזקקו אכילתם במקום קדוש אבל אלו אין צריכין תוך הקלעים אבל צריכין הם ליאכל תוך מחנה ישרא׳ שהוא טהור מליכנס שם מצורעים מכאן שקדשים קלים נאכלין בכל העיר׳׳ אתה ובניך ובנותיך׳ אתה ובניך בחלק אבל בנותיך שלא בחלק אלא אם הבנו להן מתנות רשאות הן לאכול בחזה ושוק׳ או אינו אלא אף הבנות בחלק ת״ל כי

פכלוהא פי מוצ׳ע טאהר אנת ובניך ובנאתך מעך פאנהא רזקך ורזק ולדך קד
אעטיתכמוהא מן דבאיח סלאמה בני אסר׳ שוק התרומה וחזה התנופה על אשי
החלבים יביאו להניף תנופה לפני יהוה והיה לך ולבניך אתך לחק עולם כאשר צוה
יהוה׳ שקא דאפרשותא וחדיא דארמותא על קרבני תרביא יתיתון לארמא ארמא
ק״י׳ ויהי לך ולבנך עמך לקים עלם כמא דפקיד יי׳ כדאך סאק אלרפיעה וקץ אלתחריך
מע אלשחום אלמחרקה יותא בהא לתחרך תחריכא בין ידי אללה פתכון לך ולבניך מעך
רסם אלדהר כמא קאל אללה׳ ואת שעיר החטאת דרש דרש משה והנה שרף ויקצף
על אלעזר ועל איתמר בני אהרן הנותרם לאמר׳ וית צפירא דחטאתא מתבע
תבעיה משה והא אתוקד ורגיז על אלעזר ועל איתמר בני אהרן דאשתארו למימר׳
ואלתמס מוסי עתוד אלדכוה פאדא הו קד אחרק פסכט עלי אלעזר ועלי איתמר אבני הרון
אלבאקיין קאילא׳ מדוע לא אכלתם את החטאת במקום הקדש כי קדש קדשים הוא
ואתה נתן לכם לשאת את עון העדה לכפר עליהם לפני יהוה׳ מדין לא אכלתון ית
חטתא באתר קדיש ארי קדש קודשין היא ויתה יהב לכון לסלחא על חובי כנשתא
לכפרא עליהון ק״י׳ מא באלכם לם תאכלו אלדכוה פי מוצ׳ע מקדס לאנהא מן כואץ
אלאקדאס ואללה אעטאכם איאהא לתחמלו וזר אלגמע ותסתגפרו ענהם בין ידי אללה׳
הן לא הובא את דמה אל הקדש פנימה אכול תאכלו אתה בקדש כאשר צויתי הא
לא אתעל מדמה לבית קדשא גואה מיכל תיכלון יתה בקדשא כמא דפקידית׳ הודא
לם ידכל מן דמהא אלי אלקדס אלגואני פקד כאן יגב אן תאכלוהא פי אלקדס כמא אמרת׳
וידבר אהרן אל משה הן היום הקריבו את חטאתם ואת עלתם לפני יהוה ותקראנה
אתי כאלה ואכלתי חטאת היום הייטב בעיני יהוה׳ ומליל אהרן עם משה הא יומא

חצי התורה בתיבות דרש מזה ודרש מזה

חקך וחק בניך נתנו חוק לבנים ואין חוק לבנות׳ על אשי החלבים׳ מכאן שהחלבים למטה בשעת תנופה׳ ויישוב המקראות שלא
יכחישו זה את זה כבר פירשתי שלשתן בצו את אהרן״ ואת שעיר החטאת׳ שעירי מוספי ר״ח ושלשה שעירי חטאת קרבו בו ביום
שעיר עזים ושעיר נחשון ושעיר ר״ח ומכולן לא נשרף אלא זה ונחלקו בדבר חכמי ישראל יש מפני טומאה שנגעה בו נשרף וי״א מפני
אנינות נשרף לפי שהוא קדשי דורות אבל בקדשי שעה סמכו על משה שאמר להם במנחה ואכלוה מצות׳ דרש דרש׳ שתי
דרישות הללו למה מפני מה נשרף זה ומפני מה לא נאכלו או כך הי׳ בהוראת כהנים״ על אלעזר ועל איתמר׳ בשביל כבודו של
אהרן הפך פניו כנגד הבנים וכעס״ לאמר׳ אמר להם השיבוני על דברי״ מדוע לא אכלתם את החטאת במקום הקדש׳ וכי
חוץ לקדש אכלוה והלא שרפוה ומהו אומר במקום הקדש אלא אמר להם שמא חוץ לקלעים יצאה ונפסלה״ כי קדש קדשים
היא ונפסלת ביוצא וכם אמרו לו לאו׳ אל׳ הואיל ובמקום קדש היתה מדוע לא אכלתם אותה״ ואותה נתן לכם לשאת וגו׳
שהכהנים אוכלים ובעלים מתכפרים״ את עון העדה׳ מכאן למדנו ששעיר ר״ח היה שהוא מכפר על טומאת מקדש וקדשיו
שחטאת שמיני וחטאת נחשון לא לכפרה באו״ הן לא הובא את דמה של הקדש פנימה׳ שאילו הובא היה לכם לשרפה כמו שנ׳ וכל חטאת
אשר יובא את דמה אל אהל מועד וגו׳ באש תשרף״ אכול תאכלו אותה בקדש׳ היה לכם לאכלה אע״פ שאתם אוננים׳ כאשר צויתי
לכם במנחה״ וידבר אהרן׳ אין לשון דיבור אלא לשון עז שנ׳ וידבר העם וגו׳ אפשר משה קצף על אלעזר ועל איתמר ואהרן
מדבר הא ידעת שלא היתה אלא מדרך כבוד אמרו אינו בדין שיהא אבינו יושב ואנו מדברין לפניו ואינו בדין שיהא תלמיד משיב
את רבו יכול שלא היה באשר להשיב ת״ל ויאמר אלעזר הכהן אל אנשי הצבא וגו׳ הרי שדבר לפני משה ולפני
הנשיאים זו מצאתי בספרי של פנחס שנ׳״ הן היום הקריבו׳ מהו אומר אלא אמר להם משה שמא זרקתם דמה אוננים שהאונן שעבד
חילל אל׳ אהרן וכי הם הקריבו שהן הדיוטות אני הקרבתי שאני כהן גדול ומקריב אונן״ ותקראנה אותי כאלה׳ אפילו לא
היו מתים בני אלא שאר קרובים שאני חייב להתאבל עליהם כגון כל האמורים בפרשת כהנים שהכהן מיטמא להם״ ואכלתי חטאת
ואם אכלתי הייטב בעיני ה׳ בהמיהה״ היום׳ אבל אנינות לילה מותר שאין אונן אלא יום קבורה״ הייטב בעיני ה׳׳ אם שמעת בקדשי

דין קריבו ית חטוותהון וית עלוותהון קדם יי וערעא יתי עקן כאילין ואו פון אכלית חטתא יומא
דין התקין קדם יי פקאל לה הרון הודא איום אדי קרבו דכותהם וצעידתהם בין ידי אלה זואפאני
מתל הדה אמצאיב פלו אכלת אדכוה איום הל כאן חסנא ענד אלה וישמע משה וייטב
בעיניו ושמע משה ושפר בעינוהי פסמע מוסי דאך וחסן ענדה פ'
ה ס וידבר יהוה אל משה ואל אהרן לאמר אלהם ומליל יי עם משה ולאהרן למימר להון
תם כלם אללה מוסי והרון וקאל להמא דברו אל בני ישראל לאמר זאת החיה אשר
תאכלו מכל הבהמה אשר על הארץ מלילו עם בני ישראל למימר דא חיתא דתיכלון
מכל בעירא דעל ארעא כלמא בני אסר וקולא להם הדי אחיואן אלדי יגוז אן תאכלוה
מן גמיע אבהאים אלתי עלי אלארץ כל מפרסת פרסה ושסעת שסע פרסת מעלת גרה
בבהמה אתה תאכלו כל דסדיקא פרסתה ומטלפן טלפין פרסתה מסקא פשרא
בבעירא יתה תיכלון כל מצלפה בצלף ומפרק צלפהא תפריקא ומצעדה אגתראר
מן אבהאים פכלוהא אך את זה לא תאכלו ממעלי הגרה וממפרסי הפרסה את
הגמל כי מעלה גרה הוא ופרסה איננו מפריס טמא הוא לכם ברם ית דין לא תיכלון
ממסקי פשרא ומסדיקי פרסתא ית גמלא ארי מסיק פשרא הוא ופרסתיה לא סדיקא
מסאב הוא לכון ואמא הדה פלא תאכלוהא מן אלמצעדי אגתראר ואלמצלפה בצלף
מנהא אלגמל פאנה מצעד אגתראר גיר מצלף בצלף והו נגס לכם ואת השפן כי
מעלה גרה הוא ופרסה לא יפריס טמא הוא לכם וית טבזא ארי מסיק פשרא הוא
ופרסתיה לא סדיקא מסאב הוא לכון ואלובר פאנה מצעד אגתראר גיר מצלף בצלף
והו נגס לכם ואת הארנבת כי מעלת גרה הוא ופרסה לא הפריסה טמאה הוא לכם
וית ארנבא ארי מסקא פשרא היא ופרסתה לא סדיקא מסאבא היא לכון ואלארנב

טעה אין לך להקל בקדשי דורות וייטב בעיניו הודה ולא בוש לאמר לא שמעתי וידבר יי אל משה ואל אהרן למשה אמר
שיאמר לאהרן לאמר אלהם אמר שיאמרו לאלעזר ולאיתמר או אינו אלא לומר לישראל כשהוא אומר דברו אל בני ישראל הרי
דיבור אמור לישראל הא מה אני מקיים לאמר אליהם לבנים לאלעזר ואיתמר דברו אל בני ישראל את כולם השוה להיות שלוחים
בדיבור זה לפי שהושוו כולם בדמימה וקיבלו עליהם גזירת המקום מאהבה זאת החיה לשון חיים לפי שישראל דבוקים במקום
וראויים הם להיות חיים כמו שהוא חי לפיכך הבדילם מן הטומאה וגזר עליהם מצוות ולאומות עובדי ע"ז לא אסר כלום
משל לרופא שנכנס לבקר את החולה וכו' ראהו שסופו לחיות אמר אכול דבר פלוני ואל תאכל דבר פלוני שלא תמות נכנס לבקר
את השני ראהו שסופו למות אמר אכול מה שתרצה ושתה מה שיערב לך כו' כדאיתא במדרש רבי תנחומא זאת החיה מלמד
שהיה משה אוחז בחיה ומראה אותה לישראל ואומר להם זאת תאכלו וזאת לא תאכלו את זה תאכלו מכל אשר במים אף
בשרצי המים אחז מכל מין ומין ומראה להם וכן בעוף ואת אלה תשקצו מן העוף וכן בשרצים וזה לכם הטמא זאת החיה
אשר תאכלו מכל הבהמה מלמד שהבהמה בכלל חיה מפרסת כתרגומו סדיקא פרסה פלאנטה בלעז ושוסעת שסע
שמובדלת מלמעלה ולמטה בשתי צפרנים כתרגומו ומטלפן טלפין שיש שפרסותיו סדוקות מלמעלה ואין שסועות
ומובדלות לגמרי ושלמטה מחוברות מעלת גרה מעלה ומקיאה האוכל ממעיה ומחזרת אותו לתוך פיה לכתשו ולטוחנו
הדק גרה כך שמה ויתכן לתתו מגזרת מים הנגרים שהוא נגרר אחר הפה ותרגומו פשרא שעל ידי הגרה האוכל
נפשר ונמוח בבהמה תיבה יתירה היא לדרשה להתיר את השליל הנמצא במעי אמו אותה תאכלו ולא בהמה טמאה
והלא באזהרה היא אלא לעבור עליה בעשה ולא תעשה מבשרם לא תאכלו אין לי אלא אלו שאר בהמה טמאה שאין
לה שום סימן טהרה מנין אמרת קל וחומר ומה אלו שיש בהן קצת סימני טהרה אסורות בהמה שאין להן סימן כלל על אחת כמה וכמה

פאנהא מצעדה אבתראר גיר מצלפה בצלף והי נגסה לכם׃ ואת החזיר כי מפריס
פרסה הוא ושסע שסע פרסה והוא גרה לא יגר טמא הוא לכם׃ וית חזירא ארי סדיק
פרסתא הוא ומטלפן טלפין פרסתיה והוא פשרא לא פשר מסאב הוא לכון׃ ואלכנזיר
פאנה מצלף בצלף וצלפה מפרק תפריקא והו אגתראר לא יגתר והו נגס לכם׃ מבשרם
לא תאכלו ובנבלתם לא תגעו טמאים הם לכם׃ מבסרהון לא תיכלון ובנבילתהון
לא תקרבון מסאבין אנון לכון׃ מן לחומהם לא תאכלו ובנבאילהם לא תדנו דאך
המא אנגאס לכם׃ את זה תאכלו מכל אשר במים כל אשר לו סנפיר וקשקשת
במים בימים ובנחלים אתם תאכלו׃ ית דין תיכלון מכל דבמיא כל דליה ציצין וקלפין
במיא בימיא ובנחליא יתהון תיכלון׃ והדא מא תאכלוה מן גמיע מא פי אלמא כל
מא לה אגנחה ופלוס פי אלמא מן אלבחאר ואלאודיה פכלוה׃ וכל אשר אין לו סנפיר
וקשקשת בימים ובנחלים מכל שרץ המים ומכל נפש החיה אשר במים שקץ הם
לכם׃ וכל דלית ליה ציצין וקלפין בימיא ובנחליא מכל רחשא דמיא ומכל נפשא
חיתא דבמיא שקצא אנון לכון׃ וכל מא ליס לה אגנחה ופלוס פי אלבחאר ואלאודיה
מן גמיע דביב אלמא וגמיע אלחיואן אלדי פיה פהו רגס לכם׃ ושקץ יהיו לכם מבשרם
לא תאכלו ואת נבלתם תשקצו׃ ושקצא יהון לכון מבסרהון לא תיכלון וית נבילתהון
תשקצון׃ וסביל כונהא ארגאס לכם מן לחומהא לא תאכלו ונבאילהא תרגסו׃
כל אשר אין לו סנפיר וקשקשת במים שקץ הוא לכם׃ כל דלית ליה ציצין וקלפין
במיא שקצא הוא לכון׃ כדאך כל מא ליס לה אגנחה ופלוס פי אלמא פהו רגס לכם׃
ואת אלה תשקצו מן העוף לא יאכלו שקץ הם את הנשר ואת הפרס ואת העזניה׃
וית אלין תשקצון מן עופא לא יתאכלון שקצא אנון נשרא ועָר ועזיא׃ והדא מא
תרגסו מן אלטאיר לא יוכלאן אנהא ארגאס אלנסר ואלעקאב ואלענקא׃ ואת הדאה
ואת האיה למינה׃ ודיתא וטרפיתא לזנה׃ ואלחדא ואלצדא לאצנאפהא׃ את כל ערב
למינו׃ ית כל עורבא לזניה׃ וגמיע אלגראביב לאצנאפהא׃ ואת בת היענה ואת

שהן אסורות׳׳ מבשרם׳ על בשרם באזהרה ולא על עצמות וגידים וקרנים וטלפים׳׳ ובנבלתם לא תגעו׳ יכול יהיו ישראל מוזהרין
על מגע נבלה׳ ת״ל אמור אל הכהנים וכו׳ לנפש לא יטמא׳ כהנים מוזהרין ואין ישראל מוזהרין ק״ו מעתה ומה טומאת מת חמורה
לא הזהיר בה אלא כהנים׳ טומאת נבלה קלה לא כ״ש ומה ת״ל ובנבלתם לא תגעו׳ ברגל שחייב אדם לטהר את עצמו ברגל׳׳
סנפיר׳ אלו שטט בהם׳׳ וקשקשת׳ אלו קלפין הקבועין בו כמו שנ׳ ושריון קשקשים הוא לבוש׳׳ שרץ׳ בכל מקום משמעו דבר
נמוך שרוחש ונד על הארץ׳׳ ושקץ יהיו׳ לאסור את עירוביהן אם יש בו בנותן טעם׳׳ מבשרם׳ ואינו מוזהר על הסנפירין ועל
העצמות׳׳ ואת נבלתם תשקצו׳ לרבות יבחושין שסיננן׳׳ יבחושין מוש״לונש בלעז׳ כל אשר אין לו וגו׳ מה ת״ל שיכול אין לי
שיהא מותר אלא המעלה סימנין שלו ליבשה׳ השירן במים מנין ת״ל וכל אשר אין לו סנפיר וקשקשת במים׳ הא אם היו
לו במים אעפ״י שהשירן בעליתו מותר׳׳ לא יאכלו׳ לחייב את המאכילן לקטנים שכך משמעו לא יהיו נאכלין על ידיך
או אינו אלא לאסרן בהנאה ת״ל לא תאכלו׳ באכילה אסורין בהנאה מותרין׳׳ כל עוף שנ׳ בו למינו למינה למינהו
בידוע שיש באותו המין שאין דומין זה לזה׳ לא במראיהם ולא בשמותם וכולן מין אחד׳׳ הנץ׳ אשפרוי״ר בלעז׳ שלך

פירשו

התחמס ואת השחף ואת הנץ למינהו: וית בת נעמיתא וציצא וצפר שחפא ונצא
לזנוהי: ואלנעאמה ואלכטאף ואלספאף ואלבאז לאצנאפה: ואת הכוס ואת השלך ואת
הינשוף: וקדיא ושלי נונא וקיפופא: ואלבום ואלזמג ואלבאשק: ואת התנשמת ואת
הקאת ואת הרחם: ובותא וקתא ויורקריקא: ואלשאהין ואלקוק ואלרכם: ואת החסידה
האנפה למינה ואת הדוכיפת ואת העטלף: וחוריתא ואבו לזנה ונגר טורא ועטליפא:
ואלצקר ואלבגבגה לאצנאפהא ואלהדהד ואלכפאש: כל שרץ העוף ההלך על ארבע
שקץ הוא לכם: כל רחשא דעופא דמהליך על ארבע שקצא הוא לכון: גמיע דביב
אלטאיר אלסאעי עלי ארבע רגס הו לכם: אך את זה תאכלו מכל שרץ העוף ההלך
על ארבע אשר לא כרעים ממעל לרגליו לנתר בהן על הארץ: ברם ית דין תיכלון לו ק
מכל רחשא דעופא דמהליך על ארבע דליה קרסולין מעלוי רגלוהי לקפצא בהון על
ארעא: והדא מא יגוז אן תאכלוה מן גמיע דביב אלטאיר אלסאעי עלא ארבע מא
לה כראעין פוק רגליה ליתב בהמא עלי אלארץ: את אלה מהם תאכלו את
הארבה למינו ואת הסלעם למינהו ואת החרגל למינהו ואת החגב למינהו: ית
דין מנהון תיכלון ית גובא לזניה וית רשונא לזנוהי וית חרגלא לזנוהי וית חגבא
לזנוהי: הדי מא תאכלוה מנהם אלגראד וצנופה ואלדבא וצנופה ואלחרגל וצנופה
ואלגנדב וצנופה: וכל שרץ העוף אשר לו ארבע רגלים שקץ הוא לכם: וכל רחשא
דעופא דליה ארבע רגלין שקצא הוא לכון: וסאיר דביב אלטאיר אלדי לה ארבע
ארגל פהו רגס לכם: ולאלה תטמאו כל הנגע בנבלתם יטמא עד הערב: ולאלין
תסתאבון כל דיקרב בנבילתהון יהי מסאב עד רמשא: ומן הדה פאנגסו כל מן
דנא בנבאילהם ינגס אלי אלמגיב: וכל הנשא מנבלתם יכבס בגדיו וטמא עד הערב:
וכל דיטול מנבילתהון יצבע לבושוהי ויהי מסאב עד רמשא: ומן חמל מן נבאילהם
יגסל תיאבה וינגס אלי אלמגיב: לכל הבהמה אשר הוא מפרסת פרסה ושסע איננה
שסעת וגרה איננה מעלה טמאים הם לכם כל הנגע בהם יטמא: לכל בעירא דהיא

פירשו רבותינו זה העולה רגים מן הים וזהו שתרגם אונקלוס ושלי נונא" כוס ושלך הם צותיטיס הצועקים בלילה ויש להם לסתות כאדם
ועוד מין אחר דומה לו שקורין "יבן" תנשמת: היא קלבא שוריץ ודומה לעכבר הפורח בלילה" והנשמת: האמורה בשרצים היא דומה
לה ואין לה עינים וקורין לה טלפא" החסידה: זו דיה לבנה צוגנ"יה ולמה נקרא שמה חסידה שעושה חסד עם חברותיה במזונות"
האנפה היא דיה רגזנית ונראה לי הוא שקורין לו היירון" הדוכיפת: תרנגול הבר וכרבלתו כפולה ובלעז הרופא ולמה נקרא
שמו דוכיפת שהודו כפות וזו היא כרבלתו ונגר טורא נקרא על שם מעשיו כמו שפירשו רבותינו במסכת גיטין פרק מי שאחזו"
שרץ העוף הם הדקים הרוחשים על הארץ כגון זבובין וצרעין ויתושין וחגבים" על ארבע: על ד' רגלים" ממעל
לרגליו: סמוך לצוארו יש לו כמין שני רגלים לבד ד' רגליו וכשרוצה לעוף ולקפוץ מן הארץ מתחזק באותן שני כרעים ופורח
ויש מהן הרבה כאותן שקורין לנגושטה אבל אין אנו בקיאין בהן שארבע סימני טהרה נאמרו בהן ד' רגלים וד' כנפים וקרסולין
או כרעים הכתובין כאן וכנפיו חופין את רובו וכל הסימנין הללו מצויין באותם שבינינו אבל יש שראשן ארוך ויש שאין להם זנב
וצריך שיהא שמו חגב ובזה אין אנו יודעין להבדיל ביניהם" וכל שרץ העוף בא ולמד שאם יש לו חמש טהור" ולאלה: העתידין
ליאמר למטה בענין" תטמאו כלומר בנגיעתם יש טומאה" וכל הנושא מנבלתם כל מקום שנ' טומאת משא חמורה מטומאת

סדיקא פרסתה וטלפין ליתהא מטלפא ופשרא ליתהא מסקא מסאבין אנון לכון כל
דיקרב בהון יהי מסאב׃ מן גמיע אלבהאים אלתי הי מצלפה כצלף ותפריק ליסהא מפרקה
ואגתראר ליסהא מצעדה פהי נגסה לכם כל מן דנא בהא ינגס׃ וכל הולך על כפיו בכל
החיה ההלכת על ארבע טמאים הם לכם כל הנגע בנבלתם יטמא עד הערב׃ וכל דמהליך
על ידוהי בכל חיתא דמהלכא על ארבע מסאבין אנון לכון כל דיקרב בנבילתהון יהי
מסאב עד רמשא׃ וכל סאך עלי כפיה מן גמיע אלבהאים אלמאשיה עלי ארבע פהו נגס לכם
כל מן דנא בגבאילהם ינגס אלי אלמגיב׃ והנשא את נבלתם יכבס בגדיו וטמא עד הערב
טמאים המה לכם׃ ודיטול ית נבילתהון יצבע לבושוהי ויהי מסאב עד רמשא מסאבין
אנון לכון׃ ומן חמל מן גבאילהם יגסל תיאבה וינגס אלי אלמגיב כדאך המא אנגאס
לכם׃ וזה לכם הטמא בשרץ השרץ על הארץ החלד
והעכבר והצב למינהו׃ ודין לכון דמסאב ברחשא דרחיש על ארעא חלדא ועכברא
וצבא לזנוהי׃ והדא לכם אלנגס מן אלדביב אלדאב עלי אלארץ אלכלד ואלפאר ואלצב לאצ
נאפה׃ והאנקה והכח והלטאה והחמט והתנשמת׃ ויילא וכוחא והלטתא וחומטא
ואשותא׃ ואלורל ואלחרדון ואלעצאיה ואלחרבא ואלסמברץ׃ אלה הטמאים לכם בכל
השרץ כל הנגע בהם במתם יטמא עד הערב׃ אלין דמסאבין לכון בכל רחשא כל
דיקרב בהון במותהון יהי מסאב עד רמשא׃ הדה אלנגסה לכם מן גמיע אלדביב כל מן
דנא בהא פי חאל מותהא ינגס אלי אלמגיב׃ וכל אשר יפל עליו מהם במתם יטמא מכל
כלי עץ או בגד או עור או שק כל כלי אשר יעשה מלאכה בהם במים יובא וטמא
עד הערב וטהר׃ וכל דיפול עלוהי מנהון במותהון יהי מסאב מכל מן דאע או לבוש
או משך או סק כל מן דיתעביד עבידתא בהון במיא יתעל ויהי מסאב עד רמשא
וידכי׃ וכל מא וקע מנהא בעד מותהא ינגס מן גמיע אניה אלכשב או אלתוב או גלד
או מסח כל אניה יעמל בהא צנעה ידכל פי אלמא וינגס אלי אלמגיב ויטהר׃ וכל כלי
חרש אשר יפל מהם אל תוכו כל אשר בתוכו יטמא ואתו תשברו׃ וכל מן דחסף

מגע שהיא טעונה כיבוס בגדים׃ מפרסת פרסה ושסע איננה שוסעת׃ כגון גמל שפרסתו סדוקה מלמעלה אבל למטה היא
מחוברת כאן שנבלת בהמה טמאה מטמאה ובענין שבסוף הפרשה פירש על בהמה טהורה׃ על כפיו׃ כגון כלב ודוב וחתול׃
טמאים המה לכם׃ למגע׃ וזה לכם הטמא׃ כל טומאות הללו אינן לאיסור אכילה אלא לטומאה ממש להיות טמא במגען
ונאסר לאכול תרומה וקדשים וליכנס למקדש׃ החלד׃ מושטיל״א׃ והצב׃ פויי״ט שדומה לצפרדע׃ אנקה׃ הריצו״ן׃ הלטאה׃
לישרד״א׃ חומט׃ לימצ״ה׃ תנשמת׃ טלפ״א׃ במים יובא׃ ואף לאחר טבילתו טמא הוא לתרומה׃ עד הערב׃ ואחר כך וטהר
בהערב שמש׃ אל תוכו׃ אין כלי חרס מיטמא אלא מאוירו׃ כל אשר בתוכו יטמא׃ הכלי חוזר ומטמא מה שבאוירו׃ ואותו
תשברו׃ לימד שאין לו טהרה במקוה׃ מכל האוכל אשר יאכל׃ מוסב על מקרא העליון כל אשר בתוכו יטמא מכל האוכל
אשר יאכל אשר באו עליו מים והוא בתוך כלי חרס הטמא יטמא וכן כל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא והוא בתוך כלי
חרס הטמא יטמא׃ למדנו מכאן דברים הרבה׃ למדנו שאין אוכל מוכשר ומתוקן לקבל טומאה עד שיבואו עליו מים פעם אחת
ומשבאו עליו מים פעם אחת מקבל טומאה לעולם ואף כגוב והיין והשמן ובכל הנקרא משקה מכשירים לטומאה במים שכך
יש לדרוש המקרא אשר יבואו עליו מים וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא האוכל׃ ועוד למדו רבותינו מכאן שאין
ולד

דיפול מנהון לגויה כל דבגויה יסתאב ויתיה תתברון׃ וכל אנא כזת יקע מנהם שי דאכלה
כל מא דאכלה ינגס ואיאה פאכסרו׃ מכל האכל אשר יאכל אשר יבוא עליו מים יטמא
וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא׃ מכל מיכל דמתאכיל דייעלון עלוהי מיא יהי מסאב.
וכל משקיא דישתתי בכל מן יהי מסאב׃ מן גמיע טעאם אדי יוכל ממא ידאכלה אמא
ינגס וגמיע שראב אדי ישרב פי כל אנא ינגס׃ וכל אשר יפל מנבלתם עליו יטמא תנור
וכירים יתץ טמאים הם וטמאים יהיו לכם׃ וכל דיפול מנבילתהון עלוהי יהי מסאב. תנור
וכירים יתרעון מסאבין אנון ומסאבין יהון לכון׃ וכל מא וקע מן נבאילהם עליה ינגס מן
תנור ומסתוקד פאנקצוהמא לאנהא נגסה וכדאך המא לכם אנגאס׃ אך מעין ובור
מקוה מים יהיה טהור ונגע בנבלתם יטמא׃ ברם מעין וגוב בית כנישת מיא יהי דכי ודיק
רב בנבילתהון יהי מסאב׃ אמא אמעין ואגב ומלאס אמא פיכון טאהרא וכל מן דנא
בנבאילהם ינגס׃ וכי יפל מנבלתם על כל זרע זרוע אשר יזרע טהור הוא׃ וארי יפול
מנבילתהון על כל בר זרע זירוע דיזדרע דכי הוא׃ ואדא וקע מן נבאילהם עלי שי מן
אנבאת ואחב אדי יזרע פהו טאהר׃ וכי יתן מים על זרע ונפל מנבלתם עליו טמא הוא
לכם׃ וארי יתיהבון מיא על בר זרעא ויפול מנבילתהון עלוהי מסאב הוא לכון׃ ואן געל
אמא עליהם ווקע מן נבאילהא עליה פהו נגס לכם׃ וכי ז׳
ימות מן הבהמה אשר היא לכם לאכלה הנגע בנבלתה יטמא עד הערב׃ וארי ימות
מן בעירא דהיא לכון למיכל דיקרב בנבילתה יהי מסאב עד רמשא׃ ואדא מאת מן
אלחיואן אדי הו גאיז לכם אן תאכלוה פמן דנא בנבאילהא ינגס אלי אמגיב׃ והאכל מנבלתה
יכבס בגדיו וטמא עד הערב והנשא את נבלתה יכבס בגדיו וטמא עד הערב׃ ודייכול

ולד הטומאה מטמא כלים שכך שנינו. יכול יהו כל הכלים מיטמאין מאויר כלי חרס ת"ל כל אשר בתוכו יטמא מכל האוכל
אוכלין ומשקין מיטמאין מאויר כלי חרס ואין כל הכלים מיטמאין מאויר כלי חרס לפי שהשרץ אב הטומאה והכלי שנטמא
ממנו ולד הטומאה לפיכך אינו חוזר ומטמא כלים שבתוכו. ולמדנו עוד שהשרץ שנפל לאויר התנור והפת בתוכו ולא נגע
השרץ בפת התנור ראשון והפת שניה ולא נאמר רואין את התנור כאלו מלא טומאה והא הפת תחלה שאם אתה אומר כן לא נמצאו
כל כלים מיטמאין מאויר כלי חרס שהרי טומאה עצמה נגעה בהן מגבן. ולמדנו עוד על ביאת מים שאינה מכשרת זרעים אלא
נפלו עליהם משנתלשו שאם אתה אומר מקבלין הכשר במחובר אין לך זרע שלא באו עליו והוא אומר אשר יבא עליו מים. ולמדנו
עוד שאין אוכל מטמא אחרים אלא אם כן יש בו כביצה של אשר יאכל אוכל הנאכל בבת אחת ושיערו חכמים אין בית הבליעה
מחזיק יותר מביצת תרנגולת. תנור וכירים כלים המיטלטלין הם והן של חרס ויש להם תוך ושופת על נקב החלל את הקדירה ושניהם
פיהם למעלה. יותץ שאין לכלי חרס טהרה בטבילה. וטמאים יהיו לכם שלא תאמר מצווה אני לנתצם ת"ל וטמאים יהיו לכם אם רצה
לקיימן בטומאתן רשאי. ונוגע בנבלתם יטמא. אך מעין ובור מקוה מים המחוברין לקרקע אין מקבלין טומאה. ועוד יש לך ללמד
יהיה טהור הטובל בהן מטומאתו. ונוגע בנבלתם יטמא. אפילו הוא בתוך מעין ובור ונוגע בנבלתם יטמא שלא תאמר קל וחומר
אם מטהר את הטמאים מטומאתם ק"ו שיציל את הטהור מליטמא לכך נאמר ונוגע בנבלתם יטמא. זרע זרוע זריעה של
מיני זרעונין. זרוע שם דבר הוא כמו ויתנו לנו מן הזרעונים. טהור הוא. למדך הכתוב שלא הוכשר ונתקן ליקרות אוכל לקבל
טומאה עד שיבא עליו מים. וכי יותן מים על זרע לאחר שנתלש שאם תאמר יש הכשר במחובר אין לך זרע שלא הוכשר. מים על
זרע בין מים בין שאר משקין בין הם על זרע בין זרע נפל לתוכן הכל נדרש בת"כ. ונפל מנבלתם עליו אף משנגב מן המים שלא
הקפידה תורה אלא להיות עליו שם אוכל ומשירד עליו הכשר קבלת טומאה פעם אחת שוב אינו נעקר הימנו. בנבלתה ולא בעצמות
וגידים וקרנים וטלפיים ולא בעור. והנושא את נבלתה חמורה טומאת משא מטומאת מגע שהנושא מטמא בגדים והנוגע אין
בגדיו טמאים שלא נאמר בו יכבס בגדיו. והאוכל מנבלתה יכול תטמאנו אכילתו כשהוא אומר בנבלת עוף טהור לא יאכל לטמאה
בה אותה מטמאה בגדים באכילתה ואין נבלת בהמה מטמאה בגדים באכילתה בלא משא כגון אם תחבה לו חבירו בבית הבליעה א"כ מה ת"ל
והאוכל ליתן שיעור לנושא ולנוגע כדי אכילה והוא כזית. וטמא עד הערב. אע"פ שטבל צריך הערב שמש. וכל השרץ השורץ

מנבילתה יצבע לבושוהי ויהי מסאב עד רמשא ודיטול ית נבילתה יצבע לבושוהי
ויהי מסאב עד רמשא׃ ומן אכל מן נבאילהא יגסל תיאבה וינגס אלי אלמגיב ומן חמל מנהא
יגסל תיאבה וינגס אלי אלמגיב׃ וכל השרץ השרץ על הארץ שקץ הוא לא יאכל׃ וכל
רחשא דרחיש על ארעא שקצא הוא לא יתאכיל׃ וגמיע אלדביב אלדאב עלי אלארץ פהו
רגס לא יוכל׃ כל הולך על גחון וכל הולך על ארבע עד כל מרבה רגלים לכל השרץ
השרץ על הארץ לא תאכלום כי שקץ הם׃ כל דמהליך על מעוהי וכל דמהליך על
ארבע עד כל סגיות רגלין לכל רחשא דרחיש על ארעא לא תיכלונון ארי שקצא אנון׃
כל סאר עלי צדרה וסאר עלי ארבע למא כתרה ארגלה מן גמיע אלדאב אלדאב עלי אל
ארץ לא תאכלוהם פאנהם ארגאס׃ אל תשקצו את נפשתיכם בכל השרץ השרץ
ולא תטמאו בהם ונטמתם בם׃ לא תשקצון ית נפשתכון בכל רחשא דרחיש ולא
תסתאבון בהון ותסתאבון פון בהון׃ לא תרגסו אנפסכם בשי מן אלדביב אלדאב עלי אל
ארץ ולא תתנגסו בהם פתעצוני בדלך׃ כי אני יהוה אלהיכם והתקדשתם והייתם
קדשים כי קדוש אני ולא תטמאו את נפשתיכם בכל השרץ הרמש על הארץ׃
ארי אנא יי אלהכון ותתקדשון ותהון קדישין ארי קדיש אנא ולא תסאבון ית
נפשתכון בכל רחשא דרחיש על ארעא׃ אנא אלה רבכם קלת תקדסו וכונו מקדסין
לאני קדוס ולא תנגסו אנפסכם בשי מן אלדביב אלדאב עלי אלארץ׃ כי אני יהוה המעלה
אתכם מארץ מצרים להית לכם לאלהים והייתם קדשים כי קדוש אני׃ ארי אנא יי
דאסיק יתכון מארעא דמצרים למהוי לכון לאלה ותהון קדישין ארי קדיש אנא׃ לאני
אלה אלמצעדכם מן בלד מצר לאכון לכם אלהא פכונו מקדסין לאני אלקדוס׃ זאת
תורת הבהמה והעוף וכל נפש החיה הרמשת במים ולכל נפש השרצת על הארץ׃
דא אוריתא דבעירא ודעופא ודכל נפשא חיתא דרחשא במיא ודכל נפשא דרחשא
על אר׳׃ הדה שריעה אלבהאים ואלטאיר וגמיע אלנפוס אלחייה אלדאבה פי אלמא וסאיר
אלנפוס אלדאבה עלי אלארץ׃ להבדיל בין הטמא ובין הטהר ובין החיה הנאכלת ובין
החיה אשר לא תאכל׃ לאפרשא בין מסאבא ובין דכיא ובין חיתא דמתאכלא

ד צ׳ ד ההורה בחותיות ו״ו דגחון והוא רב מחותיות גדולות שבתורה ע׳

על הארץ׳ להוציא את היתושין שבכליסין ושבפולין ואת הזיזין שבעדשים שהרי לא שרצו על הארץ אלא בתוך האוכל אבל משיצאו לאויר
ושרצו הרי נאסרו״ לא ייאכל׳ לחייב על המאכיל כאוכל ואין קרוי שרץ אלא דבר נמוך קצר רגלים שאינו נראה אלא כרוחש ונד״
הולך על גחון׳ זה נחש ולשון גחון לשון שחייה שהולך שח ונופל על מעיו״ כל הולך׳ להביא את השלשולין ואת הדומה לדומה
הולך על ארבע זה עקרב״ כל׳ להביא את החפושית אשקרבוט בלע״ז ואת הדומה לדומה״ מרבה רגלים׳ זה נדל שרץ שיש לו
רגלים מראשו ועד זנבו לכאן ולכאן וקורין לו צינטפי״ש״ אל תשקצו׳ באכילתם שהרי כתיב נפשותיכם ואין שיקוץ נפש במגע
וכן אל תטמאו באכילתם״ ונטמתם בם׳ אם אתם מיטמאין בארץ בהם אף אני מטמא אתכם בעה״ב ובישיבה מעלה״ כי אני יי
אלהיכם׳ כשם שאני קדוש שאני יי אלהיכם כך והתקדשתם קדשו עצמכם למטה״ והייתם קדושים׳ לפי שאני אקדש אתכם
למעלה ולעה״ב״ ולא תטמאו וגו׳ לעבור עליהם בלאוין הרבה וכל לאו מלקות וזהו שאמרו בגמרא אכל פוטיתא לוקה ארבע
נמלה לוקה חמש׳ צרעה לוקה שש״ כי אני יי המעלה אתכם׳ על מנת שתקבלו עליכם גזרותי ומצות העליתי אתכם״
להבדיל׳ לא בלבד השונה אלא שתהא יודע ומכיר ובקי בהן״ בין הטמא ובין הטהור׳ צריך לומר בין חמור לפרה והלא כבר
מפורשין הם אלא בין טמאה לך לטהורה לך בין נשחט חציו של קנה לנשחט רובו״ ובין החיה הנאכלת׳ צריך לומר בין

צבי

ובין חיתא דלא מתאכלא: תפרזו בין אלנ[illegible] ואלטאהר ובין אלחיואן אלדי יוכל ואלדי לא יוכל: פ׳

צ״א פסוקים סימן מיכיהו גה״ה

וידבר יהוה אל משה לאמר: ומליל ת״ס: דבר אל בני ישראל לאמר אשה כי תזריע וילדה זכר וטמאה שבעת ימים כימי נדת דותה תטמא: מליל עם בני ישראל למימר אתתא ארי תעדי ותליד דכר ותהי מסאבא שבעה יומין כיומי ריחוק סאובתה תהי מסאבא: מר בני אסר קאילא איה אמראה עלקת פולדת דכרא פאתנגס סבעה איאם כאיאם בעד חיצתהא יכון חכם נגאסתהא: וביום השמיני ימול בשר ערלתו: וביומא תמינאה יתגזר בסרא דערלתיה: ופי יום אלתאמן תכתן קלפה אהלילדה: ושלשים יום ושלשת ימים תשב בדמי טהרה בכל קדש לא תגע ואל המקדש לא תבא עד מלאת ימי טהרה: ותלתין ותלתה יומין תתיב בדם דכו בכל קדשא לא תקרב ולמקדשא לא תיעול עד משלם יומי דכותה: ותלאתה ותלאתין יומא תקים פי דם טהר לא תלאמס שיא מן אלאקדאס ולא תדכל אלי אלקדס אלי כמאל איאם טהרהא: ואם נקבה תלד וטמאה שבעים כנדתה וששים יום וששת ימים תשב על דמי טהרה: ואם נקבתא תליד ותהי מסאבא ארבעת עסר כריחוקה ושתין ושתה יומין תתיב על דם דכו: פאן ולדה אנתי פאתנגס אסבועין כחכם חיצתהא וסתין יומא תקים עלי דם אלטהר: ובמלאת ימי טהרה לבן או לבת תביא כבש בן שנתו לעלה ובן יונה או תר לחטאת אל פתח אהל מועד אל הכהן: ובמשלם יומי דכותה לברא או לברתא תיתי אמר בר שתיה לעלתא ובר יונה או שפנינא לחטתא לתרע משכן זמנא לות כהנא: ועגד תמאם איאם טהרהא לאבן כאן או אבנה תאתי בכרוף אבן סנתה לצעידה ופרך חמאם או שפנינא לדכוה אלי באב כבא אלמחצר אלי אלאמאם והקריבו לפני יהוה וכפר עליה וטהרה ממקר דמיה זאת תורת הילדת לזכר או לנקבה: ויקרבניה לקדם יי ויכפר עלה ותדכי מסואבת דמהא דא אוריתא דילידתא לדכר או לנקבא: יקרבה בין ידי אלה ויסתגפר ענהא ותטהר מן נביע דמהא הדה

כל דסמיך לדמי לית מפיק ה״י וכל דסמיך לימי מפיק ה״י וסימן דמים מכופים ימים מגולים ש׳

צבי לעדוד והלא כבר מפורשים הם אלא בין שנולד בה סימני טהרה כשרה לנולד בה סימני טרפה כשרה״ חסלת פ׳ שמיני בס״ד״

אשה כי תזריע

אמר ר׳ שמלאי כשם שיצירתו של אדם אחר כל בהמה וחיה ועוף במעשה בראשית כך תורתו נתפרשה אחר תורת בהמה חיה ועוף״ כי תזריע׳ לרבות שאפילו ילדתו מחוי שנמחה ונעשה כעין זרע׳ אמו טמאה לידה״ כימי נדת דותה תטמא כסדר כל טומאה האמורה בנדה מטמאה בטומאת לידה ואפילו נפתח הקבר בלא דם׳ דותה׳ לשון דבר הזב מגופה״ לשון אחר׳ לשון מדוה וחולי שאין אשה רואה דם שלא תחלה ראשה ואיבריה כבדין עליה״ תשב׳ אין תשב אלא לשון עכבה כמו ותשבו בקדש וישב באלוני ממרא״ בדמי טהרה׳ אעפ״י שרואה טהורה״ בדמי טהרה׳ לא מפיק ה״א והוא שם דבר כמו טוהר׳ ימי טהרה׳ מפיק ה״א ימי טוהר שלה״ לא תגע׳ אזהרה לאוכל וכו׳ כמו ששנויה ביבמות״ בכל קדש׳ לרבות את התרומה לפי שזו טבולת יום ארוך שטבלה לסוף שבעה ימים ואין שמשה מעריב לטהרה עד שקיעת החמה של יום ארבעים שלמחר תביא את כפרת טהרתה״ והקריבו׳ לימדך שאין מעכבה לאכול בקדשים אלא אחד מהם״ ואיזהו זה חטאת שהיא מכפר עליה הכהן וטהרה מי שהיא בא לכפר בו הטהרה תלויה״ וטהרה׳ מכאן שעד כאן קרויה טמאה״ אחד לעולה ואחד

שריעה׳ אולדה דכר או אנתא׳ ואם לא תמצא ידה די שה ולקחה שתי תרים או
שני בני יונה אחד לעלה ואחד לחטאת וכפר עליה הכהן וטהרה׳ ואם לא תשכח ידה
כמסת סיתא ותסב תרין שפנינין או תרין בני יונה חד לעלתא וחד לחטתא ויכפר אמליא
עלה כהנא ותדכי׳ ואן לם תנל ידהא מקדאר שאה פתאכד שפנינין או פרכי חמאם
אחדהמא לצעידה ואלאכר דכוה ויסתגפר ענהא אלאמאם ותטהר׳ פ׳
ב׳ וידבר יהוה אל משה ואל אהרן לאמר׳ ומליל יי׳ עם משה ולאהרן למימר׳ תם כלם
אללה מוסי והרון קאילא׳ אדם כי יהיה בעור בשרו שאת או ספחת או בהרת והיה בעור בשרו
לנגע צרעת והובא אל אהרן הכהן או אל אחד מבניו הכהנים׳ אנש ארי יהי במשך
בסריה עמקא או עדיא או בהרא ויהי במשך בסריה למכתש סגירו ויתיתי לות אהרן
כהנא או לות חד מבנוהי כהניא׳ אי אנסאן כאן פי גלד בדנה שאמה או עארצה או
בקעה או צאר פי גלד בדנה בלא ברץ פליותא בה אלי הרון אלאמאם או אלי אחד מן
בניה אלאימה׳ וראה הכהן את הנגע בעור הבשר ושער בנגע הפך לבן ומראה הנגע
עמוק מעור בשרו נגע צרעת הוא וראהו הכהן וטמא אתו׳ ויחזי כהנא ית מכתשא
במשך בסרא וסערא במכתשא אתהפיך למחור ומחזי מכתשא עמיק ממשך בסריה
מכתש סגירותא הוא ויחזיניה כהנא ויסאיב יתיה׳ פינצר אלאמאם אלבלא פי גלד אל
בדן פאן כאן פיה שער קד אנקלב אביצא ומנצר אלבלא עמיק מן גלד בדנה פהו
בלוא אלברץ פאדא ראה פלינגסה׳ ואם בהרת לבנה הוא בעור בשרו ועמק אין מראה
מן העור ושערה לא הפך לבן והסגיר הכהן את הנגע שבעת ימים׳ ואם בהרא חורא לא הפיך הי׳ והגירה הפיך הי׳
היא במשך בסריה ועמיק לית מחזהא מן משכא וסערה לא אתהפיך למחור ויסגר כהנא
ית מכתשא שבעה יומין׳ ואן כאנת בקעה ביצא פי גלד בדנה וליס מנצרהא עמיק
מן אלגלד ושערהא לם ינקלב אביצא פליוקפה סבעה איאם׳ וראהו הכהן ביום השביעי
והנה הנגע עמד בעיניו לא פשה הנגע בעור והסגירו הכהן שבעת ימים שנית׳ ויחזיניה
כהנא ביומא שביעאה והא מכתשא קם כד הוה לא אוסיף מכתשא במשכא ויסגריניה

לחטאת׳ לא הקדימה הכתוב אלא למקראה אבל להקרבה חטאת קודמת לעולה כך שנינו בזבחים בפרק כל התדיר׳ שאת או
ספחת׳ שמות נגעים הם ולבנות זו מזו׳ בהרת׳ חברבורות ט״א בלע״ז וכן בהיר הוא בשחקים׳ והובא אל אהרן הכהן וגו׳ גזירת
הכתוב היא שאין טומאת נגעים וטהרתן אלא על פי כהן ואם הכהן עם הארץ ואינו יודע סימני נגעים מושיבין אצלו תלמיד חכם
ואומר לכהן אמור טמא והוא אומר טמא או אמור טהור והוא אומר טהור׳ הפך לבן׳ מתחלה שחור והפך ללבן בתוך הנגע
ומיעוט שער שנים׳ עמוק מעור בשרו׳ כל מראה לבן עמוק הוא כמראה חמה עמוקה מן הצל׳ ולא ממשש היד׳ וטמא אותו׳
יאמר לו טמא אתה ששער לבן סימן טומאה הוא גזירת הכתוב׳ ועמוק אין מראהו׳ לא ידעתי פתרונו׳ והסגיר׳ יסגירנו
בבית אחד ולא יראה עד סוף השבוע ויוכיחו סימנין עליו׳ בעיניו׳ במראהו ובשיעורו הראשון׳ והסגירו שנית׳ הא אם
פשה טמא׳ מספחת׳ שם נגע טהור׳ וכבס בגדיו וטהר׳ הואיל ונזקק להסגר נקרא טמא וצריך טבילה׳ וטמאו הכהן
ומשטימאו הרי הוא מוחלט וזקוק לצפרים ולתגלחת ולקרבן האמור בפרשת זאת תהיה׳ צרעת היא׳ המספחת האמורה
צרעת׳ לשון נקבה׳ נגע לשון זכר׳ ומחית שיאמינט בלע״ז שנהפך מקצת הלובן שבתוך השאת למראה בשר אף הוא סימן
טומאה שער לבן בלא מחיה ומחיה בלא שער לבן ואע״פ שלא נאמרה מחיה אלא בשאת אף בכל המראות ותולדותיהן

כהנא שבעה יומין תנינות׃ תם ינצרה פי אליום אלסאבע פאן וקף אלבלא בעינה ולם
יתפש פי אלגלד פאן וקפה סבעה׳ אלאם תאניה׃ וראה הכהן אתו ביום השביעי שנית והנה
כהה הנגע ולא פשה הנגע בעור וטהרו הכהן מספחת הוא וכבס בגדיו וטהר׃ ויחזי
כהנא יתיה ביומא שביעאה תנינות והא עמא מכתשא ולא אוסיף מכתשא במשכא
וידכיניה כהנא עדיתא היא ויצבע לבושוהי וידכי׃ תם ינצרה פי אליום אלסאבע תאניה
פאן כאן אלבלא ולם יתפש פי אלגלד פליטהרה פאנהא עארצה ויגסל תיאבה ויטהר׃
ואם פשה תפשה המספחת בעור אחרי הראתו אל הכהן לטהרתו ונראה שנית אל הכהן׃
ואם אוספא תוסיף עדיתא במשכא בתר דיתחזי לכהנא לדכותיה ויתחזי תנינות לכהנא׃
ואן תפשת אלעארצה פי אלגלד בעד מא אורא לאלאמאם פטהרה פליורא לה תאניה׃
וראה הכהן והנה פשתה המספחת בעור וטמאו הכהן צרעת הוא׃ ויחזי כהנא והא אוסיפת
עדיתא במשכא ויסאבניה כהנא סגירותא היא׃ פאדי ראהא קד תפשת אלעארצה
פי גלדה פלינגסה פאנהא ברץ׃ פ׳
נגע צרעת כי תהיה באדם והובא אל הכהן׃ מכתש סגירו ארי יהי באנשא ויתיתי לות
כהנא׃ ואדי כאן באנסאן בלוא ברץ פליותא בה אלי אלאמאם׃ וראה הכהן והנה שאת
לבנה בעור והיא הפכה שער לבן ומחית בשר חי בשאת׃ ויחזי כהנא והא עמקא חורא
במשכא והיא הפכת סערא למחור ורושם בסר חי בעמיקתא׃ פנצר פאדא בשאמה
ביצא פי גלדה וקד אנקלב אלשער אביצא או גז מן אללחם נקי פי אלשאמה׃ צרעת
נושנת הוא בעור בשרו וטמאו הכהן לא יסגרנו כי טמא הוא׃ סגירות עתיקא היא
במשך בסריה ויסאבניה כהנא לא יסגרניה ארי מסאב הוא׃ פהו ברץ עתיק פי גלד
בדנה פלינגסה אלאמאם ולא יוקפה אד הו נגס׃ ואם פרוח תפרח הצרעת בעור וכסתה
הצרעת את כל עור הנגע מראשו ועד רגליו לכל מראה עיני הכהן׃ ואם מסגא תסגי
סגירותא במשכא ותחפי סגירותא ית כל משך מכתשא מרישיה ועד רגלוהי לכל חיזו
עיני כהנא׃ ואן אנתשר אלברץ פי אלבדן חתא גטא גמיע גלד אלמבתלא מן ראסה אלי
רגליה גמיע מנצר עיני אלאמאם׃ וראה הכהן והנה כסתה הצרעת את כל בשרו וטהר
את הנגע כלו הפך לבן טהור הוא׃ ויחזי כהנא והא חפת סגירותא ית כל בסריה וידכי ית
מכתשא כליה אתהפיך למחור דכי הוא׃ פינצר אלאמאם פאדא קד גטא אלברץ גמיע
בדנה פליטהרה אד קד אנקלב כלה אביץ והו טאהר׃ וביום הראות בו בשר חי יטמא׃

תוא סימן טומאה׳ צרעת נושנת היא׳ מכה ישנה היא תחת המחיה והכורה נראית בריאה מלמעלה והחתיה מלאה לחה
שלא תאמר הואיל ועלתה מחיה תטהרנה׳ מראשו׳ של אדם ועד רגליו׳ לכל מראה עיני הכהן׳ פרט לכהן שחשך מאורו׳
וביום הראות בו בשר חי׳ אם צמחה בו מחיה הרי כבר פירש שהמחיה סימן טומאה את שיהיה הנגע כאחד מעשרים וארבעה

וביומא דיתחזי ביה בסרא חיא יהי מסאב׃ ואי יום צ׳הר פיה לחם נקי פלינגס מנה׃ וראה
הכהן את הבשר החי וטמאו הבשר החי טמא הוא צרעת הוא׃ ויחזי כהנא ית בסרא חיא
ויסאבניה בסרא חיא מסאב הוא סגירותא הוא׃ באן ירא אלאמאם אללחם אלנקי פינגסה׃
לאן ג׳ז מן אללחם אלנקי מע אלברץ נגס הו׃ או כי ישוב הבשר החי ונהפך ללבן ובא אל
הכהן׃ או ארי יתוב בסרא חיא ויתהפיך למחור וייתי לות כהנא׃ או רגע אללחם אלנקי
ואנקלב אביצ׳א פליגי אלי אלאמאם׃ וראהו הכהן והנה נהפך הנגע ללבן וטהר הכהן את הנגע
טהור הוא׃ ויחזיניה כהנא והא אתהפיך מכתשא למחור וידכי כהנא ית מכתשא דכי הוא׃
פאדא נצ׳ר אן אלבלא קד אנקלב אביצ׳א פליטהרה אנה טאהר׃
פ׳
ג ובשר כי יהיה בו בערו שחין ונרפא׃ ואנש ארי יהי ביה במשכיה שחנא ויתסי׃ ואי אנסאן
כאן פי גלדה בדנה קרח׳ פברא׃ והיה במקום השחין שאת לבנה או בהרת לבנה
אדמדמת ונראה אל הכהן׃ ויהי באתר שחנא עמקא חורא או בהרא חורא סמקא
ויתחזי לכהנא׃ וצאר פי מוצ׳עה שאמה ביצ׳א או לקעה ביצ׳א מחמרה פליורא ללא
אמאם׃ וראה הכהן והנה מראה שפל מן העור ושערה הפך לבן וטמאו הכהן נגע
צרעת היא בשחין פרחה׃ ויחזי כהנא והא מחזהא מכיך מן משכא ושערה אתהפיך
למחור ויסאבניה כהנא מכתש סגירותא היא בשחנא סגיאת׃ פאדי ראא אלאמאם
מנצ׳רהא מסתספל מן אלגלד׳ ושערהא קד אנקלב אביצ׳א פלינגסה פאנה בלוא ברץ
אנתשר פי אלקרח׃ ואם יראנה הכהן והנה אין בה שער לבן ושפלה איננה מן העור והיא
כהה והסגירו הכהן שבעת ימים׃ ואם יחזינה כהנא והא לית בה סער חיור ומכיכא ליתהא
מן משכא והיא עמיא ויסגרניה כהנא שבעה יומין׃ ואן הו נצ׳רהא ולם יכון פיהא שער
אביצ׳ וליסה מסתספלה מן אלגלד׳ בל כאביה פליוקפה סבעה איאם׃ ואם פשה תפשה
בעור וטמא הכהן אתו נגע הוא׃ ואם אוספא תוסיף במשכא ויסאיב כהנא יתיה
מכתשא היא׃ ואן הי תפשת פי אלגלד פינגסה אנה בלא׃ ואם תחתיה תעמד הבהרת לא
פשתה צרבת השחין הוא וטהרו הכהן׃ ואם באתרה קמת בהרתא לא אוסיפת רושם
שחנא היא וידכיניה כהנא׃ ואן וקפת מכאנהא ולם תתפשי פהי מן אתר אלקרח פליטהרה
ד אלאמאם׃ או בשר כי יהיה בערו מכות אש והיתה מחית המכוה

ראשי איברים שאין מטמאין משום מחיה לפי שאין נראה הנגע כולו כאחד שמשופע אילך ואילך וחוזר ראש האבר ונהגלה שיפועו על ידי שומן כגון שהבריא ונעשה רחב ונראה בו המחיה למדנו הכתוב שתטמא׳ וביום׳ מה ת״ל ללמד יש יום שאתה רואה בו וי״ש יום שאין אתה רואה בו מכאן אמרו חתן נותנין לו ז׳ ימי המשתה לו ולאצטליתו ולכסותו וכן ברגל נותנין לו כל ימי הרגל׳ צרעת הוא׳ הבשר ההוא׳ בשר לשון זכר׳ שחין לשון חימום שנתחמם הבשר בלקוי הבא לו מחמת מכה שלא מחמת האור׳ ונרפא׳ השחין ועלה ארוכה ובמקומו העלה נגע אחר׳ או בהרת לבנה אדמדמת׳ שאין הנגע לבן חלק אלא פתוך ומעורב בשתי מראות לובן ואודם׳ מראה שפל׳ ואין ממשה שפל אלא מתוך לבנונותו הוא נראה שפל ועמוק כמראה חמה עמוקה מן הצל׳ נגע היא׳ השאת הזאת או הבהרת׳ תחתיה במקומה׳ צרבת השחין כתרגומו רושם שחנא אינו אלא רושם החימום הניכר

בהרת לבנה אדמדמת או לבנה׃ או אנש ארי יהי במשכיה כואה דנור ויה׳י
רושם כואה בהרא סמקא או חורא׃ אי אנסאן כאן פי גלדה כי נאר תם צאר גז
אלכי בקעה ביצא מחמרה או ביצא פקט׃ וראה אתה הכהן והנה נהפך שער לבן
בבהרת ומראה עמק מן העור צרעת הוא במכוה פרחה וטמא אתו הכהן נגע
צרעת הוא׃ ויחזי יתה כהנא והא אתהפיך סערא למחור בבהרתא ומחזהא עמיק
מן משכא סגירותא היא בכואה סגיאת ויסאיב יתיה כהנא מכתש סגירותא היא׃
פאדא ראהא אלאמאם קד אנקלב אלשער אביצא. וכאן מנצרהא עמיק מן אלגלד. פהו
ברץ אנתשר פי אלכי. פלינגסה׃ ואם יראנה הכהן והנה אין בבהרת שער לבן ושפלה
איננה מן העור והוא כהה והסגירו הכהן שבעת ימים׃ ואם יתחזינה כהנא והא לית
בבהרתא סער חיור ומכיכא ליתהא מן משכא והיא עמיא ויסגרניה כהנא שבעה
יומין׃ ואן ראהא אלאמאם. פאדא ליס פיהא שער אביץ. וליסה מסתספלה מן אלגלד
כל כאביה. פליוקפה סבעה איאם׃ וראהו הכהן ביום השביעי אם פשה תפשה בעור
וטמא הכהן אתו נגע צרעת הוא׃ ויחזיניה כהנא ביומא שביעאה אם אוספא תוסיף
במשכא ויסאיב כהנא יתיה מכתש סגירותא היא׃ תם ינצרה פי אליום אלסאבע. פאן
תפשת פי אלגלד. פלינגסה. אנה בלוא ברץ׃ ואם תחתיה תעמד הבהרת לא פשתה
בעור והוא כהה שאת המכוה הוא וטהרו הכהן כי צרבת המכוה הוא׃ ואם באתרה
קמת בהרתא לא אוסיפת במשכא והיא עמיא עומק כואה היא וידכיניה כהנא ארי
רושם כואה היא׃ ואן וקפת מכאנהא. לם תתפש פי אלגלד והי כאביה. פהי מן אתר אלכי.
פליטהרה אלאמאם. פאנהא תשייט אלכי׃ פ׳
ואיש או אשה כי יהיה בו נגע בראש או בזקן׃ וגבר או אתא ארי יהי ביה מכתשא ה׳
ברישׁ או בדקן׃ ואי רגל או אמראה. כאן בה בלא פי ראסה או פי לחיתה׃ וראה הכהן
את הנגע והנה מראהו עמק מן העור ובו שער צהב דק וטמא אתו הכהן נתק הוא
צרעת הראש או הזקן הוא׃ ויחזי כהנא ית מכתשא והא מחזוהי עמיק מן משכא
וביה סער סומק דעדק ויסאיב יתיה כהנא נתקא הוא סגירות רישא או דקנא הוא׃
פלינצרה אלאמאם. פאדא כאן מנצרה עמיק מן אלגלד. ופיה שער דקיק אצהב. פא׳

במשר׳ כל צרבת לשון רגיעת בשר הנרגע מחמת חימום המכה כמו ונצרבו בה כל פנים׳ ריטריר בלעז׳ צרבת׳ ד״ש ״שמנגט
בלעז׳׳ מחית המכוה׳ שנתמטט כשחיתה המכוה נהפכה לבהרת פתוכה או לבנה חלקה וסימני מכוה וסימני שחין שווין
הן ולמה חלקן הכתוב לומר שאין מצטרפין זה עם זה כולל חצי גרים בשחין וחצי גרים במכוה לא ידונו כגריס״ בראש או
בזקן׳ בא הכתוב לחלק בין נגע שבמקום בשר לנגע שבמקום שיער שזה סימנו בשער צהוב וזה סימנו בשער לבן״ ובו
שער צהוב׳ שנהפך שער שחור שבו לצהוב״ נתק הוא׳ כך שמו של נגע שבמקום שער״ ושער שחור אין בו׳ הא אם היה
בו שער שחור טהור ואין צריך להסבר שעיר שחור סימן טהרה הוא בנתקים כמו שנ׳ ושער שחור צמח בו וגו׳״ והנה לא

פתנגסה טאמאם פאנה כלף והו ברץ טראס או טלחיה: וכי יראה הכהן את נגע הנתק והנה
אין מראהו עמק מן העור ושער שחר אין בו והסגיר הכהן את נגע הנתק שבעת ימים:
וארי יחזי כהנא ית מכתש נתקא והא לית מחזוהי עמיק מן משכא וסער אוכם לית ביה
ויסגר כהנא ית מכתש נתקא שבעה יומין: ואדא ראה. וליס מנצרה עמיק מן טגלד.
וליס פיה שער אסוד פיוקפה סבעה איאם: וראה הכהן את הנגע ביום השביעי והנה
לא פשה הנתק ולא היה בו שער צהב ומראה הנתק אין עמק מן העור: ויחזי כהנא
ית מכתשא ביומא שביעאה והא לא אוסיף נתקא ולא הוה ביה סער סומק ומחזי נתקא
לית עמיק מן משכא: תם ינצרה פי טיום טסאבע. פאן הו לם יפתש. ולם יציר פיה שער
אצהב ומנצרה ליס עמיק מן טגלד: והתגלח ואת הנתק לא יגלח והסגיר הכהן את
הנתק שבעת ימים שנית: ויגלח סחרני נתקא ודעם נתקא לא יגלח ויסגר כהנא
ית נתקא שבעה יומין תנינות: פיחלק גמיע שערה. מא כלא מוצע טכלף. וטיוקפה סבעה
איאם תאניה: וראה הכהן את הנתק ביום השביעי והנה לא פשה הנתק בעור
ומראהו איננו עמק מן העור וטהר אתו הכהן וכבס בגדיו וטהר: ויחזי כהנא
ית נתקא ביומא שביעאה והא לא אוסיף נתקא במשכא ומחזוהי ליתוהי עמיק
מן משכא וידכי יתיה כהנא ויצבע לבושוהי וידכי: תם ינצרה פי טיום טסאבע.
פאן הו לם יתפש פי טגלד. ומנצרה ליס עמיק מן טגלד. פטיטהרה טאמאם. ויגסל
תיאבה ויטהר: ואם פשה יפשה הנתק בעור אחרי טהרתו: ואם אוספא יוסיף
נתקא במשכא בתר דכותיה: ואן תפשא טכלף פי בדנה. בעד טהרה: וראהו הכהן
והנה פשה הנתק בעור לא יבקר הכהן לשער הצהב טמא הוא: ויחזיניה כהנא והא
אוסיף נתקא במשכא לא יבקר. כהנא לסער סומק מסאב הוא: פינצרה טאמאם
והודאה קד תפשא פי טגלד. פלא יפחץ ען טשער טאצהב בבראהאן אנה נגס: ואם
בעיניו עמד הנתק ושער שחר צמח בו נרפא הנתק טהור הוא וטהרו הכהן: ואם כד
הוה קם נתקא וסער אוכם צמח ביה אתסי נתקא דכי הוא וידכיניה כהנא: ואן הו וקף
בעינה ונבת פיה שער אסוד. פקד ברא והו טאהר. ויטהרה טאמאם:
ואיש או אשה כי יהיה בעור בשרם בהרת בהרת לבנת: וגבר או איתא ארי

ג"ול רב
מאותיות
גדולות
שבתורה
שלשה
צריכין
גילוח
גדול
בכל
מקום
שיש
שער
ולובן
נגיר
ומצורע
ולוים

פשה הנגע: הא אם פשה או אם היה בו שער צהוב טומאה הוא" והתגלח: סביבות הנתק" ואת הנתק לא יגלח: מניח שתי
שערות סמוך לו סביב סביב בעיגול כדי שיהא ניכר אם פשה שאם יפשה יעבור השערות ויצא למקום הגילוח" אחרי
טהרתו: אין לי אלא פושה לאחר הפיטור" מניין אף בסוף שבוע ראשון ובסוף שבוע שני ת"ל פשה יפשה" ושער שחור:
מניין אף הירוק והאדום שאינו צהוב ת"ל ושער ולשון צהוב דומה לתבנית הזהב: צהוב כמו זהוב ארגנ"ט בלע"ז" טהור
הוא: וטהרו הכהן" הא טמא שטהרו הכהן לא טהר" בהרות: חברבורות" כהות לבנות: שאין לובן שלהן עז אלא כוהה"
בוהק: כמין לובן הנראה בבשר אדם אדום שקורין רוש"ו בין חברבורות אדמימותו קלוי כהק כאיש עדשן שבין עדשה

לעדשה

יהי במשך בסרהון בהרן בהרן חורן׳ ואי רגל או אמראה. כאן פי גלד אבדאנהם בקע
בקע ביץ׳ וראה הכהן והנה בעור בשרם בהרת כהות לבנת בהק הוא פרח בעור טהור
הוא׳ ויחזי כהנא והא במשך בסרהון בהרן עמין חורן בהקא הוא סגי במשכא דכי
הוא׳ פלינצר אמאם. פאדא כאן פי גלד אבדאנהם בקע כאביה פי ביאצהא פהו
בהק. אנתשר פי גלד והו טאהר׳ ואיש כי ימרט ראשו
קרח הוא טהור הוא׳ וגבר ארי יתר שער רישיה קריח הוא דכי הוא׳ ואי אנסאן
אנתתף שער ראסה. פהו אצלע והו טאהר׳ ואם מפאת פניו ימרט ראשו גבח הוא
טהור הוא׳ ואם מקביל אפוהי יתר שער רישיה גליש הוא דכי הוא׳ ואן אנתתף ראסה
מן גהה וגהה. פהו אגלח והו טאהר׳ וכי יהיה בקרחת או בגבחת נגע לבן אדמדם
צרעת פרחת הוא בקרחתו או בגבחתו׳ וארי יהי בקרחותא או בגלישותא מכתש
חיור סמוק סגירות סגיא היא בקרחותיה או בגלישותיה׳ ואן כאן פי צלעה או גלחה
בלא אביץ מחמר פימכן אן יכון ברצא. קד אנתשר פי צלעתה או פי גלחתה׳ וראה
אתו הכהן והנה שאת הנגע לבנה אדמדמת בקרחתו או בגבחתו כמראה צרעת עור
בשר׳ ויחזי יתיה כהנא והא עמיק מכתשא חיור סמוק בקרחותיה או בגלישותיה כמחזי
סגירות משך בסרא׳ פלינצרה אמאם. אן כאנה שאמה בלא ביצא מחמרה פי צלעתה
או פי גלחתה. עלי סביל מנאצר ברץ סאיר גלד אבדן ואחכאמהא׳ איש צרוע הוא
טמא הוא טמא יטמאנו הכהן בראשו נגעו׳ גבר סגיר הוא מסאב הוא סאבא
יסאבניה כהנא ברישיה מכתשיה׳ פהו רגל אברץ והו נגס. פלינגסה אמאם תנגיסא
אן בלאה פי ראסה׳ והצרוע אשר בו הנגע בגדיו יהיו פרמים וראשו יהיה פרוע ועל
שפם יעטה וטמא טמא יקרא׳ וסגירא דביה מכתשא לבושוהי יהון מבזעין ורישיה
יהי פריע ועל ספם כאבילא יתעטף ולא תסתאבו ולא תסתאבו יקרי׳ ואלאברץ אלדי
פיה אלבלא יגב אן תכון תיאבה ממזקה וראסה יכון שעתא. ויתלתם עלי שארבה
וינאדי אנגס אנגס׳ כל ימי אשר הנגע בו יטמא טמא הוא בדד ישב מחוץ

לעדשה מבהיק הבשר בלובן נח״ קרח הוא טהור הוא׳ מטומאת נתקים שאינו נדון בסימני ראש וזקן שהן מקום שער
אלא בסימני נגע עור בשר מחיה ופשיון״ ואם מפאת פניו׳ משיפוע קדקד כלפי פניו קרוי גבחת ואף הצדעין שמכאן ומכאן
בכלל׳ ומשיפוע קדקד כל כלפי אחוריו קרוי קרחת״ נגע לבן אדמדם׳ פתוך׳ מנין שאר מראות׳ ת״ל כמראה צרעת
עור בשר כמראה הצרעת האמור בפרשת עור בשר אדם כי יהיה בעור בשרו׳ ומה אמור בו׳ מטמא בד׳ מראות ונידון
בשני שבועות ולא כמראה צרעת האמור בשחין ומכוה שהוא נידון בשבוע אחד׳ ולא כמראה נתקים של מקום שער
שאין מטמאין בד׳ מראות שאת והולדתה בהרת ותולדתה״ בראשו נגעו׳ אין לי אלא נתקים׳ מנין לרבות שאר המנוגעים
ת״ל טמא יטמאנו׳ לרבות את כולן ועל כולן הוא אומר בגדיו יהיו פרומים״ פרומים׳ קרועים״ פרוע׳ מגודל שער״ ועל
שפם יעטה׳ כאבל״ שפם׳ שער השפתים גרנון בלעז״ וטמא טמא יקרא׳ משמיע שהוא טמא ויפרשו ממנו״ בדד ישב
שלא יהיו שאר טמאים יושבים עמו ואמרו רבותינו מה נשתנה משאר טמאים לישב בדד׳ הואיל והוא הבדיל בלשון הרע
בין איש לאשתו ובין איש לרעהו אף הוא יבדל״ מחוץ למחנה׳ חוץ לשלש מחנות״ לפשתים ולצמר׳ של פשתים או של צמר׳
או בעור׳ זה עור שלא נעשה בו מלאכה״ או בכל מלאכת עור׳ זה עור שנעשה בו מלאכה״ ירקרק׳ ירוק שבירוקין״

למחנה מושבו׃ כל יומין דמכתשא ביה יהי מסאב מסאב הוא בלחודוהי יתיב מברא
למשריתא מותביה׃ טול מא אקאם בה אבלא ינגס פאנה נגס׳ וטיגלס פרדא. כארג
ז אעסכר יכון מקאמה׃ והבגד כי יהיה בו נגע
צרעת בבגד צמר או בבגד פשתים׃ ולבושא ארי יהי ביה מכתש סגירו בלבוש עמר
או בלבוש כתן׃ ואי תוב. כאן פיה בלוא ברץ. מן תוב צוף או כתאן׃ או בשתי או בערב
לפשתים ולצמר או בעור או בכל מלאכת עור׃ או בשתיא או בערבא לכתנא
ולעמרא או במשכא או בכל עבידת משך׃ או סדא או לחמה. מן כתאן או
צוף. או גלד. או ממא צנע מנה׃ והיה הנגע ירקרק או אדמדם בבגד או בעור או
בשתי או בערב או בכל כלי עור נגע צרעת הוא והראה את הכהן׃ ויהי מכתשא ירוק
או סמוק בלבושא או במשכא או בשתיא או בערבא או בכל מן דמשך מכתש סגירותא
הוא ויתחזי לכהנא׃ וכאן אבלא אכצרא או אחמרא פי אתוב או פי אגלד או פי אסדא או
אלחמה או פי שי מן אנא אגלוד פדלך הו בלא אברץ פיורא ללאמאם׃ וראה הכהן
את הנגע והסגיר את הנגע שבעת ימים׃ ויחזי כהנא ית מכתשא ויסגר ית מכתשא
שבעה יומין׃ פינצרה אלאמאם ויקפה סבעה איאם׃ וראה את הנגע ביום השביעי
כי פשה הנגע בבגד או בשתי או בערב או בעור לכל אשר יעשה העור למלאכה
צרעת ממארת הנגע טמא הוא׃ ויחזי ית מכתשא ביומא שביעאה ארי אוסיף מ
מכתשא בלבושא או בשתיא או בערבא או במשכא לכל דיתעביד משכא לעבידת
סגירות מחסרא מכתשא מסאב הוא׃ תם ינצרה פי איום אסאבע פאן תפשא פי אתוב
או אסדא או אלחמה או פי אגלד. לגמיע מא יעמל אגלד מצנועא פדלך בלא ברץ
מאחק והו נגס׃ ושרף את הבגד או את השתי או את הערב בצמר או בפשתים או
את כל כלי העור אשר יהיה בו הנגע כי צרעת ממארת הוא באש תשרף׃ ויוקיד
ית לבושא או ית שתיא או ית ערבא בעמרא או בכתנא או ית כל מן
דמשך דיהי ביה מכתשא ארי סגירות מחסרא היא בנורא תתוקד׃

אדמדם אדום שבאדומין" צרעת ממארת לשון סלון ממאיר פויינט"ש בלע"ז ומדרשו תן בו מארה שלא תהנה ממנו"
בצמר או בפשתים של צמר או של פשתים זהו פשוטו ומדרשו יכול יביא גיזי צמר ואניצי פשתן וישרפם עמו ת"ל היא באש
תשרף אינה צריכה דבר אחר עמה א"כ מה ת"ל בצמר או בפשתים להוציא את האומריות שבו שהן ממין אחר אומריות
לשון שפה כמו אימרא" את אשר בו הנגע יכול מקום הנגע בלבד ת"ל את אשר בו יכול כל הבגד כולו טעון כיבוס ת"ל
הנגע הא כיצד יכבס מן הבגד עמו" אחרי הוכבס לשון היעשות" לא הפך הנגע את עינו לא כהה ממראיתו והנגע לא פשה
שמענו שאם לא פשה ולא הפך טמא ואין צריך לומר לא הפך ופשה הפך ולא פשה איני יודע מה יעשה בו ת"ל והסגיר את הנגע
מכל מקום דברי ר' יהודה וחכמים אומרים כו' כדאיתא בת"כ ורמזתיה כאן ליישב המקרא על אופנו" פחתת היא לשון גומא
כמו באחת הפחתים כלומר שפלה היא נגע שמראיו שוקעין" בקרחתו או בגבחתו כתרגומו בשחיקותיה או בחדתותיה" קרחתו
שחקים ישנים ופני המדרש שהוצרך לגזרה שוה מנין לפריחה בבגדים שהיא טהורה נאמרה קרחת וגבחת באדם ונאמרה
קרחת וגבחת בבגדים מה להלן פרח בכולו טהור אף כאן פרח בכולו טהור לכך אחז הכתוב לשון קרחת וגבחת ולענין פירושו
ותרגומו זהו משמעו קרחת לשון ישנים וגבחת לשון חדשים כלו נכתב באחריתו או בקדמותו שהקרחת לשון אחוריים והגבחת

לשון

פאחרק אלתוב· או אלסדא או אללחמה· כאן מן צוף או כתאן· או גמיע אנא אלגלוד. אלד׳י
יכון פיה אלבלא· אנה ברץ מאחק. פלד׳לך יחרק באלנאר׃ ואם יראה הכהן והנה לא פשה
הנגע בבגד או בשתי או בערב או בכל כלי עור׃ ואם יחזי כהנא והא לא אוסיף כו
מכתשא בלבושא או בשתיא או בערבא או בכל מן דמשך׃ ואן ראה אלאמאם לם
יתפש פי אלתוב· או אלסדא או אללחמה· או גמיע אנא אלגלוד׃ וצוה הכהן וכבסו את אשר
בו הנגע והסגירו שבעת ימים שנית׃ ויפקיד כהנא ויחוורון ית דביה מכתשא ויסגרניה
שבעה יומין תנינות׃ פאלאמר בגסלה ויוקפה סבעה איאם תאניה׃ וראה הכהן אחרי
הכבס את הנגע והנה לא הפך הנגע את עינו והנגע לא פשה טמא הוא באש תשרפנו
פחתת הוא בקרחתו או בגבחתו׃ ויחזי כהנא בתר דחוורו ית מכתשא והא לא שנא
מכתשא מן כד הוה ומכתשא לא אוסיף מסאב הוא בנורא תוקדניה תברא היא בשחי
קותיה או בחדתותיה׃ תם ינצ׳רה בעד מא גסל. פאן כאן לם ינקלב לונה ולם יתפש. פהו
נגס. פאחרק באלנאר. והי מהלכה. כאנת פי סחקתה או פי זיברתה׃ ואם ראה הכהן והנה
כהה הנגע אחרי הכבס אתו וקרע אתו מן הבגד או מן העור או מן השתי או מן הערב׃
ואם חזא כהנא והא עמא מכתשא בתר דחוורו יתיה ויבזע יתיה מן לבושא או מן
משכא או מן שתיא או מן ערבא׃ ואן ראה קד כבא בעד מא גסל. פאלירקה מן אלתוב
או מן אלגלד. ויקטעה מן אלסדא או מן אללחמה׃ ואם תראה עוד בבגד או בשתי או
בערב או בכל כלי עור פרחת הוא באש תשרפנו את אשר בו הנגע׃ ואם תתחזי
עוד בלבושא או בשתיא או בערבא או בכל מן דמשך סגיא היא בנורא תוקדניה ית
דביה מכתשא׃ ואן צ׳הרת זיאדה. פי אלתוב· או אלסדא או אללחמה או גמיע אניה אלגלוד
פהי אלמנתשרה. ואחרק באלנאר אלתוב אלד׳י פיה אלבלא׃ והבגד או השתי או הערב או כל
כלי העור אשר תכבס וסר מהם הנגע וכבס שנית וטהר׃ ולבושא או שתיא או ערבא
או כל מן דמשך דתחוור ויעדי מנהון מכתשא ויצטבע תנינות וידכי׃ ואלתוב· או אלסדא
או אללחמה· או גמיע אנא אלגלוד אן גסלת· וזאל ענהא אלבלא. פאתגסל תאניה ותטהר׃
זאת תורת נגע צרעת בגד הצמר· או הפשתים או השתי או הערב או כל כלי עור
לטהרו או לטמאו׃ דא אוריתא דמכתש סגירו לבוש עמר או כתנא או שתיא או ערבא
או כל מן דמשך לדכאותיה או לסאבותיה׃ הדה שריעה בלוא אלברץ. אלכאין פי אלתוב כאן
צוף או כתאן· או שי מן אנא אלגלוד. ליטהר או ינגס׃ ס״ז פסוקים סימן בנ״ה · הד״ד פ׳

לשון פכים כמו שכתוב ואם מפחת פכו וגו׳ והקרחת כל שנופע ויורד מן הקדקוד ולאחריו כך מפורש בת״כ״ וקרע אותו יקרע מקום הנגע מן הבגד וישרפנו״ פורחת היא ׳דבר החוזר וצומח׳ באש תשרפנו׳ את כל הבגד״ וסר מהם הנגע׳ אם כשכבסוהו בתחלה על פי כהן סר ממנו הנגע לגמרי״ וכובס שנית׳ לשון טבילה תרגום של וכבסו שבפרשה זו לשון ליבון ויתחוור חוץ מזה שאינו לליבון אלא לטבול לכך תרגומו ויצטבע וכן כל כבוסי בגדים שהן לטבילה מתורגמין ויצטבע״ חסלה פרשה זו בסד״״

וידבר יהוה אל משה לאמר׃ זאת תהיה תורת המצרע ביום טהרתו והובא אל הכהן׃
דא תהי אוריתא דסגירא ביומא דדכותיה ויתיתי לות כהנא׃ הדה תכון שריעה אלאברץ
פי וקת טהרה אן יותא בכברה אלי אלאמאם׃ ויצא הכהן אל מחוץ למחנה וראה הכהן והנה
נרפא נגע הצרעת מן הצרוע׃ ויפוק כהנא למברא למשריתא ויחזי כהנא והא אתסי
מכתש סגירותא מן סגירא׃ פיכרג אלאמאם אלי כארג אלעסכר. פאדא נצר. אן אלאברץ
קד אשפי מן בלוא אלברץ. אמר פיה במא יגב׃ וצוה הכהן ולקח למטהר שתי צפרים
חיות טהרות ועץ ארז ושני תולעת ואזב׃ ויפקיד כהנא ויסב לדמדכי תרתין צפרין
חיין דכין ואעא דארזא וצבע זהורי ואיזובא׃ אן יאכד ללמתטהר. עצפורין טאהרין.
ועוד ארז. וחריר קרמז וצעתר׃ וצוה הכהן ושחט את הצפור האחת אל כלי חרש על
מים חיים׃ ויפקיד כהנא ויכוס ית צפרא חדא למן דחסף על מי מבוע׃ תם יאמר אל
אמאם בדבח אחדהמא. פי אנא כזף עלי מא מן נביע׃ את הצפר החיה יקח אתה ואת
עץ הארז ואת שני התולעת ואת האזב וטבל אתם ואת הצפר החיה בדם הצפר השחטה
על המים החיים׃ ית צפרא חיתא יסב יתה וית אעא דארזא וית צבע זהורי וית אזובא
ויטבול יתהון וית צפרא חיתא בדמא דצפרא דנכיסתא על מי מבוע׃ ואלאכר אלעצפור
אלחי. ואלעוד אלארז. וחריר אלקרמז ואלצעתר. ויגמס דלך. מע אלעצפור אלחי. פי דם אלעצפור
אלמדבוח. עלי אלמא אלדי מן נביע׃ והזה על המטהר מן הצרעת שבע פעמים וטהרו
ושלח את הצפר החיה על פני השדה׃ וידי על דמדכי מן סגירותא שבע זמנין וידכיניה
וישלח ית צפרא חיתא על אפי חקלא׃ וינצח. עלי אלמתטהר מן אלברץ סבע מראר.
ויטהרה. ויטלק אלעצפור אלחי עלי וגה אלצחרא׃ וכבס המטהר את בגדיו וגלח את כל
שערו ורחץ במים וטהר ואחר יבוא אל המחנה וישב מחוץ לאהלו שבעת ימים׃
ויצבע דמדכי ית לבושוהי ויגלח ית כל שעריה ויסחי במיא וידכי ובתר כין ייעול למשרי
ריתא ויתיב מברא למשכניה שבעה יומין׃ תם יגסל אלמתטהר תיאבה ויחלק גמיע שערה.
וירחץ באלמא ויטהר. ובעד דלך ידכל אלי אלעסכר. ויקים כארג כבאה סבעה איאם׃ והיה

זאת תהיה

תורת המצורע ביום. מלמד שאין מטהרין אותו בלילה׃ אל מחוץ למחנה. חוץ לשלש מחנות שנשתלח שם בימי חלוטו׃ חיות. פרט לטרפות׃ טהורות. פרט לעוף טמא לפי שהנגעים באים על לשון הרע שהוא מעשה פטפוטי דברים לפיכך הוזקק לטהרתו צפרים שמפטפטין תמיד בצפצוף קול׃ ועץ ארז. לפי שהנגעים באין על גסות הרוח׃ ושני תולעת ואזוב. מה תקנתו ויתרפא ישפיל עצמו מגאותו כתולעת וכאזוב׃ עץ ארז. מקל של ארז׃ שני תולעת. לשון של צמר צבועה זהורית׃ על מים חיים. נותן אותם תחלה בכלי כדי שיהא דם צפור ניכר בהן. וכמה הן רביעית׃ את הצפור החיה יקח אותה. מלמד שאינו אוגדה עמהם אלא מפרישה לעצמה אבל העץ והאזוב כרוכין יחד בלשון זהורית כענין שנ׳ ואת עץ הארז ואת שני התולעת ואת האזוב קיחה אחת לשלשתן׃ יכול שאינה בכלל אגודה כך לא תהא בכלל טבילה ת״ל וטבל אותם ואת הצפור החיה החזיר את הצפור לכלל טבילה׃ וישב מחוץ לאהלו. שאסור בתשמיש המטה׃ את כל שערו וגו׳ כלל ופרט וכלל להביא כל מקום כינוס שער ונראה׃ וכבשה אחת. לחטאת׃ ושלשה עשרונים. לנסכי שלשה כבשים הללו שחטאתו ואשמו של מצורע טעונין נסכים׃ ולוג אחד שמן. ליתן שבע וליתן ממנו על תנוך

אזנו

ביום השביעי יגלח את כל שערו את ראשו ואת זקנו ואת גבת עיניו ואת כל שערו
יגלח וכבס את בגדיו ורחץ את בשרו במים וטהר׃ ויהי ביומא שביעאה יגלח ית כל
סעריה ית רישיה וית דקניה וית גביני עינוהי וית כל סעריה יגלח ויצבע ית לבושוהי ויסחי
ית בסריה במיא וידכי׃ ואדא כאן פי אליום אלסאבע יחלק גמיע שער ראסה ולחיתה
וחואגב עיניה מע סאיר שערה. ויגסל תיאבה. וירחץ בדנה במא ויטהר׃ וביום
השמיני יקח שני כבשים תמימם וכבשה אחת בת שנתה תמימה ושלשה עשרנים
סלת מנחה בלולה בשמן ולג אחד שמן׃ וביומא תמינאה יסב תרין אמרין שלמין
ואמרתא חדא בת שתה שלמתא ותלתה עסרונין סלתא מנחתא דפילא במשח
ולוגא חד דמשחא׃ ופי אליום אלתאמן יקדם כרופין צחיחין. ורכלה אבנה סנתהא
צחיחה. ותלאתה עשור סמד הדייה מלתותה בדהן. ולג דהן׃ והעמיד הכהן המטהר
את האיש המטהר ואתם לפני יהוה פתח אהל מועד׃ ויקים כהנא דמדכי ית גברא
דמדכי ויתהון קדם יי בתרע משכן זמנא׃ ויוקף אלאמאם אלמטהר אלרגל אלמתטהר
והמא בין ידי אללה. ענד באב כבא אלמחצר׃ ולקח הכהן את הכבש האחד והקריב
אתו לאשם ואת לג השמן והניף אתם תנופה לפני יהוה׃ ויסב כהנא ית אמרא חד
ויקריב יתיה לאשמא וית לוגא דמשחא ויריס יתהון ארמא קדם יי׃ ויאכד אלאמאם
אחד אלכרופין. ליקרבה ען אלאתם ואללג אלדהן. פיחרכה תחריכא בין ידי אללה׃ ושחט
את הכבש במקום אשר ישחט את החטאת ואת העלה במקום הקדש כי כחטאת
האשם הוא לכהן קדש קדשים הוא׃ ויכוס ית אמרא באתרא דיכוס ית חטתא וית
עלתא באתר קדיש ארי כחטתא אשמא הוא לכהנא קדש קדשין הוא׃ תם ידבחה
פי מוצע ידבח אלדכוה ואלצעידה פי מוצע מקדס. לאן קרבאן אלאתם הו כאלדכוה ללא
אמאם מן כואץ אלאקדאס׃ ולקח הכהן מדם האשם ונתן הכהן על תנוך אזן המטהר
הימנית ועל בהן ידו הימנית ועל בהן רגלו הימנית׃ ויסב כהנא מדמא דאשמא ויתן
כהנא על רום אדנא דמדכי דימינא ועל אליון ידיה דימינא ועל אליון רגליה דימינא׃
תם יאכד מן דמה. ויגעל. עלי שחמה אדן אלמתטהר אלימנא. ועלי אבהאם ידה אלימנא.

והן בהונות׳ לפני יי׳ בשער ניקנור ולא בעזרה עצמה לפי שהוא מחוסר כפורים׳ והקריב אותו לאשם׳ יקריבנו לתוך העזרה
לשם אשם׳ והניף׳ שהוא טעון תנופה חי׳ והניף אותם׳ את האשם ואת הלוג׳ במקום אשר ישחט וגו׳ על ירך המזבח בצפון
ומה ת״ל והלא כבר נאמר בתורת אשם בפרשת צו שהאשם טעון שחיטה בצפון לפי שיצא מכלל אשמות לידון בהעמדה
יכול תהא שחיטתו במקום העמדתו לכך נאמר ושחט במקום אשר ישחט וגו׳ כי כחטאת׳ כי ככל החטאות האשם
הזה הוא לכהן בכל עבודות התלויות בכהן השוה אשם זה לחטאת שלא תאמר הואיל ויצא זה מכלל שאר אשמות לינתן
על תנוך ובהונות לא יהא טעון מתן דמים ואימורים לגבי מזבח לכך נאמר כי כחטאת האשם הוא לכהן יכול יהא דמו
ניתן למעלה כחטאת ת״ל כו׳ בה״כ׳ תנוך׳ גדר אמצעי שבאוזן ובלשון תנוך לא נודע לי והפותרים קורין לו טנדרום׳ בוהן׳

ואבהאם רגלה אלימנא׃ ולקח הכהן מלג השמן ויצק על כף הכהן השמאלית׃ ויסב
כהנא מלוגא דמשחא ויריק על ידא דכהנא דסמאלא׃ ויאכד אלאמאם מן לג אלדהן
ויצב עלי כפה אליסרא׃ וטבל הכהן את אצבעו הימנית מן השמן אשר על כפו
השמאלית והזה מן השמן באצבעו שבע פעמים לפני יהוה׃ ויטבול כהנא ית אצבעיה
דימינא מן משחא דעל ידיה דסמאלא וידי מן משחא באצבעיה שבע זמנין קדם ײ׃
תם יגמס אצבעה אלימנא מן אלדהן אלדי עלי ידה אליסרא וינצח מנה סבע מראר בין
ידי אללה׃ ומיתר השמן אשר על כפו יתן הכהן על תנוך אזן המטהר הימנית ועל
בהן ידו הימנית ועל בהן רגלו הימנית על דם האשם׃ ומשאר משחא דעל ידיה
יתין כהנא על רום אדנא דמדכי דימינא ועל אלין ידיה דימינא ועל אלין רגליה
דימינא על דמא דאשמא׃ תם יצע מן באקיה עלי שחמה אדן אלמתטהר אלימנא
ועלי אבהאם ידה אלימנא ואבהאם רגלה אלימנא עלי דם קרבאן אלאתם׃ והנותר
בשמן אשר על כף הכהן יתן על ראש המטהר וכפר עליו הכהן לפני יהוה׃ ודישתאר
במשחא דעל ידא דכהנא יתין על רישא דמדכי ויכפר עלוהי כהנא קדם ײ׃ ואלפאצל
מנה יצעה עלי ראס אלמתטהר ויסתגפר ענה בין ידי אללה׃ ועשה הכהן את החטאת
וכפר על המטהר מטמאתו ואחר ישחט את העלה׃ ויעביד כהנא ית חטתא ויכפר
על דמדכי מסאובתיה ובתר כין יכוס ית עלתא׃ תם יעמל אלאמאם אלדכוה ויסתגפר
ען אלמתטהר מן נגאסתה ובעד דאך ידבח אלצעידה׃ והעלה הכהן את העלה ואת
המנחה המזבחה וכפר עליו הכהן וטהר׃ ויסיק כהנא ית עלתא וית מנחתא למדבחא
ויכפר עלוהי וידכי׃ תם יצעד אלצעידה ואלהדייה עלי אלמדבח ויסתגפר ענה אלי כהנא
אלאמאם ויטהר׃ ואם דל הוא ואין ידו משגת ולקח כבש ב
אחד אשם לתנופה לכפר עליו ועשרון סלת אחד בלול בשמן למנחה ולג שמן׃
ואם מסכין הוא ולית ידיה מדבקא ויסב אמר חד אשמא לארמא לכפרא עלוהי
ועסרונא סלתא חד דפיל במשח למנחתא ולוגא דמשחא׃ ואן כאן פקירא ולם
תנל ידה דלך פליקדם כרופא ואחדא קרבאן אלאתם לאתחריך ליסתגפר ענה ועשר
מן סמיד מלתות בדהן הדייה ולג דהן׃ ושתי תרים או שני בני יונה אשר תשיג ידו
והיה אחד חטאת והאחד עלה׃ ותרין שפנינין או תרין בני יונה דתדביק ידיה ויהי חד
חטתא וחד עלתא׃ ושפנינין או פרכי חמאם עלי מא תנל ידה ליכון אחדהמא דכוה
ואלאכר צעידה׃ והביא אתם ביום השמיני לטהרתו אל הכהן אל פתח אהל מועד לפני יהוה׃

מידל׳ לפני׳ כנגד בית קדשי הקדשים׳ ואת המנחה׳ מנחת נסכים של בהמה׳ ועשרון סלת אחד׳ לכבש זה שהוא אחד יביא עשרון אחד לנסכיו׳ ולוג שמן׳ לתת ממנו על הבהונות ושמן של נסכי המנחה לא הוזקק הכתוב לפרש׳ ביום השמיני לטהרתו׳ שמיני לצפרים ולהזאת עץ ארז ואזוב ושני תולעת׳ על מקום דם האשם׳ אפילו נתקנח

וייתי יתהון ביומא תמינאה לדכותיה לות כהנא לתרע משכן זמנא קדם יי׃ ויאתכהא פי
ליום אלתאמן מן אול טהרה אלי אלאמאם אלי באב קבא אלמחצר בין ידי אללה׃ ולקח הכהן
את כבש האשם ואת לג השמן והניף אתם הכהן תנופה לפני יהוה׃ ויסב כהנא ית אמרא
כהנא דאשמא וית לוגא דמשחא וירים יתהון ארמא קדם יי׃ ויאכד אלאמאם כרוף קרבאן אלאתם
ולג אלדהן. ויחרכהא תחריכא בין ידי אללה׃ ושחט את כבש האשם ולקח הכהן מדם
האשם ונתן על תנוך אזן המטהר הימנית ועל בהן ידו הימנית ועל בהן רגלו הימנית׃
ויכוס ית אמרא דאשמא ויסב כהנא מדמא דאשמא ויתין על רוס אדנא דמדכי
דימינא ועל אליון ידיה דימינא ועל אליון רגליה דימינא׃ תם ידבחה. ויאכד מן דמה
ויגעל. עלי שחמה אדן אלמתטהר אלימנא. ועלי אבהאם ידה אלימנא ואבהאם רגלה
אלימנא׃ ומן השמן יצק הכהן על כף הכהן השמאלית׃ ומן משחא יריק כהנא על ידא
דכהנא דסמלא׃ ויצב מן אלדהן. עלי כפה אליסרא׃ והזה הכהן באצבעו הימנית מן
השמן אשר על כפו השמאלית שבע פעמים לפני יהוה׃ וידי כהנא באצבעיה דימינא
מן משחא דעל ידיה דסמלא שבע זמנין קדם יי׃ וינצח באצבעה אלימנא מנה. סבע מראר
ידו הימנית ועל בהן בין ידי אללה׃ ונתן הכהן מן השמן אשר על כפו על תנוך אזן המטהר הימנית ועל בהן
רגלו הימנית על מקום דם האשם׃ ויתין כהנא מן משחא דעל ידיה על רוס
אדנא דמדכי דימינא ועל אליון ידיה דימינא ועל אליון רגליה דימינא על
אתר דמא דאשמא׃ ויצע מן באקי אלדהן אלדי עלא כפה. עלא שחמה
אדן אלמתטהר אלימנא. ועלי אבהאם ידה אלימנא. ואבהאם רגלה אלימנא
עלי מוצע דם קרבאן אלאתם׃ והנותר מן השמן אשר על כף הכהן יתן על ראש
המטהר לכפר עליו לפני יהוה׃ ודישתאר מן משחא דעל ידא דכהנא יתין על
רישא דמדכי לכפרא עלוהי קדם יי׃ ובאקיה. יצעה עלי ראס אלמתטהר. ויסתגפר ענה
בין ידי אללה׃ ועשה את האחד מן התרים או מן בני היונה מאשר תשיג ידו׃ ויעביד
ית חד מן שפניניא או מן בני יונה מדתדביק ידיה׃ תם יעמל ואחד מן אלשפאנין
או מן פראך אלחמאם. עלי מא תנאל ידה׃ את אשר תשיג ידו את האחד חטאת ואת האחד
עלה על המנחה וכפר הכהן על המטהר לפני יהוה׃ ית דתדביק ידיה ית חד חטתא וית
חד עלתא על מנחתא ויכפר כהנא על דמדכי קדם יי׃ מעמא תנאל ידה. אחדהמא דכוה. ואלאכר
צעידה מע אלהדייה. ויסתגפר ענה בין ידי אללה׃ זאת תורת אשר בו נגע צרעת אשר לא
תשיג ידו בטהרתו׃ דא אוריתא דביה מכתש סגירו דלא תדביק ידיה בדכותיה׃ הדה שריעה
מן כאן פיה בלוא אלברץ. ולם תנאל ידה פי זכאת טהרה׃ פ'

נתקנה הדם לימד שתין הדם גורם את המקום גורם׃

וידבר יהוה אל משה ואל אהרן לאמר׃ ומליל יי עם משה ולאהרן למימר׃ תם כלם אללה
מוסי והרון קאילא׃ כי תבאו אל ארץ כנען אשר אני נתן לכם לאחזה ונתתי נגע צרעת בבית
ארץ אחזתכם׃ ארי תיעלון לארע דכנען דאנא יהיב לכון לאחסנא ואתין מכתש סגירו
בבית ארע אחסנתכון׃ אדי דכלתם אלי בלד כנען אלדי אנא מעטיכם חוזא ואחללת
בלוא ברץ פי בעץ ביות ארץ חוזכם׃ ובא אשר לו הבית והגיד לכהן לאמר כנגע נראה
לי בבית׃ וייתי דדיליה ביתא ויחוי לכהנא למימר כמכתשא אתחזי לי בביתא׃ פיאת
אלדי לה אלבית ויכבר אלאמאם קאילא קד צהר לי פי אלבית שבה בלוא׃ וצוה הכהן ופנו את
הבית בטרם יבא הכהן לראות את הנגע ולא יטמא כל אשר בבית ואחר כן יבוא הכהן
לראות את הבית׃ ויפקיד כהנא ויפנון ית ביתא עד לא ייעול כהנא למחזי ית מכתשא
ולא יסתאב כל דבביתא ובתר כין ייעול כהנא למחזי ית ביתא׃ פיאמר אלאמאם ויפרגו
אלבית קבל אן ידכל לינצר אלבלא ולא ינגס גמיע מא פיה ובעד דאך ידכל פינצר אליה׃
וראה את הנגע והנה הנגע בקירת הבית שקערורת ירקרקת או אדמדמת ומראיהן שפל
מן הקיר׃ ויחזי ית מכתשא והא מכתשא בכתלי ביתא פחתין ירקן או סמקן ומחזיהון מכיך
מן כתלא׃ פאן ראא אלבלא ואדא הו פי חיטאן אלבית כטוט מכצרה או מחמרה ומנצרהן
מסתספל מן אלחאיט׃ ויצא הכהן מן הבית אל פתח הבית והסגיר את הבית שבעת
ימים׃ ויפוק כהנא מן ביתא לתרע ביתא ויסגר ית ביתא שבעה יומין׃ פיכרג מן אל
בית אלי באבה ויוקפה סבעה איאם׃ ושב הכהן ביום השביעי וראה והנה פשה הנגע
בקירת הבית׃ ויתוב כהנא ביומא שביעאה ויחזי והא אוסיף מכתשא בכתלי ביתא׃
תם ירגע פי אליום אלסאבע וינצר אן אלבלא קד תפשא פי חיטאן אלבית׃ וצוה הכהן
וחלצו את האבנים אשר בהן הנגע והשליכו אתהן אל מחוץ לעיר אל מקום טמא׃
ויפקיד כהנא וישלפון ית אבניא דבהון מכתשא וירמון יתהון למברא לקרתא לאתר מסאב׃
פיאמר באן תקלע אלחגארה אלתי פיהן אלבלא וירמא בהן אלי כארג אלקריה אלי מוצע נגס׃
ואת הבית יקצע מבית סביב ושפכו את העפר אשר הקצו אל מחוץ לעיר אל מקום טמא׃

ונתתי נגע צרעת׃ [illegible] להם שהנגעים באים עליהם לפי שהטמינו אמוריים מטמוניות של זהב בקירות בתיהם כל מ׳ שנה שהיו ישר׳
במדבר ועל ידי הנגע [illegible] ומוצאן׃ כנגע נראה לי בבית׃ אפילו הוא חכם ויודע שהוא נגע ודאי לא יפסוק דבר ודאי לומר נגע
נראה לי בבית אלא כנגע נראה לי׃ בטרם יבוא הכהן וגו׳ שכל זמן שאין כהן נזקק לו אין שם תורת טומאה׃ ולא יטמא כל אשר בבית
שאם לא יפנהו ויבוא הכהן ויראה הנגע נזקק להסגר וכל מה שבתוכו יטמא׃ ועל מה חסה תורה׃ אם על כלי שטף יטבילם ויטהרו ואם
על אוכלין ומשקין יאכלם בימי טומאתו׳ הא לא חסה תורה אלא על כלי חרס שאין להם טהרה במקוה׃ שקערורות׃ שוקעין מראיתן׃
וחלצו את האבנים׃ כתרגומו וישלפון ית אבניא יטלם משם כמו וחלצה נעלו לשון הסרה׃ אל מקום טמא׃ מקום שאין טהרות משתמשות
שם לימדך הכתוב שהאבנים הללו מטמאות מקומן בעודן בו׃ יקצע׃ רדוייר בלעז ובלשון משנה יש הרבה׃ מבית׃ מבפנים׃ סביב
סביבות הנגע׃ בתורת כהנים נדרש כן שיקלוף הטיח שסביב אבני הנגע׃ הקצו׃ לשון קצה אשר קיצעו בקיצוע הנגע סביב׃
הקצו׃ לשון העשוי וכן הטוח אבל חלץ את האבנים מוסב הלשון אל האדם שחלצן והוא משקל לשון כבד כמו כפר דבר׃ ואם
ישוב הנגע וגו׳ יכול חזר בו ביום יהא טמא ת״ל ושב הכהן׳ ואם ישוב׳ מה שיבה האמורה להלן בסוף שבוע אף שיבה האמורה
כאן בסוף שבוע׃ ובא הכהן וראה והנה פשה׃ יכול לא יהא חוזר טמא אלא אם כן פשה נאמר צרעת ממארת בבתים ונאמר

צרעת

ויַת ביתא יקלפון מגיו סח סח וירמון ית עפרא דקליפו למברא לקרתא לאתר מסאב׃
ויקשר אלבית מן דאכל מסתדירא. וירמון אלתראב אלדי קשרוה אלי כארג אלקריה. אלי מוצע
נגס׃ ולקחו אבנים אחרות והביאו אל תחת האבנים ועפר אחר יקח וטח את הבית׃ ויסבון
אבנין אחרנין ויעלון לאתר אבניא ועפר אחרן יסב וישוע ית ביתא׃ ויאכדו חגאר אכר
פידכלהא מוצע תלך אלחגארה. ותראב אכר יוכד ויטיין אלבית׃ ואם ישוב הנגע ופרח בבית
אחר חלץ את האבנים ואחרי הקצות את הבית ואחרי הטוח׃ ואם יתוב מכתשא ויסגי
בביתא בתר דשליפו ית אבניא ובתר דקליפו ית ביתא ובתר דאתשע׃ פאן עאוד
אלבלא ואנתשר פי אלבית. בעד מא כלע אלחגארה ובעד מא קשר וטיין׃ ובא הכהן וראה
והנה פשה הנגע בבית צרעת ממארת הוא בבית טמא הוא׃ וייעול כהנא ויחזי והא אוסיף
מכתשא בביתא סגירות מחסרא היא בביתא מסאב הוא׃ פידכל אלאמאם פינצר. פאדא
קד תפשא אלבלא פי אלבית. פהו ברץ מאחק פי אלבית והו נגס׃ ונתץ את הבית את אבניו ואת
עציו ואת כל עפר הבית והוציא אל מחוץ לעיר אל מקום טמא׃ ויתרע ית ביתא ית
אבנוהי וית אעוהי וית כל עפר ביתא ויפיק למברא לקרתא לאתר מסאב׃ פאינקצה
מן חגארה וכשבה. וגמיע תראבה. וירמי דאלך אלי כארג אלעסכר אלי מוצע נגס׃ והבא אל הבית אלקריה
כל ימי הסגיר אתו יטמא עד הערב׃ ודייעול לביתא כל יומין דיסגר יתיה יהי מסאב עד
רמשא׃ ומן דכל אלי אלבית. טול איאם אוקף פיהא. פאנגס אלי אלליל׃ והשכב בבית יכבס
את בגדיו והאכל בבית יכבס את בגדיו׃ ודישכוב בביתא יצבע ית לבושוהי ודייכול
בביתא יצבע ית לבושוהי׃ ומן אנצגע פיה. פלי גסל תיאבה. ומן אכל פיה. יגסל תיאבה׃
ואם בא יבא הכהן וראה והנה לא פשה הנגע בבית אחרי הטח את הבית וטהר הכהן את
הבית כי נרפא הנגע׃ ואם מיעל ייעול כהנא ויחזי והא לא אוסיף מכתשא בביתא בתר
דאתשע ית ביתא וידכי כהנא ית ביתא ארי אתסי מכתשא׃ ואדי דכל אלאמאם ונצר.
פאדא לם יתפש אלבלא פי אלבית בעד תטיינה. פלי טהרה. פאן אלבלא קד ברא׃ ולקח לחטא

צרעת ממארת. בבגדים מה להלן טימא את החוזר אע״פ שאינו פושה אף כאן טימא את החוזר אע״פ שאינו פושה א״כ מה ת״ל והנה פשה׃
אין כאן מקומו של מקרא זה אלא ונתץ את הבית היה לו לכתוב אחר ואם ישוב הנגע וראה והנה פשה הא לא בא ללמד אלא על
נגע העומד בעיניו בשבוע ראשון ובא בסוף שבוע שני ומצאו שפשה שלא פירש בו הכתוב למעלה כלום בעומד בעיניו בשבוע ראשון
ולימדך כאן בפשיון זה שאינו מדבר אלא בעומד בראשון ופשה בשני. ומה יעשה לו יכול יתצנו כמו שסמוך לו ונתץ את הבית ת״ל ושב
הכהן ובא הכהן נלמד ביאה משיבה מה שיבה חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע אף ביאה חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע. ואם חוזר
נותץ לא חזר טהור. ומנין עמד בזו ובזו חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע ת״ל ובא. ואם בא יבוא במה הכתוב מדבר אם פשה
בראשון הרי אמור. אם בפושה בשני הרי אמור. הא אינו אומר ובא ואם בוא יבוא אלא את שבא בסוף שבוע ראשון ובא בסוף
שבוע שני וראה והנה לא פשה זה העומד מה יעשה לו. יכול יפטר וילך כמו שכתוב כאן וטהר את הבית. ת״ל כי נרפא הנגע
לא טהרתי אלא את הרפוי. מה יעשה לו. ביאה אמורה למעלה ביאה אמורה למטה מה בעליונה חולץ וקוצה וטח ונותן לו
שבוע דגמר לה זהו שיבה זהו ביאה אף בתחתונה כן כו׳ כדאיתא בת״כ. גמירו של דבר אין נותצה אלא בנגע החוזר אחר
חליצה וקיצוע וטיחה ואין החוזר צריך פשיון. וסדר המקראות כך הוא. ואם ישוב. ונתץ. והבא אל הבית והאוכל בבית
ובא הכהן וראה והנה פשה. ודיבר הכתוב בעומד בראשון שנותן לו שבוע שני להסגירו ובסוף שבוע שני להסגרו בא
וראהו שפשה ומה יעשה לו חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע. חזר נותץ. לא חזר טעון צפרים שאין בנגעים יותר מג׳
שבועות. ואם בא יבוא. לסוף שבוע שני. וראה והנה לא פשה. מקרא זה בא ללמד בעומד בעיניו בראשון ובשני מה

את הבית שתי צפרים ועץ ארז ושני תולעת ואזב׃ ויסב לדכאה ית ביתא תרתין
צפרין ואעא דארזא וצבע זהורי ואיזובא׃ ויאכד לתדכיתה עצפורין ועוד ארז וחריר
קרמז וצעתר׃ ושחט את הצפר האחת אל כלי חרש על מים חיים׃ ויכוס ית צפרא חדא
למן דחסף על מי מבוע׃ וידבח אחדהמא פי אנא כזף עלי מא מן נביע׃ ולקח את עץ הארז
ואת האזב ואת שני התולעת ואת הצפר החיה וטבל אתם בדם הצפר השחוטה ובמים החיים
והזה אל הבית שבע פעמים׃ ויסב ית אעא דארזא וית איזובא וית צבע זהורי וית צפרא
חיתא ויטבול יתהון בדמא דצפרא דנכיסתא ובמי מבוע וידי לביתא שבע זמנין׃ תם יאכד
עוד אלארז ואלצעתר וחריר אלקרמז ואלעצפור אלחי ויגמסהמא בדם אלעצפור אלמדבוח ואלמא
אלנביע וינצח עלי אלבית סבע מראר׃ וחטא את הבית בדם הצפור ובמים החיים ובצפר
החיה ובעץ הארז ובאזב ובשני התולעת׃ וידכי ית ביתא בדמא דצפרא ובמי מבוע
ובצפרא חיתא ובאעא דארזא ובאיזובא ובצבע זהורי׃ וידכיה בדם אלעצפור ואלמא
אלנביע ומע אלעצפור אלחי ואלעוד אלארז ואלצעתר וחריר אלקרמז׃ ושלח את הצפר החיה אל
מחוץ לעיר אל פני השדה וכפר על הבית וטהר׃ וישלח ית צפרא חיתא למברא לקרתא
לאפי חקלא ויכפר על ביתא וידכי׃ תם יטלק אלעצפור אלחי כארג אלקריה אלי וגה אלצחרא
ויסתגפר ען אלבית ויטהר׃ זאת התורה לכל נגע הצרעת ולנתק׃ דא אוריתא לכל מכתש
סגירותא ולנתקא׃ הדה אלשריעה לגמיע בלוא אלברץ ואלכלף׃ ולצרעת הבגד ולבית׃ ולס
גירות לבושא ולביתא׃ ולברץ אלתיאב ואלמנאזל׃ ולשאת ולספחת ולבהרת׃ ולעמקא
ולעדיא ולבהרא׃ ולאלשאמה ואלארצה ואלבקעה׃ להורת ביום הטמא וביום הטהר זאת
תורת הצרעת׃ לאלפא ביום מסאבא וביום דכיא דא אוריתא דסגירותא׃ לידל עלי וקת
אלתנגיס ווקת אלתטהיר הדה גמלה שראיע אלברץ׃ פ׳
וידבר יהוה אל משה ואל אהרן לאמר׃ ומליל יי עם משה ולאהרן למימר׃ תם כלם אללה
מוסי והרון קאילא׃ דברו אל בני ישראל ואמרתם אלהם איש איש כי יהיה זב מבשרו זובו טמא
הוא׃ מלילו עם בני ישראל ותימרון להון גבר גבר ארי יהי דאיב מבסריה דוביה מסאב הוא

ובשני׳ ומה יעשה לו׳ יכול יטהרנו כמשמעו של מקרא וטיהר הכהן את הבית׳ ת״ל כי נרפא הנגע לא טיהרתי את הרפוי ומין רפוי
זה בית שהוקצה והוטח ולא חזר הנגע אבל זה טעון חליצה וקיצוי וטיחה ושבוע שלישי׳ וכך המקרא נדרש׳ ואם בוא יבוא בשני וראה
והנה לא פשה יטיחנו ואין טיחה בלא חילוץ וקיצוי ואחרי הטוח את הבית וטיהר הכהן את הבית אם לא חזר לסוף השבוע כי נרפא
הנגע ואם חזר כבר פירש על החוזר שטעון נתיצה׳ כל ימי הסגיר אותו׳ ולא ימים שקצף את נגעו יכול שאני מוציא המוחלט שקצף
את נגעו ת״ל כל ימי׳ יטמא עד הערב׳ ללמד שאין מטמא בגדים׳ יכול אף׳ שהה כדי אכילת פרס ת״ל והאוכל בבית יכבס את בגדיו
אין לי אלא אוכל׳ שוכב מניין ת״ל והשוכב׳ אין לי אלא אוכל ושוכב׳ לא אוכל ולא שוכב מניין ת״ל יכבס יכבס ריבה׳ א״כ למה נאמר
אוכל ושוכב ליתן שיעור לשוכב כדי אכילת פרס׳ להורת ביום הטמא׳ איזה יום מטמאו ואיזה יום מטהרו׳ כי יהיה זב׳ יכול זב
מכל מקום יהא טמא ת״ל מבשרו ולא כל בשרו אחר שחילק הכתוב בין בשר לבשר זכיתי לדין טמא בזב וטמא בזבה מה
זבה ממקום שהיא מיטמאה טומאה קלה נדה מיטמאה טומאה חמורה זיבה אף הזב ממקום שמטמא טומאה קלה הרי מיטמא
טומאה חמורה זיבה׳ זובו טמא הוא׳ לימד על הטיפה שהיא מטמאה׳ זוב דומה למי בצק של שעורים ודהוי ודומה ללובן
ביצה המוזרת׳ ושכבת זרע קשור כלובן ביצה שאינה מוזרת׳ רר׳ לשון ריר שזב את בשרו זובו שיוצא בצלול כמו ריר׳ או החתים
שיוצא עב וסותם פי האמה ונסתם בשרו מטפת זובו זהו פשוטו׳ ומדרשו מנה הכתוב הראשון ראיות שתים וקרא טמא שנ׳ זב מבשרו

זובו

כלמא בני אסר וקולא להם׳ אי רגל כאן דאיבא מן אחלילה פדובה דאך הו נגס׃ וזאת
תהיה טמאתו בזובו רר בשרו את זובו או החתים בשרו מזובו טמאתו היא׃ ודא תהי
סאובתיה בדוביה ריר בסריה ית דוביה או חתים בסריה מדוביה סאובתיה היא׃ והדה
צפה דובה אלדי תכון מנה נגאסתה אמא אן יכון דובה כאריא או ינכתם מנה פתלך הי
נגאסתה׃ כל המשכב אשר ישכב עליו הזב יטמא וכל הכלי אשר ישב עליו יטמא׃
כל משכבא דישכוב עלוהי דובנא יהי מסאב וכל מנא דיתיב עלוהי יהי מסאב׃ וחכמה
אן יכון כל מצגע ינצגע עליה ינגס וכל אנא יגלס עליה ינגס׃ ואיש אשר יגע
במשכבו יכבס בגדיו ורחץ במים וטמא עד הערב׃ וגבר דיקרב במשכביה יצבע
לבושוהי ויסחי במיא ויהי מסאב עד רמשא׃ ואי אנסאן דנא במצגעה יגסל תיאבה.
וירחץ במא וינגס אלי אלמגיב׃ והישב על הכלי אשר ישב עליו הזב יכבס בגדיו ורחץ
במים וטמא עד הערב׃ ודיתיב על מנא דיתיב עלוהי דובנא יצבע לבושוהי ויסחי
במיא ויהי מסאב עד רמשא׃ ומן גלס עלי אנא אלדי יגלס עליה אלדאיב יגסל תיאבה.
וירחץ במא וינגס אלי אלמגיב׃ והנגע בבשר הזב יכבס בגדיו ורחץ במים וטמא עד
הערב׃ ודיקרב בבסר דובנא יצבע לבושוהי ויסחי במיא ויהי מסאב עד רמשא׃ ומן
דנא בגסם אלדאיב יגסל תיאבה וירחץ במא וינגס אלי אלמגיב׃ וכי ירק הזב בטהור
וכבס בגדיו ורחץ במים וטמא עד הערב׃ ואלי ירוק דובנא בדכיא ויצבע לבושוהי
ויסחי במיא ויהי מסאב עד רמשא׃ ואן בצק אלדאיב עלי טאהר יגסל תיאבה וירחץ
במא וינגס אלי אלמגיב׃ וכל המרכב אשר ירכב עליו הזב יטמא׃ וכל מרכבא דירכב
עלוהי דובנא יהי מסאב׃ וכל מרכב ירכב עליה אלדאיב ינגס׃ וכל הנגע בכל אשר
יהיה תחתיו יטמא עד הערב והנושא אותם יכבס בגדיו ורחץ במים וטמא עד הערב׃
וכל דיקרב בכל דיהי תחותוהי יהי מסאב עד רמשא ודיטול יתהון יצבע לבושוהי ויסחי
במיא ויהי מסאב עד רמשא׃ ומן דנא בשי מן מא יכון תחתה כדאך ינגס אלי אלמגיב. ומן
חמל שי מנהא יגסל תיאבה וירחץ במא וינגס אלי אלמגיב׃ וכל אשר יגע בו הזב וידיו
לא שטף במים וכבס בגדיו ורחץ במים וטמא עד הערב׃ וכל דיקרב ביה דובנא

מ
הספר בפסוקי׳ והנגע בבשר הזב׳

זובו טמא הוא ומנה הכתוב השני ראיות שלש וקרא טמא טמאהו בזובו׃ רר בשרו את זובו׃ או החתים בשרו מזובו טומאתו היא׃ הא
כיצד׃ שתים לטומאה והשלישית תזקיקהו לקרבן׃ כל המשכב׃ הראוי למשכב יכול אפי׳ מיוחד למלאכה אחרת ת״ל אשר ישכב
אשר שכב לא נאמר אלא אשר ישכב המיוחד תמיד לכך יצא זה שאומרין לו עמוד ונעשה מלאכתנו׃ אשר ישב׃ ישב לא
נאמר אלא אשר ישב עליו הזב במיוחד תמיד לכך׃ ואיש אשר יגע במשכבו׃ לימד על המשכב שחמור מן המגע שזה נעשה
אב הטומאה לטמא אדם לטמא בגדים והמגע שאינו משכב אינו אלא ולד הטומאה ואינו מטמא אלא אוכלין ומשקין׃ והיושב על
הכלי׃ אפי׳ לא נגע אפי׳ עשרה כלים זה על זה כולן מטמאים משום מושב וכן במשכב׃ וכי ירוק הזב בטהור׃ ונגע בו או נשאו׃
שהרוק מטמא במשא׃ וכל המרכב׃ אע״פ שלא ישב עליו כגון התפוס של סרגא שקורין ארצון טמא משום מרכב והאוכף טמא
מושב טמא טומאת מושב׃ וכל הנוגע בכל אשר יהיה תחתיו׃ של זב בא ולימד על המרכב שיהא הנוגע בו טמא ואין טעון כיבוס
בגדים והוא חומר במשכב מבמרכב׃ והנושא אותם׃ כל האמור בענין הזב זובו ורוקו ושכבת זרעו ומימי רגליו והמשכב והמרכב
משאן מטמא אדם לטמא בגדים׃ וידיו לא שטף במים׃ בעוד שלא טבל מטומאתו ואפילו פסק ממנו זובו וספר לו שבעה

וידוהי לא שטיף במיא ויצבע לבושוהי ויסחי במיא ויהי מסאב עד רמשא׃ ומן דנא
בה אלזאיב ודאתה לם יגסל בלמא פיגסל תיאבה וירחץ בלמא וינגס אלי אלמגיב׃ וכלי
חרש אשר יגע בו הזב ישבר וכל כלי עץ ישטף במים׃ ומן דחסף דיקרב ביה דובנא
יתבר וכל מן דאע ישתטיף במיא׃ ואי אנא כזף דנא בה אלזאיב פליכסר ואן כאן אנא
כשב פליגסל בלמא׃ וכי יטהר הזב מזובו וספר לו שבעת ימים לטהרתו וכבס בגדיו ורחץ
בשרו במים חיים וטהר׃ וארי ידכי דובנא מדוביה וימני ליה שבעה יומין לדכותיה ויצבע
לבושוהי ויסחי בסריה במי מבוע וידכי׃ פאדא קד טהר מן דובה דאך פליחץ לה סבעה
איאם לטהרה ויגסל תיאבה וירחץ בדנה במא מן נביע ויטהר׃ וביום השמיני יקח לו
שתי תרים או שני בני יונה ובא לפני יהוה אל פתח אהל מועד ונתנם אל הכהן׃ וביומא
תמינאה יסב ליה תרין שפנינין או תרין בני יונה וייתי לקדם יי לתרע משכן זמנא ויתנינון
לכהנא׃ ופי אליום אלתאמן יאכד בשפנינין או פרכי חמאם ויקדמהמא בין ידי אללה אלי באב
כבא אלמחצר פידפעהמא אלי אלאמאם׃ ועשה אתם הכהן אחד חטאת והאחד עלה וכפר
עליו הכהן לפני יהוה מזובו׃ ויעביד יתהון כהנא חד חטתא וחד עלתא ויכפר עלוהי כהנא
קדם יי מדוביה׃ ויעמל אחדהמא דכוה ואלאכר צעידה ויסתגפר ענה בין ידי אללה מן
ה דובה׃ ואיש כי תצא ממנו שכבת זרע ורחץ במים את כל בשרו
וטמא עד הערב׃ וגבר ארי תפוק מניה שכבת זרעא ויסחי במיא ית כל בסריה ויהי
מסאב עד רמשא׃ ואי רגל כרג מנה נטפה אנסאן פליגסל גמיע בדנה בלמא וינגס אלי
אלמגיב׃ וכל בגד וכל עור אשר יהיה עליו שכבת זרע וכבס במים וטמא עד הערב׃
וכל לבוש וכל משך דיהי עלוהי שכבת זרעא ויצטבע במיא ויהי מסאב עד רמשא׃
וכל תוב אוגלד וקע עליה נטפה אנסאן פליגסל בלמא וינגס אלי אלמגיב׃ ואשה אשר
ישכב איש אתה שכבת זרע ורחצו במים וטמאו עד הערב׃ ואתתא דישכוב גבר
יתה שכבת זרעא ויסחון במיא ויהון מסאבין עד רמשא׃ ואיה אמראה צאגעהא
רגל מצאגעה אנסאן פלירחצא בלמא וינגסא אלי אלמגיב׃ פ
ו ואשה כי תהיה זבה דם יהיה זבה בבשרה שבעת ימים תהיה בנדתה וכל הנגע בה
יטמא עד הערב׃ ואתתא ארי תהי דבא דם יהי דובה בבסרה שבעה יומין תהי

ומהוסר טבילה מטמא בכל טומאותיו וזה שהוציא הכתוב טבילת כל גופו של זב בלשון שטיפת ידים ללמדך שאין בית הסתרים טעון ביאת מים אלא אבר הגלוי כמו הידים׃ וכלי חרש אשר יגע בו הזב׃ יכול אפילו נגעבו מאחוריו כדאית' בת"כ וכו' עד מגעו שהוא בכולו הוי אומר זה הסיטו׃ וכי יטהר׃ כשיפסוק׃ שבעת ימים לטהרתו׃ שבעה ימים טהורים מטומאת זיבה שלא יראה זוב וכולם רצופין׃ ורחצו במים׃ גזירת מלך היא שתטמא האשה בביאה ואין הטעם משום נוגע בשכבת זרע שהרי מגע בית הסתרים הוא׃ ואשה כי תהיה זבה׃ יכול מאחד מכל איבריה ת"ל והיא גלתה את מקור דמיה אין דם מטמא אלא הבא מן המקור׃ דם יהיה זובה בבשרה׃ אין זובה קרוי זוב לטמא אלא אם כן הוא אדום׃ בנדתה׃ כמו ומתבל ינדוהו שהוא מנודה ומרוחק ממגע כל אדם׃ תהיה בנדתה׃ אפי' לא ראתה אלא ראייה ראשונה׃ וחם על המשכב הוא׃ השוכב או היושב על משכבה או על מושבה אפי' לא נגע בה אף הוא בכלל טומאה האמורה במקרא העליון שטעון כבוס בגדים׃

על הכל

בריחוקה וכל דיקרב בה יהי מסאב עד רמשא: ואייה אמראה דאיבה. והו אן יכון דם ינחל מן פרגהא. פאתקים סבעה' איאם פי חיצתהא. וכל מן דנא כהא ינגס אלי אלמגיב:
וכל אשר תשכב עליו בנדתה יטמא וכל אשר תשב עליו יטמא: וכל דתשכוב עלוהי בריחוקה יהי מסאב וכל דתתיב עלוהי יהי מסאב: וכל מא תנצגע עליה פי חיצתהא ינגס. וגמיע אלאנא אלדי תגלס עליה ינגס: וכל הנגע במשכבה יכבס בגדיו ורחץ במים וטמא עד הערב: וכל דיקרב במשכבה יצבע לבושוהי ויסחי במיא ויהי מסאב עד רמשא: וכל מן דנא ממצגעהא יגסל תיאבה. וירחץ באלמא וינגס אלי אלמגיב: וכל הנגע בכל כלי אשר תשב עליו יכבס בגדיו ורחץ במים וטמא עד הערב: וכל דיקרב בכל מנא דתתיב עלוהי יצבע לבושוהי ויסחי במיא ויהי מסאב עד רמשא: וכל מן דנא בשי מן אלאניה אלדי תגלס עליהא. יגסל תיאבה. וירחץ באלמא וינגס אלי אלמגיב: ואם על המשכב הוא או על הכלי אשר הוא יושבת עליו בנגעו בו יטמא עד הערב: ואם על משכבא הוא או על מנא דהיא יתבא עלוהי במקרביה ביה יהי מסאב עד רמשא: ואן כאן עלי מצגעהא או עלי אלאנא אלתי היגלסה עליה ממאסהא לה. פאינגס אלי אלמגיב: ואם שכב ישכב איש אתה ותהי נדתה עליו וטמא שבעת ימים וכל המשכב אשר ישכב עליו יטמא: ואם משכב ישכוב גבר יתה ותהי ריחוקה עלוהי ויהי מסאב שבעה יומין וכל משכבא דישכוב עלוהי יהי מסאב: ואן צאגעהא רגל פקד צאר חכם חיצתהא עליה. ואינגס סבעה' איאם. וכל מצגע ינצגע עליה ינגס:
ואשה כי יזוב זוב דמה ימים רבים בלא עת נדתה או ז
כי תזוב על נדתה כל ימי זוב טמאתה כימי נדתה תהיה טמאה הוא: ואתתא ארי ידוב דוב דמה יומין סגיאין בלא עדן ריחוקה או ארי תדוב על ריחוקה כל יומי דוב סאובתה כיומי ריחוקה תהי מסאבא היא: ואייה' אמראה. פאץ דמהא איאמא כתירה. עלי גיר וקת חיצתהא. או בעקבה. פגמיע איאם פיץ נגאסתהא תכון פיהא. כאיאם חיצתהא נגסה: כל המשכב אשר תשכב עליו כל ימי זובה כמשכב נדתה יהיה לה וכל הכלי אשר תשב עליו טמא יהיה כטמאת נדתה: כל משכבא דתשכוב עלוהי כל יומי דובה כמשכב ריחוקה יהי לה וכל מנא דתתיב עלוהי. מסאב יהי כסואבת ריחוקה: וגמיע אלמצגע. אלדי תנצגע עליה טול איאם פיצהא. פאיכון להא כמצגע

על הכלי. לרבות את המרכב" בנגעו בו. אינו מדבר אלא על המרכב שנתרבה מעל הכלי" בנגעו בו יטמא. ואינו טעון כיבוס בגדים שהמרכב אין מגעו לטמא אדם לטמא בגדים, אבל משאו מטמא אדם לטמא בגדים. ותהי נדתה עליו יכול יעלה לרגלה שאם בא עליה בחמישי לנדתה לא יטמא אלא ג' ימים כמותה ה"ל וטמא שבעת ימים ומה ה"ל ותהי נדתה עליו מה היא מטמאה אדם וכלי חרס אף הוא מטמא אדם וכלי חרס" ימים. שנים" רבים. שלשה" בלא עת נדתה. אחר שיצאו שבעת ימי נדתה" או כי תזוב. את ג' ימים הללו" על נדתה. מופלג מנדתה יום אחד זו היא זבה ומשפטה חרוץ בפרשה זו ולא כדת הנדה שזו

חיצתהא וגמיע אנא אלדי תגלס עליה יכון נגסא כנגאסתה וקת חיצתהא׃ וכל הנוגע
בם יטמא וכבס בגדיו ורחץ במים וטמא עד הערב׃ וכל דיקרב בהון יהי מסאב
ויצבע לבושוהי ויסחי במיא ויהי מסאב עד רמשא׃ וכל מן דנא בשי מנהא פינגס.
באן יגסל תיאבה וירחץ במא וינגס אלי אלמגיב׃ ואם טהרה מזובה וספרה לה שבעת
ימים ואחר תטהר׃ ואם דכיאת מדובה ותמני לה שבעה יומין ובתר כין תדכי׃ פאן
הי טהרת מן פיצהא פלתחץ להא סבעה איאם ובעד דלך תטהר׃ וביום השמיני תקח
לה שתי תרים או שני בני יונה והביאה אותם אל הכהן אל פתח אהל מועד׃ וביומא
תמינאה תסב לה תרין שפנינין או תרין בני יונה ותיתי יתהון לות כהנא לתרע משכן
זמנא׃ ופי יום אלתאמן תאכד שפנינין או פרכי חמאם ותאתי בהם אלי אלאמאם אלי
באב קבא אלמחצר׃ ועשה הכהן את האחד חטאת ואת האחד עלה וכפר עליה הכהן
לפני יהוה מזוב טמאתה׃ ויעביד כהנא ית חד חטתא וית חד עלתא ויכפר עלה כהנא
קדם יי מדוב סאובתה׃ ויעמל אחדהמא דכוה ואלאכר צעידה ויסתגפר ענהא אלאמאם
בין ידי אללה מן פיץ נגאסתהא׃ והזרתם את בני ישראל מטמאתם ולא ימתו בטמאתם
בטמאם את משכני אשר בתוכם׃ ותפרשון ית בני ישראל מסואבתהון ולא ימותון
בסואבתהון בסאוביהון ית משכני דביניהון׃ פיגב אן תגאנבא בני אסר מן נגאסתהם.
ולא יהלכו בנגאסאתהם אדא הם נגסו מסכני אלדי הו בינהם׃ זאת תורת הזב ואשר
תצא ממנו שכבת זרע לטמאה בה׃ דא אוריתא דדובנא ודתפוק מניה שכבת זרעא
לאסתאבא בה׃ הדה שריעה אלדאיב ומן תכרג מנה נטפה לאן תנגס בהא׃ והדוה בנדתה
והזב את זובו לזכר ולנקבה ולאיש אשר ישכב עם טמאה׃ ולדסאובתה בריחוקה
ולדדאיב ית דוביה לדכר ולנוקבא ולגבר דישכוב עם מסאבתא׃ ולחאיץ פי טמתהא
ולפאיץ דובה מן דכר ואנתא ורגל יצאגע נגסה׃ צ פסוקים סימן יעדו

וידבר יהוה אל משה אחרי מות שני בני אהרן בקרבתם לפני יהוה וימתו׃ ומליל
עם משה בתר דמיתו תרין בני אהרן בקרוביהון אישתא נוכריתא קדם יי ומיתו׃ תם כלם אללה
מוסי בעד מות אבני הרון אד תקדמא בין ידי אללה עלי מא ביין פמאתא׃ ויאמר

לשחרית כפור

טעונה ז' ימים נקיים וקרבן והנדה אינה טעונה ספירת נקיים אלא שבעת ימים תהיה בנדתה בין רואה בין שאינה רואה ודרשו בפרשה א' אחד עשר יום שבין סוף נדה לתחלת נדה שכל ג' ימים רצופים שתראה באחד עשר יום הללו תהא זבה. "והזרתם" אין נזירה אלא פרישה וכן נזורו אחור וכן נזיר אחיו. "ולא ימותו בטומאתם" הרי הכרת של מטמא מקדש קרוי מיתה. "זאת תורת הזב" בעל ראייה אחת ומהו תורתו "ואשר תצא ממנו שכבת זרע" הרי הוא כבעל קרי טמא טומאת ערב. "והזב את זובו" בעל שתי ראיות ובעל שלש ראיות שתורתן מפורשת למעלה. חסלת מצורע בס"ד

וידבר "אל משה אחרי מות שני בני אהרן" מה ת"ל היה ר' אלעזר בן עזריה מושלו משל לחולה שנכנס אצלו רופא אמר לו אל תאכל צונן ואל תשכב בטחב שלא תמות. בא אחר וא"ל אל תאכל צונן ואל תשכב בטחב שלא תמות כדרך שמת פלוני. זה זרזו יותר מן הראשון לכך נאמר אחרי מות שני בני אהרן. "ויאמר ה' אל משה דבר אל אהרן אחיך ואל יבא בכל עת" שלא ימות כדרך שמתו בניו. "ולא ימות" שאם בא הוא מת. "כי בענן אראה" כי תמיד אני נראה שם עם עמוד ענני ולפי שגלוי שכינתי שם יזהר שלא ירגיל לבא. זהו פשוטו. ומדרשו לא יבא כי אם בענן הקטרה

בוס

יהוה אל משה דבר אל אהרן אחיך ואל יבא בכל עת אל הקדש מבית לפרכת אל
פני הכפרת אשר על הארן ולא ימות כי בענן אראה על הכפרת: ואמר יי למשה
מליל עם אהרן אחוך ולא יהי עליל בכל עדן לקודשא מגיו לפרכתא לקדם כפרתא
דעל ארונא ולא ימות ארי בעננא אנא מתגלי על בית כפורי: קא׳ אלה לה מר הרון
אכיך באן לא ידכל פי כתיר מן אלאוקאת אלי אלקדס אלדי דאכל אלסגף אלדי חצרת אלגשא
אלדי עלי אלצנדוק לילא ימות לאני מתגלי באלגמאם פוק אלגשא: בזאת יבא אהרן אל
הקדש בפר בן בקר לחטאת ואיל לעלה: בדא יהי עליל אהרן לקודשא בתור בר תורי
לחטתא ודכר לעלתא: בהדה אלאמור ידכל הרון אלי אלקדס באן יחצר תורא מן אלבקר לל
דכוה וכבשא ללצעידה: כתנת בד קדש ילבש ומכנסי בד יהיו על בשרו ובאבנט
בד יחגר ובמצנפת בד יצנף בגדי קדש הם ורחץ במים את בשרו ולבשם: כתונא
דבוצא דקודשא ילבש ומכנסין דבוץ יהון על בסריה והמיינא דבוצא ייסר ומצנפתא
דבוצא יחית ברישיה לבושי קודשא אנון ויסחי במיא ית בסריה וילבשנון: ואן ילבס
תוביה מן עשר מקדסה בעד אן יכון עלי בדנה סראוילא מן עשר ויתקלד בזנאר
מן עשר מחץ ויתעמם בעמאמה מתל דאך פהדה הי תיאב אלקדס יגסל בדנה באלמא
וילבסהמא: ומאת עדת בני ישראל יקח שני שעירי עזים לחטאת ואיל אחד לעלה:
ומן כנשתא דבני ישר׳ יסב תרין צפירי עזי לחטתא ודכר חד לעלתא: ואלאכד מן
גמאעה בני אסר׳ עתודין מן אלמאעז ללדכוה וכבשא ללצעידה: והקריב אהרן את
פר החטאת אשר לו וכפר בעדו ובעד ביתו: ויקריב אהרן ית תורא דחטתא דיליה ויכפר
עלוהי ועל אנש ביתיה: פיבתדי אוולא ויקדם רת אלדכוה אלדי לה ויסתגפר ענה וען
אלה: ולקח את שני השעירם והעמיד אתם לפני יהוה פתח אהל מועד: ויסב ית תרין ב
צפירין ויקים יתהון קדם יי בתרע משכן זמנא: תם יאכד אלעתודין ויוקפהמא בין ידי אלה
ענד באב כבא אלמחצר: ונתן אהרן על שני השעירם גרלות גורל אחד ליהוה וגורל אחד
לעזאזל: ויתין אהרן על תרין צפירין עדבין עדבא חד לשמא דיי ועדבא חד לעזזא:
ויליקי עליהמא סהמין אחדהמא לבית אלה ואלאכר לגבל עזאז: והקריב אהרן את
השעיר אשר עלה עליו הגורל ליהוה ועשהו חטאת: ויקריב אהרן ית צפירא דסליק עלוהי
עדבא לשמא דיי ויעבדיה חטתא: ויקדם אלעתוד אלדי וקע עליה אלסהם לבית אלה ויצנעה דכוה:

ביום הכפורים" בזאת גימטריה שלו ארבע מאות ועשר רמז לבית ראשון" בזאת יבא אהרן אף זו לא בכל עת כי אם ביה כמו שמפורש בסוף
הפרשה בחדש השביעי בעשור לחדש" כתנת בד קדש" מגיד שאינו משמש לפנים בשמונה בגדים שהוא משמש בהן בחוץ שיש בהן
זהב שאין קטיגור נעשה סניגור אלא בארבעה ככהן הדיוט וכולן של בוץ" קדש ילבש" שיהיו משל הקדש" יצנף" כתרגומו יחית
ברישיה יניח בראשו כמו ותנח בגדו אצלה" ורחץ במים" אותו היום טעון טבילה בכל חליפותיו וה׳ פעמים היה מחליף
מעבודת פנים לעבודת חוץ ומחוץ לפנים ומשנה מבגדי זהב לבגדי לבן ומבגדי לבן לבגדי זהב ובכל חליפה טעון טבילה
ושני קדושי ידים ורגלים מן הכיור" את פר החטאת אשר לו האמור למעלה ולמדך כאן שמשלו הוא בא ולא משל צבור" וכפר

והשעיר אשר עלה עליו הגורל לעזאזל יעמד חי לפני יהוה לכפר עליו לשלח אתו לעזאזל
המדברה׃ וצפירא דסליק עלוהי עדבא לעזאזל יתקם כד חי קדם יי לכפרא עלוהי לשלחא יתיה לעזאזל
למדברא׃ ואלתיס אלדי וקע עליה אלסהם לגבל עזאז יוקף חיא בין ידי אללה ליסתגפר ענה
ליטלק פי גבל עזאז פי אלבר׃ והקריב אהרן את פר החטאת אשר לו וכפר בעדו ובעד
ביתו ושחט את פר החטאת אשר לו׃ ויקריב אהרן ית תורא דחטתא דיליה ויכפר עלוהי
ועל אנש ביתיה ויכוס ית תורא דחטתא דיליה׃ ויקדם הרון תאביה רת אלדכוה אלדי לה ויסתגפר ענה וען
אה תם ידבחה׃ ולקח מלא המחתה גחלי אש מעל המזבח מלפני יהוה ומלא חפניו קטרת סמים ג
דקה והביא מבית לפרכת׃ ויסב מלי מחתיתא גומרין דאישא מעלוי מדבחא מן קדם יי ומלי
חפנוהי קטרת בוסמין דקיקין ויעיל מגיו לפרכתא׃ תם יאכ׳ד מל אלמגמרה גמר נאר מן
פוק אלמדבח אלדי בין ידי אללה ומל חפניה מן בכור אלמסחוק אלמדקוק וידכ׳ל אלגמיע פי
דאכ׳ל אלסגף׃ ונתן את הקטרת על האש לפני יהוה וכסה ענן הקטרת את הכפרת אשר
על העדות ולא ימות׃ ויתין ית קטרת בוסמיא על אישתא קדם יי ויחפי ענן קטרתא ית
כפרתא דעל סהדותא ולא ימות׃ ויلקי דאך אלבכור עלי אלנאר בין ידי אללה חתי יגטי צבאב
אלבכור אלגשא אלדי עלי צנדוק אלשהאדה פאנה לא ימות׃ ולקח מדם הפר והזה באצבעו על
פני הכפרת קדמה ולפני הכפרת יזה שבע פעמים מן הדם באצבעו׃ ויסב מדמא דתורא
וידי באצבעיה על אפי כפרתא קדומא וקדם כפרתא ידי שבע זמנין מן דמא באצבעיה׃
תם יאכ׳ד מן דם אלת׳ור וינצח מנה באצבעה קבאלה אלגשא שרקא מרה ואחדה תם ינצח בין
ידיה מנה סבע מראר׃ ושחט את שעיר החטאת אשר לעם והביא את דמו אל מבית לפרכת
ועשה את דמו כאשר עשה לדם הפר והזה אתו על הכפרת ולפני הכפרת׃ ויכוס ית צפירא
דחטתא דלעמא ויעיל ית דמיה למגיו לפרכתא ויעביד לדמיה כמא דעבד לדמא דתורא
וידי יתיה על כפרתא וקדם כפרתא׃ תם ידבח עתוד אלדכוה אלדי ללקום וידכ׳ל מן דמה אלי
דאכ׳ל אלסגף פיצנע בה כמי צנע בדם אלת׳ור אן ינצח קבאלה אלגשא ובין ידיה׃ וכפר על
הקדש מטמאת בני ישראל ומפשעיהם לכל חטאתם וכן יעשה לאהל מועד השכן

בעדו ובעד ביתו׳ מתודה עליו עונותיו ועונות ביתו׃ ונתן אהרן על שני השעירים גורלות׳ מעמיד אחד לימין ואחד לשמאל ונותן שתי ידיו בקלפי ונוטל גורל בימין וחבירו בשמאל ונותן עליהם את שכתוב בו לשם הוא לשם ואת שכתוב בו לעזאזל משתלח לעזאזל׃ עזאזל׳ הוא הר עז וקשה צוק גבוה של ארץ גזרה חתוכה׃ ועשהו חטאת׳ כשמניח הגורל עליו קורא לו שם ואומר ליי׳ חטאת׃ יעמד חי׳ כמו יועמד חי על ידי אחרים והרבותו יתקם כד חי מה ת״ל לפי שנ׳ לשלח אותו לעזאזל ואיני יודע שלוחו אם למיתה אם לחיים לכך נאמר יעמד חי עמידתו חי עד שישתלח מכאן שסופו למיתה׃ לכפר עליו׳ שיתודה עליו כדכתיב והתודה עליו וגו׳ וכפר עליו וגו׳ וידוי שני עליו ועל אחיו הכהנים שהן כולן קרויין ביתו שנ׳ בית אהרן ברכו את יי׳ מכאן שהכהנים מתכפרין בו וכל כפרתן אינה אלא על טומאת מקדש וקדשיו כמו שנאמ׳ וכפר על הקדש מטומאות בני ישראל׃ מעל המזבח׳ החיצון׃ מלפני יי׳ מצד שלפני הפתח והוא צד מערבי׃ דקה׳ מה ת״ל דקה והלא כל הקטרת דקה שנ׳ ושחקת ממנה הדק אלא שתהא דקה מן הדקה שמערב יום הכפורים היה מחזירה למכתשת׃ על האש׳ שבתוך המחתה׃ ולא ימות׳ הא אם לא עשאה כתקנה חייב מיתה׃ והזה באצבעו׳ הזאה אחת במשמע׃ ולפני הכפרת יזה שבע פעמים׳ הרי אחת למעלה ושבע למטה׃ אשר לעם׳ מה שהפר מכפר על הכהנים מכפר השעיר על ישראל והוא השעיר שעלה עליו הגורל לשם׃ כאשר עשה לדם הפר׳ אחת למעלה ושבע למטה׃ מטומאות בני ישראל׳ על הנכנסין למקדש בטומאה ולא נודע להם בסוף שנאמ׳ לכל חטאתם והטאת הוא שוגג׃ ומפשעיהם׳ [illegible] הנכנסין מזיד בטומאה׃ וכן יעשה לאהל מועד׳ כשם שהזה משניהם בפנים

[illegible]

אתם בתוך טמאתם׃ ויכפר על קדשא מסואבת בני ישראל ומִמרדיהון לכל חטאיהון
וכין יעביד למשכן זמנא דשרי עמהון בגו סואבתהון׃ פיסתגפר פי אלקדס ען מעאצי
בני אסר׳ וען כטאיאהם וגרומהם וכדאך יצנע פי אלדמוין פי כבא אלמחצ׳ר אלדי הו סאכן
מעהם פימא בין מעאציהם׃ וכל אדם לא יהיה באהל מועד בבאו לכפר בקדש עד
צאתו וכפר בעדו ובעד ביתו ובעד כל קהל ישראל׃ וכל אנש לא יהי במשכן זמנא
במיעליה לכפרא בקדשא עד מפקיה ויכפר עלוהי ועל אנש ביתיה ועל כל קהלא דישראל׃
ולא יכון אחד מן אלנאס פי כבא אלמחצ׳ר כמי ידכ׳ל ליסתגפר פי אלקדס אלי אן יכ׳רג וקד
אסתגפר ענה וען אלה וען גמיע גוק אלאסר׳׃ ויצא אל המזבח אשר לפני יהוה וכפר ד
עליו ולקח מדם הפר ומדם השעיר ונתן על קרנות המזבח סביב׃ ויפוק למדבחא דקדם יי
ויכפר עלוהי ויסב מדמא דתורא ומדמא דצפירא ויתין על קרנת מדבחא סח׳ סח׳׃ תם
יכ׳רג אלי אלמדבח אלדי בין ידי אללה ויסתגפר ענה באן יאכ׳ד מן דם אלת׳ור ודם אלעתוד מגמועין
ויגעל עלי ארכאנה מסתדירא׃ והזה עליו מן הדם באצבעו שבע פעמים וטהרו וקדשו
מטמאת בני ישראל׃ וידי עלוהי מן דמא באצבעיה שבע זמנין וידכיניה ויקדשניה
מסואבת בני ישראל׃ תם ינצ׳ח עליה מנה סבע מראר פיטהרה ויקדסה מן מעאצי בני
אסר׳׃ וכלה מכפר את הקדש ואת אהל מועד ואת המזבח והקריב את השעיר החי׃
וישיצי מלכפרא על קודשא ועל משכן זמנא ועל מדבחא ויקריב ית צפירא חיא׃ פאדא
פרג׳ מן אלאסתגפאר פי אלקדס ופי כבא אלמחצ׳ר וענד אלמדבח קדם אלעתוד אלחי׃ וסמך
אהרן את שתי ידיו על ראש השעיר החי והתודה עליו את כל עונת בני ישראל ואת כל
פשעיהם לכל חטאתם ונתן אתם על ראש השעיר ושלח ביד איש עתי המדברה׃ ויסמוך
אהרן ית תרתין ידוהי על ריש צפירא חיא ויודי עלוהי ית כל עוית בני ישראל וית כל מרדיהון
לכל חטאיהון ויתין יתהון על ריש צפירא וישלח ביד גבר דזמין למהך למדברא׃ ויסנד
ידיה עלי ראסה ויקר בדנוב בני אסר׳ וגרומהם וגמיע כטאיאהם פאדא תלאהא ענד ראס
אלעתוד בעת בה מע רגל מעאד לה אלי אלבר׃ ונשא השעיר עליו את כל עונתם אל ארץ גזרה

אחת למעלה ושבע למטה כך מזה על הפרוכת מבחוץ מטעם אחת למעלה ושבע למטה׃ השוכן אתם בתוך טומאותם׃ אע״פ שהם טמאים שכינה ביניהם׃ ויצא אל המזבח אשר לפני ה׳׃ זה מזבח הזהב שהוא לפני ה׳ בהיכל ומה ת״ל ויצא לפי שהזה ההזאות על הפרוכת ועמד מן המזבח ולפנים והזה ובמתנות המזבח הזקיקו לצאת מן המזבח ולחוץ ויתחיל מקרן מזרחית צפונית׃ וכפר עליו׃ ומה היא כפרתו׃ ולקח מדם הפר ומדם השעיר מעורבין זה לתוך זה׃ והזה עליו מן הדם׳ אחר שנתן מתנות באצבעו על קרנותיו מזה שבע הזאות על גגו׃ וטהרו׳ מה שעבר׃ וקדשו׳ לעתיד לבא׃ איש עתי׳ המוכן לכך מיום אתמול׃ ובא אהרן אל אהל מועד׳ אמרו רבותינו שאין זה מקומו של מקרא זה ונתנו טעם לדבריהם במסכת יומא ואמרו כל הפרשה כולה נאמרה על הסדר חוץ מביאה זו שהיא אחר עשיית עולתו ועולת העם והקטרת אימורי פר ושעיר שנעשות בחוץ בבגדי זהב וטובל ומקדש ופושטן ולובש בגדי לבן ובא אל אהל מועד להוציא את הכף ואת המחתה שהקטיר בה הקטרת לפני ולפנים ופושט את בגדי הבד אחר שהוציאה ולובש בגדי זהב לתמיד של בין הערבים׳ וזהו סדר העבודות׳ תמיד של שחר בבגדי זהב ועבודת פר ושעיר הפנימיים וקטורת של מחתה בבגדי לבן ואילו ואיל העם ומקצת המוספין בבגדי זהב׳ והוצאת כף ומחתה בבגדי לבן׃ ושיירי המוספין והתמיד של בין הערבים וקטורת

ושלח את השעיר במדבר׃ ויטול צפירא עלוהי ית כל עויתהון לארע דלא יתבא׃ וישלח
ית צפירא במדברא׃ פהו יחמל אלתיס עליה עונהם אלי ארץ מנקטעה תם
יטלקה פי אלבר׃ ובא אהרן אל אהל מועד ופשט את בגדי הבד אשר לבש בבאו אל
הקדש והניחם שם׃ וייעול אהרן למשכן זמנא וישלח ית לבושי בוצא דלבש במיעליה
לקדשא ויצנעינון תמן׃ תם ידכל הרון אלי קבה אלמחצר ויכרג אלמגמרה תם ינזע תיאב ג׳
עשר אלתי לבסהא פי דכולה אלי אלקדס וידעהא הנאך׃ ורחץ את בשרו במים במקום קדוש
ולבש את בגדיו ויצא ועשה את עלתו ואת עלת העם וכפר בעדו ובעד העם׃
ויסחי ית בסריה במיא באתר קדיש וילבש ית לבושוהי ויפוק ויעביד ית עלתיה וית עלת
עמא ויכפר עלוהי ועל עמא׃ תם יגסל בדנה במא פי מוצע מקדס וילבס תיאבה ט׳
מעלומה תם יכרג פיקרב צואעדה וצואעד אלקום ויסתגפר ענה וענהם׃ ואת חלב ה׳
החטאת יקטיר המזבחה׃ וית תרבי חטאתא יסיק למדבחא׃ ושחום אלדכואת יקתרהמא
עלי אלמדבח׃ והמשלח את השעיר לעזאזל יכבס בגדיו ורחץ את בשרו במים ואחרי
כן יבוא אל המחנה׃ ודמוביל ית צפירא לעזאזל יצבע לבושוהי ויסחי ית בסריה במיא
ובתר כין ייעול למשריתא׃ ואלמטלק אלתיס פי גבל עזאז יגסל תיאבה וירחץ בדנה בא
מא ובעד דלך ידכל אלי אלעסכר׃ ואת פר החטאת ואת שעיר החטאת אשר הובא את
דמם לכפר בקדש יוציא אל מחוץ למחנה ושרפו באש את ערתם ואת בשרם ואת פרשם׃
וית תורא דחטאתא וית צפירא דחטאתא דאתעל מדמהון לכפרא בקדשא יתפקון למברא
למשריתא ויוקדון בנורא ית משכהון וית בסרהון וית אכלהון׃ ואמא לת אלדכוה ועתוד
אלדכוה אלדי אדכל מן דמאהמא לאסתגפאר פי אלקדס פאיכרגא אלי כארג אלעסכר ויחרקא
באלנאר גלודהמא מע לחומהמא ופרתהמא׃ והשרף אתם יכבס בגדיו ורחץ את בשרו
במים ואחרי כן יבוא אל המחנה׃ ודמוקיד יתהון יצבע לבושוהי ויסחי ית בסריה במיא
ובתר כין ייעול למשריתא׃ ואלמחרקהמא יגסל תיאבה וירחץ בדנה במא ובעד דלך
ידכל אלי אלעסכר׃ והיתה לכם לחקת עולם בחדש השביעי בעשור לחדש תענו את
נפשתיכם וכל מלאכה לא תעשו האזרח והגר הגר בתוככם׃ ותהי לכון לקים עלם בירחא

ההיכל שעל תובח הפנימי בבגדי זהב׳ וסדר המקראות לפי העבודות כך הוא׳ ושלח את השעיר במדבר׳ ורחץ את בשרו במים
ויצא ועשה את עולתו וגו׳ ואת חלב החטאת וגו׳ וכל הפרשה עד ואחר יבוא אל המחנה ואח״כ ובא אהרן וגו׳״ והניחם שם׳
מלמד שטעונין גניזה ולא ישתמש באותן ד׳ בגדים ליום הכפורים אחר״ ורחץ את בשרו׳ למעלה לימדנו מורחץ את בשרו
ולבשם שבשהוא משנה מבגדי לבן לבגדי זהב׳ טעון טבילה שבחותה טבילה פשט בגדי זהב שעבד בהן עבודת תמיד
של שחר ולובש בגדי לבן לעבודת היום וכאן למדנו שבשהוא משנה מבגדי לבן לבגדי זהב טעון טבילה״ במקום קדוש׳
המקודש בקדושת העזרה והיא היתה בגג בית הפרוה וכן ארבע טבילות הבאות חובה לכל יום אבל הראשונה היתה בחול׳
ולבש את בגדיו׳ ח׳ בגדים שהוא עובד בהן כל ימות השנה״ ויצא׳ מן ההיכל אל החצר שמזבח העולה שם״ ועשה את עולתו
איל לעולה האמור למעלה בואת יבא אהרן וגו׳״ ואת עולת העם׳ איל לעולה האמור למעלה ומאת עדת בני ישראל וגו׳״ ואת
חלב החטאת׳ אימורי פר ושעיר״ יקטיר המזבחה׳ על מזבח החיצון דהו בפנים כתיב לא תעלו עליו קטרת זרה ועולה ומנחה״
אשר

שביעאה בעסרא לירחא תענון ית נפשתכון וכל עבידא לא תעבדון יציביא וגיורא
דיתגיירון ביניכון׃ יכון דלך לכם רסם דהר פי אליום אלעאשר מן אלשהר אלסאבע תגיעון
אנפסכם ושי מן אלאעמאל לא תעמלו אלצריח ואלגריב אלדכיל פי מא בינכם׃ כי ביום הזה
יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני יהוה תטהרו׃ ארי ביומא הדין יכפר
עליכון לדכאה יתכון מכל חוביכון קדם יי תדכון׃ לאן פי הדא אליום יסתגפר ענכם
ליטהרכם כמי ביינת פמן גמיע כטאיאכם בין ידי אללה תטהרון׃ שבת שבתון היא
לכם ועניתם את נפשתיכם חקת עולם׃ שבא שבתא היא לכון ותענון ית נפשתכון
קים עלם׃ עטלה הי סבת לכם אגיעו פיה אנפסכם רסם אלדהר׃ וכפר הכהן אשר ימשח
אתו ואשר ימלא את ידו לכהן תחת אביו ולבש את בגדי הבד בגדי הקדש׃ ויכפר
כהנא דירבי יתיה ודיקריב ית קרבניה לשמשא תחות אבוהי וילבש ית לבושי בוצא
לבושי קדשא׃ וכדלך יסתגפר אלאמאם אלדי ימסח ויכמל ואגבה ליאם מכאן אביה
פילבס תיאב אלעשר תיאב אלקדס׃ וכפר את מקדש הקדש ואת אהל מועד ואת המזבח
יכפר ועל הכהנים ועל כל עם הקהל יכפר׃ ויכפר על מקדש קדשא ועל משכן זמנא
ועל מדבחא יכפר ועל כהניא ועל כל עמא דקהלא יכפר׃ פיסתגפר פי כואץ אלאקדאס
ופי כבא אלמחצר וענד אלמדבח יסתגפר פיהא ען אלאימה וען סאיר אלגוק׃ והיתה זאת לכם
לחקת עולם לכפר על בני ישראל מכל חטאתם אחת בשנה ויעש כאשר צוה יהוה את
משה׃ ותהי דא לכון לקים עלם לכפרא על בני ישראל מכל חוביהון חדא בשתא ועבד
כמא דפקיד יי ית משה׃ פתלכן הדה לכם רסם אלדהר אן יסתגפר כדאך ען בני אסראיל מן
גמיע כטאיאהם מרה פי אלסנה פצנע הרון כמי אמר אללה מוסי׃ פ׳
וידבר יהוה אל משה לאמר׃ דבר אל אהרן ואל בניו ואל כל בני ישראל ואמרת אליהם
זה הדבר אשר צוה יהוה לאמר׃ מליל עם אהרן ועם בנוהי ועם כל בני ישראל ותימר
להון דין פתגמא דפקיד יי למימר׃ מר הרון ובניה וסאיר בני אסראיל וקל להם הדי אלאמר אלדי
אמר אללה בה׃ איש איש מבית ישראל אשר ישחט שור או כשב או עז במחנה או
אשר ישחט מחוץ למחנה׃ גבר גבר מבית ישראל דיכוס תור או אמר או עז במשריתא
או דיכוס מברא למשריתא׃ אי רגל מן אל אסראיל ידבח תורא או כבשא או עזא פי אלעסכר או כארגה׃

אשר הובא את דמם לכפר בקדש׃ להיכל ולפני לפנים׃ וכפר הכהן אשר ימשח אותו׃ כפרה זו של יום הכפורים אינה כשרה אלא בכהן גדול לפי שנאמר׳ הפרשה באהרן הוצרך לומר בכהן גדול הבא אחריו שיהא כמוהו׃ ואשר ימלא את ידו׃ אין לי אלא המשוח בשמן המשחה׃ מרובה בגדים מניין ה״ל ואשר ימלא את ידו והן כל הכהנים גדולים שעמדו מיאשיהו ואילך שבימיו נגנזה צלוחית של שמן המשחה׃ לכהן תחת אביו׃ ללמד שאם בנו ממלא את מקומו הוא קודם לכל אדם׃ ויעש כאשר וגו׳ כשהגיע יום הכפורים עשה כסדר הזה ולהגיד שבחו של אהרן שלא היה לובשן לגדולתו אלא כמקיים גזירת מלך׃ אשר ישחט שור או כשב וגו׳ במוקדשין הכתוב מדבר שנ׳ להקריב קרבן׃ במחנה׃ חוץ לעזרה׃ דם ייחשב׃ כשופך דם האדם שמתחייב בנפשו׃ דם שפך׃ לרבות את הזורק דמים בחוץ׃ אשר הם זובחים׃ אשר הם רגילים לזבוח׃ לשעירים׃ לשדים כמו ושעירים ירקדו שם׃ אשר יעלה עולה׃ לחייב על המקטיר איברים בחוץ כשוחט בחוץ שאם שחט אחד והעלה חבירו שניהם חייבין׃ ונכרת׃ זרעו נכרת וימיו נכרתין׃ כל דם׃ לפי שנ׳

ואל פתח אהל מועד לא הביאו להקריב קרבן ליהוה לפני משכן יהוה דם יחשב לאיש
ההוא דם שפך ונכרת האיש ההוא מקרב עמו ׃ ולתרע משכן זמנא לא איתיה לקרבא
קרבנא קדם יי קדם משכנא דיי דמא יתחשיב לגברא ההוא דמא אשד וישתיצי אנשא
ההוא מגו עמיה ׃ ולם יאתי בה אלי באב קבה אלמחצר ליקרבה אד הו קרבאן ללה בין
ידי מסכנה פהו יחסב עליה כמן קד ספך דם אנסאן ותנקטע דלך אלאנסאן מן בין קומה ׃
למען אשר יביאו בני ישראל את זבחיהם אשר הם זבחים על פני השדה והביאם
ליהוה אל פתח אהל מועד אל הכהן וזבחו זבחי שלמים ליהוה אותם ׃ בדיל דייתון
בני ישראל ית דבחיהון דאנון דבחין על אפי חקלא וייתונון לקדם יי לתרע משכן
זמנא לות כהנא ויכסון נכסת קודשין קדם יי יתהון ׃ לכי יאתו בני אסראיל בדבאיחהם אלתי
הם אן ידבחונהא עלי וגה אלצחרי פיגיבוהא בין ידי אללה אלי באב קבה אלמחצר פידבחוהא (אלי אלכאהן)
דבאיח סלאמה ללה ׃ וזרק הכהן את הדם על מזבח יהוה פתח אהל מועד והקטיר החלב
לריח ניחח ליהוה ׃ ויזרוק כהנא ית דמא על מדבחא דיי בתרע משכן זמנא ויסיק תרבא
לאתקבלא ברעוא קדם יי ׃ פירש אלאמאם דמהא עלי מדבח אללה אלדי ענד באב קבה אלמחצר
ויקתר שחמהא לקבול מרצי ללה ׃ ולא יזבחו עוד את זבחיהם לשעירם אשר הם זנים
אחריהם חקת עולם תהיה זאת להם לדרתם ׃ ולא ידבחון עוד ית דבחיהון לשדין דאנון
טען בתריהון קים עלם תהי דא להון לדריהון ׃ ולא ידבחון איצא דבאיחהם לשיאטין
אלדי הם יטגון פי תבעהם יכון דלך להם רסם אלדהר לאגיאלהם ׃ ואלהם תאמר איש איש
מבית ישראל ומן הגר אשר יגור בתוכם אשר יעלה עלה או זבח ׃ ולהון תימר גבר גבר
מבית ישראל ומן גיוריא דיתגיירון ביניהון דיסיק עלתא או נכסת קודשיא ׃ וקל להם אי
רגל מן אל אסר ומן אלגריב אלדכיל פי מא בינהם יחלק צעידה או דבחא ׃ ואל פתח אהל
מועד לא יביאנו לעשות אתו ליהוה ונכרת האיש ההוא מעמיו ׃ ולתרע משכן זמנא
לא ייתיניה למעבד יתיה קדם יי וישתיצי אנשא ההוא מעמיה ׃ ואלי באב קבה אלמחצר לם
יאתי בה ליקרבה כדאך ללה פינקטע דלך אלאנסאן מן קומה ׃ ואיש איש מבית ישראל
ומן הגר הגר בתוכם אשר יאכל כל דם ונתתי פני בנפש האכלת את הדם והכרתי אתה
מקרב עמה ׃ וגבר גבר מבית ישראל ומן גיוריא דיתגיירון ביניהון דייכול כל דם ואתין
רגזי באנשא דייכול ית דמא ואשיצי יתיה מגו עמיה ׃ ואי רגל מן אל אסר ומן אלגריב
אלדכיל פי מא בינהם אכל שיא מן אלדם אחללת גצבי פיה וקטעתה מן בין קומה ׃ כי נפש
הבשר בדם הוא ואני נתתיו לכם על המזבח לכפר על נפשתיכם כי הדם הוא בנפש

בנפש יכפר · יכול לא יהא חייב אלא על דם המוקדשין ת״ל כל דם · ונתתי פני · פנאי שלי פונה אני מכל
עסקי ועוסק בו · כי נפש הבשר · שלכל בריה בדם היא תלויה ולכך נתתיו לכפר על נפש האדם תבוא נפש ותכפר על הנפש ·

כל

יְכַפֵּר׃ ארי נפש בסרא בדמא היא ואנא יהבתיה לכון על מדבחא לכפרא על נפשתכון ארי
דמא הוא על נפשא מכפר׃ לאן נפס אבשריין גמיעהם אדם מסכנהא ולדאך געלתה
לכם עלי אמדבח ליסתגפר בה ען נפוסכם לאן אדם יכפר ען אנפס׃ עַל כֵּן אָמַרְתִּי לִבְנֵי
יִשְׂרָאֵל כָּל נֶפֶשׁ מִכֶּם לֹא תֹאכַל דָּם וְהַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכְכֶם לֹא יֹאכַל דָּם׃ על כין אמרית
לבני ישר׳ כל אנש מנכון לא ייכול דם וגיוריא דיתגיירון ביניכון לא ייכלון דם׃ לדאך
קלת לבני אסר כל אנסאן מנכם לא יאכל דם חתא אגריב אדכיל פימא בינכם לא
יאכל דמא׃ וְאִישׁ אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִן הַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכָם אֲשֶׁר יָצוּד צֵיד חַיָּה
אוֹ עוֹף אֲשֶׁר יֵאָכֵל וְשָׁפַךְ אֶת דָּמוֹ וְכִסָּהוּ בֶּעָפָר׃ וגבר גבר מבני ישר׳ ומן גיוריא
דיתגיירון ביניהון דיצוד צידא חיתא או עופא דמתאכיל ויישוד ית דמיה ויכסיניה
בעפרא׃ ואי רגל מן בני אסר ומן אגריב אדכיל פימא בינהם אצטאד צידא מן אוחש או
מן אטאיר אדי אכלה חלא פליצב דמה ויואריה באתראב׃ כִּי נֶפֶשׁ כָּל בָּשָׂר דָּמוֹ בְנַפְשׁוֹ
הוּא וָאֹמַר לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל דַּם כָּל בָּשָׂר לֹא תֹאכֵלוּ כִּי נֶפֶשׁ כָּל בָּשָׂר דָּמוֹ הִוא כָּל אֹכְלָיו יִכָּרֵת׃
ארי נפש כל בסרא דמיה בנפשיה הוא ואמרית לבני ישר׳ דם כל בסרא לא תיכלון ארי נפש
כל בסרא דמיה היא כל דייכלניה ישתיצי׃ לאן נפוס אבשריין כל ואחדה פי דמה ולדאך
קלת לבני אסר דם כל בשרי לא תאכלון אד נפוס כל אבשריין אדם מסכנהא כל מן אכלה
ינקטע׃ וְכָל נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תֹּאכַל נְבֵלָה וּטְרֵפָה בָּאֶזְרָח וּבַגֵּר וְכִבֶּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד
הָעֶרֶב וְטָהֵר׃ וכל אנש דייכול נבילא ותבירא ביציבא ובגיוריא ויצבע לבושוהי ויסחי במיא
ויהי מסאב עד רמשא וידכי׃ ואי אנסאן אכל פבילה אופריסה מן אצריח ואגריב פליגסל
תיאבה וירחץ בלמא וינגס אלי אליל ויטהר׃ וְאִם לֹא יְכַבֵּס וּבְשָׂרוֹ לֹא יִרְחַץ וְנָשָׂא עֲוֺנוֹ׃
ואם לא יצבע ובסריה לא יסחי ויקביל חוביה׃ ואן לם יגסלהא או לם ירחץ בדנה פקד
חמל וזרה׃ פ׳

ז וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃ ומליל
עם בני ישר׳ ותימר להון אנא יי׳ אלהכון׃ מר בני אסר וקל להם אנא אלה רבכם׃ אקבלו
אחכאמי׃ כְּמַעֲשֵׂה אֶרֶץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר יְשַׁבְתֶּם בָּהּ לֹא תַעֲשׂוּ וּכְמַעֲשֵׂה אֶרֶץ כְּנַעַן

כל נפש מכם להזהיר גדולים על הקטנים׃ אשר יצוד אין לי אלא צידי חוזין והורגולין מנין ה״ל צ״יד מ״מ ח״ב למה נאמ׳ אשר
יצוד שלא יאכל בשר אלא בהזמנה זאת׃ אשר יאכל פרט לטמאים׃ דמו בנפשו הוא׃ דמו הוא לו במקום הנפש שהנפש תלויה בו׃
כי נפש כל בשר דמו היא׃ הנפש היא הדם׃ דם ובשר לשון זכר נפש לשון נקבה׃ אשר תאכל נבלה וטרפה׃ בנבלת עוף טהור
הכת׳ מדבר שאין לה טומאה אלא בשעה שנבלעת בבית הבליעה ולימדך כאן שמיטמא באכילתה וטרפה האמורה כאן לא נכתב
אלא לדרוש וכן שנינו יכול תהא נבלת עוף טמא מטמאה בבית הבליעה ת״ל טרפה מי שיש במינו טרפה יצא עוף טמא שאין במינו
טרפה׃ ונשא עונו׃ אם יאכל קדש או יכנס למקדש חייב על טומאה זו ככל שאר טומאות׃ ובשרו לא ירחץ ונשא עונו׃ על רחיצת
גופו ענוש כרת ועל כיבוס בגדים במלקות׃ אני יי׳ אלהיכם׃ אני הוא שאמרתי בסיני אנכי יי׳ אלהיך וקבלתם עליכם מלכותי מעתה
קבלו גזרותי׃ ר׳ אומר גלוי וידוע לפניו שסופן לינתק בעריות בימי עזרא לפיכך בא עליהם בגזירת אני יי׳ אלהיכם דעו מי גוזר
עליכם דיין ליפרע ונאמן לשלם שכר׃ כמעשה ארץ מצרים׃ מגיד שמעשיהם של מצריים ושל כנענים מקולקלים מכל האומות ואותו
מקום שישבו בו ישראל מקולקל מן הכל׃ אשר אני מביא אתכם שמה׃ מגיד שאותן עממים שכבשו ישראל מקולקלים מכולן׃ ובחקותיהם
לא תלכו׃ מה הניח הכת׳ שלא אמר אלא אלו נימוסות שלהן דברים החקוקין להם כגון טרטיאות ואסטדיאות׃ ר׳ אומר אלו דרכי האמורי שמנו
חכמים׃

אשר אני מביא אתכם שמה לא תעשו ובחקתיהם לא תלכו׃ כעובדי עמא דארעא דמצרים
דיתיבתון בה לא תעבדון וכעובדי עמא דארעא דכנען דאנא מעיל יתכון לתמן לא תעבדון
ובנמוסיהון לא תהכון׃ כצניע אהל בלד מצר אלדי אקמתם בה לא תצנעו וכצניע אהל
בלד כנעאן אלדי אנא מדכלכם הנאך לא תעמלו וברסומהם לא תסירו׃ את משפטי
תעשו ואת חקתי תשמרו ללכת בהם אני יהוה אלהיכם׃ ית דיני תעבדון וית קימי תטרון
להלכא בהון אנא יי אלהכון׃ בל אחכאמי אצנעו ורסומי פאחפצו וסירו בהא אנא אלה
רבכם אגאזיכם כירא׃ ושמרתם את חקתי ואת משפטי אשר יעשה אתם האדם וחי
בהם אני יהוה׃ ותטרון ית קימי וית דיני דאם יעביד יתהון אנשא ייחי בהון בחיי עלמא
אנא יי׃ פאדי חפצתם רסומי ואחכאמי כאן גזא אי אנסאן עמל בהם אן יחיא אלחיאה
אלדאימה אנא אלה דאים אבקא׃ איש איש אל כל שאר בשרו
לא תקרבו לגלות ערוה אני יהוה׃ גבר גבר לכל קריב בסריה לא תקרבון לגלאה עריא אנא
יי׃ כל רגל מנכם אלי נסיב דאתה לא יתקדם לכשף סוותהא אנא אלה נהיתכם ען דלך
וקלת׃ ערות אביך וערות אמך לא תגלה אמך הוא לא תגלה ערותה׃
ערית אבוך וערית אמך לא תגלי אמך היא לא תגלי עריתה׃ סואה אביך וסואה אמך
לא תכשף אמא סואה אביך פהי אמך נפסהא לא תכשפן סוותהא׃
ערות אשת אביך לא תגלה ערות אביך הוא׃ ערית אתת אבוך לא תגלי עריתא
דאבוך היא׃ ואמא סואה זוגה אביך פהי סואה אביך לא תכשפן סוותהא׃ ערות
אחותך בת אביך או בת אמך מולדת בית או מולדת חוץ לא תגלה ערותן׃ ערית אחתך
בת אבוך או בת אמך דילידא מן אבוך מן אתא אחרי או מן אמך מן גבר אחרן לא תגלי
עריתהון׃ וסואה אכתך אבנה אביך או אבנה אמך מולודה האכלא או כארגא לא
תכשפן סוותהא׃ ערות בת בנך או בת בתך לא תגלה ערותן כי
ערותך הנה׃ ערית בת ברך או בת ברתך לא תגלי עריתהון ארי עריתך אנין׃ וסואה אבנה
אבנך או אבנה אבנתך לא תכשפהמא לאנהמא סואתך׃ ערות בת
אשת אביך מולדת אביך אחותך הוא לא תגלה ערותה׃ ערית בת אתת אבוך דילידא

את משפטי תעשו· אלו דברים האמורין בתורה במשפט שאלו לא נאמרו היה ראוי לאמרן· ואת חקותי תשמרו· הן גזירת המלך שיצה"ר משיב עליהן למה לנו לשמרן ואומות העולם משיבין עליהם כגון אכילת חזיר ולבישת שעטנז וטהרת מי חטאת לכך נאמר אני יי׳ גזרתי עליכם אין אתה רשאי ליפטר· ללכת בהם· אל תיפטר מתוכם שלא תאמר למדתי חכמת ישראל אלך ואלמד חכמת האומות· ושמרתם את חקותי· לרבות שאר דקדוקי הפרשה שלא פירט הכתוב· לא ליתן שמירה ועשייה לחוקים ושמירה ועשייה למשפטים לפי שלא נתן אלא עשייה למשפטים ושמירה לחוקים· וחי בהם· לעוה"ב ואם תאמר לעוה"ז והלא סופו הוא מת· אני יי׳ נאמן לשלם שכר· לא תקרבו להזהיר הנקבה כזכר לכך נאמר לשון רבים· אני יי׳ נאמן לשלם שכר למקיימין ונאמן ליפרע מן העובר עליהן· ערות אביך אשת אביך· או אינו אלא כמשמעו נאמר כאן ערות אביך ונאמר להלן ערות אביו גלה מה להלן אשת אביו אף כאן אשת אביו· וערות אמך· להביא אמו שאינה אשת אביו· ערות אשת אביך· לרבות לאחר מיתה· בת אביך· אף בת אנוסה במשמע· מולדת בית או מולדת חוץ· בין שאומרין לו לאביך קיים את אמה ובין שאומרין לו הוצא את אמה כגון ממזרת או נתינה· ערות בת בנך· בבתו ת׳ מאנוסתו הכת׳ מדב׳ ובתו ובת בתו מאשתו אנו למדין מערות אשה ובתה שנ׳ כאן לא תגלה בין שהיא ממנו בין שהיא מאחר· ערות בת

בנך

מן אבוך אחתך היא לא תגלי עריתהא׃ וסואה אבנה זוגה אביך מולודה מן אביך הי אתי
ביינת אנהא אכתך פלא תכשפן סוותהא׃ ערות אחות אביך לא תגלה
שאר אביך הוא׃ עריית אחת אבוך לא תגלי קריבת אבוך היא׃ סואה אכת אביך לא
תכשף לאנהא נסיבה אביך׃ ערות אחות אמך לא תגלה כי שאר אמך
הוא׃ עריית אחת אמך לא תגלי ארי קריבת אמך היא׃ וסואה אכת אמך לא תכשף לאנהא
נסיבה אמך׃ ערות אחי אביך לא תגלה אל אשתו לא תקרב דדתך
הוא׃ עריית אחבוך לא תגלי לאתתיה לא תקרב אתת אחבוך היא׃ וסואה עמך לא תכשף
ולא אן לא תתקדם אלי זוגתה אד הי כעמתך׃ ערות כלתך לא תגלה
אשת בנך הוא לא תגלה ערותה׃ עריית כלתך לא תגלי אתת ברך היא לא תגלי עריתה׃
וסואה כנתך פלא תכשף אד הי זוגה אבנך פלא תכשפן סואתהא׃ ערות
אשת אחיך לא תגלה ערות אחיך הוא׃ עריית אתת אחוך לא תגלי עריתא דאחוך היא׃
וסואה זוגה אכיך לא תכשף לאנהא סווה אכיך׃ ערות אשה ובתה
לא תגלה את בת בנה ואת בת בתה לא תקח לגלות ערותה שארה הנה זמה הוא׃ עריית אתתא
וברתה לא תגלי ית בת ברה וית בת ברתה לא תסב לגלאה עריתה קריבן אנין עיצת חטין
היא׃ וסואה אמראה ובנתהא לא תכשפן וכדאך אבנה אבנהא ואבנה אבנתהא לא תאכד
לתכשף סוואתהא אד הן נסאיב והי פאחשה׃ ואשה אל אחתה לא תקח לצרר לגלות ערותה
עליה בחייה׃ ואתתא עם אחתה לא תסב לאעקא לה לגלאה עריתה עלה בחייהא׃ ואמראה
מע אכתהא לא תתכד לתכון צ׳רתאן לתכשף סואתהא מעהא פי חיותהא׃ ואל אשה
בנדת טמאתה לא תקרב לגלות ערותה׃ ולאתתא בריחוק סאובתה לא תקרב לגלאה
עריתה׃ ואלי אמראה פי חיצה נגאסתהא לא תתקדם לתכשף סואתהא׃ ואל אשת עמיתך
לא תתן שכבתך לזרע לטמאה בה׃ ובאתת חברך לא תתין שכבתך לזרעא לאסתאבא
בה׃ ומע זוגה צאחבך לא תגעל מצאגעתך לאנסאל לתנגס בהא׃ ומזרעך לא תתן להעביר
למלך ולא תחלל את שם אלהיך אני יהוה׃ ומזרעך לא תתין לאעברא למולך ולא תחיל ית
שמא דאלהך אנא יי׃ ולא תעט מן נסלך לאתקריב לאצנם ללא תבדל אסם רבך אנא אללה מעאקבך׃

בנך. קל וחומר לבתך אלא לפי שאין מזהירין מן הדין למדוה מגזרה שוה במסכת יבמות׃ ערות בת אשת אביך. למד שאינו חייב על אחותו משפחה ונכרית לכך נאמר בת אשת אביך בראויה לקידושין׃ ערות אחות אביך לא תגלה. ומה היא ערותו. אל אשתו לא תקרב׃ אשת בנך היא. לא אמרתי אלא בשיש לבנך בה אישות פרט לאנוסה ושפחה ונכרית׃ ערות אשה ובתה. לא אסר הכתוב אלא ע״י נשואי הראשונה לכך נאמר לא תקח לשון ליקוחין וכן לענין העונש. אשר יקח את אשה ואת אמה לשון קיחה אבל אנס אשה מותר לישא בתה׃ שארה הנה. קרובות זו לזו׃ זמה. עצה כתרגומו עצת חטין שיצרך יועצך לחטוא׃ ואשה אל אחותה. שתיהן כאחת׃ לצרור. לשון צרה לעשות את זו צרה לזו׃ בחייה. לימדך שאם גירשה לא ישא את אחותה כל זמן שהיא בחיים׃ למולך. עבודה זרה היא ששמה מולך וזו היא עבודתה שמוסר בנו לכומרים ועושין שתי מדורות גדולות ומעבירין את הבן ברגליו בין שתי מדורות האש׃ תבל הוא. לשון קדש ועריות וניאוף וכן ואפי על תבליתם. ד״א תבל הוא לשון בלילה הוא וערבוב זרע אדם וזרע בהמה׃ (ד״א לשון תבלין ומפלין כלומר כמו שהתבלין מוציאין טעם התבשיל כך מצא בביאה זו האסורה טעם יפה ומתוק כענין שנ׳ מים גנובים ימתקו) ולא תקיא הארץ אתכם. משל לבן מלך שהאכילוהו דבר

ישעיה י׳ — עיין בדרור דיור

וְאֶת זָכָר לֹא תִשְׁכַּב מִשְׁכְּבֵי אִשָּׁה תּוֹעֵבָה הִוא׃ וְיָת דְּכוּרָא לָא תִשְׁכּוֹב מִשְׁכְּבֵי אִתְּתָא תּוֹעֵבָה
הִיא׃ ואלדכר פלא תצ׳אגעה עלי צ׳רוב מצ׳אגעה׳ אלנסא לאנהא כריהה׃ וּבְכָל בְּהֵמָה לֹא תִתֵּן
שְׁכָבְתְּךָ לְטָמְאָה בָהּ וְאִשָּׁה לֹא תַעֲמֹד לִפְנֵי בְהֵמָה לְרִבְעָה תֶּבֶל הוּא׃ וּבְכָל בְּעִירָא לָא
תִתֵּין שְׁכָבְתָךְ לְאִסְתַּאָבָא בַהּ וְאִתְּתָא לָא תְקוּם קֳדָם בְּעִירָא לְמִשְׁלַט בַּהּ תִּבְלָא הוּא׃ ומע
שי מן אלבהאים לא תג׳על מצ׳אגעתך לתתנגס בהא. וכד׳לך אמראה. לא תקף בין ידי בהימה
לתנזוהא פאנהא דאהיה׃ אַל תִּטַּמְּאוּ בְּכָל אֵלֶּה כִּי בְכָל אֵלֶּה נִטְמְאוּ הַגּוֹיִם אֲשֶׁר אֲנִי
מְשַׁלֵּחַ מִפְּנֵיכֶם׃ לָא תִסְתַּאֲבוּן בְּכָל אִלֵּין אֲרֵי בְכָל אִלֵּין אִסְתַּאֲבוּ עַמְמַיָּא דַּאֲנָא מַגְלֵי מִן
קֳדָמֵיכוֹן׃ לא תתנג׳סו בשי מן הד׳ה. פאן במתלהא תנג׳סו אלאמם אלד׳י אנא טארדהם מן
בין ידיכם׃ וַתִּטְמָא הָאָרֶץ וָאֶפְקֹד עֲוֹנָהּ עָלֶיהָ וַתָּקִא הָאָרֶץ אֶת יֹשְׁבֶיהָ׃ וְאִסְתְּאָבַת אַרְעָא
וְאַסְעָרִית חוֹבַהּ עֲלַהּ וְרוֹקִינַת אַרְעָא יָת יָתְבַהָא׃ ולמא נג׳ס אהל אלבלד. טאלבתהם בדנובהם.
פשתת אלבלד אהלה׃ וּשְׁמַרְתֶּם אַתֶּם אֶת חֻקֹּתַי וְאֶת מִשְׁפָּטַי וְלֹא תַעֲשׂוּ מִכֹּל הַתּוֹעֵבֹת
הָאֵלֶּה הָאֶזְרָח וְהַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכְכֶם׃ וְתִטְּרוּן אַתּוּן יָת קְיָמַי וְיָת דִּינַי וְלָא תַעְבְּדוּן מִכָּל תּוֹעֵיבָתָא
הָאִלֵּין יַצִּיבַיָּא וְגִיּוֹרַיָּא דְּיִתְגַּיְּירוּן בֵּינֵיכוֹן׃ פאחפצ׳ו אנתם רסומי ואחכאמי. ולא תצנעו שי
מן הד׳ה אלמכארה. אלצריח. ואלגריב אלדכיל פי מא בינכם׃ כִּי אֶת כָּל הַתּוֹעֵבֹת הָאֵל עָשׂוּ
אַנְשֵׁי הָאָרֶץ אֲשֶׁר לִפְנֵיכֶם וַתִּטְמָא הָאָרֶץ׃ אֲרֵי יָת כָּל תּוֹעֵיבָתָא הָאִלֵּין עֲבַדוּ אֱנָשֵׁי אַרְעָא
דִּקְדָמֵיכוֹן וְאִסְתְּאָבַת אַרְעָא׃ אד׳ גמיע הד׳ה אלמכארה. צנעהא אהל אלבלד אלד׳ין מן קבלכם.
חתא נג׳ס׃ וְלֹא תָקִיא הָאָרֶץ אֶתְכֶם בְּטַמַּאֲכֶם אֹתָהּ כַּאֲשֶׁר קָאָה אֶת הַגּוֹי אֲשֶׁר לִפְנֵיכֶם׃
וְלָא תְרוֹקֵין אַרְעָא יָתְכוֹן בְּסָאוֹבֵיכוֹן יָתַהּ כְּמָא דְּרוֹקִינַת יָת עַמְמַיָּא דִּקְדָמֵיכוֹן׃ ולא ישתת
כם אלבלד. אד׳י נג׳סתמוה. כמי שתת אלאמם אלד׳ין מן קבלכם׃ כִּי כָּל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מִכֹּל הַתּוֹעֵבֹת
הָאֵלֶּה וְנִכְרְתוּ הַנְּפָשׁוֹת הָעֹשֹׂת מִקֶּרֶב עַמָּם׃ אֲרֵי כָּל דְּיַעְבֵּיד מִכָּל תּוֹעֵיבָתָא הָאִלֵּין וְיִשְׁתֵּיצָן
נַפְשָׁתָא דְּיַעְבְּדָן מִגּוֹ עַמְּהוֹן׃ ואעלמו אן מן צנע שי מן הד׳ה אלמכארה. תנקטע תלך
אלנפוס אלצאנעה מן בין קומהא׃ וּשְׁמַרְתֶּם אֶת מִשְׁמַרְתִּי לְבִלְתִּי עֲשׂוֹת מֵחֻקּוֹת הַתּוֹעֵבֹת
אֲשֶׁר נַעֲשׂוּ לִפְנֵיכֶם וְלֹא תִטַּמְּאוּ בָּהֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃ וְתִטְּרוּן יָת מַטְּרַת מֵימְרִי בְּדִיל
דְּלָא לְמֶעְבַּד מִנִּמּוּסֵי תּוֹעֵיבָתָא דְּאִתְעֲבִידָא קֳדָמֵיכוֹן וְלָא תִסְתַּאֲבוּן בְּהוֹן אֲנָא יי׳ אֱלָהֲכוֹן׃
ואחפצ׳ו מא אסתחפצ׳תכם ללא תצנעו. מן רסום אלמכארה אלתי צנעת מן קבלכם ולא תתנג׳סו
בהא אנא אללה רבכם אלמג׳אזיכם כ׳ירא׃ פ׳ פסוקים סימן עדו גגד
וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ דַּבֵּר אֶל כָּל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם קְדֹשִׁים תִּהְיוּ׃

מחוס שאין עומד במעשו לא תקיאו כך ארץ ישר׳ אינה מקיימת עוברי עבירה והרגמו ולת הרוקין לשון ריקון מריקה עצמה
מהם׳ הנפשות העושות׳ הזכר והנקבה במשמע׳ ושמרתם את משמרתי׳ להזהיר בית דין על כך׳ ולא תטמאו בהם אני
אלהיכם׳ הא אם תטמאו אינו אלהיכם ואתם נפסלים מאחרי ומה הנאה יש לי בכם ואתם מתחייבין כלייה לכך נאמר אני
אלהיכם׳ הפלת אחרי מות בס״ד׳
וידבר

כי קדוש אני יהוה אלהיכם׃ מליל עם כל כנשתא דבני ישראל ותימר להון קדישין תהון
ארי קדיש אנא יי אלהכון׃ מר גמאעה בני אסר וקל להם כונו מקדסין לאני אלה רבכם
קדוס׃ איש אמו ואביו תיראו ואת שבתתי תשמרו אני יהוה אלהיכם׃ גבר מן אמיה
ומן אבוהי תהון דחלין וית יומי שביא דילי תטרון אנא יי אלהכון׃ וליכאף כל אנסאן אמה
ואבאה ואחפצו סבותי אנא אלה אגאזיכם כירא׃ אל תפנו אל האלילם ואלהי מסכה
לא תעשו לכם אני יהוה אלהיכם׃ לא תתפנון בתר טעון ודחלן דמתכא לא תעבדון
לכון אנא יי אלהכון׃ לא תולו אלאותאן ומעבודאת מסבוכה לא תצנעו לכם אנא
אלה רבכם אלואחד׃ וכי תזבחו זבח שלמים ליהוה לרצנכם תזבחהו׃ וארי תכסון
נכסת קדשין קדם יי לרעוא לכון תכסוניה׃ ואדא דבחתם דבח סלאמה ללה
פעלי מא ירתצא מנכם אדבחוה׃ ביום זבחכם יאכל וממחרת והנותר עד יום השלישי
באש ישרף׃ ביומא דיתנכיס יתאכיל וביומא דבתרוהי ודישתאר עד יומא תליתאה
בנורא יתוקד׃ ואן יכון יוכל פי יום דבחכם ומן גד ומא פצל מנה אלי אליום אלתאלת פליחרק
באלנאר׃ ואם האכל יאכל ביום השלישי פגול הוא לא ירצה׃ ואם אתאכלא יתאכיל
ביומא תליתאה מרחק הוא לא יהי לרעוא׃ ואן אכל מנה פי אליום אלתאלת פהו כאלכס
לא יקבל׃ ואכליו עונו ישא כי את קדש יהוה חלל ונכרתה הנפש ההוא מעמיה׃ ודייכלניה
חוביה יקביל ארי ית קדשא דיי אחיל וישתיצי אנשא ההוא מעמיה׃ ואכלה פקד חמל
וזרה למא בדל קדס אלה ויקטע דלך אלאנסאן מן קומה׃ ובקצרכם את קציר ארצכם
לא תכלה פאת שדך לקצר ולקט קצירך לא תלקט׃ ובמחצדכון ית חצדא דארעכון

וידבר יי׳ דבר אל כל עדת בני ישרא׳ מלמד שנאמרה פרשה זו בהקהל מפני שרוב גופי תורה תלויין בה״ קדושים
תהיו. היו פרושין מן העריות ומן העבירות שבכל מקום שאתה מוצא גדר ערוה אתה מוצא קדושה״ אשה זונה
וחללה. אני יי׳ מקדשכם. ולא יחלל זרעו בעמיו כי אני יי׳ מקדשו. קדושים יהיו לאלהיהם אלמנה וגרושה
וחללה זונה״ איש אמו ואביו תיראו כל אחד מכם תיראו אביו ואמו זהו פשוטו. ומדרשו אין לי אלא איש. אשה מנין. כשהוא אומר
תיראו הרי כאן שנים. א״כ למה נאמר איש שהאיש ספק בידו לעשות אבל אשה רשות אחרים עליה״ אמו ואביו תיראו. כאן הקדים
אם לאב לפי שגלוי לפניו שהבן ירא את אביו יותר מאמו ובכבוד הקדים אב לאם לפי שגלוי לפניו שהבן מכבד את אמו יותר
מאביו מפני שמשדלתו בדברים״ ואת שבתותי תשמרו. סמך שבת למורא אב ואם לומר אעפ״י שהזהרתיך על מורא אב ואם אם יאמר
לך אביך חלל את השבת אל תשמעו לו וכן בשאר כל המצות״ אני יי׳ אלהיכם. אתה ואביך חייבים בכבודי לפיכך אל תשמע לו
לבטל את דברי״ איזהו מורא. לא ישב במקומו ולא ידבר במקומו ולא יסתור את דבריו״ ואיזהו כבוד מאכיל ומשקה מלביש
ומנעיל מכניס ומוציא״ אל תפנו אל האלילים לעבדם״ אלילים. לשון אל כלא הוא חשוב״ ואלהי מסכה. תחלתן אלילים הם אם
אתה פונה אחריהם סופך לעשות אותן אלוהות״ לא תעשו לכם לא תעשו לאחרים ולא אחרים לכם ואם תאמר לא תעשו
לעצמכם אבל אחרים עושין לכם הרי כבר נאמר לא יהיה לך אלהים אחרים לא שלך ולא של אחרים״ וכי תזבחו זבח שלמים ליי׳
לא נאמרה פרשה זו אלא ללמד שלא תהא זביחתן אלא על מנת ליאכל בתוך הזמן הזה שאם לקבוע להם זמן אכילה הרי כבר
נאמר ואם נדר או נדבה זבח קרבנו וגו׳״ לרצונכם תזבחהו. תחלת זביחתו תהא ע״מ נחת רוח שיהא לכם לרצון שאם תחשבו
עליו מחשבת פיגול לא ירצה עליכם לרצון״ לרצונכם. אפיי״מנט זהו לפי פשוטו ורבותינו למדו מכאן למתעסק בקדשים
שצריך שיתכוון לשחוט״ ביום זבחכם יאכל. כשתזבחוהו תשחטוהו ע״מ זמן זה שקבעתי לכם כבר״ ואם האכל יאכל וגו׳
אם אינו ענין לחוץ לזמנו שהרי כבר נאמר ואם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו וגו׳ תנהו ענין לחוץ למקומו״ יכול יהו חייבין
כרת על אכילתו ת״ל והנפש האוכלת ממנו עונה תשא ולא מחבירו יצא הנשחט במחשבה חוץ למקומו״ ואוכליו עונו ישא
בנותר גמור הכת׳ מדב׳ ואינו ענוש כרת על הנשחט חוץ למקומו שכבר מיעטו הכת׳ וזה בנותר גמור מדבר ומקב׳ כריתות
למדוהו מגזרה שוה״ פגול מתועב כמו ומרק פגולים כליהם״ לא תכלה פאת שדך. שיניח פאה בסוף השדה״ ולקט קצירך

לא תשיצי פאתא דחקלך למחצד ולקטא דחצדך לא תלקיט: ואדי חצדתם זרע בלאדכם
פלא תסתקצי טרפה׳ צ׳יעתך פתחצדהא ולקיט זרעך פלא תלקטה: וכרמך לא תעולל
ופרט כרמך לא תלקט לעני ולגר תעזב אתם אני יהוה אלהיכם: וכרמך לא תעליל
ונתרא דכרמך לא תלקיט לעניי ולגיורי תשבוק יתהון אנא יי אלהכון: וכרמך פלא
תמושה ומפרוט כרמך פלא תלקטה בל אתרכה לצ׳עיף וג׳ריב אנא אללה רבכם אג׳אזיכם
כירא: לא תגנבו ולא תכחשו ולא תשקרו איש בעמיתו: לא תגנבון ולא תכדבון ולא
תשקרון אנש בחבריה: לא תסרקו ולא תג׳חדו ולא ינכת כל אמר בצאחבה: ולא תשבעו
בשמי לשקר וחללת את שם אלהיך אני יהוה: ולא תשתבעון בשמי לשקרא ותחיל
ית שמא דאלהך אנא יי: ולא תחלפו באסמאי באטלא פאנך אדא בדלת אסם רבך
אנא אללה מעאקב: לא תעשק את רעך ולא תגזל לא תלין פעלת שכיר אתך עד בקר:
לא תעשוק ית חברך ולא תינוס לא תבית אגרא דאגירא לותך עד צפרא: לא תג׳שם
צאחבך ולא תג׳צבה ולא תבית אגרה אג׳יר ענדך אלי ג׳דאה: לא תקלל חרש ולפני
עור לא תתן מכשל ויראת מאלהיך אני יהוה: לא תלוט דלא שמע וקדם דלא חזי
לא תשים תקלא ותדחל מאלהך אנא יי: לא תשתם אצמא ובין ידי אעמא לא תג׳על
מעתרא וכף רבך אנא אללה מעאקב: לא תעשו עול במשפט לא תשא פני דל
ולא תהדר פני גדול בצדק תשפט עמיתך: לא תעבדון שקר בדין לא תסב אפי מסכינא
ולא תהדר אפי רבא בקשטא תדיניה לחברך: לא תצנעו ג׳ורא פי אחכם ולא תחאבו
פקירא ולא תכתהגו גלילא בל אחכם פי מא בין קומך בעדל: לא תלך רכיל בעמך

שבלים הנושרין בשעת קצירה אחת או שתים אבל ג׳ אינן לקט: לא תעולל׳ לא תיטול עוללות שבה והן ניכרות׳ איזהו עוללות כל שאין לו לא כתף ולא נטף׳ ופרט כרמך׳ גרגרי ענבים הנושרין בשעת בצירה: יי׳ אלהיכם׳ דיין ליפרע ואיני גובה מכם אלא נפשות שנ׳ אל תגזול דל כי דל הוא כי יי׳ יריב ריבם וקבע את קובעיהם נפש: לא תגנבו׳ אזהרה לגונב ממון׳ לא תגנוב שבעשרת הדברות אזהרה לגונב נפשות דבר הלמד מעניינו דבר שחייבין עליו מיתת ב״ד׳ ולא תכחשו לפי שנ׳ וכחש בה משלם קרן וחומש למדנו עונש׳ אזהרה מניין ת״ל לא תכחשו׳ ולא תשקרו׳ לפי שנ׳ ונשבע על שקר ישלם קרן וחומש למדנו עונש׳ אזהרה מניין ת״ל ולא תשקרו׳ לא תגנובו ולא תכחשו ולא תשקרו ולא תשבעו׳ אם גנבת סופך לכחש סופך לשקר סופך לישבע לשקר׳ ולא תשבעו בשמי׳ למה נאמר לפי שנ׳ לא תשא את שם יי׳ אלהיך לשוא יכול לא יהא חייב אלא על שם המיוחד׳ מניין לרבות כל הכינויין ת״ל ולא תשבעו בשמי כל שם שיש לי׳ לא תעשוק׳ זה הכובש שכר שכיר׳ לא תלין׳ לשון נקבה מוסב על הפעולה׳ עד בקר׳ בשכיר יום הכתוב מדבר שיציאתו משתשקע החמה לפיכך זמן גיבוי שכרו כל הלילה ובמקום אחר הוא אומר ולא תבא עליו השמש מדבר בשכיר לילה שהשלמת פעולתו משיעלה עמוד השחר לפיכך זמן גיבוי שכרו כל היום לפי שנתנה תורה זמן לבעל הבית עונה לבקש מעות׳ לא תקלל חרש׳ אין לי אלא חרש׳ מניין לרבות כל אדם ת״ל בעמך לא תאר׳ א״כ למה נאמר חרש מה חרש מיוחד שהוא בחיים אף כל שהוא בחיים יצא המת שאינו בחיים׳ ולפני עור לא תתן מכשול׳ לפני הסומא בדבר לא תתן עצה שאינה הוגנת לו אל תאמר מכור שדך וקח לך חמור ואתה עוקף עליו ונוטלה הימנו׳ ויראת מאלהיך׳ לפי שהדבר הזה אינו מסור לבריות לידע אם דעתו של זה לטובה או לרעה ויכול להשמט ולומר לטובה נתכוונתי לכך נאמר ויראת מאלהיך המכיר מחשבותיך וכן כל דבר המסור ללבו של אדם העושהו ואין שאר הבריות מכירין בו נאמר בו ויראת מאלהיך׳ לא תעשו עול במשפט׳ מלמד שהדיין המקלקל את הדין קרוי עול שנוי ומשוקץ חרם ותועבה שהעול קרוי תועבה שנ׳ כי תועבת יי׳ כל עושה אלה כל עושה עול׳ והתועבה קרויה שקץ וחרם שנ׳ ולא תביא תועבה אל ביתך והיית חרם כמוהו שקץ תשקצנו וגו׳׳ לא תשא פני דל׳ שלא תאמר עני הוא זה והעשיר חייב לפרנסו אזכנו בדין ונמצא מתפרנס בנקיות׳ ולא תהדר פני גדול׳ שלא תאמר עשיר הוא זה וכן גדולים הוא היאך אביישנו ואראה בבושתו עונש יש בדבר לכך נאמר ולא תהדר פני גדול׳ בצדק תשפט עמיתך׳ כמשמעו׳ ד״א הוי דן את חבירך לכף זכות׳ לא תלך רכיל׳ אומר אני על שם שכל משלחי מדנים ומספרי לשון הרע הולכים בבתי ריעיהם לרגל מה יראו

לא תעמד על דם רעך אני יהוה׳ לא תיכול קרצין בעמך לא תקום על דמא דחברך
אנא יי׳ לא תמץ מאהלא בקומך ולא תקום עלי דם צאחבך אנא אללה אלמעאקב׳
לא תשנא את אחיך בלבבך הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא׳ לא תסנע
ית אחוך בלבך אוכחא תוכח ית חברך ולא תקביל על דיליה חובא׳ לא תשנא אכיך פי
קלבך בל עצה ועצא חתי לא תחמל ענה וזרא׳ לא תקם ולא תטר את בני עמך
ואהבת לרעך כמוך אני יהוה׳ לא תקוס ולא תטר דבבו לבני עמך ותרחמיה לחברך
כותך אנא יי׳ לא תנקם ולא תחקד עלי קומך ואחבב צאחבך מתל נפסך אנא אללה
אגאזיך כירא׳ את חקתי תשמרו בהמתך לא תרביע כלאים שדך לא תזרע כלאים ג
ובגד כלאים שעטנז לא יעלה עליך׳ ית קימי תטרון בעירך לא תרכיב עירובין חקלך
לא תזרע עירובין ולבוש עירובין שעטנזא לא יסק עלך׳ רסומי פאחפצוהא׳ בהאימך
לא תנזוהא מן נועין וזיאעך לא תזרעהא מן נועין ותוב מן נועין מלחמאן לא יעלו
עליך׳ ואיש כי ישכב את אשה שכבת זרע והוא שפחה נחרפת לאיש והפדה לא נפדתה
או חפשה לא נתן לה בקרת תהיה לא יומתו כי לא חפשה׳ וגבר ארי ישכוב ית איתתא
שכבת זרעא והיא אמה אחידא לגבר ואתפרקא לא אתפריקת בכספא או חירותא
לא אתיהיבת לה בשטר בקורתא תהי בה לא ימותון ארי לא אתחררת׳ ואי רגל צאגע
אמראה מצאגעה׳ אנסא והיא אמה מכולכה לאי רגל כאן ופדאא לם תפדא בתמן
וכתאב עתקהא לם ידפע אליהא פאתלון מחדודה ולא יקתלא אד לם תעתק׳ והביא

רע אותה ישמעו רע לספר בשוק נקראין הולכי רכיל הולכי רגילה אשפי"ונש בלע"ז ורחייה לדברי שלא מצינו שלא רכילות שאין כתוב בלשון הליכה׳ לא תלך רכיל׳ הולכי רכיל נחשת וברזל׳ ושאר לשון הרע אין כתוב בו הליכה מלשני בסתר רעהו׳ לשון רמיה׳ לשון מדברת גדולות׳ לכך אני אומר שהלשון הולך ורגל שכלה נחלפת בגימ"ל שכל האותיות שמוצאיהם ממקום אחד מתחלפות זו בזו בי"ת בפ"א וגימ"ל בכ"ף וקו"ף בכ"ף ונו"ן בלמ"ד וזי"ן בצד"י וכן וירגל בעבדך רגל בהדמה לאמר עלי מרגלים וכן לא רגל על לשונו וכן הסוחר נקרא רוכל ע"ש שסוחר ומרגל אחר כל סחורה וסחורה וכל המוכר בשמים להתקשט בהם הנשים ע"ש שמחזר תמיד בעיירות נקרא רוכל לשון רוגל והרגו׳ לא תיכול קרצין ואכלו קרציהון די יהודאי׳ אכל ביה קורצא בי מלכא׳ נראה בעיני שהיה משפטם לאכול בבית המקבל דבריהם שום הלעטה והוא גמר חיזוק שדבריו קיימין ויעמידם על האמת ואותה הלעטה נקראת אכילת קורצין לשון קורץ בעיניו שכן דרך כל הולכי רכיל לקרוץ בעיניהם ולרמוז באצבעותם דברי רכילותם שלא יבינו שאר השומעים׳ לא תעמוד על דם רעך׳ לראות במיתתו ואתה יכול להצילו כגון טובע בנהר וחיה או ליסטים באין עליו׳ אני יי׳ נאמן לשלם שכר ונאמן ליפרע׳ ולא תשא עליו חטא׳ לא תלבין את פניו ברבים׳ לא תקום א"ל השאילני מגלך א"ל לאו למחר א"ל השאילני קרדומך׳ א"ל איני משאילך כדרך שלא השאלתני זו היא נקימה׳ ואיזוהי נטירה׳ א"ל השאילני קרדומך א"ל לאו למחר א"ל השאילני מגלך א"ל הא לך ואיני כמותך שלא השאלתני זו היא נטירה שנוטר האיבה בלבו אע"פ שאינו נוקם׳ ואהבת לרעך כמוך׳ א"ר עקיבא זה כלל גדול בתורה׳ את חקותי תשמורו׳ ואלו הן׳ בהמתך לא תרביע כלאים וגו׳ חקים אלו הן גזירת מלך שאין טעם לדבר׳ ובגד כלאים שעטנז׳ למה נאמר׳ לפי שנ׳ לא תלבש שעטנז צמר ופשתים יחדו יכול לא ילבש גיזי צמר ואניצי פשתן ת"ל בגד׳ מניין לרבות הלבדים ת"ל שעטנז דבר שהוא שוע טווי ונוז׳ ואומר אני כוון לשון דבר המחולל ועזור זה עם זה לחברו מישט"יר בלע"ז כמו חציין לנאני דאיה בהון שאכו מפרשים לשון כמש פלטורא ולשון שעטנז פירש מנחם מחברת צמר ופשתים׳ נחרפת לאיש׳ מיועדת ומיוחדת לאיש ואיני יודע לו דמיון במקרא׳ ובשפחה כנענית חציה שפחה וחציה בת חורין המאורסת לעבד עברי שמותר בשפחה הכתוב מדבר׳ והפדה לא נפדתה׳ פדויה ואינה פדויה ופדיון בכסף׳ או חופשה׳ בשטר׳ בקורת תהיה׳ היא לוקה ולא הוא׳ יש על ב"ד לבקר את הדבר שלא לחייבו מיתה׳ כי לא חופשה׳ ואין קידושין גמורין׳ ורבותינו למדו מכאן שכל מי שהוא במלקות תהא בקריאה שהדיינים המלקין קורין על הלוקה אם לא תשמור לעשות וגו׳ והפלא יי׳ את מכותך וגו׳ כי לא חופשה׳ לפיכך אין חייב עליה מיתה שאין קדושיה קדושין׳ הא אם חופשה קדושיה קדושין וחייב מיתה׳ ונקלה ט

הגה"ה
רמב"ן פירש שהוא כמו
כאשר הייתי ביום חרפי
לשון ימים קדמונים
וכן כתר מלשון חורף
שהוא בתחלת השנה׳ וכן
פירש בקורת תהיה לשון
המקר שתכית מתחלפת
בגה"ח מחותיות בומף
וכן בלשון המשנה בשא
הבקר לעניים הכהן
שהוא כמו הפקר׳ ע"ש

את אשמו ליהוה אל פתח אהל מועד איל אשם׃ וייתי ית אשמיה קדם יי לתרע משכן זמנא
דכרא לאשמא׃ פיאתי בקרבאנה ללה אלי באב קבא אלמחצ'ר כבשא לקרבאן אלאתם׃
וכפר עליו הכהן באיל האשם לפני יהוה על חטאתו אשר חטא ונסלח לו מחטאתו אשר
חטא׃ ויכפר עלוהי כהנא בדכרא דאשמא קדם יי על חובתיה דחב וישתביק ליה מחובתיה דחב׃ ויסתגפר
ענה אלאמאם בין ידי אללה ען כטייתה אלדי אכטא פיגפר לה דלך׃
פ׳

ד׳ וכי תבאו אל הארץ ונטעתם כל עץ מאכל וערלתם ערלתו את פריו שלש שנים יהיה לכם
ערלים לא יאכל׃ וארי תיעלון לארעא ותצבון כל אילן דמיכל ותרחקון רחקא ית אביה
תלת שנין יהון לכון מרחק לאבדא לא יתאכיל׃ ואדי דכלתם אלבלד וגרסתם כל שגר
מטעם פחרמו תמרה תחרימא תלאת סנין יכון לכם מחרמא לא יוכל׃ ובשנה הרביעת
יהיה כל פריו קדש הלולים ליהוה׃ ובשתא רביעיתא יהי כל אביה קדש תשבחן קדם יי׃ ופי
אלסנה אלראבעה יכון גמיע תמרה מקדסא מהללא ללה׃ ובשנה החמישת תאכלו את פריו
להוסיף לכם תבואתו אני יהוה אלהיכם׃ ובשתא חמישיתא תיכלון ית אביה לאוספא לכון
עללתיה אנא יי אלהכון׃ ופי אלסנה אלכאמסה תאכלו תמרה אנא אללה רבכם אזיד לכם פי
גלתה׃ לא תאכלו על הדם לא תנחשו ולא תעוננו׃ לא תיכלון על דמא לא תנחשון ולא
תעונון׃ לא תאכלו מע אלדם לא תתטיירו ולא תתפאולו׃ לא תקפו פאת ראשכם ולא
תשחית את פאת זקנך׃ לא תקפון פאתא דרישכון ולא תחביל ית פאתא דדקנך׃ לא תחדקו
זואיא רוסכם ולא תסתאצל זואיא לחיתך׃ ושרט לנפש לא תתנו בבשרכם וכתבת
קעקע לא תתנו בכם אני יהוה׃ וחבול על מית לא תתנון בבשרכון ורשמין חריתין לא
תתנון בכון אנא יי׃ וכדשא עלי מיית לא תגעלו פי אבדאנכם וכתאבה ושם לא תגעלו
פיכם אנא אללה אלמעאקב׃ אל תחלל את בתך להזנותה ולא תזנה הארץ ומלאה הארץ זמה׃

מחטאתו אשר חטא׳ לרבות את המזיד כשוגג׃ וערלתם ערלתו׃ ואטמתם אטימתו יהא אטום ונסתר ומכוסה מליהנות ממנו׃ שלש
שנים יהיה לכם ערלים׃ מאימתי מונה לו משעת נטיעתו יכול אם הצניעו לאחר ג׳ שנים יהא מותר ת״ל יהיה בהווייתו יהא׃ יהיה כל
פריו קדש׃ כמעשר שני שכתוב בו וכל מעשר הארץ מזרע הארץ וגו׳ קדש ליי׳ מה מעשר אינו נאכל חוץ לחומת ירושלם אף כפדיון
אף זה כן ודבר זה הלולים ליי׳ הוא שנושאו שם לשבח ולהלל לשמים׃ להוסיף לכם תבואתו׃ המצוה הזאת שתשמרו תהיה להוסיף
לכם תבואתו שבשכרה אני מברך לכם פירות הנטיעה היה ר׳ עקיבא אומר דברה תורה כנגד יצר הרע שלא יאמר אדם הרי ד׳ שנים
אני מצטער בו חנם לכך נאמר להוסיף לכם תבואתו׃ אני יי׳ המבטיח על כך ונאמן לשמור הבטחתי׃ לא תאכלו על הדם׳ להרבה
פנים נדרש במסכת סנהדרין׳ שלא יאכל מבשר קדשים לפני זריקת דמים׳ ואזהרה לאוכל מבהמת חולין עד שתצא נפשה ועוד
הרבה׃ לא תנחשו׳ כגון אלו המנחשין בחולדה ובעופות פתו נפלה מפיו צבי הפסיקו בדרך׃ מקלו נפל מידו׃ ולא תעוננו׳ לשון עונות
ושעות שאומר יום פלוני יפה לדרך יום פל׳ יפה להתחיל מלאכה שעה פל׳ קשה לצאת׃ לא תקיפו פאת ראשכם׳ זה המשוה צדעיו
לאחורי אזנו ולפדחתו ונמצא היקף ראשו עגול סביב שעל אחורי אזניו שקרי שערו למעלה מצדעיו הרבה׃ פאת זקנך׳ סוף הזקן
ולחי וגבוליו והן חמש שתים בכל לחי׳ למעלה אצל הראש שהוא רחב ויש בו שתי פיאות ואחת למטה בסנטירו מקום חיבור שני הלחיים יחד׃
ושרט לנפש׳ כך דרכן של אמוריים להיות משרטין בשרם כשמת להם מת׃ וכתובת קעקע׳ כתב המחוקה ושקוע שאינו נמחק לעולם
שמקעקעו במחט והוא משחיר לעולם׃ קעקע׳ לשון והוקע אותם והוקענום ליי׳ תוחבין עץ בארץ ותולין אותם עליהם ונמצאו מחוקין
ותחובין ובתובין בקרקע פורפי״נט בלעז׃ אל תחלל את בתך להזנותה׳ במוסר פתו פנויה לביאה שלא לשם קידושין׃ ולא תזנה
הארץ׳ אם אתה עושה כן הארץ מזנה את פירותיה לעשותן במקום אחר ולא בארצכם וכן הוא אומר וימנעו רביבים ומלקוש לא היה
ומצח אשה זונה היה לך׃ ומקדשי תיראו׳ לא יכנס במקלו ולא במנעלו ולא באפונדתו ובאבק שעל רגליו ואע״פ שאני מזהירכם על
המקדש את שבתותי תשמורו אין בנין בית המקדש דוחה שבת׃ אל תפנו אל האובות׳ אזהרה לבעל אוב וידעוני׃ בעל אוב זה פיתום
המדבר משחיו׃ וידעוני׳ מכניס עצם חיה ששמה ידוע לתוך פיו ועושה בו כשפים והעצם מדבר׃ אל תבקשו׳ להיות עסוקים בם

שאם

לא תחיל ית ברתך לאטעיותה ולא תטעי אר׳ ותתמלי אר׳ עיצת חטין׳ ולא תבדל אבנתך
לשפגור כלא יפגר אהל שארץ פתמתלי פואחשא׳ את שבתתי תשמרו ומקדשי תיראו
אני יהוה׳ ית יומי שביא דילי תטרון ולבית מקדשי תהון דחלין אנא יי׳ סבותי פאחפצוהא
ומקדסי פהאבוה אנא אלה שרפתהמא׳ אל תפנו אל האבת ואל הידענים אל תבקשו
לטמאה בהם אני יהוה אלהיכם׳ לא תתפנון בתר בדין וזכורו לא תתבעון לאסתאבא בהון
אנא יי אלהכון׳ לא תולו אלי אלמשעודין ואלעראפין ולא תטלבו אן תעצוני בהא אנא אלה
רבכם אלואחד׳ מפני שיבה תקום והדרת פני זקן ויראת מאלהיך אני יהוה׳ מן קדם דסבר
באוריתא תקום ותהדר אפי סבא ותדחל מאלהך אנא יי׳ מן בין ידי דו אלשיבה פקם
ואכתהג וגה אלשיך וכף רבך אנא אלה עשם אלגליל׳ וכי יגור אתך גר ה
בארצכם לא תונו אתו׳ וארי יתגייר עמכון גיורא בארעכון לא תונון יתיה׳ ואדי סכן מעכם גריב
פי בלדכם פלא תצהדוה׳ כאזרח מכם יהיה לכם הגר הגר אתכם ואהבת לו כמוך כי גרים הייתם
בארץ מצרים אני יהוה אלהיכם׳ כיציבא מנכון יהי לכון גיורא דיתגייר עמכון ותרחם ליה כותך
ארי דיירין הויתון בארעא דמצרים אנא יי אלהכון׳ ואלי יכון לכם כאלצריח מנכם אלגריב אלדכיל פי מא
בינכם ואחבב לה כנפסך לאן כד מא כנתם גרבא פי בלד מצר אנא אלה רבכם אגמעין׳ לא
תעשו עול במשפט במדה במשקל ובמשורה׳ לא תעבדון שקר בדין במשחתא
במתקלא ובמכילתא׳ לא תצנעו גשא פי אלחכם ולא פי אלמסאחה ואלוזן ואלמכאיל׳ מאזני
צדק אבני צדק איפת צדק והין צדק יהיה לכם אני יהוה אלהיכם אשר הוצאתי אתכם
מארץ מצרים׳ מוזנון דקשוט מתקלין דקשוט מכילן דקשוט והינין דקשוט יהי לכון
אנא יי אלהכון דאפיקית יתכון מארעא דמצרים׳ בל מיאזין עאדלה וצנגאת עאדלה
ואכיאל עאדלה ואקסאט עאדלה תכון לכם אנא אלה רבכם אלעדל אלמכרגכם מן בלד מצר׳
ושמרתם את כל חקתי ואת כל משפטי ועשיתם אתם אני יהוה׳ ותטרון ית כל קימיית
כל דיני ותעבדון יתהון אנא יי׳ ואחפצו רסומי ואחכאמי ואעמלו בהא אנא אלה אגאזיכם כיראי פ׳

שאם אתם עסוקין בהם אתם מיטמאין לפני ואני מתעב אתכם" אני יי׳ אלהיכם׳ דעו מי אתם מחליפין במי" מפני שיבה תקום׳ יכול זקן אשמאי
ת״ל והדרת פני זקן אין זקן אלא שקנה חכמה" והדרת פני זקן׳ איזהו הידור׳ לא ישב במקומו ולא ידבר במקומו ולא יסתור את דבריו׳
יכול יעצים את עיניו כמי שלא ראהו לכך נאמר ויראת מאלהיך היודע מה בלבך שהרי דבר זה מסור ללבו של עושהו
שאין מכיר בו אלא הוא וכל דבר המסור ללבו של עושהו נאמר בו ויראת מאלהיך היודע מה בלבך" לא תונו אותו׳ אונאת דברים לא
תאמר לו אמש היית עובד ע״ז ועכשיו אתה בא ללמוד תורה שניתנה מפי הגבורה" כי גרים הייתם׳ מום שבך אל תאמר לחבירך"
אני יי׳ אלהיכם׳ אלהיך ואלהיו אני" לא תעשו עול במשפט׳ אם לדין הרי כבר נאמר לא תעשו עול במשפט ומהו המשפט השני כאן
היא המדה המשקל והמשורה מלמד שהמודד נקרא דיין שאם שיקר במדה הרי הוא מקלקל את הדין וקרוי עול שנוי ושקוץ חרם
ותועבה" וגורם לחמשה דברים האמורים בדיין׳ מטמא את הארץ" ומחלל את השם׳ ומסלק את השכינה׳ ומפיל את ישראל בחרב׳
ומגלה אותם מארצם" במדה׳ זו מדת הארץ" במשקל׳ כמשמעו" ובמשורה׳ היא מדת הלח והיבש" אבני צדק׳ הן המשקולות
ששוקלין כנגדם" איפה׳ היא מדת היבש" הין׳ זו מדת הלח" אשר הוצאתי אתכם׳ על מנת כן" ד״א אני הוא שהבחנתי במצרים בין
טפה של בכור לטפה שאינה של בכור ואני הנאמן ליפרע ממי שטומן משקלותיו במלח להונות את הבריות שאין מכירין בהן" ואל
בני ישראל תאמר׳ עונשין על האזהרות" מות יומת׳ בב״ד ואם אין כח בב״ד עם הארץ מסייעין אותן" עם הארץ׳ עם שבגינו נבראת הארץ
שעתידין לירש את הארץ ע״י מצות הללו" אתן את פני׳ פנאי שלי פונה אני מכל עסקי ועוסק בו" באיש ההוא׳ ולא בצבור שאין כל

ו' וידבר יהוה אל משה לאמר: ומ' תס' ואל בני ישראל תאמר איש איש מבני ישראל
ומן הגר הגר בישראל אשר יתן מזרעו למלך מות יומת עם הארץ ירגמהו באבן:
ועם בני ישראל תימר גבר גבר מבני ישרא' ומן גיוריא דיתגיירון בישרא' דיתין מזרעיה
למולך אתקטלא יתקטיל עמא בית ישרא' ירגמוניה באבנא: מר בני אסל וקל להם אי
אנסאן מנהם או מן אלגריב אלדכיל פי מא בינהם אעטא מן נסלה לאלצנם פליקתל קתלא:
והו אן ירגמוה אהל בלדה באלחגארה: ואני אתן את פני באיש ההוא והכרתי אתו מקרב
עמו כי מזרעו נתן למלך למען טמא את מקדשי ולחלל את שם קדשי: ואנא אתין
ית רגזי בגברא ההוא ואשיצי יתיה מגו עמיה ארי מזרעיה יהב למולך בדיל לסאבא ית
מקדשי ולאחלא ית שמא דקדשי: ואנא אחל גצבי בדלך אלרגל ואקטעה מן בין קומה
אד אעטא מן נסלה לאלצנם למא נגס מקדסי ובדל אסמי אלמקדס: ואם העלם יעלימו
עם הארץ את עיניהם מן האיש ההוא בתתו מזרעו למלך לבלתי המית אתו: ואם מכבש
יכבשון עמא בית ישרא' ית עיניהון מן גברא ההוא כד יהב מזרעיה למולך בדיל דלא למקטל
יתיה: ואן תגאפל אהל אלבלד תגאפלא מן דלך אלאנסאן מע אעטאיה מן נסלה לאלצנם ולם
יקתלוה: ושמתי אני את פני באיש ההוא ובמשפחתו והכרתי אתו ואת כל הזנים
אחריו לזנות אחרי המלך מקרב עמם: ואשוי אנא ית רגזי בגברא ההוא ובסעדוהי
ואשיצי יתיה וית כל דטען בתרוהי למטעי בתר מולך מגו עמהון: אחללת אנא
גצבי בדלך אלאנסאן ובמגאנסיה וקטעתה וגמיע אלטאביין תבעה ורא אלצנם מן בין
קומהם: והנפש אשר תפנה אל האבת ואל הידענים לזנת אחריהם ונתתי את פני
בנפש ההוא והכרתי אתו מקרב עמו: ואנש דיתפני בתר בדין וזכורו למטעי בתריהון
ואתין ית רגזי באנשא ההוא ואשיצי יתיה מגו עמיה: ואי אנסאן ולא אלי אלמשעודין
ואלעראפין ליטגי אלנאס תבעהם אחללת גצבי בדלך אלאנסאן וקטעתה מן בין קומה:
והתקדשתם והייתם קדשים כי אני יהוה אלהיכם: ותתקדשון ותהון קדישין ארי אנא יי
אלהכון: פתקדסו וכונו מקדסין לאני אללה רבכם אלקדוס: ושמרתם את חקתי ועשיתם
אתם אני יהוה מקדשכם: ותטרון ית קימי ותעבדון יתהון אנא יי מקדשכון: וקלת
ז' אחפצו רסומי ואעמלו בהא לאני אללה מקדסכם: כי איש איש אשר יקלל את אביו

הציבור נכרתין. כי מזרעו נתן למולך. לפי שנ' מעביר בנו ובתו באש. בן בנו ובן בתו מנין. ת"ל כי מזרעו נתן למולך. זרע פסול
מנין. ת"ל בתתו מזרעו למולך. למען טמא את מקדשי. את כנסת ישר' המקודשת לי כלשון. ולא יחלל את מקדשי. ואם העלם
יעלימו. אם העלימו בדבר אחד סוף שיעלימו בדברים הרבה. אם העלימה סנהדרי קטנה סוף שיעלימו סנהדרי גדולה. ובמשפחתו
אמר ר' שמעון וכי משפחה מה חטאה אלא ללמדך שאין לך משפחה שיש בה מוכס שאין כולן מוכסין שכולן מחפין עליו. והכרתי
אותו. למה נאמר לפי שנ' במשפחה ושמתי אני וגו' יכול יהו כל המשפחה בהכרת ת"ל אותו. אותו בהכרת ואין כל המשפחה
בהכרת אלא ביסורין. לזנות אחרי המולך. לרבות שאר ע"ז שעבדה בכך ואפי' אין זו עבודתה. והתקדשתם. זו פרישות ע"ז.
אביו ואמו קלל. לרבות לאחר מיתה. דמיו בו. זו סקילה וכן כל מקום שנ' דמיו בו דמיהם בם ולמדנו מאוב וידעוני שנאמר

בם

ואת אמו מות יומת אביו ואמו קלל דמיו בו׃ ארי גבר גבר דילוט ית אבוהי וית
אמיה אתקטלא יתקטיל אבוהי ואמיה לט קטלא חייב׃ ואי אנסאן לען אביה
ואמה פליקתל קתלא למא לען אביה ואמה פקד חל דמה׃ ואיש אשר ינאף את
אשת איש אשר ינאף את אשת רעהו מות יומת הנאף והנאפת׃ וגבר דיגוף ית
אתת גבר דיגוף ית אתת חבריה אתקטלא יתקטיל גייפא וגייפתא׃ ואי רגל זנא
בזוגה רגל או זנא בזוגה צאחבה פליקתלא אלזאן ואלזאניה קתלא׃ ואיש אשר
ישכב את אשת אביו ערות אביו גלה מות יומתו שניהם דמיהם בם׃ וגבר דישכוב
ית אתת אבוהי עריתא דאבוהי גלי אתקטלא יתקטלון תרויהון קטלא חייבין׃ ואי
רגל צאגע זוגה אביה למא כשף כנף אביה פליקתלא קתלא פקד חל דמאהמא׃ ואיש
אשר ישכב את כלתו מות יומתו שניהם תבל עשו דמיהם בם׃ וגבר דישכוב ית
כלתיה אתקטלא יתקטלון תרויהון תבלא עבדו קטלא חייבין׃ ואי רגל צאגע כנתה
פליקתלא קתלא גמיעא פקד חל דמאהמא׃ ואיש אשר ישכב את זכר משכבי
אשה תועבה עשו שניהם מות יומתו דמיהם בם׃ וגבר דישכוב ית דכורא משכבי
אתתא תועבא עבדו תרויהון אתקטלא יתקטלון קטלא חייבין׃ ואי רגל צאגע דכרא
עלי פן מצאגעה אלנסא פקד צנעא גמיעא כריהה ואליקתלא פקד חל דמאהמא׃
ואיש אשר יקח את אשה ואת אמה זמה הוא באש ישרפו אתו ואתהן ולא תהיה
זמה בתוככם׃ וגבר דיסב ית אתתא וית אמה עיצת חטין היא בנורא ייקדון יתיה
וית הון ולא תהי עיצת חטין ביניכון׃ ואי רגל אתכד אמראה ואמהא פהי פאחשה
ואליחרקא בנאר הו והן עלי אלבדל ולא תכון פאחשה פי מא בינכם׃ ואיש אשר
יתן שכבתו בבהמה מות יומת ואת הבהמה תהרגו׃ וגבר דיתין שכובתיה בבעירא
אתקטלא יתקטיל וית בעירא תקטלון׃ ואי רגל געל מצאגעתה מע בהימה פליקתל
קתלא ואלבהימה איצא פאקתלוהא׃ ואשה אשר תקרב אל כל בהמה לרבעה אתה
והרגת את האשה ואת הבהמה מות יומתו דמיהם בם׃ ואתתא דתקרב לות כל בעיר
למשלט בה ותקטול ית אתתא וית בעירא אתקטלא יתקטלון קטלא חייבין׃ ואייה

ג
נ״ח
בענ״ב
סימן י״ב
או ג״ל
זכר
לרבעה
ידעונ׳ ס׳

בהם באבן ירגמו אותם דמיהם בם ופשוטו של מקרא כמו דמו בנפשו אין נענש על מיתתו לא הוא שהוא גרם לעצמו שיהרג״ ואיש׳
פרט לקטן״ אשר ינאף את אשת איש׳ פרט לאשת קטן למדנו שאין לקטן קידושין״ ועל אינו אשת איש חייבתי לך׳ אשר ינאף את
אשת רעהו׳ פרט לאשת גוי למדנו שאין קדושין לגוי״ מות יומת הנואף והנואפת׳ כל מיתה האמורה בתורה סתם אינה אלא חנק״
תבל עשו׳ גנאי״ לשון אחר מבלבלין זרע האב בזרע הבן״ משכבי אשה׳ מכניס כמכחול בשפופרת״ ישרפו אותו ואתהן
אי אתה יכול לומר אשתו הראשונה ישרפו שהרי נשאה בהתר ולא נאסרה עליו לא אשה ואמה הכתובין כאן שיהיו לאיסור
שנשא חמותו ואמה׳ ויש מרבותינו שאומרים אין כאן לא חמותו ואמו חמותו אף אחת מהן ולשון יוני הוא הן אחת״ ואת הבהמה
תהרגו׳ אם אדם חטא בהמה מה חטאה אלא מפני שבאה לאדם תקלה על ידה לכך אמר הכתוב תסקל זהו וחומר לאדם שיודע
להבחין בין טוב לרע וגורם תקלה לחבירו לעבור עבירה׳ כיוצא בדבר אתה אומר אבד תאבדון את כל המקומות הרי דברים
קו ומה אילנות שאינן רואין ואינן שומעין על שבאת תקלה על ידם אמרה תורה השחת שרוף וכלה״ המטעה את חבירו

אמראה תקדמה׳ אלי אי בהימה לתנזוהא פאקתל אלאמראה ואלבהימה למא צנעא
דאהיה פקד חלת דמאהמא׃ ואיש אשר יקח את אחתו בת אביו או בת אמו וראה
את ערותה והיא תראה את ערותו חסד הוא ונכרתו לעיני בני עמם ערות אחתו
גלה עונו ישא׃ וגבר דיסב ית אחתיה בת אבוהי או בת אמיה ויחזי ית עריתה והיא
תחזי ית עריתיה קלנא הוא וישתיצון לעיני בני עמהון עריית אחתיה גלי חוביה
יקביל׃ ואי רגל אכד אכתה אבנה׳ אביה או אבנה׳ אמה פינצר אלי סוותהא והי נצרה׳
אלי סוותה פדלך עאר ולינקטעאן מן חצרה׳ קומהם למא כשף סווה׳ אכתה פקד חמל וזרה׳׃
ואיש אשר ישכב את אשה דוה וגלה את ערותה את מקרה הערה והוא גלתה את מקור
דמיה ונכרתו שניהם מקרב עמם׃ וגבר דישכוב ית אתא טמאה ויגלי ית עריתה ית
קלנה גלי והיא תגלי ית סואבת דמהא וישתיצון תרויהון מגו עמהון׃ ואי רגל צאגע
אמראה חאיץ׳ וכשף סואתהא וערא נביעהא והי כשפת נביע דמהא פינקטעא גמיעא
מן בין קומהם׃ וערות אחות אמך ואחות אביך לא תגלה כי את שארו הערה עונם ישאו׃
ועריית אחת אמך ואחת אבוך לא תגלי ארי ית קריבתיה גלי חובהון יקבלון׃ וסואה׳ כאלתך
ועמתך פלא תכשף לאן מן ערא נסיבתה פקד חמל וזרה׳׃ ואיש אשר ישכב את דדתו
ערות דדו גלה חטאם ישאו ערירים ימתו׃ וגבר דישכוב ית אתת אחבוהי עריתא
דאחבוהי גלי חוביהון יקבלון דלא ולד ימותון׃ ואי רגל צאגע זוגה׳ עמה פקד כשף סווה׳
עמה ומא חמלא וזרהמא ימותאן עקימאן׃ ואיש אשר יקח את אשת אחיו נדה היא
ערות אחיו גלה ערירים יהיו׃ וגבר דיסב ית אתת אחוהי מרחקא היא עריתא דאחוהי
גלי דלא ולד יהון׃ ואי רגל אתכד זוגה׳ אכיה אלתי הי מבעדה מנה פלמא כשף סואה׳
אכיה יכונאן עקימאן׃ ושמרתם את כל חקתי ואת כל משפטי ועשיתם אתם ולא
תקיא אתכם הארץ אשר אני מביא אתכם שמה לשבת בה׃ ותטרון ית כל קימי וית
כל דיני ותעבדון יתהון ולא תרוקין יתכון ארעא דאנא מעיל יתכון לתמן למתב בה׃
פאחפצו גמיע רסומי ואחכאמי ואעמלו בהא ולא ישתתכם אלבלד אלדי אנא מדכלכם
הנאך לתהוזוה׃ ולא תלכו בחקת הגוי אשר אני משלח מפניכם כי את כל אלה עשו

מדרך חיים לדרך מיתה עכ״ו׃ חסד הוא׳ לשון ארמי חרפה חסודא. ומדרשו אם תאמר קין נשא אחותו׳ חסד עשה הקב״ה לבנות
עולמו ממנו שנ׳ אמרתי עולם חסד יבנה׃ הערה׳ גילה וכן כל לשון ערוה גילוי הוא והו״ו יורדת בתיבה לשם דבר כמו ענוה מגזרת
ולא קם ולא זע וכן אחוה מגזרת אח והערואה זו נחלקו בה רבותינו יש אומרין זו נשיקת שמש ויש אומרין זו הכנסת עטרה׃
וערות אחות אמך ואחות אביך׳ שנה הכתוב באזהרתן לומר שהוזהר עליהן בין על אחות אביו ואמו מן האב בין על אחיותיהן
מן האם אבל ערות אשת אחי אביו לא הוזהר אלא על אשת אחי אביו מן האב׃ אשר ישכב את דדתו׳ המקרא הזה בא ללמד
על כרת האמור למעלה שהוא בעונש הליכת ערירי׃ ערירים׳ כתרגומו בלא ולד ודומה לו ואנכי הולך ערירי׳ יש לו בנים קוברן
אין לו בנים הולך בלא בנים לכך שנה בשני מקראות אלו ערירים ימותו ערירים יהיו׳ אם יהיו לו בשעת עבירה לא יהיו
לו כשימות לפי שקוברן בחייו׃ ערירים יהיו׳ אם אין לו בשעת עבירה יהיה כל ימיו כמו שהוא עכשיו׃ נדה היא׳ השכיבה הזאת
מנודה היא ומאוסה׳ ורבותינו דרשו לאסור הערואה בה כנדה שהערואה מפורשת בה את מקורה הערה׃ ואקוץ׳ לשון מיאוס כמו קצתי
בחיי׃ כאדם שהוא קץ במזונו׃ והבדלתם בין הבהמה הטהורה לטמאה׳ אין צריך לומר בין פרה לחמור שהרי מובדלין וניכרין

הם

ה״

ואקן כם׃ ולא תהכון בנימוסי עממיא דאנא מגלי מן קדמיכון ארי ית כל אלין עבדו
ורחיק מימרי יתהון׃ ולא תסירו פי רסום אלאמם אלדי אנא טארדהם מן בין ידיכם לאנהם
למא צנעו גמיע הדה אקליתהם׃ ואמר לכם אתם תירשו את אדמתם ואני אתננה
לכם לרשת אתה ארץ זבת חלב ודבש אני יהוה אלהיכם אשר הבדלתי אתכם מן
העמים׃ ואמרית לכון אתון תירתון ית ארעהון ואנא אתננה לכון למירת יתה ארע
עבדא חלב ודבש אנא יי אלהכון דאפרישית יתכון מן עממיא׃ וקלת לכם האכדא
אנתם תחוזו בלדהם ואנא אעטיה לכם חוזא בלד יפיץ אללבן ואלעסל אנא אללה רבכם
אלדי אפרזתכם מן גמיע אלאמם׃ והבדלתם בין הבהמה הטהרה לטמאה ובין העוף
הטמא לטהר ולא תשקצו את נפשתיכם בבהמה ובעוף ובכל אשר תרמש האדמה
אשר הבדלתי לכם לטמא׃ ותפרשון בין בעירא דכיא למסאבא ובין עופא מסאבא
לדכיא ולא תשקצון ית נפשתכון בבעירא ובעופא ובכל דתרחיש ארעא דאפרישית
לכון לסאבא׃ פיגב אן תמייזו אלטאהרה מן אלנגסה ואלטאיר אלנגס מן אלטאהר ולא תרגסו
אנפסכם באלבהאים ואלטיור וסאיר מא ידב עלי אלארץ אלדי אפרזתה לכם לאלתנגיס׃ והייתם
לי קדשים כי קדוש אני יהוה ואבדל אתכם מן העמים להיות לי׃ ותהון קדמי קדישין ארי קדיש
אנא יי ואפרישית יתכון מן עממיא למהוי פלחין קדמי׃ פבדאך תכונו לי מקדסין לאני אלקדוס
אפרזתכם מן אלאמם לתכונו לי כאצה׃ ואיש או אשה כי יהיה בהם אוב או ידעני מות
יומתו באבן ירגמו אתם דמיהם בם׃ וגבר או אתא ארי יהי בהון בדין או זכורו אתקטלא
יתקטלון באבנא ירגמון יתהון קטלא חייבין׃ ואי רגל או אמראה כאן מנהמא משעוד או עראף
פליקתלא קתלא וירגמוהמא באלחגארה פקד חלת דמאהמא׃ כ״ז פסוקים סימן נודד דה״ו

ויאמר יהוה אל משה אמר אל הכהנים בני אהרן ואמרת אלהם לנפש לא יטמא
בעמיו׃ ואמר יי למשה אימר לכהניא בני אהרן ותימר להון על מית לא יסתאב בעמיה׃
תם קאל אללה למוסי מר אלאימה בני הרון וקל להם לא ינגס כל ואחד מנהם במיית מן קומה׃

בין בהמה טהורה לך לטמאה לך בין שנשחט רובו של סימן לנשחט חציו׳ וכמה בין רוב לחציו׳ מלוא שעורה׳ אשר הבדלתי לכם
לטמא׳ לאסור׳ ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי׳ אם אתם מובדלין מהם הרי אתם שלי ואם לאו הרי אתם של נבוכדנצר וחביריו׳ רבי
אלעזר בן עזריה אומר מניין שלא יאמר אדם נפשי קצה בבשר חזיר׳ אי אפשי ללבוש כלאים׳ אבל יאמר אפשי ומה אעשה ואבי
שבשמים גזר עלי׳ ת״ל ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי שתהא הבדלתכם מהם לשמי פורש מן העבירה ומקבל עליו עול מלכות
שמים׳ כי יהיה בהם אוב וגו׳ כאן נאמר בהם מיתה ולמעלה כרת׳ עדים והתראה בסקילה׳ מזיד בלא התראה בהכרת ושגגתם
חטאת וכן בכל חייבי מיתות שנ׳ בהם כרת׳ השלמת פ׳ קדושים בס״ד׳

ויאמר אל משה אמר אל הכהנים׳ אמור ואמרת לשתי אמירות הללו למה) להזהיר גדולים על הקטנים׳ בני
אהרן׳ יכול חללים׳ ת״ל הכהנים׳ בני אהרן׳ אף בעלי מומין במשמע׳ בני אהרן׳ ולא בנות אהרן׳ לא
יטמא בעמיו׳ בעוד שהמת בתוך עמיו׳ יצא מת מצוה׳ כי אם לשארו׳ אין שארו אלא אשתו׳ הקרובה׳
ולא ארוסה׳ אליו׳ ולא גרושה׳ ולאחותו הבתולה פרט לאנוסה ומפותה׳ יכול פרט למוכה עץ ת״ל אשר לא היתה לאיש
מעשיהם ע׳ איש׳) הקרובה׳ לרבות את הארוסה׳ אליו׳ לרבות הבוגרת׳) אשר לא היתה לאיש׳ למשכב׳ לה יטמא׳
מצוה׳ לא יטמא בעל בעמיו להחלו׳ לא יטמא לאשתו פסולה שהוא מחולל בה בעודה עמו וכן פשוטו של מקרא לא יטמא

כי אם לשארו הקרב אליו לאמו ולאביו ולבנו ולבתו ולאחיו׃ אלהין לקריביה דקריב
ליה לאמיה ולאבוהי ולבריה ולברתיה ולאחוהי׃ לא בנסיבה לאקרב ליה אמה ואביה
ואבנה ואבנתה ואכיה׃ ולאחתו הבתולה הקרובה אליו אשר לא היתה לאיש לה יטמא׃
ולאחתיה בתולתא דקריבא ליה דלא הוות לגבר לה יסתאב׃ ואבתה לבכר לאקרב ליה
והי לתי לם תציר לרגל פבהא ינגס׃ לא יטמא בעל בעמיו להחלו׃ לא יסתאב ברבא
בעמיה לאחלותיה׃ ולא ינגס בכטיר מן קומה פאנה תבדלה׃ לא יקרחה קרחה בראשם
ופאת זקנם לא יגלחו ובבשרם לא ישרטו שרטת׃ לא ימרטון מרט ברישהון ופתא
דדקנהון לא יגלחון ובבסרהון לא יחבלון חיבול׃ לא ינתפו נתפא מן שער רוסהם
וזויא לחאהם לא יחלקוהא ופי אבדאנהם לא יכדשון כדשא׃ קדשים יהיו לאלהיהם
ולא יחללו שם אלהיהם כי את אשי יהוה לחם אלהיהם הם מקריבם והיו קדש׃ קדישין
יהון קדם אלההון ולא יחלון שמא דאלההון ארי ית קרבניא דיי קרבן אלההון אנון מקרבין
ויהון קדישין׃ ויכונו מקדסין לרבהם ולא יבדלו אסמה פאנהם למא הם מקרבין
קרבאן אלה רבהם אדאיס צארו מקדסין׃ אשה זנה וחללה לא יקחו ואשה
גרושה מאישה לא יקחו כי קדש הוא לאלהיו׃ אתתא מטעיא ומחלא לא יסבון
ואתתא דמתרכא מבעלה לא יסבון ארי קדיש הוא קדם אלהיה׃ אמראה פאגרה ומבדולה
לא יתזוגו ובאמראה מטלקה מן בעלהא לא יתזוגו לאן כל ואחד מנהם מקדס לרבה׃
וקדשתו כי את לחם אלהיך הוא מקריב קדש יהיה לך כי קדוש אני יהוה מקדשכם׃ ותקדשניה
ארי ית קרבן אלהך הוא מקריב קדיש יהי לך ארי קדיש אנא יי מקדשכון׃ וקדסה טשואס
לאנה יקרב קרבאן רבך אדאים ויכון לך מקדסא כמי אני אלה אקדוס מקדסכם אגמעין׃ ובת
איש כהן כי תחל לזנות את אביה היא מחללת באש תשרף׃ ובת גבר כהין ארי תתחל
למטעי מקדשת אבוהא היא מתחלא בנורא תתוקד׃ ואייה אבנה אמאס תבדלת פפגרת
פקד פצחת אביהא פאתחרק בנארי׃ והכהן הגדול מאחיו
אשר יוצק על ראשו שמן המשחה ומלא את ידו ללבש את הבגדים את ראשו לא יפרע

בעל בשארו בעוד שהוא בתוך עמו שיש לה קוברין שאינה מת מצוה׳ ובאיזה שאר אמרתי באותו שהוא להחלו להתחלל הוא מכהונתו׳ לא יקרחו קרחה׳ על מת והלא אף ישראל הוזהרו על כך אלא לפי שנ׳ בישראל בין עיניכם יכול לא יהא חייב על כל הראש אלא על בין העינים ת״ל בראשם וילמדו ישראל מכהנים בגזרה שוה נאמר כאן בישראל ונאמר כאן קרחה מה כאן כל הראש אף כאן כל הראש במשמע בכל מקום שיקרח ומה להלן על מת אף כאן על מת׳ ופאת זקנם לא יגלחו׳ לפי שנ׳ בישראל ולא תשחית את פאת זקנך׳ יכול ליקטן במלקט ורהיטני לכך נאמר לא יגלחו שאינו חייב אלא על דבר הקרוי גלוח ויש בו השחתה וזהו תער׳ ובבשרם לא ישרטו שרטת׳ לפי שנאמר בישראל ושרט לנפש לא תתנו׳ יכול שרט חמש שריטות לא יהא חייב אלא אחת׳ ת״ל לא ישרטו שרטת לחייב על כל שריטה ושריטה שתיבה זו יתירה היא לדרוש שהיה לו לכתוב לא ישרטו ואני יודע שהיא שרטת׳ קדושים יהיו׳ על כרחם יקדישום בית דין בכך׳ זונה שנבעלה בעילת זנות האסור לה כגון חייבי כריתות או נתין או ממזר׳ חללה׳ שנולדה מן הפסולים שבכהונה כגון בת אלמנה מכהן גדול או בת גרושה מכהן הדיוט וכן שנתחללה מן הכהונה ע״י ביאת אחד מן הפסולים לכהונה׳ וקדשתו׳ על כרחו שאם לא רצה לגרש הלקהו וייסרהו עד שיגרש׳ קדוש יהיה לך׳ נהוג בו קודש לפתוח ראשון בכל דבר ולברך ראשון בסעודה׳ כי תחל לזנות׳ כשתתחלל ע״י זנות שהיתה בה זיקת הבעל ונינהה או מן האירוסין או מן הנשואין ורבותינו נחלקו בדבר והכל מודים שלא דבר הכתוב בפנויה׳ את אביה היא מחללת׳ חללה ובזתה את כבודו שאומרין עליו ארור שזו ילד ארור שזו גידל׳ לא יפרע׳ לא יגדל פרע על אבל

ואיזהו

פי׳ חיה בהן נטויה ופליק

יפרש יש באומרך דמתרכא שמשמעו מגרשת אחרים אבל כשתאמר דמתרכא יהיה משמעו מגרשת מאחרים ודו״ק

פ׳ העד דבוק בעץ ושפינו הנערים

ובגדיו לא יפרם׃ וכהנא דיתרבא מאחוהי דיתרק על רישיה משחא דרבותא ודיקריב
ית קרבניה למלבש ית לבושיא ית רישיה לא ירבי פירוע ולבושוהי לא יבזע׃ ואלאמאם אלכביר
מן אכותה אלדי יצב עלי ראסה דהן אלמסח ויכמל ואגבה בלבס אלתיאב פלא ישעת ראסה
ותיאבה לא ימזקהא׃ ועל כל נפשת מת לא יבא לאביו ולאמו לא יטמא׃ ועל כל נפשת
מיתא לא ייעול לאבוהי ולאמיה לא יסתאב׃ ועלי אי אנסאן מיית לא ידכל חתי באביה
ואמה לא יתנגס׃ ומן המקדש לא יצא ולא יחלל את מקדש אלהיו כי נזר שמן משחת
אלהיו עליו אני יהוה׃ ומן מקדשא לא יפוק ולא יחיל ית מקדשא דאלהיה ארי כליל משח
רבותא דאלהיה עלוהי אנא יי׃ ומן אלמקדס לא יכרג וראהמא ולא יבדל קדס רבה פאנה למא
תאג דהן מסח רבה עליה אנא אללה שרפתה׃ והוא אשה בבתוליה יקח׃ והוא אתתא בבתולהא
יסב׃ והו לא יתזווג אלא באמראה בכר׃ אלמנה וגרושה וחללה זנה את אלה לא יקח כי אם
בתולה מעמיו יקח אשה׃ ארמלא ומתרכא וחלילא מטעיא ית אלין לא יסב אלהין בתולתא
מעמיה יסב אתתא׃ ואמא ארמלה או מטלקה ומבדולה ופאגרה פלא יתזווג באחדא הולאי
אלא באמראה בכר מן קומה יתזווג׃ ולא יחלל זרעו בעמיו כי אני יהוה מקדשו׃ ולא יחיל
זרעיה בעמיה ארי אנא יי מקדשיה׃ ולא יבדל נסלה בסואהא מן קומה לאני אללה מקדסה׃

וידבר יהוה אל משה לאמר׃ ומ׳ תס׃ דבר אל אהרן לאמר
איש מזרעך לדרתם אשר יהיה בו מום לא יקרב להקריב לחם אלהיו׃ מליל עם אהרן
למימר גבר מבנך לדריהון דיהי ביה מומא לא יקרב לקרבא קרבנא קדם אלהיה׃ מר הרון וקל
לה אי רגל מן נסלך עלי מר אגיאלכם יכון פיה עיב לא יתקדם ליקרב קרבאן רבה׃ כי כל איש אשר
בו מום לא יקרב איש עור או פסח או חרם או שרוע׃ ארי כל גבר דביה מומא לא יקרב גבר
עויר או חגיר או חרים או סריע׃ אד כל רגל פיה עיב לא יתקדם פמן דלך אלאעמא ואלאזמן
ואלאכרם ואלאמע׃ או איש אשר יהיה בו שבר רגל או שבר יד׃ או גבר דיהי ביה תבר רגלא
או תבר ידא׃ או רגל יכון בה כסר רגל או כסר יד׃ או גבן או דק או תבלל בעינו או גרב
או ילפת או מרוח אשך׃ או גבין או דוקא או חליז בעינוהי׃ או גרבן או חזזן או מריס פחדין׃ או
אחדב או

ו ואיזהו גדול פרע יותר משלשים יום׃ ועל כל נפשות מת׃ באהל המת׃ נפשות מת׃ להביא רביעית דם מן המת שמטמא באהל׃ לאביו ולאמו לא יטמא׃ לא בא להתיר לו אלא מת מצוה׃ ומן המקדש לא יצא׃ אינו הולך אחר המטה ועוד מכאן למדו רבותינו שכהן גדול מקריב אונן וכן משמעו אף אם מתו אביו ואמו אינו צריך לצאת מן המקדש אלא עובד עבודה׃ ולא יחלל את מקדש׃ שאינו מחלל בכך את העבודה שהתיר לו הכתוב׃ הא כהן הדיוט שעבד אונן חלל׃ חללה׃ שנולדה מפסולי כהונה׃ ולא יחלל זרעו׃ הא אם נשא אחת מן הפסולות זרעו הימנה חילל מדין קדושת כהונה׃ לחם אלהיו׃ מאכל אלהיו כל סעודה קרויה לחם כמו עבד לחם רב׃ כי כל איש אשר בו מום לא יקרב׃ אינו דין שיקריב כמו הקריבהו נא לפחתך׃ חרום׃ שחוטמו שקוע בין שתי העינים שכוחל שתי עיניו כאחת׃ שרוע׃ שאחד מאיבריו גדול מחברו עינו אחת גדולה ועינו אחת קטנה או שוקו ארוכה מחברתה׃ או גבן׃ שגביני עיניו שערן ארוך ושוכב׃ או דק׃ שיש לו בעיניו דוק שקורין טיל״א כמו הנוטה כדוק׃ או תבלל׃ דבר המבלבל את העין כגון חוט לבן שמפסיק ונמשך מן הלבן ופוסק בסירה שהוא עוגל ומקיף את השחור שקורין פרוניל״א והחוט הזה פוסק את העוגל ונכנס בשחור׃ ותרגום תבלל חליז לשון חלזון שהוא דומה להולעת אותו החוט וכן כינוהו חכמי ישראל במומי הבכור חלזון נחש עינב׃ גרב וילפת׃ מיני שחין הם׃ גרב זו החרס׃ שחין היבש מבפנים ומבחוץ׃ ילפת׃ היא חזזית מצרית ולמה נקראת ילפת שמלפפת והולכת עד יום המיתה והיא לח מבחוץ ויבש מבפנים ובמקום אחר קרא לגרב שחין הלח מבחוץ ויבש מבפנים שנ׳ ובגרב ובחרס׃ כשסמך גרב אצל חרס קורא לילפת גרב וכשהוא סמוך אצל ילפת קורא לחרס גרב כך מפורש בבכורות׃ מרוח אשך׃ לפי התרגום מריס פחדין שפחדיו מרוססין שביצים שלו כתושין׃ פחדיו׃ כמו גידי פחדיו ישורגו׃
כל אשר בו מום׃ לרבות

דניאל ג
מלאכי א
ישעיה מ׳
כ׳
שמנומר עינו כנחש
שיש בו בעיניו כעינב

אלפש או כתיב פי עינה או גרב או חזאז או אדר׃ כל איש אשר בו מום מזרע אהרן הכהן
לא יגש להקריב את אשי יהוה מום בו את לחם אלהיו לא יגש להקריב׃ כל גבר דביה מומא
מזרעא דאהרן כהנא לא יקרב לקרבא ית קרבניא דיי׳ מומא ביה ית קרבן אלהיה לא יקרב
לקרבא׃ כדאך כל רגל פיה עיב מן נסל הרון אלאמאם לא יתקדם ליקרב קראבין אללה׃
ומהמא פיה דלך אלעיב פקרבאן רבה לא יתקדם ליקרבה׃ לחם אלהיו מקדשי הקדשים
ומן הקדשים יאכל׃ קרבן אלהיה מקדשי קדשיא ומן קדשיא ייכול׃ לכן קרבאן רבה מן כואץ
אלאקדאס ועואמהא יאכל׃ אך אל הפרכת לא יבא ואל המזבח לא יגש כי מום בו ולא
יחלל את מקדשי כי אני יהוה מקדשם׃ ברם לפרכתא לא ייעול ולמדבחא לא יקרב
ארי מומא ביה ולא יחיל ית מקדשי ארי אנא יי׳ מקדשהון׃ אמא אלי אלסגף לא ידכל ואלי
אלמדבח לא יתקדם אד פיה עיב ולא יבדל מקאדסי לאני אללה מקדסהמא׃ וידבר משה אל
אהרן ואל בניו ואל כל בני ישראל׃ ומליל משה עם אהרן ועם בנוהי ועם כל בני ישר׳׃
פכלם מוסי בדלך הרון ובניה וסאיר בני אסר׃ פ׳
כ״ב וידבר יהוה אל משה לאמר׃ דבר אל אהרן ואל בניו וינזרו מקדשי בני ישראל ולא
יחללו את שם קדשי אשר הם מקדשים לי אני יהוה׃ מליל עם אהרן ועם בנוהי ויפרשון
מקדשיא דבני ישר׳ ולא יחלון ית שמא דקדשי דאנון מקדשין קדמי אנא יי׳׃ מר הרון
ובניה באן יגאנבו אקדאס בני אסר ולא יבדלו מא סמיתה קדסא ממא הם מקדסוה לי
אנא אללה שרפתה׃ אמר אלהם לדרתיכם כל איש אשר יקרב מכל זרעכם אל הקדשים
אשר יקדישו בני ישראל ליהוה וטמאתו עליו ונכרתה הנפש ההוא מלפני אני יהוה׃ אימר
להון לדריכון כל גבר דיקרב מכל זרעכון לקדשיא דיקדשון בני ישר׳ קדם יי׳ וסאובתיה עלוהי
וישתיצי אנשא ההוא מן קדמי אנא יי׳׃ קל להם עלי מר אגיאלכם אי רגל מן נסלכם תקדם
אלי אלאקדאס אלתי יקדסונהא בנו אסר ללה ונגאסתה עליה פתכתרם תלך אלנפס מן עלמי
לאני אללה אלמעאקב׃ איש איש מזרע אהרן והוא צרוע או זב בקדשים לא יאכל עד אשר
יטהר והנגע בכל טמא נפש או איש אשר תצא ממנו שכבת זרע׃ גבר גבר מזרעא

עוור ומהין״ מום בו בעוד מומו בו פסול הא אם עבר מומו כשר״ לחם אלהיו׳ כל מאכל קרוי לחם״ מקדשי הקדשים׳ אלו קדשי הקדשים׳ ומן
הקדשים יאכל׳ אלו קדשים קלים ואם נאמרו קדשי הקדשים למה נאמרו קדשים קלים אם לא נאמר הייתי אומר בקדשי הקדשים יאכל בעל מום
כ״ב שמצינו שהותר לזר שאכל משה במלואים אבל בחזה ושוק של קדשים קלים לא יאכל שלא מצינו זר חולק בהן לכך נאמרו קדשים קלים
כך מפורש בזבחים״ אך אל הפרכת׳ להזות ז׳ הזאות שעל הפרוכת״ ואל המזבח׳ החיצון ושניהם הוצרכו ליכתב ומפורש בת״כ״ ולא יחלל
את מקדשי׳ שאם עבד עבודתו מחוללת ליפסל׳ וידבר משה׳ המצוה הזאת״ אל אהרן ואל בניו ואל כל בני ישר׳׳ להזהיר ב״ד על הכהנים
וינזרו׳ אין נזירה אלא פרישה וכה״א וינזרו מאחרי׳ נזורו אחור׳ יפרשו מן הקדשים בימי טומאתן״ ד״א וינזרו מקדשי בני ישר׳ אשר הם
מקדישים לי ולא יחללו את שם קדשי׳ סרס המקרא ודרשהו״ אשר הם מקדישים לי׳ לרבות קדשי כהנים עצמן״ כל איש אשר יקרב
אין קריבה זו אלא אכילה וכן מצינו שנאמרה אזהרת אכילת קדשים בטומאה בלשון נגיעה בכל קדש לא תגע אזהרה לאוכל ולמדוה
רבותינו מגזרה שוה ואי אפשר לומר שחייב על הנגיעה שהרי נאמר כרת על האכילה בצו את אהרן שהי כליהוה זו אצל זו ואם על
הנגיעה חייב לא הוצרך לחייבו על האכילה וכן נדרש בת״כ וכי יש נוגע חייב א״כ מה ת״ל יקרב משיוכשר ליקרב שאין חייבין עליו משום
טומאה אלא בקרבו מתיריו״ ואת ג׳ כריתות בטומאת כהנים למה׳ כבר נדרשו במסכת שבועות אחת לכלל ואחת לפרט וכו׳ וטומאתו
עליו׳ וטומאת האדם עליו יכול בבשר הכת׳ מדבר וטומאתו של בשר עליו ובטהור שאכל את הטמא הכת׳ מדבר על כרחך ממשמעו
אתה למד במי שטומאתו פורחת ממנו הכת׳ מדבר וזהו האדם שיש לו טהרה בטבילה״ ונכרתה׳ יכול מצד זה לצד זה יכרת ממקומו

ויתישב

דאהרן והוא סגיר או דאיב בקודשיא לא ייכול עד דידכי ודיקרב בכל טמי נפשא או גבר
דתפוק מניה שכבת זרעא׃ אי רגל מן נסל הרון פימא הו אברץ או דאיב פלא יאכל מן אל
אקדאס אלי אן יטהר ומן תנגס במיית או רגל כרגה מנה מצׂאגעה אנסא׃ או איש אשר
יגע בכל שרץ אשר יטמא לו או באדם אשר יטמא לו לכל טמאתו׃ או גבר דיקרב בכל
רחשא דיסתאב ליה או באנשא דיסתאב ליה לכל סאובתיה׃ או אי רגל דנא בכל דביב
סבילה אן ינגס מנה או באנסאן סבילה אן ינגס מנה עלי צׂרוב נגאסתה׃ נפש אשר תגע
בו וטמאה עד הערב ולא יאכל מן הקדשים כי אם רחץ בשרו במים׃ אנש דיקרב ביה
ויהי מסאב עד רמשא ולא ייכול מן קודשיא אלהין אסחי בסריה במיא׃ פאי אנסאן דנא
בשי מן דׂלך פינגס אלי אלליל ולא יאכל מן אלאקדאס אלי אן יגסל דׂאתה במא׃ ובא
השמש וטהר ואחר יאכל מן הקדשים כי לחמו הוא׃ ובמיעל שמשא ודכי ובתר ייכול
מן קודשיא ארי לחמיה הוא׃ ואדׂא גאבת אלשמס פקד טהר ובעד דׂלך יאכל מן אלאקדאס
אנה טעאמה׃ נבלה וטרפה לא יאכל לטמאה בה אני יהוה׃ נבילא ותבירא לא ייכול
לאסתאבא בה אנא יי׃ ואלנבילה ואלסקימה לא יאכלהא ליתנגס בדׂלך אנא אללה אלמעאקב׃
ושמרו את משמרתי ולא ישאו עליו חטא ומתו בו כי יחללהו אני יהוה מקדשם׃ ויטרון
ית מטרת מימרי ולא יקבלון עלוהי חובא וימותון ביה ארי יחלוניה אנא יי מקדשהון׃
ויחפצׂו מא אסתחפצׂתהם ולא יחמלון ענה וזרא פיהלכו בסבבה אדׂא הם בדׂלוה לאני
אללה מקדסהם׃ וכל זר לא יאכל קדש תושב כהן ושכיר לא יאכל קדש׃ וכל חילוני לא
ייכול קודשא תותבא דכהנא ואגירא לא ייכול קודשא׃ וכל אגנבי לא יאכל קדסא חתי
צׂיף אלאמאם ואגירה לא יאכלאן קדסא׃ וכהן כי יקנה נפש קנין כספו הוא יאכל בו ויליד
ביתו הם יאכלו בלחמו׃ וכהין ארי יקני נפש קנין כספיה הוא ייכול ביה וילידי ביתיה אנון
ייכלון בלחמיה׃ ואי אמאם אשתרא אנסאן שראא בפצׂה פהו יאכל מנה וכדׂלך תליד
ביתה המא יאכלון מן טעאמה׃ ובת כהן כי תהיה לאיש זר הוא בתרומת הקדשים לא
תאכל׃ ובת כהין ארי תהי לגבר חילוני היא באפרשות קודשיא לא תיכול׃ ואיה אבנה

דעת ר׳ יעקב לומפלונו לטמאה בה במפיק הבית ובדגש ואמר שטעות היא נפלה בכל הספרים שקורין לטמאה בה ברפי ולא כן דעת הרב בעל המחברת שעליו אנו סומכין וספרים שלו על הסכמתו הן מתוקנים כולם נ״ל אמן ע׳

ויתישב במקום אחר ה״ל אע״ג׃ בכל מקום אנ״י׃ בכל טמא נפש׃ במי שנטמא במת׃ בכל שרץ אשר יטמא לו׃ בשיעור הראוי ליטמא
בכעדשה׃ או באדם׃ במת׃ אשר יטמא לו׃ בשיעורו הראוי ליטמא וזהו כזית בשר או רביעית דם או עצם כשעורה במגע׃ לכל
טומאתו׃ לרבות נוגע בזב ובזבה נדה ויולדת׃ נפש אשר תגע בו׃ באחד מן הטמאים הללו׃ ואחר יאכל מן הקדשים׃ נדרש ביבמות
בתרומה שמותר לאכלה בהערב שמש׃ מן הקדשים׃ ולא כל הקדשים׃ נבלה וטרפה לא יאכל לטמאה בה׃ לענין הטומאה הזהיר
כאן שאם אכל נבלת עוף טהור שאין לה טומאת מגע ומשא אלא טומאת אכילה בבית הבליעה אסור לאכול בקדשים׃ וצריך
לומר וטרפה מי שיש במינו טרפה יצא נבלת עוף טמא שאין במינו טרפה׃ ושמרו את משמרתי׃ מלאכול תרומה בטומאת
הגוף׃ ומתו בו׃ למדנו שהיא מיתה בידי שמים׃ לא יאכל קדש׃ בתרומה הכת׳ מדבר שכל הענין דיבר בה׃ תושב כהן ושכיר׃
תושבו של כהן ושכירו לפיכך תושב זה נקוד פתח לפי שהוא דבוק ואיזהו תושב׃ זה נרצע שהוא קנוי לו עד היובל׃ ואיזהו שכיר
זה קנוי קנין שנים שיוצא בשש בא הכת׳ ולימדך כאן שאין גופו קנוי לאדוניו לאכול בתרומתו׃ וכהן כי יקנה נפש׃ עבד כנעני
שקנוי לגופו׃ ויליד ביתו׃ אלו בני השפחות׃ ואשת כהן אוכלת בתרומה מן המקרא הזה שאף היא קנין כספו ועוד למד ממקרא
אחר כל טהור בביתך וגו׳ כו׳ כדאית׳ בספרי׃ לאיש זר׃ ללוי וישרא׳׃ אלמנה וגרושה׃ מן האיש הזר׃ וזרע אין לה׃ ממנו ושבה
הא אם יש לה זרע ממנו אסורה בתרומה כל זמן שהזרע קיים׃ וכל זר לא יאכל בו׃ לא בא אלא להוציא את האונן שמותר
בתרומה׃ ביזות חמרתי לך ולא אכילות׃ כי יאכל קדש׃ תרומה׃ ונתן לכהן את הקדש׃ דבר הראוי להיות קדש שאינו פורע לו
מעות אלא פירות של חולין והן נעשין תרומה׃ ולא יחללו וגו׳׃ להאכילם לזרים׃ והשיאו אותם׃ את עצמם יטענו עון כשאוכלם

אמאס תזוגה׳ אנסאן אגנבייא פהו לא תאכל מן רפאיע אלאקדאס׃ ובת כהן כי תהיה אלמנה
וגרושה וזרע אין לה ושבה אל בית אביה כנעוריה מלחם אביה תאכל וכל זר לא יאכל
בו׃ וברת כהין ארי תהי ארמלא ומתרכא ובר לית לה ותתוב לבית אבוהא כרביותה מלחמא
דאבוהא תיכול וכל חילוני לא ייכול ביה׃ ואיה׳ אבנה׳ אמאס צארה׳ ארמלה או מטלקה
לא נסל להא פתעוד אלי בית אביהא כחכם צבאיהא ומן טעאם אביהא תאכל וסאיר
אלאגנביין לא יאכלאן מנה׃ ואיש כי יאכל קדש בשגגה ויסף חמשיתו עליו ונתן לכהן
את הקדש׃ וגבר ארי ייכול קודשא בשלו ויוסיף חמשיה עלוהי ויתין לכהנא ית קודשא׃
ואי אנסאן אכל שיא מן אלאקדאס סהוא פליזיד עליה כמסה וידפעה אלי אלאמאם
ען אלקדס׃ ולא יחללו את קדשי בני ישראל את אשר ירימו ליהוה׃ ולא יחלון ית קודשיא
דבני ישראל ית דיפרשון קדם יי׃ ולא יבדלו אקדאס בני אסר ומא ירפעונה ללה׃ והשיאו
אותם עון אשמה באכלם את קדשיהם כי אני יהוה מקדשם׃ ויקבלון עליהון עוין וחובין
במיכלהון בסואבא ית קודשיהון ארי אנא יי מקדשהון׃ פיחמלון ענהא דנובא ואתאמא
אדא הם אכלו כדאך אקדאסהם לאני אללה מקדסהם׃ פ״
וידבר יהוה אל משה לאמר׃ דבר אל אהרן ואל בניו ואל כל בני ישראל ואמרת אלהם
איש איש מבית ישראל ומן הגר בישראל אשר יקריב קרבנו לכל נדריהם ולכל נדבותם ל״ב מ״ג בתורה
אשר יקריבו ליהוה לעלה׃ מליל עם אהרן ועם בנוהי ועם כל בני ישראל ותימר להון
גבר גבר מבית ישראל ומן גיוריא בישראל דיקריב קורבניה לכל נדריהון ולכל נדבתהון
דיקרבון קדם יי לעלתא׃ מר הרון ובניה וסאיר בני אסר וקל להם אי רגל מן אל אסר או מן
אלגריב אלדכיל פימא בינהם שא אן יקרב קרבאנא עלי צרוב נדורהם או תברעהם אלתי
יקרבונהא ללה צעידה׃ לרצנכם תמים זכר בבקר בכשבים ובעזים׃ לרעוא לכון שלים
דכר בתוריא באמריא ובעזיא׃ פלמרתצא מנכם אן יכון צחיחא דכרא מן אלבקר ואלצאן
ואלמאעז׃ כל אשר בו מום לא תקריבו כי לא לרצון יהיה לכם׃ כל דביה מומא לא תקרבון
ארי לא לרעוא יהי לכון׃ כל מא פיה לא תקרבוה פאנה לא ירתצא מנכם׃ ואיש

את קדשיהם שהובדלו לשם תרומה וקדשו ונקרו עליהן ואונקלוס תרגם במיכלהון בסואבא ית קדשיהון שלא לצורך תרגמו כן״ והשיאו
אותם׳ זה אחד משלשה אתים שהיה ר׳ ישמעאל דורש בתורה שמדברים באדם עצמו וכן ביום מלאת ימי נזרו יביא אותו מביא את עצמו וכן
ויקבור אותו בגי׳ הוא קבר את עצמו כך מפורש בספרי״ נדריהם׳ הרי עלי׳ נדבותם׳ הרי זו״ לרצונכם׳ הביאו דבר הראוי לרצות אתכם
לפני שיהא לכם לרצון אפיימנט בלעז״ ואיזו הראוי לרצון׳ תמים זכר בבקר בכשבים ובעזים״ אבל בעולת העוף אין צריך תמות
וזכרות ואינו נפסל במום אלא בחסרון אבר״ לפלא נדר׳ להפריש בדבורו״ עורת שם דבר של מום עורון בלשון נקבה שלא
יהא בו מום של עורון״ או שבור׳ לא יהיה״ או חרוץ׳ ריס של עין שנסדק או שנפגם וכן שפתו שנסדקה או שנפגמה״ או יבלת
ורואה בלעז״ או גרב׳ מין חזזית וכן ילפת ולשון ילפת כמו וילפות שמשון׳ ויחזק האיש וילפת שאחוזה בו עד יום המיתה
שאין לה רפואה״ לא תקריבו ג׳ פעמים להזהיר על הקדשן ועל שחיטתן ועל זריקת דמן״ ואשה לא תתנו׳ אזהרה הקטרתן
שרוע׳ אבר גדול מחבירו״ וקלוט׳ שפרסותיו קלוטות׳ כשל סוס ושל חמור שאינן סדוקות״ נדבה תעשה אותו׳ לבדק הבית׳
ולנדר׳ למזבח׳ לא ירצה׳ איזה הקדש בא לרצות הוי אומר זה הקדש המזבח״ ומעוך וכתות ונתוק וכרות׳ בביצים
או בגיד״ מעוך׳ ביצים מעוכים ביד״ כתות׳ כתושים יותר ממעוך״ נתוק׳ תלושים ביד עד שנפסקו חוטים שתלויין בהן
אבל נתונים הם בתוך הכיס והכיס לא נתלש״ וכרות׳ כרותין בכלי ועודן בכיסן״ ומעוך תרגומו ודמריס זהו לשונו ב
בארמית לשון כתישה׳ וכתות׳ תרגומו ודריס כמו הבית הגדול רסיסים בקיעות דקות וכן הקנה המרוצץ״ ובארנכבס

שמינ ז׳

לא

כי יקריב זבח שלמים ליהוה לפלא נדר או לנדבה בבקר או בצאן תמים יהיה לרצון
כל מום לא יהיה בו׃ וגבר ארי יקריב נכסת קדשיא קדם יי לפרשא נדרא או לנדבתא
בתורי או בענא שלים יהי לרעוא כל מומא לא יהי ביה׃ וכדלך אי אנסאן שא אן
יקרב דבח סלאמה ללה תסויג נדרא או תברעא מן אלבקר או מן אלגנם פאלצחיח הו אלמרתצא
לא יכון פיה שיא מן אלעיוב׃ עורת או שבור או חרוץ או יבלת או גרב או ילפת לא
תקריבו אלה ליהוה ואשה לא תתנו מהם על המזבח ליהוה׃ עויר או תביר או פסיק
או יבלן או גרבן או חזזן לא תקרבון אלין קדם יי וקרבנא לא תתנון מנהון על מדבחא קדם יי׃ מן
עורא או מכסורה או מבתורה או דאת תאלול או גרב או חזאז פלא תקרבוהא ללה
ולא תגעלו מנהא קרבאנא עלי אלמדבח ללה׃ ושור ושה שרוע וקלוט נדבה תעשה אתו
ולנדר לא ירצה׃ ותור ואמר יתיר וחסיר נדבתא תעביד יתיה ולנדרא לא יתרעי׃ ואי תור או
שאה כאנה גאמזה או מדמגה פאצנעה עלי גהה אלתברע ואמא עלי גהה אלנדר פלא ירתצא׃
ומעוך וכתות ונתוק וכרות לא תקריבו ליהוה ובארצכם לא תעשו׃ ודמריס ודרמיס ודשליף
ודגזיר לא תקרבון קדם יי ובארעכון לא תעבדון׃ ואלממרוס ואלמדקוק ואלמנצול ואלמקטוע
פלא תקרבוהם ללה ופי בלדאנכם לא תצנעו׃ ומיד בן נכר לא תקריבו את לחם אלהיכם
מכל אלה כי משחתם בהם מום בם לא ירצו לכם׃ ומיד בר עממין לא תקרבון ית קרבן
אלהכון מכל אלין ארי חבולהון בהון מומא בהון לא לרעוא יהי לכון׃ ומן ידי אלאמם לא
תקרבון קרבאן רבכם אלראס ופיה שי מן הדה אלעיוב לאן פסאדהא מעהא והו אלעיב אלדי
פיהא פלא ירתצא מנכם׃ וידבר יהוה אל משה לאמר׃ ומליל׃ תס׃

העמד ליום שני של פסח וליום א׳ ושני של סוכה׃

שור או כשב או עז כי יולד והיה שבעת ימים תחת אמו ומיום השמיני והלאה ירצה לקרבן
אשה ליהוה׃ תור או אמר או עז ארי יתיליד ויהי שבעה יומין בתר אמיה ומיומא תמינאה
ולהלאה יתרעי לקרבא קרבנא קדם יי׃ אי עגל או חמל או גדי ולד פאלקים סבעה איאם מע
אמה ופי אליום אלתאמן וצאעדא ירתצא אן יקרב קרבאן ללה׃ ושור או שה אתו ואת בנו
לא תשחטו ביום אחד׃ ותורתא או סיתא לה ולברה לא תכסון ביומא חד׃ ואלבקרה ואלנעגה
הי וולדהא לא תדבחוהמא פי יום ואחד׃ וכי תזבחו זבח תודה ליהוה לרצנכם תזבחהו׃

לא תעשו׃ דבר זה לסרס שום בהמה וחיה אפילו טמאה לכך נאמר בארצכם לרבות כל אשר בארצכם שאי אפשר לומר לא
נצטוו על הסירוס אלא בארץ שהרי סירוס חובת הגוף הוא וכל חובת הגוף נוהגת בין בארץ בין בחו״ל׃ ומיד בן נכר׃ ארמאי שהביא
קרבן ביד כהן להקריבו לשמים לא תקריבו לו בעל מום ואע״פ שלא נאסר בעלי מומין לקרבן בני נח אלא אם כן מחוסרי אבר ואת
נוהגת בבמה שבשדות אבל על המזבח שבמשכן לא תקריבוה אבל תמימה תקבלו מהם לכך נאמר למעלה איש איש לרבות
את הארמיים שנודרין נדרים ונדבות כישראל׃ משחתם׃ חיבולהון׃ לא ירצו לכם׃ לכפר עליכם׃ שור או כשב או עז כי יולד׃
פרט ליוצא דופן׃ אותו ואת בנו׃ נוהג בנקבה שאסור לשחוט האם והבן או הבת ואינו נוהג בזכרים ומותר לשחוט האב והבן׃
אותו ואת בנו׃ אף בנו ואותו במשמע׃ לרצונכם תזבחו׃ תחלת זביחתכם הזהרו שתהא לרצון לכם ומהו הרצון׃ ביום ההוא
יאכל׃ לא בא להזהיר אלא שתהא שחיטה על מנת כן׃ לא תשחטוהו ע״מ לאכלו למחר שאם תחשבו בו מחשבת פיגול
לא יהא לכם לרצון׃ ד״א לרצונכם׃ לדעתכם מכאן למתעסק שפסול בשחיטת קדשים ואע״פ שפירט מתאכלים לשני ימים
חזר ופירט לנאכלים ליום אחד שתהא זביחתן על מנת לאכלן בזמנן׃ ביום ההוא יאכל׃ לא בא להזהיר אלא שתהא שחיטה

ואדי תכסון נכסת תודתא קדם יי לרעוא לכון תכסון׃ ואדי דבחתם דבח שכר ללה פעלי
מא ירתצא ענכם אדבחוה׃ ביום ההוא יאכל לא תותירו ממנו עד בקר אני יהוה׃ ביומא
ההוא יתאכיל לא תשארון מניה עד צפרא אנא יי׃ אן יכון יוכל פי דלך אליום פקט ולא
תבקו מנה אלי אלגדאה אנא אללה אמרת בדלך׃ ושמרתם מצותי ועשיתם אתם אני יהוה׃
ותטרון פקודי ותעבדון יתהון אנא יי׃ פאחפצו וצאיאי ואעמלו בהא אנא אללה אגאזיכם
כירא׃ ולא תחללו את שם קדשי ונקדשתי בתוך בני ישראל אני יהוה מקדשכם׃ ולא
תחלון ית שמא דקדשי ואתקדש בגו בני ישראל אנא יי מקדשכון׃ ולא תבדלו אסם קדסי
בל אתקדס פימא בין בני אסר אנא אללה מקדסכם׃ המוציא אתכם מארץ מצרים להיות
לכם לאלהים אני יהוה׃ דאפיק יתכון מארעא דמצרים למהוי לכון לאלהא אנא יי׃ אלמכרגכם מן
בלד מצר לאכון לכם אלאהא אנא אללה אגאזיכם כירא׃ פ'
ד וידבר יהוה אל משה לאמר׃ דבר אל בני ישראל ואמרת אלהם מועדי יהוה אשר תקראו
אתם מקראי קדש אלה הם מועדי׃ מליל עם בני ישראל ותימר להון מועדיא דיי דתערעון
יתהון מערעי קדיש אלין אנון מועדי׃ מר בני אסר וקל להם אעיאד אללה אלתי יגב אן
תסמוהא באסמא כאצה הדה הי אעיאדי׃ ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי שבת
שבתון מקרא קדש כל מלאכה לא תעשו שבת הוא ליהוה בכל מושבתיכם׃ שתה יומין
תתעביד עבידתא וביומא שביעאה שבא שבתא מערע קדיש כל עבידא לא תעבדון
שבתא היא קדם יי בכל מותבניכון׃ סתה איאם תצנע אלצנאיע ואליום אלסאבע סבת עטלה כל
צנעה לא תעמלו כדאך הי סבת ללה פי גמיע מסאכנכם׃ פ'
אלה מועדי יהוה מקראי קדש אשר תקראו אתם במועדם׃ אלין מועדיא דיי מערעי קדיש
דתערעון יתהון בזמניהון׃ הדה אעיאד אללה אלתי אסמאהא כאצה אלתי יגב אן תסמוהא
פי אוקאתהא׃ בחדש הראשון בארבעה עשר לחדש בין הערבים פסח ליהוה׃ בירחא
קדמאה בארבעת עשרא לירחא בין שמשיא פסחא קדם יי׃ פי אלשהר אלאול פי אליום ט'
ארבעה' עשר מנה בין אלגרובין פסח ללה׃ ובחמשה עשר יום לחדש הזה חג המצות ליהוה
שבעת ימים מצות תאכלו׃ ובחמישת עסרא יומא לירחא הדין חגא דפטיריא קדם יי שבעה

עמ בן שאם לקבוע לה זמן אכילה כבר כתוב ובשר זבח תודת שלמיו וכו׳״ אני יי דע מי גוזר על הדבר ואל ייקל בעיניך״ ושמרתם׳ זו
המשנה״ ועשיתם׳ זה המעשה״ ולא תחללו׳ לעבור על דברי מזידין ממשמע שנ׳ ולא תחללו מה ת״ל ונקדשתי׳ מסור עצמך וקדש
שמי״ יכול ביחיד׳ ת״ל בתוך בני ישרא׳ וכשהוא מוסר עצמו ימסור על מנת למות שכל המוסר עצמו ע״מ הנס אין עושין לו נס
שכן מצינו בחנניה מישאל ועזריה שלא מסרו עצמן ע״מ הנס שנ׳ והן לא׳ ידיע להוי לך מלכא וגו׳ מציל ולא מציל ידיע להוי לך״
המוציא אתכם׳ ע״מ כן״ אני יי׳ נאמן לשלם שכר״ דבר אל בני ישרא׳ מועדי יי׳ עשה מועדות שיהיו ישרא׳ מלומדין בהן שמעברין
את השנה על גליות שנעקרו ממקומן לעלות לרגל ועדיין לא הגיעו לירושלם״ ששת ימים׳ מה ענין שבת אצל מועדות ללמדך
שכל המחלל את המועדות מעלין עליו כאלו חילל את השבתות וכל המקיים את המועדות מעלין עליו כאלו קיים את השבתות״
אלה מועדי יי׳ למעלה מדבר בעיבור שנה וכאן מדבר בקידוש החדש״ בין הערבים׳ משש שעות ולמעלה״ פסח ליי׳ הקרבת קרבן
ששמו פסח״ והקרבתם אשה ליי׳ הם המוספין האמורין בפרשת פנחס״ ולמה נאמרו כאן לומר לך שאין המוספין מעכבין זה את
זה״ והקרבתם אשה ליי׳ מכל מקום אם אין פרים הבא אילים ואם אין פרים ואילים הבא כבשים״ שבעת ימים׳ כל מקום שנאמר

שבעה

יומין פטירא תיכלון ׃ ופי יום כ׳אמס עשר מנה חג׳ אלפטיר ללה סבעה איאם כלו פטירא ׃
ביום הראשון מקרא קדש יהיה לכם כל מלאכת עבדה לא תעשו ׃ ביומא קדמאה מערע
קדיש יהי לכון כל עבידת פלחן לא תעבדון ׃ ופי אליום אלאול אסם מקדס יכון לכם כל
צנאעה מכסב לא תצנעו ׃ והקרבתם אשה ליהוה שבעת ימים ביום השביעי מקרא
קדש כל מלאכת עבדה לא תעשו ׃ ותקרבון קרבנא קדם יי שבעה יומין ביומא שביעאה מערע
קדיש כל עבידת פלחן לא תעבדון ׃ בל תקרבו קרבאן ללה פי הדה אלסבעה איאם ופי
אליום אלסאבע אסם מקדס כל צנעה מכסב לא תצנעו ׃ פ׳
וידבר יהוה אל משה לאמר ׃ דבר אל בני ישראל ואמרת אלהם כי תבאו אל הארץ אשר
אני נתן לכם וקצרתם את קצירה והבאתם את עמר ראשית קצירכם אל הכהן ׃ מליל עם
בני ישראל ותימר להון ארי תיעלון לארעא דאנא יהיב לכון ותחצדון ית חצדה ותיתון ית עומר
ריש חצדכון לות כהנא ׃ מר בני אסר וקל להם אדי דכ׳לתם אלי אלבלד אלדי אנא מעטיכם
פאחצדו מן זרעהא ואיתו בגמר אול חצאדכם אלי אלאמאם ׃ והניף את העמר לפני
יהוה לרצנכם ממחרת השבת יניפנו הכהן ׃ ויריס ית עומרא קדם יי לרעוא לכון מבתר
יומא טבא ירימניה כהנא ׃ פיחרכלה אלאמאם בין ידי אללה עלי מא ירתצא מנכם ויכון תחריכה
לה פי גד אלעטלה ׃ ועשיתם ביום הניפכם את העמר כבש תמים בן שנתו לעלה ליהוה ׃
ותעבדון ביום ארמותכון ית עומרא אמר שלים בר שתיה לעלתא קדם יי ׃ וקרבו פי יום תחריככם
לה חמלא אבן סנתה צחיחא צעידה ללה ׃ ומנחתו שני עשרנים סלת בלולה בשמן אשה
ליהוה ריח ניחח ונסכה יין רביעת ההין ׃ ומנחתיה תרין עסרונין סלתא דפילא במשח ונסכו ק׳
קרבנא קדם יי לאתקבלא ברעוא ונסכיה חמרא רבעות הינא ׃ ומעה הדייה מן אלבר עשרין
סמד מלתות בדהן קרבאן מקבול מרצי ללה ומזאגה מן אלכ׳מר רבע קסט ׃ ולחם וקלי
וכרמל לא תאכלו עד עצם היום הזה עד הביאכם את קרבן אלהיכם חקת עולם לדרתיכם
בכל משבתיכם ׃ ולחים וקלי ופירוכן לא תיכלון עד כרן יומא הדין עד איתואיכון ית
קרבנא דאלהכון קים עלם לדריכון בכל מותבניכון ׃ וכבזא וסויקא ופריכא לא תאכלו
אלי דאת דלך אליום אלי אן תאתו בקרבאן רבכם רסם אלדהר עלי מר אגיאלכם פי גמיע מ

שבעת עם דבר הוא שבוע של ימים עט״נא בלעז וכן כל לשון שמונה ששת חמשת שלשה״ מלאכת עבדה׳ אפי׳ מלאכה החשובות
לכם עבודה וצורך שיש חסרון כיס בבטלה שלהן כגון דבר האבד כך היבנתי מתורת כהנים דקתני יכול אף חולו של מועד כן יהא אסור
במלאכת עבודה (שהרי כתוב אלה מועדי ה׳ מקראי קדש ובראשון ובשביעי אינו צריך שהרי כהן שבתון הם וביום השביעי עצרת השביעי והדש ש׳
עצור בכל מלאכה) ראשית קצירכם׳ שתהא ראשונה לקציר״ עומר׳ עשירית האיפה כך היתה שמה כמו וימדו בעומר״ והניף
כל תנופה מוליך ומביא מעלה ומוריד׳ מוליך ומביא לעצור רוחות רעות׳ מעלה ומוריד לעצור טללים רעים״ לרצונכם׳ אם
הקריבו כמשפטו זה יהיה לרצון לכם״ ממחרת השבת׳ ממחרת יו״ט הראשון של פסח שאם אתה אומר שבת בראשית אי אתה יודע
איזוהי״ ועשיתם כבש׳ חובה לעומר הוא בא״ ומנחתו מנחת נסכיו״ שני עשרונים׳ כפולה היתה״ ונסכו יין רביעית ההין׳ אע״פ שמנחתו
כפולה אין נסכיו כפולין״ קלי׳ קמח עשוי מכרמל שמייבשין אותו בתנור״ כרמל׳ הן קליות גרנ״ייש״ בכל מושבותיכם׳ נחלקו בו
חכמי ישראל יש שלמדו מכאן שהחדש נוהג בחוצה לארץ ויש אומרין לא בא אלא ללמד שלא נצטוו על החדש אלא לאחר ירושה וישיבה
משכבשו וחלקו״ ממחרת השבת׳ ממחרת יום טוב״ תמימות תהיינה׳ מלמד שמתחיל ומונה מבערב שאם לא כן אין תמימות״
השבת השביעית׳ כתרגומו שבועתא שביעיתא״ עד ממחרת השבת השביעית תספרו׳ ולא עד בכלל והן ארבעים ותשעה ימים״

מסאכנכם׃ וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את עמר
התנופה שבע שבתות תמימות תהיינה׃ ותמנון לכון מבתר יומא טבא מיום איתואיכון
ית עמרא דארמותא שבע שבוען שלמן יהוין׃ ואחצו לכם מן גד אעטלה מן יום גיתכם
בגמר אתחריך סבעה אסאביע תאמה תלון׃ עד ממחרת השבת השביעת תספרו
חמשים יום והקרבתם מנחה חדשה ליהוה׃ עד מבתר שבועתא שביעיתא תמנון חמשין
יומין ותקרבון מנחתא חדתא קדם יי׃ אלי גד אאסבוע אסאבע פיציר גמלה מא תחצונה
כמסין יומא וקרבו קרבאנא גדידא ללה׃ ממושבתיכם תביאו לחם תנופה שתים שני
עשרנים סלת תהיינה חמץ תאפינה בכורים ליהוה׃ ממותבניכון תיתון לחים ארמותא
תרתין גריצן תרין עסרונין סלתא יהוין חמיע יתאפין בכורין קדם יי׃ אן תאתו מן מסאכנכם
כבז לאתחריך רגיפין מן עשרין סמד יכונאן כמירא יכבזאן המא בכור ללה׃ והקרבתם על
הלחם שבעת כבשים תמימם בני שנה ופר בן בקר אחד ואילם שנים יהיו עלה ליהוה
ומנחתם ונסכיהם אשה ריח ניחח ליהוה׃ ותקרבון על לחמא שבעה אמרין שלמין בני
שנא ותור בר תורי חד ודכרין תרין יהון עלתא קדם יי׃ ומנחתהון ונסכיהון קרבן דמתקבל
ברעוא קדם יי׃ וקרבו מע ארגיפין סבעה חמלאן צחאחא בני סנה ותורא ואחדא מן אלבקר
וכבשין יכונאן צעידה ללה וברהמא ומזאגהמא קרבאן מקבול מרצי ללה׃ ועשיתם
שעיר עזים אחד לחטאת ושני כבשים בני שנה לזבח שלמים׃ ותעבדון צפיר בר
עזין חד לחטתא ותרין אמרין בני שנא לנכסת קדשיא׃ וקרבו איצא עתודא מן אל
מאעז לאדכוה וחמלין אבני סנה לדבח אסלאמה׃ והניף הכהן אתם על לחם הבכרים
תנופה לפני יהוה על שני כבשים קדש יהיו ליהוה לכהן׃ ויריס כהנא יתהון על לחמא
דבכוריא ארמא קדם יי על תרין אמרין קדשא יהון קדם יי לכהנא׃ פיחרך מא יגב מנה
אמאם מע רגיפי אבכור תחריכא בין ידי אלה עלי אחמלין ואתכון קדסא ללה ותרגע
אלי אלאמאם׃ וקראתם בעצם היום הזה מקרא קדש יהיה לכם כל מלאכת עבדה לא תעשו
חקת עולם בכל מושבתיכם לדרתיכם׃ ותערעון בכרן יומא הדין מערע קדיש יהי לכון
כל עבידת פלחן לא תעבדון קים עלם בכל מותבניכון לדריכון׃ ואסמו דארת דאך

ג
דגש
בלישנ'

חמשים יום והקרבתם מנחה חדשה לי״י ביום חמשים תקריבוה ואומר אני זהו מדרשו׳ אבל פשוטו עד ממחרת השבת השביעית שהוא יום חמשים תספרו ומקרא מסורס הוא״ מנחה חדשה׳ היא המנחה הראשונה שהובאה מן החדש ואת הדי קרבה מנחת העומר אינה כשאר כל המנחות שהיא באה מן השעורים״ ממושבותיכם׳ ולא מחוצה לארץ״ לחם תנופה׳ לחם תרומה המורם לשם גבוה וזו היא המנחה החדשה האמורה למעלה״ בכורים׳ ראשונה לכל המנחות אף למנחת קנאות הבאה מן השעורים לא תקרב מן החדש קודם לשתי הלחם״ על הלחם בגלל הלחם חובה ללחם״ ומנחתם ונסכיהם׳ כמשפט מנחה ונסכים המפורשים בכל בהמה בפרשת נסכים ג׳ עשרונים לפר ושני עשרונים לאיל ועשרון לכבש זו היא המנחה׳ והנסכים חצי ההין לפר ושלישית ההין לאיל ורביעית ההין לכבש״ ועשיתם שעיר עזים׳ יכול שבעה כבשים ושעיר האמורין כאן הם שבעה כבשים ושעיר האמורים בחומש הפקודים׳ כשאתה מגיע אצל פרים ואילים אינן הם׳ אמור מעתה אלו לעצמן ואלו לעצמן אלו קרבו בגלל הלחם ואלו למוספין״ והניף הכהן אותם תנופה מלמד שטעונין תנופה חיים׳ יכול כולם תלמוד לומר על שני כבשים׳ קדש יהיו׳ לפי ששלמי יחיד קדשים קלים הוזקק לומר בשלמי צבור שהן קדשי קדשים׳ ובקצרכם׳ חזר ושנה לעבור עליהם בשני לאוין אמר ר׳ אבדימי ברבי יוסף מה ראה הכתוב ליתנה באמצע הרגלים פסח ועצרת מכאן וראש השנה ויום הכפורים מכאן ללמדך שכל הנותן לקט שכחה ופיאה לעני כראוי מעלין עליו כאלו בנה בית המקדש והקריב עליו קרבנותיו וכל שאינו נותנם כראוי

ליום אסמא מקרסא יכון לכם וכל צנאעה מכסב לא תצנעו לסם דהר פי גמיע מסאכנכם
עלי מר אגיאלכם׃ ובקצרכם את קציר ארצכם לא תכלה פאת שדך בקצרך ולקט קצירך לא
תלקט לעני ולגר תעזב אתם אני יהוה אלהיכם׃ ובמחצדכון ית חצדא דארעכון לא תשיצי פאתא
דחקלך בחצדך ולקטא דחצדך לא תלקיט לעניי ולגיורי תשבוק יתהון אנא יי אלהכון׃ ואדא
חצדתם זרע ראצכם פלא תסתקצ טרה ציעתך פי חצאדך ונתיר זרעך פלא תלקטה בל לל
צעיף ולגריב אתרכהמא אנא אלה רבכם אגאזיכם כירא׃ פ״
וידבר יהוה אל משה לאמר׃ דבר אל בני ישראל לאמר בחדש השביעי באחד לחדש
יהיה לכם שבתון זכרון תרועה מקרא קדש׃ מליל עם בני ישראל למימר בירחא
שביעאה בחד לירחא יהי לכון ניחא דכרן יבבא מערע קדיש׃ מר בני אסר וקל להם
פי יום אלאול מן אלשהר אלסאבע יכון לכם עטלה ותבויק גלבה ואסמא מקרסא׃ כל
מלאכת עבדה לא תעשו והקרבתם אשה ליהוה׃ כל עבידת פלחן לא תעבדון ותקרבון
קרבנא קדם יי׃ כל צנאעה מכסב לא תצנעו וקרבו קרבאנא ללה׃
וידבר יהוה אל משה לאמר׃ אך בעשור לחדש השביעי הזה יום
הכפרים הוא מקרא קדש יהיה לכם ועניתם את נפשתיכם והקרבתם אשה ליהוה׃
ברם בעסרא לירחא שביעאה הדין יומא דכפוריא הוא מערע קדיש יהי לכון ותענון ית
נפשתכון ותקרבון קרבנא קדם יי׃ אמא פי אלעאשר מן הדא אלשהר אלסאבע פהו יום אלגפראן
אסם מקדס יכון לכם אגיעו פיה אנפסכם וקרבו קרבאנא זאידא ללה׃ וכל מלאכה
לא תעשו בעצם היום הזה כי יום כפרים הוא לכפר עליכם לפני יהוה אלהיכם׃ וכל
עבידא לא תעבדון בכרן יומא הדין ארי יומא דכפוריא הוא לכפרא עליכון קדם יי אלהכון׃
וכל עמל לא תעמלו פי דאת הדי אליום לאנה יום אלגפראן לכם יסתגפר פיה ענכם בין
ידי אלה רבכם׃ כי כל הנפש אשר לא תענה בעצם היום הזה ונכרתה מעמיה׃ ארי
כל אנש דלא יתעני בכרן יומא הדין וישתיצי מעמיה׃ וכל אנסאן בלג לם יצום פי
דאת הדא אליום ינקטע מן קומה׃ וכל הנפש אשר תעשה כל מלאכה בעצם היום הזה
והאבדתי את הנפש ההוא מקרב עמה׃ וכל אנש דיעביד כל עבידא בכרן יומא
הדין ואוביד ית אנשא ההוא מגו עמיה׃ וכל אנסאן יעמל שיא מן אלעמל פי דאת

כראוי מעלין עליו כאלו בנה המקדש קיים ולא הקריב קרבנותיו בתוכו״ לעני ולגר השוב׳ הנה לפניהם והם ילקטו ואין לך לסייע אחד מהם״ אני יי אלהיכם׳ נאמן לשלם שכר״ זכרון תרועה׳ זכרון פסוקי זכרונות ופסוקי שופרות לזכור לכם עקידת יצחק שקרב תחתיו איל״ והקרבתם אשה׳ המוספין האמורין בחומש הפקודים״ אך׳ כל אכין ורקין שבתורה מיעוטין׳ מכפר הוא לשבים ואינו מכפר על שאינן שבין״ והאבדתי וגו׳ לפי שהוא אומר כרת בכל מקום ואיני יודע מהו׳ כשהוא אומר והאבדתי לימד על הכרת שאינו אלא אבדן״ וכל מלאכה וגו׳ לעבור עליו בלאוין הרבה או להזהיר על מלאכת לילה כמלאכת יום״ מקרא קדש׳ קדשהו בכסות נקייה ובתפלה׳ ובשאר ימים טובים במאכל ובמשתה ובכסות נקייה ובתפלה״ עצרת היא׳ עצרתי אתכם אצלי כמלך שזימן את בניו לסעודה לכך וכך ימים כיון שהגיע זמנן ליפטר אמר להם בבקשה מכם עכבו עמי עוד יום אחד קשה עלי פרידתכם״

הדא יום אביד דאך אנכאן מנבין קומה: כל מלאכה לא תעשו חקת עולם לדרתיכם
בכל משבתיכם: כל עבידא לא תעבדון קים עלם לדריכון בכל מותבניכון: כדאך
שיא מן אעמאל לא תעמלו רסם דהר לאגיאלכם פי גמיע מסאכנכם: שבת שבתון
הוא לכם ועניתם את נפשתיכם בתשעה לחדש בערב מערב עד ערב תשבתו שבתכם:
שבא שבתא הוא לכון ותענון ית נפשתכון בתשעה לירחא ברמשא מרמשא עד
רמשא תנוחון ניחכון: עטלה הי סבת לכם ואגיעו אנפסכם מן עשייה תאסע פי שהר
סאבע אלי עשא תאני תעטלו עטלכם: פ
וידבר יהוה אל משה לאמר: דבר אל בני ישראל לאמר בחמשה עשר יום לחדש
השביעי הזה חג הסכות שבעת ימים ליהוה: מליל עם בני ישראל למימר בחמישת
עסרא יומא לירחא שביעאה הדין חגא דמטליא שבעה יומין קד': מר בני אסר וקל
להם מן יום כאמס עשר מן הדא שהר סאבע חג מצאל סבעה איאם ללה: ביום
הראשון מקרא קדש כל מלאכת עבדה לא תעשו: ביומא קדמאה מערע קדיש כל
עבידת פלחן לא תעבדון: פי יום אול אסם מקדס כל צנעה מכסב לא תצנעו: ש'
שבעת ימים תקריבו אשה ליהוה ביום השמיני מקרא קדש יהיה לכם והקרבתם
אשה ליהוה עצרת הוא כל מלאכת עבדה לא תעשו: שבעה יומין תקרבון קרבנא
קד' ביומא תמינאה מערע קדיש יהי לכון ותקרבון קרבנא קד' כנישין תהון כל
עבידת פלחן לא תעבדון: ופי הדה סבעה איאם תקרבו קרבאנא זאידא ללה ופי
יום תאמן אסם מקדס יכון לכם ואמכתו פי קדסה וכל צנעה מכסב לא תצנעו:
אלה מועדי יהוה אשר תקראו אתם מקראי קדש להקריב אשה ליהוה עלה ומנחה
זבח ונסכים דבר יום ביומו: אלין מועדיא דיי' דתערעון יתהון מערעי קדיש לקרבא
קרבנא קד' עלתא ומנחתא נכסת קדשין ונסוכין פתגם יום ביומיה: הדה הי אעיאד
אללה אלתי יגב אן תסמוהא מאסמא כאצה ותקרבון פיהא קרבאנא זאידא ללה מן
צעידה וברּ ודבח ומזאג ואגב כל יום ביומה: מלבד שבתת יהוה ומלבד מתנותיכם
ומלבד כל נדריכם ומלבד כל נדבתיכם אשר תתנו ליהוה: בר משביא דיי' ובר
ממתנתכון ובר מכל נדריכון ובר מכל נדבתכון דתתנון קד': מא כלא סבות אללה

כל מלאכת עבודה אפילו מלאכה שהיא עבודה לכם לא תעשו שאם לא תעשו יש חסרון כיס בדבר לא תעשו יכול אף חולו של מועד יהא אסור במלאכת עבודה ת"ל היא עולה ומנחה מנחת נסכים הקריבה עם העולה דבר יום ביומו חוק הקצוב בחומש הפקודים דבר יום ביומו הא אם עבר יומו בטל קרבנו אך בחמשה עשר יום תחוגו קרבן שלמים לחגיגה יכול תדחה את השבת ת"ל אך הואיל ויש לה תשלומין כל שבעה באספכם את תבואת הארץ שיהא חדש שביעי זה בא בזמן אסיפה מכאן שנצטוו לעבר את השנים שאם אין העיבור פעמים שהוא בא באמצע הקיץ או בחורף תחוגו שלמי חגיגה שבעת ימים אם לא הביא בזה יביא בזה יכול יהא מביא כל שבעה ת"ל וחגותם אותו יום אחד במשמע ולא יותר ולמה נאמר שבעה להשלומין פרי עץ הדר עץ שטעם עצו ופריו שוה הדר הדר באילנו משנה לשנה וזהו אתרוג כפת תמרים חסר וי"ו לימד שאינה אלא אחת

ושנפ

ומא כלא עטאיאכם ונדורכם ותברעכם אלתי תגעלונהא ללה׃ אך בחמשה עשר יום
לחדש השביעי באספכם את תבואת הארץ תחגו את חג יהוה שבעת ימים ביום
הראשון שבתון וביום השמיני שבתון׃ ברם בחמשת עסרא יומא לירחא שביעאה
במכנשכון ית עללתא דארעא תיחגון ית חגא ק״י שבעה יומין ביומא קדמאה ניחא
וביומא תמינאה ניחא׃ אמא פי יום אלכאמס עשר מן אלשהר אלסאבע פאדא גמעתם
אהזול ועני גלה אלארץ תחגו חג ללה סבעה איאם פי אליום אלאול עטלה ופי אליום אלתאמן עטלה׃ ולקחתם
לכם ביום הראשון פרי עץ הדר כפת תמרים וענף עץ עבת וערבי נחל ושמחתם
לפני יהוה אלהיכם שבעת ימים׃ ותסבון לכון ביומא קדמאה פירי אילנא אתרוגין
לולבין והדסין וערבין דנחל ותחדון ק״י אלהכון שבעה יומין׃ ותאכדו לכם פי אליום אלאול
מן תמר אלאשגאר אלאתרנג ומן לב אלנכל ומן אגצאן עוד אלאס עלי צנעה אלצפר ומן
גרב אלואד ואפרחו בה בין ידי אללה רבכם סבעה איאם׃ וחגתם אתו חג ליהוה שבעת ימים
בשנה חקת עולם לדרתיכם בחדש השביעי תחגו אתו׃ ותחגון יתיה חגא ק״י שבעה יומין
בשתא קים עלם לדריכון בירחא שביעאה תיחגון יתיה׃ ותחגו דאך חג ללה סבעה איאם
פי אלסנה כדאך רסם אלדהר עלי ממר אגיאלכם פי אלשהר אלסאבע תחגונה׃ בסכת תשבו
שבעת ימים כל האזרח בישראל ישבו בסכת׃ במטליא תתבון שבעה יומין כל יציבא
בישראל יתבון במטליא׃ ואגלסו פי אלמצאל סבעה איאם לאמרי וכל צריח מן אל אסר׳
יגלסו פי אלמצאל׃ למען ידעו דרתיכם כי בסכות הושבתי את בני ישראל בהוציאי אותם
מארץ מצרים אני יהוה אלהיכם׃ בדיל דידעון דריכון ארי במטלת ענני אותיבית ית
בני ישראל באפקותי יתהון מאר׳ דמצרים אנא יי׳ אלהכון׃ לכי יעלם אגיאלכם אני אללה
אלדי אגלסת בני אסר׳ פי אלצלאל מן גמאמי חין אכרגתהם מן בלד מצר אנא אללה רבכם
ג׳ חח צאדק אלועד׃ וידבר משה את מעדי יהוה אל בני ישראל׃ ומליל משה ית סדר מועדיא
דיי ואלפינון לבני ישראל׃ פכאטב מוסי באעיאד אללה בני אסר׳׃
פ׳
קד וידבר יהוה אל משה לאמר׃ צו את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור
להעלת נר תמיד׃ פקיד ית בני ישראל ויסבון לך משח זיתא דכיא כתישא לאנהרא לאדלקא
בוציניא תדירא׃ אומר בני אסר׳ אן יאתוך בדהן זית צאף מדקוק לאצאה לתסרג בה אלסראג דאימא׃

וענף עץ עבות. שענפיו קלועים כעבותות וכחבלים וזהו הדס שעשוי כמין קליעה. האזרח. זה אזרח (להוציא את הגרים שלא לחייבן במצות סוכה)
בישראל. לרבות את הגרים. כי בסכות הושבתי. ענני כבוד. צו את בני ישראל. זו פרשת מצות הנרות. ופרשת ואתה תצוה
לא נאמרה אלא על סדר מלאכת המשכן לפרש צורך המנורה וכן משמעו ואתה תצוה ואתה סופך לצוות את בני ישראל על כך.
שמן זית זך. שלשה שמנים יוצאים מן הזית הראשון קרוי זך והן מפורשים במנחות ובת״כ. תמיד. מלילה ללילה כמו עולת תמיד
שאינה אלא מיום ליום. פרכת העדות. שלפני הארון שהוא קרוי עדות. ורבותינו דרשו על נר מערבי שהוא עדות לכל באי עולם
שהשכינה שורה בישראל שנותן בה שמן כמדת חברותיה וממנה היה מתחיל ובה היה מסיים. יערוך אותו אהרן מערב עד בקר.
יערוך אותו עריכה הראויה למדת כל הלילה ושיערו חכמים חצי לוג לכל נר ונר והן כדאי אף ללילי טבת הארוכים ומדה זו
הוקבעה להם. המנורה הטהורה. שהיא זהב טהור. ד״א על טהרה של מנורה שמטהרה ומדשנה תחלה מן האפר. ולקחת סלת.

מחוץ לפרכת העדת באהל מועד יערך אתו אהרן מערב עד בקר לפני יהוה תמיד חקת
עולם לדרתיכם׃ מברא לפרכתא דסהדותא במשכן זמנא יסדר יתיה אהרן מרמשא
עד צפרא קדם יי תדירא קים עלם לדריכון׃ כארג סגף אלשהאדה פי כבא אלמחצר ינצדה
הרון מן אלעשי אלי אלצבח בין ידי אללה דאימא רסם אלדהר עלי ממר אגיאלכם׃ על המנרה הטהרה
יערך את הנרות לפני יהוה תמיד׃ על מנרתא דכיתא יסדר ית בוציניא קדם יי תדירא׃ עלא
אלמנארה אלטאהרה יצפהא בין ידי אללה דאימא׃
ולקחת סלת ואפית אתה שתים עשרה חלות שני עשרנים יהיה החלה האחת׃ ותסב סלתא
ותיפי יתה תרתא עסרי גריצן תרין עסרונין תהי הויא גריצתא חדא׃ וכד סמידא ואכבזה
אתני עשר גרדקה ותכון כל גרדקה מן עשרין׃ ושמת אותם שתים מערכות שש
המערכת על השלחן הטהר לפני יהוה׃ ותשוי יתהון תרתין סדרין שית סדרא על פתורא
דכיא קדם יי׃ וצירהמא צפין סת כל צף עלי אלמאידה אלטאהרה בין ידי אללה׃ ונתת על
המערכת לבנה זכה והיתה ללחם לאזכרה אשה ליהוה׃ ותתין על סדרא לבונתא דכיתא
ותהי ללחים לאדכרא קרבנא קדם יי׃ ואגעל עלי כל צף לבאנא דכיא ואיכון ען אלכבז
פיחא מקרבא ללה׃ ביום השבת ביום השבת יערכנו לפני יהוה תמיד מאת בני ישראל
ברית עולם׃ ביומא דשבתא ביומא דשבתא יסדרניה קדם יי תדירא מן בני ישראל קים
עלם׃ ופי כל יום סבת יצפה בין ידי אללה דאימא מן בני אסר עהד אלדהר׃ והיתה לאהרן
ולבניו ואכלהו במקום קדש כי קדש קדשים הוא לו מאשי יהוה חק עולם׃ ותהי לאהרן
ולבנוהי וייכלוניה באתר קדיש ארי קדש קדשין הוא ליה מקרבניא דיי קים עלם׃ תם ידפע
דלך להרון ובניה יאכלונה פי מוצע מקדס לאנהא מן כואץ אלאקראס מן קראבין אללה רסם
אלדהר׃ ויצא בן אשה ישראלית והוא בן איש מצרי בתוך בני
ישראל וינצו במחנה בן הישראלית ואיש הישראלי׃ ונפק בר אתתא בת ישראל והוא בר
גבר מצרי בגו בני ישראל ואתנציאו במשריתא בר אתתא בת ישראל וגברא בר ישראל׃
ולמא אקאם אבן אמראה אסראיליה והו אבן רגל מצרי פי מא בין בני אסר פתנאצו
פי אלעסכר הדא אבן אלאסראיליה ורגל אלאסראילי׃ ויקב בן האשה הישראלית את השם

זהו סדר מעשה לחם הפנים׳ שש המערכת׳ שש חלות המערכה האחת״ השלחן הטהור׳ של זהב טהור״ ד״א על טהרו של שלחן שלא
יהיו הסניפין מגביהין את הלחם מעל גבי השלחן״ ונתת על המערכת׳ על כל אחת משתי המערכות היו שני בזכי לבונה מלא קומץ לכל
אחת״ והיתה׳ הלבונה שאת ללחם לאזכרה שאין מן הלחם לגבוה כלום אלא הלבונה נקטרת כשמסלקין אותו בכל שבת ושבת והיא
לזכרון ללחם שעל ידה הוא נזכר למעלה כקומץ שהוא אזכרה למנחה״ והיתה׳ המנחה הזאת שכל דבר הבא מן התבואה בכלל מנחה
היא״ ואכלוהו׳ מוסב על הלחם שהוא לשון זכרי׳ ויצא בן אשה ישראלית׳ מהיכן יצא ר׳ לוי אומר מעולמו יצא׳ ר׳ ברכיה אומר מפרשה
של מעלה יצא לגלג ואמר ביום השבת יערכנו דרך המלך לאכול פת חמה בכל יום שמא פת צוננת של תשעה ימים בתמיה״
ומתניתא אמרה מבית דינו של משה יצא מחוייב בא ליטע אהלו בתוך מחנה דן אמרו לו מה טיבך לכאן אמר להם מבני דן אני אמרו
לו איש על דגלו באותות לבית אבותם כתיב׳ נכנס לבית דינו של משה ויצא מחוייב עמד וגידף״ בן איש מצרי׳ הוא המצרי שהרג
משה״ בתוך בני ישראל׳ מלמד שנתגייר״ וינצו במחנה׳ על עסקי מחנה״ ואיש הישראלי׳ זה שכנגדו שמיחה בו מליטע אהלו״ ויקוב׳
כתרגו׳ ופירש שנקב שם המיוחד וגידף והוא שם המפורש ששמע מסיני״ ושם אמו שלומית בת דברי׳ שבחן של ישראל שפרסמה הכתוב

לגו

ויקלל ויביאו אתו אל משה ושם אמו שלמית בת דברי למטה דן׃ ופריש בר אתתא בת
ישראל ית שמא ואַרגיז ואיתיאו יתיה לות משה ושום אמיה שלומית בת דברי לשבטא דדן׃
פסב אבן אסראיליה אלאסם ושתמה פאתו בה אלי מוסי וכאן אסם אמה שלומית אבנה דברי מן
סבט דן׃ ויניחהו במשמר לפרש להם על פי יהוה׃ ואסרוהי בבית מטרא עד דיתפרש להון על
גזירת מימרא דיי׃ פוצעוה פי אלחבס ליבין להם אמרה ען קול אללה׃ פ׳
וידבר יהוה אל משה לאמר׃ הוצא את המקלל אל מחוץ למחנה וסמכו כל השמעים את
ידיהם על ראשו ורגמו אתו כל העדה׃ אפיק ית דארגיז למברא למשריתא ויסמכון כל
דשמעו ית ידיהון על רישיה ויִרגמון יתיה כל כנשתא׃ אכרג אלשאתם אלי כארג ט׳
עסכר ויסנד כל מן סמעה אידיהם עלי ראסה וירגמוה גמיע אהל אלמחצר׃ ואל בני
ישראל תדבר לאמר איש איש כי יקלל אלהיו ונשא חטאו׃ ועם בני ישראל תמליל
למימר גבר גבר ארי ירגיז קדם אלהיה ויקביל חוביה׃ ומר בני אסר וקל להם אי אנסאן
שתם רבה פקד חמל וזרה׃ ונקב שם יהוה מות יומת רגום ירגמו בו כל העדה כגר כאזרח
בנקבו שם יומת׃ ודיפריש שמא דיי אתקטלא יתקטיל מרגם ירגמון ביה כל כנשתא
גיורא כיציבא בפרשותיה שמא יתקטיל׃ ומן סבה כדאך פליקתל קתלא באן ירגמה
גמיע אהל אלמחצר רגמא׃ אלגריב ואלצריח קוא איהמא סב אלאסם פליקתל׃ ואיש כי יכה
כל נפש אדם מות יומת׃ וגבר ארי יקטול כל נפשא דאנשא אתקטלא יתקטיל׃ וכדאך
אי אנסאן קתל נפסא פליקתל קתלא׃ ומכה נפש בהמה ישלמנה נפש תחת נפש׃
ודיקטול נפש בעירא ישלמנה נפשא חלף נפשא׃ ומן קתל שיא מן אלבהאים פליכלם
ראסא בדל ראס׃ ואיש כי יתן מום בעמיתו כאשר עשה כן יעשה לו׃ וגבר ארי יתין
מומא בחבריה כמא דעבד כין יתעביד ליה׃ ומן געל עיבא פי צאחבה פליצנע בה
כמא צנע׃ שבר תחת שבר עין תחת עין שן תחת שן כאשר יתן מום באדם כן ינתן
בו׃ תברא חלף תברא עינא חלף עינא שנא חלף שנא כמא דיהב מומא באנשא כין
יתיהיב ביה׃ לאלכסר בדל אלכסר ואלעין בדלהא ואלסן בדלהא כמי יגעל עיבא פי אנסאן
כדאך יגעל פיה׃ ומכה בהמה ישלמנה ומכה אדם יומת׃ ודיקטול בעירא ישלמנה

לגו לומר שהיא לבדה היתה זונה׳ שלומית׳ דהות פטפטה שלם עלך שלם עליכון מפטפטת בדבריה מושלת בשלום הכל׳ בת דברי למטה
דן׳ מגיד שהרשע גורם גנאי לו גנאי לאביו גנאי לשבטו׳ כיוצא בו אהליאב בן אחיסמך למטה דן שבח לו שבח לאביו שבח לשבטו׳
ויניחוהו במשמר׳ לבדו ולא הניחו המקושש עמו ששניהם היו בפרק אחד ויודעין היו שהמקושש במיתה אבל לא פורש להם
באיזו מיתה לכך נאמר כי לא פורש מה יעשה לו׳ אבל במקלל הוא אומר לפרוש להם על פי יי שלא היו יודעים אם חייב מיתה אם
לאו׳ השומעים׳ אלו העדים׳ כל׳ לרבות את הדיינים׳ את ידיהם׳ אומרים לו דמך בראשך ואין אנו נענשים על מיתתך שאתה
גרמת לך׳ כל העדה׳ במעמד כל העדה מכאן ששלוחו של אדם כמותו׳ ונשא חטאו׳ בכרת שאין התראה׳ ונוקב שם׳ אינו
חייב עד שיפרש את השם ולא המקלל בכינוי׳ ונוקב׳ לשון קללה כמו מה אקב׳ ואיש כי יכה וגו׳ לפי שנ׳ ומכה איש אין לי אלא
שהרג את האיש אשה וקטן מנין ת״ל כל נפש אדם׳ כן ינתן בו׳ פירשו רבותינו שאינו נתינת מום ממש אלא תשלומי ממון
שמין אותו כעבד לכך כתיב בו לשון נתינה דבר הנתון מיד ליד׳ ומכה בהמה ישלמנה׳ למעלה דיבר בהורג בהמה וכאן דיבר
בחובל בה חבורה׳ ומכה אדם יומת׳ אפילו לא הרגו אלא עשה בו חבורה שלא נאמר כאן נפש ובמכה אביו ואמו דיבר הכתוב
להקישו למכה בהמה מה מכה בהמה מחיים אף מכה אביו מחיים פרט למכהו לאחר מיתה׳ לפי שמצינו שהמקלל לאחר

ודיקטול אנשא יתקטיל׃ ומן צרב בהימה פאיגרם ומן צרב אנסאנא ומאת פאיקתל׃
משפט אחד יהיה לכם כגר כאזרח יהיה כי אני יהוה אלהיכם׃ דינא חד יהי לכון גיורא
כיציבא יהי ארי אנא יי אלהכון׃ ואיכון לכם חכמא ואחדא יסאוי פיה אלדכיל ואלצריח
לאני אנא אללה רבכם אלואחד׃ וידבר משה אל בני ישראל ויוציאו את המקלל אל מחוץ
למחנה וירגמו אתו אבן ובני ישראל עשו כאשר צוה יהוה את משה׃ ומליל משה עם
בני ישראל ואפיקו ית דארגיז למברא למשריתא ורגמו יתיה אבנא ובני ישראל עבדו
כמא דפקיד יי ית משה׃ וכלם מוסי בדלך בני אסראל ואכרגו אלשאתם כארג אלעסכר
ורגמוה באלחגארה חתא מאת וצנעו פיה בני אסראל מא נזל עליהם כמא אמר אללה מוסי׃

פ' גד"ן קכ"ד פסוקים סימן מעדי פ'

וידבר יהוה אל משה בהר סיני לאמר׃ ומליל יי עם משה בטורא דסיני למימר׃ תם כלם
אללה מוסי פי טור סיני תכלימא׃ דבר אל בני ישראל ואמרת אלהם כי תבאו אל הארץ
אשר אני נתן לכם ושבתה הארץ שבת ליהוה׃ מליל עם בני ישראל ותימר להון ארי תיעלון
לארעא דאנא יהיב לכון ותשמיט ארעא שמטתא קדם יי׃ מר בני אסראל וקל להם אדי דכלתם
אלבלד אלדי אנא מעטיכם פעטלו אלארץ עטלה ללה׃ שש שנים תזרע שדך ושש שנים
תזמר כרמך ואספת את תבואתה׃ שית שנין תזרע חקלך ושית שנין תכסח כרמך
ותכנוש ית עללתה׃ אן תכון סת סנין תזרע ציעתך וסת סנין תרפק כרמך ותגמע גלתהא׃
ובשנה השביעת שבת שבתון יהיה לארץ שבת ליהוה שדך לא תזרע וכרמך לא תזמר׃
ובשתא שביעיתא ניח שמטתא יהי לארעא דתשמיט קדם יי חקלך לא תזרע וכרמך לא תכסח׃
ופי אלסנה אלסאבעה עטלה הי סבת ללה לא תזרע ציעתך ולא תרפק כרמך׃ את ספיח קצירך
לא תקצור ואת ענבי נזירך לא תבצר שנת שבתון יהיה לארץ׃ ית כתי חצדך לא תחצוד
וית עינבי שבקך לא תקטוף שנת שמטתא יהי לארעא׃ וכלף זרעך לא תחצדה
ואפראד מן ענבך לא תקטפה לאנהא סנה עטלה לאלארץ׃ והיתה שבת הארץ לכם לאכלה

מיתה חייב הוצרך לומר במכה שפטור ומה בבהמה בחבלה שאם אין חבלה אין תשלומין אף מכה אביו ואינו חייב עד שיעשה בו חבורה. אני ה' אלהיכם: אלהי כולכם אני כשם שאני מייחד שמי עליכם כך אני מייחדו על הגרים. ובני ישראל עשו: כל המצוה האמורה במקלל במקום אחר דחייה רגימה והלייה. חסלת פ' אמור בס"ד

וידבר ה' אל משה בהר סיני: מה ענין שמטה אצל הר סיני והלא כל המצות נאמרו מסיני אלא מה שמטה נאמרו כללותיה ופרטותיה ודקדוקיה מסיני אף כל המצות נאמרו כללותיהן ודקדוקיהן מסיני כך שנויה בת"כ ונראה לי שכך פירושה שלא מצינו שמטת קרקעות שנשנית בערבות מואב במשנה תורה למדנו שכללותיה ופרטותיה כולן נאמרו מסיני ובא הכת' ולימד כאן על כל דיבור שנדבר למשה שמסיני היו כולן כללותיהן ודקדוקיהן וחזרו ושנאו בערבות מואב. שבת לה': לשם ה' כשם שנ' בשבת בראשית. יהיה לארץ: לשדות ולכרמים. לא תזמור: שקוצצין זמורותיה ותרגומו לא תכסח ודומה לו קוצים כסוחים. שרופה באש כסוחה. את ספיח קצירך: אפילו לא זרעתה והיא צמחה מן הזרע שנפל בה בעת הקציר הוא קרוי ספיח. לא תקצור: להיות מחזיק בו כשאר קציר אלא הפקר יהיה לכל. נזירך: שהנזרת והפרשת בני אדם מהם ולא הפקרתם. לא תבצור: אותם אינך בוצר אלא מן המופקר. והיתה שבת הארץ לכם לאכלה: אע"פ שאסרתים עליך לא באכילה ולא בהנאה אסרתים אלא שלא תנהוג בהם כבעל הבית אלא הכל יהו שוין בה אתה ושכירך ותושבך. שבת הארץ לכם לאכלה: מן השבות אתה אוכל ואי אתה אוכל מן השמור. לך ולעבדך ולאמתך: לפי שנ' ואכלו אביוני עמך יכול יהיו אסורים באכילה לעשירים ת"ל לך ולעבדך ולאמתך הרי בעלים ועבדים ושפחות אמורין כאן. ולשכירך ולתושבך וגו': אף הנכרים. ולבהמתך ולחיה: אם חיה אוכלת בהמה לא כל שכן שמזונותיה עליך מה ת"ל ולבהמתך הקיש בהמה לחיה כל זמן

שחיה

לך ולעבדך ולאמתך ולשכירך ולתושבך הגרים עמך׃ ותהי. שמטת ארעא לכון למיכל.
לך ולעבדך ולאמתך. ולאגירך ולתותבך. דדיירין עמך׃ ויכון מא ינבת מן ארץ אלמעטלה לכם
מאכלא לך ולעבדך ואמתך ואגירך וציפך אלמקימין מעך׃ ולבהמתך ולחיה אשר בארצך
תהיה כל תבואתה לאכל׃ ולבעירך. ולחיתא דבארעך. תהי כל עללתה למיכל׃ ולבהאימך
ואלוחש אלדי פי ארצך תכון גמיע גלתהא מאכלא׃ וספרת לך
שבע שבתת שנים שבע שנים שבע פעמים והיו לך ימי שבע שבתת השנים תשע
וארבעים שנה׃ ותמני לך. שבע שמטין דשנין. שבע שנין שבע זמנין. ויהון לך. יומי
שבע שמטין דשנין. ארבעין ותשע שנין׃ תם אחץ סבע סנין עטלה ודלך אלסבע אלסנין
סבע מראר פיציר גמלה דלך תסעה וארבעין סנה׃ והעברת שופר תרועה בחדש
השבעי בעשור לחדש ביום הכפרים תעבירו שופר בכל ארצכם׃ ותעבר. שופר יבבא ג׳ חסר בתור׳
בירחא שביעאה בעסרא לירחא ביומא דכפוריא. תעברון שופרא בכל ארעכון׃ ואצרב
בבוק מגלב פי אליום אלעאשר מן אלשהר אלסאבע והו יום אלגפראן אצרבו פיה באלבוק פי
גמיע בלדכם׃ וקדשתם את שנת החמשים שנה וקראתם דרור בארץ לכל ישביה
יובל הוא תהיה לכם ושבתם איש אל אחזתו ואיש אל משפחתו תשבו׃ ותקדשון. ית
שנת חמשין שנין. ותקרון חירותא. בארעא לכל יתבהא. יובילא היא תהי לכון. ותתובון.
גבר לאחסנתיה. וגבר לזרעיתיה תתובון׃ וקדסו הדה סנה אלכמסין ונאדו בעתק פי אלבלד
לגמיע אהלהא פתכון לכם אטלאקא ירגע פיהא כל אמר אלי עשירתה ואלי חוזה׃ יובל
הוא שנת החמשים שנה תהיה לכם לא תזרעו ולא תקצרו את ספיחיה ולא תבצרו את
נזריה׃ יובילא היא. שנת. חמשין שנין תהי לכון. לא תזרעון. ולא תחצדון ית כתהא. ולא
תקטפון ית שבקהא׃ ומן שרוט הדה סנה אלכמסין הי סנה אלאטלאק אן לא תזרעו פיהא
ולא תחצדו כלפהא ולא תקטפו פראדהא׃ כי יובל הוא קדש תהיה לכם מן השדה תאכלו
את תבואתה׃ ארי יובילא היא. קודשא תהי לכון. מן חקלא. תיכלון ית עללתה׃ לאנהא

שהיא אוכלת מן השדה האכל לבהמתך מן הבית. כלה לחיה מן השדה כלה לבהמתך מן הבית" שבע שבתות שנים. שמטות שנים יכול יעשה שבע
שנים רצופות שמטה ויעשה יובל אחריהם ת"ל שבע שנים שבע פעמים הוי אומר כל שמטה ושמטה בזמנה" והיו לך ימי שבע שבתות וגו'. מגיד
לך שאעפ"י שלא עשית שמטות עשה יובל לסוף מ"ט שנה ופשוטו של מקרא יעלו לך חשבון שנות השמטה למספר מ"ט" והעברת. לשון ויעבירו
קול במחנה לשון הכרזה" ביום הכפורים. ממשמע שנ' ביום הכפורים איני יודע שהוא בעשור לחדש אם כן למה נאמר בעשור לחדש אלא
לומר לך תקיעת בעשור לחדש דוחה שבת בכל ארצכם ואין תקיעת ראש השנה דוחה שבת בכל ארצכם אלא בבית המקדש בלבד" וקדשתם.
בכניסתה מקדשין אותה בב"ד ואומרין מקודשת השנה" וקראתם דרור. לעבדים בין נרצע בין שלא נרצע כלו לו שש שנים משנמכר. אמר
ר' יהודה מהו לשון דרור כמדייר בי דירא וכו' שדר בכל מקום שהוא רוצה ואינו ברשות אחרים" יובל היא. שנה זו מובדלת משאר שנים
בנקיבת שם לה לבדה. ומה שמה יובל שמה ע"ש תקיעת שופר של איל שנ' במשוך היובל" ושבתם איש אל אחוזתו. שהשדות חוזרות
לבעליהן" ואיש אל משפחתו תשובו. לרבות את הנרצע" יובל הוא שנת החמשים שנה. מה ת"ל. לפי שנ' וקדשתם כו' כתחילתה בראש השנה
וכתב" את נזיריה. את הענבים המשומרים אבל בוצר אתה מן המופקרים כשם של בשביעית כך נאמר ביובל נמצאו שתי שנים
קדושות סמוכות זו לזו שנת מ"ט שמטה ושנת החמשים יובל" קדש תהיה לכם. תופסת דמיה כהקדש יכול תצא היא לחולין ת"ל תהיה
בהוייתה תהא" מן השדה תאכלו. ע"י השדה אתה אוכל מן הבית שאם כלה לחיה מן השדה אתה צריך לבער מן הבית כשם שנ' בשביעית כך
נאמר ביובל" תשובו איש אל אחוזתו והרי כבר נאמר ושבתם איש אל אחוזתו אלא לרבות המוכר שדהו ועמד בנו וגאלה שחוזרת לאביו ביובל"

כנה אטלאק תכון לכם מקדסה ומן אלצחרא תאכלו גלתהא מבאחא: בשנת היובל
הזאת תשבו איש אל אחזתו: בשתא דיובילא הדא תתובון גבר לאחסנתיה: ופי הדה
סנה אלאטלאק ירגע כל אמר אלי חוזה: וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך ב
אל תונו איש את אחיו: וארי תזבין זבינין לחברך. או תזבון מידא דחברך לא תונון גבר
ית אחוהי: ואדי בעת ביעא לצאחבך או אבתעת מנה פלא יגבן כל ואחד אכיה: במספר
שנים אחר היובל תקנה מאת עמיתך במספר שני תבואת ימכר לך: במנין שניא
בתר יובילא תזבון מן חברך. במנין שני עללתא יזבין לך: באחצא סנין מן בעד אלאטלאק
תשתרי מן צאחבך ובאחצא גלתהא יביעך הו: לפי רב השנים תרבה מקנתו ולפי מעט
השנים תמעיט מקנתו כי מספר תבואת הוא מכר לך: לפום סגיות שניא תסגי זבינוהי:
ולפום זעירות שניא תזער זבינוהי ארי מנין עללתא הוא מזבין לך: פעלי קדר כתרת
אלסנין יגב אן תכתר לה אלתמן ועלי קדר קלתהא יגב אן תקלל לה דאך לאנה אנמא
יביעך גלה מחצאה: ולא תונו איש את עמיתו ויראת מאלהיך כי אני יהוה אלהיכם:
ולא תונון גבר ית חבריה ותדחל מאלהך ארי אנא יי אלהכון: ולא יגבן כל רגל צאחבה ולכת
רבך לאני אללה רבכם עז וגל: ועשיתם את חקתי ואת משפטי תשמרו ועשיתם אתם
וישבתם על הארץ לבטח: ותעבדון ית קימי וית דיני תטרון ותעבדון יתהון. ותתבון
על ארעא לרחצן: פאעמלו ברסומי ואחכאמי ואחפצוהא ואסכנו אלבלד ואתקין בי: ונתנה ולעתיד בבא
הארץ פריה ואכלתם לשבע וישבתם לבטח עליה: ותתן ארעא אבה ותיכלון למסבע
ותתבון לרחצן עלה: ותכרג אלארץ תמרהא פתאכלוה הניא ותקימו בהא ואתקין:
וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעת הן לא נזרע ולא נאסף את תבואתנו: וארי
תימרון מא ניכול בשתא שביעתא הא לא נזרע ולא נכנוש ית עללתנא: פאן קלתם
מא נאכל פי אלסנה אלסאבעה אד לא נזרע ולא נגמע גלתנא: וצויתי את ברכתי לכם
בשנה הששית ועשת את התבואה לשלש השנים: ואפקיד ית ברכתי לכון בשתא שתיתאה

ה"ג

וכי תמכרו וגו' לפי פשוטו כמשמעו ועוד יש דרשה אחרה מנין כשאתה מוכר מכור לישראל חבירך וכי תמכרו ממכר לעמיתך מכור ומניין
שאם באת לקנות קנה מישראל חבירך ת"ל או קנה מיד עמיתך קנה. אל תונו זו אונאת ממון: במספר שנים אחר
היובל תקנה זהו פשוטו ליישב המקרא על אופניו על האונאה בא להזהיר כשתקנה או תמכור קרקע דעו כמה שנים יש עד היובל ולפי
השנים והתבואות השדה שהיא ראויה לעשות ימכור המוכר ויקנה הקונה שהרי סופו להחזירה לו בשנת היובל ואם יש שנים מועטות
וזה מוכרה בדמים יקרים הרי נתאנה לוקח ואם יש שנים מרובות ואכל ממנה תבואות הרבה הרי נתאנה מוכר לפ"כ צריך לקנותה
לפי הזמן וזהו שנ' במספר שני תבואות ימכר לך לפי מנין שני תבואות שתהא עומדת ביד הלוקח תמכור לו ורבותינו דרשו מכאן
שהמוכר שדהו אינו רשאי לגאול פחות משתי שנים שתעמוד שתי שנים ביד הלוקח מיום ליום ואפי' יש שלש תבואות בתוך שתי שנים
כגון שמכרה לו בקמותיה ושני אינו יוצא מידי פשוטו. כלומר מספר שנים של תבואות ולא של שדפון ומיעוט שנים שהם: תרבה
מקנתו תמכרנה ביוקר: תמעיט מקנתו תמעיט בדמיה: ולא תונו איש את עמיתו כאן הזהיר על אונאת דברים שלא יקניט את
חבירו ולא ישיאנו עצה שאינה הוגנת לו לפי דרכו והנאתו של יועץ ואם תאמר מי יודע אם נתכוונתי לרעה לכך נאמ' ויראת מאלהיך
היודע מחשבות הוא כל דבר המסור ללב שאין מכיר בו אלא מי שהמחשבה בלבו נאמר בו ויראת מאלהיך: וישבתם על הארץ
לבטח שבעון שמטה ישראל גולין שנ' אז תרצה הארץ את שבתותיה והרצת את שבתותיה ושבעים שנה של גלות בבל כנגד
שבעים שמטות שביטלו היו: ונתנה הארץ פריה וגו' וישבתם לבטח עליה שלא תדאגו משנת בצורת: ואכלתם לשובע
אף בתוך המעיים תהא בו ברכה: ולא נאסוף אל הבית: את תבואתנו כגון יין ופירות האילן וספיחין הבאים מאליהם: לשלש
השנים:

ותכנוש ית עללתא׃ לתלת שנין׃ פאני אמר בברכתי לכם פי אלסנה אלסאדסה פתכפיכם
גלתהא תלאת סנין׃ וזרעתם את השנה השמינת ואכלתם מן התבואה ישן עד
השנה התשיעת עד בוא תבואתה תאכלו ישן׃ ותזרעון ית שתא תמיניתא ותיכלון מן
עללתא עתיקא. עד שתא תשיעיתא. עד מיעל עללתה. תיכלון עתיקא׃ פתזרעון פי אל
סנה אלתאמנה ותאכלון מן גלתהא עתיקא ואלי אלסנה אלתאסעה אלי מגי גלתהא תאכלו
עתיקא׃ והארץ לא תמכר לצמתת כי לי הארץ כי גרים ותושבים אתם עמדי׃ וארעא לא
תזדבן לחלוטין. ארי דילי ארעא ארי דיירין ותותבין אתון קדמי׃ ואלארץ פלא תבאע
בתאתא לאנהא לי ואנמא אנתם סכאן ואציאף לי׃ ובכל ארץ אחזתכם גאלה תתנו
לארץ׃ ובכל ארע אחסנתכון. פורקנא תתנון לארעא׃ ופי גמיע בלד חוזכם אגעלו ולאיה
לאלארץ׃ כי ימוך אחיך ומכר מאחזתו ובא גאלו הקרב אליו וגאל
את ממכר אחיו׃ ארי יתמסכן אחוך. ויזבין מאחסנתיה. וייתי פריקיה דקריב ליה. ויפרוק
ית זביני דאחוהי׃ ואדא תמאהן אכוך ובאע שיא מן חוזה פיאת ולייה אלאקרב אליה
ויתולא ביע אכיה׃ ואיש כי לא יהיה לו גאל והשיגה ידו ומצא כדי גאלתו׃ וגבר ארי
לא יהי ליה פריק. ותדביק ידיה. וישכח כמסת פרקניה׃ ואי רגל לם יכון לה ולי פנאלת ידה
ואצאב כמקדאר פכאכה׃ וחשב את שני ממכרו והשיב את העדף לאיש אשר מכר
לו ושב לאחזתו׃ ויחשיב ית שני זבינוהי. ויתיב ית מותרא. לגברא דזבין ליה. ויתוב לאחסנתיה׃
פיחסב סני ביעה וירד אלפאצל אלי אלרגל אלדי באעה לה וירגע אלי חוזה׃ ואם לא מצאה ידו די
השיב לו והיה ממכרו ביד הקנה אתו עד שנת היובל ויצא ביבל ושב לאחזתו׃ ואם
לא אשכחת ידיה. כמסת דיתיב ליה. ויהי זבינוהי. ביד דזבן יתיה. עד שתא דיובלא. ויפוק
ביובלא. ויתוב לאחסנתיה׃ ואן לם תנל ידה מקדאר מא ירד לה פיבק ביעה פי יד אל
משתרי לה אלי סנה אלאטלאק ויכרג פיהא וירגע אלי חוזה׃ ואיש
כי ימכר בית מושב עיר חומה והיתה גאלתו עד תם שנת ממכרו ימים תהיה גאלתו׃ וגבר

השנים. לקצת הששית מניסן ועד ראש השנה ולשביעית ולשמינית שיזרעו בשמינית במרחשון ויקצרו בניסן. עד השנה התשיעית. עד חג הסכות של תשיעית שהוא עת בוא תבואה של שמינית לתוך הבית שכל ימות הקיץ היו בשדה בגרנות ובתשרי הוא עת האסיף לבית ופעמים שהיתה צריכה לעשות לד׳ שנים בששית שלפני השנה השביעית שהן בטלין מעבודת קרקע שתי שנים השביעית והיובל ומקרא זה נאמר בשאר השמטות כולן. והארץ לא תמכר. ליתן לאו על חזרת שדות לבעלים ביובל שלא יהא הלוקח כובשה. לצמיתות. לפסיקה למכירה פסוקה עולמית. כי לי הארץ. אל תרע עינך בה שאינה שלך. ובכל ארץ אחוזתכם. לרבות בתים ועבד עברי ודבר זה מפורש בקידושין בפרק ראשון ולפי פשוטו סמך אותו לפרשה של אחריו שהמוכר אחוזתו רשאי לגאלה לאחר שתי שנים או הוא או קרובו ואין הלוקח יכול לעכב. כי ימוך אחיך ומכר. מלמד שאין אדם רשאי למכור שדהו אלא מחמת דוחק עוני. מאחוזתו. ולא כולה לימד דרך ארץ שישייר שדה לעצמו. וגאל את ממכר אחיו. ואין הלוקח יכול לעכב. ואיש כי לא יהיה לו גואל. וכי יש לך אדם בישראל שאין לו גואלים אלא גואל שיוכל לגאול ממכרו. וחשב את שני ממכרו. כמה שנים עד היובל כך וכך ובכך וכך מכרתיה לך עתיד היית להחזירה ביובל נמצאת קונה מספר התבואות כפי חשבון של כל שנה. אכלת אותה ג׳ שנים או ד׳ הוצא את דמיהם מן החשבון וטול את השאר וזהו והשיב את העודף בדמי המקח על האכילה שאכלה ויתנם ללוקח. לאיש אשר מכר לו. המוכר הזה שבא לגאלה. ושב לאחזתו. כי השיב לו. מכאן שאינו גואל לחצאין. עד שנת היובל. שלא יכנס לתוך אותה שנה כלום שהיובל משמיט בתחלתו והשביעית משמטת בסופה. בית מושב עיר חומה. בית בתוך העיר המוקפת חומה מימות יהושע בן נון. והיתה גאולתו. לפי שנ׳ בשדה שיכול לגאלה משתי שנים ואילך כל זמן

ארי יזבין בית מותב קרתא מקפא שור. ויהי פרקניה. עד משלם שתא דזבינוהי. עדן בעדן
יהי פרקניה׃ ואי רגל באע ביתא פי קריה להא סור פסילון בכ׳אר אלי אנקצא סנה
סנה מן יום ביעה פיכון פכאכה חולא׃ ואם לא יגאל עד מלאת לו שנה תמימה וקם
הבית אשר בעיר אשר לא חמה לצמיתת לקנה אתו לדרתיו לא יצא ביבל׃ ואם לו ג׳
לא יתפריק. עד משלם ליה שתא שלמתא. ויקום ביתא דבקרתא דליה שורא. לחלוטין
לדזבן יתיה לדרוהי. לא יפוק ביובילא׃ פאן לם יפתכה אלי אן כמלת לה סנה תאמה פקד
תבת אלבית אלדי פי אלקריה אלדי להא סור בתאתא ללמשתרי ולאעקאבה ולא יכרג פי סנה אל
אטלאק׃ ובתי החצרים אשר אין להם חמה סביב על שדה הארץ יחשב גאלה תהיה
לו וביבל יצא׃ ובתי פצחיא דלית להון שור מקף סחור סחור. על חקל ארעא יתחשבון
פרקנא יהי להון. וביובילא יפקון׃ וביות אלארבאץ אלתי ליס להא סור יחיט בהא פמתל
צ׳יאע אלארץ תחסב אן יכון להא ולאיה ותכרג פי אלאטלאק׃ וערי הלוים בתי
ערי אחזתם גאלת עולם תהיה ללוים׃ וקרוי ליואי. בתי קרוי אחסנתהון. פרקן
עלם תהי לליואי׃ ואמא קרא אלליואניין וביות קרא חוזהם פלהם אן יפתכוהא אבדא׃
ואשר יגאל מן הלוים ויצא ממכר בית ועיר אחזתו ביבל כי בתי ערי הלוים הוא
אחזתם בתוך בני ישראל׃ ודיפרוק מן ליואי. ויפקון זביני ביתא. וקרוי אחסנתיה
ביובילא. ארי בתי קרוי ליואי. אנין אחסנתהון. בגו בני ישר׳׃ ומן ישתרי דלך מנהם
פליכרג כל בית מביע וקרא חוזהם פי אלאטלאק לאן ביותהם וקראהם הי חוזהם פימא
בין בני אסר׳׃ ושדה מגרש עריהם לא ימכר כי אחזת עולם הוא להם׃ וחקל רוח
קרויהון לא יזדבן. ארי אחסנת עלם. הוא להון׃ וצ׳יאע פנא קראהם לא תבאע אבדא
לאנהא חוזה דהר להם׃ וכי ימוך אחיך ומטה ידו עמך והחזקת ה
בו גר ותושב וחי עמך׃ וארי יתמסכן אחוך. ותמוט ידיה עמך. ותתקיף ביה. גיור ותותב
ויחי עמך׃ ואדי תמאהן אכיך ומאדת ידה מעך פאשדדה באן יכון לך סאכנא ותיפא ויעיש מעך׃

שירדה ובתוך שתי שנים הראשונים אינו יכול לגאלה הוצרך לפרש בזה שהוא חילוף שאם רצה לגאול בשנה ראשונה גואלה ולאחר מכן אינו גואלה
והיתה גאולתו של בית. ימים. ימי שנה שלימה קרויה ימים וכן תשב הנערה אתנו ימים. לצמיתות. יצא מכוחו של מוכר ועומד
בכוחו של קונה. לא יצא ביובל. אמר רב ספרא אם פגע בו יובל בתוך שנתו לא יצא. ובתי החצרים. כתרגומו פצחין עיירות פתוחות
מאין חומה ויש הרבה בספר יהושע הערים וחצריהם. בחצריהם ובטירותם. על שדה הארץ יחשב. הרי הן כשדות הנגאלין עד היובל
ויוצאין ביובל לבעלים אם לא נגאלו. גאלה תהיה לו. מיד אם ירצה. ובזה יפה כוחו מכח שדות שהשדות אין נגאלות עד שתי שנים
וביובל יצא. בחנם. וערי הלוים. שמונה וארבעים עיר שנתנו להם. גאלת עולם. גואל מיד אפילו לפני שתי שנים אם מכרו שדה
משדותיהם הנתונות להם באלפים אמה סביבות הערים או אם מכרו בית בעיר חומה גואלין לעולם ואינו חלוט לסוף שנה. ואשר
יגאל מן הלוים. ואם יקנה בית או עיר מהם ויצא ביובל אותו ממכר של בית או של עיר חומה וישוב ללוי שמכרו ולא יהיה חלוט
כשאר ערי החומה של ישראל וגאולה זו לשון מכירה. ד״א לפי שנ׳ גאולת עולם תהיה ללוים יכול לא דיבר הכת׳ אלא בלוקח ישראל
שקנה בית בערי הלוים אבל לוי שקנה מלוי יהיה חלוט ת״ל ואשר יגאל מן הלוים אף הגואל מיד לוי גואל גאולת עולם. ויצא ממכר
בית. הרי זו מצוה אחרת ואם לא גאלה יוצאה ביובל ואינו נחלט לסוף שנה כבית של ישראל. כי בתי ערי הלוים היא אחוזתם. לא היו
להם נחלת שדות וכרמים אלא ערים לשבת ומגרשיהם לפי׳ הם להם במקום שדות ויש להם גאולה כשדות כדי שלא יופקעו נחלתם
מהם. ושדה מגרש עריהם לא ימכר. מכר גזבר שאם הקדיש בן לוי את שדהו ולא גאלה ומכרה גזבר אינה יוצאה לכהנים ביובל כמו
שנ׳ בישרא׳ ואם מכר את השדה לאיש אחר לא יגאל עוד אבל בן לוי גואל לעולם. והחזקת בו. אל תניחהו שירד ויפול ויהיה קשה
להקימו אלא חזקהו משעת מוטת היד. למה זה דומה למשאוי שעל החמור עודהו על החמור אחד תופס בו ומעמידו נפל לארץ חמשה

אין

אל תקח מאתו נשך ותרבית ויראת מאלהיך וחי אחיך עמך׃ לא תסב מניה חיבוליא
ורביתא ותדחל מאלהך ויחי אחוך עמך׃ לא תאכד מנה עיינה ולא רבא וכף לבך חתא
יעיש אכיך מעך׃ את כספך לא תתן לו בנשך ובמרבית לא תתן אכלך׃ ית כספך לא תתין
ליה בחיבוליא ובדביתא לא תתין מיכלך׃ ולא תדפעאליה ודקך ולא טעאמך בעיינה
ולא ברבא׃ אני יהוה אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים לתת לכם את ארץ
כנען להיות לכם לאלהים׃ אנא יי אלהכון דאפיקית יתכון מארעא דמצרים למתן לכון ית
ארעא דכנען למהוי לכון לאלה׃ לאני אלה רבכם אלמכרגכם מן בלד מצר לאעטיכם בלד
כנעאן לאכון לכם אלאהא׃ וכי ימוך אחיך עמך ונמכר לך לא ס
תעבד בו עבדת עבד׃ וארי יתמסכן אחוך עמך ויזדבן לך לא תפלח ביה פלחן עבדין׃
ואדי תמאהן אכיך מעך ובאע נפסה לך פלא תסתכדמה כלדמה אלעביד׃ כשכיר
כתושב יהיה עמך עד שנת היבל יעבד עמך׃ כאגירא כתותבא יהי עמך עד שתא
דיובילא יפלח עמך׃ בל כאגיר או צ׳יף יכון מעך ואלי סנה אלאטלאק יכדמך׃ ויצא מעמך
הוא ובניו עמו ושב אל משפחתו ואל אחזת אבתיו ישוב׃ ויפוק מעמך הוא ובנוהי
עמיה ויתוב לזרעיתיה ולאחסנת אבהתוהי יתוב׃ תם יכרג מן ענדך הו ובניה מעה
ויגע אלי עשירתה וחוז אבאיה׃ כי עבדי הם אשר הוצאתי אתם מארץ מצרים לא ימכרו
ממכרת עבד׃ ארי עבדי אנון דאפיקית יתהון מארעא דמצרים לא יזדבנון זבון עבדין׃
לאנהמא עבידי אלדי אכרגתהם מן בלד מצר לא יבאעו ביע אלעביד׃ לא תרדה בו בפרך
ויראת מאלהיך׃ לא תפלח ביה בקשיו ותדחל מאלהך׃ לא תסתולי עליה באקמא וכף
רבך׃ ועבדך ואמתך אשר יהיו לך מאת הגוים אשר סביבתיכם מהם תקנו עבד ואמה׃
ועבדך ואמתך דיהון לך מן עממיא דבסחרניכון מנהון תקנון עבדין ואמהן׃ ועבדך
ואמתך אלדי יכונאן לך מן אלאמם אלדין חואליכם מנהם תקתנון אלעביד ואלאמא׃
וגם מבני התושבים הגרים עמכם מהם תקנו וממשפחתם אשר עמכם אשר הולידו

אין מעמידין אותו׳ גר ותושב׳ אף אם הוא גר או תושב ואיזהו תושב זה שקיבל עליו שלא לעבוד ע״ז ואוכל נבלות׳ ויראת מאלהיך׳ לפי
שדעתו של אדם נמשכת אחר הרבית וקשה לפרוש הימנו ומורה לעצמו התר בשביל מעותיו שהיו בטלות אצלו הוצרך לומר ויראת
מאלהיך או התולה מעותיו בגוי להלוותם ברבית לישראל הרי זה דבר המסור ללבו של אדם ומחשבתו לפ״כ הוצרך לומר ויראת מאלהיך׳
אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים׳ והבחנתי בין בכור לשאינו בכור אף אני יודע ונפרע מן המלוה מעות לישראל ברבית ואומר
של גוי הם׳ ד״א אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים׳ ע״מ שתקבלו עליכם מצותי ואפילו הם כבדות עליכם׳ לתת לכם את ארץ
כנען׳ בשכר שתקבלו עליכם מצותי׳ להיות לכם לאלהים׳ שכל הדר בארץ ישראל אני לו לאלהים וכל היוצא ממנה כעובד ע״ז׳
עבודת עבד׳ עבודה של גנאי שיהא ניכר בה כעבד שלא יוליך כליו אחריו לבית המרחץ ולא ינעול לו מנעליו׳ כשכיר
כתושב׳ עבודת קרקע ומלאכת אומנות כשאר שכירים המנהג בו׳ עד שנת היובל׳ אם פגע בו יובל לפני שש שנים
היובל מוציאו׳ ובניו עמו׳ אמר ר׳ שמעון אם הוא נמכר בניו מי מכרן אלא מכאן שרבו חייב במזונות אשתו ובניו׳ ואל אחוזת
אבותיו׳ אל כבוד אבותיו ואין לזלזלו בכך׳ אחוזת׳ חזקת׳ כי עבדי הם׳ שטרי קודם׳ לא ימכרו ממכרת עבד׳ בהכרזה יש
כאן עבד למכור ולא יעמידנו על אבן המקח׳ לא תרדה בו בפרך׳ מלאכה שלא לצורך כדי לענותו אל תאמר לו החם לי
את הכוס הזה והוא אינו צריך חמום׳ עדור תחת הגפן עד שתבוא שמא תאמר אין מכיר בדבר אם לצורך אם לאו ואומר אני
לו שהוא לצורך הרי הדבר מסור ללבו של אדם העושהו לכך נאמר ויראת מאלהיך׳ ועבדך ואמתך אשר יהיו לך׳ א״ת אם כן
במה אשתמש בעבדי איני מושל באומות איני נוחל שהרי הזהרתני לא תחיה כל נשמה א״א מי ישמשני׳ מאת הגוים׳ הם יהיו

כאר צכם והיו לכם לאחזה׃ ואף מבני תותביא ערליא דדירין עמכון מנהון תקנון ומזרעיתהון דעמכון דאתילדו בארעכון ויהון לכון לאחסנא׃ ואיצא מן בני אלסכאן אלמקימין מעכם מנהם תשתרון ומן עשירתהם אלמולודין פי בלדכם יכונאן לכם חוזא׃
והתנחלתם אתם לבניכם אחריכם לרשת אחזה לעלם בהם תעבדו ובאחיכם בני ישראל איש באחיו לא תרדה בו בפרך׃ ותחסנון יתהון לבניכון בתריכון לירות אחסנא לעלם בהון תפלחון ובאחיכון בני ישראל גבר באחוהי לא תפלח ביה בקשיו׃ ותורתונהם לבניכם מן בעדכם במיראת אחוז ותסתכדמונהם ואמא באמתכם בני אסר פכל ואחד לא
יסתולי עלי אכיה באקמא׃ וכי תשיג יד גר ותושב עמך
ומך אחיך עמו ונמכר לגר תושב עמך או לעקר משפחת גר׃ וארי תדביק יד ערל ותותב עמך ויתמסכן אחוך עמיה ויזדבן לערל תותב דעמך או לארמאי מזרעית גיורא׃ ואן נלת יד גריב או סאכן מעך פתמאהן אליך ענדה פבאע נפסה לגריב או סאכן מעך או לאצל עשירה אלגריב׃ אחרי נמכר גאלה תהיה לו אחד מאחיו יגאלנו׃ בתר דאזדבן פרקנא תהי ליה חד מאחוהי יפרקניה׃ פבעד מא אנבאע יכון לה פכאכא ואחד מן אכותה יפתכה׃ או דדו או בן דדו יגאלנו או משאר בשרו ממשפחתו יגאלנו או השיגה ידו ונגאל׃ או אחבוהי או בר אחבוהי יפרקניה או מקריב בסריה מזרעיתיה יפרקניה או דתדביק ידיה ויתפריק׃ או עמה או אבן עמה יפתכה או מן נסיב דאתה מן עשירתה יפתכה או כאת ידה פפך נפסה׃ וחשב עם קנהו משנת המכרו לו עד שנת היבל והיה כסף ממכרו במספר שנים כימי שכיר יהיה עמו׃ ויחשיב עם זבניה משתא דאזדבן ליה עד שתא דיובילא ויהי כסף זביניה במנין שניא כיומי אגירא יהי עמיה׃ פיחאסב משתריה כם מן סנה אנבאע לה אלי סנה אלאטלאק ויקסט תמן ביעה עלי אחצא אלסנין ויכון מעה פיהא כאיאם אלאגיר׃ אם עוד רבות בשנים לפיהן ישיב גאלתו מכסף מקנתו׃ אם עוד סגיות בשניא לפומהון יתיב פרקניה מכסף זבינוהי׃ אן בקא

לך לעבדים׳ אשר סביבותיכם׳ ולא שבתוך גבול ארצכם שהרי בהם אמרת׳ לא תחיה כל נשמה׳׳ וגם מבני התושבים׳ שבאו מסביבותיכם לישא נשים בארצכם וילדו להם הבן הולך אחר האב ולא אחר האם ואינו בכלל לא תחיה כל נשמה אלא אתה מותר לקנותו כעבד׳׳ מהם תקנו׳ אותם הקנו׳׳ והתנחלתם אותם לבניכם׳ החזיקו בהם לנחלה לצורך בניכם אחריכם ולא יתכן לפרש הנחילום לבניכם שאם כן היה לו לכתוב והנחלתם אותם לבניכם׳׳ והתנחלתם׳ כמו והתחזקתם׳׳ איש באחיו׳ להביא נשיא בעמו ומלך במשרתיו שלא לרדות בהם בפרך׳׳ יד גר ותושב׳ גר והוא תושב כתרגומו יד ערל ותותב וסופו מוכיח ונמכר לגר תושב׳׳ וכי תשיג יד גר ותושב עמך מי גרם לו שיעשיר דבוקו עמך׳׳ ומך אחיך עמו׳ מי גרם לו שימוך דבוקו עמו על ידי שלמד ממעשיו׳׳ משפחת גר׳ זה הארמאי כשהוא אומר לעקר זה הנמכר לע״ז עצמה להיות לה שמש ולא לשיהות אלא לחטוב לה עצים ולשאוב מים׳׳ גאולה תהיה לו׳ מיד אל תניחהו שיטמע עד שנת היובל שהרי כל עצמו לא קנאו אלא לעבדו עד היובל שהרי ביובל יצא כמו שנ׳ למטה ויצא בשנת היובל וכמו שהחזת ידך הכה מדבר ואעפ״כ לא תבא עליו בעקיפין מפני חילול השם אלא כשבא ליגאל ידקדק בחשבון לפי המגיע בכל שנה ושנה ינכה לו הגוי מדמיו אם היו עשרים שנה משנמכר עד היובל וקנאו בעשרים מנה נמצא שקנה הגוי עבודת שנה במנה ואם שהה זה אצלו חמש שנים וכא ליגאל ינכה לו חמשת מנים ויתן לו העבד טו׳ מנים וזהו והיה כסף ממכרו במספר שנים׳׳ כימי שכיר יהיה עמו׳ חשבון המגיע לכל שנה ושנה יחשב כאלו נשכר עמו כל שנה במנה וינכה לו׳׳ אם עוד רבות בשנים׳ עד היובל׳׳ לפיהן׳ הכל כמו שפירשתי׳׳ לא ירדנו בפרך לעיניך׳ כלומר ואתה רואה׳׳ ואם לא יגאל באלה׳ באלה הוא נגאל ואינו נגאל בשש׳׳ כי לי בני ישראל עבדים׳ שטרי קודם׳ אני ה׳ אלהיכם׳ כל המשעבדן מלמטה כאלו משעבדן מלמעלה׳׳ לא תעשו לכם אלילים׳ כנגד זה הנמכר לנכרי שלא יאמר הואיל ורבי מגלה עריות אף

אני

מנהא כתירא פעלי קדרהא ירד פכאכה מנסובא מן תמן שראה ׃ ואם מעט נשאר
בשנים עד שנת היבל וחשב לו כפי שניו ישיב את גאלתו ׃ ואם זעיר אשתאר בשניא
עד שתא דיובילא ויחשיב ליה כפום שנוהי יתיב ית פרקניה ׃ ואן בקי מנהא קלילא אלי
סנה אטלאק פליחאסבה ועלי קדרהא ירד פכאכה ׃ כשכיר שנה בשנה יהיה עמו לא ירדנו
בפרך לעיניך ׃ כאגיר שנא בשנא יהי עמיה לא יפלח ביה בקשיו לעינך ׃ בל כאגיר
סנה בסנה יכון מעה לא יסתולי עליה באקמא בחצרתך ׃ ואם לא יגאל באלה ויצא
בשנת היבל הוא ובניו עמו ׃ ואם לא יתפריק באלין ויפוק בשתא דיובילא הוא ובנוהי
עמיה ׃ ואן לם ינפך בהדה אמור פליכרג פי סנה אטלאק הו ובניה מעה ׃ כי לי בני
ישראל עבדים עבדי הם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים אני יהוה אלהיכם ׃ ארי דילי
בני ישראל עבדין עבדי אנון דאפיקית יתהון מארעא דמצרים אנא יי אלהכון ׃ לאן בני אסר עביד
לי אד הם עבידי אלדי אכרגתהם מן בלד מצר אנא אלה רבכם ׃ לא תעשו לכם
אלילם ופסל ומצבה לא תקימו לכם ואבן משכית לא תתנו בארצכם להשתחות עליה
כי אני יהוה אלהיכם ׃ לא תעבדון לכון טעון וצילם וקמא לא תקימון לכון ואבן סגדא
לא תתנון בארעכון למסגד עלה ארי אנא יי אלהכון ׃ לא תצנעו לכם אותאנא ומנחותא
ונצבא לא תקימו לכם וחגרא מזכרפא לא תצנעו פי בלדכם לתסגדו עליהא לאני אלה רבכם
ואחד ׃ את שבתתי תשמרו ומקדשי תיראו אני יהוה ׃ ית יומי שביא דילי תטרון ולבית מקדשי תהון דחלין
אנא יי ׃ סבותי פאחפצוהא ומקדסי פהאבוה אנא אלה אבאזיכם כירא ׃ נז פסוקים סימן חט"ל גדד
אם בחקתי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אתם ׃ אם בקימי תהכון וית פקודי תטרון
ותעבדון יתהון ׃ אן סרתם ברסומי וחפצתם וצאיאי ועמלתם בהא ׃ ונתתי גשמיכם
בעתם ונתנה הארץ יבולה ועץ השדה יתן פריו ׃ ואתין מטריכון בעדנהון ותתין ארעא
עללתה ואילן חקלא יתין אביה ׃ כנזלת אגיאתכם פי אוקאתהא ואכרגת ארץ אדאהא
ושגר צחרא יכרג תמרה ׃ והשיג לכם דיש את בציר ובציר ישיג את זרע ואכלתם

אני אעשה כמותו הואיל ורבו עשה אף אני אעשה כמותו הואיל ורבו מחלל שבתות אף אני אעשה כמותו לכך נאמרו מקראות
הללו ואף הפרשיות הללו נאמרו על הסדר בתחלה הזהיר על השביעית ואם חמד ממון ונחשד על השביעית סופו למכור מטלטליו
לכך סמך לה וכי תמכרו ממכר לא חזר בו סוף מוכר אחוזתו לא חזר בו סוף מוכר את ביתו לא חזר בו סוף לוה ברבית כל אלו
האחרונות קשות מן הראשונות לא חזר בו בסוף מוכר את עצמו לא חזר בו לא דיו לישראל אלא אפילו לנכרי ואבן משכית לשון
כיסוי כמו ושכותי כפי שמכסין פני הקרקע ברצפת אבנים להשתחות עליה אפילו לשמים לפי שהשתחוייה בפשוט ידים ורגלים היא
ואסרה תורה לעשות כך חוץ מן המקדש אני יי נאמן לשלם שכר חסלת פ' בה"ס בס"ד

אם בחקותי

תלכו יכול זה קיום המצות כשהוא אומר ועשיתם אותם הרי קיום המצות אמור הא מה תלמוד
מקיים אם בחקותי תלכו שתהיו עמלים בתורה ואת מצותי תשמרו הוו עמלים בתורה על מנת
לשמור ולקיים כמו שנ' ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם בעתם בשעה שאין דרך בני אדם
לצאת כגון בלילי שבתות ועץ השדה יתן פריו הן אילני סרק ועתידין לעשות פירות והשיג לכם דיש את בציר שיהא הדיש
מרובה ואתם עסוקים בו עד הבציר ובבציר תעסקו עד שעת הזרע ואכלתם לחמכם לשובע אוכל קימעא והוא מתברך במעיו
ונתתי שלום שמא תאמרו הרי מאכל והרי משתה אם אין שלום אין כלום ת"ל אחר כל זאת ונתתי שלום בארץ מכאן שהשלום שקול
כנגד הכל וכן הוא אומר עושה שלום ובורא את הכל וחרב לא תעבור בארצכם אין צריך לומר שלא יבואו למלחמה אלא אפילו

לחמכם לשבע וישבתם לבטח בארצכם׃ ויער עלכון דישא לקטפא. וקטפא יערע
לאפוקי בר זרעא. ותיכלון לחמכון למסבע. ותתבון לרתצן בארעכון׃ חתא ידרך לכם
אלדרס אלקטאף ואלקטאף ידרך אלבדאר ותאכלון טעאמכם הניא ותקימון ואתקין פי
בלדכם׃ ונתתי שלום בארץ ושכבתם ואין מחריד והשבתי חיה רעה מן הארץ וחרב ב
לא תעבר בארצכם׃ ואתין שלמא בארעא. ותשרון ולית דמניד. ואבטיל חיותא
בישתא מן ארעא. ודקטלין בחרבא לא יעדון בארעכון׃ ואגעל לכם אלסלאמה פי אלארץ
פתנצגעון וליס מזעג ואעטל שר אלחיואן אלמפסד מן אלארץ וסיף לא ימר פי בלדכם׃
ורדפתם את איביכם ונפלו לפניכם לחרב׃ ותרדפון ית בעלי דבביכון. ויפלון קדמיכון
לחרבא׃ ואדי כלבתם אעדאיכם וקעו בין ידיכם תחת סיופכם׃ ורדפו מכם ח
חמשה מאה ומאה מכם רבבה ירדפו ונפלו איביכם לפניכם לחרב׃ וירדפון מנכון
חמשה למאה. ומאה מנכון לרבותא יערקון. ויפלון בעלי דבביכון. קדמיכון לחרבא׃
חתי יגלב מנכם אלכמסה מאיה ואלמאיה תגלב רבווה ויקע אעדאיכם בין אידיכם תחת
סיופכם׃ ופניתי אליכם והפריתי אתכם והרביתי אתכם והקימתי את בריתי אתכם׃
ואתפני במימרי לאיטבא לכון. ואפיש יתכון. ואסגי יתכון. ואקים ית קימי עמכון׃ ג
ואקבל אליכם ואתמרכם ואכתרכם ואפי בעהדי לכם׃ ואכלתם ישן נושן וישן מפני
חדש תוציאו׃ ותיכלון עתיקא דעתיק. ועתיקא מן קדם חדתא תפנון׃ ותאכלון אלעתיק
אלמעתק ותכרגון אלעתיק מן חצרת אלחדית׃ ונתתי משכני בתוככם ולא תגעל נפשי
אתכם׃ ואתין משכני ביניכון. ולא ירחיק מימרי יתכון׃ ואגעל מסכני פי מא בינכם
ולא אקלאכם׃ והתהלכתי בתוככם והייתי לכם לאלהים ואתם תהיו לי לעם׃ ואשרי
שכינתי ביניכון. ואהוי לכון לאלה. ואתון תהון קדמי לעם׃ ואסיר נורי פי מא בינכם
ואכון לכם אלאהא ואנתם תכונו לי שעבא כאצה׃ אני יהוה אלהיכם אשר הוצאתי
אתכם מארץ מצרים מהית להם עבדים ואשבר מטת עלכם ואולך אתכם קוממיות׃

לעבור דרך ארצכם ממדינה למדינה׃ לפניכם לחרב׃ איש בחרב רעהו׃ ורדפו מכם׃ מן החלשים שבכם ולא מן הגבורים שבכם׃ חמשה מאה ומאה רבבה׃ וכי כך הוא החשבון והלא לא היה צריך לומר אלא ומאה מכם שני אלפים ירדופו אלא אינו דומה מועטין העושין את התורה למרובין העושין את התורה׃ ונפלו אויביכם לפניכם לחרב׃ שיהיו נופלין שלא כדרך הארץ׃ ופניתי אליכם׃ אפנה מכל עסקי לשלם שכרכם משל למה"ד למלך ששכר פועלים הרבה והיה שם פועל אחד שעשה עמו מלאכה ימים הרבה כו' כדאיתא בת"כ׃ והפריתי אתכם בפריה ורביה׃ והרביתי אתכם בקומה זקופה׃ והקימותי את בריתי אתכם׃ ברית חדשה לא כברית הראשונה שהפרתם אותה אלא ברית חדשה שלא תופר כענין שנ' וכרתי את בית ישראל ואת בית יהודה ברית חדשה לא כברית וגו'׃ ואכלתם ישן נושן׃ הפירות יהיו משתמרים וטובים להתיישן שהוא ישן הנושן של שלש שנים יפה לאכול משל אשתקד׃ וישן מפני חדש תוציאו׃ שיהו הגרנות מלאות חדש והאוצרות מלאות ישן וצריכים אתם לפנות האוצרות למקום אחר לתת החדש לתוכן׃ ונתתי משכני׃ זה בית המקדש׃ ולא תגעל נפשי׃ אין רוחי קצה בכם כל געילה לשון פליטת דבר הבלוע בדבר כמו כי שם נגעל מגן גבורים לא קיבל המשיחה שמושחין מגן של עור מבושל כדי להחליק מעליו מכת חץ או חנית שלא יקוב העור׃ והתהלכתי בתוככם׃ אטייל עמכם בגן עדן כאחד מכם ולא תהיו מזדעזעין ממני׃ יכול לא תיראו ממני ת"ל והייתי לכם לאלהים׃ אני י"י אלהיכם׃ כדאי אני שתאמינו בי שאני יכול לעשות כל אלה שהרי הוצאתי אתכם מארץ מצרים ועשיתי לכם נסים גדולים׃ מוטות׃ כמין יתד בשני ראשי העול המעכבים המוסרה שלא תצא מראש השור ויתיר הקשר כמו עשה לך מוסרות ומוטות׃ קוממיות׃ בקומה זקופה׃ ואם לא תשמעו לי להיות עמלים בתורה לדעת מדרש חכמים יכול לקיום המצוות׃ כשהוא אומר ולא תעשו את כל מצותי הרי קיום המצוות אמור הא

מה

אנא י"י אלהכון דאפיקית יתכון מאר' דמצר' מלמהוי להון עבדין ותברית ניר עממיא מנכון
ודברית יתכון בחירותא׃ אנא אלה רבכם אלדי אכרגתכם מן בלד מצר מן אן תכונו להם
עבידא וכסרת קראביס אצרכם וסיירתכם אחרארא׃ פ
ואם לא תשמעו לי ולא תעשו את כל המצות האלה׃ ואם לא תקבלון למימרי ולא תעבדון
ית כל פקודיא האלין׃ ואן לם תסמעו לי ותטיעו ולא תעמלו בגמיע הדה אלוצאיא׃ ואם
בחקתי תמאסו ואם את משפטי תגעל נפשכם לבלתי עשות את כל מצותי להפרכם
את בריתי׃ ואם בקימי תקוצון ואם ית דיני תרחיק נפשכון בדיל דלא למעבד ית כל פקודי
לאשניותכון ית קימי׃ אד זהדתם פי רסומי ואקלאת אנפסכם אחכאמי ללא תעמלון וצאיאי
ותפסכון עהדי׃ אף אני אעשה זאת לכם והפקדתי עליכם בהלה את השחפת ואת הקדחת
מכלות עינים ומדיבת נפש וזרעתם לריק זרעכם ואכלהו איביכם׃ אף אנא אעביד דא
לכון ואסער עליכון בהולתא שחפתא וקדחתא מחשכן עינין ומפחן נפש ותזרעון לריקנו
זרעכון וייכלוניה סנאיכון׃ אנא אצנע בכם הדה אלעקובאת ואוכל בכם עלי סרעה מן
חמא אלסל ואלחאלה מא תשכץ עיונכם ותדבל נפוסכם ותזרעון זרעכם לאלפראג ויאכלה
אעדאיכם׃ ונתתי פני בכם ונגפתם לפני איביכם ורדו בכם שנאיכם ונסתם ואין רדף
אתכם׃ ואתין רגזי בכון ותתברון קדם בעלי דבביכון וירדון בכון סנאיכון ותערקון ולית
דרדיף יתכון׃ ואחל גצבי בכם ותנצדמון בין ידי אעדאיכם ויסתולי עליכם שאניכם
פתפרון ולא טאלב לכם׃ ואם עד אלה לא תשמעו לי ויספתי ליסרה אתכם שבע על
חטאתיכם׃ ואם עד אלין לא תקבלון למימרי ואוסיף למרדי יתכון שבע על חוביכון׃
ואן לם תקבלו מני מע הדה זדתכם פי אלתאדיב סבע עלי כטאאכם׃ ושברתי את גאון

מה אני מקיים ואם לא תשמעו לי. להיות עמלים בתורה לדעת מדרש חכמים. ומה ת"ל לי. אין לי אלא זה המכיר את רבונו ומכוון למרוד בו
וכן באנשי סדום רעים וחטאים לי"י מאד מכירין את רבונם ומכוונים למרוד בו. וכן בנמרוד גבור ציד לפני י"י שמכירו ומתכוון למרוד
בו. ולא תעשו. משלא תלמדו לא תעשו הרי שתים עבירות. ואם בחקותי תמאסו. מואס באחרים העושים. משפטי תגעל נפשכם שונא
החכמים. לבלתי עשות. מונע אחרים מעשות. את כל מצותי. כופר שלא צויתים לכך נאמר את כל מצותי ולא נאמר את כל המצות.
להפרכם את בריתי. כופר בעיקר. הרי ז' עבירות הראשונה גוררת את השניה וכן עד השביעית ואלו הן. לא למד. ולא עשה. מואס
באחרים העושין. שונא את החכמים. מונע את האחרים. כופר במצוות. כופר בעיקר. והפקדתי עליכם. וצויתי עליכם. שחפת. חולי
שמשחפת את הבשר. אנפולי"ש בלעז דומה לנפוח שהוקלה נפיחתו ומראית פניו זעופה. קדחת. חולי שמקדיח את הגוף ומחממו
ומבעירו כמו כי אש קדחה באפי. מכלות עינים ומדיבות נפש. העינים צופות וכלות לראות שיקל וירפאוהו שלא ירפא וידאבו
הנפשות של המשפחה במותו. כל תאוה שאינה באה והתוחלת ממושכה קרויה כליון עינים. וזרעתם לריק. תזרעו ולא תצמח ואם
תצמח ואכלוהו אויביכם. ונתתי פני. פנאי שלי פונה אני מכל עסקי להרע לכם. ורדו בכם שונאיכם כמשמעו ישלטו בכם
(משלכם שיבא שונא שבכם ובודק בכל טמון ואין לעמוד מפניו) אגדה ה"ג מפרשה בו אף אני אעשה זאת. אינו מדבר אלא באף וכן אף אני
אלך עמם בקרי. והפקדתי עליכם שיהו המכות פוקדות אתכם מזו לזו עד שהראשונה פקודה אצלכם אביא אחרת ואסמכנה לה.
בהלה. מכה המבהלת את הבריות ואיזו זו מכת מותן. את השחפת יש לך אדם שהוא חולה ומוטל במטה אבל בשרו שמור
עליו. ת"ל שחפת שהוא נשחף. או עתים שהוא נשחף אבל נוח ואינו מקדיח. ת"ל ואת הקדחת מלמד שהוא מקדיח. או עתים
שהוא מקדיח וסבור הוא בעצמו שיחיה ת"ל מכלות עינים. או הוא אינו סבור בעצמו שיחיה אבל אחרים סוברין שיחיה. ת"ל
ומדיבות נפש. וזרעתם לריק זרעכם. זורעה ואינה מצמחת. ומעתה מה האויבים באין ואוכלין ת"ל ואכלוהו אויביכם. הא כיצד
זורעה שנה ראשונה ואינה מצמחת. שנה שנייה מצמחת ואויבים באין ומוצאין תבואה לימי המצור ושבפנים מתים ברעב שלא
לקטו תבואה משתקד. ד"א וזרעתם לריק זרעכם. כנגד הבנים והבנות הכת' מדבר שאתה עמל בהם ומגדלן והחטא בא ומכלה
אותן שנא' אשר טפחתי ורביתי איבי כלם. ונתתי פני בכם. כמו של בטובה ופניתי אליכם כך נאמר ברעה ונתתי פני בכם. מושלו
משל להד' למלך שאמר לעבדיו פונה אני מכל עסקי ועוסק עמכם לרעה. ונגפתם לפני אויביכם. שיהא המות הורג בכם מבפנים
ובעלי דבביכון מקיפין אתכם מבחוץ. ורדו בכם שונאיכם. שאיני מעמיד שונאים אלא מכם ובכם שבשעה שאומות העולם עומדין

עֻזְּכֶם וְנָתַתִּי אֶת שְׁמֵיכֶם כַּבַּרְזֶל וְאֶת אַרְצְכֶם כַּנְּחֻשָׁה׃ ואתבר ית יקר תקפכון ואתין
ית שמיא דעליכון תקיפין כברזלא מלאחתא מטרא. וארעא דתחותיכון חסינא כנחשא
מלמעבד פירין׃ ואכסר אקתדאר עזכם ואגעל סמאכם כאלחדיד וארצכם כאלנחאס וְתַם
לָרִיק כֹּחֲכֶם וְלֹא תִתֵּן אַרְצְכֶם אֶת יְבוּלָהּ וְעֵץ הָאָרֶץ לֹא יִתֵּן פִּרְיוֹ׃ ויסוף לריקנו חילכון
ולא תתין ארעכון ית עללתה. ואילן אר. לא יתין אביה׃ פיפנא קואכם לאפראג ולא תכרג
ארצכם אדאהא ושגר אלארץ לא יכרג תמרה׃ וְאִם תֵּלְכוּ עִמִּי קֶרִי וְלֹא תֹאבוּ לִשְׁמֹעַ לִי
וְיָסַפְתִּי עֲלֵיכֶם מַכָּה שֶׁבַע כְּחַטֹּאתֵיכֶם׃ ואם תהכון קדמי בקשיו. ולא תיבון לקבלא למימרי.
ואוסיף לאיתאה עליכון מחא. שבע כחוביכון׃ ואן סלכתם מעי לגאגא ולא תשו — אן
תסמעו לי זדתכם צרבה הי סבע עלי כטאיאכם׃ וְהִשְׁלַחְתִּי בָכֶם אֶת חַיַּת הַשָּׂדֶה וְשִׁכְּלָה
אֶתְכֶם וְהִכְרִיתָה אֶת בְּהֶמְתְּכֶם וְהִמְעִיטָה אֶתְכֶם וְנָשַׁמּוּ דַּרְכֵיכֶם׃ ואגרי בכון. ית חית ברא
ותתכיל יתכון. ותשיצי ית בעירכון. ותזער יתכון. ויצדיין אורחתכון׃ אן אטלק פיכם
חיואן אלצחרא פיתכל מנכם ויקטע מן בהאימכם ויקלל עדדכם ותתוחש טרקאתכם׃
וְאִם בְּאֵלֶּה לֹא תִוָּסְרוּ לִי וַהֲלַכְתֶּם עִמִּי קֶרִי׃ ואם באלין. לא תתרדון למימרי. ותהכון קדמי
בקשיו׃ ואן לם תתאדבו לי בהדה אלעקובאת וסלכתם מעי לגאגא׃ וְהָלַכְתִּי אַף אֲנִי
עִמָּכֶם בְּקֶרִי וְהִכֵּיתִי אֶתְכֶם גַּם אָנִי שֶׁבַע עַל חַטֹּאתֵיכֶם׃ ואהך אף אנא. עמכון בקשיו.
ואלקי יתכון אף אנא. שבע על חוביכון׃ אנא איצא אסיר מעכם עלי אלגאג וצרבתכם
סבע עלי כטאיאכם׃ וְהֵבֵאתִי עֲלֵיכֶם חֶרֶב נֹקֶמֶת נְקַם בְּרִית וְנֶאֱסַפְתֶּם אֶל עָרֵיכֶם וְשִׁלַּחְתִּי דֶבֶר
בְּתוֹכְכֶם וְנִתַּתֶּם בְּיַד אוֹיֵב׃ ואיתי עליכון דקטלין בחרבא. ויתפרעון מנכון פורענותא

על ישראל אינם מבקשים אלא מה שבגללי שנ׳ והיה אם זרע ישרא׳ ועלה מדין ועמלק ובני קדם וגו׳ ויחנו עליהם וישחיתו את יבול הארץ׳ אבל
בשעה שאעמיד עליכם מכם ובכם הם מחפשים שלכם וכה״א ואשר אכלו שאר עמי ועורם מעליהם הפשיטו וגו׳ ונסתם מפני אימה
ואין רודף אתכם׳ מבלי כח׳ ואם עד אלה׳ ואם בעוד אלה לא תשמעו׳ ויספתי עוד יסורין אחרים (הרי כאן ז׳ פורענויות והפקדתי עליכם
בהלה׳ שחפת׳ קדחת׳ וזרעתם לריק׳ ונגפתם לפני אויביכם׳ ורדו בכם שונאיכם׳ ונסתם ואין רודף אתכם) שבע על חטאתיכם׳ שבע פורענויות
על ז׳ עבירות האמורות למעלה׳ ושברתי את גאון עזכם׳ זה בית המקדש וכה״א הנני מחלל את מקדשי גאון עזכם׳ ונתתי
את שמיכם כברזל ואת ארצכם כנחושה׳ זו קשה משל משה שם הוא אומר והיו שמיך אשר על ראשך נחשת והארץ אשר תחתיך
ברזל שיהיו שמים מזיעין כדרך שהנחשת מזיע והארץ אינה מזיעה כדרך שאין הברזל מזיע והיא משמרת פירותיה׳ אבל כאן
השמים לא יהיו מזיעין כדרך שאין הברזל מזיע ויהא חורב בעולם והארץ תהא מזיעה כדרך שהנחשת מזיע והיא מאבדת
פירותיה׳ ותם לריק כחכם׳ הרי אדם שלא חרש שלא עמל שלא זרע שלא נכש שלא כסח שלא עידר ובשעת הקציר בא
שדפון ומלקה אותו אין בכך כלום׳ אבל אדם שעמל וחרש וזרע וניכש וכיסח ועידר ובא שדפון והלקה אותו הרי שניו של זה
קהות׳ ולא תתן ארצכם את יבולה׳ אף מה שאתה מוביל לה בשעת הזרע׳ ועץ הארץ׳ ואפילו מן הארץ יהא לקוי שלא יחניט
פירותיו בשעת החנטה׳ לא יתן׳ משמש למעלה ולמטה אעץ ואפרי׳ לא יתן פריו׳ כשהוא מפריח משיר פירותיו הרי שתי קללות
ויש כאן ז׳ פורענויות׳ (שבירת המקדש׳ שמיכם כברזל׳ ארצכם כנחושה׳ ותם לריק כחכם׳ ולא תתן ארצכם את יבולה׳ ועץ הארץ לא יתן בשעת החנטה
פרי׳ לא יתן פריו כשהוא משיר פירותיו) ואם תלכו עמי קרי׳ רבותינו אמרו עראי במקרה שאינו אלא לפרקים וכן תלכו עראי במצוות
ומנחם פירש לשון מניעה וכן הוקר רגלך וכן יקר רוח וקרוב לשונו לתרגומו של אונקלוס לשון קושי שמקשים לבם לימנע
מלהקרב לי׳ שבע כחטאתיכם׳ ז׳ פורענויות אחרות כמספר שבע כחטאתיכם׳ והשלחתי׳ לשון גרוי׳ ושכלה אתכם׳ אין לי אלא
חיה משכלת שדרכה בכך׳ בהמה מנין׳ ת״ל ושן בהמות אשלח בם הרי שתים׳ ומנין שתהא ממיתה בנשיכתה ת״ל עם חמת
זוחלי עפר מה אלו נושכין וממיתין׳ אף אלו נושכין וממיתין׳ וכבר היו שנים בארץ ישרא׳ חמור נושך וממית׳ ערוד נושך וממית
(שור נושך וממית) ושכלה אתכם׳ אלו הקטנים׳ והכריתה את בהמתכם׳ מבחוץ׳ והמעיטה אתכם׳ מבפנים׳ ונשמו דרכיכם׳
שבילים קטנים ושבילים גדולים׳ הרי ז׳ פורענויות׳ שן חיה׳ ושן בהמה׳ וחמת זוחלי עפר׳ ושכלה׳ והכריתה׳ והמעיטה׳ ונשמו׳
לא תוסרו לי׳ לשוב אלי׳ נוקם נקם ברית׳ יש נקם שאינו בברית כדרך שאר נקמות וזהו סימוי עיניו של צדקיהו׳ ד״א נקם ברית
נקמת בריתי אשר עברתם כל הבאת חרב שבמקרא היא מלחמה חיילות אויבים׳ ונאספתם׳ מן החוץ אל תוך הערים מפני
המצור׳ ושלחתי דבר בתוככם׳ ועל ידי הדבר ונתתם ביד אויבים הצרים עליכם לפי שאין מלינים את המת בירושלם וכשהם

מוציאין

על דעברתון על אוריתא· ותתכבשון לקרויכון· ואגרי מותנא ביניכון· ותתמסרון ביד סנאה׃
ואגזיכם סיפא מנתקמא נקמה׳ עהד פתגתמעון אלי קראכם ואבעת בוובא פימא בינכם
ותסלמון ביד עדו׃ בשברי לכם מטה לחם ואפו עשר נשים לחמכם בתנור אחד והשיבו
לחמכם במשקל ואכלתם ולא תשבעו׃ בדאתבר לכון סעיד מיכלא· ויייפיין· עסר נשין
לחמכון בתנורא חד· ויתיבון לחמכון במתקלא· ותיכלון ולא תסבעון׃ ואכסר לכם מעין
אטעאם ויכבז כתיר מן נסא טעאמכם פי תנור ואחד וירדונה פי אמיאן פתאכלון ולא
תשבעון׃ ואם בזאת לא תשמעו לי והלכתם עמי בקרי׃
ואם בדא· לא תקבלון למימרי· ותהכון קדמי בקשיו׃ ואן לם תטיעוני בהדה ועקובארת
וזאד סלכתם מעי לגאגא׃ והלכתי עמכם בחמת קרי ויסרתי אתכם אף אני שבע על
חטאתיכם׃ ואהך עמכון בתקוף רגז· ואראדי יתכון אף אנא· שבע על חוביכון׃ סרת איצא
מעכם בעקובה׳ אלגאג ואדבתכם בסבע עלי כטאיאכם׃ ואכלתם בשר בניכם ובשר
בנתיכם תאכלו׃ ותיכלון בסר בניכון· ובסר בנתכון תיכלון׃ פתאכלון לחום בניכם ובנאתכם׃
והשמדתי את במתיכם והכרתי את חמניכם ונתתי את פגריכם על פגרי גלוליכם וגעלה
נפשי אתכם׃ ואשיצי ית במתכון· ואקציץ ית חנסניכון· ואתין ית פגריכון· על פגור
טעותכון· וירחיק מימרי יתכון׃ ואנפד בייעכם ואקטע אנדארכם ואלקי אבגאדכם עלי
אגסאד טואגיכם ואקלאכם׃ ונתתי את עריכם חרבה והשמותי את מקדשיכם ולא
אריח בריח ניחחכם׃ ואתין ית קרויכון חרבא· ואצדי ית מקדשיכון· ולא אקביל ברעוא
קרבן כנישתכון׃ ואגעל קראכם כראבא ואווחש מקאדסכם ולא אקבל ולא ארצא
קראבינכם׃ והשמתי אני את הארץ ושממו עליה איביכם הישבים בה׃ ואצדי אנא
ית ארעא ויצדון עלה בעלי דבביכון דיתבין בה׃ ואוחש אלבלד מנכם פיסתוחש מנה
אעדאיכם אלמקימין בה׃ ואתכם אזרה בגוים והריקתי אחריכם חרב והיתה ארצכם ג׳ עקוס ז

מוציאין את המת לקברו ניתנין ביד האויב׃ מטה לחם׳ לשון משען כמו מטה עוז׳ בשברי לכם מטה לחם׳ אשבור לכם כל משעד
אוכל לחם והם חייני רעב׳ ואפו עשר נשים לחמכם בתנור אחד׳ מחוסר עצים׳ והשיבו לחמכם במשקל׳ שתהא התבואה נרקבת
ונעשית פת נפולה ומשתברת בתנור והן יושבות ושוקלות את השברים לחלקם ביניהם׳ ואכלתם ולא תשבעו זהו מארה בתוך
המעיים בלחם׳ הרי ז׳ פורענות׳ חרב׳ מזור׳ דבר׳ מטה לחם׳ חוסר עצים׳ פת נפולה׳ מארה במעיים׳ ונהגם איזה מן המנין והיא
החרב׳ במותיכם׳ מגדלים ובירניות׳ ונתתי את פגריכם׳ תפוחי רעב היו ומוציאין יראתם מחיקם ונושקין אותה ונכרסו נבקעת
ונופל עליה׳ וגעלה נפשי אתכם׳ זה סילוק שכינה׳ ונתתי את עריכם חרבה׳ יכול מאדם׳ כשהוא אומר והשמותי אני את הארץ
הרי אדם אמור הא מה אני מקיים חרבה׳ מעובר ושב׳ והשמותי את מקדשיכם׳ יכול מן הקרבנות׳ כשהוא אומר ולא אריח הרי
קרבנות אמורים הא מה אני מקיים והשמותי את מקדשיכם׳ מן הגדודיות׳ שיירות של ישראל שהיו מתקדשות ונועדות לבוא שם
הרי ז׳ פורעניות׳ אכילת בשר בנים ובנות׳ השמדת במות הרי שתים כריתת חמנים אין כאן פורענות אלא ע״י השמדת הבירניות יפלו
החמנים שבראשי הגגות ויכרתו׳ ונתתי את פגריכם הרי שלש׳ סילוק שכינה ארבע׳ חרבן ערים חמש׳ שממון מקדש מן הגדודיות
שש׳ ולא אריח קרבנות הרי שבע׳ והשמותי אני את הארץ׳ זו מדה טובה לישראל שלא ימצאו אויבים נחת רוח בארצם שתהא
שממה מיושביה׳ ואתכם אזרה בגוים׳ זו מדה קשה שבשעה שבני מדינה גולין למקום אחד רואין זה את זה ומתנחמין וזרה אתכם
כמזרה כאדם הזורה שעורים בנפה ואין אחת מהן דבוקה בחברתה׳ והריקותי׳ כששולף החרב מתרוקן הנדן מדרשו חרב
הנשמטת אחריכם אינה חוזרת מהר כאדם שמריק את המים ואין סופן לחזור׳ והיתה ארצכם שממה׳ שלא תמהרו לשוב לתוכה
ומתוך כך עריכם יהיו חרבה נראות לכם חריבות שבשעה שאדם גולה מביתו ומכרמו ומעירו וסופו לחזור כאילו אין כרמו וביתו
חרבים כך שנויה בהב׳ אז תרצה׳ תפייס את כעס המקום שכעס על שמטותיה׳ והרצת למלך את שבתותיה׳ כל ימי השמה לשון

שְׁמָמָה וְעָרֵיכֶם יִהְיוּ חָרְבָּה׃ וְיָתְכוֹן אֲבַדַּר בֵּינֵי עַמְמַיָּא וְאַגְרֵי בָתְרֵיכוֹן דְּקָטְלִין בְּחַרְבָּא׃
וּתְהֵי אַרְעֲכוֹן צַדְיָא וְקִרְוֵיכוֹן יְהוֹוְיָן חָרְבָא׃ ואנתם אדריכם פי אלאמם ואגרד וראכם
סיף פתציר ארצכם וחשה וקראכם כראבא׃ אָז תִּרְצֶה הָאָרֶץ אֶת שַׁבְּתֹתֶיהָ כֹּל יְמֵי הֳשַּׁמָּה
וְאַתֶּם בְּאֶרֶץ אֹיְבֵיכֶם אָז תִּשְׁבַּת הָאָרֶץ וְהִרְצָת אֶת שַׁבְּתֹתֶיהָ׃ בְּכֵין תִּרְעֵי אַרְעָא יָת שְׁמִטָּהָא
כָּל יוֹמִין דְּצַדְיָאת וְאַתּוּן בַּאֲרַע בַּעֲלֵי דְבָבֵיכוֹן בְּכֵין תִּשְׁמֵיט אַרְעָא וְתַרְעֵי יָת שְׁמִטָּהָא׃ חינאיד
תסתופי אלארץ עטלהא טול איאם וחשתהא ואנתם פי בלד אעדאיכם חינאיד תתסייב
אלארץ ותסתופי עטלתהא׃ כָּל יְמֵי הָשַּׁמָּה תִּשְׁבֹּת אֵת אֲשֶׁר לֹא שָׁבְתָה בְּשַׁבְּתֹתֵיכֶם
בְּשִׁבְתְּכֶם עָלֶיהָ׃ כָּל יוֹמִין דְּצַדְיָאת תִּשְׁמֵיט יָת דְּלָא שְׁמַטַת בִּשְׁמִטֵּיכוֹן כַּד הֲוֵיתוּן יָתְבִין
עֲלַהּ׃ וסבב טול איאם וחשתהא אן תתעטל כמא לם תעטלוהא פי עטלכם פי חאל מקאמ
מכם בהא׃ וְהַנִּשְׁאָרִים בָּכֶם וְהֵבֵאתִי מֹרֶךְ בִּלְבָבָם בְּאַרְצֹת אֹיְבֵיהֶם וְרָדַף אֹתָם קוֹל עָלֶה
נִדָּף וְנָסוּ מְנֻסַת חֶרֶב וְנָפְלוּ וְאֵין רֹדֵף׃ וּדְיִשְׁתָּאֲרוּן בְּכוֹן וְאַעֵיל תַּבְרָא בְּלִבְּהוֹן בְּאַרְעָתָא
דְּסָנְאֵיהוֹן וְיִרְדּוֹף יָתְהוֹן קָל טַרְפָּא דְּשָׁקִיף וְיַעְרְקוּן מַעְרַק כַּד מִן קֳדָם דְּקָטְלִין בְּחַרְבָּא
וְיִפְּלוּן וְלֵית דְּרָדֵיף׃ ואלבאקין מנכם אדכל אלגבן פי קלובהם פי בלדאן אעדאיהם חתא
אנה לו לחקהם צות ורקה מנדפעה להרבו כאלהארב מן סיף ווקעו מן גיר טאלב׃ וְכָשְׁלוּ
אִישׁ בְּאָחִיו כְּמִפְּנֵי חֶרֶב וְרֹדֵף אָיִן וְלֹא תִהְיֶה לָכֶם תְּקוּמָה לִפְנֵי אֹיְבֵיכֶם׃ וְיִתַּקְלוּן גְּבַר
בַּאֲחוּהִי כַּד מִן קֳדָם דְּקָטְלִין בְּחַרְבָּא וְרָדֵיף לֵית וְלָא תְהֵי לְכוֹן תְּקוּמָה קֳדָם בַּעֲלֵי דְבָבֵיכוֹן׃ תקומה׳
פיעתר בעצהם בבעץ כמי יכון מן קבל אלסיף וליס טאלב ולא יכון לכם קואם בין ידיי
אעדאיכם׃ וַאֲבַדְתֶּם בַּגּוֹיִם וְאָכְלָה אֶתְכֶם אֶרֶץ אֹיְבֵיכֶם׃ וְתֵיבְדוּן בֵּינֵי עַמְמַיָּא וּתְגַמַּר
יָתְכוֹן אַרַע בַּעֲלֵי דְבָבֵיכוֹן׃ ויביד מנכם פי מא בין אלאמם ויפניכם בלד אעדאיכם
וְהַנִּשְׁאָרִים בָּכֶם יִמַּקּוּ בַּעֲוֺנָם בְּאַרְצֹת אֹיְבֵיכֶם וְאַף בַּעֲוֺנֹת אֲבֹתָם אִתָּם יִמָּקּוּ׃ וּדְיִשְׁתָּ
אֲרוּן בְּכוֹן יִתְמַסּוּן בְּחוֹבֵיהוֹן בְּאַרְעָתָא דְּסָנְאֵיכוֹן וְאַף בְּחוֹבֵי אֲבָהָתְהוֹן בִּישַׁיָּא דַּאֲחִידִין

היעשות וזהו דוגמא מפני חות הכפל מגורת שמתה׳ את אשר לא שבתה׃ שבעים שנה של גלות בבל הן היו כנגד שנות השמטה ויובל שהיו בשנים שהכעיסו ישראל בארצם לפני המקום ארבע מאות ושלשים ושש שנה שלש מאות ותשעים יום היו שני עונם ת
משנכנסו לארץ עד שגלו עשרת השבטים עד חרבות ירושלם הוא של ביחזקאל ואתה שכב על צדך השמאלי וכו׳ וכלית את אלה וגו׳ ושכבת על צדך הימני שנית ונשאת את עון בית יהודה ארבעים יום וגו׳ ונבואה זו נאמרה ליחזקאל בשנה החמישית לגלות המלך יהויכין ועוד עשו שש שנים עד גלות צדקיהו הרי מ״ו ושש׳ ואם האמר שנות מנשה חמשים וחמש היו׳ מנשה עשה תשובה שלשים ושלש שנה וכל שנות רשעו עשרים ושתים כמו שאמור באגדת חלק׳ ושל אמון שתים׳ ואחת עשרה ליהויקים׳ וכנגדן לצדקיהו׳ הרי מ״ו שנים צא וחשוב לת׳ מאות שנה שנים וארבע לשלשים ושש שנים חמש שמטות הרי שבעים חסר אחת ועוד שנה יתירה שנכנסה בשמטה המשלמת לשבעים ועליהם נגזר ע׳ שנה שלמים וכה״א בדברי הימים עד רצתה הארץ את שבתותיה למלאת שבעים שנה׳ והבאתי מורך פחד ורך לבב וזהו של מורך יסוד נופל הוא כמו מ״ם של מועד ושל מוקש׳ ונסו מנוסת חרב׳ כאלו רודפים הורגים אותם׳ קול עלה נדף׳ שהרוח דוחפו ומכהו על עלה אחר ומקשקש ומוציא קול וכן תרגומו קל טרפא דשקיף׳ וכן הרבוש של חבורה מעקפו׳ וכשלו איש באחיו׳ כשירוצו לנוס יכשלו זה בזה כי יבהלו לרוץ׳ כמפני חרב׳ כאלו בורחים מלפני הורגים שיהא בלבבם פחד וכל שעה סבורים שאדם רודפם׳ ומדרשו וכשלו איש באחיו זה נכשל בעונו של זה שכל ישראל ערבין זה בזה׳ ואבדתם בגוים׳ כשתהיו פזורין תהיו אבודין זה מזה׳ ואכלה אתכם׳ אלו המתים בגולה׳ בעונות אבותם אתם׳ כשאוחזין מעשה אבות בידיהם׳ ימקו׳ לשון המסה כמו ימסו וכמוהו תמקנה בחוריהן׳ נמקו חבורותי׳ והבאתי אותם׳ אני בעצמי אביאם זו מדה טובה לישראל שלא יהיו אומרין הואיל וגלינו בין האומות נעשה כמעשיהם׳ אני איני מניחם אלא אני מעמיד את נביאי ומחזירן לתחת כנפי שנ׳ והעולה על רוחכם היו לא תהיה אשר אתם אומרים נהיה כגוים וכמשפחות האדמה חי אני נאם ה׳ אם לא ביד חזקה ובזרוע נטויה ובחמה שפוכה אמלוך עליכם׳ או אז יכנע׳ כמו או נודע כי שור נגח הוא אם אז יכנע לבבם׳ לשון אחר אולי שמא אז יכנע לבבם

ובנו יהודה ובנימין׳ לפנים מ״ו שנה שגלו עשרת השבטים עד
זכריה הי״ד
יחזקאל כ

בידהון יתמסון׃ ושבאקיין מנכם יכסעון בדנובהם פי בלדאן אעדאיהם ואיצא בדנוב
אבאיהם אתי מעהם יכסעון׃ והתודו את עונם ואת עון אבתם במעלם אשר מעלו בי
ואף אשר הלכו עמי בקרי׃ ויודון ית חוביהון וית חובי אבהתהון בשקרהון דשקרו במימרי׃
ואף דהליכו קדמי בקשיו׃ פאן אקרו בדנובהם ודנוב אבאיהם בנכתהם אלדי נכתו בי ואיצא
במא סלכו מעי לגאגא ולם יתובו׃ אף אני אלך עמם בקרי והבאתי אתם בארץ איביהם
או אז יכנע לבבם הערל ואז ירצו את עונם׃ אף אנא אהך עמהון בקשיו ואעיל יתהון
בארע בעלי דבביהון או בכין יתבר לבהון טפשא ובכין ירעון ית חוביהון׃ אנא איצא אסיר
מעהם עלי אלגאג ואדכלהם בבלדאן אעדאיהם אכרין או אלי ינהזם קלבהם אלגאש או אן
יסתופו דנובהם׃ וזכרתי את בריתי יעקוב ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם
אזכר והארץ אזכר׃ ודכרנא ית קימי דעם יעקוב ואף ית קימי דעם יצחק ואף ית קימי
דעם אברהם אנא דכיר וארעא אנא דכיר׃ פאדכר עהדי אלדי מע יעקוב ואיצא עהדי אלדי
מע יצחק ואיצא עהדי אלדי מע אבראהם אדכרה להם ולארצהם׃ והארץ תעזב מהם ותרץ
את שבתתיה בהשמה מהם והם ירצו את עונם יען וביען במשפטי מאסו ואת חקתי געלה
נפשם׃ וארעא תתרטיש מנהון ותרעי ית שמטהא כד צדיאת מנהון ואנון ירעון ית חוביהון
לוטין חלף ברכן איתי עליהון דבדיני קצו וית קימי רחיקת נפשהון׃ ואלארץ תתרך מנהם
ותסתופי עטלהא באסתיחאשהא מנהם והם יסתופו דנובהם בזאהם ומן גזאהם אד זהדו
פי אחכאמי ורסומי אקלאתהא אנפסהם׃ ואף גם זאת בהיותם בארץ איביהם לא מאסתים
ולא געלתים לכלתם להפר בריתי אתם כי אני יהוה אלהיהם׃ ואף ברם דא במהויהון בארע
בעלי דבביהון לא ארטישנון ולא ארחיקנון לשיציותהון לאשנאה קימי דעמהון ארי
אנא יי אלההון׃ ואיצא מע הדה אלאמור פי כונהם פי בלאד אעדאיהם לא אזהד פיהם ולא
אקלאהם ולא אפסך עהדי אלדי מעהם לאני אללה רבהם דאימא׃ וזכרתי להם ברית ראשנים
אשר הוצאתי אתם מארץ מצרים לעיני הגוים להיות להם לאלהים אני יהוה׃ ודכרנא להון
קים קדמאי דאפיקית יתהון מאר׳ דמצר׳ לעיני עממיא למהוי להון לאלה אנא יי׃ ואדכר להם עהד
אלאולין אלדין אכרגתהם מן בלד מצר בחצרה אלאמם לאכון להם אלאהא אנא אללה צאדק אלועד׃

לבבם וגו׳ ואז ירצו את עונם יכפרו על עונם ביסוריהם׳ וזכרתי את בריתי יעקוב בה׳ מקומות נכתב יעקוב מלא ואליהו חסר בה׳ כולן בירמיה
מקומות יעקב נטל אות משמו של אליהו ערבון שיבוא ויבשר גאולת בניו׳ וזכרתי את בריתי יעקוב למה נמנו אחורנית כלומר
כדאי הוא יעקב הקטן לכך ואם אינו כדאי הרי יצחק עמו ואם אינו כדאי הרי אברהם שהוא כדאי׳ ולמה לא נאמרה זכירה ביצחק
אלא אפרו של יצחק נראה לפני הקב״ה צבור ומונח על המזבח׳ יען וביען גמול ובגמול אשר במשפטי מאסו׳ (יען וביען מוסב על
במשפטי מאסו וביען מוסב על ובחקותי געלה נפשם כן דרך בכל מקום שאתה מוצא שמונם שני דברים זה אצל זה אתה מוצא פירוש של שניהם על ראשון ראשון
ועל אחרון אחרון כמו חרב לי״י מלאה דם הודשנה מחלב ולא פירש מאיזה דם נתמלאת ומאיזה חלב הודשנה והכי פירושם בדם כרים ועתודים מחלב
כליות ע״כ) ואף גם זאת׳ ואף אפילו אני עושה עמהם זאת הפורענות אשר אמרתי עם כל זה בהיותם בארץ אויביהם
לא מאסתים לכלותם ולהפר בריתי אשר אתם׳ למה׳ כי אני ה׳ אלהיהם אף בגלות׳ ברית ראשונים של שבטים׳ והתורות אחת בכתב
ואחת על פה מגיד שכולן ניתנו למשה בסיני׳ דבר אל בני ישראל איש כי יפליא׳ יפריש בפיו׳ בערכך נפשות ליתן ערך נפשו לומר ערך
דבר שנפשו תלויה בו עלי׳ והיה ערכך וגו׳ אין ערך זה לשון דמים אלא בין שהוא יקר בין שהוא זול כפי שניו הוא הערך הקצוב

הוספת

אלה החקים והמשפטים והתורת אשר נתן יהוה בינו ובין בני ישראל בהר סיני ביד משה׃
אין. קימיא ודיניא ואוריתא. דיהב יי. בין מימריה. ובין בני ישראל בטורא דסיני בידא דמשה׃
הדה אלרסום ואלאחכאם ואלשראיע אלתי נזלהא אללה בינה ובין בני אסראיל פי טור סיני עלא ידי
מוסי׃

וידבר יהוה אל משה לאמר׃ דבר אל בני ישראל ואמרת אלהם איש כי יפלא נדר בערכך
נפשת ליהוה׃ ומליל. עם בני ישראל ותימר להון. גבר. ארי יפריש נדרא. בפרסן נפשתא קדם יי׃ מר
בני אסראיל וקל להם אי אנסאן סווג נדרא מן אלנפוס ללה פאיקאס׃ והיה ערכך הזכר מבן
עשרים שנה ועד בן ששים שנה והיה ערכך חמשים שקל כסף בשקל הקדש׃ ויהי פרסניה
דדכורא. מבר עסרין שנין ועד בר שתין שנין. ויהי פרסניה. חמשין סלעין דכסף בסלעי קדשא׃
פיכון קימה אלדכר מן אבן עשרין סנה ואלי אבן סתין סנה כמסין מתקאל פצה במתקאל אלקדס׃
ואם נקבה הוא והיה ערכך שלשים שקל׃ ואם נקבתא היא. ויהי פרסנה תלתין סלעין׃ ואן
כאנת אנתא פקימתהא תלאתין׃ ואם מבן חמש שנים ועד בן עשרים שנה והיה ערכך
הזכר עשרים שקלים ולנקבה עשרת שקלים׃ ואם מבר חמיש שנין. ועד בר עסרין שנין.
ויהי פרסניה. דדכורא עסרין סלעין. ולנקבתא עסר סלעין׃ ואן כאן מן אבן כמס סנין ואלי עשרין
סנה פקימה אלדכר עשרין מתקאל ואלאנתי עשרה׃ ואם מבן חדש ועד בן חמש שנים והיה
ערכך הזכר חמשה שקלים כסף ולנקבה ערכך שלשת שקלים כסף׃ ואם מבר ירחא.
ועד בר חמיש שנין. ויהי פרסניה דדכורא. חמיש סלעין דכסף. ולנקבתא פרסנה. תלת סלעין
דכסף׃ ואן כאן מן אבן שהר ואלי כמס סנין פיכון קימה אלדכר ה מתאקיל פצה ואלאנתא ג׳׃
ואם מבן ששים שנה ומעלה אם זכר והיה ערכך חמשה עשר שקל ולנקבה עשרה שקלים׃
ואם מבר שתין שנין ולעילא אם דכורא. ויהי פרסניה. חמיש עסר סלעין. ולנקבתא עסר סלעין׃
ואן כאן מן אבן סתין סנה וצאעדא פקימה אלדכר כמסה עשר מתקאל ואלאנתא עשרה׃
ואם מך הוא מערכך והעמידו לפני הכהן והעריך אתו הכהן על פי אשר תשיג יד הנדר
יעריכנו הכהן׃ ואם מסכין הוא מפרסניה. ויקימניה קדם כהנא. ויפרוס יתיה כהנא. על פום
דתדביק יד נדרא. יפרסניה כהנא׃ ואן כאן מהינא מן אלקימה פליוקפה בין ידי אלאמאם ויקימה

עלה בפרשה זו׳ ערכך׳ כמו ערך וכפל הכפין לא ידעתי מאיזה לשון הוא׳ ואם מבן חמש שנים׳ לא שיהא הנודר קטן שאין בדברי
קטן כלום אלא גדול שאמר ערך קטן זה שהוא בן חמש שנים עלי׳ ואם מבן ששים שנה ומעלה אם זכר׳ כשמגיע לימי הזקנה

הנקבה שהרי ערך הזכר מבן כ׳ ועד בן ס׳ שנה חמשים שקל ולנקבה ל׳ שקל
ואם מבן חמש שנים ועד בן עשרים שנה כ׳ שקלים ולנקבה עשרה
ואם מבן חדש ועד בן חמש שנים ה׳ שקלים ולנקבה ג׳ שקלים׳ אבל בזקן שיש
לזכר יותר משליש שנה פחות ערך שלו עד טו׳ שקל של׳ ואם מבן ששים שנה
ומעלה אם זכר והיה ערכך טו׳ שקל ולנקבה י׳ שקלים והפרש בין האומר
ערך פלוני עלי להאומר דמי פלוני עלי או דמי ידו או רגלו עלי׳ שהאומר
ערך פל׳ עלי׳ נותן ערכו הקצוב בפרשה בין מהוא נאה בין שהוא כעור
אבל האומר דמי פל׳ עלי שמין אותו כעבד הנמכר בשוק ונותן כד׳
דמיו או בדי דמי ידו או רגלו לקדש כדאיתא בערכין׳

האשה קרובה להחשב כאיש דאמרי אינשי סבא בביתא פחא בביתא׳ סבתא
בביתא סימא בביתא וסימנא טבא בביתא׳ ואם מך הוא מערכך׳ שאין ידו
משגת ליתן הערך הזה׳ על פי אשר תשיג׳ לפי מה שיהיה לו יסדרנו ויש תיר
לו כדי חייו מטה כר וכסת וכלי אומנות ואם היה חמר משאיר לו חמורו׳ ואם
בהמה וגו׳׳ כל אשר יתן ממנו׳ אמר רגלה של זו עולה דבריו קיימין וימכר
לצרכי עולה ודמיה חולין חוץ מדמי אותו אבר׳ טוב ברע׳ תם בבעל מום׳ או
רע בטוב׳ וכל שכן טוב בטוב או רע ברע׳ ואם כל בהמה טמאה׳ בבעלת
מום הכת׳ מדבר שהית טמאה להקרבה ולימדך הכתוב שאין קדשים תמימים יוצאין לחולין בפדיון אלא אם כן הומו׳ כערכך הכהן כן יהיה׳
לשאר כל אדם הבא לקנותה מיד הקדש׳ ואם גאל יגאלנה׳ בבעלים החמ׳ מדבר והחמיר הכתוב בבעלים להוסיף חומש וכן במקדיש

עיין בפירוש הר״ד
יענב לומברוזו ז״ל
ומה פירוש נכון
והוא כמדבר
נכח כלו ואומר
ערכך ערך עצמך
ע׳

חסב מא תנאל יד אלנאדר כדאך יקימה אלאמאם ואם בהמה ה'
אשר יקריבו ממנה קרבן ליהוה כל אשר יתן ממנו ליהוה יהיה קדש ואם בעירא דיקרבון
מנה קרבנא קדם ייי כל דיתן מניה קדם ייי יהי קדשא ואן כאנה בהימה יצלח אן יקרב מנהא
קרבאן ללה פכל מא יגעל מן דאך ללה יכון קדסא בעינה לא יחליפנו ולא ימיר אתו
טוב ברע או רע בטוב ואם המר ימיר בהמה בבהמה והיה הוא ותמורתו יהיה קדש לא
יחלפניה ולא יעבר יתיה טב בביש או ביש בטב ואם חלפא יחליף בעירא בבעירא ויהי
הוא וחלופיה יהי קדשא לא יבדלה ולא יגיירה גייד ברדי ולא רדי בגייד פאן גייר בהימה
בבהימה פקד צאר הו ובדילה קדסא ואם כל בהמה טמאה אשר לא יקריבו ממנה קרבן
ליהוה והעמיד את הבהמה לפני הכהן ואם כל בעירא מסאבא דלא יקרבון מנה קרבנא
קדם ייי ויקים ית בעירא קדם כהנא ואן כאנה בהימה נגסה או מא לם יקרב מנהא קרבאן ללה
פלתוקף בין ידי אלאמאם והעריך הכהן אתה בין טוב ובין רע כערכך הכהן כן יהיה ויפרוס
כהנא יתה בין טב ובין ביש כפרסן כהנא כין יהי פאלקימהא עלי גודתהא או רדאתהא
ויכון אלאגב כמי יקים אלאמאם ואם גאל יגאלנה ויסף חמישתו על ערכך ואם מפרק
יפרקניה ויוסיף חומשיה על פורסניה פאן שא פכאכהא פליזיד עלי אלקימה כמסהא ואיש
כי יקדש את ביתו קדש ליהוה והעריכו הכהן בין טוב ובין רע כאשר יעריך אתו הכהן כן יקום ט
וגבר ארי יקדיש ית ביתיה קדשא קדם ייי ויפרסניה כהנא בין טב ובין ביש כמא דיפרוס יתיה כהנא
כין יקום ואי רגל אקדס ביתה קדסא ללה פלקימה אלאמאם עלי גודתה או רדאתה וכמא
יקימה כדאך יגב ואם המקדיש יגאל את ביתו ויסף חמישית כסף ערכך עליו והיה לו
ואם דאקדיש יפרוק ית ביתיה ויוסיף חומש כסף פרסנה עלוהי ויהי ליה ואן שא אלמקדס
פכאך מנזלה פליזיד עלי קימתה כמסהא ויכון לה ואם משדה אחזתו יקדיש איש ליהוה
והיה ערכך לפי זרעו זרע חמר שערים בחמשים שקל כסף ואם מחקל אחסנתיה יקדיש
גבר קדם ייי ויהי פרסניה לפום זרעיה בית זרע כור סערין בחמשין סלעין דכסף ואן אקדס
אנסאן ללה שיא מן ציעה חוזה פלתכון אלקימה עלי קדר בדרה כל מבדר כר מן שעיר בכמסין
מתקאל פצה אם משנת היבל יקדיש שדהו כערכך יקום אם משתא דיובלא יקדיש חקליה
כפרסניה יקום ואן אקדס ציעתה פי סנה אלטלאק פאלקימה תאבתה בחאלהא ואם אחר
היבל יקדיש שדהו וחשב לו הכהן את הכסף על פי השנים הנותרת עד שנת היבל ונגרע מערכך

בית. וכן במקדיש שדה וכן בפדיון מעשר שני הבעלים מוסיפין חומש ולא שאר כל אדם. והיה ערכך לפי זרעו לא כפי שוויה אחת
שדה טובה ואחת שדה רעה פדיון הקדשן שוה. בית מר שעורים בחמשים שקלים כך גזרת הכתוב והיא שבא לגאלה בתחלת היובל
ואם בא לגאלה באמצעו נותן לפי החשבון סלע ופונדיון לכל שנה לפי שאינה קדש אלא למנין שנות היובל שאם נגאלה הרי טוב ואם לאו
הגזבר מוכרה בדמים הללו לאחר ועומדת ביד הלוקח עד היובל כשאר כל השדות המכורות וכשהיא יוצאה מידו חוזרת לכהנים
שבאותו משמר שהיובל פוגע בו ומתחלקת ביניהם. זהו המשפט האמור במקדיש שדה ועכשיו אפרשנו על סדר המקראות
אם משנת היובל יקדיש שדהו. אם משעברה שנת היובל מיד הקדישה ובא זה לגאלה. כערכך יקום. כערך הזה האמור יהיה
חמשים כסף יתן. ואם אחר היובל יקדיש. וכן אם הקדישה משנת היובל ונשהית ביד גזבר ובא זה לגאלה אחר היובל. וחשב לו
הכהן את הכסף על פי השנים הנותרות. כפי החשבון כיצד הרי קצב דמיה של ארבעים ותשע שנה חמשים שקל הרי שקל לכל

ואם בתר יובלא יקדיש חקליה. ויחשיב ליה כהנא ית כספא. על פום שניא דאשתארא. עד
שתא דיובלא. ויתמנע מפרסניה׃ ואן אקדסהא בעד סנה׳ אלאטלאק פליחסב לה אלאמואל
אלדראהם עלי קדר אלסנין אלבאקיאת אלי סנה אלאטלאק וינקץ מן אלקימה׃ ואם גאל יגאל את השדה המקדיש
אתו ויסף חמישית כסף ערכך עליו וקם לו׃ ואם מפרק יפרוק ית חקלא דאקדיש יתיה. ויוסיף
חומש כסף פרסניה עלוהי ויקום ליה׃ ואן שא מקדס אלציעה אן יפתכהא פליזיד עלי אלקימה
כמסהא ותכון לה׃ ואם לא יגאל את השדה ואם מכר את השדה לאיש אחר לא יגאל עוד׃ ואם לא ט
יפרוק ית חקלא. ואם זבין ית חקלא לגבר אחרן. לא יתפריק עוד׃ ואן לם יפתכהא ובאעהא
לרגל אכר פלא תפתך אבדא׃ והיה השדה בצאתו ביבל קדש ליהוה כשדה החרם לכהן אמין
תהיה אחזתו׃ ויהי חקלא במפקיה ביובלא. קדשא קדם יי׳ כחקל חרמא. לכהנא תהי אחסנתיה
פתכון עכד כרוגהא מן יד אלמשתרי פי סנה׳ אלאטלאק קדסא ללה כציאע אלצואפי ותציר
לאמאם׃ ואם את שדה מקנתו אשר לא משדה אחזתו יקדיש ליהוה׃ ואם ית חקל זבינוהי.
דלא מחקל אחסנתיה. יקדיש קדם יי׳׃ ואן אקדס ללה מן ציעה אשתראהא וליסת לה בחוז
וחשב לו הכהן את מכסת הערכך עד שנת היבל ונתן את הערכך ביום ההוא קדש ליהוה׃
ויחשיב ליה כהנא. ית נסיב פרסניה. עד שתא דיובלא. ויתין ית פרסניה ביומא ההוא. קדשא קדם יי׳׃
פליחסב לה אלאמאם תסקיט אלקימה מן סנתה אלי סנה׳ אלאטלאק פידפעהא פי דלך אליום קדסא
ללה׃ בשנת היובל ישוב השדה לאשר קנהו מאתו לאשר לו אחזת הארץ׃ בשתא דיובלא
יתוב חקלא. לדזבניה מניה. לדדיליה אחסנת ארעא׃ ותרגע אלציעה פי סנה׳ אלאטלאק לאלבאיע
אלדי אשתראהא מנה אלדי לה רקבה אלארץ׃ וכל ערכך יהיה בשקל הקדש עשרים גרה יהיה
השקל׃ וכל פרסניה. יהי בסלעי קדשא. עסרין מעין הויא סלעא׃ וגמיע קימתך תכון במתקאל
אלקדס כל מתקאל עשרין דאנק׃ אך בכור אשר יבכר ליהוה בבהמה לא יקדיש איש אתו אם
שור אם שה ליהוה הוא׃ ברם בכרא דיתבכר קדם יי׳ בבעירא. לא יקדיש גבר יתיה. אם תור
אם אמר. דיי׳ הוא׃ ואמא בכר יבכר ללה מן אלבהאים לא יחתאג אן יקדסה אנסאן כאן מן
אלבקר או אלגנם פהו ללה׃ ואם בבהמה הטמאה ופדה בערכך ויסף חמשתו עליו ואם לא

(והסלע הוא השקל ד׳ דינרים והדינר שש מעין והמעה משקל ..
שעורות בינונות והדינר הוא זוז ... ומשקל הפונדיון
ח׳ שעורות בינונות והפונדיון והקולבון אחד הוא והמעה היא
ד׳ איסרין נמצא האיסר משקל ד׳ שעורות והפרוטה שמינית
האיסר נמצא משקל הפרוטה חצי שעורה בינונית כסף
והפרוטות אחד משמונה בפרוטה והוא שיעור השקל האמור
בתורה בכל מקום כן לשון הרס״ב מז״ל) ונגרע מערכך

שנה ושקל יותר על כולן והשקל ארבעים ושמונה פונדיון הרי סלע ופונדיון לשנה לא שחסר פונדיון אחד לכולן ואמרו רבותינו שאותו פונדיון קלבון לפרוטרוט והבא לגאול יתן סלע ופונדיון לכל שנה לשנים הנותרות עד שנת היובל ונגרע מערכך מכין השנים שמשנת היובל עד שנת הפדיון ואם גאול יגאל המקדיש ואם מכר הגזבר את השדה לאיש אחר לא יגאל עוד לשוב ביד המקדיש והיה השדה בצאתו ביובל מיד הלוקחו מן הגזבר כדרך שאר שדות היוצאות מיד לוקחיהם ביובל קדש לי׳ לא שישוב להקדש בדק הבית ליד הגזבר אלא כשדה החרם הניתן לכהנים שנ׳ כל חרם בישראל לך יהיה אף זו תתחלק לכהנים של אותו משמר שיום הכיפורים שליובל פוגע בו ואם את שדה מקנתו וגו׳ חילוק יש בין שדה מקנה לשדה אחוזה ששדה מקנה לא תתחלק לכהנים ביובל לפי שאינו יכול להקדישה אלא עד היובל שהרי ביובל היתה עומדת לצאת מידו ולשוב לבעלים לפיכ׳ אם בא לגאלה יגאל בדמים הללו הקצובים לשדה אחוזה ואם לא יגאל וימכרנה גזבר לאחר או אם לא יגאל הוא בשנת היובל ישוב השדה לאשר קנהו מאתו אותו שהקדיש וקנו האמר לאשר קנהו הלוקח הזה מאתו והוא הגזבר לכך הוצרך לומר לאשר לו אחוזת הארץ מירושת אבות והם בעלים הראשונים שמכרוה למקדיש וכל ערכך יהיה בשקל הקדש כל ערכך שכתוב בו שקלים יהיה בשקל הקדש עשרים גרה ב׳ מעות כך היו מתחלה ולאחר מכן הוסיפו שתות ואמרו דבותי׳ שש מעות כסף דינר כ״ד מעות לסלע אך בכור וגו׳ לא יקדיש איש אותו (הבכור) לשם קרבן אחר (לא יקדישנו) לפי שאינו שלו (אבל מקדישו לשם בכור ואומר לו קדוש אתה לבכורה על כל הבכור הקדיש וגו׳) ואם בבהמה הטמאה ופדה בערכך אין המקרא הזה מוסב על הבכור שאין לומר בבכור בהמה טמאה ופדה בערכך ואינו מוסיף חומש ופטר חמור אין זה שהרי אין פדיון פטר חמור אלא טלה והוא מתנה

לכהן

יגאל ונמכר בערכך׃ ואס בבעירא מסאבא ויפרוק בפרסניה ויוסיף חמשיה עלוהי ואס לא
יתפריק ויזדבן בפרסניה׃ ואן אקדס שיא מן אלבהאים אלנגסה פליפדיה בקימתה ויזיד עליה
כמסה ואן לם יפתכה פליבאע בקימתה׃ אך כל חרם אשר יחרם איש ליהוה מכל אשר לו
מאדם ובהמה ומשדה אחזתו לא ימכר ולא יגאל כל חרם קדש קדשים הוא ליהוה׃ ברם
כל חרמא דיחרם גבר קדם יי׃ מכל דליה מאנשא ובעירא ומחקל אחסנתיה לא יזדבן ולא
יתפריק כל חרמא קדש קודשין הוא קדם יי׃ אמא כל צואף יגעלה אלאנסאן ללה מן גמיע מא
לה מן עביד ובהאים וצ׳יעה חוז פלא יבאע ולא יפתך בל יכון מן כואץ אלאקדאס ללה׃ כל
חרם אשר יחרם מן האדם לא יפדה מות יומת׃ כל חרמא דיתחרם מן אנשא לא יתפריק
אתקטלא יתקטיל׃ וכל מתלוף יסתחק אלתלף מן אלנאס פלא יפדא בל יקתל קתלא׃ וכל
מעשר הארץ מזרע הארץ מפרי העץ ליהוה הוא קדש ליהוה׃ וכל מעסר ארעא מזרעא דארעא
מפירי אילנא דיי׃ הוא קודשא קדם יי׃ וגמיע עשור אלארץ מן חבהא ומן תמר שגרהא ללה
קדסא׃ ואם גאל יגאל איש ממעשרו חמשיתו יסף עליו׃ ואם מפרק יפרוק גבר ממעסריה
חמשיה יוסיף עלוהי׃ ואן אפתך אנסאן שיא מן עשורה פליזיד עליה כמס תמנה׃ וכל
מעשר בקר וצאן כל אשר יעבר תחת השבט העשירי יהיה קדש ליהוה׃ וכל מעסר תורין
ועאן כל דיעבר תחות חטרא עסיראה יהי קודשא קדם יי׃ וגמיע עשור אלבקר ואלגנם כל מא יגוז
תחת אלעצא פאלעאשר יכון קדסא ללה׃ לא יבקר בין טוב לרע ולא ימירנו ואם המר ימירנו
והיה הוא ותמורתו יהיה קדש לא יגאל׃ לא יבקר בין טב לביש ולא יחלפניה ואם חלפא יחלפניה
ויהי הוא וחלופיה יהי קודשא לא יתפריק׃ לא יפחץ ענה בין גייד לרדי ולא יגיירה פאן גיירה
פקד צאר הו ובדילה קדסא לא יפך׃ אלה המצות אשר צוה יהוה את משה אל בני ישראל
בהר סיני׃ אלין פקודיא דפקיד יי׃ ית משה לות בני ישראל בטורא דסיני׃ הדה אלוצאיא אלתי
אמר אללה בהא מוסי לבני אסראיל פי גבל סיני׃

ע״ח פסוקים סימן עזא״

לכהן ואינו להקדש את הבית [illegible] הקדש הכתוב למעלה שדיבר בפדיון בהמה טהורה שהוממה וכאן דיבר במקדיש בהמה טמאה לבדק הבית" ופדה בערכך׳ כפי מה שיעריכנה הכהן" ואם לא יגא׳ ע״י בעלים" ונמכר בערכך׳ לאחרים" אך כל חרם וגו׳ נחלקו רבותינו בדבר יש אומרים סתם חרמים להקדש׳ ומה אני מקיים כל חרם בישראל לך יהיה׳ בחרמי כהנים שפירש ואמר הרי זה לכהן׳ ויש שאמ׳ סתם חרמים לכהן׳ לא ימכר ולא יגאל׳ אלא יתנן לכהן לדברי האומר סתם חרמים לכהנים מפרש מקרא זה בסתם חרמים לבדק הבית מפרש מקרא זה בחרמי כהנים שהכל מודים שחרמי כהנים אין להם פדיון עד שיבואו ליד כהן וחרמי גבוה נפדים" כל חרם קדש קדשים הוא׳ האומר סתם חרמים לבדק הבית מביא ראייה מכאן והאומר סתם חרמים לכהנים מפרש כל חרם קדש קדשים הוא ללמד שחרמי כהנים חלים על קדשי קדשים ועל קדשים קלים ונותן לכהן כמו ששנינו במסכת ערכין אם נדר נותן את דמיהן ואם נדבה נותן את טובתה" מאדם׳ כגון שהחרים עבדיו ושפחותיו הכנענים" מן האדם לא יפדה׳ היוצא ליהרג ואמר אחד ערכו עלי לא אמר כלום" מות יומת׳ הרי הוא הולך למות׳ לא יפדה׳ אין לו דמים ולא ערך׳ וכל מעשר הארץ׳ במעשר שני הכתוב מדבר" מזרע הארץ׳ דגן" מפרי העץ׳ תירוש ויצהר" ליי׳ הוא׳ קנאו השם ומשלחנו זוה לך לעלות ולאכול בירושלם כמו שנ׳ ואכלת לפני יי׳ אלהיך מעשר דגנך תירושך ויצהרך" ממעשרו׳ ולא ממעשר חבירו הפודה מעשר של חבירו אין מוסיף חומש׳ ומה היא גאולתו׳ כדי להתירו באכילה בכל מקום והמעות יעלה ויאכל בירושלם כמו שנ׳ ונתתה בכסף וצרת הכסף וגו׳" [illegible]

כל חרם אשר יחרם׳ [illegible]

סדר הפרשת המתנות אחר שדש בעל הבית את התבואה זורה אותה וממרחה ומודדה ונותן אחד מחמשים לכהן וזו היא תרומה גדולה שחייבין עליה [illegible] ואח״כ מודדן [illegible] ונותן חלק אחד מעשרה ללוי וזהו מעשר ראשון וחייבין עליו מלקות ואח״כ מפריש [illegible] מעשר ב׳ [illegible] בירושלם [illegible] ואם אינו יכול להעלותו לירושלם [illegible] ונתת בכסף וגו׳ [illegible] מוסיף עליה חומש [illegible] בשנה ראשונה ושניה [illegible] ושלישית וששית [illegible] מעשר [illegible] (עי׳ כה ע״ב) וכל מעשר בקר וצאן כל אשר יעבור תחת השבט כיצד מעשרן מוציאן בפתח קטן זה אחר זה (ויקרא א ב ג ד ה ו ז ח ט) והעשירי מכה בשבט צבוע בסיקרא להיות ניכר שהוא מעשר כן עושה לעגלים ולטלאים של כל שנה ושנה" יהיה קדש׳ לקרב למזבח דמו ואימוריו והבשר נאכל לבעלים שהרי לא נמנה עם שאר

מגבות כהונה ולא מצינו שיהא ניתן לכהנים' לא יבקר בין טוב לרע' לפי שנ' וכל מבחר נדריכם יכול יהא בורר ומוציא את היפה להיות מעשר ת"ל לא יבקר בין טוב לרע בין תם בין בעל מום חלה עליו קדושה ולא שיקרב בעל מום אלא שיאכל בתורת מעשר ואסור ליגזז וליעבד' חסלת פ' אם בחקותי בס"ד' וסליק ספר ויקרא' בעזרת אל גבור ונורא' יכלו שונאינו ומריבינו

מהרה' בלאו' לנו' הושלבע'

בג"לט שכ"ט'

ספר במדבר

מנין הפסוקים של ספר זה שמנה מאות וחמשים ותשעה סימן נט"ף וחציו והמגע בבשר הזב'

וידבר יהוה אל משה במדבר סיני באהל מועד באחד לחדש השני בשנה השנית לצאתם דגג
מארץ מצרים לאמר: ומליל יי' עם משה במדברא דסיני במשכן זמנא בחד לירחא תנינא
בשתא תניתא למפקהון מארעא דמצרים למימר: ת"ס כלם אלה מוסי פי בריה סיני פי כבא
אמחצר פי איום אאול מן אשהר אתאני מן אסנה אתאניה לכרוגהם מן בלד מצר קאילא:
שאו את ראש כל עדת בני ישראל למשפחתם לבית אבתם במספר שמות כל זכר
לגלגלתם: קבילו ית חושבן כל כנשתא דבני ישראל לזרעיתהון לבית אבהתהון במנין שמהן
כל דכורא לגלגלתהון: ארפעא גמלה גמאעה בני אסר לעשאירהם וביות אבאיהם
באחצא אסמא כל דכר לגמאגמהם: מבן עשרים שנה ומעלה כל יצא צבא בישראל
תפקדו אתם לצבאתם אתה ואהרן: מבר עסרין שנין ולעילא כל נפיק חילא בישראל
תמנון יתהון לחיליהון את ואהרן: מן אבן עשרין סנה וצאעדא כל מן יכרג לגיש בני
אסר תחציהם אנת והרון לגיושהם: ואתכם יהיו איש איש למטה איש ראש לבית אבתיו
הוא: ועמכון יהון גברא גברא לשבטא גבר ריש לבית אבהתוהי הוא: ויכון מעכם רגל
מן כל סבט הו רגל הו רייס בית אביה: ואלה שמות האנשים אשר יעמדו אתכם לראובן
אליצור בן שדיאור: ואלין שמהת גבריא דיקומון עמכון לראובן אליצור בר שדיאור: והדה
אסמא ארגאל אלדי יקומון מעכם מן סבט ראובן אליצור אבן שדיאור: לשמעון שלמיאל
בן צורישדי: לשמעון וגו': ומן שמעון וגו': ליהודה נחשון בן עמינדב: ליששכר נתנאל
בן צוער: לזבולן אליאב בן חלן: לבני יוסף לאפרים אלישמע בן עמיהוד למנשה
גמליאל בן פדהצור: לבנימן אבידן בן גדעני: לדן אחיעזר בן עמישדי: לאשר פגעיאל
בן עכרן: לגד אליסף בן דעואל: לנפתלי אחירע בן עינן: אלה קריאי העדה נשיאי קרואי ק'
מטות אבותם ראשי אלפי ישראל הם: אלין מערעי כנשתא רברבי שבטי אבהתהון. ב' מל' כתו' יו'

וידבר אל משה במדבר סיני וגו' באחד לחדש' מתוך חיבתן לפניו מונה אותן כל שעה' כשיצאו ממצרים מנאן וכשנפלו בעגל מנאן לידע מנין הנותרים' כשבא להשרות שכינתו בהוכן מנאן' באחד בניסן הוקם המשכן ובאחד באייר מנאם' למשפחותם' דע מנין כל שבט ושבט' לבית אבותם' מי שאביו משבט אחד ואמו משבט אחר יקוס על שם אביו' לגולגלותם' על ידי שקלים שיתן כל אחד בקע לגולגולת' כל יוצא צבא' מגיד שאין יוצא בצבא פחות מבן עשרים' ואתכם יהיו' כשתפקדו אותם אתה ואהרן יהיו עמכם נשיא כל שבט ושבט' אלה קרואי העדה' הנקראים לכל דבר חשיבות שבעדה' האנשים האלה' שנים עשר נשיאים הללו' אשר נקבו' לו כאן בשמות' ויתילדו על משפחותם' הביאו ספרי ייחוסיהן ועדי חזקת לידתם כל אחד ואחד להתייחס על השבט' וידבר ה' וגו' אך את מטה לוי'

רישי אלפיא דישראל אנון׃ הולאי דעאת גמאעה אשראף אסבאט אבאיהם המא ריסא
אלוף בני אסר׃ ויקח משה ואהרן את האנשים האלה אשר נקבו בשמות׃ ודבר משה ואהרן
ית גבריא האלין דאתפרשו בשמהן׃ פאכד מוסי והרון הולאי ארגאל אלתי שרחת אסמאיהם׃
ואת כל העדה הקהילו באחד לחדש השני ויתילדו על משפחתם לבית אבתם במספר שמות
מבן עשרים שנה ומעלה לגלגלתם׃ וית כל כנשתא כנשו בחד לירחא תנינא ואתיחסו על
זרעיתהון לבית אבהתהון במנין שמהן מבר עסרין שנין ולעלא לגלגלתהון׃ וגמעו סאיר
אלגמאעה פי יום אלאול מן אלשהר אלתאני ותנאסבו לעשאירהם וביות אבאיהם
באחצא אסמא מן אבן עשרין סנה פצאעדא לגמאגמהם׃ כאשר צוה יהוה את משה
ויפקדם במדבר סיני׃ כמא דפקיד יי׳ ית משה ומננון במדברא דסיני׃ כמא אמר אללה
מוסי כדאך עדהם פי ברייה סיני׃ ויהיו בני ראובן בכר ישראל
תולדתם למשפחתם לבית אבתם במספר שמות לגלגלתם כל זכר מבן עשרים שנה
ומעלה כל יצא צבא׃ והוו בני ראובן בכרא דישראל תולדתהון לזרעיתהון לבית אבהתהון
במנין שמהן לגלגלתהון כל דכורא מבר עסרין שנין ולעילא כל נפיק חילא׃ פכאן אל
מעדודין מן בני ראובן בכר אסר תשידהם לעשאירהם וביות אבאיהם באחצא אסמא
לגמאגמהם כל דכר מן אבן כ׳ סנה וצאעדא כל מן יכרג לאלגיש׃ פקדיהם למטה ראובן
ששה וארבעים אלף וחמש מאות׃ מניניהון לשבטא דראובן ארבעין ושתה אלפין וחמיש
מאה׃ פכאן עדד ראובן סתה וארבעין אלפא וכמס מאיה׃
לבני שמעון תולדתם למשפחתם לבית אבתם פקדיו במספר שמות לגלגלתם כל זכר
מבן עשרים שנה ומעלה כל יצא צבא׃ לבני שמעון תולדתהון לזרעי לבית אבהתהון
מנינוהי במנין שמהן לגלגלתהון כל דכורא מבר עשרין שנין ולעיל כל נפיק חילא׃ בני
שמעון תשידהם לעשאירהם לביות אבאיהם עדדהם באחצא אסמא לגמאגמהם כל
דכר מן אבן כ׳ סנה וצאעדא כל מן יכרג לאלגיש׃ פקדיהם למטה שמעון תשעה וחמשים
אלף ושלש מאות׃ מניניהון לשבטא דשמעון חמשין ותשעה אלפין ותלת מאה׃ ואלמע
דודין כדאך מנהם תסעה וכמסין אלפא ותלאת מאיה׃
לבני גד תולדתם למשפחתם לבית אבתם במספר שמות מבן עשרים שנה ומעלה כל
יצא צבא׃ לבני גד תולדתהון וגו׳׃ לבני גד תשידהם וגו׳׃ פקדיהם למטה גד חמשה
וארבעים אלף ושש מאות וחמשים׃ מניניהון לשבטא דגד ארבעין וחמשה אלפין ושית
מאה וחמשין׃ ואלמעדודין כדאך מנהם ה׳ ומ׳ אלפא וסת מאיה וכמסין׃
לבני יהודה תולדתם למשפחתם לבית אבתם במספר שמות מבן עשרים שנה ומעלה

ושבעים

כל יצא צבא׃ לב יהוד תו לזל׃ בני יהודה תיצידהם׃ פקדיהם למטה יהודה ארבעה וחמשים
אלף ושש מאות׃ מניניהון לשבטא דיהודה׃ שבעין וארבעה אלפין ושית מאה׃ ומעדודין
כד׳ך מנהם ארבעה וסבעין אלפא וסת מאיה׃
לבני יששכר תולדתם למשפחתם לבית אבתם במספר שמת מבן עשרים שנה ומעלה כל יצא
צבא׃ פקדיהם למטה יששכר ארבעה וחמשים אלף וארבע מאות׃ מניני לשבט ד׳יששכר׳ חמשין וארבעה
אלפין וארבע מאה׃ ומעדודין כד׳ך מנהם ארבעה ונ׳ אלפא וארבע מאיה׃
לבני זבולן תולדתם למשפחתם לבית אבתם במספר שמת מבן עשרים שנה ומעלה כל יצא
צבא׃ פקדיהם למטה זבולן שבעה וחמשים אלף וארבע מאות׃ מניני לשבט דזבולון חמשין
ושבעה אלפין וארבע מאה׃ ומעדודין כד׳ך מנהם ז׳ ונ׳ אלפא וד׳ מאיה׃
לבני יוסף לבני אפרים תולדתם למשפחתם לבית אבתם במספר שמות מבן עשרים שנה
ומעלה כל יצא צבא׃ פקדיהם למטה אפרים ארבעים אלף וחמש מאות׃ מניניהון לשבטא
דאפרים ארבעין אלפין וחמיש מאה׃ ומעדודין כד׳ך מנהם ארבעין אלפא וכמס מאיה׃ פ
לבני מנשה תולדתם למשפחתם לבית אבתם במספר שמות מבן
עשרים שנה ומעלה כל יצא צבא׃ לבני׃ פקדיהם למטה מנשה שנים ושלשים אלף
ומאתים׃ מניניהון לשבטא דמנשה תלתין ותרין אלפין ומאתן׃ ומעדודין כד׳ך מנהם אתכין
ול׳ אלפא ומאיתין׃
לבני בנימן תולדתם למשפחתם לבית אבתם במספר שמת מבן עשרים שנה ומעלה כל יצא
צבא׃ פקדיהם למטה בנימן חמשה ושלשים אלף וארבע מאות׃ מניני לשב׳ דבני׳ תלתין
וחמשה אלפין וארבע מאה׃ ומעדודין כד׳ך מנהם ה׳ ול׳ אלפא וד׳ מאיה׃
לבני דן תולדתם למשפחתם לבית אבתם במספר שמת מבן עשרים שנה ומעלה כל יצא
צבא׃ פקדיהם למטה דן שנים וששים אלף ושבע מאות׃ מניני לשב׳ דדן׳ שתין ותרין אלפין
ושבע מאה׃ ומעדודין כד׳ך מנהם אתנין וס׳ אלפא וסבע מאיה׃
לבני אשר תולדתם למשפחתם לבית אבתם במספר שמת מבן עשרים שנה ומעלה כל יצא
צבא׃ פקדיהם למטה אשר אחד וארבעים אלף וחמש מאות׃ מניני לשב׳ דאש׳ ארבעין וחד
אלפין וחמיש מאה׃ ומעדודין כד׳ך מנהם ואחד ומ׳ אלפא וה׳ מאיה׃
בני נפתלי תולדתם למשפחתם לבית אבתם במספר שמת מבן עשרים שנה ומעלה כל יצא
צבא׃ פקדיהם למטה נפתלי שלשה וחמשים אלף וארבע מאות׃ מניניהון לשבטא דנפתלי׃
חמשין ותלתה אלפין וארבע מאה׃ ומעדודין כד׳ך מנהם תלאתה וכמסין אלפא וארבע
מאיה׃ פ אלה הפקדים אשר פקד משה ואהרן ונשיאי

ישראל

ישראל שנים עשר איש איש אחד לבית אבתיו היו׃ אין מניניא דמנא משה ואהרן ורברבי ישראל תרי עסר גברין גברא אחד לבית אבהתוהי הוו׃ הולאי אלמעדודין אלדי עדד
מוסי והרון ואשראף בני אסראיל אתני עשר רגל כל ואחד מנהם שריף בית אביה׃ ויהיו
כל פקודי בני ישראל לבית אבתם מבן עשרים שנה ומעלה כל יצא צבא בישראל׃ והוו
כל מניני בני ישראל לבית אבהתהון מבר עשרין שנין ולעילא כל נפיק חילא בישראל׃ וכאן
מן עדה מנהם מנסובא אלי בית אבאיהם מן אבן כ׳ סנה וצאעדא כל מן כרג פי גיושהם׃ ויהיו
כל הפקדים שש מאות אלף ושלשת אלפים וחמש מאות וחמשים׃ והוו כל מניניא שית
מאה ותלתא אלפין וחמיש מאה וחמשין׃ דאך עדד גמלתהם סת מאיה אלף ותלאתה אלאף וכ
מאיה וכמסין׃ והלוים למטה אבתם לא התפקדו בתוכם׃ וליואי לשבטא דאבהתהון לא
אתמניאו ביניהון׃ ואלליואניין פלם יעדו מעהם לסבט אבאיהם׃ פ
וידבר יהוה אל משה לאמר׃ אך את מטה לוי לא תפקד ואת ראשם לא תשא בתוך בני ב
ישראל׃ ברם ית שבטא דלוי לא תמני ויאת חשבנהון לא תקביל בגו בני ישראל׃ אמא
סבט לוי פלא תעדה ולא תרפע גמלתהם פי מא בין אסראיל׃ ואתה הפקד את הלוים על
משכן העדת ועל כל כליו ועל כל אשר לו המה ישאו את המשכן ואת כל כליו והם ישרתהו
וסביב למשכן יחנו׃ ואת מני ית ליואי על משכנא דסהדותא ועל כל מנוהי ועל כל דליה
אנון יטלון ית משכנא וית כל מנוהי ואנון ישמשוניה וסחור סחור למשכנא ישרון׃ ואנת
פוכל אלליואניין עלי מסכן אלשהאדה ואניתה וגמיע מא פיה פהם יחמלון אלמסכן וגמיע
אניתה והם יכדמונה וחוליה ינזלון׃ ובנסע המשכן יורידו אתו הלוים ובחנת המשכן
יקימו אתו הלוים והזר הקרב יומת׃ ובמטל משכנא יפרקון יתיה ליואי ובמשרי משכנא
יקימון יתיה ליואי וחילוני דיקרב יתקטיל׃ ופי רחילה הם יפצלונה ופי נזולה הם ינצבונה
ואי אגנבי תקדם אלי דאך פליקתל׃ וחנו בני ישראל איש על מחנהו ואיש על דגלו
לצבאתם׃ וישרון בני ישראל גבר על משרוהי וגבר על טקסיה לחיליהון׃ וינזל בני אסראיל
כל סבט פי עסכרה ופי מרכזה עלי גיושהם׃ והלוים יחנו סביב למשכן העדת ולא יהיה
קצף על עדת בני ישראל ושמרו הלוים את משמרת משכן העדות׃ וליואי ישרון סחור
סחור למשכנא דסהדותא ולא יהי רגזא על כנשתא דבני ישראל ויטרון ליואי ית מטרת

אך את מטה לוי לא תפקוד׳ כדאי הוא לגיון של מלך להיות נמנה לבדו׳ ד״א צפה הקב״ה שעתידה לעמוד גזרה על כל הנמנים מבן עשרים שנה ומעלה שימותו במדבר אמר אל יהיו אלו בכלל לפי שהם שלי שלא טעו בעגל׳ ואתה הפקד את הלוים׳ כתרגומו מני לשון מנוי שררה על דבר שהוא ממונה עליו כמו ויפקד המלך פקידים׳ יורידו אותו׳ כתרגומו יפרקון יתיה׳ כשבאין ליסע במדבר ממסע למסע היו מפרקין אותו מהקמתו ונושאין אותו עד מקום אשר ישכון שם הענן ויחנו שם ומקימין אותו׳ והזר הקרב׳ לעבודתם זו חפ׳ דוד מלך ישראל׳ יומת׳ בידי שמים׳ ואיש על דגלו׳ כמו שהדגלים סדורים בספר זה שלשה נזכרים לכל דגל׳ ולא יהיה קצף׳ אם תעשו כמצותי לא יהיה קצף׳ ואם לאו שיכנסו זרים בעבודתם זו יהיה קצף כמו שמצינו במעשה קרח כי יצא הקצף וגו׳׳ איש על דגלו באותות׳ כל דגל יהיה לו אות מפה תלויה בו צבעו שלזה לא כצבעו שלזה צבע כל אחד כגוון אבנו

מטרת משכנא דסהדותא׃ ואלליואנין ינזלון חואלי מסכן אלשהאדה ולא יכון סכט עלי
גמאעה בני אסר' אדי חפצו מא אסתחפצתהם מן דלך׃ ויעשו בני ישראל ככל אשר
צוה יהוה את משה כן עשו׃ ועבדו בני ישראל ככל דפקיד יי ית משה כין עבדו׃ פצנע
בני אסר' כגמיע מא אמר אללה מוסי כדאך צנעו

פ

ב וידבר יהוה אל משה ואל אהרן לאמר׃ ומליל יי עם משה ולאהרן למימר׃ תם כלם אללה
מוסי והרון תכלימא׃ איש על דגלו באתת לבית אבתם יחנו בני ישראל מנגד סביב
לאהל מועד יחנו׃ גבר על טקסיה באתון לבית אבהתהון ישרון בני ישראל מקביל סח
סח למשכן זמנא ישרון׃ כל סבט עלי מרכזה בעלאמאת לביות אבאיהם ינזל בנו אסר'
חדא כבא אלמחצר וחואליה ינזלון׃ והחנים קדמה מזרחה דגל מחנה יהודה לצבאתם ונשיא
לבני יהודה נחשון בן עמינדב׃ ודשרן קדומא מדנחא טיקס משרית יהודה לחיליהון ורבא
לבני יהודה נחשון בר עמינדב׃ ואלנאזלין פי אלמשרק אוולא מרכז עסכר יהודה לגיושהם
ושריפהם נחשון אבן עמינדב׃ וצבאו ופקדיהם ארבעה ושבעים אלף ושש מאות׃ וחיליה
ומניניהון שבעין וארבעה אלפין ושית מאה׃ ועדד גישה ארבעה וסבעין אלפא וסת מאיה׃
והחנים עליו מטה יששכר ונשיא לבני יששכר נתנאל בן צוער׃ ודשרן סמיכין עלוהי
שבטא דיששכר ורבא לבני ישש' נתנ' בר צוער׃ ואלנאזלין אלי גאנבה סבט יששכר
ושריפהם נתנאל אבן צוער׃ וצבאו ופקדיו ארבעה וחמשים אלף וארבע מאות׃ וחיליה
ומנינוהי חמשין וארבעה אלפין וארבע מאה׃ ועדד גישה ארבעה וכמסין אלפא וארבע
מאיה׃ מטה זבולן ונשיא לבני זבולן אליאב בן חלן׃ שבטא דזבולן ורבא לבני זבולן
אליאב בר חלון׃ ואלי גאנבה סבט זבולן ושריפהם אליאב אבן חלון׃ וצבאו ופקדיו שבעה
וחמשים אלף וארבע מאות׃ וחיליה ומנינוהי חמשין ושבעה אלפין וארבע מאה׃ ועדד
גישה סבעה וכמסין אלפא וארבע מאיה׃ כל הפקדים למחנה יהודה מאת אלף ושמנים
אלף וששת אלפים וארבע מאות לצבאתם ראשנה יסעו׃ כל מניניא למשרית יהודה
מאה ותמנן ושתא אלפין וארבע מאה לחיליהון בקדמיתא נטלין׃ דלך גמיע עדד עסאכר
יהודה מאיה אלף ותמאנין אלפא וסתה אלף וארבע מאיה לגיושהם והם אוולא ירחלון׃
דגל מחנה ראובן תימנה לצבאתם ונשיא לבני ראובן

הקבועה בחשן ומתוך כך יכיר כל אחד את דגלו׃ ד"א באותות לבית אבותם׃ באות שמסר להם יעקב אביהם כשנשאוהו ממצרים
שנ' ויעשו בניו לו כן כאשר צום יהודה ויששכר וזבולון ישאוהו מן המזרח׃ ראובן ושמעון וגד מן הדרום כו'׃ כדאיתא בתנחומא בפרשה
זו׃ מנגד׃ מרחוק מיל כמו שנ' ביהושע אך רחוק יהיה ביניכם וביניו כאלפים אמה במדה שיוכלו לבוא בשבת׃ משה ואהרן
ובניו והלוים חונים בסמוך לו׃ קדמה׃ לפנים הקרויה קדם׃ ואחור׃ זו רוח מזרחית והמערב קרוי אחור׃ ראשונה יסעו׃ כשרואין
הענן מסתלק תוקעין הכהנים בחצוצרות ונוסע מחנה יהודה תחלה וכשהולכין הולכין כדרך חנייתן הלויים והעגלות באמצע׃ דגל
יהודה במזרח ושל ראובן בדרום ושל אפרים במערב ושל דן בצפון׃ ונסע אהל מועד׃ לאחר שני דגלים הללו׃ כאשר יחנו
כן יסעו׃ כמו שפירשתי הליכתן כחנייתן כל דגל מהלך לרוח הקבועה לו׃ על ידו׃ על מקומו ואין לשון יד זז ממשמעו רוח של

אליצור בן שדיאור׃ טיקס משרית ראובן דרומא לחיליהון. ורבא לבני ראובן אליצור
בר שדיאור׃ מרכז עסכר ראובן פי אלגנוב לגיושהם ושריפהם אליצור אבן שדיאור׃
וצבאו ופקדיו ששה וארבעים אלף וחמש מאות׃ וחיליה ומנינוהי. ארבעין ושתא אלפין
וחמש מאה׃ ועדד גישה סתה וארבעין אלפא וכמס מאיה׃ והחונם עליו מטה שמעון
ונשיא לבני שמעון שלמיאל בן צורישדי׃ ודשרן סמיכין עלוהי שבט דשמעון. ורבא
לבני שמעון. שלמי׳ בר צורישדי׃ ואלנאזלין אלי גאנבה סבט שמ׳ ושריפהם של׳ אבן צורי׃
וצבאו ופקדיהם תשעה וחמשים אלף ושלש מאות׃ וחיליה ומניניהון. חמשין ותשעה
אלפין ותלת מאה׃ ועדד גישה תסעה וכמסין אלפא ותלאת מאיה׃ ומטה גד ונשיא לבני
גד אליסף בן דעואל׃ ושבטא דגד. ורבא לבני גד. אליסף בר רעואל׃ ואלי גאנבה סבט גד
ושריפהם אליסף אבן רעואל׃ וצבאו ופקדיהם חמשה וארבעים אלף ושש מאות וחמשים׃
וחיליה ומניניהון. ארבעין וחמשה אלפין ושית מאה וחמשין׃ ועדד גישה כמסה וארבעין
אלפא וסת מאיה וכמסין׃ כל הפקדים למחנה ראובן מאת אלף ואחד וחמשים אלף וארבע
מאות וחמשים לצבאתם ושנים יסעו׃ כל מניניא למשרית ראובן. מאה וחמשין וחד
אלפין וארבע מאה וחמשין לחיליהון. בתנייתא נטלין׃ דאך גמיע עדד עסאכר ראובן מאיה
אלף וואחד וכמסין אלפא וארבע מאיה וכמסין לגיושהם וירחלון תאניהם׃

ונסע אהל מועד מחנה הלוים בתוך המחנת כאשר יחנו כן יסעו איש על
ידו לדגליהם׃ ונטיל משכן זמנא. משרית ליואי בגו משריתא. כמא דשרן כין נטלין.
גבר על אתריה לטקסיהון׃ תם ירחל כבא אלמחצר עסכר אללואניין פי וסט אלעסאכר
וכמא הם נאזלין כדאך ירחלון כל פריק פי מכאנה ומרכזה׃

דגל מחנה אפרים לצבאתם ימה ונשיא לבני אפרים אלישמע בן עמיהוד׃
טיקס משרית אפרים. לחיליהון מערבא. ורבא לבני אפר׳. אלישמ׳ בר עמיהו׳׃ מרכז עסכר
אפרים לגיושהם פי אלמגרב ושריפהם אלישמ׳ אבן עמיהוד׃ וצבאו ופקדיהם ארבעים אלף
וחמש מאות׃ וחיליה ומניניהון. ארבעין אלפין וחמיש מאה׃ ועדד גישה ארבעין אלפא וכמס
מאיה׃ ועליו מטה מנשה ונשיא לבני מנשה גמליאל בן פדהצור׃ ודסמיכין עלוהי
שבטא דמנשה. ורבא לבני מנשה. גמליאל בר פדהצור׃ ואלי גאנבה סבט מנשה ושריפהם
גמליאל אבן פדה צור׃ וצבאו ופקדיהם שלשים אלף ומאתים׃ וחיליה ומניניהון. תלתין שנים
ותרין אלפין ומאתן׃ ועדד גישה אתנין ותלאתין אלפא ומאיתין׃
ומטה בנימן ונשיא לבני בנימן אבידן בן גדעני׃
ושבטא דבנימין. ורבא לבני בנימין. אבידן בר גדעוני׃ ואלי גאנבה

זדו קדוי על ידו
הסמוכה לו לכל
הוסטה יד חינשון חישא בלעז״
ועלין כהלבואו ודסמיכין
עלוהי״ ולה הולדוה
אהרן

סבט בנימין ושריפהם אבידן אבן גדעוני׃ וצבאו ופקדיהם חמשה ושלשים אלף וארבע
מאות׃ וחיליה ומניניהון תלתין וחמשה אלפין וארבע מאה׃ ועדד גישה כמסה ותלאתין אלפא וארב
מאיה׃ כל הפקדים למחנה אפרים מאת אלף ושמנת אלפים ומאה לצבאתם ושלשים יסעו׃
כל מניניא למשרית אפרים מאה ותמניא אלפין ומאה לחיליהון בתליתיתא נטלין׃ דלך עדד
גמיע עסאכר אפרים מאיה אלף ותמאניה אלאף ומאיה לגיושהם ירחלון תואלתהם׃
דגל מחנה דן צפנה לצבאתם ונשיא לבני דן אחיעזר בן עמישדי׃
טיקס משרית דן צפונא לחיליהון ורבא לבני דן אחיעזר בר עמישדי׃ מרכז עסכר דן
שמאלא לגיושהם ושריפהם אחיעזר אבן עמישדי׃ וצבאו ופקדיהם שנים וששים אלף
ושבע מאות׃ וחיליה ומניניהון שתין ותרין אלפין ושבע מאה׃ ועדד גישה אתנין וסתין אלפא
וסבע מאיה׃ והחנים עליו מטה אשר ונשיא לבני אשר פגעיאל בן עכרן׃ ודשרן סמיכין
עלוהי שבטא דאשר ורבא לבני אשר פגעיאל בר עכרן׃ ואלנאזלין אלי גאנבה סבט אשר
ושריפהם פגעיאל אבן עכרן׃ וצבאו ופקדיהם אחד וארבעים אלף וחמש מאות׃ וחי׳ ומניניהון
ארבעין וחד אלפין וחמיש מאה׃ ועדד גישה ואחד וארבעין אלפא וכמס מאיה׃ ומטה
נפתלי ונשיא לבני נפתלי אחירע בן עינן׃ ושבטא דנפתלי ורבא לבני נפתלי אחי׳ בר
עינן׃ ואלי גאנבה סבט נפתלי ושריפהם אחי׳ אבן עינן׃ וצבאו ופקדיהם שלשה וחמשים אלף
וארבע מאות׃ וחיליה ומניניהון חמשין ותלתה אלפין וארבע מאה׃ ועדד גישה תלאתה
וכמסין אלפא וארבע מאיה׃ כל הפקדים למחנה דן מאת אלף ושבעה וחמשים אלף
ושש מאות לאחרנה יסעו לדגליהם׃ כל מניניא למשרית דן מאה וחמשין ושבעה אלפין
ושית מאה בבתריתא נטלין לטקסיהון׃ דלך גמיע עדד עסכר דן מאיה אלף וסבעה
וכמסין אלפא וסת מאיה ירחלון אכרא לגיושהם׃
אלה פקודי בני ישראל לבית אבתם כל פקודי המחנת לצבאתם שש מאות אלף ושלשת
אלפים וחמש מאות וחמשים׃ אלין מניני בני ישר׳ לבית אבהתהון כל מניני משריתא
לחיליהון שית מאה ותלתה אלפין וחמיש מאה וחמשין׃ הולאי מעדודי בני אסר לביות
אבאיהם גמלת עדד אלעסאכר לגיושהם סת מאיה אלף ותלאתה אלאף וכמס מאיה וכמסין׃
והלוים לא התפקדו בתוך בני ישראל כאשר צוה יהוה את משה׃ וליואי לא אתמניאו
בגו בני ישר׳ כמא דפקיד יי׳ ית משה׃ ואלליואניין לם יחצו פי גמלה בני אסר כמא אמר
אללה מוסי׃ ויעשו בני ישראל ככל אשר צוה יהוה את משה כן חנו לדגליהם וכן נסעו
איש למשפחתיו על בית אבתיו׃ ועבדו בני ישר׳ ככל דפקיד יי׳ ית משה כן שרן לטקסיהון
וכן נטלין גבר לזרעיתיה על בית אבהתוהי׃ תם צנע בני אסר כגמיע מא אמר אללה מוסי
כדאך נזלו פי מראכזהם וכדאך רחלו כל רגל לעשאירהם וביות אבאיהם׃ פ׳

ואלה תולדת אהרן ומשה ביום דבר יהוה את משה בהר סיני: ואלין תולדת אהרן ומשה ביומא דמליל יי עם משה בטורא דסיני: והדה נסבה קום הרון ומוסי פי וקת כאטב אללה מוסי פי טור סיני: ואלה שמות בני אהרן הבכר נדב ואביהוא אלעזר ואיתמר: ואלין שמהת בני אהרן בכרא נדב ואביהוא אלעזר ואיתמר: והדה אסמא בני הרון אלבכר נדב ואבוהוא אלעזר ואיתמר: אלה שמות בני אהרן הכהנים המשחים אשר מלא ידם לכהן: אלין שמהת בני אהרן כהניא דאתרביאו דאתקרב קרבנהון לשמשא: הולאי אסמא בני הרון אלאימה אלממסוחין אלדי אכמל ואגבהם לאמאמה: וימת נדב ואביהוא לפני יהוה בהקרבם אש זרה לפני יהוה במדבר סיני ובנים לא היו להם ויכהן אלעזר ואיתמר על פני אהרן אביהם: ומית נדב ואביהוא קדם יי בקרוביהון אישתא נוכריתא קדם יי במדבר דסיני ובנין לא הוו להון ושמיש אלעזר ואיתמר על אפי אהרן אבוהון: פמאת נדב ואבי כמי קרבא נארא גריבא בין ידי יי ולם יכון להם בנין ואם אלעזר ואי בחצרה הרון אביהמא: פ

וידבר יהוה אל משה לאמר: הקרב את מטה לוי והעמדת אתו לפני אהרן הכהן ושרתו אתו: קריב ית שבטא דלוי ותקים יתיה קדם אהרן כהנא וישמשון יתיה: קדם סבט לוי ואוקפה בין ידי הרון אלאמאם פיכדמונה: ושמרו את משמרתו ואת משמרת כל העדה לפני אהל מועד לעבד את עבדת המשכן: ויטרון ית מטרתיה וית מטרת כל כנשתא לקדם משכן זמנא למפלח ית פלחן משכנא: באן יחפצו מחפצה ומחפץ אלגמאעה בין ידי כבא אלמחצר ליכדמון כדמה אלמסכן: ושמרו את כל כלי אהל מועד ואת משמרת בני ישראל לעבד את עבדת המשכן: ויטרון ית כל מני משכן זמנא וית מטרת בני ישראל למפלח ית פלחן משכנא: ויחפצו גמיע אניה כבא אלמחצר ומחפץ בני אסר ליכדמו כדמה אלמסכן: ונתתה את הלוים לאהרן ולבניו נתונם נתונם המה לו מאת בני ישראל: ותתין ית ליואי לאהרן ולבנוהי מסירין יהיבין אנון ליה מן בני ישראל: ואדפע אלליואניין להרון ולבניה מסלמין מעטיין הם לה מן בני אסר: ואת אהרן ואת בניו תפקד ושמרו את כהנתם והזר הקרב יומת: וית אהרן וית בנוהי תמני ויטרון ית כהונתהון וחילוני דיקרב יתקטיל: וכל הרון ובניה עלי אן יחפצו אמאמתהם ואי אגנבי תקדם אלי דלך פליקתל: פ

ואלה תולדות אהרן ומשה. ואינו מזכיר אלא בני אהרן ונקראו תולדות משה לפי שלימדן תורה מלמד שכל המלמד את בן חברו תורה מעלה עליו הכתוב כאלו ילדו: ביום דבר יי אל משה. נעשו אלו התולדות שלו שלימדן מה שלמד מפי הגבורה: ושרתו אותו. ומהו השירות ושמרו את משמרתו לפי ששמירת המקדש עליו שלא יקרב איש זר כמו שנ׳ אתה ובניך ובית אביך תשאו את עון המקדש והלוים הללו מסייעין אותן זהו השירות: ושמרו את משמרתו. כל מינוי שהאדם ממונה עליו ומוטל עליו לעשותו קרוי משמרת בכל המקרא ובלשון משנה כמו שאחור בבגתן ותרש והלוא אין משמרתי ומשמרתך שוין וכן משמרות כהונה ולויה: ואת משמרת בני ישראל שכולן היו זקוקים לצרכי המקדש אלא שהלוים באין תחתיהם בשליחותם לפיכך לוקחין מהם המעשרות בשכרן שנ׳ כי שכר הוא לכם חלף עבודתכם: נתונם נתונם המה לו. לעזרה: מאת בני ישראל. כמו מתוך בני ישראל כלומר משאר כל העדה נבדלו לכך בגזרת המקום והוא נתנם לו במתנה שנ׳ ואתנה את הלוים נתונים וגו׳: ואת אהרן ואת בניו תפקד. לשון פקידות שררה ואינו לשון מנין: ושמרו את כהונתם. קבלת דמים וזריקה והקטרה ועבודות המסורות לכהנים: ואני הנה לקחתי. ואני מהיכן זכיתי בהן מתוך בני

וידבר יהוה אל משה לאמר׃ ואני הנה לקחתי את הלוים מתוך בני ישראל תחת כל
בכור פטר רחם מבני ישראל והיו לי הלוים׃ ואנא הא קריבית ית ליואי מגו בני ישראל
חלף כל בוכרא פתח ולדא מבני ישראל ויהון משמשין קדמי ליואי׃ ואנא פקד שלפת
אלליואניין מן בין בני אסר׳ בדל כל בכר פאתח אוול בטן מן בני אסר׳ פיצירו לי׃ כי לי כל
בכור ביום הכתי כל בכור בארץ מצרים הקדשתי לי כל בכור בישראל מאדם עד בהמה ד׳ עמליא דיינין בוכריא מתינין
לי יהיו אני יהוה׃ ארי דילי כל בוכרא ביומא דקטלית כל בוכרא בארע דמצרים אקדישית קדמי כל
בוכרא בישראל מאנשא עד בעירא דילי יהון אנא יי׃ כמי כאן לי כל בכר פי יום אהלכת כל
בכר פי בלד מצר אקדסת לי כל בכר פי מא בין בני אסר׳ מן אנסאן אלי בהימה פצאר יציר
לי אלליואניין אנא אללה שרפתהם׃ פ
ה וידבר יהוה אל משה במדבר סיני לאמר׃ ומליל יי עם משה במדברא דסיני למימר׃
ת׳ כלם אללה מוסי פי ברייה׳ סיני קאילא׃ פקד את בני לוי לבית אבתם למשפחתם כל
זכר מבן חדש ומעלה תפקדם׃ מני ית בני לוי לבית אבהתהון לזרעיתהון כל דכורא
מבר ירחא ולעילא תמנינון׃ עד בני לוי לביות אבאיהם לעשאירהם כל דכר מן אבן
שהר וצאעדא תעדהם׃ ויפקד אתם משה על פי יהוה כאשר צוה׃ ומנא יתהון משה
על מימרא דיי כמא דאתפקד׃ פעדהם מוסי עלי קול אללה כמא אמר׃ ויהיו אלה בני לוי
בשמתם גרשון וקהת ומררי׃ והוו אלין בני לוי בשמהתהון גרשון וקהת ומררי׃ פהולאי
כאנו בני לוי באסמאיהם גר׳ וק׳ ומ׳׃ ואלה שמות בני גרשון למשפחתם לבני ושמעי׃
ואלין שמהת בני גרשון לזרעיתהון לב׳ ושמ׳׃ והולאי אסמא בני גרשון לעשאירהם לב׳ ושמ׳׃
ובני קהת למשפחתם עמרם ויצהר חברון ועזיאל׃ ובני קהת לזרעיתהון עמ׳ ויצ׳ חב׳ ועז׳׃
ובני קהת לעשאירהם עמ׳ ויצ׳ חב׳ ועז׳׃ ובני מררי למשפחתם מחלי ומושי אלה הם
משפחת הלוי לבית אבתם׃ ובני מררי לזרעיתהון מח׳ ומו׳ אלין אנון זרעית לוי לבית אבה
תהון׃ ובני מררי לעשאירהם מח׳ ומו׳ הדה עשאיר אלליואניין לביות אבאיהם׃ לגרשון
משפחת הלבני ומשפחת השמעי אלה הם משפחת הגרשני׃ לגרשון זרעית לב׳ וזרעית
שמעי אלין אנון זרעית גרשון׃ לגרשון עשירה׳ לב׳ ועשירה׳ שמעי הדה עשאירה׃ פקדיהם
במספר כל זכר מבן חדש ומעלה פקדיהם שבעת אלפים וחמש מאות׃ מניניהון במנין

ישראל שיהיו ישראל שוכרין אותם לשירות שלי על ידי הבכורות זכיתי בם ולקחתים תמורתם לפי שהיתה העבודה בבכורות וכשחטאו בעגל
נפסלו והלוים שלא עבדו ע״ז נבחרו תחתיהם׃ מבן חדש ומעלה׃ משיצא מכלל נפלים הוא נמנה ליקרות שומר משמרת הקדש׃ א״ר יהודה
ב״ר שלום למוד הוא אותו השבט להיות נמנה מן הבטן שנ׳ אשר ילדה אותה ללוי במצרים עם כניסתה בפתח מצרים ילדה אותה ונמנית
בע׳ נפש שכשתחשב מונה חשבונם לא תמצאם אלא ע׳ חסר אחד והיא השלימה את המנין׃ על פי יי׳ אמר משה לפני הקב״ה
היאך אני נכנס לתוך אהליהם לדעת מנין יונקיהם אל הקב״ה עשה אתה מה שעליך ואני אעשה את שלי הלך משה ועמד על
פתח האהל והשכינה מקדמת לפניו ובת קול יוצאה מן האהל ואומרת כך וכך תינוקות יש באהל זה לכך נאמר על פי יי׳׃ לגרשון
משפחת הלבני׃ כלומר לגרשון היו הפקודים משפחת הלבני ומשפחת השמעי פקודים כך וכך׃ המשכן׃ יריעות התחתונות
והאהל׃ יריעות עזים העשויות לגג׃ מכסהו׃ עורות אילים ותחשים׃ ומסך פתח׃ הוא הוילון׃ את מיתריו׃ של משכן והאהל
ולא של חצר׃ משפחות בני קהת יחנו וגו׳ תימנה׃ וסמוכין להם דגל ראובן החונים תימנה אוי לרשע ואוי לשכנו לכך לקו

מהם

כל דכורא מבר ירחא ולעילא מניניהון שבעה אלפין וחמיש מאה׃ עדדהם באחצא
כל דכר מן אבן שהר וצאעדא סבעה אלף וכמס מאיה׃ משפחת הגרשני אחרי המשכן
יחנו ימה׃ זרעית גרשון אחורי משכנא ישרון מערבא׃ ועשאירהם ינזלון ורא אל
מסכן מן אלמגרב׃ ונשיא בית אב לגרשני אליסף בן לאל׃ ורב בית אבא לבית גרשון אליסף
בר לאל׃ ושריפהם אליסף אבן לאל׃ ומשמרת בני גרשון באהל מועד המשכן והאהל מכסהו
ומסך פתח אהל מועד׃ ומטרת בני גרשון במשכן זמנא משכנא ופרסא חופאיה
ופרסא דתרע משכן זמנא׃ וחפצהם פי קבא אלמחצר אלמסכן ואלכבא וגטאה וסתר באבה׃
וקלעי החצר ואת מסך פתח החצר אשר על המשכן ועל המזבח סביב ואת מיתריו לכל
עבדתו׃ וסרדי דרתא וית פרסא דתרע דרתא דעל משכנא ועל מדבחא סחור סחור וית אטונוהי
לכל פלחניה׃ וקלוע אלדאר וסתר באבה אלתי עלי אלמסכן ואלמדבח מסתדיר בה
ואטנאבהא וסאיר לדמתהא׃ ולקהת משפחת העמרמי
ומשפחת היצהרי ומשפחת החברני ומשפחת העזיאלי אלה הם משפחת הקהתי׃ ולקהת כל חורית חסר בווא
זרעית עמרם וזרע יצהר וזרע חברון וזרע עזיאל אלין אנון זרעית קהת׃ ולקהת עשירה עמרם
ועשי׳ יצ׳ ועשי׳ חב׳ ועשי׳ עז׳ הדה עשאירה׃ במספר כל זכר מבן חדש ומעלה שמנת
אלפים ושש מאות שמרי משמרת הקדש׃ במנין כל דכורא מבר ירחא ולעילא תמניא
אלפין ושית מאה נטרי מטרתא דקודשא׃ באחצא כל דכר מן אבן שהר וצאעדא
תמאניה אלף וסת מאיה חאפצי מחפץ׳ אלקדס׃ משפחת בני קהת יחנו על ירך המשכן
תימנה׃ זרעית בני קהת ישרון על צדא דמשכנא דרומא׃ ועשאירהם ינזלון אלי גאנב
אלמסכן פי אלגנוב׃ ונשיא בית אב למשפחת הקהתי אליצפן בן עזיאל׃ ורב בית אבא
לזרעית קהת אליצפן בר עזיאל׃ ושריפהם אליצפן אבן עזיאל׃ ומשמרתם הארן והשלחן
והמנרה והמזבחת וכלי הקדש אשר ישרתו בהם והמסך וכל עבדתו׃ ומטרתהון
ארונא ופתורא ומנרתא ומדבחיא ומני קודשא דישמשון בהון ופרסא וכל פלחניה׃
וחפצהם אלצנדוק ואלמאידה ואלמנארה ואלמדאבח ואניה אלקדס אלתי ילדמוה בהא ואל
סתר וסאיר לדמתה׃ ונשיא נשיאי הלוי אלעזר בן אהרן הכהן פקדת שמרי משמרת
הקדש׃ ואמרכלא דממנא על רברבי ליואי אלעזר בר אהרן כהנא מתחות ידוהי ממנן
נטרי מטרתא דקודשא׃ ושריף אשראף אללואניין אלעזר אבן הרון אלאמאם מוכל

מהם דתן ואבירם ומאתים וחמשים איש עם קרח ועדתו שנמשכו עמם במחלוקתם׃ והמסך׃ היא הפרכת שאף היא קרויה פרוכת המסך׃ ונשיא נשיאי הלוי׃ ממונה על כולם׃ ועל מה היא נשיאותו׃ פקודת שומרי משמרת הקדש על ידו היא פקודת כולם׃ משה ואהרן ובניו׃ וסמוכין להם דגל מחנה יהודה והחונים עליו יששכר וזבולון טוב לצדיק וטוב לשכנו לפי שהיו שכנו על משה שהיה עוסק בתורה נעשו גדולים בתורה של יהודה מחוקקי ומבני יששכר יודעי בינה לעתים לדעת מה יעשה

כאפצי מחפץ אלקדס׃ למררי משפחת המחלי ומשפחת המושי אלה הם משפחת מררי׃
למררי. זר מחלי. וזר מושי. אלין אנון זרעית מררי׃ למררי עשירה מחלי ועשירה מושי
הדה עשאירה׃ ופקדיהם במספר כל זכר מבן חדש ומעלה ששת אלפים ומאתים׃
ומניניהון במנין כל דכורא. מבר ירחא ולעילא. שתה אלפין ומאתן׃ עדדהם באחצא כל
דכר מן אבן שהר וצאעדא סתה אלאף ומאיתין׃ ונשיא בית אב למשפחת מררי צוריאל
בן אביחיל על ירך המשכן יחנו צפנה׃ ורב בית אבא לזרעית מררי. צוריאל בר אביחיל.
על שדא דמשכנא. ישרון צפונא׃ ושריפהם צוריאל אבן אביחיל אלי גאנב אלמסכן ינזלון
פי אלשמאל׃ ופקדת משמרת בני מררי קרשי המשכן ובריחיו ועמדיו ואדניו וכל כליו וכל
עבדתו׃ ודמסיר למטר לבני מררי. דפי משכנא. ועברוהי ועמודוהי וסמכוהי. וכל מנוהי.
וכל פלחניה׃ ווכאלה חפט בני מררי תכאתב אלמסכן ואמהאגה ועמדה וקואעדה וכל
אניתה ולדמתה׃ ועמדי החצר סביב ואדניהם ויתדתם ומיתריהם׃ ועמודי דרתא.
סחור סחור וסמכיהון וסכיהון ואטוניהון׃ ועמוד אלצראדק מסתדירא וקואעדהא ואותאדהא
ואטנאבהא׃ והחנים לפני המשכן קדמה לפני אהל מועד מזרחה משה ואהרן
ובניו שמרים משמרת המקדש למשמרת בני ישראל והזר הקרב יומת׃ ודשרן קדם
משכנא קדומא קדם משכן זמנא מדנחא. משה ואהרן ובנוהי. נטרין מטרת מקדשא.
למטרת בני ישראל. וחילוני דיקרב יתקטיל׃ ואלנאזלין בין ידי אלמסכן אולא בין ידי כבא
אלמחצר פי אלמשרק מוסי והרון ובניה חאפצי מחפץ אלקדס ומחפץ בני אסר ואי אגנבי
תקדם אלי דלך פאלקתל׃ כל פקודי הלוים אשר פקד משה ואהרן על פי יהוה למשפחתם טו נקודות במקרא י׳ מהן בתורה
כל זכר מבן חדש ומעלה שנים ועשרים אלף׃ כל מניני ליואי. דמנא משה ואהרן. על
מימרא דיי לזרעיתהון. כל דכורא מבר ירחא ולעילא. עסרין ותרין אלפין׃ דלך עדד
גמיע אללאויין אלדי עד מוסי והרון עלי קול אללה לעשאירהם כל דכר מן אבן שהר
וצאעדא אתנין ועשרין אלפא׃ ויאמר יהוה אל משה
פקד כל בכר זכר לבני ישראל מבן חדש ומעלה ושא את מספר שמתם׃ ואמר יי
למשה. מני כל בכוריא דכוריא לבני ישראל. מבר ירחא ולעילא. וקביל ית מנין שמהתהון׃
פקאל אללה למוסי עד כל בכר דכר מן בני אסר מן אבן שהר וצאעדא וארפע אחצא
אסמאיהם׃ ולקחת את הלוים לי אני יהוה תחת כל בכר בבני ישראל ואת בהמת הלוים

ישראל ראשיהם מאתים סנהדראות העמיד וכל אחיהם על פיהם׃ וזבולון מושכים בשבט סופר׃ אשר פקד משה ואהרן נקוד על
אהרן לומר שלא היה במנין הלוים׃ שנים ועשרים אלף׃ ובפרטן אתה מוצא שלש מאות יתרים׃ בני גרשון שבעת אלפים וחמש מאות
בני קהת שמנת אלפים ושש מאות׃ בני מררי ששת אלפים ומאתים׃ ולמה לא כללן עם השאר ויפדו את הבכורות ולא יהיו זקוקים השלשה
ושבעים ומאתים בכורות העודפים על המנין לפדיון אמר ר״ל במסכת בכורות אותן שלש מאות לוים בכורות היו ודיים שיפקיעו עצמם
מן הפדיון׃ פקוד כל בכור זכר מבן חדש ומעלה׃ משיצא מכלל ספק נפלים׃ ואת בהמת הלוים את בהמתם׃ לא פדו בהמות הלוים את
בכורי

תחת כל בכור בבהמת בני ישראל׃ ותקריב ית ליואי קדמי אנא יי׳ חלף כל בכרא בבני ישר׳
וית בעירא דליואי חלף כל בכרא בבעירא דבני ישר׳׃ וכד לי אלליואניין לאני אלה שרפתהם
בדל כל בכר מן בני אסר ובהאימהם בדל כל בכר מן בהאים בני אסר׃ ויפקד משה כאשר
צוה יהוה אתו את כל בכור בבני ישראל׃ ומנא משה כמא דפקיד יי׳ יתיה ית כל בכרא בבני
ישר׳׃ פעד מוסי כמי אמרה אלה כל בכר מן בני אסר׃ ויהי כל בכור זכר במספר שמות
מבן חדש ומעלה לפקדיהם שנים ועשרים אלף שלשה ושבעים ומאתים׃ והוו כל בכוריא
דכוריא במנין שמהן מבר ירחא ולעילא למנייניהון עסרין ותרין אלפין מאתן ושבעין
ותלתה׃ פכאן כל בכר דכר באחצא אסמא מן אבן שהר וצאעדא דלך אתנין ועשרין
אלפא ותלאתה וסבעין ומאיתין׃ פ

וידבר יהוה אל משה לאמר׃ קח את הלוים תחת כל בכור בבני ישראל ואת בהמת הלוים
תחת בהמתם והיו לי הלוים אני יהוה׃ קריב ית ליואי חלף כל בכרא בבני ישר׳ וית בעירא
דליואי חלף בעירהון ויהון משמשין קדמי ליואי אנא יי׳׃ כד אלליואניין בדל כל בכר מן בני
אסר ובהאים אלליואניין בדל בהאימהם פיצירו לי אלליואניין אנא אלה שרפתהם׃ ואת
פדויי השלשה והשבעים והמאתים העדפים על הלוים מבכר בני ישר׳׃ וית פרקן מאתן
ושבעין ותלתה דיתירין על ליואי מבכוריא דבני ישר׳׃ ואמא פדא אלמאיתין ואלתלאתה
ואלסבעין אלזאידין עליהם מן בכור בני אסר׃ ולקחת חמשת חמשת שקלים לגלגלת בשקל
הקדש תקח עשרים גרה השקל׃ ותסב חמיש חמיש סלעין לגלגלתא בסלעי קדשא תסב
עסרין מעין סלעא׃ פכד מנהם כמסה כמסה מתאקיל פצה לכל גמגמה במתקאל אלקדס
כל מתקאל עשרין דאנק׃ ונתתה הכסף לאהרן ולבניו פדויי העדפים בהם׃ ותתין כספא
לאהרן ולבנוהי פרקן דיתירין דכהון׃ ואדפע אלפצה להרון ובניה פדא אלפאצלין עליהם׃
ויקח משה את כסף הפדיום מאת העדפים על פדויי הלוים׃ ונסב משה ית כסף פרקנהון
מן דיתירין על פריקי ליואי׃ פאכד מוסי פצה אלפדא מן אלזאידין עלי פדא אלליואניין׃
מאת בכור בני ישראל ~~לקח את הכסף~~ לקח את הכסף חמשה וששים ושלש מאות ואלף
בשקל הקדש׃ מן בכוריא דבני ישר׳ נסיב ית כספא אלף ותלתה מאה ושתין וחמיש סלעין בסלעי
קדשא׃ מן בכור בני אסר אכד תלך אלפצה אלף ותלאת מאיה וכמסה וסתין מתקאל באלקדס׃

בכורי בהמה שבורה של ישראל את חת פטרי חמוריהם ושה אחד של בן לוי פדה כמה פטרי חמורים של ישראל ודעשדרי מנה העודפים ב
באדם ולא מנה העודפים בבהמה׃ ואת פדויי השלשה והשבעים והמאתים ואת הבכורות הצריכין ליפדות בכם לוי ג׳ ועג׳ ומאתים העודפים
בהם יתרים על הלוים מהם הקח חמשת חמשת שקלים לגולגולת כך היית מכירתו של יוסף כ׳ כסף שהיה בכורה של רחל׳ העודפים על
פדויי הלוים׃ על אותן שפדו הלוים בגופן׃ חמשה וששים ושלש מאות ואלף׃ כך סכום החשבון חמשת שקלים לגולגולת למאתים
בכורות אלף שקל׳ לשבעים בכורות שלש מאות וחמשים שקל׳ לשלשה בכורות ט״ו שקל׳ אמר כיצד אעשה׳ בכור שאומר לו
הן חמשת שקלים יאמר אני מפדויי הלוים מה עשה הביא שנים ועשרים אלף פתקין וכתב עליהן בן לוי ומאתים וע״ג ושבעים כתב פתקין
עליהן חמשה שקלים בללן ונתנן בקלפי אמר להם בואו וטלו פתקיכם לפי הגורל׃ נשא את ראש בני קהת מנה מהם את הראויים

ויתן משה את כסף הפדים לאהרן ולבניו על פי יהוה כאשר צוה יהוה את משה׃ ויהב
משה ית כסף פריקיא לאהרן ולבנוהי על מימרא דיי כמא דפקיד יי ית משה׃ פדפעהא
אלי הרון ובניה עלי קול אללה כמא אמרה׃
וידבר יהוה אל משה ואל אהרן לאמר׃ ומליל יי עם משה ולאהרן למימר׃ תם כלם
אללה מוסי והרון תכלימא׃ נשא את ראש בני קהת מתוך בני לוי למשפחתם לבית אבתם׃
קבילו ית חשבן בני קהת מגו בני לוי לזרעיתהון לבית אבהתהון׃ ארפע גמלה בני קהת מן
בין בני לוי לעשאירהם ובוית אבאיהם׃ מבן שלשים שנה ומעלה ועד בן חמשים שנה
כל בא לצבא לעשות מלאכה באהל מועד׃ מבר תלתין שנין ולעילא ועד בר חמשין שנין
כל דאתי לחילא למעבד עבידתא במשכן זמנא׃ מן אבן תלאתין סנה וצאעדא אלי אבן כמסין
סנה כל מן ידכל לאלגיש ליעמל צנעה פי כבא אלמחצר׃ זאת עבדת בני קהת באהל מועד קדש
הקדשים׃ דין פלחן בני קהת במשכן זמנא קדש קודשיא׃ הדה כדמה בני קהת פי כבא אלמחצר
כאץ אלאקדאס׃ ובא אהרן ובניו בנסע המחנה והורדו את פרכת המסך וכסו בה את ארן
העדת׃ וייעול אהרן ובנוהי במטל משריתא ויפרקון ית פרכתא דפרסא ויכסון בה ית ארונא
דסהדותא׃ ידכל הרון ובניה ענד רחיל אלעסכר פיחטון אלסגף אלמסתור ויגטו בה צנדוק אלש
שהאדה׃ ונתנו עליו כסוי עור תחש ופרשו בגד כליל תכלת מלמעלה ושמו בדיו׃ ויתנון
עלוהי חופאה דמשך ססגונא ויפרסון לבוש גמיר תכלא מלעילא ויישוון אריחוהי׃ ויגעלו
עליה גשא גלוד דארש ויבסטון תובא גמלתה אסמאנגון פוקה ויצלחו אקואבה׃ ועל
שלחן הפנים יפרשו בגד תכלת ונתנו עליו את הקערת ואת הכפת ואת המנקית ואת קשות
הנסך ולחם התמיד עליו יהיה׃ ועל פתורא דלחים אפיא יפרסון לבוש תכלא ויתנון עלוהי
ית מגסיא וית בזכיא וית מכילתא וית קשות נסוכא ולחמא תדירא עלוהי יהי׃ ועלא
מאידה אלמוגה יבסטון תוב אסמאנגון ויגעלו עליה אלקצאע ואלדרוג ואלמלאעק ומדאהן
אלסתר ואלכבז אלדאים יכון עליה׃ ופרשו עליהם בגד תולעת שני וכסו אתו במכסה עור
תחש ושמו את בדיו׃ ויפרסון עליהון לבוש צבע זהורי ויכסון יתיה בחופאה דמשך
ססגונא וישוון ית אריחוהי׃ ויבסטו עליהם תוב צבג קרמז ויגטוהם בגטא גלוד דארש
ויצלחו אקואבה׃ ולקחו בגד תכלת וכסו את מנרת המאור ואת נרתיה ואת מלקחיה ואת

לעבודת משא והן מבן שלשים ועד בן חמשים שנה והפחות משלשים לא נתמלא כוחו מכאן אמרו בן שלשים לכח והיותר
מבן חמשים מחו מכחיש מעתה׃ קדש הקדשים׃ המקודש שבכולן הארון והשלחן והמנורה והמזבחות והפרוכת וכלי השרת׃
ובא אהרן ובניו וגו׳ יכניסו כל כלי וכלי לנרתקו המפורש לו בפרשה זו ולא יצטרכו בני קהת אלא לשאת׃ בנסוע המחנה׃
כשהענן מסתלק הן יודעין שיסעו׃ קערות וכפות וקשות ומנקיות כבר פירשתים במלאכת המשכן׃ הנסך׃ כסוי לשון מסך
אשר יוסך בהן׃ מלקחיה׃ כמין צבת שמושך בה את הפתילה לכל צד שירצה׃ מחתותיה׃ כמין כף קטנה ושוליה פשוטים
ולא סבלגלים ואין לה מחיצה לפניה לא מצדיה וחותה בה את דשן הנרות כשמטיבן׃ כלויה לוד״ש מלשן שנוהגין בהן קשות
והפתילות׃ אל מכסה עור תחש׃ כמין מרדוף׃ את כל כלי השרת אשר ישרתו בם בקדש׃ בתוך המשכן שהוא קדש והן כלי הקטרת
שמשרתין בהן במזבח הפנימי׃ ודשנו את המזבח׃ מזבח הנחשת׃ ודשנו׃ יטלו את הדשן מעליו׃ ופרשו עליו בגד ארגמן׳

מחתתיה ואת כל כלי שמנה אשר ישרתו לה בהם׃ ויסבון לבוש תכלא· ויכסון ית מנרתא
דאנהורי וית בוציניהא· וית ציבתהא וית מחתיתהא· וית כל מני שמושה· דישמשון לה בהון׃
ויאלדו תוב אסמאנגון ויגטו בה מנארה׳ אלאצאה וסרגהא וכלבאתהא ומגאמרהא וגמיע
אניה׳ דהנהא אלדי יכדמונהא בהם׃ ונתנו אתה ואת כל כליה אל מכסה עור תחש ונתנו על
המוט׃ ויתנון יתה וית כל מנהא· לחופאה דמשך ססגונא· ויתנון על אריחא׃ ויגעלונהא
וגמיע אניתהא פי גשא גלוד דארש ויצעו דלך עלי אלדהק׃ ועל מזבח הזהב יפרשו בגד
תכלת וכסו אתו במכסה עור תחש ושמו את בדיו׃ ועל מדבחא דדהבא· יפרסון לבוש
תכלא· ויכסון יתיה· בחופאה דמשך ססגונא· וישוון ית אריחוהי׃ ועלי מדבח אלדהב יבסטו תוב
אסמאנגון ויגטוה בגטא גלוד דארש ויצלחו אקואבה׃ ולקחו את כל כלי השרת אשר ישרתו
בם בקדש ונתנו אל בגד תכלת וכסו אותם במכסה עור תחש ונתנו על המוט׃ ויסבון ית כל
מני שמושא דישמשון בהון בקודשא· ויתנון ללבוש תכלא· ויכסון יתהון· בחופאה דמשך
ססגונא· ויתנון על אריתא׃ ויאלדו גמיע אניה אלכדמה אלדי יכדמון בהא פי אלקדס פיגעלונהא
פי תוב אסמאנגון ויגטונהא בגטא גלוד דארש ויצעוהמא עלי אלדהק׃ ודשנו את המזבח
ופרשו עליו בגד ארגמן׃ ויספון ית קטמא דמדבחא· ויפרסון עלוהי· לבוש ארגון׃ ויזמרו
אלמדבח ויגעלו עליה תוב ארגואן׃ ונתנו עליו את כל כליו אשר ישרתו עליו בהם
את המחתת את המזלגת ואת היעים ואת המזרקת כל כלי המזבח ופרשו עליו כסוי עור
תחש ושמו בדיו׃ ויתנון עלוהי· ית כל מנוהי דישמשון עלוהי בהון· ית צנוריתא וית מחתיתא וית
מגרופיתא וית מזרקיא· כל מני מדבחא· ויפרסון עלוהי· חופאה דמשך ססגונא· וישוון אריחוהי׃
ויגעלו עליה גמיע אניתה אלדי יכדמונה בהא אלמגאמר ואלמנאשל ואלמגארף ואלכראתב
וסאיר אניה׳ אלמדבח ויבסטו עליה גשא גלוד דארש ויצלחו דהוקה׃ וכלה אהרן ובניו לכסת
את הקדש ואת כל כלי הקדש בנסע המחנה ואחרי כן יבאו בני קהת לשאת ולא יגעו אל
הקדש ומתו אלה משא בני קהת באהל מועד׃ וישיצי אהרן ובנוהי· לכסאה ית קודשא· וית
כל מני קודשא במטל משריתא· ובתר כין· ייעלון בני קהת למטל· ולא יקרבון לקודשא ולא
ימותון אלין מטול בני קהת במשכן זמנא׃ פאדי פרג הרון ובניה מן תגטיה אלקדס וגמיע אניתה ענד רחיל
אלעסכר פבעד דלך ידכל בני קהת פיחמלוהא ולא ידנו מן אלקדס פיהלכו הדה צפה חמל בני קהת פי כבא אלמחצר׃

שירדה מן השמים רבוצה תחת הבגד כארי בשעת המסעות ואינו שורפן שהיו כופין עליה פסכתר של נחשת״ מחתות שבהן חותין
גחלים להדוות הדשן שעויה כמין מחבת שאין לה אלא שלש מחיצות ולפניה שואבת את הגחלים״ מזלגות: צנוריות של נחשת
שבהן מכין באיברים שעל המזבח להפכן כדי שיתעכלו יפה ומהר״ יעים׳ הם מגריפות וכלשון ויעה ברד והן של נחשת ובהן
מכבדין את הדשן שעל המזבח״ לכסות את הקדש׳ הארון והמזבח״ ואת כל כלי הקדש׳ המנורה וכלי שרת״ ומתו׳ שאם
יגעו חייבין מיתה בידי שמים״ ופקודת אלעזר׳ שהוא ממונה עליהם לשאת אותם הוא בעצמו״ שמן וקטרת ושמן המשחה
ומנחת התמיד עליו מוטל לצוות ולזרז ולהקריב בעת חנייתן״ פקודת כל המשכן׳ ועוד היה ממונה על משא בני קהת
לצוות איש איש על עבודתו ועל משאו והוא המשכן וכל אשר בו כל הפקודים למעלה בפרשה זו אבל משא בני גרשון
ומררי שאינה מקדש הקדשים על פי איתמר היה כמו שכתוב בפרשה נשא״ אל תכריתו׳ אל תגרמו להם שימותו״

ופקדת אלעזר בן אהרן הכהן שמן המאור וקטרת הסמים ומנחת התמיד ושמן המשחה
פקדת כל המשכן וכל אשר בו בקדש ובכליו׃ ודמסיר לאלעזר בר אהרן כהנא. משחא
דאנהרותא וקטרת בסמיא. ומנחתא תדירא ומשחא דרבותא. מסרת. כל משכנא וכל
דביה. בקדשא ובמנוהי׃ ווכלה אלעזר אבן הרון אלאמאם עלי דהן אלאצאה ובכור אלצמוג
ושבר אלאדאים ודהן אלמסח דלך וכלה אלמסכן וגמיע מא פיה מן קדס ואניתה׃
פ
וידבר יהוה אל משה ואל אהרן לאמר׃ אל תכריתו את שבט משפחת הקהתי מתוך הלוים׃
לא תשיצון. ית שבט זרעית קהת. מגו ליואי׃ לא תקטעא עשאיר סבט קהת מן בין אללואניין׃
וזאת עשו להם וחיו ולא ימתו בגשתם את קדש הקדשים אהרן ובניו יבאו ושמו אותם
איש איש על עבדתו ואל משאו׃ ודא עבידו להון וייחון ולא ימותון במקרבהון לקדש קדשיא.
אהרן ובנוהי ייעלון. וימנון יתהון גבר גבר. על פלחניה ולמטוליה׃ בל אצנעו להם הדה אלכלה
חתי יחיון בהא ולא יהלכו בדנוהם אלי כאץ אלאקדאס ידכל הרון ובניה ויולונהם כל פריק
עלי כדמתה וחמלה׃ ולא יבאו לראות כבלע את הקדש ומתו׃ ולא ייעלון למחזי כד
מכסן ית מני קדשא ולא ימותון׃ ולא ידכלו לינצרון ענד תגטיה אלקדס פיהלכון׃

קנ״ט פסוקים סימן חלקיהו דד״ה

וידבר יהוה אל משה לאמר׃ נשא את ראש בני גרשון גם הם לבית אבתם למשפחתם׃
קביל ית חשבן בני גרשון אף אנון לבית אבהתהון לזרעיתהון׃ ארפע גמלת בני גרשון הם
איצא לביות אבאיהם ועשאירהם׃ מבן שלשים שנה ומעלה עד בן חמשים שנה תפקד
אותם כל הבא לצבא צבא לעבד עבדה באהל מועד׃ מבר תלתין שנין ולעילא עד בר
חמשין שנין תמני יתהון כל דאתי לחיילא חילא למפלח פלחנא במשכן זמנא׃ מן אבן תלאתין
סנה וצאעדא אלי אבן כמסין סנה תעדהם כל מן ידכל לאגיש ליכדם כדמה׳ כבא אלמחצר׃
זאת עבדת משפחת הגרשני לעבד ולמשא׃ דין פלחן זרעית גרשון למפלח ולמטל׃ הדה
כדמתהם עמלא וחמלא׃ ונשאו את יריעת המשכן ואת אהל מועד מכסהו ומכסה התחש
אשר עליו מלמעלה ואת מסך פתח אהל מועד׃ ויטלון ית יריעת משכנא וית משכן זמנא
חופאיה וחופאה דססגונא דעלוהי מלעילא וית פרסא דתרע משכן זמנא׃ יחמלון שקאק
אלמסכן וכבא אלמחצר וגשאה וגשא אלדארש אלדי עליה מן פוק וסתר באב כבא אלמחצר׃
ואת קלעי החצר ואת מסך פתח שער החצר אשר על המשכן ועל המזבח סביב ואת

ולא יבאו לראות כבלע את הקדש׳ לתוך נרתק שלו כמו שפירשתי למעלה בפרשה זו ופרשו עליו בגד פל׳ וכסו אותו במכסה פל׳
ובלוע שלו זהו כסויו׳ חסלת פ׳ במדבר סיני בס״ד׳

נשא

את ראש בני גרשון גם הם׳ כמו שצויתיך על בני קהת לראות מה יש שהגיעו לכלל עבודה׳ את יריעות המשכן
עשר התחתונות׳ ואת אהל מועד׳ יריעות עזים העשויות לאהל עליו׳ ומכסהו׳ עורות אילים מאדמים׳ ומסך פתח
וילון המזרחי׳ אשר על המשכן וכו׳ כלומר הקלעים והמסך של חצר הקוכבים ומגינים על המשכן ועל מזבח הנחשת
סביב׳ ואת כל אשר יעשה להם׳ כתרגומו דיתמסר להון לבני גרשון׳ על פי אהרן ובניו׳ אי זהו מהבנים ממונה עליהם׳ ביד איתמר
בן

מיתריהם ואת כל כלי עבדתם ואת כל אשר יעשה להם ועבדו׃ וית סרדי דרתא וית פרסא דמעלנא דתרע דרתא דעל משכנא ועל מדבחא סחור סחור וית אטוניהון וית כל מני פלחנהון וית כל דיתמסר להון ויפלחון׃ וקלוע צֿצראדק וסתר באבה אֿלדי עלי צֿמסכן וצֿ׳ מדבח מסתדירא ואטנאבהא וסאיר כדמתהא וכל מא יצלח להם המא ילדמוה׃ על פי אהרן ובניו תהיה כל עבדת בני הגרשני לכל משאם ולכל עבדתם ופקדתם עלהם במשמרת את כל משאם׃ על מימר אהרן ובנוהי תהי כל פלחן בני גרשון לכל מטולהון ולכל פלחנהון ותמנון עליהון במטרא ית כל מטולהון׃ עלי קול הרון ובניה תכון גמיע כדמה בני גרשון מן חמלהם וסאיר עמלהם ועדו עליהם בחפץ גמיע חמלהם׃ זאת עבדת משפחת בני הגרשני באהל מועד ומשמרתם ביד איתמר בן אהרן הכהן׃ דין פלחן זרעית בני גרשון במשכן זמנא ומטרתהון בידא דאיתמר בר אהרן כהנא׃ הדה כדמה עשאיר בני גרשון פי כבא צֿמחצר וחפצהם עלי יד איתמר אבן הרון צֿאמאם׃

בני מררי לבית אבתם למשפחתם תפקד אתם׃ בני מררי לזרעי׳ת

לבית אבהתהון תמני יתהון׃ בני מררי לעשאירהם וביות אבאיהם תעדהם׃ מבן שלשים שנה ומעלה ועד בן חמשים שנה תפקדם כל הבא לצבא לעבד את עבדת אהל מועד׃ מבר תלתין שנין ולעילא ועד בר חמשין שנין תמנינון כל דאתי לחילא למפלח ית פלחן משכן זמנא׃ מן אבן תלאתין סנה וצאעדא צֿי אבן כמסין סנה תעדהם כל מן ידכל לצֿגיש לכדמה כבא צֿמחצר׃ וזאת משמרת משאם לכל עבדתם באהל מועד קרשי המשכן ובריחיו ועמודיו ואדניו׃ ודא מטרת מטולהון לכל פלחנהון במשכן זמנא דפי משכנא ועברוהי ועמודוהי וסמכוהי׃ והדה צפה חפץ חמלהם לגמיע כדמתהם פי כבא צֿמחצר תכאתג צֿמסכן ואמהאגה ועמדה וקואעדה׃ ועמודי החצר סביב ואדניהם ויתדתם ומיתריהם לכל כליהם ולכל עבדתם ובשמת תפקדו את כלי משמרת משאם׃ ועמודי דרתא סחור סחור וסמכיהון וסכיהון ואטוניהון לכל מניהון ולכל פלחנהון ובשמהן תמנון ית מני מטרת מטולהון׃ ועמד צֿצראדק מסתדירא וקואעדהא ואותאדהא ואטנאבהא וסאיר אניתהא לגמיע אעמאלהא ועדו באסמא גמיע אנה חפץ חמלהם׃ זאת עבדת משפחת בני מררי לכל עבדתם באהל מועד ביד איתמר בן אהרן הכהן׃ דין פלחן זרעית בני מררי לכל פלחנהון במשכן זמנא בידא דאיתמר בר אהרן כהנא׃ הדה כדמה עשאיר בני מררי פי כבא צֿמחצר עלי יד איתמר אבן הרון צֿאמאם׃ ויפקד משה

בן אהרן הכהן״ ויתדותם ומיתריהם· של עמודים שהרי יתדות ומיתרי הקלעים במשא בני גרשון הן ויתידות ומיתרים היו ליריעות ולקלעים מלמטה שלא הגביהם הרוח ויתידות ומיתרים היו לעמודים סביב להלות בהם הקלעים לשפתם העליונה בכלונסות וקונדסין כמו שעשויה במלאכת היא זכן״ עבודת עבודה· הוא השיר במצלתים וכנורות שהיא עבודה לעבודה אחרת״ ועבודת משא· כמשמעו״

ואהרן ונשיאי העדה את בני הקהתי למשפחתם ולבית אבתם׃ ומנא משה ואהרן ורברבי
כנשתא ית בני קהת לזרעיתהון ולבית אבהתהון׃ פעד מוסי והרון ואשראף אלגמאעה בני
קהת לעשאירהם וביות אבאיהם׃ מבן שלשים שנה ומעלה ועד בן חמשים שנה כל הבא
לצבא לעבדה באהל מועד׃ מבר תלתין שנין ולעילא ועד בר חמשין שנין כל דאתי
לחילא לפלחנ במשכן זמנא׃ מן אבן תלאתין סנה וצאעדא אלי אבן כמסין סנה כל מן
דכל לגיש כדמה כבא אלמחצר׃ ויהיו פקדיהם למשפחתם אלפים שבע מאות וחמשים׃
והוו מניניהון לזרעיתהון תרין אלפין שבע מאה וחמשין׃ פכאן גמלה עדדהם אלפין וסבע
מאיה וכמסין׃ אלה פקודי משפחת הקהתי כל העבד באהל מועד אשר פקד משה ואהרן
על פי יהוה ביד משה׃ אלין מניני זרעית קהת כל דפלח במשכן זמנא דמנא משה ואהרן
על מימרא דיי בידא דמשה׃ הדה אעדאד עשירה אלקהתי כל מן כדם פי כבא אלמחצר
אלדי עד מוסי והרון באמר אללה עלי יד מוסי׃ ופקודי בני גרשון
למשפחתם ולבית אבתם׃ ומניני בני גרשון לזרעיתהון ולבית אבהתהון׃ ועדד בני גרשון
לעשאירהם וביות אבאיהם׃ מבן שלשים שנה ומעלה ועד בן חמשים שנה כל הבא לצבא
צבא לעבדה באהל מועד׃ מבר תלתין שנין ולעילא ועד בר חמשין שנין כל דאתי לחילא לפלח
במש זמ׳ מן אבן תלאתין סנה וצאעדא אלי אבן נ׳ סנה כל מן ידכל לגיש לכדמה כבא אלמחצר׃
ויהיו פקדיהם למשפחתם לבית אבתם אלפים ושש מאות ושלשים׃ והוו מניניהון לזר
עיתהון [לבית אבהתהון] תרין אלפין ושית מאה ותלתין׃ פכאן עדדהם לעשאירהם וביות אבאיהם
אלפין וסת מאיה ותלאתין׃ אלה פקודי משפחת בני גרשון כל העבד באהל מועד
אשר פקד משה ואהרן על פי יהוה׃ אלין מניני זרעית בני גרשון כל דפלח במשכן
זמנא דמנא משה ואהרן על מימרא דיי׃ הולאי עדד עשאיר בני גר׳ כל מן כדם פי
כבא אלמחצר אלדי עד מוסי והרון עלי קול אללה׃ ופקודי משפחת בני מררי למשפחתם
לבית אבתם׃ ומניני זרעית בני מררי לזרעיתהון לבית אבהתהון׃ ועדד בני מררי לעשא
ירהם וביות אבאיהם׃ מבן שלשים שנה ומעלה ועד בן חמשים שנה כל הבא לצבא
לעבדה באהל מועד׃ מבר תלתין שנין ולעילא ועד בר חמשין שנין כל דאתי לחילא
לפלחנא במשכן זמנא׃ מן אבן ל׳ סנה וצאעדא אלי אבן נ׳ סנה כל מן ידכל לגיש לכדמה׃
כבא אלמחצר׃ ויהיו פקדיהם למשפחתם שלשת אלפים ומאתים׃ והוו מניניהון לזרעיתהון
תלתה אלפין ומאתן׃ פכאן עדדהם לעשאירהם תלאתה אלאף ומאיתין׃ אלה פקודי משפחת
בני מררי אשר פקד משה ואהרן על פי יהוה ביד משה׃ אלין מניני זרע בני מררי דמנא משה
ואהרן על מימרא דיי בידא דמשה׃ הולאי עדד עשא בני מר׳ אלדי עד מו׳ וה׳ עלי קול אללה ביד מוסי׃

כל

כל הפקדים אשר פקד משה ואהרן ונשיאי ישראל את הלוים למשפחתם ולבית אבתם׃
כל מניניא דמנא משה ואהרן ורברבי ישרא׳ ית ליואי לזרעיתהון ולבית אבהתהון׃ דׄך
גמיע אלמעדודין אלדי עד מוסי והרון ואשראף בני אסר אליואניין לעשא׳ וביות אבאיהם׃
מבן שלשים שנה ומעלה ועד בן חמשים שנה כל הבא לעבד עבדת עבדה ועבדת
משא באהל מועד׃ מבר תלתין שנין ולעילא ועד בר חמשין שנין כל דאתי למפלח פלחן
פלחנא ופלחן מטול במשכן זמנא׃ מן אבן ל׳ סנה וצאעדא אלי אבן נ׳ סנה כל מן דכל ליכדם
כדמה עמל וכדמה חמל פי כבא אלמחצר׃ ויהיו פקדיהם שמנת אלפים וחמש מאות
ושמנים׃ והוו מניניהון תמניא אלפין וחמיש מאה ותמנן׃ פצאר עדדהם תמאניה אלאף
וכמס מאיה ותמאניין׃ על פי יהוה פקד אותם ביד משה איש איש על עבדתו ועל
משאו ופקדיו אשר צוה יהוה את משה׃ על מימרא דיי׳ מנא יתהון בידא דמשה גבר
גבר על פלחניה ועל מטוליה ומנינוהי דפקיד יי׳ ית משה׃ עלי קול אללה עדהם מוסי כל
פריק פי עמלה וחמלה ועדדה כמי אמר אללה מוסי׃ פ
ב וידבר יהוה אל משה לאמר׃ צו את בני ישראל וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב
וכל טמא לנפש׃ פקיד ית בני ישרא׳ וישלחון מן משריתא כל דסגיר וכל דדאיב וכל
דמסאב לטמי נפשא׃ מר בני אסר אן ינפו מן אלעסכר כל אברץ וכל דאיב וכל נגס
במיית׃ מזכר עד נקבה תשלחו אל מחוץ למחנה תשלחום ולא יטמאו את מחניהם
אשר אני שכן בתוכם׃ מדכר עד נקבא תשלחון למברא למשריתא תשלחונון ולא
יסאבון ית משריתהון דשכינתי שריא ביניהון׃ מן דכר אלי אנתי תנפוהם אלי כארג אלעסכר
ולא ינגסו עסכרהם אלדי אנא סאכנה פי מא בינהם׃ ויעשו כן בני ישראל וישלחו אותם אל
מחוץ למחנה כאשר דבר יהוה אל משה כן עשו בני ישראל׃ ועבדו כין בני ישרא׳ ושלחו
יתהון למברא למשריתא כמא דמליל יי׳ עם משה כין עבדו בני ישרא׳׃ פצנע כדאך בנו אסר
ונפוהם אלי כארג אלעסכר כמי אמר אללה מוסי כדאך צנעו׃ פ
וידבר יהוה אל משה לאמר׃ דבר אל בני ישראל איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם למעל
מעל ביהוה ואשמה הנפש ההוא׃ מליל עם בני ישרא׳ גבר או אתא ארי יעבדון מכל חובי

ופקודיו אשר צוה יי׳ את משה׃ ואותן הפקודים היו במצות ומבן ל׳ שנה ועד בן נ׳ שנה׃ צו את בני ישרא׳ פרשה זו נאמרה ביום שהוקם המשכן
ושמונה פרשיות נאמרו בו ביום כדאי׳ במס׳ גיטין בפרק הניזקין׃ וישלחו מן המחנה׃ שלש מחנות היו שם בשעת חנייתן תוך הקלעים
הוא מחנה שכינה וחניית הלוים סביב כמו שמפורש בפ׳ במדבר סיני הוא מחנה לויה ומשם ועד סוף מחנה הדגלים לכל ארבע רוחות
הוא מחנה ישרא׳ הצרוע הוא משתלח חוץ לכולן׃ הזב מותר במחנה ישרא׳ ומשולח מן השתים׃ וטמא לנפש מותר אף בשל לויה ואינו משולח
אלא משל שכינה׃ וכל זה דרשו רבותינו מן המקראות במסכת פסחים׃ טמא לנפש׃ לטמי נפשא דאנשא אומר אני שהוא לשון עצמות
אדם בלשון ארמי והרבה יש בב״ר אדריינוס שחיק טמיא שחיק עצמות׃ למעול מעל ביי׳ הרי חזר וכתב כאן פרשת גוזל ונשבע
על שקר היא האמורה בפ׳ ויקרא ומעלה מעל ביי׳ וכיחש בעמיתו וגו׳ ונשנית כאן בשביל שני דברים שנתחדשו בה האחד שכתב והתודו
לימד שאינו חייב חומש ואשם על פי העדים עד שיודה בדבר׃ והשני על גזל הגר שהוא נתן לכהנים׃ והשיב את אשמו בראשו׃ הוא הקרן
שנשבע עליו׃ לאשר אשם לו׃ למי שנתחייב לו׃ ואם אין לאיש גואל׃ שמת התובע שהשביעו ואין לו יורשים׃ להשיב האשם׃

אנשא לשקרא שקר קדם יי ויחוב אנשא ההוא · קל לבני אסר אי רגל או אמראה יצנע שיא
מן כטאיא אלנאס פינכת נכתא באללה ואתם · והתודו את חטאתם אשר עשו והשיב את
אשמו בראשו וחמישתו יסף עליו ונתן לאשר אשם לו · ויודון ית חוביהון דעבדו ויתיב
ית חובתיה ברישיה וחמשיה יוסיף עלוהי ויתין לדחייב ליה · פאקר בכטייתה אלדי צנעהא
פירד אצלאמה בראסהא ויזיד עליהא כמסהא וידפעהא אלי מן צלמה · ואם אין לאיש
גאל להשיב האשם אליו האשם המושב ליהוה לכהן מלבד איל הכפרים אשר יכפר בו
עליו · ואם לית לגברא פריק לאתבא חובתא ליה חובתא דמתיב קדם יי לכהנא בר מדכר כפוריא
דיכפר ביה עלוהי · ואן לם יכון לשמצלום ולי לתרד אצלאמה אליה פאצלאמה אלמרדודה ללה
והי ללאמאם סוא כבש אלגפראן אלדי יסתגפר ענה בה · וכל תרומה לכל קדשי בני ישראל אשר
יקריבו לכהן לו יהיה · וכל אפרשותא לכל קדשיא דבני ישראל דיקרבון לכהנא דיליה יהי ·
וכל רפיעה מן גמיע אקדאס בני אסר פלאי אמאם דפעוהא כאנה לה · ואיש את קדשיו לו
יהיו איש אשר יתן לכהן לו יהיה · וגבר ית מעסר קודשוהי דיליה יהי גבר דיתין לכהנא דיליה יהי ·
וכל אמר ילזם אליה אמר אקדאסה פלאי אמאם דפעוהא כאנה לה · פ
וידבר יהוה אל משה לאמר · דבר אל בני ישראל ואמרת אלהם איש איש כי תשטה אשתו
ומעלה בו מעל · מליל עם בני ישראל ותימר להון גבר גבר ארי תסטי אתתיה ותשקר ביה
שקר · מר בני אסר וקל להם אי רגל האדת זוגתה פכאנתה כיאנה · ושכב איש אתה
שכבת זרע ונעלם מעיני אישה ונסתרה והיא נטמאה ועד אין בה והוא לא נתפשה ·
וישכוב גבר יתה שכבת זרעא ויהי מכוסא מעיני בעלה ומסתרא והיא מסאבא וסהיד לית
בה והיא לא אתאחדת · כאן צאגעהא רגל מצאגעה אנסאן וגבי דלך ען זוגהא ואנסתרת
והי נגסה ושאהד ליס להא והי לם תקהר · ועבר עליו רוח קנאה וקנא את אשתו והוא נטמאה
או עבר עליו רוח קנאה וקנא את אשתו והיא לא נטמאה · ויעבר עלוהי רוח קנאה ויקני

אליו · כשנתלך זה להודות על עונו · ואמרו רבותינו וכי יש לך אדם בישראל שאין לו גואל או אח או בן או שאר בשר הקרוב ממשפחת אביו למעלה עד יעקב אלא זה הגר שמת ואין לו יורשים · האשם המושב · זה הקרן והחומש · לה' לכהן · קנאו השם ונתנו לכהן שבאותו משמר · מלבד איל הכפורים · האמור בויקרא שהוא צריך להביא · וכל תרומה וגו' א"ר ישמעאל וכי תרומה מקריבין לכהן והלא הוא המחזר אחריה לבית הגרנות ומה ת"ל אשר יקריבו לכהן אלא אלו הבכורים שנ' בהם תביא בית ה' אלהיך ואיני יודע מה יעשה בהם ת"ל לכהן לו יהיה בא הכת' ולימד על הביכורים שיהיו נתנין לכהן · ואיש את קדשיו לו יהיו · לפי שנאמרו מתנות כהונה ולויה יכול יבאו ויטלום בזרוע ת"ל ואיש את קדשיו לו יהיו מגיד שטובת הנאתן לבעלים · ועוד מדרשים הרבה דרשו בו בספרי · ומדרש אגדה ואיש את קדשיו לו יהיו מי שמעכב מעשרותיו ואינו נותנן לכהן לו יהיו המעשרות סוף שאין שדהו עושה אלא אחד מעשרה שהיתה למודה לעשות · ואיש אשר יתן לכהן · מתנות הראויות לו · לו יהיה ממון הרבה · איש איש כי תשטה אשתו · מה כתוב למעלה מן הענין ואיש את קדשיו לו יהיו אם אתה מעכב מתנות הכהן חייך שתצטרך לבוא אצלו להביא לפניו את הסוטה · איש איש · ללמדך שמועלת בשנים באיש מלחמה שלמעלה ובאיש שלמטה · כי תשטה אשתו · שנו רבותינו אין המנאפין נואפין עד שתכנס בהם רוח שטות דכתיב כי תשטה וכתיב נואף אשה חסר לב ופשוטו של מקרא כי תשטה תט מדרכי הצניעות ותיחשד בעיניו כמו שטה מעליו ועבור · אל ישט אל דרכיה לבך · ומעלה בו מעל · ומהו המעל · ושכב איש אותה · איש · פרט לקטן ומי שאינו איש · איש אותה שכבת זרע · שכיבתה פוסלת אותה ואין שכבת אחרת פוסלת אותה כמעשה בשתי אחיות שהן דומות זו לזו · ונעלם מעיני אישה · פרט לסומא הא אם היה רואה ומעלים אין הסוטה בודקין אותה · ונסתרה · שיעור שתראה לטומאה ביאה · ועד אין בה · הא אם יש בה אפי' עד אחד שאומר נטמאה לא היתה שותה · ועד אין בה · בטומאה אבל יש עדים לסתירה · נתפשה · נאנסה כמו ותפשה ושכב עמה · ועבר עליו · קודם לסתירה · רוח קנאה וקנא · פירשו רבותינו לשון התראה שמתרה בה אל תסתרי עם איש פל' · והיא נטמאה או עבר עליו וגו' והיא לא נטמאה · כלומר

הוא

ית אתתיה והיא מסאבא או עבר עלוהי רוח קנאה וקני ית אתתיה והיא לא מסאבא׃ וכטר
בבאלה ראי גירה פגאר עליהא והי נגסה או גיר נגסה׃ וְהֵבִיא הָאִישׁ אֶת אִשְׁתּוֹ אֶל הַכֹּהֵן וְהֵבִיא
אֶת קׇרְבָּנָהּ עָלֶיהָ עֲשִׂירִת הָאֵיפָה קֶמַח שְׂעֹרִים לֹא יִצֹק עָלָיו שֶׁמֶן וְלֹא יִתֵּן עָלָיו לְבֹנָה כִּי
מִנְחַת קְנָאֹת הוּא מִנְחַת זִכָּרוֹן מַזְכֶּרֶת עָוֺן׃ וייתי גברא ית אתתיה לות כהנא וייתי ית קרבנה
עלה חד מן עסרא בתלת סאין קמח סערין לא יריק עלוהי משחא ולא יתין עלוהי לבונתא
ארי מנחת קנאתא הוא מנחת דכרנא מדכרת חובין׃ פליאת דלך אלרגל בזוגתה אלאמאם
ויאתי בקרבאנהא מעהא עשר ויבה מן דקיק אלשעיר לא יצב עליהא דהנא ולא יצע עליהא
לבאנא לאנהא קרבאן אלגירה קרבאן אלדכר ידכר באלדנוב׃ וְהִקְרִיב אֹתָהּ הַכֹּהֵן וְהֶעֱמִדָהּ
לִפְנֵי יְהוָה׃ ויקריב יתה כהנא ויקימנה קדם יי׃ פיקדמהא אלאמאם ויוקפהא בין ידי אללה׃ וְלָקַח
הַכֹּהֵן מַיִם קְדֹשִׁים בִּכְלִי חָרֶשׂ וּמִן הֶעָפָר אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּקַרְקַע הַמִּשְׁכָּן יִקַּח הַכֹּהֵן וְנָתַן אֶל הַמָּיִם׃
ויסב כהנא מי כיור במן דחסף ומן עפרא דיהי באיסודי משכנא יסב כהנא ויתין למיא׃
תם יאכד אלאמאם מן אלמא אלמקדס פי אנא לזף ומן אלתראב אלדי יכון פי ערצה אלמסכן יאכד
וילקי פי אלמא׃ וְהֶעֱמִיד הַכֹּהֵן אֶת הָאִשָּׁה לִפְנֵי יְהוָה וּפָרַע אֶת רֹאשׁ הָאִשָּׁה וְנָתַן עַל כַּפֶּיהָ אֵת
מִנְחַת הַזִּכָּרוֹן מִנְחַת קְנָאֹת הִוא וּבְיַד הַכֹּהֵן יִהְיוּ מֵי הַמָּרִים הַמְאָרְרִים׃ ויקים כהנא ית אתתא
קדם יי ויפרע ית רישא דאתתא ויתין על ידהא ית מנחת דכרנא מנחת קנאתא היא ובידא
דכהנא יהון מיא מריריא מלטטיא׃ ויוקפהא בין ידי אללה ויכשף ראסהא ויגעל עלי ידיהא
קרבאן אלדכר קרבאן אלגירה ואלמסך פי ידה אלמא אלמר אללאען׃ וְהִשְׁבִּיעַ אֹתָהּ הַכֹּהֵן וְאָמַר
אֶל הָאִשָּׁה אִם לֹא שָׁכַב אִישׁ אֹתָךְ וְאִם לֹא שָׂטִית טֻמְאָה תַּחַת אִישֵׁךְ הִנָּקִי מִמֵּי הַמָּרִים
הַמְאָרְרִים הָאֵלֶּה׃ ויומי יתה כהנא ויימר לאתתא אם לא שכיב גבר יתיך ואם לא סטית
לאסתאבא בר מבעליך הואי זכאה ממיא מריריא מלטטיא האלין׃ פיחלפהא ויקול להא
אן כאן לם יצאגעך רגל ולם תחידי אלי נגאסה גיר זוגך פאברי מן הדא אלמא אלמר אללאען׃
וְאַתְּ כִּי שָׂטִית תַּחַת אִישֵׁךְ וְכִי נִטְמֵאת וַיִּתֵּן אִישׁ בָּךְ אֶת שְׁכׇבְתּוֹ מִבַּלְעֲדֵי אִישֵׁךְ׃ וְאַתְּ

הוא התרה בה ועברה על התראתו ואין ידוע אם נטמאה או לאו׃ קמח׃ שלא יהא מסלת׃ שעורים׃ ולא חטים היא עשתה מעשה בהמה
וקרבנה מאכל בהמה׃ לא יצוק עליו שמן׃ שלא יהא קרבנה מהודר שהשמן קרוי אור והיא עשתה בחשך׃ ולא יתן עליו לבונה׃ ש
שהאימהות נקראו לבונה שנ׳ ואל גבעת הלבונה והיא פירשה מדרכיהן׃ כי מנחת קנאות הוא׃ הקמח הזה׃ קמח לשון זכר׃ מנחת קנאות
מעוררת עליה שתי קנאות קנאת המקום וקנאת הבעל׃ מים קדושים׃ שקדשו בכיור לפי שנעשה מנחשת מראות הצובאות וזו פירשה
מדרכיהן שהיו נבעלות לבעליהן במצרים תחת התפוח וזו קלקלה לאחר לפיכך תיבדק בו׃ בכלי חרש׃ היא השקתה את הנואף יין משובח
בכוסות משובחים לפיכך תשתה מים המרים במקידה בזויה של חרס׃ והעמיד הכהן וגו׳ והלא כבר נאמר והעמידה לפני יי׳ אלא מסיעין
היו אותה ממקום למקום כדי לייגעה ולבלבלה אולי תיטרף דעתה ותודה׃ ופרע׃ סותר את קליעת שערה כדי לבזותה מכאן לבנות
ישראל שגילוי הראש גנאי להן׃ לפני יי׳׃ בשער ניקנור הוא שער העזרה המזרחי דרך כל הנכנסים׃ ונתן על כפיה׃ לייגעה אולי
תיטרף דעתה ותודה ולא ימחה שם המיוחד על המים׃ המרים׃ על שם סופן שהם מרים לה׃ המאררים׃ המחסרין אותה מן
העולם לשון סלון ממאיר׃ נראה מתחלה׃ ולא יתכן לפרש מים אדולים שהרי קדושים הן ולא אחורים כתב הכת׳ אלא מאררים את
אחרים ואף אונקלוס לא תרגם ליטיא אלא מלטטיא מראות קללה בגופה של זו׃ והשביע אותה׃ ומה היא השבועה׃ אם לא
שכב הנקי הא אם שכב חנקי שמכלל לאו אתה שומע הין אלא שמתחלה פתח בזכות׃ ואת כי שטית׃ כי משמש
בלשון אם׃ בשבועת האלה׃ שבועה של קללה׃ יתן יי׳ אותך לאלה וגו׳ יהיו הכל מקללין בך יבואך כדרך שבא לפלונית וכן הוא אומר והנחתם
שמכם לשבועה לבחירי שהצדיקים נשבעין בפורענותן של רשעים וכן לענין הברכה ונברכו בך כל משפחות האדמה בך יברך ישראל לאמר׃

ארי סטית בר מבעליך וארי אסתאבת ויהב גבר ביך ית שכבתיה בר מבעליך׃ ואן כנת
קד חדת אלי גיר זוגך ותנגסת בה וגעל גירה פיך מצאגעתה׃ והשביע הכהן את האשה
בשבעת האלה ואמר הכהן לאשה יתן יהוה אותך לאלה ולשבעה בתוך עמך בתת יהוה
את ירכך נפלת ואת בטנך צבה׃ ויומי כהנא ית אתתא במומתא דלוטא ויימר כהנא
לאתתא יתין יי יתיך ללוט ולמומי בגו עמיך בדיתין יי ית ירכיך מסיא וית מעכי נפירין׃
פיחלפהא עלי דלך ימין אלחרג ויקול להא יגעלך אללה מסבה וימינא בין קומך במא יגעל
ורכך סאקטא ובטנך וארמא׃ ובאו המים המאררים האלה במעיך לצבות בטן ולנפל ירך
ואמרה האשה אמן אמן׃ וייעלון מיא מלטטיא האלין במעכי לאפחא מעין ולאמסאה ירך
ותימר אתתא אמן אמן׃ ודלך אדא צאר הדא אלמא אלמר אללאען אלי אמעאך פירם אלבטן
ויסקט אלורך ותקול אלמראה אמין אמין׃ וכתב את האלת האלה הכהן בספר ומחה אל מי
המרים׃ ויכתוב ית לוטיא האלין כהנא בספרא וימחוק למיא מריריא׃ ויכתב אלאמאם הדה
אללענאת פי כתאב וימחיה באלמא אלמר׃ והשקה את האשה את מי המרים המאררים ובאו
בה המים המאררים למרים׃ וישקי ית אתתא ית מיא מריריא מלטטיא וייעלון בה מיא
מלטטיא ללוט׃ פיסקיהא אלמא אלמר אללאען פיסתחל פיהא מלא׃ ולקח הכהן מיד האשה
את מנחת הקנאת והניף את המנחה לפני יהוה והקריב אתה אל המזבח׃ ויסב כהנא
מידא דאתתא ית מנחת קנאתא וירים ית מנחתא קדם יי ויקריב יתה למדבחא׃ ויאכד מן ידהא
קרבאן אלגירה ויחרכה בין ידי אללה ויקדמהא אלי אלמדבח׃ וקמץ הכהן מן המנחה את אזכרתה
והקטיר המזבחה ואחר ישקה את האשה את המים׃ ויקמוץ כהנא מן מנחתא ית אדכרתה
ויסיק למדבחא ובתר כין ישקי ית אתתא ית מיא׃ תם יקבץ מן אלהדייה פיהא ויקתרה עלי
אלמדבח ובעד דלך יסקיהא אלמא׃ והשקה את המים והיתה אם נטמאה ותמעל מעל באישה
ובאו בה המים המאררים למרים וצבתה בטנה ונפלה ירכה והיתה האשה לאלה בקרב
עמה׃ וישקינה ית מיא ותהי אם אסתאבת ושקרת שקר בבעלה וייעלון בה מיא
מלטטיא ללוט ויפחון מעהא ותתמסי ירכה ותהי אתתא ללוט בגו עמה׃ פאדא

את ירכך׃ בקללה הקדים ירך לבטן לפי שהתחילה בעבירה תחלה לכך ממנה תתחיל הפורענות׃ צבה׃ כתרגומו נפוחה׃ לצבות בטן
כמו להצבות בטן וזהו שימוש פעל שהלמ״ד נקודה בו וכן לנחותם הדרך׃ לראותכם את הדרך אשר תלכו בה׃ וכן לנפיל ירך להנפיל ירך שהמים
מצבים את הבטן ומפילים את הירך׃ לצבות בטן ולנפיל ירך בטנו וירכו של בועל׃ או אינו אלא של נבעלת כשהוא אומר את ירכך
נופלת ואת בטנך צבה הרי של נבעלת אמור׃ אמן אמן׃ קבלת שבועה אמן אם מאיש זה אמן אם מאיש אחר אמן על האלה אמן
על השבועה׃ והשקה את האשה׃ אין זה סדר המעשה שהרי בתחלה מקריב מנחתה אלא הכתוב מבשרך שכשישקנה יבואו בה מים
למרים לפי שנ׳ בטן וירך מנין לשאר כל הגוף ת״ל ובאו בה בכולה א״כ מה ת״ל בטן וירך לפי שהם התחילו בעבירה תחלה לפיכך מהם
התחיל הפורענות׃ למרים להיות לה רעים ומרים׃ והניף׃ מוליך ומביא מעלה ומוריד ואף היא מניפה עמו שידה למעלה מידו
של כהן׃ והקריב אותה׃ זו הגשתה בקרן דרומית מערבית של מזבח קודם קמיצה כשאר כל המנחות׃ אזכרתה׃ הוא הקומץ
שעל ידי הקטרתו המנחה באה לזכרון לגבוה׃ והשקה את המים׃ לרבות שאם אמרה איני שותה לאחר שנמחקה המגלה
מערערין אותה ומשקין אותה בעל כרחה אלא א״כ אמרה טמאה אני׃ וצבתה בטנה וגו׳ אע״פ שבקללה הקדים ירך תחלה
המים אין בודקין אלא כדרך כניסתן בה לכך נאמר וצבתה בטנה ואח״כ ונפלה ירכה׃ והיתה האשה לאלה וגו׳ כמו שפירשתי
שיהו הכל אלין בה׃ בקרב עמה׃ הפרש בין אדם המתגנה במקום שניכר לאדם שמתגנה במקום שאינו ניכר׃ ואם לא
נטמאה האשה׃ בסתירה זו׃ וטהורה היא׃ ממקום אחר׃ ונקתה׃ ממים המאררים ולא עוד אלא ונזרעה זרע׃ שאם היתה

יולדת

סקאהא פאן כאנה קד תנגסת וכאנה זוגהא כיאנה אסתחל פיהא מרא פירס בטנהא ויסקט
ורכהא וצארת מסבה פימא בין קומהא׃ ואם לא נטמאה האשה וטהרה הוא ונקתה ונזרעה
זרע׃ ואם לא אסתאבת אתתא ודכיאה היא ותפוק זכאה ותעדי עדוי׃ ואן כאנת לם תתנגס בל הי
טאהרה ברת וחמלת חמלא׃ זאת תורת הקנאת אשר תשטה אשה תחת אישה ונטמאה׃
דא אוריתא דקנאתא דתסטי אתתא בר מבעלה ותסתאב׃ הדה שריעה אלגירה פי אן תחיד
אמראה ען זוגהא פתתנגס׃ או איש אשר תעבר עליו רוח קנאה וקנא את אשתו והעמיד
את האשה לפני יהוה ועשה לה הכהן את כל התורה הזאת׃ או גבר דתעבר עלוהי רוח קנאה
ויקני ית אתתיה ויקים ית אתתא קדם יי ויעביד לה כהנא ית כל אוריתא הדא׃ או רגל יכטר בבאה
ראי גירה פיגאר עלי זוגתה ויוקפהא בין ידי אללה ויצנע בהא אלאמאם גמיעמא פי הדה אלשריעה׃
ונקה האיש מעון והאשה ההוא תשא את עונה׃ ויהי זכא גברא מחובין ואתתא ההיא תקביל
ית חובה׃ חתי יברו אלרגל מן אלוזר ותלך אלמראה תחמל וזרהא׃ פ

וידבר יהוה אל משה לאמר׃ דבר אל בני ישראל ואמרת אלהם איש או אשה כי יפלא לנדר
נדר נזיר להזיר ליהוה׃ מליל עם בני ישראל ותימר להון גבר או אתתא ארי יפריש למדר נדר
נזירו למזר קדם יי׃ מר בני אסר וקל להם אי רגל או אמראה סווג נדרא נסך ליתנסך ללה׃
מיין ושכר יזיר חמץ יין וחמץ שכר לא ישתה וכל משרת ענבים לא ישתה וענבים לחים
ויבשים לא יאכל׃ מחמר חדת ועתיק יזר חל דחמר חדת וחל דחמר עתיק לא ישתי וכל
מתרות ענבין לא ישתי וענבין רטיבין ויבישין לא ייכול׃ פמן אלכמר ואלמסכר מנה יתנסך חתי
כל כמר וכל מסכר לא ישרב וכל נקיע אלענב לא ישרב ועגבא רטבא ויאבסא לא יאכל׃
כל ימי נזרו מכל אשר יעשה מגפן היין מחרצנים ועד זג לא יאכל׃ כל יומי נזריה מכל
דיתעביד מגפנא דחמרא מפרצנין ועד עצורין לא ייכול׃ טול איאם נסכה מן כל מא
יעמל מן גפן אלכמר מן אלפרצן ואלי אלזג לא יאכל׃ כל ימי נדר נזרו תער לא יעבר על
ראשו עד מלאת הימם אשר יזיר ליהוה קדש יהיה גדל פרע שער ראשו׃ כל יומי נדר
נזריה מספר לא יעבר על רישיה עד משלם יומיא דנזיר קדם יי קדיש יהי ירבי פירוע שער
רישיה׃ טול איאם נדר נסכה לא ימר חלק עלי ראסה אלי אן תתם אלאיאם אלתי תנסכהא ללה

ולדת בבער תלד בריוח ׃אם היתה יולדת שחורים תלד לבנים׃ או איש׃ כמו או נודע כלומר אם איש קנאי הוא לכך נאמר והעמיד את
האשה׃ ונקה האיש מעון׃ אם בדקוה המים אל ידאג לומר חבתי במיתתה נקי הוא מן העונש׃ לא משיסקנה היא אתלו בהתר ונקה
מעון שהסוטה אסורה לבעלה׃ כי יפליא׃ יפריש׃ למה נסמכה פרשת נזיר לפרשת סוטה לומר לך שכל הרואה סוטה בקלקולה יזיר
עצמו מן היין שהוא מביא לידי ניאוף׃ נדר נזיר׃ אין נזירה בכל מקום אלא פרישה אף כאן שפירש מן היין׃ להזיר לה׃ להבדיל
עצמו מן היין לשם שמים׃ מיין ושכר׃ כשהרבוהו מחמר חדת ועתיק שהיין משכר כשהוא ישן׃ וכל משרת׃ לשון צביעה במים
וכל משקה ובלשון משנה יש הרבה אין שורין דיו וסממנין׃ נזיר שרה פתו במים׃ חרצנים׃ הן הגרעינין׃ זג׃ הם קליפות שמבחוץ
שהחרצנים בתוכן כענבל בזוג׃ קדוש יהיה׃ השער שלו לגדל פרע של שער ראשו׃ פרע׃ נקוד פתח קטן׃ לפי שהוא דבוק
לשער ראשו פרע של שער ופירוש של פרע גידול של שער וכן את ראשו לא יפרע ואין קרוי פרע פחות משלשים יום׃ כל
ימי נזרו קדוש הוא׃ זו קדושת הגוף מליטמא למתים׃ פתע׃ זה אונס׃ פתאום׃ זה שוגג׃ ויש אומרין פתע פתאום דבר אחד
הוא מקרה של פתאום׃ וכי ימות מת עליו׃ באהל שהוא בו׃ ביום טהרתו׃ ביום הזאתו׃ או אינו אלא ביום השמיני שהוא מביא

יכון מקדסא ויֹרבי פרע שער ראסה׃ כל ימי הזירו ליהוה על נפש מת לא יבא׃ כל יומין
דנזיר קדם יי על נפשת מיתא לא ייעול׃ טול איאם נסכה ללה לא יחצרה מית לא ידכל׃ לאביו
ולאמו לאחיו ולאחתו לא יטמא להם במתם כי נזר אלהיו על ראשו׃ לאבוהי ולאמיה
לאחוהי ולאחתיה לא יסתאב להון במותהון ארי נזרא דאלהיה על רישיה׃ חתא באביה
ואמה ואכיה ואכתה לא יתנגס בהם פי מותהם לאן נסך רבה עליה׃ כל ימי נזרו קדש הוא ליהוה׃
כל יומי נזריה קדיש הוא קדם יי׃ כדאך טול איאם נסכה מקדס הו ללה׃ וכי ימות מת עליו בפתע
פתאם וטמא ראש נזרו וגלח ראשו ביום טהרתו ביום השביעי יגלחנו׃ וארי ימות מיתא
עלוהי בתכיף שלו ויסאיב ריש נזריה ויגלח רישיה ביומא דדכותיה ביומא שביעאה יגלחניה׃
ואן מאת לה מית בגתה או גפלה פקד קטע אול נסכה ויחלק ראסה פי יום טהרה ודלך פי אל
יום אלסאבע׃ וביום השמיני יבא שתי תרים או שני בני יונה אל הכהן אל פתח אהל מועד׃
וביומא תמינאה ייתי תרין שפנינין או תרין בני יונה לות כהנא לתרע משכן זמנא׃ ופי אליום
אלתאמן יאתי בשפנינין או פרכי חמאם אלי כהן אלי באב כבא אלמחצר׃ ועשה הכהן
אחד לחטאת ואחד לעלה וכפר עליו מאשר חטא על הנפש וקדש את ראשו ביום ההוא׃
ויעביד כהנא חד לחטתא וחד לעלתא ויכפר עלוהי מדחב על מיתא ויקדיש ית רישיה ביומא
ההוא׃ ויעמל אחדהמא דכוה ואלאכר צעידה ויסתגפר ענה כומא אכטא פי אמר מית ויקדס
ראסה פי דלך אליום׃ והזיר ליהוה את ימי נזרו והביא כבש בן שנתו לאשם והימים הראשנים
יפלו כי טמא נזרו׃ ויזר קדם יי ית יומי נזריה וייתי אמר בר שתיה לאשמא ויומיא קדמאי
יבטלון ארי אסתאב נזריה׃ ויתנסך ללה איאם נסכה ויאתי בחמל אבן סנתה לקרבאן
אלאתם ואלאיאם אלמתקדמה תסקט למא אנקטע נסכה׃ וזאת תורת הנזיר ביום מלאת
ימי נזרו יביא אתו אל פתח אהל מועד׃ ודא אוריתא דנזירא ביום משלם יומי נזריה
ייתי יתיה לתרע משכן זמנא׃ הדה שריעה אלנאסך פי יום כמאל איאם נסכה יאתיבהא
אלי באב כבא אלמחצר׃ והקריב את קרבנו ליהוה כבש בן שנתו תמים אחד לעלה וכבשה
אחת בת שנתה תמימה לחטאת ואיל אחד תמים לשלמים׃ ויקריב ית קרבניה קדם יי אמר
בר שתיה שלים חד לעלתא ואמרתא חדא בת שתה שלמתא לחטתא ודכר חד שלים לנכסת
קודשיא׃ פיקרב קרבאנה ללה חמלא אבן סנתה צחיחא לאצעידה ורכלה אבנה סנתהא צחיחא
לאדכוה וכבשא צחיחא לדבח אלסלאמה׃ וסל מצות סלת חלת בלולת בשמן ורקיקי מצות משחים

לגמרי הל ביום השביעי׳ אי שביעי יכול אפילו לא הזה הל ביום טהרתו׳ וביום השמיני יביא שתי תורים׳ להוציא את השביעי או
איכו לא להוציא את השביעי קבע זמן להקריבין וקבע זמן למקריבין מה קריבין הכשיר שמיני ושמיני והלאה אף מקריבין הכשיר
שמיני ושמיני והלאה׳ מאשר חטא על הנפש׳ שלא נזהר מטומאת המת׳ ר׳ אלעזר הקפר אומר שציער עצמו מן היין׳ וקדש
את ראשו׳ לחזור ולהתחיל מנין נזירותו׳ והזיר ליי׳ את ימי נזרו׳ יחזור וימנה נזירותו כתחלה׳ והימים הראשונים יפלו׳ לא יעלו מן
המנין׳ יביא אותו׳ יביא את עצמו וזה אחד מג׳ אתים שהיה ר׳ ישמעאל דורש כן׳ כיוצא בו והשיאו אותם עון אשמה את עצמם כיוצא בו ויקבר
אותו בגי הוא קבר את עצמו׳ ומנחתם ונסכיהם׳ של עולה ושלמים לפי שהין בכלל ויצאו לידון בדבר חדש שיטענו לחם הוזרך לכללן שיטעון
נסכים

בַּשֶּׁמֶן וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם׃ וְסַל פַּטִּיר סֹלֶת גְּרִיצָן דְּפִילָן בִּמְשַׁח וְאֶסְפּוֹגִין פַּטִּירִין דִּמְשִׁיחִין
בִּמְשַׁח וּמִנְחָתְהוֹן וְנִסְכֵּיהוֹן׃ וסל פטיר גראדק סמד מלתות בדהן ורקאק פטיר ממסוחה
בדהן ואבר ומזאג אלדי מעהם׃ וְהִקְרִיב הַכֹּהֵן לִפְנֵי יְהוָה וְעָשָׂה אֶת חַטָּאתוֹ וְאֶת עֹלָתוֹ׃ וִיקָרֵיב
כַּהֲנָא קֳדָם יְיָ וְיַעְבֵּיד יָת חַטָּתֵיהּ וְיָת עֲלָתֵיהּ׃ פיקדמהא אלאמאם בין ידי אללה ויצנע דכותה וצעידתה׃
וְאֶת הָאַיִל יַעֲשֶׂה זֶבַח שְׁלָמִים לַיהוָה עַל סַל הַמַּצּוֹת וְעָשָׂה הַכֹּהֵן אֶת מִנְחָתוֹ וְאֶת נִסְכּוֹ׃ וְיָת דִּכְרָא
יַעְבֵּיד נִכְסַת קוּדְשַׁיָּא קֳדָם יְיָ עַל סַלָּא דְּפַטִּירַיָּא וְיַעְבֵּיד כַּהֲנָא יָת מִנְחָתֵיהּ וְיָת נִסְכֵּיהּ׃ ואלכבש
יצנעה דבח סלאמה ללה מע סל אלפטיר תם יצנע אלבר ואלמזאג אלדי מעהם׃ וְגִלַּח הַנָּזִיר
פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד אֶת רֹאשׁ נִזְרוֹ וְלָקַח אֶת שְׂעַר רֹאשׁ נִזְרוֹ וְנָתַן עַל הָאֵשׁ אֲשֶׁר תַּחַת זֶבַח
הַשְּׁלָמִים׃ וִיגַלַּח נְזִירָא בִּתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא יָת רֵישׁ נִזְרֵיהּ וְיִסַּב יָת שְׂעַר רֵישׁ נִזְרֵיהּ וְיִתֵּין
עַל אֶשָּׁתָא דִּתְחוֹת דּוּדָא דְּנִכְסַת קוּדְשַׁיָּא׃ ויחלק אלנאסך ענד באב כבא אלמחצר שער
ראסה ויאכדה וילקיה עלי אלנאר אלדי תחת דבח אלסלאמה׃ וְלָקַח הַכֹּהֵן אֶת הַזְּרֹעַ בְּשֵׁלָה מִן
הָאַיִל וְחַלַּת מַצָּה אַחַת מִן הַסַּל וּרְקִיק מַצָּה אֶחָד וְנָתַן עַל כַּפֵּי הַנָּזִיר אַחַר הִתְגַּלְּחוֹ אֶת נִזְרוֹ׃
וְיִסַּב כַּהֲנָא יָת דְּרָעָא בְּשִׁילָא מִן דִּכְרָא וּגְרִיצְתָּא פַּטִּירְתָּא חֲדָא מִן סַלָּא וְאֶסְפּוֹג פַּטִּיר חַד וְיִתֵּין
עַל יְדֵי נְזִירָא בָּתַר דִּיגַלַּח יָת נִזְרֵיהּ׃ פיאכד אלאמאם אלדראע מטבוכה מן דלך אלכבש וגרדקה
ואחדה מן אלסל ורקאק ואחד מן אלפטיר ויצע דלך עלי כפי אלנאסך בעד חלקה שערה׃ וְהֵנִיף
אוֹתָם הַכֹּהֵן תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה קֹדֶשׁ הוּא לַכֹּהֵן עַל חֲזֵה הַתְּנוּפָה וְעַל שׁוֹק הַתְּרוּמָה וְאַחַר יִשְׁתֶּה
הַנָּזִיר יָיִן׃ וִירִים יָתְהוֹן כַּהֲנָא אֲרָמָא קֳדָם יְיָ קוּדְשָׁא הוּא לְכַהֲנָא עַל חַדְיָא דַּאֲרָמוּתָא וְעַל שָׁקָא
דְּאַפְרָשׁוּתָא וּבָתַר כֵּין יִשְׁתֵּי נְזִירָא חַמְרָא׃ ויחרך אלגמיע תחריכא בין ידי אללה ותלך קדסא
לאמאם מע קץ אלתחריך וסאק אלרפיעה ובעד דלך ישרב אלנאסך כמרא׃ זֹאת תּוֹרַת הַנָּזִיר
אֲשֶׁר יִדֹּר קָרְבָּנוֹ לַיהוָה עַל נִזְרוֹ מִלְּבַד אֲשֶׁר תַּשִּׂיג יָדוֹ כְּפִי נִדְרוֹ אֲשֶׁר יִדֹּר כֵּן יַעֲשֶׂה עַל
תּוֹרַת נִזְרוֹ׃ דָּא אוֹרָיְתָא דִּנְזִירָא דִּיִדַּר קָרְבָּנֵיהּ קֳדָם יְיָ עַל נִזְרֵיהּ בַּר מִדְּתַדְבֵּיק יְדֵיהּ כְּפוּם נִדְרֵיהּ דְּיִדַּר
כֵּין יַעְבֵּיד עַל אוֹרָיְתָא דִּנְזִירֵיהּ׃ הדה שריעה מן נדר אן יכון נאסכא וקרבאנה ללה ען נסכה סוא מא
תנאל ידה ואיכון דלך כמקדאר מא נדר נסכה יצנעה אלי שריעה אלנסך׃
פ
וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ דַּבֵּר אֶל אַהֲרֹן וְאֶל בָּנָיו לֵאמֹר כֹּה תְבָרְכוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמוֹר לָהֶם׃ ה

ונסכיהם של עולה ושלמים׃ חלות מצות ורקיקי מצות׃ עשר מכל מין׃ זבח שלמים ליי׳ על סל המצות׃ ישחט את השלמים על מנת לקדש את הלחם׃ את מנחתו ואת נסכו׃ של איל׃ וגלח הנזיר פתח אהל מועד׃ יכול יגלח בעזרה הרי זה דרך בזיון אלא וגלח הנזיר לאחר שחיטת השלמים שכתוב בהן ושחטו פתח אהל מועד׃ אשר תחת זבח השלמים׃ תחת הדוד שהוא מבשלן בו לפי ששלמי נזיר היו מתבשלין בעזרה שצריך ליטול הכהן הזרוע אחר שנתבשל׃ הזרוע בשלה׃ לאחר שנתבשלה׃ קדש הוא לכהן׃ החלה והרקיק והזרוע תרומה הן לכהן׃ על חזה התנופה׃ מלבד חזה ושוק הראויים לו מכל השלמים מוסף על שלמי נזיר הזרוע הזה לפי שהיו שלמי נזיר בכלל [illegible] לידון בדבר חדש להפרשה זרוע הוצרך להחזירן לכללן לידון אף בחזה ושוק׃ מלבד אשר תשיג ידו׃ שאם אמר הריני נזיר ע״מ לגלח על מאה עולות ועל מאה שלמים כפי נדרו אשר ידור כן יעשה מוסף על תורת נזרו על תורת הנזיר מוסיף ולא יחסר שאם אמר הריני נדר חמש נזירות ע״מ לגלח על שלש בהמות הללו אין אני קורא בו כאשר ידור כן יעשה׃ כה תברכו וגו׳ אמור להם׃ לשון הווה כמו זכור שמור בלעז דישנ״ט׃ אמור להם׃ שיהיו כולם שומעים׃ אמור להם׃ מלא לא תברכם בחפזון ובהלות אלא בכוונה ובלב שלם׃ יברכך׃ שיתברכו נכסיך׃ וישמרך׃ שלא יבואו עליך שודדים ליטול ממונך שהנותן מתנה לעבדו ואינו יכול לשמרו מכל אדם

מליל עם אהרן ועם בנוהי למימר כדין תברכון ית בני ישראל כד יימרון להון: מר הרון ובניה
וקל להם כדא פבארכו בני אסר מקוולא להם: יברכך יהוה וישמרך:
יברכנך יי ויטרנך: יבארכך אלה ויחפצך: יאר יהוה פניו אליך ויחנך:
ינהר יי שכינתיה לותך וירחים עלך: ויצי בנור וגהה עליך וירופך: ישא
יהוה פניו אליך וישם לך שלום: יסבר יי שכינתיה לותך וישוי לך שלם: ויקבל בקצדה אליך
ויציר לך סלאם: ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם: וישוון
ית ברכת שמי על בני ישראל ואנא אבריכנון: פיתלון אסמי עלי בני אסר ואנא אבארך
עליהם: ויהי ביום כלות משה להקים את המשכן וימשח אתו ויקדש
אתו ואת כל כליו ואת המזבח ואת כל כליו וימשחם ויקדש אתם: והוה ביומא דשיצי משה
לאקמא ית משכנא ורבי יתיה וקדיש יתיה וית כל מנוהי וית מדבחא וית כל מנוהי ורבינון
וקדיש יתהון: ולמא כאן יום פרג מוסי מן נצב למסכן מסחה וקדסה וגמיע אניתה ולמדבח וגמיע
אניתה מסחהא וקדסהא: ויקריבו נשיאי ישראל ראשי בית אבתם הם נשיאי המטת הם העמדים
על הפקדים: וקריבו רברבי ישראל רישי בית אבהתהון אנון רברבי שבטיא אנון דקימין על מנינא:
פקרב אשראף בני אסר ריסא ביות אבאיהם לדי הם ריסא לאסבאט לדא צרין עדדהם: ויביאו
את קרבנם לפני יהוה שש עגלת צב ושני עשר בקר עגלה על שני הנשאים ושור לאחד
ויקריבו אותם לפני המשכן: ואיתיאו ית קרבנהון לקדם יי שית עגלן כד מחפין ותרי עסר תורין
עגלתא על תרין רברביא ותורא לחד וקריבו יתהון לקדם משכנא: אתו בקרבאנהם ללה סת
עגל מצבבה ואתני עשר תורא עגלה לכל שריפין ותור לכל ואחד פלמא קדמוהא בין ידי
למסכן: ויאמר יהוה אל משה לאמר: ואמר יי למשה למימר: קאל אללה למוסי קאילא: קח
מאתם והיו לעבד את עבדת אהל מועד ונתתה אותם אל הלוים איש כפי עבדתו: קביל מנהון
ויהון למפלח ית פלחן משכן זמנא ותתין יתהון לליואי גבר כמסת פלחניה: כדה אמנהם תכון
לכדמה קבא למחצר ואדפעהא אלי ללואניין כל פריק חסב כדמתה: ויקח משה את העגלת
ואת הבקר ויתן אותם אל הלוים: ונסיב משה ית עגלתא וית תורי ויהב יתהון לליואי: פאכד
מוסי לעגל ולבקר ודפעהא אלי ללואניין: את שתי העגלות ואת ארבעת הבקר נתן לבני גרשון

ברכת כהנים אין מתרגמין אותם בציבור לא מן ושמו את שמי

וכיון שבאין עליו לסטים ונוטלין אותה מיהנו מה הנאה יש לו במתנה זו אבל הקב״ה הוא הנותן הוא השומר והרבה מדרשים דרשו בו בספרי: יאר יי פניו אליך: יראה לך פנים שוחקות פנים צהובות: ויחנך: יתן לך חן: ישא יי פניו אליך: יכבוש כעסו: ושמו את שמי: יברכום בשם המפורש: ואני אברכם: לישראל ואסכים עם הכהנים: ד״א ואני אברכם לכהנים: ויהי ביום כלות משה: כלת כתיב יום הקמת המשכן היו ישראל ככלה הנכנסת לחופה: כלות משה: בצלאל וכל חכם לב עשו את המשכן ותלאו הכת׳ במשה לפי שמסר נפשו עליו לראות תבנית כל דבר ודבר כמו שהראוהו בהר להורות לעושי המלאכה ולא טעה בתבנית אחת מהן וכן מצינו בדוד לפי שמסר נפשו על בנין בית המקדש נקרא על שמו כמו שנ׳ זכור יי לדוד את כל ענותו אשר נשבע ליי וגו׳ לכך נקרא על שמו שנ׳ ראה ביתך דוד: כלות משה להקים: ולא נאמר ביום הקים מלמד שכל ז׳ ימי המלואים היה משה מעמידו ומפרקו ובאותו היום העמידו ולא פירקו לכך נאמר כלות משה להקים אותו היום כלו הקמותיו ור״ח ניסן היה בשני נשרפה הפרה בשלישי הזו הזייה ראשונה ובשביעי גלחו: הם נשיאי המטות: שהיו שוטרים עליהם במצרים והיו מוכים עליהם שנ׳ ויוכו שוטרי בני ישראל: הם העומדים על הפקודים: שעמדו עם משה ואהרן כשמנו את ישראל שנ׳ ואתכם יהיו איש איש למטה: שש עגלות צב: אין צב אלא מחופין וכן בצבים ובפרדים עגלות מכוסין קרויין צבים: ויקריבו אותם לפני המשכן: שלא קבל משה מידם עד שנאמר לו מפי המקום. א״ר נתן מה ראו

כְּפִי עֲבֹדָתָם׃ יָת תַּרְתֵּין עֶגְלָן וְיָת אַרְבְּעָה תוֹרִין יְהַב לִבְנֵי גֵרְשׁוֹן כְּמִסַּת פָּלְחָנְהוֹן׃ עגלתין וארבע
בקראת דפעהא לבני גרשון חסב כדמתהם׃ וְאֵת אַרְבַּע הָעֲגָלֹת וְאֵת שְׁמֹנַת הַבָּקָר נָתַן לִבְנֵי מְרָרִי
כְּפִי עֲבֹדָתָם בְּיַד אִיתָמָר בֶּן אַהֲרֹן הַכֹּהֵן׃ וְיָת אַרְבַּע עֶגְלָן וְיָת תְּמַנְיָא תוֹרִין יְהַב לִבְנֵי מְרָרִי כְּמִסַּת
פָּלְחָנְהוֹן בִּידָא דְאִיתָמָר בַּר אַהֲרֹן כָּהֲנָא׃ וארבע עגל ותמאן בקראת דפעהא לבני מררי
חסב כדמתהם ושגמיע עלי יד איתמר אבן הרון אלאמאם׃ וְלִבְנֵי קְהָת לֹא נָתָן כִּי עֲבֹדַת
הַקֹּדֶשׁ עֲלֵהֶם בַּכָּתֵף יִשָּׂאוּ׃ וְלִבְנֵי קְהָת לָא יְהַב אֲרֵי פָּלְחַן קֻדְשָׁא עֲלֵיהוֹן בְּכַתְפָא נָטְלִין׃ ולבני
קהת לם ידפע שיא לאן כדמה אלקדס עליהם אנמא יחמלונהא עלי אכתאפהם׃ וַיַּקְרִיבוּ הַנְּשִׂאִים
אֵת חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ בְּיוֹם הִמָּשַׁח אֹתוֹ וַיַּקְרִיבוּ הַנְּשִׂיאִם אֶת קָרְבָּנָם לִפְנֵי הַמִּזְבֵּחַ׃ וְקָרִיבוּ רַבְרְבַיָּא יָת
חֲנֻכַּת מַדְבְּחָא בְּיוֹמָא דְרַבִּיאוּ יָתֵיהּ וְקָרִיבוּ רַבְרְבַיָּא יָת קֻרְבָּנְהוֹן לִקְדָם מַדְבְּחָא׃ ולמא קדמו אלאש
ראף דשן אלמדבח פי יום מסח וקדמו קראבינהם בין ידי אלמדבח׃ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה נָשִׂיא
אֶחָד לַיּוֹם נָשִׂיא אֶחָד לַיּוֹם יַקְרִיבוּ אֶת קָרְבָּנָם לַחֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ׃ וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה רַבָּא חַד לְיוֹמָא
רַבָּא חַד לְיוֹמָא יְקָרְבוּן יָת קֻרְבָּנְהוֹן לַחֲנֻכַּת מַדְבְּחָא׃ קאל אללה למוסי שריף ואחד פי כל יום יקרב
קרבאן דשן אלמדבח׃ וַיְהִי הַמַּקְרִיב בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן אֶת קָרְבָּנוֹ נַחְשׁוֹן בֶּן
עַמִּינָדָב לְמַטֵּה יְהוּדָה׃ וַהֲוָה דִּמְקָרֵיב בְּיוֹמָא קַדְמָאָה יָת קֻרְבָּנֵיהּ נַחְשׁוֹן בַּר עַמִּינָדָב לְשִׁבְטָא
דִיהוּדָה׃ פכאן אלמקרב פי אליום אלאול קרבאנה נחשון אבן עמינדב מן סבט יהודה׃ וְקָרְבָּנוֹ קַעֲרַת
כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם
מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לְמִנְחָה׃ וְקֻרְבָּנֵיהּ מְגִסְתָּא דִכְסַף חֲדָא מְאָה וּתְלָתִין סִלְעִין
הֲוֵי מַתְקַלַהּ מִזְרְקָא חַד דִּכְסַף מַתְקְלֵיהּ שַׁבְעִין סִלְעִין בְּסִלְעֵי קֻדְשָׁא תַּרְוֵיהוֹן מְלַן סֻלְתָּא
דְפִילָא בִמְשַׁח לְמִנְחָתָא׃ וקרבאנה קצעה מן פצה וזנהא מאיה ותלאתין מתקאלא וכרנוב
פצה וזנה סבעין מתקאלא במתקאל אלקדס כלאהמא ממלואן סמידא מלתותא בדהן לתהדייה׃
כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת׃ בָּזִיכָא חֲדָא מַתְקְלַהּ עֲשַׂר סִלְעִין הִיא דִּדְהַב מַלְיָא
קְטֹרֶת בֻּסְמַיָּא׃ ודרגא מן דהב וזנה עשרה מתאקיל ממלווא בכורא׃ פַּר אֶחָד בֶּן בָּקָר

נשיאים להתנדב כאן בתחלה ובמלאכת המשכן לא התנדבו תחלה אלא כך אמרו הנשיאים יתנדבו צבור מה שיתנדבו ומה שמחסרין אנו משלימין כיון שראו שהשלימו צבור את הכל שנ' והמלאכה היתה דים אמרו מעתה מה עלינו לעשות הביאו את אבני השהם ואת אבני המלואים לאפוד ולחשן לכך התנדבו כאן תחלה׃ כפי עבודתם׃ שהיה משא בני גרשון קל משל מררי שהיו נושאים הקרשים והאדנים והעמודים׃ כי עבודת הקדש עליהם׃ משא דבר הקדושה הארון והשלחן והמנורה והמזבחות לפיכך בכתף ישאו׃ ויקריבו הנשיאים את חנוכת המזבח׃ לאחר שהתנדבו העגלות והבקר לשאת המשכן נשאו לבם להתנדב קרבנות המזבח לחנכו׃ ויקריבו הנשיאים את קרבנם לפני המזבח׃ כי לא קיבל משה מידם עד שנאמר לו מפי הגבורה׃ יקריבו את קרבנם לפני המזבח׃ ועדיין לא היה משה יודע היאך יקריבו אם כסדר תולדותם אם כסדר המסעות עד שנאמר לו מפי הקב"ה יקריבו למסעות איש יומו׃ ביום הראשון׃ אותו היום נטל עשר עטרות השנויות בסדר עולם ואלו הן ראשון למעשה בראשית ראשון לנשיאים ראשון לכהונה ראשון לעבודה ראשון לירידת האש ראשון לאכילת קדשים ראשון לשכון שכינה ראשון לברך את ישראל ראשון לאיסור הבמות ראשון לחדשים כדאית במס' שבת בפרק ר' עקיבא׃ למטה יהודה׃ יחסו הכתוב על שבטו ולא שגבה משבטו והקריב או אינו אומר למטה יהודה אלא שגבה משבטו והביא ת"ל זה קרבן נחשון משלו הביא והקריב׃ שניהם מלאים סלת למנחה נדבה׃ עשרה זהב כתרגומו משקל עשר שקלי הקדש היה בה׃ מלאה קטרת לא מצינו קטרת ליחיד ולא על מזבח החיצון אלא זו בלבד והוראת שעה היתה׃ פר אחד מיוחד שבעדרו׃ שעיר עזים אחד לחטאת לכפר על קבר התהום טומאת ספק׃ ביום השני הקריב נתנאל בן צוער הקריב את קרבנו מה ת"ל הקריב שני פעמים בשבטו של יששכר מה שלא נאמר בכל השבטים לפי שבא ראובן וערער ואמר אחר שקדמני יהודה אחי שהוא מלך אקריב אני אחריו

אַיִל אֶחָד כֶּבֶשׂ אֶחָד בֶּן שְׁנָתוֹ לְעֹלָה׃ תּוֹר חַד בַּר תּוֹרֵי דִּכַר חַד אִמַּר חַד בַּר שַׁתֵּיהּ לַעֲלָתָא׃ ותורא מן אלבקר וכבשא וחמלא אבן סנתה לאלצעידה׃ שְׂעִיר עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת׃ צְפִיר בַּר עִזִּין חַד לְחַטָּאתָא׃ ועתוד מן אלמאעז לאלדכוה׃ וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עַתֻּדִים חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן נַחְשׁוֹן בֶּן עַמִּינָדָב׃ ולנכסת קודשיא תורין תרין דכרין חמשה גדיין חמשה אמרין בני שנא חמשה דין קרבנא דנחשון בר עמינדב׃ ולדבח אלסלאמה בקרתין וכמסה כבאש וכמסה עתדאן וכמסה חמלאן בני סנה הדא קרבאן נחשון אבן עמינדב׃

בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי הִקְרִיב נְתַנְאֵל בֶּן צוּעָר נְשִׂיא יִשָּׂשכָר׃ בְּיוֹמָא תִּנְיָנָא קָרִיב נְתַנְאֵל בַּר צוּעָר רַב שִׁבְטָא דְּיִשָּׂשכָר׃ פי אליום אלתאני קרב נתנאל אבן צוער שריף בני יששכר מתל דלך׃ הִקְרִב אֶת קָרְבָּנוֹ קַעֲרַת כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לְמִנְחָה׃ קָרִיב יָת קָרְבָּנֵיהּ מְגִסְתָּא דִּכְסַף חֲדָא מְאָה וּתְלָתִין סִלְעִין הֲוֵי מַתְקָלַהּ מִזְרְקָא חַד דִּכְסַף מַתְקְלֵיהּ שִׁבְעִין סִלְעִין בְּסִלְעֵי קֻדְשָׁא תַּרְוֵיהוֹן מְלַן סֻלְתָּא דְּפִילָא בִמְשַׁח לְמִנְחָתָא׃ קרב קרבאנה קצעה מן פצה וגו׳ כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת׃ בזלא וגו׳ ודרגא מן דהב וגו׳ פַּר אֶחָד בֶּן בָּקָר אַיִל אֶחָד כֶּבֶשׂ אֶחָד בֶּן שְׁנָתוֹ לְעֹלָה׃ תּוֹר חַד וגו׳ ותורא מן אלבקר וגו׳ שְׂעִיר עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת׃ צְפִיר׃ ועתוד׃ וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עַתֻּדִים חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן נְתַנְאֵל בֶּן צוּעָר׃ ולנכסת קד׳ וגו׳ דין קרבנא דנתנאל בר צוער׃ ולדבח אלסלאמה וג׳ הדא קרבאן נתנאל אבן צוער׃

בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי נָשִׂיא לִבְנֵי זְבוּלֻן אֱלִיאָב בֶּן חֵלֹן׃ בְּיוֹמָא תְּלִיתָאָה רַבָּא לִבְנֵי זְבוּלֻן אֱלִיאָב בַּר חֵלוֹן׃ פי אליום אלתאלת קרב אליאב אבן חלון שריף בני זבולון מתל דלך׃ קָרְבָּנוֹ קַעֲרַת כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לְמִנְחָה׃ כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת׃ פַּר אֶחָד בֶּן בָּקָר אַיִל אֶחָד כֶּבֶשׂ אֶחָד בֶּן שְׁנָתוֹ לְעֹלָה׃ שְׂעִיר עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת׃ וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עַתֻּדִים חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן אֱלִיאָב בֶּן חֵלֹן׃

בַּיּוֹם הָרְבִיעִי נָשִׂיא לִבְנֵי רְאוּבֵן אֱלִיצוּר בֶּן שְׁדֵיאוּר׃ בְּיוֹמָא רְבִיעָאָה רַבָּא לִבְנֵי רְאוּבֵן אֱלִיצוּר בַּר שְׁדֵיאוּר׃ ד׳
פי אליום אלראבע קרב אליצור אבן שדיאור שריף בני ראובן מתל דלך׃ קָרְבָּנוֹ קַעֲרַת כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן

אחר לו משה מפי הגבורה נאמר לו שיקריבו כסדר מסעם לדגליהם לכך נאמר הקריב את קרבנו והוא חסר יו״ד שהוא משמע הקרב לשון צווי שמפי הגבורה נצטוה הקרב״ ומהו הקריב הקריב שני פעמים שבשביל שני דברים זכה לכך נקריב שני לשבטים אחת שהיו יודעים בתורה שנ׳ ומבני יששכר יודעי בינה לעתים׳ ואחת שהם נתנו עצה לנשיאים להתנדב קרבנות הללו״ וכיוונו של ר׳ משה הדרשן מצאתי׳ א״ר פינחס בן יאיר נתנאל בן צוער השיאן עצה זו״ קערת כסף׳ מנין אותיותיו בגימטריא תשע מאות ושלשים כנגד שנותיו של אדם הראשון״ שלשים ומאה משקלה׳ על שם שכשהעמיד תולדות לקיום העולם בן מאה ושלשים שנה היה שנ׳ ויחי אדם שלשים ומאת שנה ויולד את שת וגו׳״ מזרק אחד כסף׳ בגימטריא חמש מאות ועשרים על שם נח שהעמיד

תולדות

למנחה׃ כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת׃ פר אחד בן בקר איל אחד כבש אחד בן שנתו
לעלה׃ שעיר עזים אחד לחטאת׃ ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתדים חמשה
כבשים בני שנה חמשה זה קרבן אליצור בן שדיאור׃
ביום החמישי נשיא לבני שמעון שלמיאל בן צורישדי׃ ביומא חמישאה רבא לבש שבט׃
פי׳ יום שכאמ קרב שלו אבן צורי שריך בני שמ מת דשר׃ קרבנו קערת כסף אחת שלשים
ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם מלאים סלת בלולה בשמן
למנחה׃ כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת׃ פר אחד בן בקר איל אחד כבש אחד בן שנתו לעלה׃
שעיר עזים אחד לחטאת׃ ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתדים חמשה כבשים
בני שנה חמשה זה קרבן שלמיאל בן צורישדי׃
ביום הששי נשיא לבני גד אליסף בן דעואל׃ ביומא שתיתאה רבא לבני גד אליסף בר דעואל׃
פי׳ יום ששאדם קרב אליסף אב דעואל שריך בני גד מתל דשר׃ קרבנו קערת כסף אחת שלשים
ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם מלאים סלת בלולה בשמן
למנחה׃ כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת׃ פר אחד בן בקר איל אחד כבש אחד בן שנתו
לעלה׃ שעיר עזים אחד לחטאת׃ ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתדים חמשה
כבשים בני שנה חמשה זה קרבן אליסף בן דעואל׃
ביום השביעי נשיא לבני אפרים אלישמע בן עמיהוד׃ ביום שביעי רבא לב׳ אפ׳ אלישמע בר עמי׳ ז
פי׳ יום הפ׳ קרב אלישמ׳ אב עמי׳ שריך בני אפרים מתל דשר׃ קרבנו קערת כסף אחת שלשים
ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם מלאים סלת בלולה בשמן למנחה׃
כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת׃ פר אחד בן בקר איל אחד כבש אחד בן שנתו לעלה׃ שעיר עזים
אחד לחטאת׃ ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתדים חמשה כבשים בני שנה
חמשה זה קרבן אלישמע בן עמיהוד׃
ביום השמיני נשיא לבני מנשה גמליאל בן פדהצור׃ ביומא תמינאה רבא לבני מנ׳ גמ׳ בר פדה׳׃
פי׳ יום השתמן קרב גמלי׳ אב פדה׳ שריך בני מנש׳ מתל דשר׃ קרבנו קערת כסף אחת שלשים
ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם מלאים סלת בלולה בשמן
למנחה׃ כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת׃ פר אחד בן בקר איל אחד כבש אחד בן שנתו

תולדות בן חמש מאות שנה ועל שם עשרים שנגזרה גזרת המבול קודם תולדותיו כמו שפירשתי אצל והיו ימיו מאה ועשרים שנה ולפ״כ נאמר מזרק אחד כסף ולא נאמר כסף אחר כמו שנ׳ בקערה לומר שאף אותיות של אחד מצטרפות למנין״ שבעים שקל כנגד שבעים אומות שיצאו מבנו׳ כף אחת׳ כנגד התורה שניתנה מידו של הקב״ה״ עשרה זהב׳ כנגד עשר הדברות״ מלאה קטרת גימטריא של קטרת תרי״ג מצות ובלבד שתחליף קוף בדלת על ידי את בש גר דק״ פר אחד׳ כנגד אברהם שנ׳ בו ויקח בן בקר״ איל אחד׳ כנגד יצחק שנ׳ ויקח את האיל וגו׳ תחת בנו״ כבש אחד׳ כנגד יעקב והכשבים הפריד יעקב״ שעיר עזים׳ לכפר על מכירת יוסף שנ׳ וישחטו שעיר עזים״ ולזבח השלמים בקר שנים׳ כנגד משה ואהרן שנתנו שלום בין ישראל לאביהם שבשמים״ אילים׳ כבשים׳ ועתודים ג׳ מינים כנגד כהנים לוים וישראלים וכנגד תורה נביאים וכתובים׳ שלש חומשיות כנגד ה׳ חומשין וחמש הדברות הכתובין על לוח אחד וחמש הכתובין על השני״ ע״כ מיסודו של ר׳ משה הדרשן״ ביום השלישי נשיא׳ ביום השלישי היה הנשיא המקריב לבני זבולון וכן כולם

לעלה: שעיר עזים אחד לחטאת: ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתדים חמשה
כבשים בני שנה חמשה זה קרבן גמליאל בן פדה צור:
ביום התשיעי נשיא לבני בנימן אבידן בן גדעני: ביומא תשיעאה רב לבני בנימן אבידן בר גדעוני:
פי אליום אלתאסע קרב אבידן אבן גדעוני שריף בני בנימין מתל דלך: קרבנו קערת כסף אחת שלשים
ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם מלאים סלת בלולה בשמן
למנחה: כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת: פר אחד בן בקר איל אחד כבש אחד בן שנתו לעלה:
שעיר עזים אחד לחטאת: ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתדים חמשה כבשים
בני שנה חמשה זה קרבן אבידן בן גדעני:
ביום העשירי נשיא לבני דן אחיעזר בן עמישדי: ביומא עשיראה רבא לבני דן אחיעזר בר עמישדי:
פי אליום אלעאשר קרב אחיעזר אבן עמישדי שריף בני דן מתל דלך: קרבנו קערת כסף אחת שלשים
ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם מלאים סלת בלולה בשמן
למנחה: כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת: פר אחד בן בקר איל אחד כבש אחד בן שנתו
לעלה: שעיר עזים אחד לחטאת: ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתדים חמשה
כבשים בני שנה חמשה זה קרבן אחיעזר בן עמישדי:
ביום עשתי עשר יום נשיא לבני אשר פגעיאל בן עכרן: ביום חד עסר יומא רבא לבני אשר פגעיאל בר עכרן:
פי אליום אלחאדי עשר קרב פגעיאל אבן עכרן שריף בני אשר מתל דלך: קרבנו קערת כסף אחת שלשים
ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם מלאים סלת בלולה בשמן
למנחה: כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת: פר אחד בן בקר איל אחד כבש אחד בן שנתו
לעלה: שעיר עזים אחד לחטאת: ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתדים חמשה
כבשים בני שנה חמשה זה קרבן פגעיאל בן עכרן:
ביום שנים עשר יום נשיא לבני נפתלי אחירע בן עינן: ביום תרי עסר יומין רבא לבני נפתלי אחירע בר עינן:
פי אליום אלתאני עשר קרב אחירע אבן עינן שריף בני נפתלי מתל דלך: קרבנו קערת כסף אחת שלשים
ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם מלאים סלת בלולה בשמן
למנחה: כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת: פר אחד בן בקר איל אחד כבש אחד בן שנתו
לעלה: שעיר עזים אחד לחטאת: ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתדים חמשה
כבשים בני שנה חמשה זה קרבן אחירע בן עינן:

אבל בנהגו שכ׳ בו הקריב נהגו נופל אחריו הלשון לומר נשיא לפי שכבר הזכיר שמו והקרבנו ובשאר שלא נאמר הקריב נופל עליהם לשון נשיא לבני פלוני אותו היום היה הנשיא המקריב לשבט פלוני: זאת חנוכת המזבח ביום המשח אותו: בו ביום שנמשח הקריב ומה אני מקיים אחרי המשח אותו שנמשח תחלה ואחכ״ הקריב: או אחרי המשח לאחר זמן ולא בא ללמד ביום המשח לא לומר שנמשח ביום כשהוא אומר ביום משחו אותם למדנו שנמשח ביום ומה ת״ל ביום המשח אותו ביום שנמשח הקריב: קערות כסף שתים עשרה הם הם שהתנדבו ולא אירע בהם פיסול: שלשים ומאה הקערה האחת כסף וגו׳ המזרק האחד: מה ת״ל לפי שנ׳ שלשים ומאה משקלה ולא פירש באיזה שקל לכך חזר ושנאה כאן וכלל בכולן כל כסף הכלים וגו׳ בשקל הקדש: כל כסף הכלים וגו׳ לימדך שהיו כלי המקדש

מכוונים

זאת חנכת המזבח ביום המשח אתו מאת נשיאי ישראל קערת כסף שתים עשרה מזרקי
כסף שנים עשר כפות זהב שתים עשרה׃ דא חנוכת מדבחא ביומא דרביאו יתיה מן רברבי
ישראל מגסי כספא תרתא עסרי מזרקי כספא תרי עסר בזכי דדהבא תרתא עסרי׃ הדה
גמלה דשן אלמדבח פי יום מסח מן אשראף בני אסר מן קצאע אלפצה אתני עשר ומן
כראנב אלפצה אתני עשר ומן דרוג אלדהב יב׃ שלשים ומאה הקערה האחת כסף ושבעים
המזרק האחד כל כסף הכלים אלפים וארבע מאות בשקל הקדש׃ מאה ותלתין סלעין הוי
מתקלה דמגסתא חדא דכספא ושבעין דמזרקא חד כל כסף מניא תרין אלפין וארבע מאה
בסלעי קדשא׃ כל קצעה מן מאיה ותלאתין מתקאל פצה וכל כרנוב מן סבעין פדאך גמיע
פצה אלאניה אלפין וארבע מאיה מתקאל במתקאל אלקדס׃ כפות זהב שתים עשרה מלאת קטרת
עשרה עשרה הכף בשקל הקדש כל זהב הכפות עשרים ומאה׃ בזכי דדהבא תרתא עסרי
מלין קטרת בסמיא מתקל עסר סלעין הוי מתקלה דבזכא בסלעי קדשא כל דהב בזכיא
מאה ועסרין׃ ודרוג אלדהב אתני עשר ממלווה בכורא כל דרג מן עשרה מתאקיל במתקאל
אלקדס דאך גמיע דהב אלדרוג מאיה ועשרין מתקאל׃ כל הבקר לעלה שנים עשר פרים אילם
שנים עשר כבשים בני שנה שנים עשר ומנחתם ושעירי עזים שנים עשר לחטאת׃ כל
תורי לעלתא תרי עסר תורין דכרין תרי עסר אמרין בני שנא תרי עסר ומנחתהון וצפירי
בני עזי תרי עסר לחטתא׃ וגמיע בקר אלצעידה יב ואלכבאש יב וחמלאן בני סנה יב ואלבר
מעהם ואלעתדאן יב לאלדכוה׃ וכל בקר זבח השלמים עשרים וארבעה פרים אילם ששים
עתדים ששים כבשים בני שנה ששים זאת חנכת המזבח אחרי המשח אתו׃ וכל תורי
לנכסת קדשיא עסרין וארבעה תורין דכרין שתין גדי שתין אמרין בני שנא שתין דא חנכת
מדבחא בתר דרביאו יתיה׃ וגמיע בקר דבח אלסלאמה ד וכ תור וס כבש וס עתוד וס חמל בני
סנה הדא דשן אלמדבח בעד מא מסח׃ ובבא משה אל אהל מועד לדבר אתו וישמע את
הקול מדבר אליו מעל הכפרת אשר על ארן העדת מבין שני הכרבים וידבר אליו׃ וכד
עליל משה למשכן זמנא למללא עמיה ושמע ית קלא דמתמלל עמיה מעלוי כפרתא דעל
ארונא דסהדותא מבין תרין כרוביא ומתמלל עמיה׃ וכאן מוסי אדי דכל ליכלם יסמע אלצות
מכאטבה מן פוק אלגשא אלדי עלי צנדוק אלשהאדה מן בין אלכרובין פיכאטבה׃ פ

קעו פסוקים סימן עכוס ואין בתורה גדולה ממנה׃ דוד

מכוונים במשקלן שוקלין אחד אחד וחוזר ושוקלן כולן כאחד לא ריבה ולא מיעט׃ כפות זהב יב׃ למה כחומר לפי שכל כף אחת עשרה זהב היא של
זהב ומשקלה עשרה שקלים של כסף או אינו אלא כף אחת של כסף ומשקלה עשרה שקלי זהב ושקלי זהב אין משקלם שוה בשל כסף׃ ת״ל כפות
זהב של זהב היו׃ ובבא משה׃ שני כתובים המכחישין זה את זה שלישי בא והכריע ביניהם׃ כת׳ אחד אומר וידבר יי׳ אליו מאהל מועד והוא חוץ לפרוכת
וכת׳ אחד אומר וידבר אתך מעל הכפרת מבין שני הכרובים בא זה והכריע ביניהם׃ משה בא אל אהל מועד ושם שומע את הקול הבא מעל
הכפרת מבין שני הכרובים ומשם יוצא לאהל מועד׃ מדבר׃ כמו מתדבר כבודו של מעלה לומר כן הקול מדבר בינו לבין עצמו ומשה שומע
מאליו׃ וידבר אליו׃ למעט את אהרן מן הדיברות׃ וישמע את הקול׃ יכול קול נמוך ת״ל את הקול הוא הקול שנדבר עמו בסיני
וכשמגיע לפתח היה נפסק ולא היה יוצא חוץ לאהל׃ חסלת פ׳ נשא בס״ד׃

וידבר יהוה אל משה לאמר׃ ומליל׃ ת׳ס׳ דבר אל אהרן ואמרת אליו בהעלתך את הנרת
אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות׃ מליל עם אהרן ותימר ליה באדלקותך ית
בוציניא לקביל אפי מנרתא יהון מנהרין שבעה בוציניא׃ מר הרון וקל לה אדא אסרגת
אלסרג פאלי מא ילי וגה אלמנארה תצי סבעתהא׃ ויעש כן אהרן אל מול פני המנורה העלה
נרתיה כאשר צוה יהוה את משה׃ ועבד כין אהרן לקביל אפי מנרתא אדליק בוצינהא כמא
דפקיד יי׳ ית משה׃ פצנע הרון כדאך אסרג סרג אלמנארה אלי מא ילי וגההא כמי אמר אללה
מוסי׃ וזה מעשה המנרה מקשה זהב עד ירכה עד פרחה מקשה הוא כמראה אשר הראה
יהוה את משה כן עשה את המנרה׃ ודין עובד מנרתא נגידא דהב עד שדה עד שושנה
נגידא היא כחזוא דאחזי יי׳ ית משה כין עבד ית מנרתא׃ והדה צנעה אלמנארה מצמתה מן דהב חתי
ארגלהא ורהארהא מצמתה כאלמנצר אלדי אורא אללה מוסי כדאך צנעהא׃
וידבר יהוה אל משה לאמר׃ ומ׳ ת׳ס׳ קח את הלוים מתוך בני ישראל וטהרת אתם׃ קריב ית
ליואי מגו בני ישראל ותדכי יתהון׃ קדם אלליואניין מן בין בני אסר׳ וטהרהם׃ וכה תעשה להם
לטהרם הזה עליהם מי חטאת והעבירו תער על כל בשרם וכבסו בגדיהם והטהרו׃ וכדין
תעביד להון לדכואיהון אדי עליהון מיא דחטתא ויעברון מספר על כל בסרהון ויחוורון
לבושיהון וידכון׃ וכדא אצנע בהם פי תטהירהם אנצח עליהם מן מא אלזכוה וימרון אלמוס
עלי גמיע אבדאנהם ויגסלון תיאבהם ויטהרון׃ ולקחו פר בן בקר ומנחתו סלת בלולה
בשמן ופר שני בן בקר תקח לחטאת׃ ויסבון תור בר תורי ומנחתיה סלתא דפילא במשח
ותור תנין בר תורי תסב לחטתא׃ ויאכדו תורא מן אלבקר ומעה כל סמד מלתות בדהן ותור
אכר מן אלבקר כדה לאלזכוה׃ והקרבת את הלוים לפני אהל מועד והקהלת את כל עדת בני
ישראל׃ ותקריב ית ליואי לקדם משכן זמנא ותכנוש ית כל כנשתא דבני ישראל׃ וקדמהם
בין ידי כבא אלמחצר וגווק גמאעה בני אסר׃ והקרבת את הלוים לפני יהוה וסמכו בני ישראל את

ג מל
בתיו
ושלנ
חסר

בהעלתך

על שם שהלהב עולה כתוב בהדלקתן לשון עלייה שצריך להדליק עד שתהא שלהבת עולה מאליה ועוד דרשו
רבותינו מכאן שמעלה היתה לפני המנורה שעליה הכהן עומד ומטיב׃ אל מול פני המנורה׃ נר האמצעי
שאינו בקנים אלא בגוף של מנורה׃ יאירו שבעת הנרות׃ ששה שעל ששת הקנים המזרחיים פונים למול
האמצעי הפתילות שבהן וכן ג׳ המערביים ראשי הפתילות למול האמצעי׃ ולמה׃ כדי שלא יאמרו לאורה הוא צריך׃ ויעש כן א
אהרן׃ להגיד שבחו של אהרן שלא שינה׃ וזה מעשה המנורה׃ שהראהו הקב״ה באצבע לפי שנתקשה בה לכך נאמר וזה
מקשה׃ בטרי״ש בלע״ז לשון דא לדא נקשן עשת של ככר זהב היתה ומקיש בקורנס וחותך בכשיל לפשט איבריה כתקנן ולא
נעשית איברים איברים ע״י חיבור׃ עד ירכה עד פרחה׃ ירכה היא השידה שעל הרגלים חלול כדרך מנורות כסף שלפני השרים
עד ירכה עד פרחה׃ כלומר גופה של מנורה כולה וכל התלוי בה׃ עד ירכה׃ שהוא תכר גדול׃ עד פרחה שהוא חבר קטן כלומ׳
שהוא מעשה דק שבה הכל מקשה ודרך עד לשמש בלשון זה כמו מגדיש ועד קמה ועד כרם זית׃ כמראה אשר הראה וגו׳ כ
כתבנית שהראהו בהר כמו שנ׳ וראה ועשה בתבניתם וגו׳׃ כן עשה את המנורה׃ מי שעשאה ומדרש אגדה ע״י הקב״ה נעשית
מאליה׃ קח את הלוים׃ קחם בדברים אשריכם שתזכו להיות שמשים למקום׃ הזה עליהם מי חטאת׃ של אפר הפרה׃ מפני ט
טמאי מתים שבהם׃ והעבירו תער׃ מצאתי בדברי ר׳ משה הדרשן לפי שנתנו כפרה על הבכורות שעבדו ע״ז והיא קרויה זבחי
מתים והמצורע קרוי מת הזקיקם תגלחת כמצורעים׃ ולקחו פר בן בקר׃ והוא עולה כמו שכת׳ ועשה את האחד עולה והוא קרבן
צבור בע״ז׃ ופר שני׃ מה ת״ל שני לומר לך מה עולה לא נאכלת אף חטאת לא נאכלת ובזו יש סמך לפלוני בה״ג ואומר אני
שהוראת שעה היתה ששעיר היה להם להביא לחטאת בע״ז עם פר העולה׃ והקהלת את כל עדת׃ לפי שהלוים ניתנין קרבן
כפרה תחתיהם יבואו ויעמדו על קרבנם ויסמכו ידיהם עליהם׃ והנפת אהרן את הלוים תנופה כדרך שאשם מצורע טעון תנופה חי
שלש תנופות נאמרו בפרשה זו הראשונה לבני קהת לכך נאמר עם והיו לעבוד את עבודת יי׳ לפי שעבודת קדש הקדשים עליהם

הארון

ידיהם על הלוים ׃ ותקריב ית ליואי לקדם יי ויסמכון בני ישראל ית ידיהון על ליואי ׃ וקדמהם בין
ידי אללה ויסנד בני אסר אידיהם עליהם ׃ והניף אהרן את הלוים תנופה לפני יהוה מאת בני
ישראל והיו לעבד את עבדת יהוה ׃ וירים אהרן ית ליואי ארמא קדם יי מגו בני ישראל ויהון
למפלח ית פלחנא דיי ׃ ויזפהם הרון זפא בין ידי אללה מן בין בני אסר פיכונו יכדמו כדמה אללה ׃
והלוים יסמכו את ידיהם על ראש הפרים ועשה את האחד חטאת ואת האחד עלה ליהוה
לכפר על הלוים ׃ וליואי יסמכון ית ידיהון על רישי תורי ועביד ית חד חטתא וית חד עלתא
קדם יי לכפרא על ליואי ׃ ותליואניין יסנדו אידיהם עלי רוס תיראן ואצנע אחדהמא דכוה
ואלאכר צעידה ללה ליסתגפר ענהם ׃ והעמדת את הלוים לפני אהרן ולפני בניו והנפת אתם
תנופה ליהוה ׃ ותקים ית ליואי קדם אהרן וקדם בנוהי ותרים יתהון ארמא קדם יי ׃ ואוקפהם בין
ידי הרון ובניה וזפהם זפא ללה ׃ והבדלת את הלוים מתוך בני ישראל והיו לי הלוים ׃ ותפריש
ית ליואי מגו בני ישראל ויהון משמשין קדמי ליואי ׃ פאדי עזלתהם מן בין בני אסר כאנו
לי ׃ ואחרי כן יבאו הלוים לעבד את אהל מועד וטהרת אתם והנפת אתם תנופה ׃ ובתר כין
ייעלון ליואי למפלח ית משכן זמנא ותדכי יתהון ותרים יתהון ארמא ׃ ובעד דלך ידכלון
ליכדמון כבא אלמחצר וקד טהרתהם וזפיתהם זפא ׃ כי נתנים נתנים המה לי מתוך בני ישראל
תחת פטרת כל רחם בכור כל מבני ישראל לקחתי אתם לי ׃ ארי אפרשא מפרשין אנון
קדמי מגו בני ישראל חלף פתח כל ולדא בכרא כולא מבני ישראל קריבית יתהון קדמי ׃ לאנהם
מעטיין לי מן בני אסר בדל כל בכר פאתח כל בטן מן בני אסר אכדתהם לי ׃ כי לי כל בכור
בבני ישראל באדם ובבהמה ביום הכתי כל בכור בארץ מצרים הקדשתי אתם לי ׃ ארי
דילי כל בכרא בבני ישראל באנשא ובבעירא ביומא דקטלית כל בכרא בארעא דמצרים
אקדישית יתהון קדמי ׃ כמא כאן לי כל בכר מן בני אסר מן אנסאן ובהימה ודלך מן יום
אהלכת כל בכר פי בלד מצר אקדסתהם לי ׃ ואקח את הלוים תחת כל בכור בבני ישראל ׃
וקריבית ית ליואי חלף כל בכרא בבני ישראל ׃ כדלך אכדת אלליואניין בדלהם ׃ ואתנה את
הלוים נתנים לאהרן ולבניו מתוך בני ישראל לעבד את עבדת בני ישראל באהל מועד
ולכפר על בני ישראל ולא יהיה בבני ישראל נגף בגשת בני ישראל אל הקדש ׃ ויהבית ית
ליואי יהיבין לאהרן ולבנוהי מגו בני ישראל למפלח ית פלחן בני ישראל במשכן זמנא ולכפרא על
בני ישראל ולא יהי בבני ישראל מותא במקרב בני ישראל לקודשא ׃ וגעלתהם להרון ובניה מן בין

הארון והשלחן וגו׳ השניה לבני גרשון לכך נאמר בה תנופה לפני יי שאף עליהם היתה עבודת הקדש יריעות וקרסים הנראות בבית
קדש הקדשים ׃ והשלישית לבני מררי ׃ נתונים נתונים ׃ נתונים למשא נתונים לשיר ׃ פטרת ׃ פתיחת ׃ כי לי כל בכור ׃ שלי היו
הבכורות בקו הדין שהגנתי עליהם בין בכורי מצרים ׃ לקחתי אותם לי ׃ עד שטעו בעגל ועכשיו ואקח את הלוים ׃ ואתנה את
הלוים וגו׳ ה׳ פעמים נאמרו בני ישראל במקרא זה להודיע חיבתן שנכפלו אזכרותיהן במקרא אחד כמנין ה׳ חומשי תורה וכן ראיתי
בב״ר ׃ ולא יהיה בבני ישראל נגף ׃ שלא יצטרכו לגשת אל הקדש שאם יגשו יהיה נגף ׃ ויעש משה ואהרן וכל עדת בני ישראל ללוים ׃
משה העמידן ואהרן הניף וישראל סמכו את ידיהם ׃ כאשר צוה ה׳ כן עשו ׃ להגיד שבח העושין והנעשה בהן שאחד מהן לא עיכב ׃
מבן חמש ועשרים שנה ׃ ובמקום אחר הוא אומר מבן שלשים שנה ׃ הא כיצד מבן כ״ה בא ללמוד הלכות עבודה ולומד חמש שנים

בני אסר ליכדמו כדמתהם פי כבא אלמחצר ויסתגפרו ענהם ולא יחל בהם ובא ארא הם
תקדמו אלי אלקדס ׃ ויעש משה ואהרן וכל עדת בני ישראל ללוים ככל אשר צוה יהוה את
משה ללוים כן עשו להם בני ישראל ׃ ועבד משה ואהרן וכל כנשתא דבני ישראל לליואי
ככל דפקיד יי ית משה לליואי כין עבדו להון בני ישראל ׃ פצנע מוסי והרון וגמאעה בני
אסר אלליואניין כגמיע מא אמר אללה בה מוסי פי סבבהם כדאך צנעו בהם ׃ ויתחטאו הלוים
ויכבסו בגדיהם וינף אהרן אתם תנופה לפני יהוה ויכפר עליהם אהרן לטהרם ׃ ואדכיאו
ליואי וחורו לבושיהון וארים אהרן יתהון ארמא קדם יי וכפר עליהון אהרן לדכואיהון ׃ פתדכו
וגסלו תיאבהם וזפהם הרון זפא בין ידי אללה ואסתגפר ענהם וטהרהם ׃ ואחרי כן באו הלוים
לעבד את עבדתם באהל מועד לפני אהרן ולפני בניו כאשר צוה יהוה את משה על הלוים
כן עשו להם ׃ ובתר כין עלו ליואי למפלח ית פלחנהון במשכן זמנא קדם אהרן וקדם בנוהי
כמא דפקיד יי ית משה על ליואי כין עבדו להון ׃ ובעד דלך דכלו ליכדמו כדמתהם פי כבא
אלמחצר בין ידי הרון ובניה בגמיע מא אמר אללה מוסי בסבבהם כדאך צנעו בהם ׃

וידבר יהוה אל משה לאמר ׃ זאת אשר ללוים מבן חמש ועשרים
שנה ומעלה יבוא לצבא צבא בעבדת אהל מועד ׃ דא דלליואי מבר עסרין וחמיש
שנין ולעילא ייתי לחיילא חילא בפלחן משכן זמנא ׃ הדא רסם אלליואניין מן אבן
כמסה ועשרין סנה וצאעדא ידכל לגיש כדמה כבא אלמחצר ׃ ומבן חמשים שנה
ישוב מצבא העבדה ולא יעבד עוד ׃ ומבר חמשין שנין יתוב מחיל פלחנא ולא יפלח
עוד ׃ ומן אבן כמסין סנה ירגע ענה ולא יכדמה אבדא ׃ ושרת את אחיו באהל מועד לשמר
משמרת ועבדה לא יעבד ככה תעשה ללוים במשמרתם ׃ וישמיש עם אחוהי במשכן זמנא
למטר מטרא ופלחן לא יפלח כדין תעביד לליואי במטרתהון ׃ לכן יכדם מע אכותה פי כבא
אלמחצר ואמא כדמתה אלאולא פלא כדא אצנע בהם פי מחפצהם ׃

וידבר יהוה אל משה במדבר סיני בשנה השנית לצאתם מארץ מצרים בחדש הראשון
לאמר ׃ ומליל יי עם משה במדברא דסיני בשתא תניתא למפקהון מארעא דמצרים בירחא
קדמאה למימר ׃ וקבל דלך כלם אללה מוסי פי בריה סיני פי אלסנה אלתאניה לכרוגהם מן
בלד מצר פי אלשהר אלאול קאילא ׃ ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו ׃ ויעבדון בני
ישראל ית פסחא בזמניה ׃ יצנעו בני אסר אלפסח פי וקתה ׃ בארבעה עשר יום בחדש הזה

ובן שלשים עובר מכאן לתלמיד שלא ראה סימן יפה במשנתו בחמש שנים שוב אינו רואה ולא יעבוד עוד עבודת משא
בכתף אבל חוזר הוא לנעילת שערים ולשיר על הדוכן ולטעון עגלות וזהו ושרת את אחיו כתרגומו עם אחוהי לשמור משמרת
לחנות סביב לאהל ולהקים ולהוריד בשעת המסעות וידבר בחדש הראשון פרשה שבראש הספר לא נאמרה עד איר למדת
שאין מוקדם ומאוחר בתורה ולמה לא פתח בזו מפני שהוא גנותן של ישראל שכל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר לא הקריבו
אלא פסח זה בלבד במועדו אף בשבת אף בטומאה ככל חקותיו אלו מצות שבגופו שה תמים זכר בן שנה וככל משפטיו אלו מצות
שעל גופו ממקום אחר כגון שבעת ימים למצה ולביעור חמץ וידבר משה מה ת"ל והלא נאמר וידבר משה את מועדי יי בני

ישראל

בין הערבים תעשו אתו במועדו ככל חקתיו וככל משפטיו תעשו אתו׃ בארבעת עסרא
יומא בירחא הדין בין שמשיא תעבדון יתיה בזמניה ככל גזירתיה וככל דחזיליה תעבדון
יתיה׃ פי אליום אלראבע עשר מן הדא אלשהר בין אלגרובין יצנעוה פי וקתה כגמיע רסומה
ואחכאמה יצנעוה׃ וידבר משה אל בני ישראל לעשת הפסח׃ ומליל משה עם בני ישראל
למעבד פסחא׃ פכלם מוסי בני אסר פי עמל אלפסח׃ ויעשו את הפסח בראשון בארבעה
עשר יום לחדש בין הערבים במדבר סיני ככל אשר צוה יהוה את משה כן עשו בני ישראל׃
ועבדו ית פסחא בניסן בארבעת עסרא יומא לירחא בין שמשיא במדברא דסיני ככל
דפקיד יי׃ ית משה כן עבדו בני ישראל׃ פעמלוה פי אלאול פי אליום אלראבע עשר מנה בין ט
אלגרובין פי ברייה סיני כגמיע מא אמר אללה מוסי כדאך צנעו בני אסר׃ ויהי אנשים אשר היו
טמאים לנפש אדם ולא יכלו לעשת הפסח ביום ההוא ויקרבו לפני משה ולפני אהרן ביום
ההוא׃ והוו גבריא דהוו מסאבין לטמי נפשא דאנשא ולא יכילו למעבד פסחא ביומא ההוא
וקריבו קדם משה וקדם אהרן ביומא ההוא׃ פכאן פיהם אנאס תנגסו במית מן אלנאס ולם יגוז
להם אן יצנעו אלפסח פי דאך אליום פתקדמו פיה אלי בין ידי מוסי והרון׃ ויאמרו האנשים ההמה
אליו אנחנו טמאים לנפש אדם למה נגרע לבלתי הקריב את קרבן יהוה במעדו בתוך בני
ישראל׃ ואמרו גבריא האנון ליה אנחנא מסאבין לטמי נפשא דאנשא למא נתמנע
בדיל דלא לקרבא ית קרבנא דיי׃ בזמניה בגו בני ישראל׃ פקאלו נחן אנגאס מן מית
מן אלנאס פלם נמנע אן נקרב מתל קרבאן אללה פי וקתה פי מא בין בני אסר׃ ויאמר אלהם
משה עמדו ואשמעה מה יצוה יהוה לכם׃ ואמר להון משה אוריכו עד דאשמע מא דאתפקד
מן קדם יי׃ על דילכון׃ קאל להם מוסי קפו חתי אסמע מא יאמר אללה פיכם׃ פ
וידבר יהוה אל משה לאמר׃ דבר אל בני ישראל לאמר איש איש כי יהיה טמא לנפש או בדרך
רחקה לכם או לדרתיכם ועשה פסח ליהוה׃ מליל עם בני ישראל למימר גבר גבר ארי יהי מסאב
לטמי נפשא דאנשא או באורח רחיקא לכון או לדריכון ויעביד פסחא קדם יי׃ מר בני אסר וקל
להם אי אנסאן כאן נגס למית או פי ספר מנכם או מן אגיאלכם פליצנע פסחא ללה׃ בחדש
השני בארבעה עשר יום בין הערבים יעשו אתו על מצות ומררים יאכלהו׃ בירחא תנינא
בארבעת עסרא יומא בין שמשיא יעבדון יתיה על פטיר ומררין ייכלוניה׃ לכן פי אלשהר אל
תאני פי אליום אלראבע עשר מנה בין אלגרובין יצנעוה פי וקתה מע פטיר ומראר יאכלונה׃

ויעד"ל לא כששמע פרשת מועדות מסיני אמר להם וחזר והזהירם בשעת מעשה׃ לפני משה ולפני אהרן׃ כששניהם יושבין בבית
המדרש באו ושאלום ולא יתכן לומר זה אחר זה שאם משה לא היה יודע אהרן מנין לו׃ למה נגרע׃ אמר להם אין קדשים קריבין
בטומאה אמרו לו יזרק הדם עלינו בכהנים טהורים ויאכל הבשר לטהורים אמר להם עמדו ואשמעה כתלמיד המובטח לשמוע
דבר מפי רבו אשרי ילוד אשה שכך מובטח שבכל זמן שהיה רוצה היה מדבר עם השכינה וראויה היתה פרשה זו ליאמר ע"י
משה כשאר כל התורה כולה אלא שזכו אלו שתיאמר על ידן שמגלגלין זכות ע"י זכאי׃ או בדרך רחוקה׃ נקוד עליו לומר לא
שרחוקה ודאי אלא שהיה עומד חוץ לאסקופת העזרה כל זמן שחיטה׃ פסח שני מצה וחמץ עמו בבית ואין שם יום טוב ואין איסור

לא ישאירו ממנו עד בקר ועצם לא ישברו בו ככל חקת הפסח יעשו אתו: לא ישארון
מניה עד צפרא וגרמא לא יתברון ביה ככל גזירת פסחא יעבדון יתיה: לא יבקו מנה אלי
גדאה ולא יכסרון מנה עצמא וכסאיר רסום אלפסח יצנעוה: והאיש אשר הוא טהור ובדרך
לא היה וחדל לעשות הפסח ונכרתה הנפש ההוא מעמיה כי קרבן יהוה לא הקריב במעדו
חטאו ישא האיש ההוא: וגברא דהוא דכי ובאורח לא הוה ויתמנע מלמעבד פסחא
וישתיצי אנשא ההוא מעמיה ארי קרבנא דיי לא קריב בזמניה חוביה יקביל גברא
ההוא: ואי רגל כאן טאהר ולם יכון עלי ספר ואמתנע אן יעמל אלפסח באתקאח ינקטע
דלך אלאנסאן מן בין קומה אד לם יקרב קרבאן אללה פי וקתה פקד חמל דלך ארגל וזרה:
וכי יגור אתכם גר ועשה פסח ליהוה כחקת הפסח וכמשפטו כן יעשה חקה אחת יהיה
לכם ולגר ולאזרח הארץ: וארי יתגייר עמכון גיורא ויעביד פסחא קדם יי כגזירת פסחא וכדחזי
ליה כין יעביד קימא חד יהי לכון ולגיורא ולייציבא דארעא: ואדי דכל מעכם דכיל וגא וקת אן
יצנע פסחא ללה פכרסם אלפסח וחכמה כדאך יצנע אד שריעה ואחדה תכון לכם לאלדכיל
וצריח אלבלד: וביום הקים את המשכן כסה הענן את המשכן פ
לאהל העדת ובערב יהיה על המשכן כמראה אש עד בקר: וביומא דאתקם משכנא
חפא ענגא ית משכנא למשכנא דסהדותא וברמשא הוי על משכנא כחיזו אישתא עד
צפרא: ופי יום נצב אלמסכן גטא אלגמאם עלי כבא אלשהאדה ובאלליל יכון עליה כרויא אלי
נאר אלי אלגדאה: כן יהיה תמיד הענן יכסנו ומראה אש לילה: כין הוי תדירא ענגא חפי ליה
וחיזו אישתא בליליא: כדאך יכון דאימא אלגמאם יגטיה נהארא ורויא אלנאר לילא: ולפי
העלות הענן מעל האהל ואחרי כן יסעו בני ישראל ובמקום אשר ישכן שם הענן
שם יחנו בני ישראל: ולפום אסתלקות ענגא מעלוי משכנא ובתר כין נטלין בני ישראל
ובאתר דשרי תמן ענגא תמן שרן בני ישראל: ועלי קדר ארתפאע אלגמאם עלי אלכבא
ובעד דלך ירחל בני אסר ופי מוצע יסכן פיה אלגמאם תם ינזל בני אסר: על פי יהוה יסעו
בני ישראל ועל פי יהוה יחנו כל ימי אשר ישכן הענן על המשכן יחנו: על מימרא דיי
נטלין בני ישראל ועל מימרא דיי שרן כל יומין דשרי ענגא על משכנא שרן: עלי קול
אללה ירחל בני אסר ועלי קולה ינזלון פהם טול מדת מא סכן אלגמאם עלי אלמסכן מקימין:

חמץ לא עמו באכילתו: וכי יגור אתכם גר וג׳ ועשה פסח: יכול כל המתגייר יעשה פסח מיד ה״ל חקה אחת לא כך משמעו וכי יגור
אתכם גר ובא עת לעשות פסח עם חבירין כחקה וכמשפט כן יעשה: המשכן לאהל העדות: המשכן העשוי להיות אהל ללוחות
העדות: יהיה על המשכן: כמו הווה על המשכן וכן כל לשון הפרשה: העלות הענן: כתרגומו אסתלקות וכן ונעלה הענן ולא יתכן
לכתוב ולפי עלות הענן ועלה הענן שאין זה לשון סילוק אלא לשון זימון ועלייה כמו על קטרה כמו איש עולה מים: על פי יי׳ יסעו
שנינו במלאכת המשכן כיון שהיו ישראל נוסעים היה עמוד הענן נקפל ונמשך על גבי בני יהודה כמין קורה תקעו והריעו ותקעו ולא
מהלך עד שמשה אומר קומה ה׳ ונסע דגל מחנה בני יהודה: זו בספרי: ועל פי יי׳ יחנו: כיון שהיו ישראל חונים עמוד הענן מתמר ועולה
ומתמר ונמשך על בני יהודה כמין סוכה ולא היה נפרש עד שמשה אומר שובה יי׳ רבבות אלפי ישראל הוי אומר על פי יי׳ וביד משה: ויש
כלומר ופעמים: ימים מספר: ימים מועטים: ימים שני ימים: או ימים: שנה כמו ימים תהיה גאולתו: למקרא העדה: כשתרצה לדבר עם
הסנהדרין ושאר העם והקרתם אותם על ידי חצוצרות: ולמסעות המחנות: בשעת סילוק המסעות תקעו בהן לסימן

כמראת

ובהאריך הענן על המשכן ימים רבים ושמרו בני ישראל את משמרת יהוה ולא יסעו׃
ובאורכות ענגא על יומין סגיאין ויטרון בני ישר׳ ית מטרת מימרא ד׳׳ ולא נטלין׃ משכנא
ואן טש אגמאס עלי שמסכן איאמא כתירה פיחפץ בני אסר חפץ שלה ולא ירחלון׃ ויש אשר
יהיה הענן ימים מספר על המשכן על פי יהוה יחנו ועל פי יהוה יסעו׃ ואית דהוי ענגא יומין
דמנין על משכנא על מימרא ד׳׳ שרן ועל מימרא ד׳׳ נטלין׃ ורבמא כאן אגמאס איאמא
מחצאה עלי שמסכן פהם עלי קול שלה ינזלון ועלי קולה ירחלון׃ ויש אשר יהיה הענן מערב
עד בקר ונעלה הענן בבקר ונסעו או יומם ולילה ונעלה הענן ונסעו׃ ואית דהוי ענגא מרמשא
עד צפרא ומסתלק ענגא בצפרא ונטלין או יימם ולילי ומסתלק ענגא ונטלין׃ ורבמא
כאן אגמאס מן שמסא אי שצבאח תם ירתפע בשגדאה פירחלון או נהארא ולילא תם ירתפע
פירחלון׃ או ימים או חדש או ימים בהאריך הענן על המשכן לשכן עליו יחנו בני ישראל
ולא יסעו ובהעלתו יסעו׃ או תרין יומין או ירחא או עדן בעדן באורכות ענגא על משכנא
למשרי עלוהי ישרון בני ישר׳ ולא נטלין ובאסתלקותיה נטלין׃ או יומין או שהרא או
חולא אדא טאל מדה אגמאס עלי שמסכן פסכן עליה בני אסר מקימין גיר ראחלין ופי ארתפא
עה ירחלון׃ על פי יהוה יחנו ועל פי יהוה יסעו את משמרת יהוה שמרו על פי יהוה ביד משה׃
על מימרא ד׳׳ שרן ועל מימר ד׳׳ נטלין ית מטרת מימרא ד׳׳ נטרין על מימר ד׳׳ בידא דמשה׃ כאן עלי
קול שלה ינזלון ועלי קולה ירחלון ויחפצון מא אסתחפצוה מן קולה ביד מוסי׃ פ
ד׳ וידבר יהוה אל משה לאמר׃ עשה לך שתי חצוצרת כסף מקשה תעשה אתם והיו לך למקרא
העדה ולמסע את המחנות׃ עביד לך תרתין חצוצרן דכסף נגיד תעביד יתהון ויהון לך לערעא
כנשתא ולאטלא ית משריתא׃ אצנע לך בוקין מן פצה מצמתאן תצנעהמא יכונאן לך
לדעוה׳ אגמאעה ותרחיל שעסאכר׃ ותקעו בהן ונועדו אליך כל העדה אל פתח אהל
מועד׃ ויתקעון בהון ויזדמנון לותך כל כנשתא לתרע משכן זמנא׃ פאן צרב בהמא אגתמע
איך כל אגמאעה אי באב קבא שמחצר׃ ואם באחת יתקעו ונועדו אליך הנשיאים ראשי
אלפי ישראל׃ ואם בחדא יתקעון ויזדמנון לותך רברביא רישי אלפיא דישר׳׃ ואן צרב
באחדהמא אגתמע איך אשראף ריסא אות בני אסר׃ ותקעתם תרועה ונסעו המחנות
החנים קדמה׃ ותתקעון יבבתא ויטלן משריתא דשרן קדומא׃ ואנפלו נפלא מגלבא
ירחל בהא שעסאכר שנאזלה פי שמשרק׃ ותקעתם תרועה שנית ונסעו המחנות החנים

מכלתא אומר על פי ג׳ היו נוסעים על פי הקב״ה ועל פי משה ועל פי חצוצרות׃ מקשה׃ מן העשת תעשה הקשת הקורנס׃ והקעו בהן בשתיהן
הוא סימן למקרא העדה שנ׳ ונועדו אליך וגו׳ אל פתח אהל מועד׃ ואם באחת יתקעו הוא סימן למקרא הנשיאים שנ׳ ונועדו אליך
הנשיאים ואף הן יעודהן אל אהל מועד ומגזרה שוה היא בא בספרי׃ ותקעתם תרועה׃ סימן מסע המחנות תקיעה תרועה ותקיעה
כך הוא נדרש בספרי מן המקראות היתרים׃ ובהקהיל את הקהל וגו׳ לפי שהוא אומר והיו לך למקרא העדה ולמסע את
המחנות מה מקרא העדה תוקע בשני כהנים ובשתיהן שנ׳ ותקעו בהן וגו׳ אף מסע המחנות בשתיהן יכול מה מסע המחנות תוקע
ומריע ותוקע אף מקרא העדה תוקע ומריע ותוקע ומעתה אין חילוק בין מקרא העדה למסע את המחנות ת״ל ובהקהיל את הקהל
תתקעו ולא תריעו לומר שאין תרועה למקרא העדה והוא הדין לנשיאים הרי סימן לשלשתן׃ מקרא העדה בשתים ושל נשיאים

תימנה תרועה יתקעו למסעיהם׃ ותתקעון יבבתא תנינות ויטלון משרייתא דשרן דרומא יבבתא יתקעון למטלניהון׃ ואנפלו נפלא מגלבא תאניה ירחל בהא אלעסאכר אלנאזלה פי אלגנוב כדאך ינפלון נפלא לרחילהם׃ ובהקהיל את הקהל תתקעו ולא תריעו׃ ובמכנש ית קהלא תתקעון ולא תיבבון׃ ופי תגויק אלגוק תנפלו נפלא ולא תגלבו׃ ובני אהרן הכהנים יתקעו בחצצרות והיו לכם לחקת עולם לדרתיכם׃ ובני אהרן כהניא יתקעון בח צוצרתא ויהון לכון לקים עלם לדריכון׃ ובני הרון אלאמאם יצרבון באלאבואק יכון דלך לכם רסם אלדהר עלי מר אגיאלכם׃ וכי תבאו מלחמה בארצכם על הצר הצרר אתכם והרעתם בחצצרת ונזכרתם לפני יהוה אלהיכם ונושעתם מאיביכם׃ וארי תיעלון לאגחא קרבא בארעכון על מעיקי דמעיקין לכון ותיבבון בחצוצרתא ויעול דכרנכון לטבא קדם יי אלהכון ותתפרקון מסנאיכון׃ ואדי צרתם לתחרב פי בלדכם עלי אלעדו אלמעאדיכם פגלבו באלאבואק פאדא בווקתם בין ידי אללה רבכם תגאתון מן אעדאכם׃ וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשיכם ותקעתם בחצצרת על עלתיכם ועל זבחי שלמיכם והיו לכם לזכרון לפני אלהיכם אני יהוה אלהיכם׃ וביום חדותכון ובמועדיכון ובבישי ירחיכון ותתקעון בחצוצרתא על עלותכון ועל נכסת קדשיכון ויהון לכון לדכרנא קדם אלהכון אנא יי אלהכון׃ ופי יום פרחכם ואעיאדכם ורוס שהורכם אצרבו באלאבואק עלי צואעדכם ודבאיח סלאמתכם פתכון לכם דכרא בין ידי רבכם אנא אללה רבכם אמרת בדלך׃

פ

הׄ ויהי בשנה השנית בחדש השני בעשרים בחדש נעלה הענן מעל משכן העדת׃ והוה בשתא תנייתא בירחא תנינא בעסרין בירחא אסתלק ענגא מעלוי משכנא דסהדותא׃ פלמא כאן פי אלסנה אלתאניה פי אלשהר אלתאני פי אליום אלעשרין מנה ארתפע אלגמאם ען מסכן אלשהאדה׃ ויסעו בני ישראל למסעיהם ממדבר סיני וישכן הענן במדבר פארן׃ ונטלו בני ישראל למטלניהון ממדברא דסיני ושרא ענגא במדברא דפרן׃ פרחלו בני אסר עלי מראחלהם מן ברייה׳ סיני וסכן אלגמאם פי ברייה׳ פרן׃ ויסעו בראשנה על פי יהוה ביד משה׃ ונטלו בקדמיתא על מימרא דיי בידא דמשה׃ פרחל אוול רחילהם עלי קול אללה בידמוסי׃ ויסע דגל מחנה בני יהודה בראשנה לצבאתם ועל צבאו נחשון בן עמינדב׃ ונטל טיקס משרית בני יהודה בקדמיתא לחיליהון ועל חיליה נחשון בר עמינדב׃ באן לחל מרכז עסכר בני יהודה עלי אלמקדמה לגיושהם ועלי גישה נחשון אבן עמינדב׃ ועל צבא מטה בני יששכר

במחנה וגו וגו אין בהם הרועה ומסע המחנות בשתים עי׳ הרועה והקיעה׳ ובני אהרן יתקעו׳ במקראות ובמסעות הללו׳׳ על עולותיכם בקרבן צבור הכת׳ מדבר׳׳ אני יי אלהיכם׳ מכאן למדנו מלכיות עם זכרונות ושופרות שנ׳ והקעתם הרי הקיעות הן השופרות׳׳ לזכרון הרי זכרונות׳ ושופרות אני יי אלהיכם הרי מלכיות׳׳ בחדש השני׳ נמצאת אתה אומר יב׳ חדש חסר עשרה ימים עשו בחורב שהרי בר״ח סיון חנו שם ולא נסעו עד עשרים באייר לשנה הבאה׳׳ למסעיהם׳ כמשפט המפורש למסע דגליהם מי ראשון ומי אחרון׳׳ במדבר פרן׳ קברות התאוה במדבר פרן היה ושם חנו ממסע זה׳׳ והורד המשכן׳ כיון שנוסע דגל יהודה נכנסו אהרן ובניו ופרקו את הפרוכת וכסו בה את הארון שנ׳ ובא אהרן ובניו בנסוע המחנה וגו׳ ובני גרשון ובני מררי פורקין המשכן וטוענין אותו בעגלות והארון וכלי הקדש של משא

בני

נתנאל בן צוער׃ ועל חילא דשבטא דבני יששׂ נתנאל בר צוער׃ ועלי גיש סבט יששׂ נתנא
בׄ צוער׃ ועל צבא מטה בני זבולן אליאב בן חלן׃ ועל חילא דשבט דבׄ זבוׄ אליׄ בר חלון׃ ועלי גיש
סבט זבוׄ אליׄ אבן חלן׃ והורד המשכן ונסעו בני גרשון ובני מררי נשאי המשכן׃ ומתפרק משכנא
ונטלין בני גרשון ובני מררי נטלי משכנא׃ תס פצל אׄמסכן פרחל בני גרשון ובני מררי חאמלוה׃
ונסע דגל מחנה ראובן לצבאתם ועל צבאו אליצור בן שדיאור׃ ונטיל טיקס משריׄ ית
ראובן לחיליהון ועל חיליה אׄיצור בר שדיאור׃ תס רחל מרכז עסכר ראובן לגיושהׄס ועלי
גישה אׄיׄ אבׄ שדיאור׃ ועל צבא מטה בני שמעון שלמיאל בן צורישדי׃ ועל חילא דשבטא
דבני שמׄ שלומׄי בר צוריש׃ ועלי גיש סבט בני שמׄ שלוׄ אבׄ צורישדי׃ ועל צבא מטה בני גד
אליסף בן דעואל׃ ועל חיל דשבט דבני גד אׄיסף בר דעוׄ׃ ועלי גיש סבט בני גד אׄיסף אׄבן
דעוׄ׃ ונסעו הקהתים נשאי המקדש והקימו את המשכן עד באם׃ ונטלין בני קהת נטלי
מקדשא ומקימין ית משכנא עד מיתיהון׃ תס רחלו אׄקהתיין חאמלי אׄקדס וקדר נצב
אׄמסכן אׄי מבייהׄס׃ ונסע דגל מחנה בני אפרים לצבאתם ועל צבאו אלישמע בן עמיהוד׃
ונטיל טיקס משרית בני אפרים לחיליהון ועל חיליה אׄישמע בר עמי׃ תס רחל מרכז עסכר
בני אפרים לגיושהׄס ועלי גישה אׄישמע אבׄ עמי׃ ועל צבא מטה בני מנשה גמליאל בן פ
פדהצור׃ ועל חיל דשבׄ דבני מנשׄ גמלׄי בר פדהצור׃ ועלי גיש סבט בני מנש גמלׄי אבׄ פדהצור׃
ועל צבא מטה בני בנימן אבידן בן גדעוני׃ ועל חילא דשבׄ דבני בנׄי אבידן בר גדעׄ׃ ועלי
גיש סבט בני בניׄ אבי אבׄ גדעוני׃ ונסע דגל מחנה בני דן מאסף לכל המחנת לצבאתם ועל
צבאו אחיעזר בן עמישדי׃ ונטיל טיקס משרית בני דן מכניש לכל משריתא לחיליהון
ועל חיליה אחיעׄ בר עמי׃ תס רחל מרכז עסכר בני דן עלי סאקהׄ גמיע אׄעסאכר לגיושהׄס
ועלי גישה אחיׄ אבׄ עמי׃ ועל צבא מטה בני אשר פגעיאל בן עכרן׃ ועל חיל דשבׄ דבני
אשר פגעׄי בר עכרן׃ ועלי גיש סבט בני אשר פגעׄי אבן עכרן׃ ועל צבא מטה בני נפתלי
אחירע בן עינן׃ ועל חיל דשבׄ דבני נפת אחׄי בר עׄי׃ ועלי גיש סבט נפׄ אחירע אבן עינן׃
אלה מסעי בני ישראל לצבאתם ויסעו׃ אׄין מטלני בני ישראׄ לחיליהון ונטלו׃ הדׄה מראחל
בני אסר לגיושהׄס למׄא רחלו׃ ויאמר משה לחבב בן רעואל

בני קהת עומדין מכוסין ומונחין על המוטות עד שנוסע דגל מחנה ראובן ואח"כ ונסעו הקהתים׃ נושאי המקדש׃ נושאי דברים המקודשים׃ והקימו את המשכן׃ בני גרשון ובני מררי שהיו קודמין להם מסע שני דגלים היו מקימין את המשכן כשהיה הענן שוכן וסימן החונה נראה בדגל מחנה יהודה והם חונים ועדיין בני קהת באין מאחריהם עם שני דגלים האחרונים היו בני גרשון ובני מררי מקימין את המשכן וכשבאין בני קהת מוצאין אותו על מכונו ומכניסין בו הארון והשלחן והמנורה והמזבחות וזהו משמע המקרא והקימו מקימי המשכן אותו עד בואם של בני קהת׃ מאסף לכל המחנות׃ גמרא ירושלמית לפי שהיה שבטו של דן מרובה באוכלוסין היה נוסע באחרונה וכל מי שהיה מאבד דבר היה מחזירו לו והיא כמאן דאמר כתיבה היו מהלכין ומפיק לה מן כאשר יחנו כן יסעו׃ ואית דאמרי כקורה היו מהלכין ומפיק לה מן מאסף לכל המחנות׃ אלה מסעי׃ זה סדר מסעיהם׃ ויסעו׃ ביום ההוא נסעו׃ ויאמר משה לחובב׃ חובב הוא יתרו שנ' מבני חובב חותן משה ומה הו"ל והכתיב אל רעואל אביהן מלמד שהתינוקות קורין לאבי אביהן אבא ושמות הרבה היו לו׃ יתרו ע"ש שיתר פרשה אחת בתורה׃ חובב׃ ע"ש שחבב את התורה וכו'׃ נוסעים אנחנו אל המקום׃ מיד עד ג' ימים אנו נכנסין לארץ שבמסע זה הראשון נסעו על מנת ליכנס לארץ ישראל אלא שחטאו במתאוננים׃ ומפני מה שיתף עצמו עמהם׃ עדיין לא נגזרה גזרה עליו

הַמִּדְיָנִי חֹתֵן מֹשֶׁה נֹסְעִים אֲנַחְנוּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר יְהוָה אֹתוֹ אֶתֵּן לָכֶם לְכָה אִתָּנוּ וְהֵטַבְנוּ
לָךְ כִּי יְהוָה דִּבֶּר טוֹב עַל יִשְׂרָאֵל׃ וַאֲמַר מֹשֶׁה לְחוֹבָב בַּר רְעוּאֵל מִדְיָנָאָה חֲמוּהִי דְּמֹשֶׁה נָטְלִין
אֲנַחְנָא לְאַתְרָא דַּאֲמַר יְיָ יָתֵיהּ אֶתֵּין לְכוֹן אִיתָא עִמָּנָא וְנוֹטִיב לָךְ אֲרֵי יְיָ מַלִּיל לְאַיְתָאָה טָבְתָא
עַל יִשְׂרָאֵל׃ קאל מוסי לחובב אבן רעואל אלמדיאני חמוה אנא ראחלין אלי אלמוצע אלדי קאל אללה
איאה אעטיכם פתעאל מענא נחסן אליך פאן אללה קד ועד באלכיר׃ וַיֹּאמֶר אֵלָיו לֹא אֵלֵךְ
כִּי אִם אֶל אַרְצִי וְאֶל מוֹלַדְתִּי אֵלֵךְ׃ וַאֲמַר לֵיהּ לָא אֵיזֵיל אֱלָהֵין לְאַרְעִי וּלְיַלָּדוּתִי אֵיזֵיל׃ קאל לה
לא אמצי אלא אלי בלדי ומולדי׃ וַיֹּאמֶר אַל נָא תַּעֲזֹב אֹתָנוּ כִּי עַל כֵּן יָדַעְתָּ חֲנֹתֵנוּ בַּמִּדְבָּר
וְהָיִיתָ לָּנוּ לְעֵינָיִם׃ וַאֲמַר לָא כְעַן תִּשְׁבּוֹק יָתָנָא אֲרֵי עַל כֵּין יְדַעְתָּא כַּד הֲוֵינָא שָׁרַן בְּמַדְבְּרָא
וּגְבוּרָן דְּאִתְעֲבִידָא לַנָא חֲזֵיתָא בְּעֵינָךְ׃ קאל יא הדא לא תתרכנא פאנך תעלם אן פי טול
מקאמנא פי אלבר כנת לנא כאבצארנא׃ וְהָיָה כִּי תֵלֵךְ עִמָּנוּ וְהָיָה הַטּוֹב הַהוּא אֲשֶׁר יֵיטִיב
יְהוָה עִמָּנוּ וְהֵטַבְנוּ לָךְ׃ וִיהֵי אֲרֵי תֵּיזֵיל עִמָּנָא וִיהֵי טָבָא הַהוּא דְּיוֹטִיב יְיָ עִמָּנָא וְנוֹטִיב לָךְ׃
פאן סרת מענא פאי כיר יחסן אללה בה אלינא נחסן אליך׃ וַיִּסְעוּ מֵהַר יְהוָה דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים
וַאֲרוֹן בְּרִית יְהוָה נֹסֵעַ לִפְנֵיהֶם דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים לָתוּר לָהֶם מְנוּחָה׃ וּנְטַלוּ מִטּוּרָא דְּאִתְגְּלִי
עֲלוֹהִי יְקָרָא דַּיְיָ מַהֲלַךְ תְּלָתָא יוֹמִין וַאֲרוֹן קְיָמָא דַּיְיָ נָטִיל קֳדָמֵיהוֹן מַהֲלַךְ תְּלָתָא יוֹמִין לְאַתְקָנָא
לְהוֹן אֲתַר בֵּית מַשְׁרֵי׃ תם רחלו מן גבל אללה מסאפה תלאתה איאם וצנדוק עהדה סאיר
אידיהם מסאפה תלך אלג׳ אלאיאם ליכתאר להם מסתקרא׃ וַעֲנַן יְהוָה עֲלֵיהֶם יוֹמָם בְּנָסְעָם מִן
הַמַּחֲנֶה׃ וַעֲנַן יְקָרָא דַּיְיָ מַטַּל עֲלֵיהוֹן בִּימָמָא בְּמִטַּלְהוֹן מִן מַשְׁרִיתָא׃ וגמאם אללה עליהם נהארא
אדא רחלו מן אלעסכר׃ ׆ וַיְהִי בִּנְסֹעַ הָאָרֹן וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קוּמָה יְהוָה וְיָפֻצוּ אֹיְבֶיךָ
וְיָנֻסוּ מְשַׂנְאֶיךָ מִפָּנֶיךָ׃ וַהֲוָה בְּמִטַּל אֲרוֹנָא וַאֲמַר מֹשֶׁה אִתְגְּלִי יְיָ וְיִתְבַּדְּרוּן סַנְאָךְ וְיֵעֶרְקוּן
בַּעֲלֵי דְבָבָךְ מִן קֳדָמָךְ׃ וכאן אלסביל ענד רחיל אלעסאכר אן יקול מוסי קם יא רב בנצרנא
יתבדד אעדאך ויהרב שאניך מן בין ידיך׃ וּבְנֻחֹה יֹאמַר שׁוּבָה יְהוָה רִבְבוֹת אַלְפֵי יִשְׂרָאֵל׃
וּבְמִשְׁרוֹהִי אֲמַר תּוּב יְיָ שְׁרִי בִּיקָרָךְ בְּגוֹ רִבְבָת אַלְפַיָּא דְיִשְׂרָאֵל׃ ועגד נזולה אן יקול רד
יא רב נורך אלי רבואה אלוף אסראיל׃
׆
וַיְהִי הָעָם כְּמִתְאֹנְנִים רַע בְּאָזְנֵי יְהוָה וַיִּשְׁמַע יְהוָה וַיִּחַר אַפּוֹ וַתִּבְעַר בָּם אֵשׁ יְהוָה וַתֹּאכַל

טעם ב׳ נונין
הפוכין יעויין
בספר צרור
המור ביאור
נכון ובספר
רבינו בחיי
ע״ש

ובסבור שהוא כנוס״ אל ארצי ואל מולדתי׳ אם בשביל נכסי אם בשביל משפחתי״ אל נא תעזוב אותנו׳ אין נא אלא לשון בקשה שלא
יאמרו לא נתגייר יתרו מחבה סבור היה שיש לגרים חלק בארץ עכשיו שראה שאין להם חלק הניחם והלך לו״ כי על כן ידעת חנותנו
במדבר׳ כי לך נאה לעשות זאת על אשר ידעת חנותינו במדבר וראית נסים וגבורות שנעשו לנו״ כי על כן ידעת׳ כמו על אשר
ידעת כמו כי על כן לא נתתיה׳ כי על כן באו׳ כי על כן ראיתי פניך״ והיית לנו לעינים׳ לשון עבר כתרגומו״ ד״א לשון עתיד
כל דבר ודבר שיתעלם מעינינו תהיה מאיר עינינו״ ד״א שתהא חביב עלינו כגלגל עינינו שנ׳ ואהבתם את הגר״ והיטבנו לך
ומה טובה היטיבו לו׳ אמרו כשהיו ישראל מחלקין את הארץ היה דושנה של יריחו חמש מאות אמה על חמש מאות אמה והניחוהו
מלחלוק אמרו מי שיבנה בית המקדש בחלקו הוא יטלנו ובין כך ובין כך נתנוהו לבני יתרו ליונדב בן רכב״ דרך שלשת ימים׳ מהלך
ג׳ ימים הלכו ביום אחד שהיה הקב״ה חפץ להכניסן לארץ מיד״ וארון ברית ה׳ נוסע לפניהם וגו׳ זה הארון היוצא עמהם למלחמה
ובו שברי לוחות מונחים ומקדים לפניהם דרך ג׳ ימים לתקן להם מקום חניה״ וענן ה׳ עליהם יומם׳ ז׳ עננים כתובים במסעיהם ארבעה
מד׳ רוחות העולם ואחד למעלה שלא ירד עליהם גשם ושמש ואחד למטה ואחד לפניהם מנמיך את הגבוה ומגביה את הנמוך והורג נחשים ועקרבים״

ויהי

בקצה המחנה׃ והוה עמא כד מסתקפין ביש קדם יי ושמיע קדם יי ותקיף רגזיה ודליקת בהון
אישתא מן קדם יי ושיציאת בסיפי משריתא׃ פכאן אלקום כמענתי אלשר בין ידי אללה פעלם
אללה דלך פאשתד גצבה ואשתעלת פיהם נאר אללה פאהלכת פי טרף אלעסכר׃ ויצעק העם אל
משה ויתפלל משה אל יהוה ותשקע האש׃ וצוח עמא קדם משה וצלי משה קדם יי ואשתקעת
אישתא׃ פצרך אלקום אלי מוסי פדעא אלי רבה פגארה אלנאר׃ ויקרא שם המקום ההוא
תבערה כי בערה בם אש יהוה׃ וקרא שמיה דאתרא ההוא דליקתא ארי דליקת בהון
אישתא מן קדם יי׃ פסמא דלך אלמוצע אלמשתעלה למא אשתעלת פיהם נאר אללה׃ ו
והאספסף אשר בקרבו התאוו תאוה וישבו ויבכו גם בני ישראל ויאמרו מי יאכלנו בשר׃
ועירבבין דביניהון שאילו שאילתא ותבו ובכו אף בני ישראל ואמרו מן יוכליננא בסרא׃
ואללפיף אלדי פי מא בינהם תשהו שהואת פרגעו בנו אסר איצא מעהם פבכו וקאלו מן יטעמנא לחמא׃
זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנם את הקשאים ואת האבטחים ואת החציר ואת
הבצלים ואת השומים׃ דכירין אנחנא ית נוניא דהוינא אכלין במצרים מגן ית בוציניא
וית אבטיחיא וכרתי ובצלי ותומי׃ דכרנא אלסמך אלדי כנא נאכלה במצר מגאנא מע אל
קתא ואבטיך ואלכראת ואלבצל ואלתום׃ ועתה נפשנו יבשה אין כל בלתי אל המן עינינו׃ וכען
נפשנא תאיבא לית כל מדעם אלהין למנא עיננא׃ ואלאן נפוסנא יאבסה ממא ליס שי ואנמא
עיוננא אלי אלמן מכדודה׃ והמן כזרע גד הוא ועינו כעין הבדלח׃ ומנא כבר זרע גדא הוא
וחזויה כחיזו בדלחא׃ וכאן אלמן כבזר אלכזברה ולונה כלון אללולו׃ שטו העם ולקטו וטחנו
ברחים או דכו במדכה ובשלו בפרור ועשו אתו עגות והיה טעמו כטעם לשד השמן׃
שיטין עמא ולקטין דצבי טחין ברחיא ודצבי דאיך במדוכתא ומבשלין ליה בקדרא
ועבדין יתיה גריצן והוי טעמיה כטעים דליש במשחא׃ יטוף אלקום פילקטונה

ויהי בנסוע הארון׳ עשה לו סימנות מלפניו ומלאחוריו לומר שאין זה מקומו ולמה נכתב כאן כדי להפסיק בין פורענות לפורענות
כול׳ כדאיתא בכל כתבי הקדש (ומקומו בונסע אהל מועד בפ׳ במדבר סיני והתצת כ׳ פרשיות מכאן עד ונסע אהל מועד) קומה יי׳ לפי שהיה
מקדים לפניהם מהלך ג׳ ימים משה אומר עמוד והמתן להם ואל תתרחק יותר׳ הנחומא מיקלל׳ ויפוצו אויביך׳ המכונסים׳ וינוסו משנאיך
אלו הרודפים״ משנאיך׳ אלו שונאי ישראל שכל שהוא שונא את ישראל שונא את מי שאמר והיה העולם שנ׳ ומשנאיך נשאו ראש׳ ועל מה
על עמך יעריםו סוד׳ שובה יי׳ מנחם תרגמו לשון מרגוע כמו בשובה ונחת תושעון״ רבבות אלפי ישראל׳ מגיד שאין השכינה שורה
בישראל פחותים משני אלפים ושני רבבות״ ויהי העם כמתאוננים׳ אין העם אלא רשעים וכה״א מה אעשה לעם הזה ואומ׳ העם הרע
הזה׳ וכשהם כשרים קרויין עמי שנ׳ שלח עמי ויעבדוני׳ עמי מה עשיתי לך״ כמתאוננים׳ אין מתאוננים אלא לשון עלילה מ
מבקשים עלילה היאך לפרוש מאחרי המקום וכה״א כי תואנה הוא מבקש׳ רע באזני יי׳ תואנה שהיא רעה באזני המקום שמתכוונים
שתבוא באזניו ויקניט אמרו אוי לנו כמה לבטנו בדרך זה שלשת ימים שלא נחנו מעינוי הדרך״ ויחר אפו׳ אמר אני הייתי
מתכוון לטובתכם שתיכנסו לארץ מיד״ בקצה המחנה׳ במוקצין שבהן לשפלות אלו ערב רב׳ ר׳ שמעון בן מנסיא אומר בקצינים
שבהן ובגדולים׳ ויצעק העם אל משה׳ משל למלך בו שכעס על בנו והלך הבן אצל אוהבו של אביו ואל צא ובקש עלי מאבא
ותשקע האש׳ שקעה במקומה שאלו חזרה לאחת הרוחות היתה מקפלת והולכת כל אותו הרוח׳ והאספסוף׳ אלו ערב רב שנאספו
עליהם בצאתם ממצרים׳ וישובו גם בני ישראל ויבכו עמהם׳ מי יאכ׳ בשר׳ וכי לא היה להם בשר והלא כבר נאמר וגם ערב רב
עלה אתם וצאן ובקר וגו׳ ואת׳ אכלום והלא בכניסתן לארץ נאמר ומקנה רב היה לבני ראובן וגו׳ אלא שמבקשים עלילה״ אשר
נאכל במצרים חנם׳ א״ת שמצרים היו נותנים להם דגים חנם והלא כבר נאמר ותבן לא ינתן לכם אם תבן לא היו נותנים להם
חנם דגים היו נותנים להם חנם׳ ומהו אומר חנם׳ חנם מן המצוות״ את הקשואים׳ א״ר שמעון מפני מה המן היה משתנה לכל דבר
חוץ מאלו מפני שהם קשים למניקות אומרים לאשה אל תאכלי שום ובצל מפני התינוק משל למלך כו׳ כדאית׳ בספרי״ הקשואים׳ הם
קוקומברוש בלעז׳ אבטיחים׳ בוריקש׳ החציר כרישין פורו״ש ית בוציניא וכו׳״ אל המן עינינו׳ מן בשחר מן בערב״ והמן כזרע
גד׳ מי שאמר זו לא אמרו ישראל אומרין בלתי אל המן עינינו והקב״ה הכתיב בתורה והמן כזרע גד כלומר ראו באי עולם על מה
מתלוננים בני והמן כך וכך הוא חשוב״ כזרע גד׳ עגול כגידה׳ בדולח׳ שם אבן טובה קריסטל׳ שטו׳ אין שייט אלא לשון טיול אשנ״ר

ויהי

ויטחנון מנה פי ארחא או ידקון פי אמדק ויטבכון מנה פי אבראם ויצנעון מנה מלילא
ויכון טעמה כחלאוה בדסם: וברדת הטל על המחנה לילה ירד המן עליו: וכד נחית טלא
על משריתא בליליא נחית מנא עלוהי: וענד נזול אלטל עלי אלעסכר לילא ינזל אלמן עליה:
וישמע משה את העם בכה למשפחתיו איש לפתח אהלו ויחר אף יהוה מאד ובעיני משה
רע: ושמע משה ית עמא בכן לזרעיתהון גבר בתרע משכניה ותקיף רגזא דיי לחדא ובעיני
משה ביש: פסמע מוסי אלקום יבכון לעשאירהם כל אמר עלי באב כבאיה פאשתד גצב אללה
גדא וכאן דלך ענד מוסי: ויאמר משה אל יהוה למה הרעת לעבדך ולמה לא מצתי חן בעיניך
לשום את משא כל העם הזה עלי: ואמר משה קדם יי למא אבאישתא לעבדך ולמא לא
אשכחית רחמין קדמך לשואה ית מטול כל עמא הדין עלי: קאל מוסי ללה לם אבליית
עבדך ולם לם אגד חצאא ענדך אד צירת כלפה גמיע הדא אלקום עליי: האנכי הריתי
את כל העם הזה אם אנכי ילדתיהו כי תאמר אלי שאהו בחיקך כאשר ישא האמן את
היונק על האדמה אשר נשבעת לאבתיו: האב אנא לכל עמא הדין אם בני אנון דאמרת
לי סוברהי בתקפך כמא דמסובר תרבינא ית ינקא על ארעא דקיימתא לאבהתוהי: הל אנא חמלת
תהם אם ולדתהם אד קלת לי ספהם כאנך תחמלהם פי חגרך כמי יחמל אלחאצן אלרציע אלי
בלד אלדי אקסמת לאבאיהם: מאין לי בשר לתת לכל העם הזה כי יבכו עלי לאמר תנה לנו
בשר ונאכלה: מנן לי בסרא למתן לכל עמא הדין ארי בכן עלי למימר הב לנא בסרא וניכול:
מן אין לי להם אעטי גמיעהם אד יבכון עליי ויקולון אעטנא לחמא נאכלה: לא אוכל
אנכי לבדי לשאת את כל העם הזה כי כבד ממני: לית אנא יכיל בלחודי לסוברא ית כל
עמא הדין ארי יקיר מני: פלא אטיק אנא וחדי אן אכוסה בל הו תקיל עליי: ואם ככה את
עשה לי הרגני נא הרג אם מצאתי חן בעיניך ואל אראה ברעתי: ואם כדין את עביד לי
קטולני כען מקטל אם אשכחית רחמין קדמך ולא אחזי בבשתי: ואן כנת אלזמתניהא עקובה
פאגעלהא אמאתתי אן וגדת חצאא ענדך ולא ארא בבלייתי: פ

בלענו בלא עמל: וטחנו ברחים וגו' לא ירד ברחיים ולא נידוך במדוכה לא משתנה היה טעמו לנטחנין ולנדוכין ולמבושלים וכל מה שהיו מתאוים לטעום היו טועמין: בפרור קדרה: לשד השמן: לחלוח של שמן כך פירשו דונש ודומה לו נהפך לשדי בחרבוני קיץ. מלה והלמד יסוד נהפך לחלוחי בחרבוני קיץ: ורבותינו פירשוהו לשון שדים אלא שמן ואא לומר לשד השמן לשון ושמן יעורון שא"ב היה המ"ם נקוד קמץ וטעמו למטה תחת המ"ם עכשיו שהמ"ם נקוד פתח קטן והטעם תחת השי"ן לשון שמן הוא והשי"ן הנקוד בקמץ גדול ואינה נקודה בפתח קטן מפני שהוא סוף פסוק: ד"א לשד לשון נוטריקון ליש שמן דבש: כעיסה הנלושה בשמן וקטופה בדבש והדגש שבתוך הלמ"ד משתרבב ד"ל במשחא נוטה לפתרונו של דונש שהעיסה הנלושה משמן לחלוחית שמן יש בה: בוכה למשפחותיו משפחות משפחות נאספים ובוכים לפרסם את תרעומתן בגלוי: ורבותינו אמרו למשפחותיו על עסקי משפחות על עריות הנאסרות להם: כי תאמר אלי שאתה אומר אלי שאהו בחיקך והיכן אמר לו כן לך נחה את העם ואומר ויצום אל בני ישראל על מנת שיהיו סוקלין אתכם ומחרפין אתכם: על האדמה אשר נשבעת לאבותיו אתה אומר לי לשאתם בחיקי: ואם ככה את עושה לי תשש כחו של משה כנקבה כשהראהו הקב"ה הפורענות שהוא עתיד להביא עליהם על זאת אמר לפניו אם כן הרגני תחלה: ואל אראה ברעתי ברעתם היה לו לכתוב אלא שכינה הכתוב וזה אחד מתקוני סופרים בתורה לכינוי ולתקון לשון: אספה לי הרי תשובה לתלונתך שאמרת לא אוכל אנכי והזקנים הראשונים היכן היו והלא אף במצרים ישבו עמהם שנ' לך ואספת את זקני ישראל אלא באש תבערה מתו ודאויים היו לכך מסיני דכתי' ויחזו את האלהים שנהגו קלות ראש כנושך פתו ומדבר בפני המלך וזהו ויאכלו וישתו אלא שלא רצה הקב"ה ליתן אבלות במתן תורה ופרע להם כאן: אשר ידעת כי הם אותם שאתה מכיר בהם שנתמנו עליהם שוטרים במצרים בעבודת פרך והיו נרדים על ידם ומוכים בשביל שהיו מרחמים עליהם שנ' ויכו שוטרי בני ישראל
עג:

ויאמר יהוה אל משה אספה לי שבעים איש מזקני ישראל אשר ידעת כי הם זקני העם
ושטריו ולקחת אתם אל אהל מועד והתיצבו שם עמך׃ ואמר יי למשה כנוש קדמי שבעין
גברא מסבי ישראל דידעתא ארי אנון סבי עמא וסרכוהי ותדבר יתהון למשכן זמן ויתעתדון
תמן עמך׃ תם קאל אללה למוסי אגמע לי סבעין רגלא מן שיוך בני אסראיל אלדי תעלם אנהם שיוכהם
ועֻרפאהם ודברהם אלי כבא אלמחצר יקפו תם מעך׃ וירדתי ודברתי עמך שם ואצלתי מן הרוח
אשר עליך ושמתי עליהם ונשאו אתך במשא העם ולא תשא אתה לבדך׃ ואתגלי ואמליל
עמך תמן ואַרבי מן רוחא דעלך ואשוי עליהון ויסוברון עמך במטול עמא ולא תסובר את
בלחודך׃ חתי אתגלא ואכאטבך הנאך ואפיץ מן אלנור אלדי עליך ואגעלה עליהם
פיעאונוך עלי סיאסה אלקום ולא תסוסהם אנת וחדך׃ ואל העם תאמר התקדשו למחר
ואכלתם בשר כי בכיתם באזני יהוה לאמר מי יאכלנו בשר כי טוב לנו במצרים ונתן יהוה
לכם בשר ואכלתם׃ ולעמא תימר אזדמנו למחר ותיכלון בסרא ארי בכיתון קדם יי למימר מן
יוכילננא בסרא ארי טב לנא במצרים ויתן יי לכון בסרא ותיכלון׃ וקל לקום אסתעדו אלי
גד חתי תאכלון לחמא לאגל מא בכיתם בין ידי אללה וקלתם מן יטעמנא לחמא ומא כאן
אצלח לנא פי מצר פיעטיכם אללה לחמא ותאכלונה׃ לא יום אחד תאכלון ולא יומים ולא
חמשה ימים ולא עשרה ימים ולא עשרים יום׃ לא יומא חד תיכלון ולא תרין יומין ולא חמשה
יומין ולא עסרא יומין ולא עסרין יום׃ לא יום ולא אתנין ולא כמסה ולא עשרה ולא עשרין
עד חדש ימים עד אשר יצא מאפכם והיה לכם לזרא יען כי מאסתם את יהוה אשר
בקרבכם ותבכו לפניו לאמר למה זה יצאנו ממצרים׃ עד ירח יומין עד דתקוצון ביה ויהי
לכון לתקלא חלף דקצתון במימרא דיי דשכינתיה שריא ביניכון ובכיתון קדמוהי למימר למא
דנן נפקנא ממצרים׃ אלא אלי איאם שהר אלי אן יכרג מן אנאפכם מתלא ויציר לכם הולא לאגל
מא זהדתם פי נור אללה אלדי פי מא בינכם ובכיתם בין ידיה וקלתם לם אכרגתנא מן
מצר׃ ויאמר משה שש מאות אלף רגלי העם אשר אנכי בקרבו ואתה אמרת בשר אתן

עתה יתמנו בגדולתן כדרך שנצטערו בצרתן" ולקחת אותם' קחם בדברים אשריכם שנתמניתם פרנסים על בני של מקום" והתיצבו עם
עמך' כדי שיראו ישראל וינהגו בהם גדולה וכבוד ויאמרו חביבין אלו שנכנסו עם משה לשמוע דיבור מפי הקב"ה" וירדתי' זו אחת מעשר
ירידות הכתובות בתורה" ודברתי עמך' ולא עמהם" ואצלתי' כתרגומו וארבי כמו ואל אצילי בני ישראל" ושמתי עליהם' למה משה
דומה היה באותה שעה לנר שמונח על גבי מנורה והכל מדליקין ממנו ואין אורו חסר כלום" ונשאו אתך' התנה עמהם ע"מ שתקבלו
עליכם טורח בני שהן טרחנים וסרבנים" ולא תשא אתה לבדך' הרי תשובה למה שאמרת לא אוכל אנכי לבדי" התקדשו' הזמינו עצמכם
לפורענות ומה"א והקדישם ליום הריגה" עד חדש ימים' זו בכשרים שמתמצין על מטותיהם ואח"כ נשמתן יוצאה' וברשעים הוא אומ' ירמיה יב
הבשר עודנו בין שניהם כך היא שנויה בספרי' אבל במכילתא שנויה חילוף' הרשעים אוכלים ומצטערים ל' יום והכשרים עודנו
בין שניהם" עד אשר יצא מאפכם' כתרגומו עד דתקוצון ביה יהא דומה לכם כאלו אכלתם ממנו יותר מדאי עד שיוצא ונגעל לחוץ
דרך האף" והיה לכם לזרא' שתהיו מרחקין אותו יותר ממה שקירבתם" ובדברי ר' משה הדרשן ראיתי שיש קורין לחרב זרא" את יי
אשר בקרבכם' אם לא שנטעתי שכינתי ביניכם לא גבה לבבכם ליכנס לכל הדברים הללו" שש מאות אלף רגלי' לא חש למנות
את הפרט שלשת אלפים היתירים' ר' משה הדרשן פירש שלא בכו אלא אותן שש מאות אלף רגלי שיצאו ממצרים" הצאן ובקר ישחט
זה אחד מד' דברים שהיה ר' עקיבה דורש ואין ר' שמעון בן יוחאי דורש כמותו" ר' עקיבה אומר שש מאות אלף רגלי ואתה אמרת תלמידו
בשר אתן להם ואכלו חדש ימים הצאן ובקר הכל במשמע מי מספיק להם כענין שנ' ומצא כדי גאולתו' ואיזו קשה' זו או שמעונת
המורים אלא לפי שלא אמר ברבים חיסך עליו הכתוב ולא נפרע ממנו וזו שלמעלה היתה בגלוי לפי' לא חיסך לו הכתוב" ר' שמעון

להם ואכלו חדש ימים · ואמר משה שית מאה אלפין גברא רגלאה עמא דאנא ביניהון ואת
אמרת בסרא אתין להון וייכלון ירח יומין · פקאל מוסי סת מאיה אלף אקוס אלדי אנא פי מא בינהם
ואנת קלת אני אעטיהם לחמא יאכלונה שהרא · הצאן ובקר ישחט להם ומצא להם אם את כל
דגי הים יאסף להם ומצא להם · הען ותורין יתנכסון להון היספקון להון · אם ית כל נוני ימא
יתכנשון להון היספקון להון · פכן אענאמהם אגנם ובקר תדבח להם פתכפיהם או גמיע סמך
אלבחר יגמע להם פיקנעהם ·
פ'
ויאמר יהוה אל משה היד יהוה תקצר עתה תראה היקרך דברי אם לא · ואמר ה' למשה
המימרא דה' מתעכב כען תחזי היערענך פתגמי אם לא · פקאל אללה למוסי הל קדרה אללה
תקצר אלאן תנצר איואפיכם כלאמי אם לא · ויצא משה וידבר אל העם את דברי יהוה ויאסף
שבעים איש מזקני העם ויעמד אתם סביבת האהל · ונפק משה ומליל עם עמא ית פתגמיא
דה' · וכנש שבעין גברא מסבי עמא ואקים יתהון סחור סחור למשכנא · פכרג מוסי ואכבר אלקום
בגמיע כלאם אללה וגמע סבעין רגלא מן שיוכהם ואוקפהם חואלי אלכבא · וירד יהוה בענן
וידבר אליו ויאצל מן הרוח אשר עליו ויתן על שבעים איש הזקנים ויהי כנוח עליהם
הרוח ויתנבאו ולא יספו · ואתגלי ה' בעננא ומליל עמיה ורבי מן רוחא דעלוהי ויהב על שבעין
גברא סביא והוה כד שרת עליהון רוח נבואה ומתנבן ולא פסקין · פתגלא אללה פי אלגמאם
וכאטבה ואפאד מן אלנור אלדי עליה וגעל עלי אלסבעין ארגל אלשיוך פלמא אסתקר עליהם
דלך אלנור תנבו ולם יתאגו אלי עודה · וישארו שני אנשים במחנה שם האחד אלדד ושם
השני מידד ותנח עליהם הרוח והמה בכתבים ולא יצאו האהלה ויתנבאו במחנה · ואשתארו
תרין גברין במשריתא · שום חד אלדד · ושום תנינא מידד ושרת עליהון רוח נבואה · ואנון
בכתיביא · ולא נפקו למשכנא · ואתנביאו במשריתא · ובקא רגלאן פי אלעסכר אסם אחדהמא
אלדד ואלתאני מידד פאסתקרת עליהם אלנבוה והם מן אלמכתובין ולם יכרגו אלי אלכבא בל תנבו
פי אלעסכר · וירץ הנער ויגד למשה ויאמר אלדד ומידד מתנבאים במחנה · ורהט עולימא ·

אומר חם ושלום לא עלתה על דעתו של אותו צדיק כך מי שכתוב בו בכל ביתי נאמן הוא יאמר אין המקום מספיק לנו אלא כך אמר שש מ
מאות אלף רגלי ואתה אמרת בשר אתן להם לחדש ימים ואחר כך תהרוג אומה גדולה כזו הצאן ובקר ישחט להם כדי שיהרגו ותהא אכילה
זו מספקתן עד עולם וכי שבחו הוא זה אומרין לו לחמור טול כור שעורים ונחתוך את ראשך · השיבו הקב"ה ואם לא אתן יאמרו שקצרה ידי
הטוב בעיניך שיד ה' תקצר בעיניהם יאבדו הם ומאה כיוצא בהם ולא תהא ידי קצרה בעיניהם אפי' שעה אחת · עתה תראה היקרך דברי רבן
גמליאל בנו של רבי יהודה הנשיא אומר אי אפשר לעמוד על הטפל מאחר שאינן מבקשין אלא עלילה לא תספיק להן סופן לדון אחריך
אם אתה נותן להם בשר בהמה גסה יאמרו דקה בקשנו ואם אתה נותן דקה יאמרו גסה בקשנו חיה ועוף בקשנו דגים וחגבים בקשנו אמ"ל
אם כן יאמרו שידי קצרה אמר לפניו הריני הולך ומפייסן אמ"ל עתה תראה היקרך דברי שלא ישמעו לך · הלך משה לפייסן אמר להן היד ה'
תקצר הן הכה צור ויזובו מים וגו' הגם לחם יוכל תת אמרו פשרה היא זו אין בו כח למלאת שאלותינו וזהו שנ' ויצא משה וידבר אל
העם כיון שלא שמעו לו מיד ויקח שבעים איש וכו' · ולא יספו · לא נתנבאו אלא אותו היום לבדו כך מפורש בספרי · ואונקלוס
תרגם ולא פסקין שלא פסקה נבואה מהם · וישארו שני אנשים מאותן שנבחרו אמרו אין אנו כדאי לגדולה זו · והמה בכתובים במבוררין
שבהן לסנהדרין ונכתבו כולן נקובין בשמות ועל ידי גורל לפי שהחשבון עולה לי"ב שבטים ששה ששה לכל שבט ושבט חוץ משני שבטים
שאין מגיע אליהם אלא חמשה חמשה אמר משה אין שבט שומע לי לפחות משבטו זקן אחד מה עשה נטל ע"ב פתקין וכתב על ע' זקן ועל
ב' חלק ובירר מכל שבט ושבט ששה והיו ע"ב פתקין אמר להם טלו פתקיכם מתוך קלפי מי שעלה בידו זקן נתקדש ומי שעלה בידו
חלק אמ"ל לא המקום חפץ בך · וירץ הנער · יש אומרים גרשום בן משה היה · כלאם · הטל עליהם צרכי צבור והם כלים מאליהם · ד"א הכנס אל בית
הכלא לפי שהיו מתנבאים משה מת ויהושע מכניס את ישראל לארץ · המקנא אתה לי · הקנאתי אתה מקנא לי · כמו בשבילי · כל לשון קנאה

אדם

וחוי למשה ואמר אלדד ומידד מתנבן במשריתא׃ פחאצר גלאם ואכבר מוסי וקאל אן אלדד
ומידד מתנביין פי אלעסכר׃ ויען יהושע בן נון משרת משה מבחריו ויאמר אדני משה
כלאם׃ ואתיב יהושע בר נון משמשניה דמשה מעולימוהי ואמר רבוני משה אסר ינון׃
פאגאבה יהושע אבן נון כאדם מוסי מן תלאמידה וקאל יא סיידי יא מוסי אחבסהמא׃
ויאמר לו משה המקנא אתה לי ומי יתן כל עם יהוה נביאים כי יתן יהוה את רוחו עליהם׃
ואמר ליה משה הקנאתי את מקני לעינא פון דיהון כל עמיה דיי נביין ארי יתין יי ית רוח נבואתיה
עליהון׃ קאל לה מוסי הל תגאר לי ליתוצאר גמיע אמה אללה נביאין באן יגעל מן נורה ונבואתה עליהם׃
ויאסף משה אל המחנה הוא וזקני ישראל׃ ואתכניש משה למשריתא הוא וסבי ישראל׃ פלמא
אנצם מוסי אלי אלעסכר הו ושיוך בני אסר׃ ורוח נסע מאת יהוה ויגז שלוים מן הים ויטש על המחנה
כדרך יום כה וכדרך יום כה סביבות המחנה וכאמתים על פני הארץ׃ ורוחא נטל מן קדם יי ואפרח
סליו מן ימא ורמא על משריתא כמהלך יומא לכא וכמהלך יומא לכא סחור סחור למשריתא
וכרום תרתין אמין על אפי ארעא׃ הבת ריח מן ענד אללה פקטעת סלוא מן אלבחר ואלקתה עלא
אלעסכר שביה במסיר יום ימנה ויום יסרה חואליה וארתפאע עלי אלארץ דראעין׃ ויקם העם
כל היום ההוא וכל הלילה וכל יום המחרת ויאספו את השלו הממעיט אסף עשרה חמרים
וישטחו להם שטוח סביבות המחנה׃ וקם עמא כל יומא ההוא וכל ליליא וכל יומא דבתרוהי
וכנשו ית סליו דאזער כניש עסרא דגורין ושטחו להון משטחין סחור סחור למשריתא׃ פקאם
אלקום באקי יומהם דאך ולילתהם וטול נהאר גדהם פגמעו אלסלוא אקלהם גמע עשר אנאביר
פסטחו להם סטוחא חואלי אלעסכר׃ הבשר עודנו בין שניהם טרם יכרת ואף יהוה חרה בעם
ויך יהוה בעם מכה רבה מאד׃ בסרא עד כען בין שניהון עד לא פסק ורוגזא דיי תקיף בעמא
וקטל יי בעמא קטול סגי לחדא׃ ואללחם עאדה בין אסנאנהם קבל אן ימצגוה וגצב אללה
אשתד עליהם פצרבהם צרבה עצימה גדא׃ ויקרא את שם המקום ההוא קברות התאוה
כי שם קברו את העם המתאוים׃ וקרא ית שמא דאתרא ההוא קברי דמשאלי ארי תמן
קברו ית עמא דשאילו׃ וסמא דאך אלמוצע קבור אלשהואת לאנהם דפנו תם אלקום אלמתשהיין׃
מקברות התאוה נסעו העם חצרות ויהיו בחצרות׃ מקברי דמשאלי נטלו עמא לחצרות והוו
בחצרות׃ ורחלו מן תם אלי חצרות פלמא אקאמו בהא׃

פ

אדם כותן לב על דבר או לנקום או לעזור אותו בעובי המשא" ויאסף משה' מפתח אהל מועד" אל המחנה' נכנסו איש לאהלו" ויאסף' לשון
כניסה אל הבית כמו ואספתו אל תוך הבית ואב לכולם יתבור ולא ידע מי אוספם מלמד שלא הביא עליהם פורענות עד שנכנסו הצדיקים
איש לאהלו" ויגז' ויפריח וכן כי גז חיש ונעופה' וכן נגזו ועבר" ויטוש' ויפשט כמו והנם נטושים על פני כל הארץ" ונטשתיך המדברה"
וכאמתים' פורחות בגובה עד שהן כנגד לבו של אדם כדי שלא יהא טורח באסיפתן לא להגביה ולא לשחוח" הממעיט' מי שאסף פחות
מכולם העצלים והחגרים אסף עשרה חמרים" וישטחו' עשו אותן משטחין משטחין" טרם יכרת' כתרגומו עד לא פסק" דא תינו מפסיק
לפסקן בשנו עד שנשמתו יוצאה" והדבר' אין דיבור בכל מקום לא לשון קשה וכה"א דבר האיש אדוני הארץ אתנו קשות" ואין אמירה בכל
מקום לא לשון תחנונים וכה"א ויאמר אל נא אחי תרעו ויאמר שמעו נא דברי ואין נא אלא לשון בקשה" ותדבר מרים ואהרן במשה' היא פתחה
בדבר תחלה לכך הקדימה הכתוב' ומנין היתה יודעת מרים שפירש משה מן האשה' רבי נתן אומר מרים היתה בצד צפורה בשעה שנ' למשה

ותדבר מרים ואהרן במשה על אדות האשה הכשית אשר לקח כי אשה כשית לקח׃
ומלילת מרים ואהרן במשה על עיסק אתתא שפירתא דנסיב ארי אתתא שפירתא דנסיב
רחיק׃ פתכלמת מרים והרון במוסי פי סבב אלאמראה אלחסנא אלתי תזווגהא לאנה כאן קד
אעתזלהא׃ ויאמרו הרק אך במשה דבר יהוה הלא גם בנו דבר וישמע יהוה׃ ואמרו הלחוד
ברם עם משה מליל יי הלא אף עמנא מליל ושמיע קדם יי׃ פקאלו אן כאן מן אגל אלנבווה פתראה
וחדה פקט כאטבה אללה אליס קד כאטבנא איצא פסמע אללה דלך׃ והאיש משה ענו מאד עניו ק
מכל האדם אשר על פני האדמה׃ וגברא משה ענותן לחדא מכל אנשא דעל אפי ארעא׃
וכאן מוסי רגלא כאשעא גדא אכתר מן גמיע אלנאס אלדין עלי וגה אלארץ׃
ויאמר יהוה פתאם אל משה ואל אהרן ואל מרים צאו שלשתכם אל אהל
מועד ויצאו שלשתם׃ ואמר יי בתכיף למשה ולאהרן ולמרים פוקו תלתיכון למשכן
זמנא ונפקו תלתיהון׃ פקאל אללה בגפלה למוסי והרון ומרים אכרגוא תלאתתכם אלי כבא
אלמחצר פכרגו תלאתתהם׃ וירד יהוה בעמוד ענן ויעמד פתח האהל ויקרא אהרן
ומרים ויצאו שניהם׃ ואתגלי יי בעמודא דעננא וקם בתרע משכנא וקרא אהרן ומרים
ונפקו תרויהון׃ פתגלא אללה בעמוד גמאם וקאם עלי באב אלקבא פנאדא יא הרון ויא
מרים פכרגא כלאהמא׃ ויאמר שמעו נא דברי אם יהיה נביאכם יהוה במראה אליו
אתודע בחלום אדבר בו׃ ואמר שמעו כען פתגמי אם יהון לכון נביין אנא יי בחזוין אנא
מתגלי להון בחלמין אנא ממליל עמהון׃ קאל אסמעא כלאמי אן יכון נביכמא אנא אללה
תעלפת לה פי רויא או כאטבתה פי חלם׃ לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא׃ לא כין
עבדי משה בכל עמי מהימן הוא׃ ליס כדאך עבדי מוסי בל פי גמיע אמתי מחקק הו׃
פה אל פה אדבר בו ומראה ולא בחידת ותמנת יהוה יביט ומדוע לא יראתם לדבר
בעבדי במשה׃ ממלל עם ממלל מלילנא עמיה וחיזו ולא בחדון ודמות יקרא דיי

גדר ומידד מתנבאים במחנה כיון ששמעה צפורה אמרה אוי לנשותיהם של אלו אם הם נזקקין לנבואה שיהיו פורשין מנשותיהן כדרך שפירש
בעלי ממני ומשם ידעה מרים והגידה לאהרן ומה מרים שלא נתכוונה לגנותו כך נענשה קל וחומר למספר בגנותו של חבירו׃ האשה הכושית
מגיד שהכל מודים ביפיה כשם שהכל מודים בשחרותו של כושי׃ כושית בגימטריא יפת מראה׃ על אודות האשה על אודות גירושיה׃
כי אשה כושית לקח מה ת״ל אלא יש לך אשה נאה ביפיה ואינה נאה במעשיה במעשיה ולא ביופיה אבל זאת נאה בכל׃ האשה הכושית
ע״ש נויה נקראת כושית כאדם הקורא את בנו נאה כושי כדי שלא תשלוט בו עין רעה׃ כי אשה כושית לקח ועתה גירשה׃ הרק אך
עמו לבדו דבר׃ הלא גם בנו דבר ולא פירשנו מדרך ארץ׃ ענו שפל וסבלן׃ פתאום נגלה עליהם פתאום והם טמאים בדרך ארץ והיו
צועקים מים מים להודיען שיפה עשה משה שפירש מן האשה מאחר שנגלית עליו שכינה תדיר ואין עת קבועה לדיבור׃ צאו שלשתכם
מגיד ששלשתן נקראו בדיבור אחד מה שא״א לפה לומר ולאוזן לשמוע׃ בעמוד ענן יצא יחידי שלא כמדת בו״ד בו״ד כשיוצא למלחמה
יוצא באכלוסין וכשיוצא לשלום יוצא במיעוטין ומדת הקב״ה יוצא למלחמה יחידי שנ׳ יי איש מלחמה ויוצא לשלום באכלוסין שנ׳ רכב
אלהים רבותים אלפי שנאן׃ ויקרא אהרן ומרים שיהיו נמשכין ויוצאין מן החצר לקראת הדיבור׃ ויצאו שניהם ומפני מה משכן והפרישן ממשה
לפי שאומרין מקצת שבחו של אדם בפניו וכולו שלא בפניו וכן מצינו בנח שלא בפניו נאמר איש צדיק תמים ובפניו נאמר כי אותך ראיתי
צדיק לפני בדור הזה׃ ד״א שלא ישמע בנזיפתו של אהרן׃ שמעו נא דברי אין נא אלא לשון בקשה׃ אם יהיה נביאכם אם יהיו לכם נביאים
יי במראה אליו אתודע שכינת שמי אין נגלית עליו באספקלריא המאירה אלא בחלום וחזיון׃ פה אל פה אמרתי לו לפרוש מן האשה והיכן
אמר לו כן בסיני שנ׳ לך אמור להם שובו לכם לאהליכם ואתה פה עמד עמדי׃ ומראה ולא בחידות ומראה זה מראה דבור שאני מפרש
לו דבורי במראית פנים שבו ואיני סותמו לו בחידות כענין שנ׳ לחזקאל חוד חידה וגו׳ יכול מראה שכינה ת״ל לא תוכל לראות את פני׃ ותמונת
יי יביט זה מראה אחוריים כענין שנ׳ וראית את אחורי׃ בעבדי במשה אינו אומר בעבדי משה אלא בעבדי במשה אעפ״י שאינו עבדי במשה אף

אינו

מסתכל ומדין לא דחילתון למללא בעבדי במשה ׃ ודלך אן שפאהא אלאטכה ולויא ולא
באחאדית וצוור אלה אמכלוקה לה אן יראהא פמא באלכמא לם תכאפא אן תתכלמא פי עבדי
פי מוסי ׃ ויחר אף יהוה בם וילך ׃ ותקית רגזא די יי בהון ואסתלק ׃ פאשתד גצב אלה עליהם
וארתפע נורה ׃ והענן סר מעל האהל והנה מרים מצרעת כשלג ויפן אהרן אל מרים והנה
מצרעת ׃ וענכא אסתלק מעלוי משכנא והא מרים חורא כתלגא ואתפני אהרן לות מרים
והא סגירא ׃ פכמא זאל אלגמאם ען אלכבא פאדי במרים ביצא כאלתלג אלתפת הרון אלי מרים
פאדי בהא ברצא ׃ ויאמר אהרן אל משה בי אדני אל נא תשת עלינו חטאת אשר נואלנו
ואשר חטאנו ׃ ואמר אהרן למשה בבעו רבוני לא כען תשוי עלנא חובא דאטפשנא
ודסרחנא ׃ קאל הרון למוסי יא סיידי לא תגעל עלינא כטייה פי מא גהלנא ואכטאנא ׃ אל נא
תהי כמת אשר בצאתו מרחם אמו ויאכל חצי בשרו ׃ לא כען תתרחק דא מבינא ארי אחתנא היא צלי
כען על בסרא מיתא הדין דבה ויתפסי ׃ לא תבק הדה כסקט כרג מן בטן אמה וקד תהרא נצף גסמה ׃
ויצעק משה אל יהוה לאמר אל נא רפא נא לה ׃ וצלי משה קדם יי למימר אלהא בבעו אסי כען יתה ׃
פדעי מוסי אלי רבה קאילא אללהם פאשפהא ׃ פ

שבעת ימים
ויאמר יהוה אל משה ואביה ירק ירק בפניה הלא תכלם שבעת ימים תסגר מחוץ למחנה ואחר
תאסף ׃ ואמר יי למשה ואלו אבוהא מנזף נזף בה הלא תתכלים שבעה יומין תסתגר שבעה
יומין מברא למשריתא ובתר כין תתכניש ׃ קאל אלה לה לו אן אביהא בצק פי וגההא אמא יגב
אן תסתחי מנה סבעה איאם פלתקף כדאך כארג אלעסכר ובעד דלך תגמע אליה ׃ ותסגר מרים
מחוץ למחנה שבעת ימים והעם לא נסע עד האסף מרים ׃ ואסתגרת מרים מברא למשריתא
שבעה יומין ועמא לא נטל עד דאתכנישת מרים ׃ פוקפת מרים כדאך כארג אלעסכר סבעה
איאם ולם ירחל אלקום אלי אנצמאמהא ׃ ואחר נסעו העם מחצרות ויחנו במדבר פארן ׃ ובתר
כין נטלו עמא מחצרות ושרו במדברא דפארן ׃ ובעד דלך רחלו מן חצרות ונזלו פי בריה
פארן ׃

קלו סימן מהללאל

גגה

חפ׳ תוכו עבדי כנתי הייתם לירוא מפנין וכ״ש שהוא עבדי ועבד מלך מלך היה לכם לומר אין המלך אוהבו חנם ואם תאמרו איני מכיר במעשיו זו קשה מן הראשונה׃ ויחר אף ה׳ בם וילך׳ מאחר שהודיע סורחנם גזר עליהם נדוי קל וחומר לבשר ודם שלא יכעוס על חבירו עד שיודיענו ס סורחנו׃ והענן סר׳ ואח״כ והנה מרים מצורעת כשלג משל למלך שאמר לפדגוג רדה את בני אבל לא תרדנו עד שאלך מאצלך שרחמי עליו׃ כמת׳ כשהזרמנו לעון תויל׃ אל נא תהי אחותנו זאת׃ כמת׳ שהמצורע חשוב כמת מה מת מטמא בביאה אף מצורע מטמא בביאה׃ אשר בצאתו מרחם אמו׳ אמינו היה לו לומר אלא שכינה הכתוב וכן חצי בשרו בשרינו היה לו לומר אלא שכינה הכתוב אשר מאחר שיצאת מרחם אמינו היה לנו כאילו נאכל חצי בשרינו כענין שנ׳ כי אחינו בשרינו הוא ולפי משמעו אף הוא נראה כן אין ראוי לאח להניח את אחותו להיות כמת׃ אשר בצאתו׳ מאחר שיצא זה מרחם אמו של זה שיש כח בידו לעזור ואינו עוזרו הרי נאכל חצי בשרו שאחיו בשרו הוא׃ ד״א אל נא תהי כמת׳ אם אינך רופאה בתפלה מי מסגירה מי מטהרה אני א״א לראותה שאני קרוב ואין קרוב רואה את הנגעים וכהן אחר אין בעולם והו אשר בצאתו מרחם אמו׃ אל נא רפא נא לה׳ בא הכת׳ ללמדך דרך ארץ שהשואל דבר מחבירו צריך לומר שנים או שלשה דברי תחנונים ואח״כ יבקש שאלותיו׃ לאמר׳ מה ת״ל א״ל השיבני אם אתה מרפא אותה אם לאו עד שהשיבו וא״ל ואביה ירוק ירק בפניה׳ ר׳ אלעזר בן עזריה אומר בארבעה מקומות ביקש משה מלפני הקב״ה להשיבו אם יעשה שאלתו אם לאו׃ כיוצא בו וידבר משה לפני ה׳ לאמר הן בני ישראל לא שמעו אלי מה ת״ל לאמר א״ל השיבני אם אתה גואלם אם לאו עד שהשיבו וא״ל עתה תראה׃ כיוצא בו ויאמר משה לפני ה׳ לאמר יפקוד ה׳ אלהי הרוחות לכל בשר עד שהשיבו קח לך את יהושע׃ כיוצא בו ואתחנן אל ה׳ בעת ההיא לאמר עד שהשיבו רב לך׃ רפא נא לה׳ ומפני מה לא האריך משה בתפלה שלא יהיו ישראל אומרים אחותו עומדת בצרה והוא עומד ומרבה בתפלה׃ ואביה ירק ירק בפניה׳ ואם אביה הראה לה פנים זועפות הלא תכלם שבעת ימים ק״ו לשכינה ארבעה עשר יום אלא דיו לבא מן הדין להיות כנידון

וידבר יהוה אל משה לאמר׃ ומ׳ ת׳ס׳ שלח לך אנשים ויתרו את ארץ כנען אשר אני נתן
לבני ישראל איש אחד איש אחד למטה אבתיו תשלחו כל נשיא בהם׃ שלח לך גברין ויאללון
ית ארעא דכנען דאנא יהיב לבני ישר׳ גברא חד גברא חד לשבטא דאבהתוהי תשלחון כל
רבא דבהון׃ אבעת׳ ברג׳ ירומו בלד כנעאן אלדי אנא מעטיה לבני אסר׳ רגל ואחד מן סבט
אבאיה תבעתו בה כל שריף מנהם׃ וישלח אתם משה ממדבר פארן על פי יהוה כלם
אנשים ראשי בני ישראל המה׃ ושלח יתהון משה ממדברא דפארן על מימרא דיי׳ כלהון גברין
רישי בני ישר׳ אנון׃ פבעת בהם מוסי מן בריה׳ פרן עלי קול אללה כלהם רג׳ ריסא בני אסר
ואלה שמותם למטה ראובן שמוע בן זכור׃ ואלין שמהתהון לשבטא דראובן שמוע בר זכור׃
והדה אסמאיהם מן סבט ראובן שמוע אבן זכור׃ למטה שמעון שפט בן חורי׃ לשבטא דשמ׳
שפט בר חורי׃ ומן סבט שמ׳ שפט אבן חורי׃ למטה יהודה כלב בן יפנה׃ לשבטא דיהו׳ כלב
בר יפנה׃ ומן סבט יהודה כלב אבן יפנה׃ למטה יששכר יגאל בן יוסף׃ לשב׳ דישש׳ יגא׳ בר יוסף׃
ומן סבט יש׳ יגא׳ אבן יוסף׃ למטה אפרים הושע בן נון׃ לשב׳ דאפר׳ הושע בר נון׃ למטה בנימן
פלטי בן רפוא׃ לשב׳ דבנ׳ פל׳ בר רפו׳ ומן סבט בנימין פל׳ אבן רפו׳ למטה זבולן גדיאל בן סודי׃
לשב׳ דזבו׳ גד׳ בר סודי׃ ומן סבט זבו׳ גדי׳ אבן סודי׃ למטה יוסף למטה מנשה גדי בן סוסי׃ לשב׳
דיוס׳ לשב׳ דמנש׳ גדי בר סוסי׃ ומן סאיר סבט יוסף ומנש׳ גדי אבן סוסי׃ למטה דן עמיאל בן
גמלי׃ למטה אשר סתור בן מיכאל׃ למטה נפתלי נחבי בן ופסי׃ למטה גד גאואל בן מכי׃
אלה שמות האנשים אשר שלח משה לתור את הארץ ויקרא משה להושע בן נון יהושע׃
אלין שמהת גבריא דשלח משה לאללא ית אר׳ וקרא משה להושע בר נון יהושע׃ הדה
אסמא ארג׳ אלדי בעת בהם לירומו אלבלד וסמא מוסי הושע אבן נון יהושע׃ וישלח אתם
משה לתור את ארץ כנען ויאמר אלהם עלו זה בנגב ועליתם את ההר׃ ושלח יתהון
משה לאללא ית אר׳ דכנען ואמר להון סקו דא בדרומא ותסקון לטורא׃ פלמא בעת׳
בהם מוסי לירומו בלד כנעאן קא׳ להם אצעדו אוולא אלי אלדארום תם אצעדו אלי אלגבל׃
וראיתם את הארץ מה הוא ואת העם הישב עליה החזק הוא הרפה המעט הוא אם

לפ״כ אף במופרי הספר שבעת ימים" ואחר האסף' אומר אני כל האסיפות האמורות במצורעים ע״ש שהיה משולח מחוץ למחנה וכשהוא נרפא
נאסף אל המחנה לפ״כ כתובה בו אסיפה לשון הכנסה" והעם לא נסע' זה הכבוד חלק לה המקום בשביל שעה אחת שנתעכבה למשה
כשהשליך ליאור שנ' ותתצב אחותו מרחוק וגו'" חסלת ס' בהעלותך בס״ד"

שלח

לך אנשים למה נסמכה פרשת מרגלים לפרשת מרים לפי שלקתה על עסקי דבה שדברה במשה ורשעים הללו ראו
ולא לקחו מוסר" שלח לך לדעתך אני איני מצוה לך אם תרצה שלח לפי שבאו ישראל ואמרו נשלחה אנשים
לפנינו כמו שנ' ותקרבון אלי כלכם וגו' ומשה נמלך בשכינה א״ל הקב״ה אני אמרתי להם שהיא טובה שנ' ואומר
אעלה אתכם מעני מצרים אל ארץ טובה חייהם שאני נותן להם מקום לטעות בדברי מרגלים למען לא יירשוה" על פי יי' ברשותו
שלא עיכב על ידו" כולם אנשים' כל אנשים שבמקרא לשון חשיבות ואותה שעה כשרים היו" ויקרא משה להושע בן נון יהושע
נתפלל עליו יה יושיעך מעצת מרגלים" עלו זה בנגב' הוא היה הפסולת של ארץ ישראל שכן דרך התגרים מראין את הפסולת
תחלה ואחר כך מראין את השבח" את הארץ מה היא' יש ארץ מגדלת גבורים ויש ארץ מגדלת חלשים יש מגדלת אכלוסין ויש ממעטת
אכלוסין" החזק הוא הרפה' סימן מסר להם אם בפרזים הם יושבים חזקים הם שסומכין על גבורתם ואם בערים בצורות הם יושבין
חלשים הם" הבמחנים אם במבצרים' תרגומו הבפצחין בכרכים פצוחים ופתוחים מאין חומה" הטובה היא' במעיינות ותהומות טובים ובריאים"
היש בה עץ' אם יש אדם כשר שמגין עליהם בזכותו" בכורי ענבים' ימים שהענבים מתבשלים בביכורי' ממדבר צין עד רחוב
לבוא

רב: ותחזון ית ארעא מא היא וית עמא דיתיב עלה התקיף הוא אם חלש הזעיר
הוא אם סגי: ואנט'רו אלבלד מא הו ואלקום אלמקימין בה אהו שדיד אם מסתרכ'י
אקליל הו אם כתיר: ומה הארץ אשר הוא ישב בה הטובה הוא אם רעה ומה הערים
אשר הוא יושב בהנה הבמחנים אם במבצרים: ומא ארעא דהוא יתיב בה הטבא
היא אם בישא ומא קרויא דהוא יתיב בהון הבפציחין אם בכרכין: ומא אלארץ אלדי הו
סאכנהא אג'יידה הי אם רדייה. ומא אלקרא אלדי הו מקים בהא אפי ארבאץ אם פי חצון:
ומה הארץ השמנה הוא אם רזה היש בה עץ אם אין והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ
והימים ימי בכורי ענבים: ומא ארעא העתירא היא אם מסכינא האית בה אילנין אם לא
ותתקפון ותסבון מאבא דארעא ויומיא יומי בכורי ענבין: ומא הייה אלארץ אהי סמינה אם
הזלה והל פיהא שג'ר מג'רוס אם לא ותשדדו וכדו מן תמרהא והדה אלאיאם איאם בכור אלענב:
ויעלו ויתרו את הארץ ממדבר צן עד רחב לבא חמת: וסליקו ואלילו ית ארעא ממדברא
דצין עד רחוב למטי חמת: פצעדו וראמו אלבלד מן ברייה צין אלי רחוב אלי חמאה: ויעלו
בנגב ויבא עד חברון ושם אחימן ששי ותלמי ילידי הענק וחברון שבע שנים נבנתה
לפני צען מצרים: וסליקו בדרומא ואתא עד חברון ותמן אחימן ששי ותלמי בני גבלא
וחברון שבע שנין אתבניאת קדם טאניס דמצרים: באן צעדו אלי אלדארום וג'או אלי חברא
וכאן תם אחימן ששי בני אלג'באברה וכאנת חברא קד בנת קבל צאן מנבר מצר בסבע
סנין: ויבאו עד נחל אשכל ויכרתו משם זמורה ואשכול ענבים אחד וישאהו במוט
בשנים ומן הרמנים ומן התאנים: ואתו עד נחלא דאתכלא וקצו מתמן עוברתא
ואתכל דענבין חד ונטלוהי באריחא בתרין ומן רמוניא ומן תיניא: פג'או אלי ואד אלענקוד
פקטעו מן תם חבלה וענקוד ענב ואחד וחמלוה באדהק פי מאבין אתנין ומן ארמאן ומן
אתין: למקום ההוא קרא נחל אשכול על אדות האשכול אשר כרתו משם בני ישראל:
לאתרא ההוא קרא נחלא דאתכלא על עיסק אתכלא דקצו מתמן בני ישראל: לדלך סמי
אלמוצ'ע ואד אלענקוד בסבב אלענקוד אלדי קטעו מנה בני אסר': וישבו מתור הארץ מקץ

ימים שהענבים מתבשלים בביכור: ממדבר צין עד רחוב לבוא חמת: הלכו בגבוליה באורך וברוחב כמין גם הלכו רוח גבול דרומית
ממקצוע מזרח עד מקצוע מערב כמו שצוום משה עלו זה בנגב דרך גבול מזרחית עד הים שהים הוא גבול מערבי ומשם חזרו
והלכו כל גבול מערבי על שפת הים עד לבוא חמת שהוא אצל הור ההר במקצוע מערבית צפונית כמו שמפורש בגבולי הארץ בפרש'
אלה מסעי: ויבא עד חברון כלב לבדו הלך שם ונשתטח על קברי אבות שלא יהא ניסת לחביריו להיות בעצתם וכה"א ולו אתן את הארץ
אשר דרך בה וכתי' ויתנו לכלב את חברון: שבע שנים נבנתה אפשר שבנה חם את חברון לכנען בנו הקטן קודם שיבנה צוען למצרים
בנו הגדול אלא שהיתה מבונה בכל טוב על אחד משבעה בצוען ובא להודיעך שבחה של ארץ ישראל שאין לך טרשין בא"י יותר
מחברון לפיכך הקצוה לקבורת מתים ואין לך מעולה בכל הארצות כמצרים שנ' כגן ה' כארץ מצרים וצוען היא המעולה שבארץ
מצרים ששם מושב המלכים שנ' כי היו בצוען שריו ואעפ"כ היתה חברון טובה ממנה ז' חלקים: זמורה שוכת גפן ואשכול של
ענבים תלוי בה: ומשמע שנ' במוט חיני יודע שהוא בשנים ומה ת"ל בשנים בשני מוטות הא כיצד שמונה נטלו אשכול אחד
נטל תאנה ואחד נטל רמון יהושע וכלב לא נטלו כלום לפי שכל עצמן להוציא דבה נתכוונו כשם שפריה משונה כך עמה
משונים: ואם חפץ אתה לידע כמה משאוי אחד מהם צא ולמד מאבנים שהקימו בגלגל הרימו לכם איש אבן אחת על שכמו
מן הירדן והקימום בגלגל ושקלום רבותינו משקל כל אחת מ' סאה וגמירי טונא דמידלי איניש על כתפיה אינו א' מג' שליש
משאוי כמשאוי שמסייעין אותו להרים: וישובו מתור הארץ מקץ ארבעים יום והלא ארבע מאות פרסה על ד' מאות פרסה

ארבעים יום׃ ותבו מלאללא אר מסות ארבעין יומין׃ תם רגעו מן ראמה׳ אבלד בעד מ׳
ג יום׃ וילכו ויבאו אל משה ואל אהרן ואל כל עדת בני ישראל אל מדבר פארן קדשה וישיבו
אתם דבר ואת כל העדה ויראום את פרי הארץ׃ ואזלו ואתו לות משה ולות אהרן ולות
כל כנשתא דבני ישראל למדברא דפרן לרקם׃ ואתיבו יתהון פתגמא וית כל כנשתא.
ואחזיאונון ית אבא דאר׃ פסארו חתי גאו אלי מוסי והרון וסאיר גמאעה׳ בני אסר׳ אלי ברייה
פרן אלי רקים פאגאבוהמא אכבר וסאיר אלגמאעה ואורוהם תמר אלארץ׃ ויספרו לו ויאמרו
באנו אל הארץ אשר שלחתנו וגם זבת חלב ודבש הוא וזה פריה׃ ואשתעיאו ליה ואמרו׃
אתינא לאר׳ דשלחתנא ואף עבדא חלב ודבשׂ היא ודין אבה׃ פקצו עליה וקאלו צרנא אלי אלבלד
אלדי בעתת בנא אליה וחקא אנה יפיץ אללבן ואלעסל והדא תמרה׃ אפס כי עז העם הישב בארץ
והערים בצרות גדלת מאד וגם ילדי הענק ראינו שם׃ לחוד ארי תקיף עמא דיתיב בארעא.
וקרויא. כריכן רברבן לחדא. ואף בני גיברא חזינא תמן׃ כלא אן אלקום אלמקימין בה עזיזין
ואלקרא חצינה עצימה גדא ומן אולאד אלגבאברה ראינאהם תם׃ עמלק יושב בארץ הנגב
והחתי והיבוסי והאמרי יושב בהר והכנעני יושב על הים ועל יד הירדן׃ עמלקאה יתיב בארע
דרומא. וחתאה ויבוסאה ואמוראה יתיב בטורא. וכנענאה יתיב על ימא ועל כיף ירדנא׃ אלעמא
לקה מקימין פי בלד אלדארום ואלחתיין ואליבוסיין ואלאמוריין מקימין פי אלגבל ואלכנאעניין מקימין
עלי אלבחר ועלי שאט אלארדן׃ ויהס כלב את העם אל משה ויאמר עלה נעלה וירשנו
אתה כי יכול נוכל לה׃ ואצית כלב ית עמא למשה ואמר מסק נסק ונירת יתה ארי מיכל
ניכול לה׃ פאסכת כלב אלקום אלי קול מוסי וקאל כל נצעד צעודא ונחוזה פאנא נטיקהם׃
והאנשים אשר עלו עמו אמרו לא נוכל לעלות אל העם כי חזק הוא ממנו׃ וגבריא דסליקו
עמיה אמרו לא ניכול למסק לות עמא ארי תקיף הוא מננא׃ ואלרגאל אלדין מצו מעה קאלו לא
נטיק אן נצעד אלי אלקום לאנהם אשד מנא׃ ויציאו דבת הארץ אשר תרו אתה אל בני ישראל
לאמר הארץ אשר עברנו בה לתור אתה ארץ אכלת יושביה הוא וכל העם אשר ראינו
בתוכה אנשי מדות׃ ואפיקו שום ביש על אר׳ דאללילו יתה לות בני ישראל למימר ארעא.

ק״ת ומהלך אדם בינוני עשר פרסאות ליום הרי מהלך מ׳ יום מן המזרח למערב והם הלכו ארכה ורחבה אלא שגלוי לפני הקב״ה שיגזור עליהם
יום לשנה קיצר לפניהם את הדרך״ וילכו ויבאו׳ מהו וילכו ויבאו מקיש הליכתן לביאתן מה ביאתן בעצה רעה אף הליכתן בעצה רעה וישבו
אותם דבר׳ את משה ואת אהרן״ זבת חלב ודבש היא׳ כל דבר שקר שאין בו קצת אמת בתחלתו אין מתקיים בסופו״ בצורות׳ לשון חוזק
ותרגומו כריכן לשון בירכיות עגולות ובלשון ארמי כריך טבול״ עמלק יושב׳ לפי שנכוו בעמלק כבר הזכירוהו מרגלים כדי ליראם״
על יד הירדן׳ יד משמעו אצל הירדן ולא תוכלו לעבור״ ויהס כלב׳ השתיק את כולם״ אל משה׳ לשמוע מה שידבר במשה צווח
ואמר וכי זו בלבד עשה לנו בן עמרם השומע היה סבור שבא לספר בגנותו ומתוך שהיה בלבם על משה בשביל דברי המרגלים
שתקו כולם לשמוע גנותו אמר והלא קרע לנו את הים והוריד לנו את המן והגיז לנו את השליו״ עלה נעלה׳ אפילו היא בשמים אם
הוא אומר עשו סולמות ועלו שם נצליח בכל דבריו״ ויהס׳ לשון שתיקה וכן הס כל בשר׳ הס כי לא להזכיר בשם ה׳ וכן דרך בני אדם
הרוצה לשתק אגודת אנשים אומר שיט״ חזק הוא ממנו׳ כביכול כלפי מעלה אמרו״ אוכלת יושביה׳ בכל מקום שעברנו מצאנום
קוברי מתים והקב״ה עשה לטובה כדי לטרדם באבלם ולא יתנו לב לזו״ אנשי מדות׳ גדולים וגבוהים וצריך להם לדם מדה כגון גלית
גבהו שש אמות וזרת וכן איש מדון איש מדה״ הנפילים׳ ענקים׳ מבני שמחזאי ועזאל שנפלו מן השמים בימי דור אנוש״ וכן היינו בעיניהם
שמענום אומרין זה לזה נמלים יש בכרמים כאנשים״ ענק׳ שמעניקין חמה בקומתן״ לו מתנו׳ הלואי ומתנו״ נתנה ראש׳ כתרגומו נמנה
ריאל

בבריה עמוס ו ג
בולה בשמוע

דעברנא בה לאללא יתה ארע מקטלא יתבהא היא וכל עמא דחזינא בגוה אנשין דמשחן׃
פאכרגו שנאעה עלי אלבלד אלדי ראמוה אלי בני אסר וקאלו אלבלד אלדי מררנא בה ורמנאה
הו בלד יהלך אהלה וגמיע אלקום אלדי ראינאהם תם דוי מסאחה׃ ושם ראינו את הנפילים
בני ענק מן הנפלים ונהי בעינינו כחגבים וכן היינו בעיניהם׃ ותמן חזינא ית גבריא בני ענק
מן גבריא והוינא בעיני נפשנא כקמצין וכין הוינא בעיניהון׃ וראינא תם אלעלוג בני אלג
גבארה מן עלוגהם פצרנא פי עיוננא כאלגראד וכדאך כנא פי עיונהם׃ ותשא כל העדה
ויתנו את קולם ויבכו העם בלילה ההוא׃ וארימת כל כנשתא ויהבו ית קלהון ובכו עמא
בליליא ההוא׃ פרפעת אלגמאעה אצואתהם ובכו פי תלך אללילה׃ וילנו על משה ועל אהרן
כל בני ישראל ויאמרו אלהם כל העדה לו מתנו בארץ מצרים או במדבר הזה לו מתנו׃
ואתרעמו על משה ועל אהרן כל בני ישראל ואמרו להון כל כנשתא לוי דמיתנא בארע
דמצרים או במדברא הדין לוי דמיתנא׃ פתדמר עלי מוסי והרון גמיע בני אסר וקאלו להם
יא ליתנא מתנא פי בלד מצר או יא ליתנא מתנא פי הדא אלבר׃ ולמה יהוה מביא אתנו אל הארץ
הזאת לנפל בחרב נשינו וטפנו יהיו לבז הלוא טוב לנו שוב מצרימה׃ ולמא יי מעיל יתנא
לארעא הדא למפל בחרבא נשנא וטפלנא יהון לבזא הלא טב לנא דנתוב למצרים׃ ולא ידכלנא
אללה דאך אלבלד לנקע באלסיף נסאנא ואטפאלנא יצירו גנימה אלא אן אצלח לנא ארגוע אלי
מצר׃ ויאמרו איש אל אחיו נתנה ראש ונשובה מצרימה׃ ואמרו גבר לאחוהי נמני רישא
ונתוב למצרים׃ פקאל בעצהם לבעץ נולי ריסא ונרגע אלי מצר׃ ויפל משה ואהרן על
פניהם לפני כל קהל עדת בני ישראל׃ ונפל משה ואהרן על אפיהון קדם כל קהלא
כנשתא דבני ישראל׃ פוקע מוסי והרון עלי וגוההמא בחצרה גוק גמאעה בני אסראיל׃
ויהושע בן נון וכלב בן יפנה מן התרים את הארץ קרעו בגדיהם׃ ויהושע בר נון וכלב בר
יפנה מן מאללי ארעא בזעו לבושיהון׃ ויהושע אבן נון וכלב אבן יפנה מן ראימי אלבלד כרקא תיאבהמא׃
ויאמרו אל כל עדת בני ישראל לאמר הארץ אשר עברנו בה לתור אתה טובה הארץ מאד
מאד׃ ואמרו לכל כנשתא דבני ישראל למימר ארעא דעברנא בה לאללא יתה טבא ארעא לחדא
לחדא׃ וקאלא לגמאעה בני אסר אלבלד אלדי מררנא בה לנגוסה בלד גייד גדא גדא׃ אם
ל חפץ בנו יהוה והביא אתנו אל הארץ הזאת ונתנה לנו ארץ אשר הוא זבת חלב ודבש׃ אם
רעוא בנא מן קדם יי ויעיל יתנא לארעא הדא ויתנה לנא ארעא דהיא עבדא חלב ודבש׃ אן כאן ללה
מראד פינא אדכלנאה ווהבה לנא בלד יפיץ אללבן ואלעסל׃ אך ביהוה אל תמרדו ואתם

רישא נעיס עלינו מלך ורבותינו פירשו לשון עז״ אל תמרדו׳ ושוב ונחס חל תיראו״ כי לחמנו הם׳ נאכלם כלחם״ סר צלם
מעיכם וחזקם כשרים שבהם והו איוב שהיה מגין עליהם״ ד״א צלו של מקום סר מעליהם״ לרגום אותם׳ את יהושע וכלב״
וכבוד יי׳ הענן ירד שם׳ עד אנה ינאצוני׳ ירגיזוני״ בכל האותות׳ בשביל כל הנסים שעשיתי להם היה להם להאמין

פ׳

אל תיראו את עם הארץ כי לחמנו הם סר צלם מעליהם ויהוה אתנו אל תיראם׃ ברם
במימרא דיי לא תמרדון ואתון לא תדחלון מן עמא דארעא ארי בידנא מסירין אנון עדא
תקפהון מנהון ומימרא דיי בסעדנא לא תדחלון מנהון׃ אמא עלי אללה פלא תתמרדו
ולא תכאפו אהל אלבלד פאנהם טעאמנא וסיזול צלהם ענהם ואללה מענא לא תכאפוהם׃
ויאמרו כל העדה לרגום אתם באבנים וכבוד יהוה נראה באהל מועד אל כל בני ישראל׃
ואמרו כל כנשתא למרגם יתהון באבניא ויקרא דיי אתגלי במשכן זמנא לכל בני ישראל׃
פקאל גמיע אלשעב אן ירגמוהמא באלחגארה תם צהר נור אללה פי כבא אלמחצר לגמיע בני
אסראיל׃ פ׳
ויאמר יהוה אל משה עד אנה ינאצני העם הזה ועד אנה לא יאמינו בי בכל האתות
אשר עשיתי בקרבו׃ ואמר יי למשה עד אמתי יהון מרגזין קדמי עמא הדין ועד אמתי
לא יהימנון במימרי בכל אתיא דעבדית ביניהון׃ קאל אללה למוסי אלי כם יעצוני הולאי אלקום
ואלי כם לם יומנון בי מע גמיע אלאיאת אלתי צנעתהא פי מא בינהם׃ אכנו בדבר ואורשנו
ואעשה אתך לגוי גדול ועצום ממנו׃ אמחינון במותא ואשיצינון ואעביד יתך לעם
רב ותקיף מנהון׃ יסתחקון אן אצרבהם באלובא ואקרצהם ואגעל מנך אמה אכתר ואעצם
מנהם׃ ויאמר משה אל יהוה ושמעו מצרים כי העלית בכחך את העם הזה מקרבו׃ ואמר
משה קדם יי וישמעון מצראי ארי אסיקתא בחילך ית עמא הדין מביניהון׃ קאל מוסי ללה פיסמע
אלמצריון אלדי אצעדת הולאי אלקום מן בינהם בקדרתך׃ ואמרו אל יושב הארץ הזאת שמעו
כי אתה יהוה בקרב העם הזה אשר עין בעין נראה אתה יהוה ועננך עמד עלהם ובעמד ענן
אתה הלך לפניהם יומם ובעמוד אש לילה׃ ויימרון ליתיב ארע הדא דשמעו ארי את יי
שכינתך שריא בגו עמא הדין דבעיניהון חזו שכינת יקרך יי ועננך מטל עליהון ובעמוד
דעננא את מדבר קדמיהון בימאמא ובעמודא דאישתא בליליא׃ פיקולון מע אהל אלבלד
אלדי סמעו אנך אללה נורך פי מא בין הולאי אלקום אלדי עין בעין ירונה וגמאמך מקים עליהם
ובעמוד גמאם תסיר בין אידיהם נהארא ובעמוד נאר לילא׃ והמתה את העם הזה כאיש
אחד ואמרו הגוים אשר שמעו את שמעך לאמר׃ ותקטיל ית עמא הדין כגברא חד ויימרון
עממיא דשמעו ית שמע גבורתך למימר׃ פאדא קתלתהם אגמעין כרגל ואחד קאל גמיע
אלאמם אלדי סמעו אכבארך הדה קאילין׃ מבלתי יכלת יהוה להביא את העם הזה אל הארץ

שהיכולת בידי לקיים הבטחתי ואורישנו כתרגומו הירוכין ואת מה תעשה לשבועת האבות ואעשה אותך לגוי גדול שאתה
מזרעם ושמעו מצרים ושמעו את אשר ההרגם כי העלית כי משמש בלשון אשר והם ראו אשר העלית בכחך הגדול אותם
מקרבם וכשישמעו שאתה הורגם לא יאמרו שחטאו לך לא יאמרו שכנגדם יכלת להלחם אבל כנגד יושבי הארץ לא יכלת
להלחם והיא ואמרו אל יושב הארץ הזאת כמו על יושבי הארץ הזאת ומה יאמרו עליהם מה שאמר בסוף הענין מבלתי יכולת
בשביל ששמעו שאתה יי שוכן בקרבם ועין בעין אתה נראה להם והכל בדרך חיבה ולא הכירו כך שנתקה אהבתך מהם עד הנה
והמתה את העם הזה כאיש אחד פתאום ומתוך כך יאמרו הגוים אשר שמעו את שמעך מבלתי יכולת להביאם אל הארץ לפי שיושבי
הארץ גבורים וחזקים ואינו דומה פרעה לשלשים ואחד מלכים זאת יאמרו על יושבי הארץ הזאת מבלתי יכולת מתוך שלא היה
יכולת בידו להביאם שחטם יכולת שם דבר הוא כאשר דברת לאמר ומהו הדבור יי ארך אפים לצדיקים ולרשעים כשעלה

משה

חי״ת ענוס כו״ה רת יו״ד רבתי מאותיו גדולו׳ שכתו׳ בכגדה יו״ד של הש׳ נקוד ש׳

אשר נשבע להם וישחטם במדבר: מדלית יכלא יי׳ לאעלא ית עמא הדין לארעא דקיים
להון וקטילנון במדברא: ממא לם יטיק אלרב אן ידכל הולאי אלקום אלי אלבלד אלדי ושר להם
בה קתלהם פי אלבר: ועתה יגדל נא כח אדני כאשר דברת לאמר: וכען סגי כען חילא קדמך
יי׳ כמא דמלילתא למימר: ואלאן יתעאלי עטם קדרתך יא רב כמא קלת לי: יהוה ארך אפים
ורב חסד נשא עון ופשע ונקה לא ינקה פקד עון אבות על בנים על שלשים ועל רבעים:
יי׳ מרחיק רגז ומסגי למעבד טבון שביק לעוין ולמרוד ולחובין סלח לדתיבין לאוריתיה
ודלא תיבין לא מזכי מסער חובי אבהן על בנין מרדין על דר תליתי ועל דר רביעי: אלה
אללה טויל אלמהל כתיר אלפצל ואלאחסאן גאפר אלדנב ואלגרם ויברי ולא יברי מטאלב בדנוב
אלאבא מע אלבנין ואלתואלת ואלרואבע: סלח נא לעון העם הזה כגדל חסדך וכאשר נשאתה
לעם הזה ממצרים ועד הנה: שבוק כען לחובי עמא הדין כסגיאות טבותך וכמא
דשבקתא לעמא הדין ממצרים ועד כען: אצפח דנב הולאי אלקום בכתרת פצלך וכמא
אחתמלת להם מן מצר ואלי אלאן: ויאמר יהוה סלחתי כדברך: ואמר יי׳ שבקית כפתגמך:
קאל אללה קד צפחת ענהם אלמעאגלה כמי קלת: ואולם חי אני וימלא כבוד יהוה את כל הארץ:
וברם קיים אנא ומליא יקרא דיי׳ ית כל ארעא: ולכן ובקאי אלדאים ונורי אלדי ימלא גמיע אלנאס
כי כל האנשים הראים את כבדי ואת אתתי אשר עשיתי במצרים ובמדבר וינסו אתי זה
עשר פעמים ולא שמעו בקולי: ארי כל גבריא דחזו ית יקרי וית אתותי דעבדית במצרים
ובמדברא ונסיאו קדמי דנן עסר זמנין ולא קבילו למימרי: אן גמיע אלגמאעה אלדין ראו כרמי
ואיאתי אלתי צנעתהא פי מצר ואלבר ואמתחנוני הדה אלמרה אלעאשרה ולם יקבלו אמרי:
אם יראו את הארץ אשר נשבעתי לאבתם וכל מנאצי לא יראוה: אם יחזון ית ארעא דקיימית
לאבהתהון וכל דארגיזו קדמי לא יחזונה: אן ראו אלבלד אלדי אקסמת לאבאיהם וכדאך
כל מן יעציני לא יראה: ועבדי כלב עקב היתה רוח אחרת עמו וימלא אחרי והביאתיו אל
הארץ אשר בא שמה וזרעו יורשנה: ועבדי כלב חלף דהות רוח אחרי עמיה ואשלים בתר
דחלתי ואעלניה לארעא דעל לתמן ובנוהי יתרכונה: ואמא עבדי כלב פגזא מא כאן לה ראי
אכר אתבעה טאעתי לאדכלה אלבלד אלדי צאר אליה ולנסלה יורתה: והעמלקי והכנעני
יושב בעמק מחר פנו וסעו לכם המדבר דרך ים סוף: ועמלקאה וכנענאה יתיב [illegible]

משה למרום מצאו להקב״ה שהיה כותב יי׳ ארך אפים אמר משה לפני הקב״ה לצדיקים או לרשעים א״ל הקב״ה לצדיקים ולרשעים אמר
משה רשעים יאבדו א״ל הקב״ה חייך שאתה צריך לדבר כשחטאו ישר׳ בעגל ובמרגלים נתפלל משה בארך אפים א״ל הקב״ה והלא
אמרת לי לצדיקים א״ל משה והלא אמרת לי אף לרשעים והו כאשר דברת׳ יגדל נא כח יי׳ לעשות דבורך׳ ונקה׳ לשבים׳ לא
ינקה׳ אף לשאינן שבים׳ סלחתי כדבריך בשביל מה שאמרת פן יאמרו מבלתי יכולת יי׳ ואולם׳ כמו אבל זאת אעשה להם׳ חי אני
לשון שבועה כשם שאני חי וכבודי ימלא את כל הארץ כך חי״ כי כל האנשים הרואים וגו׳ אם יראו את הארץ הרי זה מקרא
מסורס חי אני כי כל האנשים אם יראו את הארץ וכבודי ימלא את כל הארץ שלא יתחלל שמי במגפה הזאת לאמר מבלתי יכולת יי׳ להביאם
שחט אותם פתאום כאיש אחד אלא באיחור מ׳ שנה מעט מעט׳ וינסו׳ כמשמעו׳ זה עשר פעמים׳ שנים בים ושנים בשלו
ושנים במן ושנים במים ואחד בעגל ואחד במדבר פארן כדאיתא במסכת ערכין׳ אם יראו׳ לא יראו׳ רוח אחרת׳ שתי רוחות
אחת בפה ואחת בלב למרגלים אמר אני עמכם בעצה ובלבו היה לומר האמת ועל ידי כן היה בו כח להשתיקם כמו שנ׳ ויהס כלב

כמישרא מחר אתפנו וטולו לכון למדברא אורח ימא דסוף: ואן פאלעמאלקיין ואלכנעאניין
מקימין פי אלמרג פולו מן גד וארחלו מן אלבר טריק בחר אלקלזם:
וידבר יהוה אל משה ואל אהרן לאמר: ומליל יי עם משה ולאהרן למימר: תם כלם אללה
מוסי והרון קאילא: עד מתי לעדה הרעה הזאת אשר המה מלינים עלי את תלנות בני ישראל
אשר המה מלינים עלי שמעתי: עד אמתי לכנשתא בשתא הדא דאנון מתרעמין עלי ית
תרעמת בני ישראל דאנון מתרעמין עלי שמיע קדמי: אלי כם אבקי הדה אלגמאעה אלרדייה
אלדי דמרת אמה עליי ולקד סמעת תדמר בני אסר אלדי הם יתדמרון עליי: אמר אלהם
חי אני נאם יהוה אם לא כאשר דברתם באזני כן אעשה לכם: אימר להון קיים אנא אמר
יי אם לא כמא דמלילתון קדמי כין אעביד לכון: קל להם ובקאי אנא יקול אללה אן לם
אצנע בכם כמא קלתם בחצרתי: במדבר הזה יפלו פגריכם וכל פקדיכם לכל מספרכם
מבן עשרים שנה ומעלה אשר הלינתם עלי: במדברא הדין יפלון פגריכון וכל מנינכון
לכל חשבנכון מבר עסרין שנין ולעילא דאתרעמתון עלי: פי הדי אלבר תקע אגסאדכם
מן כל מעדוד ומחצא מנכם מן אבן עשרין סנה וצאעדא כמא תדמרתם עליי: אם
אתם תבאו אל הארץ אשר נשאתי את ידי לשכן אתכם בה כי אם כלב בן יפנה ויהושע
בן נון: אם אתון תיעלון לארעא דקיימית במימרי לאשראה יתכון בה אלהין כלב בר יפנה
ויהושע בר נון: אן דכלתם אלי אלבלד אלדי אקסמת באמרי אן אסכנכם פיה אלא כלב אבן
יפנה ויהושע אבן נון: וטפכם אשר אמרתם לבז יהיה והביאתי אתם וידעו את הארץ
אשר מאסתם בה: וטפלכון דאמרתון לבזא יהון ואעיל יתהון וידעון ית ארעא דקצתון בה:
ואטפאלכם אלדי תוהמתם אנהם יצירון גנימה פאני אדכלהם חתי יערפון אלבלד אלדי זהדתם
פיה: ופגריכם אתם יפלו במדבר הזה: ופגריכון דילכון יפלון במדברא הדין: ואגסאדכם
אנתם פתקע פי הדי אלבר: ובניכם יהיו רעים במדבר ארבעים שנה ונשאו את זנותיכם
עד תם פגריכם במדבר: ובניכון יהון מאחרין במדברא ארבעין שנין ויקבלון ית חוביכון
עד דיסופון פגריכון במדברא: ובניכם יקימון תאיהין פי אלבר ארבעין סנה פיחמלון טגיאנכם

את העם שהיו סבורין שיאמר כמותם וזהו שנ' בספר יהושע ואשיב אותו דבר כאשר עם לבבי ולא כאשר עם פי" וימלא' אחר
לבו אחרי וזה מקרא קצר" אשר בא שמה' חברון הניתן לו" וזרעו יורישנה' כתרגומו יתרכינה יוריש את הענקים ואת העם אשר
בה ואין לתרגמו "ירשנה" לא במקום יורישנה" והעמלקי והכנעני' אם תלכו שם יהרגו אתכם מאחר שאיני עמכם" ויאר פני
לאחוריכם וסעו לכם המדברה וגו'" לעדה הרעה' אלו המרגלים מכאן לעדה שהיא עשרה" אשר המה מלינים' את ישראל
עלי" את תלונת בני ישראל אשר המה מלינים' המרגלים מלינים אותם עלי שמעתי" חי אני' לשון שבועה אם לא אעשה כן
כביכול איני חי" כאשר דברתם' שבקשתם ממני או במדבר הזה לו מתנו" וכל פקודיכם לכל מספרכם' כל הנמנה לכל מספר
שאתם נמנין בו כגון לצאת ולבוא לצבא ולתת שקלים כל המנויין לכל אותן מספריות ימותו ואלו הן מבן עשרים שנה ולהוצ'
שבטו של לוי שאין פקודתן מבן כ'" ופגריכם אתם' כתרגומו לפי שדיבר על הבנים להכניסם לארץ ובקש לומר ואתם תמותו
נופל לשון זה כאן לומר אתם" ארבעים שנה' לא מת אחד מהם פחות מבן ששים לכך נגזר עליהם מ' שנה כדי שיהיו מגיעין
שלבנו עשרים מגיעים לכלל ששים ושנה ראשונה היתה בכלל ואעפ' שקדמה לשילוח המרגלים לפי שמשעשו את העגל עלתה
גזירה זו במחשבה אלא שהמתין להם עד שתתמלא סאתם וזהו שנ' וביום פקדי ופקדתי במרגלים ופקדתי עליהם חטאתם ואף כאן נאמ'
ונשאו את עונותיכם שתי עוונות של עגל ושל תלונה וחשב להם כמנין חייהם מקצת שנה ככולה ובשנכנסו לשנת ס' מתו אותן
שלבנו כ'" ונשאו את זנותיכם' כתרגומו יקבלון את חטאתכם" את תנואתי שהניאותם את לבבכם מאחרי" התנואה לשון

הסרה

אי פנא אגסאדרכם׃ במספר הימים אשר תרתם את הארץ ארבעים יום יום לשנה יום לשנה
תשאו את עונתיכם ארבעים שנה וידעתם את תנואתי׃ במנין יומיא דאלילתון ית ארעא
ארבעין יומין יומא לשתא יומא לשתא תקבלון ית חוביכון ארבעין שנין ותדעון ית
דאתרעמתון עלי׃ באחצא איאם אלדי רמתם פיהא אלבלד ארבעין יום לכל יום סנה תחמלון
פיהא אוזארכם אלי תמאם מ׳ סנה פתערפון מוצע אענאתי׃ אני יהוה דברתי אם לא זאת
אעשה לכל העדה הרעה הזאת הנועדים עלי במדבר הזה יתמו ושם ימתו׃ אנא יי׳ גזרית
במימרי אם לא דא אעביד לכל כנשתא בשתא הדא דאזדמנו עלי במדברא הדין יסופון ותמן
ימותון׃ אנא אללה קלת דלך ואצנעה בגמיע הדה אלגמאעה אלרדייה אלמגתמעה עלי פי הדא
אלבר יפנון באלמות׃ והאנשים אשר שלח משה לתור את הארץ וישבו וילונו עליו את כל
העדה להוציא דבה על הארץ׃ וגבריא דשלח משה לאללא ית ארעא ותבו וארעימו עלוהי ית כל
כנשתא לאפקא שום ביש על ארעא׃ ואלרגאל אלדי בעתהם מוסי לירודו אלבלד רגעו ורמרו
עליה אלגמאעה ואכרגו שנאעה רדייה עלי אלבלד׃ וימתו האנשים מוצאי דבת הארץ
רעה במגפה לפני יהוה׃ ומיתו גבריא דאפיקו שום ביש על ארעא במותנא קדם יי׳׃ פמאת אולאיך
אלרגאל באלצדאם בין ידי אללה׃ ויהושע בן נון וכלב בן יפנה חיו מן האנשים ההם ההלכים לתור
את הארץ׃ ויהושע בר נון וכלב בר יפנה אתקיימו מן גבריא האנון דאזלו לאללא ית ארעא׃
ויהושע אבן נון וכלב אבן יפנה עאשו מן גמלה אלרגאל אלדי מצו לירודו אלבלד׃ וידבר משה
את הדברים האלה אל כל בני ישראל ויתאבלו העם מאד׃ ומליל משה ית פתגמיא האלין עם
כל בני ישראל ואתאבלו עמא לחדא׃ פלמא כלם מוסי בהדא אלכלאם גמאעה בני אסראיל חזן
אלקום גדא׃ וישכמו בבקר ויעלו אל ראש ההר לאמר הננו ועלינו אל המקום אשר אמר
יהוה כי חטאנו׃ ואקדימו בצפרא וסליקו לריש טורא למימר האנחנא סלקין לאתרא
דאמר יי׳ ארי חבנא׃ פאדלגו באלגדאה וצעדו אלי ראס אלגבל וקאלו הא נחן צאעדין אלי אלמוצע
אלדי קאל אללה לקד אכטאנא׃ ויאמר משה למה זה אתם עברים את פי יהוה והוא לא
תצלח׃ ואמר משה למא דנן אתון עברין על גזירת מימרא דיי׳ והיא לא תצלח׃ קאל
להם מוסי יא קום לא תתגאחו אמר אללה פאנהא לא תנגח׃ אל תעלו כי אין יהוה בקרבכם
ולא תנגפו לפני איביכם׃ לא תסקון ארי לית שכינתא דיי׳ ביניכון ולא תתברון קדם בעלי
דבביכון׃ לא תצעדו פאן אללה ליס הו מעכם ולא תנצדמו בין ידי אעדאיכם׃ כי העמלקי

הסרה כמו כי הנא אביה חותה׳ וישובו וילינו עליו׳ כשעבו מתור הארץ הרעימו עליו את כל העדה בהוצאת דבה אותן האנשים
וימותו׃ כל הוצאת דבה לשון חיכוך דברים שמלקיחים לשונם לאדם לדבר בו כמו דובב שפתי ישנים ויש לטובה וישנה
לרעה לכך נאמר כאן מוציאי דבת הארץ רעה שיש דבה שהיא טובה׳ במגפה לפני יי׳ באותה מיתה ההגונה להם דם חטאו
בלשון ונשתרבב לשונם עד טבורם והולעים יוצאים מפיהם ומלשונם ובאים להיך טבורם לכך נאמר במגפה ולא במגפה׳
לפני יי׳ באותה מיתה הראויה להם על פי מדותיו של הקב״ה שהוא מודד מדה כנגד מדה׳ ויהושע וכלב חיו מה ת״ל חיו
מן האנשים ההם אלא מלמד שנטלו חלקם של מרגלים בארץ וקמו תחתיהם לחיים׳ אל ראש ההר היא הדרך העולה לארץ

לפני יי׳
שבולם
יש להם
חלק
נעהב
ואין לך
דור גדול
מהם ואין
מעולתם
כמו
שהאריכו
בזוהר
ובתיקונים
גבי
עוברא
דבעגל
קבין
ובכמה
מקומות
ועליהם
נאמר
אספו לי
חסידי
כורתי
בריתי
עלי זבח
ומש״ר
עקבה
דור המדבר
חיין להם
חלק לעוה״ב
ר״ל חיין להם
חלק ידוע
עשו עדים
לא יגול
שלם וכו׳
זאחוד
מבואר
בכמה מקומות
שהעה
דהמונכלם

והכנעני שם לפניכם ונפלתם בחרב כי על כן שבתם מאחרי יהוה ולא יהיה יהוה עמכם׃
ארי עמלקאה וכנענאה תמן קדמיכון ותפלון בחרבא ארי על כין תבתון מבתר פלחנא
דיי ולא יהי מימרא דיי בסעדכון׃ לאן אלעמלקיין ואלכנעניין תם בין אידיכם פתקעון באלסיף
לאנכם רגעתם אוולא ען טאעה אללה פלא יכון אללה מעכם׃ ויעפלו לעלות אל ראש ההר
וארון ברית יהוה ומשה לא משו מקרב המחנה׃ וארשעו למסק לריש טורא וארון קימא
דיי ומשה לא עדו מגו משריתא׃ פאעתדו וצעדו אלי ראס אלגבל וצנדוק עהד אללה ומוסי לם
יזולא מן וסט אלעסכר׃ וירד העמלקי והכנעני הישב בהר ההוא ויכום ויכתום עד החרמה׃
ונחת עמלקאה וכנענאה דיתיב בטורא ההוא ומחונון וטרדונון עד חרמה׃ פנזל אלעמלקיין
ואלכנעניין אלמקימין פי דלך אלגבל פצרבוהם וחטמוהם אלי חרמה׃
וידבר יהוה אל משה לאמר׃ דבר אל בני ישראל ואמרת אלהם כי תבאו אל ארץ מושבתיכם
אשר אני נתן לכם׃ מליל עם בני ישראל ותימר להון ארי תיעלון לארע מותבניכון דאנא
יהיב לכון׃ מר בני אסר וקל להם אדא דכלתם אלי בלד סכנאכם אלדי אנא מעטיכם הנאך׃
ועשיתם אשה ליהוה עלה או זבח לפלא נדר או בנדבה או במעדיכם לעשות ריח ניחח
ליהוה מן הבקר או מן הצאן׃ ותעבדון קרבנא קדם יי עלתא או נכסת קדשיא לפרשא נדרא
או בנדבתא או במועדיכון למעבד לאתקבלא ברעוא קדם יי מן תורי או מן ענא׃ פקלבתם
קרבאנא ללה צעידה או דבחא תסויג נדרא או תברעא או פי אעיאדכם ואלדתם אן יכון
מקבולא מרצייא ללה מן אלבקר או מן אלגנם׃ והקריב המקריב קרבנו ליהוה מנחה סלת
עשרון בלול ברביעת ההין שמן׃ ויקריב דמקריב קרבניה קדם יי מנחתא סלתא עסרונא
דפיל ברבעות הינא משחא׃ פליקרב צאחב דלך אלקרבאן מעה ללה הדיה מן אלבר
עשר סמד מלתות ברבע קסט דהן׃ ויין לנסך רביעית ההין תעשה על העלה או לזבח
לכבש האחד׃ וחמרא לנסכא רבעות הינא תעביד על עלתא או לנכסת קדשיא לאמרא
חד׃ וכמר לאלמזאג רבע קסט תצנעה מע אלצעידה או מע אלדבחה לאלחמל אלואחד׃ או לאיל
תעשה מנחה סלת שני עשרנים בלולה בשמן שלשית ההין׃ או לדכרא תעביד מנחתא
סלתא תרין עסרונין דפילא במשח תלתות הינא׃ ולאלכבש פקרב מן אלבר עשרין סמדא

ישראל׳ והיא לא תצלח׳ זו שאתם עושין לא תצלח׳ כי על כן שבתם׳ כלומר כי זאת תבוא לכם על אשר שבתם מאחרי יי׳ ויעפילו לשון חוזק וכן הנה עופלה לשון עזות וכן שפל ובחן׳ עופל בת ציון׳ ומדרש תנחומא מפרשו לשון אופל שהלכו חשכים שלא ברשות׳ ויכתום׳ כמו ותכות אותו טחון מכה אחר מכה׳ עד החרמה׳ שם המקום נקרא ע״ש המאורע׳ ועשיתם אשה׳ אין זה צווי אלא כשתבואו שם ותעלה על לבבכם לעשות אשה לה׳ לריח ניחח׳ לנחת רוח לפני׳ לפלא נדר או בנדבה׳ או שתעשו האשה בשביל חובות מועדיכם שחייבתי אתכם לעשות במועד׳ והקריב המקריב׳ הקריבו נסכים ומנחה לכל בהמה המנחה כליל והשמן נבלל בתוכה והיין לספלים כמו ששנינו במסכת סוכה׳ לכבש האחד׳ על כל האמור למעלה הוא מוסב על המנחה ועל השמן ועל היין׳ או לאיל׳ ואם איל הוא ורבותינו דרשו או לרבות את הפלגס לנסכי איל׳ אשה ריח ניחח אינו מוסב אלא על המנחה והשמן אבל היין אינו אשה שאינו ניתן על האש׳ או לשה בין שהוא בכבשים בין שהוא בעזים כבש ושה קרויים בתוך שנתם׳ איל בן יב חדש ויום אחד׳ כמספר אשר תעשו׳ כמספר הבהמות
הגה׳ כל מקום שנ׳ בתורה כבש או כשבה או כבשים הרי אלו בן שנה וכל מקום שנ׳ איל או אילים הן הזכרים בני שתים ומאימתי יקרא איל משיכנס בשנה שניה א וע׳ יום אבל כיום ל׳ אינו כשר לא לכבש ולא לאיל והוא הנקרא פלגס׳ לשון הרמב״ם ז״ל בהלכות מעשה הקרבנות פרק שני׳

אשר

מלתותא בתלת קסט דהן׃ ויין לנסך שלשית ההין תקריב ריח ניחח ליהוה׃ וחמרא לנסכא
תלתות הינא תקריב לאתקבלא ברעוא קדם יי׃ וכמר לשמזאג תלת קסט תקרבה מקבולא מרציא
ללה׃ וכי תעשה בן בקר עלה או זבח לפלא נדר או שלמים ליהוה׃ ואדי תעביד בר תורי עלתא
או נכסת קדשיא לפרשא נדרא או נכסת קדשיא קדם יי׃ ואן צנעת מן אלבקר צעידה או דבחא
תסויג נדרא או סלאמה ללה׃ והקריב על בן הבקר מנחה סלת שלשה עשרנים בלול בשמן
חצי ההין׃ ויקריב על בר תורי מנחתא סלתא תלתה עסרונין דפיל במשח פלגות הינא׃ פיקרב
מעה מן אלבר תלאה עשור סמד מלתות בנצף קסט דהן׃ ויין תקריב לנסך חצי ההין אשה ריח
ניחח ליהוה׃ וחמרא תקריב לנסכא פלגות הינא קרבן דמתקבל ברעוא קדם יי׃ וכמר קרבה לשמזאג
נצף קסט מקבול מרצי ללה׃ ככה יעשה לשור האחד או לאיל האחד או לשה בכבשים או
בעזים׃ כדין יתעביד לתורא חד או לדכרא חד או לאמר באמריא או בעזיא׃ כדי יצנע מע כל תור
ומע כל כבש ומע כל ראס מן אלחמלאן או מן אלמאעז׃ כמספר אשר תעשו ככה תעשו לאחד כמספרם׃
כמנין דתעבדון כדין תעבדון לחד כמנינהון׃ בחסב איצא מא תקרבון מנה כדאך אצנעו מע כל
ואחד מן אלמחצאיין׃ כל האזרח יעשה ככה את אלה להקריב אשה ריח ניחח ליהוה׃ כל יציב
יעביד כדין ית אלין לקרבא קרבן דמתקבל ברעוא קדם יי׃ כדי יצנע כל צריח אדי קרב קרבאנא
מקבולא ללה׃ וכי יגור אתכם גר או אשר בתוככם לדרתיכם ועשה אשה ריח ניחח ליהוה
כאשר תעשו כן יעשה׃ ואדי יתגייר עמכון גיורא או דבינכון לדריכון ויעביד קרבן דמתקבל
ברעוא קדם יי כמא דתעבדון כין יעביד׃ ואי דכיל דכל מעכם או סכן פי מא בינכם על ממר אגיאלכם
פעמל קרבאנא ללה מקבולא מרציא פכמא תצנעו כדאך יצנע׃ הקהל חקה אחת לכם ולגר
הגר חקת עולם לדרתיכם ככם כגר יהיה לפני יהוה׃ קהלא קימא חד לכון ולגיוריא דיתגיירון
קים עלם לדריכון כותכון כגיורא יהי קדם יי׃ יא איה אלגוק רסם ואחד יכון לכם ולאלגריב אלדכיל
פי מא בינכם רסם אלדהר על ממר אגיאלכם כמא אן אלגריב מתלכם בין ידי אללה׃ תורה אחת
ומשפט אחד יהיה לכם ולגר הגר אתכם׃ אוריתא חדא ודינא חד יהי לכון ולגיוריא
דיתגיירון עמכון׃ כדאך שריעה ואחדה וחכם ואחד יכון לכם ולאלגריב אלדכיל פי מא
בינכם׃ פ

וידבר יהוה אל משה לאמר׃ דבר אל בני ישראל ואמרת אלהם בבאכם אל הארץ אשר אני קׄ

אשר הקריבו לקרבן ככה תעשו נסכים לכל אחד מהם׳׳ כמספרם׳ של בהמות מספרם של נסכים׳׳ ככם כגר׳ כמותכם כן גר וכן דרך
לשון עברית כגן ״ כארץ מצרים כן ארץ מצרים׳ כמוני כמוך כעמי כעמך׳ בבואכם אל הארץ׳ משונה ביאה זו מכל ביאות שבתורה
שבכולן נאמר כי תבא כי תבואו לפ׳׳ב כולן למודות זו מזו וכיון שפירט לך באחת מהן שאינה אלא לאחר ירושה וישיבה אף כולן
כן אבל זו נאמר בה בבואכם משנכנסו בה ואכלו מלחמה נתחייבו בחלה׳׳ ראשית עריסותיכם כשתלושו כדי עיסותיכם שאתם
רגילין ללוש במדבר׳׳ וכמה הוא׳ ויאודו בעומר עומר לגולגולת תרימו מראשיתה כלומר קודם שתאכלו ממנה ראשית חלקה חלה
אחת תרימו תרומה לשם ה׳׳ חלה׳ טורטיל בלע״ז׳׳ כתרומת גורן׳ שלא נאמר בה שיעורין ולא בתרומות מעשר נא׳ בה שיעור
אבל חכמים נתנו לה שיעור לבעל הבית אחד מכ״ד ולנחתום אחד ממ״ח׳׳ מראשית עריסותיכם׳ למה נאמר לפי שנ׳ ראשית

מביא אתכם שמה׃ מליל עם בני ישראל ותימר להון במיעלכון לארעא דאנא מעיל יתכון
לתמן׃ מר בני אסר׳ וקל להם אדׄא דכולתם אלבלד אלדי אנא מדכלכם אליה׃ והיה באכלכם
מלחם הארץ תרימו תרומה ליהוה׃ ויהי במיכלכון מלחמא דארעא תפרשון אפרשותא קדם ייׄ׃
פמתא מא אכלתם מן טעאמה פארפעו רפיעה ללה׃ ראשית עריסתכם חלה תרימו תרומה
כתרומת גרן כן תרימו אתה׃ ריש אצותכון חלתא תפרשון אפרשותא כמא דמפרשין מן
אדרא כין תפרשון יתה׃ אול עגינכם גרדקה תרפעונהא רפיעה כרפיעה אלבידר כדאך
תרפעונהא׃ מראשית עריסתיכם תתנו ליהוה תרומה לדרתיכם׃ מריש אצותכון תתנון
קדם ייׄ אפרשותא לדריכון׃ כדאך אול עגינכם תגעלו ללה רפיעה עלי מר אגיאלכם׃
וכי תשגו ולא תעשו את כל המצות האלה אשר דבר יהוה אל משה׃
וארי תשתלון ולא תעבדון ית כל פקודיא האלין דמליל ייׄ עם משה׃ ואדי סהותם ולם
תעמלו הדה אלוצאיא אלתי אמר אללה בהא מוסי׃ את כל אשר צוה יהוה אליכם ביד
משה מן היום אשר צוה יהוה והלאה לדרתיכם׃ ית כל דפקיד ייׄ לכון בידא דמשה מן
יומא דפקיד ייׄ ולהלאה לדריכון׃ מתל גמיע מא אמרכם אללה בה עלי יד מוסי מן יום
אבתדא באלאמר והלם עלי מר אגיאלכם׃ והיה אם מעיני העדה נעשתה לשגגה ועשו
כל העדה פר בן בקר אחד לעלה לריח ניחח ליהוה ומנחתו ונסכו כמשפט ושעיר עזים
אחד לחטת׃ ויהי אם מעיני כנשתא אתעבידת לשלו ויעבדון כל כנשתא תור בר תורי
חד לעלתא לאתקבלא ברעוא קדם ייׄ ומנחתיה ונסכיה כדחזי וצפיר בר עזין חד לחטתא׃
פאן כאן אלסהו ען עיון אלגמאעה פליצנעו אלגוק לתא מן אלבקר צעידה מרצי מקבול ללה
ומעה בר ומזאג כמי יגב ועתוד מן אלמאעז לאלדכוה׃ וכפר הכהן על כל עדת בני ישראל
ונסלח להם כי שגגה הוא והם הביאו את קרבנם אשה ליהוה וחטאתם לפני יהוה על
שגגתם׃ ויכפר כהנא על כל כנשתא דבני ישראל וישתביק להון ארי שלותא היא ואנון
איתיאו ית קרבנהון קרבנא קדם ייׄ וחובתהון קדם ייׄ על שלותהון׃ ויסתגפר אלאמאם ען גמאעה
בני אסר׳ פיגפר להם אד דאך סהו והם פקד אתו בצעידתהם קרבאנא ללה וכטייתהם בין ודכותהם
ידי אללה עלי סהוהם׃ ונסלח לכל עדת בני ישראל ולגר הגר בתוכם כי לכל העם בשגגה׃

עריסותיכם שומע אני ראשונה שבעיסות ת"ל מראשית מקצתה ולא כולה. תתנו לי׳ תרומה. לפי שלא שמענו שיעור חלה לכך נאמר
תתנו שיהא בה כדי נתינה. וכי תשגו ולא תעשו. ע"ז היתה בכלל כל המצות שהצבור מביאין עליה פר והרי הכתוב מוציאה כאן
מכללם לידון בפר לעולה ושעיר לחטאת. וכי תשגו. בע"ז הכת׳ מדבר. או אינו אלא באחת מכל המצות ת"ל את כל המצות האלה
מצוה אחת שהיא ככל המצות מה העובר על כל המצות פורק עול ומפר ברית ומגלה פנים בתורה אף מצוה זו פורק בה
עול ומפר ברית ומגלה פנים בתורה. ואיזו זו ע"ז. אשר דבר ה׳ אל משה. אנכי ולא יהיה מפי הגבורה שמענום שנ׳ אחת
דבר אלהים שתים זו שמעתי. את כל אשר צוה ה׳. ומ׳ מגיד שכל המודה בע"ז ככופר בכל התורה כולה ובכל מה שנתנבאו נביאים
שנ׳ למן היום אשר צוה ה׳ והלאה לדורותיכם. אם מעיני העדה נעשתה לשגגה. אם מעיני העדה נעשית עבירה זו ע"י שוגג
שטעו והורו על אחת מן העבודות שהיא מותרת לעבוד ע"ז בכך. לחטת. חסר א׳ שאינו כשאר חטאות שבכל חטאות שבתורה
הבאות עם עולה החטאת קודמת לעולה שנ׳ ואת השני יעשה עולה וגו׳ ופה עולה קודמת לחטאת. והם הביאו את קרבנם
לפני ה׳ זה האמור בפרשה הזאת פר העולה שנ׳ בו אשה לי׳. וחטאתם. הוא השעיר. החטא בשגגה. בע"ז. עז בת שנתה

שאר

וישתביק לכל כנשתא דבני ישראל ולגיוריא דיתגיירון ביניהון ארי לכל עמא בשלותא׃
ויגפר לגמאעה' בני אסר' ולגריב אלדכיל פימא בינהם אד' גמיע אלקום עלי סהו׃
ואם נפש אחת תחטא בשגגה והקריבה עז בת שנתה לחטאת׃ ואם
אנש חד יחוב בשלו׃ ויקריב עזא בת שתה לחטתא׃ ואן אכטא אנסאן ואחד סהוא
פליקרב שאה אבנה' סנתהא לדכוה׃ וכפר הכהן על הנפש השגגת בחטאה בשגגה לפני
יהוה לכפר עליו ונסלח לו׃ ויכפר כהנא על אנש דאשתלי במיחביה בשלו קדם יי לכפרא עלוהי
וישתביק ליה׃ ויסתגפר אלאמאם ען דלך אלאנסאן אלסאהי עלי מא אכטא סהו בין ידי אללה
ויגפר לה ויצפח ענה׃ האזרח בבני ישראל ולגר הגר בתוכם תורה אחת יהיה לכם לעשה
בשגגה׃ יציבא בבני ישראל ולגיוריא דיתגיירון ביניהון אוריתא חדא יהי לכון לדיעביד
בשלו׃ אלצריח מן בני אסר ואלגריב אלדכיל פימא בינהם שריעה ואחדה תכון לכם לכון יכטי
סהוא׃ והנפש אשר תעשה ביד רמה מן האזרח ומן הגר את יהוה הוא מגדף ונכרתה הנפש
ההוא מקרב עמה׃ ואנש דיעביד בריש גלי מן יציביא ומן גיוריא קדם יי הוא מרגיז וישתיצי
אנשא ההוא מגו עמיה׃ ואי אנסאן צנע דלך ביד רפיעה כאן מן אלצריח ואלדכיל פהו [illegible]
וינקטע דלך אלאנסאן מן בין קומה׃ כי דבר יהוה בזה ואת מצותו הפר הכרת תכרת הנפש
ההוא עונה בה׃ ארי על פתגמא דיי בסר וית פקודוהי אשני אשתיצאה ישתיצי אנשא
ההוא חוביה ביה׃ למא אזרא בכלאם אללה ופסך עהדה פינקטע דלך אלאנסאן אנקטאעא
וזרה עליה׃ פ

ויהיו בני ישראל במדבר וימצאו איש מקשש עצים ביום השבת׃ והוו בני ישר' במדברא
ואשכחו גברא כד מגביב אעין ביומא דשבתא׃ ולמא אקאם בני אסר' פי אלבר וגדו רגלא
יחתטב חטבא פי יום אלסבת׃ ויקריבו אתו המצאים אתו מקשש עצים אל משה ואל אהרן
ואל כל העדה׃ וקריבו יתיה דאשכחו יתיה כד מגביב אעין לות משה ולות אהרן ולות כל
כנשתא׃ פקדמוה אלדי וגדוה יחתטב חטבא אלי מוסי והרון וסאיר אלגמאעה׃ ויניחו אתו
במשמר כי לא פרש מה יעשה לו׃ ואסרו יתיה בבית מטרא ארי לא אתפרש להון מא
דיעבדון ליה׃ פחבסוה פי אלחבס לאנה לם יפסר להם מא יצנע בה׃ ס

ויאמר יהוה אל משה מות יומת האיש רגום אתו באבנים כל העדה מחוץ למחנה׃
ואמר יי למשה אתקטלא יתקטיל גברא דגמו יתיה באבניא כל כנשתא מברא למשריתא׃
פקאל אללה למוסי יקתל אלרג'ל קתלא והו אן ירגמוה באחגארה גמיע אלגמאעה כארג אלעסכר׃

שאר עבירות יחיד מביא כשבה או שעירה וכאן קבע לה שעירה" ביד רמה׳ בזדון׳ מגדף׳ מחרף׳ כמו והיתה חרפה וגדופה׳ אשר
גדפו נערי מלך אשור ועוד דרשו רבותינו מכאן למברך את השם שהוא בכרת" דבר יי׳ אזהרת ע״ז מפי הגבורה והשאר מפי
משה" עונה בה׳ בזמן שעונה בה שלא עשה תשובה" ויהיו וגו׳ וימצאו׳ בגנותן של ישראל דבר הכתוב שלא שמרו אלא שבת ראשונה
לבד ובשניה בא זה וחללה" המוצאים אותו מקושש׳ שהתרו בו ולא הניח מלקושש אף משמצאוהו והתרו בו" כי לא פורש
מה יעשה לו׳ כאינו מיתה יומת אבל לא היו יודעים באיזו שהמחלל שבת במיתה שנ׳ מחלליה מות יומת" ויוציאו אותו׳ מכאן שבית
הסקילה חוץ ורחוק מבית דין" רגום׳ [illegible] ועשו להם ציצת׳ עש הפתילים התלויים בה

ויציאו אתו כל העדה אל מחוץ למחנה וירגמו אתו באבנים וימת כאשר צוה יהוה את משה׃
ואפיקו יתיה כל כנשתא למברא למשריא ורגמו יתיה באבניא ומית כמא דפקיד יי׳ ית משה׃
פאכרגוה אלי כארג אלעסכר ורגמוה באלחגארה חתי מאת כמא אמר אללה מוסי ד
ויאמר יהוה אל משה לאמר׃ ואמר יי׳ למשה למימר׃ פקאל אללה למוסי קאילא׃ דבר אל בני
ישראל ואמרת אלהם ועשו להם ציצת על כנפי בגדיהם לדרתם ונתנו על ציצת הכנף
פתיל תכלת׃ מליל עם בני ישראל ותימר להון ויעבדון להון כרספדין על כנפי כסותהון
לדריהון ויתנון על כרספד כנפא חוטא דתכילתא׃ מר בני אסראיל וקל להם אן יצנעו להם
דואבה עלי אטראף אזרהם עלי מר אגיאלהם ויגעלו עלי דואבה אלכנף סלך אסמאנגוני׃
והיה לכם לציצת וראיתם אתו וזכרתם את כל מצות יהוה ועשיתם אתם ולא תתורו אחרי
לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זנים אחריהם׃ ויהון לכון לכרספדין ותחזון יתיה ותדכרון — אחרי לבבכם זו מינות
ית כל פקודיא דיי׳ ותעבדון יתהון ולא תטעון בתר הרהור לבכון ובתר חיזו עיניכון דאתון — ואחרי עיניכם זו זנות
טען בתריהון׃ פתכון תלך לכם דואבה תנצרונהא פתדכרו גמיע וצאיא אללה ותעמלוהא
ולא תתיהו אתבאע קלובכם ועיונכם אלדי אנתם טאגיון וראהם׃ למען תזכרו ועשיתם
את כל מצותי והייתם קדשים לאלהיכם׃ בדיל דתדכרון ותעבדון ית כל פקודי ותהון קדישין
קדם אלהכון׃ לכי תדכרו ואמרי דאימא ותחפצו גמיע וצאיאי ותכונו מקדסין לרבכם׃ אני
יהוה אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלהים אני יהוה אלהיכם׃
אנא יי׳ אלהכון דאפיקית יתכון מארעא דמצרים למהוי לכון לאלהא אנא יי׳ אלהכון׃ אנא אללה
רבכם אלדי אכרגתכם מן בלד מצר לאכון לכם אלאהא אנא אללה רבכם דאים
אבדא׃ ק״ט פסוקים סימן פלט דגג

ויקח קרח בן יצהר בן קהת בן לוי ודתן ואבירם בני אליאב ואון בן פלת בני ראובן׃

כמו ויקחני בציצית ראשי׳ ד״א ציצית ע״ש ודאיתם אותו כמו מציץ מן החרכים׳ תכלת׃ צבע של ירוק חלזון׃ וזכרתם את כל מצות יי׳ שמנין
גימטריא של ציצית שש מאות ושמונה חוטין וה׳ קשרים הרי תרי״ג׳ ולא תתורו אחרי לבבכם וגו׳ כמו מתור הארץ הלב והעינים הם מרגלים
לגוף מסרסרים לו את העבירות העין רואה והלב חומד והגוף עושה את העבירה׳ אני יי׳ נאמן לשלם שכר׳ אלהיכם׳ נאמן לפרע׳ אשר
הוצאתי אתכם׳ ע״מ כן פדיתי אתכם שתקבלו עליכם גזרותי׳ אני יי׳ אלהיכם עוד למה נאמר שלא יאמרו ישראל מפני מה אמר המקום
לא שנעשה ונטול שכר׳ לא עושין ולא נוטלין שכר על כרחכם אני מלככם וכה״א אם לא ביד חזקה ובזרוע נטויה ובחמה שפוכה אמלוך
עליכם בית ישראל׳ ד״א למה נאמרה יציאת מצרים׳ אני הוא שהבחנתי במצרים בין טפה שלבכור לטפה שאינה של בכור ואני הוא עתיד
ליפרע מן התולה קלא אילן בבגדו ואומר תכלת הוא׳ ויסודו של ר׳ משה הדרשן העתקתי למה נסמכה פרשת מקושש לפ׳ ע״ז לומר לך
שהמחלל את השבת כעובד ע״ז שאף היא שקולה ככל המצות וכה״א בעזרא (נחמיה הסופר) ועל הר סיני ירדת ותתן להם משפטים ישרים ותורות
אמת חקים ומצות טובים ואת שבת קדשך הודעת להם׳ ואף פרשת ציצית לכך נסמכה לזו שאף היא שקולה כנגד כל המצוות שנ׳ בה ועשיתם
את כל מצותי׳ על כנפי בגדיהם׳ כנגד ואשא אתכם על כנפי נשרים על ארבע כנפות ולא בשלש ולא בחמש וכנגד ד׳ לשונות
של גאולה שנ׳ במצרים והוצאתי והצלתי וגאלתי ולקחתי׳ פתיל תכלת׃ ע״ש שיכול בכורות תרגומו של שכול תכלא ומכתם היתה בלילה
וכן צבע התכלת דומה לרקיע המשחיר לעת ערב׳ וח׳ חוטין בה כנגד ח׳ ימים ששהו ישראל ממצרים עד שאמרו שירה על הים׳ חסלת
פ׳ שלח בה״ל׳

ויקח קרח

פרשה זו יפה נדרשת במדרש ר׳ תנחומא׳ ויקח קרח׃ לקח את עצמו לצד אחר להיות
נחלק מתוך העדה לעורר על הכהונה וזהו שתרגם אונקלוס ואתפליג נחלק משאר העדה להחזיק במחלוקת
וכן מה יקחך לבך לוקחתך להפליגך משאר בני אדם׳ ד״א ויקח קרח׳ משך ראשי סנהדראות שבהם בדברים כמו שנ׳ קח את אהרן
קחו עמכם דברים׳ בן יצהר בן קהת בן לוי׳ ולא הזכיר בן יעקב שביקש רחמים על עצמו שלא יזכר שמו על מחלוקתם שנ׳ בקהלם
אל תחד כבודי׳ והיכן נזכר שמו על קרח בהתייחסם על הדוכן בדברי הימים של בן אביאסף בן קרח בן יצהר בן קהת בן לוי בן ישראל׳
ודתן ואבירם׳ בשביל שהיה שבט ראובן שרוי בחנייתו תימנה שכן לקהת ובניו החונים תימנה נשתתפו עם קרח במחלוקתו אוי לרשע אוי
לשכנו׳ ומה ראה קרח לחלוק על משה׳ נתקנא על נשיאותו של אליצפן בן עוזיאל שמינהו משה נשיא על בני קהת על פי הדבר אמר קרח

אחי

ואתפליג קרח בר יצהר בר קהת בר לוי ודתן ואבירם בני אליאב ואון בר פלת בני ראובן׃
פתקדם קרח אבן יצהר אבן קהת אבן לוי ודתן ואבירם בני אליאב ואון אבן פלת מן בני ראובן׃
ויקמו לפני משה ואנשים מבני ישראל חמשים ומאתים נשיאי עדה קראי מועד אנשי שם׃
וקמו לאפי משה וגבריא מבני ישראל מאתן וחמשין רברבי כנשתא מערעי זמן אנשין דשמא׃
פוקפו אמאם מוסי ואנאס מן בני אסר׳ מאיתין וכמסין אשראף גמאעה דעאה מחצ׳ר דוי אסמא׃
ויקהלו על משה ועל אהרן ויאמרו אלהם רב לכם כי כל העדה כלם קדשים ובתוכם יהוה ומדוע
תתנשאו על קהל יהוה׃ ואתכנישו על משה ועל אהרן ואמרו להון סגי לכון ארי כל כנשתא
כלהון קדישין וביניהון שריא שכינתא דיי׳ ומא דין אתון מתרברבין על קהלא דיי׳׃ פתגווקו עלי
מוסי והרון וקאלו להמא חסבכמא ריאסה אד׳ אלגמאעה כלהם מקדסין ופימא בינהם נור
אללה פמא באלכמא תתשרפאן עלי גוק אללה׃ וישמע משה ויפל על פניו׃ ושמע משה ונפל
על אפוהי׃ פסמע ד׳לך מוסי פוקע עלי וגהה ילתמס אליה׃ וידבר אל קרח ואל כל עדתו
לאמר בקר וידע יהוה את אשר לו ואת הקדוש והקריב אליו ואת אשר יבחר בו יקריב אליו׃
ומליל עם קרח ועם כל כנשתיה למימר בצפרא ויהודע יי׳ ית דכשר ליה וית דקדיש ויקריב
לקדמוהי וית דיתרעי ביה יקריב לשמושיה׃ פכלם קרח וגמיע גמועה וקאל להם׃ גדא
יערף אללה אלדי הו לה׃ ואלמקדס פיקרבה אליה ומן יכתארה אליה׃ זאת עשו קחו לכם
מחתות קרח וכל עדתו׃ דא עבידו סבו לכון מחתין קרח וכל כנשתיה׃ אצנעו ללה כד׳ו
מגאמרא קרח וכל גמועה׃ ותנו בהן אש ושימו עליהן קטרת לפני יהוה מחר והיה
האיש אשר יבחר יהוה הוא הקדוש רב לכם בני לוי׃ והבו בהון אישתא ושוו עליהון

אחי אבא ד׳ היו שנ׳ ובני קהת עמרם ויצהר חברון ועוזיאל׳ עמרם הבכור נטלו שני בניו גדולה אחד מלך ואחד כהן גדול׳ מי ראוי ליטול את
הנשיאה לא אני שאני בן יצהר שהוא שני לעמרם והוא מינה נשיא את בן אחיו הקטן מכולם הריני חולק עליו ומבטל את דבריו מה
עשה עמד וכינס מאתים וחמשים ראשי סנהדראות רובן משבט ראובן שכיניו והם אליצור בן שדיאור וחביריו וכיוצא בו שנ׳ נשיאי
עדה קריאי מועד ולהלן הוא אומר אלה קרואי העדה והלבישן טליתות שכולן תכלת באו ועמדו לפני משה אמרו לו טלית שכולה
של תכלת חייבת בציצית או פטורה אמר להם חייבת התחילו לשחק עליו אפשר טלית של מין אחר חוט אחד של תכלת פוטרה
זו שכולה תכלת לא תפטור את עצמה׳ בני ראובן׳ דתן ואבירם ואון בן פלת׳ רב לכם׳ הרבה יותר מדאי לקחתם גדולה לעצמכם׳
כולם קדושים׳ כולם שמעו דברים בסיני מפי הגבורה׳ ומדוע תתנשאו אם לקחת אתה מלכות לא היה לך לברר לאחיך כהונה לא
אתם לבדכם שמעתם בסיני אנכי יי׳ אלהיך כל העדה שמעו׳ ויפול על פניו׳ מפני המחלוקת שכבר זה בידם סרחון רביעי חטאו
בעגל ויחל משה׳ במתאוננים ויתפלל משה׳ במרגלים ויאמר משה ושמעו מצרים׳ במחלוקתו של קרח נתרשלו ידיו׳ משל לבן מלך
שסרח על אביו ופייס עליו אוהבו פעם ושתים ושלש כשסרח רביעית נתרשלו ידי האוהב ההוא אמר עד מתי אטריח על המלך
שמא לא יקבל עוד ממני׳ בקר ויודע יי׳ את אשר לו׳ עתה עת שכרות הוא לנו ולא נכון להיראות לפניו והוא היה מתכוין לדחותם
שמא יחזרו בהם׳ בקר ויודע יי׳ את אשר לו׳ לעבודת לויה׳ ואת הקדוש׳ לכהונה׳ והקריב׳ אותם אליו׳ תרגומו והתרגום
מוכיח כן ויקריב לקדמוהי׳ יקריב לשמושיה׳ ומדרשו בקר אמר להם משה גבולות חלק הקב״ה בעולמו יכולים אתם להפוך בקר
לערב כן תוכלו לבטל את זו שנ׳ ויהי ערב ויהי בקר ויבדל כך ויבדל אהרן להקדישו׳ זאת עשו קחו לכם מחתות׳ מה
ראה לומר להם כך אמר להם בדרכי הגוים יש נימוסים הרבה וכומרים הרבה וכולם מתקבצים בבית אחד אנו אין לנו אלא יי׳
אחד ארון אחד ותורה אחת ומזבח אחד וכהן גדול אחד ואתם מאתים וחמשים איש מבקשין כהונה גדולה אף אני רוצה
בכך הא לכם תשמיש חביב מכל היא הקטרת החביבה מכל הקרבנות וסם המות נתן בתוכו שבו נשרפו נדב ואביהוא (פי׳ כלומר
עת שהיה כהן להם מיתתו כשיקריבו הקטרת שהרי ע״י הקטרת מתו נדב ואביהוא) לפיכך התרה בהם והיה האיש אשר יבחר יי׳ הוא הקדוש כבר
הוא בקדושתו וכי אין אנו יודעין שמי שיבחר הוא הקדוש אלא אמר להם משה הריני אומר לכם שלא תתחייבו מי שיבחר בו יצא חי
וכלכם אובדין׳ רב לכם בני לוי׳ דבר גדול אמרתי לכם ולא טפשים היו שכך התרה בהם וקבלו עליהם להקריב הם חטאו על
נפשותם שנ׳ את מחתות החטאים האלה בנפשותם׳ וקרח שפקח היה מה ראה לשטות זו׳ עינו הטעתו ראה שלשלת גדולה
יוצאה ממנו שמואל ששקול כנגד משה ואהרן אמר בשבילו אני נמלט וכ״ד משמרות עומדות לבני בניו כולם מתנבאים ברוח
הקדש שנ׳ כל אלה בנים להימן אמר אפשר כל הגדולה הזאת עתידה לעמוד ממני ואני אדום לכך נשתתף לבוא לאותה חזקה

קטרת בסמין קדם יי מחר ויהי גברא דיתרעי יי הוא קדיש סגי לכון בני לוי׃ ואגעלו עליהא נארא וצ̇עו עליהא בכורא בין ידי אללה גדא פאי רג̇ל אכ̇תארה אללה הו אלמקדס חסבכם יא בני לוי׃ ויאמר משה אל קרח שמעו נא בני לוי׃ ואמר משה לקרח שמעו כען בני לוי׃ תם קאל מוסי לקרח אסמעו דאך יא בני לוי׃ המעט מכם כי הבדיל אלהי ישראל אתכם מעדת ישראל להקריב אתכם אליו לעבד את עבדת משכן יהוה ולעמד לפני העדה לשרתם׃ הזעיר לכון ארי אפריש אלהא דישראל יתכון מכנשתא דישראל לקרבא יתכון לקדמוהי למפלח ית פלחן משכנא דיי ולמקם קדם כנשתא לשמשותהון׃ אקליל ענדכם אד אפרזכם אלאה אסר מן גמאעתהם וקרבכם אליה לתכ̇דמו מסכנה ותקפו בין ידי אלגמאעה תכ̇דמוהם׃ ויקרב אתך ואת כל אחיך בני לוי אתך ובקשתם גם כהנה׃ וקריב יתך וית כל אחך בני לוי עמך ובען אתון את כהונתא רבתא׃ פכדאך קרבך וסאיר אכ̇ותך בני לוי מעך חתי טלבתם אלאמאמה איצ̇א׃ לכן אתה וכל עדתך הנעדים על יהוה ואהרן מה הוא כי תלונו עליו׃ בכין את וכל כנשתך דאזדמנתון על יי ואהרן מה הוא ארי מתרעמתון עלוהי׃ לדאך תג̇אר אנת וכל גמועך אלמג̇תמעין עלי אללה והרון מן הו חתי תתדמרון עליה׃ וישלח משה לקרא לדתן ולאבירם בני אליאב ויאמרו לא נעלה׃ ושלח משה למקרי לדתן ולאבירם בני אליאב ואמרו לא נסק׃ פבעת̇ מוסי לידעו בדתן ואבירם בני אליאב קאלא לא נציר אליך׃ המעט כי העליתנו מארץ זבת חלב ודבש להמיתנו במדבר כי תשתרר עלינו גם השתרר׃ הזעיר ארי אסיקתנא מארע עבדא חלב ודבש לקטלותנא במדברא ארי מתרברבת עלנא אף אתרברבא׃ אקליל מא אצ̇עדתנא מן בלד יפיץ̇ לבנא ועסלא לתקתלנא פי אלבר חתי תתרווס עלינא איצ̇א תרווסא׃ אף לא אל ארץ זבת חלב ודבש הביאתנו ותתן לנו נחלת שדה וכרם העיני האנשים ההם תנקר לא נעלה׃ אף לא לארע עבדא חלב ודבש אעילתנא ויהבת לנא אחסנת חקלין וכרמין העיני גבריא האנון תשלח לעורא לא נסק׃ ואיצ̇א לם תדכ̇לנא אלי בלד יפיץ̇ לבנא ועסלא ולא אעטיתנא נחלה צ̇יעה או כרם פלו תהדדת אולאיך אלקום חתי בקלע עיונהם לא נציר אליך׃ ויחר למשה מאד ויאמר אל יהוה אל תפן אל מנחתם לא חמור אחד מהם נשאתי

פי׳ שהיה קרח מבני קהת המקודשים ונהג משא קנושאים דברים המקודשים ע״

תליכו ק׳

להמיתנו

ב׳ במסורה אחד ... ואחד ... לן׃

שמע מפי משה שכולם אובדים ואחד נמלט אשר יבחר הוא הקדוש טעה ותלה בעצמו ולא ראה יפה לפי שבנו עשו תשובה ומשה היה רואה׃ תנחומא״ מחתות׃ כלים שחותין בהם גחלים ויש להם בית יד״ רב לכם׃ דבר גדול נטלתם בעצמכם לחלוק על הקב״ה״ ויאמר משה אל קרח שמעו נא בני לוי׃ התחיל לדבר עמו דברים רכים כיון שראהו קשה עורף אמר עד שלא ישתתפו שאר שבטים ויאבדו עמו אדבר גם אל כולם התחיל לזרזם בהם שמעו נא בני לוי״ ולעמוד לפני העדה׃ לשיר על הדוכן״ ויקרב אותך׃ לאותו שירות שהרחיק ממנו שאר עדת ישרא׳״ לכן׃ בשביל כך אתה וכל עדתך הנועדים על יי׳ כי בשליחותו עשיתי לתת כהונה לאהרן ולא לנו הוא המחלוקת הזה״ וישלח משה׃ מכאן שאין מחזיקין במחלוקת שהיה משה מחזר אחריהם להשלימם בדברי שלום״ לא נעלה׃ פיהם הכשילם אין להם אלא ירידה״ והתן לנו׃ הדבר מוסב על לשון האמור למעלה כלומר לא הביאותנו ולא נתת לנו נחלת שדה וכרם ואחרת לנו תעלה אתכם ממצרים אל ארץ טובה ורחבה משם הוצאתנו ולא אל ארץ זבת חלב ודבש הביאותנו אלא גזרת עלינו להמיתנו במדבר שאמרת לנו במדבר הזה יפלו פגריכם״ העיני האנשים ההם תנקר׃ אפילו אתה שולח לנקר את עינינו אם לא נעלה אליך לא נעלה׃ האנשים ההם׃ כאדם התולה קללתו בחבירו״ אל תפן אל מנחתם׃ לפי פשוטו הקטרת שהם מקריבים לפניך מחר אל תפן אליהם והמדרש אומר יודע אני שיש להם חלק בתמידי צבור אף חלקם לא יקובל לפניך לרצון תניחנו האש ולא תאכלנו״ לא חמור אחד מהם נשאתי׃ לא חמורו של אחד מהם נטלתי אפי׳ כשהלכתי ממדין למצרים והרכבתי את אשתי ואת בני על החמור והיה לי ליטול

אותו

וְלֹא הֲרֵעֹתִי אֶת אַחַד מֵהֶם׃ ותקיף למשה לחדא ואמר קדם יי לא תקביל ברעוא קרבנהון לא חמרא
דחד מנהון שחרית ולא אבאישית לחד מנהון׃ פאשתד עלי מוסי גדא וקאל ללהם לא תקבל
בכורהם ודל בה עלי אני לם אסכר לאחדהם חמארא פצלא עלי אן אסי אלי אחדהם׃ וַיֹּאמֶר
מֹשֶׁה אֶל קֹרַח אַתָּה וְכָל עֲדָתְךָ הֱיוּ לִפְנֵי יְהוָה אַתָּה וָהֵם וְאַהֲרֹן מָחָר׃ ואמר משה לקרח את וכל
כנשתך הוו זמינין לקדם יי את ואנון ואהרן מחר׃ פקאל מוסי לקרח אנת וכל גמועך אחצרו בין ידיי
אללה מע הרון גדא׃ וּקְחוּ אִישׁ מַחְתָּתוֹ וּנְתַתֶּם עֲלֵיהֶם קְטֹרֶת וְהִקְרַבְתֶּם לִפְנֵי יְהוָה אִישׁ מַחְתָּתוֹ
חֲמִשִּׁים וּמָאתַיִם מַחְתֹּת וְאַתָּה וְאַהֲרֹן אִישׁ מַחְתָּתוֹ׃ וסבו גבר מחתיתיה ותתנון עליהון קטרת
בסמין ותקרבון קדם יי גבר מחתיתיה מאתן וחמשין מחתין ואת ואהרן גבר מחתיתיה׃ ויאכד כל
ואחד מגמרתה ואלקו עליהמא בכורא וקדמוהא בין ידי אללה מאיתין וכמסין מגמרה ואנת
והרון כל ואחד מגמרתה׃ וַיִּקְחוּ אִישׁ מַחְתָּתוֹ וַיִּתְּנוּ עֲלֵיהֶם אֵשׁ וַיָּשִׂימוּ עֲלֵיהֶם קְטֹרֶת וַיַּעַמְדוּ
פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וּמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן׃ ונסיבו גבר מחתיתיה ויהבו בהון אישתא ושויאו עליהון קטרת
בסמין וקמו בתרע משכן זמנא ומשה ואהרן׃ פאכד כל ואחד מגמרתה וגעלו עליהא נארא
ואלקו עליהא בכורא ווקפו עלי באב כבא אלמחצר ומוסי והרון׃ וַיַּקְהֵל עֲלֵיהֶם קֹרַח אֶת כָּל הָעֵדָה
אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וַיֵּרָא כְבוֹד יְהוָה אֶל כָּל הָעֵדָה׃ ואכניש עליהון קרח ית כל כנשתא לתרע
משכן זמנא ואתגלי יקרא דיי לכל כנשתא׃ וגווק עליהם קרח גמיע אלגמאעה אלי באב כבא
אלמחצר תם צהר נור אללה להמא׃ וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה וְאֶל
אַהֲרֹן לֵאמֹר׃ ומליל יי עם משה ולאהרן למימר׃ תם כלם אללה מוסי והרון קאילא׃ הִבָּדְלוּ
מִתּוֹךְ הָעֵדָה הַזֹּאת וַאֲכַלֶּה אֹתָם כְּרָגַע׃ אתפרשו מגו כנשתא הדא ואשיצי יתהון כשעה׃ אן אנפרז
תם מן בין הדה אלגמאעה אפניתהם כטרפה׃ וַיִּפְּלוּ עַל פְּנֵיהֶם וַיֹּאמְרוּ אֵל אֱלֹהֵי הָרוּחֹת לְכָל בָּשָׂר
הָאִישׁ אֶחָד יֶחֱטָא וְעַל כָּל הָעֵדָה תִּקְצֹף׃ ונפלו על אפיהון ואמרו אלה לוחיא לכל בסרא גברא
חד יחוב ועל כל כנשתא יהי רגזא׃ פוקעא עלי וגוההמא וקאלא יא טאיק יא אלאה אלרואח כל
בשרי ארגל ואחד יכטי ועלי סאיר אלגמאעה תסכט׃ וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל
מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ דַּבֵּר אֶל הָעֵדָה לֵאמֹר הֵעָלוּ מִסָּבִיב לְמִשְׁכַּן קֹרַח דָּתָן וַאֲבִירָם׃ מליל עם כנשתא
למימר אסתלקו מסחור סחור למשכנא דקרח דתן ואבירם׃ מר אלגמאעה וקל להם ארתפעו ען
חואלי מסכן קרח דתן ואבירם׃ וַיָּקָם מֹשֶׁה וַיֵּלֶךְ אֶל דָּתָן וַאֲבִירָם וַיֵּלְכוּ אַחֲרָיו זִקְנֵי

אותו החמור משלהם לא נטלתי לא משלי׳׳ שחרית׃ לשון ארמי כך נקראת אנגריא של מלך שחור׳׳ והם׳ עדתך׳׳ והקרבתם איש מחתתו
החמשים ומאתים איש שבכם׳׳ ויקהל עליהם קרח׃ בדברי ליצנות כל הלילה ההוא הלך אצל השבטים ופיתה אותם כסבורין אתם שעלי
לבדי אני מקפיד איני מקפיד לא בשביל כולכם אלו באין ונוטלין כל הגדולות לו המלכות ולאחיו הכהונה עד שנתפתו כולם׳׳
וירא כבוד יי׳ בא בעמוד ענן׳׳ אל אלהי הרוחות׃ יודע מחשבות אין מדתך כמדת בשר ודם מלך בשר ודם שסרחה עליו מקצת מדינה אינו יודע
מי החוטא לפיכך כשהוא כועס נפרע מכולם אבל אתה לפניך גלויות כל המחשבות ויודע אתה מי החוטא׳׳ האיש אחד׃ הוא החוטא
ואתה על כל העדה תקצוף אמר הקב״ה יפה אמרתם אני יודע ומודיע מי חטא ומי לא חטא׳׳ העלו׃ הסתלקו מסביבות משכן
קרח׳׳ ויקם משה׃ כסבור שישאו לו פנים ולא עשו׳׳ ודתן ואבירם יצאו נצבים׃ בקומה זקופה לחרף ולגדף כמו ויתיצב ארבעים יום
דגלית׃ ונשיהם ובניהם וטפם׃ בוא וראה כמה קשה היא המחלוקת שהרי בית דין של מטה אין עונשין עד שיביא שתי שערות

ישראל׃ וקם משה ואזל לות דתן ואבירם ואזלו בתרוהי סבי ישראל׃ פקאם מוסי ומצא אלי
דתן ואבירם פמצו מעה שיוך בני אסר׳׃ וידבר אל העדה לאמר סורו נא מעל אהלי האנשים
הרשעים האלה ואל תגעו בכל אשר להם פן תספו בכל חטאתם׃ ומליל עם כנשתא למימר
זורו כען מעלוי משכני גבריא חייביא האלין ולא תקרבון בכל דילהון דלמא תלקון בכל חוביהון׃
פכלם אלגמאעה וקאל להם אעתזלו ען אכביה הולאי אלקום אלצאלמין ולא תדנו בשי מן מא הו להם
כלא תנכספו בגמיע כטאיאהם׃ ויעלו מעל משכן קרח דתן ואבירם מסביב ודתן ואבירם
יצאו נצבים פתח אהליהם ונשיהם ובניהם וטפם׃ ואסתלקו מעלוי משכנא דקרח דתן
ואבירם מסחר סחר ודתן ואבירם נפקו קימין בתרע משכניהון ונשיהון ובניהון וטפלהון׃
פארתפעו ען חואלי מסכן קרח דתן ואבירם והמא איצא כרגא פאנתצבא עלי באב כבאהמא
ונסאהם ובניהם ואטפאלהם לירו מא יכון׃ ויאמר משה בזאת תדעון כי יהוה שלחני לעשות
את כל המעשים האלה כי לא מלבי׃ ואמר משה בדא תדעון ארי יי׳ שלחני למעבד ית כל
עובדיא האלין ארי לא מרעותי׃ קאל מוסי בהדה אלכלה תעלמון אן אללה בעתני לאעמל גמיע
הדה אלאעמאל לכן ליס מן תלקא נפסי׃ אם כמות כל האדם ימתון אלה ופקדת כל האדם
יפקד עליהם לא יהוה שלחני׃ אם כמותא דכל אנשא ימותון אלין וסעורא דכל אנשא
יסתער עליהון לא יי׳ שלחני׃ והו אן מאת הולאי אלנאס כמות כל אלנאס וטלבו כמטאלבתהם אקום
פלים אללה בעתני׃ ואם בריאה יברא יהוה ופצתה האדמה את פיה ובלעה אתם ואת
כל אשר להם וירדו חיים שאלה וידעתם כי נאצו האנשים האלה את יהוה׃ ואם בריאה
יברי יי׳ ותפתח ארעא ית פומה ותבלע יתהון וית אנש בתיהון וייחתון כד חיין לשאול ותדעון
ארי ארגיזו גבריא האלין קדם יי׳׃ ואן כלק אללה כלקא גדידא באן תפתח אלארץ פאהא פאבתלעתהם
ותלעתהם וגמיע מא להם וינזלו אחיא אלי אלת׳רא עלמתם אן הולאי אלקום קד עצו אללה׃ ויהי ככלתו
לדבר את כל הדברים האלה ותבקע האדמה אשר תחתיהם׃ והוה כד שיצי למללא ית כל
פתגמיא האלין ואתבזעת ארעא דתחותיהון׃ פכאן ענד פראגה מן קול הדא אלכלאם אנשקת אלארץ
אלתי תחתהם׃ ותפתח הארץ את פיה ותבלע אתם ואת בתיהם ואת כל האדם אשר לקרח ואת
כל הרכוש׃ ופתחת ארעא ית פומה ובלעת יתהון וית אנש בתיהון וית כל אנשא דלקרח וית כל קניינא׃
פפתחת פאהא ואבתלעתהם וביותהם וכל אנסאן לקרח וגמיע אלמאל׃ וירדו הם וכל אשר
להם חיים שאלה ותכס עליהם הארץ ויאבדו מתוך הקהל׃ ונחתו אנון וכל דילהון כד חיין

ובן שלש מעלה אין עונשין עד כ׳ שנה וכאן אבדו אף יונקי שדים׃ לעשות את כל המעשים האלה׃ שעשיתי על פי הדבור לתת
לאהרן כהונה גדולה ובניו סגני כהונה ואלצפן נשיא הקהתי׃ לא מלבי׃ אלא אני עשיתי הכל מדעתו ובדין הוא חולק עלי׃
ואם בריאה׃ חדשה יברא ה׳ להמית אותם במיתה שלא מת בה אדם עד הנה׃ ומה היא הבריאה׃ ופצתה האדמה את פיה
ובלעה אתו׃ וידעתם כי נאצו האנשים וגו׳ ואני מפי הגבורה אמרתי׃ ורבותינו פירשו אם בריאה פה לארץ מששת ימי בראשית
מוטב ואם לאו יברא ה׳׃ נסו לקולם׃ בשביל קול היוצא על בליעתן׃ (רא״ה שהיו אומרין משה אמת ותורתו אמת ואנו בדאין) ואת האש
שבתוך המחתות׃ זרה הלאה׃ לארץ מעל המחתות׃ כי קדשו המחתות ואסורין בהנאה שהרי עשאום כלי שרת׃ החטאים האלה
בנפשותם׃

פתבתלעתהם

לשאול וחפת עליהון ארעא ואבדו מגו קהלא׃ פנזלו הם וגמיע מא להם אחיא אלי אלת׳רא פגטת עליהם
אלארץ ובאדו מן בין אלגוק׃ וכל ישראל אשר סביבתיהם נסו לקלם כי אמרו פן תבלענו
הארץ׃ וכל ישראל דבסחרניהון ערקו לקלהון ארי אמרו דלמא תבלעננא ארעא׃
וגמיע אל אסראיל אלדין חואליהם הרבו מן שדה׳ אצואתהם וקאלו כלא תבתלענא אלארץ׃ ואש
יצאה מאת יהוה ותאכל את החמשים ומאתים איש מקריבי הקטרת׃ ואישתא נפקת מן
קדם יי ואכלת ית מאתן וחמשין גברא מקרבי קטרת בוסמיא׃ ונאר כרגת מן ענד אללה פאחרקת
אלמאיתין ואלכמסין אלרגל מקרבי אלבכור׃ וידבר יהוה אל משה
לאמר׃ אמר אל אלעזר בן אהרן הכהן וירם את המחתת מבין השרפה ואת האש זרה הלאה
כי קדשו׃ אימר לאלעזר בר אהרן כהנא ויפריש ית מחתיתא מבין יקידיא וית אישתא
ירחיק להלאה ארי אתקדשא׃ מר אלעזר אבן הרון אלאמאם באן ירפע אלמגאמר מן בין
אלמחרקין ויד׳רי אלנאר הנאך לאנהא קד תקדסת׃ את מחתות החטאים האלה בנפשתם
ועשו אתם רקעי פחים צפוי למזבח כי הקריבם לפני יהוה ויקדשו ויהיו לאות לבני ישראל׃
ית מחתית חיביא האלין דאתחייבו בנפשתהון ויעבדון יתהון רדידין טסין חופאה למדבחא
ארי קריבונין קדם יי ואתקדשא ויהוין לאת לבני ישראל׃ אמא מגאמר אולאיך אלמכטיין עלי
נפוסהם פיצנעוהא צפאיחא רקאק גשאא לאלמדבח לאנהא למא קדמוהא בין ידי אללה
פקד תקדסת ותציר עלאמה לבני אסר׃ ויקח אלעזר הכהן את מחתות הנחשת אשר הקריבו
השרפים וירקעום צפוי למזבח׃ ונסיב אלעזר כהנא ית מחתית נחשא דקריבו יקידיא
ורדידונין חופאה למדבחא׃ פאכד׳ אלעזר אלאמאם מגאמר אלנחאס אלתי קדמוהא אלמחרקין
פארקוהא צפאיחא לאלמדבח׃ זכרון לבני ישראל למען אשר לא יקרב איש זר אשר לא
מזרע אהרן הוא להקטיר קטרת לפני יהוה ולא יהיה כקרח וכעדתו כאשר דבר יהוה ביד
משה לו׃ דכרנא לבני ישראל בדיל דלא יקרב גבר חילוני דלא מזרעא דאהרן הוא לאסקא
קטרת בסמין קדם יי ולא יהי כקרח וככנשתיה כמא דמליל יי בידא דמשה ליה׃ דכרא לבני
אסר לכי לא יתקדם רגל אגנבי מן ליס הו מן נסל הרון ליבכר בכורא בין ידי אללה ולא
יכון כקרח וכגמעה כמי נזל אללה עלי יד מוסי פיה׃
וילנו כל עדת בני ישראל ממחרת על משה ועל אהרן לאמר אתם המתם את עם יהוה׃
ואתרעמו כל כנשתא דבני ישראל מיומא דבתרוהי על משה ועל אהרן למימר אתון גרמתון
דמית עמא דיי׃ פתד׳מר גמאעה בני אסר מן גד׳ עלי מוסי והרון קאילין אנתמא קתלתמא קאל״ן

בנפשותם׳ שנעשו פושעים בנפשותם שחלקו על הקב״ה״ רקועי׳ רדודין״ פחים׳ טסים רדודין ומרודדין״ צפוי למזבח למזבח הנחשת״
ויהיו לאות׳ לזכרון שיאמרו אלו היו מאותן שנחלקו על הכהונה ונשרפו״ וירקעום׳ ולא יהיה כקרח׳ כדי שלא יהיה כקרח״ כאשר דבר
יי ביד משה לו׳ כמו עליו׳ על אהרן דבר אל משה שיהיה הוא ובניו כהנים לפיכך לא יקרב איש זר אשר לא מזרע אהרן וגו׳ וכן כל לו ולהם
הסמוכים אצל דיבור פתרונם כמו על׳ ומדרשו על קרח והוא ביד משה ולא כתב אל משה רמז לחולקים על הכהונה שלוקים בצרעת כמו

מן אמה אלה ׃ ויהי בהקהל העדה על משה ועל אהרן ויפנו אל אהל מועד והנה כסהו הענן
וירא כבוד יהוה ׃ והוה באתכנשות כנשתא על משה ועל אהרן ואתפניאו למשכן זמנא
והא חפהי ענגא ואתגלי יקרא דיי ׃ פלמא תגווקו עליהמא אלתפתו אלי קבה אלמחצר פאדא
בנור אללה קד צהר פי אלגמאם ׃ ויבא משה ואהרן אל פני אהל מועד ׃ ועל משה ואהרן לקדם
משכן זמנא ׃ פתקדם מוסי והרון בין ידי קבה אלמחצר ׃ וידבר
יהוה אל משה לאמר ׃ הרמו מתוך העדה הזאת ואכלה אתם כרגע ויפלו על פניהם ׃ אתפרשו
מגו כנשתא הדא ואשיצי יתהון כשעה ונפלו על אפיהון ׃ אן אנפרזתם מן בין הדה אלאמה
אפניתהם כטרפה פוקעא עלי וגוההמא ׃ ויאמר משה אל אהרן קח את המחתה ותן עליה
אש מעל המזבח ושים קטרת והולך מהרה אל העדה וכפר עליהם כי יצא הקצף מלפני
יהוה החל הנגף ׃ ואמר משה לאהרן סב ית מחתיתא והב עלה אישתא מעלוי מדבחא ושוי
קטרת בסמין ואוביל בפריע לכנשתא וכפר עליהון ארי נפק רגזא מן קדם יי שרי מותנא ׃
פקאל מוסי להרון כד אלמגמרה ואגעל עליהא נארא מן פוק אלמדבח ואלק בכורא ואדהב בה
מסרעא אלי אלגמאעה ואסתגפר ענהם פאן אלסכט קד כרג מן ענד אללה וקד בדא בהם
אלצדאם ׃ ויקח אהרן כאשר דבר משה וירץ אל תוך הקהל והנה החל הנגף בעם ויתן את
הקטרת ויכפר על העם ׃ ונסיב אהרן כמא דמליל משה ורהט לגו קהלא והא שרי מותנא
בעמא ויהב ית קטרת בסמיא וכפר על עמא ׃ פאכד דלך הרון כמי קאל מוסי פחאצר אלי
וסט אלגוק פאדי קד אלובא אבתדא בהם פגלר אלבכור ואסתגפר ענהם ׃ ויעמד בין המתים
ובין החיים ותעצר המגפה ׃ וקם בין מיתיא ובין חייא ואתכלי מותנא ׃ פוקף בין אלמותא
ואלאחיא ואנחבס אלובא ׃ ויהיו המתים במגפה ארבעה עשר אלף ושבע מאות מלבד
המתים על דבר קרח ׃ והוו דמיתו במותנא ארבעת עסר אלפין ושבע מאה בר מדמיתו
על פלוגתא דקרח ׃ פכאן עדד מן מאת בדלך אלובא ארבעה עשר אלף וסבע מאיה סוא
מן מאת בסבב קרח ׃ וישב אהרן אל משה אל פתח אהל מועד והמגפה נעצרה ׃ ותב
אהרן לות משה לתרע משכן זמנא ומותנא אתכלי ׃ פרגע הרון אלי מוסי אלי באב קבה
אלמחצר וקד אנחבס אלובא ׃

וידבר יהוה אל משה לאמר ׃ דבר אל בני ישראל וקח מאתם מטה מטה לבית אב מאת כל
נשיאהם לבית אבתם שנים עשר מטות איש את שמו תכתב על מטהו ׃ מליל עם בני

שלקה משה בידו שנ׳ ויוציאה והנה ידו מצורעת כשלג ועל כן לקה עוד בצרעת׳ וכפר עליהם ׳ רז זה מסר לו מלאך המות כשעלה לרקיע
שהקטרת עוצרת המגפה כדאית׳ במסכת שבת׳ ויעמד בין המתים ובין החיים ׳ אחז את המלאך והעמידו על כרחו׳ א״ל הנח לי לעשות שליחות
א״ל משה צוני לעכב על ידך א״ל אני שלוחו של מקום ואתה שלוחו של משה א״ל אין משה אומר כלום מלבו אלא מפי הגבורה ואם אין
אתה מאמין הרי הקב״ה ומשה באהל מועד בא עמי ושאל וכן שנ׳ וישב אהרן אל משה ׳ ד״א למה בקטרת לפי שהיו ישראל מלעיזין על
הקטרת ומרננין אחריה לומר סם המות הוא על ידו מתו נדב ואביהוא על ידו נשרפו חמשים ומאתים איש אמר הקב״ה תראו שעוצר
מגפה הוא והחטא הוא הממית׳ כי מטה אחד ׳ אעפ׳ שחלקתים לשתי משפחות משפחת כהונה לבד ולויה לבד מכל מקום שבט
אחד

צ

ישראׄל וסב מנהון חטרא חטרא לבית אבא מן כל רברבניהון לבית אבהתהון תרי עסר חטרין
גבר ית שמיה תכתוב על חטריה׃ מר בני אסר וכד מנהם עצא עצא לכל בית אב מן אשראפהם
לביות אבאיהם אתני עשר עצא ואכתב אסם כל ואחד עלי עצאה׃ ואת שם אהרן תכתב על
מטה לוי כי מטה אחד לראש בית אבתם׃ וית שמא דאהרן תכתוב על חטרא דלוי ארי חטרא
חד לריש בית אבהתהון׃ ואסם הרון אכתב עלי עצא לוי אד אנמא תאכד עצא ואחדה
לגמלה ביות אבאיהם׃ והנחתם באהל מועד לפני העדות אשר אועד לכם שמה׃ ותצנענון
במשכן זמנא קדם סהדותא דאזמין מימרי לכון תמן׃ וצעהמא פי כבא אלמחצר בין ידי
אלשהאדה אלדי אחצרך הנאך׃ והיה האיש אשר אבחר בו מטהו יפרח והשכתי מעלי את
תלנות בני ישראל אשר הם מלינם עליכם׃ ויהי גברא דאתרעי ביה חטריה ינעי ואניח מן
קדמי ית תרעמת בני ישראל דאנון מתרעמין עליכון׃ פיכון אלרגל אלדי אכתארה תפרע עצאה
חתי אהדי ענ׳ תדמר בני אסר אלדי הם מתדמרין עליכם׃ וידבר משה אל בני ישראל
ויתנו אליו כל נשיאיהם מטה לנשיא אחד מטה לנשיא אחד לבית אבתם שנים עשר מטות
ומטה אהרן בתוך מטותם׃ ומליל משה עם בני ישראׄל ויהבו ליה כל רברבניהון חטרא לרבא
חד חטרא לרבא חד לבית אבהתהון תרי עסר חטרין וחטרא דאהרן בגו חטריהון׃ פכלם מוסי
בדלך בני אסר ודפע אליה גמיע אשראפהם עצא לכל שריף לביות אבאיהם אתני עשר עצא
ועצא הרון פי מא בין עציהם׃ וינח משה את המטת לפני יהוה באהל העדת׃ ואצנע משה
ית חטריא קדם יי במשכנא דסהדותא׃ פוצעהמא מוסי בין ידי אללה פי כבא אלשהאדה׃ ויהי
ממחרת ויבא משה אל אהל העדות והנה פרח מטה אהרן לבית לוי ויצא פרח ויצץ ציץ
ויגמל שקדים׃ והוה ביומא דבתרוהי ועל משה למשכנא דסהדותא והא יעא חטרא דאהרן
לבית לוי ואפיק לבלבין ואניץ נץ וכפית שגדין׃ פלמא כאן מן גד דכל מוסי אלי כבא אלמחצר
פאדא קד פרעת עצא הרון אלתי הי לבית לוי פאכרגת פרועא ונוורת נוארא ועקדת לוזא׃
ויצא משה את כל המטת מלפני יהוה אל כל בני ישראל ויראו ויקחו איש מטהו׃ ואפיק משה
ית כל חטריא מן קדם יי לות כל בני ישראׄל ואשתמודעו ונסיבו גבר חטריה׃ פאכרג מוסא גמיע
אלעצי מן בין ידי אללה אלי גמיע בני אסר פנצר כל ואחד אלי עצאה פאכדהא׃
פ
ויאמר יהוה אל משה השב את מטה אהרן לפני העדות למשמרת לאות לבני מרי ותכל תלונתם

דצ״ך
הספר בפסוק׳

אחד הוא׳ והשכותי׳ כמו וישכו המים׳ וחמת המלך שככה׳ בתוך מטותם׳ הניחו באמצע שלא יאמרו מפני שהניחו בצד שכינה פרח׳ ויוצא
פרח׳ כמשמעו׳ ציץ׳ הוא חנטת הפרי כשהפרח נופל׳ ויגמול שקדים׳ כשהוכר הפרי הוכר שהן שקדים לשון ויגדל הילד ויגמל ולשון זה
מצינו בפרי האילן כמו ובוסר גומל יהיה נצה׳ ולמה שקדים׳ הוא הפרי הממהר להפריח מכל הפירות אף המעורר על הכהונה פורענותו
ממהרת לבוא כמו שמצינו בעוזיה והצרעת זרחה במצחו׳ תרגום וכפית שגדין כמין אשכול שקדים יחד כפותים זה עם זה׳ ותכל תלונותם
מע׳ והבלה תלונותם לשון זה שם מפעל יחיד לשון נקבה כמו תלונתם ומראדדיש כלעז ויש חילוק בין תלונותם לתלונתם׳ תלונתם תלונה אחת
תלונותם שם דבר בלשון יחיד ואפילו הם תלונות הרבה׳ למשמרת לאות׳ לזכרון שבחרתי באהרן הכהן ולא ילונו עוד על הכהונה׳
כל הקרב הקרב׳ אין אנו יכולין להיות זהירין בכך כולנו רשאין להיכנס לחצר אהל מועד ואחד שיקריב עצמו יותר מחבירו ויכנס לתוך
אהל מועד ימות׳ האם תמנו לגווע׳ שמא הופקדנו למיתה׳ ויאמר יי אל אהרן׳ למשה אמר שיאמר לאהרן להזהירו על תקנת ישראל

מעלי ולא ימתו׃ ואמר יי למשה אתיב ית חטרא דאהרן קדם סהדותא למטרא לאת לעמא
סרבנא ויסופן תרעמתהון מן קדמי ולא ימותון׃ תם קאל למוסי רד עצא הרון בין ידי אלשהאדה
תכון חפץ עלאמה לדוי אלכלף פיפנא תדמרהם עליי ולא יהלכון׃ ויעש משה כאשר צוה יהוה אתו כן עשה׃
ועבד משה כמא דפקיד יי יתיה כין עבד׃ פצנע מוסי כמא אמרה אללה מן דלך׃ פ
ויאמרו בני ישראל אל משה לאמר הן גוענו אבדנו כלנו אבדנו׃ ואמרו בני ישראל למשה
למימר הא מננא קטילת חרבא הא מננא בלעת ארעא הא מננא מיתו במותנא׃ פלמא קאל בני
אסר׳ למוסי הודא קד תופא מנא וכאד מנא פכלנא הלכין׃ כל הקרב הקרב אל משכן יהוה
ימות האם תמנו לגוע׃ כל דקריב מקרב למשכנא דיי מאית האנחנא סיפין לממת׃ ואד כאן
כל מן תקדם אלי מסכן אללה יהלך והודא נחן פאנון ומתופון׃
ויאמר יהוה אל אהרן אתה ובניך ובית אביך אתך תשאו את עון המקדש ואתה ובניך
ובית אביך אתך תשאו את עון כהנתכם׃ ואמר יי לאהרן את ובנך ובית אבוך עמך תקבלון על חובי מקדשא
ואת ובנך עמך תקבלון על חובי כהנתכון׃ תם קאל להרון אנת ובניך ובית אביך תחמלון וזר
אלקדס ואנת ובניך מעך תחמלון וזר אמאמתכם׃ וגם את אחיך מטה לוי שבט אביך הקרב
אתך וילוו עליך וישרתוך ואתה ובניך אתך לפני אהל העדת׃ ואף ית אחך שבטא דלוי
שבטא דאבוך קריב לותך ויתוספון עלך וישמשונך ואת ובנך עמך קדם משכנא דסהדותא׃
ואיצא אכותך בני לוי סבט אביך קדמהם אליך וינצאפון אליך ויכדמונך ואנת ובניך פקט
בין ידי כבא אלשהאדה׃ ושמרו משמרתך ומשמרת כל האהל אך אל כלי הקדש ואל
המזבח לא יקרבו ולא ימתו גם הם גם אתם׃ ויטרון מטרתך ומטרת כל משכנא ברם למני
קדשא ולמדבחא לא יקרבון ולא ימותון אף אנון אף אתון׃ ויחפצו מחפצך וחפץ גמיע אלכבא
מא כלא אניה אלקדס ואלמדבח לא יתקדמו ללא יהלכון אנתמא והם אגמעין׃ ונלוו עליך
ושמרו את משמרת אהל מועד לכל עבדת האהל וזר לא יקרב אליכם׃ ויתוספון עלך
ויטרון ית מטרת משכן זמנא לכל פלחן משכנא וחילוני לא יקרב לותכון׃ ולמנצאפין
אליך יחפצון חפץ כבא אלמחצר וכדמתה ואגנבי לא יתקדם אליכם׃ ושמרתם את
משמרת הקדש ואת משמרת המזבח ולא יהיה עוד קצף על בני ישראל׃ ותטרון
ית מטרת קדשא וית מטרת מדבחא ולא יהי עוד רגזא על בני ישרא׳׃ פאדא חפצתם חפץ
אלקדס וחפץ אלמדבח ולא יכון זיאדה סכט עלי בני אסר׳׃ ואני הנה לקחתי את אחיכם

שלא יכנסו למקדש׃ אתה ובניך ובית אביך הם בני קהת אבי עמרם׃ תשאו את עון המקדש עליכם אני מטיל עונש הזרים שיחטאו בעסקי הדברים המקודשים המסורים לכם הוא האהל והארון והשלחן וכלי הקדש אתם תשבו ותזהירו על כל זר הבא ליגע׃ ואתה ובניך הכהנים תשאו את עון כהונתכם שאינה מסורה ללוים ותזהירו ללוים השוגגים שלא יגעו אליכם בעבודתכם׃ וגם את אחיך בני גרשון ובני מררי׃ וילוו ויתחברו עליכם להזהיר גם את הזרים מליקרב אליהם׃ וישרתוך בשמירת השערים ולמנות מהם גזברים ואמרכלין׃ וזר לא יקרב אליכם אתכם אני מזהיר על כך׃ ולא יהיה עוד קצף כמו שהיה כבר כמו שנ׳ כי יצא הקצף׃ לכם מתנה נתונים׃ יכול לעבודתכם של הדיוט ת״ל ליי׳ כמו שמפורש למעלה׃ לשמור משמרת גזברין ואמרכלין׃ עבודת מתנה כמתנה נתתיה לכם׃ ואני הנה נתתי לך בשמחה לשון

שמחה

הלוים מתוך בני ישראל לכם מתנה נתנים ליהוה לעבד את עבדת אהל מועד׃ ואנא הא
קריבית ית אחיכון ליואי מגו בני ישראל לכון מתנא יהיבין קדם יי למפלח ית פלחן משכן
זמנא׃ לאני קד אכדת אלותכם אליואניין מן בין בני אסר׳ וגעלתהם הבה לכם ללה ליכדמון
כדמה קבא אלמחצר׃ ואתה ובניך אתך תשמרו את כהנתכם לכל דבר המזבח ולמבית לפרכת ועבדתם
עבדת מתנה אתן את כהנתכם והזר הקרב יומת׃ ואת ובנך עמך תטרון ית כהונתכון לכל פתגם מדבחא
ולמגיו לפרכתא ותפלחון פלחן מתנא אתין ית כהנתכון וחילוני דיקרב יתקטיל׃ ואנת ובניך מעך
תחפצון אמאמתכם לגמיע אמור אלמדבח ודאכל אלסגף ותכדמו לקד געלת כהנתכם כדמה מוהובה
ואי אגנבי תקדם אליהא פליקתל׃ פ
ה וידבר יהוה אל אהרן ואני הנה נתתי לך את משמרת תרומתי לכל קדשי בני ישראל לך
נתתים למשחה ולבניך לחק עולם׃ ומליל יי עם אהרן ואנא הא יהבית לך ית מטרת
אפרשותי לכל קדשיא דבני ישראל לך יהבתנון לרבו ולבנך לקים עלם׃ תם כלם אללה
הרון וקאל אני קד אעטיתך חפץ רפאיעי מן גמיע אקדאס בני אסר׳ לך אעטיתהא מסחא
ולבניך רסם דהר׃ זה יהיה לך מקדש הקדשים מן האש כל קרבנם לכל מנחתם ולכל
חטאתם ולכל אשמם אשר ישיבו לי קדש קדשים לך הוא ולבניך׃ דין יהי לך מקדש
קדשיא מותר מן אישתא כל קרבנהון לכל מנחתהון ולכל חטותהון ולכל אשמהון דיתיבון
קדמי קדש קדשין דילך הוא ולבנך׃ הדי יכון לך מן כואץ אלאקדאס מן בעד אלמחרק מן ג׳
גמיע קראבינהם וברהם ודכותהם וקרבאן אלאתם אלדי יאתוני בה פהו מן כואץ אלאקדאס
לך הו ולבניך׃ בקדש הקדשים תאכלנו כל זכר יאכל אתו קדש יהיה לך׃ בקדש קדשין
תיכלניה כל דכורא ייכול יתיה קדשא יהי לך׃ ובכואץ אלטהר תאכלה פהו מן כואץ אלאקדאס
כואץ קדסא יכון לך׃ וזה לך תרומת מתנם לכל תנופת בני ישראל לך נתתים ולבניך
ולבנתיך אתך לחק עולם כל טהור בביתך יאכל אתו׃ ודין לך אפרשות מתנתהון לכל
ארמות בני ישראל לך יהבתנון ולבנך ולבנתך עמך לקים עלם כל דדכי בביתך ייכול
יתיה׃ והדה לך רפאיע עטאיאהם מן גמיע מחרכאת בני אסר׳ לך אעטיתהא ולבניך
ובנאתך מעך רסם דהר כל טאהר פי מנזלך יאכלהא׃ כל חלב יצהר וכל חלב תירוש
ודגן ראשיתם אשר יתנו ליהוה לך נתתים׃ כל טוב משח וכל טוב חמר ועבור רישיתהון

שמחה הוא זה כמו הנה הוא יוצא לקראתך וראך ושמח בלבו׃ משל למלך שנתן שדה לאוהבו ולא כתב ולא חתם ולא העלה בערכאין בא
אחד וערער עליו על השדה א״ל המלך כל מי שירצה יבוא ויערער לנגדך הריני כותב וחותם לך ומעלה בערכאין אף כאן לפי שבא קרח
וערער כנגד אהרן על הכהונה בא הכת׳ ונתן לו כ״ד מתנות כהונה בברית מלח עולם ולכך נסמכה פרשה זו לכאן׃ משמרת תרומתי׃
שאתה צריך לשמרן בטהרה״ למשחה׃ לגדולה״ מן האש׃ לאחר הקטרת האישים״ כל קרבנם׃ כגון זבחי שלמי צבור״ מנחתם חטאתם
ואשמם׃ כמשמעו״ אשר ישיבו לי׃ זה גזל הגר״ בקדש הקדשים תאכלנו׃ לימד על קדשי קדשים שאין נאכלין אלא בעזרה ולזכרי כהונה״
תרומת מתנם׃ המורם מן התודה ומן השלמים ומאיל נזיר״ לכל תנופת׃ שהרי אלו טעונין תנופה״ כל טהור׃ ולא טמאים׃ ד״א כל טהור
לרבות אשתו״ ראשיתם׃ היא תרומה גדולה״ כחזה התנופה וכשוק הימין׃ של שלמים שנאכלין לכהנים לנשיהם ולבניהם ולעבדיהם לשני
ימים ולילה אחד אף הבכור נאכל לשני ימים ולילה אחד״ לך יהיה׃ בא ר׳ עקיבא ולימד הוסיף לך הכת׳ הויה אחרת שלא תאמר כחזה

דיתנון קדם יי לך יהבתנון׃ וגמיע אגוד אדהן ואגוד אלכמר ואלבר אואילהא אלדי יגעלונהא ללה קד
געלתהא לך׃ בכורי כל אשר בארצם אשר יביאו ליהוה לך יהיה כל טהור בביתך יאכלנו׃
בכורי כל דבארעהון דייתון לקדם יי דילך יהי כל דידכי בביתך ייכלניה׃ ובכור גמיע מא פי
ריאצהם אלדי יאתון בה ללה יכון לך וכל טאהר פי מנזלך יאכלה׃ כל חרם בישראל לך
יהיה׃ כל חרמא בישראל דילך יהי׃ וכל צואף פי אסראיל יכון לך׃ כל פטר רחם לכל בשר אשר
יקריבו ליהוה באדם ובבהמה יהיה לך אך פדה תפדה את בכור האדם ואת בכור הבהמה
הטמאה תפדה׃ כל פתח ולדא לכל בסרא דיקרבון קדם יי באנשא ובבעירא יהי לך ברם מפרק
תפרוק ית בכרא דאנשא וית בכרא דבעירא מסאבא תפרוק׃ וכל אול בטן מן כל בשרי
אלדי יקדמונה ללה מן אנאסאן ובהימה יכון לך לכן יגב אן תפדי בכור אלנאס ובכור אלבהימה
אלנגסה׃ ופדויו מבן חדש תפדה בערכך כסף חמשת שקלים בשקל הקדש עשרים גרה
הוא׃ ופרקניה מבר ירחא תפרוק בפרסניה כסף חמש סלעין בסלעי קדשא עסרין מעין
הוא׃ ופדא אלנאס מן אבן שהר בקימתה למסה מתאקיל פצה במתקאל אלקדס והו עשרין
דאנק׃ אך בכור שור או בכור כשב או בכור עז לא תפדה קדש הם את דמם תזרק על
המזבח ואת חלבם תקטיר אשה לריח ניחח ליהוה׃ ברם בכרא דתורא או בכרא דאמרא
או בכרא דעזא לא תפרוק קדשא אנון ית דמהון תזרוק על מדבחא וית תרבהון תסיק
לאתקבלא ברעוא קדם יי׃ ואמא בכר אלבקר ואלצאן ואלמאעז פלא תפדהא פאנהא מקדסה
פמא אלדי רש דמהא עלי אלמדבח וקתר שחמהא קרבאן מקבול מרצי ללה׃ ובשרם יהיה
לך בחזה התנופה וכשוק הימין לך יהיה׃ ובסרהון יהי לך כחדיא דארמותא וכשקא דימינא
דילך יהי׃ ולחמהא יכון לך כקץ אלתחריך וכסאק אליאמן לך יכון׃ כל תרומת הקדשים אשר
ירימו בני ישראל ליהוה נתתי לך ולבניך ולבנתיך אתך לחק עולם ברית מלח עולם היא
לפני יהוה לך ולזרעך אתך׃ כל אפרשות קדשיא דיפרשון בני ישראל קדם יי יהבית לך ולבנך
ולבנתך עמך לקים עלם קים מלח עלמא היא קדם יי לך ולבנך עמך׃ וסאיר רפאיע אלאקדאס
אלתי ירפעונהא בני אסראיל ללה געלתהא לך ולבניך ובנאתך מעך רסם אלדהר עהד תבאת
אלעטם הו ללה לך ולנסלך בעדך׃ ויאמר יהוה אל אהרן בארצם לא תנחל וחלק לא יהיה לך
בתוכם אני חלקך ונחלתך בתוך בני ישראל׃ ואמר יי לאהרן בארעהון לא תחסין וחולק לא
יהי לך ביניהון מתנן דיהבית לך אנין חולקך ואחסנתך בגו בני ישראל׃ תם קאל אללה להרון פי
ריאצהם לא תנחל ולא יכון לך נציב פי מא בינהם לקד געלת קראביני קסמך ונחלתך פימא

ושוק של תודה שאינו נתבל אלא ליום ולילה״ כל התרומות הקדשים׳ מחיבהה של פרשה זו כללה בתחלתה וכללה בסוף ופירט באמצע׳ ברית
מלח׳ כרת ברית עם אהרן בדבר הבריא ומתקיים ומבריא את אחרים ״ ברית מלח עולם׳ כברית הכרותה למלח שאינו מסריח לעולם״ וחלק
לא יהיה לך בתוכם״ אף בבזה״ והס׳ הלוים שאין עמהם של ישראל שעליהם להעביר הגרים מבשת ליהם״ אשר ירימו לי׳ תרומה׳ הכתוב
קראו תרומה עד שיפריש ממנו תרומת מעשר״ ונחשב לכם׳ תרומתכם זו כדגן מן הגורן״ תרומת מעשר שלכם אסורה לטמאים ולזרים
וחייבין

ולבני לוי הנה נתתי כל מעשר בישראל לנחלה חלף עבדתם אשר בין בני אסר׃ כא
הם עבדים את עבדת אהל מועד׃ ולבני לוי הא יהבית כל מעסרא בישר׳ לאחסנא חלף פלחנהון
דאנון פלחין ית פלחן משכן זמנא׃ ולבני לוי הודא קד געלת כל עשר מן אסר נחלה להם בדל
כדמתהם אלדין יכדמון כבא אלמחצר׃ ולא יקרבו עוד בני ישראל אל אהל מועד לשאת חטא למות׃
ולא יקרבון עוד בני ישר׳ למשכן זמנא לקבלא חובא לממת׃ ולא יתקדם בני אסר איצא אלי כבא
אלמחצר ליחמלון וזרא פיהלכון׃ ועבד הלוי הוא את עבדת אהל מועד והם ישאו עונם חקת עולם
לדרתיכם ובתוך בני ישראל לא ינחלו נחלה׃ ויפלחון ליואי אנון ית פלחן משכן זמנא ואנון יקבלון חוביהון
קים עלם לדריכון ובגו בני ישר׳ לא יחסנון אחסנא׃ פילדמון אלליואניין וחדהם כדמה׳ כבא אלמחצר
והם יחמלון וזרהם רסם אלדהר לאגיאלכם ופימא בין בני אסר לא ינחלו נחלה׃ כי את מעשר בני
ישראל אשר ירימו ליהוה תרומה נתתי ללוים לנחלה על כן אמרתי להם בתוך בני ישראל לא ינחלו
נחלה׃ ארי ית מעסר בני ישר׳ דיפרשון קדם יי׳ אפרשותא יהבית לליואי לאחסנא על כין אמרית להון
בגו בני ישר׳ לא יחסנון אחסנא׃ פאן עשר בני אסר אלדי ירפעונהא ללה געלתהא לאלליואניין נחלה
פלדאך קלת להם פימא בין בני אסר לא ינחלו נחלה׃
וידבר יהוה אל משה לאמר׃ ואל הלוים תדבר ואמרת אלהם כי תקחו מאת בני ישראל את כה
המעשר אשר נתתי לכם מאתם בנחלתכם והרמתם ממנו תרומת יהוה מעשר מן המעשר׃
ועם ליואי תמליל ותימר להון ארי תסבון מן בני ישר׳ ית מעסרא דיהבית לכון מנהון באחסנתכון
ותפרשון מניה אפרשותא קדם יי׳ מעסרא מן מעסרא׃ מר אלליואניין וקל להם אדא אכדתם מן
בני אסר אלעשר אלדי געלתה לכם מנהם בנחלתכם פארפעו מנה רפיעה ללה עשרא מן אלעשר׃
ונחשב לכם תרומתכם כדגן מן הגרן וכמלאה מן היקב׃ ויתחשיב לכון אפרשותכון כעבורא
מן אדרא וכמלאתא מן מעצרתא׃ ודאך אן תחסב לכם רפאיעכם כאלבר לבני אסר מן אלבדאר
וכאלסלאפה מן אלתגאר׃ כן תרימו גם אתם תרומת יהוה מכל מעשרתיכם אשר תקחו מאת
בני ישראל ונתתם ממנו את תרומת יהוה לאהרן הכהן׃ כין תפרשון אף אתון אפרשותא קדם יי׳
מכל מעשריכון דתסבון מן בני ישר׳ ותתנון מניה אפרשותא קדם יי׳ לאהרן כהנא׃ כדאך תרפעו
אנתם איצא רפיעה ללה מן גמיע עשורכם אלדי תאכדונהא מנהם ואעטו דלך להרון אלאמאם׃

וח״בן עליה שהיה וחומש כהרומה גדולה שנקראת ראשית דגן מן הגורן״ וכמלאה מן היקב׳ הרומת תירוש ויצהר הנטלת מן היקבים״ מלאה׳ לשון
בישול הבוחה שנהמלאת״ יקב׳ הוא הבור שלפני הגת שה״ן יורד לתוכו״ וכל לשון יקב חפירת קרקע הוא וכן יקבי המלך הוא ים חוקי״נום
חפירה שמהפר מלכו של עולם״ כן הרימו גם אתם׳ כמו שישראל מרימין מגרנם ומיקביהם הרימו גם אתם מעשר שלכם כי הוא נחלתכם״
מכל מהנותיכם הרימו את כל הרומת יי׳ בהרומה גדולה הכתוב מדבר שאם הקדים לוי את בכרי ויקבל מעשרותיו קודם שיטול כהן
הרומה גדולה מן הכרי צריך להפריש הלוי מן המעשר החלה אחד מחמשים להרומה גדולה ויחזור ויפריש הרומת מעשר״ בהרימכם את
חלבו ממנו לאחר שהרימו תרומת מעשר ממנו״ ונחשב הנותר ללוים חולין גמורין״ כתבואת גורן לישראל שלא האחר הואיל וקראו
הכתוב תרומה שנ׳ כי את מעשר בני ישרא׳ אשר ירימו ליי׳ הרומה יכול יהא כולו אסור ת״ל ונחשב ללוים כתבואת גורן מה של ישראל

מכל מתנתיכם תרימו את כל תרומת יהוה מכל חלבו את מקדשו ממנו׃ מכל מתנתכון תפרשון ית כל
אפרשותא קדם יי מכל שפריה ית קדשיה מנה׃ ומן גמיע עטאיאכם אגודהא
ואכצהא מנהא׃ ואמרת אלהם בהרימכם את חלבו ממנו ונחשב ללוים כתבואת גרן
וכתבואת יקב׃ ותימר להון באפרשותכון ית שפריה מניה ויתחשיב לליואי כעללת אדרא
וכעללת מעצרתא׃ וקל להם אדא רפעתם אגודה מנה צאר שבאקי לכם יא ליואניין כגלה
בני אסר מן שבדאר ושתגאר׃ ואכלתם אתו בכל מקום אתם וביתכם כי שכר הוא לכם חלף
עבדתכם באהל מועד׃ ותיכלון יתיה בכל אתר אתון ואנש בתיכון ארי אגרא הוא לכון
חלף פלחנכון במשכן זמנא׃ וגאיז אן תאכלוה פי כל מוצע אנתם ושכם לאנה אגרתכם
בדל כדמתכם פי כבא שמחצר׃ ולא תשאו עליו חטא בהרימכם את חלבו ממנו ואת
קדשי בני ישראל לא תחללו ולא תמותו׃ ולא תקבלון עלוהי חובא באפרשותכון ית
שפריה מניה וית קדשיא דבני ישראל לא תחלון ולא תמותון׃ ולא תחמלון ענה וזרא ענד
רפעכם אגודה מנה ואקדאס בני אסר לא תבדלוהא ולא תהלכו׃ צ״ה פסוק׳ סימן דניא׳ גבד
וידבר יהוה אל משה ואל אהרן לאמר׃ ומליל יי עם משה ולאהרן למימר׃ תם כלם אללה
מוסי והרון תכלימא׃ זאת חקת התורה אשר צוה יהוה לאמר דבר אל בני ישראל ויקחו
אליך פרה אדמה תמימה אשר אין בה מום אשר לא עלה עליה על׃ דא גזירת אוריתא
דפקיד יי למימר מליל עם בני ישראל ויסבון לך תורתא סמוקתא שלמתא דלית בה מומא
דלא סליק עלה נירא׃ הדא רסם שריעה אלדי אמר אללה בהא קאילא מר בני אסר באן
יאתוך בבקרה צפרא צחיחה מא ליס פיהא עיב מא לם יטלע עליהא נר׃ ונתתם אתה
אל אלעזר הכהן והוציא אתה אל מחוץ למחנה ושחט אתה לפניו׃ ותתנון יתה לאלעזר
כהנא ויפיק יתה למברא למשריתא ויכוס יתה קדמוהי׃ ואדפעוהא אלי אלעזר אלאמאם
ירגהא אלי כארג אלעסכר וידבחהא בחצרתה׃ ולקח אלעזר הכהן מדמה באצבעו והזה
אל נכח פני אהל מועד מדמה שבע פעמים׃ ויסב אלעזר כהנא מדמה באצבעיה וידי
לקביל אפי משכן זמנא מדמה שבע זמנין׃ ויאכד אלעזר אלאמאם מן דמהא באצבעה

חולין אף של בני חולין׳ בכל מקום׳ אפילו בבית הקברות׳ ולא תשאו עליו חטא׳ הא אם לא תרימו תשאו חטא׳ ולא תמותו׳ הא אם תחללו
תמותו׳ חסלת פ׳ קרח במ״ד׳

זאת חקת
התורה׳ לפי שהשטן ואומות העולם מונין את ישראל לומר מה המצוה הזאת ומה טעם יש בה לפיכך כתב בה חוקה
גזירה היא מלפני אין לך רשות להרהר אחריה׳ ויקחו אליך׳ לעולם היא נקראת על שמך פרה שעשה משה
במדבר׳ פרה אדומה תמימה׳ שתהא תמימה באדמימות שאם היו בה שתי שערות שחורות פסולה׳ אל
אלעזר׳ מצותה בסגן׳ אל מחוץ למחנה׳ חוץ לשלש מחנות׳ ושחט אותה לפניו׳ זר שוחט ואלעזר רואה׳ והזה אל נוכח פני אהל מועד
עומד במזרחו של ירושלים ומתכוין ורואה פתחו של היכל בשעת הזאת הדם׳ ואחר יבוא אל המחנה׳ למחנה שכינה שאין טמא
משולח חוץ לשתי מחנות אלא זב ובעל קרי ומצורע׳ וטמא הכהן עד הערב׳ סרסהו ודרשהו וטמא עד הערב ואחר יבוא אל
המחנה׳ והניח מחוץ למחנה׳ לשלשה חלקים מחלקה אחד ניתן בהר המשחה ואחד מתחלק לכל המשמרות ואחד ניתן בחיל זה
של משמרות היה חוץ לעזרה ליטול ממנו בני העיירות וכל הצריכין לטהר ואחד שבהר המשחה כהנים גדולים לפרות אחרות
מקדשין הימנה׳ שה שבחיל נתון למשמרת מגזרת הכתוב שנ׳ והיתה לעדת בני ישראל למשמרת׳ למי נדה׳ למי הזיה כמו וידו
אבן

וינצח מקאבל וגהה כבאה מחצ׳ר מן דמהא סבע מראר׃ ושרף את הפרה לעיניו את ערה
ואת בשרה ואת דמה על פרשה ישרף׃ ויוקיד ית תורתא לעינוהי ית משכה וית בסרה וית
דמה על אוכלה יוקיד׃ ויאמר בחריקהא בחצ׳רתה גלדהא מע לחמהא ודמהא ופרתהא׃
ולקח הכהן עץ ארז ואזוב ושני תולעת והשליך אל תוך שרפת הפרה׃ ויסב כהנא אעא
דארזא ואיזובא וצבע זהורי וירמי לגו יקידת תורתא׃ ויאכ׳ד אלאמאם עוד ארז וצעתר
וצבג קרמז וירמי דלך פי וסט חריקהא׃ וכבס בגדיו הכהן ורחץ בשרו במים ואחר יבא
אל המחנה וטמא הכהן עד הערב׃ ויצבע לבושוהי כהנא ויסחי בסריה במיא ובתר
כין ייעול למשריתא ויהי מסאב עד רמשא׃ ויגסל אלאמאם תיאבה וירחץ בדנה ב
מא ובעד דלך ידכ׳ל אלי אלעסכר וינג׳ס אלי אלמגיב׃ והשרף אתה יכבס בגדיו במים ורחץ
בשרו במים וטמא עד הערב׃ ודמוקיד יתה יצבע לבושוהי במיא ויסחי בסריה במיא ויהי
מסאב עד רמשא׃ ואלמחרקהא יגסל תיאבה וירחץ בדנה במא וינג׳ס אלי אלמגיב׃ ואסף
איש טהור את אפר הפרה והניח מחוץ למחנה במקום טהור והיתה לעדת בני ישראל
למשמרת למי נדה חטאת הוא׃ ויכנוש גבר דכי ית קטמא דתורתא ויצנע מברא למשריתא
באתר דכי ותהי לכנשתא דבני ישראל למטרא למי אדיותא חטתא היא׃ ויגמע רג׳ל טאהר
רמאד אלבקרה ויצ׳עה כ׳ארג אלעסכר פי מוצ׳ע מקדס תכון לג׳מאעה בני אסראיל מחפוצ׳ה
למא אלנצ׳ח והי דכוה׃ וכבס האסף את אפר הפרה את בגדיו וטמא עד הערב והיתה לבני
ישראל ולגר הגר בתוכם לחקת עולם׃ ויצבע דכניש ית קטמא דתורתא ית לבושוהי ויהי
מסאב עד רמשא ותהי לבני ישראל ולגיוריא דיתגיירון ביניהון לקים עלם׃ ויגסל אלג׳אמע
רמאדהא תיאבה וינג׳ס אלי אלליל פתכון לבני אסראיל ולאלגריב אלדכ׳יל פימא בינהם רסם דהר׃
הנגע במת לכל נפש אדם וטמא שבעת ימים׃ דיקרב במיתא לכל נפשא דאנשא ויהי
מסאב שבעה יומין׃ אן מן דנא במיית מן גמיע נפוס אלנאס פינג׳ס סבעה איאם׃ הוא
יתחטא בו ביום השלישי וביום השביעי יטהר ואם לא יתחטא ביום השלישי וביום
השביעי לא יטהר׃ הוא ידי עלוהי ביומא תליתאה וביומא שביעאה ידכי ואם לא ידי

מקושר הוא לפסוק של מעלה

חבן בי׳ לידות את קדרות המים לשון גריקה׳ חטאת היא׳ לשון חטוי כפשוטו׳ ולפי הלכותיו קראה הכתוב חטאת לומר שהיא כקדשים לאסר
בהנאה׳ הוא יתחטא בו׳ באפר הזה׳ במת בנפש׳ ואיזה מת של נפש האדם להוציא נפש בהמה שאין טומאתה צריכה הזייה׳ לא מפש בו
רביעית דם׳ את משכן ה׳ טמא׳ אם נכנס לעזרה אפילו בטבילה בלא הזאת שלישי ושביעי׳ עוד טומאתו בו׳ אעפ״י שטבל׳ כל הבא
אל האהל׳ בעוד שהמת בתוכו׳ וכל כלי פתוח׳ בכלי חרס הכתוב מדבר שאין מקבל טומאה מגבו אלא מתוכו לפיכך אם אין מגופת
צמידו פתולה עליו יפה בחיבור טמא הוא׳ הא אם יש צמיד פתיל עליו טהור׳ פתיל׳ לשון מחובר בלשון עברי וכן נפתולי אלהים
נפתלתי נתחברתי עם אחותי׳ על פני השדה׳ רבותינו דרשו לרבות גולל ודופק ופשוטו על פני השדה שאין שם אהל מטמא המת
עם מגיעה׳ וחטאו ביום השביעי׳ הוא גמר טהרתו׳ ואיש אשר יטמא וגו׳ אם נאמר מקדש למה נאמר משכן ואם נאמר משכן
למה נאמר מקדש׳ ואם נאמר משכן הייתי אומר על משכן יהא חייב שנמשח בשמן המשחה אבל על מקדש לא יהא חייב
לכך נאמר מקדש׳ ואם נאמר מקדש הייתי אומר על מקדש יהא חייב שקדושתו קדושת עולם אבל על המשכן לא יהא חייב לכך
נאמר משכן כדאיתא בשבועות׳ ומזה מי הנדה׳ רבותינו אמרו שהמזה טהור וזה בא ללמד שהנושא מי חטאת טמא טומאה חמורה
לטמא בגדים שעליו מה שאין כן בנוגע וזה שהוציאו בלשון מזה לומר לך שאינן מטמאין עד שיהא בהן שיעור הזייה׳ והנוגע יטמא ואין
טעון כיבוס בגדים׳ וכל אשר יגע בו׳ הטמא הזה שנטמא במת יטמא׳ והנפש הנוגעת בו׳ בטמא מת׳ הטמא עד הערב׳ כאן למדנו

עלוהי ביומא תליתאה וביומא שביעאה לא ידכי׳ הו יתדכא מן מא אלנצח פי אליום אלתאלת
ואליום אלסאבע פיטהר ואן לם יתדכא מנה פיהמא לא יטהר׳ כָּל הַנֹּגֵעַ בְּמֵת בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם
אֲשֶׁר יָמוּת וְלֹא יִתְחַטָּא אֶת מִשְׁכַּן יְהוָה טִמֵּא וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִיִּשְׂרָאֵל כִּי מֵי נִדָּה
לֹא זֹרַק עָלָיו טָמֵא יִהְיֶה עוֹד טֻמְאָתוֹ בוֹ׳ כל דיקרב במיתא בנפשא דאנשא דימות ולא
ידי עלוהי ית משכנא דיי׳ סאיב וישתיצי אנשא ההוא מישראל ארי מי אדיותא לא אזדריקו
עלוהי מסאב יהי עוד סאובתיה ביה׳ כדאך כל מן דנא במיית מן נפוס אלנאס אלדי ימות
ולם יתדכא פקד נגס מסכן אללה פינקטע דאך אלאנסאן מן אל אסר אד מא אלנצח לם ירש
עליה פהו נגס לדאך ונגאסתה עליה׳ זֹאת הַתּוֹרָה אָדָם כִּי יָמוּת בְּאֹהֶל כָּל הַבָּא אֶל הָאֹהֶל
וְכָל אֲשֶׁר בָּאֹהֶל יִטְמָא שִׁבְעַת יָמִים׳ דא אוריתא אנש ארי ימות במשכנא כל דעליל
למשכנא וכל דבמשכנא יהי מסאב שבעה יומין׳ הדה אלשריעה אי אנסאן מאת פי כבא
פכל מא פיה ומן דכל אליה ינגס סבעה איאם׳ וְכֹל כְּלִי פָתוּחַ אֲשֶׁר אֵין צָמִיד פָּתִיל עָלָיו טָמֵא
הוּא׳ וכל מן דחסף פתיח דלית מגופת שיע מקף עלוהי מסאב הוא׳ וכל אנא כזף מפתוח
אלדי ליס עליה צמאם מקייד פהו נגס׳ וְכֹל אֲשֶׁר יִגַּע עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה בַּחֲלַל חֶרֶב אוֹ בְמֵת
אוֹ בְעֶצֶם אָדָם אוֹ בְקָבֶר יִטְמָא שִׁבְעַת יָמִים׳ וכל דיקרב על אפי חקלא בקטיל חרבא או במיתא
או בגרמא דאנשא או בקברא יהי מסאב שבעה יומין׳ וכל מן דנא עלי וגה אלצחרי בקתיל
סיף או מיית או בעצם אנסאן או מקבר כדאך ינגס סבעה איאם׳ וְלָקְחוּ לַטָּמֵא מֵעֲפַר שְׂרֵפַת
הַחַטָּאת וְנָתַן עָלָיו מַיִם חַיִּים אֶל כֶּלִי׳ ויסבון לדמסאב מעפר יקידת חטתא ויתין עלוהי מי
מבוע למן׳ ואלוכד לה מן רמאד חריק אלבקרה ויצב עליה מא מן נביע פי אנא׳ וְלָקַח אֵזוֹב
וְטָבַל בַּמַּיִם אִישׁ טָהוֹר וְהִזָּה עַל הָאֹהֶל וְעַל כָּל הַכֵּלִים וְעַל הַנְּפָשׁוֹת אֲשֶׁר הָיוּ שָׁם וְעַל הַנֹּגֵעַ
בַּעֶצֶם אוֹ בֶחָלָל אוֹ בַמֵּת אוֹ בַקָּבֶר׳ ויסב איזובא ויטבול במיא גבר דכי וידי על משכנא
ועל כל מניא ועל נפשתא דהוו תמן ועל דקרב בגרמא או בקטילא או במיתא או בקברא׳
ויאכד רגל טאהר שיא מן צעתר ויגמסה פי דאך אלמא וינצח עלי אלכבא ועלי גמיע אלאניה
ואלנפוס אלדי כאנת פיה ועלי אלדאני באלעצם או אלקתיל או אלמיית או אלקבר׳ וְהִזָּה הַטָּהֹר עַל
הַטָּמֵא בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְחִטְּאוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְכִבֶּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָהֵר

שהמת אבי אבות הטומאה והנוגע בו אב הטומאה ומטמא אדם זהו פירושה לפי משמעה ולכוונתה׳ ומדרש אגדה העתקתי מיסודו של
ר׳ משה הדרשן וזהו׳ ויקחו אליך׳ משלהם כשם שהם פירקו נזמי הזהב לעגל כך יביאו זו לכפרה משלהם׳ פרה אדומה׳ משל לבן שפחה
שטינף פלטין של מלך אמרו תבא אמו ותקנח את הצואה כך תבא פרה ותכפר על מעשה העגל׳ אדומה׳ ע״ש אם יאדימו כתולע
לפי שהחטא קרוי אדום׳ תמימה׳ ע״ש ישראל שהיו תמימים ונעשו בו בעלי מומין כך תבוא זו ותכפר עליהם ויחזרו לתומתם׳ לא עלה עליה
עול׳ כשם שפירקו מעליהם עול שמים׳ אל אלעזר הכהן׳ כשם שנקהלו על אהרן שהוא כהן לעשות העגל ולפי שאהרן עשה את
העגל לא נתנה לו עבודה זו על ידו שאין קטיגור נעשה סניגור׳ ושרף את הפרה׳ כשם שנשרף העגל׳ עץ ארז ואזוב ושני תולעת
שלשה מינין הללו כנגד שלשת אלפים איש שנפלו בעגל וארז הוא הגבוה מכל האילנות ואזוב נמוך מכולן סימן שהגבוה שהגיס וחטא
ישפיל את עצמו כאזוב ותולעת ויתכפר לו׳ למשמרת׳ כשם שפשע העגל שמור לדורות לפורענות ואין לך כל פקודה שאין בה
מפקודת העגל שנ׳ וביום פקדי ופקדתי וגו׳ כשם שהעגל מטמא כל העוסקין בו כך פרה מטמאה כל העוסקין בה׳ וכשם שנטהרו
באפרו שנ׳ ויזר על פני המים וישק את בני ישראל כך ולקחו לטמא מעפר שרפת החטאת וגו׳׳ ויבחו בני ישראל כל העדה׳ עדה השלמה

שכבר

בערב׃ ויזי דכיא על מסאבא ביומא תליתאה וביומא שביעאה וידכיניה ביומא שביעאה
ויצבע לבושוהי ויסחי במיא וידכי ברמשא׃ כדאך ינצח טאהר עלי נגספי יום תאלת
וסאבע פאדי דלאה פי יום סאבע גסל תיאבה ורחץ בטמא וטהר פי עשא׃ ואיש אשר
יטמא ולא יתחטא ונכרתה הנפש ההוא מתוך הקהל כי את מקדש יהוה טמא מי נדה לא זרק
עליו טמא הוא׃ וגבר דיסתאב ולא ידי עלוהי וישתיצי אנשא ההוא מגו קהלא ארי ית מקדשא
דיי סאיב מי אדיותא לא אזדריקו עלוהי מסאב הוא׃ ואי רגל תנגס בשי מן דלך ולם יתדלכ
פינקטע דלך אנסאן מן בין גוק למא נגס מקדס אלה אד דכלה ולם יכצח עליה מן מא
נצח פהו נגס׃ והיתה להם לחקת עולם ומזה מי הנדה יכבס בגדיו והנגע במי הנדה יטמא עד
הערב׃ ותהי להון לקים עלם ודמדי מי אדיותא יצבע לבושוהי ודיקרב במי אדיותא יהי מסאב
עד רמשא׃ יכון להם דלך רסם דהר ונאצח מא נצח יגסל תיאבה ומן לאמס מא נצח
ינגס אלי אליל׃ וכל אשר יגע בו הטמא יטמא והנפש הנגעת תטמא עד הערב׃ וכל דיקרב
ביה מסאבא יהי מסאב ואנש דיקרב ביה יהי מסאב עד רמשא׃ וכל מא לאמסה נגס ינגס
פאן כאן אנסאנא דנא בה פינגס אלי אליל׃ פ
כ ויבאו בני ישראל כל העדה מדבר צן בחדש הראשון וישב העם בקדש ותמת שם מרים
ותקבר שם׃ ואתו בני ישראל כל כנשתא למדברא דצין בירחא קדמאה ויתיב עמא ברקם
ומיתת תמן מרים ואתקברת תמן׃ תם גאו בני אסראיל אגמעין אלי בריה צין פי אשהר אלאול
ואקאם אלקום פי רקים פלמא מאתת הנאך מרים ודפנת תם׃ ולא היה מים לעדה ויקהלו על
משה ועל אהרן׃ ולא הוה מיא לכנשתא ואתכנישו על משה ועל אהרן׃ ולם יכון מאא לגמאעה ותגווקו עלי מוסי והרון׃ וירב העם עם משה ויאמרו לאמר ולו גוענו בגוע אחינו
לפני יהוה׃ ונצא עמא עם משה ואמרו למימר לוי דמיתנא במותא דאחנא קדם יי׃ ולמא
לאצם אלקום מוסי קאלו יא ליתנא מתנא כופאה אכותנא בין ידי אלה׃ ולמה הבאתם את
קהל יהוה אל המדבר הזה למות שם אנחנו ובעירנו׃ ולמא איתיתון ית קהלא דיי למדברא
הדין לממת תמן אנחנא ובעירנא׃ ולם גיתמא בגוק אלה אלי הדי אלבר נמות פיה נחן ובהאימנא׃
ולמה העליתנו ממצרים להביא אתנו אל המקום הרע הזה לא מקום זרע ותאנה וגפן ורמון

שכבר כלו מיתי מדבר ואלו פירשו לחיים׃ ותמת שם מרים׃ למה נסמכה מיתת מרים לפרשת פרה אדומה לומר לך מה קרבנות מכפרין אף מיתת צדיקים מכפרת׃ ותמת שם מרים׃ אף היא בנשיקה מתה ומפני מה לא נאמר בה על פי ה׳ שאינו דרך כבוד של מעלה ובאהרן נאמר על פי ה׳ באלה מסעי׃ ולא היה מים לעדה׃ מכאן שכל ארבעים שנה היה להם הבאר בזכות מרים׃ ולו גוענו׃ הלואי גוענו׃ בגוע אחינו׃ במיתת אחינו בדבר למד שמיתת צמא מגונה ממנה׃ בגוע׃ שם דבר הוא כמו במיתת אחינו ולא יתכן לפרשו כשמתו אחינו שאם כן היה לו לינקד בגוֹע׃ ואת בעירם׃ מכאן שחס המקום על ממונם של ישראל׃ ויקהילו משה ואהרן את הקהל אל פני הסלע׃ זה אחד מן המקומות שהחזיק מועט את המרובה (והן י׳ מקומות והן לעתיד לבא נקוו אליה כל הגוים)׃ המן הסלע הזה נוציא׃ לפי שלא היו מכירין אותו לפי שהלך הסלע וישב לו בין הסלעים כשנסתלק הבאר והיו ישראל אומרים מה לכם מאיזה סלע תוציאו לנו מים לכך אמר להם המורים סרבנים לשון יוני שוטים מורים את מוריהם המן הסלע הזה שלא נצטוינו עליו נוציא לכם מים׃ פעמים׃ לפי שבראשונה לא הוציא אלא טפין לפי שלא צוה המקום להכותו אלא ודברתם אל הסלע והם דברו לסלע אחר ולא הוציא אמרו שמא צריך להכות כבראשונה שנ׳ והכית בצור ונזדמן להם אותו הסלע והכוהו׃ יען לא האמנתם בי׃ גילה הכתוב שאלולי

ומים אין לשתות׃ ולמא אסיקתונא ממצרים לאיתאה יתנא לאתרא בישא הדין לא אתר
כשר לבית זרע ואף לא תינין וגפנין ורמונין ומיא לית למשתי׃ ולם אצעדתמונא מן מצר
פגיתם בנא אלי הדי אלמוצע אלרדי אלדי לא זרע ולא גפן ותין ורמאן וחתא מאא ליס ללשרב׃
ויבא משה ואהרן מפני הקהל אל פתח אהל מועד ויפלו על פניהם וירא כבוד יהוה אליהם׃ ועל
משה ואהרן מן ק׳ קהלא לתרע משכן זמנא ונפלו על אפיהון ואתגלי יקרא דיי׳ להון׃ פאקבל מוסי
והרון הארבין מן בין ידי אלגוק אלי באב כבא אלמחצר פוקעא עלי וגוההמא פצהר נור אללה להמא׃
פ
וידבר יהוה אל משה לאמר׃ קח את המטה והקהל את העדה אתה ואהרן אחיך ודברתם אל
הסלע לעיניהם ונתן מימיו והוצאת להם מים מן הסלע והשקית את העדה ואת בעירם׃
סב ית חטרא וכנוש ית כנשתא את ואהרן אחוך ותמללון עם כיפא לעיניהון ויתין מוהי
ותפיק להון מיא מן כיפא ותשקי ית כנשתא וית בעיריהון׃ כד׳ אלעצא ואגמע אלגמאעה אנת
והרון אכיך וקולא עלי אלצכר בחצרתהם יכרג מאה פאדא אכרגת להם מאא מן אלצכר
פתסקיהם ובהאימהם׃ ויקח משה את המטה מלפני יהוה כאשר צוהו׃ ונסיב משה ית חטרא
מן ק׳ יי׳ כמא דפקדיה׃ פאכד מוסי אלעצא מן בין ידי אללה כמי אמרה׃ ויקהלו משה ואהרן את
הקהל אל פני הסלע ויאמר להם שמעו נא המרים המן הסלע הזה נוציא לכם מים׃ וכנשו
משה ואהרן ית קהלא לקדם כיפא ואמר להון שמעו כען סרבניא המן כיפא הדין נפיק
לכון מיא׃ וגמע מוסי והרון אלי חצרה אלצכר פקאל להם אסמעו יא עצאה אמן הדא
אלצכר נכרג לכם מאא׃ וירם משה את ידו ויך את הסלע במטהו פעמים ויצאו מים
רבים ותשת העדה ובעירם׃ ואריס משה ית ידיה ומחא ית כיפא בחטריה תרתין זמנין
ונפקו מיא סגיאי ושתיאת כנשתא ובעיריהון׃ פרפע מוסי ידה וצרב אלצכר בעצה מרתין
פכרג מא כתיר שרבת מנה אלגמאעה ובהאימהם׃ ויאמר יהוה
אל משה ואל אהרן יען לא האמנתם בי להקדישני לעיני בני ישראל לכן לא תביאו את
הקהל הזה אל הארץ אשר נתתי להם׃ ואמר יי׳ למשה ולאהרן חלף דלא הימינתון למימרי
לקדשותי לעיני בני ישראל בכין לא תעלון ית קהלא הדין לארעא דיהבית להון׃ פקאל אללה למוסי
והרון כמי לם תומנוהם בי ותקדסאני בחצרה׳ בני אסר׳ כדאך לא תדכלא הדא אלגוק אלי

רש״י ז״ל

חטא זה בידם היו נכנסין לארץ כדי שלא יאמרו עליהם כעון דור המדבר שנגזר עליהם שלא יכנסו כך היה עון משה ואהרן׳ והלא הנאמן
ובקר ישחט להם קשה מזו אלא לפי שבסתר דיבר חיסך עליו הכתוב׳ וכאן שבמעמד כל ישראל לא חיסך עליו הכתוב מפני קידוש השם״
להקדישני׳ שאו דברתם אל הסלע היה מקודש לעיני העדה ואומרין מה סלע זה אינו מדבר ואינו שומע ואינו צריך לפרנסה מקיים
דיבורו של מקום קל וחומר אנו״ לכן לא תביאו׳ בשבועה כמו לכן נשבעתי לבית עלי נשבע בקפיצה שלא ירבו בתפלה על כך״ המה
מי מריבה׳ הם הנזכרים במקום אחר את אלו ראו אסטגניני פרעה שמושיען של ישראל לוקה במים לכך גזרו כל הבן הילוד היאורה
תשליכוהו״ ויקדש בם׳ שמתו משה ואהרן על ידם שכשהקב״ה עושה דין במקודשיו הוא ירא ומקודש על הבריות וכה״א נורא אלהים
ממקדשיך׳ במקדשי אקדש״ וישלח משה׳ אחיך ישראל׳ מה ראה להזכיר כאן אחוה אלא אמר לו אחים אנחנו בני אברהם שנ׳ לו כי גר
יהיה זרעך ועל שנינו היה החוב מוטל לפרעו״ אתה ידעת את כל התלאה׳ לפיכך פירש אבותם מעל אבינו ויל׳ לו לארץ מפני יעקב
אחיו מפני השטר חוב המוטל על שניהם והטילו על יעקב״ וירעו לנו׃ סבלנו רעות רבות״ ולאבותינו׳ מכאן שהאבות מצטערין
בקבר כשפורענות באה על ישראל״ ונשמע קולינו׳ בברכה שבירכנו אבינו הקול קול יעקב שאנו צועקין ונענין״ מלאך׳ זה משה

מכאן

אלבלד אלדי אעטיתהם: המה מי מריבה אשר רבו בני ישראל את יהוה ויקדש בם: אנון מי
מצותא דנצו בני ישראל קדם יי ואתקדש בהון: דלך מא אלכצומה אלדי כאצם בני אסר אלרסול
ד בסבבה פתעצם פיהם: וישלח משה מלאכים מקדש אל מלך
אדום כה אמר אחיך ישראל אתה ידעת את כל התלאה אשר מצאתנו: ושלח משה אזגדין
מרקם לות מלכא דאדום כדנן אמר אחוך ישראל את ידעת ית כל עקתא דאשכחתנא: תם
בעת מוסי ברסל מן רקים אלי מלך אדום קאילא כדי קאל אליך אכ' אנת עלם בגמיע אלמצאיב
אלדי נאלתנא: וירדו אבתינו מצרימה ונשב במצרים ימים רבים וירעו לנו מצרים
ולאבתינו: ונחתו אבהתנא למצרים ויתבנא במצרים יומין סגיאין ואבאישו לנא מצראי
ולאבהתנא: מנהא אן אבאינא נזלו מצרא פאקמנא במצר מדה טוילה פלמא אסא בנא
אלמצריון ובאבאינא: ונצעק אל יהוה וישמע קלנו וישלח מלאך ויצאנו ממצרים והנה
אנחנו בקדש עיר קצה גבולך: וצלינא קדם יי וקביל צלותנא ושלח מלאכא ואפקנא ממצרים
והא אנחנא ברקם קרתא דבסטר תחומך: פדעונא אלי אלה וסמע צותנא פבעת ברסול
ואכרגנא מן מצר והודא נחן פי רקים פי טרף תכמך: נעברה נא בארצך לא נעבר
בשדה ובכרם ולא נשתה מי באר דרך המלך נלך לא נטה ימין ושמאול עד אשר נעבר
גבולך: נעבר כען בארעך לא נעבר בחקל ובכרם ולא נשתי מי גוב אורח מלכא ניזיל
לא נסטי לימינא ולסמלא עד דנעבר תחומך: נריד אן נגוז פי תכמך ולסנא נמיל אלא
זרע ולא כרם ולא נשרב מא צהריג לכנא נסיר פי אלטריק אלגאדה לא נזול ימנה ולא יסרה
אלי אן נגוז תכמך: ויאמר אליו אדום לא תעבר בי פן בחרב אצא לקראתך: ואמר ליה אדומאה
לא תעבר בתחומי דלמא בדקטלין בחרבא אפוק לקדמותך: קאל לה אלאחמרי לא תגוז פי
תכמי כלא באלסיף אלרג תלקאך: ויאמרו אליו בני ישראל במסלה נעלה ואם מימיך נשתה
אני ומקני ונתתי מכרם רק אין דבר ברגלי אעברה: ואמרו ליה בני ישראל באורח כבישא
נסק ואם מייך נשתי אנא ובעירי ואתין דמיהון להוד לית פתגם ביש ברגלי אעבר: קאלו
לה בני אסר לכנא נסיר פי אלמחגה ואן שרבנא לך מא נחן ומואשינא דפענא תמנה: מן
חית ליס אמר אלא נגוז פקט: ויאמר לא תעבר ויצא אדום לקראתו בעם כבד וביד חזקה:

רש"י

מכאן שהנביאים קרויים מלאכים ואומר ויהיו מלעיבים במלאכי האלהים: נעברה נא בארצך: אין לך לעכב על הירושה של ארץ ישראל כשם שלא
פרעת החוב עשה לנו עוד מעט לעבור דרך ארצך: לא נשתה מי באר: מי בורות היה צריך לומר אלא כך אמר משה אעפ"י שיש בידינו
מן לאכול ובאר לשתות לא נשתה ממנו אלא נקנה מכם אוכל ומים להנאתכם: מכאן לאכסניא שיש בידו לאכול יקנה מן החנוני כדי
להנות את אושפיזו: דרך המלך נלך: אנו חוסמין את בהמתנו ולא יטו לכאן ולכאן לאכול: פן בחרב אצא לקראתך: אתם מתגאים
בקול שהורישכם אביכם ואומרים ונצעק וישמע קולנו ואני אצא עליכם במה שהורישני אבי ועל חרבך תחיה: רק אין דבר: אין שום
דבר מזיקך: וביד חזקה: בהבטחת זקנו והידים ידי עשו: ויסעו וגו' כל העדה: כולם שלימים ליכנס לארץ שלא היה בהן אחד מאותן
שנגזרה עליהם גזרה שכבר כלו מתי מדבר ואלו מאותן שכתוב בהן חיים כלכם היום: הור ההר: הר על גבי הר כתפוח קטן ע"ג תפוח
גדול ואעפ"י שהענן היה הולך לפניהם ומשוה את ההרים שלשה נשארו בהם הר סיני לתורה והר נבו לקבורת משה והר ההר
לקבורת אהרן: על גבול ארץ אדום: מגיד שמפני שנתחברו כאן להתקרב לעשו הרשע נפרצו מעשיהם וחסרו הצדיק הזה וכן

ואמר לא תעבר ונפק אדומאה לקדמותיה בחיל רב וביד תקיפא׃ קאל לא תגוז כדאך
פכרג אדום תלקאה בשעב עצים ויד שדידה׃ וימאן אדום נתן את ישראל עבר בגבלו ויט
ישראל מעליו׃ וסריב אדומאה לא שבק ית ישראל למעבר בתחומיה וסטא ישראל מלותיה׃
פלמא אבא אדום אן יתרך אסר אן יגוזו פי תכמה מאלו ענה׃ פ
ה׳ ויסעו מקדש ויבאו בני ישראל כל העדה הר ההר׃ ונטלו מרקם ואתו בני ישראל כל כנשתא
להור טורא׃ פרחלו מן רקים וגאת גמאעתהם אלי גבל הור׃ ויאמר יהוה אל משה ואל
אהרן בהר ההר על גבול ארץ אדום לאמר׃ ואמר יי׳ למשה ולאהרן בהור טורא על תחום
ארע דאדום למימר׃ פקאל אללה למוסי והרון פי גבל הור׳ ענד תכם בלד אדום קאילא׃
יאסף אהרן אל עמיו כי לא יבא אל הארץ אשר נתתי לבני ישראל על אשר
מריתם את פי למי מריבה׃ יתכניש אהרן לעמיה ארי לא ייעול לארעא דיהבית
לבני ישראל על דסריבתון על מימרי למי מצותא׃ ינצם הרון אלי קומה לאנה לא ידכל
אלי אלבלד אלדי אעטיתה לבני אסר כמא קלת חין כאלפתמא אמרי פי מא אלכצומה׃ קח
את אהרן ואת אלעזר בנו והעל אתם הר ההר׃ דבר ית אהרן וית אלעזר בריה ואסיק
יתהון להור טורא׃ כד הרון ואלעזר אבנה ואצעדהמא אלי גבל הור׃ והפשט את אהרן
את בגדיו והלבשתם את אלעזר בנו ואהרן יאסף ומת שם׃ ותשלח ית אהרן ית לבושוהי
ותלבישנון ית אלעזר בריה ואהרן יתכניש וימות תמן׃ ואסלך הרון תיאבה ואלבסהא אלעזר
אבנה והרון ינצם וימות הנאך׃ ויעש משה כאשר צוה יהוה ויעלו אל הר ההר לעיני כל
העדה׃ ועבד משה כמא דפקיד יי׳ וסליקו להור טורא לעיני כל כנשתא׃ פצנע מוסא
כמא אמרה אללה וצעדא אלא גבל הור בחצרת אלגמאעה׃ ויפשט משה את
אהרן את בגדיו וילבש אתם את אלעזר בנו וימת אהרן שם בראש ההר
וירד משה ואלעזר מן ההר׃ ואשלח משה ית אהרן ית לבושוהי ואלביש יתהון ית
אלעזר בריה ומית אהרן תמן בריש טורא ונחת משה ואלעזר מן טורא׃ פסלך מוסא
תיאב הרון ואלבסהא אלעזר אבנה ומאת הרון הנאך פי ראס אלגבל פנזל מוסי ואלעזר מן
אלגבל׃ ויראו כל העדה כי גוע אהרן ויבכו את אהרן שלשים יום כל בית ישראל׃ וחזו כל כנשתא

הנביא אמר ליהושפט בהתחברך עם אחזיהו פרץ יי׳ את מעשיך׳ קח את אהרן׳ בדברים של ניחומים אמור לו אשריך שתראה כתרך נתון
לבנך מה שאין אני זכאי לכך׳ את בגדיו׳ את בגדי כהונה הלבישהו והפשיטם מעליו להלבישם על בנו בפניו אמר לו הכנס למערה ונכנס
ראה מטה מוצעת ונר דלוק אמ״ל עלה למטה ועלה פשוט ידיך ופשט קמוץ פיך וקמץ עצום עיניך ועצם מיד חמד משה לאותה מיתה
וזהו שנ׳ כאשר מת אהרן אחיך מיתה שנתאויתה לה׳ ויעש משה׳ אעפ׳ שהדבר קשה לו ולא עכב׳ ויראו כל העדה׳ כשראו משה
ואלעזר יורדים ואהרן לא ירד אמרו היכן הוא אהרן אמרו להם מת׳ אמרו אפשר מי שעמד בנגד המלאך ועצר את המגפה ישלוט בו
מלאך המות מיד בקש משה רחמים על הדבר והראוהו להם מלאכי השרת מוטל במטה ראו והאמינו׳ כל בית ישראל׳ האנשים והנשים
לפי שהיה אהרן רודף שלום ומטיל אהבה בין בעלי מריבה ובין איש לאשתו לכך בכו עליו הכל מה שלא נאמר כן במשה׳ כי גוע אומ׳
אני שהמתרגם דהא מית טועה הוא לא אם כן מתרגם ויראו ואתחזיאו שלא אמרו רבותינו כי זה משמש בלשון דהא אלא על מדרש
שנסתלקו ענני כבוד וכדאמר ר׳ אבהו דאמר ר׳ אבהו אל תקרי ויראו אלא וייראו׳ ועל לשון זה נופל לשון דהא לפי שהיא נתינת

טעם

ארי מית אהרן ובכו ית אהרן תלתין יומין כל בית ישראל׃ פלמא ראת אלגמאעה אן הרון
קד מאת בכו עליה תלאתין יומא גמיע אל אסרא׃ וישמע הכנעני
מלך ערד ישב הנגב כי בא ישראל דרך האתרים וילחם בישראל וישב ממנו שבי׃ ושמע
כנענאה מלכא דערד יתיב דרומא ארי אתא ישראל אורח מאללייא ואגיח קרבא בישראל
ושבא מניה שביא׃ תם סמע אלכנאעני מלך ערד אלמקים פי אלדארום באן בני אסרא קד גאו
טריק אלאתרים פחארבהם וסבא מנהם סביא׃ וידר ישראל נדר ליהוה ויאמר אם נתן תתן
את העם הזה בידי והחרמתי את עריהם׃ וקיים ישראל קיים קדם יי ואמר אם ממסר תמסר ית
עמא הדין בידי ואגמר ית קרויהון׃ פנדר אל אסרא נדרא ללה קאילא אן אסלמת הולאי אלקום
פי ידי געלת קראהם צואפי׃ וישמע יהוה בקול ישראל ויתן את הכנעני ויחרם אתהם ואת
עריהם ויקרא שם המקום חרמה׃ וקביל יי צלותיה דישראל ומסר ית כנענאה וגמר יתהון
וית קרויהון וקרא שמיה דאתרא חרמה׃ פסמע אללה דעא אל אסרא ואסלם אלכנאעני פי
אידיהם פגעלוה וקראה צואפי וסמא דאך אלמוצע חרמה׃
ויסעו מהר ההר דרך ים סוף לסבב את ארץ אדום ותקצר נפש העם בדרך׃ ונטלו מהור טורא
אורח ימא דסוף לאקפא ית ארע דאדום ועקת נפשא דעמא באורחא׃ תם רחלו מן גבל
הור טריק בחר אלקלזם ליסתדירו בלד אדום פצגרת נפוסהם פי אלטריק׃ וידבר העם
באלהים ובמשה למה העליתנו ממצרים למות במדבר כי אין לחם ואין מים ונפשנו קצה
בלחם הקלקל׃ ואתרעם עמא קדם יי ועם משה נצו למא אסיקתונא ממצר לממת במדברא ארי
לית לחמא ולית מיא ונפשנא עקת במנא הדין דמיכליה קליל׃ פתכלמו פי אללה ופי מוסי וקאלו
לם אצעדתמונא מן מצר לנמות פי אלבר מא ליס כבז וליס מא וקד צגרת נפוסנא מן אלטעאם אלכפיף׃

מעם למה של מעלה הימנו למה ויראו לפי שהרי מת אהרן ונסתלקו ענני כבוד שהיו בזכותו׳ אבל על הרבים נאמר כל בני אדם אין כופל לשון דבר לא
לשון אשר שהוא מגזרת שימוש אי שמצינו אם משמש בלשון אשר כמו ואם מדוע לא הקדר רוחי והרבה מפורשים מזה אם הרודים ימיו׳ וישמע
הכנעני׳ שמע שמת אהרן ונסתלקו ענני כבוד וכו׳ כדאיתא בראש השנה ועמלק מעולם רצועה מזומנת לישראל מזומן בכל עת לפורענות׳ יושב
הנגב׳ זה עמלק שנ׳ עמלק יושב בארץ הנגב ושינה את לשונו לדבר בלשון כנען כדי שיהיו ישראל מתפללין להקב״ה לתת כנענים בידם
והם אינם כנענים ראו ישראל לבושיהם כלבושי עמלקים ולשונם בלשון כנען אמרו נתפלל סתם שנ׳ אם נתון תתן את העם הזה בידי׳
דרך האתרים׳ דרך הנגב שהלכו בה מרגלים שנ׳ ויעלו בנגב׳ ד״א דרך האתרים׳ דרך התייר הגדול הנוסע לפניהם שנ׳ דרך שלשת
ימים לתור להם מנוחה׳ וישב ממנו שבי׳ אינה אלא שפחה אחת׳ והחרמתי׳ אקדיש כל שללם לגבוה׳ ויחרם אתהם׳ בהריגה׳
ואת עריהם׳ חרמי גבוה׳ דרך ים סוף׳ כיון שמת אהרן ובאת עליהם מלחמה זו חזרו לאחוריהם דרך ים סוף הוא הדרך שחזרו
להם כשנגזר עליהם גזרת מרגלים שנ׳ וסעו המדברה דרך ים סוף וכאן חזרו לאחוריהם ז׳ מסעות שנ׳ ובני ישראל נסעו מ
מבארות בני יעקן מוסרה שם מת אהרן וכי במוסרה מת והלא בהור ההר מת אלא שם חזרו והתאבלו עליו והספידוהו כאלו
הוא בפניהם וצא ובדוק במסעות ותמצאם ז׳ מסעות מן מוסרה עד הור ההר׳ לסבוב את ארץ אדום׳ שלא נתנם לעבור
בארצו׳ ותקצר נפש העם בדרך׳ בטורח הדרך שהוקשה להם אמרו עכשיו היינו קרובים ליכנס לארץ ואנו חוזרים לאחורינו
כך חזרו אבותינו ונשתהו ל״ח שנה עד היום לפיכך קצרה נפשם בעינוי הדרך ולשון לע״ז אנקרוטלוד ולא יתכן לומר ותקצר נפשי
בעם בדרך בהיותם בדרך ולא פירש במה קצרה שכל מקום שתמצא קוצר נפש במקרא מפורש שם במה קצרה כגון ותקצר שופטים
נפשי בהם וכגון ותקצר נפשו בעמל ישראל׳ וכל דבר קשה על אדם נופל בו לשון קצור נפש כאדם שהטורח בא עליו ואין דעתו
לקבל אותו הדבר ואין לו מקום בתוך לבו לגור שם אותו הצער ובדבר המטריח נופל בו לשון גודל שגדול הוא וכבד על
האדם כגון וגם נפשם בחלה בי גדלה עלי׳ ויגעה בשחל תצודני כללו של פירוש כל לשון קצור נפש בדבר לשון שאין יכול זכריה י״א
לקובלו הוא שאין הדעת סובלתו׳ באלהים ובמשה׳ השוו עבד לקונו׳ למה העליתנו׳ שניהם שווין׳ ונפשנו קצה אף לשון
קיצור נפש ומיאוס׳ בלחם הקלוקל׳ לפי שהמן נבלע באיברים קראוהו קלוקל אמרו עתיד המן הזה שיתפח במעינו כלום יש
ילוד אשה שמכניס ואינו מוציא׳ את הנחשים השרפים׳ ששורפין את האדם בארס שניהם׳ וינשכו את העם׳ יבא נחש שלקה על
הוצאת דבה ויפרע ממוציאי דבה׳ יבא נחש [illegible] המינין נטעמין לו טעם אחד ויפרע מכפויי טובה שטעם אחד משתנה להם

וישלח יהוה בעם את הנחשים השרפים וינשכו את העם וימת עם רב מישראל׃ וגרי יי׳
בעמא ית חיון קלן ונכיתו ית עמא ומית עם סגי מישראל׃ פבעת אלה פי אלקום חיאת מחרקה
לסעתהם פמאת מנהם כתירין׃ ויבא העם אל משה ויאמרו חטאנו כי דברנו ביהוה ובך
התפלל אל יהוה ויסר מעלינו את הנחש ויתפלל משה בעד העם׃ ואתא עמא לות משה
ואמרו חבנא ארי אתרעמנא קדם יי׳ ועמך צלי קדם יי׳ ויעדי מננא ית חויא וצלי משה
על עמא׃ פגאו אלי מוסי וקאלו קד אכטאנא אד תכלמנא פי אלה ופיך אדע אלי אלה אן
יזיל ענא אלחיאת פדעא להם מוסי׃ ויאמר יהוה אל משה עשה לך שרף ושים אתו על
נס והיה כל הנשוך וראה אתו וחי׃ ואמר יי׳ למשה עביד לך קליא ושוי יתיה על את ויהי כל
דיתנכית ויחזי יתיה ויתקיים׃ פקאל אלה למוסי אצנע לך מחרקא וארפעה עלי עלם פכל
מלסוע ילתפת אליה תאיבא פיבקא׃ ויעש משה נחש נחשת וישמהו על הנס והיה אם
נשך הנחש את איש והביט אל נחש הנחשת וחי׃ ועבד משה חויא דנחשא ושויה על
את והוי כד נכית חויא ית גברא ומסתכל לחויא דנחשא ומתקיים׃ פצנע מוסי תעבאנא
מן נחאס ורפעה עלי עלם פכאן אי אנסאן לדגה תעבאן אלתפת אליה תאיבא בקא חייא׃
ויסעו בני ישראל ויחנו באבת׃ ונטלו בני ישראל ושרו באובות׃ תם רחלו בני אסר׳ ונזלו פי
אובות׃ ויסעו מאבת ויחנו בעיי העברים במדבר אשר על פני מואב ממזרח השמש׃
ונטלו מאובות ושרו במגזת עבראי במדברא דעל אפי מואב ממדנח שמשא׃ ורחלו
מן אובות ונזלו פי בלאקע אלמגאזאת פי אלברייה אלתי עלי גהה מואב מן מטלע אלשמס׃
משם נסעו ויחנו בנחל זרד׃ מתמן נטלו ושרו בנחלא דזרד׃ ורחלו מן תם ונזלו פי ואד
זרד׃ משם נסעו ויחנו מעבר ארנון אשר במדבר היצא מגבול האמרי כי ארנון גבול

לכמה מטעמים׃ ויתפלל משה׃ מכאן למי שמבקשין ממנו שלא יהא אכזרי מלמחול׃ על נס׃ על כלונס שקורין פירטיק״א בלעז וכן וכנס ישעי׳ ל
על הגבעה׃ ארים נסי׃ שאו נס׃ ולפי שהיא גבוה לאות ולראיה קורהו נס׃ כל הנשוך׃ אפ׳ כלב או חמור נושכו היה ניזוק ומתנונה והולך שם
אלא שנשיכת הנחש ממהרת להמית לכך נאמר כאן וראה אותו וחי ראייה בעלמא ובנשיכת הנחש נאמר והביט וגו׳ שלא היה ממהר
להתרפאות אלא א״כ מביט בו בכוונה ואמרו רבותינו וכי נחש ממית או מחייה אלא בזמן שהיו ישראל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדין את
לבם לאביהם שבשמים היו מתרפאין ואם לאו היו נימוקין׃ נחש נחשת׃ לא נאמר לו לעשותו של נחשת אלא אמר משה הקב״ה קראו
נחש ואני אעשנו של נחשת לשון נופל על לשון׃ בעיי העברים׃ לא ידעתי למה נקרא שמם עיים ועי לשון חורבה הוא דבר
הטאוט במטאטא והשין בו יסוד לבדה והוא מלשון יעים׃ ויעה ברד׃ העברים׃ דרך מעבר העוברים שם את הר נבו אל ארץ ישעי׳ כ״ח
כנען שהוא מפסיק בין ארץ מואב לארץ אמוריים׃ על פני מואב׃ במזרחה של ארץ מואב׃ גבול האמורי׃
תחום סוף מצר שלהם וכן גבול מואב לשון קצה וסוף׃ מעבר ארנון׃ הקיפו ארץ מואב כל דרומה ומזרחה עד שבאו מעבר
השני וארנון בתוך ארץ האמורי בצפונה של ארץ מואב׃ היוצא מגבול האמורי׃ רצועה יוצאה מגבול מואב והיא של אמוריים
ונכנסת לגבול מואב עד ארנון שהוא גבול מואב ושם חנו ישראל ולא באו לגבול מואב כמו שאמר יפתח וגם אל מלך מואב
שלח ולא אבה ומשה רתוה כאשר עשו לי בני עשו היושבים בשעיר והמואבים היושבים בער מה אלו לא נתנום לעבור בתוך
ארצם אלא הקיפום אף מואב כן׃ על כן׃ על חנייה זו ונסים שנעשו בה׃ יאמר בספר מלחמות יי׳ כשמספרים נסים שנעשו
לאבותינו יספרו׃ את והב׃ כמו את יהב כמו שיאמר מן יעד ועד כך יאמר מן והב יהב והו״ו יסוד בו כלומר את אשר יהב
להם הרבה נסים בים סוף׃ ואת הנחלים ארנון׃ כשם שמספרים בנסי ים סוף כך יש לספר בנסי נחלי ארנון שאף כאן נעשו
נסים גדולים׃ ומה הן הנסים׃ ואשד הנחלים הרבוס של שפך אשד שפך הנחלים שנשפך שם דם אמוריים שהיו נחבאים שם
לפי שהיו ההרים גבוהים והנחל עמוק וקצר וההרים סמוכים זה לזה אדם עומד על ההר מזה ומדבר עם חבירו בהר הזה
והדרך עובר בתוך הנחל אמרו אמוריים כשיכנסו ישראל לארץ בתוך הנחל לעבור נצא מן המערות בהרים שלמעלה מהם
ונהרגם בחצים ואבני בליסטראות והיו אותן הנקעים בהר של צד מואב וכנגד בהר של צד אמוריים היו כמין
קרנות ושדים בולטין לחוץ כיון שבאו ישראל לעבור נזדעזע ההר של ארץ ישראל כשפחה היוצאת להקביל פני גברתה׃
ונקרב

מואב בין מואב ובין האמרי׃ מתמן נטלו ושרו מעברא דארנון דבמדברא דנפיק מתחום
אמוראה ארי ארנון תחום מואב בין מואב ובין אמוראה׃ ורחלו מן תם ונזלו פי גאנב ארנון
אלדי פי אלברייה אלכארג ען תכם אלאמוריין לאן ארנון הו אלחד בין מואב ובין אלאמוריין׃ על כן
יאמר בספר מלחמת יהוה את והב בסופה ואת הנחלים ארנון׃ על כין יתאמר בספרא
קרבין עבד יי על ימא דסוף וגבורן על נחלי ארנון׃ לדלך יקאל פי כתאב פתוח אללה מן
דראדר אלקלזם ומן אודיה פארנון׃ ואשד הנחלים אשר נטה לשבת ער ונשען לגבול
מואב׃ ושפיך לנחליא דמדברין לקביל לחית ומסתמיך לתחום מואב׃ ומצב אודיה
אלדי מילה אלי עמארה׳ ער ומסנדה אלי תכם מואב׃ ומשם בארה הוא הבאר אשר אמר יהוה
למשה אסף את העם ואתנה להם מים׃ ומתמן אתיהיבת להון בירא היא בירא דאמר יי
יי למשה כנוש ית עמא ואתין להון מיא׃ ורחלו מן תם אלי אלביר הי אלביר אלתי קאל אללה למוסי
יז אז ישיר ישראל את ענהא אגמע אלקום חתי אעטיהם מאא׃
השירה הזאת עלי באר ענו לה׃ בכין שבח ישראל ית תשבחתא הדא סקי בירא שבחו לה׃
חינייד אנשא אסראיל הדא אלאנשא וקאלו אצעדי יא ביר תגאובו להא׃ באר חפרוה שרים
כרוה נדיבי העם במחקק במשענתם וממדבר מתנה׃ בירא דחפרוהא רברביא כרוהא
רישי עמא ספריא בחטריהון וממדברא אתיהיבת להון׃ ביר חפרהא אלריסא וכראהא
נבל אלקום ראסמוהא בוכאיתהם תם רחלו מן תלך אלברייה אלי דאת אלעטא׃ וממתנה נחליאל
ומנחליאל במות׃ ומדאתיהיבת להון נחתא עמהון לנחליא ומנחליא סלקא עמהון לרמתא׃
כ ומן דאת אלעטא אלי אלואד ומן דלך אלואד אלי דאת אלכנאיס׃ ומבמות הגיא אשר בשדה
פ מואב ראש הפסגה ונשקפה על פני הישימון׃ ומרמתא לחליא דבחקלי מואב ריש רמתא
ומסתכיא על אפי בית ישימון׃ ומן תם אלי אלואד אלדי פי בלד מואב ענד ראס אלקלעה
כא אלמטלעה עלי וגה אלסמאוא׃ וישלח ישראל מלאכים אל סיחן

ונקרב לצד הר של מואב ונדבק בו וזהו ונשען לגבול מואב׃ ומשם בארה׃ משם באה האשד אל הבאר כיצד אמר הקב״ה מי מודיע לבני הנסים הללו המשל אומר נתת פת לתינוק הודע לאמו׳ לאחר שעברו ישראל חזרו ההרים למקומן והבאר ירדה לתוך הנחל והעלתה משם דם ההרוגים וזרועות ואיברים ומוליכתן סביב המחנה וישראל ראו ואמרו שירה׃ עלי באר מתוך הנחל והעליתה מה שהעלית׳ ומעין שבבאר הודיעה להם וגו׳ ומשם בארה וכי משם היתה והלא מתחלת מ׳ שנה היתה עמהם אלא שירדה לפרסם את הנסים וכן אז ישיר ישראל את השירה הזאת׳ השירה הזאת נאמרה בסוף ארבעים והבאר ניתנה להם מתחלת מ׳ ומה ראה ליכתב כאן אלא הענין הזה נדרש למעלה הימנו זאת היא הבאר אשר חפרוה שרים׳ משה ואהרן׳ במשענותם׳ במטה׳ וממדבר׳ ניתנה להם ומנחליאל במות׳ ומתנה נחליאל׳ כתרגומו׳ ובמות הגיא אשר בשדה מואב׳ כי שם מת משה ושם בטלה הבאר׳ ד״א כרוה נדיבי העם׳ כל נשיא ונשיא כשהיו חונים נוטל מקלו ומושך אצל דגלו ומחנהו ומי הבאר מושכין דרך אותו סימן ובאין לפני חנית כל שבט ושבט׳ במחוקק׳ על פי משה שנקרא מחוקק שנ׳ כי שם חלקת מחוקק ספון׳ ולמה לא נזכר משה בשירה זו לפי שלקה על ידי הבאר וכיון שלא נזכר שמו על משה לא נזכר שמו של הקב״ה משל למלך שהיו מוטמין אותו לסעודה אמר אם אוהבי שם אני שם ואם לאו איני הולך׳ ראש הפסגה׳ כתרגומו ריש רמתא׳ פסגה׳ לשון גובה וכן פסגו ארמנותיה הגביהו ארמנותיה׳ ונשקפה׳ אותה הפסגה על פני מקום ששמו ישימון והוא לשון מדבר שמם׳ ד״א ונשקפה הבאר על פני הישימון שנגנזה בימה של טבריה והעומד על הישימון מביט ורואה כמין כברה בים והיא הבאר כך דרש ר׳ תנחומא׳ וישלח ישראל מלאכים׳ ובמקום אחר תולה השליחות במשה שנ׳ ואשלח מלאכים ממדבר קדמות וכן וישלח משה מלאכים מקדש אל מלך אדום וביפתח הוא אומר וישלח ישראל מלאכים אל מלך אדום וגו׳ הכתובים הללו צריכין זה לזה זה נועל וזה פותח שמשה הוא ישראל וישראל הם משה לומר לך שנשיא הדור הוא ככל הדור כי הנשיא הוא הכל׳ אעברה בארצך׳ אעפ״י שלא נצטוו לפתוח להם בשלום בקשו שלום׳ ולא נתן סיחון

מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי לֵאמֹר׃ ושלח ישראל אזגדין לות סיחון מלכא אמוראה למימר׃ תס בעת׳ אלי
אסר ברסל אלי סיחון מלך אלאמוריין קאילא׃ אֶעְבְּרָה בְאַרְצֶךָ לֹא נִטֶּה בְּשָׂדֶה וּבְכֶרֶם לֹא
נִשְׁתֶּה מֵי בְאֵר בְּדֶרֶךְ הַמֶּלֶךְ נֵלֵךְ עַד אֲשֶׁר נַעֲבֹר גְּבֻלֶךָ׃ אעבר בארעך לא נסטי בחקל
ובכרם לא נשתי מי גוב באורח מלכא ניזיל עד דנעבר תחומך׃ נריד אן נגוז פי בלדך ולסנא
נמיל אלי ציעה ולא כרום ולא נשרב מא צהריג בל פי טריק אלאדה נסיר אלי אן נגוז תכמך׃
וְלֹא נָתַן סִיחֹן אֶת יִשְׂרָאֵל עֲבֹר בִּגְבֻלוֹ וַיֶּאֱסֹף סִיחֹן אֶת כָּל עַמּוֹ וַיֵּצֵא לִקְרַאת יִשְׂרָאֵל הַמִּדְבָּרָה
וַיָּבֹא יָהְצָה וַיִּלָּחֶם בְּיִשְׂרָאֵל׃ ולא שבק סיחון ית ישראל למעבר בתחומיה וכנש סיחון ית כל
עמיה ונפק לקדמות ישראל למדברא ואתא ליהץ ואגיח קרבא בישראל׃ ולם ירע סיחון בני
אסראיל אן יגוזו פי תכמה פגמע גמיע קומה וכרג תלקאהם אלי אלברייה חתא ואפא יהץ פחא
רבהם׃ וַיַּכֵּהוּ יִשְׂרָאֵל לְפִי חָרֶב וַיִּירַשׁ אֶת אַרְצוֹ מֵאַרְנֹן עַד יַבֹּק עַד בְּנֵי עַמּוֹן כִּי עַז גְּבוּל
בְּנֵי עַמּוֹן׃ ומחהי ישראל לפתגם דחרב ויריתו ית ארעיה מארנונא עד יובקא עד בני עמון
ארי תקיף תחומא דבני עמון׃ פקתלוה בחד אלסיף וחאזו בלדה מן ארנון אלי יבק אלי בני ע׳
עמון אד כאן תכמהם שדידא עליה׃ וַיִּקַּח יִשְׂרָאֵל אֵת כָּל הֶעָרִים הָאֵלֶּה וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל
בְּכָל עָרֵי הָאֱמֹרִי בְּחֶשְׁבּוֹן וּבְכָל בְּנֹתֶיהָ׃ וכבש ישראל ית כל קרויא האלין ויתיב ישראל בכל
קרוי אמוראה בחשבון ובכל כפרנהא׃ פאכדו גמיע הדה אלקרא וסכנו פי גמיע קרא אל
אמוריין פי חשבון ורסאתיקהא׃ כִּי חֶשְׁבּוֹן עִיר סִיחֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי הִוא וְהוּא נִלְחַם בְּמֶלֶךְ
מוֹאָב הָרִאשׁוֹן וַיִּקַּח אֶת כָּל אַרְצוֹ מִיָּדוֹ עַד אַרְנֹן׃ ארי חשבון קרתא דסיחון מלכא
אמוראה היא והוא אגיח קרבא במלכא דמואב קדמאה ונסיב ית כל ארעיה מניה עד
ארנון׃ ודלך אן חשבון הי מנבר סיחון מלך אלאמוריין והו כאן חארב מלך מואב אלאול
פאכד גמיע בלדה מן ידה אלי ארנון׃ עַל כֵּן יֹאמְרוּ הַמֹּשְׁלִים בֹּאוּ חֶשְׁבּוֹן תִּבָּנֶה וְתִכּוֹנֵן
עִיר סִיחוֹן׃ על כין יימרון מתליא עולו לחשבון תתבני ותשתכלל קרתא דסיחון׃ לדלך
יקולון אלממתלין ארכלו אלי חשבון חתא תבנא ותהייא קריה סיחון׃ כִּי אֵשׁ יָצְאָה
מֵחֶשְׁבּוֹן לֶהָבָה מִקִּרְיַת סִיחֹן אָכְלָה עָר מוֹאָב בַּעֲלֵי בָּמוֹת אַרְנֹן׃ ארי קדוס תקיף כאישא
נפק מחשבון עבדי קרבא כשלהביתא מקרתא דסיחון קטילו עמא דשרן בלחית מואב

לפי שכל מלכי כנען היו מעלין לו מס שהיה שומרם שלא יעברו עליהם גייסות. כיון שאמרו ישראל נעברה בארצך אמר להם כל עצמי
איני יושב כאן אלא לשומרם מפניכם ואתם אומרין כך״ ויצא לקראת ישראל׳ אלו היתה חשבון מלאה יתושין אין כל בריה יכולה לכבשה ואלו
היה סיחון בכפר חלש אין כל אדם יכול לכבשו וכל שכן שהיה בחשבון׳ אמר הקב״ה מה אני מטריח בני כל זאת לצור על כל עיר ועיר
נתן בלב כל אנשי המלחמה לצאת מן העיירות ונתקבצו כולם למקום אחד ושם נפלו ומשם הלכו ישראל אל הערים ואין עומד לנגדם
כי אין שם אלא נשים וטף״ כי עז׳ ומהו חוזקו׳ התראתו של הקב״ה שאמר להם אל תצורם ואל תתגר בם״ בנותיה׳ כפרים הסמוכין לה״
והוא נלחם׳ למה הוצרך ליכתב לפי שנ׳ אל תצר את מואב וחשבון משל מואב היתה כתב לנו שסיחון לקחה מהם ונטהרה על ידו
בישראל״ מידו׳ מרשותו׳ על כן׳ על אותה מלחמה שנלחם סיחון במואב״ יאמרו המושלים׳ בלעם שנ׳ בו וישא משלו״ המושלים׳
בלעם ובעור והם אמרו בואו חשבון שלא היה סיחון יכול לכבשה והלך ושכר את בלעם לקללו וזהו שא״ל בלק כי ידעתי את
אשר תברך מבורך וגו׳״ תבנה ותכונן׳ חשבון בשם סיחון להיות עירו׳ כי אש יצאה מחשבון׳ משכבשה סיחון׳ אכלה ער מואב׳ שם
אותה המדינה קרוי ער בלשון עברי ולחייה בלשון ארמי״ ער מואב׳ ער של מואב״ אוי לך מואב׳ שקללו את מואב שימסרו

בידו

כומריא דפלחין בית דחלת רמתא דארנון׃ לאן נאר כרגת מן חשבון ולהיב מן קריה׳
סיחון פאכלת ער מואב ואצחאב בייע ארנון׃ אוי לך מואב אבדת עם כמוש נתן בניו
פליטם ובנתיו בשבית למלך אמרי סיחון׃ וי לכון מואבאי אבדתון עמא דפלחין לכמוש
מסר בנוהי צירין ובנתיה בשביא למלכא אמוראה סיחון׃ פוי לך יא מואב כיף בדת יא
עבאדה כמוש לקד געל בניה אסרא ובנאתה סביא לסיחון מלך אמוריין׃ ונירם אבד
נקוד׳ בכור׳ חשבון עד דיבן ונשים עד נפח אשר עד מידבא׃ פסקת מלכו מחשבון עדא שלטן
מדיבון וצדיאו עד נפח דסמיך עד מידבא׃ וזאל סימאהם מן חשבון אלי דיבון ותוחש אלי
נופח אלדי ענד מידבא׃ וישב ישראל בארץ האמרי׃ ויתיב ישראל בארע אמוראה׃ ולמא
ויירש ק׳ סכן אל אסל פי בלד אמוריין׃ וישלח משה לרגל את יעזר וילכדו בנתיה ויירש את
האמרי אשר שם׃ ושלח משה לאללא ית יעזר וכבשו כפרנהא ותריך ית אמוראה דתמן
פבעת מוסי בקום ירומון יעזר פפתחו רסאתיקהא וקרצו אמורי אלדי פיהא׃ ויפנו ויעלו
דרך הבשן ויצא עוג מלך הבשן לקראתם הוא וכל עמו למלחמה אדרעי׃ ואתפניאו וסליקו
לאורח מתנן ונפק עוג מלכא דמתנן לקדמותהון הוא וכל עמיה לאגחא קרבא לאדרעי׃ תם
ולו וצעדו טריק אלבתניה פכרג עוג מלך אלבתניה תלקאהם הו וגמיע קומה לאחרב אלי אדראעאת׃
ויאמר יהוה אל משה אל תירא אתו כי בידך נתתי אתו ואת כל עמו ואת ארצו ועשית לו
כאשר עשית לסיחן מלך האמרי אשר יושב בחשבון׃ ואמר יי׳ למשה לא תדחל מניה
ארי בידך מסרית יתיה וית כל עמיה וית ארעיה ותעביד ליה כמא דעבדתא לסיחון מלכא
אמוראה דיתיב בחשבון׃ פקאל אללה למוסי לא תכאפה פאני מסלמה פי ידך וגמיע קומה ובלדה
פאצנע בה כמי צנעת בסיחון מלך אמורי אלמקים פי חשבון׃ ויכו אתו ואת בניו ואת כל עמו
עד בלתי השאיר לו שריד ויירשו את ארצו׃ ומחו יתיה וית בנוהי וית כל עמיה עד דלא
אשתאר ליה משיזיב ויריתו ית ארעיה׃ פקתלוה ובניה וגמיע קומה חתי לם יבק לה שרידא
וחאזו בלדה׃ ויסעו בני ישראל ויחנו בערבות מואב מעבר לירדן ירחו׃ ונטלו בני ישראל
ושרו במישריא דמואב מעברא לירדנא דיריחו׃ תם רחלו בני אסר ונזלו פי בידאת מואב
אלתי עלא ארדן יריחא׃ פ״ז פסוקים סימן עז׳ בגד׳
וירא בלק בן צפור את כל אשר

בידו׳ כמוש שם אלהי מואב׳ נתן׳ הנותן את בניו של מואב׳ פליטים׳ נסים ופליטים מחרב׳ ואת בנותיו בשבית וגו׳׳ ונירם׳ מלכות שלהם׳
אבד חשבון עד דיבון׳ מלכותו ועול שהיה למואב בחשבון אבד משם וכן עד דיבון תרגום של ספר עד כלומר סר ניר מדיבון׳ ניר׳ לשון
מלכות ועול וממשלת איש כמו למען היות ניר לדויד עבדי׳׳ ונשים׳ שי״ן דגושה לשון שממה כך יאמרו המושלים ונשים אותה ונשים
עד נופח השימונים עד נופח׳ וישלח משה לרגל את יעזר וילכדו׳ המרגלים לכדוה אמרו לא נעשה כראשונים בטוחים אנו בכוח תפלתו
של משה להלחם׳ אל תירא אותו׳ שהיה משה ירא להלחם שמא תעמוד לו זכותו של אברהם שנ׳ ויבא הפליט הוא עוג שפלט מן
הרפאים שהכו כדרלעומר וחביריו בעשתרות קרנים שנ׳ כי רק עוג מלך הבשן נשאר מיתר הרפאים׳ ויכו אותו׳ משה הרגו כדאיתא
בברכות בהרואה עקר טורא כך הלכה פרכיוכן׳ חסלת פרה בס״ד׳

וירא בלק בן צפור את כל אשר עשה ישראל לאמורי׳ אמר אלו שני מלכים שהיינו בטוחין עליהם עמדו עליהם והרגום
אנו על אחת כמה וכמה לפיכך ויגר מואב לשון מורא כמו גורו לכם׳ ויקץ מואב׳ קצו בחייהם׳ אל
זקני מדין׳ והלוא מעולם היו שונאין זה את זה שנ׳ המכה את מדין בשדה מואב שבאו מדין על מואב
למלחמה אלא מיראתן של ישראל עשו שלום ביניהם׳ ומה ראו ליטול עצה ממדין כיון שראו שהיו ישראל נוצחין שלא כמנהג העולם

עשה ישראל לאמרי׃ וחזא בלק בר צפור ית כל דעבד ישראל לאמוראה׃ ולמא ראי בלק
אבן צפור גמיע מא צנעה אסר באלאמוריין׃ ויגר מואב מפני העם מאד כי רב הוא ויקץ
מואב מפני בני ישראל׃ ודחיל מואבאה מן קדם עמא להדא ארי סגי הוא ועקת למואבאי
מן קדם בני ישראל׃ פחדר אלמואביין מן קבל אלקום גדא אד הם כתירין וצגרו מנהם׃
ויאמר מואב אל זקני מדין עתה ילחכו הקהל את כל סביבתינו כלחך השור את ירק
השדה ובלק בן צפור מלך למואב בעת ההוא׃ ואמר מואב לסבי מדין כען ישיצון
קהלא ית כל סחרננא כמא דמלחיך תורא ית ירוקא דחקלא ובלק בר צפור מלכא למואב
בעדנא ההוא׃ פקאל לשיוך מדין אלאן סילחס הדא אלגמע כל מא חולנא כמא ילחס אלתור
כצר אלצחרא וכאן בלק אבן צפור מלכהם פי דלך אלוקת׃ וישלח מלאכים אל בלעם בן
בעור פתורה אשר על הנהר ארץ בני עמו לקרא לו לאמר הנה עם יצא ממצרים הנה
כסה את עין הארץ והוא ישב ממלי׃ ושלח אזגדין לות בלעם בר בעור לפתור ארם
דעל פרת ארע בני עמיה למקרי ליה למימר הא עמא נפק ממצרים הא חפא ית עין שמשא
דארעא והוא שרי מלקבלי׃ פבעת ברסל אלי בלעם אבן בעור אלי פאתורא אלדי עלא
אלפראת בלד קומה לידעו בה וקאל לה הודא קום כרג מן מצר קד גטא צאהר אלארץ
והו גאלס מקאבלי׃ ועתה לכה נא ארה לי את העם הזה כי עצום הוא ממני אולי אוכל
נכה בו ואגרשנו מן הארץ כי ידעתי את אשר תברך מברך ואשר תאר יואר׃ וכען
איתא כען לוט לי ית עמא הדין ארי תקיף הוא מני מאים איכול לאנחא ביה קרב ואתריכניה
מן ארעא ארי ידענא ית דתברך מברך ודתלוט ליט׃ ואלאן פתעאל אלענה לי אד הם
אעצם מני לעלי אסתטיע אן אחארבה ואטרדה ען אלבלד לאני אעלם אן מן תבארכה
מבארך ומן תלענה ילען׃ וילכו זקני מואב וזקני מדין וקסמים בידם ויבאו אל בלעם
וידברו אליו דברי בלק׃ ואזלו סבי מואב וסבי מדין וקסמיא בידיהון ואתו לות בלעם
ומלילו עמיה פתגמי בלק׃ פמצו שיוך מואב ושיוך מדין כפאאת מעהם חתא ואפו
בלעם פאבלגוה בכלאם בלק׃ ויאמר אליהם לינו פה הלילה והשבתי אתכם דבר כאשר
ידבר יהוה אלי וישבו שרי מואב עם בלעם׃ ואמר להון ביתו הכא בליליא ואתיב יתכון

העולם אמרו מנהיגם של אלו במדין נתגדל נשאלו מהם מה מדתו אמרו להם זקני מדין אין כוחו אלא בפיו אמרו אף אנו נבוא עליהם באדם
שכוחו בפיו׃ כלחוך השור׃ כל מה שהשור מלחך אין בו ברכה׃ בעת ההיא׃ לא היה ראוי למלכות ומנסיכי מדין היה וכיון שמת סיחון
מינוהו עליהם לצורך שעה׃ פתורה׃ כשולחני הזה שהכל מריצין לו מעות כך היו כל המלכים מריצין לו אגרותיהם ולפי פשוטו
כך שם המקום׃ ארץ בני עמו׃ של בלק משם היה וזה היה מתנבא ואומר לו עתיד אתה למלוך ואם תאמר מפני מה השרה הקב״ה שכינתו
על גוי רשע כדי שלא יהא פתחון פה לאומות שיאמרו אלו היו לנו נביאים חזרנו למוטב העמיד להם נביאים והם פרצו גדר העולם
שבתחלה היו גדורים בעריות וזה נתן להם עצה להפקיר עצמן לזנות׃ לקרוא לו׃ הקריאה היתה שלו ולהנאתו שהיה פוסק לו ממון
הרבה׃ עם יצא ממצרים׃ ואם תאמר מה מזיקך׃ הנה כסה את עין הארץ סיחון ועוג שהיו שומרים אותנו עמדו עליהם והרגום׃ והוא
ישב ממולי׃ חסר כתוב קרובים הם להכריתני כמו כי אמילם׃ נכה בו׃ אני ועמי נכה בהם׃ ד״א לשון משנה והוא מנכה לו מן הדמים
לחסר מהם מעט׃ כי ידעתי את אשר תברך וגו׳ ע״י מלחמת סיחון שעזרתו להכות את מואב׃ וקסמים בידם׃ כל מיני קסמים
שלא יאמר אין כלי תשמישי עמי׃ ד״א קסם זה נטלו בידם זקני מדין אמרו אם יבוא עמנו בפעם הזאת יש בו ממש ואם ידחנו
אין בו תועלת לפיכך כשאמר להם לינו פה הלילה אמרו אין בו תקוה הניחוהו והלכו להם שנ׳ וישבו שרי מואב עם בלעם אבל זקני
מדין

פתגמא כמא דימליל יי עמי ואוריכו רברבי מואב עם בלעם׃ קאל להם ביתו ההנא אללילה אדר
עליכם גואבא כמא יקול אללה לי פאקאם רויסא מואב ענד בלעם׃ ויבא אלהים אל בלעם
ויאמר מי האנשים האלה עמך׃ ואתא מימר מן קדם יי לבלעם ואמר מן גבריא האלין דעמך׃
פואפא אמר אללה בלעם פקאל לה מפתתחא מן הולאי אלקום אלדי ענדך׃ ויאמר בלעם אל
האלהים בלק בן צפר מלך מואב שלח אלי׃ ואמר בלעם קדם יי בלק בר צפור מלכא דמואב
שלח לותי׃ קאל אן בלק אבן צפור מלך מואב בעת בהם אלי׃ הנה העם היצא ממצרים ויכס
את עין הארץ עתה לכה קבה לי אתו אולי אוכל להלחם בו וגרשתיו׃ הא עמא דנפק ממצר
וחפא ית עין שמשא דארעא כען איתא לוט לי יתיה מאם אכול לאגחא ביה קרב ואתרכניה׃
יקול אן אלקום אלדי כרג מן מצר קד גטא צאהר אלארץ ואן פתעאל אלען לי לעלי אסתטיע
אן אחארבה ואטרדה׃ ויאמר אלהים אל בלעם לא תלך עמהם לא תאר את העם כי ברוך
הוא׃ ואמר יי לבלעם לא תיזיל עמהון לא תלוט ית עמא ארי בריך הוא׃ קאל לה לא תמץ מעהם
ולא תלען אלקום פאנה מבארך׃ ויקם בלעם בבקר ויאמר אל שרי בלק לכו אל ארצכם כי
מאן יהוה לתתי להלך עמכם׃ וקם בלעם בצפרא ואמר לרברבי בלק איזילו לארעכון
ארי לית רעוא קדם יי דלא למשבקי למיזל עמכון׃ פקאם בלגדאה וקאל לרויסא בלק אמצו
אלי בלדכם לאן אללה מנעני אן אמצי מעכם׃ ויקומו שרי מואב ויבאו אל בלק ויאמרו מאן
בלעם הלך עמנו׃ וקמו רברבי מואב ואתו לות בלק ואמרו סריב בלעם למיתי עמנא׃ פקאם
רויסא מואב ורגעו אלי בלק וקאלו קד אבא בלעם אן יגי מענא׃ ויסף עוד בלק שלח שרים
רבים ונכבדים מאלה׃ ואוסיף עוד בלק שלח לרברבין סגיאין ויקירין מאלין׃ פעאוד בלק
איצא בעת ברויסא אעטם ואגל מן אולאיך׃ ויבאו אל בלעם ויאמרו לו כה אמר בלק בן
צפור אל נא תמנע מהלך אלי׃ ואתו לות בלעם ואמרו ליה כדנן אמר בלק בר צפור לא
כען תתמנע מלמיתי לותי׃ פגאו אלי בלעם וקאלו לה כדי קאל בלק בן צפור לא תמתנע מן
אלמציר אלי׃ כי כבד אכבדך מאד וכל אשר תאמר אלי אעשה ולכה נא קבה לי את
העם הזה׃ ארי יקרא איקרנך לחדא וכל דתימר לי אעביד ואיתא כען לוט לי ית עמא
הדין׃ פאני סאכרמך גדא וכל מא תקול לי אצנעה ותעאל אלען לי הולאי אלקום׃ ויען בלעם

ער׳ין הלכו להם׃ לינו פה הלילה׃ אין רוח הקדש שורה עליו אלא בלילה וכן לכל נביאי אומות העולם עובדי עז שנ׳ ויבא אלהים אל
לבן הארמי בחלום הלילה כאדם שהולך אצל פילגשו בהחבא׃ כאשר ידבר ה׳ אלי׳ אם ימליכני ללכת עם בני אדם כמותכם אך
שמא אין כבוד לתתי להלוך עמכם אלא עם שרים גדולים׃ וישבו לשון עכבה׃ מי האנשים האלה עמך׃ להטעותו בא אומר
פעמים שאין הכל גלוי לפניו אין דעתו שוה עליו אף הוא אראה עת שאוכל לקלל ולא יבין׃ בלק בן צפור׃ אעפ׳ שאיני
חשוב בעיניך חשוב אני בעיני המלכים׃ קבה לי׃ זו קשה מארה לי שהוא נוקב ומפרש׃ וגרשתיו מן העולם ובלק לא אמר
לא וגרשנו מן הארץ אינו מבקש אלא להפילם מעט ובלעם היה שונאם יותר מבלק׃ לא תלך עמהם׃ אמ׳ א״ל אקללם
במקומי א״ל לא תאור את העם א״ל א״כ אברכם א״ל אינם צריכים לברכתך כי ברוך הוא׃ משל אומרים לצרעה לא מדובשיך
ולא מעוקציך׃ להלוך עמכם׃ אלא עם שרים גדולים מכם למדנו שרוחו גבוהה עליו ולא רצה לגלות שהוא ברשותו של
מקום אלא בלשון גסות לפ״כ ויוסף עוד בלק׃ כי כבד אכבדך מאד׃ יותר ממה שהיית נוטל לשעבר אני נותן לך׃ מלא
ביתו כסף וזהב׃ למדנו שנפשו רחבה ומחמד ממון אחרים אמר ראוי ליתן לו כל כסף וזהב שלו שהרי צריך לשכור חיילות

ויאמר אל עבדי בלק אם יתן לי בלק מלא ביתו כסף וזהב לא אוכל לעבר את פי יהוה אלהי
לעשות קטנה או גדולה׃ ואתיב בלעם ואמר לעבדי בלק אם יתין לי בלק מלי ביתיה כסף
ודהב לית לי רשו למעבר על גזירת מימרא דיי׳ אלהי למעבד זעירתא או רבתא׃ פאגאב
בלעם קואד בלק וקאל להם לו יעטיני בלק מל ביתה פצ׳ה ודהב לא אסתטיע אן אתגאוז
אמר אללה רבי לאעמל צגירה או כבירה׃ ועתה שבו נא בזה גם אתם הלילה ואדעה מה
יסף יהוה דבר עמי׃ וכען אוריכו כען הכא אף אתון בליליא ואדע מא יוסיף יי׳ מלל
עמי׃ ואלאן אקימו אנתם איצ׳א ההנא אלליל חתי אנט׳ר מא יעאוד אללה אן יכאטבני
בה׃ ויבא אלהים אל בלעם לילה ויאמר לו אם לקרא לך באו האנשים קום לך אתם ואך
את הדבר אשר אדבר אליך אתו תעשה׃ ואתא מימר מן קדם יי׳ לות בלעם בליליא ואמר
ליה אם למקרי אתו גבריא קום איזיל עמהון וברם ית פתגמא דאמליל עמך יתיה
תעביד׃ פואפא אמר אללה בלעם לילא וקאל לה אן כאן הולאי אלקום גאו לידעוך קם אמץ׳
מעהם לכן אלאמר אלדי אקולה לך אצנעה פקט׃ ויקם בלעם בבקר ויחבש את אתנו וילך
עם שרי מואב׃ וקם בלעם בצפרא וזריז ית אתניה ואזל עם רברבי מואב׃ פאדלג בג
דאה ואסרג אתאנה ומצ׳א מע רויסא מואב׃ ויחר אף אלהים כי הולך הוא ויתיצב מלאך יהוה
בדרך לשטן לו והוא רכב על אתנו ושני נעריו עמו׃ ותקיף רגזא דיי׳ ארי אזיל הוא ואתעתד
מלאכא דיי׳ באורחא לשטן ליה והוא רכיב על אתניה ותרין עולימוהי עמיה׃ תם אשתד
גצ׳ב אללה למציה טאמעא פוקף מלך אללה פי אלטריק ליחידה ען דלך והו ראכב עלי אתאנה
ומעה גלאמיה׃ ותרא האתון את מלאך יהוה נצב בדרך וחרבו שלופה בידו ותט
האתון מן הדרך ותלך בשדה ויך בלעם את האתון להטתה הדרך׃ וחזת אתנא ית
מלאכא דיי׳ מעתד באורחא וחרביה שליפא בידיה וסטת אתנא מן אורחא ואזלת
בחקלא ומחא בלעם ית אתנא לאסטיותה לאורחא׃ פלמא ראת אלאתאן מלך אללה
קאימא פי אלטריק וסיפה מצלת בידה מאלת ען אלטריק וצארת פי אלציאע פצרבהא בלעם
לירדהא אלי אלטריק׃ ויעמד מלאך יהוה במשעול הכרמים גדר מזה וגדר מזה׃ וקם מלאכא
דיי׳ בשביל כרמיא אתרא דגדירא מכא וגדירא מכא׃ תם וקף מלך אללה פי זקאק

רבות. ספק נוצח ספק אינו נוצח ואני ודאי נוצח״ לא אוכל לעבור. על כרחו גילה שהוא ברשות אחרים ונתנבא כאן שאינו יכול לבטל
הברכות שנתברכו האבות מפי הגבורה״ גם אתם. פיו הכשילו גם אתם סופכם לילך בפחי נפש כראשונים״ מה יוסף. לא ישנה דבריו
מברכה לקללה הלואי שלא יוסיף לברך כאן נתנבא שעתיד להוסיף ברכה להם על ידו״ אם לקרוא לך. אם הקריאה שלך ושבור
אתה ליטול עליה שכר קום לך אתם״ ואך. על כרחך את הדבר אשר אדבר אליך אותו תעשה ואעפ״כ וילך בלעם אמר שמא אפתנו
ויתרצה״ ויחבוש את אתונו. מכאן שהשנאה מקלקלת את השורה שחבש הוא בעצמו״ אמר הקב״ה רשע כבר קדמך אברהם
אביהם, שנ׳ וישכם אברהם בבקר ויחבוש את חמורו״ עם שרי מואב. לבו כלבם שוה״ כי הולך הוא. ראה שהדבר רע בעיני המקום ונתאוה
לילך״ לשטן לו. מלאך של רחמים היה והיה רוצה למנעו מלחטוא שלא יחטא ויאבד״ ושני נעריו עמו. מכאן לאדם חשוב היוצא
לדרך יוליך עמו שני אנשים לשמשו וחוזרין ומשמשין זה את זה״ ותרא האתון. והוא לא ראה שנתן הקב״ה רשות לבהמה לראות יותר מן
האדם שמתוך שיש בו דעת תטרף דעתו כשיראה מזיקין״ וחרבו שלופה בידו. אמר רשע זה הניח כלי אומנותו שכלי זיינן של אומות
העולם בחרב והוא בא עליהם בפיו שהיא אומנות שלהם אף אני אתפוש את שלו ואבוא עליו באומנותו וכן סופו ואת בלעם בן

בעור

טכרוס והנאך גדאר ימנה ויסרה׃ ותרא האתון את מלאך יהוה ותלחץ אל הקיר ותלחץ
את רגל בלעם אל הקיר ויסף להכתה׃ וחזת אתנא ית מלאכא דיי ואדחיקת עם כתלא
ודחקת ית רגלא דבלעם לכתלא ואוסיף למחהא׃ פלמא ראתה אזדחמת מע אלחאיט
פצגטת רגל בלעם אליה פזאד פי צרבהא׃ ויוסף מלאך יהוה עבור ויעמד במקום צר
אשר אין דרך לנטות ימין ושמאול׃ ואוסיף מלאכא דיי עבר וקם באתר עק דלית
אורח למסטי לימינא ולסמלא׃ תם עאוד מלך אללה פגאז ווקף פי מוצע מציק מא
ליס טריק אן ימיל ענה ימנה ולא יסרה׃ ותרא האתון את מלאך יהוה ותרבץ תחת בלעם
ויחר אף בלעם ויך את האתון במקל׃ וחזת אתנא ית מלאכא דיי ורבעת תחות בלעם ותקיף
רגזא דבלעם ומחא ית אתנא בחטרא׃ פלמא ראתה רבצת תחתה פאשתד גצבה
פצרבהא בעצא׃ ויפתח יהוה את פי האתון ותאמר לבלעם מה עשיתי לך כי הכיתני
זה שלש רגלים׃ ופתח יי ית פומא דאתנא ואמרת לבלעם מא עבדית לך ארי מחיתני
דנן תלת זמנין׃ פפתח אללה פאהא פקאלת לבלעם מא צנעת בך אד צרבתני הדה אלמרה
אלתאלתה׃ ויאמר בלעם לאתון כי התעללת בי לו יש חרב בידי כי עתה הרגתיך׃ ואמר
בלעם לאתנא ארי חייכת בי אלו אית חרבא בידי ארי כען קטלתיך׃ קאל לאנך קד
תמרדת בי ולו כאן פי ידי סיף לקתלתך׃ ותאמר האתון אל בלעם הלוא אנכי אתנך אשר
רכבת עלי מעודך עד היום הזה ההסכן הסכנתי לעשות לך כה ויאמר לא׃ ואמרת אתנא
לבלעם הלא אנא אתנך דרכיבת עלי מדאיתך עד יומא הדין המילף אליפנא למעבד
לך כדין ואמר לא׃ קאלת אליס אנא אתאנך אלדי רכבת עליי מנד כנת אלי הדא אליום הל
עוודתך אן אצנע בך כדא קאל לא׃ ויגל יהוה את עיני בלעם וירא את מלאך יהוה נצב
בדרך וחרבו שלפה בידו ויקד וישתחו לאפיו׃ וגלא יי ית עיני בלעם וחזא ית מלאכא
דיי מעתד באורחא וחרביה שליפא בידיה וכרע וסגיד לאפוהי׃ תם כשף אללה ען בצר
בלעם פראא מלך אללה ואקפא פי אלטריק וסיפה מצלת פי ידה פכר בין ידיה סאגדא׃

בעור הדגו בהרב" במשעול הכרמים׃ כתרגומו בשביל׃ וכן אם ישפוק עפר שומרון לשעלים עפר הנדבק בכפות הרגלים בהילוכו׃ מלכים א כ
וכן מי מדד בשעלו מים ברגליו ובהלוכו׃ גדר מזה וגדר מזה׃ סתם גדר של אבנים הוא׃ ותלחץ׃ היא עצמה׃ ותלחץ׃ את אחרים את ישעיה מ
רגל בלעם׃ ויוסף מלאך יי׳ עבור׃ לעבור עוד לפניו להלן להיות עומד לפניו במקום אחר כמו והוא עבר לפניהם׃ ומא יש בתנחומא
מה ראה לעמוד בג׳ מקומות סימני אבות הראהו׃ זה שלש רגלים׃ רמז לו אתה מבקש לעקור אומה החוגגת ג׳ רגלים בשנה׃ התעללת׃
כתרגומו לשון גנאי ובזיון׃ לו יש חרב בידי׃ גנות גדולה היא לו דבר זה בעיני השרים זה הולך להרוג אומה שלימה בפיו ולאתון זו
צריך לכלי זיין׃ ההסכן הסכנתי׃ כתרגומו וכן הלא יסכן גבר ורבותינו דרשו מקרא זה בגמרא אמרו ליה מאי טעמא לא רכבת איוב כב
אסוסיא אמר להו ברטיבא שדאי ליה מיד אמרה לו הלא אנכי אתונך אשר רכבת עלי וכו׳ ולא עוד אלא שאתה עושה עמי מעשה
אישות בלילה כתו׳ הכא ההסכן הסכנתי וכתי׳ התם ותהי למלך סוכנת מה כאן ענין תשמיש אף כאן ענין תשמיש וכו׳ כדאיתא מלכים א א
בברכות ובמסכת ע״ז׃ כי ירט הדרך לנגדי׃ רבותינו חכמי משנה דרשוהו נוטריקון יראה ראתה נטתה כשביל שהדרך לנגדי׃
כלומר לקנאתי ולהקניטני ולפי משמעו כי חרד הדרך לנגדי לשון רטט כי ראיתי בעל הדרך שחרד וממהר הדרך שהוא לכעסי ולהמרותי
ומקרא קצר הוא כמו ותכל דוד המלך׃ לשון אחר ירט לשון רצון וכן ועל ידי רשעים ירטני מפייס ומנחם אותי על רשעם שאינן אלא שמואל ב יג איוב טז
מקניטים׃ אולי נטתה׃ כמו לולי פעמים שאולי משמש בלשון לולי׃ גם אותכה הרגתי׃ הרי זה מקרא מסורס והוא כמו גם הרגתי
אותך כלומר לא העכבה בלבד קראתך על ידי כי גם ההריגה׃ ואותה החייתי׃ ועתה מפני שדיברה והוכיחתך ולא יכולת לעמוד

ויאמר אליו מלאך יהוה על מה הכית את אתנך זה שלוש רגלים הנה אנכי יצאתי לשטן
כי ירט הדרך לנגדי׃ ואמר ליה מלאכא דיי על מא מחיתא ית אתנך דנן תלת זמנין
הא אנא נפקית לשטן ארי גלי קדמי דאת רעי למיזל באורחא לקבלי׃ ק׳ לה מלך אללה
לם צרבת אתאנך הדה אלמרה תלאתה ואנא כרגת פי אן אחידך אד תוולטת טריק חדאי׃
ותראני האתון ותט לפני זה שלש רגלים אולי נטתה מפני כי עתה גם אתכה הרגתי ואתה
החייתי׃ וחזתני אתנא וסטת מן קדמי דנן תלת זמנין אלו פון לא סטת מן קדמי ארי כען
אף יתך קטלית ויתה קיימית׃ חתי לאתני פמאלת ענ׳ הדה אלמרה תלאתה ולו לם תמיל ענ׳
לקתלתך אלאן ובקיתהא׃ ויאמר בלעם אל מלאך יהוה חטאתי כי לא ידעתי כי אתה נצב
לקראתי בדרך ועתה אם רע בעיניך אשובה לי׃ ואמר בלעם למלאכא דיי חבית ארי לא
ידעית ארי את מעתד לקדמותי באורחא וכען אם ביש בעינך אתוב לי׃ ק׳ לה קד אכטאת
ולם אעלם אנך ואקף תלקאי פי טריק ואן אן כאן מציי רגעת׃ ויאמר מלאך יהוה
אל בלעם לך עם האנשים ואפס את הדבר אשר אדבר אליך אתו תדבר וילך בלעם עם
שרי בלק׃ ואמר מלאכא דיי לבלעם איזיל עם גבריא ולחוד ית פתגמא דאמליל עמך
יתיה תמליל ואזל בלעם עם רברבי בלק׃ ק׳ אמץ מע אלקום ואלקול אלדי אקולה לך קולה
פקט פמצא מעהם׃ וישמע בלק כי בא בלעם ויצא לקראתו אל עיר מואב אשר על ד
גבול ארנן אשר בקצה הגבול׃ ושמע בלק ארי אתא בלעם ונפק לקדמותיה לקרתא
דמואב דעל תחום ארנון דבסטר תחומא׃ פלמא סמע בלק במגי בלעם כרג תלקאה
אלי קריה מואב אלדי עלי תכם ארנון אלתי פי טרפה׃ ויאמר בלק אל בלעם הלא שלח
שלחתי אליך לקרא לך למה לא הלכת אלי האמנם לא אוכל כבדך׃ ואמר בלק לבלעם
הלא משלח שלחית לותך למקרי לך למא לא אתיתא לותי הבקשטא הויתא אמר לית
אנא יכיל ליקרותך׃ ק׳ בלק לבלעם אלם ארסל אליך מרה קבל הדה לאדעוך פלם לם
תצל אליי אתקול ליס אקדר אן אכרמך׃ ויאמר בלעם אל בלק הנה באתי אליך עתה
היכל אוכל דבר מאומה הדבר אשר ישים אלהים בפי אתו אדבר׃ ואמר בלעם לבלק

בתוכחתה כמו שכת׳ ויאמר לתי הרגתיה שלא יאמרו זו היא שסילקה את בלעם בתוכחתה ולא יכול להשיב שחס המקום על
כבוד הבריות וכן והרגת את האשה ואת הבהמה׳ וכן ואת הבהמה תהרוגו״ כי לא ידעתי׳ גם זה גנותו ועל כרחו הודה הוא היה משתבח
שיודע דעת עליון ופיו העיד לא ידעתי״ אם רע בעיניך אשובה לי׳ להתריס כנגד המקום היה תשובה זו א״ל בעצמו צוה לילך
ואתה מלאך מבטל את דבריו למוד הוא בכך שאומר דבר ומלאך מחזירו אמר לאברהם קח נא את בנך וע״י מלאך בטל את
דברו אף אני אם רע בעיניך צריך אני לשוב״ לך עם האנשים׳ כי חלקך עמהם וסופך לאבד אתה ודם מן העולם״ לך עם האנשי׳
בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו״ ואפס׳ על כרחך את הדבר אשר אדבר אליך אותו תעשה״ עם שרי בלק׳ שמח לקללם כמותם״
וישמע בלק׳ שלח שלוחים לבשרו״ האמנם לא אוכל כבדך׳ נתנבא שסופו לצאת משם בקלון״ אל עיר מואב׳ אל מטרופולין שלו
עיר החשובה שלו לומר ראה מה אלו מבקשים לעקור״ קרית חוצות׳ עיר מלאה שווקים אנשים ונשים וטף בחוצותיה לומר ראה
ורחם שלא ייעקרו אלו״ בקר וצאן׳ דבר מועט״ במות בעל׳ כתרגומו לרמת דחלתה עם ע״ז״ אולי יקרה ה׳ לקראתי׳ אינו רגיל
לדבר עמי ביום״ וילך שפי׳ כתרגומו יחידי׳ לשון שופי ושקט שאין עמו אלא שתיקה״ ויקר׳ לשון עראי לשון גנאי לשון טומאת
קרי כלומ׳ בקושי ובזיון היה נגלה עליו לא בשביל להראות חיבתן של ישרא׳״ את שבעת המזבחות׳ שבעה מזבחות ערכתי אין

כתיב

הא אתיתי לותך כען המיכל יכילנא למללא מדעם פתגמא דישוי יי בפומי יתיה אמליל׃
קאל ואן קד צרת אליך תראני אסתטיע אן אקול שיא אלא מא ילקנניה אללה פקט׃ וילך
בלעם עם בלק ויבאו קרית חצות׃ ואזל בלעם עם בלק ואעליה לקרית מחוזוהי׃ פמציא
גמיעא אלי אן גאא אלי קריה חוצות׃ ויזבח בלק בקר וצאן וישלח לבלעם ולשרים אשר
אתו׃ ונכס בלק תורין ועאן ושלח לבלעם ולרברביא דעמיה׃ פדבח בלק בקרא וגנמא
ובעת ראך אלי בלעם ואלי אלריסא אלדין מעה׃ ויהי בבקר ויקח בלק את בלעם ויעלהו
במות בעל וירא משם קצה העם׃ והוה בצפרא ודבר בלק ית בלעם ואסקיה לרמת דחלתיה
וחזא מתמן קצת מן עמא׃ פלמא כאן בגדאה אכד בלק בלעם ואצעדה אלא בעץ
ביע מעבודה פנצר מן תם בעץ אלקום׃ ויאמר בלעם אל בלק בנה לי בזה שבעה מזבחת
והכן לי בזה שבעה פרים ושבעה אילים׃ ואמר בלעם לבלק בנה לי הכא שבעה מדבחין
ואתקין לי הכא שבעה תורין ושבעה דכרין׃ פקאל לבלק אבן לי ההנא סבעה מדאבח ואעד
לי ההנא סבעה רתות וסבעה כבאש׃ ויעש בלק כאשר דבר בלעם ויעל בלק ובלעם פר
ואיל במזבח׃ ועבד בלק כמא [illegible] בלעם ואסיק בלק ובלעם תור ודכר על כל מדבח׃
פצנע כמי קאל בלעם וקרב תורא וכבשא עלי כל מדבח׃ ויאמר בלעם לבלק התיצב על
עלתך ואלכה אולי יקרה יהוה לקראתי ודבר מה יראני והגדתי לך וילך שפי׃ ואמר
בלעם לבלק אתעתד על עלתך ואהך מאם יערע מימר מן קדם יי לקדמותי ופתגמא
דיחזינני ואחוי לך ואזל יחידי׃ תם קאל לה קף ענד קראבינך ואנא אמצי פלעל אן
יואפיני אמר אללה ואי קול לקנניה אכברתך בה ומצא פי הדו׃ ויקר אלהים אל בלעם
ויאמר אליו את שבעת המזבחת ערכתי ואעל פר ואיל במזבח׃ וערע מימר מן קדם יי
בבלעם ואמר קדמוהי ית שבעה מדבחין סדרית ואסיקית תור ודכר על כל מדבח׃
פלמא ואפא אמר אללה בלעם קאל יא רב אני קד נצדת סבעה מדאבח וקרבת תורא וכבשא
עלי כל מדבח׃ וישם יהוה דבר בפי בלעם ויאמר שוב אל בלק וכה תדבר׃ ושוי יי פתגמא
בפומא דבלעם ואמר תוב לות בלק וכדין תמליל׃ פלקנה אללה כלאמא וקאל ארגע אלי בלק
וקל כדא׃ וישב אליו והנה נצב על עלתו הוא וכל שרי מואב׃ ותב לותיה והא מעתד על
עלתיה הוא וכל רברבי מואב׃ פרגע אליה ואדא בה ואקף ענד קרבאנה הו וגמיע ריסא מואב׃

כתיב כאן את שבעת המזבחות אמר לפניו אבותיהם של אלו בנו לפניך ז׳ מזבחות ואני ערכתי כנגד כולן. אברהם בנה ד׳ ויבן שם מזבח ליי׳ הנראה אליו׳ ויעתק משם ההרה וגו׳ ויבן שם מזבח׳ ויאהל אברם וגו׳ ויבן שם מזבח׳ ואחד בהר המוריה׳ ויצחק בנה אחד ויבן שם מזבח וגו׳ ויברו שם עבדי יצחק באר׳ ויעקב בנה שנים׳ אחד בשכם ואחד בבית אל׳ ואעל פר ואיל במזבח׳ ואברהם לא העלה אלא איל אחד׳ חזה כי יעקב ולכה זעמה ישראל׳ בשני שמותיהם אמר לקללם שמא אחד מהם מוכחך׳ מה אקב לא קבה אל׳ כשהיו ראויין להתקלל לא נתקללו כשהזכיר אביהם את עונם באפם הרגו איש לא קלל אלא אפם שנ׳ ארור אפם׳ כשנכנס אביהם במרמה אצל אביו היה ראוי להתקלל מה נאמ׳ גם ברוך יהיה׳ במברכים נאמר אלה יעמדו לברך את העם׳ במקללים לא נאמר אלה יעמדו לקלל את העם אלא על הקללה לא רצה להזכיר עליהם שום קללה׳ לא זעם ה׳ אני אין כוחי אלא שאני יודע לכוון השעה שהקב״ה כועס

וישא משלו ויאמר מן ארם ינחני בלק מלך מואב מהררי קדם לכה ארה לי יעקב ולכה
זעמה ישראל׃ ונטל מתליה ואמר מן ארם דברני בלק מלכא דמואב מטורי מדנחא איתא
לוט לי יעקב ואיתא תריך לי ישראל׃ פצרב מתלה וקאל מן ארם סיירני בלק מלך מואב מן
גבאל אלמשרק קאילא תעאל אלען לי אל יעקוב ודם לי אל אסר׳׃ מה אקב לא קבה אל ומה אזעם
לא זעם יהוה׃ מא אלוטיה דלא לטיה אל ומא אתרכיה דלא תרכיה יי׃ מא אסב מא לא
יסבה אלטאיק ומא ארם מא לם ידמה אללה׃ כי מראש צרים אראנו ומגבעות אשורנו
הן עם לבדד ישכן ובגוים לא יתחשב׃ ארי מריש טוריא חזיתיה ומרמתא סכיתיה הא
עמא בלחודיהון עתידין דיחסנון עלמא ובעממיא לא יתדנון גמירא׃ ואנא אראה מן
רוס אלגבאל ואלמחה מן אליפאע אנה שעב יסכן פרדא ולא יחסב מע סאיר אלאמם׃ מי מנה
עפר יעקב ומספר את רבע ישראל תמת נפשי מות ישרים ותהי אחריתי כמהו׃ מן יכול
למימני דעדקיא דבית יעקב דאמיר עליהון יסגון כעפרא דארעא או חדא מארבע
משריתא דישראל תמות נפשי מותא דקשיטוהי ויהי סופי כותהון׃ יא מן יעד נסל יעקוב
ויחצי דריה אל אסר׳ אסאלך אן אמות מות אלמסתקימין ותכן אכרתי מתלהם׃ ויאמר בלק
אל בלעם מה עשית לי לקב איבי לקחתיך והנה ברכת ברך׃ ואמר בלק לבלעם מא עבדת
לי למלט סנאי דברתך והא ברכא מברכת להון׃ פקאל לה בלק מא דא צנעת בי דעותך
לתסב אעדאי פאדא בך תבארך פיהם׃ ויען ויאמר הלא את אשר ישים יהוה בפי אתו
אשמר לדבר׃ ואתיב ואמר הלא ית דישוי יי בפומי יתיה אטר למללא׃ פאגאבה וקאל אלא
אן מא ילקניה אללה אחפצה ואקולה׃ ויאמר אליו בלק לך נא אתי אל מקום אחר אשר ה׳
תראנו משם אפס קצהו תראה וכלו לא תראה וקבנו לי משם׃ ואמר ליה בלק איתא כען
עמי לאתר אחרן דתחזיניה מתמן לחוד קצתיה תחזי וכוליה לא תחזי ותלוטיה לי מתמן׃
קאל תעאל מעי אלי מוצע אכר תנצרה מנה לכנך תנצר בעצה ולא כלה פתסבה לי מן תם׃
ויקחהו שדה צפים אל ראש הפסגה ויבן שבעה מזבחת ויעל פר ואיל במזבח׃ ודבריה
לחקל סכותא לריש רמתא ובנא שבעה מדבחין ואסיק תור ודכר על כל מדבח׃ פאכדה
אלי אלציעה אלמשרפה עלי ראס אלקלעה פבנא ז׳ מדאבח וקרב תורא וכבשא עלי כל מדבח׃

בה והוא לא כעס כל הימים הללו שבאת אליך וזהו שנ׳ עמי זכר נא מה יעץ בלק מלך מואב ומה ענה אותו בלעם בן בעור וגו׳ למען דעת
צדקות ה׳· כי מראש צרים אראנו· אני מסתכל בראשיתם ובתחלת שרשיהם ואני רואה אותם מיוסדים וחזקים כצורים וגבעות הללו
ע״י אבות ואימהות· הן עם לבדד ישכן· הוא אשר זכו לו אבותיו לשכון בדד כתרגומו· ובגוים לא יתחשב· כתרגומו לא יהיו נעשין כלה כשאר
האומות כענין שנ׳ כי אעשה כלה בכל הגוים ואותך לא אעשה כלה אינן נמנין עם השאר· ד״א כשהן שמחים אין אומה שמחה עמהם
שנ׳ ה׳ בדד ינחנו וכשהאומות בטובה הן אוכלין עם כל אחד ואחד ואין עולה להם מן החשבון וזהו ובגוים לא יתחשב· מי מנה עפר יעקב
כתרגומו· ומארבע משריתא׳ ד׳ דגלים· ד״א מי מנה עפר יעקב אין חשבון למצוות שהן מקיימים בעפר· לא תחרוש בשור ובחמור·
לא תזרע כרמך כלאים· אפר פרה ועפר סוטה וכיוצא בהם· ומספר את רובע ישראל· רביעותיהן זרע היוצא מן התשמיש שלהם·
תמות נפשי מות ישרים· שבהם· וקבנו לי· לשון צווי קללהו לי· שדה צופים· מקום גבוה היה ששם הצופה עומד לשמור אם יבא חיל על
העיר· ראש הפסגה· בלעם לא היה קוסם כבלק ראה בלק שעתידה פרצה להיפרץ בישראל משם שמשם מת משה כסבור שמשם תחול
עליהם הקללה· וזו היא הפרצה שאני רואה· אקרה כה· מאת הקב״ה· אקרה· לשון אתפעל· וישם דבר בפיו· ומה היא השימה הזאת

מה

ויאמר אל בלק התיצב כה על עלתך ואנכי אקרה כה׃ ואמר לבלק אתעתד הכא על עלתך
ואנא אתמטי עד כא׃ פקאל לה קף הונא ענד קראבינך ואנא אתלקא אללה הנא׃ ויקר יהוה אל
בלעם וישם דבר בפיו ויאמר שוב אל בלק וכה תדבר׃ וערע מימר מן קדם יי בבלעם ושוי
פתגמא בפומיה ואמר תוב לות בלק וכדין תמליל׃ פואפא אמר אללה בלעם ולקנה
כלאמא וקאל ארגע אלי בלק וקל כדא׃ ויבא אליו והנו נצב על עלתו ושרי מואב אתו
ויאמר לו בלק מה דבר יהוה׃ ואתא לותיה והא מעתד על עלתיה ורברבי מואב עמיה
ואמר ליה בלק מא מליל יי׃ פגא אליה והו ואקף ענד קרבאנה ורוסא מואב מעה פקאל לה
בלק מא דא קאל אללה׃ וישא משלו ויאמר קום בלק ושמע האזינה עדי בנו צפר׃ ונטל
מתליה ואמר קום בלק ושמע אצית למימרי בר צפור׃ פצרב מתלה וקאל קם יא בלק
ואסמע אנצת לקולי יא אבן צפור׃ לא איש אל ויכזב ובן אדם ויתנחם ההוא אמר ולא
יעשה ודבר ולא יקימנה׃ לא כמלי בני אנשא מימר אלהא בני אנשא אמרין ומכדבין
ואף לא כעובדי בני בסרא דאנון גזרין למעבד תיבין ומתמלכין הוא אמר ועביד וכל
מימריה מתקיים׃ ליס אללה כנאס פיכדב ולא כבני אדם פינדם אתראה יקול ולא
יפעל או יתכלם ולא יקום בה׃ הנה ברך לקחתי וברך ולא אשיבנה׃ הא ברכן קבילית אברכנה
לישראל ולא אתיב ברכתי מנהון׃ אלא אן ברכאת קבלתהא פאבארך פיהם ולא ארדהא׃ לא
הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל יהוה אלהיו עמו ותרועת מלך בו׃ אסתכלית ולית
פלחי גלולין בדבית יעקב ואף לא עבדי ליאות שקר בישראל מימרא דיי אלההון בסעדהון
ושכינת מלכהון ביניהון׃ ממא לא יבצר גלא פי אל יעקוב ולא דגלא פי אל אסר׳ לאן אללה
רבהם מעהם וצהאבה אלמלך להם׃ אל מוציאם ממצרים כתועפת ראם לו׃ אלהא דאפיקנון
ממצרים תקפא ורומא דיליה׃ אללה אלמכרגהם מן מצר כאלק אלריס מאנע ענהם׃ כי
לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל אל׃ ארי לא
נחשיא צבן דייטב לדבית יעקב ואף לא קסמיא לען ברבות בית ישראל כעדן יתאמר ליעקב

הנחת מה חסר המקרא באומרו שוב אל בלק וכה תדבר אלא כשהיה שומע שאינו נרשה לקלל אמר מה אני חוזר אל בלק לצערו ונתן לו הקב״ה
רסן וחכה בפיו כאדם הפוקס בהמה בחכה להוליכה אל אשר ירצה א״ל על כרחך שוב אל בלק וגו׳״ ושרי מואב אתו׳ ולמעלה הוא
אומר הוא וכל שרי מואב כיון שראו שאין בו תקוה הלכו להם מקצתם ולא נשארו אלא מקצתם״ מה דבר ה׳ לשון צחוק הוא זה כלומר
אינך ברשותך״ קום בלק כיון שראהו משחק בו נתכוון לצערו א״ל עמוד על רגליך אינך רשאי לישב ואני שלוח אליך בשליחותו של
מקום״ בנו צפור לשון מקרא הוא זה כמו חיתו ארץ׳ חיתו יער׳ למעינו מים״ לא איש אל ויכזב׳ כבר נשבע להם להביאם ולהורישם
ארץ שבעה אומות ואתה סבור להמיתם במדבר״ ההוא אמר ולא יעשה׳ בלשון תמיה ותרגום היבין ומתמלכין חוזרין ונמלכין לסור
בהם״ הנה ברך לקחתי׳ אתה שואלני מה דבר ה׳ קיבלתי ממנו לברך אותם״ וברך ולא אשיבנה׳ הוא ברך אותם ולא אשיב את
ברכתו״ וברך׳ כמו וברך וכן היא טרף ר״ש כמו אויב חרף וכן ונודע ברך ביחץ׳ תה״ והלל ומברך את המגול ואומר לו אל תירא
כי לא תיענש שלום יהיה לך מרצו הוא להקב״ה ואין לומר ברך עם דבר שאם כן היה נקוד בפתח קטן וטעמו למעלה אבל לפי שהוא
לשון פעל הוא נקוד קמץ קטן וטעמו למטה״ לא הביט און ביעקב׳ כתרגומו״ דא אחרי פשוטו הוא נדרש מדרש נאה׳ לא הביט ה׳
הקב״ה און שביעקב כשהן עוברין על דבריו אינו מדקדק אחריהן להתבונן באונות שלהם ובעמלן שהן עוברין על דתו״ עמל׳ איוב בלס
לשון עבירה כמו הרה עמל׳ כי אתה עמל וכעס תביט לפי שהעבירה היא עמל לפני המקום״ ה׳ אלהיו עמו אפילו מכעיסין וממרין לפניו
אינו זז מתוכן״ ותרועת מלך בו׳ לשון חיבה ורעות כמו רעה דוד׳ אוהב דוד ויתנה למרעהו וכן תרגום אונקלוס ושכינת מלכהון ביניהון״
אל מוציאם ממצרים׳ אתה אמרת הנה עם יצא ממצרים לא יצאו מעצמם אלא האלהים הוציאם״ כתועפות ראם לו׳ כתוקף רום וגובה שלו וכן

ולישראל מא עבר אלהא׃ ולא טיירה תחיר פי אל יעקוב ולא קאסומה תותר פי אל אסר׳ ואנמא יקאל
להם מא צנע אלטאיק פקט׃ הן עם כלביא יקום וכארי יתנשא לא ישכב עד יאכל טרף ודם
חללים ישתה׃ הא עמא כליתא שרי וכאריא יתנטל לא ישרי בארעיה עד דיקטול קטול
ונכסי עממיא יירת׃ והו שעב כלבו יקום וכאסד ירתפע׳ אלדי לא יכצגע אלי אן יאכל פריסה
וישרב דם אלצרעא׃ ויאמר בלק אל בלעם גם קב לא תקבנו גם ברך לא תברכנו׃ ואמר
בלק לבלעם אף מלט לא תלוטנון אף ברכא לא תבריכנון׃ קאל לה בלק אן לם תסבה סבא
פלא תבארכה ברכה׃ ויען בלעם ויאמר אל בלק הלא דברתי אליך לאמר כל אשר
ידבר יהוה אתו אעשה׃ ואתיב בלעם ואמר לבלק הלא מלילית עמך למימר כל דימליל
ייי יתיה אעביד׃ פאגאבה וקאל אלם אקול לך אן כל מא יקולה אללה אצנעה׃ ויאמר בלק
אל בלעם לכה נא אקחך אל מקום אחר אולי יישר בעיני האלהים וקבתו לי משם׃ ואמר
בלק לבלעם איתא כען אדברנך לאתר אחרן מאם יהי רעוא מן קדם ייי ותלוטיה לי מתמן׃
קאל תעאל אדברך אלי מוצע אכר פלעל אן יסהל עד אללה פתסבה לי מן הנאך׃ ויקח בלק את
בלעם ראש הפעור הנשקף על פני הישימן׃ ודבר בלק ית בלעם לריש רמתא דמסתכיא
על אפי בית ישימון׃ פאכדה אלי ראס אלראביה אלמטלעה עלי וגה אלסמאוי׃ ויאמר בלעם
אל בלק בנה לי בזה שבעה מזבחת והכן לי בזה שבעה פרים ושבעה אילים׃ ואמר
בלעם לבלק בני לי הכא שבעה מדבחין ואתקין לי הכא שבעה תורין ושבעה דכרין׃
קאל לה אבן לי ההנא סבעה מדאבח ואעד לי ההנא סבעה תיראן וסבעה כבאש׃ ויעש בלק
כאשר אמר בלעם ויעל פר ואיל במזבח׃ ועבד בלק כמא דאמר בלעם ואסיק תור ודכר
על כל מדבח׃ פצנע כמי קאל לה בלעם וקרב תורא וכבשא עלי כל מדבח׃ וירא בלעם כי
טוב בעיני יהוה לברך את ישראל ולא הלך כפעם בפעם לקראת נחשים וישת אל המדבר

וכפת תועפות לך לשון מעוז המה ואומר אני שהוא לשון עוף יעופף המעופף ברום וגובה ותוקף רב הוא זה׳׳ ותועפות ראם׳ עפיפת גובה׳׳ ד״א בתועפות ראם׳ תוקף ראמים ואמרו רבותינו אלו השדים׳ כי לא נחש ביעקב׳ כי ראויין הם לברכה שאין בהם מנחשים וקוסמים׳ כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל אל׳ עוד עתיד להיות עת כעת הזאת אשר תגלה חיבתן לעין כל שיהו יושבין לפניו ולומדים תורה מפיו ומחיצתן לפנים ממלאכי השרת והם ישאלו להם מה פעל אל והו שנ׳ והיו עיניך רואות את מוריך׳׳ ד״א יאמר ליעקב׳ אינו לשון עתיד אלא לשון הווה אינם צריכים לנחש וקוסם כי בכל עת שצריך ליאמר ליעקב ולישראל מה פעל הקב״ה ומה גזרותיו במרום אינן מנחשים וקוסמים אלא נאמר להם על פי נביאיהם מה היא גזרת המקום או אורים ותומים מגידים להם ואונקלוס לא תרגם כן׳׳ הן עם כלביא יקום וגו׳ שהן עומדין משנתם שחרית הם מתגברים כלביא וכארי לחטוף את המצות ללבוש טלית ולהניח תפלין ולקרוא את שמע׳ לא ישכב בלילה על מטתו עד שהוא אוכל ומחבל כל מזיק הבא לטרפו כיצד׳ קורא את שמע על מטתו ומפקיד רוחו ביד המקום׳ בא מחנה וגיים לטורפם הקב״ה שומרן ונלחם מלחמותיהם ומפילם חללים׳׳ ד״א הן עם כלביא יקום׳ כתרגומו׳׳ ודם חללים ישתה׳ נתנבא שאין מת משה עד שיפיל מלכי מדין חללים וייהרג הוא עמהם שנ׳ ואת בלעם בן בעור הקוסם הרגו בני ישראל בחרב על חלליהם׳׳ גם קוב לא תקבנו׳ גם ראשון תוסף על גם השני וגם שני על גם ראשון וכן גם לי גם לך לא יהיה׳ וכן גם בחור גם בתולה׳ וקבתו לי מנן זה לשון צווי כמו וקבנו לי אלא לשון עתיד אולי יישר בעיניו והקבנו לי משם׳ ראש הפעור׳ קוסם היה בלק וראה שהם עתידין ללקות ע״י פעור ולא היה יודע במה׳ אמר שמא הקללה תחול עליהם משם וכן כל החוזים בכוכבים רואים ואינם יודעים מה רואים׳׳ וירא בלעם כי טוב וגו׳ ולא הלך כפעם בפעם לקראת נחשים׳ אמר איני צריך לבדוק בהקב״ה כי לא יחפוץ לקללם׳׳ ולא הלך כפעם בפעם׳ כאשר עשה שני פעמים הראשונים׳׳ לקראת נחשים׳ לנחש אולי יקרה ה׳ לקראתו כרצונו אמר מוטב ולא רוצה לקללם אזכיר עונותיהם והקללה על הזכרת העונות תחול׳׳ וישת אל המדבר פניו׳ כתרגומו׳׳ וישא בלעם את עיניו׳ ביקש להכניס בהן עין רעה והרי לך שלש מדותיו עין רעה ורוח גבוהה ונפש רחבה האמורים למעלה׳׳ שוכן לשבטיו׳ ראה כל שבט ושבט שוכן לעצמו ואינן מעורבין וראה שאין פתחיהן מכוונין זה כנגד זה שלא יציץ לתוך אהל חבירו׳׳ ותהי עליו רוח אלהים׳ עלה בלבו שלא יקללם׳׳ (ד״א ותהי עליו רוח אלהים על ישראל שלא יכנס בהם עין רעה ומכל מקום לא נפטרו שהרי הפיל כ״ד אלף בעצתו ובשביל עין הרעה) בנו בעור

פָּנָיו׃ וחזא בלעם ארי תקין קדם יי לברכא ית ישראל ולא הליך כזמן בזמן למהוי לקדמות נחשיא
ושוי למדברא אפוהי׃ ולמא ראא בלעם אן אלצלח ענד אללה תבריך אסראיל לם ימץ
כמרתין אלאולתין פי טלב אלפאל פאקבל בוגהה אלי אלבר׃ וַיִּשָּׂא בִלְעָם אֶת עֵינָיו וַיַּרְא
אֶת יִשְׂרָאֵל שֹׁכֵן לִשְׁבָטָיו וַתְּהִי עָלָיו רוּחַ אֱלֹהִים׃ וזקף בלעם ית עינוהי וחזא ית ישראל
שרן לשבטוהי ושרת עלוהי רוח נבואה מן קדם יי׃ פלמא מד בצרה ראהם נזולא עלי אסבאטהם
אסבאטהם חלת עליה נבוה מן אללה׃ וַיִּשָּׂא מְשָׁלוֹ וַיֹּאמַר נְאֻם בִּלְעָם בְּנוֹ בְעֹר וּנְאֻם
הַגֶּבֶר שְׁתֻם הָעָיִן׃ ונטל מתליה ואמר אמר בלעם בר בעור ואמר גברא דשפיר חזי׃ פצרב
מתלה וקאל קאל יא בלעם אבן בעור וקאל יא איהא אלרגל אלחדיד אלבצר׃ נְאֻם שֹׁמֵעַ אִמְרֵי אֵל
אֲשֶׁר מַחֲזֵה שַׁדַּי יֶחֱזֶה נֹפֵל וּגְלוּי עֵינָיִם׃ אמר דשמע מימר מן קדם אל דחיזו מן קדם שדי
חזי שכיב ומתגלי ליה׃ קאל יא סאמע אקואל אלטאיק ונאצר מנאצר אלכאפי והו נאים
והו מפתוח אלעין׃ מַה טֹּבוּ אֹהָלֶיךָ יַעֲקֹב מִשְׁכְּנֹתֶיךָ יִשְׂרָאֵל׃ מא טבא ארעך יעקב
בית משרך ישראל׃ מא אגוד אכביתך יא אל יעקוב ומנאזלך יא אל אסראיל׃ כִּנְחָלִים נִטָּיוּ
כְּגַנֹּת עֲלֵי נָהָר כַּאֲהָלִים נָטַע יְהוָה כַּאֲרָזִים עֲלֵי מָיִם׃ כנחלין דמדברין כגנת שקיא
דעל פרת כבוסמיא דנצב יי כארזין דנציבין על מיא׃ פהי כאודייה ממדודה וכגנאן עלי
נהר וכמצארב צרבהא אללה וכארז עלי מא׃ יִזַּל מַיִם מִדָּלְיָו וְזַרְעוֹ בְּמַיִם רַבִּים וְיָרֹם
מֵאֲגַג מַלְכּוֹ וְתִנַּשֵּׂא מַלְכֻתוֹ׃ יסגי מלכא דיתרבא מבנוהי וישלוט בעממין סגיאין ויתקף
מאגג מלכיה ותתנטל מלכותיה׃ יהטל אלמא מן דואליה וגרסה פי מא גזיר וירתפע מן אגג
מלכה ותתסאמא ממלכתה׃ אֵל מוֹצִיאוֹ מִמִּצְרַיִם כְּתוֹעֲפֹת רְאֵם לוֹ יֹאכַל גּוֹיִם צָרָיו וְעַצְמֹתֵיהֶם
יְגָרֵם וְחִצָּיו יִמְחָץ׃ אלהא דאפיקנון ממצרים תקפא ורומא דיליה ייכלון בית ישראל נכסי עממיא
סנאיהון וביזת מלכיהון יתפלגון וארעתהון יחסנון׃ אלטאיק אלמכרגהם מן מצר כארק אלריס
מאנע ענהם פהו יאכל אעדאיה מן אלאמם ועצאמהם ינהש וסהאמה תדנפהם׃ כָּרַע שָׁכַב
כַּאֲרִי וּכְלָבִיא מִי יְקִימֶנּוּ מְבָרְכֶיךָ בָרוּךְ וְאֹרְרֶיךָ אָרוּר׃ ינוח ישרי בתקוף כאריא וכליתא

כמו למעינו מים׃ ומ״א שניהם היו גדולים מאבותיהם׃ בלק בנו צפור אביו בנו הוא במלכות ובלעם גדול מאביו בנביאות והוא בן פרה היה׃ שתום
העין׃ עינו נקורה ומוצאת לחוץ וחור שלה נראה פתוח ולשון משנה הוא כדי שישתום ויסתום ויגוב׃ ורבותינו אמרו לפי שאמר ומספר את רובע
ישראל שהקב״ה יושב ומונה רביעותיהן של ישראל מתי תבוא טפה שהצדיק נולד ממנה אמר בלבו מי שהוא קדוש ומשרתיו קדושים יסתכל בדברים
הללו ועל דבר זה נסמית עינו של בלעם׃ ויש מפרשים שתום העין פתוח העין כמו שת״א ועל שאמר שתום העין ולא אמר שתום העינים
למדנו שסומא באחת מעיניו היה׃ נופל וגלוי עינים׃ פשוטו כתרגומו שאין נגלה עליו אלא בלילה כשהוא שוכב׃ ומדרשו כשהיה נגלה עליו
לא היה בו כח לעמוד על רגליו ונופל על פניו לפי שהיה ערל ומאוס להיות נגלה עליו בקומה זקופה לפניו׃ מה טובו אהליך׃ על
שראה פתחיהן שאינן מכוונים זה מול זה׃ משכנותיך׃ חניותיך כתרגומו׃ ד״א מה טובו אהליך׃ מה טובו אהל שילה ובית עולמים בישובן
שהן מקריבין קרבנות לכפר עליהם׃ משכנותיך׃ אף כשהן חריבין לפי שהן משכון עליהם וחורבנן כפרה על הנפשות שנ׳ כלה ה׳ את
חמתו ובמגילה ויצת אש בציון׃ כנחלים נטיו׃ שנארכו ונמשכו לנטות למרחוק אמרו רבותינו מברכותיו של אותו רשע אנו למדין מה
היה בלבו לקלל כשאמר להשיב אל המדבר פניו וכשהפך המקום את פיו בירכן מעין אותן קללות שביקש לומר בו׳ כדאיתא בחלק׃
כאהלים כתרגומו לשון מור ואהלות׃ נטע יי׃ בגן עדן׃ לשון אחר כאהלים נטע יי׳ כבשמים המהוין כאהל׃ נטע׳ נטיעה מצינו כאוהלים
שנ׳ ויטע אהלי אפדנו׃ מדליו׃ מכדרותיו ופירושו כתרגומו׃ וזרעו במים רבים׃ לשון הצלחה הוא זה כזרע הזרוע על פני המים׃ וירם מאגג
מלכו׃ מלך ראשון שלהם יכבוש את אגג מלך עמלק׃ ותנשא מלכותו׃ של יעקב יהיה יותר שיבאו אחריו דוד ושלמה׃ אל מוציאו ממצרים׃
מי גורם להם הגדולה הזאת אל המוציאם ממצרים בתוקף ורום שלו יאכל את הגוים שהם צריו׃ ועצמותיהם׃ של צרים׃ יגרם׃ מנחם פתר
בו לשון שבירה וכן לא גרמו לבקר וכן וחרשיה תגרמי׃ ואני אומר לשון עצם הוא שמגרר הבשר בשנו מסביב העצם וחסירו ומעמיד
העצם על ערמימותו׃ וחציו ימחץ׃ אונקלוס תרגם חציו של צרים חלוקה שלהן כמו בעלי חצים מרי פלגותיה׃ ימחץ׃ לשון ומחצה וחלפה רקתו

ולית דיקימניה מילך יהון כדיבין וליטך יהון ליטין: ואדא גתא ורבץ פהו כאסד או לבומן
קי דא יתירה מבארכך מבארך ולאענך מלעון: ויחר אף בלק אל בלעם ויספק את כפיו
ויאמר בלק אל בלעם לקב איבי קראתיך והנה ברכת ברך זה שלש פעמים: ותקיף רגזא
דבלק בבלעם ושקפנון לידוהי ואמר בלק לבלעם למלט סנאי קריתך והא ברכא
מברכת להון דנן תלת זמנין: פאשתד גצב בלק עלי בלעם פספק כפיה חדרא וקאל לה אנמא
דעותך לתסב אעדאי פאדי בך קד בארכתהם הדה אלמרה אלתאלתה: ועתה ברח לך אל מקומך
אמרתי כבד אכבדך והנה מנעך יהוה מכבוד: וכען איזיל לך לאתרך אמרית יקרא
ט איקרנך והא מנעך יי מיקר: ואלאן פאנצרף אלי מוצעך לקד עזמת אן אכרמך פמנעך
אללה מן כראמה: ויאמר בלעם אל בלק הלא גם אל מלאכיך אשר שלחת אלי דברתי
לאמר: ואמר בלעם לבלק הלא אף עם אזגדך דשלחתא לותי מלילית למימר: קאל לה אלס
אקול לרסלך אלדי בעתת בהם אליי: אם יתן לי בלק מלא ביתו כסף וזהב לא אוכל לעבר
את פי יהוה לעשות טובה או רעה מלבי אשר ידבר יהוה אתו אדבר: אם יתין לי בלק מלי
ביתיה כסף ודהב לית לי רשו למעבר על גזירת מימרא דיי למעבד טבתא או בשתא
מרעותי דימליל יי יתיה אמליל: לו אעטאני בלק מל ביתה פצה ודהב לא אסתטיע
אן אתגאוז אמר אללה פאעמל גיידה או רדייה מן ראיי אלא מא יקולה אללה אקולה
פקט: ועתה הנני הולך לעמי לכה איעצך אשר יעשה העם הזה לעמך באחרית הימים:
וכען האנא אזיל לעמי איתא אמלכנך מא דתעביד ואחוי לך מא דיעביד עמא הדין
לעמך בסוף יומיא: ואלאן האנא מנצרף אלי קומי תעאל חתי אערפך מא תצנע ואקול לך
מא יצנעה הולאי בקומך פי אכר אלאיאם: וישא משלו ויאמר נאם בלעם בנו
בער ונאם הגבר שתם העין: ונטל מתליה ואמר אימר בלעם בר בעור ואימר גברא דשפיר
חזי: פצרב מתלה וקאל קאל יא בלעם אבן בעור וקאל יא איהא אלרגל אלחדיד אלבצר: נאם שמע
אמרי אל וידע דעת עליון מחזה שדי יחזה נפל וגלוי עינים: אימר דשמע מימר מן קדם

שיחנו את חרבם. ויש לומר לשון חצים ממש חצין של הקב"ה ימחץ בהם של צרים יטבול ויצבע בדמם כמו למען תמחץ רגלך בדם ואית גן מלשון
מכה כמו מחצתי שהצבוע בדם נראה כאלו מחוץ ונבוע. כרע שכב כארי. כתרגומו יתיישבו בחקדם בכוח ובגבורה. ויספוק. מכה זו על זו
לעבור את פי ה'. כאן לא נאמר אלהי כמו שאמר בראשונה לפי שידע שנכחש בהקב"ה ונטרד. הולך לעמי. מעתה הריני כשאר עמי שנסתלק
הקב"ה מעליו. לכה איעצך. מה לך לעשות. ומה היא העצה. אלהיהם של אלו שונא זמה הוא כו' כדאיתא בחלק. תדע שבלעם הרשע השיא עצה
בן להכשילם. ואומר לך מה שהן עתידין להרע למואב באחרית הימים. ומחץ פאתי מואב. מקרא קצר הוא ומפרש קוצר לשון העברי ויקטיל
וגו'. ויודע דעת עליון. לכוון שעה שהקב"ה כועס בה. (לכך וכן אמר רש"י ...) אראנו. רואה אני
שבחו של יעקב וגדולתו אך לא עתה היא אלא לאחר זמן. דרך כוכב. כתרגומו לשון דרך קשתו שהכוכב עובר כחץ ובלע"ז
דישטינ"ש כלומר יקום מזל. וקם שבט. מלך רודה ומושל. ומחץ פאתי מואב. זה דוד שנ' בו השכב אותם ארצה וימדד שני
חבלים להמית. וקרקר. לשון כורה כמו אני קרתי ושתיתי מים. מקבת בור נקרתם. יקרוה עורבי נחל. פור"יר בלע"ז. כל
בני שת. כל האומות שכולם יצאו משת בנו של אדם הראשון. והיה ירשה שעיר. לאויביו ישראל. וירד מיעקב. ועוד יהיה
מושל אחר מיעקב. והאביד שריד מעיר. חשוב שבעמונים היא רומי ועל מלך המשיח הוא אומר כן שנ' בו וירד מים עד ים
ולא יהיה שריד לבית עשו. וירא את עמלק. נסתכל בפורענות של עמלק. ראשית גוים. הוא קדם את כולם להלחם בישראל
ואחריתו ... ואחריתו לאבד בידם שנ' תמחה את זכר עמלק. וירא את הקיני. לפי שהיה קיני תקוע אצל עמלק כענין
שנ' ויאמר שאול אל הקיני וגו' הזכירו אחר עמלק נסתכל בגדולתן של בני יתרו שנ' בהם תרעתים שמעתים סוכתים. איתן
מושבך. תמה אני מהיכן זכית לכך והלא אתה היית עמי בעצת הבה נתחכמה לו ועתה נתיישבת באיתן ומעוזו של ישראל
כי אם יהיה לבער קין. אשריך שנתקעת להוקף זה שאינך נטרד מן העולם עוד כי אם אתה עתיד לגלות עם עשרת
השבטים והיה לבער ממקום שהתיישבת. עד מה בבך. עד מה אשור תשבך. עד היכן מגלה אותך שמה ללחלח וחבור
אין זה טירוד מן העולם אלא טלטול ממקום למקום ותשב עם שאר הגליות. וישא משלו וגו'. כיון שהזכיר את שביית
אשור

ט׳ ויד׳ע מד׳ע מן קדס עלאה חיזו מן קדס שדי חזי שכיב ומתגלי ליה: קל יא סאמע אקואל
אלטאיק ויארת מעארה אלעלי ונאצר מנאצר אלכאפי והו נאיס והו מפתוח אלעין: אראנו ולא
עתה אשורנו ולא קרוב דרך כוכב מיעקב וקם שבט מישראל ומחץ פאתי מואב וקרקר כל בני
שת: חזיתיה ולא כען סכיתיה ולא איתוהי קריב כד יקום מלכא מיעקב ויתרבא משיחא
מישראל ויקטיל רברבי מואב וישלוט בכל בני אנשא: אמר אראה וליס הו אלאן ואלמחה והו
גיר קריב׳ אן יטלע כוכב ... יעקוב ויקום קציב מן אל אסבאט פיוהן גהאת מואב ויזלזל סאיר
בני שת: והיה אדום ירשה והיה ירשה שעיר איביו וישראל עשה חיל: ויהי אדום ירותא ויהי
ירותא סעיר לבעלי דבבוהי וישראל יצלח בנכסין: ויכון אדום מנקרצא וכד׳לך סעיר וסאיר
אעדאיה ואסראיל יזתאר תאיירא: וירד מיעקב והאביד שריד מעיר: וייחות חד מדבית יעקב
וייביד משיזיב מקרית עממיא: ואד׳ יסתולי מן אל יעקוב יביד אלשריד מן אלקרי: וירא את
עמלק וישא משלו ויאמר ראשית גוים עמלק ואחריתו עדי אבד: וחזא ית עמלקאה ונטל
מתליה ואמר ריש קרביא דישראל הוה עמלק וסופיה לעלמא ייבד: תם ראא עמלק פצרב מתלה
וקאל אול חרב אלאמם עמלק ואכרתה אלי אלפנא: וירא את הקיני וישא משלו ויאמר איתן
מושבך ושים בסלע קנך: וחזא ית שלמאה ונטל מתליה ואמר תקיף בית מותבך ושוי בכרך
תקיף מדורך: תם ראא אלקיניין פצרב מתלה וקאל סיכון מגלסך צלבא ותציר פי אלצכר וכרך:
כי אם יהיה לבער קין עד מה אשור תשבך: ארי אם יהי לשיצאה שלמאה עד מה
אתוראה ישבינך: ואד׳י יכון וקת פני אלקיניין פכם יסבי מנהם אלמוצליין: וישא משלו
ויאמר אוי מי יחיה משמו אל: ונטל מתליה ואמר וי לחייביא דייחון כד יעביד אלהא ית אלין:
פצרב מתלה וקאל אויל מן יחיא אד׳י ציירה אלטאיק: וצים מיד כתים וענו אשור וענו עבר וגם
הוא עדי אבד: וסיען יצטרחן מרומאי ויענון לאתור וישעבדון לעבר פרת ואף אנון לעלמא
ייבדון: ואלרואמיין מן פרצה קברס לתעד׳ב אלמוצליין ואלעבריין והם איצא אלי אנאדה: ויקם בלעם
וילך וישב למקמו וגם בלק הלך לדרכו: וקם בלעם ואזל ותב לאתריה ואף בלק אזל לאורחיה:
תם קאם בלעם פמצא ורגע אלי סבילה (מוצעה) וכלק מצא איצא אלי סבילה:

פ

וישב ישראל בשטים ויחל העם לזנות אל בנות מואב: ויתיב ישראל בשטין ושרי עמא למטעי
בתר בנת מואב: פלמא אקאם אל אסבאט פי אלשטין בדא אלקום אן יזאנו בנאת מאב: ותקראן
לעם לזבחי אלהיהן ויאכל העם וישתחוו לאלהיהן: וקראה לעמא לדבחי טעותהון ואכל

רש״י

אשור אמר אוי מי יחיה משומו ל׳ מי יוכל להחיות את עצמו משומות אלה שיעמוד סנחריב ויבלבל את כל האומות ועוד יבואו צ״ים מיד כתים ויעברו כתים שהן ארמיים בבירניות גדולות על אשור׳ וענו אשור׳ וענו אותם מעבר הנהר׳ וגם הוא עדי אובד׳ וכן פירש דניאל עד דיקטילת חיותא והובד גשמה׳ צים ספינות גדולות כדכתיב וצי אדיר ... וישב ישראל בשטים כך שמה׳ לזנות אל בנות מואב על ידי עצת בלעם כמפורש בחלק׳ וישתחוו לאלהיהן ... פעור ... היא עבודתו ... ויחר אף ... קח את כל ראשי העם לשפוט את העובדים לפעור ... הוקע אותם את העובדים ...

עמא וסגידו לטעותהון׃ פדעון בטקוס אלי דבאיח מעבוראתהן פאכלו מנהא וסגדו להא

וַיִּצָּמֶד יִשְׂרָאֵל לְבַעַל פְּעוֹר וַיִּחַר אַף יְהוָה בְּיִשְׂרָאֵל׃ ואתחבר ישראל לפלחין בעלא פעור ותקיף

רגזא דיי בישראל׃ פלאזם אל אסרא פעור אצנם פאשתד גצב אללה עליהם׃ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל

מֹשֶׁה קַח אֶת כָּל רָאשֵׁי הָעָם וְהוֹקַע אוֹתָם לַיהוָה נֶגֶד הַשָּׁמֶשׁ וְיָשֹׁב חֲרוֹן אַף יְהוָה מִיִּשְׂרָאֵל׃ ואמר

יי׳ למשה דבר ית כל רישי עמא ודון וקטול דחייב קטול קדם יי׳ לקביל שמשא ויתוב תקוף

רגזא דיי׳ מישראל׃ תם קאל אללה למוסי כד גמיע ריסא אלקום ואצלבהם ללה חדא אלשמס חתי

ירגע שדה׳ גצב אללה ען אל אסר׃ וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל שֹׁפְטֵי יִשְׂרָאֵל הִרְגוּ אִישׁ אֲנָשָׁיו הַנִּצְמָדִים

לְבַעַל פְּעוֹר׃ ואמר משה לדייני ישראל קטולו גבר גברוהי דאתחברו לבעלא פעור׃ קאל

מוסי לחכאמהם יקתל כל רגל מן פי נאחיתה מן מלאזמי פעור אלצנם׃ וְהִנֵּה אִישׁ מִבְּנֵי

יִשְׂרָאֵל בָּא וַיַּקְרֵב אֶל אֶחָיו אֶת הַמִּדְיָנִית לְעֵינֵי מֹשֶׁה וּלְעֵינֵי כָּל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

וְהֵמָּה בֹכִים פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד׃ והא גברא מבני ישראל אתא וקריב לות אחוהי ית מדינתא

לעיני משה ולעיני כל כנשתא דבני ישראל ואנון בכן בתרע משכן זמנא׃ ואדי ברגל

מא׳ פינחס מן בני אסר אקבל וקדם אלי אכותה אמראה מדיאניה בחצרה׳ מוסי וגמאעתהם והם

יבכון ענד באב כבא אלמחצר׃ וַיַּרְא פִּינְחָס בֶּן אֶלְעָזָר בֶּן אַהֲרֹן הַכֹּהֵן וַיָּקָם מִתּוֹךְ הָעֵדָה

וַיִּקַּח רֹמַח בְּיָדוֹ׃ וחזא פינחס בר אלעזר בר אהרן כהנא וקם מגו כנשתא ונסיב רמחא בידיה׃

פלמא ראא פינחס אבן אלעזר אבן הרון אלאמאם קאם מן וסט אלגמאעה ואכד רמחא בידה׃

וַיָּבֹא אַחַר אִישׁ יִשְׂרָאֵל אֶל הַקֻּבָּה וַיִּדְקֹר אֶת שְׁנֵיהֶם אֵת אִישׁ יִשְׂרָאֵל וְאֶת הָאִשָּׁה אֶל

קֳבָתָהּ וַתֵּעָצַר הַמַּגֵּפָה מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ ועל בתר גברא בר ישראל לקבתא ובזע ית תרויהון

ית גברא בר ישראל וית אתתא במעהא ואתכליאת מותנא מעל בני ישראל׃ ודכל וראה אלא

אלקבה וטענהמא אלרגל ואמראה פי בטנהא פאנחבס אלובא ען בני אסר׃ וַיִּהְיוּ הַמֵּתִים

בַּמַּגֵּפָה אַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים אָלֶף׃ והוו דמיתו במותנא עשרין וארבעה אלפין׃ פכאן עדד

מן מאת פי אלובא ד׳ וכ׳ אלפא׃ קד׳ פסוקים סימן מנוח גג״ו

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ פִּינְחָס בֶּן אֶלְעָזָר בֶּן אַהֲרֹן הַכֹּהֵן הֵשִׁיב אֶת חֲמָתִי מֵעַל בְּנֵי

כמו שמצינו בבני שאול והוקענום ליי׳ ושם הת״י מפורשת כמו בפקלה וכל הבפקלין בתלין״ נגד השמש׳ לעין כל״ וז״א השמש מודיעת החוטאים שהענן נקפל מכנגדו והשמש זורחת עליו״ והנה איש מבני ישראל בא׳ נתקבצו שבטו של שמעון אצל זמרי שהיה נשיא שלהם אמרו לו אנו נידונין במיתה ואתה יושב ושותק כו׳ כדאיתא בשו הן הנשרפין בסנהדרין״ ויקרב אל אחיו את המדינית׳ כזבי בת צור״ לעיני משה׳ הפשרך בבילוליתה והביאה אצל משה אל זו אסורה או מותרת אם תאמר אסורה בת יתרו מי התירה לך כו׳ כדאיתא התם״ והמה בוכים׳ נתעלמה הלכה ממנו בעו כולם בבכיה׳ בעגל עמד משה כנגד ששים רבוא שנ׳ ויטחן עד אשר דק וכאן רפו ידיו אלא כדי שיבא פנחס ויטול את הראוי לו״ וירא פנחס׳ ראה מעשה ונזכר הלכה אל למשה מקובל אני ממך הבועל ארמית קנאין פוגעין בו אמר ליה קריינא דאגרתא להוי פרוונקא מיד ויקח רומח בידו״ אל הקבה׳ אל האהל׳ אל קבתה׳ כמו הלחיים והקיבה כוון בתוך זכרות של זמרי ונקבות שלה וראו כולם שלא לחנם הרגם והרבה נסים נעשו לו כדאית התם״ חסלת בלק בסו״

פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן׳ לפי שהיו השבטים מבזין אותו הראיתם בן פוטיאל שפטם אבי אמו עגלים לע״ז והרג נשיא שבט מישראל לפיכ׳ בא הכתוב וייחסו אחר אהרן הכהן״ בקנאו את קנאתי׳ בנקמו את נקמתי׳ בקנאו את הקצף שהיה לי לקנוא׳ כל לשון קנאה הוא המתחרה לנקום נקמת דבר אנפרי׳מנט בלעז״ את בריתי שלום׳ שתהא לו לברית שלום כאדם המחזיק טובה וחנות למי שעושה עמו טובה אף כאן פירש לו הקב״ה שלומותיו״ והיתה לו׳ בריתי זאת׳ ברית כהונת עולם שאעפ״י שניתנה כהונה לזרעו של אהרן לא ניתנה אלא לאהרן ולבניו שנמשחו עמו ולתולדותיהם שיולידו אחר המשחתן

אבל

ישראל בקנאו את קנאתי בתוכם ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי׃ פינחס בר אלעזר
בר אהרן כהנא אתיב ית חמתי מעל בני ישראל כדקני ית קנאתי ביניהון ולא שיציתי ית
בני ישראל בקנאתי׃ אן פנחס אבן אלעזר אבן הרון אלאמאם רד חמייתי ען בני אסר במא גאר
ו"ן נטוי׃ לי פי מא בינהם חתי לא אפניהם בעקאבי׃ לכן אמר הנני נתן לו את בריתי שלום׃ בכין
כנגד׃ אימר הא אנא גזר ליה ית קימי שלם׃ לדלך קל לה הא אנא מעטיה עהדי סלאמא׃ והיתה
ו"ן קטיע׃ לו ולזרעו אחריו ברית כהנת עולם תחת אשר קנא לאלהיו ויכפר על בני ישראל׃ ותהי
ג"הין גדול׃ ליה ולבנוהי בתרוהי קים כהנת עלם חלף דקני קדם אלהיה וכפר על בני ישראל׃ פתכון לה
ולנסלה בעדה עהד אמאמה דהר בדל מא גאר ללה וכפר ען בני אסר׃ ושם איש ישראל
המכה אשר הכה את המדינית זמרי בן סלוא נשיא בית אב לשמעני׃ ושם גברא בר
ישראל קטילא דאתקטיל עם מדינתא זמרי בר סלוא רב בית אבא לבית שמעון׃ ובאן
אסם אלרגל אלאסראילי אלמקתול אלדי קתל מע אלמדיאניה זמרי אבן סלוא שריף בית אביה
אלשמעוני׃ ושם האשה המכה המדינית כזבי בת צור ראש אמות בית אב במדין הוא׃ ושום אתתא
דאתקטילת מדינתא כזבי בת צור ריש אומי בית אבא במדין הוא׃ ואסם אלמראה אלמדיאניה
אלמקתולה כזבי אבנה צור והו רייס אהל בית אב מן אמתה במדין׃
פ
וידבר יהוה אל משה לאמר׃ צרור את המדינים והכיתם אתם׃ אעיק למדינאי ותקטיל יתהון׃
האצר אלמדיאניין חתי תקתלהם׃ כי צררים הם לכם בנכליהם אשר נכלו לכם על דבר פעור
ועל דבר כזבי בת נשיא מדין אחתם המכה ביום המגפה על דבר פעור׃ ארי מעיקין אנון לכון בנכליהון
דנכילו לכון על עיסק פעור ועל עיסק כזבי בת רבא דמדין אחתהון דאתקטילת ביומא דמותנא
על עיסק פעור׃ לאנהם אעדא לכם באגתיאלהם אלדי אגתאלוכם בסבב פעור ובסבב כזבי אבנה
שריף מדין אכתהם אלמקתולה פי יום אלובא בסבב פעור׃ ויהי אחרי המגפה
ס
ויאמר יהוה אל משה ואל אלעזר בן אהרן הכהן לאמר׃ והוה בתר מותנא ואמר יי למשה
ולאלעזר בר אהרן כהנא למימר׃ פלמא כאן בעד אלובא קאל אללה למוסי ולאלעזר אבן הרון אלאמאם קאילא׃ שאו את ראש כל עדת בני ישראל מבן עשרים שנה ומעלה לבית אבתם

פנחס שנולד קודם לכן לא בא לכלל כהונה עד כאן וכן שנינו בזבחים לא נתכהן פנחס עד שהרגו לזמרי׃ שהיו בשביל שמיו כמו המקנא
אתה לי׃ וקנאתי לציון׃ בשביל ציון׃ ושם איש ישראל המוכה׃ במקום שיחס את הצדיק לשבח יחס את הרשע לגנאי׃ נשיא בית אב
לשמעוני׃ לאחד מה׳ בתי אבות שהיו לשבט שמעון׃ ד״א להודיע שבחו של פנחס שאעפ״י שזה היה נשיא לא מנע את עצמו מלקנא
לחילול השם לכך הודיעך הכתוב מי הוא המוכה׃ ושם האשה המוכה׃ להודיעך שנאתן של מדינים שהפקירו בת מלך לזנות כדי להחטיא את
ישראל׃ ראש אומות אחד מחמשת מלכי מדין את אוי ואת רקם ואת צור ואת חור ואת רבע והוא היה חשוב מכולן שנ׳ ראש אומות ולפי
שנהג בזיון בעצמו להפקיר בתו מנאו שלישי׃ בית אב׃ ה׳ בתי אבות היו למדין עיפה ועפר וחנוך ואבידע ואלדעה וזה היה מלך לאחד
מהם׃ צרור׃ כמו זכור שמור לשון הווה עליכם לאייב אותם׃ כי צוררים הם לכם וגו׳ על דבר פעור שהפקירו בנותיהם לזנות כדי
להטעותכם אחר פעור׃ ואת מואב לא צוה להשמיד מפני רות המואביה שהיתה עתידה לצאת מהם כדאמרינן בבבא קמא׃ ויהי
אחרי המגפה וגו׳ משל לרועה שנכנסו זאבים לתוך עדרו והרגו מהם והוא מונה אותם לידע מנין הנותרות׃ ד״א כשיצאו ממצרים
ונמסרו למשה נמסרו לו במנין עכשיו שקרב למות ולהחזיר צאנו מחזירן במנין׃ לבית אבותם׃ על שבט האב יתייחסו ולא אחר האם׃
וידבר משה ואלעזר הכהן אותם׃ דברו עמם על זאת שצוה המקום למנותם׃ לאמר׃ אמרו להם צריכין אתם לימנות׃ מבן עשרים שנה

כל יצא צבא בישראל׃ קבילו ית חשבן כל כנשתא דבני ישראל מבר עסרין שנין ולעילא
לבית אבהתהון כל נפיק חילא בישראל׃ ארפעא גמלה גמאעה בני אסר מן אבן כ סנה וצאעדא
לביות אבאיהם כל מן יכרג פי גיושהם׃ וידבר משה ואלעזר הכהן אתם בערבת מואב על
ירדן ירחו לאמר׃ ומליל משה ואלעזר כהנא אמרו למימני יתהון במישריא דמואב על ירדנא
דיריחו למימר׃ פאמר מוסי ואלעזר אלאמאם באחצאיהם פי בידאה מואב עלי ארדן יריחא׃
מבן עשרים שנה ומעלה כאשר צוה יהוה את משה ובני ישראל היצאים מארץ מצרים׃ מבר
עסרין שנין ולעילא כמא דפקיד יי ית משה ובני ישראל דנפקו מארעא דמצרים׃ ודלך מן אבן עשרין
סנה וצאעדא כמא כאן אמר אללה מוסי ובני אסר אלכארגין מן בלד מצר׃ ראובן בכור ישראל
בני ראובן חנוך משפחת החנכי לפלוא משפחת הפלאי׃ ראובן בכרא דישראל בני ראובן חנוך
זרעית חנוך לפלוא זרעית פלוא׃ פכאן בני ראובן בכר אסר עשירה אלחנוכיין ועשירה אל
אלפלואיין׃ לחצרן משפחת החצרוני לכרמי משפחת הכרמי׃ לחצרון זרעית חצרון לכרמי
זרעית כרמי׃ ועשירה אלחצרוניין ועשירה אלכרמיין׃ אלה משפחת הראובני ויהיו פקדיהם
שלשה וארבעים אלף ושבע מאות ושלשים׃ אלין זרעית ראובן והוו מנייניהון ארבעין
ותלתה אלפין ושבע מאה ותלתין׃ פכאן עדד עשאיר ראובן תלאתה וארבעין אלפא וסבע
מאיה ותלאתין׃ ובני פלוא אליאב׃ ובני אליאב נמואל ודתן ואבירם הוא דתן ואבירם
קריאי העדה אשר הצו על משה ועל אהרן בעדת קרח בהצתם על יהוה׃ ובני אליאב נמואל קריאי
ודתן ואבירם הוא דתן ואבירם מערעי כנשתא דאתכנישו על משה ואהרן בכנשתא
דקרח באתכנושיהון על יי׃ ובני אליאב נמואל ודתן ואבירם המא דתן ואבירם דעאה אלגמאעה
אלדי תלפפו עלי מוסי והרון פי גמאעה קרח וכאן דלך בין ידי אללה׃ ותפתח הארץ את פיה
ותבלע אתם ואת קרח במות העדה באכל האש את חמשים ומאתים איש ויהיו לנס׃
ופתחת ארעא ית פומה ובלעת יתהון וית קרח במותא דכנשתא כד אכלת אישתא ית מאתן
וחמשין גברא והוו לאת׃ חין פתחת אלארץ פאהא פאבתלעתהם מע קרח יום מות אלגמאעה
ואכל אלנאר אלמאיתין ואלכמסין ארגל פצארו עלמא׃ ובני קרח לא מתו׃ ובני קרח לא מיתו׃
ובני קרח לם ימותו׃ בני שמעון למשפחתם

ומעלה כאשר צוה יי׳ שיהא מנינם מבן כ׳ שנה ומעלה שנ׳ כל העובר על הפקודים וגו׳״ משפחת החנכי׳ לפי שהיו האומות מבזין אותן ואומרין
מה אלו מתייחסין על שבטיהם סבורין הם שלא שלטו המצרים באמותיהם׳ אם בגופם היו מושלים ק״ו בנשותיהם לפי׳ הטיל הקב״ה שמו עליהם
ה״א מצד זה ויו״ד מצד זה לומר מעיד אני עליהם שהם בני אבותיהם וזהו שמפורש על ידי דוד שבטי יה עדות לישראל השם הזה מעיד עליהם
לשבטיהם לפי׳ בכולם כתוב החנכי׳ הפלואי׳ אבל בימנה לא הוצרך לומר משפחת הימני לפי שהשם קבוע בו יו״ד בראש וה״א בסוף״ ויה׳
שנכתב ה׳ למפרע שכן דרך הנותנים לבית כהונה כהפך ושהוציאו בו עולה להוגן) אשר הצו׳ את ישראל על משה״ בהצותם׳ את העם על יי׳״
הצו׳ השיאו את ישראל לריב על משה לשון הפעלו״ ויהיו לנס׳ לאות ולזכרון למען אשר לא יקרב איש זר לחלוק על הכהונה״ ובני קרח
לא מתו׳ הם היו בעצה תחלה ובשעת המחלוקת הרהרו תשובה בלבם לפי׳ נתבצר להם מקום גבוה בגיהנם וישבו שם ועלו אחר לארץ״
לזרח הוא צוחר לשון צוהר אבל משפחת אוהד בטלה״ ובן חמש משפחות משבט שמעון שהרי בעשרה בנים ירד למצרים וכאן לא מנה אלא
חמשה וכן אצבון לגד הרי ז׳ משפחות ומצאתי בתלמוד ירושלמי שכשמת אהרן נסתלקו ענני כבוד ובאו הכנענים להלחם בישראל ונתנו לב

לחזור

לְנְמוּאֵל מִשְׁפַּחַת הַנְּמוּאֵלִי לְיָמִין מִשְׁפַּחַת הַיָּמִינִי לְיָכִין מִשְׁפַּחַת הַיָּכִינִי׃ בְּנֵי שִׁמְעוֹן לְזַרְעֲיָתְהוֹן
לִנְמוּאֵל זַרְעִית נְמוּאֵל לְיָמִין זַרְ יָמִין לְיָכִין זַר יָכִין׃ בני שמעון לעשאירהם עשירה׳ אלנמואליין ועשירה׳
אליאמיניין ועשירה׳ איכיניין׃ לְזֶרַח מִשְׁפַּחַת הַזַּרְחִי לְשָׁאוּל מִשְׁפַּחַת הַשָּׁאוּלִי׃ לְזֶרַח זַרְעִית
זֶרַח לְשָׁאוּל זַר שָׁאוּל׃ ועשירה׳ אזרחיין ועשירה׳ אשאוליין׃ אֵלֶּה מִשְׁפְּחֹת הַשִּׁמְעֹנִי שְׁנַיִם
וְעֶשְׂרִים אֶלֶף וּמָאתָיִם׃ אילין זַרְעִית שִׁמְעוֹן עַסְרִין וְתְרֵין אַלְפִין וּמָאתָן׃ פכאן עדד עשאיר
שמעון אתנין וכ׳ אלפא ומאיתין׃ בְּנֵי גָד לְמִשְׁפְּחֹתָם לִצְפוֹן מִשְׁפַּחַת
הַצְּפוֹנִי לְחַגִּי מִשְׁפַּחַת הַחַגִּי לְשׁוּנִי מִשְׁפַּחַת הַשּׁוּנִי׃ בְּנֵי גָד לְזַרְעֲיָתְהוֹן לִצְפוֹן זַרְעִית צְפוֹן
לְחַגִּי זַרְעִית חַגִּי לְשׁוּנִי זַר שׁוּנִי׃ בני גד לעשאירהם עשירה׳ אצפוניין ועשירה׳ אלחגיין ועשי׳
אלשוניין׃ לְאָזְנִי מִשְׁפַּחַת הָאָזְנִי לְעֵרִי מִשְׁפַּחַת הָעֵרִי׃ לְאָזְנִי זַרְעִית אָזְנִי לְעֵרִי זַר עֵרִי׃
ועשירה׳ אלאזניין ועשירה׳ אלעריין׃ לַאֲרוֹד מִשְׁפַּחַת הָאֲרוֹדִי לְאַרְאֵלִי מִשְׁפַּחַת הָאַרְאֵלִי׃
לַאֲרוֹד זַרְעִית אֲרוֹד לְאַרְאֵלִי זַר אַרְאֵלִי׃ ועשירה׳ אלארודיין ועשירה׳ אלאראליין׃ אֵלֶּה מִשְׁפְּחֹת בְּנֵי
גָד לִפְקֻדֵיהֶם אַרְבָּעִים אֶלֶף וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת׃ אילין זַרְעִית בְּנֵי גָד לְמִנְיָנֵיהוֹן אַרְבְּעִין אַלְפִין וַחֲמֵישׁ
מְאָה׃ וכאן עדד עשאיר גד הדה מ׳ אלפא וכמס מאיה׃ בְּנֵי יְהוּדָה עֵר
וְאוֹנָן וַיָּמָת עֵר וְאוֹנָן בְּאֶרֶץ כְּנָעַן׃ בְּנֵי יְהוּדָה עֵר וְאוֹנָן וּמִית עֵר וְאוֹנָן בְּאַרְעָא דִּכְנָעַן׃ בני יהודה אוולא
ער ואונן ומאתא פי בלד כנעאן׃ וַיִּהְיוּ בְנֵי יְהוּדָה לְמִשְׁפְּחֹתָם לְשֵׁלָה מִשְׁפַּחַת הַשֵּׁלָנִי לְפֶרֶץ
מִשְׁפַּחַת הַפַּרְצִי לְזֶרַח מִשְׁפַּחַת הַזַּרְחִי׃ וַהֲווֹ בְּנֵי יְהוּדָה לְזַרְעֲיָתְהוֹן לְשֵׁלָה זַר שֵׁלָה לְפֶרֶץ זַרְעִית
פֶּרֶץ לְזֶרַח זַר זֶרַח׃ פצאר בני יהודה לעשאירהם עשירה׳ אלשלניין ועשירה׳ אלפרציין ועשירה׳
אלזרחיין׃ וַיִּהְיוּ בְנֵי פֶרֶץ לְחֶצְרֹן מִשְׁפַּחַת הַחֶצְרֹנִי לְחָמוּל מִשְׁפַּחַת הֶחָמוּלִי׃ וַהֲווֹ בְּנֵי פֶרֶץ
לְחֶצְרוֹן זַר חֶצְרוֹן לְחָמוּל זַר חָמוּל׃ ובני פרץ עשירה׳ אלחצרוניין ועשירה׳ אלחמוליין׃ אֵלֶּה
מִשְׁפְּחֹת יְהוּדָה לִפְקֻדֵיהֶם שִׁשָּׁה וְשִׁבְעִים אֶלֶף וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת׃ אילין זַרְעִית יְהוּדָה
לְמִנְיָנֵיהוֹן שַׁבְעִין וְשִׁתָּה אַלְפִין וַחֲמֵישׁ מְאָה׃ הדה עדד עשאיר יהודה סתה וע׳
אלפא וכמס מאיה׃ בְּנֵי יִשָּׂשכָר לְמִשְׁפְּחֹתָם תּוֹלָע מִשְׁפַּחַת הַתּוֹלָעִי
לְפֻוָּה מִשְׁפַּחַת הַפּוּנִי׃ בְּנֵי יִשָּׂשכָר לְזַרְעֲיָתְהוֹן תּוֹלָע זַר תּוֹלָע לְפֻוָּה זַר פֻּוָּה׃ בני ישש׳ לעשאיר פוה
עשירה׳ אלתולעיין ועשירה׳ אלפוניין׃ לְיָשׁוּב מִשְׁפַּחַת הַיָּשֻׁבִי לְשִׁמְרֹן מִשְׁפַּחַת הַשִּׁמְרֹנִי׃

לחזור למצרים וחזרו לאחוריהם ח׳ מסעות מהור ההר למוסרה שנ׳ ובני ישראל נסעו מבארות בני יעקן מוסרה שם מת אהרן והלא בהור ההר מת ומ(ו)מוסרה עד הור ההר ח׳ מסעות יש למפרע אלא שחזרו לאחוריהם ורדפו בני לוי אחריהם להחזירם והרגו מהם ז׳ משפחות ומבני לוי נפלו ד׳ משפחות משפחת שמעי ועזיאלי ומבני יצהר לא נמצאו כאן אלא משפחת הקרחי והרביעית לא ידעתי מה היא ורבי תנחומא דרש שמתו במגפה בדבר בלעם אבל לפי החשבון שחסר משבט שמעון במנין זה ממנין הראשון שבמדבר סיני נראה שכלן אף נפלו משבטו של שמעון׃ לחגי׃ אומר אני שזו משפחת אצבון ואיני יודע למה לא נקראה משפחתו על שמו׃ לישובי׃ הוא יוב האמור ביורדי מצרים׃ כי כל המשפחות נקראו על שם יורדי מצרים והנולדים משם והלאה לא נקראו המשפחות על שמם חוץ ממשפחות אפרים ומנשה שנולדו כולם במצרים וארד ונעמן בני בלע בן בנימין׃ מצאתי ביסודו של ר׳ משה הדרשן שירדה חמן למצרים כשהיתה מעוברת לכך נחלקו לו למשפחות בחצרון וחמול שהיו בני בנים ליהודה וחבר ומלכיאל שהיו בני בנים של אשר׃ ואם הגדה היא הרי טוב ואם לאו אומר אני שהיו לבלע בנים הרבה ומשפחות הללו ארד ונעמן יצאו מבלע אחד משפחה רבה ונקראו הולדות שאר הבנים על שם בלע והתולדות השנים הללו׃

לישוב זר׳ ישוב לשמרון זרע׳ שמרון׃ ועשירה׳ אשמרוני׳ין ועשירה׳ אישובי׳ין׃ אלה משפחת
יששכר לפקדיהם ארבעה וששים אלף ושלשמאות׃ אלין זרעית יששכר למניניהון שתין וארבעה
אלפין ותלת מאה׃ הדה עדד עשאיר יששכר ד׳ וסתין אלפא ותלאת מאיה׃

בני זבולן למשפחתם לסרד משפחת הסרדי לאלון משפחת האלני ליחלאל משפחת
היחלאלי׃ בני זבולן לזרעיתהון לסרד זרעית סרד לאלון זר׳ אלון ליחלאל זר׳ יחלאל׃ בני זבולון
לעשאירהם עשירה׳ אסרדי׳ין ועשירה׳ אאלוני׳ין ועשירה׳ איחלאליין׃ אלה משפחת הזבולני
לפקדיהם ששים אלף וחמש מאות׃ אלין זרעית זבולון למניניהון שתין אלפין וחמיש מאה׃
פכאן עדד עשאיר זבולון הדה ס׳ אלפא וכמס מאיה׃

בני יוסף למשפחתם מנשה ואפרים׃ בני יוסף לזרעיתהון מנשה ואפרים׃ בני יוסף לעשא
ירהם מנשה ואפרים׃ בני מנשה למכיר משפחת המכירי ומכיר הוליד את גלעד לגלעד משפחת
הגלעדי׃ בני מנשה למכיר זר׳ מכיר ומכיר אוליד ית גלעד לגלעד זר׳ גלעד׃ פבני מנשה
עשירה׳ אמכירי׳ין ועשירה׳ אגלעדי׳ין מן גלעד אבן מכיר׃ אלה בני גלעד איעזר משפחת
האיעזרי לחלק משפחת החלקי׃ אלין בני גלעד איעזר זר׳ איעזר לחלק זר׳ חלק׃ ובני גלעד
עשירה׳ אאיעזרי׳ין ועשירה׳ אחלקיין׃ ואשריאל משפחת האשראלי ושכם משפחת
השכמי׃ ואשריאל זר׳ אשריאל ושכם זר׳ שכם׃ ועשירה׳ אאסריאיין ועשירה׳ אשכמיין׃ ושמידע
משפחת השמידעי וחפר משפחת החפרי׃ ושמידע זר׳ שמידע וחפר זר׳ חפר׃ ועשי׳ אשמידעיין
ועשירה׳ אחפריין׃ וצלפחד בן חפר לא היו לו בנים כי אם בנות ושם בנות צלפחד מחלה ונעה
חגלה מלכה ותרצה׃ וצלפחד בר חפר לא הוו ליה בנין אלהין בנן ושום בנת צלפחד מחלה ונועה
חגלה מלכה ותרצה׃ וצלפחד אבן חפר לם יכון לה בנין אלא בנאת והדה אסמאיהן מח ונו׳ חג
מל׳ ותר׳׃ אלה משפחת מנשה ופקדיהם שנים וחמשים אלף ושבע מאות׃ אלין
זרעית מנשה ומניניהון חמשין ותרין אלפין ושבע מאה׃ פכאן עדד עשאיר מנשה
הדה אתנין וכמסין אלפא וסבע מאיה׃ אלה בני אפרים
למשפחתם לשותלח משפחת השתלחי לבכר משפחת הבכרי לתחן משפחת התחני׃
אלין בני אפרים לזרעיתהון לשותלח זר׳ שותלח לבכר זר׳ בכר לתחן זר׳ תחן׃ הולאי בני אפרים
לעשאירהם עשירה׳ אשותלחיין ועשירה׳ אבכרי׳ין ועשירה׳ אתחניין׃ ואלה בני שותלח
לערן משפחת הערני׃ ואלין בני שותלח לערן זר׳ ערן׃ ועשירה׳ אערניין מן ערן אבן שותלח׃

נקראו על שמם וכן אני אומר בבני מכיר שנחלקו לשתי משפחות אחת נקראת על שמו ואחת נקראת ע״ש גלעד בנו ״חמש משפחות חסרו מבנו
של בנימן כאן מהק״ימה מקצת נכוחת חמו שקראהו בן אוני בן אוניתי ובפילגש בגבעה נתק״יימה כולה ״בן מצאתי כתובו של ר׳ משה
הדרשן״ ואלה בני שותלח וגו׳ שאר בני שותלח נקראו תולדותיהם ע״ש שותלח ומערן יצאה משפחה רבה ונקראת על שמו ונחשבו בני
שותלח לשתי משפחות״ צא וחשוב ותמצא בפרשה זו נ״ז משפחות ומבני לוי ח׳ הרי ס״ה וזהו שנ׳ כי אתם המעט מכל העמים ה׳ מצא כלומר
חמשה אתם חסרים ממשפחות כל העמים שהן שבעים׳ אף זו היבנתי מיסודו של ר׳ משה הדרשן אך הוצרכתי לפחות ולהוסיף בדברי״ו
לאחירם׳ הוא אחי שירד למצרים ולפי שנקרא ע״ש יוסף שהיה אחיו ורם ממנו נקרא אחירם״ לשפופם׳ הוא מופים ע״ש שהיה יוסף שפוף
בין

אלה משפחת בני אפרים לפקדיהם שנים ושלשים אלף וחמש מאות אלה בני יוסף למשפחתם׃
אין זרעית בני אפרים למניהון תלתין ותרין אפין וחמישמאה אין בני יוסף לזרעיתהון׃ פכאן
עדד עשאיר בני אפרים הדה אתכין ותלאתין אפא ולכמס מאיה הולאי בני יוסף לעשאירהס׃
בני בנימן למשפחתם לבלע משפחת הבלעי לאשבל משפחת
האשבלי לאחירם משפחת האחירמי׃ בני בנימין לזרעיתהון לבלע זר׳ בלע לאשבל זרעית
אשבל לאחירם זר׳ אחירם׃ בני בנימין לעשאירהס עשירה׳ אבלעיין ועשירה׳ אאשבליין ועשירה׳
אאחירמיין׃ לשפופם משפחת השופמי לחופם משפחת החופמי׃ לשפופם זר׳ שופם לחופם זרעית
חופם׃ ועשירה׳ אשופמיין ועשירה׳ אחופמיין׃ ויהיו בני בלע ארד ונעמן משפחת הארדי לנעמן
משפחת הנעמי׃ והוו בני בלע ארד ונעמן זר׳ ארד לנעמן זר׳ נעמן׃ ועשירה׳ אארדיין ועשירה׳
אנעמיין מן בלע׃ אלה בני בנימן למשפחתם ופקדיהם חמשה וארבעים אלף ושש מאות׃
אין בני בנימין לזרעיתהון ומניהון ארבעין וחמשה אפין ושית מאה׃ פכאן עשאיר בנימין
הדה כמסה ומ אפא וסת מאיה׃ אלה בני דן למשפחתם
לשוחם משפחת השוחמי אלה משפחת דן למשפחתם׃ אין בני דן לזרעיתהון לשוחם זר׳
שוחם אין זרעית דן לזרעיתהון׃ הולאי בני דן לעשאירהס עשירה׳ אשוחמיין ומא תעשר
מנהא׃ כל משפחת השוחמי לפקדיהם ארבעה וששים אלף וארבע מאות׃ כל זר׳ שוחם
למניהון שתין וארבעה אפין וארבע מאה׃ פכאן עדדהס ארבעה וסתין אפא וארבע
מאיה׃ בני אשר למשפחתם לימנה משפחת הימנה לישוי משפחת
הישוי לבריעה משפחת הבריעי׃ בני אשר לזרעיתהון לימנה זר׳ ימנה לישוי זר׳ ישוי לבריעה
זר׳ בלי׃ בני אשר לעשאירהס עשי׳ אימניין ועשי׳ אישויין ועשי׳ אבריעיין׃ לבני בריעה לחבר
משפחת החברי למלכיאל משפחת המלכיאלי׃ לבני בריעה לחבר זר׳ חבר למלכיאל זר׳ מלכיאל׃
ועשירה׳ אחבריין ועשירה׳ אמלכיאליין מן בריעה׃ ושם בת אשר שרח׃ וכאן אסם אכנה׳ אשר
סרח׃ אלה משפחת בני אשר לפקדיהם שלשה וחמשים אלף וארבע מאות׃ אין זרעית בני
אשר למניהון חמשין ותלתה אפין וארבע מאה׃ פכאן עדד עשאיר אשר הדה תלאתה
וכמסין אפא וארבע מאיה׃ בני נפתלי למשפחתם ליחצאל משפחת
היחצאלי לגוני משפחת הגוני׃ בני נפתלי לזרעיתהון ליחצאל זר׳ יחצאל לגוני זר׳ גוני׃ בני נפתלי
לעשאירהס עשירה׳ איחצאליין ועשירה׳ אגוניין׃ ליצר משפחת היצרי לשלם משפחת
השלמי׃ ליצר זר׳ יצר לשלם זר׳ שלם׃ ועשירה׳ איצריין ועשירה׳ אשלמיין׃ אלה

בין התוועות׳ רוצה לומר יחידי מלשון ויבך שפי ומלשון שפיפון הוא הנחש שדרכו להזיק בפין כך יוסף היו האומות מוען חוזן בדברים שהיה יחיד ונכרי ביניהם כעטע
שב׳ ושם אתנו נער עברי כלומר שוטה ובזוי ומבוזה במחילה מכבודו״) לשוחם׳ הוא חושים״ ושם בת אשר שרח׳ לפי שהיתה קיימת בחיים ומנאה
כאן״ לאלה תחלק הארץ׳ ולא לפחותים מבן עשרים אעפ״י שבאו לכלל עשרים בטרם כיבוש וחילוק הארץ שהרי שבע שנים כיבשו
ושבע חילקו ולא נטלו חלק בארץ אלא אלו שיש מחות אף ואף אם היה לאחד מהם ששה בנים לא נטלו אלא חלק אביהם לבד״
לרב תרבו נחלתו׳ לשבט שהיה מרובה באכלוסין נתנו חלק רב ואעפ״י שהיו החלקים שוין שהרי הכל לפי ריבוי השבט חלקו החלקים

משפחות נפתלי למשפחתם ופקדיהם חמשה וארבעים אלף וארבע מאות׃ אין זר׳ נפתלי לזרעיתהון ומניניהון ארבעין וחמשה אלפין וארבע מאה׃ פכאן עדד עשאיר נפתלי הדה כמסה וארבעין אלפא וארבע מאיה׃ אלה פקודי בני ישראל שש מאות אלף ואלף שבע מאות ושלשים׃ אין מנייני בני ישראל שית מאה וחד אלפין שבע מאה ותלתין׃ דאך עדד גמלה בני אסר׳ סת מאיה׳ אלף ואלפא ואחדא וסבע מאיה ותלאתין׃
פ
וידבר יהוה אל משה לאמר׃ ומליל׳ תס׳ לאלה תחלק הארץ בנחלה במספר שמות׃ לאלין תתפליג אר׳ באחסנא במנין שמהן׃ להולאי יגב אן תקסם אלארץ נחלה באחצא אסמאיהם׃ לרב תרבה נחלתו ולמעט תמעיט נחלתו איש לפי פקדיו יתן נחלתו׃ לסגיאי תסגון אחסנתהון ולזעירי תזערון אחסנתהון גבר לפום מנינוהי תתיהיב אחסנתיה׃ פלאלכתיר תלתר נחלתה ולאלקליל תקלל נחלתה כל סבט עלי קדר עדדה יעטא נחלתה׃ אך בגורל יחלק את הארץ לשמות מטות אבתם ינחלו׃ ברם בעדבא תתפליג אר׳ לשמהת שבטי אבהתהון יחסנון׃ לכן באסהם יקסם אלבלד לאסמא אסבאט אבאיהם׃ על פי הגורל תחלק נחלתו בין רב למעט׃ על פום עדבא תתפליג אחסנתהון בין סגיאי לזעירי׃ ועלי קול אלסהם תקסם נחלתהם בין קליל וכתיר׃ ואלה פקודי הלוי למשפחתם לגרשון משפחת הגרשני לקהת משפחת הקהתי למררי משפחת המררי׃ ואין מניני ליואי לזרעיתהון לגרשון זרעי׳ גרשון לקהת זר׳ קהת למררי זר׳ מררי׃ והדה אעדאד לוי לעשאידהם עשירה אלגרשוניין ועשירה אלקהתיין ועשירה אלמרריין׃ אלה משפחת לוי משפחת הלבני משפחת החברני משפחת המחלי משפחת המושי משפחת הקרחי וקהת הולד את עמרם׃ אין זרעית לוי זר׳ לבני זר׳ חברון זר׳ מחלי זר׳ מושי זר׳ קרח וקהת אוליד ית עמרם׃ וסאיר עשאירה עשירה אללבניין ועשירה אלחברוניין ועשירה אלמחליין ועשירה אלמושיין ועשירה אלקרחיין ואולד קהת עמרם׃ ושם אשת עמרם יוכבד בת לוי אשר ילדה אתה ללוי במצרים ותלד

ולא עשו את ע״י גורל והגורל היה על פי רוח הקדש כמו שמפורש בבבא בתרא׳ אשר הכהן היה מלובש באורים ותומים ואומר ברוח הקדש אם שבט פל׳ עולה תחום פל׳ עולה עמו והשבטים היו כתובין בי״ב פתקין וי״ב גבולין בי״ב פתקין ובללום בקלפי והנשיא מכניס ידו לתוכה ונוטל שנים פתקין עולה בידו פתק של שם שבטו ופתק של גבול המפורש לו והגורל עצמו היה צווח ואומר אני הגורל עליתי לגבול פל׳ לשבט פל׳ שנ׳ על פי הגורל ולא נתחלקה במדה לפי שיש גבול משובח מחבירו אלא בשומא בית כור רע כנגד בית סאה טוב הכל לפי הדמים׳ לשמות מטות אבותם׳ אלו יוצאי מצרים שינה הכתו׳ נחלה זו מכל הנחלות שבתורה שכל הנחלות החיים יורשים את המתים וכאן מתים יורשים את החיים כיצד׳ שני אחים מיוצאי מצרים שהיו להם בנים בבאי הארץ לזה אחד ולזה שלשה האחד נוטל חלק אחד והשלשה נטלו שלשה שנ׳ לאלה תחלק הארץ חזרה נחלתן אצל אבי אביהן וחלקו הכל בשוה וזהו שנ׳ למטות אבותם ינחלו שאחר שנטלו הבנים חילקוה לפי האבות שיצאו ממצרים׳ ואלו מתחלה חילקוה למנין יוצאי מצרים לא היו נוטלו אלו הארבעה אלא שני חלקים עכשיו נטלו ד׳ חלקים׳ על פי הגורל׳ הגורל היה מדבר ממד שנתחלקה ברוח הקדש ובא ויתנו לכלב את חברון על פי ה׳׳ אך בגורל׳ יצאו יהושע וכלב ואומר על פי ה׳ נתנו לו את העיר אשר שאל׳ מטות אבותם יצאו גרים ועבדים׳ אלה משפחות הלוי׳ כאן חסר משפחת השמעי והשמעי וקצת מן היצהרי׳ אשר ילדה אותה ללוי׳ אשתו ילדתה במצרים ואין הורתה במצרים משנכנסו לתוך החומה ילדתה והיא השלימה מנין שבעים שהרי כפרטן אין אתה מוצא אלא ששים ותשע׳ כי לא התפקדו בתוך בני ישראל׳ להיות נמנין בני עשרים שנה׳ מה טעם׳ כי לא נתן להם נחלה והנמנין מבן עשרים שנה היו בני נחלה שנ׳ איש לפי פקודיו יותן נחלתו׳ ובאלה לא היה איש׳ אבל על הנשים לא נגזרה גזרת המרגלים לפי שהן היו מחבבות את הארץ׳ האנשים אומרים נתנה ראש ונשובה מצרימה׳ והנשים אומרות תנה לנו אחוזה׳ לכך נסמכה פרשת בנות צלפחד לכאן׳ והקרבנה׳ למשפחות מנשה בן יוסף׳ למה נאמר והלא כבר נאמר בן מנשה אלא לומר לך מה יוסף חיבב את הארץ שנ׳ והעליתם את עצמותי

עצמותי

לעמרם את אהרן ואת משה ואת מרים אחתם׃ ושום אתת עמרם יוכבד בת לוי
דילידת יתה ללוי במצרים וילידת לעמרם ית אהרן וית משה וית מרים אחתהון׃ וכאן אסם
זוגה עמרם יוכבד אבנה לוי אלתי ולדת ללוי במצר פולדת לעמרם הרון ומוסי ומרים אכתהם׃
ויולד לאהרן את נדב ואת אביהוא את אלעזר ואת איתמר׃ ואתיליד לאהרן ית נדב וית
אביהוא ית אלעזר וית איתמר׃ פולד להרון נדב ואביהוא אלעזר ואיתמר׃ וימת נדב ואביהוא
בהקריבם אש זרה לפני יהוה׃ ומית נדב ואביהוא בקרוביהון אישתא נוכרית קדם יי׃ ומאת נדב
ואביהוא חין קרבא נארא גריבא בין ידי אללה׃ ויהיו פקדיהם שלשה ועשרים אלף כל זכר
מבן חדש ומעלה כי לא התפקדו בתוך בני ישראל כי לא נתן להם נחלה בתוך בני ישראל׃ והון
מניניהון עסרין ותלתה אלפין כל דכורא מבר ירחא ולעילא ארי לא אתמניאו בגו בני ישראל
ארי לא אתיהיבת להון אחסנא בגו בני ישראל׃ פכאן עדדהם תלאתה ועשרין אלפא כל דכר
מן אבן שהר וצאעדא אד לם יעדו פי גמלה בני אסראיל אד לם יעטו נחלה פי וסטהם׃ אלה
פקודי משה ואלעזר הכהן אשר פקדו את בני ישראל בערבת מואב על ירדן ירחו׃ אלין
מניני משה ואלעזר כהנא דמנו ית בני ישראל במישריא דמואב על ירדנא דירחו׃ הולאי
מעדודי מוסי ואלעזר אלאמאם אלדי עדו בני אסראיל פי בידאה מואב עלי אלארדן יריחא׃ ובאלה
לא היה איש מפקודי משה ואהרן הכהן אשר פקדו את בני ישראל במדבר סיני׃ ובאלין לא הוה
גבר ממניני משה ואהרן כהנא דמנו ית בני ישראל במדברא דסיני׃ ופיהם לם יכון מן מעדודי
מוסי והרון אלאמאם אלדי עדא בני אסראיל פי אלברייה סיני׃ כי אמר יהוה להם מות ימתו במדבר ולא
נותר מהם איש כי אם כלב בן יפנה ויהושע בן נון׃ ארי אמר יי להון ממת ימותון במדברא
ולא אשתאר מנהון אנש אלהין כלב בר יפנה ויהושע בר נון׃ לאן אללה חכם עליהם אן יתמאתו
פי אלברייה ולם יבק מנהם רגל אלא כלב בן יפנה ויהושע אבן נון׃ ותקרבנה
בנות צלפחד בן חפר בן גלעד בן מכיר בן מנשה למשפחת מנשה בן יוסף ואלה שמות
בנתיו מחלה נעה וחגלה ומלכה ותרצה׃ וקריבא בנת צלפחד בר חפר בר גלעד בר מכיר
בר מנשה לזרעית מנשה בר יוסף ואלין שמהת בנתיה מחלה נועה וחגלה ומלכה ותרצה׃
פתקדמן בנאת צלפחד אבן חפר אבן גלעד אבן מכיר אבן מנשה מן עשאיר מנשה
אבן יוסף אלתי אסמאהן מח נו וחג ומ ותרצה׃ ותעמדנה לפני משה ולפני אלעזר הכהן ולפני

עמדות: מגיד ובנותיו היו מחבבות את הארץ שנ' תנה לנו אחוזה ולפיכך שהיו כולם צדיקים שבכל מקום שאתה מוצא מעשה אבותיו סתומים ופירט לך
הכת' מאחד מהן לייחסו לשבח בידוע שהוא צדיק בן צדיק ואם ייחסו לגנאי כגון בא ישמעאל בן נתניה בן אלישמע בידוע שהוא רשע
וכל הנזכרים עמו רשעים היו׃ מחלה נועה ונו' ולהלן הוא אומר מחלה תרצה מגיד שכולן שקולות זו כזו לפיכך שינה את סדרן׃ לפני
משה ולפני אלעזר׃ מגיד שלא עמדו לפניהם אלא בשעת הארבעים אחר שמת אהרן׃ לפני משה ולפני אלעזר׃ לפני משה תחלה ואח"כ
לפני אלעזר אפשר אם משה לא ידע אלעזר יודע׃ אלא סרס המקרא ודרשהו דברי ר' יאשיה׃ אבא חנן משום ר' אלעזר אומר בבית
המדרש היו יושבין ועמדו לפני כולם׃ והוא לא היה בתוך העדה׃ לפי שהיו באות לומר בחטאו מת נזקקו לומר לא בחטא המתלוננים
ולא בעדת קרח שהצו על הקב"ה אלא בחטאו לבדו מת ולא החטיא את אחרים עמו׃ ר' עקיבא אומר מקושש עצים היה ור' שמעון

הנשיאם וכל העדה פתח אהל מועד לאמר׃ וקמא קדם משה וקדם אלעזר כהנא וקדם רברביא
וכל כנשתא בתרע משכן זמנא למימר׃ פקמן בין ידי מוסי ואלעזר אלאמאם ואלאשראף
וסאיר אלגמאעה ענד באב קבה אלמחצר קאילא׃ אבינו מת במדבר והוא לא היה בתוך
העדה הנועדים על יהוה בעדת קרח כי בחטאו מת ובנים לא היו לו׃ אבונא מית במדברא והוא
לא הוה בגו כנשתא דאזדמנו על יי בכנשתא דקרח ארי בחוביה מית ובנין לא הוו ליה׃ אן
אבונא מאת פי אלבריה והו פלם יכון פי גמלה אלגמאעה אלדי תגמעו עלי אללה מע קרח פאנה
מאת בכטייתה ולם יכלף בנין׃ למה יגרע שם אבינו מתוך משפחתו כי אין לו בן תנה לנו אחזה
בתוך אחי אבינו׃ למא יתמנע שמא דאבונא מגו זרעיתיה ארי לית ליה בר הבלנא אחסנא
בגו אחי אבונא׃ פלא ינקץ אסם אבינא מן בין עשירתה אד ליס לה אבן בל אעטנא נחלה פימא
בין אעמאמנא׃ ויקרב משה את משפטן לפני יהוה׃ וקריב משה ית דינהון לקדם יי׃
פקדם מוסי חכמהן אלי אללה׃ פ
ויאמר יהוה אל משה לאמר׃ ואמר יי למשה למימר׃ תם קאל אללה לה׃ כן בנות צלפחד דברת
נתן תתן להם אחזת נחלה בתוך אחי אביהם והעברת את נחלת אביהן להן׃ יאות בנת צלפחד
ממללן מתן תתין להון אחודת אחסנא בגו אחי אבוהון ותעבר ית אחסנת אבוהון להון׃
נעמא קלן בנאת צלפחד אעטהן חוז נחלה פימא בין אעמאמהן ואנקל נחלה אביהן להן׃
ואל בני ישראל תדבר לאמר איש כי ימות ובן אין לו והעברתם את נחלתו לבתו׃ ועם בני
ישראל תמליל למימר גבר ארי ימות ובר לית ליה ותעברון ית אחסנתיה לברתיה׃ ומר בני
אסראיל וקל להם אי רגל מאת וליס לה אבן פאנקלו נחלתה לאבנתה׃ ואם אין לו בת ונתתם את
נחלתו לאחיו׃ ואם לית ליה ברתא ותתנון ית אחסנתיה לאחוהי׃ ואן לם תכון לה אבנה פאעטו
נחלתה לאכותה׃ ואם אין לו אחים ונתתם את נחלתו לאחי אביו׃ ואם לית ליה אחין ותתנון ית
אחסנתיה לאחי אבוהי׃ ואן לם יכן לה אכוה פאעטוהא לאעמאמה׃ ואם אין אחים לאביו
ונתתם את נחלתו לשארו הקרב אליו ממשפחתו וירש אתה והיתה לבני ישראל לחקת
משפט כאשר צוה יהוה את משה׃ ואם לית אחין לאבוהי ותתנון ית אחסנתיה לקריביה
דקריב ליה מזרעיתיה ויירת יתה ותהי לבני ישראל לגזירת דין כמא דפקיד יי ית משה׃ ואן

אומר מן המעפילים היה׳ למה יגרע שם אבינו׳ אנו במקום בן עומדות ואם אין הנקבות חשובות זרע התייבם אמנו ליבם׳ כי אין לו בן הא
אם היה לו בן לא היו תובעות כלום מגיד שחכמניות היו׳ ויקרב משה את משפטן׳ נתעלמה ממנו הלכה וכאן נפרע על שנטל עטרה לומר
והדבר אשר יקשה מכם תקריבון אלי׳ ד״א ראויה היתה פרשה זו ליכתב ע״י משה אלא שזכו בנות צלפחד ונכתבה על ידן׳ כן בנות צלפחד
דוברות׳ כתרגומו יאות כך כתובה פרשה זו לפני במרום מגיד שראתה עינם מה שלא ראתה עינו של משה׳ כן בנות צלפחד דוברות
יפה תבעו אשרי אדם שהקב״ה מודה לדבריו׳ נתון תתן׳ שני חלקים חלק אביהן שהיה מיוצאי מצרים וחלקו עם אחיו בנכסי חפר׳
והעברת׳ לשון עברה הוא במי שאינו מניח בן ליורשו׳ ד״א ע״ש שהבת מעברת נחלה משבט לשבט שבנה ובעלה יורשין אותה
שלא הטוב נחלה לא נצטווה אלא לאותו הדור בלבד וכן והעברתם את נחלתו לבתו׳ בכולן הוא אומר ונתתם ובבת הוא אומר
והעברתם׳ לשארו הקרוב אליו ממשפחתו׳ ואין משפחה קרויה אלא מצד האב׳ עלה אל הר העברים׳ למה נסמכה לכאן׳ כיון שאמר
הקב״ה למשה נתון תתן להם אמר אותי צוה המקום להנחיל כמדומה לי שמא הותרה הנדרה ואכנס לארץ אמר הקב״ה גזירתי במקומה
עומדת׳ ד״א כיון שנכנס משה לנחלת בני גד ובני ראובן שמח ואמר כמדומה לי שמא הותר לי נדרי משל למלך שגזר על בנו שלא יכנס
לפתח פלטין שלו׳ נכנס לשער והוא אחריו׳ לחצר והוא אחריו׳ לטרקלין והוא אחריו׳ כיון שבא ליכנס לקיטון אמר לו בני מכאן ואילך אסור
ליכנס׳

לם יכון לה אעמאם פאעטוהא לנסיבה אאקרב אליה מן עשירתה ויחוזהא יכון דׄלך לבני א
אסר׳ רסם חכם כמי אמר אלה מוסי׳ פ
ויאמר יהוה אל משה עלה אל הר העברים הזה וראה את הארץ אשר נתתי לבני ישראל׳ ואמר
יי׳ למשה סק לטורא דעבראי הדין וחזי ית ארעא דיהבית לבני ישראל׳ וקאל אללה למוסי אצעד
אלי גבל אלעבריין הדׄא ואנטׄר אלבלד אלדׄי אנא מעטיה לבני אסר׳ וראיתה אתה ונאספת אל
עמיך גם אתה כאשר נאסף אהרן אחיך׳ ותחזי יתה ותתכניש לעמך אף את כמא דאתכניש
אהרן אחוך׳ פאדׄא אבצרתאה אנצׄם אלי קומך אנת איצׄא כמא אנצׄם הרון אכׄוך׳ כאשר
מריתם פי במדבר צן במריבת העדה להקדישני במים לעיניהם הם מי מריבת קדש מדבר צן׳
כמא דסריבתון על מימרי במדברא דצין במצות כנשתא לקדשותי במיא לעיניהון אנון מי
מצות רקם מדברא דצין׳ כמי לא תתמא אמרי פי בריה צין עגד כׄצומה אלגמאעה ולם
תקדסאני בדׄלך אלמא בחצׄרתהם לדׄלך סמי מא כׄצומה רקים בריה צין׳
וידבר משה אל יהוה לאמר׳ ומליל משה קדם יי׳ למימר׳
פאגׄאב מוסי בין ידי אללה קאילא׳ יפקד יהוה אלהי הרוחת לכל בשר איש על העדה׳ ימני
יי׳ אלה רוחיא לכל בסרא גברא על כנשתא׳ אן שית יא רב יא אלאה אלרואח כל בשרי פאסתכׄלף
רגלא עלי אלגמאעה׳ אשר יצא לפניהם ואשר יבא לפניהם ואשר יוציאם ואשר יביאם
ולא תהיה עדת יהוה כצאן אשר אין להם רעה׳ דיפוק קדמיהון ודייעול קדמיהון ודיפיק כנון
ודיעילנון ולא תהי כנשתא דיי׳ כענא דלית להון רעי׳ יכׄרג וידכׄל בין אידיהם ויכׄרגהם וידכׄלהם
ולא יבקו גוק אללה כגנם ליס להא ראעי׳ ויאמר יהוה אל משה קח לך את יהושע בן נון איש
אשר רוח בו וסמכת את ידך עליו׳ ואמר יי׳ למשה [illegible] לך ית יהושע בר נון גבר דרוח נבואה ביה
ותסמוך ית ידך עלוהי׳ פקאל אללה לה כׄד יהושע אבן נון פאנה רגל פיה פצׄל ואסנד ידך עליה׳
והעמדת אתו לפני אלעזר הכהן ולפני כל העדה וצויתה אתו לעיניהם׳ ותקים יתיה קדם אלעזר

רש״י

כאשר נאסף אהרן אחיך׳ מכאן שנתאוה משה למיתתו של אהרן׳ רא״ח [illegible] טוב ממנו׳ על אשר לא קדשתם׳ הא אם קדשתם עדיין לא הגיע זמנכם ליפטר מן העולם׳ בכל מקום שכתב מיתתם כתב סורחנם לפי שנגזרה גזירה על דור המדבר למות במדבר בעון שלא האמינו לכך ביקש משה שיכתב סורחנו שלא יאמרו אף הוא מן הממרים היה משל לשתי נשים שלוקות בב״ד אחת קלקלה ואחת אכלה פגי שביעית אמרה לדיין בו שאכלה פגי שביעית בבקשה ממך שתלקה אותי [illegible] כבר יעשה לחוכל פגי שביעית שלא יאמרו על שקלקלה בזנות באחותה אף כאן בכל מקום שהזכיר מיתתן הזכיר סורחונן להודיע שלא היה בהם אלא זו בלבד׳ הם מי מריבת קדש׳ הם לבדם אין בהם עון אחר׳ לא הם שהמרו במרה הם היו שהמרו בים סוף הם עצמם שהמרו במדבר צין׳ וידבר משה אל יי׳ להודיע שבחן של צדיקים כשנפטרין מן העולם מניחין צרכן ועוסקין בצרכי צבור׳ לאמר׳ א״ל השיבני אם אתה ממנה להם פרנס אם לאו׳ יפקד יי׳ כיון ששמע משה שאמר המקום תן נחלת צלפחד לבנותיו אמר הגיעה שעה שאתבע צרכי שיירשו בני את גדולתי׳ אמר הקב״ה לא כך עלתה לפני במחשבה כדאי הוא יהושע ליטול שכר שימושו שלא מש מתוך האהל והו שנ׳ נוצר תאנה יאכל פריה׳ אלהי הרוחות׳ למה נאמר אמר לפניו רבש״ע גלוי לפניך דעתו של כל א׳ וא׳ שאינן דומין זה לזה מנה עליהם מנהיג שיהא סובל כל אחד וא׳ לפי דעתו׳ אשר יצא לפניהם׳ לא כדרך מלכי האומות שיושבין בבתיהם ומשלחין את חייליהן למלחמה אלא כמו שעשיתי אני שנלחמתי בסיחון ועוג שנ׳ אל תירא אותו וכדרך שעשה יהושע שנ׳ וילך יהושע אליו ויאמר לו הלנו אתה אם לצרינו וכה״א בדוד כי הוא יוצא ובא לפניהם יוצא בראש ונכנס בראש׳ ואשר יוציאם׳ בזכיותיו׳ ואשר יביאם׳ בזכיותיו׳ ד״א ואשר יביאם׳ שלא תעשה לו כדרך שעשית לי שאיני מכניסן לארץ׳ קח לך׳ קחנו בדברים אשריך שזכית להנהיג בניו של מקום׳ לך׳ את שבדוק לך את זה אתה מכיר׳ אשר רוח בו׳ כאשר שאלת שיוכל להלך כנגד רוחו של כל אחד ואחד׳ וסמכת את ידך עליו׳ תן לו מתורגמן שידרוש בחייך שלא יאמרו עליו לא היה לו להרים ראש בימי משה׳ וצוית אותו׳ על ישראל דע שטרחנים הם סרבנים הם

כהנא וקדם כל כנשתא ותפקיד יתיה לעיניהון׃ ואוקפה בין ידי אלעזר אלאמאם וסאיר אלגמא
עה ואמרה בחצרתהם׃ ונתתה מהודך עליו למען ישמעו כל עדת בני ישראל׃ ותתין מזיוך
עלוהי בדיל דיקבלון מניה כל כנשתא דבני ישראל׃ ואגעל עליה מן בהאיך לכי יקבל מנה
גמאעה בני אסר׃ ולפני אלעזר הכהן יעמד ושאל לו במשפט האורים לפני יהוה על פיו
יצאו ועל פיו יבאו הוא וכל בני ישראל אתו וכל העדה׃ וקדם אלעזר כהנא יקום וישאל ליה
בדין אוריא קדם יי על מימריה יהון נפקין ועל מימריה יהון עלין הוא וכל בני ישראל עמיה וכל
כנשתא׃ ולִיכון וקופה בין ידי אלעזר אלאמאם חתי יסאל פי חואיגה בהייה אלאנואר בין ידי אללה
וען אמרה ידכלון ויכרגון הו ובני אסר וסאיר אלגמאעה׃ ויעש משה כאשר צוה יהוה אתו ויקח
את יהושע ויעמדהו לפני אלעזר הכהן ולפני כל העדה׃ ועבד משה כמא דפקיד יי יתיה ודבר
ית יהושע ואקימיה קדם אלעזר כהנא וקדם כל כנשתא׃ פצנע מוסי כמא אמרה אללה כאן אכד
יהושע ואוקפה בין ידי אלעזר אלאמאם וסאיר אלגמאעה׃ ויסמך את ידיו עליו ויצוהו כאשר
דבר יהוה ביד משה׃ וסמך ית ידוהי עלוהי ופקדיה כמא דמליל יי בידא דמשה׃ ואסנד ידה
עליה ואמרה כמא קאל אללה׃

ק

מעמד לראש חדש קורין בו ד׳ גוברי׳ כהן קורא עד עולת התמיד ולוי חוזר וקורא כפנים וחוזר כדי שיהיו ג׳ פסוקים לכל א׳ וקורא שני כהנה רביעית כהן ישראל קורא עד עולת התמיד ונסכה וברביעי קורא ובראשי חדשיכם עד יעשה ונסכו׳

וידבר יהוה אל משה לאמר׃ צו את בני ישראל ואמרת אלהם את קרבני לחמי לאשי ריח
ניחחי תשמרו להקריב לי במועדו׃ פקיד ית בני ישראל ותימר להון ית קרבני לחים סדור לקרבני
לאתקבלא ברעוא תטרון לקרבא קדמי בזמניה׃ מר בני אסר וקל להם קראביני ואמי מקבולי
מרצֿיי אחפצֿוה אן תקרבוה לי פי וקתה׃ ואמרת להם זה האשה אשר תקריבו ליהוה כבשים
בני שנה תמימם שנים ליום עלה תמיד׃ ותימר להון דין קרבנא דתקרבון קדם יי אמרין בני
שנא שלמין תרין ליומא עלתא תדירא׃ ובין להם אן אלמרצֿי אלדי תקרבוה ללה חמלין אבני
סנה צחאחא כל יום דאימא׃ את הכבש אחד תעשה בבקר ואת הכבש השני תעשה בין
הערבים׃ ית אמרא חד תעביד בצפרא וית אמרא תנינא תעביד בין שמשיא׃ אחד המא

על מנת שהקבל עליך׃ ונתת מהודך עליו׃ זה קירון עור פנים׃ מהודך׃ ולא כל הודך ומדינו למידין פני משה כחמה פני יהושע כלבנה׃ למען ישמעו כל עדת בני ישראל׃ שיהו נוהגין בו כבוד ויראה כדרך שנוהגין בך׃ ולפני אלעזר הכהן יעמוד׃ הרי שאלתך שאמרת שאין הכבוד הזה מוטל מבית אביך שאף יהושע יהא צריך לאלעזר׃ ושאל לו׃ כשיצטרך לצאת למלחמה׃ על פיו׃ של אלעזר׃ וכל העדה׃ סנהדרין׃ ויקח את יהושע׃ לקחו בדברים והודיעו מתן שכר פרנסי ישראל לעולם הבא׃ ויסמוך את ידיו׃ בעין יפה יותר ויותר ממה שנצטוה שהקב״ה אמר לו וסמכת את ידך והוא עשה בשתי ידיו ועשאו ככלי מלא וגדוש ומילאו חכמתו בעין יפה׃ כאשר דבר ה׳׃ אף לענין ההוד נתן מהודו עליו׃ צו את בני ישראל׃ מה כתיב למעלה מן הענין יפקוד ה׳ אמר לו הקב״ה עד שאתה מצוני על בני צוה את בני עלי משל לבת מלך שהיתה נפטרת מן העולם והיתה מפקדת לבעלה על בניה וכו׳ כדאיתא בספרי׃ קרבני׃ זה הדם׃ לחמי׃ אלו אימורין וכה״א והקטירם הכהן המזבחה לחם אשה׃ לאשי׃ הנתנין לאש על מזבחי׃ תשמרו׃ שיהו כהנים ולוים וישראלים עומדים על גבין מכאן למדו ותיקנו מעמדות׃ במועדו׃ בכל יום הוא מועד התמידין׃ ואמרת להם׃ אזהרה לב״ד׃ שנים ליום׃ כפשוטו ועיקרו בא ללמד שיהו שוחטין כנגד היום התמיד של שחר במערב ושל בין הערבים במזרח על טבעות׃ את הכבש אחד׃ אע״פ שכבר נאמר בפרשת ואתה תצוה וזה אשר על המזבח היא היתה אזהרה לימי המלואים וכאן צוואה לדורות׃ סלת למנחה׃ מנחת נסכים׃ העשויה בהר סיני׃ כאותן שנעשו בימי המלואים׃ ד״א העשויה בהר סיני הקיש עולת תמיד לעולת הר סיני מה זו שנתקרבה לפני מתן תורה שכתוב בה וישם באגנות מלמד שטעונה כלי׃ ונסכו׃ יין׃ בקדש הסך׃ על המזבח יהנסכו׃ נסך שכר׃ יין המשכר פרט ליין מגתו׃ ריח ניחח׃ נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני׃ עולת שבת בשבתו׃ ולא עולת שבת בשבת אחרת הרי שלא הקריב בשבת זו שומע

חב

בצגדאה ואצלר בין אגרובין׃ ועשירית האיפה סלת למנחה בלולה בשמן כתית רביעת
ההין׃ וחד מן עסרא בתלת סאין סלתא למנחתא דפילא במשח כתישא רבעות הינא׃ ועשר
ויבה סמד מן אבר מלתות ברבע קסט מן דהן מטחון׃ עלת תמיד העשיה בהר סיני לריח
ניחח אשה ליהוה׃ עלת תדירא דאתעבידת בטורא דסיני לאתקבלא ברעוא קרבנא קד׳׃
צעידה דאימא כמא צנעת פי ברייה סיני מקבולה מרצייה ללה׃ ונסכו רביעת ההין לכבש
האחד בקדש הסך נסך שכר ליהוה׃ ונסכיה רבעות הינא לאמרא חד בקדשא יתנסך נכסוך
דחמר עתיק קד׳׃ ומעה מן אמזאג רבע קסט מן אכמר לכל חמל ילש פי אקדס רשא מן
עתיקה ללה׃ ואת הכבש השני תעשה בין הערבים כמנחת הבקר וכנסכו תעשה אשה ריח
ניחח ליהוה׃ וית אמרא תנינא תעביד בין שמשיא כמנחת צפרא וכנסכיה תעביד קרבן
דמתקבל ברעוא קד׳׃ ואדי קלבת אחמל אתאני בין אגרובין פכהדייה אגדאה ומזאגהא
איצא אצנעה קרבאן מקבול מרצי ללה׃ פ

וביום השבת שני כבשים בני שנה תמימם ושני עשרנים סלת מנחה בלולה בשמן ונסכו׃
וביומא דשבתא תרין אמרין בני שנא שלמין ותרין עסרונין סלתא מנחתא דפילא במשח
ונסכיה׃ ופי יום אסבת חמלין אבניי סנה צחיחין ומעהמא עשרין מן אבר סמד מלתות בדהן
ומזאגהמא׃ עלת שבת בשבתו על עלת התמיד ונסכה׃ עלת שבא תתעביד בשבא על עלת
תדירא ונסכה׃ דאך קרבאן סבת בסבת מע קרבאן אדאים ומזאגה׃ פ

ובראשי חדשיכם תקריבו עלה ליהוה פרים בני בקר שנים ואיל אחד כבשים בני שנה שבעה
תמימם׃ ובריש ירחיכון תקרבון עלתא קד׳ תורי בני תורי תרין ודכר חד אמרין בני שנא שבעה
שלמין׃ ופי רוס שהורכם תקרבו קרבאן צעידה ללה לתין מן אבקר וכבשא וסבעה חמלאן
בני סנה צחאחא׃ ושלשה עשרנים סלת מנחה בלולה בשמן לפר האחד ושני עשרנים
סלת מנחה בלולה בשמן לאיל האחד׃ ותלתה עסרונין סלתא מנחתא דפילא במשח לתורא
חד ותרין עסרונין סלתא מנחתא דפילא במשח לדכרא חד׃ ותלאתה עשור מן אבר
סמד מלתות בדהן לכל רת ועשרין לאכבש׃ ועשרן עשרן סלת מנחה בלולה בשמן
לכבש האחד עלה ריח ניחח אשה ליהוה׃ ועסרונא עסרונא סלתא מנחתא דפילא במשח
לאמרא חד עלתא לאתקבלא ברעוא קרבנא קד׳׃ ועשר לכל חמל הדייה מלתותה

אני שיקריב שתים לשבת. הבאה ה״ל בשבתו מגיד שאם עבר יומו בטל קרבנו״ על עולת התמיד. לו מוספין לבד אותן שני כבשים של
עולת התמיד ומגיד שאין קריבין אלא בין שני התמידין וכן בכל מוספין נאמר על עולת התמיד להלמוד זה״ ושלשה עשרונים. כמשפט
נסכי פר שכן הן קצובין בפרשת נסכים״ זאת עולת חדש בחדשו. שאם עבר יומו בטל קרבנו ושוב אין לו תשלומין״ ושעיר עזים וגו׳
כל שעירי המוספין באין לכפר על טומאת מקדש וקדשיו הכל כמו שמפורש במסכת שבועות ונשתנה שעיר ראש חדש שנ׳ בו לה׳
הלמודו למדך שמכפר על שאין בו ידיעה לא בתחלה ולא בסוף שאין מכיר בחטא אלא הקב״ה בלבד ושאר השעירים למיעין ממנו
ומדרשו באגדה אמר הקב״ה הביאו עלי כפרה על שמיעטתי את הירח״ על עולת התמיד״ יעשה כל הקרבן הזה״ ונסכו. אין ונסכו

כדהן כדאך צעידה מקבולה מרציה ללה׃ ונסכיהם חצי ההין יהיה לפר ושלישת ההין
לאיל ורביעת ההין לכבש יין זאת עלת חדש בחדשו לחדשי השנה׃ ונסכיהון פלגות הינא
יהי לתורא ותלתות הינא לדכרא ורבעות הינא לאמרא חמרא דא עלת ריש ירחא באתחדתותיה
כין לכל רישי ירחי שתא׃ ומזאגהם נצף קסט לכל תור ותלת קסט לכבש ורבע קסט לחמל
מן שראב הדי קרבאן שהר בשהר לשהור סנה׃ ושעיר עזים אחד לחטאת ליהוה על עלת
התמיד יעשה ונסכו׃ וצפיר בר עזין חד לחטאתא קדם יי על עלת תדירא יתעביד ונסכיה׃ ועתוד
מן מאעז דכוה ללה מע קרבאן דאים יקרב דלך ומזאגה׃

ובחדש הראשון בארבעה עשר יום לחדש פסח ליהוה׃ ובירחא קדמאה בארבעת
עסרא יומא לירחא פסחא קדם יי׃ ופי שהר אוול פי יום ארבע עשר מנה פסחא ללה׃
ובחמשה עשר יום לחדש הזה חג שבעת ימים מצות יאכל׃ ובחמישת עסרא יומא לירחא
הדין חגא שבעה יומין פטירא יתאכיל׃ ופי יום כאמס עשר מנה חג סבעה איאם יוכל פטירא׃
ביום הראשון מקרא קדש כל מלאכת עבדה לא תעשו׃ ביומא קדמאה מערע קדיש כל עבידת
פלחן לא תעבדון׃ פי יום אוול מנה אסם מקדס כל צנעה מכסב לא תעמלו׃ והקרבתם אשה
עלה ליהוה פרים בני בקר שנים ואיל אחד ושבעה כבשים בני שנה תמימם יהיו לכם׃ ותקרבון
קרבנא עלתא קדם יי תורי בני תורי תרין ודכר חד ושבעה אמרין בני שנא שלמין יהון לכון׃
וקרבו קרבאנא צעידה ללה רתין מן בקר וכבשא וסבעה חמלאן בני סנה צחאחא׃ ומנחתם
סלת בלולה בשמן שלשה עשרנים לפר ושני עשרנים לאיל תעשו׃ ומנחתהון סלתא
דפילא במשח תלתה עסרונין לתורא ותרין עסרונין לדכרא תעבדון׃ ומעהם מן אבר סמד
מלתות בדהן תלאה עשור לכל רת ועשרין לכבש׃ עשרון עשרון תעשה לכבש האחד
לשבעת הכבשים׃ עסרונא עסרונא תעביד לאמרא חד כין לשבעה אמרין׃ ועשר לכל
חמל מן סבעה׃ ושעיר חטאת אחד לכפר עליכם׃ וצפירא דחטאתא חד לכפרא עליכון׃ ועתוד
דכוה ליסתגפר ענכם׃ מלבד עלת הבקר אשר לעלת התמיד תעשו את אלה׃ בר מעלת
צפרא דהיא עלת תדירא תעבדון ית אלין׃ מא כלא צעידה גדאה וקרבאן דאים תאתי
תקרבון הדה׃ כאלה תעשו ליום שבעת ימים לחם אשה ריח ניחח ליהוה על עולת התמיד יעשה
ונסכו׃ כאלין תעבדון ליומא שבעה יומין לחים קרבן דמתקבל ברעוא קדם יי על עלת תדירא
יתעביד ונסכיה׃ ומתלהא קרבו פי כל יום מן סבעה איאם קרבאן מקבול מרצי ללה מע

מוסב על השעיר שאין נסכים לחטאת״ כל מלאכת עבודה אפילו מלאכה הצריכה לכם כגון דבר האבד המוהר בחולו של מועד אסורה ביום
טוב״ פרים׳ כנגד אברהם״ אילים׳ כנגד יצחק״ כבשים כנגד יעקב והכבשים הפריד יעקב כיסודו של רבי משה הדרשן ראיתי ואר—״
כאלה תעשו׳ שלא יהיו פוחתין והולכין כפרי החג״ וביום הבכורים׳ חג השבועות קרוי בכורי קציר חטים על שם שתי הלחם שהם ראשונים
למנחת

קרבאן אלדאים יקרב דלך ומזאגה׃ וביום השביעי מקרא קדש יהיה לכם כל מלאכת עבדה
לא תעשו׃ וביומא שביעאה מערע קדיש יהי לכון כל עבידת פלחן לא תעבדון׃ ופי אליום אלסאבע
אסם מקדס יכון לכם כל צנאעה מכסב לא תעמלו׃

עצרת וביום הבכורים בהקריבכם מנחה חדשה ליהוה בשבעתיכם מקרא קדש יהיה לכם כל
מלאכת עבדה לא תעשו׃ וביומא דבכוריא בקרוביכון מנחתא חדתא קדם יי בעצרתכון מערע קדיש
יהי לכון כל עבידת פלחן לא תעבדון׃ ופי אליום אלבכור פי תקדיבכם בלא גדידא ללה בעד
אסאביעכם אסם מקדס יכון לכם כל צנעה מכסב לא תצנעו׃ והקרבתם עולה לריח ניחח
ליהוה פרים בני בקר שנים איל אחד שבעה כבשים בני שנה׃ ותקרבון עלתא לאתקבלא ברעוא
קדם יי תורי בני תורי תרין דכר חד שבעה אמרין בני שנא׃ וקרבו צעידה מקבולה מרציה ללה רתין
מן אלבקר וכבשא וסבעה חמלאן בני סנה׃ ומנחתם סלת בלולה בשמן שלשה עשרנים לפר
האחד שני עשרנים לאיל האחד׃ ומנחתהון סלתא דפילא במשח תלתה עסרונין לתורא חד
תרין עסרונין לדכרא חד׃ ומעהם מן אלבר סמד מלתות בדהן תלאתה עשור לכל רת ועשרין
לאלכבש׃ עשרון עשרון לכבש האחד לשבעת הכבשים׃ עסרונא עסרונא לאמרא חד כין
לשבעה אמרין׃ ועשר לכל חמל מן אלסבעה׃ שעיר עזים אחד לכפר עליכם׃ צפיר בר עזין
חד לכפרא עליכון׃ ועתוד מן אלמאעז ליסתגפר ענכם׃ מלבד עלת התמיד ומנחתו תעשו
תמימם יהיו לכם ונסכיהם׃ בר מעלת תדירא ומנחתיה תעבדון שלמין יהון לכון ונסכיהון׃ מא
כלא קרבאן אלדאים וברה תקרבו דלך צחאחא תכון לכם ומזאגהא׃ פ

ראש השנה ובחדש השביעי באחד לחדש מקרא קדש יהיה לכם כל מלאכת עבדה לא תעשו יום תרועה
יהיה לכם׃ ובירחא שביעאה בחד לירחא מערע קדיש יהי לכון כל עבידת פלחן לא תעבדון
יום יבבא יהי לכון׃ ופי אליום אלאול מן אלשהר אלסאבע אסם מקדס יכון לכם כל צנעה מכסב
לא תעמלו ויום גלבה יכון לכם׃ ועשיתם עלה לריח ניחח ליהוה פר בן בקר אחד איל אחד
כבשים בני שנה שבעה תמימם׃ ותעבדון עלתא לאתקבלא ברעוא קדם יי תור בר תורי חד דכר
חד אמרין בני שנא שבעה שלמין׃ וקרבו צעידה מקבולה מרציה ללה רתא ואחדא וכבשא
וסבעה חמלאן בני סנה צחאחא׃ ומנחתם סלת בלולה בשמן שלשה עשרנים לפר שני עשרנים
לאיל׃ ומנחתהון סלתא דפילא במשח תלתה עסרונין לתורא תרין עסרונין לדכרא׃ ומעהם
מן אלבר סמד מלתות בדהן תלאתה עשור לרת ועשרין לאלכבש׃ ועשרון אחד לכבש האחד

למנחת חטים הבאה מן החדש׃ תמימים יהיו לכם ונסכיהם׃ אף הנסכים יהיו תמימים למדו רבותינו מכאן שהיין שהעלה קמחין פסול לנסכים׃ מלבד עולת החדש׃ מוספי ראש חדש שהוא ביום ראש השנה׃ מלבד חטאת הכפורים׃ שעיר הנעשה בפנים האמור באחרי מות שגם הוא חטאת׃ ועולת התמיד׃ ומלבד עולת התמיד העשו עולות הללו׃ ונסכיהם׃ מוסב על המוספין הכתובין ועל תעשו׃ והוא לשון צווי מלבד עולת התמיד ומנחתה תעשו את אלה ונסכיהם וכן כל נסכיהם האמורין בכל המועדות חוץ משל קרבנות החג שכל ונסכה ונסכיהם ונסכיה שבהם

לשבעת הכבשים׃ ועסרונא חד לאמרא חד כין לשבעה אמרין׃ ועשר לכל חמל מן אלסבעה׃ ושעיר
עזים אחד חטאת לכפר עליכם׃ וצפיר בר עזין חד חטתא לכפרא עליכון׃ ועתוד מן אלמאעז לאדכוה
ליסתגפר ענכם׃ מלבד עלת החדש ומנחתה ועלת התמיד ומנחתה ונסכיהם כמשפטם לריח ניחח אשה
ליהוה׃ בר מעלת ירחא ומנחתה ועלת תדירא ומנחתה ונסכיהון כדחזי להון לאתקבלא ברעוא קרבנא
קדם יי׃ מא כלא קרבאן אלשהר וברה וקרבאן אלדאים וברה ומזאגהם כאלסביל מקבול מרצי
קרבאן ללה׃ ובעשור לחדש השביעי הזה מקרא קדש יהיה לכם ועניתם — לכפורים
את נפשתיכם כל מלאכה לא תעשו׃ ובעסרא לירחא שביעאה הדין מערע קדיש יהי לכון
ותענון ית נפשתכון כל עבידא לא תעבדון׃ ופי אלעאשר מנה איצא מקדס יכון לכם ואגיעו
אנפסכם וכל עמל לא תעמלו׃ והקרבתם עלה ליהוה ריח ניחח פר בן בקר אחד איל אחד כבשים
בני שנה שבעה תמימם יהיו לכם׃ ותקרבון עלתא קדם יי לאתקבלא ברעוא תור בר תורי חד
דכר חד אמרין בני שנא שבעה שלמין יהון לכון׃ וקרבו צעידה ללה מקבול מרצי רתא
ואחדא וכבשא וסבעה חמלאן בני סנה צחאחא׃ ומנחתם סלת בלולה בשמן שלשה
עשרנים לפר שני עשרנים לאיל האחד׃ ומנחתהון סלתא דפילא במשח תלתה עסרונין
לתורא תרין עסרונין לדכרא חד׃ ומעהם מן אלבר סמיד מלתות בדהן תלאתה עשור לאלתת
ועשרין לאלכבש׃ עשרון עשרון לכבש האחד לשבעת הכבשים׃ עסרונא עסרונא לאמרא
חד כין לשבעה אמרין׃ ועשר לכל חמל מן אלסבעה׃ שעיר עזים אחד חטאת מלבד חטאת
הכפרים ועלת התמיד ומנחתה ונסכיהם׃ צפיר בר עזין חד חטתא בר מחטאת כפוריא
ועלת תדירא ומנחתה ונסכיהון׃ ועתוד מן אלמאעז לאדכוה מא כלא דכוה אלגפראן וקרבאן
אלדאים וברהם ומזאגהם׃ ובחמשה — קץ
עשר יום לחדש השביעי מקרא קדש יהיה לכם כל מלאכת עבדה לא תעשו וחגתם חג — ג׳ הכבוד
ליהוה שבעת ימים׃ ובחמישת עסרא יומא לירחא שביעאה מערע קדיש יהי לכון כל
עבידת פלחן לא תעבדון ותיחגון חגא קדם יי שבעה יומין׃ ופי אליום אלכאמס עשר מנה
איצא מקדס יכון לכם כל צנעה מכסב לא תעמלו וחגו חג ללה סבעה איאם׃ והקרבתם
עלה אשה ריח ניחח ליהוה פרים בני בקר שלשה עשר אילם שנים כבשים בני שנה
ארבעה עשר תמימם׃ ותקרבון עלתא קרבן דמתקבל ברעוא קדם יי תורי בני תורי תלת עסר
דכרין תרין אמרין בני שנא ארבעת עסר שלמין׃ וקרבו צעידה קרבאן מקבול מרצי ללה

מוספים על התמיד ואינן לשון צווי שהרי נסכיהם של מוספין כתובין לעצמן בכל יום ויום׃ ומנחתם ונסכיהם לפרים׳ פרי החג הן כנגד שבעים אומות שמתמעטים והולכים וביום המקדש היו מגינים עליהם מן היסורין׃ ולכבשים כנגד ישראל שנקראו שה פזורה והן קבועים ומנינם השעים ושמונה לכלות מהם צח קללות שבמשנה תורה׃ ונסכיהם׳ על שני תמידי היום ולא שינה הלשון לא לידרש כמו שאמרו חז״ל בשני ונסכיהם בששי ונסכיה בשביעי כמשפטם מ״ם יו״ד מ״ם הרי כאן מים רמז לניסוך המים בחג מן התורה׃ עצרת תהיה לכם׳ עצורים
כע״ת

תלאה' עשר רת מן אבקר וכבשין וארבעה' עשר חמל בני סנה צחאחא׃ ומנחתם סלת
בלולה בשמן שלשה עשרנים לפר האחד לשלשה עשר פרים שני עשרנים לאיל האחד
לשני האילם׃ ומנחתהון סלתא דפילא במשח תלתה עסרונין לתורא חד לתלת עסר תורין
תרין עסרונין לדכרא חד לתרין דכרין׃ ומעהם מן אבר סמיד מלתות כדהן תלאה' עשור
לכל רת מן אתלאה' עשר ועשרין לכל כבש מן אכבשין׃ ועשרון עשרון לכבש האחד (י׳ נקודות בהורג ש״י)
לארבעה עשר כבשים׃ ועסרונא עסרונא לאמרא חד כין לארבעת עסר אמרין ועשר
לכל חמל מן אארבעה' עשר׃ ושעיר עזים אחד חטאת מלבד עלת התמיד מנחתה ונסכה׃
וצפיר בר עזין חד חטתא בר מעלת תדירא מנחתה ונסכה׃ ועתוד מן אמאעז לאדכאה סוא
קרבאן אדאים וברה ומזאגה׃ וביום השני פרים בני בקר שנים עשר
אילם שנים כבשים בני שנה ארבעה עשר תמימם׃ וביומא תנינא תורי בני תורי תרי עסר
דכרין תרין אמרין בני שנא ארבעת עסר שלמין׃ ופי אליום אתאני אתני עשר רת מן אבקר
וכבשין וארבעה' עשר חמל בני סנה צחאחא׃ ומנחתם ונסכיהם לפרים לאילם ולכבשים
במספרם כמשפט׃ ומנחתהון ונסכיהון לתורי לדכרי ולאמרי במניניהון כדחזי׃ ובדהם
ומזאגהם לארתות ואכבשין ואחמלאן באחצאיהם עלי אסביל׃ ושעיר עזים אחד חטאת
מלבד עלת התמיד ומנחתה ונסכיהם׃ וצפיר בר עזין חד חטתא בר מעלת תדירא ומנחתה
ונסכיהון׃ ועתוד מן אמאעז לאדכוה סוא קרבאן אדאים ובדה ומזאגה׃
וביום השלישי פרים עשתי עשר אילם שנים כבשים בני שנה ארבעה עשר תמימם׃
וביומא תליתאה תורי חד עסר דכרין תרין אמרין בני שנ אר עס של׃ ופי אליום אתאלת יא רת
וכבשין ויד חמל בני סנה צחאחא׃ ומנחתם ונסכיהם לפרים לאילם ולכבשים במספרם
כמשפט׃ ומ ונסכי לתו לדכ ולאמ במני כדחזי׃ וברהא ומזאגהא לארתות ואכבשין
ואחמלאן באחצאיהם עלי אסביל׃ ושעיר חטאת אחד מלבד עלת התמיד ומנחתה ונסכה׃
וצפירא חטתא חד בר מעל תדירא ומ ונס׃ ועתוד לאדכוה סוא קרבאן אדאים וברהא
ומזאגהא׃ וביום הרביעי פרים עשרה אילם שנים כבשים בני שנה
ארבעה עשר תמימם׃ וביומא רביעאה תורי עסרא דכ תר אמ בני שנ אר עס של׃ ופי אליום
אראבע עשרה רתות וכבשין ויד חמל בני סנה צחאחא׃ מנחתם ונסכיהם לפרים לאילם
ולכבשים במספרם כמשפט׃ מנ ונס לתו לד ול במנ כדחזי׃ וברהם ומזאגהם לארתות ואכבשין

בעשייה הלכה ר״א עזרת׃ עזרו מלצאת מלמד שטעון לינה׃ ומדרשו באגדה לפי שבכל ימות הרגל הקריבו כנגד ע׳ אומות ובאין
ללכת אל המקום בבקשה מכם עשו לי עוד סעודה קטנה כדי שאהנה מכם׃ פר אחד איל אחד׃ של כנגד ישראל העכבו לי עוד
מעט ולשון חיבה הוא כבנים הנפטרים מאביהם והוא אומר להם קשה עלי פרידתכם עכבו עמי עוד יום אחד משל למלך שעשה
סעודה כו׳ כדאית במסכת סוטה׃ ובמדרש ר׳ תנחומא לימדה תורה דרך ארץ שמי שיש לו אכסנאי יום ראשון יאכילנו פטומות
למחר יאכילנו דגים׃ למחר בשר בהמה למחר מאכילו קטניות׃ למחר מאכילו ירק פוחת והולך כפרי החג׃ אלה תעשו לה׳

ואחמלאן כאחצאיהם עלי אלסביל׃ ושעיר עזים אחד חטאת מלבד עלת התמיד מנחתה
ונסכה׃ וצפיר בר עזי חד חטאת במות מנחתה ונסכה׃ ועתוד מן אלמאעז לאלדכוה סוא קרבאן
אלראיס וברה ומזאגה׃ וביום החמישי פרים תשעה אילם שנים כבשים בני
שנה ארבעה עשר תמימים׃ וביומא חמישאה תורי תשעה דכר תר׳ אכש אר׳ עס של׃ ופי
אליום אלכאמס תסעה תואת וכבשין וי״ד חמל בני סנה צחאחא׃ ומנחתם ונסכיהם לפרים לאילם
ולכבשים במספרם כמשפט׃ ומנ׳ ונס׳ לתו׳ לדכ׳ ולאמ׳ במנ׳ כדחזי׃ וברהם ומזאגהם לאלתואת
ואלכבשין ואלחמלאן באחצאיהם עלי אלסביל׃ ושעיר חטאת אחד מלבד עלת התמיד
ומנחתה ונסכה׃ וצפירא דחטאתא חד במות ומנחתה ונסכה׃ ועתוד לאלדכוה סוא קרבאן אלראיס
וברה ומזאגה׃ וביום הששי פרים שמנה אילם שנים כבשים בני שנה
ארבעה עשר תמימים׃ וביומא שתיתאה תורי תמני דכר תר׳ אכש אר׳ עס של׃ ופי אליום אלסא
דס תמאניה תואת וכבשין וי״ד חמל בני סנה צחאחא׃ ומנחתם ונסכיהם לפרים לאילם ולכבשים
במספרם כמשפט׃ ומנ׳ ונס׳ לתו׳ לדכ׳ ולאמ׳ במני׳ כדחזי׃ וברהם ומזאגהם לאלתואת ואלכבשין
ואחמלאן באחצאיהם עלי אלסביל׃ ושעיר חטאת אחד מלבד עלת התמיד מנחתה ונסכיה׃
וצפירא דחטאת חד במות מנחתה ונסכהא׃ ועתוד לאלדכוה סוא קרבאן אלראיס וברהא ומזאגהא׃
וביום השביעי פרים שבעה אילם שנים כבשים בני שנה ארבעה
עשר תמימים׃ וביומא שביעאה תורי שבעה דכרין תרין אכש אר׳ עס של׃ ופי אליום אלסאבע
ז תואת וכבשין וי״ד חמל בני סנה צחאחא׃ ומנחתם ונסכהם לפרים לאילם ולכבשים
במספרם כמשפטם׃ ומנ׳ ונס׳ לתו׳ לדכ׳ ולאמ׳ במנ׳ כדחזי להון׃ וברהם ומזאגהם לאלתואת
ואלכבשין ואחמלאן באחצאיהם עלי סבילהם׃ ושעיר חטאת אחד מלבד עלת התמיד
מנחתה ונסכה׃ וצפי׳ דחט׳ חד בר מעלת תדירא מנחתה ונסכה׃ ועתוד לאלדכוה סוא קרבאן
אלראיס וברה ומזאגה׃ ביום השמיני עצרת תהיה לכם כל מלאכת עבדה לא לשמיני עצרת
תעשו׃ ביומא תמינאה כנישין תהון לכון כל עבידת פלחן לא תעבדון׃ ופי אליום אלתאמן מכרת פי
אלקדס יכון לכם כל צנעה מכסב לא תעמלו׃ והקרבתם עלה אשה ריח ניחח ליהוה פר אחד
איל אחד כבשים בני שנה שבעה תמימם׃ ותקרבון עלתא קרבן דמתקבל ברעוא קדם יי׳ תור
חד דכר חד אמרין בני שנא שבעה של׃ וקרבו קרבאן מקבול מרצי ללה לתא ואחדא
וכבשא וסבעה חמלאן בני סנה צחאחא׃ מנחתם ונסכיהם לפר לאיל ולכבשים במספרם

במועדיכם׃ דבר הקצוב לחובה׳׳ לבד מנדריכם׃ אם באתם לידור קרבנות ברגל מנוה היא בידכם או נדרים או נדבות שנדרתם כל השנה הקריבום ברגל שמא יקשה לו לחזור ולעלות לירושלם ולהקריב נדריו ונמצא עובר בבל תאחר׳׳ ויאמר משה אל בני ישראל׃ להפסיק הענין דברי ר׳ ישמעאל לפי שעד כאן דבריו של מקום ופרשת נדרים מתחלת בדבורו של משה קודם להפסיק הכלה ולומר שחזר משה ואמרה לפרשה זו לישראל שאם לא כן יש במשמעו שלא אמר להם זו אלא בפרשת נדרים התחיל דבריו׳׳ חסלת פנחס בס״ד׳׳

כַּמִּשְׁפָּט ׃ מנחה ונסכי לתורא לדכרא ולאמרי במניניהון כרחזי ׃ וכלהא ומזאגהא לאלתות
ואלכבש ואחמלאן באחצאיהם עלי אלסביל ׃ וּשְׂעִיר חַטָּאת אֶחָד מִלְּבַד עֹלַת הַתָּמִיד וּמִנְחָתָהּ
וְנִסְכָּהּ ׃ וצפיר דחטא חד במת ומנחתה ונסכה ׃ ועתוד לאלדכוה סוא קרבאן אלראים ומלדה
ומזאגה ׃ אֵלֶּה תַּעֲשׂוּ לַיהוָה בְּמוֹעֲדֵיכֶם לְבַד מִנִּדְרֵיכֶם וְנִדְבֹתֵיכֶם לְעֹלֹתֵיכֶם וּלְמִנְחֹתֵיכֶם
וּלְנִסְכֵּיכֶם וּלְשַׁלְמֵיכֶם ׃ אלין תעבדון קדם יי במועדיכון בר מנדריכון ונדבתכון לעלותכון
ולמנחותכון ולנסכיכון ולנכסת קדשיכון ׃ הדא מא תקרבוה ללה פי אעיאדכם מא כלא
נדורכם ותברעכם מן צואעד והדאיא ומזאג ודבח סלאמה ׃ וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת מֹשֶׁה ׃ ואמר משה לבני ישראל ככל דפקיד יי ית משה ׃ פקץ
מוסי לבני אסר גמיע מא אמרה אללה בה ׃ קסח פסוקים סימן כסלחים

וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל רָאשֵׁי הַמַּטּוֹת לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה ׃ ומליל
משה עם רישי שבטיא לבני ישראל למימר דין פתגמא דפקיד יי ׃ תם כלם מוסי רוסא אל
אסבאט אלדי לבני אסר קאילא הדי אלאמר אלדי אמר אללה בה ׃ אִישׁ כִּי יִדֹּר נֶדֶר לַיהוָה אוֹ
הִשָּׁבַע שְׁבֻעָה לֶאְסֹר אִסָּר עַל נַפְשׁוֹ לֹא יַחֵל דְּבָרוֹ כְּכָל הַיֹּצֵא מִפִּיו יַעֲשֶׂה ׃ גבר ארי ידר נדר קדם יי
או יקיים קים למיסר אסר על נפשיה לא יבטיל פתגמיה ככל דיפוק מפומיה יעביד ׃ אי רגל
נדר נדרא ללה או חלף ימינא ליעקד עקדא עלי נפסה פלא יבדל קולה בל כל מא לפט מן
פאה יעמל ׃ וְאִשָּׁה כִּי תִדֹּר נֶדֶר לַיהוָה וְאָסְרָה אִסָּר בְּבֵית אָבִיהָ בִּנְעֻרֶיהָ ׃ ואתתא ארי תדר
נדר קדם יי ותיסר אסר בבית אבוהא ברביותה ׃ ואיה אמראה נדרת נדרא ללה או עקדה עקדא
פי בית אביהא פי חאל צבאיהא ׃ וְשָׁמַע אָבִיהָ אֶת נִדְרָהּ וֶאֱסָרָהּ אֲשֶׁר אָסְרָה עַל נַפְשָׁהּ וְהֶחֱרִישׁ
לָהּ אָבִיהָ וְקָמוּ כָּל נְדָרֶיהָ וְכָל אִסָּר אֲשֶׁר אָסְרָה עַל נַפְשָׁהּ יָקוּם ׃ וישמע אבוהא ית נדרה
ואסרה דאסרת על נפשה וישתוק לה אבוהא ויקומון כל נדרהא וכל אסרי דאסרת על נפשה
יקומון ׃ פסמע אביהא נדרהא ועקדהא אלדי עקדתה עלי נפסהא ואמסך ענהא פקד תבת
גמיע נדורהא וכל עקד עקדתה עלי נפסהא ׃ וְאִם הֵנִיא אָבִיהָ אֹתָהּ בְּיוֹם שָׁמְעוֹ כָּל נְדָרֶיהָ

וידבר משה אל ראשי המטות: חלק כבוד לנשיאים ללמדם תחלה ואח״כ לכל בני ישראל. ומנין שאף שאר הדברות כן ת״ל וישובו אליו אהרן וכל הנשיאים בעדה וידבר משה אליהם ואחרי כן נגשו כל בני ישראל. ומה ראה לאומרה כאן ללמד שהפרת נדרים ביחיד מומחה ואם אין יחיד מומחה מפר בג׳ הדיוטות. או יכול שלא אמר משה פרשה זו אלא לנשיאים בלבד. נאמר כאן זה הדבר ונאמר בשחוטי חוץ זה הדבר מה להלן נאמרה לאהרן ולבניו ולכל בני ישראל שנ׳ דבר אל אהרן ואל בניו ואל כל בני ישראל אף זו נאמרה לכולן. זה הדבר: משה נתנבא בכה אמר י״י כחצות הלילה והנביאים נתנבאו בכה אמר ה׳ מוסף עליהם משה שנתנבא בלשון זה הדבר. ד״א זה הדבר מיעוט הוא לומר שהחכם בלשון התרה ובעל בלשון הפרה כלשון הכתוב כאן ואם חילפו אין מותר ואין מופר. נדר: האומר הרי עלי כך וכך קונם שלא אוכל או שלא אעשה דבר פל׳. יכול אפי׳ נשבע שיאכל נבלות אני קורא עליו ככל היוצא מפיו יעשה ת״ל לאסור אסר לאסור את המותר ולא להתיר את האסור. לא יחל דברו: כמו לא יחלל דברו לא יעשה דבריו חולין. בבית אביה: ברשות אביה ואפי׳ אינה בביתו. בנעוריה: ולא קטנה ולא בוגרת שהקטנה אין נדרה נדר והבוגרת אינה ברשותו של אביה להפר נדריה. ואיזו היא קטנה אמרו רז״ל בת י״א שנה ויום אחד נדריה נבדקין אם ידעה לשם מי נדרה ולשם מי הקדישה נדרה נדר. בת י״ב שנה ויום אחד אינה צריכה ליבדק. ואם הניא אביה אותה: אם מנע אותה מן הנדר כלומר שהפר לה. הנאה זו איני יודע מה היא כשהוא אומר ואם ביום שמוע אישה יניא אותה והפר הוי אומר הנאה זו הפרה. ופשוטו לשון מניעה והסרה וכן ולמה תניאון וכן שמן ראש אל יניא ראשי וידעתם את תנואתי את אשר פרצתם מעל׳. וי״י יסלח לה: במה הכת׳ מדבר באשה שנדרה בנזיר ושמע בעלה והפר לה והיא לא ידעה ועוברת על נדרה ושותה יין ומיטמאה למתים זו היא

ואסריה אשר אסרה על נפשה לא יקום ויהוה יסלח לה כי הניא אביה אתה׃ ואם אעדי אבוהא
יתהון ביומא דשמע כל נדרהא ואסרהא דאסרת על נפשה לא יקומון ומן קדם יי ישתביק לה׃ אלי
אעדי אבוהא יתהון׃ ואן אנתהרהא אביהא פי יום סמע דלך פכל נדורהא ועקורהא אלי עקדתה
עלי נפסהא גיר תאבת ואללה יגפר להא אד אנתהרהא אביהא׃ ואם היו תהיה לאיש ונדריה
עליה או מבטא שפתיה אשר אסרה על נפשה׃ ואם מהוה תהוי לגבר ונדרהא עלהא או פירוש
ספותהא דאסרת על נפשה׃ ואן צארה לרגל ונדורהא עליהא או לפט שפתיהא אלי עקדתה
עלי נפסהא׃ ושמע אישה ביום שמעו והחריש לה וקמו נדריה ואסרה אשר אסרה על נפשה
יקמו׃ וישמע בעלה ביומא דשמע וישתוק לה ויקומון נדרהא ואסרהא דאסרת על נפשה
יקומון׃ פסמע בעלהא פי יום סמע ואמסך ענהא פקד תבת נדורהא ועקדהא אלי עקדתה עלי
נפסהא׃ ואם ביום שמע אישה יניא אתה והפר את נדרה אשר עליה ואת מבטא שפתיה
אשר אסרה על נפשה ויהוה יסלח לה׃ ואם ביומא דשמע בעלה אעדי יתהון ובטיל ית
נדרהא דעלה וית פירוש ספותהא דאסרת על נפשה ומן קדם יי ישתביק לה׃ ואן אנתהרהא בעלהא
פי יום סמע בדלך ופסך נדורהא אלי עליהא ולפט שפתיהא אלי עקדתה עלי נפסהא ואללה
יגפר להא׃ ונדר אלמנה וגרושה כל אשר אסרה על נפשה יקום עליה׃ ונדר ארמלא
ומתרכא כל דאסרת על נפשה קיים עלה׃ ונדר ארמלה ומטלקה גמיע מא עקדתה עלא
נפסהא פקד תבת עליהא׃ ואם בית אישה נדרה או אסרה אסר על נפשה בשבעה׃ ואם
בית בעלה נדרת או אסרת אסר על נפשה בקיום׃ ואן כאן פי בית זוגהא נדרת או עקדת
עקדא עלי נפסהא בימין׃ ושמע אישה והחרש לה לא הניא אתה וקמו כל נדריה וכל אסר
אשר אסרה על נפשה יקום׃ וישמע בעלה וישתוק לה לא אעדי יתהון ויקומון כל נדרהא
וכל אסרי דאסרת על נפשה יקומון׃ וסמע בעלהא ואמסך ענהא ולם ינתהרהא פקד תבת
גמיע נדורהא וכל עקד עקדתה עלי נפסהא׃ ואם הפר יפר אתם אישה ביום שמעו כל
מוצא שפתיה לנדריה ולאסר נפשה לא יקום אישה הפרם ויהוה יסלח לה׃ ואם בטלא יבטיל
יתהון בעלה ביומא דשמע כל אפקות ספותהא לנדרהא ולאסר נפשה לא יקומון בעלה
בטילנון ומן קדם יי ישתביק לה׃ ואן פסך דלך בעלהא פי יום סמע בה פכלמא כרג מן שפתיהא מן
נדור ועקוד עלי נפסהא גיר תאבת ולמא פסכהם בעלהא אללה יגפר להא׃ כל נדר וכל שבעת

שצריכה סליחה ואע״פ שהוא מופר ואם המופרין צריכין סליחה קו״ו לשאינן מופרין׃ ואם היו תהיה לאיש׃ זו ארוסה או אינו אלא נשואה׃ כשהוא
אומ׳ ואם בית אישה נדרה הרי נשואה אמור וכאן בארוסה ובא לחלוק בה שאביה ובעלה מפירין נדריה׃ הפר האב ולא הפר הבעל או הפר
הבעל ולא הפר האב הרי זה אינו מופר וא״צ אם קיים אחד מהם׃ ואם הפר יפר אותם׃ יכול אפילו לא הפר האב ת״ל בנעוריה בית אביה
כל שבנעוריה ברשות אביה היא׃ ונדר אלמנה וגרושה כל אשר אסרה על נפשה יקום עליה׃ לפי שאינה לא ברשות אב ולא ברשות בעל
ובאלמנה מן הנשואין הכתוב מדבר אבל אלמנה מן האירוסין תנ׳ הבעל ונתרוקנה וחזרה רשות לאב׃ ואם בית אישה נדרה׃ בנשואה
הכת׳ מדבר׃ כל נדר וכל שבועת אסר וגו׳ לפי שאמר שהבעל מפר יכול כל נדרים במשמע ת״ל לענות נפש אינו מפר אלא נדרי
עינוי נפש בלבד והם מפורשים במסכת נדרים׃ מיום אל יום׃ שלא תאמר מעת לעת לכך נאמר מיום אל יום ללמדך שאינו מפר אלא עד
שתחשך׃ אחרי שמעו׃ אחר ששמע וקיים כשאמר אי אפשי בו וחזר ולא הפר לה אפי׳ בו ביום׃ ונשא את עונה׃ הוא נכנס תחתיה
לעונש

ונדריה עליה׃ שנדרה בבית אביה ולא שמע בהן אביה ולא הופרו ולא הוקמו׃ ושמע אישה וגו׳ הרי כאן שאם קיים הבעל שהוא קיים׃ ואם

אסר לענת נפש אישה יקימנו ואישה יפרנו׃ כל נדר. וכל קיומת אסר לסגפא נפש בעלה
יקיימנון ובעלה יבטילנון׃ כדאך כל נדר וכל ימין בעקד לעדאב אלנפס בעלהא יתבת דלך
ובעלהא יבטלה׃ ואם החרש יחריש לה אישה מיום אל יום והקים את כל נדריה או את כל
אסריה אשר עליה הקים אתם כי החרש לה ביום שמעו׃ ואם משתק ישתוק לה בעלה מיום
ליום. ויקיים ית כל נדרהא או ית כל אסרהא דעלה קיים יתהון ארי שתיק לה ביומא דשמע׃ ואן
אמסך ענהא מן יום אלי יום פקד תבת גמיע נדורהא ועקודהא אלתי עליהא תבתהם למא אמסך
ענהא פי יום סמעה׃ ואם הפר יפר אתם אחרי שמעו ונשא את עונה׃ ואם בטלא יבטיל
יתהון בתר דשמע ויקביל ית חובה׃ ואן פסך דלך בעד מא סמע בה ותבתה פקד חמל וזרהא׃ אלה
החקים אשר צוה יהוה את משה בין איש לאשתו בין אב לבתו בנעריה בית אביה׃ אלין קימיא דפקיד
יי ית משה. בין גברא לאתתיה. בין אבא לברתיה ברביותה בית אבוהא׃ הדה אלרסום אלתי אמר אללה בהא מוסי
מא בין אלרגל וזוגתה ואלאמא ופימא אלאב ואבנתה פי חאל צבאיהא והי פי מנזלה׃
פ
וידבר יהוה אל משה לאמר׃ נקם נקמת בני ישראל מאת המדינים אחר תאסף אל עמיך׃ ב
אתפרע. פורענות בני ישראל מן מדינאי. בתר כין תתכניש לעמך׃ אנתקם נקמה בני אסר
מן אלמדיאניין בעד דלך תנצם אלי קומך׃ וידבר משה אל העם לאמר החלצו מאתכם אנשים
לצבא ויהיו על מדין לתת נקמת יהוה במדין׃ ומליל משה עם עמא למימר. זריזו מנכון
גברין לחילא ויהון על מדין. למתן פורענות עמיה דיי במדין׃ פקאל מוסי ללקום גרדו מנכם ר
רגאלא לגיש יגזו אלי מדין ליחל נקמה אללה בהם׃ אלף למטה אלף למטה לכל מטות ישראל
תשלחו לצבא׃ אלפא לשבטא. אלפא לשבטא לכל שבטיא דישראל תשלחון לחילא׃ אלף מן כל
סבט מן אסבאט בני אסר תבעתו בהם לגזו׃ וימסרו מאלפי ישראל אלף למטה שנים
עשר אלף חלוצי צבא׃ ואתבחרו מאלפיא דישראל אלפא לשבטא תרי עסר אלפין מזרזי חילא׃
פאנכאז מן אלוף בני אסר אלף מן כל סבט פצארו יב אלף מגרדין לגזו׃ וישלח אתם משה
אלף למטה לצבא אתם ואת פינחס בן אלעזר הכהן לצבא וכלי הקדש וחצצרות התרועה
בידו׃ ושלח יתהון משה. אלפא לשבטא לחילא. יתהון וית פינחס בר אלעזר כהנא לחילא ומני
קודשא וחצוצרת יבבתא בידיה׃ פבעת בהם מוסי ובפנחס אבן אלעזר אלאמאם לגזו ואניה אל

לעונש מכאן לנמנו שהגורם תקלה לחבירו הוא נכנס תחתיו לכל עונשין׃ נקום וגו' מאת המדינים׃ ולא מאת המואבים שהמואבים נכנסו
לדבר מחמת יראה שהיו יראים מהם שהיו שוללים אותם שלא נאמר אלא אל תתגר בם מלחמה אבל מדיינים נתעברו על ריב לא להם׃
ד״א מפני שתי פרידות טובות שיש לי להוציא מהם רות המואביה ונעמה העמונית׃ וידבר משה וגו' אעפ״י ששמע שמיתתו תלויה בדבר
עשה בשמחה ולא עיכב׃ החלצו׃ כתרגומו לשון חלוצי צבא מזויינים׃ אנשים׃ צדיקים וחשובים וכן בחר לנו אנשים׃ אנשים חכמים
וידועים׃ נקמת ה'׃ שהעומד כנגד ישראל כאלו עומד כנגד הקב״ה׃ לכל מטות ישראל׃ לרבות שבט לוי׃ וימסרו׃ להודיעך שבחן של רועי
ישראל כמה הן חביבין על ישראל עד שלא שמעו במיתתו מהו אומר עוד מעט וסקלוני ומששמעו שמיתת משה תלויה בנקמת מדין לא רצו
ללכת עד שנמסרו בעל כרחן׃ אותם ואת פינחס׃ מגיד שהיה פנחס שקול כנגד כולם ומפני מה הלך פנחס ולא הלך אלעזר אמר
הקב״ה מי שהתחיל במצוה שהרג כזבי בת צור יגמור׃ ד״א שהלך לנקום נקמת יוסף אבי אמו שנ' והמדנים מכרו אותו ומנין שהיתה אמו
של פנחס משל יוסף שנ' מבנות פוטיאל מזרע יתרו שפטם עגלים לע״ז ומזרע יוסף שפטפט ביצרו׃ ד״א שהיה משוח מלחמה׃ וכלי הקדש׃ זה

אקדם ואבואק אתגליב בידה׃ ויצבאו על מדין כאשר צוה יהוה את משה ויהרגו כל זכר׃
ואתחיילו על מדין כמא דפקיד יי׃ ית משה וקטלו כל דכורא׃ פגזו אל מדין כמא אמר אללה
מוסי וקתלו כל דכר׃ ואת מלכי מדין הרגו על חלליהם את אוי ואת רקם ואת צור ואת חור
ואת רבע חמשת מלכי מדין ואת בלעם בן בעור הרגו בחרב׃ וית מלכי מדין קטלו על קטיליהון
ית אוי וית רקם וית צור וית חור וית רבע חמשה מלכי מדין וית בלעם בר בעור קטלו בחרבא׃
וקתלו כמסה מלוך מדין מע קתלאהם אוי ורקם וצור וחור ורבע ואיצא בלעם אבן בעור
קתלוה באלסיף׃ וישבו בני ישראל את נשי מדין ואת טפם ואת כל בהמתם ואת כל
מקנהם ואת כל חילם בזזו׃ ושבו בני ישראל ית נשי מדין וית טפלהון וית כל בעיריהון וית
כל גיתיהון וית כל נכסיהון בזו׃ וסבו בנו אסר נסא מדין ואטפאלהם וגמיע בהאימהם ומוא
שיהם ואתאתהם גנמוהא׃ ואת כל עריהם במושבתם ואת כל טירתם שרפו באש׃ וית כל
קרויהון במותבניהון וית כל בית סגדתהון אוקידו בנורא׃ וגמיע קראהם מן מסאכנהם וקצורהם
אחרקוהא באלנאר׃ ויקחו את כל השלל ואת כל המלקוח באדם ובבהמה׃ ושבו ית כל עדאה
וית כל דברתא באנשא ובבעירא׃ ואכדו גמיע אלסלב ואלפי מן אלנאס ואלבהאים׃ ויבאו אל
משה ואל אלעזר הכהן ואל עדת בני ישראל את השבי ואת המלקוח ואת השלל אל
המחנה אל ערבת מואב אשר על ירדן ירחו׃ ואיתיאו לות משה ולות אלעזר כהנא ולות
כנשתא דבני ישראל ית שביא וית דברתא וית עדאה למשריתא למישריא דמואב דעל
ירדנא דירחו׃ פגאו אלי מוסי ואלי אלעזר אלאמאם וגמאעה בני אסר באלסבי ואלפי ואלנהב אלי
אלעסכר אלי בידא מואב אלתי עלי ארדן יריחא׃ ויצאו משה
ואלעזר הכהן וכל נשיאי העדה לקראתם אל מחוץ למחנה׃ ונפקו משה ואלעזר כהנא וכל
רברבי כנשתא לקדמותהון למברא למשריתא׃ פכרג מוסי ואלעזר אלאמאם וסאיר אשראף
אלגמאעה תלקאהם אלי כארג אלעסכר׃ ויקצף משה על פקודי החיל שרי האלפים ושרי
המאות הבאים מצבא המלחמה׃ ורגיז משה על דממנן על חילא רבני אלפי ורבני מאותא
דאתו מחיל קרבא׃ פסכט מוסי עלי אלמוכלין באלגיש רוסא אלאלוף ורוסא אלמיין אלגאיין מן

הזרון והציץ שהיה בלעם עמהם ומפריח מלכי מדין בכשפים והוא עצמו פורח עמהם הראה להם את הציץ שהשם חקוק בו והם נופלים מן האויר
לכך נאמ' על חלליהם במלכי מדין שנופלין על החללים מן האויר וכן בבלעם כתוב על חלליהם בספר יהושע׳ כידו׳ כרשעתו וכן ויקח את
כל ארצו מידו׳׳ חמשת מלכי מדין׳ וכי אינו רואה שחמשה מנה הכת׳ למה הוזקק לומר חמשה אלא ללמדך ששוו כולם בעצה והושוו כולם
בפורענות ובלעם הלך שם ליטול שכר כ״ד אלף שהפיל מישר׳ בעצתו ויצא לקראת ישר׳ ומשיאן עצה רעה אמר להם אם כשהייתם ס׳
ששים רבוא לא יכלתם להם ועכשיו בי״ב אלף אתם באים להלחם נתנו לו שכרו משלם ולא קיפחוהו׳׳ בחרב׳ הוא בא על ישר׳ והחליף אומנותו
באומנותם שאין נושעים אלא בפיהם ועל ידי תפלה ובקשה והוא בא ותפש אומנותם לקללם בפיו אף הם באו עליו בחרב והחליפו אומנותם
באומנות האומות שבאין בחרב שנ׳ ועל חרבך תחיה׳׳ טירותם׳ מקום פלטין שלהם שהם לשון מושב כומרים שלהם יודעי חקיהם׳׳
ד״א לשון מושב שריהם כמו שמתורגם סרני פלשתים טורני פלשתאי׳׳ ויקחו את כל השלל׳ מגיד שהיו כשרים וצדיקים ולא נחשדו על
הגזל לשלוח יד בבזה שלא ברשות שנ׳ את כל השלל ועליהם מפורש בקבלה שניך כעדר הרחלים וגו׳ אף אנשי המלחמה שביך כולם
צדיקים׳׳ שלל׳ הן מטלטלין של מלבוש ותכשיטין׳׳ בז׳ הוא ביזת מטלטלין שאינם תכשיט׳ מלקוח׳ אדם ובהמה ובמקום שכתוב שבי
אצל מלקוח שבי באדם ומלקוח בבהמה׳׳ ויצאו משה ואלעזר הכהן׳ לפי שראו את נערי ישר׳ יוצאים לחטוף מן הבזה׳׳ ויקצוף משה
על פקודי החיל׳ ממונים על החיל ללמדך שכל סרחון הדור תלוי בגדולים שיש כח בידם למחות׳׳ בדבר בלעם׳ אמר להם אפילו אתם

מכנין

אחרב׃ וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם מֹשֶׁה הַחִיִּיתֶם כָּל נְקֵבָה׃ וַאֲמַר לְהוֹן מֹשֶׁה הֲקַיֵּימְתּוּן כָּל נֻקְבָא׃ קַל
להם מוסי הל אסתבקיתם כל אנתא׃ הֵן הֵנָּה הָיוּ לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל בִּדְבַר בִּלְעָם לִמְסָר מַעַל בַּיהוָה
עַל דְּבַר פְּעוֹר וַתְּהִי הַמַּגֵּפָה בַּעֲדַת יְהוָה׃ הָא אִנִּין הֲוָאָה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּעֵיצַת בִּלְעָם לְשַׁקָּרָא שְׁקָר
קֳדָם יי׃ עַל עֵיסַק פְּעוֹר וַהֲוָת מוֹתָנָא בִּכְנִשְׁתָּא דַיי׃ אן הן כנן והקא לבני אסר בקול בלעם תתא
אוקען נכתא בשלה כסבב פעור פחל וובא בגמאעה׳ אלה׃ וְעַתָּה הִרְגוּ כָל זָכָר בַּטָּף וְכָל אִשָּׁה
יֹדַעַת אִישׁ לְמִשְׁכַּב זָכָר הֲרֹגוּ׃ וּכְעַן קְטוּלוּ כָל דְּכוּרָא בְּטַפְלָא וְכָל אִתְּתָא דִּידַעַת גְּבַר לְמִשְׁכְּבֵי
דְכוּרָא קְטוּלוּ׃ ואלאן פאקתלו כל דכר מן אלאטפאל וכל אמראה קד ערפה מצ׳אגעה׳ ארגאל׃
וְכֹל הַטַּף בַּנָּשִׁים אֲשֶׁר לֹא יָדְעוּ מִשְׁכַּב זָכָר הַחֲיוּ לָכֶם׃ וְכֹל טַפְלָא בִּנְשַׁיָּא דְּלָא יְדַעָא מִשְׁכְּבֵי
דְכוּרָא קַיִּימוּ לְכוֹן׃ וסאיר אטפאל אלנסא אלתי לם יערפן מצ׳אגעה׳ ארגאל אסתבקוהן לכם׃ וְאַתֶּם
חֲנוּ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה שִׁבְעַת יָמִים כֹּל הֹרֵג נֶפֶשׁ וְכֹל נֹגֵעַ בֶּחָלָל תִּתְחַטְּאוּ בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי אַתֶּם וּשְׁבִיכֶם׃ וְאַתּוּן שְׁרוֹ מִבָּרָא לְמַשְׁרִיתָא שִׁבְעָה יוֹמִין כֹּל דִּקְטַל נַפְשָׁא וְכֹל
דִּקְרַב בִּקְטִילָא תַּדּוֹן עֲלוֹהִי בְּיוֹמָא תְלִיתָאָה וּבְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה אַתּוּן וּשְׁבִיכוֹן׃ ואנתם פנזלו
כ׳ארג אלעסכר סבעה׳ איאם כל מן קתל נפסא וכל מן דנא בקתיל תתדכו פי אליום אלת׳אלת׳ ופי אליום
אלסאבע אנתם וסביכם׃ וְכָל בֶּגֶד וְכָל כְּלִי עוֹר וְכָל מַעֲשֵׂה עִזִּים וְכָל כְּלִי עֵץ תִּתְחַטָּאוּ׃ וְכָל
לְבוּשׁ וְכָל מָן דִּמְשַׁךְ וְכָל עוֹבַד מֵעִזֵּי וְכָל מָן דְּאָע תַּדּוֹן עֲלוֹהִי׃ וכל ת׳וב ואניה מן גלוד
ומעמול מן מרעזא ואניה׳ כשב תדכוה׃ וַיֹּאמֶר אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן
אֶל אַנְשֵׁי הַצָּבָא הַבָּאִים לַמִּלְחָמָה זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת מֹשֶׁה׃ וַאֲמַר אֶלְעָזָר
כָּהֲנָא לְגֻבְרֵי חֵילָא דַּאֲתוֹ [illegible]ל קְרָבָא דָּא גְּזֵירַת אוֹרָיְתָא דְּפַקֵּיד יי יָת מֹשֶׁה׃ תם קאל אלעזר
אלאמאם לרגאל אלגזאה אלגאיין מן אלחרב הדא רסם אלשריעה אלתי אמר אללה בהא מוסי׃ אַךְ אֶת
הַזָּהָב וְאֶת הַכֶּסֶף אֶת הַנְּחֹשֶׁת אֶת הַבַּרְזֶל אֶת הַבְּדִיל וְאֶת הָעֹפָרֶת׃ בְּרַם יָת דַּהֲבָא וְיָת כַּסְפָּא
יָת נְחָשָׁא יָת בַּרְזְלָא יָת עֲבָצָא וְיָת אֲבָרָא׃ אמא אלדהב ואלפצ׳ה ואלנחאס ואלחדיד ואלקלעי
ואלאסרב׃ כָּל דָּבָר אֲשֶׁר יָבֹא בָאֵשׁ תַּעֲבִירוּ בָאֵשׁ וְטָהֵר אַךְ בְּמֵי נִדָּה יִתְחַטָּא וְכֹל אֲשֶׁר לֹא יָבֹא
בָּאֵשׁ תַּעֲבִירוּ בַמָּיִם׃ כָּל מִדַּעַם דְּמִתְּעַל בְּנוּרָא תַּעְבְּרוּנֵיהּ בְּנוּרָא וְיִדְכֵּי בְּרַם בְּמֵי אַדָּיוּתָא יִתַּדֵּי

מכניסין כל המינות שבעולם אין אתם יכולין להם שמת מרובים אתם מן המצרים שהיו שש מאות רכב בחור שלא בוחן ואשיאכם עזה להידס
על לא עונה ומה הוא כו׳ כראיה בחלק ובספרי׳׳ הן הנה מגיד שהיו מכירין אותן זו היא שנכשל בה פלוני, וכל אשה ידעת איש ראויה
ליבעל אעפי שלא נבעלה ולפני הציץ העבירום והראויה ליבעל פניה מוריקות׳׳ הרוגו׳ למה חזר ואמר להפסיק העטן דברי ר׳ ישמעאל שאם
תני קורא הרגו כל זכר בטף וכל אשה יודעת איש וכל הטף בנשים ובו׳ איני יודע אם להרוג עם הזכרים אם להחיות עם הטף לכך נאמר
הרוגו׳ מחוץ למחנה׳ שלא יכנסו לעזרה׳׳ כל הורג נפש׳ ר׳ מאיר אומר בהורג בדבר המקבל טומאה הכת׳ מדבר ולימדך הכתו׳
שהכלי מטמא אדם בחבורי המת כאלו נוגע במת עצמו או אפילו זרק בו חץ ונהרג הת׳ וכל נוגע בחלל הקיש הורג לנוגע מה נוגע
ע׳י חיבור אף הורג ע׳י חבור׳׳ תתחטאו׳ במי נדה כדין שאר טמאי מתים שאף לדברי האומרים קברי גוים אינן מטמאין באהל שנאמ׳
ואתנה צאני צאן מרעיתי אדם אתם אתם קרויין אדם ואין אה׳ע קרויין אדם מודה הוא שהגוים מטמאין במגע ובמשא שלא נאמר אדם אלא
אצל טומאת אהלות שנ׳ אדם כי ימות באהל׳׳ אתם ושביכם׳ לא שהנכרים מקבלין טומאה ודריכין הזייה אלא מה אתם בני ברית אף
שביכם כשיבואו לברית וטמאו צריכין הזייה׳ וכל מעשה עזים׳ להביא כלי קרנים וטלפים והעצמות׳׳ ויאמר אלעזר הכהן וגו׳
לפי שבא משה לכלל כעס בא לכלל טעות שנתעלמה ממנו הלכות גיעולי גוים וכן אתה מוצא כשמע למלואים שנ׳ ויקצוף על אלעזר
ועל איתמר בא לכלל טעות וכן בשמעו נא המורים ויך את הסלע ע׳י שכעס טעה׳׳ אשר צוה יי׳ את משה׳ תלה ההוראה ברבו׳׳

וכל דלא מתעל בנורא תעברוניה במיא׃ כל שי ימכן אן ידכל אלנאר אמררוה באלנאר ויטהר
ואיצא ידכא במא אלנצח וכל מא לא ידכל אלנאר אמררוה באלמא׃ וכבסתם בגדיכם ביום
השביעי וטהרתם ואחר תבאו אל המחנה׃ ותחוורון לבושיכון ביומא שביעאה ותדכון ובתר
כין תיעלון למשריתא׃ ואגסלו תיאבכם פי אליום אלסאבע ואטהרו ובעד דלך תדכלו אלא
ה עסכר׃ ויאמר יהוה אל משה לאמר׃ ואמר יי׳ למשה למימר׃ פקד
אללה למוסי קאילא׃ שא את ראש מלקוח השבי באדם ובבהמה אתה ואלעזר הכהן וראשי
אבות העדה׃ קביל ית חשבן דברת שביא באנשא ובבעירא את ואלעזר כהנא ורישי אבהת
כנשתא׃ ארפע גמלה פי אלסבי מן אלנאס ואלבהאים אנת ואלעזר אלאמאם ורוסא אבא אלגמאעה׃
וחצית את המלקוח בין תפשי המלחמה היצאים לצבא ובין כל העדה׃ ותפליג ית דברתא
בין גברי מגיחי קרבא דנפקו לחילא ובין כל כנשתא׃ ואקסם דלך בין אהל אלחרב אלדי כרגו
לאלגזו ובין סאיר אלגמאעה׃ והרמת מכס ליהוה מאת אנשי המלחמה היצאים לצבא אחד
נפש מחמש המאות מן האדם ומן הבקר ומן החמרים ומן הצאן׃ ותפריש נסיבא קדם יי׳ מן גברי
מגיחי קרבא דנפקו לחילא חדא נפשא מחמיש מאה מן אנשא ומן תורי ומן חמרי ומן ענא׃
וארפע מכסא ללה מן אהל אלחרב אלכארגין לאלגזו ראסא ואחדא מן כל כמס מאיה מן אלנאס
ואלבקר ואלחמיר ואלגנם׃ ממחציתם תקחו ונתתה לאלעזר הכהן תרומת יהוה׃ מפלגותהון
תסבון ותתין לאלעזר כהנא אפרשותא קדם יי׳׃ כדו דלך מן קסמהם רפיעה ללה ואדפעוה אלא
אלעזר אלאמאם׃ וממחצת בני ישראל תקח אחד אחז מן החמשים מן האדם מן הבקר מן
החמרים ומן הצאן מכל הבהמה ונתתה אתם ללוים שמרי משמרת משכן יהוה׃ ומפלגות
בני ישראל תסב חד דאתחד מן חמשין מן אנשא מן תורי מן חמרי ומן ענא מכל בעירא
ותתין יתהון לליואי נטרי מטרת משכנא דיי׳׃ וכד מן קסם בני אסר ואחדא מן אלכמסין
מן אלנאס ואלבקר ואלחמיר ואלגנם וסאיר אלבהאים וארפע דלך אלי אללואניין חאפצי מרחפץ
מסכן אללה׃ ויעש משה ואלעזר הכהן כאשר צוה יהוה את משה׃ ועבד משה ואלעזר כהנא
כמא דפקיד יי׳ ית משה׃ פצנע מוסי ואלעזר אלאמאם כמי אמר אללה מוסי׃ ויהי המלקוח

אך את הזהב וגו׳ אע״פ שלא הזהיר לכם משה אלא על הלכות טומאה עוד יש להזהיר לכם על הלכות ביעור אך לשון מיעוט הוא כלומר
ממועטין אתם מלהשתמש בכלים אפי׳ לאחר טהרתן מטומאת המת עד שיטהרו מבליעת איסור נבילות׳ ורבותינו אמרו אך את הזהב
לומר שצריך להעביר חלודה שלו קודם שיגעילנו וזהו לשון אך שלא יהא שם חלודה אך המתכת יהיה כמות שהוא׳ כל דבר אשר
יבא באש׳ לבשל בו כלום׳ תעבירו באש׳ כדרך תשמישו הגעלתו מה שהשתמשו ע״י חמין יגעילנו בחמין ומה שהשתמשו ע״י
כגון השפוד והאסכלה ילבננו באור׳ אך במי נדה יתחטא׳ לפי פשוטו חטוי זה לטהרו מטומאת מת אמר להם צריכין הכלים מעול
לטהרם מן האיסור וחטוי לטהרם מן הטומאה׳ ורבותינו דרשו מכאן שאף להכשירן מן האיסור הטעון טבילה לכלי מתכות ומי נדה
האמורים כאן דרשו מים הראויים לטבול בהם נדה וכמה הם׳ ארבעים סאה׳ וכל אשר לא יבא באש׳ כל דבר שאין השתמשו על ידי
האור כגון כוסות וצלוחיות שתשמישן בצונן ולא בלעו איסור׳ תעבירו במים׳ מטבילן ודיו ודוקא כלי מתכות׳ אל המחנה׳
לתוך מחנה שכינה שאין טמא מת טעון שילוח ממחנה לויה וממחנה ישראל׳ שא את ראש מלקוח׳ קח את החשבון׳ וחצית את
המלקוח בין תופשי המלחמה וגו׳ חציו לאלו וחציו לאלו׳ ויהי המלקוח יתר הבז׳ לפי שלא נצטוו להרים מכס מן המטלטלין אלא מן
המלקוח כתב את הלשון הזה ויהי המלקוח שבא לכלל חלוקה ולכלל מכס שהיה עודף על בז המטלטלין אשר בזזו עם הצבא
איש לו ולא בא לכלל חלוקה מספר הצאן כך וכך וגו׳ וממחצית בני ישראל אשר חצה משה׳ להעדה והוציאם להם מן האנשים
הצובאים

יתר הבז אשר בזזו עם הצבא צאן שש מאות אלף ושבעים אלף וחמשת אלפים· והות
דברתא· שאר בזא דבזו עמא דנפקו לחילא· ענא· שית מאה ושבעין וחמשה אלפין· פכאן אפי
גמלה אלגנימה אלתי גנמהא אלקום אלגזאה עדד אלגנם סת מאיה' אלף וכמסה וסבעין אלפא· ובקר
שנים ושבעים אלף· ותורי שבעין ותרין אלפין· ועדד אלבקר אתנין וסבעין אלפא· וחמורים
אחד וששים אלף· וחמרי שתין וחד אלפין· ועדד אלחמיר ואחד וסתין אלפא· ונפש אדם מן
הנשים אשר לא ידעו משכב זכר כל נפש שנים ושלשים אלף· ונפשא דאנשא מן נשיא
דלא ידעא משכב דכורא כל נפשתא תלתין ותרין אלפין· ומן אלנאס מן אלנסא אלדי לם יערפן
מצאגעה' דכר אתנין ותלאתין אלפא· ותהי המחצה חלק היצאים בצבא מספר הצאן
שלש מאות אלף ושלשים אלף ושבעת אלפים וחמש מאות· והות פלגותא חולק גבריא
דנפקו לחילא מנין ענא תלת מאה ותלתין ושבעה אלפין וחמיש מאה· פכאן נצף דלך והו
נציב אלקום אלדי כרגו אלגזו עדד אלגנם תלאת מאיה' אלף וז' ול' אלפא וה' מאיה· ויהי המכס ליהוה
מן הצאן שש מאות חמש ושבעים· והוה נסיבא קדם יי מן ענא שית מאה שבעין וחמיש· פכאן
עדד אלמכס ללה מן אלגנם סת מאיה וה' וע' אלפא· והבקר ששה ושלשים אלף ומכסם ליהוה ראסא·
שנים ושבעים· ותורי תלתין ושתה אלפין ונסיבהון קדם יי שבעין ותרין· ואד' אלבקר סתה ול' אלפא
ומכסהם ללה ב' וע'· וחמורים שלשים אלף וחמש מאות ומכסם ליהוה אחד וששים· וחמרי
תלתין אלפין וחמיש מאה ונסיבהון קדם יי שתין וחד· ואד' אלחמיר ל' אלפא וה' מאיה ומכסהם ללה
ואחד וסתין· ונפש אדם ששה עשר אלף ומכסם ליהוה שנים ושלשים נפש· ונפשא דאנשא
שתת עסר אלפין ונסיבהון קדם יי תלתין ותרין נפשן· ואד' נפוס אלנאס יו' אלפא ומכסהם ללה ב' ול'
ראסא· ויתן משה את מכס תרומת יהוה לאלעזר הכהן כאשר צוה יהוה את משה· ויהב משה ויתן
ית נסיב אפרשותא קדם יי לאלעזר כהנא כמא דפקיד יי ית משה· פדפע מוסי אלמכס אלמרפוע
ללה לאלעזר אלאמאם כמא אמרה אללה· וממחצית בני ישראל אשר חצה משה מן האנשים
הצבאים· ומפלגות בני ישראל דפלג משה מן גבריא דנפקו לחילא· ועדד קסם בני אסר' אלדי
קסם מוסי מן אלקום אלגזאה· ותהי מחצת העדה מן הצאן שלש מאות אלף ושלשים אלף שבעת
אלפים וחמש מאות· והות פלגות כנשתא מן ענא תלת מאה ותלתין ושבעה אלפין וחמיש מאה·
פכאן דלך מן אלגנם ג' מאיה' אלף וז' ול' אלפא וה' מאיה· ובקר ששה ושלשים אלף· ותורי תלתין
ושתה אלפין· ומן אלבקר ו' ול' אלפא· וחמרים שלשים אלף וחמש מאות· וחמרי תלתין אלפין וחמיש

הצובאים· והיתה מחצת העדה כך וכך·· ויקח משה וגו'·· הפקודים· הממונים·· לא נפקד· לא נחסר כתרגומו· לא שגא אף הוא בלשון ארמי חסרון
כמו חנא· אחטנה· תרגום דיהות שגיא ממנה· וכן כי יפקד מושבך יחסר מקום מושבך איש הרגיל לישב שם· וכן ויפקד מקום דוד נחסר
מקומו ואין יושב שם·· עגיל נזמי אזן·· וכומז· דפוס של בית הרחם לכפר על הרהור הלב שלבנות מדין·· עטרות ודיבון ובו מארץ סיחון
ועוג היו·· האחיכם· לשון תמיהה הוא·· ולמה תניאון· תסירו ותמנעו לבם מלעבור שיהיו סבורין שאתם יראים לעבור מפני המלחמה וחוזק
העברים והעם·· מקדש ברנע· כך שמה ושתי קדש היו אחת במדבר והיא קדש ברנע והשניה עיר של והבר תנחכו בקדש עיר קצה גבולך··
הקנזי· חורגו של קנז והלכה לו ואחו של כלב את עתניאל·· וינעם·· ויטלטלם· כמו נע ונד·· לספות· כמו ספו שנה על שנה· עולותיכם ספו· ישעי' ירמי'

מאה׃ ומן אלחמיר לא אלף והמאיה׃ ונפש אדם ששה עשר אלף׃ ונפשא דאנשא שתת עסר
אלפין׃ ומן אלנאס יו אלפא׃ ויקח משה ממחצת בני ישראל את האחז אחד מן החמשים מן האדם
ומן הבהמה ויתן אתם ללוים שמרי משמרת משכן יהוה כאשר צוה יהוה את משה׃ ונסיב
משה מפלגות בני ישראל ית דאתחד חד מן חמשין מן אנשא ומן בעירא ויהב יתהון לליואי
נטרי מטרת משכנא דיי׳ כמא דפקיד יי׳ ית משה׃ פאכד מוסי מן דלך ואחדא מן כל כמסין
מן אלנאס ואלבהאים ודפעה אלי אללואיין חאפצי מחפץ מסכן אללה כמא אמרה׃ ויקרבו אל משה
הפקדים אשר לאלפי הצבא שרי האלפים ושרי המאות׃ וקריבו לות משה דממנן על אלפי חילא
רבני אלפי ורבני מאותא׃ תם תקדם אלי מוסי אלמוכלין בגיוש אגיש ריסא אלוף וריסא אלמיין׃
ויאמרו אל משה עבדיך נשאו את ראש אנשי המלחמה אשר בידנו ולא נפקד ממנו איש׃
ואמרו למשה עבדך קבילו ית חשבן גברי מגיחי קרבא דעמנא ולא שגא מננא אנש׃ פקאלו
לה אן עבידך רפעו גמלה אהל אלחרב אלדי מענא ולם יפתקד מנא רגל׃ ונקרב את קרבן יהוה
איש אשר מצא כלי זהב אצעדה וצמיד טבעת עגיל וכומז לכפר על נפשתינו לפני יהוה׃
וקריבנא ית קרבנא דיי׳ גבר דאשכח מן דדהב שירין ושבבין עזקן קדשין ומחוך לכפרא
על נפשתנא קדם יי׳׃ פקד קרבנא קרבאן אללה אי רגל מנא וגד אניה דהב מן דמלג וסואר וחלקה
ותלכי וחקאב לנסתגפר ען נפוסנא בין ידי אללה׃ ויקח משה ואלעזר הכהן את הזהב מאתם
כל כלי מעשה׃ ונסיב משה ואלעזר כהנא ית דהבא מנהון כל מן דעובדא׃ פקבץ מוסא
ואלעזר אלאמאם דלך אלדהב מנהם כל אניה מצוגה׃ ויהי כל זהב התרומה אשר הרימו ליהוה
ששה עשר אלף שבע מאות וחמשים שקל מאת שרי האלפים ומאת שרי המאות׃ והוה
כל דהב אפרשותא דאפרשו קדם יי׳ שתת עסר אלפין שבע מאה ███ סלעין מן רבני אלפי ומן רבני וחמשין
מאותא׃ פכאן גמלה דהב אלרפיעה אלתי רפעוה ללה יו אלפא וז מאיה ונ מתקאל מן ריסא אלאלוף וריסא
אלמיין׃ אנשי הצבא בזזו איש לו׃ גברין דחילא בזזו גבר לנפשיה׃ אמא סאיר אהל אלגזו פמא
גנמוה כל ואחד כאן לה׃ ויקח משה ואלעזר הכהן את הזהב מאת שרי האלפים והמאות ויבאו אתו
אל אהל מועד זכרון לבני ישראל לפני יהוה׃ ונסיב משה ואלעזר כהנא ית דהבא מן רבני אלפי ומאותא
ואיתיאו יתיה למשכן זמנא דוכרנא לבני ישראל קדם יי׳׃ ולמא אכד מוסי ואלעזר אלאמאם אלדהב מן
ריסא אלאלוף ואלמיין אתו בהא אלי כבא אלמחצ׳ר דכרא לבני אסר׳ בין ידי אללה׃ פ
ומקנה רב היה לבני ראובן ולבני גד עצום מאד ויראו את ארץ יעזר ואת ארץ גלעד והנה
המקום מקום מקנה׃ ובעיר סגי הוה לבני ראובן ולבני גד תקיף לחדא וחזו ית ארע יעזר וית
ארע גלעד והא אתרא אתר כשר לבית בעיר׃ ומואשי כתירה כאנה לבני ראובן ובני גד

על ובחיכם לשון הוספה׃ נבנה למקנכו פה׃ חסים היו על ממונם יותר מבניהם ובנותיהם שהקדימו מקניהם לטפם אמר להם משה לא כן עשו העיקר עיקר והטפל טפל בנו לכם ערים תחלה לטפכם ואח״כ וגדרות לצנאכם׃ ואנחנו נחלץ חושים׃ נזדיין מהירים כמו מהר שלל חש בז׳ ימהר יחישה׃ לפני בני ישראל׃ בראשי ביאות מתוך שגבורים היו שכן נאמר בגד וטרף זרוע אף קדקוד
(ישעיה ה׳) (ישעיה ה׳)
ויחפ

עציכוה גדא פלמא ראו בלד יעזר ובלד גלעד ואדי בה מוצע מאשיה׃ ויבאו בני גד ובני
ראובן ויאמרו אל משה ואל אלעזר הכהן ואל נשיאי העדה לאמר׃ ואתו בני גד ובני ראובן ואמרו
למשה ולאלעזר כהנא ולרברבי כנשתא למימר׃ פגאו וקאלו למוסי ולאלעזר אלאמאם ואשראף
אלגמאעה קאילין׃ עטרות ודיבן ויעזר ונמרה וחשבון ואלעלה ושבם ונבו ובען׃ עטרות
ודיבון וגו׳׃ אן עטרות ודיב׳ ויע׳ ונמ׳ וחש׳ וא׳ ומבס ונבו ובעון׃ הארץ אשר הכה
יהוה לפני עדת ישראל ארץ מקנה הוא ולעבדיך מקנה׃ ארעא
דמחא יי׳ ית יתבהא קדם כנשתא דישראל ארע כשרא לבית בעיר היא ולעבדך אית
בעיר׃ אלבלד אלדי פתחה אללה בין ידי בני אסראיל הו בלד יצלח ללמאשיה ולעבידך מואשי׃
ויאמרו אם מצאנו חן בעיניך יתן את הארץ הזאת לעבדיך לאחזה אל
תעברנו את הירדן׃ ואמרו אם אשכחנא רחמין בעינך תתיהיב ארעא הדא לעבדך לאחסנא
לא תעברננא ית יורדנא׃ פקאלו אן וגדנא חצאא ענדך ידפע לנא הדא אלבלד נחלה ולא
תגוזנא אלארדן׃ ויאמר משה לבני גד ולבני ראובן האחיכם יבאו למלחמה ואתם תשבו
פה׃ ואמר משה לבני גד ולבני ראובן האחיכון ייתון לאגחא קרבא ואתון תתבון הכא׃ קט
להם מוסי הל אכותכם ימצון אלי אלחרב ואנתם תגלסון ההנא׃ ולמה תניאון את לב בני ישראל
מעבר אל הארץ אשר נתן להם יהוה׃ ולמא תונון ית לבא דבני ישראל מלמעבר לארעא דיהב
להון יי׳׃ ולם תגבנון קלוב בני אסראיל מן אלמציר אלי אלבלד אלדי אעטאהם אללה׃ כה עשו אבתיכם
בשלחי אתם מקדש ברנע לראות את הארץ׃ כדין עבדו אבהתכון כד שלחית יתהון
מרקם גיאה למחזי ית ארעא׃ כדי צנעו אבאיכם חין בעתת בהם מן רקים ברנע לירומו אלבלד׃
ויעלו עד נחל אשכול ויראו את הארץ ויניאו את לב בני ישראל לבלתי בא אל הארץ
אשר נתן להם יהוה׃ וסליקו עד נחלא דאתכלא וחזו ית ארעא ואונעאו ית לבא דבני ישראל בדיל
דלא למעבר לארעא דיהב להון יי׳׃ פלמא בלגו אלי ואדי אלענקוד וראוה פגבנו קלוב בני אסראיל
מן אן ידכלו אלי אלבלד אלדי אעטאהם אללה׃ ויחר אף יהוה ביום ההוא וישבע לאמר׃ ותקיף רוגזא
דיי׳ ביומא ההוא וקיים למימר׃ חתי אשתד גצב אללה פי דלך אלוקת ואקסם קאילא׃ אם יראו
האנשים העלים ממצרים מבן עשרים שנה ומעלה את האדמה אשר נשבעתי לאברהם
ליצחק וליעקב כי לא מלאו אחרי׃ אם יחזון גבריא דסליקו ממצרים מבר עסרין שנין
ולעילא ית ארעא דקיימית לאבר׳ ליצ׳ וליע׳ ארי לא אשלימו בתר דחלתי׃ אן ראו אלרגאל אלדי
צעדו מן מצר מן אבן עשרין סנה וצאעדא אלבלד אלדי אקסמת לאבר׳ יצ׳ ויעקוב אד לם יתבעו
טאעתי׃ בלתי כלב בן יפנה הקנזי ויהושע בן נון כי מלאו אחרי יהוה׃ אלא כלב בר יפנה

תרגום ירושלמי: שכללהא ומלבישתא שופן ובית נמרי ובית חשבנא ובעלי דבבא וסיעת בית קבורתא דמשה ובעון

הניאון ק

ההיא ההוא

ואף משה הזר ופירש להם באלה הדברים ואנו תחכם בעת ההוא חלוצים העברו לפני אחיכם בני ישראל כל בני חיל וביריחו כתיב
והחלוץ עובר לפניהם בארבעים אלף חלוצי צבא אלו בני ראובן וגד שק״מו הנאם״ ויעש טפנו׃ בעודיכו אצל חיכו״ בער״ר

קנזאה ויהושע בר נון ארי אשלימו בתר דחלתא דיי׳ ׃ אלא כלב אבן יפנה אלקנזי ויהושע
אבן נון לאנהמא אתבעא טאעה אללה ׃ ויחר אף יהוה בישראל וינעם במדבר ארבעים
שנה עד תם כל הדור העשה הרע בעיני יהוה ׃ ותקיף רגזא דיי׳ בישראל ואוחרנון במדברא
ארבעין שנין עד דסף כל דרא דעבד דביש קדם יי׳ ׃ פלמא אשתד גצב אללה עליהם תוההם פי
אלבר ארבעין סנה אלי אן פני גמיע אלגיל אלדי פעל אלשר בין ידיה ׃ והנה קמתם תחת אבתיכם
תרבות אנשים חטאים לספות עוד על חרון אף יהוה על ישראל ׃ והא קמתון בתר אבהתכון
תלמידי גבריא חייביא לאוספא עוד על תקוף רגזא דיי׳ על ישראל ׃ והודאכם קד קמתם פי מכאן
אבאיכם עלי תעליס אלנאס אלכאטיין לתזידון איצא פי שדה גצב אללה עלי אלאסר ׃ כי תשובן
מאחריו ויסף עוד להניחו במדבר ושחתם לכל העם הזה ׃ ארי תתובון מבתר דחלתיה ויוסיף
עוד לאוחרותהון במדברא ותחבלון לכל עמא הדין ׃ לאנכם אן רגעתם ען טאעתה זאד פי
תרכהם פי אלבר פתהלכון הולאי אלקום אלדי אמסכו ענכם ׃

ויגשו אליו ויאמרו גדרת צאן נבנה למקננו פה וערים לטפנו ׃ וקריבו לותיה
ואמרו חטרין דען נבני לבעירנא הכא וקרוין לטפלנא ׃ פתקדמו אליה וקאלו אנא נבני
חצאירא למואשינא ההנא וקרא לאטפאלנא ׃ ואנחנו נחלץ חשים לפני בני ישראל עד
אשר אם הביאנם אל מקומם וישב טפנו בערי המבצר מפני ישבי הארץ ׃ ואנחנא
נזדרז מבעין קדם בני ישראל עד דנעילנון לאתרהון ויתיב טפלנא בקרוין כריכן מן קדם
יתבי ארע ׃ ונחן נתגרד מסרעין בין ידי בני אסראיל אלי אן נוצלהם אלי מכאנהם פיקים אטפאלנא
פי קרא חצינה מן קבל אהל אלבלד ׃ לא נשוב אל בתינו עד התנחל בני ישראל איש נחלתו ׃
לא נתוב לבתנא עד דיחסנון בני ישראל גבר אחסנתיה ׃ לא נעוד אלי ביותנא אלי אן יחוז כל
סבט מן בני אסראיל נחלתה ׃ כי לא ננחל אתם מעבר לירדן והלאה כי באה נחלתנו אלינו מעבר
הירדן מזרחה ׃ ארי לא נחסין עמהון מעברא לירדנא ולהלאה ארי קבילנא אחסנתנא
לנא מעברא לירדנא מדנחא ׃ לאנא לא נחוז מעהם מן עבר אלארדן אלי הנאך אד דירדנא
קבצנא נחלתנא מן עבר אלארדן שרקיא ׃
פ
ויאמר אליהם משה אם תעשון את הדבר הזה אם תחלצו לפני יהוה למלחמה ׃ ואמר להון
משה אם תעבדון ית פתגמא הדין אם תזדרזון קדם עמא דיי׳ לקרבא ׃ קאל להם מוסי אן צנעתם הדי
אלאמר ותגרדתם בין ידי אלה ללגיש ׃ ועבר לכם כל חלוץ את הירדן לפני יהוה עד הורישו את איביו
מפניו ׃ ויעבר לכון כל דמזרז ית ירדנא קדם עמא דיי׳ עד דיתריך ית בעלי דבבוהי מן קדמוהי ׃
ועבר לכם כל מגרד מנכם אלארדן בין ידיה אלי אן יקרץ אעדאיה מן בין ידיה ׃ ונכבשה הארץ

המבדר׳ שנכנה עכשיו ״מעבר הירדן והלאה״ מעבר המערבי׳ ״כי באה נחלתינו״ כבר קבלנוה בעבר המזרחי״ לנפאכם׳ היכה
גו מגורה. דנה ושפים בולם שחין בו אף מפסיק בין נון לדלי ואף שבא כאן אחר הנון במקום האף של צאנה הוא״ ומיסודו של רבי

לפני יהוה ואחר תשבו והייתם נקים מיהוה ומישראל והיתה הארץ הזאת לכם לאחזה לפני
יהוה' ותתכביש ארעא קדם עמא דיי' ובתר כין תתובון ותהון זכאין קדם יי' ומישראל ותהי ארעא הדא לכון
לאחסנא קדם יי' ואדא פתח אלבלד בין ידיה פבעד דאך תרגעון ותכונון אבריא ענד אללה וענד אל
אסר וכאן הדא אלבלד לכם חוזא בין ידיה' ואם לא תעשון כן הנה חטאתם ליהוה ודעו חטאתכם
אשר תמצא אתכם' ואם לא תעבדון כדין הא חבתון קדם יי' ודעו חובתכון דתשכח יתכון' ואן לם
תצנעון כדאך פקד אכטאתם ללה ואעתרפו בכטייתכם אדא נאלתכם עקובה' בנו לכם ערים
לטפכם וגדרת לצנאכם והיצא מפיכם תעשו' בנו לכון קרוין לטפלכון וחטרין לענכון ודיפוק
מפומכון תעבדון' אבנו לכם קרא לאטפאלכם וחצאירא לגנמכם ומא כרג מן פאכם תצנעוה'
ויאמר בני גד ובני ראובן אל משה לאמר עבדיך יעשו כאשר אדני מצוה' ואמר שבטא
דבני גד ודבני ראובן למשה למימר עבדך יעבדון כמא דרבוני מפקיד' קאלו לה עבידך
יצנעון כמא יאמרהם סיידנא' טפנו נשינו מקננו וכל בהמתנו יהיו שם בערי הגלעד'
טפלנא נשנא גיתנא וכל בעירנא יהון תמן בקרוי גלעד' אטפאלנא נסאנא ובהאימנא
ומואשינא יקימון פי בלד גרש' ועבדיך יעברו כל חלוץ צבא לפני יהוה למלחמה כאשר
אדני דבר' ועבדך יעברון כל מזרז חילא קדם עמא דיי' לקרבא כמא דרבוני ממליל' ועבידך
יעברון מנהם כל מגרד לגיש בין ידי אללה לאחרב כמי קאל סיידנא' ויצו להם משה את
אלעזר הכהן ואת יהושע בן נון ואת ראשי אבות המטות לבני ישראל' ופקיד להון משה
ית אלעזר כהנא וית יהושע בר נון וית רישי אבהת שבטיא לבני ישראל' פאמר בהם
מוסי אלעזר אלאמאם ויהושע אבן נון ורוסא אבא אסבאט בני אסר' ויאמר משה אלהם
אם יעברו בני גד ובני ראובן אתכם את הירדן כל חלוץ למלחמה לפני יהוה ונכבשה
הארץ לפניכם ונתתם להם את ארץ הגלעד לאחזה' ואמר משה להון אם יעברון בני
גד ובני ראובן עמכון ית ירדנא כל דמזרז לקרבא קדם עמא דיי' ותתכביש ארעא קדמיכון
ותתנון להון ית ארע גלעד לאחסנא' וקאל להם אן עברו בני ראובן ובני גד מעכם אלארדן
כל מגרד לאחרב בין ידי אללה חתי יפתח אלבלד בין ידיכם פאעטוהם בלד גרש חוזא' ואם
לא יעברו חלוצים אתכם ונאחזו בתוככם בארץ כנען' ואם לא יעברון מזרזין עמכון ויחסנון
ביניכון בארעא דכנען' ואן לם יעברו מגרדין מעכם פליחוזו פימא בינכם פי בלד כנעאן'
ויענו בני גד ובני ראובן לאמר את אשר דבר יהוה אל עבדיך כן נעשה' ואתיבו בני גד
ובני ראובן למימר ית דמליל יי' לעבדך כין נעביד' פאגאבוה וקאלו גמיעא מא אמר אללה

משה הרדשן למרהי כן" והיוצא מפיכם העשו' לגמוה שקיבלהם עליכם לעבור למלחמה עד כיבוש וחילוק שמשה לא פיקש מהם
אלא ונכבשה הארץ ואחר תשובו והם קיבלו עליהם עד הנחל הרי הוסיפו להתעכב שבע שחילקו וכן עשו" ויאמר בני גד' כולם כאיש
אחד" ויצו להם' כמו עליהם ועל הנחס משה לעזר ויהושע כמו ה' ילחם לכם" ואתנו אחזת נחלתינו' כלומר בידינו וברשותינו תהי
אחוזת נחלתינו מעבר הנה" ערי מבצר וגדרות צאן' זה סוף פסוק מוסב על תחלת המלה ויבנו בני גד את הערים הללו להיות
ערי מבצר וגדרות צאן" ואת נבו ואת בעל מעון מוסבות שם' שמות עו הם ואת האמוריין קורין עריהם עש עו שלהם ובנ

כה עבירך אנא צאנעין׃ נחנו נעבר חלוצים לפני יהוה ארץ כנען ואתנו אחזת נחלתנו
מעבר לירדן׃ נחנא נעבר מזרזין קדם עמא דיי לארע דכנען ועמנא אחודת אחסנתנא
מעברא לירדנא׃ נחן נעבר מגרדין בין ידי אללה אלי בלד כנעאן חתי יחצל לנא חוז נחלתנא
מן עבר אלארדן׃ ויתן להם משה לבני גד ולבני ראובן ולחצי שבט מנשה בן יוסף את ממלכת
סיחן מלך האמרי ואת ממלכת עוג מלך הבשן הארץ לעריה בגבלת ערי הארץ סביב׃ ויהב
להון משה לבני גד ולבני ראובן ולפלגות שבטא דמנשה בר יוסף ית מלכותא דסיחון מלכא
אמוראה וית מלכותא דעוג מלכא דמתנן ארעא לקרווהא בתחומין קרוי ארעא סחור סחור׃ פאעטא
מוסי בני גד ובני ראובן ונצף סבט מנשה אבן יוסף בלד ממלכה סיחון מלך אלאמוריין
ובלד ממלכה עוג מלך אלבתניה כל בלד מע קראהא אלתי עלא תכמהא מסתדירא׃ ויבנו בני
גד את דיבן ואת עטרת ואת ערער׃ ובנו בני גד ית די וית עטרו וית ערו׃ פבנו בנו גד די ועטרו
וערו׃ ואת עטרת שופן ואת יעזר ויגבהה׃ וית עטרות שופן וית יעזר ורמתא׃ ועט שו ויע ויג׃
ואת בית נמרה ואת בית הרן ערי מבצר וגדרת צאן׃ וית בית נמרה וית בית הרן קרוין כריכן
והטרין דען׃ ובית נמרה ובית הרן קרא חצינה וחצאיר גנם׃ ובני ראובן בנו את חשבון
ואת אלעלה ואת קריתים׃ ובני ראובן בנו ית חשבון וית אלעלה וית קריתים׃
קריתים׃ ובני ראובן בנו חש וא וקר׃ ואת נבו ואת בעל מעון מוסבת שם ואת שבמה ויקראו
בשמת את שמות הערים אשר בנו׃ וית נבו וית בעל מעון מקפן שמהן וית סבמה וקרו בשמהן
ית שמהת קרויא דבנו׃ ונבו ובעל מעון מנקולה אסמאיהן וסבמה וסמו אסם דאך אלקרא אלתי
בנוהא כמי שאו׃ וילכו בני מכיר בן מנשה גלעדה וילכדה ויורש את האמרי אשר בה׃
ואזלו בני מכיר בר מנשה לגלעד וכבשוהא ותריך ית אמוראה דבה׃ תם מצו בנו מכיר אבן
מנשה אלי גלעד פפתחוהא פקרצו אלאמוריין אלדי פיהא׃ ויתן משה את הגלעד למכיר בן
מנשה וישב בה׃ ויהב משה ית גלעד למכיר בר מנשה ויתיב בה׃ ודפע מוסי גלעד למכיר
אבן מנשה פאקאמו בהא׃ ויאיר בן מנשה הלך וילכד את חותיהם ויקרא אתהן חות יאיר׃
ויאיר בר מנשה אזל וכבש ית כפרניהון וקרא יתהון כפרני יאיר׃ ומצא יאיר אבן מנשה
פפתח סואדהן וסמאהא סואד יאיר׃ ונבח הלך וילכד את קנת ואת בנתיה ויקרא לה נבח
בשמו׃ ונבח אזל וכבש ית קנת וית כפרנהא וקרא לה נבח בשמיה׃ ומצא נובח פפתח
קנת ודסאתיקהא וסמאהא נובח עלי אסמה׃ ק״ב פסוקים סימן עיבל גוזה

ראובן הסבו את שמם לשמות אחרים והיו מוסבות שם נבו ובעל מעון מוסבות לשם אחר״ ואת שבמה׳ כנו שבמר והיא ספס באמורה למעלה
ויורשו בהרבותו והכיך שהיטב ר״ש משמשת שתי מלוקות לשון ירושה ולשון הורשה שהוא טירוד והידוך״ (יאיר בן מנשה משבט יהודה היה ואמו משבט
מנשה כמו שמפורש בדברי הימים) חוותיהם׳ כפרניהון״ ויקרא אתהן חות יאיר׳ לפי שלא היו לו בנים קראן כשמו לזכרון״ ויקרא לה נבח׳ לא אינו
מפיק ה״א וראיתי ביסודו של ר׳ משה הדרשן לפי שלא נתקיים לה שם זה לפיכך הוא רפה משמעו מדרשו כמו לא והמיה אני תמה ידרוש בשתי
תיבות הדומות לה ויאמר לה בועז׳ לבנות לה בית בארץ שנער״ (כבד׳ אמרו ויאמר לה בועז מלמד שלא דבר עמה אלא עם שליח ובן לבנות לה בית
מלמד שבקש לבנות ולא כנה ובן הובא בפירוש הרמב״ן ז״ל ובראשית רבה ע״כ״) חסלת פרשת מטות בס״ד
אלה

אלה מסעי בני ישראל אשר יצאו מארץ מצרים לצבאתם ביד משה ואהרן׃ אלין מטלני
בני ישראל דנפקו מארעא דמצרים לחיליהון בידא דמשה ואהרן׃ הדה מראחל בני אסר אל כרגו
מן בלד מצר עלי גיושהם ביד מוסי והרון׃ ויכתב משה את מוצאיהם למסעיהם על פי יהוה
ואלה מסעיהם למוצאיהם׃ וכתב משה ית מפקניהון למטלניהון על מימרא דיי׃ ואלין מטלניהון
למפקניהון׃ פכתב מוסי כרוגהם למראחלהם עלי קול אללה והדה מראחלהם לכרוגהם׃ ויסעו
מרעמסס בחדש הראשון בחמשה עשר יום לחדש הראשון ממחרת הפסח יצאו בני ישראל
ביד רמה לעיני כל מצרים׃ ונטלו מרעמסס בירחא קדמאה בחמשת עסרא יומא לירחא
קדמאה מבתר פסחא נפקו בני ישראל בריש גלי לעיני כל מצראי׃ ת׳ם רחלו מן עין שמס פי
אלשהר אלאול פי אליום אלכאמס עשר מנה ובעד מן גד אלפסח כרגו בני אסר ביד רפיעה בחצרה
גמיע אלמצריין׃ ומצרים מקברים את אשר הכה יהוה בהם כל בכור ובאלהיהם עשה יהוה
שפטים׃ ומצראי מקברין ית דקטל יי׳ בהון כל בכרא ובטעותהון עבד יי׳ דינין׃ והם ידפנון
אלדי קתל אללה פיהם כל בכר וצנע אחכאמא במעבודאתהם׃ ויסעו בני ישראל מרעמסס
ויחנו בסכת׃ ונטלו בני ישראל מרעמסס ושרו בסכות׃ פלמא רחלו בני אסר מן עין שמס ונזלו
פי סכות׃ ויסעו מסכת ויחנו באתם אשר בקצה המדבר׃ ונטלו מסכות ושרו באתם דבסטר
מדברא׃ פרחלו מן ת׳ם ונזלו פי איתם פי טרף אלברייה׃ ויסעו מאתם וישב על פי החירת אשר
על פני בעל צפון ויחנו לפני מגדל׃ ונטלו מאתם ותב על פום חירתא דקדם בעל צפון ושרו
קדם מגדול׃ ורחלו מנהא ונזלו פי פוהה אלחירות אלדי בחצרה בעל צפון ונזלו בין ידי מגדול׃
ויסעו מפני החירת ויעברו בתוך הים המדברה וילכו דרך שלשת ימים במדבר אתם ויחנו
במרה׃ ונטלו מן קדם חירתא ועברו בגו ימא למדברא ואזלו מהלך תלתא יומין במדברא
דאתם ושרו במרה׃ ורחלו מן ת׳ם ועברו פי וסט אלבחר אלי אלברייה ת׳ם סארו מסאפה ת׳לאת׳
איאם פי ברייה איתם ונזלו פי אלמרירה׃ ויסעו ממרה ויבאו אילמה ובאילם שתים עשרה
עינת מים ושבעים תמרים ויחנו שם׃ ונטלו ממרה ואתו לאילים ובאילים תרי עסר
מבועין דמיין ושבעין דקלין ושרו תמן׃ ורחלו מנהא וגאו אלי אילים וכאן פיהא אתני
עשר עין מא וסבעין נכלה פנזלו הנאך׃ ויסעו מאילם ויחנו על ים סוף׃ ונטלו מאילים
ושרו על ימא דסוף׃ ורחלו מנהא ונזלו עלי בחר אלקלזם׃ ויסעו מים סוף ויחנו במדבר

כתב ר׳ אברהם סבע בספר צרור המור המסעות קורין אותן באיש אחד ואין להפסיק ביניהם כי הם מ״ב מסעות רמז לשם של מ״ב אותיות אב״ג ית״ץ וכו׳ וגם ר׳ ב״ס מיע בנכ״י על כן אין להפסיק ביניהם להיות המשכן אחד ובחדיך שפ״ שי׳

אלה מסעי׳ למה נכתבו המסעות הללו להודיע חסדיו של מקום שאעפ״י שגזר עליהם לטלטלם ולהניעם במדבר לא תאמר שהיו
נעים ומטולטלים ממסע למסע כל מ׳ שנה ולא היתה להם מנוחה שהרי אין כאן אלא ארבעים ושתים מסעות צא מהם י״ד
מסע שכולם היו בשנה ראשונה קודם גזרה משנסעו מרעמסס עד שבאו לרתמה שמשם נשתלחו מרגלים שנ׳ ואחר נסעו
העם מחצרות וגו׳ שלח לך אנשים וגו׳ וכאן הוא אומר ויסעו מחצרות ויחנו ברתמה למדת שהיא במדבר פארן ועוד הוצא משם ח׳ מסעות
שהיו לאחר מיתת אהרן מהור ההר עד ערבות מואב בשנת הארבעים נמצא שכל ל״ח שנה לא נסעו אלא עשרים מסעות זה מיסודו
של ר׳ משה הדרשן׳ ור׳ תנחומא דרש בו דרשה אחרת משל למלך שהיה בנו חולה והוליכו למקום רחוק לרפאתו כיון שהיו חוזרין התחיל
אביו מונה כל המסעות אמר לו כאן ישנו כאן הוקרנו כאן חששת את ראשך וכו׳׳ ומצרים מקברים׳ טרודים באבלם׳ ויחנו ברתמה׳
על שם לשון הרע של מרגלים שנ׳ מה יתן לך ומה יוסיף לך לשון רמיה חצי גבור שנונים עם גחלי רתמים׳ על פי יי׳ מלמד שמת בנשיקה׳
וישמע הכנעני׳ כאן למדך שמיתת אהרן היא השמועה שנסתלקו ענני כבוד וכסבור שניתנה רשות להלחם בישר׳ לכך חזר וכתבה׳

סין׃ ונטלו מימא דסוף ושרו במדברא דסין׃ ורחלו מנהא ונזלו פי ברייה סין׃ ויסעו ממדבר
סין ויחנו בדפקה׃ ונט ממדברא דסין ושרו בדפקה׃ ורחלו מנהא ונזלו פי דפקה׃ ויסעו מדפקה
ויחנו באלוש׃ ונטלו מדפקה ושרו באלוש׃ ורחלו מנהא ונזלו פי אלוש׃ ויסעו מאלוש ויחנו
ברפידם ולא היה שם מים לעם לשתות׃ ונטלו מאלוש ושרו ברפידים ולא הוה תמן מיא לעמא
למשתי׃ ורחלו מנהא ונזלו פי רפידים ולם יכן תם מא לקום ישרבונה׃ ויסעו מרפידם
ויחנו במדבר סיני׃ ונט מרפי ושׁ במד דסיני׃ ורחלו מנהא ונזלו פי ברייה סיני׃ ויסעו ממדבר
סיני ויחנו בקברת התאוה׃ ונט ממדב דסיני ושׁ בקברי דמשאלי׃ ורחלו מנהא ונזלו פי קבור
אמת שהיין׃ ויסעו מקברת התאוה ויחנו בחצרת׃ ונטלו מקברי דמשאלי ושרו בחצרות׃
ורח מנ ונזלו פי חצרות׃ ויסעו מחצרת ויחנו ברתמה׃ ונט מחצ ושׁ ברתמה׃ ורח מנ ונזלו
פי רתמה׃ ויסעו מרתמה ויחנו ברמן פרץ׃ ונט מרת ושׁ ברמון פרץ׃ ורח מנ ונזלו פי רמון פרץ׃
ויסעו מרמן פרץ ויחנו בלבנה׃ ונט מר פר ושׁ בלבנה׃ ורח מנ ונז פי לבנה׃ ויסעו מלבנה
ויחנו ברסה׃ ונט מלב ושׁ ברסה׃ ורח מנ ונז פי רסה׃ ויסעו מרסה ויחנו בקהלתה׃ ונט מרסה
ושׁ בקהלת׃ ור מנ ונזלו פי קהלת׃ ויסעו מקהלתה ויחנו בהר שפר׃ ונט מקה ושׁ בטור דשפר׃
ורח מנ ונז פי גבל שפר׃ ויסעו מהר שפר ויחנו בחרדה׃ ונט מטור דשפר ושרו בחרדה׃
ורח מנ ונז פי חרדה׃ ויסעו מחרדה ויחנו במקהלת׃ ונט מחר ושׁ במקהלות׃ ורח מנ ונז פי
מקהלות׃ ויסעו ממקהלת ויחנו בתחת׃ ונט ממק ושׁ בתחת׃ ורח מנ ונז פי תחת׃ ויסעו מתחת
ויחנו בתרח׃ ונט מתח ושׁ בתרח׃ ורח מנ ונזלו פי תרח׃ ויסעו מתרח ויחנו במתקה׃ ונט מתרח
ושׁ במתקה׃ ורח מנ ונז פי מתקה׃ ויסעו ממתקה ויחנו בחשמנה׃ ונט ממתקה ושׁ בחשמונה׃
ורח מנ ונז פי חשמונה׃ ויסעו מחשמנה ויחנו במסרות׃ ונט מחש ושׁ במוסרות׃ ורח מנ ונזלו
פי מוסרות׃ ויסעו ממסרות ויחנו בבני יעקן׃ ונט ממוס ושׁ בבני יעקן׃ ורח מנ ונז פי בני יעקן׃
ויסעו מבני יעקן ויחנו בחר הגדגד׃ ונט מבני יעק ושׁ בחור גדגד׃ ורח מנ ונז פי חור גדגד׃
ויסעו מחר הגדגד ויחנו ביטבתה׃ ונט מחור גדגד ושׁ ביטבת׃ ורח מנ ונז פי יטבת׃ ויסעו
מיטבתה ויחנו בעברנה׃ ונט מיט ושׁ בעברונה׃ ורח מנ ונז פי עברונה׃ ויסעו מעברנה
ויחנו בעצין גבר׃ ונט מעב ושׁ בעציון גבר׃ ורח מנ ונז פי עציון גבר׃ ויסעו מעצין גבר
ויחנו במדבר צן הוא קדש׃ ונט מעצ גבר ושרו במדברא דצין היא רקם׃ ורח מנ ונז פי ברייה
צין היא רקים׃ ויסעו מקדש ויחנו בהר ההר בקצה ארץ אדום׃ ונט מרקם ושׁ בהור טורא בס״פ
אר דאדום׃ ורח מנ ונז פי גבל הור פי טרת בלד שרום׃ ויעל אהרן הכהן אל הר ההר על פי
יהוה וימת שם בשנת הארבעים לצאת בני ישראל מארץ מצרים בחדש החמישי באחד
לחדש׃ וסליק אהרן כהנא להור טורא על מימרא דיי׳ ומית תמן בשנת ארבעין למפק בני
ישראל מאר׳ דמצר׳ בירחא חמישאה בחד לירחא׃ חין צעד הרון אלאמאם אלי גבל הור ומאת

תס

ת״ס באמר אלה פי סנה׳ אארבעין לכרוג בני אסר׳ מן בלד מצר פי איום אאול מן אשהר אכאמס׃
ואהרן בן שלש ועשרים ומאת שנה במתו בהר ההר׃ ואהרן בר מאה ועסרין ותלת שנין כד
מית בהור טורא׃ וכאן הרון אבן מאיה ותלאתה ועשרין סנה למא מאת הנאך׃
וישמע הכנעני מלך ערד והוא ישב בנגב בארץ כנען בבא בני ישראל׃
ושמע כנענאה מלכא דערד והוא יתיב בדרומא בארע דכנען במיתי בני ישר׳׃ ת״ס סמע
אכנעני מלך ערד והו סאכן פי אדארום פי בלד כנעאן במגיבני אסר׳׃ ויסעו מהר ההר
ויחנו בצלמנה׃ ונטלו מהור טורא ושרו בצלמונה׃ פלמא רחלו מנהא נזלו פי צלמונה׃
ויסעו מצלמנה ויחנו בפונן׃ ונטלו מצלמונה וש׳ בפונן׃ ורח׳ מנהא ונזלו פי פונן׃ ויסעו
מפונן ויחנו באבת׃ ונט׳ מפון ושרו באובות׃ ורח׳ מנ׳ ונז׳ פי אובות׃ ויסעו מאבת ויחנו בעיי
העברים בגבול מואב׃ ונט׳ מאו׳ וש׳ במגזת עבראי בתחום מואב׃ ורח׳ מנהא ונזלו פי עיי
אמגאז פי תכם מואב׃ ויסעו מעיים ויחנו בדיבן גד׃ ונט׳ ממגזתא וש׳ בדיבון גד׃ ורח׳ מנה׳
ונז׳ פי דיבון גד׃ ויסעו מדיבן גד ויחנו בעלמן דבלתימה׃ ונט׳ מדיבון גד ושרו בעלמון
דבלתים׃ ורח׳ מנ׳ ונזלו פי עלמון דבלתים׃ ויסעו מעלמן דבלתימה ויחנו בהרי העברים לפני
נבו׳ ונטלו מעלמון דבלתים ושרו בטוריא דעבראי דקדם נבו׳ ורחלו מנהא ונזלו פי גבאל אעבריין
בין ידי נבו׳ ויסעו מהרי העברים ויחנו בערבת מואב על ירדן ירחו׃ ונטלו מטוריא דעבראי
וש׳ במישריא דמואב על ירדנא דירחו׃ ורחלו מנהא ונזלו פי בידאת מואב עלי ארדן יריחא׃
ויחנו על הירדן מבית הישמת עד אבל השטים בערבת מואב׃ ושרו על ירדנא מבית
ישימות עד מישר שטין במישריא דמואב׃ פנזלו עלי אארדן מן בית ישימות אלא מרג
שטין ודאך פי בידאה מואב׃ וידבר יהוה אל משה בערבת ב
מואב על ירדן ירחו לאמר׃ ומליל יי׳ עם משה במישריא דמואב על ירדנא דירחו למימר׃
ת״ס כלם אלה מוסי פי בידאה מואב עלי ארדן יריחא קאילא׃ דבר אל בני ישר׳ ואמרת אלהם
כי אתם עברים את הירדן אל ארץ כנען׃ מליל עם בני ישר׳ ותימר להון ארי אתון עברין
ית ירדנא לארע דכנען׃ מר בני אסר׳ וקל להם אנכם גאיזין אארדן אלי בלד כנעאן׃ והורשתם
את כל ישבי הארץ מפניכם ואבדתם את כל משכיתם ואת כל צלמי מסכתם תאבדו ואת
כל במותם תשמידו׃ ותתרכון ית כל יתבי ארעא מן קדמיכון ותבדון ית כל בית סגדתהון וית
כל צלמי מתכתהון תבדון וית כל במתהון תשיצון׃ פאקרצו גמיע אהלהא מן בין ידיכם

בעיי העברים׳ לשון חרבות וגלים כמו לעי השדה׳ שתו את ירושלם לעיים״ מבית הישימות עד אבל השטים׳ כאן למדך שיעור מחנה ישראל
יב מיל על יב מיל דאמר רבה בר בר חנה לדידי חזי לי ההוא אתרא והוה תלתא פרסי על תלתא פרסי״ אבל השטים׳ מישור של שטים
אבל שמו״ כי אתם עוברים את הירדן וגו׳ והורשתם׳ והלא כמה פעמים הוזהרו על כך אלא כך אמר להם משה כשאתם עוברים בירדן
ביבשה על מנת כן תעברו ואם לאו מים באין ושוטפין אתכם וכן מצינו שאמר להם יהושע בעודם בירדן״ והורשתם׳ וגרשתם׳ משכיותם
כתרגומו בית סגדתהון׳ ע״ש שהיו מסככין את הקרקע ברצפת אבנים של שיש להשתחוות עליה בפישוט ידים ורגלים כדכתיב
ואבן משכית לא תתנו בארצכם להשתחוות עליה״ מסכתם׳ כתרגומו מתכתהון״ והורשתם את הארץ׳ והורשתם אותה מיושביה
ואז וישבתם בה תוכלו להתקיים בה ואם לאו לא תוכלו להתקיים בה״ אל אשר יצא לו שמה׳ מקרא קצר הוא אל מקום אשר יצא לו

ואבידו גמיע מזכרפאתהם ואצנאם מסבוכאתהם וביִיעהם תנפדון׃ והורשתם את הארץ
וישבתם בה כי לכם נתתי את הארץ לרשת אתה׃ ותתרכון ית יתבי אר׳ ותתבון בה ארי לכון
יהבית ית אר׳ למירת יתה׃ פאדי קרצתמוהם פאסכנו אלבלד פקד אעטיתכם איאה׃ והתנחלתם
את הארץ בגורל למשפחתיכם לרב תרבו את נחלתו ולמעט תמעיט את נחלתו אל אשר
יצא לו שמה הגורל לו יהיה למטות אבתיכם תתנחלו׃ ותחסנון ית אר׳ בעדבא לזרעיתכון
לסגיאי תסגון ית אחסנתהון ולזעירי תזערון ית אחסנתהון לדיפוק ליה תמן עדבא דיליה
יהי לשבטי אבהתכון תחסנון׃ ותוזעוה באסהם לעשאירכם לאלכתיר כתרו נחלתה ולל
קליל קללוהא ומן כרג לה אלסהם פי אי מוצע כאן לה ועלי אסבאט אבאיכם תתו
זעונה׃ ואם לא תורישו את ישבי הארץ מפניכם והיה אשר תותירו מהם לשכים
בעיניכם ולצנינם בצדיכם וצררו אתכם על הארץ אשר אתם ישבים בה׃ ואם לא
תתרכון ית יתבי אר׳ מן קדמיכון ויהי דתשארון מנהון לסיען נטלן זין לקבלכון ולמשרין
מקפנין ויעיקון לכון על אר׳ דאתון יתבין בה׃ ואן לם תקרצו אהל אלבלד מן בין ידיכם
פיציר מא תבקונה מנהם כאבר פי עיונכם וכאלמסאלי פי גנובכם ויצאיקונכם פי אלבלד
אלדי אנתם מקימין פיה׃ והיה כאשר דמיתי לעשות להם אעשה לכם׃ ויהי כמא דחשיבית
למעבד להון אעביד לכון׃ פיכון כמא קצדת אן אצנע בהם אצנע בכם׃ פ
וידבר יהוה אל משה לאמר׃ צו את בני ישראל ואמרת אלהם כי אתם באים אל הארץ כנען זאת
הארץ אשר תפל לכם בנחלה ארץ כנען לגבלתיה׃ פקיד ית בני ישר׳ ותימר להון ארי אתון
עלין לאר׳ דכנען דא אר׳ דתתפליג לכון באחסנא אר׳ דכנען לתחומהא׃ מר בני אסר׳ וקל להם
אנכם דאכלין אלי בלד כנעאן פהדה חדוד אלבלד אלדי יחצל לכם נחלה בלד כנעאן לחדודהא׃
והיה לכם פאת נגב ממדבר צן על ידי אדום והיה לכם גבול נגב מקצה ים המלח קדמה׃
ויהי לכון רוח דרומא ממדברא דצין על תחומי אדום ויהי לכון תחום דרומא מסיפי ימא
דמלחא קדומא׃ פיבתדי לכם אלחד אלגנובי מן בריה׳ צין אלי גאנב אדום פיכון מן טרף אלי
בחירה אלמייתה שרקא׃ ונסב לכם הגבול מנגב למעלה עקרבים ועבר צנה והיה תוצאתיו והיו ק׳

שמה הגורל לו יהיה׃ למטות אבותיכם תתנחלו׃ לפי חשבון יוצאי מצרים׃ לא כ״ב גבולין כמנין השבטים׃ והיה אשר תותירו מהם׃ יהיו
לכם לרעה׃ לשכים בעיניכם׃ ליתדות המנקרות עיניכם תרגום של יתדות סכיא׃ ולצנינים׃ פותרים בו הפותרים לשון מסוכת קוצים
הסובבת אתכם לסגור ולכלוא אתכם מאין יוצא ובא׃ וצררו אתכם׃ כתרגומו׃ זאת הארץ אשר תפול לכם בנחלה׃ לפי שהרבה
מצוות נוהגות בארץ ואין נוהגות בח״ל הוצרך לכתוב מצרי גבולי רוחותיה סביב לומר לך מן הגבול ולפנים המצוות נוהגות׃ תפול
לכם׃ ע״ש שנתחלקה בגורל נקראת חלוקה לשון נפילה׃ ומ״א אומר ע״י שהפיל הקב״ה שריהם של שבעה אומות מן השמים וכפתן לפני
משה אמר לו ראה אין בהם עוד כח׃ והיה לכם פאת נגב׃ רוח דרומית אשר מן המזרח למערב׃ ממדבר צין׃ אשר אצל אדום מתחיל
מקצוע דרומית מזרחית של ארץ הצעת המטות׃ כיצד שלש ארצות יושבות בדרומה של ארץ ישרא׳ זו אצל זו קצת ארץ מצרים
וארץ אדום כולה וארץ מואב כולה׃ ארץ מצרים במקצוע דרומית מערבית שנ׳ בפרשה זו מעצמון נחלה מצרים והיו תוצאותיו הימה
ונחל מצרים היה מהלך על פני כל ארץ מצרים שנ׳ מן השיחור אשר על פני מצרים ומפסיק בין ארץ מצרים לארץ ישרא׳ וארץ
אדום אצלה לצד המזרח וארץ מואב אצל ארץ אדום בסוף הדרום למזרח וכשיצאו ישרא׳ ממצרים אם רצה המקום לקרב אותן
בכניסתן לארץ היה מעבירם את הנילוס לצד צפון והיו באין לא״י ולא עשה כן וזהו שנ׳ ולא נחם אלהים דרך ארץ פלשתים שהן יושבין על
הים במערבה של ארץ כנען כענין שנ׳ בפלשתים יושבי חבל הים גוי כרתים ולא נחם אותו הדרך אלא הסיבן והוציאן דרך דרומה אל המדבר
וזהו שקראו יחזקאל מדבר העמים לפי שהיו כמה אומות יושבין בצדו והולכין אצל דרומה מן כלפי מזרח תמיד עד שבאו לדרומה של ארץ
אדום ובקשו ממלך אדום שיניחם לעבור דרך ארצו ולהיכנס לארץ דרך רחבה ולא רצה והוצרכו לסבוב את כל דרומה
של אדום

מנגב לקדש ברנע ויצא חצר אדר ועבר עצמנה׃ ויסחר לכון תחומא מדרומא למסקנא
דעקרבין ויעבר לצין ויהון מפקנוהי מדרומא לרקם גיאה ויפוק לחצר אדר ויעבר לעצמון׃
תם יסתדיר לכם מן אלגנוב אלי עקבה עקרבין ויעבר אלי צין ויכון כרוגה אלי גאנב רקים ברנע
ויכרג אלי רופח ויעבר אלי מנאזל׃ ונסב הגבול מעצמון נחלה מצרים והיו תוצאתיו הימה׃
ויסחר תחומא מעצמון לנחלא דמצרים ויהון מפקנוהי לימא׃ ויסתדיר מן מנאזל אלואד
אלעריש ויכון כרוגה אלי אלבחר׃ וגבול ים והיה לכם הים הגדול וגבול זה יהיה לכם גבול
ים׃ ותחום מערבא ויהי לכון ימא רבא ותחומיה דין יהי לכון תחום מערבא׃ ואלחד אלגרבי
יכון לכם אלבחר אלכביר ותכמה׃ וזה יהיה לכם גבול צפון מן הים הגדל תתאו לכם הר ההר׃
ודין יהי לכון תחום צפונא מן ימא רבא תכוונון לכון להור טורא׃ והדי יכון לכם אלחד אלשמאלי
מן אלבחר אלכביר תחדון אלי גבל הור׃ מהר ההר תתאו לבא חמת והיו תוצאת הגבל צדדה׃
מהור טורא תכוונון למעלי חמת ויהון מפקנוהי דתחומא לצדד׃ ומנה אלי חמאה ויכון כרוגה
אלי צדד׃ ויצא הגבל זפרנה והיו תוצאתיו חצר עינן זה יהיה לכם גבול צפון׃ ויפוק תחומא
לזפרון ויהון מפקנוהי לחצר עינן דין יהי לכון תחום צפונא׃ ויכרג אלי זפרון וינתהי אלא
חצר עינן הדי יכון לכם אלחד אלשמאלי׃ והתאויתם לכם לגבול קדמה מחצר עינן שפמה׃
ותכוונון לכון לתחום קדומא מחצר עינן לשפם׃ והדו לכם אלחד אלשרקי מן חצר עינן אלא
פאמיה׃ וירד הגבל משפם הרבלה מקדם לעין וירד הגבל ומחה על כתף ים כנרת קדמה׃
ויחות תחומא משפם לרבלה ממדנח לעין ויחות תחומא וימטי על כיף ים גניסר קדומא׃
וינחדר מן פאמיה אלי דפני מן שרקי אלעין וינחדר אלאן יצרב אלי גאנב בחר גניסר שרקא׃
וירד הגבל הירדנה והיו תוצאתיו ים המלח זאת תהיה לכם הארץ לגבלתיה סביב׃ ויחות
תחומא לירדנא ויהון מפקנוהי לימא דמלחא דא תהי לכון ארעא לתחומהא סחור סחור׃ וינזל אלי
אלארדן ויכון כרוגה אלי בחירה אלמיתה הדה תכון לכם חדוד אלבלד מסתדירא׃ ויצו משה את
בני ישראל לאמר זאת הארץ אשר תתנחלו אתה בגורל אשר צוה יהוה לתת לתשעת
המטות וחצי המטה׃ ופקיד משה ית בני ישראל למימר דא ארעא דתחסנון יתה בעדבא דפקיד

של אדום עד בואם לדרומה של ארץ מואב שנ׳ וגם אל מלך מואב שלח ולא אבה והלכו כל דרומה של אדום עד סופו ומשם הפכו פניהם
לצפון עד שסבבו כל מצר מזרחי שלה לרחבה וכשכלו את מזרחה מצאו את ארץ סיחון ועוג שהיו יושבין במזרחה של ארץ כנען
והירדן מפסיק ביניהם והוא שנ׳ ביפתח וילך במדבר ויסב את ארץ אדום ואת ארץ מואב ויבא ממזרח שמש לארץ מואב וכבשו את ארץ
סיחון ועוג שהיו בצפונה של ארץ מואב וקרבו עד הירדן והוא כנגד מקצוע צפונית מערבית של ארץ מואב׳ נמצא שארץ כנען שבעבר
הירדן למערב היה מקצוע דרומית מזרחית שלה אצל אדום׃ ונסב לכם הגבול מנגב למעלה עקרבים׃ כל מקום שנ׳ ונסב או ויצא מלמד
שלא היה המצר שוה אלא הולך ויוצא לחוץ יוצא המצר ועוקם לצד צפונו של עולם באלכסון למערב ועובר המצר בדרומה של מעלה
עקרבים נמצא מעלה עקרבים לפנים מן המצר׃ ועבר צנה׃ אל צין׃ כמו מצרימה׃ והיו תוצאותיו׃ קצותיו בדרומה של קדש ברנע׃
ויצא חצר אדר׃ מתפשט המצר ומרחיב לצד צפון ונמשך עוד באלכסון למערב ובא לו לחצר אדר ומשם לעצמון ומשם לנחל מצרים ולשון
ונסב האמור כאן לפי שכתב ויצא חצר אדר שהתחיל להרחיב משעבר עד קדש ברנע ורוחב אותה רצועה שבלטה לצד צפון היתה
עד עצמון ומשם והלאה נתקצר המצר ונסב לצד הדרום ובא לו לנחל מצרים ומשם לצד המערב אל הים ההוא מצר מערבה
של א״י נמצא שנחל מצרים במקצוע דרומית מערבית׃ והיו תוצאותיו הימה׃ אל מצר המערב שאין עוד גבול נגב מאריך לצד המערב
והלאה׃ וגבול ים׃ ומצר מערבי מהו׃ והיה לכם הים הגדול למצר׃ וגבול׃ הנסים שבתוך הים אף הם מן הגבול והם איים שקורין
אישל״ש׃ גבול צפון׃ מצר צפון׃ מן הים הגדול תתאו לכם הר ההר׃ שהוא במקצוע צפונית מערבית וראשו משפיע ונכנס לתוך הים ויש
מרוחב הים ולפנים הימנו וחוצה הימנו׃ תתאו׃ תשפעו לכם לנטות ממערב לצפון אל הור ההר׃ תתאו׃ לשון סיבה׃ כמו אל תא הרצים

למתן לתשעת שבטין ופלגות שבטא׃ פאמר מוסי בני אסר ען קול אללה וקאל הדא אלבלד
אלמחדוד תתוזעוה באסהם כמא אמר אללה אן יעטא לתסעה אסבאט ונצף סבט׃ כי לקחו מטה
בני הראובני לבית אבתם ומטה בני הגדי לבית אבתם וחצי מטה מנשה לקחו נחלתם׃ ארי
קבילו שבטא דבני ראובן לבית אבהתהון ושבטא דבני גד לבית אבהתהון ופלגות שבטא
דמנשה קבילו אחסנתהון׃ אד קד אכד סבט ראובן וסבט גד ונצף סבט מנשה נחלתהם לביות
אבאיהם׃ שני המטות וחצי המטה לקחו נחלתם מעבר לירדן ירחו קדמה מזרחה׃ תרין
שבטין ופלגות שבטא קבילו אחסנתהון מעברא לירדנא דירחו קדומא מדנחא׃ הדאן
אלסבטאן ואלנצף אכדו נחלתהם מן עבר אלארדן יריחא אלשרקי׃

וידבר יהוה אל משה לאמר׃ אלה שמות האנשים אשר ינחלו לכם את הארץ אלעזר הכהן
ויהושע בן נון׃ אלין שמהת גבריא דיחסנון לכון ית ארעא אלעזר כהנא ויהושע בר נון׃ הדה אסמא
אלרגאל אלדי יקסמו לכם אלבלד אלעזר אלאמאם ויהושע אבן נון׃ ונשיא אחד נשיא אחד
ממטה תקחו לנחל את הארץ׃ ורבא חד רבא חד משבטא תדברון לאחסנא ית ארעא׃ ושריף
מן כל סבט כדוה ליקסם אלבלד׃ ואלה שמות האנשים למטה יהודה כלב בן יפנה׃ ואלין
שמהת גבריא לשבטא דיהודה כלב בר יפנה׃ והדה אסמאיהם מן סבט יהודה כלב אבן יפנה׃
ולמטה בני שמעון שמואל בן עמיהוד׃ ולשבט דבני שמעון שמואל בר עמיהוד׃ ומן סבט שמעון
שמואל בן עמי׳׃ למטה בנימן אלידד בן כסלון׃ לשבט דבני׳ אלידד בר כסלון׃ ומן סבט בנימין
אלידד אבן כסלון׃ ולמטה בני דן נשיא בקי בן יגלי׃ ולשבט דבני דן רבא בקי בר יגלי׃ ומן סבט
דן בקי אבן יגלי׃ לבני יוסף למטה בני מנשה נשיא חניאל בן אפד׃ לבני יוסף לשבט דבני מנשה
רבא חניאל בר אפד׃ ומן בני יוסף פמן סבט מנשה חניאל אבן אפד׃ ולמטה בני אפרים נשיא
קמואל בן שפטן׃ ולשבט דבני אפרים רבא קמואל בר שפטן׃ ומן סבט אפרים קמואל אבן שפטן׃ ולמטה
בני זבולן נשיא אליצפן בן פרנך׃ ולמטה בני יששכר נשיא פלטיאל בן עזן׃ ולמטה בני
אשר נשיא אחיהוד בן שלמי׃ ולמטה בני נפתלי נשיא פדהאל בן עמיהוד׃ אלה אשר
צוה יהוה לנחל את בני ישראל בארץ כנען׃ אלין דפקיד יי לאחסנא ית בני ישראל בארעא
דכנען׃ הולאי אלדי אמר אללה בהם אן יקסמו לבני אסר בלד כנעאן׃ פ

חצר עינן בלעז שהוא שבב ומשופע׳ תתאו ההר׳ המזבח והלבנן ל׳ מצד הצפון לצד המערב והקבעו בלבוא חמת הוא אנטוכיא׳ תוצאות הגבול
סופי הגבול כל מקום שנ׳ תוצאות הגבול או המצר כולה שם לגמור ואינו עובר להלן כלל אן משם מתפשט ומרחיב ויוצא לאחוריו
להמשך להלן באלכסון מן הרוחב הראשון לענין רוחב המדה הראשון קראו תוצאות שאין כולו׳ חוצה מדה׳ והיו תוצאותיו חצר
עינן׳ הוא היה סוף המצר הצפוני ונמצאת חצר שנן במקצוע צפונית מזרחית ומשם והתאויתם לכם ל׳ מצד המזרחי׳ והתאויתם
לשון סיבה ונטייה כמו התחו׳ שפמה׳ במצר המזרחי ומשם הרבלה׳ מקדם לעין׳ שם מקום׳ והמצר הולך במזרחו ונמצא העין
לפנים מן המצר׳ וארץ ישראל היא׳ וירד הגבול׳ כל שהגבול הולך מצפון לדרום הוא יורד והולך׳ ומחה על כתף ים כנרת קדמה׳
שיהא ים כנרת תוך לגבול במערב והגבול במזרח ים כנרת ומשם ירד ל׳ הירדן והירדן מושך ובא מן הצפון לדרום באלכסון נוטה
לצד מערב ומתקרב לצד ארץ כנען כנגד ים כנרת ומשך לצד מזרחה של א׳ כנגד ים כנרת עד שנופל בים המלח ומשם כולה
הגבול בתוצאותיו ל׳ ים המלח שמשם התחלת מצר מקצוע מזרחית דרומית כדי מובבת אותה לד׳ רוחותיה׳ קדמה מזרחה׳ לפני העולם
שהם במזרח שתי מזרחית קרויה פנים ומערבית קרויה אחור לפיכ׳ דרום ימין וצפון שמאל׳ אשר ינחלו לכם׳ בשבילכם כל נשיא ונשיא אפוטרופוס
לשבטו ומחלק נחלת השבט למשפחות ולגברים ובורר לכל א׳ וא׳ חלק הגון וגו׳ שהן עושין יהא עשוי כאלו עשאום שלוחים ולא יתבו לפרש

לכם

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה בְּעַרְבֹת מוֹאָב עַל יַרְדֵּן יְרֵחוֹ לֵאמֹר׃ ומליל יי׳ עם משה במישריא
דמואב על ירדנא דירחו למימר׃ תם כלם אללה מוסי פי ביראה׳ מואב עלי ארדן יריחא קאילא׃
צַו אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנָתְנוּ לַלְוִיִּם מִנַּחֲלַת אֲחֻזָּתָם עָרִים לָשָׁבֶת וּמִגְרָשׁ לֶעָרִים סְבִיבֹתֵיהֶם תִּתְּנוּ
לַלְוִיִּם׃ פקיד ית בני ישראל ויתנון לליואי מאחסנת אחודתהון קרוין למתב ורוח לקרויא
סחרניהון תתנון לליואי׃ מר בני אסראיל באן יעטו אלליואניין מן נחלה חוזהם קרא יסכנוהא
ואפנייה להא חוליהא׃ וְהָיוּ הֶעָרִים לָהֶם לָשָׁבֶת וּמִגְרְשֵׁיהֶם יִהְיוּ לִבְהֶמְתָּם וְלִרְכֻשָׁם וּלְכֹל חַיָּתָם׃
ויהון קרויא להון למתב ורוחיהון יהון לבעיריהון ולקניניהון ולכל חיותהון׃ פתכון אלקרא להם
סכנא ואפניתהא לבהאימהם וסרחהם ולסאיר חיואנהם׃ וּמִגְרְשֵׁי הֶעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ
לַלְוִיִּם מִקִּיר הָעִיר וָחוּצָה אֶלֶף אַמָּה סָבִיב׃ ורוחי קרויא דתתנון לליואי מכותל קרתא ולברא
אלף אמין סחור׃ ואפניה אלקרא אלתי תעטוהא להם מן כארג חאיט אלקריה אלף דראע מסתדיא׃
וּמַדֹּתֶם מִחוּץ לָעִיר אֶת פְּאַת קֵדְמָה אַלְפַּיִם בָּאַמָּה וְאֶת פְּאַת נֶגֶב אַלְפַּיִם בָּאַמָּה וְאֶת פְּאַת
יָם אַלְפַּיִם בָּאַמָּה וְאֵת פְּאַת צָפוֹן אַלְפַּיִם בָּאַמָּה וְהָעִיר בַּתָּוֶךְ זֶה יִהְיֶה לָהֶם מִגְרְשֵׁי הֶעָרִים׃
ותמשחון מברא לקרתא ית רוח קדומא תרין אלפין אמין וית רוח דרומא תרין אלפין אמין וית
רוח מערבא תרין אלפין אמין וית רוח צפונא תרין אלפין אמין וקרתא במציעא דין יהי להון רוחי
קרויא׃ תם אמסחו מן כארג אלקריה אלי גהה אלשרק אלפי דראע ואלי גהה אלגנוב אלפי דראע ואלי גהה
אלגרב אלפי דראע ואלי גהה אלשמאל אלפי דראע ואלקריה פי וסטהא פדאך יכון לכם מקדאר אפניה אלקרא׃
וְאֵת הֶעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לַלְוִיִּם אֵת שֵׁשׁ עָרֵי הַמִּקְלָט אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לָנֻס שָׁמָּה הָרֹצֵחַ וַעֲלֵיהֶם
תִּתְּנוּ אַרְבָּעִים וּשְׁתַּיִם עִיר׃ וית קרויא דתתנון לליואי ית שית קרוי שיזבותא דתתנון למעדק
לתמן קטולא ועליהון תתנון ארבעין ותרתין קרוין׃ ואלקרא אלתי תעטוהא לאלליואניין מנהא
סת קרא אלמא אלתי תעזלונהא ליהרב אליהא אלקאתל ואציפו אליהא אתנין וארבעין קריה׃
כָּל הֶעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לַלְוִיִּם אַרְבָּעִים וּשְׁמֹנֶה עִיר אֶתְהֶן וְאֶת מִגְרְשֵׁיהֶן׃ כל קרויא דתתנון
לליואי ארבעין ותמני קרוין יתהון וית רוחיהון׃ פיציר גמיע אלקרא אלתי תעטונהם תמאניה
וארבעין קריה ואפניתהא׃ וְהֶעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ מֵאֲחֻזַּת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֵת הָרַב תַּרְבּוּ וּמֵאֵת
הַמְעַט תַּמְעִיטוּ אִישׁ כְּפִי נַחֲלָתוֹ אֲשֶׁר יִנְחָלוּ יִתֵּן מֵעָרָיו לַלְוִיִּם׃ וקרויא דתתנון מאחודת בני
ישראל מן סגיא תסגון ומן זעירי תזעירון גבר כפום אחסנתיה דיחסנון יתין מקרווהי לליואי׃ ואלקרא

לכם זה ככל לכם שבמקרא שאם כן היה לו לכתוב ינחילו לכם׃ ינחלו משמע שהם נוחלים לכם בשבילכם ובמקומכם כמו יי׳ ילחם לכם׃
לנחול את הארץ שיהא נוחל וחולק אותה במקומכם׃ לנחל את בני ישראל שהם ינחילו אותה לכם למחלקותיה׃ ומגרש ריוח מקום חלק
חוץ לעיר סביב להיות לנוי לעיר ואין רשאין לבנות שם בית ולא לנטוע כרם ולא לזרוע זריעה׃ ולכל חיתם לכל צרכיהם׃ אלף אמה
סביב׃ ואחריו הוא אומר אלפים אמה הא כיצד אלפים הוא נותן להם סביב ומהם אלף אמה הפנימיים למגרש והחיצונים לשדות וכרמים׃
והקריתם אין הקרייה אלא לשון הזמנה וכה״א כי הקרה יי׳ אלהיך לפני׃ ממא׳ מפני גואל הדם הקרוב לנרצח׃ שש ערי מקלט מגיד שאע״פ
שהבדיל משה בחייו שלש ערים בעבר הירדן לא היו קולטות עד שנבחרו שלש שנתן יהושע בארץ כנען׃ את שלש הערים אע״פ שבארץ

אתי תעטיהם מן חוז בני אסר מכן אכד כתירא כתרו ומן אלד קלילא קללו ואיעט כל סבט עלא קדר נחלתה׳

פ

ס וידבר יהוה אל משה לאמר׳ דבר אל בני ישראל ואמרת אלהם כי אתם עברים את הירדן ארצה כנען׳ ומליל עם בני ישראל ותימר להון ארי אתון עברין ית ירדנא לארע דכנ׳ מר בני אסר וקל להם אדי אנתם גזתם אלארדן אלי בלד כנע׳ והקריתם לכם ערים ערי מקלט תהיינה לכם ונס שמה רצח מכה נפש בשגגה׳ ותזמנון לכון קרוין קרוי שיזבותא יהוין לכון ויערוק לתמן קטולא דיקטול נפשא בשלו׳ פאסמו לכם קראחמא יהרב אליהא אי קאתל קתל נפסא סהוא׳ והיו לכם הערים למקלט מגאל ולא ימות הרצח עד עמדו לפני העדה למשפט׳ ויהון לכון קרויא לשיזבא מגאיל דמא ולא ימות קטולא עד דיקום קדם כנשתא לדינא׳ פתכון תלך אלקרא תחמיה מן אלולי ולא יקתל חתי יקף בין ידי אלגמאעה ליחכמון עליה בדלך׳ והערים אשר תתנו שש ערי מקלט תהיינה לכם׳ וקרויא דתתנון שית קרוי שיזבותא יהוין לכון׳ ואלקרא אלתי תעזלונהא סת קרא חמא תכון לכם׳ את שלש הערים תתנו מעבר לירדן ואת שלש הערים תתנו בארץ כנען ערי מקלט תהיינה׳ ית תלת קרויא תתנון מעברא לירדנא וית תלת קרויא תתנון בארעא דכנען קרוי שיזבותא יהוין׳ תלאת מנהא פי עבר אלארדן וג׳ מנהא פי בלד כנעאן תכון קרא חמא׳ לבני ישראל ולגר ולתושב בתוכם תהיינה שש הערים האלה למקלט לנוס שמה כל מכה נפש בשגגה׳ לבני ישראל ולגיורא ולתותבא דביניהון יהוין שית קרויא האלין לשיזבא למערק לתמן כל דיקטול נפשא בשלו׳ לבני אסר ולאלגריב אלדכיל פימא בינהם יהרב אליהא כל מן קתל נפסא בסהו׳ ואם בכלי ברזל הכהו וימת רצח הוא מות יומת הרצח׳ ואם במן דברזל מחהי וקטליה קטולא הוא אתקטלא יתקטיל קטולא׳ ואמא אן כאן צרבה באלא חדיד וקתלה פהו קאתל יסתחק אלקתל׳ ואם באבן יד אשר ימות בה הכהו וימת רצח הוא מות יומת הרצח׳ ואם באבנא דמתנסבא ביד דהיא כמסת דימות בה מחהי וקטליה קטולא הוא אתקטלא יתקטיל קטולא׳ או צרבה בחגר מקבוץ מקדאר מא ימות בה פקתלה פהו קאתל יסתחק אלקתל׳ או בכלי עץ יד אשר ימות בו הכהו וימת רצח הוא מות יומת הרצח׳ או במן מאנע דמתנסיב ביד דהוא כמסת דימות ביה מחהי וקטליה קטולא הוא אתקטלא יתקטיל קטולא׳ או צרבה באנא כשב מקבוץ מקדאר מא ימות בה פקתלה פהו קאתל יסתחק אלקתל׳ גאל הדם הוא ימית את הרצח בפגעו בו הוא ימתנו׳ גאיל דמא הוא יקטול ית קטולא

שבארץ כנען ט׳ שבטים וחצי וכאן חיבן את שנים וחצי השוה ערי מקלט שלהם משום דבגלעד נפישי רוצחים ד׳ כת׳ גלעד קרית פועלי און עקובה מדם׳׳ ואם בכלי ברזל הכהו׳ אין זה מדבר בהורג בשוגג את בהורג במזיד ובא ללמדך שההורג בכל דבר צריך שיהא בו שיעור כדי להמית שנ׳ בכולם אשר ימות בו ותרגמינן דהוא כמסת דימות ביה חוץ מן הברזל שגלוי וידוע לפני הקב״ה שהברזל ממית בכל שהוא אפי׳ מחט לפ׳ כך לא נתנה בו תורה שיעור לכתוב בו אשר ימות בו׳׳ ואם תאמר בהורג בשוגג הכת׳ מדבר הרי הוא אומר לשגגה או בכל אבן אשר ימות בה בלא ראות ויפל עליו וימת לימד על האמורים למעלה שבהורג במזיד הכת׳ מדבר׳׳ באבן יד׳ שיש בה מלוא יד׳׳ אשר ימות בה׳ שיש בה שיעור להמית כתרגומו לפי שנ׳ והכה איש את רעהו באבן ולא נתן בה שיעור יכול כל שהוא׳ לכך נאמר אשר ימות בה׳׳ או בכלי עץ׳ לפי שנ׳ וכי יכה איש את עבדו או את אמתו בשבט יכול כל שהוא לכך נאמר בעץ אשר ימות בו שיהא בו כדי להמית׳ בפגעו בו׳ אפילו בתוך ערי המקלט׳׳ בצדיה׳ כתרגומו בכמנא׳ במארב׳׳ כפתע׳ באונס והרגום כתביף שהיה סמוך לו ולא היה לו שהות להתרע עליו׳׳ או

בכל

כד אתחייב ליה מן דינא הוא יקטלניה׃ ולי אלדם הו יקתלה אדא פאגאה בחק׃ ואם בשנאה
יהדפנו או השליך עליו בצדיה וימת׃ ואם בשנאה דחהי או רמא עלוהי בכמנא וקטליה׃ ואן
דפעה בשנאה או טרח עליה שיא בתעמד פקתלה׃ או באיבה הכהו בידו וימת מות יומת
המכה רצח הוא גאל הדם ימית את הרצח בפגעו בו׃ או בדבבו מחהי בידיה וקטליה אתקטלא
יתקטיל מחיא קטולא הוא גאיל דמא יקטול ית קטולא כד אתחייב ליה׃ או צרבה בידה
בעדאוה פקתלה פליקתל אלצארב קתלא לאנה קאתל ולי אלדם הו יקתלה אדא פאגאה בחק׃
ואם בפתע בלא איבה הדפו או השליך עליו כל כלי בלא צדיה׃ ואם בתכיף בלא דבבו דחהי׃
או רמא עלוהי כל מן בלא כמן ליה׃ ואן דפעה בגתה בלא בגצה או טרח עליה איה אנא כלא
תעמד׃ או בכל אבן אשר ימות בה בלא ראות ויפל עליו וימת והוא לא אויב לו ולא מבקש
רעתו׃ או בכל אבנא דהיא כמסת בה בלא חזי ורמא עלוהי ומית והוא לא סני ליה ולא תבע
בשתיה׃ או אוקע עליה אי חגר כאן בלא תעמד פמאת והו פי דאך ליס בעדו לה ולא טאלב
שרה׃ ושפטו העדה בין המכה ובין גאל הדם על המשפטים האלה׃ וידינון כנשתא בין מחיא
ובין גאיל דמא על דיניא האלין׃ פלתחכם אלגמאעה בין אלולי ובין אלקאתל בהדה אלאחכאם׃
והצילו העדה את הרצח מיד גאל הדם והשיבו אתו העדה אל עיר מקלטו אשר נס שמה
וישב בה עד מות הכהן הגדל אשר משח אתו בשמן הקדש׃ וישיזבון כנשתא ית קטולא
מיד גאיל דמא ויתיבון יתיה כנשתא לקרית שיזבותיה דערק לתמן ויתיב בה עד דימות כהנא
רבא דרבי יתיה במשח קודשא׃ אן תכלץ הדא אלקאתל מן יד אלולי ותרדה אלי קריה חמאה
אלתי הרב אליהא יקים בהא אלי מות אלאמאם אלכביר אלדי מסח בדהן אלקדס׃ ואם יצא יצא הרצח
את גבול עיר מקלטו אשר ינוס שמה׃ ואם מפק יפוק קטולא ית תחום קרית שיזבותיה דיערוק
לתמן׃ פאן הו כרג ען חד קריה חמאה אלתי הרב אליהא׃ ומצא אתו גאל הדם מחוץ לגבול עיר
מקלטו ורצח גאל הדם את הרצח אין לו דם׃ וישכח יתיה גאיל דמא מברא לתחום קרית שיזבותיה
ויקטול גאיל דמא ית קטולא לית ליה דם׃ פוגדה אלולי כארג ען חד קריה חמאה פקתלה פלא
תאר לה׃ כי בעיר מקלטו ישב עד מות הכהן הגדל ואחרי מות הכהן הגדל ישוב הרצח אל
ארץ אחזתו׃ ארי בקרית שיזבותיה יתיב עד דימות כהנא רבא ובתר דימות כהנא רבא
יתוב קטולא לארע אחסנתיה׃ בל יגלס פי קריה חמאה אלי מות אלאמאם אלכביר ובעד דאך

בכל אבן אשר ימות בה׳ הכהו׳ בלא ראות׳ שלא ראהו׳ ויפל עליו׳ מכאן אמרו ההורג דרך ירידה גולה׳ דרך עלייה אינו גולה׳ עד מות הכהן הגדול׳ שהוא בא להשרות שכינה בישראל ולהאריך ימיהם והרוצח בא לסלק השכינה מישראל ומקצר את ימי החיים ואינו כדאי שיהא לפני כהן גדול׳ ד״א לפי שהיה לו לכ״ג להתפלל שלא תארע תקלה זו לישראל׳ אשר משח אותו בשמן הקדש׳ לפי פשוטו מן המקראות הקצרים הוא שלא פירש מי משחו אלא אשר משחו המושח. אותו בשמן הקדש׳ ורבותינו דרשוהו במסכת מכות לראייה דבר ללמוד שאם עד שלא נגמר דינו מת כהן גדול ומינו אחר תחתיו ולאחר מכאן נגמר דינו חוזר במיתתו של שני שנ׳ אשר משח אותו וכי הוא מושח את הכהן או הכהן מושח אותו אלא להביא זה שנמשח בימיו שמחזירו במיתתו׳ אין לו דם׳ הרי הוא כהורג את המת שאין לו דם׳ בכל מושבותיכם׳ לימד שתהא סנהדרין נוהגת בח״ל כל זמן שנוהגת בא״י׳ כל מכה נפש׳ הבא להרגו על שהכה את הנפש׳ לפי עדים ירצח שיעידו שבמזיד ובהתראה הרגו׳ ולא תקחו כופר׳ לא יפטר בממון׳ ולא תקחו כופר לנוס אל עיר מקלטו׳ למי שנס אל עיר מקלטו שהרג בשוגג אינו נפטר מהגלות בממון ליתן כופר לשוב לשבת בארץ בטרם ימות הכהן׳ לנוס׳ כמו לנס וכן שובי מלחמה׳ שבו מן המלחמה׳
וכן סוגי

ירגע אלקאתל אלי ארץ חוזה׃ והיו אלה לכם לחקת משפט לדרתיכם בכל מושבתיכם׃ ויהון אלין
לכון לגזירת דין לדריכון בכל מותבניכון׃ תכון הדה לכם רסם חכם עלי מר אגיאלכם פי גמיע
מסאכנכם׃ כל מכה נפש לפי עדים ירצח את הרצח ועד אחד לא יענה בנפש למות׃ כל דיקטול
נפשא לפום סהדין יקטול ית קטולא וסהיד חד לא יסהיד באנש למקטל׃ כל מן קתל נפסא
עאמדא פבקול שאהדין אקתלוה ואמא שאהד ואחד פלא ישהד עליה ליקתל׃ ולא
תקחו כפר לנפש רצח אשר הוא רשע למות כי מות יומת׃ ולא תקבלון ממון על אנש קטול פ לסוף
דהוא חיב למקטל ארי אתקטלא יתקטיל׃ ולא תאכדו דיה ען נפס קאתל יגב עליה אלקתל אלא
יקתל קתלא׃ ולא תקחו כפר לנוס אל עיר מקלטו לשוב לשבת בארץ עד מות הכהן׃ ולא פ
תקבלון ממון למערק לקרית שיזבותיה למתב למתב בארע עד דימות כהנא׃ ולא תאכדו
מנה דיה איצא לתהרבוה אלי בעץ קרא אלמא ליעוד ויסכן אלבלד בעד מות אלאמאם׃
ולא תחניפו את הארץ אשר אתם בה כי הדם הוא יחניף את הארץ ולארץ לא יכפר פ לסוף
לדם אשר שפך בה כי אם בדם שפכו׃ ולא תחייבון ית ארעא דאתון בה ארי דמא הוא מחייב
ית ארעא ולארעא לא מתכפר על דם זכי דאתאשד בה אלהין בדם אשדיה׃ ולא תדנסו
אלבלד אלדי אנתם פיה לאן אלדם ידנסה ולא יגפר לכם ען אלדם אלדי ספך פיה אלא בדם
סאפכה׃ ולא תטמא את הארץ אשר אתם ישבים בה אשר אני שכן בתוכה כי אני
יהוה שכן בתוך בני ישראל׃ ולא תסאבון ית ארעא דאתון יתבין בה דשכינתי שריא בגוה ארי
אנא יי׳ שכינתי שריא בגו בני ישראל׃ ולא תנגסו אלבלד אלדי אנתם מקימין בה אלדי נורי סאכן
פיה לאני אללה נורי סאכן פי מא בין בני אסר׃ פ
ויקרבו ראשי האבות למשפחת בני גלעד בן מכיר בן מנשה ממשפחת בני יוסף וידברו ק
לפני משה ולפני הנשאים ראשי אבות לבני ישראל׃ וקריבו רישי אבהתא לזרעי בני גלעד
בר מכיר בר מנשה מזרעית בני יוסף ומלילו קדם משה וקדם רברביא רישי אבהתא לבני
ישראל׃ תם תקדם ריסא אבא עשירה בני גלעד אבן מכיר אבן מנשה מן עשאיר בני יוסף פקאלו
בין ידי מוסי ואשראף ריסא אבא בני אסר׃ ויאמרו את אדני צוה יהוה לתת את הארץ
בנחלה בגורל לבני ישראל ואדני צוה ביהוה לתת את נחלת צלפחד אחינו לבנתיו׃ ואמרו
ית רבוני פקיד יי׳ למתן ית ארעא באחסנא בעדבא לבני ישראל ורבוני אתפקד במימרא
דיי׳ למתן ית אחסנת צלפחד אחונא לבנתיה׃ וקאלו אן אללה אמר סיידנא באן יעטא אלבלד

תמועד · כי מולים היו כאשר האחר שוב על שטב כבר ומול על שמל כבר פן האמר לנוס על מי שנס כבר יקורהו נוס כלומר מוברח ואם האמר לנוס לברוח והפרשהן ולא תקחו כופר למי שיש לו לברוח לפטרו מן הגלות לא ידעתי היאך יאמר לשוב לשבת בארץ הרי עדיין לא נס ומהיכן ישוב" ולא תחניפו · ולא תרשיעו ולא תחייבון כתרגומו" אשר אני שוכן בתוכה · שלא תשכינו אותי בטומאתכם" כי אני יי׳ שוכן ב בתוך בני ישראל · אף כשהן טמאים שכינה ביניהם" ונוסף על נחלת המטה · שהרי בנה יורשה והבן מתייחס על שבט אביו" ואם יהיה היובל · מכאן היה ר׳ יהודה אומר עתיד היובל שיפסוק" ואם יהיה היובל · כלומר אין זו מטרה שחוזרת ביובל שהירושה אינה חוזרת ואפי׳ יהיה היובל לא תחזור הנחלה לשבטו ונמצא שנוספה על נחלת המטה אשר תהיינה להם" וכל בת יורשת נחלה · שלא היה בן לאביה" מחלה תרצה וגו׳ כאן מנאן לפי גדולתן זו מזו בשנים ובשאר כסדר תולדותן ובכל המקרא מנאן לפי חכמתן ומגיד שקולות זו כזו" כו׳

נחלה באסהם לבני אסר ואמרה איצא כאן יתפע צלפחד אלינא אי בנאתה ׃ והיו לאחד
מבני שבטי בני ישראל לנשים ונגרעה נחלתן מנחלת אבתינו ונוסף על נחלת המטה
אשר תהיינה להם ומגרל נחלתנו יגרע ׃ ויהוין לחד מבני שבטי בני ישרא׳ לנשין ותתמנע
אחסנתהון מאחסנת אבהתנא ותתוסף על אחסנת שבטא דיהוין להון ומעדב אחסנתנא
יתמנע ׃ פנכאף אן צרן נסאא לואחד מן אסבאט בני אסר פתנקץ חצתהן מן נחלה
אבאינא ותזאד עלי חצה׳ אסבט אלדי יתזווגן להם ויכון סהם נחלתנא מנקוצא ׃ ואם יהיה
היבל לבני ישראל ונוספה נחלתן על נחלת המטה אשר תהיינה להם ומנחלת מטה
אבתינו יגרע נחלתן ׃ ואם יהי יובילא לבני ישרא׳ ותתוסף אחסנתהון על אחסנת שבטא
דיהוין להון ומאחסנת שבטא דאבהתנא יתמנע אחסנתהון ׃ ולו חתי יואפי סנה אטלאק
לבני אסר לבקת חצתהן מזאדה עלי חצה׳ אסבט אלדי יתזווגן מנה ונאקצה מן חצתנא ׃
ויצו משה את בני ישראל על פי יהוה לאמר כן מטה בני יוסף דברים ׃ ופקיד משה
ית בני ישרא׳ על מימרא דיי׳ למימר יאות שבטא דבני יוסף ממללין ׃ פאמר מוסי
בני אסר ען קול אללה קאילא נעמא קאל סבט ולד יוסף ׃ זה הדבר אשר צוה יהוה לבנות
צלפחד לאמר לטוב בעיניהם תהיינה לנשים אך למשפחת מטה אביהם תהיינה לנשים ׃
דין פתגמא דפקיד יי׳ לבנת צלפחד למימר לדתקין בעיניהון יהוין לנשין ברם לזר עירת
שבטא דאבוהון יהוין לנשין ׃ הדא אלאמר אלדי אמר אללה פי חכם בנאת צלפחד אן יתזווגן
במן חסן ענדהן לכן יכון מן עשירה׳ סבט אביהן ׃ ולא תסב נחלה לבני ישראל ממטה
כי איש בנחלת מטה אבתיו ידבקו בני ישראל ׃ ולא תסחר אחסנא לבני ישראל
משבטא לשבטא ארי גבר באחסנת שבטא דאבהתוהי ידבקון בני ישרא׳ ׃ חתא לא
תדור נחלה לבני אסר מן סבט אלי סבט אלא ילזם כל סבט מנהם נחלה אבאיה ׃ וכל בת
ירשת נחלה ממטות בני ישראל לאחד ממשפחת מטה אביה תהיה לאשה למען
יירשו בני ישראל איש נחלת אבתיו ׃ וכל ברתא ירתת אחסנא משבטיא דבני ישרא׳
לחד מזרעית שבטא דאבוהא תהי לאתו בדיל דיירתון בני ישרא׳ גבר אחסנת אבהתוהי ׃
וכדא חכם כל בנת תרת נחלה מן בעץ אסבאט בני אסראיל פלואחד מן עשירה׳
סבט אביהא תכון זוגה לכי ירת כל סבט מנהם נחלה אבאיה ׃ ולא תסב נחלה ממטה
למטה אחר כי איש בנחלתו ידבקו מטות בני ישראל ׃ ולא תסחר אחסנא משבטא
לשבטא אחרנא ארי גבר באחסנתיה ידבקון שבטיא דבני ישרא׳ ׃ ולא תדור איצא
נחלה באנת מן סבט אלי סבט אכר בל ילזם כל סבט מן בני אסר נחלתה ׃ כאשר

אל מטה פ׳ ולא תסוב נחלה וגו׳ לה כמטה שא לאחוהי דדור בכבד׳ ...

צוה יהוה את משה כן עשו בנות צלפחד׃ כמא דפקיד יי׳ ית משה כין עבדא בנת צלפחד׃
פצנען בנאת צלפחד כמי אמר אללה מוסי׃ ותהיינה מחלה תרצה וחגלה ומלכה ונעה
בנות צלפחד לבני דדיהן לנשים׃ והואה מחלה תרצה וחגלה ומלכה ונועה בנת צלפחד
לבני אחי אבוהון לנשין׃ פצארה מחלה תרצה וחגלה ומלכה ונועה בנאת צלפחד נסאא
לבני אעמאמהן׃ ממשפחת בני מנשה בן יוסף היו לנשים ותהי נחלתן על מטה משפחת
אביהן׃ מזרעית בני מנשה בר יוסף הואה לנשין והות אחסנתהון על שבט זרעית אבוהון׃
מן עשירה סבט אביהן מנשה אבן יוסף צרן נסאא וכאנת נחלתהן לעשירה סבט אביהן׃
אלה המצות והמשפטים אשר צוה יהוה ביד משה אל בני ישראל בערבת מואב על
ירדן ירחו׃ אלין פקודיא ודיניא דפקיד יי׳ בידא דמשה לות בני ישר׳ במישריא דמואב
על ירדנא דירחו׃ הדה אלוצאיא ואלאחכאם אלתי אמר אללה בהא עלי ידי מוסא אלא בני
אסר׳ פי בידאה מואב עלא ארדן יריחא׃

קל״ב פסוקים סימן בל״ק׳׳.

מספר הפסוקים של ספר זה אלף ומאתים ושמונים ושמונה פסוקים סימן ארפ״ח
וחצו והיה האיש אשר אבחר בו ופרשיו ל״ב׳׳

נשלם ספר במדבר סיני׳׳ בעזרת דר במעוני׳׳ ינקום נקמתינו מיד בני
מעני׳׳ ויגלה לעיני כל כמו שנגלה בסיני׳׳ ויושיענו ויקבוץ נפוצותינו
מארבע פני׳׳ ויחדר שכינתו להיכל ולפני לפני׳׳ כן יאמר מי שאמר׳
אני יי׳׃

אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל בעבר הירדן במדבר בערבה מול סוף בין פארן
ובין תפל ולבן וחצרת ודי זהב׃ אלין פתגמיא דמליל משה עם כל ישראל בעברא דירדנא אוכח
יתהון על דחבו במדברא ועל דארגיזו במישרא לקביל ים סוף בפארן אתפלו על מנא ובחצרות
ארגיזו על בסרא ועל דעבדו עגל דדהב׃ הדה אלכלמאת אלתי כלם בהא מוסי בני אסראיל פי
עבר אלארדן פי אלברייה אלבידא מקאבל בחר אלקלזם בין פרן ובין תפל ולבן וחצרות ודאת
אלדהב׃ אחד עשר יום מחרב דרך הר שעיר עד קדש ברנע׃ מהלך חד עסר יומין מחורב
אורח טורא דשעיר עד רקם גיאה׃ עלי מסאפה אחדי עשר יומא מן חריב עלי טריק גבל
סעיר אלי רקים ברנע׃ ויהי בארבעים שנה בעשתי עשר חדש באחד לחדש דבר משה אל בני
ישראל ככל אשר צוה יהוה אתו אלהם׃ והוה בארבעין שנין בחד עסר ירחין בחד לירחא
מליל משה עם בני ישראל ככל דפקיד יי יתיה לותהון׃ פלמא כאן פי סנה אלארבעין פי אליום
אלאול מן אלשהר אלחאדי עשר כלם מוסי בני אסר׳ בגמיע מא אמרה אללה אליהם׃ אחרי הכתו את
סיחן מלך האמרי אשר יושב בחשבון ואת עוג מלך הבשן אשר יושב בעשתרת באדרעי׃
בתר דמחא ית סיחון מלכא אמוראה דיתיב בחשבון וית עוג מלכא דמתנן דיתיב בעשתרות
באדרעי׃ בעד פתחה בלד סיחון מלך אלאמוריין אלמקים פי חשבון ועוג מלך אלבתניה אלמקים
פי עשתרות פי אדראעאת׃ בעבר הירדן בארץ מואב הואיל משה באר את התורה הזאת לאמר׃
בעברא דירדנא באר׳ דמואב שרי משה פריש ית אפן אוריתא הדא למימר׃ פי עבר אלארדן

אלה הדברים לפי שהן דברי תוכחות ומנה כאן כל המקומות שהכעיסו בהן לפני המקום לפ״כ סתם את הדברים והזכירן ברמז מפני כבודן של ישראל׃ אל כל ישראל׃ אלו הוכיח מקצתן היו אלו שבשוק אומרין אתם הייתם שומעין מבן עמרם ולא השיבותם דבר מכך וכך אלו היינו שם היינו משיבין אותו לכך כינסם כולם ואמר להם הרי כולכם כאן כל מי שיש לו תשובה ישיב׃ במדבר׃ לא במדבר היו אלא בערבות מואב ומהו במדבר בשביל מה שהכעיסוהו במדבר שאמרו מי יתן מותנו וגו׳׃ בערבה בשביל הערבה שחטאו בבעל פעור בשטים בערבות מואב׃ מול סוף׃ על מה שהמרו בים סוף בבואם לים סוף שאמרו המבלי אין קברים במצרים וכן בנסעם מתוך הים שנ׳ וימרו על ים בים סוף שאמרו שאנו עולים מצד זה כך מצריים עולים מצד אחר ורמז הקב״ה לים ופלטן כו׳ ראו והאמינו כדאית׳ בערכין׃ בין פארן ובין תופל ולבן׃ אמר ר׳ יוחנן חזרנו על כל המקרא ולא מצינו מקום ששמו תופל ולבן אלא הוכיחם על הדברים שתפלו על המן שהוא לבן שאמרו בלחם הקלוקל ועל מה שעשו במדבר על ידי המרגלים׃ וחצרות׃ במחלוקתו של קרח׃ ד״א אמר להם היה לכם ללמוד ממה שעשה למרים בחצרות בשביל לשון הרע ואתם נדברתם במקום׃ ודי זהב׃ הוכיחם על העגל שעשו בשביל רוב זהב שהיה להם שנ׳ וכסף הרביתי לה וזהב עשו לבעל׃ אחד עשר יום מחורב׃ אמר להם משה ראו מה גרמתם אין לכם דרך קצרה מחורב לקדש ברנע כדרך הר שעיר ואף הוא מהלך אחד עשר יום ואתם הלכתם אותה בשלשה ימים שהרי בעשרים באייר נסעו מחורב שנ׳ ויהי בשנה השנית בחדש השני בעשרים בחדש וגו׳ ובכ״ט בסיון שלחו המרגלים מקדש ברנע צא מהם ל׳ יום שעשו בקברות התאוה שאכלו הבשר חדש ימים ושבעה ימים שעשו בחצרות להסגר שם מרים נמצא שבשלשה ימים הלכו כל אותו הדרך וכל כך היתה שכינה מתלבטת בשבילכם למהר ביאתכם לארץ ובשביל שקלקלתם הסב אתכם סביבות הר שעיר מ׳ שנה׃ ויהי בארבעים שנה בעשתי עשר חדש וגו׳׃ מלמד שלא הוכיחם אלא סמוך למיתה ממי למד מיעקב שלא הוכיח את בניו אלא סמוך למיתה אמר ראובן בני אני אומר לך מפני מה לא הוכחתיך כל השנים הללו כדי שלא תניחני ותלך ותדבק בעשו אחי ומפני ארבעה דברים אין מוכיחין את האדם אלא סמוך למיתה כדי שלא יהא מוכיחו וחוזר ומוכיחו ושלא יהא חבירו רואהו ומתבייש ממנו ושלא יהא אחר מוכיח למוכיח ושלא יהא בלבו עליו כשמוכיחו כדאית׳ בספרי׃ וכן יהושע לא הוכיח את ישראל אלא סמוך למיתה וכן שמואל שנ׳ הנני ענו בי וכן דוד את שלמה בנו׃ אחרי הכתו׃ אמר משה אם אני מוכיחן קודם שיכנסו לקצת הארץ יאמרו מה לזה עלינו מה הטיב לנו אינו בא אלא לקנתר ולמצוא עילה שאין בו כח להכניסנו לארץ לפ״כ המתין עד שהפיל סיחון ועוג לפניהם והורישם את ארצם ואח״כ הוכיחן׃ סיחון אשר יושב בחשבון׃ אלו לא היה סיחון קשה והיה שרוי בחשבון היה קשה מפני שהמדינה קשה ואלו היתה עיר אחרת וסיחון שרוי בתוכה היתה קשה מפני שהמלך קשה על אחת כמה וכמה שהמלך קשה והמדינה קשה לכך נאמר סיחון אשר יושב בחשבון׃ ועוג אשר יושב בעשתרות המלך קשה והמדינה קשה׃ עשתרות הוא לשון צוקין וקושי כמו עשתרות קרנים ועשתרות זהו עשתרות קרנים שהיו שם רפאים שהכה אמרפל וחביריו שנ׳ ויכו את רפאים בעשתרות קרנים ועוג נמלט מהם והוא שנ׳ ויבא הפליט ואומר כי רק עוג מלך הבשן נשאר מיתר הרפאים׃ באדרעי׃ שם המלכות׃ הואיל׃ התחיל כמו הנה נא הואלתי׃ באר את התורה׃ בשבעים לשון פירשה להם ונוטה שנ׳ באר היטב ודרשו ז״ל היטב במלוי כנה ה׳ די היטב עולה הכל בגימטריא שבעים׃ רב לכם שבת׃ כפשוטו ויש מדרשי אגדה הרבה גדולה לכם ושכר על ישיבתכם בהר הזה עשיתם משכן מנורה וכלים קבלתם תורה מניתם לכם סנהדרין שרי אלפים ושרי מאות׃ פנו וסעו לכם׃ זו דרך ערד וחרמה׃ ובאו הר האמורי׃ כמשמעו׃ ואל כל שכניו׃ עמון ומואב והר שעיר׃ בערבה׃ זה מישור של יער׃ בהר׃ זה הר המלך׃ ובשפלה׃ זו שפלת

מן בלד מואב אמען מוסי בביאן הדה אלשריעה קאילא׃ יהוה אלהינו דבר אלינו בחרב לאמר
רב לכם שבת בהר הזה׃ יי אלהנא מליל עמנא בחורב למימר סגי לכון דיתיבתון בטורא הדין׃
אללה רבנא קאל לנא פי חריב חסבכם אלמקאם פי הדא אלגבל׃ פנו וסעו לכם ובאו הר האמרי
ואל כל שכניו בערבה בהר ובשפלה ובנגב ובחוף הים ארץ הכנעני והלבנון עד הנהר הגדל
נהר פרת׃ אתפנו וטולו לכון ועולו לטורא דאמוראה ולכל מגירוהי במישרא בטורא
ובשפילתא ובדרומא ובספר ימא ארע כנענאה ולבנן עד נהרא רבא נהרא פרת׃ ולו וארחלו
ואדכלו אלי גבל אלאמוריין וגמיע גיראנה פי אלגור ואלגבל ואלסהל ואלדארום וסאחל אלבחר בלד
אלכנעניין ואללבנאן אלי אלנהר אלכביר נהר אלפראת׃ ראה נתתי לפניכם את הארץ באו ורשו
את הארץ אשר נשבע יהוה לאבתיכם לאברהם ליצחק וליעקב לתת להם ולזרעם אחריהם׃
חזו דיהבית קדמיכון ית ארעא עולו ואחסינו ית ארעא דקיים יי לאבהתכון לאבר׳ ליצ׳ וליע׳ למתן
להון ולבניהון בתריהון׃ אנצרו קד געלת אלבלד בין ידיכם אדכלו וחוזוה כמי קסם אללה לאבאיכם
לאבר׳ ויצ׳ ויע׳ אן יעטיה להם ולנסלהם בעדהם׃ ואמר אלכם בעת ההוא לאמר לא אוכל
לבדי שאת אתכם׃ ואמרית לכון בעדנא ההוא למימר לית אנא יכיל בלחודי לסוברא
יתכון׃ פקלת לכם פי דלך אלוקת לא אסתטיע וחדי אן אחתמלכם׃ יהוה אלהיכם הרבה
אתכם והנכם היום ככוכבי השמים לרב׃ יי אלהכון אסגי יתכון והא איתיכון יומא דין ככוכבי
שמיא לסגי׃ אללה רבכם כתרכם והודאכם אליום ככואכב אלסמא כתרה׃ יהוה אלהי אבותיכם
יסף עליכם ככם אלף פעמים ויברך אתכם כאשר דבר לכם׃ יי אלהא דאבהתכון יוסיף עליכון
כותכון אלף זמנין ויבריך יתכון כמא דמליל לכון׃ ואללה אלה אבאיכם אן יזיד פיכם
מתלכם אלף מרה ויבארך פיכם כמי ועדכם׃ איכה אשא לבדי טרחכם ומשאכם וריבכם׃
איכדין אסובר בלחודי טורחיכון ועסקיכון ודינכון׃ אלא כיף אחתמל וחדי תקלכם וקצצכם
ובצאימכם׃ הבו לכם אנשים חכמים ונבנים וידעים לשבטיכם ואשימם בראשיכם׃

דרום׳ ובנגב ובחוף הים׳ אשקלון ועזה וקסרי׳ כו׳ כדאית׳ בספרי׳ עד הנהר הגדול׳ מפני שנזכר עם ארץ ישראל קוראהו גדול משל הדיוט אומר עבד
מלך מלך הדבק לשחור וישתחוו לך קרב לגבי דהינא ואידהן׃ ראה נתתי׳ בעיניכם אתם רואין איני אומר לכם מאומד ומשמועה׳ באו ורשו
אין מערער בדבר ואינכם צריכין למלחמה אלא שלחו מרגלים לא היו צריכין לכלי זיין׃ לאבותיכם׳ למה הזכיר שוב לאברהם ליצחק
וליעקב אלא אברהם כדאי לעצמו יצחק כדאי לעצמו יעקב כדאי לעצמו׃ ואומר אליכם בעת ההיא לאמר׳ מהו לאמר אמר להם משה לא
מעצמי אני אומר לכם אלא מפי הקב״ה׃ לא אוכל לבדי וגו׳ אפשר שלא היה משה יכול לדון את ישראל אדם שהוציאם ממצרים וקרע להם
את הים והוריד את המן והגיז את השליו ועשה כנגד ם׳ דבור בעשיית העגל ובכל דברותיה אומר לא היה יכול לדונם אלא כך אמר
להם יי׳ אלהיכם הרבה אתכם הגדיל והרים אתכם על דייניכם נטל את העונש מכם ונתנו על הדיינים וכן אמר שלמה כי מי יוכל
לשפוט את עמך הכבד הזה אפשר מי שכתוב בו ויחכם מכל האדם אומר כי מי יוכל לשפוט אלא כך אמר שלמה אין דייני אומה
זו כדייני שאר אומות שאם דן והורג ומכה וחונק ומטה את דינו וגוזל אין בכך כלום אני אם חייבתי ממון שלא כדין נפשות
אני נתבע שנ׳ וקבע את קובעיהם נפש׃ והנכם היום ככוכבי השמים׳ וכי ככוכבי השמים היו באותו היום והלא לא היו אלא ששים
רבוא מהו הנכם היום משולים כיום קיימים לעולם כחמה ולבנה וכוכבים׃ יוסף עליכם ככם אלף פעמים׳ מהו שוב ויברך
אתכם כאשר דבר לכם אלא אמרו לו משה אתה נותן קצבה לברכותינו כבר הבטיח הקב״ה את אברהם אשר אם יוכל איש למנות
את עפר א״ל זו משלי היא אבל הוא יברך אתכם כאשר דבר לכם׃ איכה אשא לבדי׳ אם אומר לקבל שכר לא אוכל זו היא שאמרתי
לכם לא מעצמי היא אני אומר לכם אלא מפי הקב״ה׃ טרחכם׳ מלמד שהיו ישראל טרחנים היה אחד מהם רואה את בעל דינו נוצח בדין
אומר יש לי עדים להביא יש לי ראיות להביא מוסיף אני עליכם דיינים׃ ומשאכם׳ מלמד שהיו אפיקורסין הקדים משה לצאת אמרו מה
ראה בן עמרם לצאת שמא אינו שפוי בתוך ביתו׳ איחר לצאת אמרו מה ראה בן עמרם שלא לצאת מה אתם סבורים יושב ויועץ עליכם
עצות רעות וחושב עליכם מחשבות׃ וריבכם׳ מלמד שהיו רוגנים׃ הבו לכם׳ הזמינו עצמכם לדבר׃ אנשים׳ וכי תעלה על דעתך
נשים מה ת״ל אנשים׳ צדיקים׃ חכמים׳ כסופים׃ ונבונים׳ מבינים דבר מתוך דבר זו היא שאל אריוס את ר׳ יוסי מה בין חכמים
לנבונים׳

הבו לכון גברין חכימין וסוכלתנין ומרעין לשבטיכון ואמנינון רישין עליכון׃ האתו ברגאל
חכמא פהמא מערופין לאסבאטכם אצירהמא ריסא עליכם׃ ותענו אתי ותאמרו טוב
הדבר אשר דברת לעשות׃ ואתיבתון יתי ואמרתון תקין פתגמא דמלילתא למעבד׃ פאגבתמוני
וקלתם מא אצלח אן יעמל הדא אלאמר אלדי קלתאה׃ ואקח את ראשי שבטיכם אנשים חכמים
וידעים ואתן אותם ראשים עליכם שרי אלפים ושרי מאות ושרי חמשים ושרי עשרת
ושטרים לשבטיכם׃ ודברית ית רישי שבטיכון גברין חכימין ומרעין ומניתי יתהון רישין
עליכון רבני אלפי ורבני מאותא ורבני חמשין ורבני עסורייתא וסרכין לשבטיכון׃ פאכדת מן
אסבאטכם רגאל חכמא מערופין וגעלתהם ריסא עליכם ריסא אלוף וריסא מאין וכמסין ועשראת
ועורפא לאסבאטכם׃ ואצוה את שפטיכם בעת ההוא לאמר שמע בין אחיכם ושפטתם צדק
בין איש ובין אחיו ובין גרו׃ ופקידית ית דייניכון בעדנא ההוא למימר שמעו בין אחיכון ותדונון
קשטא בין גברא ובין אחוהי ובין גיוריה׃ ואמרת לקצאתכם פי דלך אלוקת קאילא אסמעו פי
מא בין אכותכם ואחכמו באלעדל בין אלרגל ואכיה וציפה׃ לא תכירו פנים במשפט כקטן
כגדל תשמעון לא תגורו מפני איש כי המשפט לאלהים הוא והדבר אשר יקשה מכם תקרבון
אלי ושמעתיו׃ לא תשתמודעון אפי בדינא מלי זעירא כרבא תשמעון לא תדחלון מן
קדם גברא ארי דינא דיי הוא ופתגמא דיקשי מנכון תקרבון לותי ואשמעניה׃ לא תתכתו
אלוגוה פי אלחכם ואסמעו מן אלצגיר כאלכביר ולא תחדרו אחדא לאן אלחכם ללה ואי אמר צעב
עליכם ארפעוה אליי חתא אנצר פיה׃ ואצוה אתכם בעת ההוא את כל הדברים אשר תעשון׃
ופקידית יתכון בעדנא ההוא ית כל פתגמיא דתעבדון׃ ואוציתכם פי דלך אלוקת בגמיע אלאמור
אלתי יגב אן תצנעוהא׃ ונסע מחרב ונלך את כל המדבר הגדול והנורא ההוא אשר ראיתם יב

דרך

לנבונים. הפס דומה לשלחני עשיר כשמביאין לפניו דינרין לראות רואה וכשאין מביאין לפניו יושב ותוהה. נבון דומה לשלחני תגר כשמביאין לפניו מטבע לראות רואה וכשאין מביאין לפניו הוא מחזר ומביא משלו. וידעים לשבטיכם. שהן ניכרין לכם שאם בא לפני מעוטף בטליתו איני יודע מי הוא ומאיזה שבט הוא ואם הגון הוא או לאו אבל אתם מכירים בו שאתם גדלתם אותו לכך נאמר וידועים לשבטיכם. בראשיכם. ראשים ומכובדים עליכם שתהיו נוהגין בהם כבוד ויראה. ואשמם. חסר יוד קרי ביה ואשמם לימד שאשמותיהן של ישראל תלויות בראשי דייניהם שהיה להם למחות ולכוון אותם לדרך הישרה (ס״א ואשמם קרי ביה לשון שימום לימד שכשן העם הראשים) ותענו אתי וגו׳. חלטתם את הדבר להנאתכם היה לכם להשיב רבינו משה ממי נאה ללמוד ממך או מתלמידך לא מעצמך נצטערת עליה אלא ידעתי מחשבותיכם הייתם אומרין עכשיו יתמנו עלינו דיינין הרבה אם אין מכירנו אנו מביאין לו דורון והוא נושא לנו פנים. לעשות. אם הייתי מתעצל אתם אומרים עשה מהרה. ואקח את ראשי שבטיכם. משכתים בדברים אשריכם על מי באתם להתמנות על בני אברהם יצחק ויעקב על בני אדם שנקראו אחים ורעים וחלק ונחלה וכל לשון חיבה. אנשים חכמים וידועים. אבל נבונים לא מצאתי זו אחת מז׳ מדות שאמר יתרו למשה ולא מצא אלא שלש אנשים צדיקים חכמים וידועים. ראשים עליכם. שתנהגו בהם כבוד. ראשים במקח ראשים בממכר ראשים במשא ומתן נכנס אחרון ויוצא ראשון. שרי אלפים. אחד ממונה על אלף. שרי מאות. אחד ממונה על מאה. ושוטרים. מעמיד עליכם לשבטיכם של הכופתים והמכים ברצועה על פי הדיינין. ואצוה את שופטיכם. אמרתי להם היו מתונין בדין אם בא לפניך דין אחד פעם אחת ושתים ושלש אל תאמר כבר בא דין זה לפני פעמים הרבה. בעת ההיא. משמנתים אמרתי להם אין עכשיו כלשעבר לשעבר הייתם ברשות עצמכם עכשיו הרי אתם משועבדים לצבור. שמוע. לשון הווה אודנ״ן בלעז כמו זכור שמור. ובין גרו. זה בעל דינו שאוגר עליו דברים ד״א ובין גרו אף על עסקי דירה שבין חלוקת אחים אפי׳ בין תנור לכירים. לא תכירו פנים במשפט. זה הממונה להושיב את הדיינים שלא יאמר איש פלוני נאה או גבור אושיבנו דיין. איש פלוני קרובי אושיבנו דיין בעיר והוא אינו בקי בדינין נמצא מחייב את הזכאי ומזכה את החייב מעלה אני על מי שמינהו כאלו הכיר פנים בדין. כקטן כגדל תשמעון. שיהא חביב עליך דין של פרוטה כדין של מאה מנה שאם קדם וכא לפניך לא תסלקנו לאחרון. ד״א כקטן כגדול תשמעון כתרגומו שלא תאמר עני הוא זה וחבירו עשיר ומצוה לפרנסו אזכה את העני ונמצא מתפרנס בנקיות. ד״א שלא תאמר היאך אני פוגם כבודו של עשיר זה בשביל דינר אחד אזכנו בדין עכשיו וכשיצא לחוץ אומר לו תן לו שאתה חייב לו. לא תגורו. לא תיראו ד״א לא תגורו לא תכניס דבריך מפני איש לשון אוגר בקיץ. כי המשפט לאלהים הוא. מה שאתה נוטל מזה שלא כדין אתה מזקיקני

הגה
אפשר שהוא כתוב
כן בספרים שלהם
אבל בספרים שלנו
אלא וכן כלות משה
אמר רש״י ז״ל אם נ״ל
ובספרים שלנו ח״ל וכו׳
הנעשה המנורה כנ״ל
ספרים א״ל כיוצ
ובספרים שלנו אם
ועיין בפירוש הרב
ראב״ע ז״ל ש

דרך הר האמרי כאשר צוה יהוה אלהינו אתנו ונבא עד קדש ברנע׃ ונטלנא מחורב והליכנא
ית כל מדברא רבא ודחילא ההוא דחזיתון אורח טורא דאמוראה כמא דפקיד יי׳ אלהנא יתנא
ואתינא עד רקם גיאה׃ ת״ס רחלנא מן חוריב וסרנא גמיע תלך אלבריה אלעט׳ימה אלמכ׳יפה אלתי
ראיתמוהא עלי טריק גבל אלאמוריין כמא אמרנא אללה רבנא חתי צרנא אלי רקים ברנע׃
ואמר אלכם באתם עד הר האמרי אשר יהוה אלהינו נתן לנו׃ ואמרית לכון אתיתון עד טורא
דאמוראה דיי׳ אלהנא יהיב לנא׃ פקלת לכם קד גיתם אלי גבל אלאמוריין אלדי אללה רבנא מעטינאה׃
ראה נתן יהוה אלהיך לפניך את הארץ עלה רש כאשר דבר יהוה אלהי אבתיך לך אל תירא ואל
תחת׃ חזי דיהב יי׳ אלהך קדמך ית ארעא סק אחסין כמא דמליל יי׳ אלהא דאבהתך לך לא תדחל ולא
תתבר׃ אנט׳ר קד געל אללה רבך אלבלד בין ידיך אצעד פחוזה כמא ועדך אללה אלאה אבאיך לא
תכ׳אף ולא תדער׃ ותקרבון אלי כלכם ותאמרו נשלחה אנשים לפנינו ויחפרו לנו את הארץ
וישבו אתנו דבר את הדרך אשר נעלה בה ואת הערים אשר נבא אליהן׃ וקריבתון לותי כולכון
ואמרתון נשלח גוברין קדמנא ויאללון לנא ית ארעא ויתיבון יתנא פתגמא ית אורחא דנסק בה
וית קרויא דניעול להון׃ פתקדמתם אלי כתיר מנכם וקלתם נבעת ברגאל בין ידינא ירומון לנא אל
בלד ויירדון עלינא גואבא ען אלטריק אלדי נצעד פיה ואלקרא אלתי נדכ׳להא׃ וייטב בעיני
הדבר ואקח מכם שנים עשר אנשים איש אחד לשבט׃ ושפר בעיני פתגמא ודברית מנכון
תרי עסר גוברין גוברא חד לשבטא׃ פחסן דאלך ענדי ואכ׳דת מנכם יב רגל ואחד מן כל סבט׃
ויפנו ויעלו ההרה ויבאו עד נחל אשכל וירגלו אתה׃ ואתפניאו וסליקו לטורא ואתו עד נחלא
דאתכלא ואאלילו יתה׃ פולו וצעדו אלי אלגבל וגאוו אלי ואדי אלענקוד וגסוה׃ ויקחו בידם מפרי הארץ
ויורדו אלינו וישבו אתנו דבר ויאמרו טובה הארץ אשר יהוה אלהינו נתן לנו׃ ונסיבו בידהון
מאבא דארעא ואחיתו לנא ואתיבו יתנא פתגמא ואמרו טבא ארעא דיי׳ אלהנא יהיב לנא׃ ואכ׳דו מעהם
מן תמרה ואחדרוה אלינא וירדו עלינא גואבא וקאלו אן אלבלד אלדי אללה רבנא מעטינאה לגייד׃ ולא
אביתם לעלת ותמרו את פי יהוה אלהיכם׃ ולא אביתון למסק וסריבתון על גזירת מימרא דיי׳

להחזיר לו נמצא שהטית עלי המשפט׳ הקריבון אלי׳ על דבר זה נסתלק ממנו דין בנות צלפחד וכן שמואל אמר לשאול אנכי הרואה א״ל הקב״ה
חייך שאני מודיעך שאין אתה רואה והיכן הודיעו כשבא למשוח את דוד וירא את אליאב ויאמר אך נגד ה׳ משיחו א״ל הקב״ה ולא אמרת אנכי
הרואה אל תבט אל מראהו׳ את כל הדברים אשר תעשון׳ אלו עשרת דברים שבין דיני ממונות לדיני נפשות׳ המדבר הגדול והנורא שהיו
בו נחשים כקורות ועקרבים כקשתות׳ ותקרבון אלי כולכם׳ בערבוביא ולהלן הוא אומר ותקרבון אלי כל ראשי שבטיכם וזקניכם ותאמרו
הן הראנו אותה קריבה היתה הוגנת ילדים מכבדים את הזקנים ושלחום לפניהם וזקנים מכבדים את הראשים ללכת לפניהם׳ אבל כאן
ותקרבון אלי כלכם בערבוביא ילדים דוחפין את הזקנים וזקנים דוחפין את הראשים׳ וישבו אותנו דבר׳ באיזה לשון הם מדברים׳ את
הדרך אשר נעלה בה׳ אין דרך שאין בה עקמימות׳ ואת הערים אשר נבוא אליהן׳ תחלה לכבוש׳ וייטב בעיני הדבר׳ בעיני ולא בעיני
המקום ואם בעיני משה היה טוב למה אמרה בתוכחות׳ משל לאדם שאומר לחבירו מכור לי חמורך זה א״ל הין נותנו אתה לי לנסיון א״ל
הין׳ בהרים ובגבעות א״ל הין כיון שראה שאין מעכבו בלום אמר הלוקח בלבו בטוח הוא זה שלא אמצא בו מום׳ א״ל טול מעותיך
ואיני מנסהו מעתה׳ אף אני הודיתי לדבריכם שמא תחזרו בכם כשתראו שאיני מעכב ואתם לא חזרתם בכם׳ ואקח מכם׳ מן
הברורים שבכם מן המסולתים שבכם׳ שנים עשר אנשים איש אחד לשבט׳ מגיד שלא היה שבט לוי עמהם׳ עד נחל אשכול׳ מגיד
שנקרא ע״ש סופו׳ וירגלו אותה׳ מלמד שהלכו בה ארבעה אומנין שתי וערב׳ ויורידו אלינו׳ מגיד שא״י גבוהה מכל הארצות׳ ויאמרו
טובה הארץ׳ מי הם שאמרו טובתה יהושע וכלב׳ ותמרו׳ לשון התרסה התרסתם כנגד מאמרו׳ ותרגנו׳ לשון הרע וכן דברי נרגן כמתלהמים
אדם המוציא דבה נקרא כן וכן ונרגן מפריד אלוף׳ בשנאת ה׳ אותנו׳ והוא היה אוהב אתכם אבל אתם שונאים אותו משל הדיוט אומר
מה דבלבך על רחמך מה דבלביה עלך׳ הוציאנו מארץ מצרים׳ הוצאתו לשנאה היתה משל למלך בו׳ שהיו לו שני בנים ויש לו שתי
שדות

הגה״ה
פי׳ ש״י ... כמו
שאמור ...
ולא יעשה ...
... ופירש
רש״י ...
בתשבת נדרים
כ״ט

אלהכון ׃ ולם תשו׳ צעד אלה כל כלמתם אמר אלה רבכם ׃ ותרגנו באהליכם ותאמרו בשנאת
יהוה אתנו הוציאנו מארץ מצרים לתת אתנו ביד האמרי להשמידנו ׃ ואתרעמתון במשכניכון
ואמרתון בדסני יי יתנא אפקנא מארעא דמצרים לממסר יתנא בידא דאמוראה לשיצאותנא ׃
ותכלמתם פי אכביתכם וקלתם מן שנאה אלה לנא אכרגנא מן בלד מצר ליסלמנא פי אידי
אלאמוריין פינפדונא ׃ אנה אנחנו עלים אחינו המסו את לבבנו לאמר עם גדול ורם ממנו
ערים גדלת ובצורת בשמים וגם בני ענקים ראינו שם ׃ לאן אנחנא סלקין אחנא תברו ית
לבנא למימר עם רב ותקיף מננא קרוין רברבן וכריכן עד צית שמיא ואף בני גיברא חזינא תמן ׃
אלא אין נחן צאעדין ואכותנא קד אמאסו קלובנא בקולהם אן קום אכתר ואעצם מנא ואן
קראהם כבאר חצינה תדאני אלסמא חתי בני אלגבאברה ראינאהם תם ׃ ואמר אלכם לא תערצון
ולא תיראון מהם ׃ ואמרית לכון לא תתברון ולא תדחלון מנהון ׃ פקלת לכם לא תרהבוהם ולא
תכאפוהם ׃ יהוה אלהיכם ההלך לפניכם הוא ילחם לכם ככל אשר עשה אתכם במצרים לעיניכם ׃
יי אלהכון דמדבר קדמיכון מימריה יגיח לכון ככל דעבד עמכון במצרים לעיניכון ׃ אלה
רבכם אלסאיר נורה בין אידיכם הו יחארב ענכם כגמיע מא צנע מעכם במצר בחצרתכם ׃
ובמדבר אשר ראית אשר נשאך יהוה אלהיך כאשר ישא איש את בנו בכל הדרך אשר
הלכתם עד באכם עד המקום הזה ׃ ובמדברא דחזיתא דסוברך יי אלהך כמא דמסובר גברא
ית בריה בכל אורחא דהליכתון עד מיתיכון עד אתרא הדין ׃ וכמי לאית פי אלבר אן אלה
רבך חמלך כמי יחמל אלמר ולדה אשפאקא פי כל טריק סלכתם אלי אן גיתם אלי הדי אלמוצע ׃
ובדבר הזה אינכם מאמינם ביהוה אלהיכם ׃ ובפתגמא הדין ליתיכון מהימנין במימרא
דיי אלהכון ׃ ופי הדי אלאמר אפלא תומנון באלה רבכם ׃ ההלך לפניכם בדרך לתור לכם מקום
לחנתכם באש לילה לראתכם בדרך אשר תלכו בה ובענן יומם ׃ דמדבר קדמיכון באורחא
לאתקנא לכון אתר בית משרי לאשריותכון בעמודא דאשתא בליליא לאחזיותכון
באורחא דתהכון בה ובעמודא דעננא ביממא ׃ אלסאיר נורה אמאמכם פי אלטריק ליצלח
לכם מכאנא לנזולכם ׃ ובנאר לילא ליוריכם אלטריק אלדי תסלכונה ובאלגמאם נהארא ׃
וישמע יהוה את קול דבריכם ויקצף וישבע לאמר ׃ ושמיע קדם יי ית קל פתגמיכון ורגיז
וקיים למימר ׃ פסמע אלה כלאמכם וסכט ואקסם קאילא ׃ אם יראה איש באנשים
האלה הדור הרע הזה את הארץ הטובה אשר נשבעתי לתת לאבתיכם ׃ אם יחזי גבר

שדות אחת של עקיה ואחת של בעל למי שהוא חוהב נוטע של שקית ולמי שהוא מזונה נותן לסל כבעל׳ ארץ מצרים של עקיה היא שנולנם
עולה ומשקה חוהה וארץ כנען של בעל והוציאנו ממצרים לתת לנו את ארץ כנען׳׳ ערים גדולות ובצורות בשמים׳ דיברו הכתובי׳ לשון
הבאי׳׳ לא תערצון׳ לשון שבירה כתרגומו ודומה לו בערוץ נחלים לשכון׳ לשבור נחלים׳׳ ילחם לכם׳ בשבילכם׳׳ ובמדבר אשר ראית
מוסב על מקרא של מעלה היינו ככל אשר עשה אתכם במצרים ועשה אף במדבר אשר ראית כי נשאך וגו׳׳ כאשר ישא איש את
בנו׳ כמו שפירשתי אצל ויסע מלאך האלהים משל למה לך בדרך ובנו לפניו באו לסטים לשבותו וגו׳ ובמדבר הזה שהוא מבטיחכם
להביאכם אל הארץ אינכם מאמינים בו׳׳ לראותכם׳ כמו להראותכם וכן לנחותם הדרך׳ וכן לשמיע בקול תודה ללכת לעיר כורעי׳
מלכים הנם

בגובריא האילין דרא בישא הדין ית ארעא טבתא דקיימית למתן לאבהתכון׃ אן ראא רגל מן
הולאי אלנאס הדי אלגיל אלרדי אלבלד אלגייד אלדי אקסמת באעטאיה לאבאיכם׃ זולתי כלב
בן יפנה הוא יראנה ולו אתן את הארץ אשר דרך בה ולבניו יען אשר מלא אחרי יהוה׃
אלהין כלב בר יפנה הוא יחזינה וליה אתין ית ארעא דדרך בה ולבנוהי חלף דאשלים בתר דרך ס
דחלתא דיי׃ סוא כלב אבן יפנה פאנה יראה ולה אעטי אלבלד אלדי סלכה ולבניה למא
אתבע טאעה אללה׃ גם בי התאנף יהוה בגללכם לאמר גם אתה לא תבא שם׃ אף עלי
הוה רגז מן קדם יי בדילכון למימר אף את לא תיעול לתמן׃ ועליי איצא וגד אללה בסבבכמא
חדת אד תאכרתם וקאל אנת איצא לא תדכלהא׃ יהושע בן נון העמד לפניך הוא יבא
שמה אתו חזק כי הוא ינחלנה את ישראל׃ יהושע בר נון דקאים קדמך הוא ייעול לתמן
יתיה תקיף ארי הוא יחסנינה לישראל׃ בל יהושע אבן נון אלקאים בין ידיך הו ידכלהא פאש
דדה פאנה יורתהא לבני אסר׳׃ וטפכם אשר אמרתם לבז יהיה ובניכם אשר לא ידעו היום
טוב ורע המה יבאו שמה ולהם אתננה והם יירשוה׃ וטפלכון דאמרתון לבזא יהון ובניכון
דלא ידעו יומא דין טב וביש אנון ייעלון לתמן ולהון אתננה ואנון יירתונה׃ ואטפאלכם
אלדי תוהמתם אנהם יכונו גנימה ובניכם אלדי הם אליום לא יערפון כיר ושר לאחרב הם ידכלונהא
ולהם אעטיהא פיחוזונהא׃ ואתם פנו לכם וסעו המדברה דרך ים סוף׃ ואתון אתפנו לכון
וטולו לכון אורח ימא דסוף׃ ואמא אנתם פולו וארחלו לכם אלי אלבר טריק בחר אלקלזם׃ למדבר ס
ותענו ותאמרו אלי חטאנו ליהוה אנחנו נעלה ונלחמנו ככל אשר צונו יהוה אלהינו ותחגרו
איש את כלי מלחמתו ותהינו לעלת ההרה׃ ואתיבתון ואמרתון ליחבנא קדם יי אנחנא ניסק
ונגיח קרבא ככל דפקדנא יי אלהנא וזריזתון גבר ית מני קרביה ושריתון למסק לטורא׃ פאגבתם
וקלתם לי קד אכטאנא ללה נחן נצעד ונחארב אהלהא כמא יאמרנא אללה רבנא פתקלד כל ואחד
מנכם אלה חרבה ובאדרתם לתצעדו אלגבל׃ ויאמר יהוה אלי אמר להם לא תעלו ולא תלחמו
כי אינני בקרבכם ולא תנגפו לפני איביכם׃ ואמר יי לי אימר להון לא תסקון ולא תגיחון
קרב ארי לית שכינתי ביניכון ולא תתברון קדם בעלי דבביכון׃ פקאל אללה לי קל להם לא
תצעדו ולא תחארבוהם פאני ליס מעכם ולא תנכסרו בין ידי אעדאיכם׃ ואדבר אליכם
ולא שמעתם ותמרו את פי יהוה ותזדו ותעלו ההרה׃ ומלילית עמכון ולא קבלתון וסרבתון
על מימרא דיי וארשעתון וסליקתון לטורא׃ פקלת לכם ולם תקבלו כל כאלפתם אמר אללה
ותוקחתם עלי צעוד אלגבל׃ ויצא האמרי הישב בהר ההוא לקראתכם וירדפו אתכם
כאשר תעשינה הדברים ויכתו אתכם בשעיר

תשב ודרך בה׳ חברון של׳ ויבא עד חברון׃ בהאנף׳ נתמלא
רוגז׳ ר״ל לכם׳ חזרתי להעביר אתכם דרך רוחב ארץ
אדום לצד צפון ליכנס לארץ [illegible] לכם שיסוב׳ פנו לכם׳ לאחוריכם והלכו במדבר לצד ים סוף שהמדבר שהיו הולכים בו לדרומו
של הר שעיר היה מפסיק בין ים סוף להר שעיר שהם המשכו לצד הים והסבבו את הר שעיר כל דרומו מן המערב עד המזרח׳ והינו
לשון הנכו [illegible] המקום זה הלשון שאמרתם לשון [illegible] לא תעלו׳ [illegible] כאשר תעשינה
הדבורים׳ מה הדבורה הזאת כשהיא מכה את האדם מיד מתה אף הם [illegible] ולא שמע יי בקולכם [illegible]
עשיתם מדת רחמים [illegible]

והשבו

עַד חָרְמָה׃ ונפק אמוראה דיתיב בטורא ההוא לקדמותכון ורדפו יתכון כמא דנתזן דבריתא
וטרדו יתכון בסעיר עד חרמה׃ פכרג אלאמוריין אלמקימין פי דׄלך אלגבל תלקאכם פטלבוכם כמי ילסע
וחטמוכם מן סעיר אלי חרמה׃ וַתָּשֻׁבוּ וַתִּבְכּוּ לִפְנֵי יְהוָה וְלֹא שָׁמַע יְהוָה בְּקֹלְכֶם וְלֹא הֶאֱזִין אֲלֵיכֶם׃
ותבתון ובכיתון קדם יי׳ ולא קביל יי׳ צלותכון ולא אצית למליכון׃ פרגעתם באכיין בין ידי אללה
ולם יסמע צותכם ולא אגאבכם׃ וַתֵּשְׁבוּ בְקָדֵשׁ יָמִים רַבִּים כַּיָּמִים אֲשֶׁר יְשַׁבְתֶּם׃ ויתיבתון
ברקם יומין סגיאין כיומיא דיתיבתון׃ פאקמתם פי רקים מדה טוילה שביה בסאיר מא
אקמתם׃ וַנֵּפֶן וַנִּסַּע הַמִּדְבָּרָה דֶּרֶךְ יַם סוּף כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֵלָי וַנָּסָב אֶת הַר שֵׂעִיר יָמִים
רַבִּים׃ ואתפנינא ונטלנא למדברא אורח ימא דסוף כמא דמליל יי׳ עמי ואקיפנא ית טורא
דסעיר יומין סגיאין׃ תם ולינא ורחלנא פי אלבר טריק בחר אלקלזם כמי אמרני אללה ואסתדרנא
גבל סעיר מדה טוילה׃ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר׃ ואמר יי׳ ד
לי למימר׃ תם קאל אללה לי קאילא׃ רַב לָכֶם סֹב אֶת הָהָר הַזֶּה פְּנוּ לָכֶם צָפֹנָה׃ סגי לכון דאקיפתון
ית טורא הדין אתפנו לכון לציפונא׃ חסבכם מן אלאחאטה פי דׄלך אלגבל ולו ענה שמאלא׃ וְאֶת
הָעָם צַו לֵאמֹר אַתֶּם עֹבְרִים בִּגְבוּל אֲחֵיכֶם בְּנֵי עֵשָׂו הַיֹּשְׁבִים בְּשֵׂעִיר וְיִירְאוּ מִכֶּם וְנִשְׁמַרְתֶּם
מְאֹד׃ וית עמא פקיד למימר אתון עברין בתחום אחיכון בני עשו דיתבין בסעיר וידחלון
מנכון ותסתמרון לחדא׃ ומר קומך וקל להם אנתם גאיזין פי תכם אכותכם בני עשו
אלמקימין בסעיר וסיכאפוכם ואחדׄרו גדא׃ אַל תִּתְגָּרוּ בָם כִּי לֹא אֶתֵּן לָכֶם מֵאַרְצָם עַד מִדְרַךְ
כַּף רָגֶל כִּי יְרֻשָּׁה לְעֵשָׂו נָתַתִּי אֶת הַר שֵׂעִיר׃ לא תתגרון בהון ארי לא אתין לכון מארעהון
עד מדרך פרסת רגל ארי ירותא לעשו יהבית ית טורא דסעיר׃ פאן לא תתחרשו בהם
לאני לא אעטיכם מן בלדהם ולו קדם לאן גבל סעיר קד אעטיתה לעשו וראתה׃ אֹכֶל תִּשְׁבְּרוּ
מֵאִתָּם בַּכֶּסֶף וַאֲכַלְתֶּם וְגַם מַיִם תִּכְרוּ מֵאִתָּם בַּכֶּסֶף וּשְׁתִיתֶם׃ עבורא תזבנון מנהון בכספא
ותיכלון ואף מיא תזבנון מנהון בכספא ותשתון׃ כל אשתרו מנהם טעאמא בתמן פכלוה
ומאא ואשרבוה׃ כִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בֵּרַכְךָ בְּכֹל מַעֲשֵׂה יָדֶךָ יָדַע לֶכְתְּךָ אֶת הַמִּדְבָּר הַגָּדֹל הַזֶּה זֶה
אַרְבָּעִים שָׁנָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עִמָּךְ לֹא חָסַרְתָּ דָּבָר׃ ארי יי׳ אלהך ברכך בכל עובדי ידך סופיק
לך צורכך במהכך ית מדברא רבא הדין דנן ארבעין שנין מימרא דיי׳ אלהך בסעדך לא חסרתא
מדעם׃ לאן אללה רבך קד בארך לך פי גמיע אעמאלך ואחסן אליך פי מסירך פי הדׄי אלבר אלעטים
פהדׄה ארבעין סנה אללה רבך מעך לא יעוזך שיא׃ וַנַּעֲבֹר מֵאֵת אַחֵינוּ בְנֵי עֵשָׂו הַיֹּשְׁבִים בְּשֵׂעִיר

ותשבו בקדש ימים רבים׳ י״ט שנה שנ׳ כימים אשר ישבתם בשאר המסעות והם היו ל״ח שנה י״ט מהם עשו בקדש וי״ט שנה היו הולכים ומטורפים
וחזרו לקדש כמו שנ׳ ויניעם במדבר כך מצאתי בסדר עולם״ ונפן ונסע המדברה׳ אלו לא חטאו היו עוברין דרך הר שעיר ליכנס לארץ מן
דרומו לצפונו ובשביל שקלקלו הפכו לצד המדבר שהוא בין ים סוף לדרומו של הר שעיר והלכו אצל דרומו מן המערב למזרח״ דרך
ים סוף׳ דרך יציאתם ממצרים שהוא במקצוע דרומית מערבית אשר היו הולכים לצד המזרח״ ונסב את הר שעיר׳ כל דרומו עד
ארץ מואב״ פנו לכם צפונה׳ סובו לכם לרוח מזרחית מן הדרום לצפון פניכם לצפון נמצאו הולכין את רוח מזרחית וזהו שנ׳ ויבאו
ממזרח שמש לארץ מואב״ ונשמרתם מאד׳ ומה היא השמירה אל תתגרו בם״ עד מדרך כף רגל׳ אפילו מדרך כף רגל כלומ׳
אפילו דריסת הרגל איני מורשה לכם לעבור בארצם שלא ברשות״ ומ״א עד שיבא יום דריסת כף רגל על הר הזיתים כמו שנ׳ ועמדו
רגליו ביום ההוא על הר הזיתים״ ירושה לעשו׳ מאברהם״ עשרה עממים נתתי לו שבעה לכם קיני וקנזי וקד—מוני

מדרך הערבה מאילת ומעציון גבר ׃ ונפן ונעבר דרך מדבר מואב ׃ ועברנא
מלות אחנא בני עשו דיתבין בסעיר מאורח מישרא מאילת ומעציון גבר ואתפנינא ועברנא
אורח מדברא דמואב ׃ פלמא גזנא מן ענד אלותנא בני עשו אלמקימין בסעיר מן טריק
אלבידא ואילת ועציון גבר ולינא ורחלנא טריק ברייה מואב ׃ ויאמר יהוה אלי אל תצר
את מואב ואל תתגר בם מלחמה כי לא אתן לך מארצו ירשה כי לבני לוט נתתי את ער
ירשה ׃ ואמר יי לי לא תצור על מואבאי ולא תתגרי למעבד עמהון קרב ארי לא אתין מארעה
לך ירותא ארי לבני לוט יהבית ית לחיית ירותא ׃ פקאל אללה לי לא תחאצר אלמואביין ולא
תתחרש בהם פאני לא אעטיך מן בלדהם חוזא אד לבני לוט בעלת ער וראתה ׃ האמים לפנים ישבו
בה עם גדול ורב ורם כענקים ׃ אימתני מלקדמין יתיבו בה עם רבוסגי ותקיף כגיבריא ׃ וכאן אלאימיון
אקאמו בהא קבלהם קום כביר כתיר ורפיע שגבארין ׃ רפאים יחשבו אף הם כענקים והמאבים
יקראו להם אמים ׃ גיבריא מתחשבין אף אנון כגיבריא ומואבאי קרן להון אימתני ׃ והם יחסבון
שגעא שגבארין ואלמואביין יסמונהם אלאימיין ׃ ובשעיר ישבו החרים לפנים ובני עשו
יירשום וישמידום מפניהם וישבו תחתם כאשר עשה ישראל לארץ ירשתו אשר נתן
יהוה להם ׃ ובסעיר יתיבו חוראי מלקדמין ובני עשו תריכונון ושיצאונון מן קדמיהון ויתיבו
באתרהון כמא דעבד ישראל לארע ירותתיה דיהב יי להון ׃ ואמא פי סעיר פאקאם אלחוריין
קבל בני עשו חתי אתו פקרצוהם ואנפדוהם מן בין ידיהם ואקאמו מכאנהם כמי צנע אל אסר
בבלד חוזה אלדי אעטאהם אללה ׃ עתה קמו ועברו לכם את נחל זרד ונעבר את נחל זרד ׃ כען
קומו ועיברו לכון ית נחלא דזרד ועברנא ית נחלא דזרד ׃ אלאן קומו ואעברו ואד זרד פעברנאה ׃
והימים אשר הלכנו מקדש ברנע עד אשר עברנו את נחל זרד שלשים ושמנה שנה עד תם
כל הדור אנשי המלחמה מקרב המחנה כאשר נשבע יהוה להם ׃ ויומיא דהליכנא מרקם גיאה
עד דעברנא ית נחלא דזרד תלתין ותמני שנין עד דסף כל דרא גברי מגיחי קרבא מגו משריתא
כמא דקיים יי להון ׃ ובאנה גמלה אלאיאם מנד סרנא מן רקים ברנע אלי אן עברנא ואד זרד
לח סנה אלי אן פני גמיע אלקום אלמחארבין מן אלמעסכר כמי קסם אללה עליהם ׃ וגם יד יהוה
היתה בם להמם מקרב המחנה עד תמם ׃ ואף מחא מן קדם יי הות בהון לשיציותהון מגו משריתא
עד דשליאו ׃ ואפה מן ענד אללה חלת בהם לאהאמתהם מן אלעסכר אלי אן פניו ׃

הן עמון ומואב ושעיר אחת מהן לעשו והשתים לבני לוט בשכר שהלך עמו למצרים ושתק על מה שהיו אומרים על אשתו אחותי היא שחשו
בבנו" הכרו׳ לשון מקח וכן אשר כריתי לי שכן בכרכי הים קורין למכירה כירה" כי יי אלהיך ברכך׳ לפי׳ לא תכפו את טובתי להראות
להם כעניים אלא הראו עצמכם עשירים" ונפן ונעבר׳ לצד צפון הפכו פנים להלוך רוח מזרחית" ול תתגר בם׳ לא אסר להם על
מואב אלא מלחמה אבל מיראים היו אותם ונראין להם כשהם מזויינים לפי׳ כתוב ויגר מואב מפני העם שהיו שוללין אותם ובוזזין אותם
אבל בבני עמון נאמר אל תתגר בם שום גירוי בשכר צניעות אמן שלא פרסמה על אביה כמו שעשתה הבכירה שקראה שם בנה מואב"
ער׳ שם המדינה" האימים לפנים וגו׳ אתה סבור שזו ארץ רפאים שנתתי לו לאברהם לפי שהאימים שהם רפאים ישבו בה לפנים אבל לא
זו היא כי אותן רפאים הורשתי מפני בני לוט והעוים תחתם" רפאים יחשבו אף הם כענקים׳ רפאים היו נחשבין אותן אימים כענקים
הנקראין רפאים ע״ש שכל הרואה אותם ידיו מתרפות" אימים׳ ע״ש שאימתן מוטלת על הבריות וכן ובשעיר ישבו החורים ונתתים לבני עשו"
יירשום׳ לשון הווה כלומר נתתי בהם כח שהיו מורישין אותם והולכים" וגם יד יי היתה בם׳ למהר ולהומם בתוך מ׳ שנה שלא ימותו עוד לבניהם
והעבר יותר במדבר" ויהי כאשר תמו וגו׳ וידבר יי אלי׳ אבל משילוח המרגלים עד כאן לא נאמר בפרשה וידבר ——— אלא

ויהי כאשר תמו כל אנשי המלחמה למות מקרב העם׃ והוה כד שליםו כל גברי מגיחי
קרבא לממת מגו עמא׃ פלמא פני גמיעהם מן בין אלקום׃ וידבר יהוה אלי
לאמר׃ ומליל יי׳ עמי למימר׃ קאל אלה לי קאילא׃ אתה עבר היום את גבול מואב את ער׃
את עבר יומא דין ית תחום מואב ית לחית׃ אנת גאיז אליום תכם מואב אלדי הו ער׃
וקרבת מול בני עמון אל תצרם ואל תתגר בם כי לא אתן מארץ בני עמון לך ירשה
כי לבני לוט נתתיה ירשה׃ ותתקרב לקביל בני עמון לא תצור עליהון ולא תתגרי
למעבד עמהון קרב ארי לא אתן מארע בני עמון לך ירותא ארי לבני לוט יהבתה ירות׃
פתקרב מן בני עמון פלא תחאצרהם ולא תתחרש בהם לאני לא אעטיך מן בלדהם חוזא אד
קד געלתהא חוזא לבני לוט׃ ארץ רפאים תחשב אף הוא רפאים ישבו בה לפנים והעמנים
יקראו להם זמזמים׃ ארע גיבריא מתחשבא אף היא גיברין יתיבו בה מלקדמין ועמונאי
קרן להון חשבני׃ והי תחסב איצא מן בלד אלגבארין לאן אלגבארה אקאמו בהא קבלהם ואלעמו
ניין יסמונהם דוי אהמם׃ עם גדול ורב ורם כענקים וישמידם יהוה מפניהם ויירשם וישבו תחתם׃
עם רב וסגי ותקיף כגבריא ושיצינון יי׳ מן קדמיהון ותריכונון ויתיבו באתרהון׃ קום כביר כתיר
כאלגבארין אנפדהם אללה מן בין ידיהם פקר צוהם וגלסו מכאנהם׃ כאשר עשה לבני עשו
הישבים בשעיר אשר השמיד את החרי מפניהם ויירשם וישבו תחתם עד היום הזה׃
כמא דעבד לבני עשו דיתבין בסעיר דשיצי ית חוראי מן קדמיהון ותריכונון ויתיבו
באתרהון עד יומא הדין׃ כמי צנע לבני עשו אלמקימין בסעיר אד אנפד אלחוריין מן בין
ידיהם פקרצוהם ואקאמו מכאנהם אלי יומנא הדא׃ והעוים הישבים בחצרים עד עזה
כפתרים היצאים מכפתר השמידם וישבו תחתם׃ ועואי דיתבין ברפיח עד עזה קפטקאי
דנפקו מקפטקיא שיציאונון ויתיבו באתרהון׃ ואלעוויין אלמקימין ברפח אלי גזה אלדמיאטיין
אלדי כרגו מן דמיאט קד צוהם ואקאמו מכאנהם׃ קומו סעו ועברו את נחל ארנן ראה נתתי
חשבון בידך את סיחן מלך האמרי ואת ארצו החל רש והתגר בו מלחמה׃ קומו טולו ועיברו
ית נחלא דארנון חזי דמסרית בידך ית סיחון מלכא דחשבון אמוראה וית ארעיה שרי
לתרכותיה ואתגרי למעבד עמיה קרבי׃ קומו פארחלו ואעברו ואד ארנון אנטר קד
אסלמת פי ידך סיחון מלך חשבון אלאמורי ובלדה פאבד בקרצה ותחרש במחארבתה היום הזה

לא ויאמר למדך שכל לח שנה שהיו ישראל נזופים לא נתייחד הדיבור עמו בלשון חבה פנים אל פנים וישוב ללמדך שאין
השכינה שורה על הנביאים אלא בשביל ישראל׃ אנשי המלחמה מבן כ׳ שנה היוצאים לצבא׃ אתה עובר היום את גבול
מואב׃ אל מול בני עמון מכאן שארץ בני עמון לצד צפון׃ ארץ רפאים תחשב ארץ רפאים נחשבת אף היא לפי שהרפאים
ישבו בה לפנים אבל לא זו היא שנתתי לאברהם׃ והעוים היושבים מחצרים וגו׳ עוים מפלשתים הם שעמהם הם נחשבים
בספר יהושע חמשת סרני פלשתים העזתי והאשדודי והאשקלוני והגתי והעקרוני והעוים ומפני השבועה שנשבע אברהם
לאבימלך לא יכלו להוציא ארצם מידם והבאתי עליהם כפתורים והשמידום וישבו תחתם ועכשיו אתם מותרים לקחתה
מידם׃ אחל תת פחדך וגו׳ תחת כל השמים׃ למד שעמדה חמה למשה ביום מלחמת סיחון ושוב כמו שעמדה ליהושע ונודע
הדבר תחת כל השמים׃ ואשלח מלאכים ממדבר קדמות׃ אעפ״י שלא צוני המקום לקרוא לסיחון בשלום למדתי ממדבר סיני
מן התורה שקדמה לעולם כשבא הקב״ה ליתנה לישראל חזר אותה על עשו וישמעאל וגלוי לפניו שלא יקבלוה ואעפ״כ פתח

אחל תת פחדך ויראתך על פני העמים תחת כל השמים אשר ישמעון שמעך ורגזו וחלו מפניך׃
יומא הדין אשרי למתן זיעתך ודחלתך על אפי עממיא דתחות כל שמיא דישמעון שמעך ויזועון
ויתברון מן קדמך׃ ומן הדא אליום אבתדי באיקאע פזעך וכופך פי קלוב אלאמם אלדי תחת גמיע
אלסמא פאדי הם סמעו בכבר רגזו וארתעדו מן בין ידיך׃ ואשלח מלאכים ממדבר קדמות
אל סיחון מלך חשבון דברי שלום לאמר׃ ושלחית אזגדין ממדבר קדמות לות סיחון מלכא כה
דחשבון פתגמי שלמא למימר׃ פבעתת ברסל מן ברייה קדמות אלי סיחון מלך חשבון בסלאם
וכלאם קלת לה׃ אעברה בארצך בדרך בדרך אלך לא אסור ימין ושמאול׃ אעבר בארעך
באורחא באורחא איזיל לא אסטי לימינא ולסמלא׃ אריד אן אגוז פי בלדך פי אלטריק
אלגאדה אסיר לא אמיל ימנה ולא יסרה׃ אכל בכסף תשברני ואכלתי ומים בכסף תתן לי
ושתיתי רק אעברה ברגלי׃ עבורא בכספא תזבין לי ואיכול ומיא בכספא תתין לי ואשתי
לחוד אעבר ברגלי׃ טעאמא בתמן תמירני ואכלה ומא תביעני בתמן ואשרבה ואעבר
ברגליי פקט׃ כאשר עשו לי בני עשו הישבים בשעיר והמואבים הישבים בער עד אשר
אעבר את הירדן אל הארץ אשר יהוה אלהינו נתן לנו׃ כמא דעבדו לי בני עשו דיתבין
בסעיר ומואבאי דיתבין בלחית עד דאעבר ית ירדנא לארעא דיי אלהנא יהיב לנא׃ כמי צנע
לי בעץ בני עשו אלמקימין בסעיר ואלמואביין אלמקימין בער אלי אן אעבר אלארדן אלי אלבלד
אלדי אללה רבנא מעטינאה׃ ולא אבה סיחן מלך חשבון העברנו בו כי הקשה יהוה אלהיך את
רוחו ואמץ את לבבו למען תתו בידך כיום הזה׃ ולא אבא סיחון מלכא דחשבון למשבקנא
למעבר בתחומיה ארי אקשי יי אלהך ית רוחיה ותקיף ית לביה בדיל למסריה בידך כיומא הדין
ולם ישא סיחון מלך חשבון אגאזתנא פי בלדה לאן אללה רבך צעב רוחה ושדד קלבה לכי
יסלמה בידך כמי תרא אליום׃ ויאמר יהוה אלי ראה החלתי תת לפניך ט
את סיחן ואת ארצו החל רש לרשת את ארצו׃ ואמר יי לי חזי דשריתי למימסר קדמך
ית סיחון וית ארעיה שרי לתרכותיה למירת ית ארעיה׃ תם קאל אללה לי אנטר קד בדית אן
אסלם סיחון ובלדה בין ידיך פאבד בקרצה וחז בלדה׃ ויצא סיחן לקראתנו הוא וכל עמו למלחמה
יהצה׃ ונפק סיחון לקדמותנא הוא וכל עמיה לאגחא קרבא ליהץ׃ פכרג סיחון תלקאנא הו וגמיע
קומה לאלחרב אלי יהץ׃ ויתנהו יהוה אלהינו לפנינו ונך אתו ואת בנו ואת כל עמו׃ ומסריה יי אלהנא בניו ק

להם בשלום אף אני קידמתי את סיחון בדברי שלום׳ ד״א ממדבר קדמות׳ ממך למדתי שקדמת לעולם יכול היית לשלוח ברק אחד לשרוף את המצריים אלא שלחתני מן המדבר אל פרעה לאמר שלח את עמי בנחת׳ כאשר עשו לי בני עשו׳ לא לענין לעבור את ארצם אלא לענין מכר אוכל ומים׳ עד אשר אעבור את הירדן׳ מוסב על אעברה בארצך׳ החלותי תת לפניך׳ כפה שר של אמוריים תחת רגליו של משה והדריכו על צוארו׳ ויצא סיחון׳ לא שלח בשביל עוג לעזור לו ללמדך שגבורים היו שלא היו צריכים זה לזה׳ ואת בנו׳ בנו כתיב שהיה לו בן גבור כמותו׳ החרם׳ אנשים׳ בביזת סיחון ועוג ואמר בזזנו לכן לשון בזה שהיתה חביבה עליהם וכונסים איש לו וכשבאו לבזת עוג כבר היו שבעים ומלאים והיתה בזויה בעיניהם ומקרצין ומשליכין בהמה ובגדים לכך נאמר כי אם כסף וזהב בזזנו לכן לשון בזיון כך נדרש בספרי בפרשת וישב ישראל בשטים׳ כל יד נחל יבק׳ כל אצל נחל יבק׳ וכל אשר צוה יי אלהינו׳ שלא לכבוש והניחנו׳ ונתן ונעל׳ כל זה עפון הוא על ״ד אל תירא אותו׳ ובסיחון לא הוצרך לומר אל תירא אותו אלא מתיירא היה משה שלא תעמוד לו זכות ששמש לאברהם

קדמנא ומחינא יתיה וית בנוהי וית כל עמיה: פאסלמה אללה רבנא פי אידינא פקתלנאה ובניה
וסאיר קומה: ונלכד את כל עריו בעת ההוא ונחרם את כל עיר מתם והנשים והטף לא
השארנו שריד: וכבשנא ית כל קרווהי בעדנא ההוא וגמרנא ית כל קרויא גבריא נשיא וטפלא
לא אשארנא משיזיב: ופתחנא גמיע קראה פי דלך אלוקת ואתלפנא מן כל קריה אנאסהא ואטפאלהא לם נבקי
שרידא: רק הבהמה בזזנו לנו ושלל הערים אשר לכדנו: לחוד בעירא בזנא לנא ועדי קרויא דכבשנא:
וגנמנא כל בהימה וסלב אלקרא אלתי פתחנאהא: מערער אשר על שפת נחל ארנן והעיר אשר
בנחל ועד הגלעד לא היתה קריה אשר שגבה ממנו את הכל נתן יהוה אלהינו לפנינו: מערער
דעל כיף נחלא דארנון וקרתא דבנחלא ועד גלעד לא הות קרתא דתקיפת מננא ית כולא מסר
יי אלהנא קדמנא: מן ערוער אלדי עלי שאט ואד ארנון ואלקריה אלתי פי אלואד ואלי גרש לם תכן קריה
מנעת מנא כל אלכל אסלמה אללה רבנא פי אידינא: רק אל ארץ בני עמון לא קרבת כל יד נחל
יבק וערי ההר וכל אשר צוה יהוה אלהינו: לחוד לארע בני עמון לא קריבתא כל כיף נחל יובקא
וקרוי טורא וכל דפקיד יי אלהנא: גיר אן בלד בני עמון פאנך לם תקרבה גמיע שאט ואד יבק
וקרא אלגבל וסאיר מא נהאנא ענה אללה רבנא: ונפן ונעל דרך הבשן ויצא עוג מלך הבשן
לקראתנו הוא וכל עמו למלחמה אדרעי: ואתפנינא וסליקנא אורח מתנן ונפק עוג מלכא
דמתנן לקדמותנא הוא וכל עמיה לאגחא קרבא לאדרעי: תם ולינא וצעדנא טריק אלבתניה
פכרג עוג מלך אלבתניה ללקאנא הו וגמיע קומה ללחרב אלי אדראעאת: ויאמר יהוה אלי אל ק
תירא אתו כי בידך נתתי אתו ואת כל עמו ואת ארצו ועשית לו כאשר עשית לסיחן מלך האמרי
אשר יושב בחשבון: ואמר יי לי לא תדחל מניה ארי בידך מסרית יתיה וית כל עמיה וית ארעיה
ותעביד ליה כמא דעבדתא לסיחן מלכא אמוראה דיתיב בחשבון: פקאל אללה לי לא תכאפה
פאני קד אסלמתה פי ידך וגמיע קומה ובלדה פאצנע בה כמא צנעת בסיחון מלך אלאמוריין
אלמקים פי חשבון: ויתן יהוה אלהינו בידנו גם את עוג מלך הבשן ואת כל עמו ונכהו עד בלתי
השאיר לו שריד: ומסר יי אלהנא בידנא אף ית עוג מלכא דמתנן וית כל עמיה ומחינהי עד
דלא אשתאר ליה משיזיב: פאסלם אללה רבנא פי אידינא איצא עוג מלך אלבתניה וקומה
פקתלנאהם חתי לם נבקי שרידא: ונלכד את כל עריו בעת ההוא לא היתה קריה אשר לא לקחנו
מאתם ששים עיר כל חבל ארגב ממלכת עוג בבשן: וכבשנא ית כל קרווהי בעדנא ההוא
לא הות קרתא דלא נסיבנא מנהון שתין קרוין כל בית פלך טרכונא מלכותיה דעוג במתנן: ופתחנא גמיע קראה פי דלך

ש׳ ויבא הפליט והוא עוג״ חבל ארגוב: מתרגמינן בית פלך טרכונא ורחיתי תרגום ירושלמי במגלת אסתר קורא פלטין
הרבונין למדתי חבל ארגוב הפרכיא היכל מלך כלומר שהמלכות נקראת על שמה וכן את הארגוב דמלכים אצל
היכל מלך הרגו פקח במנחם למדתי שכך נקראת שם ההפרכיא״ מערי הפרזי פרוזות ופתוחות בלא חומה״ וכן פרזות
תשב ירושלם״ החרם לשון הווה בלנן וכלות״ מיד׳ מרעות״ צידונים יקראו לחרמון שריון ובמקום אחר הוא אומר עד הר
שיאון הוא חרמון הרי לו ג׳ שמות למה הוצרכו ליכתב להגיד שבח ארץ ישראל שהיו ד׳ מלכיות מתפארות בכך זו אומרת
על שמי יקרא וזו אומרת על שמי יקרא״ שניר הוא שם שלג בלשון אשכנז ובלשון כנען״ מיתר הרפאים שהרגו אמרפל
וחביריו בעשתרות קרנים והוא פלט מן המלחמה שנ׳ ויבא הפליט זה עוג״ באמת איש באמת עוג״ ההוא יקרא ארץ
רפאים היא אותה שנתתי לאברהם״ ואת הארץ הזאת האמורה למעלה״ מנחל ארנון עד הר חרמון״ ירשנו בעת

אוקת לם תבק קריה לם נאכ׳הא מנהם מן דׄלך סתין קריה כל כט אׄמוגב ממלכת עוג פי אׄל
בתניה׃ כל אלה ערים בצרת חומה גבהה דלתים ובריח לבד מערי הפרזי הרבה מאד׃ כל
אלין קרוין כריכן מקפן שור רם דילהון דשין ועברין בר מקרוי פצחיא דסגיאן לחדא׃ כל
הדה קרא חצינה מחדקה בסור שאמך מצארע ונגור סוא קרא אׄארבאץ פאנהא כתירה
גדא׃ ונחרם אותם כאשר עשינו לסיחן מלך חשבון החרם כל עיר מתם הנשים והטף׃ וגמרנא
יתהון כמא דעבדנא לסיחון מלכא דחשבון גמרנא כל קרויא גבריא נשיא וטפלא׃ וכמא
צנענא בסיחון מלך חשבון כדאך אתלפנא מן כל קריה אׄרהט ואנסא ואטפא׃ וכל הבהמה
ושלל הערים בזונו לנו׃ וכל בעירא ועדי קרויא בזנא לנא׃ וכל בהימה וסלב אׄקלא גנמנאהא
לנא׃ ונקח בעת ההוא את הארץ מיד שני מלכי האמרי אשר בעבר הירדן מנחל ארנן עד הר
חרמון׃ ונסיבנא בעדנא ההוא ית אר מיד תרין מלכי אמוראה דבעברא דירדנא מנחלא
דארנון עד טורא דחרמון׃ פחצל לנא פי דׄלך אׄוקת בלד מלכיי אׄאמוריין אׄדי פיהדא גאנב
אׄארדן מן ואד ארנון אׄי גבל חרמון׃ צידנים יקראו לחרמון שרין והאמרי יקראו לו שניר׃
צידונאי קרן לחרמון שריון ואמוראי קרן ליה טור תלגא׃ אׄדי יסמונה אׄצידאניין סריון
ואׄאמוריין סניר׃ כל ערי המישר וכל הגלעד וכל הבשן עד סלכה ואדרעי ערי ממלכת
עוג בבשן׃ כל קרוי מישרא וכל גלעד וכל מתנן עד סלכה ואדרעי קרוי מלכותיה דעוג
במתנן׃ גמיע קרא אׄסהל וגרש אׄי אׄבתניה אׄי סלכה ואדרעאת הי איצׄא מן קרא ממלכה
עוג פי אׄבתניה׃ כי רק עוג מלך הבשן נשאר מיתר הרפאים הנה ערשו ערש ברזל הלה
הוא ברבת בני עמון תשע אמות ארכה וארבע אמות רחבה באמת איש׃ ארי לחוד עוג
מלכא דמתנן אשתאר משאר גיבריא הא ערסיה ערסא דברזלא הלא היא ברבת בני עמון
תשע אמין אורכה וארבע אמין פתיה באמת מלך׃ לאנה בקי מן בקייה אׄגבאברה והו אלה
סריר מן חדיד פי אׄראביה אׄתי לבני עמון טולה תסעה אדרע וערצׄה ארבעה בדראע אׄמלך׃
ואת הארץ הזאת ירשנו בעת ההוא מערער אשר על נחל ארנן וחצי הר הגלעד ועריו
נתתי לראובני ולגדי׃ וית ארעא הדא ירתנא בעדנא ההוא מערוער דעל נחלא דארנון
ופלגות טורא דגלעד וקרווהי יהבית לשבט ראובן ולשבט גד׃ והדי אׄבלד אׄדי חזנאה
פי דׄלך אׄוקת פמן ערוער אׄדי עלי ואד ארנון ונצף גבל גרש בקראה דפעת דׄלך אׄי אׄראוביין
ואׄגדיין׃ ויתר הגלעד וכל הבשן ממלכת עוג נתתי לחצי שבט המנשה כל חבל הארגב
לכל הבשן ההוא יקרא ארץ רפאים׃ ושאר גלעד וכל מתנן מלכותיה דעוג יהבית לפלגות
שבטא דמנשה כל בית פלך טרכונא לכל מתנן ההוא מתקרי ארע גיבריא׃ ובאקי גרש וגמיע

ההיא מערוער אשר על נחל ארנון׃ חיכו מחובר לרחשון של מקרא את לסופו על נתתי לרחובני ולגדי אבל לענין ירושה עד
הר חרמון היה׃ תוך הנחל וגבול׃ כל הנחל ועוד מעבר לשפתו כלומר עד ועד בכלל וינהר מכאן׃ כנרת׃ מעבר הירדן במערב
היה ונחלת בני גד מעבר הירדן מזרחי ונפל בגורלם רוחב הירדן כנגדם. ועוד מעבר שפתו עד כנרת וזהו של הירדן וגבול
כלומר

שבתנ״יה ממלכה עוג דפעתה אלי נצף סבט מנשה וכל כט אלמוגב ושבתנ״יה דאך יסמיאן בלד
אלשגעא׃ יאיר בן מנשה לקח את כל חבל ארגב עד גבול הגשורי והמעכתי ויקרא אתם
על שמו את הבשן חות יאיר עד היום הזה׃ יאיר בר מנשה נסיב ית כל בית פלך טרכונא עד
תחום גשוראה ואפקירוס וקרא יתהון על שמיה ית מתנן כפרני יאיר עד יומא הדין׃ ויאיר אבן
מנשה אכד גמיע כט אלמוגב אלי חד אלגשוריין ואלמעכתיין פסמאהא באסמה סואד יאיר אלי
יומנא הדא׃ ולמכיר נתתי את הגלעד׃ ולמכיר יהבית ית גלעד׃ ודפעת אלי מכיר גרש׃ ולראובני
ולגדי נתתי מן הגלעד ועד נחל ארנן תוך הנחל וגבל ועד יבק הנחל גבול בני עמון׃ ולשבט
ראובן ולשבט גד יהבית מן גלעד ועד נחלא דארנון גו נחלא ותחומיה ועד יובקא דנחלא
תחום דבני עמון׃ ודפעת אלי אלראובניין ואלגדיין מן גרש אלי ואד ארנון ווסט אלואד וחדה אלי
ואד יבוק תכם בני עמון׃ והערבה והירדן וגבל מכנרת ועד ים הערבה ים המלח תחת
אשדת הפסגה מזרחה׃ ומישרא וירדנא ותחומיה מגניסר ועד ימא דמישרא ימא
דמלחא תחות משפך מרמתא מדנחא׃ ואלגור ואלארדן וחדה מן גניסר ואלי בחר אלגור וגו
בחירה אלמייתה ומצב אלקלעה שרקייא׃ ואצו אתכם בעת ההוא לאמר יהוה אלהיכם
נתן לכם את הארץ הזאת לרשתה חלוצים תעברו לפני אחיכם בני ישראל כל בני חיל׃
ופקידית יתכון בעדנא ההוא למימר יי אלהכון יהב לכון ית ארעא הדא למירתה מזרזין
תעברון קדם אחיכון בני ישראל כל מזרזי חילא׃ פאמרת הולאי מנכם פי דאך אלוקת
קאילא הודא אללה רבכם קד אעטאכם הדא אלבלד הדא אלבלד וחזתמוה פאעברו
מגרדין בין ידי אלותכם בני אסר כל דוי חיל׃ רק נשיכם וטפכם ומקנכם ידעתי כי
מקנה רב לכם ישבו בעריכם אשר נתתי לכם׃ לחוד נשיכון וטפלכון ובעירכון ידענא
ארי בעיר סגי לכון יתבון בקרויכון דיהבית לכון׃ עדא נסאכם ואטפאלכם ומואשיכם פאני
אעלם אן לכם מאשיה כתירה פליקימו פי קראכם אלתי אעטיתכם׃ עד אשר יניח יהוה
לאחיכם ככם וירשו גם הם את הארץ אשר יהוה אלהיכם נתן להם בעבר הירדן ושבתם
איש לירשתו אשר נתתי לכם׃ עד דיניח יי לאחיכון כותכון ויירתון אף אנון ית ארעא דיי
אלהכון יהיב להון בעברא דירדנא ותתובון גבר לירותתיה דיהבית לכון׃ אלי אן יקרר אללה
אלותכם מתלכם ויחוזון הם איצא אלבלד אלדי אללה רבכם מעטיהם פי דאך גאנב אלארדן
ובעד תרגעון כל אמר אלי חוזה אלדי אעטיתכם׃ ואת יהושוע צויתי בעת ההוא לאמר עיניך
הראת את כל אשר עשה יהוה אלהיכם לשני המלכים האלה כן יעשה יהוה לכל הממלכות
אשר אתה עבר שמה׃ וית יהושע פקידית בעדנא ההוא למימר עינך חזאה ית כל דעבד יי

ד׳ אל ויעבדו העם ושפטים תנ״ג זכמון ולמנחת חופטן חד ׳׳

כלומר הירדן ומעבר לו״ ואצו אתכם׃ לבני ראובן וגד היה מדבר שנ׳ בהם חלוצים תעברו לפני אחיכם׃ הם היו הולכין לפני ישראל למלחמה לפי שהיו גבורים ואויבים נופלים לפניהם שנ׳ בגד וטרף זרוע אף קדקוד״ חפ״ה בס״ד״

אלהכון לתרין מלכיא האלין כין יעביד יי׳ לכל מלכותא דאת עבר לתמן׃ ואמרת יהושע פי
ד׳לך אלוקת וקלת לה. עינאך קד ראת גמיע מא צנע אללה רבכם בהדין אלמלכין כד׳אך יצנע
בגמיע אלממאלך אלדי אנת גאיז אליהם׃ לא תיראום כי יהוה אלהיכם הוא הנלחם לכם׃ לא
תדחלון מנהון ארי יי׳ אלהכון מימריה מגיח לכון׃ לא תכאפוהם אן אללה רבכם יחארב ענכם׃

ק״ה פסו׳ סימן מלכיה

ואתחנן אל יהוה בעת ההוא לאמר׃ וצליתי קדם יי׳ בעדנא
ההוא למימר׃ פתחננת בין ידי אללה פי ד׳לך אלוקת קאילא׃ אדני יהוה אתה החלות להראות
את עבדך את גדלך ואת ידך החזקה אשר מי אל בשמים ובארץ אשר יעשה כמעשיך
וכגבורתך׃ יי׳ אלהים את שריתא לאחזאה ית עבדך ית רבותך וית ידך תקיפתא דאת הוא
אלהא דשכינתך בשמיא ושליט בארעא לית דיעביד כעובדך וכגבורותך׃ אללהם אנת
אנת אבתדית אן תורי עבדך עט׳מתך וקדרתך אלשדידה לא אלאה פי אלסמא ולא פי אלארץ
יצנע כצנאיעך וכגבורותך׃ אעברה נא ואראה את הארץ הטובה אשר בעבר הירדן
ההר הטוב הזה והלבנון׃ אעבר כען ואחזי ית ארעא טבתא דבעברא דירדנא טורא טבא
הדין ובית מקדשא׃ אסאלך אן אגוז ואנט׳ר ד׳לך אלבלד אלדי מן ד׳אך גאנב אלארדן ד׳לך
אלגבל אלגייד ואללבנאן׃ ויתעבר יהוה בי למענכם ולא שמע אלי ויאמר יהוה אלי רב
לך אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה׃ והוה רגז מן קדם יי׳ עלי בדילכון ולא קביל מני ואמר
יי׳ לי סגי לך לא תוסיף למללא קדמי עוד בפתגמא הדין׃ פוגד אללה עלי בסבבכם ולא
מא באן וליס יסמע לי בל קאל לי חסבך לא תזיד פי מסאלתי ען הד׳א אלבאב׃ עלה ראש
הפסגה ושא עיניך ימה וצפנה ותימנה ומזרחה וראה בעיניך כי לא תעבר את הירדן
הזה׃ סק לריש רמתא וזקוף עינך למערבא ולצפונא ולדרומא ולמדנחא וחזי בעינך
ארי לא תעבר ית ירדנא הדין׃ לכן אצעד אלי ראס אלקלעה וארפע עינאך אלי אלגרב
ואלשמאל ואלגנוב ואלשרק ואנט׳רהא בעינאך פאנך לא תגוז הד׳א אלארדן׃ וצו את
יהושע וחזקהו ואמצהו כי הוא יעבר לפני העם הזה והוא ינחיל אותם את הארץ אשר

ואתחנן אין חנון בכל מקום אלא לשון מתנת חנם אע״פ שיש להם לצדיקים לתלות במעשיהם הטובים אין מבקשין מאת המקום אלא מתנת חנם לפי שא״ל וחנותי את אשר אחון. ד״א זה אחד מעשרה לשונות שנקראת התפלה כדאית בספרי. בעת ההוא לאחר שכבשתי ארץ סיחון ועוג דמיתי שמא הותר הנדר. לאמר זה אחד מג׳ מקומות שאמר משה לפני הקב״ה איני מניחך עד שתודיעני אם תעשה שאלתי אם לאו. יי׳ אלהים רחום בדין. אתה החלות להראות את עבדך פתח להיות עומד ומתפלל אע״פ שנגזרה גזרה א״ל ממך למדתי שאמרת לי ועתה הניחה לי וכי תופש הייתי בך אלא לפתוח פתח שבי התלוי להתפלל עליהם כמו כן הייתי סבור לעשות עכשיו. את גדלך זו מדת טובך וכה״א ועתה יגדל נא כח אדני. ואת ידך זו ימינך שהיא פשוטה לכל באי עולם. החזקה שאתה כובש ברחמים את מדת הדין בחזקה. אשר מי אל וגו׳ אינך דומה למלך ב״ו שיש לו יועצים וסנקתדרין הממחין בידו כשרוצה לעשות חסד ולעבור על מדותיו אתה אין מי שימחה בידך אם תמחול לי ותבטל גזרתך. ולפי פשוטו אתה החלות להראות את עבדך מלחמת סיחון ועוג כדכתיב ראה החלותי תת לפניך הראיני מלחמת שלשים ואחד מלכים. אעברה נא אין נא אלא לשון בקשה. ההר הטוב הזה זו ירושלם. והלבנון זה בית המקדש. ויתעבר יי׳ נתמלא רוגז. למענכם אתם גרמתם לי וכה״א ויקציפו על מי מריבה וירע למשה בעבורם. רב לך שלא יאמרו הרב כמה קשה והתלמיד כמה סרבן ומפציר. ד״א רב לך הרבה מזה שמור לך רב טוב הצפון לך. וראה בעיניך בקשת ממני ואראה את הארץ הטובה אני מראה לך את כולה שנ׳ ויראהו ה׳ את כל הארץ. וצו את יהושע על הטרחות ועל המשאות ועל המריבות. וחזקהו ואמצהו בדבריך שלא ירך לבו לומר כשם שנענש רבי עליהם כך סופי ליענש עליהם מבטיחו אני כי הוא

יעבור

תראה׃ ופקיד ית יהושע ותקיפהי ואלימהי· ארי הוא יעבר. קדם עמא הדין. והוא יחסין יתהון
ית ארעא דתחזי׃ ומר יהושע ואשדדה ואיידה פאנה יעבר בין ידי הולאי אלקום והו ינחלהם
אלבלד אלדי תראה׃ ונשב בגיא מול בית פעור׃ ויתיבנא בחלתא. לקביל בית פעור׃ תם
גלסנא פי אלואד ממא ילי בית פעור׃ פ.
ועתה ישראל שמע אל החקים ואל המשפטים אשר אנכי מלמד אתכם לעשות למען
תחיו ובאתם וירשתם את הארץ אשר יהוה אלהי אבתיכם נתן לכם׃ וכען ישראל שמע
לקימיא ולדיניא. דאנא מליף יתכון למעבד. בדיל דתיחון. ותיעלון ותירתון ית ארעא דיי׳ אלהא
דאבהתכון יהיב לכון׃ ואלאן יא אסראיל אסמע אלרסום ואלאחכאם אלדי אנא מעלמכם לתעמלו
בהא לכי תחיו פתדכלו ותחוזו אלבלד אלדי אללה אלאה אבאיכם מעטיכם׃ לא תספו על הדבר
אשר אנכי מצוה אתכם ולא תגרעו ממנו לשמר את מצות יהוה אלהיכם אשר אנכי
מצוה אתכם׃ לא תיספון. על פתגמא דאנא מפקיד יתכון. ולא תמנעון מניה. למטר. ית
פקודיא דיי׳ אלהכון. דאנא מפקיד יתכון׃ לא תזידו שיא עלא מא אמרכם בה ולא תנקצו
מנה בל אחפצו וצאיא אללה רבכם אלדי אנא אמרכם׃ עיניכם הראת את אשר עשה
יהוה בבעל פעור כי כל האיש אשר הלך אחרי בעל פעור השמידו יהוה אלהיך מקרבך׃
עיניכון חזאה ית דעבד יי׳ בפלחי בעלא פעור. ארי כל גברא. דהליך בתר בעלא פעור. שיציה.
יי׳ אלהך מבינך׃ ועיונכם ראת גמיע מא צנע אללה בפעור אלצנם אן כל רגל אתבעה אנפדה
אללה מן בינכם׃ ואתם הדבקים ביהוה אלהיכם חיים כלכם היום׃ ואתון דאדבקתון. בדחלתא
דיי׳ אלהכון. קיימין כלכון יומא דין׃ ואנתם אלאזמין טאעה אללה רבכם כלכם אחיא אליום׃ ראה
למדתי אתכם חקים ומשפטים כאשר צוני יהוה אלהי לעשות כן בקרב הארץ אשר אתם
באים שמה לרשתה׃ חזו דאליפית יתכון קיימין ודינין. כמא דפקדני יי׳ אלהי. למעבד כין. בגו ארעא
דאתון. עלין לתמן למירתה׃ אנצרו קד עלמתכם רסומא ואחכאמא כמא אמרני אללה רבי
לתצנעוהא פי אלבלד אלדי אנתם דאכלין אליה לתחוזוה׃ ושמרתם ועשיתם כי הוא חכמתכם
ובינתכם לעיני העמים אשר ישמעון את כל החקים האלה ואמרו רק עם חכם ונבון הגוי
הגדול הזה׃ ותטרון ותעבדון. ארי היא חכמתכון וסכלתנותכון. לעיני עממיא. דישמעון. ית
כל קימיא האלין. ויימרון. לחוד עם חכים וסוכלתן. עמא רבא הדין׃ פאחפצוהא ואעמלו בהא
לאנהא חכמתכם ופהמכם בחצרה אלאמם אלדא הם סמעו הדה אלרסום יקולון איקינא אן הדא אלכבי׳
אלכביר שעב חכים פהים׃ כי מי גוי גדול אשר לו אלהים קרבים אליו כיהוה אלהינו בכל

נא
ואלימהי
לשון עולים
שפירושו ·לדור
אן יש לומר
שפירושו אחר
לשון חיזוק
שאומרים אחז״ע
מתחלפות. גז
בגו״

יעבור והוא ינחיל׳ כי הוא יעבור׳ אם יעבור לפניהם ינחלו ואם לאו לא ינחלו וכן אתה מוצא כששלח מן העם ש׳ העי והוא ישב ויכו
מהם אנשי העי וכיון שנפל על פניו א״ל הקב״ה קום לך קם לך כתיב אתה הוא העומד במקומך ומשלח את בני למלחמה למה זה
אתה נופל על פניך לא כך אמרתי למשה רבך אם הוא עובר עוברין ואם לאו אין עוברין׳׳ ונשב בגיא׳ ונצמדתם לע״ז ואעפ״כ ועתה
ישראל שמע אל החקים והכל מחול לך ואני לא זכיתי לימחל לי׳׳ לא תוסיפו׳ כגון חמש פרשיות בתפלין חמשה מינין בלולב וחמש ציציות
וכן לא תגרעו׳

קראנו אליו׃ ארי מן עם רב דליה אלה קריב ליה לקבלא צלותיה בעדן עקתיה. כיי אלהנא בכל עדן
דאנחנא מצלן קדמוהי׃ לאן איה אמה כבירה להא אלאה קריב מנהא מתל אללה רבנא מתא מא
דעונאה׃ ומי גוי גדול אשר לו חקים ומשפטים צדיקם ככל התורה הזאת אשר אנכי נתן
לפניכם היום׃ ומן עם רב דליה קימין ודינין קשיטין ככל אוריתא הדא דאנא יהיב קדמיכון
יומא דין׃ ואיה אמה כבירה להא רסום ואחכאם עאדלה כגמיע הדה אלתוריה אלדי אנא תאלי
הא עליכם אליום׃ רק השמר לך ושמר נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן
יסורו מלבבך כל ימי חייך והודעתם לבניך ולבני בניך׃ לחוד אסתמר לך וטר נפשך לחדא
דלמא תתנשי ית פתגמיא דחזאה עינך ודלמא יעדון מלבך כל יומי חייך ותהודעינון לבנך
ולבני בנך׃ לכן אחתרז ואחפט נפסך גדא כלא תנסא אלכלאם אלדי ראתה עינאך ולא יזול
מן קלבך טול איאם חיאתך בל ערפה לאבנך ואבן אבנך׃ יום אשר עמדת לפני יהוה
אלהיך בחרב באמר יהוה אלי הקהל לי את העם ואשמעם את דברי אשר ילמדון ליראה
אתי כל הימים אשר הם חיים על האדמה ואת בניהם ילמדון׃ יומא דקמתא קדם יי אלהך
בחורב כד אמר יי לי כנוש קדמי ית עמא ואשמעינון ית פתגמי דיילפון למדחל קדמי כל
יומיא דאנון קיימין על ארעא וית בניהון ילפון׃ ולאצה יום מא אקמת בין ידי אללה רבך
בחוריב חין קאל אללה לי אגמע אלקום חתי אסמעהם כלאמי לכי יתעלמו אן יכאפוני טול אלאיאם
מקאמהם עלי אלארץ ויעלמו בניהם׃ ותקרבון ותעמדון תחת ההר וההר בער באש עד לב בג
השמים חשך ענן וערפל׃ וקריבתון וקמתון בשפולי טורא וטורא בער באישתא עד צית
שמיא חשוכא עננא ואמטתא׃ חין תקדמתם ווקפתם אספל אלגבל ואלגבל משתעל באלנאר
אלי כבד אלסמא יחוט בה סואד אלגים ואלצבאב׃ וידבר יהוה אליכם מתוך האש קול דברים אתם
שמעים ותמונה אינכם ראים זולתי קול׃ ומליל יי עמכון מגו אישתא קל פתגמין אתון
שמעין ודמו ליתיכון חזן אלהין קלא׃ פכלמכם אללה מן לדן אלנאר פכנתם סאמעין אלכלאם
ושבהא לם תרון סוא אלצות פקט׃ ויגד לכם את בריתו אשר צוה אתכם לעשות עשרת
הדברים ויכתבם על שני לחות אבנים׃ וחוי לכון ית קימיה דפקיד יתכון למעבד עסרא
פתגמין וכתבנון על תרין לוחי אבניא׃ פאכברכם בעהדה אלדי אמרכם אן תעמלו בהא
והי אלעשר אלכלמאת וכתבהא עלי לוחי אלחגארה׃ ואתי צוה יהוה בעת ההוא ללמד
אתכם חקים ומשפטים לעשתכם אתם בארץ אשר אתם עברים שמה לרשתה׃

ושמרתם׳ זו משנה״ ועשיתם׳ כמשמעו״ כי היא חכמתכם ובינתכם׳ בזאת תחשבו חכמים ונבונים לעיני העמים״ חקים ומשפטי׳ צדיקים הגונים ומקובלים״ רק השמר לך וגו׳ פן תשכח את הדברים׳ אז כשלא תשכחו אותם ותעשום על אמתתם תחשבו חכמים ונבונים ואם תעוותו אותם מתוך שכחה תחשבו שוטים״ יום אשר עמדת׳ מוסב על מקרא של מעלה ממנו אשר ראו עיניך יום אשר עמדת בחורב אשר ראיתם את הקולות ואת הלפידים״ ילמדון׳ יילפון לעצמם״ ואותי צוה יי׳ ללמד אתכם תורה שבעל פה״ תמונה׳ צורה״ ופן תשא עיניך׳ להסתכל בדבר ולתת לב לטעות אחריהן״ אשר חלק יי׳ אלהיך אותם׳ להאיר להם״ (וזה אחד מי״ח דברים ששינו לתלמי המלך ־ וכתבו אשר חלק יי׳ אלהיך אותם להאיר לכל העמים״). ד״א לאלוהות לא מנען מלטעות אחריהם אלא החליקם בדברי הבליהם כדי לטרדן מן העולם

ויתי פקיד יי בעדנא ההוא. לאלפא יתכון קימין ודינין. למעבדכון יתהון בארעא דאתון עברין לתמן
למירתה׃ ואמרני פי דׄלך אלוקת אן אעלמכם רסומא ואחכאמא תעמלוהא פי אׄלבלד אׄלדׄי
אנתם צאירין אליה לתחוזוה׃ ונשמרתם מאד לנפשתיכם כי לא ראיתם כל תמונה ביום דבר
יהוה אליכם בחרב מתוך האש׃ ותסתמרון לחדא לנפשתכון ארי לא חזיתון כל דמו. ביומא
דמליל יי עמכון בחורב מגו אישתא׃ פאחדרו גדא עלי אנפסכם פאנכם לם תרו שבהא פי
יום כאטבכם אללה פי חריב מן וסט אׄלנאר׃ פן תשחתון ועשיתם לכם פסל תמונת כל סמל תבנית
זכר או נקבה׃ דלמא תחבלון ותעבדון לכון. צילם דמות כל צורה. דמות דכר או נקבא׃ כלא
תהלכוהא פתצנעו לכם פסלא עלי שכל כל שבׄץ דׄכר או אנתא׃ תבנית כל בהמה אשר בארץ
תבנית כל צפור כנף אשר תעוף בשמים׃ דמות כל בעירא דבארעא. דמות כל צפר גפא. דפרח
באויר רקיע שמיא׃ או שכל מן בהאים אׄלארץ או שכל מן טאיר דׄו גנאח אׄלדׄי יטיר פי אׄלסמא׃
תבנית כל רמש באדמה תבנית כל דגה אשר במים מתחת לארץ׃ דמות כל רחשא דבארעא.
דמות כל נוני דבמיא מלרע לארעא׃ או שכל מא ידב עלי אׄלארץ או שכל מן אׄלסמך אׄלדׄי פי אׄלמ
מא תחת אׄלארץ׃ ופן תשא עיניך השמימה וראית את השמש ואת הירח ואת הכוכבים כל צבא
השמים ונדחת והשתחוית להם ועבדתם אשר חלק יהוה אלהיך אתם לכל העמים תחת כל
השמים׃ ודלמא תזקוף עינך לשמיא ותחזי. ית שמשא וית סיהרא וית כוכביא. כל חילי שמיא.
ותטעי. ותסגוד להון ותפלחנון. דזמין יי אלהך יתהון. לכל עממיא דתחות כל שמיא׃ וכלא תרפע
עינאך אלי אׄלסמא פתנׄצר אׄלשמס ואׄלקמר ואׄלכואכב גמיע נגום אׄלסמא פתזל ותסגד להא ותעבדהא
אׄלדׄי בת נורהא אללה רבך לגמיע אׄלשעוב אׄלדׄי תחת גמיע אׄלסמא׃ ואתכם לקח יהוה ויוצא אתכם
מכור הברזל ממצרים להיות לו לעם נחלה כיום הזה׃ ויתכון קריב יי לדחלתיה ואפיק יתכון מכורא
דברזלא ממצרים. למהוי ליה. לעם אחסנא כיומא הדין׃ ואנתם אצטפאכם אללה ואכרגכם שביה
בכור אׄלחדיד מן מצר לתכונו לה שעב צפוה כהדׄא אׄליום׃ ויהוה התאנף בי על דבריכם וישבע
לבלתי עברי את הירדן ולבלתי בא אל הארץ הטובה אשר יהוה אלהיך נתן לך נחלה׃ ומן קדם יי
הוה רגז עלי על פתגמיכון. וקיים. בדיל דלא למעברי ית ירדנא. ובדיל דלא למיעל לארעא טבתא.
דיי אלהך. יהיב לך אחסנא׃ ואד קד וגד אללה עליי בסבבכם ואקסם אן לא אעבר אׄלארדן ולא
אדכל אׄלבלד אׄלגייד אׄלדׄי אללה רבך מעטיך נחלה׃ כי אנכי מת בארץ הזאת אינני עבר את
הירדן ואתם עברים וירשתם את הארץ הטובה הזאת׃ ארי אנא מאית בארעא הדא. לית
אנא עבר ית ירדנא. ואתון עברין. ותירתון. ית ארעא טבתא הדא׃ ואנא מאית פי הדׄא אׄלבלד לא
אעבר אׄלארדן ואנתם עאברוה ותחוזו דׄלך אׄלבלד אׄלגייד׃ השמרו לכם פן תשכחו את ברית

העולם וכהא כי החליק אליו בעיניו למצוא עונו לשנוא״ כור׳ הוא כלי שמזקקין בו את הזהב״ התאנף׳ נתמלא רוגז״ על דבריכם׳ על
אודותיכם׳ על עסקיכם״ כי אנכי מת׳ אינני עובר׳ מאחר שמת היאך יעבור אלא אף עצמותי אינם עוברים״ תמונת כל׳ תמונת כל
דבר״ אשר צוך יי׳ שלא לעשות״ אל קנא׳ מקנא לנקום אנפרדמנט כעסו מתחרה על רוגזו להיפרע מעובדי ע״ז״ ונושנתם רמז להם

יהוה אלהיכם אשר כרת עמכם ועשיתם לכם פסל תמונת כל אשר צוך יהוה אלהיך׃ אסתמרו לכון
דלמא תתנשון ית קימא דיי אלהכון דגזר עמכון ותעבדון לכון צילם דמות כולא דפקדך יי אלהך׃
פאחדרו אן תנסו עהד אללה רבכם אלדי עאהדה מעכם פתצנעו לכם פסלא שבה כל מא נהאך ענה
אללה רבך׃ כי יהוה אלהיך אש אכלה הוא אל קנא׃ ארי יי אלהך מימריה אישא אכלא הוא יי קנא׃ אכלא
לאן עקאב אללה רבך נאר אכלה הו וטאיק ממעאקב׃ פ

אפטיר לתשעה באב

כי תוליד בנים ובני בנים ונושנתם בארץ והשחתם ועשיתם פסל תמונת כל ועשיתם הרע בעיני יהוה
אלהיך להכעיסו׃ ארי תילדון בנין ובני בנין ותתעתקון בארעא ותחבלון ותעבדון צילם דמות כולא ותעבדון
דביש קדם יי אלהך לארגזא קדמוהי׃ אדא אולדתם בנין ובני בנין ועתקתם פי אלבלד פאפסדתם בא
עמלתם פסלא מן כל שבה ופעלתם אלשר בין ידי אללה רבכם ואסכטתמוה׃ העידתי בכם היום את
השמים ואת הארץ כי אבד תאבדון מהר מעל הארץ אשר אתם עברים את הירדן שמה
לרשתה לא תאריכן ימים עליה כי השמד תשמדון׃ אסהידית בכון יומא דין ית שמיא
וית ארעא ארי מיבד תיבדון בפריע מעל ארעא דאתון עברין ית ירדנא לתמן למירתה לא תורכון
יומין עלה ארי אשתיצאה תשתיצון׃ פקד אשהדת עליכם מן אליום אלסמאואת ואלארץ אנכם
סתבידון סריעא ען אלבלד אלדי אנתם עאברין אלארדן אליה לתחוזוה ולא תטול מדתכם פיה
כל אנפאדא תנפדון׃ והפיץ יהוה אתכם בעמים ונשארתם מתי מספר בגוים אשר ינהג יהוה
אתכם שמה׃ ויבדר יי יתכון ביני עממיא ותשתארון עם דמנין בעממיא דידבר יי יתכון
לתמן׃ ויבדדכם אללה פי מא בין אלאמם ותבקון רהט דו אחצא פי מא אלאמם אלדי יסוקכם אללה
אליהם׃ ועבדתם שם אלהים מעשה ידי אדם עץ ואבן אשר לא יראון ולא ישמעון ולא
יאכלון ולא יריחן׃ ותפלחון תמן לעממיא פלחי טעותא עובד ידי אנשא אעא ואבנא
דלא חזן ולא שמעין ולא אכלין ולא מריחין׃ פתכדמון תם מעבודאת מן צנעה ידי אלנאס
מן כשב וחגארה מאלם תבצר ולא תסמע ולא תאכל ולא תשתם׃ ובקשתם משם את יהוה
אלהיך ומצאת כי תדרשנו בכל לבבך ובכל נפשך׃ ותתבעון מתמן ית דחלתא דיי אלהך ותשכח
ארי תבעי מן קדמוהי בכל לבך ובכל נפשך׃ פתטלבו מן תם אללה רבכם תגדוה אדא אלתמסתוה
מכלצא בכל קלבך ונפסך׃ בצר לך ומצאוך כל הדברים האלה באחרית הימים ושבת עד
יהוה אלהיך ושמעת בקלו׃ כד ייעוק לך וישכחונך כל פתגמיא האלין בסוף יומיא ותתוב
לדחלתא דיי אלהך ותקביל למימריה׃ ואדי צאק בך ונאלתך גמיע הדה אלאמור פי אכר אלאיאם

שיגלו ממנה לסוף תת"נב שנה כמנין ונושנתם והוא הקדים והגלם לסוף תת"נ שנה והקדים שני שנים למנין ונושנתם כדי שלא יתקיים בהם כי אבוד תאבדון וזהו שנ' וישקוד יי' על הרעה ויביאה עלינו כי צדיק יי' אלהינו צדקה עשה עמנו שמיהר להביאה שתי שנים לפני זמנה" העידותי בכם" הנני מזמינם להיות עדים שהתריתי בכם" ועבדתם שם אלהים" כתרגומו משאתם עובדים לעובדיהם כאלו אתם עובדים להם" לא ירפך" מלהחזיק בך בידו ולשון לא ירפך לשון לא יפעול הוא לא יתן לך רפיון לא יפריש חובך ממך כמו אחזתיו ולא ארפנו שלא נקוד ארפנו כל לשון רפיון מוסב על לשון מפעיל והפעל כמו הרפה לה הן לה רפיון הרף ממנו הרפה ממני" לימים ראשונים" על ימים ראשונים" ולמקצה השמים" וגם שאל לכל הברואים אשר מקצה אל קצה זהו פשוטו ומדרשו מלמד על קומתו של

פתוב ﭏי ﭏלה רבך ואקבל אמרה׃ כי אל רחום יהוה אלהיך לא ירפך ולא ישחיתך ולא ישכח את
ברית אבתיך אשר נשבע להם׃ ארי ﭏהא רחמנא ײ̈ ﭏהך לא ישבקנך ולא יחבלנך. ולא יתנשי ית
קימא דאבהתך. דקיים להון׃ לאן ﭏלה רבך טאיק רחום לא יכליך ולא יתרכך ולא ינסא עהד
אבאיך ﭏדי קסם בה להם׃ כי שאל נא לימים ראשנים אשר היו לפניך למן היום אשר ברא
אלהים אדם על הארץ ולמקצה השמים ועד קצה השמים הנהיה כדבר הגדול הזה או הנשמע
כמהו׃ ארי שאל כען ליומיא קדמאי דהוו קדמך. למן יומא דברא ײ̈ אדם על אר. ולמסיפי שמיא
ועד סיפי שמיא. ההוה. כפתגמא רבא הדין. או האשתמע דכותיה׃ ﭏאן פאסﭏ ען ﭏאיאם
ﭏאואיל ﭏתי סלפת מן קבלך מן יום כלק ﭏלה אדם עלי ﭏארץ ומן טרף ﭏסמא ﭏי טרפהא
הל כאן קט מתל הדא ﭏאמר ﭏעצים או סמע מתלה׃ השמע עם קול אלהים מדבר מתוך
האש כאשר שמעת אתה ויחי׃ השמע עמא קל מימרא דײ̈ ממליל מגו אישתא. כמא
דשמעתא את ואתקיים׃ הל סמעת אמה צות ﭏלה מכלמהא מן וסט ﭏנאר כמא סמעת
אנת פעאשת׃ או הנסה אלהים לבוא לקחת לו גוי מקרב גוי במסת באתת ובמופתים ובמלחמה
וביד חזקה ובזרוע נטויה ובמוראים גדלים ככל אשר עשה לכם יהוה אלהיכם במצרים לעיניך׃
או נסין עבד ײ̈ לאתגלאה. למפרק ליה עם מגו עם. בנסין באתין ובמופתין ובקרבא. ובידא
תקיפתא ובדרעא מרממא. ובחזונין רברבין. ככל דעבד לכון ײ̈ ﭏהכון במצרים לעיניכון׃ או
רפע ﭏלה עלמא באן יצהר פתכלץ לה אמה מן בין אכרא באעלאם ואיאת ובראהין
ומלחמה ויד שדידה ודראע ממדודה ומכאוף עצימה כמי צנע ﭏלה רבכם לכם במצר
בחצרתכם׃ אתה הראת לדעת כי יהוה הוא האלהים אין עוד מלבדו׃ את אתחזיתא
למדע. ארי ײ̈ הוא ﭏהים. לית עוד בר מניה׃ פאנת יגב עליך אן תעלם אן ﭏלה הו ﭏﭏאה לא
גירה ולא סואה׃ מן השמים השמיעך את קלו ליסרך ועל הארץ הראך את אשו הגדולה
ודבריו שמעת מתוך האש׃ מן שמיא אשמעך ית קל מימריה לאלפותך. ועל אר. אחזייך
ית אישתיה רבתא. ופתגמוהי שמעתא מגו אישתא׃ ﭏדי מן ﭏסמא אסמעך צותה ליﭏדבך
ועלי ﭏארץ אוראך נארה ﭏעצימה וסמעת כלאמה מן דאכלהא׃ ותחת כי אהב את אבתיך
ויבחר בזרעו אחריו ויוצאך בפניו בכחו הגדל ממצרים׃ וחלף ארי רחים ית אבהתך. ואתרעי
בבניהון בתריהון. ואפקך במימריה. בחיליה רבא ממצרים׃ ודﭏך בעד מא אחב אבאיך ואכתאר נסלהם

של אדם הראשון שהיתה מן הארץ עד השמים והוא השיעור עצמו אשר מקצה אל קצה׳ הנהיה כדבר הגדול הזה׳ ומהו הדבר הגדול׳ השמע
עם וגו׳׳ הנסה אלהים׳ הכי עשה נסים שום אלוה לבוא לקחת לו גוי וגו׳ כל ההין הללו תמיהות הן לכך נקודות בחטף פתח הנהיה׳ הנשמע׳
הנסה׳ השמע׳ במסות׳ ע״י נסיונות הודיעם גבורותיו כגון התבאר עלי אם תוכל לעשות כן הריזה נסיון׳ באותות׳ בסימנים
להאמין שהוא שלוחו של מקום כגון מה זה בידך׳ מופתים׳ הם נפלאות שהביא עליהם מכות נפלאות׳ ובמלחמה׳ בים כמו שנ׳ כי ײ̈
נלחם להם׳ הראית׳ כתרגומו אתחזיתא כשנתן הקב״ה את התורה פתח להם שבעה רקיעים וכשם שקרע את העליונים כך קרע את
התחתונים וראו שהוא יחידי לכך נאמר אתה הראת לדעת׳ ותחת כי אהב׳ וכל זה תחת אשר אהב׳ ויוציאך בפניו׳ כאדם המנהיג
בנו לפניו שנ׳ ויסע מלאך האלהים ההולך וגו׳ וילך מאחריהם׳ ד״א ויוציאך בפניו׳ בפני אבותיו כמו שנ׳ נגד אבותם עשה פלא ואל
תתמה על שהזכירם בלשון יחיד שהרי כתבם בלשון יחיד ויבחר בזרעו אחריו׳ מפניך׳ מרפהו ודרשהו להוריש מפניך גוים
גדולים ועצומים ממך׳ כיום הזה׳ כאשר אתה רואה היום׳ אז יבדיל משה׳ נתן לב להיות חרד לדבר שיבדלם ואע״פ שאינן קולטות
עד שיבדלו חונן שבארץ כנען אמר משה מצוה שאפשר לקיימה אקיימנה׳ בעבר הירדן מזרחה שמש׳ במזרחו שבמזרחו

מן בעדהם ואכרגך ברצ׳אה בקוּתה אלעט׳ימה מן מצר׳ להוריש גוים גדלים ועצמים ממך
מפניך להביאך לתת לך את ארצם נחלה כיום הזה׳ לתרכא עממין רברבין ותקיפין מנך מן
קדמך. לאעלותך. למתן לך ית ארעהון אחסנא כיומא הדין׳ ליקרץ׳ אממא אכתר ואעט׳ם
מנך מן בין ידיך לידכלך ויעטיך בלדהם נחלה כמי תרא אליום׳ וידעת היום והשבת אל
לבבך כי יהוה הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד׳ ותדע יומא דין
ותתיב ללבך. ארי יי׳ הוא אלהים. דשכינתיה בשמיא מלעילא ושליט על אר׳ מלרע. לית
עוד׳ פאעלם דׄאך ואורדה פי קלבך אן אלה הו אלאה פי סמאואת אלעליא ואלארץ׳ אלספלא
לא סואה׳ ושמרת את חקיו ואת מצותיו אשר אנכי מצוך היום אשר ייטב לך ולבניך
אחריך ולמען תאריך ימים על האדמה אשר יהוה אלהיך נתן לך כל הימים׳ ותטר ית
קימוהי וית פקודוהי. דאנא מפקיד לך יומא דין. דייטב לך. ולבנך בתרך. ובדיל דתוריך
יומין על אר׳ דיי׳ אלהך. יהיב לך כל יומיא׳ ואחפט׳ רסומה ווצאיאה אלתי אמרך בהא אליום לכי
יכ׳אר לך ולבניך מן בעדך ולכי תטול מדתך פי אלבלד אלדי אלה רבך מעטיך טול אלזמאן׳

פ

פ

אז יבדיל משה שלש ערים בעבר הירדן מזרחה שמש׳ בכין אפריש משה תלת קרוין בעברא ד׳
דירדנא. מדנח שמשא׳ חינ׳ד אפרז מוסי תלאת קרא פי גאנב אלארדן אלשרקי׳ לנס שמה רוצח
אשר ירצח את רעהו בבלי דעת והוא לא שנא לו מתמל שלשם ונס אל אחת מן הערים
האל וחי׳ למערק לתמן קטולא. דיקטול ית חבריה בלא מדעיה והוא. לא סני ליה מאתמלי
ומדקמוהי. ויערוק לחדא מן קרויא האלין ויתקיים׳ ליהרב אליהא כל קאתל יקתל צאחבה בגיר
קצד והו גיר שאני לה מן אמס ומא קבלה פיהרב אלי ואחדה מנהא פיחיא׳ את בצר במדבר
בארץ המישר לראובני ואת ראמת בגלעד לגדי ואת גולן בבשן למנשי׳ ית בצר במדברא.
בארע מישרא לשבט ראובן. וית רמות בגלעד לשבט גד. וית גולן במתנן לשבטא דמנשה׳
פבצר פי אלבר פי בלד אלסהל מן בלד ראובן ורמות פי גרש מן בלד גד וגולן פי אלבתניה מן
בלד מנשה׳ וזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל׳ ודא אוריתא דסדר משה.
קדם בני ישראל׳ והדה אלשריעה אלתי תלאהא מוסי בחצ׳רה בני אסר׳ אלה העדת והחקים
והמשפטים אשר דבר משה אל בני ישראל בצאתם ממצרים׳ אלין סהדותא וקימיא ודיניא.
דמליל משה עם בני ישראל. במפקהון ממצרים׳ אלשואהד ואלרסום ואלאחכאם אלתי אמר
בהא מוסי בני אסר׳ פי כרוגהם מן מצר׳ בעבר הירדן בגיא מול בית פעור בארץ סיחן מלך
האמרי אשר יושב בחשבון אשר הכה משה ובני ישראל בצאתם ממצרים׳ בעברא דירדנא

של ירדן׳ מזרחה שמש׳ לפי שהוא דבוק נקודה ר״ש בחטף מזרח של שמש מקום זריחת השמש״ וזאת התורה׳ גו שהוא
עתיד לסדר אחר פרשה גו״ אלה העדות אשר דבר׳ הם הם אשר דבר בצאתם ממצרים דבר להם בערבות מואב אשר בעבר
הירדן שהוא במזרח שהעבר השני היה במערב חזר ושנאה להם״ לא את אבותינו׳ בלבד כרת יי׳ וגו׳ כי אם אתנו״ פנים
בפנים

בחלתא לקביל בית פעור. בארע סיחון מלכא אמוראה. דיתיב בחשבון. דמחא משה ובני ישר׳
במפקהון ממצרי׳ עאוד תגאהא להם פי ואדי גאנב אלארדן פי אלואד ממא ילי בית פעור
פי בלד סיחון מלך אלאמוריין אלמקים פי חשבון אלדי קתלה מוסי ובני אסר׳ פי כרוגהם מן מצר׳
ויירשו את ארצו ואת ארץ עוג מלך הבשן שני מלכי האמרי אשר בעבר הירדן מזרח
שמש׳ ויריתו ית ארעיה. וית ארע עוג מלכא דמתנן. תרין מלכי אמוראה דבעברא דירדנא.
מדנח שמשא׳ בעד מא אחדו בלדה ובלד עוג מלך אלבתניה המא מלכיי אלאמוריין אלדי פי
גאנב אלארדן אלשרקי׳ מערער אשר על שפת נחל ארנן ועד הר שיאן הוא חרמון׳ מערוער.
דעל כיף נחלא דארנון. ועד טורא דסיאון הוא חרמון׳ מן ערועיר אלתי עלי שאט ואד ארנון
ואלי גבל סיאון הו חרמון׳ וכל הערבה עבר הירדן מזרחה ועד ים הערבה תחת אשדת הפסגה׳ וכל
מישרא. עברא דירדנא מדנחא. ועד ימא דמישרא. תחות משפך מרמתא׳ וגמיע אלגור גאנב
אלארדן אלשרקי ואלי בחירה טבריה תחת מצב אלקלעה׳ פ

ה ויקרא משה אל כל ישראל ויאמר אלהם שמע ישראל את החקים ואת המשפטים אשר
אנכי דבר באזניכם היום ולמדתם אתם ושמרתם לעשתם׳ וקרא משה לכל ישר׳ ואמר להון.
שמע ישר׳ ית קימיא וית דיניא. דאנא ממליל קדמיכון יומא דין. ותלפון יתהון. ותטרון למעבדהון.
תם דעא מוסי בגמיע אל אסר׳ וקאל להם אסמעו אלרסום ואלאחכאם אלתי אנא אמרכם אליום פתעלמו
הא ואחפצוהא ואעמלו בהא׳ יהוה אלהינו כרת עמנו ברית בחרב׳ י״י אלהנא גזר עמנא. קים
בחורב׳ אללה רבנא כאן קד עהד מענא עהדא פי חריב׳ לא את אבתינו כרת יהוה את הברית
הזאת כי אתנו אנחנו אלה פה היום כלנו חיים׳ לא עם אבהתנא. גזר י״י ית קימא הדין אלהין
עמנא. אנחנא אלין כא. יומא דין כלנא קיימין׳ וליס מע אבאינא פקט עהד אללה דאך אלעהד
בל ומענא איצא. ונחן ההנא כלנא אחיא אליום׳ פנים בפנים דבר יהוה עמכם בהר
מתוך האש׳ ממלל עם ממלל. מליל י״י עמכון. בטורא מגו אישתא׳ ודאך אן שפאהא
כלמכם אללה פי אלגבל מן וסט אלנאר׳ אנכי עמד בין יהוה וביניכם בעת ההוא להגיד לכם
את דבר יהוה כי יראתם מפני האש ולא עליתם בהר לאמר׳ אנא הויתי קאים בין מימרא
די״י וביניכון בעדנא ההוא. לחואה לכון ית פתגמא די״י. ארי דחילתון מן קדם אישתא. ולא
סליקתון בטורא למימר׳ ואנא כנת קאים בין נור אללה ובינכם פי דאך אלוקת אכברכם
בכלאמה לאנכם כפתם אלנאר ולם תצעדו אלי אלגבל אד קאל לכם׳ אנכי
יהוה אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים׳ אנא י״י אלהך דאפיקתך מארעא
דמצרים מבית עבדותא׳ אנא אללה רבך אלדי אלרגתך מן בלד מצר מן בית אלעבודיה׳

פנים בפנים. אמר ר׳ ברכיה כך אמר משה לא תאמרו אני מטעה אתכם על לא דבר כדרך שהסרסור עושה בין המוכר ובין הלוקח הרי הלוקח עצמו מדבר עמכם. לאמר. מוסב על דבר י״י עמכם בהר מתוך האש לאמר אנכי עומד בין י״י וביניכם. על פני. בכל מקום אשר אני שם וזהו כל העולם. ד״א כל זמן שאני קיים. עשרת הדברות כבר פירשתים. שמור. ובראשונות הוא אומר זכור שניהם בדבור אחד

לא יהיה לך אלהים אחרים על פני לא תעשה לך פסל כל תמונה אשר בשמים ממעל ואשר
בארץ מתחת ואשר במים מתחת לארץ לא תשתחוה להם ולא תעבדם כי אנכי יהוה אלהיך אל
קנא פקד עון אבות על בנים ועל שלשים ועל רבעים לשנאי ועשה חסד לאלפים לאהבי
ולשמרי מצותו׃ לא יהוי לך אלה אחרן בר מני׃ לא תעביד לך צילם כל דמו דבשמיא מלעילא מצותי ק
ודבארעא מלרע ודבמיא מלרע לארעא׃ לא תסגוד להון ולא תפלחינון ארי אנא יי אלהך אל קנא מסער
חובי אבהן על בנין מרדין על דר תליתי ועל דר רביעי לסנאי כד משלמין בניא למחטי בתר
אבהתהון׃ ועביד טיבו לאלפי דרין לרחמי ולנטרי פקודי׃ לא יכון לך מעבוד אכר מן דוני לא
תצנע לך פסלא ולא שבהא ממא פי אלסמא פי אלעלו וממא פי אלארץ פי אלספל וממא פי אלמא
תחת אלארץ לא תסגד להא ולא תעבדהא לאני אלה רבך אלטאיק אלמעאקב מטאלב בדנוב אלאבא
מע אלבנין ואלתואלת ואלרואבע לשאניי ומגאזי באלאחסאן לאלוף מן מחביי וחאפצי וצאיאי׃
לא תשא את שם יהוה אלהיך לשוא כי לא ינקה
יהוה את אשר ישא את שמו לשוא׃ לא תימי בשמא דיי אלהך למגנא ארי לא יזכי יי ית דיימי
בשמיה לשקרא׃ לא תחלף באסם אלה רבך זורא לא יברי מן יחלף באסמה לשון אלה
באטלא׃ שמור את יום השבת לקדשו כאשר צוך יהוה
אלהיך ששת ימים תעבד ועשית כל מלאכתך ויום השביעי שבת ליהוה אלהיך לא תעשה כל
מלאכה אתה ובנך ובתך ועבדך ואמתך ושורך וחמרך וכל בהמתך וגרך אשר בשעריך למען
ינוח עבדך ואמתך כמוך וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים ויוצאך יהוה אלהיך
משם ביד חזקה ובזרע נטויה על כן צוך יהוה אלהיך לעשות את יום השבת׃ טר ית יומא
דשבתא לקדשותיה כמא דפקדך יי אלהך׃ שתא יומין תפלח ותעביד כל עבידתך׃ ויומא
שביעאה שבתא קדם יי אלהך לא תעביד כל עבידא את וברך וברתך ועבדך ואמתך ותורך וחמרך וכל
בעירך וגיורך דבקרוך בדיל דינוח עבדך ואמתך כותך׃ ותדכר ארי עבדא הויתא בארעא דמצרים
ואפקך יי אלהך מתמן ביד תקיפא ובדרע מרמם על כין פקדך יי אלהך למעבד ית יומא דשבתא׃
אחפץ יום אלסבת וקדסה כמי אמרך אלה רבך סתה איאם תעמל ותצנע גמיע צנאיעך ואליום
אלסאבע סבת ללה רבך לא תעמל שיא מן אלצנאיע אנת ואבנך ואבנתך ועבדך ואמתך ותורך
וחמארך וסאיר בהאימך וציפך אלדי פי מחאלך לכי יסתריח עבדך ואמתך מתלך ואדכר אנך
כנת עבדא פי בלד מצר ואכרגך אלה רבך מן תם ביד שדידה ודראע ממדודה ולדלך אמרך
אן תקים פי יום אלסבת׃ כבד את אביך ואת אמך כאשר צוך
יהוה אלהיך למען יאריכן ימיך ולמען ייטב לך על האדמה אשר יהוה אלהיך

נתן לך׃ יקר ית אבוך וית אמך. כמא דפקדך יי׳ אלהך. בדיל דיירכון יומך ובדיל דייטב לך. על אר׳
דיי׳ אלהך יהיב לך׃ אכרם אביך ואמך כמי אמרך אלה רבך לכי תטול איאמך ולכי יכאר לך פי אל
בלד אלדי אלה רבך מעטיך׃ לא תרצח׃ לא תקטול נפש׃ לא
תקתל אנפס׃ ולא תנאף׃ ולא תגוף׃ ולא תזן׃ ולא
תגנב׃ ולא תגנוב׃ ולא תסרק׃ ולא תענה ברעך עד שוא׃ ולא תסהיד
בחברך סהדותא דשקרא׃ ולא תשהד עלא צאחבך שהאדת זור׃ ולא
תחמד אשת רעך ולא תתאוה בית רעך שדהו ועבדו ואמתו שורו וחמרו
וכל אשר לרעך׃ ולא תחמיד אתת חברך. ולא תירוג בית חברך חקליה. ועבדיה ואמתיה תוריה
וחמריה. וכל דלחברך׃ ולא תתמן זוגה צאחבך ולא תתשה מנזלה וציעתה ועבדה ואמתה
תורה וחמארה וגמיע מאלה׃ את הדברים האלה דבר יהוה אל כל קהלכם
בהר מתוך האש הענן והערפל קול גדול ולא יסף ויכתבם על שני לחת אבנים ויתנם אלי׃
ית פתגמא האילין מליל יי׳ עם כל קהלכון בטורא. מגו אישתא ענגא ואמטתא. קל רב ולא
פסיק. וכתבנון על תרין לוחי אבניא. ויהבנון לי׃ הדה אלכלמאת כלם אלה בהא גמיע גוקכם
פי אלגבל מן לדן אלנאר ואלגמאם ואלצבאב בצות עצים גיר מעאוד וכתבהא עלי לוחי אלגוהר
ודפעהמא אלי׃ ויהי כשמעכם את הקול מתוך החשך וההר בער באש ותקרבון אלי כל
ראשי שבטיכם וזקניכם׃ והוה כמשמעכון ית קלא מגו חשוכא. וטורא בער באישתא.
וקריבתון לותי. כל רישי שבטיכון וסביכון׃ פלמא סמעתם אלצות מן לדן צלאם אלגים ואלגבל
משתעל באלנאר תקדם אליי ריסא אסבאטכם ומשאיככם׃ ותאמרו הן הראנו יהוה אלהינו
את כבדו ואת גדלו ואת קלו שמענו מתוך האש היום הזה ראינו כי ידבר אלהים את האדם
וחי׃ ואמרתון הא אחזינא יי׳ אלהנא ית יקריה וית רבותיה. וית קל מימריה שמענא מגו אישתא.
יומא הדין חזינא ארי ממליל יי׳. עם אנשא ומתקיים׃ פקלתם הודא קד אוראנא אלה רבנא
כרמה ועצמתה וסמענא צותה מן דאכל אלנאר פעלמנא אליום אנה יגוז אן יכלם אלה אנאסא
ויחיא׃ ועתה למה נמות כי תאכלנו האש הגדלה הזאת אם יספים אנחנו לשמע את קול
יהוה אלהינו עוד ומתנו׃ וכען למא נמות ארי תיכלננא אישתא רבתא הדא. אם [illegible] אנחנא. מוספין
למשמע ית קל מימרא דיי׳ אלהנא. עוד מיתין אנחנא׃ ואלאן פלא נהלך ולא תאכלנא הדה
אלנאר אלעצימה פאנא אן עאודנא אסתמאע כלאם אלה רבנא איצא מתנא׃ כי מי כל
בשר אשר שמע קול אלהים חיים מדבר מתוך האש כמנו ויחי׃ ארי מן כל בסרא. דשמע
קל מימרא דיי׳ קיימא. ממליל מגו אישתא. כותנא ואתקיים׃ לאנה אי בשרי סמע צות

דא ולא יסף לא הוסיף להיראות בחוזקו פומבי׳ וזה הדבר תלינו׳ השבט את כוחי כנקבה שנזטערתי עליכם ורפיתם את ידי כי ראיתי
שאינכם חרדים להתקרב אין מאהבה וכי לא היה לכם יפה ללמוד מפי הגבורה ולא ללמוד ממני׳ שמע ישראל יי׳ אלהינו יי׳ אחד׳ יי׳
שהוא אלהינו עתה ולא אלהי האומות עובדי ע״ז הוא עתיד להיות יי׳ אחד שנ׳ כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרות כולם

צות אלה אלחי מכאטבה מן וסט אלנאר מתלנא פעאשׁ: קרב אתה ושמע את כל אשר יאמר
יהוה אלהינו ואת תדבר אלינו את כל אשר ידבר יהוה אלהינו אליך ושמענו ועשינו: קרב
את ושמע ית כל דיימר ייי אלהנא ואת תמליל עמנא ית כל דימליל ייי אלהנא עמך ונקביל ונע'
ביד: תקדם אנת ואסמע גמיע מא יקולה אלה רבנא ואנת תכלמנא בגמיעה ונסמעה ונעמל
בה: וישמע יהוה את קול דבריכם בדברכם אלי ויאמר יהוה אלי שמעתי את קול דברי העם
הזה אשר דברו אליך היטיבו כל אשר דברו: ושמיע קדם ייי ית קל פתגמיכון במללותכון עמי
ואמר ייי לי שמיע קדמי ית קל פתגמי עמא הדין דמלילו עמך אתקינו כל דמלילו: פסמע
אלה כלאמכם אד כלמתמוני פקאל אלה לי קד סמעת כלאם הולאי אלקום אד כלמוך קד אחסנו
פי גמיע מא קאלו: מי יתן והיה לבבם זה להם ליראה אתי ולשמר את כל מצותי כל הימים
למען ייטב להם ולבניהם לעלם: לוי דיהי לבא הדין להון למדחל קדמי ולמטר ית כל
פקודי כל יומיא בדיל דייטב להון ולבניהון לעלם: פליתמכנו אן יבקא להם הדא אלקלב אן
יכאפוני ויחפצו וצאיאי טול אלזמאן לכי יכאר להם ולבניהם אלי אלדהר: לך אמר להם שובו
לכם לאהליכם: איזיל אימר להון תובו לכון למשכניכון: אמץ קל להם ארגעו אלי אכ'
ביתכם: ואתה פה עמד עמדי ואדברה אליך את כל המצוה והחקים והמשפטים אשר תלמדם
ועשו בארץ אשר אנכי נתן להם לרשתה: ואת הכא קום קדמי ואמליל עמך ית כל תפקיד
תא וקימיא ודיניא דתלפינון ויעבדון בארעא דאנא יהיב להון למירתה: ואמא אנת פקף ההנא בין
ידיי חתא אכלמך בגמיע אלוצאיא ואלרסום ואלאחכאם אלדי תעלמהם יצנעון פי אלבלד אלדי אנא
מעטיהם יחתוונה: ושמרתם לעשות כאשר צוה יהוה אלהיכם אתכם לא תסרו ימין ושמאל
ותטרון למעבד כמא דפקיד ייי אלהכון יתכון לא תסטון לימינא ולסמלא: פאחפצו ואעמלו
כמי אמרכם אלה רבכם לא תזולו ימנה ולא יסרה: בכל הדרך אשר צוה יהוה אלהיכם אתכם
תלכו למען תחיון וטוב לכם והארכתם ימים בארץ אשר תירשון: בכל אורחא דפקיד ייי
אלהכון יתכון תהכון בדיל דתיחון וייטב לכון ותירכון יומין בארע דתירתון: בל פי אלטריק
אלדי אמרכם אלה רבכם תסירון לכי תחיון ויכאר לכם ותטול מדתכם פי אלבלד אלדי תחוזונה:
וזאת המצוה החקים והמשפטים אשר צוה יהוה אלהיכם ללמד אתכם לעשות בארץ אשר
אתם עברים שמה לרשתה: ודא תפקידתא קימיא ודיניא דפקיד ייי אלהכון לאלפא יתכון למעבד
בארעא דאתון עברין תמן למירתה: והדה אלוצאיא ואלרסום ואלאחכאם אלדי אמרני אלה רבכם
אן אעלמכמוהא לתצנעוהא פי אלבלד אלדי אנתם גאיזין אליה לתחוזוה: למען תירא את יהוה
אלהיך לשמר את כל חקתיו ומצותיו אשר אנכי מצוך אתה ובנך ובן בנך כל ימי חייך ול...

בשם ייי ולעבדו שכם אחד ונאמר ביום ההוא יהיה ייי אחד ושמו אחד" ואהבת: עשה דברין מאהבה אינו דומה עושה מאהבה לעושה
מיראה העושה אצל רבו מיראה כשהוא מטריח עליו מניחו והולך לו" בכל לבבך: בשני יצריך" ד"א בכל לבבך: שלא יהא לבך
חלוק על המקום" ובכל נפשך: אפילו הוא נוטל את נפשך" ובכל מאודך: בכל ממונך" יש לך אדם שממונו חביב עליו מגופו
לכך

ולמען יארכן ימיך׃ בדיל דתדחל קדם יי׳ אלהך. למטר. ית כל קימוהי ופקודוהי דאנא מפקיד
לך. את וברך ובר ברך. כל יומי חייך. ובדיל דיירכון יומך׃ לכי תכאף אללה רבך ותחפץ רסומה
ווצאיאה אלתי אנא אמרך אנת ואבנך ואבן אבנך טול איאם חיאתך ולכי תטול מדתך׃ ושמעת
ישראל ושמרת לעשות אשר ייטב לך ואשר תרבון מאד כאשר דבר יהוה אלהי אבתיך לך ארץ
זבת חלב ודבש׃ ותקביל ישראל ותטר למעבד. דייטב לך. ודתסגון לחדא. כמא דמליל יי׳ אלהא דאבהתך
לך. ארע עבדא חלב ודבש׃ פאסמע דלך יא אסר ואחפצה ואעמל בה לכי יכאר לך ולכי תכתר
גדא כמי ועדך אללה אלאה אבאיך בלד יפיץ לבנא ועסלא׃ פ
שמע ישראל יהוה אלהינו יהוה אחד׃ שמע ישראל יי׳ אלהנא יי׳ חד׃ אעלם יא אסר אן אללה
רבנא אללה אלואחד׃ ואהבת את יהוה אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך׃ ותרחם ית יי׳
אלהך. בכל לבך ובכל נפשך ובכל נכסך׃ ואחבב אללה רבך מכלצא בכל קלבך ונפסך וגדך׃
והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך׃ ויהון פתגמיא האלין דאנא מפקיד
לך. יומא דין על לבך׃ ולתכון הדה אלכלמאת אלתי אמרך בהא אליום פי קלבך׃ ושננתם לבניך
ודברת בם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך׃ ותתנינון לבנך. ותמליל בהון
במתבך בביתך ובמהכך באורחא. ובמשכבך ובמקימך׃ ואחכיהא לבניך ואדרסהא פי
חאל גלוסך פי מנזלך ומסירך פי טריקך ועند ניאמך וקיאמך׃ וקשרתם לאות על ידך והיו
לטטפת בין עיניך׃ ותקטרינון לאת על ידך. ויהון לתפלין בין עינך׃ ואעקדהא עלאמה
עלי ידך ותכון מנשורא בין עיניך׃ וכתבתם על מזזות ביתך ובשעריך׃ ותכתובינון על
מזוזין. ותקבעינון בספי ביתך ובתרעך׃ ואכתבהא עלי לדור פתוה מנאזלך ואבואבך׃
פ והיה כי יביאך יהוה אלהיך אל הארץ אשר נשבע לאבתיך
לאברהם ליצחק וליעקב לתת לך ערים גדלת וטבת אשר לא בנית׃ ויהי. ארי יעלנך יי׳ אלהך
לארעא דקיים לאבהתך. לאברהם. ליצחק וליעקב למתן לך. קרוין. רברבן וטבן דלא בניתא׃
פאדא אדכלך אללה רבך. אלבלד אלדי קסם לאבאיך לאבראהים ויצחק ויעקוב אן יעטיכהא
תלך קרא כבירה גיאד מא לם תבניהא׃ ובתים מלאים כל טוב אשר לא מלאת וברת

את נפשך׳ ובכל מאודיך׳ בכל ממונך יש לך אדם שממונו חביב עליו מגופו לכך נאמר בכל מאדך׳׳ ד״א בכל מאודיך׳ בכל מדה ומדה שהוא מודד לך בין במדה טובה בין במדת פורענות הוי מודה לו וכן דוד הוא אומר כוס ישועות אשא ובשם יי׳ אקרא׳ ואומר צרה ויגון אמצא ובשם יי׳ אקרא׳׳ והיו הדברים׳ מהו האהבה והיו הדברים האלה שמתוך כך אתה מכיר בהקב״ה ומידבק בדרכיו׳׳ אשר אנכי מצוך היום׳ לא יהיו בעיניך כדיוטגמא ישנה שאין אדם סופנה אלא כחדשה שהכל רצין לקראתה׳ פי׳ דיוטגמא מצות המלך הבאה במכתב׳׳ ושננתם׳ לשון חדוד הוא שיהיו מחודדין בפיך שאם ישאלך אדם דבר לא תהא צריך לגמגם בו אלא אמור לו מיד׳׳ לבניך׳ אלו התלמידים מצינו בכל מקום שהתלמידים קרויים בנים שנ׳ בנים אתם ליי׳ אלהיכם ואומר בני הנביאים אשר בבית אל וכן בחזקיהו שלמד תורה לכל ישראל וקראם בנים שנ׳ ועתה בני אל תשלו וכשם שהתלמידים קרויים בנים שנ׳ בנים אתם ליי׳ אלהיכם כך הרב קרוי אב שנ׳ אבי אבי רכב ישראל ופרשיו׳׳ ודברת בם׳ שלא יהא עיקר דבורך אלא בם עשם עיקר ולא תעשם טפל׳׳ ובשכבך׳ יכול אפי׳ שכב בחצי היום ת״ל ובקומך׳ יכול אפילו קם בחצי הלילה ת״ל ובלכתך בדרך׳ דרך ארץ דברה תורה זמן שכיבה וזמן קימה לכל אדם׳׳ וקשרתם לאות על ידך׳ אלו תפלין שבזרוע׳׳ והיו לטוטפות בין עיניך׳ אלו תפלין שבראש׳ ועל שם מנין פרשיותיהן נקראו טוטפת׳ טט בכתפי שתים פת באפריקי שתים׳ מזוזות ביתך׳ מזוזת כתיב שאין צריך אלא אחת׳׳ ד״א מזוזות חוליות [illegible] מלאך המות שולט בו׳׳) ובשעריך׳ לרבות שערי חצרות ושערי מדינות ושערי עיירות׳׳ חצובים׳ לפי שהיו מקום טרשין וסלעים

חצובים אשר לא חצבת כרמים וזיתים אשר לא נטעת ואכלת ושבעת׃ ובתין מלין כל טוב דלא
מליתא. וגובין פסילן דלא פסלתא. כרמין וזיתין דלא נצבתא. ותיכול ותסבע׃ וביות ממלוה כל
כיר לם תמלהא וצהאריג מנקורה לם תנקרהא וכרום וזיאתין לם תגרסהא ותאכל ותשבע׃
השמר לך פן תשכח את יהוה אשר הוציאך מארץ מצרים מבית עבדים׃ אסתמר לך
דלמא תתנשי ית דחלתא דיי׳ דאפקך. מאר׳ דמצר׳ מבית עבדותא׃ פאחדר אן תנסא אללה
אלדי אכרג׳ך מן בלד מצר מן בית אלעבודייה׃ את יהוה אלהיך תירא ואתו תעבד ובשמו תשבע׃
ית יי׳ אלהך תדחל וקדמוהי תפלח. ובשמיה תקיים׃ בל כן אללה רבך ואעבדה ואחלף באסמה
נארא׃ לא תלכון אחרי אלהים אחרים מאלהי העמים אשר סביבותיכם׃ לא תהכון
בתר טעות עממיא. מטעות עממיא. דבסחרניכון׃ ולא תתבעו מעבוראת אכר מן מעבוראת
אלאמם אלדין חואליכם׃ כי אל קנא יהוה אלהיך בקרבך פן יחרה אף יהוה אלהיך בך והשמידך
מעל פני האדמה׃ ארי אל קנא יי׳ אלהך שכינתיה בינך. דלמא יתקף רגזא דיי׳ אלהך בך וישיצינך
מעל אפי ארעא׃ לאן אללה רבך טאיק מעאקב פימא בינכם ללא ישתד גצ׳בה עליך
פינפדך ען וג׳ה אלארץ׃

לא תנסו את יהוה אלהיכם כאשר נסיתם במסה׃ לא תנסון קדם יי׳ אלהכון. כמא
דנסיתון בנסיתא׃ לא תג׳רבו אללה רבכם כמא ג׳רבתמוה פי דאת אלמחנה׃ שמור תשמרון
את מצות יהוה אלהיכם ועדתיו וחקיו אשר צוך׃ מטר תטרון. ית פקודיא דיי׳ אלהכון.
וסהדותיה וקימוהי דפקדך׃ בל אחפצ׳ו חפצ׳א וצאיא אללה רבכם ושואהדה ורסומה אלתי אמרך
בהא׃ ועשית הישר והטוב בעיני יהוה למען ייטב לך ובאת וירשת את הארץ הטבה אשר
נשבע יהוה לאבתיך׃ ותעביד דכשר ודתקין קדם יי׳. בדיל דייטב לך. ותיעול. ותירת ית ארעא
טבתא. דקיים יי׳ לאבהתך׃ ואצנע אלמסתקים אלג׳ייד בין ידיה לכי יכאר ותדכל ותחוז
אלבלד אלדי קסם אללה לאבאיך׃ להדף את כל איביך מפניך כאשר דבר יהוה׃ למתבר ית
כל בעלי דבבך מן קדמך. כמא דמליל יי׳׃ וידפע גמיע אעדאיך מן בין ידיך כמא
ועדך׃ כי ישאלך בנך מחר לאמר מה העדת
והחקים והמשפטים אשר צוה יהוה אלהינו אתכם׃ ארי ישאלנך ברך. מחר למימר
מא סהדותא. וקימיא ודיניא. דפקיד. יי׳ אלהנא יתכון׃ ואדא סאל אבנך גדא קאילא
מא סבב אלשואהד ואלרסום ואלאחכאם אלדי אמרכם אללה רבנא׃ ואמרת לבנך עבדים

נופל בו לשון חציבה" מבית עבדים: כתרגומו מבית עבדותא שהייתם שם עבדים" ובשמו תשבע: אם יש בך כל המדות הללו שאתה
ירא את שמו ועובד אותו אז בשמו תשבע שמתוך שאתה ירא את שמו תהא נזהר בשבועתך ואם לאו לא תשבע" מאלהי העמים אשר
סביבותיכם: הוא הדין לרחוקים אלא לפי שאתה רואה את סביבותיך תועים אחריהם הוצרך להזהיר עליהם ביותר" במסה: כשיצאו
ממצרים שנסוהו במים שנ׳ היש י׳ בקרבנו" הישר והטוב: זו פשרה לפנים משורת הדין" כאשר דבר: והיכן דבר והמותי את כל
העם" כי ישאלך בנך מחר: יש מחר שהוא לאחר זמן" ונשל: לשון הטה והשלכה: וכן ונשל הברזל" לא תחנם: לא תתן להם
חן אסור לו לאדם לומר כמה נאה גוי זה" ד״א לא תתן להם חניה בארץ" כי יסיר את בנך מאחרי: בנו של גוי כשישא את בתך

יסיר

הָיִינוּ לְפַרְעֹה בְּמִצְרָיִם וַיֹּצִיאֵנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם בְּיָד חֲזָקָה׃ ותימר לבנך. עבדין הוינא לפרעה
במצרים. ואפקנא יי׳ ממצרים ביד תקיפא׃ פקל לה כנא עבידא לפרעון במצר פאכרגנא
אללה מן תם ביד שדידה׃ וַיִּתֵּן יְהוָה אוֹתֹת וּמֹפְתִים גְּדֹלִים וְרָעִים בְּמִצְרַיִם בְּפַרְעֹה וּבְכָל בֵּיתוֹ
לְעֵינֵינוּ׃ ויהב יי׳ אתין ומופתין רברבין ובישין במצרים. בפרעה ובכל אנש ביתיה לעינוא׃ ואחל
אללה איאת ובראהין עצימה צארה במצר פי פרעון ופי גמיע אלה בחצרתנא׃ וְאוֹתָנוּ הוֹצִיא
מִשָּׁם לְמַעַן הָבִיא אֹתָנוּ לָתֶת לָנוּ אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לַאֲבֹתֵינוּ׃ ויתנא אפיק מתמן.
בדיל לאעלא יתנא. למתן לנא ית אר׳. דקיים לאבהתנא׃ ואכרגנא מן תם לכי ידכלנא ויעטינא
אלבלד אלדי קסם בה לאבאינא׃ וַיְצַוֵּנוּ יְהוָה לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל הַחֻקִּים הָאֵלֶּה לְיִרְאָה אֶת יְהוָה
אֱלֹהֵינוּ לְטוֹב לָנוּ כָּל הַיָּמִים לְחַיֹּתֵנוּ כְּהַיּוֹם הַזֶּה׃ ופקדנא יי׳ למעבד ית כל קימיא האלין למדחל
קדם יי׳ אלהנא. דייטב לנא כל יומיא. לקיימותנא כיומא הדין׃ פאמרנא באן נצנע הדה אלרסום
ונכאף אללה רבנא לכי יכאר לנא טול אלזמאן ונחיא כיומנא הדא׃ וּצְדָקָה תִּהְיֶה לָּנוּ כִּי
נִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל הַמִּצְוָה הַזֹּאת לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵינוּ כַּאֲשֶׁר צִוָּנוּ׃ וזכותא תהי לנא ארי
נטר למעבד ית כל תפקידתא הדא. קדם יי׳ אלהנא כמא דפקדנא׃ וחסנה תכון לנא אדא
חפצנא ועמלנא גמיע הדה אלשריעה בין ידי אללה רבנא כמי יאמרנא׃ כִּי
יְבִיאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה בָא שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ וְנָשַׁל גּוֹיִם רַבִּים מִפָּנֶיךָ הַחִתִּי
וְהַגִּרְגָּשִׁי וְהָאֱמֹרִי וְהַכְּנַעֲנִי וְהַפְּרִזִּי וְהַחִוִּי וְהַיְבוּסִי שִׁבְעָה גוֹיִם רַבִּים וַעֲצוּמִים מִמֶּךָּ׃ ארי יעלנך
יי׳ אלהך לארעא דאת עליל לתמן למירתה ויתריך עממין סגיאין מן קדמך. חתאי וגרגשאי ואמוראי
וכנענאי ופרזאי. וחואי ויבוסאי. שבעה עממין. סגיאין ותקיפין מנך׃ ואדי אדכלך אללה
רבך אלי אלבלד אלדי אנת דאכל תם לתחוזה פיטחטח אממא כתירא מן בין ידיך אלחתיין
ואלגרגשיין ואלאמוריין ואלכנאעניין ואלפרזיין ואלחויין ואליבוסיין סבעה אממא אכתר ואעצם
מנך׃ וּנְתָנָם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְפָנֶיךָ וְהִכִּיתָם הַחֲרֵם תַּחֲרִים אֹתָם לֹא תִכְרֹת לָהֶם בְּרִית וְלֹא תְחָנֵּם׃
וימסרנון יי׳ אלהך. קדמך ותמחינון. גמרא תגמר יתהון. לא תגזר להון. קים ולא תרחים עליהון׃
פיסלמהם אללה רבך בין ידיך פאקתלהם ואתלפהם לא תעהד מעהם עהדא ולא תרק עליהם׃
וְלֹא תִתְחַתֵּן בָּם בִּתְּךָ לֹא תִתֵּן לִבְנוֹ וּבִתּוֹ לֹא תִקַּח לִבְנֶךָ׃ ולא תתחתן בהון. ברתך לא תתין
לבריה. וברתיה לא תסב לברך׃ ולא תצאהרהם פתעטי אבנתך לאבנה או תאכד אבנתה
לאבנך׃ כִּי יָסִיר אֶת בִּנְךָ מֵאַחֲרַי וְעָבְדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְחָרָה אַף יְהוָה בָּכֶם וְהִשְׁמִידְךָ מַהֵר׃

יסיר את בנך אשר תלד לו בתך מאחרי למדנו שבן בתך הבא מן הגוי קרוי בנך אבל בן בנך הבא מן הנכריה אינו קרוי בנך אלא בנה
שהרי לא נאמר על בתו לא תקח כי תסיר את בנך מאחרי אלא כי יסיר את בנך וגו׳ ומזבחותיהם של בנין מצבותם אבן אחת
ואשיריהם אילנות שעובדין אותן ופסיליהם צלמים לא מרובכם כפשוטו ומדרשו לפי שאין אתם מגדילין עצמכם כשאני
משפיע לכם טובה לפיכך חשק בכם כי אתם המעט הממעטין עצמכם כגון אברהם שאמר ואנכי עפר ואפר וכגון משה ואהרן
ונחנו מה לא כנבוכדנצר שאמר אעלה על במתי עב אדמה לעליון וסנחריב שאמר מי בכל אלהי הארצות וחירם שאמר אל

ארי יטעון ית בנך מבתר פלחני. ויפלחון לטעות עממיא. ויתקף רגזא דיי בכון וישיצינך בפריע:
לאנהם יזילון אבנך סריעא ען טאעתי ויעבדון אאלהא אכ׳ר פישתד גצב אללה עליך ויפניך
סריעא: כי אם כה תעשו להם מזבחתיהם תתצו ומצבתם תשברו ואשיריהם תגדעון ופסיליהם
תשרפון באש: ארי אם כדין תעבדון להון איגוריהון תתרעון וקמתהון תתברון ואשיריהון
תקצצון. וצלמיהון תיקדון בנורא: בל כדא פאצנעו להם מדאבחהם פאנקצו ודכאכהם
פכסרו וסואריהם פגדעו ופסולהם אחרקוהא באנאר: כי עם קדוש אתה ליהוה אלהיך
בך בחר יהוה אלהיך להיות לו לעם סגלה מכל העמים אשר על פני האדמה: ארי עם קדיש
את קדם יי אלהך. בך אתרעי יי אלהך. למהוי ליה לעם חביב מכל עממיא. דעל אפי ארעא: לאנך שעב
מקדס ללה רבך ובך אכתאר אן תכון לה אמה כאצה מן גמיע אלשעוב אלתי עלי וגה אלארץ:
לא מרבכם מכל העמים חשק יהוה בכם ויבחר בכם כי אתם המעט מכל העמים: לא מדסגיאין
אתון מכל עממיא צבי יי בכון ואתרעי בכון ארי אתון זעירין מכל עממיא: צבי יי בכון ואתרעי
בכון ארי אתון זעירין מכל עממיא וליס מן כתרתכם מן גמיע אלאמם אצטפאכם אללה ואכתארכם
בל אנתם אקל מנהם מגמועין: כי מאהבת יהוה אתכם ומשמרו את השבעה אשר נשבע לאבתיכם
הוציא יהוה אתכם ביד חזקה ויפדך מבית עבדים מיד פרעה מלך מצרים: ארי מדרחים יי
יתכון ומדנטר ית קימא דקיים לאבהתכון אפיק יי יתכון ביד תקיפא. ופרקך מבית עבדותא.
מידא דפרעה מלכא דמצרים: לכן מן מחבה אללה לכם ומן חפצה אלימין אלדי קסם בהא לאבאיכם
אכרגכם אללה ביד שדידה ופדאך מן בית אלעבודיה מן יד פרעון מלך מצר: וידעת כי יהוה
אלהיך הוא האלהים האל הנאמן שמר הברית והחסד לאהביו ולשמרי מצותו לאלף דור:
ותדע ארי יי אלהך הוא אלהים אלהא מהימנא. נטר קימא וחסדא לרחמוהי ולנטרי פקודוהי לאלף
דרין: פאעלם אן אללה רבך הו אלאלאה אלמלך אלאמין אלחאפץ אלעהד ואלאחסאן למחביה וחאפצי
וצאיאה לאלף גיל: ומשלם לשנאיו אל פניו להאבידו לא יאחר לשנאו אל פניו ישלם לו:
ומשלים לסנאוהי טבון דאנון עבדין קדמוהי בחייהון לאובדיהון לא מאחר עובד טב
לסנאוהי טבון דאנון עבדין קדמוהי בחייהון משלים להון: ומכאפי שאניה בחצרתה
לאנפאדה לא יוכר לה שיא בל בחצרתה יכאפיה: ושמרת את המצוה ואת החקים ואת
המשפטים אשר אנכי מצוך היום לעשותם: ותטר ית תפקידתא וית קימיא וית דיניא.
דאנא מפקיד לך יומא דין למעבדהון: פאחפץ אלוצאיא ואלרסום ואלאחכאם אלתי אמרך
בהא אליום ואעמל בהא: קי״ט פסוקים סימן פלט״ ה׳ה׳

ווצב אלהים ישבתו. כי אתם המעט. הרי כי משמש בלשון דהא. כי מאהבת יי אתכם. הרי כי משמש בלשון אלא. לא מרובכם חשק יי
בכם אלא מאהבה יי אתכם. ומשמרו את השבועה. מחמת שמרו את השבועה. לאלף דור. ולהלן הוא אומר לאלפים. כאן שהוא סמוך אצל
לשומרי מצותיו הוא אומר לאלף וכאן שהוא סמוך אצל לאוהביו הוא אומר לאלפים. אוהביו. אלו העושין מאהבה. שומרי מצותיו
אלו העושין מיראה. ומשלם לשונאיו אל פניו. בחייו משלם לו גמולו הטוב כדי להאבידו מן העולם הבא. היום לעשותם. ולמחר
לעולם הבא ליטול שכרם. חסלת ואתחנן בס״ד והיה

והיה עקב תשמעון את המשפטים האלה ושמרתם ועשיתם אתם ושמר יהוה אלהיך לך
את הברית ואת החסד אשר נשבע לאבתיך · ויהי חלף דתקבלון ית דיניא האלין ותטרון
ותעבדון יתהון ויטר יי' אלהך לך ית קימא וית חסדא דקיים לאבהתך · פיכון גזא מא תסמעון
הדה אלאחכאם ותחפצוהא ותעמלו בהא יחפץ אללה רבך לך אלעהד אלדי קסם לאבאיך ·
ואהבך וברכך והרבך וברך פרי בטנך ופרי אדמתך דגנך ותירשך ויצהרך שגר אלפיך
ועשתרת צאנך על האדמה אשר נשבע לאבתיך לתת לך · וירחמנך ויברכנך ויסגינך
ויברך ולדא דמעך ואבא דארעך עבורך חמרך ומשחך בקרי תורך ועדרי ענך על ארעא
דקיים לאבהתך למתן לך · פיחבבך ויבארך פיך ויכתרך ויבארך פי תמרך ותמר ארצך גלך
ועצירך ודהנך נתאג בקרך וגפראת גנמך פי אלבלד אלדי קסם לאבאיך אן יעטיכהא · ברוך
תהיה מכל העמים לא יהיה בך עקר ועקרה ובבהמתך · בריך תהי מכל עממיא לא יהי בך
עקר ועקרא ובבעירך · ותכון מבארכא מן גמיע אלאמם ולא יבק פיך עאקר ולא עאקרא
ולא פי בהאימך · והסיר יהוה ממך כל חלי וכל מדוי מצרים הרעים אשר ידעת לא ישימם
בך ונתנם בכל שנאיך · ויעדי יי' מנך כל מרעין וכל מכתשי מצרים בישיא דידעתא לא
ישוינון בך ויתנינון בכל סנאך · ויזיל אללה מנך כל מרץ וגמיע אדוא מצר אלרדייה אלתי
תערפהא לא יחלהא בך בל יחלהא בשאניך · ואכלת את כל העמים אשר יהוה אלהיך נתן
לך לא תחוס עינך עליהם ולא תעבד את אלהיהם כי מוקש הוא לך · ותגמר ית כל עממיא
די יי' אלהך יהיב לך לא תחוס עינך עליהון ולא תפלח ית טעותהון ארי לתקלא יהון לך · פתפני
גמיע אלשעוב אלדי יעטיך אללה רבך לא תשפק עליהם ולא תעבד מעבודאתהם פיכונו לך
והקא · כי תאמר בלבבך רבים הגוים האלה ממני איכה אוכל להורישם ·
ארי תימר בלבך סגיאין עממיא האלין מני איכדין איכול לתרכותהון · פאן קלת פי נפסך
הולאי אלאמם אכתר מני פכיף אטיק אן אקרצהם · לא תירא מהם זכר תזכר את אשר
עשה יהוה אלהיך לפרעה ולכל מצרים · לא תדחל מנהון אדכרא תדכר ית דעבד יי'
אלהך לפרעה ולכל מצראי · פלא תכאפהם בל אדכר מא צנע אללה רבך בפרעון וסאיר אל
מצריין · המסת הגדלת אשר ראו עיניך והאתת והמפתים והיד החזקה והזרע הנטויה

והיה עקב

תשמעון · אם המצות קלות שאדם דש בעקביו תשמעון · ושמר ה' · ישמור לך הבטחתו · שגר אלפיך · ולדי
בקרך מה שהבהמה משגרת ממעיה · עשתרות צאנך · מנחם פתר בו חבירי בשן הן מבחר הצאן כמו תלים
עשתרות קרנים לשון חוזק ואונקלוס תרגם ועדרי ענך על שם עדרי צאן · ורבותינו אמרו למה נקרא
שמם עשתרות שמעשרות את בעליהן · עקר · שאינו מוליד · כי תאמר בלבבך · על כרחך לשון דלמא הוא שמא תאמר בלבבך מ'
מפני שהם רבים לא אוכל להורישם אל תאמר כן לא תירא מהם ולא יתכן לפרשו באחת משאר לשונות של כי שיפול עליו שוב
לא תירא מהם · המסות · נסיונות · האותות · כגון ויהי לנחש והיו לדם ביבשת · המופתים · המכות המופלאות · היד החזקה · זה הדבר
והזרוע הנטויה · זו החרב של מכת בכורות · הצרעה · מין שרץ העוף שהיתה זורקת בהם מרה ומסרסתן ומסמאת את עיניהם
בכל מקום שהיו נסתרים שם · פן תרבה עליך חית השדה · והלא אם עושין רצונו אין מתיראין מן החיה שנ' וחית השדה איוב
השלמה לך · אלא גלוי היה לפניו שעתידין לחטוא · והמם · נקוד קמץ כולו לפי שאין מם אחרונה מן היסוד והרי הוא כמו והם
אותם · אבל והמם בגלגל עגלתו כולו יסוד לפיכך חציו קמץ וחציו פתח כשאר פועל של שלש אותיות · כל המצוה · כפשוטו ומ"ת ישעיה

אשר הוצאך יהוה אלהיך כן יעשה יהוה אלהיך לכל העמים אשר אתה ירא מפניהם׃ נסין
רברבין דחזאה עינך ואתיא ומופתיא וידא תקיפתא ודרעא מרממא דאפקך יהוה אלהך כין יעביד
יהוה אלהך לכל עממיא דאת דחיל מן קדמיהון׃ אלאיאת אלעטימה אלתי ראתהא עינאך ואלאיאת
ואלבראהין ואליד אלשדידה ואלדראע אלממדודה כמא אכרגך אללה רבך כדאך יצנע בגמיע
אלאמם אלדין תכאפהם׃ וגם את הצרעה ישלח יהוה אלהיך בם עד אבד הנשארים והנסתרים
מפניך׃ ואף ית ערעיתא יגרי יהוה אלהך בהון עד דיבדון דאשתארו ודאטמרו מן קדמך׃
ואיצא יבעת אלזנאבה פיהם חתי יביד אלבאקין ואלמנסתרין מן בין ידיך׃ לא תערץ מפניהם
כי יהוה אלהיך בקרבך אל גדול ונורא׃ לא תתבר מן קדמיהון ארי יהוה אלהך שכינתיה בינך
אלהא רבא ודחילא׃ פלא תרהבהם לאן נור אללה רבך פימא בינך אלטאיק אלעטים אלמכוף׃
ונשל יהוה אלהיך את הגוים האל מפניך מעט מעט לא תוכל כלתם מהר פן תרבה עליך חית
השדה׃ ויתריך יהוה אלהך ית עממיא האלין מן קדמך זעיר זעיר לא תכול לשיציותהון בפריע
דלמא תסגי עלך חית ברא׃ והו יטחטח אולאיך אלאמם מן בין ידיך קלילא קלילא אד לא
תטיק אן תפניהם סריעא כלא יכתר עליך וחש אלצחרא׃ ונתנם יהוה אלהיך לפניך והמם מהומה
גדלה עד השמדם׃ וימסרנון יהוה אלהך קדמך וישגישנון שגוש רב עד דישתיצון׃ פאדא
אסלמהם אללה רבך בין ידיך ואהאמהם אהאמה עטימה אלי אן תפניהם׃ ונתן מלכיהם בידך
והאבדת את שמם מתחת השמים לא יתיצב איש בפניך עד השמדך אתם׃ וימסר מלכיהון
בידך ותוביד ית שומהון מתחות שמיא לא יתעתד אנש קדמך עד דתשיציתהון׃ ואסלם מלו
כהם פי ידך פאביד אסמאיהם מן תחת אלסמא ואנסאן לא יקף בין ידיך אלי אן תפניהם׃ פסילי
אלהיהם תשרפון באש לא תחמד כסף וזהב עליהם ולקחת לך פן תוקש בו כי תועבת יהוה אלהיך
הוא׃ צלמי טעותהון תוקדון בנורא לא תחמיד כספא ודהבא דעליהון ותסב לך דלמא תתקל ביה
ארי מרחק קדם יהוה אלהך הוא׃ ואחרקו פסול בלנאר ולא תתמן שיא מן אלפצה ואלדהב אלתי עליהם
פתאכדה לך כלא תוהק בה לאנה כריהה ללה רבך׃ ולא תביא תועבה אל ביתך והיית חרם
כמהו שקץ תשקצנו ותעב תתעבנו כי חרם הוא׃ ולא תעיל דמרחק לביתך ותהי חרמא
כותיה שקצא תשקצניה ורחקא תרחקניה ארי חרמא הוא׃ ולא תדכל מא יכרהה אללה אלי ביתך
פתציר מתלופא מתלה בל רגסה תרגיסא ואכרהה כריהה אד הו מתלות׃ פ

כל המצוה אשר אנכי מצוך היום תשמרון לעשות למען תחיון ורביתם ובאתם וירשתם את
הארץ אשר נשבע יהוה לאבתיכם׃ כל תפקידתא דאנא מפקיד לך יומא דין תטרון למעבד
בדיל דתיחון ותסגון ותיעלון ותירתון ית ארעא דקיים יהוה לאבהתכון׃ גמיע אלוצאיא אלתי אמרך בהא

רש״י ז״ל

כל המצוה כלומר אם התחלת במצוה גמור אותה שאין המצוה נקראת אלא על שם הגומרה שנ׳ ואת עצמות יוסף אשר העלו בני ישראל ממצרים קברו בשכם והלא משה לבדו נתעסק בהם להעלותם אלא לפי שלא הספיק לגומרה וגמרוה ישראל נקראת על שמם׃ תשמרון

מצותיו

אליום אחפט׳והא ואעמלו בהא לכי תחיון ותכת׳רון ותדכ׳לו ותחוזו אלבלד אלד׳י קסם אללה לאבאיכם׃
וזכרת את כל הדרך אשר הוליכך יהוה אלהיך זה ארבעים שנה במדבר למען ענתך לנסתך
מצותיו לדעת את אשר בלבבך התשמר מצותו אם לא׃ ותדכר ית כל אורחא דדברך יי אלהך דנן ארבעין
שנין במדברא בדיל לעניותך לנסיותך למדע ית דבלבך התטר פקודוהי אם לא׃ ואד׳כר גמיע
אלטריק אלד׳י סירך אללה רבך פי אלבר הד׳ה ארבעין סנה ליתעבך וימתחנך ויט׳הר לשאנאס מא פי
קלבך אתחפט׳ וצאיאה אם לא׃ ויענך וירעבך ויאכלך את המן אשר לא ידעת ולא ידעון
אבתיך למען הודיעך כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל מוצא פי יהוה יחיה האדם׃
ועניך ואכפנך ואוכלך ית מנא דלא ידעתא ולא ידעו אבהתך בדיל להודעותך ארי לא על
להמא בלחודוהי מתקיים אנשא ארי על כל אפקות מימר מן קדם יי חיי אנשא׃ ואתעבך
ואג׳אעך ואטעמך אלמן אלד׳י לם תערפה ולם יערפה אבאיך לכי יערפך אנה ליס באלכ׳בז וחדה ע״א
יחיא אלאנסאן בל עלי גמיע מא אכ׳רגה קול אללה יעיש׃ שמלתך לא בלתה מעליך ורגלך
לא בצקה זה ארבעים שנה׃ כסותך לא בליאת מנך ומסנך לא יחיפו דנן ארבעין שנין׃
ופי הד׳ה אלארבעין סנה תיאבך לם תבל ורגלך לם תחף׃ וידעת עם לבבך כי כאשר ייסר
איש את בנו יהוה אלהיך מיסרך׃ ותדע עם לבך ארי כמא דמליף גברא ית בריה יי אלהך
מליף לך׃ ואעלם פי נפסך אנה כמא יאדב אלמר ולדה אללה רבך מאדבך׃ ושמרת את
מצות יהוה אלהיך ללכת בדרכיו וליראה אתו׃ ותטר ית פקודיא דיי אלהך למהך באורחן
דתקנן קדמוהי ולמדחל יתיה׃ פאחפט׳ וצאיאה וסר פי טרקה ולפה׃ כי יהוה אלהיך מביאך
אל ארץ טובה ארץ נחלי מים עינת ותהמת יצאים בבקעה ובהר׃ ארי יי אלהך מעיל לך לארעא
טבתא ארעא נגדא נחלין דמיין מבועי עינון ותהומין נפקין בבקען ובטורין׃ פאן אללה רבך
מדכ׳לך אלי בלד ג׳יד בלד אודיה מא ועיון וגמר תפג׳ר פי בקאעה וג׳באלה׃ ארץ חטה ושערה
וגפן ותאנה ורמון ארץ זית שמן ודבש׃ ארעא חטין וסערין וגופנין ותינין ורמונין ארעא
דזיתהא עבדין משחא והיא עבדא דבש׃ ארץ חנטה ושעיר וגפן ותין ורמאן בלד זיתון זית
ועסל׃ ארץ אשר לא במסכנת תאכל בה לחם לא תחסר כל בה ארץ אשר אבניה ברזל
ומהרריה תחצב נחשת׃ ארעא דלא במסכינו תיכול בה לחמא לא תחסר כל מדעם בה ארעא
דאבנהא ברזלא ומטורהא תפסול נחשא׃ בלד לא תאכל פיה טעאמך בתקדיר ולא יעוזך
פיה שיא בלד מן חג׳ארתה חדיד ומן ג׳באלה נחאס׃ ואכלת ושבעת וברכת את יהוה
אלהיך על הארץ הטבה אשר נתן לך׃ ותיכול ותסבע ותבריך ית יי אלהך על

רש״י ז״ל

מצותו׳ שלא תנסהו ולא תהרהר אחריו׳׳ שמלתך לא בלתה׳ ענני כבוד היו שפין בכסותם ומגהצים אותן כמין כלים מגוהצים ואף קטניהם
כמו שהיו גדלים היה גדל לבושן עמהם כלבוש הזה של חומט הגדל עמו׳׳ לא בצקה׳ לא נפחה כבצק כדרך הולכי יחף שרגליהם נפוחות׳׳
ביה שמתן׳ ביהים העושין שמן׳׳ גדולים ועצומים ממך׳ אתה עצום והם עצומים ממך׳׳ אל תאמר בלבבך׳ צדקתי ורשעת הגוים גרמו׳׳
לא בצדקתך אלא כי ברשעת׳ הרי כי משמש בלשון אלא׳׳ ואשב בהר׳ אין ישיבה אלא לשון עכבה׳׳ לוחות׳ לוחות כתיב שהיו

אר׳ טבתא דיהב לך׃ פאדי אכלת ושבעת פבארך ללה רבך עלי אלבלד אלג׳יד אלדי אעטאך׃ השמר
לך פן תשכח את יהוה אלהיך לבלתי שמר מצותיו ומשפטיו וחקתיו אשר אנכי מצוך היום׃
אסתמר לך דלמא תתנשי ית דחלתא דיי׳ אלהך בדיל דלא למטר פקודוהי ודינוהי וקימוהי דאנא
מפקיד לך יומא דין׃ ואחדר אן תנסא ללה רבך פלא תחפט׳ וצאיאה ואחכאמה ורסומה אלתי
אמרך בהא אליום׃ פן תאכל ושבעת ובתים טבים תבנה וישבת׃ דלמא תיכול ותסבע ובתין
שפירין תבני ותתיב׃ לאני אכאף כלא תאכל ותשבע ותבני ביותא חסאנא ותסכנהא׃ ובקרך וצאנך
ירבין וכסף וזהב ירבה לך וכל אשר לך ירבה׃ ותורך ועאנך יסגון וכספא ודהבא יסגי לך וכל דלך
יסגי׃ ובקרך וגנמך תכתר ופצה ודהב יכתר לך וגמיע מאלך יכתר׃ ורם לבבך ושכחת את יהוה
אלהיך המוציאך מארץ מצרים מבית עבדים׃ ויירם לבך ותתנשי ית דחלתא דיי׳ אלהך דאפקך
מאר׳ דמצרים מבית עבדותא׃ פיתרפע קלבך ותנסא ללה רבך אלדי אכרגך מן בלד מצר מן בית
אלעבודייה׃ המוליכך במדבר הגדל והנורא נחש שרף ועקרב וצמאון אשר אין מים המוציא
לך מים מצור החלמיש׃ דדברך במדברא רבא ודחילא אתר דחיון קלן ועקרבין בית צהונא
אתר דלית מיא דאפיק לך מיא מטנרא תקיפא׃ אלמסלכך פי אלבר אלכביר אלמכוף חית אלחיאת
אלמחרקה ואלעקארב ועטש חית לא מא אלמכרג לך מאא מן אלצואן אלצלד׃ המאכלך מן במדבר
אשר לא ידעון אבתיך למען ענתך ולמען נסתך להיטבך באחריתך׃ דאוכלך מנא במדברא
דלא ידעו אבהתך בדיל לענויתך ובדיל לנסיותך לאוטבא לך בסופך׃ אלמטעמך אלמן פי אלבר
מא לם יערפה אבאיך ליעד׳בך וימתחנך ויעוצך כ׳ירא פי אכ׳רתך׃ ואמרת בלבבך כחי ועצם
ידי עשה לי את החיל הזה׃ ותימר בלבך חילי ותקוף ידי קנא לי ית נכסיא האלין׃ ולא תקול
פי נפסך אן קוותי ועצם קדרתי אכתסבת לי הדא אליסאר׃ וזכרת את יהוה אלהיך כי הוא
הנתן לך כח לעשות חיל למען הקים את בריתו אשר נשבע לאבתיך כיום הזה׃ ותדכר ית
יי׳ אלהך ארי הוא יהיב לך עצה למקני נכסין בדיל לקימא ית קימיה דקיים לאבהתך כיומא
הדין׃ בל אדכר ללה רבך פאנה אלמעטיך קווה תכתסב בהא אליסאר לכי יפי בעהדה אלדי קסם
בה לאבאיך כיומנא הדי׃

פ

והיה אם שכח תשכח את יהוה אלהיך והלכת אחרי אלהים אחרים ועבדתם והשתחוית
להם העדתי בכם היום כי אבד תאבדון׃ ויהי אם אתנשאה תתנשי ית דחלתא דיי׳ אלהך ותהך
בתר טעות עממיא ותפלחנין ותסגוד להון אסהידית בכון יומא דין ארי מיבד תיבדון׃
פאן נסית ללה רבך ומצית פעבדת מעבודאת אכר וסגדת להא פקד ערפתכם מן אליום
אנכם סתבידון׃ כגוים אשר יהוה מאביד מפניכם כן תאבדון עקב לא תשמעון בקול

יהוה אלהיכם׃ כעממיא דיי מוביד מן קדמיכון כין תיבדון חלף דלא קבילתון למימרא דיי אלהכון׃ מתל אלאמם
אלדי אללה מבידהם מן בין ידיכם כדאך תבידון אד לם תקבלון אמר אללה רבכם׃ פ
שמע ישראל אתה עבר היום את הירדן לבא לרשת גוים גדלים ועצמים ממך ערים גדלת
ובצרת בשמים׃ שמע ישראל את עבר יומא דין ית ירדנא למיעל למירת עממין רברבין ותקיפין
מנך קרוין רברבן וכריכן עד צית שמיא׃ אעלם יא אסר אנך גאיז פי הדה אלמרה אלארדן
לתדכל ותחוז אממא אכתר ואעצם מנך פי קרא כבירה חצינה תדאני אלסמא׃ עם גדול ורם
בני ענקים אשר אתה ידעת ואתה שמעת מי יתיצב לפני בני ענק׃ עם רב ותקיף בני
גיברא דאת ידעתא ואת שמעתא מן יכול למקם קדם בני גיברא׃ קום כביר רפיע בני אלגבאברה
כמי עלמת וסמעת מן לא יקום בין ידי אלגבאברה׃ וידעת היום כי יהוה אלהיך הוא העבר
לפניך אש אכלה הוא ישמידם והוא יכניעם לפניך והורשתם והאבדתם מהר כאשר דבר
יהוה לך׃ ותדע יומא דין ארי יי אלהך הוא עבר קדמך מימריה אישא אכלא הוא ישיצינון
והוא יתברינון קדמך ותתריכנון ותבידנון בפריע כמא דמליל יי לך׃ פאעלם מן אליום
אן אללה רבך הו גאיז בין ידיך כנאר אכלה הו ינפדהם ויהזמהם בין ידיך פתקרצהם ותבידהם
סריעא כמא ועדך׃ אל תאמר בלבבך בהדף יהוה אלהיך אתם מלפניך לאמר בצדקתי הביאני
יהוה לרשת את הארץ הזאת וברשעת הגוים האלה יהוה מורישם מפניך׃ לא תימר בלבבך
בדיתבר יי אלהך יתהון מן קדמך למימר בזכותי אעלני יי למירת ית ארעא הדא ובחובי עממיא
האלין יי מתריך להון מן קדמך׃ ולא תקול פי נפסך אדי רפעהם אללה מן בין ידיך אן בצלאחי
אדכלני אללה אחוז הדי אלבלד ובצלם אולאיך אלאמם אללה קארצהם מן בין ידיך׃ לא בצדקתך
ובישר לבבך אתה בא לרשת את ארצם כי ברשעת הגוים האלה יהוה אלהיך מורישם מפניך
ולמען הקים את הדבר אשר נשבע יהוה לאבתיך לאברהם ליצחק וליעקב׃ לא בזכותך
ובקשיטות לבך את עליל למירת ית ארעהון ארי בחובי עממיא האלין יי אלהך מתריך להון מן
קדמך ובדיל לקיימא ית פתגמא דקיים יי לאבהתך לאברהם ליצ׳ וליע׳׃ בל ליס בצלאחך ואסתקאמה
קלבך פלסת אנת צאיר לתחוז בלדהם לכן מע צלם אולאיך אלאמם אללה רבך קארצהם מן בין ידיך
ולכי יפי באלקול אלדי קאלה לאבאיך אברא׳ ויצ׳ ויע׳׃ וידעת כי לא בצדקתך יהוה אלהיך נתן
לך את הארץ הטובה הזאת לרשתה כי עם קשה ערף אתה׃ ותדע ארי לא בזכותך יי אלהך יהיב
לך ית ארעא טבתא הדא למירתה ארי עם קשי קדל את׃ פתיקן אנה ליס בצלאחך אללה רבך מעטיך
הדא אלבלד אלגייד לתחוזה אד אנת שעב צעב אלרקאב׃ זכר אל תשכח את אשר הקצפת
את יהוה אלהיך במדבר למן היום אשר יצאת מארץ מצרים עד באכם עד המקום הזה ממרים
הייתם עם יהוה׃ הוי דכיר לא תתנשי ית דארגיזתא קדם יי אלהך במדברא למן יומא דנפקתא מארעא

דמצרים עד מיתיכון עד אתרא הדין מסרבין הויתון קדם יי׳ פאדכר ולא תנסא מא אסכטת אללה רבך
פי אלבר ודאך מן יום כרגת מן מצר ואלי אן גיתם אלי הדא אלמוצע לם תזאלו מכאלפין ללה׃ ובחרב הקצפתם
את יהוה ויתאנף יהוה בכם להשמיד אתכם׃ ובחורב ארגיזתון קדם יי׳ ותקיף רגזא דיי׳ בכון לשיצאה
יתכון׃ ופי חריב אסכטתם אללה פגצב אללה עליכם וכאד אן ינפדכם׃ בעלתי ההרה לקחת לוחת
האבנים לוחת הברית אשר כרת יהוה עמכם ואשב בהר ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא
אכלתי ומים לא שתיתי׃ במסקי לטורא למסב לוחי אבניא לוחי קימא דגזר יי׳ עמכון ויתיבית
בטורא ארבעין יממין וארבעין לילון לחמא לא אכלית ומיא לא שתיתי׃ חין צעדת אלגבל
לאכד לוחי אלגוהר לוחי אלשהאדה אלתי עאהדהא אללה מעכם פאקמת פי אלגבל ארבעין יומא
ומ לילה לם אכל טעאמא ולם אשרב מאא׃ ויתן יהוה אלי את שני לוחת האבנים כתבים
באצבע אלהים ועליהם ככל הדברים אשר דבר יהוה עמכם בהר מתוך האש ביום הקהל׃
ויהב יי׳ לי ית תרין לוחי אבניא כתיבין באצבעא דיי׳ ועליהון ככל פתגמיא דמליל יי׳ עמכון
בטורא מגו אישתא ביומא דקהלא׃ ואלי אן דפע אללה לי לוחי אלגוהר אלמכתובין בקדרה אללה
ועליהמא מתל גמיע אלכלמאת אלתי כלמכם אללה בהא פי אלגבל מן וסט אלנאר פי יום אלגוקף׃
ויהי מקץ ארבעים יום וארבעים לילה נתן יהוה אלי את שני לחת האבנים לחות הברית׃ והוה ד
מסוף ארבעין יממין וארבעין לילון יהב יי׳ לי ית תרין לוחי אבניא לוחי קימא׃ וכאן דאך בעד יממין
מ יום ומ לילה דפעהמא אלי׃ ויאמר יהוה אלי קום רד מהר מזה כי שחת עמך אשר הוצאת
ממצרים סרו מהר מן הדרך אשר צויתם עשו להם מסכה׃ ואמר יי׳ לי קום חות בפריע מכא
ארי חביל עמך דאפיקתא ממצרים סטו בפריע מן אורחא דפקידתנון עבדו להון מתכא׃
אד קאל אללה לי קם אנחדר סריעא מן ההנא לאן קד אפסד קומך אלדי אכרגתהם מן מצר וזאלו
סריעא ען אלטריק אלדי אמרתהם צנעו להם מסבוכא׃ ויאמר יהוה אלי לאמר ראיתי את העם הזה
והנה עם קשה ערף הוא׃ ואמר יי׳ לי גלי קדמי עמא הדין והא עם קשי קדל הוא׃ תם קאל לי למימר
עלמת בהולאי אלקום אנהם צעאב אלרקאב׃ הרף ממני ואשמידם ואמחה את שמם מתחת
השמים ואעשה אותך לגוי עצום ורב ממנו׃ אנח בעותך מן קדמי ואשיצינון ואמחי ית
שומהון מתחות שמיא ואעביד יתך לעם תקיף וסגי מנהון׃ פאן כאפת ען אתשפע פיהם
אנפדתהם ומחית אסמאיהם מן תחת אלסמא וגעלת מנך אמה אכתר ואעט׳ מנהם׃ ואפן
וארד מן ההר וההר בער באש ושני לוחת הברית על שתי ידי׃ ואתפניתי ונחתית מן טורא
וטורא בער באישתא ותרין לוחי קימא על תרתין ידי׃ פוליית ונזלת מן אלגבל והו משתעל אלנאר
ולוחי אלעהד עלי ידיי׃ וארא והנה חטאתם ליהוה אלהיכם עשיתם לכם עגל מסכה סרתם מהר מן
הדרך אשר צוה יהוה אתכם׃ וחזית והא חבתון קדם יי׳ אלהכון עבדתון לכון עיגל מתכא סטיתון
בפריע מן אורחא דפקיד יי׳ יתכון׃ פנצרת ואדא בכם קד אכטאתם ללה רבכם ואתכדתם לכם
עגלא

עגלא מסבוכא וזלתם סליעא ען אטריק אדי אמרתכם ׃ וָאֶתְפֹּשׂ בִּשְׁנֵי הַלֻּחֹת. וָאַשְׁלִכֵם מֵעַל
שְׁתֵּי יָדָי וָאֲשַׁבְּרֵם לְעֵינֵיכֶם ׃ וַאֲחַדִית בִּתְרֵין לוּחַיָּא וּרְמֵיתִנּוּן מֵעַל תַּרְתֵּין יְדַי וְתַבַּרְתִּנּוּן לְעֵינֵי
כוֹן ׃ פקבצת אללוחין וטרחתהמא ען ידיי וכסרתהמא בחצרתכם ׃ וָאֶתְנַפַּל לִפְנֵי יְהוָה כָּרִאשֹׁנָה
אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה לֶחֶם לֹא אָכַלְתִּי וּמַיִם לֹא שָׁתִיתִי עַל כָּל חַטַּאתְכֶם אֲשֶׁר
חֲטָאתֶם לַעֲשׂוֹת הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה לְהַכְעִיסוֹ ׃ וְאִשְׁתַּטַּחִית קֳדָם יְיָ כַּד בְּקַדְמֵיתָא אַרְבְּעִין יְמָמִין
וְאַרְבְּעִין לֵילָוָן לַחְמָא לָא אֲכָלִית וּמַיָּא לָא שְׁתֵיתִי עַל כָּל חוֹבַתְכוֹן דְּחַבְתּוּן לְמֶעְבַּד דְּבִישׁ קֳדָם יְיָ
לְאַרְגָּזָא קֳדָמוֹהִי ׃ ושפעת בין ידי אללה כאלמרה אלאולי מ' יום ומ' לילה לם אכל טעאמא ולם
אשרב מאא בסבב כטאיאתכם אלתי אכטאתם וצנעתם אלשר בין ידי אללה ואסכטתמוה ׃ כִּי יָגֹרְתִּי
מִפְּנֵי הָאַף וְהַחֵמָה אֲשֶׁר קָצַף יְהוָה עֲלֵיכֶם לְהַשְׁמִיד אֶתְכֶם וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֵלַי גַּם בַּפַּעַם
הַהִוא ׃ אֲרֵי דְּחֵילִית מִן קֳדָם רוּגְזָא וְחֶמְתָּא דִּרְגֵיז יְיָ עֲלֵיכוֹן לְשֵׁיצָאָה יָתְכוֹן וְקַבֵּיל יְיָ צְלוֹתִי אַף
בְּזִמְנָא הַהוּא ׃ לאני חדרת אלגצב ואלחמיה אלתי סכט אללה עליכם ליבידכם פסמע אללה לי פי
דאך אלוקת ׃ וּבְאַהֲרֹן הִתְאַנַּף יְהוָה מְאֹד לְהַשְׁמִידוֹ וָאֶתְפַּלֵּל גַּם בְּעַד אַהֲרֹן בָּעֵת הַהִוא ׃ וְעַל
אַהֲרֹן הֲוָה רְגַז מִן קֳדָם יְיָ לַחֲדָא לְשֵׁיצָיוּתֵיהּ וְצַלֵּיתִי אַף עַל אַהֲרֹן בְּעִדָּנָא הַהוּא ׃ ועלי הרון וגד
אללה גדא וכאד אן יבידה פאסתגפרת לה איצא פי דאך אלוקת ׃ וְאֶת חַטַּאתְכֶם אֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם
אֶת הָעֵגֶל לָקַחְתִּי וָאֶשְׂרֹף אֹתוֹ בָּאֵשׁ וָאֶכֹּת אֹתוֹ טָחוֹן הֵיטֵב עַד אֲשֶׁר דַּק לְעָפָר וָאַשְׁלִךְ אֶת
עֲפָרוֹ אֶל הַנַּחַל הַיֹּרֵד מִן הָהָר ׃ וְיָת חוֹבַתְכוֹן דַּעֲבַדְתּוּן יָת עֶגְלָא נְסֵיבִית וְאוֹקֵידִית יָתֵיהּ בְּנוּרָא
וְשָׁפִית יָתֵיהּ בְּשׁוֹפִינָא יָאוּת עַד דַּהֲוָה דַּקִּיק לְעַפְרָא וּרְמֵית יָת עַפְרֵיהּ לְנַחְלָא דְּנָחִית מִן טוּרָא ׃
ואמא כטייתכם והו אלעגל אלדי אתכדתמוה פאני אכדתה ואחרקתה באלנאר וברדתה באלמברד
נעמא חתי דק כאלתראב וטרחת תראבה פי ואד אלמא אלמנחדר מן אלגבל ׃ וּבְתַבְעֵרָה וּבְמַסָּה
וּבְקִבְרֹת הַתַּאֲוָה מַקְצִפִים הֱיִיתֶם אֶת יְהוָה ׃ וּבְדְלֵיקְתָא וּבְנִסֵּיתָא וּבְקִבְרֵי דְמַשְׁאֲלֵי מַרְגְּזִין
הֲוֵיתוּן קֳדָם יְיָ ׃ ופי דאת אלאשתעאל ודאת אלמחנה וקבור אלמתשהיין לם תזאלו מסכטין ללה ׃ וּבִשְׁלֹחַ
יְהוָה אֶתְכֶם מִקָּדֵשׁ בַּרְנֵעַ לֵאמֹר עֲלוּ וּרְשׁוּ אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם וַתַּמְרוּ אֶת פִּי יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם וְלֹא הֶאֱמַנְתֶּם לוֹ וְלֹא שְׁמַעְתֶּם בְּקֹלוֹ ׃ וְכַד שְׁלַח יְיָ יָתְכוֹן מֵרְקַם גֵּיאָה לְמֵימַר סקו סדר
וְאַחְסִינוּ יָת אַרְעָא דִּיהַבִית לְכוֹן וְסָרֵיבְתּוּן עַל מֵימְרָא דַּיְיָ אֱלָהֲכוֹן וְלָא הֵימֵינְתּוּן לֵיהּ וְלָא קַבֵּילְתּוּן
לְמֵימְרֵיהּ ׃ ולמא בעת בעצכם מן רקים ברנע קאילא אצעדו ואנצרו אלבלד אלדי אעטיתכם
פכאלפתמוה ולם תומנון בה ולם תקבלון אמרה ׃ מַמְרִים הֱיִיתֶם עִם יְהוָה מִיּוֹם דַּעְתִּי אֶתְכֶם ׃

לוחת׳ לוחות כתיב שהיתן שוות״ ואתנפל כראשונה מ׳ יום׳ שנ׳ ועתה אעלה אל ייי׳ אולי אכפרה באותה עליה עכבתי מ׳ יום כמוצאו בלוס
בכ״ט באב שהוא עלה ב״ח בתמוז בו ביום נתרצה לישרא׳ ואמ׳ למשה פסל לך שני לוחות אבנים עשה עוד מ׳ יום ונמצאו כלים ביום
הכפורים בו ביום נתרצה הקב״ה לישרא׳ בשמחה ואמ׳ למשה סלחתי כדבריך לכך הוקבע למחילה ולסליחה ותנין שנתרצה ברצון שלם
שנ׳ בארבעים של לוחות אחרונות ואנכי עמדתי בהר כימים הראשונים מה הראשונים ברצון אף אחרונים ברצון אמור מעתה אמצעיים
היו בכעס״ ובאהרן התאנף ייי׳ לפי ששמע לכם״ להשמידו׳ זה כלוי בנים וכן הוא אומר ואשמיד פריו ממעל״ ואתפלל גם בעד אהרן
והועלה תפלתי לכפר מחצה ומתו שנים ונשארו שנים״ טחון׳ לשון הווה כמו הלוך ובכות׳ ואנחנו בלענו״ ואתנפל וגו׳ אותן שבתכת

מסרבין הויתון קדם יי מיומא דידעית יתכון׃ ובג׳מלה לסתם מכ׳אלפין ללה מן יום ערפתכם׃
ואתנפל לפני יהוה את ארבעים היום ואת ארבעים הלילה אשר התנפלתי כי אמר
יהוה להשמיד אתכם׃ ואשתטחית קדם יי ית ארבעין יממין וית ארבעין לילון דאשתטחית
ארי אמר יי לשיצאה יתכון׃ ושפעת עלדה תלך אל יומא וארבעין לילה אד אראד אללה
אן יהלככם׃ ואתפלל אל יהוה ואמר אדני יהוה אל תשחת עמך ונחלתך אשר פדית
בגדלך אשר הוצאת ממצרים ביד חזקה׃ וצליתי קדם יי ואמרית יי אלהים לא תחביל עמך
ואחסנתך דפרקתא בתקפך דאפיקתא ממצרים ביד תקיפא׃ וצלית בין ידיה וקלת אללהם
יא רב לא תהלך קומך וצפותך אלדין פככתהם בעצמתך ואכ׳רגתהם מן מצר ביד שדידה׃
זכר לעבדיך לאברהם ליצחק וליעקב אל תפן אל קשי העם הזה ואל רשעו ואל חטאתו׃
אדכר לעבדך לאברהם ליצחק וליעקב לא תתפני לקשיות עמא הדין ולחוביהון ולחטאיהון׃
אדכר לאוליאך אברהים יצחק ויעקוב לא תנטר אלי צעובה הדא אלקום וטלאחה וכטייתה׃
פן יאמרו הארץ אשר הוצאתנו משם מבלי יכלת יהוה להביאם אל הארץ אשר דבר להם
ומשנאתו אותם הוציאם להמיתם במדבר׃ דלמא יימרון דיירי ארעא דאפיקתנא מתמן
מדלית יוכלא קדם יי לאעלותהון לארעא דמליל להון ומדסני יתהון אפיקנון לקטלותהון במדברא׃
כלא יקול אהל אלבלד אלדי אכ׳רגתנא מנה מא לם יטיק אללה אן ידכ׳להם אלי אלבלד אלדי
ועדהם בה ומן שנאתה להם אכ׳רגהם ליקתלהם פי אלבר׃ והם עמך ונחלתך אשר הוצאת
בכחך הגדל ובזרעך הנטויה׃ ואנון עמך ואחסנתך דאפיקתא בחילך רבא ובדרעך
מרממא׃ והם קומך וצפותך אלדין אכ׳רגתהם בקוותך אלעט׳ימה ודראעך אלממדודה׃ פ
בעת ההוא אמר יהוה אלי פסל לך שני לוחת אבנים כראשנים ועלה אלי ההרה ועשית לך
ארון עץ׃ בעדנא ההוא אמר יי לי פסול לך תרין לוחי אבניא כקדמאי וסק לקדמי לטורא
ותעביד לך ארונא דאעא׃ פי דלך אלוקת קאל אללה לי אנחת לוחי גוהר כאלאולין ואצעד בהמא
אלי אלג׳בל ואתכ׳ד צנדוקא מן כ׳שב׃ ואכתב על הלחת את הדברים אשר היו על הלחת
הראשנים אשר שברת ושמתם בארון׃ ואכתוב על לוחיא ית פתגמיא דהוו על לוחיא
קדמאי דתברתא ותשוינון בארונא׃ חתי אכתב עליהמא אלכלמאת אלתי כאנת עלי אללוחין
אלאולין אלדי כסרתהמא ותצירהמא פי אלצנדוק׃ ואעש ארון עצי שטים ואפסל שני לחת
אבנים כראשנים ואעל ההרה ושני הלחת בידי׃ ועבדית ארונא דאעי שטין ופסלית תרין

החמורין למעלה וכפלן כאן לפי שכתב כאן סדר תפלתו שנ׳ יי אלהים אל תשחת עמך ונחלתך׃ בעת ההוא. לסוף מ׳ יום נתרצה לי ואמר לי פסל לך ואח״כ ועשית לך ארון עץ ואני עשיתי ארון תחלה שכשאבוא והלוחות בידי היכן אתנם ולא זהו ארון שעשה בצלאל שהרי משכן לא נתעסקו עד לאחר יום הכפורים כי בירידתו מן ההר צוה להם על מלאכת המשכן ובצלאל עשה משכן תחלה ואח״כ ארון וכלים נמצא זה ארון אחר היה וזהו שהיה יוצא עמהם למלחמה ואותו שעשה בצלאל לא יצא למלחמה אלא בימי עלי ונענשו עליו ונשבה׃ ובני ישראל נסעו מבארות בני יעקן מוסרה׃ מה ענין זה לכאן ועוד כי מבארות בני יעקן נסעו למוסרה וממוסרות באו לבני יעקן שנ׳ ויסעו ממוסרות ויחנו בבני יעקן ועוד וכי שם מת אהרן והלא בהור ההר מת צא וחשוב ותמצא שמונה מסעות ממוסרות להור ההר

לא

לוחי אבניא כקדמאי וסליקית לטורא ותרין לוחיא בידי׃ פצנעת צנדוקא מן כשב אלסנט
ונחתת לוחי גוהר כאלאולין וצעדת אלגבל והמא פי ידיי׃ ויכתב על הלחת כמכתב הראשון
את עשרת הדברים אשר דבר יהוה אליכם בהר מתוך האש ביום הקהל ויתנם יהוה אלי׃
וכתב על לוחיא ככתבא קדמאה ית עסרא פתגמין דמליל יי׳ עמכון בטורא מגו אישתא
ביומא דקהלא ויהבנון יי׳ לי׃ פכתב עליהמא כאלכתאב אלאול והי אלעשר אלכלמאת אלתי
כלמכם אללה פי אלגבל מן וסט אלנאר פי יום אלגוק ודפעהמא אליי׃ ואפן וארד מן ההר ואשם
את הלחת בארון אשר עשיתי ויהיו שם כאשר צוני יהוה׃ ואתפניתי ונחתית מן טורא
ושויתי ית לוחיא בארונא דעבדית והוו תמן כמא דפקדני יי׳׃ ת׳ם ולית ונזלת מן אלגבל
וצירת אללוחין פי אלצנדוק ובקיא הנאך כמי אמרני אללה׃ ובני ישראל נסעו מבארת בני
יעקן מוסרה שם מת אהרן ויקבר שם ויכהן אלעזר בנו תחתיו׃ ובני ישראל נטלו מבארות
בני יעקן למוסרה תמן מית אהרן ואתקבר תמן ושמיש אלעזר בריה תחותוהי׃ ולמא שפעני
פי הרון אקאם אלי אן רחלו בני אסר מן בארות בני יעקן אלי מוסרה ת׳ם מאת הרון ודפן ת׳ם
ואם אלעזר אבנה מכאנה׃ משם נסעו הגדגדה ומן הגדגדה יטבתה ארץ נחלי מים׃ מתמן
נטלו לגדגור ומן גדגור ליטבת ארע נגדא נחלין דמיין׃ ורחלו מן ת׳ם אלי גדגור ומן גדגור
אלי יטבת ארץ דאת אודיה מא׃ בעת ההוא הבדיל יהוה את שבט הלוי לשאת את ארון
ברית יהוה לעמד לפני יהוה לשרתו ולברך בשמו עד היום הזה׃ בעדנא ההוא אפריש
יי׳ ית שבטא דלוי למטל ית ארון קימא דיי׳ למקם קדם יי׳ לשמשותיה ולברכא בשמיה עד
יומא הדין׃ פי דאך אלוקת אפרז אללה סבט לוי ליחמלו צנדוק עהדה ויקימו בין ידיה ליכדמוה
ויבארכו באסמה אלי יומנא הדי למא אסעפוני׃ על כן לא היה ללוי חלק ונחלה עם אחיו יהוה
הוא נחלתו כאשר דבר יהוה אלהיך לו׃ על כין לא הוה ללוי חולק ואחסנא עם אחוהי מתנן
דיהב ליה יי׳ אנין אחסנתיה כמא דמליל יי׳ אלהך ליה׃ ולדאך לם יכון ללאויין נציב ונחלה
מע אכותהם בל הבאת אללה הי נציבהם כמי אמר נהא להם׃ ואנכי עמדתי בהר כימים הראשנים
ארבעים יום וארבעים לילה וישמע יהוה אלי גם בפעם ההוא לא אבה יהוה השחיתך׃ ואנא
הויתי קאים בטורא כיומיא קדמאי ארבעין יממין וארבעין לילון וקביל יי׳ צלותי אף בזמנא
הדא לא אבא יי׳ לחבלותך׃ ואנא אקמת פי אלגבל מתל אלמרה אלאולא מ׳ יום ומ׳ לילה פסמע

א׳ אף זה מן ההוכחה ועוד עשיתם אחת בשמת אהרן מהור ההר לסוף מ׳ שנה ונסתלקו ענני כבוד ירחתם לכם ממלחמת מלך ערד
ונתתם ראש לחזור למצרים וחזרתם לאחוריכם ח׳ מסעות עד בני יעקן ומשם למוסרה שם נלחמו בני לוי בכם והרגו מכם ואתם
מהם עד שהחזירו אתכם בדרך הגרתכם ומשם הגרתם הגדגודה הוא חור הגדגד ומן הגדגדה יטבתה׳ ובמוסרה עשיתם אבל
כבד על מיתתו של אהרן שגרמה לכם זאת ונדמה לכם כאלו מת שם (וכאה להם מלחמת הכנעני על שנתעצלו בהספדו של אהרן שלא הספידוהו כראוי
לפי כבודו וכיון שהרביצו בדבר חזרו והספידוהו כראוי) וסמך משה הוכחה זו לשיבור הלוחות לומר שקשה מיתתן של צדיקים לפני הקב״ה
כיום שנשתברו בו הלוחות ולהודיעך שהוקשה לו מה שנתנו ראש לפרוש ממנו כיום שעשו בו את העגל׳ בעת ההיא הבדיל יי׳ את
שבט הלוי׳ חוזר לענין הראשון בעת ההיא אמר יי׳ בשנה הראשונה לצאתכם ממצרים וטעיתם בעגל ובני לוי לא טעו הבדילם
המקום מכם ומה׳ מקרא זה לחזרת בני יעקן לומר שאף בזו לא טעו בה בני לוי לא עמדו באמונתם׳ ואנכי עמדתי בהר׳ לקבל
לוחות האחרונות׳ ולפי שלא פירש למעלה כמה עמד בהר בעליה אחרונה זו חזר והתחיל בה׳ לשאת ארון׳ הלוים׳ לעמוד

פסמע אללה לי פי דלך אלוקת ולם ישא אן יהלכך ׃ ויאמר יהוה אלי קום לך למסע לפני העם
ויבאו ויירשו את הארץ אשר נשבעתי לאבתם לתת להם ׃ ואמר יי לי קום איזיל למטול
קדם עמא ויעלון ויירתון ית ארעא דקיימית לאבהתהון למתן להון ׃ פקאל אללה לי קם אמץ בין ידיי
אלקום ודברהם חתי ימצון וירתון אלבלד אלדי אקסמת לאבאיהם אן אעטיהם ׃ פ
ועתה ישראל מה יהוה אלהיך שאל מעמך כי אם ליראה את יהוה אלהיך ללכת בכל דרכיו ע
ולאהבה אתו ולעבד את יהוה אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ׃ וכען ישראל מא יי אלהך תבע
מנך אלהין למדחל קדם יי אלהך למהך בכל אורחן דתקנן קדמוהי ולמרחם יתיה ולמפלח קדם יי אלהך [illegible]
בכל לבך ובכל נפשך ׃ ואלאן יא אסראיל מא אלדי יטלבה מנך אללה רבך אלא אן תכאפה ותסיר פי
טרקה ותחבה ותעבדה מכלצא בכל קלבך ונפסך ׃ לשמר את מצות יהוה ואת חקתיו אשר
אנכי מצוך היום לטוב לך ׃ למטר ית פקודיא דיי וית ~~אוריתיה~~ קימוהי דאנא מפקיד לך יומא דין
דייטב לך ׃ לתחפץ וצאיאה ורסומה אלתי אמרך בהא אליום ליכאר לך ׃ הן ליהוה אלהיך
השמים ושמי השמים הארץ וכל אשר בה ׃ הא דיי אלהך שמיא ושמי שמיא ארעא וכל דבה ׃
ועלא אן ללה רבך אלסמאואת כלהא ואלארץ וגמיע מא פיהא ׃ רק באבתיך חשק יהוה לאהבה
אותם ויבחר בזרעם אחריהם בכם מכל העמים כיום הזה ׃ לחוד באבהתך צבי יי למרחם יתהון
ואתרעי בבניהון בתריהון בכון מכל עממיא כיומא הדין ׃ לכנה אצטפא אבאיך פאחבהם
ואכתאר בניהם מן בעדהם ואנתם הם מן גמיע אלשעוב כמא תרון אליום ׃ ומלתם את ערלת
לבבכם וערפכם לא תקשו עוד ׃ ותעדון ית טפשות לבכון וקדלכון לא תקשון עוד ׃ פאזילו
גש קלובכם ורקאבכם לא תצעבוהא אבדא ׃ כי יהוה אלהיכם הוא אלהי האלהים ואדני
האדנים האל הגדל הגבר והנורא אשר לא ישא פנים ולא יקח שחד ׃ ארי יי אלהכון הוא אלה
דיינין ומרי מלכין אלהא רבא גברא ודחילא דלית קדמוהי מסב אפין ואף לא לקבלא שחדא ׃
לאן אללה רבכם הו רב אלארבאב וסייד אלסאדה אלטאיק אלעזיז אלגבאר אלמכוף אלדי לא יחאבי אל
וגוה ולא יאכד אלרשא ׃ עשה משפט יתום ואלמנה ואהב גר לתת לו לחם ושמלה ׃ עביד דין

לשרתו ולברך בשמו ״ הכהנים והוא נשיאות כפים ״ על כן לא היה ללוי חלק ״ לפי שהובדלו לעבודת מזבח ואינן פנויין לחרוש ולזרוע ״ יי הוא נחלתו ״ נוטל פרס מזומן מבית המלך ״ כימים הראשונים ״ של לוחות ראשונות מה הם ברצון אף אלו ברצון אבל האמצעיים שעמדתי שם להתפלל עליכם היו בכעס ״ ויאמר יי אלי קום וגו׳ ״ אע״פ שעשיתם כל זאת ופרתם מאחריו והעיתם בעגל אמר לי לך נחה את העם ״ ועתה ישראל ״ אע״פ שעשיתם כל זאת עודנו רחמיו וחבתו עליכם ומכל מה שחטאתם לפניו אינו שואל מכם כי אם ליראה וגו׳ ורבותינו דרשו מכאן הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים ״ לשמור את מצות יי וגו׳ ואף היא לא לחנם אלא לטובתך כדי שתקבלו שכר ״ הן ליי אלהיך ״ הכל ״ ואעפ״כ רק באבותיך חשק יי מן הכל ״ בכם ״ כמו שאתם חשוקים מכל העמים היום הזה ״ ומלתם את ערלת לבבכם ״ אוטם לבבכם וכסויו ״ ואדוני האדונים ״ לא יוכל שום אדם להציל אתכם מידו ״ לא ישא פנים ״ אם תפרקו עולו ״ ולא יקח שחד ״ לפייסו בממון ״ עושה משפט יתום ואלמנה ״ הרי גבורה ״ ואצל גבורתו אתה מוצא ענותנותו ״ ואוהב גר לתת לו לחם ושמלה ״ ודבר חשוב הוא זה שהרי כל עצמו של יעקב אבינו על זה נתפלל ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש ״ כי גרים הייתם ״ מום שבך אל תאמר לחבירך ״ את יי אלהיך תירא ״ ותעבוד ובו תדבק ולאחר שיהיו בך כל המדות הללו אז בשמו תשבע ״ וידעתם היום ״ הנו לב לדעת ולקבל תוכחתי ״ כי לא את בניכם ״ אני מדבר עכשיו שיוכלו לומר אנו לא ראינו ולא ידענו בכל זה ״ בקרב כל ישראל ״ כל מקום שהיה אחד מהם בורח הארץ נבקעת מתחתיו ובולעתו דברי ר׳ יהודה ״ א״ל ר׳ נחמיה והלא כבר נאמר ותפתח הארץ את פיה ולא פיותיה ״ א״כ ומה אני מקיים בקרב כל ישראל א״ל שנעשית הארץ מדרון כמשפך וכל מקום שהיה אחד מהם בורח היה מתגלגל ובא על מקום הבקיעה ״ ואת כל היקום אשר ברגליהם ״ זה ממונו של אדם שמעמידו על רגליו ״ כי עיניכם הרואות ״ מוסב על המקרא האמור למעלה כי לא את בניכם אשר לא ידעו וגו׳ כי אם עמכם אתם אשר עיניכם הרואות ״ כי הארץ וגו׳ ״ לא כארץ מצרים ״ אלא טובה ממנה

ונאמרה

יתם וארמלא ורחים גיורא למתן ליה מזון וכסו׃ צאנע חכם אליתים ואלארמלה ומחב אלגריב ירזקה
טעאמא וכסוה׃ ואהבתם את הגר כי גרים הייתם בארץ מצרים׃ ותרחמון ית גיורא ארי דיירין
הויתון בארע דמצרים׃ ואחבו אלגריב אד מא כנתם גרבא פי בלד מצר׃ את יהוה אלהיך תירא
אתו תעבד ובו תדבק ובשמו תשבע׃ ית יי אלהך תדחל וקדמוהי תפלח ולדחלתיה תתקרב ובשמיה
תקיים׃ ולה אללה רבך ואעבדה ואלזם טאעתה ואחלף באסמה באלא׃ הוא תהלתך והוא אלהיך
אשר עשה אתך את הגדלת ואת הנוראת האלה אשר ראו עיניך׃ הוא תשבחתך והוא
אלהך דעבד עמך ית רברבתא וית חסינתא האלין דחזאה עינך׃ אן הו מדחתך והו אלאהך כמא
צנע מעך תלך אלכבאיר ואלמהאיב אלתי ראתהא עינאך׃ בשבעים נפש ירדו אבתיך מצרימה
ועתה שמך יהוה אלהיך ככוכבי השמים לרב׃ בשבעין נפשן נחתו אבהתך למצרים וכען שויך
יי אלהך ככוכבי שמיא לסגי׃ מנהא אן אבאיך נזלו מצרא בסבעין נפס ואלאן פקד צירך אללה
רבך ככואכב אלסמא כתרה׃ ואהבת את יהוה אלהיך ושמרת משמרתו וחקתיו ומשפטיו
ומצותיו כל הימים׃ ותרחם ית יי אלהך ותטר מטרת מימריה וקימוהי ודינוהי ופקודוהי כל
יומיא׃ פאחבב אללה רבך ואחפט מא אסתחפטך בה מן רסומה ואחכאמה ווצאיאה טול אל
זמאן׃ וידעתם היום כי לא את בניכם אשר לא ידעו ואשר לא ראו את מוסר יהוה אלהיכם
את גדלו את ידו החזקה וזרעו הנטויה׃ ותדעון יומא דין ארי לא ית בניכון דלא ידעו ודלא
חזו ית אולפנא די אלהכון ית רבותיה ית ידיה תקיפתא ודרעיה מרממא׃ ואעלמו מן אליום אן ליס
אעמל על בניכם אלדי לם יעלמו ולם ירו אדב אללה רבכם ועצמתה וידה אלשדידה ודראעה
אלממדודה׃ ואת אתתיו ואת מעשיו אשר עשה בתוך מצרים לפרעה מלך מצרים ולכל
ארצו׃ וית אתותיה וית עובדוהי דעבד בגו מצרים לפרעה מלכא דמצרים ולכל ארעיה׃
ואיאתה ואעמאלה אלתי צנעהא פי וסט מצר בפרעון מלך מצר ובסאיר אהל בלדה׃ ואשר
עשה לחיל מצרים לסוסיו ולרכבו אשר הציף את מי ים סוף על פניהם ברדפם אחריכם
ויאבדם יהוה עד היום הזה׃ ודעבד למשרית מצראי לסוסותהון ולרתכיהון דאטיף ית מי
ימא דסוף על אפיהון במרדפהון בתריכון ואבידנון יי עד יומא הדין׃ ומא צנע בגנד מצר
וכילה ומראכבה אלדי אטאף מא בחר אלקלזם עליהם וגוההם למא כלבוכם פאהלכהם אללה אלי
יומנא הדי׃ ואשר עשה לכם במדבר עד באכם עד המקום הזה׃ ודעבד לכון במדברא עד
מיתיכון עד אתרא הדין׃ ומא צנע לכם פי אלבר אלי אן גיתם אלי הדי אלמוצע׃ ואשר עשה
לדתן ולאבירם בני אליאב בן ראובן אשר פצתה הארץ את פיה ותבלעם ואת בתיהם
ואת אהליהם ואת כל היקום אשר ברגליהם בקרב כל ישראל׃ ודעבד לדתן ולאבירם
בני אליאב בר ראובן דפתחת אר׳ ית פומה ובלעתנון וית אנש בתיהון וית משכניהון וית כל

יקומא דעמהון בגו כל ישראל׃ ומא צנע בדתן ואבירם בני אליאב אבן ראובן אד פתחת אלארץ
פאהא פאבתלעתהם ובױותהם ואכביתהם וגמיע אלאנאס אלדין מעהם פי מא בין בני אסר׃ כי
עיניכם הראת את כל מעשה יהוה הגדל אשר עשה׃ ארי עיניכון חזאה ית כל עובדא דײ
רבא דעבד׃ כל עיונכם אלתי ראת צנע אללה אלעטים אלתי צנעה׃ ושמרתם את כל המצוה אשר
אנכי מצוך היום למען תחזקו ובאתם וירשתם את הארץ אשר אתם עברים שמה
לרשתה׃ ותטרון ית כל תפקידתא דאנא מפקיד לך יומא דין בדיל דתתקפון ותיעלון ותירתון
ית ארעא דאתון עברין תמן למירתה׃ פאחפצו גמיע אלשריעה אלתי אמרכם בהא אליום לכי תשדדו
ותדכלו ותחוזו אלבלד אלתי אנתם צאירין אליה לתחוזוה׃ ולמען תאריכו ימים על האדמה
אשר נשבע יהוה לאבתיכם לתת להם ולזרעם ארץ זבת חלב ודבש׃ ובדיל דתידכון יומין על
ארעא דקיים ײ לאבהתכון למתן להון ולבניהון ארע עבדא חלב ודבש׃ לכי תטול מדתכם פיה
כמיקסם לאבאיכם אן יעטיהם ולנסלהם בלד יפיץ לבנא ועסלא׃ ס כי הארץ פ
אשר אתה בא שמה לרשתה לא כארץ מצרים הוא אשר יצאתם משם אשר תזרע את
זרעך והשקית ברגלך כגן הירק׃ ארי ארעא דאת עליל לתמן למירתה לא כארעא דמצרים היא
דנפקתון מתמן דתזרע ית זרעך ומשקית ליה ברגלך כגנת ירקא׃ ואעלם אן אלארץ אלתי אנת
צאיר אליה לתחוזה ליס הי כבלד מצר אלדי כנת תזרע זרעך ותסקיה ברגלך כגנאן
אלבקול׃ והארץ אשר אתם עברים שמה לרשתה ארץ הרים ובקעת למטר השמים תשתה
מים׃ וארעא דאתון עברין תמן למירתה ארע טורין ובקען למטר שמיא שתיא מיא׃ לכן אלארץ
אלתי אנתם גאיזין אליה לתחוזוה ארץ גבאל ובקאע מן מטר אלסמא תשרב מאא׃ ארץ אשר
יהוה אלהיך דרש אתה תמיד עיני יהוה אלהיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה׃ ארעא
דײ אלהך תבעיתה תדירא עיני ײ אלהך בה מרישה דשתא ועד סופה דשתא׃ ארץ אללה
רבך מתעאהדהא ודאימא ענאיתה בהא מן אול אלסנה אלי אכרהא׃ ס
והיה אם שמע תשמעו אל מצותי אשר אנכי מצוה אתכם היום לאהבה את יהוה

ונאמרה הבטחה זו לישראל ביציאתן ממצרים שהיו אומרים שמא לא נבוא אל ארץ טובה ויפה כזו׳ יכול בגנותה הכתוב מדבר וכן אמר
להם לא כארץ מצרים היא אלא רעה הימנה ה״ל וחברון שבע שנים נבנתה לפני צוען מצרים אדם אחד בנאן והם בנה צוען למצרים
בנו וחברון לכנען״ דרך ארץ אדם בונה את הנאה תחלה ואח״כ בונה את הכעור שפסולתה של ראשון הוא כונן בשני ובכל מקום
החביב קודם הא למדת שחברון יפה מצוען ומצרים משובחת מכל הארצות שנ׳ כגן יי׳ כארץ מצרים וצוען שבח מצרים היא שהיה
מקום מלכות שכן הוא אומר כי היו בצוען שריו וחברון פסולתה של ארץ ישראל לכך הקצוה לקברות מתים ואעפ״כ היא יפה מצוען״
ובכתובות דורשו בענין אחר אפשר אדם בונה בית לבנו קטן ואח״כ בונה לבנו גדול אלא שמבונה על אחד משבעה בצוען״ אשר
יצאתם משם׃ אפי׳ ארץ רעמסס אשר ישבתם בה והיא במיטב ארץ מצרים שנ׳ במיטב הארץ בארץ רעמסס אף היא אינה כארץ
ישראל״ והשקית ברגלך׃ ארץ מצרים היא צריכה להביא מים מנילוס ולהשקותה צריך אתה לנדד משנתך ולעמוד והנוח טורח
ולא הגבוה ואתה מעלה המים מן הנמוך לגבוה אבל זו למטר השמים תשתה מים אתה ישן על מטתך והקב״ה משקה נמוך וגבוה
גלוי ושאינו גלוי כאחד״ כגן הירק׳ שאין די לו בגשמים ומשקין אותו ברגל ובכתף״ ארץ הרים ובקעות׃ משובח ההרים הבקעה
שהבקעה בבית כור אתה זורע כור אבל ההר בית כור זורע ממנו חמשה כורין ארבע מארבע שיפועין ואחד בראשו״ ובקעות׃
הן מישור״ אשר יי׳ אלהיך דורש אותה׳ והלא כל הארצות הוא דורש שנ׳ להמטיר על ארץ לא איש אלא כביכול אינו דורש אלא אותה י״ב
ועי׳ אותה דרישה שדורשה הוא דורש את כל הארצות עמה״ תמיד עיני יי׳ אלהיך בה׳ לראות מה היא צריכה ולחדש בה גזירות שהם

לטובה

אלהיכם ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם׃ ויהי אם קבלא תקבלון לפקודי דאנא מפקיד יתכון יומא
דין למרחם ית יי אלהכון ולמפלח קדמוהי בכל לבכון ובכל נפשכון׃ פאן סמעתם סמאעא לוצאיאי
אלתי אמרכם בהא אליום לתחבו אללה רבכם ותעבדוה מכלצין בכל קלובכם ונפוסכם׃ ונתתי
מטר ארצכם בעתו יורה ומלקוש ואספת דגנך ותירשך ויצהרך׃ ואתין מטר ארעכון ב
בעדניה בכיר ולקיש ותכנוש עבורך וחמרך ומשחך׃ נזלת מטר בלדכם פי וקתה וסמי
ולקיס פתגמע ברך עצירך ודהנך׃ ונתתי עשב בשדך לבהמתך ואכלת ושבעת׃ ואתין
עסבא בחקלך לבעירך ותיכול ותסבע׃ ואנבת עשבא פי צחרך לבהאימך פתאכל ותשבע׃
השמרו לכם פן יפתה לבבכם וסרתם ועבדתם אלהים אחרים והשתחויתם להם׃ אסתמרו
לכון דלמא יטעי לבכון ותסטון ותפלחון לטעות עממיא ותסגדון להון׃ לכן אחדרו אן ינכדע
קלובכם פתמילון ותעבדון מעבודאת אכר ותסגדון להא׃ וחרה אף יהוה בכם ועצר את
השמים ולא יהיה מטר והאדמה לא תתן את יבולה ואבדתם מהרה מעל הארץ הטבה אשר
יהוה נתן לכם׃ ויתקף רגזא דיי בכון ויחוד ית שמיא ולא יהי מטרא וארעא לא תתין ית עללתה
ותיבדון בפריע מעל ארעא טבתא דיי יהיב לכון׃ פישתד גצב אללה עליכם פיחבס אלמטר מן
אלסמא ואלארץ לא תנבת אדאהא פתבידון בסרעה ען אלבלד אלגייד אלדי אללה מעטיכמוהא׃
ושמתם את דברי אלה על לבבכם ועל נפשכם וקשרתם אתם לאות על ידכם והיו
לטוטפת בין עיניכם׃ ותשוון ית פתגמי אלין על לבכון ועל נפשכון ותקטרון יתהון לאת
על ידכון ויהון לתפלין בין עיניכון׃ וצירו כלאמי הדא פי קלובכם ופי נפוסכם ואעקדוהא
עלאמה עלי ידיכם ותכון מנשורא בין עיונכם׃ ולמדתם אתם את בניכם לדבר בם בשבתך
בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך׃ ותלפון יתהון ית בניכון למללא בהון במתבך
בביתך ובמהכך באורחא ובמשכבך ובמקימך׃ ועלמוהא בניכם ותדרסוהא פי חאל גלוסך

לטובה עתיד לרעה כי' כדאית' בראש השנה' מראשית השנה' מתחלת השנה נידון מה יהא בסופה' (וזהו שכתב מראשית ... ועד אחרית) והיה
אם שמוע' והיה מוסב על האמור למעלה למטר השמים תשתה מים'' אם שמוע תשמעו' אם תשמע בישן תשמע בחדש וכן אם שכח תשכח
אם התחלת לשכוח סופך שתשכח כולה כתיב במגלה אם תעזבני יום יומים אעזבך'' מצוה אתכם היום' שיהו עליכם חדשים כאלו שמעתם
בו ביום'' לאהבה את יי' שלא תאמר הריני למד בשביל שאהיה עשיר בשביל שאקרא רבי בשביל שאקבל שכר אלא כל מה שתעשו
עשו מאהבה וסוף הכבוד לבוא'' ולעבדו בכל לבבכם' עבודה שהיא בלב וזו היא תפלה שהתפלה קרויה עבודה שנ' אלהך די אנת
פלח ליה בתדירא וכי יש פלחן בבבל אלא על שהיה מתפלל שנ' וכוין פתיחן ליה בעליתיה וגו' וכה"א בדוד תכון תפלתי קטרת לפניך''
בכל לבבכם ובכל נפשכם' והלא כבר הזהיר בכל לבבך ובכל נפשך אלא אזהרה ליחיד אזהרה לצבור'' ונתתי מטר ארצכם' עשיתם מה
שעליכם אף אני אעשה מה שעלי'' בעתו' בלילות שלא יטריחו אתכם'' ד"א בעתו בלילי שבתות שהכל מצויין בבתיהם'' יורה' היא
רביעה הנופלת אחר הזריעה שמרוה את הארץ ואת הזרעים'' ומלקוש' רביעה היורדת סמוך לקציר למלאת התבואה בקשיה''
ולשון מלקוש דבר המאוחר כמתרגמינן והיו העטופים ללבן לקישיא'' ד"א לכך נקראת מלקוש שיורדת על המלילות ועל הקשין''
ישעיה ואספת דגנך' אתה תאספנו לביתך ולא אויביך כענין שנ' אם אתן את דגנך עוד מאכל לאויביך וגו' כי מאספיו יאכלוהו' ולא
שופטים כענין שנ' והיה אם זרע ישראל ועלה מדין ועמלק וגו'' ונתתי עשב בשדך' שלא תצטרך להוליכה למדברות'' ד"א שתהיה
גוזז תבואתך כל ימות הגשמים ומשליך לפני בהמתך ואתה מונע ידך ממנה שלשים יום קודם לקציר ואינה פוחתת מדגנה'' ואכלת
ושבעת' הרי זו ברכה אחרת שתהא ברכה מצויה בפת בתוך המעיים'' ואכלת ושבעת' השמרו לכם' כיון שתהיו אוכלים ושבעים
השמרו לכם שלא תבעטו שאין אדם מורד בהקב"ה אלא מתוך שביעה שנ' פן תאכל ושבעת ובקרך וצאנך ירבין ואומר אחריו
ורם לבבך ושכחת'' וסרתם' לפרוש מן התורה ומתוך כך ועבדתם אלהים אחרים שכיון שאדם פורש מן התורה כשהולך ומידבק
שמואל בע"ז וכה"א בדוד כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת יי' לאמר לך עבוד אלהים אחרים ומי אמר לו כן אלא אמר דוד כיון שאני מגורש
מלעסוק בתורה הריני קרוב לעבוד אלהים אחרים'' אלהים אחרים' שהם אחרים לעובדיהם צועק אליו ואינו עונהו נמצא עשוי לו כנכרי''
חגי את יבולה' אף מה שאתה מוביל לה כענין שנ' זרעתם הרבה והבא מעט'' ואבדתם מהרה' על כל שאר הייסורין אגלה אתכם מן
האדמה שגרמה לכם לחטוא' משל למלך ששולח את בנו לבית המשתה והיה יושב ומפקדו אל תאכל יותר מצרכך
שתבוא נקי לביתך ולא

פי מנאזלך ומסירך פי טרקך וענד נאמך וקיאמך׃ וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך׃
ותכתובנון על מזוזין ותקבעינון בספי ביתך ובתרעך׃ ואכתבהא עלי כדוד פתוח ביתך ואבואבך׃
למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה אשר נשבע יהוה לאבתיכם לתת להם כימי השמים
על הארץ׃ בדיל דיסגון יומיכון ויומי בניכון על ארעא דקיים יי׳ לאבהתכון למתן להון
כיומי שמיא על ארעא׃ לכי תטול אעמארכם ואעמאר בניכם עלי אלבלד אלדי אקסם אללה
לאבאיכם אן יעטיהם כאיאם אלסמא עלי אלארץ׃ כי אם שמר
תשמרון את כל המצוה הזאת אשר אנכי מצוה אתכם לעשתה לאהבה את יהוה אלהיכם
ללכת בכל דרכיו ולדבקה בו׃ ארי אם מטר תטרון ית כל תפקידתא הדא דאנא מפקיד יתכון
למעבדה למרחם ית יי׳ אלהכון למהך בכל אורחן דתקנן קדמוהי ולאתקרבא לדחלתיה׃ פאנכם
אן חפטתם גמיע הדה אלוצאיא אלתי אמרכם בעמלהא בהא אן תחבו אללה רבכם ותסירון פי
גמיע טרקה ותלזמוה׃ והוריש יהוה את כל הגוים האלה מלפניכם וירשתם גוים גדלים
ועצמים מכם׃ ויתריך יי׳ ית כל עממיא האלין מן קדמיכון ותירתון עממין רברבין ותקיפין
מנכון׃ קרץ אללה גמיע הולאי אלאמם מן בין ידיכם ותרתתם אממא אכתר ואעט מנכם׃
כל המקום אשר תדרך כף רגלכם בו לכם יהיה מן המדבר והלבנון מן הנהר נהר פרת ועד הים
האחרון יהיה גבלכם׃ כל אתרא דתדרוך פרסת רגליכון ביה דילכון יהי מן מדברא ולבנן מן
נהרא נהרא פרת ועד ימא מערבאה יהי תחומכון׃ וכל מוצע יטאה קדמכם יכון לכם מן אלבר
ואלבנאן ונהר אלפראת ואלבחר אלכביר יכון תכמכם׃ לא יתיצב איש בפניכם פחדכם ומוראכם
יתן יהוה אלהיכם על פני כל הארץ אשר תדרכו בה כאשר דבר לכם׃ לא יתעתד אנש
קדמיכון דחלתכון ואימתכון יתין יי׳ אלהכון על אפי כל ארעא דתדרכון בה כמא דמליל לכון׃
לא יקף אנסאן בין ידיכם כל פזעכם וכופכם ילקיה אללה רבכם עלי גמיע אלבלאד
אלתי תסלכונה כמא ועדכם׃ קי״א פסוקים סימן דעוא גה״ד ראה אנכי נתן לפניכם
היום ברכה וקללה׃ חזו דאנא יהיב קדמיכון יומא דין ברכן ולוטין׃ אנטרו האנא תאלי

השביח הבן הזה אכל ושתה יותר מדרכו והקיא וטנף את כל בני המסבה נטלוהו בידיו וברגליו וזרקוהו אחורי פלטרין׳ מהרי׳ אינ
נותן לכם ארכא וכי האחרו והלא נתן ארכה לדור המבול ש׳ והיו ימיו מאה ועשרים שנה׳ דור המבול לא היה להם מתי ללמוד ואתם
יש לכם תמי ללמוד׳ ושמתם את דברי׳ אף לאחר שתגלו היו מצויינים במצות הניחו תפלין עשו מזוזות כדי שלא יהיו עליכם חדשים
כשתחזרו וכה״א הציבי לך ציונים׳ לדבר בם׳ משעה שהבן יודע לדבר למדהו תורה צוה לנו משה שיהא זה תחלת למוד דיבורו
מכאן אמרו כשהתינוק מתחיל לדבר אביו משיח עמו בלשון הקדש ומלמדו תורה ואם לא עשה כן הרי הוא כאלו קוברו ש׳ ולמדתם
אותם את בניכם לדבר בם וגו׳׳ למען ירבו ימיכם וימי בניכם׳ אם עשיתם כן ירבו ואם לאו לא ירבו שדברי תורה נדרשין מכלל
לאו הין ומכלל הין לאו׳ לתת להם׳ לתת לכם אין כתיב כאן אלא לתת להם מכאן מצינו למדים לתחיית המתים מן התורה׳ כי
אם שמור תשמרון׳ אזהרה שמירות הלבה להזהיר בלמודו שלא ישתכח׳ ללכת בכל דרכיו׳ הוא רחום ואתה תהא רחום הוא
גומל חסדים ואתה היה גומל חסדים׳ ולדבקה בו׳ אפשר לומר כן והלא אש אוכלה הוא אלא הדבק בתלמידים ובחכמים ומעלה
אני עליך כאלו נדבקת בו׳ והוריש יי׳ עשיתם מה שעליכם אף אני אעשה מה שעלי׳ ועצומים מכם׳ אתם גבורים והם גבורים
מכם שאם לא ישראל גבורים מה השבח הזה שמשבח את האמוריים לומר ועצומים מכם אלא אתם גבורים משאר האומות
והם גבורים מכם׳ לא יתיצב איש בפניכם׳ אין לי אלא איש׳ אומה ומשפחה ואשה בכשפיה מנין ת״ל לא יתיצב מכל מקום
א״כ מה ת״ל איש אפילו כעוג מלך הבשן׳ פחדכם ומוראכם׳ והלא פחד הוא מורא אלא פחדכם על הקרובים ומוראכם על
הרחוקים׳ פחד׳ לשון בעיתה פתאום׳ מורא׳ לשון דאגה מימים רבים׳ כאשר דבר לכם׳ והיכן דבר את אימתי אשלח לפניך׳
ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה׳ האמורות בהר גריזים ובהר עיבל׳ את הברכה׳ על מנת אשר תשמעו׳

מן הדרך

עליכם אליום ברכאת ולענאת׃ את הברכה אשר תשמעו אל מצות יהוה אלהיכם אשר אנכי
מצוה אתכם היום׃ ית ברכן. אם תקבלון לפקודיא דיי אלהכון דאנא מפקיד יתכון יומא דין׃
פאמא אלברכאת אן קבלתם וצאיא אללה רבכם אלדי אנא אמרכם בהא אליום׃ והקללה אם
לא תשמעו אל מצות יהוה אלהיכם וסרתם מן הדרך אשר אנכי מצוה אתכם היום ללכת
אחרי אלהים אחרים אשר לא ידעתם׃ ולוטין אם לא תקבלון לפקודיא דיי אלהכון ותסטון מן
אורחא דאנא מפקיד יתכון יומא דין. למהך בתר טעות עממיא דלא ידעתון׃ ואמא אללענאת
פאן לם תקבלו וצאיא אלה רבכם וזלתם ען אלטריק אלדי אנא אמרכם בה אליום ואתבעתם
מעבודאת אכר מא לם תערפוהא׃ והיה כי יביאך יהוה אלהיך
אל הארץ אשר אתה בא שמה לרשתה ונתתה את הברכה על הר גרזים ואת הקללה על
הר עיבל׃ ויהי ארי יעלנך יי אלהך לארעא דאת עליל לתמן למירתה ותתין ית מברכיא על טורא
דגריזין וית מלטטיא על טורא דעיבל׃ פיכון אדי אדכלך אלה רבך אלבלד אלדי אנת צאיר
אליה לתחוזה פאתל אלברכאת עלי גבל גריזים ואללענאת עלי גבל עיבל׃ הלא המה בעבר
הירדן אחרי דרך מבוא השמש בארץ הכנעני הישב בערבה מול הגלגל אצל אלוני מרה׃
הלא אנון בעברא דירדנא אחורי אורח מעלני שמשא בארע כנענאה דיתיב במישרא
לקביל גלגלא בסטר מישרי מורה׃ הא אלהמא פי גאנב אלארדן ורא טריק מגיב אלשמס
ענד בלד אלכנאעני אלמקים פי אלגור חדא ילי אלגלגל ענד מרג מורה׃ כי אתם עברים את
הירדן לבא לרשת את הארץ אשר יהוה אלהיכם נתן לכם וירשתם אתה וישבתם בה׃
ארי אתון עברין ית ירדנא למיעל למירת ית ארעא דיי אלהכון יהיב לכון ותירתון יתה ותתבון
בה׃ לאנכם גאיזין אלארדן לתדכל ותחוזו אלבלד אלדי אלה רבכם מעטיכם פאדי חזתמוה
וגלסתם פיה׃ ושמרתם לעשות את כל החקים ואת המשפטים אשר אנכי נתן לפניכם
היום׃ ותטרון למעבד ית כל קימיא וית דיניא דאנא יהיב קדמיכון יומא דין׃ פאחפצו
ואעמלו בגמיע אלרסום ואלאחכאם אלתי אנא תאליהא עליכם אליום׃ אלה החקים והמשפטים
אשר תשמרון לעשות בארץ אשר נתן יהוה אלהי אבתיך לך לרשתה כל הימים אשר
אתם חיים על האדמה׃ אלין קימיא ודיניא דתטרון למעבד בארעא דיהב יי אלהא דאבהתך לך

מן הדרך אשר אנכי מצוה אתכם היום ללכת אחרי אלהים אחרים׃ האומרת כל העובד ע"ז הרי הוא סר מן הדרך שנצטוו ישראל מכאן
אמרו כל המודה בע"ז ככופר בכל התורה כולה׃ ונתת את הברכה׃ כתרגומו ית מברכיא׃ את המברכים׃ על הר גריזים׃ כלפי
הר גריזים הופכים פניהם ופותחים בברכה ברוך האיש אשר לא יעשה פסל ומסכה וגו׳ כל הארורים שבפרשה פותחין תחלה
בלשון ברוך ואח"כ הופכים פניהם כלפי הר עיבל ופותחים בקללה׃ הלא המה׃ נתן להן סימן׃ אחרי׃ אחר העברת הירדן
הדבר והלאה למרחוק וזהו לשון אחרי כל מקום שנ׳ אחרי מופלג הוא׃ אחר סמוך הוא׃ דרך מבוא השמש׃ לצד מן הירדן
לצד מערב ונועם המקרא מוכיח שהם שני דברים שנקדו בשני טעמים אחרי נקוד בפשטא ודרך נקוד במשפל והוא דגש
ואם היה אחרי דרך דבר אחד היה נקוד אחרי במשרת בשופר הפוך ודרך לפה׃ מול הגלגל׃ רחוק מן הגלגל׃ אלוני
מורה׃ שכם הוא שנ׳ עד מקום שכם עד אלון מורה׃ כי אתם עוברים את הירדן׃ נסים של ירדן יהיו סימן בידכם שתבואו
ותירשו את הארץ׃ אבד תאבדון׃ אבד ואח"כ תאבדון מכאן לעוקר ע"ז שצריך לשרש אחריה׃ את כל המקומות אשר עבדו
שם הגוים ומה תאבדון את אלהיהם אשר על ההרים׃ מזבח׃ של אבנים הרבה׃ מצבה׃ של אבן אחת היא בימוס שענינו

למירתה. כל יומיא דאתון קיימין על ארעא׃ הדה אואיל אלרסום ואלאחכאם אלתי תחפצוהא
ותעמלו בהא פי אלבלד אלדי אעטאך אללה אלאה אבאיך אן תחוזה. טול אלזמאן אלדי אנתם אחיא
עליה׃ אבד תאבדון את כל המקמות אשר עבדו שם הגוים אשר אתם ירשים אתם את
אלהיהם על ההרים הרמים ועל הגבעות ותחת כל עץ רענן׃ אבדא תאבדון ית כל אתריא
דפלחו תמן עממיא דאתון ירתין יתהון ית טעותהון על טוריא רמיא ועל רמתא ותחות כל
אילן עבות׃ והד אן תביד גמיע אלמואצע אלדי עבד תם אלאמם אלדין אנתם קארצוהם מעבודא
תהם. עלי אלגבאל אלרפאע ועלי אלתלאע ותחת כל שגר ריאן׃ ונתצתם את מזבחתם ושברתם
את מצבתם ואשריהם תשרפון באש ופסילי אלהיהם תגדעון ואבדתם את שמם מן המקום
ההוא׃ ותתרעון ית אגוריהון ותתברון ית קמתהון ואשיריהון תיקדון בנורא וצלמי טעותהון
תקצצון ותבדון ית שומהון מן אתרא ההוא׃ ואנקצו מדאבחהם וכסרו דכאכהם וסואריהם
אחרקוהא בנאר ופסול מעבודאתהם תגדעוהא ואבידו אסמאיהם מן דאך אלמוצע׃ לא
תעשון כן ליהוה אלהיכם׃ לא תעבדון כין קדם יי אלהכון׃ לא תצנעון כדאך ללה רבכם׃ כי
אם אל המקום אשר יבחר יהוה אלהיכם מכל שבטיכם לשום את שמו שם לשכנו
תדרשו ובאת שמה׃ אלהין לאתרא דיתרעי יי אלהכון מכל שבטיכון לאשראה שכינתיה
תמן לבית שכינתיה תתבעון ותיתון לתמן׃ בל אלי אלמוצע אלדי יכתארה אללה רבכם מן גמיע
אסבאטכם ליחל נורה פיה אלתמסו מסכנה חתא תצירו אליה׃ והבאתם שמה עלתיכם וזבחיכם
ואת מעשרתיכם ואת תרומת ידכם ונדריכם ונדבתיכם ובכרת בקרכם וצאנכם׃ ותיתון
לתמן עלותכון ונכסת קדשיכון וית מעשריכון וית אפרשות ידכון ונדריכון ונדבתכון ובכורי
תוריכון ועניכון׃ פתחמלו אליה צואעדכם ודבאיחכם ועשורכם ורפאיעכם ונדורכם ותברעכם
ובכור בקרכם וגנמכם׃ ואכלתם שם לפני יהוה אלהיכם ושמחתם בכל משלח ידכם אתם
ובתיכם אשר ברכך יהוה אלהיך׃ ותיכלון תמן קדם יי אלהכון ותחדון בכל אושטות ידכון
אתון ואנש בתיכון דברכך יי אלהך׃ פתאכלוהא תם בין ידי אללה רבכם ואפרחו בגמיע מא
אנבסטת לה אידיכם אנתם וביותכם כמא רזקך אללה רבך׃ לא תעשון ככל אשר אנחנו
עשים פה היום איש כל הישר בעיניו׃ לא תעבדון ככל דאנחנא עבדין כא יומא דין

שענינו במשנה אבן שהגביה והקדישה לכומוס. אשרה. אילן הנעבד. ואבדתם את שמם לכנות להם שם של גנאי בית גליא קורין בית כריא. עין כל עין קוץ. לא תעשון כן. להקטיר לשמים בכל מקום כי אם במקום אשר יבחר. ד"א ונתצתם את מזבחותם ואבדתם את שמם ולא תעשון כן וגו' אזהרה למוחק את השם ולנותץ אבן מן המזבח או מן העזרה. א"ר ישמעאל וכי תעלה על דעתך שישראל נותצין את המזבחות שלהם אלא שלא תעשו כמעשיהם ויגרמו עונותיכם למקדש אבותיכם שייחרב. לשכנו תדרשו. זה משכן שילה. זבחיכם. שלמים של חובה. מעשרותיכם. מעשר בהמה ומעשר שני לאכול לפנים מן החומה. תרומת ידכם. אלו הבכורים שנ' ולקח הכהן הטנא מידך. ובכורות בקרכם. לתתם לכהן ולהקריבם שם. אשר ברכך יי. לפי הברכה הבא. לא תעשון ככל אשר אנחנו עושים פה היום. מוסב למעלה על כי אתם עוברים את הירדן כשתעברו את הירדן מיד מותרים אתם להקריב בבמה כל י"ד שנה של כיבוש וחילוק בבמה לא תקריבו כל מה שאתם מקריבים פה היום במשכן שהוא עמכם ונמשח והוא כשר להקריב בו חטאות ואשמות נדרים ונדבות אבל בבמה אין קרב לא הנדר והנדב וזהו איש כל הישר בעיניו שאתם מתנדבים ע"י שיישר בעיניכם להביאם ולא ע"י חובה אותם

הקריבו

גבר כל דכשר בעינוהי׃ לא תצנעון מן הדה אלאמור כמא נחן צאנעין אליום כל אנסאן מא חסן
ענדה׃ כי לא באתם עד עתה אל המנוחה ואל הנחלה אשר יהוה אלהיך נתן לך׃ ארי לא
אתיתון עד כען לבית ניחא ולאחסנתא דיי אלהך יהיב לך׃ לאנכם לם תצירו בעד אלי אלמסתקר
ואלנחלה אלדי אללה רבך מעטיך׃ ועברתם את הירדן וישבתם בארץ אשר יהוה אלהיכם מנחיל
אתכם והניח לכם מכל איביכם מסביב וישבתם בטח׃ ותעברון ית ירדנא ותתבון בארעא דיי
אלהכון מחסין יתכון ויניח לכון מכל בעלי דבביכון מסחור סחור ותתבון לרחצן׃ פאדא עברתם אלארדן
וגלסתם פי אלבלד אלדי אללה רבכם מנחלכם ואראחכם מן גמיע אעדאיכם אלמחיטין בכם וגלסתם
ואתקין׃ והיה המקום אשר יבחר יהוה אלהיכם בו לשכן שמו שם שמה תביאו את כל אשר אנכי
מצוה אתכם עולתיכם וזבחיכם מעשרתיכם ותרמת ידכם וכל מבחר נדריכם אשר תדרו
ליהוה׃ ויהי אתרא דיתרעי דיי אלהכון לאשראה שכינתיה תמן לתמן תיתון ית כל דאנא מפקיד בה
יתכון עלותכון ונכסת קדשיכון מעסריכון ואפרשות ידכון וכל שפר נדריכון דתדרון קדם ייי׃ כאן אי
מוצע יכתארה אללה רבכם ליחל נורה פיה אליה תאתו בגמיע מא אמרכם מן צואעדכם ודבאיחכם
ועשורכם ורפאיעכם וכיאר נדורכם אלדי תנדרוהא ללה׃ ושמחתם לפני יהוה אלהיכם אתם
ובניכם ובנתיכם ועבדיכם ואמהתיכם והלוי אשר בשעריכם כי אין לו חלק ונחלה אתכם׃
ותחדון קדם ייי אלהכון אתון ובניכון ובנתכון ועבדיכון ואמהתכון וליואה דבקרויכון ארי לית ליה
חולק ואחסנא עמכון׃ ואפרחו בהא בין ידי אללה רבכם אנתם ובניכם ובנאתכם ועבידכם ואמאכם
ואללוי אלדי פי מחאלכם אד ליס לה נציב ולא נחלה מעכם׃ השמר לך פן תעלה עלתיך בכל מקום
אשר תראה׃ אסתמר לך דלמא תסיק עלותך בכל אתרא דתחזי׃ פאחדר אן תקרב קראבינך
פי אי מוצע ראיתה׃ כי אם במקום אשר יבחר יהוה באחד שבטיך שם תעלה עלתיך ושם
תעשה כל אשר אנכי מצוך׃ אלהין באתרא דיתרעי ייי בחד מן שבטך תמן תסיק עלותך
ותמן תעביד כל דאנא מפקיד לך׃ אלא פי אלמוצע אלדי יכתארה אללה באחד אסבאטך תם
תקרב קראבינך ותצנע גמיע מא אמרך בה׃ רק בכל אות נפשך תזבח ואכלת בשר

תקריבו בבמה׃ כי לא באתם׃ כל זמן י״ד שנה׃ עד עתה׃ כמו עדיין׃ אל המנוחה׃ זו שילה׃ ואל הנחלה׃ זו ירושלם׃ ועברתם את הירדן
וישבתם בארץ׃ שתתחלקוה ויהא כל אחד מכיר את חלקו ואת שבטו׃ והניח לכם׃ לאחר כיבוש וחילוק ומנוחה מן הגוים אשר הניח ה׳
לנסות בם את ישראל ואין זו אלא בימי דוד׃ והיה המקום וגו׳ בנו לכם בית הבחירה בירושלם וכה״א ויהי כי ישב המלך בביתו וה׳ הניח
לו מכל אויביו מסביב ויאמר המלך אל נתן הנביא ראה נא אנכי יושב בבית ארזים וארון האלהים יושב בתוך היריעה וגו׳׳ שמה תביאו
וגו׳ למעלה אמור לענין שילה וכאן חוזר לענין ירושלם ולכך חילקן הכתוב ליתן היתר בין זו לזו משחרבה שילה באו לנוב וחרבה
נוב ובאו לגבעון היו הבמות מותרות עד שבאו לירושלם׃ מבחר נדריכם׃ למד שיביאו מן המובחר׃ השמר לך׃ ליתן לא תעשה על
הדבר׃ בכל מקום אשר תראה׃ אשר יעלה בלבבך אבל אתה מקריב על פי נביא כגון אליהו בהר הכרמל׃ באחד שבטיך׃ בחלקו של בנימן
ולמעלה הוא אומר מכל שבטיכם הא כיצד דוד קנה את הגורן מארונה היבוסי וגבה הזהב מכל השבטים ומ״מ הגורן בחלקו של בנימן היה׃
רק בכל אות נפשך׃ במה הכת׳ מדבר אם בבשר תאוה להתירה להם בלא הקרבת אימורים הרי אמור במקום אחר כי ירחיב את גבולך וגו׳

כברכת יהוה אלהיך אשר נתן לך בכל שעריך הטמא והטהור יאכלנו כצבי וכאיל׃ לחוד
בכל רעות נפשך תכוס ותיכול בסרא כבירכתא דיי׳ אלהך דיהב לך בכל קרוך מסאבא ודכיא
ייכלניה כבסר טביא ואילא׃ לכן מתא מא אשתהת נפסך פאדבח וכל כרזק אללה
רבך אלדי אעטאך פי סאיר קראך. וגאיז אן יאכל מנה אלטאהר ואלנגס. כמי יוכלאן לחם אלצבי
ואלאיל׃ רק הדם לא תאכלו על הארץ תשפכנו כמים׃ לחוד דמא לא תיכלון. על ארעא תישדניה
כמיא׃ כלא אלדם לא תאכלה. כל צבה עלי אלארץ כאלמא׃ לא תוכל לאכל בשעריך מעשר
דגנך ותירשך ויצהרך ובכרת בקרך וצאנך וכל נדריך אשר תדר ונדבתיך ותרומת
ידך׃ לית לך רשו למיכל בקרוך. מעשר עבורך וחמרך ומשחך. ובכורי תורך ועאנך. וכל
נדרך דתדר. ונדבתך ואפרשות ידך׃ לכן לא יגוז אן תאכל פי מחאלך עשור ברך ועצירך
ודהנך ובכור בקרך וגנמך. ונדורך. אלדי תנדרהא ותברעך ורפאיעך׃ כי אם לפני יהוה
אלהיך תאכלנו במקום אשר יבחר יהוה אלהיך בו אתה ובנך ובתך ועבדך ואמתך
והלוי אשר בשעריך ושמחת לפני יהוה אלהיך בכל משלח ידך׃ אלהין. קדם יי׳ אלהך תיכלניה.
באתרא דיתרעי יי׳ אלהך ביה את וברך וברתך ועבדך ואמתך. וליואה דבקרוך. ותחדי. קדם יי׳
אלהך. בכל אושטות ידך׃ לא בין ידי אללה רבך תאכלה פי אלמוצע אלדי יכתארה אנת ואבנך
ואבנתך ועבדך ואמתך. ואללוי אלדי פי מחאלך. ואפרח בין ידי אללה רבך במא אנבסטת בה ידך׃
השמר לך פן תעזב את הלוי כל ימיך על אדמתך׃ אסתמר לך. דלמא תרחיק ית ליואה. כל יומך
על ארעך׃ ואחדר אן תגפו אללוי טול מקאמך פי בלדך׃ כי ירחיב
יהוה אלהיך את גבלך כאשר דבר לך ואמרת אכלה בשר כי תאוה נפשך לאכל בשר בכל
אות נפשך תאכל בשר׃ ארי יפתי יי׳ אלהך ית תחומך כמא דמליל לך. ותימר איכול בסרא
ארי תתרעי נפשך למיכל בסרא. בכל רעות נפשך תיכול בסרא׃ ואדי אוסע אללה רבך תכמך
כמי ועדך פקלת אכל לחמא ען שהוה מן נפסך לה פכלה מתא מא אשתהיתה׃ כי ירחק
ממך המקום אשר יבחר יהוה אלהיך לשום שמו שם וזבחת מבקרך ומצאנך אשר
נתן יהוה לך כאשר צויתך ואכלת בשעריך בכל אות נפשך׃ ארי יתרחק מנך אתרא

רש״י ז״ל

ואמרת אוכלה בשר וגו׳ במה זכ מדבר בקדשים שנפל בהם מום שיפדו וי׳ אוכלו בכל מקום יכול יפדו על מום עובר ת״ל רק׳ תזבח ואכלת׳ אין לך
התר גיזה וחלב לא אכילה עי׳ זביחה׳ הטמא והטהור׳ לפי שבאו מבח קדשים שנ׳ בהם והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל הוצרך ל
להתיר בו שטמא וטהור אוכלין בקערה אחת׳ כצבי וכאיל׳ שאין קרבן בא מהם׳ כצבי וכאיל׳ לפטרן מן הזרוע והלחיים והקיבה׳
רק הדם לא תאכלו׳ אעפ׳ שאמרתי שאין לך בו זריקת דם במזבח לא תאכלנו׳ תשפכנו כמים׳ לומר לך שאין צריך. כסוי׳ ד״א הרי הוא
כמים להכשיר את הזרעים׳ לא תוכל׳ בא הכתוב ליתן לא תעשה על הדבר׳ לא תוכל׳ ר׳ יהושע בן קרחה אומר יכול אתה אבל
אינך רשאי׳ כיוצא בו ואת היבוסי יושב ירושלם לא יכלו בני ישראל להורישו יכולין היו אבל לא היו רשאים לפי שברית שהם אברהם
ברית בשעה שלקח מהם מערת המכפלה ולא יבוסיים אלא חתיים היו אלא ע״ש העיר שנקראת יבוס כך מפורש בפרקי ר׳ אליעזר והוא שנ׳
כי אם בסילך העורים והפסחים צלמים שכתבו עליהם את השבועה׳ ובכורות בקרך׳ אזהרה לכהנים׳ ותרומת ידיך׳ אלו הבכורים׳
לפני יי׳ לפנים מן החומה׳ והלוי אשר בשעריך׳ אם אין לך לתת לו מחלקו כגון מעשר ראשון תן לו מעשר עני׳ אין לך מעשר עני
הזמינהו על שלמיך׳ השמר לך׳ ליתן לא תעשה על הדבר׳ על אדמתך׳ אבל בגולה אינך מוזהר עליו יותר מעניי ישראל׳ כי ירחיב
אלהיך את גבולך׳ למדה תורה דרך ארץ שלא יתאוה אדם לאכול בשר אלא מתוך רחבת ידים ועושר׳ בכל אות נפשך תאכל בשר׳
אבל במדבר נאמר להם בשר חולין לא הותר מקדישה ומקריבה שלמים׳ כי ירחק ממך המקום׳ ולא תוכל לבא ולעשות שלמים בכל

יום

דיתרעי יי׳ אלהך לאשראה שכינתיה תמן ותכוס מתורך ומענך דיהב יי׳ לך כמא דפקידתך ותיכול
בקרוך בכל רעות נפשך׃ אן בעד ענך אלמוצע אלדי יכתארה אללה רבך ליחל נורה פיה פאדבח
מן בקרך וגנמך אלדי רזקך אללה כמא אמרתך וכלה פי מחאלך מתא מא אשתהתה נפסך׃ אך כאשר
יאכל את הצבי ואת האיל כן תאכלנו הטמא והטהור יחדו יאכלנו׃ ברם כמא דמתאכיל בסר
טביא ואילא כין תיכלניה מסאבא ודכיא כחדא ייכלניה׃ לכן כמא יוכל אלצבי ואלאיל כדאך תאכלה
אן יגוז ללנגס ואלטאהר אן יאכלאן מנה׃ רק חזק לבלתי אכל הדם כי הדם הוא הנפש ולא תאכל
הנפש עם הבשר׃ לחוד תקיף בדיל דלא למיכל דמא ארי דמא הוא נפשא ולא תיכול נפשא עם
בסרא׃ לכן תשדד פי אן לא תאכל אלדם לאנה מסכן אלנפס פלא תאכל אלנפס מע אללחם׃ לא
תאכלנו על הארץ תשפכנו כמים׃ לא תיכלניה על ארעא תישדניה כמיא׃ ואד לא תאכלה בל
צבה עלי אלארץ כאלמא׃ לא תאכלנו למען ייטב לך ולבניך אחריך כי תעשה הישר בעיני יהוה׃
לא תיכלניה בדיל דייטב לך ולבנך בתרך ארי תעביד דכשר קדם יי׳׃ ואד לא תאכלה כדאך לכי יכאר
לך ולבניך מן בעדך אד תצנע אלמסתקים ענד אללה׃ רק קדשיך אשר יהיו לך ונדריך תשא
ובאת אל המקום אשר יבחר יהוה׃ לחוד מעסר קודשך דיהון לך ונדרך תטול ותיתי לאתרא
דיתרעי יי׳׃ ערא אקדאסך מא כאן לך מנהא ונדורך פאחמלהא ואית בהא אלי אלמוצע אלדי
יכתארה אללה׃ ועשית עלתיך הבשר והדם על מזבח יהוה אלהיך ודם זבחיך ישפך על מזבח
יהוה אלהיך והבשר תאכל׃ ותעביד עלוותך בסרא ודמא על מדבחא דיי׳ אלהך ודם נכסת
קודשך ישתפיך על מדבחא דיי׳ אלהך ובסרא תיכול׃ פאצנע צואעדך לחומהא ודמאהא
כאמלא עלי מדבח אללה רבך ומן דם דבאיחך יצב עלי מדבחה וכל לחומהא׃ שמר

רש״י ז״ל

יום כמו עכשיו שהמשכן הולך עמכם׳ וזבחת כאשר צויתיך׳ למדנו שיש צווי בזביחה היאך ישחוט והן הלכות שחיטה שנאמרו לו למשה בסיני׳
אך כאשר יאכל את הצבי ואת האיל׳ אינך מוזהר לאכלן בטהרה אף מה צבי ואיל הלבן מותר אף חולין חלבן מותר׳ הל׳ אך׳ רק חזק
לבלתי אכול הדם׳ ממה שנ׳ חזק אתה למד שהיו שטופין בדם לאכלו לפיכך הוצרך לומר חזק דברי ר׳ יהודה׳ ר׳ שמעון בן עזאי אומר
לא בא הכת׳ אלא להזהירך וללמדך עד כמה אתה צריך להתחזק במצוות אם הדם שהוא קל להשמר ממנו שאין אדם מתאווה לו
הוצרך להזקק באזהרתו קו׳ לשאר מצוות׳ ולא תאכל הנפש עם הבשר אזהרה לאבר מן החי׳ לא תאכלנו אזהרה לדם המצירת׳
לא תאכלנו אזהרה לדם האברים׳ למען ייטב לך ולבניך אחריך׳ צא ולמד מתן שכרן של מצות אם הדם שנפשו של אדם קצה ממנו
הפורש ממנו זוכה לו ולבניו אחריו קו׳ לגזל ועריות שנפשו של אדם מתאווה להם׳ רק קדשיך׳ אעפ׳ שאתה מותר לשחוט חולין לא
התרתי לך לשחוט את הקדשים ולאכלן בשעריך בלא קרבה אלא הביאם לבית הבחירה׳ ועשית עולותיך׳ אם עולות הן הבשר והדם
ע״ג המזבח ואם זבחי שלמים הם דם זבחיך ישפך על המזבח תחלה ואח״כ והבשר תאכל׳ עוד דרשו רבותינו רק קדשיך בא ללמד
על הקדשים שבחוצה לארץ וללמד על התמורות ועל ולדות קדשים שיקריבן׳ שמור זו משנה שאתה צריך לשמרה בבטנך שלא
תשכח כענין שנ׳ כי נעים כי תשמרם בבטנך ואם שנית אפשר שתשמע והקיים׳ הא כל שאינו בכלל משנה אינו בכלל מעשה׳
את כל הדברים׳ שתהא חביבה עליך מצוה קלה כמצוה חמורה׳ הטוב׳ בעיני שמים׳ והישר׳ בעיני בני אדם׳ פן תנקש׳ אונקלוס
תרגם לשון מוקש ואני אומר שלא חש לדקדק בלשון שלא מצינו נו״ן בלשון יוקש ואפי׳ ליסוד הנופל ממנו אבל בלשון טירוף נקשקוש
מצינו נו״ן וארכובתיה דא לדא נקשן ואף זה אני אומר פן תטרף אחריהם פן תנקש אחריהם להיות כרוך אחר מעשיהם וכן ינקש
נושה לכל אשר לו מקלל את הרשע להיות עליו נושים רבים ויהיו מחזרין ומתנקשין אחר ממונו׳ אחרי השמדם מפניך׳ אחר שתראה
שאשמידם מפניך יש לך לתת לב לומר מפני מה נשמדו אלו מפני מעשים מקולקלים שבידיהם אף אתה לא תעשה כן שלא יבוא הו
אחרים וישמידוך׳ איכה יעבדו׳ לפי שלא ענש על ע״ז אלא על זיבוח וקיטור וניסוך והשתחוואה כמו שכת׳ זובח לאלהים יחרם
בלתי לי״י לבדו דברים הנעשים לגבוה בא ולימדך כאן שאם דרכה של ע״ז לעבדה בדבר אחר כגון פוער לפעור וזורק אבן
למרקולים זו היא עבודתו וחייב אבל זיבוח וקיטור וניסוך והשתחוייה אפילו שלא כדרכה חייב׳ כי גם את בניהם׳ גם לרבות אבותיהם
ואמותיהם אמר ר׳ עקיבה אני ראיתי ארמאי שכפתו לאביו לפני כלבו ואכלו׳ את כל הדבר׳ קלה כחמורה׳ השמרון לעשות׳

ושמעת את כל הדברים האלה אשר אנכי מצוך למען ייטב לך ולבניך אחריך עד עולם
כי תעשה הטוב והישר בעיני יהוה אלהיך׃ טר ותקביל ית כל פתגמיא האלין דאנא מפקיד
לך בדיל דייטב לך ולבנך בתרך עד עלמא ארי תעביד דתקין ודכשר קדם יהוה אלהך׃ אחפט
ואקבל גמיע הדה אלאמור אלתי אמרך בהא לכי יכאר לך ולבנך בעדך אלי אלדהר אד תצנע
אלגייד ואלמסתקים ענד אללה רבך׃ כי יכרית יהוה אלהיך את
הגוים אשר אתה בא שמה לרשת אתם מפניך וירשת אתם וישבת בארצם׃ ארי ישיצי
יהוה אלהך ית עממיא דאת עליל לתמן למירת יתהון מן קדמך ותירת יתהון ותתיב בארעהון׃
ואדא קטע אללה רבך אלאמם אלדי אנת דאכל אליהם לתקרצהם מן בין ידיך פאד קרצת
הם וסכנת מכאנהם׃ השמר לך פן תנקש אחריהם אחרי השמדם מפניך ופן תדרש
לאלהיהם לאמר איכה יעבדו הגוים האלה את אלהיהם ואעשה כן גם אני׃ אסתמר
לך דלמא תתקיל בתריהון בתר דישתיצון מן קדמך ודלמא תתבע לטעותהון למימר
איכדין פלחין עממיא האלין ית טעותהון ואעביד כין אף אנא׃ אחדר אן תוהק פי תבעהם
בעד אנפאדהם מן בין ידיך וכלא תלתמס למעבודאתהם קאילא כיף כאן יעבדהא אולאיך
אלאמם פאצנע אנא איצא כדאך׃ לא תעשה כן ליהוה אלהיך כי כל תועבת יהוה אשר
שנא עשו לאלהיהם כי גם את בניהם ואת בנתיהם ישרפו באש לאלהיהם׃ לא תעביד
כין קדם יהוה אלהך ארי כל דמרחק קדם יהוה דסני עבדין לטעותהון ארי אף ית בניהון וית בנתהון מוקדין
בנורא לטעותהון׃ לא תצנע כדאך לאללה רבך פאנה כתירא ממא יכרהה אללה וישנאה קד
יצנעוה למעבודאתהם חתי בניהם ובנאתהם קד יחרקוהא בנאר להם׃ את כל הדבר אשר
אנכי מצוה אתכם אתו תשמרו לעשות לא תסף עליו ולא תגרע ממנו׃ ית כל פתגמיא
דאנא מפקיד יתכון יתיה תטרון למעבד לא תוספון עלוהי ולא תמנעון מניה׃ גמיע אלאמר
אלדי אמרכם בה אחפצוה ואעמלו בה לא תזידון עליה שיא ולא תנקצון מנה׃ פ
כי יקום בקרבך נביא או חלם חלום ונתן אליך אות או מופת׃ ארי יקום בינך נביא או חלים
חלמא ויתין לך את או מופת׃ ואדא קאם פימא בינכם מדעי נבווה או חאלם חלם פאעטאך
איה או ברהאנא׃ ובא האות והמופת אשר דבר אליך לאמר נלכה אחרי אלהים אחרים
אשר לא ידעתם ונעבדם׃ וייתי אתא ומופתא דמליל עמך למימר נהך בתר טעות עממיא
דלא ידעתנין ונפלחנין׃ פלו אתת אלאיה או אלברהאן ממן קאל לך תעאל בנא אלי מעבודאת

לא תעשה על הדבר ועל עשה החמורים בפרשה שכל השומר לשון לא תעשה הוא לא שאין לוקין על השומר של עשה׳ לא תסף עליו
חמשה טוטפות ה׳ מינין בלולב ד׳ ברכות לברכת כהנים״ ונתן אליך אות׳ בשמים כענין של בגדעון ועשית עמדי אות שאתה מדבר עמי
ואומר יהי נא חורב אל הגזה לבדה״ או מופת׳ בארץ אעפ״כ לא תשמע לו ואת׳ מפני מה נותן לו הקב״ה ממשלה לעשות אות׳ כי מנסה
י״י אלהיכם אתכם״ ואת מצותיו תשמרו׳ תורת משה״ ובקולו תשמעו׳ בקול הנביאים״ ואותו תעבודו׳ במקדשו״ ובו תדבקון׳ הדבק
בדרכיו גמול חסדים בקר חולים קבור מתים כמו שעשה הקב״ה״ סרה׳ דבר המוסר מן העולם שלא היה ולא נברא ולא צויתיו לדבר
כן דישטורנא בלעז״ והפודך מבית עבדים׳ אפילו אין לו עליך אלא שפדאך דיו״ כי יסיתך׳ אין המסית אלא הדיוט של כי תם הסית ך

צי

אכר מא לם תערפהא פנעבדהא׃ לא תשמע אל דברי הנביא ההוא או אל חלם החלום ההוא
כי מנסה יהוה אלהיכם אתכם לדעת הישכם אהבים את יהוה אלהיכם בכל לבבכם ובכל
נפשכם׃ לא תקביל לפתגמי נביא ההוא או מן חלים חלמא ההוא ארי מנסי ײ אלהכון יתכון
למדע האיתיכון רחמין ית ײ אלהכון בכל לבכון ובכל נפשכון׃ פלא תקבלו מן דלך אלמדעי אלנבווה
או אלחאלם אלחלם פאן אללה רבכם ממתחנכם ליצהר לאנאס הל אנתם מחבוה מכלצין בכל
קלובכם ונפוסכם׃ אחרי יהוה אלהיכם תלכו ואתו תיראו ואת מצותיו תשמרו ובקלו
תשמעו ואתו תעבדו ובו תדבקון׃ בתר פלחנא דײ אלהכון תהכון ויתיה תדחלון וית פקודוהי
תטרון ולמימריה תקבלון וקדמוהי תפלחון ולדחלתיה תתקרבון׃ כל פי תבע אללה רבכם
תסירון ואיאה פארהבון ווצאיאה פאחפצו ואמרה פאקבלון ואיאה פאעבדון וטאעתה
פאלזמוהא׃ והנביא ההוא או חלם החלום ההוא יומת כי דבר סרה על יהוה אלהיכם
המוציא אתכם מארץ מצרים והפדך מבית עבדים להדיחך מן הדרך אשר צוך יהוה
אלהיך ללכת בה ובערת הרע מקרבך׃ ונביא ההוא או חלים חלמא ההוא יתקטיל ארי
מליל סטיא על ײ אלהכון דאפיק יתכון מארעא דמצרים ודפרקך מבית עבדותא לאטעיותך
מן אורחא דפקדך ײ אלהך למהך בה ותפלי עביד דביש מבינך׃ ודלך אלמדעי אלנבווה
או חאלם אלחלם פליקתל למא תקוול אלמחאל עלי אללה רבכם אלמכרגכם מן בלד מצר
ואלפאדיך מן בית אלעבודייה לירדך ען אלטריק אלדי אמרך אללה רבך אן תסיר פיה
ואנף אהל אלשר מן וסטך׃ כי יסיתך אחיך בן אמך או בנך או
בתך או אשת חיקך או רעך אשר כנפשך בסתר לאמר נלכה ונעבדה אלהים
אחרים אשר לא ידעת אתה ואבתיך׃ ארי ימלכנך אחוך בר אמך או ברך או
ברתך או אתת קימך או חברך דכנפשך בסתרא למימר נהך ונפלח לטעות עממיא
דלא ידעתא את ואבהתך׃ ואן אגואך אכיך אבן אמך או אבנך או אבנתך או אמראתך
אלתי הי חרמתך או צדיקך אלדי הו כנפסך פי סתר קאילא תעאל נעבד מעבודאת אכר מא
לם תערפהא אנת ואבאיך׃ מאלהי העמים אשר סביבתיכם הקרבים אליך או הרחקים
ממך מקצה הארץ ועד קצה הארץ׃ מטעות עממיא דבסחרניכון דקריבין לך או דרחיקין
מנך מסיפי אר׳ ועד סיפי אר׳׃ מן מעבודאת אלאמם אלדין חואליכם אלקרבין אליך או אלבעדין

כי אמיתרא בלשון שמשיאו לעשות כן. אחיך. מאב. או בן אמך. מאם. חיקך. השוכבת בחיקך ומחזקת בך אפק״לת בלעז. וכן
מחזיק הארץ יסוד הקבוע בארץ. אשר כנפשך. זה אביך פירש לך הכתוב את החביבין לך קל וחומר לאחרים. בסתר. דבר
הכתוב בהווה שאין דברי מסית אלא בסתר וכן שלמה אומר בנשף בערב יום באישון לילה ואפלה. אשר לא ידעת אתה ואבותיך.
דבר זה גנאי גדול הוא לך שאף האומות אין מניחין מה שמסרו להם אבותיהם וזה אומר לך עזוב מה שמסרו לך אבותיך.
הקרובים אליך או הרחוקים. למה פירט קרובים ורחוקים אלא כך אמר הכתוב מטיבן של קרובים אתה למד טיבן של רחוקים כשם
שאין ממש בקרובים כך אין ממש ברחוקים. מקצה הארץ. זו חמה ולבנה וצבא השמים שהן מהלכין מסוף העולם ועד סופו.
לא תאבה לו. לא תהא תאב לו לא תאהבנו לפי שנ׳ ואהבת לרעך כמוך את זה לא תאהב. ולא תשמע אליו. בהתחננו על נפשו

במחוקו

מנך מן טרקׄת אלארץׄ אלי טרפהא׃ לא תאבה לו ולא תשמע אליו ולא תחוס עינך עליו ולא תחמל
ולא תכסה עליו׃ לא תיבי ליה ולא תקביל מניה ולא תחוס עינך עלוהי ולא תרחים ולא תכסי
עלוהי׃ פלא תשא דׄלך ולא תקבל מנה ולא תשפק עליה ולא תרת̇ לה ולא תסתר עליה׃
כי הרג תהרגנו ידך תהיה בו בראשנה להמיתו ויד כל העם באחרנה׃ ארי מקטל תקטלניה
ידך תהי ביה בקדמיתא למקטליה וידא דכל עמא בבתריתא׃ בל אקתלה קתלא ידך אוולא
מא תבטש בה פתקתלה ויד סאיר אלאמה אכׄרא׃ וסקלתו באבנים ומת כי בקש להדיחך מעל
יהוה אלהיך המוציאך מארץ מצרים מבית עבדים׃ ותרגמניה באבניא וימות ארי בעא לאטעיותך
מדחלתא דיי̇ אלהך דאפקך מארע דמצרים מבית עבדותא׃ וארגמה בחג̇ארה חתי ימות למא קצד
אדחאך ען אללה רבך אלמכׄרג̇ך מן בלד מצר מן בית אלעבודיה׃ וכל ישראל ישמעו ויראון
ולא יוספו לעשות כדבר הרע הזה בקרבך׃ וכל ישראל ישמעון וידחלון ולא ייספון למעבד
כפתגמא בישא הדין בינך׃ וסאיר אלאסר׳ יסמעון ויכׄאפון ולא יעאודו אן יצנעו מתל הדׄא
אלאמר אלרדי פי וסטך׃ כי תשמע באחת עריך אשר יהוה אלהיך נתן לך
לשבת שם לאמר׃ ארי תשמע בחדא מן קרוך דיי̇ אלהך יהיב לך למתב תמן למימר׃ ואן סמעת
מן בעץׄ קראך אלתי אללה רבך מעטיך אן תסכן פיהא קול קאיל׃ יצאו אנשים בני בליעל
מקרבך וידיחו את ישבי עירם לאמר נלכה ונעבדה אלהים אחרים אשר לא ידעתם׃ נפקו
גברין בני רשעא מבינך ואטעיאו ית יתבי קרתהון למימר נהך ונפלח לטעוות עממיא דלא
ידעתון׃ אן קד כׄרג̇ קום כפאר מנהא פאצׄלו אהל קריתהם קאילין תעאלו נעבד מעבודאת
אכׄר מא לם תערפוהא׃ ודרשת וחקרת ושאלת היטב והנה אמת נכון הדבר נעשתה התועבה
הזאת בקרבך׃ ותתבע ותבדוק ותשאיל יאות והא קשטא כיון פתגמא אתעבידת תועיבתא
הדא בינך׃ פאלתמס דׄלך ואסתברה ג̇יידא ואסאל ענה נעמא פאן כאן אלאמר חקא תאבתא
וקד צנעת הדׄה אלכריהה פי וסטך׃ הכה תכה את ישבי העיר ההוא לפי חרב החרם אתה ואת כל
אשר בה ואת בהמתה לפי חרב׃ ממחא תמחי ית יתבי קרתא ההיא לפתגם דחרב גמר יתה וית
כל דבה וית בעירה לפתגם דחרב׃ פאקתל קתלא אהל תלך אלקריה בחד אלסיף ואתלפהא
וג̇מיע מא פיהא חתי בהאימהא בחד אלסיף׃ ואת כל שללה תקבץ אל תוך רחבה ושרפת

למחול לו לפי שנ׳ עזוב תעזוב עמו לזה לא תעזוב׃ ולא תשמע אליו לפי שנ׳ לא תעמוד על דם רעך׳ על זה לא תחוס׃ ולא תחמול
לא תהפך בזכותו׃ ולא תכסה עליו׃ אם אתה יודע לו לחובה אינך רשאי לשתוק׃ כי הרג תהרגנו׃ יצא מבׄד מחוייב אל תחזירהו
לזכות׃ ידך תהיה בו בראשונה׃ מצוה ביד הניסת להמיתו׃ לא מת בידו ימות ביד אחרים שנ׳ ויד כל העם באחרונה׃ כי תשמע באחת
עריך וגו׳ לשבת שם פרט לירושלם שלא ניתנה לדירה׃ כי תשמע לאמר׃ אומר כן יצאו׃ בני בליעל׃ בלי עול שפירקו עולו של מקום׃
אנשים׃ ולא נשים׃ יושבי עירם׃ ולא יושבי עיר אחרת מכאן אמרו אין נעשית עיר הנדחת עד שידיחוה אנשים ועד שיהיו מדיחיה
מתוכה׃ ודרשת וחקרת ושאלת היטב׃ מכאן למדו שבע חקירות מריבוי המקרא׃ יש כאן שלש דרישה וחקירה והיטב׃ ושאלת אינו מן
המנין ונתנו למדו בדיקות ובמקום אחר הוא אומר ודרשו השופטים היטב ובמקום אחר הוא אומר ודרשת היטב ולמדו היטב
היטב לגזרה שוה ליתן האמור של זה בזה׃ הכה תכה׃ אם אינך יכול להמיתם במיתה הכתובה בהם המיתם באחרת׃ לפי שאין
לשמו

באש את העיר ואת כל שללה כליל ליהוה אלהיך והיתה תל עולם לא תבנה עוד׃ וית כל עדאה
תכנוש לגו פתאה ותוקיד בנורא ית קרתא וית כל עדאה גמיר קדם יי אלהך ותהי תל חרוב לעלם
לא תתבני עוד׃ וגמיע סלבהא אגמעה אלי וסט רחבתהא ואחרק באלנאר תלך אלקריה וגמיע
סלבהא ללה רבך גמלה ותכון תלא אלי אלדהר לא תבנא אבדא׃ ולא ידבק בידך מאומה מן
החרם למען ישוב יהוה מחרון אפו ונתן לך רחמים ורחמך והרבך כאשר נשבע לאבתיך׃ ולא
ידבק בידך מדעם מן חרמא בדיל דיתוב יי מתקוף רגזיה ויתין לך רחמין וירחים עלך ויסגינך
כמא דקיים לאבהתך׃ ולא ילזק בידך שיא מן אלמתלוף לכי ירגע אללה מן שדה גצבה ויעטיך
רחמתה וירחמך ויכתרך כמא קסם לאבאיך׃ כי תשמע בקול יהוה אלהיך לשמר את כל
מצותיו אשר אנכי מצוך היום לעשות הישר בעיני יהוה אלהיך׃ ארי תקביל למימרא דיי
אלהך למטר ית כל פקודוהי דאנא מפקיד לך יומא דין למעבד דכשר קדם יי אלהך׃ אד תקבל
אמר אללה רבך ותחפץ ותעמל בגמיע וצאיאה אלתי אמרך בהא אליום באן תצנע אלמסתקים
ענדה׃ בנים אתם ליהוה אלהיכם לא תתגדדו ולא תשימו קרחה בין
עיניכם למת׃ בנין אתון קדם יי אלהכון לא תתהממון ולא תשוון מרט בין עיניכון על מית׃ ואד
אנתם אוליא אללה רבכם כאלבנין פלא תתואגזו ולא תגעלו נתפא בין עיונכם עלי אמואתכם׃
כי עם קדוש אתה ליהוה אלהיך ובך בחר יהוה להיות לו לעם סגלה מכל העמים אשר על
פני האדמה׃ ארי עם קדיש את קדם יי אלהך ובך אתרעי יי למהוי ליה לעם חביב מכל עממיא
דעל אפי ארעא׃ לאנך שעב מקדס ללה רבך וקד אכתארך אן תכון לה אמה כאלצה מן גמיע
אלאמם אלדין עלי וגה אלארץ׃
לא תאכל כל תועבה׃ לא תיכול כל דמרחק׃ לא תאכל כל מכרוה׃ זאת הבהמה
אשר תאכלו שור שה כשבים ושה עזים׃ דא בעירא דתיכלון תורין ודרחלין וגדין דעזין׃ יחדין
הדא מא תאכלוה מן אלבהאים אלבקר ואלצאן ואלמאעז׃ איל וצבי ויחמור ואקו ודישן ותאו
וזמר׃ אילא וטביא ויחמורא ויעלא ורימא ותורבלא ודיצא׃ ואליל ואלצבי ואליחמור ואלועל
ואלרים ואלתיתל ואלזראפה׃ וכל בהמה מפרסת פרסה ושסעת שסע שתי פרסות מעלת גרה
בבהמה אתה תאכלו׃ וכל בעירא דסדיקא פרסתה ומטלפן טלפין תרתין פרסתה מסקא

לעמו ובשבילו׃ למען ישוב יי מחרון אפו׃ שכל זמן שע״ז בעולם חרון אף בעולם׃ לא תתגודדו׃ לא תתנו גדידה ושרט בבשרכם על מת כדרך
שהאמוריים עושין לפי שאתם בניו של מקום ואתם ראויים להיות נאים ולא גדודים ומקורחים׃ בין עיניכם׃ אצל הפדחת ובמקום אחר
הוא אומר לא יקרחו קרחה בראשם לעשות כל הראש כבין העינים׃ כי עם קדוש אתה׃ קדושת עצמך מאבותיך ועוד ובך בחר יי׃
לא תאכל כל תועבה׃ כל שתיעבתי לך כגון צרם אוזן בכור לשחטו במדינה הרי דבר שתיעבתי לך׃ כל מום כל יהיה בו נא
ולימד כאן שלא ישחט ויאכל על אותו המום׃ בישול בשר בחלב הרי דבר שתיעבתי לך הזהיר כאן על אכילתו׃ זאת הבהמה
וגו׳ איל וצבי ויחמור׃ למדנו שהחיה בכלל בהמה ולמדנו שבהמה וחיה טמאה מרובה מן הטהורה שבכל מקום פורט את
המועט׃ אקו׃ מתורגם יעלא יעלי סלע הוא אשטנבוק׃ ותאו׃ תורבלא׃ שור היער׃ בלא יער בלשון ארמי׃ מפרסת׃ סדוקה כתרגומו
פרסה׃ פלנטה׃ ושוסעת׃ חלוקה בשני צפרנים שיש סדוקה ואינה חלוקה בצפרנים והיא טמאה׃ בבהמה׃ משמע מה שנמצא

פשרא בכעירא יתה תיכלון׃ וכל בהימה מצלפה בצלף ומפלקה אצלאפהא תפריקא ומצעדה
אגתראר מן אלבהאים פכלוהא׃ אך את זה לא תאכלו ממעלי הגרה וממפריסי הפרסה השסועה
את הגמל ואת הארנבת ואת השפן כי מעלה גרה המה ופרסה לא הפריסו טמאים הם לכם׃
ברם ית דין לא תיכלון ממסקי פשרא וממסדיקי פרסתא מטלפי טלפיא ית גמלא וית ארנבא
וית טבזא ארי מסקי פשרא אנון ופרסתהון לא סדיקא מסאבין אנון לכון׃ כלא הדה
אלאשיאא פלא תאכלוהא מן אלמצעדי אגתראר ואלמצלפין באצלאף מפלקה אלגמל ואלארנב
ואלובר פאנהא מצעדה אגתראר גיר מצלפה בצלף והי מחרמה עליכם׃ ואת החזיר כי
מפריס פרסה הוא ולא גרה טמא הוא לכם מבשרם לא תאכלו ובנבלתם לא תגעו׃ וית
חזירא ארי סדיק פרסתא הוא ולא פשר מסאב הוא לכון מבסרהון לא תיכלון ובנבילתהון
לא תקרבון׃ ואלכנזיר פאנה מצלף בצלף ולא יגתר והו מחרם עליכם פלא תאכלו מן
לחומהא ולא תדנו מן גבאילהא ללא תנגסכם׃ את זה תאכלו מכל
אשר במים כל אשר לו סנפיר וקשקשת תאכלו׃ ית דין תיכלון מכל דבמיא כל דליה ציצין
וקלפין תיכלון׃ והדא מא תאכלוה מן גמיע מא פי אלמא כל מא לה אגנחה ופלוס פכלוה׃
וכל אשר אין לו סנפיר וקשקשת לא תאכלו טמא הוא לכם׃ וכל דלית ליה ציצין וקלפין
לא תיכלון מסאב הוא לכון׃ וכל מא ליס לה אגנחה ופלוס פלא תאכלוה אנה נגס לכם׃
כל צפור טהרה תאכלו׃ כל צפר דכי תיכלון׃ וכל טאיר טאהר פכלוה׃
וזה אשר לא תאכלו מהם הנשר והפרס והעזניה׃ ודין דלא תיכלון מנהון נשרא ועד
ועזיא׃ והדה אלאשיאא לא תאכלוהא אלנסר ואלעקאב ואלענקא׃ והראה ואת האיה והדיה
למינה׃ ובת כנפא וטרפיתא ודיתא לזנה׃ וגמיע אלגראביב באצנאפהא׃ ואת בת
היענה ואת התחמס ואת השחף ואת הנץ למינהו׃ וית בת נעמיתא וציצא וצפר שחפא
ונצא לזנוהי׃ ואלנעאמה ואלכטאף ואלסאף ואלבאז באצנאפה׃ את הכוס ואת הינשוף
והתנשמת׃ וקדיא וקפופא ובותא׃ ואלבום ואלבאשק ואלשאהן׃ והקאת ואת הרחמה ואת השלך
קתא וירקריקא ושלינונא׃ ואלקוק ואלרכם ואלזמג׃ והחסידה והאנפה למינה והדוכיפת והעטלף׃

ואלגראב ואלצדא ואלחדא באצנאפהא ואת כל עורב למינו׃ וית כל עורבא לזנה׃

רש״י

בבהמה אכול מכאן אמרו שהשליל מותר בשחיטת אמו׳ השסועה׳ בריה שיש לה שני גבין ושתי שדראות ואמרו רבותינו למה נשנו׳ ב
בבהמה מפני השסועה שלא נאמרה בת״כ ובעופות מפני הראה שלא נאמרה גם היא בת״כ׳ ובנבלתם לא תגעו׳ רבותינו פירשו ברגל
שאדם חייב לטהר את עצמו ברגל׳ יכול יהו מוזהרים בכל השנה ת״ל אמור אל הכהנים וגו׳ לנפש לא יטמא בעמיו ומה טומאת
המת שהיא חמורה כהנים מוזהרין ואין ישראל מוזהרין׳ טומאת נבלה קלה לא כל שכן׳ כל צפור טהורה תאכלו׳ להתיר משולחת
שבמצורע׳ וזה אשר לא תאכלו׳ לאסור את השחוטה׳ הראה והאיה׳ היא ראה היא דיה היא איה ולמה נקרא שמה ראה שרואה
ביותר ולמה הזהירך בכל שמותיה׳ שלא ליתן פתחון פה לבעל הדין לחלוק שלא יהא האוסרה קורא אותה ראה והבא להתיר
אומר זו ראה שמה או איה שמה וזו לא אסר הכתוב׳ בעופות פירט לך הטמאים ללמד שהעופות הטהורים מרובים על הטמאים
לפ״כ פירט את המועט׳ התנשמת׳ קלבא עורץ׳ שלך׳ העולה דגים מן הים׳ דוכיפת׳ הוא התרנגול הבר וכרבלתו
כפולה׳ שרץ העוף׳ הם הנמוכים הרוחשים על הארץ כמו זבובין וצרעין וחגבים טמאים הם קרוין שרץ׳ כל עוף טהור תאכלו
ולא את הטמא׳ בא ליתן עשה על לא תעשה׳ וכן בבהמה אותה תאכלו ולא בהמה טמאה לאו הבא מכלל עשה עשה הוא לעבור
עליהן בעשה ולא תעשה׳ לגר אשר בשעריך׳ גר תושב שקיבל עליו שלא לעבוד ע״ז ואוכל נבלות׳ כי עם קדוש אתה לה׳ קדש

את

וחוריתא ואבו לזלה ונגר טורא ועטליפא׃ ושצקר ובגבגה באצנאפהא ואהדהד ואכפאש׃
וכל שרץ העוף טמא הוא לכם לא יאכלו׃ וכל רחשא דעופא מסאב הוא לכון לא יתאכלון׃
וגמיע דביב טאיר אדי הו מחרם עליכם לא תאכלוה׃ כל עוף טהור תאכלו׃ כל עוף דכי
תיכלון׃ וכל מא הו טאהר מנה פכלוה׃ לא תאכלו כל נבלה לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה
או מכר לנכרי כי עם קדוש אתה ליהוה אלהיך לא תבשל גדי בחלב אמו׃ לא תיכלון כל נבילא
לתותב ערל דבקרוך תתננה וייכלנה או תזבננה לבר עממין ארי עם קדיש את קדם יי אלהך׃ לא
תיכלון בסר בחלב׃ ולא תאכלו שיא מן אנכאיל בל אעטהא לגריב אדי פי מחאלך פיאכלהא
או תביעהא לאגנבי לאנך שעב מקדס ללה רבך ולא תטבך לחמא בלבן׃ פ
עשר תעשר את כל תבואת זרעך היצא השדה שנה שנה׃ עסרא תעסר ית כל עללת זרעך ה
דיפיק חקלא שנא שנא׃ ועשר תעשירא גמיע גלת זרעך מא תנבתה אצחרא סנה סנה׃ ואכלת
לפני יהוה אלהיך במקום אשר יבחר לשכן שמו שם מעשר דגנך תירשך ויצהרך ובכרת
בקרך וצאנך למען תלמד ליראה את יהוה אלהיך כל הימים׃ ותיכול קדם יי אלהך באתר דיתרעי
לאשראה שכינתיה תמן מעסר עבורך חמרך ומשחך ובכורי תורך ועאנך בדיל דתילף למדחל
קדם יי אלהך כל יומיא׃ וכלה בין ידי אלה רבך פי אמוצע אדי יכתארה ליסכן נורה פיה עשור בלך
עצירך ודהנך ובכור בקרך וגנמך לכי תתעלם כיף תעבדה טול אזמאן׃ וכי ירבה ממך הדרך
כי לא תוכל שאתו כי ירחק ממך המקום אשר יבחר יהוה אלהיך לשום שמו שם כי
יברכך יהוה אלהיך׃ וארי יסגי מנך אורחא ארי לא תיכול למטליה ארי יתרחק מנך
אתרא דיתרעי יי אלהך לאשראה שכינתיה תמן ארי יברכנך יי אלהך׃ ואן טאל עליך אלטריק
ולם תטיק אן תחמלה אד בעד ענך אמוצע אדי יכתארה אלה לבך אן יגעל נורה פיה ובארך
לך מע דאך׃ ונתתה בכסף וצרת הכסף בידך והלכת אל המקום אשר יבחר יהוה אלהיך
בו׃ ותתין בכספא ותצור כספא בידך ותהך לאתרא דיתרעי יי אלהך ביה׃ פבעה בתמן וצרה
וכדה פי ידך ואמץ אלי אמוצע אדי יכתארה אלה רבך׃ ונתתה הכסף בכל אשר תאוה נפשך
בבקר ובצאן וביין ובשכר ובכל אשר תשאלך נפשך ואכלת שם לפני יהוה אלהיך
ושמחת אתה וביתך׃ ותתין כספא בכל דתתרעי נפשך בתורי ובענא ובחמר חדת ועתיק
ובכל דתשאלנך נפשך ותיכול תמן קדם יי אלהך ותחדי את ואנש ביתך׃ ואצרפה פי גמיע מא

רש״י ז״ל

את עצמך במותר לך דברים המותרים ואחרים נוהגין בהם איסור אל תתירם בפניהם׃ לא תבשל גדי׃ ג׳ פעמים פרט לחיה ולעופות ולבהמה טמאה׃ לא תבשל גדי׃ עשר תעשר׃ מה ענין זה אצל זה אמר להם הקב״ה לישראל אל תגרמו לי לבשל גדיים של תבואה עד שהן במעי אמותיהן שאם אין מעשרין מעשרות כראוי כשהוא סמוך להתבשל אני מוציא רוח קדים והיא משדפתן וכה״א ושדפה לפני קמה׃ וכן לענין בכורים׃ שנה שנה׃ מכאן שאין מעשרין מן החדש על הישן׃ ואכלת וגו׳׃ זה מעשר שני שכבר למדנו ליתן מעשר אחר ללוים שנ׳ כי תקחו מאת בני ישראל את המעשר וגו׳ ונתן להם רשות לאכלו בכל מקום שנ׳ ואכלתם אותו בכל מקום על כרחך זה מעשר אחר הוא׃ כי יברכך׃ שתהא התבואה מרובה לשאת׃ בכל אשר תאוה נפשך כלל׃ בבקר ובצאן וביין ובשכר׃ פרט׃ ובכל אשר תשאלך נפשך׃ חזר וכלל מה הפרט מפורש ולד ולדות הארץ וראוי למאכל אדם אף כל שהוא ולד ולדות הארץ וראוי למאכל אדם׃ והלוי לא תעזבנו מליתן לו מעשר ראשון׃ כי אין לו חלק ונחלה עמך׃ יצאו לקט שכחה ופאה והפקר שאף הוא

תשתהי נפסך מן בקר וגנם וכמר ונביד וגמיע מא תחבה נפסך וכלה הנאך בין ידי אלה רבך
ואפרח אנת ואלך׃ והלוי אשר בשעריך לא תעזבנו כי אין לו חלק ונחלה עמך׃ וליואה
דבקרוך לא תרחקניה ארי לית ליה חולק ואחסנא עמך׃ ואללוי אלדי פי מחאלך לא תתרכה
אד ליס לה נציב ולא נחלה מעך׃ מקצה שלש שנים תוציא את כל
מעשר תבואתך בשנה ההוא והנחת בשעריך׃ מסוף תלת שנין תפיק ית כל מעסר עללתך
בשתא ההיא ותצנע בקרוך׃ ופי כל תלאת סנין תכרג גמיע עשור גלתך פי תלך אלסנה
ותצעה פי מחאלך׃ ובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמך והגר והיתום והאלמנה אשר בשעריך
ואכלו ושבעו למען יברכך יהוה אלהיך בכל מעשה ידך אשר תעשה׃ וייתי ליואה ארי לית
ליה חולק ואחסנא עמך וגיורא ויתמא וארמלתא דבקרוך וייכלון ויסבעון בדיל דיברכנך יי
אלהך בכל עובדי ידך דתעביד׃ פיאתי אללוי אד ליס לה נציב ולא נחלה מעך ואלגריב ואליתים
ואלארמלה אלדי פי מחאלך פיאכלון וישבעון לכי יבארך לך אלה רבך פי גמיע מא תצנעה
ידך׃ מקץ שבע שנים תעשה שמטה׃ מסוף שבע שנין תעביד ס
שמטתא׃ ופי כל מדה סבע סנין אצנע תסייבא׃ וזה דבר השמטה שמוט כל בעל משה
ידו אשר ישה ברעהו לא יגש את רעהו ואת אחיו כי קרא שמטה ליהוה׃ ודין פתגם
שמטתא דישמיט כל גבר מרי רשו דירשי בחבריה לא יתבע מן חבריה ומן אחוהי ארי
קרא שמטתא קדם יי׃ והדי שרח אלתסייב באן יסייב כל דין נסייה ידה ממא ינסי צאחבה לא
יקתצי צאחבה ולא אכיה אד קד סמאהא תסייבא ללה׃ את הנכרי תגש ואשר יהיה לך
את אחיך תשמט ידך׃ מן בר עממין תתבע ודיהוי לך עם אחוך תשמיט ידך׃ אמא אלגריב
פגאיז אן תקתציה ואמא מא יכון לך עלי אכיך פסייב ידך ענה׃ אפס כי לא יהיה בך אביון
כי ברך יברכך יהוה בארץ אשר יהוה אלהיך נתן לך נחלה לרשתה׃ לחוד ארי לא יהי בך
מסכינא ארי ברכא יברכנך יי בארעא דיי אלהך יהיב לך אחסנא למירתה׃ ויקינא אנה לא
יכון פיך מסכין ממא יבארך לך אלה פי אלבלד אלדי יעטיה לך נחלה לתחוזה׃ רק אם שמוע
תשמע בקול יהוה אלהיך לשמר לעשות את כל המצוה הזאת אשר אנכי מצוך היום׃
לחוד אם קבלא תקביל למימרא דיי אלהך למטר למעבד ית כל תפקידתא הדא דאנא מפקיד
לך יומא דין׃ מא דמת תסמע ותקבל אמר אלה רבך ותחפט ותעמל בגמיע הדה אלשריעה

יש לו חלק עמך בהן כמוך והיין חייבין במעשר" מקצה שלש שנים בא ולימד שאם השהה מעשרותיו של שנה ראשונה ושנייה לשלישית
שיבערם מן הבית בשלישית" ובא הלוי ליטול מעשר ראשון" והגר והיתום וגו' ויטלו מעשר שני שהוא של עני של שנה זו ולא תאכלנו
אתה בירושלם שנזקקת לאכול מעשר שני של שתי שנים" ואכלו ושבעו תן להם כדי שבעם מכאן אמרו אין פוחתין לעני בגורן וכו'
ואתה הולך לירושלם במעשר של שנה ראשונה ושנייה שהשהית ומתודה בערתי הקדש מן הבית כמו שמפורש בכי תכלה לעשר"
מקץ שבע שנים יכול ז' שנים לכל מלוה ומלוה ת"ל קרבה שנת השבע ואם אתה אומר ז' שנים לכל מלוה ומלוה להלואת כל אחד
ואחד היאך היא קריבה הא למדת ז' שנים למנין השמטה" שמוט כל בעל משה ידו" שמוט את ידו של כל בעל משה" אפס כי לא
יהיה בך אביון" ולהלן הוא אומר כי לא יחדל אביון אלא בזמן שאתם עושין רצונו של מקום אביונים באחרים ולא בכם וכשאין אתם
עושין רצונו של מקום אביונים בכם" אביון" דל מעני ולשון אביון שהוא תאב לכל דבר" רק אם שמוע השמע" אז לא יהיה בך אביון"

שמוע

אלתי אמרך בהא אליום׃ כי יהוה אלהיך ברכך כאשר דבר לך והעבטת גוים רבים ואתה לא תעבט
ומשלת בגוים רבים ובך לא ימשלו׃ ארי יי אלהך ברכך כמא דמליל לך ותוזיף לעממין סגיאין
ואת לא תזיף ותשלוט בעממין סגיאין ובך לא ישלטון׃ כמא אן אללה רבך קד באדרך כמא
ועדך פתעויץ אממא כתירא ואנת לא תתעויץ מנהם ותתסלט עלי כתיר מנהם ועליך לא
יתסלטון׃ כי יהיה בך אביון מאחד אחיך באחד שעריך בארצך אשר יהוה
אלהיך נתן לך לא תאמץ את לבבך ולא תקפץ את ידך מאחיך האביון׃ ארי יהי בך מסכינא
חד מאחך בחדא מן קרוך בארעך די יי אלהך יהיב לך לא תתקיף ית לבך ולא תקפוץ ית ידך. מן
אחוך מסכינא׃ פאן כאן פיך מסכינא בדנב או מחנה מן בעץ אלותך פי בעץ מחאלך מן בלדך אלתי
אללה רבך מעטיך פלא תקוי קלבך עליה ולא תקבץ ידך ענה׃ כי פתח תפתח את ידך לו והעבט
תעביטנו די מחסרו אשר יחסר לו׃ ארי מפתח תפתח ית ידך ליה ואוזפא תוזפניה כמסת חסרניה
דחסיר ליה׃ בל אפתחהא לה פתחא ועוצה תעויצא מקדאר מא יעוזה׃ השמר לך פן יהיה דבר עם
לבבך בליעל לאמר קרבה שנת השבע שנת השמטה ורעה עינך באחיך האביון ולא תתן לו
וקרא עליך אל יהוה והיה בך חטא׃ אסתמר לך דלמא יהי פתגם עם לבך ברשע למימר קריבת
שתא דשביעיתא שתא דשמטתא ותבאש עינך באחוך מסכינא ולא תתין ליה ויקרי עלך קדם יי ויהי
בך חובא׃ אחדר אן יכון פי קלבך קול גהל פתקול קד קרבת אלסנה אלסאבעה סנה אלתסייב פתשח
עלי אכיך אלמסכין פלא תעטיה שיא פידעו עליך אלי אללה פתחל בך עקובה׃ נתון תתן לו ולא ירע
לבבך בתתך לו כי בגלל הדבר הזה יברכך יהוה אלהיך בכל מעשך ובכל משלח ידך׃ מתן תתין
ליה ולא יבאש לבך במתנך ליה ארי בדיל פתגמא הדין יברכנך יי אלהך בכל עובדך ובכל אושטות
ידך׃ בל אעטה עטאא ולא תשח בה נפסך עליה פאן בגרירה הדא אלאמר יבארך לך אללה רבך
פי אעמאלך וגמיע מא תמד אליה ידך׃ כי לא יחדל אביון מקרב הארץ על כן אנכי מצוך לאמר
פתח תפתח את ידך לאחיך לעניך ולאבינך בארצך׃ ארי לא יפסוק מסכינא מגו ארעא על כין
אנא מפקיד לך למימר מפתח תפתח ית ידך לאחוך לענייך ולמסכינך בארעך׃ פעלא מא קלת
לך אנה ליס יעדם פי אלבלד מסכין ולדלך אמרך אליום באן תפתח ידך לאכיך צעיפך ולמסכינך פי בלדך׃

שמוע תשמע׳ שמע קמעא משמיעין אותו הרבה״ כאשר דבר לך׳ והיכן דבר ברוך אתה בעיר״ והעבטת׳ כל לשון הלואה כשנופל על המלוה
נופל בלשון מפעיל כגון והלוית גוים׳ והעבטת׳ ואם הוא נופל על הלוה כמו ולוית׳ ועבטת היה אומר׳ והעבטת גוים׳ יכול שתהא לוה מזה
ומלוה לזה ת״ל ואתה לא תעבוט״ ומשלת בגוים רבים׳ יכול גוים אחרים מושלים עליך ת״ל ובך לא ימשולו״ כי יהיה בך אביון׳ התאב
תאב קודם״ מאחד אחיך׳ אחיך מאביך קודם לאחיך מאמך״ שעריך׳ עניי עירך קודמין לעניי עיר אחרת״ לא תאמץ׳ יש לך אדם שמצטער
אם יתן אם לא יתן לכך נאמר לא תאמץ ויש לך אדם שפושט את ידו וקופצה לכך נאמר ולא תקפוץ״ מאחיך האביון׳ אם לא תתן לו סופך
להיות אחיו של אביון״ פתח תפתח׳ אפילו כמה פעמים״ כי פתח תפתח׳ הרי כי משמש בלשון אלא״ והעבט תעביטנו׳ אם לא רצה במתנה
תן לו בהלואה״ די מחסורו׳ ואי אתה מצווה לעשרו״ אשר יחסר לו׳ אפילו סוס לרכוב עליו ועבד לרוץ לפניו אם היה דרכו בכך״ לו׳
זו אשה וכה״א אעשה לו עזר כנגדו״ וקרא עליך׳ יכול מצוה ת״ל ולא יקרא״ והיה בך חטא׳ מ״מ אפילו לא יקרא א״כ למה נאמר
וקרא ממהר אני ליפרע ע״י הקורא יותר ממי שאינו קורא״ נתון תתן׳ אפילו מאה פעמים״ לו׳ בינך ובינו״ כי בגלל הדבר׳ אפי׳ אמירה
ליתן אתה נוטל שכר האמירה עם שכר המעשה״ על כן׳ מפני כן״ לאמר׳ עצה אני לטובתך אני משיאך״ לאחיך לענייך׳ לאיזה אח

כי ימכר לך אחיך העברי או העבריה ועבדך שש שנים ובשנה השביעת
תשלחנו חפשי מעמך׃ ארי יזדבן לך אחוך בר ישראל או בת ישראל ויפלחנך שית שנין
ובשתא שביעיתא תפטרניה בר חורין מעמך׃ ואדי אנבאע לך אכיך אלעבראני או אכתך
אלעבראניה פכדמך סת סנין ופי אלסנה אלסאבעה אטלקה חרא מן ענדך׃ וכי תשלחנו חפשי
מעמך לא תשלחנו ריקם׃ וארי תפטרניה בר חורין מעמך לא תפטרניה ריקן׃ ואדי אטלקתה
חרא מן ענדך פלא תטלקה פארגא׃ העניק תעניק לו מצאנך ומגרנך ומיקבך אשר ברכך
יהוה אלהיך תתן לו׃ אפרשא תפריש ליה מענך וממאדרך וממעצרתך דברכך יי אלהך תתין
ליה׃ בל צלה בצלאה מן גנמך ובדארך ותגארך חסב מא רזקך אללה רבך תעטיה׃ וזכרת כי
עבד היית בארץ מצרים ויפדך יהוה אלהיך על כן אנכי מצוך את הדבר הזה היום׃ ותדכר
ארי עבדא הויתא בארעא דמצרים ופרקך יי אלהך על כין אנא מפקיד לך ית פתגמא הדין יומא
דין׃ ואדכר אנך כנת עבדא פי בלד מצר ופכך אללה רבך פלדלך אמרתך בהדא אלאמר אליום׃
והיה כי יאמר אליך לא אצא מעמך כי אהבך ואת ביתך כי טוב לו עמך׃ ויהי ארי יימר לך
לא אפוק מעמך ארי ריחמך ולאנש ביתך ארי טב ליה עמך׃ פאן קאל לא אכרג מן ענדך
לאנה אחבך ואהל מנזלך אד אצלח לה אלמקאם מעך׃ ולקחת את המרצע ונתתה באזנו
ובדלת והיה לך עבד עולם ואף לאמתך תעשה כן׃ ותסב ית מרצעא ותתין באודניה
ובדשא ויהי לך עבד פלח לעלם ואף לאמתך תעביד כין׃ פכד אלמיסאס וצעה פי אדנה
ענד באבך פיכון לך עבדא אלדהר ואמתך איצא פצלהא כדאך׃ לא יקשה בעיניך בשלחך
אתו חפשי מעמך כי משנה שכר שכיר עבדך שש שנים וברכך יהוה אלהיך בכל אשר
תעשה׃ לא יקשי בעינך במפטרך יתיה בר חורין מעמך ארי על חד תרין באגר אגירא
פלחך שית שנין ויברכנך יי אלהך בכל דתעביד׃ לא יצעב עליך אטלאקך לה חרא מן ענדך
פאנה יגוז אן יכון קד כדמך צעף מא יסאוי אגרה אגיר פי סת סנין פיבארך לך אללה
רבך פי גמיע מא תצנעה׃ פ
כל הבכור אשר יולד בבקרך ובצאנך הזכר תקדיש ליהוה אלהיך לא תעבד בבכר שורך
ולא תגז בכור צאנך׃ כל בוכרא דיתיליד בתורך ובענך דכרין תקדיש קדם יי אלהך לא תפלח

ק מעמד ליום שמיני של פסח ושביעי של חג הסכות ויום טוב של עצרת ואם חל בשבת קורין בו ביום ... ומתחילין מן עשר תעשר

רש"י ז"ל

לעני׳ לעניך׳ ב׳ יודין אחת לשון עני אחד הוא אבל לעניך בשני יודין שני עניים׃ כי ימכר לך׃ ע׳ אחרים במוכרוהו ב״ד בגנבתו הכת׳ מדבר והלא כבר נאמר כי תקנה עבד עברי ובמוכרוהו ב״ד הכתו׳ מדבר אלא מפני שני דברים שנתחדשו כאן אחד שכתב או העבריה אף היא תצא בשש ולא שמכרוה ב״ד שאין האשה נמכרת בגנבתה שנ׳ בגנבתו ולא בגנבתה אלא בקטנה שמכרה אביה ולימד כאן שאם יצאו שש שנים קודם שהביאה סימנין תצא ועוד חדש בכאן העניק תעניק׃ העניק תעניק׃ לשון עדי בגובה ובמראית העין דבר שיהא ניכר שהטיבות לו ויש מפרשין לשון הטענה על צוארו׃ מצאנך ומגרנך ומיקבך׃ יכול אין לי אלא אלו בלבד ת״ל אשר ברכך יי׳ אלהיך מכל מה שברכך תתן לו ולמה נאמרו דברים אלו מה אלו מיוחדים שהם בכלל ברכה אף כל שהוא בכלל ברכה יצאו פרדות ולמדו רבותינו בגזרה שוה במס׳ קדושין כמה נותן לו מכל מין ומין׃ וזכרת כי עבד היית׃ והענקתי ושניתי לך מביזת מצרים וביזת הים אף אתה העניק ושנה לו׃ עבד עולם׃ יכול כמשמעו ת״ל ושבתם איש אל אחוזתו ואיש אל משפחתו תשובו הא למדת שאין זה אלא עולמו של יובל׃ ואף לאמתך תעשה כן׃ הענק לה יכול אף לרציעה השוה הכתוב אותה ת״ל ואם אמור יאמר העבד עבד נרצע ואין אמה נרצעת׃ כי משנה שכר שכיר׃ מכאן אמרו עבד עברי עובד בין ביום ובין בלילה וזהו כפלים שבעבודת שכירי יום ומהו עבודתו בלילה רבו מוסר לו שפחה כנענית והולדות לאדון׃ כל הבכור תקדיש׃ ובמקום אחר הוא אומר אל תקדיש שנ׳ אך

בכור

בבכרא דתורך. ולא תגוז בבכרא דענך: וכל בכר יולד לך פי בקרך וגנמך אלדכור פאזמה ט'
תקדים ללה רבך לא תפלח באלבכר מן בקרך ולא תגז אלבכר מן גנמך: לפני יהוה אלהיך
תאכלנו שנה בשנה במקום אשר יבחר יהוה אתה וביתך: ק' יי' אלהך תיכלניה שנא בשנא·
באתרא דיתרעי יי' את ואנש ביתך: בל כלה בין ידי אללה רבך סנה בסנה פי אלמוצע אלדי
יכתארה אנת ואהלך: וכי יהיה בו מום פסח או עור כל מום רע לא תזבחנו ליהוה אלהיך:
וארי יהי ביה מומא חגיר או עויר כל מום ביש לא תכסניה ק' יי' אלהך: פאן כאן פיה עיב מן
אזמן או אעמא וסאיר אלעיוב אלפאסדה פלא תדבחה ללה רבך: בשעריך תאכלנו הטמא
והטהור יחדו כצבי וכאיל: בקרוך תיכלניה מסאבא ודכיא כחדא כבסר טביא ואילא: וגאיז
אן תאכלה פי מחאלך ואן יאכלה אלנגס ואלטאהר כמי יוכלאן אלצבי ואלאיל: רק את
דמו לא תאכל על הארץ תשפכנו כמים: לחוד ית דמיה לא תיכול על ארעא תישדניה כמיא:
מא כלא דמה לא תאכלה בל צבה עלי אלארץ כאלמא: פ
שמור את חדש האביב ועשית פסח ליהוה אלהיך כי בחדש האביב הוציאך יהוה אלהיך
ממצרים לילה: טר ית ירחא דאביבא ותעביד פסחא ק' יי' אלהך ארי בירחא דאביבא אפקך
יי' אלהך ממצרים ועבד לך נסין בליליא: אחפט שהר אלפריך אן תצנע פיה פסחא ללה רבך
כמי אטלקך פיה לאכרוג מן מצר לילא: וזבחת פסח ליהוה אלהיך צאן ובקר במקום אשר
יבחר יהוה לשכן שמו שם: ותכוס פסחא ק' יי' אלהך מן בני ענא ונכסת קודשיא מן תורי באתרא
דיתרעי יי' לאשראה שכינתיה תמן: ואדבח אלפסח ללה רבך מן אלגנם ומעה מן אלבקר פי
אלמוצע אלדי יכתארה אללה ליחל נורה פיה: לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו
מצות לחם עני כי בחפזון יצאת מארץ מצרים למען תזכר את יום צאתך מארץ מצרים
כל ימי חייך: לא תיכול עלוהי חמיע שבעה יומין תיכול עלוהי פטירא לחים עניי ארי
בבהילו נפקתא מארעא דמצרים בדיל דתדכר ית יום מפקך מארעא דמצרים כל יומי חייך:
לא תאכל מעה כמירא בל כל בעדה סבעה איאם פטירא טעאם אלצ'יק לאנך כרגת מן
מצר בחפז ואדכר יום כרוגך מן מצר טול זמאנך: ולא יראה לך שאר בכל גבלך שבעת
ימים ולא ילין מן הבשר אשר תזבח בערב ביום הראשון לבקר: ולא יתחזי לך חמיר

רש"י

בכור אשר יוולד לה' בבהמה לא יקדיש איש אותו הא כיצד אינו מקדישו לקרבן אחר ונתן לימד שמצוה לומר הרי אתה קדוש לבכורה. ד"א אי אפשר לומר הקדש שכבר נאמר אל תקדיש ואי אפשר לומר אל תקדיש שהרי כבר נאמר תקדיש הא כיצד מקדישו אתה הקדש עליו ונותן להקדש כפי טובת הנאה שבו. לא תעבוד בבכור שורך ולא תגוז וגו'. אף החלוף למדו רבותינו שאסור אלא שדיבר הכתוב בהווה. לפני יי' אלהיך תאכלנו. לכהן הוא אומר שכבר מצינו שהוא ממתנות כהונה אחד תם ואחד בעל מום שנ' ובשרם יהיה לך וגו'. שנה בשנה. מכאן שאין משהין אותו יותר על שנתו יכול יהא פסול משעברה שנתו כבר הוקש למעשר שנ' ואכלת לפני יי' אלהיך מעשר דגנך תירושך ויצהרך ובכורות בקרך וצאנך מה מעשר שני אינו נפסל משנה לחברתה אף בכור אינו נפסל אלא שמצוה לאכלו תוך שנתו. שנה בשנה. אם שחטו בסוף שנתו אוכלו אותו היום ויום אחד משנה האחרת למד שנאכל לשני ימים ולילה אחת. מום. כלל. פסח ועור. פרט. כל מום רע. חזר וכלל מה הפרט מפורש מום הגלוי ואינו חוזר אף כל מום שבגלוי ואינו חוזר. רק את דמו לא תאכל. שלא תאמר הואיל וכולו היתר הבא מכלל איסור שהרי הוא קדש ונשחט בחוץ בלא פדיון ונאכל יכול יהא אף הדם מותר ת"ל רק את דמו לא תאכל. שמור את חדש האביב. מקודם בואו שמור שיהא ראוי לאביב להקריב בו את מנחת העומר ואם לאו עבר את השנה.

בכל תחומך שבעה יומין ולא יבית מן בסרא דתכוס ברמשא ביומא קדמאה לצפרא׃ ולא ירא
לך כמיר פי גמיע תכמך סבעה איאם ולא יבית מן אללחם אלדי תדבחה בעשי אלי גדאה אליום
אלאול׃ לא תוכל לזבח את הפסח באחד שעריך אשר יהוה אלהיך נתן לך׃ לית לך רשו למכס
ית פסחא בחדא מן קרוך דיי אלהך יהיב לך׃ ולא יגוז אן תדבח אלפסח פי בעץ מחאלך אלתי אללה
רבך מעטיך׃ כי אם אל המקום אשר יבחר יהוה אלהיך לשכן שמו שם תזבח את הפסח
בערב כבוא השמש מועד צאתך ממצרים׃ אלהין באתרא דיתרעי יי אלהך לאשראה שכינתיה
תמן תכוס ית פסחא ברמשא כמיעל שמשא זמן מפקך ממצרים׃ אלא פי אלמוצע אלדי יכתארה
אללה רבך ליחל נורה פיה הנאך תדבח אלפסח עשיא עד אלמסא קבל מגיב אלשמס ודלך פי פצל כרוגך
מן מצר׃ ובשלת ואכלת במקום אשר יבחר יהוה אלהיך בו ופנית בבקר והלכת לאהליך׃
ותבשיל ותיכול באתרא דיתרעי יי אלהך ביה ותתפני בצפרא ותהך למשכנך׃ ואנצגה וכלה
פי דלך אלמוצע אלדי יכתארה אללה תם זל בגדאה ואמץ אלי מנזלך׃ ששת ימים תאכל מצות
וביום השביעי עצרת ליהוה אלהיך לא תעשה מלאכה׃ שתה יומין תיכול פטירא וביומא
שביעאה כניש קדם יי אלהך לא תעביד עבידא׃ וכל בעדה פטיר סתה איאם ופי אליום אלסאבע
מכתא פי קדס אללה רבך לא תצנע פיה צנאעה׃ שבעה שבעת
תספר לך מהחל חרמש בקמה תחל לספר שבעה שבעות׃ שבעה שבועין תמני לך משרי ית
מגלא בחצד עומרא דארמותא תשרי למימני שבעה שבועין׃ ואחץ סבעה אסאביע מן
וקת אבתדא אלמנגל פי אלסנבל אבתדי בהא׃ ועשית חג שבעות ליהוה אלהיך מסת נדבת
ידך אשר תתן כאשר יברכך יהוה אלהיך׃ ותעביד חגא דשבועיא קדם יי אלהך מסת נדבת ידך
דתתין כמא דיברכנך יי אלהך׃ ואצנע חג אלאסאביע ללה רבך עלי מקדאר מא תנאל ידך ומא
תתברע בה כמי רזקך אללה רבך׃ ושמחת לפני יהוה אלהיך אתה ובנך ובתך ועבדך ואמתך
והלוי אשר בשעריך והגר והיתום והאלמנה אשר בקרבך במקום אשר יבחר יהוה אלהיך
לשכן שמו שם׃ ותחדי קדם יי אלהך את וברך וברתך ועבדך ואמתך וליואה דבקרויך וגיורא

רש״י ז״ל

ממצרים לילה׳ והלא ביום יצאו שנ׳ ממחרת הפסח יצאו בני ישרא׳ וגו׳ אלא לפי שבלילה נתן להם פרעה רשות לצאת שנ׳ ויקרא למשה ולאהרן לילה׳ וזבחת פסח ליי׳ אלהיך צאן ובקר׳ צאן שנ׳ מן הכבשים ומן העזים תקחו׳ ובקר׳ לחגיגה שאם נמנו על הפסח חבורה מרובה מביאים עמו חגיגה כדי שיהא נאכל על השבע ועוד למדו רבותינו דברים הרבה בפסוק זה׳ לחם עוני׳ לחם שמזכיר את העוני שנתענו במצרים׳ כי בחפזון יצאת׳ ולא הספיק בצק להחמיץ וזה יהיה לך לזכרון׳ והחפזון לא שלך הוא אלא של מצרים הוא שכן הוא אומר ותחזק מצרים על העם וגו׳ למען תזכור׳ ע״י אכילת הפסח והמצה את יום צאתך׳ ולא ילין מן הבשר אשר תזבח בערב ביום הראשון לבקר׳ אזהרה למותר בפסח דורות לפי שלא נאמר אלא בפסח מצרים ויום ראשון האמור כאן הוא י״ד בניסן כמה דתאמר אך ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם ולפי שנתלה הכתוב מעניינו של פסח והתחיל לדבר בחקות ז׳ ימים סבבו שבעת ימים מצות תאכלו ולא יראה לך שאור בכל גבולך הוזקק לפרש באיזו זביחה הוא מזהיר שאם כתב ולא ילין מן הבשר אשר תזבח בערב לבקר הייתי אומר עולמים השחוטים כל שבעה כולם בכלל הזהרו ואינן נאכלים אלא ליום ולילה לכך כתב בערב ביום הראשון׳ ד״א בחגיגת י״ד הכת׳ מדבר ולמד עליה שנאכלת לשני ימים והראשון האמור כאן ביום טוב ראשון הכת׳ מדבר וכן משמעו של מקרא בשר חגיגה אשר תזבח בערב לא ילין ביום טוב הראשון עד בוקרו של שני אבל נאכלת היא בי״ד ובט״ו וכך היא שנויה במסכת פסחים׳ בערב כבוא השמש מועד צאתך ממצרים׳ הרי ג׳ זמנים חלוקים בערב משש שעות ולמעלה זבחהו וכבוא השמש תאכלהו ומועד צאתך אתה שורפהו כלומר נעשה נותר ויצא לבית השרפה׳ ובשלת׳ זהו צלי אש שאף הוא קרוי בישול׳ ופנית בבקר׳ לבוקרו של שני מלמד שטעון לינה ליל של מוצאי יום טוב׳ ששת ימים תאכל מצות׳ ובמקום אחר הוא אומר שבעת ימים שבעה מן הישן וששה מן החדש׳ ד״א לימד על אכילת מצה בשביעי שאינה חובה ומכאן אתה למד לששת ימים שהרי שביעי בכלל היה ויצא מן הכלל ללמד שאין

אכילת

ויתמא וארמלתא דבינך באתרא דיתרעי יי׳ אלהך לאשראה שכינתיה תמן׃ ואפרח בין ידי אללה
רבך אנת ואבנך ואבנתך ועבדך ואמתך ואללוי אלדי פי מחלך ואלגריב ואליתים ואלארמלה אלדי פימא
בינכם פי אלמוצע אלדי יכתארה אללה רבך ליחל נורה פיה׃ וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּמִצְרָיִם וְשָׁמַרְתָּ
וְעָשִׂיתָ אֶת הַחֻקִּים הָאֵלֶּה׃ ותדכר ארי עבדא הויתא במצרים ותטר ותעביד ית קימיא האלין׃
ואדכר אנך כנת עבדא במצר ואחפץ הדה אלרסום ואעמל בהא׃ פ

חַג הַסֻּכֹּת תַּעֲשֶׂה לְךָ שִׁבְעַת יָמִים בְּאָסְפְּךָ מִגָּרְנְךָ וּמִיִּקְבֶךָ׃ חגא דמטליא תעביד לך שבעה
יומין במכנשך מאדרך וממעצרתך׃ ואצנע חג אלמטאל סבעה איאם ענד גמעך גלתך מן בדארך
ומגארך׃ וְשָׂמַחְתָּ בְּחַגֶּךָ אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתֶּךָ וְעַבְדְּךָ וַאֲמָתֶךָ וְהַלֵּוִי וְהַגֵּר וְהַיָּתוֹם וְהָאַלְמָנָה אֲשֶׁר
בִּשְׁעָרֶיךָ׃ ותחדי בחגך את וברך וברתך ועבדך ואמתך וליואה וגיורא ויתמא וארמלתא
דבקרויך׃ ואפרח פי חגך הדא אנת ואבנך ואבנתך ועבדך ואמתך ואללוי ואלגריב ואליתים ואלארמלה
אלדי פי מחלך׃ שִׁבְעַת יָמִים תָּחֹג לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה כִּי יְבָרֶכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
בְּכֹל תְּבוּאָתְךָ וּבְכֹל מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ וְהָיִיתָ אַךְ שָׂמֵחַ׃ שבעה יומין תיחוג קדם יי׳ אלהך באתרא דיתרעי
יי׳ ארי יברכנך יי׳ אלהך בכל עללתך ובכל עובדי ידך ותהי ברם חדי׃ כדאך תחג סבעה איאם ללה
רבך פי אלמוצע אלדי יכתארה ליבארך לך פי גמיע גלתך וסאיר מא תמד אליה ידך ותכון פארחא
מחצא׃ שָׁלוֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָל זְכוּרְךָ אֶת פְּנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחָר בְּחַג
הַמַּצּוֹת וּבְחַג הַשָּׁבֻעוֹת וּבְחַג הַסֻּכּוֹת וְלֹא יֵרָאֶה אֶת פְּנֵי יְהוָה רֵיקָם׃ תלת זמנין בשתא יתחזון
כל דכורך קדם יי׳ אלהך באתרא דיתרעי בחגא דפטיריא ובחגא דשבועיא ובחגא דמטליא
ולא יתחזון קדם יי׳ ריקנין׃ תלאת מראר פי אלסנה יחצר גמיע רגאלך בין ידי אללה רבך פי אלמוצע
אלדי יכתארה פי חג אלפטיר וחג אלאסאביע וחג אלמטאל ולא יחצרו בין ידיה פרגא׃ אִישׁ כְּמַתְּנַת
יָדוֹ כְּבִרְכַּת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן לָךְ׃ גבר כמתנת ידיה כברכתא דיי׳ אלהך דיהב לך׃ כל יאת
כל רגל במא תנאלה ידה כרזק אללה רבך אלדי אעטאך׃

קכו פסוקים סימן פליאה גגו

שֹׁפְטִים וְשֹׁטְרִים תִּתֶּן לְךָ בְּכָל שְׁעָרֶיךָ אֲשֶׁר יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ לִשְׁבָטֶיךָ וְשָׁפְטוּ אֶת הָעָם מִשְׁפַּט צֶדֶק׃ דיינין ופורענין תמני לך בכל קרוך

רש״י

אכילת מצה בו אלא רשות ולא ללמד על עצמו יצא אלא על הכלל כולו יצא. מה שביעי רשות אף כולם רשות חוץ מלילה הראשון שהכתוב קבעו
חובה שנ׳ בערב תאכלו מצות. עצרת לי״י אלהיך. עצור עצמך מן המלאכה. ד״א כנופיא של מאכל ומשתה לשון נעצרה נא אותך. מהחל
חרמש בקמה. משנקצר העומר שהוא ראשית הקציר. מסת נדבת ידך. די נדבת ידך הכל לפי הברכה הבא שלמי שמחה וקרא קרואים
לאכול. לוי גר יתום ואלמנה. ארבעה שלי כנגד ד׳ שלך בנך ובתך ועבדך ואמתך. אם אתה משמח את שלי אני משמח את שלך. וזכרת כי
עבד היית וגו׳ ע״מ כן פדיתיך שתשמור ותעשה כל החקים האלה. באספך. בזמן האסיף שאתה מכניס פירות הקיץ לבית. ד״א באספך מגרנך
ומיקבך. למד שמסככין את הסוכה בפסולת גורן ויקב. והיית אך שמח. לפי פשוטו אין זה לשון צווי אלא לשון הבטחה ולפי תלמודו למדו
מכאן לרבות ליל יום טוב האחרון לשמחה. ולא יראה את פני י״י ריקם. אלא הבא עולות ראייה ושלמי חגיגה. איש כמתנת ידו. מי שיש לו
אוכלין הרבה ונכסים הרבה יביא עולות מרובות ושלמים מרובין. סלקא פרשה בס״ד

שופטים

ושוטרים. שופטים. דיינין הפוסקין את הדין. ושוטרים. הרודין אחר מצותן שמכין ואוסרין במקל ורצועה
עד שיקבל עליו את דין השופט. בכל שעריך. בכל עיר ועיר. לשבטיך. מוסב על תתן לך. שופטים
ושוטרים תתן לך לשבטיך בכל שעריך. אשר ה׳ אלהיך נותן לך לשבטיך. מלמד שמושיבין דיינין

די אלהך יהיב לך לשבטך וידינון ית עמא דין דקשוט ׃ ואגעל לך חכאמא ועֻרפא פי גמיע
מחאלך אלדי יעטי אללה רבך אסבאטך יחכמו פי מא בין אלנאס בחכם עדל ׃ לא תטה משפט לא
תכיר פנים ולא תקח שחד כי השחד יעור עיני חכמים ויסלף דברי צדיקים ׃ לא תצלי דין
לא תשתמודע אפין ולא תקביל שחדא ארי שחדא מעור עיני חכימין ומקלקיל פתגמין
תריצין ׃ לא תמיל אלחכם ולא תחאבו אלוגוה ולא תאכד אלרשא לאן אלרשא יעמי עיון אל
עלמא ען אלחק ויזיף אקואל אלעאדלה ׃ צדק צדק תרדף למען תחיה וירשת את הארץ
אשר יהוה אלהיך נתן לך ׃ קשטא קשטא תרדוף בדיל דתיחי ותירת ית אר׳ די׳ אלהך יהיב לך ׃
בל אטלב אלחק מחץ לכי תחיא ותחוז אלבלד אלדי אללה רבך מעטיך ׃ לא
תטע לך אשרה כל עץ אצל מזבח יהוה אלהיך אשר תעשה לך ׃ לא תצוב לך אשירת כל
אילן בסטר מדבחא די׳ אלהך דתעביד לך ׃ לא תגרס לך סאריה מן אלשגר אלי גאנב מדבח אללה
רבך אלדי תצנעה ׃ ולא תקים לך מצבה אשר שנא יהוה אלהיך ׃ ולא תקים לך קמא דרחיק די׳
אלהך ׃ ולא תנצב לך דכה עלא מא ישנאה אללה רבך ׃ לא תזבח ליהוה אלהיך
שור ושה אשר יהיה בו מום כל דבר רע כי תועבת יהוה אלהיך הוא ׃ לא תכוס קד׳ י׳ אלהך תור ואמר
דיהי ביה מומא כל מדעם ביש ארי מרחק קד׳ י׳ אלהך הוא ׃ לא תדבח ללה רבך תורא או שאה ממא
פיה עיב מן אלאמור אלפאחשה לאנה יכרהה אללה רבך ׃ כי ימצא בקרבך
באחד שעריך אשר יהוה אלהיך נתן לך איש או אשה אשר יעשה את הרע בעיני יהוה אלהיך
לעבר בריתו ׃ ארי ישתכח בינך בחדא מן קרוך די׳ אלהך יהיב לך גבר או אתא די יעביד ית
דביש קד׳ י׳ אלהך למעבר על קימיה ׃ ואן וגד פימא בינכם פי בעץ קראך אלדי אללה רבך מעטיך
רגל או אמראה צנע אלשר בין ידי אללה רבך פתגאוז עהדה ׃ וילך ויעבד אלהים אחרים וישתחו
להם ולשמש או לירח או לכל צבא השמים אשר לא צויתי ׃ ואזל ופלח לטעות עממיא וסגיד
להון ולשמשא או לסיהרא או לכל חילי שמיא דלא פקידית ׃ באן מצא ועבד מעבודאת אלכר
וסגד להא או לשמס ואלקמר וסאיר נגום אלסמא מא לם אטלק לה ׃ והגד לך ושמעת ודרשת
היטב והנה אמת נכון הדבר נעשתה התועבה הזאת בישראל ׃ ואתחוא לך ותשמע ותתבע

לכל שבט ושבט ובכל עיר ועיר ׃ ושפטו את העם וגו׳ מנה דיינים מומחין וצדיקים לשפוט צדק ׃ לא תטה משפט כמשמעו ׃ לא תכיר פנים
אף בשעת הטענות. אזהרה לדיין שלא יהא רך לזה וקשה לזה אחד עומד ואחד יושב לפי כשרואה שהדיין מכבד את חבירו מסתתמין
טענותיו ׃ ולא תקח שחד אפילו לשפוט צדק ׃ כי השחד יעור משקיבל שוחד ממנו אי אפשר שלא יטה את לבו אצלו להפך בזכותו ׃ דברי
צדיקים דברים המצודקים משפטי אמת ׃ צדק צדק תרדף הלוך אחר בית דין יפה ׃ למען תחיה וירשת כדיי הוא מינוי הדיינים הכשרים
להחיות את ישראל ולהושיבן על אדמתם ׃ לא תטע לך אשרה לחייבו עליה משעת נטיעתה ואפילו לא עבדה עובר עליה בלא תעשה
על נטיעתה ׃ לא תטע לך כל עץ אצל מזבח יי׳ אלהיך ׃ אזהרה לנוטע אילן ולבונה בית בהר הבית ׃ ולא תקים לך מצבה ׃ מצבת אבן אחת
להקריב עליה אפי׳ לשמים ׃ אשר שנא׳ מזבח אבנים ומזבח אדמה צוה לעשות ואת זו שנא כי חוק היתה לכנענים ואעפ״י שהיתה
אהובה לו בימי האבות ועכשיו שנאה מאחר שעשאוה זו חוק לע״ז ׃ לא תזבח כל דבר רע ׃ אזהרה למפגל בקדשים ע׳ דבר רע ׃ ועוד
נדרשו בו שאר דרשות בשחיטת קדשים ׃ לעבור בריתו ׃ אשר כרת אתכם שלא לעבוד ע״ז ׃ אשר לא צויתי ׃ לעבוד ׃ נכון ׃ וכוון העדות
והוצאת את האיש ההוא וגו׳ אל שעריך ׃ המתרגם אל שעריך לתרע בית דינך טועה הוא שכן שנינו אל שעריך זה שער שעבד בו או
אינו אלא שער שנידון בו נאמר שעריך למטה ונאמר שעריך למעלה מה שעריך האמור למעלה שער שעבר בו אף שעריך האמור
למטה

וזאות והא קשטא כיון פתגמא אתעבידת תועיבתא הדא בישראל׃ פאדא אכברת בדלך
פאסתקצה ותמסה גיידא פאדא כאן אמר חקא תאבתא קד צנעת הדה אלכריהה פי אסר׳
והוצאת את האיש ההוא או את האשה ההוא אשר עשו את הדבר הרע הזה אל שעריך
את האיש או את האשה וסקלתם באבנים ומתו׃ ותפיק ית גברא ההוא או ית אתתא ההיא
דעבדו ית פתגמא בישא הדין לקרוך ית גברא או ית אתתא ותרגמנון באבניא וימותון׃ פאכרג
דלך אלרגל אותלך אלמראה אלדי צנעו הדא אלאמר אלדי אלי מחלך אלרגל וחדה או אלמראה בגאין וחדיה
תרגמוהם באלחגארה אלי אן ימותא׃ על פי שנים עדים או שלשה עדים יומת המת לא יומת על פי
עד אחד׃ על מימר תרין סהדין או תלתה סהדין יתקטיל דחייב קטלא לא יתקטיל על מימר סהיד יקטל
חד׃ בקול שאהדין או תלאתה יקתל מן יקתל ולא יקתל בקול שאהד ואחד׃ יד העדים תהיה בו
בראשנה להמיתו ויד כל העם באחרנה ובערת הרע מקרבך׃ ידא דסהדיא תהי ביה בקדמיתא
למקטליה וידא דכל עמא בבתריתא ותפלי עביד דביש מבינך׃ ואידי אלשאהדין תבטש בה אוולא
לתקתלה ואידי סאיר אלנאס אכרא ואנת אהל אלשר מן וסטך׃ פ
כי יפלא ממך דבר למשפט בין דם לדם בין דין לדין ובין נגע לנגע דברי ריבת בשעריך וקמת
ועלית אל המקום אשר יבחר יהוה אלהיך בו׃ ארי יתכסא מנך פתגמא לדינא בין דם לדם ויתפרש
בין דין לדין ובין מכתש סגירו למכתש סגירו פתגמי פלוגת דינא בקלוך ותקום ותסק לאתרא
דיתרעי יי אלהך ביה׃ ואדי כפי ענך אמר מן אלאחכאם בין דם לדם ובין דין לדין וחכם בלא אלי
בלא אמר כצומה פי מחלך פקם ואצעד אלי אלמוצע אלדי יכתארה אללה רבך׃ ובאת אל הכהנים
הלוים ואל השפט אשר יהיה בימים ההם ודרשת והגידו לך את דבר המשפט׃ ותיתי לות כהניא
ליואי ולות דיינא דיהי ביומיא האנון ותתבע ויחוון לך ית פתגמא דדינא׃ וצר אלי אלאימה ואלי
ליואניין ואלי אלחאכם אלדי ילי פי דלך אלזמאן ותמס מנהם אמר דלך אלחכם יפתונך בה׃ ועשית
על פי הדבר אשר יגידו לך מן המקום ההוא אשר יבחר יהוה ושמרת לעשות ככל אשר
יורוך׃ ותעביד על מימר פתגמא דיחוון לך מן אתרא ההוא דיתרעי יי ותטר למעבד ככל
דילפונך׃ פאעמל בחסב אלאמר אלדי יפתונך בה מן דלך אלמוצע אלדי יכתארה אללה ואחפץ לתעמל
בגמיע מא ידלונך׃ על פי התורה אשר יורוך ועל המשפט אשר יאמרו לך תעשה לא תסור
מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל׃ על מימר אוריתא דילפונך ועל דינא דיימרון לך תעביד

לתרעך שער שעבר בה ותרגומו לקרויך׳׳ שנים או שלשה׳ אם מתקיימת העדות בשנים למה פירט לך בשלשה להקיש שלשה לשנים מה שנים עדות
אחת אף שלשה עדות אחת ואין נעשין זוממין עד שיזומו כולן׳ כי יפלא׳ כל הפלאה לשון הבדלה ופרישה שהדבר נבדל ומכוסה ממך׳׳ בין דם לדם
בין דם טמא לדם טהור׳׳ בין דין לדין׳ בין דין זכאי לדין חייב׳׳ ובין נגע לנגע׳ בין נגע טמא לנגע טהור׳׳ דברי ריבות׳ שיהו חכמי העיר חולקים
בדבר זה מטמא וזה מטהר׳ זה מזכה וזה מחייב׳׳ וקמת ועלית׳ מלמד שבית המקדש גבוה מכל המקומות׳׳ הכהנים הלוים׳ הכהנים שיצאו משבט לוי׳׳
ואל השופט אשר יהיה בימים ההם׳ ואף׳ אינו כשאר שופטים שהיו לפניו אתה צריך לשמוע לו אין לך אלא שופט שבימיך׳׳ ימין ושמאל׳ אפי׳ אומר לך
על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין צריך אתה לשמוע לו וכ״ש שאומר לך על ימין שהיא ימין ועל שמאל שהיא שמאל׳ וכל העם ישמעו
מכאן שממתינין לו עד הרגל וממיתין אותו ברגל׳׳ לא ירבה לו סוסים׳ אלא כדי מרכבתו שלא ישיב את העם מצרימה שהסוסים באים ממצר

לא תסטי מן פתגמא דיחוון לך לימינא ולסמלא ׃ ובחסב אדלאה אדי ידלונך ואחכם אדי יקולון
לך תצנעלא תזול מן אמר אדי יפתונך בה ימנה ולא יסרה ׃ והאיש אשר יעשה בזדון
לבלתי שמע אל הכהן העמד לשרת שם את יהוה אלהיך או אל השפט ומת האיש ההוא
ובערת הרע מישראל ׃ וגברא דיעביד ברשע בדיל דלא לקבלא מן כהנא דקאים לשמשא
תמן קדם יי אלהך או מן דיינא ויתקטיל גברא ההוא ותפלי עביד דביש מישראל ׃ ואי רגל יסתעמל
אקחה פלא יקבל מן אמאם אמקים הנאך ליכדם אלה רבך או מן אחאכם פליקתל דאך ארגל
ואנת אהל אשר מן אל אסר ׃ וכל העם ישמעו ויראו ולא יזידון עוד ׃ וכל עמא ישמעון וידחלון
ולא ירשעון עוד ׃ וסאיר אקום יסמעון ויכאפון ולא יתקחון איצא ׃ כי
תבא אל הארץ אשר יהוה אלהיך נתן לך וירשתה וישבתה בה ואמרת אשימה עלי מלך ככל
הגוים אשר סביבתי ׃ ארי תיעול לארעא דיי אלהך יהיב לך ותירתה ותתיב בה ותימר אמני עלי מלכא
ככל עממיא דבסחרני ׃ ואדי דכלת אבלד אדי אלה לבך מעטיך וחזתה ואקמת פיה פקלת אנצב
לי מלכא כסאיר אאמם אדין חולי ׃ שום תשים עליך מלך אשר יבחר יהוה אלהיך בו מקרב אחיך
תשים עליך מלך לא תוכל לתת עליך איש נכרי אשר לא אחיך הוא ׃ מנאה תמני עלך מלכא
דיתרעי יי אלהך ביה מגו אחך תמני עלך מלכא לית לך רשו למנאה עלך גבר נכרי דלא אחוך
הוא ׃ פיגוז אן תנצב לך מלכא לכן מן יכתארה אלה רבך ואילון אמלך אדי תנצבה מן בעץ
אכותך ולא יגוז לך אן תנצב עליך רגלא גריבא מן ליס הו אכיך ׃ רק לא ירבה לו סוסים ולא
ישיב את העם מצרימה למען הרבות סוס ויהוה אמר לכם לא תספון לשוב בדרך הזה עוד ׃
להוד לא יסגי ליה סוסון ולא יתיב ית עמא למצרים בדיל לאסגאה סוסון ויי אמר לכון לא
תיספון למתב באורחא הדא עוד ׃ לכן לא יסתכתר לה מן אכיל לאלא ירד אקום אלי מצר
לאסתכתאר אכיל אלה פקד קאל לכם לא תעאודו ארגוע פי דאך אטריק אבדא ׃ ולא ירבה
לו נשים ולא יסור לבבו וכסף וזהב לא ירבה לו מאד ׃ ולא יסגי ליה נשין ולא יטעי לביה
וכספא ודהבא לא יסגי ליה לחדא ׃ ולא יסתכתר לה מן אנסא לאלא יזול קלבה ומן אלפצה
ואלדהב לא יסתכתר לה גדא ׃ והיה כשבתו על כסא ממלכתו וכתב לו את משנה [illegible]
התורה הזאת על ספר מלפני הכהנים הלוים ׃ ויהי כמתביה על כרסי מלכותיה ויכתוב ליה
ית פתשגן אוריתא הדא על ספרא מן קדם כהניא ליואי ׃ וכמא יגלס עלי כרסי מלכה

כמו שנ׳ בשלמה ותעלה ותצא מרכבה ממצרים בשש מאות כסף וסוס בחמשים ומאה ׃ ולא ירבה לו נשים ׃ אף יח׳ שמצינו שהיו לו לדוד
שש נשים ונאמר לו ואם מעט ואוסיפה לך כהנה וכהנה ׃ וכסף וזהב לא ירבה לו מאד ׃ אלא כדי ליתן לאכסניא ׃ והיה כשבתו ׃ אם עשה
כן כדאי הוא שתתקיים מלכותו ׃ את משנה התורה ׃ שני ספרי תורות אחת שהיא מונחת בבית גנזיו ואחת שנכנסת ויוצאת עמו
ואונקלוס תרגם פתשגן כתר משנה לשון שינון ודיבור ׃ דברי התורה ׃ כמשמעו ׃ ולבלתי סור מן המצוה ׃ אפי׳ מצוה קלה של נביא ׃
למען יאריך ימים ׃ מכלל הין אתה שומע לאו וכן מצינו בשאול שאמר לו שמואל שבעת ימים תוחיל עד בואי אליך להעלות
עולה וכו׳ ויוחל שבעת ימים ולא שמר הבטחתו לשמור כל היום ולא הספיק להעלות העולה עד שבא שמואל ואמ׳ נסכלת כי
לא שמרת וגו׳ ועתה ממלכתך לא תקום הא למדת שבשביל מצוה אחת קלה של נביא נענש ׃ הוא ובניו ׃ מגיד שאם בנו הגון למלכות
הוא

ויסתכתב לה נסכת הדה אלתוריה פי ספר מן חצרה אלאימה ואללויאניין׃ והיתה עמו וקרא בו כל
ימי חייו למען ילמד ליראה את יהוה אלהיו לשמר את כל דברי התורה הזאת ואת החקים
האלה לעשתם׃ ותהי עמיה ויהי קרי ביה כל יומי חיוהי בדיל דיילף למדחל קדם יהוה אלהיה למטר ית
כל פתגמי אוריתא הדא וית קימיא האלין למעבדהון׃ תכון מעה יקרא פיהא טול איאם חיאתה
לכי יתעלם אן יכאף אללה רבה ליחפץ גמיע כלאם הדה אלתוריה והדה אלרסום ויעמל בהא׃ לבלתי
רום לבבו מאחיו ולבלתי סור מן המצוה ימין ושמאול למען יאריך ימים על ממלכתו הוא
ובניו בקרב ישראל׃ בדיל דלא יירם לביה מאחוהי ובדיל דלא יסטי מן תפקידתא לימינא
ולסמלא בדיל דיוריך יומין על מלכותיה הוא ובנוהי בגו ישראל׃ ללא ירתפע קלבה עלי אכותה
וללא יזול מן אלשריעה ימנה ויסרה לכי תטול איאמה עלי ממלכתה הו ובנוה פי מא בין בני
ח אסר׃ לא יהיה לכהנים הלוים כל שבט לוי חלק ונחלה עם ישראל
אשי יהוה ונחלתו יאכלון׃ לא יהי לכהניא ליואי כל שבטא דלוי חולק ואחסנא עם ישראל
קרבניא דיי ואחסנתיה ייכלון׃ ואד לא יכון לאלאימה ואלליואניין אלדין הם סאיר סבט לוי קסם
ולא נחלה מע אל אסר פמן קראבין אללה ומן נחלתה יאכלון׃ ונחלה לא יהיה לו בקרב אחיו
יהוה הוא נחלתו כאשר דבר לו׃ ואחסנא לא יהי ליה בגו אחוהי מתנן דיהב ליה יי אנין
אחסנתיה כמא דמליל ליה׃ ונחלה לא תכון לה פי מא בין אכותה אד פראיץ אללה נחלתה
כמא אמר לה בהא׃ וזה יהיה משפט הכהנים מאת העם מאת זבחי
הזבח אם שור אם שה ונתן לכהן הזרע והלחיים והקבה׃ ודין יהי דחזי לכהניא מן עמא
מן נכסי נכסתא אם תור אם אמר ויתין לכהנא דרעא ולועא וקיבתא׃ והדא יכון רסם אל
אימה עלי אלקום מן דאבחי אי דבח כאן מן אלבקר או מן אלגנם אן יעטוהם אלדראע ואללחיין
ואלאקבה׃ ראשית דגנך תירשך ויצהרך וראשית גז צאנך תתן לו׃ ריש עבורך חמרך
ומשחך וריש גזת ענך תתין ליה׃ אוול ברך ועצירך ודהנך ואוול גז גנמך תעטיה׃ כי בו

הוא קודש לכל אדם״ כל שבט לוי׳ בין התמימים בין בעלי מומין״ חלק׳ בבזה״ ונחלה׳ בארץ״ אשי יי׳ קדשי המקדש״ ונחלתו׳ קדשי הגבול אלו
תרומות ומעשרות אבל נחלה באורה לא יהיה לו בקרב אחיו״ ובספרי דורשו ונחלה לא יהיה לו׳ זו נחלת שחר״ בקרב אחיו זו נחלת חמשה׳
וחצי ידע מה היא׳ ונראה לי שארץ כנען שמעבר הירדן ואילך נקראת ארץ ה׳ עממין של פיחון ועוג חוורי וכנעני ונחלת אחר לרבות
קיני וקנזי וקדמוני וכן דורש בפרשת מתנות שנאמרו באהרן על כן לא היה ללוי חלק ונחלה עם אחיו להזהיר על קיני וקנזי וקדמוני שוב
מצאו בדברי ר׳ קלונימוס זכי גרסינן בספרי ונחלה לא יהיה לו זו נחלת חמשה׳ בקרב אחיו זו נחלת שבעה׳ נחלת ה׳ שבטים ונחלת שבעה
שבטים ומתוך שמשה ויהושע לא חלקו נחלה אלא לה׳ שבטים בלבד שבן משה הנחיל לראובן וגד וחצי שבט המנשה ויהושע הנחיל ליהודה
ואפרים ולחצי שבט המנשה ושבעה האחרים נטלו מעצמן אחרי מות יהושע ומתוך כך הזכיר חמשה לבד ושבעה לבד״ כאשר דבר לו׳
בארנם לא הנחל אני חלקך וגו׳״ טה יהיה משפט הכהנים מאת העם׳ ולא מאת הכהנים״ אם שור אם שה׳ פרט לחיה׳ הזרוע׳ מן הפרק
של ארכובה עד כף של יד שקורין אשפלון׳ והלחיים׳ עם הלשון״ דורשי רשומות היו אומרין זרוע תחת יד שנ׳ ויקח רומח בידו׳
לחיים תחת תפלה שנ׳ ויעמוד פינחס ויפלל׳ וקבה תחת והאשה אל קבתה״ ראשית דגנך׳ זו תרומה ולא פירש בה שיעור אבל רבותינו
נתנו בה שיעור עין יפה אחד מארבעים״ עין רעה אחד משישים״ בינונית אחד מחמשים ופמכו על המקרא שלא לפחות אחד מס׳
שנ׳ וששיתם האיפה מחומר החטים ששית האיפה חצי סאה כשאתה נותן חצי סאה לכור הרי אחד מס׳ שהכור ל׳ סאין״ וראשית גז
צאנך׳ כשאתה גוזז צאנך בכל שנה תן ממנו ראשית לכהן ולא פירש בו שיעור ורבותינו נתנו בה שיעור אחד מס׳ וכמה צאן
חייבות בראשית הגז׳ חמש רחלות שנ׳ וחמש צאן עשויות׳ ר׳ עקיבה אומר ראשית גז שתים׳ צאנך ארבעה׳ תתן לו הרי חמשה״

בחר יהוה אלהיך מכל שבטיך לעמד לשרת בשם יהוה הוא ובניו כל הימים׃ ארי ביה
אתרעי יי' אלהך מכל שבטך למקם לשמשא בשמא דיי' הוא ובנוהי כל יומיא׃ לאן אללה רבך
קד אכתארה מן גמיע אסבאטך ליקום ויכ'דם באסם אללה הו ובניה טול אלזמאן׃
וכי יבא הלוי מאחד שעריך מכל ישראל אשר הוא גר שם ובא בכל אות נפשו אל
המקום אשר יבחר יהוה׃ וארי ייתי ליואה מחדא מקרוך מכל ישראל דהוא דר תמן וייתי
בכל רעות נפשיה לאתרא דיתרעי יי'׃ ואדא גא אי לוי מן בעץ' אבואבך ומחאלך אלתי לגמיע
אסראיל אלדי הו מקים בהא פידכ'ל אי וקת שא אלי אלמוצע אלדי יכתארה אללה׃ ושרת בשם
יהוה אלהיו ככל אחיו הלוים העמדים שם לפני יהוה׃ וישמיש בשמא דיי' אלהיה ככל אחוהי ליואי
דמשמשין תמן קדם יי'׃ ויכ'דם באסם אללה רבה כגמיע אכ'ותה אללאויין אלואקפין תם בין ידי
אללה׃ חלק כחלק יאכלו לבד ממכריו על האבות׃ חולק כחולק ייכלון בר ממטרתא דיתה
שבתא דכין אתקינו אבהתא׃ ויקתסמו אנצבה מתסאויה מא כ'לא מא אתבתה
אלאבא מן אלנואיב׃ כי אתה בא אל הארץ אשר יהוה אלהיך נתן
לך לא תלמד לעשות כתועבת הגוים ההם׃ ארי את עליל לארעא דיי' אלהך יהיב לך לא תילף
למעבד כתועבת עממיא האנון׃ ואדא אנת דאכ'ל אלי אלבלד אלדי אללה רבך מעטיך פלא
תתעלם אן תעמל כמכארה תלך אלאמם׃ לא ימצא בך מעביר בנו ובתו באש קסם קסמים
מעונן ומנחש ומכשף׃ לא ישתכח בך מעבר בריה וברתיה בנורא קסים קסמין מעונין
ומנחיש וחרש׃ ולא יוגד פיכם מן ישעל אבנה או אבנתה באלנאר וקאסם קאסמאת
ומתפאול ומתטייר וסאחר׃ וחבר חבר ושאל אוב וידעני ודרש אל המתים׃ ורטין רטן
ושאיל בבדין וזכורו ותבע מן מיתיא׃ וראקי רקא וסאיל משעוד או עראף ומלתמס
מן אלמותא׃ כי תועבת יהוה כל עשה אלה ובגלל התועבת האלה יהוה אלהיך מוריש
אותם מפניך׃ ארי מרחק קדם יי' כל עביד אלין ובדיל תועיבתא האלין יי' אלהך מתריך יתהון מן
קדמך׃ לאן אללה רבך יכרה כל מן יצנע הדה אלצנאיע ובג'רירתהא הו קאר'צהם מן בין ידיך׃

לעמוד לשרת. מכאן שאין שירות אלא מעומד. וכי יבא הלוי. יכול בבן לוי ודאי הכת' מדבר ת"ל ושרת. יצאו לוים שאין ראויים לשירות. ובא
בכל אות נפשו ושרת. לימד על הכהן שבא ומקריב קרבנות נדבתו או חובתו ואפי' במשמר שאינו שלו. ד"א עוד לימד על הכהנים
הבאים ברגל שמקריבין במשמר ועובדין בקרבנות הבאות מחמת הרגל כגון מוספי הרגל ואעפ' שאין המשמר שלהם. חלק כחלק
יאכלו. מלמד שחולקין בעורות ובשר שעירי חטאות יכול אף בדברים הבאים שלא מחמת הרגל כגון התמידין ומוספי שבת ונדרים ונדבות
ת"ל לבד ממכריו על האבות חוץ ממה שמכרו האבות בימי דוד ושמואל שנקבעו המשמרות ומכרו זה לזה טול אתה שבתך ואני אטול
שבתי. לא תלמד לעשות. אבל אתה למד להבין ולהורות כלומר להבין מעשיהם כמה הם מקולקלים ולהורות לבנך לא תעשה כך
וכך שזה הוא חוק הנכרים. מעביר בנו ובתו באש. היא עבודת המולך עושה שתי מדורות אש מכאן ומכאן ומעבירו בין שתיהם.
קוסם קסמים. איזהו קוסם זה האוחז את מקלו ואומר אם אלך או לא אלך וכזה שמי בעמי ישאל ומקלו יגיד לו. מעונן ר' עקיבה
אומר אלו נותני עונות שאומרים עונה פלונית יפה להתחיל וחכמים אומרים אלו אוחזי עינים. מנחש. פתו נפלה מפיו צבי
הפסיקו בדרך מקלו נפלה מידו. וחובר חובר. זה שמקבץ נחשים ועקרבים או שאר חיות למקום אחד. ושואל אוב. זה מכשפות
שעמו פיתום ומדבר משחיו ומעלה את המת בבית השחי שלו. וידעוני. מכניס עצם חיה ששמה ידוע לתוך פיו ומדבר העצם
ע"י מכשפות. ודורש אל המתים. כגון מעלה בזכורו והנשאל בגולגולת. כל עושה אלה. עושה כל אלה לא נאמר אלא כל עושה אלה
אפי' אחת מהן. תמים תהיה עם יי' אלהיך. התהלך עמו בתמימות ותצפה לו ולא תחקור אחר העתידות אלא כל מה שיבוא עליך קבל
בתמימות ואז תהיה עמו ולחלקו. לא כן נתן לך יי'. לשמוע אל מעוננים ואל קוסמים. שהרי השרה שכינה על הנביאים ואורים ותומים.

תרבין

תי"ו גדול

תמים תהיה עם יהוה אלהיך׃ שלים תהי בדחלתא דיי אלהך׃ בל כן סאלמא ללה רבך׃ כי
הגוים האלה אשר אתה יורש אותם אל מעננים ואל קסמים ישמעו ואתה לא כן נתן לך
יהוה אלהיך׃ ארי עממיא האלין דאת ירית יתהון מן מעננייא ומן קסמיא שמעין ואת לא
כין יהב לך יי אלהך׃ לאן הולאי אלאמם אלדי אנת וארתהם מן אלמתפאולין ואלקאסמין יסמעון
ואנת פלס יטלק לך אללה רבך מתל דאך׃ נביא מקרבך מאחיך כמני יקים לך יהוה אלהיך
אליו תשמעון׃ נביא מבינך מאחך כותי יקים לך יי אלהך מניה תקבלון׃ לכן אי נבי מן בינכם
מן בעץ אכותך מתלי ינצבה לך אללה רבך מנה פאקבלו׃ ככל אשר שאלת מעם יהוה אלהיך
בחרב ביום הקהל לאמר לא אסף לשמע את קול יהוה אלהי ואת האש הגדלה הזאת לא
אראה עוד ולא אמות׃ ככל דשאילתא מן קדם יי אלהך בחורב ביומא דקהלא למימר לא אוסיף
למשמע ית קל מימרא דיי אלהי וית אישתא רבתא הדא לא אחזי עוד ולא אמות׃ כגמיע
מא סאלת אללה רבך פי גבל חריב פי יום אלגוק וקלת לא אעוד אן אסמע צות אללה רבי ולא ארא
הדה אלנאר אלעטימה ללא אמות׃ ויאמר יהוה אלי היטיבו אשר דברו׃ ואמר יי לי אתקינו
דמלילו׃ קאל אללה לי קד אחסנו פי גמיע מא קאלו׃ נביא אקים להם מקרב אחיהם כמוך ונתתי
דברי בפיו ודבר אליהם את כל אשר אצונו׃ נביא אקים להון מגו אחיהון כותך ואתין פתגמי
נבואתי בפומיה וימליל עמהון ית כל דאפקדניה׃ פאי נבי אנצבה להם מן בעץ אכותהם מתלך
אלקנה כלאמי והו יכאטבהם בגמיע מא אמרה בה׃ והיה האיש אשר לא ישמע אל דברי
אשר ידבר בשמי אנכי אדרש מעמו׃ ויהי גברא דלא יקביל לפתגמי דימליל בשמי מימרי
יתבע מניה׃ ואי אנסאן לם יקבל כלאמי אלדי יודיה ענ︎י פאנא אטאלבה׃ אך הנביא אשר
יזיד לדבר דבר בשמי את אשר לא צויתיו לדבר ואשר ידבר בשם אלהים אחרים ומת
הנביא ההוא׃ ברם נביא דירשע למללא פתגמא בשמי ית דלא פקידתיה למללא ודימליל
בשום טעות עממיא ויתקטיל נביא ההוא׃ ואמא אי מתנבי תווקח פתקוול קולא עני מא
לם אמרה אן יקולה ומן יתנבא במעבודאת אכר פליקתל דאך אלמתנבי׃ וכי תאמר
בלבבך איכה נדע את הדבר אשר לא דברו יהוה׃ וארי תימר בלבך איכדין נדע ית
פתגמא דלא מלליה יי׃ ואן קלת פי נפסך וכיף נעלם אלקול אלדי לם יקולה אללה׃ אשר

מקרבך מאחיך כמוני׃ כמו שאני מקרבך מאחיך׃ יקים לך׃ תחתי וכן מנביא לנביא׃ אשר לא צויתיו׃ לדבר אבל צויתי לחבירו׃ ואשר ידבר בשם
אלהים אחרים׃ אפילו כיון את ההלכה לאסור את האסור ולהתיר את המותר׃ ומת׃ בחנק ג׳ מיתתן בידי אדם המתנבא מה שלא שמע ומה שלא
נאמר לו ונאמר לחבירו והמתנבא בשם ע״ז׳ אבל הכובש את נבואתו והעובר על דברי עצמו מיתתן בידי שמים שנ׳ אנכי אדרוש מעמו
וכי תאמר בלבבך׃ עתידין אתם לומר כשיבא חנניה בן עזור ומתנבא הנה כלי בית יי׳ מושבים מבבלה עתה מהרה וירמיהו עומד
וצווח על העמודים ועל הים ועל המכונות ועל יתר הכלים שלא גלו עם יכניה בבלה יובאו עם גלות צדקיהו׃ אשר ידבר הנביא
ויאמר דבר זה עתיד לבוא עליכם ותראו שלא יבוא הוא הדבר אשר לא דברו יי׳ והרוג אותו׃ ואם זו במתנבא על העתידות הרי שבא
ואמר עשו כך וכך ומפי הקב״ה אני אומר כבר נצטוו שאם בא להדיחך מאחת מכל המצות לא תשמע לו אלא א״כ מומחה הוא לך שהוא
צדיק גמור כגון אליהו בהר הכרמל שהקריב בבמה בשעת איסור הבמות כדי לגדור את ישראל הכל לפי צורך שעה וסייג הפרצה
לכך נאמר אליו תשמעון׃ לא תגור ממנו׃ לא תמנע מללמד עליו חובה ולא תירא מליענש עליו׃ תכין לך הדרך׃ מקלט מקלט היה כתוב

ידבר הנביא בשם יהוה ולא יהיה הדבר ולא יבא הוא הדבר אשר לא דברו יהוה בזדון דברו
הנביא לא תגור ממנו׃ דימליל נביא בשמא דיי ולא יהי פתגמא ולא יתקיים הוא פתגמא
דלא מלליה יי ברשע מלליה נביא לא תדחל מניה׃ פאן מא יקולה אלמתנבי ען אללה
ולא יגוז דאך אלקול ולא יג׳ב פהו אלקול אלדי לם יקולה אללה ואנמא קאלה אלמתנבי בקחה פלא
תחדרה׃ כי יכרית יהוה אלהיך את הגוים אשר יהוה אלהיך נתן לך
את ארצם וירשתם וישבת בעריהם ובבתיהם׃ ארי ישיצי יי אלהך ית עממיא די יי אלהך יהיב
לך ית ארעהון ותירתנון ותתיב בקרויהון ובבתיהון׃ ואדי קטע אללה רבך אלאמם אלדי הו מעטיך
בלדהם פורתתהם וסכנת פי קראהם ומנאזלהם׃ שלוש ערים תבדיל לך בתוך ארצך אשר
יהוה אלהיך נתן לך לרשתה׃ תלת קרוין תפריש לך בגו ארעך די יי אלהך יהיב לך למירתה׃
פאפרז לך ג׳ קרא פי וסט בלדך אלדי אללה רבך מעטיך לתחוזה׃ תכין לך הדרך ושלשת את
גבול ארצך אשר ינחילך יהוה אלהיך והיה לנוס שמה כל רצח׃ תתקין לך אורחא
ותתלית ית תחום ארעך דיחסננך יי אלהך ויהי למערק לתמן כל קטול׃ אצלח טרקהא
עלי תתלית תכם ארצך אלדי ינחלך אללה רבך פתכון מעדה יהרב אליהא כל קאתל׃ וזה דבר
הרצח אשר ינוס שמה וחי אשר יכה את רעהו בבלי דעת והוא לא שנא לו מתמל שלשם׃
ודין פתגם קטולא דיערוק לתמן ויתקיים דיקטול ית חבריה בלא מדעיה והוא לא סני ליה
מאתמלי ומדקמוהי׃ והדא כבר אלקאתל אלדי יהרב אליהא ויחיא מן קתל צאחבה בלא מערפה
והו גיר שאני לה מן אמס ומא קבלה׃ ואשר יבא את רעהו ביער לחטב עצים ונדחה ידו
בגרזן לכרת העץ ונשל הברזל מן העץ ומצא את רעהו ומת הוא ינוס אל אחת הערים
האלה וחי׃ ודייעול עם חבריה בחורשא למקץ אעין ותתמריג ידיה בברזלא למקציה אעא
וישתליף ברזלא מן אעא וישכח ית חבריה וימות הוא יערוק לחדא מן קרויא האלין ויתקיים׃
ודאך כמן ידכל מע צאחבה אלי שערא ליקטע חטבא פתמיל ידה באלחדיד ליקטע אלעוד
או ינצל אלחדיד מן אלעוד פיציב צאחבה וימות הו יהרב אלי ואחדה מן הדה אלקרא פיחיא׃
פן ירדף גאל הדם אחרי הרצח כי יחם לבבו והשיגו כי ירבה הדרך והכהו נפש ולו אין
משפט מות כי לא שנא הוא לו מתמול שלשם׃ דלמא ירדוף גאיל דמא בתר קטולא

על פרשת דרכים׳ ושלשת את גבול ארצך׳ שיהא מתחלת הגבול עד העיר הראשונה של עיר מקלט כשיעור מהלך שיש ממנה עד השנייה
וכן משנייה לשלישית וכן מן השלישית עד הגבול השני של ארץ ישראל׳ ונדחה ידו׳ כשבאת להפיל הגרזן על העץ ותרגומו ותתמריג ידיה
לשון ונשמטה ידו להפיל מכת הגרזן על העץ׳ כי שמטו הבקר תרגומו ארי מרגוהי תוריא׳ ונשל הברזל מן העץ׳ יש מרבותינו אומרים
נשמט הברזל מקתו ויש מהם אומרים שישל הברזל לחתיכה מן העץ המתבקע והיא נתזה והרגה׳ פן ירדוף גואל הדם׳ לכך אני אומר
להכין לך הדרך וערי מקלט רבים׳ ואם ירחיב וגו׳ כאשר נשבע לאבותיך׳ לתת לך ארץ קיני וקנזי וקדמוני׳ ויספת לך עוד שלש׳
הרי תשע שלוש שבעבר הירדן ושלוש שבארץ כנען ושלוש לעתיד לבוא לימות המשיח׳ וכי יהיה איש שונא לרעהו׳ על ידי שנאתו הוא
בא לידי וארב לו מכאן אמרו עבר אדם על מצוה קלה סופו לעבור על מצוה חמורה לפי שעבר על לא תשנא סופו לבא לידי שפיכות
דמים לכך נאמר וכי יהיה איש שונא לרעהו וגו׳ שהיה לו לכתוב וכי יקום איש וארב לרעהו והכהו נפש׳ לא תחוס עינך עליו׳ שלא
תאמר

ארי ייחם לביה וידבקניה ארי תסגי אורחא ויקטלניה נפש ולית ליה חובת דין דקטול ארי
לא סני הוא ליה מאתמלי ומדקמוהי׃ כלא יכלב ולי אלדם קאתל ממא יחמא קלבה פילחקה
לכתרה אלטריק פיקתלה וליס עליה חכם אלקתל אד ליס הו שאני לה מן אמס ומא קבלה׃
על כן אנכי מצוך לאמר שלש ערים תבדיל לך׃ על כין אנא מפקיד לך למימר תלת
קרוין תפריש לך׃ לדלך אנא אמרך אלזם אן תפרז לך ג׳ קרא׃ ואם ירחיב יהוה אלהיך
את גבלך כאשר נשבע לאבתיך ונתן לך את כל הארץ אשר דבר לתת לאבתיך׃ ואם
יפתי יי׳ אלהך ית תחומך כמא דקיים לאבהתך ויתין לך ית כל ארעא דמליל למתן לאבהתך׃ ואדי
אוסע אללה רבך תכמך כמא קסם לאבאיך ואעטאך גמיע אלבלד אלדי ועד בה לאבאיך׃ כי
תשמר את כל המצוה הזאת לעשתה אשר אנכי מצוך היום לאהבה את יהוה אלהיך וללכת
בדרכיו כל הימים ויספת לך עוד שלש ערים על השלש האלה׃ ארי תטר ית כל תפקידתא
הדא למעבדה דאנא מפקיד לך יומא דין למרחם ית יי׳ אלהך ולמהך באורחן דתקנן קדמוהי
כל יומיא ותוסיף לך עוד תלת קרוין על תלת אלין׃ ודלך אדא חפטת גמיע הדה אלשריעה
אלדי אנא אמרך בהא אלזום לתחב אללה רבך ותסיר פי טרקה טול אלזמאן פזד לך ג׳ קרא מע
הדה אלתלאת׃ ולא ישפך דם נקי בקרב ארצך אשר יהוה אלהיך נתן לך נחלה והיה עליך דמים׃
ולא ישתפיך דם זכי בגו ארעך דיי׳ אלהך יהיב לך אחסנא ויהי עלך חובת דין דקטול׃ ללא יספך
דם ברי פי בלדך אלדי אללה רבך מעטיך נחלה פיכון עליך דמא׃ פ
וכי יהיה איש שנא לרעהו וארב לו וקם עליו והכהו נפש ומת ונס אל אחת הערים האל׃ וארי
יהי גבר סני לחבריה ויכמון ליה ויקום עלוהי ויקטלניה נפש וימות ויערוק לחדא מן
קרויא האלין׃ ואמא אדא כאן רגלא שאניא לצאחבה פכמן לה וקאם עליה חתא צרבה
ומאת פלוחהא הרב אלי ואחדה מן הדה אלקרא׃ ושלחו זקני עירו ולקחו אתו משם ונתנו אתו
ביד גאל הדם ומת׃ וישלחון סבי קרתיה וידברון יתיה מתמן וימסרון יתיה ביד גאיל דמא
וימות׃ פליבעתו שיוך קריתה ויאכדוה מן תם ויסלמוה אלי ולי אלדם חתי יקתל׃ לא תחוס עינך
עליו ובערת דם הנקי מישראל וטוב לך׃ לא תחוס עינך עלוהי ותפלי אשדי דם זכי מישראל
וייטב לך׃ ולא תשפק עליה כל אנפה קאתל אלברי מן אסר׳ לכי יכאר לך׃
יד לא תסיג גבול רעך אשר גבלו ראשנים בנחלתך אשר תנחל בארץ אשר יהוה
אלהיך נתן לך לרשתה׃ לא תשני תחומא דחברך דתחימו קדמאי באחסנתך דתחסין בארעא

רש״י

האומר הראשון כבר נהרג ומה אנו הורגין את זה ונמצאו שני ישראלים הרוגים׃ לא תסיג גבול׃ לשון נסוגו אחור שמחזיר סימן חלוקת הקרקע לאחור לתוך שדה חבירו למען הרחיב את שלו׳ והלא כבר נאמר לא תגזול מה ת״ל לא תסיג לימד על העוקר תחום חבירו שעובר בשני לאוין יכול אף בחוצה לארץ ת״ל בנחלתך אשר תנחל׳ בא״י עובר בשני לאוין בח״ל אינו עובר אלא משום לא תגזול׃ עד אחד׃ זה בנה אב כל עד שבתורה שנים אא״כ פירט לך בו אחד׃ לכל עון ולכל חטאת׳ להיות חבירו נענש על עדותו לא עונש גוף ולא עונש ממון אבל קם הוא לשבועה׳ כיצד אמר לחבירו הב לי מנה שהלויתך א״ל אין לך בידי כלום ועד אחד מעידו שיש לו

ד״י אלהך יהיב לך למירתה ׃ לא תזיל צאחבך אלדי תכמה אלאולין בנחלתך אלדי תנחלהא פי תכם
בלד אלדי אללה רבך מעטיך לתחוזה ׃ לא יקום עד אחד באיש
לכל עון ולכל חטאת בכל חטא אשר יחטא על פי שני עדים או על פי שלשה עדים יקום
דבר ׃ לא יקום סהיד חד בגבר לכל עוין ולכל חובין בכל חטא דיחטי על מימר תרין סהדין
או על מימר תלתא סהדין יתקיים פתגמא ׃ לא יקום שאהד ואחד עלי אנסאן פי שי מן
דנוב וכטאיא וגנאיאת אלתי יגניהא בל עלי קול שאהדין או תלאתה תקום אלאמור ׃ כי
יקום עד חמס באיש לענות בו סרה ׃ ארי יקום סהיד שקר בגבר לאסהדא ביה סטיא ׃ ואן
קאם שאהד צלם עלי אנסאן לישהד עליה במחאל ׃ ועמדו שני האנשים אשר להם הריב
לפני יהוה לפני הכהנים והשפטים אשר יהיו בימים ההם ׃ ויקומון תרין גברין דילהון דינא
קדם י״י קדם כהניא ודייניא דיהון ביומיא האנון ׃ פליקף אלרגלאן אלדין אלכצומה להם בין ידי אללה
בין ידי אלאימה ואלחכאם אלדי יכונו פי דלך אלזמאן ׃ ודרשו השפטים היטב והנה עד שקר העד
שקר ענה באחיו ׃ ויתבעון דייניא יאות והא סהיד שקרא סהדא שקרא אסהיד באחוהי ׃
פאדא תפחץ דלך אלחכאם גידא פאן כאן אלשאהד שאהד זור וקד שהד במחאל עלי אכיה ׃
ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו ובערת הרע מקרבך ׃ ותעבדון ליה כמא דחשיב
למעבד לאחוהי ותפלי עביד דביש מבינך ׃ פאצנעו לה מתל מא הם אן יצנע באכיה ואנפו
אהל אלשר מן וסטך ׃ והנשארים ישמעו ויראו ולא יספו לעשות עוד כדבר הרע הזה
בקרבך ׃ ודישתארון ישמעון וידחלון ולא ייספון למעבד עוד כפתגמא בישא הדין בינך ׃
ואלבאקין יסמעון ויכאפון ולא יעודו אן יצנעו מתל הדא אלאמר אלדי פי וסטך ׃ ולא
תחוס עינך נפש בנפש עין בעין שן בשן יד ביד רגל ברגל ׃ ולא תחוס עינך נפשא חלף
נפשא עינא חלף עינא שנא חלף שנא ידא חלף ידא רגלא חלף רגלא ׃ ולא תשפק פי
אלקצאץ נפס בדל נפס ועין בדל עין וסן בסן ויד ביד ורגל ברגל ׃ כי
תצא למלחמה על איבך וראית סוס ורכב עם רב ממך לא תירא מהם כי יהוה אלהיך ק
עמך המעלך מארץ מצרים ׃ ארי תפוק לאגחא קרבא על בעלי דבבך ותחזי סוסון

רש״י ז״ל

חייב להשבע לו ׃ על פי שני עדים ׃ ולא שיכתבו עדותם באגרת וישלחו לב״ד ולא שיעמוד תורגמן בין העדים ובין הדיינים ׃ לענות בו סרה ׃
דבר שאינו שהוסר העד הזה מכל העדות הזאת כיצד שאמרו להם והלא עמנו הייתם אותו היום במקום פלוני ׃ ועמדו שני האנשים ׃ ב
בעדים הכתוב מדבר ולימד שאין עדות בנשים ולימד שצריכין להעיד עדותם מעומד ׃ אשר להם הריב ׃ או בעלי הדין ׃ לפני ה׳ ׃ יהיו
דומה להם כאלו עומדין לפני המקום שנ׳ בקרב אלהים ישפוט ׃ אשר יהיו בימים ההם ׃ יפתח בדורו כשמואל בדורו צריך אתה לנהוג בו כבוד
והנה עד שקר ׃ כל מקום שנ׳ עד בשנים הכתוב מדבר ׃ ודרשו השופטים היטב ׃ על פי המזימין אותם ובודקין וחוקרין את הבאים
להזימם בדרישה וחקירה ׃ כאשר זמם ׃ ולא כאשר עשה מכאן אמרו הרגו אין נהרגין ׃ לעשות לאחיו ׃ מה ת״ל לאחיו ללמד על בועל
בת כהן כשוהה שהיא בשריפה שלא במיתת הבועל שהיא בחנק שנ׳ באש תשרף היא ולא בועלה לכך נאמר כאן לאחיו כאשר זמם
לעשות לאחיו ולא כאשר זמם לעשות לאחותו אבל בכל שאר מיתות השוה הכת׳ איש לאיש ומזומי אשה נהרגין כמזומי איש ׃
כגון שהעידוה שהרגה את הנפש שחללה את השבת נהרגין במיתתה שלא מיעט כאן אחותו אלא במקום שיש לקיים בהם מצות הזמה
במיתת הבועל ׃ ישמעו ויראו ׃ מכאן שצריכין הכרזה איש פלוני ופלוני נהרגין על שהוזמו בב״ד ׃ עין בעין ׃ ממון וכן שן בשן וכו׳ ׃ כי
תצא למלחמה ׃ סמך הכת׳ יציאת מלחמה לכאן לומר לך שאין מחוסר אבר יוצא למלחמה ׃ ד״א לומר לך אם עשית משפט צדק אתה
מובטח שאם תצא למלחמה אתה נוצח וכן דוד הוא אומר עשיתי משפט וצדק בל תניחני לעושקי ׃ על אויביך ׃ יהיו בעיניך כאויבים

אל

דרתכין עם סגי מנך לא תדחל מנהון ארי ײ אלהך מימריה בסעדך דאסקך מארע דמצרים ואדא
כרגת לאלחרב עלי אעדאיך פראית כילא ומראכבא קום אכתר מנך פלא תכאפהם אן אללה
רבך מעך אלמצעדך מן בלד מצר׃ והיה כקרבכם אל המלחמה ונגש הכהן ודבר אל העם׃
ויהי כמקרבכון לאגחא קרבא ויתקרב כהנא וימליל עם עמא׃ ועני תקדמכם אלי אלחרב פליתקדם
אלאמאם ויכאטב אלקום׃ ואמר אלהם שמע ישראל אתם קרבים היום למלחמה על איביכם
אל ירך לבבכם אל תיראו ואל תחפזו ואל תערצו מפניהם׃ ויימר להון שמע ישראל אתון מתקרבין
יומא דין לאגחא קרבא על בעלי דבביכון לא יזוע לבבכון לא תדחלון ולא תתבעתון ולא תתברון
מן קדמיהון׃ ויקול להם אסמעו יא אל אסר אנכם מתקדמין אליום לאלחרב עלי אעדאיכם פלא תרק
קלובכם ולא תכאפו ולא תחפזו ולא תרהבו מנהם׃ כי יהוה אלהיכם ההלך עמכם להלחם לכם
עם איביכם להושיע אתכם׃ ארי ײ אלהכון דמדבר קדמיכון לאגחא לכון קרב עם בעלי
דבביכון למפרק יתכון׃ לאן אללה רבכם אלסאיר נורה מעכם יחארב לכם אעדאכם ויגיתכם׃
ודברו השטרים אל העם לאמר מי האיש אשר בנה בית חדש ולא חנכו ילך וישב לביתו פן
ימות במלחמה ואיש אחר יחנכנו׃ וימללון סרכיא עם עמא למימר מן גברא דבנא ביתא
חדתא ולא חנכיה יהך ויתוב לביתיה דלמא יתקטיל בקרבא וגבר אחרן יחנכניה׃ תם
יכלמון אלערפא אלקום קאילין אי רגל בנא ביתא גדידא ולם ידשנה פלימץ וירגע אלי מנזלה
כלא יקתל פי אלחרב וידשנה רגל אכר׃ ומי האיש אשר נטע כרם ולא חללו ילך וישב לביתו
פן ימות במלחמה ואיש אחר יחללנו׃ ומן גברא דנצב כרמא ולא אחליה יהך ויתוב לביתיה
דלמא יתקטיל בקרבא וגבר אחרן יחליניה׃ ואי רגל גרס כרמא ולם יבדלה פלימץ וירגע אלי
מנזלה כלא יקתל פי אלחרב ויבדלה רגל אכר׃ ומי האיש אשר ארש אשה ולא לקחה ילך
וישב לביתו פן ימות במלחמה ואיש אחר יקחנה׃ ומן גברא דארס אתתא ולא נסבה יהך ויתוב
לביתיה דלמא יתקטיל בקרבא וגבר אחרן יסבנה׃ ואי רגל אמלך אמראה ולם יזפהא פלימץ
וירגע אלי מנזלה כלא יקתל פי אלחרב ויזפהא רגל אכר׃ ויספו השטרים לדבר אל העם ואמרו

רש״י ז״ל

אל הרחם עליהם כי לא ירחמו עליך׳ סוס ורכב׳ בעיניך כולם כסוס אחד וכה״א והכית את מדין כאיש אחד האמור בגדעון וכה״א כי בא
סוס פרעה׳ עם רב ממך׳ בעיניך הוא רב אבל בעיני אינו רב׳ בקרבכם אל המלחמה׳ סמוך לצאתכם מן הספר מגבול ארצכם׳ ונגש
הכהן׳ המשוח לכך והוא הנקרא משוח מלחמה׳ ודבר אל העם׳ בלשון הקדש׳ שמע ישראל׳ אפי׳ אין בכם אלא זכות קרית שמע בלבד
כדאי הוא שיושיע אתכם׳ על איביכם׳ אין אלו אחיכם שאם תפלו בידם אינם מרחמין עליכם אין זו כמלחמת יהודה ובנימין עם ישראל
שנ׳ ויקומו האנשים אשר נקבו בשמות ויחזיקו בשביה וכל מערומיהם הלבישו מן השלל וילבישום וינעלום ויאכילום וישקום
ויסכום וינהלום בחמורים לכל כושל ויביאום יריחו עיר התמרים אצל אחיהם וישובו שומרון׳ אלא על איביכם אתם הולכים
לכך התחזקו למלחמה׳ אל ירך לבבכם אל תיראו ואל תחפזו ואל תערצו׳ ד׳ אזהרות כנגד ד׳ דברים שמלכי האומות עושין מגינין
בתריסיהם כדי להקישן זה על זה כדי להשמיע קול שיחפזו אלו שכנגדן וינוסו׳ ורומסין בסוסיהם ומצהילין אותן להשמיע קול
שעטת פרסות סוסיהן׳ וצווחין בקולם ותוקעין בשופרות ומיני משמיעי קול׳ אל ירך לבבכם׳ מצהלת סוסים׳ אל תיראו׳ מהגפת
התריסין׳ ואל תחפזו׳ מקול הקרנות׳ ואל תערצו׳ מקול הצווחות׳ כי ײ אלהיכם ההולך עמכם׳ הם באים בנצחונו של בשר ודם
ואתם באים בנצחונו של מקום׳ פלשתים באו בנצחונו של גלית מה היה סופו נפל ונפלו עמו׳ ההולך עמכם׳ זה מחנה
הארון׳ ולא חנכו׳ לא דר בו חינוך לשון התחלה׳ ואיש אחר יחנכנו׳ ודבר של עגמת נפש הוא זה׳ ולא חללו׳ לא פדאו
בשנה הרביעית שהפירות טעונין לאכלן בירושלים או לחללן בדמים ולאכול הדמים בירושלים׳ ויספו השוטרים׳ למה נאמר כאן

מי האיש הירא ורך הלבב ילך וישב לביתו ולא ימס את לבב אחיו כלבבו׃ ויוספון סרכיא למללא
עם עמא ויימרון מן גברא דדחיל ותביר לבא יהך ויתוב לביתיה ולא יתבר ית לבא דאחוהי
כלביה׃ תם יזיד אלערפא פי מכאטבה אלקום ויקולו אי רגל כאיף רקיק אלקלב פלימץ וירגע אלי
מנזלה ולא ירק קלוב אכותה כקלבה׃ והיה ככלת השטרים לדבר אל העם ופקדו שרי צבאות
בראש העם׃ ויהי כד ישיצון סרכיא למללא עם עמא וימנון רבני חילא בריש עמא׃ פענד
פראגהם מן מכאטבה אלקום בדלך פיוכלו בהם ריסא אלגיוש׃
כי תקרב אל עיר להלחם עליה וקראת אליה לשלום׃ ארי תקרב לקרתא לאגחא קרבא
עלה ותקרי לה מלין דשלם׃ ואדא תקדמת אלי קריה לתחארבהא פנאדהא אולא בסלאם׃ והיה
אם שלום תענך ופתחה לך והיה כל העם הנמצא בה יהיו לך למס ועבדוך׃ ויהי אם שלם תעניך
ותפתח לך ויהי כל עמא דישתכח בה יהון לך מסקי מסין ויפלחונך׃ פאן אגאבתך בסלאם
ופתחת לך פגמיע אלקום אלמוגודין פיהא יכונו לך רמה ויכדמונך׃ ואם לא תשלים עמך ועשתה
עמך מלחמה וצרת עליה׃ ואם לא תשלים עמך ותעביד עמך קרב ותצור עלה׃ ואן לם תסאלמך
בל חארבתך פחאצרהא׃ ונתנה יהוה אלהיך בידך והכית את כל זכורה לפי חרב׃ וימסרנה יי
אלהך בידך ותמחי ית כל דכורהא לפתגם דחרב׃ פיסלמהא אללה רבך פי ידך ואקתל רגאלהא בחד
אלסיף׃ רק הנשים והטף והבהמה וכל אשר יהיה בעיר כל שללה תבז לך ואכלת את שלל
איביך אשר נתן יהוה אלהיך לך׃ לחוד נשיא וטפלא ובעירא וכל דיהי בקרתא כל עדאה תבוז
לך ותיכול ית עדי סנאך דיהב יי אלהך לך׃ ואמא אלנסא ואלאטפאל ואלבהאים וגמיע מא פי אלקריה
מן סלבהא פאגנמה לך וכל סלב אעדאיך אלדי רזקך אללה רבך׃ כן תעשה לכל הערים הרחקת
ממך מאד אשר לא מערי הגוים האלה הנה׃ כין תעביד לכל קרויא דרחיקן מנך לחדא דלא
מקרוי עממיא האלין אנין׃ כדא אצנע באלקרא אלבעידה מנך גדא אלתי ליס מן קרא הולאי
אלאמם׃ רק מערי העמים האלה אשר יהוה אלהיך נתן לך נחלה לא תחיה כל נשמה׃ לחוד
מקרוי עממיא האלין די יי אלהך יהיב לך אחסנא לא תקיים כל נשמא׃ אמא מן קרא הולא אלאמם
אלדי אללה רבך מעטיך נחלה פלא תבקי מנהם נסמה׃ כי החרם תחרימם החתי והאמרי

ויספו ווסיפן זה על דברי הכהן שהכהן מדבר ומשמיע מן שמע ישראל עד להושיע אתכם׳ ומי האיש ושני ושלישי כהן מדבר
ושוטר משמיע וזה שוטר מדבר ושוטר משמיע׳ הירא ורך הלבב׳ ר׳ עקיבה אומר כמשמעו שאינו יכול לעמוד בקשרי
המלחמה ולראות חרב שלופה׳ ר׳ יוסי הגלילי אומר הירא מעבירות שבידו ולכך תלתה לו התורה לחזור על בית וכרם ואשה
לכסות על החוזרים בשביל עבירות שבידם שלא יבינו שהם בעלי עבירה והרואהו אומר שמא בנה בית או נטע כרם או ארש
אשה׳ פן ימות במלחמה׳ ישוב פן ימות שאם לא ישמע לדברי כהן כדאי הוא שימות׳ שרי צבאות׳ שמעמידין זקפין מלפניהם
ומאחריהם וכשילין של ברזל בידיהם וכל מי שרוצה לחזור ולנוס הרשות בידם לקפח את שוקיו׳ זקפין׳ בני אדם עומדין בקצה
המערכה לזקוף את הנופלים ולחזקם בדברים שובו אל המלחמה ולא תנוסו שתחלת נפילה ניסה׳ כי תקרב אל עיר׳ במלחמת
הרשות הכת׳ מדבר כמו שמפורש בענין כן תעשה לכל הערים הרחוקות וגו׳׳ כל העם הנמצא בה׳ אפי׳ אתה מוצא בה משבעה
אומות שנצטוית להחרימם אתה רשאי לקיימם׳ למס ועבדוך׳ עד שיקבלו עליהם מס ועבדות׳ ואם לא תשלים עמך ועשתה
עמך מלחמה׳ הכת׳ מבשרך שאם לא תשלים עמך סופה להלחם בך אם תניחנה והלך׳ וצרת עליה׳ אף להרעיבה ולהצמיאה
ולהמיתה מיתת תחלואים׳ ונתנה יי אלהיך בידך׳ אם עשית כל האמור בענין סוף שהשם נותנה בידיך׳ והטף׳ אף טף של זכרים
ומה אני מקיים והכית את כל זכורה׳ בגדולים׳ כאשר צוך׳ לרבות את הגרגשי׳ למען אשר לא ילמדו׳ הא אם עשו תשובה ונתגיירו

אתה

הכנעני והפרזי החוי והיבוסי כאשר צוך יהוה אלהיך׃ ארי גמרא תגמרנון חתאי ואמוראי
כנענאי ופרזאי חואי ויבוסאי כמא דפקדך יי אלהך׃ בל אתלפהם אתלאפא אלחתיין ואלאמוריין
ואלכנאעניין ואלפרזיין ואלחוויין ואליבוסיין כמי אמרך אללה רבך׃ למען אשר לא ילמדו אתכם
לעשות ככל תועבתם אשר עשו לאלהיהם וחטאתם ליהוה אלהיכם׃ בדיל דלא ילפון יתכון
למעבד ככל תועיבתהון דעבדין לטעותהון ותחובון קדם יי אלהכון׃ לכי לא יעלמוכם אן תצנעו
כגמיע מכארההם אלתי צנעוהא למעבודאתהם פתכטו ללה רבכם׃ כי
תצור אל עיר ימים רבים להלחם עליה לתפשה לא תשחית את עצה לנדח עליו גרזן כי ממנו
תאכל ואתו לא תכרת כי האדם עץ השדה לבא מפניך במצור׃ ארי תצור על קרתא יומין סגיאין
לאגחא קרבא עלה למכבשה לא תחביל ית אילנה לארמא עלוהי ברזלא ארי מניה תיכול
ויתיה לא תקוץ ארי לא כאנשא אילן חקלא למיעל מן קדמך בצירא׃ ואדי חאצרת קריה
איאמא כתירה לתחארבהא ותפתחהא פלא תפסד שגרהא באן תחרך עליה אלחדיד אד מנה
תאכל ולא תקטעה צנא מנך אן שגר אלצחרא כאלאנסאן אלדי קד אכתפא מנך מן ידיך
פי אלחצאר׃ רק עץ אשר תדע כי לא עץ מאכל הוא אתו תשחית וכרת ובנית מצור על העיר
אשר הוא עשה עמך מלחמה עד רדתה׃ להוד אילן דתדע ארי לא אילן דמיכל הוא יתיה
תחביל ותקוץ ותבני כרקומין על קרתא דהיא עבדא עמך קרב עד דתכבשה׃ לכן אי שגר
עלמתה אנה ליס במטעם פאפסדה ואקטעה ואבן אלאת אלחצאר עלא איאה׳ קריה חארבתך
אלי אן תהדהא׃ פ
כי ימצא חלל באדמה אשר יהוה אלהיך נתן לך לרשתה נפל בשדה לא נודע מי הכהו׃ ארי
ישתכח קטילא בארעא דיי אלהך יהיב לך למירתה רמי בחקלא לא ידיע מן קטליה׃ אדי וגד קתיל
פי אלבלד אלדי אללה רבך מעטיך לתחוזה מטרוחא פי אלצחרא לם יערף מן קתלה׃ ויצאו זקניך ושפטיך
ומדדו אל הערים אשר סביבת החלל׃ ויפקון סבך ודיינך וימשחון לקרויא דבסחרנות קטילא׃
פאליכרג בעץ שיוכך וחכאמך וימסחון אלי אלקרא אלדי חול אלקתיל׃ והיה העיר הקרבה אל החלל
ולקחו זקני העיר ההוא עגלת בקר אשר לא עבד בה אשר לא משכה בעל׃ ותהי קרתא דקריבא
לקטילא וידברון סבי קרתא ההיא עגלת תורין דלא אתפלח בה דלא נגדת בניר׃ פאייה קריה כאנת
אקרב אליה פליאכד אהלהא עגלה מן אלבקר מא לם תפלח ולא תמד אלניר׃ והורדו זקני העיר ההוא

חתה רשאי לקבלם׳ ימים׳ שני ימים״ רבים׳ שלשה מכאן אמרו אין צרין על עיירות של גוים פחות מג׳ ימים קודם לשבת ולמד שפותח בשלום
שנים או ג׳ ימים וכה״א וישב דוד בצקלג ימים שנים ובמלחמת הרשות הכת׳ מדבר״ כי האדם עץ השדה׳ הרי כי משמש בלשון דלמא שמא
האדם עץ השדה להכנס בתוך המצור מפניך להתייסר ביסורי רעב וצמא כאנשי העיר למה תשחיתנו״ עד רדתה׳ לשון רידוי שתהא כפופה
לך״ ויצאו זקניך׳ מיוחדים שבזקניך סנהדרי גדולה״ ומדדו ממקום שהחלל שוכב שם פי׳ מחוטמו״ אל הערים אשר סביבות החלל׳ לכל צד
לידע איזו קרובה״ אל נחל איתן׳ קשה שלא נעבד״ וערפו׳ קוצץ עורפה בקופיץ אמר הקב״ה תבוא עגלה בת שנתה שלא עשתה פירות ותערף
במקום שאינו עושה פירות לכפר על הריגתו על זה שלא הניחוהו לעשות פירות״ ידינו לא שפכו׳ וכי עלתה על לב שזקני ב״ד שופכי דמים הן אלא
לא ראינוהו ופטרנוהו בלא מזונות ובלא לויה והכהנים אומרים כפר לעמך ישראל״ ונכפר להם הדם׳ הכת׳ מבשרם שמשעשו כן יכופר להם העון״

את העגלה אל נחל איתן אשר לא יעבד בו ולא יזרע וערפו שם את העגלה בנחל׃ וייחתון סבי
קרתא ההוא ית עגלתא לנחל ביור דלא יתפלח ביה ולא יזדרע ויקפון תמן ית עגלתא בנחלא׃
ויחדרונהא אלי ואד צעב מא לם יפלח ולם יזרע ויקפוהא הנאך׃ ונגשו הכהנים בני לוי כי בם
בחר יהוה אלהיך לשרתו ולברך בשם יהוה ועל פיהם יהיה כל ריב וכל נגע׃ ויתקרבון כהניא בני
לוי ארי בהון אתרעי יי אלהך לשמשותיה ולברכא בשמא דיי ועל מימרהון יהי כל דין וכל
מכתש סגירו׃ תם יתקדם בעץ אלאימה בני לוי לאן אללה רבך אכתארהם ליכדמוה ויבארכו
באסמה ועלי קולהם יפצל כל כצומה וכל בלא׃ וכל זקני העיר ההוא הקרבים אל החלל
ירחצו את ידיהם על העגלה הערופה בנחל׃ וכל סבי קרתא ההיא דקריבין לקטילא יסחון
ית ידיהון על עגלתא דנקיפא בנחלא׃ פאדי גסל גמיע שיוך תלך אלקריה אידיהם עלי
אלעגלה אלמקפאה פי אלואד׃ וענו ואמרו ידינו לא שפכה את הדם הזה ועינינו לא ראו׃ ויתיבון שפכו
ויימרון ידנא לא אשדא ית דמא הדין ועיננא לא חזאה׃ אברתדו וקאלו אידינא לם תספך הדא
אלדם ועיוננא לם תרא דלך׃ כפר לעמך ישראל אשר פדית יהוה ואל תתן דם נקי בקרב עמך
ישראל ונכפר להם הדם׃ כהניא יימרון כפר לעמך ישראל דפרקתא יי ולא תתין חובת דם זכי
בגו עמך ישראל ויתכפר להון על דמא׃ תנו הם וקאלו אגפר לקומך יא אסראיל פככתהם ולא תדע
עליהם עקובה תואכי פי דם ברי פיגפר להם מא תואכו פי דלך אלדם׃ ואתה תבער הדם הנקי
מקרבך כי תעשה הישר בעיני יהוה׃ ואת תפלי אשידי דם זכי מבינך ארי תעביד דכשר
קדם יי׃ ואנת פאנך קאתל אלברי מן בינכם אד תצנע אלמסתקים ענד אללה׃ [illegible] כי
תצא למלחמה על איביך ונתנו יהוה אלהיך בידך ושבית שביו׃ ארי תפוק לאגחא קרבא
על בעלי דבבך וימסרנון יי אלהך בידך ותשבי שביהון׃ ואדי כרגת לתחרב עלי אעדאיך
פאסלמהם אללה רבך פי ידך וסבית סביה׃ וראית בשביה אשת יפת תאר וחשקת בה
ולקחת לך לאשה׃ ותחזי בשביא אתתא שפירת ריו ותתרעי בה ותסבה לך לאנתו׃
וראית פי אלסבי אמראה חסנת אלחלייה פשעפת בהא ואתכדתהא לך זוגה׃ והבאתה
אל תוך ביתך וגלחה את ראשה ועשתה את צפרניה׃ ותעלנה לגו ביתך ותגלח ית
רישה ותרבי ית טופרהא׃ כאן תדכלהא אלי וסט מנזלך ותחלק ראסהא ותרבי אצפארהא׃
והסירה את שמלת שביה מעליה וישבה בביתך ובכתה את אביה ואת אמה ירח

ואתה תבער׳ מגיד שאם נמצא ההורג אחר שנתערפה העגלה הרי זה יהרג והוא הישר בעיני יי׳ חסלת שופטים בס״ד

כי תצא

למלחמה׳ במלחמת הרשות הכת׳ מדבר שבמלחמת ארץ ישראל אין לומר ושבית שביו שכבר נאמר לא תחיה כל
נשמה׳׳ ושבית שביו׳ לרבות כנענים שבתוכם ואע״פ שהם מז׳ אומות׳׳ ולקחת לך לאשה׳ לא דברה תורה אלא כנגד
יצר הרע אם אין הקב״ה מתירה ישאנה באיסור אבל אם נשאה סופו להיות שונאה שנ׳ כי תהיין לאיש שתי נשים
וכו׳ וסופו להוליד ממנה בן סורר ומורה לכך נסמכו פרשיות הללו׳׳ אשת׳ אפי׳ אשת איש׳׳ ועשתה את צפרניה׳ תגדלם כדי שתתנוול׳׳
והסירה את שמלת שביה׳ לפי שהם נאים שהנכרים בנותיהם מתקשטות במלחמה בשביל להזנות אחרים עמהם׳ וישבה בביתך׳ בבית
שמשתמש בו נכנס ונתקל בה יוצא ונתקל בה רואה בבכייתה רואה בניוולה כדי שתתגנה עליו׳׳ ובכתה את אביה׳ כל כך למה כדי שתהא

בת

ירח ימים ואחר כן תבוא אליה ובעלתה והיתה לך לאשה׃ ותעדי ית כסות שביה מנה ותתיב
בביתך ותבכי ית אבוהא וית אמה ירח יומין ובתר כין תיעול לותה ותבעלנה ותהי לך לאתו׃
ותנזע תיאב חזנהא ענהא ותקים פי מנזלך ותבכי עלי מדהב אביהא ואמהא שהרא ובעד
דלך תדכל אליהא פתבן בהא ותכון לך זוגה׃ והיה אם לא חפצת בה ושלחתה לנפשה ומכר
לא תמכרנה בכסף לא תתעמר בה תחת אשר עניתה׃ ויהי אם לא תתרעי בה ותפטרנה
לנפשה וזבנא לא תזבננה בכספא לא תתגר בה חלף דעניתה׃ ואן לם תרידהא בעד דלך
פאטלקהא חרא לנפסהא וביעא לא תביעהא בתמן לא תסתרקהא בעד מא אתיתהא׃

כי תהיין לאיש שתי נשים האחת אהובה והאחת שנואה וילדו לו בנים האהובה
והשנואה והיה הבן הבכר לשניאה׃ ארי יהוין לגבר תרתין נשין חדא רחומתא וחדא סנואתא
וילדן ליה בנין רחומתא וסנואתא ויהי ברא בכרא לסניאתא׃ ואן כאנתא זוגתין לרגל ואחד
אחדהמא מחבובה ואלאכרי משניה פולדא לה בנין וכאן אלאבן אלבכר ללמשניה מנהמא׃ והיה
ביום הנחילו את בניו את אשר יהיה לו לא יוכל לבכר את בן האהובה על פני בן השנואה הבכר׃
ויהי ביומא דיחסין לבנוהי ית דיהי ליה לית ליה רשו לבכרא ית בר רחומתא על אפי בר סנואתא
בכרא׃ פפי יום ינחל בניה מא יכון לה פלא יגוז לה אן יפצל אבן אלמחבובה עלי אבן אלמשניה
אלבכר׃ כי את הבכר בן השנואה יכיר לתת לו פי שנים בכל אשר ימצא לו כי הוא ראשית
אנו לו משפט הבכרה׃ ארי ית בכרא בר סנואתא יפריש למתן ליה תרין חולקין בכל דישתכח
ליה ארי הוא ריש תקפיה ליה חזיא בכירותא׃ בל יגב עליה אן יערף אלנאס כאלבכר אבן אל
משניה ליעטא סהמין מן גמיע מא יוגד לה אד הו אול נילה לה חכם אלבכוריה׃

כי יהיה לאיש בן סורר ומורה איננו שמע בקול אביו ובקול אמו ויסרו אתו
ולא ישמע אליהם׃ ארי יהי לגבר בר סטי ומרוד ליתוהי מקביל למימר אבוהי ולמימר
אמיה ומלפין יתיה ולא מקביל מנהון׃ ואן כאן לרגל אבן זאיל מכאלף לם יקבל אמר אביה
ואמה ויאדבאנה ולם יקבל מנהמא׃ ותפשו בו אביו ואמו והוציאו אתו אל זקני עירו ואל
שער מקמו׃ ויחדון ביה אבוהי ואמיה ויפקון יתיה לקדם סבי קרתיה ולתרע בית דין אתריה׃
פליקבץ בה אביה ואמה ויכרגוה אלי שיוך קריתה ואלי באב חאכם מוצעה׃ ואמרו אל זקני
עירו בננו זה סורר ומרה איננו שמע בקלנו זולל וסבא׃ ויימרון לסבי קרתיה ברנא דין

בת ישראל שמחה וזו עצבה. בת ישראל מתקשטת וזו מנוולת׃ והיה אם לא חפצת בה. הכתוב מבשרך שסופך לשנאתה׃ לא תתעמר בה. לא
תשתמש בה בלשון פרסי קורין לעבדות ושימוש עימרהא מיסודו של ר׳ משה הדרשן למדתי כן׃ פי שנים. כנגד שני אחים׃ בכל אשר
ימצא לו. מכאן שאין הבכור נוטל פי שנים בראוי לבוא לאחר מיתת האב כבמוחזק׃ סורר. סר מן הדרך הטובה׃ ומורה. ממרה בדבריו
אביו לשון מורים׃ ויסרו אתו. מתרין בו בפני ג׳ ומלקין אותו׃ בן סורר ומורה אינו חייב עד שיגנוב ויאכל תרטימר בשר וישתה חצי
לוג יין שנאמר זולל וסובא. ונאמר אל תהי בסובאי יין בזוללי בשר למו. ובן סורר ומורה נהרג ע״ש סופו הגיעה תורה לסוף דעתו סוף שמכלה
ממון אביו ומבקש למודו ואינו מוצא ועומד בפרשת דרכים ומלסטם את הבריות אמרה תורה ימות זכאי ואל ימות חייב׃ וכל ישראל ישמעו
ויראו. מכאן שצריך הכרזה בב״ד׃ פל נסקל על ידיה בן סורר ומורה׃ וכי יהיה באיש חטא משפט מות. סמיכות הפרשיות מגיד שאם

פי׳ תרטימר משקל חמשים דינר׳

סטי ומרוד ליתוהי מקביל למימרנא זליל בסר וסבי חמר׃ פיקולא להם אבננא הדא זאיד
מכאה ליס יקבל אמרנא והו מסלף ומפרט פי שחראב׃ ורגמהו כל אנשי עירו באבנים ומת
ובערת הרע מקרבך וכל ישראל ישמעו ויראו׃ וירגמוניה כל אנשי קרתיה באבניא וימות
ותפלי עביד דביש מבינך וכל ישראל ישמעון וידחלון׃ פירגמוה גמיע אהל קריתה בחגארה
חתא ימות ואנף אהל שר מן בינכם וסאיר ישראל אסר יסמעון ויכאפון׃ וכי
יהיה באיש חטא משפט מות והומת ותלית אתו על עץ׃ וארי יהי בגבר חובת דין דקטול
ויתקטיל ותצלוב יתיה על צליבא׃ ואדי וגבת עלי אנסאן כטייה חכמהא אקתל וקבל פאצלבה
עלי כשבה׃ לא תלין נבלתו על העץ כי קבור תקברנו ביום ההוא כי קללת אלהים תלוי ולא
תטמא את אדמתך אשר יהוה אלהיך נתן לך נחלה׃ לא תבית נבילתיה על צליבא ארי
מקבר תקברניה ביומא ההוא ארי על דחב קדם יי אצטליב ולא תסאיב ית ארעך דיי אלהך יהיב
לך אחסנא׃ ולא תבית גתתה עלי כשבה בל אדפנה דפנא פי דלך ליום אד צלב למא אפתרא
עלי אללה ולא תנגס בלדך אלדי אללה רבך מעטיך נחלה׃ לא
תראה את שור אחיך או את שיו נדחים והתעלמת מהם השב תשיבם לאחיך׃ לא תחזי ית
תורא דאחוך או ית אמריה דטען ותכבוש מנהון אתבא תתיבנון לאחוך׃ לא תרא תור אכיך
או שאתה צאין פתתגאפל מנהמא בל רדהמא אליה רדא׃ ואם לא קרוב אחיך אליך ולא ידעתו
ואספתו אל תוך ביתך והיה עמך עד דרש אחיך אתו והשבתו לו׃ ואם לא קריב אחוך לותך
ולא ידעת ליה ותכנשניה לגו ביתך ויהי עמך עד דיתבע אחוך יתיה ותתיבניה ליה׃ ואן לם
יכון אכיך קריבא אליך ולם תערפה פצמה דאך אלי מנזלך יכון ענדך אלי אן ילתמסה אכיך ותרדה
אליה׃ וכן תעשה לחמרו וכן תעשה לשמלתו וכן תעשה לכל אבדת אחיך אשר תאבד ממנו
ומצאתה לא תוכל להתעלם׃ וכין תעביד לחמריה וכין תעביד לכסותיה וכין תעביד לכל
אבידתא דאחוך דתיבד מניה ותשכחנה לית לך רשו לכסיותה׃ וכדא פאצנע בחמארה
ותובה ובסאיר צואל אכיך אלתי תציע מנה ותגדהא לא יגוז לך אן תתגאפל ענהא׃
לא תראה את חמור אחיך או שורו נפלים בדרך והתעלמת מהם הקם תקים עמו׃ לא

רש״י

חכים עליו אביו ואמו סוף שיוצא לתרבות רעה שיעבור עבירות ויתחייב מיתה בב״ד׃ ותלית אותו על עץ׃ רבותינו אמרו כל הנסקלין נתלין
על כי קללת אלהים תלוי והמגדף השם בסקילה׃ כי קללת אלהים תלוי׃ זלזולו של מלך הוא שאדם עשוי בדמות דיוקנו וישראל הם בניו משל לשני אחים
תאומים שהיו דומין זה לזה אחד נעשה מלך ואחד נתפס ללסטיות ונתלה כל הרואה אותו אומר המלך תלוי צוה המלך והורידוהו׃ כל קללה
שבמקרא לשון היקל וזלזול כמו והוא קיללני קללה נמרצת׃ והתעלמת׃ כובש עין כאילו אינו רואהו׃ לא תראה׃ והתעלמת לא תראה אותו שתתעלם
ממנו זהו פשוטו ורבותינו אמרו פעמים שאתה מתעלם האכיצד׃ זקן ואינו לפי כבודו והתעלמת ועל זה אמרו גדול כבוד הבריות שדוחה
את לא תעשה שבתורה׃ עד דרוש אחיך אותו׃ וכי תעלה בלבך שיתנהו לו קודם שידרשנו אלא דרשהו שלא יהא רמאי׃ והשבותו לו׃ שתהא בו
השבה שלא יאכל בביתך כדי דמיו ותתבעם ממנו מכאן אמרו כל דבר שעושה ואוכל יעשה ויאכל ושאינו עושה ואוכל ימכר׃ לא תוכל
להתעלם׃ לכבוש עינך כאילו אינך רואה אותו׃ הקם תקים׃ זו טעינה להטעין משאוי שנפל מעליו׃ עמו׃ עם בעליו אבל אם הלך וישב לו ואמר
לו הואיל ועליך מצוה אם רצית לטעון טעון פטור׃ לא יהיה כלי גבר על אשה׃ שתהא דומה לאיש כדי שתלך בין האנשים שאין זו אלא לשם
ניאוף׃

תחזי ית חמרא דאחוך או תוריה רמן באורחא ותכבוש מנהון אקמא תקים עמיה׳ לא תרא חמאר
אכיך או תורה ואקעין פי טריק פתתגאפל ענהמא בל אקמהמא מעה אקאמה׳
לא יהיה כלי גבר על אשה ולא ילבש גבר שמלת אשה כי תועבת יהוה אלהיך
כל עשה אלה׳ לא יהי תקון זין דגבר על אתא ולא יתקן גבר בתקוני אתא ארי מרחק קדם יי׳ אלהך כל
עביד אלין׳ לא תכון אלת רגל עלי אנסא ולא ילבס רגל זי אנסא לאן אללה רבך יכרה כל מן
יצנע דלך׳ פ

ב יוד רב מאותיות גדולות שבקרא
כי יקרא קן צפור לפניך בדרך בכל עץ או על הארץ אפרחים או ביצים והאם רבצת על האפרחים
או על הביצים לא תקח האם על הבנים׳ ארי תערע קנא דצפרא קדמך באורחא בכל אילן או
על ארעא אפרוחין או ביעין ואמא רביעא על אפרוחין או על ביעין לא תסב אמא על בניא׳
ואן ואפית וכרא מן טאיר קדאמך פי טריק או פי שגרה או עלי אלארץ פראכא או ביצא
ואלאם ראבצה עליהם פלא תאכד אלאם מע אלבנין׳ שלח תשלח את האם ואת הבנים תקח לך
למען ייטב לך והארכת ימים׳ שלחא תשלח ית אמא וית בניא תסב לך בדיל דייטב לך ותוריך
יומין׳ בל אטלק אלאם אטלאקא וכד אלבנין לנפסך לכי יכאר לך ותטול אעמאך׳ כי
תבנה בית חדש ועשית מעקה לגגך ולא תשים דמים בביתך כי יפל הנפל ממנו׳ ארי תבני
ביתא חדתא ותעביד תיקא לאגרך ולא תשוי חובת קטול בביתך ארי יפול דנפיל מנה׳ ואדא
בנית ביתא גדידא פאצנע דראבזין עלי סטחך ולא תגעל גדרא פי מנזלך יסקט מנה מן יסקט׳
לא תזרע כרמך כלאים פן תקדש המלאה הזרע אשר תזרע ותבואת הכרם׳ לא תזרע כרמך
עירובין דלמא תסתאב דמעת זרעא דתזרע ועללת כרמא׳ לא תזרע כרמך מן נועין כלא
תחרם עליך סלאפה אלזרע אלדי תזרעה מע גלה אלכרם׳ לא תחרש
בשור ובחמר יחדו׳ לא תרדי בתורא ובחמרא כחדא׳ לא תצמד אלתור ואלחמאר גמיעא׳
לא תלבש שעטנז צמר ופשתים יחדו׳ לא תלבש שעטנזא עמר וכיתן מחובר כחדא׳ לא
תלבס תובא מכתלטא מן צוף וכתאן גמיעא׳ גדלים תעשה לך על
ארבע כנפות כסותך אשר תכסה בה׳ כרספדין תעביד לך על ארבע כנפי כסותך דתתכסי
בה׳ ואצנע לך גדאילא עלא ארבע אטראף אזארך אלדי תתגטא בהא׳

רש״י

ניחוח׳׳ ולא ילבש גבר שמלת אשה׳ לילך לישב בין הנשים׳׳ דא שלא ישיר שער הערוה ושער של בית השחי׳׳ כי תועבה׳ לא אסרה תורה
אלא לבוש המביא לידי תועבה׳׳ כי יקרא׳ פרט למזומן׳׳ לא תקח האם׳ בעודה על בניה׳׳ למען ייטב לך וגו׳ אם מצוה קלה שאין בה חסרון
כיס אמרה תורה למען ייטב לך והארכת ימים ק״ו למתן שכרן של מצות חמורות׳׳ כי תבנה בית חדש׳ אם קיימת מצות שלוח הקן סופך
לבנות בית חדש ותקיים בו מצות מעקה שמצוה גוררת מצוה והגיע לכרם ושדה ולבגדים נאים לכך נסמכו פרשיות הללו׳׳ מעקה׳
גדר סביב לגג ואונקלוס תיקא כגון תיק שמשמר מה שבתוכו׳׳ כי יפול הנופל׳ ראוי זה ליפול ואעפ״כ לא תתגלגל מיתתו על ידך שמגלגלין
זכות ע״י זכאי וחובה ע״י חייב׳׳ כלאים׳ חטה ושעורה וחרצן במפולת יד׳׳ פן תקדש׳ תרגומו תסתאב כל דבר הנתעב על האדם בין
לשבח כגון הקדש בין לגנאי כגון איסור נופל בו לשון קדש כמו אל תגש בי כי קדשתיך׳׳ לא תחרוש בשור ובחמור׳ הוא הדין לכל שני מינין
שבעולם הוא הדין להנהיגן יחד קשורים זוגים בהולכת שום משא׳׳ שעטנז׳ לשון עירוב ורבותינו דרשו לשון שוע טווי ונוז׳׳ גדילים
תעשה לך׳ אף מן הכלאים לכך סמכן הכתוב׳׳ כי יקח איש אשה ובא אליה ושנאה׳ סופו ושם לה עלילות דברים עבירה גוררת עבירה׳
עבר על לא תשנא׳ סופו לבוא לידי לשון הרע׳׳ את האשה הזאת׳ מכאן לבעל דין שאינו אומר דבר לדיין אלא בפני בעל דינו׳׳

כי יקח איש אשה ובא אליה ושנאה׃ ארי יסב גבר אתתא ויעול לותה
ויסנינה׃ ואדי תזוג רגל אמראה ודכל אליהא תם שנאהא׃ ושם לה עלילת דברים והוציא
עליה שם רע ואמר את האשה הזאת לקחתי ואקרב אליה ולא מצאתי לה בתולים׃
וישוי לה תסקופי מלין ויפיק עלה שום ביש ויימר ית אתתא הדא נסיבית ועלית לותה ולא
אשכחית לה בתולין׃ פגעל להא עללא מן אלכלאם ואכרג עליהא אסמא רדיא וקאל אני תזוגת
הדה אלמראה פדנות מנהא ולם אגד להא בראה׃ ולקח אבי הנער ואמה והוציאו את בתולי
הנער אל זקני העיר השערה׃ ויסב אבוהא דעולימתא ואמה ויפקון ית בתולי עולימתא לקדם
סבי קרתא לתרע בית דין אתרא׃ תם אכד אביהא ואמהא אלבראה פאכרגוהא אלי שיוך קריה
ואלי באב אלחאכם׃ ואמר אבי הנער אל הזקנים את בתי נתתי לאיש הזה לאשה וישנאה׃ ויימר
אבוהא דעולימתא לסביא ית ברתי יהבית לגברא הדין לאתו וסנה׃ פקאל אביהא לאלשיוך
אני זוגת אבנתי להדא אלרגל פשנאהא׃ והנה הוא שם עלילת דברים לאמר לא מצאתי
לבתך בתולים ואלה בתולי בתי ופרשו השמלה לפני זקני העיר׃ והא הוא שוי תסקופי מלין
למימר לא אשכחית לברתך בתולין ואלין בתולי ברתי ויפרסון שושפא קדם סבי קרתא׃
והודא הו קד געל להא עללא מן אלכלאם וקאל לם אגד להא בראה והדה בראתהא ובסטו אלמנדיל
או מקאמה בין ידיהם׃ ולקחו זקני העיר ההוא את האיש ויסרו אתו׃ וידבלון סבי קרתא ההיא
ית גברא וילקון יתיה׃ פיאכד שיוך אלקריה דלך אלרגל ויאדבוה׃ וענשו אתו מאה כסף ונתנו
לאבי הנערה כי הוציא שם רע על בתולת ישראל ולו תהיה לאשה לא יוכל לשלחה כל ימיו׃
ויגבון מניה מאה סלעין דכסף ויתנון לאבוהא דעולימתא ארי אפיק שום ביש על בתולתא
בת ישראל וליה תהי לאתו לית ליה רשו למפטרה כל יומוהי׃ ויגרמוה מאיה דרהם וידפעוהא
לאבי אלגאריה למא אכרג אסמא רדיא עלי בכר מן אסר׳ ותכון לה זוגה לא יגוז לה טלאקהא
טול עמרה׃ ואם אמת היה הדבר הזה לא נמצאו בתולים לנער׃ ואם
קשטא הוה פתגמא הדין לא אשתכחו בתולין לעולימתא׃ ואן כאן אלאמר חקא תאברא ולם
תוגד לאלגאריה בראה׃ והוציאו את הנער אל פתח בית אביה וסקלוה אנשי עירה באבנים
ומתה כי עשתה נבלה בישראל לזנות בית אביה ובערת הרע מקרבך׃ ויפקון ית עולימתא
לתרע בית אבוהא ויירגמונה אנשי קרתה באבניא ותמות ארי עבדת קלנא בישראל
לזנאה בית אבוהא ותפלי עביד דביש מבינך׃ פתכרג אלי באב בית אביהא ויגרמוהא

אבי הנערה ואמה׳ מי שגדלו גדולים רעים הם יתבזו עליה׳ ואמר אבי הנערה׳ מלמד שאין רשות לאשה לדבר בפני האיש׳ ופרשו
השמלה׳ הרי זה משל מחוורין הדברים כשמלה׳ ויסרו אותו׳ מלקות׳ ואם אמת היה הדבר הזה׳ בעדים והתראה שזינתה לאחר האירוסין׳
אל פתח בית אביה׳ ראו גידולין שגדלתם׳ לזנות בית אביה׳ כמו בבית אביה׳ כל אנשי עירה׳ במעמד כל אנשי עירה׳ ומצאה איש בעיר
לפיכך שבא עליה פרצה קוראה לגנב הא אלו ישבה בביתה לא אירע לה כך׳ ומתו גם שניהם׳ להוציא מעשה חידודין שאין האשה נהנית
מהם׳ גם׳ לרבות הבאים מאחריהם כגון שבאו עליה עשרה כל אחד זה אחר זה כולן נהרגין במיתתן של ראשונים ואעפ״י שנאמר ויכנס
על

גמיע אהל קריתהא באחגארה אלי אן תמות למא צנעת לסאסה פי אלאסר פפגרת מחצנה פי בית
אביהא ואנף אהל אלשר מן בינכם׳ כי ימצא איש שכב עם אשה
בעלת בעל ומתו גם שניהם האיש השכב עם האשה והאשה ובערת הרע מישראל׳ ארי
ישתכח גבר שכיב עם אתתא אתת גבר ויתקטלון אף תרויהון גברא דשכיב עם אתתא
ואתתא ותפלי עביד דביש מישראל׳ ואן וגד רגל מצאגע אמראה דאת בעל פליקתלא
גמיעא אלרגל אלמצאגעהא והי ואנף אהל אלשר מן אלאסר׳ כי יהיה כג
נער בתולה מארשה לאיש ומצאה איש בעיר ושכב עמה׳ ארי תהי עולימתא בתולתא
דמארסא לגבר וישכחנה גברא בקרתא וישכוב עמה׳ ואדא כאנת גאריה בכר ממלכה לרגל
פוגדהא רגל אכר פי אלקריה וצאגעהא׳ והוצאתם את שניהם אל שער העיר ההוא וסקלתם
אתם באבנים ומתו את הנער על דבר אשר לא צעקה בעיר ואת האיש על דבר אשר ענה
את אשת רעהו ובערת הרע מקרבך׳ ותפקון ית תרויהון לתרע קרתא ההיא ותרגמון יתהון
באבניא וימותון ית עולימתא על עיסק דלא צוחת בקרתא וית גברא על עיסק דעני ית
אתת חבריה ותפלי עביד דביש מבינך׳ פאכרגוהמא גמיעא אלי באב תלך אלקריה וארגמוהמא
באלחגארה אלי אן ימותא אמא אלגאריה פבסבב מא לם תצלך והי פי אלקריה ואמא אלרגל בסבב
מא אתא זוגה צאחבה ואנף אהל אלשר מן בינכם׳ ואם בשדה ימצא האיש
את הנער המארשה והחזיק בה האיש ושכב עמה ומת האיש אשר שכב עמה לבדו׳ ואם
בחקלא ישכח גברא ית עולימתא דמארסא ויתקיף בה גברא וישכוב עמה ויתקטיל גברא
דשכיב עמה בלחודוהי׳ ואן וגד אלרגל אלגאריה אלממלכה פי אלצחרא ואמסכהא וצאגעהא
פליקתל דאך אלרגל אלמצאגעהא וחדה׳ ולנער לא תעשה דבר אין לנער חטא מות כי
[כא]שר יקום איש על רעהו ורצחו נפש כן הדבר הזה׳ ולעולימתא לא תעביד מדעם לית
[לע]ולימתא חובת דין דקטול ארי כמא דיקום גברא על חבריה ויקטליניה נפש כין פתגמא
[ה]דין׳ ולא תצנע בהא שיא אד ליס להא כטייה תוגב אלקתל ואנמא מתל אמרהא הדא
[כמ]ן יקום עלי צאחבה פיקתלה פיפיתה נפסה׳ כי בשדה מצאה צעקה הנער המארשה
[וא]ין מושיע לה׳ ארי בחקלא אשכחה צוחת עולימתא דמארסא ולית דפריק לה׳ ואד
[וג]דהא פי אלצחרא פימכן אן יכון קד צרכת וליס להא מגית׳
כי ימצא איש נער בתולה אשר לא ארשה ותפשה ושכב עמה ונמצאו׳ ארי
[ישכ]ח גבר עולימתא בתולתא דלא מארסא ויחדנה וישכוב עמה וישתכחון׳ ואדא וגד
[רג]ל גאריה בכר מא לם תמלך פגצבהא וצאגעהא ווגדא׳ ונתן האיש השכב עמה לאבי

רש״י ז״ל

יאשונים למיתה ובאו עליה עשרה כולן נהרגין כראשונים׳׳ ד״א גם שניהם לרבות את הולד שאם היתה מעוברת אין ממתינין לה עד שתלד׳׳ [כא]שר יקום איש על רעהו וגו׳ לפי פשוטו זהו משמעו כי אנוסה היא ובחזקה עמד עליה כאדם העומד על חבירו להרגו ורבותינו דרשו[ה]ו הרי ה בא ללמד ונמצא למד וכו׳׳ לא יקח איש את אשת אביו׳ אין לו בה ליקוחין ואין קדושין תופסין בה׳׳ ולא יגלה כנף אביו׳ שומרת יבם

הנער חמשים כסף ולו תהיה לאשה תחת אשר ענה לא יוכל שלחה כל ימיו ויתין גברא
דשכיב עמה לאבוהא דעולימתא חמשין סלעין דכסף וליה תהי לאתו חלף דעניה ליתליה
רשו למפטרה כל יומוהי ויעטי דאך ארגל לאבוהא כמסין דרהם ותכון לה זוגה בדל מא
אתאהא לא יגוז לה טלאקהא טול עמרה לא יקח איש את אשת אביו ד
ולא יגלה כנף אביו לא יסב גבר ית אתת אבוהי ולא יגלי כנפא דאבוהי לא יתזווג רגל זוגה
אביה כדאך ולא יכשף כנף אביה לא יבא פצוע דכא וכרות שפכה בקהל יהוה
לא ידכי דפסיק ודמחבל למיעל בקהלא די׳ לא ידכל מפרוג שבצא ומקטוע שאחליל פי
גוק אלה לא יבא ממזר בקהל יהוה גם דור עשירי לא יבא לו בקהל יהוה לא
ידכי ממזירא למיעל בקהלא די׳ אף דרא עסיראה לא ידכי ליה למיעל בקהלא די׳ לא ידכל
שזניס פי גוק אלה חתי שגיל שעאשר מנה לא ידכל פי גוק אלהי לא יבא
עמוני ומואבי בקהל יהוה גם דור עשירי לא יבא להם בקהל יהוה עד עולם לא ידכון עמונאי
ומואבאי למיעל בקהלא די׳ אף דרא עסיראה לא ידכי להון למיעל בקהלא די׳ עד עלמא
לא ידכל עמוני ומואבי פי גוק אלה חתי שגיל שעאשר מנהם לא ידכל פי גוק אלה שי אבדא
על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים בדרך בצאתכם ממצרים ואשר שכר עליך
את בלעם בן בעור מפתור ארם נהרים לקללך על עיסק דלא ערעו יתכון בלחמא ובמיא
באורחא במפקכון ממצרים ודאגר עלך ית בלעם בר בעור מפתור ארם דעל פרת ללטטותך
בסבב מא לם יתלקוכם בשבבז ושמא פי שטריק פי כרוגכם מן מצר ולמא אסתאגר עליך
בלעם אן בעור מן פאתור ארם נהרים לילענך ולא אבה יהוה אלהיך לשמע אל בלעם
ויהפך יהוה אלהיך לך את הקללה לברכה כי אהבך יהוה אלהיך ולא אבא י״י אלהך לקבלא מן
בלעם והפך י״י אלהך לך ית לוטין לברכן ארי רחמך י״י אלהך ולא ישא אלה רבך אן יקבל מן בלעם
בל קלב לך שלענה ברכה למא אחבך לא תדרש שלמם וטבתם כל ימיך לעולם לא תתבע
שלמהון וטבתהון כל יומך לעלם פלא תלתמס סלאמתהם וכירהם טול זמאנך אבדא
לא תתעב אדמי כי אחיך הוא לא תתעב מצרי כי גר היית בארצו לא תרחיק אדומאה
ארי אחוך הוא לא תרחיק מצראה ארי דייר הויתא בארעיה לא תכרה שאדומי פאנה אכוך
ולא תכרה שמצרי לאנך כנת גריבא פי בלדה בנים אשר יולדו להם דור שלישי יבא להם
בקהל יהוה בנין דיתילדון להון דרא תליתאה ידכי להון למיעל בקהלא די׳ שגיל שתאלת

של חבין הראויה לאביו והרי כבר הוזכר עליה משום ערות אחי אביך אלא לעבור על זו בשני לאוין ולסמוך לה לא יבא ממזר ללמד שאין ממזר אלא מחייבי כריתות קו׳ מחייבי מיתות ב״ד שאין בערות אשת אב שאין בה כרת. פצוע דכא שנפצעו או נדכאו ביצים שלו. וכרות שפכה שנכרת הגיד ושוב אינו יורה כחץ קילוח זרע אלא שופך ושותת ואינו מוליד. לא יבא ממזר בקהל ה׳ לא ישא ישראלית. לא יבא עמוני לא ישא ישראלית. על דבר על העצה שיעצו אתכם להחטיאכם. בדרך בשהייתם בטירוף בדרך. לא תדרוש שלומם מכלל שנ׳ עמך ישב בקרבך יכול אף זה כן ת״ל לא תדרוש שלומם. לא תתעב אדומי ואע״פ שהוא ראוי לך לתעבו שיצא בחרב לקראתך. לא תתעב מצרי מכל וכל אע״פ שזרקו זכוריכם ליאור מה טעם שהיו לכם אכסניא בשעת הדוחק לפיכך בנים אשר יולדו להם דור שלישי וגו׳ ושאר אומות מותרין

מן כנהם נאיז להם אן ידכלון פי גוק אלה׃ כי תצא מחנה על איביך ונשמרת
מכל דבר רע׃ ארי תפוק משריתא על בעלי דבבך ותסתמר מכל מדעם ביש׃ ואדא כרגת פי
מעסכר עלי אעדאיך פאחתרס פצלא מן כל אמר קביח׃ כי יהיה בך איש אשר לא יהיה
טהור מקרה לילה ויצא אל מחוץ למחנה לא יבא אל תוך המחנה׃ ארי יהי בך גברא דלא
יהי דכי מקרי ליליא ויפוק למברא למשריתא לא ייעול לגו משריתא׃ ואן כאן פיכם רגל ליס
בטאהר מן עארץ אלליל פליכרג אלי כארג אלעסכר מן חית לא ידכל אלי וסטה׃ והיה לפנות ערב
ירחץ במים וכבא השמש יבא אל תוך המחנה׃ ויהי למפני רמשא יסחי במיא וכמיעל שמשא
ייעול לגו משריתא׃ פאדי כאן ענד אתגאה אלליל ירחץ באלמא וענד מגיב אלשמס ידכל אליה׃
ויד תהיה לך מחוץ למחנה ויצאת שמה חוץ׃ ואתר מתקן יהי לך מברא למשריתא ותפוק
תמן לברא׃ וליכון לך מכאן כארג אלעסכר תברז אליה כארגא מנה׃ ויתד תהיה לך על
אזנך והיה בשבתך חוץ וחפרתה בה ושבת וכסית את צאתך׃ וסכתא תהי לך על זינך ויהי
במתבך בברא ותחפר בה ותתוב ותכסי ית מפקתך׃ וליכון לך זתד מע סלאחך פאדי תברזת
כארגא פאחפר בה ועד פגטי דאך ארגיע׃ כי יהוה אלהיך מתהלך בקרב מחנך להצילך
ולתת איביך לפניך והיה מחניך קדוש ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחריך׃ ארי יהוה אלהך
שכינתיה מהלכא בגו משריתך לשיזבותך ולממסר סנאך קדמך ותהי משריתך קדישא
ולא יחזי בך עבירת פתגם ויתוב מימריה מלאוטבא לך׃ לאן אלה רבך נורה סאיר פי וסט
עסכרך ליכלצך ויסלם אעדאיך פי ידך פיכון עסכרך מקדסא ולא ירא פיך אמרא קביחא
פינצרף ענך׃ לא תסגיר עבד אל אדניו אשר ינצל אליך מעם אדניו׃ לא
תמסר עבד עממין ליד רבוניה דישתיזב לותך מן קדם רבוניה׃ לא תסלם עבדא הארבא אלי
מולאה יתכלץ אליך מן דינה כל תמנה׃ עמך ישב בקרבך במקום אשר יבחר באחד שעריך
בטוב לו לא תוננו׃ עמך יתיב בינך באתרא דיתרעי בחדא מן קרוך בדייטב ליה לא תונניה׃
ליגלס ענדך פימא בינכם פי אלמוצע אלדי יכתארה פי אחדא מחאלך פי אלאצלח לה ולא תצהדה׃
לא תהיה קדשה מבנות ישראל ולא יהיה קדש מבני ישראל׃ לא תהי
אתתא מבנת ישראל לגבר עבד ולא יסב גברא מבני ישראל אתתא אמא׃ לא תכון מן בנאת
אסר ממתעה ולא מן בני אסר ממתע׃ לא תביא אתנן זונה ומחיר כלב בית יהוה אלהיך לכל

מוהרין מיד הא למדת שהמחטיא לאדם קשה לו מן ההורגו שההורגו הורגו בעה״ז והמחטיאו מוציאו מן העה״ז והעה״ב לפיכך אדום שקדמוה בחרב לא נתעב וכן מצרים שטבעום ואלו שהחטיאום נתעבו׃ כי תצא מחנה וגו׳ ונשמרת׃ שהשטן מקטרג בשעת הסכנה׃ מקרה לילה׃ דבר הכתוב בהווה׃ ויצא אל מחוץ למחנה׃ זו מצות עשה׃ לא יבא אל תוך המחנה׃ זו מצות לא תעשה׃ ואסור ליכנס למחנה לויה וכל שכן למחנה שכינה׃ והיה לפנות ערב׃ סמוך להערב שמשו יטבול שאינו טהור בלא הערב שמש׃ ויד תהיה לך׃ כתרגומו׃ כמו איש על ידו׃ מחוץ למחנה׃ חוץ לענן׃ על אזנך׃ לבד משאר כלי תשמישך׃ אזנך׃ כמו כלי זיינך׃ ולא יראה בך׃ הקב״ה׃ ערות דבר׃ לא תסגיר עבד׃ כתרגומו׃ דא אחר׃ אפילו עבד כנעני של ישראל שברח מחוצה לארץ לארץ׃ לא תהיה קדשה׃ מופקרת מקודשת ומזומנת לזנות׃ ולא יהיה קדש׃ מזומן למשכב זכור ואונקלוס תרגם לא תהי איתתא מבנות ישראל לגבר עבד שאף זו מופקרת לבעילתה בזנות היא מאחר שאין קדושין

נדר כי תועבת יהוה אלהיך גם שניהם׃ לא תעיל אגר זניתא וחלופי כלבא לבית מקדשא
דיי אלהך לכל נדר ארי מרחק קדם יי אלהך אף תרויהון׃ לא תדכל שיא מן אגרה זואני ואתמאן
כלאב אלי בית אללה רבך פי שי מן אלנדור לאן אללה רבך יכרההמא גמיעא׃

לא תשיך לאחיך נשך כסף נשך אכל נשך כל דבר אשר ישך׃ לא תרבי לאחוך רבית
כסף רבית עבור רבית כל מדעם דמתרבי׃ לא תעין אכיך עינה פצה ולא טעאם ולא כל
אמר יעין׃ לנכרי תשיך ולאחיך לא תשיך למען יברכך יהוה אלהיך בכל משלח ידך
על הארץ אשר אתה בא שמה לרשתה׃ לבר עממין תרבי ולאחוך לא תרבי בדיל דיברכנך
יי אלהך בכל אושטות ידך על ארעא דאת עליל לתמן למירתה׃ בל ללגריב תעין ואכיך לא
תעין לכי יבארך לך אללה רבך פי גמיע מכסב ידך פי אלבלד אלדי אנת דאכל אליה לתחוזה׃

כי תדר נדר ליהוה אלהיך לא תאחר לשלמו כי דרש ידרשנו יהוה
אלהיך מעמך והיה בך חטא׃ ארי תדר נדר קדם יי אלהך לא תאחר לשלמותיה ארי מתבע
יתבעניה יי אלהך מנך ויהי בך חובא׃ ואדי נדרת נדרא ללה רבך פלא תאכר ופא בה
לאן יטאלבך פיה מטאלבה פתחל בך עקובה׃ וכי תחדל לנדר לא יהיה בך חטא׃ ואדי
תמתנע מן אלנדר לא יהי בך חובא׃ מא לו אנתהית אולא מנה לם תחל בך עקובה׃

הופשין לה בה שכרי היקשו לחמור שנ׳ שבו לכם פה עם החמור׃ עם הדומה לחמור׃ ולא יסב גוברא מבנ׳ ישרא׳ אתה אמא׃ שאף הוא נעשה קדש עליה סבל בשלוחיו בעילה גבות שאין קדושין תופסין לו בה׃ אתנן זונה׃ נתן לה טלה באתננה פסול להקרבה׃ ומחיר כלב׃ החליף שה בכלב׃ גם שניהם׃ לרבות שינוייהם כגון חטים ועשאן סלת׃ לא תשיך׃ אזהרה ללוה שלא יתן רבית למלוה ואח״כ אזהרה למלוה את כספך לא תתן לו בנשך׃ לנכרי תשיך׃ ולא לאחיך לאו הבא מכלל עשה עשה הוא לעבור עליו בשני לאוין ועשה׃ לא תאחר לשלמו׃ שלשה רגלים ולמדוהו רבותינו מן המקרא׃ מודה שפתיך תשמור׃ ליתן עשה על לא תעשה׃ כי תבא בכרם רעך׃ בפועל הכת׳ מדבר׃ ואכל כליך לא תתן׃ מכאן שלא דברה תורה אלא בשעת הבציר בזמן שאתה נותן לכליו של בעל הבית אבל אם באת לעדור ולקשקש אינך אוכל׃ כנפשך׃ כמה שתרצה׃ שבעך׃ ולא אכילה גסה׃ כי תבא בקמת רעך׃ אף זה בפועל הכת׳ מדבר׃ כי יקח איש אשה וגו׳ כי מצא בה ערות דבר׃ מצוה עליו לגרשה שלא תמצא חן בעיניו׃ לאיש אחר׃ אין זה בן זוגו של ראשון הוא הוציא רשעה מתוך ביתו וזה הכניסה׃ ושנאה האיש האחרון׃ הכת׳ מבשרו שסופו לשנאתה ואם לאו קוברתו שנ׳ או כי ימות׃ אחרי אשר הוטמאה׃ לרבות סוטה שנסתרה׃ אשה חדשה׃ שהיא חדשה לו ואפי׳ אלמנה פרט למחזיר גרושתו׃ ולא יעבור עליו לכל דבר׃ שהוא צורך הצבא לא לספק מזון ומים ולא לתקן דרכים אבל בחוזרים מעורכי המלחמה על פי כהן כגון בנה בית ולא חנכו או ארש אשה ולא לקחה מספקין מים ומזון ומתקנין את הדרכים׃ יהיה לביתו׃ אף בשביל ביתו אם בנה בית ולא חנכו ואם נטע כרם ולא חללו אינו זז מביתו בשביל ערכי המלחמה׃ לביתו׃ זה ביתו׃ יהיה׃ לרבות את כרמו׃ ושמח׃ ישמח את אשתו ותרגומו ויחדי ית אתתיה והמתרגם ויחדי עם אתתיה טועה הוא שאין זה תרגום של ושמח אלא של ושמח׃ רחים׃ היא התחתונה׃ רכב׃ היא העליונה׃ לא יחבול׃ אם בא למשכנו על חובו בב״ד לא ימשכנו בדברים העושים בהם אוכל נפש׃ כי ימצא איש גונב נפש׃ בעדים והתראה וכן כל ימצא שבתורה׃ והתעמר בו׃ אינו חייב עד שישתמש בו׃ השמר בנגע הצרעת׃ שלא תתלוש סימני טומאה ולא תקוץ את הבהרת׃ ככל אשר יורו אתכם׃ אם להסגיר אם להחליט אם לטהר׃ זכור את אשר עשה למרים׃ אם באת להזהר שלא תלקה בצרעת אל תספר לשון הרע זכור העשוי למרים שדברה באחיה ולקתה בנגעים׃ כי תשה ברעך׃ תחוב בחבירך׃ משאת מאומה׃ חוב של כלום׃ לא תשכב בעבוטו׃ לא תשכב ועבוטו עמך׃ כבוא השמש׃ אם כסות לילה היא ואם כסות יום החזירהו בבקר׃ וברכך׃ ואם אינו מברכך לך תהיה צדקה׃ לא תעשק שכיר׃ והלא כבר כתוב לא תעשק את רעך׃ אביון׃ הרעב לכל דבר׃ מגרך׃ זה גר צדק׃ בשעריך׃ זה גר תושב האוכל נבלות׃ אשר בארצך׃ לרבות שכר בהמה וכלים׃ ואליו הוא נושא את נפשו׃ אל השכר הזה הוא נושא את נפשו למות עלה בכבש ונתלה באילן׃ והיה בך חטא׃ מכל מקום אלא שממהרין ליפרע ע״י הקורא׃ לא יומתו אבות על בנים׃ בעדות בנים׃ ואת בעון בנים כבר נאמר איש בחטאו יומתו אבל מי שאינו איש מת בעון אביו והקטנים מתים בעון אבותם בידי שמים׃ לא תטה משפט גר יתום׃ ועל העשיר כבר הוזהר לא תטה משפט ושנה בעני לעבור עליו בשני לאוין לפי שנקל להטות משפט עני יותר משל עשיר׃ לא תחבול בגד אלמנה׃ משל עשירה׃ וזכרת׃ על כן אנכי מצוך לשמור חקותי אפי׳ יש חסרון כיס בדבר׃ ושכחת עומר׃ ולא גדיש מכאן אמרו עומר שיש בו סאתים ושכחו אינו שכחה׃ בשדה׃ לרבות שכחת קמה ששכח מקצתה מלקצור׃ לא תשוב לקחתו׃ מכאן אמרו של אחריו שכחה שלפניו אינו שכחה שאינו בבל תשוב׃ למען יברכך׃ ואעפ״י שבאת לידו שלא במתכוין קל וחומר לעושה במתכוין אמור מעתה נפלה סלע מידו ומצאה עני ונתפרנס בה הרי הוא מתברך עליה׃ לא תפאר׃ לא תטול תפארתו ממנו׃ מכאן שמניחין פאה באילן׃ אחריך׃ זו שכחה׃ לא תעולל׃ מצאת בו עוללות לא תקחנה ואיזו היא עוללות כל שאין לה

מוצא שפתיך תשמר ועשית כאשר נדרת ליהוה אלהיך נדבה אשר דברת בפיך: אפקות ספותך תטר ותעביד כמא דנדרתא קדם יהוה אלהך נדבתא דמלילתא בפומך: כל מא כרג מן שפתיך אחפצה ואעמל בה כמא נדרת ללה רבך מתברעא מא קלתה בפאך:

כי תבא בכרם רעך ואכלת ענבים כנפשך שבעך ואל כליך לא תתן: ארי תתגר בכרמא דחברך ותיכול ענבין כנפשך סבעך ולמנך לא תתין: ואדי אסתאגרת פי כרם צאחבך פכל מן ענב שהותך ולא תצע מנה שי פי אליתך:

כי תבא בקמת רעך וקטפת מלילת בידך וחרמש לא תניף על קמת רעך: ארי תתגר בקמתא דחברך ותקטוף דמלין בידך ומגלא לא תרים על קמתא דחברך: ואדי אסתאגרת פי סנבל צאחבך פאקטף מא תפרכה פי ידך ולא תחרך מנגל עלי סנבל צאחבך לנפסך:

כי יקח איש אשה ובעלה והיה אם לא תמצא חן בעיניו כי מצא בה ערות דבר וכתב לה ספר כריתת ונתן בידה ושלחה מביתו: ארי יסב גבר אתתא ויבעלנה ויהי אם לא תשכח רחמין בעינוהי ארי אשכח בה עבירת פתגם ויכתוב לה גט פטורין ויתין בידה ויפטרנה מביתיה: ואדי תזווג רגל אמראה ומלכהא תם אנהא לם תגד חטא ענדה או וגד עליהא אמרא קביחא פליכתב להא כתאב קטעה וידפעה איהא ויטלקהא מנה: ויצאה מביתו והלכה והיתה לאיש אחר: ותפוק מביתיה ותהך ותהי לגבר אחרן: פאדי כרגת מן מנזלה ומצת וצארת לרגל אכר: ושנאה האיש האחרון וכתב לה ספר [illegible] ונתן בידה ושלחה מביתו או כי ימות האיש האחרון אשר לקחה לו לאשה: ויסנינה גברא בתראה ויכתוב לה גט פטורין ויתין בידה ויפטרנה מביתיה או ארי ימות גברא בתראה דנסבה ליה לאתו: פשנאהא רגל אכר וכתב להא כתאב קטעה ודפעה איהא וטלקהא מנה או מאת רגל אכר אדי אתכדהא לה זוגה: לא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה לשוב לקחתה להיות לו לאשה אחרי אשר הטמאה כי תועבה הוא לפני יהוה ולא תחטיא את הארץ אשר יהוה אלהיך נתן לך נחלה: לית ליה רשו לבעלה קדמאה דפטרה למתב למסבה למהוי ליה לאתו בתר דאסתאבת ארי מרחקא היא קדם יהוה ולא תחייב ית ארעא דיהוה אלהך יהיב לך אחסנא: פלא יחל לבעלהא אלאול אדי טלקהא ליעוד ויתזווג בהא לתכון לה זוגה בעד מא אתאהא גירה לאנהא כריהה בין ידי אללה פלא תוקע כטא עלי בלדך אלדי אללה רבך מעטיך נחלה:

כי יקח איש אשה חדשה לא יצא בצבא ולא יעבר עליו לכל דבר נקי יהיה לביתו שנה אחת ושמח את אשתו אשר לקח: ארי יסב גבר אתתא חדתא לא יפוק בחילא ולא יעבר עלוהי לכל פתגם פני יהי לביתיה שתא חדא ויחדי ית אתתיה דנסיב: ואדי תזווג רגל אמראה גדידה פלא יכרג פי גיש ולא יומר בה שי מן אמורה בל יכון פארגא לביתה סנה

כריתות

ואחדה יפרח זוגתה אלתי אתכדהא: לא יחבל רחים ורכב כי נפש הוא חבל: לא יסב משכונ
רחיא ורכבה ארי בהון מתעביד מזון לכל נפש: לא יסתרהן אחדשרחא אלספלא ואלעליא
פאנה יסתרהן קות אלנפוס: כי ימצא איש גנב נפש מאחיו מבני ישראל
והתעמר בו ומכרו ומת הגנב ההוא ובערת הרע מקרבך: ארי ישתכח גבר גניב נפשא
מאחוהי מבני ישראל ויתגר ביה ויזבניניה ויתקטיל גנבא ההוא ותפלי עביד דביש מבינך:
ואדי וגד אנסאן קד סרק נפסא מן בני אסר פאסתרקהא ובאעהא פאקתל דאך
אלסארק ואנף אהל אלשר מן בינכם: השמר בנגע הצרעת לשמר מאד
ולעשות ככל אשר יורו אתכם הכהנים הלוים כאשר צויתם תשמרו לעשות: אסתמר
במכתש סגירו למטר לחדא ולמעבד ככל דילפון יתכון כהניא ליואי כמא דפקידתנון תטרון
למעבד: אחתרז מן בלוא אלברץ ואחפץ לסומה גדא ואעמל פיה כמא יפתוכם אלאימה
אליואניין כמא אמרתהם: זכור את אשר עשה יהוה אלהיך למרים בדרך בצאתכם
ממצרים: הוי דכיר ית דעבד יי אלהך למרים באורחא במפקכון ממצרים: ואדכר עלי
מא צנע אללה רבך במרים מתלה פי אלטריק פי כרוגכם מן מצר: כי תשה
ברעך משאת מאומה לא תבא אל ביתו לעבט עבטו: ארי תרשי בחברך רשות מדעם לא
תיעול לביתיה למסב משכוניה: ואדי אנסית צאחבך נסייה פלא תדכל אלי מנזלה לתאכד
עוצהא: בחוץ תעמד והאיש אשר אתה נשה בו יוציא אליך את העבוט החוצה: בברא
תקום וגברא דאת רשי ביה יפיק לך ית משכונא לברא: בל קף כארגא ואלרגל אלדי אנסי
תה יכרג לך אלעוץ אלי ברא: ואם איש עני הוא לא תשכב בעבטו: ואם גבר מסכין הוא
לא תשכוב במשכוניה: ואן כאן רגלא צעיפא פלא תבית ועוצה ענדך: השב תשיב לו
את העבוט כבוא השמש ושכב בשלמתו וברכך ולך תהיה צדקה לפני יהוה אלהיך: אתבא
תתיב ליה ית משכונא כמיעל שמשא וישכוב בכסותיה ויברכנך ולך תהי זכו קדם יי אלהך: בל
רדה אליה רדא ענד מגיב אלשמס אד יכאס בה פידעו לך ותכון לך חסנה בין ידי אללה רבך:
לא תעשק שכיר עני ואביון מאחיך או מגרך אשר בארצך בשעריך: לא
תעשוק אגירא ענא ומסכינא מאחך או מגיורך דבארעך בקרוך: לא תגשם אגירא
ובאצה צעיף או מסכין מן אכותך או מן ציפך אלדי מן בלדך פי מחלך: ביומו תתן שכרו
ולא תבא עליו השמש כי עני הוא ואליו הוא נשא את נפשו ולא יקרא עליך אל יהוה
והיה בך חטא: ביומיה תתין אגריה ולא תיעול עלוהי שמשא ארי ענא הוא וליה הוא
מסר ית נפשיה ולא יקרי עלך קדם יי ויהי בך חובא: בל אדפע אליה אגרתה ביומה מן קבל אן
תגיב אלשמס לאנה צעיף ועליה קד כאטר בנפסה ולא ידעו עליך אלי אללה פתחל בך עקובה:
לא

לא יומתו אבות על בנים ובנים לא יומתו על אבות איש בחטאו יומתו׃
לא יתקטלון אבהן על פום בנין ובנין לא יתקטלון על פום אבהן אנש בחוביה ימותון׃ לא יקתל יומתון
אבא ען אבנין ולא אבנין עלי אבא בל יקתל כל אמר בכטייתה׃ לא
תטה משפט גר יתום ולא תחבל בגד אלמנה׃ לא תצלי דין גיור ייתם ולא תסב משכונא
כסות ארמלא׃ לא תמייל חכם גריב או יתים ולא תסתרהן תוב אארמלה׃ וזכרת כי עבד
היית במצרים ויפדך יהוה אלהיך משם על כן אנכי מצוך לעשות את הדבר הזה׃ ותדכר ארי
עבדא הויתא במצרים ופרקך יהוה אלהך מתמן על כין אנא מפקיד לך למעבד ית פתגמא הדין׃
ואדכר אנך כנת עבדא במצר ופכך אלה רבך מן תם לדאך אנא אמרך אן תצנע הדה
אאמור׃ כי תקצר קצירך בשדך ושכחת עמר בשדה לא תשוב לקחתו לגר
ליתום ולאלמנה יהיה למען יברכך יהוה אלהיך בכל מעשה ידיך׃ ארי תחצוד חצדך בחקלך
ותתנשי עמרא בחקלא לא תתוב למסביה לגיורא ליתמא ולארמלתא יהי בדיל דיברכנך יהוה
אלהך בכל עובדי ידך׃ ואדי חצדת חצאדך פי ציעתך ונסית כפה פי אצחרא פלא תרגע
לתאכדהא בל תכון לאגריב ואיתים ואארמלה לכי יבארך לך אלה רבך פי גמיע עמל ידך׃
כי תחבט זיתך לא תפאר אחריך לגר ליתום ולאלמנה יהיה׃ ארי תחבוט
זיתך לא תפלי בתרך לגיורא ליתמא ולארמלתא יהי׃ ואדי כרטת זיתוכך פלא תסתקצה
בעד דאך בל יכון לאגריב ואיתים ואארמלה׃ כי תבצר כרמך לא תעולל אחריך לגר ליתום
ולאלמנה יהיה׃ ארי תקטוף כרמך לא תעליל בתרך לגיורא ליתמא ולארמלתא יהי׃ ואדא
קטפת כרמך פלא תמושה בעד דאך בל יכון לאגריב ואיתים ואארמלה׃ וזכרת כי עבד היית
בארץ מצרים על כן אנכי מצוך לעשות את הדבר הזה׃ ותדכר ארי עבדא הויתא בארעא
דמצרים על כין אנא מפקיד לך למעבד ית פתגמא הדין׃ ואדכר אנך כנת עבדא פי בלד
מצר ופכך אלה דבך מן תם ולדאך אנא אמרך באן תצנע הדה אאמור׃ כי
יהיה ריב בין אנשים ונגשו אל המשפט ושפטום והצדיקו את הצדיק והרשיעו את
הרשע׃ ארי יהי דין בין גבריא ויתקרבון לדינא וידונונון ויזכון ית זכאה ויחייבון ית חייבא׃
ארא וקעת כצומה בין אנאס ואיתקדמו אלי דוי אחכם יחכמו בינהם פיזכו אזכי ויצלמו אצאלם׃
והיה אם בן הכות הרשע והפילו השפט והכהו לפניו כדי רשעתו במספר׃ ויהי אם בר חייב לאלקאה

לה לא כתף ולא נטף יש לה אחד מהן הרי היא לבעל הבית. וראיה בגמרא ירושלמית חיט והוכתף פסיגין זה על גב זה" נטף או התלויה
בשדרה ויורדות" כי יהיה ריב וגו' ונגשו. סופם להיות נגשים למשפט אמור מעתה אין שלום יוצא מתוך מריבה מי גרם ללוט ל
לפרוש מן הצדיק הוי אומר זה מריבה" והרשיעו את הרשע. יכול אף כל המתחייבין בדין לוקין ת"ל והיה אם בן הכות הרשע פעמי
לוקה ופעמים אינו לוקה. ומי הוא הלוקה למוד מן הענין לא תחסום שור בדישו לאו שניתק לעשה" והפילו. מלמד שאין מלקין אותו
לא עומד ולא יושב אלא מוטה" לפניו כדי רשעתו. ולאחריו כדי שתים מכאן אמרו מלקין אותו שתי ידות מלאחריו ושליש מלפניו"

היבא ויר מיניה דיינא וילקיניה קדמוהי כמסת חובתיה במנין׃ ואדי אסתחק אלטאלם צרבה
פליבסטה אלחאכם ויצרבה בחצרתה מקדאר כטייתה באחצא׃ ארבעים יכנו לא יסיף פן
יסיף להכתו על אלה מכה רבה ונקלה אחיך לעיניך׃ ארבעין ילקיניה לא יוסיף דלמא יוסיף
לצקיותיה על אלין מחא רבא ויקל אחוך לעינך׃ יגלדה ארבעין לא יזיד עליהא שיא פאן
זאד עלי דלך צארת גלדה עצימה ויהון אליך בחצרתך׃ לא תחסם שור בדישו׃ לא תיחוד
פום תורא בדישיה׃ לא תכמם אלתור פי דוסה׃ כי ישבו אחים יחדו ומת אחד
מהם ובן אין לו לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר יבמה יבא עליה ולקחה לו לאשה
ויבמה׃ ארי יתבון אחין כחדא וימות חד מנהון וברר ליה לא תהי אתת מיתא לברא
לגבר אחרן יבמה ייעול עלה ויסבה ליה לאתו ויבמנה׃ ואדי אקאם אכוין גמיעא תם מאת
אחדהמא וליס לה ולד פלא תכון זוגה אלמיית לרגל גריב כארג ען אלאכוה בל סליפהא ידכל
אליהא ויתכדהא לה זוגה ויבן בהא׃ והיה הבכור אשר תלד יקום על שם אחיו המת ולא
ימחה שמו מישראל׃ ויהי בכרא דתליד יקום על שמא דאחוהי מיתא ולא יתמחי
שמיה מישראל׃ ואלבכר אלדי ירגא אן תלד מנה יקום עלי אסם אכיה אלמיית ולא ינדרס
אסמה מן אלאסר׳׃ ואם לא יחפץ האיש לקחת את יבמתו ועלתה יבמתו השערה אל הזקנים
ואמרה מאן יבמי להקים לאחיו שם בישראל לא אבה יבמי׃ ואם לא יצבי גברא למסב ית
יבמתיה ותסק יבמתיה לתרע בית דינא לקדם סביא ותימר לא צבי יבמי לאקמא לאחוהי
שמא בישראל לא אבא ליבמותי׃ פאן לם ישא אלרגל אן יתזווג סליפתה פלתצעד אלי באב
אלחאכם אלי אלשיוך ותקול קד אבא סליפי אן יקים לאכיה אסמא פי אלאסר׳ ולם ישא אן יבן
בי׃ וקראו לו זקני עירו ודברו אליו ועמד ואמר לא חפצתי לקחתה׃ ויקרון ליה סבי קרתיה
וימללון עמיה ויקום ויימר לא רעינא למסבה׃ פידעונה שיוך קריתה ויכלמוה בדלך
פאדא וקף עלי אלקול וקאל אני לא אריד אלתזויג בהא׃ ונגשה יבמתו אליו לעיני הזקנים
וחלצה נעלו מעל רגלו וירקה בפניו וענתה ואמרה ככה יעשה לאיש אשר לא יבנה
את בית אחיו׃ ותתקרב יבמתיה לותיה לקדם סביא ותשרי סיניה מעל רגליה ותרוק

במספר׳ והיינו כקוד במספר ליתר שבוא דבוק לומר במספר ארבעים ולא ארבעים שלימים את מנין שהוא סוכו ומשלים לו׳ והן ל״ט חסר אחת׳׳ לא
יוסיף׳ מכאן אזהרה למכה את חבירו׳ ונקלה אחיך׳ כל היום קורהו רשע ומשלקה קורהו אחיך׳׳ לא תחסום שור בדישו׳ דיבר הכת׳ בהווה והב׳
לכל בהמה חיה ועוף ובכל מלאכה שהיא בדבר מאכל א״כ למה נאמר שור להוציא את האדם׳ בדישו׳ יכול יחסמנו מבחוץ ת״ל לא תחסום
שור ה״ה ולמה נאמר דיש לומר לך מה הדיש מיוחד דבר שלא נגמרה מלאכתו וגידולו מן הארץ אף כל כיוצא בו יצא החולב והמגבן והמחבץ
שאין גידולו מן הארץ יצא הלש והמקטף שנגמרה מלאכתו לחלה יצא בגודל בתמרים ובגרוגרות שנגמרה מלאכתן למעשר׳׳ כי ישבו אחים
שהיתה להם ישיבה אחת בעולם פרט לאשת אחיו שלא היה בעולמו׳׳ יחדו׳ המיוחדים בנחלה פרט לאחיו מן האם׳׳ ובן אין לו׳ עיין עליו
בן או בת או בן בנו או בת הבת׳׳ והיה הבכור׳ גדול האחים הוא ייבם אותה׳׳ אשר תלד׳ פרט לאילונית שאינה יולדת׳׳ יקום על שם אחיו
זה שייבם את אשתו יטול נחלת המת בנכסי אביו׳׳ ולא ימחה שמו׳ פרט לאשת סריס ששמו מחוי׳׳ השערה׳ כתרגו׳ לתרע בית דינא׳׳
ועמד׳ בעמידה׳׳ ואמר׳ בלשון הקדש ואף היא דבריה בלשון הקדש׳׳ וירקה בפניו׳ על גבי הקרקע׳׳ אשר לא יבנה׳ מכאן למי שחלץ
שלא יחזור וייבם דלא כתיב אשר לא בנה אלא אשר לא יבנה כיון שלא בנה שוב שלא יבנה׳׳ ונקרא שמו [illegible] וגו׳ נקרא בפני כל העומדים
עם שמצוה עליהם לומר חלוץ הנעל ב׳ עניינים׳ כי ינצו אנשים׳ סופן לבוא לידי מכות שנ׳ ומיד מכהו אין שלום יוצא מתוך מריבה׳׳ וקרובה

חב

באנפוהי ותתיב ותימר כדין יתעביד לגברא דלא יבני ית ביתא דאחוהי׃ תקדמת אליה בחצרה
אלשיוך ותכלע נעלה ען רגלה ותבצק בחצרתה ואגאבת וקאלת כדא יצנע באלרגל אלדי לא יבני
בית אכיה׃ ונקרא שמו בישראל בית חלוץ הנעל׃ ויתקרי שמיה בישראל בית שרי סינא׃ ויסם
אסמה פי אסר בית מכלוע אלנעל׃ כי ינצו אנשים יחדו איש ואחיו
וקרבה אשת האחד להציל את אישה מיד מכהו ושלחה ידה והחזיקה במבשיו׃ אדי ינצון
גברין כחדא גבר ואחוהי ותתקרב אתת חד לשיזבא ית בעלה מיד מחוהי ותושיט ידהא ותתקיף
בבית בהתתיה׃ ואדי תנאצא רגלאן גמיעא רגל ואכיה פצ׳רב אחדהמא צאחבה פתקדמת זוגתה
לתכלצה מן ידה כאן מדת ידהא ואמסכת חיאה׃ וקצתה את כפה לא תחוס עינך׃ ותקוץ ית ידהא לא
תחוס עינך׃ פאקטע ידהא לתכלצה מנהא לא תשפק עליהא׃
לא יהיה לך בכיסך אבן ואבן גדולה וקטנה׃ לא יהי לך בכיסך מתקל
ומתקל רב וזעיר׃ לא יכון לך פי כיסך צנגתאן כברא וצגרא׃ לא יהיה לך בביתך איפה ואיפה
גדולה וקטנה׃ לא יהי לך בביתך מכילא ומכילא רבתא וזעירתא׃ ולא יכון לך פי ביתך מכיאלין
כביר וצגיר׃ אבן שלמה וצדק יהיה לך איפה שלמה וצדק יהיה לך למען יאריכו ימיך על
האדמה אשר יהוה אלהיך נתן לך׃ מתקלין שלמין דקשוט יהון לך מכילן שלמין דקשוט
יהון לך בדיל דיורכון יומך על ארעא דיי אלהך יהיב לך׃ בל צנגה ואפיה עאדלה תכון לך ואכיאל צנגאת
ואפיה עאדלה תכון לך לכי תטול מדתך פי אלבלד אלדי אללה רבך מעטיך׃ כי תועבת יהוה
אלהיך כל עשה אלה כל עשה עול׃ ארי מרחק קדם יי אלהך כל עביד אלין כל עביד שקר׃ לאן
אללה רבך יכרה כל מן יעמל הדה מן יעמל אלגש׃ פ
זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים׃ הוי דכיר ית דעבד לך עמלק
באורחא במפקכון ממצרים׃ ואדכר מא צנע בך עמלק פי אלטריק פי כרוגכם מן מצר׃ אשר
קרך בדרך ויזנב בך כל הנחשלים אחריך ואתה עיף ויגע ולא ירא אלהים׃ דערעך באורחא
וקטיל בך כל דהוו מתאחרין בתרך ואת משלהי ולאי ולא דחיל מן קדם יי׃ אנה ואפאך פי אלטריק
פתטרף מנך גמיע אלמנזחפין וראך ואנת לגב ותעב ולם יכאף אללה׃ והיה בהניח יהוה אלהיך לך
מכל איביך מסביב בארץ אשר יהוה אלהיך נתן לך נחלה לרשתה תמחה את זכר עמלק

את כפה לחייבו ממון [illegible] הכל לפי המבייש והמתבייש׳׳ או אינו אלא ידה ממש נאמר כאן לא תחוס ונאמר להלן בעדים זוממין לא תחוס מה
להלן ממון אף כאן ממון [illegible] בכיסך וגו׳ גדולה וקטנה׳ גדולה כשמכחשת את הקטנה שלא יהא נוטל בגדולה ומחזיר בקטנה׳׳ לא יהיה לך
אם עשית כן לא יהיה [illegible] אבן ואבן׳ משקלות׳׳ אבן שלמה וצדק יהיה לך׳ אם עשית כן יהיה לך ממון הרבה׳׳ זכור את אשר
עשה לך עמלק׳ אם [illegible] ובמשקלות הוי דואג מגירוי האויב שנ׳ מאזני מרמה תועבת יי׳ וכתוב בתריה בא זדון ויבא קלון׳׳ אשר קרך
בדרך׳ לשון מקרה׳ [illegible] ומאה שהיה מטמאן במשכב זכור׳׳ ד״א לשון קור וחום צננך והפשירך מרתיחתך שהיו האומות יראים
להלחם [illegible] לאחרים׳ משל לאמבטי רותחת שאין כל בריה יכולה לירד בתוכה בא בן בליעל אחד וקפץ וירד להוכה
אע״פ [illegible] זנב בך׳ מכת זנב חותך מילות וזורק כלפי מעלה׳׳ כל הנחשלים אחריך׳ חסרי כח מחמת חטאם
שהיה הענן פולטם׳׳ ואתה עיף ויגע׳ [illegible] בצמא דכת׳ ויצמא שם העם למים וכתי׳ אחריו ויבא עמלק׳׳ ויגע׳ בדרך׳׳ ולא ירא עמלק אלהים מלהרע
לך׳׳ תמחה את זכר עמלק׳ מאיש ועד אשה מעולל ועד יונק משור ועד שה מגמל ועד חמור שלא יהא שם עמלק נזכר אפילו על הבהמה לומר
בהמה זו של עמלק היתה׳ חסלת פרשת כי תצא בס״ד

מתחת השמים לא תשכח׃ ויהי כד יניח ײ׳ אלהך לך מכל בעלי דבבך מסחר סחר בארעא דײ׳
אלהך יהיב לך אחסנא למירתה תמחי ית דכרניה דעמלק מתחות שמיא לא תתנשי׃
פיכון אדא אראחך אללה רבך מן גמיע אעדאיך אלדין חואליך פי אלבלד אלדי אללה רבך מעטיך
נחלה לתחוזה פאמח דכר עמלק מן תחת אלסמא לא תנס דלך׃ ק׳ פסוקים סימן עלי

והיה כי תבוא אל הארץ אשר יהוה אלהיך נתן לך נחלה וירשתה וישבת בה׃ ויהי ארי
תיעול לארעא דײ׳ אלהך יהיב לך אחסנא ותירתה ותתיב בה׃ ואדא דכלת אלי אלבלד אלדי אללה
רבך מעטיך נחלה וחזתה ואקמת פיה׃ ולקחת מראשית כל פרי האדמה אשר תביא
מארצך אשר יהוה אלהיך נתן לך ושמת בטנא והלכת אל המקום אשר יבחר יהוה
אלהיך לשכן שמו שם׃ ותסב מריש כל אבא דארעא דתעיל מארעך דײ׳ אלהך יהיב
לך ותשוי בסלא ותהך לאתרא דיתרעי ײ׳ אלהך לאשראה שכינתיה תמן׃ פכד מן אואיל
תמר אלארץ אלדי תדכלה מן בלאדך אלדי אללה רבך מעטיך וצירה פי סלה ואמץ בה
אלי אלמוצע אלדי יכתארה אללה רבך ליחל נורה פיה׃ ובאת אל הכהן אשר יהיה בימים ההם
ואמרת אליו הגדתי היום ליהוה אלהיך כי באתי אל הארץ אשר נשבע יהוה לאבתינו
לתת לנו׃ ותיתי לות כהנא דיהי ביומיא האנון ותימר ליה חויתי יומא דין קדם ײ׳ אלהך ארי עלית
לארעא דקיים ײ׳ לאבהתנא למתן לנא׃ ותצר בה אלי אלאמאם אלדי יכון פי דלך אלזמאן וקל לה קד
[illegible]ת אליום ללה רבך אני דכלת אלי אלבלד אלדי קסם [illegible] לאבאינא אן יעטינאה׃ ולקח הכהן
הטנא מידך והניחו לפני מזבח יהוה אלהיך׃ ויסב כהנא [illegible] סלא מן ידך ויחתניה קדם מדבחא
דײ׳׃ ויאכד אלאמאם תלך אלסלה מן ידך ויצ[illegible]ין ידי מדבח אללה רבך׃ וענית
ואמרת לפני יהוה אלהיך ארמי אבד אבי וירד מצרימה ויגר שם במתי מעט ויהי שם
לגוי גדול עצום ורב׃ ותתיב ותימר קדם ײ׳ אלהך לבן ארמאה בעא לאובדא ית אבא ונחת
למצרים ודר תמן בעם זעיר והוה תמן לעם רב תקיף וסגי׃ תם אבתדי וקל בין ידי אללה
רבך אן אלארמני כאד אן יביד אבי פנזל מצרא וסכן תם ברהט קליל וצאר תם אמה
כבירה עצימה כתירה׃ וירעו אתנו המצרים ויענונו ויתנו עלינו עבדה קשה׃ ואבאשו

והיה כי תבוא וגו׳ וירשתה וישבת בה. מגיד שלא נתחייבו בבכורים עד שכבשו את הארץ וחלקוה. מראשית. ולא כל ראשית שאין
כל הפירות חייבין בבכורים אלא שבעת המינין בלבד נאמר כאן ארץ ונאמר להלן ארץ חטה ושעורה מה להלן מז׳ המינין שנשתבחה
בה ארץ ישראל אף כאן שבח א״י ז׳ המינין. זית שמן. זית אגורי שמננו אגור בתוכו. ודבש. הוא דבש תמרים. מראשית.
אדם יורד לתוך שדהו ורואה תאנה שביכרה כורך עליה גמי לסימן ואומר הרי זו בכורים. אשר יהיה בימים ההם. אין לך אלא כהן שבימיך
כמו שהוא. ואמרת אליו. שאינך כפוי טובה. הגדתי היום. פעם אחת בשנה ולא שתי פעמים. ולקח הכהן הטנא מידך. להניף אותו. כהן
מניח ידו תחת יד הבעלים ומניף. וענית. לשון הרמת קול. ארמי אובד אבי. מזכיר חסדי המקום ארמי אובד אבי. לבן ביקש לעקור
את הכל כשרדף אחר יעקב ובשביל שחשב לעשות חשב לו המקום כאלו עשה שאומות העולם עע״ז חושב להם הקב״ה מחשבה כמעשה.
וירד מצרימה. ועוד אחרים באו לכלותינו שאחרי זאת ירד יעקב למצרים. במתי מעט. בשבעים נפש.
ויתן לנו את הארץ כמשמעו. והנחתו. מגיד שנוטלו אחר הנפת הכהן ואוחזו בידו בשעת קריאה וחוזר ומניף.
מכאן אמרו אין קורין מקרא בכורים אלא בזמן שמחה מעצרת ועד החג שאדם מלקט תבואתו ופירותיו ויינו
ואינו קורא. אתה והלוי. אף הלוי חייב בבכורים אם נטעו בתוך עריהם. והגר אשר בקרבך. מביא ו
לאבותינו. כי תכלה לעשר את כל מעשר תבואתך בשנה השלישית. כשתגמור להפריש מעשר של שנה השלישית [illegible] זמן הבעור
בית דמניש
כל הטוב
אילך מביא
בזמן
והודוי

לנא מצראי ועניונא ויהבו עלנא פלחנא קשיא׃ פאסא בנא אלמצריון ועדבונא וגעלו עלינא
כדמה צעבה׃ ונצעק אל יהוה אלהי אבתינו וישמע יהוה את קלנו וירא את ענינו ואת עמלנו
ואת לחצנו׃ וצלינא קדם יי אלהא דאבהתנא וקביל יי צלותנא וגלי קדמוהי עמלנא ולאותנא
ודחקנא׃ פצרכנא אלי אללה אלאה אבאינא פסמע צותנא ונטר לצעפנא ושקאנא וצגטנא׃
ויוצאנו יהוה ממצרים ביד חזקה ובזרע נטויה ובמרא גדל ובאתות ובמפתים׃ ואפקנא
יי ממצרים ביד תקיפא ובדרע מרמם ובחזונא רבא ובאתין ובמופתין׃ פאכרגנא אללה מן מצר
ביד שדידה ודראע ממדודה ותכויף עצים ואיאת ובראהין׃ ויבאנו אל המקום הזה ויתן לנו
את הארץ הזאת ארץ זבת חלב ודבש׃ ואיתינא לאתרא הדין ויהב לנא ית ארעא הדא ארע עבדא
חלב ודבש׃ פגא בנא אלי הדי אלמוצע ואעטאנא הדא אלבלד בלד יפיץ אללבן ואלעסל׃ ועתה
הנה הבאתי את ראשית פרי האדמה אשר נתתה לי יהוה והנחתו לפני יהוה אלהיך והשתחוית
לפני יהוה אלהיך׃ וכען הא איתיתי ית ריש אבא ארעא דיהבת לי יי ותחתיניה קדם יי אלהך ותסגוד קדם יי
אלהך׃ ואן הודא קד גית באואיל תמר אלארץ אלדי רזקתניהא יא רב תם צעה בין ידי אללה רבך
ואסגד בין ידי אללה רבך׃ ושמחת בכל הטוב אשר נתן לך יהוה אלהיך ולביתך אתה והלוי
והגר אשר בקרבך׃ ותחדי בכל טבתא דיהב לך יי אלהך ולאנש ביתך את וליואה וגיורא דבינך׃
ואפרח בכל כיר רזקך אללה רבך אנת ואלך ואללוי ואלגריב אלדי פי מחלך׃ כי
תכלה לעשר את כל מעשר תבואתך בשנה השלישית שנת המעשר ונתתה ללוי לגר ליתום
ולאלמנה ואכלו בשעריך ושבעו׃ ארי תשיצי לעסרא ית כל מעשר עללתך בשתא תליתיתא
שנת מעסרא ותתין לליואה לגיורא ליתמא ולארמלתא וייכלון בקרוך ויסבעון׃ ואדא פרגת מן
תעשיר גמיע עשור גלאתך ודלך פי סנה אלתאלתה סנה כמאל אלעשר ואדפעה לללוי ואלגריב ואל
יתים ואלארמלה פאכלו מנה פי מחלך ושבעו׃ ואמרת לפני יהוה אלהיך בערתי הקדש מן הבית
וגם נתתיו ללוי ולגר ליתום ולאלמנה ככל מצותך אשר צויתני לא עברתי ממצותיך ולא
שכחתי׃ ותימר קדם יי אלהך פליתי קודשא מעסרא מן ביתא ואף יהבתיה לליואה ולגיורא ליתמא

והודי בערב הפסח של שנה הרביעית. שנ' מקצה שלוש שנים תוציא וגו' ונאמר כאן מקץ ונאמר להלן מקץ שבע שנים במועד הקהל מה להלן רגל אף כאן
רגל אי מה להלן חג הסכות אף כאן חג הסכות ת"ל כי תכלה לעשר מעשרות של שנה השלישית רגל שהמעשרות כלין בו וזהו פסח שהרבה אילנות
יש שנלקטין אחר הסוכות נמצאו מעשרות של שלישית כלין בפסח של רביעית וכל מי שעיכב מעשרותיו הצריכו הכת' לבערן מן הבית" שנת המעשר'
שנה שאין נוהג בה אלא מעשר אחד משני המעשרות שנהגו בשתי שנים שלפניה ששנה ראשונה של שמטה נוהג בה מעשר ראשון כמו שנ' כי תקחו
מאת בני ישראל את המעשר ומעשר שני שנ' ואכלת לפני יי' אלהיך מעשר דגנך תירושך ויצהרך הרי שתי מעשרות ובא ולימדך כאן בשנה השלישית
שאין נוהג מאותן שתי מעשרות אלא האחד" ואיזה זה מעשר ראשון ותחת מעשר שני יתן מעשר עני שנ' כאן ונתת ללוי את אשר לו הרי מעשר
ראשון' ולגר ליתום ולאלמנה' זה מעשר עני" ואכלו בשעריך ושבעו' תן להם כדי שבען מכאן אמרו אין פוחתין לעני בגורן פחות מחצי קב חטים וכו'"
ואמרת לפני יי' אלהיך' התודה שנתת מעשרותיך" בערתי הקדש מן הבית' זה מעשר שני ונטע רבעי ולימדך שאם שיהה מעשרותיו של שתי שנים
ולא העלם לירושלם שצריך להעלותם עכשיו" וגם נתתיו ללוי' מעשר ראשון" וגם' לרבות תרומות ובכורים' לגר ליתום ולאלמנה" זה מעשר עני"
ככל מצותך' נתתים כסדרן לא הקדמתי תרומה לבכורים ולא מעשר לתרומה ולא שני לראשון שהתרומה קרויה ראשית שהיא ראשונה משנעשה

ולארמלתא ככל תפקידתך דפקידתני לא עברית מפקודך ולא אתנשיתי׃ פקלת בין ידיי
אלה רבך קד נפית אלקדאס מן ביתי ודפעתהא ללוי ואלגריב ואליתים ואלארמלה כגמיע וצאיאך
אלדי אוציתני לא אתגאוז שיא מנהא ולם אנס דלך׃ לא אכלתי באני ממנו ולא בערתי ממנו
בטמא ולא נתתי ממנו למת שמעתי בקול יהוה אלהי עשיתי ככל אשר צויתני׃ לא אכלית
באבלי מניה ולא חליפית מניה במסאב ולא יהבית מניה למית קבילית למימרא דיי׳ אלהי עבדית
ככל דפקידתני׃ ואלעשר אלדי לי לם אכל מנה פי חזני ולם אצרף שיא אלי נגס ולא פי חואיג מית
בל קבלת אמר אלה רבי וצנעת גמיע מא אמרתני׃ השקיפה ממעון קדשך מן השמים וברך
את עמך את ישראל ואת האדמה אשר נתתה לנו כאשר נשבעת לאבתינו ארץ זבת חלב
ודבש׃ אסתכי ממדור קודשך מן שמיא ובריך ית עמך ית ישראל וית ארעא דיהבת לנא
כמא דקיימתא לאבהתנא ארע עבדא חלב ודבש׃ פאטלע מן מוטן קדסך מן אלסמא ובארך פי
שעבך אסר׳ ופי אלארץ אלדי אעטיתנא כמא קסמת לאבאינא אן תכון ארץ תפיץ לבנא
ועסלא׃ היום הזה יהוה אלהיך מצוך לעשות את החקים האלה ואת המשפטים נ
ושמרת ועשית אותם בכל לבבך ובכל נפשך׃ יומא הדין יי׳ אלהך מפקדך למעבד ית קימיא
האלין וית דיניא ותטר ותעביד יתהון בכל לבך ובכל נפשך׃ ואעלם באן אלה רבך יאמרך הדא
אליום באן תצנע הדה אלרסום ואלאחכאם פאחפצהא ואעמל בהא בכל קלבך וכל נפסך׃ את יהוה
האמרת היום להיות לך לאלהים וללכת בדרכיו ולשמר חקיו ומצותיו ומשפטיו ולשמע בקלו׃
ית יי׳ חטבת יומא דין למהוי לך לאלה ולמהך באורחן דתקנן קדמוהי ולמטר קימוהי ופקודוהי
ודינוהי ולקבלא למימריה׃ ואנת כמא ומלכת אליום אלה רבך אן יכון לך אלאהא ואן תסיר פי
טרקה ותחפץ רסומה ווצאיאה ואחכאמה ותקבל אמרה׃ ויהוה האמירך היום להיות לו
לעם סגלה כאשר דבר לך ולשמר כל מצותיו׃ ויי׳ חטבך יומא דין למהוי ליה לעם חביב כמא
דמליל לך ולמטר כל פקודוהי׃ פכדאך ומלכך אלה לתכון לה אמה כאצה כמא ועדך ותחפץ
גמיע וצאיאה׃ ולתתך עליון על כל הגוים אשר עשה לתהלה ולשם ולתפארת ולהיתך עם
קדש ליהוה אלהיך כאשר דבר׃ ולמתנך עלאי על כל עממיא דעבד לתשבחא ולשום ולרבו לשום

רש״י

דבן וכו׳ מלאחר ודמעך לא האחר לא הקדמתי את הסדר׃ לא עברתי ממצותיך׃ לא הפרשתי ממין על שאינו מינו ומן החדש על הישן׃ ולא שכחתי׃ מלברכך
על הפרשת המעשרות׃ לא אכלתי באוני׃ מכאן שאסור לאונן׃ ולא בערתי ממנו בטמא׃ בין שאני טמא והוא טהור בין שאני טהור והוא טמא והיכן הוזהר
על כך׃ לא תוכל לאכול בשעריך זו אכילת טומאה כמו שנ׳ בפסולי המוקדשין בשעריך תאכלנו הטמא והטהור וגו׳ אבל זה לא תוכל לאכול דרך אכילת
שעריך האמור במקום אחר׃ ולא נתתי ממנו למת׃ לעשות לו ארון ותכריכין׃ שמעתי בקול ה׳ אלהי׃ הביאותיו לבית הבחירה׃ עשיתי ככל אשר צויתני׃
שמחתי ושמחתי בו אחרים׃ השקיפה ממעון קדשך׃ עשינו מה שגזרת עלינו עשה אתה מה שעליך לעשות שהבטחתנו ואמרת אם בחקתי תלכו
ונתתי גשמיכם בעתם׃ אשר נתתה לנו כאשר נשבעת לאבותינו׃ לתת לנו וקיימת ארץ זבת חלב ודבש׃ היום הזה יי׳ אלהיך מצוך׃ בכל יום יהיו
בעיניך כחדשים כאלו בו ביום נצטוית עליהם׃ ושמרת ועשית אותם׃ בת קול מברכתו הבאת בכורים היום תשנה לשנה הבאה׃ האמרת והאמירך
אין להם עד מוכיח במקרא ולי נראה שהוא לשון הפרשה והבדלה הבדלתו לך מאלהי הנכר להיות לך לאלהים והוא הפרישך אליו מעמי הארץ׃ להיות
לו לעם סגולה ומצאתי להם עד והוא לשון התפארות כמו יתאמרו כל פועלי און׃ כאשר דבר לך׃ והייתם לי סגולה׃ ולהיותך עם קדוש וגו׳ כאשר דבר׃
והייתם

ולמהוך עם קדיש קדם אלהך כמא דמליל׃ ואן יגעלך עאליא עלי סאיר אדין כלקהם מדחה ואסמא
ופכרא ואן תכון שעב מקדס ללה רבך כמי ועדך׃
פ
ד ויצו משה וזקני ישראל את העם לאמר שמר את כל המצוה אשר אנכי מצוה אתכם היום׃ ופקיד
משה וסבי ישראל ית עמא למימר טרו ית כל תפקידתא דאנא מפקיד יתכון יומא דין׃ תם אמר
מוסי ושיוך אסר אל קום קאילין אחפצו גמיע אלוציה אלתי אמרכם בהא אליום׃ והיה ביום
אשר תעברו את הירדן אל הארץ אשר יהוה אלהיך נתן לך והקמת לך אבנים גדלות ושדת
אתם בשיד׃ ויהי ביומא דתעברון ית ירדנא לארעא די אלהך יהיב לך ותקים לך אבנין
רברבן ותסוד יתהון בסידא׃ פיכון פי יום תעברון אלארדן אלי אלבלד אלדי אללה רבך מעטיך אנצב
לך חגארה עצימה ובייצהא באספידאג׃ וכתבת עליהן את כל דברי התורה הזאת בעברך
למען אשר תבא אל הארץ אשר יהוה אלהיך נתן לך ארץ זבת חלב ודבש כאשר דבר
יהוה אלהי אבתיך לך׃ ותכתוב עליהון ית כל פתגמי אוריתא הדא כמעברך בדיל דתיעול
לארעא די אלהך יהיב לך ארע עבדא חלב ודבש כמא דמליל אלהא דאבהתך לך׃ ואכתב
עליהא גמיע כלאם הדה אלתוריה בעד עבורך לכי תפתח אלבלד אלדי אללה רבך מעטיך בלד
יפיץ לבנא ועסלא כמא ועדך אללה אלאה אבאיך׃ והיה בעברכם את הירדן תקימו את
האבנים האלה אשר אנכי מצוה אתכם היום בהר עיבל ושדת אותם בשיד׃ ויהי במעברכון
ית ירדנא תקימון ית אבניא האלין דאנא מפקיד יתכון יומא דין בטורא דעיבל ותסוד יתהון
בסידא׃ פמן אול מא תעברון אלארדן תנצבו הדה אלחגארה אלדי אמרתכם בהא אליום פי גבל
עיבל ובייצהא באספידאג׃ ובנית שם מזבח ליהוה אלהיך מזבח אבנים לא תניף עליהם ברזל׃
ותבני תמן מדבחא קדם אלהך מדבחא אבנין לא תרים עליהון ברזלא׃ ואבן תם מדבחא
ללה רבך מדבח מן חגארה לא תחרך עליהא חדידא׃ אבנים שלמות תבנה את מזבח
יהוה אלהיך והעלית עליו עולת ליהוה אלהיך׃ אבנין שלמן תבני ית מדבחא דיי אלהך
ותסיק עלוהי עלון קדם אלהך׃ ותכון מע דלך חגארה צחיחה וקרב עליהא צואעדא ללה
רבך׃ וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת לפני יהוה אלהיך׃ ותכוס נכסת קדשין
ותיכול תמן ותחדי קדם יי אלהך׃ ואדבח דבאיח סלאמה וכלהא הנאך ואפרח
בין ידי אללה רבך׃ וכתבת על האבנים את כל דברי התורה הזאת באר היטב׃ ותכתוב
על אבניא ית כל פתגמי אוריתא הדא פריש יאות׃ וקד כתבת עלי אלחגארה גמיע עין
ה הדה אלתוריה שרחא גיידא׃ וידבר משה והכהנים הלוים אל כל ישראל לאמר

רש״י

והייתם לי קדושים׳׳ וידבר משה וגו׳ שמור את כל המצוה׳ לשון הווה׳׳ והקמות לך בירדן ואח״כ תוציא משם אבנים אחרות ותבנו מהן מזבח
בהר עיבל נמצאת אתה אומר שלשה מיני אבנים היו יב׳ בירדן וכנגדן בגלגל וכנגדן בהר עיבל מזבח כדאיתא במסכת סוטה׳׳ באר

הסכת ושמע ישראל היום הזה נהיית לעם ליהוה אלהיך׃ ומליל משה וכהניא ליואי עם
כל ישראל למימר אצית ושמע ישראל יומא הדין הויתא לעם קדם יהוה אלהך׃ תם כלם מוסי ואלאימה
אלליואניין ללג̇מיע אסר קאילין ארכן ואסמע יא אסר פאנך יומך הדא קד צרת שעבא ללה
רבך׃ ושמעת בקול יהוה אלהיך ועשית את מצותו ואת חקיו אשר אנכי מצוך היום׃ ותקביל
למימרא דיהוה אלהך ותעביד ית פקודוהי וית קימוהי דאנא מפקיד לך יומא דין׃ פאקבל קולה
ואעמל וצאיאה ורסומה אלתי אמרך בהא אליום׃ ויצו משה
את העם ביום ההוא לאמר׃ ופקיד משה ית עמא ביומא ההוא למימר׃ פאמר מוסי קומה פי
דלך אליום קאילא׃ אלה יעמדו לברך את העם על הר גרזים בעברכם את הירדן שמעון
ולוי ויהודה ויששכר ויוסף ובנימן׃ אלין יקומון לברכא ית עמא על טורא דגריזין במעברכון
ית ירדנא שמעון ולוי ויהודה ויששכר ויוסף ובנימין׃ הולאי יקומון ליבארכו אלאמה עלי
גבל גריזים בעד עבורכם אלארדן אלשמעון ולוי ויהודה ויששכר ויוסף ובנימין׃ ואלה יעמדו
על הקללה בהר עיבל ראובן גד ואשר וזבולן דן ונפתלי׃ ואלין יקומון על לוטיא בטורא דעיבל
ראובן גד ואשר וזבולון דן ונפתלי׃ והולאי יקומון ענד אללענאת עלי גבל עיבל אלראובן גד
ואשר וזבולון דן ונפתלי׃ וענו הלוים ואמרו אל כל איש ישראל קול רם׃ ויתיבון ליואי ויימרון
לכל אנש ישראל קל רם׃ פיבתדו אלליואניין ויקולון לג̇מיע אסר בצות עאל׃ ארור
האיש אשר יעשה פסל ומסכה תועבת יהוה מעשה ידי חרש ושם בסתר וענו כל העם ואמרו
אמן׃ ליט גברא דיעביד צילם ומתכא מרחק קדם יהוה עובד ידי [illegible] וישוי בסתרא ויתיבון כל
עמא ויימרון אמן׃ מלעון רג̇ל יצנע פסלא או מסבוכא מא יכרהה אללה או יתכ̇דה מן צנעה
צאנע ויצירה פי סתר ויג̇יבהם אלקום ויקולון אמין׃ ארור מקלה אביו ואמו
ואמר כל העם אמן׃ ליט דיקלי אבוהי ואמיה ויימר כל עמא אמן׃ ומלעון מסתכ̇ף באביה
ואמה ויקול ג̇מיע אלקום אמין׃ ארור מסיג גבול רעהו ואמר כל העם אמן׃
ליט דישני תחומא דחבריה ויימר כל עמא אמן׃ מלעון מן יזייג̇ תכ̇ם צאחבה ויקול ג̇מיעהם
אמין׃ ארור משגה עור בדרך ואמר כל העם אמן׃ ליט דיטעי עוירא
באורחא ויימר כל עמא אמן׃ ומלעון מצ̇ל ג̇אהל פי אלטריק ויקול ג̇מיעהם אמין׃

ראש גדי

זיטב׳ בשבעים לשון׳ הסכת׳ כתרגומו אצית׳ היום הזה נהיית לעם׳ בכל יום יהיו בעיניך כאלו היום באת עמו בברית׳ לברך את העם׳ כדאיתא
במסכת סוטה ששה שבטים עלו לראש הר גריזים וששה לראש הר עיבל והכהנים והלוים והארון למטה באמצע׳ הפכו פניהם כלפי הר
גריזים ופתחו בברכה ברוך האיש אשר לא יעשה פסל ומסכה וגו׳ ואלו ואלו עונין אמן׳ וחזרו והפכו פניהם כלפי הר עיבל ופתחו בקללה
והאורין

ארור מטה משפט גר יתום ואלמנה ואמר כל העם אמן׃ ליט דיצלי דין
גיור ייתם וארמלא ויימר כל עמא אמן׃ מלעון מן ימייל חכם גריב או יתים או ארמלה ויקול
גמיעהם אמין׃ ארור שכב עם אשת אביו כי גלה כנף אביו ואמר כל העם אמן׃ ליט דישכוב
עם אתת אבוהי ארי גלי כנפא דאבוהי ויימר כל עמא אמן׃ ומלעון מן יצאגע זוגה אביה
למא כשף כנף אביה ויקול גמיעהם אמין׃ ארור שכב
עם כל בהמה ואמר כל העם אמן׃ ליט דישכוב עם כל בעירא ויימר כל עמא אמן׃ ומלעון
מן יצאגע שיא מן אלבהאים ויקול גמיעהם אמין׃ ארור שכב עם
אחתו בת אביו או בת אמו ואמר כל העם אמן׃ ליט דישכוב עם אחתיה בת אבוהי או ברת
אמיה ויימר כל עמא אמן׃ ומלעון מן יצאגע אכתה אבנה אביה או אבנה אמה ויקול גמיע
אלקום אמין׃ ארור שכב עם חתנתו ואמר כל העם אמן׃ ליט
דישכוב עם חמותיה ויימר כל עמא אמן׃ ומלעון מן יצאגע [redacted] ויקול גמיעהם אמין׃ חמותה
ארור מכה רעהו בסתר ואמר כל העם אמן׃ ליט דימחי חבריה בסתרא
ויימר כל עמא אמן׃ ומלעון מן יסעי באצאחבה סרא ויקול גמיעהם אמין׃
ארור לקח שחד להכות נפש דם נקי ואמר כל העם אמן׃ ליט דיקביל שחדא למקטל
נפש דם זכי ויימר כל עמא אמן׃ ומלעון מן יאכד רשוה ליקתל נפסא זכיא ויקול גמיעהם
אמין׃ ארור אשר לא יקים את דברי התורה הזאת לעשות אותם
ואמר כל העם אמן׃ ליט דלא יקיים ית פתגמי אוריתא הדא למעבד יתהון ויימר כל עמא
אמן׃ ומלעון מן לא יתבת כלאם הדה אלתוריה ליעמל בהא ויקול גמיעהם אמין׃ פ
והיה אם שמוע תשמע בקול יהוה אלהיך לשמר לעשות את כל מצותיו אשר אנכי מצוך
היום ונתנך יהוה אלהיך עליון על כל גויי הארץ׃ ויהי אם קבלא תקביל למימרא ד׳ אלהך
למטר למעבד ית כל פקודוהי דאנא מפקיד לך יומא דין ויתננך ד׳ אלהך עלאי על כל עממי
ארעא׃ ואעלם אנך אן סמעת ואטעת אמר אללה רבך לתחפץ ותעמל גמיע וצאיאה
אלתי אמרך בהא אליום געלך אללה רבך עאליא עלי סאיר אמם אלארץ׃ ובאו עליך כל
הברכות האלה והשיגך כי תשמע בקול יהוה אלהיך׃ וייתון עלך כל ברכתא האלין
וידבקונך ארי תקביל למימרא ד׳ אלהך׃ וחלת בך גמיע הדה אלברכאת ואדרכתך אדא
סמעת אמר אללה רבך׃ ברוך אתה בעיר וברוך אתה בשדה׃ בריך את בקרתא ובריך

ואומרין ארור האיש אשר יעשה פסל וגו׳ וכן כולם עד אשר לא יקים״ מקלה אביו׳ מזלזל לשון וקלה אחיך״ מסיג גבול׳ מחזירו לאחוריו וגונב ארץ
הקרקע לשון והוסג אחור משפט״ משגה עור׳ הסומא בדבר ומשיאו עצה רעה״ מכה רעהו בסתר׳ על לשון הרע הוא אומר״ ראיתי מיסודו של
רבי משה הדרשן אחד עשר ארורים יש כאן כנגד י״א שבטים וכנגד שמעון לא כתב ארור לפי שלא היה בלבו לברכו לפני מותו כשבירך
שאר שבטים לכך לא רצה לקללו״ אשר לא יקים׳ כאן כלל את כל התורה כולה וקבלוה עליהם באלה ובשבועה״ אם שמוע׳ בחדש״ תשמע
בישן״ שגר אלפיך׳ ולדות בקרך שהבהמה משגרת ממעיה״ עשתרות צאנך׳ רבותינו אמרו למה נקרא שמם עשתרות שמעשירות

את בחקלא׃ וצרת מבארכא פי אחצ׳ר ומבארכא פי אבלד׃ ברוך פרי בטנך ופרי אדמתך
ופרי בהמתך שגר אלפיך ועשתרות צאנך׃ בריך ולדא דמעך ואבא דארעך וולדא
דבעירך בקרי תורך ועדרי ענך׃ ומבארכא תמר גסמך ותמר ריאצ׳ך ותמר בהאימך נתאג
בקרך וצ׳פראת גנמך׃ ברוך טנאך ומשארתך׃ בריך סלך ואצותך׃ ומבארכא מא פי
בנאיגך ומשאורך׃ ברוך אתה בבאך וברוך אתה בצאתך׃ בריך את במיעלך ובריך את
במפקך׃ וצרת מבארכא פי דכולך ומבארכא פי כרוגך׃ יתן יהוה את איביך הקמים עליך
נגפים לפניך בדרך אחד יצאו אליך ובשבעה דרכים ינוסו לפניך׃ יתין יי׳ ית בעלי דבבך
דקימין עלך תבירין קדמך באורחא חדא יפקון לותך ובשבע אורחן יערקון מן קדמך׃
יגעל אללה אעדאך אלקאימין לך מצדומין בין ידיך פי טריק ואחדה
ויהרבון מן בין ידיך פי סבע טרק׃ יצו יהוה אתך את הברכה באסמיך ובכל משלח ידך
וברכך בארץ אשר יהוה אלהיך נתן לך׃ יפקיד יי׳ לך ית ברכן באוצרך ובכל אושטות
ידך ויברכנך בארעא דיי׳ אלהך יהיב לך׃ ויאמר אללה בברכתה פי אהראך ופי גמיע ממד ידך
ויבארך לך פי אבלד אלדי אללה רבך מעטיך׃ יקימך יהוה לו לעם קדוש כאשר נשבע לך
כי תשמר את מצות יהוה אלהיך והלכת בדרכיו׃ יקימנך יי׳ קדמוהי לעם קדיש כמא דקיים
לך ארי תטר ית פקודיא דיי׳ אלהך ותהך באורחן דתקנן קדמוהי׃ וינצבך אללה לה שעבא
מקדסא כמא ועדך אדא חפצת וצאיאה וסרת פי טרקה׃ וראו כל עמי הארץ כי שם יהוה
נקרא עליך ויראו ממך׃ ויחזון כל עממי ארעא ארי שמא דיי׳ אתקרי עלך וידחלון מנך׃
חתא ינצ׳ר גמיע אלאמם אן אסם אללה קד סמי עליך פיכאפונך׃ והותרך יהוה לטובה בפרי
בטנך ובפרי בהמתך ובפרי אדמתך על האדמה אשר נשבע יהוה לאבתיך לתת לך׃
ויותרנך יי׳ לטבא בולדא דמעך ובולדא דבעירך ובאבא דארעך על ארעא דקיים
יי׳ לאבהתך למתן לך׃ ויזידך אללה כ׳ירא פי תמר גסמך ותמר ריאצ׳ך ותמר בהאימך פי
אלבלד אלדי קסם לאבאיך אן יעטיך׃ יפתח יהוה לך את אוצרו הטוב את השמים לתת
מטר ארצך בעתו ולברך את כל מעשה ידך והלוית גוים רבים ואתה לא תלוה׃ יפתח
יי׳ לך ית אוצריה טבא מן שמיא למתן מטר ארעך בעדניה ולברכא ית כל עובדי ידך
ותוזיף לעממין סגיאין ואת לא תזיף׃ ויפתח אללה לך כזאין כ׳ירה מן אלסמא פינזל
מטר בלדך פי וקתה ויבארך פי גמיע עמל ידיך חתא תקרץ׳ אממא כת׳ירא ואנת פלא תקתרץ׳׃

רש״י

את בעליהן ומחזקות אותן כעשתרות הללו שהן סלעים חזקים· ברוך טנאך· פירותיך· ד״א טנאך דבר לח שאתה מסנן בסלים· ומשארתך· דבר יבש הנשאר בכלי ואינו זב· ברוך אתה בבואך וברוך אתה בצאתך· שתהא יציאתך מן העולם בלא חטא כביאתך לעולם· ובשבעה דרכים ינוסו לפניך· כן דרך הנבהלים לברוח מתפזרין לכל צד· המארה· חסרון כמו צרעת ממארת ולשון חסרון הוא· המהומה· שיגוש קול בהלות· שחפת· שבשרו נשחף ונפוח· קדחת· לשון כי אש קדחה באפי והוא אש של חולים· ובלעז ... שהיא חמה מאד· ודלקת· חמה יותר מקדחת ומיני חלאים הם· ובחרחור חולי המחממו תוך הגוף וצמא תמיד למים ובלעז אייטרליאנט לשון ועצמי חרה

ונג

ונתנך יהוה לראש ולא לזנב והיית רק למעלה ולא תהיה למטה כי תשמע אל מצות יהוה אלהיך
אשר אנכי מצוך היום לשמר ולעשות׃ ויתנך יי תקיף ולא חלש ותהי ברם לעילא ולא תהי
לתחתא ארי תקביל לפקודיא דיי אלהך דאנא מפקיד לך יומא דין למטר ולמעבד׃ ויגעלך
אלה ראסא ולא דנבא ותכון עליא מחצא ולא תכון מסתספלא אד תקבל וצאיאה אתי אמרך
בהא לתחפצהא ותעמל בהא׃ ולא תסור מכל הדברים אשר אנכי מצוה אתכם היום ימין
ושמאול ללכת אחרי אלהים אחרים לעבדם׃ ולא תסטי מכל פתגמיא דאנא מפקיד יתכון
יומא דין לימינא ולסמלא למהך בתר טעות עממיא למפלחהון׃ ולא תזול מן גמיע אמור אתי אמרך
בהא אליום ימנה ולא יסרה לתתבע מעבודאת אכר פתעבדהא׃ פ
והיה אם לא תשמע בקול יהוה אלהיך לשמר לעשות את כל מצותיו וחקתיו אשר אנכי מצוך
היום ובאו עליך כל הקללות האלה והשיגוך׃ ויהי אם לא תקביל למימרא דיי אלהך למטר למעבד
ית כל פקודוהי וקימוהי דאנא מפקיד לך יומא דין וייתון עלך כל לוטיא האלין וידבקונך׃ ואן לם
תקבל אמר אלה לבך לתחפץ ותעמל וצאיאה ורסומה אתי אמרך בהא אליום חלת בך גמיע הדה
אללענאת ואדרכתך׃ ארור אתה בעיר וארור אתה בשדה׃ ליט את בקרתא וליט את בחקלא׃
ובנת מלעונא פי אלחצר ומלעונא פי אלבר׃ ארור טנאך ומשארתך׃ ליט סלך ואצותך׃ ומלעון
מא פי בנאיצך ומשאורך׃ ארור פרי בטנך ופרי אדמתך שגר אלפיך ועשתרת צאנך׃ ליט
ולדא דמעך ואבא דארעך בקרי תורך ועדרי ענך׃ ומלעונא תמר בטנך ותמר ארצך נתאג
בקרך ופראת גנמך׃ ארור אתה בבאך וארור אתה בצאתך׃ ליט את במיעלך וליט את
במפקך׃ וצרת מלעונא פי דכולך וכרוגך׃ ישלח יהוה בך את המארה את המהומה ואת
המגערת בכל משלח ידך אשר תעשה עד השמדך ועד אבדך מהר מפני רע מעלליך
אשר עזבתני׃ ישלח יי בך ית מאירתא ית שגושיא וית מזופיתא בכל אושטות ידך
דתעביד עד דתשתיצי ועד דתיבד בפריע מן קדם בישות עובדך דשבקתא דחלתי׃ ויבעת
אלה עליך אלמחק ואלאהאכה ואלזגרה פי גמיע ממד ידיך אלדי תצנעה אלי אנפארך ואבאדתך
סריעא ויקול מן קבל סו שמאילך אד תרכתני׃ ידבק יהוה בך את הדבר עד כלתו אתך
מעל האדמה אשר אתה בא שמה לרשתה׃ ידביק יי בך ית מותא עד דישיצי יתך מעל
ארעא דאת עליל לתמן למירתה׃ ויזלזמך אלה אלובא אלי אן יפניך מן אלארץ אלדי אנת
דאכל אליה לתחוזה׃ יככה יהוה בשחפת ובקדחת ובדלקת ובחרחר ובחרב ובשדפון ובירקון

רש״י

תכי חורב׳ נחר ונפוח ואנש׳ ובחרב׳ יביא עליך ביסור׃ שדפון וירקון׃ מכת תבואה שבשדות׃ שדפון רוח קדים אשלידה בלעז׃ ירקון׃ ובא שפע ההבואה תכסיפין ונהפכין לירקון קווא בלעז׃ עד אבדך׃ תרבוס עד דהיבוד כלומר עד אבוד חורך שתבלה מאליך׃ והיו שמיך אשר על ראשך נחשת׃ קללות הללו משה מפי עצמו אמרן ושבהר סיני מפי הקב״ה אמרן כתשמען וכן נאמר ואם לא תשמעו לי׃ ואם תלכו עמי קרי וכאן הוא אומר לקול יי אלהיך׃ ידבק יי בך׃ יככה ה׳ הקל משה בקללותיו לאומרן בלשון יחיד וגם כן בקללה זו קקל שבראשונות הוא אומר מאיכם
כבבנל ואחבבם בכושה שכא יהו השמים מגישין בכרך שאין הבכלל תזיע ומהור כך והיה חורב בעונם והארץ תהא מזיעה כדרך שמנחשת

תספון׃

ק

ומבחי אן יפתח לך יהוה הנכון עד האחת לביות השבועי קורא ש׳ ההוסר שהשביעי כנגד המדה השביעית שהיא האם המייסרת את בניה והעונשת אותם והיא המרחמת עליהם ג״כ בידוע מוועד חז״ל

וְרָדְפוּךָ עַד אָבְדֶךָ׃ ימחינך יי׳ בשחפתא ובקדחתא ובדליקתא ובחרחורא ובחרבא ובשדפנא
ובירקנא וירדפונך עד דתיבד׃ יצרבך אללה בחמא וסל ושחארה ושרבע ושפאג ושנפאף
ושבוב ואלירקאן פיכלבוכך אלי אבארתך׃ וְהָיוּ שָׁמֶיךָ אֲשֶׁר עַל רֹאשְׁךָ נְחֹשֶׁת וְהָאָרֶץ אֲשֶׁר
תַּחְתֶּיךָ בַּרְזֶל׃ ויהון שמיא דעלוי רישך חסינין כנחשא מלאחתא מטרא וארעא דתחותך
תקיפא כברזלא מלמעבד פירין׃ ותכון סמאוך אלדי פוק ראסך כאלנחאס ואלארץ אלד׳
תחתך כאלחדיד׃ יִתֵּן יְהוָה אֶת מְטַר אַרְצְךָ אָבָק וְעָפָר מִן הַשָּׁמַיִם יֵרֵד עָלֶיךָ עַד הִשָּׁמְדָךְ׃
יתין יי׳ ית מטר ארעך אבקא ועפרא מן שמיא ייחות עלך עד דתשתיצי׃ ויגעל אללה מא
ימטרה עלי בלדך גבארא ותראבא מן אלסמא ירד עליך אלי אנפאדך׃ יִתֶּנְךָ יְהוָה נִגָּף לִפְנֵי
אֹיְבֶיךָ בְּדֶרֶךְ אֶחָד תֵּצֵא אֵלָיו וּבְשִׁבְעָה דְרָכִים תָּנוּס לְפָנָיו וְהָיִיתָ לְזַעֲוָה לְכֹל מַמְלְכוֹת הָאָרֶץ׃
יתננך יי׳ תביר קדם סנאך באורחא חדא תפוק לותיה ובשבעא אורחן תערוק מן קדמוהי ותהי
לזיע לכל מלכות אר׳׃ ויגעלך אללה מצדומא בין ידי אעדאיך חתא תכרג אליהם פי טריק ואחד
ותהרב מן בין ידיהם פי סבע טרק ותכון עברה לגמיע ממאלך אלארץ׃ וְהָיְתָה נִבְלָתְךָ לְמַאֲכָל לְכָל
עוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְבֶהֱמַת הָאָרֶץ וְאֵין מַחֲרִיד׃ ותהי נבילתך משגרא למיכל לכל עופא דשמיא
ולבעירא דאר׳ ולית דמניד׃ פתציר גתתך מאכלא לטאיר אלסמא ולבהאים אלארץ וליס מזעג
להא׃ יַכְּכָה יְהוָה בִּשְׁחִין מִצְרַיִם וּבַעְפֹלִים וּבַגָּרָב וּבֶחָרֶס אֲשֶׁר לֹא תוּכַל לְהֵרָפֵא׃ ימחינך יי׳ ובטחורים
בשחנא דמצראי ובטחורין ובגרבא ובחרס יביש דלא תכול לאתסאה׃ ויצרבך אללה בקרח
מצר ובבואסיר ובגרב ובחכה מא לא תסתטיע מדאואתה׃ יַכְּכָה יְהוָה בְּשִׁגָּעוֹן וּבְעִוָּרוֹן
וּבְתִמְהוֹן לֵבָב׃ ימחינך יי׳ בטפשותא ובסמיותא ובשעממות לבא׃ יצרבך אללה בגנון ובע׳
עמא ובהתת אלקלב׃ וְהָיִיתָ מְמַשֵּׁשׁ בַּצָּהֳרַיִם כַּאֲשֶׁר יְמַשֵּׁשׁ הָעִוֵּר בָּאֲפֵלָה וְלֹא תַצְלִיחַ אֶת דְּרָכֶיךָ
וְהָיִיתָ אַךְ עָשׁוּק וְגָזוּל כָּל הַיָּמִים וְאֵין מוֹשִׁיעַ׃ ותהי ממשמש בטיהרא כמא דממשמש עוירא
בקבלא ולא תצלח ית אורחתך ותהי ברם עשיק ואניס כל יומיא ולית דפריק׃ ואנתציר כא׳
מגסס פי אלצהירה כמא יגסס אלאעמא וכאצה פי אלאפל ולא תנגח פי טריקך ותציר מגשומא
מגצובא טול זמאנך וליס לך מגית׃ אִשָּׁה תְאָרֵשׂ וְאִישׁ אַחֵר יִשְׁגָּלֶנָּה בַּיִת תִּבְנֶה וְלֹא תֵשֵׁב ישכבנה
בּוֹ כֶּרֶם תִּטַּע וְלֹא תְחַלְּלֶנּוּ׃ אתתא תירוס וגבר אחרן ישכבנה ביתא תבני ולא תתיב ביה כרמא

מזיע והיא מרקבת פירותיה׳ וכאן הוא אומר שמיך נחשת והארץ ברזל שיהו שמים מזיעין חטא שלא יריקו מטר מכל מקום לא יהיה חורב של
חבוון בעולם והארץ לא תהא מזיעה כדרך שאין הברזל מזיע ואין הפירות מרקיבון מה׳ קללה היא בין שיהיה כנחשת בין שיהיה כברזל לגמ׳
הוציא פירות׳ וכן השמים לא יריקו מטר׳ מטר ארצך אבק ועפר׳ זיקא דבתר מטרא מטר יורד ולא כל צרכו ואין בו כדי להרביץ את העפר
והרוח באה ומעלה את האבק ומכסה את עשב הנרעש שאין לחים מן המים ונדבק בהם ונעשה טיט ומתייבש ומרקיבן׳ לזעוה׳ לאימה ולזיע
שיזועו כל שומעי מכותך ממך׳ ויאמרו אוי לנו כא עלינו כדרך מכא על אלו׳ בשחין מצרים׳ רע היה מאד לח הוא מבפנים ויבש מבחוץ
כדאיתא בבכורות׳ גרב׳ שחין לח׳ חרס׳ שחין יבש כחרס׳ ובתמהון לבב׳ אוטם הלב אשטורדישון בלעז׳ עשוק׳ כל מעשיך יהיו עוכרין׳
ישגלנה׳ לשון שגל פילגש והכתוב כינהו לשבח ישכבנה ותיקון סופרים הוא זה׳ (וכן וכעמים וזה שאוה עשר דבר תיקון סופרים ומנויין במסורת
הגדולה׳) ולא תחללנו׳ בשנה הרביעית לאכול פריו׳ וכלות אליהם תאוות אליהם שישובו ואינן שבין כל תוחלת שאינה באה קרויה כליון
עינים׳ והיית לשמה׳ אשטורדישון בלעז כל הרואה אותך ישום עליך׳ למשל׳ כשתבא מכה רעה על האדם יאמרו זו דומה למכת
פלוני׳ ולשנינה׳ לשון ושננתם ידברו בך וכן תרגומו ולשועי לשון סיפור ואשתעי׳ יחסלנו׳ יכלנו ועל שם כך נקרא חסיל שמכלה את
הכל׳

תצוב ולא תחללנה׃ ואן תתזווג באמראה פיאתיהא רגל אכר ותבני ביתא ולא תסכנה
ותגרס כרמא ולא תתבדלה׃ שורך טבוח לעיניך ולא תאכל ממנו חמרך גזול מלפניך
ולא ישוב לך צאנך נתנות לאיביך ואין לך מושיע׃ תורך יהי נכיס לעינך ולא תיכול
מניה חמרך יהי אניס מן קדמך ולא יתוב לך ענך מסירן לבעלי דבבך ולית לך פריק׃ ויכון
תורך מדבוחא חדא עיניך ולא תאכל מנה וחמארך מגצובא מן בין ידיך ולא ירגע אליך
וגנמך מסלמה לאעדאיך וליס להא מגית׃ בניך ובנתיך נתנים לעם אחר ועיניך
ראות וכלות אליהם כל היום ואין לאל ידך׃ בנך ובנתך מסירין לעם אחרן ועינך חזין
ויסופן בגללהון כל יומא ולית חילא בידך׃ בניך ובנאתך מדפועין לקום אכרין ועינאך תראהם
ושאכצה אליהם טול אלזמאן ולא טאקה פי ידך׃ פרי אדמתך וכל יגיעך יאכל עם אשר
לא ידעת והיית רק עשוק ורצוץ כל הימים׃ אבא דארעך וכל ליאותך ייכול עם דלא
ידעתא ותהי ברם עשיק ורעיע כל יומיא׃ תמר ארצך וסאיר כסבך יאכלה קום לם
תערפהם ותציר כראך מגשומא מעסופא טול אלזמאן׃ והיית משגע ממראה עיניך
אשר תראה׃ ותהי משתטי מחיזו עינך דתהי חזי׃ חתא תציר מעתוהא מן נצר עינאך
אלדי תראה׃ יככה יהוה בשחין רע על הברכים ועל השקים אשר לא תוכל להרפא מכף
רגלך ועד קדקדך׃ ימחינך יי בשחנא בישא על רכובין ועל שקן דלא תיכול לאתסאה מפרסת
רגלך ועד מוחך׃ יצרבך אללה בקרח רדי עלי אלרכבתין ואלסאקין מא לא תסתטיע מדאואתה
ובמא יולמך מן קדמך אלי האמתך׃ יולך יהוה אתך ואת מלכך אשר תקים עליך אל גוי אשר
לא ידעת אתה ואבתיך ועבדת שם אלהים אחרים עץ ואבן׃ יגלי יי יתך וית מלכך דתקים
עלך לעם דלא ידעתא את ואבהתך ותפלח תמן לעממיא פלחי טעותא אעא ואבנא׃ ויגליך
אללה ומלכך אלדי תנצבה עליך אלי קום לם תערפהם אנת ואבאיך פתעבד הנאך מעבודאת
אכר מן כשב וחגארה׃ והיית לשמה למשל ולשנינה בכל העמים אשר ינהגך יהוה שמה׃
ותהי לצדו למתל ולשועי בכל עממיא דידברנך יי לתמן׃ פתציר וחשה ומתלה וחכאיה פי
גמיע אלאמם אלדי יסוקך אללה אליהם׃ זרע רב תוציא השדה ומעט תאסף כי יחסלנו הארבה׃
בר זרע סגי תפיק לחקלא וזעיר תכנוש ארי יחסלניה גובא׃ ואלדי תכרג אלצחרא בדרא
כתירא פקליל מא תגמע מנה בל יקצמה אלגראד׃ כרמים תטע ועבדת ויין לא תשתה
ולא תאגר כי תאכלנו התלעת׃ כרמין תצוב ותפלח וחמרא לא תשתי ולא תכנוש ארי
תיכלניה תולעתא׃ ואלדי תגרס כרומא ותפלחהא פלא תשרב מנה כמרא ולא תועיה
בל יאכלה אלדוד׃ זיתים יהיו לך בכל גבולך ושמן לא תסוך כי ישל זיתך׃ זיתין יהון לך
בכל תחומך ומשחא לא תשוח ארי יתרן זיתך׃ ואלדי יכון לך זיאתין פי גמיע תכמך פלא
תדהן מנהא בל תנתתרה נתרא׃ בנים ובנות תוליד ולא יהיו לך כי ילכו בשבי׃ בנין ובנן

תליה ולא יהון לך ארי יהכון בשביא׃ ואד תולד בנין ובנאת פלא יבקון לך כל יגלון פי אלסבי׃
כל עצך ופרי אדמתך יירש הצלצל׃ כל אילנך ואבא דארעך יחסנניה סקאה׃ גמיע שג'רך
ותמר ארצך יקרצה אלפראש׃ הגר אשר בקרבך יעלה עליך מעלה מעלה ואתה תרד מטה
מטה׃ תותב ערל דבינך יהי סליק עיל מנך לעילא לעילא ואת תהי נחית לתחתא לתחתא׃
ואלגריב אלדי פי מא בינכם ירתפע עליך עלווא כבירא ואנת תנחט ספלא הוייא׃ הוא ילוך ואתה
לא תלונו הוא יהיה לראש ואתה תהיה לזנב׃ הוא יוזפנך ואת לא תוזפניה הוא יהי תקיף ואת
תהי הליש׃ חתי אנה יקרצך ואנת לא תקרצה הו יציר ראסא ואנת תכון דנבא׃ ובאו עליך
כל הקללות האלה ורדפוך והשיגוך עד השמדך כי לא שמעת בקול יהוה אלהיך לשמר
מצותיו וחקתיו אשר צוך׃ וייתון עלך כל לוטיא האלין וירדפונך וידבקונך עד דתשתיצי ארי
לא קבילתא למימרא דיי אלהך למטר פקודוהי וקימוהי דפקדך׃ פתחל בך גמיע הדה
אללענאת ותלחקך ותדרכך אלי אן פאדך אד לם תקבל אמר אללה רבך ותחפץ וצאיאה
ורסומה אלתי אמרך׃ והיו בך לאות ולמופת ובזרעך עד עולם׃ ויהון בך לאת ולמופת ובבנך
עד עלמא׃ ותציר פיך איה וברהאנא ובנסלך אלמשאבהיך אלי אלדהר׃ תחת אשר לא עבדת
את יהוה אלהיך בשמחה ובטוב לבב מרב כל׃ חלף דלא פלחתא קדם יי אלהך בחדוא ובשפירות לבא
מסגי כולא׃ בדל מא תעבד אללה רבך בפרח וגודת קלב מן כתרה אלאשיא׃ ועבדת את איביך סב
אשר ישלחנו יהוה בך ברעב ובצמא ובעירם ובחסר כל ונתן על ברזל על צוארך עד בך
השמידו אתך׃ ותפלח ית בעלי דבבך דיגרינון יי בך בכפנא ובצהותא ובערטליותא ובחסירות
כולא ויתין ניר דברזל על צורך עד דישיציתך׃ פתכדם עדוך אלדי יסלטה אללה עליך בגוע
ועטש ועריי ועוז כל שי ויצע אצרא מן חדיד עלי ענקך אלי אן ינפדך׃ ישא יהוה עליך גוי מרחק
מקצה הארץ כאשר ידאה הנשר גוי אשר לא תשמע לשנו׃ ייתי יי עלך עם מרחיק מסיפי
ארעא כמא דמשתדי נשרא עמא דלא תשמע לישניה׃ יגזיך אללה בקביל מן בעיד מן טרף
אלארץ כמי יתחלק אלנסר קביל לא תפהם לגתה׃ גוי עז פנים אשר לא ישא פנים לזקן ונער
לא יחן׃ עם תקיף אפין דלא נסיב אפי סבא ועל ינקא לא מרחים׃ קביל וקח אלוגה מא לא
יחאבי וגה שיך ולא ירות עלי צבי׃ ואכל פרי בהמתך ופרי אדמתך עד השמדך אשר
לא ישאיר לך דגן תירוש ויצהר שגר אלפיך ועשתרת צאנך עד האבידו אתך׃ וייכול
ולדא דבעירך ואבא דארעך עד דתשתיצי דלא ישאר לך עבורא חמרא ומשחא בקרי

בי ע״ל׳ ישיר פירותו לשון ונשל הברזל׳ ירש הצלצל׳ יעשנו הארבה רש מן הפרי׳ ירש׳ יעני׳ צלצל׳ מין חרבה׳ (ע״ש שמשמיע קול כעת עפורה
מחויר בעיני שנ׳ ביומו בקול מרעבות על ראשי ההדים ירקרון נקרא צלצל אלשון ובצלצלים שהוא מין משמיעי קול מחול״) ואא לפרש יירש לשון ירושה עא״כ היה
לו לכתוב יוריש ולא לשון הורשה וירושין שא״כ היה לו לכתוב יוריש׳ מרוב כל׳ בעוד היה לך כל טוב׳ כאשר ידאה הנשר׳ פתאום ודרך מצלחת
ויקלו פוסיו׳ לא תשמע לשונו׳ לא תכיר לשונו וכן תשמע חלום לפתור אותו וכן כי שומע יוסף אינטלד׳ עז דדה חומותיך׳ לשון רידי וכיבוש׳
ואכלה בשר בנך במצור׳ שהמות שיהיו צרים על העיר ויהיה שם מזוק עקת רעבון׳ הרך בך׳ הרחמן ורך לבב על בנוי ורע עינו בהם
לדעלים

תורך ועראדי ענך. עד דיוביד יתך׃ פיאכל תמר בהאימך ותמר ארצך אלי אנפאדך ולא
יבקי לך ברא ולא עצירא ולהנא ולא נתאג בקרך וגפראת גנמך אלי אן יבידך׃ והצר
לך בכל שעריך עד רדת חמתיך הגבהת והבצרות אשר אתה בטח בהן בכל ארצך והצר
לך בכל שעריך בכל ארצך אשר נתן יהוה אלהיך לך׃ ויעיק לך בכל קרוך. עד דיכביש
שורך רמיא וכריכיא. דאת רחיץ לאשתיזבא בהון בכל ארעך. ויעיק לך בכל קרוך. בכל
ארעך. דיהב יי׳ אלהך לך׃ ויחאצרך פי גמיע מחלך אלי אן יהדם אסוארך אלשאמכה אל
חצינה אלתי אנת ואתק בהא פי גמיע בלדך ויצאיקך פי גמיע מחלך פי בלדך אלדי
אעטאך אללה רבך׃ ואכלת פרי בטנך בשר בניך ובנתיך אשר נתן לך יהוה אלהיך
במצור ובמצוק אשר יציק לך איבך׃ ותיכול ולדא דמעך. בסר בנך ובנתך. דיהב לך יי׳
אלהך. בצירא ובעקתא. דיעיק לך סנאך׃ חתא תאכל מן תמר בטנך והו לחם בניך ובנאתך
אלדי רזקך אללה רבך בחצאר וציק ממא יחאצרך עדוך׃ האיש הרך בך והענג מאד
תרע עינו באחיו ובאשת חיקו וביתר בניו אשר יותיר׃ גברא דרכיך בך. ודמפנק לחדא
תבאש עיניה באחוהי ובאתת קימיה ובשאר בנוהי דישאר׃ חתי אן אלרגל אלרכץ מנכם
ואלמדלל גדא ישח עלי אכיה ועלי חרמתה ובאקי בניה אלתי יבקיהם׃ מתת לאחד מהם
מבשר בניו אשר יאכל מבלי השאיר לו כל במצור ובמצוק אשר יציק לך איבך בכל
שעריך׃ מלמתן לחד מנהון מבסר בנוהי דייכול. מדלא אשתאר ליה כולא בצירא
ובעקתא דיעיק לך סנאך בכל קרוך׃ מן אן יעטי ואחד מנהם מן לחם בניה אלדי יאכל
ממא לם יבק לה שיא בחצאר וציק ממא יצייק עליך עדוך פי גמיע מחלך׃ הרכה
בך והענגה אשר לא נסתה כף רגלה הצג על הארץ מהתענג ומרך תרע עינה באיש
חיקה ובבנה ובבתה׃ דרכיכא בך ודמפנקא דלא נסיאת פרסת רגלה לאחתא על אר
מהפנקו ומרכיכו תבאש עינה בגבר קימה ובברה ובברתה׃ חתי אן אלמראה אלרכצה
מנכם ואלמדללה אלתי לם תעוד קדמהא אן תצע עלי אלארץ מן אלדלאל ואלרכצה תשח
עלי זוגהא ואבנהא ואבנתהא׃ ובשליתה היוצת מבין רגליה ובבניה אשר תלד כי
תאכלם בחסר כל בסתר במצור ובמצוק אשר יציק לך איבך בשעריך׃ ובזעיר
בנהא דיפקון מנה. ובבנהא דתליד. ארי תיכלנון בחסירות כולא בסתרא בצירא ובעקתא.

רש״י

להעלים עין מהם מתת לאחד מהם מבשר אחיהם אשר יאכל׃ וביתר בניו אשר יותיר׃ מן השחוטים ששחט למאכלו תרע עינו רעה בהם
וצרה מליתן להם מבשר השחוטים׃ ובבנה ובבתה׃ הגדולים׃ ובשליתה׃ בנים הקטנים בכולן תרע עינה צרה כשתאכל את האחד
מהן מליתן לאשה אצלה מן הבשר׃ והפלא ה׳ את מכותך׃ מופלאות ומובדלות משאר מכות׃ ונאמנות׃ לייסרך לקיים שליחותן׃ אשר
יגורת מפניהם׃ מפני המכות כשהיו ישראל רואין מכות משונות הבאות על מצרים היו יראים מהם שלא יבואו עליהם גם כן תדע שכן
כתוב אם שמוע תשמע כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך אין מיראין את האדם אלא בדבר שהוא יגור ממנו׃ ועלם׃ לשון

ריעיך לך. סנאך בקרוך׃ ובמשימתהא אסאקטה מנהא ואגנתהא אלדי תרמי בהם פתנפרד
בהם ותאכלהם כון עוז אכל פי סתר בחצאר וציק ממא יציק עליך עדווך פי מחלך׃ אם
לא תשמר לעשות את כל דברי התורה הזאת הכתבים בספר הזה ליראה את השם
הנכבד והנורא הזה את יהוה אלהיך׃ אם לא תטר למעבד ית כל פתגמי אוריתא הדא
דכתיבין בספרא הדין למדחל ית שמא יקירא ודחילא הדין ית יי׳ אלהך׃ ואן לם תחתפט
ותעמל גמיע כלאם הדה אלתוריה אלמכתובה פי הדא אלספר ותכאף הדא אלאסם אלכרים
אלמהיוב הו אלה רבך׃ והפלא יהוה את מכתך ואת מכות זרעך מכות גדלת ונאמנות
וחלים רעים ונאמנים׃ ויפריש יי׳ ית מחתך וית מחת בנך מחן רברבן ומהימנן ומכתשין
בישין ומהימנין׃ געל אלה צרבאתך עגיבה וצרבאת נסלך אלמדכורין צרבאת כבאר
דארה ואמראץ רדייה דארה׃ והשיב בך את כל מדוה מצרים אשר יגרת מפניהם ודבקו
בך׃ ויתיב בך ית כל מכתשי מצרים דדחילתא מן קדמיהון וידבקון בך׃ ויורד עליך
גמיע ארוא מצר אלדי חדרתהא פתלזמך׃ גם כל חלי וכל מכה אשר לא כתוב בספר
התורה הזאת יעלם יהוה עליך עד השמדך׃ אף כל מרע וכל מחא דלא כתיבין בספר
אוריתא הדא ייתינון יי׳ עלך עד דתשתיצי׃ ואיצא כל מרץ וכל צרבה ממא ליס הו
מכתוב פי ספר הדה אלתוריה יסלטהא אלה עליך אלי אנפאדך׃ ונשארתם במתי מעט תחת
אשר הייתם ככוכבי השמים לרב כי לא שמעת בקול יהוה אלהיך׃ ותשתארון בעם
זעיר חלף דהויתון ככוכבי שמיא לסגי ארי לא קבילתא למימרא די׳ אלהך׃ פתבקון רהט
דון אחצא בעד מא כנתם ככואכב אלסמא כתרה גזא מא לם תקבל אמר אלה רבך׃
והיה כאשר שש יהוה עליכם להיטיב אתכם ולהרבות אתכם כן ישיש יהוה עליכם
להאביד אתכם ולהשמיד אתכם ונסחתם מעל האדמה אשר אתה בא שמה לרשתה׃
ויהי כמא דחדי יי׳ עליכון לאיטבא לכון ולאסגאה יתכון כין יחדי יי׳ עליכון לאובדא
יתכון ולשיצאה יתכון ותטלטלון מעל ארעא דאת עליל לתמן למירתה׃ ויכון כמא
קצד אלה בכם אן יחסן אליכם ואן יכתרכם כדאך יקצד אן יבידכם ואן ינפדכם פתנדרסון
ען אלבלד אלדי אנת דאכל אליה לתחוזה׃ והפיצך יהוה בכל העמים מקצה הארץ ועד קצה
הארץ ועבדת שם אלהים אחרים אשר לא ידעת אתה ואבתיך עץ ואבן׃ ויבדרנך

עליך״ ונשארתם במתי מעט תחת וגו׳ מועטין חילוף מרובין״ כן ישיש יי׳ חויבים עליכם להאביד אתכם [illegible] ושלום אבל אחרים
משיש״ ונסחתם׳ לשון עקירה וכן בית גאים יסח יי׳״ ועבדת שם אלהים אחרים׳ כתרגומו לא עבודת אלהות ממש [illegible] וגלגליות
לכומרי ע״ז״ לא תרגיע׳ לא הנוח כמו נחת המרגעה״ לב רגז׳ לב חרד כתרגומו לב דחיל כמו מחול מחת רגזה לך׳ שמעו עמים
ירגזון׳ מוספות השמים ירגזון״ וכליון עינים׳ מצפה לישועה ולא תבא״ חייך תלואים לך׳ על הספק כל ספק קרוי תלוי [illegible] היום
בחרב הבאה עלינו ורבותינו דרשו זה הלוקח תבואה מן השוק״ ולא תאמין בחייך׳ זה הסומך על הפלטר״ בבקר תאמר מי יתן׳ ויהיה
הערב

ישעיה כ״ח
ישעיה י״ד
חבקוק ג׳

יי̇ ביני עממיא מסיפי אר' ועד סיפי אר' ותפלח תמן לעממיא פלחי טעותא דלא ידעתא את
ואבהתך אעא ואבנא׃ ויבדדך אללה פי מא בין גמיע אלשעוב מן טרף אלארץ אלי טרפהא פתעבד
תם מעבודאת אכר מא לם תערפהא אנת ואבאיך מן כשב וחגארה׃ ובגוים ההם לא תרגיע
ולא יהיה מנוח לכף רגלך ונתן יהוה לך שם לב רגז וכליון עינים ודאבון נפש׃ ובעממיא
האנון לא תנוח ולא יהי מנח לפרסת רגלך ויתין יי̇ לך תמן לב דחיל וחשכות עינין ומפחן נפש׃
ופי תלך אלאמם לא תטמאן ולא יכון קרארא לקדמך בל יגעל אללה לך קלבא רגזא ושכוץ
אלעינין ודבול אלנפוס׃ והיו חייך תלאים לך מנגד ופחדת לילה ויומם ולא תאמין בחייך׃ ויהון
חייך תלן לך מקביל ותהי תוה בליליא וביממא ולא תהימין בחייך׃ ותכון חיאתך מעלקה
חדאך חתא תפזע לילא ונהארא ולא תצדק בחיותך׃ בבקר תאמר מי יתן ערב ובערב
תאמר מי יתן בקר מפחד לבבך אשר תפחד וממראה עיניך אשר תראה׃ בצפרא תימר
מן יתין רמשא וברמשא תימר מן יתין צפרא מתוהת לבך דתהי תוה ומחיזו עינך דתהי חזי׃
תקול בגדאה יא ליתני אמסי ותקול בעשיא יא ליתני אצבח מן פזע קלבך אלדי תפזע ומן
נצר עיניך אלדי תראה׃ והשיבך יהוה מצרים באניות בדרך אשר אמרתי לך לא תסיף עוד לראתה
והתמכרתם שם לאיביך לעבדים ולשפחות ואין קנה׃ ויתיבנך יי̇ למצרים בספינן באורחא
דאמרית לך לא תוסיף עוד למחזה ותזדבנון תמן לבעלי דבביכון לעבדין ולאמהן ולית דקני׃
וירדך אללה אלי בלד מצר פי ספן עלי אלטריק אלדי קלת לך לא תעוד אן תראהא אבדא ותערצון הנאך
לגמיע לאעדאיכם עבידא ואמאא וליס משתרי׃

אלה דברי הברית אשר צוה יהוה את משה לכרת את בני ישראל בארץ מואב מלבד
הברית אשר כרת אתם בחרב׃ אלין פתגמי קימא דפקיד יי̇ ית משה למגזר עם בני ישראל
בארעא דמואב בר מקימא דגזר עמהון בחורב׃ הדא כלאם אלעהד אלדי אמר אללה מוסי אן
יעהדה מע בני אסר' פי בלד מואב סוא אלעהד אלדי עהדה מעהם פי גבל חריב׃ פ
ויקרא משה אל כל ישראל ויאמר אלהם אתם ראיתם את כל אשר עשה יהוה לעיניכם בארץ
מצרים לפרעה ולכל עבדיו ולכל ארצו׃ וקרא משה לכל ישר' ואמר להון אתון חזיתון
ית כל דעבד יי̇ לעיניכון בארעא דמצרים לפרעה ולכל עבדוהי ולכל ארעיה׃ תם דעא מוסי
בגמיע אל אסר' וקאל להם אנתם ראיתם גמיע מא צנע אללה בחצרתכם פי בלד מצר בפרעון

הערב של אמש׃ ובערב תאמר מי יתן בקר של שחרית שהצרות מתחזקות תמיד וכל שעה מרובה קללתה משל פניה׃ והשיבך יי̇ מצרים באניות
בספינות בעבדים׃ והתמכרתם שם לאויביך אתם מבקשים להיות נמכרים להם לעבדים׃ ואין קונה׃ כי יגזרו עליך הרג וכליון׃ והתמכרתם בלעז
איפורוונדרייש וישולא ולא יתכן לפרשו והתמכרתם בלשון ונמכרתם ע"י מוכרים אחרים מפני שנ' אחריו ואין קונה׃ לכרות את בני ישראל שיקבלו
עליהם התורה באלה ובשבועה׃ מלבד הברית׃ קללות שבתורת כהנים שנאמרו בסיני׃ ולא נתן יי̇ לכם לב לדעת׃ להכיר את חסדי המקום ב"ה
ולידבק בו עד היום הזה׃ שמעתי שאותו היום שנתן משה ספר התורה לבני לוי כמו שכת' ויתנה אל הכהנים בני לוי באו כל ישראל לפני משה

וגמיע קואדה ובסאיר אהל בלדה׃ המסות הגדלת אשר ראו עיניך האתת והמפתים הגדלים
ההם׃ נסין רברבן דחזאה עינך אתיא ומופתיא רברבתא האנון׃ אלאמתחאנאת אלעט׳ימה אלתי ראתהא
עינאך ותלך אלאיאת ואלבראהין אלכבאר׃ ולא נתן יהוה לכם לב לדעת ועינים לראות ואזנים
לשמע עד היום הזה׃ ולא יהב יי׳ לכא למדע ועינין למחזי ואדנין למשמע עד יומא הדין׃ לכון
ולם יעטיכם אללה קלבא תעלמון מתלהא ולא תנט׳רון בעיונכם ולא תסמעון באד׳אנכם אלא
יומנא הדא׃ ואולך אתכם ארבעים שנה במדבר לא בלו שלמתיכם מעליכם ונעלך לא
בלתה מעל רגלך׃ ודברית יתכון ארבעין שנין במדברא לא בליאת כסותכון מנכון ומסנך לא
עדו מעל רגלך׃ וסיירתכם ארבעין סנה פי אלבר לם תבל תיאבכם ונעאלכם עלי ארגלכם׃ לחם
לא אכלתם ויין ושכר לא שתיתם למען תדעו כי אני יהוה אלהיכם׃ לחמא לא אכלתון וחמר
חדת ועתיק לא שתיתון בדיל דתדעון ארי אנא יי׳ אלהכון׃ וטעאמכם אלדי אעתדתמוה לם
תאכלוה וכמר ומסכר לם תשרבו פיקול לכם לכי תערפון אני אללה רבכם׃ ותבאו אל המקום
הזה ויצא סיחן מלך חשבון ועוג מלך הבשן לקראתנו למלחמה ונכם׃ ואתיתון לאתרא הדין
ונפק סיחון מלכא דחשבון ועוג מלכא דמתנן לקדמותנא לאגחא קרבא ומחינונון׃ הת׳י ואפיתם
הדא אלמוצע פברז סיחון מלך חשבון ועוג מלך אלבתניה תלקאנא ללחרב פקתלנאהמא׃ ונקח את
ארצם ונתנה לנחלה לראובני ולגדי ולחצי שבט המנשי׃ ונסיבנא ית ארעהון ויהבנה לאחסנא
לשבט ראובן ולשבט גד ולפלגות שבטא דמנשה׃ ואכ׳דנא בלדהמא ודפענאהא נחלה לס׳ ראובן
וגד ולנצף סבט מנשה׃ ושמרתם את דברי הברית הזאת ועשיתם אתם למען תשכילו את כל
אשר תעשון׃ ותטרון ית פתגמי קימא הדין ותעבדון יתהון בדיל דתצלחון ית כל דתעבדון׃
פאחפצו כלאם הדא אלעהד ואעמלו בה לכי תנג׳חון פי גמיע מא
תצנעון׃ נכב פסוקים . סימן מכבי . גב״ד כן בספר גנוז יששכר הב׳ קורא עד סוף הפרשה

אתם נצבים היום כלכם לפני יהוה אלהיכם ראשיכם שבטיכם זקניכם ושטריכם כל איש

ואמרו לו משה רבינו אף אנו עמדנו בסיני וקבלנו את התורה וניתנה לנו ומה אתה משליט את בני שבטך עליה ויאמרו לנו מחר לא לכם ניתנה לנו ניתנה ושמח משה על הדבר ועל זאת אמר להם היום הזה נהיית לעם וגו׳ היום הזה הבנתי שאתם דבקים וחפצים במקום׳׳ והביאו ל׳ המקום הזה׳ עתה אתם חוזרים עצמכם בגדולה ובכבוד ל׳ הבעטו במקום ואל ירום לבבכם אלא ושמרתם את דברי הברית הזאת׳׳ ד״א ולא נתן ה׳ לכם לב לדעת שאין אדם עומד על סוף דעתו של רבו וחכמת משנתו עד סוף מ׳ שנה ולפ״כ לא הקפיד עליכם המקום עד היום הזה אבל מכאן ואילך יקפיד ולפ״כ ושמרתם את דברי הברית הזאת ועשיתם אותם וגו׳׳ חסלת כי תבוא בס״ד׳

אתם נצבים׳ מלמד שכינסם משה כולם לפני הקב״ה ביום מותו להכניסם בברית׳׳ ראשיכם שבטיכם׳ ראשיכם לשבטיכם׳׳ זקניכם ושוטריכם׳ החשוב חשוב קודם ואח״כ כל איש ישראל׳׳ מחוטב עציך׳ מלמד שבאו כנענים להתגייר בימי משה כדרך שבאו גבעונים להתגייר בימי יהושע וזהו האמור בגבעונים ויעשו גם המה בערמה ונתנם משה חוטבי עצים ושואבי מים׳׳ לעברך׳ להיותך עובר בברית ולא יתכן לפרשו כמו להעבירך אלא כמו לעשותכם אותם׳׳ לעברך בברית׳ דרך העברה כך היו כורתי בריתות עושין מחיצה מכאן ומחיצה מכאן ועוברין בנתיים כמו שנ׳ העגל אשר כרתו לשנים ויעברו בין בתריו׳׳ למען הקים היום לו לעם׳ כל כך הוא נכנס לטרוח למען יקים אותך לפניו לעם׳׳ והוא יהיה לך לאלהים׳ לפי שדיבר ונשבע לאבותיך שלא להחליף את זרעם באומה אחרת לכך הוא מוקר אתכם בשבועות הללו שלא תקניטוהו אחר שאינו יכול להיבדל מכם׳ עד כאן פירשתי לפי פשוטה של פרשה׳ ומדרש אגדה למה נסמכה פרשת משפטים לקללות לפי ששמעו ישר׳ מאה קללות חסר שתים חוץ מתשע וארבעים שבתורת כהנים הוריקו פניהם ואמרו

תי

ישראל׃ אתון קימין יומא דין כלכון קדם יהוה אלהכון רישיכון שבטיכון סביכון וסרכיכון כל אנש
ישראל׃ אנתם וקוף אליום כלכם בין ידי אללה רבכם ריסאכם ואסבאטכם אשיאכֿכם וערפאכם
וסאיר רגאל אסר׳ טפכם נשיכם וגרך אשר בקרב מחניך מחטב עציך עד שאב מימיך׃ טפלכון
נשיכון וגיורך דבגו משריתך מלקיט אעך עד מלי מייך׃ ואטפאלכם ונסאכם ואלגריב אלדי פי וסט
עסכרך מן מחתטב חטבך אלי מסתקי מאך׃ לעברך בברית יהוה אלהיך ובאלתו אשר יהוה
אלהיך כרת עמך היום׃ לאעלותך בקימא דיי אלהך ובמומתיה דיי אלהך גזר עמך יומא דין׃
לאדכלך פי עהד אללה רבך וחרבה אלדי יעהדה מעך אליום׃ למען הקים אתך היום לו לעם והוא יהיה
ב לך לאלהים כאשר דבר לך וכאשר נשבע לאבתיך לאברהם ליצחק וליעקב׃ בדיל לקיימא
יתך יומא דין קדמוהי לעם והוא יהוי לך לאלה כמא דמליל לך וכמא דקיים לאבהתך לאברהם
ליצחק וליעקב׃ לכי יתבתך אליום לה אמה והו יכון לך אלאהא כמא ועדך וכמא קסם לאבאיך
אבראהם יצחק ויעקוב׃ ולא אתכם לבדכם אנכי כרת את הברית הזאת ואת האלה הזאת׃
ולא עמכון בלחודיכון אנא גזר ית קימא הדין וית מומתא הדא׃ וליס מעכם וחדכם אנא עאהד
הדא אלעהד והדא אלחרג׃ כי את אשר ישנו פה עמנו עמד היום לפני יהוה אלהינו ואת אשר
איננו פה עמנו היום׃ ארי ית מן דאיתוהי הכא עמנא קאים יומא דין קדם יהוה אלהנא וית מן דליתוהי הכא
עמנא יומא דין׃ אלא מע מן הו מוגוד מענא אליום חאצר בין ידי אללה רבנא ומע מן ליס הו חאצר
ג מענא אליום אדא נקל אליה׃ כי אתם ידעתם את אשר ישבנו בארץ מצרים ואת אשר
עברנו בקרב הגוים אשר עברתם׃ ארי אתון ידעתון ית דיתיבנא בארעא דמצרים וית דעברנא
ביני עממיא דעברתון׃ ואנתם עאלמין מא אקמנא פי בלד מצר ומא סרנא פי מא בין אלאמם
אלדי גזתם בינהם׃ ותראו את שקוציהם ואת גלליהם עץ ואבן כסף וזהב אשר עמהם׃
וחזיתון ית שקוציהון וית טעותהון אעא ואבנא כספא ודהבא דעמהון׃ וקד ראיתם ארגאסהם
וטואגיתהם מן כשב וחגארה ומן פצה ודהב אלתי הי מעהם׃ פן יש בכם איש או אשה או
משפחה או שבט אשר לבבו פנה היום מעם יהוה אלהינו ללכת לעבד את אלהי הגוים ההם

מי יוכל לעמוד בשאו הבחיל משה לפייסם אתם נצבים היום הרבה הכעסתם למקום ולא עשה אתכם כליה והרי אתם קיימים לפניו׃ היום׃ כיום הזה
שהוא קיים והוא מאפיל ומאיר כך האיר לכם וכן עתיד להאיר לכם והקללות והיסורין מקיימין אתכם ומציבין אתכם לפניו ואף הפרשה של
מעלה תנו פוסקין הם אתם ראיתם את כל אשר עשה יי׳ וכו׳״ ד״א אתם נצבים׃ לפי שהיו ישראל מזדמנין מפרנס לפרנס ממשה ליהושע לפ״כ עשה
אותם מצבה כדי לזרזם וכן עשה יהושע וכן שמואל התיצבו ואשפטה אתכם כשיצאו מידו ונכנסו לידו של שאול׃ ואת אשר איננו פה׃ ואף
עם דורות העתידין להיות׃ אנכי כורת את הברית הזאת׃״ כי אתם ידעתם וגו׳ ותראו את שקוציהם׃ לפי שראיתם האומות עע״ז ושמא השיא
לב אחד מכם אותו לבבו אחריהם״ פן יש בכם איש או אשה וגו׳׃ לפ״כ אני צריך להשביעכם״ שקוציהם׃ על שם שהם מאוסים כשקצים״
גלוליהם׃ מוסרחים ומאוסים כשקצים וכגללים״ עץ ואבן׃ אותן של עצים ושל אבנים ראיתם בגלוי לפי שאין הנכרי ירא שמא יגנבו אבל של
כסף ושל זהב עמהם בחדרי משכיותם הם לפי שהם יראים שמא יגנבו״ פן יש בכם׃ שמא יש בכם׃ אשר לבבו פונה היום׃ מלקבל עליו
הברית״ שורש פורה ראש ולענה׃ שורש מגדל עשב מר כגידין שהם מרים כלומר מפרה ומרבה רשע בקרבכם״ והתברך בלבבו׃ לשון
ברכה יחשוב בלבו ברכת שלום לעצמו לומר לא יבואוני קללות הללו אך שלום יהיה לי״ והתברך׃ בנדיר״ה בלע״ז כמו והתגדל
והתפלל״ בשרירות לבי׃ במראית לבי כמו אשורנו ולא קרוב כלומר מה שלבו רואה וחפץ לעשות״ למען ספות הרוה׃ לפי שאוסיף לו

פן יש בכם שרש פרה ראש ולענה' דלמא אית בכון גבר או אתא או זרעיא או שבטא דלביה
פני יומא דין מדחלתא דיי' אלהנא למהך למפלח ית טעות עממיא האנון דלמא אית בכון גבר
מהרהיר חטאין או זדון' כלא יוגד פיכם רגל או אמראה או עשירה או סבט מן קלבה
מתולי אליום ען אללה רבנא לימצ'י ויעבד מעבודאת אולאיך אלאמם כלא יכון פיכם אצל
מתמר סם או עלקם' והיה בשמעו את דברי האלה הזאת והתברך בלבבו לאמר שלום
יהיה לי כי בשררות לבי אלך למען ספות הרוה את הצמאה' ויהי במשמעיה ית
פתגמי מומתא הדא ויחשיב בלביה למימר שלמא יהי לי ארי בהרהור לבי אנא אזיל
בדיל לאוספא ליה חטאי שלותא על זידנותא' פאדא סמע כלאם הדא אלחרג קרר פי
נפסה קאילא לא יכון לי שי סלאם ואנמא אסיר פי הוא קלבי לכי אמר בארוא אלעטש'
לא יאבה יהוה סלח לו כי אז יעשן אף יהוה וקנאתו באיש ההוא ורבצה בו כל האלה
הכתובה בספר הזה ומחה יהוה את שמו מתחת השמים' לא ייבי יי' למשבק ליה ארי בכין
יתקף רגזא דיי' וחמתיה בגברא ההוא וידבקון ביה כל לוטיא דכתיבין בספרא הדין וימחי יי'
ית שמיה מתחות שמיא' פלא ישא אללה אן יצפח לה לאן בל חיניד' ישתד גצ'ב אללה
וחמייתה עליה פילזק בה גמיע אלחרג אלמכתוב פי הדא אלספר חתי ימחו אללה אסמה מן תחת
אלסמא' והבדילו יהוה לרעה מכל שבטי ישראל ככל אלות הברית הכתובה בספר
התורה הזה' ויפרשניה יי' לבישא מכל שבטיא דישראל ככל לוטי קימא דכתיבין בספר
אוריתא הדין' ויפרזה אללה עלי שר מן גמיע אסבאט אסר' כגמיע חרג אלעהד אלמכתוב
פי ספר הדה אלתורייה' ואמר הדור האחרון בניכם אשר יקומו מאחריכם והנכרי אשר
יבא מארץ רחוקה וראו את מכות הארץ ההוא ואת תחלאיה אשר חלה יהוה בה' ויימר
דרא בתראה בניכון דיקומון מבתריכון ובר עממין דייתי מארע רחיקא ויחזון ית מחתה
דארעא ההיא וית מרעהא דאמרע יי' בה' פיקול אלגיל אלאכר מן בניכם אלדי יקומון מן בעדכם
ואלגריב אלדי יאתי מן בלד בעיד חין ינצ'רון צ'רבאת תלך אלארץ' ואמראצ'הא אלתי אמרצ'הא
אללה' גפרית ומלח שרפה כל ארצה לא תזרע ולא תצמח ולא יעלה בה כל עשב כמהפכת

רש"י

פורענות על מה שעשה בשוגג עד הנה והייתי מעביר עט"ה ובורס עתה שאתרפס עם המזיד ואפרע ממנו הכל וכן תרגם אונקלוס בדיל לאוספא ליה
חטאי שלותא על זידנותא שאוסיף לו השגגות עם הזדונות" רוה' שוגג שהוא עושה כאנס שכור שהוא עושה שלא מדעת' צמאה' שהוא
עושה מדעת ובתאוה" יעשן אף ה' ע"י כעס הגוף מחמם והעשן יוצא מן האף וכן עלה עשן באפו ואע"פ שאין זו לפני המקום הכתוב משמיע
את האוזן כדרך שהיא רגילה ויכולה לשמוע כפי דרך הארץ" וקנאתו' לשון חמה אנפרנמינט אחיזת לבישת נקמה ואינו מעביר על
המדה" הכתובה בספר התורה הזה' ולמעלה הוא אומר בספר התורה הזאת' גם כל חלי וכל מכה וגו' הזאת לשון נקבה מוסב אל התורה' הזה
לשון זכר מוסב אל הספר ועל ידי פסוק הטעמים הם נחלקים לשתי לשונות בפרשה קללות הספחה נתונה תחת בספר והתורה הזאת
דבוקין זה לזה לכך אמור תחת' וכאן הספחה נתונה תחת התורה נמצא ספר התורה דבוקין זה לזה לפי' לשון זכר נופל אחרון שבלשון
נופל על הספר" ולא חלק להם' לא נהגס לחלקם' לא ירשום' לא ידעו בהם גבורה אלהות' ואונקלוס תרגם לא אוטיבא לכון לא הטיבו
להם שום טובה ולשון חלק' אותו אלוה שבחרו להם לא חילק להם שום נחלה וחלק" ויתשם יי' בהרגזיה ותלטילנון וכן הכתוב כהיום מעל
ירמיה י"ב חרמתים" הנסתרות' לי' אלהינו ואם תאמרו מה בידנו לעשות אתה מעניש את הרבים על הרהורי היחיד שנ' פן יש בכם איש וגו' אשר
לבבו.

סדם ועמרה אדמה וצביים אשר הפך יהוה באפו ובחמתו׃ גפריתא ומלחא תהי יקדא כל
ארעה לא תזדרע ולא תצמח ולא יסק בה כל עשב כהפיכתא דסדום ועמורה אדמה וצבוים
דהפך יי׳ ברגזיה ובחמתיה׃ חתי אן גמיע ארצהא מחרקה בנאר וכברית אד לא תזרע ולא
תנבת ולא יצעד פיהא שיא מן עשב כמקלב סדום ועמרה אדמה וצבוים אלתי קלבהא
אללה בגצבה וחמיתה׃ ואמרו כל הגוים על מה עשה יהוה ככה לארץ הזאת מה חרי האף
הגדול הזה׃ ויימרון כל עממיא על מה עבד יי׳ כדין לארעא הדא מא תקוף רגזא רבא הדין׃
פיקול גמיע אלאמם עלי מא צנע אללה כדא בהדא אלבלד ומא סבב שדה הדא אלגצב אלעצים׃
ואמרו על אשר עזבו את ברית יהוה אלהי אבתם אשר כרת עמם בהוציאו אתם מארץ
מצרים׃ ויימרון על דשבקו ית קימא דיי׳ אלהא דאבהתהון דגזר עמהון באפקותיה יתהון מארעא
דמצרים׃ פיגאבון באן דאך עלי מא תרכו עהד אללה אלאה אבאיהם אלדי עהדה מעהם
באכראגה להם מן בלד מצר׃ וילכו ויעבדו אלהים אחרים וישתחוו להם אלהים אשר לא
ידעום ולא חלק להם׃ ואזלו ופלחו לטעות עממיא וסגידו להון דחלן דלא ידעונין ולא [illegible] אופליגא
להון׃ פמצו ועבדו מעבודאת אכר וסגדו להא מעבודאת לם יערפוהא ולם תנצבהם נציבא׃
ויחר אף יהוה בארץ ההוא להביא עליה את כל הקללה הכתובה בספר הזה׃ ותקיף רגזא דיי׳
בארעא ההיא לאיתאה עלה ית כל לוטיא דכתיבין בספרא הדין׃ פאשתד גצב אללה עלי תלך
אלבלד פאחל בהא גמיע אללענה אלמכתובה פי הדא אלספר׃ ויתשם יהוה מעל אדמתם
באף ובחמה ובקצף גדול וישלכם אל ארץ אחרת כיום הזה׃ וטלטלינון יי׳ מעל
ארעהון ברגז ובחמא ובתקוף רב ואגלינון לארע אחרי כיומא הדין׃ פשדב אללהא ען
בלדהם בגצב וחמייה וסכט עצים וטרחהם אלי בלד אכר כמא תרון אליום׃ הנסתרת ליהוה
אלהינו והנגלת לנו ולבנינו עד עולם לעשות את כל דברי התורה הזאת׃ דמטמרן קדם יי׳
אלהנא ודגלין לנא ולבננא עד עלמא למעבד ית כל פתגמי אוריתא הדא׃ פיעתברון
ויקולון כדאך אלמסתוראת ללה רבנא ואלמכשופאת גמיעא אלתי הי לנא ולבנינא אלי אלדהר
פאן נעמל גמיע כלאם הדה אלתוריה׃ והיה כי יבאו עליך כל ד
הדברים האלה הברכה והקללה אשר נתתי לפניך והשבת אל לבבך בכל הגוים אשר הדיחך יהוה

רש״י

לבבו פונה היום וגו׳ ואחר כך וראו את מכות הארץ ההיא והלא אין אדם יודע מטמוניו של חבירו אין אני מעניש אתכם על הנסתרות שהן לי״י אלהינו
והוא יפרע מאותו יחיד אבל הנגלות לנו ולבנינו לבער הרע מקרבנו ואף אם לא נעשה דין בהם יענשו את הרבים׳ נקוד על לנו ולבנינו
לדרוש שאף על הנגלות לא ענש את הרבים עד שעברו את הירדן משקיבלו עליהם את השבועה בהר גריזים ובהר עיבל ונעשו ערבים זה
לזה׳ ושב י״י אלהיך את שבותך היה לו לכתוב והשיב את שבותך׳ רבותינו למדו מכאן כביכול שהשכינה שרויה עם ישראל בצרת גלותם
וכשנגאלין הכתיב גאולה לעצמו שהוא ישוב עמהם׳ ועוד יש לומר שגדול יום קבוץ גליות ובקושי כאלו הוא עצמו צריך להיות אוחז בידיו
ממש איש איש ממקומו כענין שנ׳ ואתם תלקטו לאחד אחד בני ישראל ואף בגליות שאר אומות מצינו כן ואחרי כן אשיב את שבות בני ישעי׳ כז ירמי׳ מט
עמון׳ לא נפלאת היא ממך׳ לא מכוסה היא ממך כמו שנ׳ כי יפלא ממך׳ ותרד פלאים והרד במטמוניות׳ מכוסה חבושה בטמון׳

אלהיך שמה׃ ויהי אדי ייתון עלך כל פתגמיא האלין ברכן ולוטין דיהבית קדמך ותתיב ללבך׃
בכל עממיא דאגליך יי אלהך לתמן׃ פאדא חלת בך גמיע הדה אלאמור מן כבר כאת ואלענאת
אלתי תלותהא עליך פארגע אלי נפסך ועלי אנך פי מא בין גמיע אלאמם אלדי ידחאך אלה רבך
אליה׃ ושבת עד יהוה אלהיך ושמעת בקלו ככל אשר אנכי מצוך היום אתה ובניך בכל
לבבך ובכל נפשך׃ ותתוב לדחלתא דיי אלהך ותקביל למימריה ככל דאנא מפקיד לך יומא
דין את ובנך בכל לבך ובכל נפשך׃ ותתוב אלי אלה רבך ואקבל אמרה מתל גמיע מא אמרך
בה אליום אנת ובניך בכל קלבך וכל נפסך׃ ושב יהוה אלהיך את שבותך ורחמך ושב וקבצך
מכל העמים אשר הפיצך יהוה אלהיך שמה׃ ויתיב יי אלהך ית שבי גלותך וירחים עלך
ויתוב ויכנשנך מכל עממיא דבדרך יי אלהך לתמן׃ פאן אלה רבך יתוב עליך וירחמך ויעוד
ליגמעך מן בין אלשעוב אלדי בדדך אליהא׃ אם יהיה נדחך בקצה השמים משם יקבצך
יהוה אלהיך ומשם יקחך׃ אם יהון גלותך בסיפי שמיא מתמן יכנשנך יי אלהך ומתמן יקרבנך׃
חתא אן אלמנדחי מנך לו כאן פי אקצא אלסמא לגמע שמלך אלה רבך מן תם ולקדמך׃
והביאך יהוה אלהיך אל הארץ אשר ירשו אבתיך וירשתה והיטבך והרבך מאבתיך׃
ויעילנך יי אלהך לארעא דיריתו אבהתך ותירתה ויוטיב לך ויסגינך מאבהתך׃ וידכלך אלה
רבך אלי אלבלד אלדי חאזוה אבאיך פתחוזה ויחסן אליך ויכתרך מן אבאיך׃ ומל יהוה אלהיך את
לבבך ואת לבב זרעך לאהבה את יהוה אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך למען חייך׃ ויעדי יי
אלהך ית טפשות לבך וית טפשות לבא דבנך למרחם ית יי אלהך בכל לבך ובכל נפשך בדיל חייך׃
וישרח אלה רבך צדרך וצדר נסלך לתחב אלה רבך בכל קלבך וכל נפסך לכי תחיא׃ ונתן יהוה
אלהיך את כל האלות האלה על איביך ועל שנאיך אשר רדפוך׃ ויתין יי אלהך ית כל לוטיא
האלין על בעלי דבבך ועל סנאך דרדפוך׃ ויחל אלה רבך הדא אלחרג באעדאיך ושאניך אלדי
כלבוך׃ ואתה תשוב ושמעת בקול יהוה ועשית את כל מצותיו אשר אנכי מצוך היום׃ ואת
תתוב ותקביל למימרא דיי ותעביד ית כל פקודוהי דאנא מפקיד לך יומא דין׃ ואנת תתוב
ותקבל אמר אלה ותצנע גמיע וצאיאה אלתי אמרך בהא אליום׃ והותירך יהוה אלהיך בכל
מעשה ידיך בפרי בטנך ובפרי בהמתך ובפרי אדמתך לטבה כי ישוב יהוה לשוש עליך לטוב
כאשר שש על אבתיך׃ ויותרנך יי אלהך בכל עובדי ידך בולדא דמעך ובולדא דבעירך
ובאבא דארעך לטבא ארי יתוב יי למחדי עלך לטב במא דחדי על אבהתך׃ ויזידך אלה
רבך כירא פי גמיע צנעה ידך מן תמר בטנך ותמר בהאימך ותמר ארצך כירא אד ירגע
אלה אן יקצד בך כירא כמא קצד באבאיך׃ כי תשמע בקול יהוה אלהיך לשמר מצותיו
וחקתיו הכתובה בספר התורה הזה כי תשוב אל יהוה אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך׃ ארי
תקביל

תקביל למימרא דיי אלהך למטר פקודוהי וקימוהי דכתיבין בספר אוריתא הדין ארי תתוב לדחלתא
דיי אלהך בכל לבך ובכל נפשך׃ אד תקבל אמר אללה רבך ותחפט גמיע וצאיאה ורסומה אלמכתובה
פי הדא ספר אלתורייה אד תתוב אלי אללה רבך בכל קלבך וכל נפסך׃ כי
המצוה הזאת אשר אנכי מצוך היום לא נפלאת הוא ממך ולא רחקה הוא׃ ארי תפקידתא
הדא דאנא מפקיד לך יומא דין לא מפרשא היא מנך ולא רחיקא היא׃ ואעלם אן הדה אלוציה
אלתי אמרך בהא אליום ליס בכפייה ענך ולא בעידה׃ לא בשמים הוא לאמר מי יעלה לנו השמימה
ויקחה לנו וישמענו אתה ונעשנה׃ לא בשמיא היא למימר מן יסק לנא לשמיא ויסבה לנא
וישמענגא יתה ונעבדנה׃ ליסהא פי אלסמא פיקול קאיל מן דא יצעד לנא אלי אלסמא וינזלהא
לנא ויסמענאהא ונעמל בהא׃ ולא מעבר לים הוא לאמר מי יעבר לנו אל עבר הים ויקחה לנו
וישמענו אתה ונעשנה׃ ולא מעברא לימא היא למימר מן יעבר לנא לעבר ימא ויסבה לנא
וישמענגא יתה ונעבדנה׃ וליסהא מן ראך גאנב אלבחר פיקול קאיל מן דא יעבר לנא אלי דאך
גאנב אלבחר פיאכדהא לנא ויסמענאהא ונעמל בהא׃ כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך
לעשתו׃ ארי קריב לך פתגמא לחדא בפומך ובלבך למעבדיה׃ בל אלאמר קריב אליך גדא ימכנך
בפאך ובקלבך אן תצנעה׃ ס ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב ואת
המות ואת הרע׃ חזי דיהבית קדמך יומא דין ית חיי וית טבתא וית מותא וית בשתא׃ אנצר קד
געלת בין ידיך אליום אלחיוה ואלכיר ואלמות ואלשר׃ אשר אנכי מצוך היום לאהבה את יהוה אלהיך
ללכת בדרכיו ולשמר מצותיו וחקתיו ומשפטיו וחיית ורבית וברכך יהוה אלהיך בארץ אשר
אתה בא שמה לרשתה׃ דאנא מפקיד לך יומא דין למרחם ית יי אלהך למהך באורחן דתקנן
קדמוהי ולמטר פקודוהי וקימוהי ודינוהי ותיחי ותסגי ויברכנך יי אלהך בארעא דאת עליל לתמן
למירתה׃ עלי מא אמרך בה אליום אן תחבב אללה רבך ותסיר פי טרקה ותחפט וצאיאה ורסומה
ואחכאמה פתחיא ותכתר ויבארך לך אללה רבך פי אלבלד אלדי אנת צאיר אליה לתחוזה׃ ואם
יפנה לבבך ולא תשמע ונדחת והשתחוית לאלהים אחרים ועבדתם׃ ואם יתפני לבך ולא
תקביל ותטעי ותסגוד לטעות עממיא ותפלחנין׃ ואן תולא קלבך ולם תקבל דלך ומלת
וסגדת למעבודאת אכר ועבדתהא׃ הגדתי לכם היום כי אבד תאבדון לא תאריכן ימים

רש״י ז״ל

לא בשמים היא׳ שאלו היתה בשמים היית צריך לעלות אחריה וללומדה׳ כי קרוב אליך׳ התורה ניתנה להם בכתב ובעל פה׳ ראה נתתי לפניך וגו׳
את החיים ואת הטוב וגו׳ זה תלוי בזה אם תעשה טוב הרי לך חיים ואם תעשה רע הרי לך מות והכתוב מפרש והולך היאך׳ אשר אנכי
מצוך היום הרי טוב ובו תלוי׳ וחיית ורבית׳ הרי החיים׳ ואם יפנה לבבך׳ הרי הרע׳ כי אבד תאבדון׳ הרי המות׳ העידותי בכם היום את
השמים ואת הארץ׳ שהם קיימים לעולם וכאשר תקרא אתכם הרעה יהיו עדים שאני התריתי בכם בכל זאת׳ ד״א אמר להם הקב״ה לישראל
הסתכלו בשמים שבראתי לשמש אתכם שמא שינו את מדתם שמא לא עלה גלגל חמה מן המזרח והאיר לכל העולם כענין שנ׳ וזרח השמש

על האדמה אשר אתה עבר את הירדן לבוא שמה לרשתה · חויתי לכון יומא דין ארי מיבד—
תיבדון לא תירכון יומין על ארעא דאת עבר ית ירדנא למיעל לתמן למירתה · קד אכברתכם
מן אליום אנכם סתבידון ולא תטול מדתכם פי אלבלד אלדי אנת עאבר אלארדן לתציר אליה
פתחוזה · העדתי בכם היום את השמים ואת הארץ החיים והמות נתתי לפניך הברכה והקללה
ובחרת בחיים למען תחיה אתה וזרעך · אסהידית בכון יומא דין ית שמיא וית ארעא חיי
ומותא יהבית קדמך ברכן ולוטין ותתרעי בחיי בדיל דתיחי את ובנך · וקד אשהדת עליכם
אליום אלסמא ואלארץ באני קד געלת בין ידיכם אלחיוה ואלמות ואלברכאת ואללענאת וארא לך
אן תכתאר אלחיוה לכי תחיא אנת ונסלך · לאהבה את יהוה אלהיך לשמע בקלו ולדבקה
בו כי הוא חייך וארך ימיך לשבת על האדמה אשר נשבע יהוה לאבתיך לאברהם
ליצחק וליעקב לתת להם · למרחם ית יי אלהך לקבלא למימריה ולאתקרבא לדחלתיה ארי
הוא חייך ואורכות יומך למתב על ארעא דקיים יי לאבהתך לאברהם ליצ וליעק למתן להון ·
ודאך באן תחב אללה רבך ותקבל אמרה ותלזם טאעתה אד הו חיותך וטול מדתך אן תקים פי
אלבלד אלדי קסם לאבאיך אבראהים יצחק ויעקוב אן יעטיהם · מ׳ פסוקים סימן לבבו

וילך משה וידבר את הדברים האלה אל כל ישראל · ואזל משה ומליל ית פתגמיא האלין עם
כל ישראל · תם מצא מוסי וכלם בני אסר בגמיע הדא אלכלאם · ויאמר אלהם בן מאה
ועשרים שנה אנכי היום לא אוכל עוד לצאת ולבוא ויהוה אמר אלי לא תעבר את
הירדן הזה · ואמר להון בר מאה ועסרין שנין אנא יומא דין לית אנא יכיל עוד למפק
ולמיעל ויי אמר לי לא תעבר ית ירדנא הדין · פקאל להם אנא אליום אבן מאיה ועשרין
סנה לא אטיק זיאדה עלי אלכרוג ואלדכול ואללה פקד קאל לי לא תעבר הדא אלארדן · יהוה
אלהיך הוא עבר לפניך הוא ישמיד את הגוים האלה מלפניך וירשתם יהושע הוא עבר
לפניך כאשר דבר יהוה · יי אלהך הוא עבר קדמך הוא ישיצי ית עממיא האלין מן קדמך
ותירתנון יהושע הוא עבר קדמך כמא דמליל יי · אללה רבך נודה יסיר בין ידיך הו יבפד
הולאי אלאמם מן בין ידיך ותרתהם יהושע הו יעבר בין ידיך כמא קאל אללה · ועשה יהוה
להם כאשר עשה לסיחון ולעוג מלכי האמרי ולארצם אשר השמיד אתם · ויעביד יי להון

בג׳ המלך פר׳ וילך משחל ראש השנה יום שע או יום ב׳ או נצבים וילך נפרדים וגהו בג׳ המלך ר״ל ד״ה לחלקים ולרגלים ואז פר׳ וילך כלומ׳ שחולקין אותה כדרך שחולקין הפר׳ השלישה וכועצין אותה בשרשים״

ובא השמש · הסתכלו בארץ שבראתי לשמש אתכם שמא שינתה את מדתה שמא זרעתם אותה ולא צמחה או שמא זרעתם חטים והעלתה שעורים ומה אלו שנעשו לא לשכר ולא לפורענות אם זוכין אין מקבלין שכר ואם חוטאין אין מקבלין פורענות לא שינו את מדתם · אתם שאם זכיתם תקבלו שכר · ואם חטאתם תקבלו פורענות על אחת כמה וכמה · ובחרת בחיים · אני מורה לכם שתבחרו בחלק החיים כאדם האומר לבנו בחר לך חלק יפה בנחלתי ומעמידו על חלק היפה ואומר לו את זה ברור לך ועל זה נאמר יי מנת חלקי וכוסי אתה תומיך גורלי הנחת ידי על גורל הטוב לומר את זה קח לך״

וילך משה · לא אוכל עוד לצאת ולבוא · יכול שתשש כוחו · ת״ל לא כהתה עינו ולא נס לחה · אלא מהו לא אוכל אינו רשאי שניטלה ממני הרשות וניתנה ליהושע״ ויי אמר אלי · זהו פירוש לא אוכל עוד לצאת ולבוא לפי שיי אמר אלי״ · אנכי היום · היום מלאו ימי ושנותי ביום זה נולדתי וביום זה אמות״ ד״א לא אוכל עוד לצאת ולבוא · בדברי תורה מלמד שנסתתמו ממנו מסורות ומעיינות החכמה ״ לא ירפך · לא יתן לך רפיון להיות נעזב ממנו״ כי אתה תבוא את העם הזה · אתי את העם הזה · עם עמת הדין

משב

כמא דעבד לסיחון ולעוג מלכי אמוראה ולארעהון דשיצי יתהון׃ פיצנע אללה להם כמא
צנע בסיחון ועוג מלכיי אאמורי׳ אלדי אנפדהם׃ ונתנם יהוה לפניכם ועשיתם להם ויצלדהם
ככל המצוה אשר צויתי אתכם׃ וימסרנון יי׳ קדמיכון ותעבדון להון ככל תפקידתא
דפקידית יתכון׃ פיסלמהם אללה בין ידיכם פתצנעון בהם כגמיע אלוציה אלדי אוציתכם׃
חזקו ואמצו אל תיראו ואל תערצו מפניהם כי יהוה אלהיך הוא ההלך עמך לא ירפך ולא
יעזבך׃ תקפו ואילמו לא תדחלון ולא תתברון מן קדמיהון ארי יי׳ אלהך מימריה מדבר
קדמך לא ישבקנך ולא ירחקנך׃ אשתדו ותאיידו לא תכאפוהם ולא תרהבוהם פאן אללה
רבך נורה אלסאיר מעך לא ידעך ולא יתרכך׃ ויקרא משה ליהושע ה
ויאמר אליו לעיני כל ישראל חזק ואמץ כי אתה תבוא את העם הזה אל הארץ אשר
נשבע יהוה לאבתם לתת להם ואתה תנחילנה אותם׃ וקרא משה ליהושע ואמר ליה
לעיני כל ישראל תקף ואילם ארי את תיעול עם עמא הדין לארעא דקיים יי׳ לאבהתהון
למתן להון ואת תחסננה להון׃ תם דעא מוסי ביהושע וקאל לה בחצרה׳ גמיע אל אסראיל
אשתד ותאייד פאנך תדכל מע הולאי אלקום אלי אלבלד אלדי קסם אללה לאבאיהם אן יעטיהם
ואנת תנחלה להם׃ ויהוה הוא ההלך לפניך הוא יהיה עמך לא ירפך ולא יעזבך לא תירא ולא
תחת׃ ויי׳ הוא מדבר קדמך מימריה יהי בסעדך לא ישבקנך ולא ירחקנך לא תדחל ולא
תתבר׃ ואללה אלדי נורה סאיר בין ידיך לא ידעך ולא יתרכך והו יכון מעך לא תכאף ולא
תדער׃ ויכתב משה את התורה הזאת ויתנה אל הכהנים בני לוי הנשאים את ארון ברית יהוה
ואל כל זקני ישראל׃ וכתב משה ית אוריתא הדא ויהבה לכהניא בני לוי דנטלין ית ארון
קימא דיי׳ ולכל סבי ישראל׃ תם כתב מוסי הדה אלתוריה ודפעהא אלי אלאימה בני לוי האמלי
צנדוק עהד אללה ולסאיר אשיאך אל אסראיל׃ ויצו משה אותם לאמר מקץ שבע שנים במעד ו
שנת השמטה בחג הסכות׃ ופקיד משה יתהון למימר מסוף שבע שנין בזמן שתא דשמטתא
בחגא דמטליא׃ ואמרהם וקאל להם פי כל מדה׳ סבע סנין פי וקת סנה אלתסייב פי חג אלמצאל׃
בבוא כל ישראל לראות את פני יהוה אלהיך במקום אשר יבחר תקרא את התורה הזאת נגד
כל ישראל באזניהם׃ במיתי כל ישראל לאתחזאה קדם יי׳ אלהך באתרא דיתרעי תקרי ית אוריתא
הדא קדם כל ישראל ותשמענון׃ פי מגי גמיע אל אסראיל לאלחצור בין ידי אללה רבהם פי אלמוצע אלדי

משה אמר לו ליהושע זקנים שבדור עמך הכל לפי דעתן ועצתן אבל הקב״ה אמר ליהושע כי אתה תביא את בני ישראל אל הארץ על כרחם
תבא אותם הכל תלוי בך טול מקל והך על קדקדם דבר אחד לדור ולא שני דברים לדור ״ויכתוב משה את התורה הזאת וגו׳ ויתנה
כשנגמרה כולה ונתנה לבני שבטו״ מקץ שבע שנים׃ בשנה ראשונה של שמטה השמינית ולמה קורא אותה שנת השמטה שעדיין שביעית
נוהגת בה בקציר של שביעית היוצא למוצאי שביעית׳ תקרא את התורה הזאת׃ המלך היה קורא ומתחלת אלה הדברים כדאיתא במסכת
סוטה על בימה של עץ שהיו עושין בעזרה״ האנשים׃ ללמוד ״והנשים לשמוע״ והטף׃ למה באו׃ ליתן שכר למביאיהם ״ והזנו׃ ואזנו וכנו״
נכר הארץ׃ מי׳ הארץ״ וניאצוני׃ והכעיסוני וכן כל ניאוץ לשון כעס״ והסתרתי פני׃ כמו שאיני רואה בצרתם״ את השירה הזאת׃ האזינו
השמים עד וכפר אדמתו עמו״ וענתה השירה הזאת לפניו לעד׳ שהתריתי בו בתורה על כל המוצאות אותו״ כי לא תשכח מפי זרעו׳ הרי
זו הבטחה לישראל שאין תורה פוסקת מזרעם ולא משתכחת לגמרי״ ויצו את יהושע בן נון׃ מוסב למעלה כלפי שכינה כמו שמפורש אל

יכתארה תקרא עליהם הדה אתורייה בחצ׳רתהם חית יסמעונהא ׃ הַקְהֵל אֶת הָעָם הָאֲנָשִׁים וְהַנָּשִׁים
וְהַטַּף וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ לְמַעַן יִשְׁמְעוּ וּלְמַעַן יִלְמְדוּ וְיָרְאוּ אֶת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְשָׁמְרוּ
לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת ׃ כְּנוֹשׁ יָת עַמָּא גֻבְרַיָּא וּנְשַׁיָּא וְטַפְלָא וְגִיּוֹרָךְ דִּבְקִרְוָךְ
בְּדִיל דְּיִשְׁמְעוּן וּבְדִיל דְּיֵילְפוּן וְיִדְחֲלוּן קֳדָם יְיָ אֱלָהֲכוֹן וְיִטְּרוּן לְמֶעְבַּד יָת כָּל פִּתְגָמֵי אוֹרָיְתָא הָדָא ׃
וד׳אך אן תג׳מע אלקום ארג׳א ונסא ואטפא וג׳ריב אלד׳י פי מחלך לכי יסמעו ויתעלמו
אן יכ׳אפו אללה רבהם ויחפט׳ו ויעמלו בג׳מיע כלאם הדה אתורייה ׃ וּבְנֵיהֶם אֲשֶׁר לֹא יָדְעוּ
יִשְׁמְעוּ וְלָמְדוּ לְיִרְאָה אֶת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם כָּל הַיָּמִים אֲשֶׁר אַתֶּם חַיִּים עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
אַתֶּם עֹבְרִים אֶת הַיַּרְדֵּן שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ ׃ וּבְנֵיהוֹן דְּלָא יְדַעוּ יִשְׁמְעוּן וְיֵילְפוּן לְמִדְחַל קֳדָם יְיָ
אֱלָהֲכוֹן כָּל יוֹמַיָּא דְּאַתּוּן קַיָּמִין עַל אַרְעָא דְּאַתּוּן עָבְרִין יָת יַרְדְּנָא לְתַמָּן לְמֵירְתַהּ ׃ חתי בניהם
אלד׳ין לם יבלג׳ו ויסמעו ויתעלמו ויכ׳אפו אללה רבהם טול אלזמאן אלד׳י אנתם אחיא פי אלבלד
אלד׳י אנתם ג׳איזין אלארדן לתדכ׳לון אליה ותחוזונה ׃
וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה הֵן קָרְבוּ יָמֶיךָ לָמוּת קְרָא אֶת יְהוֹשֻׁעַ וְהִתְיַצְּבוּ בְּאֹהֶל מוֹעֵד וַאֲצַוֶּנּוּ פ
וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וִיהוֹשֻׁעַ וַיִּתְיַצְּבוּ בְּאֹהֶל מוֹעֵד ׃ וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה הָא קְרִיבוּ יוֹמָךְ לִמְמָת קְרִי
יָת יְהוֹשֻׁעַ וְאִתְעַתְּדוּ בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא וַאֲפַקְּדִנֵּיהּ וַאֲזַל מֹשֶׁה וִיהוֹשֻׁעַ וְאִתְעַתַּדוּ בְּמַשְׁכַּן
זִמְנָא ׃ תם קאל אללה למוסי קד קרבת איאמך לתמות אדע ביהושע וקפא פי קבא אלמחצ׳ר
חתא אסתכ׳לפה פמצ׳א מוסי ויהושע פוקפא פי קבא אלמחצ׳ר ׃ וַיֵּרָא יְהוָה בָּאֹהֶל בְּעַמּוּד
עָנָן וַיַּעֲמֹד עַמּוּד הֶעָנָן עַל פֶּתַח הָאֹהֶל ׃ וְאִתְגְּלִי יְיָ בְּמַשְׁכְּנָא בְּעַמּוּדָא דַּעֲנָנָא וְקָם עַמּוּדָא
דַּעֲנָנָא עַל תְּרַע מַשְׁכְּנָא ׃ פתג׳לא אללה פי אלקבא בעמוד מן גמאם ווקף עלי באבה ׃
וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה הִנְּךָ שֹׁכֵב עִם אֲבֹתֶיךָ וְקָם הָעָם הַזֶּה וְזָנָה אַחֲרֵי אֱלֹהֵי נֵכַר הָאָרֶץ
אֲשֶׁר הוּא בָא שָׁמָּה בְּקִרְבּוֹ וַעֲזָבַנִי וְהֵפֵר אֶת בְּרִיתִי אֲשֶׁר כָּרַתִּי אִתּוֹ ׃ וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה
הָא אַתְּ שָׁכֵיב עִם אֲבָהָתָךְ וִיקוּם עַמָּא הָדֵין וְיִטְעוֹן בָּתַר טָעֲוָת עַמְמֵי אַרְעָא דְּהוּא עָלֵיל
לְתַמָּן בֵּינֵיהוֹן וְיִשְׁבְּקוּן דַּחַלְתִּי וְישַׁנּוֹן יָת קְיָמִי דִּגְזָרִית עִמְּהוֹן ׃ פקאל אללה אולא למוסי
אנך סתנצ׳ג׳ע מע אבאיך וסיקום הדא אלשעב ויטג׳י פי תבע מעבודאת אהל אלבלד
אלד׳י הו צאיר אליה פי מא בינהם פיתרכני ויפסך עהדי אלד׳י עהדתה מעה ׃ וְחָרָה אַפִּי בוֹ
בַיּוֹם הַהוּא וַעֲזַבְתִּים וְהִסְתַּרְתִּי פָנַי מֵהֶם וְהָיָה לֶאֱכֹל וּמְצָאֻהוּ רָעוֹת רַבּוֹת וְצָרוֹת וְאָמַר

רש״י

הארץ אשר נשבעתי להם ״ לקוח ׃ כמו זכור שמור הלוך ״ מצד ארון ברית יי׳ ׃ נחלקו בו חכמי ישראל בבבא בתרא יש מהם אומרים דף היה בולט מן הארון מבחוץ ושם היה מונח ויש מהם אומרין מצד הלוחות היה מונח בתוך הארון ״ הקהילו אלי ׃ ולא תקעו אותו היום בחצוצרות להקהיל את הקהל כמו שנ׳ עשה לך שתי חצוצרות כסף והיו לך למקרא העדה ולא השליט יהושע עליהם ואף בחייו נגנזו קודם יום מותו לקיים מה שנ׳ ואין שלטון ביום המות ״ ואעידה בם את השמים ואת הארץ ׃ ואם תאמר הרי כבר העיד למעלה העידותי בכם היום וגו׳ הנה לישראל אמר אבל לשמים ולארץ לא אמר ועכשיו בא לומר האזינו השמים וגו׳ ״ אחרי מותי כי השחת תשחיתון

והרי

ביום ההוא הלא על כי אין אלהי בקרבי מצאוני הרעות האלה׃ ויתקף רגזיבהון בעדנא
ההוא וארחיקנון ואסליק שכינתי מנהון ויהון למבז ויערען יתהון בישן סגיאן ועקן
ויימר בעדנא ההוא הלא מדלית שכינת אלהי ביני ערעני בישתא האלין׃
וישתד גצבי עליהם פי דלך אלזמאן פאתלכהם ואחגב רחמתי ענהם פיצירון מאכלא
ותציבהם שרור כתירה ושדאיד ויקולון פי דלך אלזמאן אלא אן מא ליס ענאיתה רבי
מעי אצאבתני הדה אלבלאיא׃ ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא על כל הרעה אשר
עשה כי פנה אל אלהים אחרים׃ ואנא סלקא אסליק שכינתי מנהון
בעדנא ההוא על כל בשתא ארי אתפניאו בתר טעות עממיא׃ ומע דלך דעברא
אנא מקים עלי חגב רחמתי ענהם פי דלך אלזמאן בסבב אלשר אלדי צעשם אד ולא צגעוה
אלי מעבודאת אכר׃ ועתה כתבו לכם את השירה הזאת ולמדה את בני ישראל שימה
בפיהם למען תהיה לי השירה הזאת לעד בבני ישראל׃ וכען כתובו לכון ית תשבחתא
הדא ואלפה לבני ישראל שויה בפומהון בדיל דתהי קדמי תשבחתא הדא לסהיד
בבני ישראל׃ ואלאן פאכתבו לכם הדה אלתסבחה ולקנהא בני אסר חתא תסתמלהא מן
אפואהם לכי תכון לי שאהדא עליהם׃ כי אביאנו אל האדמה אשר נשבעתי לאבתיו
זבת חלב ודבש ואכל ושבע ודשן ופנה אל אלהים אחרים ועבדום ונאצוני והפר את
בריתי׃ ארי אעילנון לארעא דקיימית לאבהתהון עבדא חלב ודבש וייכלון ויסבעון
ויתפנקון ויתפנון בתר טעות עממיא ויפלחון להון וירגזון קדמי וישנון ית קיימי׃
אד אדכלהם אלי אלבלד אלדי אקסמת לאבאיהם והו יפיץ לבנא ועסלא פיאכל קומהם
וישבע וידסם תם יולי אלי מעבודאת אכר ויעבדהא פירפצני ויפסך עהדי׃ והיה כי תמצאן
אתו רעות רבות וצרות וענתה השירה הזאת לפניו לעד כי לא תשכח מפי זרעו כי ידעתי
את יצרו אשר הוא עשה היום בטרם אביאנו אל הארץ אשר נשבעתי׃ ויהי ארי
יערען יתהון בישן סגיאן ועקן ותתיב תשבחתא הדא קדמוהי לסהיד ארי לא תתנשי
מפום בניהון ארי גלי קדמי יצרהון דאנון עבדין יומא דין עד לא אעילנון לארעא דקיימית׃
פאדא אצאבתהם בלאיא כתירה ושדאיד הצרת הדה אלתסבחה בין ידיה כשאהד עליהם
אד יגב אן לא תנסא מן אפואת נסלהם לאני עלם בכאטרהם ובמא סיצנעוה אליום מן
קבל אן אדכלהם אלי אלבלד אלדי אקסמת׃ ויכתב משה את השירה הזאת ביום ההוא
וילמדה את בני ישראל׃ וכתב משה ית תשבחתא הדא ביומא ההוא ואלפה לבני ישראל׃
פכתב מוסי הדה אלתסבחה פי דלך אליום ועלמהא בני אסראיל׃ ויצו את יהושע בן נון

ויאמר חזק ואמץ כי אתה תביא את בני ישראל אל הארץ אשר נשבעתי להם ואנכי אהיה
עמך ׃ ופקיד ית יהושע בר נון ואמר תקף ואילם ארי את תעיל ית בני ישראל לארעא דקיימית
להון ומימרי יהי בסעדך ׃ תם אסתכלף יהושע אבן נון וקאל לה אשתד ותאייד לאנך תדכל
בני אסראיל אלבלד אלדי אקסמת להם ואנא אכון מעך ׃ ויהי ככלות משה לכתב את דברי התורה ס
הזאת על ספר עד תמם ׃ והוה כד שיצי משה למכתב ית פתגמי אוריתא הדא על ספרא עד
דשלימו ׃ תם למא פרג מוסי מן כתב גמיע כלאם הדה אלתורייה פי ספר אלי אן כמלת ׃ ויצו
משה את הלוים נשאי ארון ברית יהוה לאמר ׃ ופקיד משה ית ליואי נטלי ארון קימא דיי
למימר ׃ פאמר אללואיין חאמלי צנדוק עהד אללה וקאל להם ׃ לקח את ספר התורה הזה
ושמתם אתו מצד ארון ברית יהוה אלהיכם והיה שם בך לעד ׃ סבו ית ספרא דאוריתא
הדין ותשוון יתיה מסטר ארון קימא דיי אלהכון ויהי תמן בך לסהיד ׃ כדו הדא ספר אלתורייה
וציירוה אלי גאנב צנדוק עהד אללה רבכם יכון תם עליך שאהדא ׃ כי אנכי ידעתי את מריך
ואת ערפך הקשה הן בעודני חי עמכם היום ממרים היתם עם יהוה ואף כי אחרי מותי ׃
ארי אנא ידענא ית סרבנותך וית קדלך קשיא הא עד דאנא קיים עמכון יומא דין מסרבין
הויתון קדם יי ואף בתר דאמות ׃ לאני עאלם בכלאפך וצעובה רקבתך הודא ואנא פי אלחיאה
מעכם לם תזאלו מכאלפין ללה פכיף לא בעד מותי ׃ הקהילו אלי את כל זקני שבטיכם ושטריכם
ואדברה באזניהם את הדברים האלה ׃ כנושו לותי ית כל סבי שבטיכון וסרכיכון
ואעידה בם את השמים ואת הארץ ׃ ואמליל קדמיהון ית פתגמיא האלין ואסהיד
בהון ית שמיא וית ארעא ׃ גמעו אלי גמיע שיוך אסבאטכם ועראפאכם חתא אכלמהם
בהדא אלכלאם ואשהד עליהם אלסמאואת ואלארץ ׃ ארי ידענא בתר דאמות ארי חבלא
תחבלון ותסטון מן אורחא דפקידית יתכון ותערע יתכון בישתא בסוף יומיא ארי תעבדון ית
דביש קדם יי לארגזא קדמוהי בעובדי ידיכון ׃ לאני אעלם בעד מותי אנכם סתפסדון ותזולון ען
אלטריק אלדי אמרתכם בה פיואפיכם אלבלא פי אכר הדה אלאיאם אד תצנעון אלשר בין ידי אללה
לתגיצוה בעמל ידיכם ׃ ומליל משה קדם כל קהלא דישראל ית פתגמי תשבחתא הדא עד
דשלימו ׃ תם כלמהם מוסי בגמיע כלאם הדה אלתסבחה אלי אן כמלת ׃

והרי כל ימות יהושע לא השחיתו שנ׳ ויעבדו העם את יי כל ימי יהושע לא מכאן שתלמידו של אדם חביב עליו כגופו כל זמן שיהושע חי היה
נראה למשה כאלו הוא חי ׃ חסלת וילך בס״ד

האזינו

השמים ׳ משה מתריה בהם בישראל ויהיו עדים בדבר שכך אמרתי להם שאתם תהיו עדים וכן והשמע ה
הארץ ׃ ולמה העיד בהם שמים וארץ אמר משה אני בשר ודם למחר אני מת אם יאמרו ישראל לא קבלנו
עלינו הברית מי בא ומכחישם לפיכך העיד עליהם שמים וארץ עדים שהם קיימים לעולם ועוד שאם יזכו
יבואו העדים ויתנו שכרם הגפן תתן פריה והארץ תתן יבולה והשמים יתנו טלם ואם יתחייבו תהיה בהם יד העדים תחלה ועצר את השמים
ולא יהיה מטר והאדמה לא תתן את יבולה ואחר כך ואבדתם מהרה על ידי האומות ׃ יערף כמטר לקחי זו היא העדות שתעידו שאני א
אומר בפניכם תורה שנתתי לישראל שהיא חיים לעולם כמטר הזה שהוא חיים לעולם כאשר יערפו השמים טל ומטר ׃ יערוף לשון יטיף
וכן יערפו טל ׃ יערפו דשן ׃ תזל כטל ׃ שהכל שמחים בו לפי שהמטר יש בו עצבים לבריות כגון הולכי דרכים ומי שהיה בורו מלא יין ׃
כשעירים

ואעידה בם את השמים ואת הארץ׃ כי ידעתי
אחרי מותי כי השחת תשחתון וסרתם מן
הדרך אשר צויתי אתכם וקראת אתכם הרעה
באחרית הימים כי תעשו את הרע בעיני יהוה
להכעיסו במעשה ידיכם׃ וידבר משה באזני כל
קהל ישראל את דברי השירה הזאת עד תמם׃

תקון סופרים ואשירה אחרי הדרך באחרית להכ׳ קהל להיותם בראשי שטה וכן שירת האזינו כולה ע׳ עמוד כמ״ש הר״ם בתו״ל

ע׳ פסוקים סימן אדניה
הג״ז לך סימן למברכים

האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי׃
יערף כמטר לקחי תזל כטל אמרתי
כשעירם עלי דשא וכרביבים עלי עשב׃
כי שם יהוה אקרא הבו גדל לאלהינו׃
הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט
אל אמונה ואין עול צדיק וישר הוא׃
שחת לו לא בניו מומם דור עקש ופתלתל׃
הליהוה תגמלו זאת עם נבל ולא חכם
הלוא הוא אביך קנך הוא עשך ויכננך׃

אציתו שמיא ואמליל ותשמע ארעא
מימרי פומי׃ ינצת אהל אלסמאואת
חתא אתכלם ויסמע אהל אלארץ אקואל
פאי׃ יבסם כמטרא אלפני יתקבל
כטלא מימרי כרוחי מטרא דנשבין
על דתאה וכרסיסי מלקושא דעל
עסבא׃ וידר כאלמטר בדתי
ויהטל כאלטל מקאלתי כאלטש
עלי אלכלא וכאלראד עלא
אלעשב׃ ארי בשמא דה׳ אנא
מצלי הבו רבותא קדם אלהנא׃
לאני אדעוכם באסם אללה
פאעטו אלכבריא לרבנא׃
תקיפא דשלמין עובדוהי ארי
כל אורחתיה דינא אלהא מהימנא
דמן קדמוהי עולא לא נפיק
מן קדם דזכי וקשיט הוא׃
אלכאלק אלצחיח פעלה אדי כל
סירה באלחכם אלטאיק ד׳ אלאמאנה לא גור ענדה הו אלעדל אלמסתקים׃ חבילו להון לא ליה
בניא דפלחו לטעותא דרא דאשני עובדוהי ואשתניו׃ אפסד אמאמה לא כאוליאה לכן
אלעיבין אלגיל אלעסר אלמכפתל׃ הא קד׳ אתון גמלין דא עמא דקבילו אוריתא ולא חכימו׃
הלא הוא אבוך את דיליה הוא עבדך ואתקנך׃ אלה תכאפון בהדה אלפעל יא שעב גאהל
גיר חכים אליס הו מנשיך קאניך הו צנעך פאתקנך׃

כשעירים׃ לשון רוח סערה כתרגומו כרוחי מטרא מה הרוחות הללו מחזיקין את העשבים ומגדלין אותן אף דברי תורה מגדלין את לומדיהן׃ וכרביבים׃ טיפי מטר נראה לי על שם שיורה כחץ נקרא רביב כמא׳ רובה קשת׃ דשא׃ אנברי״ן עטיפת הארץ מכוסה בירק׃ עשב׃ קלח אחד קרוי עשב וכל מין ומין לעצמו קרוי עשב׃ כי שם ה׳ אקרא׃ הרי כי משמש בלשון כאשר כמו כי תבאו אל הארץ כשאקרא ואזכיר שם ה׳ אתם הבו גודל לאלהינו וברכו שמו מכאן אמרו שעונין ברוך שם כבוד אחר ברכה שבמקדש׃ הצור תמים פעלו׃ אעפ״י שהוא חזק כשיביא פורענות על עוברי רצונו לא בשטף הוא מביא כי אם בדין כי תמים פעלו׃ אל אמונה׃ לשלם לצדיקים צדקתם לעולם הבא ואעפ״י שמאחר את הגמולם סופו לאמן את דבריו׃ ואין עול׃ אף לרשעים משלם שכר צדקותם בעולם הזה׃ צדיק וישר הוא׃ הכל מצדיקים עליהם את דינו וכך ראוי וישר להם צדיק מפי הבריות וישר הוא וראוי להצדיקו׃ שחת לו לא׃ כתרגומו חבילו להון ולא ליה׃ בניו מומם׃ בניו היו והשחתה שהשחיתו היא מומם׃ בניו מומם מומם של בניו היה ולא מומו׃ דור עקש׃ עקום ומעוקל כמו ואת הישרה יעקשו ובלשון משנה חולדה שטניה עקומות ועקושות ופתלתול׃ כפתיל הזה שגודלין אותו ומקיפין אותו סביבות הגדיל׃ פתלתול מן התיבות הכפולות כמו ירקרק אדמדם׃ סחרחר סגלגל׃ הליהוה תגמלו זאת׃ לשון תימה וכי לפניו אתם מקניטין שיש בידו ליפרע מכם ושהיטיב לכם בכל הטובות׃ עם נבל׃ ששכחו את העשוי להם׃ ולא חכם׃ להבין את הנולדות שיש בידו להיטיב ולהרע׃ הלוא הוא אביך קנך׃ שקנאך שקיננך בקן הסלעים ובארץ חזקה שהתקינך בכל מיני תקנה׃ הוא עשך׃ אומה באומות׃ ויכוננך׃ אחרי כן בכל מיני בסיס וכן מכם כהנים מכם נביאים מכם מלכים

ב אדכר יומין דמן עלמא אס׳
תכל בשני דר ודר׳ שאל אבוך
ויחוי לך סבך וייטרון לך׃
בל אדכר איאם אלדהר ותפהם
סני גיל ואגיל אסאל אביך
ויכברך אשיאכך ויקולון לך׃
באחסנא עלאה עממיא׳
בפרשותיה בני אנשא קיים
תחומי עממיא למנין בני
ג ישראל׳ אנ׳ אעטי מן חית אנחל
אלאמם ופרק בני אדם אוקף
מן תכום אלאמם באחצא בני
אסרי׳ ארי חולקא דיי׳ עמיה׃

זכר ימות עולם בינו שנות דר ודר
שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך׃
בהנחל עליון גוים בהפרידו בני אדם
יצב גבלת עמים למספר בני ישראל׃
כי חלק יהוה עמו יעקב חבל נחלתו׃
ימצאהו בארץ מדבר ובתהו ילל ישמן
יסבבנהו יבוננהו יצרנהו כאישון עינו׃
כנשר יעיר קנו על גוזליו ירחף
יפרש כנפיו יקחהו ישאהו על אברתו׃
יהוה בדד ינחנו ואין עמו אל נכר׃
ירכבהו על במותי ארץ ויאכל תנובת שדי
וינקהו דבש מסלע ושמן מחלמיש צור׃

יעקב עדב אחסנתיה׳ לאן צפוה׳ אלה שעבה ואל יעקוב מפצלה ואצתה׳ סופיק צורכיהון
בארע מדברא בית צהונא אתר דלית מיא אשרינון סח סח לשכינתיה אליפנון פתגמי
אוריתיה נטרנון כבבת עינהון׳ כפאה פי ארץ אלבר ופי תיה פלאה אלסמאוא׳ אחאט בה
ופהמה וחפצה כגבון עינה׳ כנשרא דמחיש לקניה על בנוהי מתחפף פריס גדפוהי מקבילהון
מכטילהון על תקוף אברוהי׳ וכאלנסר אדא יתיר וכרה ועלי גואזלה ירפרף יבסט גנאחיה
פיאכדהם ויחמלהם עלי רישה׳ יי׳ בלחודיהון עתיד לאשריותהון בעלמא דהוא עתיד לאתחדתא
ולא יתקיים קדמוהי פלחן טעו׳ כדאך אללה פרדא סיירה וליס מעה מעבוד אכר׳ אשרינון
על תקפי ארעא אוכילנון בזת סנאיהון יהב להון בזת שליטי קרוין ונכסי יתבי כרכין תקיפין׃
וארכבה עלי קמאקם אלארץ חתי אכל מן נמו אלריאץ ואנאלה ארצאעה אללבן מן אלצכר ואלעסל
ואלבן ועסל

רש״י

כדרך שהכל תלוי בו׳׳ זכור ימות עולם׳ מה עשה בראשונים שהכעיסו לפניו׳׳ בינו שנות דור ודור׳ דור אנוש שהציף עליהם מי אוקיינוס ודור
המבול ששטפם׳׳ ד״א לא נתתם לבבכם על שעבר׳ בינו שנות דור ודור להכיר להבא שיש בידו להיטיב לכם ולהנחיל לכם ימות המשיח
והעולם הבא׳׳ שאל אביך׳ אלו הנביאים שנקראים אבות כמו שנ׳ אליהו אבי אבי רכב ישראל ופרשיו׳׳ זקניך׳ אלו החכמים׳׳ ויאמרו לך׳
הראשונות׳׳ ומה הן׳ בהנחל עליון גוים׳ כשהנחיל הקב״ה למכעיסיו את חלק נחלתן הציפם ושטפם׳׳ בהפרידו בני אדם׳ כשהפיץ דור הפלגה
היה בידו להעבירם מן העולם ולא עשה כן אלא יצב גבולות עמים קיימם ולא איבדם׳׳ למספר בני ישראל׳ בשביל מספר בני ישראל שעתידין
לצאת מבני שם ולמספר שבעים נפש של בני ישראל שירדו למצרים הציב גבולות עמים ע׳ לשון׳ כי חלק ה׳ עמו׳ למה כל זאת׳ לפי שהיה
חלקו כבוש ביניהם ועתיד לצאת׳׳ ומי הוא חלקו׳ עמו׳׳ ומי הוא עמו׳ יעקב חבל נחלתו והוא הג׳ באבות המשולש בג׳ זכיות זכות אבי אביו
וזכות אביו וזכותו הרי ג׳ כחבל הזה שהוא עשוי בג׳ גדילים והוא ובניו היו לו לנחלה ולא ישמעאל בנו של אברהם ולא עשו בנו של יצחק׳
ימצאהו בארץ מדבר׳ אותם מצא לו נאמנים בארץ המדבר שקבלו עליהם תורתו ומלכותו ועולו מה שלא עשו ישמעאל ועשו כשנא׳ ויאמר
להם ולא קיבלוה שנ׳ וזרח משעיר למו הופיע מהר פארן׳׳ ובתהו ילל ישימון׳ ארץ ציה ושממה מקום יללת תנינים ובנות יענה אף שם נמשכו
אחר האמונה ולא אמרו למשה היאך נצא למדברות מקום ציה ושממה כענין שנ׳ לכתך אחרי במדבר׳׳ יסובבנהו׳ שם סיבבן והקיפן בעננים
וסיבבן בדגלים לד׳ רוחות וסיבבן בהתחתית ההר שכפהו עליהם כגיגית׳ יבוננהו׳ שם בתורה ובינה׳׳ יצרנהו׳ מנחש שרף ועקרב ומן האומות׳׳
כאישון עינו׳ הוא השחור שבעין שהמאור יוצא ממנו׳׳ ואונקלוס תרגם ימצאהו יספיקהו כל צרכו במדבר כמו ומצא להם׳ לא ימצא לנו ההר׳׳
יסובבנהו׳ אשרינון סחור סחור לשכינתיה אהל מועד באמצע וד׳ דגלים לד׳ רוחות העולם׳׳ כנשר יעיר קנו׳ ניהגם ברחמים ובחמלה כנשר הזה שהוא
רחמני על בניו ואינו נכנס לקינו פתאום עד שהוא מקשקש ומטרף על בניו בכנפיו בין אילן לאילן ובין שוכה לחברתה כדי שיעורו בניו ויהא
בהן כח לקבלו׳׳ יעיר קנו׳ יעורר בניו׳׳ על גוזליו ירחף׳ אינו מכביד עצמו עליהם אלא מחופף נוגע ואינו נוגע אף הקב״ה שדי לא מצאנוהו.

שגיא

חֶמְאַת בָּקָר וַחֲלֵב צֹאן עִם חֵלֶב כָּרִים וְאֵילִים
בְּנֵי בָשָׁן וְעַתּוּדִים עִם חֵלֶב כִּלְיוֹת חִטָּה
וְדַם עֵנָב תִּשְׁתֶּה חָמֶר׃ וַיִּשְׁמַן יְשֻׁרוּן וַיִּבְעָט
שָׁמַנְתָּ עָבִיתָ כָּשִׂיתָ וַיִּטֹּשׁ אֱלוֹהַּ עָשָׂהוּ
וַיְנַבֵּל צוּר יְשֻׁעָתוֹ׃ יַקְנִאֻהוּ בְּזָרִים
בְּתוֹעֵבֹת יַכְעִיסֻהוּ׃ יִזְבְּחוּ לַשֵּׁדִים לֹא אֱלֹהַּ
אֱלֹהִים לֹא יְדָעוּם חֲדָשִׁים מִקָּרֹב בָּאוּ
לֹא שְׂעָרוּם אֲבֹתֵיכֶם׃ צוּר יְלָדְךָ תֶּשִׁי
וַתִּשְׁכַּח אֵל מְחֹלְלֶךָ׃ וַיַּרְא יְהוָה וַיִּנְאָץ

מן אלצואן אלצלד׳ יהב להון
בזת מלכיהון ושליטיהון. עם
עותר לרברביהון ותקיפיהון.
עמא לארעהון אחסנתהון.
עם בזת חיליהון ומשליתהון.
ודם גיבריהון אתאשד כמיא׳
וסמן אלבקר ולבן אלגנם מע
שחם אלכראת וכבאש בני אל
בתניה ועתדאן מע לב דרמך
אלחנטה וכאן דם אלענב ישרבה

במרא׳ עתר ישרון ובעט. אצלח תקוף קנא נכסין. שבק פלחן אלהא דעבדיה ארגיז קדם תקיפא פרקיה׳ ולמא סמן אלמוצוף כדאך בטר אד קיל לה קד סמנת וגלצת וגסות פודר אלה אלדי צנעה ואסתחן מעתמד גותה׳ אקניאו קדמוהי בפלחן טעון בתועיבתא ארגיזו קדמוהי׳ ואגדו אן יבאידוה באגנביין ובמכארה יגצבונה׳ דבחו לשידין דלית בהון צרוך׳ דחלן דלא ידעונין חדתן דמקריב אתעבידא דלא אתעסקו בהון אבהתכון׳ וידבחון לשיאטין וליסת באלאהאת והי מעבודאת לם יערפוהא גדד גאת מן קריב לם יעב בהא אבאיכם׳ דחלת תקיפא די ברא אתכון אתנשיתא שבקתא פלחן אלהא דעבדך׳ פאקיל לך אלכאלק אלמנשיך תנסא אלטאיק אלמבתדיך׳ וגלי קדם יי ותקיף לרגזיה מדארגיזו קדמוהי בנין ובנן׳ ולמא ראא דלך אלה רפצהם ממא אגצבה מנהם

רש״י

שגיא כח כשבא ליתן תורה לא נגלה עליהם מרוח א׳ לא מד׳ רוחות שנ׳ יי מסיני בא׳ וזרח משעיר למו׳ הופיע מהר פארן׳ ואתה מרבבות קדש׳ אורה תימן יבא ורוח רביעית׳ יפרש כנפיו יקחהו׳ כשבא ליטלם ממקום למקום אינו נוטלן ברגליו כשאר עופות לפי ששאר עופות יראים מן הנשר שהוא מגביה לעוף ופורח עליהן לפיכך נושאן ברגליו מפני הנשר אבל הנשר אינו ירא אלא מן האדם לפיכך נושאן על כנפיו אומר מוטב שיכנס החץ בי ולא בבני אף הקב״ה ואשא אתכם על כנפי נשרים כשנסעו מצריים אחריהם והשיגום על הים היו מזרקין בהם חצים ואבני בליסטראות מיד ויסע מלאך האלהים וגו׳ ויבא בין מחנה מצרים וגו׳ יי בדד ינחנו וגו׳ יי בטח ובדד נהגם במדבר׳ ואין עמו אל נכר׳ לא היה כח באחד מכל אלהי הגוים להראות כחו ולהלחם עמהם׳ ורבותינו דרשוהו על העתיד וכן תרגם אונקלוס׳ ואני אומר דברי תוכחה הם לעדים השמים והארץ ותהא השירה להם לעד שסופן לבגוד ולא יזכרו הראשונות שעשה להם ולא הנולדות שהוא עתיד לעשות להם לפיכך צריך ליישב הדבר לכאן ולכאן וכל העניין מוסב על זכור ימות עולם בינו שנות דור ודור כן עשה להם וכן עתיד לעשות כל זה היה להם לזכור׳ ירכיבהו על במותי ארץ׳ כל המקרא כתרגומו׳ ירכיבהו על שם שארץ ישראל גבוהה מכל הארצות׳ ויאכל תנובות שדי׳ אלו פירות ארץ ישראל שקלים לנוב ולהתבשל מכל פירות הארצות׳ ויניקהו דבש מסלע׳ מעשה באחד שאמר לבנו בפרכי פי׳ שם תקום הבא לי קציעות מן החבית הלך ומצא הדבש צף על פיה אמ״ל זו של דבש היא אמ״ל השקע ידך לתוכה ואתה מעלה קציעות מתנה׳ ושמן מחלמיש צור׳ אלו זיתים של גוש חלב׳ חמאת בקר וחלב צאן׳ זה היה בימי שלמה שנ׳ עשרה בקר בריאים ועשרים בקר רעי ומאה צאן׳ (מלכים) עם חלב כרים׳ זה היה בימי עשרת השבטים שנ׳ אוכלים כרים מצאן׳ חלב כליות חטה׳ זה היה בימי שלמה שנ׳ ויהי (דברי הימים) לחם שלמה ליום אחד שלשים כור סלת׳ ודם ענב תשתה חמר׳ בימי עשרת השבטים שנ׳ השותים במזרקי יין׳ במותי ארץ׳ לשון (עמוס) גובה׳ שדי׳ לשון שדה׳ חלמיש צור׳ חזקו והקפו של סלע׳ כשאינו דבוק לתיבה של אחריו נקוד חלמיש וכשהוא דבוק נקוד חלמיש׳ חמאת בקר׳ הוא שומן הנקלט על גבי החלב׳ וחלב צאן׳ חלב של צאן׳ ומשהוא דבוק נקוד חלב כמו בחלב אמו׳ כרים׳ כבשים׳ ואילים׳ כמשמעו׳ בני שנה׳ שמינים היו׳ כליות חטה׳ חטים שמינים כחלב כליות וגסין ככוליא׳ ודם ענב׳ היו שותים יין טוב וטעם יין חשוב׳ חמר׳ יין בלשון ארמי׳ חמר׳ אין זה שם דבר אלא לשון משובח בטעם ויינו בלע״ז׳ ועוד יש לפרש שני מקראות הללו אחר תרגום של אונקלוס אשרינון על תקיפי ארעא וגו׳ עבית׳ לשון עובי׳ כשית׳ כמו כסית׳ לשון כי כסה פניו בחלבו כאדם שמן מבפנים וכסליו נכפלין מבחוץ וכה״א ויעש פימה עלי כסל׳ כשית (איוב) יש לשון הל בלשון כיסוי כמו וכוסה קלון ערום ואם כתב כסית דגש היה נשמע כסית את אחרים כמו כי כסה פניו בחלבו׳ וינבל צור ישועתו׳ (משלי) מנהו ובזהו שנ׳ אחוריהם אל היכל יי וגו׳ אין ניבול גדול מזה׳ יקניאוהו׳ הבעירו חמתו וקנאתו׳ בתועבות׳ במעשים תועבים כגון משכב (יחזקאל) זכור וכשפים שנ׳ בהם תועבה׳ לא אלה׳ כתרגומו דלית בהון צרוך שאלו היה בהן צורך לא היתה קנאה כפולה כמו עכשיו׳ חדשים מקרוב באו׳ אפילו האומות לא היו רגילין בהם נכרי שהיה רואה אותם היה אומר זה צלם יהודי׳ לא שערום אבותיכם׳ לא יראו מהם לא עמדה שערתם מפניהם דרך שערות האדם לעמוד מחמת יראה כך נדרש בספרי׳ ועוד יש לפרש שערום לשון ושעירים ירקדו שם׳ שעירים הם (ישעיה י״ג)

מנהֹם בבנין ובבנאת׃ ואמר
אסליק שכינתי מנהון. גלי
קדמי מא יהי בסופהון ארי
דרא דאשני אנון בניא דלית
בהון הימנו׃ פקא אחגב רחמתי
ענהם אוריהם מא עאקבתהם
לאנהם גיל מתקלב בנין לא
אמאנה פיהם׃ אנון אקניאו
קדמי בלא דחלא ארגיזו
קדמי בטעותהון ואנא אקני
נון בלא עם בעמא טפשא

מִכַּעַס בָּנָיו וּבְנֹתָיו׃
אֶרְאֶה מָה אַחֲרִיתָם
בָּנִים לֹא אֵמֻן בָּם׃
כִּעֲסוּנִי בְּהַבְלֵיהֶם
בְּגוֹי נָבָל אַכְעִיסֵם׃
וַתִּיקַד עַד שְׁאוֹל תַּחְתִּית
וַתְּלַהֵט מוֹסְדֵי הָרִים׃
חִצַּי אֲכַלֶּה בָּם׃
וְקֶטֶב מְרִירִי

וַיֹּאמֶר אַסְתִּירָה פָנַי מֵהֶם
כִּי דוֹר תַּהְפֻּכֹת הֵמָּה
הֵם קִנְאוּנִי בְלֹא אֵל
וַאֲנִי אַקְנִיאֵם בְּלֹא עָם
כִּי אֵשׁ קָדְחָה בְאַפִּי
וַתֹּאכַל אֶרֶץ וִיבֻלָהּ
אַסְפֶּה עָלֵימוֹ רָעוֹת
מְזֵי רָעָב וּלְחֻמֵי רֶשֶׁף
וְשֶׁן בְּהֵמֹת אֲשַׁלַּח בָּם

ארגיזנון׃ וכמא אנהם אכאדוני בגיר אלאה ואגצבוני בגרוראתהם כדאך אנא אכידהם בלא
שעב ובקביל גאהל אגצבהם׃ ארי קדום תקיף כאישא נפק מן קדמי ברגז שיצי עד שאול
ארעיתא אסיף ארעא ועללתה שיצי עד סיפי טוריא׃ לאן נאר תנקדח מן גצבי פתתוקד
אלי אספל אלתרא פתאכל אלארץ ונבאתהא חתי תסטע אסאסהא אלגבאל׃ אסיף עליהון בישן
מכתשי אשיציבהון׃ כדאך אזיד עליהם שרורא וסהאמי אפרקהא פיהם׃ נפיחי כפן
ואכילי עוף וכתישי רוחין בישין ושן חית ברא אגרי בהון עם חמת תניניא דזחלין בעפרא׃
סגאר אלגוע וחמא אלוהג וחתף מר ואסכאן אלבהאים אטלקהא פיהם מע חמייה זואחל אלתראב׃
מברא תתכיל חרבא ומתוניא חרגת מותא אף עולימיהון אף עולימתהון ינקיהון עם סביהון׃

רש״י

הם שדים לא עשו אבותכם שעירים הללו׃ צור ילדך תשי׳ השכח׳ ורבותינו דרשו תשי כשבא להיטיב לכם אתם מכעיסין לפניו ומתישין כוחו מלהיטיב לכם׳ אל מחוללך׳ מוציאך מרחם לשון יחולל אילות׳ חיל כיולדה׳ מה תעלה בהם בסופם׳ כי דור תהפוכות המה׳ מהפכין רצוני לכעס׳ לא אמון בם׳ אין גידולי ניכרים בהם כי הוריתים דרך טובה וסרו ממנה׳ אמון לשון ויהי אומן׳ ד״א אמון לשון אמונה כתרגומו אמרו בסיני נעשה ונשמע ולשעה קלה בטלו הבטחתם ועשו העגל׳ (ד״א אל תקרי אמון לא אמן שהם מהרסלים ולנעבנות אמן בבתי כנסיות אחר שליח צבור ומוניס לשיחה קלה או לעיין בספרים והוא זה גדול מאד לכך נדהב חסר בעים לא אמן בם׳) קנאוני הבעירו חמתי׳ בלא אל בדבר שאינו אלוה׳ בלא עם באומה שאין לה שם שנ׳ הן ארץ כשדים זה העם לא היה׳ וכן בעשו גם הוא נאמר כי בזוי אתה מאד׳ בגוי נבל אכעיסם׳ אלו הכופרים וכה״א אמר נבל בלבו אין אלהים׳ קדחה׳ בערה׳ ותיקד׳ בהם עד היסוד׳ ותאכל ארץ ויבולה׳ ארצכם ויבולה׳ ותלהט׳ ירושלם שהיא מיוסדת על ההרים שנ׳ ירושלם הרים סביב לה׳ אספה עלימו רעות׳ אחביר עליהם רעה על רעה לשון ספו שנה על שנה׳ ספות הרוה׳ עולותיכם ספו על זבחיכם׳ ד״א אספה אכלה כמו פן תספה׳ חצי אכלה בם׳ כל חצי אשלים בהם וקללה זו לפי הפורענות לברכה היא חצי כלים והם אינם כלים׳ מזי רעב׳ אונקלוס תרגם נפיחי כפן ואין לי עד מוכיח עליו ושמעתי משם ר׳ משה הדרשן מטולוזא שעירי רעב אדם כחוש מגדל שער על בשרו׳ מזי לשון ארמי שיער מזיא׳ דהוה מהפך במזיא׳ ולחומי רשף׳ השדים נלחמים בהם שנ׳ ובני רשף יגביהו עוף והם שדים׳ וקטב מרירי׳ קטב לשון כריתה כמו אהי קטבך שאול׳ ושן בהמות׳ מעשה היה והיו הרחלים נושכין וממיתין׳ חמת זוחלי עפר׳ ארס נחשים המהלכים על גחונם על העפר כמים המהלכים על הארץ׳ זחילה לשון מרוצת המים על העפר וכן כל מרוצת דבר המשפשף על העפר והולך׳ מחוץ תשכל חרב מחוץ לעיר תשכלם חרב גייסות׳ ומחדרים אימה׳ בשבורח ונמלט מן החרב חדרי לבו נוקפים עליו מחמת אימה והוא מת והולך בה׳ ד״א ומחדרים אימה׳ בבית תהא אימת דבר כמו שנ׳ כי עלה מות בחלונינו וכן תרגם אונקלוס׳ ד״א מחוץ תשכל חרב על מה שעשו בחוצות שנ׳ ומספר חוצות ירושלם שמתם מזבחות לבושת׳ ומחדרים אימה על מה שעשו בחדרי חדרים שנ׳ אשר זקני בית ישראל עושים בחשך איש בחדרי משכיתו׳ אמרתי אפאיהם׳ אמרתי בלבי אפאה אותם׳ ויש לפרש אפאיהם אשיתם פיאה להשליכם מעלי הפקר ודוגמתו מצינו בעזרא ותתן להם ממלכות ועממים ותחלקם לפיאה להפקר וכן חברו מנחם׳ ויש פותרים אותו כתרגומו יחול רוגזי עליהון ולא יתכן לפרש שאם כן היה לו לכתוב אאפיהם אחת לשימוש ואחת ליסוד כמו אאזרך ולא ידעתני׳ אאמצכם במו פי והאלף התיכונה אינה ראויה בו כלל׳ ואונקלוס תרגם אחר לשון הברייתא השנויה בספרי המחלקת תיבה זו לג׳ תיבות אמרתי אף אי הם אמרתי באפי אתנם כאלו אינם שיאמרו רואיהם עליהם אי הם׳ לולי כעס אויב אגור׳ אם לא שכעס האויב כנוס עליהם להשחית ואם יוכל להם וישחיתם יתלה הגדולה בו ובאלהיו ולא יתלה הגדולה בי וזהו שנ׳ פן ינכרו צרימו ינכרו הדבר לתלות גבורתי בנכרי שאין הגדולה שלי׳ פן יאמרו ידינו רמה׳ כי גוי אובד עצות המה ואין בהם תבונה שאלו היו חכמים

תהלים
ישעיה כג
ישעיה
דניאל
ירמיה ג
ירמיה ב
איוב
הושע יג
ירמיה ט
יחזקאל ח
ישעיה יג
נחמיה ט
איוב

עם חמת זחלי עפר׃ · מחוץ תשכל חרב
ומחדרים אימה · גם בחור גם בתולה
יונק עם איש שיבה׃ · אמרתי אפאיהם
אשביתה מאנוש זכרם׃ · לולי כעס אויב אגור
פן ינכרו צרימו · פן יאמרו ידנו רמה
ולא יהוה פעל כל זאת׃ · ה כי גוי אבד עצות המה
ואין בהם תבונה׃ · לו חכמו ישכילו זאת
יבינו לאחריתם׃ · איכה ירדף אחד אלף
ושנים יניסו רבבה · אם לא כי צורם מכרם
ויהוה הסגירם׃ · כי לא כצורנו צורם
ואיבינו פלילים׃ · כי מגפן סדם גפנם
ומשדמת עמרה · ענבמו ענבי רוש

וסיף מתכל מן בארג׳ והיבדה׳ מן
אדרור חתא אשאב חתא אעאתק
וארציעמעא דו אשיבה כאפדה׃
אמרית יחול רגזי עליהון ואשיצינון
אבטיל מן בני אנשא דכרנהון׃
ולקד קלת אתקצאהם באספתחקאק
ואעטל מן בין אנאס דכרהם · או לא
פון דגזא דסנאה כניש · דלמא
יתרלב בעיל דבבא · דלמא יימרון
ידנא תקיפת לנא ולא מן קדם ה׳ הורת
כל דא · לולא אנא אחדר להם
כיד אעדו ללא יכלו דאר אעדאיהם
כלא יקולון ידנא קד עלת וליס
טלה צנע בהם כל הדה אאמור · ארי עםמאבדי עצה אנון ולית בהון סוכלתנו · לאנהם קביל
מציע אחכמה וליס פיהם פהם · או חכימו אסתכלו בדא·סברו מא יהי בסופהון · ולו תחכמו
לעקלו כלה יפהמון כהא עאקבתהם · איכדין ירדוף חד לאלפא ותרין יערקון לרבותא·אלהין
תקיפהון מסרינון וה׳ אשלימכון · והו אן יקולו כיף יכלב אואחד אלפא·ואתכן יהרבאן רבווה
לולא אן מעתמדהם אסלמהם ושלה מכן מנהם · ארי לא כתקפנא תקפהון · ובעלי דבבנא
הון דיינא · לא אנה ליס כמעתמדנא מעתמדהם ולא אעדאינא יפקהון · ארי כפורענות
עמא דסדום כס פורענותהון ולקותהון כעם עמורה·מחתהון בישין כרישי חוין · ותשלמת
עובדיהון כמררותהון׃ לאנהם יאקבון כאן מן גפן סדום גפנהם ומן דואי עמורה כדאך

חכמים ישכילו זאת איכה ירדף אחד אלף וגו׳ · יבינו לאחריתם · יתנו לב להבין לסוף פורענותן של ישראל · איכה ירדוף אחד · ממנו אלף מישראל · אם לא כי צורם
מכרם וה׳ הסגירם · מסרם ומסרם בידינו · ד״א יבורר כלענו · כי לא כצורנו צורם · כל זה היה לאויבים להתבונן שהשם הסגירם ולא להם ולאלהיהם הנצחון
שהרי עד הנה לא יכלו כלום להיהם כנגד צורנו · כי לא כסלענו סלעם כל צור שבמקרא לשון סלע · ואויבינו פלילים · ועכשיו אויבינו שופטים אותנו שהרי
מכרנו ומסרנו להם · כי מגפן סדום גפנם · מוסב למעלה אומר בלבי אפאיהם ואשבית זכרם לפי שמעשיהם כמעשה סדום ועמורה · שדמות · שדה
תבואה כמו ושדמות לא עשה אוכל · בשדמות קדרון · ענבי רוש · עשב מר · אשכלות מרורות למו · משקה מר ראוי להם לפי מעשיהם פורענותם וכן
תרגם אונקלוס והושלמת עובדיהון כמררותהון · חמת תנינם יינם · כתרגומו הא כמרת תניניא כס פורענותהון וגו׳ כמרירות נחשים כוס משתה פורענותם ·
וראש פתנים כוס · שהוא אכזר לנשוך אויב אכזרי יבא ויפרע מהם · הלוא הוא כמוס עמדי · כתרגומו כמכורין הם שעכחתי מעשיהם כולם גנוזים
ושמורים לפני · הלא הוא פרי גפנם ותבואת שדמותם כמוס עמדי · לי נקם ושלם · עמי נכון ומזומן פורענות נקם · וישלם להם כמעשיהם הנקם ישלם
להם גמולם · ויש מפרשים ושלם שם דבר כמו ושלום והוא מגזרה והדבר אין בהם כמו והדבור · ואימתי אשלם להם · לעת תמוט רגלם כשיתום זכות
אבותם שהן סמוכין עליהם · כי קרוב יום אידם · משארצה להביא עליהם יום אידם קרוב ומזומן לפני להביא על ידי שלוחים הרבה · וחש עתידות למו ·
ומהר יבואו העתידות להם · וחש כמו ימהר יחישה · עד כאן העיד עליהם משה דברי תוכחה להיות השירה הזאת לעד כשתבוא עליהם הפורענות
ידעו שאני הודעתים מראש · מכאן ואילך העיד עליהם דברי תנחומין שיבואו עליהם ככלות הפורענות ככל אשר אמר למעלה והיה כי יבואו
עליך כל הדברים האלה הברכה והקללה וגו׳ ושב ה׳ אלהיך את שבותך וגו׳ · כי ידין ה׳ עמו · כשישפוט אותן ביסורין הללו האמורות עליהם כמו
כי בם ידין עמים כי זה אינו משמש בלשון דהא לתת טעם לדברים של מעלה אלא לשון תחלת דיבור כמו כי תבאו אל הארץ כשיבואו עליהם
משפטים שירה כי תגלת יד האויב הללו ויתנחם הקב״ה על עבדיו לשוב ולרחם עליהם · יתנחם · לשון הפך מחשבה להיטיב או להרע · כי

ענבהֹם ענב ׳ססם ועגאקידהֹם
מֹרָה להֹם׳ הֹא כמֹרת תַנִינַא
כּס פּוֹרעָנוּתהוֹן וכריש פּתָנֵי
חוִין אכזראִין׳ וכחמייה ׳אתגַ׳
נִין מנהא ׳צַאריה׳ הֲלָא כל
עוֹבדיהוֹן גלַן קֳדמַי גניזין ליום
דינא באוֹצרי׳ ׳א אן גמיע
לאך מכנוז עלדי ומכתוּם פי
כזאיני׳ קדמי פּוֹרעָנוּתא ואנא
אשלים לעדן דיגלון מארע׳
הוֹן ארי קריב יום תַּברהוֹן׳
ומבע דעתיד להוֹן׳ ולי ׳א
אנתקאם ואתופייה פיוקת אן
תזול אקדאמהֹם אנה מאקרב
יום תעסהֹם ואסרע ׳מעדאת להֹם׳ ארי ידין יי׳ דינא לעמיה ופור ענות עבדוהי צדיקיא
יתפרע׳ ארי גלי קדמוהי דבעדן דתתקף עליהון מחת סנאיהון מטלטלין ושביקין׳ אד׳
יחכם אלה לשעבה וען עבאדה יצפח׳ אד׳ ירא אן ׳מקדרה קד דהבת ענהֹם וכלא ׳מחבוס
ו׳מתרך גמיעא מן צגטהֹם׳ ויימר אן דחלתהון תקיפא דהוו רחיצין ביה׳ חין קא׳ עדו אאהת
הֹם ׳מעתמד ׳די אסתכנו איה׳ דתרב נכסתהון הוו אכלין שתן חמר נסכיהון יקומון כען ויסעדונכון
יהון עליכון למגין׳ ׳די כאנו יאכלון שחום דבאיחהֹם וישרבון כמר מזאגהֹם יקומו ׳אן פיעינוכֹם
ויכונו עליכם גנה׳ חזו כען׳ אנא אנא הוא ולית ׳לה בר מני אנא ממית ומחי מחינא ואת מסינא
ולית דמן ידי משיזיב׳ אנטרו ׳אן אני הו וחדי וליס ׳אה אכר מעי אנא אמית ואחי כמי טש
מא אוהנת׳ ולס אזאל אשפי וליס מן ידי מכלץ׳ ארי אתקינית בשמיא בית שכינתי ואמרית קיים
אנא לעלמין׳ ואנא אקסם בשמא ואקול בקאי ׳דאים׳

אֶשְׁכְּלֹת מְרֹרֹת לָמוֹ׃	חֲמַת תַּנִּינִם יֵינָם
וְרֹאשׁ פְּתָנִים אַכְזָר׃	הֲלֹא הוּא כָּמֻס עִמָּדִי
חָתוּם בְּאוֹצְרֹתָי׃	לִי נָקָם וְשִׁלֵּם
לְעֵת תָּמוּט רַגְלָם	כִּי קָרוֹב יוֹם אֵידָם
וְחָשׁ עֲתִדֹת לָמוֹ׃	כִּי יָדִין יְהוָה עַמּוֹ
וְעַל עֲבָדָיו יִתְנֶחָם	כִּי יִרְאֶה כִּי אָזְלַת יָד
וְאֶפֶס עָצוּר וְעָזוּב׃	וְאָמַר אֵי אֱלֹהֵימוֹ
צוּר חָסָיוּ בוֹ׃	אֲשֶׁר חֵלֶב זְבָחֵימוֹ יֹאכֵלוּ
יִשְׁתּוּ יֵין נְסִיכָם	יָקוּמוּ וְיַעְזְרֻכֶם
יְהִי עֲלֵיכֶם סִתְרָה׃	רְאוּ עַתָּה כִּי אֲנִי אֲנִי הוּא
וְאֵין אֱלֹהִים עִמָּדִי	אֲנִי אָמִית וַאֲחַיֶּה
מָחַצְתִּי וַאֲנִי אֶרְפָּא	וְאֵין מִיָּדִי מַצִּיל׃
כִּי אֶשָּׂא אֶל שָׁמַיִם יָדִי	וְאָמַרְתִּי חַי אָנֹכִי לְעֹלָם׃

ידאה כי אזלת יד׳ כשיראה כי אזלת יד האויב הולכת
וחוזקת עליהם ואפס בהם עצור ועזוב׳׳ עצור על ידי
עצר וווושל שיעצור בהם׳׳ עזוב׳ ע״י עזוב׳׳ עוצר׳ הוא המושל העוצר בהם שלא ילכו מפוזרים כצאתם לצבא על האויב בלשון לעז אינטויט׳׳
עצור׳ הוא הנושע במעצור המושל׳׳ עזוב׳ מחוזק כמו ויעזבו את ירושלם עד החומה הרחבה׳ איך לא עוזבה עיר תהלה׳׳ ואמר׳ הקב״ה
עליהם אי אלהימו׳ ע״ז שעבדו׳׳ צור חסיו בו׳ הסלע שהיו מתכסין בו מפני החמה והצנה כלומר שהיו בוטחין בו להגין עליהם מן הרעה׳׳
אשר חלב זבחימו׳ היו אותן אלהות אוכלים שהיו מקריבין לפניהם ושותים יין נסיכם׳ יהי עליכם סתרה׳ אותו הצור יהי לכם עתה מחסה
ומסתר׳ ראו עתה הבינו מן הפורענות שהבאתי עליכם ואין לכם מושיע׳ ומן התשועה שאושיעכם ואין מוחה בידי׳ אני אני הוא׳ אני להשפיל
ואני להרים׳׳ ואין מידי מציל׳ הפושעים בי׳׳ ואין אלהים עמדי׳ עומד כנגדי למחות׳ מחצתי׳ ואני ארפא׳׳ כי אשא אל שמים ידי׳ כי בחרון
אפי אשא ידי אל עצמי בשבועה׳׳ ואמרתי חי אנכי׳ לשון שבועה הוא אני נשבע חי אנכי׳׳ אם שנותי ברק חרבי׳ אם אשנן את להב
חרבי כמו למען היות לה ברק׳׳ ותאחז במשפט ידי׳ להניח מדת רחמים באויבי שהרעו לכם אשר אני קצפתי מעט והמה עזרו לרעה׳׳ דבר
ותאחז במשפט ידי׳ ותאחז ידי את מדת המשפט להחזיק בה ולנקום נקם׳ אשיב נקם לצרי׳ למדו רבותינו באגדה מתוך לשון המקרא שאמר
ותאחז במשפט ידי׳ לא כמדת בשר ודם מדת הקב״ה׳ מדת בשר ודם זורק חץ ואינו יכול להשיבו והקב״ה זורק חצין ויש בידו להשיבן כאלו אוחזן בידו שהרי
ברק

אם שנותי ברק חרבי
אשיב נקם לצרי
אשכיר חצי מדם
מדם חלל ושביה
הרנינו גוים עמו
ונקם ישיב לצריו

ותאחז במשפט ידי
ולמשנאי אשלם
וחרבי תאכל בשר
מראש פרעות אויב
כי דם עבדיו יקום
וכפר אדמתו עמו

אם על חד תרין כחיזו ברקא
מסוף שמיא ועד סוף שמיא
תתגלי חרבי ותתקיף בדינא
די אתיב פורענותא לסנאי
ולבעלי דבבי אשלים׃ לאסנן
בריק סיפי ותמסך אחכם ידי
וארד אנתקאם עלא אעדאיי

ואמכאפאה עלי שאניי׃ ארוי גרדי מדמא וחרבי תקטיל בעממיא מדם קטילין ושבן לאעואה
כתרין מריש סנאה ובעיל דבבא׃ פאלי אסכר סהאמי מן דמאהם וסיפי יאכל לחומהם פירוא
מן דם צריע ואספי מן רוס פראענה אאעדא׃ שבחו עממיא עמיה ארי פורענות עבדוהי
צדיקיא יתפרע ופורענותא יתיב לסנאוהי ויכפר על ארעיה ועל עמיה׃ אמדחו יא איה ט׳
אמם שעבה לאנה ינתקם דמא עבידה וירד תלך אנקמה עלא אעדאיה ויגפר לבלאדה
ועבאדה׃ פ׳

ויבא משה וידבר את כל דברי השירה הזאת באזני העם הוא והושע בן נון׃ ואתא משה ק׳
ומליל ית כל פתגמי תשבחתא הדא קדם עמא הוא והושע בר נון׃ וכאן מוסי למא כלם אקום
בהדה אתסבחה הו והושע אבן נון׃ ויכל משה לדבר את כל הדברים האלה אל כל ישראל׃

ברק הוא חנו של פרק חרבי ותאחז במשפט ידי והמשפט הוא לשון פורענות כמו בלעז יושטיציאה׃ אשכיר חצי מדם האויב׃ וחרבי תאכל בשר׃ מדם
חלל ושביה׃ זאת תהיה להם בעון דם חללי ישראל ושביה שעבו מהם׃ מראש פרעות אויב׃ מפשע תחלת פרעות האויב כי כשהקב״ה נפרע מן האומות
פוקד עליהם עונם ועונות אבותיהם מראשית פרצה שפרצו בישראל׃ הרנינו גוים עמו׃ לאותו הזמן ישבחו האומות את ישראל ראו מה שבחה של אומה
זו שדבקה בהקב״ה בכל התלאות שעברו עליהם ולא עזבוהו׃ יודעים היו בטובו ובשבחו׃ כי דם עבדיו יקום שפיכות דמיהם כמשמעו׃ ונקם ישיב
לצריו׃ על הגזל ועל החמס כענין שנאמר מצרים לשממה תהיה ואדום למדבר שממה מחמס בני יהודה ואומר מחמס אחיך יעקב וגו׳׃ וכפר אדמתו עמו׃
ויפייס אדמתו ועמו על הצרות שעברו עליהם ושעשה להם האויב׃ וכפר׃ לשון רצוי ופיוס כמו אכפרה פניו אניחנה לרוגזיה׃ וכפר אדמתו ומה
היא אדמתו עמו׃ כשעמו מתנחמים ארצו מתנחמת וכן הוא אומר רצית ה׳ ארצך׃ שבת שבות יעקב׃ דפעם אחרים היא נדרשת בספרי
ונחלקו בה ר׳ יהודה ור׳ נחמיה׃ ר׳ יהודה דורש כולה כנגד ישראל ור׳ נחמיה דורש כולה כנגד האומות׃ ר׳ יהודה דורש כלפי ישראל אמרתי אפאיהם
כמו שפירשתי עד ולא ה׳ פעל כל זאת׃ כי גוי אובד עצות המה׃ איבדו תורתי שהיא להם עצה נכונה׃ ואין בהם תבונה׃ להתבונן איכה ירדוף
אחד מן האומות אלף מהם אם לא כי צורם מכרם כי לא כצורנו צורם הכל כמו שפירשתי עד תכלית׃ ור׳ נחמיה דורשה כלפי האומות עצמ׳ כי
גוי אובד עצות המה כמו שפירשתי תחלה עד ואויבינו פלילים׃ כי מגפן סדום גפנם׃ של אומות עכו״ם ומשדמות עמורה וגו׳׃ ולא ישימו לבם
לתבונות הגדולה כי ענבימו ענבי ראש׃ הוא שאמר לפי כשם אשר אכזר על ישראל להרעילם ולהמרידם לפיכך אשכלות מרורות להם להשיב אותם
על מה שעשו להם׃ חמת תנינים יינם׃ מוכן להשקותם על מה שעשו להם׃ כמוס עמדי׃ אותו הכוס שנ׳ כי כוס ביד ה׳ וגו׳׃ לעת תמוט רגלם׃
כענין שנ׳ תרמסנה רגל׃ כי ידין ה׳ עמו׃ בלשון הזה משמש כי בלשון דהא ואין ידין לשון יסורין לא כמו כי יריב את ריבם מיד עושקיהם׃
כי יראה כי אזלת יד וגו׳׃ כשיראה שכשל כוח ישראל בגולה והאויב יאמר אי אלהימו של ישראל כמו שאמר טיטוס הרשע כשגידר
את הפרוכת כענין שנ׳ והאויב יאמר אי אלהימו וגו׳׃ אז יגלה הקב״ה ישועתו ויאמר ראו עתה כי אני אני הוא׃ ראו עתה כי
אני אני הוא מאתי באת עליכם הרעה ומאתי תבוא עליכם הטובה׃ ואין מידי מציל׃ שיציל אתכם מן הרעה אשר הבאתי עליכם׃ כי אשא אל שמים
ידי׃ כמו כי נשאתי העיר אני משרה שכינתי בשמים כתרגומו חפי׳ חלש מלמעלה וגבור מלמטה חיות שלטון על התחתון וכ״ש שגבור למעלה והלש
למטה׃ ידי׃ מקום שכינתי כמו איש על ידו והיה בידי להפרע מהם אבל אמרתי חי אנכי לעולם ואינני ממהר לפרוע לפי שיש לי שהות בדבר
שאני חי וקיים לעולם ובדורות אחרונים אני נפרע מהם והיכולת בידי ליפרע מן החיים ומן המתים׃ מלך ב״ו שהוא הולך למות ממהר נקמתו ליפרע
בחיין כי שמא ימות הוא או אויבו ונמצא שלא ראה נקמתו נתמכו אבל אני חי לעולם ואם ימותו הם ואני נפרע בחייהם אפרע במותם׃ אם שנותי ברק
חרבי הרבה יש אם שאינן תלויין כשאשנן ברק חרבי ותאחז במשפט ידי כולה כמו שפירשתי למעלה׃ ויבא משה וגו׳ הוא והושע בן נון׃ שבת של
דיוזגי היתה ניטלה רשות מזה וניתנה לזה השמיד לו משה הורמנא ליהושע שהיה דורש בחייו כדי שלא יאמרו ישראל בחיי רבך לא היה לך להרים
ראש ולמה קוראו כאן הושע לומר שלא זחה דעתו עליו שאע״פ שניתנה לו גדולה השפיל עצמו כאשר מתחלתו׃ שימו לבבכם׃ צריך אדם
שיהיו עיניו ולבו ואזניו מכוונים לדברי תורה וכה״א בן אדם ראה בעיניך ובאזניך שמע ושים לבך והלא דברים קו׳ ומה תבנית הבית שהוא
נראה לעינים ונמדד בקנה צריך אדם שיהיו עיניו ואזניו ולבו מכוונים להבין׃ דברי תורה שהן כהררים התלויים בשערה עאכ״ו׃ כי לא דבר רק הוא מכם׃

וישיצי משה למללא ית כל פתגמיא האלין עם כל ישר׳׃ פלמא פרג מן מכאטבתהם בהדא
אלכלאם׃ ויאמר אלהם שימו לבבכם לכל הדברים אשר אנכי מעיד בכם היום אשר תצום
את בניכם לשמר לעשות את כל דברי התורה הזאת׃ ואמר להון שוו לבכון לכל פתגמיא
דאנא מסהיד בכון יומא דין דתפקדונון ית בניכון למטר למעבד ית כל פתגמי אוריתא
הדא׃ קאל להם רדו באלכם לגמיע אלכלאם אלדי אנא אשהדכם אליום בה לתאמרון בניכם ליחפצו
ויעמלו גמיע הדא אלכלאם׃ כי לא דבר רק הוא מכם כי הוא חייכם ובדבר הזה תאריכו
ימים על האדמה אשר אתם עברים את הירדן שמה לרשתה׃ ארי לא פתגם ריקן הוא מנכון
ארי הוא חייכון ובפתגמא הדין תורכון יומין על אר׳ דאתון עברין ית ירדנא לתמן למירתה׃
אנה ליס בכלאם פארג ענכם בל הו חיותכם ובה תטול מדתכם פי אלבלד אלדי אנתם גאיזין
אלארדן אליה לתחוזוה׃

פ

וידבר יהוה אל משה בעצם היום הזה לאמר׃ ומליל יי עם משה בכרן יומא הדין למימר׃
תם כלם אללה מוסי פי דאת דלך אליום קאילא׃ עלה אל הר העברים הזה הר נבו אשר בארץ
מואב אשר על פני ירחו וראה את ארץ כנען אשר אני נתן לבני ישראל לאחזה׃ סק
לטורא דעבראי הדין לטורא דנבו דבאר׳ דמואב דעל אפי ירחו וחזי ית אר׳ דכנען דאנא
יהיב לבני ישר׳ לאחסנא׃ אצעד אלי גבל אלעבריין הדא גבל נבו אלדי פי בלד מואב אלתי
בחצרה יריחא ואנצר בלד כנעאן אלדי אנא מעטיה לבני אסר׳ חוזא׃ ומת בהר אשר אתה
עלה שמה והאסף אל עמיך כאשר מת אהרן אחיך בהר ההר ויאסף אל עמיו׃ ומות בטורא
דאת סליק לתמן ואתכניש לעמך כמא דמית אהרן אחוך בהור טורא ואתכניש לעמיה׃
ומות פי אלגבל אלדי אנת צאעד אליה ואנצם אלי קומך כמא מאת הרון אכיך פי גבל הור ואנצם
אלי קומה׃ על אשר מעלתם בי בתוך בני ישראל במי מריבת קדש מדבר צן על אשר לא
קדשתם אותי בתוך בני ישראל׃ על דשקרתון במימרי בגו בני ישר׳ במי מצות רקם
מדברא דצין על דלא קדישתון יתי בגו בני ישר׳׃ עלי מא כנתמא אתמה פי מא בין

לא לחנם אתם יגעים בה כי הרבה שכר תלוי בה כי הוא חייכם. ד״א אין לך דבר ריקן בתורה שאם תדרשהו שאין בו מתן שכר תדע לך שכן אמרו ואחות לוטן תמנע ותמנע היתה פילגש וגו׳ לפי שאמרה איני כדאי להיות לו לאשה הלואי ואהיה פילגשו וכל כך למה להודיע שבחו של אברהם שהיו מלכים ושלטונים מתאוים לידבק בזרעו. וידבר יי׳ אל משה בעצם היום הזה. בשלשה מקומות נאמר בעצם היום הזה. נאמר בנח בעצם היום הזה בא נח במראית אורו של יום ובעצומו לפי שהיו בני דורו אומרין בכך וכך אם אנו מרגישין בו אין אנו מניחין אותו ליכנס בתיבה ולא עוד אלא אנו נוטלין כשילין וקרדומות ומבקעין את התיבה אמר הקב״ה הריני מכניסו בחצי היום וכל מי שיש בידו כח למחות יבא וימחה. במצרים מהו אומר בעצם היום הזה הוציא יי׳ את׳ לפי שהיו מצריים אומרין בכך וכך אם אנו מרגישין בהם אין אנו מניחין אותם לצאת ולא עוד אלא נוטלין סייפות וכלי זיין והורגים בהם אמר הקב״ה הריני מוציאן בחצי היום וכל מי שיש בו כח למחות יבא וימחה. אף כאן במיתתו של משה נאמר בעצם היום הזה לפי שהיו ישראל אומרין בכך וכך אם אנו מרגישין בו אין אנו מניחין אותו לנו׳ אדם שהוציאנו ממצרים וקרע לנו את הים והוריד לנו את המן והגיז לנו את השלו והעלה לנו את הבאר ונתן לנו את התורה אין אנו מניחין אותו. אמר הקב״ה הריני מכניסו בחצי היום וכל מי שיש בידו כח למחות יבא וימחה. כאשר מת אהרן אחיך. באותה מיתה שראית ונתאוית אותה שהפשיט משה את אהרן בגד ראשון והלבישו לאלעזר וכן שני וכן שלישי וראה את בנו בכבודו. אמ׳ לו משה אהרן אחי עלה למטה ועלה. פשוט ידיך ופשט. עצום עיניך ועצם. קמוץ פיך וקמץ. פשוט רגליך ופשט. באותה שעה נתאוה משה והלכו להם אמר משה אשרי מי שמת במיתה זו. על אשר מעלתם בי. גרמתם למעול בי. על אשר לא קדשתם אותי. גרמתם לי שלא אתקדש. אמרתי לכם ודברתם אל הסלע והם הכוהו והוצרכו להכותו פעמיים. ואלו דברו עמו ונתן מימיו בלא הכאה היה מתקדש שם שמים ע״י כן שהיו ישרא׳ אומרין ומה

הסלע

בני אסר פי מא בצוחה רקים ברייה צין ולם תקדסאני פי מא בינהם׃ כי מנגד תראה את
הארץ ושמה לא תבוא אל הארץ אשר אני נתן לבני ישראל׃ ארי מקביל תחזי ית ארעא
ולתמן לא תיעול לארעא דאנא יהיב לבני ישראל׃ לדלך תנצר אלארץ אלדי אעטיתהא לבני
אסר מן מקאבלה ולא תדכל אליהא׃ נ"ב פסוקים סימן כלב גגה

וזאת הברכה אשר ברך משה איש האלהים את בני ישראל לפני מותו׃ ודא ברכתא
דבריך משה נביא דיי' ית בני ישראל קדם מותיה׃ והדה אלברכאת אלדי בארך בהא מוסי רסול
אללה בני אסר קבל מותה׃ ויאמר יהוה מסיני בא וזרח משעיר למו הופיע מהר פארן
ואתה מרבבת קדש מימינו אשדת למו׃ ואמר יי' מסיני אתגלי וזיהור יקריה מסעיר אתחזי אש דת
לנא אתגלי בגבורתיה על טורא דפארן ועמיה רבות קדישין כתב ימיניה מגו אישתא
אוריתא יהב לנא׃ קאל אללה אלדי תגלא לנא מן טור סיני ואשרק בנורה מן גבל סעיר
ולווח בה מן גבל פרן ואתא רבואת אלקדס בשריעה נורמן ימינה להם׃ אף חבב עמים
כל קדשיו בידך והם תכו לרגלך ישא מדברתיך׃ אף חביבנון לשבטיא כל קדישוהי
בית ישראל בגבורה אפיק ממצרים ואנון מדברין תחות ענניך נטלין על מימרך׃ ואחתבא
איצא שעבא פגמיע לואצהם פי טאעתך והם יקפון אתארך ויתנאקלון כלמאתך׃ תורה
צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב׃ אוריתא יהב לנא משה מסרה ירותא לכנשת יעקב׃
אללה אלדי אמר לנא מוסי בתורייה וגעלהא וראתה לגוקאה יעקוב׃ ויהי בישרון מלך
בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל׃ והוה בישראל מלכא באתכנשות רישי עמא

זבלע שאינו לא שומע ולא מדבר ואינו לא לשכר ולא לפורענות שאם זכה אין לו מתן שכר ואם חטא אינו לוקה כך מקיים מצות בוראו אינו לא כל
שכן׃ כי מנגד· מרחוק תראה כי אם לא תראנה עכשיו לא תראנה עוד בחייך· ושמה לא תבוא· וידעתי כי חביבה היא לך על כן אני אומר לך עלה וראה׃

וזאת הברכה

לפני מותו· סמוך למיתתו שאם לא עכשיו אימתי׃ ויאמר ה' מסיני בא· פתח תחלה בשבחו של מקום ואח"כ פתח
בצרכיהם של ישראל ובשבח שפתח בו יש בו הזכרת זכות לישראל וכל זה דרך ריצוי הוא כלומר כדאי הם אלו
שתחול עליהם ברכה׃ מסיני בא· יצא לקראתם כשבאו להתיצב בתחתית ההר כחתן היוצא להקביל פני
כלה שנ' לקראת האלהים למדנו שיצא כנגדם׃ וזרח משעיר למו· שפתח לבני עשו שיקבלו את התורה ולא רצו· הופיע מהר פארן שהלך שם
ופתח לבני ישמעאל שיקבלוה ולא רצו· ואתה· לישראל׃ מרבבות קדש· ועמו מקצת רבבות מלאכי קדש ולא כולם ולא רובם ולא כדרך מלך בו
שמראה כל כבוד עשרו ותפארתו ביום חופתו׃ אש דת· שהיתה כתובה מאז לפניו באש שחורה ע"ג אש לבנה דוגמת דיו על גבי הגויל נתן
להם בלוחות כתב יד ימינו· ד"א אש דת כתרגומו שנתנה להם מתוך האש׃ אף חובב עמים· גם חיבה יתירה חיבב את השבטים כל אחד
ואחד קרוי עם שהרי בנימין לבדו היה עתיד להוולד כשאמר הקב"ה ליעקב גוי וקהל גוים יהיה ממך· כל קדושיו בידך· נפשות הצדיקים גנוזות
אתו בגנזך שנ' והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים את ה' אלהיך׃ והם תוכו לרגלך· והם ראויים לכך שהרי תוכו עצמן לתוך תחתית ההר
לרגליך בסיני· תוכו· לשון פועלו התוועדו לתוך מרגלותיך׃ ישא מדברותיך· נשאו עליהם עול תורתיך· מדברותיך· המ"ם בו קרוב ליסוד וישמע
את הקול מדבר אליו· ואשמע את מדבר אלי· כמו מתדבר אף זה מדברותיך מה שהיית מדבר להשמיעם לאמר להם טישפור פלידור"ש
בלע"ז׃ ואונקלוס תרגם שהיו נוסעין על פי דבריך והמ"ם בו שימוש משמשת לשון מן׃ ד"א אף חובב עמים· אף בשעת חיבתן של אומות העולם
שהראית להם פנים שוחקות ומסרת את ישראל בידם׃ כל קדושיו בידך· כל צדיקיהם דבקו בך ולא משו מאחריך ואתה שומרם׃ והם תכו לרגליך
והם מתמעטים ומתכנסים לתחת צלך׃ ישא מדברותיך· מקבלין גזירותיך ודתותיך בשמחה ואלה דבריהם· תורה אשר צוה לנו משה מורשה
היא לקהלת יעקב אחזנוה ולא נעזבנה׃ ויהי· הקב"ה בישורון מלך· תמיד על מלכותו עליהם בהתאסף ראשי חשבון אסיפתם׃ ראשי
נמו כי תשא את ראש ראויין הן שאמלוך עליהם׃ ד"א בהתאסף בהתאספם יחד באגודה אחת ושלום ביניהם הוא מלכם ולא כשיש מחלוקת ומריבה
ביניהם׃ יחי ראובן בעה"ז׃ ואל ימות· לעה"ב שלא יזכר לו מעשה בלהה׃ ויהי מתיו מספר· נמנין במנין שאר אחיו דוגמא היא זו כענין שנ' וישכב
את בלהה ויהיו בני יעקב שנים עשר שלא יצא מן המנין׃ וזאת ליהודה· סמך יהודה לראובן מפני ששניהם הודו על קלקול שבידם שנ' אשר
חכמים יגידו ולא כחדו· מאבותם להם לבדם נתנה הארץ ולא עבר זר בתוכם׃ ועוד פירשו רבותינו ז"ל שכל מ' שנה שהיו ישראל במדבר

לחדא שבטיא דישר׳ וכאן מלכא פי אמוצוף חין תגתמע איה ריסאה וסאיר אסבאטה׃
יחי ראובן ואל ימת ויהי מתיו מספר׃ ייחי ראובן בחיי עלמא ומותא תנינא לא ימות
ויקבלון בנוהי אחסנתהון במנינהון׃ אסאל אן יחיא ראובן ולא ימות ולא יציר רהט
דו אחצא׃ וזאת ליהודה ויאמר שמע יהוה קול
יהודה ואל עמו תביאנו ידיו רב לו ועזר מצריו תהיה׃ ודא ליהודה ואמר. קביל ייי
צלותיה דיהודה במפקיה לקרבא ולעמיה תתיביניה לשלם. ידוהי יעבדן ליה פורענותא
מסנאוהי וסעיד מבעיל דבבוהי הוי ליה׃ והדא מא קאל ליהודה אללהם אסמע צות יהודה ולדה
אי קומה מן גזוה ואגעל ידאה מנתצפתאן לה וכן לה עונא עלי אעדאיה׃ פ
וללוי אמר תמיך ואוריך לאיש חסידך אשר נסיתו במסה תריבהו על מי מריבה׃ וללוי
אמר תמיא ואוריא אלבישתא לגבר דאשתכח חסיד קדמך. דנסיתהי בנסיתא והוה שלים
בחנתהי על מי מצותא ואשתכח מהימן׃ וקאל ללוי אללהם אגעל אנחלת צחאיחך ואנוארך
לארגל אלדי הו בארך וקד אמתחנתה פי דאת מחנה [illegible]ה פי מתל מא אלכצומה׃
האמר לאביו ולאמו לא ראיתיו ואת אחיו לא הכיר ואת בנו לא ידע כי שמרו אמרתך בניו
ובריתך ינצרו׃ דעל אבוהי ועל אמיה לא רחים כד חבו מן דינא. ואפי אחוהי ובנוהי לא
נסיב. ארי נטרו מטרת מימרך. וקימך לא אשניאו׃ פוגדתאה אלקאיל ען אביה ואמה
כאנה לם יראהם ולם יתבת אכותה ולם יעתרף בבניה ממא חרסו מקאלתך והם יחפצון
עהדך׃ יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל ישימו קטורה באפך וכליל על מזבחך׃
כשרין אלין דילפון דינך ליעקב ואוריתך לישרא׳ ישוון קטורת בסמין קדמך. וגמיר לרעוא
על מדבחך׃ פהם יפתון פי אחכאמך לאל יעקוב ושראיעך לאל אסר׳ ויצירון אלבכור בין
ידיך ואלכמאל עלי מדבחך׃ ברך יהוה חילו ופעל ידיו תרצה מחץ מתנים קמיו ומשנאיו
מן יקומון׃ בריך ייי נכסוהי. וקרבן ידוהי קביל ברעוא. תבר חרצא דסנאוהי. ודבעלי דבבוהי
דלא יקומון׃ אללהם פבארך פי נגדה וארץ מא תצנעה ידאה ואוהן אחקא מקאומיה ושאניה

זיו עמעות יהודה מתגלגלין היו לארון מפני נידוי שקיבל עליו שנ׳ וחטאתי לאבי כל הימים אמר משה מי גרם לראובן שיודה יהודה וכו׳ שמע
ייי קול יהודה׃ תפלת דוד ושלמה ואסא מפני הכושים ויהושפט מפני העמונים וחזקיהו מפני סנחריב׃ ואל עמו תביאנו׃ לשלום מן המלחמה׃ ידיו
רב לו׃ ידיבו ריבו ינקמו נקמתו׃ ועזר מצריו תהיה׃ על יהושפט נתפלל על מלחמת רמות גלעד ויזעק יהושפט וה׳ עזרו׃ ד״א שמע ייי קול
יהודה׃ כאן רמז ברכה לשמעון מתוך ברכתו של יהודה ואף כשחלקו ארץ ישרא׳ נטל שמעון מתוך גורלו של יהודה שנ׳ מחבל בני יהודה נחלת
בני שמעון׃ וללוי אמר׃ ועל לוי אמר׃ תומיך ואוריך׃ כלפי שכינה הוא אומר׃ אשר נסיתו במסה׃ שלא נתלוננו עם שאר המתלוננים׃ תריבהו
כתרגומו׃ ד״א תריבהו על מי מריבה׃ נסתקפת לו לבוא עליו בעלילה אם משה אמר שמעו נא המורים אהרן ומרים מה עשו׃ האומר לאביו
ולאמו לא ראיתיו׃ כשחטאו בעגל ואמרתי מי לה׳ אלי מיד נאספו אלי כל בני לוי וצויתים להרוג את אבי אמו והוא מישרא׳ או את אחיו מאמו או
בן בתו וכן עשו׃ ואי אפשר לפרש אביו ממש ואחיו מאביו וכן בנו ממש שהרי לוים הם ומשבט לוי לא חטא אחד מהם שנ׳ כל בני לוי׃ כי
שמרו אמרתך׃ לא יהיה לך אלהים אחרים׃ ובריתך ינצורו׃ ברית מילה שאותם שנולדו במדבר של ישרא׳ לא מלו את בניהם והם היו מולין
ומלין את בניהם׃ יורו משפטיך׃ ראויין אלו לכך׃ וכליל׃ עולה׃ מחץ מתנים קמיו׃ מכה מתנים כענין שנ׳ ומתניהם תמיד המעד ועל המעוררין
על הכהונה אמר כן׃ ד״א ראה חשמונאי וכמו שעתידין להלחם עם היונים ונתפלל עליהם לפי שהיו מועטין י״ב בני חשמונאי ואלעזר כנגד כמה
רבבות לכך נאמר ברך ייי חילו ופועל ידיו תרצה׃ ומשנאיו מן יקומון׃ מחץ קמיו ומשנאיו מהיות להם תקומה׃ לבנימין אמר׃ לפי שברכת לוי
בעבודת

מן אן יקאומונה׃ לְבִנְיָמִן אָמַר יְדִיד יְהוָה יִשְׁכֹּן לָבֶטַח עָלָיו חֹפֵף עָלָיו כָּל
הַיּוֹם וּבֵין כְּתֵפָיו שָׁכֵן׃ לבנימין אמר רחימא דיי׳ ישרי לרחצן עלוהי יהי מגין עלוהי כל יומיא
ובארעיה תשרי שכינתא׃ וקאל לבנימין אד הו ודיד אללה סיסכן ואתקא בה והו יטוף עליה
ג טול אלזמאן ובין צ׳האניה יסכן׃ וּלְיוֹסֵף אָמַר
מְבֹרֶכֶת יְהוָה אַרְצוֹ מִמֶּגֶד שָׁמַיִם מִטָּל וּמִתְּהוֹם רֹבֶצֶת תָּחַת׃ וליוסף אמר מברכא מן קדם
יי׳ ארעיה עבדא מגדנין מטלא דשמיא מלעילא וממבועי עינות תהומין דנגדין
ממעמקי ארעא מלרע׃ וקאל ליוסף אללהם פבארך פי בלדה מן מלאד סמאואתך וטלהא
ומן אלגמר אלנאיצה ספלא׃ וּמִמֶּגֶד תְּבוּאֹת שָׁמֶשׁ וּמִמֶּגֶד גֶּרֶשׁ יְרָחִים׃ עבדא מגדנין
ועללן מיבול שמשא עבדא מגדנין מריש ירח בירח׃ ומן מלאד גלאת אלשמס
ומלאד אלחבוב אלקמריה׃ וּמֵרֹאשׁ הַרְרֵי קֶדֶם וּמִמֶּגֶד גִּבְעוֹת עוֹלָם׃ ומריש טוריא בכיריא
ומטוב רמן דלא פסקן׃ ומן אצול אלגבאל אלאוליה ומן פרוע אליפאע אלדהריה׃ וּמִמֶּגֶד אֶרֶץ
וּמְלֹאָהּ וּרְצוֹן שֹׁכְנִי סְנֶה תָּבוֹאתָה לְרֹאשׁ יוֹסֵף וּלְקָדְקֹד נְזִיר אֶחָיו׃ ומטוב ארעא ומלאה
רעי ליה דשכינתיה בשמיא ועל משה אתגלי באסנא ייתיין כל אלין לרישא דיוסף
גברא פרישא דאחוהי׃ ומן נעמה׳ אלארץ באסרהא ורצא סאכן אלסנא יחל גמיע דלך עלי
ראס יוסף ואמת נאסך אלותה׃ בְּכוֹר שׁוֹרוֹ הָדָר לוֹ וְקַרְנֵי רְאֵם קַרְנָיו בָּהֶם עַמִּים יְנַגַּח
יַחְדָּו אַפְסֵי אָרֶץ וְהֵם רִבְבוֹת אֶפְרַיִם וְהֵם אַלְפֵי מְנַשֶּׁה׃ רבא דבנוהי זיוא ליה וגבורן
אתעבידא ליה מן קדם דתוקפא ורומא דיליה בגבורתיה עממיא יקטיל כחדא עד סייפי
ארעא ואנון רבותא דבית אפרים ואנון אלפיא דבית מנשה׃ ויכון אבהא לאמתאל בבכר
תורה פתציר קרונה כקלון אלכרכדאן חתא ינטח בהא אלאמם אלי אקטאר אלארץ ושרחהא
ד אנהא רבוואת אפרים ואלוף מנשה׃ וְלִזְבוּלֻן אָמַר שְׂמַח זְבוּלֻן
בְּצֵאתֶךָ וְיִשָּׂשכָר בְּאֹהָלֶיךָ׃ ולזבולון אמר חדי זבולון במפקך לאגחא קרבא על בעלי דבבך

עיינות תהומין

בעבודת הקרבנות ועל בנימין בבנין המקדש בחלקו לכך סמכו זה לזה וסמך יוסף אחריו שאף הוא משכן שילה היה בנוי בחלקו שנ׳ וימאס באהל יוסף וגו׳ ולפי שבית עולמים חביב משילה לכך הקדים בנימין ליוסף״ חופף עליו׳ מכסה אותו ומגין עליו״ כל היום׳ לעולם׳ ומשנבחרה ירושלים לא שרתה שכינה במקום אחר״ ובין כתפיו שכן׳ בגובה ארצו היה בית המקדש בנוי אלא שנמוך עשרים ושלש אמה מעין עיטם ושם היה בדעתו של דוד לבנותו כדאית׳ בשחיטת קדשים אחרי והתה בה פורתה משום דכתי׳ ובין כתפיו שכן אין לך נאה בשור יותר מכתפיו״ וליוסף אמר מבורכת יי׳ ארצו׳ שלא היה בנחלת השבטים ארץ מליאה כל טוב כארצו של יוסף״ ממגד׳ לשון עדנים ומתק״ ומתהום׳ שהתהום עולה ומלחלח אותה מלמטה״ ותה מוצא בכל השבטים ברכתו של משה מעין ברכתו של יעקב״ דא וממגד תבואות שמש׳ שהיתה ארצו פתוחה לחמה וממתקת הפירות״ גרש ירחים׳ יש פירות שהלבנה מבשלתן ואלו הן קישואים ודלועים׳ גרש ירחים׳ שהארץ מגרשת ומוציאה מחדש לחדש״ ומראש הררי קדם׳ ומבורכת מראשית בישול הפירות שהרריה מקדימין לבכר בישול פירותיהן״ דא מגיד שקדמה בריאתן לשאר הרים״ גבעות עולם׳ גבעות העושות פירות לעולם ואינן פוסקות מעוצר הגשמים״ ורצון שוכני סנה׳ כמו שוכן סנה והיא ארצו מבורכת רצונו ונחת רוחו של הקב״ה הנגלה עלי תחלה בסנה״ רצון׳ נחת ופיוס וכן כל רצון שבמקרא״ תבואתה׳ ברכה זו לראש יוסף״ נזיר אחיו׳ שהופרש מאחיו במכירתו״ בכור שורו׳ יש בכור שהוא לשון גדולה ומלכות שנ׳ אף אני בכור אתנהו וכן בני בכורי ישראל״ בכור׳ מלך היוצא ממנו והוא יהושע׳ שורו׳ שכוחו קשה כשור לכבוש כמה מלכים״ הדר׳ נתון לו שנ׳ ונתת מהודך עליו״ וקרני ראם קרניו׳ שור כוחו קשה ואין קרניו נאות אבל ראם קרניו נאות ואין כוחו קשה לפ׳ נתן ליהושע בברכתו כוחו של שור ויופי קרני ראם״ אפסי ארץ׳ לא מלכים אפשר שכולם מארץ ישראל היו אלא שאין לך כל מלך ושלטון שלא קנה לו פלטרין ואחוזה בא״י שחשובה לכולם היא שנ׳ ארץ צבי נחלות גוים״ והם רבבות אפרים׳ אותם המנוגחים

ויששכר במהלכך למעבד זמני מועדיא בירשלם: וקאל לזבולן אפרח יא זבולון פי
אספארך ואנת יא יששכר פי מנאזלך: עמים הר יקראו שם יזבחו זבחי צדק כי שפע
ימים יינקו ושפוני טמוני חול: שבטיא דישראל לטור בית מקדשא יתכנשון תמן יכסון
נכסת קודשין לרעוא ארי נכסי עממיא ייכלון וסימן דמטמרן בחלא יתגלין להון: פאן
אמם אלי גבלכמא תחצר ותדבח פיה דבאיח עאדלה פהם גדק בחאר ירצעון ודפאין
רמל יכנזוהא: ולגד אמר ברוך מרחיב גד כלביא שכן וטרף זרוע
אף קדקד: ולגד אמר בריך דאפתי לגד כליתא שרי ויקטיל שלטונין עם מלכין: וקאל לגד
תבארך מוסע לה בלדה והו כאלבו יסכנהא אדי ידק דראע מע האמה: וירא ראשית
לו כי שם חלקת מחקק ספון ויתא ראשי עם צדקת יהוה עשה ומשפטיו עם ישראל: ואתקבל
בקדמיתא דיליה ארי תמן משה ספרא רבא דישראל קביר הוא נפק ועל ברייש עמא זכוון באחסנתיה
קדם יי עבד ודינוהי עם ישראל: ואנה ראא פי אול בלדה אן גוקה מראסמין הנאך
מכנוזה פאתא רוסא קום פתלמדהם וצנע בעדל אללה ואחכאמה מע סאיר אל אסראיל:
ולדן אמר דן גור אריה יזנק מן הבשן: ולדן אמר דן תקיף
כגור אריון ארעיה שתיא מן נחליא דנגדין מן מתנן: וקאל לדן כן יא דן כשבל אסד
בקווה ארא ערץ מן אבתניה: ולנפתלי אמר נפתלי שבע רצון ומלא ברכת יהוה ים

הם הרבבות שהרג יהושע שבא מאפרים: והם אלפי מנשה: הם האלפים שהרג גדעון הבא ממנשה במדין שנ' וזבח וצלמונע בקרקר וגו': ולזבולון אמר
אלו חמשה שבטים שבירך באחרונה זבולן גד דן ונפתלי ואשר כפל שמותיהם לחזקם ולהגבירם לפי שהיו חלשים שבכל השבטים הם הם
שהוליך יוסף לפני פרעה שנ' ומקצה אחיו לקח חמשה אנשים לפי שנראים חלשים ולא ישים אותם לו שרי מלחמתו: שמח זבולון בצאתך
לסחורה: ויששכר באהליך: לעסוק בתורה: זבולון ויששכר עשו שותפות ביניהם זבולון יושב לחוף ימים ויוצא לפרקמטיא בספינות
ומשתכר ונותן לתוך פיו של יששכר והם יושבים ועוסקים בתורה לפיכך הקדים זבולון ליששכר שתורתו של יששכר על ידי זבולון היתה: שמח
זבולון בצאתך: הצלח בצאתך לסחורה ויששכר הצלח בישיבת אוהליך לתורה לישב ולעבר שנים ולקבוע חדשים כמו שנ' ומבני יששכר
יודעי בינה לעתים ראשיהם מאתים ראשי סנהדרין היו עוסקין בכך ועל פי קביעות עתיהם ועבוריהם עמים של שבטי ישראל הר יקראו להר
המוריה יאספו כל אסיפה על ידי קריאה היא ושם יזבחו ברגלים זבחי צדק: כי שפע ימים יינקו יששכר וזבולון ויהא להם פנאי לעסוק בתורה:
ושפוני טמוני חול: כסוי טמון חול טרית וחלזון וזכוכית לבנה היוצאים מן הים ומן החול ובחלקו של יששכר וזבולון היה כמו שאמרו במס'
מגלה זבולון עם חרף נפשו למות: משום דנפתלי על מרומי שדה היה מתרעם זבולון על חלקו לאחי נתת שדות וכרמים וכו' ושפוני: לשון כסוי
כמו ויספון את הבית ותרגום ומטולל בכיורי ארזיא וכן וספון בארז: ד"א עמים הר יקראו ע"י פרקמטיא של זבולון תגרי אומות העולם
באין אל ארצו והוא עומד על הספר והם אומרים הואיל ונצטערנו עד כאן נלך לירושלם ונראה מה יראתה של אומה זו ומה מעשיה והם
רואים כל ישראל עובדים לאלוה אחד ואוכלים מאכל אחד לפי שהגוים אלוהו של זה לא כאלוהו של זה ומאכלו של זה לא כמאכלו של זה
והם אומרים אין אומה כשרה כזו ומתגיירים שם שנ' שם יזבחו זבחי צדק מלין וטובלין: כי שפע ימים יינקו זבולון ויששכר היה נותן להם
ממון בשפע: ברוך מרחיב גד: מלמד שהיה תחומו של גד מרחיב והולך כלפי מזרח: כלביא שכן: לפי שהיה סמוך לספר לפיכך נמשל באריות
שכל הסמוכים לספר צריכין להיות גבורים וחזקים: וטרף זרוע אף קדקד: הרוגיהם היו ניכרים חותכין הראש עם הזרוע במכה אחת:
וירא ראשית לו: ראה ליטול לו חלק בארץ סיחון ועוג שהיא ראשית כיבוש הארץ: כי שם חלקת: כי ידע אשר שם בנחלתו חלקת שדה
קבורת מחוקק והוא משה: ספון: אותה חלקה ספונה וטמונה מכל בריה שנ' ולא ידע איש את קבורתו: ויתא: גד ראשי עם הם היו הולכין
לפני החלוץ בכיבוש הארץ לפי שהיו גבורים שנ' ואתם תעברו חמושים לפני אחיכם: צדקת יי עשה: שהאמינו דבריהם ושמרו הבטחתן לעבור
את הירדן עד שכיבשו וחילקו: ד"א ויתא משה ראשי עם: צדקת יי עשה: על משה אומר: דן גור אריה: אף הוא היה סמוך לספר לפיכך מושלו
באריות: יזנק מן הבשן: כתרגומו שהיה הירדן יוצא מחלקו ממערת פמייס והיא לשם שהיא בחלקו של דן שנ' ויקראו ללשם דן מינוקו וקילוחו
מן הבשן: ד"א מה זינוק זה יוצא ממקום אחד ונחלק לשני מקומות כך שבטו של דן נטלו חלק בשני מקומות תחלה נטלו בצפונית מערבית
עקרון וסביבותיה ולא סיפקו להם ובאו ונלחמו עם לשם שהיא פמייס והיא בצפונית מזרחית שהרי הירדן יוצא ממערת פמייס והולך
במזרחה של ארץ ישראל ובא מהצפון לדרום וכלה בקצה ים המלח שהוא במזרח יהודה שנטלו בדרומה של ארץ ישראל כמו שמפורש
בספר יהושע והוא שנ' ויצא גבול בני דן מהם ויעלו בני דן וילחמו עם לשם וגו': יצא גבולם מכל אותו הרוח שהתחילו לנחול בה:
שבע רצון: שהיתה ארצו שביעה כל רצון יושביה: ים ודרום ירשה: ים כנרת נפלה בחלקו ונטל מלא חבל חרם בדרומה לפרוש חרמים
ומכמורות:

וְדָרוֹם יְרָשָׁה׃ וּלְנַפְתָּלִי אָמַר נַפְתָּלִי שְׂבַע רָצוֹן וּמָלֵא בִּרְכַּת יי ימעַרבְ יִם גִינֹסַר וְדָרוֹמוֹהִי
יֵירַת׃ וּלְנַפְתָּלִי אֲמַר נַפְתָּלִי אִסְתְּבַע מִן רַעֲוָא וּמִן קֳדָם יי מִלֵּי בִּרְכָּאָן יַמָּא וּמַעֲרַב אַרְעָא
גִּינּוֹסַר וּבַנּוּבָא׃ וּלְאָשֵׁר אָמַר בָּרוּךְ מִבָּנִים אָשֵׁר יְהִי רְצוּי אֶחָיו
וְטֹבֵל בַּשֶּׁמֶן רַגְלוֹ׃ וּלְאָשֵׁר אֲמַר בְּרִיךְ מִבִּרְכַּת בְּנַיָּא אָשֵׁר יְהִי רַעֲוָא לַאֲחוֹהִי וְיִתְרַבָּא
בְּתַפְנוּקֵי מַלְכִין׃ וּלְאָשֵׁר כֵּן מְבָרְכָא מִן אוּלְיָא יָא אָשֵׁר אֲרֵי סִיכוֹן רַעֲוָא אֱלָהּ וְנִיאַסֵּא פִּי אַרְעֲהוֹן קַדְמָהּ׃ בַּרְזֶל וּנְחֹשֶׁת מִנְעָלֶךָ וּכְיָמֶיךָ דָּבְאֶךָ׃ תַּקִּיף כְּבַרְזְלָא וּכִנְחָשָׁא
בֵּית מוֹתְבָךְ וּכְיוֹמֵי עוּלֵימוּתָךְ תָּקְפָּךְ׃ תִּכּוֹן מִן אַחְדִּיד וְנִחְשָׁא מִגְּלָקָךְ וְתִתְכּוֹן כִּיאֵמַר הָדָא
שְׂגַעְתָּךְ׃ אֵין כָּאֵל יְשֻׁרוּן רֹכֵב שָׁמַיִם בְּעֶזְרֶךָ וּבְגַאֲוָתוֹ שְׁחָקִים׃ לֵית אֱלָהּ אֶלָּא אֱלָהָא דְיִשְׂרָאֵל
דִּשְׁכִינְתֵּיהּ בִּשְׁמַיָּא בְּסַעְדָּךְ וְתָקְפֵּיהּ בִּשְׁמֵי שְׁמַיָּא׃ לָא אֱלָהּ אֶלָּא אֱלָהּ אַסַּר אֲרֵי לֵית כְּמַתְּלֵהּ מַאן
שְׁמָא וּשְׁוָאהּ בִּקְדֻרְתָּהּ וְהוּ פִי עוּקָר׃ מְעֹנָה אֱלֹהֵי קֶדֶם וּמִתַּחַת זְרֹעֹת עוֹלָם וַיְגָרֶשׁ מִפָּנֶיךָ
אוֹיֵב וַיֹּאמֶר הַשְׁמֵד׃ מְדוֹר אֱלָהָא דְמִלְּקַדְמִין דִּבְמֵימְרֵיהּ אִתְעֲבִיד עָלְמָא וְתָרִיךְ מִן קֳדָמָךְ סַנְאָה
וַאֲמַר שֵׁיצִי׃ וְהוּ אוֹטַן אַזָלִי וּמִן דּוֹנָה מַלּוֹךְ עָאס כְּמִי טַרַד מִן בֵּין יְדֵיךְ עֲדוּ וְקַאל לָךְ
אַנְפִדֻ׃ וַיִּשְׁכֹּן יִשְׂרָאֵל בֶּטַח בָּדָד עֵין יַעֲקֹב אֶל אֶרֶץ דָּגָן וְתִירוֹשׁ אַף שָׁמָיו יַעַרְפוּ
טָל׃ וּשְׁרָא יִשְׂרָאֵל לְרָחְצָן בִּלְחוֹדוֹהִי כְּעֵין בִּרְכְּתָא דְבָרְכִנּוּן יַעֲקֹב אֲבוּהוֹן לְאַרְעָא
עָבְדָא עֲבוּר וַחֲמַר אַף שְׁמַיָּא דְעִלָּוֵיהוֹן יְשַׁמְּשׁוּנוּן בְּטַלָּא׃ חַתָּא סַכַּן בִּעֲזַ אַקְרָאִיל

ומדורו׳ ירשה׳ לשון צווי כמו עלה רש והטעם שלמטה ברי״ש מוכיח כמו ירש ידע לקח שמע כשמוסיף בו הא׳ יהיה הטעם למעלה שמעה
ידעה סלחה לקחה אף כאן ירשה לשון צווי ובמסורת הגדולה מצינו בשפא לשון צווי דטעמיהון מלעיל׳׳ ברוך מבנים אשר׳ ראיתי בספרי אין לך
בכל השבטים שנתברך בבנים כאשר ואיני יודע כיצד׳׳ יהי רצוי אחיו שהיה מתרצה לאחיו בשמן אנפיקנון ובקפלאות והן מרצין לו בתבואה׳ ד״א
יהי רצוי אחיו שעשה ראובן אותו מעשה הלך אשר וסיפר לאחיו וגנו בו ואחרו כך אתה אומר באחינו הגדול וכשהודה ראובן על מעשיו נהרצה לאחיו עליה מקודם במנודה
ולפי שהמנודה צריך להיות יחידי ומרוחק ועל מנודהו אמר ברוך מבנים אשר נצריך להיות אסור ברחיצה וסיכה אמר וטובל בשמן רגלו וצריך להיות אסור בנעילת הסנדל והשתמש
המטה אמר ברזל ונחשת מנעליך וכימיך דבאך ע״כ) ד״א יהי רצוי אחיו שהיו בנותיו נאות והוא שנ׳ בדברי הימים (סימן ח׳) הוא אבי ברזית שהיו
בנותיו נשואות לכהנים גדולים הנמשחים בשמן זית׳׳ וטובל בשמן רגלו׳ שהיתה ארצו מושבת שמן כמעין ומעשה שנצטרכו אנשי לודקיא
לשמן ומינו להם פולמוסטוס אחד וכו׳ כדאיתא במנחות׳׳ ברזל ונחשת מנעליך׳ עכשיו הוא מדבר כנגד כל ישראל שהיו גבוריהם יושבין בערי
הספר ונועלין אותה שלא יוכלו אויבים להיכנס כלו היא סגורה במנעולים ובריחים של ברזל ונחשת׳׳ ברזל ונחשת מנעליך׳ ארצכם נעולה
בהרים שחוצבים מהם ברזל ונחשת וארצו של אשר היתה ונעולה של א״י׳׳ וכימיך דבאך׳ וכימים שהם טובים לך שהן ימי תחלת ימי נעוריך
כן יהיו ימי זקנותך שהם דואבים רזים ומתמוטטים׳׳ ד״א וכימיך דבאך׳ כמען ימיך כל הימים שאתם עושין רצונו של מקום יהיו דבאיך שכל
הארצות דובאות כסף וזהב לא״י שהיא מבורכת בפירות וכל הארצות מתפרנסות ממנה ומשיכות לה כספם וזהבם אשקרונט והכסף והזהב
כולה והם שהם מגיבות אותו לארצכם׳׳ אין כאל ישורון׳ דע לך ישורון שאין כאל בכל אלהי העמים ולא כצורך צורם׳׳ רוכב שמים הוא אותו אלוה
שבעזרך׳׳ ובגאותו׳ הוא רוכב שחקים׳ מעונה אלהי קדם׳ למעון השחקים לאלהי קדם שקדם לכל אלהים ובירר לו שחקים לשבתו ומעונתו ומתחת
משעתו כל בעלי זרוע שוכנים׳׳ זרועות עולם׳ סיחון ועוג ומלכי כנען שהיו תקפו וגבורתו של עולם לפ״כ על כרחם יהרדו ויזועו ונהם חלש מפניו
לעולם חיתה גבוה על הנמוך והוא שהגבורה והכח שלו בעזרך׳׳ ויגרש מפניך אויב׳ ואמר לך השמד אותם׳׳ מעונה׳ כל תיבה שצריכה למ״ד
בתחלתה הטיל לה בסופה׳׳ בטח בדד׳ כל יחיד ויחיד איש תחת גפנו ותחת תאנתו מפוזרים ואין צריכין להתאסף ולישב יחד מפני האויב׳׳ עין
יעקב׳ כמו ועינו כעין הבדולח כעין הברכה שבירך אותם יעקב לא כבדד שאמר ירמיה בדד ישבתי אלא כעין הבטחה שהבטיחם יעקב והיה
אלהים עמכם והשיב אתכם אל ארץ אבותיכם׳׳ יערפו׳ יטפו׳׳ אף שמיו יערפו טל׳ אף ברכתו של יצחק נוספת על ברכתו של יעקב ויתן לך
האלהים מטל השמים וגו׳׳ אשריך ישראל׳ לאחר שפירט להם בדרכות אמר להם מה לי לפרוט לכם׳ כלל דבר הכל שלכם אשריך ומי כמוך׳׳ עם
נושע בה׳ השועתך בה׳ אשר הוא מגן עזרך וחרב גאותך׳׳ ויכחשו אויביך לך׳ כגון הגבעונים שאמרו מארץ רחוקה באו עבדיך וגו׳׳ ואתה
על במותימו תדרוך׳ כענין שנ׳ שימו את רגליכם על צוארי המלכים האלה׳׳ ויעל משה מערבות מואב אל הר נבו׳ כמה מעלות היו ופסעם
בפסיעה אחת׳ את כל הארץ׳ הראהו את כל ארץ ישראל בשלותה והמציקין העתידין להיות מציקין לה׳׳ עד דן׳ הראהו בני דן עובדי ע״ז שנאמר
ויקימו להם בני דן את הפסל והראהו שמשון שעתיד לצאת למושיע׳׳ ואת כל נפתלי׳ הראהו ארצו בשלותה וחורבנה והראהו דבורה וברק

ואתקא מנפרדא נציר קול יעקוב פי בלד דו בר ועציר ואיצא סמאה תלר טלא׃

אשריך ישראל מי כמוך עם נושע ביהוה מגן עזרך ואשר חרב גאותך ויכחשו איביך לך ואתה על במותימו תדרך׃ טובך ישראל לית דכותך עמא דפרקנה מן קדם ײ תקוף בסעדך ונדמן קדמוהי נצחן גיברוותך ויתכדבון סנאך לך ואת על פרקת צורי מלכיהון תדרוך׃ פטובאך יא אסל ליס כמתלך שעב מגאת באללה והו תרסך ועונך וסיפך ואקתדארך פיכצע לך אעדאיך ואנת תטא עלא קמאקמהם׃ (אלף ושין דגדולה ונאורה גדולה עברה)

ויעל משה מערבת מואב אל הר נבו ראש הפסגה אשר על פני ירחו ויראהו יהוה את כל הארץ את הגלעד עד דן׃ וסליק משה ממישריא דמואב לטורא דנבו ריש רמתא דעל אפי ירחו ואחזייה ײ ית כל ארעא ית גלעד עד דן׃ תם צעד מוסי מן בידאה מואב אלי גבל נבו ראס אלקלעה אלתי בחצרה יריחא פאראה אללה גמיע אלבלאד מן גרש אלי באניאס׃ ואת כל נפתלי ואת ארץ אפרים ומנשה ואת כל ארץ יהודה עד הים האחרון׃ וית כל נפתלי וית ארע אפרים ומנשה וית כל ארע יהודה עד ימא מערבאה׃ וגמיע בלד נפתלי ואפרים ומנשה וגמיע בלד יהודה אלי אלבחר אלגרבי׃ ואת הנגב ואת הככר בקעת ירחו עיר התמרים עד צער׃ וית דרומא וית מישרא בקעת ירחו קרית דקליא עד צער׃ ואלדארום ומרג בקיע יריחא קריה אלנכל אלי זגר׃ ויאמר יהוה אליו זאת הארץ אשר נשבעתי לאברהם ליצחק וליעקב לאמר לזרעך אתננה הראיתיך בעיניך ושמה לא תעבר׃ ואמר ײ ליה דא ארעא דקיימית לאברהם ליצחק וליעקב למימר לבנך אתננה אחזיתך בעינך ולתמן לא תעבר׃ פקאל אללה לה הדה אלבלד אלדי אקסמת לאבראהים ויצחק ויעקוב קאילא לנסלכם אעטיה קד אריתך בעינך ואליהא לא תעבר׃ וימת שם משה עבד יהוה בארץ מואב על פי יהוה׃ ומית תמן משה עבדא דײ בארעא דמואב על מימרא דײ׃ פמאת תם מוסי רסול אללה פי

מקדש נפתלי נלחמים עם סיסרא וחיילותיו׃ ואת ארץ אפרים ומנשה׃ הראהו ארצם בשלותה והראהו בחורבנה והראהו יהושע בן נון נלחם עם מלכי כנען שבא מאפרים וגדעון שבא ממנשה נלחם עם מדין ועמלק׃ ואת כל ארץ יהודה׃ בחורבנה ובשלותה והראהו מלכות בית דוד ונצחונם׃ עד הים האחרון׃ ארץ המערב בשלותה ובחורבנה׃ ד״א אל תקרי הים האחרון אלא היום האחרון הראהו הקב״ה כל המאורעות שעתידין לארע לישראל עד שיחיו המתים׃ ואת הנגב׃ ארץ הדרום׃ ד״א מערת המכפלה שנ׳ ויעלו בנגב ויבא עד חברון׃ ואת הככר׃ הראהו שלמה יוצק כלי בית המקדש שנ׳ בככר הירדן יצקם המלך׃ לאמר לזרעך אתננה הראיתיך׃ כדי שתלך ותאמר לאברהם ליצחק וליעקב שבועה שנשבע לכם הקב״ה קיימה׃ לכך הראיתיך בעינך אבל גזרה היא מלפני ששמה לא תעבור שאלו כך הייתי מקיימך עד שתראה אותם נטועים וקבועים בה והלך והגיד להם׃ וימת שם משה׃ אפשר משה מת וכתב וימת שם משה אלא עד כאן כתב משה מכאן ואילך כתב יהושע׃ ר׳ מאיר אומר אפשר ספר תורה חסר כלום והוא אומר לקוח את ספר התורה הזה אלא הקב״ה אומר ומשה היה כותב בדמע׃ על פי ײ׃ בנשיקה׃ ויקבור אותו׃ הקב״ה בכבודו׃ ר׳ ישמעאל אומר הוא קבר את עצמו והוא אחד משלשה אתין שהיה ר׳ ישמעאל דורש כן׃ כיוצא בו ביום מלאת ימי נזרו יביא אותו הוא מביא את עצמו׃ כיוצא בו והשיאו אותם עון אשמה וכי אחרים משיאין אותם אלא הם משיאין את עצמם׃ מול בית פעור׃ קברו מוכן מששת ימי בראשית לכפר על מעשה פעור וזה אחד מן הדברים שנבראו בין השמשות בערב שבת׃ לא כהתה עינו׃ אף משמת׃

ולא

בלד מואב עלי קול אללה׃ ויקבר אתו בגי בארץ מואב מול בית פעור ולא ידע איש
את קברתו עד היום הזה׃ וקבר יתיה בחלתא בארע דמואב לקביל בית פעור ולא ידע
אנש ית קבורתיה עד יומא הדין׃ ודפנה פי גואד פי בלד מואב ממא ילי בית פעור
ולם יעלם אחד בקברה אלי יומנא הדא׃ ומשה בן מאה ועשרים שנה במתו לא כהתה
עינו ולא נס לחה׃ ומשה בר מאה ועסרין שנין כד מית לא כהת עיניה ולא שנא זיו
יקרא דאפוהי׃ וכאן מוסי אבן מאיה ועשרין סנה אד מאת לם תדמס עיניה ולם
תזול רטובתה׃ ויבכו בני ישראל את משה בערבת מואב שלשים יום ויתמו ימי בכי
אבל משה׃ ובכו בני ישראל ית משה במישריא דמואב תלתין יומין ושלימו יומי בכיתא
אבלא דמשה׃ פבכא בני אסר׳ עלי מוסי תלאתין יומא אלי אן אנקצ׳ת איאם חזנה׃
ויהושע בן נון מלא רוח חכמה כי סמך משה את ידיו עליו וישמעו אליו בני ישראל
ויעשו כאשר צוה יהוה את משה׃ ויהושע בר נון אתמלי רוח חכמה ארי סמך משה
ית ידוהי עלוהי וקבילו מניה בני ישראל ועבדו כמא דפקיד יי׳ ית משה׃ ויהושע אבן נון
מלא רוח חכמה אד אסנד מוסי ידיה עליה פקבל מנה בני אסר׳ וצנעו כמא אמר
אללה מוסי׃ ולא קם נביא עוד בישראל כמשה אשר ידעו יהוה פנים אל פנים׃ ולא קם
נביא עוד בישראל כמשה דאתגלי ליה יי׳ אפין באפין׃ ולא יקום בעד דלך נבי לאל אסר׳
כמוסי לאן אללה נאגאה שפאהא׃ לכל האתת והמופתים אשר שלחו יהוה לעשות
בארץ מצרים לפרעה ולכל עבדיו ולכל ארצו׃ לכל אתיא ומופתיא דשלחיה יי׳ למעבד
בארעא דמצרים לפרעה ולכל עבדוהי ולכל ארעיה׃ לסאיר אלאיאת ואלבראהין
אלתי בעת׳ אללה בה פצנעהא פי בלד מצר בפרעון וגמיע קואדה וכסאיר אהל
בלדה׃ ולכל היד החזקה ולכל המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל
ישראל׃ ולכל ידא תקיפתא ולכל חזונא רבא דעבד משה לעיני כל ישראל׃
וסאיר אלאידי אלשדידה וסאיר אלמכאוף אלעט׳ימה אלתי צנעהא מוסי בחצ׳רת גמיע
אל אסראיל׃

מ״א פסוקים סימן גואל

ולא נס לחה׳ לחלוחית שבו לא שלטבו רקבון ולא נהפך תואר פניו״ ויבכו בני ישראל׳ הזכרים אבל באהרן מתוך שהיה רודף שלום ונותן שלום
בין איש לרעהו ובין אשה לבעלה נאמר כל בית ישראל זכרים ונקבות״ אשר ידעו יי׳ פנים אל פנים׳ שהיה לבו גס בו ומדבר אליו בכל עת שרוצה
לעצמן שנ׳ ועתה אעלה אל יי׳ עמדו ואשמעה מה יצוה יי׳ לכם״ ולכל היד החזקה שקיבל את התורה בלוחות בידיו״ ולכל המורא הגדול׳
נסים וגבורות שבמדבר הגדול והנורא״ לעיני כל ישראל׳ שנשאו לבו לשבור הלוחות לעיניהם שנ׳ ואשברם לעיניכם והסכימה דעת הקב״ה
לדעתו שנ׳ אשר שברת״ ישר כחך ששברת״ חסל ספר אלה הדברים״ בעזרת
יוצר הרים״ ישפיל אויבינו וקרננו ירים״ ונשלם פירוש רש״י על ה׳ חומשי תורה׳ בעזרת הא׳ האדיר והנורא ויאירנו
מאפלה לאורה״ ויגלה לנו עתידה״ ויזכור לנו זכות שוכני מערה״ ויחיש לנו מנחם בן עמיאל במהרה״
עם אתו חפצי בה הנפארה״ הקדושה רחל הטהורה״ אמן כן יהי רצון״

תורת יי׳ תמימה משיבת נפש״

סכום הפסוקים של ספר בראשית אלף וחמש מאות ושלשים וארבעה סימן א״ך ל״ד ומנין הסדרים חמשה וארבעים סימן מ״ה יי׳ אלהיך עוז מעמך כי אם ליראה״

סכום הפסוקים של ספר ואלה שמות אלף ומאתים ותשעה סימן ארט״ ומנין הסדרים שלשה ושלשים סימן ל״ב וסימן ג״ל עיני ואביטה נפלאות מתורתיך״

סכום הפסוקים של ספר ויקרא שמונה מאות וחמשה ותשעה סימן נט״ת״ ומנין הסדרים חמשה ועשרים סימן כ״ה וסימנך כ״ה תברכו את בני ישראל״

סכום הפסוקים של ספר במדבר סיני אלף ומאתים ושמונים ושמונה סימן ארפ״ח״ ומנין הסדרים שלשה ושלשים וסימנך עד הב״ל הזה ועדה המצבה״

סכום הפסוקים של ספר ואלה הדברים תשע מאות וחמשים וחמשה סימן הנ״ץ ומנין הסדרים אחד ושלשים וסימנך א״ל ישראל הוא נותן עוז ותעצומות לעם״

סכום הפסוקים של כל התורה כולה חמשת אלפים ושמונה מאות וארבעים וחמשה סימן ה״ח מ״ה״

ומנין הפרשיות הגדולות שלשה וחמשים נגד המנין שם אלי״הוא״

ומנין הסדרים של כל התורה מאה וחמשה וארבעים ותשעה׳ נגד המנין שם קליט״רה״

מנין הפרשיות של ספר בראשית הפתוחות שלש וארבעים והסתומות שמונה וארבעים הכל אחת ותשעים פרשיות וסימנך צ״א מן התבה״

מנין הפרשיות של ספר ואלה שמות הפתוחות תשע וששים והסתומות חמש ותשעים הכל שמונה ותשעים פרשיות וסימנך צ״ח

מנין הפרשיות של ספר ויקרא הפתוחות חמש ותשעים והסתומות שש וארבעים הכל צ״ח פרשיות״

מנין הפרשיות של ספר במדבר סיני הפתוחות שתים ותשעים והסתומות שש וששים הכל מאה וחמשים ושמונה פרשיות״

מנין הפרשיות של ספר ואלה הדברים הפתוחות ארבע ושלשים והסתומות מאה ועשרים הכל מאה וחמשים ושמונה פרשיות׳

מנין הפרשיות של כל התורה הפתוחות מאתים ותשעים והסתומות שלש מאות ותשעים הכל שש מאות וששים ותשעה פרשיות סימן הרס״ט״

חצי ספר בראשית ועל חרבך תחיה״

חצי ספר ואלה שמות אלהים לא תקלל״

חצי ספר ויקרא והנוגע בבשר הזב״

חצי ספר במדבר סיני והיה האיש אשר אבחר בו״

חצי ספר ואלה הדברים ועשית על פי הדבר״

חצי התורה כולה בפסוקים וישם עליו את החשן״

חצי התורה בתיבות דרוש דרש משה דרוש מזה

ודרש מזה״

חצי התורה באותיות וא״ו דגחון״

מספר תיבות של תורה על חמתם תשעה ושבעים אלף ושמונה

מאות וחמשים ושש סימן טעתה״נו״

ומספר האותיות של תורה בחמת ארבע מאות אלף ותשע מאות

סימן ת״ץ״

ודע כי מן בראשית עד ויבא חמור אלף פסוקים״

ומן ויבא חמור עד כי יד על כס יה אלף פסוקים״

ומן כי יד על כס יה עד מבשרם אלף פסוקים׳ ומן ומבשרם עד והורד המשכן אלף פסוקים״ ומן והורד המשכן עד ועתה ישראל אלף פסוקים״ ומן ועתה ישראל עד לעיני כל ישראל שמונה מאות וארבעים וחמשה סימן להם הת״ף ולמערבא יהי״ר״

עדות יי׳ נאמנה מחכימת פתי״

פקודי יי׳ ישרים משמחי לב״

כשפותחין לקרות בתורה אומרין אלו הדברים

יפתח ה' לך את אוצרו הטוב את השמים לתת מטר ארצך בעתו ולברך את כל
מעשה ידיך והלוית גוים רבים ואתה לא תלוה" הרחמן
יפתח לבנו בתלמוד תורתו ויתן בלבנו אהבתו ויראתו לעשות רצונו כרצונו ולעבדו בלבב שלם
ובנפש חפצה" תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב" וזאת התורה אשר
שם משה לפני בני ישראל" וקורין בשנים וכשמשלימין לקרות הפרשה ביום שבת אומרין
זה הנוסח שמדבר בשבח התורה ובמעלת משה רבינו עליו השלום" ונהו

צדקתך צדק לעולם ותורתך אמת"

משה אמת ותורתו אמת" צדק
חק למשה רבינו ולתורתו" ברוך השם נותן התורה" תורת ה' תמימה משיבת נפש" עדות ה' נאמנה מחכימת
פתי" וידלך אלמעני עלי אן תורתה כלה צחיחה רדה לאנפוס ושהאדה אמינה מחכמה לאגבא" פקודי
ה' ישרים משמחי לב מצות ה' ברה מאירת עינים" ושראיעה פהלה מפרחה לאקלוב ואצ'איאה נקייה מנירה
לאבצאר" יראת ה' טהורה עומדת לעד משפטי ה' אמת צדקו יחדו" ותקואה טאהרה תאבתה אלי אלאבד
ואחכאמה חק עאדלה גמיעהא" הנחמדים מזהב ומפז רב ומתוקים מדבש ונופת צופים" אלמתמנאה אכתר
מן אלדהב ואלפאז אלכתיר ואחלא מן אלעסל ופאיץ אלשהד: גם עבדך נזהר בהם בשמרם עקב רב" תם אן ולי״ן
תנהר בהא ואהתפץ באעתקאד גזאהא אלכתיר" שגיאות מי יבין מנסתרות נקני" ומן דא יפהם אלהפואת
פאעף אן אלבריני מן אלמסתתראת ברחמך עלי" גם מזדים חשוך עבדך אל ימשלו בי אז איתם ונקיתי
מפשע רב" ואמסך אן אלזד עבדך מן אלמתמרדאת לד צפח חתא לא תתסלט עלי אמלתהא פאברא מן
אלדנוב אלכביר" יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך ה' צורי וגואלי" ואכון אקואל פאי מרציה ענדך
ופכר קלבי בין ידיך יא רבי יא מעתמדי ויא ולי" סלסליה ותרוממך תכבדך כי תחבקנה"
אגלהא תרפעך ואכרמך אד תלתזמהא" תתן לראשך לוית חן עטרת תפארת תמגנך" תצ׳ע
עלא ראסך לואה מן חסן ותהאב מן פכר תמגנך: עץ חיים היא למחזיקים בה ותומכיה מאושר" והי
שגרת אלחיוה למתמסכין בהא ואעמדהא דאעלון" ארך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד" וטול אלעמר
ען ימינהא וען יסארהא אלגנא ואלכרם" דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום" וטרקהא טרק אנעמה
וגמיע מסלכהא סלאמה" כי כי ירבו ימיך ויוסיפו לך שנות חיים" לאן בהא תטול איאמך ותזידך סני אלחיוה"
כי אורך ימים ושנות חיים ושלום יוסיפו לך" ומנהא טול אלעמר וסני אלחיוה ואלאמה תזידך: כי טוב סחרה מסחר
כסף ומחרוץ תבואתה" יקרה היא מפנינים וכל חפציך לא ישוו בה" אשריך ישראל מי כמוך עם נושע בה'
מגן עזרך ואשר חרב גאותך ויכחשו אויביך לך ואתה על במותימו תדרוך" פטובאך יא אסראיל מן מתלך
שעב מגאת באללה והו תרסך ועונך וסיפך ואקתדארך פיכדבונך אעדאיך ואנת תטא עלא קמאקמהם"
בני אם פגע בך מנוול זה משכהו לבית המדרש אם אבן הוא נמוח ואם ברזל הוא מתפוצץ" שנ' הלא כה דברי
כאש נאם ה' וכפטיש יפוצץ סלע" כי מוצאי מצא חיים ויפק רצון מה'"

מזמור לדוד הבו לה' בני אלים הבו לה' כבוד ועוז" הבו לה' כבוד שמו השתחוו לה' בהדרת קדש" קול
ה' על המים אל הכבוד הרעים ה' על מים רבים" קול ה' בכח קול ה' בהדר" קול ה' שובר
ארזים" וישבר ה' את ארזי הלבנון" וירקידם כמו עגל לבנון ושריון כמו בן ראמים" קול ה' חוצב להבות אש" קול
ה' יחיל מדבר יחיל ה' מדבר קדש" קול ה' יחולל אילות ויחשוף יערות ובהיכלו כולו אומר כבוד" ה' למבול
ישב וישב ה' מלך לעולם" ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום"

הראשון הנוח לך שיראתו חיי מזכה יצא ושלחנו ויעבר הקץ הגש ונחיה" ובנשמותיך הראה
ובא לשלום וירו במשפטיך הרמים" ואתה תשא קהל פקודיך" וקרא נו טוס לכרע

4839

תורתך אחריך יתקדשו והאמירם בהר חקיך" מדבריינו נשאו הנעלהנו ושלח קרח פרה בלקהנו פנחס ראש מטותינו המסע" הדברים התחנן עקב ראה שפטינו" הנה תבוא נצבנו והוליכנו והאזינו ברכה"

קדמאה

נח אזל ואתגלי דהי" יצחק נפק ושלח ויהב מסוף דקרב וחיא" ואלין דאתגלו לפרעה כד שלח יתהון ליתא אפריש זאת אחרי תכנוש תזריע" וקרא ופקיד ביומא דעדיאת דא בתר דקדיש אימר בטורא דקיימא" במדברא קביל ואדליק שלח קרח גזירת בלק פנחס ריש מטמניא" ואלין צלותיא הלכן הוי דיינא אחרי עלמא וקמנא אזלנא נאצית[illegible] ואתברכנא ואתצדקו מברכיא"

מעין גנים באר מים חיים ונוזלים מן לבנון" אברהם אפר' יצחק פרה' יעקב גלל' משה דלה' וגם ישראל שהו" שנ' אז ישיר ישראל את השירה הזאת עלי באר ענו לה" באר חפרוה שרים כרוה נדיבי העם במחוקק במשענותם וממדבר מתנה" מדבר זה מדבר קדמות שירדה בו קדומת יומים והיא התורה דכתי' יי קנני ראשית דרכו קדם מפעליו מאז ראשית חכמה קנה חכמה ובכל קנינך קנה בינה" קנה חכמה כיטוב ודעת מחרוץ נבחר"

זאת תורת אלהינו

ברוך הוא וברוך שמו ותעלה שבחו ויתרוממו זכרו אשר נתנה על ידי שלוחו הנאמן בחירו ציר הצדק אבי כל הנביאים ראש כל החכמים עבד יי איש האלהים"

משה בן עמרם

בן קהת בן לוי בן יעקב בן יצחק בן אברהם בן נחור בן תרח בן שרוג בן רעו בן פלג בן עבר בן שלח בן ארפכשד בן שם בן נח בן למך בן מתושלח בן חנוך בן ירד בן מהללאל בן קינן בן אנוש בן שת בן אדם הראשון עליו השלום ועלינו ועל כל ישראל ועל כל הנביאים אלהים אמן נצח סלה לעד" כן יהי רצון מן שמיא והימרון אמן" לא ימוש ספר התורה הזה מפיך והגית בו יומם ולילה למען תשמור לעשות ככל הכתוב בו כי אז תצליח את דרכיך ואז תשכיל" הלוא צויתיך חזק ואמץ אל תערוץ ואל תחת כי עמך יי אלהיך בכל אשר תלך" סלה חק ואומר חק ותורתה חק' שעל כלה ולתופי ולהוראתה" הכתב אלה שמנול לנא שהוראות עלה גבבל סיני על ידי" מוסי דמולה" ברוך השם נותן התורה ברוך יי לעולם אמן ואמן" ימלוך יי לעולם אמן ואמן

ברוך יי אלהי ישראל" הנותן כח לישראל"

נשלמה זאת התורה התמימה נר ושעשועי ובכלל הדרה ותפארת המקרא" ולקונה אותה היתה אורה היום יום שלישי לחדש תשרי שהוא יום חמשי בסדר וילך משה שנת הרין לפרן והמשין והשע שנין לשטרות שהיא שנת התקח ליצירה תהא שנה זו חופף ונץ לכל צרה תחלה ורחש לבשורת חומה המפוארה ישמיע קול קורא שובי לבית הבחירה" ויגדלנה ויגבלנה ונעבדה יומם יי הגדול והנורא" ומפל את התנתי לפני כל מעיין שאם ימצא טעות שיתקננה כי הנוסח שהייתי כותב ממנו לא היה כתוב בתיקון על פי מלא וחסר ואחר שגב כן בקבל הפעל טעות וזה יקרה אפילו לסופר מהיר וחכם גדול בישראל כש נקי לאיש בער וחלם כמוני ולא בינת אדם לי ודי לי התנצלות בזה והכל ידוע למבין וכתוב שגיאות מי יבין מנסתרות נקני" השית ימחול לי על כל מה ששגיתי נטעיתי והוספתי וגרעתי ונסתר משע ויזמנהו ומצדיקי הרבים ויזכני לכתוב ספרים הרבה עד אין קץ ויקיים עלי מקרא שכתוב אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש שבתי בבית ה' כל ימי חיי לחזות בנועם יי ולבקר בהיכלו אמ"ר כה מעתור נבזה ונחדל אישים שפל מכל אנשים ונצפה לרחמי שוכן עליה הנשר יהיה בן אדונו אבו מעשה בן שלו' בן יחיב הידוע בצאריבה יצו מש"ר ושו ה' בשלום אנס"ב בתרש"ו אמן'

ונכתבה על ידי [illegible] לעץ רטוב בס ה' יתן לו הטוב וגם אותו יחטוב אחוט אשר בנפשי יחיה לעד בן אהרן בן אבא [illegible] ירשם להגות בה הוא וזרעו וזרע זרעו עס"ב ויזכהו לקנות ספרים הרבה עד אין קץ
אוכ"ר בתרו"שא

189 folios Nov 1874 G.J.G.

BRITISH MUSEUM

OR. 4839.

Bought of Messrs Hiller & Weiss
Nov. 14. 1894

Ok 7 C. e

OR. 4838.

Bought of Messrs Heller & Weiss
Nov. 14. 1894

B

PENTATEUCH.
HEBREW,
ARAMAIC &
ARABIC.

VOL.
I.

BRIT. MUS.
OR.
4838.

B

PENTATEUCH
HEBREW,
ARAMAIC &
ARABIC.

VOL.
II.

BRIT. MUS.
—
OR.
4839.

OR. 4839.

Bought of Messrs Heller & Weiss
Nov. 14. 1894